Regeringens proposition 1991/92:100

med förslag till statsbudget för budgetåret 1992/93

Prop.
1991/92:100

Regeringen förelägger riksdagen vad som har tagits upp i bifogade utdrag ur regeringsprotokollet den 19 december 1991 för de åtgärder och de ändamål som framgår av föredragandenas hemställan.

På regeringens vägnar

Carl Bildt

Anne Wibble

Propositionens huvudsakliga innehåll

Det i 1992 års budgetproposition framlagda förslaget till statsbudget för budgetåret 1992/93 visar en omslutning av 489 457 milj. kr. Detta innebär en ökning i förhållande till vad som nu beräknas för innevarande budgetår med 8 258 milj. kr. Budgetförslaget utvisar ett underskott på 70 783 milj. kr. Budgetsaldot i statsbudgeten för innevarande budgetår är ett underskott på 5 475 milj.kr. Detta beräknas nu komma att uppgå till 47 698 milj.kr.

I bilagorna till budgetpropositionen redovisas regeringens förslag inkomster och utgifter i statsbudgeten. I bilaga 1 behandlas dels den ekonomiska politiken mot bakgrund av den samhällsekonomiska utvecklingen, dels budgetpolitiken och budgetförslaget.

Statsbudget för budgetåret 1992/93

Inkomster:

Skatter	366 314 146 000
Inkomster av statens verksamhet	42 306 797 000
Inkomster av försåld egendom	32 800 000
Återbetalning av lån	8 772 335 000
Kalkylmässiga inkomster	1 248 100 000
Summa kr.	**418 674 178 000**

Underskott	70 782 836 000
Summa kr.	**489 457 014 000**

Utgiftsanslag:

Kungliga hov- och slottsstaterna	60 250 000	
Justitiedepartementet	17 849 379 000	
Utrikesdepartementet	17 359 847 000	
Försvarsdepartementet	36 754 756 000	
Socialdepartementet	135 498 518 000	
Kommunikationsdepartementet	17 547 664 000	
Finansdepartementet	71 531 873 000	
Utbildningsdepartementet	60 972 417 000	
Jordbruksdepartementet	6 965 721 000	
Arbetsmarknadsdepartementet	37 749 417 000	
Kulturdepartementet	10 553 920 000	
Näringsdepartementet	4 303 728 000	
Civildepartementet	2 185 224 000	
Miljö- och naturresursdepartementet	1 914 458 000	
Rikdsdagen och dess myndigheter m.m.	708 842 000	
Räntor på statsskulden m.m.	70 000 000 000	
Oförutsedda utgifter	1 000 000	491 957 014 000
Minskning av anslagsbehållningar	4 500 000 000	4 500 000 000
Beräknat tillkommande utgiftsbehov, netto	- 7 000 000 000	- 7 000 000 000
	Summa kr.	**489 457 014 000**

1992 / 93	Tusental kronor		
1000 Skatter:			
1100 Skatt på inkomst:			
1110 Fysiska personers inkomstskatt:			
1111 Fysiska personers inkomstskatt	-4 715 000	*-4 715 000*	
1120 Juridiska personers inkomstskatt:			
1121 Juridiska personers inkomstskatt	25 176 000		
1122 Avskattning av företagens reserver	3 500 000		
1123 Särskild skatt på tjänstegrupplivförsäkringar	950 000	*29 626 000*	
1130 Ofördelbara inkomstskatter:			
1131 Ofördelbara inkomstskatter	1 100 000	*1 100 000*	
1140 Övriga inkomstskatter:			
1141 Kupongskatt	435 000		
1142 Utskiftningsskatt och ersättningsskatt	0		
1143 Bevillningsavgift	5 000		
1144 Lotteriskatt	2 930 000	*3 370 000*	**29 381 000**
1200 Lagstadgade socialavgifter:			
1211 Folkpensionsavgift	53 279 000		
1221 Sjukförsäkringsavgift, netto	3 283 000		
1231 Barnomsorgsavgift	15 108 000		
1241 Utbildningsavgift	2 170 000		
1251 Övriga socialavgifter,netto	3 835 000		
1271 Inkomster av arbetsgivaravgifter till arbetarskyddsverkets och arbetsmiljöinsitutets verksamhet	550 000		
1281 Allmän löneavgift	231 000		
1291 Särskild löneskatt	7 968 000	*86 424 000*	**86 424 000**
1300 Skatt på egendom:			
1310 Skatt på fast egendom:			
1311 Skogsvårdsavgifter	429 000		
1312 Fastighetsskatt	15 617 546	*16 046 546*	
1320 Förmögenhetsskatt:			
1321 Fysiska personers förmögenhetsskatt	2 088 000		
1322 Juridiska personers förmögenhetsskatt	65 000	*2 153 000*	
1330 Arvsskatt och gåvoskatt:			
1331 Arvsskatt	1 180 000		

1992 / 93	Tusental kronor		
1332 Gåvoskatt	350 000	*1 530 000*	
1340 Övrig skatt på egendom:			
1341 Stämpelskatt	9 100 000	*9 100 000*	**28 829 546**
1400 Skatt på varor och tjänster:			
1410 Allmänna försäljningsskatter:			
1411 Mervärdeskatt	131 200 000	*131 200 000*	
1420, 1430 Skatt på specifika varor:			
1421 Bensinskatt	17 700 000		
1422 Särskilda varuskatter	665 000		
1423 Försäljningsskatt på motorfordon	1 660 000		
1424 Tobaksskatt	6 177 000		
1425 Skatt på spritdrycker	6 100 000		
1426 Skatt på vin	3 160 000		
1427 Skatt på malt- och läskedrycker	2 675 000		
1428 Energiskatt	16 500 000		
1429 Särskild avgift på svavelhaltigt bränsle	500		
1431 Särskild skatt på elektrisk kraft från kärnkraftverk	141 000		
1432 Kassettskatt	106 000		
1433 Skatt på videobandspelare	82 100		
1434 Skatt på viss elektrisk kraft	946 000		
1435 Särskild skatt mot försurning	87 000	*55 999 600*	
1440 Överskott vid försäljning av varor med statsmonopol:			
1441 AB Vin- & Spritcentralens inlevererade överskott	150 000		
1442 Systembolaget AB:s inlevererade överskott	200 000	*350 000*	
1450 Skatt på tjänster:			
1451 Reseskatt	370 000		
1452 Skatt på annonser och reklam	1 018 000		
1454 Skatt på spel	100 000	*1 488 000*	
1460 Skatt på vägtrafik:			
1461 Fordonsskatt	4 100 000		
1462 Kilometerskatt	3 235 000	*7 335 000*	
1470 Skatt på import:			
1471 Tullmedel	5 282 000	*5 282 000*	
1480 Övriga skatter på varor och tjänster:			
1481 Övriga skatter på varor och tjänster	313 000	*313 000*	**201 967 600**

1992 / 93	Tusental kronor		
1500 Avräkningsskatt:			
1511 Avräkningsskatt:	19 712 000	*19 712 000*	**19 712 000**
		Summa skatter	**366 314 146**
2000 Inkomster av statens verksamhet:			
2100 Rörelseöverskott:			
2110 Affärsverkens inlevererade överskott:			
2111 Postverkets inlevererade överskott	50 128		
2112 Televerkets inlevererade överskott	1 119 000		
2113 Statens järnvägars inlevererade överskott	0		
2114 Luftfartsverkets inlevererade överskott	180 260		
2116 Affärsverkets svenska kraftsnäts inlevererade utdelning	0		
2118 Sjöfartsverkets inlevererade överskott	50 920		
2119 Affärsverket svenska kraftnäts inleverans av motsvarighet till statlig skatt	0	*1 400 308*	
2120 Övriga myndigheters inlevererade överskott:			
2123 Inlevererat överskott av uthyrning av ADB-utrustning	212 000		
2124 Inlevererat överskott av riksgäldskontorets garantiverksamhet	118 000	*330 000*	
2130 Riksbankens inlevererade överskott:			
2131 Riksbankens inlevererade överskott	8 500 000	*8 500 000*	
2150 Överskott från spelverksamhet:			
2151 Tipsmedel	969 000		
2152 Lotterimedel	995 657	*1 964 657*	**12 194 965**
2200 Överskott av statens fastighetsförvaltning:			
2210 Överskott av fastighetsförvaltning:			
2214 Överskott av byggnadsstyrelsens verksamhet	1 852 000	*1 852 000*	**1 852 000**

1992 / 93	Tusental kronor	
2300 Ränteinkomster:		
2310, 2320Räntor på näringslån:		
2311 Räntor på lokaliseringslån	116 100	
2314 Ränteinkomster på lån till fiskerinäringen	9 306	
2316 Ränteinkomster på vattenkraftslån	93	
2318 Ränteinkomster på statens lån till den mindre skeppsfarten	1 125	
2321 Ränteinkomster på skogsväglån	20	
2322 Räntor på övriga näringslån, Kammarkollegiet	88 991	
2323 Räntor på övriga näringslån, Statens jordbruksverk	1 000	
2324 Räntor på televerkets statslån	0	
2325 Räntor på postverkets statslån	50 060	*266 695*
2330 Räntor på bostadslån:		
2332 Ränteinkomster på lån för bostadsbyggande	5 200 000	
2333 Ränteinkomster på lån för bostadsförsörjning för mindre bemedlade barnrika familjer	100	
2334 Räntor på övriga bostadslån, Boverket	2 000	*5 202 100*
2340 Räntor på studielån:		
2341 Ränteinkomster på statens lån för universitetsstudier och garantilån för studerande	140	
2342 Ränteinkomster på allmänna studielån	18 500	*18 640*
2350 Räntor på energisparlån:		
2351 Räntor på energisparlån	250 000	*250 000*
2360 Räntor på medel avsatta till pensioner:		
2361 Räntor på medel avsatta till folkpensionering	7 000	*7 000*
2370 Räntor på beredskapslagring:		
2371 Räntor på beredskapslagring och förrådsanläggningar	585 786	*585 786*
2380, 2390Övriga ränteinkomster:		
2383 Ränteinkomster på statens bosättningslån	0	
2385 Ränteinkomster på lån för studentkårslokaler	80	

1992 / 93	Tusental kronor		
2386 Ränteinkomster på lån för allmänna samlingslokaler	9 500		
2389 Ränteinkomster på lån för inventarier i vissa specialbostäder	40		
2391 Ränteinkomster på markförvärv för jordbrukets rationalisering	1 100		
2392 Räntor på intressemedel	10 000		
2394 Övriga ränteinkomster	70 000		
2395 Räntor på särskilda räkningar i riksbanken	425 000		
2396 Ränteinkomster på det av byggnadsstyrelsen förvaltade kapitalet	0	*515 720*	**6 845 941**
2400 Aktieutdelning:			
2410 Inkomster av statens aktier:			
2411 Inkomster av statens aktier	2 676 000	*2 676 000*	**2 676 000**
2500 Offentligrättsliga avgifter:			
2511 Expeditionsavgifter	858 105		
2522 Avgifter för granskning av filmer och videogram	6 000		
2527 Avgifter för statskontroll av krigsmaterieltillverkningen	1		
2528 Avgifter vid bergsstaten	3 136		
2529 Avgifter vid patent- och registreringsväsendet	7 555		
2531 Avgifter för registrering i förenings m.fl. register	35 043		
2532 Utsökningsavgifter	0		
2534 Vissa avgifter för registrering av körkort och motorfordon	196 816		
2535 Avgifter för statliga garantier	147 639		
2536 Lotteriavgifter	1 260		
2537 Miljöskyddsavgift	100 200		
2538 Miljöavgift på bekämpningsmedel och handelsgödsel	181 877		
2539 Täktavgift	25 000		
2541 Avgifter vid tullverket	75 616		
2542 Patientavgifter vid tandläkarutbildningen	3 500		
2543 Skatteutjämningsavgift	13 488 000		
2545 Närradioavgifter	4 250		

1992 / 93	Tusental kronor		
2547 Avgifter för statens telenämnds verksamhet	5 638		
2548 Avgifter för Finansinspektionens verksamhet	107 000		
2549 Avgifter för provning vid riksprovplats	9 000	*15 255 636*	**15 255 636**
2600 Försäljningsinkomster:			
2611 Inkomster vid kriminalvården	225 000		
2624 Inkomster av uppbörd av felparkeringsavgifter	97 797		
2625 Utförsäljning av beredskapslager	160 000		
2626 Inkomster vid banverket	775 000	*1 257 797*	**1 257 797**
2700 Böter m.m.:			
2711 Restavgifter	438 819		
2712 Bötesmedel	350 173		
2713 Vattenföroreningsavgift	68	*789 060*	**789 060**
2800 Övriga inkomster av statens verksamhet:			
2811 Övriga inkomster av statens verksamhet	1 435 398	*1 435 398*	**1 435 398**
Summa inkomster av statens verksamhet:			**42 306 797**
3000 Inkomster av försåld egendom:			
3100 Inkomster av försålda byggnader och maskiner:			
3110 Affärsverkens inkomster av försålda fastigheter och maskiner:			
3113 Statens järnvägars inkomster av försålda fastigheter och maskiner	0	*0*	
3120 Statliga myndigheters inkomster av försålda byggnader och maskiner:			
3124 Statskontorets inkomster av försålda datorer m.m.	100	*100*	**100**
3200 Övriga inkomster av markförsäljning:			
3211 Övriga inkomster av markförsäljning	1 000	*1 000*	**1 000**

1992 / 93	Tusental kronor		
3300 Övriga inkomster av försåld egendom:			
3311 Inkomster av statens gruvegendom	31 700		
3312 Övriga inkomster av försåld egendom	0	*31 700*	**31 700**
Summa inkomster av försåld egendom:			**32 800**
4000 Återbetalning av lån:			
4100 Återbetalning av näringslån:			
4110 Återbetalning av industrilån:			
4111 Återbetalning av lokaliseringslån	165 000	*165 000*	
4120 Återbetalning av jordbrukslån:			
4123 Återbetalning av lån till fiskerinäringen	31 699	*31 699*	
4130 Återbetalning av övriga näringslån:			
4131 Återbetalning av vattenkraftslån	253		
4133 Återbetalning av statens lån till den mindre skeppsfarten	2 645		
4135 Återbetalning av skogsväglån	50		
4136 Återbetalning av övriga näringslån, Kammarkollegiet	92 728		
4137 Återbetalning av övriga näringslån, Statens jordbruksverk	800		
4138 Återbetalning av tidigare infriade statliga garantier	1 000	*97 476*	**294 175**
4200 Återbetalning av bostadslån m.m.:			
4212 Återbetalning av lån för bostadsbyggande	5 600 000		
4213 Återbetalning av lån för bostadsförsörjningen för mindre bemedlade barnrika familjer	380		
4214 Återbetalning av övriga bostadslån, Boverket	1 900	*5 602 280*	**5 602 280**
4300 Återbetalning av studielån:			
4311 Återbetalning av statens lån för universitetsstudier	110		

1992 / 93	Tusental kronor		
4312 Återbetalning av allmänna studielån	4 000		
4313 Återbetalning av studiemedel	2 482 000	*2 486 110*	**2 486 110**
4400 Återbetalning av energisparlån:			
4411 Återbetalning av energisparlån	300 000	*300 000*	**300 000**
4500 Återbetalning av övriga lån:			
4514 Återbetalning av lån för studentkårlokaler	180		
4515 Återbetalning av lån för allmänna samlingslokaler	7 000		
4516 Återbetalning av utgivna startlån och bidrag	7 000		
4517 Återbetalning från Portugalfonden	5 500		
4519 Återbetalning av statens bosättningslån	0		
4521 Återbetalning av lån för inventarier i vissa specialbostäder	90		
4525 Återbetalning av lån för svenska FN-styrkor	40 000		
4526 Återbetalning av övriga lån	30 000	*89 770*	**89 770**
	Summa återbetalning av lån:		**8 772 335**
5000 Kalkylmässiga inkomster:			
5100 Avskrivningar och amorteringar:			
5110 Affärsverkens avskrivningar och amorteringar:			
5113 Statens järnvägars avskrivningar	0	0	
5130 Uppdragsmyndigheters komplementkostnader:			
5131 Uppdragsmyndigheters m.fl. komplementkostnader	90 000	*90 000*	
5140 Övriga avskrivningar:			
5143 Avskrivningar på ADB-utrustning	774 600		
5144 Avskrivningar på förrådsanläggningar för civilt totalförsvar	30 000	*804 600*	**894 600**
5200 Statliga pensionsavgifter, netto:			
5211 Statliga pensionsavgifter, netto	302 000	*302 000*	**302 000**

1992 / 93	Tusental kronor		
5300 Statliga avgifter:			
5311 Avgifter för företagshälsovård	51 500	*51 500*	**51 500**
Summa kalkylmässiga inkomster:			**1 248 100**
STATSBUDGETENS TOTALA INKOMSTER:			**418 674 178**

I. Kungliga hov- och slottsstaten

A Kungliga hovstaten

1	Hans Maj:t Konungens och det Kungliga Husets hovhållning, *förslagsanslag*	23 500 000
		23 500 000

B Kungliga slottsstaten

1	De Kungliga slotten: Driftkostnader, *förslagsanslag*	26 150 000
2	Kungliga husgerådskammaren, *förslagsanslag*	10 600 000
		36 750 000
	Summa kr.	**60 250 000**

II. Justitiedepartementet

A Justitiedepartementet m.m.

1	Statsrådsberedningen, *förslagsanslag*	39 109 000
2	Justitiedepartementet, *förslagsanslag*	54 562 000
3	Utredningar m.m., *reservationsanslag*	30 200 000
4	Framtidsstudier, långsiktig analys, m.m., *reservationsanslag*	12 432 000
		136 303 000

B Polisväsendet

1	Rikspolisstyrelsen, *ramanslag*	558 630 000
2	Säkerhetspolisen, *förslagsanslag*	400 000 000
3	Polishögskolan, *förslagsanslag*	1 000
4	Statens kriminaltekniska laboratorium, *ramanslag*	38 923 000
5	Lokala polisorganisationen, *ramanslag*	9 256 527 000
		10 254 081 000

C Åklagarväsendet

1	Riksåklagaren, *ramanslag*	23 015 000
2	Åklagarmyndigheterna, *ramanslag*	506 575 000
		529 590 000

D Domstolsväsendet m.m.

1	Domstolsverket, *ramanslag*	61 932 000
2	Domstolarna m.m., *ramanslag*	2 378 759 000
3	Utrustning till domstolarna m.m., *reservationsanslag*	26 000 000
		2 466 691 000

E Kriminalvården

1	Kriminalvårdsstyrelsen, *förslagsanslag*	97 680 000
2	Kriminalvårdsanstalterna, *förslagsanslag*	2 699 511 000
3	Frivården, *förslagsanslag*	401 318 000
4	Maskin- och verktygsutrustning m.m., *reservationsanslag*	25 000 000
5	Utrustning för kriminalvården, *reservationsanslag*	57 428 000
6	Utbildning av personal m.fl., *reservationsanslag*	31 335 000
		3 312 272 000

F Rättshjälp m.m.

1	Rättshjälpskostnader, *förslagsanslag*	649 400 000
2	Rättshjälpsmyndigheten, *ramanslag*	10 714 000

	Allmänna advokatbyråer:		
3	Uppdragsverksamhet, *förslagsanslag*	1 000	
4	Driftbidrag, *förslagsanslag*	9 260 000	9 261 000
5	Vissa domstolskostnader m.m., *förslagsanslag*		247 125 000
6	Diverse kostnader för rättsväsendet, *förslagsanslag*		22 100 000
			938 600 000
G	**Vissa tillsynsmyndigheter m.m.**		
1	Justitiekanslern, *förslagsanslag*		6 571 000
2	Datainspektionen, *förslagsanslag*		1 000
	Brottsförebyggande rådet:		
3	Förvaltningskostnader, *förslagsanslag*	14 361 000	
4	Utvecklingskostnader, *reservationsanslag*	4 823 000	19 184 000
	Brottsskadenämnden:		
5	Förvaltningskostnader, *förslagsanslag*	5 441 000	
6	Ersättning för skador på grund av brott, *förslagsanslag*	25 000 000	30 441 000
			56 197 000
H	**Diverse**		
1	Svensk författningssamling, *förslagsanslag*		9 037 000
2	Bidrag till vissa internationella sammanslutningar m.m., *förslagsanslag*		2 586 000
3	Stöd till politiska partier, *förslagsanslag*		140 272 000
4	Allmänna val, *förslagsanslag*		3 350 000
5	Bidrag till Stiftelsen för utveckling av god redovisningssed, *förslagsanslag*		400 000
			155 645 000
		Summa kr.	**17 849 379 000**

III. Utrikesdepartementet

A Utrikesdepartementet m.m.

1	Utrikesförvaltningen, *förslagsanslag*	1 425 327 000
2	Utlandstjänstemännens representation, *reservationsanslag*	20 690 000
3	Kursdifferenser, *förslagsanslag*	1 000
4	Honorärkonsuler, *förslagsanslag*	14 170 000
5	Särskilda förhandlingar med annan stat eller inom internationell organisation, *förslagsanslag*	58 451 000
6	Nordiskt samarbete, *förslagsanslag*	1 783 000
7	Utredningar m.m., *reservationsanslag*	13 252 000
8	Officiella besök m.m., *förslagsanslag*	9 693 000
9	Ekonomiskt bistånd till svenska medborgare i utlandet m.m., *förslagsanslag*	3 635 000
		1 547 002 000

B Bidrag till vissa internationella organisationer

1	Förenta nationerna, *förslagsanslag*	242 232 000
2	Nordiska ministerrådet, *förslagsanslag*	250 000 000
3	Europarådet, *förslagsanslag*	28 240 000
4	Organisationen för ekonomiskt samarbete och utveckling (OECD), *förslagsanslag*	20 000 000
5	Europeiska frihandelssammanslutningen (EFTA), *förslagsanslag*	110 000 000
6	Organisationen för internationell handel och råvarusamarbete m.m., *förslagsanslag*	9 278 000
7	Internationell råvarulagring, *förslagsanslag*	2 000 000
8	Övriga internationella organisationer m.m., *förslagsanslag*	3 638 000
		665 388 000

C Internationellt utvecklingssamarbete

1	Bidrag till internationella biståndsprogram, *reservationsanslag*	3 566 147 000
2	Utvecklingssamarbete genom SIDA, *reservationsanslag*	7 517 000 000
3	Andra biståndsprogram, *reservationsanslag*	2 114 500 000
4	Styrelsen för internationell utveckling (SIDA), *ramanslag*	293 758 000
5	Styrelsen för U-landsutbildning i Sandö (Sandö U-centrum), *ramanslag*	23 014 000
6	Styrelsen för u-landsforskning (SAREC), *förslagsanslag*	25 405 000
7	Nordisk afrikainstitutet, *förslagsanslag*	6 013 000
8	Beredningen för internationellt tekniskt-ekonomiskt samarbete (BITS), *ramanslag*	18 745 000

9	Bidrag till Styrelsen för U-landsutbildning i Sandö, (Sandö U-Centrum), *förslagsanslag*	7 076 000
10	Styrelsen för internationellt näringslivsbistånd (SWEDECORP), *förslagsanslag*	34 436 000
		13 606 094 000
D	**Information om Sverige i utlandet, m.m.**	
1	Svenska institutet, *reservationsanslag*	65 797 000
2	Sveriges Riksradios programverksamhet för utlandet, *reservationsanslag*	60 809 000
3	Övrig information om Sverige i utlandet, *reservationsanslag*	16 754 000
		143 360 000
E	**Utrikeshandel och exportfrämjande**	
1	Kommerskollegium, *ramanslag*	51 647 000
2	Exportfrämjande verksamhet, *reservationsanslag*	*259 815 000
3	Exportkreditnämnden, täckande av vissa utgifter för skadeersättningar, *förslagsanslag*	1 000
4	Krigsmaterielinspektionen, m.m., *förslagsanslag*	100 000
5	Bidrag till Stiftelsen Östekonomiska Institutet	2 250 000
6	Bidrag till ett institut för Japanstudier, *reservationsanslag*	3 000 000
		316 813 000
F	**Nedrustnings- och säkerhetspolitiska frågor m.m.**	
1	Utredningar inom det nedrustnings- och säkerhetspolitiska området, *reservationsanslag*	5 529 000
2	Konferensen om säkerhet och samarbete i Europa (ESK), *förslagsanslag*	10 000 000
3	Information, studier och forskning om freds- och nedrustningssträvanden m.m., *reservationsanslag*	23 982 000
4	Bidrag till Stockholms internationella fredsforskningsinstitut (SIPRI), *reservationsanslag*	21 310 000
5	Forskningsverksamhet för rustningsbegränsning och nedrustning, *förslagsanslag*	15 840 000
6	Utrikespolitiska institutet, *reservationsanslag*	10 028 000
		86 689 000

* Beräknat belopp

G Samarbete med Central- och Östeuropa

1	Samarbete med länderna i Central- och Östeuropa, *reservationsanslag*	994 500 000
2	Täckande av eventuella förluster i anledning av statliga garantier för stöd till länderna i Central- och Östeuropa, *förslagsanslag*	1 000
		994 501 000
	Summa kr.	**17 359 847 000**

IV. Försvarsdepartementet

A Försvarsdepartementet m.m.

1	Försvarsdepartementet, *förslagsanslag*	*45 790 000
2	Utredningar m.m., *reservationsanslag*	*6 585 000
		52 375 000

B Arméförband

	Armeförband:	
1	Ledning och förbandsverksamhet, *förslagsanslag*	*7 733 360 000
2	Anskaffning av materiel, *förslagsanslag*	*3 467 970 000
3	Anskaffning av anläggningar, *förslagsanslag*	*525 970 000
		11 727 300 000

C Marinförband

	Marinförband:	
1	Ledning och förbandsverksamhet, *förslagsanslag*	*2 674 910 000
2	Anskaffning av materiel, *förslagsanslag*	*2 408 749 000
3	Anskaffning av anläggningar, *förslagsanslag*	*176 215 000
		5 259 874 000

D Flygvapenförband

	Flygvapenförband:	
1	Ledning och förbandsverksamhet, *förslagsanslag*	*4 374 030 000
2	Anskaffning av materiel, *förslagsanslag*	*6 051 913 000
3	Anskaffning av anläggningar, *förslagsanslag*	*257 490 000
		10 683 433 000

E Operativ ledning m.m.

	Operativ ledning:	
1	Ledning och förbandsverksamhet, *förslagsanslag*	*888 730 000
2	Anskaffning av materiel, *förslagsanslag*	*143 925 000
3	Anskaffning av anläggningar, *förslagsanslag*	*72 910 000
4	Operativ ledning: Forskning och utveckling, *förslagsanslag*	*73 695 000
		1 179 260 000

F Gemensamma myndigheter m.m. inom försvarsmakten

1	Försvarets civilförvaltning, *förslagsanslag*	*117 933 000
2	Försvarets sjukvårdsstyrelse, *förslagsanslag*	*40 256 000
3	Anskaffning av anläggning för gemensamma myndigheter, *förslagsanslag*	*53 530 000
4	Fortifikationsförvaltningen, *förslagsanslag*	*1 000
5	Försvarets materielverk, *förslagsanslag*	*1 014 720 000

* Beräknat belopp

6	Anskaffning av anläggningar för försvarets forskningsanstalt, *förslagsanslag*	*21 350 000
7	Försvarets radioanstalt, *förslagsanslag*	*328 251 000
8	Värnpliktsverket, *förslagsanslag*	*168 299 000
9	Militärhögskolan, *förslagsanslag*	*67 940 000
10	Försvarets förvaltningshögskola, *förslagsanslag*	*18 977 000
11	Försvarets mediecenter, *förslagsanslag*	*1 000
12	Krigsarkivet, *förslagsanslag*	*9 461 000
13	Statens försvarshistoriska museer, *förslagsanslag*	*21 596 000
14	Frivilliga försvarsorganisationer inom den militära delen av totalförsvaret m.m., *förslagsanslag*	*140 000 000
15	Försvarets datacenter, *förslagsanslag*	*1 000
		2 002 316 000

G Gemensamma myndigheter m.m. utanför försvarsmakten

1	Gemensam försvarsforskning, *förslagsanslag*	*443 090 000
2	Avveckling av försvarets rationaliseringsinstitut, *förslagsanslag*	*20 254 000
3	Försvarshögskolan, *förslagsanslag*	*7 049 000
4	Kustbevakningen, *förslagsanslag*	*272 990 000
5	Anskaffning av materiel för kustbevakningen, *förslagsanslag*	*46 875 000
6	Vissa nämnder m.m. inom det militära försvaret, *förslagsanslag*	*8 994 000
7	Regleringar av prisstegringar, *förslagsanslag*	*2 900 000 000
		3 699 252 000

H Civil ledning och samordning

	Överstyrelsen för civil beredskap:	
1	Civil ledning och samordning, *förslagsanslag*	*52 758 000
2	Investeringar för civil beredskap, *reservationsanslag*	*65 100 000
3	Signalskydd, *reservationsanslag*	*7 020 000
4	Civilbefälhavarna: Förvaltningskostnader m.m., *förslagsanslag*	*22 465 000
5	Civilbefälhavarna: Utbildning och övningsverksamhet, *förslagsanslag*	*7 475 000
		154 818 000

I Befolkningsskydd och räddningstjänst m.m.

1	Befolkningsskydd och räddningstjänst, *förslagsanslag*	*592 327 000
2	Anläggning för räddningsskolorna, m.m., *förslagsanslag*	*26 088 000
3	Skyddsrum, m.m., *förslagsanslag*	*496 910 000
4	Ersättning för verksamhet vid räddningstjänst m.m., *förslagsanslag*	*5 000
5	Frivilliga försvarsorganisationer inom den civila delen av totalförsvaret m.m., *förslagsanslag*	*72 490 000

6	Vapenfristyrelsen, *förslagsanslag*		*151 005 000
			1 338 825 000
J	**Psykologiskt försvar**		
1	Styrelsen för psykologiskt försvar, *förslagsanslag*		*9 340 000
			9 340 000
K	**Försörjning med industrivaror**		
1	Försörjning med industrivaror, *förslagsanslag*		*74 260 000
2	Industriella åtgärder, *förslagsanslag*		*52 730 000
3	Kapitalkostnader, *förslagsanslag*		*184 500 000
4	Täckande av förluster till följd av statliga beredskapsgarantier m.m., *förslagsanslag*		*1 000
			311 491 000
L	**Övrig verksamhet**		
1	Försvarets forskningsanstalt: Intäktsfinansierad uppdragsverksamhet, *förslagsanslag*		*1 000
2	Flygtekniska försöksanstalten, *förslagsanslag*		*9 471 000
3	Beredskapsstyrka för FN-tjänst, *förslagsanslag*		*41 922 000
4	FN-styrkors verksamhet utomlands, *förslagsanslag*		*267 610 000
5	Övervakningskontingenten i Korea, *förslagsanslag*		*5 290 000
6	Vissa nämnder m.m. inom försvarsdepartementets område, *förslagsanslag*		*12 177 000
7	Flygtekniska försöksanstalten: Intäktsfinansierad uppdragsverksamhet, *förslagsanslag*		*1 000
			336 472 000
		Summa kr.	**36 754 756 000**

* Beräknat belopp

V. Socialdepartementet

A Socialdepartementet m.m.

1	Socialdepartementet, *förslagsanslag*	47 862 000
2	Utredningar m.m., *reservationsanslag*	30 905 000
3	Uppföljning, utvärdering m.m., *reservationsanslag*	25 870 000
4	Internationell samverkan, *förslagsanslag*	39 162 000
5	Socialvetenskapliga forskningsrådet, *reservationsanslag*	79 175 000
6	Insatser mot aids, *reservationsanslag*	192 720 000
7	Avvecklingskostnader, *förslagsanslag*	35 000 000
		450 694 000

B Administration av socialförsäkring m.m.

1	Riksförsäkringsverket, *förslagsanslag*	442 684 000
2	Allmänna försäkringskassor, *förslagsanslag*	643 880 000
		1 086 564 000

C Ekonomiskt stöd till barnfamiljer m.m.

1	Allmänna barnbidrag, *förslagsanslag*	17 645 000 000
2	Bostadsbidrag, *förslagsanslag*	2 300 000 000
3	Bidrag till föräldraförsäkringen, *förslagsanslag*	*2 550 000 000
4	Vårdbidrag för handikappade barn, *förslagsanslag*	*870 000 000
5	Bidragsförskott, *förslagsanslag*	3 085 000 000
6	Barnpensioner, *förslagsanslag*	278 000 000
7	Särskilt bidrag för vissa adoptivbarn, *förslagsanslag*	8 250 000
8	Bidrag till kostnader för internationella adoptioner, *förslagsanslag*	22 000 000
		26 758 250 000

D Försäkring vid sjukdom, handikapp och ålderdom m.m.

1	Bidrag till sjukförsäkringen, *förslagsanslag*	5 767 000 000
2	Förtidspensioner, *förslagsanslag*	13 920 000 000
3	Handikappersättningar, *förslagsanslag*	905 000 000
4	Vissa yrkesskadeersättningar m.m., *förslagsanslag*	3 200 000
5	Bidrag till ersättning vid närståendevård, *förslagsanslag*	3 000 000
6	Ålderspensioner, *förslagsanslag*	52 880 000 000
7	Särskilt pensionstillägg, *förslagsanslag*	*41 000 000
8	Bidrag till kommunala bostadstillägg till folkpension, *förslagsanslag*	1 655 000 000
9	Efterlevandepensioner till vuxna, *förslagsanslag*	1 730 000 000
		76 904 200 000

* Beräknat belopp

E Hälso- och sjukvård m.m.

1	Socialstyrelsen, *förslagsanslag*		205 744 000
2	Läkemedelsverket, *förslagsanslag*		1 000
3	Rättsmedicinalverket, *ramanslag*		161 444 000
4	Hälso- och sjukvårdens ansvarsnämnd, *förslagsanslag*		12 692 000
5	WHO-enheten för rapportering av läkemedelsbiverkningar, *förslagsanslag*		2 479 000
6	Statens institut för psykosocial miljömedicin, *förslagsanslag*		5 741 000
	Statens bakteriologiska laboratorium:		
7	Uppdragsverksamhet, *förslagsanslag*	1 000	
8	Centrallaboratorieuppgifter, *förslagsanslag*	46 222 000	
9	Försvarsmedicinsk verksamhet, *förslagsanslag*	4 938 000	
10	Utrustning, *reservationsanslag*	2 584 000	53 745 000
11	Epidemiberedskap m.m., *förslagsanslag*		16 036 000
12	Bidrag till Sjukvårdens och socialvårdens planerings- och rationaliseringsinstitut, *förslagsanslag*		30 375 000
13	Bidrag till allmän sjukvård m.m., *förslagsanslag*		3 495 682 000
14	Specialistutbildning av läkare m.m., *reservationsanslag*		30 443 000
15	Beredskapslagring och utbildning m.m. för hälso- och sjukvård i krig, *reservationsanslag*		*55 190 000
16	Driftkostnader för beredskapslagring m.m., *förslagsanslag*		*69 470 000
17	Statens folkhälsoinstitut, *reservationsanslag*		106 883 000
18	Särskilt statsbidrag för viss vårdgaranti, *reservationsanslag*		250 000 000
19	Statens beredning för utvärdering av medicinsk metodik, *reservationsanslag*		11 408 000
			4 507 333 000

F Omsorg om barn och ungdom

1	Bidrag till barnomsorg, *förslagsanslag*	13 690 000 000
2	Bidrag till invandrar- och flyktingbarn i förskolan	40 000 000
3	Barnmiljörådet, *förslagsanslag*	5 199 000
4	Statens nämnd för internationella adoptionsfrågor, *ramanslag*	5 828 000
		13 741 027 000

G Omsorg om äldre och handikappade

1	Bidrag till service och vård, *förslagsanslag*	7 976 000 000
2	Bidrag till färdtjänst, servicelinjer m.m., *förslagsanslag*	797 000 000
3	Kostnader för viss omsorg om psykiskt utvecklingsstörda m.fl., *reservationsanslag*	45 521 000
4	Nämnden för vårdartjänst, *förslagsanslag*	122 328 000
5	Ersättning till televerket för texttelefoner, *förslagsanslag*	74 600 000
6	Ersättning till postverket för befordran av blindskriftsförsändelser, *förslagsanslag*	46 169 000

* Beräknat belopp

7	Kostnad för viss verksamhet för handikappade, *reservationsanslag*	56 260 000
8	Statens hundskola, *förslagsanslag*	1 000
9	Statens handikappråd, *förslagsanslag*	5 955 000
10	Bidrag till handikapporganisationer, *reservationsanslag*	129 248 000
11	Bilstöd till handikappade, *reservationsanslag*	206 000 000
12	Bidrag till byggande av gruppbostäder och andra alternativa boendeformer, *reservationsanslag*	400 000 000
13	Bidrag för viss ombyggnad av sjukhem m.m., *reservationsanslag*	200 000 000
14	Bidrag till kommunerna för medicinskt färdigbehandlade	700 000 000
15	Utvecklingsmedel m.m., *reservationsanslag*	11 946 000
16	Bostadsanpassningsbidrag m.m., *förslagsanslag*	263 700 000
		11 034 728 000

H Socialt behandlingsarbete, alkohol- och narkotikapolitik

1	Centralförbundet för alkohol och narkotikaupplysning, CAN, *reservationsanslag*	7 964 000
2	Bidrag till missbrukarvård och ungdomsvård, *förslagsanslag*	950 000 000
3	Bidrag till organisationer, *reservationsanslag*	28 755 000
4	Utvecklings- och försöksverksamhet, *reservationsanslag*	29 003 000
		1 015 722 000
	Summa kr.	**135 498 518 000**

VI. Kommunikationsdepartementet

A Kommunikationsdepartementet m.m.

1	Kommunikationsdepartementet, *förslagsanslag*		34 823 000
2	Utredningar m.m., *reservationsanslag*		5 710 000
3	Viss internationell verksamhet, *förslagsanslag*		4 651 000
4	Särskilda avvecklingskostnader, *förslagsanslag*		326 000
			45 510 000

B Vägväsende m.m.

1	Vägverket: Ämbetsverksuppgifter m.m., *förslagsanslag*		8 921 000
2	Drift och underhåll av statliga vägar, *reservationsanslag*		5 908 300 000
3	Byggande av riksvägar, *reservationsanslag*		1 556 500 000
4	Byggande av länstrafikanläggningar, *reservationsanslag*		1 037 400 000
5	Bidrag till drift och underhåll av statskommunvägar, *reservationsanslag*		835 700 000
6	Bidrag till drift och byggande av enskilda vägar, *reservationsanslag*		648 500 000
	Vägverket:		
7	Särskilda bärighetshöjande åtgärder, *reservationsanslag*	707 300 000	
8	Försvarsuppgifter, *reservationsanslag*	*49 190 000	756 490
			10 751 811 000

C Trafiksäkerhet

	Trafiksäkerhetsverket:		
1	Samordning, Trafikmiljö, Fordon och Trafikant, *förslagsanslag*	1 000	
2	Bil- och körkortsregister m.m., *förslagsanslag*	1 000	2 000
3	Kostnader för visst värderingsförfarande, *förslagsanslag*		1 000
			3 000

D Järnväg

1	Drift och vidmakthållande av statliga järnvägar, *reservationsanslag*		2 949 522 000
2	Nyinvesteringar i stomjärnvägar, *reservationsanslag*		1 392 087 000
3	Ersättning till banverket för vissa kapitalkostnader, *förslagsanslag*		368 000 000
4	Järnvägsinspektionen, *förslagsanslag*		14 089 000
5	Banverket: Försvarsuppgifter, *reservationsanslag*		*33 950 000
6	Ersättningar till SJ i samband med utdelning från AB SWEDCARRIER, *förslagsanslag*		1 000
			4 757 649 000

* Beräknat belopp

E Sjöfart

	Sjöfartsverket	
1	Ersättning till sjöfartsverket för vissa tjänster, *förslagsanslag*	76 656 000
	Övriga sjöfartsändamål	
2	Transportstöd för Gotland, *förslagsanslag*	140 000 000
3	Handelsflottans pensionsanstalt, *förslagsanslag*	1 000
4	Handelsflottans kultur- och fritidsråd, *förslagsanslag*	1 000
5	Ersättning till viss kanaltrafik m.m., *förslagsanslag*	78 000 000
6	Bidrag till svenska rederier, *förslagsanslag*	200 000 000
		494 658 000

F Luftfart

1	Luftfarsverket: Beredskap för civil luftfart, *reservationsanslag*	*56 080 000
2	Bidrag till kommunala flygplatser m.m., *reservationsanslag*	15 200 000
3	Civil trafikflygarutbildning, *reservationsanslag*	25 400 000
		96 680 000

G Kollektivtrafik m.m.

1	Riksfärdtjänst, *förslagsanslag*	113 300 000
2	Köp av interregional persontrafik på järnväg, *reservationsanslag*	549 000 000
3	Ersättning till trafikhuvudmännen för köp av viss kollektivtrafik, *reservationsanslag*	183 000 000
4	Åtgärder inom den civila delen av totalförsvaret, *reservationsanslag*	*4 780 000
		850 080 000

H Transportforskning

1	Statens väg- och trafikinstitut, *förslagsanslag*	1 000
2	Bidrag till statens väg- och trafikinstitut, *reservationsanslag*	61 129 000
3	Transportforskningberedningen, *reservationsanslag*	44 006 000
		105 136 000

I Övriga ändamål

1	Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut, *förslagsanslag*	1 000
2	Bidrag till Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut, *reservationsanslag*	128 036 000
3	Statens geotekniska institut, *förslagsanslag*	1 000

* Beräknat belopp

4	Bidrag till statens geotekniska institut, *reservationsanslag*	14 376 000
5	Statens haverikommission, *förslagsanslag*	1 000
		142 415 000

J Telekommunikation

1	Statens telenämnd, *förslagsanslag*	*3 722 000
		3 722 000

K Postväsende

1	Ersättning till postverket för rikstäckande betalnings- och kassasservice, reservationsanslag	300 000 000
		303 722 000
	Summa kr.	**17 547 664 000**

* Beräknat belopp

VII. Finansdepartementet

A Finansdepartementet m.m.

1	Finansdepartementet, *förslagsanslag*	121 037 000
2	Ekonomiska råd, *förslagsanslag*	4 302 000
3	Utredningar m.m., *reservationsanslag*	29 500 000
4	Utvecklingsarbete, *reservationsanslag*	40 000 000
		194 839 000

B Skatteförvaltningen och exekutionsväsendet

1	Riksskatteverket, *förslagsanslag*	995 439 000
2	Skattemyndigheterna, *förslagsanslag*	3 508 878 000
3	Kronofogdemyndigheterna, *förslagsanslag*	613 021 000
4	Stämpelkostnader, *förslagsanslag*	2 500 000
5	Fastighetstaxering, *förslagsanslag*	22 991 000
6	Ersättning till postverket m.fl. för bestyret med skatteuppbörd m.m., *förslagsanslag*	57 380 000
		5 200 209 000

C Statlig lokalförsörjning och fastighetsförvaltning

1	Byggnadsstyrelsen, *förslagsanslag*	1 000
2	Stabs- och servicemyndigheten, *förslagsanslag*	70 000 000
3	Täckning av merkostnader för lokalkostnader m.m., *förslagsanslag*	60 000 000
4	Fastighetsförvaltningsmyndigheten, *förslagsanslag*	1 000
5	Vissa investeringar m.m., *reservationsanslag*	1 000
		130 003 000

D Riksgäldskontoret och kostnader för statsskuldens förvaltning

	Riksgäldskontoret:		
1	Förvaltningskostnader, *ramanslag*	72 355 000	
2	Kostnader för upplåning och låneförvaltning, *förslagsanslag*	554 880 000	
3	Garantiverksamhet, *förslagsanslag*	1 000	
4	Uppdragsverksamhet, *förslagsanslag*	1 000	627 237 000
			627 237 000

E Vissa centrala myndigheter m.m.

1	Tullverket, *förslagsanslag*	1 173 912 000
2	Konjunkturinstitutet, *ramanslag*	24 733 000
3	Finansinspektionen, *ramanslag*	88 275 000
4	Riksrevisionsverket, *ramanslag*	166 240 000
5	Statskontoret, *ramanslag*	101 878 000
6	Regeringskansliets förvaltningskontor, *förslagsanslag*	420 437 000

7	Inredning och utrustning m.m., *reservationsanslag*		35 000 000
	Statistiska centralbyrån:		
8	Statistik, register och prognoser, *ramanslag*	435 033 000	
9	Uppdragsverksamhet, *förslagsanslag*	1 000	435 034 000
10	Folk- och bostadsräkningar, *reservationsanslag*		1 576 000
			2 447 085 000

F Statliga arbetsgivarfrågor

1	Statens arbetsgivarverk, *ramanslag*	60 448 000
2	Statens löne- och pensionsverk, *förslagsanslag*	1 000
3	Statens arbetsmiljönämnd, *förslagsanslag*	2 992 000
4	Statens institut för personalutveckling: Avvecklingskostnader, *förslagsanslag*	1 000
5	Vissa avtalsstyrda anslag, *förslagsanslag*	23 274 000
6	Bidrag till Statshälsan, *förslagsanslag*	345 280 000
7	Täckning av merkostnader för löner och pensioner m.m., *förslagsanslag*	1 200 000 000
8	Trygghetsåtgärder för statsanställda, *reservationsanslag*	61 738 000
		1 693 734 000

G Bostadsväsendet

	Boverket:		
1	Förvaltningskostnader, *ramanslag*	144 787 000	
2	Uppdragsverksamhet, *förslagsanslag*	1 000	144 788 000
3	Länsbostadsnämnderna, *ramanslag*		126 066 000
4	Räntebidrag m.m., *förslagsanslag*		29 310 000 000
5	Investeringsbidrag för bostadsbyggande, *förslagsanslag*		6 600 000 000
6	Tilläggslån för vissa reparations- och ombyggnadsåtgärder i hyres- och bostadsrättshus, *förslagsanslag*		220 000 000
7	Åtgärder i bostadsområden med stor andel outhyrda lägenheter m.m., *förslagsanslag*		25 000 000
8	Bidrag till förbättring av boendemiljön, *förslagsanslag*		1 000 000
9	Vissa lån till bostadsbyggande, *förslagsanslag*		1 000 000
10	Statens bostadskreditnämnd, *förslagsanslag*		1 000
11	Statlig kreditgaranti för bostadsanskaffningslån, *förslagsanslag*		1 000
12	Bonusränta för ungdomsbosparande, *förslagsanslag*		2 000 000
			36 429 856 000

H Bidrag och ersättningar till kommunerna

1	Skatteutjämningsbidrag till kommunerna m.m., *förslagsanslag*	23 100 000 000
2	Bidrag till kommunerna med anledning av avskaffandet av den kommunala företagsbeskattningen, *förslagsanslag*	879 172 000
		23 979 172 000

I Övriga ändamål

1	Bidrag till vissa handikappade ägare av motorfordon, *förslagsanslag*	10 000 000
2	Exportkreditbidrag, *förslagsanslag*	1 000
3	Kostnader för vissa nämnder m.m., *förslagsanslag*	3 187 000
4	Bokföringsnämnden, *förslagsanslag*	4 377 000
5	Stöd till idrotten, *reservationsanslag*	511 173 000
6	Höjning av grundkapitalet i Nordiska investeringsbanken, *förslagsanslag*	31 000 000
7	Bidrag till EFTA:s fond för ekonomisk och social utjämning, *förslagsanslag*	270 000 000
		829 738 000
	Summa kr.	**71 531 873 000**

VIII. Utbildningsdepartementet

A Utbildningsdepatementet m.m.

1	Utbildningsdepartementet, *förslagsanslag*	43 622 000
2	Utredningar m.m., *reservationsanslag*	18 962 000
3	Kostnader för Sveriges medlemskap i Unesco m.m., *förslagsanslag*	22 320 000
		84 904 000

B Det offentliga skolväsendet

1	Statens skolverk, *förslagsanslag*	229 954 000
2	Statens institut för handikappfrågor i skolan, *förslagsanslag*	90 615 000
3	Utveckling och produktion av läromedel, *reservationsanslag*	17 454 000
4	Stöd för utveckling av skolväsendet, *förslagsanslag*	40 822 000
5	Forskning inom skolväsendet, *reservationsanslag*	24 812 000
6	Fortbildning m.m., *reservationsanslag*	*185 093 000
7	Särskilda insatser på skolområdet, *förslagsanslag*	177 988 000
8	Bidrag till driften av det kommunala offentliga skolväsendet, *förslagsanslag*	31 550 906 000
9	Bidrag till driften av särskolor m.m., *förslagsanslag*	999 978 000
10	Bidrag till driften av särvux, *förslagsanslag*	53 703 000
11	Bidrag till undervisning av invandrare i svenska språket, *förslagsanslag*	278 652 000
12	Sameskolor, *förslagsanslag*	28 940 000
13	Specialskolor m.m., *förslagsanslag*	320 804 000
14	Statens skolor för vuxna: Utbildningskostnader, *förslagsanslag*	29 065 000
15	Bidrag till svensk undervisning i utlandet m.m., *förslagsanslag*	53 931 000
16	Bidrag till driften av fristående skolor, *förslagsanslag*	189 716 000
17	Utrustning för specialskolor m.m., *reservationsanslag*	7 355 000
18	Statens skolor för vuxna: Undervisningsmaterial m.m., *reservationsanslag*	5 061 000
		34 284 849 000

C Folkbildning

1	Bidrag till folkbildningen, *ramanslag*	1 842 344 000
2	Bidrag till vissa handikappåtgärder inom folkbildningen, *ramanslag*	44 991 000
3	Bidrag till kontakttolkutbildning, *förslagsanslag*	7 594 000
		1 894 929 000

* Beräknat belopp

D Grundläggande högskoleutbildning m.m.

1	Utvärdering och kvalitetskontroll i högskolan, *reservationsanslag*	19 800 000
2	Servicemyndigheten, *förslagsanslag*	77 178 000
3	Överklagandenämnden för högskolan, *förslagsanslag*	2 500 000
4	Kostnader för universitets- och högskoleämbetet, forskningsrådsnämnden och utrustningsnämnden för universitets och högskolors avvecklingsorganisation, *förslagsanslag*	1 000
5	Vissa särskilda utgifter inom högskolan m.m., *reservationsanslag*	40 659 000
6	Lokalkostnader m.m. vid högskoleenheterna, *förslagsanslag*	2 355 097 000
7	Vissa tandvårdskostnader, *reservationsanslag*	61 949 000
8	Utbildning för tekniska yrken, *reservationsanslag*	1 618 454 000
9	Utbildning för administrativa, ekonomiska och sociala yrken, *reservationsanslag*	594 089 000
10	Utbildning för vårdyrken, *reservationsanslag*	586 000 000
11	Utbildning för undervisningsyrken, *reservationsanslag*	*1 010 651 000
12	Utbildning för kultur- och informationsyrken, *reservationsanslag*	349 956 000
13	Lokala och individuella linjer samt fristående kurser, *reservationsanslag*	972 959 000
14	Bidrag till kommunal högskoleutbildning m.m., *reservationsanslag*	271 153 000
15	Europeisk utbildningssamverkan, *förslagsanslag*	45 169 000
		8 005 615 000

E Forskning och forskarutbildning

1	Humanistiska fakulteterna, *reservationsanslag*	404 401 000
2	Teologiska fakulteterna, *reservationsanslag*	31 171 000
3	Juridiska fakulteterna, *reservationsanslag*	38 258 000
4	Samhällsvetenskapliga fakulteterna m.m., *reservationsanslag*	471 591 000
5	Medicinska fakulteterna, *reservationsanslag*	870 043 000
6	Odontologiska fakulteterna, *reservationsanslag*	91 221 000
7	Farmaceutiska fakulteterna, *reservationsanslag*	32 606 000
8	Matematisk-naturvetenskapliga fakulteterna m.m., *reservationsanslag*	921 034 000
9	Tekniska fakulteterna, *reservationsanslag*	896 016 000
10	Temaorienterad forskning, *reservationsanslag*	39 706 000
11	Konstnärligt utvecklingsarbete m.m., *reservationsanslag*	21 142 000
12	Vissa särskilda utgifter för forskningsändamål, *reservationsanslag*	185 745 000
13	Vissa ersättningar för klinisk utbildning och forskning m.m., *förslagsanslag*	1 371 381 000

* Beräknat belopp

14	Viss tvärvetenskaplig forskning, *reservationsanslag*		73 141 000
15	Humanistisk samhällsvetenskapliga forskningsrådet, *reservationsanslag*		194 275 000
16	Medicinska forskningsrådet, *reservationsanslag*		340 855 000
17	Naturvetenskapliga forskningsrådet, *reservationsanslag*		464 176 000
18	Rymdforskning, *reservationsanslag*		32 257 000
19	Europeisk forskningssamverkan, *förslagsanslag*		352 360 000
20	Kungliga biblioteket, *reservationsanslag*		84 477 000
	Arkivet för ljud och bild:		
21	Förvaltningskostnader, *förslagsanslag*	14 880 000	
22	Insamlingsverksamhet m.m., *reservationsanslag*	429 000	15 309 000
23	Institutet för rymdfysik, *reservationsanslag*		36 422 000
24	Manne Siegbahninstitutet för fysik, *reservationsanslag*		23 221 000
25	Polarforskning, *reservationsanslag*		19 825 000
26	Vissa bidrag till forskningsverksamhet, *reservationsanslag*		32 325 000
			7 042 958 000

F Studiestöd m.m.

1	Centrala studiestödsnämnden m.m., *ramanslag*	149 977 000
2	Studiehjälp m.m., *förslagsanslag*	2 331 335 000
3	Studiemedel m.m., *förslagsanslag*	4 686 000 000
4	Vuxenstudiestöd m.m., *reservationsanslag*	1 341 300 000
5	Timersättning vid vissa vuxenutbildningar, *förslagsanslag*	68 500 000
6	Bidrag till vissa studiesociala ändamål, *förslagsanslag*	*102 650 000
7	Utbildningsarvoden till studerande vid vissa lärarutbildningar, *förslagsanslag*	121 400 000
		8 801 162 000

G Kulturverksamhet m.m.

1	Inredning och utrustning av lokaler vid högskoleenheterna m.m., *reservationsanslag*	*858 000 000
		858 000 000
	Summa kr.	**60 972 417 000**

* Beräknat belopp

IX. Jordbruksdepartementet

A Jordbruksdepartementet m.m.

1	Jordbruksdepartementet, *förslagsanslag*		30 482 000
2	Lantbruksråd, *förslagsanslag*		5 521 000
3	Utredningar m.m., *reservationsanslag*		9 313 000
4	Bidrag till vissa internationella organisationer m.m., *förslagsanslag*		33 000 000
			78 316 000

B Jordbruk och trädgårdsnäring

1	Statens jordbruksverk, *ramanslag*		127 045 000
2	Bidrag till jordbrukets rationalisering, m.m., *förslagsanslag*		14 842 000
3	Markförvärv för jordbrukets rationalisering, *reservationsanslag*		1 000
4	Täckande av förluster på grund av statlig kreditgaranti, *förslagsanslag*		19 928 000
5	Stöd till skuldsatta jordbrukare, *förslagsanslag*		10 000 000
6	Startstöd till jordbrukare, *förslagsanslag*		30 000 000
7	Stöd till avbytarverksamhet m.m., *förslagsanslag*		435 000 000
8	Stöd till jordbruket och livsmedelsindustrin i norra Sverige, *förslagsanslag*		*873 000 000
9	Stöd till innehavare av fjällägenheter m.m., *reservationsanslag*		1 538 000
10	Omställningsåtgärder i jordbruket m.m., *förslagsanslag*		2 335 502 000
11	Rådgivning och utbildning, *reservationsanslag*		29 785 000
12	Stöd till sockerbruken på Öland och Gotland m.m., *förslagsanslag*		24 500 000
13	Bidrag till trädgårdsnäringens rationalisering, m.m., *förslagsanslag*		4 300 000
			3 905 441 000

C Skogsbruk

1	Skogsvårdsorganisationen, *förslagsanslag*		1 000
	Skogsvårdsorganisationen:		
2	Myndighetsuppgifter, *ramanslag*	310 080 000	
3	Frö- och plantverksamhet, *förslagsanslag*	1 000	
4	Bidrag till skogsvård m.m., *förslagsanslag*	142 492 000	452 573 000
5	Stöd till byggande av skogsvägar, *förslagsanslag*		39 962 000
6	Främjande av skogsvård m.m., *reservationsanslag*		14 868 000
			507 404 000

* Beräknat belopp

D Fiske

1	Fiskeriverket, *förslagsanslag*	55 816 000
2	Främjande av fiskerinäringen, *reservationsanslag*	4 541 000
3	Isbrytarhjälp åt fiskarbefolkningen, *förslagsanslag*	1 000
4	Bidrag till fiskets rationalisering m.m., *förslagsanslag*	9 388 000
5	Lån till fiskerinäringen, *reservationsanslag*	40 000 000
6	Täckande av förluster vid statlig kreditgaranti till fiske, *förslagsanslag*	1 000
7	Prisreglerande åtgärder på fiskets område, *förslagsanslag*	1 000
8	Ersättning för intrång i enskild fiskerätt m.m., *förslagsanslag*	1 000 000
9	Bidrag till fiskevård m.m., *reservationsanslag*	4 174 000
		114 922 000

E Rennäring m.m.

1	Främjande av rennäringen, *reservationsanslag*	11 017 000
2	Prisstöd till rennäringen, *förslagsanslag*	*33 000 000
3	Ersättningar för viltskador m.m., *förslagsanslag*	*12 320 000
		56 337 000

F Djurskydd och djurhälsovård

1	Statens veterinärmedicinska anstalt: Uppdragsverksamhet, *förslagsanslag*	1 000
2	Bidrag till statens veterinärmedicinska anstalt, *reservationsanslag*	65 293 000
3	Distriktsveterinärorganisationen: Uppdragsverksamhet, *förslagsanslag*	1 000
4	Bidrag till distriktsveterinärorganisationen, *reservationsanslag*	74 637 000
5	Bidrag till avlägset boende djurägare för veterinärvård, *förslagsanslag*	2 217 000
6	Djurhälsovård och djurskyddsfrämjande åtgärder, *reservationsanslag*	30 357 000
7	Centrala försöksdjursnämnden, *ramanslag*	5 370 000
8	Bekämpande av smittsamma husdjurssjukdomar, *förslagsanslag*	51 766 000
		229 642 000

G Växtskydd och jordbrukets miljöfrågor

1	Statens utsädeskontroll: Uppdragsverksamhet, *förslagsanslag*	1 000
2	Bidrag till statens utsädeskontroll, *reservationsanslag*	3 223 000
3	Statens växtsortnämnd, *ramanslag*	628 000
4	Statens maskinprovningar: Uppdragsverksamhet, *förslagsanslag*	1 000
5	Bidrag till statens maskinprovningar, *reservationsanslag*	7 268 000

* Beräknat belopp

6	Miljöförbättrande åtgärder i jordbruket, *reservationsanslag*	32 900 000
7	Bekämpande av växtsjukdomar, *förslagsanslag*	2 429 000
		46 450 000

H Livsmedel

1	Statens livsmedelsverk, *ramanslag*	88 486 000
2	Täckande av vissa kostnader för köttbesiktning m.m., *förslagsanslag*	1 000
3	Livsmedelsekonomiska samarbetsnämnden, *ramanslag*	3 646 000
4	Inköp av livsmedel m.m. för beredskapslagring, *reservationsanslag*	*42 876 000
5	Kostnader för beredskapslagring av livsmedel m.m., *förslagsanslag*	*223 077 000
6	Industrins råvarukostnadsutjämning, m.m., *förslagsanslag*	179 000 000
7	Ersättningar på grund av radioaktivt nedfall, *förslagsanslag*	1 000
8	Livsmedelsstatistik, *förslagsanslag*	*13 229 000
		550 316 000

I Utbildning och forskning

1	Sveriges lantbruksuniversitet, *reservationsanslag*	627 275 000
2	Lokalkostnader m.m. vid Sveriges lantbruksuniversitet, *förslagsanslag*	295 336 000
3	Inredning och utrustning av lokaler vid Sveriges lantbruksuniversitet m.m., *reservationsanslag*	33 700 000
4	Skogs- och jordbrukets forskningsråd, *reservationsanslag*	169 680 000
5	Stöd till kollektiv forskning, *reservationsanslag*	101 200 000
6	Bidrag till Skogs- och lantbruksakademien, *förslagsanslag*	772 000
		1 227 963 000

J Biobränslen

1	Bioenergiforskning, *reservationsanslag*	48 930 000
2	Bidrag för ny energiteknik, *reservationsanslag*	200 000 000
		248 930 000
	Summa kr.	**6 965 721 000**

* Beräknat belopp

X. Arbetsmarknadsdepartementet

A Arbetsmarknadsdepartementet m.m.

1	Arbetsmarknadsdepartementet, *ramanslag*		32 100 000
2	Utredningar m.m., *reservationsanslag*		19 036 000
3	Internationellt samarbete, *förslagsanslag*		25 015 000
4	Arbetsmarknadsråd, *förslagsanslag*		6 170 000
			82 321 000

B Arbetsmarknad m.m.

1	Arbetsmarknadsverkets förvaltningskostnader, *ramanslag*		2 810 242 000
2	Arbetsmarknadspolitiska åtgärder, *reservationsanslag*		19 606 575 000
	AMU-gruppen:		
3	Uppdragsverksamhet, *förslagsanslag*	1 000	
4	Investeringar, *förslagsanslag*	1 000	2 000
5	Arbetsdomstolen, *ramanslag*		13 212 000
6	Statens förlikningsmannaexpedition, *förslagsanslag*		1 534 000
7	Statens nämnd för arbetstagares uppfinningar, *förslagsanslag*		77 000
8	Bidrag till vissa affärsverksinvesteringar, *förslagsanslag*		1 000
9	Bidrag till Stiftelsen Utbildning Nordkalotten, *reservationsanslag*		5 500 000
			22 437 143 000

C Arbetslivsfrågor

1	Arbetarskyddsverket, *ramanslag*	384 259 000
2	Arbetsmiljöinstitutet, *ramanslag*	172 252 000
3	Yrkesinriktad rehabilitering, *ramanslag*	764 153 000
4	Yrkesinriktad rehabilitering: Utbildningsbidrag, *förslagsanslag*	506 470 000
5	Yrkesinriktad rehabilitering: Uppdragsverksamhet, *förslagsanslag*	1 000
6	Särskilda åtgärder för arbetshandikappade, *reservationsanslag*	6 208 318 000
7	Bidrag till Stiftelsen Samhall, *förslagsanslag*	*4 557 000 000
		12 592 453 000

D Regional utveckling

1	Lokaliseringsbidrag m.m., *reservationsanslag*	350 000 000
2	Regionala utvecklingsinsatser, *reservationsanslag*	1 000 000 000
3	Täckande av förluster på grund av kreditgarantier till företag i glesbygder m.m., *förslagsanslag*	1 000
4	Ersättning för nedsättning av socialavgifter, *förslagsanslag*	530 000 000
5	Sysselsättningsbidrag, *förslagsanslag*	250 000 000

* Beräknat belopp

6	Särskilda regionalpolitiska infrastrukturåtgärder m.m., *reservationsanslag*		180 500 000
7	Glesbygdsmyndigheten, *reservationsanslag*		16 399 000
8	Expertgruppen för forskning om regional utveckling (ERU), *reservationsanslag*		6 100 000
9	Kapitaltillskott till en utvecklingsfond för Västnorden, *förslagsanslag*		4 200 000
10	Transportstöd, *förslagsanslag*		300 300 000
			2 637 500 000
		Summa kr.	**37 749 417 000**

XI. Kulturdepartementet

A Kulturdepartementet m.m.

1	Kulturdepartementet, *förslagsanslag*	40 526 000
2	Utredningar m.m., *reservationsanslag*	16 000 000
3	Internationellt samarbete m.m., *reservationsanslag*	1 345 000
4	Internationell samverkan inom ramen för flykting- och och migrationspolitiken m.m., *reservationsanslag*	3 000 000
5	Åtgärder mot främligsfientlighet och rasism, *reservationsanslag*	10 000 000
		70 871 000

B Kulturverksamhet m.m.

	Allmän kulturverksamhet m.m.	
1	Statens kulturråd, *förslagsanslag*	23 852 000
2	Bidrag till utvecklingsverksamhet inom kulturområdet m.m., *reservationsanslag*	113 744 000
3	Bidrag till samisk kultur, *reservationsanslag*	6 872 000
4	Stöd till icke-statliga kulturlokaler, *förslagsanslag*	50 000 000
	Ersättningar och bidrag till konstnärer	
5	Visningsersättning åt bild- och formkonstnärer	56 785 000
6	Bidrag till konstnärer, *reservationsanslag*	31 624 000
7	Inkomstgarantier för konstnärer m.m., *förslagsanslag*	17 757 000
8	Ersättning åt författare m.fl. för utlåning av deras verk genom bibliotek m.m., *förslagsanslag*	77 773 000
9	Ersättning till rättighetshavare på musikområdet	3 375 000
	Teater, dans och musik	
10	Bidrag till Svenska riksteatern, *reservationsanslag*	212 677 000
11	Bidrag till Operan, *reservationsanslag*	251 644 000
12	Bidrag till Dramatiska teatern, *reservationsanslag*	145 790 000
13	Bidrag till Svenska rikskonserter, *reservationsanslag*	71 526 000
14	Täckning av vissa kostnader vid Svenska rikskonserter, *förslagsanslag*	1 000
15	Bidrag till regional musikverksamhet, *förslagsanslag*	218 510 000
16	Bidrag till regionala och lokala teater-, dans- och musikinstitutioner, *förslagsanslag*	365 473 000
17	Bidrag till fria teater-, dans- och musikgrupper m.m., *reservationsanslag*	62 066 000
18	Bidrag till Musikaliska akademien	2 826 000
	Bibliotek	
19	Bidrag till regional biblioteksverksamhet, *förslagsanslag*	34 364 000

	Bildkonst, konsthantverk m.m.	
20	Statens konstråd, *förslagsanslag*	4 780 000
21	Förvärv av konst för statens byggnader m.m., *reservationsanslag*	28 038 000
22	Bidrag för konstnärlig utsmyckning i bostadsområden, *förslagsanslag*	15 000 000
23	Utställningar av nutida svensk konst i utlandet, *reservationsanslag*	1 448 000
24	Bidrag till akademien för de fria konsterna	1 580 000
25	Främjande av hemslöjden, *förslagsanslag*	14 840 000
	Arkiv	
26	Riksarkivet och landsarkiven, *förslagsanslag*	126 500 000
27	Dialekt- och ortnamnsarkiven samt svenskt visarkiv, *förslagsanslag*	24 225 000
28	Svenskt biografiskt lexikon, *förslagsanslag*	2 961 000
29	Statliga arkiv: Vissa kostnader för samlingar och materiel m.m., *reservationsanslag*	5 689 000
	Kulturmiljövård	
30	Riksantikvarieämbetet: Förvaltningskostnader, *förslagsanslag*	83 454 000
31	Kulturmiljövård, *reservationsanslag*	103 022 000
32	Riksantikvarieämbetet: Uppdragsverksamhet, *förslagsanslag*	1 000
33	Tilläggslån för ombyggnad av kulturhistoriskt värdefull bebyggelse m.m., *förslagsanslag*	95 000 000
	Museer och utställningar	
34	Centrala museer: Förvaltningskostnader, *förslagsanslag*	432 618 000
35	Centrala museer: Vissa kostnader för utställningar och samlingar m.m., *reservationsanslag*	18 742 000
36	Bidrag till Skansen, *förslagsanslag*	17 354 000
37	Bidrag till vissa museer	26 123 000
38	Bidrag till regionala museer, *förslagsanslag*	76 421 000
39	Riksutställningar, *reservationsanslag*	31 667 000
40	Inköp av vissa kulturföremål, *förslagsanslag*	80 000
	Forskning	
41	Forsknings- och utvecklingsinsatser inom kulturområdet, *reservationsanslag*	30 855 000
	Lokalförsörjning m.m.	
42	Inredning och utrustning av lokaler för kulturändamål, *förslagsanslag*	47 000 000
		2 934 057 000

C Massmedier m.m.

	Film m.m.		
1	Statens biografbyrå, *ramanslag*		7 470 000
2	Filmstöd, *reservationsanslag*		65 513 000
3	Stöd till fonogram och musikalier, *reservationsanslag*		11 377 000
	Dagspress och tidskrifter		
4	Presstödsnämnden och taltidningsnämnden, *förslagsanslag*		4 394 000
5	Driftsstöd till dagspressen, *förslagsanslag*		416 000 000
6	Utvecklingsstöd till dagspressen, *reservationsanslag*		13 800 000
7	Täckande av förluster vid statlig kreditgaranti till dagspressen, *förslagsanslag*		1 000
8	Distributionsstöd till dagspressen, *förslagsanslag*		81 000 000
9	Stöd till kulturtidskrifter, *reservationsanslag*		21 450 000
10	Stöd till radio- och kassettidningar, *förslagsanslag*		90 238 000
11	Bidrag till Stiftelsen för lättläst nyhetsinformation och litteratur, *reservationsanslag*		8 168 000
	Litteratur		
12	Litteraturstöd, *reservationsanslag*		39 064 000
13	Kreditgarantier till bokförlag, *förslagsanslag*		1 000
14	Stöd till bokhandel, *reservationsanslag*		6 960 000
15	Lån för investeringar i bokhandel m.m., *reservationsanslag*		2 382 000
	Talboks- och punktskriftsbiblioteket:		
16	Förvaltningskostnader, *förslagsanslag*	23 448 000	
17	Produktionskostnader, *reservationsanslag*	37 999 000	61 447 000
18	Bidrag till Svenska språknämnden och Sverigefinska språknämnden, *förslagsanslag*		3 041 000
	Radio och television		
	Sveriges Radio m.m.		
	Kabelnämnden:		
19	Förvaltningskostnader, *förslagsanslag*	4 102 000	
20	Stöd till lokal programverksamhet, *reservationsanslag*	1 250 000	5 352 000
21	Närradionämnden, *förslagsanslag*		4 608 000
22	Utbyte av TV-sändningar mellan Sverige och Finland, *förslagsanslag*		26 243 000
23	Bidrag till dokumentation av medieutvecklingen och till europeiskt mediesamarbete, *reservationsanslag*		8 387 000
			886 896 000

D Invandring m.m.

1	Statens invandrarverks förvaltningskostnader, *förslagsanslag*	444 329 000
2	Förläggningskostnader, *förslagsanslag*	1 603 100 000
3	Åtgärder för invandrare, *reservationsanslag*	22 426 000
4	Överföring av flyktingar m.m., *förslagsanslag*	22 500 000
5	Ersättning till kommunerna för åtgärder för flyktingar m.m., *förslagsanslag*	4 426 000 000
6	Statsbidrag till stiftelsen Invandrartidningen, *reservationsanslag*	15 589 000
7	Ombudsmannen mot etnisk diskriminering m.m., *förslagsanslag*	3 520 000
8	Lån till hemutrustning för flyktingar m.fl., *förslagsanslag*	84 030 000
9	Utlänningsnämnden, *förslagsanslag*	34 000 000
		6 655 494 000

E Jämställdhetsfrågor

1	Jämställdhetsombudsmannen m.m., *förslagsanslag*	6 046 000
2	Särskilda jämställdhetsåtgärder, *reservationsanslag*	10 556 000
		16 602 000
	Summa kr.	**10 553 920 000**

XII. Näringsdepartementet

A Näringsdepartementet m.m.

1	Näringsdepartementet, *förslagsanslag*	49 704 000
2	Industriråd/industriattaché, *förslagsanslag*	1 198 000
3	Utredningar m.m., *reservationsanslag*	18 990 000
4	Bidrag till FN:s organ för industriell utveckling, *förslagsanslag*	6 890 000
		76 782 000

B Industri m.m.

1	Sprängämnesinspektionen, *förslagsanslag*	1 000
2	Åtgärder för att främja industridesign, *reservationsanslag*	5 356 000
3	Stöd till turism, *reservationsanslag*	50 000 000
4	Särskilda avvecklingskostnader för Sveriges turistråd, *förslagsanslag*	1 000
5	Småföretagsutveckling, *reservationsanslag*	163 594 000
6	Täckande av förluster vid viss garantigivning, m.m., *förslagsanslag*	5 000 000
		223 952 000

C Exportkrediter m.m.

1	Kostnader för statsstödd exportkreditgivning genom AB Svensk Exportkredit, *förslagsanslag*	1 000
2	Kostnader för statsstödd exportkreditgivning avseende export av fartyg m.m., *förslagsanslag*	1 000
3	Ersättning för extra kostnader för förmånlig kreditgivning till u-länder, *förslagsanslag*	70 000 000
4	Åtgärder för att främja utländska investeringar i Sverige, reservationsanslag	4 500 000
		74 502 000

D Mineralförsörjning m.m.

	Sveriges Geologiska undersökning:		
1	Geologisk undersökningsverksamhet m.m., *ramanslag*	118 085 000	
2	Geovetenskaplig forskning, *reservationsanslag*	5 000 000	123 085 000
	Statens gruvegendom:		
3	Prospektering m.m., *reservationsanslag*	10 000 000	
4	Egendomsförvaltning m.m. *förslagsanslag*	7 671 000	17 671 000
			140 756 000

E Statsägda företag m.m.

1	Kostnader för omstrukturering av vissa statligt ägda företag, m.m., förslagsanslag		1 000
2	Räntestöd m.m. till varvsindustrin, *förslagsanslag*		130 000 000
3	Infriande av pensionsgaranti för FFV AB, *förslagsanslag*		80 000 000
			210 001 000

F Teknisk utveckling m.m.

1	Teknisk forskning och utveckling, *reservationsanslag*		750 908 000
2	Materialteknisk forskning, *reservationsanslag*		36 150 000
3	Bidrag till Stiftelsen Sveriges teknisk-vetenskapliga attachéverksamhet, *reservationsanslag*		35 630 000
4	Teknikvetenskapliga forskningsrådet, *reservationsanslag*		184 966 000
5	Europeiskt rymdsamarbete m.m., *förslagsanslag*		447 439 000
6	Nationell rymdverksamhet, *reservationsanslag*		58 287 000
7	Europeiskt forsknings- och utvecklingssamarbete, *reservationsanslag*		211 000 000
8	Statens provningsanstalt: Uppdragsverksamhet, *förslagsanslag*		1 000
9	Bidrag till statens provningsanstalt, *reservationsanslag*		51 722 000
	Styrelsen för teknisk ackreditering:		
10	Myndighetsverksamhet, *reservationsanslag*	11 870 000	
11	Uppdragsverksamhet, *förslagsanslag*	1 000	
12	Bidrag till riksmätplatsverksamhet, *reservationsanslag*	8 788 000	20 659 000
13	Bidrag till vissa internationella organisationer, *förslagsanslag*		4 127 000
14	Bidrag till Ingenjörsvetenskapsakademien		7 020 000
15	Bidrag till Standardiseringskommissionen		43 356 000
	Patent- och registreringsverket:		
16	Immaterialrätt m.m., *förslagsanslag*	1 000	
17	Bolagsärenden, *förslagsanslag*	1 000	2 000
18	Patentbesvärsrätten, *förslagsanslag*		10 213 000
19	Forskning för ett avfallssnålt samhälle: Miljöanpassad produktutveckling, *reservationsanslag*		24 607 000
20	Avgifter till vissa internationella FoU-organisationer, *förslagsanslag*		544 000
			1 886 631 000

G Övrig näringspolitik

	Närings- och teknikutvecklingsverket:		
1	Förvaltningskostnader, *förslagsanslag*	181 625 000	
2	Utredningar och information, *reservationsanslag*	25 570 000	207 195 000
3	Särskilda avvecklingskostnader för statens industriverk, styrelsen för teknisk utveckling och statens energiverk, *förslagsanslag*		1 000
			207 196 000

H Energi

1	Elsäkerhet m.m., *reservationsanslag*	1 000
2	Statens elektriska inspektion, *ramanslag*	14 421 000
3	Täckande av förluster i anledning av statliga garantier inom energiområdet, *förslagsanslag*	1 000
4	Energiforskning, *reservationsanslag*	280 764 000
5	Drift av beredskapslager, *förslagsanslag*	*398 316 000
6	Beredskapslagring och industriella åtgärder, *reservationsanslag*	*7 636 000
7	Särskilda kostnader för lagring av olja, motorbensin m.m., *förslagsanslag*	*1 000
8	Åtgärder inom delfunktionen Elkraft, *reservationsanslag*	*32 360 000
9	Täckande av eventuella förluster i anledning av statens vattenfallsverks borgensförbindelser, m.m., *förslagsanslag*	1 000
10	Vissa åtgärder för effektivare användning av energi, *reservationsanslag*	150 000 000
11	Insatser för ny energiteknik, *reservationsanslag*	170 000 000
		1 053 501 000

I Marknads- och konkurrensfrågor

1	Marknadsdomstolen, *förslagsanslag*	5 270 000
2	Konkurrensmyndighet, *ramanslag*	61 000 000
3	Särskilda utvecklings- och omställningskostnader, *förslagsanslag*	1 500 000
4	Särskilda avvecklingskostnader för näringsfrihetsombudsmannen och statens pris- och konkurrensverk, *förslagsanslag*	1 000
		67 771 000

J Byggnadsforskning m.m.

1	Byggnadsforskning, *reservationsanslag*	178 200 000
2	Stöd till experimentbyggande, *reservationsanslag*	10 000 000
3	Statens institut för byggnadsforskning, *förslagsanslag*	1 000
4	Bidrag till statens institut för byggnadsforskning, *reservationsanslag*	53 625 000

* Beräknat belopp

5	Statens institut för byggnadsforsning: Utrustning, *reservationsanslag*	810 000
6	Bidrag till fonden för fukt- och mögelskador, *förslagsanslag*	100 000 000
7	Bidrag till åtgärder mot radon i bostäder, *förslagsanslag*	20 000 000
		362 636 000
	Summa kr.	**4 303 728 000**

XIII. Civildepartementet

A Civildepartementet m.m.

1	Civildepartementet, *förslagsanslag*	36 243 000
2	Utredningar m.m., *reservationsanslag*	18 950 000
		55 193 000

B Länstyrelserna m.m.

1	Länsstyrelserna m.m., *ramanslag*	1 680 320 000
2	Kammarkollegiet, *förslagsanslag*	19 689 000
		1 700 009 000

C Stöd till trossamfund m.m.

1	Stöd till trossamfund m.m., *reservationsanslag*	72 007 000
		72 007 000

D Konsumentfrågor

1	Konsumentverket, *förslagsanslag*	73 319 000
2	Allmänna reklamationsnämnden, *förslagsanslag*	12 489 000
3	Stöd till konsumentorganisationer, *reservationsanslag*	2 080 000
4	Konsumentforskning, *reservationsanslag*	1 939 000
5	Bidrag till miljömärkning av produkter, *reservationsanslag*	3 000 000
		92 827 000

E Ungdomsfrågor

1	Statens ungdomsråd, *förslagsanslag*	5 590 000
2	Bidrag till central och lokal ungdomsverksamhet m.m., *reservationsanslag*	102 008 000
3	Stöd till internationellt ungdomssamarbete, *reservationsanslag*	7 212 000
		114 810 000

F Folkrörelsefrågor, kooperativa frågor, m.m.

1	Lotterinämnden, *ramanslag*	2 129 000
2	Stöd till kooperativ utveckling, *reservationsanslag*	5 200 000
3	Bidrag till allmänna samlingslokaler m.m., *förslagsanslag*	105 000 000

4	Bidrag till folkrörelserna, *reservationsanslag*	34 617 000
5	Bidrag till kvinnoorganisationernas centrala verksamhet, *reservationsanslag*	3 432 000
		150 378 000
	Summa kr.	**2 185 224 000**

XIV. Miljö- och naturresursdepartementet

A Miljö- och naturresursdepartementet m.m.

1	Miljö- och naturresursdepartementet, *förslagsanslag*		48 994 000
2	Utredningar m.m., *reservationsanslag*		16 143 000
			65 137 000

B Miljövård

1	Statens naturvårdsverk, *ramanslag*		416 301 000
2	Bidrag till miljöarbete, *reservationsanslag*		204 484 000
3	Investeringar på miljöområdet, *reservationsanslag*		135 445 000
4	Miljöforskning, *reservationsanslag*		151 783 000
5	Landskapsvårdande åtgärder, *reservationsanslag*		247 250 000
6	Sanering och återställning av miljöskadade områden, *reservationsanslag*		19 880 000
7	Koncessionsnämnden för miljöskydd, *ramanslag*		18 155 000
8	Kemikalieinspektionen, *förslagsanslag*		1 000
9	Särskilda projekt inom bekämpningsmedelskontrollen, *reservationsanslag*		10 426 000
10	Bidrag till Förenta Nationernas miljöfond, *förslagsanslag*		22 000 000
11	Visst internationellt miljösamarbete, *förslagsanslag*		16 507 000
12	Stockholms internationella miljöinstitut, *reservationsanslag*		25 000 000
13	Forskning för ett avfallssnålt samhälle: Avfallshantering, *reservationsanslag*		17 199 000
14	Inredning och utrustning av lokaler vid vissa myndigheter, *reservationsanslag*		7 300 000
			1 291 731 000

C Strålskydd, kärnsäkerhet m.m.

1	Statens strålskyddsinstitut: Uppdragsverksamhet, *förslagsanslag*		*1 000
2	Bidrag till Statens strålskyddsinstitut, *reservationsanslag*		*32 823 000
	Statens kärnkraftsinspektion:		
3	Förvaltningskostnader, *reservationsanslag*	*1 000	
4	Kärnsäkerhetsforskning, *förslagsanslag*	*1 000	2 000
5	Statens kärnbränslenämnd, *reservationsanslag*		*1 000
6	Visst internationellt samarbete i fråga om kärnsäkerhet m.m., *förslagsanslag*		*19 573 000
			52 400 000

D Fastighetsdataverksamheten

1	Centralnämnden för fastighetsdata, *förslagsanslag*		95 155 000
			95 155 000

* Beräknat belopp

E Lantmäteriet

1	Lantmäteriet, *förslagsanslag*	1 000
2	Förvaltningskostnader för lantmäteriet, *ramanslag*	391 060 000
3	Bidrag enligt lantmäteritaxan, *förslagsanslag*	12 600 000
		403 661 000

F Övriga ändamål

1	Bidrag till internationellt samarbete kring den byggda miljön m.m., *reservationsanslag*	1 380 000
2	Statens va-nämnd, *ramanslag*	4 994 000
		6 374 000
	Summa kr.	**1 914 458 000**

XV. Riksdagen och dess myndigheter m.m.

A Riksdagen

1	Ersättning till riksdagens ledamöter m.m., *förslagsanslag*	259 468 000
2	Riksdagsutskottens resor utom Sverige, *reservationsanslag*	1 000
3	Bidrag till studieresor, *förslagsanslag*	800 000
4	Bidrag till IPU, RIFO m.m., *förslagsanslag*	11 802 000
5	Bidrag till partigrupper, *förslagsanslag*	53 600 000
6	Riksdagen: Förvaltningskostnader, *förslagsanslag*	259 660 000
7	Utgivande av otryckta ståndsprotokoll, *reservationsanslag*	225 000
8	Riksdagens byggnader, *reservationsanslag*	25 610 000
9	Riksdagstryck, *förslagsanslag*	36 299 000
		647 465 000

B Riksdagens myndigheter

1	Riksdagens ombudsmän, justitieombudsmännen, *ramanslag*	27 595 000
2	Riksdagens revisorer och deras kansli, *reservationsanslag*	11 413 000
3	Nordiska rådets svenska delegation och dess kansli, *förslagsanslag*	8 759 000
4	Nordiska rådets svenska deligation och dess kansli: Andel i gemensamma kostnader för Nordiska rådet, *förslagsanslag*	13 610 000
		61 377 000
	Summa kr.	**708 842 000**

XVI. Räntor på statsskulden, m.m.

1	Räntor på statsskulden m.m., *förslagsanslag*	**70 000 000 000**

XVII. Oförutsedda utgifter

1 Oförutsedda utgifter, *förslagsanslag*	**1 000 000**

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 19 december 1991

Närvarande: statsministern Bildt, ordförande, och statsråden Wibble, B. Westerberg, Johansson, Laurén, Hörnlund, Olsson, Svensson, af Ugglas, Dinkelspiel, Thurdin, Hellsvik, Björck, Davidson, Könberg, Odell, Lundgren, Unckel, P. Westerberg, Ask

Föredragande: statsråden Wibble, Davidsson, Hellsvik, Laurén, Svensson, af Ugglas, Dinkelspiel, Björck, B. Westerberg, Könberg, Odell, Lundgren, Unckel, Ask, Olsson, Hörnlund, P. Westerberg, Johansson, Thurdin

---

Proposition med förslag till statsbudget för budgetåret 1992/93

Statsråden föredrar inriktningen av den ekonomiska politiken under nästa budgetår samt de frågor om statens inkomster och utgifter m.m. som skall ingå i regeringens förslag till statsbudget för budgetåret 1992/93. Anförandena redovisas i underprotokollen för respektive departement.
Det antecknades att statsrådet Friggebo föredragit anmälan till budgetpropositionen 1991 såvitt avser kulturdepartementets område tidigare denna dag.

Statsrådet Wibble anför:
Med beaktande av de föredragna förslagen har ett förslag till statsbudget för nästa budgetår med därtill hörande specifikationer av inkomster och utgifter upprättats.
Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att
beräkna inkomster och besluta om utgifter för staten i enlighet med det upprättade förslaget till statsbudget för budgetåret 1992/93.

Regeringen ansluter sig till föredragandenas överväganden och beslutar att genom proposition förelägga riksdagen vad föredragandena har anfört för de åtgärder och de ändamål som föredragandena har hemställt om.

Regeringen beslutar vidare att de anföranden som redovisas i underprotokollen jämte i förekommande fall översikter över förslagen skall bifogas propositionen enligt följande:

Finansplanen	Bilaga 1
Kungliga hov- och slottsstaterna (första huvudtiteln)	Bilaga 2
Justitiedepartementet (andra huvudtiteln)	Bilaga 3
Utrikesdepartementet (tredje huvudtiteln)	Bilaga 4
Försvarsdepartementet (fjärde huvudtiteln)	Bilaga 5
Socialdepartementet (femte huvudtiteln)	Bilaga 6
Kommunikationsdepartementet (sjätte huvudtiteln)	Bilaga 7
Finansdepartementet (sjunde huvudtiteln)	Bilaga 8
Utbildningsdepartementet (åttonde huvudtiteln)	Bilaga 9
Jordbruksdepartementet (nionde huvudtiteln)	Bilaga 10
Arbetsmarknadsdepartementet (tionde huvudtiteln)	Bilaga 11
Kulturdepartementet (elfte huvudtiteln)	Bilaga 12
Näringsdepartementet (tolfte huvudtiteln)	Bilaga 13
Civildepartementet (trettonde huvudtiteln)	Bilaga 14
Miljö- och naturresursdepartementet (fjortonde huvudtiteln)	Bilaga 15
Riksdagen och dess myndigheter m.m. (femtonde huvudtiteln)	Bilaga 16
Räntor på statsskulden, m.m. (sextonde huvudtiteln)	Bilaga 17
Oförutsedda utgifter (sjuttonde huvudtiteln)	Bilaga 18
Beredskapsbudget för totalförsvarets civila del	Bilaga 19

gotab 40436, Stockholm 1991

Bilaga 1 till budgetpropositionen 1992

Finansplanen

Prop.
1991/92:100
Bil. 1

Finansdepartementet

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 19 december 1991

Föredragande: statsrådet Wibble

Anmälan till budgetpropositionen 1992 såvitt avser finansplanen

Finansplan

1 Mål för en ny politik

Huvudmålet för regeringens ekonomiska politik är att bryta den ekonomiska stagnationen, pressa ner arbetslösheten och återupprätta Sverige som en tillväxt- och företagarnation med en stark och växande ekonomi. Inflationen skall bekämpas, medborgarnas frihet och välfärd öka.

1.1 Bakgrund

Mycket talar för att 1990-talet kommer att räknas som ett av stora omvandlingsdecennierna. Näringslivet står mitt uppe i en dramatisk strukturomvandling efter en snabb teknologisk förnyelse under åttiotalet och en ökande internationalisering av ekonomin. Samtidigt är den ekonomiska integrationen mellan stater, handelsområden och marknader både djupare och mer omfattande än i något tidigare historiskt skede.

I Västeuropa har den ekonomiska och politiska integrationen tagit ett nytt stort steg i och med överenskommelsen i Maastricht som också bereder marken för en ytterligare utvidgning av EG. I Öst- och Centraleuropa liksom i det f.d. Sovjetunionen ersätts nu de kommunistiska kommandoekonomierna med marknadshushållning, en process som öppnar nya möjligheter för hundratals miljoner invånare. Sammantaget innebär de senaste fem årens dramatiska förändringar i Europa nya förutsättningar för ekonomiskt framåtskridande.

På de amerikanska kontinenterna fortsätter avregleringen och liberaliseringen av handelsutbytet mellan länderna.

I Asien bidrar en rad nya tillväxtcentra till den ekonomiska expansionen.

Denna omvandlingsprocess innebär stora möjligheter för alla att tillgodogöra sig den internationella arbetsfördelningens vinster.

För Sverige innebär denna utveckling i grunden en mycket gynnsam förändring av villkoren. Sverige tillhör med sin öppna ekonomi de länder som skulle kunna gynnas mest av liberalisering och ekonomisk integration. Det är i vårt närområde som en viktig del av åttiotalets och nittiotalets omvandling sker. Det gäller etableringen av EG:s inre marknad och det åtföljande EES-avtalet, utvidgningen av den Europeiska Gemenskapen och utvecklingen mot en Europeisk Union. Det gäller också den dynamiska utveckling som på sikt kan förutses i våra östra grannländer. Därtill kommer att flera av våra största företag är globalt verksamma.

Det är i detta perspektiv som den svenska omvandlingen med en omfattande strukturrationalisering i näringslivet och stora förändringar i den offentliga sektorn skall ses. Det är en dynamisk process där den som är mest flexibel och förmögen att växla in på nya spår lättast kan övervinna omställningsproblemen och bäst utnyttja de nya möjligheterna.

I detta omvandlingsperspektiv måste också våra inhemska problem betraktas. Den svenska stagnationen framstår som särskilt allvarlig när vi beaktar den dynamiska utvecklingen i vår omvärld.

Grunden för 1970-talets och 1980-talets svårigheter är de välkända långsiktiga strukturproblemen i vår ekonomi. Balansbristerna har förstärkts av upprepade ekonomisk-politiska missgrepp under perioden.

Misslyckandena har försenat och försvårat anpassningen till ändrade konkurrensförhållanden i vår omvärld. Överbryggningspolitiken i mitten av sjuttiotalet var ett försök att undvika konsekvenserna av oljeprissteg-ringarna och den åtföljande dramatiska förändringen av relativpriserna på varor och tjänster. I efterhand har det visat sig att denna politik minskade omvandlingstrycket i ekonomin och fördröjde en nödvändig strukturomvandling.

Industristödspolitiken i slutet av sjuttiotalet liksom devalveringspolitiken var i detta hänseende även de misslyckade.

Näringslivets strukturomvandling sköts på framtiden och den anpassning som borde ha skett inom stat och kommun försenades eller uteblev helt. Sverige kom därigenom att fortsätta en politik med höga offentliga utgifter och höjda skatter som befäste strukturproblemen i vår ekonomi.

Utvecklingen i Sverige har under lång tid präglats av en politik som litat till kollektiva och storskaliga lösningar. Resultatet har blivit en ekonomi med regleringar och bristande konkurrens, stigande skatter och svag ekonomisk tillväxt. Sverige har halkat efter. Utrymmet för individens krav och behov har krympt. Det kollektiva och institutionella ägandet har ökat på bekostnad av det enskilda och spridda. Den offentliga sektorns verksamheter har slukat ökande resurser samtidigt som många människor inte har kunnat få den service och hjälp de har rätt till.

Huvudmålet för regeringens ekonomiska politik under de kommande åren är att bryta den ekonomiska stagnationen, pressa ned arbetslösheten och återupprätta Sverige som en tillväxt- och företagarnation med en stark och växande ekonomi. Att åstadkomma detta är en långsiktig uppgift som kräver åtskilliga år av omvandling och förnyelse.

Den ekonomiska politiken kan därför inte ses åtskild från de många och omfattande reformer på politikens övriga områden som regeringen har initierat och avser att föreslå under kommande år. Den ekonomiska politiken är således en del i en samlad strategi för att återställa tillväxtkraften i svensk ekonomi.

Sverige behöver en ny, välståndsskapande politik. År av försummelser av de drivkrafter i ekonomin som skapar tillväxt skall efterträdas av stimulans av de välståndsbildande krafterna. Den tidigare nedvärderingen av företagsamhet skall bytas i sin motsats med tilltro till företagande och skapande. Den enskildes och familjens rörelsefrihet skall vidgas.

Syftet är att öka friheten och välfärden för medborgarna och ge Sverige en stark ekonomi. Genom en politik som erbjuder bättre förutsättningar för att skapa resurser läggs grunden för stigande sysselsättning och ökade inkomster. Större utrymme skapas därmed för stöd till de svagaste och socialt mest utsatta människorna i vårt land samt för egen växtkraft i hela Sverige.

Regeringens ekonomisk-politiska strategi är en kombination av strategiska skattesänkningar för att gynna sparande, investeringar och företagande och av en stram finanspolitik som ger låg inflation och låg ränta.

Hög ekonomisk tillväxt innebär omedelbara välfärdsvinster för medborgarna. Fördelarna växer över tiden. I en ekonomi som växer motverkas spänningar och motsättningar mellan olika grupper. Samhället blir mera tolerant och öppet. Möjligheterna att skydda och förbättra miljön är beroende av varaktig tillväxt.

Sverige skall i slutet av 1990-talet vara en nation där medborgarna har stor individuell frihet, där det lönar sig att arbeta och spara. Resurstillväxten skapar utrymme för sociala reformer som ger ett mjukare och mer solidariskt samhälle. Dessutom ges möjligheter att bedriva en ansvarsfull miljöpolitik till gagn för kommande generationer. I dagens problem finns morgondagens möjligheter till ökat välstånd.

1.2 Grundläggande utgångspunkter

Den ekonomiska politiken ställs under de kommande åren inför två uppgifter.

En första uppgift är att öka tillväxt- och utvecklingskraften i den svenska ekonomin.

En andra uppgift är att bedriva en långsiktig och trovärdig politik som lägger grunden för en god konkurrenskraft och en varaktigt låg inflationstakt. Denna inriktning bygger på en fast valutapolitik och en stram finanspolitik baserad på en mycket restriktiv prövning av de offentliga utgifterna.

Sverige måste under de närmaste åren klara den nödvändiga övergången från ett höginflationssamhälle till ett låginflationssamhälle utan att hamna i en situation med permanent hög arbetslöshet. Den snabba ökning av arbetslösheten som nu sker har sin grund i den tidigare förda politikens oförmåga att angripa de grundläggande strukturproblemen i svensk ekonomi. Arbetslöshet får aldrig bli ett medel i den ekonomiska politiken. Sverige skall deltaga i det europeiska samarbetet, vilket skärper kraven på låg inflation, mindre budgetunderskott och minskad statlig upplåning. Den ekonomiska politiken skall skapa förtroende och respekt för den fasta växelkursen och för möjligheterna att klara de krav, reella och formella, som ett medlemskap i EG medför.

Vårt välstånd bygger på öppenhet mot omvärlden. Att Sverige deltagit i en fri och internationell handel och i den internationella arbetsfördelningen har spelat — och kommer i framtiden att spela — en helt avgörande roll för levnadsstandarden i vårt land. Ett svenskt medlemskap i den Europeiska Gemenskapen har stor betydelse i detta sammanhang. Medlemskap ger oss också bättre möjligheter att bidra till en fredlig utveckling, globala miljöförbättringar och ökad samhörighetskänsla mellan människor. Den styrka medlemskap och internationellt samarbete ger, ökar våra möjligheter att bistå sämre lottade nationer och folk, såväl i de tidigare förtryckta länderna i Baltikum samt Öst- och Centraleuropa som i u-länderna.

Regeringens ekonomiska politik vilar på marknadsekonomins grund och präglas av socialt ansvar, god resurshushållning och god miljö. Marknadsekonomin sätter konsumenternas önskemål i centrum och bidrar till att skapa resurser och allmän välfärd. Regeringens politik syftar till att ge goda förutsättningar för näringsidkare i hela landet, men också till att föra en generell välfärdspolitik som ger medborgarna ett ekonomiskt grundskydd samt sätta upp ramar för att garantera en god miljö.

Privat ägande är en förutsättning för att marknadsekonomin skall fungera. Regeringen kommer därför att lägga fram förslag om att stärka äganderätten på olika områden. En parlamentarisk utredning har tillsatts med uppgift att föreslå ett grundlagsfäst skydd för äganderätten. Ett etiskt förhållningssätt hos ekonomins aktörer bör främjas. Hederlighet och rättssäkerhet har ekonomiskt gynnsamma effekter.

Regeringen avser att uppmuntra det privata sparandet. Därigenom ökar individernas oberoende. Ett ökat privat sparande krävs också för att få ekonomisk tillväxt och innebär dessutom att inflatinsbekämpningen underlättas.

Det är inte politiska beslut utan enskilda människor som skapar resurser och välfärd. Regeringens politik bygger på denna grundläggande insikt. Politiska beslut kan skapa förutsättningar för utveckling och tillväxt men det är bara enskilda människors skapande som kan vända stagnation till framåtskridande. Denna insikt har stor betydelse också i synen på arbetslivet. Erfarenhet, kompetens och initiativkraft bland de anställda måste tillvaratas i växande utsträckning. Reformarbetet inom den offentliga sektorn måste ha detta som en viktig utgångspunkt.

Den ekonomiska politiken skall främja en effektiv konkurrens. Stora förändringar krävs för att avskaffa konkurrenshinder, inom såväl det privata näringslivet som den offentliga sektorn. De offentliga monopolen skall brytas.

En valfrihetsrevolution skall genomföras inom välfärdspolitiken. Medborgarna skall få möjlighet att själva fatta viktiga beslut om vård, utbildning och omsorg. Stat och kommun skall koncentrera sig på de uppgifter som ingen annan kan sköta.

Välfärdspolitiken skall vara generell. Skattefinansiering av viktiga sociala tjänster skall kombineras med system där pengarna i stor utsträckning följer de val den enskilde själv träffar.

Sverige skall återupprättas som industrination och den ekonomiska stagnationen brytas. *Tillväxt är nödvändig för att upprätthålla sysselsättning och välfärd.* Regeringens politik syftar till att skapa en tillväxt i nivå med jämförbara europeiska länders.

Bara en växande ekonomi skapar utrymme för att upprätthålla viktiga offentliga åtaganden. Inga omfördelningsåtgärder i en krympande eller stagnerande ekonomi kan ge samma utbyte för människor med låga inkomster som god tillväxt. Utan tillväxt kan inte målet att hela Sverige skall leva uppnås. Med en varaktig tillväxt skapas de resurser som krävs för en effektiv miljöpolitik.

1.3 Samarbetet i Europa

Regeringens avsikt är att Sverige fullt ut skall deltaga i det europeiska samarbetet. Den ekonomiska politiken måste skapa förtroende och respekt för förmågan att klara de reella och formella krav som EG-samarbetet medför.

EES-avtalet medför sannolikt att Sverige redan 1993 blir en del av en europeisk marknad som omfattar 380 miljoner människor och som präglas av betydande öppenhet.

Processen mot europeisk integration fullföljs för svensk del genom ansökan om medlemskap i EG. *Endast som medlem kan vi fullt ut få del av integrationens fördelar och samtidigt aktivt bidra till och påverka utvecklingen inom EG.* Regeringens ambition är att Sverige skall bli medlem i EG 1995. De omfattande kontakter som regeringen har haft under hösten med EG-kommissionen och företrädare för medlemsländernas regeringar bekräftar att den svenska tidsplanen är realistisk.

Deltagandet i den europeiska integrationen ställer stora krav på den ekonomiska politiken. Finanspolitiken måste vara stram för att varaktigt säkra en låg inflation och en låg räntenivå. Som medlemsland i EG, deltagare i det europeiska monetära systemet, EMS, och i den framväxande ekonomiska och monetära unionen, EMU, kommer Sverige att få sin ekonomi granskad. Den svenska ekonomin måste utvecklas i linje med de mest stabila ekonomierna inom EG för att Sverige skall kunna bli fullvärdig medlem i EMU, vilket är innebörden av de s.k. konvergenskraven:

— inflationstakten skall vara etablerad på en låg nivå och får inte vara

mer än 1,5 procentenheter högre än i de tre EG-länder som har den lägsta inflationstakten
- de långa räntorna skall vara etablerade på en låg nivå och får inte vara mer än 2 procentenheter högre än i de tre EG-länder som har den lägsta inflationstakten
- den konsoliderade offentliga sektorns underskott får utgöra högst 3 % av BNP
- den konsoliderade offentliga sektorns (brutto)skuldsättning får uppgå till högst 60 % av BNP
- växelkursen skall ha hållits stabil, inom ramen för normala fluktuationsmarginaler, under en period av minst 2 år

En viktig utgångspunkt för den ekonomiska politiken är att göra det möjligt för Sverige att inträda i EG-samarbetet utifrån en så stark position som möjligt. Den tidigare förda ekonomiska politiken ledde till en alltför hög inflation och höga räntor och motverkade därmed möjligheterna att uppfylla konvergensvillkoren. Även av detta skäl är en omläggning av politiken således nödvändig.

Det bästa sättet för Sverige att kunna tillgodogöra sig vinsterna av den fördjupade integrationen i Europa är att snabbt uppfylla de krav som den ekonomiska och monetära unionen ställer på den ekonomiska utvecklingen. Den dämpning av inflationen och det trendbrott i inflationsförväntningarna som kommer att ske under året är centrala.

1.4 Det ekonomiska läget

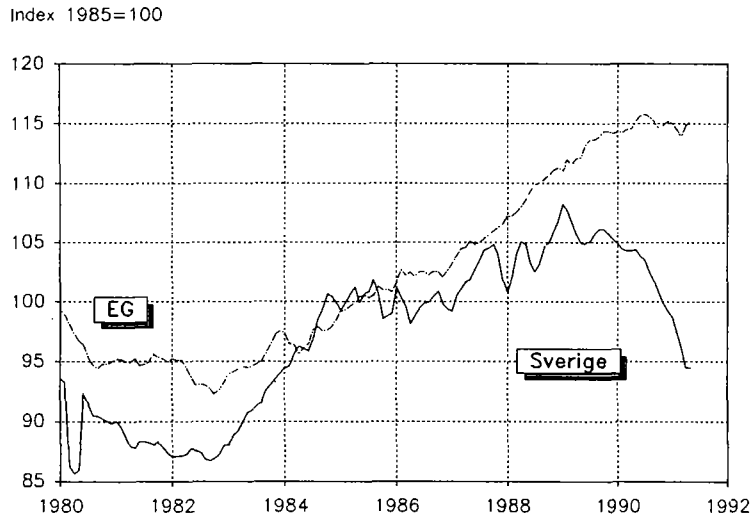
Den svenska ekonomin har både starka och svaga sidor. Sverige har starka, internationellt framgångsrika företag, befolkningen är välutbildad och samhället fungerar i många avseenden väl. Men utvecklingskraften har försvagats genom många år med en felaktig politik — en process som har förstärkts genom missriktade ekonomiska åtgärder.

Devalveringarna av den svenska kronan i början av 1980-talet medförde, tillsammans med en ihållande internationell högkonjunktur, tillfälligt en period med hög tillväxt och sysselsättning. Devalveringspolitiken dolde emellertid de underliggande strukturella problemen och motverkade därmed långsiktigt nödvändiga förändringar. Den konkurrensutsatta sektorn ökade inte tillräckligt för att ge balans i utrikesbetalningarna. Finanspolitiken var inte tillräckligt stram genom att de offentliga utgifterna inte hölls tillbaka. Avregleringen av kreditmarknaden kombinerades inte heller med nödvändiga skattesänkningar för det privata sparandet. Priser och löner ökade bl.a. därför betydligt snabbare än i omvärlden. Den regionala obalansen med överhettning i vissa områden bidrog till att driva upp inflationen och minskade konkurrenskraften. Vid ingången till 1990-talet uteblev tillväxten och den samlade produktionen av varor och tjänster t.o.m. minskade. De strukturella problemen blev åter fullt synliga.

Problemen har under 1990 och 1991 manifesterats inom alla delar av den svenska ekonomin. Industriproduktionen har under de senaste två åren minskat med omkring 7,5 % medan den i EG-området under samma

period stigit med ca 1,5 % (se diagram 1). Ca 100 000 industrijobb har försvunnit, vilket är fler än som skapades under hela 1980-talet. Lönsamheten i näringslivet har försämrats kraftigt och investeringarna har rasat. Konkurserna har ökat dramatiskt. Det är uppenbart att den konkurrensutsatta sektorn är alldeles för liten. Bytesbalansen visar underskott trots en svag inhemsk efterfrågan. Den öppna arbetslösheten har på ett år fördubblats.

Diagram 1.1 Industriproduktionen i Sverige och EG.
Säsongrensad volymutveckling

Sammantaget kan konstateras att situationen i väsentliga avseenden är allvarligare i dag än hösten 1982. Den tredje vägens ekonomiska politik har, sett över en tioårsperiod, inneburit en allvarlig försvagning av svensk ekonomi.

Denna utveckling skall nu brytas genom en omläggning av den ekonomiska politiken.

2 Den ekonomisk-politiska strategin

En framgångsrik politik måste angripa problemen i rätt ordning.

Sveriges problem är till stor del strukturella. Kortsiktiga åtgärder måste ligga i linje med den långsiktiga strategin. Det är viktigt att snabbt komma igång med nödvändiga förändringar. Detta gäller inte minst skattesänkningar och sanering av budgetens utgifter. Det gäller också reformer inom de stora offentliga utgiftssystemen. Därmed förstärks Sveriges möjligheter att få glädje av en framtida positiv internationell utveckling.

Tillväxten måste ledas av de konkurrensutsatta företagen. Det höga skattetrycket och den stora offentliga sektorn gör att utrymmet för kortsiktiga ekonomisk-politiska åtgärder har minskat. Regeringen avvisar

därför tanken att stimulera verksamheten inom de sektorer av ekonomin som är skyddade från utländsk konkurrens. Det skulle förstärka dagens obalanser och försvåra en kommande, långsiktigt hållbar, tillväxtprocess.

Den ekonomiska politiken måste inriktas på att genomföra övergången från en höginflationsekonomi till en låginflationsekonomi. En bestående låg inflation är avgörande för levnadsstandarden i vid bemärkelse.

2.1 En långsiktig utgiftsstrategi

Det höga skattetrycket i Sverige bidrar till ekonomins försämrade utvecklingskraft. Höga skatter snedvrider användningen av resurser och försvagar motiven för arbete och sparande. Ett viktigt skäl till att sänka skatterna är att få ekonomin att fungera bättre. Ett annat är att den internationella ekonomiska integrationen och det eftersträvade medlemskapet i EG gör det nödvändigt att sänka skattetrycket så att svenska företag och svenska produkter kan konkurrera. Ett lägre skattetryck kan också vidga den enskildes valmöjligheter.

Sveriges höga skattetryck är en viktig orsak till ekonomins försämrade utvecklingskraft. Politiken skall därför inriktas på en successiv sänkning av det totala skattetrycket. Sänkningarna skall ske på ett sådant sätt att ekonomins utvecklingskraft och konkurrenskraft stärks. Preliminära bedömningar tyder på skattesänkningsbehov av i storleksordningen 10 miljarder kr. per år fram till mitten av 1990-talet.

Riksdagen har godkänt att en långsiktig strategi för de offentliga utgifterna läggs fast. För att detta skall kunna ske krävs:

1. Att den långsiktiga utgiftsutvecklingen bedöms.
2. Att det totala utgiftsutrymmet fastställs och fördelas dels över tiden, dels enligt politiska prioriteringar.
3. Att avstämningar görs varje år för att bestämma utgiftsutrymmet för en ny treårsperiod.

Det totala utgiftsutrymmet måste bestämmas mot bakgrund av vad som krävs för att uppnå en eftersträvad ekonomisk utveckling på längre sikt.

Utvecklingen under 1980-talet har tydligt demonstrerat de strukturella bristerna i de stora offentliga utgiftssystemen. Exempel på detta är arbetsskade- och sjukförsäkringarna, där utgifterna ökat kraftigt utan att man kan hävda att riskerna i arbetslivet eller befolkningens hälsotillstånd samtidigt försämrats. Arbetslöshetsförsäkringen ger inte tillräckligt stöd till en ansvarsfylld lönebildning. Pensionssystemet är inte tillräckligt stabilt, eftersom det är starkt beroende av den ekonomiska tillväxten. Den ekonomiska tillväxten och därmed den möjliga standardökningen är samtidigt beroende av ett förbättrat sparande medan de offentliga utgiftssystemen, och särskilt pensionssystemet, i dag inte är så utformade att de ger tillräcklig stimulans till det nödvändiga sparandet.

En reformering av socialförsäkringssystemen måste ske enligt samma huvudinriktning som gäller reformeringen av skattestrukturen. Det skall löna sig att arbeta och spara. Den nuvarande utformningen av reglerna innebär stora och växande utgifter samtidigt som den fördelningspolitiska

träffsäkerheten är otillfredsställande. Därför måste transfereringssystemen ändras så att arbetslinjen hävdas och motiven för sparande ökar.

I anslutning till långtidsbudgeten 1992 avser regeringen att återkomma med en precisering av den långsiktiga utgiftsstrategin för hela nästa treårsperiod. Det är emellertid redan nu uppenbart att den utgiftspolitik som måste föras för att klara tillväxtmålen kräver vissa konkreta beslut:

1. Direkta politiska beslut krävs för att minska de offentliga utgifterna som andel av BNP.
2. De skatte- och avgiftsfinansierade socialförsäkringssystemen måste reformeras för att stärka individernas motiv för arbete och sparande.
3. Fördelningen av de skattefinansierade offentliga utgifterna måste prioritera investeringar i infrastruktur, utbildning och forskning samt miljöförbättrande åtgärder.
4. De offentliga konsumtionsutgifterna måste begränsas och insatser prioriteras till viktiga men utgiftskrävande områden såsom vård, utbildning och omsorg. Verksamheten måste utsättas för konkurrens.

De förslag till strukturella förändringar som presenteras i det följande utgår från dessa principer för den långsiktiga utgiftsstrategin. De omfattar närmare 15 miljarder kr. under budgetåret 1992/93 jämfört med vad som följer av oförändrade regelsystem.

Regeringens sparmål var 10-15 miljarder kr. för budgetåret 1992/93 på helår räknat. Det är regeringens bedömning att den långsiktiga utgiftsstrategin under mandatperioden kommer att kräva fortlöpande beslut om utgiftsminskningar i samma storleksordning.

2.2 Inflationsbekämpningen i förgrunden

Under det senaste året har det skett en markant dämpning av inflationen i den svenska ekonomin. Detta beror främst på den ekonomiska stagnationen. Den ekonomiska politiken måste nu inriktas på att långsiktigt och varaktigt säkra en låg inflation. En stram finanspolitik baserad på en mycket restriktiv prövning av de offentliga utgifterna är avgörande för att inflationsbekämpningen skall bli långsiktigt framgångsrik. Ett viktigt bidrag till inflationsbekämpningen utgörs också av det privata sparandets ökning, en utveckling som stimuleras av regeringens politik och gör svensk ekonomi mindre inflationsbenägen.

Under 1991 försämrades de offentliga finanserna kraftigt. Ungefär hälften av försämringen beror på den ekonomiska stagnationen. Utebliven tillväxt innebär både att statens inkomster försvagas och att statens utgifter ökar, bl.a. för arbetsmarknadspolitiska åtgärder och arbetslöshetsunderstöd. Därutöver sker en engångsvis försvagning av de offentliga finanserna när inflationen sjunker. Inkomsterna ökar då endast med den nya lägre inflationen, medan utgifterna ytterligare en tid växer i takt med den tidigare högre inflationen. Slutligen ligger en orsak till försvagningen i de strukturellt växande utgifterna i de olika transfereringssystemen. Sammantaget innebär utvecklingen under 1991 att den tidigare förda ekonomiska politiken helt misslyckats i fråga om budgetpolitik och

inflationsbekämpning. Sviterna av en alltför expansiv utgiftspolitik skärper kraven på en konsekvent omläggning av den ekonomiska politiken.

En stram finanspolitik genom skattehöjningar är oacceptabel därför att detta skulle försämra förutsättningarna för tillväxten. Den strama finanspolitiken måste därför bygga på begränsningar i de offentliga utgifterna.

En konsekvent politik för att säkerställa låga prisökningar kräver inte bara en stram finanspolitik med minskade offentliga utgifter utan också betydande förändringar inom lönebildningen och konkurrenspolitiken. Förutsättningarna för en väl fungerande lönebildning har blivit bättre genom låsningen av växelkursen till ecun. Förändringar förbereds också av de institutionella förutsättningarna för lönebildningen, bl.a. utformningen av arbetslöshetsförsäkringen och bötesbeloppet vid s.k. vilda strejker.

En väl fungerande konkurrens förbättrar möjligheterna till låga prisökningar. Regeringen kommer under våren att lägga fram förslag till skärpt konkurrenslagstiftning inom det privata näringslivet samt omfattande förändringar som möjliggör ökad konkurrens i produktionen av offentliga tjänster.

En stram inhemsk efterfrågan i syfte att bidra till låg inflation och investeringar i den konkurrensutsatta sektorn åstadkoms också genom en ökning av det privata sparandet.

En varaktigt låg inflation är därutöver starkt beroende av att produktiviteten i samhället ökar. De senaste decenniernas obalans mellan produktivitetsökning och lönekostnadsökning är en viktig orsak till alltför stora prisökningar. Den ekonomiska politiken måste därför angripa denna obalans från båda utgångspunkterna. Det är viktigt att både skapa förutsättningar för lägre lönekostnadsökningar och för en snabb produktivitetsökning. Motivet att öka produktiviteten genomsyrar regeringens ekonomisk-politiska åtgärder. Därmed skapas förutsättningar för framtida reallöneökningar.

2.3 Penningpolitik och kreditmarknad

Det råder bred politisk enighet i Sverige om värdet av en fast växelkurs. Därmed är också förutsättningarna för penningpolitiken givna. Penningpolitikens, och därmed riksbankens, viktigaste uppgift är att upprätthålla och bidra till att skapa förtroende för den fasta växelkursen. Erfarenheterna visar att denna uppgift kan bli krävande om finanspolitiken inte uppfattas som tillräckligt stram eller om möjligheterna att i riksdagen få gehör för en stram utgiftspolitik inte uppfattas som goda.

Den svenska kreditmarknaden är i det närmaste helt integrerad med omvärlden. Riksbankens penningpolitik har mot denna bakgrund alltmer inriktats på att balansera valutaflödena genom anpassningar i den inhemska räntenivån. Penningpolitiken kan därmed inte användas för att påverka den inhemska efterfrågan. Finans- och strukturpolitiken bär huvudansvaret för att skapa förutsättningar för låg inflation och stabil tillväxt.

Normen att staten inte skall låna netto i utländsk valuta ligger fast.

Under åren framöver kommer integrationen med EG att kräva en anpassning av den svenska ekonomiska politiken så att Sverige fullt ut kan delta i det framväxande monetära samarbetet. Knytningen av kronan till ecun i maj 1991 var ett viktigt första steg.

De beslut som fattades på EG-mötet i Maastricht i december 1991 innebär att medlemsländernas centralbanker i framtiden kommer att bli en del av det europeiska centralbankssystemet. I de tilläggsdirektiv till riksbanksutredningen som regeringen har beslutat om, betonas vikten av att riksbankslagen anpassas till vad som krävs av en framtida medverkan i en ekonomisk och monetär union.

Den svenska kreditmarknaden kännetecknas för närvarande av växande kreditförluster och en stramare utlåningspolitik från kreditinstituten.

1980-talets inflationistiska ekonomi, avregleringen av kreditmarknaden som skedde före sänkningen av marginalskatterna medförde en kraftig värdestegring av bl.a. fastigheter.

Mot slutet av decenniet försvagades ekonomin, valutaregleringen slopades och skattereformen genomfördes. Allt detta verkade dämpande på fastighetsvärdena.

I takt med att inflationsförväntningarna dämpades, försvagades också utsikterna till framtida värdestegringar, vilket ytterligare förvärrade prisfallet på fastigheter.

För att undvika allvarliga störningar på den svenska kreditmarknaden bidrog staten under hösten 1991 till rekonstruktionen av Första Sparbanken.

Det svenska banksystemet är i grunden stabilt. Regeringen avser emellertid att föreslå att ett insättarskydd införs i syfte att säkra ett fortsatt högt förtroende hos allmänheten.

En balanserande faktor är att utlåningen till hushållen har avtagit markant, vilket speglar att stimulanserna av hushållssparandet bl.a. genom lägre beskattning av sparandets avkastning nu börjar ge effekt. Regeringens politik syftar till att ytterligare stimulera det privata sparandet.

Regeringens omläggning av den ekonomiska politiken i syfte att varaktigt säkra en låg inflationstakt skapar också förutsättningar för lägre räntor i framtiden.

2.4 Arbetsmarknaden och lönebildningen

Den ekonomiska politiken måste bidra till att den nödvändiga omställningen från skyddad till konkurrensutsatt produktion kommer till stånd. Produktionen i den offentliga sektorn kommer därför att dels hållas tillbaka, dels öppnas för konkurrens.

För att den konkurrensutsatta sektorn skall kunna växa krävs både ett gott företagsklimat och en väl fungerande arbetsmarknad. I det första avseendet har regeringen lagt grunden genom höstens beslut om åtgärder. Arbetsmarknadens sätt att fungera beror i första hand på lönebildningen. Den måste fungera så att arbetsmarknadens omställning kan ske smidigt.

Detta är i allt väsentligt ett ansvar som vilar på arbetsmarknadens parter. Lönebildningen skall ske i fria förhandlingar mellan arbetsmarknadens parter. Statsmakterna skall inrikta sig på att skapa goda förutsättningar för en löneutveckling som är förenad med ekonomisk tillväxt och samhällsekonomisk balans. Detta innebär bl.a. åtgärder för att stärka parternas motiv för att sluta avtal som inte urholkar konkurrenskraften och därmed driver upp arbetslösheten. Regeringen kommer inom kort att tillsätta en utredning om utformningen av arbetslöshetsförsäkringen som bl a utgår från detta.

En bättre fungerande arbetsmarknad leder i kombination med de åtgärder som vidtas för att öka konkurrensen också till att produktiviteten i den svenska ekonomin förbättras.

Erfarenheterna från andra länder som tidigare än Sverige pressat ner sin inflation visar att det finns risk för en kraftig uppgång i arbetslösheten. Inte minst utomlands har arbetslösheten dessutom haft en tendens att bita sig fast. En sådan utveckling är inte acceptabel. En aktiv arbetsmarknadspolitik som bygger på arbetslinjen är därför nödvändig. Den aktiva arbetsmarknadspolitiken måste ges en utformning så att den motverkar uppkomsten av långtidsarbetslöshet. De åtgärder som sätts in för att kortsiktigt motverka arbetslösheten måste också vara utformade med hänsyn till vad som är långsiktigt nödvändigt. Det innebär bl.a. att de inte får medverka till att arbetskraft låses in i skyddade sektorer.

3 Det första steget - åtgärder hösten 1991

Regeringen lade under hösten 1991 fram en rad förslag som markerar en ny inriktning på den ekonomiska politiken. Förslagen har i allt väsenligt accepterats av riksdagen. De vägleds av en strävan att genom avreglering, konkurrens och sparande skapa förutsättningar för företagande och en väl fungerande marknadsekonomi.

Skattepolitiken har inriktats på en successiv sänkning av det totala skattetrycket. Skattesänkningarna sker på ett sådant sätt att ekonomins utvecklings- och konkurrenskraft stärks, och i enlighet med de krav som den ekonomiska integrationen och EG-medlemskapet ställer på de svenska skatterna. I propositionen om skattepolitik för tillväxt presenterades de första delarna av denna strategi och konkreta förslag lades fram rörande framför allt kapitalbeskattningen.

Småföretagens förutsättningar att expandera och investera har förbättrats genom att förmögenhetsskatten på arbetande kapital avskaffats samtidigt som förmögenhetsskatten i övrigt successivt avskaffas och arvsskatten sänks (prop.1991/92:60). I propositionen om småföretag (prop. 1991/92:51) framlades förslag om en ny näringspolitik för att främja ny- och småföretagandet. Parallellt med skattesänkningarna aviserades förslag om avveckling av många selektiva bransch- och företagsstöd (prop. 1991/92:38). En utförlig strategi för den statliga förmögenhetsförvaltningen redovisades.

Mervärdeskatten på livsmedel, hotell- och restaurangtjänster samt inrikes persontransporter sänks från årsskiftet 1991/92 (prop. 1991/92:50). För servicenäringarna innebär dessa åtgärder en nödvändig förbättring av konkurrenskraften. Sänkningen av mervärdeskatten ökar köpkraften, inte minst för barnfamiljerna. Därmed skapas utrymme för en nödvändig förändring av bostadsstödet.

I propositionen om inriktningen av den ekonomiska politiken (prop. 1991/92:38) lades förslag som sammantaget innebar *minskade statliga utgifter*. De föreslagna åtgärderna rörde barnbidrag och studiebidrag, arbetsskadeförsäkringen, arbetslöshetsförsäkringen samt branschstödet till bostadsbyggande.

I propositionen fastlades vidare riktlinjerna för en *långsiktig utgiftsstrategi* med avsikten att nedbringa statens utgifter för budgetåret 1992/93 med 10-15 miljarder kr. i helårseffekt. Åtgärderna under följande år bör netto vara av samma storleksordning.

Åtgärder för att öka *ägandespridningen* och det *enskilda sparandet* presenterades i propositionerna om privatisering av statliga företag (prop. 1991/92:69), om avveckling av löntagarfonderna (prop. 1991/92:36) och om skattepolitik för tillväxt (prop. 1991/92:60). Den senare propositionen innehöll bl.a. förslag om sänkt skatt på sparande och kapital.

Förslag om långtgående avreglering av *byggsektorn* presenterades i propositionen om bostadsbyggandets finansiering (prop. 1991/92:56), där bl a markvillkoret, den kommunala bostadsanvisningsrätten, produktionskostnadsprövningen, konkurrensvillkoret och areagränsen för småhus avvecklas. Syftet med avregleringen är att pressa kostnaderna i byggproduktionen genom förenklingar och ökad konkurrens. Som ett led i denna avreglering har bostadsdepartementet avvecklats.

Propositionen om *förvärvslagstiftningen* (prop. 1991/92:71) innehöll förslag om att möjliggöra för utländska medborgare och företag att äga kommersiella fastigheter och företag. Förslag har också presenterats om förenklingar i existerande regelsystem för bankrörelser (prop. 1991/92:37), om skattetillägg m.m. (prop. 1991/92:43) samt om vissa justeringar i inkomstbeskattningen (prop. 1991/92:48).

Byggnadsstyrelsen och *Vattenfall* görs mer marknadsanpassade i och med förslagen i bolagiseringspropositionerna (prop. 1991/92:44 resp. 49).

Regeringen presenterade under hösten också åtgärder (prop. 1991/92:25 och prop. 1991/92:38) för att minska effekterna av den ökande *arbetslösheten* genom satsningar på infrastruktur och utbildning och genom att ge AMS ökade resurser. Infrastrukturinvesteringarna utformas så att de stimulerar näringslivets tillväxt i hela landet.

Staten bidrog i egenskap av ägare till Nordbankens nyemission (prop. 1991/92:21) samt medverkade till en rekonstruktion av Första Sparbanken (prop. 1991/92:63) för att undvika allvarliga störningar på *kreditmarknaden*.

4 Det andra steget - finansplanen 1992

4.1 Den ekonomiska politiken och förslaget till statsbudget 1992/93

För att varaktigt säkra en låg inflation måste utgiftspolitiken vara stram. Detta är nödvändigt för att på sikt värna sysselsättningen och välfärden. Underskott i de offentliga finanserna över en konjunkturcykel är inte acceptabla. Detta bör vara en norm i den ekonomiska politiken, som inriktas på att avskaffa det strukturella underskottet. Den ekonomiska politiken skall bidra till den omställning från skyddad till utlandskonkurrerande sektor som måste komma till stånd. Produktionen i den offentliga sektorn måste därför hållas tillbaka.

Sänkningar av skattetrycket skall finansieras genom minskade utgifter.

Regeringen inledde under hösten arbetet med att lägga om den ekonomiska politiken i en rad avseenden som jag tidigare redovisat. Regeringen fortsätter nu detta arbete med utgångspunkt från de principer som präglar den långsiktiga utgiftsstrategin.

En första princip är att reformera socialförsäkringssystemen med utgångspunkt främst från önskemålet att uppmuntra arbete och sparande.

En andra princip är att prioritera åtgärder som stimulerar näringslivets tillväxt i hela landet. Det innebär att offentliga utgifter för investeringar i infrastruktur, utbildning och forskning samt miljöförbättringar prioriteras framför offentlig konsumtion.

En tredje princip är att bland offentliga konsumtionsutgifter prioritera utgifter för vård och omsorg.

De mest betydelsefulla förändringar som nu föreslås är:

- *Två karensdagar* i kombination med högkostnadsskydd kommer att införas från och med den 1 januari 1993. Eftersom sjuklön införts för de första fjorton sjukdagarna minskar detta primärt arbetgivarnas kostnader. Detta kan återtas genom motsvarande höjning av arbetsgivaravgiften. Effekten beräknas till drygt 4,5 miljarder kr. på helår eller drygt 2 miljarder kr. budgetåret 1992/93.
- *Tandvårdsförsäkringen* reformeras genom ändringar i ersättningsbestämmelserna. Effekten på statsbudgeten blir en minskad belastning på ca 0,6 miljarder kr.
- Ett s.k. referensprissystem införs för *läkemedel* och egenavgifterna förändras så att viss avgift erläggs för varje läkemedel. Därigenom minskar statens utgifter med drygt 0,5 miljarder kr.
- Förslag kommer att läggas fram om enhetligare regler och administrativa förenklingar inom *föräldraförsäkringen*. Belastningen på statsbudgeten minskar därigenom med 0,3 miljarder kr.
- En utredning skall tillsättas om den framtida *arbetslöshetsförsäkringen*. Denna bör utformas så att den omfattar alla och underlättar en ansvarsfull lönebildning. Egenavgiften i försäkringen kommer att tredubblas fr.o.m. januari 1993 i avvaktan på utredningens förslag. Detta påverkar inte statsbudgeten direkt, men väl indirekt genom att arbetsmarknadsfonden tillförs ytterligare medel, som annars skulle belasta budgeten.

- *Arbetsskadeförsäkringen* tillhör ett av de områden där utgifterna vuxit mycket kraftigt under 1980-talet. Samtidigt har stark kritik riktats mot försäkringen inte minst vad gäller möjligheterna till rehabilitering. En särskild utredare skall göra en översyn av arbetsskadeförsäkringen. Uppgiften är att åstadkomma en tydligare avgränsning mellan arbetsrelaterade och icke arbetsrelaterade skador. Utredaren skall vidare undersöka förutsättningarna för en obligatorisk arbetsskadeförsäkring som tecknas i valfritt försäkringsinstitut. Syftet är att öka möjligheterna till rehabilitering och förbättra arbetsmiljön samtidigt som belastningen på statsbudgeten minskas.
- Regeringen avser att i en särskild proposition under våren 1992 föreslå att delpensionsförsäkringen skall avskaffas. Utgifterna för budgetåret 1992/93 påverkas inte.
- En parlamentarisk arbetsgrupp har tillsatts för att lägga förslag till reformerat *pensionssystem*. Ett viktigt mål för denna reformering är att pensionssystemet skall förändras så att arbete och långsiktigt sparande i ekonomin ökar.
- Det har länge stått klart att bostadsubventionernas tillväxt måste hejdas, och bostadsektorns totala belastning på statsbudgeten minska. En skyndsam översyn av det statliga bostadsfinansieringsstödet har därför inletts. En omläggning skall ske i flera steg med början 1993.

  Statens bostadssubventioner reduceras med ca 2 miljarder kr. den 1 januari 1993. Effekten på budgetåret 1992/93 är ca 1 miljard kr.

  Betoningen på den konkurrensutsatta sektorn i den övergripande ekonomisk-politiska strategin innebär att den kommunala expansionen hålls tillbaka.
- *Statsbidragen till kommunerna* kommer att minska med 5-10 miljarder kr. för 1993. Beräkningsmässigt har antagits ca 7,5 miljarder kr. eller 3,8 miljarder kr. budgetåret 1992/93. Den närmare utformningen kommer att redovisas i en proposition som lämnas under vårriksdagen. Propositionen baseras på betänkanden från den kommunalekonomiska kommittén samt konkurrenskommittén, vilka för närvarande remissbehandlas.
- Statsbidragen avskaffas till *företagshälsovården*, statsbidragen till studieförbund, fackliga kurser mm. minskar.
- Kvaliteten i *utbildningen* betonas genom att förlängningen av de tvååriga yrkeslinjerna och förändringarna av den studieföreberedande utbildningen i gymnasieskolan får genomföras i den takt kommunerna väljer. Belastningen på statsbudgeten beräknas därmed bli lägre under det kommande budgetåret. Välbehövliga förstärkningar föreslås för den högre utbildningen.
- Utrymme har skapats för förstärkning av *handikappolitiken*. Förslag läggs om höjt vårdbidrag för familjer med handikappade barn.
- Utrymme har reserverats för fortsatta *skattesänkningar som är strategiska för näringslivets utveckling*. De konkreta förslagen som innefattar förbättringar för små och medelstora företag kommer senare att lämnas till riksdagen.
- Utrymme har vidare skapats för betydande ökningar av anslagen för infrastruktur, utbildning och miljö.

- Samtidigt läggs förslag om vissa fortsatta minskningar i det *selektiva näringspolitiska stödet. Regionalpolitiken* görs mera generell genom att den lägre nivån på arbetsgivaravgifterna i Norrlands inland kommer att omfatta flera näringar och utvidgas till att gälla ett större geografiskt område.
- Trots den hårda budgetprövningen har det varit möjligt att bereda utrymme för ökade insatser för fattiga länder, framför allt länderna i Baltikum samt Öst- och Centraleuropa.

Tabell 4.1 Åtgärder hösten 1991 samt i budgetpropositionen 1992
Miljarder kr.

	Budgetåret 1992/93 Miljarder kr.	Helår 1993 Miljarder kr.
Karensdagar	2,3	4,7
Tandvård	0,6	0,6
Läkemedel	0,7	0,9
Föräldraförsäkringen	0,3	0,4
Minskade statsbidrag till organisationer m.m.	0,8	0,8
Minskade bostadssubventioner	1,0	2,0
Minskade statsbidrag till kommunerna	3,8	7,5
Uppskjuten höjning av barn- och studiebidrag	1,1	-
Avskaffande av statsbidrag till företagshälsovård	0,6	1,2
Minskat branschstöd	0,7	1,1
Minskat investeringsbidrag	0,2	4,4
Övrigt	0,4	0,2
Summa effekt på statsbudgeten	12,5	23,8
Arbetslöshetsförsäkringen[1]	1,7	2,8
Delpension[1]	0,0	0,3
Totalt	ca 14	ca 27

[1]Ingår ej i statsbudgeten

De struktur- och utgiftspåverkande åtgärder som blir följden av regeringens politik under hösten och i budgetpropositionen ligger således väl inom intervallet 10-15 miljarder kr. som ett led i den långsiktiga utgiftsstrategin. Vissa av dessa struktur- och utgiftspåverkande åtgärder ligger utanför statsbudgeten.

Trots de åtgärder som vidtas sker en viss försvagning av både statens budget och den offentliga sektorns finanser. Detta beror främst på att den ekonomiska stagnationen, dvs. sviterna av en tidigare misslyckad ekonomisk politik, försvagar statens inkomster.

Tabell 4.2 Statsfinansernas utveckling.
Miljarder kr.

	1990/91	1991/92	1992/93
Inkomster	403,5	433,5	418,7
Utgifter (exkl. statsskuldsräntor)	377,0	419,3	419,5
Statsskuldsräntor	61,0	61,9	70,0
Budgetsaldo	**- 34,5**	**- 47,7**	**-70,8**
Underliggande budgetsaldo	- 32,5	- 65,2	- 93,6

Effekten av den förda budgetpolitiken på samhällsekonomin kan bäst avläsas om staten och socialförsäkringssektorn ses tillsammans. I tabell 4.3 visas förändringarna i statens och socialförsäkringssektorns samlade finansiella sparande mellan kalenderåren som det beräknas i nationalbudgeten.

Tabell 4.3 Förändring av statens och socialförsäkringssektorns finansiella sparande 1991-1993.
Miljarder kr.

	1991	1992	1993
Total förändring	- 75,6	- 17,9	- 12,8
därav konjunkturberoende	- 35,4	- 21,2	- 9,0
konjunkturrensat	- 40,2	3,3	- 3,8

Anm: Den konjunkturrensade förändringen beror främst av gällande regelsystem och direkta politiska beslut

Den dominerande delen av försämringen av de offentliga finanserna beror således av den ekonomiska stagnationen 1991 och 1992. Större delen av denna försämring inträffade under 1991. Den konjunkturrensade förändringen beror av gällande regelsystem (t.ex. för utbetalning av kommunalskatt) och direkta politiska beslut. Finanspolitiken skulle således kunna sägas ha varit expansiv under 1991, medan den 1992 och 1993, *i jämförelse med den i tidigare nedgångar förda politiken, kan betraktas som stram.*

Inom den statliga verksamheten sker i hög grad en omsvängning för att prioritera investeringarna. Som framgår av följande tablå sker redan 1992 betydande ökningar av affärsverkens och myndigheternas investeringar medan den statliga konsumtionen hålls tillbaka. Här har inte tagits med de investeringar i infrastrukturen som kan finansieras till följd av försäljningar av statliga företag.

Konsumtion och investeringar i den statliga sektorn 1992-93
Procentuell volymförändring

	1992	1993
Investeringar	15,9	8,5
Konsumtion	-1,2	0,5

4.2 Förändringsarbete

Regeringen har på en rad områden inlett ett viktigt *förändringsarbete.*

På *forskningens* område kommer universitet och högskolor att ges större frihet när det gäller organisation, utbildningsutbud och antagning. Ett ökat ansvar för kvaliteten i verksamheten ställer ökade krav på uppföljning och utvärdering. En förbättrad utbildning höjer kompetensen hos de anställda.

Som ett led i strävan att avbyråkratisera kommer trettiotre myndigheter att avskaffas. Ett sekretariat kommer att ha huvudansvaret för den långsiktiga utvärderingen av högskolan. Men även från regering och högskolor fristående organ kommer att genomföra utvärderingar.

Konsekvenserna av en *avreglering* av inrikesflyget skall utredas. Avsikten är att inrikesflyget kommer att öppnas för konkurrens redan sommaren 1992, vilket ger möjlighet för andra bolag att trafikera inrikeslinjerna. Även inom järnvägen kommer konkurrens att bli möjlig.

Regeringen har tidigare lagt förslag om *privatisering* av statliga bolag.

Regeringen har begärt riksdagens bemyndigande att helt eller delvis försälja statens aktier i 35 angivna aktiebolag. Endast företag som bedriver kommersiell verksamhet och som arbetar på konkurrensutsatta marknader kommer att säljas. Tidpunkten för försäljning kommer att väljas med omsorg. Försäljningen kommer att ta sikte på att ge allmänheten möjlighet att spara i aktier och bli delägare i dessa företag.

Förberedelserna för försäljningen kommer att skötas i samarbete med de enskilda företagens styrelser. Frågan om försäljning m.m. bereds i regeringskansliet och regeringen kommer att besluta i varje enskilt försäljningsärende. En särskild kommission tillkallas för att bidra till att tillgodose kravet på objektivitet och sakkunskap i fråga om försäljning av statlig egendom.

I takt med att statliga bolag säljs kan investeringar i infrastruktur såsom förbättrade vägar och järnvägar öka. Härigenom sker en förändring av statens förmögenhet från bolag inom sektorer där det inte finns särskilda motiv för offentligt ägd verksamhet till ägande av infrastruktur.

En hård *konkurrens* inom väsentliga delar av näringslivet har givit invånarna i Sverige stora välfärdsvinster. Det är viktigt att konkurrensen upprätthålls och vidgas till nya områden. Förslag framläggs under våren om att inrätta en ny myndighet den 1 juli 1992 som ersätter SPK och NO och som skall verka för ökad konkurrens inom såväl den privata som den offentliga sektorn.

Den arbetsrättsliga lagstiftningen är föremål för översyn i syfte att föreslå förändringar som lyfter fram småföretagens särskilda problem.

5 Politiken på längre sikt

Den helt avgörande frågan för svensk ekonomi är att få till stånd en uthållig och långsiktig tillväxt. Huvuduppgiften för den ekonomiska politiken är att skapa förutsättningar för en sådan tillväxt, dvs. att stärka förutsättningarna för en långsiktigt stabil produktivitetsökning.

På kort sikt måste konkurrenskraften inom den traditionellt konkurrensutsatta sektorn förbättras genom en dämpning av löne- och prisstegringstakten. Arbetskraftsresurser får inte låsas in i den offentliga sektorn som har skett under de senaste decennierna. På lång sikt är en förbättrad produktivitetstillväxt avgörande för välståndsutvecklingen. Ekonomins utvecklingskraft måste stärkas.

På längre sikt kommer de förutsättningar som fastläggs genom EES-avtalet och ett medlemskap i EG att leda till ökad konkurrens också inom sektorer som i större eller mindre grad hittills varit skyddade. Det gäller t ex inom bygg- och livsmedelssektorerna där de påbörjade förändringarna minskar de internationellt sett höga svenska subventionerna till dessa branscher. Genom att företagen redan nu kan förbereda sig för den skärpta konkurrensen står de bättre rustade för framtiden. De mest omfattande förändringarna för att åstadkomma konkurrens och avreglering måste dock ske inom den offentliga sektorn.

Den ekonomiska politiken skall medverka till att skapa förutsättningar för den konkurrensutsatta sektorn att växa. Genom att avreglera och avskaffa monopol förskjuts den traditionella gränsen mellan konkurrensutsatta och skyddade sektorer. Politiken syftar till att förbättra våra internationella konkurrensförutsättningar, stärka svenska företag och öka utländska investerares intresse att investera i Sverige.

5.1 Skattepolitiken

Huvuddragen i skattepolitiken bestäms inom ramen för den långsiktiga utgiftsstrategi som jag tidigare redovisat huvudlinjerna för. Preliminära bedömningar tyder på ett skattesänkningsbehov av i storleksordningen 10 miljarder kr. per år fram till mitten av 1990-talet.

Skattereformen innebar stora förbättringar av det svenska skattesystemet genom att skattesatserna sänktes och beskattningen gjordes väsentligt mera likformig. Även efter skattereformen är den totala beskattningen av en extra arbetsinsats fortfarande för hög i ett internationellt perspektiv. Kapitalbeskattningen måste också lindras med hänsyn till uttaget i omvärlden. Därför krävs successiva sänkningar av skattetrycket.

En betydande anpassning av kapitalbeskattningen sker redan nu genom slopad förmögenhetsskatt på arbetande kapital redan år 1991, sänkning av den maximala skattesatsen på arv och gåva från 60 % till 30 % fr.o.m. år 1992, sänkning av kapitalinkomstskattesatsen och därmed det skattemässiga värdet av ränteavdragen från 30 % till 25 % fr.o.m. 1993 samt genom slopande av hela förmögenhetsskatten från och med år 1994.

Ytterligare åtgärder kommer att aktualiseras för att göra Sverige mera konkurrenskraftigt för investeringar och företagande, att ytterligare stimulera det privata sparandet samt för att allmänt reducera samhällsekonomiskt skadliga skatteuttag.

Redan genom EES-avtalet ökar rörelsefriheten mellan EG- och EFTA-länderna. När Sverige blir medlem i EG kommer den svenska mervärdeskatten samt en lång rad indirekta skatter inte att kunna avvika alltför mycket från nivåerna i andra EG-länder. Därtill kommer att högre

löneskatter än omvärlden riskerar att slå ut företag och branscher i Sverige. Skatteuttaget måste således anpassas i riktning mot vad som är mera normalt i andra länder. Regeringen kommer att redovisa anpassningsbehoven med hänsyn till EG inom bl.a. dessa områden senare i vår.

Enskilda näringsidkares kapitalavkastning inom näringsverksamhet beskattas för närvarande hårdare än andra kapitalinkomster, samtidigt som enskilda näringsidkare, till skillnad från aktiebolag, inte har möjligheter att expandera med 30-procentigt beskattat kapital. Ett utredningsförslag som undanröjer dessa brister har lämnats och bör kunna utgöra underlaget för nya skatteregler för enskild näringsverksamhet från och med år 1993. En sådan förändring skulle avsevärt förbättra tillväxtmöjligheterna för många små och medelstora företag. Systemet för företagsbeskattning bör även i övrigt utvecklas så att det blir så enkelt, begripligt och överskådligt som möjligt. En annan viktig utgångspunkt är att förutsättningarna för skilda organisationsformer för näringsverksamhet som aktiebolag, handelsbolag, ekonomiska föreningar och enskild näringsverksamhet skall bli så lika som möjligt. Socialförsäkringsavgifter och förmåner kan knytas närmare samman så att avgifterna får allt mindre karaktär av skatt. Sådana sociala avgifter som i praktiken är skatter, dvs. saknar direkt koppling till en viss offentlig utgift kan avskaffas. Exempel på sådana är den nyligen slopade allmänna löneavgiften. Den sammanlagda beskattningen av en extra arbetsinsats kommer härigenom att reduceras.

5.2 Pensionerna

Efter sekelskiftet ökar andelen barn och gamla. Detta är en av den ekonomiska politikens största utmaningar. För att framgångsrikt möta den har sparandet och pensionssystemens utformning avgörande betydelse.

De nuvarande pensionssystemen har allvarliga brister. Därför har regeringen inbjudit alla riksdagens partier till överläggningar om hur pensionssystemen skall utformas i framtiden. En första utgångspunkt för beslut rörande pensionssystemen bör vara att dessa är långsiktiga och stabila. Vidare bör det fortsatta reformarbetet på pensionsområdet vara inriktat på att öka det långsiktiga sparandet. Förändringarna skall också stimulera till ökat arbete och därmed till den ekonomiska tillväxt som är nödvändig bl.a. för att finansiera pensionerna. Det finns starka skäl att överväga en successiv återgång till den tidigare pensionsåldern på 67 år, eller en mera flexibel pensionsålder, vilket skulle öka arbetskraftsutbudet. Förändringarna bör slutligen förstärka sambandet mellan avgifter och förmåner, eftersom detta är ett sätt att lindra det faktiska skattetrycket och klara finansieringen av pensionsförmånerna. Regeringen eftersträvar breda politiska lösningar och är öppen för olika förslag till hur pensionssparandet och äldre människors ekonomiska trygghet skall kunna stärkas.

5.3 Miljöpolitiken

Att skydda och förbättra miljön är en framtidsutmaning i allas intresse. Ekonomisk tillväxt och teknisk utveckling skapar nödvändiga förutsätt-

ningar för omställningen till mindre resurskrävande och miljöbelastande produktions-, energi- och transportsystem. Miljöpolitiken skall bedrivas med så kostnadseffektiva medel som möjligt.

Det är viktigt att den ekonomiska politiken präglas av en totalsyn på människan och miljön. Förvaltning och utveckling av miljö, naturresurser, kunnande, mänsklig arbetskraft och materiella resurser måste ske så att en långsiktig utveckling av välfärden kan åstadkommas. Regeringen avser att ta fram särskilda naturresursräkenskaper. Redovisningen av traditionella ekonomiska data kompletteras med miljövärden.

Principen om förorenarens betalningsansvar skall hävdas. Det innebär att förorenaren själv skall bära den samhällsekonomiska kostnad som miljöförstöringen medför.

Därmed ökar förutsättningarna för en prissättning som respekterar de verkliga kostnaderna. Även nya former av ekonomiska styrmedel kommer att övervägas.

6 Effekter av politiken

Omläggningen av den ekonomiska politiken får genomgripande effekter. Detta är den enda vägen att skapa förutsättningar för en god och balanserad utveckling, med en tillväxt i paritet med de ekonomiskt ledande länderna i Europa.

6.1 Samhällsekonomin

Nedgången i den svenska ekonomin är djup. Behovet av förnyelse och omstrukturering av ekonomin är så stort och behovet av förändringar så omfattande att det kommer att ta tid innan omläggningen av politiken leder till påtagliga förbättringar i ekonomin. Sviterna av tidigare misslyckanden kommer att vara kännbara för hushåll och företag även under 1992. Under loppet av 1993 sker emellertid märkbara förbättringar.

Utvecklingen under 1970- och 1980-talen ger rikliga exempel på vilka problem Sverige skulle kunna hamna i om strukturpolitiken inte sätts i förgrunden eller om den ekonomiska politiken inte i övrigt ges en tillräckligt stram inriktning via minskade offentliga utgifter och om kampen mot inflationen inte blir framgångsrik. Situationen är emellertid nu i centrala avseenden annorlunda. Devalveringsvägen är stängd. Ett för högt kostnadsläge slår därmed obönhörligt på tillväxt och sysselsättning.

Den förbättring av företagsklimatet som omläggningen av den ekonomiska politiken medför kommer att stimulera nyetableringar och investeringar och därmed på sikt öka tillväxten. Inte minst skapar den nya Europapolitiken förutsättningar för ökade investeringar.

De finanspolitiska åtgärderna är 1992 och 1993 åtstramande i jämförelse med finanspolitiken i tidigare avmattningar. Samtidigt skapas förbättrade incitament för arbete, sparande och risktagande. Detta ökar förutsättningarna för att gradvis eliminera underskotten i statsbudgeten och i bytesbalansen. I grunden kan detta bara ske genom en utbyggnad

av den konkurrensutsatta sektorn. De återkommande balansproblemen beror på att vi producerar för lite. Därför går vägen till balans via stimulans av ekonomins utbudssida och en ökande ekonomisk tillväxt.

I ett längre perspektiv blir effekterna av de föreslagna åtgärderna entydigt positiva. Sänkta skatter på arbetande kapital och på förmögenheter kommer att leda till ökade investeringar i näringslivet, särskilt i småföretagen. Den sänkta skatten på kapitalinkomster och den därmed sammanhängande begränsningen i avdragsrätten för skuldräntor gynnar sparandet. En höjd sparkvot i den svenska ekonomin kommer att öka utrymmet för den konkurrensutsatta sektorn. Därmed kan de nödvändiga investeringarna finansieras med inhemska resurser och underskottet i bytesbalansen elimineras.

En successiv minskning av subventionerna till boendet förbättrar resursanvändningen i bostadsektorn och ökar tillväxtutrymmet för andra sektorer i ekonomin. Detsamma gäller åtgärderna för att öka effektiviteten i kommunerna och för att begränsa deras skattefinansierade tillväxt.

Genom att politiken stimulerar den konkurrensutsatta sektorn och en modernisering av näringslivet kommer förutsättningarna för en god produktivitetsutveckling att öka. I samma riktning verkar de konkurrensbefrämjande åtgärder som genomförs och det ökade förändringsarbetet i kommunerna. Därmed ökar tillväxten och kostnadstrycket dämpas. Förutsättningar skapas för låg inflationstakt och därmed låga räntor.

Omläggningen av den ekonomiska politiken kommer på sikt att leda till högre tillväxt, lägre inflationstakt, sundare statsfinanser och bättre extern balans. Därmed kan arbetslösheten minska och välfärden bevaras och stärkas. Sverige kan därigenom som fullvärdig partner delta i integrationsarbetet i Europa.

6.2 Fördelningen av välfärd och inkomster

Regeringen lägger stor vikt vid en rättvis fördelning. Bara *ekonomisk tillväxt* gör det i längden möjligt att bedriva en effektiv fördelningspolitik. Sysselsättningen ökar inte i en stagnerande ekonomi och arbetslösheten växer. Men det beror också på att de stora socialförsäkringssystemen förutsätter ekonomisk tillväxt. Utan ett tillväxt på minst 2 % per år ställs ATP-systemet inför stora problem. När ekonomin krymper eller stagnerar skärps kampen om de tillgängliga resurserna. Erfarenheterna visar att de starkare grupperna på arbetsmarknaden då vinner på de lägre avlönades bekostnad. Utrymmet för insatser för särskilt utsatta grupper blir i praktiken mindre.

Regeringens politik för produktion och företagande skapar nya jobb. Det är en av de viktigaste förutsättningarna för en framgångsrik fördelningspolitik. Det största hotet mot en rättvis fördelning är hög och *långvarig arbetslöshet*. De arbetslösa drabbas av inkomstbortfall, kompetensförluster och ökade hälsoproblem. Arbetslösheten drabbar ofta grupper som redan i dag har svårt att hävda sig på arbetsmarknaden: ungdomar, kvinnor, handikappade, invandrare och personer med kort utbildning.

Erfarenheterna från de senaste decennierna visar att en hög *inflation* tillsammans med illa fungerande *skatte- och transfereringssystem* skapar ökade inkomst- och förmögenhetsklyftor. Inflationen och brister i det gamla skattesystemet innebar en stor förmögenhetsomfördelning. Brister inom de sociala transfereringarna bidrog till en utslagning av människor från arbetsmarknaden. Kraftigt ökade utgifter för transfereringar minskade resurserna för utbildning, vård och infrastruktur.

En uthållig och kraftfull politik mot inflationen är därför avgörande för en rättvis fördelningspolitik. Lika viktigt är att de sociala transfereringarna ändras så att de motverkar utslagning och stimulerar till arbete och sparande.

Omläggningen av politiken och besparingarna inom de offentliga utgifterna är utformade så att uppoffringarna skall bäras gemensamt av de som har fasta jobb och är friska. En högre självrisk i arbetslöshetsförsäkringen bärs av de som har arbete, inte av de arbetslösa. I förhållande till konsekvenserna av en fortsatt höjd arbetslöshet och sämre ekonomisk tillväxt, är följderna av de gemensamma uppoffringarna både små och mera rättvist fördelade. Även i svåra tider måste utsatta och glömda grupper värnas. Det ställer stora krav på förmågan att prioritera. Ett viktigt inslag i regeringens politik är att ge förtur åt riktade insatser för grupper som har särskilda behov.

Trots den mycket strama utgiftspolitiken sker omedelbara förbättringar för särskilt utsatta hushåll, främst familjer med handikappade barn och ensamstående föräldrar med barn.

7 Den ekonomiska utvecklingen 1991-1993

Behovet av att förnya och modernisera Sverige är absolut. Att lyckas med detta är nödvändigt för att lägga grunden för en varaktigt hög tillväxt.

Den svenska ekonomin är starkt beroende av utvecklingen i omvärlden. En snabb återhämtning i de för Sverige viktiga exportländerna påskyndar förbättringen i den svenska ekonomin. Det räcker emellertid inte enbart med att konjunkturen utomlands förbättras. I frånvaro av andra åtgärder skulle en internationell uppgång snabbt leda fram till en ny period av alltför stora pris- och lönestegringar utan att tillväxten nådde nivåerna i omvärlden. Sverige skulle fortsätta att halka efter.

Regeringens strategi syftar till att Sverige i samband med nästa internationella uppsving skall kunna haka på uppgången samtidigt som en varaktigt lägre pris- och lönestegring säkerställs och en högre tillväxttakt uppnås.

7.1 Långsam internationell återhämtning

Tillväxten i världsekonomin avtog under 1990. Flera OECD-länder fick t.o.m. vidkännas en negativ tillväxt under sista kvartalet 1990 och första kvartalet 1991. I stora länder såsom Förenta staterna, Storbritannien och Kanada, tycks dock konjunkturen ha nått botten under första kvartalet

1991. Uppgången i den amerikanska ekonomin har emellertid hittills varit betydligt svagare än väntat. Samtidigt har tillväxten avmattats i vissa andra länder. Den ekonomiska tillväxten i OECD-länderna totalt sett stannar därför 1991 på strax över 1 %.

Under 1992 väntas ändå återhämtningen i Förenta staterna komma igång, främst till följd av de låga räntor som nu råder. Samtidigt dämpas dock tillväxten i Tyskland och Japan. Sammantaget beräknas tillväxten i OECD-området bli ca 2 ¼ % medan den 1993 uppskattas bli ca 3 %. Konjunkturuppgången är både försenad och försvagad jämfört med de bedömningar som gjordes så sent som hösten 1991.

Trots återhämtningen bedöms den internationella inflationen 1992 bli något lägre än 1991, drygt 3,5 %. Detta sammanhänger med att produktionen växer långsammare än ekonomiernas tillväxtpotential. Med en fortsatt återhållsam penning- och finanspolitik finns förutsättningar för att inflationstakten skall kunna ligga kvar på samma nivå 1993.

Det finns flera faktorer som kan leda till en svagare internationell utveckling under de närmaste åren. Uppgången i den amerikanska ekonomin kan dröja ytterligare om t.ex. konsumenter och företag blir mer pessimistiska och avvaktar med större inköp och investeringar. I Tyskland råder osäkerhet om inflationen och lönebildningen och därmed om räntenivån. Realräntan är redan hög i Tyskland — och övriga Europa följer i stor utsträckning den tyska räntepolitiken — och en fortsatt hög räntenivå kan fördröja återhämtningen. Problemen i den finansiella sektorn i ett flertal länder kan också leda till stark återhållsamhet i kreditgivningen. Även om risken för en "credit crunch" inte skall överdrivas kan det inte uteslutas att oron på de finansiella marknaderna bidrar till att fördröja återhämtningen.

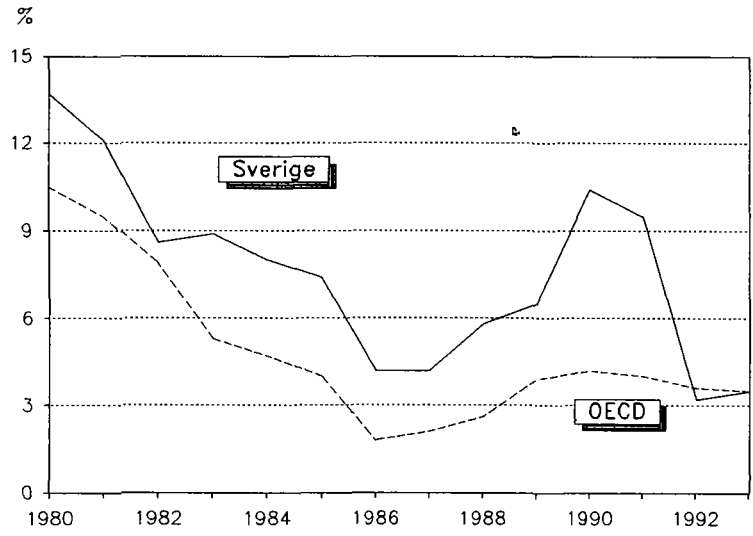
7.2 Den svenska ekonomin

Produktionen i den svenska ekonomin minskade under 1991 med mer än 1 %. Minskningen var särskilt stor inom ekonomins konkurrensutsatta delar. Men nedgången var tydlig också inom t.ex. tjänsteproduktionen. Till detta kommer att den offentliga sektorns tillväxt — till skillnad från vad som varit fallet vid tidigare konjunkturnedgångar — har begränsats.

Trots avsaknad av tillväxt i ekonomin och vikande sysselsättning har arbetslösheten ökat i begränsad utsträckning. Det sammanhänger med ett lägre arbetskraftsutbud och betydande arbetsmarknadspolitiska insatser. Under 1991 beräknas arbetslösheten i genomsnitt ha uppgått till 2,7 %. I slutet av året låg den på drygt 3 %.

En effekt av stagnationen är att nedväxlingen av löne- och prisstegringstakten gått snabbt. Inflationsförväntningarna hos hushåll och företag avtar nu dramatiskt. Sverige är på väg ned mot och troligen under den inflation som råder i våra konkurrentländer (diagram 2). En annan effekt av den låga inhemska aktiviteten är att importen fallit. Därmed har handelsbalansen förbättrats markant och underskottet i bytesbalansen krympt.

Diagram 7.1 Konsumentpriser.
Årlig procentuell förändring

Ekonomin kommer också under 1992 att utvecklas mycket svagt. Kapacitetsutnyttjandet avtar ytterligare, vilket hämmar investeringarna och minskar efterfrågan på arbetskraft. Ett nedgång i de samlade investeringarna och särskilt i bostadsinvesteringarna ter sig sannolik. En motverkande faktor är emellertid de stora insatser som görs för att förbättra och bygga ut infrastrukturen.

Tabell 7.1 Försörjningsbalans

	Miljarder kr. 1990	Procentuell volymförändring			
		1990	1991	1992	1993
BNP	1 350,1	0,6	-1,3	-0,2	1,3
Import	403,3	1,2	-6,0	1,2	3,0
Tillgång	**1 753,4**	**0,8**	**-2,6**	**0,2**	**1,7**
Privat konsumtion	699,0	-0,2	0,3	0,5	0,7
Offentlig konsumtion	366,5	2,1	0,7	0,6	-0,1
Stat	104,9	3,4	-1,0	-1,2	-0,5
Kommuner	261,6	1,6	1,4	1,3	0,0
Bruttoinvesteringar	279,9	-0,9	-8,5	-7,5	-1,6
Lagerinvesteringar[1]	-1,2	0,1	-1,2	0,6	0,7
Export	409,2	2,0	-2,3	2,0	4,5
Användning	**1 753,4**	**0,8**	**-2,6**	**0,2**	**1,7**

[1] Förändring i procent av föregående års BNP.
Källor: Statistiska centralbyrån, konjunkturinstitutet och finansdepartementet.

Om den internationella konjunkturen förbättras bör exporten kunna öka något nästa år. Draghjälpen utifrån verkar dock bli svagare än vad som kunde förutses i höstas. En vändning i marknadsandelsutvecklingen är

emellertid att vänta. Förlusterna under de närmaste åren skulle sålunda kunna bli begränsade. Arbetskraftskostnaden per producerad enhet sjunker 1992 och 1993 för första gången jämfört med konkurrentländerna, vilket förbättrar konkurrenskraften. Dessutom kan lagren väntas minska i långsammare takt, vilket ger ett positivt bidrag till BNP.

Hushållens köpkraft fortsätter sannolikt att stiga markant. En mycket osäker faktor är emellertid hushållens konsumtionsvilja. Den rådande oron på finansmarknaden och osäkerheten om sysselsättningen kan medföra att konsumtionen ökar mycket långsamt. Av detta följer att hushållens sparande ökar. Sparkvoten beräknas öka till ca 4 %.

Tabell 7.2 Nyckeltal

	1990	1991	1992	1993
Inflation, KPI dec.-dec. (%)	10,7	8,5	2,4	3,5
Disponibel inkomst (%)	3,2	4,1	2,1	0,5
Sparkvot (nivå, %)	-1,1	2,6	4,2	4,0
Industriproduktion (%)	-2,0	-5,5	-0,5	3,0
Relativ enhetsarbetskostnad (%)	3,9	0,5	-1,9	-2,8
Arbetslöshet (nivå, %)	1,5	2,7	3,8	4,5
Handelsbalans (mdr. kr.)	14,8	31,3	37,8	49,3
Bytesbalans (mdr. kr.)	-35,1	-18,9	-17,5	-9,4
Bytesbalans (% av BNP)	-2,6	-1,3	-1,2	-0,6

Källor: Statistiska centralbyrån, konjunkturinstitutet samt finansdepartementet.

Sammantaget väntas BNP fortsätta att falla 1992. Osäkerheten är emellertid betydande och risken stor att utvecklingen blir ännu sämre än vad som nu kan anses vara det mest sannolika utfallet. Vid sidan av den privata konsumtionen är investeringarna den mest svårbedömda komponenten. Likaså utgör utvecklingen på det finansiella området ett orosmoment med fallande förmögenhetsvärden och omfattande kreditförluster i bankväsendet.

Arbetslösheten fortsätter att stiga. Betydande arbetsmarknadspolitiska insatser väntas dock begränsa arbetslösheten till i genomsnitt drygt 4 %. Konsumentpriserna beräknas stiga med endast 2 ½ % under loppet av året och timlöneökningarna stanna på en nivå under 5 %. Underskottet i bytesbalansen krymper ytterligare.

För 1993 kan en viss tillväxt förväntas i den svenska ekonomin. En gynnsammare internationell utveckling bör, tillsammans med ett förmånligare kostnadsläge, ge bättre förutsättningar för företagsamheten i Sverige och därmed främja exporten och näringslivets investeringar. Även en viss konsumtionstillväxt ter sig sannolik mot bakgrund av att hushållens ekonomiska ställning stärks genom den låga inflationstakten. Dessutom har inköpen varit nedpressade under flera år, vilket troligen har lett till uppdämda konsumtionsbehov. Däremot kommer bostadsinvesteringarna troligen att fortsätta falla även 1993.

BNP-tillväxten kan väntas bli 1 % eller något däröver 1993, vilket inte är tillräckligt för att förhindra en ytterligare uppgång av arbetslösheten. En rad faktorer såsom marknadstillväxten, hushållens sparbeteende, lageranpassningen och utvecklingen på finansmarknaden gör bedömningen av 1993 mycket osäker.

Tabell 7.3 Sparande
Procent av BNP i löpande priser

	1990	1991	1992	1993
Bruttosparande	18,0	16,6	15,4	15,7
Investeringar inkl. lager	20,6	17,9	16,6	16,3
Finansiellt sparande	**-2,6**	**-1,3**	**-1,2**	**-0,6**
därav:				
Offentlig sektor	3,8	-1,0	-1,2	-2,5
Hushåll	-0,8	1,5	3,1	2,9
Företag	-5,7	-1,7	-3,1	-1,0

Källor: Statistiska centralbyrån, konjunkturinstitutet och finansdepartementet.

Den svaga ekonomiska utvecklingen under 1991-1993 innebär, tillsammans med den snabba nedväxlingen av löne- och prisstegringstakten, att statens finansiella sparande gradvis försämras. Den ekonomiska stagnationen leder till att skattebaserna urholkas medan utgiftstrycket, bl.a. via kostnaderna för arbetsmarknadspolitiken och automatiken i transfereringssystemen, fortfarande är högt. När tillväxten etablerats på en högre nivå kommer statens och den konsoliderade offentliga sektorns finanser att förbättras.

8 Avslutning

Genom regeringens politik läggs grunden för en ny period av tillväxt, företagande och utveckling. Regeringen avser att göra det lönsamt att arbeta, spara och driva företag.

Regeringen kommer att aktivt arbeta för ett fortsatt integrationsarbete med den Europeiska Gemenskapen och genomföra de förändringar som underlättar ett fullt svenskt medlemskap i EG fr.o.m. 1995. En valfrihetsrevolution skall genomföras inom välfärdspolitiken, en långsiktig utveckling för bättre miljö skall påbörjas.

Detta kräver en stabil ekonomisk tillväxt. Huvudmålet för regeringens ekonomiska politik är att bryta den ekonomiska stagnationen, pressa ner arbetslösheten och återupprätta Sverige som en tillväxt- och företagarnation med en stark och växande ekonomi. Inflationen skall bekämpas, medborgarnas frihet och välfärd öka. Varaktigt låg inflation är avgörande för att åstadkomma en ökning av levnadsstandarden och en rättvis fördelningspolitik.

För att kampen mot inflationen skall vara framgångsrik måste utgiftspolitiken vara stram.

De åtgärder som föreslås i denna budget är, tillsammans med den under hösten 1991 förda politiken, nödvändiga steg för att säkra och utveckla välfärden under resten av 1990-talet och in på nästa sekel.

Regeringens politik är en samlad och konsekvent strategi för en ny utveckling. Sammantaget lägger åtgärderna en grund för en återhämtning i ekonomin och en framtida stabil tillväxt. Det kommer att ta tid innan effekterna blir tydliga. Det finns ingen snabb väg — men heller ingen annan väg till framgång.

Regeringens politik är den enda vägen.

Statsbudgeten och särskilda frågor

1 Statsbudgeten budgetåren 1991/92 och 1992/93

1.1 Beräkningsförutsättningar

Riksrevisionsverket (RRV) har den 17 december 1991 redovisat en beräkning av statsbudgetens inkomster. De antaganden som görs om den ekonomiska utvecklingen i samhället är en viktig utgångspunkt i dessa beräkningar. En sammanfattning av beräkningen bör bifogas protokollet i detta ärende som bilaga 1.2. De antaganden som RRV grundat sina beräkningar på framgår av tabell 1.

Under slutskedet i arbetet med den preliminära nationalbudgeten har bedömningen av den ekonomiska utvecklingen reviderats. Det gör att jag nu räknar med något förändrade antaganden till grund för inkomstbedömningen. Dessa återfinns i tabell 1. I övrigt finns ingen anledning att avvika från RRV:s beräkningsförutsättningar.

Tabell 1. Antaganden om den ekonomiska utvecklingen
Procentuell förändring

	1991 RRV	Föredragganden	1992 RRV	Föredragganden	1993 RRV	Föredragganden
Lönesumma	3,8	3,8	5,0	4,9	3,8	2,6
Konsumentpriser, årsgenomsnitt[1]	9,4	9,5	3,0	3,2	3,4	3,5
Privat konsumtion, löpande priser	10,4	10,6	4,1	4,3	4,4	4,4

[1]Innefattar effekt av skattereformen 1991, vilken höjer KPI med 3,7 procentenheter.

1.2 Statsbudgetens inkomster och utgifter under budgetåret 1991/92

RRV:s senaste beräkning av budgetutfallet för budgetåret 1991/92 utgörs av verkets budgetprognos nr 2/3 från den 17 december 1991. Beräkningarna av inkomsterna för budgetåret 1991/92 redovisas också i verkets inkomstberäkning.

Inkomster

I sin inkomstberäkning har RRV för budgetåret 1991/92 beräknat inkomsterna till 432 099 milj.kr.

Med anledning av ny information räknar jag upp inkomsttiteln *Fysiska personers inkomstskatt* med 963 milj.kr. Av samma skäl räknar jag ner inkomsttiteln *Juridiska personers inkomstskatt* med 85 milj.kr.

Till följd av vad jag ovan anfört om lönesummans utveckling räknar jag ner inkomsttiteln *Folkpensionsavgift* med 18 milj.kr. Jag räknar vidare ner inkomsttiteln *Sjukförsäkringsavgift, netto* med 706 milj.kr. till följd av vad jag ovan anfört om lönesummans utveckling samt ny information.

Med anledning av ny information räknar jag upp inkomsttiteln *Fastighetsskatt* med 223 milj.kr. Jag gör en delvis annan bedömning angående utecklingen av inkomsterna av arvsskatt och räknar därför upp inkomsttiteln *Arvsskatt* med 305 milj.kr. Till följd av de förslag som presenterats i proposition 1991/92:49 om vissa frågor vid överföringen av verksamheten vid statens vattenfallsverk till aktiebolagsform räknar jag upp inkomsttiteln *Stämpelskatt* med 1 000 milj.kr.

I enlighet med vad jag anfört om den privata konsumtionens utveckling i löpande priser räknar jag upp inkomsterna på inkomsttiteln *Mervärdeskatt* med 500 milj.kr. Jag räknar ner inkomsttiteln *Energiskatt* med 100 milj.kr. med anledning av regeringens beslut 1991-12-05 om nedsättning av allmän energiskatt och koldioxidskatt. Slutligen räknar jag ner inkomsttiteln *Televerkets inlevererade överskott* med 680 milj.kr. med anledning av regeringsbeslut 1991-12-19.

Sammantaget medför mina justeringar en beräknad ökning av inkomsterna med 1 402 milj.kr. jämfört med RRV:s beräkning. Ändringarna framgår av tabell 2.

Tabell 2. Ändringar i RRVs beräkningar av statsbudgetens inkomster budgetåret 1991/92
Tusental kronor

		RRVs beräkning	Förändring enligt föredraganden
1111	Fysiska personers inkomstskatt	17 000	+ 963
1121	Juridiska personers inkomstskatt	27 390	- 85
1211	Folkpensionsavgift	49 331	- 18
1221	Sjukförsäkringsavgift, netto	10 570	- 706
1312	Fastighetsskatt	8 300	+ 223
1331	Arvsskatt	1 125	+ 305
1341	Stämpelskatt	6 800	+ 1 000
1411	Mervärdeskatt	135 700	+ 500
1428	Energiskatt	16 750	- 100
2112	Televerkets inlevererade överskott	8 093	- 680
Summa inkomster		**432 099**	
Summa förändringar enligt föredraganden			**+ 1 402**

RRV:s beräkningar föranleder i övrigt inte någon erinran från min sida.

Sammantaget medför justeringarna av RRV:s beräkningar att jag beräknar inkomsterna för budgetåret 1991/92 till 433 501 milj.kr.

Utgifter

I statsbudgeten för innevarande år uppgår utgifterna till 470 108 milj.kr. RRV har i sin prognos beräknat de totala utgifterna till 482 739 milj.kr. Verket har beaktat förslagen till tilläggsbudget I, där utgifterna uppgick till 8 197 milj.kr.

RRV har beräknat belastningen på anslaget *Räntor på statsskulden m.m.* till 63,4 miljarder kronor. Denna beräkning har utgått från den räntenivå som observerades den 15 november 1991. I enlighet med tidigare år har en ny beräkning gjorts den 19 december 1991. Denna beräkning skulle emellertid bli missvisande för statsskuldväxlar eftersom räntenivån i december var beroende av speciella internationella omständigheter. Beräkningen av ränteutgifter för statsobligationer baseras på sedvanligt sätt på gällande räntenivå. Detta beräkningsförfarande har tillämpas för såväl innevarande budgetår som budgetåret 1992/93. Jag beräknar ränteutgifterna för budgetåret 1991/92 till 61,9 miljarder kr.

När det gäller den beräknade belastningen under övriga anslag räknar jag ned anslagen *Reglering av prisstegringar* under försvarsdepartementet med 475 milj.kr., *Ålderspensionen* med 158 milj.kr. och *Studiemedel m.m.* med 290 milj.kr med anledning av ny information. Med anledning av prop. 1991/92:81 Om kompensation till ensamföräldrar med anledning av slopad skattereduktion räknar jag upp anslaget *Bidragsförskott* med 410 milj.kr. Vidare räknar jag upp anslagen *Bidrag till sjukförsäkringen* med 123 milj.kr. och *Förtidspensioner* med 50 milj.kr. med hänsyn tagen till ny information.

Tabell 3. Räntor på statsskulden budgetåret 1991/92
Miljarder kronor

	Beräkning till grund för statsbudgeten	Nuvarande beräkning
Räntor på inhemska lån m.m.	55,5	55,5
Räntor på utländska lån	4,5	5,8
Valutaförluster, netto	0,0	0,6
Summa	**60,0**	**61,9**

Enligt RRV kommer de totala *anslagsbehållningarna på reservationsanslag* under innevarande budgetår att öka med 5 168 milj.kr. och uppgå till 35 889 milj.kr. Med anledning av beslut om indragning av reservationsmedel, som följd av nettobudgetering av moms, beräknar jag anslagsbehållningarna till 30,1 miljarder kr. vid utgången av budgetåret 1990/91 och till 35,3 miljarder kr. vid utgången av budgetåret 1991/92. I tabell 4 redovisas utvecklingen av anslagsbehållningarna mellan budgetåren 1990/91 och 1991/92.

Tabell 4. Anslagsbehållningarna vid utgången av budgetåren 1990/91 och 1991/92
Miljarder kronor

Huvudtitel	1990/91	1991/92
Utrikesdepartementet	8,0	7,7
Kommunikationsdepartementet	10,8	15,5
Arbetsmarknadsdepartementet	1,8	2,0
Näringsdepartementet[1]	5,6	5,0
Övriga huvudtitlar	3,9	5,1
Summa	**30,1**	**35,3**

[1] Tidigare industridepartementet

Regeringen har genom utnyttjande av finansfullmakt den 19 december 1991 beslutat om arbetsmarknadspolitiska åtgärder. Med anledning av detta beslut räknar jag upp anslaget *Arbetsmarknadspolitiska åtgärder* med 1 300 milj.kr.

Jag vill också nämna att RRV för *Tillkommande utgiftsbehov, netto* tar upp 4 miljarder kronor. Jag beräknar dessa utgifter till 3 miljarder kr.

Sammantaget beräknar jag därmed utgifterna under budgetåret 1991/92 till 481 199 milj. kr.

Tabell 5. Statsbudgetens utgifter budgetåret 1991/92
Milj.kr.

	Statsbudget	RRV	Föredragandena
Utgiftsanslag exkl. statsskuldräntor	402 608	420 507	421 467
Statsskuldräntor	60 000	63 400	61 900
Förändring i anslagsbehållningar	- 3 500	- 5 168	- 5 168
Beräknat tillkommande utgiftsbehov, netto	11 000	4 000	3 000
Summa	470 108	482 739	481 199
Finansfullmaktsutnyttjande	-	-	1 300

1.3 Statsbudgetens inkomster och utgifter under budgetåret 1992/93

Inkomster

RRV beräknar statsbudgetens totala inkomster till 403 353 milj.kr. för budgetåret 1992/93. De skillnader i antaganden om pris- och löneutveckling som jag tidigare redovisat samt vissa förändringar som förs fram i förslaget till statsbudget för nästa budgetår påverkar statsbudgetens inkomster. I det följande redovisas de förändringar av RRV:s beräkningar som jag därmed funnit nödvändiga.

I enlighet med vad jag anfört om den ekonomiska utvecklingen och ny information samt en delvis annan bedömning om utvecklingen av beskattningsbara realisationsvinster räknar jag ned inkomsttiteln *Fysiska personers inkomstskatt* med 130 milj.kr. och upp inkomsttttiteln *Juridiska*

personers inkomstskatt med 293 milj.kr. Vidare räknar jag upp inkomsttiteln *Folkpensionsavgift* med 2 033 milj.kr. med anledning av vad jag anfört om lönesummans utveckling samt förslag om delpensionsfonden som statsrådet Könberg senare idag kommer att framföra. Jag räknar ner inkomsttiteln *Barnomsorgsavgift* med 24 milj.kr. med anledning av vad jag anfört om lönesummans utveckling. Jag räknar upp inkomsttiteln *Sjukförsäkringsavgift, netto* med 1 071 milj.kr. med anledning av förslag om besparingar inom läkemedels- och tandvårdssubventionerna som statsrådet Könberg senare i dag kommer att framföra. Jag räknar dock ner samma inkomsttitel med 991 milj.kr. till följd av vad jag tidigare framfört om lönesummans utveckling samt ny information.

Med anledning av förslag som chefen för socialdepartementet senare idag kommer att framföra och vad jag ovan anfört om lönesummans utveckling räknar jag upp inkomsttiteln *Övriga socialavgifter, netto* med 8 376 milj.kr. Till följd av vad jag anfört om lönesummans utveckling samt förslag som chefen för arbetsmarknadsdepartementet senare idag kommer att framföra räknar jag upp inkomsttiteln *Inkomster av arbetsgivaravgifter till arbetarskyddsverket och arbetsmiljöinstitutets verksamhet* med 320 milj.kr.

Till följd av en delvis annan bedömning angående utvecklingen av inkomsterna av arvsskatt räknar jag upp inkomsttiteln *Arvsskatt* med 380 milj.kr. Med anledning av de förslag som presenterats i proposition 1991/92:49 om vissa frågor vid överföringen av verksamheten vid statens vattenfallsverk till aktiebolagsform räknar jag upp inkomsttiteln *Stämpelskatt* med 1 000 milj.kr. Med anledning av vad jag anfört beträffande den privata konsumtionens utveckling räknar jag upp inkomsttiteln *Mervärdeskatt* med 800 milj.kr. I enlighet med regeringens beslut 1991-12-05 om nedsättning av allmän energiskatt och koldioxidskatt räknar jag ner inkomsttiteln *Energiskatt* med 300 milj.kr.

Jag räknar vidare upp inkomsttiteln *Avgifter för finansinspektionens verksamhet* med 107 milj.kr. till följd av förslag som statsrådet Lundgren kommer att framföra senare idag och inkomsttiteln *Avgifter för provning vid riksprovplats* med 9 milj.kr. med anledning av vad chefen för näringsdepartementet kommer att framföra senare idag. Jag räknar även upp inkomsttiteln *Övriga inkomster av statens verksamhet* med 1 005 milj.kr. till följd av förslag som statsrådet Lundgren samt cheferna för jordbruksdepartementet och arbetsmarknadsdepartementet kommer att framföra senare idag. Jag räknar upp inkomsttiteln *Avskrivningar på ADB-utrustning* med 300 milj.kr. i enlighet med förslag som jag senare idag kommer att framföra. Jag räknar upp inkomsttiteln *Statliga pensionsavgifter, netto* med 1 123 milj.kr. med anledning av förslag som jag avser att framföra senare idag och slutligen räknar jag ner inkomsttiteln *Avgifter för företagshälsovård* med 51 milj.kr. med anledning av förslag som jag kommer att framföra senare idag.

Sammanlagt innebär avvikelserna från RRV:s beräkningar en uppskrivning av inkomsterna för budgetåret 1992/93 med 15 321 milj.kr. Jag beräknar således statsbudgetens inkomster för budgetåret 1992/93 till 418 674 milj.kr. Förändringarna i förhållande till RRV:s beräkningar framgår av tabell 6.

Tabell 6. Ändringar i RRVs beräkningar av statsbudgetens inkomster budgetåret 1992/93
Tusental kronor

		RRVs beräkning	Förändring enligt föredraganden
Inkomsttitel			
1111	Fysiska personers inkomstskatt	- 4 585	- 130
1121	Juridiska personers skatt	24 883	+ 293
1211	Folkpensionsavgift	51 246	+ 2 033
1221	Sjukförsäkringsavgift, netto	3 203	+ 80
1231	Barnomsorgsavgift	15 132	- 24
1251	Övriga socialavgifter, netto	- 4 541	+ 8 376
1271	Inkomster av arbetsgivaravgifter till arbetarskyddsverket och arbetsmiljöinstitutets verksamhet	230	+ 320
1331	Arvsskatt	800	+ 380
1341	Stämpelskatt	8 100	+ 1 000
1411	Mervärdeskatt	130 400	+ 800
1428	Energiskatt	16 800	- 300
2548	Avgifter för finansinspektionens verksamhet	-	+ 107
2549	Avgifter för provning vid riksprovplats	-	+ 9
2811	Övriga inkomster av statens verksamhet	430	+ 1 005
5143	Avskrivningar på ADB-utrustning	475	+ 300
5211	Statliga pensionsavgifter, netto	- 821	+ 1 123
5311	Avgifter för företagshälsovård	103	- 51
Summa inkomster		**403 353**	
Summa förändringar enligt föredraganden			**+ 15 321**

Avslutningsvis vill jag redovisa förändringarna i indelningen av statsbudgetens inkomster i förslaget till statsbudget för budgetåret 1992/93 (tabell 7).

Tabell 7. Förslag till förändringar i uppställningen av statsbudgetens inkomster för budgetåret 1992/93

Inkomsttitel/Inkomsthuvudgrupp/Inkomstgrupp		Förslag
1144	Lotteriskatt	Namnändring
1241	Utbildningsavgift	Namnändring
1342	Skatt på värdepapper	Upphör
1453	Totalisatorskatt	Upphör
2116	*Affärsverket svenska kraftnäts inlevererade utdelning*	*Namnändring*
2117	Domänverkets inlevererade överskott	Upphör
2119	Affärsverket svenska kraftnäts inleverans av motsvarigheten till statlig skatt	Namnändring
2121	Vägverkets inlevererade överskott	Upphör
2313	Ränteinkomster på statens avdikningslån	Upphör
2323	Räntor på övriga näringslån, Statens jordbruksverk	Namnändring
2327	Räntor på statens vattenfallsverks statslån	Upphör
2381	Ränteinkomster på lån till personal inom utrikesförvaltningen	Upphör
2384	Ränteinkomster på lån för kommunala markförvärv	Upphör
2523	Avgifter för särskild prövning och fyllnadsprövning inom skolväsendet	Upphör
2544	Avgifter i ärenden om lokala kabelsändningar	Upphör
2548	Avgifter för finansinspektionens verksamhet	Ny inkomsttitel
2549	Avgifter för provning vid riksprovplats	Ny inkomsttitel
3122	Vägverkets inkomster av försålda byggnader och maskiner	Upphör
3125	Byggnadsstyrelsens inkomster av försålda byggnader	Upphör
4122	Återbetalning av statens avdikningslån	Upphör
4137	Återbetalning av övriga näringslån, Statens Jordbruksverk	Namnändring
4511	Återbetalning av lån till personal inom utrikesförvaltningen	Upphör
4513	Återbetalning av lån för kommunala markförvärv	Upphör
5116	Statens vattenfallsverks amorteringar	Upphör
5121	Avskrivningar på fastigheter	Upphör
5141	Vägverkets avskrivningar	Upphör

Utgifter

I mitt förslag till statsbudget för budgetåret 1992/93 uppgår utgifterna sammanlagt till 489 457 milj.kr. Utgiftsanslag exkl. statsskuldräntor svarar då för 421 957 milj.kr.

Anslagsbehållningarna på reservationsanslag beräknas minska med 4 500 milj.kr. under budgetåret 1992/93.

I syfte att förslaget till statsbudget skall visa en realistisk budgetbelastning förs på budgetens utgiftssida upp posten *Beräknat tillkommande utgiftsbehov, netto*. Denna beräknas bli negativ och uppgå till - 7 miljarder kr. Vid beräkningen av denna post har en uppskattning gjorts av sådana utgifts- och inkomstförändringar som inte redovisats på något annat ställe i budgeten.

Tabell 8. Statsbudgetens utgifter budgetåret 1992/93
Milj.kr.

	Förslag till statsbudget
Utgiftsanslag exkl. statsskuldräntor	421 957
Statsskuldräntor	70 000
Förändring av anslagsbehållningar	4 500
Beräknat tillkommande utgiftsbehov, netto	- 7 000
Summa	**489 457**

1.4 Statsbudgetens saldo för budgetåren 1991/92 och 1992/93

Med hänvisning till redovisningen i det föregående beräknas utfallet av statsbudgetens inkomster och utgifter för innevarande budgetår och förslaget till statsbudget för budgetåret 1992/93 såsom framgår av tabell 9 och tabell 10.

Sammanfattningsvis beräknas budgetunderskottet till - 47,7 miljarder kronor för 1991/92 och till 70,8 miljarder kronor för 1992/93.

Tabell 9. Statsbudgeten budgetåren 1990/91-1992/93
Miljarder kronor

	1990/91	1991/92			1992/93
	Utfall	Stats-budget	Beräknat utfall		Förslag till statsbudget
			enligt RRV	enligt föredra-ganden	
Inkomster	403,5	464,6	432,1	433,5	418,7
Utgifter exkl. statsskuldräntor	377,0	410,1	419,3	419,3	419,5
Statsskuldräntor	61,0	60,0	63,4	61,9	70,0
Saldo	**-34,5**	**- 5,5**	**- 50,6**	**- 47,7**	**- 70,8**

Tabell 10. Förslag till statsbudget för budgetåret 1992/93

Inkomster:		*Utgiftsanslag*:		
Skatter	366 314 146 000	Kungl.hov och slottsstaterna	60 250 000	
Inkomster av statens verksamhet	42 306 797 000	Justitiedepartementet	17 849 379 000	
Inkomster av försåld egendom	32 800 000	Utrikesdepartementet	17 359 847 000	
Återbetalning av lån	8 772 335 000	Försvarsdepartementet	36 754 756 000	
Kalkylmässiga inkomster	1 248 100 000	Socialdepartementet	135 498 518 000	
		Kommunikationsdepartementet	17 547 664 000	
Summa kr.	**418 674 178 000**	Finansdepartementet	71 531 873 000	
		Utbildningsdepartementet	60 972 417 000	
		Jordbruksdepartementet	6 965 721 000	
		Arbetsmarknadsdepartementet	37 749 417 000	
		Kulturdepartementet	10 553 920 000	
		Näringsdepartementet	4 303 728 000	
		Civildepartementet	2 185 224 000	
		Miljö- och naturresursdepartementet	1 914 458 000	
		Riksdagen och dess myndigheter	708 842 000	
		Räntor på statsskulden, m.m.	70 000 000 000	
		Oförutsedda utgifter	1 000 000	491 957 014 000
		Beräknad övrig medelsförbrukning:		
		Minskning av medelsbehållningar	4 500 000 000	
Underskott	**70 782 836 000**	*Beräknat tillkommande utgiftsbehov, netto*	- 7 000 000 000	- 2 500 000 000
Summa kr.	**489 457 014 000**	**Summa kr.**	**489 457 014 000**	

2 Underliggande budgetutveckling

Den underliggande utvecklingen av statsbudgetens saldo erhålls när det redovisade saldot korrigeras för effekter som är av tillfällig art eller hänger samman med ändringar i redovisningsprinciperna. Som bas används de förhållanden som skall gälla för budgetåret 1992/93. Detta innebär att den underliggande budgetutvecklingen i ett budgetförslag inte kan jämföras med den i ett tidigare.

Det bör betonas att det ofta är en bedömningsfråga om en enskild post skall betraktas som en reguljär inkomst/utgift eller som en extraordinär effekt. Trots att avgränsningarna i det enskilda fallet inte är helt självklara anser jag det ändå angeläget att redovisa en beräkning där de extraordinära effekterna uteslutits, så att statsbudgetens underliggande utveckling klargörs.

På inkomstsidan har bl.a. följande effekter betraktats som extraordinära vid framräkning av det underliggande budgetsaldot:

- vissa engångsvisa höjningar/sänkningar av skatter eller avgifter
- tillfälliga extra inleveranser från affärsverk till statsbudgeten
- inkomster från sjukförsäkringsfonden och delpensionsfonden

På utgiftssidan har bl. a. följande effekter betraktats som extraordinära vid framräkning av det underliggande budgetsaldot:

- valutaförluster/vinster som uppstår vid amortering av statens utlandslån
- kapitaltillskott till Nordbanken
- engångsvisa besparingar

Tabell 11 visar statsbudgetens underliggande utveckling under perioden 1990/91-1992/93.

Tabell 11. Underliggande budgetsaldo för budgetåren 1990/91-1992/93
Miljarder kronor

	1990/91	1991/92	1992/93
Underliggande budgetsaldo	- 33,2	- 65,2	- 93,6
Som andel av BNP	- 2,4%	- 4,5%	- 6,2%

3 Budgetunderskott och statsskuld

Statens budgetsaldo utgör den viktigaste förklaringen till statsskuldens förändring och storlek. Förhållandet är emellertid inte så enkelt som att statsskulden enbart är lika med de ackumulerade budgetunderskotten och att statsskuldförändringen under en tidsperiod är lika med budgetunderskottet under samma tidsperiod.

Statsskuldförändringen under en given tidsperiod är i stället lika med det totala, utifrån kommande lånebehov som staten har att finansiera samt

effekterna av de tillfälliga bokföringstransaktioner av dispositiv karaktär som riksgäldskontoret vidtar och som påverkar statsskuldens storlek.

Riksgäldskontoret har till uppgift att låna för att finansiera utgifter som beslutats av riksdagen och som inte täcks av statsinkomster. Budgetunderskottet utgör den viktigaste beståndsdelen i detta lånebehov (tabell 12). Det är emellertid inte det redovisade budgetutfallet baserat på inkomst/utgiftsmässiga principer som är relevant i det här sammanhanget, utan i stället dess kassamässiga motsvarighet som är utfallet på statsverkets checkräkning i riksbanken. I tabellen är skillnaden mellan redovisat budgetutfall och rörelserna på statsverkets checkräkning angivet som kassamässiga korrigeringar. Dessa korrigeringar kan i allmänhet endast göras i efterhand när utfallen är kända. I prognosperspektivet antas att de kassamässiga flödena är lika med budgetsaldot.

Avskattningen av företagens reserver i samband med att det nya skattesystemet trädde i kraft år 1991 skedde inledningsvis på ett sådant sätt att de inbetalade medlen inte påverkade budgetsaldot utan enbart lånebehovet. Från och med budgetåret 1991/92 sker dock inbetalningen till budgeten.

I och med att Vattenfall ombildas till ett aktiebolag omvandlas verkets statslån till ett lån i riksgäldskontoret. Detta sker genom att riksgäldskontoret övertar Vattenfalls statslån på 15.5 miljarder kronor och avskriver detta lån. Riksgäldskontoret lämnar samtidigt ett lån på samma belopp till Vattenfall. Transaktionerna netto påverkar varken budgetutfall eller lånebehov.

Riksgäldkontoret har, förutom denna speciella långivning till Vattenfall, en omfattande utlåning till affärsverk och myndigheter, bl.a. till CSN för studielån. Riksgäldskontorets utlåning påverkar inte budgeten men väl lånebehovet.

Statsskuldens förändring påverkas därutöver av transaktioner av dispositiv karaktär som riksgäldskontoret gör. Dessa transaktioner, eller skulddispositioner, är ofta betingade av tidsförskjutningar mellan de kassamässiga betalningar statsskulden ger upphov till och redovisningen av dessa. Som exempel kan nämnas utbetalningar och regleringar av förskott för inlösen av obligationer och premieobligationsvinster. Valutaomvärderingar utgör en annan betydelsefull del av skulddispositionerna. Valutaskulden värderas löpande till aktuella valutakurser samtidigt som avräkningen mot statsbudgeten enbart avser de realiserade valutadifferenserna. Redovisningen av uppköpta obligationer sker däremot numera på ett sätt som inte påverkar statsskuldens förändring. Prognosen för skulddispositionerna innehåller enbart beräknade realiseringar av valutadifferenser. Dessa utgör en del av förändringarna på valutaomvärderingskontot. De övriga skulddispositionerna kan inte prognostiseras.

Tabell 12. Lånebehov och statsskuld
Miljarder kronor

	1990/91	1991/92	1992/93
Budgetunderskott	**34,5**	**47,7**	**70,8**
Kassamässiga korrigeringar	-0,1	-	-
Avskattning av företagens reserver	-1,0	-	-
Avskrivning av vattenfalls statslån	-	-15,5	-
Utlåning	10,5	30,0	8,0
Lånebehov	**43,9**	**62,2**	**78,8**
Skulddispositioner	0,3	-5,0	-0,4
Statsskuldförändring	**44,2**	**57,2**	**78,4**
Statsskuld vid utgången av resp. budgetår	626,7	683,9	762,3

Anm: Inbetalning markeras med minustecken.

4 Styrning av statsförvaltningen och de finansiella förutsättningarna för myndigheterna

En samlad och långsiktig strategi krävs för att få till stånd en begränsning av de offentliga utgifterna. Den långsiktiga utgiftsstrategi för den offentliga sektorn som regeringen föreslog i höstens budgetproposition och som riksdagen godkänt (prop. 1991/92:38 FiU10, rskr.108) skapar nya förutsättningar för det fortsatta arbetet.

Det arbete som jag kommer att presentera syftar till att lägga fast en strategi för regeringens styrning av de verksamheter som skall fortsätta att bedrivas under ett statligt huvudmannaskap. En renodling skall ske av de *verksamhetsformer* i vilka statlig verksamhet bör bedrivas. Arbetet med att *delegera ansvar och befogenheter* till myndigheterna skall fortsätta. Regeringen skall styra verksamheterna genom att *sätta upp mål* för verksamheterna, *ställa tydliga krav på resultat* samt *analysera och utvärdera* de uppnådda resultaten. Delegering av ansvar kräver ett *tydligt regelverk* som anger myndigheternas handlingsutrymme. *Förutsättningar* skall skapas för myndigheterna att fatta rationella beslut. En sådan styrning ställer stora krav på *myndigheternas redovisning och förutsätter en effektiv revision*. Vidare måste myndighetsledningarnas och styrelsernas *ansvar* tydliggöras.

4.1 Verksamhetsformer i staten

En fråga som alltid skall prövas innan styrningen av en verksamhet läggs fast är om verksamheten är en statlig angelägenhet.

För statlig verksamhet bör myndighetsformen tillämpas oavsett om verksamheten genomförs av myndigheten själv eller på entreprenad. Enligt min mening uppnås stor handlingsfrihet för myndigheterna inom

ramen för myndighetsformen genom den delegering av finansiellt ansvar och den förändrade styrning som är under införande. Myndighetsformen bör tillämpas enligt väl definierade kriterier utifrån verksamhetens behov av styrning och finansieringsformer. Jag kommer senare i dag att redogöra för arbetet med att sätta upp ett generellt regelverk för avgiftsfinansierad verksamhet i staten. Vad gäller konkurrensutsatt verksamhet uttalade den tidigare regeringen (prop. 1990/91:100, bil.1.) att sådan ej bör bedrivas i myndighetsform utan att i dessa fall bör bolagsformen övervägas. I samband med sådana överväganden bör alltid prövas om verksamheten bör bedrivas i statlig regi. Vidare framhölls att det i normalfallet inte är lämpligt med bolag under myndigheter. Riksrevisionsverket (RRV) fick i april 1991 ett uppdrag att utreda konkurrensutsatt affärsverksamhet hos förvaltningsmyndigheterna. Vidare uttalades i nämnda proposition en mycket restriktiv syn på statlig verksamhet i stiftelseform.

Jag delar den grundsyn som tidigare presenterats. Jag vill dock gå längre i arbetet med att klarlägga vilken verksamhet som staten bör bedriva. Med anledning av den syn på konkurrensutsatt verksamhet som regeringen redogjort för i prop. 1991/92:38 om inriktningen av den ekonomiska politiken, kommer regeringen att överväga att ge riksrevisionsverket tilläggsdirektiv. Konkurrensutsatt verksamhet bör, om inte särskilda skäl talar för detta, ej bedrivas i myndighetsform och i normalfallet ej av staten. Om riksrevisionsverkets utredning visar att konkurrensutsatt verksamhet bedrivs hos myndigheterna bör regeringen återkomma i nästa års budgetproposition med förslag till den fortsatta hanteringen av dessa verksamheter.

Vid ombildning av statliga affärsverk och myndigheter till statligt ägda aktiebolag är det angeläget att staten behåller den kompetens och den kunskap om dessa verksamheter som byggts upp inom RRV. Detta avser såväl redovisningsrevision som förvaltningsrevision. I dessa fall bör detta ske genom att ägaren staten i bolagsordningen föreskriver att RRV utses till revisor eller har rätt att utse revisor i bolagen. Även då staten medverkar vid stiftelsebildningar bör RRV utses som statens revisor.

I budgetförordningen anges vilket underlag myndigheterna skall lämna till regeringen inför budgetprövningen. I enlighet med den syn jag redovisat på verksamhetsformer i statsförvaltningen bör i normalfallet stiftelser eller andra juridiska personer, såsom partssammansatta organ och internationella organisationer, inte omfattas av budgetförordningen.

4.2 Mål- och resultatstyrning

4.2.1 Den myndighetsinriktade mål- och resultatstyrningen

Erfarenheterna från budgetcykel 1 och budgetcykel 2

I 1991 års budgetproposition anmälde dåvarande chefen för civildepartementet sina erfarenheter av den fördjupade prövningen av myndigheterna i budgetcykel 1. Av de myndigheter som var föremål för fördjupad prövning fick endast omkring hälften av myndigheterna ett s.k. tre-

årsbeslut. Anledningen var att statsmakterna av andra skäl hade fattat beslut om översyn eller var i färd med att verkställa ett sådant beslut. Föredraganden pekade också på att många myndigheter haft svårigheter att redovisa verksamhetens resultat. Erfarenheterna visade att myndigheternas redovisning samt det redovisningstekniska stödet borde vidareutvecklas och att arbetet med att finna relevanta resultatmått inom vissa områden var mer tidskrävande än förutsett.

I budgetarbetet hösten 1991 har ca 40 myndigheter i budgetcykel 2 genomgått fördjupad prövning. I likhet med förra året kommer regeringen för nära hälften av myndigheterna att lägga förslag om verksamhetens inriktning för en tre-års period. I likhet med förra året är den främsta anledningen till att regeringen ej fattar ett tre-års beslut att utredningar och särskilda översyner pågår. Även i övrigt är erfarenheterna likartade dem som anmäldes i föregående års budgetproposition.

Av de bedömningar jag kunnat göra så är en generell iakttagelse - med ett par undantag - att de fördjupade anslagsframställningarna i budgetcykel 2 inte håller en högre kvalitet än den nivå som präglade budgetcykel 1. Det saknas framförallt ett samband mellan analysen av de resultat som uppnåtts och de argument för nya resurser som myndigheterna fört fram. Därmed har syftet med resultatstyrningen inte uppnåtts.

I rapporter från både statskontoret och RRV förmedlas erfarenheter från arbetet med den nya budgetprocessen. Slutsatserna handlar dels om regeringskansliets sätt att göra beställningar mot myndigheterna och de direktiv och anvisningar som regeringen gett, dels om myndigheternas sätt att uppfatta dessa styrsignaler och de analyser som myndigheterna förmedlat till regeringen. Bl.a. har följande iakttagelser gjorts.

- Signalerna från regeringen har varit otydliga vad gäller den nya budgetprocessen.
- Beställningarna i de myndighetsspecifika direktiven från regeringen är många gånger otydligt uttryckta och för omfattande för att möjliggöra för myndigheterna att leva upp till ställda krav.
- Det är svårt att få fram resultatmått och analyser av resultatet från myndigheterna.
- Styrsignalerna från regeringen vad gäller resultatmål och resultatkrav har inte blivit klart uttryckta i regleringsbreven.

Rapporterna visar också att regeringskansliets roll och ansvar i förhållande till myndigheterna måste komma till uttryck på ett tydligare sätt.

De iakttagelser som gjorts överensstämmer med min uppfattning att en rad åtgärder måste vidtas så att målsättningarna för den nya budgetprocessen skall kunna fullföljas. I vissa hänseenden handlar det om insatser som enbart berör regeringskansliet. Jag skall i det följande närmare utveckla min syn på det fortsatta utvecklingsarbetet vad gäller resultatstyrning.

Jag anser det viktigt att markera att resultatstyrningen är stommen i budgetprocessen. Men perspektivet på resultatstyrningen måste vidgas. Enligt min uppfattning bör en ökad tonvikt läggas på sektorsövergripande analyser och utvärdering. Regeringen har ett ansvar för att sådana analyser fortlöpande kommer till stånd. På en sådan grund bör sedan den myndighetsorienterade resultatstyrningen vila.

Resultatstyrningen måste fungera i hela styrkedjan; från regeringens sätt att formulera mål för förvaltningen till styrningen inom den enskilda myndigheten med uppsatta resultatkrav för de egna arbetsenheterna. Arbetet har hittills varit försiktigt och pragmatiskt. Det finns nu, enligt min mening, anledning att sätta målen för arbetet högre och att skärpa de metodologiska kraven i resultatstyrningen.

Det finns efter denna inledande period en rad positiva inslag i det pågående reformarbetet med den statliga budgetprocessen. Myndigheterna ser fördelar i den långsiktighet och de möjligheter till framförhållning som ett treårsperspektiv ger. Myndigheterna ser det också som en fördel att få tillfälle att visa att verksamheten ger resultat och är nyttig för samhället.

Hittillsvarande erfarenheter visar att det finns såväl brister som svårigheter i sätten att formulera resultatmål och resultatmått.

Ökad metodologisk kompetens måste således utvecklas både i regeringskansliet och i myndigheterna. För regeringskansliets del handlar det om att utveckla mer sektorövergripande analysmetoder. Myndigheterna bör för sitt vidkommande utveckla verksamhetsanpassade resultatmått, utveckla sin resultatanalys och resultatredovisning samt stärka sin ekonomiadministrativa kompetens.

Inriktningen har hittills varit alltför starkt fokuserad på treårs-indelningen. På sikt bör cykelindelningen göras mer flexibel. Det är de verksamhetsmässiga förutsättningarna som bör vara avgörande för den planeringsperiod som myndigheterna skall verka inom. Dock kan ett treårsperspektiv för de flesta verksamheter vara en lämplig avstämningsperiod. Detta behöver inte knytas till en fast administrativ indelning i budgetår. Vad som skall avgöra om och när ett dokument skall skrivas, dess innehåll och omfång bör uteslutande vara verksamhetsmässiga överväganden. De styr- och återrapporteringsdokument som har införts i budgetprocessen bör behållas.

Tyngdpunkten i regeringens prövning av verksamheterna bör vara bedömning av årsredovisning och löpande redovisning samt myndighetens resultatanalys. Jag anser vidare att samtliga revisionsberättelser skall överlämnas till regeringen för ställningstagande i samband med budgetberedningen. Särskilda utredningsrapporter, rapporter från förvaltningsrevisioner, översyner m.m. skall komplettera regeringens beslutsunderlag.

Jag vill också i detta sammanhang avisera att en översyn av budgetförordningen bör göras och att RRV bör få ett uppdrag att successivt revidera de vägledningar som styrt inriktningen av den treåriga budgetprocessen. På sikt bör en ökad harmonisering uppnås mellan myndigheter

inom försvarsdepartementets verksamhetsområden och övrig statsförvaltning. Vid en översyn av budgetförordningen bör därför möjligheten till en samlad budgetförordning prövas.

Regeringskansliet bör utveckla sin beställarkompetens i syfte att erhålla metoder för sektorsinriktad utvärdering och för ytterligare utveckling av metodiken i resultatstyrningen. På motsvarande sätt bör myndigheterna utveckla sig egen metodologiska kompetens.

4.2.2 Budgetberedning med ramteknik

I regeringens proposition (1991/92:38, FiU 10, rskr.108) redogjorde jag för behovet av en långsiktig utgiftsstrategi. En sådan strategi syftar till att åstadkomma en systematisk och långsiktig plan för de offentliga utgifternas storlek samt användningsområden. Regeringens ambition är att minska de offentliga utgifterna som andel av BNP för att kunna sänka skattetrycket. Ett viktigt ställningstagande i denna långsiktiga strategi är att fastställa det totala utgiftsutrymmet och fördela detta över tiden samt att fördela utgiftsutrymmet på olika samhällssektorer i enlighet med regeringens politiska prioriteringar. Här inbegrips även utrymmet för kommunernas verksamhet. För att klara detta åtagande krävs, enligt min uppfattning, en förändrad budgetberedning i regeringskansliet.

Utgångspunkten är att skapa en besluts- och budgetprocess som är ägnad att säkerställa att målen för budgetpolitiken och den långsiktiga utgiftsstrategin uppnås. Budgetberedningen skall vara så uppbyggd att överordnade politiska och ekonomiska mål över sektorsområden och inom respektive sektorsområde får genomslag. Kort uttryckt handlar det om att lyfta upp budgetprocessen till relevant nivå i regeringen och att komma bort från marginalbudgetering.

Enligt min uppfattning är det viktigt att utveckla en budgetramsteknik i beredningen vilken kan bidra till att skapa en effektivare och mer kvalificerad budgetprocess. Ett viktigt inslag i en sådan budgetprocess är — mot bakgrund av vad jag tidigare anfört — analyser av frågor av större ekonomisk och principiell räckvidd. Inom regeringskansliet kan ett större utrymme skapas för systematiska analyser av sådana större principiella frågor genom förändringar i fördelningen av budgetansvar, införande av budgetberedning på ramnivå och en ökad schablonisering av omräkningsmetoder. Sådana åtgärder ger ett klarare uttryck för respektive departements samlade ansvar, också det finansiella, för sina verksamheter.

Under innevarande budgetår pågår ett utvecklingsarbete med sikte på att införa budgetramar som omfattar hela statsbudgetens utgiftssida fr.o.m budgetåret 1993/94. En sådan övergång innebär att budgetarbetet i regeringskansliet under kalenderåret 1992 kommer att genomgå en väsentlig förändring.

4.2.3 Organisatoriska konsekvenser för regeringskansliet

Jag kan konstatera att de förändringar jag nu skisserat — en övergång till mer systematiska budgetanalyser, en långsiktig utgiftstrategi och en övergång till en budgetramteknik tillsammans med omvärldsförändringar

i övrigt — kommer att kräva en översyn av regeringskansliets organisation, arbetsformer m.m.. Regeringen har för avsikt att ge uppdrag till en särskild utredare att göra en sådan översyn.

4.2.4 Budgetpropositionsutredningen

En arbetgrupp bör tillsättas inom regeringskansliet för den fortsatta beredningen av förslagen från den s.k. budgetpropositionsutredningen (SOU 1990:83). Frågan om en tidmässig förskjutning av budgetperioden kan inte lösas förrän regering och riksdag har tagit ställning till en eventuell ändring av budgetåret till kalenderår. Denna fråga har väckts i samband med arbetet med att förbereda ett svenskt EG-medlemskap. Vissa delfrågor som utredningen har behandlat kommer jag dock att beröra redan nu. Jag återkommer till dessa frågeställningar när jag skall redogöra för en ny modell för lån till myndigheternas investeringar samt för ett regelverk för avgiftsfinansierad verksamhet. Till de frågor som behandlats av budgetpropositionsutredningen hör även chefens för socialdepartementet anmälan senare denna dag av det pågående arbetet med inriktning mot en bruttoredovisning av socialförsäkringens utgifter och inkomster.

En interdepartemental arbetgrupp bör få i uppdrag att hålla samman beredningen av utestående frågor så att regeringen kan återkomma till riksdagen och ge en samlad redovisning av regeringens bedömning av utredningen förslag.

4.3 En effektiv medelshantering

Jag kommer i det följande att presentera ett antal förändringar som innebär att myndigheterna, inom ramen för de restriktioner som måste gälla för staten som helhet, ges en betydande frihet att själva göra avvägningar i finansiella frågor. Statsmaktsansvar och myndighetsansvar skall åtskiljas. Utvecklingsarbetet inom detta område är inriktat på att skapa så marknadslika och konkurrensneutrala förhållanden som möjligt inom den statliga verksamheten. Statliga särlösningar som inte är motiverade bör omprövas och så långt möjligt avvecklas. Förutsättningar bör skapas för myndigheternas ledning att fatta rationella belut om hur målen för verksamheten kan uppnås på mest effektivt sätt.

Det är vidare av stor vikt att få till stånd en tydligare redovisning än för närvarande av statens kostnader. Som ett led i detta arbete bör kostnader som idag förs upp gemensamt på statsbudgeten för samtliga myndigheter istället föras ned och redovisas i anslutning till respektive verksamhet.

Det ökade handlingsutrymmet för myndigheterna ställer höga krav på ekonomisk kompetens och skärpt ansvar vid myndigheterna. Redovisningskraven kommer därför att höjas avsevärt. Behovet av en väl fungerande ekonomistyrning för den samlade statsförvaltningen accentueras ytterligare. Jag kommer därför senare idag (bilaga 8) att föreslå åtgärder för att höja kvaliteten på myndigheternas redovisning och även att lägga fram förslag till hur stödet till regeringen och myndigheterna

skall organiseras inom detta område. Vidare måste, som jag tidigare berört, frågan om myndighetsledningarnas och styrelsernas ansvar ses över. Regeringen har för avsikt att ge en särskild utredare i uppdrag att göra en sådan översyn.

4.3.1 Ramar för myndigheternas förvaltningskostnader

Bakgrund

I budgetpropositionen 1989 redovisade regeringen erfarenheter av den löneutgiftsram som tillämpats under 1988 (prop. 1988/89:100 bil.1). Samtidigt lämnade regeringen ett förslag till riksdagen om att en ny utgiftsram — i enlighet med de budgetpolitiska riktlinjer som riksdagen ställt sig bakom — skulle läggas fast för 1989. I samband med riksdagsbehandlingen av 1989 års budgetproposition avvisade dock riksdagen förslaget (FiU 1988/89:FiU20). Finansutskottet framhöll samtidigt att ett nytt system borde utvecklas som innebär att en ram för myndigheternas samlade förvaltningsutgifter läggs fast. Ett system utan i förväg angivna ekonomiska ramar för myndigheternas verksamhet förutsätter att myndigheterna i efterhand ges kompensation för inträffade kostnadsökningar. Därmed saknas incitament att bringa ned kostnadsutvecklingen.

Utskottet anförde även, som en förutsättning för att kunna förändra styrningen av myndigheterna mot en minskad detaljreglering, att statsmakterna klart anger ekonomiska ramar för myndigheternas verksamhet. Därmed blir det också möjligt att ge myndigheterna ett ökat inflytande på bl.a. lönebildningen. De produktivitetsvinster som kan frigöras i verksamheten kan få disponeras av myndigheterna.

Frågan har anmälts i 1990 och 1991 års budgetpropositioner (bil. 1 s. 47 resp. s. 52). Som en viktig utgångspunkt för en ram för förvaltningskostnader har därvid angetts att den måste utformas så att statsmakterna undviker att genom budgetpolitik (utgiftsstyrning) driva inkomstpolitik på det statliga området.

Jag anser att statlig inkomstpolitik och ingripanden i avtalsrörelsen måste undvikas. Det ankommer på arbetsmarknadens parter att själva finna formerna för en lönebildning som främjar ökad produktivitet, bättre konkurrenskraft och därmed höjd sysselsättning.

En mer marknadslik lönebildning i staten förutsätter dock att bl.a. frågor om konsekvenserna av en eventuell ytterligare decentralisering av rätten att teckna avtal och vidta konfliktåtgärder klarläggs ytterligare. Det bör även klarläggas hur ett system med ramar för förvaltningskostnader eventuellt behöver anpassas till innebörden i regeringsformen 9 kap. 11 § om finansutskottets överläggning i förhandlingsfrågor rörande anställningsvillkor.

Enligt min mening kan dock betydande incitament och ytterligare handlingsutrymme skapas genom modifieringar inom ramen för nuvarande styrningsformer, såväl den anslagsfinansierade som den avgiftsfinansierade statliga verksamheten.

Flertalet statliga myndigheters förvaltningskostnader finansieras huvudsakligen genom utgiftsanslag på statsbudgeten. Från och med budgetåret 1993/94 kommer dessa myndigheter i normalfallet att anvisas medel över ramanslag. Jag skall i det följande beskriva hur jag anser att ramar för myndighetens förvaltningskostnader bör utformas för den anslagsfinansierade verksamheten.

I ett framtida system med ramar skall ramanslaget vara ett uttryck för statsmakternas bedömning av vilka resurser som sammantaget står till buds för att de verksamhetsmässiga målen skall kunna uppfyllas under det aktuella budgetåret. Myndigheterna ges därmed information om vilket finansiellt handlingsutrymme som finns för att uppnå dessa mål.

Ramanslaget skall vara beräknat med beaktande av samtliga resursslag och förväntade prisökningar. Inom anslaget skall ett utrymme beräknas för lönekostnader, övriga förvaltningskostnader samt lokalkostnader. Anslagsnivån blir därmed ett uttryck för det likviditetsutrymme som myndigheterna har tillgång till under det löpande budgetåret. Merutgifter eller överskridanden för löneökningar kommer därmed inte, som i dagens system, att medges under budgetåret. För att kunna täcka denna typ av merkostnader under verksamhetsåret kan myndigheterna i stället utnyttja den möjlighet till anslagssparande eller anslagskredit som ramanslaget medger. Frågan om korrigering för olika typer av kostnadsökningar som inträffat under det aktuella budgetåret kommer att kunna prövas vid efterföljande budgetreglering.

Utrymmet som motsvarar anslaget för täckning av merkostnader för löner och pensioner m.m. som är uppfört under VII huvudtiteln kommer därmed att i samband med förslag till budgetreglering för budgetåret 1993/94 i stället att beräknas inom resp. myndighets ramanslag. Ett särskilt anslag för täckning av merkostnader för löner och pensioner m.m. kommer därmed inte behövas beräknas med hänsyn till dessa ändamål på statsbudgeten fr.o.m. budgetåret 1993/94.

Jag avser att föreslå regeringen att tillkalla en särskild utredare med uppgift att föreslå hur nämnda uppräkning av ramanslaget - bl.a. avseende korrigeringen av lönebasen - skall ske. Utredarens huvuduppgift är dock att föreslå en modell för att fastställa delsektorer av övrig arbetsmarknad, till vilka myndighetsområden naturligt kan relateras och vilkas löneutveckling regelmässigt bör beaktas i ett framtida system. Utredaren skall vidare överväga hur den avgiftsfinansierade verksamheten som nettoredovisas på statsbudgeten skall hanteras i detta sammanhang.

Sammanfattningsvis kommer ett sådant system med ramar att innebära att myndighetens ramanslag motsvarar det likviditetsutrymme som myndigheten totalt har att disponera. Samtliga löne- och prisökningar skall finansieras inom denna ram samt det utrymme som anslagssparandet resp. anslagskrediten medger. Korrigering för kostnadsökningar inklusive löneökningar får prövas vid efterföljande budgetprövning.

En omläggning av detta slag medför en omfattande teknisk förändring som påverkar samtliga förvaltningsanslag. Regeringen bör därför inhämta

riksdagens godkännande innan omläggningen genomförs och förslag till budgetreglering avseende budgetåret 1993/94 föreläggs riksdagen.

Den särskilde utredaren bör redovisa sitt uppdrag under våren 1992. Förutsatt att riksdagen godkänner de riktlinjer som jag här redogjort för, är det regeringens ambition att detta system med ramar för myndigheternas förvaltningskostnader kan tillämpas från och med budgetåret 1993/94.

4.3.2 Övriga arbetsgivarfrågor

I det nuvarande systemet för finansiering av personalkostnader redovisas samtliga personalomkostnader exkl. lön som en schablon — lönekostnadspålägg. Lönekostnadspålägget omfattar både lagstadgade socialförsäkringsavgifter och avtalskostnader utöver lön. Samtliga personalomkostnader avräknas kollektivt från en inkomsttitel för samtliga myndigheter.

Detta system innebär en särlösning för den statliga arbetsmarknaden i förhållande till övrig arbetsmarknad. Systemet medför att myndigheternas ledning i sin funktion som arbetsgivare inte ges något incitament att påverka sina personalomkostnader som inte avser löner.

Jag anser att inriktningen bör vara att personalomkostnader inte skall betalas som en schablon utan i stället avse de faktiska personalkostnaderna för varje anställd. Myndigheten/arbetsgivaren bör således i framtiden ges ett tydligare kostnadsansvar för samtliga personalomkostnader.

Mot bakgrund av det jag nu anfört avser jag att föreslå regeringen att tillkalla en särskild utredare med uppgift att studera förutsättningarna för att införa arbetsgivaravgifter även för statliga myndigheter. Syftet är både att sträva mot att göra statlig arbetsmarknad jämförbar med övrig arbetsmarknad — avseende personalomkostnader — och att tydliggöra kostnadsbilden för myndigheterna.

4.3.3 Statlig kassahållning

Principer för statlig kassahållning

Regeringen har ett övergripande ansvar för den statliga kassahållningen. Vidare har riksgäldskontoret och riksrevisionsverket som särskilda uppgifter att främja god kassahållning.

Följande principer bör vara vägledande vid prövning av tidpunkter för in- och utbetalningar till staten.

In- och utbetalningstidpunkter bör väljas så att statens räntekostnader minimeras. Utbetalning bör ej ske före den tidpunkt då betalningsmottagaren skall erhålla medlen. Tidigareläggning av utbetalning för att minska det aktuella bidraget eller utbetalningen bör därför inte tillämpas, ej heller senareläggning av inbetalningar för att ge den betalningsskyldige kompensation för administration av statliga betalningar. Som exempel kan nämnas att RRV i en nyligen avslutad granskning konstaterat att det finns möjligheter till förkortning av kredittiderna inom punktskatteområdet.

En översyn bör därför göras av nuvarande ut- och inbetalnings-

tidpunkter för de statliga betalningsflödena i syfte att pröva om nuvarande tidpunkter är optimala för staten ur kassahållningssynpunkt.

Myndigheterna har vidare ett ansvar att bevaka att utbetalningar inte sker för tidigt och att inbetalningar inte sker för sent i förhållande till överenskomna betalningsvillkor.

Utredning om generell räntebeläggning av statliga medelsflöden

Staten har kostnader för sin likviditet. Statens upplåningskostnader redovisas idag samlat vid riksgäldskontoret. Dessa kostnader är i de flesta fall inte kännbara för den myndighet som förbrukar statens medel. För att öka kostnadsmedvetandet på myndighetsnivån bör, som jag tidigare framhöll, kostnader som idag redovisas gemensamt på statsbudgeten istället redovisas i anslutning till respektive verksamhet.

I föregående års finansplan redogjorde min företrädare för behovet av att införa någon form av internränta på de medel som myndigheterna hanterar. Ett sådant system ger incitament till en god kassahållning och likvitditetsplanering samt innebär att statens räntekostnader blir tydliga för myndigheterna. Jag har för avsikt att återkomma till regeringen och föreslå att frågan om generell räntebeläggning skall utredas. Utredningsarbetet bör leda fram till ett förslag till teknisk lösning för ett system med generell räntebeläggning av statliga medelsflöden. En räntebeläggning av de medel som myndigheterna disponerar i den egna verksamheten bör införas fr.o.m den 1 juli 1993.

Förmedling av statliga betalningar

Jag kommer senare i dag (avsnitt 5) att lämna vissa förslag angående avveckling av postgirots ensamrätt till förmedlingen av de statliga betalningarna.

Bevakning av myndighets fordran

Den effektivisering av statliga myndigheters fordringsbevakning som tidigare aviserats (prop. 1990/91:100, bil.1.) bör nu genomföras.

Jag anser att myndigheterna bör ges ett ökat ansvar att själva bl.a. bevaka och driva in sina fordringar. Myndigheterna bör också ges möjlighet att överlämna fordringsindrivningen till ett inkassoföretag. RRV bör få i uppdrag att utfärda föreskrifter som reglerar förfarandet vid överlämnade av ärende för indrivning. Någon särskild statlig specialistfunktion, vilket tidigare övervägts, bör således inte tillskapas inom detta område. Jag kommer senare idag (bilaga 8) att beröra den fortsatta beredningen av frågor som rör myndigheternas behov av stöd inom olika områden. Jag har för avsikt att återkomma till regeringen med förslag till förordning om myndighets fordringsbevakning.

4.3.4 Lån till investeringar för förvaltningsmyndigheters anläggningstillgångar

Inledning

I prop. 1989/90:100, bil. 1, föreslogs att den typ av investeringar som enligt nuvarande ordning finansieras över myndigheternas förvaltningskostnadsanslag eller genom särskilda utrustningsanslag, på sikt skall finansieras genom att myndigheten får ta upp lån vid sidan av statsbudgeten på marknadsmässiga villkor. Som ett första steg föreslogs att vissa myndigheter på försök skulle få ta upp lån direkt i riksgäldskontoret för investeringar i ADB- och kommunikationsutrustning. Denna försöksverksamhet inleddes 1990/91 med fem myndigheter och utökades 1991/92 med ytterligare två myndigheter.

Utökad tillämpning av lån för investeringar

Jag anser i likhet med budgetpropositionsutredningen (SOU 1990:83) att lån för finansiering av investeringar för förvaltningsändamål i princip bör kunna tillämpas på samtliga förvaltningsmyndigheter.

För att tillgodose myndigheternas och regeringens behov av uppföljning och prövning av investeringsverksamheten bör det krävas att myndigheterna upprättar en fullständig tillgångsredovisning och upprättar bokslut enligt bokföringsförordningen i dess lydelse fr.o.m. 1 juli 1991. En samlad övergång till lån i riksgäldskontoret redan nu för samtliga myndigheters investeringar är mot denna bakgrund inte lämplig, då flera myndigheter inte kommer att kunna uppfylla dessa krav budgetåret 1992/93.

Tiden är dock mogen för att införa investeringsmodellen generellt för investeringar i ADB- och kommunikationsutrustning för samtliga myndigheter fr.o.m. bugetåret 1992/93. De myndigheter som inte uppfyller redovisningskraven får sina investeringsbehov i ADB- och kommunikationsutrustning tillgodosedda genom engångsanvisningar som görs amorterings- och räntebelagda genom justering av förvaltningsanslaget. Det innebär att inga nya medel kommer att påföras anslaget för anskaffning av ADB-utrustning fr.o.m. 1 juli 1992.

Några frågor återstår att ta ställning till inför ett generellt införande av investeringsmodellen bl.a. frågan om hur bemyndigandet mellan riksdag-regering och regering-myndighet bör utformas, liksom vilka krav som bör ställas på utformningen av det underlag som måste finnas vid myndigheten för den egna planeringen samt krav på underlag för regeringens prövning. Jag har för avsikt att återkomma i nästa års budgetproposition och presentera en generell lånemodell för lån till investeringar för förvaltningsmyndigheters anläggningstillgångar.

För att samla erfarenheter till grund för ett ställningstagande till slutlig utformning av investeringsmodellen inleds en ny försöksverksamhet, där vissa myndigheter fr.o.m budgetåret 1992/93 får uppta lån i riksgäldskontoret för att finansiera samtliga investeringar i anläggningstillgångar av icke-infrastrukturell art. De myndigheter som bör ingå i försöksverk-

samheten är skogsstyrelsen, lantmäteriverket, Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut, statens väg- och trafikinstitut, Sveriges geologiska undersökningar, strålskyddsinstitutet, finansinspektionen och centralnämnden för fastighetsdata. Återstående kapitalskulder för redan gjorda investeringar som dessa myndigheter finansierat genom lån via det generella ADB-anslaget resp. utrustningsanslag löses med lån i riksgäldskontoret.

Bemyndiganden

Försöksmyndigheternas lånebehov för investeringar för budgetåret 1992/93 uppgår till 427 448 000 kr. Av detta belopp beräknas 258 309 000 kr. användas för att lösa återstående kapitalskulder till statsverket för investeringar gjorda t.o.m. budgetåret 1991/92 samt avveckling av statskapital med realvärdeskydd för strålskyddsinstitutets räkning.

Det sammanlagda lånebehovet för övriga myndigheter som uppfyller kraven för lån till investeringar i ADB- och kommunikationsutrustning för budgetåret 1992/93 uppgår till 517 227 000 kr. 349 039 000 kr. av detta belopp beräknas användas till att lösa återstående kapitalskuld till statsverket för ianspråktagna medel över anslaget Anskaffning av ADB-utrustning under trettonde huvudtiteln.

Det sammanlagda lånebehovet för budgetåret 1992/93 uppgår därmed till 944 675 000 kr. (exkl. eventuellt lånebehov för myndigheter inom försvarsdepartementets område vilka behandlas i kommande proposition). Hur lånebehovet är fördelat mellan myndigheterna framgår av resp. huvudtitelbilaga. Jag föreslår dock att regeringen begär riksdagens bemyndigande att för budgetåret 1992/93 uppta lån i för investeringar intill ett sammanlagt belopp av 990 milj.kr. samt att inom denna ram besluta om rätt för myndigheter att ta upp lån i riksgäldskontoret. Förslaget grundas på att det måste finnas en möjlighet att möta oförutsedda behov. Om riksdagen lämnar det begärda bemyndigandet kommer jag att återkomma till regeringen med förslag om att riksgäldskontoret får i uppdrag att ombesörja upplåningen.

4.3.5 Tillämpning av leasing i statlig verksamhet

Den tidigare (prop. 1990/91:100, bil.1.) aviserade utredningen om leasing i statlig verksamhet har nyligen genomförts av RRV. Utredningen visar att regelverket för leasing inom staten är otydligt. Det finns ett stort behov av att sätta upp klara regler för myndigheternas tillämpning av sådana finansieringslösningar.

Enligt RRV är leasing ofta ett dyrt alternativ eftersom leasingavgifterna utom avskrivning och ränta skall täcka administrativa kostnader, finansiella risker och vinst för leasingbolaget. Om myndigheten har möjlighet att köpa utrustningen torde detta alternativ i de flesta fall vara billigare för myndigheten. RRV hänvisar här till införandet av lån i riksgäldskontoret och ramanslag.

RRV menar dock att leasing kan vara en lämplig finansieringsform om verksamheten kräver en fortlöpande anpassning av utrustningen till modern teknik. Även när behovet av utrustning är begränsat i tiden kan leasingalternativet vara fördelaktigt.

En del remissinstanser anser att RRV:s analys i allt väsentligt är riktig medan andra har synpunkter bl.a. vad gäller kostnads- och redovisningsaspekterna.

Min bedöming är att leasing i statsförvaltningen bör ske under reglerade former. Inom ramen för den ökade frihet att göra finansiella avvägningar som delegeras till myndigheterna bör dessa kunna välja leasing som alternativ till köp. Myndigheterna har därvid ett ansvar för att pröva om leasing i det enskilda fallet ger en för myndigheterna och statsverket mindre kostsam lösning än om utrustningen anskaffats genom köp.

Följande principer för tillämpning av leasing i statsförvaltningen bör gälla.

Leasing bör i normalfallet endast användas när behovet av utrustning är begränsat i tiden. När den planerade användningstiden sammanfaller med hela den förväntade ekonomiska livslängden bör leasing i regel undvikas.

Användningen av s.k. sale-lease-back av lös egendom bör kräva regeringens medgivande. Detsamma bör gälla s.k. investor leasing. Leasing kontrakterad i utländsk valuta bör inte förekomma.

Leasing bör prövas i budgetprocessen på samma sätt som annan finansiering, för att riksdag och regerings krav på inflytande skall kunna tillgodoses. Vidare bör krav ställas på att myndigheterna skall ange omfattningen av leasingåtaganden och dess kostnader i balans- resp. resultaträkning

Jag har för avsikt att återkomma till regeringen med förslag till regler för leasing i statlig verksamhet. Det bör ankomma på RRV att utfärda närmare riktlinjer för myndigheternas tillämpning. Reglerna bör träda i kraft snarast.

4.3.6 Styrning av avgiftsfinansierad verksamhet

Inledning

Ett viktigt inslag i arbetet med att renodla utformningen och tillämpningen av de verksamhetsformer som används för statlig verksamhet är att lägga fast riktlinjer och regelverk för avgiftsfinansierad verksamhet.

Idag saknas heltäckande och tydliga riktlinjer och regler för hur denna verksamhet skall styras. De riktlinjer som finns på området har inte heller kommit att tillämpas på ett enhetligt sätt. Jag anser det därför angeläget att principer för styrningen av olika former av avgiftsfinansierad verksamhet snarast slås fast. Detta bör ske inom ramen för ett samlat regelverk.

Ett tydliggörande av reglerna för avgiftsfinansierad verksamhet underlättar också den prövning regeringen avser att göra av statens engagemang i konkurrensutsatt verksamhet som bedrivs i statlig regi.

Följande huvudprinciper bör gälla som utgångspunkter för styrning av avgiftsfinansierad verksamhet.

Full kostnadstäckning bör i normalfallet gälla som ekonomiskt mål.

I regeringens proposition (1991/92:38 FiU 10, rskr. 108) om inriktningen av den ekonomiska politiken anges att myndigheterna bör åsättas ett sådant avkastningskrav på det disponerade kapitalet att en rättvisande kostnadsbild erhålls. Avkastningskrav bör nu regelmässigt ställas och ingå i underlaget för beräkningen av avgiften. Vid en lånefinansiering motsvaras avkastningskravet av en räntekostnad som bör komma till uttryck i myndighetens redovisning.

Bruttoredovisning på statsbudgeten bör i normalfallet tillämpas för offentligrättsliga avgifter för reglerande verksamhet. Det ankommer på riksdagen att ta ställning till omfattningen och inriktningen av verksamheten. Verksamheten bör budgeteras på sedvanligt sätt och tillföras medel över ramanslag. Avgifterna redovisas på inkomsttitel på statsbudgeten. För annan avgiftsfinansierad verksamhet som är efterfrågestyrd bör nettoredovisning på statsbudgeten tillämpas. Detta överensstämmer med budgetpropositionsutredningens förslag (SOU 1990:83, s. 97f).

En särskild styrform som kommit att utvecklas för myndigheter med avgiftsfinansierad verksamhet är den s.k. uppdragsmodellen. Denna tillämpas på myndigheter som i större omfattning bedriver avgiftsfinansierad verksamhet vilken förs upp i statsbudgeten med ett formellt belopp (1000-kronorsanslag). Verksamheten redovisas endast i myndighetens resultaträkning. Uppdragsmodellen bör fortsättningsvis tillämpas endast på myndigheter som bedriver efterfrågestyrd verksamhet där stort behov av effektiv anpassning till rådande efterfrågan föreligger.

Regeringen beslutar enligt grunder i regeringsformen om införande av avgift för frivilligt efterfrågade varor och tjänster. Beslut om avgiftens storlek bör i dessa fall regelmässigt delegeras till myndigheterna. Beslut om att avgift får tas ut bör delegeras till myndigheterna endast när det är fråga om sådan försäljningsverksamhet o.d. i begränsad omfattning som sker inom ramen för myndighetens uppgifter.

Riksdagen beslutar om införande av offentligrättsliga avgifter. Av praktiska skäl har riksdagen bemyndigat regeringen att besluta om storleken på de flesta av de offentligrättsliga avgifterna med möjlighet att efter riksdagens medgivande delegera denna rätt till myndigheterna. Denna ordning bör också gälla framgent, vilket är i enlighet med vad budgetpropositionsutredningen föreslår. Beslut om avgift skall föregås av samråd med RRV.

Den förändrade styrningen av myndigheterna ställer höga krav på uppföljning av den avgiftsfinansierade verksamhetens resultat. Redovisningskraven behöver skärpas så att resultatet i normalfallet i form av särredovisning av samtliga kostnader och intäkter som belastar resp. verksamhetsområde, framgår av myndigheternas redovisning. Den nya redovisningsmodellen som är under införande skapar bättre förutsättningar för att myndigheterna skall kunna motsvara detta krav.

Jag avser att återkomma till regeringen med förslag till en förordning som baseras på de huvudprinciper jag nu redogjort för. Förordningen bör utformas så att det är möjligt att genom särskilt beslut göra avsteg från dessa huvudprinciper då särskilda skäl talar för detta. Undantag bör t.ex. kunna göras från bruttoredovisningsprincipen för offentligrättslig verksamhet i de fall verksamhetsvolymen är så svår att bedöma i förhand att finansiering över anslag framstår som mindre ändamålsenlig.

I ersättningsförordningen (1991:354) och expeditionskungörelsen (1964: 618) meddelas vissa generella regler för myndigheternas uttag av avgifter. Expeditionskungörelsen är för närvarande föremål för omarbetning i enlighet med de riktlinjer riksdagen beslutat (prop. 1989/90:138, FiU38, rskr. 289). För att åstadkomma ett samlat regelverk för all avgiftsfinansierad verksamhet bör dessa regelverk inarbetas i den aviserade förordningen. Det nya regelverket bör kunna tillämpas vid regeringens prövning av myndigheternas verksamhet inför budgetåret 1993/94.

4.3.7 Regelverk för myndigheters kapitalförsörjning

De regelverk som styr kapitalförsörjningen för såväl anslagsfinansierade som avgiftsfinansierade myndigheter är inte heltäckande.

RRV har nyligen överlämnat en promemoria till regeringen med förslag till regelverk för myndigheter med uppdragsmodell. Syftet har varit att lämna ett underlag för mer enhetliga regler för dessa myndigheters kapitalförsörjning. RRV föreslår att reglerna fastställs i en förordning. Verket har genom remissförfarande under arbetets gång inhämtat synpunkter från berörda myndigheter. Myndigheterna har med få undantag ställt sig positiva till de förslag som framförs.

Förslagen innebär i korthet att myndigheter med uppdragsmodell ges tillgång till lån i riksgäldskontoret för investeringar och räntekonto med kredit för att tillgodose behovet av rörelsekapital. Myndigheterna föreslås också upp till en viss nivå självständigt kunna balansera ev. över- eller underskott till kommande år. RRV föreslår vidare att vissa myndigheter med stöd av förordningen bör kunna ges ansvar för att själva konsolidera det statskapital som disponeras i verksamheten.

Genom att bestämma regler för olika kapitalförsörjningsmodeller för generell tillämpning på samtliga myndigheter med uppdragsmodell underlättas regeringens styrning av dessa myndigheter, samtidigt som det innebär att myndigheternas befogenheter och ansvar för finansieringen av verksamheten och dess resultat inskärps. RRV:s förslag förefaller vara väl motiverat. Jag anser därför att ett regelverk i linje med vad RRV föreslagit bör tillskapas. Det finns även behov av att fastställa övriga myndigheters tillgång till kapitalförsörjning vad gäller t.ex. lån i riksgäldskontoret, leasing, behov av rörelsekapital och möjligheter att balansera ev. över- eller underskott.

Införandet av ramanslag har enligt min mening redan på kort sikt gjort det möjligt att tillgodose även andra avgiftsfinansierade myndigheters behov av kapital. Behov av rörelsekapital och av att kunna hantera

eventuella över- eller underskott bör även för dessa myndigheter, som tilldelas ramanslag, kunna tillgodoses över statsverkets checkräkning genom anslagstypens möjligheter till sparande och utnyttjande av kredit.

De nuvarande reglerna för beräkning av anslagskreditens storlek anmäldes i 1987 års finansplan. Där angavs att krediten får uppgå till högst fem procent av anslagsbeloppet men att den i normalfallet bör sättas lägre. Jag anser att detta sätt att beräkna kreditutrymmet i vissa fall begränsar möjligheterna att på ett flexibelt sätt kunna möta särskilda behov som kan uppstå i en enskild myndighets verksamhet. Bl.a. är tekniken inte anpassad till att ta hänsyn till eventuell avgiftsfinansierad verksamhets behov eftersom denna ofta nettoredovisas under anslaget. Mot denna bakgrund bör istället myndighetens totala beräknade utgifter kunna tillämpas som bas för beräkning av krediten. I normalfallet bör dock kreditens storlek uppgå till högst fem procent av anslagsbeloppet.

Jag har för avsikt att återkomma till regeringen med förslag till generellt regelverk för myndigheters kapitalförsörjning.

4.3.8 Myndigheternas ansvar för sin lokalförsörjning

Riktlinjerna för den statliga lokalförsörjningen har lagts fast av riksdagen i anslutning till 1988 års budgetproposition (prop. 1987/88:100 bil. 9, s. 36-40, FiU26, rskr. 338). Innebörden är följande:

- statsmakterna och myndigheterna bör lägga ökad vikt vid lokalkostnaderna och deras förändringar,
- verksamhet och lokalförsörjning bör prövas samlat,
- lokalförsörjning bör prövas långsiktigt,
- myndigheter bör ges ökade möjligheter att under kostnadsansvar disponera resurser för lokaler,
- handläggningen av lokalförsörjningen bör i ökad utsträckning kunna delegeras till myndigheterna.

För att fullfölja dessa riktlinjer lade riksdagen fast i anslutning till 1991 års kompletteringsproposition (prop. 1990/91:150 bil. 1:1, FiU30, rskr. 386) att de lokalbrukande myndigheternas ansvar och befogenheter vidgas och att ges möjligheter att besluta om sin lokalförsörjning fullt ut. Detta har skett som ett led i arbetet med att överföra gällande restriktioner i fråga om dispositionen av statliga medel till myndigheterna i form av ett utökat handlingsutrymme.

Riksdagen lade vidare fast att byggnadsstyrelsens nuvarande monopol som lokalhållare för statsförvaltningen skulle upphöra. Myndigheterna bör genomgående vara lokalhållare för den egna verksamheten.

De lokalbrukande myndigheterna kommer successivt, fr.o.m. 1 juli 1992, att få befogenhet att besluta om sin egen lokalförsörjning.

4.4 Redovisning, revision och ekonomiadministration, myndigheternas kompetens

Av den rapport över det ekonomiadministrativa läget och iakttagelser från årets revisionsarbete som RRV nyligen avlämnat till regeringen framgår att antalet revisionsberättelser med invändningar har minskat. Detta bör enligt RRV ses som ett uttryck för att antalet direkt otillfredsställande förhållanden minskat. Däremot är detta inte ett uttryck för en genomgående förbättring av redovisningen. Enligt RRV har respekten för god redovisningssed snarare minskat.

Jag anser att standarden på myndigheternas redovisning måste höjas. De förändringar som nu införs innebär att myndigheterna måste ta ett ökat ansvar för sin ekonomi. Detta förutsätter en hög standard på myndigheternas redovisning. För att inte pågående arbete skall behöva avbrytas eller försenas har regeringen för avsikt att genom vissa åtgärder öka standarden på myndigheternas redovisning och ekonomiadministrativa kompetens.

Regeringen har i årets prövning av myndigheternas resurser, i det budgetförslag som lämnas till riksdagen, medgett att resurser som frigörs inom ramen för det rationaliseringskrav som regeringen ställer får disponeras av myndigheterna till förmån för åtgärder som kan öka myndigheternas redovisningsstandard och ekonomiadministrativa kompetens. Målet bör vara att samtliga myndigheter skall tillämpa den nya redovisningsmodellen, som är under införande, senast den 1 juli 1993. Jag kommer senare idag (bilaga 8) att föreslå att riksrevisionsverket får utökade resurser för att stödja myndigheterna i deras övergång till den nya redovisningsmodellen. Jag kommer också att föreslå vissa förstärkningar inom riksrevisionsverket vad gäller arbetet med att utforma redovisningsföreskrifter och god redovisningssed i staten. Jag föreslår också en resursmässig förstärkning av redovisningsrevisionen för bl.a. granskningen av de årliga resultatredovisningarna.

Dessa åtgärder är dock inte tillräckliga. Den ökade ekonomiska frihet som regeringen medger myndigheterna ställer krav på en kontinuerlig uppföljning av myndigheternas ekonomiadministrativa standard. Jag har därför för avsikt att återkomma till regeringen med förslag att RRV får i uppdrag att utforma ett s.k. ratingsystem för de statliga myndigheterna. Ett sådant system skall bygga på ett antal väl definierade kriterier som anger nivån på myndigheternas ekonomiadministration.

Vissa av myndigheternas finansiella befogenheter bör vara direkt kopplade till skötseln av ekonomin. En myndighet som på grund av uppkomna brister inte uppfyller ratingkraven bör med automatik förlora vissa befogenheter. Det kan t.ex. gälla möjligheten att ta upp lån i riksgäldskontoret eller att utnyttja sitt räntekonto. I ett utvecklat system bör dessutom ett stopp för att dra ytterligare medel från statsverkets checkräkning kunna inträda vid grov misskötsel.

Systemet skall administreras av RRV som också skall göra den löpande prövningen av myndigheterna.

4.5 Stöd till regeringskansli och myndigheter

De förändringar jag föreslagit avseende styrningen av statsförvaltningen och de finansiella förutsättningarna för myndigheterna ställer krav på effektivt stöd åt regeringskansli och myndigheter. Jag kommer senare i dag (bilaga 8) att lämna vissa förslag vad gäller regeringskansliets och myndigheternas stödfunktioner.

5 Statliga betalningar och postgirot

Inledning

I prop.1990/91:87 om Näringspolitik för tillväxt aviserades en översyn av förutsättningarna och formerna för postverkets verksamhet. Denna är nu i princip slutförd och ett flertal områden har utretts. Resultatet av översynen presenteras i kommunikationsdepartementets bilaga. Jag kommer att belysa de i detta sammanhang relevanta delarna av översynen liksom resultatet av ett uppdrag som RRV har haft avseende alternativa former för ersättning till postgirot för förmedlingen av statliga betalningar.

Jag kommer i det följande att redogöra för några krav på det framtida betalningssystemet. Dessa krav innebär att postgirots kvarvarande ensamrätt till de statliga betalningarna skall avvecklas. Detta kan dock ej ske med omedelbar verkan då utveckling måste ske av statens betalningssystem så att betalningar från flera betalningsförmedlare kan hanteras på ett effektivt sätt. Vidare bör postgirot och postverket ges möjlighet att anpassa sina organisationer till de nya förutsättningar som kommer att gälla under konkurrens.

För att möjliggöra en konkurrens om den statliga betalningsförmedlingen föreslår jag i det följande ett antal konkreta åtgärder. Jag kommer att föreslå att RRV får i uppdrag att analysera hur det statliga betalningssystemet skall vara utformat för att uppfylla de krav som jag nämner nedan. Uppdraget skall bedrivas skyndsamt. Vidare föreslår jag att RRV får i uppdrag att teckna ett tidsbegränsat, marknadsmässigt avtal med postgirot för hanteringen av de statliga betalningarna. En förutsättning skall därvid vara att fördröjningen av statliga betalningar genom Cassa Nova skall minskas ned till högst en arbetsdag. Avtalet skall skapa bättre överrensstämmelse mellan prestation och avgifter för olika tjänster och betalningsslag inom den statliga betalningsförmedlingen. Postverket kommer att ersättas för upprätthållandet av rikstäckande betalnings- och kassaservice genom ett anslag på statsbudgeten. Jag föreslår vidare att postgirot skall ställas under tillsyn av finansinspektionen senast vid en kommande bolagisering. Jag anmäler till slut att jag har för avsikt att återkomma till regeringen i frågan om vilka förutsättningar som säkerställer postgirots möjligheter att konkurrera på betalningsmarknaden.

Statliga myndigheter är skyldiga att anlita postgirot eller riksbanken som betalningsinstitut. Det krävs särskilt tillstånd av regeringen för att en myndighet i stället skall få göra sina betalningar via annan betalningsförmedlare.

Staten har ett koncernkontosystem i postgirot som kallas Cassa Nova. Huvuddelen av de statliga in- och utbetalningarna slussas via Cassa Nova till och från statens checkräkning i riksbanken. Interna betalningar mellan myndigheter sker i Cassa Nova. Anslutet till Cassa Nova finns ett koncernredovisningssystem som postgirot har utformat i samarbete med RRV.

De statliga betalningarna uppgick totalt till 3 000 miljarder kr. under budgetåret 1990/91, varav 1 800 miljarder kr. passerade postgirot. Statens betalningar utgör ca 36% av det totala flödet av likvider i postgirot och ca 13% av transaktionerna.

Frågan om den statliga betalningsförmedlingen har behandlats under en följd av år. I prop. 1989/90:100 framhöll regeringen att, med vissa förbehåll, det statliga betalningssystemet i princip bör vara utformat så att det skapas valfrihet för allmänheten och myndigheterna att välja betalningsförmedlare. Service och konkurrensskäl ansågs tala för detta. Mot bakgrund av att postverket är ålagt att upprätthålla ett rikstäckande kassanät, sågs en sådan förändring inte kunna genomföras utan att en mer genomgripande analys av postverkets ekonomi och verksamhet i stort gjordes. Därtill skulle bestämmelserna för postgirots verksamhet ses över för att tillse att förutsättningar för konkurrens på lika villkor mellan postgirot och bankerna tillskapas. En ytterligare förutsättning för en ökad medverkan från bankerna i den statliga betalningsförmedlingen ansågs vara att statens betalningsströmmar även framgent blir säkra och överblickbara samt att en vidareutveckling av statens samlade kassahållning inte förhindrades eller fördröjdes.

Finansutskottet framhöll i sitt betänkande (1989/90:FiU24) att betalningssystemet skall vara kostnadseffektivt, passa statens redovisningssystem och tillgodose statens informationsbehov. Vidare sades att en ökad medverkan från bankernas och bankgirots sida i den statliga betalningsförmedlingen måste kombineras med vidgade verksamhetsramar för postgirot. Utskottet uttalade även att frågan om alternativa ersättningsformer till den s.k. float som postgirot erhåller vid förmedlingen av statliga betalningar borde utredas närmare.

I prop.1990/91:150 återkom regeringen med förslag om ökade möjligheter för banker att delta i förmedlingen av statliga betalningar och föreslog dessutom ökad frihet för postgirot att bestämma om räntor på postgirokonton och tillstånd att bevilja krediter i samband med postgirots betalningsförmedling. Ytterligare förslag till undantag från postgirots ensamrätt att förmedla betalningar fick anstå till dess den översyn av förutsättningarna och formerna för postverkets verksamhet som aviserats i prop. 1990/91:87 Näringspolitik för tillväxt var slutförd. Avslutningsvis orienterades riksdagen om ett uppdrag som regeringen hade för avsikt att

ge RRV där alternativa former för ersättning till postgirot för förmedlingen av de statliga betalningarna skulle belysas.

Finansutskottet framförde i sitt betänkande (1990/91:FiU34) att strävan bör vara att utforma det statliga betalningssystemet så att betalningar till och från staten kan ske på ett för allmänheten och näringslivet rationellt sätt. Utskottet ansåg dock alltjämt att större förändringar i det statliga betalningssystemet inte kan företas förrän frågan om ersättningsformerna till postverket för att tillhandahålla en rikstäckande kassaservice har utretts närmare.

Moderata samlingspartiet och folkpartiet liberalerna har tidigare i ett antal olika motioner (bl.a. Fi701 (m) ooch Fi41 (fp)) framfört synpunkter i detta ämne. Moderaterna och folkpartiet har ansett att att postgirots gynnade ställning vid statliga betalningar bör upphävas. Denna typ av banktjänst bör kunna upphandlas på samma villkor som övriga tjänster inom statsförvaltningen, dvs med krav på affärsmässighet. Floaten genom Cassa Nova bör minskas då detta ger räntevinster åt staten. Att upprätthålla en betalnings-och kassatjänst i glesbygden, anses som viktigt men finansieringen av denna bör lösas på annat sätt. Man har också menat att bankverksamhet inom postgirot ej bör utvecklas. Först när postgirots ensamrätt till de statliga betalningarna har upphört, borde postgirot få rätt att sätta räntan fritt på juridiska personers konton och i samband med betalningsförmedling lämna kredit.

Postgirot — bakgrund

Postgirot är en bankneutral och oberoende betalningsförmedlare. Därtill erbjuder postgirot företagstjänster på betalningsmarknaden. Postgirot tar emot medel på egna konton och skiljer sig därmed från konkurrenten bankgirot, som enbart förmedlar betalningar mellan bankkonton.

Postgirot får fritt bestämma ränta på medel på juridiska personers konton och till dessa bevilja kredit upp till 30 dagar i samband med betalningsförmedling. Privatpersoner får inte erbjudas ränta på innestående medel och ej heller kredit. Postgirot står ej under finansinspektionens tillsyn.

På marknaden för gireringar konkurrerar postgirot med bankerna och det av bankerna ägda bankgirot. Av antalet gireringar som genomförs via post- eller bankgiro, svarar postgirot i dag för ca 75 % av transaktionerna och ca 50 % av volymen i kronor.

Postgirot använder tillsammans med affärsområdena brev och lättgods av det kontorsnät som affärsområdet bank & kassa ansvarar för. Postgirot använder sig också av lantbrevbärarnätet för betalningstransaktioner. Bank & kassa köper lantbrevbärarnätets produktion av betalnings- och banktjänster från en enhet inom affärsområdet brev som benämns postproduktion. Bank & kassas kostnader fördelas på postgirot och övriga affärsområden efter utnyttjandegrad.

Postverkets kontorsnät utnyttjas till att distribuera såväl betalningar som brev och paket. I den nu avslutade översynen av postverket konstateras att trots denna möjlighet till samordnad produktion av flera tjänster

genomgår kontorsnätet en strukturkris då antalet transaktioner på kontoren minskar. Denna strukturkris beror på flera faktorer, som har medfört att nätet är överdimensionerat.

Kontorsnätet, framför allt i tätort, är utrustat för arbete med betalningar. Detta har krävt investeringar i säkerhetssystem och kassaterminaler som ökat kostnaden för kontorsnätet. Samtidigt söker sig affärsområdena brev och lättgods andra vägar i främst tätort för att minska sina kostnader. För brev är det ofta mer rationellt att hantera post i enkla lokaler i anslutning till utdelningsområden. För lättgods gäller det att hitta den billigaste lösningen för postpaket (paket som lämnas in och hämtas ut på postkontor) eftersom dessa minskar i volym. Företagspaket distribueras dörr-till-dörr och passerar inte kontorsnätet. Företagspaket är den del av lättgods verksamhet som uppvisar tillväxt. På grund av att alla tre affärsområdena har minskat sitt utnyttjande av kontorsnätet måste bank & kassas kostnader fördelas på ett minskat antal transaktioner.

I nuvarande omfattning är kontorsnätets finansiering mycket beroende av postgirots lönsamhet. Postgirot svarar för en tredjedel av finansieringen.

Staten ersätter postgirot dels för skötseln av statens betalningar och dels för upprätthållandet, tillsammans med postverket, av en rikstäckande och daglig betalnings- och kassaservice. För närvarande utgår ersättningen genom direkt float, indirekt float och statliga anslag. Med float avses att betalningsförmedlaren kan tillgodogöra sig ränta på betalningsmedlen under viss tid. Direkt float förekommer i flertalet betalningstransaktioner. I Sverige är floattiden normalt en dag, både i postgirot och i bankerna. För inbetalningar till staten via postgirot är dock floattiden genomsnittligt drygt två dagar. Utbetalningar från staten via postgirot sker helt utan direkt float. Statliga utbetalningar via postgirot medför en indirekt float genom att mottagaren inte kan disponera medlen för betalning till tredje part utan att direkt float uppkommer i denna senare transaktion. Statliga inbetalningar som förmedlas av bankgirot passerar för närvarande postgirot innan dessa når statens checkräkning i riksbanken. Detta system skulle kunna förenklas genom att bankgirot redovisar betalningen direkt till riksbanken.

I RRVs redovisning av uppdraget att belysa alternativa ersättningsformer för statliga betalningar ('Postverkets arbete med de statliga betalningarna', 1991-10-31) framkommer att postgirots intäkter från de statliga betalningarna uppgick under 1990/91 vid 13 % ränta till 1,5 miljarder kr. Den direkta floaten uppgick till 900 milj. kr, den indirekta till 300 milj. kr. och avgifterna till 300 milj. kr. RRV beräknar att om den direkta floaten genom postgirot för de statliga betalningarna minskas till en dag, vilket är det affärsmässigt brukliga, skulle de direkta floatintäkterna minska med 500 milj. kr.

Om ersättningen till postgirot skulle vara helt transaktionskostnadsbaserad, skulle den uppgå till 600 milj. kr. Detta belopp motsvarar vad staten skulle betala om kostnaden per transaktion för staten vore densamma som den genomsnittliga kostnaden per transaktion för postgirots samtliga betalningstransaktioner, inkl. viss vinst. Postverkets nettokostnad för att

upprätthålla en rikstäckande kassa- och betalningsservice har fastställts till ca 300 milj kr. Beloppet motsvarar vad det kostar postverket netto att tillhandahålla kassaservice på orter som saknar annan kassaservice (i bankkontor).

Postgirots intäkter till följd av ensamrätten till vissa statliga betalningar är betydande. Denna särställning stärker även i övrigt postgirots konkurrenskraft. Att betala till staten är i flera branscher ett starkt skäl till att även i övrigt använda postgirot.

Föredragandens överväganden

Enligt min mening bör följande krav ställas på det statliga betalningssystemet.

- Förmedlingen av de statliga betalningarna bör ske på ett utifrån ststens synvinkel kostnadseffektivt sätt. Ränteförluster skall minimeras och fördröjningar inom betalningssystemet skall undvikas.
- Det statliga betalningssystemet skall vara anpassat till statens redovisningssystem och statens samlade informationsbehov. Det måste vidare anpassas till det arbete som pågår med utvecklingen av den finansiella styrningen av myndigheter.
- Det statliga betalningssystemet skall vara så utformat att det skapas valfrihet för allmänheten och myndigheterna att välja den betalningsförmedlare som bäst passar betalningsavsändarens eller betalningsmottagarens behov. Valfriheten möjliggör konkurrens mellan olika betalningsförmedlare och främjar den långsiktiga effektiviteten i betalningsförmedlingen.

Mina krav innebär att postgirots kvarvarande ensamrätt till de statliga betalningarna skall avvecklas. Bl.a. skall således inbetalning av skatt i framtiden kunna göras via bank på samma villkor som via postgirot. Avvecklingen kan dock ej ske med omedelbar verkan då utveckling måste ske av statens betalningssystem så att betalningar från flera betalningsförmedlare kan hanteras på ett effektivt sätt. Vidare bör postgirot och postverket ges möjlighet att anpassa sina organisationer till de nya förutsättningar som kommer att gälla under konkurrens. Det bör ankomma på regeringen att besluta i vilken takt avvecklingen bör ske.

I den följande föreslår jag konkreta åtgärder som kommer att lägga en grund för konkurrens om statliga betalningar.

Uppdrag till RRV att analysera hur det statliga betalningssystemet skall vara utformat

Regeringen bör ge RRV i uppdrag att analysera och lämna förslag till hur det statliga betalningssystemet skall vara utformat för att uppfylla de krav som jag ställer upp. Att staten har ett effektivt betalningssystem och en effektiv kassahållning är av stor vikt. Betalningar till och från staten skall ske utan onödiga fördröjningar eller omvägar för att inte förorsaka ränteförluster för staten. Det är samtidigt viktigt att informationen om statens betalningar kan hållas samman för att statens redovisning och

prognosverksamhet skall kunna utföras på ett effektivt sätt. Statens betalnings- och redovisningssystem måste därför kunna hantera betalningar och information från flera olika betalningsförmedlare. RRV bör pröva om systemen bör vara så uppbyggda att de kan hantera att information och betalningar går olika vägar.

Friheten att välja betalningsförmedlare får ej innebära att staten som koncern drar på sig ökade kostnader. RRV skall i sitt uppdrag belysa hur detta på bästa sätt skall undvikas. RRV bör vidare beakta det pågående arbetet med generell räntebeläggning av de medelsflöden som myndigheterna hanterar. RRV skall under arbetet med uppdraget samråda med riksgäldskontoret och riksbanken. Arbetet skall bedrivas skyndsamt och avrapportering bör ske senast den 1 juli 1992.

Dispenser från förordningen (1974:591) om skyldighet för myndighet att anlita riksbanken eller postgirot skall beslutas av RRV

Regeringen prövar för närvarande frågor om dispens från förordningen (1974:591) om skyldighet för myndighet att anlita riksbanken eller postgirot vid betalningsförmedling. Jag anser att beslut i dessa frågor bör kunna överföras till RRV. RRV har uppgiften att företräda och kontrollera statsverkets checkräkning med anslutna postgirokonton och det statliga betalningssystemet i Sverige. Detta innebär att dispensärenden redan i dag tas av regeringen först efter att berörda myndigheter har samrått med RRV. Dispens skall inte lämnas om det försvårar hanteringen av statens betalnings- och redovisningssystem och ej heller tills vidare om det har stor betydelse för postgirots ekonomi.

Uppdrag till RRV att utarbeta ett förslag till ett tidsbegränsat avtal mellan staten och postgirot som reglerar ersättningen för att staten utnyttjar postgirots betalningstjänster
Minskad floattid för betalningar till staten via postgirot

För att möjliggöra konkurrens på lika villkor om de statliga betalningarna måste postgirot och postverket ges möjlighet att anpassa sina organisationer till de nya förutsättningar som kommer att gälla under fri konkurrens.

En viktig åtgärd i denna anpassning är att förändra det sätt på vilket postgirot ersätts för arbetet med de statliga betalningarna och upprätthållandet av det rikstäckande betalnings- och kassanätet. För närvarande är kopplingen mellan den ersättning som postgirot erhåller och de kostnader som de statliga betalningarna förorsakar svag. Detta skapar felaktiga styreffekter. Dessa styreffekter och den överkompensation som ersättningen innebär gör att avgiftsstrukturen inom den statliga betalningsförmedlingen och inom postgirots betalningsförmedling som helhet blir skev. De små och transaktionsintensiva betalningarna subventioneras av de stora och floatintensiva betalningarna. Om avgiften för att genomföra en betalning oavsett belopp är låg eller obefintlig, samtidigt som det finns betydande kostnader för betalningsförmedlaren, försämras incitamenten för betalningsavsändare och betalningsmottagare att finna

nya former för sina betalningsrutiner och på så sätt effektivisera betalningsförmedlingen. Dessutom leder nuvarande ersättningsstruktur med all sannolikhet till att icke-statliga betalningar subventioneras, eftersom de statliga betalningarna i genomsnitt är mindre transaktionsintensiva. Utan den höga ersättningen för statliga betalningar skulle andra betalningar sannolikt kosta mer att få utförda. Jag anser därför att en bättre överensstämmelse mellan avgift och kostnad är nödvändig för att postgirot bättre skall klara en avreglering av ensamrätten till de statliga betalningarna. En sådan förändring kan dessutom bidra till en bättre ersättningsstruktur på betalningsmarknaden i stort. Det nuvarande ersättningssättet orsakar dessutom högre kostnader för staten.

Jag föreslår att floattiden för inbetalningar till staten genom Cassa Nova skall minskas ned till högst en arbetsdag. Detta bör genomföras per den 1 juli 1992. Ersättningen till postverket för att de upprätthåller ett rikstäckande betalningsnät får utgå genom ett anslag på statsbudgeten. Regeringen bör, i avvaktan på avvecklingen av postgirots ensamrätt till de statliga betalningarna, ge RRV i uppdrag att utarbeta ett förslag till ett tidsbegränsat, marknadsmässigt avtal som reglerar ersättningen för att staten utnyttjar postgirots betalningstjänster. Avtalet skall skapa bättre överrensstämmelse mellan prestation och avgifter för olika tjänster och betalningsslag inom den statliga betalningsförmedlingen. RRV bör beakta möjligheten att använda olika avgiftsformer som exempelvis mottagaravgifter och avgift för koncernkontotjänsten. Avtalet bör gälla fr.o.m. den 1 juli 1992.

Postgirot bör ställas under tillsyn senast vid en bolagisering

Inom ramen för den översyn som genomförts har bl.a. den för postverket mest lämpade associationsformen utretts. Denna utredning kommer att fortsätta ännu ett tag inom kommunikationsdepartementet, men inriktningen är en bolagisering av bl.a. postgirot. Frågan behandlas i kommunikationsdepartementets bilaga. Motivet för en bolagisering är den förändrade konkurrenssituationen för postverket. Postverket är konkurrensutsatt på alla sina marknader av aktörer som driver sin verksamhet i aktiebolagsform.

Postverkets affärsområden är dock konkurrensutsatta i olika omfattning. I samband med en bolagisering är det därför viktigt att tydliga gränser skapas mellan affärsområdena brev, lättgods, bank & kassa samt postgiro. Postverkets struktur blir då ett moderbolag och förslagsvis fyra dotterbolag, varav Postgiro AB blir ett. Med denna struktur uppnås att postgirots affärsförutsättningar tydliggörs och att interna debiteringar ersätts av affärsmässiga förhandlingar. Vissa frågor kvarstår dock som måste utredas innan en bolagisering kan föreslås, bl.a. säkerställandet av regional och social service, frågan om postverkets pensionskuld och moms på brevtjänster.

Jag bedömer det vara en fördel att postgirot kan komma att drivas i bolagsform. Det gör det enklare att uppnå konkurrens på betalningsmarknaden.

Postgirot står i dag inte under finansinspektionens tillsyn. Postgirot bedriver dock verksamhet som i flera avseenden liknar den som bedrivs av företag som står under sådan tillsyn. Bl.a. tar postgirot emot medel på konto från allmänheten och äger rätt att betala ränta på juridiska personers postgirokonton. Det är annars i princip förbehållet banker att mottaga inlåning på konto. För postgirots del finns det dock ett undantag från denna princip i bankrörelselagen.

Postgirot äger också rätt att ge juridiska personer kredit upp till 30 dagar i samband med betalningsförmedlingen. Även kreditgivningen är i princip förbehållen institut under finansinspektionens tillsyn när kreditgivningen utövas yrkesmässigt och sker till allmänheten.

Postverket förvaltar de medel som finns på postgirokonton. Förvaltningen sker enligt de regler som bestämts av regeringen i ett särskilt placeringsreglemente.

Jag anser att de likheter som finns mellan postgirots verksamhet och den verksamhet som bedrivs av institut som står under finansinspektionens tillsyn motiverar att även postgirots verksamhet ställs under sådan tillsyn. Detta skapar förutsättningar för att kraven på hur postgirot bedriver sin verksamhet kan likställas med kraven på andra finansiella institut i jämförbara delar. Det underlättar även regeringens arbete. Det är inte lämpligt att upprätthålla ett substitut för finansinspektionens tillsyn på så sätt att detaljerade regler för postgirots verksamhet upprättas inom regeringskansliet.

Med dagens förutsättningar, då postgirot är en del av postverket, kan finansinspektionens tillsyn avse endast hur verksamheten bedrivs. Tillsynen blir därmed huvudsakligen funktionell till sin karaktär, vilket i sig betyder att särskilda överväganden angående tillsynens utformning måste göras. Vid en bolagisering av postgirot kan tillsynen göras mer fullständig och avse även exempelvis kapitalstyrka och relationerna till moderbolaget och systerbolagen. En bolagisering av postgirot underlättar därför tillsynen. Jag anser därför att postgirot bör ställas under tillsyn av finansinspektionen senast vid en bolagisering.

Postgirots verksamhetsområde

Enligt min mening har förekomsten av två konkurrerande betalningssystem, postgirot och bankerna/bankgirot, genom den konkurrens som uppkommer i stor utsträckning bidragit till att det svenska betalningssystemet är mycket effektivt med internationella mått mätt. Det är angeläget att denna konkurrens främjar utvecklingen av det svenska betalningssystemet även i framtiden. Postgirots konkurrensförutsättningar är därför av stor betydelse. En avreglering av den kvarvarande ensamrätten på statliga betalningar bör därför göras på ett sätt som säkerställer en sådan konkurrens.

Frågan om vilka förutsättningar som säkerställer postgirots möjligheter att konkurrera på betalningsmarknaden behöver beredas ytterligare och bli föremål för en samlad prövning. I detta sammanhang bör även utformningen av den framtida tillsynen av postgirot behandlas. Jag avser att återkomma till regeringen i dessa frågor inom kort.

Jag vill understryka att postgirots affärsidé och verksamhetsområde även i framtiden skall bestå av effektiv betalningsförmedling. Det kommer således inte att bli aktuellt att postgirot skall fungera som en bank i ordets mer breda och allmängiltiga betydelse.

6 EES-avtal

Den 22 oktober 1991 framförhandlades ett EES-avtal mellan EFTA-länderna och EG. Avtalet innebär att en gemensam marknad skapas mellan EG och EFTA där varor, kapital, tjänster och personer fritt skall kunna röra sig över gränserna. Ett fastare strukturerat samarbete genom gemensamma institutioner och beslutsfattande och ett breddat samarbete på en rad områden, bl.a. forskning, miljö- och konsumentskydd innefattas också i avtalet. När den judiciella frågan lösts avser regeringen att under våren vända sig till riksdagen i fråga om avtalet.

EES-avtalet avses träda i kraft den 1 januari 1993. Detta innebär att avtalet får budgetmässiga konsekvenser för budgetåret 1992/93.

Till de direkta utgiftsåtagandena hör kostnaderna för det ökade programsamarbetet, kostnaderna för gemensamma institutioner samt bidraget till EFTA:s fond för ekonomisk och social utjämning inom EES. Till detta kommer indirekta kostnader på departement och myndigheter för kompetensutveckling m.m.

Totalt beräknas kostnaderna för Europa-samarbetet uppgå till drygt 930 milj.kr. under budgetåret 1992/93, vilket innebär en ökning med ca 575 milj.kr. jämfört med föregående år. Finansiering sker genom omprioriteringar inom statsbudgeten. Fördelningen av kostnaderna för integrationsarbetet redovisas i tabellen nedan. Samtliga poster redovisas förslagsvis. Beräkningarna är behäftade med vissa osäkerheter bl.a. på grund av att vissa poster är beroende av detaljutformning inom delområden av avtalet (institutionerna och regionalfonden), andra av de belopp som senare kommer att fastställas i EG:s budget för aktiviteten i fråga.

Fördelning av kostnaderna för integrationsarbetet

	1991/92	1992/93	Ökning
Programsamarbete	219	451	+232
Administrativa kostnader	137	161	+24
Regionalfonden	--	270	+270
Institutionerna	--	50	+50

Det största området inom programsamarbetet är forskning och utveckling (FoU). Totalt uppgår kostnaderna inom detta område till ca 360 milj.kr. under budgetåret 1992/93. De ökade kostnaderna inom detta område till följd av EES-avtalet uppgår till ca 150 milj.kr. Programsamarbetet inom FoU omfattar program inom närings-, utbildnings-, jordbruks- och miljödepartementens områden. De programområden som

är aktuella under budgetåret 1992/93 är förtecknade i näringsdepartementets bilaga. Samarbetet presenteras närmare i respektive departements bilaga till budgetpropositionen.

Programsamarbetet inom utbildningsområdet omfattande programmen Comett (samarbetsprogram för universitetet och näringsliv), Erasmus (studentutbytesprogrem) och Tempus (utbildningssamarbete med Östeuropa) uppgår 1992/93 till ca 45 milj.kr. Ökningen jämfört med innevarande år uppgår till 32 milj.kr.

Övriga programområden, t.ex. media, informationsprogrammen SPRINT och IMPACT samt ungdomsprogrammet Youth for Europe uppgår tillsammans till en kostnad om ca 46 milj.kr. Dessa programområden presenteras i de berörda departementens bilagor i budgetpropositionen.

Beräkningarna av kostnaderna för Sveriges deltagande i programsamarbetet utgår ifrån en modell som innebär att vi betalar en andel av programkostnaderna enligt EG:s budget. Denna andel fastställs utifrån relationen mellan Sveriges bruttonationalprodukt (BNP) och EG-ländernas samlade BNP. Denna s.k. proportionalitetsfaktor fastställs årligen. I beräkningarna antas den uppgå till 3,5 % år 1993.

De administrativa kostnaderna för myndigheter och departement förväntas öka med ca 24 milj.kr. Denna post avser även utredningar och information. Kostnaderna redovisas under respektive huvudtitel.

Uppbyggnaden av EES-institutionerna medför ökade kostnader om 50 milj.kr. under anslaget B5. *Europeiska frihandelssammanslutningen (EFTA)*. Anslaget behandlas senare i utrikesdepartementets bilaga. Förutom de gemensamma EES-institutionerna kommer ett särskilt EFTA-organ för övervakning att upprättas. Övervakningsorganets uppgifter är övervakning inom områdena konkurrens, statsstöd och offentlig upphandling, samt allmän övervakning av EES-avtalets efterlevnad. Vidare kommer utökade sekretariats- och understödsfunktioner för EES-institutionerna att behövas.

Fonden för ekonomisk och social utjämning inom EES (EFTA Financial Mechanism) utgör ett stöd från EFTA-länderna till EG:s mindre välutvecklade regioner. Stödet har formen av s.k. mjuka lån med räntesubventionering samt ett gåvoelement. Totalt omfattar fonden en lånefacilitet om 1,5 miljarder ecu samt 500 miljoner ecu i gåvodel. Båda åtagandena sträcker sig över fem år. För Sveriges del innebär detta ett årligt budgetåtagande om ca 270 milj.kr. under fem år.

Utbetalningen av de svenska bidragen till EG kommer att ske inom ramen för det statliga betalningssystemet i samråd med RRV.

7 Redovisning av verksamheten med statliga garantier m.m. för budgetåret 1990/91

RRV har redovisat verksamheten med statliga kreditgarantier inkl. grundfondsförbindelser. Uppgifterna bygger på myndigheternas rapporter till RRV.

I det följande lämnas en sammanställning av och kortfattade kommentarer till myndigheternas uppgifter. Uppgifterna avser, med undantag av garantiramarna, garantistockens ställning per den 30 juni 1991. De redovisade utgifterna och inkomsterna för verksamheten avser budgetåret 1990/91.

Garantier i utländska valutor redovisas till den kurs som gällde den 30 juni 1991. Hänsyn till senare kursfluktuationer har alltså inte tagits. Riksbankens garanti på elva miljarder kr för Världsbanken redovisas i år efter dollarkursen den 30 juni 1991.

Garantier för Forsmarks Kraftgrupp AB redovisas i sin helhet under *statens vattenfallsverk*.

Gällande garantiramar

Gällande, av riksdag och regering tilldelade, *garantiramar* per den 1 juli 1991, uppgår till 169 miljarder kr.

Bland de ramar som ökat under det gångna året dominerar ramarna för exportkreditnämndens garantier samt garantier till televerket och riksgäldskontoret. Ramen för s.k. normalgarantier sänktes från 29 till 20 miljarder kr. För s.k. LT-garantier höjdes ramen från 29 till 40 miljarder kr. En kraftig minskning har skett ifråga om ramarna till statens järnvägar (SJ-invest).

Gjorda garantiutfästelser

Gjorda *garantiutfästelser* per den 30 juni 1991, uppgår till 138 miljarder kr. Enligt gällande regler kan utfästelser för exportkreditgarantier lämnas till belopp som överstiger de fastställda garantiramarna, eftersom endast en del av det utfästa beloppet normalt resulterar i garanterad kapitalskuld. Vid utgången av denna redovisningsperiod håller sig emellertid utfästelserna inom garantiramarna.

Större ökningar av utfästelserna kan noteras för exportkreditnämndens garantier. Ett stort antal skogindustriprojekt, maskinleveranser, transportsystem, kommunikationsprojekt och anläggningsentreprenader ligger bakom denna uppgång. Minskningar i utfästelserna förekommer bland annat beträffande stöd till Forsmarks Kraftgrupp AB, varvsföretag (riksgäldskontoret) och Teleinvest.

Garanterad kapitalskuld

Den *garanterade kapitalskulden* per den 30 juni 1991, var 105 miljarder kr. Grundfondsförbindelser utgjorde 55 miljarder kr. Skillnaden mellan den garanterade kapitalskulden och gjorda garantiutfästelser beror till

största delen på det faktiska utnyttjandet av exportkreditgarantierna.

Den garanterade kapitalskulden har minskat med 3,0 miljarder kr. sedan den 30 juni 1990. Minskningen av garanterad kapitalskuld per samhällsområde har särskilt berört garantier till varv, energi och export.

Minskningar av den garanterade kapitalskulden gäller stöd till varvsföretag, statens vattenfallsverk, televerket och lantbruksgarantier.

Utgifter till följd av infriade garantier

Utgifterna till följd av *infriade garantier* under budgetåret 1990/91 uppgår till 1,0 miljard kr. Utgifterna härrör främst från exportkreditnämndens garantier till Brasilien, Irak, Mexico och Egypten.

Inkomster från lämnade garantier

Inkomster från *garantiavgifter* under budgetåret 1990/91 uppgår till drygt 500 miljoner kr. Inkomsterna genereras främst av exportkreditgarantierna. Garantiavgifterna har inte ökat sedan förra budgetåret.

Inkomster till följd av *återbetalning av infriade garantier* uppgår till 1 miljard kr. Dessa inkomster härrör främst från stöd till varvsföretag och från exportkreditgarantierna. Betydande återbetalningar har gjorts inom varvssektorn. Stora återbetalningar har även gjorts inom exportkreditsektorn från bl.a. Egypten, Jugoslavien, Mexico, Argentina och Angola.

Resultatet av verksamheten

Summan av inkomsterna från garantiavgifter och återbetalningar för tidigare infriade garantier har i förhållande till utgifterna för infriade garantier resulterat i ett nettoöverskott på ca 450 miljoner kr. Detta är en förbättring av resultatet jämfört med föregående budgetår med ca 410 miljoner kr. eftersom verksamheten för budgetåret 1989/90 redovisade ett nettoöverskott på ca 40 miljoner kr.

Tabell 13. Statliga garantier per den 30 juni 1991 (garantiram per den 1 juli 1991).
Miljoner kr.

Garantier utfärdade av	Gällande garantiram per den 1 juli 1991	Gjorda garantiutfästelser per den 30 juni 1991	Garanterad kapitalskuld per den 30 juli 1991	Under budgetåret 1990/91 per den 30 juni 1991		
				Utgifter till följd av infriade garantier	Inkomster från garanti avgifter	Inkomster till följd av återbetalningar av tidigare infriade garantier
Riksgäldskontoret	53 854,7[ab]	36 050,2[ab]	36 050,2[ab]	13,6[ab]	148,0[ab]	768,6[ab]
Televerket	16 010,0[b]	12 263,0[b]	12 263,0[b]	0,0[b]	0,0[b]	0,0[b]
Statens vattenfallsverk	13 637,0	8 827,0	8 827,0	0,0	0,0	0,0
Sveriges Riksbank	11 271,9[b]	11 271,1[b]	11 271,1[b]	0,0[b]	0,0[b]	0,0[b]
Lantbruksstyrelsen	3 825,0	2 309,3	2 309,3	0,0	22,6	0,0
Statens vägverk	503,0[b]	2,4[b]	0,0[b]	0,0[b]	0,0[b]	0,0[b]
Statens energiverk	337,3	56,8	56,8	0,0	0,0	0,0
Delsumma	99 428,1	72 807,1	70 777,4	13,6	172,2	768,6
Övriga	836,0	238,3	221,9	40,8	0,2	0,0
Delsumma	100 264,1	73 045,4	70 999,3	54,4	172,4	768,6
Exportkreditnämnden	69 204,0	64 655,0	34 291,0	998,8	331,4	238,7
Totalsumma	**169 468,1**	**137 700,4**	**105 290,3**	**1 053,2**	**503,8**	**1 007,3**
[a]Varav varvsgarantier	15 167,0	2 975,0	2 975,0	13,6	32,7	768,6
[b]Varav grundfondsförbindelse	61 679,3	55 539,1	55 539,1	0,0	99,8	0,0

8 Lönenivån i anslagsberäkningarna

Lönerna för det stora flertalet statstjänstemän och för vissa andra arbetstagare i offentligverksamhet bestäms genom förhandlingar mellan statens abetsgivarverk (SAV) och de fackliga organisationerna på det statliga avtalsområdet.

Den 15 mars 1991 träffade SAV avtal med Statsanställdas förbund och SACO samt den 27 mars 1991 med TCO-OF/A, TCO-OF/C och TCO-OF/F om slutlig reglering enligt ramavtal om löner för stats-tjänstemän m.fl. avseende åren 1989 och 1990 (RALS 1989-90) m.m.. Vid samma tillfälle träffade SAV ramavtal med ovan nämnda organisationer om löner m.m. 1991-1993 för statstjänstemän m.fl. (RALS 1991-93).

Till grund för beräkningen av anslagen till löner och pensioner liksom för anslag inom utgiftsramen för militärt försvar samt planeringsramen för civilt försvar under budgetåret 1992/93 har lagts de i nämnda kollektivavtal avtalade löner m.m., gällande fr.o.m. den 1 oktober 1990 resp. den 1 juli 1991.

I kompletteringspropositionen 1991 (prop.1990/92:150, FiU 30, rskr.386) anmälde min företrädare att regeringen avsåg att återkomma i frågan om konsekvenser för de statliga myndigheterna av införandet av särskild löneskatt. Frågan var föranledd av att det som ett led i skattereformen, infördes en särskild löneskatt på förvärvsinkomster, som inte till någon del grundar rätt till socialförsäkringsförmåner (pensionsutbetalningar). Förslaget om införande av särskild löneskatt behandlades av riksdagen under våren 1991, varför effekterna av införandet av denna skatt inte kunde beaktas i samband med budgetregleringen av myndigheternas förvaltningsanslag för budgetåret 1991/92. Utgifterna har därför övergångsvis belastat statsbudgetens inkomstsida. I anslagsberäkningen för myndigheternas förvaltningsanslag avseende budgetåret 1992/93 har utgifterna avseende den särskilda löneskatten beräknats inom resp. anslag genom att lönekostnadspålägget höjts från 39% till 41,5%. Höjningen avser kostnaden för inbetalning av den särskilda löneskatten.

I förhållande till det löneläge som låg till grund för beräkningen av lönekostnaderna i budgetpropositionen 1991 har beaktats höjningen av månadslönen med 1,2% fr.o.m. den 1 oktober 1990. Vidare har beräknats en kompensation om 0,5% för ett icke nivåhöjande utrymme (INU) som har getts för individuella löner som en generell höjning av månadslönen fr.o.m. den 1 januari 1991.

Höjningarna av chefslöner den 1 oktober 1990 och den 1 januari 1991 med motsvarande komponenter har beaktats. Därutöver har också beaktats höjningen av månadslönen fr.o.m. den 1 juli 1991 för anställda med månadslön under 14 201 kronor. I löneomräkningen har dessutom beaktats de belopp som avsattes i RALS 1989-90 för löneåtgärder främst för marknadskänsliga grupper och för att trygga en långsiktig personalförsörjning vid i första hand anslagsmyndigheter.

I budgetförslaget har de olika avtalskomponenternas kostnadseffekt beräknats utifrån varje myndighets faktiska löneprofil.

Till regeringsprotokollet i detta ärende bör fogas som bilagor:
Preliminär nationalbudget (Bilaga 1.1)
Utdrag ur riksrevisionsverkets inkomstberäkning (Bilaga 1.2)
Vissa tabeller rörande den statsfinansiella utvecklingen (Bilaga 1.3)
Fördelningseffekter (Bilaga 1.4)
Ekonomiska styrmedel i miljöpolitiken (Bilaga 1.5)

Hemställan

Med hänvisning till vad jag har anfört hemställer jag, att regeringen *dels* föreslår riksdagen att

1. godkänna de allmänna riktlinjer för den ekonomiska politiken som jag har förordat i det föregående,
2. godkänna de allmänna riktlinjer för budgetregleringen som jag har förordat i det föregående,
3. för budgetåret 1992/93, i avvaktan på slutliga förslag i kompletteringspropositionen och i enlighet med vad jag har förordat i det föregående,

a) beräkna statsbudgetens inkomster,
b) beräkna förändringar i anslagsbehållningarna,
c) beräkna Beräknat tillkommande utgiftsbehov, netto,

4. godkänna riktlinjerna beträffande ramar för myndigheternas förvaltningskostnader (avsnitt 4.3.1),
5. bemyndiga regeringen att för budgetåret 1992/93, genom riksgäldskontoret ta upp lån för investeringar för förvaltningsändamål intill ett sammanlagt belopp av 990 000 000 kr, (avsnitt 4.3.4),
6. godkänna att regeringen beslutar om avveckling av postgirots ensamrätt till de statliga betalningarna (avsnitt 5),
7. godkänna riktlinjerna beträffande ekonomiska styrmedel i miljöpolitiken (Bilaga 1.5)

dels bereder riksdagen tillfälle att ta del av vad jag har anfört om

8. styrning av statsförvaltningen och de finansiella förutsättningarna för myndigheterna (avsnitt 4),
9. det statliga betalningssystemet och statliga betalningar, finansinspektionens tillsyn av postgirot och postgirots verksamhetsområde (avsnitt 5),
10. utbetalning av de svenska bidragen till EG (avsnitt 6),
11. statliga garantier (avsnitt 7),
12. lönenivån i anslagsberäkningarna (avsnitt 8).

Finansplanen

1 Mål för en ny politik 1
1.1 Bakgrund 1
1.2 Grundläggande utgångspunkter 3
1.3 Samarbetet i Europa 5
1.4 Det ekonomiska läget 6
2 Den ekonomisk-politiska strategin 7
2.1 En långsiktig utgiftsstrategi 8
2.2 Inflationsbekämpningen i förgrunden 9
2.3 Penningpolitik och kreditmarknad 10
2.4 Arbetsmarknaden och lönebildningen 11
3 Det första steget - åtgärder hösten 1991 12
4 Det andra steget - finansplanen 1992 14
4.1 Den ekonomiska politiken och förslaget till statsbudget 1992/93 14
4.2 Förändringsarbete 18
5 Politiken på längre sikt 18
5.1 Skattepolitiken 19
5.2 Pensionerna 20
5.3 Miljöpolitiken 20
6 Effekter av politiken 21
6.1 Samhällsekonomin 21
6.2 Fördelningen av välfärd och inkomster 22
7 Den ekonomiska utvecklingen 1991-1993 23
7.1 Långsam internationell återhämtning 23
7.2 Den svenska ekonomin 24
8 Avslutning 27

Statsbudgeten och särskilda frågor

1 Statsbudgeten budgetåren 1991/92 och 1992/93 29
1.1 Beräkningsförutsättningar 29
1.2 Statsbudgetens inkomster och utgifter under budgetåret 1991/92 29
1.3 Statsbudgetens inkomster och utgifter under budgetåret 1992/93 32
1.4 Statsbudgetens saldo för budgetåren 1991/92 och 1992/93 36
2 Underliggande budgetutveckling 38
3 Budgetunderskott och statsskuld 38
4 Styrning av statsförvaltningen och de finansiella förutsättningarna för myndigheterna 40
4.1 Verksamhetsformer i staten 40
4.2 Mål- och resultatstyrning 41
4.3 En effektiv medelshantering 45

4.4 Redovisning, revision och ekonomiadministration, myndigheternas kompetens 56
4.5 Stöd till regeringskansli och myndigheter 57
5 Statliga betalningar och postgirot 57
6 EES-avtal 65
7 Redovisning av verksamheten med statliga garantier m.m. för budgetåret 1990/91 67
8 Lönenivån i anslagsberäkningarna 70

Hemställan 71

Norstedts Tryckeri AB, Stockholm 1992

Preliminär nationalbudget för 1992

Preliminär Nationalbudget

Förord

Den preliminära nationalbudget som härmed läggs fram, beskriver den internationella och den svenska ekonomins utveckling t.o.m. 1993.

Nationalbudgeten bygger på material från fackdepartement och olika verk och institutioner. För bedömningen av den internationella utvecklingen har material erhållits från bl.a. OECD. Beskrivningen av den svenska ekonomin baseras främst på underlag från statistiska centralbyrån och på den prognos för de kommande åren som konjunkturinstitutet publicerade den 12 december 1991. Vidare har en grupp bransch- resp. konjunkturexperter hörts. Ansvaret för de redovisade bedömningarna åvilar dock helt finandepartementets ekonomiska avdelning.

Ansvarig för den preliminära nationalbudgeten är finansrådet Lars Heikensten. Arbetet har letts av departementsrådet Anders Palmér. Kalkylerna avslutades den 19 december 1991.

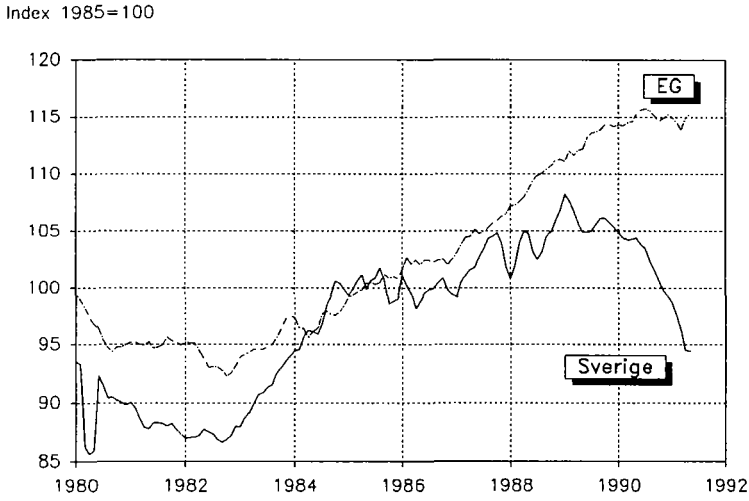
1 Sammanfattning

Den svenska ekonomin utvecklas för närvarande mycket svagt. Efterfrågan viker inom de flesta sektorer och produktionen faller. Trots omfattande arbetsmarknadspolitiska insatser ökar arbetslösheten successivt till en för svenska förhållanden mycket hög nivå.

Tillbakagången orsakas av en kombination av konjunkturella och strukturella faktorer. Avmattningen i omvärlden har naturligtvis stor betydelse, särskilt när länder som är viktiga för Sverige — USA, Storbritannien, Norge och Finland — drabbats hårt av lågkonjunkturen. Den svenska exportens varusammansättning — med stark inriktning på bilar, investeringsvaror och skogsprodukter — är också oförmånlig i rådande fas av den internationella konjunkturen.

Till övervägande del förklaras tillbakagången för svensk ekonomi av inhemska faktorer. Att Sverige haft en sämre utveckling än omvärlden framgår av diagram 1. Efter devalveringarna i början av 1980-talet växte industriproduktionen snabbt. Samtidigt skedde en gradvis urholkning av företagens konkurrenskraft. Lönekostnaderna ökade mer än i omvärlden, särskilt mot slutet av 1980-talet och under 1990. När produktivitetstillväxten stagnerade, bl.a. till följd av överhettningen i ekonomin, blev kostnadsläget allt oförmånligare och resulterade i fallande marknadsandelar och försämrade vinstmarginaler.

Diagram 1:1 Industriproduktionen i EG och i Sverige 1980-1991

Källor: OECD och statistiska centralbyrån.

Problemen accentueras också av den desinflationsprocess som ekonomin nu går igenom. 1980-talets inflatoriska klimat karaktäriserades av stigande förmögenhetsvärden. Finansiella transaktioner var ofta mer lönsamma för näringslivet än satsningar på utbyggd produktions- och distributionsapparat. Hushållen uppmuntrades till lånefinansierad

konsumtion. Stora obalanser och spänningar byggdes upp på olika tillgångsmarknader, där efterfrågan trissades upp av förväntningar om fortsatta prisstegringar.

Den låga aktivitetsnivån i ekonomin medför att konsumentpriserna nu stiger mycket långsamt. En rad andra priser har fallit eller är på väg att börja göra det. Det tydligaste exemplet gäller kommersiella fastigheter, men även bostadspriserna har en svag utveckling. Många industriprodukter får också känna av fallande priser.

Desinflationsprocessen innebär att vissa aktörer med högt belånade tillgångar inte kan betala sina räntor. Stora kreditförluster uppstår hos finansbolag och banker, vilket skapar oro och svårigheter för en del låntagare att erhålla krediter. Vidare medför den låga inflationstakten i kombination med det nya skattesystemet att det blivit allt dyrare för hushållen att låna till konsumtionsändamål. Sparkvoten har stigit mycket kraftigt, vilket hållit tillbaka den privata konsumtionen.

Den speciella omställningsfas som den svenska ekonomin nu går igenom gör utvecklingen mycket svårbedömd. Efter att BNP preliminärt sjönk med drygt 1% 1991, bedöms nedgången i år stanna på 0,2%. Huvudförklaringen till att fallet bromsas upp är det omslag i lagercykeln som väntas ske. Under 1993 bör förbättrad internationell draghjälp och en viss återhämtning av den inhemska efterfrågan leda till en uppgång av BNP på drygt 1%. Arbetslösheten stiger gradvis under prognosperioden för att troligen nå en topp under 1993 på över 4 1/2%. Bytesbalansens underskott krymper de närmaste åren, främst beroende på en allt starkare handelsbalans.

Internationella förutsättningar

Konjunkturen inom OECD-området nådde sin botten i mitten av 1991. För de länder som ligger tidigast i cykeln — USA, Storbritannien och Canada — har därefter en uppgång noterats. Återhämtningen har dock varit trög och fylld av bakslag. I dessa länder och i flertalet andra industriländer väntas dock tillväxten fortsätta att tillta under loppet av 1992 och 1993.

De tyska och japanska ekonomierna är nu på väg in i en lugnare fas. Efter en relativt kraftig avmattning under andra halvåret 1991 väntas en stabilisering av dessa ekonomier från och med senare delen av 1992. Den internationella återhämtningen blir dock sammantaget betydligt svagare än under tidigare uppgångsfaser. För hela OECD-området bedöms BNP-tillväxten stiga från 1% 1991 till ca 2 1/4% 1992 och till knappt 3% 1993.

Den viktigaste faktorn bakom konjunkturuppgången är den lättnad i penningpolitiken som har genomförts i en rad länder, med Tyskland som ett viktigt undantag. Räntenedgången väntas leda till en stimulans av den privata konsumtionen och av investeringarna, främst inom bostadssektorn. Ännu har dock inte de lägre räntorna gett de positiva effekter på ekonomierna som kunnat förväntas. Marginalerna mellan in- och utlåningsräntorna har vidgats, vilket medfört att hushåll och företag inte

till fullo fått del av lättnaderna. I takt med att konjunkturen stärks i de anglosaxiska länderna kan en viss åtstramning av penningpolitiken förväntas, medan det så småningom uppstår ett utrymme för lättnader i Tyskland och Japan.

Tabell 1:1 Internationella förutsättningar

	1990	1991	1992	1993
BNP i OECD, %	**2,5**	**1**	**2 1/4**	**3**
Konsumentpriser i OECD (KPI årsgenomsnitt), %	4,9	4 1/4	3 1/2	3 1/2
Råoljepris, dollar per fat	23,6	20	21	21
Dollarkurs i kr.	5,93	6,07	5,94	5,94

Källor: OECD och finansdepartementet.

Finanspolitiken i OECD-området hade under 1991 en svagt expansiv inriktning, främst beroende på en kraftig ökning av de offentliga utgifterna i västra Tyskland. Konjunkturavmattningen medförde också att skattebaserna urholkades och att utgifterna för arbetslöshetsunderstöd ökade i många länder, vilket försvagade statsfinanserna. En omläggning av finanspolitiken i mindre expansiv riktning har inletts i Tyskland genom såväl höjningar av skatter och sociala avgifter som neddragningar av de offentliga utgifterna.

Den största osäkerheten i bedömningen gäller styrkan i den amerikanska konjunkturuppgången. För att tillväxten ska ta fart i USA krävs att konsumtionsefterfrågan expanderar och att investeringarna stärks. En fortsatt restriktiv kreditgivning från bankerna kan försvåra nyinvesteringar för företagen. Vidare kan fortsatt osäkerhet om den framtida ekonomiska utvecklingen resultera i att företag och hushåll blir obenägna att öka sin skuldsättning ytterligare. Detta skulle kunna leda till att återhämtningen blir svagare än förutsatt.

En annan osäkerhet är förknippad med den tyska utvecklingen. Om inflationstakten visar sig svår att bemästra kan penningpolitiken stramas åt ytterligare. I så fall tvingas alla de länder som har sina valutor nära kopplade till D-marken att följa med. En högre räntenivå i Europa skulle försena återhämtningen.

En negativ faktor för Sverige är den svaga utvecklingen i Norden. Den finska ekonomin har råkat ut för ett veritabelt ras, till stor del beroende på östhandelns kollaps. Importen av bearbetade varor till Finland beräknas preliminärt ha fallit med nära 20% 1991, vilket mycket starkt bidragit till att marknadstillväxten för svensk export praktiskt taget stagnerat. Även utvecklingen för den norska fastlandsekonomin har varit dämpad. En återhämtning verkar ändå vara på väg i Norden, eftersom anpassningen bort från de djupa obalanser som uppstått i ekonomierna nu hunnit en bit på väg.

Löner och konsumentpriser

Avmattningen i den svenska ekonomin medför en markant nedväxling av lönestegringstakten. Så gott som samtliga lönepåverkande faktorer verkar åt samma håll. Arbetslösheten stiger, inflationstakten avtar, vinsterna pressas, kapacitetsutnyttjandet faller. Ökningen av timlönerna mellan årsgenomsnitten för 1990 och 1991 blev ca 5,5%, inklusive överhäng, löneglidning och kostnaderna för förlängd semester. Från 1991 till 1992 blir överhänget mindre, medan avtalen ligger på en högre nivå. Det svaga arbetsmarknadsläget reducerar löneglidningen ytterligare, varför den totala timlöneökningen för ekonomin väntas stanna på 4 1/2% i år.

För merparten av 1993 finns ännu inga avtal, eftersom Rehnbergöverenskommelsen löper ut den 31 mars. Arbetslösheten väntas fortsätta att stiga, åtminstone under första halvåret, och aktiviteten i ekonomin förblir sannolikt relativt låg. Ekonometriska skattningar tyder på bestående låga löneökningar. Timförtjänsten bedöms stiga med ca 4%. Det kan emellertid inte uteslutas att uppdämda lönekrav och spänningar mellan olika grupper på arbetsmarkanden leder till ett högre utfall.

Tabell 1:2 Löner och priser
Årlig procentuell förändring

	1990	1991	1992	1993
Timlön, kostnad	10,0	5,5	4,5	4,0
KPI dec.-dec.	10,7	8,5	2,4	3,5
NPI dec.-dec.	7,3	5,5	4,0	3,9
KPI årsgenomsnitt	10,4	9,5	3,2	3,5
NPI årsgenomsnitt	6,6	5,6	5,4	3,9

ANM.: KPI = Konsumentprisindex
NPI = Nettoprisindex.
Källor: Statistiska centralbyrån, konjunkturinstitutet och finansdepartementet.

Inflationstakten avtar snabbt i Sverige. Under loppet av 1991 steg konsumentpriserna med ca 8 1/2%, varav finansieringen av skattereformen svarade för med 3,6 procentenheter. Under våren förutses prishöjningarna dämpas till ca 3%. Det finns flera orsaker till den kraftiga nedgången. Viktiga förklaringar är lönenedväxlingen och en gynnsammare produktivitetsutveckling, som minskar kostnadstrycket. Dessutom sänktes mervärdeskatten på livsmedel, inrikes transporter m.m. vid årsskiftet 1991/92. Då faller också skattereformens effekter på priserna bort ur tolvmånaderstalen. Enligt de mätningar som görs har dessutom inflationsförväntningarna radikalt dämpats, både hos hushåll och företag.

Konsumentpriserna bedöms öka under loppet av året med 2,4% 1992 och 3,5% 1993. Den underliggande inflationstakten — då effekterna av förändringar i de indirekta skatterna är borttagna — faller från ca 5 1/2% 1991 till ca 4% 1992 och 1993.

BNP föll preliminärt med 1,3% förra året. Aktiviteten var svag i stort sett i alla delar av ekonomin. Nedgången var emellertid särskilt markerad för fasta investeringar och lagerinvesteringar. Att BNP inte utvecklades ännu sämre berodde på att importen föll kraftigt. Sannolikt sker en tillbakagång för ekonomin även i år, mycket beroende på det svaga bostadsbyggandet som väntas ge ett negativt bidrag till BNP på nästan 1%. En viss tillväxt — drygt 1% — förutses för 1993, främst orsakad av en återhämtning av exporten. Tillväxten blir dock inte tillräcklig för att öka kapacitetsutnyttjandet i ekonomin.

Hushållens reala disponibla inkomster steg med ca 4% förra året, trots att lönerna ökade långsammare än priserna och att sysselsättningen föll. Den viktigaste förklaringen till inkomstökningen är den kraftiga sänkningen av de direkta skatterna till följd av skattereformen. Effekterna av sysselsättningsminskningen neutraliseras också i stor utsträckning av ökat arbetslöshetsunderstöd. Till detta kommer effekterna av det obligatoriska tillfälliga sparandet, som spätt på hushållens köpkraft ytterligare.

Skattereformen — liksom avvecklingen av det tillfälliga sparandet — får även i år vissa expansiva effekter på hushållens köpkraft, som dock stiger långsammare än i fjol. Under 1993 försvagas inkomstutvecklingen. Inkomstöverföringarna till hushållen stiger realt sett mindre än under de närmast föregående åren. Dessutom sker inga ytterligare återbetalningar av det tillfälliga sparandet, vilket leder till en negativ effekt när det gäller förändringen av köpkraften mellan 1992 och 1993.

Den privata konsumtionen steg obetydligt 1991. Efter en svag inledning av året förstärktes dock efterfrågan gradvis, vilket medförde en gynnsam utveckling för detaljhandeln. Därtill kom att fallet i bilförsäljningen upphörde. Sparkvoten fortsatte att stiga kraftigt.

Bedömningen av sparkvotens utveckling utgör en av de mest osäkra faktorerna i prognosen över svensk ekonomi för 1992 och 1993. Den kraftiga uppgång i hushållssparandet som inträffat under de senaste åren kan till en del ses som en normalisering efter den utveckling som följde under andra hälften av 1980-talet, efter avregleringen av kreditmarknaden. Dessutom ändrades skattesystemet i sparstimulerande riktning och konjunkturläget försämrades. Oron på de finansiella marknaderna påverkar också hushållens beteende, liksom krympande förmögenheter.

Även i år kan sparkvoten förväntas stiga. Sannolikt avstannar uppgången nästa år. I takt med att den ekonomiska utvecklingen gradvis blir något bättre bör hushållens framtidförväntningar bli mindre pessimistiska. Slutsatsen blir att den privata konsumtionen beräknas stiga med ca 1/2% i år och något mer nästa år.

Den offentliga konsumtionen växte med drygt 1/2% 1991, beroende på utvecklingen i kommunerna. I år förutses en nedgång för staten, medan en större omfattning av sysselsättningsskapande åtgärder håller uppe aktiviteten i kommunsektorn. Besparingar inom staten och indragningar från kommunerna kan leda till stagnation eller tillbakagång under 1993.

Tabell 1:3 Försörjningsbalans

	Miljarder kr. 1990	Procentuell volymförändring			
		1990	1991	1992	1993
BNP	1 350,1	0,6	-1,3	-0,2	1,3
Import	403,3	1,2	-6,0	1,2	3,0
Tillgång	**1 753,4**	**0,8**	**-2,6**	**0,2**	**1,7**
Privat konsumtion	699,0	-0,2	0,3	0,5	0,7
Offentlig konsumtion	366,5	2,1	0,7	0,6	-0,1
Stat	104,9	3,4	-1,0	-1,2	-0,5
Kommuner	261,6	1,6	1,4	1,3	0,0
Bruttoinvesteringar	279,9	-0,9	-8,5	-7,5	-1,6
Lagerinvesteringar[1]	-1,2	0,1	-1,2	0,6	0,7
Export	409,2	2,0	-2,3	2,0	4,5
Användning	**1 753,4**	**0,8**	**-2,6**	**0,2**	**1,7**

[1] Förändring i procent av föregående års BNP.
Källor: Statistiska centralbyrån, konjunkturinstitutet och finansdepartementet.

Den stora nedgången i bruttoinvesteringarna under fjolåret kan helt hänföras till näringslivet. Svag efterfrågan, försämrad lönsamhet och avtagande kapacitetsutnyttjande gjorde att industriinvesteringarna föll med nästan 20%. Inom gruppen övrigt näringsliv rasade fastighetsinvesteringarna. Bostadsinvesteringarna hölls däremot väl uppe p.g.a. eftersläpningseffekter från den höga igångsättningen under senare delen av 1990 och av att ombyggnadsinvesteringarna kom igång.

För bruttoinvesteringarna totalt förutses en nästan lika stor nedgång i år, knappt 8%, men med en delvis annan sammansättning. Övrigt näringsliv, exklusive de expansiva affärsverken, fortsätter att minska i nästan oförändrad takt, medan fallet för industrin dämpas. Däremot verkar nedgången för bostadssektorn bli mycket kraftig, trots att ombyggnadsverksamheten tilltar ytterligare. Nybyggnationen krymper med ca en tredjedel. Sjunkande efterfrågan, pressade priser och minskade subventioner till sektorn kommer att få en starkt hämmande inverkan på igångsättningen av nya bostäder.

Den vikande tendensen för bostadsinvesteringarna väntas hålla i sig också under 1993. Fallet för industriinvesteringarna upphör troligen och förbyts till en liten uppgång. Nedgången för övrigt näringsliv bromsas upp. Sammantaget bedöms bruttoinvesteringarna minska något även nästa år.

Även om lagrens betydelse för konjunkturmönstret allmänt sett avtagit under det senaste decenniet, har ändå lagercykeln en central betydelse för den makroekonomiska utvecklingen under prognosperioden. Den starka lageravvecklingen under 1991 bidrog till att nedgången i BNP blev betydande. Både 1992 och 1993 kännetecknas av rekyleffekter av de stora lagerminskningarna förra året. Trots fortsatta neddragningar ger lagren tämligen stora positiva bidrag till BNP, eftersom förändringen i lagerinvesteringarna blir positiv efter de stora minustalen 1991.

Den försenade internationella konjunkturuppgången har fått betydande negativa återverkningar på den svenska exporten. Tunga branscher inom verkstads- och basindustrin har drabbats hårt. Läget har förvärrats av att

kostnadsnivån drevs upp under överhettningsåren, i förhållande till de utländska konkurrenterna. Svenska företag har fortsatt att tappa marknadsandelar. Under 1991 föll exporten preliminärt med drygt 2%.

Under 1992 och 1993 väntas marknadstillväxten gradvis stärkas. Dessutom förbättras det relativa kostnadsläget p.g.a. låga löneökningarna och en gynnsam produktivitetsutveckling. För svensk industri viktiga branscher som skog och transportmedel ligger normalt också tidigt i konjunkturcykeln. Därför bör en successiv återhämtning för exporten inträffa, även om ökningstalen blir lägre än under motsvarande uppgångsfaser under de senaste decennierna.

Det stora importfallet under fjolåret kan delvis förklaras av den mycket svaga inhemska efterfrågan. Inte minst den kraftiga lageravvecklingen och de fallande maskininvesteringarna hade stor betydelse. En gradvis återhämtning av den inhemska efterfrågan leder till att importen börjar öka igen.

Tabell 1:4 Bidrag till BNP-tillväxten
Procent av föregående års BNP

	1990	1991	1992	1993
Privat konsumtion	-0,1	0,2	0,3	0,4
Offentlig konsumtion	0,6	0,2	0,2	0,0
Bruttoinvesteringar	-0,2	-1,9	-1,5	-0,3
Lagerinvesteringar	0,1	-1,2	0,6	0,7
Nettoexport	0,3	1,5	0,3	0,5
BNP	**0,6**	**-1,3**	**-0,2**	**1,3**

Anm.: P.g.a. avrundning summerar inte alltid delarna till totalen.
Källor: Statistiska centralbyrån och finansdepartementet.

Sammantaget kan konstateras att konsumtionen och nettoexporten ger positiva bidrag till BNP-tillväxten under prognosperioden. Bruttoinvesteringarna har en negativ inverkan som dock avtar. Lagerinvesteringarna har en stor inverkan på ekonomins utveckling.

Bytesbalans

Handelsbalansen visade under 1991 preliminärt ett överskott på drygt 31 miljarder kr., vilket var mer än dubbelt så mycket som 1990. Den viktigaste förklaringen till denna utveckling var den kraftigt fallande importvolymen. Eftersom exporten väntas stiga snabbare än importen framöver stärks handelsbalansen ytterligare. För 1993 beräknas överskottet uppgå till nära 50 miljarder kr. Det ökande överskottet i handelsbalansen ter sig naturligt mot bakgrund av att marknadstillväxten för svensk export är gynnsam samtidigt som den inhemska efterfrågan är fortsatt svag under hela perioden.

Underskottet i bytesbalansen krymper gradvis, mycket beroende på handelsbalansen. Den positiva utvecklingen för bytesbalansen beror också på att de svenska direktinvesteringarna utomlands dämpas samtidigt som investeringarna från utlandet ökar. Den förutsedda förstärkningen av

näringslivets konkurrenskraft borde medföra en förbättring av företagsklimatet och därmed ytterligare stimulera utländska investeringar i Sverige. Detta förhållande gör att räntenettot blir mindre negativt. Bytesbalansens underskott väntas 1993 bli lägre än en procent av BNP.

Tabell 1:5 Nyckeltal

	1990	1991	1992	1993
Disponibel inkomst (%)	3,2	4,1	2,1	0,4
Sparkvot (nivå, %)	-1,1	2,6	4,2	4,0
Industriproduktion (%)	-2,0	-5,5	-0,5	3,0
Relativ enhetsarbetskostnad (%)	3,9	0,5	-1,9	-2,8
Arbetslöshet (nivå, %)	1,5	2,7	3,8	4,5
Handelsbalans (mdr. kr.)	14,8	31,3	37,8	49,3
Bytesbalans (mdr. kr.)	-35,1	-18,9	-17,5	-9,4
Bytesbalans (% av BNP)	-2,6	-1,3	-1,2	-0,6

Källor: Statistiska centralbyrån, konjunkturinstitutet samt finansdepartementet.

Arbetsmarknad

Arbetslösheten steg successivt under loppet av 1991. Uppgången begränsades dock av några olika faktorer. Dels sattes omfattande arbetsmarknadspolitiska insatser in, dels dämpades utbudet genom att många personer lämnade arbetsmarknaden. Årsgenomsnittet blev preliminärt 2,7%, medan nivån i slutet av året stannade på ca 3 1/4%.

Det stora antalet varsel tyder på att arbetslösheten kommer att fortsätta att öka under den närmaste tiden. Dessutom utvecklas produktionen mycket svagt samtidigt som produktiviteten i ekonomin håller på att förstärkas. Efterfrågan på arbetskraft kommer därför sannolikt att avta. Den öppna arbetslösheten begränsas dock av arbetsmarknadspolitiska insatser och av att utbudet sannolikt faller ytterligare. Arbetslösheten väntas mot denna bakgrund hamna på knappt 4% i år och på ca 4 1/2% 1993, sett som årsgenomsnitt. En mycket osäker post i kalkylen är bedömningen av produktivitetsutvecklingen.

Finansiellt sparande

Bruttosparandet i ekonomin föll 1991 med motsvarande 1 1/2% av BNP. Det reala sparandet i form av investeringar i byggnader, maskiner och lager sjönk ännu mer. Därmed förbättrades det finansiella sparandet, vilket för hela ekonomin är identiskt med bytesbalansens saldo. För 1992 och 1993 väntas en fortsatt nedgång av investeringarnas andel av BNP, medan en återhämtning av bruttosparandet sker under 1993. Det finansiella sparandet stiger successivt och underskottet i bytesbalansen begränsas till drygt 1/2% av BNP 1993.

Sparandets fördelning på sektorer ändras radikalt under perioden. Hushållens och företagens sparande stiger medan det offentliga sparandet sjunker. I år väntas det privata sparandet bli positivt efter att ha visat underskott sedan 1987. Under perioden 1987-1990 hade den offentliga sektorn finansiella överskott samtidigt som bytesbalansen försämrades.

Bytesbalansen förbättras nu trots växande underskott i den offentliga sektorn.

Den kraftiga försämringen av det offentliga sparandet 1991 beror till övervägande delen på konjunkturnedgången och nedväxlingen av löne- och prisstegringstakten. Även 1992 och 1993 drar den låga aktiviteten i ekonomin ned det offentliga sparandet.

Tabell 1:6 Sparande
Procent av BNP i löpande priser

	1990	1991	1992	1993
Bruttosparande	18,0	16,6	15,4	15,7
Investeringar inkl. lager	20,6	17,9	16,6	16,3
Finansiellt sparande	**-2,6**	**-1,3**	**-1,2**	**-0,6**
därav:				
Offentlig sektor	3,8	-1,0	-1,2	-2,5
Hushåll	-0,8	1,5	3,1	2,9
Företag	-5,7	-1,7	-3,1	-1,0

Källor: Statistiska centralbyrån, konjunkturinstitutet och finansdepartementet

Kapitalmarknad

Under större delen av 1991 föll de svenska räntorna förhållandevis kraftigt. Lägre omvärldsräntor, dämpade inflationsförväntningar och kronans knytning till den europeiska valutaenheten — ecu — var huvudförklaringarna. Under slutet av året tvingades emellertid riksbanken att strama åt penningpolitiken efter de stora valutautflöden som uppkom i efterdyningarna av den finska devalveringen. Ränteuppgången visar att Sverige alltjämt behöver en viss räntemarginal gentemot utlandet för att säkerställa stabila valutaflöden.

Lågkonjunkturen i kombination med prisfall på fastighetsmarknaden medförde att kreditinstitutens kreditförluster ökade i fjol. Marginalerna mellan in- och utlåningsräntorna vidgades. De stora förlusterna har också medfört att kreditgivningen blivit betydligt mer restriktiv. Bankernas utlåningspolitik kännetecknas numera av noggrann prövning, där ökad vikt läggs vid säkerheter och låntagares betalningsförmåga. Samtidigt har också lågkonjunkturen medfört att efterfrågan på krediter minskat, både från företagen och från hushållen. Det kan inte uteslutas att utvecklingen på kreditmarknaden även fortsättningsvis får en negativ inverkan på aktiviteten i ekonomin.

2 Den internationella utvecklingen

2.1 Allmän översikt

Avmattningen av produktionstillväxten inom OECD-området nådde sin botten i mitten av 1991. I de länder som ligger tidigast i konjunkturcykeln och som i flera fall genomgått en regelrätt lågkonjunktur — USA, Storbritannien och Canada — har produktionstillväxten därefter tilltagit. I dessa länder samt i flertalet övriga industriländer förväntas tillväxten fortsätta att stiga under loppet av 1992 och 1993. Den japanska och tyska ekonomin förutses komma in i en lugnare fas. Efter en relativt kraftig avmattning under andra halvåret 1991 väntas dessa ekonomier stabiliseras under senare delen av 1992. Sammantaget blir emellertid återhämtningen sannolikt förhållandevis svag jämfört med tidigare konjunkturcykler. För hela OECD-området förutses BNP-tillväxten öka från 1% 1991 till 2 1/4% 1992 och 3% 1993.

Tabell 2:1 Bruttonationalproduktens utveckling i vissa OECD-länder
Årlig procentuell förändring

	Andel av OECD-områdets totala BNP i %[1]	1990	1991	1992	1993
De sju stora länderna					
Förenta staterna	37,0	1	- 3/4	2	3 1/2
Japan	15,4	5,6	4 1/2	2 1/2	2 3/4
Tyskland	10,1	4,5	3 1/4	2 1/4	2
Frankrike	8,4	2,8	1 1/2	2 1/2	2 3/4
Storbritannien	7,1	0,8	-2	2	3
Italien	5,9	2	1 1/4	2 1/4	2 1/2
Canada	3,6	0,5	-1	3 1/4	4
Norden					
Danmark	0,9	2,1	2	2 1/2	3
Finland	0,7	0,4	-5	0	3
Norge	0,8	1,8	2 3/4	2 1/2	2 1/4
Sverige	1,6	0,6	-1 1/4	- 1/4	1 1/4
Norden[2]	4,0	1,5	1/4	1 3/4	2 3/4
OECD-Europa	44,0	2,8	1 1/4	2	2 1/2
OECD-totalt		2,5	1	2 1/4	3

[1] 1987 års BNP
[2] Exklusive Sverige
Källor: OECD och finansdepartementet.

Återhämtningen av produktionstillväxten liksom den förväntade fortsatta uppgången kan till stor del tillskrivas den lättnad av *penningpolitiken* som genomförts i en rad industriländer, framför allt de anglosaxiska. Även i Japan lättades penningpolitiken under senare delen av 1991. Det är endast i Tyskland som räntorna har förblivit höga. Räntenedgången väntas stimulera framför allt privat konsumtion samt i viss mån bostadsbyggandet. Effekterna begränsas dock av att de långa räntorna, som i hög grad påverkar företagens investeringar samt

bankernas krediträntor till hushållen inte gått ned i lika hög grad som penningmarknadsräntorna. Återhämtningen av privat konsumtion och bostadsbyggandet väntas tillsammans med förbättrad lönsamhet i näringslivet i ett senare skede leda till en återhämtning också av investeringarna. Förstärkningen av den inhemska efterfrågan i ett växande antal länder lägger grunden för en exportorienterad fortsatt gynnsam tillväxt under 1992 och 1993.

Finanspolitiken i OECD-området 1991 var, fortsatt, svagt expansiv, främst p.g.a. en kraftig ökning av de offentliga utgifterna i västra Tyskland. Budgetläget har dock försämrats i en rad länder, till följd av att den avtagande tillväxten resulterat i lägre skatteintäkter och ökade utgifter för bl.a. arbetslöshetsunderstöd.

I föreliggande bedömning förutsätts penningpolitiken även fortsättningsvis inriktas på inflationsbekämpning. Sålunda kan en omläggning i mer åtstramande riktning så småningom förväntas i de anglosaxiska länderna, samtidigt som ett visst utrymme för en penningpolitisk lättnad väntas uppstå i Japan och Tyskland. Finanspolitiken förutses bli lätt restriktiv i OECD-området som helhet. I Tyskland förutses en markant reduktion av budgetunderskottet som ett resultat av redan genomförda och planerade skattehöjningar.

I USA passerade sannolikt ekonomin botten i konjunkturcykeln under våren 1991. Därefter pekade de flesta konjunkturindikatorer uppåt, men under hösten gjorde sig ånyo svaghetstecken gällande i ökad utsträckning. Den amerikanska ekonomin befann sig sålunda under senare delen av 1991 i ett svagt och ostadigt skede i återhämtningen. Den uppmjukning av penningpolitiken som genomförts sedan våren 1989 väntas dock bidra till att tillväxten — som genereras av den privata inhemska efterfrågan — ökar i styrka under 1992 och 1993. Återhämtningen väntas dock bli mycket beskedlig, jämfört med tidigare konjunkturvändningar. Tillväxten förutses uppgå till endast 2% 1992 och öka till ca 3 1/2% 1993.

I Japan och Tyskland — som under de senaste åren fungerat som motor i den internationella konjunkturen — har den långa expansionsfasen resulterat i ett ökat pris- och kostnadstryck. Den åtstramning av den ekonomiska politiken som har skett i dessa länder ledde till en dämpning av den inhemska efterfrågan, främst investeringarna, under större delen av 1991. Bägge länderna väntas dock undgå en regelrätt lågkonjunktur. Efter en svag utveckling under början av 1992 väntas dessa ekonomier under återstoden av prognosperioden återgå till en stabil icke-inflationsdrivande tillväxt.

Den svaga återhämtningen av produktionstillväxten leder till att sysselsättningen ökar måttligt. Eftersom arbetskraften väntas växa i ungefär samma takt, förutses därför *arbetslösheten* för OECD-området totalt sett kvarstå på ca 7 procent under hela prognosperioden. I Västeuropa väntas den ligga kvar på drygt 9 procent.

Världshandelns tillväxt ökade under loppet av 1991. Den främsta drivkraften bakom denna utveckling var en fortsatt stark importökning i Tyskland. Världshandeln väntas fortsätta att utvecklas gynnsamt, i takt med att den ekonomiska aktiviteten i OECD-området tilltar.

Den förutsedda måttliga återhämtningen i produktionstillväxten väntas leda till att *inflationen* dämpas under större delen av prognosperioden. Till undantagen hör framför allt USA men även Storbritannien där inflationen åter kan dra sig uppåt under 1993. BNP-tillväxten inom OECD-området som helhet väntas inte nå upp till den potentiella tillväxten. I kombination med den lediga kapacitet som f.n. finns inom industrisektorn och på arbetsmarknaderna samt en förväntad begränsad uppgång av råvaru- och oljepriserna väntas detta resultera i en avtagande prisökningstakt. Lägre löneökningar till följd av den fortsatt relativt höga arbetslösheten tillsammans med ökad produktivitetstillväxt bör samtidigt resultera i en markant nedväxling av kostnadsutvecklingen. Sammantaget förutses inflationen inom OECD-området dämpas från 4 1/2% 1991 till drygt 3 1/2% både 1992 och 1993.

Tabell 2:2 Konsumentprisernas utveckling i vissa OECD-länder
Årlig procentuell förändring

	1990	1991	1992	1993
De sju stora länderna				
Förenta staterna	5,4	4 1/4	3 3/4	4 1/4
Japan	3,1	3	2 1/2	2
Tyskland	2,7	3 1/2	4	3 3/4
Frankrike	3,4	3	3	2 3/4
Storbritannien	9,5	6	3 1/4	3 1/2
Italien	6,1	6 1/2	5 1/2	5
Canada	4,8	5 1/2	3	3
Norden				
Danmark	2,7	3	3	3 1/2
Finland	6,1	4	5 1/2	6
Norge	4,1	3 1/2	3 3/4	3 1/4
Sverige	10,4	9 1/2	3 1/4	3 1/2
Norden[1]	4,2	3 1/2	4	4
OECD-Europa	5,1	4 1/2	4	3 3/4
OECD-totalt	**4,9**	**4 1/4**	**3 1/2**	**3 3/4**

[1] Exklusive Sverige
Källor: OECD och finansdepartementet

Det kanske största *osäkerhetsmomentet* i bedömningen knyter sig till styrkan i den amerikanska återhämtningen. Den fortsatt svaga penningmängdstillväxten och kreditökningen inger oro. Det bör dock noteras att minskningen i kreditgivningen i första hand verkar vara ett resultat av lägre efterfrågan på krediter till följd av lågkonjunkturen, snarare än en överdriven restriktivitet i utlåningen från bankernas sida. Ytterligare en faktor som kan försvaga återhämtningen är att hushållen och företagen som en följd av ökad osäkerhet om den framtida ekonomiska utvecklingen kan vara obenägna att öka sin skuldsättning ytterligare.

Å andra sidan kan det inte uteslutas att effekterna av de penningpolitiska lättnader som genomförts i de länder som ligger först i konjunkturcykeln blir större än beräknat. I så fall kan tillväxten efter en tid bli betydligt *starkare* än prognosticerat — med åtföljande konsekvenser för inflationen på ett par års sikt.

En annan risk gäller utvecklingen i Japan och Tyskland. Den förväntade mycket "mjuka landningen" av dessa ekonomier kan visa sig vara allt för optimistisk. Eventuellt har inte hela effekten av den penningpolitiska åtstramning som ägt rum tidigare ännu slagit igenom fullt ut med innebörden att den pågående avmattningen underskattats. Till detta kan fogas att den underliggande inflationen i främst Tyskland ligger kvar på hög nivå. Utrymmet för penningpolitiska lättnader bedöms därför vara begränsat med hänsyn till den höga prioritet som ges åt inflationsbekämpningen. Mot bakgrund av erfarenheterna av den oväntat djupa konjunkturnedgången i de anglosaxiska länderna kan därför antagandet om en "mjuklandning" av de japanska och tyska ekonomierna visa sig vara alltför optimistiskt. En fortsatt stram penningpolitik i Tyskland tvingar sannolikt övriga länder anslutna till växelkurssamarbetet inom EMS att följa med i denna penningpolitiska inriktning, vilket skulle kunna leda till att återhämtningen i dessa länder blir svagare.

En utveckling med starkare tillväxt än förväntat i Förenta staterna och en svagare tillväxt i Japan ökar risken för att de externa obalanserna, som under de senaste åren reducerats markant, åter tilltar. Detta skulle kunna resultera i ökad oro på de finansiella marknaderna samt ge ny näring till de handelspolitiska friktioner som växte fram under 1980-talet.

2.2 Länderöversikter

Förenta staterna

Vändpunkten i den amerikanska konjunkturen nåddes förra våren, då lägre räntor, oljepriser och en ljusare tro på framtiden skapade bättre tillväxtförutsättningar. Återhämtningen gick dock långsammare än vanligt efter en recession och under hösten 1991 befarade många att den helt kommit av sig. Det var framför allt den långsamma penningmängdstillväxten och den åter försämrade framtidstron hos konsumenterna som ingav oro. Sammantaget bedöms den totala produktionen ha fallit med ungefär 3/4% 1991. Den svaga efterfrågan tillsammans med de lägre oljepriserna innebar att inflationen dämpades till ca 4 1/4%.

Huvudscenariot i följande prognos är att svaghetstendenserna under hösten var av tillfällig art och att återhämtningen fortsätter.

Den viktigaste faktorn bakom återhämtningen är den gradvisa lättnad av penningpolitiken som centralbanken genomfört sedan våren 1989 och framför allt sedan slutet av 1990. Det tar dock tid innan lägre räntor får effekt för investeringar samt konsumtion, och än så länge har de lägre räntorna inte lett till en uppgång i kredigivningen. Det har funnits farhågor för att detta skulle bero på att bankerna — också tyngda av tidigare kreditförluster — har tvingats neka även kreditvärdiga företag och hushåll nya lån för att kunna leva upp till de nya och strängare kapitaltäckningsreglerna. Detta skulle kunna utgöra en broms för återhämtningen. Troligare är dock att företagen och hushållen inte ansett framtidsutsikterna tillräckligt goda för att vilja ta upp lån. Detta väntas dock ändras i år och därmed stimulera såväl investeringar som konsumtion.

Om penningpolitiken gradvis har lagt grunden för en återhämtning, gäller det motsatta för finanspolitiken. Den kraftiga ökningen av budgetunderskottet under 1980-talet har gjort att finanspolitiken i nuvarande skede inte kan användas i stabiliseringspolitiskt syfte. Hösten 1990 slöt kongressen och presidenten en budgetuppgörelse som innebar att underskottet skulle vara utraderat i mitten av 1990-talet. Under förra och innevarande budgetår fortsätter underskottet att öka framför allt p.g.a. försämrade skatteintäkter, men från och med nästa budgetår väntas utgiftsnedskärningar samt ökade skatteintäkter till följd av konjunkturuppgången leda till en minskning av underskottet. Ambitionen att uppnå budgetbalans i mitten av 1990-talet har dock övergivits. Finanspolitiken bedöms få en kontraktiv effekt på ekonomin både 1992 och 1993. Denna förutses dock inte vara tillräckligt kraftig för att utgöra ett hot mot återhämtningen i ekonomin.

Den viktigaste drivkraften bakom återhämtningen är den privata konsumtionen, som står för hela 2/3 av totalefterfrågan. Uppgången i den privata konsumtionen möjliggörs av en ökad disponibelinkomst orsakad av såväl en bättre reallönetillväxt som högre sysselsättning. Investeringarna framför allt i bostäder men även i maskiner och anläggningar väntas också ta fart. Även här gäller dock att uppsvinget inte blir lika kraftigt som efter tidigare recessioner.

Tesen att lagercykeln skulle ha spelat ut sin roll är sannolikt felaktig. I motsats till förväntningarna var lageravvecklingen relativt kraftig under recessionen, vilket innebar att lagren var mycket låga i slutet av 1991. Den uppbyggnad av lagren som väntas ske både i år och nästa år ger betydande bidrag till efterfrågetillväxten.

Nettoexporten väntas dock dra ned tillväxten betydligt 1992 då den inhemska efterfrågetillväxten drar igång importen samtidigt som exporten fortsätter att utvecklas relativt blygsamt. Det är först 1993 - då återhämtningen i världsekonomin väntas ha kommit igång på allvar - som exporten kommer upp i samma expansionstakt som importen. Dollarn är i dagsläget mycket konkurrenskraftig och med nuvarande växelkurser vinner USA sannolikt marknadsandelar både 1992 och 1993.

Sammantaget väntas tillväxten uppgå till omkring 2% 1992 och 3 1/2% nästa år. Inflationen väntas dämpas till 3 3/4% i år för att nästa år åter öka till 4 1/4%.

Japan

Efter en inledningsvis mycket stark BNP-tillväxt, mattades aktiviteten markant under återstoden av 1991. Effekter av en relativt lång period av ekonomisk-politisk stramhet samt en restriktiv kreditgivning från bankerna resulterade i en avmattning av de privata investeringarna, främst bostadsinvesteringar, som föll under loppet av året. För helåret 1991 dämpades tillväxten till preliminärt 4 1/2% från 5,6% 1990. Den lägre ekonomiska aktiviteten väntas fortgå under större delen av 1992, och först under slutet av året väntas ekonomin återgå till en stabil icke-inflationsdrivande tillväxt på ca 3 1/2%.

Pris- och kostnadstrycket i ekonomin avtog i takt med att aktiviteten mattades. Även det tidigare ansträngda läget på arbetsmarknaden lättade något, med resultatet att löneutvecklingen dämpades. Den lugnare inhemska efterfrågetillväxten resulterade också i att handels- och bytesbalansöverskottet ökade kraftigt under loppet av 1991. Under senare delen av förra året stagnerade importen. Ytterligare bidragande orsaker till denna utveckling var en förbättring av bytesförhållandet samt stora vinsthemtagningar i början av året från japanska bolag i utlandet.

Penningpolitiken var fortsatt stram fram till mitten av 1991, då den avtagande produktionstillväxten och inflationstrycket skapade utrymme för en lättnad. Den dämpade tillväxten bidrar till en fortsatt avtagande prisökningstakt under loppet av 1992 och 1993. Förutsättningar skapas då för ytterligare lättnader av penningpolitiken, även om detta utrymme bedöms vara begränsat. Fortfarande är läget på arbetsmarknaden relativt stramt, varför en alltför kraftig penningpolitisk lättnad kan resultera i ett förnyat inflationstryck. Sänkta räntor kan vidare resultera i en försvagning av yenen och därmed ytterligare späda på det redan växande överskottet i utrikeshandeln, vilket ur ett handelspolitiskt perspektiv inte vore önskvärt för den japanska regeringen. Även inom finanspolitiken, som under de senaste åren varit inriktad på att konsolidera de statliga finanserna, är utrymmet relativt begränsat att stimulera ekonomin.

Flera faktorer talar för att ekonomin kommer fortsätta att utvecklas svagt ytterligare en tid. Lönsamheten inom industrin försämrades påtagligt under senare delen av 1991, och inga större förbättringar väntas redan under innevarande år. Det tydliga sambandet i Japan mellan näringslivets investeringar och företagens vinstutveckling talar således för en fortsatt avmattning av investeringarna. Det försämrade vinstläget i industrin medför sannolikt också att de för löneutvecklingen så viktiga bonusutbetalningarna kommer att reduceras. Detta i kombination med en lägre sysselsättningstillväxt talar för att också den privata konsumtionen, som står för ca 60 procent av totalefterfrågan, kommer att dämpas. Den samlade inhemska efterfrågan väntas därför utvecklas svagt under 1992.

Nettoexporten väntas bidra till BNP-tillväxten under hela prognosperioden. Lägre inhemsk efterfrågan dämpar importtillväxten, samtidigt som exporten gynnas av den inledda återhämtningen i de anglosaxiska länderna samt en rad kontinentaleuropeiska länder. Under slutet av 1992 bör effekterna av redan genomförda och eventuellt ytterligare penningpolitiska lättnader resultera i en svag återhämtning av den privata konsumtionen och investeringarna. Sammantaget innebär detta att BNP beräknas växa med ca 2 1/2% i år och 2 3/4% 1993. Inflationen väntas uppgå till 2 1/2% respektive 2% i år och nästa år.

Västeuropa

De flesta länder i Västeuropa — med undantag för Storbritannien, Finland och Sverige — har erfarit en relativt mild konjunkturavmattning främst beroende på en stark export till den tyska marknaden. Den positiva handelseffekten har dock till viss del motverkats av att de länder som är

anslutna till växelkurssamarbetet inom EMS har tvingats ansluta sig till den tyska centralbankens restriktiva penningpolitik. Under 1992 och 1993 förutses tillväxten återhämtas i de flesta europeiska länder. Den tidigare starka draghjälpen från den tyska ekonomin minskar dock allt eftersom aktiviteten i den tyska ekonomin avtar, vilket innebär att återhämtningen blir relativt svag. För OECD-Europa förutses en BNP-tillväxt på drygt 2% 1992 och ca 2 1/2% 1993

Totalproduktionen i *västra Tyskland* beräknas ha ökat med drygt 3% 1991. Bakom den snabba tillväxten låg en kraftigt ökad efterfrågan från östra Tyskland. Som ett resultat av den starka inhemska efterfrågan ökade importen markant under året och tillsammans med en vikande exporttillväxt ledde detta till att bytesbalansen — för första gången sedan början av 1980-talet — uppvisade ett underskott.

Inflationen ökade till närmare 4,5% efter halvårsskiftet 1991 beroende på högre indirekta skatter, men även därför att den underliggande inflationen steg. Gällande löneavtal har inneburit genomsnittliga lönehöjningar på ca 7%. Kraven inför de förestående avtalsförhandlingar pekar mot fortsatt rätt betydande löneökningar.

Under sommarmånaderna och början av hösten 1991 visade allt fler konjunkturindikatorer på att en avmattning var på väg i Tyskland. Industriproduktionen växte långsammare och den inhemska orderingången dämpades radikalt. Enkätundersökningar — som visar företagens förväntningar om den framtida ekonomiska utvecklingen — signalerade pessimism. Exporten bromsades upp, framför allt p.g.a. konjunkturavmattningen i Europa. Under de sista månaderna 1991 ökade emellertid orderingången till utlandet något.

I augusti 1991 höjde Bundesbank både diskontot och Lombardräntan. Centralbanken fastställde under förra året också en snävare tillväxtram för penningmängden (M3). Förra året uppgick statens nettoupplåning till ca 65 miljarder D-mark, men regeringen avser att minska upplåningsbehovet till 50 miljarder D-mark 1992 och till 30 miljarder D-mark 1994. I syfte att minska budgetunderskottet och för att anpassa sig till övriga EG-länder har regeringen lagt fram förslag om att höja momsen från 14% till 15% den 1 januari 1993.

Sammantaget väntas den ekonomiska tillväxten att dämpas till drygt 2% både 1992 och 1993. Ekonomin kommer fortsatt att belastas hårt av kostnaderna för att bygga upp de östra delarna. Vidare får Tyskland inte samma draghjälp från utlandet som under den internationella konjunkturuppgången i mitten av 1980-talet, beroende på att återhämtningen i omvärlden blir svagare och på att investeringarna inte väntas öka lika kraftigt som vid tidigare internationella konjunkturvändningar.

Inflationen beräknas att uppgå till ca 4% 1992 och 3 3/4% 1993. I takt med att konjunkturen dämpas är det troligt att lönutvecklingen kommer att lugna ner sig. Å andra sidan innebär den föreslagna momshöjningen 1993 en ökning av konsumentpriserna med 3/4 procentenhet.

I östra Tyskland beräknas bottenläget nu vara nått, även om en bred återhämtning kan dröja. En faktor som skulle kunna försena återhämtningen är att lönerna inte har någon realistisk koppling till produktivitet-

en, vilket därmed försämrar konkurrenskraften. Detta kan försvåra omställningen av företagen och kommer sannolikt att öka arbetslösheten ytterligare.

Den *franska* ekonomin återhämtade sig gradvis under 1991 efter nedgången i samband med Gulf-krisen. Industriproduktionen har ökat sedan andra kvartalet i fjol. Den ekonomiska tillväxten väntas fortsätta att tillta under första hälften av 1992, varefter den förutses ha nått potentiell nivå. Återhämtningen leds av en stark nettoexport samt en ökad privat konsumtion. En fördelaktig utveckling av enhetsarbetskostnaden bidrog under 1991 till stora marknadsandelsvinster för den konkurrensutsatta sektorn och nettoexporten gav ett stort bidrag till BNP-tillväxten. Denna utveckling antas fortsätta under första hälften av 1992. I takt med att importefterfrågan i Tyskland avtar samtidigt som den inhemska efterfrågan i Frankrike ökar kan bidraget från nettoexporten till efterfrågetillväxten väntas avta. Den inhemska efterfrågan kommer att stimuleras av stigande realinkomster i hushållen, en återhämtning av sysselsättningen samt en uppgång av de privata investeringarna.

Det övergripande målet för den ekonomiska politiken har även i lågkonjunkturen varit inflationsbekämpningen. Trots lågkonjunkturen minskade underskottet i de offentliga finanserna under fjolåret till ca 1,5% av BNP. Både budgetunderskottet och statsskulden i relation till BNP ligger under genomsnittet för OECD-länderna. Det penningpolitiska manöverutrymmet begränsas av deltagandet i ERM. Trots att förtroendet för den franska penningpolitiken ökat under senare år och inflationen är bland de lägsta inom EG, tvingades Frankrike följa den tyska räntehöjningen hösten 1991. Fortsatt höga realräntor utgör den viktigaste hämmande faktorn för en återhämtning av de privata investeringarna. Fortfarande är den höga arbetslösheten det överskuggande problemet i fransk ekonomi. Konjunkturnedgången ledde snabbt till en ökning av arbetslösheten från redan höga ca 9% till ca 10%. BNP väntas växa med ungefär 2 1/2% 1992 och knappt 3% 1993. Konsumentpriserna antas stiga med knappt 3% per år under prognosperioden.

I *Storbritannien* har nedgången i totalproduktionen, som inleddes andra halvåret 1990 och som fortsatte första halvåret 1991, planat ut. Den förväntade återhämtningen har dragit ut på tiden men mot slutet av 1991 kunde en svag ökning av produktionen noteras. En stor del av återhämtningen kan dock tillskrivas att oljeproduktionen — efter en tids stagnation — åter börjat expandera.

Sedan inträdet i ERM i oktober 1990 sänktes basräntan — det främsta penningpolitiska instrumentet i Storbritannien — successivt från 15% till 10,5% hösten 1991. Nedgången skedde i takt med att inflationen dämpades. Penningpolitiken kan dock fortfarande anses vara stram. Realräntan ligger kvar på en historiskt sett hög nivå. En hög realränta i kombination med ett mycket lågt kapacitetsutnyttjande i industrin samt en fortsatt strävan bland företagen att minska sin höga skuldsättning antas fortsätta att verka dämpande på de privata investeringarna. Dessa förutses sålunda falla ytterligare under första hälften av 1992 för att mot årets slut åter börja öka.

Återhämtningen av den ekonomiska tillväxten förutses vara ledd av den privata konsumtionen. Konsumtionen stimuleras av såväl en svag ökning av hushållens realinkomst som en viss nedgång av sparkvoten. Under 1991 slöts löneavtal på successivt lägre nivåer inom alla sektorer i ekonomin framför allt beroende på den snabbt försämrade situationen på arbetsmarknaden samt den markanta dämpningen av inflationen. Också pundets inträde i ERM bidrog troligen till förväntningar om lägre framtida inflation. Löneökningarna väntas fortsätta dämpas 1992, dock inte i samma omfattning som inflationen varför en real löneökning förutses. Uppgången av hushållens reala inkomster begränsas emellertid av att sysselsättningen sannolikt fortsätter att minska.

Styrkan i den konsumtionsledda återhämtningen hänger samman med utvecklingen av hushållens sparkvot. Med en stabilisering av arbetsmarknadsläget minskar ett av de osäkerhetsmoment som bidrog till uppgången i sparandet under perioden 1988-1991. Dessutom har räntenedgången minskat hushållens skuldbörda. Sammantaget innebär detta att en viss nedgång av sparkvoten sannolikt inträffar under prognosperioden.

Under 1991 gav nettoexporten ett positivt bidrag till efterfrågetillväxten till följd av minskad import och svagt ökande export. I konjunkturåterhämtningen förutses detta slå om till ett negativt bidrag. Ökningen av privat konsumtion består främst av en uppgång av konsumtionen av varaktiga konsumtionsvaror för vilka importbenägenheten är hög. Vidare torde den cykliska uppgången i varulager bidra till nettoimporten genom sitt stora importinnehåll. Sammantaget väntas BNP öka med knappt 2% 1992 och ca 3% 1993. Inflationen, mätt i detaljhandelsledet, förväntas uppgå till 3 - 3 1/2% under prognosperioden.

Norden

I de nordiska länderna är det utvecklingen i Finland som markant avviker från övriga OECD-området. Recessionen har blivit betydligt kraftigare än tidigare förutsett. Förra året föll BNP med ca 5%. Under förutsättning att tillväxten i OECD-området vänder uppåt som förväntat och med beaktande av den devalvering av finska marken som har skett och de låga löneavtal som träffats kan en exportledd återhämtning av konjunkturen förutses i år och nästa år. I Danmark och Norge förutses en fortsatt gynnsam produktionstillväxt, till vilken inhemsk efterfrågan bidrar i ökande grad under prognosperioden.

I huvudsak ljusa utsikter gäller för den *danska* ekonomin fram till 1993. Efter flera år av fallande privat konsumtion och investeringar ökar nu den inhemska efterfrågan. Utrikeshandeln fortsätter att bidra till produktionsutvecklingen. Sammantaget väntas BNP växa med 2 1/2% 1992.

Industriinvesteringarna väntas öka med drygt 6% i år och ännu mer 1993. Även den privata konsumtionen förutses öka de närmaste åren. Hushållssparandet faller och kan rent av bli negativt 1993. Det samlade privata sparandet sjunker däremot endast obetydligt.

Stora produktivitetsförbättringar medför att den ökande aktivitetsnivån

endast leder till en obetydlig ökning av sysselsättningen. Arbetslösheten i Danmark förutses därmed ligga kvar på ca 10% av arbetsstyrkan.

Prisutvecklingen har varit gynnsam de senaste åren, och konsumentpriserna steg med endast 3% 1991. Denna utveckling väntas bestå under prognosperioden och Danmark har fortsatt en av de lägsta inflationstakterna i västvärlden. En viktig orsak till detta är låga lönekostnadsökningar, en stigande effektiv kronkurs och sänkta punktskatter. Resultatet är en fortsatt förbättring av den internationella konkurrenskraften.

Det budgetförslag som lagts fram för 1992 innebär en stram finanspolitik i syfte att minska budgetunderskottet, konsolidera överskottet i bytesbalansen och hålla kostnadsökningarna lägre än i omvärlden. Såväl offentlig konsumtion som investeringar faller. Stor vikt fästs vid ansträngningarna att åstadkomma förändringar i arbetslöshetsersättningen, *dagpengesystemet*. Olika förslag finns för att genom reformer på detta område bidra till större flexibilitet på arbetsmarknaden. I nuläget bedöms inflationstakten börja stiga redan vid en arbetslöshet kring 8%. Bl.a. som följd av den höga arbetslösheten uppvisar statsfinanserna fortsatt ett underskott motsvarande 1% av BNP. Den samlade offentliga sektorns underskott avtar emellertid och väntas bli eliminerat 1993.

Externbalansen fortsätter att förbättras. Danmarks starka exportframgångar, framför allt på den tyska marknaden, ledde till att bytesbalansen 1990 uppvisade ett överskott för första gången sedan 1960-talet. Överskottet i handels- och bytesbalansen väntas stiga ytterligare under prognosperioden. Exporten förutses vinna marknadsandelar då konkurrenskraften stärks genom den låga kostnadsutvecklingen och produktivitetsförbättringar. Tillväxtbidraget från nettoexporten förutses dock minska eftersom även importen ökar.

Danmark bedöms få en BNP-tillväxt på 3% nästa år, huvudsakligen genererad av den inhemska efterfrågan. Arbetslösheten väntas börja avta tidigast 1993.

Den *finska* ekonomin har på kort tid gått in i en djup recession. Utvecklingen är en följd av den överhettning som rådde i slutet av 1980-talet då efterfrågan vida översteg produktionen, externbalansen försämrades och räntenivån steg. Hela ekonomin drabbades av en rekyl efter den tidigare kraftiga högkonjunkturen och totalproduktionen började falla i slutet av 1990. Utöver urholkad konkurrenskraft har Finlands export dessutom kraftigt reducerats genom bortfallet av huvuddelen av sovjetexporten. Detta har väsentligt förstärkt recessionen. Den dramatiska försämringen av det ekonomiska läget ledde under hösten 1991 — trots den tidigare knytningen av marken till ecu — till ett försvagat förtroende för den finska marken och stora valutautflöden. Den 15 november devalverades marken med 12,3%. Därefter slöts ett inkomstpolitiskt avtal som innebar en frysning av de nominella lönerna under 1992.

Inhemsk efterfrågan minskade 1991 med över 6%, med dramatiska fall både för privat konsumtion och investeringar. Sammantaget gav detta ett fall i BNP på 5%. Devalveringen och inkomstuppgörelsen stärker väsentligt Finlands konkurrenskraft. I år väntas de inhemska efterfrågekomponenterna fortsätta att falla, men en kraftig förbättring av nettoexporten bidrar till att stoppa fallet i BNP.

Sysselsättningsläget har försämrats lika dramatiskt som produktionen. Minskningen har varit störst i tillverkningsindustrin och byggnadssektorn. Efterfrågan på arbetskraft fortsätter att falla även under 1992. Trots att utbudet av arbetskraft sjunker något beräknas antalet arbetslösa i år till i genomsnitt 250.000, motsvarande 10% av arbetskraften.

Regeringen Ahos ekonomiska politik riktas i stor utsträckning mot strukturella problem. Den konkurrensutsatta sektorn ska stärkas för att möta den europeiska integrationen. Effektiviteten på marknaderna ska förbättras genom ökad konkurrens och minskade regleringar.

Finanspolitiken för 1991 hade en expansiv effekt. Statsfinanserna har försämrats kraftigt och uppvisar stora underskott. Minskade skatteintäkter och ökade utgifter för bl.a. arbetslöshetsskydd väntas i år leda till ett nettofinansieringsbehov på 40 miljarder mark. För att begränsa budgetunderskottet ingår ett stort antal besparingsförslag samtidigt som intäkterna ökas genom bl.a. höjning av miljöskatter och införande av reseskatt.

Den låga aktivitetsnivån har avsevärt dämpat inflationstrycket i den finska ekonomin. Att konsumentprisernas ökningstakt 1991 i genomsnitt nådde 4% beror till viss del på avgiftsökningar. Som en följd av framför allt höjda importpriser p.g.a. devalveringen väntas inflationstakten öka till 5,5% 1992.

Minskningen av östexporten samt en nedgång i efterfrågan på viktiga västmarknader medförde en volymnedgång på 8% för den finska exporten 1991. Kraftigt minskad inhemsk efterfrågan på investeringsvaror och varaktiga konsumtionsvaror har dock bidragit till ett ännu större fall i importen, varför handelsbalansen visar ett överskott. Väsentligt förbättrad konkurrenskraft i kombination med växande efterfrågan på västmarknaderna väntas leda till att varuexportens volym stiger med 7% 1992 samtidigt som importen fortsätter att falla.

1993 kommer förbättringen i konkurrenskraft att ge en exportledd BNP-tillväxt på 3%. En viss förbättring av sysselsättningsläget kan väntas mot slutet av 1993.

Konjunkturen i *Norge* tog inte fart enligt förväntningarna. Visserligen ökade totala BNP med omkring 2 3/4% 1991, men det var exporten från och investeringar i olje- och skeppsnäringarna som stod för merparten av tillväxten. Trots en kraftig ökning av hushållens disponibla inkomst stagnerade den privata konsumtionen. Hushållen använde pengarna till att betala av sina skulder i stället för att konsumera. Den främsta anledningen till detta var troligen de försämrade avdragsmöjligheterna för ränteutgifter i och med genomförandet av skattereformen i år. Tillsammans med en svag investeringsefterfrågan ledde detta till att tillväxten i fastlandsekonomin stannade vid ca 3/4% 1991.

Förväntningarna är nu att tillväxten i fastlandsekonomin ska komma i fas med den i "off-shore" under 1992 och uppgå till ungefär 2 1/2%. Hushållens skuldkonsolidering väntas nu vara över och ökningen av disponibelinkomsten kan åter användas till konsumtion. Försöken att med hjälp av en kraftig expansion av finanspolitiken — som inleddes 1989 — stimulera ekonomin förväntas slutligen få effekt. Den ekonomisk politiska

strategin har samtidigt lett till en kraftig ökning av budgetunderskottet, vilket förutses uppgå till 24,5 mdr norska kronor 1992.

Nästa år väntas fastlandsekonomin expandera snabbare än den totala BNP, 2 3/4% respektive 2 1/4%, beroende på en fortsatt hög privat konsumtion och stora investeringar.

Den långa perioden av dämpad efterfrågan i fastlandsekonomin har bidragit till en gradvis nedgång i inflationen. Förra året ökade konsumentpriserna med ca 3 1/2%, vilket var mindre än för OECD-länderna i genomsnitt. Efter en marginell uppgång till 3 3/4% 1992 väntas inflationen åter sjunka till ca 3 1/4% 1993.

3 Utrikeshandel

Den internationella lågkonjunkturen under förra året var särskilt djup på några av Sveriges viktigaste exportmarknader. Detta bidrog till att den svenska varuexporten minskade 1991. Tunga branscher inom svensk verkstads- och basindustri har drabbats hårt. Industrins konkurrenskraft förbättras emellertid i år och 1993 enligt prognoserna, vilket tillsammans med en högre marknadstillväxt gör exportens framtidsutsikter ljusare. Den inhemska lågkonjunkturen har lett till att importen minskat betydligt kraftigare än exporten. Handelsbalansen har därmed förbättrats avsevärt. Detta har också lett till en markant förbättring i bytesbalansen.

3.1 Exporten

Konkurrenskraft och marknadsandelar

Exportföretagens konkurrenskraft försämrades påtagligt under andra hälften av 1980-talet. Medan konkurrentländernas totala exportvolym för bearbetade varor steg med drygt 34 % under perioden 1985-1989 uppgick motsvarande ökning för Sverige till knappt 20 %. Exportpriset steg under samma period ca 9 % mer på svenska än på konkurrentländernas produkter.

Marknadsandelsutvecklingen kan inte enbart förklaras av det relativa prisläget. Strukturella faktorer som sammanhänger med exportens produkt- och ländersammansättning inverkar också på utvecklingen. Jämfört med konkurrentländerna har Sverige en större andel produkter från basindustrin i exporten, 23 % jämfört med drygt 13 % för OECD.

Tabell 3:1 Varuexportens produkt- och ländersammansättning 1991
Andelar av total varuexport i procent

Produktinriktning		Länderinriktning	
Skogsvaror	18,8	Norden	21,5
Mineralvaror	10,3	EG exkl. Danmark	48,8
Kemivaror	9,3	Österuropa	2,2
Energivaror	3,7	Nordamerika	9,1
Verkstadsvaror	47,2	Latinamerika	1,7
varav		DAEs i Sydostasien	2,6
metallvaror	3,4	Japan	2,1
maskiner	16,4	Mellanöstern	3,1
elektroprodukter	10,7	Afrika	1,4
vägfordon	12,6	Övriga länder	7,5
Övriga varor	10,7		

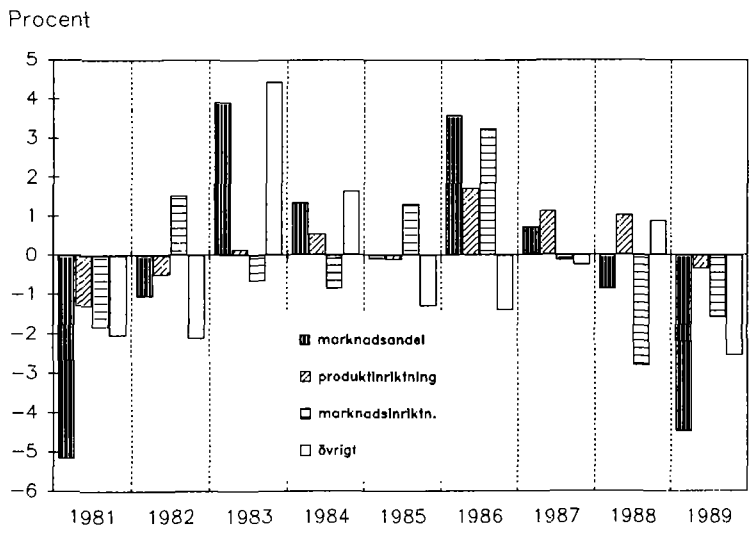
Anm.: Med *Sydostasiatiska DAEs* avses här Hongkong, Singapore, Sydkorea och Taiwan.
Källa: Statistiska centralbyrån.

Den allt svagare efterfrågan under de senaste åren i USA, Storbritannien och Norden har dragit ned den svenska exporten. Det faktum att en stor del av vår export går till Norden har missgynnat Sverige. Ett motsatt förhållande rådde åren 1985 och 1986 i samband med en relativt god efterfrågetillväxt i Norden.

Marknadsandelsutvecklingen kan schematiskt fördelas på de tre ovan nämnda faktorerna, dvs. bidraget från produkt- och länderinriktning samt konkurrensläge. Konkurrensfaktorn kan beräknas som skillnaden mellan den faktiska marknadsandelsutvecklingen och en tänkt utveckling där både exportens länder- och produktinriktning varit lika med konkurrentländernas. "Konkurrensfaktorn" blir därmed en restpost, som innehåller övriga faktorer som påverkar marknadsandelen, dvs. kostnadsläge, relativpriser, marknadsföring, produktutveckling, service m.m., men även faktorer som påverkar utbudet. Exempelvis bidrog den överhettning som uppstod i svensk ekonomi åren 1988 och 1989 till andelsförluster.

I diagram 3:1 sammanfattas Sveriges marknadsandelsutveckling under 1980-talet för tillverkningsindustrin på världsmarknaden. Marknadsandelen är beräknad som den svenska exportens värdeandel av 18 OECD-länders exportvärde. Andelsförlusterna 1988 förklaras främst av en ogynnsam marknadsinriktning, medan både produktinriktning och konkurrensfaktor gav ett positivt bidrag. 1989 bidrog samtliga faktorer till ökade marknadsandelsförluster, men konkurrensfaktorn spelar störst roll. Motsvarande beräkning för de följande åren saknas, men den ogynsamma marknads- och produktinriktningen har fortsatt under innevarande lågkonjunktur. Det negativa bidraget från konkurrensfaktorn bör däremot ha avtagit eftersom relativprisökningen från 1984 upphörde 1990 och relativpriset väntas därefter minska ytterligare.

Diagram 3:1 Sveriges marknadsandel för tillverkningsindustrin på världsmarknaden uppdelad på produkt- och länderinriktning samt övriga faktorer (konkurrensläge m.m.)

Källa: SINDCOM (Närings- och teknikutvecklingsverkets databas).

Finansdepartementets prognos över Sveriges export av bearbetade varor görs vanligtvis huvudsakligen utifrån uppgifter om importen av dessa varor till de 14 OECD-länder som är våra viktigaste marknader. Marknadstillväxten för bearbetade varor inom dessa 14 OECD-länder beräknas bli endast ca 1% 1991. 1992 bedöms ökningstakten bli knappt 5% och 1993 drygt 6%, vilket kan sägas vara en relativt svag återhämtning. Under högkonjunkturen 1984-1986 växte marknaden i genomsnitt med drygt 10% per år.

Tabell 3:2 Exportmarknadstillväxt, relativa priser, marknadsandelar och export av bearbetade varor
Procentuell förändring

	1989	1990	1991	1992	1993
Exportmarknadstillväxt					
14 OECD-länder	6,2	4,8	1,1	4,8	6,3
Totalt	7,0	5,1	1,5	5,1	6,8
Priser					
14 OECD-länders importriser, SEK	3,9	2,7	1,7	2,7	3,0
Svenska exportpriser	6,1	2,0	2,4	2,4	2,9
Relativpris	2,1	-0,7	0,7	-0,3	-0,1
Marknadsandelar, volym					
14 OECD-länder	-5,2	-3,6	-4,3	-2,5	-1,2
Totalt	-5,0	-4,1	-3,3	-2,5	-1,4
Exportvolym					
14 OECD-länder	0,7	1,0	-3,2	2,2	5,0
Totalt	1,7	0,8	-1,9	2,6	5,4

Anm.: Exportmarknadstillväxt avser en sammanvägning av importökningen av bearbetade varor i olika länder. Som vikter har använts ländernas andelar som mottagare av svensk export av bearbetade varor. OECD-ländernas importpriser vägs samman på motsvarande sätt.
Källor: OECD, konjunkturinstitutet och finansdepartementet.

Mot bakgrund av den osäkerhet som råder om den internationella utvecklingen finns det skäl att befara att marknadstillväxten för svensk export kan bli betydligt lägre än prognosticerat. En sämre marknadstillväxt skulle innebära att återhämtningen i svensk ekonomi skulle gå långsammare, i synnerhet om uppgången i ekonomin väntas bli exportledd. Om marknadstillväxten för bearbetade varor i år blir en procentenhet lägre än beräknat kan den totala varuexporten beräknas bli 0,6 procentenheter, varuimporten 0,3 procentenheter och BNP 0,2 procentenheter lägre.

Marknadstillväxten kan också beräknas som förändringen i OECD-ländernas exportvolym för bearbetade varor till världsmarknaden. Om Sveriges totala export av bearbetade varor sätts i relation till detta marknadstillväxtmått erhålls ett alternativt mått på marknadsandelen, se tabell 3:3. Med detta sätt att räkna växte de svenska marknadsandelarna på världsmarknaden snabbare under perioden 1982-1984. Världsmarknadsandelsförlusterna därefter var inte heller lika stora som förlusterna på OECD-marknaden fram till 1987. Därefter uppstod med undantag för 1991 större andelsförluster räknat på världsmarknaden totalt än på

OECD-marknaden. Det ser alltså ut som om Sveriges exportprodukter fått allt svårare att hävda sig på världsmarknaden jämfört med exporten från de största konkurrentländerna. Andelsförlusterna på OECD-marknaden 1991 var också betydande.

Tabell 3:3 Alternativ beräkning av exportmarknadstillväxt, marknadsandelar och export av bearbetade varor
Procentuell förändring

	1989	1990	1991	1992	1993
Exportvolym totalt					
14 OECD-länders export	8,0	4,9	1,9	6,0	7,5
Sveriges export	1,7	0,8	-1,9	2,6	5,4
Sveriges marknadsandel, volym					
Andel av 14 OECD:s export	-5,8	-3,9	-3,7	-3,2	-2,0

Anm.: Exportmarknadstillväxt avser en sammanvägning av 14 OECD-länders exportökning för bearbetade varor totalt. Som vikter har använts ländernas betydelse som konkurrenter till svensk export.
Källor: OECD, konjunkturinstitutet och finansdepartementet.

Svensk varuexport

Prognosen över den svenska varuexporten utgår från metoden att beräkna marknadstillväxt, relativpriser, marknadsandelar och export enligt tabell 3:2. Den mycket svaga marknadstillväxten 1991 medförde att svensk export av bearbetade varor minskade med nära 2% i volym. Marknadsandelsförlusterna blev totalt sett emellertid inte lika stora som under 1990.

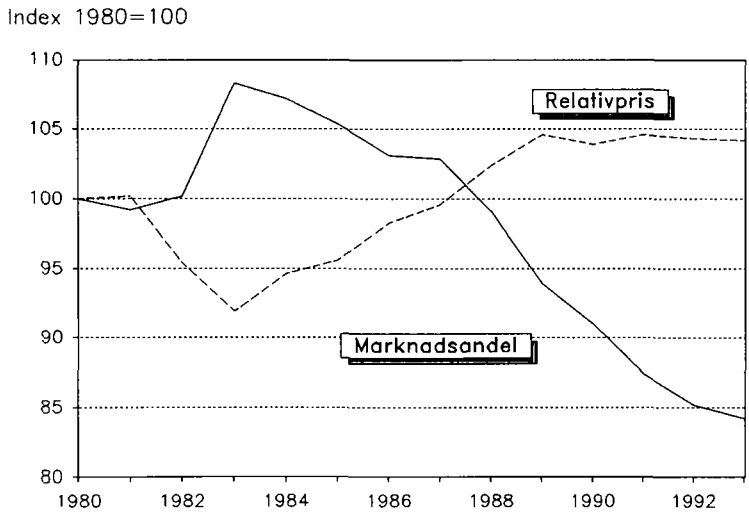
Under de närmast följande åren beräknas marknadsandelsförlusterna för svensk exportindustri successivt avta. En viktig orsak till förbättringen är att den tidigare uppgången i Sveriges exportpris relativt konkurrentländerna under perioden 1984-1989 brutits. Förutom att exportindustrin pressade sina priser under 1990 gynnades den av att konkurrentländernas valutor effektivt apprecierades mot den svenska kronan med nära 2%, främst till följd av dollarns nedgång och D-markens uppgång. 1991 deprecierades kronan konkurrensvägt med knappt 1% (valutakurserna är låsta rent tekniskt med genomsnittskurserna för november 1991 under resten av prognosperioden). Genomsnittskurserna för bl.a. den kanadensiska och amerikanska dollarn samt japanska yenen steg 1991 jämfört med 1990, medan ecu-relaterade valutor sjönk.

Från 1991 till 1992 beräknas Sveriges relativpris för bearbetade varor minska något. En låg kostnadsökning i industrin ger möjlighet till en återhållsam prisutveckling. Industrins vinstmarginal väntas ändå öka. Även 1993 bedöms exportpriset stiga relativt långsamt, i ungefär samma takt som för konkurrentländerna. Vinstmarginalerna beräknas öka något mer 1993 än 1992.

Den relativprissänkning som nu sker är betydligt mindre jämfört med den som möjliggjordes genom devalveringarna i början av 1980-talet, då

det svenska exportpriset för bearbetade varor under åren 1982-1983 sänktes med sammanlagt drygt 8% i förhållande till importpriset till 14 OECD-länder. Den kraftiga relativprissänkningen bidrog starkt till att exportindustrin kunde vända de tidigare marknadsandelsförlusterna till vinster. Industrins marknadsandelar på OECD-marknaden ökade med drygt 9% i volym under åren 1982-1983.

Diagram 3:2 Marknadsandel och relativpris för Sveriges export av bearbetade varor till 14 OECD-länder

Källor: Konjunkturinstitutet och finansdepartementet

Sveriges totala varuexport minskade med 1 1/2% 1991. I år beräknas varuexporten öka med knappt 2% och med nära 4 1/5% 1993. Förutom en ökad marknadstillväxt, beror uppgången på stärkt konkurrenskraft och därmed avtagande marknadsandelsförluster.

Tabell 3:4 Export av varor

	Mdr kr.	Volymutveckling procent per år			Prisutveckling procent per år		
	1990	1991	1992	1993	1991	1992	1993
Bearbetade varor	283,9	-1,9	2,6	5,4	2,4	2,4	2,9
Fartyg	3,2	-26,2	10,5	2,8	7,7	7,6	8,4
Petroleumprodukter	9,1	5,0	7,0	0,0	2,8	1,5	1,7
Övriga råvaror	43,6	0,0	-4,7	0,9	-9,5	4,0	9,7
Summa varor	**339,8**	**-1,5**	**1,9**	**4,4**	**0,7**	**2,6**	**3,9**
Alternativ uppdelning:							
Basindustriprodukter	81,6	0,7	1,3	2,7	-5,7	0,8	6,8
Verkstadsprodukter exkl. fartyg	170,0	-3,5	2,8	6,2	3,4	3,0	2,5
Övriga varor	88,2	0,0	0,8	3,1	1,8	3,2	3,6

Anm.: Basindustri omfattar gruvor, sågverk, massa- och pappersindustri samt järn-, stål- och metallverk.
Källor: Statistiska centralbyrån, konjunkturinstitutet och finansdepartementet.

Verkstadsindustrins export minskade kraftigt 1991, med ca 3 1/2% i volym. I år beräknas efterfrågan successivt förbättras och exportvolymen för dessa varor öka med drygt 2 1/2%. Nästa år beräknas den ta fart ordentligt i samband med den snabbare marknadstillväxten och förbättrade konkurrenskraften, och öka med drygt 6%.

För basindustrin beräknas exportvolymen öka långsammare än för verkstadsindustrin. Från en volymökning med knappt 1% förra året, beräknas exporten stiga med drygt 1% i år och med knappt 3% 1993.

3.2 Importen

Mot slutet av 1989 dämpades den svenska varuimporten. Nedgången förstärktes under 1990. Första halvåret 1991 minskade varuimporten med nära 8% i volym jämfört med motsvarande period 1990. En nedgång inträffade för i stort sett samtliga varukategorier, men särskilt för investerings- och insatsvaror samt personbilar. Undantag utgör importen av energivaror, dagligvaror samt fartyg, vilka ökade.

Importen av bearbetade varor föll 1991 betydligt kraftigare än vad den slutliga efterfrågan indikerar. Detta hänger delvis samman med att den kraftiga lageravveckling som gjordes under året höll tillbaka importen. Denna förklaring är dock inte tillräcklig. Inte heller den importvägda efterfrågan, med lagerförändringen inkluderad, tydde på att importfallet skulle bli så stort. En förklaring kan då vara att importandelen under överhettningsåren drevs upp till mycket höga nivåer genom de kapacitetsrestriktioner som förelåg för den inhemska produktionen. När dessa restriktioner sedan bortföll i nedgångsfasen återgick importandelen till mer normala nivåer. I ett sådant skede skulle importen falla snabbare än den importvägda efterfrågan. Under 1992 och 1993 väntas lageromslaget bli positivt och därmed istället bidra till en starkare importtillväxt.

Tabell 3:5 Import av varor

	Mdr kr.	Volymutveckling procent per år			Prisutveckling procent per år		
	1990	1991	1992	1993	1991	1992	1993
Bearbetade varor	255,4	-7,2	1,2	3,7	0,4	1,7	2,4
Fartyg	3,8	43,0	-35,4	-5,8	3,5	6,6	8,7
Råolja	17,0	-1,5	3,7	0,0	-13,3	2,8	0,0
Petroleumprodukter	10,9	-4,5	4,5	3,2	-2,5	4,0	1,7
Övriga råvaror	36,6	-5,4	0,8	1,6	4,0	4,1	5,2
Summa varor	**323,7**	**-5,7**	**1,0**	**2,9**	**-0,3**	**1,9**	**2,9**
Alternativ uppdelning:							
Basindustriprodukter	38,8	-4,4	2,7	0,9	-7,3	4,1	5,5
Verkstadsprodukter exkl. fartyg	148,9	-9,1	1,0	3,4	-0,1	1,9	2,3
Övriga varor	136,0	-2,9	0,4	3,3	2,0	1,5	2,5

Anm.: Basindustri omfattar gruvor, sågverk, massa- och pappersindustri samt järn-, stål- och metallverk.
Källor: Statistiska centralbyrån, konjunkturinstitutet och finansdepartementet.

För helåret 1991 föll varuimporten med nära 6%. För i år och 1993 beräknas emellertid importen öka, med 1% resp. knappt 3%. Importen av varor från basindustrin minskade med ca 4 1/2% 1991, varor från verkstadsindustrin med ca 9% och från övrig industri med ca 3%. Importen av verkstadsprodukter beräknas öka med 1% i år och med drygt 3% nästa år, i samband med framför allt stigande produktion och export.

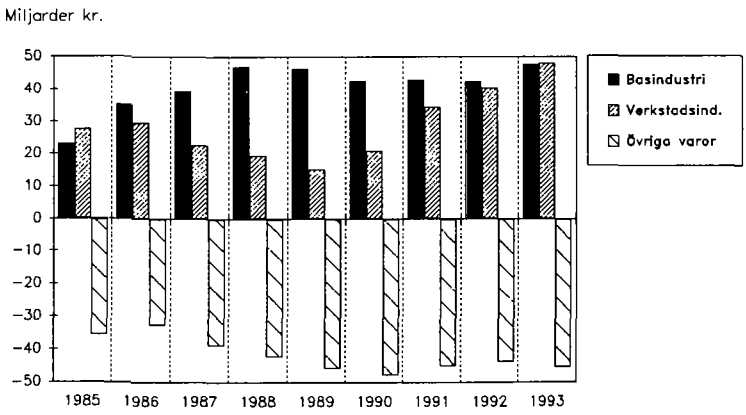
Importpriset för bearbetade varor steg svagt under 1991. Medan importpriserna på papper och papp resp. järn- och stålvaror minskade låg importpriset för verkstadsprodukter i stort sett stilla. I år beräknas importpriset för bearbetade varor stiga med nära 2%. Till uppgången bidrar prishöjningar för så gott som samtliga bearbetade varor utom papper och papp, som bedöms ligga ungefär stilla. Nästa år bedöms importpriserna för bearbetade varor stiga med ca 2 1/2%.

3.3 Bytesbalansen

Handelsbalansen för basindustri- samt verkstadsprodukter har varit positiv under 1980-talet, medan den för övriga varor visat underskott. Basindustrin har ökat sitt positiva bidrag medan verkstadsindustrins bidrag minskat. Förhållandet är annorlunda under prognosperioden 1992-1993, då främst verkstadsindustrin beräknas bidra till en förbättring i handelsbalansen. Denna utveckling hör samman med basindustrins, inte minst skogsindustrins, fortsatta problem med överkapacitet och ökad konkurrens.

Sveriges handelsbalans visade 1991 preliminärt ett överskott på drygt 31 miljarder kr. vilket är mer än dubbelt så mycket som för 1990. Förbättringen hänför sig så gott som helt till volymutvecklingen. Den förbättrade handelsbalansen medförde att underskottet i bytesbalansen minskade från ca 35 miljarder kr. 1990 till knappt 19 miljarder kr. 1991.

Diagram 3:3 Sveriges handelsbalans uppdelad på bas- och verkstadsindustrins produkter samt övriga varor

Källor: Konjunkturinstitutet och finansdepartementet

Utvecklingen i avkastningsnettot bidrog också starkt till en bättre utveckling i bytesbalansen. Kapitalavkastningen visar visserligen fortsatt stort underskott, men det beräknas växa i avsevärt lägre takt, vilket främst förklaras av utvecklingen i räntenettot. Detta försämrades med drygt 13 miljarder kr. 1990 mot omkring 6 miljarder kr. 1991. Underskottet beräknas fortsätta att stiga under de närmaste åren, men i ännu lägre takt. Det hör framför allt samman med att den räntebärande skulden till utlandet inte ökar lika mycket som tidigare, vilket förklaras bl.a. av att de svenska direktinvesteringarna utomlands mattades betydligt under 1991. Visserligen beräknas räntenettot försämras ett par miljarder snabbare 1993 än 1992, men detta kan delvis förklaras av att en omläggning av lån skett till länder med högre räntenivå i samband med att kronan knöts till ecun. Investeringarna kan också väntas öka, och därmed ränteutgifterna, då konjunkturuppgången tar fart 1993.

Under första halvåret 1991 genererade de svenska direktinvesteringarna inkl. återinvesterade vinstmedel ett utflöde på 35 miljarder kr. netto, varav hela 24 miljarder i januari. Under resten av året var utflödet mycket mindre. Dessutom gjordes stora desinvesteringar, dvs. vissa utländska dotterbolag eller produktionsenheter avyttrades och företagen omstrukturerades. Å andra sidan ökade de utländska direktinvesteringarna i Sverige kraftigt, och uppgick till nära 35 miljarder kr. netto under första halvåret 1991, (vilket till stor del förklaras av Tetra Paks köp av Alfa-Laval). Det här innebär att de utländska direktinvesteringarna i Sverige i stort sett balanserade det svenska direktinvesteringsutflödet. Mönstret under de senaste åren då utlandsinvesteringarna genererade betydande underskott bröts alltså 1991. 1990 uppgick nettoutflödet för direktinvesteringarna till ca 70 miljarder kr.

De lägre svenska direktinvesteringarna utomlands kan förklaras av flera faktorer, som den kraftigt försämrade lönsamheten i framför allt industrin i Sverige, den internationella konjunkturnedgången, ränteutvecklingen m.m. En betydligt lugnare investeringsfas tycks ha inletts globalt sett förra året. Utländska direktinvesteringar i Sverige kan ändå komma att öka de närmaste åren. Inflödet kan t.o.m. överstiga utflödet för direktinvesteringar under de närmaste åren. För detta talar bl.a. att det blir lättare för utländska företag att köpa svenska företag sedan den nya förvärvslagstiftningen trädde i kraft 1 januari 1992. Den förutsedda förstärkningen av näringslivets konkurrenskraft, genom lägre lönekostnadsökningar och högre produktivitetstillväxt, borde vidare medföra en förbättring av näringsklimatet och därmed stimulera utländska investeringar i Sverige.

Tjänstebalansen bidrog också till att förbättra bytesbalansen 1991. Underskottet i resevalutanettot ökade inte lika mycket som tidigare, mycket p.g.a. den kraftiga nedgången i resandet i början av året i samband med kriget vid Persiska viken. Resandet har även generellt sett dämpats jämfört med tidigare. Det hör samman med den svaga privata konsumtionen och det växande sparandet, men sannolikt också med ökad återhållsamhet med resekostnaderna inom näringslivet. Resevalutainkomsterna har minskat mycket kraftigt, vilket också hör samman med

lågkonjunkturen, men också med relativprishöjningen på svenska turisttjänster. I år och nästa år beräknas underskottet i resevalutanettot försämras med knappt en miljard kr. per år. Underskottet i nettot för övriga tjänster minskar också jämfört med 1990. Importen av provisions- och försäljningstjänster samt entreprenader föll kraftigt 1991 i samband med den svaga inhemska efterfrågan. Med den något gynnsammare konjunkturen i år och 1993 väntas utgifterna åter öka och nettot för övriga tjänster försämras något.

Överskottet i handelsbalansen beräknas öka till drygt 49 miljarder kr. 1993. Förutom återhämtningen i varuexporten väntas en fortsatt relativt svag uppgång i inhemsk efterfrågan bidra till ett högre överskott. Underskottet i bytesbalansen minskar till drygt 9 miljarder kr. 1993, vilket motsvarar ca 0,5% av BNP.

Så sent som för ett år sedan visade prognosen över bytesbalansen för 1992 ett underskott uppgående till omkring 4% av BNP, dvs. omkring -60 miljarder kr. Då beräknades överskottet i handelsbalansen bli betydligt svagare, omkring 13 miljarder kr. Underskottet i tjänstebalansen beräknades bli ca 7 miljarder kr. djupare, främst p.g.a. ett större underskott i resevalutanettot. Avkastningsnettot beräknades bli drygt 12 miljarder kr. sämre. De stora prognosmissarna var framför allt att den kraftiga dämpningen i importen, utlandsresandet samt direktinvesteringarna utomlands inte förutsågs.

Tabell 3:6 Bytesbalans
Miljarder kr.

	1989	1990	1991	1992	1993
Bearbetade varor	26,2	28,5	47,1	54,4	64,4
Råolja och petroleumprodukter	-14,8	-18,8	-14,8	-15,8	-16,2
Övriga råvaror	5,8	7,1	3,5	1,4	3,0
Fartyg	-1,3	-0,6	-3,1	-0,9	-0,6
Korrigeringspost	-1,3	-1,3	-1,3	-1,3	-1,3
Handelsbalans	**14,6**	**14,8**	**31,3**	**37,8**	**49,3**
Sjöfartsnetto	9,0	9,5	9,6	10,5	11,1
Övriga transporter	2,4	1,6	3,6	3,0	3,4
Resevaluta	-15,6	-18,8	-20,0	-20,8	-21,7
Övriga tjänster	-4,4	-5,5	-2,6	-4,7	-5,0
Tjänstebalans	**-8,7**	**-13,2**	**-9,4**	**-12,0**	**-12,3**
Avkastning på kapital	-14,3	-23,2	-27,8	-28,0	-30,2
därav					
räntenetto	-27,8	-41,2	-47,1	-49,0	-52,9
återinvesterade vinstmedel	11,4	12,2	11,8	12,0	13,2
Transfereringar	-13,2	-13,5	-13,0	-15,3	-16,2
Bytesbalans	**-21,5**	**-35,1**	**-18,9**	**-17,5**	**-9,4**
Andel av BNP	-1,8	-2,6	-1,3	-1,2	-0,6

Anm.: P.g.a. avrundning summerar inte alltid delarna till totalen.
Källor: Riksbanken, konjunkturinstitutet och finansdepartementet.

4 Industrin

Den ekonomiska återhämtningen i omvärlden är svag, vilket i hög grad drabbar industrin. Lageravvecklingen fortsätter i år och industriproduktionen, som minskade med 5 1/2% 1991, väntas börja ta fart först under andra halvåret i år. Lönsamheten i industrin nådde en bottennivå förra året och beräknas nu förbättras successivt i samband med relativt låga lönekostnadsökningar och stärkt produktivitet.

4.1 Produktion och konkurrenskraft

Industrins orderingång från exportmarknaden låg kvar på en låg nivå under andra halvåret 1991 och väntas öka relativt långsamt under första halvåret i år. Ännu syns ingen förbättring i orderingången från hemmamarknaden. Drygt 90% av industriföretagen angav senast i september 1991 efterfrågeläget som främsta hindret till ökad produktion.

Förutom med den svaga efterfrågan hör den låga produktionen samman med att industrin drar ned sina färdigvarulager. Drygt 40% av industriföretagen bedömde sina färdigvarulager som för stora i september 1991. Under första halvåret 1991 skedde en ofrivillig uppbyggnad av färdigvarulagren, men under tredje kvartalet drogs lagren ned. Lageravvecklingen kommer senare än väntat, vilket också motverkar en uppgång i produktionen. Först under andra halvåret i år väntas efterfrågan från omvärlden leda till att produktionen tar fart.

Industriproduktionen minskade med drygt 10% från den senaste toppnivån första kvartalet 1989 t.o.m. andra kvartalet 1991, enligt industristatistiken. Nedgången är inte riktigt lika kraftig enligt nationalräkenskaperna, nära 9%. Prognoserna över industriproduktionen utgår från nationalräkenskaperna, som är avstämda med beräkningar av BNP från efterfrågesidan. Industriproduktionen beräknas ha minskat med 5 1/2% 1991. Den förutses minska med 1/2 % i år och öka med 3 % 1993.

Tabell 4:1 Industriproduktion
Procentuell volymförändring

	1989	1990	1991	1992	1993
Basindustri	0,2	-1,2	-2,5	0,1	2,5
Verkstadsindustri exkl. varv	3,4	-2,3	-7,0	0,3	3,5
Övrig industri	0,3	-1,9	-5,0	-1,6	2,7
Industrin totalt	**1,7**	**-2,0**	**-5,5**	**-0,5**	**3,0**

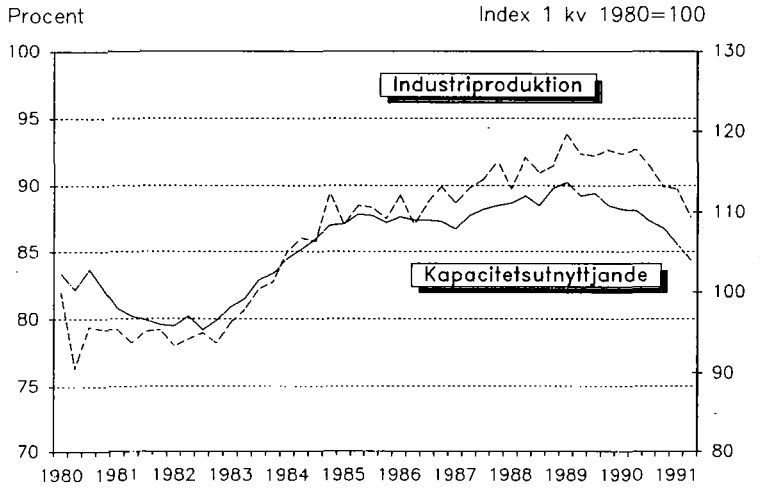
Anm.: Basindustri omfattar gruvor, sågverk, massaindustri, pappersindustri samt järn-, stål- och metallverk.
Källor: Statistiska centralbyrån, konjunkturinstitutet och finansdepartementet.

Efter devalveringarna i början av 1980-talet och i samband med den därpå följande internationella konjunkturuppgången steg industrins kapacitetsutnyttjande från bottennivån på drygt 79% 1982 till en toppnivå

första kvartalet 1989 på drygt 90%. Under samma period steg industriproduktionen med 26%. Det höga kapacitetsutnyttjandet mot slutet av perioden och den till slut mycket stora bristen på arbetskraft och produktionskapacitet ledde till överhettning - det gick inte längre att möta all efterfrågan med ökad produktion. Överhettningen ledde i sin tur till en snabbare lönekostnadsökning och prisutveckling än för de viktigaste konkurrenterna i omvärlden, vilket till stor del förklarar industrins växande marknadsandelsförluster mot slutet av 1980-talet.

Industrins kapacitetsutnyttjande minskade med ca 6 procentenheter från toppnivån i början av 1989 till andra kvartalet 1991. Under den tidigare nedgångsfasen från början av 1979 till bottennivån 1982 var motsvarande nedgång ca 7 procentenheter. Industriproduktionen under samma period föll med 9% - lika mycket som hittills under nuvarande nedgångsfas. Den senaste nedgången i kapacitetsutnyttjandet ser alltså inte avvikande ut, men den sker från en högre nivå. Industrins kapacitetsutnyttjande andra kvartalet 1991 låg 5 procentenheter över bottennivån 1982.

Diagram 4:1 Industrins produktion och kapacitetsutnyttjande

Anm.: Den vänstra skalan visar industrins kapacitetsutnyttjande och den högra industriproduktionen.
Källor: Statistiska centralbyrån och finansdepartementet

Fallet i kapacitetsutnyttjandet i verkstadsindustrin, som svarar för ca 45% av förädlingsvärdet i hela tillverkningsindustrin, från början av 1989 har varit kraftigare jämfört med nedgången under 1980-1982. Då minskade kapacitetsutnyttjandet med 7 procentenheter, medan det minskat med 8,6 procentenheter från första kvartalet 1989 t.o.m. andra kvartalet 1991. Den kraftiga nedgången tyder på att verkstadsindustrin till stor del valt att behålla ledig kapacitet för att utnyttja vid kommande konjunkturuppgång. Någon omfattande nedläggning av kapacitet tycks alltså inte ha skett. Däremot har sysselsättningen inom verkstadsindustrin minskat

kraftigt under nuvarande lågkonjunktur. I år väntas produktiviteten i verkstadsindustrin öka, medan antalet anställda fortsätter att minska.

Sysselsättningen inom industrin beräknas ha minskat med sammanlagt hela 85 000 personer under åren 1990-1991. Nedgången fortsätter i år och nästa år, med sammanlagt 58 000 personer enligt prognosen. Samtidigt beräknas produktiviteten inom industrin öka med 3,6% resp. 4,5% dessa år. Den förutsedda relativt svaga återhämtningen i efterfrågan och produktion, ger också industriföretagen möjlighet att anpassa sin kapacitet i takt med efterfrågetillväxten. Det starka sambandet mellan industriproduktion och industrins kapacitetsutnyttjande talar för att kapacitetsutnyttjandet kommer att följa med produktionen uppåt under de närmaste åren, och i ungefär samma relativt långsamma takt.

Återhämtningen i industrin kommer att underlättas av att industrins konkurrenskraft stärks. Under 1991 steg industrins lönekostnader (timlön inkl. sociala avgifter) med knappt 7% jämfört med drygt 10 1/2% året innan. Produktiviteten ökade med 1,1% 1991 jämfört med 0,8% 1990. Följaktligen höjdes arbetskostnaderna per producerad enhet med 5,7% förra året. Motsvarande ökning i konkurrentländerna 1991 uppgick till drygt 4%. Kronans effektiva depreciering med knappt 1% medförde att ökningen av enhetsarbetskostnaderna räknat i gemensam valuta blev 0,5 procentenhet högre än för konkurrentländerna.

Under 1992 beräknas industrins lönekostnader stiga med drygt 4%. Den svaga efterfrågan och det växande överskottet på arbetskraft har starkt bidragit till att bromsa löneökningstakten. Industrins produktivitet beräknas öka med drygt 3 1/2%, vilket sammantaget ger en uppgång i industrins enhetsarbetskostnader med knappt 1%, att jämföra med ca 2 1/2% i konkurrentländerna. Även 1993 beräknas den relativa enhetsarbetskostnaden minska, framför allt genom att produktivitetsökningen beräknas bli över två procentenheter större än för konkurrentländerna.

Tabell 4:2 Nyckeltal för industrin
Procentuell förändring

	1989	1990	1991	1992	1993
Lönekostnad per timme	10,8	10,6	6,9	4,2	4,0
Produktivitet	3,2	0,8	1,1	3,6	4,5
Enhetsarbetskostnad, (ULC)	7,4	9,7	5,7	0,6	-0,5
Produktivitet, 11 OECD-länder	3,5	2,6	1,6	2,3	2,3
11 OECD-länders ULC	1,7	3,8	4,3	2,6	2,4
11 OECD-länders ULC, SEK	1,2	5,6	5,2	2,6	2,4

Källor: Konjunkturinstitutet och finansdepartementet.

Den finska devalveringen med drygt 12% i mitten av november 1991 bidrog starkt till att förbättra den finska industrins konkurrensläge. Som konkurrent till svensk industri på exportmarknaden väger Finland relativt lätt med en vikt på knappt 2%, enligt konjunkturinstitutet. Givet att det finska relativpriset för bearbetade varor minskar med 6% skulle det svenska exportpriset relativt konkurrentländerna öka med endast 0,1%, vägt med KI:s vikter. Det skulle följaktligen innebära små marknads-

andelsförluster totalt sett till ett värde på under en miljard kr. på kort sikt. Därmed får den finska devalveringen en liten effekt på svensk industris konkurrensläge som helhet. Däremot är effekten större på konkurrensläget för svensk massa- och pappersindustri, som har den finska skogsindustrin som största konkurrent, med en vikt på ca 17% för exporten av massa och papper till världsmarknaden. Den finska skogsindustrin väntas i viss mån följa med i den väntade prisuppgången för skogsprodukter för att förbättra sina pressade vinstmarginaler, men kan komma att öka sina marknadsandelar genom lägre relativpriser. Finlands skogsindustri har emellertid tappat marknadsandelar i större utsträckning än Sveriges och det kan ta tid att återvinna dem.

4.2 Lönsamhet

Industrins vinstandel, dvs. driftsöverskottet brutto som andel av förädlingsvärdet, låg på omkring 30% under åren 1983-1989. Under andra halvåret 1989 började industriföretagens vinster falla. Industrins insats- och lönekostnader per producerad enhet steg snabbare än produktpriserna redan fr.o.m. 1987, och marginalerna, dvs. produktpriset dividerat med rörlig kostnad, pressades för att bromsa marknadsandelsförlusterna.

År 1990 steg lönekostnaderna per producerad enhet ännu snabbare än året innan, men uppgången i insatskostnaderna mer än halverades. Försäljningspriserna ökningstakt drogs ned kraftigt och marginalerna pressades ytterligare. År 1991 dämpades ökningstakten i både insats- och lönekostnaderna, men produktpriserna steg ännu långsammare. Industrins vinstandel beräknas ha nått en botten 1991, ungefär i nivå med 1982.

Delårsresultaten 1991 för de 600 största industriföretagen visar att resultatet efter avskrivningar som andel av omsättningen försämrades med drygt 30% och kom ned på lika låg nivå som bottennoteringen under lågkonjunkturen i början av 1980-talet. Rörelsemarginalen för de större industriföretagen sjönk preliminärt med 1,5 procentenheter 1991. Motsvarande nedgång för hela industrin 1990 uppgick till 2,6 procentenheter, vilket var lika mycket som för de största industriföretagen samma år.

Avkastningen på totalt kapital i industrin sjönk 1990 från 8% till 7,5%. Samtidigt steg den genomsnittliga skuldräntan från 5,6% 1989 till 6,1% 1990. En liknande utveckling 1991 skulle innebära att avkastningen på totalt kapital och skuldräntan skulle närma sig ungefär samma nivå, omkring 7%. Senast avkastningen på totalt kapital understeg den genomsnittliga skuldräntan var 1981.

I år beräknas industrins vinstmarginal öka något och ytterligare förstärkas 1993. Medan uppgången av insats- och lönekostnaderna blir historiskt sett mycket låga bedöms ökningstakten i produktpriserna åter stiga. Industrins vinstmarginal, dvs. produktpris dividerat med rörlig kostnad, beräknas därmed i år öka med en halv procentenhet och med ungefär det dubbla nästa år. Vinstandelen, dvs. driftsöverskottet brutto som andel av förädlingsvärdet, väntas 1993 ändå ligga under 1989 års nivå.

Tabell 4:3 Rörliga kostnader, produktpriser, marginaler per producerad enhet samt bruttoöverskottsandel
Procentuell förändring

	1989	1990	1991	1992	1993
Insatskostnad	7,6	2,8	1,6	2,2	3,6
Lönekostnad[1]	7,2	8,3	5,8	0,6	-0,5
Summa rörlig kostnad	7,6	4,4	2,9	1,7	2,3
Produktpris	7,4	3,6	1,8	2,2	3,5
Marginal	**-0,2**	**-0,7**	**-1,0**	**0,5**	**1,1**
Bruttoöverskottsandel[2]	29,5	27,1	24,5	25,8	28,5

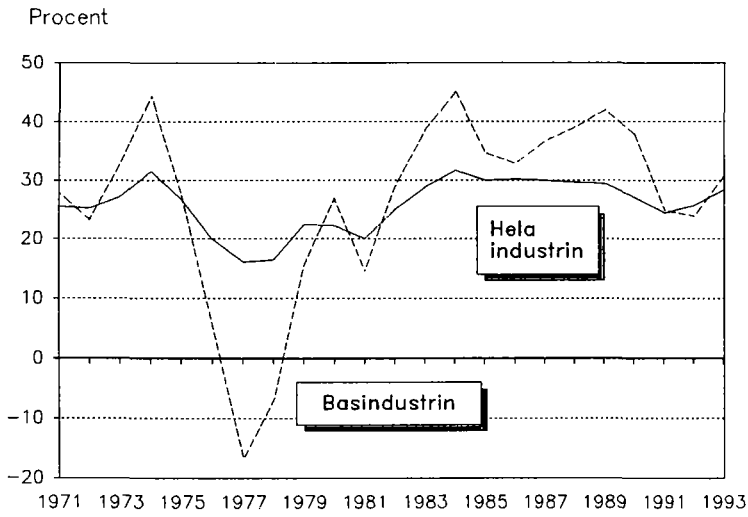
[1] Lönekostnad per producerad enhet.
[2] Som andel av förädlingsvärdet till producentpris.
Anm.: Uppgifterna avser industri exkl. petroleumraffinaderier och varv.
Källor: Statistiska centralbyrån, konjunkturinstitutet och finansdepartementet.

Utvecklingen av industrins lönsamhet under 1980-talet har avsevärt skiljt sig åt mellan olika branscher. Efter en snabb uppgång i basindustrins vinstandel åren 1982-1984 sjönk vinsterna 1985-1986 för att åter stiga under perioden 1987-1989, främst till följd av en kraftig vinstuppgång för skogsindustrin. Basindustrins vinstandel började falla 1990 och väntas nå en bottennivå i år. Skogsindustrin har problem med överkapacitet för både massa och papper. Medan efterfrågan på massa och papper från exportmarknaden haft en tendens att öka, bidrog överkapaciteten till att exportpriserna på massa sjönk 1991 med 22%. Vinstmarginalerna minskade därmed mycket kraftigt. För järn-, stål- och metallverk föll exportpriserna också under 1991 samtidigt som efterfrågan minskade, både från hemma- och exportmarknaden. Den globala avmattningen för investeringarna försämrar utsikterna för dessa delbranscher. Den väntat gynnsammare lönekostnads- och produktivitetsutvecklingen kan möjligen bidra till en successiv ljusning.

Basindustrins lönekostnad per producerad enhet beräknas i år stiga med knappt 2% och de totala rörliga kostnaderna per producerad enhet med endast lite över 1%. Produktpriset beräknas stiga ännu långsammare och vinstmarginalen för basindustrin sjunker därför något även i år. Först nästa år väntas lönsamheten förbättras inom basindustrin, främst till följd av en markant uppgång i försäljningspriserna. Vinstmarginalen väntas stiga med omkring 2 1/2 procentenheter för basindustrin totalt och vinstandelen öka från ca 24% 1992 till omkring 31% 1993.

För *verkstadsindustrin* föll produktionen med drygt 2% 1990 och med preliminärt 7% 1991. Medan produktionen steg för elektroindustrin var nedgången kraftig för maskin-, metallvaru- och transportmedelsindustrin. Den svaga efterfrågeutvecklingen för bilar och investeringsvaror har slagit hårt mot verkstadsindustrins export. Lönsamheten inom branschen försämrades kraftigt 1991. Enligt Verkstadsföreningens prognos minskade avkastningen på totalt kapital med tre procentenheter 1991 från föregående år, till 3,1% 1991. Rörelsemarginalen minskade med 2,5 procentenheter till 1,3%, vilket kan jämföras med nedgången med 1,5 procentenheter för de 600 största industriföretagen enligt delårsresultaten för 1991.

Diagram 4:2 Industrins bruttoöverskottsandel

Anm.: Med "industrin" avses här industri exkl. petroleumraffinaderier och varv.
Källor: Statistiska centralbyrån, konjunkturinstitutet och finansdepartementet.

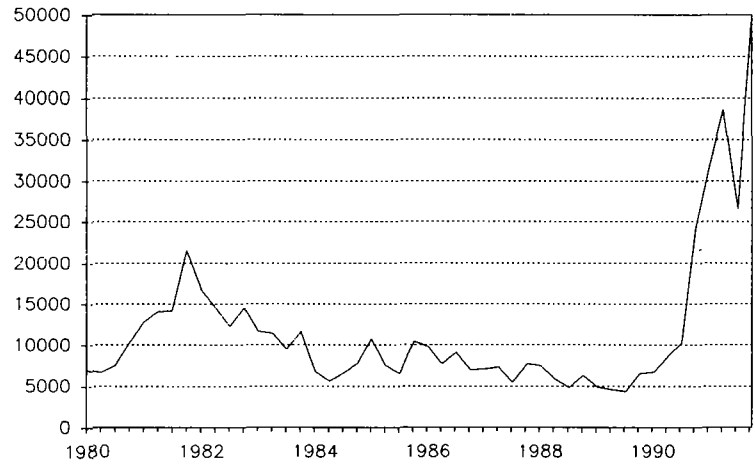
Lönsamhetsnedgången inom verkstadsindustrin var förra året kraftigast för de mindre företagen. En hög skuldsättningsgrad och hög genomsnittlig skuldränta bidrog till att avkastningen på eget kapital var negativ för företag med upp till 75 anställda.

Trots den stora nedgången för verkstadsindustrin finns nu vissa positiva tecken. Exportorderingången till branschen som helhet tycks ha bottnat och vara på väg uppåt, om än långsamt. De relativt låga lönekostnadsökningarna, den ökade produktiviteten och den därmed stärkta konkurrenskraften bidrar till en lönsamhetsförbättring. De rörliga kostnaderna väntas stiga relativt långsamt, vilket ger utrymme för en viss uppgång i vinstmarginalerna, trots fortsatt pressade produktpriser. Vinstandelen för branschen som helhet väntas stiga i år, men kommer först nästa år upp över 1990 års nivå.

5 Arbetsmarknaden

Under 1990 avtog överhettningen på arbetsmarknaden. Efterfrågan och bristen på arbetskraft minskade och under hösten och vintern började arbetslösheten att stiga. Arbetsmarknadsläget fortsatte att försvagas i snabb takt under 1991. Arbetslösheten steg starkt framför allt under det första halvåret 1991 för att sedan kvarstå på drygt 3%, vilket är samma nivå som under lågkonjunkturen i början av 1980-talet. Sysselsättningen föll däremot betydligt mer än i tidigare konjunkturnedgångar. Det kan tyda på att företagen i mindre utsträckning än tidigare håller kvar arbetskraften i väntan på kommande konjunkturuppgång. Trycket på effektiviseringar är också starkare bl.a. beroende på de krav som ställs av närmandet till EG. Att även utbudet av arbetskraft sjönk starkare än i motsvarande tidigare konjunkturfaser bromsade uppgången i arbetslösheten. Det minskade utbudet beror dels på att antalet personer i utbildning ökade, både i AMS regi och inom det reguljära utbildningsväsendet. De som utbildar sig ingår per definition inte i arbetskraften. Dels anser sig allt fler, i takt med ett försämrat arbetsmarknadsläge, inte ha några utsikter att få ett arbete och avstår därför från att söka.

Diagram 5:1 Antal varsel om uppsägningar per kvartal

Anm.: Sista kvartalet 1991 preliminärt, december prognosticerat.
Källa: Arbetsmarknadsstyrelsen.

Arbetslösheten förutses fortsätta att stiga. Ett tecken på detta är det mycket stora antal varsel om uppsägningar som noterats fr.o.m. sista kvartalet 1990. Ett problem är dock att förutsäga hur många av varslen som verkligen verkställs. År 1992 beräknas arbetslösheten stiga med 1,1 procentenheter till 3,8% som årsgenomsnitt. Det innebär en nivå på över 4,5% i början av 1993. Först under andra halvåret 1993 bedöms en mindre nedgång ske, eftersom arbetslösheten ligger sent i konjunkturfasen. Detta ger ett årsgenomsnitt på 4,5% 1993. Utbudet beräknas

fortsätta att minska 1992 och 1993 och därmed dämpa arbetslöshetsuppgången. Det är således främst efterfrågan på arbetskraft som fortsätter att sjunka. År 1992 blir sysselsättningsnedgången lika stark som i fjol medan den bromsas upp betydligt 1993. Förbättringen av BNP-tillväxten 1992 och 1993 förutses således komma från en stigande produktivitet på i storleksordningen 1,5% respektive 2%.

5.1 Sysselsättning

Efter den starka sysselsättningstillväxten under andra hälften av 1980-talet inträffade en stagnation under loppet av 1990. I början av 1991 inleddes en nedgång som har fortsatt i en accelererande takt. I genomsnitt under 1991 minskade antalet sysselsatta med 77 000 personer, eller med 1,7%, jämfört med 1990. Samtidigt minskade antalet arbetade timmar med 1,9%, vilket innebär att medelarbetstiden sjönk något. Det är dock främst en effekt av att antalet lagstadgade semesterdagar utökades med två dagar för stor del av de sysselsatta.

Sysselsättningsnedgången bestod i huvudsak av ett fortsatt fall inom den konkurrensutsatta sektorn i ekonomin. Inom de privata och offentliga konkurrensskyddade branscherna noterades en stagnation eller nedgång under loppet av 1991.

Tabell 5:1 Arbetsmarknad
Tusental personer (i åldrarna 16-64 år)

	Nivå	Förändring från föregående år			
	1990	1990	1991	1992	1993
Sysselsättning					
Jord- och skogsbruk	149	-10	-6	-6	-3
Industri	1000	-25	-60	-43	-15
Byggnadsverksamhet	313	23	-1	-22	-10
Privata tjänster	1638	26	-14	-20	0
Kommunal verksamhet	1199	16	-1	15	0
Statlig verksamhet	203	10	5	-5	-8
Totalt	**4508**	**42**	**-77**	**-81**	**-36**
Arbetskraft, totalt	4577	50	-25	-31	-4
Arbetslösa	69	8	52	50	32
% av arbetskraften	1,5	1,5	2,7	3,8	4,5

Källor: Statistiska centralbyrån (AKU) och finansdepartementet.

Den långsiktiga trenden mot minskad sysselsättning inom *jord- och skogsbruk* förutses fortsätta. Under 1991 sjönk antalet med 6 000 personer. År 1992 väntas antalet minska lika mycket, medan skogsbrukets förväntade produktionsuppgång bromsar nedgången 1993.

Inom *industrin*, som svarat för den avgjort största sysselsättningsneddragningen, fortsätter tillbakagången om än i något svagare takt. Jämfört med föregående lågkonjunktur blir raset betydligt starkare. Under 1990 och 1991 föll sysselsättningen med över 80 000 personer, vilket är ungefär lika mycket som under början av 1980-talet. Dessutom förutses

en ytterligare minskning med närmare 60 000 personer under åren 1992 och 1993. Produktiviteten ökar med 3,5% 1992 och med 4,5% 1993. Bakom denna utveckling ligger delvis motverkande krafter. Trycket på produktivitetsförbättrande åtgärder inom företagen ökar i takt med insikten att konkurrenskraften denna gång måste återställas utan hjälp av en devalvering. Denna insikt kommer bl.a. till uttryck i snabbare och kraftigare neddragning av sysselsättningen. Därmed försvinner dock i viss mån potentialen för snabba produktivitetsökningar när efterfrågan tar fart, dvs. sådana produktivitetsvinster man tidigare kunnat tillgodogöra sig genom att ha en större arbetskraftsreserv. Detta synsätt avspeglas i att produktiviteten växer nästan lika snabbt 1992 som 1993 trots en avsevärd skillnad i produktionsutveckling mellan åren.

Byggnadsverksamheten befinner sig sent i konjunkturfasen och sysselsättningen började minska först mot slutet av 1991. Byggsysselsättningen ligger nivåmässigt mycket högt i ett historiskt perspektiv, på ca 310 000 personer. Nedgången beräknas bli starkare än under förra lågkonjunkturen då sysselsättningen sjönk med 20 000 personer mellan 1981 och 1983. Bara under 1992 beräknas antalet falla med över 20 000 och med ytterligare ca 10 000 personer 1993. Denna nedgång är en effekt både av konjunkturen och oron på de finansiella marknaderna samt av en strukturell anpassning till högre boendekostnader och en mindre subventionering av byggandet.

Den allmänna försvagningen av det ekonomiska läget slår igenom också i den *privata tjänstesektorn*. Sysselsättningen avtog alltmer under loppet av 1991. Det är främst utvecklingen inom handeln som verkar neddragande. Under 1991 minskade antalet sysselsatta med i genomsnitt 0,9% och produktionen med 1/2%. Producenttjänsterna som främst följer industri- och byggsektorernas utveckling dämpades betydligt mer än konsumenttjänsterna som närmast styrs av den privata konsumtionen.

Konjunkturinstitutet publicerar sedan hösten 1990 en konjunkturbarometer också för delar av tjänstesektorn. Resultatet bör fortfarande tolkas med viss försiktighet tills längre tidsserier finns. Barometern omfattar detalj- och partihandel, åkerier och uppdragsverksamhet. Av septembermätningen framgår att aktiviteten dämpats på ett dramatiskt sätt och att lönsamheten har försämrats för samtliga delbranscher. Förväntningarna för det närmaste halvåret tyder på en fortsatt generell försvagning av konjunkturläget och inom alla delbranscher väntas antalet anställda minska.

De förväntningar som framkommer i tjänstebarometern tillsammans med bedömningen av industrins utveckling och den privata konsumtionen indikerar en fortsatt relativt svag utveckling för främst producenttjänsterna. För 1992 bedöms den totala produktionen stiga något, medan timsysselsättningen minskar med 1,5%. Utvecklingen inom den del av partihandeln som levererar till byggsektorn verkar neddragande. År 1993 beräknas produktionen stiga starkare, samtidigt som timsysselsättningen förutses vara oförändrad. Prognosen innebär en produktivitetsökning med ca 2% båda åren. Det bör dock betonas att mätningarna av produktiviteten inom tjänstesektorn är ytterst osäkra. Produktivitetsdelegationens

slutsats är att produktivitetsökningen i delar av tjänstesektorn sannolikt underskattas p.g.a. att statistiken inte förmår fånga in kvalitetshöjningar.

En stagnation av sysselsättningen inom den *kommunala sektorn* inträffade under loppet av 1991. År 1992 förutses den kommunala sysselsättningen stiga med 15 000 personer. Att expansionen beräknas bli så pass stark beror på att antalet personer i beredskapsarbete och inskolningsplatser i kommunal regi förutses stiga markant.

Sysselsättningen inom *staten* har enligt AKU börjat falla. Genomsnittet för året steg ändå med ca 5 000 jämfört med 1990. Det beror dock på statistiska mätfel. Den troliga utvecklingen är en oförändrad nivå jämfört med 1990. Neddragningen av administrationen innebär att den statliga sysselsättningen förutses minska 1992 och 1993.

Sammanfattningsvis fortsätter neddragningen av den totala sysselsättningen under 1992 och 1993. I stort sett samtliga branscher berörs av tillbakagången. Nedgången bromsas under 1993, då en vändning i produktionen förutses. Totalt sett beräknas sysselsättningen minska med ca 80 000 personer 1992 och med ca 35 000 personer 1993. Nedgången är ett resultat av såväl konjunkturläget som av ett strukturellt omvandlingstryck.

Tabell 5:2 Produktion och sysselsättning i timmar
Årlig procentuell förändring

	1987	1988	1989	1990	1991	1992	1993
Näringslivet							
Produktion	3,4	2,7	2,8	0,6	-2,4	0,7	1,8
Sysselsättning	1,7	1,7	1,7	0,0	-2,8	-3,0	-0,8
Produktivitet	1,7	0,9	1,1	0,5	0,5	2,3	2,6
Industri							
Produktion	2,5	2,3	1,7	-2,1	-5,5	-0,5	3,0
Sysselsättning	1,6	0,5	-0,6	-2,8	-6,5	-4,0	-1,4
Produktivitet	0,8	1,9	2,3	0,8	1,1	3,6	4,5
Privata tjänster							
Produktion	5,0	3,8	2,6	2,2	-0,5	0,4	2,2
Sysselsättning	2,8	3,1	3,0	1,4	-1,1	-1,5	0,1
Produktivitet	2,1	0,7	-0,4	0,8	0,6	2,0	2,0
Offentliga tjänster							
Produktion	0,8	0,7	2,1	1,3	0,2	1,1	0,0
Totalt							
Produktion	2,6	2,3	2,4	1,1	-1,3	-0,3	1,4
Sysselsättning	1,4	2,4	1,5	0,8	-1,9	-1,8	-0,6
Produktivitet	1,2	-0,1	0,9	0,3	0,6	1,6	2,0

Källor: Statistiska centralbyrån, konjunkturinstitutet och finansdepartementet.

Produktiviteten utvecklades svagt under 1990. Även 1991 var ett svagt år i detta hänseende då produktiviteten steg med ca 0,5%. År 1992 förutses den öka med ca 1,5% och 1993 med ca 2%. Att utvecklingen är relativt blygsam i ett historiskt perspektiv hänger som tidigare nämnts samman med den starka sysselsättningsanpassningen. Därmed skulle potentialen för ett uppsving i produktiviteten när produktionen väl kommer igång också vara mindre än vid motsvarande konjunkturlägen

bakåt i tiden. Dessutom väntas efterfrågetillväxten bli relativt blygsam framöver, vilket gör det svårare att frigöra en produktivitetspotential.

Medelarbetstidens utveckling är ytterligare en faktor som påverkar sysselsättningen. Under 1991 sjönk medelarbetstiden, främst p.g.a. det utökade antalet semesterdagar. År 1992 beräknas medelarbetstiden vara oförändrad för att 1993 stiga något. Det svaga ekonomiska läget gör det svårt att realisera den ökning av medelarbetstiderna som skattereformen uppmuntrar till på sikt. Ett ökat antal permitteringar med korttidsvecka inverkar också, liksom en växande tendens till kortare deltidsarbete. Utbildningsvikariatens införande verkar också neddragande i och med att den ordinarie personal som ersätts av personer omfattade av utbildningsvikariat registreras som frånvarande. Det finns dock ett antal faktorer som verkar i andra riktningen. Arbetsgivarperioden i sjukförsäkringen som införs fr.o.m. den 1 januari 1992, de ökade satsningarna på rehabilitering inom sjukförsäkringsområdet samt det aviserade införandet av två karensdagar den 1 januari 1993 är exempel på detta.

5.2 Utbud av arbetskraft

I takt med produktionsuppgången, och den därmed sammanhängande starka efterfrågan på arbetskraft under senare delen av 1980-talet, steg också antalet personer i arbetskraften markant. Under loppet av 1990 avtog ökningstakten och under 1991 inleddes en nedgång som gradvis accelererade. Befolkningen ökade med 26 000 personer enligt AKU, varför ett minskat arbetskraftsdeltagande svarade för hela nedgången. Bakom nedgången av arbetskraftsdeltagandet ligger ett markant fall bland de yngre åldersgrupperna och särskilt då för unga kvinnor. Bland de äldsta i arbetskraften noterades däremot en svag uppgång. Det totala arbetskraftsutbudet dämpdes av flera skäl. Antalet personer i arbetsmarknadsutbildning steg samtidigt som antalet platser i det reguljära utbildningsväsendet utökades. Därtill kommer ett minskat intresse för att aktivt söka arbete då utsikterna att få ett arbete är små. Utvecklingen av antalet latent arbetssökande enligt AKU bekräftar detta. Under 1991 nästan fördubblades antalet till ca 65 000 personer, varav de flesta är ungdomar.

I och med att arbetsmarknadsläget fortsätter att försämras väntas också utbudet av arbetskraft minska, framförallt 1992, då också ökningen av arbetsmarknadspolitiska åtgärder verkar neddragande. År 1992 beräknas antalet personer i arbetskraften minska något mer än under 1991, med ca 30 000, medan en oförändrad nivå förutses 1993. År 1992 och 1993 beräknas befolkningen öka med ca 20 000 personer per år. Ett fortsatt fall i arbetskraftsdeltagandet orsakar således minskningen av antalet i arbetskraften. År 1993 beräknas det relativa arbetskraftstalet ha fallit till ca 82,5%. Det innebär en nedgång med över 2 procentenheter jämfört med 1989, då deltagandet var som högst. Att arbetskraftsdeltagandet överhuvudtaget sjunker, vilket det inte gjort i tidigare lågkonjunkturer, hänger troligen samman med den historiskt mycket höga nivå som uppnåddes under föregående högkonjunktur. Dessutom har sannolikt trycket från ett ökat arbetskraftsdeltagande bland kvinnor avtagit i och med att kvinnornas arbetskraftsdeltagande närmat sig männens.

Tabell 5:3 Relativa arbetskraftstal för olika åldersgrupper
Årsmedeltal 1990 och förändring i procentenheter

		Nivå	Förändring från föregående år					
		1990	1988	1989	1990	1991	1992	1993
16-19 år,	män	47,7	0,6	2,5	-0,4	-3,8		
	kvinnor	50,5	1,1	2,0	-0,8	-6,8		
20-24 år,	män	84,8	2,3	0,7	-0,2	-1,1		
	kvinnor	80,6	0,9	1,2	-1,4	-2,1		
25-54 år,	män	95,1	0,0	0,3	0,0	-0,4		
	kvinnor	91,3	0,4	0,1	0,3	-0,5		
55-64 år,	män	75,5	0,0	-0,2	0,7	0,2		
	kvinnor	66,3	0,6	-0,6	2,0	0,7		
Totalt		**84,8**	**0,6**	**0,5**	**0,3**	**-0,9**	**-0,9**	**-0,3**

Källor: Statistiska centralbyrån (AKU) och finansdepartementet.

5.3 Arbetslöshet och arbetsmarknadspolitiska åtgärder

Arbetslösheten som började stiga under 1990, från en mycket låg överhettningsnivå på 1,3% under första kvartalet, fortsatte uppåt under första halvåret 1991. Under det andra halvåret låg den öppna arbetslösheten kvar på en i det närmaste oförändrad nivå, runt 3%. Den genomsnittliga arbetslösheten för 1991 uppgick till 2,7% eller ca 120 000 personer. Det innebar en ökning med 1,2 procentenheter eller drygt 50 000 personer jämfört med 1990. Som tidigare nämnts bromsade nedgången i utbudet, ökade arbetsmarknadspolitiska insatser samt en minskad medelarbetstid uppgången i den öppna arbetslösheten.

De regionala skillnaderna i arbetslöshet minskade under föregående högkonjunktur jämfört med tidigare högkonjunkturer. Relativt sett har arbetslösheten stigit mer i storstadsområdena än i skogslänen under innevarande lågkonjunktur. Från den mycket överhettade arbetsmarknaden mot slutet av 1990 fördubblades arbetslösheten i storstadslänen under senare delen av 1991 till 2,7%. I skogslänen var samtidigt arbetslösheten 4,1%, mot 2,4% året innan.

De som främst drabbades av arbetslösheten 1991 är de grupper som traditionellt har en relativt svag ställning på arbetsmarknaden; ungdomar, invandrare och arbetshandikappade. Jämfört med tidigare nedgångar berörs också tjänstemän i större utsträckning. Bland ungdomarna uppgick arbetslösheten till 7% hos 16 - 19-åringarna och till 6% i åldersgruppen 20 - 24 år.

Efter en kontinuerlig nedgång under andra hälften av 1980-talet började antalet långtidsarbetslösa att stiga i slutet av 1990. Uppgången fortsatte 1991 med en fördubbling jämfört med 1990 och uppgick därmed till ca 20 000 personer. Som mest var antalet långtidsarbetslösa under föregående lågkonjunktur närmare 40 000 personer.

Antalet personer som skulle vilja arbeta mer än de gör började stiga redan under 1990. Uppgången har fortsatt under 1991 då närmare 250 000 personer, motsvarande över 5% av de sysselsatta, uppgav att

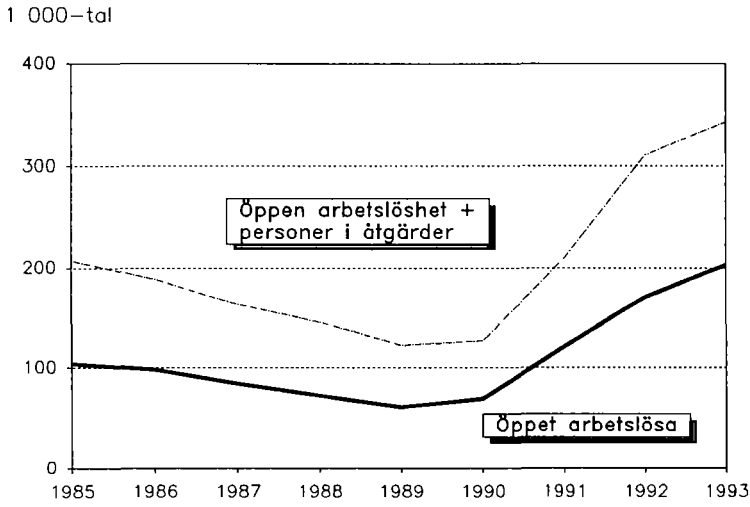
de skulle vilja arbeta mer om arbetsmarknadsläget tillät det. Enligt AMS statistik över antalet deltidsarbetslösa består dessa till ca 80% av kvinnor. En stor del av de deltidsarbetslösa finns inom hälso- och sjukvården.

Tabell 5:4 Relativ arbetslöshet i olika åldrar
Procentandel av arbetskraften i respektive åldersgrupp

	1983	1984	1985	1986	1987	1988	1989	1990	1991
16-19 år	9,2	4,3	4,1	3,6	3,6	3,1	3,1	4,5	6,7
20-24 år	4,7	5,5	5,3	5,1	4,4	3,4	2,9	3,0	5,7
25-54 år	2,2	2,0	1,8	1,7	1,4	1,2	1,0	1,1	2,1
55-64 år	2,4	2,8	2,5	2,1	1,9	1,6	1,2	1,4	1,9
Totalt	**2,9**	**2,6**	**2,4**	**2,2**	**1,9**	**1,6**	**1,4**	**1,5**	**2,7**

Anm.: Siffrorna för åren 1983-1986 har reviderats med hänsyn till omläggningen av mätmetod i AKU.
Källa: Statistiska centralbyrån.

Diagram 5:2 Arbetslösa och personer i konjunkturberoende arbetsmarknadspolitiska åtgärder 1985-1993

Källor: Statistiska centralbyrån, arbetsmarknadsstyrelsen och finansdepartementet (prognos 1991 till 1993).

Den vikande sysselsättningen innebär att arbetslösheten bedöms fortsätta att stiga under 1992 för att kulminera under första halvåret 1993 och först därefter börja avta i långsam takt. Arbetslöshetsuppgången bromsas av att utbudet faller. Arbetslösheten beräknas uppgå till 3,8% i årsgenomsnitt 1992 och stiga ytterligare till 4,5% 1993. Det innebär att arbetslösheten ökar med 50 000 personer 1992 till ca 170 000 personer. År 1993 stiger den med ytterligare ca 30 000 personer till totalt ca 200 000 arbetslösa. Jämfört med förra lågkonjunkturen innebär denna prognos att antalet arbetslösa stiger markant. Då uppgick andelen öppet arbetslösa plus andelen i konjunkturberoende åtgärder som mest till närmare 5%. Det kan jämföras med de drygt 7,5% som förutses för 1993.

De senaste åren har arbetsmarknadspolitiken fokuserats på åtgärder för att underlätta anpassningen på arbetsmarknaden. Det innebär en prioritering av utbildnings- och rehabiliteringsinsatser samt en förstärkning av platsförmedlingen. Jämfört med 1984, då antalet personer i sysselsättningsskapande åtgärder var som högst, har antalet kraftigt reducerats samtidigt som antalet som befinner sig i utbildning varit relativt oförändrat. Under 1991 förstärktes utvecklingen genom att antalet personer i utbildning gick upp mycket starkt, medan antalet personer i sysselsättningsskapande åtgärder steg i betydligt mindre omfattning. I prognosen bedöms antalet personer i arbetsmarknadspolitiska åtgärder öka med ca 50 000 personer 1992. Det totala antalet som befinner sig i konjunkturberoende åtgärder uppgår då till ca 140 000 personer, motsvarande drygt 3% av arbetskraften. För 1993 görs ett tekniskt antagande om oförändrad nivå av de arbetsmarknadspolitiska åtgärderna.

Tabell 5:5 Antal personer i arbetsmarknadspolitiska åtgärder
Tusental, genomsnitt per år

	1984	1985	1986	1987	1988	1989	1990	1991
Sysselsättnings-skapande åtgärder	93	67	53	41	31	19	15	24
– beredskapsarbete	41	24	19	17	14	10	8	11
– ungdomslag[1]/ särskild inskol-ningsplats	31	31	24	18	10	5	3	10
– avtalad inskol-ningsplats				1	2	1	2	2
– rekryteringsstöd	21	12	10	6	5	3	2	1
Arbetsmarknads-utbildning (AMU)	37	33	34	36	40	38	37	58
Utbildningsvikariat								1
Företagsutbildning[2]	2	3	4	3	3	4	6	6
Åtgärder för arbets-handikappade[3]	68	72	79	82	84	86	88	88
Totalt	**200**	**175**	**170**	**162**	**158**	**147**	**146**	**177**
Andel av arbets-kraften[4]	3,1	2,4	2,1	1,8	1,7	1,4	1,3	2,0

[1] Ungdomslagen avskaffandes den 1 juli 1989 och ersattes med särskilda inskolningsplatser.
[2] Utbildning vid permitteringshot, flaskhalsutbildning m.m.
[3] Samhall, lönebidrag, arbetsmarknadsinstitutet (AMI) och offentligt skyddat arbete.
[4] Samtliga åtgärder exkl. arbetshandikappade.
Källa: Arbetsmarknadsstyrelsen (AMS).

6 Löner och konsumentpriser

Aktivitetsdämpningen i den svenska ekonomin har fört med sig en betydande nedväxling av löneökningstakten. Skillnaden jämfört med liknande tidigare konjunkturfaser är att i stort sett samtliga lönepåverkande faktorer denna gång strävar åt ett och samma håll. Prognosen för såväl innevarande år som för 1993 är att lönerna ökar med mindre än 5%. Detta medför att de svenska lönerna stiger långsammare än i våra viktigaste konkurrentländer.

Prisökningstakten i konsumentledet avtar. Under den kommande våren förutses prishöjningarna under de senaste 12 månaderna ha avtagit till knappt 3%, från att så sent som vid årsskiftet ha legat kring 8,5%. Detta ligger också väl i linje med hushållens egna förväntningar. Prognosen för i år och nästa år innebär en ökning av konsumentpriserna med ca 2,5 resp. 3,5%. Den underliggande prisökningstakten faller från knappt 6% 1991 till ca 4% 1993.

6.1 Löner

Den snabba löneökningstakten 1990 medförde omfattande överhäng inpå 1991. Låga avtalsmässiga höjningar och en kraftigt dämpad löneglidning medförde ändå i det närmaste en halvering av löneökningstakten, från 10 till ca 5,5%. Det inkluderar också effekten av förlängd semester med 0,5%. De låga löneökningarna möjliggjordes genom en snabbt fallande aktivitetsnivå i den svenska ekonomin. Arbetslösheten steg kraftigt, vinster och priser föll och produktivitetsutvecklingen blev mycket blygsam. Lönebikostnaderna höjde emellertid, till följd av skattereformen, arbetskraftskostnaden förra året med knappt 1,5%.

De senaste årens forskning inom lönebildningen tyder på att lönerna är mycket känsliga för förändringar i framför allt arbetsmarknadsläget. Andra viktiga förklaringsfaktorer är t. ex. vinster, inflation, inflationsförväntningar och produktivitet. I diagram 6:1 och tabell 6:2 illustreras hur några av dessa variabler har utvecklats kring några olika konjunkturbottnar i den svenska ekonomin.

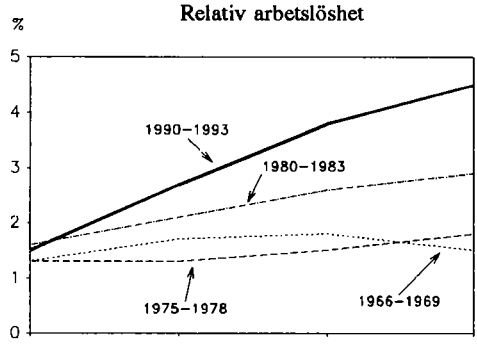
Tabell 6:1 Timlöner och arbetskraftskostnader
Årlig procentuell förändring

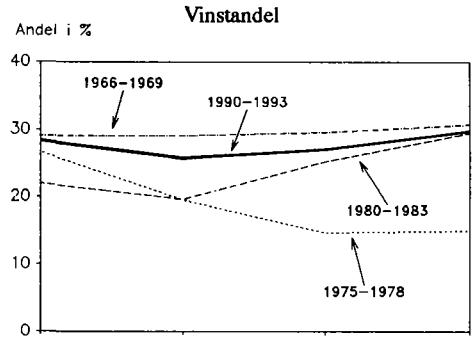
	Samtliga löntagare			Industriarbetare				
	Avtal	Löne-glid-ning	Timför-tjänst	Avtal	Löne-glid-ning	Timför-tjänst	Sociala kost-nader	Arbets-krafts-kostnader
1980	7,8	1,7	9,5	6,1	3,2	9,3	0,8	10,2
1981	6,3	2,8	9,1	5,9	4,2	10,1	0,5	10,7
1982	4,6	1,7	6,3	4,1	3,5	7,6	0,2	7,8
1983	4,6	1,9	6,5	3,8	2,9	6,7	2,4	9,3
1984	5,6	2,3	7,9	6,2	4,1	10,3	-0,1	10,2
1985	4,1	3,4	7,5	3,8	3,7	7,5	0,2	7,7
1986	6,0	2,6	8,6	3,9	3,5	7,4	0,0	7,4
1987	3,5	2,9	6,4			6,4	0,6	7,0
1988	4,2	2,3	6,5	3,4	5,0	8,4	0,0	8,4
1989	6,3	3,7	10,0	4,5	5,6	10,1	0,6	10,8
1990	6,1	3,9	10,0	2,8	6,7	9,5	1,0	10,6
1991	2,8	2,7	5,5	2,3	2,9	5,2	1,6	6,9
1992	2,9	1,6	4,5			4,5	-0,3	4,2
1993			4,0			4,0		4,0

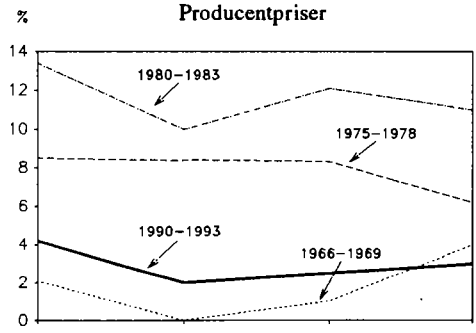
Anm.: Uppgifterna för samtliga löntagare baseras på lönesummestatistik. Uppgifterna för industriarbetare grundas på förtjänststatistik. Förtjänststatistiken har i förekommande fall kompletterats med engångsbelopp, som ej ingår i SCB:s statistik. Avtalskonstruktionen för industriarbetare 1987 omöjliggör en meningsfull uppdelning på avtal och löneglidning.
Källor: Statistiska centralbyrån, konjunkturinstitutet och finansdepartementet.

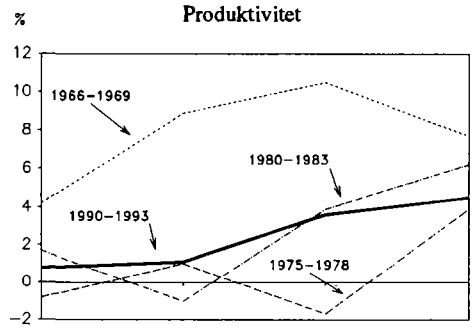
Det är slående hur förklaringsfaktorerna i den nuvarande nedgången, jämfört med andra konjunkturnedgångar, samverkar till att dämpa den nominella löneökningstakten. Detta gör att nedväxlingen sker snabbt. I absoluta tal har Sverige endast upplevt en lika kraftig förändring, mellan åren 1975 och 1976. Ett par saker bör speciellt uppmärksammas. Den avtagande produktivitetsökningen från mitten av 1970-talet medförde tillsammans med kraftigt höjda arbetsgivaravgifter en markant ökning av arbetskraftskostnaden, trots att löneökningstakten i sig avtog. Under i huvudsak samma period kom också oljeprischockerna. Resultatet blev snabbt stigande priser. Detta hindrade emellertid inte att vinsterna rasade i botten, eftersom reallönen (inkl. arbetsgivaravgifter) steg snabbare än produktiviteten. Prisökningarna förblev höga fram till mitten av 1980-talet och produktivitetsutrymmet användes till stor del till att förbättra vinsterna. Konkurrenskraften stärktes under senare delen av 1970-talet och under början av 1980-talet med hjälp av en serie devalveringar. Därmed förhindrades en kraftig uppgång i arbetslösheten men också en nedväxling av de nominella löneökningarna.

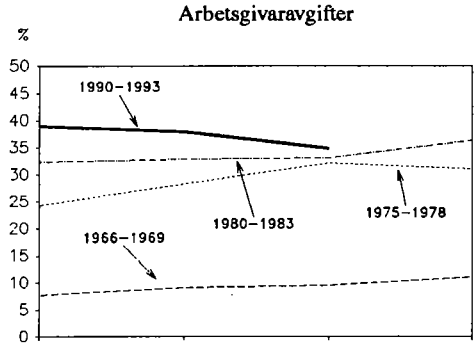
Diagram 6:1 Jämförelse av perioder med lågkonjunktur

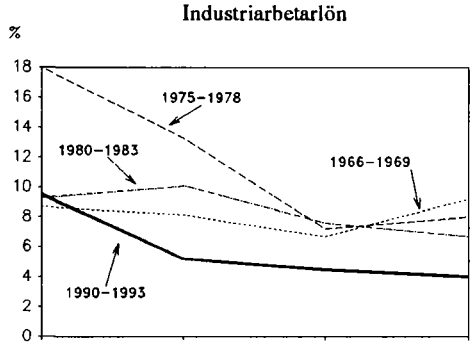

Anm.: Se tabell 6:2 för specificering av variablerna.
Källor: Statistiska centralbyrån, konjunkturinstitutet och finansdepartementet.

Tabell 6:2 Timlöner och dess viktigaste förklaringsvariabler
Utveckling under perioder med lågkonjunktur

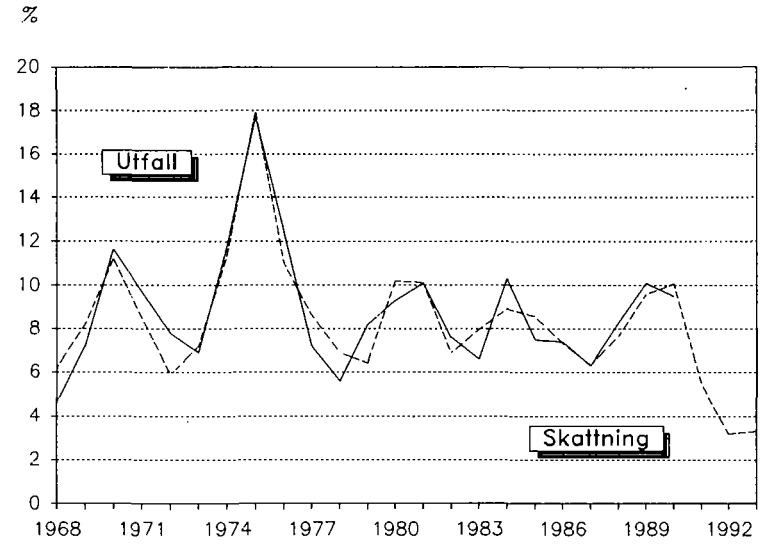
	1966	1967	1968	1969	1971	1972	1973	1975	1976	1977	1978
Arbetslöshet	1,3	1,7	1,8	1,5	2,0	2,2	2,0	1,3	1,3	1,5	1,8
Vinstandel inom industrin	29,1	29,1	29,6	30,8	25,6	24,8	26,7	26,7	19,5	14,6	14,9
KPI	6,4	4,3	1,9	2,7	7,4	6,0	6,7	9,8	10,3	11,4	10,0
NPI	5,0	3,7	0,5	2,9	2,8	6,5	6,1	9,2	10,1	10,6	11,2
PPI	2,1	0,0	1,0	4,0	2,7	4,4	11,8	8,5	8,4	8,3	6,2
Produktivitet inom industrin	4,2	8,9	10,5	7,7	7,5	5,3	7,5	-0,8	1,0	-1,7	3,9
Lagstadgade arbetsgivaravgifter	7,8	9,2	9,6	11,1	13,3	13,5	15,6	24,3	28,3	32,1	31,0
Timlön											
industriarbetare	8,7	8,1	6,7	9,2	10,5	11,8	8,1	18,0	13,3	7,2	8,0
industriarbetare exkl. arbetstidsförkortning	8,7	6,8	4,6	7,2	9,7	7,8	6,9	17,7	12,5	7,2	5,6
hela ekonomin				6,8	10,3	9,3	7,7	14,9	13,2	10,6	11,0

	1980	1981	1982	1983	1985	1986	1987	1990	1991	1992	1993
Arbetslöshet	1,6	2,1	2,6	2,9	2,4	2,2	1,9	1,5	2,7	3,8	4,5
Vinstandel inom industrin	22,0	19,6	25,3	29,5	30,6	32,3	30,9	28,4	25,8	27,1	29,8
KPI	13,7	12,1	8,6	8,9	7,4	4,2	4,2	10,4	9,5	3,2	3,5
NPI	12,3	11,0	9,6	6,6	7,0	4,2	2,8	6,6	5,6	5,4	3,9
PPI	13,4	10,0	12,1	11,0	5,5	2,0	3,1	4,2	2,0	2,5	3,0
Produktivitet inom industrin	1,7	-1,0	3,9	6,2	1,1	1,7	0,8	0,8	1,1	3,6	4,5
Lagstadgade arbetsgivaravgifter	32,4	32,8	33,1	36,3	36,5	36,4	37,1	39,0	38,0	34,8	-
Timlön											
industriarbetare	9,3	10,1	7,6	6,7	7,5	7,4	6,4	9,5	5,2	4,5	4,0
industriarbetare exkl. arbetstidsförkortning	9,3	10,1	7,6	6,6	7,5	7,4	6,3	9,5	4,4	4,5	4,0
hela ekonomin	9,5	9,1	6,3	6,5	7,5	8,6	6,4	10,0	5,5	4,5	4,0

Anm.: KPI är konsumentprisindex, NPI är nettoprisindex, PPI är producentprisindex. Arbetslöshetstalen är nivåjusterade bakåt i tiden för att överensstämma med dagens definition. Serien bör därför tolkas med viss försiktighet. Vinstandel är bruttoöverskottets andel av förädlingsvärdet. Skattereformen 1990 och 1991 medförde att underlaget för arbetsgivaravgifter breddades. År 1992 tog arbetsgivarna över ansvaret för sjukersättningen de två första veckorna, kostnadsökningen neutraliserades genom sänkt arbetsgivaravgift.
Källor: Statistiska centralbyrån, konjunkturinstitutet och finansdepartementet.

Estimeringar av löneökningstakten indikerar en blygsam löneutveckling såväl i år som 1993, se diagram 6:2. Dämpningen förklaras främst av den kraftiga uppgången i den öppna arbetslösheten samt av den låga prisökningstakten. Resultaten tyder också på att Rehnbergavtalet, med hjälp av konjunkturläget, lyckades få till stånd en något snabbare lönedämpning 1991 än vad som annars troligen hade blivit fallet. Samtidigt förefaller avtalet för 1992 ligga högt med avseende på det ekonomiska läget.

Diagram 6:2 Industriarbetarlön, utfall och skattning
Årlig procentuell förändring

Anm.: Industriarbetarlön exkl. arbetstidsförkortning.
Källor: Statistiska centralbyrån, konjunkturinstitutet och finansdepartementet.

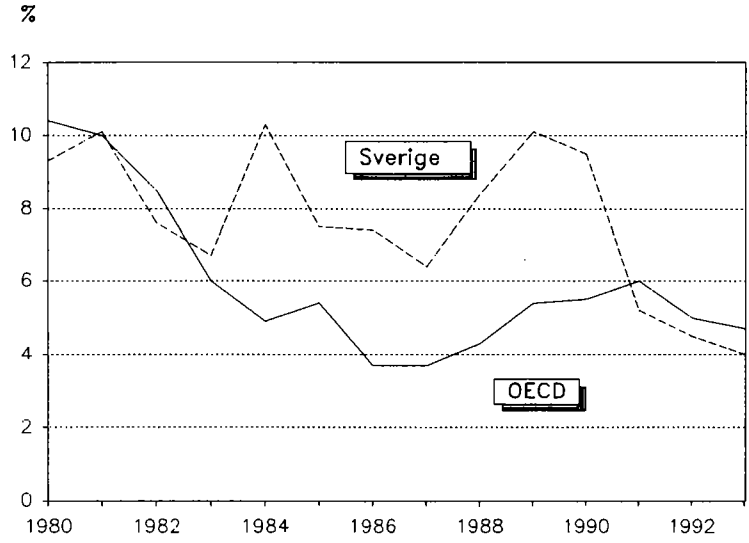
Det svenska kostnadsläget är sannolikt för högt i förhållande till produktiviteten, vilket bl.a. avspeglas i låga vinstnivåer. Företagen kan inte längre övervältra höga löneökningar på produktpriserna utan att riskera ökade marknadsandelsförluster. Detta skapar en press nedåt på reallönerna. Totalt bedöms lönerna i år och nästa år öka med 4,5 resp. 4%. Den allmänna löneavgiften slopades vid årsskiftet. Detta medför att de totala lönekostnaderna i år ökar med ca 0,3% mindre än timförtjänsten. Prognosen innebär att stora delar av produktivitetsutrymmet kommer att tas i anspråk till återuppbyggnad av företagens vinster. Reallönerna kommer ändå att kunna stiga både 1992 och 1993, såväl före som efter skatt.

Alltsedan 1983 har nominallönerna stigit snabbare i Sverige än genomsnittet för industriländerna. Huvudförklaringen torde ligga i skillnaderna i den förda ekonomiska politiken. I Sverige har full sysselsättning haft en högre och inflationsbekämpning i realiteten en lägre prioritet än i flertalet andra industriländer. Detta har manifesterats i flera devalveringar under de senaste 15 åren. En sänkning av Sveriges relativa kostnadsläge håller nu på att inträffa. Inom OECD-området ökade lönerna 1991 med 6%. Löneökningstakten dämpas även internationellt och förväntas i år och nästa år bli 5 resp. knappt 5%, vilket är något högre än i Sverige, se diagram 6:3. En god produktivitetsutveckling inom den svenska industrin medför att konkurrensläget avsevärt förbättras.

I början av nästa år löper de nuvarande avtalen på arbetsmarknaden ut. En sannolik utveckling av lönekostnaderna har beskrivits ovan. Det kan emellertid inte uteslutas att löneutvecklingen tar en annan bana. Det

kommer att finnas grupper med kompensationkrav för de låga nominella löneökningarna 1991-1992. Därtill kommer att arbetsmarknadens parter strävar åt olika håll vad gäller de framtida institutionella förutsättningarna för lönebildningen. Kombinationen av kompensationskrav och förändringar i den institutionella ramen kan medföra en besvärlig situation, som inte bara präglas av de ekonomiska förutsättningarna utan också av organisationspolitiska förhållanden.

Diagram 6:3 Nominell timlön inom industrin
Årlig procentuell förändring, nationell valuta

Anm.: OECD-länderna är sammanvägda enligt varje lands betydelse som konkurrent till Sverige på världsmarknaden.
Källor: OECD, statistiska centralbyrån, konjunkturinstitutet och finansdepartementet.

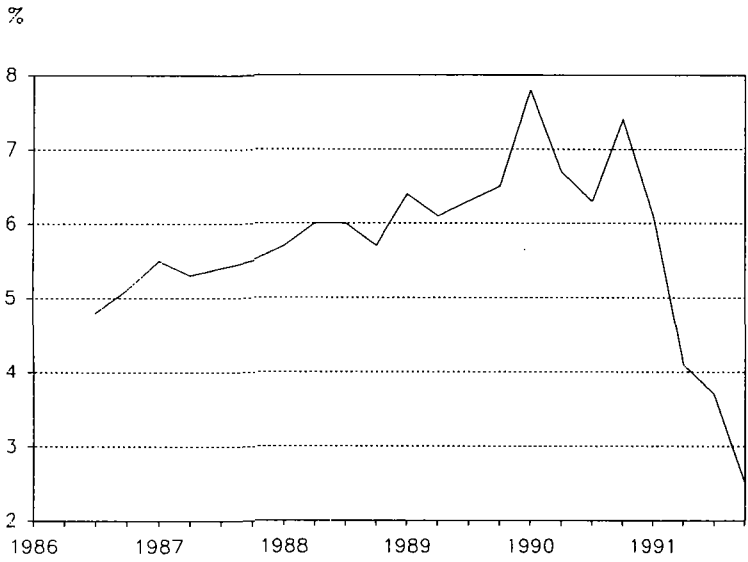
6.2 Konsumentpriser

Under loppet av 1991 ökade KPI med ca 8,5%. Skattereformen, som innebar en växling från direkt till indirekt beskattning, bidrog med 3,6 procentenheter. De underliggande priserna, NPI (konsumentprisindex exkl. indirekta skatter och subventioner), steg betydligt mindre, med ca 5,5%.

Hushållen förväntar sig att priserna under 1992 kommer att utvecklas långsamt, se diagram 6:4. Förväntningarna om allt högre prisökningar bröts i början av 1991 och har sedan dess fortsatt att sjunka. Ett liknande mönster återfinns också hos industriföretagen, där omsvängningen emellertid kom tidigare, se diagram 6:5. Inflationsförväntningarnas utveckling är väsentlig för samhällsekonomin på kort sikt. Prisförväntningarna styr då beteenden t.ex. vad gäller inköpsmönster och konsumtionens fördelning över tiden, ränteutvecklingen på obligationsmarknaden och lönsamhetsbedömningar. Detta påverkar i sin tur investeringsbeteen-

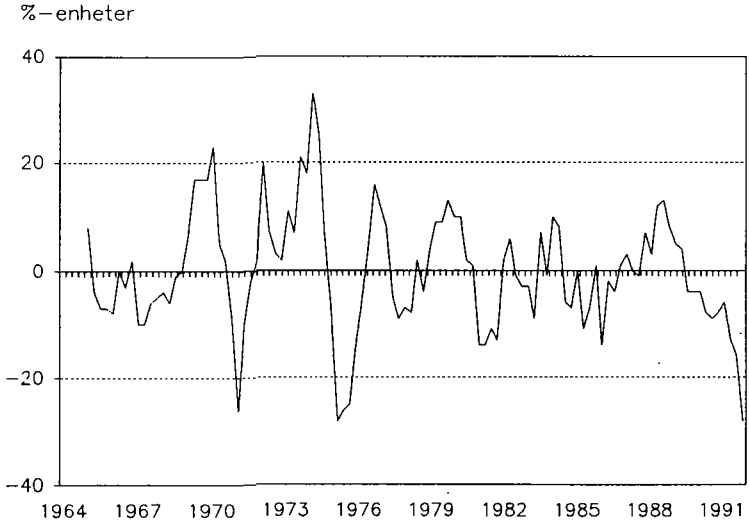
det hos ekonomins aktörer. Förväntningarna påverkar också nominallönernas utveckling och därmed också kostnadstrycket. Sverige är nu inne i en desinflationsprocess, dvs. en period med avta-gande prisökningstakt. Inflationsförväntningarna tycks vara knäckta och därmed finns också förutsättningar för en bestående nedgång i inflationstakten.

Diagram 6:4 Hushållens prisförväntningar de kommande 12 månaderna

Källa: Konjunkturinstitutet

Diagram 6:5 Industrins prisförväntningar
Förändring i planerade prisökningar på hemmamarknaden

Anm.: Befinner sig kurvan ovanför nollinjen stiger antalet företag som avser höja priserna i ökande (positiv lutning) eller avtagande (negativ lutning) takt. Det omvända gäller när kurvan befinner sig under nollinjen.
Källa: Konjunkturinstitutet

Desinflationsprocessen ger upphov till en mängd effekter på den reala ekonomin. Under nedväxlingsfasen förutses höga realräntor, vilket skärper avkastningskraven. Oförändrade eller fallande priser på reala tillgångar, t.ex. kommersiella fastigheter, har orsakat kreditförluster vilket i sin tur leder till att kreditmarknaden stramas åt ytterligare. Lägre priser på t.ex. fastigheter medför också att kostnadsgapet mellan att köpa en befintlig anläggning och nyinvestering krymper. Tillsammans leder detta till att investeringsutvecklingen hämmas och därmed också den samlade tillväxten, åtminstone på kort sikt.

De reala kostnaderna för att hålla t.ex. lager ökar också. Effekten av detta blir en svagare produktion. Ett mera utbrett prisfall kan förstärka effekterna på samhällsekonomin. Konsumtionsinköp och investeringar skjuts på framtiden i avvaktan på lägre priser. Den dämpade efterfrågan tenderar sedan i sig att förstärka ett eventuellt prisfall.

Tabell 6:3 Konsumentpriser
Årlig procentuell förändring

	1991	1992	1993
KPI dec.-dec.	**8,5**	**2,4**	**3,5**
Nettoprisindex	**5,5**	**4,0**	**3,9**
Importpriser, totalt	0,0	1,9	2,8
Oljeprodukter	-23,2	-0,6	5,5
Övrigt	1,7	2,2	2,6
Bostäder, totalt	9,3	4,2	5,0
Flerfamiljshus	11,0	6,0	6,0
Egnahem	7,7	2,4	4,1
Indirekta skatter, bidrag i procentenheter	3,4	-1,3	-0,1
Diverse taxor	8,0	8,0	7,0
Konkurrensutsatt svensk produktion	4,3	3,2	3,2
Arbetskraftskostnad i näringslivet	6,7	3,0	1,8
Vinstmarginal, bidrag i procentenheter	-0,1	0,6	0,7
KPI årsgenomsnitt	**9,5**	**3,2**	**3,5**
Nettoprisindex	**5,6**	**5,4**	**3,9**
OECD	**4,3**	**3,6**	**3,6**
Implicitprisindex	10,3	3,8	3,7
Basbelopp	32 200	33 700	34 700

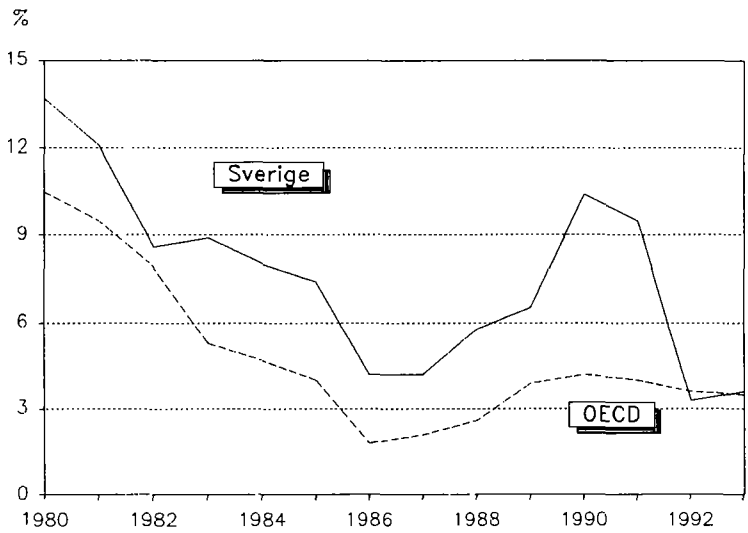
Anm.: Diverse taxor består av läkemedel, läkarvård, tandläkararvode, lotteri m.m., TV-licens, post och tele samt resor och transporter. Nettoprisindex är KPI exkl. indirekta skatter och subventioner.
Källor: Statistiska centralbyrån, konjunkturinstitutet, statens pris- och konkurrensverk samt finansdepartementet.

Konsumentprisprognosen för i år och nästa år återfinns i tabell 6:3. Arbetskraftskostnaden, som är den enskilt viktigaste förklaringsvariabeln, växer allt långsammare. Efter flera år av negativ utveckling förväntas vinstmarginalerna kunna öka måttligt, i samband med att konsumtionstillväxten åter blir positiv. Den första januari 1992 sänktes mervärdeskatten

för livsmedel, restaurang och hotell samt för inrikes persontransporter. Detta bidrar till att väsentligt dämpa inflationen i år. Nästa år avskaffas en rad olika punktskatter, på bl.a. läskedryck, konfektyr, kemiskt-tekniska preparat, kassettband och videoapparater. Samtidigt försvinner den tillfälliga sänkningen av fastighetsskatten för småhus. Skattesatsen ökar från 1,2 till 1,5% av taxeringsvärdet. Vidare föreslås nu bl.a. en neddragning av subventionerna till läkemedel, tandvård och bostadsräntor. Detta motsvarar en höjning av konsumentprisnivån totalt med mindre än 1/2%, varav merparten infaller 1993. Den underliggande prisökningstakten, NPI, faller under prognosperioden.

Inom OECD-området avtar inflationstakten i år för att sedan stabiliseras 1993. Den svenska nedväxlingen sker snabbare och redan i år förutses konsumentpriserna i Sverige öka långsammare än i industriländerna i genomsnitt, se diagram 6:6.

Diagram 6:6 Konsumentpriser
Årlig procentuell förändring

Anm.: OECD-länderna är sammanvägda efter varje lands betydelse som konkurrent till Sverige på världsmarknaden.
Källor: OECD, statistiska centralbyrån och finansdepartementet

En implicit prisindex för privat konsumtion (IPI) framkommer ur nationalräkenskapernas redovisning av den privata konsumtionen. Vikterna i IPI speglar den aktuella konsumtionssammansättningen, till skillnad från KPI som baseras på föregående års värden. Under såväl 1990 som 1991 resulterade skattereformen i omfattande relativprisförändringar i konsumentledet, vilket påverkade hushållens konsumtionsval. I år differentieras mervärdeskattesatsen. Detta tillsammans med andra förskjutningar av konsumtionssammansättningen, t.ex. bilkonsumtionen, och differensen mellan prisutvecklingen för lägenhets- och egnahemsboende i KPI förklarar de relativt stora skillnaderna mellan IPI och KPI såväl 1990, 1991 som 1992.

7 Hushållens ekonomi och privat konsumtion

De senaste två åren ökade hushållens realt disponibla inkomster starkt, medan den privata konsumtionen stagnerade. Hushållens sparkvot steg med inte mindre än 7 procentenheter mellan 1989 och 1991. Även 1992 beräknas hushållen få en relativt god inkomstutveckling trots sjunkande sysselsättning och stigande arbetslöshet. Den privata konsumtionen förväntas utvecklas i måttlig takt de närmaste två åren. Efter en ytterligare uppgång av sparandet i år går sparkvoten ned något 1993, då inkomstutvecklingen försvagas, se tabell 7:1.

Tabell 7:1 Hushållssektorns disponibla inkomster, konsumtion och sparande

	Miljarder kr.				Procentuell förändring			
	1990	1991	1992	1993	1990	1991	1992	1993
Löpande priser								
Löner	599,0	621,9	652,1	669,3	12,9	3,8	4,9	2,6
Företagarinkomster	62,1	63,2	63,9	66,1	8,1	1,7	1,1	3,3
Räntor och utdelningar, netto	-31,1	-31,8	-30,4	-30,4				
Inkomstöverföringar från offentlig sektor	277,1	318,5	327,1	345,0	10,8	14,9	2,7	5,5
Övriga inkomster, netto	88,8	108,7	118,4	122,3	-1,3	22,4	8,9	3,3
Direkta skatter, avgifter m.m.	304,2	286,4	289,2	294,9	4,3	-5,9	1,0	2,0
Disponibel inkomst	**691,7**	**794,2**	**841,9**	**877,3**	**13,2**	**14,8**	**6,0**	**4,2**
Privat konsumtion	**699,0**	**773,3**	**806,7**	**842,4**	**9,4**	**10,6**	**4,3**	**4,4**
1985 års priser								
Disponibel inkomst	**505,5**	**526,2**	**537,5**	**540,1**	**3,2**	**4,1**	**2,1**	**0,5**
Privat konsumtion	**510,9**	**512,4**	**515,0**	**518,6**	**-0,2**	**0,3**	**0,5**	**0,7**
Sparkvot, nivå i %	-1,1	2,6	4,2	4,0				

Källor: Statistiska centralbyrån, konjunkturinstitutet, och finansdepartementet.

7.1 Hushållens inkomster

Förra året steg de realt disponibla inkomsterna enligt preliminära beräkningar med ca 4% samtidigt som den reala lönesumman före skatt minskade med drygt 5%. Bakom den kraftiga inkomstökningen ligger i huvudsak skattereformen. Sänkningen av inkomstskatten beräknas ge ett bidrag med nära 6,5 procentenheter till hushållens reala inkomstökning 1991. Även transfereringarna från offentliga sektorn hade en expansiv inverkan, eftersom det i skattereformen ingick höjningar av barn- och bostadsbidragen samt pensionstillskotten. Även för 1992 medför skattesänkningar och transfereringsökningar en relativt god inkomstutveckling för hushållen. Nedväxlingen av inflationen är en starkt bidragande orsak till att de realt disponibla inkomsterna kan öka med ca 2% i år, trots att reallönesumman inte ökar alls.

Det aviserade införandet av karensdagar vid sjukdom försvagar inkomstutvecklingen 1993. Höjning av barnbidragen samt fortsatt positivt

bidrag från de direkta skatterna medför att de realt disponibla inkomsterna ändå stiger med 0,5% 1993.
Att hushållen får en så positiv inkomtutveckling de närmaste åren, fast arbetsmarknaden försvagas under hela perioden, beror också på att bortfallet av löneinkomster till stor del kompenseras genom bidrag till personer i arbetsmarknadsutbildning och till arbetslösa, se tabell 7:2.

Det tillfälliga sparandet drog ned hushållens köpkraft 1989 och 1990. Vid redovisningen av disponibel inkomst i nationalräkenskaperna görs inget avdrag för det tillfälliga sparandet. Hushållssektorn tillskrivs inte heller inkomster när sparandet återbetalas. Det tillfälliga sparandet under 1989 och 1990 ingår som en del av hushållens totala sparande och i den utsträckning som återbetalningarna av sparandet konsumeras registreras det som ett minskat hushållssparande. Förra året steg hushållens köpkraft utöver de disponibla inkomsterna med 1,5 procentenheter, dels genom att det tillfälliga sparandet upphörde och dels genom att 1989 års sparande återbetalades i maj 1991. I februari 1992 återbetalas 1990 års tillfälliga sparande, vilket bidrar till att öka hushållens köpkraft med ytterligare 1/2 procentenhet. Nästa år minskar köpkraften totalt med ca 1/2% beroende på att jämförelsenivån 1992 innefattar återbetalning av det tillfälliga sparandet.

Tabell 7:2 Hushållens inkomster

	Miljarder kr. Löpande priser	Procentuell utveckling 1985 års priser			Procentuellt bidrag till realinkomstutvecklingen		
	1990	1991	1992	1993	1991	1992	1993
Lönesumma exkl. sjuklön	**599,0**	**-5,2**	**-0,2**	**0,1**	**-4,5**	**-0,1**	**0,1**
därav timlön		-3,8	1,2	0,5	-3,4	0,9	0,4
sysselsättning		-1,4	-1,3	-0,4	-1,2	-1,1	-0,3
Inkomstöverföringar inkl. sjuklön	**277,1**	**5,0**	**2,9**	**0,1**	**2,0**	**1,2**	**0,0**
Pensioner från offentlig sektor	153,8	2,5	3,8	1,5	0,6	0,8	0,3
Sjukförsäkring m.m. inkl. sjuklön	60,4	-7,9	-3,6	-11,2	-0,7	-0,3	-0,8
Arbetslöshetsbidrag m.m.	11,2	83,6	19,0	13,5	1,4	0,5	0,5
Övriga transfereringar	51,8	10,5	1,1	0,8	0,8	0,1	0,1
Övriga inkomster	**119,8**	**2,3**	**1,6**	**-0,8**	**0,4**	**0,3**	**-0,1**
Direkta skatter	**304,2**	**-14,0**	**-2,2**	**-1,5**	**6,3**	**0,8**	**0,5**
Disponibel inkomst	**691,7**	**4,1**	**2,1**	**0,5**	**4,1**	**2,1**	**0,5**
Tillfälligt sparande	-7,4				1,5	0,5	-0,9
Inkomster inkl. tillfälligt sparande	**684,3**	**5,6**	**2,7**	**-0,4**	**5,6**	**2,7**	**-0,4**

Anm.: Lönesumma, inkomstöverföringar och skatter är deflaterade med konsumentprisindex (KPI). Disponibel inkomst och tillfälligt sparande är deflaterade med implicit prisindex för privat konsumtion (IPI). Skillnaden mellan KPI och IPI påverkar posten "övriga inkomster, netto".
Källor: Statistiska centralbyrån, konjunkturinstitutet och finansdepartementet.

Som framgår av tabell 7:2 beräknas den reala timlönen före skatt stiga med drygt 1% i år och med 0,5% nästa år. Den reala lönesumman stagnerar dock till följd av sjunkande sysselsättning. Den fr.o.m. 1992

införda arbetsgivarperioden i sjukförsäkringen innebär att arbetsgivaren övertar betalningarna för sjukersättningen under de första 14 dagarna av en sjukdomsperiod. Denna ersättning registreras i tabell 7:1 som lön, vilket drar upp lönesumman i år med ca 11,5 miljarder kr. Införande av karensdagar 1993 beräknas dra ned lönesumman med ca 8 miljarder kr.

Inkomstöverföringarna från den offentliga sektorn minskar realt med 0,5% i år. Om konsekvenserna av arbetsgivarperioden i sjukförsäkringen exkluderas (när arbetsgivaren betalar sjuklön), stiger dock inkomstöverföringarna realt med ca 3%. Nästa år beräknas inkomstöverföringarna öka med ca 2%. Utbetalningarna av bidrag till personer i arbetsmarknadsutbildning och till arbetslösa stiger kraftigt både i år och nästa år till följd av det gradvis försämrade arbetsmarknadsläget. Barnbidragen höjs med 1020 kr. per barn och år 1993, se tabell 7:3.

Över hälften av inkomstöverföringarna utgörs av pensioner inkl. bostadstillägg. Pensionerna räknas upp med basbeloppet och stiger dessutom genom att nya pensionärer med höga ATP-poäng kommer in i systemet. Basbeloppet uppgår till 33 700 kr. i år och beräknas för 1993 till 34 700 kr. Nedväxlingen av inflationen medför att basbeloppet ökar realt med ca 1,5% i år. Nästa år blir inflationen något högre än i år och basbeloppet minskar realt med 0,5%. Volymökningen i pensionssystemen leder dock till en fortsatt real ökning av de totala pensionsutbetalningarna.

Tabell 7:3 Inkomstöverföringar från offentlig sektor till hushåll

	Miljarder kr., löpande priser				Procentuell förändring, 1985 års priser		
	1990	1991	1992	1993	1991	1992	1993
Pensioner	**153,8**	**172,6**	**184,9**	**194,3**	**2,5**	**3,8**	**1,5**
Folkpension inkl. KBT och delpension	68,9	76,5	79,7	81,6	1,4	1,0	-1,1
Allmän tilläggspension	77,4	87,8	96,2	103,0	3,6	6,2	3,5
Tjänstepensioner	7,5	8,3	9,0	9,7	0,6	5,3	4,0
Sjukförsäkring m.m.	**60,4**	**60,8**	**49,2**	**50,1**	**-7,9**	**-21,6**	**-1,7**
Sjukförsäkring	34,8	31,3	17,5	16,4	-17,9	-45,7	-9,3
Föräldraförsäkring	15,7	18,1	18,7	19,3	4,9	0,3	-0,4
Arbetsskadeförsäkring	9,8	11,5	13,0	14,4	6,7	9,9	6,8
Arbetslöshetsbidrag m.m.	**11,2**	**22,4**	**27,6**	**32,4**	**83,6**	**19,0**	**13,5**
AMU-bidrag	3,6	6,8	7,3	7,6	72,3	4,2	1,0
Arbetslöshetsförsäkring, KAS och lönegaranti	7,6	15,7	20,3	24,8	89,0	25,5	18,0
Övriga transfereringar	**51,8**	**62,6**	**65,3**	**68,2**	**10,5**	**1,1**	**0,8**
Barnbidrag	12,3	16,4	16,6	18,7	22,0	-2,2	9,1
Studiebidrag m.m.	7,3	9,6	10,0	10,4	20,6	0,5	1,1
Bostadsbidrag	3,6	5,1	5,3	5,5	28,7	1,9	0,1
Socialbidrag m.m.	6,4	8,1	8,5	8,8	15,5	1,3	-0,1
Övrigt	22,2	23,4	25,0	24,7	-3,7	3,5	-4,3
Summa inkomstöverföringar	**277,1**	**318,5**	**327,1**	**345,0**	**5,0**	**-0,5**	**1,9**

Anm.: Deflatering är gjord med konsumentprisindex.
Källor: Statistiska centralbyrån, konjunkturinstitutet och finansdepartementet.

Ersättningsnivån i sjukförsäkringen sänktes från den 1 mars 1991 från 90% till 65% de tre första dagarna av en sjukperiod och till 80% mellan 4 till 90 dagar. Ersättningsnivån för vård av sjukt barn sänktes till 80% de första 14 dagarna per kalenderår. För 1992 medför den ovan nämnda arbetsgivarperioden i sjukförsäkringen sänkta utbetalningar från försäkringen med ca 11,5 miljarder kr. Dessa regeländringar och det försämrade läget på arbetsmarknaden väntas medföra en en minskning av sjukfrånvaron de närmaste åren.

Skattereformen 1991 innebar en genomgripande förändring av skattesystemet. Skatten på arbetsinkomster har sänkts kraftigt. Alla kapitalinkomster sammanförs till ett inkomstslag och beskattas med en enhetlig statlig skatt om 30%. Skattesänkningen finansieras delvis inom inkomstskattesystemet genom basbreddningar och skärpning av kaptitalbeskattningen. I skattereformen ligger en årlig justering av skatteskalan. Grundavdraget höjs i takt med basbeloppets ökning och skiktgränsen för statsskatten räknas upp med ökningen av konsumentprisindex föregående år (mellan oktober och oktober) plus 2 procentenheter. Det innebär för 1992 att grundavdraget höjts med ca 4,5% och skiktgränsen med ca 9,5%. Arbetsinkomster som uppgår till högst ca 200 000 kr. slipper i stort sett statlig skatt. Genom att skatteskalan räknas upp med den historiska inflationen uppkommer en real skattesänkning när löneökningarna och inflationen avtar. Med den förväntande utvecklingen av löner och priser i år blir det en real skattesänkning 1992 på ca 4 miljarder kr. Med real sänkning avses skattebortfallet vid en jämförelse med vad skatteintäkterna kan beräknas till om skatteskalan för i år istället justerats med 1992 års prisutveckling.

För 1992 har beslutats om vissa lindringar av kapitalbeskattningen och för 1993 sänks skattesatsen för kapitalinkomster till 25%. Skattereduktionen för fackföreningsavgifter slopas fr.o.m. 1992. Sammantaget beräknas skatteändringarna ge en skattesänkning för hushållen med ca 3 miljarder kr. jämfört med oförändrade regler.

7.2 Hushållens sparande och privat konsumtion

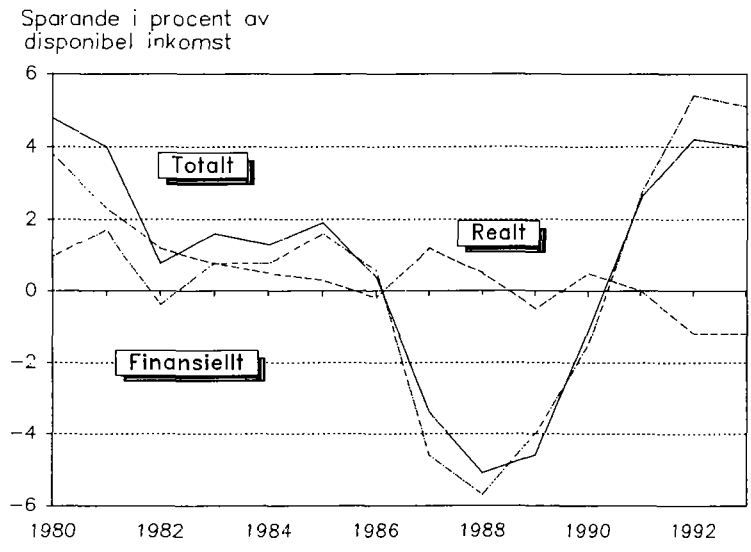
Under 1980-talets första år föll hushållens reala inkomster p.g.a. den svaga ekonomiska utvecklingen. Hushållen drog ned sin konsumtion, men minskade också sparandet för att "överbrygga" inkomstbortfallet. År 1984 började realinkomsterna åter att öka och konsumtionen och inkomsterna steg parallellt fram till kreditmarknadens avreglering hösten 1985. Den bidrog till att hushållen kunde realisera en uppdämd konsumtionsefterfrågan genom ökad upplåning. I genomsnitt expanderade konsumtionen med drygt 4% per år under perioden 1986 till 1988, delvis beroende på en cyklisk uppgång av bilförsäljningen som kulminerade 1988. Som en följd av att konsumtionen översteg hushållens disponibla inkomster under en följd av år ökade hushållens skulder med 60% och sparkvoten (sparandet mätt som andel av disponibelinkomst) föll med 7 procentenheter mellan 1985 och 1988.

År 1989 dämpades konsumtionstillväxten något och 1990 registrerades

t.o.m. en svag tillbakagång. En stor del av nedgången hänger samman med det dramatiska fallet i bilinköpen som drog ned tillväxten med 0,7 procentenheter under 1990. Med en ökning av de disponibla inkomsterna på 3,2% förbättrades sparkvoten avsevärt under 1990. Trots den starka uppgången var sparkvoten fortfarande negativ (-1,1%), vilket innebär att konsumtionsnivån fortsatte att överstiga inkomstnivån. Det tillfälliga sparandet räknas per definition in i hushållens sparande, vilket kan sägas överskatta hushållens egentliga egna sparande. "Tvångssparandet" bidrog till att öka hushållssparandet med ca 1/2 procentenhet per år under 1989 och 1990.

Mellan de första tre kvartalen 1990 och 1991 sjönk konsumtionen med 0,1%, vilket främst förklaras av fortsatt fallande bilinköp, ett minskat utlandsresande efter oroligheterna kring Persiska viken och en sjunkande efterfrågan på olika tjänster. Säsongrensat och jämfört med närmast föregående kvartal steg dock konsumtionen under loppet av 1991. I september-oktober ökade detaljhandelns försäljning volymmässigt med 4,5% jämfört med samma period föregående år. Hushållens bilinköp under oktober-november steg med 12%. För hela 1991 beräknas konsumtionen ha stigit svagt jämfört med 1990. Därmed förbättrades sparkvoten kraftigt och beräknas uppgå till 2,6% 1991.

Diagram 7:1 Hushållens nettosparkvot

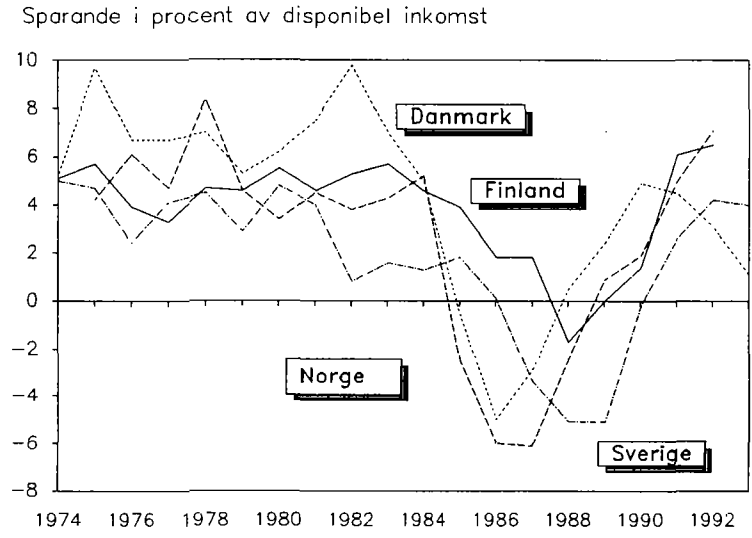
Anm.: Den finansiella sparkvoten är beräknad exklusive kapitaltransfereringar 1986 och 1989.

Källor: Statistiska centralbyrån, konjunkturinstitutet och finansdepartementet.

Den dramatiska utvecklingen av sparkvoten under 1980-talets andra hälft fram till dags dato framgår av diagrammet 7:1. En kraftig nedgång i sparkvoten skedde under några år efter det att kreditmarknaden avreglerades vid mitten av 1980-talet. Därefter följde en snabb uppgång.

Fallet i hushållssparandet förklaras utöver, avreglering på kreditmarknaden, av förmånliga avdragsmöjligheter i skattesystemet, relativt låga realräntor och optimistiska framtidsförväntningar. Under den ovanligt långa högkonjunkturen ökade tillgångar, såsom fastigheter och aktier, kontinuerligt i värde. Värdeökningarna utgjorde ett stigande belåningsunderlag och kunde dessutom delvis ersätta eget sparande. Förbättringen i sparandet de senaste åren kan ses som en normalisering som sedan förstärktes av skattereformens effekter, oron på de finansiella marknaderna och ett försämrat konjunkturläge. En internationell jämförelse visar att de kraftiga svängningarna i sparkvoten inte är unika för Sverige, utan liknande förlopp har observerats i bl.a. våra nordiska grannländer, se diagram 7:2. Inte heller är det enbart i länder där en omfattande avreglering skett, som sparandet föll under högkonjunkturen i mitten på 1980-talet.

Diagram 7:2 Sparkvoten i de nordiska länderna

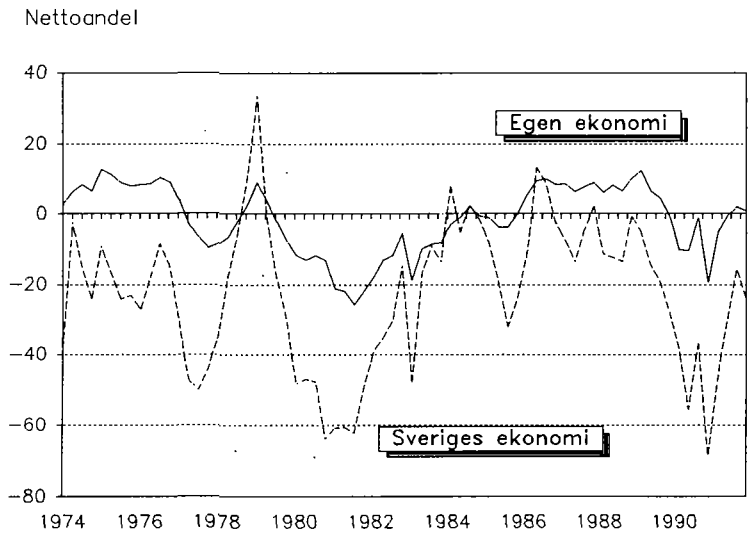
Anm.: För åren 1991-1992 (1993 i Danmark och Sveriges fall) svarar resp. finansdepartementet för prognosen.
Källor: OECD, statistiska centralbyrån, konjunkturinstitutet och finansdepartementet.

Hushållens totala sparande kan delas in i realt resp. finansiellt sparande. Den kraftiga förändringarna i sparkvoten tidigare förklaras i huvudsak av svängningar i det finansiella sparandet. De mest grundläggande sparmotiven hos hushållen är att trygga sin ålderdom, förbättra sitt boende och ha en buffert för att klara oförutsedda händelser m.m. Ett enskilt hushålls val mellan konsumtion och sparande beror främst på dess förväntningar om den egna framtida inkomstutvecklingen, den ekonomiska utvecklingen i Sverige samt hur förmögenheten förändras. Skattesystemets konstruktion påverkar såväl sparandets nivå som vilken typ av sparande ett hushåll väljer att göra.

Skattereformen, med sänkta marginalskatter och begränsade avdragsmöjligheter för ränteutgifter, bör under prognosperioden leda till ett ökat sparande. Den mest fördelaktiga placeringen många hushåll kan göra idag är att amortera av lån. Detta incitament förstärks av nedväxlingen i inflationstakten, vilket förutses medföra högre realräntor. Enl. riksbankens hushållsenkät har det dock inte skett någon nettoamortering under det första halvåret 1991, men kapitalmarknadsstatistiken pekar på en kraftig dämpning i nyutlåningstakten. Skattereformen medförde också att kostnaderna för boendet ökade relativt annan konsumtion, vilket torde missgynna det reala sparandet, som till stor del utgörs av investeringar i egna hem. Skattereformen för sålunda med sig en förändring av sparandets fördelning med ett ökat finansiellt sparande, medan det reala sparandet minskar.

Oroligheterna på de finansiella marknaderna — med stora kreditförluster — förde med sig en mer restriktiv kreditpolitik. Skärpningen av kapitaltäckningsreglerna från och med 1993 kan framtvinga en ytterligare begränsning av en del instituts utlåningsmöjligheter. Förmögenhetseffekterna vid 1990-talets början är de omvända mot 1980-talets slut. Börskurserna var vid fjolårets slut ca 30% lägre än de som rådde vid 1990 års ingång. Det finns också en oro för relativt stora fall i bostadspriserna. När tillgångarna faller i värde krymper belåningsunderlaget samtidigt som hushållens sparande måste öka för att nettoförmögenheten inte skall minska.

Diagram 7:3 Hushållens förväntningar

Anm.: Diagrammet visar skillnaden mellan andelen hushåll som tror på en förbättring av den egna resp. Sveriges ekonomi och andelen som tror på en försämring de närmaste 12 månaderna, säsongrensat.

Källor: Statistiska centralbyrån och finansdepartementet.

En svagare ekonomisk utveckling med ökad arbetslöshet brukar leda till mer pessimistiska förväntningar hos hushållen. Enligt den senaste undersökningen (okt. 1991) över hushållens inköpsplaner (HIP) är förväntningsbilden inte så mörk som man kunde tro i nuvarande konjunkturläge. Det är ungefär lika många hushåll som tror på en förbättrad som de som tror på en försämrad utveckling av den egna ekonomin det närmaste året, se diagram 7:3.

Mot bakgrund av den rådande lågkonjunkturen med ett svagt arbetsmarknadsläge och problem inom den finansiella sektorn bedöms hushållen främst använda inkomstökningarna nästa år till ett ökat sparande. En viss oro för pensionssystemets stabilitet kan också bidra till att nivåhöjningen i sparkvoten blir bestående. Sparkvoten har dock tidigare förändrats snabbt. År 1993 när tillväxten i ekonomin förbättras och arbetslösheten inte längre stiger lika snabbt kan motiven för ett högt hushållssparande avta, vilket kan hålla uppe konsumtionstillväxten, trots den svagare inkomstökningen.

En del faktorer verkar också för en viss uppgång i konsumtionen. När 1990 års tillfälliga sparande återbetalas i februari 1992 finns möjlighet för extra insättning i allemanssparandet med 5 000 kr. per person, men utbetalningarna förväntas ändå generera en viss konsumtionsökning. Den neddragande effekt som bilinköpen bidragit med på den totala konsumtion under senare år förutses upphöra fr.o.m. 1992. Ovanligt varma vintrar har medfört låga uppvärmningskostnader och en återgång till mer normal temperatur skulle öka konsumtionen.

Tabell 7:4 Privat konsumtion

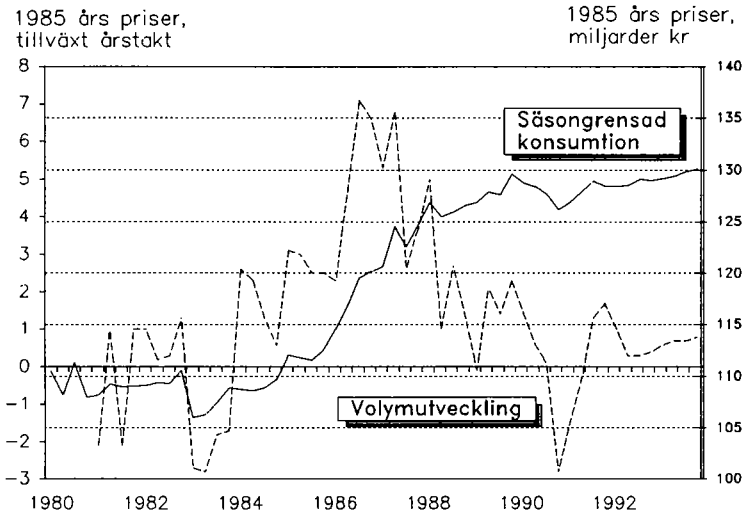
	Miljader kr löpande priser 1990	Procentuell förändring, 1985 års priser					
		1985-88	1989	1990	1991	1992	1993
Summa varor, varav:	**403,8**	**4,1**	**1,0**	**-0,8**	**0,6**	**0,6**	**0,6**
-bilar	20,0	19,5	-15,3	-28,2	-15,0		
-sällanköpsvaror	131,2	6,4	5,3	2,1	2,5		
-dagligvaror	143,9	1,1	0,9	0,7	0,5		
Summa tjänster,varav:	**295,2**	**3,2**	**2,2**	**0,8**	**-0,2**	**0,4**	**0,8**
-bostäder	140,3	1,1	0,9	0,9	1,5		
-övriga tjänster	118,3	4,4	2,4	-2,3	-3,5		
Total privat konsumtion	**699,0**	**3,8**	**1,4**	**-0,2**	**0,3**	**0,5**	**0,7**

Anm.: Indelningen är en omgruppering av nationalräkenskapernas klassificering av den privata konsumtionen.
Källor: Statistiska centralbyrån, konjunkturinstitutet och finansdepartementet.

Att konsumtionen steg under loppet av 1991 medför en positiv överhängseffekt in i 1992. Återbetalning av det tillfälliga sparandet håller uppe konsumtionen under 1992 års första kvartal, men därefter bedöms att tillväxten mattas av under 1992, se diagram 7:4. Mellan årsgenomsnitten 1991 och 1992 beräknas konsumtionen stiga med 0,5 %. År 1993 när aktiviteten i ekonomin åter stärks påverkas också konsumtionen, som bedöms öka med 0,7 %. För prognosperioden bedöms att såväl varu- som tjänstekonsumtionen går upp, se tab 7:4. Sänkningen av mervärdeskatten för vissa tjänster torde medföra att tjänstekonsumtionen exkl. bostäder

åter ökar, efter den kraftiga nedgången under 1990 och 1991. Med en uppgång av de disponibla inkomsterna med 2,1 % i år och 0,5 % nästa år förbättras sparkvoten med knappt 1 1/2 procentenheter mellan 1991 och 1993. Sparkvoten har då nått en — för Sverige — hög nivå på 4 %.

Diagram 7:4 Konsumtionsförlopp

Anm.: Volymutvecklingen visar den procentuella förändringen mellan ett kvartal och samma period föregående år mätt i fasta priser. Diagrammet visar också konsumtionen per kvartal, säsongrensat.

Källor: Statistiska centralbyrån, konjunkturinstitutet och finansdepartementet.

8 Investeringar

Efter den starka investeringstillväxten under senare hälften av 1980-talet kulminerade nivån under slutet av 1989. Investeringarna började därefter falla i samband med minskad ekonomisk aktivitet, sjunkande kapacitetsutnyttjande samt ett högre ränteläge. Det tekniska överhänget från 1989 innebär dock att nedgången mellan årsgenomsnitten stannade vid knappt 1% 1990. Under 1991 fortsatte nedgången, med ca 8,5%. För det största fallet svarade näringslivet, som drog ned sina investeringar med ca 15%. Bostadsinvesteringarna utvecklades svagt positivt till följd av ett högt igångsättande av nyproduktion 1990 tillsammans med en ökad volym av ombyggnation. Även de offentliga investeringarna bidrog i positiv riktning. Inom kommunerna skedde troligen en förskjutning av investeringarna från 1990 till 1991 p.g.a. att mervärdeskatten då blev avdragsgill.

Tabell 8:1 Bruttoinvesteringar efter produktionssektor

	Miljarder kr. 1990, löpande priser	Årlig procentuell volymförändring			
		1990	1991	1992	1993
Näringsliv	172,5	-1,7	-14,8	-7,0	2,6
Offentliga myndigheter	32,9	-3,2	3,5	6,8	1,4
Bostäder	74,6	3,0	4,0	-16,5	-15,5
Totalt	**279,9**	**-0,9**	**-8,5**	**-7,5**	**-1,6**
därav maskiner	119,0	-2,0	-12,5	-6,0	2,1

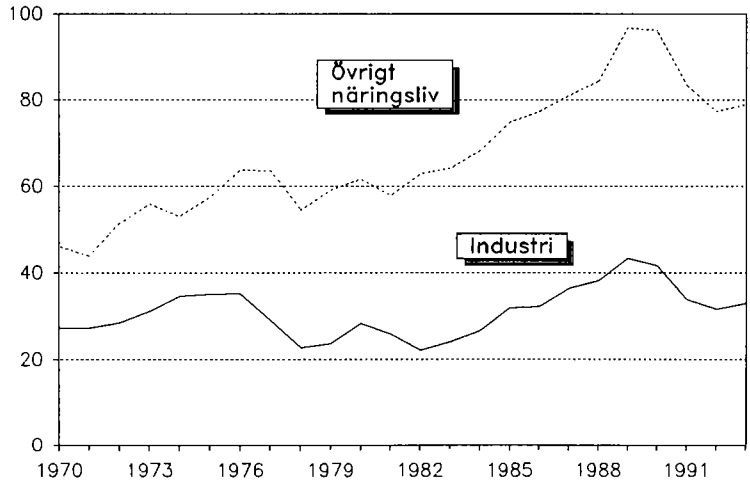
Källor: Konjunkturinstitutet, statistiska centralbyrån och finansdepartementet.

År 1992 beräknas förloppet av investeringsnedgången vara betydligt lugnare än under 1991 genom att bl.a. fallet i näringslivet avtar. Genomsnittet för året blir dock endast marginellt högre än under 1991, -7,5%. År 1993 väntas endast en svag minskning, med ca 1,5%. Till skillnad från 1991 då maskininvesteringarna föll mest förutses byggnadsinvesteringarna svara för större delen av nedgången 1992 och 1993. Nybyggandet av bostäder förutses avta starkt både till följd av strukturella faktorer och till följd av konjunkturläget. Nedgången, som 1992 beräknas till 30% och till 26,5% 1993, kompenseras delvis av att ombyggandet av bostäder stiger 1992 och kvarstår på en oförändrad nivå 1993. Inom näringslivet bromsas nedgången av att satsningarna på infrastruktur börjar ge utslag samt att fallet inom industrin avtar 1992 och vänds i en uppgång 1993. Infrastruktursatsningarna verkar också uppdragande på de offentliga investeringarna, främst 1992. Detta kompenserar dock inte det allt svagare byggandet inom näringsliv och bostadssektor. Trots att en tillväxt förutses inom anläggnings-, ombyggnads- och underhållssektorerna faller byggnadsinvesteringarna med 9% i år och med 5% 1993.

8.1 Näringslivets investeringar

Efter flera års stark expansion minskade näringslivets investeringar med närmare 2% 1990. År 1991 fortsatte fallet i snabb takt, med ca 15%. Nedgången i industriinvesteringarna var då särskilt markant.

Diagram 8:1 Näringslivets investeringar.
Miljarder kr., 1985 års priser.

Källor: Statistiska centralbyrån, konjunkturinstitutet och finansdepartementet.

Tabell 8:2 Bruttoinvesteringar i näringslivet

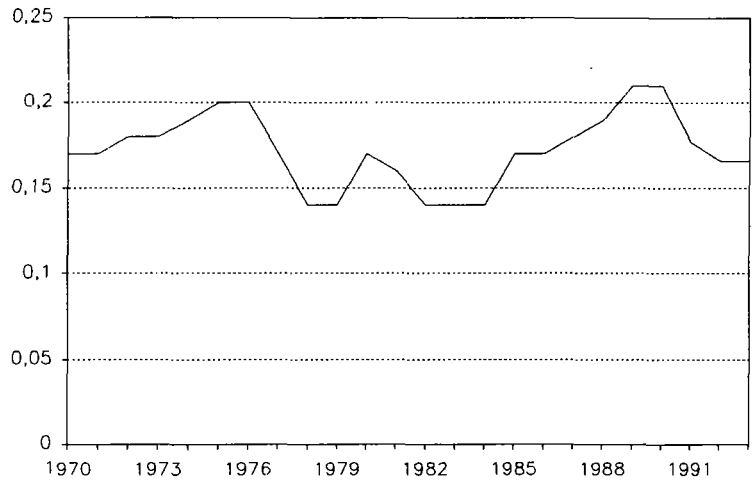
	Miljarder kr. 1990, löpande priser	Årlig procentuell volymförändring			
		1990	1991	1992	1993
Industri	51,0	-4,0	-19,0	-6,0	4,0
Basindustri	12,9	-7,5	-35,0	-23,0	2,0
Verkstadsindustri	20,0	-2,1	-20,0	-1,0	6,0
Övrig industri	18,1	-3,5	-6,5	-2,4	2,8
Övrigt näringsliv	121,4	-0,6	-13,0	-7,3	2,0
Totalt	**172,5**	**-1,7**	**-14,8**	**-7,0**	**2,6**
därav byggnader	61,7	-1,0	-14,9	-6,8	3,3
maskiner	109,9	-1,8	-14,9	-7,1	2,3

Källor: Konjunkturinstitutet, statistiska centralbyrån och finansdepartementet.

Industriinvesteringarna minskade 1990 för första gången sedan 1982, med 4%. År 1991 blev fallet hela 19%. Dålig lönsamhet, lägre kapacitetsutnyttjande och produktion samt en kontinuerligt försämrad konkurrenskraft sedan mitten av 1980-talet medverkade till ett betydligt mer dämpat investeringsklimat. Nedgången var speciellt kraftig inom bas- och verkstadsindustri. Inom s.k. övrig industri bromsades nedgången av den positiva utvecklingen inom livsmedels- och petroleumindustrin. År 1992

dämpas nedgången i industrins investeringar till 6%. Fallet inom basindustrin fortsätter medan minskningen inom verkstadsindustri avstannar till följd av transportmedelsindustrins markant stigande investeringar. Trots fallande industriinvesteringar tre år i rad överstiger nivån på de totala investeringarna 1992 med god marginal den nivå som rådde under föregående lågkonjunktur. När det gäller investeringskvoten, som speglar investeringarnas nivå i förhållande till produktionen, är dock skillnaden mot föregående lågkonjunktur något mindre.

Diagram 8:2 Investeringskvot i industrin.
Bruttoinvesteringar som andel av förädlingsvärde.

Källor: Statistiska centralbyrån, konjunkturinstitutet och finansdepartementet.

Investeringar inom *övrigt näringsliv* (exkl. affärsverken) följde industrins mönster och minskade med 2% 1990 och med 16% 1991. Samtliga branscher berördes av nedgången, men den var särskilt markant inom finans- och fastighetsförvaltning samt inom byggbranschen. Även 1992 beräknas fallet inom näringslivet bli nästan lika stort. Det strama kreditläget och förutsedda högre realräntor, vilka höjer avkastningskraven på fastigheter, medverkar starkt till detta förlopp. De områden som utvecklas gynnsamt relativt sett är varuhandel, hotell och restaurang samt elbranschen. De statliga affärsverken ingår definitionsmässigt i övrigt näringsliv. Till följd av satsningarna på infrastrukturinvesteringar förutses starkt stigande investeringar inom denna sektor samt en fortsatt expansion följande år, främst inom statens järnvägar och banverket. Det är också infrastrukturinvesteringarna som drar upp de statliga investeringarna. Sammantaget förutses därmed investeringarna i övrigt näringsliv inkl. statliga affärsverk falla med 7% 1992 för att sedan stiga med ca 2% 1993. Näringslivets investeringar, sett som andel av BNP, beräknas därmed ligga ca 3 procentenheter lägre 1992 jämfört med den högsta nivån på 14,5% som uppnåddes i slutet av 1980-talet.

Tabell 8:3 Offentliga investeringar

	Miljarder kr. 1990, löpande priser	Årlig procentuell volymförändring			
		1990	1991	1992	1993
Statliga myndigheter	10,4	9,9	0,4	18,7	4,0
Statliga affärsverk	20,5	5,9	0,2	14,6	10,8
Staten	**30,9**	**7,2**	**0,2**	**15,9**	**8,5**
Kommunala myndigheter	22,4	-8,7	5,2	1,0	-0,0
Kommunala affärsverk	4,5	-1,1	-3,0	9,1	0,1
Kommunerna	**27,0**	**-7,5**	**3,7**	**2,3**	**-0,0**
Totalt	**57,9**	**0,3**	**1,8**	**9,9**	**5,0**

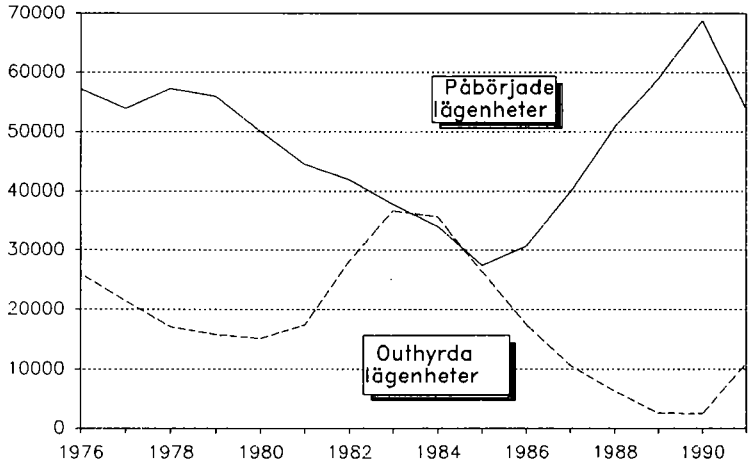
Källor: Konjunkturinstitutet, statistiska centralbyrån och finansdepartementet.

8.2 Bostadsinvesteringar

Bostadsinvesteringarna har legat på en mycket hög nivå de senaste åren. Mellan 1986 och 1990 mer än fördubblades nybyggandet medan ombyggnaderna minskades genom restriktioner. Även 1991 steg den totala investeringsvolymen, med ca 4%. Orsaken är främst den höga igångsättningen av nya lägenheter under 1990 som till viss del resulterade i investeringsaktivitet under 1991. Dessutom ökade ombyggnaderna av bostäder till följd av att regeringen i stor utsträckning använde sig av möjligheten att av arbetsmarknadsskäl medge lägre s.k. garanterad ränta för enskilda projekt.

Nybyggandet av bostäder nådde 1990 en rekordnivå då 69 000 lägenheter påbörjades. Nedgången av byggandet inom övriga sektorer bidrog till att bostadsproduktionen inte längre hindrades av brist på arbetskraft. Investeringsvolymen steg med närmare 12% 1990. År 1991 påbörjades ca 54 000 nya lägenheter, en minskning med över 20%. Tecken på en sjunkande bostadsefterfrågan har noterats, t.ex. steg antalet lediga lägenheter hos allmännyttiga bostadsföretag markant från ca 4 000 i september 1990 till ca 11 000 i september 1991. Boverket uppskattar det totala antalet lediga lägenheter till ca 20 000. Efterfrågan på bostäder minskade framförallt utanför storstadsområdena.

Diagram 8:3 Antal outhyrda lägenheter respektive antal påbörjade lägenheter

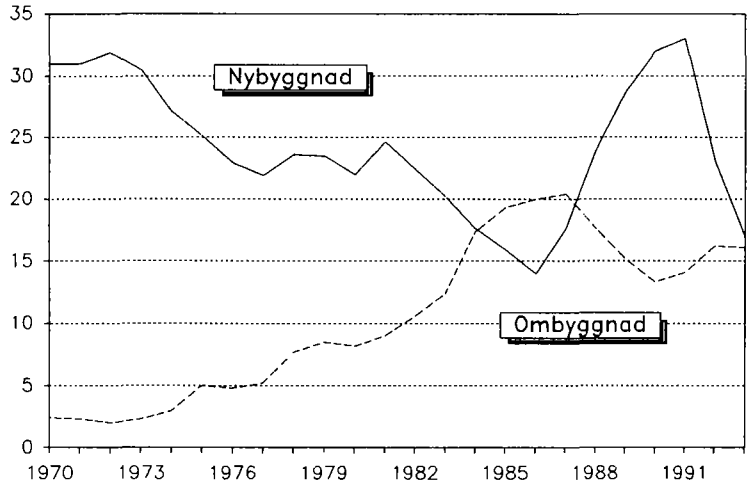
Anm: Antalet outhyrda lägenheter avser den 1 mars resp. år t.o.m. 1990 samt antalet outhyrda lägenheter hos allmännyttan i september 1991. Antalet påbörjade lägenheter omfattar både flerfamiljshus och småhus.

Källor: Statistiska centralbyrån och finansdepartementet.

För de närmaste åren förutses en kraftig dämpning av nybyggandet av bostäder, med 30% 1992 och 26,5% 1993. Orsaken är dels de effekter konjunkturläget, med stigande arbetslöshet, får på efterfrågan och dels strukturella förändringar. Breddningen av mervärdeskatten, höjda fastighetsskatter, minskade räntebidrag, minskningen av ränteavdragens värde, sänkta investeringsbidrag och förväntningar om höjda realräntor innebär en relativprishöjning för boendet som dämpar efterfrågan. Dessutom tillkommer ett stramare kreditläge samt en allmän osäkerhet om hur stödet till bostadsproduktionen ska utformas efter 1992. Antalet påbörjade lägenheter förutses avta 1992 till 37 000 och minska ytterligare 1993 till knappt 30 000, vilket ligger i linje med boverkets senaste bedömningar.

Ombyggandet av bostäder minskade med hela 35% mellan åren 1987 och 1990, vilket var en effekt av de regleringar som infördes successivt från 1986 för att dämpa överhettningen på byggmarknaden. Under 1991 ökade ombyggnadsinvesteringarna med i storleksordningen 6,5%. Låneansökningarna har stigit i samband med att en lägre s.k. garanterad ränta medgivits, 3,4% mot tidigare 5,25%. Från den 1 januari 1992 permanentas den lägre nivån i samband med att vissa delar av ombyggnadsverksamheten jämställs med nyproduktion vad gäller kapitalkostnadsregler. Samtidigt kommer dock en mindre andel av kostnaderna för ombyggnaderna att berättiga till räntesubventioner. Detta är en av orsakerna till den starka uppgången av ansökningar under 1991. Investeringsuppgången beräknas fortsätta 1992, med ca 15%, för att kvarstå på en oförändrad nivå 1993. Orsaken till uppgången är främst det uppdämda behov som finns bl.a. inom 1960- och 1970-talets s.k. miljonprogram.

Diagram 8:4 Bostadsinvesteringar.
Miljarder kr., 1985 års priser.

Källor: Statistiska centralbyrån och finansdepartementet.

Sammantaget är det totala bostadsbyggandet ovanligt svårförutsägbart. Det finns ett antal faktorer som verkar neddragande. Samtidigt utvecklas hushållens inkomster relativt gynnsamt, vilket dämpar fallet i efterfrågan och kan förhindra ett ras. De totala bostadsinvesteringarna förutses falla med 16,5% 1992 och med ytterligare 15,5% 1993. Bakom denna nedgång döljer sig en omfördelning av byggandet från nybyggnad till ombyggnad. Det föreligger sannolikt inte några större problem att överföra arbetskraft från den ena sektorn till den andra. Ombyggnadssektorn anses vara mer arbetskraftsintensiv och sysselsätta en större andel hantverkare, vilket i någon mån motverkar uppgången i arbetslösheten.

Tabell 8:4 Bostadsinvesteringar

	Miljarder kr. 1990, löpande priser	Årlig procentuell volymförändring			
		1990	1991	1992	1993
Nybyggnad	55,2	11,6	3,0	-30,0	-26,5
Flerbostadshus	30,4	16,9	7,0	-25,0	-24,0
Småhus	24,9	5,7	-2,0	-36,8	-30,5
Ombyggnad	19,3	-13,0	6,5	15,0	0,0
Flerbostadshus	15,8	-13,8	-3,2	22,0	2,0
Småhus	3,5	-9,5	50,2	-5,3	-7,5
Totalt	**74,6**	**3,0**	**4,0**	**-16,5**	**-15,5**

Källor: Konjunkturinstitutet, statistiska centralbyrån och finansdepartementet.

8.3 Byggnadsverksamheten

Aktiviteten inom byggnadsverksamheten, som började visa tecken på avmattning under 1990, fortsatte att sjunka under 1991. Byggnadsinvesteringarna började falla under andra halvåret 1990 och nedgången fortsatte 1991, med ca 5%. Arbetslösheten bland byggnadsarbetare uppnådde mot slutet av 1991 de nivåer som rådde under förra lågkonjunkturen, ca 9% av kassamedlemmarna. Arbetslösheten steg mest bland personer utan yrkesutbildning. Det förefaller också vara svårigheter att överhuvudtaget få fäste på arbetsmarknaden bland de nyutbildade som ännu inte hunnit få någon yrkeserfarenhet. Det senare kan eventuellt vara en delförklaring till varför den dramatiska arbetslöshetsutvecklingen inte återspeglats tydligare i sysselsättningsutvecklingen inom byggbranschen eftersom de nyutexaminerade aldrig registreras som sysselsatta. I SCB:s statistik ingår också andra grupper inom byggsektorn än byggnadsarbetare, som tjänstemän och olika typer av hantverkare. Dessa har traditionellt en lägre arbetslöshet än byggnadsarbetare. Bristen på arbetskraft har på två år helt försvunnit enligt konjunkturinstititutets byggbarometer. Enligt denna räknar byggföretagen också med en fortsatt försvagning av konjunkturen. Orderstockarna väntas minska liksom sysselsättningen.

Byggnadsinvesteringarna har reglerats i varierande grad sedan 1987 då ramar för s.k. övrigt byggande (allt byggande utom bostadsbyggande) och kvoter för ombyggnader av bostäder infördes. Syftet var att dämpa efterfråge- och kostnadstrycket på byggmarknaden samt att frigöra resurser till nybyggande av bostäder. Dessa regleringar avvecklades under 1990 och 1991. Åtgärderna som var riktade mot ombyggnadsverksamheten medverkade till den kraftiga nedgång som inträffade t.o.m. 1990. Under 1991 noterades en uppgång som förutses fortsätta 1992 och plana ut 1993.

Effekterna av regleringarna mot övrigt byggande, som utökades med investeringsskatt år 1989 på s.k. oprioriterat byggande i storstäderna (byggande exklusive bostadsbyggande och byggande för industrins behov), är svårare att särskilja. Borttagandet av regleringarna väntas dock inte få någon expansiv effekt på investeringarna med tanke på det allmänt svaga efterfrågeläget i ekonomin. Inom särskilt industri, byggnadsindustri och övrig fastighetsförvaltning väntas en fortsatt minskning.

Sammanfattningsvis avstannade ökningen av byggnadsinvesteringarna totalt sett 1990 efter att ha stigit med närmare 20% sedan 1986. Under andra hälften av 1990 började den nedgång som fortsatte 1991, då ett fall på ca 5% noterades. Främst bidrog näringslivets investeringar till denna utveckling tillsammans med de kommunala investeringarna. Reparations- och underhållssektorn utvecklades dock relativt starkt, med närmare 5%, vilket bromsade nedgången i den totala byggnadsverksamheten till 2%. År 1992 och 1993 är det främst nybyggande av bostäder som faller, förutom näringslivets investeringar. Det finns dock även faktorer som verkar i positiv riktning. Hit hör ombyggnadsinvesteringarnas expansion, uppgången inom statliga affärsverk och myndigheter till följd av sats-

ningarna på infrastruktur samt en fortsatt tillväxt inom underhållssektorn. Tillväxten av byggandet förutses således främst ske inom anläggnings-, ombyggnads- och underhållssektorerna. Totalt faller byggnadsinvesteringarna med ca 9% 1992 och med ca 5% 1993. Inräknas också den expansiva reparations- och underhållssektorn dämpas nedgången av byggnadsverksamheten till ca 5 resp. ca 3%.

Tabell 8:5 Byggnadsverksamhet

	Miljarder kr. 1990, löpande priser	Årlig procentuell volymförändring			
		1990	1991	1992	1993
Byggnadsinvesteringar	160,1	0,4	-4,8	-8,8	-5,1
därav näringslivet	61,7	-1,0	-14,9	-6,8	3,3
myndigheter	23,8	-2,5	-2,2	8,8	1,7
bostäder	74,6	3,0	4,0	-16,5	-15,5
Reparationer och underhåll	59,3	1,8	4,6	3,0	1,0
Totalt	**219,4**	**0,8**	**-2,0**	**-5,1**	**-3,0**

Källor: Konjunkturinstitutet, statistiska centralbyrån och finansdepartementet.

8.4 Lagerinvesteringar

Hela 1980-talet kännetecknades av en kraftig och ihållande lageravveckling. Totalt sett minskades lagren med ca 55 miljarder kr (1985 års priser). Denna avveckling var koncentrerad till industrin och partihandeln. Industrins lagerkvot, dvs. kvoten mellan lager och produktion, halverades i det närmaste under denna period. Inom partihandeln skedde speciellt stora neddragningar av spannmålslagren samt av lagren av oljor och bränsle.

Tabell 8:6 Lagervolymförändringar
Miljarder kr.; 1985 års priser

	1981-1990	1990	1991	1992	1993
Jord- och skogsbruk	0,2	-0,1	-0,5	-0,4	
Industri	-31,1	-1,0	-6,2	-4,2	
El- och vattenverk	-4,5	0,1	-0,1	-0,2	
Partihandel	-20,4	-0,7	-3,5	-1,5	
Detaljhandel	1,0	0,7	-2,5	-0,8	
Totalt	**-54,9**	**-1,0**	**-12,8**	**-7,1**	**-0,8**

Källor: Statistiska centralbyrån, konjunkturinstitutet och finansdepartementet.

I takt med den successiva avmattningen av industrikonjunkturen skedde en viss lageruppbyggnad i industrin. Sålunda ökade färdigvarulagren med närmare 5 miljarder från 1989 t.o.m. första halvåret 1991. Denna lageruppbyggnad var emellertid blygsam vid en jämförelse med motsvarande fas i tidigare konjunkturnedgångar. Produktionen anpassades

nu snabbare till den svagare efterfrågan än vad som varit fallet tidigare. Både den strukturellt fallande lagerkvoten under 1980-talet samt det produktionsmönster som tillämpats i den innevarande konjunkturnedgången illustrerar den nya syn på lager och lagerhållning som etablerats på senare år. Lagertrimning och vaksamhet mot onödig lagerhållning har sålunda fått hög prioritet. Samtidigt som industrilagren steg under 1989 och 1990 fortsatte handelslagren att minska. De totala lagerinvesteringarna blev därmed negativa även dessa år. Härvidlag har nationalräkenskaperna reviderats, eftersom det tidigare angavs att lagerinvesteringarna 1990 var positiva för första gången sedan 1980.

Lagerneddragningarna 1991 var mycket kraftiga. Under 1:a halvåret 1991 var minskningen över 10 miljarder kr. vilket innebar ett negativt bidrag till BNP-utvecklingen med 2,2 procentenheter. Under andra halvåret synes lagrens BNP-påverkan i stort sett ha varit neutral. Därmed skulle bidraget under helåret 1991 ha varit 1,2 procentenheter, dvs. nästan lika stort som den totala BNP-nedgången. Handelslagren minskade kraftigt såväl inom parti- som detaljhandeln. För industrins del har stora lagerneddragningar skett av insatsvaror och varor i arbete.

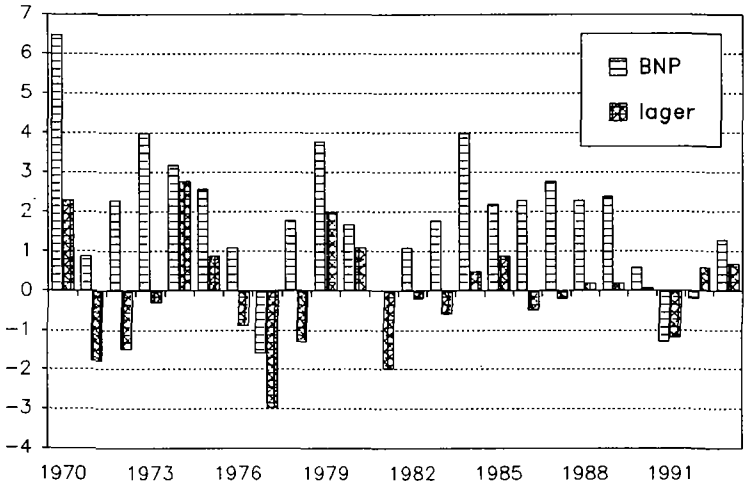
Industriproduktionen föll 1991 kraftigare än den slutliga varuefterfrågan i ekonomin. Därmed borde förutsättningarna ha funnits för industrin att dra ner sina stora färdigvarulager. Under första halvåret 1991 fortsatte emellertid dessa lager att öka. Detta förhållande hänger samman med den kraftiga lagerneddragningen i handelsledet, vilken har fördröjt industrins lageravveckling av färdigvaror. Lageromdömen i bl. a. konjunkturinstitutets industribarometer tyder på att industrin även andra halvåret 1991 haft svårt att minska färdigvarulagren. Detta förhållande får viktiga konsekvenser för utsikterna för en uppgång i industriproduktionen. Denna kan nu försenas då en tilltagande efterfrågan i första skedet kan mötas med lagerminskningar.

Lagerneddragningar är att vänta också under 1992. Industrin kan då börja avveckla sina färdigvarulager i en betydande utsträckning. Vissa trimningar av lagren av insatsvaror och varor i arbete genomförs sannolikt. Lagerrörelserna inom handeln väntas i år bli betydligt svagare än under 1991. En viss ytterligare minskning sker dock såväl inom parti- som detaljhandel. Även om lagerminskningarna blir tämligen omfattande även 1992 blir det positiva bidraget till BNP-tillväxten så stort som 0,6 procentenheter. 1993 bedöms lagren i huvudsak vara oförändrade. Enda undantaget gäller industrins färdigvarulager som i ett förbättrat efterfrågeläge fortsätter att sjunka. Det positiva BNP-bidraget blir även detta år betydande.

Lagrens betydelse för konjunkturmönstret har allmänt sett minskat den senaste tiden. Icke desto mindre har lagercykeln en central betydelse för den makroekonomiska bilden innevarande prognosperiod. Den starka lageravvecklingen under 1991 bidrog till att nedgången i BNP blev tämligen kraftig. Samtidigt fanns ett intimt samband mellan lagerneddragningarna och det stora importfallet. Detta i sin tur medförde betydande förbättringar i handels- och bytesbalansen. För 1992 och 1993 förutses rekyleffekter av de stora lagerminskningarna förra året. Trots fortsatta

neddragningar ger lagren tämligen kraftiga positiva bidrag till BNP-tillväxten beroende på att *förändringen* i lagerinvesteringarna är positiv efter de stora minustalen 1991. Motsvarande rekyleffekt finns för importutvecklingen 1992. Lagercykeln gör att importen ökar betydligt snabbare i år än vad den slutliga efterfrågan indikerar. Detta är förklaringen till att exportnettots bidrag till BNP-tillväxten i år beräknas bli endast 0,2 procentenheter jämfört med 1,7 förra året trots att skillnaden i relativt konjunkturläge mellan Sverige och omvärlden snarare är större i år.

Diagram 8:5 BNP-utveckling och lagerbidrag.
Förändringar i procent av BNP föregående år, 1985 års priser.

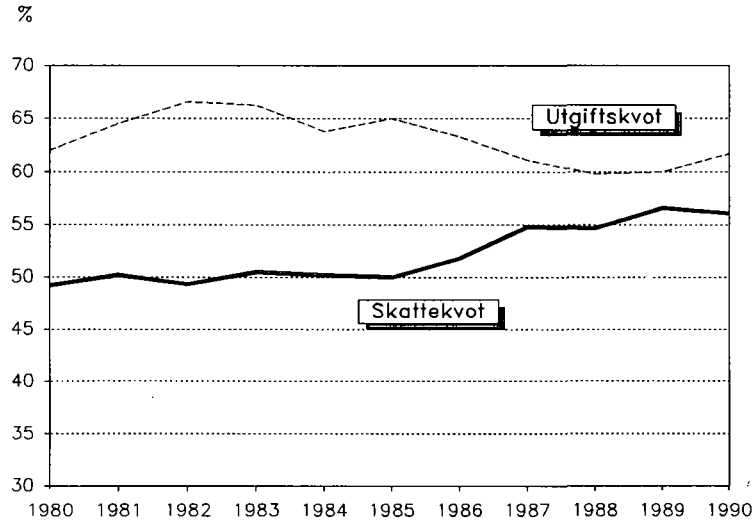
Källor: Statistiska centralbyrån och finansdepartementet.

9 Den offentliga verksamheten

Den offentliga sektorns finansiella sparande försämrades med drygt 65 miljarder kr. 1991. Det finansiella sparandet visade ett underskott motsvarande 1% av BNP, efter fyra år av överskott. Nedgången i sparandet fortsätter 1992 och 1993, men i måttlig takt. Det är statens finanser som försämras medan kommunernas ekonomi förbättras. Kalkyler av konjunkturnedgångens effekter på statens finanser visar att även rensat för effekterna av tillbakagången i ekonomin föll sparandet 1991, vilket tyder på att finanspolitiken var expansiv. Detta kommer också till uttryck i förbättringen för kommuner och den starka inkomstökningen för hushållen. För 1992 och 1993 beräknas det statliga sparandet vara i stort sett oförändrat om man korrigerar för den onormalt låga BNP-tillväxten.

9.1 Den konsoliderade offentliga sektorn

Diagram 9:1 Skatter och offentliga utgifter 1980-1990
Andel av BNP

Källor: Konjunkturinstitutet, riksrevisionsverket, statistiska centralbyrån och finansdepartementet.

Den offentliga sektorns finanser förbättrades markant under 1980-talet. Det finansiella sparandet gick från ett underskott motsvarande 4% av BNP 1980 till ett överskott 1990 på knappt 4%. Av denna förbättring på ca 8 procentenheter beror ca 7 procentenheter på en ökning av skattekvoten (skatterna och socialavgifternas andel av BNP) medan utgiftkvoten minskade med knappt 1/2 procentenhet, se diagram 9:1. Jämfört med dess högsta värde 1982 har dock utgiftskvoten minskat med 5 procentenheter. Höga nominella löneökningar tillsammans med icke indexreglerade skatteskalor bidrog till att driva upp skattekvoten. Den reala resursförbrukningen inom den offentliga sektorn i form av

konsumtion och investeringar sjönk med ca 4 procentenheter som andel av BNP mellan 1980 och 1990. Transfereringarnas andel steg under samma period med drygt 2 procentenheter och ränteutgifternas andel ökade med 1,5 procentenheter.

Skattekvoten sjönk 1991 preliminärt med ca 2,5 procentenheter till 53,5% av BNP. För 1992 och 1993 beräknas en successiv fortsatt nedgång av skattekvoten till drygt 52%, se tabell 9:1.

Skattekvoten beror dels på hur skatteunderlagen utvecklas i förhållande till BNP, dels på förändringar i skatteuttagen. Även betalningsrutiner och redovisningsprinciper påverkar skattekvoten. Mervärdeskatten på den kommunala sektorns inköp av varor och tjänster lyfts av fr.o.m. 1 januari och på den statliga sektorns inköp fr.o.m. 1 juli 1991. Dessa avlyft bidrar till en minskning av skattekvoten med ca 1/2 procentenhet 1991 och ca 1/4 procentenhet 1992, efter beaktande av att även nominella BNP reduceras till följd av avlyften. Avskattningen av skatteskulder på företagens reserveringar bidrar till att höja skattekvoten med ca 1/4 procentenhet de närmaste åren.

Tabell 9:1 Skattekvoten
Procentandel av BNP

	1990	1991	1992	1993
Direkta skatter	23,7	20,3	21,0	20,6
Hushåll	21,6	19,1	18,7	18,2
Företag	2,1	1,1	2,2	2,4
Indirekta skatter exkl. arbetsgivaravg.	15,1	15,7	15,4	14,9
Mervärdeskatt	8,3	9,1	9,0	8,6
Övrigt	6,8	6,7	6,4	6,2
Arbetsgivaravgifter	17,3	17,5	16,6	16,8
Socialförsäkringsavgifter	14,7	15,1	14,6	14,7
Övriga arbetsgivaravgifter	2,6	2,4	2,0	2,0
Skatter och avgifter	**56,1**	**53,5**	**52,9**	**52,2**

Källor: Konjunkturinstitutet, riksrevisionsverket, statistiska centralbyrån och finansdepartementet

En del större skatteändringar genomförs 1992 och 1993:

— Skatten på vissa kapitalinkomster har sänkts i år och den generella skattesatsen på kapitalinkomster sänks 1993 till 25%.

— Skattereduktionen för fackföreningsavgifter slopas fr.o.m. 1992.

— Mervärdeskattesatsen på livsmedel, inrikes resor samt på restaurang och hotell sänktes 1 januari 1992 från 25% till 18%.

— Uttaget av arbetsgivaravgifter sänktes 1 januari 1992 med ca 2,5 procentenheter, som andel av avgiftsunderlaget. Därav är 2,3 procentenheter en kompensation för arbetsgivarnas kostnad för den i år införda arbetsgivarperioden i sjukförsäkringen.

— Punktskatterna på en rad olika varor slopas fr.o.m. 1993.

De offentliga utgifternas andel av BNP steg preliminärt 1991 med ca 2 procentenheter till knappt 64%. Transfereringarna till hushåll ökade i samband med skattereformen men också genom det försvagade läget på arbetsmarknaden. Även transfereringarna till näringlivet ökade kraftigt förra året, vilket avspeglar ökade räntesubventioner till bostäder, investeringsbidrag till bostadsbyggande och omställningsstöd till jordbruket, se tabell 9:2. Den i tabellen redovisade nedgången av den offentliga konsumtionens andel av BNP 1991 beror helt på det ovannämnda avlyftet av mervärdeskatt.

För 1992 och 1993 dämpas ökningen i transfereringarna. Arbetsgivarperioden i sjukförsäkringen bidrar till att dra ned utgiftskvoten (och skattekvoten) med knappt 1 procentenhet fr.o.m. 1992. Investeringsbidraget till bostadsbyggandet sänktes i november 1991 från 9,3% till 3,1% av byggnadskostnaderna. Tidseftersläpning och övergångsregler gör att besparingseffekten blir liten under prognosperioden. Subventioneringen av läkemedel och tandvård dras ned. Kostnaderna för arbetsmarknadspolitiken och satsningar på infrastrukturinvesteringar gör dock att utgiftskvoten fortsätter att stiga i år för att sedan vara i stort sett oförändrad 1993.

Tabell 9:2 De offentliga utgifternas andel av BNP

	1990	1991	1992	1993
Transfereringar till hushåll	20,5	22,1	22,2	22,3
därav arbetslöshetsbidrag m.m.	0,8	1,6	1,9	2,1
Subventioner m.m.	6,0	6,8	6,7	6,5
Ränteutgifter	5,6	5,6	5,7	5,8
Konsumtion	27,1	26,7	26,8	26,6
Investeringar	2,4	2,5	2,9	3,0
Totala utgifter	**61,7**	**63,8**	**64,3**	**64,2**

Källor: Statistiska centralbyrån, konjunkturinstitutet och finansdepartementet.

Genom besparingar i den statliga administrationen och det kommunala skattestoppet begränsas den offentliga konsumtionens volymtillväxt de närmaste åren. Inkluderat ökning av sysselsättningsskapande åtgärder och arbetsmarknadsutbilding beräknas konsumtionen öka med drygt 0,5% 1992 och sedan ligga kvar på oförändrad nivå 1993.

Skillnaden mellan skatter och utgifter med tillägg för den offentliga sektorns övriga inkomster, som till 1/3 består av AP-fondens ränteinkomster, ger det finansiella sparandet. För 1991 beräknas detta uppgå till -15 miljarder kr. Underskottet motsvarar 1% av BNP. I år blir nivån i stort sett oförändrad för att 1993 minska till nära 40 miljarder kr., motsvarande 2,5% av BNP, se tabell 9:3.

Tabell 9:3 Den offentliga sektorns inkomster och utgifter
Löpande priser

	Miljarder kr.				Procentuell förändring			
	1990	1991	1992	1993	1990	1991	1992	1993
Inkomster	**884,5**	**902,7**	**932,5**	**953,1**	**9,9**	**2,1**	**3,3**	**2,2**
Skatter	558,8	551,8	566,3	579,1	7,9	-1,2	2,6	2,3
Socialförsäkringsavgifter	198,7	217,6	214,9	228,0	12,9	9,5	-1,2	6,1
Övriga inkomster	126,9	133,2	151,2	146,0	14,6	5,0	13,5	-3,4
Utgifter	**832,5**	**917,7**	**949,6**	**991,8**	**13,2**	**10,2**	**3,5**	**4,4**
Transfereringar till hushåll	277,1	318,5	327,1	345,0	10,8	14,9	2,7	5,5
Ränteutgifter	81,4	97,5	99,4	99,8	13,6	19,7	1,9	0,4
Övriga transfereringar	75,3	81,0	84,7	89,1	13,8	7,5	4,6	5,2
Konsumtion	366,5	384,2	395,8	410,9	15,5	4,8	3,0	3,8
Investeringar[1]	32,2	36,5	42,7	47,1	6,3	13,4	17,0	10,3
Finansiellt sparande	**52,0**	**-15,0**	**-17,1**	**-38,7**				
Procent av BNP								
Skatter och avgifter	56,1	53,5	52,9	52,2				
Utgifter	61,7	63,8	64,3	64,2				
Finansiellt sparande	3,8	-1,0	-1,2	-2,5				

[1] I investeringar ingår investeringar i personalbostäder, lagerinvesteringar samt nettot av köp och försäljning av fastigheter och mark.
Källor: Konjunkturinstitutet, statistiska centralbyrån, riksrevisionsverket och finansdepartementet.

9.2 Staten inkl. socialförsäkringssektorns finanser

Staten inkl. socialförsäkringarna omfattar, förutom den statliga sektorn, även allmänna sjukförsäkringen, arbetslöshetsförsäkringen samt allmänna tilläggspensioneringen (AP-fonden). Sektorn är en konsolidering av nationalräkenskapssektorerna staten och socialförsäkringssektorn, där transaktionerna mellan sektorerna eliminerats.

Tabell 9:4 Statens och socialförsäkringssektorns inkomster och utgifter
Löpande priser. Exkl. statliga affärsverk och aktiebolag

	Miljarder kr.,				Procentuell förändring,		
	1990	1991	1992	1993	1991	1992	1993
Inkomster	**648,5**	**637,1**	**627,8**	**633,9**	**-1,8**	**-1,5**	**1,0**
Skatter exkl. arbetsgivaravgifter	318,7	285,0	266,9	266,1	-10,6	-6,3	-0,3
Arbetsgivaravgifter	234,0	251,8	244,9	259,0	7,6	-2,7	5,8
Övriga inkomster	95,9	100,3	116,0	108,8	4,6	15,6	-6,2
Utgifter	**588,1**	**652,3**	**660,9**	**679,7**	**10,9**	**1,3**	**2,8**
Transfereringar till hushåll	251,6	290,0	297,5	314,6	15,3	2,6	5,7
Bidrag till kommuner[1]	82,1	83,1	78,5	68,1	1,3	-5,6	-13,2
Övriga transfereringar	67,6	82,1	83,9	84,1	21,5	2,1	0,2
Ränteutgifter	68,2	73,0	76,7	82,8	7,1	5,1	7,8
Konsumtion	104,9	109,5	107,1	110,7	4,3	-2,2	3,4
Investeringar	13,7	14,5	17,3	19,5	6,3	18,7	13,2
Finansiellt sparande	**60,4**	**-15,2**	**-33,1**	**-45,8**			
därav							
staten	13,9	-59,7	-74,2	-83,6			
AP-fonden	46,5	44,5	41,1	37,8			

[1] I bidrag till kommuner är avräkningsskatten bortdragen.
Källor: Konjunkturinstitutet, statistiska centralbyrån, riksrevisionsverket och finansdepartementet.

Bakom försämringen av den offentliga sektorns finanser 1991 ligger en ännu kraftigare nedgång för statens finansiella sparande. Det minskade med nästan 74 miljarder kr. och gick därmed från ett överskott på ca 14 miljarder kr. 1990 till ett underskott på ca 60 miljarder kr. 1991. Statens finansiella sparande fortsätter att sjunka de närmaste två åren, men inte alls i samma takt som 1991. AP-fondens överskott beräknas krympa med ca 9 miljarder kr. mellan 1990 och 1993, se tabell 9:4.

Statens (inkl. socialförsäkringarna) inkomster och utgifter påverkas av regelsystemen för t.ex. skatter och pensioner, konjunkturläget och av vidtagna politiska åtgärder. Regelsystemen och de politiska åtgärderna skulle kunna sägas utgöra finanspolitiken. För att kunna avgöra om finanspolitiken är expansiv eller kontraktiv måste man isolera konjunkturens inverkan på statens inkomster och utgifter. En indikator på finanspolitikens inriktning erhålls genom att beräkna *förändringen* av det BNP-korrigerade finansiella sparandet för staten (inkl. socialförsäkringarna). Indikatorn syftar *inte* till att beräkna vilken effekt finanspolitiken har på ekonomin.

Tabell 9:5 BNP-förändringens inverkan på staten och socialförsäkringssektorns finansiella sparande.
Miljarder kronor.

	1990	1991	1992	1993
Finansiellt sparande	60,4	-15,2	-33,1	-45,8
förändring		**-75,6**	**-17,9**	**-12,8**
därav				
BNP-beroende		**-35,4**	**-21,2**	**-9,0**
Inkomster		-23,7	-16,1	-5,5
Utgifter		11,7	5,1	3,5
BNP-korrigerat		**-40,2**	**3,3**	**-3,8**
Andel av BNP i procent				
Finansiellt sparande	4,5	-1,1	-2,2	-3,0
förändring[1]		**-5,3**	**-1,2**	**-0,8**
därav				
BNP-beroende		**-2,5**	**-1,4**	**-0,6**
Inkomster		-1,6	-1,1	-0,4
Utgifter		0,8	0,3	0,2
BNP-korrigerat		**-2,8**	**0,2**	**-0,2**

[1]Beräknat på aktuellt års BNP-nivå.
Källa: Finansdepartementet.

Beräkningarna av konjunkturens inverkan på statens (inkl. socialförsäkringarna) sparande bygger på en metod som utarbetats inom OECD. Metoden är dock modifierad och anpassad efter svenska förhållanden. Kalkylen visar hur statens (inkl. socialförsäkringarna) inkomster och utgifter påverkas när den reala BNP-tillväxten avviker från 2%, vilket i stort sett motsvarar trenden under 1980-talet. Vidare bygger kalkylen på att arbetslöshet och arbetsmarknadspolitiska åtgärder ligger kvar på föregående års nivå. Konjunkturens inverkan på löner och priser beaktas ej. I kalkylen justeras företagens skattebetalningar endast för det reala BNP-gapet. Detta medför att förändringen av det BNP-korrigerade

statliga sparandet överskattas vid variationer i företagens skattebetalningar, som inte beror på utvecklingen av den reala ekonomin. Tidsefterslöpningar, extraordinära vinster och förluster m.m. gör att sambandet mellan företagens skattebetalningar och BNP-tillväxten är svagt.

Beräkningarna visar att för 1991 hade skatteinkomsterna blivit ca 24 miljarder kr. större om BNP ökat med 2% i stället för att minska med 1,3%. Utgifterna för arbetsmarknadspolitiken och bidrag till arbetslösa hade blivit ca 12 miljarder kr. lägre om arbetslösheten legat kvar på 1990 års nivå. Då BNP-tillväxten även för åren 1992 och 1993 ligger under 2% och arbetslösheten stiger ger konjunkturen ett negativt bidrag till statens (inkl. socialförsäkringarna) finansiella sparande även de närmaste två åren, se tabell 9:5.

Det BNP-korrigerade finansiella sparandet minskar 1991 med ca 40 miljarder kr., motsvarande knappt 3% av BNP. Detta tyder på finanspolitiken var expansiv förra året. För 1992 och 1993 visar beräkningarna att finanspolitiken är i stort sett neutral, eftersom det BNP-korrigerade sparandet är i det närmaste oförändrat.

Till nedgången av statens BNP-korrigerade sparande 1991 bidrog att *företagens skattebetalningar* sjönk med ca 17 miljarder kr, utöver vad som förklaras av fallet i BNP. Då företagens skattebetalningar 1992 återgår till en mer normal nivå dras det BNP-korrigerade sparandet upp. Om företagens skattebetalningar legat på en för konjunkturen mer normal nivå 1991 hade förändringen av det BNP-korrigerade sparandet i stället blivit ca -23 miljarder kr. 1991, ca -8 miljarder kr. 1992 och ca -6 miljarder kr. 1993.

Som tidigare nämnts beaktas ej konjunkturens inverkan på löner och priser. Nedväxlingen av löneökningstakten (till 5,5% 1991 från 10% 1989 och 1990) får, främst genom reglerna för utbetalningarna av kommunala skattemedel, en mycket kraftig effekt på statens sparande 1991 och 1992. *Skatteutbetalningarna till kommunerna* stiger kraftigt 1991 och 1992 till följd av löneökningarna två år tidigare, medan de totala skatteinkomsterna ökar svagare. Medan de totala skatteinkomsterna BNP-justerat stiger med ca 4,5% 1991 och 3,5% 1992 så ökar utbetalningarna av kommunalskatt (efter avdrag för avräkningskatt) med ca 10% 1991 och ca 12% 1992. Om kommunalskatteutbetalningarna ökat i samma takt som de totala skatteinkomsterna samma år hade statens sparande blivit ca 12 miljarder kr. bättre 1991 och ca 20 miljarder kr. bättre 1992. Å andra sidan hade **nivån** på statens sparande 1990 varit lägre om kommunalskatteutbetalningarna följt de totala skatteinkomsterna de år då inflationen tilltog.

Pensionsutbetalningarna beror också, genom kopplingen till basbeloppet, på den historiska inflationen. I samband med skattereformens båda steg 1990 och 1991 avräknades den del av prisuppgången, som var hänförlig till reformen. Basbeloppet steg dock med ca 3% mer än timlönen 1991. Om basbeloppet ökat som timlönen hade pensionsutbetalningarna efter skatt blivit ca 3 miljarder kr. lägre 1991. För 1992 ökar basbeloppet i stort sett i samma takt som timlönen och 1993 något mindre.

Att den fortsatt kraftiga ökningen av kommunalskatteutbetalningarna 1992 inte får större genomslag på det BNP-korrigerade finansiella

sparandet beror på att det motverkas av andra faktorer: Företagsskatterna stiger starkt efter fallet 1991. Inleveranser från statliga affärsverk ökar tillfälligt. En tidigare beslutad indragning från kommunerna bidrar också till att stärka statens finanser i år.

För 1993 aviseras dels ytterligare indragning från kommunerna, dels införande av karensdagar vid sjukdom. Dessa åtgärder beräknas sammantagna förstärka statens (inkl. socialförsäkringarna) finansiella sparande med 10-15 miljarder kr.

Ovanstående diskussion, om bl.a. företagens skattebetalningar och samspelet mellan regelsystemen för kommunalskatter, pensioner och den ekonomiska utvecklingen i stort, visar på svårigheterna att renodla konjunkturutvecklingens resp. finanspolitikens roll för de offentliga finanserna. De beräkningar som redovisas i tabell 9:5 bör därför tolkas med försiktighet. Avsikten är att i anslutning till det framtida arbetet med nationalbudgetarna vidareutveckla metodiken.

9.3 Kommunernas finanser

Den kommunala sektorn består av kommuner och landsting samt kyrkokommuner och kommunalförbund. Mellan 1985 och 1990 hade sektorn ett negativt finansiellt sparande. Inkomsterna täckte de löpande utgifterna medan en del av investeringarna finansierades med upplåning, försäljning av tillgångar eller neddragning av rörelsekapitalet.

År 1991 förbättrades sektorns finanser och det finansiella sparandet beräknas vara i balans. Inkomsterna ökade starkt medan utgifterna bl.a. drogs ned av att kommunerna fr.o.m. förra året fick lyfta av mervärdeskatten på sina inköp. Nedan används ordet kommuner som en beteckning för hela sektorn.

För 1992 väntas en kraftig förbättring av den kommunala ekono-min trots att kommunalskatten sänkts något och en tidigare beslutad indragning på ca 3 miljarder kr. från kommunerna. Det finansiella sparandet beräknas uppgå till 16 miljarder kr. i år. För nästa år aviseras en indragning från kommunerna på mellan 5-10 miljarder kr. Med en indragning mitt i detta intervall minskar det finansiella överskottet till ca 7 miljarder kr. 1993, se tabell 9:6. Det ska understrykas att beräkningarna är osäkra med hänsyn till skattereformens och andra regeländringars effekter på kommunernas ekonomi.

Den förbättrade finansiella situationen är huvudsakligen en följd av den tvååriga eftersläpningen och avräkningsförfarandet vid utbetalningen av kommunalskattemedel. Skatteinkomsterna 1991 och 1992 stiger kraftigt till följd av de höga löneökningarna två år tidigare. Samtidigt leder den förutsedda dämpningen av löneökningarna och inflationen till att de kommunala utgifterna de närmaste två åren inte växer i samma snabba takt.

Bidrag från staten och socialförsäkringssektorn stod för ca 25% av kommunernas inkomster 1991. Statsbidragen består av allmänna och specialdestinerade bidrag. Skatteutjämningsbidraget uppgick till 10,5 miljarder kr. netto och de specialdestinerade bidragen till 63 miljarder kr.

1991. De specialdestinerade bidragen ökar med ca 10 miljarder kr. i år. Den kraftiga höjningen beror bl.a. på bidrag i samband med äldrereformen och vårdgarantin samt bidrag till upprustning av skolor, för sysselsättningsskapande åtgärder och ersättningar för mottagande av flyktingar. Nästa år dämpas ökningen av de specialdestinerade bidragen betydligt.

För att neutralisera skattereformens effekter på den kommunala ekonomin har fr.o.m. 1991 dels bidraget till kommunerna avseende garantibeskattningen avskaffats, dels en särskild skatt införts (avräkningsskatt). Skatten baseras på kommunernas skatteunderlag och beräknas uppgå till ca 6,5 miljarder kr. 1991, ca 15,5 miljarder kr. 1992 och till ca 24 miljarder kr. 1993. I tabellen har statsbidragen minskats med dessa belopp.

Tabell 9:6 Kommunernas inkomster och utgifter
Löpande priser. Exkl. kommunala aktiebolag och stiftelser

	Miljarder kr.				Procentuell utveckling			
	1990	1991	1992	1993	1990	1991	1992	1993
Inkomster	**328,4**	**360,8**	**399,9**	**404,8**	**11,6**	**9,9**	**10,8**	**1,2**
Skatter	204,9	232,7	269,5	282,0	13,1	13,6	15,8	4,7
Bidrag från staten och socialförsäkringssektorn	82,1	83,1	78,5	68,1	9,9	1,3	-5,6	-13,2
Övriga inkomster	41,4	45,0	51,9	54,7	7,7	8,6	15,5	5,3
Utgifter	**336,8**	**360,6**	**383,9**	**397,7**	**12,7**	**7,0**	**6,5**	**3,6**
Transfereringar till hushåll	25,5	28,5	29,6	30,4	11,0	11,6	3,8	2,9
Övriga transfereringar	31,3	35,4	40,2	39,5	11,3	13,1	13,7	-1,7
Konsumtion	261,6	274,8	288,7	300,2	15,1	5,0	5,1	4,0
Investeringar	18,5	21,9	25,4	27,5	-9,5	18,7	15,9	8,3
Finansiellt sparande	**-8,5**	**0,2**	**16,0**	**7,1**				

Anm. I investeringar m.m. ingår förutom kommunala myndigheters investeringar även kommunala affärsverks investeringar, investeringar i personalbostäder samt nettot av köp och försäljning av fastigheter och mark.
Källor: Konjunkturinstitutet, statistiska centralbyrån, riksrevisionsverket och finansdepartementet.

De kommunala utgifterna består till 3/4 av konsumtion. Förra året steg konsumtionen knappt 1,5% i volym. Konsumtionen drogs upp av att inköpen av varor och tjänster ökade relativt starkt. Sysselsättningen i kommunerna stagnerade, trots en viss uppgång av sysselsättningsskapande åtgärder i kommunal regi.

I år talar bl.a. äldrereformen och vårdgarantin, och därmed förknippade statsbidrag, för en viss ökning av den kommunala sysselsättningen. Däremot väntas inte kommunernas förbättrade ekonomi i sig leda till någon expansion av verksamheten. Förbättringen av kommunernas finanser är nämligen tillfällig och regeringen har deklarerat att det inte finns något samhällsekonomiskt utrymme för kommunal expansion.
Mot denna bakgrund beräknas den underliggande ökningen av konsumtionsvolymen begränsas till ca 1/4% i år. Växande antal i kommunala sysselsättningsskapande åtgärder drar dock upp konsumtionen, som totalt beräknas stiga med 1,3%. Nästa år väntas konsumtionen vara oförändrad.

10 Kapitalmarknaden

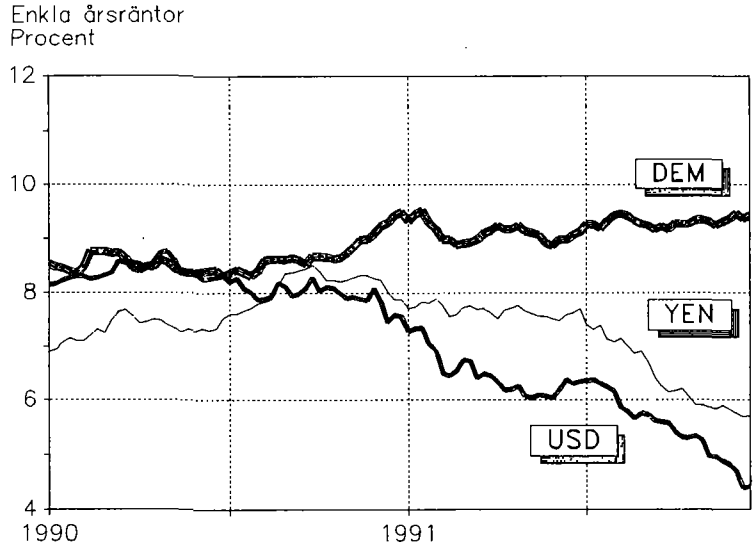
Den fördröjda konjunkturåterhämtningen i världsekonomin återspeglades under 1991 på de finansiella marknaderna. Räntorna har i flertalet länder fallit betydligt efter bl.a. penningpolitiska lättnader. Intresset för köp av aktier, som under början på året var betydande, har successivt avtagit.

Även de svenska räntorna har under året som helhet fallit betydligt. Under slutet av året tvingades emellertid riksbanken att strama åt penningpolitiken efter att stora valutautflöden uppkom under november. Lågkonjunkturen i kombination med prisfall på fastighetsmarknaden medförde att kreditinstitutens kreditförluster ökade kraftigt för andra året i följd.

10.1 Internationell ränte- och valutautveckling

Under 1991 har den internationella räntenivån fallit. Undantaget är Tyskland där räntorna hållits uppe av en stram penningpolitik. Räntenedgången har varit särskilt tydlig i Förenta staterna, Japan och Storbritannien. Sänkningen har föranletts av en svag konjunkturutveckling och lättnader i penningpolitiken.

Diagram 10:1 6-månaders euromarknadsräntor 1990-1991

Anm.: Veckogenomsnitt. Sista observationen avser 16 december 1991.
Källa: Finansdepartementet.

Den amerikanska centralbanken, Federal reserve, har fört en expansiv penningpolitik ända sedan slutet av år 1989. Räntan på sexmånaders placeringar har sedan årsskiftet 1989/90 fallit med ca 4 procentenheter. Effekterna på den reala ekonomin av de senaste årens räntesänkningar förefaller ännu vara begränsade. En anledning är att den lättare penning-

politiken främst påverkat de korta räntorna medan de långa endast sjunkit något. Betydande kreditförluster i det amerikanska banksystemet medför också att bankerna inte i full utsträckning har anpassat utlåningsräntorna till de sänkta marknadsräntorna.

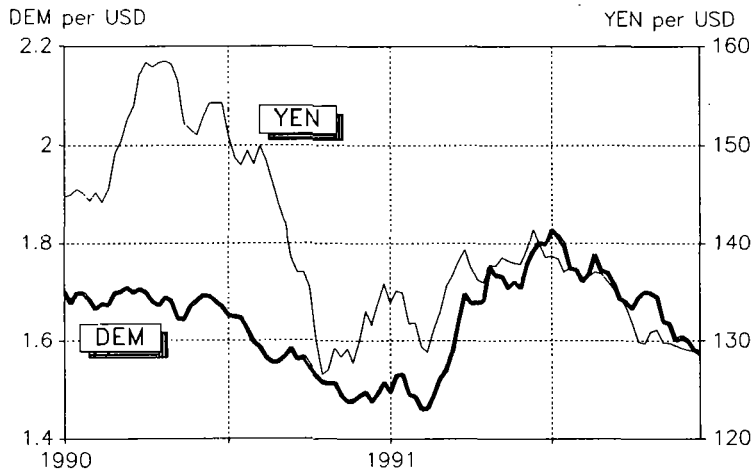
Under de senaste åren har priserna fallit på den amerikanska fastighetsmarknaden. Andelen outhyrda lokaler är betydande i viktiga större städer. Kollapsen på fastighetsmarknaden i kombination med lågkonjunkturen har ökat kreditförlusterna i det amerikanska banksystemet. Den amerikanska bankstrukturen, med relativt små och regionalt inriktade banker, har förvärrat krisen. Generösa regler för inlåningsförsäkringen har vidare medfört att den federala regeringen har tvingats tillskjuta ansenliga mängder kapital. Kreditinstitutens restriktivare policy och knappheten på riskvilligt kapital medför att de högt belånade företagen och hushållen primärt söker minska skuldsättningen. De fortsatt höga utlåningsräntorna och osäkerhet över ekonomins utveckling medför därför att företag och konsumenter intar en avvaktande hållning. Konjunkturåterhämtningen under 1992 beräknas bli förhållandevis svag. Detta talar för en förhållandevis låg räntenivå. En sådan politik underlättas av att inflationstrycket i ekonomin f.n. är lågt.

Allt tydligare tecken på en avmattning i den japanska ekonomiska aktiviteten har inneburit att centralbanken lättat på penningpolitiken under det andra halvåret 1991. Marknadsräntorna har sammantaget fallit med ca två procentenheter sedan årsskiftet 1990/91. Även i Japan har kreditförlusterna ökat väsentligt i spåren av fallande priser på fastighetsmarknaden, kursfall på aktiebörsen och dämpad ekonomisk aktivitet. För att dämpa oron på de finansiella marknaderna samt påskynda en konjunkturåterhämtning beräknas de penningpolitiska lättnaderna bestå även under 1992.

Under det senaste året har den tyska ekonomin präglats av hög aktivitet och stigande inflation i spåren av återföreningsprocessen. För att dämpa överhettningen har Bundesbank fört en restriktiv penningpolitik. Omfattande bidrag till de östra delstaterna medför att underskottet i den offentliga sektorn är betydande, vilket accentuerat behovet av en stram penningpolitik. Enligt de senaste prognoserna beräknas underskottet inom den offentliga sektorn under 1991 uppgå till 130 miljarder D-mark, eller 4,5 % av det enade Tysklands BNP. Vid tre tillfällen har Bundesbank höjt diskontot med sammanlagt 2 procentenheter till 8 %. Räntan på sexmånaders placeringar noterades i mitten på december till 9,6 %, vilket är något högre än vid årsskiftet 1990/91. Den tyska penningpolitiken beräknas förbli förhållandevis stram under prognosperioden. Den höga efterfrågan i de östra delarna av Tyskland och den överhettade arbetsmarknaden i de västra delarna har gett högre löne-och prisstegringstakt. Den nuvarande inflationstakten på drygt 4 % är med tyska mått mätt hög. En markant reduktion av budgetunderskottet förutses som ett resultat av såväl höjningar av skatter och sociala avgifter som reduceringar av de offentliga utgifterna. Den offentliga sektorns lånebehov beräknas emellertid alltjämt bli betydande under de kommande åren. Sammantaget är utrymmet för lägre räntor, även vid en avmattning i konjunkturen, begränsat.

Till skillnad från Tyskland har övriga Västeuropa en låg aktivitetsnivå. Inflationstakten har fallit betydligt i flertalet EG-länder. Detta har möjligjort en viss nedgång av räntorna. I Storbritannien har de korta räntorna fallit med ca tre procentenheter medan nedgången i Frankrike, Italien och Danmark har begränsats till mellan en halv och en procentenhet. Den europeiska växelkursmekanismen, ERM, innebär att de ingående valutornas förhållande till varandra endast får variera inom ett smalt band. I praktiken innebär detta att penningpolitiken måste inriktas på att klara den fasta växelkursen. Valutans ställning inom ERM-bandet är avgörande för huruvida det finns utrymme för en ändrad penningpolitik. Exempel på detta är Frankrike och Storbritannien, där önskemålet om en expansivare penningpolitik av inhemska skäl under året kommit i konflikt med kravet på en stabil växelkurs. Mot slutet av 1991 steg de europeiska räntorna något bl.a. som en reaktion på den tyska räntehöjningen i mitten på december och att den allt starkare D-marken ökade spänningarna inom ERM. Sammantaget medför ränteutvecklingen i Västeuropa att räntenivåerna i de skilda länderna närmat sig varandra ytterligare under året.

Diagram 10:2 Växelkursen för USA-dollar i D-mark och Yen 1990-1991.

Anm.: Veckogenomsnitt. Sista observationen avser 16 december 1991.
Källa: Finansdepartementet.

I samband med att avslutningen på Gulfkriget inleddes, under det första halvåret i fjol, stärktes dollarn betydligt på valutamarknaderna. De allt lägre räntorna i Förenta staterna innebar emellertid att intresset för placeringar i valutor med högre avkastning, främst D-marksplaceringar, steg. Skillnaden mellan amerikanska räntor å ena sidan och de tyska och japanska räntorna å andra sidan vidgades ytterligare under året. I mitten på december understeg de amerikanska räntorna de tyska med ca 5 procentenheter och de japanska med ca en procentenhet. Vid årsskiftet 1990/91 var motsvarande skillnader endast två respektive en halv

procentenhet. Den vidgade räntemarginalen bidrog till att dollarn åter försvagades under det andra halvåret, i synnerhet mot D-marken.

Under år 1990 föll de internationella aktiekurserna med i genomsnitt ca 20%. Kurserna på flertalet aktiebörser återhämtade sig under 1991. Fram till och med mitten på december hade kurserna i genomsnitt stigit med 5%. Lägre räntor har framför allt gynnat kursutvecklingen på börserna i New York och London. Även kurserna på Frankfurtbörsen har stigit något. Köpintresset i Frankfurt har dock hållits tillbaka på grund av osäkerhet om återföreningens kostnader och den osäkra utvecklingen i Sovjetunionen. Aktiekurserna på Tokyobörsen fortsatte att sjunka under 1991 bl.a. mot bakgrund av fallande vinster i näringslivet.

Kursutvecklingen fluktuerade under året. Under det första halvåret var köpintresset stort bl.a. som ett resultat av den snabba upplösningen av konflikten vid Persiska viken samt förhoppningar om en snar konjunkturåterhämtning. Under de sista månaderna av 1991 föll kurserna då några påtagliga tecken på ett konjunkturomslag i världsekonomin ej kunde skönjas. Investerarna reviderade därmed ned vinstförväntningarna på företagen. Kursnedgången blev särskilt påtaglig i New York och Tokyo.

Den finska ekonomin har under det senaste året kännetecknats av en djup recession där kollapsen av öststatshandeln och betydande prisfall på skogsprodukter varit särskilt kännbar. Förlusterna inom det finländska näringslivet var avsevärda under 1991 vilket bl.a. resulterade i betydande kursfall på Helsingforsbörsen. Den ekonomiska politiken försvårades av att regeringen saknade majoritet för viktiga frågor i den finska riksdagen samtidigt som diskussioner mellan arbetsmarknadens parter om ett lönesänkningsavtal drog ut på tiden. Under sommaren knöts den finska marken till den europeiska valutaenheten, ecu. Efter en längre tids spekulation mot den finska valutan med stora valutautflöden och höga räntor som följd valde den finska centralbanken att devalvera marken med 12,3% i mitten på november. Devalveringen i Finland demonstrerar att en ensidig deklaration om en ecuanknytning inte ger absolut trovärdighet för den fasta växelkursen.

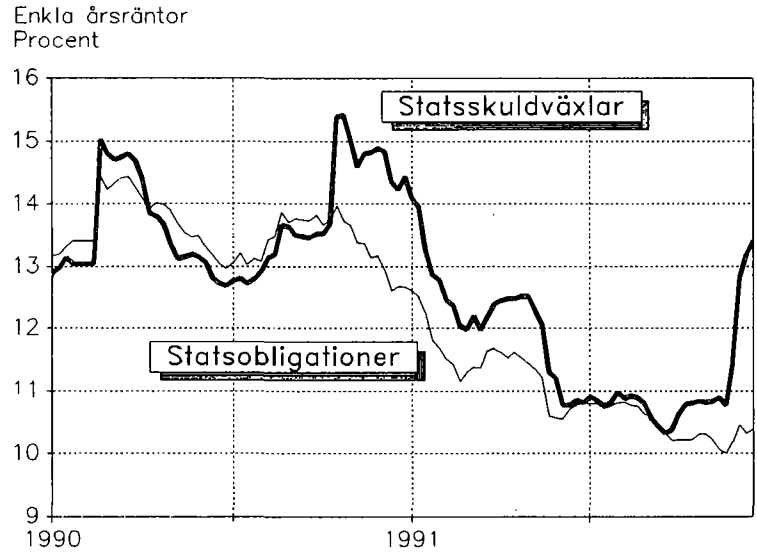
Den norska ekonomin har under de senaste åren genomgått en besvärlig anpassningsprocess. Antiinflationspolitiken och den fasta växelkurspolitiken har resulterat i betydande prisfall på fastighetsmarknaden och en långvarig lågkonjunktur. Kreditförlusterna har under flera år varit betydande hos de norska utlåningsinstituten. Förlusterna slog nya rekord under 1991 då de ledande bankerna i praktiken urgröpt sitt egna kapital och därmed var ur stånd att uppfylla kravet på eget kapital. Regeringen tvingades till omfattande kapitalinjektioner för att restaurera kreditinstituten samtidigt som den norska riksbanken beviljade likviditetsstöd.

Sammanfattningsvis är bedömningen att de amerikanska och japanska räntorna fortsätter att ligga på en låg nivå under 1992. Detta skulle kunna möjliggöra även lägre räntor i Europa i takt med att överhettningen i Tyskland mattas av. Den nuvarande förhållandevis höga tyska inflationstakten begränsar emellertid utrymmet för räntesänkningar. Räntenedgången i Europa beräknas därför bli måttlig.

10.2 Räntor och valutaflöden i Sverige

Under större delen av 1991 föll de svenska räntorna förhållandevis kraftigt. Lägre omvärldsräntor, lägre inflationsförväntningar och kronans knytning till den europeiska valutaenheten, ecu, var huvudförklaringarna. Ecu-anknytningen och ansökan om EG-medlemskap stärkte förtroendet för den fasta växelkurspolitiken. Det ökade förtroendet för växelkurspolitiken medförde att räntedifferensen gentemot omvärlden nedbringades väsentligt.

Diagram 10:3 Ränteutvecklingen 1990-1991

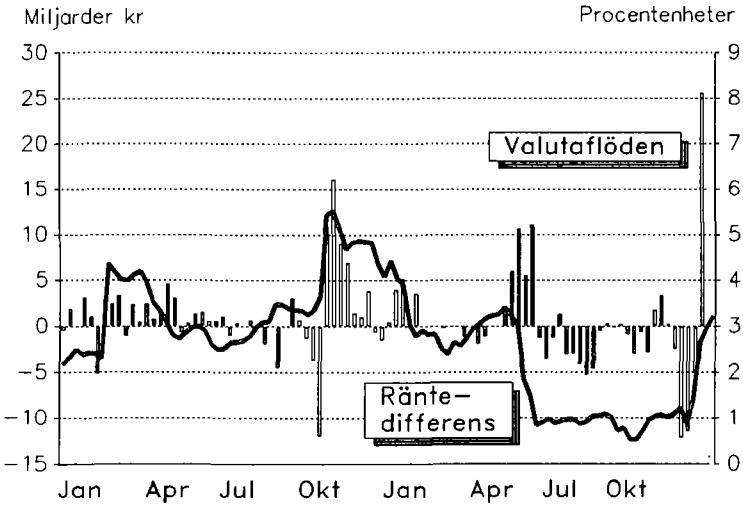

Anm.: 6 månaders statsskuldväxlar och 5 åriga statsobligationer. Veckogenomsnitt. Sista observationen avser 16 december 1991.
Källa: Finansdepartementet.

Räntenedgången koncentrerades kring tidpunkten för kronans knytning till ecun. Marknadsräntorna föll med mellan en och två procentenheter under maj och juni. Räntenedgången kan tolkas som att kronans koppling till den europeiska valutaenheten i mitten av maj, följt av ansökan om EG-medlemskap i juni, minskade växelkursrisken väsentligt. Intresset från utlandet för kronplaceringar var betydande under försommaren. Under maj och juni uppgick valutainflödet till närmare 30 miljarder kronor. Räntedifferensen, mätt på sex månaders placeringar mellan statsskuldväxlar och ecuräntan(den valutakorgsvägda korgräntan före den 17 maj), föll med ca två procentenheter till en procentenhet direkt efter kronans ecuknytning. Knytningen av kronan till ecun är visserligen endast baserad på ett ensidigt svenskt åtagande men utgör i kombination med ansökan om medlemskap i EG en tydlig signal att Sverige eftersträvar att anpassa svensk ekonomi till de krav som EG-medlemskapet ställer. Till dessa krav hör att sänka den svenska inflationstakten till europeisk nivå.

Ur teknisk synvinkel innebar ecukopplingen att kronan knöts till en ny valutakorg. Valutasammansättningen i ecu-korgen speglar, till skillnad från den gamla valutakorgen, inte valutafördelningen i Sveriges utrikeshandel. Dollarn, som hade en stor vikt i den tidigare valutakorgen, ingår exempelvis inte i ecun. I ecun ingår EG-ländernas valutor med vikter som speglar ländernas ekonomiska betydelse. Den tyska D-marken har således den största vikten. Den nya växelkursregimen har medfört att kronan varierat betydligt mindre än tidigare i förhållande till varje enskild EG-valuta. Mot utanförstående valutor, exempelvis dollar, har svängningarna i stället blivit större.
Riktvärdet för kronans kurs gentemot ecu är ca 7,40 kronor. Variationer runt riktvärdet inom ett band på +/- 1,5% tillåts. Det innebär att kronans kurs hålls mellan ca 7,29 och 7,51 kronor per ecu.

Diagram 10:4 Valutaflöden och räntedifferens mot utlandet 1990-1991

Anm.: Valutaflödena avser rapportveckor (4 rapportveckor per månad). Sista observationen avser 8-15 december 1991.
Källa: Riksbanken och finansdepartementet.

Under sommaren fortsatte räntenedgången trots ett registrerat valutautflöde på ca 23 miljarder kronor under perioden juli t.o.m. september, och i början på september noterades räntorna till drygt 10%. Någon motsvarande räntenedgång förekom inte i Europa varför räntedifferensen föll ytterligare, närmare bestämt till ca 0,5 procentenheter. Den allt lägre räntedifferensen medförde att svenskars intresse för lån i utländsk valuta minskade. Kronan försvagades successivt under sommaren. I början på oktober hejdades räntenedgången. Riksbanken höjde bankernas marginalränta vid upplåning i riksbanken med 0,5 procentenheter till 10,5% mot bakgrund av valutautflöden, den svagare kronan och för att bryta marknadens förväntningar om ett ytterligare räntefall. Räntedifferensen steg därmed åter till ca en procentenhet.

Under oktober och i början av november stabiliserades valutaflödena. Sexmånadersräntan noterades till strax under 11%. Fortsatt minskade inflationsförväntningar medförde emellertid att obligationsräntorna föll ytterligare. Räntan på femåriga statsobligationer noterades stundtals under 10%.

I mitten av november devalverades den finska marken. Detta förefaller ha skapat viss osäkerhet om den svenska växelkurspolitiken hos en del aktörer och resulterade i betydande valutautflöden. Under de sista tre veckorna av november och den första veckan av december registrerades ett valutautflöde på 31 miljarder kronor. Valutautflödet i slutet av november var även ett uttryck för osäkerhet om stramheten i den politik som skulle komma att presenteras i budgetpropositionen och budgetunderskottets storlek samt osäkerhet över huruvida företagen skulle välja att förnya sina lån i utländsk valuta i samband med årsskiftet. Samtidigt steg de europeiska räntorna med ca 0,5 procentenheter varvid räntedifferensen åter hamnade under en procentenhet.

Det stora valutautflödet visade att ränteskillnaden mot utlandet var för liten. I slutet av november och i början på december stramade riksbanken åt penningpolitiken vid två tillfällen genom att höja marginalräntan för bankernas upplåning i riksbanken. Vid det första tillfället höjdes marginalräntan från 10,5 till 11,5%. Fortsatta valutautflöden föranledde riksbanken att i början på december höja marginalräntan med ytterligare 6 procentenheter till 17,5%. Räntehöjningen avspeglade nödvändigheten att tydligt klargöra att den svenska växelkurspolitiken ligger fast. Marknadsräntorna steg betydligt. Uppgången understöddes av riksbanken genom betydande försäljningar av statsskuldväxlar på penningmarknaden. Den penningpolitiska åtstramningen medförde sammantaget att räntan på sex månaders statsskuldväxlar steg med som mest ca 4,5 procentenheter till ca 15%. Räntedifferensen gentemot ecuräntan steg till ca 4,5 procentenheter. Vid denna höga räntenivå var köpintresset betydande. Under den andra veckan i december vände valutautflödet till ett inflöde motsvarande närmare 26 miljarder kronor. Det stora inflödet möjliggjorde för riksbanken i mitten på december att sänka marginalräntan för bankernas upplåning vid två tillfällen med 2,5 respektive en procentenheter till 14%. Samtidigt föll marknadsräntorna betydligt och i mitten på december noterades räntan på sexmånaders statsskuldväxlar till 13,3%. Även räntorna på obligationsmarknaden steg i början på december, om än något mindre. I mitten på december noterades räntan på femåriga statsobligationer till 10,3%. Räntedifferensen mot utlandet noterades i mitten på december till ca 3 procentenheter gentemot ecuräntan och knappt 4 procentenheter gentemot D-marksräntan. Kronans kurs påverkades endast marginellt av räntehöjningen och noterades vid nämnda tidpunkt till 7,44 kronor per ecu.

Sammantaget under året, fram t.o.m. mitten på december har räntan på femåriga statsobligationer fallit med ca två procentenheter medan räntan på sex månaders statsskuldväxlar sjunkit med knappt en procentenhet.

Flödena in i och ut ur landet har under 1991 delvis ändrat karaktär.

Flödena ut ur landet i form av bytebalansunderskott, direktinvesteringar och köp av utländska aktier har minskat betydligt. Lågkonjunkturen och de ökade finansiella påfrestningarna för företagen medför att utrymmet för direktinvesteringar i utlandet har minskat. Vidare kan ansökan om medlemskap i EG ha medfört att svenska företags behov av anläggningar utomlands avtagit.

Tabell 10:1 Betalningsbalansen
Miljarder kr.

	Helåret		12 mån t.o.m.		Ackumulerat t.o.m.	
	1989	1990	Okt 1991	Okt 1990	Okt 1991	Okt 1990
Bytesbalans	**-21,2**	**-34,5**	**-18,6**	**-36,9**	**-14,2**	**-29,2**
Direkta investeringar						
i utlandet	-62,3	-83,9	-54,2	-94,1	-49,5	-79,2
i Sverige	9,8	13,8	46,2	11,5	42,4	10,1
Handel med aktier						
Svenska aktier	-1,9	1,2	10,9	0,6	10,5	0,7
Utländska aktier	-27,9	-19,8	-12,7	-23,8	-12,1	-19,2
Lån/obl. m.m. i kronor	38,2	69,5	57,7	57,9	38,8	50,5
Lån/obl. m.m. i utl valuta	123,5	117,5	-4,3	142,2	-12,3	109,6
Övrigt inkl. restpost	-36,3	-6,3	14,1	-27,0	14,6	-6,8
Kapitalbalans exkl. staten	**43,1**	**92,0**	**57,6**	**67,3**	**32,3**	**65,8**
Valutaflöde	**21,8**	**57,5**	**39,0**	**30,4**	**18,1**	**36,6**
Statens lån i utl. valuta	-13,5	-13,4	-16,4	-17,0	-14,8	-11,8
Valutares. transförändringar	8,3	44,1	19,8	16,2	3,3	27,6

Källa: Riksbanken.

Utländska placerares intresse för svenska aktier och räntebärande kronpapper har varit betydande under 1991 som helhet. Betalningsbalansen redovisas med en viss eftersläpning medan utfallet för valutaflödena redovisas veckovis. De stora utflödena under november och i början på december ingår därför inte i nyss nämnda statistik. Fram till och med andra veckan av december redovisades ett valutainflöde på sammanlagt 13 miljarder kronor. Fram till och med oktober hade utländska placerare förvärvat svenska aktier och räntebärande kronpapper för 49 miljarder kronor. Handeln med aktier, såväl svenska som utländska, är i det närmaste i balans. Den totala värdepappershandeln, i aktier och räntebärande papper, gav under årets första tio månader upphov till ett inflöde på 36 miljarder kronor. Under motsvarande period år 1990 gav värdepappershandeln upphov till ett inflöde på drygt 8 miljarder kronor. En förklaring till det ökade utländska intresset är att ecuanknytningen och ansökan om medlemskap i EG har ökat förtroendet avseende Sveriges intentioner av ett närmande till Europa och för den fasta växelkurspolitiken.

Den, fram t.o.m. oktober, allt lägre räntedifferensen gentemot utlandet innebar att svenska placerares intresse för lån i utländsk valuta minskade. Fram t.o.m. oktober minskade de utestående lånen med 12 miljarder kronor jämfört med en ökning på 110 miljarder kronor under motsvaran-

e period år 1990. Sammanfattningsvis uppvisade kapitalbalansen ett överskott på 32 miljarder kronor fram t.o.m. oktober. Underskottet i bytesbalansen har under samma period uppgått till 14 miljarder kronor varför valutainflödet uppgick till 18 miljarder kronor. Staten amorterade lån i utländsk valuta för 15 miljarder kronor.
Höstens ränteuppgång visar att Sverige alltjämt kan komma att behöva en viss räntemarginal för att säkerställa stabila valutaflöden. Ändringen i större placerares förmögenhetsportföljer mot en större andel tillgångar i utländsk valuta, som inleddes i samband med valutaavregleringen, är ännu inte avslutad. För att intressera utländska och svenska investerare för räntebärande kronpapper krävs ännu en viss marginal mot den genomsnittliga europeiska räntenivån.

10.3 Läget på kreditmarknaden

Under år 1991 steg kreditförlusterna hos utlåningsinstituten och utlåningsexpansionen dämpades.

Orsaken till de ökade kreditförlusterna är i huvudsak prisfallet på högbelånade fastigheter. En stor del av dessa förluster härrör från en omfattande utlåning från finansbolagen som skett med ofta otillräckliga säkerheter och bristfällig riskbedömning. Förlusterna sprider sig till bankerna som direkt eller indirekt har finansierat finansbolagen eller deras ägare. Även bankernas egen utlåningsverksamhet kännetecknas emellertid av ökade kreditförluster. Bankerna påverkas av att lågkonjunkturen blivit kännbar för deras låntagare, i synnerhet inom näringslivet. Antalet konkurser har ökat betydligt.

Kreditförlusterna uppskattas f.n. öka från ca 11 miljarder kronor år 1990 till minst 25 miljarder kronor år 1991. Denna nivå motsvarar närmare tre procent av bankernas utlåning. Under perioden 1982-1989 uppgick kreditförlusterna i procent av utlåningen till ca 0,5 %. Bankernas resultat före kreditförluster utvecklas alltjämt positivt vilket bidrar till att dämpa effekterna av kreditförlusterna. Bankernas delårsrapporter indikerar att den samlade banksektorns vinster under 1991 hamnade runt noll. Utvecklingen avseende kreditförluster och vinster skiljer sig åt betydligt mellan olika banker.

Även bostadsinstitutens kreditförluster ökade under 1991. Dessa ligger emellertid alltjämt på en förhållandevis låg nivå. Det har dock inte hindrat att ränteskillnaden mellan stats-och bostadsobligationer under det andra halvåret har vidgats från ca 0,7 procentenheter till uppemot 1,5 procentenheter. Bostadsinstitutens rörelseresultat hålls uppe av vidgade marginaler mellan in-och utlåningsräntorna.

De stora kreditförlusterna medför att kreditgivningen har blivit betydligt försiktigare. Bankernas utlåningspolicy kännetecknas numera av noggrann kreditprövning där ökad vikt läggs vid säkerheter och låntagarens betalningsförmåga.

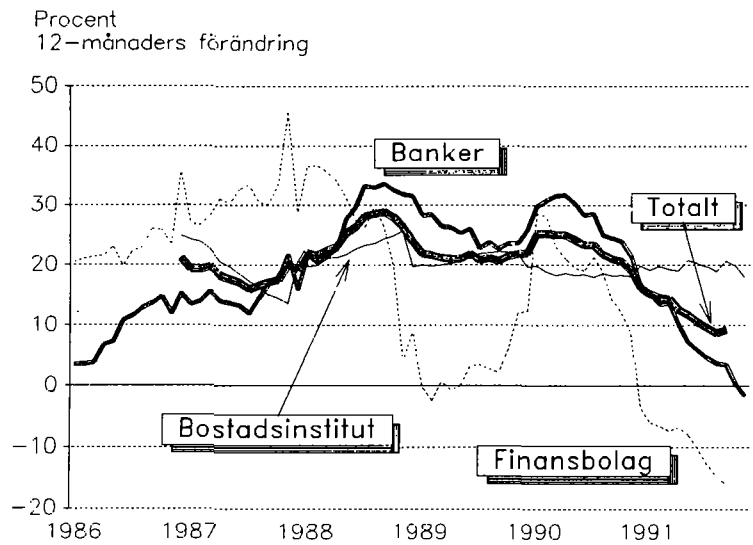
Efter internationella överenskommelser kommer kreditinstituten från och med årsskiftet 1992/93 att åsättas ett kapitaltäckningskrav på 8 %. I genomsnitt är bankernas kapitaltäckningssituation för närvarande

tillfredställande. Några bankkoncerner har dock under 1991 behövt förbättra sin kapitalbas. Emissionerna i Nordbanken och Östgöta Enskilda Bank samt den aviserade emissionen i GOTA liksom den statliga kreditgarantin till Första Sparbanken skall ses mot denna bakgrund. För vissa institut kan de skärpta kapitaltäckningskraven i kombination med osäkerhet om kreditförlusternas omfattning framtvinga en mer restriktiv kreditpolicy än under normala omständigheter.

Den snabba ökningen av bankernas kreditförluster är inte unik för Sverige utan i högsta grad en internationell företeelse. Utvecklingen har varit särskilt bekymmersam i de anglosaxiska länderna, Japan samt i Norden. Ett genomgående drag är att i samtliga dessa länder har mer eller mindre kraftiga prisfall på fastighetsmarknaden gått hand i hand med en allmän konjunkturavmattning. Ur internationell synvinkel har de svenska bankerna under 1980-talet haft en relativt hög lönsamhet, bl.a. beroende på lägre kreditförluster. Under 1990 och 1991 har utvecklingen vänt. De svenska bankerna redovisar nu förhållandevis stora kreditförluster samtidigt som vinsterna riskerar att helt utebli.

Bankernas verksamhet kännetecknas sålunda av en restriktiv utlåning. Samtidigt har efterfrågan på krediter minskat. Lågkonjunkturen ökar osäkerheten hos företag och hushåll samtidigt som skattereformen har minskat ränteavdragens värde. Redan mot slutet av år 1989 märktes en dämpad utlåningsökning till hushållen. Under 1991 har även nyutlåningen till företagssektorn fallit betydligt. Företagen har framförallt minskat sin efterfrågan på lån i utländsk valuta.

Diagram 10:5 Utlåning till allmänheten 1986-1991

Källa: Riksbanken.

För banker och inte minst för finansbolagen är det t.o.m. fråga om en utlåningsminskning, dvs. att amorteringarna överstiger nyutlåningen.

Bostadinstitutens nettoutlåning har, åtminstone fram till i dag, fortsatt att expandera i hög takt. Bakom den fortsatta ökningen ligger bl.a de senaste årens stora bostadsbyggande, hög omsättning på bostadsmarknaden samt att bostadsinstituten numera kan erbjuda krediter till rörlig ränta som ofta är lägre än de banker och finansbolag kan erbjuda.

Sammantaget har kreditexpansionen under det senaste året dämpats från mellan 20-30 % i ökningstakt till under 10 % i ökningstakt. Realt sett, dvs. med hänsyn till inflationen, är kreditvolymerna i det närmaste oförändrade. Det svaga konjunkturläget, hushållens osäkerhet över arbetsmarknadsläget, försämrade ränteavdrag från år 1993 i kombination med relativt höga utlåningsräntor talar för att kreditefterfrågan kommer att falla ytterligare.

Kreditförlusterna kommer även under de närmaste åren att ligga på en hög nivå. Under andra halvåret 1991 förefaller industrikonjunkturen ha försämrats ytterligare med fallande vinster och försämrad finansiell ställning som följd. Marknaden för kommersiella fastigheter karaktäriseras av fortsatt utbudsöverskott. Priserna på kommersiella fastigheter har under de senaste två åren fallit med mellan 20 och 50 %. Ytterligare prisfall kan inte uteslutas. Sveriges fastighetsbestånd och byggsektor är förhållandevis stora. Detta har varit möjligt tack vare omfattande subventioner och regleringar. Lågkonjunkturen medför att efterfrågan på kommersiella lokaler, såsom kontors- och industrilokaler, minskar, vilket leder till att hyrorna faller. För detta talar också att den offentliga sektorns innehav av fastigheter kommer att effektiviseras genom ett ökat kostnadstänkande. Vakansgraden inom fastighetsbeståndet har stigit betydligt.

Vid bedömning av de framtida kreditförlusterna utgör hushållen ett särskilt osäkerhetsmoment. En fortsatt svag ekonomisk aktivitet och stigande arbetslöshet talar för att kreditförlusterna från hushållen kommer att öka. Relativt sett högre finansieringskostnader för kreditinstituten och vidgade marginaler mellan in- och utlåningsräntor medför också att låntagare inte i full utsträckning får del av den räntenedgång som noteras på marknaden för räntebärande statspapper. Några mer omfattande och påtagliga prisfall på bostadsmarknaden har ännu inte registrerats. En dämpande faktor är att prisutvecklingen under 1980-talet jämfört med många andra länder har varit återhållsam. Det står dock klart att skattereformen i kombination med minskade bostadsubventioner gör boendet relativt sett dyrare varvid efterfrågan kommer att falla.

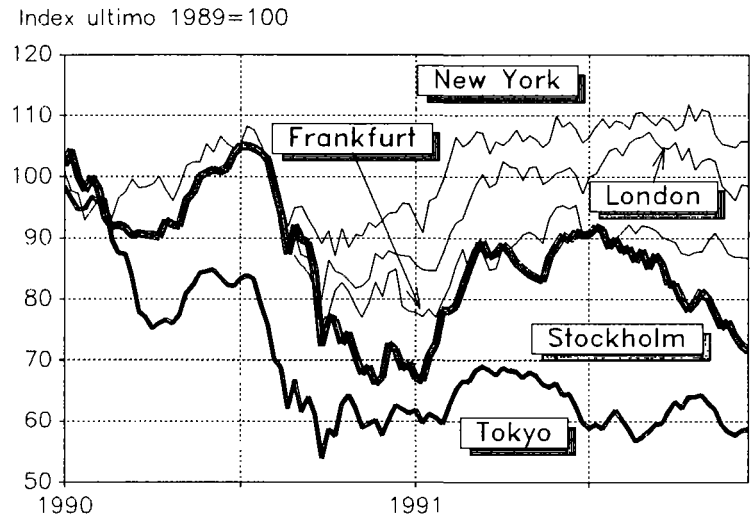
De totala kreditförlusterna kommer att bli betydande även under de närmaste åren. Bedömningen är dock att det svenska kreditsystemet inte står inför så allvarliga problem som för närvarande kännetecknar Norge. De svenska kreditinstituten har i utgångsläget en starkare finansiell ställning.

10.4 Utvecklingen på aktiemarknaden

Under 1990 föll aktiekurserna på Stockholms fondbörs med i genomsnitt 30 %. Under det första halvåret 1991 återhämtade aktiemarknaden en stor

del av denna nedgång bl.a. under intryck av stigande internationella börser och fallande räntor. Under det andra halvåret vände kursutvecklingen då allt fler tecken tydde på att konjunkturutvecklingen hade försämrats och att en återhämtning skjutits på framtiden. Delårsrapporterna under hösten var sämre än väntat och indikerade betydande vinstfall. Vinstförväntningarna för 1992 har vidare reviderats ned. Under årets avslutande månader förstärktes kursnedgången av fallande internationella börser samt stigande räntor. Sedan årsskiftet och fram till och med mitten av december hade aktiekurserna i genomsnitt stigit med 1%. Kursutvecklingen i Stockholm, såväl för 1990 som 1991, har därmed varit sämre än på flertalet internationella börser.

Diagram 10:6 Börsutvecklingen 1990-1991

Källa: Finansdepartementet.

En bidragande orsak till kursuppgången under första halvåret 1991 var att det utländska intresset för svenska aktier ökade under året. Under perioden januari t.o.m. oktober investerade utländska placerare i svenska aktier för 10,5 miljarder kronor. Utlandets intresse riktades främst mot de stora exportorienterade företagen. Detta kännetecknar kursutvecklingen i allmänhet. Index för småbolagen, det s.k. OTC-index föll med ca 30%. Kursutvecklingen har också varierat mellan olika branscher. Index för verkstad, skog samt kemi-och läkemedel har under året stigit mer än genomsnittet. Kursutvecklingen för de mer hemmaorienterade företagen har dock varit betydligt sämre. Index för tjänsteföretag, fastighet och bygg samt banker har fallit med mellan 20 och 30%.

Under perioden januari t.o.m. november uppgick börsomsättningen till ca 111 miljarder kronor jämfört med 87 miljarder kronor för motsvarande period år 1990. En bidragande orsak till ökningen var att omsättningsskatten på aktier halverades vid årsskiftet 1990/91. Den ökade omsättningen kom dock främst de större bolagen tillgodo.

Den 1 december slopades omsättningsskatten på aktier helt. Förhoppningen är att lägre transaktionskostnader skall öka omsättningen på börsen i sin helhet. En likvidare andrahandsmarknad är en förutsättning för att få till stånd en fungerande riskkapitalförsörjning till näringslivet. Särskilt för de mindre och medelstora företagen är detta av stor betydelse. En likvid marknad ökar möjligheterna att attrahera större placerare som är beroende av att snabbt kunna omsätta sina innehav.

Innehåll

1 Sammanfattning 2
2 Den internationella utvecklingen 11
2.1 Allmän översikt 11
2.2 Länderöversikter 14
3 Utrikeshandeln 23
3.1 Exporten 23
3.2 Importen 28
3.3 Bytesbalansen 29
4 Industrin 32
4.1 Produktion och konkurrenskraft 32
4.2 Lönsamhet 35
5 Arbetsmarknaden 38
5.1 Sysselsättning 39
5.2 Utbud av arbetskraft 42
5.3 Arbetslöshet och arbetmarknadspolitiska åtgärder 43
6 Löner och konsumentpriser 46
6.1 Löner 46
6.2 Konsumentpriser 51
7 Hushållens ekonomi och privat konsumtion 55
7.1 Hushållens inkomster 55
7.2 Hushållens sparande och privat konsumtion 58
8 Investeringar 64
8.1 Näringslivets investeringar 65
8.2 Bostadsinvesteringar 67
8.3 Byggnadsverksamheten 70
8.4 Lagerinvesteringar 71
9 Den offentliga verksamheten 74
9.1 Den konsoliderade offentliga sektorn 74
9.2 Staten inkl. socialförsäkringssektorns finanser 77
9.3 Kommunernas finanser 80
10 Kapitalmarknaden 82
10.1 Internationell ränte- och valutautveckling 82
10.2 Räntor och valutaflöden i Sverige 86
10.3 Läget på kreditmarknaden 90
10.4 Utvecklingen på aktiemarknaden 92

Tabeller

1:1	Internationella förutsättningar	4
1:2	Löner och priser	5
1:3	Försörjningsbalans	7
1:4	Bidrag till BNP-tillväxten	8
1:5	Nyckeltal	9
1:6	Sparande	10
2:1	Bruttonationalproduktens utveckling i vissa OECD-länder	11
2:2	Konsumentprisernas utveckling i vissa OECD-länder	13
3:1	Varuexportens produkt- och ländersammansättning 1991	23
3:2	Exportmarknadstillväxt, relativa priser, marknadsandelar och export av bearbetade varor	25
3:3	Alternativ beräkning av exportmarknadstillväxt, marknadsandelar och export av bearbetade varor	26
3:4	Export av varor	27
3:5	Import av varor	28
3:6	Bytesbalans	31
4:1	Industriproduktion	32
4:2	Nyckeltal för industrin	34
4:3	Rörliga kostnader, produktpriser, marginaler per producerad enhet samt bruttoöverskottsandel	36
5:1	Arbetsmarknad	39
5:2	Produktion och sysselsättning i timmar	41
5:3	Relativa arbetskraftstal för olika åldersgupper	43
5:4	Relativ arbetslöshet i olika åldrar	44
5:5	Antal personer i arbetsmarknadspolitiska åtgärder	45
6:1	Timlöner och arbetskraftskostnader	47
6:2	Timlöner och dess viktigaste förklaringsvariabler	49
6:3	Konsumentpriser	53
7:1	Hushållssektorns disponibla inkomster, konsumtion och sparande	55
7:2	Hushållens inkomster	56
7:3	Inkomstöverföringar från offentlig sektor till hushåll	57
7:4	Privat konsumtion	62
8:1	Bruttoinvesteringar efter produktionssektor	64
8:2	Bruttoinvesteringar i näringslivet	65
8:3	Offentliga investeringar	67
8:4	Bostadsinvesteringar	69
8:5	Byggnadsverksamhet	71
8:6	Lagervolymförändringar	71
9:1	Skattekvoten	75
9:2	De offentliga utgifternas andel av BNP	76
9:3	Den offentliga sektorns inkomster och utgifter	77
9:4	Statens och socialförsäkringssektorns inkomster och utgifter	77
9:5	Konjunkturens inverkan på staten och socialförsäkringssektorns finansiella sparande	78

9:6 Kommunernas inkomster och utgifter 81
10:1 Betalningsbalansen 89

Diagram

1:1 Industriproduktionen i EG och i Sverige 1980-1991 2
3:1 Sveriges marknadsandel för tillverkningsindustrin på världsmarknaden uppdelad på produkt- och länderinriktning samt övriga faktorer (konkurrensläge m.m.) 24
3:2 Marknadsandel och relativpris för Sveriges export av bearbetade varor till 14 OECD-länder 27
3:3 Sveriges handelsbalans uppdelad på bas- och verkstadsindustrins produkter samt övriga varor 29
4:1 Industrins produktion och kapacitetsutnyttjande 33
4:2 Industrins bruttoöverskottsandel 37
5:1 Antal varsel om uppsägningar per kvartal 38
5:2 Arbetslösa och personer i konjunkturberoende arbetsmarknadspolitiska åtgärder 1985-1993 44
6:1 Jämförelse av perioder med lågkonjunktur 48
6:2 Industriarbetarlön, utfall och skattning 50
6:3 Nominell timlön inom industrin 51
6:4 Hushållens prisförväntningar de kommande 12 månanderna 52
6:5 Industrins prisförväntningar 52
6:6 Konsumentpriser 54
7:1 Hushållens nettosparkvot 59
7:2 Sparkvoten i de nordiska länderna 60
7:3 Hushållens förväntningar 61
7:4 Konsumtionsförlopp 63
8:1 Näringslivets investeringar 65
8:2 Investeringskvot i industrin 66
8:3 Antal outhyrda lägenheter respektive antal påbörjade lägenheter 68
8:4 Bostadsinvesteringar 69
8:5 BNP-utveckling och lagerbidrag 73
9:1 Skatter och offentliga utgifter 1980-1990 74
10:1 6-månaders euromarknadsräntor 1990-1991 82
10:2 Växelkursen för USA-dollar i D-mark och Yen 1990-1991 84
10:3 Ränteutvecklingen 1990-1991 86
10:4 Valutaflöden och räntedifferens mot utlandet 1990-1991 87
10:5 Utlåning till allmänheten 1986-1991 91
10:6 Börsutvecklingen 1990-1991 93

Norstedts Tryckeri, Stockholm 1991

Utdrag ur riksrevisionsverkets inkomstberäkning

Riksrevisionsverkets inkomstberäkning för budgetåret 1992/93

Enligt riksrevisionsverkets (RRV) instruktion skall RRV varje år till regeringen lämna en beräkning av statsbudgetens inkomster för det kommande budgetåret, avsedd som underlag för inkomstberäkning i budgetpropositionen.

RRV redovisar i denna skrivelse förslag till beräkning av statsbudgetens inkomster för budgetåret 1992/93. Beräkningarna har gjorts för varje inkomsttitel för sig. I anslutning till beräkningarna har bedömningar gjorts även av det väntade utfallet för budgetåret 1991/92. Underlag för beräkningarna har bl. a. hämtats från berörda myndigheter. För beräkningarna av inkomstskatterna har dessutom uppgifter från RRVs taxeringsstatistiska undersökning och aktiebolagsenkät utnyttjats.

Här presenteras en sammanfattning av beräkningsresultaten. I den av RRV utgivna publikationen Inkomstberäkningen hösten 1991 redovisas förutsättningar, antaganden och beräkningsresultat för de olika inkomsttitlarna. För att underlätta en jämförelse med prognoserna i den preliminära nationalbudgeten presenteras i bilaga beräkningsresultaten kalenderårsvis för åren 1991, 1992 och 1993.

Den av RRV utgivna Inkomstliggaren för budgetåret 1991/92 kan användas som komplement till RRVs inkomstberäkning. Inkomstliggaren innehåller utförliga beskrivningar av vad de olika inkomsttitlarna avser och vilka bestämmelser som gäller för dem.

Överdirektör Arne Gadd har beslutat i detta ärende i närvaro av direktör Gert Jönsson, revisionsdirektör Georg Danielsson, avdelningsdirektör Jörgen Hansson, byrådirektör Margareta Nöjd, revisor Peter Håkansson, revisor Jens Swahn och föredragande, avdelningsdirektör Birgitta Aronsson.

Stockholm den 17 december 1991

Arne Gadd

Birgitta Aronsson

I. Sammanfattning

Förutsättningar

RRVs förslag till beräkning av statsbudgetens inkomster under budgetåret 1992/93 och den nu gjorda prognosen av inkomsterna under budgetåret 1991/92 har utförts under sedvanligt antagande om oförändrad ekonomisk politik. Förändringar av ekonomiskpolitisk karaktär har beaktats i de fall det föreligger beslut av statsmakterna eller förslag därom har lagts fram av regeringen i propositioner offentliggjorda före den 22 november 1991. Till grund för beräkningen ligger följande propositioner:

- 1991/92: 1 om lotteriskatt m. m.
- 991/92: 25 med förslag om tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1991/92
- 1991/92: 34 om skatt på omsättning av vissa värdepapper
- 1991/92: 38 Inriktningen av den ekonomiska politiken
- 1991/92: 40 om vissa socialförsäkringsfrågor, m. m.
- 1991/92: 43 om vissa ändringar i bestämmelserna om skattetillägg, preliminär B-skatt m. m.
- 1991/92: 44 om riktlinjer för den statliga fastighetsförvaltningen och ombildningen av byggnadsstyrelsen, m. m.
- 1991/92: 48 om justeringar i beskattningen i inkomstslaget tjänst, m. m.
- 1991/92: 50 om sänkning av mervärdeskatten på vissa varor och tjänster, m. m.
- 1991/92: 54 om reavinstbeskattning av bostadsrätter
- 1991/92: 60 Skattepolitik för tillväxt
- 1991/92: 67 om skatten på etanol, m. m.
- 1991/92: 69 om privatisering av statligt ägda företag, m. m.
- 1991/92: 72 om sänkt socialavgift till sjukförsäkringen

Förutom dessa förutsättningar är bedömningen av konjunkturutvecklingen betydelsefull för beräkningen av statsbudgetens inkomster. Den bedömning av det ekonomiska läget som presenterades i konjunkturinstitutets höstrapport 1991 har utgjort det huvudsakliga underlaget för antagandena om den samhällsekonomiska utvecklingen. RRV har också haft kontakter med finansdepartementet under det där pågående arbetet med den preliminära nationalbudgeten för år 1992. På grundval härav har RRV utgått från följande antaganden för beräkningarna:

	1991	1992	1993
Utbetald lönesumma[1] inkl. sjuklön fr. o. m. 1992	3,8	5,0	3,8
Konsumentprisindex,[1] årsmedeltal	9,4	3,0	3,4
Privat konsumtion, volym[1]	0,0	0,5	1,0
Privat konsumtion, pris[1]	10,4	4,1	4,4
Basbelopp, kr.	32 200	33 700	34 600
Bostadslåneränta, procent	13,9	11,2	10,1
Statens avkastningsränta,[2] procent	12,25	12,18	–
Driftöverskott, brutto[1] exkl. egna hem	– 3,0	1,5	6,5

[1] Procentuell förändring från föregående år.
[2] Avser budgetåren 1991/92 och 1992/93.

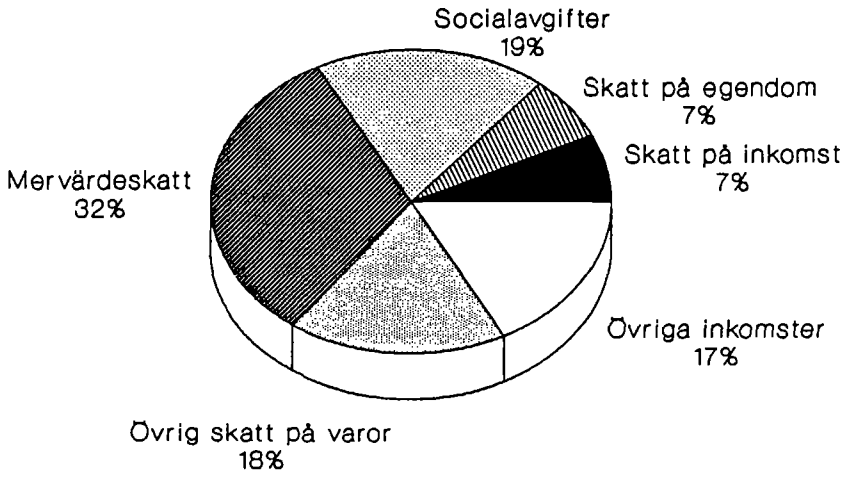
En av RRV genomförd enkätundersökning till nära 4000 svenska aktiebolag, sparbanker och försäkringsbolag ligger även till grund för vissa referensberäkningar av juridiska personers skatter. I denna enkät har det bl. a. framkommit att skatteunderlaget för juridiska personer beräknas öka med ca 6% mellan åren 1990 och 1991.

En specifikation av RRVs beräkningar av statsbudgetens inkomster under budgetåren 1991/92 och 1992/93 framgår av tabell 3.

Statsbudgetens totala inkomster budgetåren 1991/92 och 1992/93

Enligt de nu redovisade beräkningarna uppgår statsbudgetens inkomster budgetåret 1991/92 till 432099 milj. kr. Det är 28612 milj. kr. eller 7,1% mer än utfallet för budgetåret 1990/91.

STATSBUDGETENS INKOMSTER
Budgetåret 1992/93

Totalt 403 miljarder kr.

För budgetåret 1992/93 beräknas statsbudgetens inkomster till 403353 milj. kr. Minskningen i förhållande till budgetåret 1991/92 blir 28746 milj. kr. vilket motsvarar 6,7% i minskningsstakt.

Utveckling av inkomsterna

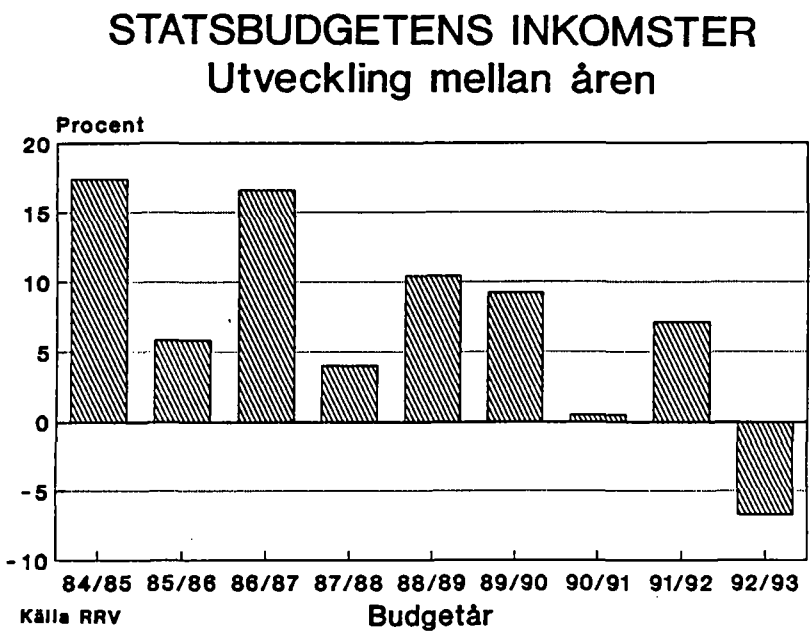
De beräknade förändringarna av inkomsterna på statsbudgeten på +28612 milj. kr. resp. -28746 milj. kr. mellan resp. budgetår har delats upp i tabell 1 på några av de största inkomsttitlarna.

De största förändringarna avser fysiska personers inkomstskatt, socialförsäkringsavgift, netto och mervärdeskatten. De beskrivs närmare i nästa avsnitt.

Tabell 1. Förändringar mellan budgetåren 1990/91–1991/92 och 1991/92–1992/93 (milj. kr.)

Inkomstgrupp/ Inkomsttitel		1990/91 till 1991/92	1991/92 till 1992/93
1111	Fysiska personers inkomstskatt	−39 732	−21 585
1121	Juridiska personers inkomstskatt	+ 6 819	− 1 167
1122	Avskattning av företagens reserver	−	+ 3 500
1123	Beskattning av tjänstegruppliv	+ 1 340	− 390
1144	Lotterivinstskatt	+ 591	+ 845
1211	Folkpensionsavgift	+ 2 569	+ 1 915
1221	Sjukförsäkringsavgift,netto	+14 911	− 7 367
1231	Barnomsorgsavgift	+ 866	+ 569
1251	Övriga socialavgifter, netto	+ 6 483	− 5 124
1281	Allmän löneavgift	− 3 471	− 1 476
1291	Särskild löneskatt	+ 2 239	+ 5 385
1312	Fastighetsskatt	+ 2 316	+ 7 318
1321	Fysiska personers förmögenhetsskatt	− 1 729	+ 19
1341	Stämpelskatt	− 607	+ 1 300
1342	Skatt på värdepapper	− 2 895	− 2 410
1411	Mervärdeskatt	+12 270	− 5 300
1428	Energiskatt	+ 1 950	+ 50
1471	Tullmedel	+ 2 179	+ 128
1511	Avräkningsskatt	+ 7 803	+ 8 696
2000	Inkomster av statens verksamhet	+14 053	−12 676
3000	Inkomster av försåld egendom	+ 462	− 496
4000	Återbetalning av lån	+ 1 305	− 197
5000	Kalkylmässiga inkomster	− 2 319	− 646
	Övrigt, netto	+ 1 209	+ 363
	Summa förändringar	**+28 612**	**−28 746**

Hur inkomsterna på statsbudgeten utvecklas i förhållande till tidigare budgetår framgår av nedanstående diagram

Av diagrammet framgår att förändringen av statsbudgetinkomsterna var relativt stark för de flesta budgetåren under senare hälften av 1980-talet. Det höga utvecklingstalet för budgetåren 1983/84–1984/85 förklaras till en viss del av att en rad olika omläggningar fick positiva engångseffekter som gynnade inkomstutvecklingen under denna period. Den svaga utvecklingen mellan budgetåren 1989/90 och 1990/91 beror främst på skattereformens effekter, t. ex. vad gäller fysiska personers inkomstskatt. Budgetåret 1991/92 är utvecklingen positiv och budgetåret 1992/93 negativ. Detta beror bl. a. på vissa periodiseringseffekter som uppstår vid införandet av skattereformen.

I det följande redogörs för de större förändringarna i de beräknade inkomsterna mellan budgetåren 1990/91 och 1991/92 resp. 1991/92 och 1992/93.

Fysiska personers inkomstskatt

Fysiska personers inkomstskatt beräknas minska med 39 732 milj. kr. mellan budgetåren 1990/91 och 1991/92. Detta beror dels på skattereformen 1991 och dels på inflationsnedväxlingen.

För budgetåret 1992/93 beräknas titeln Fysiska personers inkomstskatter till −4 585 milj. kr., vilket är en minskning med 21 585 milj. kr. jämfört med 1991/92.

Juridiska personers inkomstskatt

Nettot på titeln Juridiska personers inkomstskatt beräknas öka med 6 819 milj. kr. mellan budgetåren 1990/91 och 1991/92. Budgetåret 1991/92 beräknas titeln Juridiska personers inkomstskatt till 26 050 milj. kr.

Mellan budgetåren 1991/92 och 1992/93 beräknas titeln Juridiska personers inkomstskatt minska med 1 167 milj. kr. Inkomsterna på titeln, främst i form av preliminärskatt, ökar med 4 751 milj. kr. Ökningen beror främst på att den slutliga B-skatten, inkomståret 1992, beräknas bli ca 14,5% högre jämfört med inkomståret 1991. Ökningen kan hänföras till ökade inkomster från fastighetsskatt, skatt på avkastning från pensionsfonder, avskattning från företagens obeskattade reserver och särskild löneskatt. Utgifterna på titeln ökar med 5 801 milj. kr. mellan budgetåren.

Budgetåret 1992/93 beräknas titeln Juridiska personers inkomstskatt till 24 883 milj. kr.

Lagstadgade socialavgifter

Budgetåret 1991/92 beräknas inkomsterna från lagstadgade socialavgifter till 81 287 milj. kr. Det är en ökning med 23 700 milj. kr. i förhållande till budgetåret 1990/91. I detta belopp ingår 12 418 milj. kr. som överförs under budgetåret 1991/92 från sjukförsäkringsfonden och arbetsmarknadsfonden till statsbudgeten. Vidare beräknas den del av utgifterna för sjukförsäkringen, som redovisas under inkomsttiteln Sjukförsäkringsavgift, netto minska med 12 203 milj. kr. mellan budgetåren 1990/91 och

1991/92. Minskningen beror bl.a. på lägre sjukpenning och föräldrapenning från den 1 mars 1991 och att arbetsgivaren betalar sjuklön för de första 14 dagarna av varje sjukdomsfall (sjuklöneperiod) från den 1 januari 1992.

För budgetåret 1992/93 beräknas inkomsterna från de lagstadgade socialavgifterna till 75 639 milj. kr. vilket är en minskning med 5 648 milj. kr. i förhållande till budgetåret 1991/92. Under budgetåret 1992/93 överförs 3 835 milj. kr. från arbetsmarknadsfonden till statsbudgeten. Inkomsterna från sjukförsäkringsavgiften beräknas minska med 11 364 milj. kr. mellan budgetåren 1991/92 och 1992/93. Det beror på den föreslagna sänkningen av avgiftssatsen från 10,10% till 7,8% av avgiftsunderlaget från den 1 januari 1992. På detta sätt kompenseras arbetsgivarna för att de svarar för kostnaderna för sjuklön under sjuklöneperioden.

Skatt på egendom

Fastighetsskatten för budgetåret 1991/92 beräknas till 8 300 milj. kr., vilket är en ökning med 2 316 milj. kr. jämfört med budgetåret 1990/91. Detta beror till stor del på de nya taxeringsvärdena på småhus 1990 och på ett höjt beräkningsunderlag för övriga fastigheter.

För budgetåret 1992/93 beräknas fastighetsskatten uppgå till 15 618 milj. kr., vilket är en ökning med 7 318 milj. kr. jämfört med 1991/92. Detta beror på den nya fastighetsbeskattning som trädde i kraft 1991.

Skatt på varor och tjänster

Inkomsten av mervärdeskatt, som netto är den största inkomsttiteln på statsbudgeten, uppgick till 123 430 milj. kr. budgetåret 1990/91. För budgetåren 1991/92 och 1992/93 beräknas nu inkomsterna till 135 700 milj. kr. resp. 130 400 milj. kr. Inkomstförändringarna beror bl.a. på breddning av mervärdeskatteunderlaget till följd av skattereformen. En tillfällig höjning av mervärdeskatten, från 23,46% till 25%, infördes den 1 juli 1990 och skall gälla till den 31 december 1991. Nu föreslås att denna höjning ska fortsätta att gälla. Samtidigt föreslås att skatten sänks till 18% på vissa varor och tjänster som t.ex. livsmedel, hotell- och restaurangtjänster samt personbefordran. Fr.o.m. år 1991 får den offentliga sektorn i princip kompensation för all ingående mervärdeskatt, statliga myndigheter från den 1 juli 1991, vilket gör att utgifterna på titeln Mervärdeskatt kommer att öka.

Antagandet om utvecklingen av privat konsumtion påverkar också beskattningsunderlaget för mervärdeskatt. Som tidigare har nämnts utgår RRV från att den privata konsumtionen i löpande priser ökar med 10,4% år 1991, 4,1% år 1992 och med 4,4% år 1993.

Inkomsterna av energiskatt uppgick till 14 800 milj. kr. budgetåret 1990/91. För budgetåren 1991/92 och 1992/93 beräknas inkomsterna till 16 750 milj. kr. resp. 16 800 milj. kr. Inkomsterna beräknas öka med 1 950 milj. kr. mellan budgetåren 1990/91 och 1991/92. Mellan budgetåren 1991/92 och 1992/93 beräknas inkomsterna öka med 50 milj. kr. Ök-

ningarna mellan budgetåren beror på att en koldioxidskatt på bränslen införs den 1 januari 1991.

Avräkningsskatt

Från den 1 januari 1991 skall landstingskommun och primärkommun erlägga avräkningsskatt till staten. Syftet med denna skatt är att åstadkomma ett budgetmässigt neutralt utfall av skattereformen mellan stat och kommun. Detta innebär att visst belopp återförs till staten från kommunerna. I annat fall skulle budgeteffekten av de sänkta statliga skattesatserna belasta staten medan en betydande del av budgetförstärkningen genom basbreddningar skulle tillfalla kommunerna. För budgetåren 1991/92 och 1992/93 beräknas inkomsterna till 11 016 milj. kr. resp. 19 712 milj. kr.

Övriga inkomster

Inkomsthuvudgruppen Inkomster av statens verksamhet beräknas öka med 14 053 milj. kr. mellan budgetåren 1990/91 och 1991/92 samt minska med 12 676 milj. kr. mellan budgetåren 1991/92 och 1992/93.

Enligt rskr. 1990/91:369 (prop. 1990/91:87) har beslut fattats om en förändrad associationsform för televerket fr. o. m. den 1 juli 1992. Soliditetskravet har fastställt till 30% fr. o. m. verksamhetsåret 1992. En sänkt soliditetsnivå medför att televerket kan leverera in ca 7 miljarder kr. extra på statsbudgeten budgetåret 1991/92. Televerket skall fr. o. m. 1991 även leverera in en motsvarighet till bolagsskatt. På inkomsttitel 2112 Televerkets inlevererade överskott beräknas televerket inleverera 8 093 milj. kr. budgetåret 1991/92 och 1 119 milj. kr. budgetåret 1992/93. Inleverans av ränta på inkomsttitel 2324 Ränta på televerkets statslån beräknas för budgetåret 1991/92 till 401 milj. kr. Därefter kommer televerket inte att leverera någon ränta till statsbudgeten.

Statens vattenfallsverk blir, enligt rskr. 1990/91:358, aktiebolag den 1 januari 1992. Detta innebär att någon inleverans av överskott, skattemotsvarighet, ränta på statslånet samt amortering inte kommer att ske fr. o. m. budgetåret 1992/93. Statens vattenfallsverk kommer efter aktiebolagsbildningen att inleverera aktieutdelning på inkomsttitel 2411 Inkomster av statens aktier samt skatt på inkomsttitel 1121 Juridiska personers inkomstskatt. Statslånet förvaltas efter den 1 januari 1992 av riksgäldskontoret.

Enligt rskr. 1990/91:318 ombildas även domänverket till aktiebolag den 1 januari 1992. Beslutet innebär dessutom att en extra inleverans på 1 450 milj. kr. skall göras under budgetåret 1991/92. Domänverkets inleverans för budgetåret 1992/93 beräknas till 1 569 milj. kr. på inkomsttitel 2117 Domänverkets inlevererade överskott.

Byggnadsstyrelsens verksamhet föreslås enligt prop. 1991/92:44 om riktlinjer för den statliga förvaltningen och ombildningen av byggnadsstyrelsen m. m. huvudsakligen ombildas till aktiebolag den 1 juli 1992. För budgetåret 1991/92 beräknar byggnadsstyrelsen inleverera 620 milj. kr. på inkomsttitel 2214 Överskott av byggnadsstyrelsens verksamhet. Inleveran-

sen avser överskottet för budgetåret 1989/90. Budgetåret 1992/93 beräknar byggnadsstyrelsen inleverera överskottet för såväl budgetåret 1990/91 som 1991/92. Inleveranserna beräknas till 1 852 milj. kr.

Ränteinkomsterna beräknas minska med 1 827 milj. kr. mellan budgetåren 1990/91 och 1991/92. Av denna minskning hänför sig 1 558 milj. kr. till inkomsttiteln Räntor på särskilda räkningar i riksbanken. Mellan budgetåren 1991/92 och 1992/93 beräknas minskningen bli 6 876 milj. kr. Av denna minskning hänför sig 2 326 milj. kr. till räntor på statens vattenfallverks statslån, 1 505 milj. kr. till ränteinkomster på det av byggnadsstyrelsen förvaltade kapitalet, 1 700 milj. kr. till ränteinkomster på lån för bostadsbyggande och 835 milj. kr. till räntor på särskilda räkningar i riksbanken.

Inkomsterna från offentligrättsliga avgifter beräknas öka med 4 087 milj. kr. mellan budgetåren 1990/91 och 1991/92 samt med 1 675 milj. kr. mellan budgetåren 1991/92 och 1992/93. Ökningarna avser främst inkomster från skatteutjämningsavgifter.

Inkomsthuvudgruppen Återbetalningar av lån beräknas öka med 1 305 milj. kr. mellan budgetåren 1990/91 och 1991/92. Ökningen beror bl. a. på ökade återbetalningar, främst inlösen, av lån för bostadsbyggande. Mellan budgetåren 1991/92 och 1992/93 beräknas inkomsthuvudgruppen återbetalningar av lån minska med 197 milj. kr.

Inom inkomsthuvudgruppen Kalkylmässiga inkomster beräknas avskrivningar och amorteringar minska med 34 milj. kr. mellan budgetåren 1990/91 och 1991/92. Mellan budgetåren 1991/92 och 1992/93 beräknas inkomsterna minska med 1 443 milj. kr. Statliga pensionsavgifter, netto beräknas minska med 2 344 milj. kr. mellan budgetåren 1990/91 och 1991/92. Av minskningen hänför sig 1 418 milj. kr. till särskild löneskatt på statens pensionskostnader. Mellan budgetåren 1991/92 och 1992/93 beräknas nettoinkomsterna på denna inkomsttitel minska med 797 milj. kr.

Känslighetskalkyl

Storleken på förändringar för den totalt utbetalda lönesumman och den privata konsumtionen har en avgörande betydelse för beräkningsresultaten för flera inkomsttitlar. RRV har därför utfört en tentativ känslighetskalkyl för vissa inkomsttitlar.

Om utvecklingen av privat konsumtion och löner förändras med en procentenhet i förhållande till vad som nu ligger som antagande för åren 1992 och 1993 kommer inkomsterna på statsbudgeten att utvecklas som i nedanstående tablå (miljarder kr.).

Statsbudgeten	1991/92 Prognos	1992/93 Prognos
Summa inkomster	**±1,5**	**±6,0**

Inkomsterna kommer enligt denna känslighetskalkyl att uppgå till 433,6 miljarder kr. för budgetåret 1991/92 och till 409,4 miljarder kr. för budget-

året 1992/93 om utvecklingen ökar. Till viss del återspeglar dessa förändringstal att endast en halvårseffekt uppkommer för budgetåret 1991/92 och att ett nivålyft inträffar som blir utgångspunkt för budgetåret 1992/93.

Det bör framhållas att denna känslighetskalkyl utgår från den konjunkturbedömning som inkomstberäkningen grundas på. Av den anledningen kan känslighetskalkylen endast appliceras på mindre förändringar av dessa antaganden.

Bruttoredovisning av statsbudgetens inkomster

På de flesta inkomsttitlar på statsbudgeten redovisas endast inkomster. På ett mindre antal titlar, men med betydande belopp, redovisas även utgifter. För dessa titlar sker en nettoredovisning, dvs. saldot av inkomster och utgifter tas upp på statsbudgetens inkomstsida. I tabell 2 görs en sammanställning av bruttobeloppen budgetåren 1990/91, 1991/92 och 1992/93. I RRVs prognosarbete ingår att bedöma utvecklingen av bruttobeloppen för såväl inkomster som utgifter. En närmare redovisning av dessa belopp finns i beskrivningen av resp. inkomsttitel.

Av tabell 2 framgår att bruttoinkomsterna för budgetåret 1992/93 beräknas uppgå till 1 048 604 milj. kr. vilket är mer än dubbelt så mycket som inkomsterna netto på statsbudgeten. Utgifterna på inkomsttitlarna beräknas till 645 251 milj. kr. för samma budgetår.

Den största differensen mellan brutto- och nettoredovisningen finns på inkomsttypen 1000 Skatter. Inkomsterna på huvudgruppen 1100 består till största delen av preliminärskatter (statlig och kommunal inkomstskatt m. m.). Utgifterna utgörs bl. a. av utbetalningar av kommunalskattemedel och överskjutande skatt. För huvudgrupp 1100 beräknas bruttoinkomsterna öka med 5,6% mellan budgetåren 1991/92 och 1992/93. Mellan samma budgetår ökar bruttoutgifterna med 12,5%. Till följd härav minskar nettot på inkomsthuvudgruppen med 38,2%.

Inkomsterna på huvudgruppen 1200 består i huvudsak av arbetsgivaravgifter. I bruttosammanställningen ingår såväl ATP-avgifter som de övriga arbetsgivaravgifter som överförs till fonderade medel utanför statsbudgeten. Utgifterna utgörs av utbetalningar till ATPsystemet och till olika fonderingar utanför statsbudgeten. Vidare utbetalas sjukförsäkringsavgifternas andel av sjukförsäkringens kostnader. Bruttoinkomsterna för huvudgruppen 1200 beräknas minska med 1,0% mellan budgetåren 1991/92 och 1992/93, medan bruttoutgifterna beräknas minska med 7,0% mellan samma budgetår.

Bruttoinkomsterna på huvudgruppen 1400 beräknas till 315 827 milj. kr. för budgetåret 1991/92 och bruttoutgifterna till 108 767 milj. kr. för samma år. Bruttoutgifterna utgör återbetalningar av mervärdeskatt och den offentliga sektorns kompensation för i princip all ingående mervärdeskatt. Bruttoinkomsterna minskar med 1,4% mellan budgetåren 1991/92 och 1992/93 medan utgifterna beräknas öka med 1,1% under samma period.

Omföringar mellan huvudgrupperna 1200 och 5200 av de statliga arbetsgivaravgifterna liksom omföringar mellan huvudgrupperna 1100, 1200 och 1300 av egenavgifter, förmögenhetsskatter etc. är exkluderade i tabell 2.

Tabell 2. Bruttoredovisning av statsbudgetens inkomster budgetåren 1990/91 – 1992/93 (milj. kr.)

Inkomsthuvudgrupp		Inkomster			Utgifter			Inkomst på statsbudgeten		
		1990/91	1991/92	1992/93	1990/91	1991/92	1992/93	1990/91	1991/92	1992/93
1000	Skatter	896 308	948 956	976 277	543 203	580 739	622 791	353 105	368 217	353 486
varav	1100[1] Skatt på inkomst	342 758	347 610	367 146	266 414	300 298	337 928	76 344	47 312	29 218
	1200[1] Lagstadgade socialavgifter	240 726	252 961	250 502	183 140	171 674	174 863	57 587	81 287	75 639
	1400 Skatt på varor och tjänster	285 086	315 827	311 468	93 649	108 767	110 000	191 437	207 060	201 468
2000	Inkomster av statens verksamhet	39 809	53 861	41 185	–	–	–	39 809	53 861	41 185
3000	Inkomster av försåld egendom	67	529	33	–	–	–	67	529	33
4000	Återbetalning av lån	7 664	8 969	8 772	–	–	–	7 664	8 969	8 772
5000	Kalkylmässiga inkomster	23 751	23 095	22 337	20 909	22 572	22 460	2 842	523	– 123
varav	5200[1] Statliga pensionsavg netto	21 635	20 954	21 638	20 909	22 572	22 460	726	– 1 618	– 821
Summa		**967 599**	**1 035 410**	**1 048 604**	**564 112**	**603 311**	**645 251**	**403 487**	**432 099**	**403 353**

[1] Omföringar mellan statsbudgetens inkomsttitlar är exkluderade.

Tabell 3. Sammanställning av beräkningsresultatet för budgetåren 1991/92 och 1992/93 (tkr)

Inkomsttitel	1990/91	1991/92	1991/92	1992/93	Förändring 1991/92 – 1992/93	
	Utfall	Statsbudget	Prognos	Prognos	Belopp	Procent
1000 Skatter:	**353 104 915**	**401 234 600**	**368 216 998**	**353 486 146**	**– 14 730 852**	**– 4,00**
1100 Skatt på inkomst:	**76 344 077**	**57 148 000**	**47 311 800**	**29 218 000**	**– 18 093 800**	**– 38,24**
1110 Fysiska personers inkomstskatt:	*56 731 592*	*21 232 000*	*17 000 000*	*– 4 585 000*	*– 21 585 000*	*– 126,97*
1111 Fysiska personers inkomstskatt	56 731 592	21 232 000	17 000 000	– 4 585 000	– 21 585 000	– 126,97
1120 Juridiska personers inkomstskatt:	*19 231 240*	*32 807 000*	*27 390 000*	*29 333 000*	*1 943 000*	*7,09*
1121 Juridiska personers inkomstskatt	19 231 240	31 007 000	26 050 000	24 883 000	– 1 167 000	– 4,48
1122 Avskattning av företagens reserver	0	0	0	3 500 000	3 500 000	0,00
1123 Särskild skatt på tjänstegrupplivförsäkring	0	1 800 000	1 340 000	950 000	– 390 000	100,00
1130 Ofördelbara inkomstskatter:	*– 1 441 597*	*1 100 000*	*405 000*	*1 100 000*	*695 000*	*171,60*
1131 Ofördelbara inkomstskatter	– 1 441 597	1 100 000	405 000	1 100 000	695 000	171,60
1140 Övriga inkomstskatter:	*1 822 842*	*2 009 000*	*2 516 800*	*3 370 000*	*853 200*	*33,90*
1141 Kupongskatt	289 194	445 000	425 000	435 000	10 000	2,35
1142 Utskiftningsskatt och ersättningsskatt	36 918	35 000	1 800	0	– 1 800	– 100,00
1143 Bevillningsavgift	3 083	5 000	5 000	5 000	0	0,00
1144 Lotterivinstskatt	1 493 647	1 524 000	2 085 000	2 930 000	845 000	40,53
1200 Lagstadgade socialavgifter:	**57 586 543**	**85 422 700**	**81 287 000**	**75 639 000**	**– 5 648 000**	**– 6,95**
1211 Folkpensionsavgift	46 762 036	49 280 000	49 331 000	51 246 000	1 915 000	3,88
1221 Sjukförsäkringsavgift, netto	– 4 340 705	9 780 700	10 570 000	3 203 000	– 7 367 000	1617,70
1231 Barnomsorgsavgift	13 697 172	14 552 000	14 563 000	15 132 000	569 000	3,91
1241 Vuxenutbildningsavgift	1 627 010	1 726 000	1 729 000	2 170 000	441 000	25,51
1251 Övriga socialavgifter, netto	– 5 900 138	– 545 000	583 000	– 4 541 000	– 5 124 000	– 26,06
1271 Inkomster av arbetsgivaravgifter till arbetarskyddsverkets och arbetsmiljöinsitutets verksamhet	219 115	221 000	221 000	230 000	9 000	4,07
1281 Allmän löneavgift	5 178 479	1 878 000	1 707 000	231 000	– 1 476 000	– 86,47
1291 Särskild löneskatt	343 574	8 530 000	2 583 000	7 968 000	5 385 000	208,48
1300 Skatt på egendom:	**24 524 613**	**23 809 400**	**21 542 698**	**27 449 546**	**5 906 848**	**27,42**
1310 Skatt på fast egendom:	*6 407 440*	*9 005 400*	*8 728 698*	*16 046 546*	*7 317 848*	*83,84*
1311 Skogsvårdsavgifter	423 455	440 000	429 000	429 000	0	0,00
1312 Fastighetsskatt	5 983 985	8 565 400	8 299 698	15 617 546	7 317 848	88,17
1320 Förmögenhetsskatt:	*3 873 222*	*3 004 000*	*2 129 000*	*2 153 000*	*24 000*	*1,13*
1321 Fysiska personers förmögenhetsskatt	3 797 843	2 924 000	2 069 000	2 088 000	19 000	0,92
1322 Juridiska personers förmögenhetsskatt	75 379	80 000	60 000	65 000	5 000	8,33
1330 Arvsskatt och gåvoskatt:	*1 532 832*	*1 350 000*	*1 475 000*	*1 150 000*	*– 325 000*	*– 22,03*
1331 Arvsskatt	1 139 746	1 000 000	1 125 000	800 000	– 325 000	– 28,89
1332 Gåvoskatt	393 086	350 000	350 000	350 000	0	0,00
1340 Övrig skatt på egendom:	*12 711 119*	*10 450 000*	*9 210 000*	*8 100 000*	*– 1 110 000*	*– 12,05*
1341 Stämpelskatt	7 406 505	7 050 000	6 800 000	8 100 000	1 300 000	19,12
1342 Skatt på värdepapper	5 304 614	3 400 000	2 410 000	0	– 2 410 000	– 100,00
1400 Skatt på varor och tjänster:	**191 436 825**	**223 922 500**	**207 059 500**	**201 467 600**	**– 5 591 900**	**– 2,70**
1410 Allmänna försäljningsskatter:	*123 429 712*	*149 800 000*	*135 700 000*	*130 400 000*	*– 5 300 000*	*– 3,91*
1411 Mervärdeskatt	123 429 712	149 800 000	135 700 000	130 400 000	– 5 300 000	– 3,91
1420, 1430 Skatt på specifika varor:	*54 339 783*	*57 942 500*	*56 450 500*	*56 299 600*	*– 150 900*	*– 0,27*
1421 Bensinskatt	17 209 223	17 600 000	17 600 000	17 700 000	100 000	0,57
1422 Särskilda varuskatter	1 128 113	1 160 000	1 116 000	665 000	– 451 000	– 40,41
1423 Försäljningsskatt på motorfordon	1 637 970	1 630 000	1 540 000	1 660 000	120 000	7,79

Inkomsttitel	1990/91	1991/92	1991/92	1992/93	Förändring 1991/92–1992/93	
	Utfall	Statsbudget	Prognos	Prognos	Belopp	Procent
1424 Tobaksskatt	5619619	5926000	5928000	6177000	249000	4,20
1425 Skatt på spritdrycker	6244815	6400000	6200000	6100000	−100000	−1,61
1426 Skatt på vin	3019111	3430000	3100000	3160000	60000	1,94
1427 Skatt på malt- och läskedrycker	2652021	2664000	2685000	2675000	−10000	−0,37
1428 Energiskatt	14800037	17600000	16750000	16800000	50000	0,30
1429 Särskild avgift på svavelhaltigt bränsle	442	500	500	500	0	0,00
1431 Särskild skatt för oljeprodukter m. m.	579827	148000	145000	141000	−4000	−2,76
1432 Kassettskatt	200952	230000	180000	106000	−74000	−41,11
1433 Skatt på videobandspelare	196546	196000	155000	82100	−72900	−47,03
1434 Skatt på viss elektrisk kraft	984469	958000	965000	946000	−19000	−1,97
1435 Särskild skatt mot försurning	66638	0	86000	87000	1000	0,00
1440 Överskott vid försäljning av varor med statsmonopol:	*986750*	*350000*	*350000*	*350000*	*0*	*0,00*
1441 AB Vin- & Spritcentralens inlevererade överskott	386750	150000	150000	150000	0	0,00
1442 Systembolaget AB:s inlevererade överskott	600000	200000	200000	200000	0	0,00
1450 Skatt på tjänster:	*2155407*	*2320000*	*1812000*	*1488000*	*−324000*	*−17,88*
1451 Reseskatt	355650	390000	365000	370000	5000	1,37
1452 Skatt på annonser och reklam	1073080	1190000	992000	1018000	26000	2,62
1453 Totalisatorskatt	634116	650000	360000	0	−360000	−100,00
1454 Skatt på spel	92561	90000	95000	100000	5000	5,26
1460 Skatt på vägtrafik:	*7210194*	*7010000*	*7300000*	*7335000*	*35000*	*0,48*
1461 Fordonsskatt	4050304	4000000	4100000	4100000	0	0,00
1462 Kilometerskatt	3159890	3010000	3200000	3235000	35000	1,09
1470 Skatt på import:	*2974852*	*5200000*	*5154000*	*5282000*	*128000*	*2,48*
1471 Tullmedel	2974852	5200000	5154000	5282000	128000	2,48
1480 Övriga skatter på varor och tjänster:	*340127*	*1300000*	*293000*	*313000*	*20000*	*6,83*
1481 Övriga skatter på varor och tjänster	280272	1300000	293000	313000	20000	6,83
1482 Tillfällig regional investeringsskatt	59855	0	0	0	0	0,00
1500 Avräkningsskatt	**3212857**	**10932000**	**11016000**	**19712000**	**8696000**	**78,94**
1511 Avräkningsskatt	3212857	10932000	11016000	19712000	8696000	78,94
2000 Inkomster av statens verksamhet:	**39808771**	**54795776**	**53861354**	**41185399**	**−12675955**	**−23,53**
2100 Rörelseöverskott:	**11696403**	**22067630**	**22599024**	**12194965**	**−10404059**	**−46,04**
2110 Affärsverkens inlevererade överskott:	*2159852*	*11653436*	*12468288*	*1400308*	*−11067980*	*−88,77*
2111 Postverkets inlevererade överskott	46748	49670	61388	50128	−11260	−18,34
2112 Televerkets inlevererade överskott	139585	7412696	8093000	1119000	−6974000	−86,17
2113 Statens järnvägars inlevererade överskott	0	0	0	0	0	0,00
2114 Luftfartsverkets inlevererade överskott	290067	395500	565390	180260	−385130	−68,12
2115 Affärsverket FFV:s inlevererade överskott	33750	0	0	0	0	0,00
2116 Statens vattenfallsverks inlevererade utdelning	750000	1690000	1690000	0	−1690000	−100,00

Inkomsttitel	1990/91	1991/92	1991/92	1992/93	Förändring 1991/92–1992/93	
	Utfall	Statsbudget	Prognos	Prognos	Belopp	Procent
2117 Domänverkets inlevererade överskott	132281	1616000	1569000	0	−1569000	−100,00
2118 Sjöfartsverkets inlevererade överskott	47421	49570	49510	50920	1410	2,85
2119 Statens vattenfallsverks inleverans av motsvarighet till statlig skatt	720000	440000	440000	0	−440000	−100,00
2120 Övriga myndigheters inlevererade överskott:	*141607*	*215000*	*553331*	*330000*	*−223331*	*−40,36*
2121 Vägverkets inlevererade överskott	0	0	0	0	0	0,00
2123 Inlevererat överskott av uthyrning av ADB-utrustning	141607	215000	190431	212000	21569	11,33
2124 Inlevererat överskott av riksgäldskontorets garantiverksamhet	0	0	362900	118000	−244900	0,00
2130 Riksbankens inlevererade överskott:	*7000000*	*7500000*	*7500000*	*8500000*	*1000000*	*13,33*
2131 Riksbankens inlevererade överskott	7000000	7500000	7500000	8500000	1000000	13,33
2150 Överskott från spel verksamhet:	*2394944*	*2699194*	*2077405*	*1964657*	*−112748*	*−5,43*
2151 Tipsmedel	1326036	1636970	1105270	969000	−136270	−12,33
2152 Lotterimedel	1068908	1062224	972135	995657	23522	2,42
2200 Överskott av statens fastighetsförvaltning:	**436614**	**975701**	**620000**	**1852000**	**1232000**	**198,71**
2210 Överskott av fastighetsförvaltning:	*436614*	*975701*	*620000*	*1852000*	*1232000*	*198,71*
2211 Överskott av kriminalvårdssyrelsens fastighetsförvaltning	26321	0	0	0	0	0,00
2214 Överskott av byggnadsstyrelsens verksamhet	410293	975701	620000	1852000	1232000	198,71
2300 Ränteinkomster:	**15549040**	**14683390**	**13722079**	**6845941**	**−6876138**	**−50,11**
2310,2320 Räntor på näringslån:	*2656339*	*2932964*	*3042525*	*266695*	*−2775830*	*−91,23*
2311 Räntor på lokaliseringslån	126098	130000	121000	116100	−4900	−4,05
2313 Ränteinkomster på statens avdikningslån	3	5	1	0	−1	−100,00
2314 Ränteinkomster på lån till fiskerinäringen	9188	9546	10585	9306	−1279	−12,08
2316 Ränteinkomster på vattenkraftslån	145	132	103	93	−10	−9,71
2317 Ränteinkomster på luftfartslån	10	0	0	0	0	0,00
2318 Ränteinkomster på statens lån till den mindre skeppsfarten	2830	2000	1978	1125	−853	−43,12
2321 Ränteinkomster på skogsväglån	20	30	20	20	0	0,00
2322 Räntor på övriga näringslån, Kammarkollegiet	123042	113229	95749	88991	−6758	−7,06
2323 Räntor på övriga näringslån, Lantbruksstyrelsen	1952	2165	1000	1000	0	0,00
2324 Räntor på televerkets statslån	127309	273352	400686	0	−400686	−100,00
2325 Räntor på postverkets statslån	46934	50470	73976	50060	−23916	−32,33
2326 Räntor på affärverkets FFV:s statslån	0	0	11362	0	−11362	−100,00

Inkomsttitel	1990/91	1991/92	1991/92	1992/93	Förändring 1991/92–1992/93	
	Utfall	Statsbudget	Prognos	Prognos	Belopp	Procent
2327 Räntor på statens vattenfallsverks statslån	2218808	2352035	2326065	0	−2326065	−100,00
2330 Räntor på bostadslån:	*7477801*	*7781240*	*6902230*	*5202100*	*−1700130*	*−24,63*
2332 Ränteinkomster på lån för bostadsbyggande	7475605	7779000	6900000	5200000	−1700000	−24,64
2333 Ränteinkomster på lån för bostads försörjning för mindre bemedlade barnrika familjer	133	140	130	100	−30	−23,08
2334 Räntor på övriga bostadslån, Boverket	2063	2100	2100	2000	−100	−4,76
2340 Räntor på studielån:	*19310*	*5170*	*19140*	*18640*	*−500*	*−2,61*
2341 Ränteinkomster på statens lån för universitetsstudier och garantilån för studerande	96	170	140	140	0	0,00
2342 Ränteinkomster på allmänna studielån	19214	5000	19000	18500	−500	−2,63
2350 Räntor på energisparlån:	*333827*	*430000*	*300000*	*250000*	*−50000*	*−16,67*
2351 Räntor på energisparlån	333827	430000	300000	250000	−50000	−16,67
2360 Räntor på medel avsatta till pensioner:	*8444*	*6000*	*7000*	*7000*	*0*	*0,00*
2361 Räntor på medel avsatta till folkpensionering	8444	6000	7000	7000	0	0,00
2370 Räntor på beredskapslagring:	*597464*	*559000*	*573270*	*585786*	*12516*	*2,18*
2371 Räntor på beredskapslagring och förrådsanläggningar	597464	559000	573270	585786	12516	2,18
2380,2390 Övriga ränteinkomster:	*4455855*	*2969016*	*2877914*	*515720*	*−2362194*	*−82,08*
2381 Ränteinkomster på lån till personal inom utrikesförvaltningen m.m.	0	0	0	0	0	0,00
2383 Ränteinkomster på statens bosättningslån	300	150	50	0	−50	−100,00
2384 Ränteinkomster på lån för kommunala markförvärv	11	24	24	0	−24	−100,00
2385 Ränteinkomster på lån för studentkårslokaler	108	30	90	80	−10	−11,11
2386 Ränteinkomster på lån för allmänna samlingslokaler	11772	13000	10500	9500	−1000	−9,52
2389 Ränteinkomster på lån för inventarier i vissa specialbostäder	65	111	50	40	−10	−20,00
2391 Ränteinkomster på markförvärv för jordbrukets rationalisering	1141	1200	1200	1100	−100	−8,33
2392 Räntor på intressemedel	12919	2000	11000	10000	−1000	−9,09
2394 Övriga ränteinkomster	107087	35820	90000	70000	−20000	−22,22
2395 Räntor på särskilda räkningar i riksbanken	2818106	1300000	1260000	425000	−835000	−66,27
2396 Ränteinkomster på det av byggnadsstyrelsen förvaltade kapitalet	1504346	1616681	1505000	0	−1505000	−100,00
2400 Aktieutdelning:	**453137**	**1290072**	**1076000**	**2676000**	**1600000**	**148,70**
2410 Inkomster av statens aktier:	*453137*	*1290072*	*1076000*	*2676000*	*1600000*	*148,70*
2411 Inkomster av statens aktier	453137	1290072	1076000	2676000	1600000	148,70

Inkomsttitel	1990/91	1991/92	1991/92	1992/93	Förändring 1991/92 – 1992/93	
	Utfall	Statsbudget	Prognos	Prognos	Belopp	Procent
2500 Offentligrättsliga avgifter:	**9377481**	**13388958**	**13464941**	**15139636**	**1674695**	**12,44**
2511 Expeditionsavgifter	670035	851766	850455	858105	7650	0,90
2522 Avgifter för granskning av filmer och videogram	6403	6000	6200	6000	−200	−3,23
2523 Avgifter för särskild prövning och fyllnadsprövning inom skolväsendet	1711	1600	0	0	0	0,00
2527 Avgifter för statskontroll av krigsmaterieltillverkningen	232	1	1	1	0	0,00
2528 Avgifter vid bergsstaten	2910	3183	3183	3136	−47	−1,48
2529 Avgifter vid patent- och registreringsväsendet	8541	8814	8814	7555	−1259	−14,28
2531 Avgifter för registrering i förenings m. fl. register	31301	36043	35043	35043	0	0,00
2532 Utsökningsavgifter	163022	0	0	0	0	0,00
2534 Vissa avgifter för registrering av körkort och motorfordon	179571	184948	187238	196816	9578	5,12
2535 Avgifter för statliga garantier	177832	145703	155624	147639	−7985	−5,13
2536 Lotteriavgifter	1261	1205	1229	1260	31	2,52
2537 Miljöskyddsavgift	96891	85200	97200	100200	3000	3,09
2538 Miljöavgift på bekämpningsmedel och handelsgödsel	179930	272300	271680	181877	−89803	−33,05
2539 Täktavgift	25759	21000	25000	25000	0	0,00
2541 Avgifter vid tullverket	72282	70000	72222	75616	3394	4,70
2542 Patientavgifter vid tandläkarutbildningen	3571	5100	3500	3500	0	0,00
2543 Skatteutjämningsavgift	7726849	11688000	11738000	13488000	1750000	14,91
2544 Avgifter i ärenden om lokala kabelsändningar	11493	0	0	0	0	0,00
2545 Närradioavgifter	4155	4250	4050	4250	200	4,94
2546 Avgifter vid registrering av fritidsbåtar	8660	0	0	0	0	0,00
2547 Avgifter för statens telenämnds verksamhet	5072	3845	5502	5638	136	2,47
2600 Försäljningsinkomster:	**1176689**	**1166116**	**1188948**	**1257797**	**68849**	**5,79**
2611 Inkomster vid kriminalvården	201257	214000	214000	225000	11000	5,14
2612 Inkomster vid statens rättskemiska laboratorium	15554	0	0	0	0	0,00
2619 Inkomster vid riksantikvarieämbetet	300	0	0	0	0	0,00
2624 Inkomster av uppbörd av felparkeringsavgifter	92183	87116	94948	97797	2849	3,00
2625 Utförsäljning av beredskapslager	155315	75000	160000	160000	0	0,00
2626 Inkomster vid banverket	712080	790000	720000	775000	55000	7,64
2700 Böter m. m.:	**708688**	**723909**	**750362**	**789060**	**38698**	**5,16**
2711 Restavgifter	411160	402364	419944	438819	18875	4,49
2712 Bötesmedel	297450	321500	330352	350173	19821	6,00
2713 Vattenföroreningsavgift	78	45	66	68	2	3,03
2800 Övriga inkomster av statens samhet:	**410719**	**500000**	**440000**	**430000**	**−10000**	**−2,27**
2811 Övriga inkomster av statens verksamhet	410719	500000	440000	430000	−10000	−2,27

Inkomsttitel	1990/91	1991/92	1991/92	1992/93	Förändring 1991/92–1992/93	
	Utfall	Statsbudget	Prognos	Prognos	Belopp	Procent
3000 Inkomster av försåld egendom:	**66 746**	**596 700**	**528 624**	**32 800**	**−495 824**	**−93,80**
3100 Inkomster av försålda byggnader och maskiner:	**13 794**	**25 000**	**500**	**100**	**−400**	**−80,00**
3110 Affärsverkens inkomster av försålda fastigheter och maskiner:	*0*	*0*	*0*	*0*	*0*	*0,00*
3113 Statens järnvägars inkomster av försålda fastigheter och maskiner	0	0	0	0	0	0,00
3120 Statliga myndigheters inkomster av försålda byggnader och maskiner:	*13 794*	*25 000*	*500*	*100*	*−400*	*−80,00*
3121 Kriminalvårdsstyrelsens inkoms försålda byggnader och maskiner	1 423	0	0	0	0	0,00
3122 Vägverkets inkomster av försålda byggnader och maskiner	0	0	0	0	0	0,00
3124 Statskontorets inkomster av försålda datorer m. m.	66	0	500	100	−400	0,00
3125 Byggnadsstyrelsens inkomster av försålda byggnader	12 305	25 000	0	0	0	0
3200 Övriga inkomster av mark-försäljning:	**25 222**	**1 000**	**1 000**	**1 000**	**0**	**0,00**
3211 Övriga inkomster av mark-försäljning	25 222	1 000	1 000	1 000	0	0,00
3300 Övriga inkomster av försåld egendom:	**27 730**	**570 700**	**527 124**	**31 700**	**−495 424**	**−93,99**
3311 Inkomster av statens gruv-egendom	27 730	31 700	30 500	31 700	1 200	3,93
3312 Övriga inkomster av försåld egendom	0	539 000	496 624	0	−496 624	0,00
4000 Återbetalning av lån:	**7 664 163**	**7 108 041**	**8 968 922**	**8 772 335**	**−196 587**	**−2,19**
4100 Återbetalning av näringslån:	**1 289 603**	**473 393**	**307 862**	**294 175**	**−13 687**	**−4,45**
4110 Återbetalning av industrilån:	*183 993*	*125 000*	*175 000*	*165 000*	*−10 000*	*−5,71*
4111 Återbetalning av lokaliseringslån	183 993	125 000	175 000	165 000	−10 000	−5,71
4120 Återbetalning av jordbrukslån:	*24 378*	*29 038*	*30 106*	*31 699*	*1 593*	*5,29*
4122 Återbetalning av statens avdikningslån	3	2	1	0	−1	−100,00
4123 Återbetalning av lån till fiskerinäringen	24 375	29 036	30 105	31 699	1 594	5,29
4130 Återbetalning av övriga näringslån:	*1 081 232*	*319 355*	*102 756*	*97 476*	*−5 280*	*−5,14*
4131 Återbetalning av vattenkraftslån	277	248	242	253	11	4,55
4132 Återbetalning av luftfartslån	206	0	0	0	0	0,00
4133 Återbetalning av statens lån till den mindre skeppsfarten	10 979	4 200	8 882	2 645	−6 237	−70,22
4135 Återbetalning av skogsväglån	54	57	50	50	0	0,00
4136 Återbetalning av övriga närings-lån, Kammarkollegiet	310 332	102 600	91 782	92 728	946	1,03
4137 Återbetalning av övriga närings-lån, Lantbruksstyrelsen	2 648	950	800	800	0	0,00

Inkomsttitel	1990/91	1991/92	1991/92	1992/93	Förändring 1991/92–1992/93	
	Utfall	Statsbudget	Prognos	Prognos	Belopp	Procent
4138 Återbetalning av tidigare infriade statliga garantier	756 736	211 300	1 000	1 000	0	0,00
4200 Återbetalning av bostadslån m. m.:	**3 810 166**	**4 008 467**	**5 952 500**	**5 602 280**	**−350 220**	**−5,88**
4212 Återbetalning av lån för bostadsbyggande	3 807 386	4 000 000	5 950 000	5 600 000	−350 000	−5,88
4213 Återbetalning av lån för bostadsförsörjningen för mindre bemedlade barnrika familjer	429	507	400	380	−20	−5,00
4214 Återbetalning av övriga bostadslån, Boverket	2 351	7 960	2 100	1 900	−200	−9,52
4300 Återbetalning av studielån:	**2 133 860**	**2 197 150**	**2 318 110**	**2 486 110**	**168 000**	**7,25**
4311 Återbetalning av statens lån för universitetsstudier	71	150	110	110	0	0,00
4312 Återbetalning av allmänna studielån	3 853	5 000	4 000	4 000	0	0,00
4313 Återbetalning av studiemedel	2 129 936	2 192 000	2 314 000	2 482 000	168 000	7,26
4400 Återbetalning av energisparlån:	**302 073**	**300 000**	**300 000**	**300 000**	**0**	**0,00**
4411 Återbetalning av energisparlån	302 073	300 000	300 000	300 000	0	0,00
4500 Återbetalning av övriga lån:	**128 461**	**129 031**	**90 450**	**89 770**	**−680**	**−0,75**
4511 Återbetalning av lån till personal inom utrikesförvaltningen m.m.	0	0	0	0	0	0,00
4513 Återbetalning av lån för kommunala markförvärv	128	150	0	0	0	0,00
4514 Återbetalning av lån för studentkår lokaler	227	102	700	180	−520	−74,29
4515 Återbetalning av lån för allmänna samlingslokaler	6 699	6 890	7 000	7 000	0	0,00
4516 Återbetalning av utgivna startlån och bidrag	7 113	9 000	7 000	7 000	0	0,00
4517 Återbetalning från Portugalfonden	5 671	100	5 500	5 500	0	0,00
4519 Återbetalning av statens bosättningslån	1 406	200	150	0	−150	−100,00
4521 Återbetalning av lån för inventarier i vissa specialbostäder	158	318	100	90	−10	−10,00
4525 Återbetalning av lån för svenska FN-styrkor	39 030	70 000	40 000	40 000	0	0,00
4526 Återbetalning av övriga lån	68 029	42 271	30 000	30 000	0	0,00
5000 Kalkylmässiga inkomster:	**2 841 998**	**897 300**	**523 000**	**−123 400**	**−646 400**	**−123,59**
5100 Avskrivningar och amorteringar:	**2 071 670**	**1 963 300**	**2 038 000**	**594 600**	**−1 443 400**	**−70,82**
5110 Affärsverkens avskrivningar och amorteringar:	*1 231 350*	*1 035 000*	*1 035 000*	*0*	*−1 035 000*	*−100,00*
5113 Statens järnvägars avskrivningar	0	0	0	0	0	0,00
5115 Affärsverket FFV.s amorteringar	0	0	0	0	0	0,00
5116 Statens vattenfallsverks amorteringar	1 231 350	1 035 000	1 035 000	0	−1 035 000	−100,00
5120 Avskrivningar på fastigheter:	*356 472*	*361 000*	*455 000*	*0*	*−455 000*	*−100,00*
5121 Avskrivningar på fastigheter	356 472	361 000	455 000	0	−455 000	−100,00
5130 Uppdragsmyndigheters komplementkostnader:	*84 032*	*110 000*	*85 200*	*90 000*	*4 800*	*5,63*

Inkomsttitel	1990/91	1991/92	1991/92	1992/93	Förändring 1991/92–1992/93	
	Utfall	Statsbudget	Prognos	Prognos	Belopp	Procent
5131 Uppdragsmyndigheters m. fl. komplementkostnader	84 032	110 000	85 200	90 000	4 800	5,63
5140 Övriga avskrivningar:	*399 816*	*457 300*	*462 800*	*504 600*	*41 800*	*9,03*
5141 Vägverkets avskrivningar	0	0	0	0	0	0,00
5143 Avskrivningar på ADB-utrustning	381 071	424 000	432 800	474 600	41 800	9,66
5144 Avskrivningar på förrådsanläggningar för civilt totalförsvar	18 745	33 300	30 000	30 000	0	0,00
5200 Statliga pensionsavgifter, netto:	**726 006**	**–1 169 000**	**–1 618 000**	**–821 000**	**797 000**	**–49,26**
5211 Statliga pensionsavgifter, netto	726 006	–1 169 000	–1 618 000	–821 000	797 000	–49,26
5300 Statliga avgifter:	**44 322**	**103 000**	**103 000**	**103 000**	**0**	**0,00**
5311 Avgifter för företagshälsovård	44 322	103 000	103 000	103 000	0	0,00
SUMMA INKOMSTER	**403 486 593**	**464 632 417**	**432 098 898**	**403 353 280**	**–28 745 618**	**–6,65**

Vissa tabeller rörande den statsfinansiella utvecklingen, m.m.

Tabell 1. Statsbudgetens utveckling 1970/71-1992/93
Milj.kr.

	1970/71	1971/72	1972/73	1973/74	1974/75	1975/76	1976/77	1977/78	1978/79	1979/80	1980/81	1981/82
Inkomster	**45637**	**51830**	**54513**	**61489**	**72490**	**93934**	**104360**	**112113**	**119664**	**132491**	**155287**	**167131**
Utgifter	**48269**	**55497**	**60718**	**70881**	**83187**	**97658**	**114845**	**137292**	**158341**	**182475**	**215238**	**235164**
Anslag[1]	48653	55570	61195	70928	82914	97232	114739	136331	158605	181417	214783	236406
Rörliga krediter (- = minskad disposition)	-384	-73	-476	-47	+273	+426	+106	+961	-264	+1058	+455	-1242
Saldo	**-2632**	**-3667**	**-6205**	**-9393**	**-10698**	**-3724**	**-10484**	**-25179**	**-38678**	**-49984**	**-59951**	**-68033**

	1982/83	1983/84	1984/85	1985/86	1986/87	1987/88	1988/89	1989/90	1990/91	1991/92 Statsbudget	1991/92 Ny beräkning	1992/93 Förslag
Inkomster	**191280**	**221165**	**260596**	**275099**	**320105**	**332552**	**367707**	**401553**	**403487**	**464632**	**433501**	**418674**
Utgifter	**277879**	**298265**	**329136**	**321901**	**335266**	**336669**	**349600**	**398140**	**437987**	**470107**	**481199**	**489457**
Anslag[1]	277031	297882	330281	322241	334996	336856	349626	397891	--	462607	483367	491957
Förändring av anslagsbehållningar[2]										7500	-2168	-2500
Rörliga krediter (- = minskad disposition)	+848	+383	-1144	-340	+270	-187	-26	+248	--	--	--	--
Saldo	**-86599**	**-77100**	**-68540**	**-46802**	**-15161**	**-4117**	**+18107**	**+3413**	**-34500**	**-5475**	**-47698**	**-70783**

[1]Förändring av anslagsbehållningar har för utfallsåren beräknats i anslagen.
[2]Inkl. beräknat tillkommande utgiftsbehov, netto.

Tabell 2. Statsbudgetens realekonomiska utveckling 1980/81-1990/91
Milj. kr., löpande priser.

	1980/81	1981/82	1982/83	1983/84	1984/85	1985/86	1986/87	1987/88	1988/89	1989/90	1990/91
Inkomster	**155 290**	**167 130**	**191 280**	**221 165**	**260 596**	**275 099**	**320 105**	**332 552**	**367 707**	**401 553**	**403 487**
Direkta skatter	36 420	38 990	42 820	53 075	75 318	68 570	90 644	99 879	122 871	130 569	100 869
Indirekta skatter	98 400	101 480	116 610	134 627	146 797	164 516	183 400	193 472	201 023	223 534	249 023
Övriga inkomster	20 470	26 660	31 850	33 463	38 481	42 013	46 061	39 201	43 813	47 450	53 595
Utgifter	**215 240**	**235 160**	**277 880**	**298 265**	**329 137**	**321 901**	**335 267**	**336 669**	**349 600**	**398 140**	**437 987**
Statlig verksamhet	56 160	60 820	65 450	70 883	71 667	74 769	82 128	84 721	88 039	104 503	115 740
Konsumtion	45 760	49 090	52 510	56 766	60 242	60 253	70 033	72 901	79 518	92 567	105 591
Investeringar	10 400	11 730	12 940	14 117	11 425	10 516	12 095	11 820	8 521	11 936	10 149
Transfereringar exkl. statsskuldräntor	*120 330*	*134 670*	*147 120*	*152 905*	*168 571*	*176 129*	*183 884*	*192 799*	*204 725*	*226 273*	*259 261*
Till hushåll inkl. socialförsäkrings-sektorn	49 800	55 190	59 250	63 380	69 426	77 217	85 216	91 850	98 643	107 784	112 890
Till kommuner	41 800	45 170	47 360	52 362	57 009	54 720	58 337	60 641	62 856	69 245	88 339
Övriga	28 730	34 310	40 510	37 162	42 136	44 192	40 331	40 308	43 226	49 244	58 032
Statsskuldräntor	*23 770*	*27 720*	*48 200*	*60 387*	*75 234*	*66 509*	*63 812*	*53 410*	*53 179*	*63 696*	*61 033*
Räntor inom landet	18 440	19 140	34 050	40 442	46 206	47 156	50 157	40 704	42 044	51 110	51 830
Räntor utom landet	4 360	7 160	9 740	12 245	13 975	12 537	10 027	9 783	8 314	8 551	7 333
Valutaförluster	970	1 420	4 410	7 700	15 053	6 816	3 628	2 923	2 821	4 035	1 870
Övriga utgifter (främst finansiella transaktioner och rörliga krediter)	*14 980*	*11 950*	*17 110*	*14 090*	*13 665*	*4 494*	*5 443*	*5 739*	*3 657*	*3 668*	*1 953*

Anm: Fr.o.m. 1980/81 har förändring av den realekonomiska indelningen gjorts. Detta gäller bl.a. fördelningen mellan direkta och indirekta skatter och transfereringar till hushåll.

Norstedts Tryckeri AB, Stockholm 1992

Tabell 3. Statsskulden vid slutet av budgetåren 1979/80 - 1990/91 m.m. (Milj.kr.)

Budgetår	Statsskulden	Därav													
		Räntelöpande obligationslån	Riksobligationer	Premieobligationslån	Statsskuldförbindelser	Sparobligationslån	Lån hos statsinstitutioner och fonder m.m.	Allemanssparande	Riksgäldskonto	Statsskuldväxlar	Skattkammarväxlar	Tillfälligt sparande	Kontokredit i riksbanken[1]	Lån i utländsk valuta	Förfallna räntor på statsskulden
Vid slutet av budgetåret															
1979/80	192 088	108 385	—	19 900	2 513	10 419	4 881	—	—	—	13 885	—	—	32 105	14 582
1980/81	252 968	117 878	—	21 225	1 263	15 347	6 379	—	—	—	44 155	—	—	46 721	23 006
1981/82	319 686	170 047	—	23 225	1 263	18 767	7 068	—	—	—	36 781	—	—	62 535	26 468
1982/83	407 325	201 333	—	26 025	333	24 084	14 565	—	—	58 710	848	—	—	81 427	43 734
1983/84	482 636	189 318	37 600	34 050	328	26 747	15 030	1 353	—	62 800	12 463	—	—	102 947	52 120
1984/85	559 459	201 458	37 600	36 246	328	31 866	14 387	10 508	—	88 000	—	—	—	139 067	59 626
1985/86	596 015	193 899	62 600	55 994	320	31 682	10 995	26 503	—	80 219	13 315	—	—	120 489	61 539
1986/87	609 248	184 946	78 600	53 600	320	35 562	8 406	36 650	—	81 660	1 245	—	—	128 259	61 459
1987/88	597 621	169 939	88 300	52 600	310	34 024	8 895	48 470	—	70 500	14 460	—	—	110 123	58 609
1988/89	589 712	148 935	91 600	58 100	30	29 084	13 324	61 393	—	76 091[3]	—	—	7 553	103 602[2]	53 372
1989/90	582 456	136 852	97 945	48 900	30	22 886	28 353	55 559	—	85 724	—	5 724	16 916	83 567	62 056
1990/91	626 698	118 783	128 100	48 900	26	14 441	29 750	59 033	2 548	134 175	—	8 417	8 970	73 554	65 166
Förändring under budgetåret															
1979/80	+53 002	+ 19 360	—	+ 3 705	- 102	+1 915	+ 845	—	—	—	+10 003	—	—	+17 229	+ 5 603
1980/81	+60 880	+ 9 493	—	+ 1 325	-1 250	+4 928	+ 1 498	—	—	—	+30 270	—	—	+14 616	+ 8 424
1981/82	+66 718	+ 52 169	—	+ 2 000	—	+3 420	+ 689	—	—	—	- 7 374	—	—	+15 814	+ 3 462
1982/83	+87 639	+ 31 286	—	+ 2 800	- 930	+5 317	+ 7 497	—	—	+58 710	-35 933	—	—	+18 892	+17 266
1983/84	+75 311	- 12 015	+37 600	+ 8 025	- 5	+2 663	+ 465	+ 1 353	—	+ 4 090	+11 615	—	—	+21 520	+ 8 386
1984/85	+76 823	+ 12 140	—	+ 2 196	—	+5 119	- 643	+ 9 155	—	+25 200	-12 463	—	—	+36 120	+ 7 506
1985/86	+36 556	- 7 559	+25 000	+ 19 748	- 8	- 184	- 3 392	+15 995	—	- 7 781	+ 3 315	—	—	-18 578	+ 1 913
1986/87	+13 235	- 8 953	+16 000	- 2 394	—	+3 880	- 2 588	+10 147	—	+ 1 441	-12 070	—	—	+ 7 770	- 80
1987/88	- 11 627	- 15 007	+ 9 700	- 1 000	- 11	- 1 537	+ 489	+11 820	—	-11 160	+13 215	—	—	-18 136	- 2 850
1988/89	- 7 909	- 21 004	+ 3 300	+ 5 500	- 280	- 4 940	+ 4 429	+12 923	—	+ 5 591	-14 460	—	+7 553	- 6 521	- 5 237
1989/90	- 7 256	- 12 083	+ 6 345	- 9 200	—	- 6 198	+15 029	- 5 834	—	+ 9 633	—	+5 724	+9 363	-20 035	+ 8 684
1990/91	+44 241	- 18 068	+30 155	—	- 4	- 8 444	+ 1 396	+ 3 474	+2548	+48 451	—	+2 693	-7 946	-10 013	+ 3 110

[1]Nyupplåningen mot skattkammarväxlar i riksbanken har fr.o.m. 1989 ersatts av en kontokredit.
[2]T.o.m. budgetåret 1987/88 bokfördes statsskulden i utländsk valuta till valutakurser vid upplåningstillfällena. Fr.o.m. 1988/89 omvärderas skulden till aktuella valutakurser.
[3]Tidigare har bokförts utlöpande nominellt belopp. Fr.o.m. 1988/89 bokförs nyemitterade växlar till inköpsvärdet.

Fördelningseffekter

Fördelningseffekter

I denna bilaga lämnas en redogörelse för de fördelningspolitiska effekterna av den ekonomiska utvecklingen och de förslag regeringen lagt fram under hösten samt förslagen i budgetpropositionen.

1 Utvecklingen under 1980-talet

En utförlig redovisning av fördelningsutfallet under 1980-talet kommer inom kort att redovisas i en bilaga till långtidsutredningen. I det följande redovisas i några punkter de viktigaste förändringarna i inkomst- och förmögenhetsfördelningen under 1980-talet:

- Inkomstspridningen och antalet fattiga ökade i många OECD-länder, bl.a. som följd av en högre arbetslöshet. Utvecklingen i Sverige liknar den i andra länder.
- En betydande omfördelning har skett från yngre till äldre hushåll.
- De familjetyper som hade den lägsta standarden vid början av 1980-talet har haft en svag utveckling, t.ex. ensamstående med barn, ungdomar och ensamstående pensionärer.
- Lönespridningen har ökat, särskilt tydligt bland privattjänstemän. Löneskillnaderna mellan kvinnor och män har ökat.
- Efter decennier av utjämning av de disponibla inkomsterna, ökade skillnaderna något under 1980-talet. Inkomsterna har ökat särskilt påtagligt i de översta inkomstskikten.
- Trenden till en jämnare fördelning av förmögenheterna bröts och fördelningen har blivit något ojämnare.

Ännu saknas en samlad analys av orsakerna bakom de nya trenderna. Utvecklingen torde dock bero på många faktorer: förändringar inom lönebildningen och överhettningen på arbetsmarknaden, förmögenhetsuppbyggnaden via inflationen, skatteavdragen och uppgången på börsen, den minskade utjämningen genom skatter och sociala transfereringar m.m.

2 Den samhällsekonomiska utvecklingen

Den fördelningspolitiska diskussionen har under lång tid haft sin tyngdpunkt på verkningarna av skatter och transfereringar. Omfördelning genom dessa system har uppfattats som statsmakternas viktigaste verktyg för att åstadkomma en rättvis fördelning. Detta synsätt har emellertid visat sig vara alltför begränsat.

En mer fullständig analys av fördelningsfrågorna måste bygga på insikten att den samhällsekonomiska utvecklingen har en avgörande betydelse för fördelningen av inkomster och konsumtionsmöjligheter.

Den ekonomiska tillväxten bestämmer utrymmet för standardökningar. Men den makroekonomiska utvecklingen har också andra effekter.

Obalanser i ekonomin, som medför inflation, ökad arbetslöshet och höga räntor, påverkar i hög grad hushållens ekonomiska situation. Dessa effekter kan ha större betydelse för hushållen än konsekvenserna av ändrade skatte- och bidragsregler. Nedan följer en diskussion om dessa makroekonomiska faktorers roll för hushållens ekonomiska standard och deras fördelningseffekter.

Den ekonomiska tillväxten

En god och varaktig ekonomisk tillväxt skapar resurser och utrymme för en aktiv fördelningspolitik. När samhällets resurser växer kan förbättringar genomföras för utsatta grupper, utan att andra behöver få det sämre. I flera fall är en god ekonomisk tillväxt en inbyggd förutsättning för fördelningssystemens funktion, t.ex. för ATP. I andra fall sätter skattetrycket och den ekonomiska tillväxten gränser för omfattningen av sjukförsäkringen, det ekonomiska stödet till barnfamiljer osv.

Erfarenheterna av utvecklingen i Sverige under 1980-talet visar hur viktig tillväxten är för hushållens ekonomiska standard. Den svaga ekonomiska tillväxten har inneburit låga reallöneökningar för vanliga löntagare. I Sverige har de realt disponibla inkomsterna ökat med ca 19 % åren 1982-1991. Sveriges BNP beräknas under denna period ha ökat med 18 %, medan genomsnittet för EG var 26 %. Om vi haft samma ekonomiska tillväxt i Sverige som i EG, skulle de disponibla inkomsterna ha ökat betydligt mer under 1980-talet. Om man antar att ingen del av en ökad tillväxt av lönesumman går till skatt, kan de disponibla inkomsterna i Sverige, med EGs tillväxt, beräknas ha varit nära sex procent högre efter perioden 1982-1991. Det motsvarar 9 600 kr. per hushåll i 1991 års penningvärde. Beräkningen bygger på att den offentliga konsumtionen inte ökas, att skattereglerna successivt anpassas och att produktivitetsökningen hamnar på EGs nivå.

Om den ekonomiska tillväxten 1992-1996 i Sverige skulle bli 2,5 % per år i stället för en procent kommer, beräknat på samma sätt, hushållens disponibla inkomster att öka ytterligare, eller med närmare sju procent.

Den ekonomiska tillväxtens betydelse för hushållens köpkraft kan också illustreras på följande sätt. Den realt disponibla inkomsten för konsumentverkets olika typfamiljer, samtliga med två barn på fem resp. 13 år, beräknas ha ökat med 13-22 % under perioden 1983 till 1991 (tabell 1). Om Sverige i stället hade haft samma ekonomiska tillväxt som genomsnittet i EG skulle enligt den tidigare beräkningen hushållens disponibla inkomster ha ökat med ytterligare ca 6 %.

Den större ökningen av disponibel inkomst för typfamiljer med högre inkomst beror på att skattereformens effekter endast beräknas efter marginalskattens sänkning, medan följderna av finansieringen, t.ex. beträffande basbreddningar, inte beaktas i konsumentverkets beräkningar.

Tabell 1 Disponibel inkomst i konsumentverkets typfall 1983-1991
1991 års priser

Typfall	Disponibel inkomst		
	1983	1991	Ökning %
Kommunalanställd + industriarbetare	15 200	17 700	16
Industritjänsteman + industritjänsteman	17 200	21 000	22
Ensamstående kommunalanställd	12 400	14 000	13

Källa: Konsumentverket och finansdepartementet

Inflationen

Inflationen påverkar hushållens ekonomiska standard och fördelningen av välfärden på flera olika sätt. En hög inflation hämmar den ekonomiska tillväxten och därigenom minskar utrymmet för standardökningar. Den viktigaste effekten är att en hög inflation efter hand medför ökad arbetslöshet, vilket indirekt påverkar fördelningen av välfärden. Inflationen påverkar dessutom direkt hushållens köpkraft genom de sociala förmånernas indexering, genom värdeförändringar av tillgångar m.m.

En hög inflation kan medföra omfattande omfördelningar av förmögenheter. Effekten uppstår i ett samspel mellan inflation, ränta och skatteregler. Under 1980-talet var inflationen hög, räntorna tidvis låga samtidigt som underskottsavdrag gav stora skattelättnader. I kombination med bl.a. uppgången av fastighets- och aktievärdena medförde detta en omfattande omfördelning från långivare till låntagare, från de som hyrde sina bostäder till de som ägde sin bostad. Hushållens inflationsvinster 1975-1985 har beräknats till ca 185 miljarder kr.[1] Förlusterna för sparare m.fl. var ca 90 miljarder kr. Olika beräkningar som gjorts tyder på att inflationen systematiskt missgynnar låginkomsttagare och gynnar dem med högre inkomster.[2]

Det fåtal studier som gjorts av inflationens verkningar på fördelningen av disponibla inkomster tyder emellertid på en på kort sikt obetydlig inverkan.[3] Hög inflation leder ofta till sänkta reallöner för många löntagare men de sociala förmånerna är i regel värdesäkrade.

Inflationens omfördelande verkningar är dock olika från tid till annan. Under de senaste åren har realräntan ökat och inflationen minskat. Genom skattereformen har värdet av underskottsavdragen sänkts. Det är svårare att låna till finansiella placeringar och bygga upp en förmögenhet via avdrag och inflationsvinster. Sänkt skatt på kapital gör det också mer lönsamt att spara i bank. Inflationens inverkan är dock fortfarande godtycklig och nyckfull och bestäms bl.a. av om prisökningarna är förväntade eller inte.

[1] Spånt, R (1986). Ta chansen - pressa ned inflationen. LO-tidningen 7/2 1986.
[2] Real beskattning. SOU 1982:1
[3] Se bl.a. Gustafsson, B (1987). Den offentliga sektorn - fördelningsaspekter: Bilaga 20 till LU87. Stockholm. Allmänna förlaget.

De ekonomiska bedömningarna i bilaga 1.1 visar att inflationen under de kommande två åren förväntas ligga på en för Sveriges del mycket låg nivå. Kapitalinkomstskattesatsen sänks till 25 % år 1993, vilket innebär minskade värden på underskottsavdrag. *Det finns således goda förutsättningar att inflationens godtyckliga och omfattande omfördelande effekter på inkomst- och förmögenhetsfördelningen skall kunna minskas kraftigt.*

Arbetslösheten

Arbetslöshetens effekter på fördelningen av ekonomiska resurser bestäms av ett komplicerat samspel mellan ett flertal faktorer. Arbetslösheten leder till direkta inkomstförluster, dels genom arbetslöshetsstödets regler för kompensationsnivå och maximal ersättningstid, dels genom att ganska många arbetslösa saknar rätt till ersättning. Ökade utgifter för arbetslöshet minskar indirekt de resurser som kan användas till stöd för andra grupper i behov av sociala insatser. En hög arbetslöshet kan å andra sidan pressa ned lönerna och bromsa snabba löneökningar för den mest attraktiva arbetskraften. Arbetslösheten påverkar också inflationen, vilket som nämnts kan ha betydelse för förmögenhetsfördelningen. Under perioder med hög arbetslöshet sjunker ofta företagens vinster, vilket får effekter bl.a. i högre inkomstskikt och för förmögenhetsfördelningen

Arbetslöshet medför en mycket kännbar försämring av den ekonomiska standarden för en vanlig familj. Inkomstförlusten för en industriarbetare som blir arbetslös i sex månader kan beräknas till ca 85 000 kr. (tabell 2). Om han har rätt till ersättning från arbetslöshetskassan utbetalas ungefär 70 500 kr. som kompensation. Nettoförlusten efter skatt blir närmare 10 000 kr. För en arbetare som inte är kassamedlem kan kontant arbetsmarknadsstöd (KAS) beviljas med ca 24 000 kr. efter skatt. Efter den maximala ersättningstiden, i regel 60 veckor för arbetslöshetskassa och 30 veckor för KAS, blir bortfallet ännu större.

Tabell 2 Typexempel på inkomstförlust vid sex månaders arbetslöshet för industriarbetare
1992 års skatteregler

Förutsättningar:		
Industriarbetare, årslön		170 000
Sjukvårdsbiträde, 80 % arbetstid, årslön		118 000
Kommunalskatt		31,04
Två barn 5 och 8 år		
Villa, taxeringsvärde		700 000
Lån med 13 % ränta		400 000
Resultat	Nu	Arbetslöshet
Lön	288 000	203 000
A-kasseersättning		70 500
Skatt	-70 165	-65 230
Barnbidrag	18 000	18 000
Disponibel inkomst	235 835	226 270
Inkomstförlust		-9 565

Anm: Vid beräkningen bortses från de tilläggsförsäkringar som kan förekomma.

En ökad arbetslöshet medför flera direkta fördelningseffekter. Främst uppstår klyftor mellan arbetslösa och de som har arbeten. Inom gruppen arbetslösa uppstår stora skillnader på grund av olika nivåer på arbetslöshetsstödet. Möjligheten att återfå ett arbete varierar högst väsentligt mellan individer beroende på ålder, utbildning, yrke och arbetslivserfarenhet. Flera studier har visat att långvarig arbetslöshet leder till framtida lönesänkningar.[4]

AMS beräknar att arbetarna utgör ca 70 % av gruppen varslade arbetstagare för 1991 (tabell 3). Detta är tämligen typiskt för hur varslen brukar vara fördelade mellan arbetare och tjänstemän i perioder av konjunkturavmattning, även om arbetslösheten bland tjänstemän har ökat särskilt mycket under 1991. Vi vet också att andelen ungdomar utan arbete är betydligt högre än för genomsnittet av befolkningen. Risken att bli arbetslös är således ojämnt fördelad mellan arbetare och tjänstemän samt mellan olika åldersgrupper. Arbetslösheten är regionalt betingad med högre arbetslöshet i glesbygden än i storstadsområdena. Dessutom är arbetslösheten olika hög i skilda yrkesgrupper.

Tabell 3 Arbetslöshet och varsel fördelad efter kön och ålder

	Andel av varsel	Andel i arbetskraften
Arbetare	68 %	50 %
Tjänstemän	32 %	50 %
Andel arbetslösa	Män	Kvinnor
16 - 19 år	2,8	2,4
20 - 24 år	7,8	5,1
25 - 54 år	3,3	2,1
55 - år	1,4	1,1
Högst grundskola		
20 - 24 år	10,9	7,7

Källa: Beräkningar från AMS, månadsdata nov. 1991.

Anslutningen till arbetslöshetskassorna har ökat under en lång följd av år. Trots detta visar statistiken att ca 25 % av alla arbetslösa, som är anmälda till arbetsförmedlingen saknar rätt till ersättning. Bland arbetslösa ungdomar under 19 år saknar närmare 84 % varje form av ersättning. Generellt avtar andelen utan ersättning och andelen med KAS högre upp i åldersgrupperna, medan en högre andel blir berättigade till A-kassa.

Flera ekonomiska studier av arbetslöshetens effekter på inkomstfördelningen har gjorts på tidsseriedata. Amerikanska, engelska och kanadensiska undersökningar har tidigare visat att olikheterna i inkomster ökar när arbetslösheten växer. I en nyligen presenterad studie avseende Sverige har visats att en höjd arbetslöshet leder till en ojämnare

[4]Björklund, A. (1990) i Persson, I. Generating Equality in the Welfare State. Norwegian University Press. Oslo.

fördelning av bruttoinkomsterna.[5] För perioden 1975-1988 observerades emellertid inga fördelningseffekter av högre arbetslöshetstal på hushållens disponibla inkomster. Flera förklaringar kan finnas till att hushållens inkomster inte tycks påverkas. Hushållen kan kompensera arbetslöshet genom ökat arbete vid en annan tidpunkt eller för någon annan hushållsmedlem. Arbetslöshetsstödet ger därtill en ganska effektiv kompensation för för-lorad arbetsinkomst, särskilt efter skatt. Socialbidragen minskar inkomst-förlusten för ytterligare ett antal hushåll.

Det tycks också finnas ett samband mellan arbetslösheten och antalet människor som behöver socialbidrag. I regeringens kartläggning av socialbidragen från 1987 (Ds S 1986:7) sammanställdes ett flertal forskningsresultat som påvisar detta samband.

Arbetslösheten medför välfärdsförluster på flera områden. En rad undersökningar på svenska och utländska data visar att arbetslöshet leder till ohälsa. I en nyligen presenterad doktorsavhandling har man försökt mäta människors kroppsliga reaktion på lång arbetslöshet[6]. Studien visar att långvarig arbetslöshet ökar risken för hjärt- och kärlsjukdomar. Långtidsarbetslösa får också osundare levnadsvanor. De röker betydligt mer och motionerar mindre än andra grupper, vilket förhöjer risken för sjukdomar.

Sedan 1989 har arbetslösheten ökat från 1,4 % till beräknat 2,8 % för år 1991. För år 1992 bedöms i bilaga 1.1 att arbetslösheten kan komma att nå 3,8 % som årsgenomsnitt. En kraftigt stigande arbetslöshet kommer att beröra ett stort antal hushåll varje år. En betydande del av den ökade arbetslösheten kommer att bestå av längre arbetslöshetstider. Allt fler arbetslösa riskerar att bli utförsäkrade. Både en högre arbetslöshetsnivå och längre arbetslöshetstider skulle kunna medföra att arbetslösheten får tydligare genomslag på inkomst- och förmögenhetsfördelningen än vad tidigare studier visat. Behovet av socialbidrag kan komma att öka betydligt.

Ränteläget

Ränteutvecklingen har under 1980-talet fått allt större betydelse för hushållens ekonomi. Andelen hushåll med skulder har ökat från 53 % år 1975 till 67 % år 1989. År 1975 var hushållens sammanlagda bruttoskulder ungefär lika stora som deras disponibla inkomster. År 1989 var skulderna ca 40 % större än de disponibla inkomsterna. Enbart under perioden 1983-1989 ökade hushållens nettoupplåning realt med ca 50 %. Den ökade skuldsättningen motsvarades visserligen i stor utsträckning av stigande värden på olika tillgångar. Avregleringen av kreditmarknaden innebar att även hushåll med måttliga inkomster kunde belåna nära 100 % av värdet vid bostadsköp. Även tillgången på konsumtionskrediter

[5] Björklund, A (1991). Unemployment and Income Distribution: Time-Series Evidence from Sweden. Scand. J. of Economics 93 (3).
[6] Janlert,U (1991). Work Deprivation and Health. Karolinska institutet. Sundbyberg.

har ökat snabbt. Andelen med negativ förmögenhet har ökat från 15 % till 20 % under 1980-talet.

Efter skattereformen får hushållen svara för en ökad andel av ränteutgifterna efter skatt. De direkta effekterna för hushållen av en långvarig räntehöjning blir därför större. En barnfamilj beräknas använda cirka en sjättedel av sin disponibla inkomst till ränteutgifter. Ett förenklat exempel visar att för en vanlig familj med eget hem med ett taxeringsvärde på 700 000 kr. och ett rörligt lån på 400 000 kr. medför en långvarig räntehöjning från 13 % till 18 % ökade utgifter efter skatt på 14 000 kr. under ett år, enbart för bostadslånen (tabell 4).

Tabell 4 Typexempel på inkomstförlust vid räntehöjning från 13 % till 18 % 1992 års skatteregler

Förutsättningar: (se tabell 2)

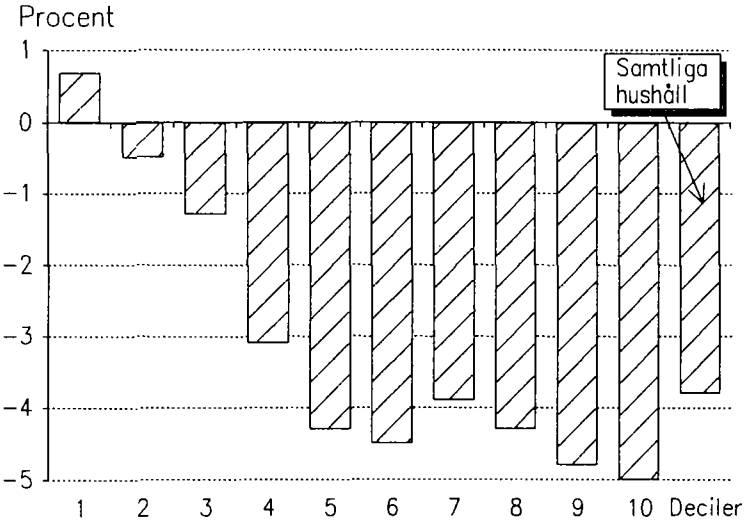
Resultat	Nu	Räntehöjning
Lön	288 000	288 000
Ränteökning		-20 000
Skatt	-70 165	-64 165
Barnbidrag	18 000	18 000
Disponibel inkomst	235 835	221 835
Inkomstförlust		-14 000

De direkta fördelningseffekterna av ett högt ränteläge bestäms främst av hur nettoräntorna är fördelade på olika hushåll. Hög ränta gynnar hushåll med banktillgångar men missgynnar hushåll med stora skulder. Nettoräntan efter skatt i andel av den disponibla inkomsten är positiv eller svagt negativ i de lägsta decilerna (diagram 1). I decilerna rangordnas hushållen med hänsyn till disponibel inkomst efter försörjningsbörda. Den första decilen innehåller den tiondel av hushållen som har de lägsta disponibla inkomsterna i förhållande till försörjningsbördan osv. Den använda beräkningen av konsumtionsenheter bygger på socialstyrelsens råd om socialbidrag. Genom denna s.k. ekvivalensskala omräknas de disponibla inkomsterna så att hänsyn tas till hushållens olika försörjningssituation.

Barnfamiljer har högre nettoränteutgifter i förhållande till de disponibla inkomsterna än andra grupper. Gifta med barn har exempelvis i genomsnitt nettoränteutgifter som motsvarar 7-9 % av hushållens disponibla inkomster, medan ensamstående utan barn har nettoränteutgifter motsvarande ca 3 % av inkomsten.

Den direkta effekten av en räntehöjning, om vi antar att fördelningen av bundna resp. rörliga lån är jämn mellan olika inkomstgrupper, blir därför att de disponibla inkomsterna sänks mest för familjer i mellaninkomstlägen och för familjer med högre inkomster. Barnfamiljer träffas betydligt kraftigare än andra familjetyper. Likviditetsproblem kan uppstå för hushåll med höga ränteutgifter i förhållande till de disponibla inkomsterna. I den hälft av hushållen som har de lägsta disponibla inkomsterna i förhållande till försörjningsbördan beräknas 1992 finnas nära 120 000 hushåll där ränteutgifterna utgör mer än 20 % av den disponibla inkomsten.

Diagram 1 Nettoränta (inkomstränta minus utgiftsränta efter skatt) i procent av disponibel inkomst. Deciler efter disponibel inkomst per konsumtionsenhet. 1992

De indirekta effekterna av en räntehöjning är svårare att förutse. Ett fåtal ekonomiska studier av dessa effekter har genomförts. Ett högt ränteläge kan leda till förluster för de mest förmögna hushållen, som förlorar på sänkta aktievärden och fastighetspriser.[7] Sådana effekter har emellertid mindre betydelse om ränteförändringarna är kortvariga, även om högbelånade hushåll kan få betalningssvårigheter. Bestående räntehöjningar bör långsiktigt gynna kapitalägare. Ett högre kapitalavkastningskrav minskar på sikt reallönerna.

Ränteläget får också omfattande indirekta fördelningseffekter via den statliga budgeten och transfereringarna. Hushållen är nettolåntagare. Höjda räntor torde leda till minskade skatteinkomster. En räntehöjning leder dessutom till mer eller mindre automatiska ökningar av subventioner och transfereringar till hushållen, t.ex. höjda basbelopp och pensioner och ökade räntesubventioner till bostäderna. På kort sikt kan detta leda till en ökad utjämning, då exempelvis transfereringarna, med undantag av räntesubventionerna, främst riktas till hushåll i lägre inkomstskikt. Men statens utgifter för upplåning ökar. Genom försvagningen av de offentliga finanserna minskar möjligheterna att bistå ekonomiskt svaga hushåll.

Hushållen anpassar sig också hela tiden till ändrade förutsättningar, t.ex. till höjda räntor. Dessa effekter måste också beaktas. Utvecklingen under de senaste åren visar att sådana anpassningar kan bli omfattande. Sedan 1989 har stora förändringar i hushållens sparande och skuldsättning inträffat, bl.a. som en följd av skattereformen och lågkonjunkturen.

[7] Agell, J & Dillen, M (1988): Räntelägets fördelningseffekter. FIEF. Stockholm.

Nettoutlåningen till hushållen har minskat från 94 miljarder kr. 1988 till ca 15-20 miljarder kr. beräknat för 1991. Detta är främst en följd av att allt fler hushåll nu väljer att återbetala sina lån.

Enligt den ekonomiska bedömningen i bilaga 1.1 medför bl.a. den svenska kronans anknytning till ecun en stabilisering av ränteläget, men utvecklingen under det senaste året visar att risker för tillfälliga räntehöjningar kvarstår. De sammanlagda direkta, indirekta och dynamiska effekterna av en räntehöjning påverkar inte fördelningen av den ekonomiska standarden på ett tydligt, systematiskt sätt. För många hushåll med stora ränteutgifter för egna hem bestäms dock den ekonomiska standardutvecklingen de närmaste åren i hög grad av ränteutvecklingen. *En kraftig räntehöjning som blir bestående får allvarliga följder för ett stort antal hushåll.*

3 Fördelningseffekter

Metoderna för fördelningsanalyser av ändrade skatter och transfereringar har utvecklats betydligt under de senaste fem åren. Nuvarande fördelningsberäkningar beskriver dock endast de direkta effekterna av ändrade regler. Vanligen jämförs hushållens ekonomiska standard, antingen genom typexempel eller i statistiska urval, enligt tidigare regler med vad som händer efter det att nya regler införs. Det underliggande antagandet vid sådana statiska analyser är att inga andra ändringar av hushållens beteende förväntas inträffa, oavsett om regler ändras eller inte. Man antar dessutom att den ekonomiska utvecklingen är oförändrad eller opåverkad av ändrade skatter eller transfereringar.

Detta är naturligtvis orealistiska antaganden. *Normalt genomförs åtgärder inom skatte- och transfereringssystemen just för att förändra hushållens ekonomiska beteende eller för att påverka den allmänna samhällsekonomiska utvecklingen. Skatteförändringar kan syfta till att t.ex. öka hushållens sparande och därmed till att förbättra samhällsekonomins funktionssätt.*

Vid en dynamisk fördelningsanalys av skatte- och transfereringsförslag skulle egentligen utgångsläget, dvs. förhållandena med nuvarande regler, beskrivas med hänsyn till de samlade direkta, indirekta och dynamiska effekterna på längre sikt av oförändrade regler. Konsekvenserna av ändrade regler skulle på samma sätt beskrivas med de samlade effekterna på längre sikt. Vilka förändringar kan då väntas inträffa beträffande hushållens beteenden, obalanser i ekonomin eller den ekonomiska tillväxten och hur kan dessa förändringar, tillsammans med nya regler, väntas påverka fördelningen av den ekonomiska välfärden? Skillnaderna i utfall skulle då kunna visa de samlade direkta, indirekta och dynamiska fördelningseffekterna av olika skatte- och bidragsregler.

Ännu finns det inte, såvitt känt, sådana komplexa modeller utvecklade, vare sig i Sverige eller i andra länder, eftersom kunskaperna om hur hushållen och samhällsekonomin anpassar sig till olika skatter och transfereringar ännu är bristfälliga.

De förändringar av skatter och sociala transfereringar som nu är aktuella är relativt sett begränsade. De fördelningsmässiga effekterna av åtgärderna motverkar delvis varandra. Sammantaget bör åtgärderna således leda till mycket små förändringar i fördelningen av den ekonomiska välfärden. Särskilt gäller det i förhållande till konsekvenserna av den samhällsekonomiska utvecklingen i stort.

I det följande redovisas en bedömning av fördelningseffekter av viktigare förändringar 1991-1993.

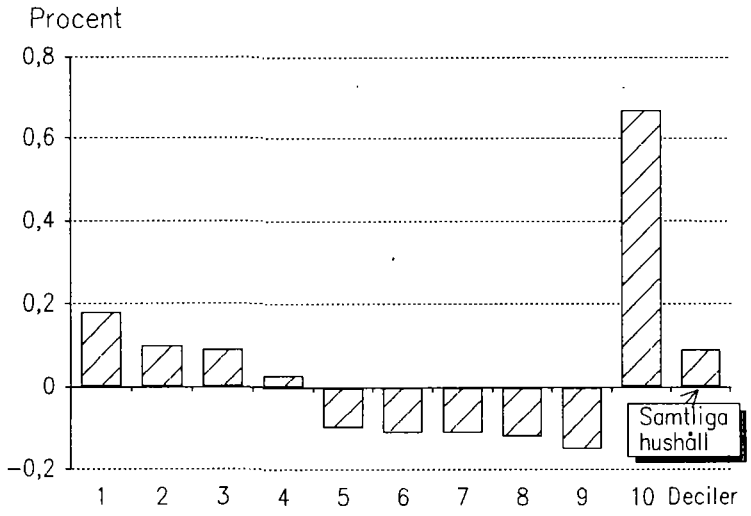
Effekter av olika förslag

De direkta fördelningseffekterna av en *sänkt skatt på kapitalinkomster* beror på hur kapitalinkomsterna är fördelade mellan olika hushåll. Nettoinkomster av kapital utgör en större del av inkomsten bland hushåll med låg disponibel inkomst resp. bland hushåll med högst inkomster jämfört med övriga grupper. Exempelvis finns det många pensionärer i lägre inkomstskikt som gynnas av en skattesänkning. Det betyder att den direkta fördelningseffekten blir ökade inkomster både för många ekonomiskt svaga hushåll och för hushåll med högsta inkomster (diagram 2).

Om hänsyn tas också till förslaget att sänka räntebidragen, vilket höjer bostadskostnaderna, får alla deciler utom den högsta sänkta disponibla inkomster.

Sänkningen av skatter på värdepappersfonder, kapitalförsäkringar, privata pensionsmedel m.m. gynnar främst företagare och höginkomsttagare. Innehavet av dessa tillgångar är koncentrerat till de högsta inkomstskikten. Detsamma gäller *sänkt förmögenhets-, arvs- och gåvoskatt.*

Diagram 2 Sänkt kapitalskattesats från 30 % till 25 %. Förändring av disponibel inkomst per konsumtionsenhet i olika deciler. Procent

Även om vissa åtgärder gynnar ett fåtal hushåll med stora tillgångar, är det inte säkert att de samlade direkta effekterna på inkomstspridningen, totalt sett, kommer att bli särskilt omfattande. Förmögenhetsskatt betalas av en ganska begränsad grupp. Skattebortfallet för hela förmögenhetsskatten på under tre miljarder kr. pekar på att totaleffekten av ett borttagande blir relativt svag. Skatteanpassningarna har dessutom varit betydande, bl.a. genom flyttning av förmögenheter till lågskatteländer och skatteplanering för att undgå arvs- och gåvoskatt osv. Om en sänkt förmögenhetsskatt leder till att färre förmögna hushåll flyttar ut, kan inkomstskatten från dessa hushåll delvis kompensera bortfallet av förmögenhetsskatt.

De indirekta effekterna är svårare att bedöma. Sänkta kapitalskattesatser medför högre räntekostnader för boendet. Tillsammans med andra ekonomiska faktorer kan detta innebära en ytterligare press nedåt på priserna på egna hem och bostadsrätter. Mer gynnsamma skatteregler för aktier m.m. kan leda till att värdet stiger på sådana tillgångar. Förmögenhetsstrukturen bland hushållen kan innebära att nedskrivna värden på realkapital resp. ökade värden på aktier m.m. leder till förändringar i förmögenhetsfördelningen.

En bedömning av fördelningseffekterna måste också inkludera de dynamiska effekter man avser att uppnå med förslagen. Sänkningen av kapitalskatten syftar till att uppnå ett högre hushållssparande och en förbättrad kapitalförsörjning. Om detta sker förbättras förutsättningarna för en ökad ekonomisk tillväxt, fler arbeten, lägre inflation och stabilare räntor. Som visats tidigare har detta stor betydelse för hushållens ekonomiska situation. Om nettosparandet ökar och vidgas till allt fler grupper, kan åtgärdernas direkta effekter ytterligare motverkas. Låg kapitalbeskattning gynnar fåtalet när kapitalinkomsterna är koncentrerade men gynnar flertalet om sparandet breddas till stora grupper.

En *sänkt moms på mat* m.m. ger följande fördelningseffekter, enligt de analyser som gjordes av kommittén för indirekta skatter.[7] Sänkt moms på mat ger ungefär lika stort belopp till alla hushåll, oavsett inkomst. Sänkningen i procent är emellertid större för låginkomsttagare än för höginkomsttagare. Den största skillnaden uppstår mellan hushåll med resp. utan barn. Hushåll med barn tjänar betydligt mer på en sänkt moms på mat. Indirekta effekter kan uppstå om en prisanpassning sker, vilket innebär att hela sänkningen inte når hushållen.

Den föreslagna ändringen av finansieringsavgiften i *arbetslöshetsförsäkringen* innebär att arbetslöshetskassorna måste höja sina medlemsavgifter. Medlemsavgifterna torde knappast ha någon stark fördelningsprofil. Nästan alla förvärvsarbetande (ca 80 %) är medlemmar i arbetslöshetskassan. Årsavgiften varierar i de stora kollektiven från ca 180 kr./år till ca 350 kr./år. Den direkta effekten av en höjd egenavgift på fördelningen av köpkraften kan väntas bli måttlig. Detsamma gäller effekten av slopad skattereduktion för fackföreningsavgift.

[7] Reformerad mervärdeskatt m.m. SOU 1989:35.

Om de dynamiska effekterna blir att löneökningstakten och kostnadsutvecklingen bromsas kan detta leda till högre tillväxt och minskad arbetslöshet. Om besparingarna dessutom används till arbetsmarknadspolitiska insatser m.m. kan den samlade effekten förväntas bli positiv.

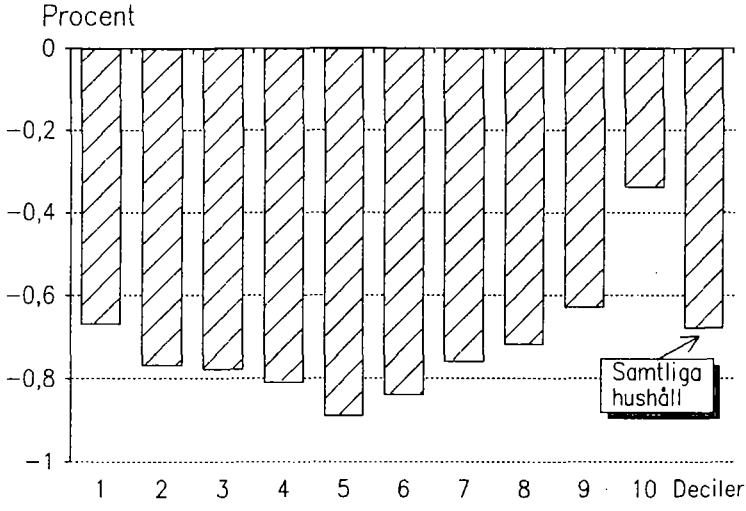
Tidigare undersökningar av RFV och SCB har pekat på att *karensdagar* kan missgynna bl.a. låginkomsttagare och kvinnor. Studier av korttidsfrånvaron, som redovisas av produktivitetsdelegationen, tyder emellertid på att denna frånvaro är ganska jämnt fördelad i olika grupper.

Aktuella beräkningar tyder på att karensdagar får ganska svaga fördelningseffekter. RFV och SCB har jämfört karensdagar med reglerna före den sänkta kompensationsnivån till 65 % resp. 80 %, för individer före skatt. Effekten torde bli avsevärt mindre när man jämför karensdagar med den nu gällande erättningsnivån och beräknar den efter skatt (diagram 3). På hushållsnivå utjämnas effekten ytterligare bl.a. av att män och kvinnor har olika korttidsfrånvaro.

Ett införande av karensdagar kan förväntas få positiva dynamiska effekter genom att den omotiverade frånvaron minskar. Korttidsfrånvaron har stor betydelse för företagens kostnader och en minskning kan därmed bidra till en ekonomisk återhämtning.

Besparingar inom sjukförsäkringen kan missgynna individer som har yrken med hög sjukfrånvaro. Besparingar samordnas dock med insatser för att stärka incitamenten för förbättringar av arbetsmiljön. Genom arbetsgivarperiod och satsningar på rehabiliteringsersättning gynnas direkt de grupper som eventuellt drabbas av de statiska effekterna. Inkomstförlusten för den enskilde kommer också att begränsas genom det högkostnadsskydd som skall införas.

Diagram 3 Två karensdagar i sjukförsäkringen. Förändring av disponibel inkomst per konsumtionsenhet i olika deciler

När de olika förslagen till ändrade skatter och transfereringar läggs samman, blir effekten att hushållens disponibla inkomster per konsumtionsenhet ökar med drygt 2% 1991-1993.

Sammanfattningsvis kan konstateras att sänkta arvs-, kapital- och förmögenhetsskattesatser på kort sikt ökar den ekonomiska standarden i det översta inkomstskiktet. Men även många hushåll med lägre ekonomisk standard får ökade inkomster. De direkta effekterna av hittills föreslagna eller aviserade åtgärder inom skatte- och transfereringssystemen kan bli en något ökad inkomstspridning. Efter hand som åtgärderna medför ytterligare ökat sparande, också bland hushåll i vanliga inkomstlägen, kan denna effekt komma att reduceras.

Men ökad arbetslöshet, mindre resurser till offentliga åtaganden m.m. träffar delvis samma grupper som minskade sociala transfereringar. En kraftigt ökad arbetslöshet kan väntas få långt större negativa verkningar för redan utsatta grupper än hittills diskuterade besparingar inom transfereringarna.

Om därför åtgärderna ger effekter som lägre arbetslöshet, bättre tillväxt, lägre räntor och prisstabilitet kan det dynamiska samspelet mellan olika insatser, sett över några år, leda till både en jämnare fördelning och bättre villkor för utsatta grupper, jämfört med vad som skulle inträffa utan dessa åtgärder.

Norstedts Tryckeri, Stockholm 1991

Ekonomiska styrmedel i miljöpolitiken

Ekonomiska styrmedel i miljöpolitiken

Miljöministern kommer senare denna dag att redogöra för den miljöpolitiska strategin som bl.a. innehåller följande utgångspunkter:

- Miljölagstiftningen skärps och sammanförs i en miljöbalk som tar sig uttryck i vad naturen långsiktigt tål.
- Miljökonsekvenser skall redovisas före varje beslut som ger större miljöpåverkan.
- Ekonomiska styrmedel skall användas för att driva på utvecklingen till ett bärkraftigt samhälle. Sverige skall även i internationella fora verka för en ökad användning och samordning av ekonomiska styrmedel.
- Principen är att den som förorenar miljön skall betala. Inriktningen skall vara att varje vara och verksamhet bär sina egna miljökostnader.
- Företagens och den enskildes ansvarstagande skall underlättas genom miljömärkning, information och utbildning.
- Producenternas ansvar att ta fram varor, som i alla led är miljöanpassade, skall hävdas.
- Återanvändning och återvinning skall främjas.

Miljöpolitiken är en av de fyra stora uppgifterna för regeringsarbetet under mandatperioden. Ekonomiska styrmedel är ett viktigt instrument i en ambitiös och offensiv miljöpolitik. För att underlätta användningen av ekonomiska styrmedel anser regeringen det värdefullt att lägga fast ett antal grundläggande principer för dessa. I denna bilaga avgränsas diskussionen till principer för ekonomiska styrmedel i miljöpolitiken. Utgångspunkten är att dessa i många fall bör användas i kombination med regleringar och andra åtgärder. Ett viktigt komplement till styrmedlen är information om sambanden mellan miljö och ekonomi. Mer information om miljöproblem och samverkan mellan miljö och ekonomi kan underlätta den enskildes ansvarstagande. Därför redovisas i bilagan även åtgärder för att utveckla informationen.

1 Sambandet mellan miljö och ekonomi

Ett viktigt krav på den ekonomiska politiken är att den skall leda till en långsiktigt hållbar utveckling. En långsiktig hållbar utveckling kan beskrivas som en utveckling där framtida generationer får ta över en nationalförmögenhet (inkl. miljö- och naturresurser) som är minst lika stor som dagens. Det ekonomiska och sociala systemet måste således byggas så att det är förenligt med grundläggande ekologiska och naturvetenskapliga principer.

Produktion och konsumtion påverkar ofta miljön även för andra än de direkt inblandade, vare sig de är företag eller hushåll. Utsläpp och annan miljöförstöring orsakar samhällsekonomiska kostnader i form av sämre

miljö för människor och sämre förutsättningar för olika typer av ekonomisk verksamhet.

Om enskilda företag och hushåll inte bär ett tillräckligt kostnadsansvar för miljöeffekter de orsakar, leder detta till att konsekvenser för miljön i alltför liten utsträckning vägs in i de faktiska besluten. En teoretiskt ideal lösning är att varje företag och hushåll själva får bära kostnaderna för de miljöeffekter de orsakar på samma sätt som de får betala för de varor och tjänster de tar i anspråk. För att uppnå största möjliga välfärd behöver således prissystemet utvidgas och kompletteras så att det tar hänsyn även till miljökostnader. Detta kan ske genom ekonomiska styrmedel i form av miljöskatter som motsvarar miljökostnaderna.

Andra metoder att minska/förhindra skadliga miljöeffekter är direkta förbud eller kvantitativa regleringar, information, utbildning eller andra typer av ekonomiska styrmedel som miljösubventioner, pantsystem etc. I många fall kan det vara fördelaktigt att kombinera flera olika typer av styrmedel för att nå ett visst miljömål.

I praktiken är det emellertid inte så lätt att sätta ett pris på miljön. Den grundläggande naturvetenskapliga kunskapen är ofta bristfällig. Det kan finnas problem med att mäta både utsläpp och konsekvenser. Detta är något som komplicerar användningen av både ekonomiska styrmedel och regleringar. Effekter på inkomstfördelningen och den internationella konkurrenskraften liksom höga administrationskostnader måste beaktas i samband med nya styrmedel.

Skatt eller avgift

En avgift i statsrättslig mening föreligger i princip endast i de fall det utgår ett specificerat vederlag för den erlagda penningprestationen. En avgift föreligger även för det fall penningprestationen tas ut i näringsreglerande syfte och tillförs näringsgrenen i fråga enligt särskilda regler. Exempel på sådana avgifter är de som tas ut som prisregleringsavgifter inom jordbruket och fisket samt den nyligen införda kväveoxidavgiften för större förbränningsanläggningar.

Det förekommer att beteckningen avgift används om en penningpålaga som rätteligen är en skatt, t.ex. ifråga om vissa arbetsgivaravgifter inom socialförsäkringsområdet. När nya pålagor införs skall dock den statsrättligt korrekta beteckningen användas.

Internationella aspekter

Miljöproblemen kan i princip indelas i tre grupper efter dess geografiska spridning:

- Globala miljöproblem, som exempelvis klimatförändringar, där miljöeffekterna är helt oberoende av var utsläppen sker.
- Regionala miljöproblem, där utsläppen i vissa länder påverkar miljösituationen både i det egna landet samt i angränsande länder. I detta fall kan den marginella miljöskadan vara beroende av var utsläppskällan är belägen.
- Lokala miljöproblem som exempelvis utsläpp i en sjö eller buller.

Det faktum att världens länder blir alltmer integrerade miljömässigt och ekonomiskt medför att de internationella aspekterna blir allt mer betydelsefulla även inom miljöpolitiken. Hur olika typer av miljöproblem påverkas av det ökande internationella beroendet är naturligtvis i sin tur beroende av om det rör sig om skadliga miljöeffekter på global-, regional- eller lokalnivå.

När det gäller utsläpp i ett land som ger miljöskadliga effekter i ett annat land finns dels utsläpp som exempelvis koldioxid och freon, där skadeverkningarna för varje enskilt land bestäms av de globala utsläppen, dels utsläpp som exempelvis svavel och kväve som ger betydande regionala skadeverkningar.

Internationell handel innebär att utsläpp av ett visst ämne i ett land ofta bestäms av konsumtionen av varor inom landet som kan innehålla detta ämne och inte av produktionen. I en del fall är det av praktiska skäl endast produktionen som kan beskattas. Får införandet av en skatt till effekt att produktionen flyttar till ett annat land medan utsläppen från konsumtionen av dessa varor i det egna landet blir oförändrad leder det inte till att den önskvärda reduktionen uppnås.

Vidare sker produkt- och teknikutvecklingen i allt större utsträckning i internationella företagsnät p.g.a. den ökade internationaliseringen av världsekonomin.

Skatter som baseras på nettotillskott av koldioxid eller på utsläpp av freon liksom allmänna olje- eller energiskatter som avser att minska förbrukningen blir långt mer effektiva om de införs parallellt i en stor del av världsekonomin. Sverige bör därför ta miljöpolitiska initiativ och vara pådrivande i olika internationella sammanhang. Eftersom Sverige ligger långt framme på miljöområdet kan vi bidra med värdefulla erfarenheter.

Hänvisningen till internationella aspekter och förhållanden får emellertid inte motivera en allmänt passiv linje på det nationella området. Användning av ekonomiska styrmedel kan i många fall bidra till väsentliga miljöförbättringar inom Sverige.

Sådana nationella effekter är dock mindre betydelsefulla då det gäller att vidtaga åtgärder mot *globalt* verkande miljöproblem, som exempelvis att begränsa utsläpp av freon eller nettotillskottet av koldioxid. Ett argument för ensidiga åtgärder, som dock måste prövas mycket noga i varje enskilt fall, kan vara demonstrationseffekten.

Valet och dimensioneringen av de nationella åtgärderna, när det gäller globala och regionala miljöproblem, måste anpassas med hänsyn till internationella återverkningar. Sverige bör arbeta i internationella fora för att miljöskatter eller andra miljöpolitiska åtgärder genomförs i internationellt samarbete. Därigenom förhindras att de miljöstörande aktiviteterna omlokaliseras till andra länder. I så fall äventyras inte sysselsättning och produktion i Sverige samtidigt som miljön sammantaget förbättras.

Ett exempel på detta gäller energibeskattningen där förutom miljömässiga hänsyn även fördelningspolitiska och regionala konsekvenser måste beaktas. De energiintensiva industrierna är till stor del lokaliserade i Norrland och Bergslagen. Sverige har därför valt att särbehandla vissa konkurrensutsatta verksamheter vid energibeskattningen.

Miljöskatter/avgifter eller regleringar

Miljöskatter är ofta ett lämpligt medel för att förmå hushåll och företag att beakta miljöeffekter. I en del fall kan dock miljöeffekten vara så skadlig att exempelvis en viss typ av utsläpp helt bör förbjudas. I andra fall kan en kvantitativ reglering vara att föredra på grund av att den kan vara förhållandevis enkel att kontrollera och administrera. I många fall kan dock miljöskatter och andra ekonomiska styrmedel vara att föredra som alternativ eller komplement till kvantitativa regleringar. Ekonomiska styrmedel gör det möjligt att motverka miljöskador på ett kostnadseffektivt sätt.

Principen om förorenarens betalningsansvar innebär att förorenaren själv skall bära den samhällsekononomiska kostnad som miljöförstöringen medför. En miljöskatt liksom förbud och kvantitativa regleringar skall enligt denna princip belasta företag och hushåll utan att särskilda kompensationer utgår.

Miljöskatter bör teoretiskt sett utformas så att de för t.ex. ett extra utsläpp motsvarar de samhällsekonomiska kostnaderna för utsläppet. Kostnader i form av miljöpåverkan beaktas då på samma sätt som övriga produktionskostnader. Därmed skapas ekonomiska motiv att undvika skadliga miljöeffekter vid val av produktionsinriktning och produktionsmetod. Även köpare av de produkter som belagts med miljöskatter under tillverkningen får ekonomiska motiv att beakta miljökostnaderna eftersom skatten påverkar produktens pris.

En fördel med miljöskatter jämfört med de flesta typer av kvantitativa regleringar är att miljöskatterna verkar mera generellt. Om ett miljöskadligt utsläpp skattebeläggs skapar detta ekonomiska motiv för reduktion av utsläppet på alla möjliga sätt och inte bara på det eller de sätt som föreskrivs i en viss kvantitativ reglering. Företagen får således incitament att begränsa utsläppet bl.a. genom inställning och val av maskintyp, genom utveckling av ny teknik för produktion av varan samt genom att utveckla substitut till den aktuella varan. Om miljöskatter läggs på ett visst utsläpp bör det idealt sett omfatta alla sektorer, både nationella och internationella. Vid kvantitativa regleringar finns inga ekonomiska motiv för reduktion av utsläppet under den fastlagda nivån, vilket är fallet om man istället använder ekonomiska styrmedel.

Om man vill begränsa utsläppen, i en situation där tillämpningen av miljöskatter kan vara komplicerad, diskuteras handel med överlåtbara utsläppsrättigheter som ett alternativ till en direkt kvantitativ reglering. Tanken är i princip att man fastställer ett tak för utsläppen inom en viss region och att rättigheter ges ut som precis når upp till det tillåtna taket. Fördelningen av utsläppsrättigheter sköts sedan på en marknad. Det har i praktiken visat sig finnas informations- och administrationsproblem förknippade med utsläppsrättigheter. En av de grundläggande svårigheterna är att frågan om hur rättigheterna initialt skall fördelas.

Svensk miljölagstiftning tillämpar inte utbytbarhet mellan emissionskällor, utan krav och normer fastställs normalt för varje utsläppskälla. Miljöskyddskommittén (ME1989:04) arbetar med en översyn av

miljölagstiftningen. Kommittén har bl.a. i uppdrag att undersöka om det finns möjlighet att för ett visst område komplettera gällande villkor med riktvärden för miljökvalitet som kopplas till den totala utsläppsmängden för vissa förekommande ämnen och för alla miljöfarliga verksamheter inom området. Det är i detta sammanhang viktigt att kommitten belyser hur utbytbarhet mellan emissionskällor kan tillämpas inom svensk miljölagstiftning.

Inkomster från miljöskatter

En viktig del i regeringens ekonomisk-politiska strategi är att gradvis sänka skattetrycket. Inkomster från miljöskatter skall användas för att reducera skatter inom alla de områden där lägre skatter ger en bättre samhällsekonomisk resursanvändning. Skatteuttaget kan därmed i högre grad baseras på aktiviteter som bör dämpas, som skadliga miljöeffekter, och i mindre grad på verksamhet som bör uppmuntras, som arbete och sparande.

Detta gäller särskilt miljöskatter med ett varaktigt skatteunderlag, t. ex. koldioxidskatt. Andra miljöskatter har införts i syfte att på sikt eliminera den negativa miljöpåverkan varvid skatteintäkterna endast blir temporära och därmed endast kan finansiera en temporär sänkning av andra skatter.

Administrativa kostnader och krav

Beskattning och ekonomiska styrmedel har i hittills i begränsad utsträckning använts inom miljöområdet. Det är naturligt att problem av praktisk och administrativ art uppkommer när skatter införs på nya områden som nu på miljöområdet. För att miljöskatter och andra ekonomiska styrmedel skall utgöra ett fungerande och framgångsrikt inslag i miljöpolitiken krävs för miljöskatter, liksom för alla andra skatter, att medlen kan administreras och kontrolleras av de administrerande myndigheterna samt uppfattas som rimliga.

En första förutsättning för en miljöskatt är att en lämplig grupp *skattskyldiga kan preciseras*. Av förenklingsskäl är det önskvärt med ett relativt begränsat antal skattskyldiga. Detta mål kan strida mot målet att skatten skall vara så nära relaterad till den miljöskadliga effekten som möjligt.

En andra förutsättning för en väl fungerande miljöskatt är att *underlaget* kan preciseras på ett entydigt och ändamålsenligt sätt.

En tredje förutsättning för en miljöskatt är att *underlaget kan redovisas och kontrolleras* på ett godtagbart sätt. Myndigheterna skall således, liksom vid kvantitativa regleringar, ha möjlighet att kontrollera de skattskyldigas uppgifter om t.ex. kvantiteter av aktuella utsläpp.

Miljöskatter kräver slutligen *uppbördsregler som preciserar när och hur skatterna skall betalas*. Administrativa kostnader kan omöjliggöra många i övrigt adekvata miljöskatter och kan i andra fall leda till att miljöskatten måste ges en utformning som framstår vara mindre effektiv om man bortser från administrationskostnaden.

Inför avskaffandet av gränshindren den 1 januari 1993 har inom EG ett omfattande arbete bedrivits med att samordna och förenkla de indirekta skatterna. Samordningen omfattar skattesystemets utformning såväl vad gäller skattebaser och nivåer som system för uppbörd, kontroll m m. Dessa regler för skatter inom EG måste utgöra utgångspunkten också för det svenska regelsystemets utformning inom bl.a. miljöområdet.

2 Internationellt samarbete

Sverige har sedan lång tid tillbaka arbetat med att minska miljöfarliga utsläpp. Successivt har allt hårdare miljökrav ställts på nationell produktion och konsumtion. Miljöskatter har införts. Detta har resulterat i att, utsläpp i andra länder i vissa fall, är ett större problem för Sverige än de inhemska utsläppen.

Miljöpolitikens största utmaning är de regionala och globala gränsöverskridande miljöproblemen. Dessa problem styrs till stor del av tre "strömmar": vattenströmmar, luftströmmar och handelsströmmar. Det finns inga nationella gränser för vatten- och luftströmmar och målet är att reducera det som finns kvar av gränser beträffande handel.

Det bör i detta sammanhang särskilt noteras, att det inom internationella fora som OECD, UNCTAD och GATT pågår ett intensivt arbete med att utveckla tolkningen av den allmänna undantagsklausulen i frihandelsavtalet vad gäller skydd för yttre miljö och hälsa. Diskussionen syftar till att ge större handlingsutrymme för legitima miljöåtgärder som påverkar handelsflöden, samtidigt som dold protektionism i form av miljökrav kan undvikas. Internationella miljöregler för handeln skall eftersträvas.

Integrationen av världsekonomin och miljöproblemens karaktär innebär att flera miljömål och medel i miljöpolitiken bäst utformas gemensamt med andra länder. Ökad internationell samordning av åtgärder är nödvändig för att finna kostnadseffektiva lösningar av miljöproblemen och medverka till att undvika konkurrenssnedvridningar inom internationellt konkurrensutsatta näringar. En viktig uppgift i svensk miljöpolitik är därför att aktivt söka samarbeta med andra länder om en generellt hög skyddsnivå för miljön vad gäller såväl farliga ämnen i produkter som direkta utsläpp från produktion. I detta sammanhang erinras om regeringsförklaringens uttalande att högsta tillämpade ambitionsnivå skall gälla på miljöområdet.

Principiellt om kostnadseffektiva internationella miljöavtal

Även om alla länder använder kostnadseffektiva styrmedel nationellt för att nå miljömålen leder inte detta nödvändigtvis till en internationellt kostnadseffektiv lösning. För att uppnå detta måste utsläppsreduktioner etc vara störst i de länder där kostnaderna för dessa är låga. Teoretiskt bör marginalkostnaderna för att reducera utsläpp med globalt verkande miljöeffekter (växthusgaser och ozonuttunnande substanser) vara lika i

alla länder och motsvara den marginella miljöskadan. I praktiken torde dock detta vara svårt att uppnå.

Kostnaderna för att reducera miljöskadliga utsläpp varierar i mycket hög grad mellan olika länder. Detta gäller även länder på samma "utvecklingsnivå", t.ex. OECD-länderna. Sverige har, enligt OECD-studier, tillsammans med Norge och Schweiz, världens högsta marginalkostnader för att reducera koldioxidutsläpp. Orsaken till skillnaden i marginalkostnader är, i detta fall, framför allt att energisystemen och flexibiliteten inom/mellan dessa varierar men också att åtgärder redan genomförts i olika utsträckning. Det är ofta så att de länder som investerat mest i att reducera miljöskadliga utsläpp från t. ex. energisektorn, har de högsta marginalkostnaderna för framtiden.

Flera internationella miljöavtal Sverige ingått innebär att alla deltagande länder förpliktigar sig att reducera sina utsläpp procentuellt lika mycket i förhållande till utsläppen ett visst basår. Dessa avtal är oftast inte kostnadseffektiva dels på grund av att kostnader för utsläppsreduktioner varierar mellan olika länder, dels på grund av att miljövinsterna är avhängiga av var utsläppsreduktioner sker d.v.s länder påverkas olika till följd av bl.a. luftströmmar samtidigt som naturen har olika kritiska belastningsgränser i skilda regioner. Målet med avtalen har varit att "komma igång" med åtgärder. När avtalen skall revideras och nya förhandlas fram är det viktigt att de leder till kostnadseffektiva och flexibla lösningar. Om så inte sker kan det bli problem för länder, med en utvecklad miljöpolitik, att kunna ratificera konventioner och andra internationella miljöavtal på grund av de höga kostnaderna.

Forskning och internationellt arbete inom bl.a. OECD har de senaste åren visat på möjligheter att åstadkomma mer kostnadseffektiva miljöavtal. Studier har visat på en stor potential för kostnadsbesparingar, om ökat utrymme för marknadstänkande ges i miljöpolitiken. Det är nödvändigt att ge förorenaren större flexibilitet i valet mellan olika åtgärder för att nå miljökraven.

En särskild aktionsgrupp inom Helsingforskommissionen (HELCOM) upprättades av statsministrarna kring Östersjön vid ett möte i Ronneby i september 1990. Aktionsgruppen skall i april redovisa ett samlat åtgärdsprogram för att rena Östersjön. Gruppen kommer att identifiera de 100 värsta utsläppskällorna och komma med förslag om kostnadseffektiva lösningar. Sverige bör vid behandlingen av rapporten och i det fortsatta HELCOM-arbetet aktivt verka för att kostnadseffektiva styrmedel används.

EG och miljöpolitiska styrmedel

Den nyligen genomförda skattereformen innebär att vissa av de punktskatter som inte är förenliga med EG-principerna slopas. De återstående punktskatterna som inte är förenliga med EG:s principer slopas i samband med ett medlemskap, med hänsyn till eventuella övergångsregler. Utöver anpassningen till EG är huvudmotivet för detta en strävan att förenkla skattesystemet.

EG-kommissionen har utformat konkreta förslag till miljöpolitiska styrmedel.

En viktig slutsats man kan dra av detta arbete är att man måste skilja på miljöskatter avseende produkter respektive miljöskatter på utsläpp.

Vidare innebär EG:s arbete att punktskatter får inte hindra det fria varuflödet eller innebära att skattemässiga gränser mellan länderna bibehålls. De punktskatter som förutsätts kunna behållas är endast sådana som är utformade så att de inte kräver gränskontroll eller på annat sätt stör varuhandeln enligt EG:s regler. Utsläpp av föroreningar, liksom i viss utsträckning konsumtionsvaror, bör däremot kunna beskattas på nationell basis under förutsättning att det kan ske utan gränskontroller.

I överensstämmelse, med den ordning som lagts fast inom EG för de indirekta skatterna, bör för svensk del inriktningen på miljöområdet därför vara att inte införa sådana punktskatter på produkter som innebär att skatt debiteras vid import eller avlyfts vid export eller på annat sätt ger upphov till gränskontroller. Inriktningen bör istället vara en produktbeskattning harmoniserad med EG-reglerna eller också att införa utsläppsrelaterade skatter eller avgifter, förutsatt att dessa ger avsedd effekt på miljön och är praktiskt genomförbara. Vid utformningen av utsläppsrelaterade punktskatter bör särskild hänsyn tas till internationellt konkurrensutsatta sektorer. Sverige skall spela en pådrivande roll i det europeiska miljövårdsarbetet.

3 Viktigare ekonomiska styrmedel i Sverige

En mer målmedveten miljöaktivitet på skatteområdet började på allvar under 1980-talet. *Energiskatterna* på olika energislag höjdes med hänsyn tagen till bl.a. miljöskadligheten.

1984 infördes vissa avgifter på *gödselmedel* och *bekämpningsmedel*. Syftet med dessa avgifter var delvis miljöbetingade.

1986 differentierades bensinskatten så att *oblyad bensin* fick en lägre skatt än blyad. Därigenom skapades motiv till att dels gå över till oblyad bensin för bilar som kan drivas med båda kvaliteterna, dels till att tidigare byta till bil som drivs med blyfri bensin.

För att uppmuntra till en förtida övergång till katalytisk avgasrening *reducerades bilaccisen* för nya bilar av 1987 och 1988 års modeller om dessa var försedda med katalytisk avgasrening. Från och med 1989 års modeller är katalytisk avgasrening obligatorisk. Detta är ett exempel på hur ett förbud kan kompletteras med ett ekonomiskt styrmedel i form av en subvention för att tidigarelägga och därmed förstärka effekten.

Sedan 1989 finns *en miljöskatt på inrikes flygtrafik* som utgår med 12 kr. per kg kväveoxider och kolväten. Skatten har bidragit till att Linjeflyg bytt brännkammare i Fokker F 28-motorerna, vilket minskat kolväteutsläppen med ca 90 %. Utsläppen av koloxid har minskat med närmare 75 %.

I samband med skattereformen infördes mervärdeskatt på energi. Punktskatterna sänktes med 50 % och ersattes delvis av *koldioxidskatt*

och *svavelskatt*. Samtidigt beslutades om en *differentiering av energiskatten på oljeprodukter* i syfte att framför allt stimulera användningen av ur miljösynpunkt bättre dieselkvaliteter. Dessa miljöskatter infördes i huvudsak den 1 januari 1991. *Koldioxidskatten* tas ut på olja, kol, naturgas, gasol och bensin och motsvarar 25 öre per kg utsläppt koldioxid. En motsvarande skatt på koldioxid har integrerats i miljöskatten på flyg.

Svavelskatten tas ut med 30 kr. per kg svavel i kol och torv och med 27 kr per m^3 olja för varje tiondels viktprocent svavel i oljan.

Den höjda energibeskattningen ökar intresset för olika typer av energisparande. Koldioxidskatten ger motiv för att gå över till energislag med låga utsläpp av koldioxid. Svavelskatten leder till övergång från högsvavliga till mer lågsvavliga kvaliteter av olja och andra energislag liksom till reningsåtgärder. Det kan nämnas att sedan förslaget om svavelskatt presenterats har utbudet av lågsvavliga oljor ökat så att det nu också finns tjockolja i kvaliteter med mycket låga svavelhalter.

Riksdagen har också beslutat om *en miljöavgift på utsläpp av kväveoxider* från större förbränningsanläggningar som infördes den 1 januari 1992. Samtliga dessa miljöskatter/avgifter har ett styrande syfte.

Den *avgift på utsläpp av kväveoxider* från energianläggningar som gäller från och med den 1 januari 1992 blir den första avgift i Sverige som baseras på mätning av de faktiska utsläppen. Eftersom installation av mätutrustning inte kan krävas för mindre energianläggningar är avgiften begränsad till de totalt ca 200 anläggningar som har en tillförd effekt på minst 10 megawatt och en energiproduktion som överstiger 50 gigawattimmer per år. Avgiften uppgår till 40 kr. per kg utsläpp räknat som kvävedioxid. För att inte snedvrida konkurrensen återförs intäkterna från avgiften till kollektivet av betalningsskyldiga. Därmed missgynnas inte stora anläggningar, vilka ur miljösynpunkt oftast är att föredra då de är energieffektivare och klarar högre reningskrav. Återföringen sker på basis av producerad energimängd. Detta system ger incitament dels till en effektivisering av energiproduktionen, dels till en minimering av kväveoxidutsläppen.

Från och med 1993 års modeller kommer *nya personbilar, lastbilar och bussar att indelas i tre miljöklasser*. De personbilar som uppfyller särskilda miljökrav erhåller en rabatt på försäljningsskatten medan personbilar som enbart uppfyller baskraven får höjd försäljningsskatt. Avsikten är att på detta sätt stödja introduktionen av teknik som ger lägre avgasutsläpp. För tunga lastbilar och bussar införs försäljningsskatt, utom för de fordon som uppfyller kraven för den bästa miljöklassen.

För närvarande tas bensinskatt ut med 80 öre per liter för sådan *etanol* som är avsedd för motordrift. I syfte att möjliggöra försöksverksamhet i tillräckligt stor utstäckning — framför allt etanoldrivna bussar i storstadstrafik — har skatten slopats på oblandad etanol som används för drift av motorfordon.

Energiskatt tas idag inte ut för elproduktionsanläggningar med mindre än 100 kW installerad effekt såvida inte producenten yrkesmässigt distribuerar elkraften. *Vindkraftverk* producerar mindre elenergi än

vattenkraftverk med samma generatoreffekt. För att inte missgynna vindkraftproduktionen höjdes skattepliktsgränsen till 500 kW för vindkraftverk från 1 januari 1992.

4 Riktlinjer för ekonomiska styrmedel inom miljöpolitiken

En långsiktigt hållbar utveckling är ett viktigt mål för regeringens politik. Miljöhänsyn måste prägla samhällets utveckling. Samtidigt är det nödvändigt att avväga miljöpolitikens faktiska inriktning och åtgärdernas utformning mot andra politiska mål.

Regeringen eftersträvar en politik som gör det möjligt att nå miljömålen på ett samhällsekonomiskt effektivt sätt.

De miljöskatter och avgifter som införts i Sverige har haft som syfte att bidra till långsiktiga förändringar för att förbättra miljön. Flera av styrmedlen har inriktats på de globala och gränsöverskridande föroreningarna, där Sverige ingått internationella avtal. Regeringen anser att ytterligare steg i förändringsprocessen bör ske genom att Sverige i kommande internationella förhandlingar aktivt skall verka för flexibla överenskommelser, baserade på kostnadseffektiva utsläppsbegränsningar globalt och regionalt.

Genom skattereformen lades grunden till en mera miljöanpassad inriktning av skattesystemet. Skatteuttaget kom att i högre mån baseras på aktiviteter som man vill reducera, t.ex. skadliga miljöeffekter, i syfte att minska beskattningen av aktiviteter som bör främjas som arbete och sparande. Regeringen skall så långt det är möjligt ta vara på möjligheterna att ytterligare ändra beskattningen i denna riktning.

Det är regeringens uppfattning att miljöräkenskapsutredningens arbete lagt en god grund för att vidareutveckla informationen om sambanden mellan miljö och ekonomi. Regeringen anser att förbättrad information bidrar till att förverkliga de miljöpolitiska målen och till att vidtagna åtgärder kan utvärderas på ett effektivt sätt.

Miljöskatter, andra ekonomiska styrmedel samt regleringar skall avvägas så att företag och hushåll beaktar miljökostnaderna på samma sätt som övriga kostnader. En utvärdering av redan införda ekonomiska styrmedel skall göras. Regeringen avser att återkomma i 1992 års kompletteringsproposition med en mer preciserad helhetsstrategi avseende ekonomiska styrmedels praktiska användning i miljöpolitken.

Grundläggande principer

Användningen av ekonomiska styrmedel skall genomföras utifrån de principer som här diskuterats och som sammanfattningsvis innebär:

- Den konkreta tillämpningen av miljöpolitiken och åtgärderna skall regelbundet utvärderas och omprövas utifrån förbättrad kunskap om bl.a. sambanden mellan miljö och ekonomi.

- I den utsträckning som miljöskatter medför ökade inkomster till staten, skall detta ske inom ramen för ett sänkt skattetryck.
- Sverige bör engagera sig aktivt i det internationella miljösamarbetet och fortsätta att vara pådrivande vad gäller införandet av effektiva styrmedel i syfte att motverka utsläpp som leder till globala och regionala miljöproblem. Sverige bör vidare verka för att de internationella avtalen ges en sådan utformning att åtgärder genomförs där de är mest kostnadseffektiva.

Bland de åtgärder som regeringen avser att vidta kan nämnas följande:

Miljöräkenskaper

Under 1990 tillsattes miljöräkenskapsutredningen (MIR) för att undersöka möjligheterna att komplettera nationalräkenskaperna med miljö- och naturresursräkenskaper. Utredningen redovisades i maj 1991 och förslagen gäller i huvudsak:

- *Fysiska räkenskaper.* Uppdrag till statistiska centralbyrån (SCB) att utveckla fysiska räkenskaper, samt att förbättra och komplettera miljöstatistiken.
- *Monetära räkenskaper.* Uppdrag till konjunkturinstitutet (KI) att redovisa de viktigaste sambanden mellan miljö och ekonomi, samt att ansvara för forskning och utveckling kring monetära räkenskaper.

Utredningen har fått synpunkter från ett femtiotal remissinstanser, varav de flesta har en positiv syn på utredningens analys och grundläggande förslag. Flera instanser vill dock utvidga räkenskaperna till fler områden än de utredningen föreslagit. Några instanser är tveksamma till de monetära räkenskaperna.

Regeringen avser att ge konjunkturinstitutet uppdraget att utveckla metoder och modeller för att redovisa de viktigaste sambanden mellan miljö och ekonomi. En särskild samarbetsgrupp bör bildas med uppgift att stödja och påverka arbetet. Statistiska centralbyrån bör få ansvar för att utveckla miljöräkenskaper, samt att förbättra och komplettera miljöstatistiken.

Möjligheter till ytterligare ekonomiska styrmedel inom avfallsområdet

Det är angeläget att utforma effektiva styrmedel för att minska avfallsvolymerna och avfallets miljöfarliga innehåll. Samtidigt bör principen om förorenarens ansvar stärkas.

En särskild arbetsgrupp kommer att klarlägga effekterna av en införd avfallsskatt och därvid pröva dess lämplighet som kostnadseffektivt styrmedel för att minska avfallsvolymerna och främja avfallssortering.

Arbetsgruppen skall beakta de åtgärder som redan har genomförts eller kommer att genomföras i kommunerna. Regeringen kommer under våren att behandla förslagen från förpackningsutredningen (SOU 1991:76). Även detta skall beaktas.

Norstedts Tryckeri, Stockholm 1991

Innehållsförteckning

Innehåll

Finansplanen

1	Mål för en ny politik	1
2	Den ekonomisk-politiska strategin	7
3	Det första steget - åtgärder hösten 1991	12
4	Det andra steget - finansplanen 1992	14
5	Politiken på längre sikt	18
6	Effekter av politiken	21
7	Den ekonomiska utvecklingen 1991-1993	23
8	Avslutning	27

Statsbudgeten och särskilda frågor

1	Statsbudgeten budgetåren 1991/92 och 1992/93	29
2	Underliggande budgetutveckling	38
3	Budgetunderskott och statsskuld	38
4	Styrning av statsförvaltningen och de finansiella förutsättningarna för myndigheterna	40
5	Statliga betalningar och postgirot	57
6	EES-avtal	65
7	Redovisning av verksamheten med statliga garantier m.m. för budgetåret 1990/91	67
8	Lönenivån i anslagsberäkningarna	70

Hemställan 71

Bilagor

Bilaga 1.1 Preliminär nationalbudget
Bilaga 1.2 Utdrag ur riksrevisionsverkets inkomstberäkning
Bilaga 1.3 Vissa tabeller rörande den statsfinansiella utvecklingen m.m.
Bilaga 1.4 Fördelningseffekter
Bilaga 1.5 Ekonomiska styrmedel i miljöpolitiken

Norstedts Tryckeri AB, Stockholm 1992

Kungliga hov- och slottsstaterna
(första huvudtiteln)

Prop.
1991/92: 100
Bil. 2

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 19 december 1991

Föredragande: statsrådet Davidson

Anmälan till budgetpropositionen 1992

A. Kungliga hovstaten

A 1. Hans Maj:t Konungens och det Kungliga Husets hovhållning

1990/91 Utgift	18 475 000
1991/92 Anslag	20 450 000
1992/93 Förslag	23 500 000

Från anslaget bekostas statschefens officiella funktioner. Bl.a. avlönas ca 45 anställda inom hovförvaltningen.

Utöver det på statsbudgeten upptagna anslagsbeloppet har regeringen i regleringsbrev medgivit att anslaget får överskridas med 3 milj.kr. under budgetåret 1991/92 med hänsyn till den planerade omfattningen av statsbesök m.m.

Jag beräknar anslagsbehovet för nästa budgetår till 23,5 milj.kr.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Hans Maj:t Konungens och det Kungliga Husets hovhållning* för budgetåret 1992/93 anvisa ett förslagsanslag på 23 500 000 kr.

B. Kungliga slottsstaten

B 1. De Kungliga slotten: Driftkostnader

1990/91	Utgift	29 268 000
1991/92	Anslag	23 212 000
1991/92	Anslag exkl. mervärdesskatt	23 179 000
1992/93	Förslag	26 150 000

De kungliga slotten räknas till Sveriges förnämsta kulturminnesobjekt.

Stockholms slott används av kungen och inrymmer representationslokaler och kontor. I Stockholms slott finns bl.a. riksmarskalksämbetet, ståthållarämbetet, husgerådskammaren och Bernadottebiblioteket. Vissa delar av slottet visas även för allmänheten. En del av *Drottningholms slott* används av kungen och hans familj som bostad och en annan del visas för allmänheten. *Ulriksdals slott* har delvis upplåtits till kansli för Världsnaturfonden men har även öppnats för allmänheten och används för utställningar. I anslutning till slottet finns en utställningslokal för drottning Kristinas kröningsvagn och i det s.k. Orangeriet finns ett skulpturmuseum. *Haga slott* används av regeringen som bostad för prominenta gäster från utlandet. *Gripsholms slott* utnyttjas som museum och för utställning av en del av svenska statens porträttsamling. *Strömsholms slott* visas för allmänheten. För användningen av hela Strömsholms kronoegendom finns en samarbetsgrupp, tillkallad av länsstyrelsen i Västmanlands län med representanter för bl.a. byggnadsstyrelsen, domänverket, kommunen och landstinget samt Ridfrämjandet. *Rosersbergs slott* disponeras till större delen av statens räddningsverk. De två övervåningarna i slottet har dock fått behålla sin ursprungliga karaktär och visas för allmänheten. *Tullgarns slott* är upplåtet för visning.

Från detta anslag avlönas ca 75 anställda, varav ca 25 i park- och trädgårdsvård och tolv för lokalvård. Härtill kommer drygt 25 personer med uppdrag av deltids- och bisysslekaraktär. Från anslaget betalas även andra driftkostnader för de kungliga slotten utom rent fastighetsunderhåll.

Riksmarskalksämbetet har – i anslutning till en framställning från ståthållarämbetet – hemställt att 28 325 000 kr. anvisas för driften av de kungliga slotten under nästa budgetår. Installation och underhåll av larmanläggningar liksom skyddet av den kungliga familjen medför ökade kostnader. Även i övrigt ökar kostnaderna för verksamheten. Ståthållarämbetet anser det rimligt att detta anslag budgeteras på ett sätt som motsvarar faktiska behov och faktisk förbrukning.

Riksrevisionsverket (RRV) har under året lämnat synpunkter på redovisningen av verksamheten inom ståthållarämbetets verksamhetsområde. Ståthållarämbetet avser att under innevarande budgetår ta initiativ till en mera samlad redovisning i linje med de synpunkter som RRV lämnat.

	1991/92 exkl. mervärdesskatt	Beräknad ändring 1992/93
		Föredraganden
Anslag		
Förvaltningskostnader	21 331 000	+2 971 000
(därav lönekostnader)	(18 700 000)	(+2 721 000)
Lokalkostnader	3 183 000	–
Summa utgifter	**24 514 000**	**+2 971 000**
Avgår:		
Uppbördsmedel	1 335 000	–
Summa anslag	**23 179 000**	**+2 971 000**

Föredragandens överväganden

Mitt förslag till medelsberäkning framgår av sammanställningen. Den innebär att jag har gjort en pris- och löneomräkning av anslaget. Vidare har jag räknat upp anslaget med 2 milj.kr. med hänsyn till att ståthållarämbetet från byggnadsstyrelsen tar över kostnadsansvaret för verksamhetsanknutna lokalåtgärder m.m. samt för vissa säkerhetshöjande åtgärder. Jag har också med tillfredsställelse noterat ståthållarämbetets initiativ med anledning av RRV:s synpunkter.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *De Kungliga slotten: Driftkostnader* för budgetåret 1992/93 anvisa ett förslagsanslag på 26 150 000 kr.

B 2. Kungliga husgerådskammaren

1990/91	Utgift	8 847 000
1991/92	Anslag	9 059 000
1991/92	Anslag exkl. mervärdesskatt	9 049 000
1992/93	Förslag	10 600 000

Husgerådskammarens uppgift är att svara för underhåll och vård av de konstverk, möbler och andra inventarier i de kungliga slotten som tillhör staten men disponeras av kungen, att vetenskapligt bearbeta samlingarna samt att genom skrifter och visningsverksamhet presentera samlingarna för allmänhet och forskare. Dessutom förvaltar husgerådskammaren de Bernadotteska familjestiftelsernas bestånd av möbler, konst och konsthantverk samt administrerar Bernadottebiblioteket. Slutligen hjälper husgerådskammaren till vid tillfällig möblering för representation o.dyl.

Av medel från detta anslag avlönas ca 30 anställda.

I samband med anslagsframställningen för budgetåret 1989/90 lade husgerådskammaren fram en långtidsplan för en upprustning under perioden 1989-1999, som skulle ge kammaren möjlighet att hålla en godtagbar kontroll över samlingarnas kondition och resurser för de mer akuta vårdinsatserna. Husgerådskammaren har därefter tillförts ökade resurser för detta ändamål.

I anslagsframställningen för budgetåret 1992/93 begär nu husgerådskammaren inom ramen för långtidsplaneringen ytterligare resursförstärkningar. Vidare föreslår husgerådskammaren att särskilda medel anvisas för nyanskaffning av möbler, textilier m.m. samt för förbättrade vårdinsatser av de Bernadotteska familjestiftelsernas bestånd av möbler, konst och konsthantverk.

Riksmarskalksämbetet tillstyrker husgerådskammarens framställning om ett anslag för budgetåret 1992/93 på 13 189 000 kr., varav 900 000 kr. i engångsanslag.

Sammanställning

	1991/92 exkl. mervärdesskatt	Beräknad ändring 1992/93
		Föredraganden
Anslag		
Förvaltningskostnader	9 145 000	+1 551 000
(därav löneckostnader)	(8 051 000)	(+1 451 000)
Avgår:		
Uppbördsmedel	96 000	–
Summa anslag	**9 049 000**	**+1 551 000**

Föredragandens överväganden

Min bedömning av medelsbehovet framgår av sammanställningen i det föregående. Utöver pris- och löneomräkning beräknar jag en ökning av anslaget med 0,8 milj.kr. Det får ankomma på husgerådskammaren att närmare avgöra hur de ökade resurserna bäst skall användas. När det gäller vården av de Bernadotteska familjestiftelsernas samlingar är jag inte beredd att föreslå några ändrade finansieringsformer.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Kungliga husgerådskammaren* för budgetåret 1992/93 anvisa ett förslagsanslag på 10 600 000 kr.

Sid.		Anslag kr.
	A. Kungliga hovstaten	
1.	Hans Maj:t Konungens och det Kungliga Husets hovhållning	**23 500 000**
	B. Kungliga slottsstaten	
2.	De Kungliga slotten: Driftkostnader	26 150 000
3.	Kungliga husgerådskammaren	10 600 000
		36 750 000
Totalt för Kungliga hov- och slottsstaterna		**60 250 000**

Norstedts Tryckeri, Stockholm 1991

Bilaga 3 till budgetpropositionen 1992

Justitiedepartementet
(andra huvudtiteln)

Prop.
1991/92:100
Bilaga 3

ÖVERSIKT

Justitiedepartementet svarar för beredning av lagstiftningsärenden på många områden. Den 1 december 1991 överfördes hyreslagstiftningen till justitiedepartementet från det dåvarande bostadsdepartementet.

Till justitiedepartementet hör huvudparten av domstolsväsendet samt åklagarväsendet, rättshjälpen, de allmänna advokatbyråerna och kriminalvården. Sedan den 1 december 1991 hör även polisen till departementets verksamhetsområde. Inom departementets område faller också den verksamhet som utövas av justitiekanslern, datainspektionen, brottsförebyggande rådet och brottsskadenämnden. Bokföringsnämnden är också en myndighet som hör till justitiedepartementets område, men frågor om anslag till nämnden redovisas numera under VII:e huvudtiteln (finansdepartementet).

Utgifterna inom justitiedepartementets område beräknas under budgetåret 1992/93 komma att öka med 2 024,1 milj.kr. till 17 849,4 milj. kr.

Utvecklingen inom rättsväsendet

Huvuddelen av verksamheten på justitiedepartementets område avser uppgifter som direkt eller indirekt regleras genom lagstiftning. Domstolarna och myndigheterna har begränsade möjligheter att själva påverka verksamhetens omfattning.

Den verksamhet som avser samhällets åtgärder mot brott och som tar en betydande del av rättsväsendets resurser i anspråk bestäms till stor del av brottsutvecklingen och inom de olika delområdena av sådana faktorer som antalet anmälda brott, mängden mål och deras svårighetsgrad samt

inom kriminalvården av antalet utdömda frihetsstraff och strafftidernas längd. Arbetet inom rättsväsendet hänger på detta område mycket intimt samman. I huvudsak kan det sägas gå en rak linje när det gäller åtgärder mot brott från polis, via åklagare och domstolar till kriminalvård. Brottsutvecklingen är stigande och arbetsbelastningen ökar. Motsvarande gäller för domstolarnas del mål och ärenden från de många områden som faller utanför lagföringen av brott.

Domstolsväsendet

Domstolsverket har under år 1991 gett in fördjupad anslagsframställning avseende budgetperioden 1992/93 - 1994/95. Med hänsyn till förväntade förändringar i domstolsverksamheten, bl.a. till följd av domstolsutredningens arbete, får domstolsväsendet nu en endast tvåårig budgetram. Domstolsväsendet tillförs medel som kompensation för vissa ofinansierade kostnader och för volymförändringar.

Åklagarväsendet

Åklagarväsendet går in i det andra året i den pågående treåriga budgetperioden. Ytterligare medel tillförs som kompensation för ofinansierade kostnader.

Polisen

En mål- och resultatorienterad styrning införs successivt för polisens del. Intagningen av aspiranter på polishögskolan ökas.

Kriminalvården

Rationaliseringar inom kriminalvården beräknas uppgå till drygt 31 milj. kr. Omkring 20 milj. kr. återförs till kriminalvården för effektivetetsbefrämjande åtgärder inom ekonomiadministrationen och utbyggnad av behandlingsprogram för narkotikamissbrukare på kriminalvårdsanstalterna. Det återförda beloppet skall vidare tas i anspråk för en utvidgning av försöket med samhällstjänst till hela landet och för frivårdens arbete med kontraktsvård.

Rättshjälpen

Åtgärder aviseras för att begränsa rättshjälpskostnaderna.

Sammanfattning

Förändringarna inom justitiedepartementets område i förhållande till budgetåret 1991/92 framgår av följande sammanställning. Beloppen anges i milj. kr.

	Anvisat[1] 1991/92	Förslag 1992/93	Förändr.
Andra huvudtiteln			
A. Justitiedepartementet m.m.	124,2	136,3	12,1
B. Polisväsendet	8 938,2[2]	10 254,1	1 315,9
C. Åklagarväsendet	496,4	529,6	33,2
D. Domstolsväsendet	2 229,3	2 466,7	237,4
E. Kriminalvården	2 941,8[3]	3 312,3	370,5
F. Rättshjälp m.m.	772,5	938,6	166,1
G. Övriga myndigheter	50,9	56,2	5,3
H. Diverse	272,0	155,6	- 116,4
Summa för justitiedepartementet	15 825,3	17 849,4	2 024,1

[1]Beloppen i denna kolumn är momsreducerade.

[2]Beloppet avser anslag till polisväsendet under XIII:e huvudtiteln (civildepartementet). Beloppet innfattar inte vad som har anvisats på tilläggsbudget I för budgetåret 1991/92.

[3]Beloppet innefattar inte vad som har anvisats på tilläggsbudget I för budgetåret 1991/92.

Justitiedepartementet

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 19 december 1991

Föredragande: statsrådet Hellsvik och, såvitt avser frågorna under punkterna 3 och 4, statsrådet Laurén.

Anmälan till budgetpropositionen 1992

1 Allmänt

1.1 Mål för verksamheten

Några huvudpunkter:
- Rättssamhället skall befästas och stärkas ytterligare.
- Genom olika åtgärder på kortare och längre sikt skall det skapas förutsättningar för en effektivare verksamhet vid domstolarna och åklagarmyndigheterna.
- Utvecklingen mot allt fler brott skall brytas.
- Polisens verksamhet skall i ökad utsträckning inriktas på förebyggande av brott, och i brottsbekämpningen skall våldsbrott och narkotikabrott prioriteras.
- Kriminalvårdsanstalter skall ha hög säkerhet. Anstaltsvistelser skall utnyttjas för att förbereda ett lagenligt liv ute i samhället. Narkotikamissbruk på anstalter skall bekämpas.
- Arbetet med att rationalisera och effektivisera verksamheten hos myndigheterna inom justitiedepartementets område skall fortsätta.
- Brottsoffrens ställning skall stärkas.

Justitiedepartementet bereder lagstiftningsärenden på många områden. Först och främst bör grundlagarna nämnas. Departementet handlägger också viktiga delar av den lagstiftning som reglerar de enskilda medborgarnas förhållande till staten och andra offentliga organ. Hit hör bl.a. strafflagstiftningen, de regler som styr polisens och åklagarnas verksamhet samt reglerna om förfarandet vid våra domstolar. Ett annat betydelsefullt område är lagregler om enskildas inbördes förhållanden, t.ex. inom familjerätten, köprätten och bolagsrätten.

Till justitiedepartementets verksamhetsområde hör bl.a. domstolsväsendet, åklagarväsendet, polisen och kriminalvården.

Verksamheten på justitiedepartementets område har central betydelse för den enskildes rättssäkerhet och rättstrygghet. Det är samhällets uppgift att tillgodose den enskildes rättmätiga krav på trygghet för liv, hälsa, integritet och personlig egendom. För att det skall kunna ske krävs ett effektivt rättsväsende som har stöd för sitt arbete i en fungerande

lagstiftning.

Domstolarna utgör i det sammanhanget en särskilt viktig faktor. Ett fritt och självständigt domstolsväsende är rättssamhällets grundval. Det är viktigt att på olika sätt verka för att rättssamhället ytterligare befästs och stärks. Frågan om den s.k. lagprövningsrätten och om vidgade möjligheter till domstolskontroll av beslut fattade inom den statliga förvaltningen är här av särskilt intresse.

Det är av yttersta vikt att vi har domare och åklagare som tillgodoser högt ställda krav. Domstolarnas och åklagarmyndigheternas arbetsläge är ansträngt, och arbetsvillkoren måste förbättras. Bl.a. i detta syfte har tillsatts två utredningar, domstolsutredningen och åklagarutredningen - 90, för att se över bl.a. uppgifter och arbetssätt inom respektive verksamhetsområde.

Det är angeläget att man tar till vara alla möjligheter att rationalisera och effektivisera verksamheten inom rättsväsendet samtidigt som rättssäkerheten och medborgarnas anspråk på hjälp från de rättsvårdande myndigheterna tryggas. Inom justitiedepartementets område granskas domstolarna och förvaltningsmyndigheterna successivt med sikte på att öka effektiviteten i deras verksamhet.

Polisen har väsentliga uppgifter inom rättsväsendet. Målen för polisverksamheten skall vara att minska brottsligheten och öka människors trygghet i samhället. Som ett uttryck för detta bör det ske en ökad inriktning mot förebyggande polisverksamhet. Till arbetet med att minska brottsligheten och öka tryggheten hör självfallet också polisens brottsutredande verksamhet.

Inom polisen pågår ett omfattande reformarbete med syfte att göra verksamheten effektivare. Bl.a. har regeringen nyligen förelagt riksdagen en proposition (prop. 1991/92:52) med förslag till en enhetlig regional ledningsorganisation som bygger på den s.k. länspolismästarmodellen. Nu föreslås en förnyelse av polisens budgetsystem där mål- och resultatstyrning samt en långt gående delegering av ekonomiansvaret utgör viktiga inslag. Såväl den regionala reformen som budgetreformen avses träda i kraft den 1 juli 1992. Också när det gäller polisens arbetsmetoder pågår det en betydelsefull utveckling.

Verksamheten inom kriminalvårdsanstalterna skall bedrivas med hög säkerhet, samtidigt som anstaltstiden bör utnyttjas för att på bästa sätt förbereda den dömde till lagenligt liv ute i samhället. Arbetet på att bekämpa narkotikamissbruket på anstalterna tillmäts ökad vikt.

Genom en övergång till resultatorienterad styrning beräknas statsmakterna få bättre redovisningar och bedömningar av uppnådda resultat. En resultatinriktad styrning, med mindre inslag av detalj- och regelstyrning, ger samtidigt utrymme för betydande delegering till regional och lokal nivå och uppmuntrar och underlättar initiativ till effektivisering och rationalisering på dessa nivåer. De centrala myndigheternas storlek och uppgift måste anpassas till denna utveckling.

Att bryta utvecklingen mot allt fler brott är en avgörande fråga för allas trygghet i samhället. Brottsligheten måste bekämpas med kraft. Brottsbekämpning är en central uppgift för rättsväsendet men också för

andra myndigheter. Till de grundläggande målen hör tryggheten för liv, hälsa, integritet och personlig egendom. All brottsbekämpning har stor betydelse, men kampen mot vålds- och narkotikabrott måste tillmätas högsta prioritet. Kampen mot den ekonomiska brottsligheten står också i förgrunden. Det finns i sammanhanget anledning att också erinra om att en långsiktigt framgångsrik kriminalpolitik måste bygga på ett väl utvecklat brottsförebyggande arbete.

För rättsväsendet viktiga uppgifter utförs även av bl.a. socialtjänsten och den psykiatriska vården. Föreningslivet och frivilliga sammanslutningar uträttar också ett värdefullt arbete. Frågor på dessa områden ankommer huvudsakligen på andra ledamöter av regeringen.

Av särskild betydelse är vidare att stärka brottsoffrens ställning. Arbete med denna fråga sker i en nyligen tillsatt arbetsgrupp i departementet.

1.2 Internationellt samarbete

Några huvudpunkter:
- Rättssystemet förändras inför EES- och EG-samarbete.
- Sverige lämnar bidrag till utvecklingen i Central- och Östeuropa på det rättsliga området.
- Samarbetet inom Norden, Europarådet, FN m.fl. internationella organ fortsätter.

Utvecklingen på det internationella området har under senare år fått en allt större betydelse för svenskt rättsväsende och svensk lagstiftning. En huvuduppgift under den närmaste framtiden är att fullfölja det arbete som pågått för att göra de förändringar i vårt rättssystem som föranleds av förhandlingarna mellan EFTA-länderna och EG om ett europeiskt ekonomiskt samarbetsområde (EES). Också de förändringar som kan föranledas av ett eventuellt svenskt medlemskap i EG har stor aktualitet på grund av Sveriges ansökan om ett sådant. Bl.a. arbetar sedan någon tid den parlamentariskt sammansatta utredningen (Ju 1991:03) om grundlagsfrågor inför EG med att utreda behovet av grundlagsändringar inför ett svenskt medlemskap i EG samt att föreslå sådana ändringar.

Sverige har en viktig roll att fylla när det gäller att bidra till utvecklingen i Central- och Östeuropa. Inom justitiedepartementets område har svenska bidrag till utvecklingen i dessa delar av Europa kunnat lämnas framför allt genom att man från svensk sida kunnat redovisa erfarenheter av olika rättsliga regelsystem. Dessa erfarenheter har sedan kunnat ingå i det underlag som olika länder i Central- och Östeuropa har behövt för att själva kunna ta ställning till uppbyggnaden av de nya rättsliga system som den politiska och ekonomiska utvecklingen i dessa länder gjort nödvändig.

Samverkan av detta slag har framför allt ägt rum med de baltiska

staterna. I och med deras självständighet har möjligheterna till svenskt bistånd på det rättsliga området fått en ny dimension. Bl.a. har regeringen givit domstolsverket i uppdrag att ingå en överenskommelse med justitiedepartementet i Republiken Estland gällande stöd till det estniska rättsväsendet. En sådan överenskommelse har nu ingåtts. Den avser bistånd i form av praktiktjänstgöring för estniska domare i svenska domstolar, undervisning av nyckelpersonal i Estland och medverkan i det estniska lagstiftningsarbetet. Vidare förbereds i nordiskt samarbete en aktion för att lämna bistånd med juridisk litteratur till de baltiska staterna.

Det samarbete inom Europa som för vår del fått nya dimensioner genom EES och ett eventuellt EG-medlemskap samt utvecklingen i Central- och Östeuropa skall inte undanskymma betydelsen av fortsatt internationell samverkan på det rättsliga området också i mera hävdvunna sammanhang.

Stora delar av lagstiftningen på centrala rättsområden, t.ex. inom familjerätten och på det köp- och avtalsrättsliga området, har tillkommit i nordiskt samarbete. Detta har resulterat i att vi på flera områden har överensstämmande lagregler i de nordiska länderna. Denna rättslikhet är enligt min uppfattning av stort värde. Det finns därför anledning att vidmakthålla ett nära nordiskt samarbete på lagstiftningsområdet.

Nordiska överläggningar i olika lagstiftningsärenden pågår fortlöpande på flera områden, t.ex. beträffande familjerätt, immaterialrätt och transporträtt. Nyligen har också överläggningar som syftar till ändringar i den samnordiska verkställighetslagstiftningen inletts. Ändringarna är bl.a. föranledda av den s.k. Luganokonventionen som de nordiska länderna avser att tillträda inom kort (jfr avsnitt 2.2).

På samma sätt som det nordiska lagstiftningssamarbetet har kommit att bli ett naturligt och självklart inslag i beredningen av lagstiftningsärenden inom justitiedepartementets ansvarsområde har Sveriges medverkan i andra former av internationellt lagstiftningssamarbete fått en ökad betydelse. Det gäller inte bara samarbetet inom Europarådet utan även det arbete på att åstadkomma enhetlig lagstiftning som sker inom olika organisationer inom FN-systemet, exempelvis IAEA (atomansvarighet), IMO (sjörätt), UNCITRAL (handelsrätt) och WIPO (immaterialrätt). Sådant samarbete sker vidare i stor omfattning inom andra mellanstatliga organisationer, såsom Haagkonferensen för internationell privaträtt, OECD (atomansvarighet m.m.) och Unidroit (civilrätt).

Det internationella samarbete som nu har nämnts har framför allt avsett civilrättsliga frågor. Men också i fråga om straffrätten har det internationella samarbetet varit intensivt under de senaste åren. Under år 1991 har Sverige bl.a. deltagit i en arbetsgrupp med uppgift att lägga fram ett förslag till ändrade former för och en ny inriktning av FNs arbete på det kriminalpolitiska området. Avsikten har bl.a. varit att stärka medlemsländernas ansvar för och roll i arbetet samt att ge arbetet en mer konkret och praktisk inriktning. Arbetsgruppens förslag har under hösten 1991 behandlats av ett ministermöte i Paris som i allt väsentligt ställt sig bakom förslaget. Även inom Europarådet har Sverige deltagit aktivt bl.a.

när det gäller arbete angående alternativ till frihetsstraff, principer för påföljdsbestämning och skyddet för barn och kvinnor mot sexuellt utnyttjande.

2 Domstolsväsendet och processrätten

2.1 Domstolsväsendet

Några huvudpunkter:
- Domstolarnas organisation ses över utifrån ett brett perspektiv.
- Domstolsverkets roll övervägs bl.a. mot bakgrund av resultatet av översynen av domstolsorganisationen.
- Försäkringsrätterna läggs ner den 1 juli 1992.
- Utvärderingen av den reformerade domarbanan visar att reformen haft effekt.
- Domstolsväsendet ges en tvåårig budgetram.

Sedan flera år pågår ett målmedvetet arbete för att komma till rätta med domstolarnas svårigheter, som har yttrat sig i en växande arbetsbörda och tilltagande personalförsörjningsproblem. Som nämnts i 1990 års budgetproposition påbörjades inom ramen för justitiedepartementets verksamhetsplanering under år 1988 en förutsättningslös och framtidsinriktad diskussion om domstolsväsendet. Som ett led i diskussionen utarbetades och remissbehandlades promemorian (Ds 1989:2) Domstolarna i framtiden - en idéskiss. Diskussionen utmynnade i att en parlamentariskt sammansatt kommitté tillsattes i slutet av år 1989 för att se över domstolarnas uppgifter, arbetssätt och organisation. Kommittén, som antagit namnet domstolsutredningen (Ju 1989:06), avslutar sitt arbete i dagarna och redovisar sitt uppdrag inom ett par veckor.

Genom regeringsbeslut den 7 november 1991 återkallade regeringen domstolsutredningens uppdrag såvitt avser överväganden rörande domstolarnas organisation. Dessa frågor bearbetas nu i stället inom justitiedepartementet. Arbetet bedrivs utifrån ett brett perspektiv och med delvis andra utgångspunkter än som följde av domstolsutredningens direktiv. Bl.a. tas frågan om specialdomstolarna upp på ett mera direkt sätt. Målet är ett effektivt och slagkraftigt organiserat domstolsväsende.

Nära samband med domstolsutredningens arbete och övervägandena rörande domstolarnas organisation har frågan om domstolsverkets framtida ställning och arbetsuppgifter. Verket redovisade under våren 1991 resultatet av vissa överväganden som gjorts inom verket angående dess roll, arbetsuppgifter och organisation i framtiden. Av redovisningen framgick bl.a. att det finns förutsättningar att successivt ytterligare decentralisera personal- och ekonomiadministrativa uppgifter inom domstolsväsendet. Verket fick därefter i uppdrag att till hösten 1991 komma med förslag om hur besparingar vid verket i storleksordningen 15 milj. kr. skall kunna åstadkommas genom åtgärder av bl.a. detta slag. Verket har i sin redovisning av uppdraget i oktober 1991 beskrivit hur

besparingar på 13,9 milj. kr skulle kunna ske fr.o.m. den 1 juli 1994. Ett ställningstagande till domstolsverkets framtida uppgifter och organisation bör anstå till dess att man tar ställning till frågan om domstolarnas framtida organisation. Frågan om verkets framtid bereds nu inom departementet i samma ordning som organisationsfrågorna för domstolsväsendet.

Ett annat ämne som har samband med de nämnda frågorna gäller den administrativa beslutsprocessen i domstolarna. Även denna fråga tas upp i anslutning till övervägandena om domstolarnas organisation.

Efter förslag av regeringen (prop. 1990/91:80) beslöt riksdagen under våren 1991 att tillskapa en ny instansordning för rättskipningen i socialförsäkringsmål (JuU18, rskr. 216). Den nya ordningen trädde i kraft den 1 juli 1991. Den innebär att en allmän försäkringskassas eller riksförsäkringsverkets beslut i ärenden om socialförsäkring numera överklagas till länsrätten och att länsrättens avgörande överklagas till kammarrätten. Försäkringsöverdomstolen finns kvar som högsta domstolsinstans för socialförsäkringsmål. De tre försäkringsrätterna finns övergångsvis kvar för att avgöra inneliggande mål enligt den äldre ordningen. Avsikten är att försäkringsrätterna skall läggas ner den 1 juli 1992.

Våren 1990 godkände riksdagen efter förslag av regeringen (prop. 1989/90:79) riktlinjer för en reformerad domarbana m.m. (JuU 25, rskr. 193). Den nya ordningen, som började tillämpas den 1 juli 1990, innebär bl.a. att alla ordinarie domartjänster skall tillsättas efter en skicklighetsbedömning och att domarutbildningen skall koncentreras och fullgöras i ett sammanhang. Reformen har utvärderats av domstolsverket under år 1991.

Utvärderingen visar att i ungefär hälften av fallen en till tjänsteåren yngre sökande har utnämnts därför att denne ansetts vara skickligare än en äldre sökande. Det nya meritvärderingssystemet har alltså inneburit stora förändringar jämfört med den tidigare gällande s.k. börjedagsprincipen, som byggde på en tjänsteårsberäkning. För en mera definitiv bedömning av det nya meritvärderingssystemet krävs dock en längre tids erfarenheter.

När det gäller domarutbildningen visar domstolsverkets rapport att domstolarna lyckats relativt väl med att förkorta utbildningstiden. Målet som sattes upp var att den sammanlagda tjänstgöringstiden, räknat från börjedag i överrätt till assessorsförordnande, inte skulle vara längre än tre år. Överrätterna har nu, med ett par undantag, en genomströmningstid som ligger mellan tre och fyra år. Detta är mycket glädjande. Systemet förutsätter att underrätterna, särskilt de större, ställer fiskalsplatser till förfogande. Här ligger ett särskilt ansvar på de större domstolarna. Det krävs också att domstolarna tar ansvar för och hänsyn till utbildningsinslaget i de yngre domarnas tjänstgöring.

Domstolsväsendet är nu inne på tredje året i ett system med treåriga budgetramar. Härigenom har möjligheterna till långsiktig planering och smidigare användning av anslagsmedlen ökat, något som är särskilt betydelsefullt med hänsyn till den växande arbetsbördan. Tanken var att

domstolsväsendet fr.o.m. budgetåret 1992/93 skulle gå in i en ny treårig budgetperiod. Med hänsyn till de förändringar som kan förväntas till följd av bl.a. domstolsutredningens arbete bör emellertid nu, som jag strax återkommer till, ställningstagandet till domstolsväsendets medelsbehov inskränkas till de två närmaste budgetåren.

2.2 Rättegångsförfarandet

Några huvudpunkter:
- Arbetet med att renodla domstolarnas arbetsuppgifter fortsätter.
- Rättshjälpens effektivitet ses över.
- Möjligheterna att införa regler om grupptalan i svensk rätt utreds.

Reglerna i rättegångsbalken (RB) om förfarandet vid de allmänna domstolarna har under det senaste årtiondet varit föremål för ett omfattande reformarbete. Bestämmelserna om rättegången vid tingsrätterna har moderniserats och effektiviserats genom en reform som trädde i kraft den 1 januari 1988. Under år 1989 reviderades reglerna för högsta domstolens verksamhet varigenom högsta domstolens roll som prejudikatinstans har stärkts. Vidare genomfördes under år 1989 en hel del ändringar i förfaranderegleria för hovrätterna. Ytterligare ändringar i det processuella regelsystemet främst för de allmänna domstolarna gjordes under år 1990.

Ett viktigt steg mot en renodling av domstolarna togs på försommaren 1990 när riksdagen beslutade att *den summariska processen* skall flyttas över från tingsrätterna till kronofogdemyndigheterna. Reformen träder som planerat i kraft den 1 januari 1992.

En stor del av reformarbetet på den centrala processrättens område är för den närmaste framtiden knuten till *domstolsutredningen*. En av dess huvuduppgifter är att se till att domstolsverksamheten renodlas och koncentreras på de dömande uppgifterna. En viktig uppgift för den utredningen har också varit att se över förvaltningsprocesslagen (1971:291) som styr förfarandet vid förvaltningsdomstolarna. Vidare har utredningen sett över de förfaranderegler för de allmänna domstolarna som inte direkt angår tvistemål och brottmål. Det gäller för tingsrätternas del lagen (1946:807) om handläggning av domstolsärenden och för hovrätternas och högsta domstolens del reglerna i RB om besvär. Också frågor om hur överrätternas resurser bättre skall kunna inriktas på de mera svårbedömda målen har övervägts av utredningen.

En viktig del i reformarbetet beträffande domstolarna är strävandena mot en renodling av domarrollen. Olika författningsändringar har därför gjorts under årens lopp för att öka möjligheterna att *delegera arbets-*

uppgifter från domarpersonal till annan personal. För närvarande pågår två försöksprojekt i domstolarna, ett i tingsrätt och ett i hovrätt, och domstolsverket har aviserat att verket under innevarande budgetår avser att starta ett projekt om en utvidgad försöksverksamhet. Förslag till nya delegeringsbara uppgifter har också i olika sammanhang framförts till justitiedepartementet.

Ett av dessa är ett förslag av domstolsverket att beslutanderätten i vissa mål om äktenskapsskillnad och om vårdnad om barn skall kunna delegeras till biträdespersonal. Förslaget har remissbehandlats och fått ett övervägande negativt mottagande. Enligt min mening ställer de nu aktuella måltyperna sådana krav på juridisk kompetens hos beslutsfattaren att det inte är lämpligt att genomföra verkets förslag i denna del. Verket har också föreslagit delegering av vissa familjerättsliga ärenden som hör till bouppteckning- och avhandlingsprotokollen. I likhet med flertalet remissinstanser delar jag i och för sig bedömningen att sådana ärenden kan handläggas av icke lagfaren personal. Mycket talar emellertid för att domstolsutredningen kommer att föreslå att handläggningen av dessa ärenden inte längre skall ankomma på domstol. Det är därför inte lämpligt att nu utvidga behörigheten i den delen. Sedan en samlad bedömning av domstolsutredningens förslag har gjorts bör en naturlig följd vara att generellt ta ställning till fördelningen av göromålen i domstolarna.

Betydelsefull i detta sammanhang är frågan om *ansvaret för delegerade arbetsuppgifter*. Frågan har utretts av domstolsverket med anledning av en skrivelse från riksdagens ombudsmän (JO). Domstolsverket fann i första hand att det inte var motiverat med en författningsändring för att reglera ansvarsfördelningen mellan domarna och annan personal beträffande delegerade uppgifter. Domstolsverkets utredning har remissbehandlats. Flertalet remissinstanser delar verkets bedömning. Ingen av dem har uppfattningen att domarens ansvar för delegerade arbetsuppgifter skall utvidgas i förhållande till vad som gäller redan i dag. Jag delar den uppfattningen.

Delegering av arbetsuppgifter i domstol sker genom förordnanden till enskilda personer i enlighet med domstolsinstruktionernas bestämmelser. Den enskilde blir härigenom behörig att på eget ansvar utföra vissa göromål. Men detta innebär inte att det ansvar som kan åvila andra för att göromålen fullgörs på rätt sätt upphör helt. Den som förordnar, normalt domstolschefen, måste förvissa sig om att personen i fråga har tillräcklig kunskap och erfarenhet för att klara arbetsuppgiften. Rotelinnehavaren har att ge underställd personal tydliga instruktioner, att i lämplig omfattning följa upp givna förordnanden och att ingripa om någon inte fullgör sina uppgifter tillfredsställande. Vad som kan krävas av rotelinnehavaren för att denne skall undgå ansvar för felaktigheter som begåtts av annan personal varierar avsevärt mellan olika situationer. Att heltäckande reglera rotelinnehavarens övergripande ansvar får därför mycket vaga bestämmelser till resultat. En författningsreglering skulle alltså inte komma att klargöra var gränsen mellan domarens ansvar och annan personals ansvar går. Som flertalet remissinstanser delar jag därför

domstolsverkets bedömning. Liksom remissinstanserna är jag inte heller beredd att utvidga rotelinnehavarens ansvar för delegerade arbetsuppgifter. Enligt min mening ligger det i sakens natur att ansvar i första hand måste kunna utkrävas av den som utför göromålen och därigenom ibland också står för myndighetsutövningen. I annat fall förfelas tanken bakom renodlingen av domarrollen. Om göromål och ansvar inte följs åt är det snarast ett tecken på att göromålen inte är lämpliga att delegera.

Viktiga frågor med processuell anknytning övervägs av *åklagarutredningen -90*. Jag tänker då dels på frågor om vilken plats instituten åtalsunderlåtelse, strafföreläggande och föreläggande av ordningsbot bör ha i vårt rättsväsende, dels på frågor om förundersökningens bedrivande, särskilt med inriktning på att förenkla rutiner m.m. så att tiden mellan brott och åtalsbeslut kan förkortas. En annan central fråga är den om förundersökningsledningen.

Europadomstolen har nyligen meddelat dom i tre mål mot Sverige som gällde rätten till *muntlig förhandling i hovrätt*. I ett av målen, som gällde ett enskilt åtal för förtal, ansåg Europadomstolen att Sverige hade brutit mot Europakonventionens artikel 6 genom att målet hade avgjorts utan muntlig förhandling. Europadomstolen konstaterade därvid bl.a. att det förelåg motstridiga uppfattningar om de omständigheter som var föremål för hovrättens bedömning och att kärandens yrkesmässiga anseende och karriär stod på spel, varför hovrätten hade bort hålla muntlig förhandling i målet. I de två övriga målen ansågs någon kränkning inte föreligga.

Europadomstolen gör i de tre domarna bl.a. det principiella uttalandet att artikel 6 i Europakonventionen inte kan tolkas så att en muntlig förhandling alltid måste hållas oavsett målets karaktär. De omständigheter som skall beaktas vid valet av handläggningsform är enligt Europadomstolen bl.a. vad slags frågor som är uppe till bedömning i hovrätten, brottets svårhetsgrad och om det råder förbud mot s.k. reformatio in pejus eller inte. Dessa tre avgöranden kan, liksom Europadomstolens avgörande i Ekbatanimålet (jfr NJA 1988 s. 572), tjäna som vägledning för hovrätterna i deras framtida tolkning och tillämpning av regeln om parts rätt till muntlig förhandling i 51 kap. 21 § RB. Av denna bestämmelse framgår numera bl.a. att en huvudförhandling skall hållas om en part har begärt det och det inte är uppenbart obehövligt. Denna regel lades till genom en lagändring som trädde i kraft den 1 juli 1984, dvs. efter det att hovrätten hade meddelat dom i det mål som enligt Europadomstolen borde ha företagits till muntlig förhandling. En skärpning av kravet på muntlig förhandling har alltså redan skett. De principer som Europadomstolens domar ger uttryck för kan beaktas inom ramen för den gällande lydelsen av 51 kap. 21 § RB och någon ytterligare ändring av lagrummet behövs därför inte.

När det gäller *rättshjälpsområdet* vill jag erinra om de omfattande förändringar av såväl materiell som organisatorisk natur som ägt rum de senaste åren. Betydelsefulla materiella förändringar gjordes den 1 juli 1988 på grundval av prop. 1987/88:73 om förbättringar inom rättshjälpssystemet. Och i organisatoriskt hänseende trädde en helt ny organisation

av rättshjälpsadministrationen i funktion den 1 januari 1991.

Många av de lagändringar som har genomförts sedan rättshjälpsreformen trädde i kraft har syftat till att nedbringa statens kostnader för rättshjälpen. Reformerna har också varit kostnadsdämpande, framför allt när det gäller den allmänna rättshjälpen. Däremot har kostnaderna för offentlig försvarare och offentligt biträde ökat. Reformerna har inte på något avgörande sätt kunnat bromsa ökningarna av statens kostnader för rättshjälpen i stort. Mot denna bakgrund har justitiedepartementet, såsom aviserades i 1991 års budgetproposition, uppdragit åt riksrevisionsverket att analysera kostnadsutvecklingen och fastställa dess orsaker. En grundläggande fråga är därvid om de allmänna medel som satsas på rättshjälpen hamnar rätt och riktas mot de fall där behovet av rättsligt bistånd är störst. I uppdraget ingår även att utvärdera 1988 års reform av rättshjälpslagstiftningen och de organisatoriska förändringar som trädde i kraft den 1 januari 1991. Uppdraget skall redovisas senast den 1 mars 1992. Jag återkommer i anslutning till att jag behandlar frågan om anslag till rättshjälpen till frågan hur utvecklingen i fråga om rättshjälpskostnaderna skall kunna brytas.

I 1991 års budgetproposition konstaterades att det för närvarande inte behövdes några lagändringar när det gäller rättshjälp vid bodelning efter äktenskapsskillnad, sedan en stabilisering av rättspraxis syntes ha ägt rum. Justitiedepartementet bevakar fortlöpande utvecklingen. I avbidan på riksrevisionsverkets utredning är några initiativ i ämnet inte påkallade.

Det bör i detta sammanhang också nämnas att frågan om rättsligt bistånd till offer för brott som begåtts utomlands övervägs inom justitiedepartementet (se härom vidare i avsnitt 5.7).

Diskrimineringsombudsmannen har i en framställning hos justitiedepartementet begärt vissa ändringar när det gäller rättshjälp för invandrare. Bl.a. föreslås att beslutanderätten om rättshjälp i invandrarärenden skall flyttas från statens invandrarverk till rättshjälpsmyndigheten och att reglerna om allmän rättshjälp i vissa hänseenden skall göras generösare för utlänningar. Förslagen har remissbehandlats. Remissinstanserna är till övervägande delen negativa till förslagen. Bl.a. anförs från flera remissinstanser att de utvidgningar i den allmänna rättshjälpen som föreslås redan ryms inom gällande bestämmelser. Mot den bakgrunden avser jag inte att initiera några lagstiftningsåtgärder med anledning av diskrimineringsombudsmannens framställan.

Jag kan i detta sammanhang nämna att offentliga biträden har fått bättre möjligheter att få förskott i ärenden enligt utlänningslagen (1989:529) genom en ändring i rättshjälpsförordningen (1979:938) som trädde i kraft den 1 augusti 1991.

Den förra regeringens beslut att per den 1 januari 1991 tills vidare dra in bemyndigandet för domstolsverket att fastställa vissa taxor har modifierats på så att regeringen hösten 1991 har bemyndigat domstolsverket att fastställa taxorna enligt rättshjälpsförordningen (1979:938) och konkursförordningen (1987:916) på grundval av en timkostnadsnorm som beslutas av regeringen.

Jag återkommer till rättshjälpsfrågorna när jag behandlar frågan om

anslag till rättshjälpen.

Den fortsatta behandlingen av lagstiftningsärendet rörande *begränsningar i målsäganderätten* som anmälts i tidigare budgetpropositioner liksom problematiken kring *massmediabevakningen av uppmärksammade rättegångar* bör anstå i avbidan på ytterligare erfarenheter från vissa pågående rättegångar.

Av samma skäl har något slutligt ställningstagande ännu inte tagits till frågan om - och i så fall hur - *hemlig teknisk avlyssning* skall lagregleras, liksom vilka regler som skall gälla vid användning av *övervakningskamera* i den brottsutredande verksamheten. SÄPO-kommitténs förslag till lagstiftning i slutbetänkandet (SOU 1990:51) fick ett blandat mottagande under remissbehandlingen och kräver ytterligare överväganden.

Reglerna i 28 kap. 5 § RB om *polismans rätt att på egen hand besluta om husrannsakan* ändrades som nämndes i förra årets budgetproposition den 1 juli 1990 på så sätt att beslutsbefogenheten inskränktes till sådana fall då det är fara i dröjsmål. De nya reglerna har nu utvärderats. Av utvärderingen framgår att den nya beslutsordningen har orsakat en del problem, framför allt när det gäller kontakterna mellan polismannen på fältet och beslutsfattaren. De synpunkter som har framförts av riksåklagaren och rikspolisstyrelsen ger mig dock inte tillräcklig anledning att nu överväga en återgång till de regler som gällde före den 1 juli 1990. Det kan dock finnas anledning för justitiedepartementet att se närmare på vissa av de problem som påtalats.

Justitiedepartementet har under hösten 1991 remitterat en departementspromemoria med förslag till ändringar i reglerna om *kroppsvisitation och kroppsbesiktning* (Ds 1991:56). Syftet är bl.a. att klargöra vilka åtgärder som får företas med stöd av de centrala reglerna om kroppsvisitation resp. kroppsbesiktning i RB. I promemorian behandlas också frågan om kroppsvisitation för att söka efter klotterutrustning (jfr avsnitt 5.2).

I 1991 års budgetproposition aviserades en utredning om möjligheterna att införa *grupptalan* i svensk rätt. En särskild utredare har nu fått i uppdrag att utreda frågan (Ju 1991:04; dir. 1991:59). Syftet med utredningen är att förbättra möjligheterna att i domstol driva anspråk som är gemensamma eller likartade för en större grupp människor. Enligt direktiven skall frågan om ett förbättrat rättsskydd i dessa hänseenden särskilt övervägas för konsument- och miljörättsområdena, men det står utredaren fritt att föreslå en reglering som omfattar även andra rättsområden. Frågan har diskuterats vid nordiska överläggningar också under våren 1991 och den har aktualiserats inom Nordiska rådet.

Från den internationella processrättens område kan nämnas att frågan om ett svenskt tillträde till 1988 års EG/EFTA-konvention om domstols behörighet och om verkställighet av domar på privaträttens område - den s.k. *Luganokonventionen* - har tagits upp i en inom justitiedepartementet upprättad promemoria (Ds 1991:54) som under hösten 1991 varit föremål för remissbehandling. En proposition i ämnet planeras till våren 1992.

Från det internationella fältet kan också erinras om att riksdagen under våren 1991 efter förslag i prop. 1990/91:131 beslutat vissa lagändringar

som innebär att svenska myndigheter skall efterkomma villkor som en främmande stat ställer upp när det gäller hur överlämnad information och överlämnat bevismaterial får användas i Sverige. Genom de nya reglerna - som tagits in i en ny lag (1991:435) med vissa bestämmelser om internationellt samarbete på brottmålsområdet - förbättras Sveriges möjligheter att delta i det internationella samarbetet som gäller *inbördes rättshjälp i brottmål*. Riksdagen har vidare under hösten 1991 behandlat regeringens förslag i prop. 1991/92:46 med regler som skall göra det möjligt för Sverige att bistå utländska brottsutredande myndigheter genom att överföra frihetsberövade personer till främmande stat för vittnesförhör m.m. i samband med brottsutredning eller rättegång, liksom att Sverige på motsvarande sätt skall kunna få bistånd från främmande stat. Regeringens förslag i dessa delar är ett led i en översyn av den svenska lagstiftningen om internationella straffprocessuella frågor. Översynen syftar till en mer enhetlig och modern lagstiftning som bättre svarar mot de krav som det internationella samarbetet ställer i dag.

Jag vill också nämna att *lagen (1929:145) om skiljemän* kommer att ses över bl.a. på grundval av en framställning från Stockholms Handelskammares skiljedomsinstitut.

2.3 Konkursrätt och utsökningsrätt

Några huvudpunkter:
- Frågan om skuldsanering övervägs.
- Insolvensutredningen utreder frågor om rekonstruktion av företag i kris.
- Utsökningsbalken ses över.

Insolvensutredningen (Ju 1988:02) lade i oktober 1990 fram delbetänkandet (SOU 1990:74) Skuldsaneringslag. Där föreslås att det i vårt land införs en möjlighet för fysiska personer med övermäktig skuldbörda att få skulder helt eller delvis avskrivna efter beslut av domstol. Förslaget har remissbehandlats och övervägs i justitiedepartementet.

Insolvensutredningen har nu gripit sig an vad som främst rör rekonstruktion av företag som råkat i kris. Utredningsuppdraget har genom tilläggsdirektiv (dir. 1990:74 och dir. 1991:93) dels avgränsats bl.a. gentemot en av industriministern tillkallad kommitté som skall undersöka möjligheterna att förebygga konkurser på ett mer allmänt plan dels kompletterats såvitt gäller utredningens arbete med reglerna om statlig lönegaranti vid konkurs. Insolvensutredningens arbete skall vara avslutat under hösten 1992. Vissa frågor på konkursrättens område som har internationell anknytning övervägs av en särskild utredare. Det arbetet skall vara slutfört vid halvårsskiftet 1992.

Utsökningsbalken ses för närvarande över genom riksskatteverkets försorg. En första delrapport har föranlett vissa lagändringar (se prop. 1990/91:126). En andra delrapport har remissbehandlats och övervägs för närvarande inom justitiedepartementet. En slutrapport, som bl.a. kommer att behandla reglerna om löneexekution, väntas i början av år 1992. Efter en framställning från riksskatteverket har riksdagen på grundval av prop. 1991/92:24 beslutat att redan nu, från den 1 januari 1992, höja förbehållsbeloppen vid införsel.

3 Offentlig rätt

3.1 Grundlagsfrågor m.m.

Några huvudpunkter:
- Den nya yttrandefrihetsgrundlagen träder i kraft den 1 januari 1992.
- Frågan om en s.k. parallellinstruktion som komplement till tryckfrihetsförordningen och den nya yttrandefrihetsgrundlagen bereds.
- Utredningsarbetet beträffande behovet av grundlagsändringar inför EG fortsätter.
- En parlamentarisk kommitté skall utreda frågan om utvidgat skydd för grundläggande fri- och rättigheter samt ökade möjligheter till domstolskontroll av normbeslut och förvaltningsbeslut.
- Frågorna om ökat inslag av personval i valsystemet och den fria nomineringsrätten skall övervägas av en parlamentarisk kommitté.

Riksdagen har nyligen fattat ett andra beslut om en yttrandefrihetsgrundlag (prop. 1990/91:64, KU21, rskr. 254, 1991/92:KU1, rskr. 2, SFS 1991:1469). Den träder i kraft den 1 januari 1992. Den nya grundlagen reglerar skyddet för yttrandefriheten i radio, television, filmer, videogram och ljudupptagningar m.m. och bygger på samma grundsatser som tryckfrihetsförordningen (TF). Det innebär bl.a. att principerna om censurförbud och etableringsfrihet blir gällande för hela det moderna massmedieområdet. Enighet har dock rått om att det begränsade frekvensutrymmet för etersänd radio och TV inte tillåter någon etableringsfrihet för dessa medieformer utan att det behövs någon form av tillståndssystem för att fördela frekvenserna. Detta framgår nu uttryckligen av yttrandefrihetsgrundlagen. Däremot lämnas det öppet hur ett sådant system skall utformas genom vanlig lag, men det markeras att det allmänna skall eftersträva att radiofrekvenserna tas i anspråk på ett sätt som leder till vidaste möjliga yttrande- och informationsfrihet. Vidare kan förhandsgranskning av filmer och videogram som skall visas offentligt förekomma även i fortsättningen. I övrigt genomförs de tryckfrihetsrättsliga principerna om ensamansvar och källskydd, begränsning av möjligheterna till kriminalisering samt särskild rättegångsordning med tillgång till jury.

Samtidigt har beslut fattats om vissa förtydliganden av TFs föreskrifter om anonymitetskydd och en förstärkning av skyddet för dem som

meddelar eller anskaffar uppgifter för offentliggörande i skrifter som trycks utomlands.

I TF finns en bestämmelse om det förhållningssätt som domstolar skall inta vid tillämpningen av TF, den s.k. instruktionen. Riksdagen har beslutat att en liknande bestämmelse skall tas in i yttrandefrihetsgrundlagen när det gäller tillämpningen av den nya grundlagen. I samband med den första riksdagsbehandlingen av förslaget till yttrandefrihetsgrundlag diskuterades utförligt frågan om att utvidga tillämpningsområdet för instruktionen till att även gälla utanför grundlagarna (1990/91:KU21). Riksdagen gav i det sammanhanget regeringen till känna att det borde övervägas att införa bestämmelser i brottsbalken till stöd för yttrandefrihetsintressena i vanliga brottmål. Ett sådant arbete pågår för närvarande inom justitiedepartementet. En departementspromemoria har nyligen remitterats (se avsnitt 5.4).

I samband med behandlingen av förslaget till yttrandefrihetsgrundlag har riksdagen antagit regeringens förslag till följdlagstiftning till yttrandefrihetsgrundlagen (prop. 1990/91:179, 1991/92:KU7, rskr. 37, SFS 1991:1559). Förslaget innebär att ansvarighetslagarna på det radiorättsliga området upphävs och att följdlagstiftningen ersätter vissa andra lagar.

Riksdagen har nyligen också fattat ett andra beslut om ändringar i tryckfrihetsförordningens bestämmelser om sådana allmänna handlingar som utgörs av ADB-upptagningar (prop. 1990/91:60, KU11, rskr. 160, 1991/92:KU2, rskr. 3, SFS 1991:1500). I samma proposition behandlade förslag till ändringar i sekretesslagen och datalagen antogs av riksdagen våren 1991. Förslagen behandlas under avsnitt 3.2. och 3.3.

Riksdagen har slutligen tagit ett andra beslut om ytterligare två ändringar i RF. Den ena innebär att det uttryckligen skall framgå av lagtexten att som ledamot i HD och regeringsrätten kan tjänstgöra inte bara den som är utan också den som har varit ordinarie domare i domstolen (prop. 1990/91:66, KU23, rskr. 178, 1991/92:KU2, rskr. 3, SFS 1991:1502). Den andra innebär att begreppet "lagen om svenska kyrkan" skall utmönstras i övergångsbestämmelserna till RF (prop. 1990/91:67, KU24, rskr. 117, 1991/92:KU2, rskr. 3, SFS 1991:1503).

Riksdagen fattade under våren 1991 ett första beslut om ändring i regeringsformen med anledning av EES. Ändringen innebar att en ny paragraf om s.k. tolkningsbesked skulle tas in i grundlagen (prop. 1990/91:65, KU22, rskr. 180). Sedan regeringen hos riksdagen anmält ändrade förutsättningar beträffande grundlagsändringen därför att förhandlingarna om EES-avtalet gett vid handen att någon grundlagsändring inte längre behövdes (skr. 1991/92:58), har riksdagen förkastat grundlagsförslaget (1991/92:KU 13, rskr. 66).

Samerättsutredningen, som bl.a. föreslagit att samernas särskilda ställning skall markeras i regeringsformen, behandlas i avsnitt 3.4.

Den 7 mars 1991 tillsattes vallagsutredningen (Dir. 1991:13) med uppdrag att se över valförfarandet från administrativ och teknisk synpunkt. Utredningens arbete beräknas vara slutfört den 1 juli 1993.

Sedan i juni 1991 arbetar en parlamentarisk kommitté med att utreda

behovet av grundlagsändringar inför ett svenskt medlemskap i EG (se Dir. 1991:24). Kommittén (Ju 1991:03) har antagit namnet Grundlagsutredningen inför EG och beräknas kunna slutföra sitt arbete under hösten 1992.

Regeringen har i dag tillkallat en parlamentariskt sammansatt kommitté för att utreda frågan om grundlagsskydd för bl.a. äganderätten, närings- och yrkesfriheten samt den negativa föreningsrätten. Kommittén skall också överväga frågor om den s.k. lagprövningsrätten och om vidgade möjligheter till domstolsprövning av normbeslut och förvaltningsbeslut. Avsikten är att förslagen om grundlagsskydd för äganderätten m.m. skall läggas fram i sådan tid att riksdagen ges möjlighet att fatta ett första beslut om grundlagsändringarna under innevarande mandatperiod.

Regeringen har i dag också tillkallat en kommitté med uppdrag att lägga fram förslag som medför ett ökat inslag av personval till riksdagen och kommunala beslutande församlingar. Den skall också se över den fria nomineringsrätten. Även denna kommitté skall vara parlamentariskt sammansatt.

3.2 Offentlighet och sekretess

- Ändringar i sekretesslagen övervägs bl.a. i fråga om tjänstetillsättningsärenden och barns tillgång till uppgifter om biologiska föräldrar.

Nära samband med yttrandefriheten har principen om allmänna handlingars offentlighet. Offentlighetsprincipen begränsas genom regler om sekretess. Sekretesslagen (1980:100) antogs av riksdagen år 1980. Lagen innefattar en samlad reglering av sekretess för allmänna handlingar och tystnadsplikt för offentliga funktionärer. Lagens tillämpning följs med stor uppmärksamhet från justitiedepartementets sida. Förslag till ändringar i sekretesslagen läggs fram fortlöpande i mån av behov. Flera ändringar har trätt i kraft också under år 1991. Bl.a. har vissa ändringar gjorts i sekretesslagen för att möjliggöra att uppgifter om barn och ungdomar samt missbrukare skall kunna lämnas mellan olika vårdmyndigheter, om det behövs för att den enskilde skall få nödvändig vård, behandling eller annat stöd.

Med anledning av bl.a. riksdagens begäran (1990/91:KU10, rskr. 30) utarbetas för närvarande inom justitiedepartementet en promemoria om sekretess för uppgifter i anmälan till hälso- och sjukvårdens ansvarsnämnd (HSAN). I promemorian kommer också vissa andra frågor att behandlas, bl.a. frågan om sekretess i tjänstetillsättningsärenden. Vidare behandlas frågor om barns tillgång till sekretessbelagt material rörande

biologiska föräldrar (1989/90:KU8y, 1989/90:SoU28 och 1990/91:KU10 p.11) och om konkursförvaltares rätt att få ta del av revisionspromemorior som upprättats inom skatteförvaltningen beträffande konkursgäldenärer. Avsikten är att promemorian skall remissbehandlas under vintern och att en remiss skall överlämnas till lagrådet våren 1992.

Med anledning av bl.a. uttalanden om sekretessfrågor i anslutning till riksdagens behandling av frågan om en ny kommunallag (1990/91:KU38) övervägs inom regeringskansliet för närvarande vissa ytterligare utredningsinsatser.

I sitt första delbetänkande (SOU 1986:24) Integritetsskyddet i informationssamhället 1. behandlade data- och offentlighetskommittén (DOK) bl.a. frågan om tillgängligheten till patientuppgifter i olika ADB-register inom hälso- och sjukvården. Denna fråga har nu reglerats genom bl.a. en ändring i sekretesslagen som trätt i kraft den 1 juli 1991 som avser uppgiftslämnandet mellan olika vårdmyndigheter för forskning, statistik och administration.

Offentlighetsprincipens tillämpning på ADB-upptagningar har under senare år gett upphov till en del såväl teoretiska som praktiska problem som utretts av DOK. Riksdagen har som jag nämnt mot den bakgrunden nyligen fattat ett andra beslut om ändringar i TF som innebär att rätten att ta del av ADB-upptagningar preciseras till att avse de handlingar som myndigheten kan framställa med datorutrustning som myndigheten själv utnyttjar. Det skall inte längre vara möjligt för den enskilde att ställa datorkapacitet till en myndighets förfogande och begära bearbetningar med hjälp av denna under åberopande av offentlighetsprincipen. Inte heller skall en enskild på motsvarande sätt kunna begära att ett eget datorprogram används av myndigheten. En annan ändring i TF innebär att den s.k. biblioteksregeln ändras så att det klarare framgår att den omfattar även ADB-upptagningar i register som en myndighet har tillgång till genom avtal med enskild.

Våren 1991 antog riksdagen i samma proposition lämnade förslag till ändringar i sekretesslagen. Ändringarna innebär preciseringar av det krav på "god offentlighetsstruktur" som gäller myndigheternas ADB-verksamhet. Ändringarna i TF och sekretesslagen träder i kraft den 1 januari 1992 (SFS 1991:187-188).

Jag återkommer i avsnitt 3.3 till andra förslag i propositionen som riksdagen antagit våren 1991.

3.3 Datalagsfrågor m.m.

- Datalagsutredningens arbete fortsätter under parlamentarisk medverkan. Bl.a. skall frågan om EG-anpassning behandlas.

Riksdagen har som tidigare nämnts antagit de förslag i prop. 1990/91:60 om offentlighet, integritet och ADB som avser ändringar i datalagen. Ändringarna innebär att vissa förtydliganden görs i datalagen vilka syftar till en uppstramning av myndigheternas försäljning av personuppgifter. Det slås fast att myndigheter inte får sälja personuppgifter utan stöd i lag, förordning eller särskilt beslut av regeringen. Vissa ändringar görs också för att underlätta allmänhetens möjligheter att få information om när myndigheter får sälja uppgifter ur personregister. Vidare ändras i datalagen i syfte att reglera och begränsa användningen av personnummer. Lagändringarna träder i kraft den 1 januari 1992 (SFS 1991:187).

År 1989 tillkallade dåvarande chefen för justitiedepartementet efter regeringens bemyndigande en särskild utredare för att göra en översyn av datalagen från såväl saklig som lagteknisk synpunkt (dir. 1989:26). Utredningen, som har antagit namnet datalagsutredningen (Ju 1989:02), avlämnade sommaren 1990 ett delbetänkande (SOU 1990:61) Skärpt tillsyn -- huvuddragen i en reformerad datalag. I detta har redovisats vissa principiella överväganden om utgångspunkter för en framtida datalag. Avsikten med betänkandet var att redovisningen skall kunna tjäna som riktlinjer för det fortsatta arbetet i senare etapper. Våren 1991 avlämnade utredningen delbetänkandet (SOU 1991:21) Personregistrering inom arbetslivs-, forsknings- och massmedieområdena. Ytterligare ett delbetänkande (SOU 1991:62) Vissa särskilda frågor beträffande integritetsskyddet på ADB-området överlämnades i oktober 1991. De två förstnämnda betänkandena har remissbehandlats, det sistnämnda är för närvarande ute på remiss. Utredningen fortsätter nu sitt arbete med att i en avslutande etapp utarbeta och redovisa ett förslag till en ny datalag. En fråga som därvid är aktuell är anpassning till eventuellt kommande EG-direktiv i ämnet. Detta arbete sker under parlamentarisk medverkan med sikte på att bli slutfört under år 1992.

3.4 Förvaltningsrätt

Några huvudpunkter:
- Rättsprövningslagen ses över av den kommitté som skall utreda frågan om utvidgat skydd för grundläggande fri- och rättigheter samt ökade möjligheter till domstolsprövning av normbeslut och förvaltningsbeslut.
- JKs arbetsuppgifter ses över med inriktning på konflikter som kan uppstå mellan de olika arbetsuppgifterna.

Den 1 juni 1988 trädde lagen (1988:205) om rättsprövning av vissa förvaltningsbeslut i kraft (prop. 1987/88:69, KU 38, rskr. 189). Genom lagen har regeringsrätten fått rätt att i vissa fall undanröja ett beslut i ett förvaltningsärende som rör tillämpningen av civilrättsliga normer eller ingrepp i enskildas personliga eller ekonomiska förhållanden. En förutsättning är att den rättstillämpning som ligger till grund för beslutet strider mot gällande rättsregler.

I väntan på erfarenheter från tillämpningen har lagen gjorts tidsbegränsad. Den skulle ursprungligen tillämpas på beslut som meddelades under tiden den 1 juni 1988 -- den 31 december 1991. Riksdagen har emellertid nyligen antagit ett förslag (prop. 1990/91:176) om att lagen - med samma tillämpningsområde som i dag - skall fortsätta att gälla under ytterligare tre år i avvaktan på en slutlig utvärdering av dess tillämpning. Dessutom har några justeringar gjorts i lagens regler om förfarandet i regeringsrätten (1991/92:KU12, rskr. 51). Enligt propositionen är det nu för tidigt att definitivt ta ställning till om lagen i dess nuvarande form skall permanentas eftersom Europadomstolen ännu inte prövat något klagomål över beslut som meddelats med stöd av lagen. Till detta kommer att departementens arbete, under samordning av statsrådsberedningen, med översynen av instansordningen i de ärendegrupper lagen omfattar ännu inte är avslutat. Det kan här också nämnas att en övergång till domstolsprövning i flera ärendegrupper kan komma att aktualiseras också för att Sverige skall anpassa sig till krav som uppställs i vissa EG-direktiv. Som jag redan nämnt ingår frågan om vidgade möjligheter till domstolsprövning av normbeslut och förvaltningsbeslut bland de frågor som skall utredas.

Riksdagen har i skrivelse (1989/90:KU15, rskr. 109) som sin mening gett regeringen till känna att en översyn av JK-ämbetet bör ske i den form regeringen finner lämplig. Enligt riksdagens beslut bör översynen vara inriktad särskilt på de konflikter som kan uppkomma emellan JKs olika arbetsuppgifter och även innefatta en renodling av verksamheten. Frågan om en översyn av JK-ämbetet har beretts inom justitiedepartementet. Den 5 december 1991 beslutade regeringen att tillkalla en särskild utredare för en sådan översyn.

Samerättsutredningen överlämnade på försommaren 1989 sitt huvudbetänkande (SOU 1989:41) Samerätt och sameting. I betänkandet föreslås bl.a. att samernas särskilda ställning som etnisk minoritet och urbefolkning skall markeras i regeringsformen. Vidare föreslås en särskild samelag som innebär bl.a. att ett folkvalt samiskt organ, ett sameting, skall inrättas. Utredningen lade också fram vissa förslag för att stärka rennäringens rättsliga ställning. Ett tidigare betänkande (SOU 1986:36) Samernas folkrättsliga ställning har utgjort underlag för utredningens ställningstaganden. Utredningens förslag i huvudbetänkandet om stärkande av rennäringens rättsliga ställning lades tillsammans med annat utredningsmaterial till grund för regeringens propositioner om skogsbruket i fjällnära skogar (prop. 1990/91:3) och om ändringar i rennäringslagen (1971:437), m.m. (prop. 1990/91:4). Riksdagen beslöt den 28 november 1990 att avslå den sistnämnda propositionen och gav regeringen till känna det angelägna i att regeringen så snart det är möjligt återkommer till riksdagen med ett samlat förslag angående samefrågorna.

Utredningen avlämnade den 21 november 1990 sitt slutbetänkande (SOU 1990:91) Samerätt och samiskt språk. Betänkandet har remissbehandlats.

Chefen för utbildningsdepartementet är inom regeringen ansvarig för samordningen av samefrågor. Justitiedepartementet har överlämnat flertalet av utredningens förslag till utbildningsdepartementet.

4 Civilrätt

4.1 Familjerätt

Några huvudpunkter:
- Reformarbetet på familjerättens område koncentreras nu på den internationellt privaträttsliga regleringen.
- Reformarbetet på förmynderskapsrättens område fortsätter.
- Även vissa adoptionsfrågor kommer att behandlas i det fortsatta reformarbetet.

Det omfattande reformarbete som sedan länge har pågått på familjerättens område börjar nu närma sig sitt slut såvitt gäller den nationella lagstiftningen.

I fråga om äktenskaps- och arvsrätt har reformarbetet resulterat i en äktenskapsbalk, viktiga ändringar i ärvdabalken beträffande makars och bröstarvingars arvsrätt och en lag om sambors gemensamma hem.

På förmynderskapsrättens område trädde en reform i kraft den 1 januari 1989. Institutet omyndigförklaring avskaffades då och ersattes av en utbyggd form av godmanskap som kallas förvaltarskap. Det fortsatta reformarbetet på detta område avser reglerna om förvaltning av omyndigas egendom. Ett av förmynderskapsutredningen avlämnat betänkande (SOU 1988:40) i denna fråga har remissbehandlats och saken övervägs för närvarande inom justitiedepartementet.

Den 1 mars 1991 trädde ändringar i föräldrabalkens regler om vårdnad och umgänge i kraft. De nya reglerna syftar bl.a. till att förebygga och lindra konflikter mellan föräldrar i frågor rörande barnet samt ökar möjligheterna att låta föräldrarna få gemensam vårdnad om barnet.

Också reglerna om adoption har setts över. Det arbetet har utförts av förmynderskapsutredningen som i början av år 1990 lade fram ett betänkande i saken (SOU 1989:100). Betänkandet har remissbehandlats och övervägs nu i justitiedepartementet.

Den 1 januari 1992 träder nya regler om förverkande av rätt att ta arv m.m. i kraft. De nya reglerna innebär att rätten att ta arv eller testamente förverkas, inte som tidigare bara för den som uppsåtligen har dödat arvlåtaren, utan även för den som annars har gjort sig skyldig till ett allvarligt våldsbrott mot arvlåtaren, om detta har lett till arvlåtarens död. Det tidigare undantaget från förverkanderegeln i fråga om psykiskt störda gärningsmän har inskränkts. Ändringarna gäller på motsvarande sätt även i fråga om rätt till försäkringsersättning.

I en departementspromemoria som kommer ut inom kort läggs fram förslag till regler som gör det möjligt att åstadkomma enskild egendom

genom ett förmånstagarförordnande i försäkring.

Under våren 1991 tillsattes en parlamentarisk kommitté (dir. 1991:6) med uppdrag att dels utvärdera lagen om homosexuella sambor, dels överväga en lagstiftning om s.k. registrerat partnerskap.

Reformarbetet på familjerättens område koncentreras nu i övrigt på den internationellt privaträttsliga regleringen.

En ny lag om vissa internationella frågor rörande makars förmögenhetsförhållanden trädde i kraft den 1 juli 1990. Den bygger på delar av familjelagssakkunnigas slutbetänkande (SOU 1987:18) Internationella familjerättsfrågor som också innehåller förslag om nya internationellt privaträttsliga regler om äktenskap, underhållsbidrag och arv. Återstående delar av detta betänkande övervägs nu i justitiedepartementet tillsammans med ett annat utredningsförslag om nya internationellt privaträttsliga regler på förmynderskapsrättens område (SOU 1987:73). I sammanhanget behandlas också vissa internationella adoptions- och vårdnadsfrågor som tagits upp av förmynderskapsutredningen (se SOU 1989:100). I anslutning härtill kan nämnas att det pågår ett nordiskt samarbete rörande en översyn av den internordiska regleringen av äktenskap, vårdnad, adoption och förmynderskap.

4.2 Konsumenträtt

Några huvudpunkter:
- Förslag om en ny konsumentkreditlag kommer att läggas fram.
- Hemförsäljningslagen anpassas till EG:s regelverk.
- Ny lagstiftning om konsumentskydd vid s.k. paketresor (sällskapsresor) förbereds.
- Översyn av fastighetsmäklarlagen pågår.

Flera viktiga områden av betydelse för konsumenterna regleras genom särskild lagstiftning. Som exempel kan nämnas marknadsföringslagen, lagen om avtalsvillkor i konsumentförhållanden, konsumentköplagen, konsumentkreditlagen, konsumentförsäkringslagen, hemförsäljningslagen och konsumenttjänstlagen. På flera av dessa områden är det nu aktuellt med lagändringar i syfte att förbättra konsumenternas ställning.

En ny konsumentköplag trädde i kraft den 1 januari 1991. Genom den nya lagen förstärktes konsumentskyddet vid köp, bl.a. genom nya regler om påföljder vid säljarens kontraktsbrott. Samtidigt har det gjorts ändringar i konsumenttjänstlagen. Dessa har syftat till att bl.a. ge ett bättre konsumentskydd vid småhusentreprenader. Också när det gäller förvärv av nyproducerade småhus har konsumentskyddet förstärkts genom ändringar i jordabalken som trädde i kraft den 1 januari 1991.

En proposition om en ny konsumentkreditlag kommer att överlämnas till riksdagen inom kort. Syftet med förslaget är att anpassa den svenska lagstiftningen på detta område till motsvarande regler inom EG och att

stärka konsumentskyddet.

Även på andra områden anpassas de svenska reglerna till EG-rätten. Departementspromemorian (Ds 1991:68) Den svenska hemförsäljningslagens anpassning till EG:s regelverk skickades ut på remiss i oktober 1991. I promemorian föreslås bl.a. att hemförsäljningslagens tillämpningsområde utvidgas till de flesta slag av konsumenttjänster. Vidare förbereds i justitiedepartementet lagstiftning som motsvarar EGs direktiv om konsumentskydd vid paketresor.

I september 1990 anordnade justitiedepartementet en hearing angående lagen om fastighetsmäklare. Syftet med hearingen var att berörda myndigheter och organisationer skulle få tillfälle att lämna synpunkter på hur lagen fungerar och reformbehovet. Inom justitiedepartementet pågår nu arbete med en översyn av lagen på grundval av vad som kom fram vid hearingen.

4.3 Kommersiell kontraktsrätt

Ett par huvudpunkter:
- Ny lag om handelsagentur träder i kraft den 1 januari 1992.
- Översyn av kreditupplysningslagen har inletts.

På den allmänna köprättens område har sedan länge bedrivits ett omfattande nordiskt lagstiftningssamarbete. Detta arbete har nu avsatt resultat. I Finland har en köplag trätt i kraft den 1 januari 1988, och i Norge har en ny köplag trätt i kraft den 1 januari 1989. I Sverige trädde en ny köplag i kraft den 1 januari 1991. Även i Danmark pågår arbete på en ny köplag. I samtliga dessa nordiska länder finns numera också särskilda lagar om internationella köp. I Sverige trädde en sådan lag i kraft den 1 januari 1989.

En ny lag om handelsagentur träder i kraft den 1 januari 1992. Lagen, som är förenlig med ett EG-direktiv om handelsagentur, har tillkommit i nordiskt samarbete. Huvudsyftet med lagen är att förstärka agentens ställning gentemot huvudmannen bl.a. när det gäller uppsägningstid och avgångsvederlag. Lagen bygger på ett betänkande av kommissionslagskommittén (SOU 1984:85). Ett slutbetänkande av kommittén (se SOU 1988:63) om bl.a. frågor om kommissionärsbolag har remissbehandlats och övervägs för närvarande inom justitiedepartementet.

En annan utredning överväger frågor om leasing av lös egendom m.m. (se avsnitt 4.6).

Slutligen kan här nämnas att en särskild utredare tillkallades hösten 1991 för att se över kreditupplysningslagen (Dir. 1991:69). Utredarens huvuduppgifter är att klarlägga dels hur intresset av en effektiv kreditupplysning kan främjas utan att kravet på personlig integritet och sekretess träds för när, dels hur den svenska lagstiftningen skall anpassas till EGs regler och därutöver i vilken utsträckning som utländska företag

bör ges möjlighet att bedriva kreditupplysningsverksamhet i Sverige. Utredaren skall också undersöka i vad mån utvecklingen i fråga om data- och informationsteknik påkallar ändringar i kreditupplysningslagen. Uppdraget skall vara slutfört före den 1 juli 1993.

4.4 Ersättningsrätt

Några huvudpunkter:
- Frågor om ersättning för s.k. ideell skada utreds. Ett delförslag kommer våren 1992.
- Svensk produktansvarsrätt anpassas till EGs regelverk.
- Reglerna om det allmännas skadeståndsansvar ses över.
- Ansvaret för atomskador skärps.

På det skadeståndsrättsliga området går utvecklingen i riktning mot att ge de skadelidande ökade möjligheter att få ersättning för sina skador. Bl.a. undersöker en kommitté (Ju 1989:01, dir. 1988:76) möjligheterna till att förbättra ersättningen för ideell skada. I kommitténs uppdrag ingår att diskutera bl.a. ersättningsnivån, ersättningsprinciper och metoder för att bestämma ersättningen. Kommittén avser att under våren 1992 lägga fram ett delförslag om ersättning för lidande som någon tillfogar annan genom brott mot den personliga friheten eller annat integritetskränkande brott.

En produktansvarslag skall enligt beslut av riksdagen träda i kraft den 1 januari 1993. Den nya lagen bygger på ett EG-direktiv om produktansvar och innebär att tillverkare och importörer får ett strikt ansvar för produktskador.

Sedan hösten 1989 arbetar en parlamentarisk kommitté med uppgift att göra en allmän översyn av reglerna om det allmännas skadeståndsansvar (Ju 1989:03, dir. 1989:52).

Beträffande skador som uppkommer vid transport av farligt gods deltar Sverige i det internationella arbetet i olika FN-organ för att förbättra de skadelidandes situation vid olyckor av större omfattning. Arbetet har lett till bl.a. att en konvention om ansvar för skador i samband med transport av farligt gods på väg, järnväg och inre vattenvägar har utarbetats inom FN:s ekonomiska kommission för Europa (ECE). Frågan om ett svenskt tillträde till konventionen bereds för närvarande inom justitiedepartementet.

Inom FNs sjöfartsorganisation, IMO, bedrivs för närvarande ett arbete på en konvention om skadeståndsansvar vid sjötransport av farligt gods.

När det gäller ansvar för atomskador har riksdagen nyligen beslutat att Sverige skall ratificera det 1988 inom FNs atomenergiorgan IAEA upprättade s.k. gemensamma protokollet rörande tillämpningen av Wien- och Pariskonventionerna. Protokollet länkar samman de båda konventionssystemen och innebär för svensk del en ökad möjlighet för svenska skadelidande att få ersättning i händelse av en atomolycka i en stat som

har tillträtt Wienkonventionen och protokollet. Riksdagen har samtidigt beslutat att höja det högsta ansvarsbeloppet för en innehavare av en atomanläggning till 1200 milj. kr.

Under våren 1989 anordnade justitiedepartementet en hearing för att göra en allmän utvärdering av trafikskadelagen. De synpunkter som framfördes vid hearingen övervägs nu inom departementet. Samtidigt undersöks om några lagstiftningsåtgärder behöver vidtas för att de svenska reglerna skall överensstämma med de EG-direktiv som finns på trafikskadeområdet.

På försäkringsrättens område pågår sedan länge ett omfattande nordiskt reformarbete. Till grund för arbetet i Sverige ligger försäkringsrättskommitténs båda betänkanden (SOU 1986:56) Personförsäkringslag och (SOU 1989:88) Skadeförsäkringslag. Även på detta område finns EG-regler som måste beaktas.

Slutligen kan här nämnas att frågan om en obligatorisk ansvarsförsäkring för fritidsbåtar övervägs i justitiedepartementet. Frågan har diskuterats vid nordiska överläggningar senast i april 1990.

4.5 Transporträtt

Två huvudpunkter:
- En sjölagsreform förbereds i nordiskt samarbete.
- Det internationella arbetet rörande en översyn av reglerna om oljeskador till sjöss fortsätter.

Sjölagsutredningen har sett över sjölagen i olika avseenden. Utredningen avlämnade i februari 1990 sitt slutbetänkande (SOU 1990:13). I betänkandet föreslås en revision av sjölagens bestämmelser om godsbefordran. Arbetet har bedrivits i nära samarbete med motsvarande utredningar i Danmark, Finland och Norge. Betänkandet remissbehandlades under hösten 1990 och lagstiftningsfrågan bereds nu inom justitiedepartementet i nordiskt samarbete.

På sjörättens område kan vidare nämnas att Sverige 1990 undertecknade den år 1989 antagna nya konventionen om bärgning. Inom justitiedepartementet bereds i nordiskt samarbete förslag till de lagstiftningsåtgärder som föranleds av ett eventuellt tillträde till konventionen. Under 1990 antogs vidare ett ändringsprotokoll till 1974 års Aténkonvention om befordran till sjöss av passagerare och deras resgods. Ändringsprotokollet innebär bl.a. en revision av ansvarsgränserna i konventionen. Inom justitiedepartementet bereds i nordiskt samarbete frågan om ett eventuellt tillträde till ändringsprotokollet. Arbetet med dessa instrument på transporträttens område har bedrivits inom FNs sjöfartsorganisation, IMO. Arbetet inom IMO på regler om skadeståndsansvar vid sjötransport av farligt gods fortsätter.

En fråga som fortfarande är aktuell är ansvaret för oljeskador till sjöss. Som har nämnts i 1989 års budgetproposition har i justitiedepartementet pågått ett arbete på en departementspromemoria med förslag till den lagstiftning som kunde föranledas av ett tillträde till 1984 års ändringsprotokoll till det internationella ersättningssystemet på området. Protokollet innebär bl.a. en höjning av det högsta ersättningsbeloppet. Frågan har nu kommit i ett delvis annat läge. Avgörande för om denna lagstiftning borde genomföras var att protokollen i fråga kunde förväntas träda i kraft. Som bestämmelserna i protokollen om ikraftträdande har utformats var ett tillträde av USA i princip en förutsättning för att så skulle ske. Under år 1990 beslöt emellertid USA att inte tillträda det internationella ansvarighetssystemet för oljeskador. En arbetsgrupp bland medlemsstaterna inom den internationella oljeskadefonden har under 1991 arbetat fram ett nytt förslag som bl.a. tar upp frågan hur det högsta ersättningsbeloppet skall kunna höjas. Frågan kommer att behandlas vid en diplomatkonferens år 1992.

De i 1990 års budgetproposition nämnda s.k. Montrealprotokollen nr 3 och nr 4 har ännu inte trätt i kraft. Den lagstiftning som bygger på dessa överenskommelser har därför ännu inte kunnat sättas i kraft i sin helhet.

Jag vill vidare nämna att ansträngningarna på att få till stånd ett särskilt försäkringssystem med en obligatorisk passagerarförsäkring för flygtrafik fortsätter.

4.6 Fastighetsrätt

Några huvudpunkter:
- Utlänningar får rätt att förvärva fastigheter i Sverige.
- Tomträttshavare likställs med fastighetsägare i grannelagsrättsliga förhållanden.
- Ett förslag till lagstiftning om fastighetsleasing remissbehandlas för närvarande.

Sveriges närmande till EG föranleder en omfattande avreglering av utländska medborgares förvärv av fast egendom här i landet. En inom justitiedepartementet upprättad departementspromemoria (Ds 1991:76) med förslag till lagändringar i ämnet remissbehandlas för närvarande. Sedan lång tid pågår ett omfattande reformarbete på fastighetsbildningsområdet. Lagstiftningen har reformerats i flera steg, senast genom nya regler om fastighetsbildning för landsbygdens behov, vilka trädde i kraft den 1 januari 1991. Återstående frågor behandlas i en lagrådsremiss, som inom kort överlämnas till lagrådet. I remissen tas främst upp frågor som berörts i departementspromemorian (Ds Ju 1988:41) Ersättning vid fastighetsreglering samt lantmäteriverkets rap-

port (1988:28) Markåtkomst och ersättning. I lagrådsremissen behandlas även fastighetsbildningsutredningens förslag om plangenomförande genom förrättning (SOU 1984:72).

Småhusköpsutredningen har i sitt slutbetänkande (SOU 1988:66) behandlat bl.a. frågor om överlåtelseförbud som köpevillkor vid fastighetsköp och om rättsverkningarna av att köpeskillingen har angetts felaktigt i köpehandlingen. En lagrådsremiss på grundval av kommitténs betänkande i dessa delar har nyligen lagts fram.

Frågan om ett registerpantsystem för byggnader på annans mark (SOU 1984:22) övervägs alltjämt i justitiedepartementet.

Inom justitiedepartementet har utarbetats en departementspromemoria om tomträttshavares ställning i grannelagsrättsliga förhållanden (Ds 1991:69). Promemorian är för närvarande föremål för remissbehandling.

Inom finansmarknaden har utvecklats en avtalstyp som kallas fastighetsleasing eller fastighetsrenting. Denna avtalstyp, som brukar karakteriseras som ett mellanting mellan köp och hyra, har behandlats i ett delbetänkande som nyligen har avlämnats av leasingutredningen (jfr avsnitt 4.3). Betänkandet remissbehandlas för närvarande.

Arrendekommittén har nyligen avlämnat ett delbetänkande (SOU 1991:85) med förslag till regler som ger en arrendator vid s.k. historiskt arrende rätt att friköpa arrendestället. Kommittén arbetar nu vidare med uppgiften att utarbeta förslag till regler om skydd för en jordbruksarrendators investeringar på arrendestället.

År 1990 tillkallades en särskild utredare med uppgift att undersöka om det finns skäl att införa ett nytt panträttssystem på fastighetsrättens område (Ju 1990:05, dir. 1990:35). Om så är fallet skall utredaren utarbeta förslag till utformning av det nya systemet. Detta skulle innebära att pantbreven avskaffas, att panträtten uppkommer genom en registrering i inskrivningsregistret och att registrering av inteckning och panträtt normalt kan utföras av banker och andra kreditinstitut. Avsikten är att utredaren skall ha slutfört sin uppgift under hösten 1992.

4.7 Bolagsrätt och annan associationsrätt

Några huvudpunkter:
- Svensk aktiebolagsrätt anpassas till EGs regelverk.
- En lagrådsremiss med förslag till lagstiftning om stiftelser läggs fram under våren 1992.
- Redovisningslagstiftningen ses över.

Den aktiebolagsrättsliga lagstiftningen har tillkommit i nordiskt samarbete under åren 1973-1978. De nordiska lagarna har därefter ändrats vid olika tillfällen.

Som ett led i de europeiska integrationssträvandena har ändringar i aktiebolagslagen genomförts som innebär att det inte längre krävs svenskt medborgarskap för styrelseledamöter m.fl. funktionärer i aktiebolag. Även kraven på bosättning i Sverige i fråga om styrelseledamöter m.fl. har mjukats upp. Motsvarande lagändringar har skett när det gäller andra företagsformer. Dessa lagändringar trädde i kraft den 1 januari 1991.

Riksdagen har nyligen på grundval av en proposition, prop. 1990/91:198, beslutat om vissa ändringar i aktiebolagslagen. Ändringarna innebär skärpningar av aktiebolagslagens regler om upprättande av kontrollbalansräkning i likvidationssituationer. De innehåller också att en styrelseledamot eller verkställande direktör som har försummat sin skyldighet att inge årsredovisningshandlingar till patent- och registreringsverket i vissa fall skall kunna bli personligen betalningsansvarig för förpliktelser som uppkommer för bolaget.

Under hösten 1990 tillsattes en kommitté som i samråd med motsvarande kommittéer i Finland och Norge skall se över aktiebolagslagen. Kommittén skall föreslå de lagändringar som erfordras med hänsyn till den pågående europeiska integrationen samt överväga frågor som rör aktiebolagets kapital och finansiella instrument, aktiebolagets organisation och aktieägarnas minoritetsskydd. Kommittén behandlar frågan om en anpassning av den svenska lagstiftningen på aktiebolagsrättens område till EGs regelverk med förtur och planerar att under våren 1992 lämna ett delbetänkande om detta. Kommittén har genom tilläggsdirektiv under hösten 1991 fått i uppgift att överväga om det finns skäl att modifiera förbudet för ett aktiebolag att förvärva egna aktier. Däremot skall kommittén enligt de direktiv som nu gäller för dess verksamhet inte syssla med frågan om s.k. ansvarsgenombrott.

I justitiedepartementet övervägs vidare ett förslag om vissa restriktioner när det gäller aktiebolags rätt att välja firma (riksskatteverkets rapport 1987:8).

Riksdagen antog redan år 1989 en lagstiftning om papperslös kontobaserad hantering av aktier och vissa skuldförbindelser. Under våren 1991 antog riksdagen vidare lagen (1991:195) om penningmarknadskonton, vilken ännu inte har trätt i kraft. Lagen möjliggör en papperslös kontobaserad hantering av vissa skuldförbindelser på framför allt penningmarknaden. Sedan de organisatoriska förutsättningar som låg till grund för lagen i viss mån ändrats kommer justitie- och finansdepartementen att på nytt överväga vilka lagstiftningsåtgärder m.m. som behövs för att möjliggöra en kontobaserad hantering av skuldförbindelser på penningmarknaden.

På handelsbolagsrättens område övervägs i justitiedepartementet gränsdragningen mellan handelsbolag och enkla bolag samt frågan om en ändrad definition av handelsbolaget så att en enskild person ges möjlighet att bilda och driva handelsbolag (se SOU 1989:34, prop. 1989/90:110 och departementspromemoria 1989-10-27 om enmanshandelsbolag).

En lagrådsremiss med förslag till en lag om stiftelser läggs fram under våren 1992. En proposition i ämnet kommer att avlämnas senare under året.

En kommitté (Ju 1991:07, dir. 1991:71) har nyligen tillkallats för att göra en allmän översyn av redovisningslagstiftningen. I uppdraget ingår att överväga om det finns anledning att ompröva sambandet mellan redovisning och beskattning. Kommittén skall också överväga bl.a. vilka principer som bör gälla för sådan kompletterande normgivning som sker genom rekommendationer av olika expertorgan på redovisningsområdet. Inom kort kommer kommittén också att få tilläggsdirektiv som innebär att kommittén skall utreda frågan om bokföringsnämndens ställning med inriktning på att avveckla nämnden.

4.8 Immaterialrätt

Ett par huvudpunkter:
- Svensk immaterialrätt anpassas till EGs regelverk.
- Förslag från genteknikberedningen läggs fram 1992.

Det blivande EES-avtalet mellan EFTA och EG innehåller bestämmelser om immaterialrätt. Till en början innebär avtalet att Sverige förpliktar sig att anta de rättsregler på detta område som är en följd av tillämpningen av artiklarna 30-36 i Rom-fördraget. Det gäller främst frågan om konsumtion av bl.a. patent där Sverige får övergå från s.k. nationell konsumtion till EEA-vid komsumtion. Vidare förpliktar sig Sverige att överta reglerna i de EG-direktiv som gäller skydd för kretsmönster i halvledare, varumärken och datorprogram. När det gäller avtalet om gemenskapspatent åtar sig Sverige att när detta trätt i kraft förhandla om deltagande i det. EFTA-länderna åtar sig vidare i EES-avtalet att inom viss tid ansluta sig till vissa centrala internationella överenskommelser på immaterialrättens område. Sverige har redan tillträtt alla dessa överenskommelser utom 1989 års Madrid-protokoll om internationell registrering av varumärken. Inom justitiedepartementet förbereds en departementspromemoria med förslag till de lagändringar som EES-avtalet kan föranleda. Promemorian kommer att remitteras inom kort.

EES-avtalet innebär att framtida EG-lagstiftning kan komma att bli gällande även för Sverige. Detta kommer att bli föremål för övervägande och förhandlingar från fall till fall. För närvarande pågår arbete i EG på olika lagstiftningsprojekt inom bl.a. upphovsrätten och mönsterrätten.

Upphovsrättsutredningen har under år 1990 avlämnat sitt slutbetänkande. I detta behandlas bl.a. frågor om inskränkningar i upphovsrätten och lämnas ett förslag om fotografirättens integration i upphovsrättslagen. Betänkandet har remissbehandlats och övervägs nu inom justitiedepartementet. Arbetet bedrivs i nordiskt samarbete.

Inom WIPO (World Intellectual Property Organization) pågår sedan flera år arbete på att harmonisera patentlagstiftningen i världen. Ett stort

antal frågor behandlas och arbetet syftar främst till att avskaffa skillnaderna i patentsystemen i Europa, USA och Japan. En inledande diplomatkonferens för att ta ställning till ett konventionsförslag i ämnet hölls sommaren 1991.

Det internationella arbetet rörande åtgärder för att komma till rätta med piratåtgärder med bl.a. upphovs- och varumärkesrättsligt skyddade produkter har också under år 1991 varit omfattande. Sverige har tagit aktiv del i de överläggningar i ämnet och om andra immaterialrättsliga frågor som under hösten 1991 har hållits inom ramen för GATT-förhandlingarna (Uruguayrundan).

Hösten 1989 tillsattes en utredning (Ju 1990:01, dir. 1989:62) med uppgift att undersöka behovet av att införa ett immaterialrättsligt skydd för enklare tekniska idéer (ett s.k. bruksmönsterskydd). Utredningen avslutade våren 1991 sitt arbete med att anmäla att den bedömde att det för närvarande inte fanns behov av ett bruksmönsterskydd i Sverige.

Inom justitiedepartementet övervägs möjligheterna att skapa effektivare och enhetliga sanktioner inom området för industriellt rättsskydd. En departementspromemoria i ämnet kommer att färdigställas under 1992.

Mikrobiologin, och särskilt gentekniken, har fått allt större betydelse inom så vitt skilda områden som livs- och läkemedelsproduktion, djuravel, växtförädling och miljövård. Samtidigt väcker teknikens tillämpning betänkligheter bl.a. från etisk synpunkt. För att få ett antal frågor med anknytning till gentekniken belysta tillsattes år 1990 en parlamentarisk beredning för frågor rörande användning av gentekniken (Ju 1990:03, dir. 1990:16). Översynen skall främst omfatta riskvärdering, etiska aspekter, kontrollåtgärder och övergripande immaterialrättsliga frågor. Beredningen skall enligt direktiven ha slutfört sitt arbete före utgången av mars 1992.

I mars 1991 antogs en reviderad text till den internationella växtförädlarrättskonventionen. Inom justitiedepartementet övervägs för närvarande vilka lagstiftningsåtgärder som en ratifikation av den nya texten kommer att kräva. Inom ramen för GATT-förhandlingarna har frågor om immaterialrättsligt skydd för biotekniska uppfinningar intagit en framträdande roll. Också i andra internationella organisationer i vilka Sverige är medlem diskuteras dessa spörsmål, bl.a. i arbetet på en blivande FN-konvention om biologisk mångfald. Nordiska ministerrådet har tillsatt en arbetsgrupp som bland sina uppgifter har att söka samordna de nordiska ländernas ståndpunkter inför de pågående internationella förhandlingarna.

Frågan om ett svenskt tillträde till 1989 års tilläggsprotokoll till 1891 års Madridöverenskommelse om internationell registrering av varumärken bereds för närvarande inom justitiedepartementet.

5 Brott och påföljder

5.1 Brottsutveckling och brottsbekämpning

Några huvudpunkter:
- Utvecklingen mot allt fler brott skall brytas.
- Ett brett spektrum av åtgärder krävs på såväl lång som kort sikt.
- Ökad satsning på brottsförebyggande åtgärder.
- All brottsbekämpning har stor betydelse.
- Åtgärder mot våldsbrott och narkotikabrott prioriteras särskilt.

Under lång tid har antalet polisanmälda brott ökat mycket kraftigt. Sedan år 1950 har antalet mer än femdubblats och uppgår nu till långt mer än en miljon brott varje år. Härtill kommer ett mycket stort antal brott som aldrig kommer till polisens kännedom. Även grovt våld anmäls endast i knappt ett av tre fall och egendomsbrott anmäls bara i drygt hälften av samtliga fall. Samtidigt har också andelen uppklarade brott minskat väsentligt.

Den omfattande brottsligheten innebär att många enskilda drabbas av olika former av skador och förmögenhetsförluster. Men även för dem som inte själva utsatts för brott skapar den ofta otrygghet och rädsla. Det är därför nu nödvändigt att bekämpa brottsligheten med kraft. Att bryta utvecklingen mot allt fler brott är en avgörande fråga för allas trygghet i samhället.

Samtidigt är det nödvändigt att inse att detta inte är någon lätt uppgift. För att lyckas kommer det att krävas ett brett spektrum av åtgärder på såväl kort som lång sikt.

Brottsutvecklingen beror inte endast på hur vi utformar de traditionella kriminalpolitiska åtgärderna inom rättsväsendets ram. Dessa består främst av ingripanden och reaktioner mot redan begångna brott. I en mening kan alla dessa åtgärder sägas vara ett uttryck för ett misslyckande i den grundläggande ambitionen att förebygga och förhindra brott. Den förebyggande effekten av ett straffsystem som är fast och konsekvent utformat och tillämpat skall visserligen inte undervärderas. Av avgörande betydelse för att motverka brottslighet är emellertid också att vi skapar möjligheter för samhället att utvecklas så att människor kan växa i mognad, ansvar och ömsesidigt hänsynstagande. Särskilt viktigt är detta när det gäller barn och ungdomar. Att stärka familjens ställning och ta tillvara skolans möjligheter som fostrare är viktigt i sig men också när det gäller att på sikt motverka brottslighet.

Men vi måste också prioritera direkt brottsförebyggande åtgärder. Även när det gäller detta område är det nödvändigt att ta tillvara enskilda människors engagemang och deltagande. Centrala direktiv kan aldrig ersätta insatser som bygger på kunskap och omsorg om den egna lokala

miljön. På många håll bedrivs det på den grunden ett värdefullt lokalt brottsförebyggande arbete. Statsmakterna har ett ansvar för att skapa goda förutsättningar för och ge ett aktivt stöd till det arbetet.

Men också insatser inom rättsväsendets ram är nödvändiga och viktiga i arbetet med att vända brottsutvecklingen. Vi måste, utan att ge avkall på kraven på rättssäkerhet och humanitet, vara beredda att med kraft och tydlighet hävda de normer för samlevnad i vårt samhälle som kommer till uttryck i strafflagstiftningen. En av statsmakternas mest grundläggande och viktiga uppgifter är att upprätthålla och främja respekten för andras liv och egendom. Regeringen kommer därför att tillmäta all brottsbekämpning stor betydelse.

Av särskild vikt är det med ökade insatser mot vålds- och narkotikabrottsligheten. Trygghet till liv och hälsa är av avgörande betydelse för varje civiliserat samhälle. Tendenser till ökat och grövre våld måste därför ses med särskilt allvar. Narkotikan leder inte bara till personliga och sociala tragedier för dem som fastnar i missbruk och deras familjer. Missbruket är också en viktig drivkraft för en omfattande brottslighet av annat slag.

Även annan brottslighet måste dock ses med stort allvar. Det gäller inte minst olika former av ekonomisk brottslighet. Dess omfattning inger oro och utgör ett hot mot spelreglerna för en fri konkurrens och fungerande marknadsekonomi. Många gånger drabbar den också oersättliga värden i vår gemensamma miljö och våra levnadsbetingelser i övrigt.

Viktiga insatser mot brottsligheten har under senare år blivit åsidosatta. Problemen har sin bakgrund i dels vissa brister i lagstiftningens utformning, dels att otillräckliga resurser ställts till rättsväsendets förfogande. Resurserna måste byggas ut så att myndigheterna inom rättsväsendet kan leva upp till de krav som lagstiftningen utgår från. Bristerna är särskilt tydliga inom polisväsendet. Antagningen till polishögskolan utökas därför. Även domstolarna och åklagarväsendet måste tillförsäkras tillräckliga resurser. En förnyelse av rättsväsendet måste dock ske successivt. Inte minst mot bakgrund av det allmänna samhällsekonomiska läget är det också nödvändigt att pröva olika vägar för en rationalisering och omprioritering av olika uppgifter inom rättsväsendets ram.

5.2 Brottsförebyggande arbete

Några huvudpunkter:
- Kunskaper om och erfarenheter av brottsförebyggande arbete skall utvecklas och spridas.
- Polisens arbete inriktas i ökad utsträckning på brottsförebyggande arbete.
- En arbetsgrupp inom regeringskansliet har till uppgift att främja det lokala brottsförebyggande arbetet.
- Uppdrag att kartlägga och föreslå åtgärder mot bilbrottsligheten har getts.

Den centrala kriminalpolitiska uppgiften är att förebygga brott. Brottslighetens omfattning och former sammanhänger emellertid mindre med de omedelbara kriminalpolitiska åtgärderna än med samhällsutvecklingen i stort. Familj, skola, arbete, boende och andra sociala förhållanden är av stor betydelse för brottsutvecklingen liksom olika former av drogmissbruk. Av särskild betydelse är familjen. Familjens roll för barns och ungas utveckling till mogna och ansvarstagande samhällsmedborgare kan aldrig ersättas. En politik som bygger på stöd till och förtroende för de enskilda familjernas förmåga att ta ansvar för och utveckla sina egna förutsättningar är därför nödvändig även när det gäller att motverka brottslighet och andra former av sociala problem.

Vid sidan av samhällspolitiska insatser med ett mer allmänt syfte är det emellertid också nödvändigt att vi utvecklar och stöder insatser som har ett mer omedelbart brottsförebyggande syfte. Det är dock viktigt att vi inser att även sådana insatser kan sträcka sig över olika områden. De kräver därför ofta en nära samverkan mellan enskilda och olika myndigheter och organisationer.

Ett framgångsrikt brottsförebyggande arbete förutsätter att kunskaper och erfarenheter på området utvecklas och sprids. Brottsförebyggande rådet (BRÅ) har för närvarande viktiga uppgifter i det sammanhanget. Rådet tillfördes ökade resurser till följd av 1990 års forskningsproposition (prop. 1989/90:90). Inom rådet bedrivs ett omfattande forsknings- och utvecklingsarbete. BRÅ är också en kunskapsbank bl.a. när det gäller internationella frågor. BRÅ utnyttjas vidare när det gäller att följa upp och utvärdera olika lagstiftningsåtgärder.

Också andra centrala myndigheter utför viktiga uppgifter på detta område av det brottsförebyggande arbetet. Dit hör kriminalvårdsstyrelsen och rikspolisstyrelsen. Utanför rättsväsendets område kan nämnas socialstyrelsen. Minst lika betydelsefullt är det arbete med att förebygga brott som bedrivs på det lokala planet av olika frivilliga organisationer och berörda myndigheter.

En central roll i det sammanhanget har de lokala polismyndigheterna. Inom polisen har det sedan lång tid bedrivits ett omfattande brotts-

förebyggande arbete. Sedan hösten 1990 gäller, enligt vad riksdagen beslutat, att polisens arbete i ökad utsträckning skall inriktas på brottsförebyggande och brottsförhindrande åtgärder (se prop. 1989/90:150, 1990/91:JuU, rskr.1, prop. 1990/91:100 bil. 15, JuU23, rskr. 219). Detta kommer jag att beröra ytterligare under avsnitt 5.9.

En särskild form av brottslighet som under senare år tilldragit sig stor uppmärksamhet är skadegörelse i form av s.k. klotter. Bl.a. har denna fråga uppmärksammats i ett lagstiftningsärende om förverkande vid skadegörelse (prop. 1987/88:143, 1988/89:JuU13, rskr. 145). Som jag tidigare redovisat har den av justitieutskottet i det sammanhanget uppmärksammade frågan om kroppsvisitation för att söka efter klotterutrustning tagits upp i en nyligen remissbehandlad departementspromemoria. Utskottet tog emellertid också upp frågan om andra åtgärder i syfte att förebygga klotter. Utvecklingen av sådana åtgärder har under hösten tagits upp i en särskild hearing som jag kallat till. Vid hearingen deltog företrädare för berörda myndigheter och organisationer. Allmänt sett förefaller problemen ha minskat något under senare år även om vissa deltagare ansåg att det nu finns tecken på att problemen kunde öka. Från många håll redovisades olika ambitiösa förebyggande åtgärder som vidtagits av såväl myndigheter som företag och andra som varit särskilt utsatta för klotter. Med hänsyn till vad som framkom vid hearingen anser jag för egen del att det på just detta område för närvarande inte finns anledning till ytterligare särskilda åtgärder från regeringens sida.

Däremot är det angeläget att allmänt söka främja och utveckla det brottsförebyggande arbetet i samhället. Genom ett särskilt regeringsbeslut har en arbetsgrupp som har detta syfte tillkallats. Gruppen leds av statssekreteraren i justitiedepartementet och består vidare av företrädare för statsrådsberedningen, justitie-, social- och civildepartementen, BRÅ, rikspolisstyrelsen (RPS) och socialstyrelsen.

Uppgifterna för arbetsgruppen är att

- genom ett antal samordande åtgärder inspirera det lokala brottsförebyggande arbetet och främja utvecklingen av passande metoder för den utvecklingen,
- inventera och skapa överblick över skilda centralt initierade insatser som har brottsförebyggande betydelse,
- studera och presentera remissvaren på våldskommissionens betänkande (SOU 1990:92) Våld och brottsoffer,
- överväga om och hur man i Sverige kan tillgodogöra sig erfarenheter från andra länder som framgångsrikt arbetar med lokal brottsförebyggande verksamhet,
- lämna en preliminär utvärdering av de lokala pilotprojekt som bedrivs under medverkan av BRÅ och RPS.

På fem orter - Stockholm, Malmö, Linköping, Karlskoga och Östersund - stödjer sålunda BRÅ och RPS i projektform bildandet av lokala brottsförebyggande organ. BRÅ tillhandahåller utbildning främst om hur man på orterna skall kartlägga problem och resurser, med vilka metoder man kan angripa problemen samt hur man utvärderar effekten av sina insatser och eventuellt korrigerar metoderna. Syftet med dessa s.k.

pilotprojekt är att erfarenheterna sedan skall kunna användas i resten av landet.

BRÅ har vidare fått i uppdrag att efter samråd med RPS kartlägga och analysera bilbrottsligheten och föreslå förebyggande åtgärder mot den. Resultatet skall redovisas för regeringen före utgången av april 1992. Därvid skall förslag lämnas på hur resultatet av arbetet skall kunna tillgodogöras hela landet.

5.3 Våldskommissionen

- Våldskommissionens förslag kommer att behandlas i de olika sammanhang där frågorna hör hemma.

Våldskommissionen hade främst i uppdrag att samordna och intensifiera arbetet mot våldsbrotten och förbättra stödet åt brottsoffren. En huvuduppgift för kommissionen var att fånga upp och stötta det breda engagemanget mot våldet och för brottsoffren. En viktig uppgift var att sprida kännedom om och stimulera lokala initiativ och uppslag.

Inom ramen för sitt uppdrag deltog våldskommissionen i olika konferenser och andra sammankomster där kommissionens arbete kunde presenteras. Kommissionen tog också själv initiativ till möten på olika platser i landet. Vid mötena har bl.a. kommissionen presenterat sitt arbete. Vidare har kommissionen deltagit i olika ungdomsaktiviteter. Företrädare för myndigheter och organisationer och föreningar som kommissionen har sammanträffat med har presenterat sin verksamhet i frågor om våld och brottsoffer. Kommissionen har också sammanträffat med olika försäkringsbolags brottsförebyggande enheter.

I sitt slutbetänkande (SOU 1990:92) Våld och brottsoffer presenterar våldskommissionen ett stort antal förslag och överväganden. Till betänkandet är också fogat promemorior om alkohol och gatuvåld samt om ungdomar och brott. Kommissionens förslag och överväganden spänner över flera samhällsområden och angår även frågor som handläggs inom andra departement än justitiedepartementet. Jag har i sådana frågor samrått med andra berörda statsråd.

Förslagen och övervägandena tar sikte på några huvudområden som på olika sätt berör barn och ungdomar, frågor om lokalt brottsförebyggande verksamhet och vissa särskilt brottsförebyggande åtgärder. Kommissionen har vidare tagit upp frågor som gäller påföljder, stöd till brottsofferjourer samt ett par ytterligare frågor.

Betänkandet och remissbehandlingen har gett underlag för vissa bedömningar och ställningstaganden. Jag avser att nu redovisa behandlingen av frågorna. När det gäller brottsofferfrågor vill jag dock hänvisa till avsnitt 5.7.

Kommissionen har föreslagit att 6 kap. 2 § föräldrabalken skall ändras så att det klarare framgår att det är föräldrarnas ansvar att skydda och stödja sina barn. Ändringsförslaget syftar inte till någon ändring i sak. Sådana ändringar kan enligt min mening generellt sägas vara av mindre värde. Frågan har emellertid sakligt samband med ett annat lagstiftningsärende inom justitiedepartementet och statsrådet Laurén avser att i det sammanhanget ta ställning till om det finns skäl för en ändring i enlighet med förslaget.

Kommissionen har vidare uttalat sig för införande av en sådan utvidgning av vårdnadshavares skadeståndsansvar som en arbetsgrupp inom BRÅ har föreslagit. Detta förslag har remissbehandlats och är nu föremål för beredning inom justitiedepartementet. Statsrådet Laurén avser att ta ställning till denna fråga senare.

Kommissionen har vidare föreslagit att polislagen kompletteras med en bestämmelse som ger polisen befogenhet att lämna information till vårdnadshavare om deras barn vistas i olämpliga miljöer samt att vårdnadshavare alltid skall underrättas av domstolen när brottmålsförhandling rörande en omyndig skall äga rum. Bägge de berörda frågorna är av det slaget att de ryms inom ramen för direktiven till ungdomsbrottskommittén (dir. 1990:53, Ju 1990:07). Det kan därför finnas anledning att återkomma till dem i samband med beredningen av kommitténs kommande betänkande.

Kommissionen har vidare tagit upp frågan om de särskilda ungdomshemmen som tidigare benämndes § 12-hem och föreslagit att det skall inrättas ett centralt hem med hela landet som upptagningsområde. Denna fråga övervägs av den tillsatta utredningen (S 1991:09) om institutioner inom ungdomsvården och missbrukarvården (dir. 1991:55). Chefen för socialdepartement kommer därför att återkomma till denna fråga. Kommissionen föreslår vidare att intagning i ett sådant hem skall beslutas av allmän domstol. I denna fråga ankommer det på den tidigare nämnda ungdomsbrottskommittén att lämna förslag. Jag återkommer därför till denna fråga.

Socialtjänsten bör enligt våldskommissionen inrätta ett barnombud. Frågan bereds i regeringskansliet inom ramen för betänkandet (SOU 1991:70) Ombudsman för barn och ungdomar. Betänkandet remissbehandlas för närvarande och chefen för socialdepartementet återkommer därför till denna fråga.

Lokalt brottsförebyggande arbete m.m.

Kommissionens förslag om lokala brottsförebyggande organ under polisens ledning ligger väl i linje med de tankegångar som allmänt uppfattas som mest givande för att förebygga brott. Som jag tidigare nämnt pågår ett antal projekt på lokal nivå i syfte att kartlägga och utvärdera effekter av lokala brottsförebyggande insatser i syfte att senare allmänt sprida kunskap om fruktbara tillvägagångssätt. Arbetet med

projekten följs av regeringen genom den särskilda arbetsgruppen för brottsförebyggande åtgärder. Frågan är således redan föremål för överväganden. Efter en första utvärdering av dessa projekt avser jag att närmare överväga på vilket sätt resultatet från projekten kan tillgodogöras hela landet.

I samband med remissbehandlingen av kommissionens betänkande ombads remissinstanserna också att redovisa exempel på lokalt brottsförebyggande arbete. De inkomna redovisningarna har genom den nyss nämnda arbetsgruppen sammanställts i en departementspromemoria som kommer att spridas till olika kommuner, myndigheter och organisationer som arbetar med dessa frågor.

Alkohol och gatuvåld

I syfte att förebygga brott i anslutning till lokaler som serverar alkohol föreslår kommissionen att den som har ett tillstånd enligt lagen (1977:293) om handel med drycker skall svara för att ordning råder i och utanför serveringslokalen. Denna fråga övervägs i samband med ett förslag till en ny ordningslag som jag planerar föreslå regeringen att förelägga riksdagen under innevarande riksmöte.

Kommissionen föreslår att det av straffbestämmelsen i 16 kap. 16 § brottsbalken om förargelseväckande beteende tydligare skall framgå att störande yttringar till följd av alkoholförtäring i form av skrän eller antastande av okända faller inom brottsbeskrivningen. Denna fråga kräver enligt min mening ytterligare övervägande vilka jag räknar med kan ske inom ramen för en departementspromemoria om regleringen av ringa narkotikabrott som bör kunna remitteras inom en nära framtid.

Straff- och processrättsliga frågor

Kommissionen har föreslagit ändringar i brottsbalken när det gäller övergrepp i rättssak och påföljd för misshandel. Dessa frågor avser jag att återkomma till i samband med ett förslag om vissa straffskalor.

Vidare har kommissionen förespråkat längre fängelsestraff vid återfall i grov våldsbrottslighet. Kommissionen har också - inom ramen för villkorlig frigivning - förordat ett system med successiv frigivning från anstalt. - Dessa frågor kommer att beredas vidare inom en planerad utredning som bl.a. kommer att få till uppgift att överväga hur regleringen vid återfall i brott skall utformas. Jag får därför anledning att senare återkomma till denna fråga.

Invandrares kriminalitet m.m.

Kommissionen anser det angeläget med förbättrad statistik om invandrares kriminalitet och forskning om orsakerna till invandrares kriminalitet. - BRÅ bedriver i samarbete med Centrum för invandrarforskning ett projekt om invandrares kriminalitet. Projektet skall avslutas år 1995 och resultatet av detta bör avvaktas innan ytterligare åtgärder vidtas.

När det gäller kommissionens förslag om en översyn av utlänningslagen och möjligheten att upphäva svenskt medborgarskap som erhållits på falska uppgifter har dessa frågor redan tagits upp av riksdagen genom 1990/91: SfU14, rskr. 336 och 1990/91:SfU3, rskr. 25

5.4 Strafflagstiftningen

Några huvudpunkter:
- Höga krav skall ställas på strafflagstiftningens klarhet, tydlighet och konsekvens.
- Skärpt lagstiftning mot tvätt av svarta pengar.
- Förslag om strängare regler för ringa narkotikabrott.
- Snabb utredning om strängare regler för grova rattfylleribrott.
- Förslag läggs fram om åtgärder mot den ekonomiska brottsligheten.

Straffbestämmelserna och deras utformning är frågor som är av grundläggande betydelse för varje rättsstat. Hänsynen till de enskildas rättssäkerhet gör att det måste ställas höga krav på klarhet, tydlighet och konsekvens. Det är också viktigt att undvika överkriminalisering. Endast förfaranden som innefattar klara kränkningar av viktiga enskilda eller allmänna intressen bör omfattas av kriminalisering. Det är när det bestäms vad som skall vara straffbart och hur stränga straff som skall kunna följa på olika brott som de grundläggande kriminalpolitiska prioriteringarna görs. Det är en viktig uppgift att kontinuerligt arbeta för att anpassa strafflagstiftningen till nutida värderingar i dessa avseenden.

Kampen mot narkotikabrottsligheten är en av de mest angelägna kriminalpolitiska uppgifterna. Vid en av FN anordnad diplomatkonferens i Wien antogs i december 1988 en ny konvention mot illegal narkotikahantering. Konventionen innehåller viktiga bestämmelser om bl.a. straff för befattning med tillgångar som härrör från narkotikahandel, s.k. tvättning av svarta pengar, och om internationellt samarbete när det gäller förverkande av vinning av narkotikabrott.

Sedan riksdagen beslutat om ny lagstiftning (prop. 1990/91:127, JuU32, rskr. 323) som trädde i kraft den 1 juli 1991 har Sverige ratificerat konventionen. Den ändrade lagstiftningen innebär bl.a. att häleribestämmelserna i brottsbalken kompletterats på ett sådant sätt att de också omfattar olika former av befattning med tillgångar som härrör från brottslig verksamhet. De nya bestämmelserna är inte begränsade till vinning av narkotikabrott utan gäller alla former av brottslig verksamhet.

Inom Europarådet har en konvention utarbetats som bl.a. gäller förverkande av vinning av brott. Frågan om lagändring med anledning av konventionen bereds för närvarande.

Det är viktigt att vi har effektiva bestämmelser som riktar sig mot narkotikahandelns profitörer och finansiärer. Det är också nödvändigt att vi genom strafflagstiftningen tydligt markerar att användning av narkotika inte accepteras i vårt samhälle. För närvarande gäller vid ringa narkotikabrott en särskild lägre straffskala för brott som endast består av eget bruk av narkotika. Bl.a. mot den bakgrunden har regeringen i regeringsförklaringen utlovat förslag om att straffskalan för ringa narkotikabrott skall skärpas. Syftet med en sådan ändring är att förbättra möjligheterna att stoppa missbruket på ett tidigt stadium och att nå missbrukare med behandlingsinsatser. Jag räknar med att inom kort kunna remittera en departementspromemoria där de frågor som jag nu berört kommer att tas upp.

Personer som har särskilda svårigheter att värja sig bör ha ett speciellt starkt straffrättsligt skydd. Detta har kommit till uttryck bl.a. i reglerna om sexualbrott som såsom ett grundläggande syfte har att skydda barn och ungdomar mot att bli utnyttjade i sexuella sammanhang. Behovet av skydd gör sig naturligtvis särskilt gällande beträffande mindre barn. I en proposition som under hösten 1991 överlämnats till riksdagen (prop. 1991/92:35) har regeringen föreslagit olika ändringar av bestämmelserna om sexualbrott som syftar till att ytterligare markera det allvar med vilket man måste se på sexuella övergrepp mot barn. Propositionen behandlas för närvarande i riksdagen.

En liknande problematik finns när det gäller olika former av brott som har sin bakgrund i rasistiska motiv. Även här finns det ett särskilt behov av att markera samhällets avståndstagande. Problem som rör denna typ av brottslighet har behandlas i delbetänkandet Organiserad rasism (SOU 1991:75) som lämnats av utredningen för åtgärder mot etnisk diskriminering. Betänkandet är nu föremål för remissbehandling.

Genom lagstiftning som trädde i kraft den 1 juli 1990 ändrades bestämmelserna om trafiknykterhetsbrott. Bl.a. sänktes straffbarhetsgränsen från 0,5 till 0,2 promille. I samband med lagändringarna uttalade sig regering och riksdag för ändrade principer för påföljdsval vid grovt rattfylleri. Lagändringarna har bl.a. fått till följd att andelen fängelsedomar minskat samtidigt som antalet villkorliga domar ökat kraftigt. I den delen har reformen mött en kraftig kritik. Bl.a. mot bakgrund härav har regeringen i dag beslutat att tillkalla en parlamentariskt sammansatt utredning med uppgift att snabbt se över reglerna om grovt rattfylleri med inriktning på en sänkt promillegräns och skärpta straff samt en ökad enhetlighet i tillämpningen.

Den vanligaste formen av brott i vårt samhälle är egendomsbrott och då särskilt stöldbrott. En förutsättning för en stor del av stöldbrottsligheten är att det går att omsätta stöldgodset. Den som köper eller tar befattning med stöldgods gör sig skyldig till häleri. Ett problem med häleribrottsligheten har emellertid varit att det många gånger varit svårt att bevisa brott eftersom egendomen inte kunnat bindas vid ett visst förbrott. Mot den bakgrunden infördes det år 1980 en kriminalisering av den som vid utövning av näringsverksamhet eller som ett led i en verksamhet som bedrivs vanemässigt eller annars i större omfattning

förvärvar eller mottar något som skäligen kan antas vara frånhänt annan genom brott. För dessa fall eftergavs med andra ord kravet på styrkt förbrott. Samtidigt som häleribestämmelserna utvidgades för olika former av tvättning av svarta pengar slopades kravet på styrkt förbrott beträffande alla former av förvärv och mottagande av misstänkt stöldgods. En samtidig ändring i stöldgodslagen (1974:1065) innebär att den som förvärvat eller mottagit sådant gods inte får behålla egendomen.

Utvecklingen av vårt samhälle har medfört ökande problem med s.k. ekonomisk brottslighet. Denna kriminalitet rör ofta stora ekonomiska värden och motverkar en sådan fri och lika konkurrens som är en förutsättning för en sund marknadsekonomisk utveckling. Det råder en stor politisk enighet om vikten av att motverka den ekonomiska brottsligheten även om uppfattningarna skiftat om hur detta lämpligen bör ske. Trots de betydande satsningar som gjorts mot den ekonomiska brottsligheten är det emellertid uppenbart att dessa inte förmått att motsvara de förväntningar som ställts på dem. Mot den bakgrunden har RPS och RÅ fått i uppdrag att i samråd kartlägga problemen och föreslå åtgärder på kort och lång sikt. Jag räknar med att kartläggningen och förslagen till åtgärder kommer att överlämnas till regeringen inom kort.

Narkotikabrottsligheten och trafiknykterhetsbrotten hör till de dominerande kriminalpolitiska problemen. Trots detta finns straffbestämmelserna på dessa områden inte i brottsbalken utan i den s.k. specialstraffrättsliga lagstiftningen. Över huvud taget har samhällsutvecklingen medfört att specialstraffrätten fått allt större praktisk betydelse i förhållande till brottsbalken. Liksom narkotika- och trafiknykterhetsbrottsligheten är även t.ex. miljöbrotten och den moderna ekonomiska kriminaliteten till stor del nya fenomen som regleras utanför den centrala strafflagen.

Mot bakgrund av specialstraffrättens växande betydelse finns det anledning att från generella utgångspunkter överväga både förhållandet mellan brottsbalken och specialstraffrätten och grunderna och principerna för utformningen av den specialstraffrättsliga lagstiftningen. Systematiska skäl talar för att sådana brott som har högt straffvärde eller som är vanligt förekommande skall vara samlade i brottsbalken. En sådan ordning skulle också bl.a. vara ägnad att göra relationen mellan straffbestämmelserna och mellan de olika brottens straffvärden tydligare vilket i sin tur skulle kunna erbjuda fördelar både från lagteknisk synpunkt och för rättstillämpningen. På vissa områden kan det dock finnas mera praktiskt betingade motskäl som givetvis också måste beaktas. Även i sådana fall bör det emellertid i många fall övervägas om det inte är möjligt att uppnå en bättre systematik.

Problem av de slag som jag nu berört är på intet sätt unika för Sverige. Tvärtom torde de utgöra en väsentlig orsak till att det i flera länder, bl.a. Finland och Norge, pågår omfattande strafflagprojekt. För svenskt vidkommande finns knappt behov att påbörja arbete med en total strafflagsreform. Det får emellertid anses angeläget att de problem som jag nu har antytt beaktas inom ramen för både det fortlöpande reformarbetet och den mera långsiktiga planeringen.

Viktiga frågor som rör både brottsbalken och specialstraffrätten har

behandlats i fängelsestraffkommitténs slutbetänkande (SOU 1988:7) Frihet från ansvar. Kommittén har i betänkandet föreslagit att ett uttryckligt förbud mot analogisk tillämpning av straffbud skall ställas upp samt att tillämpningen av brottsbalkens medverkansregler inom specialstraffrätten skall regleras i lag. När det gäller de allmänna reglerna om ansvarsfrihet föreslår kommittén att särskilda bestämmelser om samtycke och rättsvillfarelse skall tas in i lagstiftningen samt att tillämpningsområdet för bestämmelsen om nöd skall utvidgas. Förslagen har remissbehandlats och bereds för närvarande inom justitiedepartementet.

En fråga som har ett nära samband med de frågor som behandlas i betänkandet är möjligheterna att i vanliga brottmål beakta yttrandefrihetsrättsliga intressen. En tanke som här förts fram är att efter mönster från tryckfrihetsförordningen och den nya yttrandefrihetsgrundlagen införa en särskild s.k. parallellinstruktion enligt vilken dessa intressen skall beaktas även i vanliga brottmål. Frågan har som redan nämnts (avsnitt 3.1) behandlats i en nyligen remitterad departementspromemoria (Ds 1991:78) Parallellinstruktion. Sedan remissbehandlingen är avslutad är det min avsikt att ta ställning i den frågan i samband med att jag tar upp förslagen i betänkandet till behandling.

5.5 Påföljdssystemet

Några huvudpunkter:
- Ordningen med obligatorisk halvtidsfrigivning avskaffas.
- Samhällstjänst införs i hela landet.
- En utredning tillsätts om påföljdssystemets uppbyggnad med uppgifter bl.a. att utveckla alternativa påföljder.

Debatten om det straffrättsliga påföljdssystemet har under senare år dominerats av en fråga - den villkorliga frigivningen. År 1983 ändrades reglerna om villkorlig frigivning på så sätt att obligatorisk halvtidsfrigivning infördes för den stora majoriteten av de intagna som omfattas av reglerna. Redan i samband med att reformen genomfördes restes från många håll kritiska röster mot reformen. Bl.a. framfördes farhågor för att den stora skillnaden mellan utmätt straff och faktisk anstaltstid skulle vara svårbegriplig för allmänheten och därmed rubba förtroendet för rättsväsendet. Farhågorna har besannats och det finns nu en bred politisk enighet om att systemet bör avskaffas.

Frågan om den framtida utformningen av den villkorliga frigivningen har behandlats i fängelsestraffkommitténs huvudbetänkande (SOU 1986:13-15) Påföljd för brott. Kommittén föreslog där en övergång till obligatorisk frigivning efter två tredjedelar av avtjänad strafftid. Förslaget kombinerades med förslag om sänkta straffskalor i syfte att motverka att

de ändrade reglerna skulle leda till generellt längre anstaltstider för de dömda.

Enligt min mening är kommitténs förslag inte ägnade att läggas till grund för en långsiktig och varaktig lösning av den villkorliga frigivningen. De föreslagna straffskaleändringarna har mött en betydande kritik under remissförfarandet och är uppbyggda på ett sådant sätt att jag bedömer att ett genomförande av förslagen skulle medföra en betydande risk för en oenhetlig och inkonsekvent tillämpning. Härtill kommer att det finns starka skäl som talar för att ett system med villkorlig frigivning, såsom är fallet i nästan alla andra länder, bör innehålla fakultativa moment som gör det möjligt att ta hänsyn till olika faktorer, som exempelvis skötsamhet under anstaltsvistelsen, vid bestämmande av frigivningstidpunkten. Kommitténs förslag ger inte underlag för en bedömning av hur ett sådant system lämpligen bör utformas. Jag vill här tillägga att jag för egen del kan ha förståelse för dem som hävdar att man långsiktigt bör sträva efter att avskaffa den villkorliga frigivningen så att den utdömda strafftiden i princip alltid skall avtjänas i sin helhet.

Mot denna bakgrund är det min avsikt att inom kort föreslå regeringen att en utredning skall tillkallas som bl.a. skall ha till uppgift att ta fram underlag för och lämna förslag till hur frågan om den villkorliga frigivningen bör lösas på sikt.

Det är emellertid samtidigt min bestämda uppfattning att det inte är möjligt att bibehålla de nuvarande reglerna i avvaktan på utredningens förslag och beredningen av dessa. Det är därför min avsikt att redan under våren 1992 lägga fram förslag som i princip innebär en återgång till den reglering som gällde innan halvtidsreformen genomfördes år 1983. Reglerna var då fakultativa och för de flesta intagna var riktpunkten för villkorlig frigivning att frigivning inte medgavs innan två tredjedelar av den utmätta strafftiden hade avtjänats i anstalt.

Regeringen har i regeringsförklaringen utlovat att alternativa påföljder såsom samhällstjänst och kontraktsvård skall utvecklas ytterligare. När det gäller samhällstjänst räknar jag med att inom kort kunna lämna förslag att den nuvarande lokalt begränsade försöksverksamheten skall utvidgas till att omfatta hela landet. Frågan om hur samhällstjänsten på sikt bör utformas och avgränsas och inpassas i brottsbalkens påföljdssystem bör emellertid bli föremål för ytterligare överväganden. Den uppgiften bör ankomma på den utredning som jag nyss nämnt i samband med den villkorliga frigivningen. Utredningen bör också få till uppgift att lämna förslag till hur kontraktsvården och andra alternativa påföljder lämpligen kan utvecklas. Det finns här en rad olika tänkbara alternativ som förtjänar att övervägas närmare. Ett, som bl.a. diskuterats i BRÅ-rapporten (1977:7) Nytt straffsystem, är någon form av intensivövervakning. Den tekniska utvecklingen har här inneburit att möjligheter för ett genomförande av en sådan öppnats som inte var aktuella när frågan diskuterats tidigare.

Allmänt sett är jag av den uppfattningen att det är en fördel om det finns ett rikt urval av alternativ inom ramen för det straffrättsliga sanktionssystemet så att påföljdens innehåll kan anpassas efter förhållan-

dena i de särskilda fallen. Samtidigt är det angeläget att påföljdssystemet är klart och överskådligt uppbyggt. En tanke värd att pröva i det sammanhanget är att begränsa påföljderna till böter, fängelse och villkorligt fängelse. Ett sådant system skulle i så fall förutsätta att de inte frihetsberövande påföljdsalternativen, utom böter, inordnades under påföljden villkorligt fängelse.

Vid årsskiftet träder ny lagstiftning i kraft på två viktiga områden av det straffrättsliga påföljdssystemet. Det gäller bötesstraffet och behandlingen av psykiskt störda lagöverträdare.

När det gäller bötesstraffet är det fråga om en allmän uppstramning av påföljden och en förändrad gränsdragning mellan penningböter och dagsböter. Maximum för penningböter höjs från 1 000 kr till 2 000 kr. Samtidigt höjs lägsta antalet dagsböter från en till 30 och det lägsta dagsbotsbeloppet från 10 kr till 30 kr. Det blir vidare möjligt att bestämma straffet till penningböter även om endast böter är föreskrivet i straffskalan. Förutsättningen är att brottet bör föranleda ett lägre straff än 30 dagsböter.

Frågan om behandlingen av psykiskt störda lagöverträdare har länge varit föremål för debatt. Stark kritik har riktats mot hur det nuvarande systemet har fungerat i praktiken. Den ändrade ordning som träder i kraft vid årsskiftet bör i vissa hänseenden kunna bidra till en bättre ordning. Principerna för reformen har emellertid varit föremål för kritik samtidigt som farhågor uttryckts för att det nya systemet inte kommer att motsvara de förväntningar som ligger bakom lagstiftningen. Jag kommer därför att noga följa utvecklingen på området och vid behov ta de initiativ som den kan ge anledning till.

Slutligen vill jag nämna att riksdagen nyligen beslutat om en ny lag om särskild personutredning i brottmål (prop. 1991/92:2, JuU4, rskr. 24). Den nya lagen, som kommer att träda i kraft den 1 juli 1992, syftar till att åstadkomma ett mer flexibelt förfarande för att inhämta personutredning i brottmål. De nuvarande personundersökningarna ersätts med yttranden från frivårdsmyndigheten. Avsikten är att yttrandena på ett bättre sätt än de nuvarande undersökningarna skall kunna anpassas efter behoven i varje särskilt fall. Inte minst när det gäller rattfyllerimål bör den nya ordningen kunna bidra till att det skapas bättre förutsättningar för en praxis som är anpassad till de principer för påföljdsvalet som lagstiftaren ställt sig bakom.

5.6 De unga lagöverträdarna

- Ungdomsbrottskommittén fortsätter arbetet med sin översyn av ingripanden mot unga lagöverträdare i vilken bl.a. samordningen mellan socialtjänsten och rättsväsendet är en huvudfråga.

I dagens samhälle är det en självklarhet att det allmänna, vid sidan av det ansvar som åvilar föräldrar och familjer i övrigt, aktivt bör verka för att barn och ungdomar växer upp under trygga och goda förhållanden. Sålunda bör socialtjänsten, skolan och andra berörda myndigheter i samarbete med hemmen sörja för att de unga som riskerar att utvecklas ogynnsamt får det stöd som de behöver. Barn och unga som har gjort sig skyldiga till brott tillhör ofta den grupp som har ett särskilt behov av stöd och hjälp. Samtidigt är det viktigt att även gentemot unga upprätthålla och hävda de grundläggande värden som skyddas genom straffrättsliga regler. Det allmänna har således en dubbel uppgift när det gäller de unga lagöverträdarna. När det gäller unga lagöverträdare finns det ett särskilt behov av samordning mellan socialtjänsten och de olika myndigheterna inom rättsväsendet.

Den 1 januari 1982 trädde socialtjänstlagen (1980:620) i kraft. Huvudprincipen i socialtjänstlagen är att socialtjänstens insatser skall vara frivilliga. Detta gäller också vården av barn och unga. Genom lagen (1980:621) med särskilda bestämmelser om vård av unga, LVU, som den 1 juli 1990 ersattes med en ny lag (1990:52) med samma namn, har emellertid undantag från frivillighetsprincipen gjorts under vissa förutsättningar.

Även om det alltså också efter socialtjänstreformen finns utrymme för tvångsingripanden mot unga som har begått brott, är det uppenbart att reformen har inneburit en viktig förskjutning av den avvägning mellan det allmännas och den enskildes intressen som regleringen i barnavårdslagen utgick ifrån. De ändringar av den socialrättsliga vårdlagstiftningen som därefter skett, bl.a. införandet av det s.k. öppenvårdstvånget år 1985 och de möjligheter att ingripa tidigare i de s.k. beteendefallen som infördes år 1990, rubbar inte de grundläggande principer som lades fast genom socialtjänstreformen.

Genom lagstiftning som trädde i kraft den 1 juli 1988 (prop. 1987/88:135, JuU36, rskr. 403, SFS 1988:820 ff.) förbättrades möjligheterna till ett snabbt och effektivt ingripande mot de unga lagöverträdarna. Samtidigt tog regeringen genom en särskild förordning initiativ till en försöksverksamhet med enklare och smidigare samarbetsformer mellan myndigheterna i ärenden som rör unga lagöverträdare (SFS 1988:217). Den nya lagstiftningen och försöksverksamheten har på regeringens uppdrag utvärderats av BRÅ.

Även efter dessa ändringar har det emellertid varit uppenbart att det

finns behov av en bred och förutsättningslös genomgång av hur reaktionssystemet bör vara utformat i fråga om brott av unga. Det är en uppgift som nu ankommer på ungdomsbrottskommittén (Ju 1990:07, dir. 1990:53). Kommittén har i uppdrag att genomföra en samlad utvärdering av socialtjänstreformens betydelse för behandlingen av unga lagöverträdare och att i samband med detta också förutsättningslöst överväga i vilka former och på vilket sätt det allmänna bör ingripa när unga begår brott. Huvuduppgiften skall vara att undersöka om den nuvarande fördelningen av uppgifter mellan socialtjänsten och rättsväsendet är väl avvägd när det gäller unga lagöverträdare och om samordningen mellan myndigheter kan förbättras.

Kommittén kommer i det sammanhanget bl.a. att inventera olika tänkbara för ungdomar anpassade reaktioner och bedöma i vad mån dessa kan antas vara lämpliga i syfte att motverka fortsatt brottslighet. Bland de reaktioner som diskuterats i detta sammanhang kan bl.a. nämnas s.k. veckoslutsfängelse, medling och förbud att vid vissa tidpunkter vistas på vissa platser.

Kommittén kommer också att ta upp frågan om särskilda regler bör gälla för handläggningen av ungdomsbrottmål. Diskussionen har här bl.a. gällt behovet och lämpligheten av någon form av särskilda jour- eller ungdomsdomstolar.

Andra frågor som kommittén kommer att behandla är bl.a. frågan om behovet av särskilda regler för akuta omhändertaganden av unga och allmän domstols befattning med den form av frihetsberövanden som i dag sker med stöd av socialtjänstlagstiftningen.

5.7 Brottsoffren

Några huvudpunkter:
- Brottsoffrens ställning skall stärkas.
- Brottsofferfrågorna bereds inom en arbetsgrupp i justitiedepartementet.
- Reglerna om rättsligt bistånd vid brott som begåtts utomlands ses över.
- En försöksverksamhet med livvakt för hotade kvinnor förbereds.

Uppföljningen av 1988 års särskilda program för att stärka brottsoffrens ställning har fortsatt under år 1991 (jfr prop. 1988/89:100 bil. 4 s. 32 f, prop. 1989/90:100 bil. 4 s. 36 f och prop. 1990/91:100 bil. 4 s. 35 f). Brottsofferfrågorna kommer att beredas vidare i en nyligen tillsatt arbetsgrupp i departementet.

När det gäller *möjligheterna till rättsligt bistånd* för dem som utsatts för brott utvidgades från den 1 januari 1991 möjligheterna att få *målsägandebiträde*. Ändringarna innebär att rätt till målsägandebiträde

i princip alltid skall finnas i mål om sexualbrott samtidigt som reglerna blivit mer generösa också vid andra brott där målsägandebiträde kan komma i fråga. Riksdagen gav under våren 1991 (1990/91:JuU21, rskr. 217) regeringen i uppdrag att göra förnyade överväganden när det gäller en utvidgad rätt till målsägandebiträde och att i samband därmed ta upp också frågan om målsägandebiträdets processuella ställning och ansvarsfördelningen mellan åklagaren och målsägandebiträdet i fråga om skadeståndstalan. Frågorna kommer att behandlas i en departementspromemoria som för närvarande utarbetas i justitiedepartementet.

I 1991 års budgetproposition anmäldes att justitiedepartementet hållit en hearing angående behovet av och möjligheterna till rättsligt bistånd till *offer för brott som begåtts utomlands*. I november 1990 gav riksdagen med bifall till en reservation (m, fp, c och v) regeringen i uppdrag att utreda situationen för offer för grova våldsbrott utomlands för att de i görligaste mån skall tillförsäkras samma stöd som en målsägande vid svensk domstol (1990/91:JuU4, rskr. 16). Det gäller bl.a. ersättning för egen inställelse vid domstol utomlands och advokathjälp eller annat stöd vid den utländska rättegången, liksom rättshjälp för en målsägande som för talan utomlands. Våren 1991 beslutade riksdagen ge regeringen tillkänna att hittills vidtagna mått och steg såvitt gäller frågor om stöd till offer för våldsbrott utomlands inte är tillräckliga och att det är nödvändigt att fortsatta åtgärder vidtas utan dröjsmål (1990/91:JuU27, rskr. 260). Frågan har beretts vidare inom justitiedepartementet under år 1991 i samarbete med andra departement bl.a. genom en inventering vid de svenska utlandsmyndigheterna. Resultatet bör kunna redovisas i en departementspromemoria inom kort.

Lagen (1988:688) om *besöksförbud*, som trädde i kraft den 1 juli 1988, har inneburit ett förbättrat skydd för kvinnor som utsätts för våld, hot och trakasserier. Enligt en ändring i lagen, som trätt i kraft den 1 april 1990, har bl.a. straffmaximum för överträdelse av ett besöksförbud skärpts till fängelse högst ett år. BRÅ har fått i uppdrag att göra en studie av besöksförbudslagen. Studien, som skall göras inom ramen för ett inom rådet pågående projekt om familjevåld, skall bl.a. innehålla en utvärdering av 1990 års straffskärpning.

I 1991 års budgetproposition (bil. 15) beräknades totalt 5 milj. kr för anskaffning av *larm* m.m. för akut skydd mot olika former av våldsbrott för utsatta kvinnor. RPSs arbete med att ta fram sådan skyddsutrustning har resulterat i att specialutrustade väskor med mobiltelefon, skrikanordning m.m. har gjorts i ordning. Dessa specialväskor kommer att finnas i samtliga län i början av år 1992. I sammanhanget bör också nämnas att en försöksverksamhet med *livvakt* för hotade kvinnor förbereds inom regeringskansliet.

Riksdagen har bifallit den proposition (1990/91:58) med bl.a. förslag till en lag om *rättspsykiatrisk vård* som nämndes i 1990 års budgetproposition. Lagen träder i kraft den 1 januari 1992 och innebär att skyddsaspekterna blir bättre tillgodosedda än hittills bl.a. genom att åklagare skall medverka i förfarandet vid utevistelse och utskrivning av personer som bedöms som farliga. Åklagaren ges också möjlighet att

överklaga vissa sådana beslut. Brottsoffret får också möjlighet till information från sjukhuset om när lagöverträdaren ges tillstånd till utevistelse eller skrivs ut. Enligt förslag i prop. 1991/92:59 skall brottsoffret underrättas om lagöverträdaren rymmer från en rättspsykiatrisk klinik eller inte kommer tillbaka från en permission.

Nya bestämmelser som syftar till att förhindra att *uppgifter i folkbokföringen* används för att leta rätt på personer i syfte att utöva våld, hot eller trakasserier trädde i kraft den 1 juli 1991.

Domstolsverket har i en framställning till justitiedepartementet aktualiserat frågan om bättre *sekretesskydd för uppgifter om offentligt anställda.* Frågan kommer att behandlas i en departementspromemoria som för närvarande utarbetas inom departementet. Avsikten är att promemorian skall remissbehandlas under vintern och att en remiss skall överlämnas till lagrådet våren 1992.

Som tidigare nämnts (avsnitt 5.3) hade *våldskommissionen* i uppdrag att motverka våldet och förbättra stödet till brottsoffren. I kommissionens uppdrag låg bl.a. att utvärdera de hittills vidtagna åtgärderna inom ramen för brottsofferprogrammet och inventera vad som ytterligare kan göras. Det kan i detta sammanhang nämnas att kommissionen anser att det fortsatta arbetet för brottsoffer bör följa de linjer som redan har lagts fast och föreslår att polisens, socialtjänstens och hälso- och sjukvårdens insatser utvecklas ytterligare.

Kommissionen uppmärksammar särskilt de *kvinnojourer och brottsofferjourer* som växt fram under senare år som ett komplement till samhällets åtgärder och som drivs på frivillig och ideell basis. Det är uppenbart, menar kommissionen, att de fyller ett stort och viktigt behov. Kommissionen föreslår att jourerna skall få stöd genom bidrag av staten och att primärkommuner och landstingskommuner skall stödja jourerna genom ekonomiska bidrag och genom hjälp med t.ex. lokal- och bostadsanskaffning. Det kan nämnas att kvinnojourernas riksförbund och invandrarorganisationer som stöder misshandlade kvinnor genom förra årets budgetproposition fick ett organisationsbidrag av regeringen på 2 milj. kr. Stödet till kvinnojourerna bör emellertid stärkas ytterligare. Chefen för socialdepartementet kommer senare i dag att föreslå ytterligare medel för stödinsatser i kvinnojourernas lokala arbete.

Frågan om brottsofferjourer har uppmärksammats också på andra sätt. Rikspolisstyrelsens rapport (RPS rapport 1989:1) Brottsofferjourer - En handledning för polisens medverkan i brottsofferverksamhet, har utarbetats i syfte att främja tillkomsten av brottsofferjourer. För närvarande finns ett femtiotal brottsofferjourer runt om i landet. Ett tjugotal nya jourer växer fram varje år. Målet är att det skall finnas en brottsofferjour i varje polisdistrikt, dvs. 117 stycken. Regeringen beslutade i augusti 1991 om ett bidrag på 1 milj. kr. till Brottsofferjourernas Riksförbund. Bidraget är avsett att till övervägande del användas till uppbyggande av lokala brottsofferjourer. Jag återkommer till frågan om ett nytt bidrag vid behandling av anslagen till brottsskadenämnden.

Som redovisades i 1991 års budgetproposition har våldskommissionen

också uppmärksammat frågan om *hot mot parter och vittnen i samband med rättegångar m.m.* liksom frågan om samhällets stöd till *barn som utsätts för övergrepp.*

Arbetsgruppen för frågor om *våld mot kvinnor,* med företrädare för justitie-, social- och civildepartementen, avlämnade i februari 1991 en rapport med förslag till åtgärder. Av rapporten framgår bl.a. att de anmälda fallen av våldsbrott mot kvinnor ökat och att det dolda våldet torde vara omfattande. I prop. 1990/91:113 (Au 17, rskr. 288) om en ny jämställdhetslag, m.m. redovisas förslag till åtgärder som syftar till att motverka våld mot kvinnor. Rikspolisstyrelsen har i september 1991 fått i uppdrag att tillsammans med socialstyrelsen, domstolsverket och riksåklagaren genomföra fortbildning av berörda yrkesgrupper inom rättsväsendet liksom inom socialtjänsten samt hälso- och sjukvården. Syftet med fortbildningen är att genom ökad kunskap om våldet, dess effekter och orsaker förbättra stödet till de kvinnor som utsätts för våldsbrott och få till stånd mer effektiva förundersökningar m.m. på området. Arbetet med att se över handboken "Misshandel och övergrepp mot kvinnor och barn", som riktar sig främst till dem som i sitt arbete kommer i kontakt med offer för misshandels- och sexualbrott, är numera klart. Socialstyrelsen har fått 5 milj. kr för att bedriva utvecklingsarbete i frågor som rör våld mot kvinnor. Avsikten är att få fram metoder och modeller för ett förbättrat samarbete mellan myndigheter inom rättsväsendet, socialtjänsten samt hälso- och sjukvården liksom mellan dessa myndigheter och frivilliga organisationer. I enlighet med arbetsgruppens förslag har regeringen givit justitiekanslern i uppdrag att se över reglerna om s.k. våldspornografi i 16 kap 10 b § brottsbalken. Uppdraget skall vara slutfört senast den 1 juli 1992.

När det gäller *skadestånd till dem som utsatts för brott* bör erinras om att kommittén om ideell skada (se avsnitt 4.4) enligt sina direktiv skall se över reglerna om ersättning för ideell skada i samband med personskada m.m. Huvuduppgifterna är att överväga om den nuvarande ersättningsnivån bör höjas, vilka ersättningsprinciper som bör tillämpas och hur normer för att bestämma ersättningen bör fastställas. Enligt tilläggsdirektiv (Dir. 1990:66) skall utredningen också överväga en förändring av ersättningsnivån och regelverket vid skadestånd till våldtäktsoffer och offer för andra våldsbrott som ger utrymme för inte bara kompensation för lidandet utan också hjälp till en förändring av livssituationen. Kommittén beräknas under våren 1992 lägga fram ett delbetänkande om ersättning för lidande som någon tillfogar annan genom brott mot den personliga friheten eller annat integritetskränkande brott.

I en promemoria från BRÅ, Barnens brott och föräldrarnas ansvar (BRÅ-PM 1990:1), har föreslagits bl.a. att det i skadeståndslagen införs en regel som utvidgar föräldrars skadeståndsansvar. Den föreslagna regeln innebär att föräldrar och andra som har vårdnaden om en underårig ansvarar för skador som den underårige vållar. Ansvaret är begränsat till högst en femtedel av basbeloppet och gäller vid sidan av den underåriges eget skadeståndsansvar. Promemorian har remiss-

behandlats och förslaget övervägs för närvarande i justitiedepartementet.

5.8 Brottsregistreringen

Det allmänna kriminalregistret innehåller uppgifter om personer som är dömda till andra påföljder än enbart böter. För registret gäller bestämmelserna i lagen (1963:197) om allmänt kriminalregister (kriminalregisterlagen). RPS och polismyndigheterna ute i landet för olika slag av polisregister. För dessa gäller bestämmelserna i lagen (1965:94) om polisregister m.m. (polisregisterlagen).

År 1971 fördes det allmänna kriminalregistret över från kriminalvårdsstyrelsen till RPS. I samband med överföringen fördes kriminalregistret samman med det centrala personregister som RPS då förde och som innehöll såväl uppgifter om påföljder som misstankar om brott. Det samordnade registret, som förs med hjälp av ADB, kallas person- och belastningsregistret (PBR). För de olika delarna av PBR gäller skilda regelkomplex. Innehållet i den del som gäller kriminalregistret regleras av kriminalregisterlagen. För PBR i övrigt gäller polisregisterlagen.

PBR ingår som ett delsystem i BROTTSRI som i sin tur utgör en del av rättsväsendets informationssystem. Rättsväsendets informationssystem består inte av en databank på en och samma anläggning utan en rad från varandra fristående men begreppsmässigt och tekniskt samordnade rutiner på olika anläggningar. Syftet med rättsväsendets informationssystem är bl.a. att förenkla och förbättra informationsutbytet mellan myndigheterna i rättsväsendet. Projektet leds av samarbetsorganet för rättsväsendets informationssystem (SARI).

I BROTTSRI ingår system med rutiner i brottsmålsförfarandet i vid mening hos polis, åklagare och de allmänna domstolarna samt system för förfarandet inom kriminalvården. Förutom PBR omfattar BROTTSRI bl.a. system för ordningsbot och för strafföreläggande och för register över påföljder som har betydelse för körkortsfrågor.

Frågan om den centrala brottsregistreringen i framtiden behandlades i proposition 1987/88:122 om ändringar i kriminal- och polisregisterlagarna m.m. I propositionen konstaterades att det nuvarande PBR var föråldrat och komplicerat såväl i tekniskt avseende som när det gällde den rättsliga regleringen och att det behövdes genomgripande förändringar i fråga om den registrering som för närvarande görs i PBR. Vid en teknisk översyn borde man enligt propositionen i första hand överväga en lösning som innebär att belastnings- och misstankeuppgifter skall finnas i skilda register. Ett nytt system borde också vara mer flexibelt än det nuvarande så att ändringar i fråga om registerinnehåll och registerutdrag kan göras utan stora kostnader. Enligt propositionen borde vidare registreringen av påföljder av betydelse för körkortsfrågor integreras med den registrering som för närvarande sker i PBR. Dessa uttalanden godtogs under riksdagsbehandlingen (JuU 1987/88:34, rskr. 283).

I en skrivelse till regeringen den 30 mars 1990 (jfr SARI rapport 1989:2) har SARI föreslagit att den registrering som för närvarande görs

i PBR och registret över påföljder som har betydelse för körkortsfrågor i framtiden skall göras i två olika register. I det ena registret - av SARI kallat kriminalregistret - skall antecknas sådana påföljdsuppgifter som gäller bl.a. domar och slutliga beslut i brottmål, godkända ordningsföreläggande och strafföreläggande, regeringsbeslut om nåd och påföljder av betydelse för körkortsfrågor. I det andra registret - av SARI kallat misstankeregistret - bör antecknas kortfattade uppgifter om bl.a. brottsanmälningar, åklagarinträde, delgivning av misstanke om brott och beslut att väcka åtal. De båda registren bör enligt SARI regleras i skilda författningar. För andra register inom polisen, såväl ADB-register som manuella register, bör det enligt SARI fortfarande finnas en polisregisterlag. Både kriminalregistret och misstankeregistret bör enligt SARI:s skrivelse förläggas till RPSs enhet i Kiruna.

Vid anmälan av datalagsfrågor m.m. i 1991 års budgetproposition (prop. 1990/91:100 bil. 4 s. 16 - 17) tog föredragande departementschefen upp frågan om den framtida utformningen av brottsregistreringen. Departementschefen sade sig i stort ansluta sig till SARIs förslag till förändring av lagstiftningen om brottsregister samt att det fortsatta tekniska utvecklingsarbetet på brottsregistreringen borde ske efter de riktlinjer som SARI föreslagit. Departementschefen anmälde samtidigt att en promemoria med förslag till ny brottsregisterlagstiftning var under utarbetande i justitiedepartementet.

Även jag kan ansluta mig till de överväganden som tidigare har gjorts i ärendet. Uppbyggnaden av brottsregistreringen bör således utformas efter de linjer SARI har föreslagit. I justitiedepartementet pågår arbetet med utformningen av förslag till ny brottsregisterlagstiftning. Utgångspunkten för det arbetet är de förslag till kriminal- och misstankeregister som SARI har lagt fram. Vad gäller innehållet är inriktningen att de nya registren i huvudsak bör motsvara vad som i dag registreras i PBR och registret över påföljder som har betydelse i körkortsfrågor. Förslagen kommer att skickas ut på remiss inom kort.

RÅ och RPS utvecklar nu nya rutiner för strafföreläggande resp. ordningsföreläggande med sikte på att de skall kunna tas i bruk under år 1992. RPSs enhet i Kiruna skall ombesörja viss databehandling i de nya rutinerna men också ha självständiga uppgifter när det gäller uppbörd av böter i ordningsföreläggande och strafföreläggande och maskinell framställning av olika meddelanden. Enheten i Kiruna avses få nu aktuella uppgifter redan när de nya rutinerna för ordningsföreläggande och strafföreläggande tas i bruk.

SARI har utrett två alternativ för en uppbyggnad av misstankeregistret och kriminalregistret vid enheten i Kiruna (se SARI rapport 1989:2). På uppdrag av SARI gör nu statskontoret en utredning av säkerhetsfrågor m.m. vid datakommunikation mellan rättsväsendets myndigheter och enheten. De riktlinjer för lagstiftningen om brottsregistreringen som jag nu har dragit upp gör det möjligt att utvidga det tekniska arbetet för misstankeregistret och kriminalregistret och inleda konstruktionsfasen för de bägge registren. Alternativen behöver dock detaljstuderas, det gäller i synnerhet hur och när PBR och registret över påföljder som har

betydelse i körkortsfrågor kan avvecklas. Alternativen måste vidare tidsplaneras och kostnadsberäknas. I arbetet bör också utredas om inte kriminalregistret kan byggas upp successivt av de uppgifter i de nya rutinerna för strafföreläggande och ordningsföreläggande som skall antecknas i det nya kriminalregistret. Detsamma gäller uppgifter ur den nya rutinen för domar i brottmål som domstolsverket utvecklar. En sådan uppbyggnad bör kunna kombineras med att motsvarande delar i PBR och i registret över påföljder som har betydelse i körkortsfrågor därefter inte förs. De bägge registren skulle därmed kunna avvecklas successivt.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen bereder riksdagen tillfälle att
ta del av vad jag har anfört om riktlinjerna för uppbyggnaden av ett nytt kriminalregister och ett nytt misstankeregister.

5.9 Polisen

Några huvudpunkter:
- Polisens arbete inriktas i ökad utsträckning mot förebyggande verksamhet.
- Kampen mot våldsbrott och narkotikabrott prioriteras.
- Ramstyrning med en ny anslagsstruktur införs för polisen.
- En försöksverksamhet inleds med livvaktsskydd för hotade kvinnor.
- Polisbristen bör vara avhjälpt år 1995.

Polisen har huvudansvaret för att bekämpa brottsligheten och att skapa ett tryggare samhälle från kriminalpolitisk synpunkt. Mot bakgrund härav har polisens möjligheter att utföra sitt arbete på ett effektivt och rättssäkert sätt tilldragit sig ett ökande intresse från statsmakterna sida.

Under 1980-talet genomfördes stegvis en reformering av polisväsendet på grundval av förslag från 1975 års polisutredning och 1981 års polisberedning. Denna reform gick bl.a. ut på att effektivisera polisen genom att minska detaljstyrningen och öka det lokala självbestämmandet.

År 1990 förelade den dåvarande regeringen riksdagen en proposition om förnyelse inom polisen (prop. 1989/90:155). Propositionen innehöll riktlinjer för det fortsatta reformarbetet på polisens område. Bl.a. behandlades frågor om införande av mål- och resultatstyrning samt en ökad inriktning mot förebyggande polisarbete. Riksdagen hade ingen erinran mot de redovisade riktlinjerna (1990/91:JuU1, rskr. 1).

Sedan den 1 december 1991 hör polisen åter till justitiedepartementets område efter att ha hört under civildepartementet sedan den 1 januari

1989.

Ett förslag till förändringar i fråga om polisens regionala organisation förelades nyligen riksdagen i proposition 1991/92:52 Regional ledningsorganisation inom polisen. Förslaget innebär att den s.k. länspolismästarmodellen införs generellt den 1 juli 1992. Reformen innebär ingen ändring av länsstyrelsens ställning som högsta polisorgan i länet.

Efter framställning från länsstyrelsen i Stockholms län har regeringen beslutat om att polismyndigheten i Danderyd den 1 januari 1992 skall gå upp i polismyndigheten i Täby. Sammanslagningen gör det möjligt att rationalisera verksamheten och att frigöra polismän för egentligt polisarbete.

Det organisatoriska reformarbetet inom polisen går nu vidare. Det finns goda skäl att fullfölja den översyn av polisens organisationsstruktur, som bedrivits inom civildepartementet (jfr. prop. 1990/91:100, bil. 15, s. 63) och som legat till grund för den nyss nämnda propositionen om regional ledningsorganisation. Närmast på tur för en översyn bör enligt min mening vara den centrala polisorganisationen. Ett mål bör därvid vara att så långt det är möjligt delegera ansvar och uppgifter till lokal och regional nivå, samtidigt som rikspolisstyrelsen ges bättre organisatoriska förutsättningar att lösa de uppgifter i fråga om utvecklingsarbete, internationellt polissamarbete m.m., som av olika skäl bör ligga centralt inom polisväsendet. Också det organisatoriska sambandet mellan RPS och statens kriminaltekniska laboratorium hör till det som bör ses över. Jag avser att återkomma till regeringen beträffande formerna för den fortsatta översynen.

Som redan framgått har riksdagen godtagit riktlinjer för polisen som bl.a. innebär en ökad inriktning mot förebyggande polisarbete (prop. 1989/90:155, 1990/91:JuU1, rskr. 1; prop. 1990/91:100 bil. 15, JuU23, rskr. 214). Ett arbete med att utveckla polisarbetet i den angivna riktningen pågår nu på många håll inom polisorganisationen. Arbetet är i huvudsak lokalt förankrat och går bl.a. ut på ett nära samarbete mellan å ena sidan polisen och å andra sidan skola, socialtjänst och andra myndigheter, företag, ideella organisationer, sammanslutningar av boende, osv. Också organ på central nivå, främst RPS och BRÅ, har en roll exempelvis när det gäller utvärdering och förmedling av erfarenheter av det nya arbetssättet.

Som ett led i det brottsförebyggande arbetet har RPS år 1991 utgivit ett manifest benämnt "Rakt på brottsligheten". Där framhålls vikten av en förändrad polisroll. Den går bl.a. ut på att orsakerna till kriminaliteten åtgärdas innan symtomen börjar märkas. Det gäller för polisen att mer än hittills förebygga brott och ordningsstörningar. Att förutse, förebygga och förhindra brott blir därmed, i enlighet med vad som anförs i manifestet, en mycket viktig uppgift för svensk polis i framtiden.

Som tidigare nämnts finns sedan en tid tillbaka inom regeringskansliet en arbetsgrupp under ordförandeskap av statssekreteraren i justitiedepartementet med uppgift att samordna utvecklingsarbetet när det gäller brottsförebyggande arbete på fem orter i landet, nämligen

Stockholm, Malmö, Linköping, Karlskoga och Östersund. Avsikten är att stimulera metodutvecklingsarbetet på dessa orter så att erfarenheterna skall komma till nytta i det brottsförebyggande arbetet i övriga delar av landet (jfr avsnitt 5.2).

Som redan anförts förbereds inom regeringskansliet en försöksverksamhet med livvaktsskydd för hotade kvinnor.

En utveckling pågår mot en mer allmänt inriktad polisiär yrkesroll som bl.a. innebär att skillnaderna mellan ordningspolis, kriminalpolis osv. minskar. Därigenom kan polisen användas på ett mera flexibelt sätt, allt efter hur behoven skiftar. Det är ägnat att öka effektiviteten hos den samlade polisverksamheten. I linje med denna utveckling har polismyndigheterna sedan den 1 juli 1990 befogenhet att bestämma om sin egen organisation. Detta har exempelvis vid några myndigheter lett till att ordningsavdelningen och kriminalavdelningen har förts samman till en operativ avdelning.

Den nu skisserade utvecklingen när det gäller arbetsmetoder, organisation och yrkesroller påverkar givetvis kraven på polisutbildningen. Inom rikspolisstyrelsen pågår mot denna bakgrund en översyn av utbildningen inom polisväsendet. I den mån arbetet leder fram till mera genomgripande reformförslag krävs för genomförande ändringar i förordningen (1985:751) om utbildning och forskning inom polisväsendet.

Antagningen av polisaspiranter ökar redan innevarande budgetår. Jag räknar med att polisbristen skall vara avhjälpt senast år 1995.

I sammanhanget kan nämnas att tjänsten som professor i polisforskning vid polishögskolan under år 1991 har fått sin första innehavare.

Under år 1991 har två utredningar inom kommittéväsendets ram tillsatts på polisens område. Den ena, Trafikpolisutredningen, ser över arbetsmetoder och organisation beträffande polisens trafikövervakning med syfte att göra denna mer effektiv. Särskild utredare är f.d. landshövdingen Göte Fridh. Utredningens arbete skall redovisas före utgången av september 1992. Den andra utredningen skall se över sjöpolisens organisation och uppgifter (jfr bet. 1990/91:JuU23). Utredningen arbetar under namnet Sjöpolisutredningen och skall redovisa sitt arbete före utgången av juni 1992. Särskild utredare är f.d. överdirektören Ulf Waldau.

SÄPO-kommitténs slutbetänkande (SOU 1990:51) bereds inom justitiedepartementet med sikte på att utarbeta en lagrådsremiss om personalkontroll.

Ett omfattande förberedelsearbete har bedrivits främst inom RPS inför en förändring av polisens budgetsystem. Arbetet har redovisats bl.a. i en särskild rapport i april 1992 och i den fördjupade anslagsframställningen för polisväsendet inför budgetåren 1992/93 - 1994/95. Det nya budgetsystemet bygger bl.a. på mål- och resultatstyrning och på att huvuddelen av medlen för polisväsendet anvisas över ramanslag. Viktiga inslag i reformen är stärkta krav på uppföljning och utvärdering samt att verksamhetsansvar och ekonomiansvar i princip skall följas åt. Det innebär att den regionala och lokala nivån inom polisorganisationen ges ett ökat ansvar i ekonomiadministrativt hänseende. Genom den reform i

fråga om polisens regionala ledningsorganisation, som nyss berörts, skapas de organisatoriska förutsättningarna för en sådan decentralisering av befogenheter och ansvar.

I det följande föreslås att polisen inledningsvis tilldelas en ettårig budgetram. Som ett övergripande mål för polisverksamheten bör anges att minska brottsligheten och öka människors trygghet i samhället. Brottsbekämpningen bör i ökad utsträckning inriktas mot våldsbrott och narkotikabrottslighet.

5.10 Åklagarväsendet

Några huvudpunkter:
- Åklagarväsendets uppgifter, arbetssätt och organisation ses över av åklagarutredningen-90
- Åklagarväsendet får nu medel för det andra året i den pågående treåriga budgetperioden.

Arbetsbördan inom åklagarväsendet har ökat kontinuerligt de senaste åren. Det har tidvis varit svårt att rekrytera och behålla främst yngre jurister. För närvarande råder emellertid inga särskilda rekryteringssvårigheter.

Efter mönster av det framstidsinriktade arbete som pågår beträffande domstolsväsendet har också på åklagarväsendets område tillkallats en parlamentariskt sammansatt kommitté med ett sektorsövergripande uppdrag, nämligen åklagarutredningen-90 (Ju 1990:04). Utredningens uppgift är att se över åklagarverksamheten och reglerna om förundersökning. Utredningen skall överväga möjligheterna att ytterligare renodla åklagarnas arbetsuppgifter, bl.a. genom att åklagarna befrias från uppgifter som kan skötas av annan personal eller andra myndigheter. Andra viktiga frågor rör ett effektivare förundersökningsförfarande och utvidgad användning av ordningsbot och strafföreläggande samt frågor om avkriminalisering. Även organisatoriska frågor omfattas av utredningens uppdrag, som skall vara slutfört före utgången av juni 1992.

RÅ har i juni 1991 fått i uppdrag att senast den 1 april 1992 redovisa hur arbetet med decentralisering av beslutsbefogenheter och budgetansvar bedrivs och vad man räknar med att kunna åstadkomma under en treårsperiod. RÅ har vidare fått i uppdrag att till hösten 1991 komma med förslag till hur besparingar om 1 milj. kr. skall kunna uppnås inom den centrala administrationen genom decentralisering av personal- och ekonomiadministrativa uppgifter. RÅ har i sin redovisning av uppdraget i oktober 1991 föreslagit vissa åtgärder i detta avseende. Förslagen bör vidare utvecklas av RÅ inom ramen för det fortsatta förnyelsearbetet.

Åklagarväsendet går budgetåret 1992/93 in i andra året i den pågående

treåriga budgetperioden. Systemet med treåriga budgetramar ökar möjligheterna till långsiktig planering och bidrar till ett smidigare utnyttjande av anslagsmedlen.

5.11 Kriminalvården

Ett par huvudpunkter:
- 1974 års kriminalvårdsreform utvärderas av en parlamentariskt sammansatt kommitté. Därvid skall bl.a. den s.k. närhetsprincipen och differentieringsbehoven övervägas.
- Behovet av anstaltsplatser vid en övergång till tvåtredjedelsfrigivning övervägs i särskild ordning.

5.11.1 1974 års kriminalvårdsreform

Arbetet inom kriminalvården består i att verkställa fängelsestraffen och att ansvara för övervakningen av skyddstillsynsdömda och villkorligt frigivna samt för verksamheten vid landets häkten. Kriminalvårdslagstiftningen vilar i allt väsentligt på de principer som slogs fast genom 1974 års kriminalvårdsreform. Dessa principer går ut på att, så långt det är möjligt med hänsyn till kravet på samhällsskydd och differentiering, underlätta de dömdas anpassning till samhället och motverka de skadliga följderna av frihetsberövandet.

I reformen betonades att kriminalvårdens tjänstemän skall ha en nära samverkan med andra samhällsorgan på den dömdes hemort och verka för att han får del av samhällets resurser och service på samma sätt som andra medborgare. Enligt denna tanke, som brukar kallas *normaliseringsprincipen*, skall kriminalvården inte bygga upp egna resurser i konkurrens med andra samhällsorgan. Kriminalvården skall i stället verka för att den dömde kommer i åtnjutande av den samhällsservice som han enligt de generella regler som gäller är berättigad till.

Normaliseringsprincipen hänger nära samman med en annan princip som låg till grund för nämnda reform, nämligen den s.k *närhetsprincipen*. Denna princip innebär att den dömde, så långt det är möjligt, skall undergå fängelse i eller i närheten av sin hemort för att kunna hålla nära kontakter med personer och myndigheter på den ort där han kommer att vistas efter frigivningen. Närhetsprincipen är således en praktisk förutsättning för att normaliseringsprincipen skall kunna tillämpas så bra som möjligt. Syftet är att underlätta den intagnes anpassning i samhället efter anstaltsvistelsen.

Genom reformen antogs också riktlinjer i fråga om utformningen av kriminalvårdens anstalter. Det fortsatta anstaltsbyggandet skulle inriktas på uppförande av mindre lokalanstalter som främst skulle utnyttjas för utslussning av intagna i samhällslivet i enlighet med principerna om normalisering och närhet. År 1980 antog riksdagen ett principprogram

för det framtida anstaltssystemet, som i allt väsentligt byggde på principerna i kriminalvårdsreformen. Totalt 21 lokalanstalter har tillkommit på grundval av programmet. Principprogrammet har i betydande utsträckning kunnat genomföras.

5.11.2 Utvecklingen på kriminalvårdsanstalterna

Närheten till den dömdes hemort skall således enligt nu gällande lagstiftning så långt möjligt bilda en utgångspunkt för lokalanstaltsplaceringen. Riksanstalterna har emellertid hela landet som upptagningsområde. Under senare år har det skett en utveckling mot en ökad specialisering inom anstaltsorganisationen när det gäller verksamhetens inriktning. Den kan emellertid av helt naturliga skäl försvåra tillämpningen av närhetsprincipen och därmed också av normaliseringsprincipen. Specialiseringen har hittills främst inriktats på narkotikamissbrukarna. Det finns numera särskilda motivations- och behandlingsavdelningar liksom särskilda avdelningar för intagna som inte missbrukar narkotika vid ett 25-tal riks- och lokalanstalter. Tidigare har sådana avdelningar, på något undantag när, saknats vid lokalanstalterna. Inom kriminalvården bedrivs vidare verksamhet vid några anstalter i syfte att finna behandlingsmetoder för män som gjort sig skyldiga till kvinnomisshandel och sexualbrott. Även i övrigt är strävan att anpassa verksamheten vid riks- och lokalanstalterna för olika kategorier av intagna. Bl.a. bedrivs s.k. rattfälleverksamhet vid ett tiotal anstalter. Inom Stockholmsregionen finns numera en lokalanstalt som används enbart för kvinnliga intagna. Vidare har kriminalvårdsmyndigheterna i ökad utsträckning koncentrerat placeringen av kvinnliga intagna till en viss eller vissa lokalanstalter även inom andra regioner än Stockholmsregionen.

Till grund för denna utveckling ligger bl.a. de krav på en ökad differentiering av de intagna som statsmakterna uttalat under senare år. Riksdagen har vid flera tillfällen erinrat om att självklara riktmärken för narkotikapolitiken på kriminalvårdens område måste vara bl.a. att intagna utan narkotikaproblem och sådana som vill bli av med sitt missbruk inte skall behöva komma i kontakt med narkotika under anstaltsvistelsen, att missbrukare avskärs från tillförsel av droger och att intagna förhindras att bedriva narkotikahandel inom anstalterna och ute i samhället.

Våren 1991 gav riksdagen regeringen till känna att den verksamhet med behandling av personer, dömda för sexualbrott och våldsbrott, som bedrivs inom kriminalvården bör utökas och intensifieras ytterligare. Målet måste enligt riksdagen vara att de intagna som vill och har behov av det skall kunna erhålla en sådan behandling.

Vad gäller kvinnor på lokalanstalt har riksdagen upprepade gånger uttalat det angelägna i dels att alla kvinnor som så önskar kan genomföra sin anstaltsvistelse skilda från manliga intagna, dels att intagna kvinnors behov kan tillgodoses också på anstalter med både manliga och kvinnliga intagna.

Jag anser att det ligger ett stort värde i att det sker en fortsatt ut-

veckling inom anstalterna när det gäller verksamhetens inriktning. Som framhålls i regeringsförklaringen bör kriminalvårdens brottsförebyggande och sociala aspekter tillmätas ökad betydelse liksom arbetet med att bekämpa narkotikamissbruket på anstalterna. I detta ingår bl.a. att öka antalet anstalter och avdelningar på anstalter som arbetar med särskilda motivations- och behandlingsprogram för narkotikamissbrukare.

5.11.3 Kriminalvårdsreformen bör nu utvärderas

Innehållet i en anstaltsvistelse bör naturligtvis vara så bra som möjligt. Det är självfallet viktigt att det under anstaltsvistelsen finns förutsättningar för den intagne att ha nära kontakter med de personer och myndigheter som kan underlätta hans övergång till ett liv i frihet. Samtidigt framstår det som ofrånkomligt att utvecklingen mot en ökad specialisering av verksamheten på kriminalvårdsanstalterna kan komma att medföra placeringar av intagna i strid med närhetsprincipen. Jag anser dock att intresset att hindra spridningen av narkotikamissbruket och att kunna erbjuda möjligheter till rehabilitering även på lokalanstalterna väger så tungt att det kan motivera att den dömde placeras på en annan anstalt än den som ligger närmast hemorten. Avståndet till hemorten bör emellertid inte vara längre än att det går att upprätthålla de kontakter som jag tidigare nämnt på ett rimligt sätt.

Det har i huvudsak rått politisk enighet om att Sverige skall slå vakt om den kriminalpolitik som kriminalvårdsreformen var ett uttryck för. Utvecklingen i samhället har emellertid varit en annan än vad det fanns anledning att förutse i början av 1970-talet när kriminalvårdsreformen utformades. Inte minst narkotikaproblemen har kommit att försvåra genomförandet av en del av ambitionerna i reformen. En genomgripande utvärdering av kriminalvårdsreformen bör därför äga rum. Jag kommer att föreslå regeringen att en parlamentariskt sammansatt kommitté tillkallas med uppgift att överväga om de hittillsvarande målen i alla avseenden skall gälla och om de medel som står till förfogande är de riktiga. I det sammanhanget bör bl.a. övervägas om den s.k. närhetsprincipen skall ha samma styrande effekt vid placeringen i anstalt som i dag. Vidare bör utredningen överväga formerna för att i större utsträckning än i dag differentiera olika kategorier av intagna på olika avdelningar resp. anstalter, bl.a. med hänsyn till behoven av olika former av stöd och behandling under och efter anstaltsvistelsen. I det sammanhanget bör övervägas vilka regler som bör finnas för placeringar på slutna resp. öppna riks- och lokalanstalter, bl.a. med avseende på dels de dömdas behov, dels krav på säkerhet m.m. Därvid finns det också anledning att gå in på om den nuvarande kategoriuppdelningen i riks- och lokalanstalter är ändamålsenlig.

5.11.4 Behovet av anstaltsplatser

En arbetsgrupp inom regeringskansliet gör för närvarande en översyn av hur det framtida anstaltsbyggandet bör ske. Därvid är det en viktig uppgift att på grundval av en analys av effekterna av en reform av den villkorliga frigivningen (avsnitt 5.5) undersöka i vilken utsträckning behov av ytterligare anstaltsplatser kan tillgodoses genom den typ av kompletteringar av den nuvarande anstaltsorganisationen som jag redovisar under littera E, rubriken Lokalförsörjningen inom kriminalvården m.m.

6 Den nya budgetprocessen

Den nya budgetprocessen bygger på redovisning av resultat av den statliga verksamheten. Omkring en tredjedel av myndigheterna och verksamheterna skall genomgå en fördjupad verksamhetsprövning vart tredje år, då medelsramar och inriktningsbeslut normalt skall omfatta en kommande treårsperiod. Såväl åklagarväsendet som domstolsväsendet har ingått i den försöksverksamhet som påbörjades 1985. Den generella övergången till en förändrad budgetprocess påbörjades för justitiedepartementets del genom att en fördjupad verksamhetsprövning av åklagarväsendet skedde inför budgetåret 1991/92. Inför budgetåret 1992/93, då ytterligare en grupp myndigheter introduceras i systemet, var avsikten att bl.a. domstolsväsendet och polisväsendet skulle genomgå en fördjupad prövning. För domstolsväsendets del har det emellertid, med tanke på de stora förändringar av verksamheten som förestår, endast varit möjligt att nu göra en fördjupad prövning för två år framåt i tiden. För polisväsendet har det ej varit möjligt att genomföra en fördjupad prövning. Regeringen avser därför att besluta om myndighetsspecifika direktiv för polisväsendet.

Den sista gruppen av myndigheter tillhörande justitiedepartementet slussas in i systemet med treårsprövning budgetåret 1993/94. Det gäller t.ex. kriminalvårdsstyrelsen, justitiekanslern och datainspektionen. Dessa myndigheter har under våren 1991 fått särskilda direktiv från regeringen angående arbetet med och utformningen av den fördjupade anslagsframställningen.

Bokföringsnämnden är också en myndighet som hör till justitiedepartementets område men frågor om anslag till nämnden redovisas numera under VII:e huvudtiteln (finansdepartementet).

7 Lokalförsörjningen

Riksdagens beslut om riktlinjer för den statliga lokalförsörjningen (prop. 1990/91:150, FiU30, rskr 386) innebär att myndigheternas ansvar och befogenheter i fråga om lokalförsörjningen successivt kommer att vidgas och att de ges möjligheter att besluta om sin egen lokalförsörjning. Myndigheterna kommer således att överta byggnadsstyrelsens nuvarande uppgift att svara för lokalförsörjningen. Förändringen innebär att myndighetens helhetsansvar för verksamheten också innefattar ett krav på att lokalförsörjningsfrågorna hanteras på ett effektivt och ekonomiskt sätt.

Myndigheterna inom justitiedepartementets område disponerar knappt två miljoner kvadratmeter, varav

	Kvadratmeter	Milj. kr.
Polisväsendet	993 000	776
Åklagarväsendet	48 800	54
Domstolsväsendet och rättshjälpen	365 000	354
Kriminalvården	490 000	225
Övriga	3 700	4

A. JUSTITIEDEPARTEMENTET M.M.

A 1. Statsrådsberedningen

1990/91 Utgift	34 991 230
1991/92 Anslag	33 363 000
1991/92 Anslag exkl. mervärdeskatt	32 502 000
1992/93 Förslag	39 109 000

	1991/92 exkl. mervärdeskatt	Beräknad ändring 1992/93 Föredraganden
Personal		
Summa	66	+ 14
Anslag		
Förvaltningskostnader	31 919 000	+ 7 190 000
(därav lönekostnader)	(28 766 000)	(+ 7 190 000)
Summa	31 919 000	+ 7 190 000

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslaget till 39 109 000 kr.

Vid medelsberäkningen har jag beaktat att uppgifter som gäller samordning av forskningsfrågor m.m. har överförts från statsrådsberedningen till utbildningsdepartementet.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Statsrådsberedningen* för budgetåret 1992/93 anvisa ett förslagsanslag på 39 109 000 kr.

A 2. Justitiedepartementet

1990/91 Utgift	47 082 495
1991/92 Anslag	51 649 000
1991/92 Anslag exkl. mervärdeskatt	50 365 000
1992/93 Förslag	54 562 000

	1991/92 exkl. mervärdeskatt	Beräknad ändring 1992/93 Föredraganden
Personal		
Summa	150	+ 9
Anslag		
Förvaltningskostnader	52 416 000	+ 2 146 000
(därav lönekostnader)	(+ 46 240 000)	(+ 2 146 000)
Summa	52 416 000	+ 2 146 000

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslaget till 54 562 000 kr. Vid medelsberäkningen har jag beaktat att uppgifter som gäller polisväsendet och fastighetsrätt har överförts från civildepartementet resp. bostadsdepartementet.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Justitiedepartementet* för budgetåret 1992/93 anvisa ett förslagsanslag på 54 562 000 kr.

A 3. Utredningar m.m.

1990/91 Utgift	24 864 241	Reservation	7 810 583[1]
1991/92 Anslag	30 287 000		
1991/92 Anslag exkl. mervärdeskatt	28 904 000		
1992/93 Förslag	30 200 000		

[1]exkl. mervärdeskatt

Elva nya kommittéer har tillsatts under år 1991, nämligen kommittén om registrerat partnerskap, vallagsutredningen, grundlagsutredningen inför EG, grupptalanutredningen, utredningen med uppdrag att göra en översyn av den rättsliga regleringen av polisens befogenheter, utredningen om översyn av kreditupplysningslagen, kommittén om översyn av redovisningslagstiftningen, utredningen om översyn av justitiekanslerns arbetsuppgifter, utredningen om översyn av bestämmelserna om rattfylleri och sjöfylleri, utredningen om utvidgat skydd för grundläggande fri- och rättigheter samt ökade möjligheter till domstolsprövning av normbeslut och förvaltningsbeslut och utredningen om ökat inslag av personval m.m..

Två kommittéer har överförts från civildepartementet, nämligen utredningen om översyn av polisens trafikövervakning och utredningen om sjöpolisens verksamhet.

Två kommittéer har överförts från bostadsdepartementet, nämligen kommittén för översyn av hyreslagstiftningen och kommittén för utveckling av försöksverksamheten med kooperativ hyresrätt.

Under år 1991 har tre kommittéer avslutat sina uppdrag, nämligen våldskommissionen, bruksmönsterutredningen och påföljdsutredningen.

Under budgetåret 1992/93 har utöver medel för befintliga kommittéer beräknats medel för bl.a. utredningar om frivårdspåföljder och kriminalvården.

Med hänsyn till den beräknade omfattningen av utredningsverksamheten bör anslaget uppgå till 30 200 000 kr. under nästa budgetår.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Utredningar m.m.* för budgetåret 1992/93 anvisa ett reservationsanslag på 30 200 000 kr.

A 4. Framtidsstudier, långsiktig analys m.m.

1990/91 Utgift	11 728 000	Reservation	0
1991/92 Anslag	12 432 000		
1992/93 Förslag	12 432 000		

Från anslaget betalas bidrag till den verksamhet som bedrivs av Stiftelsen Institutet för framtidsstudier. Stiftelsen, vars styrelse är utsedd av regeringen, skall enligt sina stadgar bl.a. i egen regi eller i samarbete med andra bedriva framtidsstudier samt långsiktig analys och därmed sammanhängande verksamhet för att stimulera till en öppen och bred diskussion om framtida hot och möjligheter i samhällsutvecklingen. Stiftelsens verksamhet leds under styrelsen av en chef. 2 milj kr har tidigare avsatts som stiftelsekapital.

Institutets forskning har sedan dess verksamheten började i oktober 1987 varit koncentrerad till tvärvetenskapliga problemområden. De hittills igångsatta forskningsprojekten berör ämnesområdena miljö och hälsa, svenskt arbete och liv samt internationell och global utveckling. Under budgetåret 1989/90 har två nya projekt initierats, nämligen "Vår framtida kulturhistoria" och "Den privata sektorn i de nya nätverkens samhälle". Dessutom har ett preliminärt projektarbete "Den offentliga sektorn i de nya nätverkens samhälle" pågått. Institutet har därmed initierat samtliga de projekt som förutsågs bli igångsatta under perioden 1988-1990 enligt den forskningsplan som bestämdes i maj 1988.

Enligt institutets forskningsplan kommer flera av de nu pågående projekten att sträcka sig fram till år 1994. Detta medför att endast fyra nya projekt kan påbörjas under den kommande treårsperioden. Bland dessa projekt ingår bl.a. "Differentieringens, segregationens och diskrimineringens Sverige" samt "Rörlighet, familjestruktur och social kontroll".

Jag förordar att anslaget för budgetåret 1992/93 bör vara oförändrat.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Framtidsstudier, långsiktig analys m.m* för budgetåret 1992/93 anvisa ett reservationsanslag på 12 432 000 kr.

B. POLISVÄSENDET

1. Polisens uppgifter och organisation

Polisens verksamhet syftar till att upprätthålla allmän ordning och säkerhet samt att i övrigt tillförsäkra allmänheten skydd och annan hjälp (1 § polislagen, 1984:387). En huvuduppgift för polisen är att bekämpa brottsligheten.

Polisens brottsbekämpande arbete sker främst genom övervakning, spaning och utredning. En central uppgift inom brottsbekämpningen är att förebygga och förhindra att brott begås. En viktig uppgift för polisen är också att säkra grundvalarna för ett demokratiskt samhälle.

Den lokala polisorganisationen utgör basen i polisväsendet. Sedan polismyndigheten i Danderyd den 1 januari 1992 gått upp i polismyndigheten i Täby ingår 117 polismyndigheter i den lokala polisorganisationen. Antalet tjänster är totalt ca 24 000, varav omkring 16 700 polistjänster.

Länsstyrelsen är högsta polisorgan i länet. Den ansvarar för polisverksamheten där och har tillsyn över den verksamhet som bedrivs av de lokala polismyndigheterna. Länsstyrelsen förfogar inte över egna operativa polisresurser men kan i speciella situationer ta över ledningen av polisverksamheten i länet. Regional polischef är en länspolischef eller, i vissa län, en länspolismästare. I proposition 1991/92:52 Regional ledningsorganisation inom polisen har regeringen föreslagit övergång till en organisation med länspolismästare i alla län fr.o.m. den 1 juli 1992.

Rikspolisstyrelsen är central förvaltningsmyndighet för polisväsendet. Som sådan svarar myndigheten för personal- och ekonomiadministration, visst utvecklingsarbete, tillsyn m.m. Till rikspolisstyrelsen hör polishögskolan. Säkerhetspolisen och rikskriminalpolisen är operativa polisenheter knutna till rikspolisstyrelsen.

Till polisväsendet hör statens kriminaltekniska laboratorium, som är en myndighet under rikspolisstyrelsen. Dess huvuduppgift är att utföra kriminaltekniska undersökningar åt främst polis- och åklagarmyndigheter samt att bedriva självständig forskning inom sitt verksamhetsområde.

2. Bakgrund

Verksamhetens resultat

I den fördjupade anslagsframställningen har rikspolisstyrelsen redovisat utvecklingen under de senaste fem åren av ett antal faktorer som är av intresse när det gäller att bedöma resultatet av polisens arbete. Viktigast i detta sammanhang är enligt rikspolisstyrelsen den fortgående ökningen av brottsligheten, som innebär att efterfrågan på polisiär verksamhet ökar. Jag har behandlat brottsutvecklingen i samhället närmare i det föregående.

Antalet inkomna utredningsärenden har under femårsperioden ökat enligt följande:

- ekonomiska brott	28 %
- narkotikabrott	6 %
- våldsbrott	24 %
- tillgreppsbrott	11 %
- bedrägeribrott	6 %
- övriga kriminalbrott	8 %

Den lokala polisorganisationens resurser har, i ekonomiska termer, ökat med 6 % i fasta priser under femårsperioden. Personalresurserna har dock minskat med 3 %, vilket skall ses mot bakgrund av bl.a. vakansläget när det gäller polismän. Detta har föranlett omfördelningar mellan olika aktiviteter. Sålunda har kvarterspolisverksamheten minskat med 22 % och fotpatrulleringen med 43 %, till förmån för den resurskrävande utryckningsverksamheten som ökat med 6 %.

På det hela taget synes polisens mätbara prestationer ha gått ned under femårsperioden. Antalet ingripanden och utryckningar har visserligen ökat (5 %), men inte i proportion till brottsutvecklingen. Antalet gripna har minskat med 11 %. I förhållande till antalet inkomna ärenden har andelen ärenden som redovisats till åklagare minskat enligt följande.

Ärendekategori	Redovisat 1986 %	Redovisat 1990 %	Skillnad %
Ekonomiska brott	51	35	- 16
Narkotikabrott	88	80	- 8
Våldsbrott	54	53	- 1
Tillgreppsbrott	13	12	- 1
Bedrägeribrott	68	67	- 1
Övriga kriminalbrott	21	16	- 5

Däremot har produktiviteten ökat genom att antalet till åklagare redovisade ärenden i förhållande till antalet nedlagda arbetstimmar har blivit högre.

Statens kriminaltekniska laboratorium har ökat sin produktivitet. Med en resursökning på 6 % har laboratoriet under perioden mött en ökning av antalet inkomna ärenden på 44 %. En utveckling av tekniken på DNA-området har inletts vid laboratoriet.

Under de senaste åren har ett tämligen omfattande arbete bedrivits inom polisen när det gäller att rationalisera verksamheten. Till en del har arbetet samband med det rationaliseringsavtal som slöts på polisområdet i 1989-90 års avtalsrörelse. Genom effektiviseringarna har polismän i ökad utsträckning kunnat tas i anspråk för egentligt polisarbete. Rikspolisstyrelsen har på grundval av de uppgifter som myndigheterna

redovisat beräknat att de sammantagna vinsterna motsvarar omkring 900 årsarbetskrafter för polismän.

Personalsituationen

Polisverksamheten är personalintensiv. För bara några år sedan fanns ett överskott på färdigutbildade poliser. Under de senaste åren har det dock inte varit möjligt att besätta alla fasta polistjänster, med följd att vakanserna ökat.

En av orsakerna till utvecklingen i fråga om vakanser har varit den låga intagningen av polisaspiranter på polishögskolan under några år under 1980-talet. Aspirantintagningen har nu emellertid ökats. I samband med förra årets budgetbehandling bestämdes att 600 polisaspiranter skulle tas in under budgetåret 1991/92. Efter regeringsskiftet hösten 1991 beslutades att ytterligare 100 polisaspiranter skulle antas till polishögskolan under innevarande budgetår. Antalet polisaspiranter som tas in under budgetåret 1991/92 är därmed totalt 700.

Det tar omkring tre år innan en ökning av aspirantintagningen kan ge utslag i form av färdigutbildade poliser. Det betyder att vakansläget inom polisen fortfarande är bekymmersamt. För närvarande uppgår antalet vakanser till ca 900.

Asylutredningar

Antalet asylsökande ökade dramatiskt under 1980-talet. Budgetåret 1989/90 uppgick antalet till drygt 38 000. Därefter minskade antalet asylsökande till ca 20 800 under budgetåret 1990/91. Från och med juli 1991 ökade antalet asylsökande återigen kraftigt, sannolikt till följd av händelserna i Europa. Den mest markanta ökningen har skett i antalet asylsökande från Jugoslavien. Polisen och andra berörda myndigheter har gjort stora ansträngningar för att hantera det ökande antalet asylansökningar på ett tillfredsställande sätt.

Regeringen uppdrog i maj 1991 åt statens invandrarverk att i samråd med rikspolisstyrelsen och berörda polismyndigheter genomföra en överföring av utredningsansvaret i asylärenden från polismyndigheterna till invandrarverket per den 1 juli 1992. Polisen skall dock fortfarande göra en s.k. grundutredning i direkt samband med att en utlänning begär asyl. Uppdraget omfattar också överföring av ansvaret för förvarslokaler vid utredningsslussarna. Uppdraget skall genomföras med utgångspunkt i statskontorets rapport (1990:23) Utredningar i asylärenden.

I regleringsbrevet för polisväsendet avseende innevarande budgetår har regeringen framhållit vikten av att handläggningen av asylutredningar hos polismyndigheterna måste bedrivas i sådan takt att samhällets kostnader för flyktingsverksamheten så långt möjligt begränsas och att de asylsökandes berättigade krav på snabb handläggning av en asylansökan tillgodoses. Som riktmärke för utredningsverksamheten hos polisen vid utredningsslussarna har regeringen angett att en fullständig asylutredning skall kunna genomföras inom högst två veckor från ansökningstillfället.

I regleringsbrevet har också slagits fast att det i fråga om övriga polismyndigheter finns ett starkt intresse av att handläggningstiden i asylärenden inte överstiger två veckor.

Som utgångspunkt för den nya ordningen i asylutredningsärenden har regeringen uttalat att balanserna av asylärenden hos polismyndigheterna den 30 juni 1992 bör vara sådana att de står i överensstämmelse med målet att en asylutredning normalt skall genomföras inom två veckor från ansökan.

Flygplatssäkerhet

Under senare år har den internationella och nationella flygtrafikens expansion i förening med utvecklingen av den internationella terrorismen ställt ökande krav på säkerhetsåtgärder, såväl kvantitativt som i fråga om åtgärdernas tillförlitlighet. I 1990 års budgetproposition uttalades att polisens alltmer ökade resursbehov för säkerhetskontroller på flygplatser i framtiden knappast kan tillgodoses via statsbudgeten. Det var därför nödvändigt att undersöka alternativa möjligheter för att tillgodose resursbehovet, och då närmast särskilda avgifter från flygplatshuvudmännen. Riksdagen hade ingen erinran mot vad som sålunda anförts.

Mot bakgrund av dessa uttalanden i budgetpropositionen har frågan om verksamhets- och kostnadsansvaret för flygplatskontrollen beretts vidare av rikspolisstyrelsen och luftfartsverket.

Efter slutfört utredningsarbete har rikspolisstyrelsen och luftfartsverket förelagt regeringen ett förslag till lösning i form av en mellan myndigheterna träffad överenskommelse den 7 december 1990 rörande verksamhetsansvar och därtill kopplat kostnads- och finansieringsansvar för förebyggande av brott mot den civila luftfartens säkerhet. Regeringen beslöt den 27 juli 1991 att godkänna överenskommelsen och uppdrog åt myndigheterna att inom sina resp. ansvarsområden vidta de åtgärder som är nödvändiga för överenskommelsens genomförande senast den 1 april 1992. Lösningen innebär att flygplatshållare får ett ökat ansvar för denna verksamhet och att därmed förbundna kostnader i större utsträckning än hittills får bäras av luftfarten.

Polisen skall också i det nya systemet svara för hotbildsvärdering och ledning av flygplatskontrollanter i enlighet med vad som föreskrivs i lagen (1970:926) om särskild kontroll på flygplats.

3. Rikspolisstyrelsens yrkanden

Rikspolisstyrelsen har i den fördjupade anslagsframställningen yrkat medel för polisväsendet med 10 527 641 000 kr. för budgetåret 1992/93. För budgetperioden 1992/93 - 1994/95 har rikspolisstyrelsen föreslagit en budgetram om totalt 33 312 487 000 kr. I yrkandet för budgetåret 1992/93 ligger *dels* en omräkning av nuvarande anslag mot bakgrund av verksamhetens faktiska omfattning och den av statsmakterna beslutade organisationen, *dels* yrkanden om sammanlagt ca 200 milj. kr. för särskilda satsningar. De särskilda satsningarna avser bl.a. en ökning av antalet polisaspiranter, inrättande av s.k. finanspolis, fri uniform, satsning på EG-arbete, stöd till kriminalpolitiskt utvecklingsarbete inom polisen samt personalförstärkningar till databyrån. I den föreslagna budgetramen ligger en uppräkning av anslagen med 4 % per år fr.o.m. budgetåret 1993/94 med hänsyn till brottsutvecklingen.

Inför övergången till ett budgetsystem grundat på mål- och resultatstyrning har rikspolisstyrelsen redovisat ett förslag till ny anslagsstruktur för polisväsendet. Förslaget bygger på att medel för polisväsendet anvisas över ramanslag. Förslagsanslag bör dock, enligt rikspolisstyrelsen, tillämpas när det gäller medel för brottsutredningskostnader.

I en särskild rapport har rikspolisstyrelsen redovisat förslag till ett planerings- och uppföljningssystem för polisväsendet som bygger på mål- och resultatstyrning.

När det gäller den allmänna inriktningen av polisverksamheten har rikspolisstyrelsen förordat en ökad satsning på förebyggande polisverksamhet.

Härutöver har rikspolisstyrelsen redovisat förslag om vissa lagändringar m.m., som får behandlas i ett annat sammanhang.

4. Allmänna överväganden

4.1 Bedömning av verksamhetens resultat

Polisens verksamhet spänner över stora områden. Kraven på polisen grundas väsentligen på faktorer som polisen själv har begränsade möjligheter att påverka. Hit hör bl.a. brottslighetens omfattning och karaktär. Också utvecklingen när det gäller vägtrafiken och antalet asylsökande som kommer till Sverige är viktiga faktorer i sammanhanget.

Under en lång följd av år har polisen haft att arbeta mot en ökande brottslighet. Brottsutvecklingen är inte unik för Sverige utan har sin motsvarighet i åtskilliga andra jämförbara länder.

Under de senaste åren har personalsituationen inom polisen varit bekymmersam. Det beror bl.a. på att intagningen av polisaspiranter till polishögskolan har varit alltför låg. En annan omständighet av betydelse är att antalet polismän som lämnat sin tjänst för att gå över till annan verksamhet har varit högre än vad som beräknats, bl.a. beroende på den överhettade arbetsmarknadssituation som då rådde. Det stora antalet polisvakanser har naturligtvis minskat polisens möjligheter att möta den

ökande brottsligheten på ett effektivt sätt och att ge allmänheten den service som efterfrågas. Även om personalsituationen inom polisen nu synes vara på väg att bli bättre, är antalet vakanta polistjänster fortfarande oacceptabelt.

Mitt intryck är att polisen har en hög ambition när det gäller att lösa sina viktiga uppgifter. Såväl utbildningsmässigt som när det gäller utrustningen står den svenska polisen på en hög nivå. Trots detta är resultatet av de senaste årens polisverksamhet inte alltigenom tillfredsställande. Det beror emellertid väsentligen på sådana faktorer som nyss berörts och som ligger utanför polisens egen kontroll.

Den allvarligaste bristen när det gäller polisverksamheten är enligt min mening att polisen inte i tillräckligt hög grad är synlig ute bland människor. På detta område har polisbristen slagit hårt mot sådana inslag i polisverksamheten som fotpatrullering och kvarterspolisverksamhet. Detta minskar polisens möjlighet att verka brottsförebyggande och leder också till att människor känner sig otrygga på gator och torg. Också när det gäller den brottsutredande verksamheten har polisen haft svårt att hålla jämna steg med brottsutvecklingen.

Däremot har polisen genom bl.a. omprioriteringar lyckats upprätthålla en allmänt sett god utryckningsberedskap.

Också trafikövervakningen synes fungera väl med hänsyn till de förutsättningar som nu gäller. Det finns dock skäl att avvakta resultatet av den översyn av polisens trafikövervakning, som för närvarande görs inom ramen för kommittéväsendet, innan trafikpolisens arbete blir föremål för en utvärdering från regeringens sida.

Statens kriminaltekniska laboratorium har lyckats öka sin produktivitet på ett mycket tillfredsställande sätt och har därigenom kunnat upprätthålla en god service i förhållande till polismyndigheterna.

Rikspolisstyrelsen har i ökad omfattning koncentrerat verksamheten på utvecklingsfrågor såsom polisverksamhetens inriktning och den framtida polisutbildningen. Detta är enligt min mening en riktig satsning.

De ekonomiadministrativa systemen inom polisen har uppvisat brister. Bristerna gäller såväl planering som uppföljning. En förnyelse på detta område har dock inletts inför övergången till nytt budgetsystem.

Läget när det gäller polisens utrustning får generellt sett anses vara gott. Polisens verksamhet är personalintensiv (ca 80 % av de totala kostnaderna för polisverksamheten utgörs av löner och andra personalkostnader) och det behövs en hel del utrustning för att verksamheten skall kunna bedrivas rättssäkert och effektivt. Det handlar om fordon, ADB-utrustning, sambandsutrustning, skyddsutrustning m.m., för att inte nämna inventarier till polisens lokaler. Utrustningen förnyas fortlöpande. För närvarande pågår exempelvis en modernisering av radiosystemen, varigenom det i huvuddelen av landet använda radiosystem 70 får en betydligt bättre användbarhet än tidigare. ADB-stödet byggs ut efter hand. Nyligen har sålunda den datoriserade anmälningsrutinen RAR efter ett omfattande förberedelsearbete tagits i drift vid polismyndigheten i Huddinge. En utbyggnad för resten av landet är planerad.

4.2 Polisverksamheten i framtiden

Utgångspunkter

Att upprätthålla lag och ordning så att människor kan känna sig trygga i samhället hör till rättsstatens viktigaste uppgifter.

Brottsligheten befinner sig i dag på en nivå som inte kan accepteras. Att minska brottsligheten och öka människors trygghet mot brott måste därför vara ett huvudmål för kriminalpolitiken.

Det behövs naturligtvis åtgärder på många områden för att åstadkomma detta. Förutom kriminalpolitiken i snäv mening berörs bl.a. socialpolitiken och arbetsmarknadspolitiken. Det är emellertid ingen tvekan om att polisen intar en särställning i kampen mot brottsligheten. Ett målmedvetet och effektivt arbete från polisens sida är en förutsättning för att komma till rätta med brottsligheten.

Av vad jag anfört i det föregående framgår att polisen i dag inte fullt ut förmår förhindra och ingripa mot brott i den utsträckning som vore önskvärd. En viktig faktor i det sammanhanget är att antalet polismän är för litet, bl.a. till följd av ett bekymmersamt vakansläge. Det finns också ett behov av förnyelse i fråga om viss utrustning, särskilt ADB-utrustning.

Rikspolisstyrelsen har i den fördjupade anslagsframställningen begärt medel för bl.a. vissa ambitionshöjande åtgärder. Det är emellertid en utgångspunkt för regeringens budgetförslag att reformer måste finansieras inom befintliga ekonomiska ramar. Detta måste i huvudsak gälla också inom polisens område. Det statsfinansiella läget gör det nödvändigt att även för polisens del tillämpa en relativt stram budget.

Det innebär att polisen i princip själv måste skapa ett utrymme för en förnyelse av verksamheten genom omprioriteringar, rationaliseringar och effektiviseringar. Sådana åtgärder måste också genomföras för att åstadkomma besparingar inom polisens område på samma sätt som inom andra delar av den offentliga verksamheten. Besparingarna får självfallet inte leda till att polisens möjlighet att upprätthålla allmän ordning och säkerhet försämras.

Som framgått har polisen redan genomfört rationaliseringar av olika slag, bl.a. inom ramen för det rationaliseringsavtal som slöts på polisens område i 1989-90 års avtalsrörelse. Av de medel som tillskjuts från arbetsgivaren enligt avtalet skall hälften finansieras av polisorganisationen inom det utrymme som skapats genom rationaliseringarna. En särskild medelsuppräkning för rationaliseringsavtalet i enlighet med vad rikspolisstyrelsen begärt bör därför inte ske.

Vid beräkning av medel skall också beaktas riksdagens beslut i anledning av 1991 års kompletteringsproposition (prop. 1990/91:150, Del II, s. 111) om besparingar inom polisen på 130 milj. kr. Besparingarna bör tas ut successivt under en treårsperiod.

Övergången till mål- och resultatstyrning kommer att ge polisen de organisatoriska förutsättningarna för att ytterligare effektivisera och i andra avseenden utveckla sin verksamhet. De nya styrformerna bör

införas efter hand i enlighet med vad jag kommer att utveckla i det följande (avsnitt 6).

Personalförstärkning

Ett gott resultat av polisverksamheten förutsätter att det råder balans mellan olika slag av resurser, såsom personal med eller utan polisutbildning samt utrustning för tekniskt stöd. På personalsidan är det viktigt att polismän kan frigöras för egentligt polisarbete genom att avlastas arbete av annan, stödjande personal. I dag råder en obalans mellan olika slag av resurser i det avseendet att antalet polismän är för litet till följd av att antalet vakanta polistjänster har ökat under ett antal år.

Det är angeläget att polisbristen i landet snarast blir avhjälpt. Därigenom skapas möjlighet att i ökad utsträckning satsa på kvarters- eller områdespolisverksamhet och andra förebyggande och trygghetsskapande åtgärder. Att öka antalet utbildade polismän är en förutsättning för att polisen skall kunna uppfylla de kriminalpolitiska målen att minska brottsligheten och öka tryggheten i samhället.

Övergången till en mål- och resultatorienterad styrning inom polisen innebär att regering och riksdag inte längre bör detaljreglera antalet polistjänster eller intagningen av aspiranter på polishögskolan. Jag kommer att behandla dessa frågor i det följande (avsnitt 6). Redan nu vill jag dock säga att jag anser att regeringen bör sätta som mål att antalet utbildade polismän i landet senast år 1995 bör motsvara nuvarande antal fasta polistjänster, eller ca 16 700.

Förebyggande polisverksamhet

Erfarenheterna både från Sverige och från andra länder visar på svårigheter när det gäller att påverka brottsligheten på ett avgörande sätt med enbart polisarbete av traditionellt slag. Det är naturligtvis mycket viktigt att polisen patrullerar på gator och torg, rycker ut vid larm och utreder brott. Man skall emellertid inte förvänta sig att man ens med en betydande resursförstärkning till denna traditionella polisverksamhet skulle kunna uppnå kriminalpolitiska framgångar som står i proportion till resurstillskottet.

Mot denna bakgrund finns det skäl att uppmärksamma delvis nya former för den brottsförebyggande polisverksamheten, som har börjat prövas i ett antal polisdistrikt under de senaste åren. Arbetsmetoden, som också benämns problemorienterad polisverksamhet, går bl.a. ut på att den brottsförebyggande verksamheten inriktas på personer, miljöer och företeelser som utgör särskilda problem från kriminalpolitisk synpunkt. Arbetet bedrivs i nära samverkan med andra berörda myndigheter och institutioner och innefattar en bred kontaktskapande verksamhet gentemot allmänheten. I många fall tar polisen initiativ till brottsförebyggande åtgärder bland allmänheten eller andra som kan beröras av kriminalitet, exempelvis genom att organisera grannsamverkan till förebyggande av bostadsinbrott. Brottsförebyggande arbete av detta slag kombineras på

flera håll med att övervakningsverksamheten i ökad utsträckning inriktas på fotpatrullering och kvarterspolisverksamhet.

Den nu redovisade formen av brottsförebyggande polisverksamhet befinner sig ännu i början av sin utveckling. Redan nu kan emellertid konstateras att metoden inger goda förhoppningar när det gäller att angripa brottsutvecklingen på ett verksamt sätt. Goda resultat har rapporterats, låt vara än så länge på ett lokalt plan och beträffande avgränsade typer av kriminalitet och ordningsstörningar.

Riksdagen har år 1990 fastställt riktlinjer för polisverksamheten som innebär att en ökad vikt läggs vid det förebyggande arbetet (prop. 1989/90:155, 1990/91:JuU1, rskr. 1). Enligt min mening bör denna linje fullföljas med ökad kraft. Också på central nivå bör ett brottsförebyggande arbete med problemorienterad inriktning kunna bedrivas genom rikspolisstyrelsens försorg. Exempelvis bör rikspolisstyrelsen i lämpliga former kunna verka för att branschrutiner och standardavtalsvillkor utformas så att de försvårar eller i varje fall inte inbjuder till brott.

5. Riktlinjer för resursanvändningen inom polisväsendet

I den av riksdagen antagna propositionen om polisens arbetsformer på lokal och regional nivå, utbildning och rekrytering har förutsatts att regering och riksdag i samband med budgetbehandlingen lägger fast riktlinjer för resursanvändning och resursfördelning inom polisorganisationen (prop. 1984/85:81, JuU18, rskr. 164). Det successiva införandet av en ny form av styrning, som nu föreslås, innebär ett ytterligare steg mot en målstyrning av polisverksamheten från regeringens och riksdagens sida.

Mot bakgrund av de allmänna överväganden som redovisats i det föregående anser jag att följande mål och riktlinjer bör gälla för polisen under budgetåret 1992/93.

Kriminalpolitiska mål

Målen för polisverksamheten skall vara att minska brottsligheten och öka människors trygghet i samhället.

Polisverksamhet i allmänhet

Polisverksamheten skall i ökad utsträckning inriktas mot brottsförebyggande åtgärder i vid mening och mot brottsförhindrande åtgärder *(brottsförebyggande polisverksamhet)*. I polisens metodutvecklingsarbete skall utvecklandet av den brottsförebyggande polisverksamheten ges en framskjuten plats. En viktig del i detta arbete bör vara att integrera brottsförebyggande åtgärder med annan polisverksamhet, såsom övervakningsverksamhet, kvarters- och områdespolisverksamhet och vissa former av brottsutredningsverksamhet. I detta ligger också att fotpatrulleringen bör öka och att polisen måste bli mera synlig i samhället.

I den förebyggande polisverksamheten bör särskild uppmärksamhet ägnas åt ungdomar som är i riskzonen för att dras in i kriminalitet samt åt vaneförbrytare och andra som svarar för en förhållandevis stor del av brottsligheten.

Det som nu anförts utgör inte något avsteg från principen om att det är en av huvuduppgifterna för polisen att *utreda brott* som hör under allmänt åtal. Det är självfallet nödvändigt att tillräckliga resurser även i fortsättningen avdelas för denna verksamhet. Den ökade betoningen av den förebyggande polisverksamheten bör dock förenas med en utveckling av arbetsmetoder och samarbetsformer när det gäller brottsutredningar. Det är angeläget att alla möjligheter tas till vara när det gäller att effektivisera utredningsverksamheten och därigenom öka andelen uppklarade brott.

Samarbetet mellan polis och åklagare när det gäller förundersökningar bör utvecklas med syfte att utnyttja myndigheternas samlade resurser effektivare i utredningsarbetet.

När det gäller inriktning mot olika slag av brottslighet är det i första hand en uppgift för polismyndigheterna att själva göra prioriteringar med utgångspunkt från brottens straffskalor och andra omständigheter av betydelse, exempelvis lokala förhållanden. En ökad inriktning bör dock göras mot våldsbrott och narkotikabrott med hänsyn till den stora betydelsen för den enskilde som dessa brottstyper har.

Brottsoffer

De enskilda personer som utsätts för brott skall sättas i centrum för polisens uppmärksamhet och omsorg. Samarbetet med brottsofferjourer bör utvecklas.

Personer som utsätts för akut brottshot måste skyddas. Behovet av akut skydd för utsatta kvinnor mot olika former av våldsbrott måste därvid särskilt beaktas. Som redan anförts kommer regeringen att ta initiativ till en försöksverksamhet med livvaktsskydd för hotade kvinnor.

Trafiken

Huvudmålet för trafikövervakningen skall vara att öka trafiksäkerheten. Därvid skall kontrollen av trafiknykterheten och fordonshastigheten ges en framskjuten plats.

Europaintegrationen

Sveriges närmande till EG kommer att ställa delvis nya krav när det gäller internationellt polissamarbete och andra metodfrågor. Parallellt härmed kan den internationella brottsligheten med anknytning till andra delav av Europa antas komma att öka. Detta måste uppmärksammas i det långsiktiga utvecklingsarbetet inom polisen.

När det gäller antalet polismän och rekrytering av polisaspiranter finns riktlinjer i avsnitt 6.

Ett väl fungerande samspel mellan polisen och allmänheten är av stor betydelse för framgången i polisarbetet. En målmedveten satsning bör göras på att rekrytera fler personer med invandrarbakgrund till polisyrket.

Effektivisering

Myndigheter på alla nivåer inom polisväsendet skall bedriva ett målmedvetet effektiviseringsarbete. Därvid skall bl.a. eftersträvas ett nära samarbete över polisdistriktsgränserna och länsgränserna för att tillvarata polisväsendets samlade resurser bättre. Också samarbete med myndigheter och institutioner utanför polisväsendet är viktigt. Genom effektiviseringar och rationaliseringar skall säkerställas att polisverksamheten kan bedrivas på ett önskvärt sätt.

Utvecklandet av metoder för styrning och uppföljning och andra rutiner inom ramen för det nya budgetsystemet skall också ges en framträdande plats i utvecklingsarbetet inom polisen.

6. En förändrad styrning

Inom polisen pågår sedan ett par år ett omfattande arbete med att förbereda övergången till en ny form för styrning i likhet med vad som efter hand införs vid flertalet andra myndigheter inom statsförvaltningen. Detta styrsystem bygger bl.a. på mål- och resultatstyrning och på att medel för verksamheten anvisas över ramanslag. Enligt de planer som regering och riksdag har lagt fast skall nya styrformer införas för polisens del fr.o.m. budgetåret 1992/93 (se prop. 1989/90:155 s. 61).

En sådan förändring av budgetprocessen inom polisen kommer att öka polisens möjligheter att bedriva en effektiv polisverksamhet till rimliga kostnader. Polismyndigheterna kommer att kunna planera sin verksamhet och göra egna resursprioriteringar på ett helt annat sätt än i dag. Möjligheterna ökar också att anpassa verksamheten efter skiftande lokala förhållande. Genom den flexibilitet som ligger i det nya systemet underlättas också den ökade inriktning mot förebyggande polisverksamhet, som förordats i det föregående.

Den förestående budgetreformen avser inte säkerhetspolisen. Förutsättningarna för dess verksamhet skiljer sig alltför mycket från vad som gäller i fråga om polisverksamhet i allmänhet för att en reform av budgetsystemet skall kunna genomföras i detta sammanhang.

Grunder för anslagskonstruktionen

En utgångspunkt för anslagskonstruktionen bör vara att de medel som statsmakterna anvisar för den lokala polisorganisationens behov i så stor utsträckning som är möjligt skall ställas till de lokala polismyndigheternas förfogande.

Samtidigt är det klart att vissa medel även i fortsättningen måste hanteras på central eller regional nivå inom organisationen, även om de ytterst är avsedda för den lokala organisationens behov. Sålunda bör rikspolisstyrelsen även i fortsättningen svara för större investeringar, t.ex. när det gäller centrala polisregister eller fasta radioinstallationer samt disponera medel för vissa andra gemensamma behov, såsom oförutsedda händelser. Också på regional nivå kan det finnas behov av medel för gemensamma behov inom länets polisorganisation.

Anslagskonstruktionen för polisväsendet måste alltså utformas med hänsyn bl.a. till de särskilda förutsättningarna för polisens verksamhet. Det innebär exempelvis att polisen måste ha möjligheter att bemästra oförutsedda händelser och andra situationer som kräver extraordinära polisinsatser eller som av annan anledning inte kan beaktas i verksamhetsplaneringen.

Den möjlighet som myndigheterna själva har att inom ett ramanslag använda anslagskredit eller anslagssparande skapar enligt min mening goda förutsättningar för polisen att bemästra tillfälliga variationer i arbetsbelastningen. Inom länets ram bör länsstyrelsen kunna utjämna variationer i fråga om myndigheternas belastning exempelvis genom att använda medel som hålls i reserv inom länet eller, i sista hand, genom att omfördela medlen mellan myndigheterna. Vissa medel bör också kunna disponeras centralt av rikspolisstyrelsen för oförutsedda händelser o.d.

Uppgifter och befogenheter

En utgångspunkt bör alltså vara att uppgifter och befogenheter i det nya budgetsystemet bör decentraliseras så långt som möjligt. Det är också viktigt att verksamhetsansvar och ekonomiansvar följs åt. Detta är en av grundprinciperna i det nya statliga budgetsystemet. Därigenom skapas bättre förutsättningar för att bedriva verksamheten på ett effektivt sätt och med en god hushållning i fråga om resurserna.

På det organisatoriska planet skapas delvis nya förutsättningar genom den reform i fråga om den regionala polisorganisationen, som föreslås i regeringens proposition (1991/92:52) Regional ledningsorganisation inom polisen. Reformen innebär, om den godtas av riksdagen, att det i varje län kommer att finnas en länspolismästare som på länsstyrelsens vägnar utövar uppgifterna som regional polischef i länet. Organisatoriska förutsättningar skapas genom reformen för att förbättra samordningen av polisverksamheten inom länen och för att länsstyrelsen, i första hand genom försorg av länspolismästaren, skall kunna fullgöra sina uppgifter

som högsta polisorgan i länet också inom ramen för det nya budgetsystemet. Den nya organisationen föreslås träda i kraft den 1 juli 1992.

Som jag framhållit redan i propositionen om den regionala ledningsorganisationen bör tyngdpunkten i polisverksamheten också i fortsättningen ligga på lokal nivå. Förstärkningen av den regionala organisationen gör det dock möjligt att delegera uppgifter från statsmakterna och rikspolisstyrelsen till främst länsnivå. Detta är ett viktigt steg i den decentralisering av uppgifter och befogenheter inom polisen, som inleddes genom polisreformen i mitten av 1980-talet. I sammanhanget kan nämnas att rikspolisstyrelsen nyligen har tagit initiativ till en vidareutveckling av den ekonomiadministrativa kompetensen på regional nivå inom polisen. Rikspolisstyrelsen kommer också att ge de regionala polischeferna det stöd i ekonomiadministrativa frågor som behövs, särskilt under budgetsystemets igångsättningsskede.

Den nya organisationen gör det möjligt att förena verksamhetsansvar och ekonomiansvar på regional nivå inom polisorganisationen och därmed också ge den regionala chefen ansvar för uppföljning och utvärdering. Länsstyrelsen har redan i dag det yttersta ansvaret för polisverksamheten i länet (jfr 6 § polislagen, 1984:387). I fortsättningen bör länsstyrelsen också ha ett motsvarande ansvar för de medel med vilka polisverksamheten i länet bedrivs. Det bör sålunda vara länsstyrelsen som fördelar medel till polismyndigheterna och som bestämmer i vad mån medel skall hanteras regionalt för gemensamma behov inom länet.

På det lokala planet inom polisen sammanfaller verksamhetsansvar och ekonomiansvar till viss del redan i dag. Ekonomiansvaret är dock i praktiken kringskuret i olika avseenden. Bl.a. är det regeringen som bestämmer antalet polistjänster vid varje polismyndighet och därigenom indirekt kostnaderna för polismanslöner m.m. vid myndigheten. I fortsättningen bör polismyndigheterna få en ökad frihet att bestämma hur de använder de medel som de tilldelats. Det gäller bl.a. fördelningen av medel på olika slag av resurser, såsom polismän, annan personal och utrustning.

Det bör också i fortsättningen vara en sak för den lokala polismyndigheten att bestämma om sin egen verksamhet. Som jag framhållit i propositionen om den regionala ledningsorganisationen bör länsstyrelsen normalt inte utfärda bestämmelser om sådant som det ankommer på polismyndigheterna att själva bestämma om. Däremot skall, som anförs i propositionen, länspolismästaren på länsstyrelsens vägnar verka för samordning av polisverksamheten inom länet och mellan länen samt utöva tillsyn över verksamheten.

Länspolismästaren kommer också att ha uppgifter inom ramen för det system för planering och uppföljning, som behandlas närmare i det följande.

Rikspolisstyrelsen bör i det nya budgetsystemet ha åtskilliga viktiga uppgifter. Som en av de viktigaste framstår att följa upp och utvärdera polisverksamheten i länen och att ge regering och riksdag underlag och förslag till de åtgärder som utvärderingen kan föranleda. Det bör vara rikspolisstyrelsens uppgift att svara för anslagsframställningen för

polisväsendet. Nära sammanhängande med uppföljningen av polisverksamheten är rikspolisstyrelsens uppgift som central tillsynsmyndighet (se 7 § polislagen och 2 a § förordningen, 1988:762, med instruktion för rikspolisstyrelsen).

Givetvis bör rikspolisstyrelsen också i fortsättningen utfärda de föreskrifter för ekonomiadministrationen inom polisväsendet, som kan behövas. Som redan anförts bör rikspolisstyrelsen också disponera centrala medel inom polisväsendet för bl.a. större investeringar.

Ramstyrning

Rikspolisstyrelsen har föreslagit att polisväsendet tilldelas en treårig budgetram. Enligt min mening är det emellertid nödvändigt att ta fram ytterligare underlag för en fördjupad prövning inför en flerårig budgetperiod. Redan nu bör dock polisen tilldelas medel över ramanslag. Syftet är att åstadkomma att ansvar för verksamhet och resursprioriteringar följs åt och att dämpa kostnadsutvecklingen. Jag vill särskild understryka att ramanslag är avsedda att inte överskridas och att det är myndigheternas ansvar att prioritera resurser inom de givna ramarna.

Med hänsyn härtill anser jag inte att polisen nu bör tilldelas en flerårig budgetram. Fastän ramen är ettårig bör s.k. anslagskredit kunna tillämpas. Jag avser att senare återkomma till regeringen med direktiv till rikspolisstyrelsen i fråga om den fördjupade prövningen inför en längre budgetperiod.

Inrättande av polistjänster m.m.

För statsförvaltningen i allmänhet gäller numera att myndigheterna själva, med vissa undantag, bestämmer vilka tjänster som skall finnas vid myndigheten (se inrättandeförordningen 1991:1749). För polisväsendet gäller detta endast i fråga om andra tjänster än polistjänster. Polistjänster inrättas däremot av regeringen, som också bestämmer hur många polistjänster i olika grader som skall finnas vid varje polismyndighet, s.k. tablåtjänster (2 kap. 5 och 7 §§ polisförordningen 1984:730). Antalet polistjänster är för närvarande 16 678. Därutöver finns ett antal polismän som ännu inte erhållit tablåtjänst. Antalet sådana polismän (s.k. extra polisassistenter) och antalet polisaspiranter följer av regeringens och riksdagens beslut om aspirantutbildningens volym.

Den nuvarande ordningen när det gäller att inrätta polistjänster kan knappast behållas utan förändringar i ett system med ramanslag för polisväsendet. Det är uppenbart att polismyndigheternas möjlighet att själva bestämma om hur medlen inom ramanslaget skall användas skulle bli mycket begränsad i praktiken, om antalet polismän vid resp. myndighet också i fortsättningen skulle bestämmas av regeringen. Det finns dock, med hänsyn till polisverksamhetens särskilda beskaffenhet, skäl för regering och riksdag att på ett övergripande plan behålla kontrollen över poliskårens storlek.

Enligt min mening bör polismyndigheterna i fortsättningen själva bestämma hur många polistjänster det skall finnas vid resp. myndighet. Det innebär att en polismyndighet i princip själv får inrätta eller dra in en polistjänst eller hålla tjänsten vakant under en tid. Detta medför bl.a. att uppdelningen i tablåtjänster och tjänster som extra polisassistent försvinner. Befogenheten att inrätta polistjänster bör inte gälla i fråga om tjänster i polischefskarriären.

Antalet polistjänster i landet som helhet bör regleras genom målstyrning från regeringens och riksdagens sida. En lämplig ordning bör kunna vara att i samband med budgetprocessen fastställa en övre och en nedre gräns för antalet utbildade polismän i riket. Det bör sedan vara en uppgift för rikspolisstyrelsen att följa utvecklingen och jämföra den med det uppställda målet samt redovisa resultatet för regeringen i den årliga resultatredovisningen för polisväsendet. Om antalet polismän utvecklas på ett sätt som inte är önskvärt, bör rikspolisstyrelsen i första hand söka åstadkomma rättelse genom att tillse att länsstyrelserna förmår polismyndigheterna att öka eller minska antalet polistjänster. I sista hand kan givetvis regeringen gripa in och besluta om de förändringar i fråga om polisorganisationens storlek som kan behövas.

För det kommande budgetåret bör gälla att antalet polistjänster (exklusive polisaspiranter) inte överstiger det nuvarande antalet fasta polistjänster eller ca 16 700. Någon nedre gräns för antalet polistjänster bör dock inte läggas fast för det kommande budgetåret. I stället bör den nuvarande polisbristen avhjälpas genom att regeringen uppställer ett mål i fråga om ökning av antalet utbildade polismän i enlighet med vad jag redovisar närmare i det följande.

Polisaspiranter

I dag tillämpas ett system som innebär att statsmakterna årligen i budgetprocessen tar direkt ställning till hur många polisaspiranter som skall antas. Denna ordning medför att en långsiktig planering av personalförsörjningen försvåras, dels genom att polismyndigheterna i princip får ändrade planeringsförutsättningar varje år, dels genom att besluten styrs inte bara av verksamhetens behov utan även av politiska och statsfinansiella bedömningar.

För framtiden bör istället väljas ett system som underlättar en långsiktig planering av polisresurserna. Det nya systemet bör i princip bygga på att det är de lokala polismyndigheternas efterfrågan på nya polisaspiranter som styr rekryteringen. På grundval av polismyndigheternas behovsanmälan bör länsstyrelsen beställa utbildningsplatser vid polishögskolan. Det bör vara länsstyrelsen som, i egenskap av högsta polisorgan i länet, har det slutliga ansvaret för hur många aspiranter som beställs. Beställningarna bör ske med utgångspunkt från fleråriga planeringsperioder.

Polishögskolan planerar och genomför utbildningen med utgångspunkt från givna beställningar. En viss omfördelning mellan åren av det beställda aspirantantalet bör kunna göras om det är nödvändigt för att

undvika en alltför ojämn belastning på skolan. Efter godkänd utbildning placeras polismannen vid den myndighet som rekryterat honom.

Aspirantutbildningen bör finansieras genom att de beställande länsstyrelserna betalar kostnaderna för löner m.m. för aspiranterna samt en utbildningsavgift till polishögskolan från länsramen. För att undvika en ojämn kostnadsbelastning skall länsstyrelserna särskilt beakta utgifterna för aspirantutbildningen när länsstyrelsen fördelar medelsramarna inom länet.

Det nya systemet för aspirantförsörjning bör träda i kraft först inför budgetåret 1993/94. För budgetåret 1992/93 har rekryteringsarbetet inför intagningen till polishögskolan hösten 1992 redan startat samtidigt som tiden fram till budgetårets början är alltför kort för polisväsendet att fastställa behovet av aspiranter redan till detta budgetår. Övergångsvis bör därför antalet aspiranter till polishögskolan för budgetåret 1992/93 fastställas, som hitills, av statsmakterna.

Jag tar i detta sammanhang också upp frågan om dimensioneringen av aspirantutbildningen under de närmaste åren. Med hänsyn till intresset av en långsiktig planering tar det jag nu anför sikte på hela perioden 1992/93 - 1994/95, trots att polisen - enligt vad jag tidigare förordat - erhåller en budgetram endast för budgetåret 1992/93.

Som jag redan har framhållit är det angeläget att den nuvarande polisbristen snarast blir avhjälpt. I ett system med mål- och resultatstyrning inom polisen bör detta ske med utgångspunkt från ett mål i fråga om antalet utbildade polismän, som slås fast av regering och riksdag.

Med hänsyn härtill föreslår jag att som mål skall gälla, att antalet utbildade polismän senast år 1995 bör motsvara nuvarande antal fasta polistjänster, eller ca 16 700.

För att möjliggöra detta bör antalet polisaspiranter som tas in på polishögskolan under budgetåret 1992/93 vara 700.

Från och med budgetåret 1993/94 är det en uppgift för polisorganisationen att själva bestämma antalet polisaspiranter i enlighet med den ordning för personalförsörjning som jag nyss har förordat. Myndigheterna skall därvid planera sin personalförsörjning med utgångspunkt från det uppställda målet i fråga om antalet utbildade polismän. Det är en uppgift för rikspolisstyrelsen att verka för och följa upp att detta mål - liksom andra mål för polisen - uppfylls.

Planerings- och uppföljningssystem

Rikspolisstyrelsen har på regeringens uppdrag redovisat ett förslag till nytt planeringssystem för polisväsendet.

En tyngdpunkt i det arbete som rikspolisstyrelsen utfört har varit att skapa ett nytt system för resultatanalys och resultatredovisning för polisväsendet. Enligt rikspolisstyrelsens förslag skall styrelsen, så snart som möjligt efter det att regeringens budgetproposition har offentliggjorts, besluta om en preliminär fördelning av medel mellan länen och meddela de direktiv för budgetarbetet som i övrigt kan behövas. Därefter beslutar länsstyrelsen om direktiv för polismyndigheternas planerings-

arbete. Direktiven bör utformas efter samråd med polismyndigheterna och med regionåklagarmyndigheten.

Polismyndigheten har vid sin planering att beakta dels de direktiv som rikspolisstyrelsen och länsstyrelsen har utfärdat, dels de lokala förhållanden som kan påverka planeringen. Planeringen skall bygga på målstyrning och inte, som i det gamla planeringssystemet, på en detaljreglering av de personalresurser som skall avsättas för olika aktiviteter. Visserligen bör initialt göras en bedömning av vilka resurser som behövs för att uppnå målen, men denna bedömning måste kunna ändras med hänsyn till förändrade förutsättningar.

Planeringen bör enligt rikspolisstyrelsens förslag omfatta budgetår. Den skall göras dels varje år i ettårsperspektiv, dels i treårsperspektiv. Samråd skall ske med åklagarmyndigheten. Verksamhetsplanen bör fastställas av polisstyrelsen. Den ges in till länsstyrelsen men inte till rikspolisstyrelsen.

Liksom hittills bör, enligt förslaget, planeringssystemet innehålla en aktivitetsindelning som en "stomme" för planering och uppföljning. Därigenom blir det också möjligt att bygga vidare på det redan välutvecklade system för statistikproduktion som finns inom polisväsendet. Den nuvarande aktivitetsindelningen bör dock förenklas och föras i närmare överensstämmelse med den målbeskrivning för polisverksamheten som ligger i polislagens beskrivning av polisens uppgifter.

Regeringen har i planeringsdirektiv för rikspolisstyrelsen den 31 oktober 1991 beslutat att styrelsen skall svara för att ett nytt system för planering och uppföljning införs i huvudsaklig överensstämmelse med det nu redovisade förslaget. När det gäller frågan om fördelning av medel mellan länen bör dock väljas en ordning som innebär att regeringen, och inte rikspolisstyrelsen, beslutar om fördelning av medel (se under anslaget B 5 i det följande).

7. Tidsbegränsade chefsförordnanden

Riksdagen har i samband med dess behandling av propositionen (prop.1989/90:155, 1990/91:JuU1, rskr. 1) om förnyelse inom polisen tagit del av de överväganden som där redovisades i fråga om att införa tidsbegränsade chefsförordnanden för högre chefer inom polisen. För ett införande av tidbegränsade chefsförordnanden talar, enlig vad som anförs i propositionen, det väsentligt utökade chefsansvar som följer med införande av det nya budgetsystemet inom polisen och de vidgade krav på myndigheternas förmåga att genom olika ledningsåtgärder öka effektiviteten inom olika verksamhetsområden. Det anförda bygger på principer om ökad chefsrörlighet som lades fast i samband med behandlingen av verksledningspropositionen (prop. 1986/87:99, KU 29, rskr. 226).

I sammanhanget bör också uppmärksammas att statens arbetsgivarverk och TCO-S i anslutning till 1989-90 års avtalsrörelse träffat ett särskilt rationaliseringsavtal för polisväsendet. Som en av flera generellt verkande åtgärder enligt avtalet överenskom parterna om ett partsuttalande till stöd

för att visstidsförordnanden införs i någon form för myndighetschefer och viss annan polischefspersonal.

Mot bakgrund av det nu anförda har inom civildepartementet, till vilket polisen då hörde, utarbetats en promemoria med förslag till en ordning med tidsbegränsade chefsförordnanden inom polisväsendet. I promemorian föreslås att systemet skall omfatta polisöverintendenter, polismästare, biträdande länspolismästare och länspolismästare samt vissa befattningshavare inom rikspolisstyrelsen.

Förslaget bygger på att de berörda tjänstemännen skall ha tillsvidareanställning med placering för en begränsad tid i en viss chefsbefattning. Före utgången av förordnandetiden i chefsfunktionen prövas om förordnandet skall förlängas eller om chefskapet skall upphöra. Det kan ske t.ex. genom att tjänstemannen placeras på en annan chefsbefattning, placeras i en stabsfunktion eller får andra kvalificerade uppgifter. Tiden för placering i en viss chefsfunktion bör enligt förslaget vara sex år eller, särskilt vid omförordnande, kortare tid, exempelvis tre år.

Huvudsyftet med det föreslagna systemet är att stimulera till och underlätta ökad rörlighet i chefsbefattningar. Den prövning som skall ske vid förordnandetidens utgång skall göras med hänsyn både till behovet av chefskompetens i verksamheten och till tjänstemannens utvecklingsbehov och önskemål.

Promemorian har remitterats till berörda fackliga organisationer för yttrande. Organisationerna har i princip anslutit sig till förslagen.

I den under hösten 1991 avlämnade propositionen (prop. 1991/92:52) Regional ledningsorganisation inom polisen, redovisas regeringens överväganden i denna fråga vad avser tjänsterna som länspolismästare och biträdande länspolismästare. Jag anförde i det sammanhanget att tidsbegränsade chefsförordnanden bör införas för dessa tjänster, vilket innebär att länspolismästare och biträdande länspolismästare kommer att förordnas tills vidare på sin tjänst med placering för viss tid i chefsfunktionen. Tidsbegränsningen kommer alltså att avse själva chefsfunktionen, dvs. utövandet av de befogenheter som ankommer på en länspolismästare resp. en biträdande länspolismästare enligt polisförordningen eller andra bestämmelser.

Mot bakgrund av de överväganden som härefter gjorts har jag funnit att en lösning med tidsbegränsade chefsförordnanden även för cheferna för de lokala polismyndigheterna - polismästarna - skulle verka utvecklande och vitaliserande för såväl verksamhet som de enskilda cheferna. De stora förändringar som polisväsendet står inför den 1 juli 1992 innebär också ett väsentligt utökat ansvar för dessa chefer.

Jag har därför funnit att det i samband med införandet av en enhetlig regional ledningsorganisation inom polisen och införandet av nytt budgetsystem bör införas ett system med tidsbegränsade chefsförordnanden även för polismästarna.

Ett sådant system bör, för att uppnå den eftersträvade rörligheten, bygga på förutsättningen att den som förordnas ges en "grundtjänst" i polisorganisationen. Tjänsten bör vara inrättad vid den polismyndighet där länspolismästaren är chef och med utgångspunkt från den tjänsten bör

tjänstemannen ges ett förordnande för viss tid som chef för någon av de lokala polismyndigheterna i länet.

Vad jag nu anfört bör i princip även gälla i fråga om tjänster som polisöverintendent. För dessa, som i de flesta fall är chefer för avdelning vid de tre största polismyndigheterna, erfordras emellertid inte att regeringen bestämmer om placering för viss tid i chefsfunktionen. I stället bör det vara en sak för polismyndigheten att se till att det förekommer en lämplig rotation bland de polisöverintendenter som finns vid myndigheten. En lämplig ordning bör i många fall kunna vara att myndigheten placerar vederbörande för viss tid i en viss chefsfunktion.

8. Lokalförsörjningen för polisväsendet m.m.

Byggnadsstyrelsen är lokalhållare för polisväsendet. Många av de byggnader som polisen disponerar tas i anspråk också av åklagarväsendet. Lokalbeståndet uppgår till ca 1 milj. m^2. Polisväsendet och åklagarväsendet disponerar för innevarande budgetår ca 800 milj. kr. för lokalkostnader. Investeringar inom byggnadsstyrelsens lokalhållningsområde redovisas i form av en rullande treårsplan (prop. 1987/88:100, bil. 9, FiU 26, rskr. 338). Inom ramen för treårsplanen beslutar regeringen om genomförande av enskilda byggnadsprojekt.

För närvarande pågår två större nybyggnadsprojekt, nämligen nybyggnad av förvaltningsbyggnad i Malmö, etapp I samt nybyggnad av förvaltningsbyggnad i Karlskrona. Lokalerna i Malmö är avsedda för polismyndigheten, tingsrätten och häktet och beräknas vara färdigställda i oktober 1993. Förvaltningsbyggnaden i Karlskrona beräknas vara färdigställd i april 1992. Nybyggnaden är avsedd för polismyndigheten, åklagarmyndigheten och häktet.

I tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1991/92 (prop. 1991/92:25, FiU06, rskr. 105) har medel beräknats för följande objekt.

Gällivare

Nybyggnad av förvaltningsbyggnad i kvarteret Alkan i Gällivare. Lokalerna är avsedda för polismyndigheten. Kostnaderna har beräknats till 56 milj. kr. i prisläget den 1 januari 1991. Byggstarten är planerad till slutet av mars 1992 och byggtiden är beräknad till 18 månader.

Vetlanda

Nybyggnad av förvaltningsbyggnad i kvarteret Balder i Vetlanda. Kostnaderna har beräknats till 24 milj. kr. i prisläget den 1 januari 1991. Byggstarten sker nu i början på år 1992 och byggtiden beräknas till 11 månader.

Medel för följande projekt har tidigare tillförts treårsplanen, men byggnadsuppdrag har ännu inte lämnats av regeringen.

Huddinge

Lokalerna är avsedda för polismyndigheten, åklagarmyndigheten och häktet. Mot bakgrund av kraftigt förändrade planeringsförutsättningar beträffande både häktet och polisen avser byggnadsstyrelsen att under våren 1992 redovisa ett reviderat byggnadsprogram till regeringen (prop. 1988/89:100 bil. 9, FiU26, rskr. 245 och bil. 15, JuU15, rskr. 187; prop. 1989/90:100 bil. 9, FiU26, rskr. 266 och bil. 15, JuU27, rskr. 211; prop. 1990/91:100 bil. 9, FiU26, rskr. 239 och bil. 15, JuU23, rskr. 214).

Solna

Ursprungligen avsåg projektet en om- och tillbyggnad av det befintliga polishuset i kvarteret Charlottenburg. Lokalerna är avsedda för polismyndigheten. Utredning pågår om ny lokalisering till kvarteret Tegen. Byggnadsstyrelsen avser att under budgetåret 1991/92 redovisa projektet för regeringen (prop. 1988/89:100 bil. 9, FiU26, rskr. 245 och bil. 15, JuU15, rskr. 187; prop. 1989/90:100 bil. 9, FiU26, rskr. 266 och bil. 15, JuU27, rskr. 211; prop. 1990/91:100 bil. 9, FiU26, rskr. 239 och bil. 15, JuU23, rskr. 214).

Örebro

Byggnadsstyrelsen har till regeringen den 12 november 1985 redovisat byggnadsprogram avseende om- och tillbyggnad i kvarteret Repslagaren i Örebro. Lokalerna är avsedda för polismyndigheten, åklagarmyndigheten och häktet. En alternativ lösning av lokalbehovet, genom en nybyggnad i kvarteret Lantmätaren, har utretts av byggnadsstyrelsen. Styrelsen har till regeringen i mitten på december 1991 redovisat systemhandlingar och hemställt om bygguppdrag. Jag har för avsikt att återkomma till regeringen om genomförande av projektet. Kostnaden beräknas till 172 milj. kr. i prisläget de 1 januari 1991 (prop. 1989/90:100 bil. 9, FiU26, rskr. 266 och bil. 15, JuU27, rskr. 211; prop. 1990/91:100 bil. 9, FiU26, rskr. 239 och bil. 15, JuU23, rskr. 214).

Byggnadsstyrelsen har tillsammans med rikspolisstyrelsen redovisat en lokalförsörjningsplan för polis- och åklagarväsendet för den kommande treårsperioden. Enligt rikspolisstyrelsen är en ombyggnad av polishögskolan i Solna, etapp II och III det mest angelägna projektet. Vidare prioriterar rikspolisstyrelsen större byggnadsprojekt för de närmaste åren i följande ordning: Vetlanda, Uddevalla, Halmstad, Vänersborg, Gällivare, ett s.k. teknikhus i kvarteret Kronoberg samt vissa projekt för polismyndigheterna i Stockholm och Göteborg.

Byggnadsstyrelsen har i sin anslagsframställning redovisat bl.a. följande projekt som mest angelägna och med en planerad byggstart under budgetåren 1991/92 - 1994/95, nämligen ombyggnad av polishögskolan i Solna avseende etapp II och III, två mindre projekt inom kvarteret

Kronoberg i Stockholm, nämligen en ny transformatorstation och ombyggnad av entré vid Bergsgatan 52, en nybyggnad för polisområde 3 vid polismyndigheten i Stockholm samt nybyggnad av förvaltningsbyggnader för polismyndigheterna i Vetlanda och Uddevalla. Byggnadsstyrelsen har i detta sammanhang även tagit upp förvaltningsbyggnad i Solna. I övrigt hänvisas till anslagsframställningen.

Beträffande förvaltningsbyggnaden i Solna får jag hänvisa till vad som nyss sagts och vad beträffar förvaltningsbyggnaderna i Gällivare och Vetlanda får jag hänvisa till tilläggsbudget I (prop. 1991/92:25) samt även till vad som nyss sagts.

Uddevalla

Chefen för finansdepartementet kommer senare i dag att föreslå att en ny förvaltningsbyggnad i Uddevalla för polis, åklagare och häkte kommer till utförande under den kommande treårsperioden.

Polishögskolan

Byggnadsstyrelsen har till regeringen under hösten 1991 redovisat ett reviderat byggnadsprogram för polishögskolan avseende en om- och tillbyggnad för fysisk träning. Detta projekt utgör en del av etapp II. Lokalerna för fysisk träning har på grund av ett intensivt utnyttjande blivit hårt slitna. Lokalerna är också otillräckliga och av så låg teknisk standard att det medför stora problem att genomföra undervisningen på ett tillfredsställande sätt. Miljö- och hälsoskyddsnämnden i Solna har funnit lokalerna klart undermåliga. Jag har för avsikt att återkomma till regeringen med förslag att projektet, som skall utföras i etapper, kan börja byggas under hösten 1992. Kostnaden har beräknats till 33,4 milj. kr. i prisläget den 1 januari 1991.

Kvarteret Kronoberg

På grund av ökad datorisering och komplettering av elnäten inom kvarteret Kronoberg måste elförsörjningssystemen bytas och för att bl.a. säkra elförsörjningen till Stockholms tingsrätt i kvarteret Fruktkorgen måste en ny transformatorstation uppföras. Jag har för avsikt att återkomma till regeringen om genomförande av projektet nu under våren 1992. Kostnaden har beräknats till 13,6 milj. kr. i prisläget den 1 januari 1991.

Medel för dessa investeringar beräknas under sjunde huvudtiteln, avsnittet Investeringar m.m.

B 1. Rikspolisstyrelsen

1990/91 Utgift	857 860 723[1]
1991/92 Anslag	906 214 000[1,2]
1991/92 Anslag exkl. mervärdeskatt	882 239 508[1,2]
1992/93 Förslag	558 630 000

[1] Trettonde huvudtiteln, anslaget E 1. Rikspolisstyrelsen.

[2] Därutöver har 19 000 000 kr. anvisats genom tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1991/92 (prop. 1991/92:25, bet. JuU11, rskr. 55).

Rikspolisstyrelsen

1. Rikspolisstyrelsen föreslår att anslaget räknas upp med ca 17 milj.kr. för kompensation av hittillsvarande underbudgeteringar av anslagsmedlen avseende datorbearbetning samt att ytterligare medel för sju nya tjänster vid databyrån tillförs styrelsen.
2. Rikspolisstyrelsen föreslår att medel för uppbyggnad av en s.k. finanspolis vid rikskriminalpolisen tillförs styrelsen.
3. Rikspolisstyrelsen föreslår att medel för polisiära sambandsmän i ytterligare fyra länder tillförs styrelsen.
4. För övriga yrkanden hänvisas till anslagsframställningen.

Föredraganden

Under anslaget har beräknats medel för rikspolisstyrelsen i dess funktion som central förvaltningsmyndighet samt för dess operativa verksamhet vid rikskriminalpolisen. Hit hör kostnaderna för personal av olika kategorier, utrustning, investeringar, lokaler m.m. Under anslaget har också beräknats lönekostnader för polismän som tjänstgör vid rikspolisstyrelsen (utom säkerhetspolisen) eller har kommenderats från lokal polismyndighet för tjänstgöring vid styrelsen.

För rikskriminalpolisens del har en särskild rampost beräknats för de kostnader i form av löner, utrustning, investeringar, lokaler m.m. som belastar den verksamheten.

För ytterligare investering i ADB-projektet om rationell brottsanmälan (RAR), i kommunikationsnätutbyggnad och i investeringar för ersättningar och kompletteringar av centrala utslitna system har beräknats 80 milj. kr. engångsvis inom ramanslaget med en finansiering motsvarande de låneformer som anvisas via riksgäldskontoret. Engångsanvisningen kommer att ersättas med lån i riksgäldskontoret det budgetår rikspolisstyrelsen tillgodoser redovisningskraven enligt bokföringsförordningen i dess lydelse fr.o.m. den 1 juli 1991.

Under anslaget har medel beräknats för den gemensamma kontorsdriften m.m. inom kvarteret Kronoberg. Kostnaderna skall liksom tidigare betalas av de olika lokalnyttjarna. Verksamheten blir härigenom en egen resultatenhet inom anslaget.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen
att till *Rikspolisstyrelsen* för budgetåret 1992/93 anvisa ett ramanslag på 558 630 000 kr.

B 2. Säkerhetspolisen

1991/92 Anslag	360 000 000[1]
1992/93 Förslag	400 000 000

[1] Trettonde huvudtiteln, anslaget E 2. Säkerhetspolisen.

Rikspolisstyrelsen föreslår att anslaget förs upp med 439 005 000 kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen
att till *Säkerhetspolisen* för budgetåret 1992/93 anvisa ett förslagsanslag på 400 000 000 kr.

B 3. Polishögskolan[1]

1990/91 Utgift	-
1991/92 Anslag	-
1991/92 Anslag exkl. mervärdeskatt	-
1992/93 Förslag	1 000

[1] Anslaget är nytt. Se vidare vad som redovisats under avsnitt 6.

Rikspolisstyrelsen

Rikspolisstyrelsen yrkar medel dels för en intagning till polishögskolan av 800 polisaspiranter per år för de tre år anslagsframställningen avser, dels medel för ytterligare investeringar och för utvidgad forskningsverksamhet vid skolan. För övriga yrkanden hänvisas till rikspolisstyrelsens anslagsframställning.

Föredraganden

Under anslaget har medel beräknats för polishögskolans verksamhet såsom löner till lärare, instruktörer och annan personal, andra förvaltningskostnader, lokalkostnader, forskningsverksamhet m.m. Medlen tillförs anslaget på det sätt som redovisats i avsnitt 6. Anslaget förs upp i statsbudgeten med ett formellt belopp av 1 000 kr. Anslagskonstruk-

tionen innebär att all utbildning, både grundutbildning och vidareutbildning, blir efterfrågestyrd och betalas av medel inom anslaget B 5. Lokala polisorganisationen. Detta möjliggör att skolan framdeles kan verka som en avgränsad resultatenhet inom rikspolisstyrelsen med efterfrågestyrning och intäktsfinansiering. För forskningsverksamheten tillförs medel från centrala medel under anslaget B 5.

Antalet polisaspiranter budgetåret 1992/93 avses bli 700 enligt överväganden under avsnitt 6. Polishögskolan bör få ta upp en rörlig kredit i riksgäldskontoret med ett belopp på 8 milj. kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Polishögskolan* för budgetåret 1992/93 anvisa ett förslagsanslag på 1 000 kr.

B 4. Statens kriminaltekniska laboratorium

1990/91 Utgift	36 916 774[1]
1991/92 Anslag	34 244 000[1]
1991/92 Anslag exkl. mervärdeskatt	33 240 683[1]
1992/93 Förslag	38 923 000

[1] Trettonde huvudtiteln, anslaget E 3. Statens kriminaltekniska laboratorium.

Rikspolisstyrelsen

Rikspolisstyrelsen yrkar att statens kriminaltekniska laboratorium (SKL) inom ett treårigt ramanslag dels anvisas medel för kompensation av hittillsvarande underbudgetering dels medel för bl.a. forskning och nya tjänster.

För övriga yrkanden hänvisas till rikspolisstyrelsens anslagsframställning.

Föredraganden

SKL har en central roll inom polisens verksamhet. Det är viktigt att verksamheten, trots det ansträngda statsfinansiella läget, kan drivas och utvecklas utan inskränkningar i fråga om kvalitet eller omfattning.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Statens kriminaltekniska laboratorium* för budgetåret 1992/93 anvisa ett ramanslag på 38 923 000 kr.

B 5. Lokala polisorganisationen

1990/91 Utgift	8 248 936 757[1]
1991/92 Anslag	7 381 700 000[1]
1991/92 Anslag exkl. mervärdeskatt	7 320 145 726[1]
992/93 Förslag	9 256 527 000[2]

[1] Trettonde huvudtiteln, anslaget E 6. Lokala polisorganisationen.

[2] Anslaget är ombildat i huvudsak genom en sammanslagning av följande anslag under trettonde huvudtiteln. E 1. Rikspolisstyrelsen, anslagspost 3, Löner och utrustning till polisaspiranter m.fl., E 4. Lokala polisorganisationen, E 5. Utrustning m.m. för polisväsendet, E 6. Underhåll och drift av motorfordon m.m. och E 8. Diverse utgifter.

Rikspolisstyrelsen

1. Medel bör enligt rikspolisstyrelsen anvisas motsvarande lönekostnaderna för den av regering och riksdag beslutade polisorganisationen, 16 678 polistjänster. De medel som motsvarar obesatta tjänster, ca 679 milj. kr., bör användas för nyinvesteringar i ADB-utrustning, för administrativa resurser och kompetens samt för teknik och kommunikation.

2. Rikspolisstyrelsen begär att brottsutredningskostnader även fortsättningsvis skall beräknas på ett förslagsanslag. Vidare begärs en uppräkning av medel motsvarande de faktiska förvaltningskostnaderna och kostnaderna för passformulär.

3. För ett fortsatt utvecklingsarbete inom områden för bekämpning av narkotika, yrkeskriminalitet, ungdomskriminalitet och på det brottsförebyggande området begärs 25 milj kr.

4. För övriga yrkanden hänvisas till anslagsframställningen.

Föredraganden

Under anslaget har beräknats huvuddelen av de medel som behövs för verksamheten vid polismyndigheterna. Hit hör bl.a. medel för sådan verksamhet som i dag faller under anslaget E 4. Lokala polisorganisationen, såsom lönekostnader för polispersonal, andra förvaltningskostnader, lokalkostnader, ersättningar till sakkunniga, vissa kostnader för förundersökning, förpassning, passformulär m.m. samt bidrag till kostnader för gemensam kontorsdrift i kvarteret Kronoberg. Under anslaget faller också huvuddelen av medlen under de tidigare anslagen E 5. Utrustning m.m. för polisväsendet, E 6. Underhåll och drift av motorfordon m.m. samt E 8. Diverse utgifter.

För att möjliggöra en önskad effektivitetshöjning föreslår jag vissa besparingar och omfördelningar av medel inom anslagen för polisväsendet. Det gäller framför allt på anslaget för den lokala polisorganisationen.

De medel som därmed frigörs omfördelas i huvudsak inom detta anslag för angelägna satsningar inom det ekonomiadministrativa området.

Huvuddelen av medlen under anslaget förutsätts av regeringen fördelas på 24 anslagsposter ("länsramar"), som hanteras av länsstyrelserna. Vid sidan därav förutsätts rikspolisstyrelsen disponera centrala medel inom anslaget för gemensamma behov inom polisorganisationen.

De regionala ramarna

Medel har beräknats för det antal polismän som kommer att finnas inom polisorganisationen under budgetåret 1992/93.

Mot bakgrund av arbetsbelastningen och personalsituationen inom polisväsendet har regeringen för innevarande budgetår beslutat att polismyndigheterna får ta i anspråk vissa lönemedel för de polistjänster som är vakanta för att anställa personal som frigör polismän för egentligt polisarbete. Jag har beräknat medel under ramanslaget med hänsyn till att det kommer att finnas behov av sådan förstärkningspersonal också under nästa budgetår.

Kostnader för löner har tidigare varit svåra att beräkna. Vid en övergång till ramanslag är det av väsentlig betydelse att lönebelastningen beräknas korrekt. Rikspolisstyrelsen har därför på regeringens uppdrag genomfört en ny sådan beräkning. Den utgör tillsammans med övriga överväganden grund för beräkningen av lönekostnaderna.

Jag har under länsstyrelsernas ramposter beräknat medel för 16 nya länspolismästartjänster samt medel för överförande av vissa polisuppgifter och administrativa uppgifter från länspolischefsexpeditionerna till resp. berörd polismyndighet.

Under ramposterna har jag beräknat medel för ekonomiadministrativ kompetensökning. Vidare har 10 milj. kr. beräknats för en försöksverksamhet med livvakt åt hotade kvinnor.

Jag har under ramposterna beräknat medel för anskaffandet av bl.a. motorfordon, persondatorutrustning, inventarier och för lokalkostnader. Vidare har beräknats medel för underhåll av motorfordon.

Som redovisats under anslaget B 3. Polishögskolan har medel beräknats under nu förevarande anslag för polisaspirantutbildning och all övrig utbildning för personal inom den lokala polisorganisationen. Vidare har medel beräknats för löner till polisaspiranterna.

Större investeringar m.m.

Centrala medel under anslaget bör användas för större investeringar såsom radiosystem och infrastrukturella åtgärder samt utrustning som endast finns på ett fåtal platser och lämpligen inte kan anskaffas på annat sätt. Rikspolisstyrelsen bör också disponera medel som kan användas som reserv, för särskilda satsningar o.d. Jag har i detta hänseende bl.a. beräknat 10 milj. kr. för att ytterligare förstärka insatserna på narkotikaområdet och möjliggöra en fortsatt offensiv mot bl.a. nyrekrytering av narkotikamissbrukare. Medel har här också beräknats för den forsknings-

verksamhet som bedrivs vid polishögskolan och som lämpligen inte kan ingå i det system för efterfrågestyrning som i övrigt föreslås för polishögskolans del (se avsnitt 6).

Brottsutredningskostnader m.m.

Rikspolisstyrelsen har föreslagit att medel för brottsutredningskostnader m.m. skall anvisas över ett särskilt förslagsanslag med hänsyn till att polismyndigheterna i princip saknar möjlighet att bestämma över storleken av dessa kostnader. Hit hör vissa förundersökningskostnader, tolkarvoden, förpassningar m.m.

Jag instämmer i att polismyndigheterna måste förfoga över medel för detta ändamål utan den begränsning som följer av en för den enskilda myndigheten bestämd kostnadsram. Jag förordar dock att medel för ändamålet beräknas på en särskild rampost under ramanslaget för den lokala polisorganisationen. Medlen bör disponera av rikspolisstyrelsen på så sätt att de direkt kan användas av polismyndigheterna. Genom en sådan budgetteknik kan man bemästra variationer i fråga om belastningen för den enskilda myndigheten.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Lokala polisorganisationen* för budgetåret 1992/93 anvisa ett ramanslag på 9 256 527 000 kr.

C. ÅKLAGARVÄSENDET

Som jag nämnde i inledningen (avsnitt 5.10) arbetar för närvarande en parlamentariskt sammansatt kommitté, åklagarutredningen -90, med en översyn av åklagarverksamheten och förundersökningsreglerna. Det är ett omfattande arbete som bedrivs och det finns enligt min uppfattning anledning att ha stora förväntningar på resultatet av kommitténs arbete.

I inledningen redogjorde jag också för det uppdrag som riksåklagaren fått rörande decentralisering av beslutsbefogenheter och budgetansvar.

Jag vill även här nämna att riksåklagaren i oktober 1991 redovisat ett uppdrag angående decentralisering av personal- och ekonomiadministrativa uppgifter. Enligt min mening bör förslagen vidareutvecklas av riksåklagaren inom ramen för det fortsatta förnyelsearbetet. Det är i detta sammanhang viktigt att understryka att en utgångspunkt i det fortsatta arbetet måste vara att verksamhetsansvar och ekonomiskt ansvar följs åt. Åklagarväsendets framtida organisation är också en fråga som måste beaktas.

Åklagarväsendet har sedan budgetåret 1991/92 en ny treårig budgetram. Detta innebär att verksamhetens inriktning och medelstilldelningen för åklagarväsendet i princip har lagts fast för budgetperioden 1991/92 - 1993/94. Beslutet om resurstilldelning bör nu omprövas för att undvika att underskott uppstår i verksamheten.

För hela statsförvaltningen gäller i princip ett generellt rationaliseringskrav på 1,5 % av en myndighets anslag. Som ett uttalat produktivitetskrav på verksamheten skall 0,5 % av anslaget dras in till statskassan som en besparing. Resterande belopp får återläggas för åtgärder i syfte att höja effektiviteten och produktiviteten på olika sätt. Med hänsyn till verksamhetens art bör ett modifierat rationaliseringskrav komma i fråga när det gäller åklagarväsendet.

C 1. Riksåklagaren

1990/91	Utgift	20 410 287
1991/92	Anslag	22 378 000
1991/92	Anslag exkl. mervärdeskatt	22 095 000
1992/93	Förslag	23 015 000

Riksåklagaren är under regeringen högste åklagare och leder åklagarverksamheten i riket. Riksåklagaren är också central förvaltningsmyndighet för åklagarväsendet. Riksåklagarens kansli är organiserat på två byråer, kanslibyrån och tillsynsbyrån. Härutöver finns personal för riksåklagarens åklagarverksamhet i högsta domstolen.

	1991/92 exkl. mervärdeskatt	Beräknad ändring 1992/93 Föredraganden
Personal		
Summa	51	
Anslag		
Förvaltningskostnader	18 476 000	+ 724 000
(därav lönekostnader)	(14 974 000)	(+ 620 000)
Lokalkostnader	3 619 000	+ 196 000
Summa	22 095 000	+ 920 000

Riksåklagaren

Riksåklagaren begär att ramen förstärks med 100 000 kr. för kostnader som föranleds av åklagarväsendets ökade internationella samarbete.

Föredragandens överväganden

Den resultatorienterade styrningen ställer stora krav på de centrala förvaltningsmyndigheterna. Riksåklagaren måste därför ha en pådrivande roll i det fortsatta förnyelsearbetet. Jag ser det som ytterst angeläget att ett kraftfullt och målinriktat arbete bedrivs i detta avseende. Det gäller t.ex. arbetet med decentralisering av beslutsbefogenheter och budgetansvar, ADB-utbyggnaden och chefsutvecklingen.

Mot bakgrund av det jag tidigare sagt föreslår jag att ett modifierat rationaliseringskrav - 170 000 kr - tillämpas på riksåklagaren. Samtidigt är det angeläget att satsningar görs för att höja verksamhetens ekonomiadministrativa standard. Av den anledningen återförs 115 000 kr till anslaget. Härutöver bör anslaget tillföras 55 000 kr med anledning av det ökade internationella informationsutbytet.

Under återstoden av den treåriga budgetperioden innebär detta - med utgångspunkt från anslaget exkl. mervärdeskatt för budgetåret 1991/92 - att anslaget bör uppgå till följande.

Budgetåret 1992/93	*Budgetåret 1993/94*
23 015 000 kr.	*23 015 000 kr.*

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen
att till *Riksåklagaren* för budgetåret 1992/93 anvisa ett ramanslag på 23 015 000 kr.

C 2. Åklagarmyndigheterna

1990/91	Utgift	478 781 543
1991/92	Anslag	475 863 000
1991/92	Anslag exkl. mervärdeskatt	474 352 000
1992/93	Förslag	506 575 000

För åklagarverksamheten är landet indelat i 13 regioner. Vid de regionala myndigheterna, som var och en leds av en överåklagare, tjänstgör statsåklagare och distriktsåklagare som handlägger vissa typer av mål, främst sådana som rör ekonomisk brottslighet. Överåklagaren skall handlägga mål som är särskilt krävande och utövar dessutom ledningen över åklagarverksamheten inom sin region.

Riket är indelat i 86 åklagardistrikt. Åklagarmyndigheterna i 83 av dessa distrikt lyder under regionåklagarmyndigheterna och leds av chefsåklagare. Åklagarmyndigheterna i Stockholm, Göteborg och Malmö, som var och en leds av en överåklagare, står utanför den regionala åklagarorganisationen. Överåklagarna i dessa tre distrikt fullgör i princip samma uppgifter som överåklagarna vid regionåklagarmyndigheterna.

Härutöver finns en statsåklagarmyndighet för speciella mål, ledd av en överåklagare. Åklagarna vid den myndigheten handlägger mål i hela riket, i första hand särskilt omfattande mål eller mål som berör flera regioner.

	1991/92 exkl. mervärdeskatt	Beräknad ändring 1992/93 Föredraganden
Personal		
Summa	1 215	-
Anslag		
Förvaltningskostnader	415 695 000	+ 28 860 000
(därav lönekostnader)	(386 085 000)	(+ 25 472 000)
Lokalkostnader	46 696 000	+ 3 363 000
Summa	474 352 000	+ 32 223 000

Riksåklagaren

Riksåklagaren begär att ramen räknas upp med sammanlagt 18 milj. kr. avseende kostnadskonsekvenser av löneavtal, notarielöner, utbildningskostnader samt smärre ADB-investeringar m.m.

Föredragandens överväganden

Arbetsbelastningen vid åklagarmyndigheterna har fortsatt att öka. Någon lättnad i arbetsbördan torde inte kunna förväntas under de närmaste åren. Samtidigt har det visat sig föreligga en bristande överensstämmelse mellan resurserna enligt den nuvarande ramen och det faktiska kostnadsläget. Detta har huvudsakligen sin grund i faktorer som åklagarväsendet inte kunnat påverka. För att ramen inte skall urholkas ser jag det därför som nödvändigt att anslaget förstärks med drygt 10 milj. kr. Härigenom skapas åter ett sådant handlingsutrymme som systemet med treåriga budgetramar förutsätter.

I enlighet med vad jag sagt inledningsvis föreslår jag att ett rationaliseringskrav tillämpas även på åklagarmyndigheterna. Rationaliseringskravet bör dock med hänsyn till verksamhetens art begränsas till 1,5 milj. kr. Samtidigt är det ytterst angeläget att satsningar görs på ADB-området. Jag föreslår därför att 1 milj. kr. återförs till anslaget för detta ändamål.

Under återstoden av den treåriga budgetperioden innebär detta - med utgångspunkt från anslaget exkl. mervärdeskatt för budgetåret 1991/92 -

att anslaget bör uppgå till följande.

Budgetåret 1992/93	*Budgetåret 1993/94*
506 575 000 kr.	*506 575 000 kr.*

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen
att till *Åklagarmyndigheterna* för budgetåret 1992/93 anvisa ett ramanslag på 506 575 000 kr.

Pågående reformarbete

Som jag nämnde i inledningen (avsnitt 2.1) har en parlamentariskt sammansatt kommitté, *domstolsutredningen*, under de senaste två åren gjort en översyn av domstolarnas uppgifter och arbetssätt med inriktning på att åstadkomma ett effektivare domstolsväsende.

I direktiven för domstolsutredningen (dir. 1989:56) uttalade min företrädare (s. 6 ff) att domstolarna framför allt under senare år har utsatts för stora påfrestningar. Ett väsentligt skäl är den allt större arbetsbelastningen. Målen och ärendena har blivit fler och mera komplicerade. Från en situation där man i allmänhet haft goda möjligheter att lägga ned erforderlig tid och omsorg på varje arbetsuppgift har man, trots ett fortlöpande rationaliseringsarbete, på sina håll hamnat i en situation som med fog kan beskrivas som besvärlig.

Det står av flera skäl klart att det krävs även andra åtgärder än tillskott av resurser för att svårigheterna skall kunna undanröjas. Mot den bakgrunden har det varit en huvuduppgift för domstolsutredningen att se till att domstolarna i princip tilldelas enbart sådana arbetsuppgifter som verkligen kräver domstolsprövning. Med andra ord bör verksamheten i domstolarna *renodlas*. I linje med det har det varit en annan huvuduppgift för utredningen att se till att måltyperna är ändamålsenligt fördelade mellan olika domstolskategorier. Kommittén har också sett över *instansordningen* i skilda hänseenden. Vägledande här är att tyngdpunkten i rättskipningen skall ligga i första instans. Också *förfaranderegleroa* ses i vissa hänseenden över av utredningen.

I domstolsutredningens uppdrag ingick ursprungligen även att se över domstolsväsendets organisation. Genom regeringsbeslut den 7 november 1991 återkallade regeringen emellertid uppdraget såvitt avser den frågan. Den övervägs nu i stället inom justitiedepartementet. Arbetet bedrivs utifrån ett brett perspektiv och med delvis andra utgångspunkter än som följde av domstolsutredningens direktiv. Bl.a. ingår nu i arbetet även frågan om i vad mån specialdomstolar av olika slag skall finnas kvar i framtiden. Målet för översynen är ett effektivt och slagkraftigt organiserat domstolsväsende.

En viktig fråga för domstolsväsendet är hur de administrativa beslutsbefogenheterna bör vara fördelade mellan central och lokal nivå. Den frågan är beroende av vilken organisation man har, och den får alltså övervägas mot bakgrund av vad man kommer fram till när det gäller domstolsorganisationen. Det medför i sin tur att frågan om vilken roll domstolsverket skall spela i framtiden - en fråga som aktualiserats bl.a. genom utredningar som gjorts av verket på eget initiativ och efter uppdrag av regeringen - bör lösas i nära samband med organisationsfrågan.

Detsamma gäller frågan om den interna beslutsprocessen i administ-

rativa frågor vid domstolarna. I samband med att den dåvarande regeringen våren 1991 beslutade om en ny organisation för Stockholms tingsrätt avskaffades plenum och kollegium som beslutande organ i administrativa frågor vid tingsrätten. Reformen innebär att lagmannen själv fattar beslut i de administrativa frågor som tidigare avgjordes i plenum eller kollegium. Frågan gäller nu om man bör gå vidare på denna väg eller om man bör behålla - eller kanske tvärtom förstärka - de kollegiala organens roll i beslutsprocessen. Även denna fråga är föremål för överväganden i justitiedepartementet.

Den reform av *rättskipningen på socialförsäkringsområdet* som nämnts i 1990 och 1991 års budgetpropositioner är nu på väg att slutföras. Sedan den 1 juli 1991 gäller en ny instansordning för socialförsäkringsmål, som innebär att förvaltningsbeslut i socialförsäkringsärenden inte längre överklagas till försäkringsrätten utan till länsrätten. Länsrättens beslut kan överklagas till kammarrätten och vidare till försäkringsöverdomstolen. Försäkringsrätterna finns övergångsvis kvar för att avarbeta inneliggande målbalanser. Avsikten är att försäkringsrätterna skall upphöra den 1 juli 1992 och att återstående mål då skall överföras till kammarrätterna.

När det gäller *delegering av arbetsuppgifter* från domare till annan personal går reformarbetet vidare. Flera försöksprojekt pågår för närvarande, och domstolsverket har nyligen inlett ett större projekt om ändrade arbetsformer i underrätt och överrätt, där en väsentlig fråga är just möjligheterna att delegera arbetsuppgifter från domarpersonal.

En tvåårig budgetram

Domstolsväsendet har ingått i en försöksverksamhet med treåriga budgetramar avseende budgetperioden 1989/90 - 1991/92. Domstolsverket avgav hösten 1991 en fördjupad anslagsframställning avseende budgetperioden 1992/93 - 1994/95. Med hänsyn till de förändringar i fråga om domstolsverksamhetens innehåll och domstolsorganisationen som kan förväntas som ett resultat av det pågående översynsarbete som jag redovisat i det föregående bedömer jag det som olämpligt att nu ta ställning till domstolsväsendets medelsbehov för hela treårsperioden. I stället förordar jag att medelsbehovet för domstolsväsendet i princip nu läggs fast för den kommande tvåårsperioden, dvs. för budgetåren 1992/93 och 1993/94.

Lokalförsörjningen inom domstolsväsendet

Byggnadsstyrelsen är fram till den 1 juli 1992 lokalhållare för domstolsväsendet och rättshjälpsmyndigheten. Lokalytorna uppgår för närvarande till ca 365 000 kvadratmeter. Under innevarande budgetår disponeras ca 354 milj. kr. för lokalkostnader.

D 1. Domstolsverket

1990/91	Utgift	62 338 700
1991/92	Anslag	60 875 000
1991/92	Anslag exkl. mervärdeskatt	58 061 000
1992/93	Förslag	61 932 000

Domstolsverket är central förvaltningsmyndighet för de allmänna domstolarna, de allmänna förvaltningsdomstolarna, bostadsdomstolen, arrende- och hyresnämnderna, försäkringsdomstolarna, rättshjälpsmyndigheten och de allmänna advokatbyråerna. Domstolsverket har också till uppgift att på det allmännas vägnar föra talan mot beslut i rättshjälpsfrågor.

Chef för domstolsverket är en generaldirektör. Inom verket finns en organisationsenhet, en ekonomienhet, en personalenhet och en juridisk enhet. Dessutom finns ett sekretariat och en personalansvarsnämnd.

Från anslaget betalas också kostnaderna för verksamheten vid notarienämnden och tjänsteförslagsnämnden för domstolsväsendet.

	1991/92 exkl. mervärdeskatt	Beräknad ändring 1992/93 Föredraganden
Personal		
Summa	144[1]	
Anslag		
Förvaltningskostnader	58 061 000	+ 3 871 000
(därav lönekostnader)	(33 658 000)	(+ 1 353 000)
Summa	58 061 000	+ 3 871 000

[1]Årsarbetskrafter

Domstolsverket

Domstolsverket yrkar att anslaget för budgetåret 1992/93 skall minskas med 1,6 milj. kr. i förhållande till föregående budgetår. Enligt verket bör bl.a. medel föras från anslaget till domstolarna för att ge dessa möjlighet att välja mellan att själva utföra vissa administrativa uppgifter, som domstolsverket i dag utför åt dem utan kostnad för domstolarna, och att köpa administrativa tjänster av domstolsverket.

Domstolsverket yrkar i förhållande till det anslag som begärs för budgetåret 1992/93 att anslaget skall reduceras med 5 milj. kr. för budgetåret 1993/94.

Föredragandens överväganden

Domstolsverkets framtida roll och arbetsuppgifter har behandlats i flera olika sammanhang under innevarande budgetår. Bl.a. har domstolsverket på eget initiativ och med anlitande av extern konsulthjälp sett över sina arbetsuppgifter och sin organisation (DV-rapport 1991:5). Senast belystes denna fråga av domstolsverket i en redovisning av ett regeringsuppdrag angående omställning och minskning av den statliga administrationen inom domstolsväsendet (DV-rapport 1991:9). En gemensam utgångspunkt i de båda rapporterna har varit att söka lösningar som gör det möjligt att minska kostnaderna för de löpande administrativa uppgifter som domstolsverket utför åt domstolarna. Utifrån denna målsättning har domstolsverket föreslagit att medel skall föras över från verkets anslag till domstolarna för att ge dessa möjlighet att välja mellan att själva ta över vissa adminstrativa arbetsuppgifter eller att köpa motsvarande administrativa tjänster av domstolsverket. Av domstolsverkets redovisning av nämnda regeringsuppdrag framgår det att en sådan decentralisering kräver betydande investeringar. Bl.a. behöver ett nät för datakommunikation mellan domstolarna och verket byggas upp. Vidare måste domstolarnas administrativa kompetens förbättras och ADB-stödet vid domstolarna byggas ut. I detta sammanhang vill jag framhålla att det är viktigt att domstolarna i den utsträckning det är praktiskt lämpligt ges möjlighet att själva ta ansvar för driften och utvecklingen av det lokala ADB-stödet.

Frågan om domstolsverkets framtida roll och organisation är naturligtvis i högsta grad förknippad med vilken domstolsorganisation vi har i framtiden. Som jag nämnt inledningsvis är domstolarnas organisation föremål för överväganden inom justitiedepartementet. Mot denna bakgrund anser jag att mera omfattande förändringar av domstolsverkets och domstolarnas arbetsuppgifter i adminstrativt hänseende bör prövas först i samband med att man tar ställning till domstolsorganisationen. Någon överföring av medel från domstolsverkets anslag till domstolarna bör därför inte ske under den tvåriga budgetperioden. Under denna period bör dock domstolsverket inrikta sin verksamhet på att göra det möjligt för de stora och medelstora domstolarna att under budgetåret 1994/95 ta över ansvaret för de löpande personal- och

ekonomiadminstrativa uppgifter som i dag handhas av verket. Vidare bör domstolsverket fullfölja sina planer att successivt föra ut budgetansvaret till allt fler domstolar.

Jag föreslår att anslaget skall beräknas med utgångspunkt från vad som har anvisats för budgetåret 1991/92. Vid min beräkning av anslaget har jag beaktat att det skall vara möjligt för domstolsverket att lämna ett visst bidrag till kostnaderna för att bygga upp ett domstolsväsendets informationscentrum i Jönköping.

Liksom föregående år bör ett rationaliseringskrav tillämpas på domstolsverket. Rationaliseringskravet uppgår till 1,5 % av anslaget. Av detta bör 0,5 % dras in till statskassan. Resterande belopp bör återläggas till anslaget och i huvudsak användas för att höja verksamhetens ekonomiadministrativa standard.

Med hänsyn till det anförda bör anslaget under den tvååriga budgetperioden uppgå till följande.

Budgetåret 1992/93	*Budgetåret 1993/94*
61 932 000 kr.	*61 932 000 kr.*

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen
att till *Domstolsverket* för budgetåret 1992/93 anvisa ett ramanslag på 61 932 000 kr

D 2. Domstolarna m.m.

1990/91	Utgift	2 157 570 555
1991/92	Anslag	2 164 214 000
1991/92	Anslag exkl. mervärdeskatt	2 145 611 000
1992/93	Förslag	2 378 759 000

Allmänna domstolar är tingsrätterna, hovrätterna och högsta domstolen.

Tingsrätterna är allmänna underrätter. Det finns 97 tingsrätter.

Hovrätterna är överrätter i de mål som överklagas från tingsrätterna. Det finns 6 hovrätter: Svea hovrätt (15 avdelningar, varav 13 för allmänna mål och 2 för vatten- och fastighetsmål), Göta hovrätt (4 avdelningar), hovrätten över Skåne och Blekinge (5 avdelningar), hovrätten för Västra Sverige (6 avdelningar), hovrätten för Nedre Norrland (2 avdelningar) och hovrätten för Övre Norrland (2 avdelningar).

Högsta domstolen är överrätt i de mål som överklagas från hovrätterna. Domstolen är indelad i tre avdelningar. I domstolen finns 24 justitieråd. tre av dessa tjänstgör för närvarande i lagrådet. För högsta domstolen finns ett särskilt kansli till vilket revisionssekreterare är knutna.

Allmänna förvaltningsdomstolar är länsrätterna, kammarrätterna och regeringsrätten.

Länsrätterna är allmänna förvaltningsdomstolar närmast under kammarrätterna. Det finns 24 länsrätter.

Kammarrätterna är bl.a. överrätter i de mål som överklagas från länsrätterna. Det finns fyra kammarrätter: kammarrätten i Stockholm (7 avdelningar), kammarrätten i Göteborg (7 avdelningar), kammarrätten i Sundsvall (4 avdelningar) och kammarrätten i Jönköping (4 avdelningar, varav en extra avdelning).

Regeringsrätten är högsta allmänna förvaltningsdomstol. Regeringsrätten är överrätt i de mål som överklagas från kammarrätterna. Regeringsrätten avgör mål om rättsprövning av vissa förvaltningsbeslut. Domstolen är indelad i tre avdelningar. I domstolen finns 20 regeringsråd. Två av dessa tjänstgör för närvarande i lagrådet. För regeringsrätten finns ett särskilt kansli till vilket regeringsrättssekreterare är knutna.

Försäkringsdomstolar är försäkringsrätterna och försäkringsöverdomstolen.

Försäkringsrätterna är tre, en för Mellansverige (hittills 6 avdelningar, varav en extra avdelning), en för Södra Sverige (5 avdelningar) och en för Norra Sverige (2 avdelningar). Försäkringsrätterna prövar överklagade ärenden från försäkringskassorna som gäller socialförsäkringen. Försäkringsrätten för Mellansverige prövar dessutom vissa ärenden från riksförsäkringsverket. Som tidigare nämnts är försäkringsrätternas verksamhet under avveckling, och deras funktion övertas av länsrätterna och kammarrätterna.

Försäkringsöverdomstolen prövar mål som överklagas från försäkringsrätterna - fr.o.m. den 1 juli 1991 även försäkringsmål som överklagas från kammarrätterna - och arbetsmarknadsstyrelsen eller som styrelsen underställer domstolens prövning. Domstolen har 11 lagfarna och 10 andra ledamöter.

Hyresnämnderna har bl.a. till uppgift att medla och vara skiljenämnd i hyrestvister samt avgöra vissa typer av sådana tvister. *Arrendenämnderna* har motsvarande uppgift i arrendetvister. Flertalet av nämnderna har två eller tre län som verksamhetsområde. Hyresnämnderna har gemensamt kansli med arrendenämnderna. Sådana kanslier finns på 12 orter.

Bostadsdomstolen är över- och slutinstans i de ärenden som avgörs av hyresnämnderna.

Från anslaget betalas också kostnaderna för de kansligöromål för *statens ansvarsnämnd* som fullgörs av Svea hovrätt.

	1991/92 exkl. mervärdeskatt	Beräknad ändring 1992/93 Föredraganden
Personal		
Summa	5 878[1]	
Anslag		
Förvaltningskostnader	1 791 151 000	+ 158 590 000
(därav lönekostnader)	(1 631 248 000)	(+ 137 480 000)
Lokalkostnader	354 460 000	+ 74 558 000
Summa	2 145 611 000	+ 233 148 000

[1]Årsarbetskrafter

Domstolsverket

Domstolsverket yrkar att anslaget för budgetåret 1992/93 - i förhållande till vad som tidigare har anvisats och med beaktande av de personalförändringar som blir följden av att den summariska processen fr.o.m. årsskiftet 1991/92 flyttas från tingsrätterna till kronofogdemyndigheterna - räknas upp med sammanlagt 66 milj. kr. Ökningen avser främst ökade lönekostnader med anledning av den nya domarbanan och med anledning av vissa centralt träffade löneavtal, personalförstärkningar med anledning av inträffade volymförändringar i verksamheten, ökade utbildnings- och ADB-kostnader, upprustning av domstolarnas lokaler, andra lokalkostnader samt portokostnader. Också de nytillkomna målen om psykiatrisk tvångsvård ligger till grund för domstolsverkets yrkande.

När det gäller ADB-investeringar yrkar domstolsverket att en investeringsram om 60 milj. kr. läggs fast för den kommande treårsperioden.

Föredragandens överväganden

De allmänna domstolarna m.m.

Under de senaste åren har arbetsläget vid de allmänna domstolarna varit pressat, framför allt beroende på en fortgående ökad tillströmning av mål och ärenden. I synnerhet har detta gällt hovrätterna och de större

tingsrätterna.

Antalet inkomna brottmål i *tingsrätterna* (exklusive notariemål) ökade med 3,3 % mellan år 1989 och 1990. Ökningen innebär att trenden från tidigare år håller i sig, och det finns inget som pekar på att något trendbrott kan förväntas under de närmaste åren. Även när det gäller tvistemålen (exklusive mål angående gemensam ansökan om äktenskapsskillnad) har en markant ökning av antalet inkomna mål skett mellan år 1989 och 1990. Ökningen har uppgått till 8,6 %.

För konkurser har en fortsatt kraftig ökning skett, en ökning som självfallet i hög grad påverkats av kostnadsutvecklingen och den vikande konjunkturen. Sammantaget har antalet inkomna konkursärenden första halvåret 1991 jämfört med motsvarande period år 1990 ökat med 150 %. Det finns inga tecken till avmattning i den höga tillströmningstakten.

När det gäller inskrivnings- och bouppteckningsärenden är situationen alltjämt mycket besvärlig. Vid vissa tingsrätter är väntetiderna för att få sådana ärenden handlagda oacceptabelt långa. Detta innebär självfallet nackdelar inte bara för enskilda personer utan också för myndigheter och kreditinrättningar.

Jag vill erinra om den reform av den summariska processen som riksdagen beslutade våren 1990 och som träder i kraft den 1 januari 1992 (prop. 1989/90:85, JuU31, rskr. 311). Den medför att medel bör överföras från domstolsväsendet till exekutionsväsendet för budgetåret 1992/93.

Antalet mål i *hovrätterna* har ökat kraftigt de senaste åren. Ökningen uppgick mellan åren 1989 och 1990 till 2,7 %. Det skall nämnas att den totala ökningen mellan åren 1986 och 1990 uppgick till 19,6 %. Hovrätterna har under den sistnämnda perioden ökat sin målavverkning med 16,7 %, men målbalanserna har ändå ökat med ca 50 %.

I början av år 1991 uppdrog den dåvarande regeringen åt statskontoret att göra en organisatorisk översyn av Svea hovrätt. Uppdraget skall vara slutfört senast den 30 juni 1992. En av tankarna bakom uppdraget var att Svea hovrätt borde få en lättnad i arbetsbördan och att statskontoret skulle överväga om detta kunde ske genom en förändring av hovrätternas domkretsindelning. Enligt min mening talar flera skäl för att man snarast genomför en justering av domkretsindelningen så att Örebro län, som nu hör under Svea hovrätt, förs över till Göta hovrätt. Jag är närmast inne på att en sådan omreglering bör ske redan per den 1 juli 1992 och avser därför att så snart som möjligt återkomma till regeringen i denna fråga.

I *högsta domstolen* har arbetsläget förbättrats under senare år och får nu anses vara tillfredsställande. Det bör därför vara möjligt att på sikt minska antalet justitieråd (se även prop. 1990/91:66). I högsta domstolen har skett en kraftfull satsning på ADB-stöd som inom kort kommer att vara fullt genomförd. Det kan i sammanhanget nämnas att regeringen nyligen beslutat införa tidsbegränsade förordnanden för föredragandena i de båda högsta domstolsinstanserna. Den ordningen ligger väl i linje med de nya principer för meritvärdering och domarutbildning som infördes den 1 juli 1990 och bör bidra till en effektivisering av resursutnyttjandet vid dessa domstolars kanslier.

Antalet ärenden i *hyresnämnderna* fortsätter att öka. Under år 1989 var

ökningen - om man bortser från ärenden enligt hyresförhandlingslagen - knappt 5 % jämfört med år 1988. För *bostadsdomstolen* har den minskning av antalet inkomna mål som skedde under år 1989 fortsatt under år 1990.

De allmänna förvaltningsdomstolarna

Jämfört med år 1989 har antalet inkomna skattemål i *länsrätterna* ökat något under år 1990. Över en femårsperiod har dock antalet inkomna skattemål minskat. Minskningen beror delvis på ändrade skatteregler men också på en ändrad inriktning av taxeringsarbetet. De mål som fallit bort har i allmänhet varit de mindre komplicerade. Samtidigt har nya tyngre mål tillkommit. Under senare tid har det bl.a. varit de s.k. skalbolagsmålen som kommit i blickpunkten.

De avgjorda skattemålens genomsnittliga omloppstid låg år 1990 på cirka 20 månader.

Samtidigt som skattemålen antalsmässigt har minskat har andra måltyper ökat. Under första delen av 1980-talet kom det in i genomsnitt drygt 30 000 körkortsmål om året. Sedan år 1986 har denna måltyp ökat successivt. År 1990 kom det in cirka 48 000 körkortsmål till länsrätterna.

Den nya taxeringslagen (1990:324) tillämpades första gången vid 1991 års taxering. Lagen innebär omfattande förändringar och förenklingar i taxeringsförfarandet. Det nya taxeringsförfarandet kan på sikt leda till att antalet skattemål i länsrätterna minskar ytterligare men de närmare effekterna är osäkra.

En ny instansordning för rättskipning i socialförsäkringsmål och i mål om psykiatriskt tvångsvård trädde i kraft den 1 juli 1991 resp. träder i kraft den 1 januari 1992. Målen handläggs enligt den nya ordningen i de allmänna förvaltningsdomstolarna med länsrätten som första instans, kammarrätten som andra instans och försäkringsöverdomstolen resp. regeringsrätten som sista instans. Reformerna påverkar givetvis måltillströmningen och arbetsbelastningen i samtliga nämnda instanser.

Arbetssituationen i *kammarrätterna* är fortfarande besvärlig. Antalet inkomna mål minskade fram till år 1990. Under detta år inträffade en ökning av antalet inkomna mål med drygt 10 %. I samband med reformeringen av rättskipningen i socialförsäkringsmålen tog min företrädare upp frågan om en förändring av domkretsindelningen för kammarrätterna i Göteborg och Jönköping (prop. 1990/91:80 s. 56 f). Jag avser att under våren 1992 föreslå regeringen en ändring av förordningen om kammarrätternas domkretsar så att Skaraborgs län, som nu hör under kammarrätten i Göteborg, kan föras över till kammarrätten i Jönköping.

Arbetssituationen i *regeringsrätten* är i stort sett tillfredsställande. Antalet inkomna mål ökade något under år 1990, samtidigt som antalet avgjorda mål understeg antalet inkomna. Detta medförde en ökning av målbalansen under år 1990.

Försäkringsdomstolarna

Som jag nämnt i det föregående har en ny instansordning för rättskipningen i socialförsäkringsmål införts fr.o.m. den 1 juli 1991. Den har medfört att några nya mål inte inkommit till försäkringsrätterna sedan dess. Den avarbetning av målbalanser som nu sker i försäkringsrätterna under den kvarstående tiden av deras verksamhet har hittills gett ett gott resultat. Balanserna har mellan den 1 juli och 1 december 1991 minskat från ca 14.800 mål till ca 11.300 mål. Det kan emellertid antas att avverkningstakten kommer att minska under våren 1992, eftersom en stor del av personalen i försäkringsrätterna då kommer att tillträda nya tjänster. Domstolsverket har beräknat att antalet kvarstående mål den 1 juli 1992 kommer att uppgå till ca 7.500. Dessa mål kommer att överflyttas till kammarrätterna.

Måltillströmningen till försäkringsöverdomstolen fortsätter att öka. Detta har för hösten 1991 delvis sin förklaring i att antalet mål som avgjorts i försäkringsrätterna varit större än tidigare. Den nya instansordningens effekt på flödet av mål till domstolen kan ännu inte utläsas.

Medelstilldelning

Överflyttningen av den summariska processen från tingsrätterna till kronofogdemyndigheterna bör föranleda att medelstilldelningen för budgetåret 1992/93 minskar med 60 milj. kr. I detta belopp ingår även medel för portokostnader.

För att täcka portokostnaderna för verksamheten i övrigt behöver anslaget förstärkas med 14 milj. kr.

De allmänna förvaltningsdomstolarna har under budgetåret 1991/92 tillförts 13 milj. kr. för de nya målen om psykiatrisk tvångsvård. För omräkning av denna anslagsförstärkning till helår erfordras ytterligare 15 milj. kr. fr.o.m. budgetåret 1992/93.

Den under lång tid successivt ökande mål- och ärendetillströmningen till i första hand hovrätterna och tingsrätterna måste - i avvaktan på resultatet av domstolsutredningens arbete - mötas med en tillfällig förstärkning av personalresurserna i dessa domstolar. Anslaget bör därför tillföras ett engångsbelopp på 29 milj. kr. för vart och ett av budgetåren 1992/93 och 1993/94.

Domstolarnas löneanslag har urholkats på grund av faktorer som domstolsväsendet inte kunnat påverka. En viss anpassning av organisationen med hänsyn härtill har redan skett. För att ytterligare personalminskningar skall kunna undvikas i ett ansträngt arbetsläge måste anslaget tillföras ytterligare medel. Det bör ske dels i form av en engångsanvisning om 41 milj. kr., dels genom en permanent förstärkning av anslaget med 18 milj. kr. fr.o.m. 1992/93.

För investeringar i ADB-utrustning har jag beräknat 20 milj. kr.

engångsvis för budgetåret 1992/93. Engångsanvisningen kommer att ersättas med lån i riksgäldskontoret det budgetår domstolarna tillgodoser redovisningskraven enligt bokföringsförordningen i dess lydelse fr.o.m. den 1 juli 1991.

Jag anser att ett rationaliseringskrav bör tillämpas även på domstolarnas verksamhet. Med hänsyn till verksamhetens art och det ansträngda arbetsläget är det dock nödvändigt att modifiera det generella rationaliseringskravet. Det bör ske på så sätt att att rationaliseringskravet om 1,5 % beräknas på en femtedel av anslaget. Av det sålunda framräknade beloppet (6 437 000 kr.) skall 1 % (4 291 000 kr.) återföras till anslaget och användas för effektivitetshöjande åtgärder.

Mot bakgrund av vad jag nu har anfört bör anslaget under den tvååriga budgetperioden uppgå till följande.

Budgetåret 1992/93	*Budgetåret 1993/94*
2 378 759 000 kr.	*2 337 759 000 kr.*

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen
att till *Domstolarna m.m.* för budgetåret 1992/93 anvisa ett ramanslag på 2 378 759 000 kr.

D 3. Utrustning till domstolar m.m.

1990/91	Utgift	25 019 164	Reservationsanslag 7 852 059[1]
1991/92	Anslag	29 000 000	
1991/92	Anslag exkl. mervärdeskatt	25 669 000	
1992/93	Förslag	26 000 000	

[1]exkl. mervärdeskatt.

Från anslaget betalas kostnader för inköp av utrustning och inventarier för myndigheterna inom domstolsverkets förvaltningsområde (med undantag av de allmänna advokatbyråerna) och konsultkostnader i samband med sådana inköp samt kostnader för flyttning.

Domstolsverket

Domstolsverket beräknar medelsbehovet för budgetåret 1992/93 till 52 milj. kr.

Föredragandens överväganden

Jag anser att anslagsbehovet bör beräknas till 26 milj. kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen
att till *Utrustning till domstolar m.m.* för budgetåret 1992/93 anvisa ett reservationsanslag på 26 000 000 kr.

Lokalförsörjningen inom kriminalvården m.m.

Byggnadsstyrelsen är lokalhållare för häktena och kriminalvårdsanstalterna samt för kriminalvårdsstyrelsen, regionmyndigheterna och frivårdsmyndigheterna. Kriminalvårdsstyrelsen svarar dock för drift och löpande underhåll av anstalterna. Kriminalvårdens lokalbestånd uppgår till 490 100 kvadratmeter. Under innevarande budgetår disponeras ca 225,1 milj. kr för lokalkostnader.

Medel för investeringar i byggnader för kriminalvården beräknas under sjunde huvudtiteln, avsnittet Investeringar m.m.

I gällande investeringsplan för kriminalvården har kostnadsramar om 368,4 milj. kr. beräknats för pågående och redan beslutade objekt.

I budgetproposition 1991 och i tilläggsbudget I för innevarande budgetår har medel beräknats för följande byggnadsobjekt: en ny lokalanstalt i Vänersborg, om- och tillbyggnad vid kriminalvårdsanstalten Skogome (sjuk- och psykiatriska vårdplatser, ytterligare bostadsrum, kök, matsal och centralvakt), ombyggnad av kriminalvårdsanstalten Härnösand (renovering av bostadavdelningar), allmän upprustning av kriminalvårdsanstalten Roxtuna, tillbyggnad av paviljonger med vardera ca 25 platser vid kriminalvårdsanstalterna Karlskoga, Storboda och Gävle, uppförande av en ny mekanisk verkstad vid kriminalvårdsanstalten Mäshult, säkerhetshöjande åtgärder vid bl.a. kriminalvårdsanstalterna Tidaholm, Hällby och Norrtälje samt ombyggnad vid häktet i Härnösand.

Kriminalvårdsstyrelsens lokalförsörjningsplan för anstalts- och häktesorganisationen omfattar, förutom nämnda redan beslutade objekt, ombyggnadsåtgärder vid kriminalvårdsanstalterna Hall och Haparanda.

Styrelsen har redovisat behovet av nya häkten i Huddinge (120 platser), Örebro (57 platser), Uddevalla (40 platser), Halmstad (40 platser) och Helsingborg (80 platser). Om- och tillbyggnader föreslås vid häktena i Härnösand, Jönköping, Norrköping, Umeå och Östersund.

För projekt med kostnadsramar upp till 10 milj. kr yrkar kriminalvårdsstyrelsen 35 milj. kr. för nästa budgetår.

Byggnadsstyrelsens lokalförsörjningsplan upptar samtliga byggnadsobjekt som kriminalvårdsstyrelsen för fram. De planerade häktena i Halmstad och Helsingborg ingår inte bland de projekt som har prioriterats under planeringsperioden.

I enlighet med ett förslag av kriminalvårdsstyrelsen bör kriminalvårdsanstalten Hudiksvall med 25 platser, som togs i bruk år 1869, läggas ned. Bortfallet av anstaltsplatser kompenseras genom den i tilläggsbudgeten planerade tillbyggnaden vid kriminalvårdsanstalten Gävle. Genom lokalbytet kan dritftkostnaderna sänkas betydligt.

Enligt riksdagens beslut med anledning av 1991 års budgetproposition skall kriminalvårdsanstalterna Härlanda och Karlskrona läggas ned. Skäl att göra ändringar i dessa beslut finns för närvarande inte enligt min mening.

Chefen för finansdepartementet kommer senare i dag att föreslå att en ny förvaltningsbyggnad i Uddevalla för polis, åklagare och häkte kommer till utförande under den kommande treårsperioden.

Frågan om hur det framtida anstaltsbyggandet skall ske behandlas av en arbetsgrupp inom regeringskansliet i samarbete med kriminalvårdsstyrelsen och byggnadsstyrelsen. Arbetsgruppen skall också överväga hur man skall kunna möta behov av ytterligare anstaltsplatser till följd av den aviserade ändringen av reglerna för villkorlig frigivning.

För byggnadsobjekt inom anstalts- och häktesorganisationen med kostnadsramar om högst 10 milj. kr. har jag för budgetåret 1992/93 beräknat 30 milj. kr.

Styrning av ekonomi och resursutnyttjande

Kriminalvårdsverket fick en ny organisation den 1 januari 1991. Ansvar och befogenheter, bl.a. för den klientinriktade verksamheten, har förts ut till de nya regionmyndigheterna och till de lokala myndigheterna. Som ett led i förnyelsearbetet har även systemet med ettåriga s.k. rambudgetar för förvaltningskostnader prövats inom frivården och vid vissa andra myndigheter. Erfarenheterna av försöksverksamheten är goda. Den 1 juli 1991 har styrelsen infört rambudgetar vid samtliga myndigheter inom kriminalvårdsverket.

Inom kriminalvårdsstyrelsen pågår vidare ett utvecklingsarbete i syfte att åstadkomma en mer effektiv styrning, uppföljning och kostnadskontroll av ekonomi och resursutnyttjande inom verket. I detta arbete deltar riksrevisionsverket på begäran av kriminalvårdsstyrelsen.

Kriminalvårdsverket tillhör de myndigheter som skall lämna en fördjupad anslagsframställning för perioden 1993/94 - 1995/96. Regeringen beslutade i juni 1991 om de särskilda direktiv som skall gälla för kriminalvårdsstyrelsen i arbetet med och utformningen av den fördjupade anslagsframställningen.

Rationaliseringsarbetet inom kriminalvårdsverket

I 1991 års budgetproposition (bil. 4, s. 69) föreslogs att en rationaliseringsplan skulle läggas fast för kriminalvårdsverket för budgetåren 1991/92 - 1995/96. Förslaget i budgetpropositionen följdes upp med ett särskilt regeringsuppdrag till kriminalvårdsstyrelsen den 24 januari 1991. I det regeringsbeslutet angavs de närmare riktlinjerna för rationaliseringsarbetet. Av budgetpropositionen och regeringsbeslutet framgår bl.a. att rationaliseringen årligen bör uppgå till minst 1,5 % räknat på förvaltningskostnader och administrativa lokalkostnader. Av de medel som frigörs skall 1/3 dras in till statskassan som besparing medan 2/3 skall kunna användas inom den egna verksamheten för att höja kvalitet eller minska kostnader i framtiden. Riksdagen hade inga erinringar mot förslaget i budgetpropositionen (JuU 17, rskr. 154).

Kriminalvårdsstyrelsens organisation och kriminalvårdsverkets transportorganisation omfattas inte av den ovan beskrivna rationaliseringsplanen. Riksrevisionsverket (RRV) har på regeringens uppdrag gjort en översyn av transportorganisationen i enlighet med ett regeringsbeslut i maj 1991. Uppdraget redovisades den 2 december 1991. Vidare föreslogs en särskild rationaliseringplan för kriminalvårdsstyrelsen i 1991 års kompletteringspropositon (regeringens proposition 1990/91:150 med förslag till slutlig reglering av statsbudgeten för budgetåret 1991/92, m.m. del II, s. 16). Där framgår att kriminalvårdsstyrelsen bör lämna förslag till besparingar på minst 10 milj. kr. under anslaget E 1. Kriminalvårdsstyrelsen för budgetåren 1991/92 - 1993/94. Riksdagen hade inga erinringar mot förslaget (FiU 37, rskr. 390). Riksdagsbeslutet följdes upp med ett regeringsuppdrag till kriminalvårdsstyrelsen den 20 juni 1991.

Jag anser att rationaliseringsarbetet bör fullföljas i enlighet med förslagen i 1991 års budgetproposition och 1991 års kompletteringsproposition.

Rationaliseringen under anslaget E 1. Kriminalvårdsstyrelsen för budgetåret 1992/93 bör uppgå till 1,3 milj. kr.

Den sammanlagda rationaliseringen inom kriminalvårdsverket i övrigt bör uppgå till drygt 30 milj. kr under budgetåret 1992/93. Jag förordar att besparingarna görs under anslagen E 2. Kriminalvårdsanstalterna, E 3. Frivården och E 6. Utbildning av personal m.fl. Av de resurser som frigörs genom rationaliseringen under det nu aktuella budgetåret bör enligt min mening 2/3 återföras till kriminalvården för åtgärder för att höja verkets ekonomiadministrativa standard samt för effektivitetsfrämjande åtgärder på anstalterna och inom frivården. Jag förordar att anslagen E 2, E 3 och E 6 tillförs sammanlagt omkring 20 milj. kr. Jag redogör närmare under anslagen för hur rationaliseringarna har beräknats och hur de medel som kan återföras bör användas.

E 1. Kriminalvårdsstyrelsen

1990/91 Utgift	116 054 899
1991/92 Anslag	109 286 000
1991/92 Anslag exkl. mervärdeskatt	108 342 000
1992/93 Förslag	97 680 000

Kriminalvårdsstyrelsen är central förvaltningsmyndighet för kriminalvården. Styrelsen är chefsmyndighet för regionmyndigheterna, kriminalvårdsanstalterna, häktena och frivårdsmyndigheterna. I administrativt hänseende är styrelsen huvudman för kriminalvårdsnämnden och övervakningsnämnderna.

Kriminalvårdsstyrelsen leds av en generaldirektör. Vid kriminalvårdsstyrelsen finns också en styrelse. Inom kriminalvårdsstyrelsen finns ett planeringssekretariat och fem enheter. Styrelsen bestämmer vilka

uppgifter som enheterna skall ha.

Från anslaget betalas kostnaderna för kriminalvårdsnämndens verksamhet.

	1991/92 exkl. mervärdeskatt	Beräknad ändring 1992/93 Föredraganden
Personal	**240**	**-**
Anslag		
Förvaltningskostnader	96 651 000	- 10 971 000
(därav lönekostnader	(71 258 000)	(+ 2 809 000)
Lokalkostnader	11 691 000	+ 309 000
Summa	**108 342 000**	**- 10 662 000**

Kriminalvårdsstyrelsen

För insatser mot AIDS har under anslaget anvisats 14 milj. kr för innevarande budgetår. Styrelsen yrkar ett oförändrat belopp för budgetåret 1992/93 och föreslår att medlen anvisas under E 2- och E 3-anslagen. Ytterligare medel begärs för klientelundersökningar (+ 1 500 000 kr.), omvärldsanalyser (+ 1 500 000 kr.) samt åtgärder för förbättring av arbetsmiljön (+ 3 000 000 kr.).

Föredragandens överväganden

Kriminalvårdsstyrelsens organisation

Kriminalvårdsverket fick en ny organisation den 1 januari 1991. De förändrade arbetsuppgifter som jag tidigare redogjort för medför att behovet av personal vid kriminalvårdsstyrelsen minskar. Under budgetåret 1990/91 minskades antalet tjänster vid styrelsen från omkring 320 till omkring 230. I 1991 års kompletteringsproposition föreslogs att anslaget E 1. Kriminalvårdsstyrelsen skulle minskas med ytterligare minst 10 milj. kr. under budgetåren 1991/92 - 1993/94. Riksdagen hade inga erinringar mot förslaget.

Regeringen uppdrog i juni 1991 till kriminalvårdsstyrelsen att i anslagsframställningen för budgetåret 1992/93 redovisa förslag till besparingar på minst 10 milj. kr. under ovan nämnda anslag för treårsperioden.

Av kriminalvårdsstyrelsens anslagsframställning framgår att styrelsen har påbörjat ett arbete med att forma en ny organisation för den centrala administrationen där resurserna skall minskas med 10 milj. kr. under den aktuella treårsperioden. Omorganisationen kommer att genomföras i sina huvuddrag under budgetåret 1992/93 men kommer enligt styrelsen inte att ge full ekonomisk effekt förrän år tre, dvs. budgetåret 1993/94. Jag beräknar, i likhet med kriminalvårdsstyrelsen, den samlade besparingen under anslaget till 1,3 milj. kr. under budgetåret 1992/93.

Insatser mot AIDS

Sedan budgetåret 1986/87 har särskilda medel anvisats för bekämpningen av AIDS, bl.a. för åtgärder inom kriminalvården för att begränsa smittspridningen bland narkotikamissbrukare. Medlen disponerades av socialdepartementet t.o.m. budgetåret 1989/90. Fr.o.m. budgetåret 1990/91 har 14 milj. kr. för insatser inom kriminalvården beräknats under anslaget E 1. Kriminalvårdsstyrelsen. Särskilda medel för att bl.a. förbättra samarbetet mellan socialtjänst och kriminalvård har från samma tidpunkt tilldelats socialstyrelsen. För att insatserna inom kriminalvården skall bli så effektiva som möjligt utformas dessa i samarbete med socialstyrelsen.

Även för budgetåret 1992/93 har jag beräknat 14 milj. kr. för fortsatta insatser mot aids inom kriminalvården. Dessa medel bör emellertid fr.o.m. nästa budgetår föras över till anslagen E 2. Kriminalvårdsanstalterna resp. E 3. Frivården. Jag förordar att 10 milj. kr. beräknas under anslaget E 2. och 4 milj. kr. under anslaget E 3. Insatserna kommer dock att ha samma inriktning som under innevarande budgetår.

Jag beräknar anslaget till 97 680 000 kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Kriminalvårdsstyrelsen* för budgetåret 1992/93 anvisa ett förslagsanslag på 97 680 000 kr.

E 2. Kriminalvårdsanstalterna

1990/91 Utgift	2 597 588 313
1991/92 Anslag	2 479 803 000
1991/92 Anslag exkl. mervärdeskatt	2 438 384 000
1992/93 Förslag	2 699 511 000

Den 1 oktober 1991 fanns inom kriminalvården 19 riksanstalter med 1 339 slutna och 561 öppna platser, 61 lokalanstalter med 1 352 slutna och 1 076 öppna platser samt 29 häkten med 1 344 platser. Riksanstalterna, lokalanstalterna, häktena och frivårdsdistrikten är organiserade i sju regioner. I ledningen för varje regionmyndighet finns en kriminalvårdsdirektör.

	1991/92 exkl. mervärdeskatt	Beräknad ändring 1992/93 Föredraganden
Personal	**5 812**	- [1]
Anslag		
Förvaltningskostnader	1 651 388 000	+ 102 154 000
(därav lönekostnader)	(1 564 742 000)	(+ 59 111 000)
Lokalkostnader	295 482 000	+ 69 811 000
Gemensamma funktioner i kvarteret Kronoberg	8 922 000	+ 374 000
Vårdkostnader	254 757 000	+ 73 758 000
Arbets- och studieersättningar	63 160 000	+ 4 541 000
Råvaror m.fl. utgifter för sysselsättning av de intagna	122 482 000	+ 8 034 000
Utbildning av intagna	38 662 000	+ 2 148 000
Diverse utgifter	3 531 000	+ 307 000
Summa	**2 438 384 000**	**+ 261 127 000**

[1]Genom den rationalisering som föreslås kommer ett antal tjänster, som inte nu kan redovisas, att dras in.

Intäkter inom arbetsdriften redovisas på statsbudgetens inkomstsida under Försäljningsinkomster, Inkomster vid kriminalvården.

För insatser mot AIDS har under anslaget anvisats 14 milj. kr för innevarande budgetår. Styrelsen föreslår ett oförändrat belopp för budgetåret 1992/93, varav 10 milj. kr. beräknas under förevarande anslag och 4 milj. kr. under E 3-anslaget. Ytterligare medel begärs för utveckling av klientverksamhet (+ 1 500 000 kr.), åtgärder för förbättring av arbetsmiljön (+ 3 000 000 kr.) samt för information (+ 2 200 000 kr.). För drift och utveckling av ADB-system beräknas ytterligare 8 830 000 kr. En uppräkning yrkas av anslagsposten Vårdkostnader med hänsyn till utgiftsutvecklingen, främst för transporter och § 34-verksamhet (+ 65 000 000 kr.).

Föredragandens överväganden

Utnyttjandet av anstalts- och häktesorganisationen m.m.

Antalet fängelsedömda som togs in i anstalt var under åren 1986-1990 14 188, 14 980, 16 098, 15 467 resp 15 883.

Åren 1987 och 1988 ökade beläggningen vid kriminalvårdsanstalterna med sammanlagt 13 % och vid häktena med sammanlagt 25 %. Därefter har beläggningsnivån vid anstalter och häkten varit i stort sett oförändrad. Beläggningen på de slutna riksanstalterna har under senare år legat högt. Antalet långtidsdömda ökar stadigt sedan slutet av 1970-talet. Av de intagna den 1 mars åren 1987-1991 var 435, 406, 420, 470 resp. 528 dömda till fängelse fem år eller mer. För övriga anstaltstyper är situationen tillfredsställande.

Beläggningsläget vid de slutna lokalanstalterna har under de senaste åren varit lägre än för övriga anstaltstyper. Nya slutna lokalanstalter har under år 1990 tagits i bruk i Halmstad och Göteborg. Den tidigare slutna riksanstalten Roxtuna, som under en tid har använts som öppen riksanstalt, kommer att omvandlas till sluten lokalanstalt. Även efter en nedläggning av kriminalvårdsanstalten Karlskrona bedömer jag att tillgången på slutna lokalanstaltsplatser är god.

Rationaliseringskrav

I det föregående har jag förordat att den rationaliseringplan som riksdagen lade fast för kriminalvårdsverket efter förslag från den förra regeringen i 1991 års budgetproposition fullföljs. De närmare riktlinjerna för rationaliseringsarbetet angavs i ett regeringsuppdrag till kriminalvårdsstyrelsen den 24 januari 1991.

Rationaliseringskravet under anslaget E 2. Kriminalvårdsanstalterna för budgetåret 1992/93 uppgår till 28,3 milj. kr. Rationaliseringen har beräknats på förvaltningskostnader och kostnader för administrativa lokaler.

Kostnader för personal vid häkten

Justitieutskottet har i sitt betänkande (JuU 1984/85:37) om vissa kostnader för häktade m.m. med anledning av vissa förslag från riksdagens revisorer anfört att det finns goda skäl att företa en mera fördjupad analys och förbättrad uppföljning av utvecklingen beträffande personalkostnaderna vid häktena. Enligt utskottets mening finns det ett intresse för riksdagen att få ta del av uppföljningsarbetet på området. Riksdagen har givit regeringen till känna vad utskottet har anfört i detta hänseende (rskr. 1984/85:343).

Kriminalvårdsstyrelsen har ålagts att minska kostnaderna inom anstalts- och häktesorganisationen med sammanlagt omkring 150 milj. kr. under femårsperioden 1991/92 - 1995/96. En rationalisering av denna omfattning förutsätter, som kriminalvårdsstyrelsen har framfört i sin anslagsframställning, att olika delar av organisationen blir föremål för en mer genomgripande översyn och analys. Styrelsen utarbetar för närvarande nyckeltal och principer som skall ligga till grund för den framtida fördelningen av personal till anstalter och häkten. En utgångspunkt är därvid att de ojämnheter som kan finnas i fråga om lönekostnader mellan t.ex. olika häkten, och som inte beror på skillnader i storlek, byggnadsmässig utformning etc. skall rättas till i samband med rationaliseringsarbetet i enlighet med riksdagens önskemål.

Klientinriktad verksamhet

Kriminalvårdsstyrelsen fick år 1989 i uppdrag av regeringen att ta initiativ till att samtliga kriminalvårdsanstalter skulle upprätta och genomföra handlingsplaner för verksamhetens innehåll. Enligt riktlinjerna för uppdraget skulle varje anstalt utforma mål och metoder anpassade till anstaltens särskilda förutsättningar, bl.a. i fråga om klientel och andra lokala förutsättningar. På anstalter med en hög andel narkotikamissbrukare skulle inriktningen vara att upprätta och genomföra lokala handlingsplaner mot narkotika.

Uppdraget har redovisats i delrapporter i augusti 1989 och 1990 och i en slutrapport i september 1991.

Av redovisningarna framgår bl.a. att lokala handlingsprogram har upprättats vid de flesta anstalter. Förutom olika åtgärder för att förhindra införsel av narkotika försöker man på olika sätt motivera narkotikamissbrukare till behandling. På de flesta anstalter förekommer t.ex. informationsinsatser i form av temadagar och liknande. Vid ett tiotal anstalter pågår olika drogkurser efter en pedagogisk modell som inspirerats av de s.k. rattfällekurserna.

Vid omkring 25 anstalter har inrättats motivationsavdelningar som arbetar med särskilda påverkansprogram. Ytterligare anstaltsplatser med denna inriktning planeras.

En förutsättning för att de åtgärder som påbörjas under anstaltstiden skall kunna fortsätta efter frigivningen är ett väl utvecklat samarbete med

utomstående myndigheter och organisationer. Handlingsprogrammen poängterar också vikten av att detta samarbete utvecklas och effektiviseras. Av särskild betydelse är ett väl fungerande samarbete mellan kriminalvården och socialtjänsten samt behandlingshemmen. Av stor vikt är också de insatser som arbetsförmedling och AMU gör för kriminalvårdens klienter. Kriminalvårdsverket och arbetsmarknadsverket har i början av år 1990 enats om ett gemensamt handlingsprogram i syfte att förbättra samverkan mellan de båda myndigheterna.

Det är enligt min mening viktigt att utöka och effektivisera de insatser som syftar till att få narkotikamissbrukare att påbörja en adekvat behandling under den tid de avtjänar fängelsestraff. Som ett led i detta bör antalet platser vid anstalter som arbetar med särskilda motivations- och behandlingsprogram för narkotikamissbrukare utökas. Detta kan till stor del ske inom ramen för tillgängliga medel. Jag förordar dock att kriminalvårdsverket tillförs 3 milj. kr. för att underlätta och påskynda utbyggnaden av sådana program. Insatserna finansieras med medel som frigörs genom rationaliseringar inom kriminalvården.

Transportorganisationen

Kriminalvården utför ett stort antal transporter. Dessa sker såväl för den egna verksamheten som för vissa andra myndigheters verksamhet. Polismyndigheten ansvarar t.ex. för verkställande av avvisningsbeslut i asylärenden, men förpassningen ombesörjs oftast av kriminalvårdsverket. En liknande uppgiftsfördelning gäller när polismyndigheten skall lämna handräckning vid transporter som genomförs med stöd av bl.a. lagen (1988:870) om vård av missbrukare i vissa fall (LVM), lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU) och lagen (1966: 293) om beredande av sluten psykiatrisk vård i vissa fall (LSPV). Kriminalvårdsverket har i allmänhet kostnadsansvaret även i fråga om de transporter som utförs åt andra samhällsorgan. Verkets möjligheter att styra planeringen av dessa transporter är emellertid begränsade.

Riksrevisionsverket (RRV) har på regeringens uppdrag gjort en översyn av kriminalvårdsverkets transportorganisation. Uppdraget redovisades till regeringen den 2 december 1991. I uppdraget har ingått att bedöma om nuvarande organisation är ändamålsenlig samt om administrationen, styrningen, samordningen och uppföljningen är tillräckligt effektiv. Vidare har i uppdraget ingått att överväga om förutsättningarna för kriminalvårdsverkets huvudmannaskap för de transporter som utförs åt andra samhällsorgan bör omprövas.

Av RRVs rapport (Fu 1991:10) framgår bl.a. att kostnaden för kriminalvårdsverkets transportverksamhet uppgick till drygt 223 milj. kr. budgetåret 1990/91. Detta är en ökning av kostnaderna med 114 % i fasta priser från budgetåret 1985/86. Närmare hälften av kriminalvårdsverkets transportkostnader avser utlandstransporter. Vid utlandstransporter genom kriminalvårdens försorg har antalet transporterade personer ökat från ca 3 100 budgetåret 1987/88 till ca 10 200 budgetåret

1990/91. Prognosen för budgetåret 1992/93 är att mellan 15 000 och 18 000 personer kommer att transporteras till utlandet genom kriminalvårdsverkets transportorganisation.

RRV har i granskningen av transportverksamheten funnit problem bl.a. i fråga om ansvarsfördelningen mellan kriminalvårdsverket och andra myndigheter. Detta hänger samman med att verksamhets- och kostnadsansvar är delat, vilket medför bristande kostnadseffektivitet. Det gäller bl.a. transporter som sker med stöd av utlänningslagen (1989:529) samt transporter som sker med stöd av LVM, LVU och LSPV. RRV anser att det bör övervägas om kriminalvårdsverket fortsättningsvis skall utföra sådana transporter som sker med stöd av nämnda lagar på grund av de negativa konsekvenser som transporterna medför för vård- och behandlingsarbetet inom kriminalvården. Vidare lämnas en rad förslag till åtgärder som kan förbättra statsmakternas styrning av verksamheten inom ramen för ett oförändat huvudmannaskap för transportverksamheten.

RRVs rapport skall remissbehandlas. Jag återkommer till frågan om hur transportverksamheten kan organiseras i framtiden i 1993 års budgetproposition.

ADB-stöd för klientadministrationen (KLAS)

Inom kriminalvårdsverket pågår sedan budgetåret 1991/92 en utveckling av ett delsystem för ett nytt klientadministrativt system (KLAS) på så sätt som angetts i 1990 års budgetproposition (bil. 4, s. 97 f). Delssystemet skall ersätta ADB-stödet i det föråldrade KUM/SÖK-systemet och utformas så att det kan utgöra en första fristående etapp av KLAS. Fullt utbyggt omfattar det planerade systemet flera delsystem som saknar motsvarighet i nuvarande system, bl.a. platsbokningssystem, system för häkten samt vissa rutiner inom anstalts- och frivårdsverksamheten.

Medel har beräknats för budgetåret 1992/93 i enlighet med planen. För investeringar i ADB-utrustning har jag beräknat 24 milj. kr. engångsvis för detta budgetår. Vidare har av medel som frigörs genom rationalisering beräknats 5 milj. kr. för att täcka ytterligare kostnader för KLAS samt för en viss allmän ADB-utbyggnad vid kriminalvårdsanstalterna i samband med utvecklingen av KLAS, i första hand för att de ekonomiadministrativa systemen inom verket skall kunna förbättras.

Övriga frågor

Jag har räknat upp anslagsposten Vårdkostnader med 40 milj. kr. med hänsyn till utgiftsutvecklingen för s.k. § 34-verksamhet, hälso- och sjukvård m.m. I avvaktan på regeringens slutliga ställning till hur transportorganisationen skall utformas i framtiden har jag vid uppräkningen av posten inte beaktat kostnadsökningen för transportverksamheten.

Jag beräknar anslaget till 2 699 511 000 kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen
att till *Kriminalvårdsanstalterna* för budgetåret 1992/93 anvisa ett förslagsanslag på 2 699 511 000 kr.

E 3. Frivården

1990/91 Utgift	336 792 437
1991/92 Anslag	324 368 000
1991/92 Anslag exkl. mervärdeskatt	322 616 000
1992/93 Förslag	401 318 000

Från anslaget betalas kostnaderna för 60 frivårdsmyndigheter och 30 övervakningsnämnder samt ersättningar till övervakare.

	1991/92 exkl. mervärdeskatt	Beräknad ändring 1992/93 Föredraganden
Personal	**748**	**+ 16**
Anslag		
Förvaltningskostnader	227 648 000	+ 54 943 000
(därav lönekostnader	(210 771 000)	(+ 46 722 000)
Ersättning åt ledamöter m.fl. i övervakningsnämnderna	4 710 000	+ 146 000
Lokalkostnader	31 120 000	+ 7 689 000
Vårdkostnader	44 487 000	+ 15 338 000
Bidrag till enskild frivårdsverksamhet	14 651 000	+ 586 000
Summa	**322 616 000**	**+ 78 702 000**

Kriminalvårdsstyrelsen

För insatser mot AIDS har under anslaget anvisats 14 milj. kr för innevarande budgetår. Styrelsen föreslår ett oförändrat belopp för budgetåret 1992/93, varav 4 milj. kr. beräknas under förevarande anslag

och 10 milj. kr. under E 2-anslaget. En uppräkning yrkas av anslagsposten Vårdkostnader med hänsyn till utgiftsutvecklingen för kontraktsvård (+ 20 000 000 kr.). Ytterligare medel begärs för bidrag till Riksförbundet Frivilliga Samhällsarbetare (+ 115 000 kr.).

Föredragandens överväganden

Översyn av frivårdens arbetsformer och resurser

Sedan hösten 1989 har innehållet i verkställigheten av frivårdspåföljden setts över. Översynen har bedrivits av en arbetsgrupp inom regeringskansliet i samarbete med kriminalvårdsstyrelsen. Arbetsgruppen avlämnade våren 1991 promemorian (Ds 1991:10) Frivårdens arbetsformer och resurser, vilken har remissbehandlats.

En sammanställning av remissyttrandena har gjorts och finns tillgänglig i justitiedepartementet (dnr 89-2553). Promemorian har fått ett övervägande positivt mottagande. Flera remissinstanser påtalar dock svårigheterna att tillämpa normaliseringsprincipen och är mot den bakgrunden kritiska till förslag om att aveckla ett frivårdshotell och två inackorderingshem.

Jag behandlar i det följande några av de frågor som arbetsgruppen tar upp i promemorian.

I likhet med arbetsgruppen och flertalet remissinstanser anser jag att det saknas anledning att nu förorda några grundläggande förändringar beträffande frivårdens arbetsuppgifter. Frivården bör även i fortsättningen ha den dubbla uppgiften att kontrollera och stödja den dömde.

Jag delar också arbetsgruppens uppfattning att det är angeläget att formerna för verkställigheten av skyddstillsyn stramas upp i olika avseenden och att övervakningen får en fastare struktur än vad den nu har i normalfallet, bl.a. i syfte att öka effektiviteten hos och därmed tilltron till påföljden. Det pågående arbetet med att utveckla olika former av strukturerade åtgärdsprogram för olika klientkategorier i samverkan med socialtjänsten, arbetsmarknadsmyndigheterna och andra samhällsorgan bör således fortsätta och intensifieras.

En sådan inriktning ligger också i linje med den tidigare nämnda personundersökningsreformen som träder i kraft den 1 juli 1992. Reformen innebär bl.a. att de nuvarande personundersökningarna ersätts med yttranden från frivårdsmyndigheten. Avsikten är att yttrandena på ett bättre sätt än de nuvarande undersökningarna skall kunna anpassas efter behoven i varje särskilt fall. Därmed kan frivårdsmyndigheterna redan på utredningsstadiet planera vilka åtgärder som kan genomföras under övervakningstiden och meddela detta till domstolen. Reformen innebär en ökad arbetsbelastning för frivården. För att frivården skall klara av de nya arbetsuppgifterna bör de medel som i dag avsätts för personundersökningar föras över från domstolsverket till kriminalvården. Jag har beräknat närmare 29 milj. kr. för ändamålet under anslaget.

År 1983 fastställde riksdagen en norm som innebär att frivårds-

resurserna skall beräknas med utgångspunkt från att varje frivårdshandläggare bör ha högst 30 övervakningsärenden. I den budgetproposition (1982/83:100, bil. 4) som låg till grund för riksdagens ställningstagande sägs att normen är en måttstock som kan användas för dimensioneringen av det totala antalet tjänster inom frivården. Ärendenormen är således en "riksnorm" som tillkom för att resurserna inom frivården successivt skulle kunna anpassas till förändringar i ärendetillströmningen.

I likhet med arbetsgruppen anser jag att det är angeläget att kunna tillämpa den nuvarande ärendenormen. Så länge den ligger fast ger den uttryck för principen att frivården bör få kompensation om ärendetillströmningen ökar totalt sett, vilket i sin tur är en garanti för att kvaliteten i frivårdsarbetet kan upprätthållas. I konsekvens med detta bör således resurserna på motsvarande sätt minskas om ärendetillströmningen minskar. Antalet klienter inom frivården har ökat från 12 500 till 13 000, vilket medfört att normen överskridits. För att återställa normnivån krävs att frivården tillförs medel motsvarande ytterligare 16 tjänster. Jag har beräknat medel för detta under anslaget. Åtgärden har delfinansierats med medel som frigörs genom nedläggningar av frivårdsinstitutionerna Ekbacken och Luthagsgården, som det inom frivården inte längre finns något behov av.

Jag vill i sammanhanget erinra om att arbetsgruppen framhåller att avsikten inte har varit att ärendenormen skulle ligga till grund för resursfördelningen på regional och lokal nivå. Arbetsgruppen förordar ett mer flexibelt system för fördelningen av resurserna inom regionerna och frivårdsdistrikten. Även jag vill understryka vikten av att resurserna inom frivården används så effektivt som möjligt. Det är angeläget att utveckla mer ändamålsenliga principer för resursfördelningen inom regionerna och frivårdsdistrikten. Bl.a. finns det särskilt i storstadsregionerna behov av att utveckla distriktsövergripande åtgärdsprogram för olika klientkategorier i samverkan med andra samhällsorgan. Detta förutsätter att det finns ett utrymme för en viss specialisering inom frivården och att resurser för genomförandet av programmen kan avsättas inom ramen för tillgängliga medel för löner och utvecklingsarbete.

I det föregående har jag framhållit att resurserna för handläggartjänster bör anpassas till den s.k. 30-normen i syfte att upprätthålla kvaliteten i övervakningsarbetet. Frivården bör emellertid inte helt undantas från rationaliseringskrav. Rationaliseringen under anslaget bör beräknas till 1,5 milj. kr. under budgetåret 1992/93. Jag förordar i likhet med kriminalvårdsstyrelsen att rationaliseringsarbetet inriktas på administrationen inom frivården.

Flera av de förslag till utvecklingsarbete i syfte att effektivisera frivårdspåföljden som arbetsgruppen förordar kräver ytterligare resurstillskott. Jag delar arbetsgruppens bedömning. Frivården disponerar under innevarande budgetår närmare 6 milj. kr. för behandlings- och stödåtgärder. Anslaget används i stor utsträckning till olika former av utvecklingsarbete men också för andra ändamål, t.ex. för vissa verkställighetskostnader och till stöd till enskilda klienter. Jag anser att utvecklingsarbetet inom frivården bör ges en något högre prioritet i

fortsättningen när dessa medel fördelas. Enligt min mening bör 5 milj. kr. av de medel som beräknats för behandlings- och stödåtgärder användas för det ändamålet under nästa budgetår. För att underlätta tillämpningen av normaliseringsprincipen bör utvecklingsarbetet inriktas på åtgärder som förbättrar samarbetet med utomstående myndigheter och organisationer. Syftet bör vara att få till stånd särskilda åtgärdsprogram för vissa klientgrupper, exempelvis s.k. KrAmi-verksamhet samt olika former av drogkurser och andra brottsrelaterade program. I enlighet med arbetsgruppens förslag bör det också enligt min mening utvecklas nya metoder för lekmannaövervakarnas medverkan i frivårdsarbetet. Jag delar vidare arbetsgruppens uppfattning att det är viktigt att utvecklingsprojekt struktureras på ett bra sätt samt att verksamheten följs upp och utvärderas i lämpliga former så att resultaten kan bedömas och nyttiggöras.

Arbetsgruppens förslag om en översyn av verksamheten vid frivårdens behandlingscentral i Stockholm har resulterat i ett regeringsuppdrag till kriminalvårdsstyrelsen den 12 december 1991. Enligt uppdraget skall kriminalvårdsstyrelsen i samråd med Stockholms läns landsting och berörda kommuner undersöka förutsättningarna för ett utvecklat samarbete i syfte att effektivisera behandlingsinsatserna för psykiskt störda personer som står under övervakning inom frivården.

Samhällstjänst och kontraktsvård

En försöksverksamhet med samhällstjänst bedrivs sedan den 1 januari 1990 på fem platser i landet. Antalet domar där samhällstjänst ålagts har fram till den 1 april 1991 varit 107. De åtta frivårdsdistrikt som omfattas av försöket har under innevarande budgetår tillförts medel för projektledare m.m. för genomförandet av försöksverksamheten. Som jag tidigare nämnt har regeringen i regeringsförklaringen utlovat att alternativa påföljder som samhällstjänst och kontraktsvård skall utvecklas ytterligare. När det gäller samhällstjänst räknar jag med att inom kort kunna föreslå att den nuvarande försöksverksamheten skall utvidgas till hela landet fr.o.m. den 1 januari 1993. Jag har mot den bakgrunden beräknat ytterligare 8 milj. kr. under anslaget för budgetåret 1992/93. Anslagsförstärkningen finansieras med medel som frigörs genom rationaliseringar inom kriminalvården.

Frågan om hur samhällstjänsten på sikt bör utformas och inpassas i brottsbalkens påföljdssystem bör ankomma på den utredning som jag tidigare redogjort för. Den utredningen bör också få till uppgift att lämna förslag till hur kontraktsvården och andra alternativa påföljder lämpligen kan utvecklas.

Möjligheten att döma till kontraktsvård infördes den 1 januari 1988. Sedan påföljdsvarianten infördes har omkring 370 personer årligen dömts till kontraktsvård. Frivården har tidigare inte tillförts några resurser för arbetet med kontraktsvårdsutredningar och uppföljningen av de personer som dömts till kontraktsvård. Jag anser att frivården nu bör tillföras medel i syfte att få till stånd en vidgad användning av påföljden och har

beräknat 2 milj. kr. för ändamålet. Anslagsförstärkningen finansieras med medel som frigörs genom rationaliseringar inom kriminalvården. Jag har vidare räknat upp vårdkostnadsposten med 10 milj. kr. med hänsyn till utgifterna för kontraktsvård.

Jag beräknar anslaget till 401 318 000 kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen
att till *Frivården* för budgetåret 1992/93 anvisa ett förslagsanslag på 401 318 000 kr.

E 4. Maskin- och verktygsutrustning m.m.

1990/91 Utgift	18 881 661	Reservation	1 175 909[1]
1991/92 Anslag	20 000 000		
1991/92 Anslag exkl. mervärdeskatt	20 000 000		
1992/93 Förslag	25 000 000		

[1]exkl. mervärdeskatt.

Kriminalvårdsstyrelsen yrkar att anslaget förs upp med 26 000 000 kr.

Föredragandens överväganden

Jag beräknar anslaget till 25 000 000 kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen
att till *Maskin- och verktygsutrustning m.m.* för budgetåret 1992/93 anvisa ett reservationsanslag på 25 000 000 kr.

E 5. Utrustning för kriminalvården

1990/91 Utgift	31 153 762[1]	Reservation	629 809[1]
1991/92 Anslag	28 300 000[2]		
1991/92 Anslag exkl. mervärdeskatt	24 928 000		
1992/93 Förslag	57 428 000		

[1]Anslaget Engångsanskaffning av inventarier m.m. Reservation exkl. mervärdeskatt.
[2]Dessutom har 6 milj. kr. anvisats på tilläggsbudget I för budgetåret 1991/92.

Kriminalvårdsstyrelsen yrkar att anslaget förs upp med 33 000 000 kr.

Föredragandens överväganden

Anslaget bör vara dimensionerat så att utrustningsbehov för en byggnadsverksamhet i normal omfattning kan täckas utan att ytterligare medel skall behöva tillföras anslaget för varje objekt.

På tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1991/92 har anvisats 6 milj. kr. för bevakningsteknisk utrustning och inredning till en säkerhetsanläggning vid kriminalvårdsanstalten Kumla. Hela kostnaden för utrustningen uppgår till 11 milj. kr. Jag har av medel som frigjorts genom rationaliseringar under innevarande budgetår beräknat 5 milj. kr för den återstående kostnaden för projektet.

I budgetpropositionen 1991 och i tilläggsbudget I för budgetåret 1991/92 har beslut tagits om en ombyggnad vid kriminalvårdsanstalten Skogome samt utbyggnad med paviljonger vid lokalanstalterna Storboda och Karlskoga och vid den planerade lokalanstalten i Vänersborg. Genom den beslutade nedläggningen av kriminalvårdsanstalten Härlanda kan bl.a. byggnads- och utrustningskostnader för dessa objekt finansieras. För utgifter för utrustning har jag under förevarande anslag beräknat 18,5 milj. kr.

Jag beräknar anslaget till 57 428 000 kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Utrustning för kriminalvården* för budgetåret 1992/93 anvisa ett reservationsanslag på 57 428 000 kr.

E 6. Utbildning av personal m.fl.

1990/91 Utgift	25 207 931	Reservation	1 203 894[1]
1991/92 Anslag	30 245 000		
1991/92 Anslag exkl. mervärdeskatt	27 482 000		
1992/93 Förslag	31 335 000		

[1]exkl. mervärdeskatt.

Från anslaget betalas vissa utgifter för utbildning av kriminalvårdsverkets personal, personundersökare och övervakare samt utgifter för praktikcentra för studerande vid högskoleenhet.

Kriminalvårdsstyrelsen

Ytterligare medel yrkas för chefsutbildning och chefsutveckling (+ 1 000 000 kr.), för utbildningsinsatser med hänsyn till att vård- och tillsynspersonalens arbetsuppgifter förändras (+ 3 000 000 kr.) samt för genomförandet av det planerade utvecklings- och rationaliseringsarbetet (+ 1 000 000 kr.).

Föredragandens överväganden

Förnyelsearbetet inom kriminalvården är, som framgått av vad jag tidigare har sagt omfattande. Väsentliga förändringar genomförs successivt i fråga om decentralisering och delegering, styrning av ekonomi och resursutnyttjande, behandlingsmetoder i klientarbetet m.m.

Under de två senaste budgetåren har en rad utbildningsinsatser genomförts i syfte att ge personalen kunskaper och kompetens att arbeta och fungera i en förändrad organisation och i nya roller. Detta har möjliggjorts genom de höjningar av anslaget som föreslogs i 1990 och 1991 års budgetpropositioner.

I sammanhanget vill jag erinra om att kriminalvårdsstyrelsen har fått i uppdrag att analysera personalutbildningen inom verket i de särskilda direktiven för den fördjupade anslagsframställningen för budgetperioden 1993/94 - 1995/96. Styrelsen skall bl.a. redovisa en bedömning av hur arbetet med personalförsörjning och kompetensutveckling bör bedrivas mot bakgrund av den pågående decentraliseringen inom kriminalvården. Härvid bör styrelsen göra en bedömning av utbildnings- och utvecklingsbehoven i framtiden samt hur dessa kan tillgodoses inom ramen för tillgängliga resurser. Uppdraget skall redovisas i anslagsframställningen nästa år. Jag får således anledning att återkomma till frågan om resurstilldelningen för personalutbildning i 1993 års budgetproposition. I avvaktan på det underlag som skall ligga till grund för den fördjupade prövningen av anslagsnivån inför budgetåren 1993/94 - 1995/96 förordar

jag en mindre uppräkning av anslaget under nästa budgetår.

Efter förslag i 1990 års budgetproposition anvisades 1,5 milj. kr. för utbildning med anledning av kriminalvårdsverkets omorganisation budgetåret 1990/91 resp. 1991/92. Jag förordar att anslaget räknas ned med motsvarande belopp för budgetåret 1992/93. Jag anser vidare att det är motiverat att nu ställa krav på rationaliseringar i fråga om utbildningsverksamheten. Rationaliseringen under anslaget bör uppgå till drygt 400 000 kr. eller 1,5 % av anslaget.

Jag har vidare beräknat drygt 1,8 milj. kr. för utbildning inom ramen för den tidigare beslutade utbyggnaden av ADB-systemen för arbetsdriften och klientsystemet (KLAS).

De nya former för styrning av ekonomi och resursutnyttjande, som bl.a. innefattar rambudgetering på regional och lokal nivå och som har införts inom kriminalvårdsverket, kräver omfattande utbildningsinsatser på olika nivåer i organisationen. Det gäller också övergången till treårsbudgetering. I 1991 års budgetproposition beräknades drygt 1,1 milj. kr. för här avsedd utbildning för chefer inom verket. Enligt min mening krävs det ytterligare utbildningsinsatser för att höja den administrativa kompetensen och förbättra de ekonomiadministrativa systemen inom verket. Jag har beräknat 2 milj. kr. för ändamålet. Åtgärden finansieras med medel som frigörs genom rationaliseringar inom kriminalvården.

Jag beräknar anslaget till 31 335 000 kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Utbildning av personal m.fl.* för budgetåret 1992/93 anvisa ett reservationsanslag på 31 335 000 kr.

F. RÄTTSHJÄLP M.M.

F 1. Rättshjälpskostnader

1990/91	Utgift	671 938 414
1991/92	Anslag	645 000 000
1991/92	Anslag exkl. mervärdeskatt	520 000 000
1992/93	Förslag	649 400 000

Från anslaget betalas de kostnader som enligt rättshjälpslagen (1972:429; omtryckt 1983:487) och lagen (1988:609) om målsägandebiträde skall betalas av allmänna medel. Rättshjälp enligt rättshjälpslagen omfattar allmän rättshjälp, rättshjälp åt misstänkt i brottmål (bl.a. offentlig försvarare), rättshjälp genom offentligt biträde samt rådgivning.

Domstolsverket

Domstolsverket beräknar att medelsbehovet för budgetåret 1992/93 uppgår till 689 400 000 kr. I beloppet ingår medel som statens invandrarverk har beräknat för rättshjälp genom offentligt biträde i ärenden enligt utlänningslagen (1989:529).

Föredragandens överväganden

Allmän rättshjälp

Rättshjälpslagen (1972:429), som trädde i kraft den 1 juli 1973, hade till syfte att tillgodose enskildas behov av ekonomiskt bistånd i rättsliga angelägenheter (prop. 1972:4, JuU 12, rskr. 205). Den reform som rättshjälpslagen innebar var ett led i arbetet att skapa ökad jämlikhet mellan medborgarna. Två grundläggande krav ställdes upp för rättshjälpen. Det ena var att rättshjälp skulle utgå i varje rättslig angelägenhet där behov av rättshjälp föreligger, vare sig det gällde ett ärende som behandlades av domstol eller av förvaltningsmyndighet eller fråga var om rådgivning eller biträde i övrigt. Det andra kravet var att rättshjälp skulle ges i sådan utsträckning att ingen av ekonomiska skäl skulle vara förhindrad att ta till vara sina rättsliga intressen, men den rättssökande skulle i allmänhet bidra till kostnaderna efter förmåga.

Under den tid som rättshjälpslagen har varit i kraft har den ändrats åtskilliga gånger. Under första hälften av 1980-talet vidtogs en rad lagändringar som hade det gemensamma syftet att minska statens kostnader för rättshjälpen. Ändringarna ledde också till kostnadsminskningar för den allmänna rättshjälpen som inte var obetydliga. Besparingarna ledde emellertid samtidigt till att den allmänna rättshjälpen kom att urholkas på

ett olyckligt sätt.

Den 1 juli 1988 trädde omfattande ändringar i rättshjälpslagen i kraft (prop. 1987/88:73, JuU 21, rskr. 193). Ändringarna innebar bl.a. att möjligheterna att få allmän rättshjälp utvidgades genom att inkomstgränsen höjdes. Vidare sänktes rättshjälpsavgifterna, dvs. den avgift som den enskilde själv skall bidra med. Samtidigt begränsades möjligheterna att få allmän rättshjälp i vissa särskilt kostnadskrävande ärendegrupper, bl.a. sådana där man kunde räkna med att behovet av juridiskt biträde kunde tillgodoses med försäkringar.

Avsikten med 1988 års reform var inte att ytterligare skära ner kostnaderna för den allmänna rättshjälpen. Reformen skulle vara kostnadsneutral, och de grundläggande målsättningarna för samhällets rättshjälp skulle stå fast. Tanken var att de begränsade resurser som står till buds för statligt rättsskydd skulle koncentreras till de områden där de bäst behövs.

Kostnaderna för den allmänna rättshjälpen har ökat under de tre senaste budgetåren. Till en del förklaras den ökningen av att äldre ärenden - som sedan den 1 juli 1988 är borttagna från rättshjälpsområdet - har avslutats under dessa år samtidigt som det har tillkommit nya, mindre kostnadskrävande ärenden, som både har hunnit påbörjas och avslutas.

Det är dock inte möjligt att av tillgänglig statistik dra några säkra slutsatser om kostnadseffekterna av 1988 års reform. Bl.a. mot den bakgrunden gav den förra regeringen i maj 1991 riksrevisionsverket i uppdrag att utvärdera reformens effekter. I uppdraget ingår inte bara att analysera kostnadsutvecklingen utan också att göra en utvärdering av hur reformens syfte - att förbättra den enskildes möjligheter att få tillgång till juridisk hjälp i rättsliga frågor - har uppfyllts. Uppdraget omfattar vidare att analysera möjligheterna att nedbringa samhällets kostnader för rättshjälpen. Uppdraget skall redovisas i mars 1992.

Rättshjälpskostnaderna har nu stigit till en nivå som i rådande samhällsekonomiska situation inte ter sig försvarlig. För att få till stånd en minskning av kostnaderna avser jag att efter årsskiftet snarast föreslå regeringen att förelägga riksdagen en proposition med förslag till sänkning av den övre inkomstgränsen för rätt till allmän rättshjälp. Genom att koncentrera rättshjälpsresurserna till lägre inkomstskikt bör antalet rättshjälpsfall kunna minskas utan att rättshjälpens grundläggande syften går förlorade.

En ytterligare fråga som jag avser att aktualisera med skyndsamhet är om den enskilde rättssökande kan bära en större andel av kostnaderna för rättshjälpen. Här gäller det också att hitta ett system som kan bidra till en ökad kostnadsmedvetenhet hos den enskilde rättssökande. I denna del bör riksrevisionsverkets analys kunna ge värdefulla uppslag.

Övriga rättshjälpsformer

Kostnaderna för *offentlig försvarare* styrs främst av brottsutvecklingen. Också dessa kostnader har ökat något de senaste två budgetåren. Detta kan till en del förklaras av de nya reglerna om anhållande och häktning

som trädde i kraft i april 1988 och som bl.a. har medfört ett ökat antal häktningsförhandlingar.

Även kostnaderna för *offentligt biträde* har ökat under budgetåret 1989/90. Främst beror det på ett ökat antal asylsökande under denna period.

Mål om psykiatrisk tvångsvård skall fr.o.m. den 1 januari 1992 handläggas vid de allmänna förvaltningsdomstolarna, med länsrätterna som första domstolsinstans, i stället för som nu vid utskrivningsnämnderna. Kostnaderna för offentligt biträde kan förväntas öka som en följd av den reformen.

Taxor inom rättshjälpsområdet

I förarbetena till rättshjälpslagen (prop. 1972:4 s. 273 ff) förutsätts att ersättning till biträde och offentlig försvarare i betydande utsträckning skall regleras med hjälp av taxor. För närvarande finns två taxor: en taxa för ersättning till offentlig försvarare i vissa brottmål i tingsrätt och hovrätt och en taxa för ersättning till biträde i mål om äktenskapsskillnad efter gemensam ansökan (DVFS 1991:17 resp. 18). Enligt den förstnämnda taxan bestäms ersättningen bl.a. av förhandlingstidens längd. Ersättningen enligt den senare taxan beräknas i huvudsak efter en i taxan angiven summa för allt arbete i målet. Fr.o.m. år 1988 baseras de båda taxorna på en gemensam timkostnadsnorm (se prop. 1987/88:73 s. 45).

Timkostnadsnormen grundas på självkostnaden vid de allmänna advokatbyråerna. I rättstillämpningen har timkostnadsnormen blivit normgivande vid bestämmande av biträdesersättningen inom rättshjälpsområdet.

Regeringen beslutade i november 1990 att återta domstolsverkets beslutanderätt beträffande vissa rättshjälpstaxor. Anledningen var, såsom redovisades i föregående års budgetproposition, att regeringen i det då rådande samhällsekonomiska läget inte ville vara betagen möjligheten att kontrollera den del av statens utgifter som består i ersättning till bl.a. biträden i ärenden med allmän rättshjälp och offentliga försvarare. Dessa förhållanden kvarstår alltjämt, men regeringens medverkan har när det gäller 1992 års taxor ansetts kunna koncentreras till den för det ekonomiska utfallet viktigaste komponenten i taxesystemet, nämligen timkostnadsnormen. Genom ändringar i rättshjälpsförordningen (1979:938) och konkursförordningen (1987:916) bemyndigade regeringen under hösten 1991 därför domstolsverket att fastställa taxor enligt de nyss nämnda förordningarna på grundval av en timkostnadsnorm som beslutas av regeringen. I beslut den 21 november 1991 bestämde regeringen härefter timkostnadsnormen till 712 kronor exkl. mervärdeskatt (890 kronor inkl. mervärdeskatt) för år 1992.

Det ingår även i riksrevisionsverkets uppdrag att analysera orsakerna till kostnadsutvecklingen för biträdesersättningen i rättshjälpssystemet. Denna fråga bör angripas snarast. Målsättningen bör vara att skapa en bättre ordning för att bestämma advokattaxorna och att hitta ett

effektivare system för att undvika s.k. taxeglidning. Jag avser att efter årsskiftet ta initiativ till överläggningar med Sveriges Advokatsamfund i denna fråga.

Medelsbehovet

Domstolsverket har beräknat anslagsbelastningen för budgetåret 1992/93 till 689 400 000 kr. Enligt min mening bör, med hänsyn till de besparingar som kan följa av de åtgärder i fråga om inkomstgränser vid allmän rättshjälp, rättshjälpsavgifter och taxor som jag har redovisat i det föregående, anslaget minskas med 40 000 000 kr i förhållande till domstolsverkets beräkningar.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Rättshjälpskostnader* för budgetåret 1992/93 anvisa ett förslagsanslag på 649 400 000 kr.

F 2. Rättshjälpsmyndigheten

1990/91	Utgift	15 149 908
1991/92	Anslag	10 453 000
1991/92	Anslag exkl. mervärdeskatt	10 219 000
1992/93	Förslag	10 714 000

Rättshjälpsmyndigheten handlägger ärenden om rättshjälp. Från anslaget betalas även kostnaderna för verksamheten vid rättshjälpsnämnden.

	1991/92 exkl. mervärdeskatt	Beräknad ändring 1992/93 Föredraganden
Personal		
Summa	24[1]	
Anslag		
Förvaltningkostnader	10 219 000	495 000
(därav lönekostnader)	(7 455 000)	(+ 344 000)
Summa	10 219 000	495 000

[1]Antal anställda

Domstolsverket

Domstolsverket yrkar att anslaget för budgetåret 1992/93 - i förhållande till vad som har anvisats för budgetåret 1991/92 - skall räknas upp med 0,5 milj. kr. för att göra det möjligt att utveckla en ADB-baserad uppföljnings- och utvärderingsrutin för kostnaderna inom rättshjälpsområdet.

För budgetåret 1993/94 yrkar domstolsverket att anslaget skall bestämmas med utgångspunkt från vad som har anvisats för budgetåret 1991/92.

Föredragandens överväganden

Rättshjälpsmyndigheten inledde sin verksamhet den 1 januari 1991 och övertog då de fyra rättshjälpsnämndernas arbetsuppgifter samt vissa uppgifter som utfördes i domstolarna. Målsättningen för den omorganisation av rättshjälpsadministrationen som ledde fram till bildandet av rättshjälpsmyndigheten var att få till stånd en mer rationell hantering av rättshjälpsärendena. Praktiskt taget all verksamhet vid rättshjälpsmyndigheten sker därför med hjälp av datorstöd och den interna administrationen har minimerats. Som ett mått på den nya myndighetens produktivitet bör nämnas att antalet anställda inom rättshjälpsorganisationen har kunnat reduceras till hälften.

Regeringen har för budgetåret 1990/91 givit rättshjälpsmyndigheten rätt att överskrida sitt anslag med 3 milj. kr. Med beaktande av detta

resurstillskott anser jag att kostnaden för att utveckla den ovan angivna ADB-rutinen bör rymmas inom ramen för givna resurser. Jag föreslår därför att anslaget för vart och ett av budgetåren 1992/93 och 1993/94 bör beräknas med utgångspunkt från vad som har anvisats för budgetåret 1991/92. Det är lämpligt att rättshjälpsmyndigheten nu tilldelas medel i form av ett ramanslag.

Även för rättshjälpsmyndighetens del bör ett rationaliseringskrav om 1,5 % av anslaget tillämpas. Ett belopp som svarar mot 1 % av anslaget bör återläggas för att höja verksamhetens ekonomiadminstrativa standard.

Under den tvåriga budgetperioden bör anslaget uppgå till följande.

Budgetåret 1992/93	*Budgetåret 1993/94*
10 714 000	*10 714 000*

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Rättshjälpsmyndigheten* för budgetåret 1992/93 anvisa ett ramanslag på 10 714 000 kr.

F 3. Allmänna advokatbyråer: Uppdragsverksamhet

1990/91	Utgift	0
1991/92	Anslag	1 000
1992/93	Förslag	1 000

	1990/91 Utfall	1991/92 Beräknat	1992/93	
		Domstols-verket	Domstols-verket	Föredraganden
Resultat				
Intäkter	96 600 000	116 100 000	116 000 000	116 000 000
Kostnader	91 200 000	105 500 000	105 500 000	105 500 000
Resultat	5 400 000	10 600 000	10 500 000	10 500 000
Driftbidrag	4 105 000	5 580 000	9 260 000	9 260 000

De allmänna advokatbyråernas främsta uppgift är att lämna biträde och rådgivning enligt rättshjälpslagen. Om det kan ske utan hinder för den verksamhet som bedrivs enligt rättshjälpslagen, skall byråerna även lämna annat biträde i rättsliga angelägenheter. I princip skall de allmänna advokatbyråerna vara självbärande och konkurrera på lika villkor med enskilda advokatbyråer. Varje byrå utgör en självständig resultatenhet. Verksamheten vid Norra allmänna advokatbyrån i Stockholm har på grund av bristande lönsamhet avvecklats per den 31 december 1990 (jfr prop. 1990/91:100 bil. 4 s. 86).

Regeringen gav den 8 maj 1991 domstolsverket i uppdrag att göra en uppföljning av verksamheten vid de allmänna advokatbyråerna. Uppdraget gavs bl.a. mot bakgrund av att flera byråer fortfarande har lönsamhetsproblem. Domstolsverket skall bl.a. redovisa vilka byråer som är olönsamma, som är kraftigt skuldsatta eller som har ekonomiska problem av annat slag samt beskriva vari problemen ligger för varje sådan byrå. Domstolsverket skall vidare utvärdera hur de ökade befogenheterna för byråerna har påverkat verksamheten samt vidta eller föreslå åtgärder för att fullfölja tankarna på ett fullständigt ansvar för byråerna för den egna verksamheten. Uppdraget skall redovisas före utgången av mars 1992.

Det finns 28 byråer, varav en har ett filialkontor på annan ort. Budgetåret 1990/91 var det totala antalet årsarbetskrafter vid byråerna i genomsnitt 189, varav 109 jurister och 80 sekreterare. I jämförelse med budgetåret 1989/90 innebär det en minskning med en jurist och åtta sekreterare.

Anslaget Allmänna advokatbyråer: Uppdragsverksamhet är ett förslagsanslag som tas upp med ett formellt belopp på 1 000 kr. Under anslaget redovisas kostnader och intäkter för verksamheten vid de allmänna advokatbyråerna. För att klara likviditeten i uppdragsverksamheten förfogar de allmänna advokatbyråerna över en rörlig kredit i riksgäldskontoret. Fr.o.m. den 1 juli 1991 omfattas de allmänna advokatbyråerna av rutinen räntekonto med rörlig kredit. Kreditgränsen är oförändrad mot tidigare, dvs. 26 milj.kr.

Domstolsverket

De allmänna advokatbyråerna har sammantagna sedan budgetåret 1987/88 haft en god resultatutveckling med full kostnadstäckning och uppfyllande av självfinansieringsmålet. För budgetåret 1990/91 blev den totala kostnadstäckningen 109 % mot 107 % budgetåret 1989/90. De senaste årens goda resultat beror enligt domstolsverket bl.a. på att byråernas verksamhet har anpassats till marknaden genom nedläggningar och rekonstruktioner samt på det bonuslönesystem som infördes för några år sedan. Domstolsverket pekar också på att den förändrade beslutsbefogenheten för cheferna vid byråerna och satsningen på chefsutveckling har bidragit till den förbättrade lönsamheten.

Antalet inkomna ärenden har ökat något under budgetåret 1990/91 i jämförelse med 1989/90. Ärendegruppen offentligt biträde har ökat med ca 40 %. Uppdrag som likvidator, god man eller liknade enligt 3 § instruktionen (1980:548) för de allmänna advokatbyråerna har ökat med ca 90 %. Antalet rådgivningar och uppdrag som offentlig försvarare har däremot minskat.

ADB utnyttjas vid byråerna dels för ärenderedovisning, dels för ordbehandling. Ett ärenderedovisningssystem finns numera installerat vid samtliga byråer. 75 % av byråerna har ADB-stöd för sin ordbehandling.

Domstolsverket bedömer att den hittillsvarande goda lönsamhetstrenden för byråerna kommer att bestå även under den kommande treårsperioden och beräknar kostnadstäckningsgraden under perioden till ca 110 %.

Föredragandens överväganden

Jag ser det som nödvändigt och angeläget att de allmänna advokatbyråerna i princip drivs på samma villkor som enskilda advokatbyråer. Mot bakgrund av att lönsamheten vid de allmänna advokatbyråerna sammantagna har förbättrats under de senaste åren och med hänsyn till det uppdrag som domstolsverket arbetar med är jag för närvarande inte beredd att ta initiativ till någon mer genomgripande förändring av systemet med allmänna advokatbyråer. Detta hindrar självklart inte att byråer som saknar förutsättningar att drivas vidare kan komma att läggas ned. Samtidigt är det viktigt att minska byråernas behov av den rörliga krediten i riksgäldskontoret. Byråerna bör kunna uppnå en sådan lönsamhet och likviditet så att detta behov kan minimeras.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Allmänna advokatbyråer: Uppdragsverksamhet* för budgetåret 1992/93 anvisa ett förslagsanslag på 1 000 kr.

F 4. Allmänna advokatbyråer: Driftbidrag

1990/91	Utgift	10 922 178
1991/92	Anslag	5 580 000
1992/93	Förslag	9 260 000

Från anslaget utgår driftbidrag till de allmänna advokatbyråerna, framför allt för vissa prestationer som byråerna utför av sociala skäl.

Domstolsverket beräknar medelsbehovet för budgetåret 1992/93 till 9 260 000 kr. Den ökade belastningen är bl.a. en följd av den kraftiga

tillströmningen av uppdrag som likvidator.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Allmänna advokatbyråer: Driftbidrag* för budgetåret 1992/93 anvisa ett förslagsanslag på 9 260 000 kr.

F 5. Vissa domstolskostnader m.m.

1990/91 Utgift	246 769 177
1991/92 Anslag	228 830 000
1991/92 Anslag exkl. mervärdeskatt	213 377 000
1992/93 Förslag	247 125 000

Från anslaget betalas vissa kostnader för rättegångsväsendet vid de allmänna domstolarna, bostadsdomstolen, arrende- och hyresnämnderna, de allmänna förvaltningsdomstolarna och försäkringsöverdomstolen. Bland dessa kostnader kan nämnas ersättning för resekostnader och ersättning till nämndemän, vittnen, sakkunniga, målsägande, tolkar, personundersökare och konkursförvaltare.

Domstolsverket

Domstolsverket beräknar medelsbehovet för budgetåret 1992/93 till 273 600 000 kr.

Föredragandens överväganden

Enligt regeringens proposition 1991/92:2 om lag om särskild personutredning i brottmål, m.m. skall personutredning fr.o.m. den 1 juli 1992 utföras inom frivårdsmyndigheten. De medel som disponeras av domstolarna för ersättning till personundersökare (28 900 000 kr) bör därför föras över till kriminalvården, anslaget E 3. Frivården fr.o.m. budgetåret 1992/93. I övrigt godtar jag i huvudsak domstolsverkets medelsberäkning.

När det gäller ersättning till nämndemän vill jag i det här sammanhanget nämna att regeringen i november 1991 gav domstolsverket i uppdrag att se över ersättningsnormerna för nämndemän. Översynen skall redovisas senast den 1 juni 1992.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Vissa domstolskostnader m.m.* för budgetåret 1992/93 anvisa ett förslagsanslag på 247 125 000 kr.

F 6. Diverse kostnader för rättsväsendet

1990/91 Utgift	22 092 018
1991/92 Anslag	24 200 000
1991/92 Anslag exkl. mervärdeskatt	23 327 000
1992/93 Förslag	22 100 000

Från anslaget betalas en rad kostnader för rättegångsväsendet i den mån de inte hör under anslaget F 5. Vissa domstolskostnader m.m. I vissa fall betalas från anslaget utgifter för rättegångar där staten är part.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen
att till *Diverse kostnader för rättsväsendet* för budgetåret 1992/93 anvisa ett förslagsanslag på 22 100 000 kr.

G. ÖVRIGA MYNDIGHETER

Anslagen till Justitiekanslern och Datainspektionen som innevarande budgetår redovisas under littera B, upptas nu under littera G. Tidigare anslag under G har samtidigt numrerats om. Anslaget till Bokföringsnämnden har utgått. Verksamheten skall finansieras från anslag under VII:e huvudtiteln.

G 1. Justitiekanslern[1]

1990/91	Utgift	5 712 666
1991/92	Anslag	6 085 000
1991/92	Anslag exkl. mervärdeskatt	6 002 000
1992/93	Förslag	6 571 000

[1]Tidigare anslaget B 1. Justitiekanslern

Justitiekanslern (JK) är regeringens juridiske ombudsman, bevakar statens rätt och har tillsyn över dem som utövar offentlig verksamhet. Han fullgör också vissa uppgifter enligt bl.a. tryckfrihetsförordningen, yttrandefrihetsgrundlagen, 8 kap. rättegångsbalken, datalagen (1973:289) och lagen (1990:484) om övervakningskameror m.m.

	1991/92 exkl. mervärdeskatt	Beräknad ändring 1992/93 Föredraganden
Personal		
Summa	11	-
Anslag		
Förvaltnings-kostnader	5 024 000	+ 466 000
(därav löne-kostnader)	(4 711 000)	(+ 454 000)
Lokalkostnader	978 000	+ 103 000
Summa	6 002 000	+ 569 000

Antalet inkomna ärenden till JK ökade under år 1990 i förhållande till år 1989. Balansläget bedöms som tillfredsställande. Arbetet med att förenkla och effektivisera myndighetens handläggning av vissa ärendetyper och rutiner har fortsatt. Av stor betydelse är därvid det datorstöd i verksamheten som byggts upp under de senaste budgetåren.

JKs arbetsuppgifter är till övervägande del bestämda i författning. Omfattningen av JKs arbete kan därför endast i ringa grad påverkas av JK själv. Detta i förening med myndighetens ringa storlek gör att JK bedömer att någon real anslagsminskning för budgetåret 1992/93 inte bör genomföras. JK begär för nästa budgetår ett reellt resurstillskott på sammanlagt 243 000 kr. varav 100 000 kr. för inspektionsverksamhet.

För att bl.a. uppnå en naturligare personalstruktur bör, enligt JK, en av byråchefstjänsterna bytas ut mot en tjänst som föredragande. JK föreslår att det friställda löneutrymmet får behållas.

Föredragandens överväganden

Med hänsyn till JKs balansläge m.m. och det fortgående rationaliseringsarbetet bör medelsbehovet för JK för budgetåret 1992/93 beräknas med utgångspunkt från en resurstilldelning som realt motsvarar 99,5 % av föregående års anslag exkl. mervärdeskatt. Jag delar JKs uppfattning om den ändrade personalstrukturen. Anslaget bör dock reduceras med ett belopp som motsvarar lönedifferensen.

Som tidigare nämnts har regeringen beslutat tillkalla en särskild utredare med uppdrag att göra en översyn av JKs uppgifter (Dir.1991:110). Resultatet av översynen kan komma att ha betydelse för den framtida resurstilldelningen till JK.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Justitiekanslern* för budgetåret 1992/93 anvisa ett förslagsanslag på 6 571 000 kr.

G 2. Datainspektionen

Tidigare anslag B 2. Datainspektionen

1990/91	Utgift	1 000
1991/92	Anslag	1 000
1992/93	Förslag	1 000

Datainspektionen prövar frågor om tillstånd och utövar tillsyn enligt datalagen (1973:289), kreditupplysningslagen (1973:1173) och inkassolagen (1974:182) samt utfärdar licens enligt datalagen. Inspektionen utövar dessutom tillsyn enligt lagen (1987:1231) om automatisk databehandling vid taxeringsrevision m.m.

Inspektionen skall verka för att automatisk databehandling av personuppgifter inte medför otillbörligt intrång i enskildas personliga integritet och att god sed iakttas i kreditupplysnings- och inkassoverksamhet.

Chef för inspektionen är en generaldirektör. Inom inspektionen finns två sakenheter. Den ena svarar för inspektionens uppgifter i fråga om offentlig verksamhet och den andra för inspektionens uppgifter i fråga om enskild verksamhet. Dessutom finns en teknisk och en administrativ enhet.

	1990/91 Utfall	1991/92	Beräknad ändring 1992/93 Föredraganden
Personal			
Summa	34	36	
Anslag			
Kostnader			
Kostnader för datainspektionens verksamhet	19 844 000	19 164 000	+1 148 000
Intäkter			
Inkomster vid datainspektionen	- 20 394 000	- 19 163 000	-1 148 000
Nettoutgift	0	1 000	0

Datainspektionen

Datainspektionen fastställde år 1989 en verksamhetsplan för budgetåren 1989/90-1991/92. Verksamheten under planens två första budgetår har präglats av en ökad ärendetillströmning som mötts med olika rationaliseringsåtgärder. Inspektionen har kunnat öka antalet behandlade tillståndsärenden, bl.a. genom ett förenklat prövningsförfarande i vissa fall. Trots detta ökar antalet oavgjorda ärenden. Inspektionen har hittills inte lyckats med att nå upp till planens mål för tillsynsverksamheten. Informationsverksamheten har hållits på en planerad nivå. Inspektionens regelgivningsarbete har ökat och inspektionens verksamhetsmål med full kostnadstäckning av hela verksamheten har hittills uppfyllts.

Inspektionen har fastställt en ny verksamhetsplan för budgetåren 1992/93 - 1993/94. I denna utgår inspektionen från att datalagstiftningen under den tid som planen omfattar kommer att vara oförändrad och att tillståndsärendena kommer att öka. Inspektionens arbete med att ta fram förenklade rutiner för tillståndsärenden skall ges hög prioritet. ADB-teknikens utveckling och användning av denna teknik kommer även i fortsättningen att ställa ökade krav på inspektionen.

Inspektionen har hemställt att få använda medel motsvarande det generella besparingskrav om 1,5 % som gäller för budgetåret 1992/93 för ett fortsatt arbete med att rationalisera handläggningen av vissa tillståndsärenden enligt datalagen. Vidare föreslår inspektionen att utgiftsramen för budgetåret 1992/93 höjs med 1 230 000 kr avseende i huvudsak kostnader för tre handläggare och för lokaler.

Föredragandens överväganden

En förändring av datainspektionens verksamhet i framtiden kan förväntas bl.a. som en följd av vad som kan komma att föreslås av datalagsutredningen (Ju 1989:02). Med hänsyn till det generella kravet på återhållsamhet med nya utgiftsåtaganden samt till det förändringsarbete i fråga om inriktningen av datainspektionens arbete som sålunda pågår och som kan väntas finns det inte tillräckligt starka skäl att nu ge utrymme för att inrätta några nya tjänster vid inspektionen. Utgiftsramen för inspektionen bör beräknas med utgångspunkt i en resurstilldelning som realt motsvarar 99,5 % av föregående års utgiftsram.

Hemställan

Med hänvisning till vad jag har anfört och till sammanställningen hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen

att till *Datainspektionen* för budgetåret 1992/93 anvisa ett förslagsanslag på 1 000 kr.

G 3. Brottsförebyggande rådet: Förvaltningskostnader

1990/91 Utgift	13 485 878
1991/92 Anslag	13 005 000
1991/92 Anslag exkl. mervärdeskatt	12 844 000
1992/93 Förslag	14 361 000

Brottsförebyggande rådet (BRÅ) har till uppgift att främja brottsförebyggande insatser inom olika områden av samhällsverksamheten samt att verka för en samordning av samhällets och enskildas insatser mot brott.

BRÅ leds av en överdirektör. Vid rådet finns också en styrelse. Under överdirektören ansvarar byråchefer för forskning, utredning och information. Till rådet är knutna tre rådgivande organ: en samverkansdelegation, en vetenskaplig delegation och en informationsdelegation.

	1991/92 exkl. mervärdeskatt	Beräknad ändring 1992/93 Föredraganden
Personal	**19**	**-**
Anslag		
Förvaltningskostnader	10 615 000	+ 885 000
(därav löneckostnader)	(8 638 000)	(+ 925 000)
Lokalkostnader	2 229 000	+ 632 000
Summa	**12 844 000**	**+ 1 517 000**

Brottsförebyggande rådet

Anslaget förslår inte för att täcka utgifterna för den nuvarande personalorganisationen och verksamhetsnivån. Ytterligare medel begärs för löner (+ 600 000 kr.) samt för frankering, inventarier m.m. (+ 400 000 kr.).

Medel yrkas för kompetensutveckling (+ 100 000 kr.) och administrativa kostnader för samverkanprojekt med andra myndigheter (+ 100 000 kr.). Tre professurer föreslås bli inrättade vid rådet.

Föredragandens överväganden

Ett framgångsrikt brottsförebyggande arbete förutsätter att kunskaper och erfarenheter på området kan utvecklas och spridas. BRÅ har för närvarande viktiga uppgifter i det sammanhanget. Inom rådet bedrivs ett omfattande forsknings- och utvecklingsarbete. BRÅ är också en kunskapsbank, bl.a. när det gäller internationella kriminalpolitiska frågor, och utnyttjas vidare när det gäller att följa upp och utvärdera olika lagstiftningsåtgärder. Rådet tillfördes ökade resurser till följd av 1990 års forskningsproposition (prop. 1989/90.90)). I forskningspropositionen gavs också riktlinjer för BRÅs arbete under treårsperioden 1990/91-1992/93.

BRÅ tillhör de myndigheter som skall lämna en fördjupad anslagsframställning för perioden 1993/94 - 1995/96. Regeringen beslutade i juni 1991 om de särskilda direktiv som skall gälla för rådet i arbetet med och utformningen av anslagsframställningen. Denna anslagsframställning kommer att utgöra ett av regeringens underlag bl.a. i fråga om vilka prioriteringar som bör göras under den aktuella treårsperioden.

Som ett led i förberedelserna inför 1993 års forskningsproposition kommer inom regeringskansliet att analyseras bl.a. hur de resurser för forskning som nu disponeras av BRÅ bäst kan utnyttjas för en verksamhet av hög vetenskaplig kvalitet. En utgångspunkt för det beredningsarbetet är att behovet av kriminologisk och kriminalpolitisk forskning bör ses i ett övergripande nationellt perspektiv och innefatta såväl den forskning som bedrivs vid BRÅ, kriminalvårdsstyrelsen och polishögskolan liksom den forskning som bedrivs vid universiteten med resurser som fördelas av forskningsråden inom utbildningsdepartementets verksamhetsområde. En avsikt med översynen är att belysa hur den aktuella forskningen kan förstärkas, bl.a. genom en bättre samordning.

Jag har av medel som frigörs genom rationaliseringar under anslaget beräknat vissa medel för ekonomiadministrativa åtgärder.

Jag beräknar anslaget till 14 361 000 kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Brottsförebyggande rådet: Förvaltningskostnader* för budgetåret 1992/93 anvisa ett förslagsanslag på 14 361 000 kr.

G 4. Brottsförebyggande rådet: Utvecklingskostnader

1990/91 Utgift	3 235 267	Reservation	866 321[1]
1991/92 Anslag	4 825 000		
1991/92 Anslag exkl. mervärdeskatt	4 578 000		
1992/93 Förslag	4 823 000		

[1]exkl. mervärdeskatt.

Från anslaget betalas kostnader för utrednings- och utvecklingsarbete samt för information.

Brottsförebyggande rådet

Ytterligare medel yrkas för forsknings- och utvecklingsprojekt (+ 3 974 000 kr.), bidrag till enskilda forskare (+ 1 200 000 kr.) samt besök av gästforskare (+ 500 000 kr.). Medel begärs dessutom för fortsatt ADB-utveckling (+ 480 000 kr.) och för översättningar av BRÅ-rapporter (+ 300 000 kr.).

Föredragandens överväganden

Jag beräknar anslaget till 4 823 000 kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen
att till *Brottsförebyggande rådet: Utvecklingskostnader* för budgetåret 1992/93 anvisa ett reservationsanslag på 4 823 000 kr.

G 5. Brottsskadenämnden: Förvaltningskostnader

1990/91 Utgift	4 846 776
1991/92 Anslag	4 580 000
1991/92 Anslag exkl. mervärdeskatt	4 529 000
1992/93 Förslag	5 441 000

Brottsskadenämnden har till uppgift att pröva ärenden enligt brottsskadelagen (1978:413) om ersättning för skador på grund av brott. Nämnden består av en ordförande, två vice ordförande och tre andra ledamöter. Nämnden biträds av ett kansli.

	1991/92 exkl. mervärdeskatt	Beräknad ändring 1992/93 Föredraganden
Personal	13	-
Anslag		
Förvaltningskostnader	4 035 000	+ 368 000
(därav lönekostnader)	(3 106 000)	(+ 590 000)
Lokalkostnader	494 000	+ 544 000
Summa	**4 529 000**	**+ 912 000**

Brottsskadenämnden

Ytterligare medel begärs för arvoden, frankering, telefon m.m. (+ 110 000 kr.).

Föredragandens överväganden

Jag har av medel som frigörs genom rationaliseringar under anslaget beräknat vissa medel för ekonomiadministrativa åtgärder.

Jag beräknar anslaget till 5 441 000 kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Brottsskadenämnden: Förvaltningskostnader* för budgetåret 1992/93 anvisa ett förslagsanslag på 5 441 000 kr.

G 6. Brottsskadenämnden: Ersättning för skador på grund av brott

1990/91 Utgift	21 234 437
1991/92 Anslag	19 000 000
1991/92 Anslag exkl. mervärdeskatt	19 000 000
1992/93 Förslag	25 000 000

Från anslaget betalas ersättning av statsmedel enligt brottsskadelagen (1978:413) för skador på grund av brott. Dessutom har från anslaget utgått bidrag till Brottsofferjourernas riksförbund för innevarande budgetår med 1 milj. kr.

Brottsskadenämnden yrkar en höjning av anslaget med 6 milj. kr.

Föredragandens överväganden

Med hänsyn till utgiftsutvecklingen under budgetåret 1990/91 beräknar jag anslaget till 25 000 000 kr. I beloppet ingår 1 milj. kr. till Brottsofferjourernas riksförbund.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Brottsskadenämnden: Ersättning för skador på grund av brott* för budgetåret 1992/93 anvisa ett förslagsanslag på 25 000 000 kr.

H. DIVERSE

H 1. Svensk författningssamling

1990/91	Utgift	10 631 641
1991/92	Anslag	11 304 000
1991/92	Anslag exkl. mervärdeskatt	9 037 000
1992/93	Förslag	9 037 000

Från anslaget betalas kostnaderna för bl.a. tryckning och distribution av Svensk författningssamling.

Med hänsyn till den beräknade anslagsbelastningen under budgetåret 1991/92 bör anslagsbeloppet för nästa budgetår vara oförändrat.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Svensk författningssamling* för budgetåret 1992/93 anvisa ett förslagsanslag på 9 037 000 kr.

H 2. Bidrag till vissa internationella sammanslutningar m.m.

1990/91	Utgift	2 060 879
1991/92	Anslag	2 586 000
1992/93	Förslag	2 586 000

Från anslaget utgår bidrag till Världsorganisationen för den intellektuella äganderätten, till internationella institutet i Rom för unifiering av privaträtten och till permanenta byrån för Haagkonferensen för internationell privaträtt.

Från anslaget utgår vidare medel till Sveriges bidrag till kostnaderna för Nordiska samarbetsrådet för kriminologi samt medel till ett svenskt bidrag till det FN-anknutna kriminalpolitiska institutet i Helsingfors (HEUNI) och till vissa andra internationella sammanslutningar med anknytning till justitiedepartementets ansvarsområde.

Anslagsbeloppet bör under nästa budgetår vara oförändrat.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Bidrag till vissa internationella sammanslutningar m.m.* för budgetåret 1992/93 anvisa ett förslagsanslag på 2 586 000 kr.

H 3. Stöd till politiska partier

1990/91	Utgift	132 107 316
1991/92	Anslag	132 200 000
1992/93	Förslag	140 272 000

Medelstilldelning sker enligt lagen (1972:625) om statligt stöd till politiska partier.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Stöd till politiska partier* för budgetåret 1992/93 anvisa ett förslagsanslag på 140 272 000 kr.

H 4. Allmänna val

1990/91	Utgift	40 450 000
1991/92	Anslag	127 813 000
1992/93	Förslag	3 350 000

Från anslaget betalas statsverkets kostnader för valsedlar, valkuvert och andra valtillbehör samt betalas ersättning till vissa myndigheter och verk för biträde i samband med allmänna val.

Budgetåret 1992/93 utgör ett s.k. mellanvalsår, vilket innebär att anslaget i huvudsak belastas med kostnader för upprättande av röstlängder, lagerhållning av valmaterial och övriga kostnader för att upprätthålla erforderlig beredskap inför extraval.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Allmänna val* för budgetåret 1992/93 anvisa ett förslagsanslag på 3 350 000 kr.

H 5. Bidrag till Stiftelsen för utvecklande av god redovisningssed

1990/91	Utgift	400 000
1991/92	Anslag	400 000
1992/93	Förslag	400 000

Från anslaget betalas bidrag till Stiftelsen för utvecklande av god redovisningssed. Stiftelsen bildades under hösten 1989 gemensamt av staten genom bokföringsnämnden (jfr under anslaget G 3. Bokföringsnämnden), Föreningen Auktoriserade Revisorer FAR och Sveriges Industriförbund. Stiftelsekapitalet uppgår till 150 000 kr. och har betalats med en tredjedel av varje stiftare. Stiftelsen har till ändamål att främja god redovisningssed. Stiftelsens styrelse, som består av representanter för de tre stiftarna, har utsett ordförande och åtta övriga ledamöter i ett

särskilt råd (redovisningsrådet). Rådet utgör ett expertorgan med huvudsaklig uppgift att utarbeta och utfärda rekommendationer om god redovisningssed i börsföretag och andra större bolag, s.k. publika företag.

Redovisningsrådet började sin egentliga verksamhet först i mars 1990. Rådet har organiserat sig i olika projektgrupper med extern experthjälp och arbetar nu med flera stora redovisningsrekommendationer. Den mest omfattande behandlar koncernredovisning och rådet har under hösten 1991 utarbetat en rekommendation för sådan redovisning. Rådet arbetar också med rekommendationer för redovisning av varulager, materiella anläggningstillgångar, aktier och andelar, leasing, värdering av fordringar och skulder med hänsyn till räntevillkoren och pensionskostnader.

Det statliga bidraget bör för budgetåret 1992/93 beräknas till oförändrat belopp.

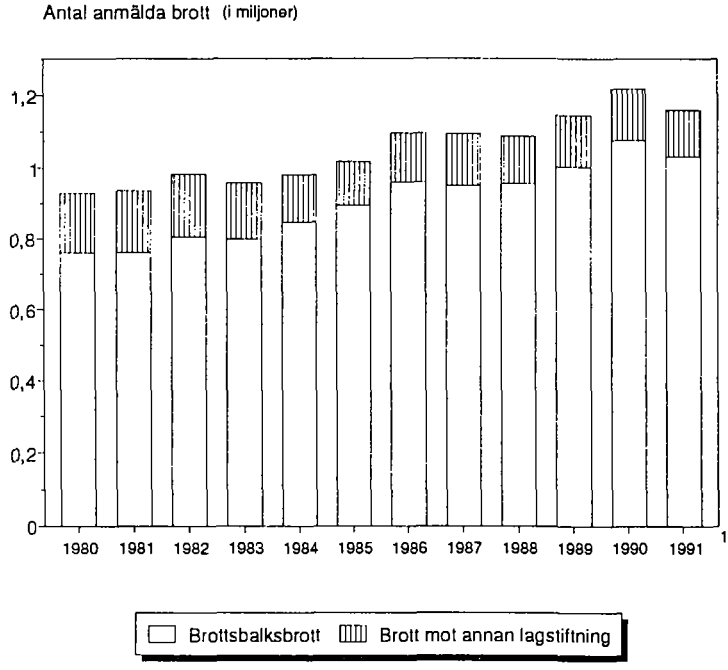
Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Bidrag till Stiftelsen för utvecklande av god redovisningssed* för budgetåret 1992/93 anvisa ett förslagsanslag på 400 000 kr.

Statistiska uppgifter om brottsutvecklingen samt om verksamheten inom polisväsendet, åklagarväsendet, domstolarna och kriminalvården m.m.

1 Brottsutvecklingen

Det antal brott mot brottsbalken som har kommit till polisens kännedom har ökat under hela efterkrigstiden. År 1980 uppgick antalet brott mot brottsbalken till nära 761 000 medan antalet år 1990 uppgick till drygt 1 076 000, d.v.s. en ökning med 41 procent under tioårsperioden. Antalet anmälda brott mot annan lagstiftning har också ökat under större delen av denna tid. Av brotten år 1990 mot annan lagstiftning svarar trafikbrotten för 52 procent och narkotikabrotten för 20 procent. De registrerade trafik- och narkotikabrotten under år 1990 uppgick till 102 000.

[1] Värdena för 1991 har beräknats på grundval av utvecklingen t.o.m. oktober 1991

Brott mot brottsbalken har under den senaste tioårsperioden ökat med i genomsnitt 3,5 procent per år medan brott mot annan lagstiftning ökade

i början av tioårsperioden för att därefter minska från ett högsta antal på drygt 178 000 år 1982 till drygt 142 000 år 1990. För 1991 tycks det antalet sjunka ytterligare till omkring 130 000. För antalet registrerade brott mot lagstiftning utanför brottsbalken kan således mycket starka variationer iakttas mellan olika år.

I följande tabell ges en översikt av den genomsnittliga årliga förändringen i antalet anmälda brott mot brottsbalken under perioderna 1980 - 1985 resp. 1986 - 1990.

Årlig förändring i genomsnitt

	1980 - 1985	1986 - 1990
Våldsbrott	+ 5,0 %	+ 6,2 %
därav misshandel	+ 5,3 %	+ 5,5 %
därav rån	+ 2,4 %	+ 11,9 %
våldtäkt	+ 3,2 %	+ 7,8 %
Tillgreppsbrott	+ 3,4 %	+ 2,6 %
därav bostadsinbrott	+ 3,6 %	- 0,8 %
därav inbrott i vind, källare	+ 4,6 %	- 4,6 %
därav biltillgrepp	+ 5,5 %	+ 6,6 %
Bedrägeribrott	- 0,1 %	+ 0,9 %
Övriga brottsbalksbrott	+ 4,7 %	+ 4,4 %
därav skadegörelsebrott	+ 4,6 %	+ 4,9 %

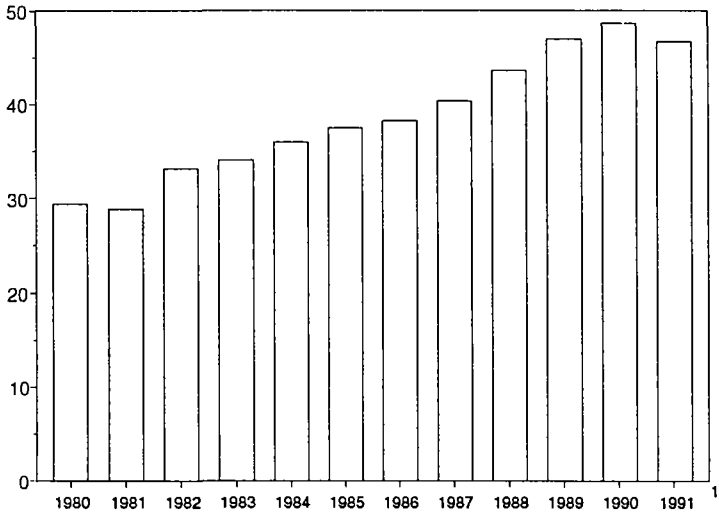
BRÅ utarbetar årligen en rapport över brottsutvecklingen. I denna rapport ges bl.a. en översikt över utvecklingen under senare år i fråga om olika brott som har kommit till polisens kännedom. Rapporten innehåller däremot inte några prognoser över antalet brott som kan väntas komma till polisens kännedom under de närmaste åren. Hänsyn har tagits till BRÅ-rapport 1991:6 i den följande redogörelsen.

Sekretariatet för analys- och resultatutvärdering (SAR) inom justitiedepartementet följer utvecklingstendenserna vad gäller brottmålsprocessen i vid mening. Uppgifter från denna uppföljning ingår också i framställningen.

I det följande kommenteras utvecklingen för olika grupper av brott, bl.a. brottsbalksbrott samt trafiknykterhetsbrott och narkotikabrott. I diagram och tabeller redovisas uppgifter om brott anmälda år 1980 och senare. Siffrorna för perioden 1980 - 1990 är tagna direkt ur statistiska centralbyråns (SCB:s) definitiva årsstatistik. De siffror som anges för år 1991 är preliminära beräkningar som bygger på SCB:s statistik för tiden januari - oktober 1991.

1.1 Våldsbrott

Totalt antal anmälda våldsbrott (i tusental)

År	Rån	Misshandel	Våldtäkt	Mord och dråp samt misshandel med dödlig utgång
1980	3 427	24 668	885	135
1981	3 228	24 313	865	146
1982	3 530	28 197	941	125
1983	3 473	29 218	923	121
1984	3 681	30 784	995	116
1985	3 851	31 995	1 035	126
1986	3 806	32 805	1 046	147
1987	3 939	34 757	1 114	134
1988	4 177	37 511	1 332	146
1989	5 211	39 641	1 462	150
1990	5 967	40 690	1 410	121
1991[1]	6 020	38 833	1 255	128

[1] Värdena för 1991 har beräknats på grundval av utvecklingen t.o.m. oktober 1991

Till våldsbrott räknas, som i den officiella statistiken, fullbordade mord, dråp, misshandel med dödlig utgång, försök till mord och dråp, barnadråp, misshandel utan dödlig utgång, rån och våldtäkt.

Våldsbrotten har uppvisat en relativt jämn ökningstakt under åren 1980 till 1990. År 1990 utgjorde dessa nästan 5 procent av de registrerade brottsbalksbrotten.

Särskilt om rån

Antalet anmälda rånbrott 1990 var närmare 6 000 och det är en ökning med 15 % sedan 1989. Av rånbrotten är de flesta rån mot person (86 %). Gaturån är den dominerande formen av rån.

Bank- och postrånen är få i förhållande till övriga rån. Under 1990 var dessa 222. De förorsakar ofta mycket stora förluster och är även i övrigt allvarliga eftersom de ofta begås med hjälp av skjutvapen.

Särskilt om misshandel

Antalet misshandelsbrott har ökat under 1980-talet. Sedan år 1980 uppgår den genomsnittliga ökningen till ungefär 5 procent per år.

De vanligaste formerna för misshandel är våld inom familjen, våld inom grupper av kriminellt aktiva och missbrukare samt våld i samband med nöjeslivsaktiviteter.

Antalet fall av misshandel utomhus där offret inte tidigare har träffat eller på annat sätt känt den som utförde misshandeln har ökat kraftigt under senare år. Den övervägande delen av våld mellan främlingar sker i nöjeslivet.

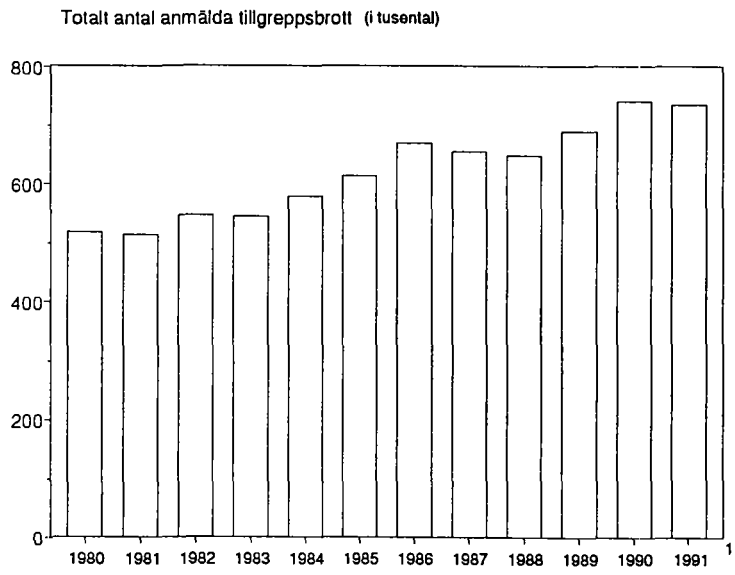
Antalet fall av misshandel utomhus där gärningsmannen är okänd för offret är högst i storstadsregionerna Stockholm, Göteborg och Malmö.

Särskilt om våldtäkt

Antalet anmälda våldtäktsbrott har ökat kontinuerligt under åren 1975 - 1990. Det är till största delen de anmälda fullbordade våldtäkterna inomhus som styrt den ökningen.

Under samma period var antalet våldtäkter utomhus konstant med undantag för en kraftig ökning de tre senaste åren 1987 - 1990.

1.2 Tillgreppsbrott

År	Inbrotts-stöld	Därav Inbrott i lägenhet eller villa	Därav Inbrott i vind eller källare	Biltillgrepp (fullbordat)	Stöld ur motorfordon
1980	139 944	20 385	22 516	24 398	100 588
1981	137 168	20 012	22 845	22 979	93 970
1982	139 168	21 063	25 096	25 182	101 305
1983	139 789	23 865	22 931	24 858	100 925
1984	142 555	24 647	25 716	27 209	112 859
1985	144 571	24 298	28 129	31 823	125 231
1986	151 881	23 260	27 625	39 541	152 221
1987	142 331	20 351	28 443	41 580	156 972
1988	130 923	20 155	23 938	42 387	149 172
1989	137 195	21 329	22 267	47 781	155 091
1990	154 030	22 446	22 911	51 064	157 626
1991[1]	152 602	21 125	23 245	48 653	145 079

[1] Värdena för 1991 har beräknats på grundval av utvecklingen t.o.m. oktober 1991

Tillgreppsbrotten utgör nästan 70 procent av samtliga polisanmälda brottsbalksbrott. Förutom de i tabellen redovisade brottsgrupperna ingår en mängd olika former av stöldbrott som inte rubriceras som inbrott, t.ex. snatteri.

Särskilt om inbrott

Inbrotten uppgår till knappt en sjundedel av samtliga registrerade brottsbalksbrott. Förutom villa- och lägenhetsinbrott och inbrott i vind eller källare ingår i här redovisade siffror även inbrottsstöld i butiker, kiosker och skolor m.m.

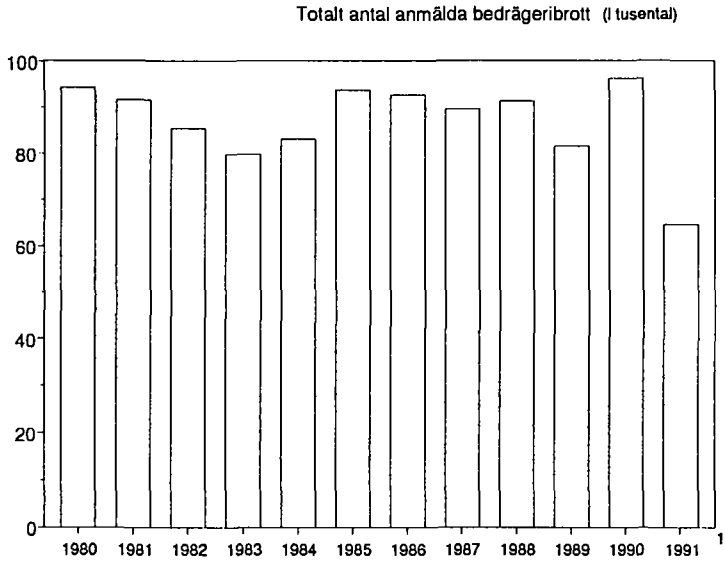
Under 1970-talet uppvisade antalet inbrottsstölder stora svängningar men har under åren 1980 - 1990 legat på en nivå runt 140 000, men ökade markant till 154 000 år 1990.

Särskilt om motorfordonstillgrepp

I tabellen redovisas enbart fullbordade biltillgrepp.

Antalet fullbordade bilstölder var 1990 109 % fler än år 1980. Den markanta ökningen tog sin fart under andra halvan av 1980-talet. Under perioden 1980-1985 stals i genomsnitt 26 000 bilar per år. Perioden 1986 - 1990 var motsvarande siffra drygt 44 000 per år.

1.3 Bedrägeribrott

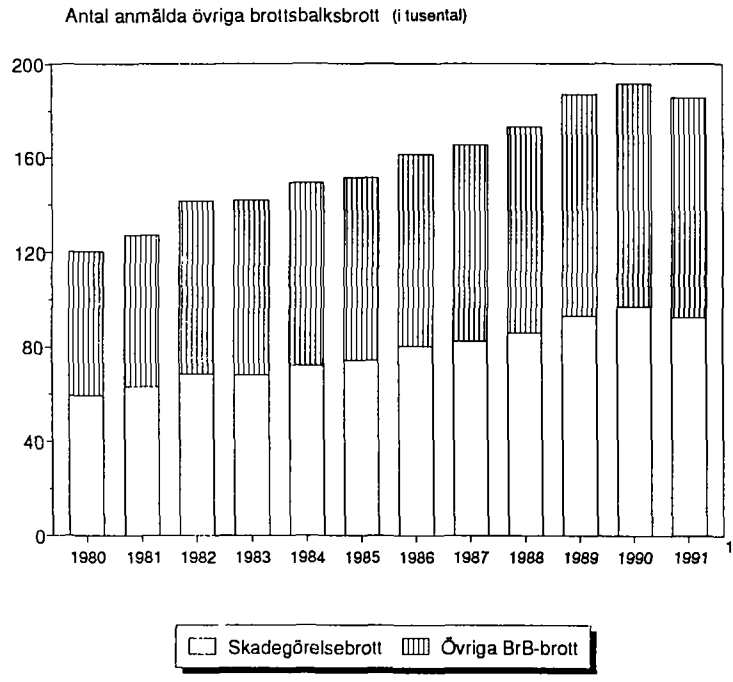
[1] Värdena för 1991 har beräknats på grundval av utvecklingen t.o.m. oktober 1991

Av bedrägeribrotten svarar checkbedrägerierna idag för omkring 15 procent.

Under 1980-talet tilldrog sig bedrägerier som begås med hjälp av konto- och kreditkort särskilt intresse. Fr.o.m. år 1979 särredovisas dessa i statistiken. Dessa bedrägeribrott tredubblades från år 1979 till år 1982 och utgör numera den största enskilda gruppen bland bedrägeribrotten (20 procent). Antalet kredit- och kontokortsbedrägerier år 1990 var 16 699. Det är en minskning med 15 %. Den preliminära siffran för 1991 pekar på en ytterligare minskning i antalet anmälda bedrägeribrott.

År	Check-bedrägeri	Konto- och kreditkort
1980	10 867	16 089
1981	10 685	18 721
1982	10 117	21 638
1983	11 680	16 721
1984	13 369	13 960
1985	13 036	22 246
1986	15 195	22 057
1987	15 757	19 681
1988	17 063	20 312
1989	12 794	19 678
1990	14 760	16 699
1991[1]	11 530	13 146

[1] Värdena för 1991 har beräknats på grundval av utvecklingen t.o.m. oktober 1991

[1]Värdena för 1991 har beräknats på grundval av utvecklingen t.o.m. oktober 1991

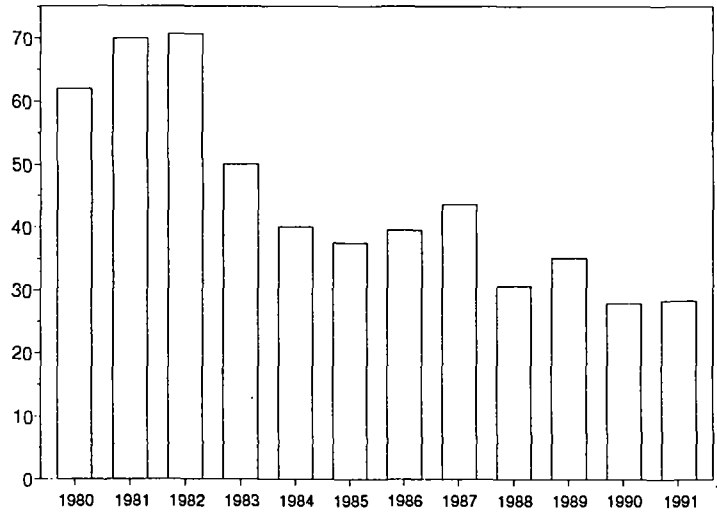
Till övriga brottsbalksbrott räknas förutom skadegörelsebrott ett stort antal olika grupper av brottsliga beteenden som inte faller inom någon av de tidigare berörda kategorierna.

Särskilt om skadegörelse

Skadegörelsebrotten är den brottskategori, som förutom rån, uppvisar den kraftigaste ökningstakten av samtliga brottsbalksbrott. Under 1980-talets senare hälft har skadegörelsebrotten ökat markant. Jämfört med 1985 var de 31 % fler under 1990. En mycket stor andel av dem som döms för skadegörelsebrott är tonåringar.

Av skadegörelsebrotten avser 36 % skadegörelse på motorfordon och 14 % drabbar stat, landsting och kommuner. Denna form av skadegörelser orsakar samhället betydande kostnader.

Totalt antal anmälda narkotikabrott (i tusental)

[1]Värdena för 1991 har beräknats på grundval av utvecklingen t.o.m. oktober 1991

Diagrammet avser brott mot narkotikastrafflagen (1968:64) och narkotikabrott enligt varusmugglingslagen (1960:418).

Antalet anmälda narkotikabrott låg på en relativt stabil nivå under hela 1970-talet. År 1980 ökade antalet anmälda brott kraftigt. Enligt BRÅ tycks riksåklagarens anvisningar för användning av åtalsunderlåtelser vid narkotikabrott samt den ökade serieuppklaringen (antal brott per misstänkt) vara de faktorer som spelat en avgörande roll för denna ökning. En annan förklaring till ökningen är troligen polisens insatser mot den s.k. gatulangningen under åren 1981 och 1982. Enligt BRÅ betyder den starka ökningen av antalet anmälda brott mellan åren 1980 och 1982 knappast att narkotikasituationen förvärrades.

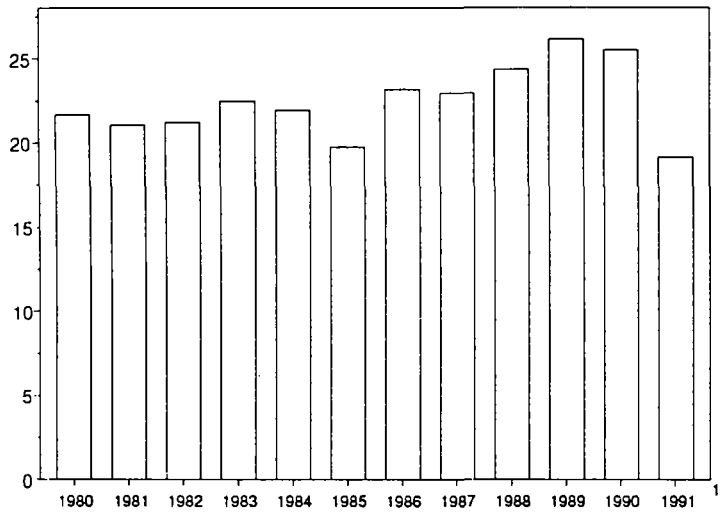
Antalet personer som lagförts för narkotikabrott har dock varit i stort sätt oförändrat under 1980-talet.

Antal personer som lagförts för narkotikabrott.

1981	1982	1983	1984	1985	1986	1987	1988	1989	1990
8196	8173	7074	6149	6067	6401	6208	6850	7014	7349

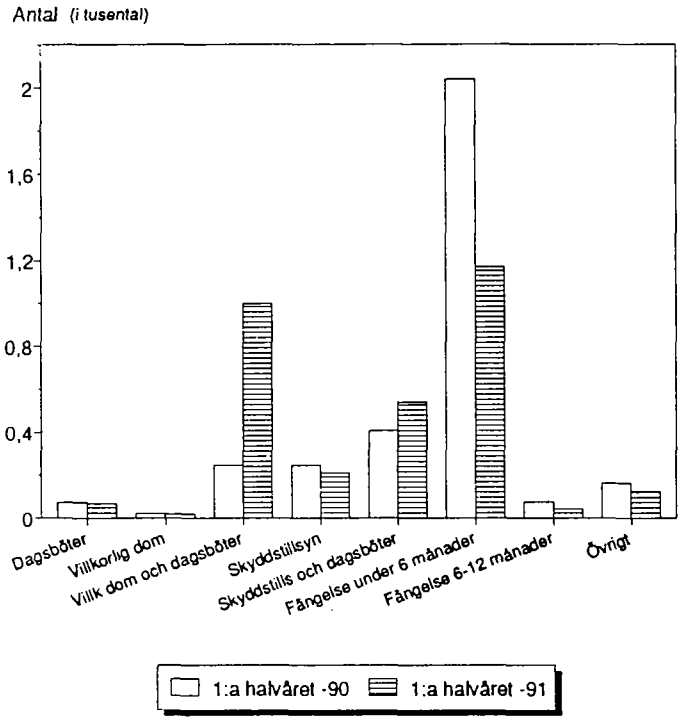
Följande diagram avser brott enligt 4 § lagen (1951:649) om straff för vissa trafikbrott (TBL).

Totalt antal anmälda trafiknykterhetsbrott (i tusental)

[1] Värdena för 1991 har beräknats på grundval av utvecklingen t.o.m oktober 1991. Ändrad lagstiftning den 1 juli 1990.

Den 1 juli 1990 ändrades TBL. I diagrammet i det följande görs en jämförelse mellan antalet domar avseende grovt rattfylleri under första halvåret 1990 och första halvåret 1991 (4 § 1 mom TBL i dess lydelse före den 1 juli 1990 och 4 a § nu gällande TBL). Siffrorna till diagrammet har under hösten 1991 hämtats ur körkortsregistrets belastningsdel (KKBEL).

1.7 Modern brottslighet

SCB har i promemorian (1990:6) Modern brottslighet och specialstraffrätt i ljuset av kriminalistiken beskrivit den moderna brottslighetens utveckling under 1980-talet.

En genomgång av samtliga specialstraffrättsliga författningar som redovisas i brottsstatistiken under 1980-talet visar enligt SCB att antalet anmälda brott i flertalet fall minskar. Den utvecklingen står enligt SCB i klar kontrast till den rapporterade utvecklingen av den traditionella brottsligheten i form av exempelvis stöld- och misshandelsbrott.

Av tio särskilt redovisade specialstraffrättsliga brottsgrupper har endast narkotikabrotten och brott mot vapenlagen/-förordningen ökat under 1980-talet. De övriga brottsgruppernas trender är stabila eller sjunkande. Däremot ökar antalet registrerade brott mot brottsbalkens 9:e, 10:e, 11:e och 14:e kapitel, dvs bedrägeribrott, förskingring m m, brott mot borgenärer samt förfalskningsbrott. Dessa straffbestämmelser avser till viss del brott som kan betecknas som moderna ekonomiska brott.

BRÅ har behandlat den ekonomiska brottsligheten i tre rapporter, nämligen Kampen mot eko-brotten, del I Polisen (BRÅ forskning 1986:3), Eko-brott, Eko-lagar och Eko-domstolar (BRÅ forskning 1988:3) samt Den brottslige företagaren, Myt eller sanning (BRÅ rapport 1990:2).

Arbetet inom rättsväsendet i fråga om brott hänger mycket intimt samman. I huvudsak går det när det gäller åtgärder mot brott i praktiken en rak linje från polis, via åklagare och domstolar till kriminalvård.

Brott och uppklaring

Antalet brott som anmäls till polisen är som tidigare nämnts drygt 1,1 milj. per år. Den siffran omfattar inte brott för vilka polisen direkt utfärdar ordningsföreläggande. Antalet sådana förelägganden utgjorde 202 648 år 1990 (208 570 år 1989).

Endast en del av de brott som anmäls till polisen klaras upp. År 1990 blev drygt 360 000 brott uppklarade. För dessa fall svarade knappt 101 000 misstänkta personer. De allra flesta uppklarade brotten (omkring 90 procent) hade begåtts av en gärningsman. Andelen uppklarade brott varierar med olika brottstyper. Uppklaringen växlar även mellan skilda delar av landet.

För misshandel och andra våldsbrott uppgår andelen uppklarade fall till knappt 50 procent, medan mindre än 10 procent av inbrottsstölderna klaras upp. År 1990 klarades 19 procent upp av det årets anmälda rån. Av bedrägeribrotten blev 58 procent uppklarade.

Ungefär vart femte rån och tre av fem bedrägeribrott blir uppklarade.

Antalet uppklarade brottsbalksbrott har ökat från drygt 213 000 år 1980 till över 244 000 år 1990 (245 000 år 1989). Antalet uppklarade brott mot såväl brottsbalken som specialstraffrättslig lagstiftning har ökat från runt 250 000 år 1986 till över 360 000 år 1990. Det är en ökning med 44 procent.

Beslut av åklagare

Åklagarna fattar beslut om åtal mot cirka 80 000 personer årligen. Till detta kommer nästan 90 000 strafföreläggande per år. Åklagarna beslutar om åtalsunderlåtelser i cirka 20 000 fall per år. Antalet avskrivna och nedlagda mål är omkring 50 000 per år.

Skyddstillsyn, villkorlig dom och böter

År 1990 dömdes omkring 6 700 personer till skyddstillsyn. För 687 eller 10 procent av dessa kombinerades skyddstillsynen med fängelsestraff.

Nära 12 300 personer dömdes till villkorlig dom år 1990. Under samma år har totalt 110 452 personer bötfällts. 30 653 har dömts till böter och 79 801 har godkänt strafföreläggande.

Fängelse

Från mitten av 1970-talet och fram till år 1982 ökade antalet personer som dömdes till fängelse. Den nedåtgående trend som därefter följde

bröts år 1986 då antalet personer som dömdes till fängelse åter började öka.

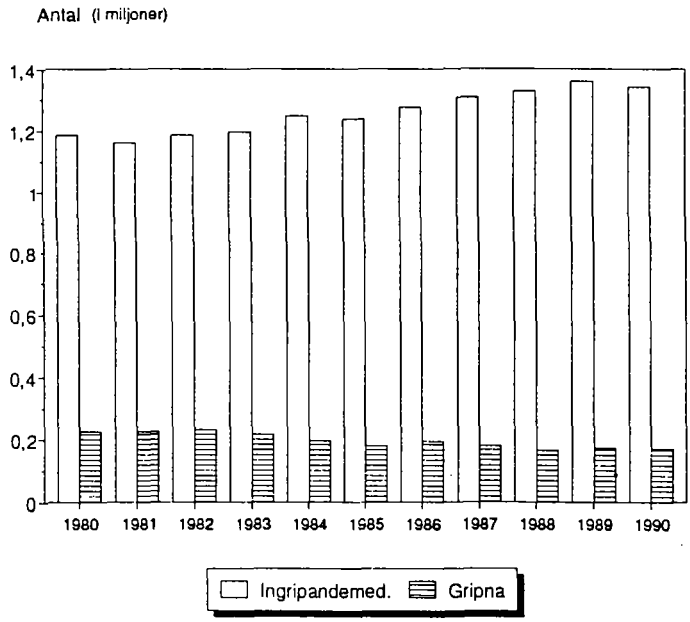
År 1990 dömdes 15 527 (1989 dömdes 16 635) personer till fängelse som huvudpåföljd och antalet fängelsedömda har därmed ökat med sammanlagt knappt 1 600 personer sedan år 1985. Hälften av fängelsedomarna omfattar högst två månader.

Andelen frihetsstraff varierar starkt mellan olika brottstyper. Ungefär hälften av dem som dömdes till fängelse dömdes för brott mot brottsbalken. Stöldbrotten utgör merparten. Det enskilda brott som dominerar är rattfylleri.

4 procent av dem som under 1990 dömdes till fängelse ådömdes en strafftid på två år eller längre. Av dessa dominerar de som dömdes för narkotikabrottslighet.

2.1 Polisväsendet

Antalet ingripanden och utryckningar inom polisväsendet framgår av statistiken över de s.k. ingripandemeddelandena (IM). Den utgör ett komplement till siffrorna för antalet anmälda brott när det gäller att bedöma arbetsbelastningen inom polisväsendet, och då främst inom övervakningsverksamheten. IM utfärdas så snart ett polisingripande sker. Hur antalet ingripanden och gripna har utvecklats sedan år 1980 framgår av följande diagram.

2.2 Åklagarväsendet

Arbetsbelastningen vid åklagarmyndigheterna och de allmänna domstolarna påverkas av antalet anmälda brott och andelen därav som klaras upp. Den är vidare beroende av bl.a. målens svårighetsgrad och förändringar i lagstiftningen. Till belysning av arbetsbelastningen hos åklagarna anges i följande tabell antalet misstänkta personer i mål hos åklagare under de senaste åren. Antalet mål i utgående balans har ökat stadigt sedan år 1985.

Period	Antal personer i		Antal mål i utgående balans	
	Mål om brott på vilket fängelse kan följa	Övriga mål	Totalt	Därav mål om brott på vilket fängelse kan följa
1982	172 100	118 000	64 600	48 600
1983	169 800	114 400	59 400	43 700
1984	167 498	101 700	35 208	28 087
1985	170 699	96 200	53 082	41 027
1986	172 938	90 700	55 943	43 129
1987	170 538	92 800	56 931	44 222
1988	177 032	92 108	58 659	47 047
1989	179 348	91 884	62 707	49 958
1990	192 702	89 651	64 581	53 978

Som ytterliggare belysning av arbetsbelastningen vid åklagarmyndigheterna anges i följande tabell användningen av tvångsmedel.

År	Tvångsmedel	
	Anhållna	Häktnings-framställningar
1982	30 368	9 918
1983	28 747	9 455
1984	26 388	8 855
1985	25 448	8 720
1986	26 177	8 401
1987	26 648	9 275
1988	26 264	11 546
1989	25 943	11 959
1990	27 221	12 135

2.3 Domstolsväsendet

2.3.1 Domstolarnas arbetsläge

	1988	1989	1990	90-01-01 --06-30	91-01-01 --06-30
Allmänna domstolarna					
Högsta domstolen					
Inkomna mål[1]	3 736	3 410	3 687	1 921	2 100
Avgjorda mål[2]	3 833	3 748	3 544	1 879	1 920
Utgående balans	1 272	918	1 044	956	1 224
Hovrätterna					
Inkomna mål	19 269	20 168	20 705	10 791	11 290
Avgjorda mål	18 211	18 967	20 421	10 519	11 443
Utgående balans	7 528	8 695	8 989	9 024	8 678

[1]Inkl. skrifter
[2]Utan ksrifter

	1988	1989	1990	90-01-01 --06-30	91-01-01 --06-30
Tingsrätterna					
Inkomna tvistemål och brottmål	135 645	138 243	143 192	72 190	81 671
Avgjorda tvistemål och brottmål	133 856	136 075	139 900	72 222	76 664
Utgående balans tvistemål och brottmål	60 932	63 596	65 321	64 993	69 710
Inkomna fastighetsmål	7 587	7 103	7 229	3 381	721
Avgjorda fastighetsmål	7 871	7 655	8 245	4 259	2 563
Utgående balans fastighetsmål	5 809	5 309	4 154	4 512	2 253
Inkomna mål om lagsökning	115 277	111 893	125 077	56 077	74 563
Inkomna mål om betalningsföreläggande	447 071	490 811	520 422	244 364	304 892
Inkomna domstolsärenden	22 199	23 547	23 123	11 754	12 226
Avgjorda domstolsärenden	21 198	23 227	22 062	11 833	12 785
Utgående balans domstolsärenden	14 035	14 276	15 082	14 254	14 231
Inskrivningsärenden	2 139 133	2 206 343	1 984 350	903 778	1 108 750
Gravations- och äganderättsbevis	493 627	468 195	393 676	179 569	179 997

	1988	1989	1990	90-01-01 --06-30	91-01-01 --06-30
Allmänna förvaltningsdomstolarna					
Regeringsrätten					
Inkomna mål	5 703	5 226	5 437	2 908	3 076
Avgjorda mål	6 302	5 289	4 088	2 837	2 756
Utgående balans	3 650	3 692	4 088	3 720	4 398
Kammarrätterna					
Inkomna mål	25 650	23 650	26 299	13 867	14 317
Avgjorda mål	26 378	25 034	27 736	14 490	14 726
Utgående balans	20 305	18 975	17 571	18 374	17 159
Länsrätterna					
Inkomna mål	124 783	135 354	136 287	87 064	101 415
Avgjorda mål	139 811	135 638	135 698	71 653	69 415
Utgående balans	128 786	127 895	128 221	143 147	160 284

	1988	1989	1990	90-01-01 ---06-30	91-01-01 ---06-30
Bostadsdomstolen och hyresnämnderna m.m.					
Bostadsdomstolen					
Inkomna mål	754	714	662	349	303
Avgjorda mål	761	707	699	385	339
Utgående balans	342	348	310	311	273
Hyresnämnderna					
Inkomna ärenden	43 597	50 577	51 185	29 095	29 554
Avgjorda ärenden	42 958	43 043	54 779	22 064	23 582
Utgående balans	12 464	19 999	16 300	27 030	22 272
Arrendenämnderna					
Inkomna ärenden	1 681	1 680	2 567	1 938	1 025
Avgjorda ärenden	1 426	1 535	2 598	883	861
Utgående balans	684	829	735	1 821	899

	1988	1989	1990	90-01-01 ---06-30	91-01-01 ---06-30
Försäkringsöverdomstolen och försäkringsrätterna					
Försäkringsöverdomstolen					
Inkomna mål	2 158	2 728	2 940	1 483	1 747
Avgjorda mål	2 222	2 231	2 800	1 114	1 349
Utgående balans	3 199	3 696	3 836	4 065	4 230
Försäkringsrätterna					
Inkomna mål	7 825	9 503	10 376	5 154	6 196
Avgjorda mål	7 735	7 924	8 035	4 042	4 514
Utgående balans	9 273	10 843	13 176	11 955	14 850

2.3.2 Särskilt om brottmålen

Period	Tingsrätterna		
	Antal brott-mål i balans	Inkomna brottmål	därav mål som får handläggas av notarie
1984	23 951	72 702	12 450
1985	23 976	68 700	10 212
1986	25 456	69 847	11 118
1987	24 679	67 856	10 203
1988	24 984	70 798	10 113
1989	25 604	72 370	10 396
1990	24 535	72 969	8 937
1990 första	24 937	37 329	5 014
1991 halvåret	24 968	39 837	4 834

Av tabellen framgår att antalet inkomna brottmål vid tingsrätterna fortsätter att öka. Statistiken för första halvåret 1991 tyder på en fortsatt ökning. Antalet brottmål som fullföljs till hovrätt minskade under åren 1984-1986 men visade en ökning under åren 1987 och 1988. Under år 1989 minskade antalet mål något, men år 1990 steg åter antalet. En

knapp nedgång kan noteras för första halvåret 1991.

År	Hovrätterna Inkomna brottmål	Antal brottmål i balans
1984	7 103	2 541
1985	6 838	2 520
1986	6 690	2 491
1987	7 326	2 904
1988	7 745	3 145
1989	7 465	3 390
1990	7 952	3 671
1990 första	4 413	3 866
1991 halvåret	4 129	3 727

2.4 Kriminalvården

År	Kriminalvårdsanstalter		Häkten Högsta beläggning	Frivård Antal klienter den 1 okt.
	Nyintagna under året	Högsta beläggning		
1982	13 835	3 783	1 108	17 767
1983	15 177	4 137	1 102	14 092
1984	14 647	3 669	916	12 200
1985	13 535	3 655	981	11 677
1986	14 188	3 655	1 026	11 933
1987	14 980	3 744	1 086	12 334
1988	16 098	4 049	1 200	12 369
1989	15 467	3 904	1 131	12 642
1990	15 833	3 878	1 213	12 369
1991		3 867	1 198	13 033

Antalet intagningar i anstalt ökade kraftigt i början av 1980-talet för att därefter plana ut på en högre nivå år 1983. När det gäller antalet klienter i frivården har en stabilisering skett under senare delen av 1980-talet.

Av de 15 833 personer som togs in i fängelse under år 1990 var 4 425 dömda för rattfylleri, 3 704 för tillgreppsbrott och 3 650 för våldsbrott.

Under tiden den 1 oktober 1990 - den 1 oktober 1991 har andelen inskrivna med strafftider mindre än eller lika med två månader minskat med 5,3 procentenheter, medan andelen med strafftid på två år eller mer

har ökat med 3,6 procentenheter.

Strafftider	Antal ny-intagna 1990	Absolut förändring 1989-1990	Procentuell förändring 1989-1990
Två månader eller mindre	8 088	- 14	- 0,2
Mer än två t o m sex månader	3 677	+193	+ 5,5
Mer än sex t o m tolv månader	2 259	+ 83	+ 3,8
Mer än tolv månader	1 809	+104	+ 7,0
Summa	15 833	+366	+ 2,4

Den genomsnittliga vistelsetiden i anstalt framgår av följande tabell.

Genomsnittlig vistelsetid i månader	1965	1970	1975	1980	1985	1990
	4,9	4,5	3,7	3,5	3,2	3,0

Belastningen på anstalts- och häktesorganisationen framgår av förändringar i medelbeläggningen.

Budgetår	Anstalter medelbeläggning årets tio tyngst belastade månader	%	Häkten medelbeläggning	%
1984/85	3 264	80.2	818	67
1985/86	3 259	82.4	817	67
1986/87	3 367	84.8	866	72
1987/88	3 573	90.0	995	82
1988/89	3 677	90.6	1 046	84
1989/90	3 666	87.9	1 050	84
1990/91	3 727	88,8	1 106	84

I slutet av 1970-talet och början av 1980-talet ökade medelbeläggningen på anstalterna med några hundra per år. Den 1 juli 1983 genomfördes den s.k halvtidsreformen, vilket medförde en minskning av medelbeläggningen med ca 350 intagna under budgetåret 1983/84 jämfört med föregående budgetår. Därefter har medelbeläggningen ökat till samma nivå som före halvtidsreformen.

Under budgetåret 1990/91 har medelantalet övervakade klienter varit 13 293 vilket är 160 fler än budgetåret 1989/90. Av dessa övervakade klienter var i medeltal 7 915 dömda till skyddstillsyn, 3 994 var villkorligt frigivna och 1 384 i anstalt med övervakare.

Under budgetåret 1990/91 dömdes 89 personer till s.k. samhällstjänst.

3 Rättsväsendets resurser för åtgärder mot brott

3.1 Olika typer av åtgärder

Samhällets åtgärder mot brott kan indelas på olika sätt beroende på syftet med indelningen. För en beskrivning av hur resurserna fördelas mellan olika ändamål kan en gruppering göras på följande sätt.

Förebyggande åtgärder riktade mot personer som inte är föremål för rättsväsendets åtgärder på grund av brott. Det är här fråga även om sådana åtgärder som är avsedda att förbättra miljön i samhället i förebyggande syfte. Åtgärder av detta slag ankommer främst på andra än rättsväsendets myndigheter, bl.a. skolväsendet och socialtjänst- och arbetsmarknadsmyndigheterna.

Övervakning av regelefterlevnaden. Den syftar till att dels förhindra brott, dels upptäcka brott. Hit hör polisens övervakande verksamhet. Gruppen omfattar även exempelvis tull- och beskattningsmyndigheternas kontroll av att straffsanktionerade bestämmelser inom deras resp. verksamhetsområden efterlevs.

Brottsutredning och andra åtgärder i brottmålsförfarandet som krävs för att fatta beslut om reaktion mot brott.

Verkställandet av påföljder. Åtgärder av detta slag hör hemma i kriminalvården. Även andra organ har uppgifter på området, t.ex. exekutionsväsendet i fråga om böter.

Rehabiliterande åtgärder. Härmed avses åtgärder som syftar till att ge personer som har begått brott bättre förutsättningar för anpassning i samhället. Åtgärder av detta slag vidtas av kriminalvårdsmyndigheterna och av organ inom socialvårds-, arbetsmarknads- och utbildningsområdena.

Utvecklingsarbete som är direkt målinriktat mot problem som rör åtgärder mot brott.

Samhället satsar stora belopp på åtgärder mot brott. Det är dock inte möjligt att presentera en fullständig beräkning av kostnaderna för åtgärder av detta slag. Förutom inom justitiedepartementets område satsas stora resurser inom annan statlig verksamhet som, åtminstone delvis, har till syfte att förebygga och bekämpa brott. Även polisväsendet, kommuner, landsting och näringsliv lägger ut avsevärda belopp årligen för ändamålet.

Kostnaderna för åtgärder mot brott inom rättsväsendet, dvs. i första hand inom polis- och åklagarväsendet, de allmänna domstolarna och kriminalvården, har emellertid kunnat beräknas.

De har fördelats på de tidigare berörda åtgärdsgrupperna. I vissa fall har schabloner använts eftersom beräkningsunderlaget är osäkert.

All polisverksamhet utom den som har samband med tillståndsgivning, passärenden och andra uppgifter av servicekaraktär kan ses som ett led i samhällets åtgärder mot brott. Hit hör också åklagarväsendets och kriminalvårdens funktioner liksom den del av domstolsväsendets verksamhet som rör brottmål. Den del av anslagen inom rättsväsendet som är avsedd för åtgärder mot brott uppgår till exkl. moms 10,5 miljarder

kr. för budgetåret 1991/92. I figuren är detta belopp fördelat på åtgärdsgrupper. Beloppet omfattar inte medel som förbrukas inom departementet och statliga kommittéer eller anslag för byggnadsverksamhet.

Som framgår av figuren uppgår kostnaderna för förebyggande åtgärder till cirka 99 milj. kr. Största posten utgör kostnaderna för polisens undervisning i skolorna i lag och rätt samt i trafik. Hit hör också BRÅ:s verksamhet utom den rena forskningen och utvecklingen. I detta sammanhang bör framhållas att kostnaderna för brottsskadenämnden inte till någon del har medräknats.

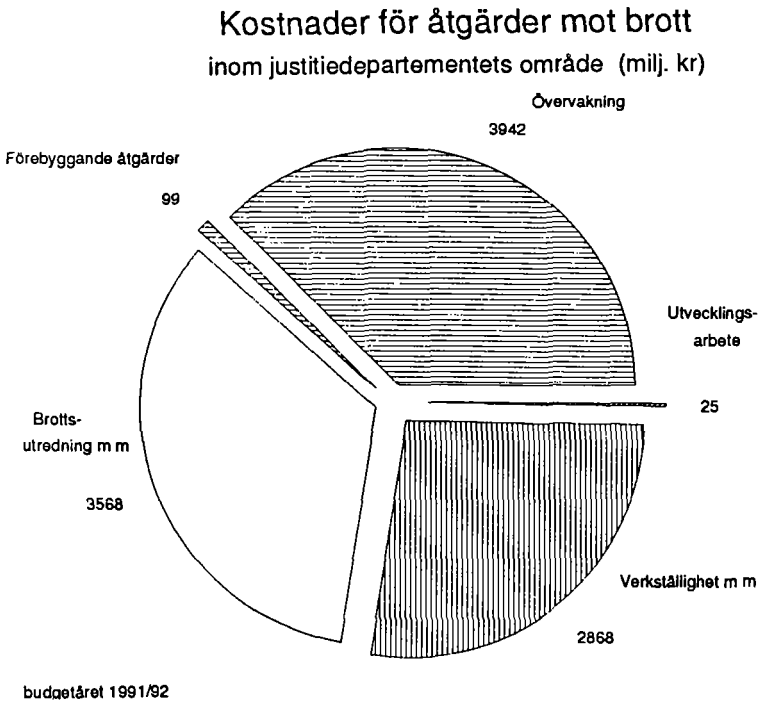
Övervakningen av regelefterlevnaden avser polisens övervakningsverksamhet och beräknas kosta 3 942 milj. kr.

Det redovisade beloppet för brottsutredning och andra åtgärder i brottmålsförfarandet omfattar åtgärder inom polis- och åklagarväsendet samt domstolarna. Av beloppet 3 568 milj. kr. faller 2 230 milj. kr på polisväsendet, 475 milj. kr. på åklagarväsendet och 863 milj. kr på domstolsväsendet, inklusive rättshjälpskostnader.

Kriminalvården svarar för de kostnader som i figuren har redovisats som verkställandet av påföljder. Denna grupp av kostnader beräknas till 2 868 milj. kr.

Det utvecklingsarbete inom departementets område som tar sikte på åtgärder mot brott beräknas till sammanlagt 25 milj. kr., varav omkring 16 milj. kr avser anslag till BRÅ:s verksamhet. I beloppet ingår inte den forskning eller annat utvecklingsarbete som bedrivs i departementets kommittéer.

I jämförelse med föregående budgetår har kostnaderna för rättsväsendets åtgärder mot brott ökat med 16 procent.

3.2 Personalresurserna

Antalet tjänster inom polisväsendet är totalt ca 24 000. Av detta antal är omkring 16 700 polistjänster.

Antalet tjänster inom åklagarväsendet uppgår till drygt 1 250 varav ca 650 är åklagartjänster.

När det gäller de allmänna domstolarna saknas en löpande redovisning som visar hur stor del av personalresurserna som tas i anspråk för brottmålen. Stickprovsundersökningar har emellertid lett fram till att denna andel är omkring 35 procent. Även om uppgifter saknas om hur andelen har förändrats under de senaste tio åren är det sannolikt att variationerna inte har varit särskilt stora. Antalet anställda (inklusive deltidsanställda) vid de allmänna domstolarna är nu omkring 5 000, varav omkring 670 ordinarie domare.

Kriminalvården har nu drygt 6 000 tjänster. Av dessa är nästan 5 000 placerade vid kriminalvårdsanstalterna och drygt 760 inom frivården. Antalet lekmannaövervakare inom frivården uppgår för närvarande till omkring 5 000.

Sid.

1 Översikt

ANDRA HUVUDTITELN

4 1 Allmänt
4 1.1 Mål för verksamheten
6 1.2 Internationellt samarbete
9 2 Domstolsväsendet och processrätten
9 2.1 Domstolsväsendet
11 2.2 Rättegångsförfarandet
16 2.3 Konkursrätt och utsökningsrätt
18 3 Offentlig rätt
18 3.1 Grundlagsfrågor m.m.
20 3.2 Offentlighet och sekretess
22 3.3 Datalagsfrågor m.m.
23 3.4 Förvaltningsrätt
25 4 Civilrätt
25 4.1 Familjerätt
26 4.2 Konsumenträtt
27 4.3 Kommersiell kontraktsrätt
28 4.4 Ersättningsrätt
29 4.5 Transporträtt
30 4.6 Fastighetsrätt
31 4.7 Bolagsrätt och annan associationsrätt
33 4.8 Immaterialrätt
35 5 Brott och påföljder
35 5.1 Brottsutveckling och brottsbekämpning
37 5.2 Brottsförebyggande arbete
39 5.3 Våldskommissionen
42 5.4 Strafflagstiftningen
45 5.5 Påföljdssystemet
48 5.6 De unga lagöverträdarna
49 5.7 Brottsoffren
53 5.8 Brottsregistreringen
55 5.9 Polisen
58 5.10 Åklagarväsendet
59 5.11 Kriminalvården
62 6 Den nya budgetprocessen
63 7 Lokalförsörjningen

Anslag

64 **A. Justitiedepartementet m.m.**

A1	Statsrådsberedningen	39 109 000
A2	Justitiedepartementet	54 562 000
A3	Utredningar m.m.	30 200 000
A4	Framstudier, långsiktig analys m.m.	12 432 000
	Summa	**136 303 000**

68 **B. Polisväsendet**

68	1	Polisens uppgifter och organisation
68	2	Bakgrund
72	3	Rikspolisstyrelsens yrkanden
72	4	Allmänna överväganden
76	5	Riktlinjer för resursanvändningen inom polisväsendet
78	6	En förändrad styrning
84	7	Tidsbegränsade chefsförordnanden
86	8	Lokalförsörjningen för polisväsendet m.m.

B1	Rikspolisstyrelsen	558 630 000
B2	Säkerhetspolisen	400 000 000
B3	Polishögskolan	1 000
B4	Statens kriminaltekniska laboratorium	38 923 000
B5	Lokala polisorganisation	9 256 527 000
	Summa	**10 254 081 000**

95 **C. Åklagarväsendet**

C1	Riksåklagaren	23 015 000
C2	Åklagarmyndigheterna	506 575 000
	Summa	**529 590 000**

100 D. Domstolsväsendet m.m.

100 Pågående reformarbete
101 En tvåårig budgetram
101 Lokalförsörjningen inom domstolsväsendet

D1	Domstolsverket	61 932 000
D2	Domstolarna m.m.	2 378 759 000
D3	Utrustning till domstolar m.m.	26 000 000
	Summa	**2 466 691 000**

112 E. Kriminalvården

112 Lokalförsörjningen inom kriminalvården
113 Styrning av ekonomi och resursutnyttjande
113 Rationaliseringsarbetet inom kriminalvårdsverket

E1	Kriminalvårdsstyrelsen	97 680 000
E2	Kriminalvårdsanstalterna	2 699 511 000
E3	Frivården	401 318 000
E4	Maskin- och verktygsutrustning m.m.	25 000 000
E5	Utrustning för kriminalvården	57 428 000
E6	Utbildning av personal m.fl.	31 335 000
	Summa	**3 312 272 000**

130 F. Rättshjälp m.m.

F1	Rättshjälpskostnader	649 400 000
F2	Rättshjälpsmyndigheten	10 714 000
F3	Allmänna advokatbyråer:	
	Uppdragsverksamhet	1 000
F4	Driftbidrag	9 260 000
F5	Vissa domstolskostnader m.m.	247 125 000
F6	Diverse kostnader för rättsväsendet	22 100 000
	Summa	**938 600 000**

140 G. Övriga myndigheter

G1	Justitiekansliern	6 571 000
G2	Datainspektionen	1 000
G3	Brottsförebyggande rådet:	
	Förvaltningskostnader	14 361 000
G4	Utvecklingskostnader	4 823 000
G5	Brottsskadenämnden:	
	Förvaltningskostnader	5 441 000
G6	Ersättning för skador på grund av brott	25 000 000
	Summa	**56 197 000**

149 H. Diverse

H1	Svensk författningssamling	9 037 000
H2	Bidrag till vissa internationella sammanslutningar m.m.	2 586 000
H3	Stöd till politiska partier	140 272 000
H4	Allmänna val	3 350 000
H5	Bidrag till stiftelsen för utvecklande av god redovisningssed	400 000
	Summa	**155 645 000**

Summa för justitiedepartementet 17 849 379 000

Underbilaga 3.1

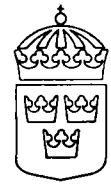
Statistiska uppgifter om brottsutvecklingen samt om verksamheten inom polisväsendet, åklagarväsendet, domstolarna och kriminalvården

gotab 40432, Stockholm 1991

Regeringens proposition 1991/92: 100 Bilaga 4

Utrikesdepartementet

(tredje huvudtiteln)

Utrikesdepartementet
(tredje huvudtiteln)

Prop.
1991/92: 100
Bil. 4

Översikt

Utrikesdepartementets verksamhetsområde omfattar ärenden som rör förhållandet till och överenskommelser med andra stater, utrikeshandel och exportfrämjande, Sveriges deltagande i Förenta nationerna (FN) och andra internationella organisationer, svenska insatser i det internationella utvecklingssamarbetet, nedrustningsfrågor, nordiskt samarbete, kontroll av tillverkning och utförsel av krigsmateriel, information om Sverige i utlandet, kulturutbyte samt skydd av svenska medborgares intressen i främmande länder. Dessa ärenden spänner över ämnesområden av allmänpolitisk, handelspolitisk, biståndspolitisk, ekonomisk, kommersiell, rättslig, social, humanitär, kulturell och ekologisk natur.

Till utrikesdepartementet hör utrikesrepresentationen med 118 lönade utlandsmyndigheter, s. k. karriärmyndigheter med Wien-konventionens terminologi (ambassader, delegationer och konsulat) och 425 honorärkonsulat. Under departementet sorterar bl. a. styrelsen för internationell utveckling (SIDA), styrelsen för u-landsforskning (SAREC), beredningen för internationellt tekniskt-ekonomiskt samarbete (BITS), styrelsen för internationellt näringslivsbistånd (SWEDECORP), Swedfund International AB, Sandö U-centrum, nordiska afrikainstitutet, kommerskollegium (KK), exportkreditnämnden (EKN), Sveriges exportråd och handelssekreterarna, Svenska institutet (SI) samt en mindre del av verksamheten vid försvarets forskningsanstalt (FOA). Statsunderstödda organ såsom Stockholms internationella fredsforskningsinstitut (SIPRI) och Utrikespolitiska Institutet (UI) erhåller också anslag under tredje huvudtiteln (utrikesdepartementet) liksom Sveriges Radio AB för sin programverksamhet i utlandet.

Utrikespolitik m. m.

De senaste årens genomgripande omvälvningar har lett till ett i grunden förändrat säkerhetspolitiskt läge i Europa. En ny europeisk säkerhetsordning håller på att byggas upp. Sverige har ett starkt nationellt intresse av att delta i detta arbete. Genom det kalla krigets slut har nya förutsättningar skapats, inte bara för Europas utveckling, utan också för internationell politik i stort.

De dramatiska världspolitiska förändringarna under de senaste åren gör

det nödvändigt att anpassa vår utrikes- och säkerhetspolitik till de nya europeiska realiteterna.

Tre slutsatser kan i det sammanhanget dras.

För det första är det uppenbart att termen "neutralitetspolitik" inte längre kan användas som en adekvat övergripande beskrivning av den utrikes- och säkerhetspolitik vi önskar föra inom den europeiska ramen. Sverige skall föra en politik med en klar europeisk identitet.

Den andra slutsatsen är att Sverige har ett lika stort intresse som andra europeiska nationer av att en ny säkerhetsstruktur byggs upp i Europa för att hantera, bemästra och lösa de säkerhetspolitiska hot och spänningar som vi med all sannolikhet kommer att möta i framtiden. Sverige är redo att delta i en konstruktiv dialog om hur vi kan medverka till detta.

Den tredje slutsatsen är att detta inte i något avseende befriar oss från vårt ansvar för att på egen hand försvara vårt stora luftrum och vårt vidsträckta land- och sjöterritorium med dess strategiska läge mellan Nordatlanten och nordvästra Ryssland. För att säkerställa detta avser regeringen att realt höja försvarsutgifterna under den kommande femåriga försvarsbeslutsperioden.

Den svenska utrikespolitiken skall vara en klar röst för mänskliga rättigheter, frihet och demokrati i alla världens delar. Omsorgen om dessa principer är en integrerad del av vår utrikespolitik. Samarbetet med såväl Central- och Östeuropa som utvecklingsländerna inriktas på ett starkare stöd för demokrati och marknadsekonomi.

Upplösningen av strukturerna i Central- och Östeuropa sammanfaller med allt starkare integrationssträvanden i Västeuropa. För att den reformprocess som inletts i öst skall bli framgångsrik måste de nya demokratierna inlemmas i det europeiska samarbetet. Endast härigenom kan förutsättningar skapas för en varaktig stabilitet och säkerhet i hela Europa.

I den europeiska säkerhetsstruktur som nu växer fram spelar den Europeiska Gemenskapen (EG) den centrala rollen som politisk aktör och stabiliserande faktor. Konferensen om Säkerhet och Samarbete i Europa (ESK) söker effektivisera och bygga ut sina mekanismer på säkerhets- och samarbetsområdet. NATO består, men dess militära uppgifter omformuleras och den politiska dimensionen förstärks.

Det misslyckade kuppförsöket i Moskva i augusti 1991 utgjorde slutpunkten för mer än 70 års kommunistiskt styre i Sovjetunionen. Estland, Lettland och Litauen har återvunnit sin självständighet och snabbt fått ett brett internationellt erkännande. Omedelbart efter självständigheten upprättade Sverige ambassader i vart och ett av de tre länderna. Sverige erkände den 19 december 1991 Ryssland, Ukraina och Vitryssland som självständiga stater. Den snabba utveckling som pågår innehåller många krisartade och oroväckande drag, men skapar samtidigt möjligheter till demokratiska framsteg och ekonomisk utveckling.

Även om risken för ett storkrig i Europa av det slag man fruktade under det kalla kriget i dag framstår som mycket begränsad finns, som t. ex. Jugoslavienkrisen visar, en betydande risk för lokala konflikter. De internationella ansträngningarna att lösa konflikten i Jugoslavien har letts av EG med stöd av ESK, främst genom medlingsverksamhet och observatörer

med bl. a. svensk medverkan. Även FN agerar nu för att söka nå en lösning på konflikten.

Sverige kommer att kraftigt bygga ut sitt samarbete med hela Central- och Östeuropa. Förutom den bilaterala hjälpen till Estland, Lettland och Litauen genomförs och planeras också insatser i det ryska närområdet och Polen. Stödet till reformarbetet i denna region är av betydande svenskt utrikes- och säkerhetspolitiskt intresse. Detsamma gäller vår strävan att bidra till ett konkret och praktiskt inriktat samarbete mellan länderna kring Östersjön.

Integrationen i Västeuropa fortsätter. Den Europeiska Gemenskapen spelar en nyckelroll i utformningen av Europas framtida arkitektur.

Genom EGs beslut i Maastricht att upprätta en ekonomisk och monetär union liksom en politisk union, har viktiga steg tagits mot att förverkliga Gemenskapens mål att skapa ett ständigt allt närmare förbund mellan Europas länder och folk.

Regeringen verkar med kraft för att Sverige snarast möjligt skall bli fullvärdig medlem av EG. Ansträngningarna att underlätta medlemskapsprocessen kommer att ställa starkt ökade krav på utrikesförvaltningen och dess personal. En gradvis anpassning till EGs samarbetsformer kommer också att äga rum.

Uppgörelsen mellan EFTA och EG om ett europeiskt ekonomiskt samarbetsområde (EES-avtalet), som träffades i oktober förra året, utgör för oss ett betydelsefullt steg på vägen till medlemskap.

Europarådet har blivit en viktig mötesplats för länderna i Västeuropa och de nya demokratierna i Central- och Östeuropa. Organisationen har, bl. a. under svenskt ordförandeskap, ökat sin mångskiftande verksamhet i syfte att främja demokratiska principer och respekt för mänskliga rättigheter, inte minst i Central- och Östeuropa.

Det nordiska samarbetet förblir angeläget för Sverige och det kommer att ges nya impulser. Samarbetsformerna måste omprövas och stärkas mot bakgrund av de nya förutsättningar som de senaste årens utveckling i Europa skapat.

Det internationella nedrustningsarbetet bedrivs i en ny atmosfär. Verklig nedrustning har inletts på områden där utsikterna till framgång endast för några år sedan tedde sig små. Det är i denna förändrade miljö som den svenska nedrustningspolitiken nu skall verka. Den ställs inför nya frågor och nya utmaningar. Det ställer höga krav på kunskaper och analys. Jag har mot denna bakgrund tillsatt en expertgrupp inom utrikesdepartementet som skall granska nedrustningspolitiken och utforma rekommendationer för resten av 1990-talet.

Irak-Kuwaitkriget kom att sätta icke-spridningsfrågan i fokus när det gäller nukleära och konventionella massförstörelsevapen. I det sönderfallande Sovjetunionen är det av yttersta vikt att såväl strategiska som taktiska kärnvapen förblir under tillfredsställande kontroll.

Förenta nationerna förblir en hörnsten i den svenska utrikespolitiken.

Sverige arbetar tillsammans med de andra nordiska länderna för att ytterligare utveckla FNs fredsskapande och fredsbevarande verksamhet. Sverige kandiderar också för en plats i säkerhetsrådet under mandatperioden 1993–94.

Den ökande efterfrågan på fredsbevarande och fredsskapande insatser, särskilt inom FNs ram, motiverar ökad svensk beredskap för deltagande i sådana aktioner.

Mänskligheten står inför problem och utmaningar som inte kan bemästras av varje land för sig utan måste angripas globalt. På miljöns område framstår det ömsesidiga beroendet särskilt tydligt. FNs konferens om miljö och utveckling i Rio de Janeiro år 1992 utgör därför ett viktigt forum, där frågor av avgörande betydelse för vår överlevnad kommer att diskuteras.

Sverige verkar kraftfullt i internationella fora och bilaterala kontakter för att respekten för de mänskliga rättigheterna skall upprätthållas och kränkningar av dessa påtalas.

Kampen mot miljöförstöring, terrorism och narkotikahandel samt migrationsfrågan är andra områden där Sverige kommer att verka för ett vidgat internationellt samarbete.

Gulfkonflikten har fått omfattande politiska, ekonomiska och humanitära återverkningar i Mellanöstern. I dess spår har förhoppningarna om en fredlig lösning av Mellanösternkonflikten ökat. Av Förenta Staterna initierade fredssamtal inleddes i Madrid i november 1991.

Sydafrikas omvandling utgör en dynamisk och i sina huvuddrag löftesrik process. Den har hittills lett till att apartheidsystemets grundläggande rasåtskiljande lagar har avskaffats. Även om den konstitution som förvägrar befolkningsmajoriteten rösträtt fortfarande är i kraft, kan utvecklingen leda till en förändring av Sveriges hittillsvarande politik. Regeringen har beslutat sända en parlamentarikerdelegation till Sydafrika för att undersöka förutsättningarna härför.

Sverige följer noga utvecklingen av konflikter som i Kambodja, Afghanistan, Västra Sahara, Afrikas Horn, södra Afrika, Centralamerika, på Cypern och på Östra Timor. Genom insatser från FNs sida har i flera av dessa fall framsteg gjorts mot en lösning.

En grundläggande förutsättning för att Sverige skall kunna slå vakt om sina intressen och bedriva en effektiv utrikespolitik är att vi har en utrikesförvaltning med goda kunskaper om den internationella utvecklingen, analytisk kapacitet samt hög diplomatisk kompetens. Breddningen av vår internationella kontaktyta och den tilltagande globaliseringen av politiska och ekonomiska frågor har starkt ökat kraven i detta hänseende.

Handelspolitik

Den 1 juli 1991 ansökte Sverige om medlemskap i EG. I oktober framförhandlades det s. k. EES-avtalet mellan EG och EFTA-länderna.

Avtalet innebär att svenska medborgare, institutioner och företag i allt väsentligt kommer att kunna åtnjuta samma fördelar avseende fri rörlighet för varor, tjänster, kapital och personer som gäller inom EG.

Så snart återstående judiciella problem färdigförhandlats avses, under våren 1992 en proposition föreläggas riksdagen om EES-avtalet. Detta avses träda i kraft den 1 januari 1993 samtidigt som EGs s. k. inre marknad.

Även om ett EES-avtal ger Sverige stora vinster kan det inte ersätta ett

svenskt medlemskap i EG. Regeringen kommer därför med all kraft att verka för att Sverige snarast möjligt blir fullvärdig medlem av den Europeiska Gemenskapen.

Förändringarna i Central- och Östeuropa skapar nya förutsättningar för ett utökat ekonomiskt samarbete mellan Sverige och dessa länder. Undanröjandet av handelshinder spelar en viktig roll för att få till stånd en positiv utveckling i denna del av Europa. Sveriges beslut att avveckla de kvantitativa restriktionerna mot importen från bl. a. dessa länder av tekovaror den 1 augusti 1991 och skor den 1 januari 1992 är exempel på detta.

Regeringen kommer att fortsätta att aktivt verka för en fri världshandel. Ett huvudmål för år 1992 är att de pågående multilaterala handelsförhandlingarna inom GATT, den s. k. Uruguay-rundan, framgångsrikt avslutas. Ett lyckat slutresultat skulle innebära en värdefull stimulans för världsekonomin.

Som angavs i prop. 1991/92: 38 om inriktningen i den ekonomiska politiken kommer statens bidrag att väsentligt minskas inom det exportfrämjande området. En proposition härom kommer att föreläggas vårriksdagen.

Samarbetet med Central- och Östeuropa

Det är endast genom en fortsatt reformprocess i Central- och Östeuropa som en varaktig stabilitet och säkerhet i hela Europa kan åstadkommas. Det är av ett betydande utrikes- och säkerhetspolitiskt intresse för Sverige att det i vår omgivning finns länder som präglas av stabil demokrati, marknadsekonomi samt socialt och miljömässigt ansvar. Sverige kommer därför att kraftigt förstärka samarbetet med regionen och aktivt försöka främja den politiska, ekonomiska och sociala utvecklingen i denna.

Stödet och samarbetet skall i första hand riktas mot Estland, Lettland och Litauen, men även mot Polen och det ryska närområdet. Där har Sverige, liksom övriga nordiska länder, av geografiska och historiska skäl en särskild roll att spela. Målet är att genom främst kunskapsöverföring bistå de baltiska länderna att bygga demokratiska institutioner och att utveckla marknadsekonomiska strukturer. För övriga länder i Central- och Östeuropa kommer det svenska stödet huvudsakligen att ges multilateralt.

Behovet av internationella stödinsatser är mycket stort. Regeringen föreslår därför att ett nytt treårsprogram om totalt tre miljarder kronor upprättas för samarbetet med Central- och Östeuropa. För detta samarbete inrättas ett särskilt anslag.

Utrikesförvaltningen

Inom utrikesförvaltningen pågår ett översynsarbete i syfte dels att frigöra medel för nya utrikespolitiska satsningar, dels möta de krav som ställs på besparingar inom den statliga förvaltningen, dels att kunna genomföra nödvändiga investeringar på kommunikations- och ADB-området.

Fyra lönade utlandsmyndigheter kommer att läggas ned under budgetåret 1992/93, nämligen ambassaden i Quito och ambassadkansliet i Muscat

samt karriärkonsulaten i Las Palmas och Marseille. Som aviserades i föregående års budgetproposition omvandlades de lönade konsulaten i Vancouver och Rio de Janeiro under våren 1991 till honorärkonsulat. Vidare har informationsverksamheten i Förenta Staterna setts över. Från och med den 1 juli 1992 kommer informationskontoret för Nordamerika (SIS) att inordnas i generalkonsulatet i New York. Omorganisationen innebär neddragningar vid SIS, generalkonsulatet i New York, generalkonsulatet i Los Angeles samt ambassaden i Washington.

För närvarande undersöks hur berörda utlandsmyndigheters befattning med kvarlåtenskapsärenden bäst kan avvecklas. Målet är att en avveckling skall kunna ske per den 1 mars 1992. Generalkonsulatet i New York har tidigare i stor utsträckning berörts av denna typ av ärenden.

För att möta de behov som finns av ytterligare besparingar och möjliggöra nya omprioriteringar finns beredskap att stänga ytterligare tre-fyra utlandsmyndigheter under budgetåret 1993/94.

Nya ambassader har upprättats i Tallinn, Riga och Vilnius. Dessutom har beslut fattats om att Sveriges ambassadör vid Den Heliga Stolen permanent skall placeras i Rom. Vidare har under året ett generalkonsulat öppnats i Jerusalem.

Ambassaderna i Bagdad och Kinshasa är tills vidare obemannade.

Sverige-information och kulturutbyte

För information om Sverige i utlandet och för kulturutbyte anvisas medel för verksamhet som bedrivs av utrikesdepartementet, Svenska institutet och Sveriges Riksradios utlandssändningar (Radio Sweden).

Internationellt utvecklingssamarbete

Biståndsramen föreslås uppgå till en procent av den för kalenderåret 1992 beräknade bruttonationalinkomsten (BNI). De senaste åren har finansiering skett av annan verksamhet än bistånd till u-länderna inom 1 %-ramen. Genom att samarbetet med Central- och Östeuropa finanseras över ett särskilt anslag utanför biståndsramen och avräkningen för asylkostnader minskas, ökar biståndet till u-länderna avsevärt.

De ekonomiska klyftorna ökar på många håll i världen liksom antalet mycket fattiga människor. Resursflödet till u-länderna har minskat under 1980-talet och för de fattigaste u-länderna är biståndet den viktigaste källan till utländskt kapital. För kommande budgetår föreslås stöd för ekonomiska reformprogram och skuldlättnadsåtgärder få en ökad medelstilldelning. Som en betydelsefull hjälp till självhjälp prioriteras sådana åtgärder som stimulerar den marknadsekonomiska tillväxten. Det svenska biståndet vid sidan av de statliga organen bör som ett led i denna strävan mer inriktas till organisationer och institutioner utanför den offentliga sektorn i mottagarländerna. I linje med detta föreslås stödet till det biståndsarbete som utförs av olika enskilda organisationer, kyrkor och missioner ökas väsentligt. Omsorgen om miljön och barnens utsatta situation är andra prioriterade områden för biståndsinsatser.

Beredskapen för effektivt ingripande vid katastrofer bör stärkas och ökad medelstilldelning föreslås. FN måste snabbt och effektivt kunna ingripa vid katastrofer, däribland sådana som orsakats av krig och konflikter. Stöd för FN och de multilaterala utvecklingsorganisationerna är ett centralt inslag i det svenska utvecklingssamarbetet.

Ännu tydligare än hittills inriktas det svenska biståndet på åtgärder som främjar utvecklingen av demokrati och mänskliga rättigheter. Anslagna medel för detta föreslås öka betydligt. I beräkningen av landramarna till Sveriges programländer har stor vikt fästs vid respekt för mänskliga rättigheter och hur strävan till demokratisering ter sig i olika länder. Sammanlagt föreslås en minskning av landramarna.

SIDA och BITS har inför årets budgetarbete utfört fördjupade analyser av sin verksamhet. Båda myndigheterna föreslås få treåriga ramanslag för sina administrationskostnader.

Sammanställning

Förändringarna inom utrikesdepartementets verksamhetsområde i förhållande till statsbudgeten för budgetåret 1991/92 framgår av följande sammanställning. Beloppen har avrundats och anges i milj. kr.

	Anvisat 1991/92	Förslag 1992/93	Förändring
A. Utrikesdepartementet m. m.	1 431,3	1 547,0	+ 115,7
B. Bidrag till vissa internationella organisationer	492,0	665,4	+ 173,4
C. Internationellt utvecklingssamarbete	12 965,0 (1)	13 606,1 (1)	+ 641,1
D. Information om Sverige i utlandet m. m.	133,0	143,3	+ 10,3
E. Utrikeshandel och exportfrämjande	325,6	316,8	— 8,8
F. Nedrustnings- och säkerhetspolitiska frågor m. m.	80,5	86,7	+ 6,2
G. Samarbete med Central- och Östeuropa	—	994,5	+ 994,5
Totalt för utrikesdepartementet	15 427,4	17 359,8	+1 932,4

(1) Exkl. avräkningar 906,0 milj.kr. för budgetåret 1991/92 och 853,9 milj.kr. för budgetåret 1992/93 för biståndsändamål under andra anslag och huvudtitlar.

Utrikesdepartementet

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 19 december 1991

Föredragande: statsrådet af Ugglas i frågorna under littera A punkterna 1–5, 7–9, B punkterna 1, 3, och 8, D, F och G;
statsrådet Johansson i frågor under littera A punkt 6 och B punkt 2;
statsrådet Svensson i frågor under littera C;
statsrådet Dinkelspiel i frågor under littera B punkterna 4–7 och E.

Anmälan till budgetpropositionen 1992

Statsrådet af Ugglas anför

Utrikespolitik

De senaste årens genomgripande omvälvningar har lett till ett i grunden förändrat säkerhetspolitiskt läge i Europa. En ny europeisk säkerhetsordning håller på att byggas upp. Sverige har ett starkt nationellt intresse av att delta i detta arbete. Genom att utvecklingen inte längre domineras av ideologiska och säkerhetspolitiska motsättningar mellan två rivaliserande maktblock har nya förutsättningar skapats inte bara för Europas utveckling utan också för internationell politik i stort.

De dramatiska världspolitiska förändringarna under de senaste åren gör det nödvändigt att anpassa vår utrikes- och säkerhetspolitik till de nya europeiska realiteterna.

Tre slutsatser kan i det sammanhanget dras.

För det första är det uppenbart att termen "neutralitetspolitik" inte längre kan användas som en adekvat övergripande beskrivning av den utrikes- och säkerhetspolitik vi önskar föra inom den europeiska ramen. Sverige skall föra en politik med en klar europeisk identitet.

Den andra slutsatsen är att Sverige har ett lika stort intresse som andra europeiska nationer av att en ny säkerhetsstruktur byggs upp i Europa för att hantera, bemästra och lösa de säkerhetspolitiska hot och spänningar som vi med all sannolikhet kommer att möta i framtiden. Sverige är redo att delta i en konstruktiv dialog om hur vi kan medverka till detta.

Den tredje slutsatsen är att detta inte i något avseende befriar oss från vårt ansvar för att på egen hand försvara vårt stora luftrum och vårt vidsträckta land- och sjöterritorium med dess strategiska läge mellan Nordatlanten och nordvästra Ryssland. För att säkerställa detta avser regeringen att realt höja försvarsutgifterna under den kommande femåriga försvarsbeslutsperioden.

Den svenska utrikespolitiken skall vara en klar röst för mänskliga rättigheter, frihet och demokrati i alla världens delar. Omsorgen om dessa

principer är en integrerad del av vår utrikespolitik. Samarbetet med såväl Central- och Östeuropa som utvecklingsländerna inriktas på ett starkare stöd för demokrati och marknadsekonomi.

Upplösningen av strukturerna i Central- och Östeuropa sammanfaller med allt starkare integrationssträvanden i Västeuropa. För att den reformprocess som inletts i öst skall bli framgångsrik måste de nya demokratierna inlemmas i det europeiska samarbetet. Endast härigenom kan förutsättningar skapas för en varaktig stabilitet och säkerhet i hela Europa.

I den europeiska säkerhetsstruktur som nu växer fram spelar den Europeiska Gemenskapen (EG) en central roll som politisk aktör och stabiliserande faktor. Konferensen om Säkerhet och Samarbete i Europa (ESK) söker effektivisera och bygga ut sina mekanismer på säkerhets- och samarbetsområdet. NATO består, men dess militära uppgifter omformuleras och den politiska dimensionen förstärks.

Det misslyckade kuppförsöket i Moskva i augusti 1991 utgjorde slutpunkten för mer än 70 års kommunistiskt styre i Sovjetunionen. Statsbildningen har upplösts. Sverige erkände den 19 december 1991 Ryssland, Ukraina och Vitryssland som självständiga stater. Den snabba utveckling som pågår innehåller många krisartade och oroväckande drag, men skapar samtidigt möjligheter till demokratiska framsteg och ekonomisk utveckling.

De förutvarande Warszawapaktsmedlemmarna har blivit ett antal alliansfria stater utan närmare definierad säkerhetspolitisk förankring. Genom att bygga upp ett nätverk av förbindelser på alla plan försöker de nu inlemma sig i den västeuropeiska och transatlantiska gemenskapen. Genom tillkomsten av det nordatlantiska samarbetsrådet (NACC) har länken till NATO konkretiserats och institutionaliserats, men det är ännu oklart vilken effekt detta kommer att få på Europas säkerhetspolitiska strukturer.

Den europeiska integrationen fortskrider, och flera tidigare förtryckta stater i Central- och Östeuropa är nu, med återvunnen frihet, inbegripna i denna process. Samtidigt gör sig tydliga splittringstendenser gällande. Etniska motsättningar har åter kommit i dagen, ibland med väpnad konflikt i sina spår.

Även om risken för ett storkrig i Europa av det slag man fruktade under det kalla kriget i dag framstår som mycket begränsad finns, som t. ex. Jugoslavienkrisen visar, en betydande risk för lokala konflikter. På grund av de starka etniska motsättningarna har efterkrigstidens federala statsbildning i Jugoslavien i praktiken upplösts. Försöken att lösa dessa med våld har lett till stort mänskligt lidande och omfattande materiell förstörelse. Kriget har även fått verkningar utanför landets gränser. Regeringen kommer den 15 januari 1992 att erkänna Slovenien och Kroatien som självständiga stater. Regeringen förväntar sig att de båda republikerna före denna tidpunkt har tillkännagivit sin avsikt att respektera ESK-kraven i Helsingfors- och Parisdokumenten.

De internationella ansträngningarna att lösa konflikten i Jugoslavien har letts av EG med stöd av ESK, främst genom medlingsverksamhet och observatörer med bl. a. svensk medverkan. FNs säkerhetsråd har beslutat om ett internationellt vapenembargo mot landet i sin helhet och verkar för

att få ett slut på stridigheterna. I likhet med EGs medlemsländer har Sverige vidtagit ekonomiska åtgärder mot Jugoslavien i syfte att förmå parterna att uppnå en fredlig lösning som kan accepteras av alla inblandade.

Estland, Lettland och Litauen har återvunnit sin självständighet och blivit upptagna som medlemmar i bl. a. FN och ESK. Omedelbart efter självständigheten upprättade Sverige ambassader i vart och ett av de tre länderna. De baltiska länderna har inlett ett intensivt reformarbete i syfte att bygga upp en modern demokrati och marknadsekonomi efter ett halvt sekels ofrihet. Det finns en utbredd vilja i vårt land att hjälpa dem i detta arbete.

Sverige kommer att kraftigt bygga ut sitt samarbete med hela Central- och Östeuropa. Förutom den bilaterala hjälpen till Estland, Lettland och Litauen genomförs och planeras också insatser i det ryska närområdet och Polen. Stödet till reformarbetet i denna region är av betydande svenskt utrikes- och säkerhetspolitiskt intresse. Detsamma gäller vår strävan att bidra till ett konkret och praktiskt inriktat samarbete mellan länderna kring Östersjön.

Integrationen i Västeuropa fortsätter. Den Europeiska Gemenskapen spelar en nyckelroll i utformningen av Europas framtida arkitektur.

Genom EGs beslut i Maastricht att upprätta en ekonomisk och monetär union liksom en politisk union har viktiga steg tagits mot att förverkliga Gemenskapens mål att skapa ett ständigt allt närmare förbund mellan Europas länder och folk.

EGs ekonomiska samordning utvidgas och en gemensam valuta kommer på sikt att införas. Även det utrikes- och säkerhetspolitiska samarbetet utökas och steg tas mot ett försvarspolitiskt samarbete med ett gemensamt försvar som långsiktigt mål. Den västeuropeiska unionen (VEU) kommer att vara kopplad både till NATO och den politiska unionen och får till uppgift att genomföra EG-beslut med försvarspolitiska implikationer. I Maastricht-överenskommelsen framhålls bl. a. att särskild hänsyn kommer att tas till den speciella karaktären hos medlemsstaternas försvarspolitik, vilket syftar på t. ex. Irlands alliansfrihet.

Det ligger en särskild dynamik i EGs fortsatta integrationsprocess. En ny regeringskonferens skall enligt planerna genomföras under senare delen av nittiotalet.

Regeringen verkar med kraft för att Sverige snarast möjligt skall bli fullvärdig medlem av den Europeiska Gemenskapen. Efter riksdagens beslut i frågan i december 1990 inlämnades vår ansökan i juli förra året. Vårt mål är att Sverige upptas i den Europeiska Gemenskapen fr. o. m. år 1995. Ett brett stöd i riksdagen är av stor betydelse för de förestående medlemskapsförhandlingarna. Ansträngningarna att underlätta medlemskapsprocessen kommer att ställa starkt ökade krav på utrikesförvaltningen och dess personal.

Uppgörelsen mellan EFTA och EG om ett europeiskt ekonomiskt samarbetsområde (EES-avtalet), som träffades i oktober 1991, utgör för oss ett betydelsefullt steg på vägen till medlemskap. Därmed tillförsäkras vi i allt väsentligt fullt tillträde till EGs inre marknad och angränsande områden såsom forskning, utbildning, miljöpolitik och sociala frågor.

På det utrikespolitiska området kommer en gradvis anpassning till EGs samarbetsformer att äga rum. Detta hindrar inte Sverige från att fortsätta att driva för vårt land angelägna frågor i FN och andra internationella fora. En ökad samordning med EG-länderna kommer att äga rum.

EG kommer att spela en huvudroll i utformningen av Europas nya frihets- och samarbetsordning. Sverige önskar delta aktivt i detta arbete. Våra möjligheter att påverka den fortsatta politiska, sociala och ekonomiska utvecklingen i Europa kommer att avsevärt förbättras genom medlemskap i Gemenskapen.

Samtidigt som vi söker medlemskap i EG fortsätter vi att arbeta för ett enat Europa med samarbetsordningar som också inkluderar demokratierna i Central- och Östeuropa. Vi vill verka för ett Europa som är öppet mot omvärlden och som kan fungera som en motor i det internationella arbetet.

Europarådet har blivit en viktig mötesplats för länderna i Västeuropa och de nya demokratierna i Central- och Östeuropa. Sverige har under sex månader år 1991 innehaft ordförandeskapet i organisationen. Under denna period har den ökat sin mångskiftande verksamhet i syfte att främja demokratiska principer och respekt för mänskliga rättigheter i Central- och Östeuropa.

Betoningen av den europeiska identiteten i Sveriges utrikespolitik innebär inte att det nordiska samarbetet blir mindre angeläget. Tvärtom kommer detta att ges nya impulser. Samarbetsformerna måste omprövas och stärkas mot bakgrund av de nya förutsättningar som de senaste årens utveckling i Europa skapat.

ESK är också ett centralt forum för diskussionerna om Europas framtida säkerhets- och samarbetsstruktur. Genom "Parisstadgan för ett nytt Europa", som ESK antog i november 1990, bekräftades den alleuropeiska värdegemenskapen som en stabil grund för det framtida samarbetet. För närvarande pågår inom organisationen ett intensivt arbete för att utveckla de olika förtroende- och säkerhetsskapande regimer som tidigare framförhandlats. Sverige deltar aktivt i dessa ansträngningar.

Efter kalla krigets slut bedrivs det internationella nedrustningsarbetet i en ny atmosfär. Verklig nedrustning har inletts på områden där utsikterna till framgång endast för några år sedan tedde sig små. START-avtalet mellan Sovjetunionen och Förenta Staterna om betydande reduktioner i de strategiska arsenalerna, liksom genombrottet i förhandlingarna om kemiska vapen, kan tjäna som exempel på utvecklingen i olika förhandlingsfora under år 1991. Genom avtalet om konventionella rustningsbegränsningar i Europa (CFE-avtalet), som ingicks i november 1990, kommer också de offensiva konventionella stridskrafterna att kraftigt begränsas. Till detta skall läggas de omfattande unilaterala åtgärder som presidenterna Bush och Gorbatjov tillkännagav i höstas. De innebär bl. a. att de landbaserade taktiska kärnvapnen på sikt kommer att försvinna från Europa.

Det är i denna förändrade miljö som den svenska nedrustningspolitiken nu skall verka. Den ställs inför nya frågor och nya utmaningar. Det ställer höga krav på kunskaper och analys. Förslag och åtgärder måste värderas

mot svenska säkerhetspolitiska intressen, mot utvecklingen i vårt närområde och mot den europeiska integrationsprocessen.

I internationella fora har frågor om icke-spridning av vapen och vapensystem kommit i förgrunden. Sverige kommer att arbeta för en förlängning och ett stärkande av icke-spridningsavtalet för kärnvapen (NPT), för en effektivisering av kontrollsystemet inom det Internationella atomenergiorganet (IAEA) och för ett totalförbud för kemiska vapen inom ramen för nedrustningskonferensen i Genève. I andra organ deltar vi också i ansträngningarna att etablera en internationell kontroll av handeln med högteknologiska vapen.

Irak-Kuwaitkriget kom att sätta icke-spridningsfrågan i fokus både när det gäller nukleära och konventionella massförstörelsevapen. I det sönderfallande Sovjetunionen finns ett stort antal strategiska och taktiska kärnvapen spridda till flera republiker. Det är av yttersta vikt att dessa kärnvapen förblir under tillfredsställande kontroll.

Inom ramen för ESK-förhandlingarna har betydande framsteg gjorts i fråga om nedrustning av konventionella stridskrafter. Sverige fäster stor vikt vid att avtalet om konventionella rustningsbegränsningar i Europa (CFE-avtalet) från år 1990 omgående ratificeras. Konsultationer pågår för närvarande om ett mandat för en sammanhållen militärförhandling rörande förtroende- och säkerhetsskapande åtgärder efter ESKs uppföljningsmöte i Helsingfors år 1992, som skall vara öppen för samtliga medlemstater.

Den svenska nedrustningspolitiken bedrivs i ett systematiskt samråd mellan olika myndigheter. Vid de internationella nedrustningsförhandlingarna stödjer sig utrikesdepartementet i stor utsträckning på expertis från försvarets forskningsanstalt (FOA).

Mot bakgrund av den snabba utvecklingen i världen och i vår region har jag tillsatt en expertgrupp inom utrikesdepartementet för att granska nedrustningspolitiken och utforma rekommendationer inför resten av 1990-talet. Gruppen skall presentera sina slutsatser i mitten av januari 1992.

Förenta nationerna förblir en hörnsten i den svenska utrikespolitiken.

På grund av att blockbildningen upphört har FN fått större möjlighet att upprätthålla internationell fred och säkerhet samt att handskas med mera långsiktiga globala frågor, som miljövård, utvecklingsbistånd och nedrustning.

Säkerhetsrådets beslutsamma uppträdande under kriget vid Persiska viken inger förhoppningar om att både folkrätten och FNs förmåga att hantera politiska kriser har stärkts. Verksamheten i FNs säkerhetsråd har präglats av en samarbetsanda, som gjort det möjligt för FN att verksamt bidra till att lösa ett antal långvariga regionala konflikter. Sverige kandiderar för en plats i säkerhetsrådet under mandatperioden 1993–94.

Sverige arbetar tillsammans med de andra nordiska länderna för att ytterligare utveckla FNs fredsskapande och fredsbevarande verksamhet. Under den gångna hösten presenterade de nordiska länderna i generalförsamlingen konkreta förslag på detta område, med tonvikt på förebyggande åtgärder i syfte att förhindra att väpnade konflikter bryter ut.

Den ökande efterfrågan på fredsbevarande och fredsskapande insatser, särskilt inom FNs ram, motiverar ökad svensk beredskap för deltagande i sådana aktioner.

1980-talet innebar ett allvarligt bakslag för de allra fattigaste länderna. Mer än en miljard människor lever för närvarade i absolut fattigdom. De växande flyktingströmmarna i världen har ofta komplexa orsaker. Det är vår strävan att stödja en utveckling i en demokratisk och marknadsekonomisk riktning i de fattigaste länderna.

Mänskligheten står inför problem och utmaningar som inte kan bemästras av varje land för sig utan måste angripas globalt. Mot denna bakgrund har Förenta nationerna med sitt världsvida medlemskap en central uppgift att styra utvecklingen i positiv riktning.

På miljöns område framstår det ömsesidiga beroendet särskilt tydligt. Lokala, regionala och globala miljöproblem måste lösas i mellanstatligt samarbete. FNs konferens om miljö och utveckling i Rio de Janeiro år 1992 utgör därför ett viktigt forum, där frågor av avgörande betydelse för vår överlevnad kommer att diskuteras.

Sverige verkar kraftfullt i internationella fora och bilaterala kontakter för att respekten för de mänskliga rättigheterna skall upprätthållas och kränkningar av dessa påtalas.

Narkotikahandelns allt vidare spridning och förödande konsekvenser har under de senaste åren tilldragit sig växande uppmärksamhet. Sverige var en av initiativtagarna till FNs globala handlingsprogram mot narkotika och är en av de största bidragsgivarna till FNs program för narkotikakontroll.

Kampen mot terrorism är ett annat område, där Sverige kommer att verka för ett vidgat internationellt samarbete.

Gulfkonflikten har fått omfattande politiska, ekonomiska och humanitära återverkningar i Mellanöstern. I dess spår har förhoppningarna om en fredlig lösning av Mellanösternkonflikten ökat. Av Förenta Staterna initierade fredssamtal inleddes i Madrid i november 1991. En lång och svår förhandlingsprocess ligger framför parterna.

Utan en lösning av den palestinska frågan med beaktande av alla parters legitima intressen och av relevanta FN-beslut kommer oron och instabiliteten att bestå i detta område med internationella följdverkningar. Den israeliska bosättningspolitiken i de ockuperade områdena utgör ett allvarligt hinder på vägen mot fred i området. Även den arabiska handelsbojkotten mot Israel är ett hinder för den fredliga utvecklingen i regionen.

Sydafrikas omvandling utgör en dynamisk och i sina huvuddrag löftesrik process. Den har hittills lett till att apartheidsystemets grundläggande rasåtskiljande lagar har avskaffats. Emellertid är den konstitution som förvägrar befolkningsmajoriteten rösträtt fortfarande i kraft. De krav på djupgående och oåterkalleliga förändringar som FN ställt har sålunda ännu inte uppfyllts. Överläggningar om en ny, demokratisk författning för Sydafrika inleddes i december 1991. Ett allvarligt hinder för den sydafrikanska reformprocessen utgör det utbredda våldet, som under år 1991 krävde tusentals offer.

Sverige fortsätter att följa utvecklingen noga. I det syftet har regeringen

beslutat sända en parlamentarikerdelegation till Sydafrika med uppgift att ge regeringen ett fördjupat underlag för bedömningen av om och när förändringar av den svenska Sydafrikapolitiken kan och bör göras. Efter sitt besök i Sydafrika kommer delegationen att avge en rapport till regeringen med rekommendationer om lämpliga åtgärder.

För länderna på Afrikas Horn har det gångna året inneburit historiska omvälvningar. Efter trettio års inbördeskrig råder fred i Etiopien och Eritrea. Ett massivt internationellt stöd är nödvändigt för att länderna på Afrikas Horn skall kunna övervinna den akuta nöden och vända utvecklingen i en demokratisk riktning.

De omfattande internationella och regionala ansträngningarna att nå en fredlig lösning på konflikten i Kambodja har rönt viss framgång. I höstas undertecknades en fredsöverenskommelse mellan parterna varefter ett nationellt råd installerades i den kambodjanska huvudstaden. FN spelar en viktig roll i det fortsatta arbetet för att skapa fred och demokrati i Kambodja.

Sverige följer även noga utvecklingen av andra konflikter som t.ex. i Afghanistan, Västra Sahara, Centralamerika, på Cypern och på Östra Timor. Genom insatser från FNs sida har i flera av dessa fall framsteg gjorts mot en lösning. Det förbättrade internationella klimatet har ökat förhoppningarna om att även de mest långdragna av dessa konflikter skall kunna avvecklas på fredlig väg.

En grundläggande förutsättning för att Sverige skall kunna slå vakt om sina intressen och bedriva en effektiv utrikespolitik är att vi har en utrikesförvaltning med goda kunskaper om den internationella utvecklingen, analytisk kapacitet samt hög diplomatisk kompetens. Breddningen av vår internationella kontaktyta och den tilltagande globaliseringen av politiska och ekonomiska frågor har starkt ökat kraven i detta hänseende.

Rättsfrågor

Folkrätten, dess tillämpning och utveckling, intar en betydelsefull plats i svensk utrikespolitik. Ett centralt inslag inom detta område gäller, som jag redan betonat, skyddet för de mänskliga rättigheterna. Sverige arbetar i olika internationella fora för att förstärka det internationella skyddet för mänskliga rättigheter och verkar för att dödsstraffet skall avskaffas. Ett viktigt inslag i dessa strävanden är att utarbeta och följa upp efterlevnaden av internationella normer för individens skydd.

Det finns för närvarande sex FN-konventioner med tillhörande övervakningsmekanismer inom området för mänskliga rättigheter. Den senaste är konventionen om barnets rättigheter. En konvention om migrerande arbetares rättigheter antogs av FN hösten 1990 men har ännu inte trätt i kraft. Vidare bör nämnas den europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna, som gradvis har utökats med skydd för nya rättigheter, samt Europarådets konvention mot tortyr.

Andra viktiga folkrättsliga ämnen är havsrätten med tillhörande avgränsningsfrågor. De internationella miljörättsliga frågorna har kommit

att inta en alltmer framträdande plats i departementets arbete. Rättsliga frågor med anknytning till polarområdena och rymden är ytterligare exempel. Arbetet med att träffa investeringsskyddsavtal med andra länder är ett viktigt inslag i verksamheten. Från och med den 1 juli 1989 har departementet medel för stipendier för folkrättslig forskning av särskild relevans för utrikesförvaltningens verksamhet och kunskapsbehov. För närvarande står medel till förfogande för stipendier till fyra doktorander i fyra år. Den vid rättsavdelningen placerade folkrättsrådgivaren fungerar som en länk mellan utrikesdepartementet och universiteten.

Sverige ingår årligen ett antal avtal, fördrag och internationella konventioner med främmande makter. Förhandlingsarbetet kräver i betydande omfattning en traktaträttslig medverkan. För att rationalisera verksamheten pågår en datorisering av departementets traktatregister.

Inom ramen för det internationella samarbetet på det straffrättsliga området visar Sverige också ett stort engagemang. Det rör sig här om utlämningsfrågor och annat biträde åt domstolar och andra myndigheter i brottmål. Stora insatser görs för att svenskar som har dömts till fängelsestraff utomlands skall kunna tas hem för att avtjäna straffet i Sverige. Genom utredningar om utländsk rätt och genom bistånd i bl.a. underhållsärenden får svenska medborgare stöd att hävda sin rätt i utlandet. Ärenden som rör bortförda barn är en annan viktig arbetsuppgift.

Utrikesförvaltningen bistår även svenskar som hamnat i nödsituationer utomlands, t. ex. sedan de råkat ut för olycksfall, sjukdom eller frihetsberövanden. Dessa frågor har blivit alltmera komplicerade i och med att svenska medborgare numera i större utsträckning förlägger sina utlandsresor utanför de traditionella turistmålen. En försvårande omständighet är även att huvuddelen av de frihetsberövade anklagats för narkotikabrott. Det kan förutses att utrikesförvaltningen under det närmaste året kommer att tilldelas ett ökat ansvar för bistånd även till svenska brottsoffer utomlands.

Handläggningen av ärenden som rör utlänningar är synnerligen resurskrävande. Utlandsmyndigheternas befattning med sådana ärenden under åren 1987–1990 framgår av följande uppställning:

År	Uppehålls- och arbetstillstånd	Viseringar
1987	27 000	145 000
1988	30 000	180 000
1989	47 000	236 000
1990	60 000	275 000

Ökningen av viseringsärenden har under år 1991 varit särskilt påtaglig i de baltiska staterna och f. d. Sovjetunionen. Ett tilltagande antal utlandsmyndigheter i tredje världens flyktinggenererande regioner har samtidigt utsatts för stadigt växande arbetsbelastning genom anhopning av ärenden som gäller anknytningsinvandring. Ansträngningar har gjorts för att förbättra handläggningsrutinerna. Behovet av ytterligare resurser kan likväl väntas bestå. Fjolårets delegering till utlandsmyndigheterna av beslutande-

rätt i vissa ärenden om arbets- och uppehållstillstånd har bidragit till effektivisering av verksamheten.

Statsrådet Dinkelspiel anför

Handelspolitik

Utrikeshandeln är av avgörande betydelse för Sveriges ekonomi. Fri handel med omvärlden är för ett litet land en förutsättning för att kunna upprätthålla och utveckla välfärden.

Europa

Europa är i stark förändring. Historien accelererar och det är vår skyldighet att ta till vara de nya möjligheter som utvecklingen skapar.

De första efterkrigsårtiondenas integrationsarbete i Västeuropa syftade till att säkra freden i ett Europa som sargats av två världskrig. Integrationen har utvecklats till ett alltmer framgångsrikt och fördjupat samarbete för att säkra frihet, demokrati och ekonomiska framsteg i allt större delar av Europa.

Sammanbrottet för de socialistiska diktaturerna och planekonomierna i Central- och Östeuropa innebär en historisk möjlighet att etablera en europeisk frihets- och samarbetsordning som säkrar fred och utveckling under generationer framöver.

I detta arbete är den Europeiska Gemenskapen den självskrivna kärnan. Men också arbete inom Europarådet och inom ramen för den europeiska säkerhets- och samarbetskonferensen spelar en viktig roll.

Det föreligger bred enighet i riksdagen om den strävan efter medlemskap som kom till uttryck i Sveriges ansökan till den Europeiska Gemenskapen. Regeringen avser under de kommande åren att bygga vidare på denna breda enighet – och söka ett så brett samförstånd som möjligt kring Sveriges politik i denna fråga.

EES-avtalet

Avtalet innebär att svenska medborgare, institutioner och företag i allt väsentligt kommer att kunna åtnjuta samma fördelar avseende fri rörlighet för varor (utom jordbruk), tjänster, kapital och personer (de "fyra friheterna") som kommer att gälla inom EG när den inre marknaden fullbordas.

Förutom de fyra friheterna omfattar avtalet ett utvecklat och breddat samarbete inom de s. k. angränsande politikområdena (bolagsrätt, sociala frågor, miljö, konsumentskydd, forskning och utveckling, utbildning, små och medelstora företag, turism, medborgarnas Europa, räddningstjänst, statistik samt ekonomisk och social utjämning mellan regioner). Avtalet innebär vidare gemensamma, skärpta regler på konkurrensområdet. Samarbetet bygger på ett gemensamt beslutsfattande i ett gemensamt EES-or-

gan (EES-kommittén) som även förvaltar avtalet. Härutöver inrättas ett gemensamt EES-råd på ministernivå. Det är alltjämt oklart hur den judiciella mekanismen skall utformas mot bakgrund av EG-domstolens negativa yttrande i fråga om en EES-domstol. EGs ministerråd har dock bekräftat att EES-avtalet skall undertecknas före utgången av februari 1992 för att träda i kraft den 1 januari 1993.

Arbetet med den västeuropeiska integrationen har under flera år bedrivits inom såväl myndigheter som regeringskansli. Under budgetåret 1991/92 avsattes för detta ändamål ca 356 milj. kr. i statsbudgeten. Dessa resurser avsåg bl. a. bilateralt deltagande i vissa EG-program på projektnivå, förhandlingar och olika administrativa kostnader för integrationsarbetet.

EES-avtalet innebär att samarbetet utvidgas ytterligare och institutionaliseras. Utvidgningen avser både områden där vi redan i dag har visst samarbete och områden där vi hittills inte kunnat delta.

Totalt beräknas kostnaderna inom statsbudgeten för den västeuropeiska integrationen uppgå till drygt 930 milj. kr. budgetåret 1992/93. Det utvidgade samarbetet medför för budgetåret 1992/93 ökade kostnader över statsbudgeten uppgående till ca 575 milj. kr. Av denna ökning (575 milj. kr.) svarar samarbetet inom EGs program inom de s. k. angränsande områdena och administrativa kostnader inom myndigheter och regeringskansli för ca 256 milj. kr. Dessa två poster ökar därmed från 356 milj. kr. till ca 612 milj. kr. budgetåret 1992/93. EFTA-fonden för ekonomisk och social utjämning inom EES svarar för ca 270 milj. kr. Ökningen för EES- och EFTA-institutionerna uppgår till ca 50 milj. kr. (tillsammans med resurser avsatta för EFTA-sekretariatet innevarande budgetår uppgår kostnaderna till totalt 110 milj. kr.).

Samtliga poster redovisas förslagsvis. Beräkningarna är behäftade med vissa osäkerheter bl. a. på grund av att vissa poster är beroende av detaljutformning inom delområden av avtalet (institutionerna och regionalfonden), andra av de belopp som senare kommer att fastställas i EGs budget för aktiviteten i fråga (programsamarbetet). De budgetmässiga konsekvenserna av EES-avtalet beskrivs i budgetpropositionens avsnitt om särskilda frågor.

Det största området inom programsamarbetet är forskning och utveckling (FoU). Totalt uppgår kostnaderna inom detta område till ca 360 milj. kr. under budgetåret 1992/93. De ökade kostnaderna till följd av EES-avtalet uppgår till 150 milj. kr. Samarbetet presenteras närmare i resp. departements (närings-, utbildnings-, jordbruks- samt miljö- och resursdepartementen) bilaga till budgetpropositionen.

Programsamarbetet inom utbildningsområdet uppgår budgetåret 1992/93 till ca 45 milj. kr. Ökningen jämfört med innevarande år uppgår till 45 milj. kr.

Övriga programområden, t. ex. media, information och ungdomsprogram uppgår tillsammans till ca 47 milj. kr. Dessa programområden presenteras i social-, utbildnings-, finans- och civildepartementens bilagor till budgetpropositionen.

De administrativa kostnaderna för myndigheter och departement förväntas öka med ca 24 milj. kr. Denna post avser även utredningar och information. Kostnaderna redovisas under resp. huvudtitel.

Uppbyggnaden av EES-institutionerna medför ökade kostnader om 50 milj. kr. under tredje huvudtitelns anslag B 5. Europeiska frihandelssammanslutningen (EFTA). Förutom EES-institutionerna kommer ett särskilt EFTA-organ för övervakning att upprättas. Övervakningsorganets uppgifter är övervakning inom områdena konkurrens, statsstöd och offentlig upphandling samt allmän övervakning av EES-avtalets efterlevnad. Vidare kommer utökade sekretariats- och understödsfunktioner för EES-institutionerna att behövas.

Fonden för ekonomisk och social utjämning mellan regioner inom EES utgör ett stöd från EFTA-länderna till EGs mindre välutvecklade regioner. Stödet har formen av s. k. mjuka lån med gåvoelement. Totalt omfattar fonden en lånefacilitet om 1,5 miljarder ecu över fem år samt 500 milj. ecu i gåvodel. För Sveriges del innebär detta ett årligt budgetåtagande om 270 milj. kr. under fem år. Kostnaderna för fonden redovisas av finansministern.

EES-avtalet beräknas träda i kraft den 1 januari 1993. Under våren 1992 avses en proposition att föreläggas riksdagen. Inom regeringskansliet har berörda departement påbörjat det lagstiftningsarbete som krävs för avtalets genomförande.

Integrationsarbetet kommer att ställa stora krav på den svenska statsförvaltningen. Regeringen har ansvaret för ett svenskt deltagande i beredningS- och beslutsprocessen i EES och senare i ett EG-medlemskap. Kravet på ett samlat svenskt uppträdande föranleder en utvidgning och anpassning av delegationen i Bryssel. Betydelsefulla insatser inte bara från departementens utan också från myndigheternas sida kommer att krävas. Tjänstemän vid myndigheterna kommer att – inom sina resp. områden – medverka som experter eller representanter i ett mycket stort antal kommittéer och arbetsgrupper. Beredningsarbetet måste börja redan nu, dvs. under den interimistiska fasen som sträcker sig från EES-avtalets undertecknande fram till dess ikraftträdande.

Myndigheternas medverkan krävs också när det gäller regelgivning på myndighetsnivå i samband med att EES-avtalet skall införlivas i svensk rätt. Efter avtalets ikraftträdande ankommer det på myndigheterna att svara för en stor del av regeltillämpningen. Det förutsätts att myndigheterna organiserar och planerar sitt arbete så att dessa krav kan mötas.

Behovet av åtgärder i form av kompetensutveckling, utbildning och information kommer att öka. Detta gäller inte minst kunskaper om EES och EGs regelverk på olika områden, förhandlingsvana och förstärkta språkkunskaper.

Myndigheterna måste själva ta ansvaret för utvecklingen av sin kompetens, både när det gäller tillämpningen av de nya reglerna och deltagandet i beslutsprocessen. Detta måste ske inom ramen för tillgängliga resurser. För att uppfylla detta ansvar kan omprioriteringar bli nödvändiga.

Även om ett EES-avtal ger Sverige stora vinster, kan det inte ersätta ett svenskt medlemskap i EG. Efter Sveriges EG-ansökan år 1991 förbereder EG-kommissionen nu på sedvanligt sätt ett utlåtande om förutsättningarna och möjligheterna för Sverige att påta sig de förpliktelser som följer av ett medlemskap. Detta utlåtande kommer att ligga till grund för ett rådsbeslut om att inleda förhandlingar med Sverige.

Förutom de områden som omfattas av EES tillkommer vid medlemskapsförhandlingarna områden som gemensam handelspolitik, tullunion, ekonomisk och monetär union (EMU), skatter, kol- och stålunionen, EURATOM, biståndssamarbete, jordbruk och fiske och den politiska unionen (EPU) samt budgetära och institutionella frågor. I fråga om EMU och EPU påverkas förhandlingarna av de resultat som uppnåddes vid EGs regeringskonferenser i Maastricht den 9–10 december 1991.

Innebörden av medlemskapsförhandlingarna är att Sverige tar över EGs regelverk med möjlighet till tekniska övergångsperioder på vissa områden. Innan ett svenskt medlemskap är möjligt förestår, förutom själva förhandlingarna, parlamentarisk behandling och folkomröstning i frågan.

En av de stora uppgifter som kommer att dominera regeringens arbete är att fullt ut föra Sverige in i det europeiska samarbetet genom förhandlingarna om medlemskap i EG. Ansökan om medlemskap grundas på insikten att Sverige måste ansluta sig till alla delar av samarbetet och godta de förändringar som följer av regeringskonferenserna om EPU och EMU.

Många myndigheter berörs av EES-avtalet och ett EG-medlemskap. På det handelspolitiska området har kommerskollegium en central roll, vilket redovisas närmare under anslaget E 1.

Ett EG-medlemskap medför att den stickprovsmässiga gränskontrollen mer eller mindre kommer att försvinna. I stället inriktas kontrollen vid interntrafik på högriskobjekt, dvs. misstänkta personer och transportmedel. Regeringen avser tillsätta en särskild utredning för att analysera hur nödvändiga kontrollfunktioner skall hanteras i en situation där gränskontrollen gentemot EG-länderna försvinner.

GATT/Uruguay-rundan och övriga multilaterala handelsfrågor

Regeringen kommer att fortsätta att aktivt verka för en fri världshandel. Som ett litet och starkt utrikeshandelsberoende land har Sverige ett stort behov av internationella regler som styr världshandeln och undanröjer de handelshinder som finns eller uppstår. Ett fungerande och respekterat multilateralt regelsystem är nödvändigt för att motverka de protektionistiska krafterna.

De globala handelsförhandlingarna i GATT, den s. k. Uruguay-rundan, har efter diverse avbrott åter kommit igång och väntas avslutas under första hälften av år 1992.

Rundan har tre övergripande mål: att ytterligare liberalisera världshandeln för både jordbruks- och industrivaror, att utvidga det Allmänna Tull- och Handelsavtalet (GATT) med regler på nya områden som immaterialrätt, investeringar och handeln med tjänster samt att stärka GATTs regelsystem och dess efterlevnad. Regeringen kommer att på alla sätt försöka

bidra till att dessa mål realiseras. En framgång för Uruguay-rundan skulle innebära en värdefull stimulans för världsekonomin.

OECD har en mycket stor betydelse som samrådsorgan mellan de utvecklade marknadsekonomierna i världen. Särskilt viktiga under de kommande åren är ansträngningarna att åstadkomma en fortsatt avreglering på jordbrukets område och att minska de snedvridande effekter på handeln som kan uppstå på grund av subventionerade exportkrediter och bundna u-krediter. År 1991 träffades en ny viktig överenskommelse inom ramen för den s. k. consensus-överenskommelsen. Den innebär att subventionerade räntor endast tillåts vid export till de fattigaste länderna. Även denna subvention kan komma att avskaffas om några år. Vidare skärptes reglerna för bundna u-krediter, där vissa typer i princip blir förbjudna.

UNCTAD kommer att hålla sin åttonde konferens (UNCTAD VIII) i Cartagena de Indias, Colombia, den 8–25 februari 1992. Huvudämnen för konferensen blir resurser för utveckling, internationell handel, teknologi, tjänster och råvaror. Stort intresse knyts till frågan om UNCTADs framtid, dess arbetsuppgifter och arbetsformer.

Frågan om sambandet mellan handel och miljö behandlas i såväl GATT som OECD och UNCTAD. Regeringen avser att fortsatt verka för en bred diskussion om internationella miljöregler för handeln.

Det internationella samarbetet på det för u-länderna centrala råvaruområdet har under senare år förskjutits från prisstabiliserande avtal mot andra samarbetsformer såsom studiegrupper. Sverige bör stödja en utveckling i huvudsaklig riktning bort från försök att reglera råvarumarknaderna.

Bilaterala handelsförbindelser

Regeringen strävar efter att fördjupa och utöka handelskontakterna också med utomeuropeiska länder. Detta gäller inte minst USA och Japan, våra två viktigaste handelspartners utanför Europa.

I Nordamerika utvecklas planenligt frihandelsavtalet mellan USA och Canada. Förhandlingar om ett utvidgat frihandelsavtal innefattande även Mexico pågår och beräknas slutföras under år 1992. Härmed skapas i den nordamerikanska hemisfären ett frihandelsområde som i storlek motsvarar det västeuropeiska frihandelsområdet.

De mest expansiva marknaderna finns för närvarande i Ostasien. Japan, Sydkorea, Taiwan och Thailand har under senare år väsentligt ökat sina andelar av den svenska utrikeshandeln.

Exportfrämjande

Jag avser föreslå regeringen att i februari 1992 förelägga riksdagen en särskild proposition med förslag om hur statens roll i exportfrämjandet genom Sveriges exportråd skall utformas. Förslagen kommer att baseras bl. a. på Exportfrämjandeutredningens betänkande (SOU 1991: 3) Statens roll vid främjande av export. Ett reviderat avtal mellan de två huvudmännen för rådet kommer att presenteras liksom anslagsmedel för det kommande budgetåret.

Exportkreditnämnden (EKN) har till uppgift att genom garantier skydda företagen mot vissa typer av förlustrisker i samband med exportaffärer. En närmare redovisning av nämndens verksamhet lämnas under anslaget E 3.

Avveckling av handelsregleringar

Den 1 januari 1992 kommer exportrestriktionerna för kopparskrot att avvecklas. Sverige kommer därmed att ha uppfyllt avvecklingen av exportrestriktionerna för icke järnhaltigt metallskrot som inleddes den 1 januari 1990 enligt överenskommelse mellan EFTA-länderna och EG.

Regeringen uttalade i proposition 1988/89:47 bl.a. att en fullständig avveckling av de kvantitativa restriktionerna på beklädnadsområdet borde genomföras. Riksdagen ställde sig bakom detta (1988/89:FiU10, rskr. 94). Avvecklingen har nu genomförts. Från och med den 1 augusti 1991 gäller inte några begränsningar av tekoimporten. Även licenskravet för import av tekovaror har avvecklats. Förändringarna berör inte tullsatserna vid import av tekoprodukter.

Den 1 januari 1992 avvecklas även återstående kvantitativa restriktioner mot importen av skor från ett antal länder i främst Central- och Östeuropa, ett år tidigare än vad som ursprungligen planerades.

Sanktioner

En kommitté med uppgift att utreda tjänstehandeln mellan Sverige och Sydafrika framlade sitt betänkande (SOU 1990:6) i mars 1990. Däri föreslogs att förbudet mot varuhandel med Sydafrika skulle omfatta även handel med vissa tjänster. Mot bakgrund av den positiva utvecklingen i Sydafrika har ingen åtgärd hittills föreslagits med anledning av utredningen. Som utrikesministern påpekat kan dock utvecklingen i Sydafrika medföra att sanktionerna stegvis upphävs.

Genom förordningen (1990:885) om vissa sanktioner mot Irak och Kuwait, som trädde i kraft den 7 augusti 1990, var Sverige ett av de första länderna som införde ekonomiska sanktioner mot Irak och det ockuperade Kuwait. Sedan Kuwait befriats har ändringar i de svenska föreskrifterna vidtagits enligt FNs resolutioner. Kravet på särskilt beslut om dispens för läkemedels- och livsmedelsleveranser till Irak samt för varor för humanitära ändamål har senare tagits bort. Utförsel av dessa varuslag från Sverige kräver emellertid fortfarande exportlicens. Vidare måste FNs sanktionskommitté i förtid aviseras om sådana leveranser till Irak.

Regeringen beslutade i november 1991 om vissa ekonomiska åtgärder mot Jugoslavien med anledning av den nuvarande krisen. Åtgärderna omfattade uppsägning av handelsavtal, avtal om ekonomiskt samarbete och upphävande av tullfrihetsförmåner. I ljuset av utvecklingen har senare vissa lättnader beslutats.

Krigsmateriel- och annan exportkontroll

Jag avser föreslå regeringen att under år 1992 förelägga riksdagen förslag om en ny lag rörande krigsmateriel. I detta förslag kommer betänkandena (SOU 1989:102) Utlandssamverkan på krigsmaterielområdet och (SOU 1989:66) Begreppet krigsmateriel att behandlas.

Genom lagen (1991:341) om förbud mot utförsel av vissa produkter som kan användas i massförstörelsesyfte m.m., som trädde i kraft den

1 juli 1991, regleras utförsel av missilteknologiprodukter, utrustning som kan användas för tillverkning av biologiska eller kemiska stridsmedel samt kemiska produkter som kan användas för tillverkning av kemiska stridsmedel (kemiska prekursorer).

Regeringen har efter lagens ikraftträdande beslutat om svensk anslutning till den internationella kontrollregimen på missilteknologiområdet (MTCR) samt till Australien-gruppen för internationellt samarbete mot spridning av kemiska och biologiska stridsmedel m. m.

Från USA och ett antal med USA samverkande länders sida är exporten av högteknologi föremål för kontroll av säkerhetspolitiska skäl och för att motverka sådan export som kan bidra till spridningen av kärn- och andra massförstörelsevapen. Denna kontroll har under år 1991 koncentrerats till ett antal särskilt känsliga varor. Vi har intresse av att Sverige inte utnyttjas för att kringgå andra länders exportbestämmelser. För detta ändamål och för att underlätta den fortsatta svenska importen av högteknologi från USA och med USA samverkande länder, avser regeringen att år 1992 besluta om vissa ändringar av gällande svenska bestämmelser.

Statsrådet Johansson anför

Nordiskt samarbete

Det nordiska samarbetet inriktas för närvarande främst på framtida utvecklingsfrågor, särskilt i relation till den västeuropeiska integrationen.

Vid de nordiska statsministrarnas möte i Mariehamn i november 1991 antogs en deklaration om det framtida nordiska samarbetet. Statsministrarna tillsatte en grupp av personliga representanter som ska göra en ny värdering av det nordiska samarbetet mot bakgrund av utvecklingen i Norden och omvärlden. De bör bl. a. studera hur det nordiska samarbetet kan utvecklas i en situation där flera eller samtliga av de nordiska länderna blivit medlemmar i EG. Statsministrarna skall sedan hålla en konferens om frågan under år 1992.

Nordiska ministerrådet kommer att till Nordiska rådets session år 1992 lägga fram ett program för det nordiska samarbetet efter år 1992. Det kommer att behandla dels konsekvenserna av EES-avtalet, dels ge riktlinjer för en förenklad organisation av samarbetet. Programmet kommer också att utgöra ett underlag för den grupp som statsministrarna har tillsatt.

Statsrådet af Ugglas anför

Samarbetet med Central- och Östeuropa

De senaste årens omvälvningar i Central- och Östeuropa har kännetecknats av att folken förkastat det kommunistiska enpartisystemet. Demokratiska val har genomförts. Folkvalda ledare har börjat riva ned de gamla strukturerna och bygga upp nya samhällen grundade på demokrati, mark-

nadsekonomi och respekt för mänskliga rättigheter. De tre baltiska staterna har lämnat en lång period av ofrihet bakom sig och återvunnit sin suveränitet.

Erfarenheten av demokratiska strukturer är dock begränsad i alla de central- och östeuropeiska länderna. Kunskap saknas om hur ett marknadsekonomiskt system fungerar. Den inledda ekonomiska reformprocessen är både tidskrävande och mödosam. De yttre spåren från den kommunistiska tiden är också förskräckande, inte minst vad gäller miljön. Produktionen kännetecknas av slöseri och ineffektivitet.

I den rådande situationen finns en risk att känslor av apati och hopplöshet kan breda ut sig, något som i sin tur kan leda till politisk och social instabilitet.

Det är av ett betydande utrikes- och säkerhetspolitiskt intresse för Sverige att det i vår omgivning finns länder som präglas av stabil demokrati, marknadsekonomi, socialt och miljömässigt ansvar. Härav följer att stödet till och samarbetet med länderna i Central- och Östeuropa har en särskild karaktär.

Därför menar jag att det är ytterst angeläget att Sverige försöker främja den politiska, ekonomiska och sociala utvecklingen i Central- och Östeuropa. Vi måste sikta på att i första hand genom kunskapsöverföring stödja skapandet av demokratiska institutioner och införandet av marknadsekonomi, upprättandet av rättssystem, väl fungerande förvaltningar, utbildningssystem och annat som utmärker ett demokratiskt samhällsbygge i vår tid. Dessutom bör stödet utformas så att det leder till att dessa samhällen kan utvecklas av egen kraft. För att underlätta en sådan kunskapsöverföring avser regeringen avdela en stor del av anslaget att utnyttjas såsom en kunskapsfond. För att på ett snabbt sätt omsätta regeringens intentioner på detta område kommer en särskild beredning att inrättas inom regeringskansliet. Allt detta måste kompletteras med materiellt bistånd.

Vi skall i samarbetet ge prioritet åt i första hand våra baltiska grannländer och i andra hand Polen och det ryska närområdet. Där har vi, liksom övriga nordiska länder, av geografiska och historiska skäl, en särskild roll att spela. Vi skall därvid ta tillvara det breda folkliga engagemang som finns i Sverige för kontakter med folken på andra sidan Östersjön. När det gäller mer avlägsna länder kommer samarbetet i huvudsak att ske genom de multilaterala kanalerna.

Samhandel och investeringar spelar också en central roll i förändringsprocessen. Det är därför viktigt att undanröja kvarvarande handelshinder för att förbättra tillträdet till de västeuropeiska marknaderna. Sverige arbetar aktivt för detta inom bl. a. EFTAs ram. Avvecklingen av de kvantitativa importrestriktionerna för teko och skor är exempel på bilaterala åtgärder som är till fördel för dessa länder.

Frihandelsarrangemang med länderna i Central- och Östeuropa bidrar också till ett vidgat marknadstillträde. Med Polen, Tjeckoslovakien och Ungern har EFTA framförhandlat frihandelsavtal, som förväntas kunna undertecknas inom kort. Med Bulgarien och Rumänien liksom med de tre baltiska staterna kunde EFTA i december 1991 underteckna samarbetsdeklarationer. I dessa deklarationer finns en klausul som förutskickar

kommande förhandlingar om frihandelsarrangemang också med dessa länder. Överläggningar om bilaterala frihandelsavtal med de tre baltiska staterna kommer att upptas inom kort.

Investeringar i de central- och östeuropeiska länderna kan också spela en central roll i reformprocessen. I syfte att främja svenska investeringar har Sverige tecknat bilaterala investeringsskyddsavtal med Polen, Ungern och Tjeckoslovakien. Förhandlingar pågår med Bulgarien och Rumänien och förväntas inom kort också kunna inledas med de tre baltiska staterna.

Den förutvarande regeringen anslog en miljard kronor, fördelat på tre år, för stöd till Central- och Östeuropa. Den nuvarande regeringen har tidigare förklarat att biståndet till Central- och Östeuropa skall ökas. För nästa budgetår föreslår jag att ett nytt treårsprogram för samarbete med Central- och Östeuropa utarbetas. Programmet redovisas under ett nytt littera G. Samarbete med Central- och Östeuropa. Jag föreslår att totalt en miljard kronor satsas under budgetåret 1992/93. Belopp av motsvarande storlek förutses även för budgetåren 1993/94 och 1994/95.

Utrikesförvaltningen

Som framgår av vad jag nyss sagt kommer utrikesförvaltningens resurser bl. a. att tas i anspråk för att följa den säkerhetspolitiska utvecklingen i vårt närområde, för att vidareutveckla kontakterna med Baltikum och för det fortsatta arbetet i samband med ikraftträdandet av EES-avtalet samt förhandlingar om svenskt EG-medlemskap. Den fortsatta utvecklingen i Central- och Östeuropa fordrar ökad uppmärksamhet, liksom arbetet inom ESK och FN.

För att möta de krav som ställs på besparingar inom den statliga förvaltningen och för att motsvara de behov av ökade resurser som uppstått till följd av utvecklingen i Central- och Östeuropa kommer, som aviserades i kompletteringspropositionen (prop 1990/91: 150, bil II: 2, FiU 37, rskr. 390) fyra lönade utlandsmyndigheter att behöva läggas ned under budgetåret 1992/93. Jag föreslår därför att ambassaden i Quito och ambassadkansliet i Muscat stängs. Avsikten är att honorärkonsulat skall upprättas på dessa platser. Karriärkonsulaten i Las Palmas och Marseille kommer att omvandlas till honorärkonsulat. Som ett ytterligare led i besparingsprogrammet har Sveriges informationsverksamhet i Förenta Staterna setts över. Informationskontoret för Nordamerika (SIS) kommer från den 1 juli 1992 att inordnas i generalkonsulatet i New York. I samband därmed kommer sammanlagt sju heltidstjänster, varav fyra utsända, att dras in. De myndigheter som berörs av neddragningarna är SIS och generalkonsulatet i New York, generalkonsulatet i Los Angeles samt ambassaden i Washington.

En ärendekategori som tidigare i stor utsträckning berört generalkonsulatet i New York är kvarlåtenskapsärendena. Som nämndes i 1991 års kompletteringsproposition (s. 20) står det klart att sådana ärenden i framtiden bör kunna skötas utan departementets medverkan. För närvarande undersöks hur berörda utlandsmyndigheters befattning med kvarlåtenskapsärendena lämpligen bör avvecklas. Målsättningen är därvid att detta

skall kunna ske per den 1 mars 1992. Inga nya ärenden skulle således tas emot av utrikesförvaltningen efter denna tidpunkt om inte annat beslutas av departementet i enskilda fall. Tillsammans med de besparingar som jag senare i dag kommer att redovisa avseende Svenska institutet och de rationaliseringar i biståndsadministrationen som statsrådet Svensson kommer att redogöra för har departementet uppfyllt de åtaganden som gjorts för budgetåret 1992/93 med anledning av regeringens program för omställning och minskning av den statliga administrationen.

Som förutskickades i 1990/91 års budgetproposition (propp. 1990/91: 100 bil. 5, UU14, rskr. 163) har regeringen tillsatt en utredning för att ta fram underlag för en vidare omprioritering och anpassning av utrikesförvaltningens verksamhet. Utredningen har särskilt att beakta vad som anförs i kompletteringspropositionen (s. 18–19) om alternativa former för utrikesrepresentationen. Utredningen skall också studera rationaliseringsmöjligheter vid några större och medelstora utlandsmyndigheter. Vidare bör den analysera frågor rörande debitering av vissa tjänster i utrikesrepresentationen. Utredningsarbetet skall vara slutfört hösten 1992.

Jag vill i detta sammanhang erinra om att alternativa former för utrikesrepresentationen redan i dag förekommer. Genom ett ökat utnyttjande och utveckling av sådana former bör dock en ytterligare minskning av kostnaderna kunna ske. För en kort redogörelse av vad som hittills gjorts på detta område får jag hänvisa till kompletteringspropositionen (s. 18–19).

Besparingsarbetet, liksom behovet av omprioritering av utrikesförvaltningens resurser, nödvändiggör beredskap för nedläggning av ytterligare tre till fyra utlandsmyndigheter under budgetåret 1993/94.

Under året har statskontorets tjänster utnyttjats för att bl. a. se över departementets verksamhetsplanering avseende utlandsmyndigheterna. Statskontoret har överlämnat en första delrapport efter att ha besökt ambassaderna i Belgrad, Bonn och Dar es Salaam. Rapporten, som nyligen har remissbehandlats, innehåller ett antal konkreta förslag. Samarbetet med statskontoret förutsätts fortsätta. Jag har bl. a. gett statskontoret i uppdrag att genomföra studier av ytterligare tre utlandsmyndigheter, nämligen de båda delegationerna i Genève och generalkonsulatet i Hamburg. Statskontoret har därmed studerat en stor västambassad av stort bilateralt intresse, en ambassad med integrerat biståndskontor där betoningen av arbetet ligger på biståndsfrågor, en ambassad i Centraleuropa med omfattande konsulära uppgifter och stor viseringsverksamhet, två delegationer med multilateralt arbete av olika karaktär samt ett konsulat med stort inslag av konsulär verksamhet. Avrapportering från de två senare besöken skall ske successivt under våren 1992, dock senast den 1 juni 1992.

Utrikesdepartementet avser att i samråd med övriga berörda departement planera en samordnad och successiv anpassning av delegationen i Bryssel. Arbetet inom EES, och kommande förhandlingar om EG-medlemskap accentuerar kravet på ett samlat svenskt uppträdande gentemot EGs institutioner.

Med hänvisning till riksdagens beslut (1989/90: UU14, rskr. 191) vill jag meddela att miljöattachéerna har förordnats vid EG-delegationen i Bryssel och vid ambassaden i Bonn. Vidare har en översyn inletts av hur utlandsmyndigheterna på ett effektivare sätt kan användas i miljöarbetet. Regeringen avser återkomma till riksdagen i denna fråga.

Den under år 1990 gjorda översynen av UD-makarnas situation följs nu upp. I enlighet med utredningens förslag har, genom omprioritering, en särskild tjänst för handläggning av medföljandefrågor tillsatts. Vidare har arbetet med att få till stånd bilaterala diskussioner om arbetstillstånd för UD-makar intensifierats. Andra förslag kräver emellertid ytterligare beredning.

En arbetsgrupp bestående av representanter för utrikesdepartementet, kulturdepartementet och invandrarverket kommer under våren 1992 att se över styrning och kostnadsansvar för utlänningsärendena vid utlandsmyndigheterna.

Sverige-information och kulturutbyte

De internationella kontakterna är betydelsefulla för det svenska samhället. Detta gäller inte minst kulturlivet och forskningen som behöver ständiga impulser utifrån för att inte stagnera. Det faktum att Sverige tillhör ett litet språkområde och geografiskt är beläget i Europas utkant skapar emellertid särskilda svårigheter. Staten kan dock med olika medel främja ett aktivt svenskt deltagande i utbyte med andra länder och kulturer. Detta utbyte anser jag emellertid måste ske i enlighet med de deltagandes egna prioriteringar och önskemål. Jag menar därför att de statliga insatserna i huvudsak bör inskränkas till ekonomiskt stöd och, vid behov, till kontaktförmedling och praktiskt bistånd.

Den statligt finansierade Sverige-informationen skall syfta till att sprida kännedom om det svenska samhället samt väcka intresse och förståelse för den svenska synen på olika samhällsfrågor. Därmed underlättas Sveriges deltagande i det internationella utbytet. Det är också ett utrikespolitiskt intresse att svenska synpunkter blir kända och får gehör i utlandet. Informationen om Sverige i utlandet kan därutöver ha betydelse för våra ekonomiska förbindelser och främja såväl export som turism.

Avsikten med den statliga Sverige-informationen skall inte vara att förmedla en tillrättalagd och glättad bild av vårt land. Sverige-bilden utomlands bestäms i första hand av faktiska förhållanden. Men den internationella nyhetsförmedlingen uppmärksammar ofta endast enstaka händelser och utvecklingsdrag. De statliga informationsinsatserna bör därför, enligt min mening, söka komplettera bilden genom att särskilt belysa utvecklingen inom sektorer av det svenska samhället som annars kanske skulle hamna i skymundan – högteknologisk industri, forskning och utveckling, miljösatsningar, arbetsmarknadspolitiska lösningar, det mångfasetterade kulturlivet m. m. En avveckling av statens engagemang i turistrådet kan komma att medföra en förändring av Svenska institutets uppgifter. Jag förutsätter att frågan bereds särskilt. Därvid bör en förutsättning vara att de statliga insatserna skall ge en samlad presentation av Sverige som omfattar såväl kulturella, samhällspolitiska, ekonomiska som turistaspek-

ter. Jag avser senare presentera ett förslag, baserat på beredningsarbetet, om inriktningen och omfattningen av Svenska institutets verksamhet vad gäller turistfrämjandet. Därvid kan ytterligare resurser komma att tillföras.

Beträffande den geografiska inriktningen av de statliga insatserna avseende kultur- och erfarenhetsutbyte motiverar den snabba omvandlingen i Europa att detta område prioriteras och får utökade resurser, medan insatser i övriga delar av världen huvudsakligen bör bibehållas på nuvarande nivå. De regeringsbeslut som fattats under år 1990 rörande utvecklingssamarbetet med Central- och Östeuropa medför ett ökat kultur- och erfarenhetsutbyte med denna del av Europa med särskild prioritering av utbytet med Baltikum, Ryssland, Polen, Ungern och Tjeckoslovakien. Mot bakgrund av Sveriges ansökan under år 1991 om medlemskap i EG finner jag det vidare angeläget att intensifiera informationen om det svenska samhället i ett antal av EGs nuvarande medlemsländer. Utrikesdepartementet ökar samtidigt informationen om EG i Sverige.

Statsrådet Svensson anför

Internationellt utvecklingssamarbete

U-landsbiståndet har under de gångna åren uppvisat både positiva och negativa resultat. De biståndspolitiska målen ligger fast. Erfarenheterna och insikten om vad som är framgångsrik utvecklingspolitik och därmed hur biståndsmålen bäst kan främjas har ökat. Detta börjar nu i ett internationellt perspektiv ge resultat i form av återupprättad tillväxt och växande inkomster i många u-länder.

Trots detta är behovet av fortsatt utvecklingsbistånd mycket stort i ett flertal länder. De ekonomiska klyftorna ökar på många håll i världen liksom antalet mycket fattiga människor. Resursflödet till u-länderna har också minskat under 1980-talet. Den skuldkris som drabbat ett flertal u-länder har ökat behovet av internationellt bistånd. För de fattigaste u-länderna är biståndet den viktigaste källan till utländskt kapital.

Ett av de största orosmomenten i världen är risken för att klyftan mellan nord och syd, mellan de rika i-länderna och de fattiga u-länderna, vidgas och fördjupas. Man kan inte räkna med att en majoritet av jordens befolkning hur länge som helst ska acceptera att minoriteten blir allt rikare, medan de egna villkoren utarmas. För allas skull måste i-länderna bidra till att kraftfullt bekämpa fattigdomen i u-länderna. Den utgör ett problem med omfattande konsekvenser. Misslyckas kampen mot fattigdomen kommer vi alla, och våra barn, att få betala ett högt pris.

Ett annat stort orosmoment är flyktingsituationen i världen. Det finns för närvarande ca 17 milj. flyktingar, de flesta av dem i redan hårt ansträngda länder. Till detta kommer omkring 24 milj. internflyktingar. Många av dessa människor lever under olidliga förhållanden, och deras situation avspeglar samtidigt svåra olösta konflikter, som kräver internationella insatser för att lösas.

Jag avser att tydligare än hittills inrikta det svenska biståndet på åtgärder, som främjar utvecklingen av demokrati och mänskliga rättigheter. För att betona denna inriktning av biståndet kommer under budgetåret 1992/93 ett symposium om mänskliga rättigheter, med deltagande från samarbetsländerna och annan internationell expertis, att anordnas. En betydande uppräkning föreslås av medlen för demokratinsatser.

En viktig utgångspunkt för det svenska biståndsarbetet är övertygelsen om alla människors lika värde och varje persons unika värde. Biståndet måste som mål ha de enskilda människornas förbättrade levnadsstandard på alla plan. Den demokrati, som vi önskar stimulera genom våra stödinsatser, ska ses som mer än en styrelseform. Den är snarare en princip, som i alla sammanhang syftar till att slå vakt om den enskilda människans värde, möjligheter och rättigheter oberoende av ras, kön, ålder, religion, handikapp eller andra särskiljande faktorer.

Denna inriktning innebär att biståndets omfattning kommer att påverkas i de fall där samarbetsländer inte visar tydlig vilja till demokratisering eller där påtagliga framsteg i sådan riktning uteblir. Samtidigt som ingen tvekan skall råda om denna princip kommer dock hänsyn att tas till de olika ekonomiska, politiska och sociala faktorer, som kan utgöra svårbemästrade men temporära hinder för framväxten av ett trovärdigt demokratiskt samhällsskick.

Som ett annat vägledande synsätt i det svenska biståndet kan subsidiaritetsprincipen ses. Enligt denna skall de mindre enheter i samhället, som kan fungera självständigt utan statlig inblandning, också tillåtas göra det. Det innebär att det svenska biståndet vid sidan av de statliga organen också skall riktas till organisationer och institutioner utanför den offentliga sektorn i mottagarländerna. Kooperationer, fackföreningsrörelser, kvinnoorganisationer, hjälporganisationer och kyrkor är exempel på sådana samhällsenheter som verksamt kan bidra till att främja den demokratiska processen och som också genom sin nära kontakt med människornas situation på den lokala nivån på ett effektivt och förtroendeskapande sätt kan förmedla viktigt utvecklingsbistånd. Som en betydelsefull hjälp till självhjälp skall också sådana åtgärder prioriteras som stimulerar den marknadsekonomiska tillväxten.

I linje med dessa insatser ligger en ökning av stödet till det biståndsarbete som utförs av olika enskilda organisationer, kyrkor och missioner. Det hjälparbete som dessa organisationer utför är dokumenterat väl fungerande och har varit en föregångare till det statliga biståndet. Dessa organisationer arbetar i nära kontakt med u-ländernas fattigaste människor och har lång erfarenhet av levnadsvillkor liksom av religiösa och kulturella traditioner i olika delar av världen. Organisationerna arbetar oftast på idéell basis och med stort personligt engagemang, vilket gör deras biståndsinsatser adekvata och kostnadseffektiva. Genom sin förankring i en kristen och/eller humanistisk människosyn bidrar de också till att främja respekten för de mänskliga rättigheterna och skapa en grogrund för en demokratisk samhällsutveckling.

Vid fördelningen av biståndsmedel har vikt fästs vid mottagarländernas satsning på militärutgifter i förhållande till utgifterna för hälsa och utbild-

ning. Ökade satsningar på utbildning och hälsa skall ses som investeringar i en bättre framtid för människorna och därmed i en mer positiv social och ekonomisk utveckling. Militärutgifter tär på resurser men ges ändå ofta större utrymme än många länders säkerhetssituation rimligen kan motivera.

Barnens situation i världen måste mer än hittills ställas i fokus. Sverige har aktivt engagerat sig för att FNs barnkonvention skall bli allmänt ratificerad och tillämpad. Särskilda åtgärder för att ge världens 30 milj. gatubarn en människovärdig framtid skall prioriteras för stöd.

Det kalla krigets upphörande och framväxten av förbättrade relationer mellan öst och väst har stärkt FNs inflytande. Dessa förändringar har också ökat FNs möjligheter till insatser på det ekonomiska och sociala området. Samtidigt har FNs splittrade organisationsstruktur och bristen på koordinering mellan olika FN-organ gjort det svårare för FN att spela en ledande utvecklingspolitisk roll. Sverige skall verka för att effektivisera FNs verksamhet. FN måste också genomgå organisatoriska förändringar för att snabbare och effektivare kunna ingripa vid katastrofer, däribland sådana som orsakats av krig och konflikter. FN och de multilaterala utvecklingsorganisationerna är och förblir centrala delar i det svenska utvecklingssamarbetet.

Fler och fler frågor kräver i dag ett effektivt internationellt samarbete. Omsorgen om miljön förutsätter samverkan mellan alla länder. U-länderna måste få stöd för att lösa sina ofta fattigdomsrelaterade miljöproblem. För att de skall förmås delta i aktioner för att avvärja hotande globala miljökatastrofer behövs särskilda bidrag.

I enlighet med regeringsförklaringen föreslås biståndsramen till en procent av den beräknade bruttonationalinkomsten. De senaste åren har finansiering skett av annan verksamhet än bistånd till u-länderna inom 1 %-ramen. Genom att samarbetet med Central- och Östeuropa finansieras över ett särskilt anslag utanför biståndsramen och genom att avräkningen för asylkostnader minskas innebär förslaget en kraftig ökning av biståndet till u-länderna. En i huvudsak oförändrad andel mellan de stora verksamhetsanslagen inom biståndet föreslås. Relativt omfattande förändringar föreslås dock inom anslagen.

I beräkningen av landramarna har stor vikt fästs vid respekt för mänskliga rättigheter och hur strävanden till demokratisering ter sig i olika länder. Behoven och effektiviteten i användningen av biståndet har också självfallet varit viktiga faktorer. Sammanlagt förslås en minskning av landramarna.

Inom anslaget C 2. Utvecklingssamarbete genom SIDA görs stora uppräkningar enligt prioriteringarna ovan av posterna för demokrati, mänskliga rättigheter och humanitärt bistånd samt för bidrag genom enskilda organisationer. Riskerna för oro och katastrofer fortsätter att vara stora och katastrofmedlen har räknats upp ytterligare.

Inom anslaget C 1. Bidrag till internationella biståndsprogram förstärks profilen mot fattigdomsbekämpning, både vad gäller bidragen till internationella finansiella organisationer och FNs biståndsorgan. Befolkningsfrågor, katastrof och flyktingbistånd ges de största ökningarna.

Anslaget C 3. Andra biståndsprogram upptar bl.a. medel för BITS, SARECs och SWEDECORPs verksamhet. SWEDECORP som efter organisationsbildningen är berett att utöka verksamheten föreslås få en relativt kraftig uppräkning av sitt sakanslag. En betydande ökning föreslås även av medlen för stöd till ekonomiska reformprogram och skuldlättnadsåtgärder.

SIDA och BITS har inför årets budgetarbete inkommit med fördjupade anslagsframställningar. Såväl SIDA som BITS föreslås få treåriga ramanslag för administrationen.

En fråga som har prioriterats i behandlingen av anslaget till SIDA är informationen i Sverige om förhållandena i u-länderna. Den bör förbättras och intensifieras för att öka förståelsen för främmande länder och kulturer, för att motverka tendenser till växande rasism och för att öka engagemanget för u-landsbiståndet.

A. Utrikesdepartementet m. m.

A 1. Utrikesförvaltningen

1990/91	Utgift	1 262 976 966
1991/92	Anslag	1 321 450 000
1991/92	Anslag exkl. mervärdeskatt	1 311 386 000
1992/93	Förslag	1 425 327 000(1)

(1) Varav engångsanvisning för ADB- och kommunikationsinvestering 20 000 000 kr.

Sveriges lönade utlandsmyndigheter samt ackrediteringar för de Stockholmsbaserade ambassadörerna redovisas i förteckning som bifogas protokollet i detta ärende som bilaga 4.2.

Föredragandens överväganden

	1991/92 exkl. mervärdeskatt	Beräknad ändring 1992/93 Föredraganden
Årsarbetskrafter	2 193	- 16
Anslag		
Förvaltningskostnader	1 176 633 000	+106 294 000
(varav		
— lönekostnader	(524 982 000)	(+ 38 574 000)
— kanslilokaler och chefsbostäder)	(214 400 000)	(+ 18 200 000)
Personalbostäder	134 753 000	+ 7 647 000
Summa	1 311 386 000	+113 941 000

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslaget till 1 425 327 000 kr.

UDs förvaltningsanslag belastades under budgetåret 1990/91 med direkta merkostnader till följd av Mellanöstern-krisen på mer än 5 milj. kr., varav den största enskilda delposten avsåg investeringar i beredskapsutrustning. Summan inkluderar inte de kostnader som uppstått efter krisen i form av nyinvesteringar vid ambassaderna i Kuwait och Bagdad för kommunikationsutrustning, inventarier, fordon och kontorsmaskiner, eller för ommålning, reparationer m. m. I enlighet med riksdagens beslut (prop. 1990/91:100 bil. 5, UU14, rskr. 163) har under budgetåret 2,5 milj. kr. omfördelats från anslaget A 4. Honorärkonsuler till anslaget A 1. Utrikesförvaltningen för att täcka delar av dessa kostnader. Åtgärden har bl. a. medfört att servicen och informationen till honorärkonsulerna begränsats och att antalet konsulskonferenser under året minskats.

I likhet med föregående år föreslås att utrikesförvaltningen ges möjlighet att vid behov omdisponera 5 milj. kr. mellan anslagen A 1. Utrikesförvaltningen, A 2. Utlandstjänstemännens representation, A 4. Honorärkonsuler samt D 3. Övrig information om Sverige i utlandet.

Som aviserades i föregående års budgetproposition (prop. 1990/91: 100 bil. 5, UU14, rskr. 163) omvandlades de lönade konsulaten i Vancouver och i Rio de Janeiro under våren 1991 till honorärkonsulat. I Rio de Janeiro delar det nya honorärkonsulatet lokaler med Norges lönade konsulat och med Finlands honorärkonsulat.

Nya ambassader har upprättats i Tallinn, Riga och Vilnius. Den Stockholmsbaserade ambassadören vid Den Heliga Stolen har sedan år 1989 försöksvis haft sin verksamhet förlagd till Rom. En utvärdering av verksamheten har gjorts och slutsatsen blir att Vatikanambassaden permanent skall placeras i Rom. Ett lönat generalkonsulat har öppnats i Jerusalem.

Ambassaderna i Bagdad och Kinshasa kommer tills vidare att vara obemannade.

Per den 1 januari 1992 har utrikesdepartementets handelsavdelning omorganiserats. Integrationssekretariatet har gått upp i enhet 1 (Europaenheten). Enheterna 3 och 4 har slagits samman (Exportfrämjande m. m. samt bilaterala handelsförbindelser med länder i Asien, Afrika och Latinamerika). Transportsektionen inom enhet 5 har lagts ned. Departementets handläggning av internationella transportärenden fördelas på de berörda handelsenheterna. Planerings- och rättssekretariatet har delats upp på ett rättssekretariat och ett administrativt sekretariat. Vidare förutses enligt vad som redovisas under anslaget E 1. Kommerskollegium, en viss omfördelning av resurser mellan handelsavdelningen och kommerskollegium.

Arbete pågår även med en omorganisation av den politiska avdelningen i syfte att bl. a. stärka ledningskapaciteten, öka flexibiliteten och anpassa organisationen till det förändrade världspolitiska läget.

En särskild analysgrupp bestående av tre tjänstemän har inrättats och knutits till mitt kansli. Vidare har jag utsett en tjänsteman att ha ansvar för samarbetet med Central- och Österuropa. Denne har till sitt förfogande ett stabsorgan för samordning av detta samarbete (ÖSEK).

På viseringssidan medför den omfattande flyktinginvandringen en fortsatt hög arbetsbelastning främst i form av besöksviseringar eller invandring av anhöriga till dem som fått uppehållstillstånd. Även lättnaderna för medborgarna i Sovjetunionen och de baltiska staterna att resa utomlands avspeglas i en fortsatt ökning av viseringsansökningar i dessa länder. För att inte låta väntetiderna för erhållande av viseringar bli oacceptabelt långa föreslår jag personalförstärkningar vid ett antal utlandsmyndigheter.

Informationshantering och rationalisering

Den snabba tekniska utvecklingen har inneburit att radio-, telex-, telefax- och kryptoteknik alltmer integrerats med ADB-tekniken. Följaktligen måste framtida tekniklösningar för UD bygga på en helhetssyn på ADB och kommunikation. Så kommer också att ske i samband med att den snart 20-åriga radioutrustningen på utlandsmyndigheterna successivt byts ut. Den nya utrustningen innebär att ett helt nytt kommunikationssystem installeras, med större automation och effektivitet. Det nya kommunikationssystemet kommer, förutom radioutrustning, att innehålla enheter

som kan utföra merparten av det arbete som i dag utförs av operatörer inklusive att välja alternativa sambandsvägar till radiokommunikation.

Allteftersom det nya systemet installeras räknar jag med att kostnaderna minskar för underhåll och reparationer samt för förmedling av meddelanden. Därutöver bör en minskning av antalet operatörer kunna genomföras.

För att få full effekt bör övergången till ett nytt kommunikationssystem ske samtidigt med en fortsatt datorisering av utlandsmyndigheterna. Denna bör ske så skyndsamt som möjligt men är, i likhet med radio- och kommunikationsinvesteringen, avhängig av finansiering. Detsamma gäller utbytet av äldre datorutrustning hemma och vid de utlandsmyndigheter som i dag är datoriserade.

Av utrikesförvaltningens 118 utlandsmyndigheter har, med några få undantag, samtliga utrustats med minst en persondator, att användas bl. a. för datoriserad redovisning. Sammanlagt har hittills ca 760 arbetsplatser utomlands och 710 i Stockholm försetts med persondatorer och minidatorer.

Som framgått av vad jag nu sagt står departementet inför avsevärda investeringar. Under den senaste åttaårsperioden har UD sammanlagt satsat omkring 160 milj. kr. på ADB-investeringar. Driftskostnaderna har under samma period uppgått till ca 30 milj. kr. Satsningen har helt och hållet finansierats över departementets förvaltningsanslag. Eftersom detta inte är möjligt i framtiden anser jag att departementet för budgetåret 1992/93 bör tillföras en engångsanvisning. Denna bör omvandlas till lån i riksgäldskontoret så snart kravet på tillgångsredovisning i UD tillgodosetts. Målsättningen är att under perioden 1993/94–96/97 finansiera ADB- och kommunikationsinvesteringar genom lån i riksgäldskontoret.

Lokalförsörjning

Lokalförsörjningen på det statliga området omfattar i huvudsak utrikes- och biståndsförvaltningarna. Investeringar m. m. redovisas fr. o. m budgetåret 1988/89 i form av en treårsplan. Medel för investeringar beräknas under avsnittet Investeringar m. m. under sjunde huvudtiteln (finansdepartementet).

Byggnadsstyrelsen är lokalhållare för utrikesförvaltningen. Lokalbeståndet uppgår till ca 310 000 m^2 bostads- och lokalarea.

Utrikesförvaltningen disponerar innevarande budgetår ca 350 milj. kr. för lokalkostnader i utlandet, varav ca 135 milj. kr. utgör kostnader för personalbostäder. Lokalkostnaderna i Sverige redovisas under trettonde huvudtiteln (civildepartementet).

Som tidigare meddelats riksdagen (prop. 1990/91: 100, s. 27) ingår kostnaden för kanslier och chefsbostäder fr. o. m. budgetåret 1991/92 i utrikesdepartementets förvaltningsanslag.

Under föregående respektive innevarande budgetår har inköp gjorts av chefsbostäder i Lusaka och Singapore samt personalbostäder i Washington, Canberra, Wellington och Lusaka. En tomt har köpts i Seoul i syfte att bebyggas med en chefsbostad. I Kapstaden har en bostadsrätt upphandlats.

För kommande treårsperiod har medel avsatts för inköp av och nybyggnad av kansli i Washington samt för byggnation av kansli och chefsbostad i Tallinn i den byggnad som nyligen förhyrts av Estland på minst 60 år. En chefsbostad behöver snarast införskaffas i Riga.

En utredning om nybyggnad av ett samnordiskt kansliprojekt pågår i New York. Ett kanslibygge i Dar es Salaam bereds. I Bryssel har Sverige köpt en centralt belägen kontorsfastighet som skall byggas om för att rymma kansli för EG-delegation och ambassad. I Moskva utreds förutsättningarna att bygga ett ytterligare bostadshus inom en utökad anläggning. I Prag pågår förhandlingar att köpa ambassadfastigheten som för närvarande hyrs med långtidskontrakt.

En arbetsgrupp som haft i uppdrag att utreda den framtida svenska diplomatiska och konsulära representationen i det enade Tyskland har år 1991 avgett sin rapport. I denna konstateras bl. a. att införskaffande av lämpliga fastigheter för en framtida svensk ambassad respektive chefsbostad måste ges synnerligen hög prioritet under de närmaste åren.

För andra mindre objekt finns vissa medel disponibla under avsnittet Investeringar m. m. under sjunde huvudtiteln (finansdepartementet).

De redovisade projekten representerar en fortsatt ambition att genom ökat statligt ägande finna mer rationella och på längre sikt mer stabila och mindre kostnadskrävande former för utrikesrepresentationens lokalförsörjning utomlands.

Statlig kreditgaranti

I enlighet med riksdagens beslut (prop. 1984/85: 100 bil.5, UU8, rskr. 168) har för utrikesförvaltningen beviljats en engagemangsram om 50 milj. kr. Kreditgarantin avser lån till utrikesförvaltningens personal i samband med omstationering.

Till och med budgetåret 1990/91 har ca 11,7 milj. kr. tagits i anspråk av engagemangsramen. Under året har inga förluster uppkommit.

Hemställan

Med hänvisning till vad jag har anfört hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen att

1. godkänna möjligheterna till omdisponering av medel mellan anslagen A 1. Utrikesförvaltningen, A 2. Utlandstjänstemännens representation, A 4. Honorärkonsuler och D 3. Övrig information om Sverige i utlandet,
2. till *Utrikesförvaltningen* för budgetåret 1992/93 anvisa ett förslagsanslag på 1 425 327 000 kr.

A 2. Utlandstjänstemännens representation

1990/91	Utgift	18 444 547	Reservation 2 643 932
1991/92	Anslag	19 778 000	
1992/93	Förslag	20 690 000	

Anslaget påverkas inte av förändringarna i det statliga mervärdeskattesystemet.

Från anslaget betalas kostnaderna för den kontaktskapande verksamhet, som bedrivs av utomlands stationerade tjänstemän i utrikesförvaltningen och av tjänstemän i utrikesdepartementet som, utan att omstationeras, tas i anspråk för tjänstgöring utomlands.

Jag beräknar anslagsbehovet för budgetåret 1992/93 till 20 690 000 kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Utlandstjänstemännens representation* för budgetåret 1992/93 anvisa ett reservationsanslag på 20 690 000 kr.

A 3. Kursdifferenser

1990/91	Utgift	4 110 590
1991/92	Anslag	1 000
1992/93	Förslag	1 000

I samband med utlandsmyndigheternas valutaförsörjning uppkommer kursförluster och kursvinster som redovisas under detta anslag. Anslaget bör föras upp med ett formellt belopp på 1 000 kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Kursdifferenser* för budgetåret 1992/93 anvisa ett förslagsanslag på 1 000 kr.

A 4. Honorärkonsuler

1990/91	Utgift	9 996 283
1991/92	Anslag	13 806 000
1991/92	Anslag exkl. mervärdeskatt	13 586 000
1992/93	Förslag	14 170 000

Anslaget används för s. k. kontorskostnadsbidrag till vissa honorärkonsuler samt för anskaffning av utrustning som enligt författningar och praxis skall finnas på svenska honorärkonsulat. Från anslaget betalas även tjänsteutgifter som honorärkonsulerna har i fullgörandet av sina uppgifter samt kostnader för konsulskonferenser.

Anslaget bör räknas upp med 584 000 kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Honorärkonsuler* för budgetåret 1992/93 anvisa ett förslagsanslag på 14 170 000 kr.

A 5. Särskilda förhandlingar med annan stat eller inom internationell organisation

1990/91	Utgift	65 005 741
1991/92	Anslag	50 448 000
1991/92	Anslag exkl. mervärdeskatt	50 389 000
1992/93	Förslag	58 451 000

Anslaget används för att betala kostnader för förhandlingar med andra stater och svenskt deltagande i internationella konferenser och möten. Anslaget administreras och disponeras av utrikesdepartementet för hela regeringskansliets räkning.

Jag har beräknat en ökning av anslaget med 8 062 000 kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Särskilda förhandlingar med annan stat eller inom internationell organisation* för budgetåret 1992/93 anvisa ett förslagsanslag på 58 451 000 kr.

A 6. Nordiskt samarbete

1990/91	Utgift	1 463 089
1991/92	Anslag	1 792 000
1991/92	Anslag exkl. mervärdeskatt	1 783 000
1992/93	Förslag	1 783 000

Från anslaget betalas kostnader för Sveriges deltagande i samarbetet inom ramen för Nordiska ministerrådet (samarbetsministrarna) och Nordiska ministerrådets ställföreträdarkommitté m. fl. samarbetsorgan samt för deltagande i vissa andra former av nordiskt samarbete, däribland det svensk-norska samarbetet.

Jag föreslår att anslaget blir oförändrat under nästa budgetår.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Nordiskt samarbete* för budgetåret 1992/93 anvisa ett förslagsanslag på 1 783 000 kr.

A 7. Utredningar m. m.

1990/91	Utgift	9 138 337	Reservation 2 055 898(1)
1991/92	Anslag	9 955 000	
1991/92	Anslag exkl. mervärdeskatt	9 773 000	
1992/93	Förslag	13 252 000	

1) Exkl. mervärdeskatt

Medel anvisas över anslaget för en ny beredning för samarbetet med länderna i Central- och östeuropa.

Med hänsyn till den beräknade omfattningen av utredningsverksamheten bör anslaget uppgå till 13 252 000 kr. under nästa budgetår.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Utredningar m. m.* för budgetåret 1992/93 anvisa ett reservationsanslag på 13 252 000 kr.

A 8. Officiella besök m. m.

1990/91	Utgift	10 159 067
1991/92	Anslag	10 388 000
1991/92	Anslag exkl. mervärdeskatt	8 975 000
1992/93	Förslag	9 693 000

Anslaget utnyttjas för kostnader i samband med besök i Sverige av statschefer, regeringsmedlemmar och andra personer, som bör visas uppmärksamhet och gästfrihet från officiellt svenskt håll. Anslaget används även i samband med motsvarande svenska officiella besök i utlandet och i samband med representation med svenskt deltagande i vissa förhandlingar utomlands. Jag föreslår att anslaget ökas med 718 000 kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Officiella besök m. m.* för budgetåret 1992/93 anvisa ett förslagsanslag på 9 693 000 kr.

A 9. Ekonomiskt bistånd till svenska medborgare i utlandet m. m.

1990/91	Utgift	6 106 149
1991/92	Anslag	3 740 000
1991/92	Anslag exkl. mervärdeskatt	3 735 000
1992/93	Förslag	3 635 000

Anslaget används huvudsakligen för periodiskt understöd till vissa i utlandet, främst i Sydamerika, bosatta svenska medborgare. Därutöver betalas från anslaget eftergifter och jämkning av fordringar för utgivet tillfälligt

ekonomiskt bistånd åt nödställda samt för bistånd i brottmål och kostnader vid dödsfall.

I anslaget finns en medelsram på 50 000 kr. för särskilda informationsinsatser riktade till utlandsresenärer, främst ungdomar, för att belastningen på utrikesförvaltningens konsulära resurser inte skall öka.

Från anslaget betalas också kostnader för expertgruppen för identifiering av katastroffall utomlands samt kostnader i sjöfartsfrågor.

Anslaget minskas med 100 000 kr. som en del av besparingen i de statliga utgifterna.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Ekonomiskt bistånd till svenska medborgare i utlandet m. m.* för budgetåret 1992/93 anvisa ett förslagsanslag på 3 635 000 kr.

B. Bidrag till vissa internationella organisationer

B 1. Förenta nationerna

1990/91	Utgift	80 768 173
1991/92	Anslag	122 608 000
1992/93	Förslag	242 232 000

Anslaget påverkas inte av förändringarna i det statliga mervärdeskattesystemet.

Förenta nationernas reguljära budget för tvåårsperioden 1990–91 uppgick, efter revidering, till ca 2 134 072 100 dollar. Sveriges bidrag uppgick till 62,5 milj. kr. kalenderåret 1991 – budgetåret 1990/91. Generalsekreteraren har för tvåårsperioden 1992–93 lagt fram ett budgetförslag på sammanlagt 2 362 977 700 dollar. Med utgångspunkt från föreliggande förslag och med en svensk bidragsandel om 1,21 % kan det svenska bidraget för kalenderåret 1992 – budgetåret 1991/92 – uppgå till 88,6 milj. kr., med reservation för framtida revideringar. För kalenderåret 1993 – budgetåret 1992/93 – kan det svenska bidraget beräknas uppgå till samma belopp, dvs. 88,6 milj. kr.

Kostnaderna för den vaktstyrka (UNDOF) på Golanhöjderna mellan Israel och Syrien, som FNs säkerhetsråd beslutade upprätta år 1974, har för kalenderåret 1992 preliminärt beräknats till 43 milj. dollar. Under förutsättning att styrkans mandat fortsätter att förlängas och Sveriges bidragsandel på 1,21 % förblir oförändrad kan Sveriges bidrag för budgetåret 1992/93 beräknas till ca 3 milj. kr.

År 1978 beslutade säkerhetsrådet att sända en fredsstyrka till södra Libanon (Unifil). Kostnaden för denna under kalenderåret 1992 uppskattas till 159 milj. dollar. Under samma förutsättningar som nämnts tidigare kan det svenska obligatoriska bidraget för budgetåret 1992/93 beräknas till 12 milj. kr.

Säkerhetsrådet beslutade år 1989 att upprätta en observatörsstyrka för Centralamerika (Onuca), vars budget för år 1992 beräknas till 29 milj. dollar. Under förutsättning av förlängt mandat och oförändrad svensk bidragsandel kan en kostnad på ca 2 milj. kr. under budgetåret 1992/93 förutses.

Till skillnad från andra fredsbevarande FN-operationer finansieras FN-styrkan på Cypern (Unficyp) inte genom uttaxering av obligatoriska bidrag från medlemsstaterna utan genom frivilliga bidrag. Dessa har emellertid visat sig otillräckliga, och truppbidragarländerna har därför fått bära en oproportionerligt stor andel av kostnaden för Unficyp. Försök att ändra finansieringsformen har hittills stupat på motstånd från vissa av säkerhetsrådets ständiga medlemmar. För budgetåret 1992/93 förutses ett oförändrat svenskt frivilligt bidrag på 0,45 milj. dollar, motsvarande ca 3 milj. kr. Bidraget avräknas mot Sveriges utestående krav på FN för kostnader avseende den svenska kontingentens medverkan i Unficyp.

Under år 1991 inleddes tre nya fredsbevarande FN-operationer.

– I april, efter kriget vid Persiska viken, beslöt säkerhetsrådet att upprätta en militär observatörsstyrka på gränsen mellan Irak och Kuwait

(Unikom). Kostnaden för Unikom under kalenderåret 1992 beräknas till ca 80 milj. dollar. Under förutsättning av förlängt mandat och oförändrad svensk bidragsandel kan en kostnad på 6 milj. kr. förutses budgetåret 1992/93.

– I maj upprättades, likaledes genom beslut av säkerhetsrådet, en blandad militär-civil styrka i Angola (Unavem II) med uppgift att bl. a. övervaka efterlevnaden av överenskommelsen om vapenvila i inbördeskriget mellan regeringsarmén och Unita-gerillan. Enligt planerna skall denna FN-operation avslutas i samband med att allmänna val hålls i Angola i slutet av år 1992. Kostnaden för Unavem II under perioden 1 januari – 31 oktober 1992 beräknas till 63 milj. dollar. För budgetåret 1992/93 förutses ett svenskt bidrag på ca 2 milj. kr.

– I maj upprättades också en huvudsakligen civil observatörsstyrka i El Salvador (Onusal), vars uppgift till en början är att övervaka efterlevnaden av det avtal om mänskliga rättigheter, som ingåtts mellan landets regering och FMLN-gerillan. Ytterligare uppgifter kan tillkomma senare; den totala kostnaden för kalenderåret 1992 kan därmed komma att bli 40 milj. dollar. Sveriges obligatoriska bidrag till Onusal för budgetåret 1992/93 kan, under förutsättning av förlängt mandat och oförändrad svensk bidragsandel, beräknas till ca 3 milj. kr.

Inom FN pågår planläggning för en stor fredsbevarande operation i Kambodja, som har arbetsnamnet UNTAC (United Nations Transitional Authority in Cambodia). Dess huvudsyfte är att förbereda och genomföra fria och rättvisa val i Kambodja. UNTAC kommer att bestå av såväl militär som civil personal. Storlek och kostnader för UNTAC kan ännu inte anges. En preliminär uppskattning tyder på att ett belopp på ca 50 milj. kr. bör reserveras för Sveriges obligatoriska bidrag under budgetåret 1992/93.

De senaste årens gynnsamma politiska utveckling i världen har öppnat möjligheter för FN att på ett konkret sätt medverka till biläggandet av ett antal långvariga regionala konflikter. De starkt ökande anspråken på FNs fredsskapande och fredsbevarande insatser har föranlett Sverige att hålla en budgetär beredskap avseende obligatoriska bidrag till finansieringen av nya sådana operationer. Det föreslås att, liksom under föregående budgetår, ett belopp på 12 milj. kr. avsätts för detta ändamål. Från detta belopp finansieras även undantagsvis kostnaderna för fortsatt svenskt deltagande med militära observatörer i Unavem II under perioden 1 juli – 31 oktober 1992 (ca 2,5 milj. kr.)

För budgetåret 1992/93 utgör 60 milj. kr. av anslaget stöd till u-länderna för att bidraga till att möjliggöra åtaganden från deras sida till följd av FNs konferens om miljö och utveckling i Rio de Janeiro i juni 1992.

Från och med budgetåret 1984/85 har inom anslaget avsatts en medelsram att användas för värdefulla insatser till stöd för det allmänna FN-arbete, som bedrivs av enskilda organisationer, läroanstalter m. fl. Dessa insatser kan gälla områden som det internationella miljösamarbetet, mänskliga rättighetsfrågor i ett FN-perspektiv, nationella förberedelser och bidrag till genomförande av seminarier, utredningar m. m.

Mot bakgrund av vad som ovan anförts föreslås att en medelsram om 632 000 kr. avsätts för nämnda verksamhet. I denna ram ingår 87 000 kr. för täckande av resekostnader för stipendiater från Sverige som utses av Förenta nationerna i Genève och New York.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Förenta nationerna* för budgetåret 1992/93 anvisa ett förslagsanslag på 242 232 000 kr.

B 2. Nordiska ministerrådet

1990/91	Utgift	257 332 416
1991/92	Anslag	250 000 000
1992/93	Förslag	250 000 000

Anslaget påverkas inte av förändringarna i det statliga mervärdeskattesystemet.

Från anslaget betalas kostnader för Sveriges andel till Nordiska ministerrådets budget inklusive bidraget till Nordiska hälsovårdshögskolan.

Nordiska ministerrådets budgetår sammanfaller med kalenderåret.

Efter behandling i Nordiska rådets organ fastställde Nordiska ministerrådet i november 1991 Nordiska ministerrådets budget för år 1992. Budgeten uppgår till totalt 701 483 000 danska kronor. Härutöver tillkommer anslaget till Nordiska hälsovårdshögskolan, som uppgår till 37 603 000 kr. Sveriges andel av Nordiska ministerrådets budget för verksamhetsåret 1992 beräknas till 37,7 % enligt den fördelningsnyckel som tillämpas. Den svenska andelen av 1992 års budget uppgår till ca 248 000 000 kr. Till detta kommer det svenska bidraget till Nordiska hälsovårdshögskolan, som uppgår till ca 14 500 000 kr.

Nordiska ministerrådets budget för år 1993 kommer att fastställas först i november 1992.

Bland annat mot bakgrund av den beräknade anslagsbelastningen för verksamhetsåret 1992 föreslår jag ett oförändrat anslag nästa budgetår.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Nordiska ministerrådet* för budgetåret 1992/93 anvisa ett förslagsanslag på 250 000 000 kr.

B 3. Europarådet

1990/91	Utgift	20 178 727
1991/92	Anslag	26 045 000
1992/93	Förslag	28 240 000

Anslaget påverkas inte av förändringarna i det statliga mervärdeskattesystemet.

Det svenska bidraget till Europarådets ordinarie budget kan beräknas till ca 21,5 milj. kr. för budgetåret 1992/93. Sveriges andel av den ordinarie budgeten är 2,88 %.

Förutom bidrag till Europarådets ordinarie budget tillkommer kostnader på ca 6,7 milj. kr. för pensionsbudgeten, amortering av byggnadslån, obligatoriska och frivilliga bidrag till europeiska ungdomsfonden, det europeiska farmakopésamarbetet (i bidraget till detta samarbete ingår ett obligatoriskt engångsbelopp på ca 1,5 milj. kr. för nya lokaler), administrativa kostnader för Sveriges deltagande i särskilda avtal inom hälsovårdskommitténs ansvarsområde, årligen löpande kostnader för deltagande i fonden för social utveckling, deltagande i kommissionen för demokrati genom lag samt för bidrag till den s. k. Pompidougruppen för narkotikabekämpning.

Jag beräknar medelsbehovet för nästa budgetår till 28 240 000 kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Europarådet* för budgetåret 1992/93 anvisa ett förslagsanslag på 28 240 000 kr.

B 4. Organisationen för ekonomiskt samarbete och utveckling (OECD)

1990/91	Utgift	16 206 801
1991/92	Anslag	17 300 000
1992/93	Förslag	20 000 000

Anslaget påverkas inte av förändringarna i det statliga mervärdeskattesystemet.

Bland väsentliga nytillkomna uppgifter på handelsområdet för Organisationen för ekonomiskt samarbete och utveckling (OECD) kan nämnas det kraftigt utökade och komplexa samarbetet med Central- och Östeuropa, de senaste årens dialog med de s. k. dynamiska asiatiska ekonomierna (DAE) och ett intensifierat arbete med olika miljöfrågor, bl. a. handel och miljö. Denna gradvisa utvidgning av OECDs verksamhet får givetvis konsekvenser för organisationens arbete samt budget, som till största delen bygger på medlemsländernas bidrag.

Huvuddelen av OECDs budget avser kostnaderna för sekretariatet och verksamheten i dess olika kommittéer, såsom kommittén för ekonomisk politik, handelskommittén, miljökommittén, industrikommittén och jordbrukskommittén. Till detta kommer kostnader för det av OECD upprättade centret för östfrågor (Centre for Co-operation with European Economies in Transition, CCEET) samt för det särskilda programmet "Partners in Transition" (PIT) som antagits för vissa länder i Östeuropa. Dessutom tillkommer kostnader för regelbundna möten med de s. k. DAEs. Samtliga medlemsländer bidrar till finansieringen av denna del efter en skala framräknad på basis av bl. a. BNP under föregående treårsperiod.

OECDs budgetår löper per kalenderår, och för år 1991 var den svenska andelen 1,43%.

Resterande del av OECD-budgeten gäller frivilligt samarbete inom till OECD anslutna samarbetsorgan såsom det internationella energiorganet (IEA), OECDs utvecklingsinstitut (Development Centre), atomenergiorganet (NEA) samt dess programbibliotek och centrum för sammanställning av neutrondata; centret för utbildningsforskning (CERI), europeiska transportministerkonferensen (ECMT) samt vissa program, såsom det speciella programmet för kemikaliekontroll, stålprogrammet, programmet för lokala sysselsättningsinitiativ, vägforskningsprogrammet samt den år 1991 inrättade Financial Action Task Force on Money Laundering (FATF). Beroende bl. a. på antalet deltagande länder, varierade Sveriges andel av bidragen till dessa organ under år 1991 mellan 1,42% och 3,15%.

Sveriges totala bidrag under budgetåret 1991/92 har beräknats till 17,3 milj. kr. Då budgeten för OECDs verksamhetsår 1993 fastställs först i december 1992, är beräkningsgrunden oviss vad gäller bidragets storlek för budgetåret 1992/93. Med ledning av tillgängligt underlag torde anslaget beräknas till 20 milj. kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Organisationen för ekonomiskt samarbete och utveckling (OECD)* för budgetåret 1992/93 anvisa ett förslagsanslag på 20 000 000 kr.

B 5. Europeiska frihandelssammanslutningen (EFTA)

1990/91	Utgift	33 660 129
1991/92	Anslag	60 000 000
1992/93	Förslag	110 000 000

Anslaget påverkas inte av förändringarna i det statliga mervärdeskattesystemet.

Sveriges bidrag till EFTAs budget under innevarande år har enligt EFTAs huvudbudget och tilläggsbudget fastställts till 11 957 864 schweiziska francs (ca 50 milj. kr.). Detta motsvarar en svensk andel på 25,09% för perioden juli-augusti 1991 (innan Liechtenstein blev medlem i EFTA den 1 september 1991) respektive 24,94% för perioden september 1991-juni 1992. Ett EES-avtal kommer att medföra att ytterligare en tilläggsbudget kommer att presenteras. Den totala omslutningen för EFTA budgetåret 1991/92 beräknas därför bli strax under 60 miljoner schweiziska francs, vilket innebär en svensk andel på ca 60 milj. kr.

EFTA-sekretariatet lägger fram sitt budgetförslag för budgetåret 1992/93 i april 1992. Enligt sekretariatets preliminära beräkningar kommer kostnaderna för nästa budgetår att uppgå till ca 113 miljoner schweiziska francs. Fastställandet av budgeten sker i juni 1992. Beräkningsunderlaget baseras på de ekonomiska konsekvenser som det avtal som framför-

handlats mellan EFTA-länderna och EG om ett europeiskt ekonomiskt samarbetsområde (EES) medför samt att avtalet träder i kraft den 1 januari 1993. Med anledning av detta finner jag att anslaget för budgetåret 1992/93 bör räknas upp med 50 milj. kr. till 110 milj. kr.

Inför kommande implementering av EES-avtalet är det nödvändigt att ytterligare förstärka EFTA-organisationen. Utökade understödsfunktioner behövs för de gemensamma EES-institutionerna. EFTA-sekretariatet behöver därför nya resurser främst inom de områden där EFTA tidigare saknat kompetens, som t. ex. personers rörlighet, tjänstesektorn, flankerande områden, m. m. Inom EES-ramen tillkommer även kostnaderna för EFTAs gemensamma och fristående övervakningsorgan, vars tyngsta arbetsområde kommer att vara konkurrensområdet men som även kommer att avse statsstöd, offentlig upphandling och allmän övervakning av tillämpningen av EES-avtalet.

Förutom de utökade arbetsuppgifter som EES-avtalet medför, förutses även EFTA-tredjelandssamarbetet öka i omfattning. EFTA har i december 1991 undertecknat ett frihandelsavtal med Turkiet. Med Polen, Ungern och Tjeckoslovakien väntas frihandelsavtal undertecknas kring årsskiftet och med Israel pågår förhandlingar om frihandelsavtal. Samarbetsdeklarationer med Bulgarien och Rumänien har i december 1991 undertecknats, vilka på sikt kan leda till frihandelsavtal. Deklarationer om samarbete har likaså undertecknats med de baltiska staterna, med vilka utökat samarbete förutses på olika områden. Sonderande samtal med GCC förestår om inledande av frihandelsförhandlingar.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Europeiska frihandelssammanslutningen (EFTA)* för budgetåret 1992/93 anvisa ett förslagsanslag på 110 000 000 kr.

B 6. Organisationer för internationell handel och råvarusamarbete m. m.

1990/91	Utgift	8 140 105
1991/92	Anslag	9 253 000
1992/93	Förslag	9 278 000

Anslaget påverkas inte av förändringarna i det statliga mervärdeskattesystemet.

Från anslaget erläggs bidrag för Sveriges deltagande i vissa internationella organ. För budgetåret 1992/93 torde medel beräknas enligt följande.

	1991/92	Beräknad ändring 1992/93
1. GATT-organisationen	7 000 000	of
2. Internationella rådet för samarbete på tullområdet	635 000	+ 5 000
3. Internationella tulltariffbyrån	220 000	+20 000
4. Internationella kaffeorganisationen (ICO) (prop. 1982/83:142)	460 000	of
5. Internationella kakaoorganisationen (ICCO) (prop. 1986/87:41)	86 000	of
6. Internationella juteorganisationen (IJO) (prop. 1990/91:13)	20 000	of
7. Internationella organisationen för tropiskt timmer (ITTO) (prop. 1983/84:121)	128 000	of
8. Internationella naturgummiorganisationen (INRO) (prop. 1988/89:19)	30 000	of
9. Internationella rådgivande bomullskommittén (ICAC) (prop. 1951:47)	77 000	of
10. Internationella gummistudiegruppen (IRSG) (prop. 1966:1 bil.12 s.168)	115 000	of
11. Internationella bly- och zinkstudiegruppen (ILZSG) (prop. 1960:1 bil.12 s.284)	135 000	of
12. Internationella nickelstudiegruppen (INSG) (prop. 1985/86:100 bil.5 s.31)	130 000	of
13. Internationella kopparstudiegruppen (ICSG) (prop. 1986/87:100 bil.5 s.34)	80 000	of
14. Internationella tennstudiegruppen (ITSG) (prop. 1986/87:100 bil.5 s.34)	70 000	of
15. Internationella byrån i Paris för utställningar (prop. 1947:1 bil.12 s.156)	57 000	of
16. Övrigt	10 000	of
Summa	9 253 000	+25 000

GATT (Allmänna tull- och handelsavtalet) är ett regelverk för den internationella handeln. GATT är också ett förhandlingsforum. Den åttonde internationella tull- och handelsförhandlingen den s.k. Uruguay-rundan, som pågått sedan år 1986, beräknas kunna slutföras under första halvåret 1992.

Ordinarie arbete under GATT omfattar tillämpning och uttolkning av regelverket t.ex. antidumpning, tullvärde, skyddsåtgärder, subventioner och tvistlösning. Sedan år 1989 bedrivs även en granskning av enskilda länders handelspolitik, den s.k. Trade Policy Review Mechanism (TPRM).

Tunga poster i GATTs budget är, förutom sekretariatskostnader och Uruguay-rundan, bidraget till International Trade Centre UNCTAD/GATT (ITC) samt TPRM. När Uruguay-rundan är klar och man etablerat stabila former för verksamheten kommer detta sannolikt att medföra ett behov av permanent förstärkning av organisationen. Bidragen till GATT bygger på medlemsländernas andel av världshandeln under de senaste tre åren. För år 1992 beräknas Sveriges andel till 1,83%.

De internationella prisstabiliserande avtalen på råvaruområdet har, utom för naturgummi, fungerat mindre väl och de ekonomiska klausulerna i såväl kaffe- som kakaoavtalet har försatts ur kraft. Intresset har i stället riktats mot utvecklingsavtal och studiegrupper utan prisstabiliserande funktioner. Dessa former för multilateralt samarbete har, icke desto mindre, en betydelse för de råvaruberoende utvecklingsländerna.

Våren 1991 ratificerade Sverige 1989 års internationella avtal om jute och juteprodukter. Liksom avtalet för tropiskt timmer är detta ett utvecklingsavtal. Genom organisationens arbete fyller det tropiska timmeravtalet ytterligare en funktion, nämligen i kampen mot förstörelsen av de tropiska regnskogarna.

I budgetpropositionen för budgetåret 1987/88 (prop. 1986/87: 100) anmäldes preliminärt att studiegrupper skulle kunna komma att upprättas för tenn resp. koppar. Förhandlingarna om mandaten för dessa studiegrupper fullföljdes under budgetåret 1988/89. Ännu har inte tillräckligt många länder anslutit sig för att studiegrupperna skall kunna träda i kraft. Förhoppningsvis kan så ske under år 1992. Svenskt deltagande övervägs i båda studiegrupperna.

Hemställan

Med hänvisning till sammanställningen hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen

att till *Organisationer för internationell handel och råvarusamarbete m.m.* för budgetåret 1992/93 anvisa ett förslagsanslag på 9 278 000 kr.

B 7. Internationell råvarulagring

1990/91	Utgift	0
1991/92	Anslag	2 000 000
1992/93	Förslag	2 000 000

Anslaget påverkas inte av förändringarna i det statliga mervärdeskattesystemtet.

Kostnader avseende råvarulagring under 1987 års internationella naturgummiavtal belastar anslaget.

Det första naturgummiavtalet, *1979 års internationella naturgummiavtal*, skulle ha löpt ut år 1985, men förlängdes med två år till oktober 1987.

Ett nytt avtal, *1987 års internationella naturgummiavtal* (prop. 1988/89: 19, NU4, rskr. 72), framförhandlades inom UNCTADs ram våren 1987 och trädde definitivt i kraft den 3 april 1989. Sammanlagt har Sverige bidragit med ca 9 milj. kr. till buffertlagerkontot enligt 1979 års och 1987 års avtal, varav 420 000 kr. som initialbidrag till det sistnämnda. På grund av prisutvecklingen för naturgummi kunde buffertlagret under en följd av år dras ner och den övervägande delen av medlemsländernas bidrag återbetalas. För Sverige har detta hittills inneburit omkring 8 milj. kr. i återbetalade medel under de två avtalen.

Våren 1990 uppmanades medlemsländerna på nytt att bidra med medel för stödköp i enlighet med avtalets bestämmelser. Sveriges andel uppgick till 737 750 kr. vilket belastade anslaget för budgetåret 1989/90. Om prisutvecklingen ger anledning härtill kan ytterligare bidragsinbetalningar till avtalets buffertlager komma att aktualiseras. Sveriges bidragsandel för budgetåret 1992/93 kan beräknas uppgå till 2 milj. kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Internationell råvarulagring* för budgetåret 1992/93 anvisa ett förslagsanslag på 2 000 000 kr.

B 8. Övriga internationella organisationer m. m.

1990/91	Utgift	4 665 891
1991/92	Anslag	4 795 000
1992/93	Förslag	3 638 000

Anslaget påverkas inte av förändringarna i det statliga mervärdeskattesystemet.

Under detta anslag beräknas bidrag till verksamheter och organisationer av delvis helt olika karaktär.

Bidrag lämnas till organisationer och institutioner som i sin ordinarie verksamhet eller genom olika specialaktiviteter verkar för att främja de mänskliga rättigheterna, såsom det internationella institutet för mänskliga rättigheter i Strasbourg (Fondation René Cassin) och den internationella juristkommissionen i Genève. Från detta anslag lämnas också bidrag till den verksamhet som bedrivs av FNs tortyrkommitté och FNs rasdiskrimineringskommitté (CERD). Medel – 1 622 000 kr. – anslås också till Raoul Wallenberg-institutet i Lund. Ramen för övriga bidrag till organisationer och institutioner föreslås öka med 112 000 kr. för budgetåret 1992/93 varför det totala beloppet för bidrag till ovan nämnda organisationer och institutioner beräknas uppgå till 2 681 000 kr.

Härutöver beräknas bidrag till den Permanenta skiljedomstolens internationella byrå i Haag och Haag-akademien för internationell rätt samt det internationella institutet för humanitär rätt i San Remo. Dessa tre bidrag kan beräknas till 97 000 kr.

Sedan budgetåret 1977/78 har över detta anslag även anvisats medel att användas för ekonomiskt stöd till vissa internationella, icke-statliga organisationer (NGO) samt forsknings- och studiegrupper m. m. (jfr prop. 1976/77: 100 bil. 6, s. 14). Stödet går i första hand till enskilda organisationer och rörelser som företrädesvis verkar för mänskliga rättigheter, fred, nedrustning och andra humanitära frågor. Jag förordar en ökning av medelsramen med 27 000 kr. till 706 000 kr. för budgetåret 1992/93.

Från och med budgetåret 1989/90 skall kostnader som uppstår för skattejustering av pensioner redovisas under detta anslag. Justeringen sker i enlighet med det pensionssystem som upprättats för personalen inom de s. k. koordinerade organisationerna (t. ex. OECD, Europarådet). Normerna för denna justering är konkret anpassade till skattesystemet i det land där pensionären är bosatt (artikel 42). Skattejusteringsbeloppet betalas ut av den organisation som betalar pensionen men återkrävs sedan från bosättningslandet. För närvarande har Sverige endast en pensionerad tjänsteman som berörs av skattejusteringen. Skattejusteringsbidraget för budgetåret 1992/93 beräknas uppgå till 154 000 kr.

Anslagsposterna för Cost och Eureka redovisas från och med budgetåret 1992/93 över näringsdepartementets huvudtitel.

Jag har beräknat en minskning av anslaget med 1 157 000 kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Övriga internationella organisationer m. m.* för budgetåret 1992/93 anvisa ett förslagsanslag på 3 638 000 kr.

C. Internationellt utvecklingssamarbete

U-länderna i världen

Av världens befolkning lever 80% i u-länder. Över en miljard människor, var femte individ, lever i djup fattigdom. 180 miljoner barn lider av undernäring. En och en halv miljard människor saknar tillgång till den enklaste hälso- och sjukvård. De utvecklingsproblem som u-länderna står inför är en krävande utmaning för hela världen. Sett över en längre period har ändå betydande ekonomiska och sociala framsteg gjorts i många länder. Den förväntade livslängden i u-länderna har ökat från 46 år, år 1960, till 63 år, år 1990. Andelen läskunniga har ökat från 43% år 1970 till 60% år 1985. Flera u-länder har fördubblat sin BNP/capita under en period av 10–15 år. Ur ett historiskt perspektiv är detta en mycket snabb utveckling. Möjligheterna att genom ökat internationellt samarbete ta itu med de stora utvecklingsfrågorna ter sig idag större än någonsin. Avspänningen och de politiska omvälvningarna har skapat nya förutsättningar för att på allvar börja angripa fattigdomsproblemen.

Stora skillnader har präglat den ekonomiska utvecklingen i enskilda länder och regioner under det senaste decenniet. I Asien har många länder haft en stark tillväxt och kommit att spela en allt mer betydelsefull roll i världsekonomin. Stora delar av Afrika och Latinamerika arbetar fortfarande med att ta sig ur den djupa ekonomiska kris som dessa länder gick in i under 1980-talet. Krisen har sitt ursprung främst i den förda ekonomiska politiken men också i en försämrad ekonomisk omgivning med höjda realräntor och sjunkande råvarupriser. Den tunga skuldbördan i många länder utgör ett allvarligt hinder för återhämtning. Den ekonomiska krisen har inneburit ytterligare påfrestningar för de fattiga befolkningsmajoriteterna genom att inkomsterna drastiskt minskat och tillgången till hälsovård och utbildning har försämrats. Fattigdomen medför stora påfrestningar på miljön.

På de flesta håll i världen pågår en omprövning av tidigare utvecklingspolitik. Omfattande ekonomiska återhämtningsprogram och strukturella reformer genomförs i en lång rad länder. Erfarenheterna och insikterna om vad som är en hållbar utvecklingspolitik har ökat. Detta innebär bl.a. en omprövning av statens roll. Allt större insikt råder om behovet av att klarare avgränsa statens roll till att skapa den för en fungerande marknadsekonomi så viktiga fysiska, legala och sociala infrastrukturen. Inte minst omfattar det statens ansvar för investeringar i människors utbildning och hälsa.

De ekonomiska reformerna börjar nu visa resultat i form av återupprättad tillväxt och växande inkomster. Även på det politiska planet märks stora förändringar. På många håll har det skett en utveckling i riktning mot demokrati och flerpartisystem. De rådande politiska strukturerna, som ofta etablerades i samband med självständigheten, har visat sig oförmögna att finna vägar ur den ekonomiska krisen. För en framgångsrik utvecklingspolitik krävs politisk pluralism och ett målmedvetet arbete för att slå vakt om de mänskliga rättigheterna samt ett brett deltagande i utvecklingsprocessen.

Världsekonomin

Den internationella ekonomiska omgivningen har stor betydelse för u-ländernas utsikter till ekonomisk utveckling. I-ländernas ekonomiska politik och tillväxt påverkar u-ländernas möjligheter att dra nytta av världshandeln och de internationella finansiella flödena. Den långa perioden av stadig tillväxt i i-länderna under 1980-talet och den snabba utvecklingen av världshandeln har varit gynnsam även för många u-länder. Samtidigt innebär u-ländernas ökade integration i världsekonomin att känsligheten för störningar ökar. Krisen vid Persiska viken fick kännbara ekonomiska effekter för ett antal u-länder.

Efter 1980-talets långa period av hög tillväxt i i-länderna ägde en avmattning i världsekonomin rum under åren 1990 och 1991. Flera stora industriländer gick in i en lågkonjunktur. Tillväxten i världshandeln avtog. Realräntorna är fortsatt höga trots en viss nedgång under senare delen av år 1991. Detta utgör ett problem för många u-länder, särskilt för vissa skuldtyngda medelinkomstländer som har stora skulder till rörlig ränta. En bidragande orsak till denna situation har varit den ekonomiska politik som vissa större i-länder fört för att möta egna ekonomiska svårigheter orsakade bl. a. av ett lågt sparande. Särskilt gäller detta Förenta Staterna som inte kommit till rätta med de stora budget- och bytesbalansunderskotten. För u-länderna är det viktigt att i-länderna för en rationell och samordnad ekonomisk politik för balans och tillväxt.

U-ländernas möjligheter att delta i världshandeln har avgörande betydelse för deras förmåga att skapa egna resurser för sin utveckling och för att komma ur den ekonomiska krisen. Protektionismen på vissa områden utgör ett allvarligt hinder för u-ländernas exportansträngningar. Av särskild betydelse för u-länderna är därför att man når framgång i de pågående förhandlingarna inom ramen för GATT om ytterligare liberalisering av världshandeln. U-länderna har en stor potential för tillväxt och ett ökat deltagande i den internationella handeln skulle leda till välståndsökningar i såväl i- som u-länder.

Asien

Den ekonomiska utvecklingen i Asien har under en längre tid varit dynamisk. Den genomsnittliga tillväxten har även under åren 1990 och 1991 varit relativt hög, trots att krisen vid Persiska viken innebar stora påfrestningar för ett antal asiatiska länder. Samtidigt lever en majoritet av världens fattiga i Asien och inkomstfördelningen är på sina håll mycket ojämn. Sociala och politiska spänningar har vuxit i flera länder och skapat en grogrund för konflikter. Miljöproblemen är på sina håll överhängande.

En hög investeringsnivå och snabbt ökad industrivaruexport i framför allt Öst- och Sydostasien har bidragit till en hög tillväxttakt. Den ekonomiska politiken har inriktats på att åstadkomma makroekonomisk stabilisering, integrera ekonomierna med omvärlden och skapa ett gynnsamt klimat för privata investeringar. Japans växande import och investeringar

har utgjort en drivkraft för utvecklingen i regionen. Republiken Korea, Malaysia och Thailand har under flera år nått tillväxttal på omkring 10% per år. I Indonesien har det ekonomiska reformprogrammet lett till en kraftig ökning av de privata investeringarna och ökad tillväxt. Filippinerna, vars ekonomi präglas av strukturella obalanser inledde under år 1991 ett nytt ekonomiskt stabiliseringsprogram.

Även flera av de folkrika låginkomstländerna i Sydasien har under ett antal år haft en tillväxt i ekonomin som överstigit befolkningstillväxten. Särskilt Indien har under 1980-talet haft en god tillväxt, som möjliggjort förbättrade levnadsvillkor för en del av de fattiga grupperna. En försämrad ekonomisk situation under år 1990 och år 1991 har lett till att Indien inlett ett ekonomiskt reformprogram, som bl.a. öppnat landet för utländsk konkurrens.

Kinas snabba utveckling under 1980-talet var resultatet av en genomgripande reformering av landets ekonomiska politik och ett öppnande mot omvärlden. Bl.a. har omfattande privatiseringar skett i jordbruket. Landets BNP per capita fördubblades mellan åren 1977 och 1987. Den ekonomiska isolering som drabbade Kina, efter att kraven på demokrati brutalt slagits ned under försommaren 1989, börjar nu brytas. Någon ljusning har dock inte skett när det gäller den politiska situationen.

I Vietnam har ekonomiska reformer lett till ökad tillväxt under senare år. Även på det politiska planet märks en viss öppenhet. Västvärldens intresse för landet har ökat och allt fler givarländer inleder eller återupptar ett biståndssamarbete med landet. Ett EG-bistånd är under uppbyggnad och flera länder, däribland Finland, Australien och Danmark, förbereder ett återupptagande av biståndssamarbetet.

Den snabba tillväxten i många asiatiska länder, särskilt i Öst- och Sydostasien, har inneburit förbättrad levnadsstandard för en stor del av befolkningen. En viktig orsak har varit satsningen på en sysselsättningsintensiv exportledd tillväxt. I flera länder har betydande satsningar gjorts på hälsovård och utbildning. Stora framsteg har uppnåtts när det gäller minskad spädbarnsdödlighet, höjd medellivslängd och läskunnighet. Samtidigt lever en stor del av befolkningen i Asien i djup fattigdom. Särskilt i Sydasien är inkomstskillnaderna stora och den genomsnittliga läskunnigheten är där endast 42%. Stora skillnader i social utveckling förekommer mellan länder på ungefär samma inkomstnivå. Vissa länder, t.ex. Pakistan, har trots god tillväxt under 1980-talet endast åstadkommit marginella sociala framsteg, medan andra, t.ex. Sri Lanka, har haft en påtaglig social utveckling.

I många länder är kvinnornas situation särskilt utsatt. Ett uttryck för detta är den högre dödligheten för flickor jämfört med pojkar i delar av Asien, främst i Sydasien och i Kina. UNDP uppskattar att andelen kvinnor i befolkningen är ca 12% lägre än vad som borde ha varit fallet om flickor och pojkar hade fått samma omvårdnad och möjligheter från födseln. Endast i Kina innebär detta att ca 44 miljoner kvinnor "saknas".

Stora ansträngningar kommer att krävas av de asiatiska länderna för att den ekonomiska utvecklingen skall komma det stora flertalet människor till godo.

Många afrikanska länder har gjort stora ansträngningar att ta sig ur 1980-talets djupa kris. Den nödvändiga omläggningen av den ekonomiska politiken har börjat ge resultat. Flera länder kan nu se tillbaka på ett antal år med en ekonomisk tillväxt i nivå med eller överstigande befolkningstillväxten, i många fall efter mer än ett decennium av snabbt fallande per capitainkomster. Detta är ett resultat både av omprövning av tidigare utvecklingspolitik och av ett ökat och samordnat internationellt bistånd. Gamla politiska strukturer ifrågasätts efter år av ekonomisk stagnation, oförmåga att finna vägar ur krisen och utbredd korruption. Trots förändringarna är Afrikas situation fortsatt svår. I flera länder fortgår det ekonomiska sönderfallet på grund av interna konflikter. Den utbredda fattigdomen bidrar till stora påfrestningar på miljön.

Krisen i de afrikanska ländernas utveckling innebar snabbt sjunkande inkomster från slutet av 1970-talet. BNP per capita beräknas idag vara 15% lägre än vid decenniets början. De fattigas antal har ökat och uppgår idag till närmare 300 miljoner, två tredjedelar av de ca 480 miljoner invånarna i de afrikanska länderna söder om Sahara. 100 miljoner människor uppskattas vara arbetslösa. Vart femte barn dör före fem års ålder. Den ekonomiska krisen och den snabba befolkningsutvecklingen har inneburit att tillgången till undervisning, hälsovård och andra sociala tjänster allvarligt försämrats. Samtidigt har spridningen av AIDS medfört nya stora hälsoproblem med vittgående sociala och ekonomiska konsekvenser. Särskilt drabbade är flera länder i Central- och Östafrika, där ca 10–20% av den vuxna befolkningen uppskattas vara smittad. Inbördes konflikter och svältkatastrofer har lett till att miljoner människor befinner sig på flykt. De långsiktiga konsekvenserna av detta för Afrikas utveckling hotar att bli djupgående.

De flesta afrikanska länder har mött krisen med omfattande ekonomiska återhämtningsprogram. Dessa s.k. strukturanpassningsprogram är oftast utformade med stöd av Internationella Valutafonden och Världsbanken. Programmen syftar till att minska budgetunderskotten och genom olika reformer skapa förutsättningar för tillväxt i ekonomin. Viktiga inslag är privatisering av jordbruket, avskaffande av statlig priskontroll samt stimulans för småföretagarverksamhet. Till stöd för programmen har det internationella biståndet till Afrika ökat. Inom ramen för det av Världsbanken samordnade särskilda programmet för Afrika (SPA – Special Programme of Assistance) har ett extraordinärt stöd kunnat mobiliseras från givarländerna till ett tjugotal av de fattigaste länderna. Genom betalningsbalansstöd, varubistånd och skuldlättnadsåtgärder, har de flesta av dessa länder kunnat tillförsäkras en importnivå som möjliggjort en återhämtning av den ekonomiska tillväxten. Det tjugotal länder som ingår i SPA-samarbetet har haft en genomsnittlig tillväxt på över 4% per år under åren 1988–90. Exportvolymen har under perioden vuxit med ca 6% per år, en fördubbling jämfört med åren 1985–87. I de länder som står utanför SPA-samarbetet växte BNP med endast 1,5% under åren 1988–90. SPA har också blivit ett viktigt forum för bredare diskussioner om bl.a. fattigdomsbekämpning och mottagarländernas budgetpolitik.

De afrikanska ländernas ansträngningar försvåras av en ogynnsam extern miljö. De flesta länders export utgörs i mycket hög grad av ett fåtal råvaror. Många råvarupriser har under en längre period sjunkit till rekordlåga nivåer. Utlandsskulden, som uppgår till mer än tre gånger den årliga exporten, fortsätter att utgöra ett allvarligt hinder för Afrikas återhämtning och tillväxt.

För att den begynnande återhämtningen skall bestå och leda till förbättrade levnadsförhållanden för de fattiga krävs att en fortsatt strukturanpassning inkluderande bl. a. privatisering av jordbruket och stimulering av småföretagarverksamhet kombineras med långsiktiga satsningar på en rad områden: investeringar i infrastruktur, ökat sparande, satsningar på grundläggande utbildning och hälsovård, på miljöförbättringar och på att stärka kvinnans ställning. Inte minst viktigt är att utveckla de afrikanska ländernas förvaltningar och samhällsinstitutioner för att dessa skall vara i stånd att ta itu med de stora utmaningarna. Löner långt under existensminimum för de offentligt anställda har lett till ineffektivitet och omfattande korruption. Förvaltningarna försvagas också av att ett relativt stort antal högutbildade afrikaner har lämnat kontinenten.

Hur de stora utvecklingsproblemen hanteras är avgörande för om återhämtningen skall bli bestående och komma de fattiga till godo. Den ökade politiska pluralismen i många afrikanska länder har skapat förutsättningar för ett bredare deltagande i utvecklingsprocessen.

Latinamerika

Ett antal latinamerikanska länder har under senare år inlett genomgripande ekonomiska reformer för att ta sig ur den djupa ekonomiska kris som kännetecknat 1980-talet. Krisen har lett till att regionens BNP per capita idag är 10% lägre än år 1980 och har inneburit stora påfrestningar för Latinamerikas många fattiga. Att ta sig ur denna situation är en svår utmaning för länder där demokratin fått fäste först under de allra senaste åren.

Tillväxten har varit svag trots att regionens exportinkomster nått rekordnivåer. Många länder har haft svårt att omvandla det stora handelsöverskottet i ökad nationalinkomst. De stora räntebetalningarna på utlandsskulden har tagit en stor del av exportöverskottet i anspråk. Vidare har den ekonomiska politiken varit svag i många länder och saknat trovärdighet. Inhemskt sparande har därför inte kunnat mobiliseras i tillräckligt hög utsträckning och kapitalflykten har fortsatt. Denna situation har lett till att investeringarna har legat på en alltför låg nivå för att bereda vägen för ekonomisk återhämtning och tillväxt. Stora budgetunderskott har lett till mycket hög inflation, negativa realräntor och en betungande inhemsk statsskuld.

Samtidigt tyder flera rapporter på att länderna i Latinamerika står inför en positivare ekonomisk och social utveckling under 1990-talet. En rad länder har under ett antal år genomfört långtgående ekonomiska reformprogram, bland dem Bolivia, Chile, Costa Rica, Ecuador, Jamaica, Mexico och Venezuela. I dessa länder är utsikterna idag avsevärt bättre. Även i

Argentina har betydande framsteg gjorts vad gäller ekonomisk stabilisering. I Brasilien, Nicaragua och Peru, vars ekonomier präglas av stora obalanser och djupgående strukturella problem, har också omfattande ekonomiska reformer inletts. Det råder idag en utbredd enighet om behovet av denna typ av reformer.

Flera länder har haft fördel av betydelsefulla skuldlättnadsåtgärder, bland dem Mexico, Venezuela, Uruguay och Costa Rica. Utländskt riskkapital har börjat vända åter och flera länder har delvis lyckats återupprätta kreditvärdigheten på de internationella kapitalmarknaderna. För att återhämtningsprogrammen skall lyckas är det viktigt att ytterligare skuldlättnad kommer till stånd, framför allt avseende skulder till de privata bankerna.

Reformarbetet äger emellertid rum mot en bakgrund av svikna sociala förväntningar. Inkomstfördelningen är därtill mycket skev, vilket skapar stora fickor av prekär fattigdom. På landsbygden och i de växande slumområdena lever många människor i svår fattigdom och i en omgivning där miljöproblemen ofta är stora. Andelen latinamerikaner som klassificeras som fattiga har ökat från 41 % år 1980 till 44 % år 1989. Vid sidan av de marknadsekonomiska reformprogrammen krävs åtgärder för att stärka och bredda det sociala skyddsnätet. Den illegala narkotikaproduktionen och den växande narkotikakonsumtionen har alarmerande sociala, ekonomiska och politiska konsekvenser för den demokratiska samhällsutvecklingen.

Av största betydelse för Latinamerikas möjligheter att möta de svåra utvecklingspolitiska utmaningarna är det demokratiska genombrott som ägt rum i nästan samtliga latinamerikanska länder. Särskilt under 1980-talets sista år skedde demokratiska förändringar i en lång rad länder. Val har hållits och respekten för de mänskliga rättigheterna har stärkts i de flesta länderna.

Med ett förstärkt reformarbete, med ett ökat internationellt stöd i form av bl.a. skuldlättnad och ett fortsatt stöd för att främja demokratin, är latinamerikas utsikter för 1990-talet avsevärt ljusare.

Resurser för utveckling

Efter ett decennium av stagnerande resursflöden till u-länderna kan man nu se tecken på att trenden har vänt. Med ett bättre samarbetsklimat mellan världens länder och omprövad utvecklingspolitik i många u-länder har förutsättningar skapats för ett ökat resursflöde till u-länderna. Samtidigt ökar resursbehoven. Reformprocessen i Central- och Östeuropa har lett till krav på ökade resursflöden till dessa länder, inte minst i form av gåvobistånd. Resursbehoven har också ökat i många u-länder till följd av katastrofer, inhemska och regionala konflikter och ökad migration. I flera länder ställer lösningar på långa konflikter krav på omfattande resurser för återuppbyggnad. Samtidigt finns en risk att avmattningen i världsekonomin skapar en mindre gynnsam ekonomisk omgivning för u-länderna.

För att 1990-talet skall bli ett årtionde av tillväxt i u-länderna krävs en mer utvecklingsfrämjande politik i dessa länder. Politisk pluralism och

marknadsekonomi, i kombination med förbättrade exportmöjligheter, förbättrar u-ländernas möjligheter att mobilisera egna resurser. Denna politik bör stödjas med ett ökat internationellt bistånd.

Handel och råvarupriser

Den snabba ökningstakten i världshandelns volym under större delen av 1980-talet avtog under år 1990 till ca 5 %. U-ländernas exportvolym växte dock snabbare än världshandeln och särskilt stark var exportutvecklingen i de industrivaruexporterande asiatiska medelinkomstländerna. Sett över en längre period har u-länderna som grupp avsevärt stärkt sin position på världsmarknaden. Deras andel av världshandeln har ökat, liksom andelen industrivaror i deras export.

De fattiga afrikanska länderna blev under 1980-talet emellertid allt svagare på världsmarknaden. Afrikas exportvolym sjönk med i genomsnitt 0,3 % per år under perioden 1980–89. Ett skäl till fallande exportandelar i Afrika söder om Sahara är att den ekonomiska politiken i flertalet länder under lång tid missgynnat exporten. Vändpunkten i denna trend av fallande export ser emellertid ut att vara nådd. Både under år 1989 och år 1990 ökade Afrika söder om Sahara sin exportvolym mer än världsgenomsnittet. Den återhämtning i exporten som inletts tyder på att de ekonomiska återhämtningsprogram som genomförs i många krisdrabbade u-länder nu börjar ge resultat.

De fattigaste ländernas svårigheter är också ett resultat av deras beroende av ett fåtal råvaror för sin export. De flesta råvarupriser har fallit under 1980-talet samtidigt som priserna fluktuerat kraftigt från år till år. Under år 1990 sjönk de reala priserna på andra råvaror än olja med i genomsnitt 12 %. Även priserna på metaller och mineraler, som återhämtat sig under de senaste åren, har åter sjunkit. Tillsammans med de kraftigt ökade oljepriserna under krisen vid Persiska viken, har detta skapat stora svårigheter för de icke oljeproducerande u-ländernas återhämtning.

Utrikeshandeln är u-ländernas viktigaste resurskälla och dess betydelse för tillväxt, investeringar och teknologiöverföring är stor. De flesta u-länder har genomfört reformer i riktning mot en mer öppen handelspolitik. Samtidigt skapar i-ländernas handelshinder på vissa områden stora svårigheter för u-länderna. Under 1980-talet har uppmärksamheten vuxit kring problemen med andra handelshinder än tullar. Världsbanken har uppskattat att u-ländernas uteblivna exportinkomster till följd av i-ländernas protektionism uppgår till mer än 100 miljarder US dollar per år, vilket är nästan dubbelt så mycket som det totala internationella biståndet. Därför har de pågående förhandlingarna i GATT om liberalisering av den internationella handeln, den s. k. Uruguay-rundan, stor betydelse. Särskilt stora vinster för u-länderna finns att göra på jordbruks- och textilområdena, men även andra frågor av betydelse för u-länderna, bl. a. tjänstehandel och immaterialrätt, diskuteras. Enligt en studie som gjorts på området skulle u-ländernas export av textil- och jordbruksprodukter i det närmaste kunna fördubblas om OECD-länderna avskaffade sina importrestriktioner. Svårigheter att nå enighet i bl. a. jordbruksfrågan har emellertid lett till att GATT-förhandlingarna har dragit ut på tiden.

Den tunga skuldbördan i många u-länder utgör ett allvarligt hinder för ekonomisk och social utveckling. För att u-länderna skall ta sig ur skuldkrisen och förbättra tillväxten krävs en kraftfull reformpolitik och stöd för införandet av marknadsekonomi. De länder som inlett en sådan omvandling bör stödjas genom olika typer av skuldlättnadsåtgärder. Jag anser det dock ytterst angeläget att tydliga krav ställs på de länder som får skuldlättnader.

U-ländernas totala utlandsskuld beräknades uppgå till ca 1 340 miljarder US dollar i slutet av år 1990, vilket är en fördubbling i nominella termer sedan år 1980. I analyser av skuldsituation och resursflöden skiljer man vanligtvis på medelinkomstländer (huvudsakligen latinamerikanska länder) och låginkomstländer (huvudsakligen afrikanska länder). Skuldsättningen och resursflödet ser olika ut i dessa länderkategorier.

Större delen av 1980-talet kännetecknades av fallande eller stagnerande resursflöden till u-länderna. Det är främst de privata bankernas utlåning som minskat kraftigt till följd av skuldkrisen. Detta har framför allt drabbat medelinkomstländerna, för vilka privat utlåning är den främsta kapitalkällan. De samlade nettotransfereringarna till dessa länder – långfristig offentlig och privat nettoutlåning, bistånd och utländska direktinvesteringar minus räntebetalningar och hemtagna vinster på utländskt kapital – har varit kraftigt negativa sedan början av 1980-talet. Låginkomstländernas främsta resurskällor är bistånd och offentlig utlåning på mjuka villkor. De samlade nettotransfereringarna till denna ländergrupp har varit positiva under hela 1980-talet. Dock utgör begränsad tillgång till kommersiella externa resurser och det i många fall kraftiga biståndsberoendet ett allvarligt problem, inte minst för de skuldtyngda fattigaste länderna.

Skuldkrisen och de privata bankernas kraftigt minskade utlåning har inneburit att beroendet av utlåning från offentliga institutioner, ofta på mjuka villkor, i vissa fall har ökat. T.ex. har ett antal låg- och lägre medelinkomstländer som tidigare haft för god kreditvärdighet för att få tillgång till IDA-lån, Världsbankens utlåning på mjuka villkor, nu blivit behöriga för dessa krediter.

Det finns nu tecken på att trenden av minskade resursflöden till u-länderna har vänt. Det samlade långfristiga nettoresursflödet till u-länderna – offentlig och privat nettoutlåning, bistånd och direktinvesteringar – uppskattades enligt Världsbanken ha ökat till ca 71 miljarder US dollar år 1990 från som lägst 46 miljarder US dollar år 1987. Detta är främst ett resultat av ökat gåvobistånd och ökad offentlig, främst multilateral utlåning. Denna positiva utveckling gäller även om hänsyn tas till återflödet av räntor och vinster på utländska investeringar. De samlade nettotransfereringarna till u-länderna var år 1990 positiva för första gången sedan år 1983 och beräknades uppgå till ca 9 miljarder US dollar.

Insikten har vuxit om behovet av skuldlättnadsåtgärder som ett komplement till andra insatser för att öka resursflödet till u-länderna. På lång sikt kan, som en aspekt av flera, skuldavskrivningar ha en katalytisk effekt på tillgången till kommersiella kapitalflöden. För att ett ökat resursflöde skall

åstadkommas på kort sikt förutsätts emellertid att skuldminskningen inte finansieras med resurser som ändå skulle ha kommit u-länderna till godo. Avgörande för om skuldlättnadsåtgärder skall kunna bidra till en bestående återhämtning är att de samtidigt åtföljs av ekonomiska reformer. Detta är nödvändigt för att makroekonomiska och strukturella obalanser skall kunna avhjälpas och en grund skapas för en bärkraftig utveckling. Skuldlättnadsåtgärder bör därför ges i kombination med att de skuldtyngda länderna genomför ekonomiska återhämtningsprogram.

De svårt skuldsatta medelinkomsländerna hade vid utgången av år 1990 en utestående skuld på ca 588 miljarder US dollar, huvudsakligen till kommersiella banker i utlandet. För de privata fordringarna finns en andrahandsmarknad där fordringar köps och säljs. De ofta låga andrahandsvärdena ger en uppfattning om ländernas svårigheter att klara skuldtjänsten. Under år 1990 minskade de skuldtyngda medelinkomstländernas skuldtjänst i förhållande till exporten till ca 26% från nivåer kring 35–40% under större delen av 1980-talet. En orsak till denna positiva utveckling är de genombrott som uppnåtts vad gäller skuldlättnadsåtgärder för denna ländergrupp. Nya metoder har utvecklats som innebär att frivilliga överenskommelser om skuld- eller skuldtjänstminskning ingås mellan länderna och banker. Internationella valutafonden, Världsbanken och Interamerikanska utvecklingsbanken sätter av särskilda resurser för att stödja sådana operationer. Även enskilda givarländer, främst Japan, har bidragit. Omförhandlingar med de kommersiella bankerna på grundval av denna strategi har hittills genomförts av Mexico, Filippinerna, Costa Rica, Venezuela och Uruguay. Ekonomiska reformer och skuldlättnader har lett till att ett växande antal latinamerikanska länder åter blivit kreditvärdiga.

Ett antal svårt skuldtyngda s.k. lägre medelinkomstländer har även en betungande skuld till offentliga bilaterala kreditorer. Sådana skulder, huvudsakligen statsgaranterade exportkrediter, omförhandlas i den s.k. Parisklubben. I september 1990 kom Parisklubben överens om längre återbetalningsperioder vid skuldomförhandlingar med de lägre medelinkomstländerna. Under våren 1991 beslutade Parisklubben om långtgående skuldminskning för Polen och Egypten. Överenskommelsen, som innebär en skuldminskning med 50% i nuvärdestermer, var den mest långtgående skuldminskningen som Parisklubben dittills beviljat något land. För andra medelinkomstländer finns också behov av långtgående skuldlättnader.

De svårt skuldtyngda låginkomstländerna, främst afrikanska länder, hade vid utgången av år 1990 en utlandsskuld på ca 116 miljarder US dollar. Sammansättningen av skulden skiljer sig från medelinkomstländernas genom att andelen skulder till offentliga fordringsägare är hög. I förhållande till u-ländernas totala utlandsskuld ter sig skulden liten, men i förhållande till dessa länders betalningsförmåga är den betungande. Detta illustreras av att skulden överstiger dessa länders samlade BNP och uppgår i genomsnitt till ca fem gånger värdet av dessa länders årliga export. Medan länderna har en kontraktsenlig skuldtjänst på mer än 50% av exporten är de faktiska betalningarna i genomsnitt mindre än hälften.

För det fattigaste länderna har ett antal skuldlättnadsinitiativ tagits under de senaste åren. Sverige har varit pådrivande i detta arbete. Redan år 1978 skrev Sverige av biståndskrediterna till dessa länder. Sverige har

också verkat för mjukare villkor vid dessa länders omförhandlingar i Parisklubben bl. a. genom förslag om betydande utvidgning av de koncessionella omförhandlingsvillkor som tillämpas sedan år 1988, de s. k. Torontovillkoren. Hösten 1990 inledde Parisklubben en översyn av de fattigaste ländernas omförhandlingsvillkor på basis av ett brittiskt initiativ vid Commonwealth-mötet på Trinidad och Tobago i september 1990. Förslaget syftade till 2/3 avskrivning av de fattigaste ländernas skulder till bilaterala långivare. Sverige har i detta sammanhang föreslagit skuldavskrivningar på upp till 80% för de allra fattigaste och mest skuldtyngda länderna. Den provisoriska lösning som Parisklubben nyligen börjat tillämpa, innebärande 50% skuldminskning, är mindre långtgående men utgör ett steg på vägen.

Även när det gäller de fattigaste ländernas skuld till kommersiella långivare har framsteg gjorts, framför allt genom s. k. skuldåterköp, som innebär att andrahandsmarknadens låga värdering av fordringar utnyttjas. Genom ett svenskt förslag har också en viss skuldlättnad åstadkommits när det gäller de fattigaste ländernas skulder till Världsbanken.

Innan de krisdrabbade länderna har återvunnit sin kreditvärdighet är det de multilaterala organisationerna och biståndsgivarna som är de fattiga ländernas huvudsakliga källa till nya resurser. Ett ökat samordnat internationellt bistånd är av stor betydelse för dessa länders utveckling.

Det internationella biståndet

Det minskade totala resursflödet till u-länderna har inneburit att biståndet kommit att utgöra en allt större andel, närmare hälften av det totala flödet år 1990, jämfört med en tredjedel tio år tidigare. För låginkomstländerna är andelen bistånd i resursflödet ännu högre, ca två tredjedelar. Världens bistånd till u-länderna stagnerade i reala termer under 1980-talet. Biståndet till u-länderna ökade enligt OECD under år 1990 till ca 64 miljarder US dollar från ca 54 miljarder US dollar år 1989. En viktig förklaring till ökningen är att dollarns depreciering under år 1990 ökade biståndets värde i andra valutor. I reala termer ökade biståndet ändå med ca 6%. En förklaring är den kraftiga ökningen i arabländernas bistånd i samband med krisen vid Persiska viken.

Biståndet från de länder som är medlemmar i OECDs biståndskommitté (Development Assistance Committee, DAC) ökade år 1990 till 54 miljarder US dollar från 47 miljarder US dollar år 1989, en real ökning med 4%. Biståndet i proportion till DAC-medlemmarnas BNI steg från 0,34% år 1989 till i genomsnitt 0,35% av BNI år 1990. Under det gångna årtiondet har nivån legat kring 0,35%.

År 1970 antogs i samband med deklarationen om FNs andra utvecklingsårtionde 0,7-procentmålet för utbetalningar av offentligt bistånd. Sverige uppnådde detta redan år 1974. Ännu idag har endast tre andra OECD-länder – Norge, Nederländerna och Danmark – uppnått målet. De svenska biståndsutbetalningarna uppgick år 1990 till 0,90% av BNI.

Tabell 1. Biståndsutbetalningar år 1990

	Biståndets andel av BNI (%) (1990)	(1989)	Biståndets storlek (milj. USD) (1990)
DAC-länder totalt (1)	0,35	0,34	54 077 (3)
Norge	1,17	1,05	1 207
Danmark	0,93	0,93	1 171
Nederländerna	0,93	0,94	2 580
Sverige	0,90	0,96	2 007
Finland	0,64	0,63	846
Frankrike (2)	0,52	0,54	6 277
Belgien	0,45	0,46	891
Canada	0,44	0,44	2 470
Tyskland	0,42	0,41	6 320
Australien	0,34	0,38	955
Italien	0,32	0,42	3 395
Japan	0,31	0,31	9 054
Schweiz	0,31	0,30	750
Storbritannien	0,27	0,31	2 639
Österrike	0,25	0,23	389
Nya Zeeland	0,22	0,22	93
Förenta Staterna (3)	0,19	0,15	10 166
Irland	0,16	0,17	57
Övriga OECD-länder	–	–	990
Arabiska länder	–	–	6 312
Andra u-länder	–	–	495
Sovjetunionen och Östeuropa	–	–	2 150
Världens totala bistånd			64 024

(1) DAC (Development Assistance Committee) är OECDs biståndskommitté. Medlemsländerna är de som anges i tabellen samt fr. o. m. december 1991 Spanien och Portugal.
(2) Exklusive Frankrikes bistånd till departement och territorier utanför landets gränser (s. k. DOM/TOM). Det biståndet på 2 810 milj. US dollar ingår dock i totalbeloppet för DAC-länderna.
(3) Från Förenta Staternas bistånd har exkluderats I 200 milj. US dollar i avskrivning av militära krediter.

(Källa: OECDs biståndskommitté DAC 1990)

Ökningen av DAC-ländernas biståndsvolym under år 1990 beror främst på ökat bistånd från Förenta Staterna, Japan och Frankrike. Förenta Staternas bistånd ökade från 0,15% av BNI år 1989 till 0,19% av BNI år 1990. I ökningen ingår inte Förenta Staternas avskrivningar av militära krediter. Förenta Staterna blev återigen världens största biståndsgivare med drygt 10 miljarder US dollar i bistånd. Japan, som under 1980-talet har ökat sina biståndsansträngningar, har kommit att bli en allt viktigare partner i det internationella utvecklingssamarbetet. Förutom ökad volym, har Japans bistånd kännetecknats av ökad avbindning och en vidare geografisk spridning. Bland de länder som minskade sitt bistånd i procent av BNI märks Australien, Italien och Storbritannien. Spanien, som nyligen

blivit medlem av DAC, har ökat sitt bistånd väsentligt under de två senaste åren.

En generell regel för DACs biståndsstatistik är att gåvobistånd eller mjuka krediter för militära ändamål inte får räknas som bistånd. I DAC pågår för närvarande en diskussion om avskrivningar av militära krediter skall kunna inkluderas i biståndsstatistiken, föranledd av att Förenta Staterna rapporterat avskrivning av militära krediter till Egypten som bistånd. Andra länder, däribland de nordiska länderna och Japan, har bestämt motsatt sig detta. Mot denna bakgrund gör DAC en översyn av hur skuldlättnader relaterade till såväl militärutgifter som exportkrediter skall rapporteras. I ovanstående tabell ingår inte avskrivningar av militära krediter eller exportkrediter.

Biståndet från andra länder än OECD-länderna har under 1980-talet genomgått stora förändringar. De arabiska länderna minskade sitt bistånd avsevärt under hela 1980-talet. År 1990 skedde dock en markant ökning i biståndet, framför allt från Saudiarabien, Kuwait och Förenade Arabemiraten. Huvudförklaringen är de extraordinära behov som orsakades av krisen vid Persiska viken. Egypten utgjorde den största mottagaren av det arabiska biståndet. Några tidigare u-länder, däribland Republiken Korea och Taiwan ökade sitt bistånd väsentligt under år 1990. De nyindustrialiserade ländernas bistånd kan förväntas få växande betydelse under 1990-talet.

Omvälvningarna i Sovjetunionen och de central- och östeuropeiska länderna innebär stora förändringar i det bistånd som dessa länder har givit. Biståndet minskade markant under år 1990 och kan förväntas fortsätta att minska. För vissa mottagarländer, särskilt de som fått ett betydande sovjetiskt stöd, har minskningen av biståndet blivit kännbar. Samtidigt torde biståndet med dess ofta ideologiska och säkerhetspolitiska inriktning ha haft en begränsad utvecklingseffekt. Kvaliteten i det sovjetiska biståndet bedöms i allmänhet ha varit låg. Valet av mottagare har huvudsakligen styrts av ideologiska faktorer och dominerats av militärt bistånd, preferensarrangemang för handeln och stöd till tung industri.

Nya krav och förutsättningar för det internationella samarbetet

Ömsesidigt beroende och internationellt samarbete

Ett av de största hindren för en fredlig utveckling är fattigdomen i världen och klyftan mellan nord och syd. Avsaknaden av ekonomisk tillväxt förstärker problemen.

Begreppet nord och syd kan visserligen ifrågasättas. Både nord och syd består av sinsemellan olika regioner och länder, där avståndet mellan medlemmar i den egna gruppen kan vara väl så stort som mellan vissa länder i vardera kretsen. Denna tendens har också förstärkts under senare år. Likväl kan termen nord och syd alltjämt användas som samlande benämning på skillnader som handlar om människors grundläggande livsvillkor.

Världens länder har blivit alltmer beroende av varandra. Handeln har vuxit som andel av världens samlade produktion. Finansiella strömmar rör sig allt snabbare mellan olika länder och världsdelar. Informationsflödet har genom ny teknologi blivit snabbare och allt mer universellt och momentant. Kunskapen om andra länders situation har skapat en gemensam referensram. De globala miljöhoten är kanske det påtagligaste uttrycket för de gemensamma utmaningarna. Narkotika och AIDS är också tydliga exempel på problem inget land kan klara på egen hand. Allt detta kräver internationellt samarbete.

Samtidigt som utvecklingen fört länderna alltmer samman, riskerar de svåra bakslagen i de fattigaste ländernas utveckling under 1980-talet att leda till att dessa länder alltmer marginaliseras. I många länder riskerar dessutom de fattigaste människorna att bli alltmer fångade i fattigdomens onda cirklar. Ju längre detta får fortsätta, desto svårare blir det att knyta gemensamma band och upprätta en hållbar utveckling. Den rika världen kommer inte heller att bli opåverkad. Migration och flyktingkriser har ökat den ekonomiska och politiska spänningen i många regioner.

De globala problemen gäller i hög grad relationen mellan nord och syd. Därför kommer spänningen mellan nord och syd att framstå som det stora, ännu olösta politiska frågekomplexet i vår tid. Ännu är den hanterlig. Ännu kan nord och syd mötas utan våld.

Redan i dag framstår dock nord-syd-dramat tydligare genom ett ökat tryck av flyktingar. Flykten från krig, förtryck och fattigdom kommer att tillta i takt med att levnadsvillkoren inte förbättras tillräckligt snabbt eller att de t. o. m. försämras i flyktingarnas hemländer. Det är därför angeläget att biståndet bidrar till att undanröja orsaker till att människor tvingas fly. tvingas fly.

Misslyckas kampen mot fattigdomen, så blir priset högt och något som vi alla – och våra barn – får betala. Obalansen föder mänskliga tragedier i form av misär och flyktingproblem, och miljöförstöring i form av skövlade skogar, sinande grundvatten och utarmade jordar – allt mänskligt oacceptabelt, moraliskt förkastligt och politiskt farligt. Risken finns att växande problem föder frustration. Konflikter kan underblåsas och våldet öka.

Samtidigt som de nya öst/västrelationerna möjliggjort att flera konflikter i syd minskar och att en hoppingivande fredsprocess inletts har regionala och nationella, tidigare undertryckta konflikter lyfts fram. Europa har under året sett exempel på detta, bl. a. i Jugoslavien. Det kurdiska flyktingdramat i Gulfkrigets spår är ytterligare en sådan företeelse. Mellanöstern är alltjämt fyllt av spänningar.

Längre bort från vårt närområde är skeendena i Liberia, Zaire, på Afrikas Horn, i södra Afrika, Afghanistan och Kambodja påminnelser om att vi alltjämt lever i en värld i oro.

Det går att möta dessa hot mot framtiden. I ett läge när militärutgifterna skärs ner, kan resurser frigöras. Dessa kan användas till fredliga ändamål. Beräkningar har visat att en nedskärning av i-ländernas försvarsutgifter med 20% skulle frigöra USD 90 miljarder. Om länder med en högre rustningsnivå än det globala genomsnittet på 4,5% av BNP skar ner den

till medeltalet, skulle USD 140 miljarder finnas att tillgå. Detta illustrerar den potential för fredlig utveckling som ligger i en omfördelning av militärutgifter. Siffrorna skall ställas mot det totala biståndet i världen på USD 60 miljarder. En slutsats av detta är att Sverige i alla relevanta fora bör verka för en sådan, nu möjlig omläggning av resurserna. Det bör starkt understrykas att rustningsnivån i många u-länder ligger på en alltför hög nivå. En viktig del i en utvecklingsfrämjande politik måste därför vara att sänka dessa utgifter till förmån för bl.a. investeringar, utbildning och hälsovård.

Med den omfattning dagens ömsesidiga beroenden har kan global säkerhet, ekonomisk stabilitet och hållbar utveckling bara uppnås genom hela världens aktiva deltagande. Det är min uppfattning att det verkligt gemensamma intresse i en ny samarbetsordning som finns bör motivera nationer att bygga ett starkare system av globalt samarbete.

De internationella organisationerna, bland dem särskilt FN-organisationerna och de finansiella institutionerna, har fått allt större uppgifter. I-ländernas gemensamma organisationer och ekonomiska samarbete har också avsevärt förstärkts. Likaså har regionalt samarbete i övriga delar av världen fördjupats. Globaliseringen och ett allt mer komplext ömsesidigt beroende fordrar emellertid ett samarbete som fullt ut svarar upp mot de nya utmaningarna.

Förenta Nationerna intar här en särställning. Sverige, Norden och en lång rad andra länder har med stigande oro noterat tendenser till försvagning av FNs möjligheter och förmåga att spela en central roll i globala ekonomiska och sociala frågor. För biståndets vidkommande är reformer i FNs arbete på det ekonomiska och sociala området särskilt angelägna. Uppföljningen av det Nordiska FN-projektet drivs kraftfullt av de nordiska länderna.

Jag kan dock härtill konstatera att glädjande nog en samsyn håller på att växa fram internationellt på utvecklingsområdet. Grundelementen i en hållbar och utvecklingsinriktad ekonomisk politik är allmänt erkända. Samtidigt blir även uppslutningen kring de sociala sektorernas viktiga roll i utvecklingsprocessen allt större. De människonära behoven, som utbildning, hälsovård, rent vatten och en dräglig bostad, är nu erkända som centrala. Ekonomisk tillväxt förutsätter att analfabetismen trängs tillbaka, att det finns rimligt fungerande skolor och universitet och att hälsovården når alla. Insikten om detta gör det nu möjligt att lyfta fram den sociala dimensionen i utvecklingen såsom en av de viktigare faktorerna för förändring av u-ländernas situation ekonomiskt, politiskt och socialt. Det som förr sågs som en värdering företrädd av några är nu en utvecklingssanning accepterad av alla. I Valutafonden och Världsbanken, som tidigare anklagats för att ställa krav utan hänsyn till sociala konsekvenser, ägnas nu stor uppmärksamhet såväl åt fattigdomsbekämpning som åt behov av ekonomiska och administrativa reformer.

I spåren av de politiska omvälvningarna ökar antalet katastrofer. De drabbade människorna behöver snabb, humanitär hjälp för att överleva. Katastroferna har emellertid ändrat karaktär. Det ligger nära till hands att främst tänka på stora och ödeläggande naturkatastrofer, som jordbävningar och översvämningar. Denna typ av katastrofer, som i sig är svåra nog att bemästra, uppträder med viss regelbundenhet. Att antalet katastrofer på jorden ökar beror emellertid främst på människan. Fattigdom och underutveckling leder i sig människor att tära för hårt på befintliga resurser, med dramatiska konsekvenser såsom svält, sociala spänningar och konflikter. Därtill kommer att politiska och militära konflikter inklusive förtryck driver människor på flykt för att överleva. Ofta tvingas de kvar under längre tid i primitiva flyktingläger. Bland offren finns svaga grupper, kvinnor och barn. Det är vår moraliska skyldighet att bistå i sådana situationer, för att rädda liv.

Det som särskilt kännetecknat de senaste årens stora katastrofer, som de i Mellanöstern, Afrikas Horn, Kambodja, Afghanistan och Liberia är att dessa krävt stora och snabba hjälpinsatser samt att de är politiskt känsliga och har skapat svåra och i vissa fall långvariga flyktingsituationer. Även i Central- och Östeuropa har katastrofliknande förhållanden uppstått på flera håll. Storleken på hjälpinsatserna i kombination med att dessa varit politiskt känsliga har lett till att FNs roll som samordnare av biståndet kommit i fokus. FN-systemet har, trots förtjänstfulla insatser av dess personal under svåra och ofta farliga förhållanden, inte helt kunnat leva upp till de krav världssamfundet haft anledning att ställa. Frågan om organisationen av FNs katastrofbistånd har därför stått i fokus i olika FN-fora under året, inte minst under höstens generalförsamling. Sverige har vid dessa tillfällen spelat en ledande roll i arbetet med att förbättra FNs och dess biståndsorgans möjligheter att agera. Detta arbete är också ett viktigt element för att förbättra vår egen beredskap att bistå. Jag avser fortsatt driva dessa frågor i internationella sammanhang.

I dag är det flyktingsituationen i världen som inger störst oro. Man räknar f. n. med att 17 miljoner människor tvingats fly från sina hemländer. Merparten av dessa finns i fattiga länder, som Pakistan, Iran, Thailand, Malawi, länderna på Afrikas Horn, Liberias grannländer. De redan hårt ansträngda ekonomierna i flera länder gör att de inte har tillräckliga resurser för att integrera flyktingar eller återvändande. Kraven på FNs flyktingkommissarie (UNHCR) har ökat. De stora grupper av flyktingar som det här gäller gör också att det ställs ökade krav på internationellt samordnade insatser. Till detta kommer den stora mängden internflyktingar som ökat mycket hastigt de senaste åren. Dessa människor lever som flyktingar i sitt eget land, exempelvis på Afrikas Horn, i Moçambique, Angola, Irak, Afghanistan, Liberia. Denna grupp beräknas idag uppgå till ca 24 miljoner människor. De omfattas inte av gällande konventioner om flyktingar och åtnjuter således inte internationellt skydd. FN måste här spela en särskild roll. FNs flyktingkommissarie, UNHCR, vars mandat inte omfattar denna grupp, söker finna särskilda lösningar som tillgodoser

internflyktingarnas behov av att få sina mänskliga rättigheter respekterade. FNs utvecklingsprogram, UNDP, har ett självklart ansvar i arbetet med integreringen av dessa grupper. Jag avser att noga följa utvecklingen av det internationella samfundets arbete med att finna vägar att bistå också dessa grupper.

Den bild jag gett ovan av det växande antalet katastrofer och dessas politiska orsaker pekar också på vikten av att söka finna politiska lösningar som förhindrar människornas fortsatta lidanden. Jag finner det självklart att regeringarna har ett huvudansvar för sina medborgares välfärd och skydd. När människor flyr, antingen inom sitt land eller från det, är det ofta ett tecken på att staten misslyckats i sin uppgift. Katastrofbistånd, som syftar till människors omedelbara överlevnad i situationer som orsakats av krig och konflikter, måste också kompletteras med insatser som riktas mot att undanröja orsakerna till katastroferna. Dessa frågor får därmed ett nära samband med frågorna kring demokrati och mänskliga rättigheter. Jag återkommer mer utförligt till dessa frågor. Jag vill dock här peka på att riskerna för krig och konflikter, som leder till behov av katastrofbistånd, är mindre mellan och inom demokratier. Samtidigt har nödvändiga liberaliseringar i länder med auktoritära regimer visat sig kunna utlösa etniska konflikter, som kan leda till behov av stora humanitära insatser.

Det är ett väl känt faktum att det i krissituationer alltid är de fattigaste människorna som drabbas värst. Dessa människors marginaler för överlevnad är så knappa att varje rubbning av livsbetingelserna utgör ett allvarligt hot. Det är insikten om de bakomliggande faktorernas påverkan på fattigdomens konsekvenser som i hög grad styrt och fortsättningsvis bör styra vårt bistånd. För att angripa fattigdomens kärna bör man också se katastrofbistånd som tillfällig stödåtgärd som kompletterar det reguljära utvecklingssamarbetet med våra samarbetsländer. I länder som drabbats av långvariga katastrofsituationer eller som befinner sig i riskzonen för upprepade naturkatastrofer är det angeläget att bygga upp en nationell kapacitet för att kunna agera. Där finns ett nära samband mellan katastrofbistånd och utvecklingssamarbete. I hela vårt bistånd bör en beredskap finnas att stötta samarbetsländers egna strävanden att höja beredskapen för katastrofer och att förebygga katastrofer. På så sätt kan mottagarländernas sårbarhet vid naturkatastrofer och behov av akut nödhjälp minska.

I vissa länder och områden, som Kambodja, Etiopien och Västra Sahara, har utvecklingen lett till att hopp nu finns om att utdragna konflikt- och flyktingsituationer skall kunna gå mot en lösning. Arbetet med återuppbyggnad är mödosamt och tidskrävande, men utomordentligt angeläget, inte minst för att ge drabbade människor förnyat hopp och framtidstro. Endast med den enskilda människans aktiva medverkan kan återuppbyggnadsarbetet lyckas. I sådana situationer spelar FN återigen en central roll. Sverige bör ha en hög beredskap för deltagande i sådana internationellt samordnade insatser. Särskilda medel beräknas för detta i budgetförslaget under anslaget C 1. Bidrag till internationella biståndsprogram.

Katastrofanslaget har under budgetåret 1990/91 kommit att utnyttjas fullt ut för i första hand akut nödhjälp i områden som Afrikas Horn och

Mellanöstern. Omfördelning från andra anslag har varit nödvändig, vartill kommer att riksdagen tog initiativ till extra insatser våren 1991. Utrymmet inom anslaget för insatser av mer katastrofförebyggande karaktär eller för katastrofberedskapsåtgärder har av uppenbara skäl varit mycket begränsat. Som jag redovisat ovan ser jag det som angeläget att anslaget används på ett brett sätt och att Sverige även i fortsättningen engagerar sig för de katastrofdrabbade. Detta förutsätter ökande medel till akut nödhjälp, till förebyggande katastrofinsatser och till återuppbyggnadsinsatser.

Demokrati och mänskliga rättigheter

I många u-länder har fattigdomen kombinerats med omfattande förtryck av mänskliga rättigheter. En stark drivkraft i regeringens engagemang för demokrati och mänskliga rättigheter i de fattiga länderna är oro över de övergrepp som förekommer och brister på demokratisk utveckling på många håll. På senare år har bilden ljusnat i en del länder bl. a. i Latinamerika och Afrika. Men bristerna är ändå i åtskilliga fall överväldigande.

Demokratimålet har en central roll i utvecklingssamarbetet. Att värna om de mänskliga rättigheterna är att vägledas av principen om människors lika värde och om varje människas inneboende värdighet, och det alldeles oavsett ras, kön, språk eller religion. Svenskt bistånd lämnas som ett uttryck för vårt åtagande om att bidra till det världsomspännande "framtidsmålet med fria människor, som åtnjuter medborgerliga och politiska rättigheter samt frihet från fruktan och nöd" (1966 års konventioner om mänskliga rättigheter).

De internationella FN-normerna om de mänskliga rättigheterna utgör en grundval för vårt åtagande att bistå fattiga människor i fattiga länder. Utvecklingssamarbetets överordnade mål om att höja de fattiga folkens levnadsnivå är ett ställningstagande för de ekonomiska, sociala och kulturella rättigheterna.

Respekt för de mänskliga rättigheterna är viktigt för fred och utveckling. FN stadgan – grunddokumentet kring vilket världens stater anslutit sig vad gäller internationellt samarbete fastslår vikten av samarbete för fred, utveckling och respekt för mänskliga rättigheter. Den synen är också en utgångspunkt för svensk biståndsverksamhet. Frågan om ett lands utveckling kan inte skiljas från den om människors åtnjutande av sina mänskliga rättigheter. Förtryck och djupa orättvisor tenderar att bilda en våldets spiral och föröda ett lands utveckling. Bristande skydd för bl. a. ägande- och avtalsrätt utgör allvarliga hinder för en ekonomisk utveckling i många länder. En fredlig samlevnad mellan världens folk förutsätter i längden att de stora klyftorna mellan rika och fattiga länder övervinns.

Demokratimålet syftar mer uttalat till att stödja människors ansträngningar i fattiga länder att fritt och utan fruktan få forma sitt samhälle. Den bärande idén om varje människas rätt att utan varje form av repressalier kunna påverka det egna samhället är tillämplig oavsett utvecklingsnivå. De mänskliga rättigheterna har tillkommit för att skydda den enskilde i förhållande till statsmakten.

Att åberopa ett lands fattigdom som hinder för de politiska rättigheterna riskerar i praktiken att bli en förevändning för förtryck av oliktänkande och åtgärder mot dem som har det sämre ställt och som vill sluta sig samman och göra sina röster hörda. Rätten att påverka sin livsmiljö, säga sin mening och kräva sin rätt att i allmänna och fria val utse sina makthavare kan aldrig vara en lyx. Särskilt för de fattigaste grupperna som inte kan få sina krav uppmärksammade genom ekonomisk makt eller speciella kontakter är denna frihet en central fråga. Det bör starkt understrykas att idéerna om rättsstaten, yttrandefrihet och politisk pluralism inklusive flerpartisystem är allmängiltiga. De är lika relevanta i fattiga som rika länder.

De internationella normerna avseende politiska och medborgerliga rättigheter anger de grundläggande regler som skall gälla i varje samhälle oavsett vilken politik landet i övrigt bedriver. Ett demokratiskt styrelseskick förutsätter att statsmakten respekterar grundläggande politiska och civila rättigheter.

Erfarenheterna visar att bristande respekt för grundläggande fri- och rättigheter tenderar att återverka på samhället i stort. Att bannlysa oberoende media är att undanröja granskning av ett lands förvaltning. Bruk av tortyr och bristfälliga rättegångar underminerar respekten för rättsväsendet och fräter sönder samhället.

Att fritt välja sitt lands styresmän tillhör de rättigheter som främjar ett ansvarsfullt utövande av statsmakten. Genom allmänna val ges medborgarna tillfälle att hålla sin regering ansvarig för landets politik. Med allmänna val skaffar sig regeringar den legitimitet som ofta är nödvändig för att genomföra krävande ekonomiska reformer. Möjligheten att sittande makthavare kan tvingas avgå efter att ha förlorat i fria val är ett viktigt korrektiv mot maktmissbruk och utvecklingspolitiska misslyckanden. En dålig regering skall kunna avsättas. Det kräver en fri press. Det kräver också rätt att bilda partier som kan konkurrera med det som är statsbärande. Mot den bakgrunden vill jag understryka vikten av att Sverige med de metoder som står oss till buds aktivt verkar för flerpartisystem i de länder som ännu inte har infört detta.

Avveckling av förstelnade enpartisystem är visserligen inte en tillräcklig förutsättning för att en livskraftig demokrati skall kunna utvecklas. I grunden handlar denna process om långt mer komplicerade samband – inte minst att centrala demokratiska värden som tolerans och rättsstat får en bred förankring i samhället. Men där rätten att bilda konkurrerande partier förvägras människor kan ingen demokrati värd namnet fungera. På denna punkt får ingen tvekan råda.

Den kraftiga betoningen på att värna de mänskliga rättigheterna vilar inte endast på en principiell syn på utveckling. Den återspeglar också det faktum att krav om politiska friheter och demokrati nu höjs i många u-länder, varav flera ingår i kretsen av svenska programländer. Det kan idag med fog hävdas att den ideologiska skiljelinjen i världen går mellan diktatur och demokrati.

En ny förändringens vind märks runtom i Afrika. Den afrikanska socialismen har urholkats. Demokrati och pluralism sprider sig. Apartheidpoli-

tikens gradvisa sammanbrott i Sydafrika är ett faktum. Nu väntar den mödosamma vägen mot ett demokratiskt samhälle. I det självständiga Namibia styr en demokratiskt vald regering utifrån en författning med långtgående rättighetsgarantier. Botswana har upprätthållit politisk pluralism alltsedan dess självständighet. I Etiopien skedde under år 1991 ett militärt avgörande och den politiska process som därefter vidtagit inger hopp om fred och ett mer öppet politiskt klimat. Kap Verde och Sao Tomé e Principe har avskaffat enpartistyre och hållit allmänna val. Båda länderna styrs idag av nya ledare. De första valen i Zambia på tjugo år hölls i oktober 1991 och ledde till ett maktskifte. Trots ett förödande krig har Moçambique tagit viktiga steg mot flerpartisystem och grundlagsfästa rättigheter. I Angola har en politisk liberalisering ägt rum och allmänna val skall hållas som ett led i den pågående fredsprocessen.

I andra afrikanska länder, med vilka Sverige bedriver biståndssamarbete, kan man skönja demokratiska strävanden. Guinea Bissaus styrande parti har aviserat reformer mot ökad politisk pluralism. Zimbabwes regering valde inte såsom många befarade ett enpartisystem. I Uganda söker ledningen en folklig förankring kring en ny författning. I Tanzania har presidenten till följd av krav på flerpartisystem inlett ett omfattande rådslag om befolkningens syn på dessa frågor. Läget i Kenya har inneburit att det internationella givarsamfundet öppet uttryckt sin oro genom krav på politiska och ekonomiska reformer. Alltfler röster inom landet har ifrågasatt enpartistyret och riktat kritik mot korruption. Landets ledning har fått ge vika för kritiken och accepterat kraven på politisk pluralism, bl. a. genom att tillåta politiska partier och aviserandet av allmänna val.

Även i kretsen av programländer utanför Afrika har demokratiska val hållits. Violeta Chamorro leder i Nicaragua en koalitionsregering efter valsegern år 1990. I Asien styrs Indien sedan länge av en demokratiskt vald regering. Våld och konflikter har dock lett till att läget för mänskliga rättigheter i delar av landet är oroväckande. I Sri Lanka präglas situationen av grava problem i fråga om rättssäkerhet och statens förmåga att beskydda människors liv. Oppositionens framgångar i de senaste valen i Bangladesh har gjutit nytt liv i landets parlament. I Vietnam och Laos har reformer i riktning mot ökad marknadsekonomi inletts. Detta kan främja ökad öppenhet och pluralism. Alltjämt saknas dock tydliga tecken på en politisk demokratisering.

Självfallet är en omvandling av dessa länders politiska system fylld av svårigheter och endast i begränsad utsträckning möjlig att påverka med bistånd. Reformer och politiska system måste förankras i egna erfarenheter och traditioner för att bli legitima och hållbara. Men de möjligheter som otvivelaktigt finns måste beslutsamt tas tillvara. Sverige bör som biståndsgivare föra en aktiv dialog om demokratifrågorna med våra samarbetsländer. Det är angeläget att denna process rymmer klara budskap och tydliga signaler. Biståndsdialogen måste bli ett mer verkningsfullt instrument för att främja pluralism, flerpartisystem och mänskliga rättigheter. Det bör stå klart för samarbetsländer som inte visar en tydlig vilja att driva demokratiseringsprocessen framåt att detta påverkar biståndssamarbetets framtida omfattning och inriktning. Den dialog som förs med

våra mottagarländer bör som utgångspunkt ha den utvecklingspotential som ökad demokratisk frihet medför på alla plan i samhället.

Mot den bakgrund som här redovisats är det enligt min mening angeläget att svenskt utvecklingssamarbete mer aktivt än hittills understödjer vad som nu görs för att befästa demokratins landvinningar och för att på andra håll vinna demokratiska genombrott. Demokrati växer fram underifrån genom medborgarnas politiska engagemang, utifrån insikten om människovärdets okränkbarhet och varje lands särskilda förutsättningar. Bistånd kan inte i sig skapa utveckling. Dess uppgift blir att stödja processer mot demokrati.

Politiska och medborgerliga rättigheter definierar den enskildes rätt och skydd gentemot statsmakten. Ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter anvisar å sin sida normer för hur ett samhälles resurser bör komma den enskilde till del. Efterlevnaden av denna senare kategori rättigheter blir därför av nödvändighet delvis beroende av tillgängliga resurser. Ett lands utvecklingsnivå spelar givetvis en viktig roll härvidlag liksom vad som erbjuds genom internationellt samarbete. Biståndsmålen syftar till att främja såväl politiska och medborgerliga rättigheter som ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter. Dessa två kategorier av rättigheter är olika till sin karaktär. Det går inte att rangordna deras betydelse. Det är en falsk föreställning att rätten till hälsa och utbildning måste sättas före rätten att sluta sig samman och uttrycka sin åsikt. Omvänt är det svårt att hävda att bistånd bör inskränkas till att endast främja ekonomiska och sociala rättigheter för de människor som har förmånen att leva i en demokrati.

Brott mot de mänskliga rättigheterna och brist på demokrati kan däremot utgöra tydliga hinder för att biståndet skall kunna uppfylla sina mål. Möjligheterna att framgångsrikt bedriva bistånd i en miljö präglad av politisk ofrihet är begränsade varför frågor måste ställas om förutsättningar finns att nå avsedda syften med biståndsinsatsen.

Det finns här särskild anledning att uppmärksamma de insatser som visar på givarens förtroende för en mottagarregerings politik. Beslut om sådana insatser, till vilka hör programbistånd i olika former som importstöd och betalningsbalansstöd och även i viss mån u-krediter, fattas utifrån en bedömning av i vad mån mottagarlandet för en "utvecklingsfrämjande politik". Det är min uppfattning att man vid sådana huvudsakligen ekonomiska bedömningar även bör ta hänsyn till mottagarregeringens demokratiska förankring och visade respekt för mänskliga rättigheter. Moraliska skäl talar för detta men också det faktum att legitimitet och demokratisk förankring är viktigt för långsiktig framgång även med ekonomiska reformprogram. Dessa aspekter får sägas ingå i frågeställningen huruvida ett land bedriver en utvecklingsfrämjande politik.

Jag vill i anslutning till detta peka på några faktorer som bör beaktas när läget avseende de mänskliga rättigheterna bedöms. Det åvilar statsmakten att upprätthålla respekten för de mänskliga rättigheterna och att stå till svars inför det internationella samfundet när kränkningar av de mänskliga rättigheterna påtalas. Särskilt i länder i vilka väpnade konflikter pågår kan det vara svårt att avgöra statsmaktens grad av inblandning i de övergrepp

som förövas. Det kan gälla i vad mån övergrepp mot civila är en av statsledningen sanktionerad politik eller mer ett resultat av en svårkontrollerbar våldskultur i samhället.

Av särskild betydelse är vilken politisk tendens som kan urskiljas. Vidtar statsmakten genuina ansträngningar för att stävja allvarliga brott mot de mänskliga rättigheterna, kan ett riktat bistånd väl fylla funktionen av att stödja sådana strävanden. Visar statsmakten ringa intresse för att komma till rätta med allvarliga kränkningar, måste bistånd av "förtroendekaraktär" ifrågasättas. Här krävs att bedömningar görs i varje enskilt fall.

Den ökade betoningen av biståndets demokratimål sammanfaller med ett växande intresse för mänskliga rättigheter i allt fler länder. Inom flera områden som exempelvis valfrågor, insyn och möjlighet till granskning av statsförvaltning, ett samhälles rättsgarantier, har likartade erfarenheter vuxit fram i våra samarbetsländer. Det är angeläget att fånga upp och understödja detta intresse. Jag finner det önskvärt att också bredda dialogen och ge möjlighet till åsikts- och erfarenhetsutbyte mellan tongivande aktörer i våra samarbetsländer. Mot bl.a. den bakgrunden avser jag att ordna ett symposium om mänskliga rättigheter att hållas i Sverige under kommande budgetår. Inrättandet av ett MR-institut bör på sikt övervägas.

Demokratifrågorna inom biståndet skall präglas av en aktiv och konstruktiv hållning såväl i samarbetet med enskilda länder som i multilaterala fora. Varje biståndsmyndighet skall fortlöpande pröva hur demokratimålet kan främjas inom ramen för myndighetens mandat. Det svenska agerandet inom det internationella samarbetet skall vara aktivt i syfte att lyfta fram FNs egna normer om de mänskliga rättigheterna. Frågan om biståndets roll för att bidra till efterlevnaden av dessa normer, t ex konventionen om barnets rättigheter, bör särskilt uppmärksammas.

Barnen är vår framtid. Och ändå blir barn ofta de som drabbas värst när våld och orättvisor sätter sin prägel på ett samhälle. Fattigdom och sociala missförhållanden tvingar miljontals barn att bli självförsörjande i tidig ålder. Många söker sin utkomst som gatuförsäljare eller i prostitution. Som sådana möts de ofta av samhällets förakt och utsätts för myndigheters förföljelse. Rapporter om hur så kallade "utrotningsgrupper" i Brasiliens och andra länders storstäder mördar barn och ungdomar, reser frågor om myndigheters och affärsidkares inblandning. Sociala problem bekämpas med rasism och människoförakt i stället för med ansvarsfulla humana åtgärder.

FNs konvention om barnets rättigheter har givit världssamfundet viktiga normer för att säkerställa barnets rätt till försörjning, skydd och deltagande i samhället. Att samhället – och däri inbegrips såväl stat, grannskap som föräldrar – har särskilda förpliktelser gentemot de minsta och att dessa regleras i internationell rätt har i sig en radikal innebörd. Men det räcker inte med att påtala missförhållanden. Det internationella samfundet har även ett ansvar att bistå länder i deras ansträngningar att förbättra barns villkor. Konventionen anvisar härvidlag vägar till konstruktivt förfarande. Jag anser det angeläget att frågan om barnets rättigheter inbegrips i demokratimålet och jag avser att aktivt följa och stödja vad som görs för att följa upp konventionens övervakning med praktiska insatser.

UNDP och Världsbanken har i sina rapporter påtalat sambandet mellan utveckling och mänskliga rättigheter. En slutsats är att ett öppet samhälle är mer benäget att genomföra ekonomiska strukturreformer än totalitära samhällen vilka domineras av intressen att bibehålla en befintlig ordning. Världsbanken och UNDP vill inom sina mandat främja vad som benämns "good governance" – d. v. s. gott ledarskap och god förvaltning. Vad som här görs för att uppmärksamma dessa frågor, inklusive metodutveckling, förtjänar ett aktivt svenskt stöd.

Inom ramen för det utvecklingssamarbete Sverige bedriver med progamländerna ges rikliga tillfällen att i konstruktiv anda uppmärksamma frågor rörande demokrati och rättssäkerhet. En rad insatser har gjorts och kontakter har nyttjats för samtal kring demokratifrågor. Jag vill understryka vikten av att gå vidare i detta arbete och förutser en fördjupad dialog kring de mänskliga rättigheterna.

Flera länder med vilka Sverige bedriver långsiktigt utvecklingssamarbete har anslutit sig till de internationella konventionerna om politiska och medborgerliga rättigheter respektive ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter. Jag avser att inom ramen för de instruktioner som tas fram inför förhandlingar om nya samarbetsavtal initiera en diskussion om vad som görs för att följa upp dessa konventioners efterlevnad. I de fall ratificering ej skett, bör samtal föras om angelägenheten av att ratificeringsprocessen fullföljs.

Det direkt demokratiuppbyggande biståndet måste få kraftigt ökat utrymme – både inom landramarna och med stöd av det särskilda demokratianslaget. Specifika demokratiinsatser måste kunna ske även utanför programlandskretsen då detta bedöms möjligt.

I Afrika och annorstädes växer behovet av stöd för utveckling av samhällsinstitutioner nödvändiga för rättsstatens upprätthållande och därmed för att den enskildes medborgerliga rättigheter ska garanteras. Insatser inom landprogrammen för långsiktigt stöd till rättsvårdande myndigheter skall ytterligare utvecklas.

Den särskilda anslagsposten Demokrati, mänskliga rättigheter och humanitärt bistånd som inrättades under budgetåret 1991/92 har hög utnyttjandegrad och har stimulerat till nya typer av insatser. Bl. a. har man från svensk sida kunnat tillmötesgå en stor efterfrågan på stöd i samband med allmänna val.

Behovet av internationell opartisk valövervakning gör sig alltmer gällande. Medan intresset är stort kan det konstateras att den institutionella kompetensen på området är relativt begränsad. FN har en naturlig roll när val ingår som ett led i en mer övergripande fredsprocess. Vid övervakning mer allmänt av medlemsstaters interna val kan FN:s roll vara tveksam eftersom organisationen kan stå inför att ta ställning i komplicerade inrikespolitiska skeenden. Flera skäl talar för att pröva möjligheten att stärka oberoende internationella institutioner vilka kan påta sig att övervaka länders efterlevnad av demokratiska regler och principer, särskilt i samband med val. Denna fråga utreds för närvarande inom utrikesdepartementet.

Mångfald hör till demokratins väsen. Detta återspeglas i den bredd som demokratibiståndet uppvisar. SIDA, BITS och SAREC är alla engagerade i en rad insatser för demokrati och mänskliga rättigheter. De särskilda programmen för kvinnor, kultur och massmedia är dessutom viktiga ur demokratisynpunkt. De svenska enskilda organisationerna gör omfattande insatser på området. Regeringen avser att med kraft driva arbetet för demokrati och mänskliga rättigheter framåt på alla dessa områden och i samverkan med andra multilaterala organ. Sverige bör vidare i ökad utsträckning välja kanaler för biståndet som inte har anknytning till mottagarländernas myndigheter och regeringar. Jag anser att frågan om statens roll i u-länderna, särskilt i de afrikanska krisländerna, har central betydelse i det förändringsarbete som måste bedrivas i biståndet under de närmaste åren. Jag avser därför att ta initiativ till ett utvecklingsarbete på detta område, där kompletterande kanaler för biståndet övervägs. Regeringen avser att ge demokratimålet en central roll i de kommande årens förändringsarbete inom det svenska u-landsbiståndet. Jag vill starkt understryka denna inriktning.

Biståndssamarbete via stiftelser och liknande organ knutna till politiska partier förekommer i viss utsträckning i svenskt bistånd. Det finns skäl att närmare studera om denna biståndsform skulle kunna utvecklas ytterligare bl.a. med tanke på den demokratisering som nu sker på många håll i u-länderna. Förslag i denna riktning har också under flera år väckts i riksdagen. Jag avser att ta initiativ till en snabb översyn av denna fråga.

Det är angeläget att debatten i dessa frågor grundas på fakta om situationen i de berörda länderna. Mot den bakgrunden avser regeringen att i fortsättningen mer utförligt än hittills redovisa läget beträffande demokrati och mänskliga rättigheter i de länder som tar emot svenskt utvecklingsbistånd. Möjligheterna att avge en särskild rapport om detta övervägs. Demokratins innebörd är att makten inte uteslutande och permanent tillkommer ett privilegierat fåtal.

Därför är det också naturligt att det svenska biståndet har en koppling till demokratiseringssträvandena i samarbetsländerna. Vårt bidrag till den demokratiska utvecklingen i dessa länder kan ges inte bara genom vår samverkan med regeringar och myndigheter utan också genom ökat stöd till folkrörelser och enskilda organisationer, som med sin lokalt förankrade verksamhet kan bidra till en fördjupad demokratisk utveckling.

Miljö och utveckling

Miljöförstöring i enskilda u-länder kan, förutom att vara förödande för de direkt drabbade människorna, leda till dramatiska konsekvenser regionalt och globalt. Det finns allt fler exempel på de potentiellt katastrofala samband som råder mellan fattigdom, miljö- och naturresursförstöring och social och politisk oro. Det är därför av ömsesidigt intresse både för i- och u-länder att u-länderna bedriver en politik som främjar en långsiktigt hållbar utveckling, bekämpar fattigdomen och minskar påfrestningarna på miljön.

I juni 1991 presenterade SIDA en utredning om miljö och fattigdom. De riktlinjer som ges i denna utredning har sedermera slagits fast och blivit vägledande för det bilaterala biståndet genom SIDA. Tankarna har även sammanfattats i en rapport som överlämnats till sekretariatet för FNs konferens om miljö och utveckling och delgivits samtliga länder som deltar i förberedelserna inför konferensen.

Utredningen visar att miljöförstöringen i betydande omfattning medverkar till att öka fattigdomen i u-länderna genom att den bidrar till minskad produktivitet hos mark och vattenresurser. Jorderosion, avskogning, överbetning, marin miljöförstöring, artutrotning, förorening av mark, vatten och luft, etc, är alla exempel på miljöproblem som begränsar produktionspotentialen hos de naturresurser som de fattiga oftast är direkt beroende av. Fattigdomen bidrar direkt till miljöförstöringen genom att mycket fattiga människor helt enkelt inte har, eller kan avstå, de resuser som ofta krävs för att skydda miljön. Fattigdomen bidrar indirekt till miljöförstöringen genom att fattigdomen tenderar att föra med sig en rad andra problem, såsom begränsad kunskap, brist på mark, höga födelsetal samt en förstärkt tendens till kortsiktigt tänkande.

Utredningen visar emellertid att ett undanröjande av fattigdomen i sig inte är ett tillräckligt villkor för att lösa miljöproblem. Fattigdomen samverkar med en rad andra faktorer i skapandet av den miljöförstöring vi observerar i u-länderna. Dessa faktorer innefattar framför allt:

- Den höga befolkningstillväxten
- Brister i ägande- och utnyttjanderätter till naturresurser
- Felaktig ekonomisk politik
- Bristande kunskap
- Frånvaro av demokratiska kontrollinstrument

Det är endast genom omorienteringar av politiken i u-länderna som miljöförstöringen i dessa länder kan hejdas. Det är de enskilda länderna som måste föra en politik som på ett medvetet sätt angriper fattigdomen och de därmed sammanhängande andra orsakerna. Därigenom kan miljöförstöringen hejdas och en framsynt utveckling främjas. Biståndet kan härvid spela en viktig katalytisk roll i att bidra till kunskap och till att bygga upp institutioner i u-länderna så att de får ökade möjligheter att föra en framsynt politik för skydd av miljön och för hushållning med naturresurser.

Det ömsesidiga beroendet mellan världens länder på miljöområdet har lett till att det internationella miljöarbetet intensifierats alltmer. I-länder och u-länder har ett gemensamt ansvar och intresse av att värna den globala miljön.

Sverige har inom ramen för det multilaterala biståndet aktivt verkat för att de internationella organisationerna, FN-systemet och de internationella utvecklingsbankerna i ökad utsträckning beaktar miljöaspekter i sin verksamhet. De flesta FN-organisationer och internationella utvecklingsbanker har fattat formella beslut om ett integrerat miljöhänsynstagande och arbetar nu med att genomföra detta i konkret handling. Världsbanken har under senare år väsentligt förstärkt sin kompetens på miljöområdet. Alla projektförslag som kan ha betydande negativa effekter på miljön

måste genomgå miljökonsekvensbedömningar innan de kan komma ifråga för finansiering genom banken. Banken har vidare bidragit till utarbetandet av nationella miljöplaner i flera u-länder som fastställer nationella prioriteringar vad gäller miljö och naturresurshållning.

Den globala miljöfonden (GEF) påbörjade sin verksamhet den 1 juli 1991. Fonden som är ett samarbete mellan FNs utvecklingsprogram, Världsbanken och FNs miljöprogram uppgår under en treårig försöksperiod till drygt en miljard US dollar. Från fonden finansieras projekt som på grund av sin globala karaktär inte kan finansieras genom existerande institutioner. GEF har goda förutsättningar att utvecklas till en sammanhållen multilateral mekanism för kostnadseffektiva insatser mot miljöproblem i u-länderna med global räckvidd.

Inför FNs konferens om miljö och utveckling verkar Sverige för konkreta beslut om ett ökat internationellt samarbete mellan u-länder och i-länder för att åtgärda de stora miljöproblem som direkt hotar den bas som u-ländernas utveckling måste vila på. Detta förutsätter bl. a. att alla i-länder tar sitt ansvar och når upp till en biståndsvolym som åtminstone motsvarar FNs 0,7-procentmål.

Huvuddelen av källorna när det gäller vissa globala miljöproblem som t. ex. uttunningen av ozonlagret och växthuseffekten finns i i-länderna. I-länderna har därför ett särskilt ansvar för att åtgärda dessa problem.

Enligt svensk mening kommer det att krävas ökade resursöverföringar för miljöinsatser i u-länder av åtminstone två slag, principiellt åtskilda, men ömsesidigt förstärkande:

- För det första måste ett ökat samarbete ske med u-länderna för att bistå dem att lösa de direkt fattigdomsrelaterade miljöproblemen.
- För det andra måste ett ökat samarbete ske med u-länderna för att de skall kunna delta i globala miljöåtgärder, t ex åtgärder mot klimatförändringar och åtgärder mot uttunning av ozonskiktet.

I båda fallen måste samarbetet integreras med den övergripande utvecklingspolitiken i de enskilda u-länderna för att bli verkningsfullt.

Befolkningsfrågor

Världens befolkning uppgår i dag till närmare 5,4 miljarder människor. Den ökar med en takt som saknar motstycke i historien och kommer att vara uppe i 6,4 miljarder om tio år. Ca 90 % av ökningen sker i u-länderna, särskilt de fattigaste. Befolkningsökningen kan emellertid inte betraktas som en separat företeelse utan måste ses i samband med andra globala utvecklingsfrågor såsom fattigdom, miljö, för låg satsning på social utveckling, utbildning och hälsovård samt låg tillgång på livsmedel och energi. Kulturella faktorer har också betydelse.

Den växande befolkningen ökar trycket på de redan hårt ansträngda naturresurserna. Miljöförstöringen som drabbar mark, skog och vatten på grund av alltför intensiva och skoningslösa brukningsmetoder försämrar hälsa och utkomstmöjligheter för de drabbade människorna. Många och täta graviditeter tär hårt på kvinnornas hälsa samtidigt som möjligheterna minskar att sörja för barnens överlevnad.

Bristen på ekonomisk utveckling, på utbildning för kvinnor och bristande tillgång till mödra- och barnavård är faktorer som håller födelsetalet uppe på en oacceptabelt hög nivå. Utbildning och läskunnighet för kvinnor har mycket starka samband med minskat barnafödande och sänkt barnadödlighet. Barnafödandet är också lägre i länder där ekonomin förbättrats mer stadigvarande.

Sverige har ända sedan sextiotalet i internationella fora hävdat betydelsen av befolkningsfrågorna i biståndet. Perspektivet var då att utifrån ett tekniskt-medicinskt synsätt stödja insatser för att begränsa befolkningstillväxten genom familjeplaneringsinsatser.

Insikten om att befolkningsfrågan måste ses utifrån ett brett perspektiv och utifrån individens behov har vuxit sig allt starkare under senare år. Svenskt bistånd bör därför fortsätta att lämnas som en integrerad del av insatser som syftar till att bidra till en balans mellan befolkning och resurser. Detta bör ske genom en aktiv dialog med mottagarländerna kring befolkningsfrågans betydelse. Även specifika familjeplaneringsinsatser bör givetvis genomföras där det bedöms vara effektivt. Regeringens avsikt är att höja ambitionen i fråga om bistånd på befolkningsområdet.

Behovet av att stödja internationell metodutveckling, kunskapsspridning och erfarenhetsutbyte har under det gångna året uppmärksammats i hög grad. Detta arbete bör drivas vidare.

De enskilda organisationernas unika möjligheter att inom detta område göra insatser bör understrykas. Insatser för familjeplanering bör, liksom i andra sammanhang, integreras med stöd till utbildning, mödra- och barnavård. Jag avser därför att ytterligare stödja och förstärka svenska och lokala enskilda organisationers verksamhet på befolkningsområdet.

Stöd till svensk och internationell forskning är en mycket viktig del av vårt bistånd på befolkningsområdet. En tvärvetenskaplig ansats är central för att nå ökad kunskap beträffande de komplexa samband som styr befolkningsutvecklingen. Den svårbedömda frågan om AIDS påverkan på befolkningsökningen bör särskilt uppmärksammas.

De internationella organisationernas roll som stöd till nationella insatser för att bygga upp en egen kapacitet på befolkningsområdet har stor betydelse. FNs befolkningsfond är den viktigaste aktören som samordnare av övriga organisationers verksamhet inom samma och relaterade intressesfärer. Jag anser att FN:s barnfond UNICEF och Världshälsoorganisationen bör samverka med UNFPA för att nå ett gott resultat. Frågor som rör flyktingar och den höga urbaniseringstakten har också ett nära samband med befolkningsområdet. Både Världsbanken och de regionala utvecklingsbankerna har börjat integrera insatser för att begränsa befolkningstillväxten i sina hälsoprojekt och program. Frågorna behandlas också i de landstrategier som bankerna utarbetar för sina låntagarländer.

Tjugo år efter FN:s första befolkningskonferens kommer 1994 en tredje internationell befolkningskonferens att hållas. Syftet är att granska och följa upp de tidigare konferenserna samt att ytterligare förstärka åtgärder på befolkningsområdet. Konferensen skall också anta rekommendationer för det kommande decenniet samt verka för en ökad resursmobilisering.

De internationella organisationerna och främst FN:s befolkningsfond

UNFPA kommer att få en betydelsefull roll inför konferensen och för att genomföra dess beslut. Sverige fäster stort avseende vid att förberedelserna för konferensen genomförs på ett tillfredsställande sätt, både internationellt, regionalt och nationellt. Jag kommer därför att aktivt bidra till förberedelsearbetet och därvid särskilt främja ett brett u-landsdeltagande.

De svenska förberedelserna för konferensen kommer att inriktas på att få till stånd en bred dialog inför svenska ställningstaganden med företrädare för parlamentariker, enskilda organisationer, forskare och myndigheter.

En ny roll för FN

De dramatiska förändringarna i de internationella relationerna och då särskilt de förbättrade öst/väst-relationerna har stärkt FNs roll på det säkerhetspolitiska området. Dessa förändringar har även ökat FNs möjligheter att gripa sig an de globala utmaningar på det ekonomiska och sociala området som bara kan lösas genom nära internationell samverkan. Det innebär också en ny roll för FN i 1990-talets världsordning. I tidigare avsnitt har jag visat att stabil fred och säkerhet bara uppnås om det internationella samarbetet mer kraftfullt griper sig an världens fattigdomsfrågor, den globala miljöförstöringen, mänskliga rättighets- och demokratifrågor. Samtidigt kan konstateras att senare decenniers ökande ömsesidiga internationella beroenden inte sammanfallit med en motsvarande förstärkning av de multilaterala institutionerna. Tvärtom har Sverige, Norden och en lång rad andra länder med stigande oro noterat tendenser till försvagning av FNs möjligheter och förmåga att spela en central roll i globala ekonomiska och sociala frågor.

Nya möjligheter och nya krav på Världsorganisationen ställer samtidigt krav på reformer av FN-systemet. Klyftan mellan omfattningen av de uppgifter som påläggs FN och de resurser som ställs till dess förfogande måste minska. Den splittrade organisationsstrukturen har lett till växande svårigheter för medlemmarna att styra FN-systemet och medfört svårigheter att upprätthålla en tillfredsställande effektivitet.

Världsbanken och regionalbankerna har kommit att spela en allt viktigare roll i utvecklingsarbetet, såväl när det gäller policyskapande som projektutförande. Utvecklingsbankerna är idag inte bara de största multilaterala källorna för kapitalbistånd utan även för tekniskt bistånd. Detta reser viktiga frågor om rollfördelning och relationer mellan utvecklingsbankerna och FN-systemet.

1990-talet kommer att ställa krav på större finansiella resurser för multilateral verksamhet. Det gäller inte minst på områden jag tidigare berört: på katastrof-, flykting-, miljö- och befolkningsområdena. Ett starkare och mer effektivt FN måste i högre grad än nu bygga på ett gemensamt finansiellt ansvarstagande. Det är angeläget att nå fram till en ökad samsyn om vilka principer som skall styra bidragsfördelningen i framtiden. Medvetenheten måste också stärkas om att det är ett gemensamt givar- och mottagarintresse att tillgängliga resurser utnyttjas mer effektivt.

Idag kanaliseras mer än två tredjedelar av FNs årliga resurser om ca 5 miljarder US dollar till bistånd. FNs organisation på detta område har

växt fram som resultat av successivt identifierade behov. Den splittrade organisationsstrukturen, överlappning av många FN-organs mandat och bristen på koordinering har på många områden lett till att FN saknar kritisk massa för att kraftfullt kunna spela en ledande utvecklingspolitisk roll. Samtidigt med denna inre försvagning av FN-systemet påläggs organisationen utifrån hela tiden nya och vidgade uppgifter utan en samtidig förstärkning av dess politiska auktoritet och finansiella resurser.

Glädjande nog finns en växande insikt i det internationella samfundet om behovet av reformer inom FN, särskilt på de ekonomiska och sociala områdena. Inte på decennier har reformfrågorna i FN stått så i fokus som nu. Även om problemen i FN är många är således en hoppfull utveckling på väg. Sveriges och Nordens strävan är att skapa en så bred förankring som möjligt bland medlemsländerna för konstruktiva reformer så att FN bättre kan möta 1990-talets utmaningar och problem. Jag återkommer i ett senare avsnitt till detta reformarbete.

Kvinnoinriktat bistånd

Fattigdomens bördor fördelas mycket ojämnt i tredje världen. Detta gäller inte bara mellan olika länder, regioner och samhällsklasser, utan i hög grad också mellan kvinnor och män. Kvinnans situation är i många fattiga länder väsentligt mer utsatt än mannens.

Kvinnans roll i utvecklingen är inte endast en fråga om jämställdhet och rättvisa. Det finns t. ex. ett fastställt samband mellan kvinnors utbildning och befolkningstillväxt – bättre utbildade kvinnor föder ofta färre barn. Vidare är kvinnor i minst lika hög utsträckning som män delaktiga i produktionen. Ofta rör sig emellertid kvinnors arbete om produktion för självhushåll eller den informella marknaden, vilket bidrar till att göra detta mindre synligt än mäns. Betydelsen är dock inte alls mindre. Tvärtom är denna typ av produktion avgörande för fattiga hushålls försörjning och möjligheter att förbättra sin situation.

Uppmärksamheten i dessa frågor har på senare år fokuserats på den afrikanska kvinnans situation. Detta är naturligt givet den svåra situation som råder generellt i Afrika, och att den tyngsta bördan otvivelaktigt faller på kvinnan. Den ökade insikten hos många biståndsgivare, och även afrikanska regeringar, har bidragit till att öka medvetenheten om kvinnornas roll i utvecklingsprocessen inom biståndsarbetet.

Situationen i Asien ter sig något annorlunda, men inte nödvändigtvis bättre för kvinnorna. Trots ekonomiska framsteg visar undersökningar att ojämlikheten inom hushållen på många håll tilltar. Det faktum att den förväntade livslängden på många håll i Asien är väsentligt lägre för kvinnor än för män har uppmärksammats upprörande lite såväl i berörda länder som internationellt. Beräkningar visar att det skulle finnas ungefär 100 miljoner kvinnor mer i Asien om kvinnor kunde leva lika väl som män.

Biståndet kan spela en viktig roll för att förbättra de asiatiska kvinnornas situation, både genom särskilt riktade insatser och genom att bidra till en attitydförändring. I sina asiatiska samarbetsländer bör de svenska biståndsmyndigheterna därför öka ansträngningarna för att även kvinnor

skall få lika tillgång till utbildning och på annat sätt bli delaktiga i den ekonomiska utvecklingen. Denna strävan bör självfallet prägla hela det svenska utvecklingssamarbetet.

SIDA har aktivt arbetat för att synliggöra kvinnors roll i utvecklingen. Ansträngningarna har medvetet varit koncentrerade mot att integrera kvinnofrågor i hela det bistånd som ges till programländerna. I detta arbete har kvinnoenheten och kvinnohandläggarna på biståndskontoren en initierande och drivande roll. Frågan om kvinnohandläggarna skall vara lokalanställd eller utsänd personal har tagits upp av riksdagen (UU15, rskr 242). Jag vill i detta sammanhang peka på de goda resultat som uppnåtts med nuvarande förfarande. Det är dock SIDAs uppgift att, i samråd med respektive mottagarland, avgöra prioriteringar av detta slag.

Sverige kommer också i fortsättningen att aktivt verka för att kvinnofrågorna skall uppmärksammas internationellt. Detta gäller inte minst i det multilaterala arbetet inom FN. Även om mycket återstår att göra kan på senare år noteras en ökad medvetenhet hos flera FN-organ om betydelsen av att främja kvinnors roll i hela utvecklingsprocessen. Världsbanken har t. ex. på nordiskt initiativ avsevärt ökat sina ansträngningar i detta avseende.

FNs generalförsamling har beslutat att en ny världskvinnokonferens skall äga rum år 1995. Detta innebär en viktig markering av kvinnofrågornas betydelse inom FN-systemet och för FNs medlemsländer. Vid konferensen skall en handlingsplan antas om bl. a. kvinnor i utvecklingsländer. Formerna för det svenska förberedelsearbetet inför kvinnokonferensen bereds inom regeringskansliet.

U-lands- och biståndsinformation

Biståndsmyndigheter, folkrörelser och enskilda organisationer som arbetar med biståndsverksamhet ägnar sig samtliga aktivt åt information och opinionsbildning i Sverige. Informationsarbetet bidrar till att skapa förståelse och engagemang i Sverige för u-ländernas situation och det svenska utvecklingssamarbetet.

Omvälvningarna i Central- och Östeuropa, kriget vid Persiska viken samt fokuseringen på EG i samband med EES-avtalet och ett eventuellt svenskt medlemskap är omvälvande internationella skeenden som naturligen kommit i fokus för massmedias och allmänhetens intresse. Intresset för u-länderna och utvecklingssamarbete har kommit i skymundan. Frågorna kring nyttan med biståndet ställs också alltmer. Inte sällan förmedlas negativa stämningar. Hungerkatastrofer, ökade flyktingströmmar och u-ländernas skuldproblem har fått mindre uppmärksamhet i massmedia och lett till att problemen lätt glöms bort. Men problemen finns där alltjämt och i många länder och regioner är situationen till och med värre. Mot denna bakgrund är det desto viktigare att öka satsningarna på informationsverksamhet och söka ge en så bred bild som möjligt av situationen i u-länderna och resultaten av svenskt bistånd och utvecklingssamarbete. Information om förhållandena i u-länderna och ansträngningarna som görs där för att förbättra människornas situation kan bidra till att öka

förståelsen för problem och sammanhang och därmed kanske också till att minska tendenser till främlingsfientlighet i det svenska samhället. Ett viktigt syfte bör vara att främja ett konstruktivt samtal i det svenska samhället som grundar sig på fakta och kan bidra till att biståndet förändras så att det i ännu högre grad kan förbättra livsvillkoren för världens fattiga.

Under 1987 gav riksdagen regeringen i uppdrag att göra en översyn av den statligt finansierade informationen om u-länder och utvecklingssamarbete. Regeringen tillsatte en utredning som överlämnade sitt betänkande "U-lands- och biståndsinformation" (SOU 1988: 19) i april 1988. Utredningen underströk betydelsen av informations- och opinionsarbetet i biståndssamarbetet för att möjliggöra ett fortsatt stort och ändamålsenligt bistånd. Det är ytterst angeläget att dessa ansträngningar ökas. Biståndsmyndigheter, folkrörelser samt enskilda organisationer bör därmed ges utökade resurser. Under anslagsposterna Bistånd genom folkrörelser och andra enskilda organisationer samt Information genom SIDA har jag redovisat mina överväganden vad gäller målsättning och medelstilldelning rörande informationsverksamheten.

Utrikesdepartementet, biståndsmyndigheterna, folkbildningsorgan, folkrörelser och enskilda organisationer som bedriver biståndsverksamhet bör också ansvara för information och utbildning om denna verksamhet. För att få en så heltäckande och effektiv information som möjligt bör samtliga aktörer på informationsområdet utbyta erfarenheter och fortlöpande samråda om sina respektive informationsverksamheter.

Informationssatsningar av det slag som informations- och debattdagarna Biståndet Behövs utgör finner jag mycket angelägna och medel för detta ändamål bör finnas tillgängliga. Denna typ av arrangemang bör vara ett kontinuerligt inslag vartannat år för att samla myndigheter, folkrörelser, enskilda organisationer, näringsliv, skolor och andra intresserade som är engagerade i biståndsverksamhet. Biståndsmässan är också ett utmärkt tillfälle att nå ut till en bred allmänhet.

Mottagarländernas ansvar – givarnas stöd

Ansvaret för utvecklingen i ett land måste alltid ligga på landet självt, dess regering och folk. Biståndet har likväl en viktig uppgift att i samverkan med länderna skapa förutsättningar för långsiktig utveckling. Framgång är nödvändig om levnadsvillkoren skall förbättras för de fattiga befolkningsmajoriteterna. I detta arbete finns inga enkla lösningar. Ekonomisk tillväxt och en rättvisare inkomstfördelning förutsätter en utvecklingspolitik som i högre grad än hittills bygger på deltagande och inflytande från den breda befolkningsmajoriteten.

Stora förväntningar ställs härvid på u-länderna. Den egna befolkningen kräver mer inflytande och att regeringen kan främja socialt och ekonomiskt välbefinnande. Biståndsgivarna vill se resultat av de satsningar som görs inom olika områden och kraven på mottagarländernas regeringar skärps. Frågor om samhällets organisation lyfts fram. Möjligheter för privata initiativ, deltagande och inflytande på samhällsutvecklingen måste

skapas och frågor om ansvarstagande och effektivitet i ledarskapet kräver svar.

Särskilt för länder som under lång tid befunnit sig i ekonomisk kris ställer dessa ökade krav och förväntningar de politiska problemen i fokus. Inflytande, rättvisa och långsiktig hållbarhet kräver en helhetssyn i utvecklingspolitiken, en utveckling som integrerar tillväxt och välfärd och som tar tillvara och vidgar möjligheterna för enskilda och grupper att utnyttja sina resurser.

Svårigheterna med att åstadkomma en sådan utveckling, som också blir märkbar, har rubbat tillförsikten och minskat förtroendet för den politiska ledningen i många länder. Brister i ekonomiskt och politiskt ansvarstagande har lett till ökad ineffektivitet i olika sektorer av ekonomin och inte sällan korruption. Fallande levnadsstandard, arbetslöshet och ökad inflation har skapat missnöje.

Många länder behöver en bättre utvecklingspolitik, vilket främst innebär ekonomisk-politiska reformer för att skapa en mer stabil och gynnsam miljö för produktion och större inflytande och delaktighet i besluten. Samma regimer, som med starkt folkligt stöd förde kolonierna till självständighet, har förlorat sin legitimitet. I takt med att oförmågan att effektivt ta itu med de nu uppenbara ekonomiska problemen tilltar missnöjet.

Mottagarlandets ansvar måste återupprättas. Ansvaret gentemot den egna befolkningen måste bli tydligt och rollfördelningen mellan biståndsgivarna och mottagarländerna måste klarläggas.

Erfarenheterna från det senaste decenniets insatser visar att endast en utveckling som är väl förankrad i inhemska förhållanden och politik har möjligheter att lyckas. Omvärldens bidrag till förändringar är viktiga. Avgörande är ändå inhemskt initierade förändringar. Därför måste ansvar utkrävas och förändringar genomföras inom länderna. Demokratisering, respekt för mänskliga rättigheter och social mobilisering framstår allt tydligare som förutsättningar för en hållbar politik.

Det svenska biståndet har anpassats till de förändrade förutsättningarna. Riksdagen antog år 1989 riktlinjer för biståndet till Afrika på 1990-talet. Ett omfattande analysarbete låg till grund för detta beslut. Huvudfrågan gällde hur inriktning, organisation och arbetssätt inom biståndet kunde utvecklas och effektiviseras för att ta tillvara möjligheter i utvecklingssamarbetet och möta nya krav. Riksdagen fastslog att huvudmålet för svenskt utvecklingssamarbete med Afrika under 1990-talet är att främja en långsiktig utveckling som förmår höja de fattiga folkens levnadsnivå. Biståndet skall främja en politik för en mer öppen och decentraliserad ekonomi kombinerat med ett stärkt socialt ansvar. Stöd till bättre hushållning med naturresurserna, rehabilitering av infrastrukturen och kunskapsutveckling och institutionell kapacitetsförstärkning är andra centrala element.

SIDA följde upp dessa riktlinjer med att klargöra rollerna gentemot mottagarna i det praktiska biståndsarbetet. Mottagarländernas ökade ansvar för insatserna poängteras liksom vikten av koncentration i SIDAs stöd. Andra viktiga slutsatser gäller fortsatt utveckling av SIDAs roller inom upphandling, styrning och uppföljning. Till detta förändrade arbets-

sätt hör också ambitionen att få en bättre och effektivare samordning med andra givare i mottagarlandet. Regering och riksdag ställde sig bakom de föreslagna förändringarna.

Jag menar att detta reformarbete med klargörande av rollfördelning och med kapacitetsbyggande måste fortsätta. Det skall baseras på en realistisk analys av de faktiska förutsättningarna i de enskilda länderna för en ny rollfördelning. Riskerna för korruption och ineffektivt utnyttjande av biståndet måste minimeras. I många länder behövs en bättre utvecklingspolitik. Framför allt i de fattigaste länderna kan biståndet spela en viktig roll i denna process. Ekonomisk återhämtning kräver resurser. Investeringar inom undervisning, hälsovård och vattenförsörjning är avgörande för de fattigas levnadsvillkor. Det är framför allt viktigt för att de fattiga själva skall kunna driva utvecklingen framåt. Att stärka kvinnornas ställning är en förutsättning för att nå varaktiva resultat i kampen mot fattigdomen.

Hållbara lösningar på dessa utvecklingsfrågor är enligt min mening beroende av en demokratisk samhällsutveckling. Den politiska utvecklingen i länderna är central liksom mer folkligt förankrade och demokratiska styrformer. Många länder försöker nu utforma en effektivare och rättvisare utvecklingspolitik. För detta krävs fungerande marknadsekonomi, effektiva sociala och politiska institutioner, investeringar i infrastruktur och anpassad teknologi. Kraven på ansvar och öppenhet ställs av givarna. Ännu viktigare är att de framförs med växande styrka från ländernas egen befolkning. Biståndet har en viktig roll att spela i denna process. Inte minst folkrörelserna och enskilda organisationer kan genom att stärka en pluralistisk samhällsutveckling verka pådrivande.

Som biståndsgivare skall vi kunna samarbeta med regeringar som på ett ansvarsfullt och brett sätt representerar sitt lands befolkning. Om vi tar detta på allvar innebär det att krav också gentemot givarna på anpassning av biståndet måste accepteras. Det är viktigt att biståndet utformas så att det underlättar en mobilisering av landets egna resurser. Det gäller såväl finansiella resurser som teknisk och mänsklig kapacitet. Biståndets huvudsyfte måste vara hjälp till självhjälp, att så långt det är möjligt främja det produktiva utnyttjandet och utvecklingen av de resurser som redan finns i mottagarländerna, exempelvis stöd till familjejordbruk, privatisering av statliga kreditinstitut, avskaffande av priskontroll, etc. På så sätt byggs den solida bas upp som är en förutsättning för den sociala välfärden.

För hållbara lösningar på de ekonomiska och sociala problemen måste givarna i sitt bistånd till de fattigaste länderna undvika att genom för många och för stora projekt som kräver stora resurser för genomförande och drift snedvrida resursallokeringen. Syftet måste i första hand vara att främja en verksamhet som höjer produktiviteten i ett bredare perspektiv.

För att skapa förutsättningar för en ökad produktion med ett brett deltagande är den makroekonomiska politiken central. Framför allt måste produktiviteten i jordbruket höjas inte minst för de länder som befinner sig i kris. Jordbruket är ryggraden i de flesta fattiga ländernas ekonomier och av central betydelse för de fattigas försörjning. Bönder och andra småföretagare behöver inte bara få en skälig ersättning för sina produkter. De behöver också tillgång till krediter och investeringsvaror om de skall

kunna höja sin produktivitet. Avsättning för produkterna måste säkerställas genom skapande av fungerande marknader baserad på normala marknadsekonomiska principer.

Därför måste länderna på ett bättre sätt hushålla med sina resurser och satsa tillgängliga medel på områden som ger hållbara resultat som kommer folkflertalet tillgodo. Man kan inte fortsätta att av knappa resurser subventionera olönsamma företag. Det medför bl. a. att man tar viktiga resurser från områden som skulle ge bättre resultat. Inte sällan har ett givarstyrt, projektinriktat bistånd främjat sådana prioriteringar som resulterat i en snedvriden investeringspolitik.

Viljan och ansträngningarna i u-landssamhällena själva är avgörande för om en utveckling mot en mer öppen och dencentraliserad ekonomi och ett starkare socialt ansvar skall komma till stånd. Det gäller inte bara behoven av en gynnsam ekonomisk politik utan också av investeringar i infrastruktur och sociala sektorer. Det innefattar behovet av en ansvarsfull offentlig sektor som ges klara mandat för sin verksamhet. Sammantaget utgör detta viktiga förutsättningar för att människors kunskaper och förmåga skall komma till sin rätt.

Biståndet har en viktig roll att spela för de fattigare ländernas möjligheter att genomföra en sådan politik. Jag vill betona vikten av övergång till marknadsekonomi. Marknaden är en viktig utvecklingskraft men den är ensam inte lösningen på u-ländernas problem. Ansvarsfulla satsningar på social utveckling är också betydelsefulla liksom utveckling och uppbyggnad av samhälleliga institutioner som sätter ramar och fastställer spelregler. Rättsstaten måste värnas. Jag anser att vi bör bidra till att skapa en utvecklingsfrämjande miljö för produktion och som kan se till att den fattige får del av utvecklingen.

Bekämpande av fattigdomen måste inta en central plats i biståndet. Det krävs fördjupade satsningar på utbildning och hälsovård. Det är framför allt viktigt att främja kvinnornas deltagande i utvecklingsprocessen. Det gäller inte bara utbildning och mödravård utan också frågor som lagstiftning, tillgång till produktiva resurser och möjligheter att delta i de politiska processerna.

Attityder, regler och institutionella förhållanden inom ett land utgör avgörande förutsättningar för utvecklingen. Förvaltnings- och institutionsutveckling måste därför även i fortsättningen ha en central plats i biståndet. Det gäller såväl utveckling av människornas egna resurser genom utbildning och hälsa som att bönder och mindre företagare skall ges reella möjligheter att öka sin produktivitet, inte bara genom ekonomiska incitament utan också genom att nödvändig lagstiftning och infrastruktur byggs upp.

Ett allvarligt problem som på senare tid rönt allt större uppmärksamhet gäller effekterna på mottagarländerna av ett omfattande projektbistånd. Administrationen blir i sådana fall hårt ansträngd, vilket måste uppmärksammas mera. Jag vill i detta sammanhang framhålla programbiståndets betydelse. Programstöd ges som ett generellt stöd till ett mottagarland för att underlätta genomförandet av ett reformprogram för ekonomin som helhet eller inom en viss sektor. Oftast, men inte alltid, antar det formen

av snabbutbetalbart importstöd. Programbistånd på makro- och sektornivå kopplat med tekniskt bistånd till kapacitetsuppbyggnad av nyckelfunktioner kan i vissa fall vara ett medel för att stärka mottagarlandets förmåga att föra en utvecklingsfrämjande politik.

Programbistånd förutsätter dock att mottagaren har vilja, kapacitet och förmåga att fördela de ekonomiska resurserna på ett effektivt och utvecklingsfrämjande sätt. I de flesta fall förutsätts ett strukturanpassningsprogram med stöd av Världsbanken, Internationella Valutafonden och givarsamfundet. Med dessa förutsättningar uppfyllda, anser jag att programbistånd är en effektiv biståndsform för långsiktig utveckling. Det kan bidra till att utländsk valuta finns tillgängligt genom banksystemet för en verkstadsägare, en jordbrukare eller en skola som behöver bättre utrustning för produktion och utbildning. Programbiståndet kan möjliggöra såväl import av nödvändiga varor för konsumtion som för inhemska aktörers investeringar. Båda dessa komponenter är vitala för att uppnå tillväxt och en hållbar utveckling.

Biståndsgivarna kan tillsammans med mottagarna skapa och utveckla sådana institutioner och processer som främjar den önskvärda utvecklingen. Jag anser att dessa frågor måste ha en central plats i dialogen med mottagarna. Det kan röra mycket konkreta frågor om hur landet prioriterar sina offentliga resurser, subventionering av verksamhet som har ringa betydelse för utvecklingen, satsningar på utbildning och hälsovård. Den globala avspänningen och den internationella nedrustningen bör också få konsekvenser i u-ländernas militära budgetar. Jag menar att biståndsgivaren har ett berättigat intresse av att närmare kunna diskutera sådana avvägningar med mottagaren. Inom ramen för SPA har analyser av och en dialog mellan mottagarlandet och givarna om utgifts- och budgetpolitik inletts. Jag välkomnar detta initiativ som kan bidra till ett mer förtroendefullt samarbete mellan givare och mottagare byggt på ömsesidig respekt och ansvar. Speciella krav och administrativa rutiner för uppföljning av givarnas stöd kan bli ett stort problem för mottagarlandets finansdepartement, som har ansvaret att göra en realistisk budget och att föra en ansvarsfull utvecklingspolitik. I arbetet med budgetanalyser är det därför också väsentligt att givarnas betydelse på gott och ont belyses.

I vissa länder och situationer kommer det även fortsättningsvis att krävas satsningar på större projekt. Det viktiga, som jag vill betona, är att biståndet sätts in i sitt rätta sammanhang och svarar mot klart uttalade behov hos en ansvarsfull mottagare. Verksamheten måste vara förankrad i mottagarsamhället. Insatserna måste vara utformade så att de tillför länderna kunskap och hjälp till institutionsbyggande och så att de inhemska resurserna mobiliseras på ett effektivare sätt. För att detta skall lyckas krävs inte bara ansvarsfulla mottagare utan också ansvarsfulla givare. Endast så kan biståndet bli den hjälp till självhjälp som är dess yttersta syfte.

Detta innebär också att rollfördelningen mellan olika aktörer måste kartläggas och att effektiva beslutsprocesser utformas. Inom det svenska biståndet har frågor om hur biståndet skall kunna administreras och bedrivas på ett effektivt sätt belysts i offentliga utredningar. Det bilaterala biståndets organisation och arbetsformer behandlades av riksdagen i sam-

band med ställningstagande till förra årets proposition. I vissa fall finns dock behov av en klarare fördelning av ansvar mellan SIDA och övriga biståndsmyndigheter samt mellan myndigheterna och regeringskansliet. Jag avser därför att genom fortsatt översyn av styrnings- och samverkansformerna ytterligare effektivisera utvecklingssamarbetet. Slutsatser rörande det multilaterala biståndet presenteras för riksdagens ställningstagande i årets proposition.

Som jag tidigare visat spelar beslutsprocessen hos givarna en roll och det är viktigt att vår förmåga att förutse och ta hänsyn till olika faktorer förbättras. Utvärderingar av satsningar på projekt- och sektornivå genomförs kontinuerligt inom alla biståndsmyndigheterna. Såväl SIDA som BITS har inkommit med sina fördjupade anslagsframställningar som mer utförligt diskuterar och redovisar resultaten i biståndet. Angreppssätten med redovisningar av teman och delprogram ger värdefull information. De mer översiktliga redovisningarna visar också på att underlaget i form av utvärderingar och resultattänkande är ojämnt. Ett arbete för att främja ökad systematik i myndigheternas utvärderingar och lärande behövs. Bl. a. behöver kostnadseffektiviteten behandlas mer systematiskt i utvärderingarna. Jag återkommer även till förslaget om att inrätta ett särskilt sekretariat för mer övergripande utvärderingar och resultatanalys i biståndS- och u-landspolitiska frågor.

Utvärderingssekretariatet

Ett analysarbete om effektiviteten i det svenska biståndet resulterade i rapporten Bra beslut, Ds 1990: 63. Utredningen finner bl. a. att det finns brister i det beslutsunderlag som lämnas till departement, regering och riksdag. Viss kritik framförs för att denna inte tillräckligt belyst behov av kompetensuppbyggnad inom nuvarande organisationer.

Flertalet remissinstanser är positiva till förslaget om att inrätta ett fristående sekretariat för utvärdering. SIDA framhåller vikten av att ett sådant sekretariat får uppgifter som kompletterar den utvärderingsverksamhet som redan existerar inom biståndet. BITS ser en sådan funktion som viktig för ett fortsatt tillvaratagande av erfarenheterna från biståndet och utvecklingsprocessen. SAREC instämmer i behovet av en självständig organisation för utvärderingar men menar att utredningen inte ger något bra underlag för att överväga alternativa former att förstärka utvärderingsverksamheten. Statskontoret anser att behovet av övergripande utvärderingar borde kunna tillgodoses inom det befintliga utredningsväsendet. Även RRV anmäler tveksamhet till förslaget att inrätta en särskild utvärderingsorganisation.

Frågan om inrättandet av ett separat utvärderingssekretariat diskuterades i utrikesutskottet på grundval av regeringens proposition 1990/91: 100 Bilaga 5 och en särskild motion i frågan. Utskottet konstaterade att det kan finnas fördelar med en fristående utvärderingsfunktion för att komplettera det arbete som görs inom de enskilda biståndsorganen, i enlighet med förslaget i utredningen och uttalade sig intresserat av att få ta del av

kommande förslag. Regeringen återkom i kompletteringspropositionen 1990/91: 150 med förslag om att ett sekretariat skall inrättas. Förslaget fick en positiv behandling i riksdagen.

I enlighet med riksdagens beslut avser regeringen inrätta en tidsbegränsad försöksverksamhet med ett sekretariat för utvecklingspolitiska utredningar. Uppgiften är att ta fram analyser och utvärderingar gällande bistånd och utvecklingsfrågor och internationellt utvecklingssamarbete i syfte att ge regeringen ett bättre underlag för effektiviseringen av det svenska utvecklingssamarbetet. Sekretariatet bör organiseras som en kommitté under utrikesdepartementet med ett tvåårigt mandat. Därefter bör organisationsformen prövas på nytt. Sekretariatet skall lägga ut, hålla samman och i viss utsträckning självt delta i olika studier. Sekretariatet skall presentera sina slutsatser till utrikesdepartementet och samarbeta med biståndsmyndigheterna i utvärderingsfrågor. Kostnaderna för den nya organisationen beräknas första året uppgå till 5 milj. kr. Finansiering sker genom resurser som finns avsatta inom biståndsramen för utredningar m. m.

Försöksverksamheten med ett utvärderingssekretariat ersätter dock inte behovet av att i högre grad och i mer systematiska former integrera resultatbedömningar och utvärderingar i myndigheternas och utrikesdepartementets/regeringens löpande arbete, såsom påpekats i rapporten.

Biståndet och EG

Sverige ansökte den 1 juli 1991 om medlemskap i EG. Det svenska biståndet kommer inte att på något generellt sätt beröras av Sveriges närmande till EG genom avtalet om det europeiska ekonomiska samarbetsområdet (EES). Med ansökan om ett medlemskap i EG har även biståndet blivit en fråga inom Europapolitiken.

EG är i sig själv en stor och viktig biståndsgivare. Som medlem i EG kommer Sverige att bidra till ett relativt omfattande bistånd som går till de flesta av världens u-länder med tyngdpunkten i Afrika. En annan frågeställning som biståndet ställs inför är huruvida ett medlemskap i EG innebär åtaganden som påverkar det bistånd Sverige redan bedriver.

Under våren 1991 bildades inom utrikesdepartementet en arbetsgrupp med uppgift att söka klarlägga vilka konsekvenser och frågeställningar utsikten om ett medlemskap i EG ställer biståndet inför. I arbetsgruppen har berörda delar av regeringskansliet och företrädare för biståndsmyndigheterna deltagit. Till arbetet har också en referensgrupp varit knuten, med en bred representation från folkrörelser, forskning, näringsliv och annan expertis på utvecklingsområdet. Under hösten 1991 har utrikesdepartementet färdigställt informationsskrifter om biståndet inför en EG-anslutning i serierna "Fakta Europa" och "Aktuellt i biståndspolitiken".

Bistånd har funnits med som en del av EGs politik ända sedan gemenskapens tillkomst 1957. Till en början var biståndet begränsat till olika former av stöd och samarbete med 18 av de ursprungliga EEC-staternas f. d. kolonier. Biståndsverksamheten har sedan dess kommit att utsträckas

till flertalet utvecklingsländer i tredje världen och biståndet är idag en integrerad del av gemenskapens utrikes- och handelspolitik. Idag kanaliseras 14% av medlemsländernas samlade bistånd genom EG-kommissionen.

Den största och viktigaste delen av EGs bistånd ges inom den s.k. Lomé-konventionen. Denna är ett vitt omspännande avtal mellan EGs medlemsstater och 69 länder i Afrika (samtliga söder om Sahara utom Sydafrika), Karibien och Stillahavsområdet. Den nu gällande Lomé IV reglerar handel, bistånd och krediter under perioden 1990–2000. För de fem första åren har EG förbundit sig att ställa sammanlagt 12 miljarder ECU till förfogande för bistånd (90%) och krediter (10%).

Inte minst Storbritanniens och senare Portugals och Spaniens inträden föranledde gemenskapen att inleda biståndssamarbete även med andra delar av världen. Idag mottar de flesta länderna i Latinamerika och Asien bistånd från kommissionen, i former som är flexiblare än för Lomé-länderna. Målsättning och biståndsform kan variera från land till land, beroende på bl.a. utvecklingsnivå och EGs egna intressen i samarbetet.

När det gäller katastrofinsatser har EG-kommissionen de senaste åren tagit på sig en allt viktigare koordinerande roll, vilket visades bl.a. vid översvämningskatastrofen i Bangladesh 1991 och efter kurdernas flykt i norra Irak samma år. Vidare har EG-kommissionen också tagit ett flertal initiativ för bistånd till Central- och Östeuropa och leder givarkoordineringen inom den s.k. G-24 gruppen. På dessa områden har EG-kommissionen visat en avsevärd snabbhet och flexibilitet, och till viss del kommit att ersätta medlemsländernas bilaterala insatser.

En fråga av central betydelse är till vilken grad de svenska biståndsmålen överensstämmer med inriktningen av EGs biståndsprogram. Det är min bedömning att det inte finns några avgörande skillnader mellan EGs biståndspolitik och den svenska. Den största delen av EGs bistånd går till de fattigaste länderna, särskilt de afrikanska inom Lomé-konventionen. Inriktningen mot fattigdomsbekämpning är tydlig även i samarbetet med andra länder.

Med åtagandet att vara med och finansiera EGs bistånd följer naturligen vissa möjligheter att påverka dess mål och inriktning. För biståndsfrågor bildar Danmark, Nederländerna, Storbritannien och Tyskland en samrådsgrupp som möts på flera nivåer, inklusive ministernivå inför rådets möten. Denna grupp har ett avgörande inflytande på beslutsfattandet i biståndsfrågor. Då Sverige i allmänhet har en betydande samsyn med en del av dessa länder i biståndsfrågor verkar det troligt att Sverige vid ett medlemskap kan samarbeta med denna grupp.

När det gäller det bilaterala biståndet är EGs inflytande på medlemsländernas agerande relativt begränsat. Det enda fall där EGs beslut har direkt inflytande över medlemsländerna är vid beslut om bindande sanktioner mot tredje land. Detta skedde t.ex. under en period mot Kina efter händelserna på Himmelska Fridens Torg i juni 1989. Detta vapen har dock används mycket sparsamt. Sverige har på egen hand fattat liknande beslut i dessa fall.

Det är alltså min bedömning att en anslutning till EG inte kommer att föranleda någon omläggning av kursen för den svenska biståndspolitiken.

Att kanalisera en del av biståndet genom EG är förenligt med Sveriges nuvarande mål på biståndsområdet, och i hög grad jämförbart med det multilaterala bistånd vi idag medverkar i. Det övriga svenska biståndet kommer, som EG ser ut idag, att påverkas endast i mindre grad.

En viss anpassning i biståndsbudgeten kommer att bli nödvändig. Givet enprocentmålet kommer i den svenska biståndsbudgeten plats att få beredas för ca 1 miljard SEK eller ca 7% av den totala budgeten. Detta behöver dock inte betyda en minskad svensk biståndsinsats. Aktörer som idag bidrar till svenskt biståndsgenomförande kommer genom ett medlemskap att ges nya möjligheter att verka inom EGs bistånd.

I det perspektivet är det angeläget att aktörer inom det svenska biståndet på olika sätt förbereder sig för ett medlemskap. EES-avtalet erbjuder redan en möjlighet för svensk u-landsforskning att deltaga i EGs program Science and Technology for Development (STD). Jag finner det önskvärt att även andra möjligheter till samverkan med EG på biståndsområdet redan före ett medlemsskap tas tillvara.

Ett medlemskap kan ge det svenska biståndet nya möjligheter. EG har stor betydelse för u-länderna, inte minst för Afrika, och har relativt sett mer utvecklade ekonomiska förbindelser med u-länderna än Sverige. Att vara med och forma EGs handels- och biståndpolitik kan innebära att den samlade betydelsen av Sveriges politik gentemot u-länderna ökar.

Aktuella utredningar m. m.

Översyn av det multilaterala biståndet

Regeringen tillsatte 1989 en parlamentariskt sammansatt kommitté för en översyn av svenskt multilateralt utvecklingssamarbete. Kommitténs betänkande Bistånd genom Internationella Organisationer (SOU 1991:48) framlades i juni 1991 och har remitterats till ett stort antal myndigheter och organisationer.[1]

Betänkandet

Betänkandet är övervägande beskrivande till sin natur och innehåller en mycket grundlig översyn av Sveriges engagemang i FN-systemets och de internationella finansieringsorganens utvecklingsverksamhet. Kommittén gör också en genomgång av de enskilda organisationernas roll och multibibiståndet. I ett särskilt avsnitt berörs stöd till strukturanpassning och de ekonomiska anpassningsprogrammen som en viktig del av det multilaterala biståndet. Effektivitet och utvärderingssystem behandlas relativt utförligt liksom några strukturproblem inom det multilaterala biståndssyste-

[1] Utredningens ordförande var f. d. vice riksbankschefen Hans Lundström. Övriga kommittéledamöter var riksdagsledamöterna Karl-Göran Biörsmark, Birgitta Hambraeus, Evert Svensson och Kristina Svensson. En sammanställning av remissvar på kommitténs betänkande finns tillgänglig på avdelningen för internationellt utvecklingssamarbete och mänskliga rättigheter.

met. Slutligen diskuteras frågor som gäller de svenska beredningsresurserna för multilateralt bistånd.

Ur kommitténs översyn av de internationella organisationerna är följande särskilt värt att notera:

Världsbanken/IDA är den viktigaste kanalen för både det totala och det svenska multilaterala biståndet och har även en betydande roll som koordinator för bilateralt bistånd. Världsbanken har anseende som en av de effektivaste biståndsgivande organisationerna. Det hindrar inte att felbedömningar förekommit. Dessa skiljer sig inte nämnvärt från andra biståndsgivares. Konsekvenserna av en felbedömning från Världsbankens sida förstoras emellertid genom omfattningen av bankens verksamhet och den centrala roll som banken spelar i den internationella biståndsgivningen. Detta understryker vikten av att länder som låter en stor del av sitt multilaterala bistånd gå genom IDA – och dit hör Sverige – ger hög prioritet åt styrning och uppföljning av Världsbankens policy och verksamhet.

De regionala utvecklingsbankerna och -fonderna utvecklas i en från svensk biståndspolitisk synpunkt positiv riktning. Denna utveckling är väsentlig vid en bedömning av regionalbankerna och deras potential. Kommittén har en i princip positiv inställning till dessa banker och till förslag som är ägnade att stärka dem och deras verksamhet. Kommittén ser regionalbankerna inte bara som ett komplement utan också som ett i vissa avseenden värdefullt alternativ till Världsbanken. I förhållande till denna har de fördelen av en stark regional förankring. Möjligen kan en kompetensförstärkning främjas genom viss arbetsfördelning och specialisering. Ökat erfarenhetsutbyte och samarbete regionalbankerna emellan bör understödjas. Regionalbankernas möjligheter att i vissa fall fungera som brobyggare mellan Bretton Woods-institutionerna och låntagarländerna bör också utnyttjas och utvecklas. Det är också väsentligt att främja svenska företags möjligheter att medverka i projekt som finansieras av utvecklingsbankerna.

UNDPs roll som FNs centrala organ för biståndskoordinering har undergrävts av bristande resurser. Även trepartssamarbetet (UNDP, mottagarlandet, genomförande organisation) har inneburit begränsningar. Verksamheten har inte kunnat hållas samman. UNDPs breda mandat, utbyggda fältorganisation och centrala roll vid samordningen av multilateralt bistånd på ländernivå är emellertid tillgångar som motiverar en diskussion av möjligheterna att stärka UNDP. Kommittén delar helt Nordiska FN-projektets uppfattning vad gäller effektivare strukturer och styrformer för UNDP liksom generellt för FN-systemets biståndsverksamhet. Ett antal synpunkter lämnas på områden där UNDPs verksamhet bör förstärkas, bl. a. att UNDP bör förses med en exekutivstyrelse som kan styra och följa verksamheten och att UNDP bör koncentrera sin verksamhet till tekniskt bistånd för utveckling av mänskliga resurser. Nya modeller för bidragsgivningen liknande dem som används i utvecklingsbankerna bör också prövas.

UNICEFs, FNs barnfonds, verksamhet och målsättning överensstämmer mycket väl med de svenska biståndspolitiska målen. UNICEFs fattig-

domsinriktning kommer till uttryck i fördelningen både mellan länderna och inom länderna. Satsningen på de sociala sektorerna och på de svaga grupperna kvinnor och barn ligger helt i linje med de svenska biståndsmålen. Sverige har genom åren lyckats väl med att påverka UNICEF i flera angelägna frågor. Storleken av de svenska bidragen (för närvarande mer än 10% av samtliga länders bidrag) och det samlade nordiska bidraget (för närvarande 30%) har givetvis förstärkt Sveriges och Nordens inflytande i UNICEF. Den aktiva svenska UNICEF-politiken bör enligt kommitténs uppfattning ge Sverige goda möjligheter att även fortsättningsvis påverka UNICEFs verksamhet.

Flyktingorganisationerna spelar en allt viktigare roll mot bakgrund av den förvärrade flyktingsituationen i världen. Flykting- och migrationsproblemen kommer av allt att döma att höra till de stora utmaningar som det internationella samfundet ställs inför under 1990-talet. Vad FN-organisationerna kan uppnå med sina flyktinginsatser måste ses i förhållande till de resurser som står till deras förfogande. UNHCR bistår direkt drygt sju miljoner flyktingar med resurser motsvarande ungefär 1,17 kr. per flykting och dag. Motsvarande resurser uppskattas för WFP till ca 40 öre och för UNRWA till ca 1,55 kr. per flykting och dag. FN-organens insatser på flyktingområdet överensstämmer väl med de svenska biståndspolitiska målen. Målgruppen utgörs av fattiga människor som flyr undan konflikter och förtryck. Mellan 80% och 90% är kvinnor och barn. Biståndet är inriktat på att tillfredsställa basbehov och att förbättra de grundläggande levnadsvillkoren. Kommittén lämnar en rad rekommendationer för det fortsatta svenska arbetet på flyktingområdet.

Beträffande FNs jordbruks- och livsmedelsorgan konstaterar kommittén att de brottas med problem som Sverige bör aktivt verka för att lösa i linje med Nordiska FN-projektets rekommendationer. Det gäller främst att åstadkomma en bättre ansvarsfördelning och samordning mellan organen, skapa en bättre styrning av och insyn i deras verksamhet och att tydliggöra deras respektive roller.

Internationella handelscentrets (ITCs) relationer till moderorganen GATT och UNCTAD, till givarländerna och till UNDP bör också ses över med sikte på väsentligt tydligare mål- och strategiformuleringar samt mer preciserade prioriteringar.

Samarbetet mellan multilaterala biståndsgivande organisationer och enskilda organisationer ökar, speciellt där det kan stimulera och stödja folkligt deltagande i olika projekt och i utvecklingsprocessen. Kommittén välkomnar denna utveckling. Den delar uppfattningen att ekonomisk och social utveckling förutsätter ett brett folkligt engagemang och att de enskilda organisationerna här har en viktig roll att fylla. De svenska enskilda organisationerna har ett stort kunnande om förhållandena i många u-länder och har en betydande förmåga att nå och aktivera de människor vilkas behov det ytterst gäller och vilkas engagemang är en avgörande förutsättning för utveckling. Organisationerna står dessutom i nära förbindelse med de människor och rörelser som i Sverige till stor del bär upp biståndsopinionen. Det är därför viktigt både att det multilaterala biståndet kan dra nytta av enskilda organisationers kunnande och erfarenhet och att

dessa organisationer får goda möjligheter att påverka det multilaterala biståndet. Mot denna bakgrund skulle kommittén gärna se att åtminstone de större svenska enskilda organisationerna engagerade sig i en samverkan med och påverkan av de multilaterala organisationerna. De svenska enskilda organisationernas något reserverade inställning härvidlag kan delvis bero på brister i information och administrativa resurser. Kommittén utgår från att berörda myndigheter gör vad de kan för att vara organisationerna behjälpliga i dessa avseenden.

Multibi-biståndet är det bistånd som kanaliseras genom multilaterala organisationer för ett visst ändamål och på basis av ett särskilt avtal mellan en bilateral givare och en multilateral organisation. Detta är en relativt ouppmärksammad del av det multilaterala samarbetet och är både internationellt som nationellt otillfredsställande redovisat. Kommitténs undersökningar tyder på att ca 30% av det multilaterala biståndet finansieras genom olika former av särarrangemang av multibi-karaktär. Såväl internationellt som för svensk del är det önskvärt att sådana arrangemang minskar till förmån för reguljära bidrag till de multilaterala organisationerna. Floran av villkor inom multibi-biståndet medför nämligen betydande olägenheter, speciellt för möjligheterna att styra och prioritera inom de multilaterala organisationernas arbete. Kommittén lämnar en rad rekommendationer som är avsedda att begränsa omfattningen av multibi-bistånd och olägenheterna med vissa typer av sådant bistånd.

Strukturanpassning och anpassningsprogram har under senare år spelat en allt viktigare roll i det multilaterala biståndet och i samordningen av multilateralt och bilateralt bistånd. Behovet av strukturanpassning understryks allmänt både av givarländer och mottagarländer. Det betyder inte att kritiken av de av Världsbanken och Valutafonden stödda programmen varit obefogad. Programmen tog till en början alltför liten hänsyn till kortsiktiga sociala effekter, underskattade ofta politiska problem i genomförandet och tenderade att ha en dogmatisk syn på den offentliga sektorns roll. Kommittén noterar att både institutioner och länder dragit lärdom av kritik och erfarenheter. Programmen har gradvis breddats och integrerats i en långsiktig utvecklingsstrategi, samtidigt som den sociala dimensionen blivit mer framträdande. Denna utveckling bör enligt kommitténs uppfattning drivas vidare. Särskilt angeläget är det att största möjliga hänsyn tas till anpassningspolitikens effekter på de mest utsatta befolkningsgrupperna och att sådana hänsynstaganden byggs in i programmen. Vad gäller anpassningsprogrammens långsiktiga effekter har kommittén noterat att länder som under en längre period genomfört sådana program har fått se sin export, bytesbalans och ekonomiska tillväxt förbättrad, medan investeringarna till en början försvagats.

Vad gäller det multilaterala biståndets effektivitet bör vi, enligt kommitténs uppfattning, från svensk sida mer aktivt delta i det arbete som bedrivs, både i många givarländer och multilateralt i syfte att förstärka utvärderingsverksamheten och samarbetet kring denna. I detta arbete är det angeläget att samverkan sker med mottagarländerna och att deras egen utvärderingskapacitet förstärks. Ett mer aktivt deltagande i den multilaterala utvärderingsverksamheten torde förutsätta en viss förstärkning av de

personalresurser som disponeras för detta ändamål. Här bör det föreslagna utvärderingssekretariatet för biståndsfrågor kunna spela en viktig roll.

Kommittén konstaterar i ett av sina slutliga kapitel att "de resurser som är disponibla för beredning av multilaterala biståndsärenden och multilateral biståndspolitik är hårt ansträngda. Redan i nuläget verkar en viss förstärkning motiverad. Behovet av en sådan förstärkning ökar i den mån man vill ytterligare höja ambitionsnivån när det gäller de svenska insatserna på detta område. En förstärkning av de multilaterala beredningsresurserna kan ske både genom ett effektivare utnyttjande av befintliga resurser och genom en utökning av dem".

Sammanfattning av kommitténs överväganden

I kommitténs överväganden dras ett antal slutsatser med avseende på de centrala frågor som direktiven innehåller.

Måluppfyllelse

Det konstateras allmänt att "det multilaterala biståndet står sig väl ur måluppfyllelsesynpunkt". Det konstateras också att vart och ett av de fem biståndspolitiska målen, om inte formellt så i realiteten, faller inom ramen för en eller flera av de multilaterala biståndsorganisationernas verksamhet. Den utvecklingsstrategi som de stora multilaterala biståndsgivarna följer, såsom UNDP, UNICEF och Världsbanken, stämmer överens både med det överordnade målet att höja de fattiga folkens levnadsnivå och med de värderingar som ligger bakom de fem delmålen.

Effektivitet

Kommitténs allmänna slutsats är att "det multilaterala biståndet inte är underlägset det bilaterala från effektivitetssynpunkt". Slutsatsen baseras på ett stort antal utvärderingsstudier, främst Robert Cassen's "Does Aid Work", som samtliga konstaterar att det inte finns någon väsentlig och genomgående skillnad ur effektivitetshänseende mellan multilateralt och bilateralt bistånd. Något försök att från effektivitetssynpunkt jämföra multilateralt bistånd med svenskt bilateralt bistånd har kommittén inte gjort.

Inflytande

Kommittén delar den uppfattning som framförs i det Nordiska FN-projektet att "det kan finnas utrymme för ett längre gående utnyttjande av Nordens inflytandemöjligheter i FN-organen – och i det multilaterala systemet överhuvudtaget". Den nordiska brobyggarrollen är en viktig faktor när det gäller möjligheterna att utöva inflytande. Man kan möjligen invända att det svenska inflytandet – även det nordiska – aldrig kan bli annat än marginellt i stora multilaterala organisationer som röstmässigt eller i praktiken domineras av ett fåtal tunga givarländer med USA i

spetsen. Detta må vara riktigt, men även marginella förändringar kan vara av stor betydelse i organisationer med en så omfattande biståndsgivning som t. ex. Världsbanken/IDA och UNDP. Just denna potentiella "multiplikatoreffekt" är ett viktigt argument för en förstärkt nordisk aktivitet i de multilaterala organisationerna.

Kapacitet

En förstärkt aktivitet kräver ökad kapacitet när det gäller att bereda, formulera och driva svensk multilateral biståndspolitik. Kommitténs bedömning är att kapacitetsproblemet är av avgörande betydelse vid en diskussion av många av de frågor som direktiven ställer. Särskilt gäller detta frågor rörande måluppfyllelse, effektivitet och inflytande. Kommitténs allmänna intryck är att "de resurser som i departement och biståndsorgan disponeras för frågor rörande multilateralt bistånd och multilaterala biståndsorganisationer är små i förhållande till det svenska multilaterala biståndets omfattning". Det gäller givetvis i än högre grad om vår ambitionsnivå på detta område skulle höjas, såsom kommittén föreslår. "En kapacitetsförstärkning på det multilaterala området framstår alltså som önskvärd". Den torde vara en förutsättning för att det svenska multilaterala biståndets "policy-potential", inte minst när det gäller att förstärka FN-systemet, skall kunna utnyttjas till fullo.

Det multilaterala biståndets storlek

Sedan mitten av 1970-talet uppgår det svenska multilaterala biståndet till en tredjedel av det totala svenska biståndet. Kommittén har noterat att det multilaterala biståndets andel av det totala biståndet ligger omkring 40 % i våra nordiska grannländer. "Frågan om detta skulle vara en lämplig riktpunkt för det svenska multilaterala biståndets utveckling kräver överväganden som ligger utanför kommitténs uppdrag. Avvägningen mellan multilateralt och bilateralt bistånd måste dessutom bli beroende av utvecklingen av biståndsbehoven och av olika biståndsformers och organisationers lämplighet och förmåga när det gäller att möta dessa behov."

Det multilaterala biståndets fördelning

Avslutningsvis berör kommittén fördelningen av det svenska multilaterala biståndet mellan olika internationella organisationer på grundval av de tre viktigaste kriterierna måluppfyllelse, effektivitet och inflytande. De organisationer som särskilt nämns med beaktande av dessa kriterier och som man följaktligen anser mest intressanta ur svensk synpunkt av olika skäl är IDA, UNDP, UNICEF, UNHCR och UNFPA. Samtidigt konstateras att Sveriges bidragsandel redan är hög i UNDP och UNICEF, medan UNFPA, UNHCR och IDA har svenska bidragsandelar under 10 %, vilket också bör beaktas vid en bedömning av de svenska insatserna.

Kommittén konkluderar "att det i kretsen av multilaterala organisationer finns tillräckligt många och goda biståndsförmedlare för att det multi-

laterala biståndet skall kunna ökas väsentligt. Att en sådan ökning är motiverad är enligt kommitténs uppfattning uppenbart". Den pågående utvecklingen ställer det internationella samfundet inför utmaningar som inte kan mötas utan växande multilaterala insatser.

Remissinstanserna

Remissinstansernas allmänna uppfattning är att multibiståndskommitténs betänkande innehåller en värdefull redovisning av de multilaterala organisationerna och det multilaterala biståndet och en diskussion om dessas relevans i förhållande till de svenska biståndspolitiska målen. På grund av ämnets bredd och svårighetsgrad har inte alla frågeställningar kunnat besvaras eller analyseras. Betänkandet utgör dock ett mycket intressant underlag för fortsatta bedömningar.

De allmänna kommentarerna om det multilaterala biståndet gäller främst måluppfyllelse och effektivitet samt Sveriges inflytande och behovet av förstärkt kapacitet för att öka detta inflytande i det multilaterala samarbetet.

Flertalet remissinstanser anser att måluppfyllelse och effektivitet hör nära samman i det multilaterala biståndet och att det är mycket svårt att mäta, om ens meningsfullt och möjligt, när det gäller multibiståndet i allmänhet. Effektiv måluppfyllelse kan bara bedömas organisation för organisation. Man konstaterar därför att insatserna måste öka för att utvärdera multilateral verksamhet, dels i organisationerna själva, dels genom svenska utvärderingar främst i organisationer där vi spelar en viktig roll och dit vi lämnar betydande bidrag. SIDA m.fl. påpekar att deras erfarenheter bättre bör tas tillvara i denna utvärdering.

En genomgående uppfattning är att delar av FN-systemet, inkl. UNDP, har brister, ibland stora, som måste undanröjas för att det multilaterala systemet skall fungera effektivt. En stor och svår fråga är också samordningen av FN-organens verksamhet och deras rollfördelning. Flera remissinstanser nämner särskilt FNs katastrofbistånd och jordbruks- och livsmedelssektorn som två akuta problemområden. Sveriges insatser, bl.a. baserade på det Nordiska FN-projektet på t.ex. katastrofområdet, förväntas medföra en förbättring. Både Genève-delegationen och Rom-ambassaden m.fl. pekar på behovet av rationalisering av organisationerna på jordbruks- och livsmedelsområdet. Man anser att Sverige bör engagera sig aktivt i det förändringsarbete som går in på rollfördelningen i FN-systemet främst genom fördjupade konsultationer i huvudstäderna världen över.

Vad gäller utvecklingsbankerna noteras allmänt att de förstärkt sin roll och att närmare samarbete äger rum främst mellan Världsbanken och biståndsmyndigheterna. SIDAs uppfattning är att denna "dialog" mellan det multilaterala och bilaterala biståndet helt förbisetts i kommitténs bedömning av det multilaterala biståndets måluppfyllelse och effektivitet. Denna dialog begränsar sig inte till enbart IBRD/IDA men den har varit särskilt betydelsefull i takt med att de makroekonomiska problemen i flertalet svenska mottagarländer fördjupats. De enskilda organisationerna ser genomgående kritiskt på Världsbankens alltför mäktiga ställning och

bristen på insyn i dess verksamhet. SIDA och övriga biståndsmyndigheter instämmer i kommitténs förslag om att intensifiera samarbetet med de regionala utvecklingsbankerna, vilka börjat spela en allt viktigare roll som utvecklingsinstrument. BITS påpekar speciellt vikten av att utnyttja svenska experter för att överföra svenskt kunnande och svenska erfarenheter till internationella organ och mottagarländer. SWEDECORP anser att kommittén inte i tillräcklig utsträckning berört betydelsen av näringslivsbistånd inkl. den del av Världsbanken, IFC, som är och bör vara ett centralt organ för utveckling av den privata sektorn i u-länderna.

Remissinstanserna framhåller genomgående liksom kommittén behovet av att förstärka Sveriges och Nordens inflytande i de internationella organisationerna främst genom ökad styrning av organisationernas policy och verksamhetsinriktning. OECD-delegationen konstaterar i sammanhanget att det hade varit intressant om utredningen diskuterat var det svensk/nordiska inflytandet har störst genomslag, i FN-systemet med en stat-en röst eller i organisationer som utvecklingsbankerna med vägda röstetal.

En höjd ambitionsnivå förutsätter enligt flera remissinstanser en förstärkning av de multilaterala beredningsresurserna. Detta bör främst ske genom förbättrade samordningsförfaranden, ökat utnyttjande av SIDAs och andra svenska biståndsorgans erfarenheter, förstärkning av personalresurserna på u-avdelningen och genom utnyttjande av ett utvärderingssekretariat på biståndsområdet. Det väsentliga är att resurserna utnyttjas så att mer tid skapas för framåtblickande, analyserande och utvärderande arbete vid sidan av det omfattande löpande arbetet med de normativa och operativa multilaterala frågorna.

Sammanfattningsvis är det flera remissinstansers uppfattning att kommittén för alltför allmänna resonemang om fördelar med multilateralt bistånd utan en närmare analys av den faktiska verkligheten och utan en jämförande analys av det multilaterala resp. det bilaterala biståndets fördelar och deras kompletterande roller. Det betonas också att Sverige i det internationella samarbetet bör verka för höjda bidrag från andra bidragsgivare.

Föredragandens överväganden

Det multilaterala biståndet spelar traditionellt en viktig roll i den svenska biståndS- och utrikespolitiken. De internationella organisationer genom vilka det multilaterala biståndet kanaliseras är en integrerad del av det multilaterala systemet. Dess uppgifter sträcker sig vida utöver de ekonomiska och sociala u-landsproblem som utvecklingsbiståndet är inriktat på. Det har blivit alltmer uppenbart att dessa problem betingar – och betingas av – många av de utmaningar av global räckvidd som nu världssamfundet står inför. Det utgör också en del av vårt totala utvecklingsbistånd. Det multilaterala biståndet ges i princip i obunden form. Det är emellertid väsentligt att på lämpligt sätt främja svenska företags möjligheter att på lika villkor medverka i projekt som finansieras av de multilaterala biståndsorganen. Jag förutser en fortsatt hög multilateral andel av det svenska biståndet och ett aktivt svenskt engagemang i det multilaterala samarbetet.

Det ökande ömsesidiga beroendet i världen, som jag berört i inledningsavsnittet, ökar behovet av nya samarbetsformer och internationell samverkan. Problem av global karaktär, såsom den växande ekologiska krisen, ökande flyktingströmmar, narkotikaproblemen och AIDS-spridningen kräver internationella lösningar. Internationell samverkan är också nödvändigt när det gäller katastrofbistånd, inte minst ur samordningssynpunkt. Det fortsatta behovet av ekonomisk-politiska reformer i u-länderna och omstruktureringen av de östeuropeiska ländernas ekonomier är så omfattande att det kräver internationell resursmobilisering och nära samverkan för att kunna hanteras. Detsamma gäller de akuta skuldproblemen i många länder. De multilaterala organen bör också spela en viktig roll i främjandet av mänskliga rättigheter och en demokratisk utveckling inom ramen för sina respektive mandat. Det multilaterala systemets komparativa fördelar bör utnyttjas effektivt på dessa och andra näraliggande områden.

Samtidigt som behoven av multilaterala insatser ökat har förutsättningarna ökat för ett närmare och mer konstruktivt samarbete mellan multilaterala organisationer och bilaterala givare. De erfarenheter som dragits av lång tids biståndsverksamhet har lett till en internationell samsyn på de utvecklingsprioriteringar som bör gälla i biståndet. Denna internationella samsyn tar sig speciellt tydligt uttryck i de senaste årens rapporter från UNDP och Världsbanken som drar i stort sett enstämmiga slutsatser om behovet av en mer integrerad utvecklingsstrategi, där hörnstenarna är ekonomisk tillväxt med en rättvisare fördelning och fattigdomsbekämpning, en rimlig balans mellan en ansvarstagande offentlig sektor och en effektivt fungerande dynamisk privat sektor samt en miljömässigt sund utvecklingspolitik. Denna internationella utvecklingsstrategi har vunnit starkt gehör samtidigt som ett allt närmare operationellt samarbete har börjat växa fram mellan t. ex. SIDA och Världsbanken, där man drar på varandras erfarenheter. Jag delar multibiståndskommitténs uppfattning att en närmare samordning och samverkan bör ske mellan det svenska multilaterala och bilaterala biståndsarbetet, mellan UD och biståndsmyndigheterna. I detta sammanhang är det också viktigt att analysera det bilaterala och multilaterala biståndets för- och nackdelar samt deras kompletterande roller.

Sammantaget motiverar den internationella utveckling som äger rum och de ökade integrations- och samarbetssträvandena ett fortsatt starkt stöd för ett multilateralt synsätt och ett effektivt fungerande multilateralt system, där FN fortsatt bör spela en central roll. Kopplingen mellan ett omfattande och effektivt FN-bistånd och ett starkt fredsarbete inom FN bör särskilt understrykas.

Multibiståndskommittén har liksom det Nordiska FN-projektet, vilket redovisas i ett särskilt avsnitt nedan, konstaterat att det finns brister och strukturella problem i det multilaterala systemet. Detta gör att dess potential inte realiseras till fullo. Speciellt FN-systemet har utvecklats till ett fragmenterat system med en flora av olika, delvis duplicerande mindre organ som är svåra att överblicka. Flera av remissinstanserna pekar också på att FN-organen har ett tungrott, centraliserat och administrativt kost-

samt arbetssätt och en bristande förmåga att utveckla en klart definierad strategisk roll. Sverige bör, enligt min uppfattning, aktivt verka för att genomföra förbättringar och reformer i syfte att uppnå ett effektivt fungerande multilateralt system. Både multibiståndskommitténs betänkande och det Nordiska FN-projektets slutrapport med dess förslag utgör ett viktigt underlag för Sveriges fortsatta agerande på detta område.

Inom FN-systemet, genom vilket ca 2/3 av det svenska multilaterala biståndet kanaliseras, krävs en tydligare ansvarsfördelning och bättre prioritering, effektivisering av administrationerna, bättre styrformer och ett effektivt fungerande budget- och finansieringssystem. Ett starkare och mer effektivt FN måste i högre grad än nu bygga på ett gemensamt finansiellt ansvarstagande. De stora givarländerna måste söka uppnå en ökad samsyn om vilka principer som skall gälla för bidragsfördelningen i framtiden. Reformbehoven beskrivs närmare i det härpå följande avsnittet om Nordiska FN-projektet.

De multilaterala utvecklingsbankerna – Världsbanken/IDA och de regionala utvecklingsbankerna – genom vilka ca 1/3 av det multilaterala svenska biståndet kanaliseras fungerar administrativt bättre och har en mer strategiskt utvecklad målinriktad verksamhet. Utvecklingsbankerna har därmed kommit att spela en allt viktigare roll inte bara resursmässigt – de kanaliserar ca 3/4 av DAC-ländernas multilaterala bistånd – utan också på det normativa området och i förmedlingen av tekniskt bistånd och s. k. policyrådgivning, som blivit en allt viktigare del av deras verksamhet. De förmedlar därmed en kombination av kapital och kunskap. Bl. a. genom brister i FN-systemet har Världsbanken kommit att få spela en dominerande roll och ta på sig alltför många uppgifter, vilket skapat en skev ansvarsfördelning i det multilaterala systemet. Som kommittén och flera remissinstanser påpekar har de regionala utvecklingsbankerna fått allt större betydelse på grund av att de förstärkt sin kompetens på utvecklingsområdet. Jag välkomnar denna utveckling. Vi bör från svensk sida fortsätta värna om en hög svensk och nordisk profil i utvecklingsbankerna, där Sverige trots sina relativt sett små bidragsandelar fått gehör för svenska utvecklingspolitiska prioriteringar. Vi bör fortsätta ge hög prioritet åt styrning och uppföljning av bankernas policy och verksamhet och aktivt verka för en integrerad utvecklingssyn i dessa finansinstitutioner med ökad hänsyn till de sociala aspekterna av utveckling.

Vad gäller kommitténs speciella överväganden och förslag vill jag anföra följande:

Måluppfyllelsen i det multilaterala biståndet som helhet är mycket svårbedömd och uppvisar stora variationer från organisation till organisation, från verksamhet till verksamhet. Det underlag som utredningen lämnar är, enligt min mening, inte tillräckligt för att det ska vara möjligt att dra några generella slutsatser. Däremot förefaller det utan tvekan vara så att två av de största mottagarna av svenskt multilateralt bistånd, UNICEF och IDA, är organisationer som i sin målinriktning och verksamhet i stort överensstämmer väl med de svenska biståndspolitiska målen. Ett fortsatt starkt svenskt stöd och engagemang i dessa organisationer är därför naturligt.

Effektiviteten i det multilaterala biståndet är också svår att bedöma i

generella termer. Multilateralt bistånd innehåller liksom bilateralt bistånd stora skillnader i kvalitet. Jag ser det dock som angeläget att vi från svensk sida förstärker våra insatser för att höja effektiviteten i det multilaterala biståndet, dels genom att arbeta aktivare för en effektivare ansvarsfördelning i systemet som helhet och en förstärkning av organisationernas inre effektivitet i administration och styrformer, dels genom att arbeta för bättre kvalitet och effektivitet i själva projekt- och programverksamheten. Detta kan, som jag ser det, bäst ske på tre olika sätt: 1) genom att verka för förstärkta utvärderingsfunktioner i organisationerna och ta bättre del av deras resultat, 2) genom att bättre utnyttja internationella utvärderingar av multilateral verksamhet, 3) genom att verkställa egna utvärderingar av olika organisationer där även SIDAs fälterfarenheter tas tillvara. Det föreslagna utvärderingssekretariatet för biståndsfrågor, som jag tidigare omnämnt, bör kunna spela en viktig roll på detta område.

Inflytande är av avgörande betydelse för ett meningsfullt deltagande i det multilaterala samarbetet. Jag delar helt kommitténs och flertalet remissinstansers uppfattning, att det finns utrymme för ett bättre utnyttjande av Sveriges och Nordens inflytandemöjligheter i FN-organen och i det multilaterala systemet överhuvudtaget. UDs u-avdelnings primära roll är att tillhandahålla basbudgetstöd till organisationerna och att på basis av detta aktivt delta i styrning av policy- och verksamhetsinriktning. Den strategiskt inriktade och policyformulerande delen av verksamheten bör prioriteras och förstärkas. Sverige har hittills agerat relativt framgångsrikt på normativa områden, såsom att betona fattigdoms- och miljöfrågorna och kvinnans roll i utvecklingsprocessen. Vi bör också aktivera oss i styrningen av den operationella verksamhetens policy och inriktning. Jag vill särskilt understryka betydelsen av ett nära och konstruktivt nordiskt samarbete för att stärka vårt inflytande.

Ett förstärkt inflytande kräver förstärkt kapacitet för formulering och drivande av multilateral svensk biståndspolitik. Detta bör framför allt ske genom prioritering och en effektivare samordning med SIDA och övriga biståndsmyndigheter, eventuell förstärkning av personalresurserna på u-avdelningen samt genom utnyttjande av ett utvärderingssekretariat på biståndsområdet. Kommittén har enligt min mening bidragit med ett värdefullt underlag för en närmare översyn av beredningsresurserna och ev. behov av förstärkning, vilket jag avser att ta närmare ställning till.

Kommittén berör även frågan om ansvarsfördelningen för Världsbanksfrågor mellan finansdepartementet och utrikesdepartementet. Denna fråga kommer att beredas.

Det multilaterala biståndets storlek och fördelning berörs i kommitténs avslutande överväganden dock utan att några klara slutsatser dras. Jag konstaterar att Sverige har ett starkt intresse av att aktivt delta i och påverka det multilaterala samarbetet och därför bör bidra med en fortsatt stor andel av sitt bistånd multilateralt. Fördelningen bör ske på de organisationer och verksamheter som ger bäst utvecklingseffekt och där verksamheten utvecklas i en enligt svensk uppfattning önskad riktning. Det multilaterala biståndet ges i princip i obunden form. Det är emellertid

väsentligt att på lämpligt sätt främja svenska företags möjligheter att på lika villkor medverka i projekt som finansieras av de multilaterala biståndsorganen.

Jag önskar avslutningsvis beröra några mer specifika frågor i kommitténs betänkande som är av väsentlig betydelse i det svenska multilaterala biståndet.

Multibi-biståndet utgör en mycket stor del, ca 30%, av det totala multilaterala biståndet. Den generella uppfattningen både i kommittén och hos flera remissinstanser är att denna form av bistånd bör minska till förmån för basbudgetstöd. Floran av villkor och särarrangemang inom multibibiståndet medför problem speciellt för möjligheterna styra inriktningen av de multilaterala organisationernas verksamhet. En bättre redovisning och översyn av multibi-biståndet krävs både på svensk sida och i organisationerna. De administrativa fördelarna med multibi-bistånd som ofta framhävs kan ifrågasättas. Kommittén har lämnat en rad viktiga rekommendationer avsedda att begränsa omfattningen av multibi-biståndet och dess problem. Jag avser att på basis av dessa rekommendationer och i samråd med biståndsmyndigheterna se över multibi-biståndets omfattning och inriktning.

Kommittén förordar en ökad samverkan mellan de enskilda organisationerna i Sverige och de multilaterala organen. Jag noterar samtidigt den reserverade och tidvis kritiska inställning till bl. a. Världsbanken som flera enskilda organisationer givit uttryck för i sina remissvar. Detta trots att Världsbanken, bl. a. på grund av svensk och nordisk påverkan, förändrats i en riktning som stämmer väl med svenska utvecklingspolitiska prioriteringar. Jag önskar stimulera en bättre samverkan med enskilda organisationer på det multilaterala området och förstärka våra informationsinsatser för att bredda insynen i och dialogen med de multilaterala organens verksamhet. Jag vill slutligen understryka vikten av en breddad information överhuvudtaget om det multilaterala biståndet. Multibiståndskommitténs betänkande i sig utgör ett mycket värdefullt underlag, som bör utnyttjas aktivt för faktaspridning och diskussion.

Jag har ovan redovisat mina principiella synpunkter på kommitténs betänkande. Ett flertal synpunkter och förslag som framkommit i betänkandet är av en sådan karaktär att de kräver en närmare bearbetning och analys som underlag för mer specifika ställningstaganden. Jag avser därför att återkomma till dessa frågor i nästa års budgetproposition.

Nordiska FN-projektet

Det Nordiska FN-projektet har bedrivits av ett sekretariat i Stockholm under ledning av en styrgrupp bestående av statssekreterarna för bistånd i de nordiska länderna. Projektet har finansierats genom en särskild nordisk projektbudget. En kontaktgrupp på tjänstemannanivå från de nordiska utrikesdepartementen har samordnat arbetet. I Sverige knöts en referensgrupp till projektet med riksdagsledamöter från flera partier, representanter från Utrikespolitiska institutet, den akademiska världen, etc.

Nordiska FN-projektets syfte var att formulera förslag till förändringar som kan stärka och effektivisera FNs verksamhet på utvecklings- och katastrofområdet. Som underlag för statssekreterarnas överväganden har sekretariatet tagit fram ett omfattande analytiskt bakgrundsmaterial i form av ett 20-tal expertstudier om reformer av FN. Dessa studier har givits en mycket bred internationell spridning.

De inledande konsultstudierna värderade FN-systemets insatser och brister på fältet i form av fallstudier i åtta u-länder som visar mottagarländernas syn på biståndet från FN. På denna grund har projektet därefter fokuserat på olika systemfrågor i FN, med studier av bl. a. fackorganens roll inom FN-systemet, nya finansieringslösningar för att nå högre resursvolym, stabilare bidrag och jämnare bördefördelning mellan givarna. En särskild studie har granskat FNs bristande samordning av katastrofbiståndet. Vidare har studier genomförts om globala framtidsfrågor baserade på internationella framtidsstudier, FNs roll på området kvinnor och utveckling, nordiskt inflytande i FN, relationerna mellan FN och Bretton Woods-institutionerna, FN-systemets roll för bärkraftig utveckling m. fl. Inom projektets ram har vidare en rad seminarier och konferenser arrangerats med inriktning på FNs roll i utvecklingsarbetet, inklusive katastroffrågor.

I maj 1991 överlämnades till FNs generalsekreterare slutrapporten från projektet, "The United Nations in Development: Reform Issues in the Economic and Social Fields, A Nordic Perspective, Final Report by the Nordic UN Project".

Slutsatserna av Nordiska FN-projektet

I slutrapporten från Nordiska FN-projektet sammanfattas förslag på reformåtgärder som befunnits vara av hög politisk relevans och prioritet; bl. a. medlemsländernas förmåga och möjligheter till styrning av FN-systemet genom ett nytt International Development Council och mindre exekutivstyrelser. Jag delar det synsätt som redovisas i slutrapporten.

Nordiska FN-projektets förslag tar fasta på den grundläggande skillnad som råder mellan FNs funktion som viktig "politisk mötesplats" och dess funktion som stor multilateral biståndsorganisation. Denna skillnad har konsekvenser för de tillämpade formerna för styrning, ledarskap och finansiering. Inget organ inom FN, inklusive generalförsamlingen och det ekonomiska och sociala rådet (ECOSOC) förmår idag på ett tillfredsställande sätt ge dessa olika aktiviteter sammanhållna och entydiga riktlinjer. Det sker istället isolerat, organisation för organisation, inom särskilda kommittéer etc.

Förslaget om att upprätta ett internationellt utvecklingsråd (IDC) syftar till att årligen samla alla medlemsstaters ministrar för utvecklingsfrågor till ett möte där de övergripande riktlinjerna för FNs biståndsverksamhet diskuteras och läggs fast. Detta kan eventuellt bli en del av ett reformerat ECOSOC.

Som komplement till detta utvecklingsråd förslås inrättande av mindre styrelser för vart och ett av FNs olika biståndsorganisationer. Dessa exekutiva organ skall löpande styra organisationernas verksamhet utifrån utvecklingsrådets riktlinjer. Utgångspunkten är att dessa organ skall förena universalitet och representativitet med effektivitet. Detta kan t. ex. uppnås genom att medlemsstaterna inom valgrupper utser representanter till dessa exekutiva organ.

FN-projektet konstaterar vidare att styrningen av och effektiviteten i FNs operationella aktiviteter är nära sammanvävda med finansieringsfrågorna. Som det nu är finansieras FNs biståndsaktiviteter till helt övervägande del av frivilliga bidrag. Det sker vanligtvis vid årliga bidragsmöten. I förhållande till de uppgifter FN påläggs av medlemsstaterna är systemet underfinansierat. Resurstillförseln på årlig basis ger även bristande stabilitet och förutsägbarhet för en verksamhet som kräver mer långsiktig planering och långsiktiga åtaganden. Det här bidragssystemet har även lett till en alltmer ojämn fördelning av bidragsbördan mellan de stora givarna. De nordiska länderna har i många FN-organisationer kommit att bli mycket dominerande bidragsgivare. Av de totala bidragen till organisationer som FNs utvecklingsprogram UNDP och barnfonden UNICEF står Norden för upp till 30%. En sådan koncentration av bidrag från ett fåtal givare tenderar att undergräva dessa organs multilaterala karaktär.

I slutrapporten från FN-projektet presenteras förslag till ett nytt finansieringssystem med en kombination av tre former av bidrag till FNs biståndsverksamhet. Den första formen utgörs av reguljära bidrag från alla medlemmar. Fördelningen av bidragsbördan skall ske efter betalningsförmåga och blir därmed mycket begränsad för fattigare länder. Dessa bidrag skall främst betraktas som en form av medlemsavgift och understryka principen om att alla medlemmar har både skyldigheter och rättigheter. Idag finns en tendens till "klientförhållande" hos många mottagare snarare än ett gemensamt ansvarstagande.

Den andra formen av bidrag skall ske i form av förhandlade bidrag. Dessa skall svara för den huvudsakliga finansieringen av verksamheten. Tanken är att varje organisations aktiviteter över en viss tidsperiod skall kostnadsbestämmas i förhållande till specificerade behov. Givarna får därigenom i ett sammanhang ta ställning till både den totala bidragsvolymen som krävs under de kommande åren och hur den skall finansieras, dvs. hur bidragsbördan skall fördelas mellan givarna. Denna form av bidrag har drag av de påfyllnadsförhandlingar som sker för utvecklingsfonderna inom Världsbanken och regionalbankerna. Syftet är främst att komma ifrån det nuvarande sk. "fripassagerar-problemet", dvs. att vissa bidragsgivare åker snålskjuts på andra mer bidragsvilliga givare. Förhandlade bidrag skulle också understryka principen om ett gemensamt ansvarstagande bland givarna för FN-organens verksamhet.

Den tredje formen av bidrag skall, som nu, utgöras av frivilliga bidrag på toppen av de två föregående bidragsformerna. Ett bidragssystem av det slag som föreslås skulle också ha större möjlighet dra till sig additionella resurser.

FN-projektets slutrapport behandlar även en lång rad andra frågor av systemkaraktär. Det gäller fackorganens roll och ställning i systemet, framför allt en förstärkning av deras fackkompetens i syfte att stärka dessas "centre of excellence"-funktion i det globala systemet. Detta bör prioriteras snarare än att förstärka deras biståndsroll.

En annan fråga gäller katastrofområdet, där FN genom organisatoriska förändringar måste stärkas för att snabbare och bättre koordinerat kunna gripa sig an det växande antalet katastrofer och då särskilt katastrofer orsakade av krig och konflikter. De senaste årens stora katastrofer har bidragit till att en gemensam grundsyn på behovet av reformer växt fram bland FNs medlemsländer. Katastroffrågorna och FNs katastroforganisation har därför behandlats under 1991 års sommar-ECOSOC och därefter i generalförsamlingen. En viktig process har därmed kommit igång. Sverige har en ledande roll i detta arbete.

Det är också angeläget att se på FNs personalfrågor, inklusive löner och andra förmåner, med inriktning på att generellt stärka kompetensen bland personalen.

Sammanfattningsvis finner jag att slutsatserna i det Nordiska FN-projektet har hög relevans för arbetet på de ekonomiska och sociala områdena i FN. Projektets förslag får därför stor betydelse för det svenska agerandet i FN på dessa områden.

Det fortsatta reformarbetet

Det Nordiska FN-projektet har planenligt upplösts sedan själva utredningsfasen är över. Det är angeläget att de principiella slutsatserna som dras i det Nordiska FN-projektet operationaliseras på alla nivåer i det multilaterala arbetet. Därför har en aktiv uppföljningsfas inletts. Samtidigt har en viss temporär personell förstärkning skett inom de nordiska utrikesdepartementen för att ansvara för reformfrågorna.

FN kan reformeras endast genom dess medlemsländers aktiva medverkan. Nordiska ambassader har därför vid särskild uppvaktning presenterat och överlämnat slutrapporten till sina värdländers regeringar. Vid ett möte i Stockholm i mitten på september 1991 deltog regeringsrepresentanter på hög nivå från ett drygt 20-tal i- och u-länder. Dessa representerade länder som på olika sätt visat särskilt intresse för FNs reformfrågor på det ekonomiska och sociala området. Strävan från de nordiska länderna var vidare att få en god regional sammansättning av intresserade länder. Detta möte blev det första tillfället att på ett samlat sätt diskutera de nordiska reformtankarna och ledde till en bred enighet och uppslutning kring slutrapportens analys och diagnos av FN-systemets brister på det ekonomiska och sociala området. Däremot förelåg olika uppfattningar om slutrapportens konkreta förslag angående ändrade styr- och finansieringsformer. De nordiska länderna uppmanades att snabbt och kraftfullt följa upp reformfrågorna i FN på grundval av slutrapportens analys och riktlinjer, dels i olika FN-fora och dels genom informella konsultationer i huvudstäder, kontakter med olika regionala grupper m. m.

I flera anföranden under höstens generalförsamling har de nordiska länderna enskilt eller gemensamt tagit upp reformfrågorna på det ekonomiska och sociala området. Vidare tog generalförsamlingen på nordiskt initiativ beslut om att en fördjupad substansbehandling skall ske av dessa frågor vid det ekonomiska och sociala rådets möte (ECOSOC) i juli 1992. Detta beslut innehåller också en uppmaning till Generalsekreteraren att förbereda en rapport till ECOSOCs möte där olika reforminitiativ sammanfattas, inklusive det nordiska.

Parallellt med uppföljningsarbetet i olika FN-fora bedrivs för närvarande bilaterala konsultationer i olika huvudstäder samt med regionala grupper.

Samtidigt med uppföljningen av de reformfrågor som belysts av Nordiska FN-projektet har särskilt under det senaste året en rad andra reformfrågor aktualiserats i FN, bl. a. FN-sekretariatets organisationsstruktur.

Relationerna mellan generalförsamlingen och ECOSOC samt i synnerhet ECOSOCs roll är en annan fråga som för närvarande är under behandling i FN, vid bl. a. en extra session med generalförsamlingen våren 1991. En rad länder har pekat på ECOSOCs oförmåga att koordinera FNs aktiviteter inom det ekonomiska och sociala området. Besluten innebär bl. a. reformering av utskottens arbete och ämnesinriktade högnivåmöten. De syftar till att vitalisera ECOSOC. Denna reformprocess avser framför allt FNs normativa arbete och synes på detta stadium inte innebära att former skapats för den typ av styrning som ett International Development Council skulle kunna ge, men innebär ändå ett viktigt steg i rätt riktning. Det är angeläget att fortsatt följa och stödja denna process.

Inom en rad operativa organ diskuteras och förhandlas sedan en tid olika reformer. Även här står styr- och finansieringsformer i fokus. Exempel på FN-organ där reformfrågor initierats, ofta på svenskt/nordiskt initiativ, är följande:

- FNs flyktingkommissariat (UNHCR)
- UNCTAD/GATTs Internationella handelscentrum (ITC)
- Världslivsmedelsprogrammet (WFP)
- Internationella Jordbruksutvecklingsfonden (IFAD)
- FNs nyligen sammanslagna narkotikaprogram (UNDCP)

FNs konferens i juni 1992 om miljö och utveckling (UNCED) väntas i många avseenden bli ett test på FN-systemets förmåga att kraftfullt gripa sig an högt prioriterade frågor. I de intensiva förberedelserna har, i ett multilateralt systemperspektiv, koordinationen inom FN och samarbetet med utvecklingsbankerna samt olika finansieringslösningar fått stor uppmärksamhet.

I FNs utvecklingsprogram (UNDP), som är FNs centrala organ för utvecklingsfrågor, har reformfrågor hittills ägnats mer marginellt intresse. UNDPs centrala roll motiverar att reformfrågorna ges en helt annan uppmärksamhet.

Sammantaget kan sägas att reformfrågorna i FN inte på decennier stått så i fokus som nu. Jag avser att med kraft driva dessa frågor i relevanta fora.

Kreditbiståndsutredningen

Utredningen överlämnade sitt betänkande under hösten 1991. Betänkandet kommer att remissbehandlas under vintern.

Statistikprojektet

Under budgetåret 1990/91 inleddes ett projekt för utveckling och förbättring av svensk biståndsstatistik och för förbättring av tillgängligheten till internationell biståndsstatistik. Statistiska centralbyrån, SCB, står som projektledare. Projektet sker i samarbete med samtliga biståndsmyndigheter och utrikesdepartementets avdelning för internationellt utvecklingssamarbete. Till projektet är också knutet en referensgrupp. I projektarbetet ingår bl.a. att utarbeta en biståndsstatistisk årsbok och bygga upp en biståndsstatistisk databas med svensk och internationell statistik på området. Projektet löper på tre år.

Åtgärder med anledning av regeringens program för omställning och minskning av den statliga administrationen

Nedan redovisas en uppföljning av de riktlinjer som angavs i regeringens program för omställning och minskning av den statliga administrationen (prop. 1990/91: 150 del II, Fiu37, rskr.390).

Tillskapandet av den nya myndigheten för näringslivsutveckling har möjliggjort viss rationalisering av administration. I kompletteringspropositionen beräknades rationaliseringen till totalt 10% över en treårsperiod eller 3–5 milj. kr. Enligt planerna kunde halva rationaliseringen verkställas i samband med att myndigheten bildades. Resterande skall fördelas på budgetåren 1992/93 och 1993/94 med 1,5% resp 3,5%. Dessutom har en ny byrå för förvaltningsbistånd inrättats på SIDA. Genom rationaliseringar har medel frigjorts av redan befintliga administrativa resurser och omdisponerats för byråns bildande.

En annan möjlig rationalisering som togs upp i kopletteringspropositionen var samlokalisering av vissa biståndsmyndigheter genom skapandet av "Biståndets hus". Enligt regeringsbeslut av 1991-06-06 har statskontoret fått uppdraget att i samråd och samarbete med BITS, SIDA, SAREC och SWEDECORP pröva möjligheten till samlokalisering och uppskatta vilka vinster som kan uppnås. Resultatet skall redovisas till regeringen senast 1 mars 1992.

Jag föreslår att biståndsramen för budgetåret 1992/93 fastställs till 14 460 milj. kr., vilket motsvarar en procent av den beräknade bruttonationalinkomsten för kalenderåret 1992. Beloppet utgör en ökning med 589 milj. kr., i jämförelse med innevarande budgetår. Ökningen hänför sig dels till beräknad tillväxt av BNI till marknadspris dels till att BNI beräknats på ett nytt sätt, där hänsyn tas till icke hemtagen avkastning på svenska företags direktinvesteringar i utlandet.

Ökningen av ramen är i huvudsak jämnt fördelad över de olika anslagen. Rationaliseringsuttag har gjorts på samtliga myndigheter samtidigt som vissa angelägna reformer medgetts.

De multilaterala bidragen under anslaget C 1. Bidrag till internationella biståndsprogram föreslås öka med 247 milj. kr. och uppgå till totalt 3 566 milj. kr. Det totala multilaterala biståndet är dock större eftersom stora bidrag till internationella organisationer även ges från de andra anslagen inom biståndsramen. Sammantaget uppgår de svenska multilaterala bidragen till ca en tredjedel av biståndsramen.

Inom anslaget används ökningen främst för multilaterala organisationer med stark fattigdomsinriktning, såsom IDA (Internationella utvecklingsfonden) och UNICEF samt med inriktning på flykting- och katastroffrågor, såsom UNHCR och WFP/IEFR. Vidare beräknas en större ökning av medel för miljö- och befolkningsfrågor.

Av outbetalda medel på 4,6 miljarder kronor under anslaget C 1. Bidrag till internationella biståndsprogram utgör drygt 4,4 miljarder kr. skuldsedlar deponerade i Sveriges Riksbank för täckande av Sveriges åtaganden gentemot internationella organisationer och utvecklingsbanker. Av den ingående reservationen på ca 200 milj. kr. har ca 35 milj. kr. reserverats för fördröjda inbetalningar och påfyllnader av utfästa belopp till internationella organisationer. Ca 50 milj. kr. har budgeterats för att främja en effektivare verksamhet i linje med de svenska biståndspolitiska målen inom UNDP. Inom stödet till de regionala utvecklingsbankerna finns outnyttjade medel om ca 20 milj. kr. för förinvesteringsstudier, expertfinansiering m. m. Inom delposten för miljöinsatser finns reserverade medel avsedda bl. a. för ett utökat engagemang och som uppföljning av FNs konferens om miljö och utveckling i Rio de Janeiro år 1992. Av medlen som SIDA disponerar under anslaget C 1. Bidrag till internationella biståndsprogram utestår knappt 80 milj. kr. i reservationer. Dessa medel är redan utfästa för bl a livsmedelsbistånd via internationella organisationer, stöd till FNs familjeplaneringsfederation, och internationella sjöfartsuniversitetet. Förslag presenteras i propositionen om att ointecknade reservationer under anslagsposten 10. Andra multilaterala bidrag, delposten B. Övriga insatser skall göras tillgängliga för bidrag till finansiering av civila insatser i samband med FN-aktioner för fred och återuppbyggnad. Av medlen som budgeterats under tidigare år som täckning för skuldsedlar som utfärdats för IDAs räkning men ännu ej utbetalats har regeringen under budgetåret 1990/91 beslutat att disponera 125 milj. kr. för multilaterala insatser i Central- och Östeuropa samt 220 milj. kr. för katastrofin-

satser, utan att Sveriges åtaganden gentemot IDA inskränkts. Av medlen som disponerats på detta sätt har 260 milj. kr. utbetalats.

Anslaget C 2. Utvecklingssamarbete genom SIDA beräknas sammanlagt till 7 517 milj. kr. vilket är en ökning med 217 milj. kr. jämfört med innevarande budgetår.

I regeringsdeklarationen anges prioriteringar för biståndets fördelning på olika anslagsposter. Dessa återspeglas i att anslagsposterna för demokrati, mänskliga rättigheter och humanitärt bistånd samt för bistånd genom folkrörelser och andra enskilda organisationer höjs väsentligt. För anslagsposten katastrofer och återuppbyggnad m. m. föreslås en ökning mot bakgrund av de förväntat stora behoven av katastrof- och flyktinghjälp. Medel för civila insatser i samband med FN-aktioner för fred och återuppbyggnad har beräknats under anslaget C 1. Bidrag till internationella biståndsprogram, anslagsposten 10. Andra multilaterala bidrag, delposten B. Övriga insatser.

De outbetalade medlen under anslaget C 2. Utvecklingssamarbete genom SIDA uppgår till ca 1,6 miljarder kr. Hela denna totala reservation utom ca 50 milj. kr. är intecknad genom utfästelser och avtal för olika projekt och program. Av reservationerna hänförs ca 1,3 miljarder till landramarna och regionala stöd (inkl humanitärt bistånd). För dessa anslagsposter medges en rätt att utfästa belopp på upp till tre gånger anslagna medel för ett år. Denna budgeteringsteknik skapar förutsättningar för långsiktighet i landsamarbetet och för att utbetalningarna skall kunna verkställas i takt med att medel behövs för genomförande av olika projekt och program. Reservationerna under landprogrammen motsvarar drygt ett kvartals förskjutning mellan det att medlen blir tillgängliga och till att de utbetalas. Detta får anses tillfredsställande.

Inom anslaget C 3. Andra biståndsprogram är det framförallt medel för stöd till ekonomiska reformprogram och skuldlättnadsåtgärder som har räknats upp. För budgetåret 1992/93 beräknas 700 milj. kr. för särskilda insatser i skuldtyngda u-länder, en ökning med 200 milj. kr. jämfört med innevarande budgetår. Inom anslaget beräknas vidare ökningar för forskningsprogram genom SAREC, stöd till näringslivsutveckling genom SWEDECORP samt tekniskt samarbete och u-krediter genom BITS. Till anslagsposten för stöd till näringslivsutveckling genom SWEDECORP har medel för industribistånd överförts från landramarna för Mocambique, Tanzania, Zambia och Indien under anslaget C. 2 Utvecklingssamarbete genom SIDA. Anslagsposten projektbistånd till vissa länder har minskats genom att bistånd till Central- och Östeuropa redovisas under ett särskilt anslag. Under anslagsposten har för budgetåret 1992/93 medel beräknats bl. a för utveckling av samarbete i nya former med programländerna Botswana, Namibia och Zimbabwe. Landramarna för dessa länder har anpassats i motsvarande mån. Totalt ökar anslaget C 3. Andra biståndsprogram med 141,5 milj. kr. till 2 114,5 milj. kr.

Den totala reservationen under C 3. Andra biståndsprogram uppgår till knappt 1,6 miljarder kr. U-landsforskningen via SAREC uppvisar en reservation på ca 120 milj. kr. där allt utom knappt 40 milj. kr. är utfäst för olika projekt och program. Reservationerna för BITS uppgår till drygt 100

milj. kr för det tekniska samarbetet (allt är intecknat) och ca 460 milj. kr. för u-krediter (med ca. 300 milj. kr. redan intecknat). Jag anser att den ointecknade reservationen för u-krediter är rimlig för att tjäna som buffert mot svängningar i anslagsbelastningen. Under anslaget projektbistånd till vissa länder anslogs under budgetåret medel för det bilaterala stödet till Central- och Östeuropa. Reservationerna under denna anslagspost är drygt 100 milj. kr. och allting är intecknat. Den största reservationen uppvisar anslagsposten 7. Särskilda insatser i skuldtyngda länder. Av reservationerna på ca 700 milj. kr. är dock ca 550 milj. kr. utfästa som betalningsbalansstöd och skuldlättnader. Takten i medelsutnyttjandet under denna anslagspost är särskilt svår att förutse då utfästelser görs i samband med internationellt samordnade aktioner för länder som genomför ekonomiska reform- och återhämtningsprogram. Behovet av insatser i fattiga skuldtyngda länder är fortsatt mycket stort och det är angeläget att en beredskap för ökat stöd finns.

Följande förändringar av anslagsteknisk natur för budgetåret 1992/93 föreslås: Medel för Sveriges bidrag till NDF (Nordic Development Fund), som tidigare redovisats under anslaget C 1. Bidrag till internationella biståndsprogram, anslagsposten 10. Andra multilaterala bidrag, delposten B, Övriga insatser, redovisas nu i anslutning till övriga internationella finansieringsorgan under anslagsposten 5. Regionala utvecklingsbanker, som en ny delpost. Under anslaget C 2. Utvecklingssamarbete genom SIDA föreslås anslagsposterna Katastrofer m. m. och Stöd till återuppbyggnad sammanföras till en anslagspost under namnet Katastrofer, stöd till återuppbyggnad m. m. Under samma anslag föreslås anslagsposten Regionala insatser i Centralamerika i forsättningen heta Utvecklingssamarbete med Centralamerika och anslagsposten Projektbistånd till Latinamerika heta Utvecklingssamarbete med Sydamerika. Under anslaget C 3. Andra biståndsprogram uppdelas anslagsposten 9. Styrelsen för internationellt näringslivsbistånd (SWEDECORP) till en anslagspost med namnet näringslivsbistånd och en anslagspost med namnet Swedefund International AB. Samtidigt inrättas ett nytt anslag C 10. Styrelsen för internationellt näringslivsbistånd (SWEDECORP) där förvaltningskostnaderna anslås.

Vissa utgifter för biståndsverksamhet, som i statsbudgeten belastar andra anslag än biståndsanslagen bör liksom tidigare budgetår räknas av mot biståndsramen. Kommande budgetår görs även avräkningar mot anslaget för samarbete med Central- och Östeuropa av administrationskostnader som redovisas under BITS förvaltningsanslag. För budgetåret 1992/93 uppgår nettot av dessa avräkningar till 854 milj. kr. varav 665 milj. kr. hänför sig till avräkning för vissa asylkostnader. I jämförelse med innevarande budgetår har asylavräkningarna minskats med 35 milj. kr.

Planeringsramarna för utvecklingssamarbete under budgetåren 1993/94 och 1994/95 bör i förhållande till budgetåret 1992/93 utgöra oförändrade andelar av bruttonationalinkomsten.

Anslagsbelopp och anslagsbenämningar framgår av nedanstående sammanfattande tabell.

Tabell 2 Biståndsanslagen 1989/90–1992/93 (milj. kr.)

	Anvisat 1989/90	Anvisat 1990/91	Anvisat 1991/92	Förslag 1992/93	Förändring 1991/92–1992/93
C 1. Bidrag till internationella biståndsprogram	3 333,5	3 566,2	3 319,4	3 566,1	246,7
C 2. Utvecklingssamarbete genom SIDA	6 190,0	6 787,0	7 300,0	7 517,0	217,0
C 3. Andra biståndsprogram	1 647,3	2 117,0	1 973,0	2 114,5	141,5
C 4. Styrelsen för internationell utveckling (SIDA) (1)	222,0	246,0	269,6	293,8	24,2
C 5. Styrelsen för u-landsutbildning i Sandö (Sandö U-centrum) (1)	21,8	49,9	54,9	23,0	– 31,9
C 6. Styrelsen för u-landsforskning (SAREC) (1)	11,1	15,4	21,0	25,4	4,4
C 7. Nordiska afrikainstitutet	4,4	5,0	5,7	6,0	0,3
C 8. Beredningen för internationellt tekniskekonomiskt samarbete (BITS) (1)	6,7	10,8	14,6	18,7	4,1
C 9. Bidrag till styrelsen för u-landsutbildning i Sandö (Sandö U-centrum)			6,8	7,1	0,3
C10. Styrelsen för internationellt näringslivsbistånd (SWEDECORP) (2)				34,4	
Biståndskostnader som finansieras över andra huvudtitlar eller anslag	193,7	202,6	206,0	188,9	– 17,1
Avräkning för vissa asylkostnader			700,0	665,0	– 35,0
TOTALT:	11 660,9	13 000,0	13 871,0	14 460,0	589,0

(1) Enligt nytt beräkningssätt redovisas anslagen exklusive moms från och med budgetåret 1992/93. För budgetåret 1991/92 är däremot anslagen redovisade inklusive moms
(2) Medel under detta nya anslag har för budgetåret 1991/92 anslagits under C 3. Andra biståndsprogram.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

godkänna vad jag förordat under rubriken Biståndsanslagen m. m.

C 1. Bidrag till internationella biståndsprogram

1990/91	Utgift	3 766 740 830	Reservation	243 598 645
	Utestående skuldsedlar	4 433 354 136		
1991/92	Anslag	3 319 379 000		
1992/93	Förslag	3 566 147 000		

Behoven av internationell resursmobilisering och samverkan ökar

Grunden för utveckling ligger i en god nationell ekonomisk politik och intern resursmobilisering. Om detta råder allmän enighet. Biståndet spelar härvid en kompletterande roll. Inte minst viktig är internationell resursmobilisering för att lösa problem som är av sådan karaktär att de inte enbart kan hanteras nationellt. Den fortsatta reformprocessen i u-länderna och omstruktureringen i Östeuropa, miljöförstöringen och de växande flyktingproblemen, bekämpningen av narkotika och AIDS liksom det ökade behovet av katastrofinsatser är exempel på områden där internationell samordning är en förutsättning för att nå goda resultat. Åtgärder för att hantera skuldproblemen måste baseras på internationella överenskommelser och kräver också betydande multilaterala insatser. Därtill kommer ett ökat behov av multilateralt bistånd på mjuka villkor på grund av att ett antal tidigare medelinkomstländers ekonomiska situation försämrats så att de nu kvalificerar sig för lån från Världsbankens fond för räntefria lån (IDA). Förhandlingarna om en ny påfyllnad av IDAs resurser, som nyligen inletts, är en viktig del av den internationella resursmobiliseringen.

Samtidigt som behoven av multilateralt stöd växer har förutsättningarna för ett mer effektivt internationellt biståndssamarbete ökat. En internationell samsyn om vilken utvecklingsstrategi och vilka utvecklingsprioriteringar som bör gälla på 90-talet har vuxit fram och fått ett brett gehör både på det multilaterala området och bland de bilaterala givarna. Samarbetet mellan multilaterala institutioner och bilaterala givare har förstärkts och samordning av multilateralt och bilateralt bistånd blir allt vanligare och effektivare.

Allt detta ställer krav på ett väl fungerande multilateralt system med en klar och rationell ansvarsfördelning både inom det multilaterala systemet och mellan det multilaterala och bilaterala biståndet. Det ställer också krav på prioriteringar i institutioner och givarländer. Mot denna bakgrund är de båda utredningar som företagits om det multilaterala biståndet, multibiståndskommittén (SOU 1991:48) och Nordiska FN-projektet, som närmare beskrivs och kommenteras under avsnittet. Aktuella utredningar m. m., av speciellt värde. Utredningarnas förslag och synsätt utgör viktigt underlag för ett förstärkt svenskt agerande på det multilaterala området.

Multilaterala biståndet i förhållande till det totala biståndet

Det totala biståndsflödet från OECD-länderna för 1990 beräknades av OECD:s biståndskommitté (DAC) till 54 miljarder US dollar. Av detta belopp gick drygt 15 miljarder US dollar till multilateralt samarbete, dvs. drygt 28 % av det totala biståndet från OECD-länderna. OECD-ländernas bidrag till multilateral verksamhet präglas av stora variationer. Under 1980-talet har dock andelen totalt sett varit i stort sett oförändrad. De nordiska länderna bidrar tillsammans med ca 13 % av det multilaterala biståndet.

Det svenska multilaterala biståndet redovisas huvudsakligen under anslaget C 1. Bidrag till internationella biståndsprogram. Därutöver utgår bidrag till FNs verksamhet från övriga anslag. Det gäller främst bidrag till FNs humanitära verksamhet och vid katastrofsituationer, men även vissa långsiktiga utvecklingsinsatser, regionala program och stöd till internationella forskningsprogram. Därmed utgör bidrag genom det multilaterala systemet ca en tredjedel av det totala biståndet. Anslagsnivån för C 1. Bidrag till internationella biståndsprogram föreslås öka med 246,7 milj. kr.

Tabell 3. Bidrag till internationella biståndsprogram budgetåret 1991/92 och 1992/93 fördelat på organisationer (milj. kr.)

	Anvisat 1991/92	Förslag 1992/93	Förändring
FNs OPERATIVA VERKSAMHET			
FNs utvecklingsprogram (UNDP)			
varav			
– ordinarie bidrag	650,0	670,0	20,0
– FN:s kapitalutvecklingsfond (UNCDF)	55,0	55,0	0
FNs befolkningsfond (UNFPA)	135,0	145,0	10,0
FNs barnfond (UNICEF)	370,0	395,0	25,0
	1 210,0	1 265,0	55,0
INTERNATIONELLA FINANSIERINGSORGAN			
Världsbanksgruppen			
varav			
– Internationella utvecklingsfonden (IDA)	432,0	515,0	83,0
– Internationella finansieringsbolaget (IFC)	15,0	16,0	1,0
Regionala utvecklingsbanker			
varav			
– Afrikanska utvecklingsbanken (AfDB)	15,0	0	– 15,0
– Afrikanska utvecklingsfonden (AfDF)	289,2	270,0	– 19,2
– Asiatiska utvecklingsbanken (AsDB)	0	0	0
– Asiatiska utvecklingsfonden (AsDF)	160,0	90,0	– 70,0
– Interamerikanska utvecklingsbanken (IDB)	15,0	11,0	– 4,0
– Nordiska utvecklingsfonden (NDF)	0	62,0	62,0(1)
	926,2	964,0	37,8

Internationellt livsmedelsbistånd			
varav			
– Världslivsmedelsprogrammet (WFP)	122,0	127,0	5,0
– Livsmedelshjälps-konventionen (FAC)	55,0	50,0	– 5,0
– Internationella katastroflagret för livsmedel (IEFR/PRO)	95,0	105,0	10,0
Jordbruksutveckling			
– Internationella jordbruks-utvecklingsfonden (IFAD)	36,0	60,0	24,0
	308,0	342,0	34,0
FLYKTINGBISTÅND			
Flyktingbistånd genom FN			
varav			
– FNs hjälporganisation för palestinaflyktingar (UNRWA)	140,0	146,0	6,0
– FNs flyktingkommissarie (UNHCR)	215,0	235,0	20,0
	355,0	381,0	26,0
ÖVRIGT			
Övriga organisationer			
varav			
– Internationella familje-planeringsfederationen (IPPF)	90,0	96,0	6,0
– UNCTAD/GATT:s internationella handelscentrum (ITC)	22,0	23,0	1,0
– FNs narkotikaprogram (UNDCP) och annan narkotikabekämpning	55,0	58,0	3,0
– Internationella sjöfarts-universitetet	18,0	19,0	1,0
Andra multilaterala bidrag			
varav			
– Miljöinsatser	125,0	155,0	30,0
– Övriga insatser	153,1	201,1(2)	48,0(1)
– Multilaterala biträdande experter m.m.	57,0	62,0	5,0
	520,1	614,1	94,0
SUMMA	3 319,3	3 566,1	246,8

(1) Bidrag till Nordic Development Fund (NDF), som tidigare redovisats under anslagsposten, Andra multilaterala bidrag, delposten, övriga insatser, utgör fr. o. m. 1992/93 en egen delpost under anslagsposten Regionala utvecklingsbanker.

(2) Inom denna post jämte ingående ointecknade reservationer kan medel intill ett belopp om 150 milj. kr. disponeras för civila insatser i samband med FN-aktioner för fred och återuppbyggnad

FNs utvecklingsprogram (UNDP)

Budgetåret 1991/92	705 000 000
Budgetåret 1992/93	725 000 000
varav	
Ordinarie bidrag till UNDP	670 000 000
FNs kapitalutvecklingsfond (UNCDF)	55 000 000

FNs utvecklingsprogram (UNDP) är FN-systemets centrala organ för finansiering av tekniskt bistånd. Eftersom de UNDP-finansierade projekten för närvarande i huvudsak utförs av FNs fackorgan, är samarbetet mellan dem, UNDP och mottagarlandet ytterst väsentligt. UNDP har ett världsomfattande program i omkring 150 länder och territorier. Dess resurser är emellertid blygsamma jämfört med många andra biståndsorgans. De ursprungliga intentionerna med UNDP som samordnare av FN-systemets tekniska bistånd har därför inte kunnat infrias. En annan orsak är att en stor del av detta bistånd inte finansieras av UNDP utan direkt genom fackorganen.

UNDP har dock en viktig och central roll i FNs biståndsverksamhet. UNDP ger u-länderna råd och kan finansiera insatser inom alla utvecklingssektorer. UNDP prioriterar också i allt högre utsträckning de fattigaste u-länderna. 87% av landprogramresurserna är under den femte programperioden 1992–97 reserverade för länder med en BNP per capita på högst 750 US dollar.

UNDP behöver en solid resursbas för att fullgöra sina uppgifter. Den bör byggas upp genom ökade bidrag från allt fler givarländer. De nordiska länderna svarar för närvarande för en tredjedel av bidragen till UNDP. 1990 var Sverige UNDPs näst största givare totalt sett. Det behövs en rimligare bördefördelning. Jag kommer därför att fortsätta att verka för ett större och bredare ansvarstagande bland givarna för tilldelning av resurser till UNDP.

Världsbanken/IDA har kommit att spela en framträdande roll på det utvecklingsstrategiska och biståndspolitiska området och som samordnare av såväl multilateralt som bilateralt bistånd. Kommittén för översyn av svenskt multilateralt utvecklingssamarbete uppmärksammar detta i sitt betänkande. Jag vill särskilt betona vikten av att en klarare ansvarsuppdelning görs mellan UNDP, fackorganen och Världsbanken/IDA. UNDPs analytiska roll bör renodlas och i högre utsträckning stödja kapacitetsutveckling i utvecklingsländerna. Jag delar också kommitténs uppfattning att det krävs en reformering inte bara av UNDP utan också av andra delar av FN-strukturen inom biståndsområdet. Kommittén pekar på de förslag som Nordiska FN-projektet presenterat och som jag tidigare har redovisat. Kommittén pekar särskilt på vikten att UNDPs styrelseform förbättras för att medlemsländerna skall kunna följa och styra verksamheten effektivare. Kommittén uppmärksammar också UNDPs årsrapport om mänsklig uveckling (Human Development Report) och menar att rapporten kan utgöra en viktig grund för den framtida inriktningen av UNDPs arbete. Inom UNDP pågår diskussioner om att initiera insatser i Central- och Östeuropa. Här bör dock UNDP spela en rådgivande roll och koncentrera sina insatser på att stödja länderna till en ökad kapacitetsutveckling.

Frågor om att reformera UNDP har hittills ägnats begränsat intresse. UNDPs centrala roll motiverar att reformfrågor ges en helt annan uppmärksamhet. Detta kräver dock ett betydande och omfattande förarbete. Jag avser att i samarbete med främst övriga nordiska länder aktivt arbeta för att få till stånd en nödvändig reformering av UNDP.

En nödvändig ökning av UNDPs resurser bör i första hand ske genom ökade anslag från allt fler givarländer. Den vikt Sverige tillskriver UNDP motiverar dock en viss höjning av det svenska bidraget.

Jag förordar att Sveriges bidrag till UNDP för budgetåret 1992/93 ökar med 20 milj. kr. till 670 milj. kr.

FNs kapitalutvecklingsfond (UNCDF) ger finansiellt och tekniskt bistånd till småskaliga investeringsprojekt som gynnar den lokala företagsamheten i de minst utvecklade länderna. Fondens verksamhet har visat sig vara ett värdefullt komplement till UNDPs tekniska bistånd och till de större projekt som utvecklingsbankerna stödjer. Sverige är för närvarande fondens största bidragsgivare. Fonden stödjer i första hand småskaliga projekt som till stor del är inriktade på att stödja utveckling av kvinnors situation. Verksamheten är också inriktad på att stödja marknadsekonomisk utveckling. Jag beräknar ett oförändrat bidrag om 55 milj. kr. för budgetåret 1992/93.

FNs befolkningsfond (UNFPA)

Budgetåret 1991/92	135 000 000
Budgetåret 1992/93	145 000 000

Världens befolkning uppgår idag till ca 5,4 miljarder människor. Den ökar med ca 90 miljoner årligen. Ökningstakten är framför allt hög i många av de fattigaste u-länderna som finner det allt svårare att nå en balans mellan befolkning och resurser. Utbredd fattigdom och överexploaterad miljö är uttryck för en sådan obalans. Insatser för utbildning och hälsa försvåras. Ökande migration från landsbygd till stad och mellan länder är människors utväg att söka nya möjligheter.

Demografiska data som är grundläggande i utvecklingsplanering är bristfälliga i många länder. Tillgången på service för modern familjeplanering motsvarar inte enskilda människors efterfrågan. Ett antal länder har nu utformat riktlinjer för att arbeta på befolkningsområdet.

Jag anser att Sverige bör fortsätta att verka för ökade insatser på området. Det svenska biståndet bör fortsätta att lämnas dels som en integrerad del av bilaterala hälso- och förvaltningsprogram, dels genom multilaterala program som FNs befolkningsfond (UNFPA). Enskilda organisationers verksamhet inom detta område utgör, enligt min mening, också en mycket väsentlig del av vårt bistånd inom befolkningsområdet. Internationella familjeplaneringsfederationen, IPPF, (se nedan) är den största representanten för detta bistånd.

UNFPA har en central uppgift som finansieringsorgan och global koordinator för insatser inom ramen för FNs utvecklingssamarbete på befolkningsområdet. UNFPAs roll är att stödja ländernas ansträngningar att bygga upp sin egen kapacitet för effektiva program på befolkningsområdet.

En tredje internationell befolkningskonferens kommer att äga rum 1994. UNFPA:s exekutivdirektör har utsetts till generalsekreterare för konferensen. UNFPA har dessutom i beslutet om konferensen givits en särskild roll med tanke på dess mandat inom FN-systemet. Både regionala konferenser och expertmöten kommer att anordnas som en förberedelse för konferensen. Jag fäster stor vikt vid förberedelsearbetet på såväl nationell som internationell basis och kommer att verka för att detta bedrivs så brett som möjligt.

Jag föreslår att bidraget till UNFPA ökar med 10 milj. kr. till 145 milj. kr. Därutöver förutser jag under annat anslag beredskap för förberedelsearbetet inför konferensen.

FNs barnfond (UNICEF)

Budgetåret 1991/92	370 000 000
Budgetåret 1992/93	395 000 000

Enligt UNICEF lever 45 % av barnen under fem år i u-länderna i absolut fattigdom (Kina undantaget). I dag finns det kunskap och enkla och billiga medel för att förhindra den höga dödligheten och funktionsnedsättningarna hos barn. I UNICEFs verksamhet ingår både att föra fram detta budskap och att praktiskt arbeta för att kunskap och medel görs tillgängliga och kommer alla barn tillgodo. UNICEFs mandat och verksamhetsområde är brett.

UNICEFs information om barns situation och om nödvändiga och möjliga insatser för att åstadkomma en positiv förändring har stor genomslagskraft. Den har inspirerat såväl andra organisationer som enskilda länder att intensifiera sitt arbete inom områden som har betydelse för barns överlevnad, skydd och utveckling. För att stimulera dessa processer och fästa uppmärksamheten på effekter för barns villkor av politiska beslut var Sverige en av de sex initiativtagarna till ett toppmöte om barn, där UNICEF fick i uppdrag att fungera som sekretariat.

UNICEF har en särskild funktion som katalysator för regeringarnas egna insatser i de 128 länder som fonden samarbetar med. Inte minst i arbetet med att länder skall kunna uppfylla bestämmelserna i FNs barnkonvention, som antogs år 1989, samt målsättningen i deklarationen från barntoppmötet, förutser jag en betydande roll för UNICEFs arbete för gatubarn, flyktingbarn, barnprostituerade och andra särskilt utsatta barngrupper. UNICEF ger också på det makro-ekonomiska planet underlag till den internationella debatten om sociala effekter av ekonomisk strukturanpassning, resursfördelning m. m. De politiska och ekonomiska förändringarna i Central- och Östeuropa har gjort oss uppmärksamma på barnens stora umbäranden i regionen. UNICEF har under året, på ad hoc basis, stött enstaka program i regionen. Här anser jag dock att UNICEF med sin kompetens främst bör fylla en rådgivande roll som kan leda till förbättringar av barnens situation. En därutöver utvidgad verksamhet bör finansieras med extra medel som inte belastar ordinarie verksamhet i u-länder.

UNICEFs programverksamhet är mest omfattande i de länder där fattigdomen är mest utbredd, där det föds flest barn och där barnadödlighe-

ten är högst. Flera av dessa länder är utsatta för väpnade konflikter. Fleråriga landprogram omfattar främst hälso- och sjukvård, nutrition, vattenförsörjning och utbildning. Programmen bygger på en omfattande analys av kvinnors och barns situation i det land eller område där verksamheten bedrivs. Insatserna omfattar ofta flera sektorer. Utbildnings- och familjeplaneringsinsatserna avses att ökas. Effekterna av HIV-infektion och AIDS drabbar barnen allt hårdare. Deras hälsa undermineras. Möjligheterna att hitta nya vårdnadshavare när den traditionella familjen är borta minskar. Jag välkomnar att UNICEFs insatser på detta område kommer att intensifieras.

Barnfondens landprogram kompletteras av projekt finansierade med särskilda bidrag. UNICEF deltar aktivt i gemensamma FN-insatser i katastrofsituationer, för rehabilitering och återuppbyggnad i katastrofers och väpnade konflikters spår, t. ex. i Afrikas Horn och i samband med den kurdiska flyktingvågen. Sverige bidrog, genom SIDA, förra året med ca 264 milj. kr. till UNICEFs tilläggsfinansierade projekt.

Det är min förhoppning att den uppmärksamhet som frågor om barn under året rönt även skall ge andra länder anledning att öka sina bidrag till UNICEF. Sveriges sammanlagda bidrag utgör ca 10 % av organisationens budget. De svenska statliga bidragen är de största från ett enskilt land. Mot bakgrund av det goda resultat UNICEFs insatser medfört för världens barn och för det förtroende vi hyser för organisationens arbete beräknar jag en höjning av anslaget med 25 milj. kr. till 395 milj. kr. för 1992/93.

Världsbanksgruppen

Budgetåret 1991/92	447 000 000
Budgetåret 1992/93	531 000 000
varav	
Internationella utvecklingsfonden (IDA)	515 000 000
Internationella finansieringsbolaget (IFC)	16 000 000

Världsbanken (IBRD)

Världsbanksgruppen har under lång tid utgjort en av de viktigaste finansieringskällorna för u-länderna. I gruppen ingår Världsbanken (IBRD), Internationella utvecklingsfonden (IDA), Internationella finansieringsbolaget (IFC) och Multilaterala investeringsgarantiorganet (MIGA). Som en följd bl. a. av skuldkrisen på 1980-talet och u-ländernas växande svårigheter att få kommersiella lån har gruppens betydelse förstärkts ytterligare. Den utökade verksamheten utgörs dels av långivning; dels av omfattande rådgivning i anslutning till ekonomiska reformer i låntagarländerna. Dessa uppgifter i kombination med bankens centrala roll för mobilisering och samordning av finansiellt bistånd har lett till nära samarbete mellan banken och svenska biståndsorgan, särskilt i Afrika.

IBRDs utlåning finansieras huvudsakligen genom upplåning på de internationella kapitalmarknaderna med medlemsländernas kapitalinsatser

som säkerhet. Banken har mycket god kreditvärdighet och kan låna på fördelaktiga villkor. Utlåningen kan i sin tur ske till lägre ränta än vad låntagarländerna själva skulle kunnat få. IBRD ger långfristiga lån till medelinkomstländer som t. ex. Indonesien, Mexico och Turkiet, men också till kreditvärdiga låginkomstländer som Indien. IBRD erhåller sitt grundkapital genom att samtliga medlemsländer tecknar andelar i banken i förhållande till sin ekonomiska styrka. Efter en allmän kapitalhöjning 1988 kan bankens kapital maximalt uppgå till 171,4 miljarder US dollar, det s. k. auktoriserade kapitalet. Av detta hade medlemsländerna tecknat knappt 140 miljarder US dollar per den 30 juni 1991. Sveriges kapitalinsats i banken uppgår till 1,8 miljarder US dollar, vilket för närvarade motsvarar en röstandel på 1,30%. Av den senaste kaptialhöjningen inbetalas endast 3%, medan resten har formen av garantiåtaganden för bankens förpliktelser gentemot sina kreditorer. I Sverige är det riksbanken som står för kapitalinsatsen i IBRD. Regeringen har lämnat riksbanken garanti för täckning av förluster som kan uppkomma på kapitalinsatsen.

Internationella utvecklingsfonden (IDA)

IDA är Världsbanksgruppens fond för utlåning på särskilt förmånliga villkor till de fattigaste u-länderna. Dessa villkor innebär räntefrihet och lång återbetalningstid. Budgetåret 1990/91 uppgick IDAs nya utlåningsåtaganden till ett belopp motsvarande 6,3 miljarder US dollar.

Av IDAs utlåning går ungefär 85% till de allra fattigaste länderna, dvs. länder med högst 580 US dollar i BNP per invånare. Utlåningen är inriktad på landsbygdsutveckling, utbildning, hälsovård, vattenförsörjning och stöd för ekonomiska reformer som syftar till ett mer effektivt resursutnyttjande (s. k. strukturanpassningsprogram). Med sin betoning på de fattigaste länderna samt på social utveckling och fattigdomsbegränsning överensstämmer IDA-utlåningen väl med de svenska biståndspolitiska målen.

Utlåningen via IDA finansieras genom bidrag från medlemsländerna, vilka i förhandlingar normalt vart tredje år beslutar om förstärkning av IDAs resurser. Den nionde s. k. påfyllnaden (IDA 9) slutfördes år 1989 och omfattade ca 15 miljarder US dollar. Förhandlingar om en tionde påfyllnad pågår och avses bli slutförda före utgången av år 1992. En av huvudfrågorna blir att ta ställning till hur man skall hantera den kraftigt ökade efterfrågan på IDAs resurser som har sin grund i att BNP per invånare sjunkit i ett antal medlemsländer till en nivå som ger möjlighet till IDA-lån.

Sveriges andel av den senaste påfyllnaden är 2,62%. Detta innebär ett bidrag motsvarande 2 528 milj. kr över tre år. I enlighet med önskemål från IDA har Sverige åtagit sig att betala 25% av varje årsbidrag kontant och erlägga resten som skuldsedlar vilka deponeras i riksbanken.

Från och med budgetåret 1991/92 har systemet för anslagsgivning till IDA ändrats. Det tidigare systemet för budgetering av de svenska bidragen innebar att det i budgeten för varje år anslogs en summa motsvarande det på skuldsedeln angivna svenska årsbidraget. IDAs dragningar från skuldsedlar sker emellertid i takt med att fonden behöver resurser för utbetal-

ningar till godkända projekt vilket kan sträckas ut över en betydligt längre tid, upp till tio år. Detta system fick till konsekvens att relativt stora outnyttjade medel samlades under denna anslagspost.

Det nya budgeteringssystemet innebär att man i stället anslår summan av kontantbidraget och IDAs beräknade dragningar från skuldsedlarna under det aktuella året. Detta system har den grundläggande fördelen att inga nya reserver byggs upp. Samtidigt minskar outnyttjade medel i takt med att dragningarna från tidigare fondpåfyllnader fortsätter. Dessutom ger det en sannare bild av den faktiska resursöverföringen till u-länderna, och ligger därmed i linje med den allmänna strävan att inom biståndet avpassa tilldelningen av medel till behov och utnyttjande.

Det är viktigt att understryka att man med detta system, vilket alltså innebär ett oförändrat svenskt åtagande, fördelar anslagen till IDA 9 över ett större antal år. Medel till påfyllnaden måste därför anslås under ett antal år efter det att själva påfyllnadsperioden är avslutad, dvs. så länge som IDA:s dragningar pågår (ca 7 år efter avslutad period). Vid beslut om svenskt deltagande i framtida påfyllnader kommer man därigenom att behöva anslå medel för utbetalningar från flera påfyllnader samtidigt.

Under budgetåret 1991/92 förväntas dragningar på skuldsedeln uppgå till minst 205 milj. kr. Kontantinsatsen är 210,7 milj. kr. För budgetåret 1992/93 beräknas medelsbehovet till 515 milj. kr. – förväntade dragningar om 288,0 milj. kr. och 210,7 milj. kr. i kontantinsats samt erforderlig reserv. Regeringen föreslår att ett särskilt anslag inrättas för bistånd till Central- och Östeuropa. Därmed blir det inte aktuellt att för Central- och Östeuropa ta i anspråk några medel från de belopp som reserverats för att täcka skuldsedlar under budgetåret 1992/93.

Internationella finansieringsbolaget (IFC)

IFCs syfte är att främja ekonomisk utveckling i u-länder genom att understödja privata investeringar.

Ökad betoning av de privata investeringarnas roll för länders utveckling har lett till att IFCs verksamhet expanderat betydligt. En ny kapitalökning med 1 mrd US dollar till totalt 2,3 mrd US dollar beslöts i juni 1991. Med en oförändrad svensk kapitalandel om 1,26% kommer ett svenskt bidrag till kapitalhöjningen att uppgå till 12,6 milj. US dollar att inbetalas under 5 år. Jag beräknar således medelsbehovet för budgetåret 1992/93 till 16 milj. kr.

Regionala utvecklingsbanker

Budgetåret 1991/92	479 200 000
Budgetåret 1992/93	433 000 000
varav	
Afrikanska utvecklingsbanken (AfDB)	0
Afrikanska utvecklingsfonden (AfDF)	270 000 000
Asiatiska utvecklingsbanken (AsDB)	0
Asiatiska utvecklingsfonden (AsDF)	90 000 000
Interamerikanska utvecklingsbanken/Fonden för särskild verksamhet (IDB/FSO)	11 000 000
Nordiska utvecklingsfonden (NDF)	62 000 000

De regionala utvecklingsbankerna i Afrika, Asien och Latinamerika, och de till dessa banker knutna utvecklingsfonderna, svarar för en betydande del av utvecklingsfinansieringen i sina respektive regioner, och har kommit att spela en allt viktigare roll i utvecklingssamarbetet överhuvudtaget. Detta har tagit sig uttryck i en ökad utlåning och en mer aktiv roll vad gäller rådgivning till stöd för ekonomiska reformer i låntagarländerna. Vidare kan man konstatera att den breddning av bankernas verksamhet som ägt rum under senare år, vilken inneburit en ökad satsning inom sådana områden som fattigdomsbekämpning, miljö, kvinnan i utvecklingsprocessen, utbildning och hälsovård, har förstärkt bankernas karaktär av utvecklingsinstitutioner i förhållande till den mer traditionella rollen som finansieringsorgan. Därmed har deras verksamhet i hög grad kommit att ligga i linje med svenska biståndspolitiska prioriteringar.

Sverige deltar aktivt i det arbete som syftar till att ytterligare förstärka dessa bankers institutionella och operationella kapacitet. Detta sker framför allt genom den svenska representationen i bankernas styrelser och under de förhandlingar som förs i samband med kapitalhöjningar och påfyllnader av resurser i utvecklingsfonderna.

Budgetåret 1989/90 avsattes 25 milj. kr. för svenskt finansiellt stöd till utvecklingsbankerna utöver det stöd som ges till kapitalhöjningar och fondpåfyllnader i dessa institutioner. Av de för detta ändamål avsatta medlen har 10 milj. kr. använts för upprättandet av en av BITS hanterad konsultfond i AfDB. Vidare har medel under innevarande budgetår tagits i anspråk för finansiering av svensk expertis i AfDB och för bidrag till en av AfDB initierad studie av förutsättningarna för ekonomisk integration i södra Afrika. Under budgetåret 1992/93 förväntas ytterligare medel användas för kapacitetsförstärkningar i utvecklingsbankerna inkl. Världsbanken.

Fyra allmänna kapitalökningar har genomförts i den *Afrikanska utvecklingsbanken (AfDB)* sedan den grundades 1963. Överenskommelsen om den senaste trädde i kraft i juni 1987 och innebar att bankens kapital under femårsperioden 1987 – 1991 ökades kraftigt. Idag uppgår kapitalet till ca 21 miljarder US dollar. Av dessa resurser har ca 2,5 miljarder US dollar inbetalats av medlemsländerna, medan återstoden utgör garantiåtaganden. Sveriges andel av bankens totala kapital är 1,4%. Erläggandet av Sveriges andel av den fjärde kapitalökningen skedde i form av fem årsvisa inbetalningar budgetåren 1987/88 till 1991/92, sammanlagt uppgående till

71,2 milj. kr. För ändamålet anslogs under perioden totalt 75 milj. kr., där differensen mellan anslagna och utbetalda medel har utgjorts av en säkerhetsmarginal för växelkursförändringar. De på detta sätt skapade reservationerna, liksom de reservationer som härrör från under tidigare budgetår anvisade generella bidrag till AfDB, kommer i första hand att användas för åtgärder syftande till kapacitetsuppbyggnad i banken. För budgetåret 1992/93 föreligger inget medelsbehov under denna delpost.

Förhandlingarna om en sjätte påfyllnad av resurser i den *Afrikanska utvecklingsfonden (AfDF)* slutfördes i februari 1991. Påfyllnaden, vilken avses täcka fondens resursbehov under treårsperioden 1991–93, uppgår till 3,5 miljarder US dollar. Sverige har åtagit sig att bidra med en andel om 4,5 % av den totala påfyllnaden, vilket motsvarar ett svenskt bidrag på 880,2 milj. kr. under treårsperioden. Såsom redovisades i budgetpropositionen för budgetåret 1991/92 skall detta omfattande stöd till fondens verksamhet ses mot bakgrund av en från svensk sida positiv bedömning av utlåningens kvalitet och allmänna inriktning. Sålunda utmynnade påfyllnadsförhandlingarna i en stark betoning av fattigdomsbekämpningens fundamentala betydelse i fondens hela utlåningsverksamhet samt betydelsen av insatser i de sociala sektorerna och på miljöområdet. Speciell uppmärksamhet ägnades också åt fondens roll vad gäller främjande av "good governance", dvs gott ledarskap och sund förvaltning, på alla samhällsnivåer. Det svenska bidraget till fondpåfyllnaden fördelas över tre årsbidrag, varav det första lämnades budgetåret 1991/92. För budgetåret 1992/93 är årsbidraget 290,5 milj. kr. Mot bakgrund av att den slutliga fondpåfyllnaden blev mindre än vad som kunde förutses i budgetpropositionen för budgetåret 1991/92, och att därmed anslagna medel översteg det slutliga svenska bidraget för det året, beräknar jag medelsbehovet för budgetåret 1992/93 till 270 milj. kr.

Den tredje, och senaste, kapitalökningen i *Asiatiska utvecklingsbanken (AsDB)*, genomfördes under perioden 1983–1987. Bankens kapital uppgår för närvarande till ca 23 miljarder US dollar, varav 2,8 miljarder US dollar har inbetalats av bankens medlemmar och återstoden utgör garantiåtaganden. Sveriges andel av bankens kapital var ursprungligen 0,41 %, men denna andel sjönk senare till 0,15 % då Sverige inte deltog i den första kapitalökningen år 1971. I syfte att höja den svenska kapitalandelen till den ursprungliga nivån beslöts i september 1988 om en särskild svensk kapitalökning på omkring 28 milj. kr. Avsättningar för den särskilda kapitalökningen gjordes budgetåren 1983/84 och 1989/90 med 10,3 resp. 17,7 milj. kr. Utbetalningen av dessa medel beräknas kunna verkställas under 1992. Förhandlingar om en ny allmän kapitalökning i AsDB förväntas påbörjas under 1992. Det är emellertid inte troligt att dessa kommer att vara avslutade vid en sådan tidpunkt att behov av medel under budgetåret 1992/93 uppstår.

Förhandlingarna om en femte påfyllnad av resurser i den *Asiatiska utvecklingsfonden (AsDF)* påbörjades under 1990 och slutfördes i december 1991. Påfyllnaden avsågs ursprungligen täcka fondens resursbehov för perioden 1991–94, men då det under förhandlingarnas gång framkom att fondens tillgängliga medel var större än beräknat ändrades påfyllnadspe-

rioden till att omfatta åren 1992–95. Såsom angavs i budgetpropositionen för budgetåret 1991/92 har man i den förhandlingsprocess som förts inför påfyllnaden överenskommit om riktlinjer för användning av fondmedlen som väl överensstämmer med svenska biståndspolitiska prioriteringar. Fattigdomsbekämpning, miljöinsatser, främjande av kvinnans roll i utvecklingsprocessen samt befolkningsfrågor har därvid betonats som särskilt viktiga områden för fondens verksamhet. Mot denna bakgrund anser jag det vara motiverat att höja den förhållandevis låga svenska andelen från 1,37% till 2%. Med en total påfyllnadsvolym uppgående till 4,2 miljarder US dollar kommer det svenska bidraget att uppgå till 477 milj. kr. under fyraårsperioden 1992–95. Det första årsbidraget beräknas erläggas under år 1992, för vilket ändamål 160 milj. kr. avsattes i budgetpropositionen för budgetåret 1991/92. Då den slutliga påfyllnaden blev avsevärt mindre än vad som kunde förutses i början av förhandlingsprocessen kan delar av de för det första årsbidraget avsatta medlen användas för det andra årsbidraget. Jag beräknar därför att ett belopp om 90 milj. kr. behöver anvisas för budgetåret 1992/93.

De förhandlingar om en sjunde allmän kapitalökning i *Interamerikanska utvecklingsbanken (IDB)* som påbörjades år 1986 kunde slutföras i mars 1989. Överenskommelse nåddes därmed om en ökning av bankens kapital till totalt 61 miljarder US dollar. Samtidigt träffades en överenskommelse om påfyllnad av resurser i fonden för särskild utlåning på mjukare villkor (FSO) uppgående till 200 milj. US dollar. Sveriges andel av kapitalhöjningen är 0,17%, vilket motsvarar ca 43 milj. US dollar. Av denna summa skall 2,5%, eller ca 1,1 milj. US dollar, betalas in under fyraårsperioden 1990–93. De första två årsinbetalningarna gjordes budgetåren 1990/91 och 1991/92. Sveriges bidrag till FSO uppgår till något mindre än 8 milj. kr under motsvarande period. Även detta bidrag erläggs i form av fyra årsvisa inbetalningar, varav den första skedde budgetåret 1990/91. Då IDB/FSO under senare tid valt att senarelägga tidtabellen för utnyttjandet av de svenska bidragen har en mindre reservation under denna delpost kommit att byggas upp. Denna förutses emellertid till största delen tas i anspråk för inbetalningar under innevarande budgetår. På grundval av tidigare gjorda åtaganden gentemot banken och fonden i samband med den sjätte kapitalökningen, och med hänsyn till ovan redovisade bidrag till den sjunde kapitalökningen beräknar jag medelsbehovet för budgetåret 1992/93 under denna delpost till 11 milj. kr.

Nordiska utvecklingsfonden (NDF)

NDF är en samnordisk biståndsinstitution som påbörjade sin verksamhet 1988. Fonden ger lån i samfinansiering med andra internationella institutioner på förmånliga villkor till fattiga länder för högt prioriterade projekt som främjar ekonomisk och social utveckling. Särskild vikt läggs vid projekt med positiva miljöeffekter. Projekten skall vara av nordiskt intresse.

Sveriges åtagande i fonden uppgår till ca 310 milj. kr. under fem år. Den första inbetalningen om ca 62 milj. kr. till fonden gjordes budgetåret

1988/89. Medel har hittills anvisats under delposten Andra multilaterala bidrag men ges från och med budgetåret 1992/93 under egen delpost. Jag beräknar ett bidrag om 62 milj. kr. under budgetåret 1992/93.

Nordiska ministerrådet har under 1991 låtit genomföra en utvärdering av NDF. Utvärderingen rekommenderar att fondens verksamhet fortsätter efter den femåriga försöksperiodens utgång. Nordiska ministerrådet avser att lägga fram förslag om NDFs fortsatta verksamhet vid Nordiska Rådets 40:e session i mars 1992. Jag ser positivt på att verksamheten fortsätter och utvecklas.

Internationellt livsmedelsbistånd

Budgetåret 1991/92	272 000 000
Budgetåret 1992/93	282 000 000
varav	
Världslivsmedelsprogrammet (WFP)	127 000 000
Livsmedelshjälpskonventionen (FAC)	50 000 000
Internationella katastroflagret för livsmedel (IEFR) och utdragna flyktingsituationer (PRO)	105 000 000

Världslivsmedelsprogrammet (WFP)

WFP har en betydelsefull roll vid samordning av livsmedelsleveranser i internationella hjälpprogram. Under 1990 fick drygt 50 miljoner människor livsmedelsbistånd genom WFPs försorg. Ca 35 miljoner människor fick det i samband med utvecklingsprojekt och 8 miljoner i anslutning till katastrofbistånd. Av världens 17 miljoner flyktingar fick omkring 9 miljoner livsmedelsbistånd från WFP. Ca 80% av det totala stödet går till de fattigaste u-länderna.

Sverige verkar för att en ökad andel av världens sammanlagda livsmedelsbistånd skall gå genom WFP och för att WFP skall kunna spela en mer aktiv roll för att lindra verkningarna av katastrofer av olika slag. Två tredjedelar av Sveriges ordinarie bidrag till WFP är bundet till upphandling av livsmedel i u-länder med exportproduktion eller i Sverige. Den övriga tredjedelen utgör ett stadgeenligt kontantbidrag till transportkostnader, administration och arbetskapital. Utöver det ordinarie bidraget kanaliserar Sverige även extraordinärt livsmedelsbistånd till flyktingar och katastrofhjälp genom WFP.

WFPs har för tvåårsperioderna 1991–1992 respektive för 1993–94 redovisat ett medelsbehov av 1 500 milj. US dollar för respektive period.

WFPs mottagarländer skall normalt svara för kostnader för lagring, transporter och övrig utrustning i anslutning till projektverksamheten. Enligt WFPs regler får dessa kostnader inte finansieras med reguljära bidrag. Om mottagarlandet inte kan möta dessa kostnader måste WFP förlita sig på särskilda bidrag. Sverige har sedan budgetåret 1982/83 anslagit medel för dessa ändamål. De har huvudsakligen använts till inköp av transportmedel i en del av de fattigaste länderna.

Jag föreslår ett totalt bidrag till WFP om 127 milj. kr., varav

105 milj. kr. som bidrag till WFPs ordinarie resurser för utvecklingsinsatser och 22 milj. kr. som ett särskilt bidrag för lagring, transporter och övrig utrustning.

Konventionen för livsmedelshjälp (FAC)

Inom ramen för 1986 års konvention för livsmedelshjälp har medlemsländerna åtagit sig att ge bidrag som sammanlagt motsvarar 7,5 miljoner ton spannmål per år. Konventionen är treårig. Det svenska årsbidraget motsvarar 40 000 ton vete.

I enlighet med gällande FAC-regler, kan dessa medel användas för utvecklingsinsatser, katastrofhjälp eller flyktingbistånd, beroende på behoven under året.

Det svenska bidraget är beräknat till 50 milj. kr för budgetåret 1992/93 och föreslås liksom tidigare lämnas genom WFP. Beloppet innefattar även frakt- och administrationskostnader.

Internationella katastroflagret för livsmedel (International Emergency Food Reserve, IEFR) och långvariga flyktingprogram (Protracted Refugee Operations, PRO)

Det Internationella katastroflagret för livsmedel (IEFR) skapades för att snabbt och effektivt kunna ge bistånd i samband med akuta katastrofsituationer. Sverige har bidragit till lagret, som administreras av WFP, alltsedan dess tillkomst år 1975. IEFR-lagret används för att tillhandahålla livsmedel till särskilt utsatta grupper. Vidare har en särskild fond (PRO) upprättats för långvariga flyktingsituationer inom WFP:s reguljära program fr. o. m. år 1990.

De bidrag som ges inom ramen för FAC, IEFR och WFPs nya fond för långvariga flyktingsituationer kräver största möjliga finansiella flexibilitet för att möjliggöra den mest tids- och kostnadseffektiva upphandlingen. Det svenska bidraget kan av detta skäl användas för upphandling av livsmedel i u-länder med exportproduktion eller i Sverige. Det avgörande kriteriet skall vara kostnadseffektivitet. Sverige ger WFP ersättning även för fraktkostnader.

Jag avser att särskilt följa utvecklingen av den verksamhet som avses finansieras från WFPs särskilda fond för långvariga flyktingsituationer. Jag föreslår att 105 milj. kr. anslås för IEFR/PRO. Det svenska bidraget motsvarar ca 50 000 ton spannmål och 3 500 ton vegetabilisk olja.

Jordbruksutveckling

Budgetåret 1991/92	36 000 000
Budgetåret 1992/93	60 000 000
varav	
Internationella jordbruks-utvecklingsfonden (IFAD)	60 000 000

Internationella jordbruksutvecklingsfonden (IFAD)

IFAD erhåller sina finansiella resurser dels i form av påfyllnad till det reguljära programmet, dels i form av frivilliga bidrag till särskilda program, t. ex. Afrikaprogrammet. Överenskommmelse om en tredje påfyllnad av fonden för perioden 1990–1992 nåddes i juni 1989. Påfyllnaden uppgår till 562 milj. US dollar varav OECD-länderna svarar för 375 milj., OPEC-länderna för 124 milj. och u-länderna för 63 milj. US dollar. Uppgörelsen bygger dels på bördefördelning mellan OECD- och OPEC-länderna med 60% respektive 40%, dels på ett nytt element där OECD-länderna också förbundit sig att tillskjuta tre gånger det belopp som u-länderna bidrar med. Om man därtill lägger de frivilliga bidragen, som huvudsakligen kommer från i-länderna, har den ursprungliga bördefördelningen mellan OECD- och OPEC-länderna avsevärt förändrats. Vissa omfördelningar av bidragen inom OECD-kretsen har medfört att Sveriges andel, som uppgår till 140 milj. kr., har ökat till 3,9% av den totala påfyllnaden.

Under våren 1992 beräknas förhandlingar inledas om en fjärde finansiell påfyllnad för perioden 1992–1994. Då diskussioner samtidigt skall föras om IFADs framtida organisation och finansiella struktur är det svårt att förutse när påfyllnadsförhandlingarna skall vara avslutade. Med utgångspunkt i en bibehållen svensk procentandel i påfyllnaden, beräknar jag ett belopp om 60 milj. kr. för budgetåret 1992/93.

Flyktingbistånd genom FN

Budgetåret 1991/92	355 000 000
Budgetåret 1992/93	381 000 000
varav	
FN:s hjälporganisation för palestinaflyktingar (UNRWA)	146 000 000
FN:s flyktingkommissarie (UNHCR)	235 000 000

FNs hjälporganisation för palestinaflyktingar (UNRWA)

"Intifadan", dvs. det palestinska upproret på de ockuperade områdena, går nu in på sitt fjärde år. Den ekonomiska aktiviteten i de ockuperade områdena har sedan intifadans början gått kraftigt tillbaka och medfört en allt svårare ekonomisk situation för befolkningen. Allt färre palestinier får möjlighet att arbeta i Israel. Alltfler palestinier som tidigare varit självförsörjande har nu tvingats att söka bistånd från UNRWA. Situationen har ytterligare förvärrats av krisen i Mellanöstern och de minskade penningöverföringarna från palestinier som arbetat i Kuwait och Irak. Ett stort antal palestinier, som tidigare varit bosatta i Kuwait, har under det

senaste året tvingats återvända till regionen. En del av dessa tvingas förlita sig på hjälp genom UNRWA. Sammanlagt bistår UNRWA 2,5 miljoner palestinier.

Denna situation ställer ökade krav på UNRWA i dess arbete för de palestinska flyktingarna i regionen. UNRWA beräknar medelsbehovet för verksamhetsåret 1992 till 277 milj. US dollar för det reguljära programmet, vilket skall jämföras med 1991 års budget på 254 milj. US dollar.

Ökad belastning på UNRWAs hälso-, sjukvårds- och socialhjälpsprogram, behov av fler skolor, UNRWAs insatser för strandsatta personer i Jordanien samt allmänna kostnadsökningar har medfört att UNRWAs totala utgifter och behov av ytterligare resurser ökat.

Jag föreslår att Sveriges reguljära bidrag till UNRWA höjs med 6 milj. kr. till 146 milj. kr. för budgetåret 1992/93.

FNs flyktingkommissarie (UNHCR)

UNHCR har till uppgift att lämna rättsligt skydd och materiellt bistånd till flyktingar. Under sina 40 år har organisationen bistått ca 28 miljoner flyktingar. Under den senaste 10-årsperioden har antalet flyktingar i världen fördubblats från 8,5 miljoner till 17 miljoner.

UNHCRs bidrag har normalt legat på drygt 500 milj. US dollar per år. I slutet av 1989 drabbades UNHCR av en finansiell kris, som samtidigt var en förtroendekris, vilket ledde till den dåvarande flyktingkommissariens avgång. Förtroendet har därefter återställts efter ett intensivt arbete inom exekutivkommittén. Detta arbete har inneburit en effektivisering av verksamheten genom organisationsförändringar och nerskärningar av personal. Under det senaste året, präglat av flyktingkatastrofer i världen, har behoven av UNHCRs verksamhet kommit att utökas dramatiskt. Bidragen för 1991 uppgår till ca 850 milj. US dollar.

Sverige har aktivt medverkat i UNHCRs exekutivkommitté i syfte att förbättra organisationens möjlighet att utveckla det internationella flyktingarbetet och bl. a. verkat för en breddning av bidragsgivningen. Sverige har särskilt bevakat de internationella skyddsfrågorna och frågan om en bättre samordning av internationella flyktinginsatser. När det gäller att stärka UNHCRs katastrofberedskap, har ett långsiktigt samarbete inletts med Sverige genom Statens Räddningsverk.

Numerärt sett är den afganska flyktingsituationen i Pakistan och Iran fortfarande den mest omfattande trots att en lösning skymtas genom repatriering och lokal integrering. Under den senaste tiden har flyktingkatastroferna i Afrikas Horn blivit alltmer akuta. Nya flyktingar har behov av hjälp samtidigt som ett stort antal återvändande får hjälp. Framtiden för liberianska flyktingar i angränsande länder är oviss. Lösningar på en del långvariga flyktingsituationer kan komma att ske genom omfattande repatrieringar under de närmaste åren. I Afrika gäller det Sydafrika, Moçambique och Angola. I Asien, förutom Afganistan, öppnar sig möjligheterna i Vietnam, Laos och Kambodja. Liksom vad gäller centralamerikanska flyktingar kommer stödet för återvändande flyktingar att ges inom ramen för ett utvecklingsinriktat bistånd. Detta kommer att kräva stora insatser.

UNHCRs budget för 1992 års reguljära program uppgår till 372 milj. US dollar. Därutöver kommer kostnaden för särskilda flyktingprogram som kommer att ligga på samma nivå som under 1991.

Budgetåret 1991/92 uppgår det reguljära svenska bidraget till UNHCR till 215 milj. kr. Under 1991 har dessutom sammanlagt 172 milj. kr. från andra anslag utbetalats till UNHCR för katastrofinsatser i bl. a. Afrikas Horn och Mellersta Östern. Sverige är den tredje största bidragsgivande nation till UNHCR, efter USA och Japan.

Med hänsyn till att UNHCRs verksamhet har utökats väsentligt under det senaste året är det angeläget att det svenska bidraget höjs. Det reguljära bidraget bör kunna användas flexibelt av UNHCR för att täcka både reguljära programkostnader och särskilda program.

Jag föreslår att Sveriges reguljära bidrag till UNHCR höjs med 20 milj. kr. till 235 milj. kr. för budgetåret 1992/93.

Övriga organisationer

Budgetåret 1991/92	185 000 000
Budgetåret 1992/93	196 000 000
varav	
Internationella familjeplaneringsfederationen (IPPF)	96 000 000
UNCTAD/GATTs internationella handelscentrum (ITC)	23 000 000
FN:s narkotikaprogram (UNDCP) och annan narkotikabekämpning	58 000 000
Internationella sjöfartsuniversitetet	19 000 000

Internationella familjeplaneringsfederationen (IPPF)

Jag har i tidigare avsnitt pekat på den vikt jag fäster vid insatser på befolkningsområdet. Av särskild betydelse är det arbete som utförs av enskilda organisationer. Internationella familjeplaneringsfederationen IPPF är en sådan global organisation bestående av nationella familjeplaneringsorganisationer. Detta innebär bl. a. att federationens biståndsprogram genomförs med aktivt lokalt deltagande. Efterfrågan på IPPFs medverkan i det internationella utvecklingssamarbetet på befolkningsområdet är stor. IPPF samarbetar också aktivt med FNs befolkningsfond UNFPA.

Sveriges bidrag till IPPF är det näst största av elva nationers bidrag och utgör ca 20% av IPPFs totala inkomster under året. Användningen av det svenska bidraget, som i år uppgår till 90 milj. kr., regleras genom avtal mellan SIDA och IPPF. Jag föreslår att Sveriges bidrag till IPPF höjs med 6 milj. kr. till 96 milj. kr. för budgetåret 1992/93.

UNCTAD/GATTs internationella handelscentrum (ITC)

ITC är FN-systemets centrala organ för handelsfrämjande åtgärder och har som huvuduppgift att stödja u-länderna på utrikeshandelns område. Det

erhåller sina finansiella resurser dels från UNCTAD och GATT för den administrativa budgeten, dels från UNDP och enskilda bidragsgivare som i huvudsak öronmärkt sina bidrag för särskilda projekt. Sverige har traditionellt varit den störste enskilde bidragsgivaren till ITC. Under innevarande budgetår uppgår det svenska bidraget till 22 milj. kr. varav 2 milj. kr. för ITCs råvaruprogram. Styrelsen för internationellt näringslivsbistånd (SWEDECORP) har getts det samordnande ansvaret för beredning och uppföljning av de projektmedel som Sverige årligen ställer till ITCs förfogande. Därutöver lämnar SIDA särskilt stöd till ITC-projekt i svenska programländer.

För att stärka verksamheten och minska andelen öronmärkta bidrag pågår en diskussion inom ITC om dess framtida struktur och organisation. Ett svenskt förslag om inrättandet av en rådgivande kommitté för bättre styrning av verksamheten och etablerandet av en global bidragsfond har behandlats i en särskild arbetsgrupp, som i princip kunnat enas om en rekommendation till ITCs beslutande organ att inrätta en fond och en kommitté.

För budgetåret 1992/93 föreslår jag ett bidrag till ITC om 23 milj. kr.

FNs program för kontroll av beroendeframkallande medel (UNDCP) och annan narkotikabekämpning

UNDCP är ett nytt narkotikaprogram under FNs generalsekreterare, som integrerar narkotikakommissionens sekretariatsfunktioner, forskning samt hela den operativa verksamheten (tidigare UNFDAC). Programmet bedriver sin verksamhet i narkotikaproducerande länder, främst i Asien samt Latinamerika och Karibien, men även i Afrika och Mellanöstern. I samarbete med dessa länders regeringar söker programmet bekämpa den illegala odlingen, produktionen, handeln och konsumtionen av narkotiska och psykotropa droger. Bl. a. söker man åstadkomma en övergång från odling av narkotiska växter som kokabuskar och opiumvallmo till andra grödor. Förutom bistånd till landsbygdsutvecklingsprojekt lämnar UNDCP stöd till förebyggande verksamhet, vård av missbrukare och till uppbyggnad av rättsväsendet. UNDCP spelar därutöver en aktiv roll i det europeiska samarbetet på narkotikaområdet i syfte att komma till rätta med narkotikatrafiken genom "Balkanvägen". Samarbetet är inriktat på en förbättring av gränsövervakningen mellan de berörda länderna.

Det normbildande arbetet inom programmet finansieras genom FNs reguljära budget. Den operativa verksamheten finansieras på frivillig väg. Sverige tillhör idag UNDCPs största bidragsgivare. De svenska bidragen har främst avsett integrerad landsbygdsutveckling, med möjligheter till nya inkomstbringande aktiviteter samt förebyggande insatser och vård av missbrukare.

Budgetåret 1991/92 avsattes 55 milj. kr. till UNDCPs operativa verksamhet i utvecklingsländer.

På grund av den allt allvarligare narkotikasituationen i världen, föreslår jag ett bidrag till den internationella narkotikabekämpningen för budgetåret 1992/93 på 58 milj. kr för insatser i utvecklingsländer. Bidraget till

UNDCP bör vara på samma nivå som för innevarande budgetår. Samtidigt bör det finnas möjlighet att ge ett stöd till WHOs globala program mot alkohol och droger.

Internationella sjöfartsuniversitetet

Internationella sjöfartsuniversitetet, som är beläget i Malmö, drivs i den internationella sjöfartsorganisationens (IMO) regi. Universitetet ger högre utbildning på sjöfartsområdet till personer som i sina hemländer är sysselsatta inom sjöfart och hamnadministration. Dessa verksamheter kännetecknas av en alltmer avancerad teknisk utveckling.

Universitetet kompletterar de regionala utbildningscentra som finns i en rad u-länder. Hittills har ca 500 studeranden utexaminerats. Sverige är en av universitetets största bidragsgivare. För budgetåret 1992/93 föreslår jag ett svenskt bidrag om 19 milj. kr.

Andra multilaterala bidrag

Budgetåret 1991/92	335 179 000
Budgetåret 1992/93	418 147 000
varav	
Miljöinsatser	155 000 000
Övriga insatser	201 147 000
Multilaterala biträdande experter	62 000 000

Miljöinsatser

U-ländernas naturresurser är tillräckliga för att ge tredje världens befolkningar en tryggad försörjning. Genom fattigdom och därav följande misshushållning hotas emellertid många u-länders naturresursbas och miljö av utarmning och förstörelse. Det är angeläget att kraftfulla insatser sätts in för att avvärja dessa hot som på sikt riskerar själva grunden för u-ländernas utveckling. En förbättring av miljösituationen och naturresurshållningen i u-länderna måste främst komma till stånd inom ramen för en nationell politik som främjar ekonomisk utveckling och bekämpar fattigdomen. En sådan politik i u-länderna bör stödjas genom ett utökat utvecklingssamarbete med i-länderna.

Sverige verkar aktivt för att beslut om ett ökat utvecklingssamarbete med u-länderna blir en central del i det handlingsprogram som FNs konferens om miljö och utveckling skall anta i juni 1992. Sverige har beredskap att delta i internationella insatser med rimlig bördefördelning på miljöområdet som konferensen kan komma att besluta eller rekommendera.

Förutom stöd från i-länderna för att bidra till en allmän ekonomisk utveckling och bekämpning av fattigdomen behövs på miljöområdet dessutom olika riktade stödinsatser. Det behövs särskilt bistånd för att u-länderna skall kunna delta i globala åtgärdsprogram. Vidare behövs riktade biståndsinsatser inom sådana enskilda miljöområden som u-länderna särskilt prioriterar.

De internationella förhandlingarna om en avveckling av produktion och användning av ozonnedbrytande ämnen, det s.k. Montrealprotokollet,

avslutades under 1990. En fond för att finansiera u-ländernas deltagande i avvecklingsprogrammet har upprättats. Det svenska bidraget till denna fond uppgår för 1992/93 till ca 6,5 milj. kr. och lämnas via denna anslagspost.

Under 1992 påbörjade den globala miljöfonden (GEF) sin verksamhet. Fonden finansierar insatser inom Världsbanken, UNDP och UNEP med syfte att angripa globala miljöproblem. Det svenska bidraget till fonden uppgår för 1992/93 till ca 65 milj. kr. och lämnas via denna anslagspost.

SIDA bereder under budgetåret 1991/92 inom ramen för detta anslag insatser om totalt 42 milj. kr. för stöd till olika internationella organisationers miljöarbete i u-länderna, bl. a. stödet till Mekongkommittén. Jag förutser även under 1992/93 beredning av en del av anslaget på detta sätt.

För att möta de ovan redovisade behoven av insatser inom multilateralt bistånd och mot bakgrund av att en särskild beredskap bör finnas för att regeringen skall kunna verka för och delta i det utvidgade och förstärkta internationella samarbetet med u-länderna som FNs konferens om miljö och utveckling bör leda till, föreslår jag att anslaget för särskilda multilaterala miljöinsatser höjs från 125 milj. kr. till 155 milj. kr. för budgetåret 1992/93.

Övriga insatser

Under delposten Övriga insatser finansieras bidrag till ett stort antal organisationer, program, seminarier och andra internationella aktiviteter som främjar internationell samverkan och utveckling.

Extra insatser genom internationella organisationer kan av en rad olika skäl visa sig vara angelägna under pågående budgetår. Under denna anslagspost medges ett visst utrymme för att möta sådana behov. Under andra anslagsposter redovisas beräknade anslag för vissa organisationer. Ibland kan det av förhandlingstekniska skäl vara svårt eller olämpligt att på förhand bestämma det svenska bidraget. I andra situationer råder faktisk osäkerhet om storlek och tidpunkt för ett eventuellt kommande svenska bidrag. I sådana fall kan delposten Övriga insatser utnyttjas.

På senare tid har FNs fredsbevarande operationer haft ökade inslag av återuppbyggnadsåtgärder och insatser för att få igång civil förvaltning och demokratisering. Dessa civila insatser i samband med FNs arbete för fred och återuppbyggnad spelar en avgörande roll för att möjliggöra långsiktig utveckling. För budgetåret 1992/93 beräknar jag att medel inklusive ingående ointecknad reservation intill ett belopp om 150 milj. kr. skall kunna utnyttjas för sådana insatser.

Vidare utgår under denna delpost återkommande bidrag till vissa internationella organisationer som bedriver en angelägen verksamhet men där beloppen är relativt blygsamma. Under budgetåret 1992/93 räknar jag med bidrag till bl. a. följande organisationer.

Internationella rödakorskommittén (ICRC) arbetar efter de principer som nedlagts i Genève-konventionerna. ICRCs arbete omfattar skydd och bistånd till krigsfångar och civila internerade, efterforskning av saknade personer, förmedling av familjemeddelanden samt informationsspridning

om Genève-konventionerna och numera också materiellt bistånd till nödlidande. För budgetåret 1991/92 utgår ett organisationsstöd om 8 milj. kr.

Genom FNs boende- och bebyggelsecenter (HABITAT) ges stöd till teknisk biståndsverksamhet i u-länder. Verksamheten skall medverka till förbättrad mobilisering av u-ländernas egna resurser till boende- och bebyggelseåtgärder och till främjande av en allmän förbättring av boendemiljön. HABITAT har mandat att beakta den urbana dimensionen i det allmänna miljöarbetet med särskild inriktning på FNs konferens om miljö och utveckling. Arbetet koncentrerar sig till att möta behoven för de mest utsatta grupperna i storstadsområden. I ljuset av den snabbt tilltagande urbaniseringen i utvecklingsländerna är det angeläget att förstärka insatserna på boendeområdet, med en fortsatt inriktning på de fattigas boendemiljö i urbana slumområden. Under budgetåret 1991/92 uppgick det svenska stödet till HABITATs tekniska biståndsverksamhet till 5 milj. kr. Jag förutser fortsatt svenskt stöd.

FNs utvecklingsfond för kvinnor (UNIFEM) syftar till att stärka kvinnors delaktighet i utvecklingsprocessen genom att särskilt stärka kvinnors tillgång till utbildning, krediter, marknader, information och teknologi. Budgetåret 1991/92 uppgick det svenska bidraget till UNIFEM till 4 milj. kr. Organisationens viktiga roll och framgångsrika arbete motiverar ett fortsatt stöd till fonden.

Budgetåret 1991/92 gavs ett bidrag om 500 000 kr. till Internationella forsknings- och utbildningsinstitutet för kvinnors utveckling (INSTRAW). Sverige bör bibehålla sitt stöd på ungefär samma nivå under budgetåret 1992/93.

IPDC är UNESCOs biståndsprogram för kommunikationsutveckling. Det har till huvuduppgift att genom mediautveckling i u-länderna främja läskunnighet, vetenskapligt och kulturellt informationsutbyte samt kunskapsöverföring. Jag räknar med fortsatt stöd.

I mars 1990 höll FN en världskonferens med temat utbildning för alla. Jag räknar fortsatt med bidrag för vissa punktinsatser i det uppföljningsarbete som inletts världen över för att initiera arbetet med att nå det uppsatta målet: att utrota analfabetismen fram till sekelskiftet.

För budgetåret 1992/93 beräknas även behov av medel för internationellt handikappbistånd. SIDA har under det gångna året ansvarat för beredning och uppföljning av vissa multilaterala handikappinsatser. Jag förutser ett liknande förfarande för att förstärka särskilda handikappinsatser. Övriga multilaterala insatser bör integreras i den reguljära budgeten för respektive organisation.

Som jag pekade på ovan bör det finnas utrymme under denna anslagspost för ett svenskt stöd till förberedelsearbetet inför FNs befolkningskonferens 1994. Ett sådant stöd bör bl. a. innefatta insatser för att säkerställa u-landsdeltagande i förberedelsearbetet.

Avtalet om den Gemensamma fonden för råvaror upprättades redan 1980, men trädde i kraft först 1989. Fonden är uppbyggd av två s. k. konton, varav det första skall finansiera lagerhållning inom ramen för internationella råvaruavtal och det andra finansiera åtgärder för att förbättra den långsiktiga utvecklingen och marknadsbetingelserna för de en-

skilda råvarorna, genom t ex forskning och utveckling, produktivitetsförbättringar, marknadsföring och vidareförädling. Fondens sekretariat är förlagt till Amsterdam.

För det första kontot var Sveriges reguljära bidrag ca 15 milj. kr. Dessa medel har utbetalats i tre delposter.

För det andra kontot föreslår jag för budgetåret 1992/93 ett bidrag om 8 milj. kr.

Genom tekniskt bistånd från bl. a. UNCTAD har u-ländernas deltagande i de multilaterala handelsförhandlingarna, den s. k. Uruguayrundan inom GATT, underlättats. Vissa organisationer arbetar med att stödja u-ländernas ansträngningar att få ökad avsättning för sin produktion. Dessa och vissa andra handelsrelaterade åtgärder belastar delposten.

Extra bidrag till studier och utredningar som bedrivs i internationella organisationer och som bedöms som angelägna finansieras över delposten. Stöd till olika organisationer och fonder som verkar för förbättrat internationellt samarbete anslås också under denna delpost. Bl. a. lämnas bidrag till Society for International Development (SID), stiftelsen Dag Hammarskjölds Minnesfond och Europarådets nord/sydcenter.

Nordiska afrikainstitutet fortsätter sitt arbete med särskilda forskningsprogram avseende Afrika med inriktning på bl. a. Södra Afrika, utveckling och förändring av Afrikas landsbygd samt människors situation och överlevnadsmöjligheter i områden som drabbats av torkkatastrofer. Programmen har fått ökat stöd från övriga nordiska länder. Det svenska bidraget finansieras under denna delpost. Även medel för del av de gemensamt nordiskt finansierade tjänsterna belastar delposten. Jag har också beräknat medel för delar av institutets verksamhet såsom publikationsverksamhet, seminarier och resestipendieprogram. Institutets förvaltningskostander finansieras med medel under anslaget C 7. Nordiska afrikainstitutet.

Svenska institutet kommer under delposten att erhålla medel för personal- och administrationskostnader i samband med att FN-stipendiater tas emot i Sverige.

Från delposten kommer även bidrag att ges till svenska FN-förbundets information om det multilaterala utvecklingssamarbetet.

Bidrag för erforderliga uppföljningsinsatser till Nordiska FN-projektet belastar delposten.

Den statliga stiftelsen Svenska UNICEF-kommittén finansierar sin verksamhet till största delen genom försäljning av UNICEF-produkter men behöver statligt stöd för att säkerställa bas och kontinuitet i arbetet. Kommittén bedriver informationsverksamhet och medverkar i det svenska stödet till och samarbetet med UNICEF. Kommittén är engagerad i den svenska uppföljningen av barnkonventionen och av den deklaration och handlingsplan som antogs vid toppmötet för barn.

I november 1990 träffades överenskommelse mellan Världsbanken, UNDP, Afrikanska utvecklingsbanken och bilaterala givare om att upprätta en fond för kapacitetsbyggande i Afrika. Sverige har en representant i fondens styrelse. Syftet med fondens verksamhet är att förstärka de afrikanska ländernas kapacitet vad gäller ekonomisk analys och ekonomiskpolitiskt ledarskap. Detta ska främst ske genom uppbyggnad av selektivt

utvalda nationella och regionala institutioner samt genom stöd till de myndigheter som ansvarar för den ekonomiska politiken. Sverige har utfäst ett bidrag till fonden med 33 milj. kr. att inbetalas under budgetåren 1991/92–94/95. Den andra inbetalningen om 8,25 milj. kr. kommer att verkställas under budgetåret 1992/93.

Mot bakgrund av vad jag ovan redovisat samt med hänsyn tagen till ingående ointecknad reservation beräknar jag medelsbehovet under delposten Övriga insatser till 201,147 milj. kr. under budgetåret 1992/93.

Multilaterala biträdande experter m. m.

Anslagsposten utnyttjas främst för rekrytering, utbildning och finansiering av ca 100 biträdande experter och Junior Professional Officers (JPOs) inom internationella organisationer, främst FN-systemet. Tjänstgöringen kan ske såväl i fält som vid huvudkontor. Vidare finansieras ett antal tjänster genom FN:s volontärprogram (UNV). Möjlighet ges också för kortare tids anställning av återvändande experter för att ge möjlighet till återföring av deras erfarenheter till svenska biståndsorgan.

De som rekryteras erbjuds möjlighet till arbete i en internationell organisation under två till fyra år. Fördelningen av tjänster på organisation och geografiskt område fastställs i samråd mellan UD och SIDA.

Biträdande experter och volontärer utgör en viktig resurs för biståndet. De har efter sin internationella tjänstgöring en djupare förståelse för utvecklingsfrågor och den multilaterala rollen och dess arbetsformer. Ett antal av dessa personer har, efter sin tjänstgöringstid, rekryterats till arbete inom FN eller inom annan biståndsverksamhet.

Vidare föreslår jag att vissa FN-organ ges möjligheten att rekrytera biträdande experter, JPOs och volontärer från u-länder med svensk finansiering. Det är angeläget att även u-länder på detta sätt ges möjlighet att utveckla sin resursbas.

En mindre del av anslagsposten ställs till förfogande för universitet och institutioner i Sverige. Medlen används för s. k. Minor Field Studies (MFS) och erbjuder studenter möjligheten att i fält studera utvecklingsfrågor förknippade med det multilaterala samarbetet.

Under en försöksperiod bör en förstärkning av SIDAs kapacitet för rekrytering av svenskar till tjänstgöring i internationella organisationer medges.

Jag förordar att 62 milj. kr. avsätts för anslagsposten Multilaterala biträdande experter.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

1. godkänna de riktlinjer för multilateralt utvecklingssamarbete, som jag har förordat i det föregående,
2. godkänna de gjorda utfästelser som jag angivit i det föregående,
3. bemyndiga regeringen att göra de utfästelser, åtaganden och utbetalningar som jag härutöver har föreslagit i det föregående,
4. till *Bidrag till internationella biståndsprogram* för budgetåret 1992/93 anvisa ett reservationsanslag på 3 566 147 000 kr.

Det svenska bilaterala biståndet har nått en betydande omfattning och mångfald. Det har kommit att omfatta allt fler länder, ändamål och samarbetsformer. Den del av biståndet som går utanför landramarna har vuxit snabbt. SIDA anger i sin anslagsframställning att andelen landramsprogrammerat bistånd sjönk mellan budgetåren 1983/84 och 1990/91 från 73 % till 53 % av C 2-anslaget. Det totala svenska biståndet till programländerna är avsevärt större än landramarna. En allt större del av biståndet lämnas som katastrofbistånd, regionala insatser, demokratifrämjande och humanitärt bistånd eller som stöd genom enskilda organisationer. Särskilt stöd utgår också till skuldlättnader och strukturanpassning. BITS, SAREC och SWEDECORP förstärker bredden och mångfalden i biståndet. Denna utveckling ställer allt högre krav på helhetssyn, samordning och klar rollfördelning mellan de olika aktörerna.

Utredningen om organisation och arbetsformer i det bilaterala biståndet (SOU 1990: 17), som presenterades år 1990, har angivit förslag till hur biståndet skall kunna administreras och bedrivas på ett effektivt sätt. Regeringens slutsatser presenterades för riksdagen i förra årets budgetproposition. Riksdagen fastslog därvid att huvuddelen av de svenska biståndsinsatserna även i fortsättningen koncentreras till ett begränsat antal fattiga samarbetsländer, men att Sverige även bör vara verksamt i en vidare krets av länder.

Forskning samt näringsliv och handel är så speciella till sin karaktär och så viktiga i utvecklingen att särskilda samarbetsorgan, SAREC och SWEDECORP, finns inrättade på dessa områden. Biståndet genom SIDA gäller långsiktigt utvecklingssamarbete inom programländerna och djupgående och långsiktigt engagemang i en vidare krets av främst fattiga u-länder. Vidare omfattar det stöd genom enskilda organisationer, katastrofbistånd, regionalt stöd, demokratistöd och humanitärt bistånd samt medverkan i genomförandet av särskilda miljöinsatser och särskilda program.

BITS särskilda roll är att främja samarbete med medelinkomstländer och låginkomstländer som nått en viss industrialiseringsnivå, genom att göra kompetens och teknologi i det svenska samhället tillgänglig för dessa länders utvecklingsansträngningar. BITS arbetssätt är avpassat till mottagarländer som i större utsträckning än de fattigaste länderna har egen kompetens och egna resurser för samhällsuppbyggnaden. Insatser och projekt som stöds av BITS är därför utformade som ett samarbete mellan parter i samarbetslandet och kompetenta och konkurrenskraftiga svenska institutioner och företag.

Den arbetsfördelning mellan SIDA och BITS som blivit följden genom att SIDAs arbetssätt är mer inriktat på att svara mot behoven i de fattigaste länderna och BITS i en något vidare krets länder, hindrar inte att det för specifika ändamål i ett enskilt land, kan finnas anledning för båda myndigheterna att vara verksamma. I vissa av de fattiga länderna kan det finnas en efterfrågan på begränsad men strategisk kunskapsöverföring från Sverige som kan tillgodoses genom BITS arbetssätt. BITS bör kunna verka med

det tekniska samarbetet i programländer där goda förutsättningar för strategisk kunskapsöverföring från Sverige finns. Sådana insatser genom BITS bör emellertid komma ifråga inom andra områden och för andra ändamål än de som omfattas av SIDAs landramsbistånd. BITS-stödda insatser i vissa programländer bör bl. a. ta sikte på samverkan med multilaterala finansieringsinstitutioner för uppföljningsinvesteringar.

Det svenska samarbetet med enskilda länder kan således omfatta många olika typer av bistånd och förutsättningar finns i biståndsorganisationerna för att på ett flexibelt sätt möta olika typer av krav och behov. Ansvarsfördelningen mellan SIDA och övriga biståndsmyndigheter samt mellan myndigheterna och regeringskansliet kan i vissa fall behöva förändras eller klargöras. Jag avser därför att genom fortsatt översyn bl. a. av styrnings- och samverkansformerna ytterligare effektivisera utvecklingssamarbetet.

Landramar som programmeringsmetod bör också i fortsättningen vara det centrala planeringsinstrumentet i de fattigaste u-länderna, där biståndet svarar för en betydande del av resurserna för utveckling och där behovet av långsiktighet och samordning av biståndet är särskilt uttalat. En allt större andel av biståndet har kommit att ligga utanför landramarna. Likväl har sådant stöd i betydande utsträckning kommit att beredas i landprogramliknande former i den bemärkelsen att det sätts in i ett helhetssammanhang efter nära dialog med mottagaren. Detta gäller inte minst katastrofinsatser i länder som befinner sig i mer permanent kristillstånd samt betalningsbalansstöd och skuldlättnader som alltid är avhängiga av att ekonomiska strukturanpassningsprogram genomförs.

Tabell 4. Utbetalningar till de 10 största icke-programländerna budgetåret 1990/91

Land	Belopp (milj. kr.)	Typ av bistånd 1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
Kina	203,8		X	X				X	X	X			
Chile	101,8	X	X	X	X			X	X	X			X
Sudan	91,5	X	X			X		X					
Jordanien	80,0	X	X			X				X			
Afghanistan 1)	76,1	X	X										
Costa Rica	64,7		X	X	X		X	X		X	X		X
Bolivia	54,5		X	X	X			X		X		X	X
Thailand	53,7	X	X	X				X	X	X			
Tunisien	50,9	X	X					X	X	X			
Pakistan	47,4	X	X				X	X	X	X	X		
Summa	824,4												

1)Inkluderar insatser för afghanska flyktingar utanför Afghanistan

Typ av bistånd
1 Katastrofbistånd
2 Bistånd genom folkrörelser och enskilda organisationer
3 Särskilda program och regionala insatser
4 Humanitärt bistånd
5 Livsmedelsbistånd
6 Forskningsbistånd genom SAREC
7 Tekniskt samarbete genom BITS
8 U-krediter genom BITS
9 IMPODs bistånd
10 Swedfunds bistånd
11 Skuldlättnadsåtgärder
12 Projektbistånd till vissa u-länder

Tabell 4 visar på utbetalningar till de största icke-programländerna för budgetåret 1990/91. Vissa av dessa ligger således högre i totalvolym än landramarna för några länder. Det finns behov av en mer samlad syn på biståndet till de största mottagarna av svenskt bistånd utanför programlandskresten. Arbetet med sådana översyner, s.k. landprofiler, vilket anmäldes i föregående års proposition, pågår för olika länder. Sådana profiler har hittills utarbetats för Chile, Costa Rica, Bolivia och Filippinerna. Andra aktuella länder är Kambodja, Sydafrika och Tunisien. Arbetet syftar till att klargöra lämplig framtida inriktning och omfattning av samarbetet samt rollfördelning mellan myndigheterna.

Den här redovisade utvecklingen innebär också att skillnaderna i biståndet till programländer och andra större mottagare av svenskt bistånd i huvudsak blir en fråga om verksamhets- och avtalsformer samt inriktning. För vissa landramsländer finns skäl att särskilt främja ett samarbete i andra former. Med ökad mångfald i biståndet, förändringar i dess sammansättning och med en förbättrad, eller utsikter till förbättrad ekonomi i vissa mottagarländer finns behov av att också anpassa samarbetsformerna. I sådana länder kan gåvobiståndet genom SIDA gradvis minska och successivt ersättas med bistånd förmedlat genom de andra myndigheterna. Inom utrikesdepartementet pågår ett utvecklingsarbete för att klarlägga hur man i sådana specifika fall kan hantera övergångar från landramsstöd till mer projektbaserat samarbete.

Mångfalden är betydelsefull i biståndet. Folkrörelser och enskilda organisationer har en viktig roll att spela i utformning och genomförande av biståndet. Organisationerna svarar för ett betydelsefullt arbete genom sina egna utvecklingsprojekt och som kanaler för särskilda stödinsatser t.ex. i katastrofsituationer. De fungerar också som viktiga opinionsbildare för bistånd till fattiga länder. Organisationerna har genom nära kontakter med behövande människor gjort stora insatser för att främja social och ekonomisk utveckling. De är också viktiga instrument för främjandet av en demokratisk samhällsutveckling.

Tekniskt samarbetet genom konsulter och institutionssamarbeten bidrar också till att bredda kontaktytorna mellan länder. Inom svenska företag och inom den svenska resursbasen i övrigt finns mycket av det kunnande som behövs för att bygga upp näringsliv och infrastruktur i u-länder.

Afrika

1990-talet har för Afrikas del inletts med att flera hoppingivande tendenser kan skönjas.

Demokratiska val har genomförts i flera länder och förberedelser för sådana pågår i andra. I ett flertal regionala fora och samarbetsorganisationer diskuteras och förhandlas om gemensamma åtgärder för att främja ökad pluralism och folkligt inflytande. Avgörande fredsansträngningar pågår i länder som under årtionden varit hemsökta av krigshandlingar. I Sydafrika har påtagliga steg mot en avveckling av apartheid genomförts.

Trots dessa ljuspunkter måste konstateras att fattigdomen består och i många fall fördjupas. Många länder fortsätter och intensifierar ansträngningarna att komma över den ekonomiska krisen med långtgående ekonomiska reformprogram. Kriserna på Afrikas Horn och i andra områden som präglas av politiskt kaos och inbördesstrider är djupa och människor drabbas hårt.

Kraftigt nationellt såväl som internationellt stöd är nödvändigt både för att lindra nöd och för långsiktig utveckling. I syfte att bistå i den ömtåliga men nödvändiga ekonomiska reformprocessen och medverka i utvecklingen mot demokrati är det väsentligt att bibehålla ett omfattande svenskt utvecklingssamarbete i Afrika.

Det svenska bilaterala stödet omfattar framför allt länderna i södra Afrika. Det är emellertid glädjande att utvecklingssamarbetet med det fransktalande Afrika kunnat vidareutvecklas. Detta arbete kommer att fortsätta under de kommande åren.

Angola

Närmare trettio år av väpnad konflikt har förorsakat oerhörda umbäranden för befolkningen i Angola. Inbördeskriget, som under lång tid understöddes av utländska krafter, beräknas ha dödat eller lemlästat hundratusentalet människor och tvingat över en miljon angolaner på flykt. Närmare vart tredje barn dör före fem års ålder. Den materiella förödelsen har lamslagit jordbruk, transporter och hälsovård. Situationen i landet har förvärrats av ekonomisk vanskötsel och ett i långa stycken korrumperat politiskt styre.

Angola befinner sig i en politisk brytningsperiod. Fredsöverenskommelsen i maj 1991 mellan landets regering och motståndsrörelsen Unita har skapat hopp om nationell försoning, återuppbyggnad och nya möjligheter för näringslivet. Avtalen föreskriver demobilisering av soldater, en sammanslagning av styrkor på ömse sidor till en nationell armé och att allmänna val hålls senast november 1992. Sverige bidrar med observatörer och civila polismän till den FN styrka som av säkerhetsrådet fått mandat att övervaka fredsprocessen.

Redan före fredsavtalet hade öppenheten och pluralismen i Angola stegvis ökat. Den nya författningen har avskaffat MPLA:s roll som statsbärande parti, bildandet av nya partier tillåts och domstolsväsendet har erhållit en mer oberoende ställning. Allmänna val skall hållas nästa år som ett led i fredsprocessen. Den ekonomiska politiken kan alltjämt betecknas som utvecklingshämmande. Förklaringen är att söka i bristande kompetens och politisk vilja att förändra. Internationella valutafondens och Världsbankens nyligen inledda program för att bygga upp en makroekonomisk kompetens inom statsförvaltningen kan få stor betydelse för landets förmåga att inleda och genomföra nödvändiga reformer.

Mot denna bakgrund är det min uppfattning att biståndssamarbetet med Angola står inför nya möjligheter samtidigt som påtagliga restriktioner föreligger på det ekonomiska området och en betydande politisk osäkerhet kan förväntas råda i landet under det närmaste året.

Biståndet till Angola är enligt min mening ett långsiktigt åtagande vars motiv är den grundläggande tanken om att stödja människors strävan ut ur fattigdom och social misär. Utvecklingssamarbetets syfte under kommande år blir att stödja en påbörjad samhällsomdaning i demokratisk riktning för nationell konsolidering samt social och ekonomisk utveckling.

Fredsavtalen har givit förutsättningar för att möta landets stora behov av återuppbyggnad. För dessa ändamål bör landets egna inkomster från olja komma till användning, vilket understryker vikten av ekonomiska reformer. Ett stort behov av insatser från omvärlden är likväl påkallat. Betydande medel ur landramen inklusive utgående reservation 1990/91 bör därför även fortsättningsvis kunna utnyttjas för insatser av återuppbyggnadskaraktär. Utbredd social misär gör det angeläget att stärka insatserna inom hälsoområdet.

Förutsättningar för bistånd till produktiva sektorer är starkt begränsade så länge ekonomiska reformer uteblir. Detta gav som resultat att varubiståndet upphörde under år 1991. Stödet till exempelvis hantverksfisket bör begränsas. Ett fortsatt institutionellt stöd till telesektorn görs vid avtalets utgång avhängig förverkligandet av aviserade reformer inom sektorn. Åtgärderna att i ökad utsträckning anställa angolansk personal vid fiskeskolan Cefopescas bör innebära att vid avtalets utgång år 1994 en ansenlig nedtrappning av denna insats kan ske.

Möjligheter att stödja rättsväsendet och uppbyggande av juridisk kunskap bör undersökas aktivt liksom andra insatser avsedda att främja mänskliga rättigheter. Inom ramen för en internationellt samordnad insats kan svenskt valtekniskt bistånd bli aktuellt.

Totalt utbetalades under budgetåret 1990/91 154,8 milj. kr. Den utgående reservationen uppgick till 49,7 milj. kr. Reservationen har uppstått på grund av att importstödet upphört. Utrymmet kommer att användas för katastrof- och återuppbyggnadsinsatser.

Med hänsyn till ökade möjligheter att stödja landets återuppbyggnad samt ökad räckvidd för hälsobiståndet, föreslår jag en ökning av landramen med 10 milj. kr. till 210 milj. kr. för 1992/93.

Botswana

Botswanas beroende av Sydafrika har utgjort huvudmotivet till utvecklingssamarbetet. Det faktum att landet trots det stora beroendet har kunnat föra en fast politik visavi Sydafrika, är delvis en följd av det kraftiga internationella stöd landet åtnjutit bl. a. från Sverige. Liksom för många andra av frontstaterna är förutsättningarna för den framtida utvecklingen i hög grad beroende av förändringsprocessen i Sydafrika.

Botswana bedriver en positiv utvecklingspolitik, upprätthåller sin demokratiska tradition med flerpartisystem, lokal demokrati och rättssäkerhet. Pragmatism och marknadsanpassning är ledstjärnor i den ekonomiska politiken. Den ekonomiska utvecklingen är positiv, även om försämringen senaste året och budgetunderskottet påvisar att ekonomin är sårbar. Den allt skevare inkomstfördelningen och ökande arbetslöshet är andra problem som kräver krafttag.

Erfarenheterna från biståndsarbetet är goda. Vattenprogrammet har gynnat främst kvinnor och barn och hälsotillståndet har sannolikt förbättrats för hushåll som fått tillgång till vatten. Undervisningsstödet har inriktats mer på kunskaps- och institutionsbyggande. Landets tämligen goda ekonomiska situation utgör en viktig förutsättning för att biståndets effekter skall upprätthållas.

Utöver att bidra till att göra landet mindre sårbart för sydafrikanska aktioner syftar biståndssamarbetet till ekonomisk och social utveckling med tonvikt på landsbygden. Landramsbiståndet kommer att koncentreras på insatser inom distriktsutveckling och undervisning, medan investeringar i dricksvattenförsörjning fasas ut. Planerade insatser inom miljöområdet, bl. a. miljöutbildning, är positivt och lovvärt. Dessa bör ges ökad prioritet liksom insatser för att förbättra kvinnors situation.

Mot bakgrund av den positiva ekonomiska utvecklingen och i överensstämmelse med SIDA:s förslag bör det traditionella landramssamarbetet kompletteras med insatser genom SWEDECORP och BITS. Landramen bör följaktligen reduceras med 5 milj. kr. och ett motsvarande belopp görs tillgängligt på anslagsposten C.3., Projektbistånd till vissa länder. BITS och SWEDECORP förutses bedriva samarbete med Botswana i enlighet med respektive myndighets principer för den reguljära verksamheten.

Totalt utbetalades under budgetåret 1990/91 89,1 milj. kr. Den utgående reservationen uppgick till 14,9 milj. kr.

Med bakgrund av de prioriteringar jag angivit och avsikten att bredda samarbetet med Botswana avsätts 90 milj. kr. som landramsmedel genom SIDA och 5 milj. kr. förs till C 3, Projektbistånd till vissa länder.

Etiopien

I och med Mengistu-regimens fall i slutet av år 1991 har ett nytt skede inletts i Etiopiens historia. Landet styrs nu av en övergångsregering. Ett nationellt råd har inrättats för att verka som landets högsta beslutande organ och dess lagstiftande församling. Rådet har även till uppgift att utarbeta ett förslag till ny konstitution samt förbereda allmänna val till en nationalförsamling.

Sedan kriget avgjordes militärt har krigshandlingarna praktiskt taget avslutats i hela landet. Men oroshärdar finns bland annat i de östra och södra delarna.

Det långvariga inbördeskriget har lämnat efter sig en söndertrasad ekonomi, som det kommer att ta mycket lång tid att rekonstruera. Ett ekonomiskt reformprogram innebärande liberalisering och avreglering har redan antagits. Det kommer att följas upp med ytterligare reformer genom det strukturanpassningsprogram, som nu förbereds i samarbete med Världsbanken. Bristen på utländsk valuta är emellertid akut och utan ett omfattande inflöde av kapital kan ekonomin knappast komma igång.

Det svenska biståndssamarbetet med Etiopien har de senaste åren anpassats till den besvärliga politiska situationen och krigsläget och avtal utformats så att största möjliga flexibilitet erhållits. Det ettåriga samarbetsavtalet löpte ut vid budgetårsskiftet i år och något nytt samarbetsavtal

har inte ingåtts med den nya övergångsregeringen. Av landramsmedlen har ca en tredjedel tagits i anspråk för olika katastrofinsatser bl. a. genom etiopiska Röda Korset och WFP. Ett betydande katastrofbistånd inklusive livsmedelsbistånd ges även utanför landramen.

Det svenska biståndet har försvårats av kriget och av den tidigare förda etiopiska utvecklingspolitiken. Projekt framför allt inom jordbrukssektorn har avbrutits. Stödet till undervisningssektorn har bidragit till att en tredjedel av de etiopiska barnen idag går i primärskolan. Underhållet av investeringar i skolbyggnader är dock eftersatt. Utbildade skogstekniker inom skogsprogrammet väntas få nyckelroller i den etiopiska skogsbrukspolitiken. Exempel på lyckosamma institutionssamarbeten är samarbetet mellan det etiopiska kartverket och Lantmäteriverket i Sverige. Utvärdering visar att det svenska stödet utnyttjats väl och att man byggt upp ett av de mest effektiva kartverken i Afrika.

Den nya regeringens uttalade ambitioner att utveckla landet i demokratisk riktning innebär enligt min mening att samarbetet kommit in i ett nytt, positivt skede. Den förändrade ekonomiska politiken med inriktning på ökad öppenhet och marknadsekonomi bör uppmuntras. Fred och politisk stabilitet innebär också att inte endast katastrof- och återuppbyggnadsinsatser utan även att insatser av mer långsiktig karaktär kan inledas. Ett nytt, utvidgat och flerårigt samarbetsprogram, som tar hänsyn till de mest angelägna utvecklingsbehoven på olika områden och som är fattigdomsinriktat, kommer att behöva förberedas. Mot bakgrund av att Etiopien är ett av världens fattigaste länder måste stora resurser till för att få till stånd en bärkraftig ekonomisk utveckling. Dessa stora behov, som måste täckas genom bl. a. bistånd, kräver internationell samordning. Där kan FN spela en viktig roll. Dessutom kommer även i fortsättningen stora katastrofinsatser att behövas för att bistå internflyktingar och återvändande och för att bidra till att underlätta det fortsatt mycket besvärliga försörjningsläget. För att komma ifrån det närmast permanenta underskottet i livsmedelsproduktionen krävs bl. a. insatser för att bevara marken för framtida jordbruksproduktion.

Totalt utbetalades under budgetåret 1990/91 115,4 milj. kr. Den utgående reservationen uppgick till 44 milj. kr. Svårigheter att bedriva bistånd i Etiopien medförde att reservationen ökade under året. Reservationen blev mycket större än beräknat beroende på att i princip all verksamhet avstannade i landet under de kritiska veckorna vid budgetårets slut.

Jag föreslår en ökning av medelsramen med 50 milj. kr. till 150 milj. kr.

Relationerna mellan Etiopien och **Eritrea** regleras i ett dokument, "Principles of Cooperation between the Transitional Government of Ethiopia and the Provisional Government of Eritrea", vilket antogs av den nationella konferensen i juli 1991. I detta fastslås det eritreanska folkets rätt att självt besluta om sin framtid i en folkomröstning. För att möjliggöra stabilitet under den förestående återuppbyggnads- och försoningsprocessen uppsköts dock denna folkomröstning i två år.

Sveriges förbindelser med Eritrea grundar sig på samma principer. Det är angeläget att svenskt bistånd under interimsperioden lämnas till Eritrea.

Detta bör dock tills vidare kanaliseras genom enskilda organisationer samt genom FN-systemet. Till skillnad från vad som hittills gällt, bör de enskilda organisationerna nu kunna engagera sig i utvecklingsinriktade projekt och inte endast förmedla humanitärt bistånd.

Guinea-Bissau

Guinea-Bissau är ett av världens fattigaste och mest skuldtyngda länder. Utvecklingen sedan självständigheten har inom flera sektorer gått långsamt och landet är i hög grad beroende av utländskt bistånd. År 1987 antogs ett ekonomiskt strukturanpassningsprogram i samarbete med Världsbanken och IMF. Programmet har delvis varit framgångsrikt men makroekonomiska obalanser består. De största problemen hänger samman med regeringens expansiva och okontrollerade kreditgivningspolitik. Tillväxten sjönk under år 1990 från 5% till 3,5%.

Enpartisystemet har avskaffats i Guinea-Bissau och en ny konstitution är under utarbetande. Ett flertal rättighetskränkande lagar har avskaffats, bl.a. angående yttrande- och tryckfrihet. Svenskt stöd till rättsutvecklingen har inletts och jag ser med tillförsikt fram mot en fortsatt demokratisk utveckling i landet.

Det är viktigt att Guinea-Bissaus regering tar ansvar för att biståndsmedlen allokeras i enlighet med väl grundade prioriteringar i den guineanska budgeten. För att möjliggöra detta krävs att landets ekonomiska politik stramas upp.

Resultaten av det svenska biståndet visar att insatserna i flertalet fall uppnått produktionsmålen men med begränsad utvecklingseffekt. I t.ex. undervisningsstödet pekar utvärderingar på en gedigen svensk insats i en produktionskedja, där andra länkar förblir svaga. Programmet för landsbygdsutveckling visar att man når produktionsmålen men till höga kostnader. För att effektivisera insatserna inom fiskesektorn måste de kommersiella aktiviteterna privatiseras och biståndet koncentreras till utbildning och institutionellt stöd.

Resultaten av de svenska biståndsinsatserna är således avhängiga en gynnsam makroekonomisk utveckling. Sverige bör därför i lämplig form fortsätta att stödja Guinea-Bissaus ansträngningar att genomföra strukturanpassningsprogrammet. Det bör samtidigt koordineras bättre med övriga givare. Ett fortsatt stöd till de sociala sektorerna, särskilt utbildning, är av stor betydelse. Biståndet måste nå ut till de fattiga grupperna. Sverige bör också stödja uppbyggnad och förstärkning av den inhemska kompetensen inom olika offentliga förvaltningsorgan och institutioner. En motsvarande inriktning av samarbetet inom de kommersiella sektorerna är lämplig i syfte att skapa goda institutionella förutsättningar för näringslivets anpassning till marknadsekonomi.

Under budgetåret 1990/91 utbetalades inom landramen 63,7 milj.kr. Den utgående reservationen uppgick till 39,4 milj.kr. och bestod till 75% av medel för vilka utbetalningsplaner saknats.

Totalt utbetalades under budgetåret 93,5 milj. kr. Utöver landramen lämnade Sverige stöd via enskilda organisationer, SAREC och SWEDFUND samt i form av skuldlättnadsåtgärder.

Med hänvisning till reservationen och med hänsyn till behovet av en mer målinriktad inhemsk reformvilja förslår jag en sänkning av medelsramen med 10 milj. kr. till 85 milj.

Kap Verde

Under år 1991 hölls för första gången demokratiska parlaments- och presidentval i Kap Verde. Resultatet blev i båda fallen att oppositionspartiet MPD med en övertygande majoritet besegrade det tidigare enda tillåtna partiet PAICV. Sverige lämnade finansiellt stöd till valprocesserna. Den nya regeringen betonar sin avsikt att främja demokrati, frihet, rättvisa och utveckling. En omfattande liberalisering av landets ekonomi och handel har inletts.

En mycket svag resursbas med brist på naturtillgångar och jordbrukspotential begränsar Kap Verdes utvecklingsmöjligheter. För sin försörjning är landet därför starkt beroende av utländskt bistånd. Importen består till stor del av livsmedel och kostnaderna täcks endast till ringa del av exportinkomsterna. En svag produktiv bas har i kombination med befolkningstillväxten lett till en omfattande undersysselsättning. Kap Verdes ekonomi är dock att betrakta som välskött och den genererade tillväxten har tillåtit ökade satsningar inom de sociala sektorerna.

Inom landramen utbetalades under budgetåret 1990/91 48,4 milj. kr., merparten i form av importstöd. Den utgående reservationen om 63,4 milj. kr. förklaras av att Kap Verde planerar sin upphandling efter kalenderår. Utvärdering visar att importstödet kommer till god användning för de ändamål man kommit överens om. Det finns dock behov av att höja kompetensen i Kap Verde inom upphandlingsområdet. Ett sådant utbildningsprogram har påbörjats.

Totalt utbetalades under budgetåret 57 milj. kr. Utöver landramen lämnades stöd via enskilda organisationer, SAREC och SWEDFUND samt i form av förvaltningsbistånd och en miljöinsats.

Kap Verde kommer under de närmaste åren att behöva internationellt stöd för omläggningsprocessen från plan- till marknadsekonomi. Tonvikten i det svenska biståndet föreslås även fortsättningsvis ligga vid ett obundet importstöd med komplettering av en mindre personal- och konsultfond. Importstödet syftar till att på ett effektivt och flexibelt sätt stödja regeringens ekonomiska reformpolitik. Personal- och konsultfonden bör, eventuellt i kombination med ett utökat förvaltningsstöd, kunna användas för att bygga upp och höja kompetensen inom de ekonomiska institutioner och förvaltningsorgan som främst berörs av det ekonomiska och politiska systemskiftet.

Det svenska stödet har god utvecklingseffekt och Kap Verdes förmåga att tillgodogöra sig och effektivt allokera det svenska importstödet är god.

Jag föreslår därför en ökning av medelsramen med 5 milj. kr. till 80 milj. kr.

Kenya tillhör med en BNP/capita om 360 US dollar gruppen minst utvecklade länder. Landet genomför sedan flera år ett strukturanpassningsprogram med stöd av Internationella Valutafonden och Världsbanken. Anpassningsåtgärderna har inkluderat liberalisering av marknader och priser, begränsning av kreditgivningen, minskning av budgetunderskott, gradvisa devalveringar, exportdiversifiering och ökade incitament för småbönder. Aviserade reformer av offentlig förvaltning och rationalisering av statliga företag har däremot dröjt. Befolkningsökningen har minskat något från över 4 till 3,5 % men är fortsatt hög. Dess konsekvenser för sysselsättning och miljö framstår som ett centralt utvecklingsproblem i Kenya. Ett stort bekymmer är korruption i förvaltningen som undergräver reformpolitik och samhällsmoral samt utländskt förtroende för regeringens utvecklingsansträngningar.

Tillväxten i den kenyanska ekonomin har de senaste åren varit god. Den årliga BNP-tillväxten har uppgått till 5 % under andra hälften av 1980-talet, vilket möjliggjort en ökning av inkomsten per invånare. Samtidigt har dock betalningsbalansen försämrats de senaste åren, bl. a. på grund av lägre kaffepriser. Trots en stor skuldbörda med en skuldtjänstkvot på 30 % har Kenya hittills skött sina skuldtjänstbetalningar.

Situationen vad avser mänskliga rättigheter har under senare år givit anledning till oro. Bristande tolerans mot politiskt oliktänkande har kännetecknat det politiska livet. Arresteringar på politiska grunder förekommer och myndighetsövergrepp rapporteras. Den offentliga debatten om de politiska reformbehoven och kraven på flerpartisystem har lett till ökade motsättningar och bemötts med maktspråk från president och regering. Mot bakgrund av växande kritik mot missförhållanden beslöt landets ledning i december 1991 att avskaffa enpartistyret. I den mån Kenya framöver går mot politisk pluralism, bör demokratiinriktat stöd utöver landramen övervägas.

Det svenska utvecklingssamarbetet med Kenya koncentreras på att förbättra förhållandena för den fattiga landsbygdsbefolkningen. SIDA beslöt hösten 1991 att inställa utbetalningar och ompröva fortsatt stöd till en landsbygdsutvecklingsfond, sedan ekonomiska missförhållanden inom fonden påvisats. Biståndet har en tydlig fattigdomsinriktning och innefattar ett stort element av kunskapsuppbyggnad, självhjälp och folkligt deltagande. Miljö-, fördelnings- och kvinnofrågor ges prioritet. Jag anser att biståndet även i fortsättningen bör ha en tydlig fattigdomsinriktning med betoning på miljö- och markvård, vattenförsörjning och hälsovård med familjeplanering. Samarbetet har i dessa delar varit i linje med landets utvecklingspolitik och goda resultat har redovisats.

Totalt utbetalades under budgetåret 1990/91 126,7 milj. kr. Den utgående reservationen uppgick till 26,4 milj. kr.

Jag föreslår en sänkning av medelsramen med 20 milj. kr. till 115 milj. kr.

Lesotho

Genom sitt geografiska läge är Lesotho i hög grad beroende av utvecklingen i Sydafrika. Reformarbetet där får således en avgörande betydelse även för Lesotho.

Landets militärregering har utfäst sig att genomföra fria val under 1992 och lämna över makten till en civil regering och ett folkvalt parlament. Politiska partier tillåts numera verka i landet. Svenskt stöd har utlovats till valförberedelser. Jag finner det angeläget att inom biståndet ha beredskap för ytterligare stöd till demokratiseringsprocessen i Lesotho.

Lesotho har betydande ekonomiska problem. Migrantarbetare tvingas återvända till Lesotho från Sydafrika. Förutom att landets redan stora arbetslöshet ökar, blir effekten därav minskade statsinkomster samt sociala spänningar. Det strukturanpassningsprogram, som inleddes för ett par år sedan, har varit framgångsrikt och resulterat i ett minskat budgetunderskott. Samtidigt har levnadsstandarden sjunkit till följd av att lönerna inte följt prisutvecklingen. Hälsovård och undervisning är i kris.

Det svenska biståndet syftar till att minska landets beroende av Sydafrika samt stödja ekonomisk tillväxt. Insatserna inriktar sig på förbättrad markvård för att öka produktionsförmågan inom jordbruket, arbetsintensiva metoder inom vägbygge samt metoder för att effektivisera förvaltningen. Verksamhetens inriktning gör att effekter kan skönjas först på längre sikt. Uppställda mål har nåtts, men bristen på kvalificerad lokal personal har försenat genomförandet. Kunskapsuppbyggnad och institutionsbyggande ges numera hög prioritet.

Totalt utbetalades under budgetåret 1990/91 36,1 milj. kr. Den utgående reservationen uppgick till 3,4 milj. kr.

Mot bakgrund av det osäkra inrikespolitiska läget och förändringarna i Sydafrika, förutser jag inte några större förändringar av pågående biståndssamarbete. En oförändrad medelsram om 35 milj. kr. bör därför anslås. Förutsättningarna för biståndssamarbetet med Lesotho när Sydafrika får ett majoritetsstyre avser jag få återkomma till när så blir aktuellt.

Moçambique

Moçambique är enligt Världsbankens beräkningar världens fattigaste land, med en bruttonationalinkomst per invånare som motsvarar 500 kronor per år. Moçambique har under tio år härjats av krig och terror, med ofattbara lidanden för civilbefolkningen som följd. Rebellrörelsen Renamos härjningar har medfört att hälften av landsbygdens skolor och mer än en tredjedel av dess sjukstugor förstörts. FN:s barnfond, UNICEF, beräknar att vart tredje barn dör före fem års ålder. Miljoner människor lever som flyktingar inom och utanför landets gränser.

Under dessa svåra omständigheter genomför Moçambique sedan fem år ett ekonomiskt reformprogram, med inriktning på marknadsekonomi. Även om tillväxten i ekonomin är måttlig och ännu inte håller jämna steg med befolkningsökningen, har den negativa trenden i ekonomin i viss mån brutits. Reformprogrammet, som genomförs i samarbete med Världsbanken, har fått omfattande internationellt stöd.

Trots att en process mot ökad politisk öppenhet och rättssäkerhet har inletts finns fortfarande oroande tecken på bristande respekt för mänskliga fri- och rättigheter. Det är positivt att en ny konstitution garanterar införandet av flerpartisystem, allmänna och hemliga val till nationalförsamling och presidentämbete samt att mänskliga rättigheter fått en grundlagsfäst ställning. Rättsväsendet har också reformerats och dödsstraffet avskaffats. Men från svensk sida är det angeläget att följa tillämpningen av dessa reformer.

Fredsförhandlingar mellan Moçambiques regering och Renamo pågår sedan sommaren 1989, men framstegen har hittills varit begränsade. Ett stopp på den väpnade konflikten och kraftigt minskade militärutgifter är en förutsättning för bärkraftig utveckling i Moçambique.

Sverige är den största bilaterala givaren i Moçambique. Moçambiques svåra kris har försvårat genomförandet av svenska biståndsinsatser. Den samnordiska satsningen på lantbrukssektorn (MONAP) visar att de stora investeringar som gjorts inte resulterat i förväntad ekonomisk avkastning. Stödet till insatser för industrirehabilitering är under utfasning. Stödet till undervisningssektorn har delvis koncentrerats till produktion och distribution av läroböcker till primärskolan. Det svenska biståndet har kontinuerligt anpassats till landets besvärliga läge, bland annat genom att vissa katastrofinsatser finansieras inom landramen, och kompletteras av särskilt katastrofbistånd, främst via FN och enskilda organisationer. Totalt erhöll Moçambique över 250 milj. kr. under 1990/91 för katastroflindrande insatser. Moçambiques svåra kris medför att landets exportintäkter är ytterst begränsade. För att bidra till landets försörjning av insatsvaror till bland annat jordbruk och industri, men även sociala sektorer som undervisning och hälsovård ger Sverige ett obundet importstöd, vilket under 1990/91 totalt uppgick till 215 milj. kr. Vidare lämnas särskilt betalningsbalansstöd och särskilda skuldlättnadsåtgärder. Detta stöd ges för att bistå landet i den ekonomiska strukturanpassningsprocessen.

Under det gångna året har ett flertal rapporter inkommit om tilltagande korruption i förvaltningen och ekonomiska oegentligheter inom det internationella biståndssamarbetet. Detta har bidragit till att ökad tonvikt måste läggas vid revision och uppföljning av det svenska biståndet till Moçambique. Detta gäller inte minst importstödet. Det svenska biståndet till Moçambique bör utgöra en kombination av insatser för att lindra den akuta krisen och främja långsiktiga utvecklingsinsatser. Detta kan ske genom stöd till det ekonomiska reformprogrammet och genom stöd till kapacitetsuppbyggnad inom undervisning, förvaltning, lantbruk, energi och småskalig infrastruktur. Industrisamarbetet rörande bl. a. småindustri och företagarutbildning förs från SIDA till SWEDECORP. Fortsatt särskild uppmärksamhet bör ges åt de sociala konsekvenserna för de allra fattigaste av den ekonomiska krisen och omställningarna som reformprogrammet leder till.

Totalt utbetalades budgetåret 1990/91 485,7 milj. kr. Den utgående reservationen uppgick till 29,3 milj. kr. och beror på fördröjningar i det administrativa systemet för uppköp och utbetalningar i varubiståndet från föregående år.

Jag finner att Moçambiques svåra kris motiverar ett fortsatt omfattande bistånd. Med hänsyn till den ökande osäkerheten om Moçambiques möjlighet att genomföra den fastlagda utvecklingspolitiken samt till att industrisamarbetet förs till anslaget C 3, föreslår jag en landram om 395 milj. kr. Härutöver bör finnas beredskap för katastrof- och återuppbyggnadsbistånd, skuldlättnadsåtgärder och demokratiinsatser.

Namibia

Nationellt såväl som internationellt var förhoppningarna stora när den tidigare befrielserörelsen SWAPO efter flerpartival år 1990 bildade det självständiga Namibias första regering.

Jag noterar med tillfredsställelse att förhoppningarna i betydande utsträckning har infriats. Regeringen för en pragmatisk politik med en klar strävan till nationell försoning.

Strävan efter att upprätthålla ett demokratiskt samhällsskick och respekt för de mänskliga rättigheterna genomsyrar den politiska verksamheten och återspeglas i landets konstitution. Svenska biståndsmedel används direkt i syfte att till befolkningen föra ut kunskap om konstitutionen.

De historiska banden och den geografiska närheten medför att Namibia står i ett beroendeförhållande till Sydafrika. Förändringarna i Sydafrika kommer därför att i hög utsträckning påverka utvecklingen i Namibia. Det bör dock påpekas att biståndssamarbetet utformats så att det inte påverkas negativt av politiska förändringar i Sydafrika.

Den ekonomiska politiken präglas av marknadsekonomisk inriktning med socialt ansvar, samtidigt som betydande försiktighet beträffande budgetbalansen tillämpas.

Det självständiga Namibia fick ärva svåra strukturella problem, bl. a. en mycket ojämn inkomstfördelning, skev jorduppdelning och hög arbetslöshet. Kraven och förväntningarna från befolkningen är stora på att befrielsen nu skall bära frukt.

För att kunna genomföra de förändringar som är nödvändiga för att skapa social och ekonomisk utveckling spelar det internationella biståndet en viktig roll.

Biståndssamarbetet mellan Namibia och Sverige syftar till att stödja Namibias strävanden att uppnå ökad social och ekonomisk utjämning, minskad nationell sårbarhet och stärkande av den demokratiska utvecklingen i landet. Verksamheten inriktas på stöd till undervisning, kommunikationer och förvaltning. Efter ett år är det ännu för tidigt att bedöma biståndets resultat.

Totalt utbetalades under budgetåret 1990/91 44,1 milj. kr. Den utgående reservationen uppgick till 55,9 milj. kr.

Mot bakgrund av att Namibia tillhör de programländer som har en tämligen god ekonomisk bas bör också ett samarbete i andra former med bredare inriktning främjas. Ett sådant samarbete innebär att andra myndigheter bör spela en mer aktiv roll. Jag föreslår en oförändrad landram om 110 milj. kr. men avsätter därutöver 5 milj. kr. till anslaget C 3. Projektbistånd till vissa länder, att användas av BITS och SWEDECORP i samarbetet med Namibia.

Tanzania är ett av världens absolut fattigaste länder, med den tredje lägsta bruttonationalprodukten per invånare, 130 US dollar för år 1989. Den ekonomiska krisen blev mer och mer uttalad under början av 1980-talet och kännetecknades av stagnerande produktion, nedsliten infrastruktur och en försämring av den sociala servicen. För att komma till rätta med den makroekonomiska obalansen och stimulera en ökad produktion och effektivisering av samtliga sektorer i ekonomin påbörjades år 1986 ett ekonomiskt strukturanpassningsprogram med stöd av Internationella Valutafonden, Världsbanken och givarsamfundet. Reformerna har hittills varit koncentrerade till det makroekonomiska planet med kraftiga devalveringar, avskaffande av subventioner, liberalisering av utrikes- och inrikeshandeln och kreditåtstramning. Ekonomin har utvecklats mer positivt de senaste fem åren, bl. a. har BNP ökat med drygt 4% årligen, vilket inneburit att inkomsten per invånare ökat.

De planerade reformerna mot marknadsekonomi omfattar fortsatt liberalisering och effektivisering av den finansiella sektorn samt effektivisering och omstrukturering inklusive privatisering av statliga företag, upprustning av infrastruktur och social service. Själva implementeringen av dessa reformer går dock långsamt. Ett fortsatt omfattande internationellt bistånd, som också inkluderar skuldlättnader, är nödvändigt för att strukturanpassningsprogrammet skall kunna fullföljas och en stabil ekonomisk tillväxt uppnås.

Tanzania är en enpartistat som präglas av politisk stabilitet, med en regering som för en socialt inriktad utvecklingspolitik. Läget beträffande mänskliga rättigheter är jämförelsevis gott. Utrymmet för den politiska oppositionen att komma till tals har dock varit begränsat. Regeringen har det senaste året tillsatt en kommission för att studera enparti-kontra flerpartisystem som skall avge en rekommendation för Tanzanias framtida politiska system i mars 1992. I samband härmed har debatten avseende politiska förändringar blivit öppnare. Nya oberoende tidningar och tidskrifter har etablerats.

Det är angeläget att Tanzania ges stöd till det pågående ekonomiska reformprogrammet, som är en förutsättning för en positiv ekonomisk utveckling i landet. Jag anser att ett fortsatt omfattande importstöd till Tanzania är nödvändigt för att intensifiera och fullfölja de ekonomiska reformerna och därmed förstärka den ekonomiska tillväxten. Importstödet har huvudsakligen använts för att importera olja och nödvändiga insatsvaror i industrin samt reservdelar.

Utvecklingssamarbetet med Tanzania präglas av de problem som sammanhänger med att mottagaren befinner sig i ekonomisk kris. Den administrativa mottagarkapaciteten i Tanzania är svag. Dessa svagheter har varit tydligast inom industristödet och hälsostödet. Stödet till industrisektorn har ofta uppvisat låg kostnadseffektivitet, och genomförandet av hälsoinsatser är trögt. Det relativt omfattande svenska stödet till undervisningssektorn fyller en viktig funktion genom att upprätthålla social service, främst till de svaga grupperna i samhället. Även detta stöd , som omfattar

läromedelsförsörjning, lärarutbildning och institutionellt stöd, har mött problem, t.ex. när det gäller distribution av läromedel. Insatserna inom sektorerna vatten, sanitet och hälsa i det integrerade landsbygdsutvecklingsprogrammet bidrar, förutom till förbättrad vattenförsörjning, aktivt till kunskapsuppbyggnad, decentralisering och ett folkligt deltagande. Programmet bygger på enkel teknik, aktiv medverkan av användarna och lokal finansiering av driftskostnader.

Utöver landramen lämnades under budgetåret 1990/91 ett betalningsbalansstöd om 100 milj.kr. till Tanzania för att dels underlätta landets skuldtjänstbetalningar till Världsbanken och dels bidra till finansiering av nödvändig import. Sverige har vidare, genom demokratianslaget, finansierat ett seminarium om flerpartisystem i Tanzania och flera tanzanska besök i Sverige för att upprätthålla en dialog om demokratisering och pluralism. Inom ramen för regionala insatser tilldelades Tanzania 57 milj.kr. för budgetåret 1990/91 för upprustning av Tazarajärnvägen och hamnen i Dar es Salaam. Sverige är den störste biståndsgivaren till Tanzania och landramen har successivt växt till att bli Sveriges största.

Totalt utbetalades under budgetåret 1990/91 533,7 milj.kr. Den utgående reservationen uppgick till 82,5 milj.kr.

Jag föreslår en landram om 530 milj.kr. bl.a. med hänsyn till överföringen av industrisamarbetet till anslaget C 3. Därutöver är det av största vikt att såväl fortsatt betalningsbalansstöd som fortsatt stöd för att främja en demokratisk utveckling lämnas.

Uganda

Femton års krig och terror förstörde stora delar av Ugandas sociala infrastruktur och ekonomi. Den nuvarande regeringen har satt nationell försoning och återuppbyggnad i förgrunden för sitt arbete. Idag råder stabilitet i större delen av landet men oroligheter och brott mot mänskliga rättigheter förekommer alltjämt i vissa områden. Uganda genomför sedan år 1987 ett ekonomiskt anpassningsprogram i samarbete med Världsbanken och IMF. Trots att det låga världsmarknadspriset på kaffe har slagit mycket hårt mot landet har tillväxten de senaste åren varit god. Flera framgångar har noterats i strävandena att uppnå inre och yttre balans i ekonomin. Ugandas stora utlandsskuld, underskotten i statsbudgeten med höga försvarsutgifter samt tilltagande korruption inom förvaltningen verkar hämmande på utvecklingen. Den dramatiska ökningen av HIV-smittade personer, främst bland unga, ställer landet inför mycket svåra problem i framtiden.

Regeringen visar intresse av att stävja brott mot mänskliga rättigheter och komma till rätta med bristande rättssäkerhet. Rapporter om tillgrepp har i huvudsak kommit från de delar av landet där väpnad konflikt alltjämt fortgår, bl.a. har Amnesty International påtalat svåra övergrepp och brott mot de mänskliga rättigheterna. En långsamt fungerande civil rättsapparat och militärens ovilja att underordna sig densamma bidrar till problemen. Trots att regeringen infört en sträng uppförandekod för armén uppträder denna ofta odisciplinerat. Regeringen arbetar med att återuppbygga den civila rättsapparaten och poliskåren för att återta civila funktio-

ner som idag utförs av armén. Ett förhållandevis stort mått av yttrande- och pressfrihet råder i Uganda. En kommission har tillsatts för att utarbeta ett förslag till ny konstitution, vars syfte blir att lägga grunden för ett demokratiskt samhällssystem. Jag avser att noga följa utvecklingen av de mänskliga fri- och rättigheterna i Uganda.

Riksdagen beslutade våren 1991 att ge Uganda en egen anslagspost med en landram om 110 milj. kr. Det svenska samarbetet med Uganda syftar till att stödja en långsiktig ekonomisk och demokratisk utveckling. Biståndet kanaliseras främst genom enskilda och internationella organisationer och är inriktat på rehabilitering och återuppbyggnad av de sociala sektorerna och infrastrukturen, stöd till kooperationen, demokrati- och mänskliga rättigheter samt betalningsbalansstöd.

Genom det svenska stödet har bl. a. vattenförsörjningen förbättrats för 600 000 människor i sydvästra Uganda. Underhållssystem baserat på lokalt ansvar har byggts upp och hälsovårdsprogram har utvecklats. Inom programmet för bekämpning av AIDS har bra resultat åstadkommits med utbildning av hälsoupplysare. Nya kursplaner och läroböcker har utarbetats och de används nu över hela landet. Programmet, som drivs genom UNICEF, skulle enligt utvärderingar kunna utgöra en modell för andra hälsoprogram i Afrika. Utvecklingen i Uganda och de fortsatta erfarenheterna från programsamarbetet kommer att ligga till grund för den fortsatta inriktningen av det svenska biståndet. Under innevarande budgetår skall stödet till kooperationen utvärderas. Några nya större insatser är för närvarande inte under beredning.

Jag föreslår en medelsram på 110 milj. kr.

Zambia

Zambia är ett av världens mest skuldtyngda länder i relation till folkmängd och BNP. En stor del av skulden är till multilaterala institutioner och kan ej avskrivas eller omförhandlas. Skuldtyngdheten tillsammans med det faktum att kopparintäkterna står för 85 % av exportinkomsterna är de viktigaste externa orsakerna till den ekonomiska krisen. Mot bakgrund av ovanstående påbörjades år 1990 ett strukturanpassningsprogram med stöd av Internationella Valutafonden (IMF), Världsbanken och givarsamfundet. Reformerna har hittills inkluderat devalvering av valutan, avreglering av alla priser utom de för majsmjöl, som utgör basfödan samt en minskning av budgetunderskott och penningmängdstillväxt. Fortsatta reformer för att uppnå makroekonomisk balans och en effektiv ekonomisk struktur är nödvändiga. Planerna för framtiden innebär fortsatta steg mot marknadsekonomi och inkluderar avreglering av majspriser, privatisering av de flesta statliga företag, diversifiering bort från kopparberoendet genom ökad satsning på intensifiering och effektivisering av jordbruket och ökad satsning på sociala sektorer. För att kunna intensifiera och utvidga anpassningsprogrammet krävs dock extraordinära insatser från det internationella givarsamfundet inklusive skuldlättnadsåtgärder.

Läget avseende mänskliga rättigheter i Zambia är förhållandevis gott. Den demokratiska utvecklingen de senaste åren har varit mycket snabb. I

takt med de ekonomiska reformerna kom under år 1990 ökade krav på politiska reformer. I slutet av år 1990 återinfördes flerpartisystem efter arton år av enpartistyre. Den 31 oktober 1991 genomfördes fria presidents- och parlamentsval. Valen som genomfördes på ett lugnt och värdigt sätt resulterade i en jordskredsseger för oppositionspartiet MMD och dess ledare Frederick Chiluba. Den fredliga demokratiska övergången i Zambia får nu tjäna som ett exempel för grannländer som fortfarande har enpartisystem och planerar en övergång till flerpartisystem.

Utvärderingar visar att det svenska biståndet är relevant och värdefullt. De problem som kännetecknat Zambias ekonomiska politik har påverkat biståndet negativt, inte minst inom jordbrukssektorn. Senare års koncentration av stödet har dock medfört god måluppfyllelse. Även resultaten inom hälso- och undervisningsstöden har bedömts positiva. Kostnadseffektiviteten i hälsoprogrammet anses vara relativt hög. Avgörande för möjligheterna att upprätthålla social service är den ekonomiska utvecklingen och de prioriteringar som den nya regeringen måste vidta.

Den nuvarande inriktningen av det svenska utvecklingssamarbetet på jordbruk, hälsa och undervisning bör bibehållas. Tyngdpunkten bör även fortsättningsvis ligga på jordbruket med hänsyn till den huvudroll för Zambias framtida utveckling och ekonomiska diversifiering som sektorn spelar. Det svenska jordbruksstödet har bl.a. bidragit till en ökad jordbruksproduktion och till att Zambia idag har en fungerande produktion av högkvalitativt utsäde. För framtiden behövs svenska insatser inom marknadsföring, distribution, institutionsbyggande samt jordbruksforskning. Sektorstöden till undervisning och hälsa bör fortsätta att inriktas på att skydda de svaga grupperna i samhället. Jag anser att ett fortsatt omfattande importstöd är nödvändigt för att bistå Zambia att genomföra den nödvändiga strukturanpassningen som bidrar till ekonomisk återhämtning och tillväxt. Villkoret för att ett fritt och obundet importstöd kan ges är att Zambia genomför de reformer som överenskommits med IMF, Världsbanken och givarsamfundet. Det svenska förvaltningsstödet i form av makroekonomisk rådgivning och stöd till centralbanken är centralt för att stödja Zambias ekonomiska reformer.

Zambia erhöll under 1990/91 100 milj.kr. i betalningsbalansstöd utanför landramen för att dels underlätta landets skuldtjänstbetalningar till Världsbanken och dels bidra till finansiering av nödvändig import, framför allt olja. Under år 1991 har 5 milj.kr. ur demokratianslaget tilldelats Zambia för valövervakning och tekniskt valstöd. Ett omfattande besöksutbyte och livlig dialog har förts under perioden som ledde fram till valen om vikten av ökad pluralism och fria, demokratiska val.

Totalt utbetalades under budgetåret 1990/91 362,3 milj.kr. Den utgående reservationen uppgick till 8,8 milj.kr.

Jag föreslår en höjning av medelsramen med 15 milj.kr. till 275 milj.kr. Stöd till industrisamarbete förs till anslaget C 3. Vid ett fortsatt genomförande av det ekonomiska anpassningsprogrammet bör betalningsbalansstöd utanför landramen komma i fråga. Därutöver bör beredskap finnas för additionellt stöd för att främja demokratin i landet.

Det inrikespolitiska läget i Zimbabwe har under 1990/91 genomgått stora förändringar. Regeringspartiet har i handling ställt sig bakom en genomgripande liberalisering av ekonomin. Tanken på införande av enpartistat har avförts från dagordningen, det 25 år gamla undantagstillståndet har upphävts, rättssäkerheten och MR-situationen har förbättrats. Zimbabwe eftersträvar intern stabilitet och det internationella engagemanget har ökat.

Det ekonomiska reformprogram Zimbabwe antog i mars 1991 bygger på avreglering och ökad marknadsorientering. Produktionsapparaten är försliten och tyngdpunkten i reformprogrammet ligger på ökade investeringar i produktiv verksamhet medan kostnader för försvar, offentlig förvaltning och sociala sektorer hålls tillbaka. Budgetunderskottet skall nedbringas, bl. a. genom avveckling av subventioner till statliga företag, minskning av antalet statstjänstemän och höjda skolavgifter. Den utländska valutan skall fördelas genom ett nytt system med öppna importlicenser.

Regeringspartiet har beslutat att inte lägga fram förslag om införande av enpartistat. Därmed förbättras förutsättningarna för en pluralistisk samhällsutveckling. Upphävandet av undantagstillståndet bör enligt min mening skapa förutsättningar för ett öppnare samhällsklimat med färre övergrepp mot oppositionella som artikulerar folkligt missnöje mot allvarliga problem som arbetslöshet och korruption.

Sveriges bistånd till Zimbabwe har sedan självständigheten en tydlig social profil och är riktat mot landsbygden. Demokratimålet har varit centralt för landprogrammets utformning. Avsikten är att nå de mest eftersatta grupperna på landsbygden genom insatser inom hälsovård, undervisning och transporter. Bidrag ges genom förvaltningsutbildning bl. a. till stärkande av kommunal kompetens. Varubistånd och betalningsbalansstöd ges för att medverka till ekonomisk tillväxt i anslutning till strukturanpassningsprogrammet. De svenska insatserna inom utbildning och hälsovård har bidragit bl. a. till höjd läskunnighet och kraftigt sänkt barnadödlighet.

Zimbabwe tillhör den grupp av programländer som har förutsättningar att utveckla ett samarbete med Sverige i andra former varför jag förutsätter att möjligheterna härtill utnyttjas.

Utanför landramen utgår stöd för kvinnoinsatser, miljö, kultur och demokrati/MR. I Zimbabwe verkar tjugotalet enskilda svenska organisationer, flera med volontärer. Svenska bidrag till regionala insatser genom SADCC på transport- och teleområdet kommer Zimbabwe till del. Gåvobiståndet genom SIDA kompletteras med stöd för utveckling av Zimbabwes näringsliv genom att BITS, SWEDECORP, SUKAB och NORSAD-fonden är verksamma i landet.

Totalt utbetalades under budgetåret 1990/91 151,4 milj. kr. Den utgående reservationen uppgick till 79,7 milj. kr. Reservationen beror på fördröjningar i det administrativa systemet för uppköp och utbetalningar i varubiståndet.

Jag föreslår en oförändrad landram om 220 milj. kr. men avsätter därut-

över 10 milj. kr. till anslaget C 3, anslagsposten Projektbistånd till vissa länder, att användas av BITS och SWEDECORP i samarbetet med Zimbabwe.

Regionala insatser i Afrika

Anslagsposten används för stöd till samarbetsorganisationen i södra Afrika, Southern Africa Development Coordination Conference (SADCC), för Östafrikanska utvecklingsbanken (EADB) och för samarbetsorganisationen på Afrikas Horn, Intergovernmental Authority on Drought and Development (IGADD).

Under det gångna året har osäkerheten om SADCCs framtida roll i ett södra Afrika efter apartheid tilltagit. En viktig grund för tillkomsten av, och verksamheten inom, SADCC har varit sammanhållningen mot apartheid och sydafrikansk destabilisering. I ljuset av de snabba politiska förändringarna i Sydafrika har frågan om organisationens framtida roll kommit att bli allt mer central. Det återstår att se om ett demokratiskt Sydafrika blir motorn i regionens utveckling, och i så fall vilken roll SADCC som organisation kommer att spela.

En väl fungerande handel och intensifierat ekonomiskt samarbete inom SADCC är behäftat med stora svårigheter genom ländernas olika ekonomiska struktur och inbördes konkurrens. För en regional integration krävs bestämda åtaganden från medlemsstaterna att samordna ekonomisk politik t. ex. tullar, valutor och skatter. Hittills har resultaten inom detta område varit begränsade.

Det svenska biståndet är koncentrerat till transporter, kommunikationer och energiförsörjning. Jag finner det riktigt att upprustning, drift och underhåll ges försteg framför större nyinvesteringar. Fortsatta krav måste ställas på att SADCC-projekt följs upp på ett bättre sätt och integreras med utbildningsinsatser och med nationellt ansvarstagande för effektiv ledning.

Inom det bredare ekonomiska och kulturella samarbetet mellan Norden och SADCC ställer jag mig bakom krav på koncentration och på effektiva samarbetsformer. Ett handlingsprogram för perioden 1991–95 fastslogs i samband med SADCCs rådgivande konferens i Windhoek i januari/februari 1991.

Samarbetet mellan näringslivet i Sverige och i södra Afrika finner jag värdefullt och väl värt fortsatt stöd. Ett meningsfullt bredare samarbete kräver för att ge långsiktiga resultat att icke-statliga aktörer finner gemensamma intressen och samverkansformer. Detta gäller näringslivets organisationer likväl som folkrörelser inom kulturområdet.

Avtalade insatser uppgår till ca 650 milj. kr. Genom den femåriga planeringsramen finns utrymme för ytterligare åtaganden. Jag finner i likhet med SIDA att även en oförändrad ram för SADCC ger utrymme för angelägna uppföljningsinsatser och nya projekt som t. ex. kan komma den nya medlemmen Namibia till del.

Östafrikanska utvecklingsbanken, EADB, har under nära 15 år erhållit stöd från Sverige. För perioden 1990/91–1991/92 gäller ett avtal omfat-

tande 40 milj. kr. Ett eventuellt fortsatt stöd till EADB är avhängigt en utvärdering som planeras genomföras under år 1992. Sverige stödjer sedan 1987/88 organisationen för naturresursfrågor i nordöstra Afrika, IGADD. Organisationen har betydelse för det regionala samarbetet på Afrikas Horn.

Totalt utbetalades under budgetåret 1990/91 252,7 milj. kr. Den utgående reservationen uppgick till 251,5 milj. kr. Den stora reservationen beror på fördröjningar i genomförandet av infrastrukturinvesteringar inom SADCC samt långsam utbetalningstakt av krediter inom EADB.

Med hänsyn till att medel för NORSAD-fonden och handelsfrämjande verksamhet överförs till anslaget C 3, föreslår jag en medelsram för regionala insatser i Afrika uppgående till 165 milj. kr., varav 140 milj. kr. avser regionala insatser inom SADCC.

Reguljärt samarbete genom BITS, SAREC eller SWEDECORP bedrivs med följande länder i Afrika och Mellanöstern:
Algeriet, Botswana, Egypten, Etiopien, Ghana, Jordanien, Guinea-Bissau, Kap Verde, Kenya, Mauritius, Mocambique, Namibia, Tanzania, Tunisien, Uganda, Zimbabwe

Asien

Många av Asiens länder genomgår en snabb och dynamisk utveckling. Ekonomisk tillväxt och ökad demokrati i flera länder utgör viktiga förändringar. I Laos, Vietnam och Kambodja sker en successiv omläggning av den ekonomiska politiken. Man söker sig bort från planhushållning och centralstyrning för att övergå till mer marknadsekonomiska system. Utvecklingen i flera av de asiatiska länderna har nått en sådan nivå att det finns förutsättningar för ett samarbete med Sverige i andra former vid sidan av det traditionella biståndet.

Trots den positiva utvecklingen, har det totala antalet fattiga människor i regionen ökat. Även om trenden tycks peka på förbättringar, medför regionala obalanser och en ökning av klyftan mellan fattiga och rika att det i många länder framför allt i Sydasien finns skäl att fortsätta med det fattigdomsinriktade stödet. Jag anser vidare att insatser inom miljöområdet lämpar sig väl för ett ökat svenskt stöd.

Ett analysarbete rörande utvecklingssamarbetet i Asien under 1990-talet har påbörjats. Arbetet går ut på att dra lärdomar från utvecklingen i olika delar av Asien och skapa en grund för ett fortsatt strategiskt arbete i regionen, omfattande såväl bilateralt som multilateralt samarbete. Detta översiktliga arbete kan därvid också kopplas till det fortlöpande, landspecifika arbetet med s. k. landprofiler.

Det svenska stödet till Asien karakteriseras av mångfald såväl vad gäller innehåll som form. Jag förutser även fortsättningsvis ett betydande bistånd till regionen.

Bangladesh är ett tätbefolkat land med många fattiga och en skev inkomstfördelning. Mer än hälften av befolkningen lever under den s.k. fattigdomsgränsen. Landet drabbas av återkommande översvämmningar och cykloner, vilka vanligtvis leder till många döda och skadade och omfattande materiell förödelse. Jordbruket står för 50% av BNP och 60% av sysselsättningen. Omkring 90% av befolkningen bor på landsbygden.

Bangladesh påbörjade år 1990 ett ekonomiskt reformprogram i samarbete med Världsbanken och IMF. Den under 1991 valda regeringen aviserade vid sitt tillträde att man ämnade ta krafttag för att vända landets ekonomiska utveckling till det bättre genom att bekämpa korruptionen, minska handels- och valutaregleringarna och införa en mer effektiv administration. Ännu har inte mycket skett. Det krävs stora insatser för att åstadkomma en varaktig och konstruktiv förändring av landets ekonomiska struktur.

Beroendet av bistånd är mycket stort. Mellan 50 och 70% av bruttoinvesteringarna i landet finansieras av utländska bidrag och lån. Den nationella resursmobiliseringen och därmed inhemska delfinansieringen av utvecklingsprojekt är ofta mycket liten. Många givare, däribland Sverige, har krävt större nationellt ansvarstagande.

Regeringen med president Ershad tvingades avgå år 1990. Allmänna demonstrationer, s.k hartaler, samt generalstrejker är vanliga medel för att visa sitt missnöje med regeringspolitiken. Oppositionen verkar öppet och aktivt. Detta ledde till en återgång till parlamentarisk demokrati baserad på fria val.

Det svenska biståndet inriktas främst på att genom sysselsättningsskapande och medvetandegörande projekt förbättra levnadsförhållandena för fattiga på landsbygden. Svårigheten att nå målgrupperna är dock betydande och den svaga inhemska resursmobiliseringen bidrar till ett lågt utnyttjande av de internationella biståndsmedel som står till buds. För Sveriges del innebär detta att innestående medel ackumuleras inom landramen. Det svenska biståndet omfattar förutom landsbygdsutveckling även hälsostöd och stöd till undervisningssektorn. Varubiståndet har avvecklats.

Flera svenska insatser har trots problemen varit framgångsrika. Särskilt gäller detta stödet till Grameen Banks tränings- och kreditverksamhet för 800 000 av de fattigaste, till övervägande del kvinnor. Det nationella immuniseringsprogrammet, där Sverige är en viktig bidragsgivare, har resulterat i att 80% av alla barn har vaccinerats mot de vanligaste barnsjukdomarna. Programmet är, enligt UNICEF, det mest kostnadseffektiva i Sydasien. Att öka den lokala resursmobiliseringen och skapa effektivare system för drift och underhåll är de stora problem som Bangladesh måste finna långsiktiga lösningar på.

Samarbetet med enskilda organisationer ger ett gott resultat. Då denna typ av samarbete bedöms som effektivt bör det prioriteras högt i samarbetet med Bangladesh. Vidare bör landramsmedel kunna användas flexibelt vid katastrofsituationer.

Totalt utbetalades under budgetåret 1990/91 85,6 milj.kr. Den utgåen-

de reservationen uppgick till 90,7 milj. kr. Den stora reservationen beror främst på stor politisk orolighet i landet under året samt svag inhemsk delfinansiering.

Jag föreslår en medelsram om 140 milj. kr. för budgetåret 1992/93.

Indien

Åttiotalet har ekonomiskt varit framgångsrikt för Indien. Tillväxten har i genomsnitt uppgått till 5 % per år, Tillväxten har varit starkast i industrin och den offentliga sektorn. Indien är självförsörjande på livsmedel, men klyftorna är stora i landet och en stor del av befolkningen svälter eller lider av undernäring.

Åttiotalets ekonomiska framgångar har dock uppnåtts genom en ohållbar ekonomisk politik. Den har delvis finansierats genom ökad upplåning utomlands och allt större underskott i budgeten. Den utländska skuldbördan uppgår idag till drygt 70 miljarder USD och skuldtjänstkvoten till nära 30 %. Dessa obalanser har förstärkts under de senaste årens svaga regeringar och av kriget i Persiska viken. Valutareserven var under 1991 nere på bottennivåer, motsvarande två veckors import. Indien har fått se sin kreditvärdighet sjunka och tillgången till kommersiella krediter är låg. Även om det ekonomiska läget under samma tid har stabiliserats något så är den indiska ekonomin fortfarande sårbar.

Landets stora resurser fördelas ojämnt. Enligt officiella uppgifter har antalet fattiga ökat, samtidigt som deras andel av befolkningen sjunkit. Fortfarande beräknas över en tredjedel av världens absolut fattigaste bo i Indien.

Indien är en demokrati som ger utrymme för fri debatt vilket dock inte hindrar att de fattigas medborgerliga rättigheter ofta kränks. Lokala konflikter grundade på etniska eller religiösa skäl förekommer över hela landet. Andelen kvinnor i förhållande till män av befolkningen är 929/1000.

Det svenska biståndet till Indien inriktas sedan flera år tillbaka på skogsbruk med mark- och miljövård, hälsovård, dricksvatten på landsbygden och energi.

Det svenska stödet för byars vattenförsörjning, för hälsovård och för skogsplantering har givit påtagliga resultat. Det integrerade vatten- och hälsoprogrammet i Rajastan har kommit att stå som förebild även för det nationella programmet. Inom hälsosektorn får bl. a. mer än en miljon leprasjuka behandling genom det svenska stödet. Programmet har skapat en större allmän medvetenhet och kunskap om sjukdomen, vilket underlättar social och ekonomisk utveckling för tidigare leprapatienter. Skogsprogrammen har fäst uppmärksamheten på ägarförhållanden och andra institutionella frågor som måste lösas. Insatserna har bidragit till att påtagligt stärka den indiska medvetenheten om den tilltagande nedslitningen av naturresurser som skog, mark och vatten.

Fattigdomsinriktningen av landramsbiståndet bör fortsätta. Undervisning bör få en ökad roll i det framtida samarbetet. Miljöstödet bör koncentreras till mark- och skogsvård, medan de mer industriellt betonade miljöinsatserna bör gå via BITS och Swedecorp. Stödet till vattenkraft-

projektet Uri har medfört att den tidigare stora reservationen inom landramen tagits i anspråk. Stödet till Uri över landramen beräknas under de närmast följande budgetåren uppgå till ca 50 milj. kr. per år.

En stor del av det svenska biståndet till Indien går utanför landramen. Indien är en stor mottagare av svenska u-krediter, och tillhör de länder där BITS bör kunna verka även med tekniskt samarbete. SAREC stöder forskningssamarbete och några enskilda organisationer är etablerade.

Jag anser att planeringen av det framtida landramsbiståndet till Indien främst skall inriktas på insatser som syftar till att stärka de fattigas ställning.

Totalt utbetalades under budgetåret 1990/91 315 milj. kr. Den utgående reservationen uppgick till 108,9 milj. kr. vilket är en följd dels av att verksamheten i Uri försenats av oroligheterna i området, dels av förseningar av övriga program och dels av en devalvering av rupien.

Jag föreslår en ökning av medelsramen med 15 milj. kr. till 415 milj. kr. Industrisamarbetet förs till anslaget C 3.

Laos

I Laos har den ekonomiska politiken under senare hälften av 1980-talet förändrats i riktning mot marknadsekonomi. Åtgärderna har lett till en realistisk växelkurs, fri prissättning och liberalisering av handeln. Avskaffande av statliga subventioner, privatisering av den statliga produktionssektorn och en skattereform är andra positiva förändringar. En tydligare rollfördelning mellan staten och det privata näringslivet är andra förändringar.

Den nya konstitutionen stadfäster den marknadsekonomiska inriktningen och vikten av privata initiativ. På det politiska området går ansträngningarna mot pluralism och demokrati endast långsamt, även om en ökad öppenhet och tolerans gentemot oliktänkande har konstaterats under senare år. Landet är dock fortfarande en enpartistat, där det laotiska folkets revolutionära parti är kärnan. Läget beträffande de mänskliga rättigheterna har förbättrats, även om den samlade bilden alltjämt är svårtolkad och stundtals motsägelsefull.

Utvecklingssamarbetet med Laos är koncentrerat till skogs-, transport- och elkraftssektorerna. Utvärdering av biståndet inom skogssektorn visade bl. a. på svagheter i institutions- och kunskapsuppbyggnad liksom i kostnadseffektivitet. Stödet till skogsskötsel har i huvudsak uppnått uppsatta mål och här föreslås utvidgningar. Vägstödet har haft tekniska brister. Kunskapsutveckling och institutionsuppbyggnad genomsyrar det svenska biståndet, vars inriktning ligger väl i linje med den förda reformpolitiken. Då landet har brist på personer med kunskaper om ekonomisk politik och företagsledning, föreslår jag att större vikt läggs vid kunskapsöverföring på dessa områden.

Samarbete är under uppbyggnad inom kultur-,massmedia- och förvaltningsområdena. Vad beträffar stödet till skogssektorn, anser jag att detta även fortsättningsvis bör koncentreras till miljöinsatser. Jag förutser fortsatt stöd till hälsovården, FNs narkotikaprogram (UNDCP) för bekämp-

ning av opiumproduktion och till särskilda insatser till förmån för de laotiska kvinnorna.

Totalt utbetalades under budgetåret 1990/91 103,7 milj. kr. Den utgående reservationen uppgick till 6,8 milj. kr.

Jag föreslår en oförändrad medelsram om 110 milj. kr.

Sri Lanka

Sri Lanka är en demokrati med högt utvecklad social service. Landet rankas högt i UNDP:s rapport om mänsklig utveckling (Human Development Report). Läskunnigheten uppgår till 87% och den förväntade livslängden är 71 år. Utvecklingsnivån varierar dock för olika delar av landet och kostnaderna för inbördeskriget har medfört en urholkning av satsningarna på sociala sektorer. De inbördes striderna har satt djupa spår. Under den väpnade konflikten mellan tamilska separatister och regeringsstyrkor förekommer brutalt våld och omfattande kränkningar av mänskliga rättigheter. Dessa kränkningar utförs av bägge sidor i konflikten. Samhällslivet har lamslagits i vissa delar av landet. Omkring en miljon människor beräknas ha flytt från sina hem - till flyktingläger i landet eller till södra Indien. Med ökad stabilitet i landets södra delar har den ekonomiska utvecklingen vänts i positiv riktning. Turismen återkommer och teexporten har varit god. Strukturanpassningsprogrammet under IMF implementeras programenligt.

Det svenska biståndet utgör en kombination av insatser för att främja långsiktig utveckling inom undervisning, landsbygdsutveckling och hälsovård och insatser för att lindra krigets verkningar. Biståndet vänder sig främst till de fattigaste och mest utsatta grupperna. Reservationen är hög som följd av den interna konflikten och åtföljande svårigheter att genomföra planerade insatser.

Satsningen på de sociala sektorerna har givit positiva resultat. Svenskt stöd till korrespondensstudier för lärarna har gett hög måluppfyllelse och genomförts med mycket god kostnadseffektivitet. Vaccineringar av barn mot de vanliga barnsjukdomarna har resulterat i mätbara minskningar av dödligheten. Utvärdering av Kotmalekraftverket konstaterar att kraftverket är av mycket god kvalitet. I ekonomiska termer ger kraftverket en positiv avkastning, men den är låg i förhållande till investerat kapital, bl. a. beroende på brister i planeringen.

Jag menar att det långsiktiga fattigdomsinriktade biståndet bör fortsätta och att Sverige bör öka sitt engagemang för att stödja de människor som på olika sätt drabbas av den interna konflikten. Detta kan ske på olika sätt, bl. a. genom humanitärt stöd, genom långsiktiga insatser inom landsbygdsutveckling och genom demokratifrämjande insatser. Av de tillgängliga medlen bör en betydande del användas för speciellt akuta humanitära behov och som stöd till internationellt samordnade aktioner för särskilt utsatta grupper. Sådant stöd kan med fördel lämnas via FN och enskilda organisationer.

Ännu kan man inte se lösningar på den interna konflikten. Det svenska biståndet bör därför ha stor flexibilitet. Landet har stora förutsättningar

att fortsätta sin färd mot att bli en utvecklad, marknadsekonomisk demokrati.

Totalt utbetalades under budgetåret 1990/91 69,3 milj. kr. Den utgående reservationen uppgick till 94,8 milj. kr. Den stora reservationen beror på svårigheter att genomföra projekt i landet på grund av kriget.

Jag föreslår en medelstilldelning om 35 milj. kr. för budgetåret 1992/93.

Vietnam

I Vietnam har under de senaste åren skett en förändring i riktning mot ett alltmer öppet ekonomiskt system med ett växande utrymme för enskilda initiativ. Den politiska reformprocessen fortgår dock dessvärre endast långsamt och kommunistpartiet sitter säkert i sadeln. Utvecklingen i Östeuropa har dock påverkat och det råder nu ett friare diskussionsklimat inom partiet och en ökad öppenhet inom massmedia och kulturliv. Situationen är emellertid klart otillfredställande vad beträffar de mänskliga rättigheterna och ett stort antal människor hålls för närvarande fängslade för sina politiska åsikter. Ett par av dem, som utgjorde särskilt omnämnda fall, har dock på senare tid frigivits efter vädjanden från bl. a. Sverige.

På det ekonomiska området har omläggningen av politiken bidragit bl. a. till en sänkning av inflationen och en växelkursstabilisering. Systemet med prisregleringar är i stort sett avvecklat. De ökade satsningarna på privat jordbruk har inneburit en kraftigt växande produktivitet inom jordbrukssektorn. Vietnam är likväl ett av världens fattigaste länder.

Trots tillbakadragandet i september 1989 av de vietnamesiska trupperna från Kambodja har en fortsatt amerikansk blockering försvårat den nödvändiga normaliseringen av Vietnams ekonomiska förhållanden. Detta gäller bl. a. landets relationer till IMF. Nödvändiga förberedelser har gjorts för att få till stånd en normalisering, men en överenskommelse har omöjliggjorts huvudsakligen p. g. a av USAs motstånd. En rad västländer, däribland Sverige, verkar i olika fora för att blockeringen av Vietnam hävs. Dessa länder är beredda att delta i en internationell stödinsats för reformering av den vietnamesiska ekonomin. Det tidigare så stora biståndet från östblocket har nu praktiskt taget upphört.

Genombrottet i Kambodjafrågan innebär att processen mot en normalisering av de amerikansk-vietnamesiska relationerna är på väg. Härigenom synes i det medellånga tidsperspektivet reella förutsättningar kunna skapas för normala handels- och biståndsrelationer med OECD-ländergruppen och för ett aktivt engagemang i Vietnams utveckling från utvecklingsbankernas sida.

Det svenska biståndssamarbetet syftar till att stödja demokratifrämjande politiska och ekonomiska reformer. För närvarande görs kunskapsutvecklande insatser inom skogsindustri, makro- och företagsekonomi, hälsovård, rättsväsende och skatteförvaltning m. m.

Hälsoprogrammet har uppnått avsevärda resultat i form av upprustade sjukhus, hälsokliniker och utbildning. Det har också resulterat i tydliga förbättringar i diagnos och behandlingsmetoder. Bai-Bang projektet har avslutats. Målet, att färdigställa en pappersmassefabrik, är uppfyllt, men

med mycket låg kostnadseffektivitet. Skogsprojektet har inriktats på stöd till enskilda skogsbrukare.

Det ekonomiska reformprogrammet bör hälsas med tillfredsställelse. Det kräver internationellt stöd. Landramsmedel bör säkerställas för att kunna genomföra långsiktig projektverksamhet. Beredskap bör finnas för att ge stöd till insatser som har direkt betydelse för den pågående reformprocessen.

Totalt utbetalades under budgetåret 354,8 milj. kr. Den utgående reservationen uppgick till 82,4 milj. kr. Den utgående reservationen hänför sig huvudsakligen till importstöd och till hälsovårdsprogrammet, där anslagna medel inte fullt har kunnat utnyttjas.

Mot bakgrund av den tveksamhet man på vietnamesisk sida fortfarande visat vad beträffar demokratifrämjande politiska reformer samt det klart otillfredställandet läget vad beträffar de mänskliga rättigheterna i landet, föreslår jag en sänkning av landramen med 100 milj. kr. till 225 milj. kr.

Filippinerna

President Aquino har satt ambitiösa mål för den filippinska utvecklingspolitiken. För att hjälpa den tredjedel av landets befolkning som lever i djup fattigdom krävs bl. a. jordreformer och förbättrad social service. Problemen att genomföra sådana reformer är många.

President Aquinos tillträde år 1986 medförde stora förväntningar på en förbättring av läget för de mänskliga rättigheterna. Vissa förbättringar har också skett, men förväntningarna är långt ifrån infriade. Den förbättring i ekonomin som noterades i slutet av 1980-talet har förbytts i en konjunkturnedgång som ännu inte har nått botten. Inflationen och arbetslösheten fortsätter att stiga och i år beräknas nolltillväxt i ekonomin. Tillsammans med IMF och Världsbanken genomför Filippinerna ett ekonomiskt stabiliseringsprogram.

Jag förutser ett ökat stöd till demokrati, mänskliga rättigheter och fattigdomsbekämpning. Redan nu kanaliseras en betydande del av det svenska biståndet via folkrörelser. Ökade insatser av detta slag förutses, både för utveckling och skydd av utsatta befolkningsgrupper, och för katastrofhjälp. Svenska folkrörelser uträttar ett värdefullt och uppskattat arbete i Filippinerna.

BITS ger tekniskt bistånd inom en rad sektorer angelägna för landets utveckling: energi, miljö, inklusive fysisk planering och skogsvård. Detta bistånd förutsätts öka väsentligt. SWEDECORPS exportfrämjande verksamhet fortsätter.

Det samlade biståndet uppgick 1989/90 till 8,6 milj. kr. och 1990/91 till nära 22 milj. kr.

Jag avser att noga följa utvecklingen i Filippinerna för att undersöka möjligheterna att tillgodose olika behov, när institutionella och demokratiska förhållanden medger ett effektivt bistånd. Demokratin i landet förblir bräcklig. De pågående konflikterna med insats av militär inger oro, liksom de stora klyftorna mellan å ena sidan rikedom och inflytande, å andra sidan fattigdom och utsatthet.

Afghanistan

Konflikterna i det splittrade Afghanistan och de stora flyktingskarorna i angränsande länder fortfar att prägla situationen. Svenska Afghanistankommittén har kanaliserat ett omfattande bistånd till nödlidande grupper innefattande bl. a. utbildning. Det är angeläget att Svenska Afghanistankommitténs (SAK) kompetens utnyttjas även av andra givare. Regeringen har givit SIDA i uppdrag att utreda framtida svenskt bistånd till Afghanistan. Detta sker i ljuset av SAKs beslut om sin framtida roll, den stora vikt Sverige tillmäter FN-systemet i bistånd till Afghanistan samt att regeringen f n inte planerar en bilateralisering av svenskt Afghanistanbistånd. Sverige verkar också, tillsammans med andra givare, för en effektivisering av FN-biståndet till landet, bl. a genom stöd till bättre samordning. Även här kan SAKs kompetens spela en viktig roll.

Kambodja

Efter gångna decenniers stormaktspel om Kambodja, Pol-pottidens folkmord, vietnamesisk ockupation och internationell isolering, har nu en internationell fredsöverenskommelse nåtts, enligt vilken FN i en gigantisk och komplicerad insats skall leda landet fram mot allmänna val år 1993. Under FN skall i ett högsta nationellt råd (SNC) de fyra hittills inbördes stridande parterna under prins Sihanouks ledning söka samarbeta.

Det socialistiska statsskicket har nu officiellt avskaffats och redan innan fredsavtalet undertecknats hade Phnom Penh-regimen kungjort att landet snarast möjligt skulle omvandlas till en liberal marknadsekonomisk demokrati. Ett ekonomiskt reformprogram har med viss framgång drivits under senare år, vilket å ena sidan lett till en uppblomstrande privat företagsamhet, men där avigsidor som smuggling och vidgade sociala klyftor har blivit allt tydligare.

Kambodja står nu inför stora akuta problem. Ett sådant rör repatrieringen av det stora antal flyktingar, som finns såväl inom som utanför landets gränser – ca 350 000 i Thailand samt uppemot 200 000 s. k. internflyktingar, vilka pga det uppblossande inbördeskriget efter vietnamesernas militära reträtt år 1989 har tvingats till en flyktingliknande tillvaro inne i landet. En närrelaterad fråga rör minröjning, som är en förutsättning för den planerade repatrieringen. Dessutom krävs omedelbara och resoluta åtgärder för att genomföra FN-planens aviserade avväpning och sociala återanpassning av ca 100 000 soldater.

Mänskliga lidanden, och den omfattande ödeläggelsen av landets infrastruktur innebär stora biståndsbehov.

Behov och möjligheter inom olika samhällssektorer har studerats av FN. För att effektivt genomföra föreslagna insatser måste åtgärder snabbt vidtagas för att höja den extremt låga mottagningskapaciteten på kambodjansk sida. En annan fråga av hög prioritet blir hur man bäst hanterar samordningen i det internationella hjälparbetet. Jag förutser ett kraftigt ökat svenskt stöd till Kambodja, främst i form av humanitära insatser, men också avseende rehabilitering av infrastrukturen i landet samt till

kapacitetshöjande insatser inom den kambodjanska förvaltningen. Detta stöd kommer att lämnas i första hand genom FN, bl.a. inom ramen för FN:s Kambodja-operation UNTAC (United Nations Transitional Authority in Cambodia), samt genom enskilda organisationer.

Regionala insatser i Asien

Sveriges stöd till Mekongkommittén omfattar främst miljövårdsinsatser. Gällande avtal löper väl. Kambodjafrågan, som nu är på väg att lösas, kommer att aktualisera ett ökat stöd till Mekongkommittén. Behovet av insatser är stort i Kambodja, som nu är på väg att återuppta sitt medlemskap i organisationen. Miljörelaterat stöd till Mekongkommittén lämnas från anslaget C 1, andra multilaterala bidrag, Miljöinsatser. Fortsatt stöd till Asian Institute of Technology lämnas också via C 1-anslaget. Annat stöd till Mekongkommittén och övrigt regionalt samarbete inklusive stöd till utveckling av hantverksfisket i Bengaliska bukten lämnas från C 2-anslaget.

Totalt utbetalades under budgetåret 1990/91 16,1 milj. kr. Den utgående reservationen uppgick till 31 milj. kr. beroende på planering för insatser i Kambodja som ej kunnat genomföras. Med hänsyn till den stora reservationen föreslår jag ingen ytterligare medelstilldelning till denna anslagspost för budgetåret 1992/93.

Reguljärt samarbete genom BITS, SAREC eller SWEDECORP bedrivs med följande länder i Asien:
Filippinerna, Indien, Malaysia, Pakistan, Sri Lanka, Thailand

Latinamerika

Efter mer än ett årtionde av ekonomisk, social och politisk kris tycks flertalet av de 25 länderna i Syd- och Mellanamerika samt Karibien stå inför en gynnsammare utveckling under 90-talet. På det politiska planet uppfattas demokratiseringen som en förutsättning för framsteg också på de ekonomiska och sociala områdena. Skuldkrisen fortsätter dock att prägla situationen för ett stort antal länder i Latinamerika, liksom en ojämn inkomstfördelning mellan och inom länderna.

Det svenska biståndet till Latinamerika har ökat snabbt under senare år och omfattar förutom projekt och programsamarbete även tekniskt bistånd och forskningssamarbete. Det bistånd som förmedlas genom enskilda organisationer är relativt sett mer omfattande i Latinamerika än på andra kontinenter. Det svenska biståndet har visat sig ändamålsenligt i det skede av stora förändringar som åttiotalet inneburit i Latinamerika. Beräknade utbetalningar till insatser i Latinamerika budgetåret 1991/92 kommer att uppgå till drygt 830 milj. kr.

Utvecklingen i Sydamerika i början av 1990-talet kännetecknas av de ambitiösa program som flera länder inlett för att nå balans i ekonomin och modernisera en tungrodd statsförvaltning. Dessa reformer mot en mer öppen marknadsekonomi äger rum mot bakgrund av 1980-talets ekonomiska stagnation och skuldproblem. Reformprogrammen kan förhoppningsvis lägga grund till en utveckling av länderna och innebära att den trend bryts som fört regionen ut i periferin av den internationella ekonomin.

Stora sociala uppoffringar följer i krisens och reformernas spår, vilka skall bemästras samtidigt som länderna har att försöka fullgöra sina skuldbetalningar till omvärlden. Förmågan att fullfölja dessa reformsträvanden kommer att avgöra i vad mån demokratin kan befästas i de sydamerikanska länderna.

Utvecklingssamarbetet med Sydamerika syftar till att stödja demokratiska regeringars ansträngningar att upprätthålla en social rättvisepolitik i ett skede av ekonomiska reformer. Socialt inriktade insatser till stöd för utsatta grupper utgör här en viktig komponent i biståndet. Flera sydamerikanska länder har under de allra senaste åren visat prov på att vilja ompröva statens roll i näringslivet och ge ökad uppmärksamhet åt sociala frågor.

Insatser för att motverka ekologisk ödeläggelse är ett annat prioriterat område.

Verksamheten baseras på de erfarenheter och resultat som vuxit fram genom det humanitära biståndet vad gäller att stödja projekt, där planering och utförande åvilar mottagaren. Insatserna har ofta karaktären av att främja lokala organisationer hos grupper som erfar politisk maktlöshet. Biståndsformen är till sin karaktär flexibel. Bolivia, som sedan flera år bedriver en målmedveten och nydanande utvecklingspolitik, ges prioritet inom anslagsposten.

Stödet till sociala sektorer i Chile lämnas under en övergångsperiod och enligt särskilda riktlinjer för utvecklingssamarbetet med Chile. Inga nya åtaganden inom den sociala sektorn förutses utöver redan ingångna avtal. Det fortsatta stödet till Chile inriktas på kultur och kvinnofrämjande insatser.

Jag förutser även att väl avgränsade insatser i andra länder, exempelvis Paraguay, liksom insatser av regional karaktär kan bli aktuella.

Med hänsyn till förslag på annan plats om att medel för insatser i Costa Rica förs över till anslagsposten Utvecklingssamarbete med Centralamerika, föreslår jag att anslagsposten Utvecklingssamarbete med Sydamerika uppgår till 135 milj. kr.

Utvecklingssamarbete med Centralamerika

Freds- och demokratiseringsprocessen i Centralamerika fortsätter att utvecklas positivt. Övergreppen i Guatemala och El Salvador avseende de mänskliga rättigheterna utgör dock betydande hinder för fredsprocesserna

i båda dessa länder. Länderna själva liksom omvärlden står inför uppgiften att befästa freden med sådana ekonomiska och sociala reformer som samtidigt främjar övergången till fred och demokrati och undanröjer de underliggande konfliktorsakerna. Regionens presidenter och ett antal ämbetsmannakommittéer möts regelbundet för att utveckla det regionala samarbetet. De flesta av de sju länderna i Centralamerika är mellaninkomstländer. Den sociala och ekonomiska situationen har dock försämrats till följd av våldet under 1980-talet och svårigheterna på världsmarknaden för landets traditionella exportprodukter som kaffe, socker och bananer. Ett hinder mot det eftersträvade samarbetet i regionen är att länderna kommit olika långt ifråga om ekonomiska anpassningsåtgärder och integration i världshandeln.

De svenska insatserna i Centralamerika syftar till att stödja integrationen. Stommen i samarbetet, som omfattar samtliga länder från Panama i söder till Belize i norr, består av stöd till regionala institutioner och bilaterala insatser med relevans för den regionala utvecklingen. Det svenska biståndet till Centralamerika, som sammanlagt uppgår till omkring 600 milj. kr., anknyter väl till de för latinamerikabiståndet anvisade riktlinjerna. Det syftar å ena sidan till att främja fredssträvanden, demokratisering och respekt för mänskliga rättigheter. Detta sker bland annat genom folkligt förankrade utvecklingsprojekt, institutionsuppbyggnad, flyktingbistånd, demobilisering av soldater samt kultur- och massmediastöd. Å andra sidan stöds insatser med inriktning på ekonomisk återhämtning och samarbetet mellan länderna i regionen. Detta sker främst genom ökat utbyte och kunskapsutveckling inom viktiga samhällsområden som hälsa- och vattenförsörjning, energi, kooperation och stöd till småföretag, bostäder, miljövård, utbildning och offentlig förvaltning. Insatsernas måluppfyllelse och eventuella varaktiga effekter är till stor del beroende av den centralamerikanska freds- och demokratiseringsprocessens fortsatta utveckling. Dock kan sägas att de svenska insatserna, genom incitament till ökade kontakter och samarbete, bör ha lämnat ett positivt bidrag till fredsprocessen. Katastrofförebyggande insatser, stöd till utbildning och forskning, hälsoinsatser, nutritionsinsatser, vattenförsörjning och stöd till kooperativa insatser har utvärderats. Resultaten är gynnsamma. Resultaten av dessa utvärderingar, andra erfarenheter och ökade kunskaper ger goda förutsättningar för en fortsatt utveckling av det svenska stödet till regionen. Medelsutnyttjandet är högt.

Totalt utbetalades under budgetåret 1990/91 67,5 milj. kr. Den utgående reservationen uppgick till 27,2 milj. kr. Reservationen beror på att anslaget är relativt nytt och har ökat kraftigt. En del stora avtal undertecknades under budgetårets senare del varför även utbetalningarna försenats. Planeringsutrymmet är väl intecknat.

För att följa upp redan gjorda åtaganden genom den nuvarande anslagsposten Regionala insatser i Centralamerika och för att ge utrymme för fortsatta flyktinginsatser samt insatser med anknytning till pågående fredsprocesser, anser jag det motiverat med en ökning av anslagsposten med 55 milj kr.

Därutöver finner jag det mest ändamålsenligt att överföra 40 milj. kr. till denna anslagspost för de insatser i Costa Rica som för närvarande belastar anslagsposten Projektbistånd i Latinamerika och jag föreslår i anslutning därtill att anslagsposten Regionala insatser i Centralamerika fortsättningsvis benämns Utvecklingssamarbete med Centralamerika.

Jag föreslår att anslagsposten Utvecklingssamarbete med Centralamerika skall uppgå till 165 milj. kr.

Nicaragua

Den nya regeringen i Nicaragua under president Violetta Chamorro har konsoliderat sin ställning. Den ekonomiska krisen är djup och statsbudgeten uppvisar ett kraftigt underskott. Utlandsskulden är den största i Latinamerika. Därtill kommer en stor och växande arbetslöshet, försämrad hälsovård och undervisning. Trots en bräcklig regeringskoalition och tidvis mycket hårda motsättningar har såväl regering som opposition lyckats utveckla en samförståndspolitik på det ekonomiska området.

Den långvariga handelsblockaden och isoleringen har upphört. Nicaragua har nu integrerats i det regionala samarbetet. Relationerna till Världsbanken, Internationella valutafonden och Interamerikanska utvecklingsbanken har normaliserats och en överenskommelse har träffats om ett ekonomiskt reformprogram. Allt fler länder har engagerat sig i det bilaterala biståndet. Inflationen har dämpats avsevärt, valutan har stabiliserats, handeln har liberaliserats och näringslivet privatiserats. Valutan är emellertid fortfarande övervärderad och nya devalveringar synes ofrånkomliga. Yttrandefriheten och respekten för de mänskliga rättigheterna har stärkts. Markfrågan förblir dock en konfliktpunkt och atlantkusten är alltjämt en eftersatt region. Contras har demobiliserats och armén har reducerats med tre fjärdedelar.

Flera utvärderingar pekar på att det svenska biståndet har hög relevans utifrån de riktlinjer som antagits för det svenska samarbetet med Latinamerika. Konsultstudier av varubiståndet visar en hög grad av måluppfyllelse vad gäller ambitionen att genom krediter till exportindustrin förse den med utländsk valuta för insatsvaror. Fortsatta insatser inom skogsbruk och energiproduktion och annan infrastruktur bedöms angelägna. Möjligheten till stöd för import av angelägna insatsvaror bör enligt min mening även i fortsättningen vara ett av instrumenten för de svenska ansträngningarna att stödja den ekonomiska reformprocessen. Det är vidare angeläget med insatser för att mildra de sociala konsekvenserna av åtstramningarna genom sysselsättningsskapande program och stöd till särskilt utsatta grupper.

Totalt utbetalades under budgetåret 1990/91 218,6 milj. kr. Den utgående reservationen uppgick till 41 milj. kr. Reservationen har uppstått till följd av tillfälliga osäkerheter om reformprogrammets genomförande och periodisering av utbetalningar av importstödet.

Till följd av tillfälligt begränsad mottagningskapacitet för att genomföra ett sektorinriktat programbistånd och att genomförandet av planerade energiinsatser försenats, föreslår jag en oförändrad landram om 280 milj. kr.

Bolivia

Bolivia, som är ett av Latinamerikas fattigaste länder, har under senare år bedrivit en långtgående ekonomisk reformpolitik. Landet har lyckats uppnå makroekonomisk stabilitet och igångsatt en rad betydelsefulla strukturreformer inom bl.a. offentlig förvaltning och finans-och kreditväsende. Regeringen har betonat vikten av sociala satsningar. Svenskt samarbete syftar till att bistå Bolivia att fullfölja sin utvecklingsstrategi i ett skede när landets demokratiska institutioner behöver stärkas. Att lindra människors sociala umbäranden blir dels ett mål i sig, dels ett bidrag till en politisk och ekonomisk omdaning av samhället. Svenska bidrag har lämnats till den sociala investeringsfonden och dess föregångare, vilka givit prov på innovativa insatser för att mildra sociala effekter av reformprogrammet. Via FN:s narkotikaprogram stöder Sverige ansträngningarna att finna alternativa utkomster till kokainodlingar. Regeringen beslutade i oktober 1991 om särskilda riktlinjer vad avser utvecklingssamarbete med Bolivia. Jag anser det angeläget att svenskt bistånd på ett brett och integrerat sätt kan stödja Bolivias lovvärda utvecklingspolitik. Ett sådant stöd som inlemmas i Bolivias utvecklingspolitik understryker vikten av att stödet planeras och följs upp på ett grannlaga sätt. Det svenska stödet inriktas på sociala sektorer och miljösektorn.

Chile

I Chile hänger demokratins befästande samman med landets förmåga att förbättra villkoren för den stora grupp chilenare gentemot vilka diktaturen ådrog sig en "social skuld". Sverige lämnar under en övergångsperiod ett omfattande stöd till landets sociala sektorer. Chiles relativt höga BNP/capita innebär att landet framöver har förmåga att utifrån egna resurser bidra till en social rättvisepolitik. Sveriges bidrag i något längre perspektiv blir därför av mer kvalitativt än kvantitativt slag. En satsning på kunskapsöverförande insatser förmedlade genom BITS och SAREC förutses ske inom ramen för i huvudsak chilensk-finansierade reformer. Det mångåriga och vittförgrenade humanitära stödet har av många i Chile omvittnats som betydelsefullt för de demokratiska strävandena i landet. Med demokratins införande i Chile avslutas det humanitära biståndet i och med 1991/92.

Reguljärt samarbete genom BITS, SAREC eller SWEDECORP bedrivs med följande länder i Latinamerika:
Argentina, Bolivia, Brasilien, Chile, Costa Rica, Cuba*, Dominikanska republiken, Ecuador, Jamaica, Mexico, Nicaragua, Peru, Uruguay

* Samarbetet genom BITS och SAREC är under avveckling.

1990/91	Utgift	6 597 171 662	Reservation	1 640 475 959
1991/92	Anslag	7 300 000 000		
1992/93	Förslag	7 517 000 000		

SIDA

SIDA har lämnat sin fördjupade anslagsframställning för budgetåren 1992/93–1994/95. Utöver anslagsframställningen med verksamhetsberättelsen för 1990/91 redovisar SIDA verksamheten på ett övergripande plan samt anslag för anslag.

I framställningens *resultatanalysdel* granskas erfarenheterna av snart 30 års bistånd. Under denna period har uppfattningarna om hur man åstadkommer bra och framgångsrikt bistånd växlat. Den rådande tidsandan och de dominerande idéströmningarna har givetvis påverkat utformningen av biståndet.

I framställningen redovisas erfarenheter av biståndet och effektiviteten i biståndsadministrationen. SIDA visar också hur man lär sig av erfarenheterna. Sektorutvärderingar systematiseras till sektorstrategier, erfarenheter av metoder samlas systematiskt i handböcker, kunskaper sprids genom kurser och seminarier.

Biståndet har anpassats efter ändrade förutsättningar. SIDA framhåller det landprogrammerade biståndets betydelse. Det landramsbundna biståndet innefattar en väl utvecklad arbetsmetodik som är anpassad för bistånd till fattigare länder.

För stödet till enskilda organisationer avser SIDA ytterligare effektivisera administrationen genom att låta en växande del av anslagsposten utgå som rambidrag. Tonvikten förskjuts från granskning av enskilda projekt till kapacitetsstudier av organisationer och till uppföljning. SIDA påpekar att ökat bistånd till områden som mänskliga rättigheter och demokratisk utveckling förutsätter ökad samverkan med enskilda organisationer.

Kunskap och kompetens hos mottagaren är viktiga förutsättningar för att bistånd skall resultera i varaktiga förbättringar. Genom etablerandet av en ny byrå för förvaltningsbistånd har SIDA bättre möjligheter att förstärka arbetet med kunskapsutveckling och institutionsbyggande.

I enlighet med riksdagens beslut och regeringens direktiv arbetar SIDA huvudsakligen i de fattigaste u-länderna. SIDA anger därvid följande prioriteringar i verksamheten: fortsatt stöd till ekonomiska strukturreformer, stöd till bekämpande av fattigdomen genom social utveckling och större satsningar på familjeplanering, insatser för att främja utveckling mot demokrati och respekt för mänskliga rättigheter, kompetens- och institutionsbyggande, miljösatsningar, öka kvinnors deltagande i utvecklingsprocessen. För att fullgöra detta kommer tyngdpunkten i SIDAs arbete att ligga mer på analys, planering, styrning, uppföljning och utvärdering.

I anslagsframställningen diskuteras frågor om effektivitet i biståndet och svårigheter att mäta resultat av biståndsverksamheten. SIDA pekar på svårigheterna att mäta i vilken utsträckning man når de övergripande biståndspolitiska målen. För att mäta måluppfyllelsen i en verksamhet

som utvecklingsbiståndet, krävs ofta ett långsiktigt perspektiv. Man kan visa att biståndet går till rätt saker. På projekt och programnivå menar SIDA att biståndet når sina mål.

De metodfrågor man ser som viktiga i det fortsatta arbetet gäller bl. a. rollfördelningen. Här poängteras mottagarländernas ökade ansvar för insatserna liksom vikten av koncentration i SIDA-stödet samt att SIDAs roller gentemot olika uppdragstagare klarare definieras och begränsas till upphandling, styrning och uppföljning. Mottagarländernas kapacitet att själva upphandla såväl konsulter som varor måste stärkas. I dialogen med mottagarländerna kommer SIDA att sträva efter att uppnå en klarare rollfördelning i bägge parters intresse. Till detta förändrade arbetssätt hör också ambitionen att få en bättre och effektivare samordning med andra givare i mottagarlandet.

Kunskapsutveckling är ett annat nyckelområde som prioriteras. Det är ett villkor för att säkerställa att resultatet av biståndet blir varaktigt. För varubistånd pågår en utredning som kommer att ge underlag för SIDAs riktlinjer inom området.

I sin *framtidsanalys* belyser SIDA u-ländernas situation ur olika perspektiv som alla har inre samband: politisk förändring, ekonomi, fattigdom, befolkningsökning och ekologi. En öppen handel för u-världen, radikal skuldavskrivning och ökat bistånd anges som utomordentligt angelägna åtgärder.

SIDA framhåller att en av de viktigaste uppgifterna som måste lösas för att få till stånd en varaktig förbättring i u-länderna är att kunna förena politisk demokrati med ekonomisk tillväxt och social rättvisa. Biståndsgivarna har ett stort ansvar genom att aktivt verka för att frågor rörande demokrati lyfts fram i biståndet och i dialogen med de länder som erhåller bistånd. Miljön är en annan framtidsfråga som under de kommande åren får en alltmer framträdande plats.

Inför utarbetandet av den fördjupade anslagsframställningen har SIDA också sammanställt ett antal särskilda rapporter som behandlar dessa för världssamfundet så avgörande frågor. Här kan nämnas "Miljö och fattigdom", "Befolkningsfrågan" och "I krisens spår – förändrat bistånd till de fattigaste länderna i Afrika"

Under den period anslagsframställningen avser kan ett svenskt medlemskap i EG komma att aktualiseras. SIDA konstaterar att EGs biståndspolitik överensstämmer i huvudsak med Sveriges vad gäller mål och inriktning. Medlemsländerna fastställer tillsammans EGs gemensamma biståndspolitik, samtidigt som medlemsländerna kan behålla mycket stor självständighet avseende sitt eget bilaterala bistånd.

En ständigt föränderlig värld ställer kontinuerliga krav på anpassning av biståndet. En fortsatt koncentration av biståndet till Afrika söder om Sahara förutses. Studien om biståndet till de fattigaste länderna i Afrika ligger till grund för SIDAs strategi för bistånd till de krisdrabbade länderna. Den tar framför allt upp frågan om rollfördelning mellan givare och mottagare. Utifrån målet att höja de fattiga folkens levnadsnivå satsas mer specifikt på fattigdomsbekämpning, demokratiseringsinsatser, effektivisering av den offentliga sektorn och genomförandet av ekonomiska strukturreformer och skuldlättnader.

I den fördjupade anslagsframställningens *resursanalysdel* redogör SIDA för biståndsanslagens utveckling under 1980-talet. Antalet mottagarländer ökade kraftigt under denna tid. Totalt beräknar SIDA att utbetalningarna budgetåret 1989/90 till programländerna uppgick till nära 70% av det totalt utbetalda bilaterala biståndet, administrerat av SIDA.

SIDA har beräknat sina äskanden enligt preliminära prognoser om BNI-utvecklingen vid tidpunkten för anslagsframställningens överlämnande till regeringen. En procent av BNI motsvarade då 14 637 milj. kr. SIDA har i sin fördjupade anslagframställning räknat med att BNI för budgetåren 1993/94 och 1994/95 kommer att öka med 3% årligen i nominella termer. Myndigheten avser återkomma i de förenklade anslagsframställningarna med mer preciserade äskanden för dessa två budgetår.

SIDA anser att den av riksdagen beslutade finansieringen av vissa flyktingskostnader liksom det framtida stödet till den politiska och ekonomiska utvecklingen i Central- och Östeuropa inte bör belasta biståndsramen.

SIDA föreslår att biståndsanslaget C 2 för budgetåret 1992/93 ökar till sammantaget 8 100 milj. kr. Därtill föreslås en ökning av särskilda insatser i skuldtyngda länder till 700 milj. kr. och övriga av SIDA administrerade poster på anslagen C 1 och C 3 till 198 milj. kr.

För flertalet länder och områden föreslås en real försiktig uppskrivning av anslagsramarna. En fortsatt koncentration föreslås för Afrika, liksom fortsatt stöd till ekonomiska och politiska reformprogram. Förutom landprogrammen föreslås ökade medel till framför allt katastrofinsatser, demokratifrämjande verksamhet, stöd till enskilda organisationer och miljö. Inom anslagsposten "Särskilda program" föreslås en kraftfull satsning på befolkningsfrågorna.

SIDA föreslår i sin anslagsframställning olika åtgärder för ökad effektivisering av biståndshandläggningen. Medel för katastrofinsatser och återuppbyggnad återförs till en anslagspost. Erfarenheten har visat att det är svårt att göra en adekvat fördelning mellan anslagsposterna och det budgetmässiga åtskiljandet skapar onödig administration. Man anhåller vidare om rättigheten att inom C 2-anslaget överskrida enskilda anslagsposter med maximalt 5%, så länge det totala utnyttjandet ryms inom anslaget. Eventuella överskridanden av enskilda anslagsposter regleras mot motsvarande anslagspost nästföljande år.

SIDA anhåller vidare om bemyndigande att besluta om insatsavtal inom ramen för ett av regeringen ingånget samarbetsavtal. På basis av riktlinjer i regleringsbrevet föreslår SIDA att myndigheten bemyndigas att besluta om insatser inom anslagsposterna för särskilda program, särskilda miljöinsatser samt demokrati, mänskliga rättigheter och humanitärt bistånd.

SIDA föreslår att SADCC-samarbetets inriktning och omfattning anges i särskild skrivelse och att SIDA, baserat på denna skrivelse, i regleringsbrevet bemyndigas fatta beslut om föreslagna insatser inom ett angivet högsta belopp.

SIDAs resultatredovisning är inte fullständig för biståndets alla delar utan har skett genom ett urval ur verksamheten. I bedömningen av biståndets resultat gör SIDA ett urval av tre typer av insatser i olika länder och visar hur man kan dra slutsatser vad gäller relevans, måluppfyllelse, kostnadseffektivitet och varaktiga effekter. Man följer härvid den modell som utvecklades under förra året. Redovisningen ger en inblick i hur SIDA arbetar med olika mål och den ger också underlag för att kunna bedöma om biståndet går till rätt saker. För landavsnitten är redovisningen ojämn. För vissa länder sker redovisning enligt ovan, men i övriga fall redovisas endast resultat av enskilda insatser.

Kvaliteten bör successivt kunna höjas och göras jämnare genom att mål- och resultatstyrningen ges fullt genomslag i verksamheten generellt. När det gäller redovisning av resultat i olika länder, och slutsatser som kan dras för den fortsatta verksamheten, förutsätts detta ske mer fullständigt i samband med att nya samarbetsprogram behandlas. Dessa redovisningar skall ligga till grund för regeringens speciella direktiv beträffande biståndet till enskilda länder.

I likhet med erfarenheterna från den tidigare utredningen om effektivitet, som presenterades för riksdagen förra året, visar SIDAs FAF att kostnadseffektiviteten ägnas mycket liten uppmärksamhet. Frågan om kostnadseffektivitet måste uppmärksammas mer systematiskt än vad som skett i det hittillsvarande biståndsarbetet. Jag anser att sådana bedömningar skall ingå i den resultatanalys som skall utgöra beslutsunderlag för regeringen. SIDA bör därför utveckla metoder för en bättre redovisning på detta område.

Det är angeläget att SIDAs arbete med att förtydliga rollerna i biståndsprocessen fortsätter, men att hänsyn därvid tas till de faktiska förutsättningarna i olika länder. Jag anser vidare att arbetet med att utveckla sambanden mellan utvärderingar och ökad effektivitet skall drivas med kraft. Strävan till ökad koncentration i biståndet innebär också att SIDA måste arbeta mer aktivt med frågor om hur man avslutar insatser och verksamheter.

De prioriteringar som görs i SIDAs anslagsframställning ligger enligt min mening väl i linje med riksdagens och regeringens direktiv. I regeringsdeklarationen poängteras vikten av ökat stöd till demokratifrämjande verksamhet och till insatser som främjar utvecklingen av fungerande marknadsekonomier. Dessa frågor har en framträdande plats i SIDAs anslagsframställning. Ökade satsningar på ekonomiska strukturreformer för att bygga upp fungerande marknadsekonomier, främjandet av demokrati och mänskliga rättigheter, fattigdomsbekämpning, kunskaps- och institutionsuppbyggnad, miljösatsningar och kvinnors deltagande i utvecklingsprocessen är centrala delar i biståndet. Det är väsentligt att biståndet, så långt det är möjligt, främjar tillkomsten av en miljö som tar tillvara och uppmuntrar inhemska initiativ till ökad produktion. Fortsatta satsningar på infrastruktur spelar därvid en betydelsefull roll.

Jag har i tidigare avsnitt betonat mottagarländernas ansvar att föra en

utvecklingsfrämjande politik, där ekonomiska reformer för marknadsekonomi, respekten för mänskliga rättigheter och demokratisering utgör centrala element. De särskilda anslagen för skuldlättnader och för demokratifrämjande insatser utgör viktiga instrument för att ännu starkare kunna påskynda de positiva förändringar som pågår inte minst i våra större samarbetsländer.

För ett effektivt genomförande krävs också ansvarsfulla givare. Det är väsentligt att biståndet utformas så att de resurser som finns hos mottagare och givare i form av kapital, teknik och kunnande uttnyttjas på mest effektiva sätt och så att biståndet når fram till dem man vill hjälpa. Jag välkomnar SIDAs fortsatta arbete med dessa frågor. Satsningar på kunskaps- och kompetensutveckling är viktiga förutsättningar för att biståndet skall resultera i varaktiga förbättringar. Jag vill i det sammanhanget poängtera vikten av att förbättra system och rutiner för att så långt det är möjligt säkerställa att biståndsmedel används för avsedda ändamål och att institutioner och system som kan motverka korruption i enskilda länder utvecklas.

Jag delar SIDAs uppfattning om vikten av att biståndet i större utsträckning inriktas på fattigdomsbekämpning i bred mening. Fattigdomsinriktningen och prioriteringen av demokratisk utveckling, miljö och sociala sektorer utgör tyngdpunkten i SIDAs verksamhet. Fördjupad satsning på utbildning och hälsovård är väsentligt liksom insatser för att främja kvinnors deltagande i utvecklingsprocessen. Frivilligorganisationerna spelar en viktig roll i detta arbete.

Jag menar att SIDAs informatörsroll i biståndet är av mycket stor betydelse. Informationen om förhållandena i de fattiga länderna, biståndets villkor och resultat är ett centralt instrument för att kunna fördjupa engagemanget för Sveriges internationella solidaritetspolitik. Skolan är härvid en särskilt viktig målgrupp. Medier och materialproduktion är viktiga redskap.

Jag vill särskilt framhålla det personliga engagemangets betydelse i biståndet. Det gäller både det opinionsbildande arbetet i Sverige och biståndets genomförande ute i fält. Insatser för att bekämpa invandringsfientlighet är en integrerad del i detta arbete.

SIDA samverkar såväl inom landsamarbetet som i andra program med olika multilaterala organ såsom Världsbanken, UNICEF, UNHCR m. fl. Det sker bl. a. inom hälso-, utbildning- och jordbrukssektorn samt inom katastrofbiståndet. Sådant s. k. multibi-bistånd diskuteras av multibiståndskommitten, vars betänkande redovisas i inledningen under rubriken utredningar m m. Denna typ av samverkan torde vara till ömsesidig nytta men kan i vissa fall medföra problem, nämligen när multibi-insatserna blir av en sådan storleksordning i ett FN-organ att de generella styrmekanismerna i organet i fråga sätts ur spel. SIDA har därför ett ansvar för att den del av biståndet genom SIDA som går till FN-organisationerna inte får sådana konsekvenser. Det skall poängteras att SIDA genom denna typ av samverkan förvärvat betydelsefulla erfarenheter av de multilaterala organens verksamhet. Det är angeläget att dessa erfarenheter på ett mer systematiskt sätt förs in i beredningen av det multilaterala utvecklingsbistån-

det. Beredning av s. k. multibi-bistånd som skett på avdelningen för internationellt utvecklingssamarbete, har under senare år i allt väsentligt kunnat föras över till SIDA. Jag avser fullfölja denna utveckling.

För vissa programländer finns skäl att särskilt främja ett samarbete där fler biståndsmyndigheter får en ökad roll. Med ökad mångfald i biståndet, förändringar i dess sammansättning och med en förbättrad, eller utsikter till förbättrad ekonomi i vissa mottagarländer finns behov av att också anpassa samarbetsformerna. Särskilda medel har anslagits inom anslaget C 3, anslagsposten projektbistånd till vissa länder, för att främja samarbete i andra former.

Det tillgängliga utrymmet för nya biståndsinsatser genom SIDA blir mindre än det som ligger till grund för SIDAs beräkningar. Krishärdarna i världen, men också möjligheter till återuppbyggnad i t. ex. Kambodja, kräver fortsatt hög beredskap och resurser för sådana insatser. Regeringens tonvikt på stöd till demokrati och marknadsekonomi återspeglas också i mina förslag till prioriteringar i enskilda anslagsposter. Ökade resurser ges till demokratifrämjande verksamhet och till stöd för ekonomiska reformer, miljö och skuldlättnader.

En grundläggande förutsättning för långsiktig utveckling är att de resurser som finns satsas på angelägna projekt inom ramen för en utvecklingsfrämjande ekonomisk politik. Lösningen ligger inte alltid i mer resurser utan framför allt i att de används på ett ansvarsfullt sätt. Jag har i bedömningen av olika anslagsramar försökt säkerställa att redan gjorda utfästelser inom det långsiktiga samarbetet med enskilda länder skall kunna genomföras som planerat. Vissa industriinsatser i Indien, Moçambique, Tanzania och Zambia kommer att överföras till SWEDECORP för att genomföras enligt den nya organisationens mandat och arbetssätt. Landramarna har anpassats för sådan omläggningar. Jag vill i detta sammanhang påpeka att många programländer erhåller betydande bidrag utanför landramarna.

Jag tillstyrker SIDAs förslag till delegering av beslutanderätt då det ligger i linje med syftet med resultatstyrning. Jag föreslår att SIDA bemyndigas besluta om insatser inom ramen för ett av regeringen ingånget samarbetsavtal, i vilket anges inriktningen för biståndet och fördelningen på sektorer. I regeringsskrivelse avseende sådant samarbetsavtal skall en samlad redovisning ske av resultaten i biståndet samt slutsatser för den fortsatta verksamheten. I fråga om särskilda program, särskilda miljöinsatser samt demokrati, mänskliga rättigheter och humanitärt bistånd samt det regionala SADCC-samarbetet har SIDA att i en särskild regeringsskrivelse klargöra inriktning och omfattning av verksamheten inför utformandet av riktlinjer i regleringsbrevet. Ovanstående förslags genomförande förväntas effektivisera handläggningen av ärenden inom av regeringen fastlagda prioriteringar.

Uppdelningen av anslaget C 2. Utvecklingssamarbete genom SIDA framgår av tabell 5.

Tabell 5. Utvecklingssamarbete genom SIDA budgetåren 1991/92–1992/93 (milj. kr.)

	Anvisat 1991/92	Förslag 1992/93	Förändring
AFRIKA			
Angola	200	210	+ 10
Botswana	95	90	– 5 (1)
Etiopien	100	150	+ 50
Guinea Bissau	95	85	– 10
Kap Verde	75	80	+ 5
Kenya	135	115	– 20
Lesotho	35	35	
Moçambique	475	395	– 80 (2)
Namibia	110	110	(1)
Tanzania	585	530	– 55 (2)
Uganda	110	110	
Zambia	260	275	+ 15 (2)
Zimbabwe	220	220	(1)
Regionala insatser i Afrika	205	165	– 40 (3)
ASIEN			
Bangladesh	145	140	– 5
Indien	400	415	+ 15 (2)
Laos	110	110	
Sri Lanka	0	35	+ 35 (4)
Vietnam	325	225	–100
Regionala insatser i Asien	15	0	– 15 (5)
LATINAMERIKA			
Nicaragua	280	280	
Utvecklingssamarbete med Centralamerika	110	165	+ 55 (6)
Utvecklingssamarbete med Sydamerika	155	135	– 20 (6)
	4 240	4 075	–165
ÖVRIGT			
Demokrati, mänskliga rättigheter och humanitärt bist.	550	700	+150
Katastrofer mm.	1 060	1 115	+ 55 (7)
Stöd till återuppbyggnad			
Bistånd genom folkrörelser o. vissa andra organisationer	750	875	+125
Särskilda miljöinsatser	235	250	+ 15
Särskilda program	350	380	+ 30
Rekrytering o. utbildning av fältpersonal	39	45	+ 6 (8)
Vissa landprogramkostn.	60	52	– 8 (9)
Information genom SIDA	16	25	+ 9
	3 060	3 442	+382
SUMMA:	7 300	7 517	+217

(1) För Botswana och Namibia avsätts därutöver 5 milj. kr. vardera till anslaget C 3. Andra biståndsprogram, anslagsposten. Projektbistånd till vissa länder. För Zimbabwe avsätts 10 milj. kr. till samma anslagspost.
(2) Medel för industriutveckling har överförts till anslaget C 3. Andra biståndsprogram, anslagsposten. Näringslivsutveckling
(3) Medel för NORSAD-fonden och handelsfrämjande verksamhet överförs till C 3. Andra biståndsprogram, anslagsposten Näringslivsutveckling
(4) Budgetåret 1991/92 anvisades inga nya medel p. g. a. den stora reservationen.

Demokrati, mänskliga rättigheter och humanitärt bistånd

Målet att främja mänskliga rättigheter och en demokratisk samhällsutveckling ges en central ställning i utvecklingssamarbetet. Anslagsposten Demokrati, mänskliga rättigheter och humanitärt bistånd ger möjligheter till att specifikt stödja demokratimålet.

Demokratimålet syftar till att stödja människors ansträngningar i fattiga länder att utan fruktan fritt få forma sitt samhälle. Ett viktigt arbete gäller att stödja framväxten av samhällsinstitutioner, som är avgörande för rättsstatens upprätthållande och därmed för att den enskildes medborgerliga rättigheter ska garanteras.

Biståndet skall främja samhällsprocesser som kan leda fram till ett demokratiskt styrelseskick. Vikten av erfarenhetsutbyte mellan olika samhällsaktörer och möjlighet till dialog kring demokratifrågor skall inte underskattas. Goda erfarenheter har vunnits när stöd lämnats till bland annat afrikanska seminarier för diskussion om politisk pluralism och rättsäkerhet. Stöd till olika former av kommissionsarbete och annan verksamhet, vilka syftar till att stärka rättsordning och demokrati kan också bli aktuellt. Jag förutser fler initiativ och ökade insatser inom dessa områden.

Allmänna val utgör ofta ett kritiskt inslag i övergången från diktatur till demokrati. Jag menar att förutsättningar måste skapas så att val kan hållas i ordnade former och på hederlig väg. Till ett av de viktigare demokratibefrämjande insatserna hör därför att genom olika arrangemang bidra till att möta den ökade efterfrågan på valteknisk assistans.

Det hittillsvarande humanitära biståndet till Södra Afrika kan förväntas minska till följd av pågående förändringar i Sydafrika. Däremot kommer ett ökat stöd för processen mot demokratisering i landet att bli aktuellt. En fortsatt markant satsning för södra Afrika och Sydafrika är därför berättigad.

Sammantaget förutser jag att en stor del av anslagsposten används till att stödja redan igångsatta processer mot demokrati och stärka respekten för de mänskliga rättigheterna.

Fortsatta och utökade insatser bör göras för att värna respekt för grundläggande rättigheter i lägen där väpnade interna konflikter eller politiskt förtryck hotar att allvarligt åsidosätta människors frihet, personliga säkerhet och integritet. Det kan gälla länder där regeringar valt att tillgripa våld

---

(5) Miljörelaterade insatser inom Mekong-kommittén finansieras över anslaget C 1. Bidrag till internationella biståndsprogram, anslagsposten Andra multilaterala bidrag. Delposten. Miljöinsatser. Reservationen täcker övriga budgeterade insatser.
(6) Medel för Costa Rica om 40 milj. kr. överförs från anslagsposten Utvecklingssamarbete med Sydamerika (för 1991/92 benämnt Projektbistånd till Latinamerika) till anslaget Utvecklingssamarbete med Centralamerika.
7) Civila insatser i samband med FNs arbete för fred och återuppbyggnad finansieras från anslaget C1. Bidrag till internationella biståndsprogram , anslagsposten Andra multilaterala bidrag, delposten övriga insatser.
(8) Multilaterala biträdande experter finansieras från anslaget C 1. Bidrag till internationella biståndsprogram, anslagsposten. Andra multilaterala bidrag, delposten. Multilaterala biträdande experter.
(9) Vissa administrativa kostnader har överförts till anslaget C 4. Styrelsen för internationell utveckling (SIDA).

för att tilltvinga sig tystnad eller fall där statsmakten inte förmår att fullgöra sina åtaganden att upprätthålla respekten för mänskliga rättigheter.

Jag vill i detta sammanhang särskilt fästa uppmärksamheten på det djupt bekymmersamma läget i en rad asiatiska länder inklusive flera demokratier. Det är angeläget med en aktiv hållning kring frågan hur stöd kan lämnas till värn för mänskliga rättigheter i denna del av världen. Trots demokratiska landvinningar i Latinamerika gör bristande respekt för mänskliga rättigheter det motiverat med fortsatta och utökade insatser i den andinska regionen. I Centralamerika kommer det humanitära biståndet även fortsättningsvis att ha en viktig roll för att främja och befästa den pågående freds- och demokratiseringsprocessen. På andra håll i Latinamerika avslutas ett mångårigt humanitärt bistånd i och med budgetåret 1991/92.

Humanitärt bistånd och stöd till människorättsorganisationer är påkallat för att lindra palestiniers svåra situation inom de av Israel ockuperade områdena. Sådana insatser motiveras utifrån en omsorg om den enskildes väl.

Ett angeläget område för insatser utgör stöd till fristående internationella och regionala organisationer verksamma för mänskliga rättigheter. Dessa organisationer spelar en viktig roll för att övervaka respekten av mänskliga rättigheter samt bidra till ökad kunskap och förståelse för denna del av folkrätten. Ett utökat stöd kan förutses till FNs tekniska rådgivning för mänskliga rättigheter i takt med att nya riktlinjer för verksamheten börjar tillämpas.

Från anslagsposten kan stöd lämnas till väl avgränsade, målinriktade förhandlingar mellan parter inblandade i konflikter med allvarliga humanitära konsekvenser. En förutsättning är att Sverige har ett humanitärt engagemang i området och att FN ej ålagts att övervaka fredsprocessen.

I en lång rad av våra samarbetsländer har likartade erfarenheter vuxit fram vad avser frågor om valförfarande, insyn och granskning av statsförvaltning och rättsgarantier. Jag anser det angeläget att fånga upp dessa erfarenheter och ge möjlighet till ett åsikts- och erfarenhetsutbyte mellan nyckelaktörer i våra samarbetsländer. Mot bl a den bakgrunden avser jag att ordna ett symposium för mänskliga rättigheter i Sverige under kommande budgetår. Medel för denna konferens bör ställas till regeringens disposition och belasta anslaget C2. Utvecklingssamarbete genom SIDA, anslagsposten Demokrati, mänskliga rättigheter och humanitärt bistånd.

Betydelsen av demokratibefrämjande insater låter sig inte alltid lätt bedömas. Vad man vid en tillbakablick kan konstatera är att det humanitära biståndet till Latinamerika och södra Afrika vunnit erkännande som ett väsentligt bidrag till demokratiska krafters förmåga att överleva under perioder av politiskt mörker. På samma vis är det min mening att en kraftfull och initiativrik användning av anslagsposten kan visa sig bli betydelsefull för att vinna genomslag med kraven om mänskliga rättigheter.

Jag förordar en medelsram om 700 milj. kr. för anslagsposten Demokrati, mänskliga rättigheter och humanitärt bistånd.

Katastrofbistånd lämnas i första hand som hjälp till människor i u-länder som drabbats av naturkatastrofer eller väpnade och politiska konflikter. Ett tredje användningsområde utgörs av olika förebyggande åtgärder i syfte att förbättra katastrofberedskapen. Stöd till återuppbyggnad kan sägas vara ett fjärde användningsområde. Behoven av bistånd för rehabilitering är mycket stora i samband med de fredsprocesser som nu inletts i många länder i södra Afrika, i Afghanistan, Kambodja och Afrikas Horn.

Under det gångna året har den politiska händelseutvecklingen i världen medfört att katastrofanslaget alltmer kommit att utnyttjas för insatser inriktade på att underlätta situationen för människor som flytt från krigsområden och från övergrepp och terror. En relativt stor andel av katastrofmedlen har tagits i anspråk för insatser föranledda av Irak-konflikten. Den närmast kroniskt svåra försörjningssituationen i Afrikas Horn har förvärrats av de inbördes stridigheterna i Somalia, och många människor har tvingats på flykt i sökandet efter mat eller för att undkomma oroligheter. Stora flyktinggrupper finns i gränsområdena mot Sudan och Kenya. I Etiopien verkar läget ha förbättrats i och med det nya fredsavtalet. Bidrag behövs dock för att underlätta för internflyktingarna att återvända till sina hembyar. Ett annat problem i samband med att fred återställs i land efter land är det stora antalet soldater, som måste få hjälp med att integreras i samhället. Det blir i dessa fall närmast fråga om särskilda insatser för återuppbyggnad och rehabilitering. Betydande svenska insatser förutses för den nyligen inledda FN-operationen i Kambodja samt för den samordnade FN-insatsen i Afrikas Horn (UN Special Emergency Programme för the Horn of Africa, SEPHA). Hundratusentals flyktingar förväntas återvända till Kambodja från läger i Thailand. Situationen i Afghanistan kräver fortsatta katastrofinsatser.

Katastrofbistånd lämnas dels direkt till drabbade länder, dels som bidrag till enskilda organisationers insatser och som svar på olika FN-organisationers appeller. Under det gångna året har bidragen till de sistnämnda ökat. Medel för civila insatser i anslutning till särskilda FN-aktioner för fred och återuppbyggnad budgeteras under anslaget III C 1, Bidrag till Internationella biståndsprogram, medan de humanitära insatserna belastar katastrofanslaget.

Jag har i inledningsavsnittet konstaterat att en löftesrik utveckling mot fredliga lösningar på politiska konflikter inletts i många länder. FN spelar i dessa sammanhang en avgörande roll för att föra fredsarbetet framåt. Betydande och internationellt samordnade biståndsinsatser för akut hjälp, katastrofförebyggande åtgärder och återuppbyggnad behövs för att i dessa länder skapa en ekonomisk bas att bygga fredsarbetet på. I det biståndsarbete som inryms i utvecklingsprocessen från krig till fred, återfinns således insatser av skiftande karaktär. Jag finner mot denna bakgrund och i linje med vad SIDA föreslagit det inte längre motiverat att ha en särskild anslagspost för återuppbyggnad och föreslår att denna post slås samman med anslagsposten Katastrofer m. m.

Jag föreslår att anslagsposten Katastrofer, stöd till återuppbyggnad m. m. ökar med 55 milj. kr. till 1 115 milj. kr.

Omkring 20% av det totala biståndet genom SIDA avser insatser med anknytning till enskilda organisationer såsom kyrkor, folkrörelser och hjälporganisationer. Organisationernas kompetens är väl dokumenterad genom kapacitetsstudier, utvärderingar, besök och andra former av systematisk uppföljning. Många människor i Sverige engageras genom de enskilda organisationerna aktivt i utvecklingssamarbetet. Effektiva biståndsinsatser genomförs till förmån för de fattigaste och mest sårbara grupperna i mottagarländerna. Genom verksamheternas uppläggning stöds framväxten av folkliga rörelser varigenom även mänskliga rättigheter och en demokratisk samhällsutveckling främjas. De enskilda organisationerna utgör därför en betydelsefull bas för det svenska biståndet och de kommer att spela en fortsatt viktig roll inom biståndsverksamheten. Jämsides med ett ökat internationellt samarbete mellan regeringar och inom näringsliv behövs uppbyggnaden av ett fungerande internationellt kontaktnät mellan enskilda organisationer från olika länder. Svenska folkrörelser har i detta sammanhang en viktig uppgift.

Totalt utbetalades från denna anslagspost under budgetåret 1990/91 698,4 milj. kr. Den utgående reservationen uppgick till 16,1 milj. kr. Medelsutnyttjandet är fortsatt mycket högt. Genom fortsatta ökningar av denna anslagspost skapas förutsättningar för att i planerade former tillmötesgå möjligheterna till expansion inom såväl projekt- som informationsverksamheterna. Ett system med ramavtal och andra administrativa förenklingar genomförs successivt. Detta ger SIDA möjlighet att lägga ökad tonvikt på resultatanalys och utvärderingar samt kapacitetsstudier.

Utöver denna anslagspost ansvarar enskilda organisationer för betydande medel från anslagen för katastrofer och humanitära insatser. Enskilda organisationer har vidare en huvudroll i det särskilda bistånd som ges för att främja mänskliga rättigheter och demokrati. Sammanlagt ansvarar de enskilda organisationerna på detta sätt för hanteringen av omkring 1,4 miljarder kronor. av det totala biståndet via SIDA. Kyrkornas och folkrörelsernas folkbildningsinsatser i Sverige med anknytning till biståndet understryks.

Jag föreslår att anslagsposten Bistånd genom folkrörelser och andra enskilda organisationer höjs med 125 milj. kr., till 875 milj. kr. Medel avseende samordning, information och erfarenhetsutbyte i anslutning till organisationernas biståndsinsatser skall bestridas från anslagsposten, liksom kostnaderna för organisationernas del av mer omfattande informationskampanjer. Hänsyn bör tas till organisationernas behov av planeringstrygghet och framförhållning i såväl projekt- som informationsverksamheten. Genom ökat stöd till innovativa insatser på bl. a. folkbildningsområdet kan en fördjupad kontakt mellan kulturer och befolkningsgrupper också i vårt svenska samhälle främjas. Därvidlag skall ungdomens särskilda roll som bärare av information och engagemang i frågor som rör miljö, överlevnad och utveckling tas till vara. Ungdomens intresse och delaktighet utgör i sin förlängning en förutsättning för en fortsatt bred och engagerad uppslutning kring biståndet.

Sambandet mellan miljöförstöring och fattigdom i u-länderna blir allt mer uppenbart och miljöfrågorna kommer att få ökad uppmärksamhet genom 1992 års FN-konferens om miljön. Miljömålet har fått en allt viktigare roll som komplement och förstärkning i förhållande till de övriga målen för det svenska utvecklingssamarbetet. Miljöaspekterna måste integreras i allt utvecklingssamarbete som påverkar miljön och miljöhänsyn måste beredas betydande utrymme inom det landprogrammerade utvecklingssamarbetet. Möjligheterna ett bedöma mottagarländernas behov och lämpliga former för miljöinsatser ökar successivt genom de miljöprofiler som utarbetas för vart och ett av länderna.

Insatser med en klar fattigdomsinriktning inom markvårds- och byskogsområdet bör även fortsättningsvis ges hög prioritet, liksom hushållningen med vattenresurserna och skyddet av den biologiska mångfalden. Ökad uppmärksamhet bör ägnas den moderna sektorns miljöproblem, såsom industriell avloppsrening, spilloljehantering samt användningskontroll av freoner och bekämpningsmedel.

Det särskilda miljöbiståndet bör användas strategiskt och koncentreras till lämpliga problemområden för att kunna hanteras inom ramen för begränsade administrativa resurser. De största miljöinsatserna bör göras inom ramen för landprogrammen. Då miljöfrågorna ofta berör fler än ett land bör möjligheter till regionala insatser tillvaratas.

I de flesta u-länder krävs förstärkning av kapacitet att planera och genomföra insatserna och effektivare utnyttja knappa resurser. För att stärka miljömedvetande och miljökunnande krävs såväl stöd till forskning och utbildning som förbättrad information. Jag vill i detta sammanhang betona vikten av nära samarbete mellan regeringen, SIDA, BITS och SAREC, inte minst när det gäller insatser genom internationella organisationer.

Människors möjligheter till deltagande och inflytande i den politiska beslutsprocessen är en annan viktig faktor för framgång. I detta arbete kan ökade satsningar på miljöundervisning och miljöutbildning spela en viktig roll, liksom enskilda organisationers arbete för att stärka miljöopinionen i u-länderna. Svenska enskilda organisationer har i ökad utsträckning engagerat sig i miljöarbetet. Inom anslagsposten för folkrörelser och enskilda organisationer kan stöd utgå även för miljöinsatser. Därutöver beviljas medel till internationella organisationer och i några fall även direkt till vissa organisationer i våra huvudmottagarländer.

Jag vill också framhålla vikten av att utnyttja kompetens och kapacitet på miljöteknikområdet inom den svenska resursbasen.

Totalt utbetalades under budgetåret 1990/91 198 milj. kr. Den utgående reservationen uppgick till 66,6 milj. kr. främst beroende på förseningar i industriella miljöinsatser.

Formerna för verksamheten inom den relativt nya anslagsposten gör den till ett värdefullt komplement till övrigt bistånd. Resultaten av flera insatser tyder på att dessa är väl valda. Jag föreslår därför att anslaget till Särskilda miljöinsatser höjs med 15 milj. kr. till 250 milj. kr.

Anslagsposten Särskilda program är avsedd att vara ett komplement till i första hand det övriga biståndet genom SIDA. Syftet är dels att särskilt uppmärksamma ämnesområden där initiativ och utökade insatser är speciellt angelägna, dels att främja metodutveckling för biståndsverksamheten. Från anslagsposten finaniseras även insatsförberedelser och resultatvärdering. Medlen bör kunna användas för särskilda initiativ såväl i enskilda länder som i regioner och i internationella sammanhang.

Följande områden ingår i Särskilda program: energi, hälsovård, handikapp, AIDS-bekämpning, befolkningsfrågor, kvinnofrågor, kultur och massmedia, försöksverksamhet och metodutveckling samt insatsförberedelser och resultatvärdering. Verksamheten inom de ämnesinriktade delposterna bör omfatta insatser med anknytning till det långsiktiga utvecklingssamarbetet, såväl bilateralt som multilateralt.

Världen över växer insikten om att befolkningsökningen utgör ett stort hinder för de fattigaste ländernas utveckling. På många håll i tredje världen blir följden överbelastning på miljö och naturresurser. De närmaste decennierna kommer att innebära ytterligare befolkningstillväxt med tilltagande följdverkningar.

Eftersom hög befolkningsökning både är orsak till och resultat av fattigdom måste problemet angripas både som en integrerad del i olika utvecklingssatsningar och genom särskilda insatser. En tredubbling av anslagstilldelningen till delposten befolkningsfrågor har möjliggjort en rad nya insatser. För budgetåret 1992/93 föreslår jag att beloppet höjs ytterligare.

HIV-AIDS håller i vissa delar av Afrika på att utveckla sig till det största hindret för utveckling. Det oerhörda mänskliga lidandet växer, detta i länder som redan är hårt prövade av fattigdom och krig. SIDA har under en följd av år givit högsta prioritet åt AIDS-bekämpning. Stöd ges på flera olika nivåer och genom en mängd olika kanaler. Under Särskilda program finaniseras en rad insatser, från forskning för att förbättra testmetoder till enskilda organisationers sociala arbete i drabbade regioner. Stödet till Världshälsoorganisationens (WHO) globala AIDS-program är den största enskilda insatsen under Särskilda program.

Under rubriken hälsovård finansieras olika insatser i samarbete med svenska och internationella organisationer. Även här pågår viktiga samarbeten med WHO, bl. a. stödjer SIDA de särskilda programmen för primärhälsovård och läromedelsproduktion.

Att handikapp getts en egen rubrik är ett led i en strävan att synliggöra behovet av särskilda insatser för handikappade i tredje världen. Beräkningar finns om att 350 miljoner människor i tredje världen lever med någon slags handikapp. Endast ca 2 % av dessa kommer i åtnjutande av rehabilitering i någon form. Under Särskilda program ges sedan 1980 stöd till WHO:s omfattande program för bybaserad rehabilitering. Över försöksverksamhet och metodutveckling ges också stöd till specialundervisning av handikappade.

I världens fattiga länder är det ofta kvinnorna som bär den tyngsta bördan. SIDA:s strävan är att hänsyn till kvinnornas situation skall finnas med i hela det landprogrammerade biståndet.

Delposten Försöksverksamhet och metodutveckling möjliggör projekt av mer experimentell karaktär. Målsättningen är att identifiera, utveckla och sprida kunskap om lämpliga metoder och tekniker inom olika sektorer som prioriteras inom det svenska biståndet. Stöd bör i första hand ges för insatser i SIDA:s programländer.

Jag välkomnar den rationalisering av verksamheten som SIDA eftersträvar bl. a. genom att koncentrera verksamheten till större sammanhållna program. Ett nära samarbete med SAREC och BITS är av största vikt eftersom insatserna gränsar till både forskning och utbildning.

Ett betydande antal av pågående projekt genomförs i samarbete med olika FN-organ. Mot bakgrund av Sveriges aktiva engagemang för förbättringar av de internationella organisationernas verksamhet inom och utom FN-systemet finner jag det motiverat att insatser genom olika FN-organ bedöms även i detta perspektiv. Denna aspekt bör bevakas i samråd med utrikesdepartementet.

Jag beräknar medelsbehovet under Särskilda program till 380 milj. kr. under budgetåret 1992/93.

Rekrytering och utbildning av fältpersonal

Antalet kontraktsanställda genom SIDA förutses minska. Personalbistånd har i ökad utsträckning kommit att bedrivas av personal i av SIDA upphandlade konsultföretag, myndigheter etc. Vid sidan av dessa kategorier finns bl. a. bilaterala – och multilaterala biträdande experter samt korttidsanställd personal. Över 200 studenter vid ett 30-tal institutioner har inom ramen för det särskilda resursbasprogrammet fått möjlighet att utföra projektarbeten i u-länder. SIDA arbetar för att förstärka mottagarländernas resurser att själv handla upp och anställa utländsk personal. Avtal har ingåtts med Botswana. Namibia och Zimbabwe är andra länder där denna modell kan prövas.

Personalbiståndet fortsätter att vara en viktig resurs i utvecklingssamarbetet. Jag anser det angeläget att erfarenheterna från de olika personalkategorierna arbete i u-länderna systematiskt återförs i utvecklingssamarbetet. Utveckling och stärkande av mottagarländernas egen rekryteringsverksamhet och insatser för att föryngra biståndsarbetarkåren är andra angelägna områden.

Riksrevisionsverket (RRV) har på utrikesdepartementets uppdrag granskat ekonomi och arbetsfördelning mellan SIDAs förberedande utbildning av biståndspersonal och utbildningen vid Sandö U-centrum. Utredningen konstaterar att SIDA måste klargöra sin roll i förberedelseutbildningen tydligare. SIDA bör enligt utredningen koncentrera sig på att genomföra strategiskt väsentliga delar och i övrigt utveckla sin kompetens som beställare av biståndsutbildning. RRV påpekar att den ekonomiska redovisningen och uppföljningen måste förbättras. Utredningen har skickats på remiss för synpunkter från en vidare krets.

Rapporten och synpunkter från remissförfarandet förväntas ge underlag för ett mer samlat ställningstagande till utbildningsfrågorna inom biståndet. Ett ställningstagande till SIDA:s förslag om att alla utbildningskostna-

der för personal skall redovisas under ett anslag snarare än under olika projekt får därför också anstå.

Jag förordar att 45 milj. kr. avsätts för anslagsposten Rekrytering och utbildning av fältpersonal. Rekrytering och utbildning inom multilaterala området redovisas under anslaget C 1. Bidrag till internationella biståndsprogram.

Vissa landprogramkostnader

Denna anslagspost upptar bl a skatter och sociala avgifter för fältpersonal som erläggs i Sverige samt vissa övriga kostnader för fältpersonal. Kostnader för tidsbegränsad handläggning av säkerhetsfrågor (konsultarvoden och en temporär förstärkning för södra Afrika) får även finansieras från anslagsposten. Vidare får kostnader för säkerhetsarrangemang m. m. bestridas från anslagsposten intill ett belopp om 500 000 kr. Det totala medelsbehovet för budgetåret 1992/93 beräknas därmed till 52 milj. kr.

Information genom SIDA

För att skapa förståelse och engagemang för u-ländernas situation krävs att en bred och omfattande u-lands- och biståndsinformation bedrivs. Det av riksdagen angivna målet för u-landsinformationen om "att utveckla människors kunskaper om och intresse för u-ländernas utveckling. Därmed kan engagemanget för Sveriges internationella solidaritetspolitik fördjupas" ligger fast. Inte minst är det viktigt att idag nå ut med u-landsinformation när Sveriges ekonomi präglas av problem och intresset för omvärlden i hög grad koncentreras till de omvälvande händelserna i Europa liksom till den europeiska integrationen. SIDA har en huvuduppgift att informera om de insatser som görs på biståndsområdet men också att söka förstärka förståelsen för u-länderna och deras situation. De övriga biståndsmyndigheterna, SAREC, BITS och SWEDECORP har också en viktig uppgift att fylla i detta avseende, inte minst när det gäller information om deras egen verksamhet. Nordiska afrikainstitutet har särskilt mandat att forska och sprida kunskap om Afrika. Sandö U-centrum fullgör en viktig utbildningsinsats inom biståndet. Även folkrörelser och enskilda organisationer har centrala roller i informationsarbetet på u-lands- och biståndsområdet. Information om andra länder och kulturer är också ett verksamt medel mot tendenser till främlingsfientlighet och rasism i vårt samhälle.

Vad gäller SIDAs informationsverksamhet bör den främst avse information om SIDAs utvecklingssamarbete men också om förhållandena i u-länderna. Den inriktning av informationsarbetet som SIDA presenterar i sin fördjupade anslagsframställning för treårsperioden finner jag riktig. Skolorna är en unik möjlighet att få ut det internationella budskapet och få ett tidigt engagemang för utvecklingsfrågor. Jag välkomnar därför SIDAs initiativ till en treårig försöksverksamhet med åtta regionansvariga för internationaliseringen av undervisningen. Men jag vill också understryka vikten av att söka sprida intresset även till andra grupper i samhället och

öka deras u-landsintresse och grundlägga ett kanske livslångt u-landsengagemang. Jag vill därför understryka SIDAs strävan att med olika typer av insatser också nå ut till dessa grupper som t ex journalister, lärare, biblioteksfolk m. fl. Det är också angeläget att SIDA i sin informationsverksamhet anpassar metoderna till de förändringar som sker i sättet att nå ut med budskap i ett samhälle där konkurrensen om uppmärksamhet, engagemang och tid blir allt starkare.

Jag finner det värdefullt att SIDA, övriga biståndsmyndigheter, folkrörelser och enskilda organisationer fortlöpande samråder och utbyter erfarenheter om informationsverksamheten. Under anslagsposten för stöd till folkrörelser och andra enskilda organisationer har jag redovisat mina överväganden vad gäller medelstilldelning och målsättning för dessa organisationer.

Jag förordar att 25 milj. kr. avsätts för anslagsposten Information genom SIDA varav 5 milj. kr. avsätts till regeringens disposition för särskilda informationssatsningar.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

1. godkänna de riktlinjer och bidrag för utvecklingssamarbete genom SIDA som jag förordat i det föregående.
2. bemyndiga regeringen att göra de utfästelser och åtaganden som jag föreslagit i det föregående,
3. till *Utvecklingssamarbete genom SIDA* för budgetåret 1992/93 anvisa ett reservationsanslag på 7 517 000 000 kr.

C 3. Andra biståndsprogram

1990/91	Utgift	1 793 014 784	Reservation	1 560 500 000
1991/92	Anslag	1 973 000 000		
1991/92	Anslag exkl. mervärdeskatt	1 972 350 000		
1992/93	Förslag	2 114 500 000		

Under anslaget anvisas medel för u-landsforskning genom styrelsen för u-landsforskning (SAREC), tekniskt samarbete och u-krediter genom beredningen för internationellt tekniskt-ekonomiskt samarbete (BITS), gäststipendie- och utbytesprogram genom Svenska institutet, stöd till näringslivsutveckling genom SWEDECORP och Swedfund International AB, projektbistånd till vissa länder, särskilda insatser i skuldtyngda u-länder samt utredningar m. m.

Tabell 6. Andra biståndsprogram budgetåren 1991/92–1992/93 (milj. kr.)

	Anvisat 1991/92	Förslag 1992/93	Förändring 1992/93
U-landsforskning	395,0	425,0	30,0
BITS verksamhet, därav			
Tekniskt samarbete	315,0	324,5	9,5
U-krediter	400,0	420,0	20,0
Gäststipendie- och utbytesprogram genom Svenska Institutet	5,5	10,0 1)	4,5
Näringslivsbistånd	49,5	160,0 2)	110,5
Swedfund International AB	100,0	25,0	-75,0
Projektbistånd till vissa länder	30,0	40,0	10,0
Central- och Östeuropa	170,0		-170,0
Stöd till ekonomiska reformprogram och skuldlättnadsåtgärder	500,0	700,0	200,0
Utredningar m. m.	8,0	10,0	2,0
Summa	1 973,0	2 114,5	141,5

1) expertutbytet om 4,5 milj. kr. har tidigare anvisats under delposten för tekniskt samarbete genom BITS

2) inkluderar även medel för bistånd för näringslivsutveckling som tidigare finansierats under anslaget III C 2. Utvecklingsbistånd genom SIDA inom såväl landramar som inom anslagsposten för regionala insatser i Afrika. Dessutom har medel som tidigare anvisats under delposten tekniskt samarbete genom BITS beräknats under denna anslagspost.

U-landsforskning

SAREC

SARECs verksamhet innefattar stöd till forskning i och forskarsamarbete med länder i Afrika, Asien och Latinamerika, bidrag till internationella forskningsprogram samt stöd till svensk u-landsforskning. SAREC föreslår att 480 milj. kr. anvisas för verksamheten budgetåret 1992/93.

Efter att ha ökat snabbt under ett antal år växte SAREC:s anslag endast måttligt budgetåret 1991/92. SAREC söker innevarande budgetår konsolidera verksamheten och i detta syfte genomförs bl. a. en intern omorganisation. I forskningsprogrammet ger SAREC fortsatt prioritet åt det bilaterala forskningsstödet. Denna samarbetsform är nu något större än stödet till internationella forskningsprogram, som dock även i fortsättningen kommer att spela en viktig roll i forskningen om utvecklingsproblem. Sedan ett antal år utgör stödet till svensk u-landsforskning knappt 10% av SAREC:s

budget. SAREC anser att en god balans mellan de olika stödformerna råder.

Den viktigaste målsättningen vid utformningen av det bilaterala forskningssamarbetet är utveckling av nationell forskningskapacitet i mottagarländerna. I detta arbete engageras i hög utsträckning svenska institutioner vid universitet och högskolor. SAREC:s erfarenheter från denna typ av samarbete är i huvudsak goda, och antalet samarbetsavtal mellan svenska forskningsinstitutioner och u-landsinstitutioner uppgår nu till drygt 140. Som ett led i strävan att rationalisera verksamheten avser SAREC att något minska antalet enskilda insatser.

Stödet till internationella forskningsprogram avser främst stöd till forskning inom områdena hälsa och jordbruk. Våren 1991 fattade regeringen beslut om fortsatt stöd i tre år till Världshälsoorganisationens (WHO) tre program för forskning om tropiska sjukdomar, mänsklig reproduktion och primärhälsovård. Vidare stödjer SAREC genom den konsultativa gruppen för jordbruksforskning (CGIAR) ett tiotal forskningsinstitut på jordbruksområdet.

SAREC ser det som en viktig uppgift att samordna och skapa en lämplig balans mellan de olika stödformerna till svensk u-landsforskning. SAREC fortsätter att ge projektstöd och stöd till forskningsmiljöer. SAREC har även arbetat vidare med tillsättningen av de högre forskartjänsterna vid de svenska universiteten. Fyra professurer och två forskartjänster har tillsatts inom miljöområdet, utvecklingsekonomi och statskunskap.

Som ett komplement till det ordinarie internationella och bilaterala stödet tillfördes SAREC 60 milj. kr. till ett särskilt program för forskning om HIV/AIDS för treårsperioden 1988/89 – 1990/91. Riksdagen beslutade våren 1991 att ge programmet en fortsättning på två år och anslog till detta ändamål ytterligare 30 milj. kr. Inom programmet har uppmärksammade resultat presenterats bl. a. rörande vaccin mot HIV-2. Förutom det särskilda programmet, som främst är inriktat mot att nå snabba forskningsresultat, ingår forskning om HIV/AIDS och dess följder i flera av SAREC:s bilaterala forskningsprogram.

Biståndsinsatser inom miljöområdet kan inte separeras från andra utvecklingsinsatser. I det strategidokument för landsbygdsutveckling och miljö som SAREC utarbetat utgör denna koppling också ett grundtema. Vidare har SAREC nyligen inrättat en forskarsekreterartjänst med övergripande ansvar för miljöforskning. Ett antal av SAREC:s insatser är också speciellt riktade mot forskning om en miljömässigt bärkraftig utveckling. Stora delar av det femåriga särskilda skog- och miljöprogrammet som avslutades 1990/91 är numera integrerat i SARECs ordinarie verksamhet.

SAREC finner det angeläget att stimulera forskningspluralism för att ge utrymme för skilda vetenskapliga synsätt och för att understödja en vetenskaplig och samhällelig debatt. Därför har man utanför de ordinarie bilaterala samarbetsprogrammen utformat särskilda stödformer för samhällsvetenskaplig forskning i Latinamerika och Afrika. Tonvikten ligger främst på nationalekonomiska och statsvetenskapliga frågor, med anknytning till strukturanpassning och skuldkris respektive demokratiseringsprocesser.

SAREC fortsätter att prioritera det svenska forskningsstödet till Afrika

söder om Sahara. Detta motiveras av fortsatt stora behov. Den ekonomiska krisen drabbar länderna hårt och lämnar litet utrymme för nationell finansiering av forskning. Stöd till institutionsuppbyggnad utgör ett viktigt mål i stödet till Afrika. Samarbete med den nyblivna självständiga staten Namibia har tett sig naturligt för SAREC. Ett brett samarbete är sedan länge etablerat med de övriga länderna i regionen. SAREC har även gett stöd till "post apartheid-forskning" till sydafrikanska forskare i exil. Under de senaste åren har vissa av dessa forskare kunnat återvända till Sydafrika för att fortsätta sin verksamhet.

Sedan sommaren år 1988 har SAREC ett regionkontor för södra Afrika i Harare. Under våren 1991 fattade regeringen beslut om att kontoret skall vara inrättat tills vidare.

Stödet till Latinamerika, som vuxit snabbt de senaste åren, har en något annorlunda inriktning. Flera av samarbetsländerna är s. k. medelinkomstländer. Prioritet ges till projekt av mer allmänt u-landsintresse och till områden där Sverige kan erbjuda särskild kompetens. SAREC bedriver även forskningssamarbete med flera asiatiska länder, främst inom områdena hälsa och näring samt landsbygdsutveckling och miljö.

SAREC lägger stor vikt vid metodfrågor och resultatutvärdering av forskningsbiståndet. Att inriktningen mot att bygga upp nationell forskningskapacitet är mycket långsiktig innebär ingen motsättning till högt ställda krav på synliga resultat. SAREC publicerar regelbundet resultatutvärderingar som en del av informationsverksamheten. Arbetet med den fördjupade anslagsframställningen 1993/94–1995/96 kommer också att föranleda ytterligare ansträngningar på detta område.

Föredragandens överväganden

Forskning och uppbyggnad av forskningskapacitet är av stor betydelse för u-ländernas möjligheter att lösa grundläggande utvecklingsproblem. En central uppgift för SAREC är att bidra till att bygga upp och stärka forskningskapaciteten i enskilda u-länder, vilket sker bl. a. genom samarbete mellan forskningsinstitutioner i Sverige och institutioner i u-länder. Genom att bidra till att stärka forskningsmiljöer och högre utbildning i u-länderna kan forskarflykt motverkas.

SARECs verksamhet är desto viktigare då den ekonomiska krisen har drabbat forskningen hårt i många u-länder. Akuta problem har i många fall tvingat länder att koncentrera sina begränsade resurser på mera omedelbara behov, vilket fört med sig att forskningens bas har försvagats. Forskningens och universitetens kapacitetskris är särskilt framträdande i Afrika. Det är därför naturligt att SAREC, liksom övriga biståndsmyndigheter, ger Afrika fortsatt hög prioritet i sin verksamhet.

Det är regeringens strävan att biståndet i ökad utsträckning skall bidra till en demokratisk samhällsutveckling och ökad respekt för mänskliga rättigheter. SAREC har sedan flera år väl fungerande program för samhällsvetenskaplig forskning i både Afrika och Latinamerika. Resultaten av programmen synes vara goda. Inte minst Latinamerikaprogrammet har visat vilken betydelse kompetens inom samhällsvetenskapliga vetenskaper har för och vid en övergång till demokrati.

Sannolikt står nu stora delar av Afrika inför djupgående förändringar mot demokrati och ökad pluralism. Nationellt kunnande på de juridiska, statsvetenskapliga och ekonomiska områdena kommer för dessa länder att vara av stor betydelse. SAREC bör utnyttja sina förutsättningar för att stödja denna förändringsprocess och jag vill därför framhålla betydelsen av att SAREC ger ökad prioritet för forskning relaterad till demokrati och mänskliga rättigheter.

Personutbyte med u-länder inom högre utbildning och forskning är ett viktigt inslag i strävandena att stärka forskningskapacitet i u-länder. Även personutbyte kan vara ett instrument för att främja demokrati och stärka ömsesidig förståelse.

Frågor rörande miljöförstöring, avskogning och ökenspridning är komplicerade. Biståndsinsatser inom miljöområdet kan inte separeras från andra utvecklingsinsatser. Därför är det av stor vikt att denna aspekt beaktas i hela SARECs program.

Jag noterar med tillfredsställelse SIDAs och SARECs växande samarbete avseende forskning och övrigt utvecklingssamarbete. Stödet till svensk u-landsforskning bör fortsätta i syfte att genom forskning i Sverige bidra till förståelsen av u-ländernas problem och för Sveriges roll i ett internationellt utbyte. U-landsforskningen i Sverige är även viktig för utvecklingen av resursbasen för utvecklingssamarbetet.

Vid ingången av budgetåret 1991/92 fanns en ointecknad reservation på knappt 38 milj. kr, varav 20 milj. kr. hänförde sig till de särskilda programmen för forskning om AIDS samt skog och miljö. För budgetåret 1992/93 föreslår jag att 425 milj. kr. anvisas för u-landsforskning.

Medel för SARECs förvaltningskostnader tas upp under anslaget C 6. Styrelsen för u-landsforskning (SAREC).

Tekniskt samarbete och u-krediter

BITS

BITS har inkommit med en fördjupad anslagsframställning för budgetperioden 1992/93–1994/95.

Resultatanalysen avser, i enlighet med direktiven, väsentligen det tekniska samarbetet och den internationella kursverksamheten.

Insatser inom det tekniska samarbetet förutsätter en begäran från samarbetslandet och en positiv bedömning av insatsens förväntade bidrag till mottagarlandets utvecklingsansträngningar. BITS roll är att som kontraktsfinansiär av sådana projekt bidra till kunskapsöverföring och kompetensutveckling. Det tekniska samarbetet är ett stöd till en verksamhet som samarbetslandet själv svarar för. Stor vikt läggs vid att insatsen är prioriterad och kopplad till lokala ansträngningar. BITS strävan är att nå så stor kostnadseffektivitet som möjligt i de insatser man finansierar.

BITS anser att kontraktsfinansieringen visat sig ändamålsenlig när det gäller att säkerställa kostnadseffektivitet i beslutade insatser och konkretion i de åtgärder som skall vidtas för att uppnå angivna resultat. BITS krav på kostnadsdelning har ibland i länder med svag betalningsförmåga

ansetts betungande. Erfarenheten är dock att kravet på kostnadsdelning inte generellt verkar återhållande på ansökningar till högprioriterade projekt eller inom sakområden där svenskt kunnande är känt, respekterat och eftertraktat.

BITS konstaterar att samarbetets effektivitet måste ses i förhållande till kostnader, kvalitet och samhällsnytta. Vägledande för BITS projektgranskning är att insatserna skall kunna härledas till användbara resultat. Mer komplicerade insatser uppdelas därför i prestationsangivna etapper. BITS anser att denna metod stimulerar den lokale partens engagemang och leder till ökad kvalitet och kostnadsbesparingar. Metoden utgör ett hjälpmedel för att bedöma det tekniska samarbetets inre effektivitet – dvs. att insatserna görs på rätt sätt.

När det gäller den yttre effektiviteten – dvs. att rätt insatser görs – vägleds verksamheten av delmål. Dessa är – institutionsuppbyggnad, – förbättrat investerings- och beslutsunderlag, – metod och systemutveckling, – höjd teknikkompetens, effektivisering av produktionsprocesser.

Inom det tekniska samarbetet är det lätt att ange omedelbara resultat av en insats. Avsedda resultat finns inskrivna i de kontrakt man finansierar (ett antal personer skall utbildas, en studie skall genomföras etc). När slutbetalning görs har, i princip, insatsen utfallit till kundens belåtenhet.

Betydligt svårare att värdera är insatsens bidrag till uppfyllandet av de biståndspolitiska målen. Verksamhetens karaktär av kunskapsöverföring gör att det är först när kunskapen omsätts i utvecklingsinriktad handling som effektiviteten kan mätas. BITS har i sin utvärdering av stöd till exempelvis Jamaica och Ecuador kunnat konstatera att utvecklingseffekten ofta uppkommer lång tid efter insatsens genomförande. Andra fall har visat att även insatser med hög kostnadseffektivitet och tekniskt hög standard kan ha tveksam utvecklingseffekt.

BITS redovisar en successiv ökning av antalet sektorer för tekniskt samarbete. BITS strävar efter att beakta miljöaspekter i alla insatser där så är befogat. Omkring 10% av det tekniska samarbetet går till insatser vars huvudmål är att tillgodose miljöintressen. Tunisien utgör exempel på ett land där miljösamarbetet givits stor tonvikt. Programmet har utvärderats under sommaren 1990. Utvärderingen visade på ett positivt resultat av programmet och utmynnade i en rekommendation om fortsatt engagemang inom sektorn.

Förutom genom det prestationsstyrda betalningsförfarandet sker BITS uppföljning av insatsernas effektivitet vid regelbundna genomgångar med samarbetsländerna och genom särskilda utvärderingar. Under 1990/91 gjordes en översyn av samarbetet med Jamaica, Ecuador, Dominikanska Republiken, Costa Rica och Mauritius.

Under budgetåret 1990/91 har sju större utvärderingar genomförts. Utvärderingarna har tjänat som underlag för utformningen av framtida stöd inom respektive verksamhet eller sektor. Utvärderingarna har ibland resulterat i att mottagarparten gjort vissa omprioriteringar av den egna verksamheten. I något fall har resultatet blivit att BITS har avbrutit samarbetet då man funnit att förutsättningar saknats för att stödet skulle få önskade utvecklingseffekter. BITS framhåller att utvärderingarna är ett

viktigt verktyg för myndighetens lärande och därför ingår som en naturlig del i verksamheten.

BITS menar att ett effektivt utvecklingssamarbete måste bygga på ansvarsfördelning och kostnadsdelning. Särskilt viktigt är det att samarbetslandet har en plan för hur erforderligt investeringskapital kan mobiliseras för att vidta de åtgärder som föranleds t ex av en utredning inom det tekniska samarbetet. Erfarenheterna är goda i detta avseende.

BITS redovisar inom samtliga verksamhetsgrenar ett utökat samarbete med internationella organisationer. Särskilt omfattande är samarbetet med Världsbanken. Flera fall redovisas där finansieringsunderlag framtaget inom BITS tekniska samarbete legat till grund för världsbankslån. BITS förutser ett fördjupat samarbete med Världsbanken när det gäller kopplingen mellan tekniskt samarbete och uppföljningsfinansiering. Inom det tekniska samarbetet har BITS en konsultfond på 25 milj. kr. i Världsbanken. Sammanlagt 117 insatser med svenska experter har finansierats genom fonden. Världsbanken har med få undantag uttryckt uppskattning av de svenska insatserna. BITS bedömning är att konsultfonden väl fyller sitt syfte och har lett till värdefulla kontakter och konkreta projektsamarbeten.

I januari 1990 ingick BITS och Världsbanken en överenskommelse om en miljökonsultfond på 32 milj. kr. Per den 30 juni 1991 hade 12 insatser finansierats med medel ur denna fond. Sedan hösten 1990 förvaltar BITS också en konsultfond för Öst- och Centraleuropa hos Världsbanken. Konsultfonder finns också i IFC och Afrikanska utvecklingsbanken. BITS redovisar goda erfarenheter inte minst från samarbetet med IFC.

BITS internationella kursverksamhet inriktades till en början nästan enbart mot tekniska områden men har successivt utvidgats till att omfatta andra biståndsmål än resurstillväxt. BITS har låtit genomföra en utvärdering av sin internationella kursverksamhet för att bedöma dess effektivitet som metod för kunskapsöverföring, kunskapens nytta, kursernas kostnadseffektivitet och ändamålsenlighet i förhållande till de biståndspolitiska målen. Utvärderingen drar slutsatsen att kurserna varit kostnadseffektiva samtidigt som de fungerat väl som instrument för kunskapsöverföring. Flera exempel ges på att kursdeltagare kunnat omsätta erfarenheter från kurserna i reformer i hemlandet.

BITS äskar för det tekniska samarbetet (exkl. internationella kurser, stöd till Swedfundprojekt och expertutbytesprogrammet) 230 milj. kr. alternativt 250 milj. kr. Det lägre alternativet innebär en i stort sett oförändrad omfattning på verksamheten i redan etablerade samarbetsländer medan det högre alternativet ger utrymme för en breddning av länderkretsen. I det senare alternativet skulle samarbetet desutom kunna utvecklas till nya sektorer och fördjupas framförallt inom miljöområdet.

BITS föreslår att ansvaret för och dispositionen av medel för det s. k. expertutbytesprogrammet överförs till Svenska Institutet.

För den internationella kursverksamheten (exklusive expertutbytesprogrammet) föreslår BITS 93 milj. kr. alternativt 100 milj. kr. för budgetåret 1992/93. Det lägre alternativet skulle skapa utrymme för en ökning med 1 – 2 kurser per år medan det högre alternativet innebär en ökning med 2 –

4 kurser per år samtidigt som utrymmet för bidrag till seminarier och stipendier ökar.

Den föreslagna ökningen av medelsramen för tekniskt samarbete och den internationella kursverksamheten motiveras med att BITS förutser en fortsatt hög efterfrågan samtidigt som kraven på att tillgodose andra mål än tillväxtmålet ökar och miljöhänsyn integreras i biståndet.

I Asien förväntas ett utökat samarbete med Thailand, Filippinerna och Pakistan. Om politiska förutsättningar finns anser BITS att samarbetet med Indonesien kan öka på miljöområdet. I Afrika räknar man med en ökning av samarbetet i Egypten, Tunisien och Ghana. Nya samarbetsländer är Senegal och Marocko. Samtidigt förutses en utfasning av det begränsade samarbetet med Sudan och Somalia. I Latinamerika räknar man med ökade insatser i Chile och Ecuador medan samarbetet med Cuba avslutas.

U-kreditgivningen har i hög grad inriktats på projekt för att utveckla u-ländernas infrastruktur. Flertalet projekt har genomförts utan nämnvärda problem och anläggningarna har tagits i drift inom rimlig tid. Framförallt inom industrisektorn har vissa projekt dock stött på svårigheter.

För u-kreditgivningen föreslår BITS att 500 milj. kr. alternativt 550 milj. kr. anvisas för budgetåret 1992/93. Anslagsutnyttjandet har för de tre senaste åren överstigit anslagna medel. Den utestående reservationen har därmed minskat från 1 022 milj. kr. den 1 juli 1988 till 461 milj. kr. den 1 juli 1991. Av dessa medel har utfästelser gjorts om krediter med ett sammanlagt belopp på 293 milj. kr. BITS anser att reservationen har en lämplig storlek för att tjäna som buffert mot svängningar i anslagsbelastningen. BITS motiverar den föreslagna anslagshöjningen med att efterfrågan på förmånlig finansiering för uppbyggande av infrastrukturen i u-länderna kommer att vara fortsatt hög. Därtill kommer efterfrågan på miljöinvesteringar att öka. BITS utgår i sitt förslag från att u-krediter skall kunna komma i fråga för Kina samt föreslår viss kreditgivning till Indonesien. Det högre alternativet skulle dessutom möjliggöra ett utvidgat samarbete med internationella samfinansieringsorgan samt möjliggöra kreditgivning till angelägna projekt i betalningssvaga länder som genomför målinriktade reformer inom ramen för internationellt stödda strukturanpassningsprogram.

Under årens lopp har BITS beviljat u-krediter till sammanlagt 30 länder. Drygt 60% av den totala kreditgivningen har beviljats till låginkomstländer.

BITS har sedan budgetåret 1989/90 haft möjlighet att lämna u-krediter till utvecklingsbanker i u-länder. Hittills har sådana krediter lämnats eller erbjudits till fem länder.

Genom s. k. biståndsgarantier försäkras u-krediter mot eventuella förluster när låntagare eller köpare inte fullgör sina förpliktelser. En säkerhetsreserv har byggts upp genom särskilda avsättningar från biståndsanslagen och erlagda premier. Säkerhetsreserven ökade under budgetåret 1990/91 med 65 milj. kr. till totalt 436 milj. kr. Detta motsvarade 7% av utestående garantiengagemang. Skadefallen i u-kreditsystemet har varit förhållandevis begränsade. BITS anser därför inte att det finns något behov av att under budgetåret 1992/93 överföra medel från u-kreditansla-

get till skadereserven. BITS totala engagemang i form av garantiåtgärder uppgick 1991–06–30 till 6 246 milj. kr. Indien, Kina och Algeriet står för de största beloppen med 2 282 milj. kr., 1 304 milj. kr. respektive 653 milj. kr.

Föredragandens överväganden

Förslag

Verksamhetens inriktning:

Det tekniska samarbetet och u-kreditgivningen genom BITS bör också framgent vara i huvudsak efterfrågestyrda samtidigt som en breddning av verksamheten skall eftersträvas för att tillgodose också andra biståndsmål än tillväxtmålet. Miljöaspekter skall beaktas i alla insatser där så är befogat. I avvaktan på nya riktlinjer som en följd av kreditbiståndsutredningen och överenskommelsen i OECD om bundna u-krediter bör BITS vara återhållsam med u-krediter inom industrisektorn.

Resurser m. m.:

Anslag 1992/93:

Tekniskt samarbete	324 500 000 kr.
U-krediter	420 000 000 kr.

Ansvaret för och dispositionen av medel för expertutbytesprogrammet skall överföras till Svenska Institutet.

BITS uppgift är att inom ramen för den svenska biståndsverksamheten främja ekonomisk och social utveckling i u-länder och i länder i Central- och Östeuropa samt utvidga och stärka Sveriges relationer med dessa länder genom insatser i samarbete med svenska institutioner och företag.

Det *tekniska samarbetet* genom BITS är ett flexibelt instrument som möjliggör insatser i olika former anpassade efter mottagarländernas behov och utvecklingsnivå. I kretsen av samarbetsländer ingår främst länder med vilka Sverige ingått samarbetsavtal, men också några tidigare programländer för SIDA och andra länder som av statsmakterna bedömts som lämpliga för samarbete genom BITS. Mer reguljärt samarbete i olika former genom BITS har omfattat bl. a. Algeriet, Bolivia, Costa Rica, Chile, Cuba, Dominikanska republiken, Ecuador, Egypten, Filippinerna, Ghana, Jamaica, Jordanien, Kina, Malaysia, Mauritius, Mexico, Nigeria, Pakistan, Peru, Thailand, Tunisien och Uruguay. Under innevarande budgetår har beslut fattats om att avsluta biståndssamarbetet med Cuba. BITS kan besluta om enstaka insatser i andra länder än de som omfattas av det reguljära samarbetet.

BITS tekniska samarbete utgör en viktig kanal för överföring av svenskt kunnande till u-länderna. Medelstilldelningen till denna anslagspost har ökat kraftigt under de senaste åren. Under innevarande budgetår uppgår

anslagsposten till 315 milj. kr. (inkl. 20 milj. kr. för det s. k. utbildnings- och rådgivningsstödet i Swedfundprojekt samt 4 milj. kr. för expertutbytesprogrammet genom Svenska institutet).

Jag förutser en fortsatt ökad efterfrågan på BITS tekniska samarbete. Ökningen beror dels på att verksamheten kontinuerligt breddas för att tillgodose också andra mål än tillväxtmålet, dels på tillkomsten av nya samarbetsländer. Samtidigt innebär målsättningen att minska det finansiella stödets omfattning till förmån för ren kunskapsöverföring en viss dämpning i volymtillväxten. För budgetåret 1992/93 föreslår jag att 325 milj. kr. anvisas för BITS tekniska samarbetet. I beloppet ingår ej medel för utbildnings- och rådgivningsstöd i Swedfund projekt och ej heller medel för expertutbytesprogrammet genom Svenska institutet. I enlighet med riksdagens bemyndigande får BITS utfästa två gånger budgetårets anslag för tekniskt samarbete (prop. 1987/88: 100, bil.5, UU 20, rskr. 226) Insatser i Central- och Östeuropa redovisas under ett nytt reservationsanslag G 2. Samarbete med länderna i Central- och Östeuropa.

Inom ramen för det tekniska samarbetet har t. o. m. innevarande budgetår inkluderats medel för expertutbyte genom Svenska institutet. BITS föreslår att ansvaret för och dispositionen av medel för expertutbytesprogrammet överförs direkt till Svenska institutet. Jag delar BITS uppfattning härvidlag och föreslår att 4,5 milj. kr. anvisas för budetåret 1992/93.

Jag noterar att BITS i samband med arbetet med den fördjupade anslagsframställning lagt ned stora resurser på en analys av genomförda insatser. Det är väsentligt att metoder för fortlöpande utvärdering och analys skapas. Samtidigt behöver utrymme skapas för planering, metodutveckling och analys på ett mer övergripande plan av verksamhetens utveckling, inriktning och relevans för uppfyllandet av de biståndspolitiska målen. BITS behöver också i ökad omfattning delta i samråd om det svenska stödet till olika länder och koordinering med andra givare. Detta gäller inte minst stödet till Central- och Östeuropa. BITS planer på att inrätta en särskild planeringsenhet skulle därvid fylla en viktig funktion.

Inom BITS internationella kursverksamhet har antalet kurser under senare hälften av åttiotalet ökat från 23 till 37. Den internationella kursverksamheten har visat sig vara ett värdefullt instrument för kunskapsöverföring. Jag välkomnar den breddning av kursutbudet utanför industri- och infrastrukturområdet som skett och noterar de positiva resultat som uppnåtts när kursinnehållet omsatts i praktisk handling i mottagarlandet. Jag vill särskilt betona att dessa kurser kan spela en viktig roll i det demokratifrämjande biståndet. Sådana kurser bör därför anordnas i ökad utsträckning.

Genom u-krediter överförs finansiella resurser på förmånliga villkor för att finansiera svenska varor och tjänster i projekt som prioriteras av låntagarlandet och som av BITS bedöms få betydande utvecklingseffekter för landet. Projektgranskning ligger till grund för beslut om utfästelse om u-kredit. Krediten kan utnyttjas först när ett kontrakt vunnits i internationell konkurrens.

Omfattningen och inriktningen på BITS kreditgivning är i hög grad efterfrågestyrd. Omkring 3/4 av den totala kreditvolymen har gått till energi-, telekommunikation och energisektorerna, medan 15 % avsett tillverkningsindustrin. Min bedömning är att infrastrukturinvesteringar också i framtiden kommer att dominera efterfrågan på u-krediter. Inte minst mot bakgrund av behoven i u-länderna anser jag att det är rimligt att tyngdpunkten fortsätter att ligga på dessa sektorer. Jag välkomnar BITS strävan att öka andelen miljörelaterade projekt. Beträffande krediter till industrisektorn visar BITS resultatanalys att sådana projekt uppvisat sämre resultat än projekt inom andra sektorer. Detta tillsammans med den nyligen träffade internationella överenskommelsen om en strängare disciplin för koncessionell finansiering av kommersiellt bärkraftiga projekt gör att jag anser att u-kreditgivningen till industrisektorn bör begränsas. Vägledande för det svenska biståndssamarbetet inom näringslivsområdet bör vara att insatser på företagsnivå skall ges i former som är förenliga med den kommersiella verklighet företagen skall verka i. Subventioner direkt till företag skall i princip undvikas.

BITS framhåller att nya länder kan bli aktuella för kreditgivning under planeringsperioden. Man anser t. ex. att u-krediter bör kunna lämnas i viss utsträckning till Indonesien. Jag delar BITS bedömning att nya samarbetsländer kan aktualiseras men anser inte att det under den närmaste tiden är aktuellt att bevilja Indonesien någon u-kredit.

Anslagsbelastningen för u-krediter uppvisar stora variationer kring en stigande tendens. Detta gör att det är svårt att programmera och förutse medelsbehoven för enskilda år. En reservation som buffert mot variationer i anslagsbelastningen är därför nödvändig. Anslagsutnyttjandet för de tre senaste åren har överstigit anslagna medel. Den utgående reservationen under u-kreditanslaget uppgick den 30 juni 1991 till 461 milj. kr. Av totalt tillgängliga 861 milj. kr. per den 1 juli 1991 var 293 milj. kr. intecknade för utestående utfästelser. Jag anser att reservationens storlek är rimlig. Min bedömning är att efterfrågan på u-krediter kommer att fortsätta att stiga och att anslaget därför bör höjas i förhållande till innevarande budgetår.

Jag föreslår att 420 milj. kr. anvisas för gåvoelementet i u-krediter under budgetåret 1992/93.

Jag delar BITS bedömning att det inte finns behov av att under budgetåret 1992/93 avsätta medel från u-kreditsanslaget till säkerhetsreserven.

Som jag tidigare redovisat har utredningen om kreditinstrumentets roll i biståndet överlämnat sitt betänkande (SOU 1991: 74). Betänkandet är föremål för remissbehandling. Jag avser föreslå regeringen att återkomma till riksdagen med eventuella förslag om ändringar av det nuvarande u-kreditsystemet.

Medel för BITS förvaltningskostnader tas upp under anslaget C 8. Beredningen för internationellt tekniskt-ekonomiskt samarbete.

Gäststipendier och utbytesprogram

Den del av Svenska institutets gäststipendier som rör stipendiater från u-länderna finansieras med medel från detta anslag. För innevarande budgetår har över biståndsbudgeten 5,5 milj. kr. anvisats för dessa stipendier.

Jag föreslår att gäststipendieprogrammet anvisas oförändrat 5,5 milj. kr. under budgetåret 1992/93. Vidare föreslår jag att 4,5 milj. kr. som Svenska Institutet tidigare fått stöd för från BITS anslag för expertutbytesprogram för u-länder direkt anvisas Svenska Institutet.

Svenska institutets verksamhet behandlas i sin helhet under anslaget D 1. Svenska institutet.

Näringslivsbistånd genom Styrelsen för internationellt näringslivsbistånd (SWEDECORP) och Swedfund International AB

Styrelsen för internationellt näringslivsbistånd bildades den 1 juli 1991, samtidigt som Importkontoret för u-landsprodukter (IMPOD) samt SIDAs industribyrå upphörde och Fonden för industriellt samarbete med u-länder (SWEDEFUND) omvandlades från självständig stiftelse till aktiebolag.

Styrelsen för internationellt näringslivsbistånd (SWEDECORP) föreslår att 200 milj. kr. anvisas för myndighetens verksamhet under budgetåret 1992/93. SWEDECORP begär bemyndigande att få utfästa medel motsvarande tre gånger tillgängliga anslagsmedel samt att utfästelserna för IMPOD garantin höjs till 6 milj. kr. SWEDECORP föreslår vidare att Swedfund International AB tillförs 100 milj. kr. varav 50 milj. kr. för insatser i Central- och Östeuropa samt att ansvar och medelstilldelning för metod och försöksverksamhet inom näringslivssektorn för industriell miljö och för näringslivsinriktade insatser inom SADCC-regionen överförs från SIDA till SWEDECORP.

SWEDECORP skall inom ramen för de biståndspolitiska målen bidra till utvecklingen av näringslivet i u-länderna. Genom kunskapsöverföring till företag och näringslivsorganisationer skall verksamheten bidra till att skapa gynnsamma förutsättningar för investeringar och företagande i mottagarländerna. SWEDECORP skall också främja mottagarländernas handel, svara för information och rådgivning om avsättningsmöjligheter på den svenska marknaden samt i samverkan med Swedfund International AB bidra till utveckling av bärkraftiga företag i mottagarländerna genom riskkapitalsatsningar, främst i samarbete med svenskt näringsliv. SWEDECORP skall inom sitt verksamhetsområde främja framsynt hushållning med naturresurser och omsorg om miljön.

Föredragandens överväganden

Bildandet av styrelsen för internationellt näringslivsbistånd innebär ökade möjligheter för Sverige att erbjuda ett effektivt biståndssamarbete inom näringslivsområdet. SWEDECORPs verksamhet kommer att präglas av en

avvägning mellan kontinuitet och förnyelse. Verksamheter som tidigare låg på IMPOD och SWEDFUND kommer, liksom en del av de insatser som genomfördes av SIDAs industribyrå, att drivas av SWEDECORP. Samtidigt skapas förutsättningar för en breddning och fördjupning av samarbetet för kunskapsöverföring och teknikutveckling på företagsnivå och till direkt näringslivsstödjande institutioner. På handelsområdet har verksamheten breddats till att omfatta marknadsföring och exportfrämjande ur ett generellt u-landsperspektiv i tillägg till IMPODs roll som främjare av import av u-landsprodukter till den svenska marknaden.

Såväl SWEDFUND som IMPOD har mött en ökad efterfrågan på samarbete under åttiotalets senare år. Jag bedömer att denna tendens kommer att förstärkas i SWEDECORPs verksamhet genom den ökade slagkraft som samordningen av de olika biståndsorganisationerna förväntas ge det svenska näringslivsbiståndet. Vid fastställandet av anslag bör hänsyn dock tas till att verksamheten bör byggas upp succesivt i takt med erfarenheterna och inriktas på kunskapsöverföring som kan främja inhemsk resursmobilisering och kommersiellt tänkande. Stora resurskrävande program bör undvikas.

För budgetåret 1992/93 föreslår jag att 160 milj. kr. anvisas för SWEDECORPs verksamhet. Ansvaret för metod och försöksverksamhet inom näringslivssektorn för industriell miljö och näringslivsinriktade insatser inom SADCC-regionen (inkl. insatser inom det s. k. Norden/SADCC-initiativet) överförs från SIDA till SWEDECORP. Vidare föreslår jag att SWEDECORP bemyndigas att göra utfästelser om två gånger budgetårets anslag och att garantier för marknadsföringsinsatser genom den s. k. IMPOD-garantin höjs till 6 milj. kr. Medel kan komma att tillföras SWEDECORP även för kunskapsöverföring till Central- och Östeuropa från anslaget G 1. Samarbete med länderna i Central- och Östeuropa.

Swedfund International AB

Stiftelsen SWEDEFUND (Fonden för industriellt samarbete med u-länder) ombildades år 1991 till Swedfund International AB. Bolagets huvuduppgifter är att på industriområdet förmedla kontakter mellan svenska företag och intressenter i u-länder och Central- och Östeuropa, bidra till förinvesteringsstudier samt medverka i etableringen av samägda företag, s. k. joint-ventures genom insatser i form av aktiekapital, lån- och garantigivning.

Under budgetåret 1990/91 bedrevs verksamheten i stiftelseform. Fondens grundkapital uppgick till 250 milj. kr. Fonden hade dessutom ett bemyndigande att med statsgarati låna upp medel inom en ram motsvarande högst tre gånger det inbetalda kapitalet.

Under budgetåret 1990/91 fattade fonden styrelsebeslut om åtaganden till ett belopp om 59,5 milj. kr. i tretton nya projekt. (Motsvarande siffror för budgetåret 1989/90 var 38,7 milj. kr. i sex nya projekt.) Sex av de nya projekten återfinns i Afrika, fyra i Asien och tre i Latinamerika. I länderkretsen inkluderades därmed fyra nya samarbetsländer Benin, Ghana, Malaysia och Uruguay.

Fonden uppvisade ett rörelseresultat för budgetåret 1990/91 på minus 2 milj. kr. vilket var en försämring med 5,3 milj. kr. jämfört med föregående budgetår. Till viss del förklaras resultatförsämringen av extraordinära kostnader för flyttning m. m. i samband med omorganisationen och bolagsbildningen. Efter av- och nedskrivningar visade årsbokslutet en förlust på 18,7 milj. kr. jämfört med 3,9 milj. kr. budgetåret 1989/90.

Föredragandens överväganden

Beträffande SWEDFUNDs verksamhet noterar jag med tillfredsställelse att fondens verksamhetsvolym ökade under budgetåret 1989/90 samt att omsättning och resultat i företag i drift förbättrades avsevärt. Mindre tillfredsställande är att den volym- och resultatmässiga uppgången i företag i drift åtföljdes av en resultatförsämring för SWEDFUND. Till viss del förklaras denna av kostnader av extraordinära slag i samband med organisationsförändringen samt en stor nedskrivning av ett relativt stort enskilt projekt. Jag vill ändå understryka betydelsen av att fondens projektdeltagande skall ske på affärsmässiga grunder vilket bl. a. innebär att målet bör vara att nå så hög grad av kostnadstäckning som möjligt i verksamheten. Jag förväntar mig att de stora nedskrivningar som företogs i Swedfunds investeringsportfölj under budgetåret 1990/91 medför att behovet av nedskrivningar under kommande budgetår väsentligt reduceras.

För budgetåret 1992/93 förutser jag en fortsatt hög nivå på samarbetet i u-länder och en kraftigt ökad efterfrågan på Swedfundinsatser från länder i Central- och Östeuropa. Jag anser att Swedfund International ABs eget kapital bör ökas successivt i enlighet med intentionerna i föregående års budgetproposition. Jag föreslår ett kapitaltillskott på 85 milj. kr. varav 60 milj. kr. för insatser i Central- och Östeuropa. De senare medlen bör finansieras från det särskilda anslaget för samarbete med denna region.

Projektbistånd till vissa länder

Våren 1988 beslutade riksdagen (prop. 1987/88: 100,bil.5, UU 20, rskr. 226) att inrätta anslagsposten Projektbistånd till vissa u-länder. Avsikten med anslagsposten var att möjliggöra insatser till länder som befinner sig i ett kritiskt skede där utgången kan bli avgörande för landets framtida utvecklingsmöjligheter. Stödet under anslagsposten har avsett väl definierade insatser av projektkaraktär i ett initialskede av svenskt biståndssamarbete med landet. Från anslagsposten har insatser finansierats i Costa Rica, Chile, Uganda, Filippinerna, Bolivia, Ecuador, Polen och övriga Central- och Östeuropa. Sedan budgetåret 1991/92 finansieras biståndet till Uganda, Bolivia, Chile och Costa Rica över myndigheternas ordinarie anslag. Från och med kommande budgetår finansieras stödet till Polen och övriga Central- och Östeuropa under anslaget G 1. Samarbete med länderna i Central- och Östeuropa.

Inom ramen för det svenska biståndssamarbetet med Filippinerna fortsätter biståndsinsatser att finansieras med medel från denna anslagspost. Projekt som främjar en demokratisk utveckling och god miljö prioriteras.

Insatser har gjorts inom områdena skog, miljö, energi, gruvor, offentlig förvaltning samt utbytes- och stipendieprogram. Bl. a. har BITS, i samarbete med Världsbanken, lämnat stöd till en omfattande insats avseende kartering av naturresurser och miljöpåverkan. Jag förutser ett fortsatt och ökat stöd finansierat över denna anslagspost bl. a. genom det uppdrag som SWEDECORP och BITS har att bereda insatser i Filippinerna.

Inom anslagsposten finns viss beredskap för oförutsedda insatser i andra länder. Jag finner det lämpligt att över anslagsposten även ge möjlighet åt andra myndigheter än SIDA till samarbete i nya former med några av de mer utvecklade programländerna. I enlighet med detta har landramarna för Botswana och Namibia minskats med 5 milj. kr. vardera samt för Zimbabwe med 10 milj. kr. Samtidigt har 20 milj. kr. tillförts denna anslagspost för att bl a BITS och SWEDECORP skall kunna utveckla ett samarbete i nya former med dessa länder.

Mot bakgrund av vad jag ovan anfört föreslår jag att 40 milj. kr. beräknas för Projektbistånd till vissa länder under budgetåret 1992/93. En del av insatserna som finansieras under anslagsposten är av flerårig karaktär. Jag föreslår att regeringen begär riksdagens bemyndigande att få göra utfästelse om högst två gånger anslagsbeloppet.

Stöd till ekonomiska reformprogram och skuldlättnadsåtgärder

Föredragandens överväganden

Tunga skuldbördor har sedan början av 1980-talet undergrävt den ekonomiska och sociala utvecklingen i många u-länder. Skuldkrisen utgör ett allvarligt hinder för ländernas möjligheter att mobilisera de resurser som behövs för att de skall kunna åstadkomma ekonomisk och social återhämtning och lägga grunden för en långsiktigt hållbar utveckling. Särskilt utsatta är de fattigaste, skuldtyngda länderna i Afrika. För många medelinkomstländer, främst i Latinamerika, utgör skuldkrisen också ett allvarligt utvecklingshinder.

För att de skuldtyngda u-länderna skall kunna återupprätta tillväxten och komma ur den ekonomiska krisen är det nödvändigt att ekonomiska reformprogram genomförs. Dessa s. k. strukturanpassningsprogram syftar till att skapa en grund för en stabil tillväxt genom att åstadkomma makroekonomisk balans och en tillväxtvänlig miljö. I många u-länder hämmas tillväxten av bl. a. ineffektiva regleringar, övervärderade växelkurser, växande budgetunderskott och en felaktig jordbrukspolitik. Programmen omfattar reformer i marknadsekonomisk riktning såsom avregleringar av priser och handel, mer realistiska växelkurser och räntor, institutionella förändringar och åtgärder för att minska budgetunderskotten. För att anpassningen skall bli framgångsrik krävs dock att den åtföljs av såväl särskilda åtgärder för skuldlättnad som ökade resursflöden. Ansträngningarna att öka biståndsflödet till de fattigaste länderna är därför en viktig del av skuldstrategin. För att skuldlättnadsåtgärder skall kunna bidra till att länderna på sikt återvinner kreditvärdighet krävs att de utformas med hänsyn till situationen i olika länder och till att olika typer av skuld måste

behandlas olika. En rimlig bördefördelning bör åstadkommas mellan de inblandade parterna.

Under de senaste åren har framsteg gjorts med att åstadkomma sådana skuldlättnadsåtgärder. Sverige kommer även fortsättningsvis att spela en aktiv roll i att driva dessa frågor vad gäller de fattigaste och mest skuldtyngda länderna. Genom att särskilda medel avsätts i biståndsbudgeten kan Sverige bidra till att samordnade aktioner kommer till stånd. Sådana insatser har varit ett betydelsefullt stöd för u-ländernas ansträngningar, men ytterligare åtgärder kommer att bli nödvändiga under många år framöver.

Innan ett betalningsbalansstöd infördes under budgetåret 1985/86 hade Sverige redan år 1978, i enlighet med en resolution i UNCTAD, avskrivit de minst utvecklade ländernas skulder till Sverige, vilka härrörde från det tidigare systemet med biståndskrediter. År 1986 gjordes motsvarande för Zambia. Totalt har på detta sätt fordringar på närmare 1,2 miljarder kronor omvandlats till gåvor. Under de senaste åren har flera andra i-länder beslutat att vidta liknande åtgärder.

Under loppet av 1980-talet har biståndet till de skuldkrisdrabbade länderna kontinuerligt förändrats i syfte att utgöra ett stöd till ekonomisk anpassning och strukturella reformer. Biståndet genom landramarna – importstödet liksom sektor- och projektstöden – har anpassats till de förändrade behoven i programländerna. Betalningsbalansstöd utgör ett viktigt komplement.

Anslaget *Stöd till ekonomiska reformprogram och skuldlättnadsåtgärder* används i internationellt samordnade aktioner till stöd för länder som tillhör de fattigaste och mest skuldtyngda och som genomför ekonomiska reform- och återhämtningsprogram. De särskilda insatserna består antingen av ett resurstillskott, oftast i form av obundet importstöd, eller av mer direkta skuldlättnadsåtgärder.

Stöd till återhämtningsprogram, huvudsakligen i form av importstöd, har varit den viktigaste formen för betalningsbalansstöd. Världsbanken har kommit att spela en viktig roll i att stödja utformningen och finansieringen av många skuldtyngda länders ekonomiska återhämtningsprogram. Under slutet av år 1987 tog Världsbanken initiativ till att öka och förbättra biståndsflödet till stöd för de fattigaste afrikanska ländernas strukturanpassning. Det resulterade i det s.k. särskilda programmet för Afrika (SPA), som utvecklats till en mycket betydelsefull multilateral insats. Programmets syfte är att mobilisera ökade resursflöden för att hjälpa länderna uppnå den nödvändiga importökning som är en förutsättning för varaktig tillväxt. Programmet omfattar ökade resurser från Världsbanken, bilaterala givare och Internationella valutafonden (IMF), samt olika typer av skuldlättnad. Därvid läggs stor vikt vid biståndssamordning och att de bilaterala givarna ökar sitt betalningsbalansstöd, minskar bindningsgraden i biståndet och åstadkommer tidiga utbetalningar.

Sverige har i denna samordnade internationella aktion bidragit med såväl importstöd inom landramarna som särskilda insatser under den nu behandlade anslagsposten. Från anslaget har bidrag lämnats under de fyra senaste budgetåren: under budgetåret 1987/88 med 150 milj. kr., 1988/89

med 225 milj. kr., 1989/90 med 365 milj. kr. och 1990/91 med 400 milj. kr. Medlen har använts till stöd för de berörda ländernas ekonomiska återhämtning, samt som bidrag till återbetalning av viss Världsbanksskuld. De afrikanska länder som t. o. m. budgetåret 1990/91 på detta sätt fått stöd är Tanzania, Moçambique, Uganda, Guinea-Bissau, Ghana, Kenya, Zambia, Madagaskar, Senegal och São Tomé och Principe.

Under hösten 1990 träffades en överenskommelse om ett nytt SPA-samarbete för treårsperioden 1991 – 1993. Erfarenheterna visar att samarbetet inneburit betydande additionell finansiering för de länder som omfattas av SPA. Strukturanpassningsprogrammen i de länder som omfattas av SPA är i det närmaste fullt finansierade, tack vare att givarna har mobiliserat snabbt stöd och medgivit skuldlättnader. SPA har ökat förståelsen för betalningsbalansstöd i givarländerna, minskat bindningsgraden och lett till förbättrad givarsamordning. För vissa länder har dock utbetalningstakten för samfinansieringsprogrammen varit låg.

Under det gångna året har behovet av extraordinära insatser varit stort i flera lägre medelinkomstländer. Kriget vid Persiska viken fick allvarliga ekonomiska följder för flera länder i regionen. För att mildra effekterna lämnades, inom ramen för en internationellt samordnad aktion, ett bidrag på 120 milj. kr. från anslaget för insatser i Egypten och Jordanien i samfinansiering med Världsbanken. Turkiet fick en tidigare beviljad, men aldrig utnyttjad, biståndskredit omvandlad till gåva. Beloppet om 20 milj. kr. belastar inte anslaget.

Utöver nya resurser krävs ofta olika former av skuldlättnad för att hjälpa de skuldtyngda länderna. Till skillnad från andra skulder kan skulderna till de internationella finansiella institutionerna inte omförhandlas. Deras ställning som prioriterade fordringsägare är en förutsättning för att utlåningsverksamheten på sikt skall kunna upprätthållas. Ett annat viktigt skäl till att dessa skulder måste honoreras är att förluster för institutionerna går ut över andra medlemsländer. När ett u-land inte förmår sköta sina betalningar till t. ex. Världsbanken och IMF stoppas enligt stadgarna utbetalningarna under alla nya lån. Det är därför angeläget för u-länderna att löpande kunna betala räntor och amorteringar på dessa lån. För att underlätta de fattiga ländernas *återbetalning av viss Världsbanksskuld* tog Sverige under år 1987 ett särskilt initiativ i Världsbanken. Det gäller den ofta betungande skuld som de länder som i dag endast kan låna till Världsbankens mjuka villkor, s. k. IDA-villkor, har som en följd av tidigare lån på Världsbankens marknadsmässiga villkor, s. k. IBRD-villkor. Under år 1988 fattade Världsbanken beslut om att använda en del av IDAs resurser för att underlätta betalningen av dessa länders IBRD-lån. Dessa resurser räcker emellertid inte till för att klara denna skuldbörda. För de afrikanska länderna har Sverige därför bidragit med särskilda insatser inom ramen för det ovan redovisade SPA-programmet. Bidrag har även lämnats för samma ändamål för Nicaragua och med mindre belopp för Bolivia, Sri Lanka och Bangladesh.

Internationella valutafonden spelar en huvudroll när det gäller utformandet av de makroekonomiska delarna av strukturanpassningsprogrammen. Fondens ordinarie resurser består av medel som inräknas i medlems-

ländernas valutareserver och som därför kan användas enbart för temporärt betalningsbalansstöd. För att kunna hjälpa de fattigaste länderna på mjukare villkor än annars vore möjligt inrättades år 1987 den särskilda s. k. *utvidgade fonden för strukturanpassning (ESAF)*. Denna specialfond finansieras i huvudsak genom gåvobidrag och lån på förmånliga villkor från medlemsländerna. Sverige har bidragit med 150 milj. kr. per år under perioden 1988–1991 för subventioner av kreditvillkoren. Medlen har inte utnyttjats i den takt som förväntades.

Ett antal länder har stora betalningseftersläpningar till IMF, Världsbanken eller de regionala utvecklingsbankerna, vilket utestänger dem från ny långivning. Särskilda insatser måste till för att hjälpa de länder som är beredda att samarbeta med institutionerna för sitt återhämtningsprogram. Genom att bilda en s. k. stödgrupp kan nödvändigt finansiellt stöd för reformprogrammen mobiliseras. Sverige deltog i en första stödgrupp för Guyana under år 1989 och har utfäst ett bidrag inom ramen för en stödgrupp för Peru. För att hjälpa länder med exceptionellt stora betalningseftersläpningar utvecklades, bl. a. med hjälp av nordiskt engagemang ett nytt sätt att försöka lösa denna typ av problem. Denna metod, som prövas för Zambia och Peru, innebär att länderna under ett IMF-övervakat program återupptar de löpande återbetalningarna till IMF och samtidigt intjänar rättigheter att utnyttja IMFs resurser när väl betalningseftersläpningarna avvecklats. Den ackumulerade skulden regleras med hjälp av ett s. k. överbryggningslån. Samtidigt mobiliseras ett ökat stöd från bilaterala givare. Även Världsbanken har infört en motsvarighet. De betalningseftersläpningar som Zambia ånyo har till de internationella finansiella institutionerna visar dock på svårigheten att varaktigt hjälpa de fattiga länder som har en stor skuldbörda till de multilaterala institutionerna.

De fattigaste länderna har en betydande andel skulder till bilaterala långivare. I den s. k. Parisklubben omförhandlas u-landsskulder som är offentliga eller offentligt garanterade i långivarländerna, främst *biståndsoch exportkrediter*. Sedan Sverige skrivit av de tidigare biståndskrediterna till de fattigaste länderna är det i dag för svensk del huvudsakligen exportkrediter på kommersiella villkor och u-krediter som kommer upp till omförhandling. Dessa krediter har garanterats av exportkreditnämnden (EKN) respektive BITS. Skillnaden mellan u-krediter och de tidigare biståndskrediterna är att biståndskrediterna i sin helhet var anslagsfinansierade medan u-krediterna består dels av en anslagsfinansierad gåva, dels av en kredit från marknaden. Betalningsbalansstöd har tidigare använts för att betala kapital- och ränteförfall på Sveriges offentligt garanterade fordringar på ett antal av de fattigaste länderna. Den totala skuldlättnaden som på detta sätt åstadkoms uppgick till ca 500 milj. kr. Ett viktigt genombrott uppnåddes i skuldstrategin för de fattigaste länderna i Afrika sedan samtliga långivarländer i Parisklubben under år 1988 accepterat att ge koncessionella konsolideringsvillkor. Även dessa mjukare villkor är emellertid alltför betungande för de fattigaste skuldtyngda länderna. Jag finner därför den översyn av omförhandlingsvillkoren som nu görs i Parisklubben ytterst angelägen. Diskussioner förs utifrån ett brittiskt förslag att avskriva två tredjedelar av de fattigaste skuldtyngda ländernas skulder till bilaterala

kreditorer. I vissa fall kan det vara nödvändigt att gå ännu längre och ge skuldlättnader upp till 80%. Sverige driver aktivt denna fråga. Min förhoppning är att den provisoriska lösning som nyligen börjat tillämpas – som visserligen är mindre långtgående, men som utgör ett viktigt steg framåt – skall följas av en generell uppgörelse om mer realistiska villkor inom en snar framtid.

Sverige har drivit skuldlättnadsfrågor också när det gäller de fattigaste u-ländernas skulder till privata kreditorer, s. k. *kommersiell skuld*. Sådana fordringar säljs idag på andrahandsmarknader till priser långt under skuldernas nominella värden. Olika metoder prövas nu för att hjälpa u-länderna att tillgodogöra sig marknadens nedskrivning av skuldernas värde. Det handlar om olika former av återköp och byten av fordringar ("debt buy-backs" och "debt swaps"). På längre sikt kan sådana operationer underlätta återupprättandet av normala relationer mellan låntagare och kommersiella långivare, vilket är särskilt betydelsefullt för u-ländernas handel. Sverige stöder sådan marknadsbaserad skuldlättnad och har i en internationell insats avseende Bolivia bidragit med sammanlagt 20 milj. kr., vilket lett till att landets statsskuld till privata långivare kraftigt minskats till en kostnad av cirka en tiondel av skuldernas nominella värde. Liknande åtgärder förbereds också för andra länder. På bl. a. svenskt initiativ har en möjlighet inrättats inom SPA för bilaterala givare att samfinansiera sådana skuldåterköp.

Sverige har i olika internationella sammanhang understrukit skuldkrisens allvar och sökt främja internationellt samordnade aktioner för de fattigaste länderna. Sverige bör fortsätta att spela en aktiv roll i detta arbete. Våra möjligheter att själva utfästa bidrag är viktiga för att få sådana aktioner till stånd. I dag har formerna för det internationella samarbetet utvecklats, liksom möjligheterna att utnyttja de medel som anvisats för betalningsbalansstöd. Användningen av medlen är beroende av hur reformprogrammen i länderna utvecklas samt av hur det internationella samarbetet utformas. En betydande grad av flexibilitet behövs.

Alltfler skuldtyngda fattiga länder genomför marknadsekonomiska reformer. Jag finner det angeläget att dessa länder får det nödvändiga stödet i sina ansträngningar. Mot bakgrund av att de tidigare relativt stora reservationerna under anslaget minskats kraftigt och att behovet av insatser vuxit bedömer jag att anslaget bör höjas för budgetåret 1992/93.

Jag föreslår att 700 milj. kr. anslås för budgetåret 1992/93 för stöd till ekonomiska reformprogram och skuldlättnadsåtgärder.

Utredningar m. m.

Föredragandens överväganden

För utredningar m. m. beräknar jag 10 milj. kr. under bugetåret 1992/93. Av dessa medel beräknar jag 1 milj. kr. för fortsatt utvecklande av ett statistikprogram på biståndsområdet. Arbetet sker i samarbete med statistiska centralbyrån (SCB), biståndsmyndigheterna och avdelningen för internationellt utvecklingssamarbete. Från posten skall även det nya utvärderingssekretariatet finansieras.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

1. godkänna de riktlinjer och bidrag jag förordat i det föregående under rubriken Andra biståndsprogram,
2. bemyndiga regeringen att göra de utfästelser och åtaganden som jag föreslagit i det föregående,
3. till andra biståndsprogram för budgetåret 1992/93 anvisa ett reservationsanslag på 2 114 500 000 kr.

C 4. Styrelsen för internationell utveckling (SIDA)

1990/91	Utgift	280 819 632
1991/92	Anslag	269 588 000
1991/92	Anslag exkl. mervärdeskatt	265 756 000
1992/93	Förslag	293 758 000

	1991/92 exkl. mervärdeskatt	Beräknad ändring 1992/93
		Föredraganden
Ramanslag	265 756 000	+ 28 002 000 1)

1) varav merutgift 5 000 000 kr.

SIDA framhåller i sin fördjupade anslagsframställning för budgetåren 1992/93–1994/95 att många och ökande krav har ställts och kommer att ställas på SIDA. Biståndet blir alltmer komplext med nya krav både vad gäller kvalitet och kvantitet.

Betoning på ökad medverkan i det multilaterala samarbetet, ökade insatser på makro-strukturella problemområden, ökat behov av kontinuerlig dialog med Världsbanken, liksom samarbete med nya länder är några exempel på områden som tillkommit. Ett annat och för SIDA allt viktigare samarbetsområde är institutionsuppbyggnad och kunskapsutveckling. Detta ställer krav på delvis annan kompetens, speciellt som SIDA i allt samarbete understryker mottagarländernas ansvar och arbetar för att förstärka deras kapacitet. Till de verksamheter, som under den kommande treårsperioden ställer ökade resurs- och kunskapskrav hör även områdena miljö och befolkningstillväxt, demokrati och mänskliga rättigheter, barnens förhållanden samt bekämpning av AIDS.

Med hänvisning till detta begär SIDA i sin anslagsframställning 10 milj. kr. i engångsanvisning för att utveckla personalens kompetens.

SIDA aviserar också att planeringssystemet och kunskapsutvecklingen inom det administrativa området skall ägnas större uppmärksamhet. Uppföljning av planer och budgetar kommer att göras mer systematiskt och kopplingen mellan verksamhetens inriktning och administrativa kostnader skall klargöras. Ersättningsinvesteringar i SIDAs datorsystem kommer att aktualiseras.

I regleringsbrevet finns vissa medel avsatta under anslaget C 2. Utvecklingssamarbete genom SIDA som avser administrationskostnader. En del av dessa har kommit att avse fortlöpande verksamhet. Myndigheten föreslår att dessa medel överförs till förvaltningsanslaget C 4. Styrelsen för internationell utveckling (SIDA).

SIDA aviserar också behov av medel (i form av engångsanvisningar) för att rusta upp kanslilokaler och biståndskontorstjänstemännens bostäder.

SIDA bedömer det möjligt att fullfölja nu planerad verksamhet med i stort oförändrade administrativa resurser under förutsättning att äskade engångsanvisningar beviljas.

Föredraganden

Förslag

Övergripande mål:

SIDA skall:

– med tilldelning av medel på en nivå som i huvudsak är oförändrad från budgetåret 1990/91 genomföra ett bistånd i enlighet med den övergripande inriktning på länder och verksamheter som riksdagen fastställer och de riktlinjer som anges nedan.

– förbättra metoder och system för redovisning av resultat mot uppställda mål på program-, sektor- och projektnivå vad avser biståndets alla verksamheter. Framför allt skall metoder att utvärdera kostnadseffektivitet förbättras.

– upprätta metoder och system för att kunna redovisa administrationskostnader i en mer systematiserad form för olika typer av insatser och verksamhetsgrenar.

– utveckla personalens och organisationens kompetens för att motsvara de krav på arbetssätt som följer bl. a. av SIDAs egen utredning om myndighetens roll i förhållande till såväl mottagarland som uppdragstagare.

– förbättra system och rutiner för att säkerställa att biståndsmedlen används för avsedda ändamål och så att möjligheter till korruption motverkas.

Resurser m. m.:

Ramanslag 1992/93 293 758 000 kr.[1]

[1] varav merutgift på 5 000 000 kr. för kompetensutveckling och ADB- och kommunikationsinvesteringar

Övrigt

SIDA disponerar medel för sin verksamhet huvudsakligen under anslag C 2. Utvecklingssamarbete genom SIDA men även under anslagen C 1. Bidrag till internationella biståndsprogram och C 3. Andra biståndsprogram.

Planeringsram:

Planeringsramen för perioden 1992/93–1994/95 beräknas till 846 061 000 kr.

Resultatbedömning och Fördjupad prövning:

Min bedömning av SIDAs verksamhet redovisas under anslaget III C 2. Utvecklingssamarbete genom SIDA. Där konstateras, liksom i studien om effektiviteten i biståndet (Bra beslut), problemen med att utvärdera resultatet på en övergripande nivå. Resultatbedömningar kan och bör dock göras fortlöpande på program-, sektor- och projektnivå.

SIDA har redan nu ett etablerat system för fördelning av administrativa resurser utifrån verksamhetens behov och krav. Man har dessutom visat prov på rationaliseringar av både arbetssätt och intern organisation. I samband med utarbetandet av den fördjupade anslagsframställningen har SIDA påvisat en potential att vidareutveckla systemet för planering och uppföljning. Redovisningen av administrativ resursåtgång för olika typer av insatser är otillräcklig och utgör inte ett effektivt hjälpmedel vid resultatuppföljning.

Det finns utrymme för vidareutveckling och förbättring av utvärderingsverksamheten i systematiserad form så att resultat kan analyseras löpande med avseende på att rätt saker görs och kostnadseffektivitet uppnås.

Nya arbetsområden har tillkommit och SIDA har ställts inför behov av kompetens för att motsvara de ändrade krav som ställs i biståndet. Personalens åldersstruktur i kombination med låg extern rörlighet utgör dock hämmande faktorer för att på ett flexibelt sätt kunna anpassa kompetensprofilen efter de nya behoven. Min uppfattning är att det behövs ett arbete med kompetensutveckling inom SIDA.

Slutsatser

Kvaliteten på resultatanalysen av biståndet är ojämn. Jag menar att redovisningen av resultaten i olika länder och slutsatser som kan dras för det framtida biståndet till det aktuella landet bör göras mer fullständig i samband med att nya samarbetsprogram behandlas. På samma sätt bör en förbättrad resultatredovisning ligga till grund för regeringens speciella direktiv beträffande övriga delprogram inom biståndet genom SIDA. En utveckling av utvärderingsverksamheten behövs så att resultat kan analyseras löpande i syfte att kunna bedöma att rätt saker görs och kostnadseffektivitet uppnås. Att förbättra redovisning och analys av kostnadseffektiviteten är ett led i strävandena att uppnå ett effektivare bistånd.

SIDA skall vidare upprätta metoder och system för att tydligare kunna redovisa användningen av administrationsmedel för olika typer av insatser och verksamhetsgrenar i en mer systematiserad form än vad som sker idag.

Jag menar liksom SIDA att kompetensutveckling är angeläget för myndigheten och avsätter för budgetåret 1992/93 via en engångsanvisning om

3 000 000 kr. medel för detta ändamål. SIDA skall före den 1 juli 1992 inkomma med en plan för hur medlen skall användas. Personalutvecklingen bör inriktas till att motsvara de krav på arbetssätt som följer av SIDAs egna utredningar om sin roll i förhållande till såväl mottagarlandet som uppdragstagaren. Ett särskilt område för kompetensutveckling är i enlighet med ovan att utveckla metoder för en kvalitativ förbättring av utvärderingsverksamheten inom hela organisationen, framför allt avseende kostnadseffektiviteten. Den bör också utformas för att stimulera till en ökad extern rörlighet så att även en viss nyrekrytering kan ske. Jag avser återkomma i nästa budgetproposition med eventuell förlängning av de särskilda åtgärderna för kompetensutveckling.

I beräkningen av ramanslaget har medel för finansiering av vissa tjänster med uppgift att arbeta med SADCC och vissa tjänster vid myndigheten SIDA som handlägger säkerhetsfrågor överförts från sakanslaget C 2. Utvecklingssamarbete genom SIDA till förvaltningsanslaget C 4. Styrelsen för internationell utveckling (SIDA). Utvecklingen har inneburit att behovet av dessa tjänster har permanentats. Endast tjänster eller kostnader som är av tillfällig natur och avser särskilda avgränsade uppgifter skall kunna sakanslagfinansieras. Beträffande sakanslagsfinansierade tjänster vid SIDAs kursgård skall ställningstagande ske i samband med översynen av utbildningsverksamheten i biståndet.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

till Styrelsen för internationell utveckling (SIDA) för budgetåret 1992/93 anvisa ett ramanslag på 293 758 000 kr.

C 5. Styrelsen för u-landsutbildning i Sandö (Sandö U-centrum)

1990/91	Utgift	47 658 715
1991/92	Anslag	54 906 000
1991/92	Anslag exkl. mervärdeskatt	53 172 000
1992/93	Förslag	23 014 000

	1991/92 exkl. mervärdeskatt	Beräknad ändring 1992/93
		Föredraganden
Ramanslag	53 172 000 (1)	- 30 158 000

(1)Inkl. 32 442 000 kr. merutgift för om- och tillbyggnad av Sandö U-centrums förläggningslokaler

Sandö U-centrum

I sin förenklade anslagsframställning för budgetåret 1992/93 aviserar Sandö U-centrum en hyreshöjning som en följd av den pågående om- och tillbyggnaden av Sandös förläggningslokaler.

Föredraganden

Förslag:

Övergripande mål:

Det har inte funnits skäl till att förändra de övergripande mål som gäller treårsperioden 1991/92–1993/94.

Resurser:

Ramanslag 1992/93 23 014 000 kr.

Slutsatser:

I förra årets budgetproposition föreslog föredragande statsråd att en granskning skulle göras av Sandö U-centrums och SIDAs roller inom förberedelseutbildningen samt finansierings- och debiteringsfrågorna. Riksrevisionsverket (RRV) har överlämnat sitt uppdrag till regeringen. RRV rekommenderar bl.a. att Sandö U-centrum bör satsa mer på att utveckla konsultrollen inom språkutbildning och u-landskunskap. Den huvudsakliga inriktningen av arbetet vid Sandö U-centrum fastställdes i förra årets budgetproposition; att tillhandahålla utbildning som efterfrågas av olika personalkategorier i utvecklingssamarbetet. Rapporten har sänts ut till myndigheter/organisationer för yttrande. Efter avslutad remissomgång avser regeringen ta ställning till olika frågor om hur utbildningsbehoven i biståndet skall kunna tillgodoses.

Sandö U-centrums målsättning för avgiftsbelagd utbildning inom språk och u-landkunskap är, för perioden 1991/92–1993/94, att höja självkostnadstäckningsgraden med 3 procentenheter, från 75% till 78%. Bokslutet för budgetåret 1990/91 visar en täckningsgrad på 97%. Den stora differensen i täckningsgrad beror på att SIDA anlitade Sandö för en tvåterminers kurs för deltagare från ANC. Därutöver noterades en viss ökning av språkutbildningen, totalt 100 elevdagar. Innevarande budgetårs resultat torde visa på ett resultat enligt fastställt mål. Sandö U-centrums redovisade resultat för budgetåret 1990/91 har inte givit mig anledning att föreslå någon förändring av den redan fastställda inriktningen.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

till *Styrelsen för u-landsutbildning i Sandö (Sandö U-centrum* för budgetåret 1992/93 anvisa ett ramanslag på 23 014 000 kr.

1990/91	Utgift	19 271 141
1991/92	Anslag	21 027 000
1991/92	Anslag exkl. mervärdeskatt	20 481 000
1992/93	Förslag	25 405 000

	1991/92 exkl. mervärdeskatt	Beräknad ändring 1992/93
		Föredraganden
Anslag		
Förvaltningskostnader	15 244 000	+ 4 087 000
(varav lönekostnader)	(9 881 000)	(+ 1 942 000)
Lokalkostnader	5 037 000	+ 937 000
Engångsanvisning	200 000	− 100 000
	20 481 000	+ 4 924 000

SAREC

Den kraftiga expansion som forskningsbiståndet haft har medfört behov av förändring och anpassning av SARECs verksamhetsformer och organisation. SAREC har under innevarande budgetår inrättat sektorschefstjänster, i syfte att uppnå ökad delegering och klarare ansvarsfördelning. SAREC framhåller att ambitionen finns att fortsätta rationalisera och effektivisera förvaltningen.

SAREC har sedan 1988 ett regionkontor i Harare. En utvärdering av kontorets verksamhet underströk behovet av en stark fältrepresentation. Regeringen beslutade våren 1991 att kontoret skall vara inrättat tills vidare. Vidare vill SAREC finna en lösning med SIDA om formerna för att reglera de tjänster från SIDAs biståndskontor som utnyttjas av SAREC.

Regeringen har lämnat särskilda direktiv inför SARECs arbete med den fördjupade anslagsframställningen för budgetåren 1993/94–1995/96. I direktiven ombeds SAREC bl a att presentera förslag på fördjupad resultatuppföljning av verksamheten.

För budgetåret 1992/93 har SAREC äskat medel under förvaltningsanslaget för att finansiera en informationstjänst som hittintills finansierats över sakanslaget.

Föredragandens överväganden

SAREC har under den snabba ökningen av forskningsbiståndet successivt ökat organisationens effektivitet. Förvaltningsanslaget har därmed inte behövt höjas i samma takt som sakanslaget. För SAREC, liksom för den övriga statsförvaltningen, är det dock nödvändigt att ytterligare söka rationalisera verksamheten. Jag välkomnar de åtgärder och avsikter som myndigheten redovisat i detta syfte.

Jag föreslår att SAREC tillförs 25 405 000 kr. för ökade lönekostnader och övriga förvaltningskostnader. Av ökningen avser 231 000 kr. en över-

föring från anslaget C 3. Andra biståndsprogram, anslagsposten U-landsforskning för finansiering av en tjänst som informatör. Vidare har en omföring med 2 250 000 kr. gjorts från samma anslagspost för finansiering av SARECs regionkontor i Harare och för tjänsteresor. I samband med ett nytt system för interndebitering mellan SIDA och SAREC för biståndskontorens tjänster har en överföring från anslaget C 4. Styrelsen för internationellt utvecklingssamarbete utförts. Dessutom avsätter jag 100 000 kr. i engångsanvisning för SARECs kompetensutveckling.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

till *Styrelsen för u-landsforskning (SAREC)* för budgetåret 1992/93 anvisa ett förslagsanslag på 25 405 000 kr.

C 7. Nordiska afrikainstitutet

1990/91	Utgift	5 730 956
1991/92	Anslag	5 739 000
1992/93	Förslag	6 013 000

	1991/92	Beräknad ändring 1992/93
		Föredraganden
Anslag		
Förvaltningskostnader	5 125 000	+ 212 000
(varav lönekostnader)	(3 002 000)	(+ 140 000)
Lokalkostnader	514 000	+ 62 000
Engångsanvisning	100 000	
	5 739 000	+ 274 000

Institutet

Nordiska afrikainstitutet har de senaste åren kunnat konstatera ett ökande nordiskt intresse och stöd för verksamheten. Institutets administration finansieras dock av svenska medel, och institutet framhåller vikten av att man bereds möjlighet att möta den ökande efterfrågan för institutets tjänster. Institutet har äskat medel för två nya halvtidstjänster, en assistenttjänst vid kansliet samt en ny bibliotekarietjänst. Institutet tilldelades för innevarande budgetår 100 000 kr. för stöldmärkning och datorisering av biblioteket. Institutet äskar för budgetåret 1992/93 ytterligare 100 000 kr. för att fullfölja satsningen.

Föredragandens överväganden

Institutet har de senaste åren befäst sin ställning som ett nordiskt centrum för forskning och dokumentation om Afrika. Då Afrika fortsätter att stå i

fokus för det nordiska biståndet fyller institutet här en för biståndet viktig funktion. Forskningsprogrammen, seminarieverksamheten och informationsverksamheten har samtliga hög relevans för biståndet. Biblioteket hör till Europas största när det gäller samlingar av litteratur om Afrika.

Jag föreslår att Nordiska afrikainstitutet tillförs 100 000 kr. som en engångsanvisning för stöldmärkning av böcker och för datorisering.

Jag har under anslaget C 1. Bidrag till internationella biståndsprogram, anslagsposten Andra multilaterala bidrag beräknat medel för Sveriges bidrag till den gemensamt nordiskt finansierade program- och forskningsverksamheten.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

till *Nordiska afrikainstitutet* för budgetåret 1992/93 anvisa ett förslagsanslag om 6 013 000 kr.

C 8. Beredningen för internationellt tekniskt-ekonomiskt samarbete (BITS)

1990/91	Utgift	11 688 455
1991/92	Anslag	14 600 000
1991/92	Anslag exkl. mervärdeskatt	14 071 000
1992/93	Förslag	18 745 000

	1991/92 exkl. mervärdeskatt	Beräknad ändring 1992/93
		Föredraganden
Ramanslag	14 071 000	+ 4 674 000 1)

1) varav merutgift 1 000 000 kr.

BITS verksamhet har under åttiotalet ökat kraftigt och blivit alltmer diversifierad. Sedan budgetåret 1990/91 har Central- och Östeuropa tillkommit som arbetsområde.

BITS har inkommit med en fördjupad anslagsframställning för budgetperioden 1992/93–1994/95. Förslag avseende verksamhetens omfattning och inriktning redovisas under anslaget III C 3. Andra biståndsprogram.

Enligt BITS är de administrativa resurserna ej tillräckliga för att klara verksamheten på ett tillfredställande sätt. BITS engagemang i Central- och Östeuropa har kraftigt ökat kraven på BITS personella resurser. Efterfrågan från allmänhetens sida på information om och insyn i verksamheten har ökat samtidigt som ett växande nätverk nationellt och internationellt medfört ökade krav på deltagande från BITS sida i samordning och överläggningar av skilda slag. Utredningar, metod- och systemutvecklingsfrågor, internationella kontakter, avtal om och uppföljning av samfinansie-

ringar, fördjupat landkunnande samt kompetenshöjande insatser för personalen är områden där BITS ej anser sig ha kunnat svara mot behoven. BITS föreslår att en budget- och planeringsenhet inrättas för att stärka organisationen. BITS äskar för budgetåret 1991/92 20,1 milj. kr. för täckande av förvaltningskostnader. För treårsperioden 1992/93–1994/95 föreslås en budgetram på 64,3 milj. kr.

Föredraganden

Förslag:

Verksamhetens inriktning:

BITS bör under treårsperioden 1992/93–1994/95 utveckla sin organisation. Kapacitet för planering, uppföljning och utvärdering bör byggas upp samtidigt som arbetsmetoden också fortsättningsvis bör vara kontraktsfinansiering.

BITS bör som hittills främst vara en efterfrågestyrd organisation men skall också i större utsträckning delta i prioriteringsarbete vad gäller landstöd, koordinering med andra givare etc.

Med bibehållen inriktning på kostnadsdelning och krav på kostnadseffektivitet bör BITS söka förenklingar i samverkansformer med parter i det svenska samhället bl. a. så att dessa ges möjlighet att ta på sig ett större ansvar.

Inom u-kreditverksamheten behövs fortlöpande kontakt med andra parter för bedömning av projekt, internationell samordning och metodutveckling.

Resurser m. m.:

Ramanslag 1992/93 18 745 000 kr.[1]

[1] varav merutgift på 1 000 000 kr. för kompetensutveckling

Övrigt

BITS disponerar medel för sin verksamhet under anslaget C 3. Andra biståndsprogram

Planeringsram:

Planeringsramen för perioden 1992/93–1994/95 har beräknats till 51 993 000 kr.

Resultatbedömning:

Min bedömning av BITS verksamhet redovisas under anslaget III C 3. Andra biståndsprogram. I denna konstaterar jag att BITS verksamhet på

ett värdefullt sätt har bidragit till att uppfylla de svenska biståndspolitiska målen. Arbetsmetoden som kontraktsfinansiär erbjuder en flexibilitet i samarbetet samtidigt som principen om kostnadsdelning med mottagarlandet bidrar till hög kostnadseffektivitet och till att endast av mottagarlandet prioriterade insatser finansieras.

De till såväl volym som innehåll växande arbetsuppgifterna har inneburit att BITS ursprungliga karaktär av beredning för enstaka insatser är otillräcklig.

Fördjupad prövning

De resultat som BITS redovisat beträffande beredning, uppföljning, utvärdering och administration av sin verksamhet visar att beredningen behöver vidareutveckla sina arbetsformer. Det arbete på metodutveckling, utvärdering etc som lagts ned inom ramen för den fördjupade anslagsframställningen utgör en god grund för en utveckling av BITS organisation. BITS bör under treårsperioden utveckla resultat- och effektivitetsmått för beredning och utvärdering inom det tekniska samarbetet. Beträffande administrationen av u-kreditgivningen avser jag att under våren 1992 återkomma till riksdagen med förslag med anledning av den nyligen genomförda kreditbiståndsutredningen (SOU 1991: 74). Utredningen är för närvarande föremål för remissbehandling.

Jag bedömer att efterfrågan på BITS tekniska samarbete och u-krediter kommer att vara fortsatt hög under budgetperioden 1992/93 - 1994/95.

Slutsatser

BITS behöver under den kommande treårsperioden utveckla sin organisation. BITS bör som hittills främst vara en efterfrågestyrd organisation men bör också i större utsträckning delta i prioriteringsarbete vad gäller landstöd, koordinering med andra givare etc. BITS planer på att inrätta en särskild planeringsenhet skulle därvid fylla en viktig funktion. Jag har beräknat medel för en förstärkning av BITS organisation. En större flexibiltet bör utvecklas i samverkansformerna med den svenska resursbasen. För att förstärka BITS arbete med att utveckla metoder och kompetens föreslår jag för budgetåret 1992/93 en engångsanvisning om 1 000 000 kr.

BITS bör i samråd med Styrelsen för internationellt näringslivsbistånd utveckla formerna för finansiellt stöd till industriutveckling.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

till *Beredningen för tekniskt-ekonomiskt samarbete (BITS)* för budgetåret 1992/93 anvisa ett ramanlag på 18 745 000 kr.

C 9. Bidrag till styrelsen för u-landsutbildning i Sandö (Sandö U-centrum)

1991/92	Anslag	6 804 000
1992/93	Förslag	7 076 000

	1991/92	Beräknad ändring 1992/93
		Föredraganden
Anslag	6 804 000	+ 272 000

Anslaget för elevförmåner är avsett att täcka kostnader för förmåner för terminskursens deltagare enligt gängse värnpliktsförmåner.

Utbildningsbidraget avser kostnader för dels volontärkursen, dels utbildningskostnaderna för kursdeltagare från frivilligorganisationer berättigade till volontärbidrag från SIDA.

Föredragandens överväganden

Jag har för budgetåret 1992/93 räknat upp anslaget med gällande bidragsprocent.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

till *Bidrag till styrelsen för u-landsutbildning i Sandö (Sandö U-centrum)* för budgetåret 1992/93 anvisa ett förslagsanslag på 7 076 000 kr.

C 10. Styrelsen för internationellt näringslivsbistånd (SWEDECORP)

1991/92	Anslag	32 740 000 (1)
1992/93	Förslag	34 436 000

(1) Anvisat under anslagsposterna III C 3.5, III C 3.9 samt III C 3.4

SWEDECORP inleddc sin verksamhet den 1 juli 1991. Under innevarande år har medel för täckande av SWEDECORPs förvaltningskostnader anvisats under anslaget III C 3. Andra biståndsprogram och anslaget III C4. Styrelsen för internationell utveckling.

Enligt SWEDECORP har verksamheten under de inledande månaderna visat på en obalans mellan handläggande och operativ personal. SWEDECORP anser att den administrativa sidan behöver förstärkas och anmäler samtidigt att det finns skäl att se över behovet av fältorganisation i syfte att kunna upprätta kontor under budgetåret 1992/93. För att uppfylla de rationaliseringskrav som ställdes på SWEDECORP i samband med dess bildande räknar SWEDECORP med en rationalisering på 1,5 % på förvalt-

ningsanslaget under budgetåret 1992/93. SWEDECORP anser att den enda möjligheten att med beaktande av rationaliseringskravet uppnå en bättre balans mellan administrativ- och operativ personal är en minskning med en handläggartjänst på den operativa sidan.

SWEDECORPs anslagsframställning baserades på erfarenheter under myndighetens första verksamhetsmånad. I november 1991 har SWEDECORP i skrivelse till regeringen inkommit med en begäran om tilläggsanslag för 1991/92 och 1992/93. SWEDECORP begär för innevarande budgetår en tilläggsanvisning på 1 123 000 kr. För budgetåret 1992/93 beräknar man medelsbehovet till 38 360 000 kr. Det ökade medelsbehovet motiveras med en mycket stor arbetsbelastning vad gäller samarbetet med Central- och Östeuropa.

Föredraganden

SWEDECORP skall genom kunskapsöverföring till företag och näringslivsorganisationer bidra till utvecklingen av näringslivet i mottagarländerna. Verksamheten sker på gåvobasis. För att särskilja den gåvofinansierade verksamheten från de kommersiellt baserade riskkapitalsatsningarna förvaltas de senare i Swedfund International AB som är ett helägt statligt bolag utan egen personal. Handläggningen av riskkapitalsatsningarna utförs av SWEDECORP i enlighet med ett uppdragsavtal mellan myndigheten och bolaget.

Såväl IMPOD som SWEDFUND har upplevt en ökad efterfrågan på samarbete under åttiotalets senare år. Jag bedömer att denna tendens kommer att fortsätta. Samtidigt har uppgiften att för Swedfund International ABs räkning förvalta riskkapitalsatsningar i Central- och Östeuropa inneburit att kretsen av samarbetsländer utvidgats i förhållande till den verksamhet som tidigare bedrevs av de enheter som fördes samman till SWEDECORP. Vid bedömningen av behov av administrativ kapacitet bör även hänsyn tas till att verksamheten bör byggas upp successivt i takt med att nya erfarenheter vinns.

Vid beräkningen av anslagsbehovet har hänsyn ej tagits till den ökade arbetsbelastning som är att vänta med anledning av att Swedfund International AB föreslås anvisas ytterligare 60 milj. kr. för insatser i Central- och Östeuropa. För detta finns dock möjligheten att utnyttja avkastningen på kapitalet (inledningsvis ränta på likviditet) för att täcka förvaltningskostnader. System och arbetsmetoder behöver vidareutvecklas för att effektivisera handläggningen av olika insatser. Den nuvarande associationsrättsliga uppdelningen mellan riskkapital- och gåvodelen har visat sig medföra många praktiska problem. Jag avser att under innevarande budgetår analysera alternativa associationformer för verksamheten i syfte att finna en organisatorisk lösning som på ett bättre sätt svarar mot intentionerna med skapandet av en ny organisation för stöd för näringslivsutveckling och som löser de problem som SWEDECORP idag möter. Jag kommer att pröva förutsättningarna för att i aktiebolagsform bedriva samtliga SWEDECORPs och Swedfund International ABs verksamheter. Jag avser att återkomma till riksdagen med förslag i denna fråga.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

att till Styrelsen för internationellt näringslivsbistånd för budgetåret 1992/93 anvisa ett förslagsanslag på 34 436 000 kr.

D. Information om Sverige i utlandet

D 1. Svenska institutet

1990/91	Utgift	56 561 713	Reservation 1 235 679
1991/92	Anslag	64 439 000	
1992/93	Förslag	65 797 000	

Medel till Svenska institutet är budgeterade inkl. mervärdeskatt.

Anslaget har minskats med 400 000 kr. till följd av besparingar i de statliga utgifterna. Anslaget har vidare beräknats med utgångspunkt i ett rationaliseringskrav motsvarande 0,5 %.

Svenska institutet är en statligt finansierad stiftelse med uppgift att främja kultur- och erfarenhetsutbyte med andra länder, att förmedla kunskap om svenskt samhälls- och kulturliv genom informationsverksamhet i utlandet samt att svara för verksamheten vid det svenska kulturhuset i Paris (Centre Culturel Suédois).

Institutet bidrar till informationen om det svenska samhället genom publikationer, filmer och utställningar samt genom dokumentationstjänst och besöksservice i Sverige. Kulturutbytet främjas genom publikationer, filmvisningar, utställningar, seminarier och personutbyte. Studier och forskning stöds genom stipendier, personutbyte, kurser och konferenser samt bidrag till undervisning i svenska vid utländska läroanstalter. Institutet får inom sitt verksamhetsområde mot ersättning utföra uppdrag och tillhandahålla produkter och tjänster. Institutet har fått ansvar för program som syftar till att öka kontakterna mellan det svenska samhället och länderna i tredje världen genom person- och erfarenhetsutbyte samt kulturutbyte.

Institutets verksamhet ingår i regeringens program för omställning och minskning av den statliga administrationen (prop. 1990/91: 150, del II, FiU37, rskr. 390). Sammanlagt uppgår besparingen för Svenska institutet till 3,7 milj. kr., fördelade med 0,75, 1,5 resp. 1,45 milj. kr. under treårsperioden. För budgetåret 1991/92 har omställningen inneburit att en ändring av utställningsverksamhetens omfattning och inriktning påbörjats, såtillvida att medel för informationsutställningar minskat. Därutöver har den allmänna uppräkningen av medel för övriga delområden av institutets verksamhet varit låg, samtidigt som uppkomna vakanser inte återbesatts.

För budgetåret 1992/93 räknar Svenska institutet med att utställningsverksamheten kommer att reduceras ytterligare. Minskningen omfattar både verksamhetsmedel och administrativa resurser. För året kommer även de centrala administrativa resurserna att reduceras, samtidigt som pensionsavgångar och vakanser inte kommer att återbesättas.

	1991/92	Beräknad ändring 1992/93 Föredraganden
Personal (1)	103	- 1
Anslag		
Förvaltningskostnader (2)	55 123 000	+ 1 590 000
(därav lönekostnader)	19 764 000	(+ 1 172 000)
Lokalkostnader	8 566 000	+ 518 000
Ej disponibla medel	750 000	
Summa	64 439 000	
varav disponibelt	63 689 000	+ 2 108 000

(1) Inkluderar även anställda vid det svenska kulturhuset i Paris
(2) Inklusive informationsverksamhet

Svenska institutet

Svenska institutet begär under anslaget D 1. för budgetåret 1992/93 ett anslag på 68 689 000 kr. (+ 5 000 000) exklusive pris- och löneomräkning.

Därutöver begärs 6 843 000 kr. under littera C. Internationellt utvecklingssamarbete samt 28 637 000 kr. under åttonde huvudtiteln (utbildningsdepartementet).

Institutet begär följande höjningar under anslaget D 1.:

1. Ökade insatser i Europa, Sverigeinformation	3 500 000
2. Ökade insater i Europa, Internationellt utbildnings- och forskningsutbyte	1 000 000
3. Ökade medel till svenskundervisning	500 000

Föredragandens överväganden

Avspänningen mellan öst och väst, förstärkningen av Europa-samarbetet liksom Sveriges ansökan om medlemskap i EG har lett till ett starkt ökat intresse i Sverige för Europa i dess helhet. I syfte att tillvarata de möjligheter som erbjuds i de europeiska länderna anser jag i likhet med Svenska institutet att detta bör föranleda en särskild satsning på Europa. Denna bör dock ske genom omprioriteringar inom SIs anslag. Vad gäller insatser i Central- och Östeuropa vill jag hänvisa till inrättandet av ett särskilt anslag för detta ändamål under littera G. SI förutsätts även i fortsättningen vara en viktig kanal för förmedling av stöd till länderna i Central- och Östeuropa.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

till *Svenska institutet* för budgetåret 1992/93 anvisa ett reservationsanslag på 65 797 000 kr.

D 2. Sveriges Riksradios programverksamhet för utlandet

1990/91	Utgift	47 610 210	Reservation	22 130 540
1991/92	Anslag	59 022 000 (1) (2)		
1992/93	Förslag	60 809 000 (3)		

(1) Inkl. tilläggsbudget på 6 772 000 kr. för fortsatta sändningar på baltiska språk samt kompensation för mervärdeskatt.
(2) Varav engångsanslag 2 000 000 kr.
(3) Varav engångsanslag 6 500 000 kr.

Medel till Sveriges Riksradios programverksamhet för utlandet är budgeterade inkl. mervärdeskatt.

En minskning av anslaget har skett med 2,3 milj. kr. till följd av besparingar i de statliga utgifterna.

Radio Sweden (f. d. Utlandsprogrammet) är den enhet inom Sveriges Riksradio AB som svarar för programverksamheten för utlandet. Radio Sweden skall enligt avtalet mellan staten och Sveriges Riksradio AB sända ljudradioprogram avsedda för mottagning i utlandet. Programmen skall ge utländsk publik och särskilt utlandssvenskar möjlighet att få information om och upprätthålla kontakt med Sverige. Radions sändningar till utlandet sker för närvarande på åtta språk och riktar sig till alla världsdelar.

	1991/92 (1)	Beräknad ändring 1992/93 (2) Föredraganden
Radio Swedens verksamhet	59 022 000	
varav engångsanslag	– 8 772 000	
	50 250 000	+10 559 000 (3)

(1) Avser kalenderåret 1992.
(2) Avser kalenderåret 1993. För Sveriges Radio-koncernen sammanfaller räkenskapsår med kalenderår.
(3) Varav engångsanslag 6 500 000 kr.

Sveriges Radio AB

Sveriges Radio AB begär för kalenderåret 1993 att anslaget för Radio Swedens verksamhet utökas med 3 milj. kr. till 39 226 000 kr. i 1991 års prisnivå. Sveriges Radio AB hemställer vidare om att Radio Sweden bör erhålla kostnadskompensation på samma sätt som övriga delar av Sveriges Radio-koncernen. För programinsamling och programutsändning begär Sveriges Radio AB att Radio Sweden ersätts med 23 735 000 kr. Av beloppet utgör 14 024 000 kr. sändningskostnader, 6 500 000 kr. engångsanslag avsett att användas för kostnader i samband med inköp av de tre nya sändare, som enligt beslut (prop. 1989/90: 100 bil. 5, UU14, rskr. 191) skall installeras under åren 1991 – 1994 samt 3 211 000 kr. kostnader för ingående mervärdeskatt på programinsamlings- och programdistributionstjänster.

De begärda ökningarna i förhållande till kalenderåret 1992 avser följande.

Sverige Radio AB	
1. Fortsatta sändningar på baltiska språk	3 000 000
2. Ingående mervärdeskatt för programinsamling och programutsändning	3 211 000
3. Kostnader i samband med sändarbyten m.m.	6 500 000 (1)(2)

(1) Engångsanvisning
(2) Preliminärt beräknat belopp

Föredragandens överväganden

Riksdagen beslöt så sent som våren 1991 att Radio Sweden skulle få ett reservationsanslag med sedvanlig pris- och löneomräkning. Jag är därför inte beredd att tillmötesgå Sveriges Radios begäran om en återgång till ett reservationsanslag med indexreglering. Radio Sweden preciserade i en skrivelse den 8 juli 1991 medelsbehovet för baltiska sändningar under år 1992 till 1 105 000 kr. Sistnämnda belopp togs upp i höstens tilläggsbudget (prop. 1991/92: 25, bil. 2) vad avser Radio Swedens verksamhet under kalenderåret 1992. Genom att Radio Sweden i tilläggsbudget erhållit det anslag man begärt för år 1992 torde goda möjligheter finnas att genom omprioriteringar inom verksamheten och rationaliseringar bl. a. genom ökat samarbete med andra redaktioner inom Sveriges Radio-koncernen, inrymma de baltiska sändningarna inom det ordinarie anslaget under år 1993 och framöver. Jag är av den anledningen inte beredd att förorda en ökning av Radio Swedens anslag med 3 milj. kr.

I budgetpropositionen 1990 (prop. 1989/90: 100 bil. 5, UU14, rskr. 191) redovisades att kostnaderna för utbyte av kortvågssändaren i Karlsborg och de båda sändarna i Hörby borde belasta förevarande anslag. Enligt de ursprungliga planerna skall utbytet av sändarna äga rum åren 1991–94. Finansiering sker internt genom televerkets försorg. Kostnaderna, 45 milj. kr. i 1991 års priser, beräknas belasta statsbudgeten under sammanlagt tolv år motsvarande budgetåren 1990/91 – 2001/02. För förberedande investeringar anslogs budgetåret 1990/91 1 milj. kr. för ändamålet och under budgetåret 1991/92 2 milj. kr.

Nuvarande avtal mellan staten och företagen inom Sveriges Radio-koncernen löper ut den 31 december 1992. I en proposition om radio- och TV-frågor våren 1991 redovisade chefen för utbildningsdepartementet riktlinjer för Sveriges Radio-koncernens uppdrag, organisation och finansiering under en ny avtalsperiod omfattande åren 1992–1998. Vidare aviserades att mer detaljerade förslag till villkor för verksamheten under denna period skulle föreläggas riksdagen våren 1992 (prop. 1990/91: 149, KU39, rskr. 370).

Chefen för kulturdepartementet avser att senare föreslå regeringen att

för riksdagen vid 1991/92 års riksmöte lägga fram en särskild proposition om Sveriges Radio-koncernens verksamhet m.m. Bland annat kommer frågan om bildandet av ett särskilt bolag för programinsamling och programutsändning för radio och TV att behandlas i propositionen (jfr. prop. 1990/91: 149, s. 182–186). De ekonomiska relationerna mellan programföretagen och sändarnätet måste därvid fastställas.

I den mån förslagen i den särskilda propositionen får ytterligare konsekvenser för Sveriges Riksradios programverksamhet för utlandet avser jag anmäla dessa där. Jag har i denna fråga samrått med chefen för kulturdepartementet.

Mot denna bakgrund har anslaget till Radio Sweden och dess sändningsverksamhet för år 1993 begärts enbart av Sveriges Radio AB. I avvaktan på en särskild proposition om Sveriges Radio-koncernens verksamhet m.m. bör Sveriges Radio AB anvisas samtliga medel för verksamheten. Beträffande investeringen i de nya kortvågssändarna kan det emellertid finnas goda skäl att särskilja detta belopp från sändningskostnaderna. Det belopp som behövs för att säkerställa investeringen i nya kortvågssändare bör därför, liksom hittills skett, särredovisas som engångsanvisning. Radio Sweden undgår därmed också att behöva betala investeringen med medel avsedda för driftskostnader. För budgetåret 1992/93 beräknas investeringsbeloppet uppgå till 6,5 milj. kr. (inkl. moms).

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

1. godkänna riktlinjerna för investeringarna i nya kortvågssändare under budgetåren 1990/91–2001/02,
2. till *Sveriges Riksradios programverksamhet för utlandet* för budgetåret 1992/93 anvisa ett reservationsanslag på 60 809 000 kr.

D 3. Övrig information om Sverige i utlandet

1990/91	Utgift	15 001 283	Reservation 1 812 668(1)
1991/92	Anslag	16 274 000	
1991/92	Anslag exkl. mervärdeskatt	15 775 000	
1992/93	Förslag	16 754 000	

(1) Exkl. mervärdeskatt

Anslaget har minskats med 200 000 kr. till följd av besparingar i de statliga utgifterna.

Från anslaget finansieras sådant informations- och erfarenhetsutbyte som samordnas av utrikesdepartementets press- och informationsenhet samt bidrag till Svensk-internationella Pressbyrån (SIP) och Ingenjörsvetenskapsakademien (IVA).

	1991/92 exkl. mervärdeskatt	Beräknad ändring 1992/93 Föredraganden
1. Samordnad informationsverksamhet	11 742 000	+ 872 000
2. Bidrag till Svenska internationella Pressbyrån	2 445 000	+ 80 000
3. Bidrag till Ingenjörsvetenskapsakademien	1 588 000	+ 27 000
Summa	15 775 000	+ 979 000

Från anslaget finansieras informationsinsatser och kulturutbyte via de svenska utlandsmyndigheterna. Medlen används för personutbyte, seminarier, lokala kostnader i samband med film- och utställningsverksamhet m. m., utländska journalistbesök, informations- och kulturinsatser i anslutning till konferensen om säkerhet och samarbete i Europa (ESK) samt tidskriftsstöd. Medel ställs även till Svenska institutets förfogande för särskilda uppdrag av intresse för utrikesdepartementet. Departementets press- och informationsenhet svarar härutöver för information i utrikespolitiska frågor genom trycksaker, föredrag m. m.

SIP distribuerar nyhetsbulletiner till ca 7 000 mottagare inom massmediesektorn i 150 länder. Bulletinerna innehåller dels nyheter inom de industriella, tekniska och vetenskapliga sektorerna i Sverige, dels nyheter om svenska politiska, samhälleliga och ekonomiska frågor. Vidare produceras särskilt material på engelska och tyska för specialiserad fackpress, forskningsinstitutioner, branschföreningar etc. SIP begär för budgetåret 1992/93 ett bidrag på 2 625 000 kr.

IVA begär ett bidrag på 1 975 000 kr. för avtalsbundet teknisk-vetenskapligt samarbete, främst forskarutbyte, mellan IVA och teknisk-vetenskapliga organisationer i Östeuropa och Kina. Utbytet syftar bl. a. till att initiera direkt och långsiktigt samarbete mellan berörda forskare och institutioner. Avtalet med Sovjetunionen administreras gemensamt av IVA och Kungliga Vetenskapsakademien (KVA).

Föredragandens överväganden

Det råder bred enighet om behovet av intensifierade kontakter med hela Europa. Informationsverksamhet och kulturutbyte har därvid en väsentlig roll att spela. Jag förordar att särskilda insatser i Europa prioriteras, såsom person- och journalistinbjudningar samt seminarieserier.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

till *Övrig information om Sverige i utlandet* för budgetåret 1992/93 anvisa ett reservationsanslag på 16 754 000 kr.

1990/91	Utgift	49 518 292
1991/92	Anslag	50 487 000
1991/92	Anslag exkl. mervärdeskatt	49 339 118
1992/93	Förslag	51 647 000

Inkomster vid kommerskollegium, som redovisas på statsbudgetens inkomstsida under inkomsttitel, beräknas till sammanlagt ca 5 milj. kr. för budgetåret 1992/93 (1990/91 ca 11,3 milj. kr.).

Kommerskollegium är central förvaltningsmyndighet med uppgift att handlägga frågor om handelspolitik och utrikeshandel samt vissa frågor i samband med näringsrättsliga regleringar och inrikeshandel. Kollegiets generaldirektör är chef för myndigheten och ordförande i dess styrelse. Kommerskollegium har ca 130 anställda.

Det övergripande målet för kommerskollegiets handelspolitiska verksamhet är att med frihandel som grundprincip bidra till att Sveriges intressen i handeln med omvärlden tas till vara. På det näringsrättsliga området är det kollegiets uppgift att inom sitt ansvarsområde upprätthålla erforderliga regler och normer.

Kommerskollegium har inför budgetåret 1992/93 lämnat en förenklad anslagsframställning. Inga förändringar föreslås i förhållande till den treårsram som har beslutats för kollegiets verksamhet under perioden 1991/92–1993/94.

Föredraganden

Förslag:

Övergripande mål:

Det har inte funnits skäl att förändra de övergripande mål som gäller treårsperioden 1991/92–1993/94.

Resurser:

Ramanslag 1992/93 51 647 000 kr.

Slutsatser:

Den inriktning av kollegiets verksamhet som fastställts för verksamheten för perioden 1991/92–1993/94 bör gälla i sina huvuddrag.

Jag anser dock att förändringar i omvärlden, både vad gäller den internationella bilden och förhållandena i Sverige, ger anledning att klarare precisera kollegiets roll och uppgifter. Enligt min mening leder dessa förändringar dels till slutsatsen att kollegiet bör renodlas som handelspolitisk myndighet, dels att arbetsformerna och arbetsfördelningen mellan kollegiet och utrikesdepartementets handelsavdelning bör ses över på vissa

områden. Samtidigt bör noteras att kollegiets roll och ställning givetvis i hög grad kommer att förändras vid ett medlemskap i EG. Jag avser att återkomma till denna fråga inför kommande budgetpropositioner.

En av kommerskollegiets huvuduppgifter är att förse utrikesdepartementet och regeringen med beslutsunderlag och utredningar på det handelspolitiska området. Kollegiet har under lång tid spelat en viktig roll i detta avseende genom sin expertis och genom sin kontinuitet i kompetenshänseende. I internationella handelspolitiska förhandlingar är tillgång till den kompetens som finns hos kollegiet i frågor rörande det internationella handelspolitiska regelverket oundgänglig. För regeringskansliet kommer även i fortsättningen stödet från handelspolitiska specialister vid en oberoende instans som kollegiet att vara av stor betydelse inför handelspolitiska beslut och förhandlingar. Av särskild betydelse är kollegiets roll vad gäller att inhämta och väga samman synpunkter från näringslivet i handelspolitiska frågor.

Enligt min mening bör kollegiets resurser vad gäller internationell handelspolitik under de närmaste åren koncentreras på tillämpningen av ett EES-avtal, utvecklingen av den inre marknaden, stöd i medlemskapsförhandlingarna, utvecklingen av EGs handelspolitik, samarbetet och utvecklingen inom EFTA, EFTAs relationer till tredje land, samt till frågor rörande GATT och det multilaterala handelssystemets utveckling och framtid. På området europeisk ekonomisk integration har kollegiet centrala uppgifter när det gäller övervakningen av den västeuropeiska inre marknaden inom sådana områden som handelshinder i allmänhet, tekniska handelshinder, statsstöd och offentlig upphandling, liksom när det gäller ursprungsregler och gränskontroller.

På några av dessa områden finns viktiga beröringspunkter med verksamheten inom den nya konkurrensmyndighet, vilken chefen för näringsdepartementet föreslår skall inrättas den 1 juli 1992. Det är därför angeläget att nödvändig samordning kommer till stånd genom ett mer ingående samrådsförfarande.

Kollegiets kompetens vad gäller EGs tredjelandspolitik är av särskild betydelse i förberedelserna och genomförandet av förhandlingarna om medlemskap i EG. Därmed är det också väsentligt att kollegiet upprätthåller och utvecklar kompetensen när det gäller det multilaterala handelspolitiska regelverket inom GATT och när det gäller handelsrelationerna mellan de stora aktörerna i världsekonomin. Mot denna bakgrund är det också viktigt att kollegiet nära följer utvecklingen av amerikansk och japansk handelspolitik samt utvecklingen mot regionala frihandelsarrangemang på många håll i världen.

Kollegiet har också en viktig roll att spela när det gäller mer långsiktiga och problemorienterade utredningar i internationella handelspolitiska frågor.

Inom kollegiet finns sedan våren 1991 en särskild enhet för Europa-informationsfrågor. Enligt min mening bör kollegiet vara en instans till vilken myndigheter, organisationer och enskilda kan vända sig för att få information om EG-regelverket och tillhörande frågor, eller hänvisning till var dylik information kan erhållas. I uppdraget till kollegiet på detta

område ingår givetvis att vidmakthålla, uppdatera och systematisera informationen och att ha ansvar för nödvändigt översättningsarbete. Enligt min mening bör kollegiet därmed utvecklas till ett "Europa-informationscentrum".

Under perioden fram till ett medlemskap i EG förutser jag inga förändringar i kollegiets mer specifika myndighetsroll på utrikeshandelsområdet (dumpningsundersökningar, import- och exportregleringar, beredskapsfrågor).

Inom kollegiet behandlas en rad bilaterala frågor. Dessa arbetsuppgifter är delvis av annan karaktär än de handelspolitiska uppgifterna inom EG/EFTA och GATT-området. Landkompetens och landanalysfunktion finns idag till viss del både inom kollegiet och inom utrikesdepartementets handelsavdelning. Dessutom har enhetens arbetsuppgifter påverkats av förändringar i Sveriges officiella ekonomiska relationer med flera av de aktuella länderna.

Jag anser mot denna bakgrund att det vore ändamålsenligt att koncentrera resurserna på vissa av de aktuella områdena till utrikesdepartementets handelsavdelning och avser under våren ta ställning till en klarare uppdelning av resurserna, inkl. omföring av medel.

I linje med vad jag tidigare har framhållit om önskvärdheten att renodla kollegiet som handelspolitisk myndighet avser jag också undersöka möjligheterna att överföra de uppgifter som kommerskollegium nu har på det näringsrättsliga området till andra myndigheter.

Anslaget:

Anslaget har beräknats i enlighet med den fastlagda treårsplanen. Efter pris- och löneomräkning med 2 823 000 kr. har anslaget reducerats med 1 %, dvs. 515 000 kr. Därutöver bör anslaget således reduceras, och anslaget A 1. Utrikesförvaltningen räknas upp, med ett belopp motsvarande en eventuell nedragning av den bilaterala verksamheten inom kollegiet.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

till *Kommerskollegium* för budgetåret 1992/93 anvisa ett ramanslag på 51 647 000 kr.

E 2. Exportfrämjande verksamhet

I statsbudgeten för innevarande budgetår har under denna anslagsrubrik anvisats ett reservationsanslag på 259 815 000 kr.

Jag avser föreslå regeringen att i en särskild proposition våren 1992 redovisa förslag till åtgärder inom det exportfrämjande området. Anslaget bör i avvaktan på en sådan proposition föras upp med oförändrat belopp.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att, i avvaktan på särskild proposition i ämnet, för budgetåret 1992/93 till *Exportfrämjande verksamhet* beräkna ett reservationsanslag på 259 815 000 kr.

E 3. Exportkreditnämnden, täckande av vissa utgifter för skadeersättningar

1990/91	Utgift	370 789 851(1)
1991/92	Anslag	1 000
1992/93	Förslag	1 000

(1) 116 008 424 kr. hänför sig till utgifter under budgetåret 1989/90. 110 013 000 kr. som avser budgetåret 1990/91 kommer att belasta anslaget budgetåret 1991/92. Av tidigare ianspråktagna medel återbetalade Exportkreditnämnden 469 000 kr. under budgetåret 1990/91.

Exportkreditnämden (EKN) har till uppgift att genom utfärdande av garantier främja svensk export. EKNs garanti utgör en försäkring som skyddar svenska företag mot vissa förluster vid exportaffärer och i samband med investeringar i utlandet. Garantigivningen sker efter beslut av riksdagen våren 1990 inom två system: ett n-system (normalgarantisystem) och ett LT-system (Long Term) i vilket särskild vikt skall läggas vid det svenska samhällsintresset av garantigivningen.

EKNs skrivelse om verksamheten m. m.

EKN har med skrivelse den 10 oktober 1991 inkommit med underlag för en bedömning av verksamhetens omfattning och inriktning. Skrivelsen innehåller även en redogörelse för det europeiska integrationsarbetets och EES-avtalets möjliga konsekvenser för EKN.

Den av riksdagen fastställda totala ramen för exportkreditgarantier uppgår till 70 000 milj. kr., varav 25 000 milj. kr. har reserverats för n-garantier och 45 000 milj. kr. för LT-garantier. Ramutnyttjandet uppgick den 30 juni 1991 till ca 12 300 milj. kr. för n-garantier och ca 24 900 milj. kr. för LT-garantier. EKN bedömer att rambeloppet och fördelningen mellan systemen kommer att täcka verksamhetens behov t. o. m. budgetåret 1992/93. Av rambeloppet föreslår EKN att regeringen, i likhet med innevarande budgetår, bemyndigar nämnden att disponera 20 000 milj. kr. för n-garantier och 40 000 milj. kr. för LT-garantier. Utöver ram för exportkreditgarantier finns en särskild ram för investeringsgarantier som också föreslås förbli oförändrad, dvs. 2 000 milj. kr.

För garantigivningen före den 1 juli 1990 föreslås att 1 160 milj. kr. av nuvarande upplåning löses in genom en anvisning budgetåret 1992/93 över anslaget E 3. Exportkreditnämnden, med anledning av överenskommelse i Parisklubben om skuldlättnader för Polen och Egypten. EKN föreslår vidare att nämnden får räntekompensation för hela upplåningsbehovet för garantigivningen före den 1 juli 1990, för att nämnden inte ska

behöva frångå den av statsmakterna godkända principen för EKNs premiesättning. Detta skulle medföra räntekompensation för verksamhetsåret 1991/92 för en upplåning av upp till 3 700 milj. kr. och för budgetåret 1992/93 upp till 2 700 milj. kr., under förutsättning att 1 160 milj. kr. av EKNs upplåning i riksgäldskontoret löses in.

De av statsmakterna fastställda reglerna för finansiering av EKNs verksamhet har resulterat i att verksamheten i finansiellt hänseende delats upp i garantigivning före den 1 juli 1990 (de gamla systemen) och garantigivning efter den 30 juni 1990 (de nya systemen). Som en följd därav föreslås EKN få separata kreditramar i riksgäldskontoret för respektive garantigivning. Beslutar statsmakterna enligt de redovisade förslagen bedöms EKNs behov av rörlig kredit i riksgäldskontoret för upplåning i svenska kronor för verksamhetsåret 1991/92 uppgå till 4 000 milj. kr. varav 200 milj. kr. för garantigivningen efter den 30 juni 1990. För verksamhetsåret 1992/93 skulle under de angivna förutsättningarna behovet minska till 3 000 milj. kr. varav 200 milj. kr. för garantigivningen efter den 30 juni 1990. EKNs behov av ram för upplåning i utländsk valuta bedöms för perioden t. o. m. verksamhetsåret 1992/93 uppgå till motvärdet av 1 000 milj. kr. varav 200 milj. kr. för de nya systemen.

Under budgetåret 1990/91 resulterade EKNs verksamhet i ett totalt underskott om 427 milj. kr. varav de gamla systemen gav ett underskott av 479 milj. kr. och de nya systemen ett överskott av 52 milj. kr. Det ackumulerade kassamässiga underskottet av de gamla systemen uppgick den 30 juni 1991 till 3 021 milj. kr. Det slutliga resultatet av denna verksamhet kan fastställas först när de gamla garantierna och fordringarna har slutreglerats, vilket dröjer många år. EKN beräknar detta resultat till en slutlig förlust om knappt 2 000 milj. kr., men påpekar samtidigt att beräkningen är grundad på mycket osäkra bedömningar av såväl fordringarnas värde som förlustrisker i utestående engagemang.

De gamla systemen beräknas enligt normalprognosen ge upphov till kassamässiga underskott om totalt ca 550 milj. kr. för budgetåret 1991/92 och ca 200 milj. kr. för budgetåret 1992/93 liksom för budgetåret 1993/94. Osäkerheten om utfallet är dock stor, bl. a. på grund av risken för nya skadefall på länder där EKN har betydande engagemang. Detta illustreras av att underskotten enligt ett av EKN redovisat pessimistiskt alternativ skulle öka kraftigt, till ca 1 700 milj. kr. för innevarande år och till ca 2 450 resp. ca 2 050 milj. kr. för de två följande åren. Ett optimistiskt alternativ pekar däremot att det totala underskottet stannar vid ca 250 milj. kr. för budgetåret 1991/92 och därefter vänds till överskott om ca 200–400 milj. kr. för budgetåren 1992/93 och 1993/94. EKN har vid sina beräkningar antagit att nämnden kommer att erhålla räntekompensation för hela sin upplåning i riksgäldskontoret för de gamla systemen.

För de nya systemen förutses enligt såväl normalprognosen som det optimistiska alternativet kassamässiga överskott (inklusive räntor) om ca 150–200 milj. kr. för vart och ett av de tre närmaste åren. Det pessimistiska alternativet, som utgår från en skadefrekvens för nya åtaganden av liknande omfattning som 1980-talets, medför överskott om ca 150 milj. kr. budgetåret 1991/92, ungefärlig balans budgetåret 1992/93 samt underskott om ca 150–200 milj. kr. budgetåret 1993/94.

De svenska företagens exportkontrakt omfattar i ökande utsträckning både svenska och utländska leveranser. En översyn som gjorts av EKN har givit vid handen att de svenska företagens behov av täckning för utländska andelar i exportkontrakt är stort och växande. EKNs nuvarande möjligheter att täcka utländska andelar är relativt goda när det gäller medel- och långfristiga exportaffärer. Möjligheterna att täcka utländska andelar i framför allt kortfristiga affärer är däremot begränsade. Därmed försvåras en växande andel av den svenska exporten liksom EKNs möjligheter att medverka till en ökad export från Sverige. En internationell jämförelse visar att EKN har sämre möjligheter än flera andra europeiska institut att täcka utländska andelar i exportförsäljningen särskilt vid försäljning på kort kredittid.

En ändring av reglerna för garantitäckning av utländska varor och tjänster är enligt EKNs uppfattning nödvändig för att anpassa garantigivningen till de förändringar som skett i exportens sammansättning. Detta gäller speciellt för den korta garantigivningen. Enligt förordningen (1990: 113) om exportkreditgaranti krävs för närvarande särskilda skäl för att bevilja garanti i såväl n-systemet som LT-systemet för varor och tjänster som inte är svenska. EKN hemställer om regeringens medgivande att i garantigivningen i n-systemet kunna ge garanti för varor och tjänster som inte är svenska men som ingår i svenska exportaffärer, även om särskilda skäl inte föreligger. EKN föreslår att nämndens riskbedömning i stället ska vara avgörande för hur stora utländska andelar som kan täckas i enskilda affärer. För garantigivningen i LT-systemet föreslås ingen ändring. Anpassningen till förändringarna i exportmönstren kan åstadkommas inom ramen för nuvarande bestämmelser.

Den 1 maj 1990 införde EKN ett nytt remboursgarantisystem. EKN föreslår en ändring i förordningen om exportkreditgarantier så att nämnden ges möjlighet att täcka remburser med en kredittid upp till tolv månader i stället för sex månader som gäller i dag. Den totala risktiden föreslås bli oförändrad, dvs. 18 månader.

Inom Parisklubben – de offentliga kreditorernas forum för omförhandlingar av gäldenärsländernas skulder – har under senare år skuldlättnader genomförts, dels för de fattigaste och mest skuldtyngda länderna, dels för Polen och Egypten. En förändring av villkoren för de allra fattigaste och mest skuldtyngda länderna diskuteras för närvarande i Parisklubben, då de nuvarande villkoren inte visat sig vara tillräckliga för att åstadkomma den åsyftade lättnaden i ländernas betalningsbörda. Ett troligt resultat av pågående diskussioner är att kreditorerna för denna kategori av länder kommer överens om skuldlättnader som uppgår till mellan 50 och 80 % av deras skuldstock enligt bedömning från fall för fall.

EKNs utestående fordringar på de fattigaste och mest skuldtyngda länderna uppgår per den 30 juni 1991 till ca 850 milj. kr. En eventuell avskrivning skulle för EKNs del med ovan angivna utgångspunkter ligga i intervallet 425–675 milj. kr. Till detta kan komma ytterligare avskrivningsbehov till följd av ännu inte förfallna betalningar.

Under våren 1991 har överenskommelser slutits med Polen och Egypten om 50-procentig skuldlättnad, räknat i nuvärdestermer i relation till hela

den utestående skuldstocken. Skuldnedskrivningarna kommer att genomföras i två respektive tre steg, där de senare stegen är villkorade av att länderna följer de med IMF överenskomna strukturanpassningsprogrammen.

För EKNs del berörs fordringar på ca 3 000 milj. kr. när det gäller Polen och ca 700 milj. kr. när det gäller Egypten. En fullt genomförd skuldlättnad innebär med andra ord att EKN måste efterge ca 1 500 resp. ca 350 milj. kr. på dessa länder.

I riktlinjerna för EKNs verksamhet anges att garantivillkoren – inom ramen för de begränsningar som uppställts för garantigivningen – så långt som möjligt bör anpassas till vad som erbjuds i viktigare konkurrentländer. Den jämförelse mellan EKNs och nio andra garantiinstituts premier och andra villkor som EKN genomförde förra året ledde till slutsatsen att EKN sammantaget inte kunde anses erbjuda sämre villkor än vad andra institut genomsnittligt erbjöd sina kunder.

De förändringar som genomförts under det senaste året i andra länders premiesystem, t. ex. i Storbritannien, Japan och Österrike, har inneburit ytterligare anpassningar till bedömda risknivåer. Samtidigt förekommer emellertid fortfarande från vissa länder en politisk betingad garantigivning med kreditramar och enstaka krediter till vissa länder med för mottagarna mycket förmånliga premier, som EKN inte anser sig kunna erbjuda, inom ramen för de av statsmakterna fastställda riktlinjerna för verksamheten.

Premiefrågan har med aktiv svensk medverkan tagits upp inom OECD, dels i förhandlingarna om förstärkning av den s. k. consensus-överenskommelsen, dels i OECDs särskilda grupp för exportkrediter. Denna grupp har initierat en detaljerad studie av medlemsländernas premier för medellånga och långa garantier. EKN har därför inte gjort någon egen studie i år.

Arbetet inom EG med att utjämna konkurrensförutsättningarna mellan medlemsländerna och därvid ta bort eventuellt förekommande öppna och dolda subventioner på exportkredit- och garantiområdet kan förväntas leda till förbättrad konkurrensneutralitet också vad gäller EKNs medellånga och långa garantigivning. EGs harmoniseringsarbete på detta område avses leda till resultat under budgetåret 1992/93.

Skillnad görs inom EG mellan å ena sidan den verksamhet som drivs i konkurrens med privata kreditförsäkrare inom främst den korta garantigivningen och å den andra sidan den medellånga och långa garantigivningen där konkurrens från den privata marknaden saknas.

Inom EG diskuteras nu införande av regler som förbjuder medlemsstaterna att t. ex. återförsäkra försäkringar inom det konkurrensutsatta området eller att staten på annat sätt garanterar sådana åtaganden. Vidare diskuteras att låta försäkringsdirektiven bli giltiga för den konkurrensutsatta verksamheten för att därigenom försäkra sig om att samma regler skall gälla såväl för statligt ägda som för privata kreditförsäkrare. EES-avtalet innebär att EGs eventuella riktlinjer på detta område också kan komma att aktualiseras för hela EFTA-området.

Flertalet institut inom EG har genomfört ändringar eller fattat beslut som leder till att den konkurrensutsatta korta verksamheten i huvudsak kommer att drivas på samma villkor som gäller för de privata kreditförsäkringsföretagen.

Samtidigt behålls möjligheter för garantiinstituten i samtliga länder att även i fortsättningen lämna garantier å statens vägnar för affärer som i princip ligger inom det konkurrensutsatta området men som ändå inte kan återförsäkras på den privata marknaden.

Inom den icke-konkurrensutsatta garantigivningen pågår diskussioner om att minska eventuellt statligt stöd och att harmonisera premier och andra villkor mellan garantiinstituten inom EG. Diskussionen gäller även införande av regler som förbjuder subventioner av räntor på krediter. Eventuella regler avses gälla såväl den interna EG-handeln som tredjelands-exporten. Genom EES-avtalet kan dessa eventuella framtida regler komma att gälla även EKN.

EKN analyserar därför för närvarande konsekvenserna för nämnden av utvecklingen inom EG och kommer utifrån denna analys att utarbeta förslag till ändringar i verksamheten. Nämnden kommer för regeringen att redovisa resultatet av detta arbete.

Föredragandens överväganden

Riktlinjerna för EKNs verksamhet förändrades den 1 juli 1990 genom riksdagens godkännande i maj 1990 av propositionen (prop. 1989/90: 44, NU19, rskr. 153) om statlig medverkan av finansiering av export m. m. En precisering av riktlinjerna gjordes då riksdagen godkände kompletteringspropositionen för budgetåret 1990/91 (prop. 1990/91: 150 Del I bil. I: 2, FiU30, rskr. 386). Härigenom har en grund lagts för garantiverksamheten och dess finansiering.

Jag delar EKNs bedömning att de av riksdagen fastställda ramarna för exportgaranti- och investeringsgarantiverksamheten bör vara oförändrade. Under förutsättning att riksdagen godkänner ramarna bör EKN av regeringen medges rätt att disponera 60 000 milj. kr. av exportkreditgarantiramen, varav 40 000 milj. kr. för LT-garantier.

Med anledning av överenskommelse i Parisklubben om en 50-procentig skuldlättnad för Polen och Egypten avser regeringen under innevarande budgetår att över anslaget E 3. bevilja EKN 464 milj. kr., vilket är förenligt med de villkor som riksdagen tidigare har uppställt för utnyttjande av anslaget. Vad beträffar Egypten anser jag att EKN under budgetåret 1992/93 bör beviljas 63 milj. kr. under anslaget E 3. Detta förutsätter att riksdagen godkänner att anslaget E 3. fr. o. m. budgetåret 1992/93 får användas för beviljande av ersättning till EKN med anledning av skuldlättnader som har överenskommits i Parisklubben även för sådan garantigivning som ej i särskild ordning har bemyndigats av regeringen. Såsom hittills bör anslaget också kunna användas för att EKN skall kunna fullgöra de förpliktelser som nämnden iklätt sig på statens vägnar och för att medge EKN räntekompensation för upplåning i riksgäldskontoret. De medel regeringen avser bevilja EKN med anledning av nedskrivningar av fordringar på Polen och Egypten avses användas för amortering av EKNs rörliga kredit i riksgäldskontoret. Beloppen är beräknade utifrån den upplåning i riksgäldskontoret som hänför sig till EKNs fordringar på Polen respektive Egypten. För Polen går upplåningen entydigt att fastställa. För

Egypten har en schablonmetod använts. Vidare har medlen beräknats utifrån det första steget i Polen-nedskrivningen och de två första stegen i Egypten-nedskrivningen. EKN bör beviljas medel för de återstående stegen när dessa genomförs, vilket planeras ske under budgetåret 1993/94.

Beträffande nämndens hemställan om räntekompensation för hela upplåningsbehovet i riksgäldskontoret för de gamla systemen under budgetåren 1991/92 och 1992/93 anser jag att nivån på kompensationen bör utgå ifrån EKNs likviditetsbehov inom dessa system. I likhet med vad som var fallet under budgetåret 1990/91 bör regeringen vid lämplig tidpunkt besluta om räntekompensation under anslaget E 3.

Under nyss nämnda förutsättningar rörande amorteringar i riksgäldskontoret och räntekompensation för upplåning hänförlig till de gamla systemen kan ramen för EKNs rörliga kredit i riksgäldskontoret fastställas till 3 700 milj. kr. budgetåret 1992/93 för de gamla systemen och till 200 milj. kr. för de nya systemen. Jag delar EKNs bedömning om behovet av upplåning i utländsk valuta. Vad beträffar ramen för den rörliga krediten i riksgäldskontoret för budgetåret 1991/92, bedömer jag att den nuvarande ramen är tillräcklig mot bakgrund av de medel EKN kommer att beviljas för skuldlättnaden för Polen.

Genom att EKN tillförs medel för avskrivningen av fordringarna på Polen och Egypten så kan nämndens skuldsättning i riksgäldskontoret amorteras ned. Därmed minskar behovet av årliga anslag till EKN för kompensation av nämndens räntekostnader.

Jag vill också understryka att de medel till EKN för skuldnedskrivningarna på Polen och Egypten som jag har föreslagit inte återspeglar dessa fordringars marknadsvärde.

Det slutliga resultatet av de gamla systemen är inte möjligt att fastställa förrän de härtill hörande garantierna och fordringarna har slutreglerats. Jag vill emellertid fästa riksdagens uppmärksamhet på att detta resultat sannolikt kommer att innebära en betydande förlust.

Vad beträffar de nya systemen vill jag i detta sammanhang ånyo understryka vikten av att garantiverksamheten inom n-systemet skall vara självbärande och inom LT-systemet självbärande på sikt.

I propositionen om statlig medverkan vid finansiering av export m. m., vilken jag tidigare nämnde, ansåg föredraganden att EKN direkt skulle kunna garantera utländska underleveranser om garanti bedömdes som nödvändig för att leveransen skulle komma till stånd och om det med beaktande av riskbilden bedömdes vara ett samhällsintresse att så skedde. Riksdagen delade denna uppfattning. Den omfattande och ökande internationaliseringen av svenska företag och förändrade mönster i internationell handel har föranlett EKN att se över principerna och reglerna för garantitäckning av utländska varor och tjänster. EKN har därvid funnit att en ändring av reglerna är nödvändiga för att anpassa garantigivningen till de förändringar som skett i exportens sammansättning. Jag delar EKNs uppfattning. Under förutsättning att riksdagen inte har några invändningar, avser regeringen bifalla EKNs hemställan att i garantigivningen i n-systemet kunna ge garanti för varor och tjänster som inte är svenska men som ingår i svenska exportaffärer, även om särskilda skäl inte föreligger.

Nämndens riskbedömning bör istället vara avgörande för hur stora utländska andelar som kan täckas i enskilda affärer.

Regeringen har nyligen fattat beslut om den av EKN föreslagna ändringen av rembursgarantisystemet. En ändring i förordningen (1990: 113) om exportkreditgaranti träder i kraft den 1 februari 1992.

I enlighet med riksdagens önskemål har Sverige inom OECDs ram aktivt arbetat för att åstadkomma ökad transparens och harmonisering vad gäller exportkreditgarantigivningen i syfte att reducera de snedvridningar som för närvarande kan uppstå till följd av vissa garantiinstituts premiepolitik. Arbetet har givit följande resultat. I samband med den nyligen ingångna överenskommelsen om en skärpning av reglerna i den s. k. consensus-överenskommelsen har ett avsnitt om premier införts, vilket avspeglar innehållet i GATTs subventionskod. Vidare har OECDs exportkreditgrupp beslutat genomföra en analys av berörda garantiinstituts politik för premiesättning m. m. Analysen avses vara färdig under våren 1992. Sveriges ambition är att analysen skall följas av upprättande av gemensamma normer för premiesättning och andra garantivillkor.

Som framgått av vad jag anfört om EKNs skrivelse pågår en motsvarande diskussion inom EG, vilken kan komma att leda till större konkurrensneutralitet mellan garantiinstituten i EG- och EFTA-länderna. Det är mycket angeläget att EKN noga följer utvecklingen i EG vad beträffar exportkrediter och exportkreditgarantier. När nämnden har redovisat sin analys av utvecklingen inom EG och föreslagit eventuella ändringar i nämndens verksamhet avser jag återkomma till riksdagen härom.

Jag vill framhålla att det för närvarande inte alltid är möjligt för EKN att både erbjuda svenska företag villkor som motsvarar garantiinstitutens i våra viktigaste konkurrentländer och få garantiverksamheten att gå ihop. Denna målkonflikt bör dock kunna försvinna om det internationella arbetet och EGs diskussioner leder till en harmonisering av garantivillkoren.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

1. medge att det av riksdagen medgivna högsta betalningsansvaret för exportkreditgarantier fastställs till 25 000 000 000 kr. för n-garantier och till 45 000 000 000 kr. för LT-garantier,

2. medge att staten åtar sig betalningsansvar i form av statsgaranti för investeringar i utlandet till ett belopp av högst 2 000 000 000 kr.,

3. godkänna att den rörliga kredit som ställts till EKNs förfogande budgetåret 1992/93 hos riksgäldskontoret får uppgå till 3 700 000 000 kr. för de gamla systemen och till 200 000 000 kr. för de nya systemen,

4. bemyndiga regeringen att medge att EKN från budgetåret 1992/93 och tills vidare får uppta lån i utländsk valuta till ett motvärde av högst 1 000 000 000 kr., varav 200 000 000 kr. för de nya systemen,

5. till *Exportkreditnämnden, täckande av vissa utgifter för skadeersättningar* under budgetåret 1992/93 anvisa ett förslagsanslag på 1 000 kr enligt de riktlinjer jag förordat,

6. ta del av vad jag anfört om garantigivning i n-systemet för varor och tjänster som inte är svenska, men som ingår i svenska exportaffärer.

E 4. Krigsmaterielinspektionen m. m.

1990/91	Utgift	4 163 657(1)
1991/92	Anslag	96 000
1992/93	Förslag	100 000

(1) Av utgifterna hänför sig 64 379 kr. från KMIs nämnder.

Krigsmaterielinspektionen

Krigsmaterielinspektionen (KMI) utövar kontroll över tillverkningen av krigsmateriel och handlägger ärenden rörande tillstånd till export och viss import av sådan materiel. Inspektionen handlägger även ärenden rörande tillstånd till utförsel enligt lagen (1991:341) om förbud mot utförsel av vissa produkter som kan användas i massförstörelsesyfte m. m.

Vid årsskiftet 1990/91 hade 150 enskilda tillverkare regeringens tillstånd att tillverka krigsmateriel.

Under år 1991 har ca 1 500 ansökningar om utförsel behandlats. Värdet av de under året beviljade utförseltillståndcn, som i vissa fall också avser export under flera följande år, uppgick till ca 2 600 milj. kr., jämfört med ca 3 000 milj. kr. år 1990.

Kostnaderna för krigsmaterielinspektionens organisation och verksamhet som kontrollmyndighet bestrids dels genom avgifter från tillverkare av krigsmateriel, dels av expeditionsavgifter för tillstånd att utföra krigsmateriel från riket.

En översyn av existerande datasystem pågår.

	1991/92	Beräknad ändring 1992/93
		Föredraganden
Förvaltningskostnader	3 632 000	+ 181 000
(därav lönekostnader)	(2 827 000)	(+ 124 000)
Lokalkostnader	311 000	+ 19 000
Summa	3 943 000	+ 200 000

Krigsmaterielinspektionens nämnder

Anslaget används för att betala kostnaderna för det tekniskt-vetenskapliga rådet samt den rådgivande nämnden i krigsmaterielexportfrågor.

Det tekniskt-vetenskapliga rådet, som bistår krigsmaterielinspektören vid bedömningen av frågor om avgränsning mellan civil och militär materiel, tillsattes av regeringen år 1984.

Den parlamentariskt sammansatta rådgivande nämnden för krigsmaterielexportfrågor tillsattes av riksdagen år 1984 för att öka insynen och samrådet i frågor som rör krigsmaterielexport.

	1991/92	Beräknad ändring 1992/93
		Föredraganden
KMIs nämnder	96 000	+ 4 000

Anslaget har pris- och löneomräknats i vanlig ordning.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Krigsmaterielinspektionen m. m.* för budgetåret 1992/93 anvisa ett förslagsanslag på 100 000 kr.

E 5. Bidrag till Stiftelsen Östekonomiska Institutet

1990/91	Utgifter	2 080 000
1991/92	Anslag	2 163 000
1992/93	Förslag	2 250 000

Stiftelsen Östekonomiska Institutet

Stiftelsen Östekonomiska Institutet bildades den 15 juni 1989 sedan avtal träffats mellan staten och ett antal intressenter från näringslivet. Stiftelsen har som syfte att främja kunnandet i Sverige om de ekonomiska förhållandena i Sovjetunionen och övriga Östeuropa. Verksamheten vid Stiftelsen Östekonomiska Institutet igångsattes hösten 1989.

I samband med att Stiftelsen Östekonomiska Institutet bildades godkände regeringen upplösning av den tidigare Stiftelsen Öst Ekonomiska Byrån. Det tidigare avtalet mellan staten och Stiftelsen Öst Ekonomiska Byrån har därför upphört att gälla från utgången av juni 1989.

Föredragandens överväganden

Genom det nämnda avtalet åtar sig staten och övriga stiftare att under en femårsperiod lämna årliga bidrag till täckande av stiftelsens kostnader.

Därmed ges garanti för stabilitet och långsiktighet i verksamheten. Bidragen skall uppgå till 2 milj. kr. årligen från vardera staten å ena sidan och övriga intressenter (näringslivet) å den andra sidan. Beloppen skall räknas upp med hänsyn till pris- och löneutvecklingen.

Jag föreslår att statens andel av utgifterna för Östekonomiska Institutets verksamhet i enlighet med avtalet för budgetåret 1992/93 räknas upp med 4%, vilket motsvarar det av regeringen fastställda omräkningstalet för bidragsuppräkning. I enlighet med avtalet mellan staten och övriga intressenter skall därvid näringslivets bidrag räknas upp med samma omräkningstal.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Stiftelsen Östekonomiska Institutet* för budgetåret 1992/93 anvisa ett anslag på 2 250 000 kr.

E 6. Bidrag till ett institut för Japanstudier

1991/92	Anslag	3 000 000	Reservation 3 000 000
1992/93	Förslag	3 000 000	

Medlen disponeras av utrikesdepartementet enligt de riktlinjer som finns angivna i prop. 1989/90: 90 om forskning, avsnitt 12.3.2 (s. 118–119).

Villkoren enligt riktlinjerna är dels att 50 milj. kr. kan samlas in från svensk sida, dels att staten och övriga bidragsgivare gör bedömningen, att de japanska bidrag, som en fondering om 100 milj. kr. förutsätter, kan komma till stånd.

Föredragandens överväganden

På svensk sida är insamlingsmålet i princip uppnått. Insamlingen i Japan i regi av en kommitté under ordförandeskap av förre utrikesministern Okita har nått goda resultat. Gjorda och utlovade donationer uppskattas vid månadsskiftet november/december 1991 till närmare 500 miljoner yen vilket motsvarar ca 23 milj. kr. Över hundra japanska företag har utlovat stöd vilket tyder på att projektet mottagits väl och att ett svenskt Japan-institut skulle ha tillgång till ett betydande nätverk. Även den japanska staten stöder projektet genom att ha beviljat avdragsrätt vid beskattning för gåvor. För uppnående av insamlingsmålet krävs att den japanska kommittén aktivt upprätthåller det insamlingsarbete som speciellt under senhösten 1991 burit frukt. Då det är utomordentligt angeläget att bygga upp en god kompetens för att bl. a. kunna hävda svenska intressen i världens mest expansiva region, är det av stor vikt att detta institut kommer till stånd. Under förutsättning att insamlingsarbetet i Japan fortsätter att inbringa erforderliga belopp, kan det bli möjligt att inleda verksamheten under budgetåret 1992/93.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Bidrag till ett institut för Japanstudier* för budgetåret 1992/93 anvisa ett reservationsanslag på 3 000 000 kr.

F. Nedrustnings- och säkerhetspolitiska frågor m. m.

F 1. Utredningar inom det nedrustnings- och säkerhetspolitiska området

1990/91	Utgift	3 226 927	Reservation 441 274(1)
1991/92	Anslag	5 358 000	
1991/92	Anslag exkl. mervärdeskatt	5 316 000	
1992/93	Förslag	5 529 000	

1) Exkl. mervärdeskatt

Anslaget används för att betala utredningar och andra insatser på nedrustningsområdet bl. a. inom FN, forskningsverksamhet av särskild utrikes- och säkerhetspolitisk betydelse samt kostnader för nedrustningsdelegationen och för beredningsgruppen för information om freds- och nedrustningssträvanden.

Under budgetåret 1990/91 beviljades bidrag till försvarets forskningsanstalt (FOA) för internationellt seismiskt datasamarbete inom FN syftande till att verifiera kärnvapenprov. Medel anslogs också till en FN-studie om marin nedrustning genom Unidir, FNs institut för nedrustningsforskning. Ytterligare bidrag till FN utgick för FNs nedrustningskampanj, för tidskriften Disarmament Times och för kostnader vid besök av FNs nedrustningsstipendiater. Därutöver erhöll institutionen för freds- och konfliktforskning vid Uppsala universitet bidrag för en kunskapsbank rörande omställning från militär till civil produktion och Stockholms internationella fredsforskningsinstitut (SIPRI) fick bidrag för en studie om europeisk säkerhet.

Ungefär en tredjedel av anslaget avser forskningsverksamhet av särskild utrikes- och säkerhetspolitisk relevans. Medel har anslagits bl. a. för forskning om säkerhetsfrågor i Norden/Baltikum, om legala frågor rörande Antarktis, försvar i Europa, Norden och det nya Europa samt massmedias bevakning av svensk utrikes- och säkerhetspolitik.

Nya initiativ till studier på det nedrustnings- och säkerhetspolitiska området beräknas aktualiseras med anledning av de senaste årens dramatiska politiska förändringar, inte minst vad avser relationerna mellan Förenta Staterna och det forna Sovjetunionen samt förändringarna i östra Europa. Ingående analyser krävs av konsekvenserna av dessa förändringar bl. a. som en fördjupning av den översyn av svensk nedrustningspolitik som avses färdigställas i början av år 1992. De studier som torde bli aktuella kan bl. a. komma att innebära forskningssamarbete med Utrikespolitiska Institutet, FOA, SIPRI och universitetsvärlden.

Anslag kommer också att krävas för nationella åtaganden i samband med den konvention om kemiska vapen som förväntas antas år 1992.

Jag har beräknat anslaget till 5 529 000 kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Utredningar inom det nedrustnings- och säkerhetspolitiska området* för budgetåret 1992/93 anvisa ett reservationsanslag på 5 529 000 kr.

F 2. Konferensen om säkerhet och samarbete i Europa (ESK)

1990/91	Utgift	7 957 689
1991/92	Anslag	5 950 000(1)
1991/92	Anslag exkl. mervärdeskatt	5 875 000(1)
1992/93	Förslag	10 000 000

(1) Inkl. tilläggsbudget på 2 200 000 kr.

Den europeiska säkerhets- och samarbetskonferensens förhandlingar har alltsedan Slutaktens tillkomst år 1975 bedrivits i form av uppföljningsmöten och expertmöten på olika områden. Nästa förhandlingsomgång som avser hela ESKs verksamhetsområde, inleds i Helsingfors i mars 1992 och beräknas pågå i tre månader.

Genom den i november 1990 antagna Parisstadgan för ett nytt Europa beslöts för första gången att inrätta permanenta strukturer inom ESK-området, såväl i form av tre sekretariat i Prag, Wien och Warszawa som regelbundna toppmöten, utrikesministermöten, och ämbetsmannamöten inom ESKs ram. Beslut om en utökning av de institutionella resurserna kan förväntas under år 1992.

Anslaget används för att betala Sveriges obligatoriska bidrag till ESKs mötesverksamhet och institutioner, inklusive ESKs kommunikationssystem.

Jag beräknar det sammanlagda medelsbehovet till 10 000 000 kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Konferensen om säkerhet och samarbete i Europa (ESK)* för budgetåret 1992/93 anvisa ett förslagsanslag på 10 000 000 kr.

F 3. Information, studier och forskning om freds- och nedrustningssträvanden m. m.

1990/91	Utgift	25 473 174	Reservation 567 556(1)
1991/92	Anslag	26 000 000	
1991/92	Anslag exkl. mervärdeskatt	25 982 000	
1992/93	Förslag	23 982 000	

1) Exkl. mervärdeskatt

Anslaget har minskats med 2 milj. kr. med anledning av regeringens beslut att minska de statliga utgifterna.

Utrikesdepartementet beviljar från detta anslag dels grundbidrag till enskilda svenska organisationer som bedriver informationsverksamhet och opinionsbildning i utrikespolitiska frågor, dels projektbidrag för informationsverksamhet, studier och forskning om freds- och nedrustningssträvanden.

Projektstödet är avsett för folkrörelser, andra ideella organisationer och stiftelser.

Regeringen fattar beslut om fördelning av grundbidragen. Prövningen av ansökningar avseende projektstöd gällande information, studier och forskning sker inom en särskild beredningsgrupp där representanter från såväl folkrörelser som utrikesdepartementet ingår.

Föredragandens överväganden

En välinformerad opinion spelar en betydelsefull roll i kontakter mellan länder och folkgrupper. Ett brett intresse för internationella frågor är en viktig bas för en väl förankrad svensk utrikespolitik.

De senaste årens utveckling i Europa och i Sovjetunionen har förändrat förutsättningarna för säkerhets- och nedrustningspolitiken. Utvecklingen ger anledning till nya överväganden också vad avser fredsbefrämjande insatser.

Regeringens översyn av nedrustningspolitiken omfattar bl. a. en preliminär bedömning av F 3-anslagets utnyttjande och en diskussion om principer för anslagsfördelning och redovisning vad avser erhållna bidrag.

Regeringen avser i vår fatta beslut om fördelningen av grundbidragen.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Information, studier och forskning om freds- och nedrustningssträvanden m. m.* för budgetåret 1992/93 anvisa ett reservationsanslag om 23 982 000 kr.

F 4. Bidrag till Stockholms internationella fredsforskningsinstitut (SIPRI)

1990/91	Utgift	18 266 000	Reservation	—
1991/92	Anslag	20 692 000(1)		
1992/93	Förslag	21 310 000		

1) Varav 733 000 kr. i engångsanvisning.

Medel till Stockholms internationella fredsforskningsinstitut (SIPRI) är budgeterade inkl. mervärdeskatt.

Stockholms internationella fredsforskningsinstitut (SIPRI) upprättades som en stiftelse år 1966. Stiftelsen har till ändamål att i enlighet med de grunder för bidrag som riksdagen godkänt (prop. 1966: 76, SU88, rskr. 203, prop. 1979/80: 106, UU21, SKU48, rskr. 304) bedriva forskning i

konflikt- och samarbetsfrågor av betydelse för internationell fred och säkerhet.

En utredning om SIPRIs verksamhet företogs budgetåret 1979/80 och resulterade bl. a. i att en stadga för institutet fastställdes av regeringen den 12 juni 1980.

Våren 1990 tillsatte regeringen en ny SIPRI-utredning med uppgift att pröva institutets finansiella och administrativa villkor.

Utredningens betänkande SIPRI 90 – om SIPRIs finansiering och arbetsformer (SOU 1990: 69), som presenterades i augusti 1990, gav en värdefull redovisning av institutets villkor.

Utredningsmannen förordade en breddning av SIPRIs verksamhet så att den också skulle täcka bl. a. konfliktorsaker i tredje världen och nationella motsättningar i Central- och Östeuropa. För att möjliggöra en sådan ambitionshöjning föreslogs att anslaget till SIPRI borde höjas med 3,5 milj. kr.

I en efterföljande remissomgång stödde flera remissinstanser förslaget om en anslagshöjning för SIPRI. Många, särskilt universiteten, förordade dock att SIPRI i ökad utsträckning också borde söka extern finansiering för enskilda delar av verksamheten bl. a. för att få en uppfattning om omvärldens värdering av institutets forskning.

Delvis som uppföljning till utredningen utfärdade regeringen sommaren 1991 direktiv om bl. a. SIPRIs finansiering med anledning av institutets fördjupade anslagsframställning för treårsperioden 1993/94 – 1995/96.

Beträffande SIPRIs *administrativa* villkor presenterade utredningen en värdefull analys av bl. a. styrelsens och det vetenskapliga rådets roll. Utredningsmannen kommenterar också posten som biträdande direktör som hittills innehafts av svenska medborgare.

Utredningsmannen föreslår att styrelsen utvidgas från sex till åtta ledamöter utöver ordföranden och direktören i syfte att få en ökad geografisk och politisk representation i styrelsen. Enligt SIPRIs stadgar fattar regeringen beslut om tillsättning av biträdande direktör. Utredningsmannen föreslår en stadgeändring som innebär att beslutsrätten härom förs över på SIPRIs styrelse.

SIPRIs stadga reglerar bl. a. sammansättning och mötesfrekvens för det vetenskapliga rådet. Utredningsmannen föreslår att föreskrifter om det vetenskapliga rådet utgår ur stadgan.

Stockholms internationella fredsforskningsinstitut (SIPRI)

I sin anslagsframställning för budgetåret 1992/93 har SIPRI begärt 22 960 446 kr. vilket beräknas medge en bibehållen ambitionsnivå. Beloppet är baserat på budgetutfallet för budgetåret 1990/91.

SIPRI hemställer i sin anslagsbegäran om 1 milj. kr. för inköp av datorer som skulle medge en effektivare databas och en förenklad hantering av biblioteket som nu omfattar ca 15 000 volymer. En modernisering av SIPRIs utrustning skulle också medge bättre lay-out-möjligheter för institutets omfattande publikationsverksamhet.

SIPRI påpekar att institutet behöver ökade anslag för att bredda sin

verksamhet till att studera stabilitet och instabilitet i Central- och Österoupa och för att ägna ökad forskning åt säkerhet i Mellanöstern.

SIPRI framhåller i sin anslagsframställning bl. a. att fundamentala förändringar i världspolitiken avsevärt ökat möjligheterna för och behoven av forskning på nedrustningsområdet. Vidare framhålls att institutet bör säkras en solid, inflationsskyddad basfinansiering då mycket tid och resurser krävs för att söka annan finansiering från bl. a. utländska källor. SIPRI betonar att institutet drabbas av väsentliga merkostnader till följd av att det är beroende av den internationella löneutvecklingen för forskare.

Föredragandens överväganden

	1991/92 inkl. mervärdeskatt	Beräknad ändring 1992/93 Föredraganden
Lönekostnader	12 947 000	+ 618 000
Administrativa och andra institutionella kostnader	7 745 000	0
Summa	20 692 000(1)	+ 618 000

1) Varav 733 000 kr. i engångsanvisning.

Jag ställer mig bakom utredningsmannens förslag vad avser en utvidgning av styrelsen, beslut avseende tillsättande av biträdande direktören och föreskrifter rörande det vetenskapliga rådet för SIPRI. Jag förordar att SIPRIs stadgar ändras i enlighet härmed.

För nästa budgetår beräknar jag anslaget till 21 310 000 kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Bidrag till Stockholms internationella fredsforskningsinstitut (SIPRI)* för budgetåret 1992/93 anvisa ett reservationsanslag på 21 310 000 kr.

F 5. Forskningsverksamhet för rustningsbegränsning och nedrustning

1990/91	Utgift	22 439 374
1991/92	Anslag	16 016 000
1991/92	Anslag exkl. mervärdeskatt	15 026 000
1992/93	Förslag	15 840 000

Anslaget har beräknats med utgångspunkt i ett rationaliseringskrav motsvarande 0,5 %.

Anslaget bekostar ett verksamhetsprogram vid försvarets forskningsanstalt (FOA) som syftar till att stödja utrikesdepartementets deltagande i

internationella förhandlingar om rustningsbegränsning och nedrustning.

Av följande tabell framgår fördelning av anslaget på olika programdelar för budgetåret 1991/92.

1. Kärnvapenområdet		10 800 000
varav		
1.1 Seismologisk multipelstation och internationell datacentral	8 300 000	
1.2 Insamling och analys av luftburen radioaktivitet	1 700 000	
1.3 Kärnvapen och kärnteknik	800 000	
2. B- och C-vapenområdet		1 826 000
3. Europeisk säkerhet		1 735 000
4. Rymdområdet		665 000
Summa		15 026 000

Försvarets forskningsanstalt

Försvarets forskningsanstalt, FOA, erhåller via anslaget 15 026 000 kr. under budgetåret 1991/92 för forskning rörande nedrustning och rustningskontroll. I sin framställning för budgetåret 1992/93 ansöker FOA om 16 826 000 kr.

Anslagsframställningen avser en oförändrad ambitionsnivå med täckande av kostnader för avskrivningar för inköp av utrustning, främst för seismiska mätningar och datautbyte inom ramen för ett internationellt samarbete som avser att verifiera provstopps- och icke-spridningsavtal.

UD finansierar ca 3% av FOAs verksamhet. Detta innebär kostnadstäckning för 22 personår av vilka ca 15 inriktas på kärnvapenområdet.

För budgetåret 1992/93 föreslår FOA i sin anslagsframställning att anbefallda nedskärningar tas inom den seismiska verksamheten.

Forskningssamarbetet mellan UD och FOA faller i huvudsak inom fyra delområden.

1. Under rubriken *kärnvapenområdet*, och då huvudsakligen inom delområdet provstoppsövervakning, föreslås fortsatt stöd för att analysera och förmedla seismiska data från Hagfors-stationen. Vidare begärs stöd för fortsatt begränsad verksamhet vid den central som under de senaste fem åren byggts upp till en kostnad av drygt 20 milj. kr.

Liknande centraler har byggts upp i Förenta Staterna, Sovjetunionen och Australien. Tillsammans utgör dessa viktiga länkar i ett globalt seismologiskt övervakningssystem. En diskussion pågår om att ersätta de fyra centralerna med en enda.

Totalt ansöker FOA om 8 075 000 kr. för seismisk provstoppsövervakning. Under huvudrubriken kärnvapen begärs också 1 700 000 kr. för analys av luftburen radioaktivitet och 800 000 kr. för övervakning rörande icke-spridning av kärnvapen, exportkontrollfrågor m. m.

2. Under rubriken *B- och C-vapenområdet* ansöker FOA om

1 826 000 kr. för bl. a. verifikation av kemisk produktion och bidrag för förbättrade undersökningsmetoder vid påstådd C-vapenanvändning.

3. Under rubriken *europeisk säkerhet* föreslås fortsatta forskningsinsatser kring en europeisk verifikationsregim för konventionella rustningsbegränsningar till en kostnad av 1 735 000 kr. Forskningen avses också omfatta ett långsiktigt projekt om marin rustningskontroll samt studier av den militära utvecklingen i Europa.

4. *Rymdområdet* föreslås bl. a. inriktas på att upprätta en databas omfattande satellitscener från Landsat och SPOT. Vidare föreslås en fortsatt verksamhet kring satellitverifikation. Kostnaderna uppskattas till 665 000 kr.

5. Under rubriken *allmänt underhåll av utrustning* föreslås anslag om 1 800 000 kr. för att medge nyanskaffning och modernisering av mätutrustning och datorer för den seismiska verksamheten och för analys av luftburen radioaktivitet. FOA ansöker vidare om 225 000 kr. för att analysera kopplingen mellan olika nedrustningsåtgärder och framtida behov av teknisk-vetenskaplig kompetens för nedrustning och rustningskontroll.

Föredragandens överväganden

	1991/92 exkl. mervärdeskatt	Beräknad ändring 1992/93 Föredragande
Förvaltningskostnader	12 959 000	+ 690 000
Lokalkostnader	2 067 000	+ 124 000
Summa	15 026 000	+ 814 000

En dialog mellan UD och FOA om forskningssamarbetets innehåll pågår sedan en längre tid. I denna diskuteras bl. a. i vad mån politiska förändringar på det nedrustnings- och säkerhetspolitiska området under senare år i Europa, det forna Sovjetunionen och mellan kärnvapenmakterna föranleder omprövningar av forskningssamarbetet.

Regeringen utfärdade i juni 1991 direktiv för FOAs fördjupade anslagsframställning för budgetåren 1993/94 – 1995/96, i vilka efterfrågades förslag och alternativa nivåer beträffande berörda forskningsprogram.

Jag anser att det bör finnas utrymme för omprioriteringar inom anslaget under löpande budgetår. Anslagen för delprogrammen kärnvapen, B- och C-vapen etc. skall därför endast ses som indikativa.

Verksamheten inom FOAs program ger tillgång till en kvalificerad teknisk kompetens för UD och utgör ett viktigt underlag för det svenska förhandlingsarbetet på nedrustningsområdet. För svensk nedrustningspolitik är det därför angeläget att FOA kan vidmakthålla och utveckla ett kvalificerat kunnande.

Sverige har uttryckt intresse för att aktivt delta i utvecklingsarbetet kring seismiska kontrollmetoder i nedrustningskonferensen i Genève, bl. a. genom en svensk datacentral.

Ett avtal om fullständigt provstopp ter sig för närvarande tämligen avlägset. Om ett sådant avtal skulle komma till stånd ställs emellertid ytterligare krav på seismisk verifikation.

Jag föreslår tills vidare, som indikativ siffra för den seismiska provstoppsövervakningen 7 575 000 kr.

Verksamheten inom området luftburen radioaktivitet innebär att koncentrationen av aerosolbundna radionuklider följs kontinuerligt inom det svenska stationsnätet och att våra möjligheter att detektera brott mot 1963 års provstoppsavtal upprätthålls.

Verifikation rörande förekomst av luftburen radioaktivitet har intresse långt utanför kärnvapenområdet eftersom den även kan avslöja radioaktivitet som förekommer på grund av kärnkraftsolyckor.

Jag föreslår att 1 700 000 kr. anslås för analysarbetet och 814 000 kr. för andra insatser rörande kärnvapen och kärnteknik.

Förhandlingarna i nedrustningskonferensen i Genève har nu kommit så långt att ett avtal om en konvention mot kemiska vapen synes vara inom räckhåll år 1992, även om viktiga frågor särskilt på verifikationsområdet kvarstår att lösa. En fortsatt aktiv svensk medverkan kräver bl. a. tekniskt underlag och experthjälp vid förhandlingarna, särskilt vad avser verifikation. Fortsatt utveckling bör ske av kemisk-analytiska metoder för påvisning av eventuell användning av kemiska vapen. Sverige bör också vara berett att liksom år 1991 ställa experter till förfogande för FNs specialkommission för Irak.

Jag föreslår ett indikativt anslag om 1 826 000 kr. totalt för både B- och C-vapenfrågor.

Jag finner det vidare angeläget att FOA fortsätter sin forskning kring en europeisk verifikationsregim för konventionella rustningsbegränsningar, liksom kring marin rustningskontroll och den militära utvecklingen i Europa. Under år 1992 kommer också nya militära förhandlingar om nedrustning och förtroende- och säkerhetsskapande åtgärder att igångsättas i Wien med Sverige som deltagare. Detta ställer stora krav på målinriktad utredningsverksamhet för att förbereda och underbygga svenska förslag.

Jag beräknar det sammanlagda medelsbehovet under rubriken europeisk säkerhet till 1 735 000 kr.

Inom rymdområdet anser jag det särskilt angeläget att stödja analysarbetet kring satellitbilder.

Inom rymdområdet förordar jag totalt 665 000 kr.

Jag finner det motiverat att bevilja anslag till FOA för underhåll av mätutrustning m. m. Mot bakgrund av att beslut ännu inte fattats om omfattningen på den framtida seismiska verksamheten bör större inköp inte göras på detta område. Kostnaden för underhåll och vissa inköp bör därmed kunna begränsas till 800 000 kr.

För att ge ett bredare underlag för de diskussioner som nu pågår om forskningssamarbetets allmänna inriktning är det angeläget att FOA gör den analys som föreslås i anslagsframställningen om de olika nedrustningsåtgärder och den tekniskt-vetenskapliga kompetens som krävs för förhandlingar om nedrustning och rustningskontroll. För att genomföra sådana analyser föreslår jag ett anslag om 725 000 kr.

	FOA Begärt	1992/93 Föredragande
1. Seismisk provstoppsövervakning	8 075 000	7 575 000
2. Luftburen radioaktivitet	1 700 000	1 700 000
3. Kärnteknik	800 000	814 000
4. B- och C-vapen	1 826 000	1 826 000
5. Europeisk säkerhet	1 735 000	1 735 000
6. Rymden	665 000	665 000
7. Mätutrustning	1 800 000	800 000
8. Övergripande analys	225 000	725 000
Summa	16 826 000	15 840 000

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Forskningsverksamhet för rustningsbegränsning och nedrustning* för budgetåret 1992/93 anvisa ett förslagsanslag på 15 840 000 kr.

F 6. Utrikespolitiska Institutet (UI)

1990/91	Utgift	7 932 000	Reservation	—
1991/92	Anslag	8 719 000(1)		
1992/93	Förslag	10 028 000		

1) Varav 470 000 kr. engångsanvisning.

Anslaget är budgeterat inkl. mervärdeskatt.

Utrikespolitiska Institutet (UI), som drivs av Utrikespolitiska samfundet, har enligt stadgarna till uppgift att främja intresset för internationella frågor samt att vidga kunskaperna och stödja forskning om sådana frågor. Detta sker genom att UI publicerar tidskrifter, böcker, skrifter och broschyrer om aktuella utrikespolitiska frågor, anordnar seminarier och föreläsningar samt förser massmedia med information och dokumentation.

Vidare bedriver UI kvalificerad forskning i internationell politik. Inom forskningen, som utförs av fast anställda forskare med docent- eller professorskompetens samt ett varierande antal av UI oavlönade gästforskare, prioriteras bl. a. det europeiska närområdet.

Utrikespolitiska Institutet vänder sig till en vid målgrupp, från specialister till allmänhet. Publikationer och programverksamhet sprids via bibliotek, universitet och vetenskapliga institutioner, skolor, tidningar, bildningsförbund samt enskilda prenumeranter. I nära anslutning till forskningsverksamheten arbetar studiegrupper med att genomföra kortsiktiga projekt kring avgränsade temata. Seminarie- och konferensverksamheten spelar en viktig roll inom UIs forskningsverksamhet. Den samordnas också med den övriga program- och föreläsningsverksamheten. Institutet bedriver vidare en omfattande internationell kontaktverksamhet.

Regeringen utfärdade i juni 1991 direktiv för UIs fördjupade anslagsframställning för de tre budgetåren 1993/94 – 1995/96. Med anledning av detta meddelar UI i sin framställning för budgetåret 1992/93 att institutet avser göra en utredning om verksamheten.

Genom föredrag, seminarier och konferenser och genom sin centrala belägenhet i Gamla stan, kan institutet ofta utnyttjas i anslutning till utländska besök vid bl. a. utrikesdepartementet, riksdagen och SIDA.

UI har under hela 1980-talet tvingats till rationaliseringar för att med realt minskade anslag fortsätta att bedriva en verksamhet av god kvalitet.

Således har UI under 1980-talet minskat sin personal från 40 till 30 personer.

UI har under de senaste åren fått kraftigt höjda hyreskostnader. Hyran tar i dag i anspråk ungefär 30% av UIs totala utgifter.

Regeringen aviserade i budgetpropositionen till riksmötet budgetåret 1990/91 sin avsikt att utreda frågan om UIs hyreskostnader i syfte att åstadkomma en mer långsiktig lösning på lokalfrågan. I avvaktan på denna utredning medgavs UI ett engångsanslag budgetåret 1991/92 för att täcka extra hyreshöjningar under innevarande budgetår.

Den utredning som företagits under år 1991 av utrikesdepartementet i samarbete med byggnadsstyrelsen visar att det är svårt att finna lämpliga lokaler eftersom Institutet bör vara beläget i Stockholms centrala delar där lokalerna kan utnyttjas både för representation, biblioteksverksamhet, föredrag och forskning.

Utrikespolitiska Institutet

Utrikespolitiska Institutet (UI) har begärt totalt 10 140 000 kr. Äskandet innefattar kostnadsuppräkningar för löner och inköp till biblioteket (4%) och lokalhyra (6%).

Framställningen innebär en ambitionshöjning genom att UI söker medel för en och en halv forskartjänst som förstärkning till de nu tre och en halv fasta forskartjänsterna. UI framhåller dock att en av dessa tjänster innebär återställande av tidigare forskningskapacitet. De forskartjänster UI söker medel för skall inriktas på de nya statsbildningarna i det forna Sovjetunionen/Östeuropa och Västeuropa.

UI söker vidare extra anslag om 200 000 kr. för inköp av ny datautrustning (desk-top m. m.).

Föredragandens överväganden

Utrikespolitiska Institutets verksamhet är av stor vikt både vad avser kort- och långsiktig forskning om utrikes- och säkerhetspolitik och informationsverksamhet med en bred intressentkrets.

Mot bakgrund av behovet av fördjupad analys av förändringarna i Europa och Sovjetunionen förordas en anslagshöjning som medger en breddning av denna forskning och en modernisering av UIs datautrustning.

Jag förordar att UI beviljas en anslagshöjning med 1 309 000 kr. för

budgetåret 1992/93. Vidare föreslås att UIs anslag i fortsättningen beräknas enligt de regler som gäller för forskningsmyndigheter. Totalt föreslår jag att UI för budgetåret 1992/93 erhåller 10 028 000 kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Utrikespolitiska Institutet* för budgetåret 1992/93 anvisa ett reservationsanslag om 10 028 000 kr.

G. Samarbete med Central- och Östeuropa

G 1. Samarbete med länderna i Central- och Östeuropa

1992/93 Nytt anslag (förslag) 994 500 000

För samarbetet med länderna i Central- och Östeuropa föreslås att ett nytt anslag inrättas. Under detta anslag kommer insatser av olika karaktär att finansieras. Detta utesluter inte att Östeuropa-orienterad verksamhet kan komma att finansieras även över andra anslag. Så är fallet t. ex. vad gäller bidrag till stiftelsen Östekonomiska Institutet som redovisas under anslaget E 5. Administrationen av Central- och Östeuropasamarbetet belastar anslagen A 1. Utrikesförvaltningen respektive A 7. Utredningar m. m. Erfarenheterna av samarbete med länderna i Central- och Östeuropa är hittills begränsade såväl vad avser samarbetets innehåll som vad avser vilka kanaler som kan utnyttjas mest effektivt. Det är därför angeläget att bibehålla en viss flexibilitet vad avser anslagets utnyttjande. Förändringar i omvärlden och uppkomsten av icke förutsedda behov måste finnas med i planeringen.

Östsamarbetets karaktär

Samarbetet med länderna i Central- och Östeuropa har en särskild karaktär. Syftet är att stödja dessa länder att bygga demokratiska institutioner och att utveckla marknadsekonomiska strukturer, för de baltiska staterna även att bistå dessa att befästa sin nationella suveränitet. Samtidigt finns betydande svenska utrikes- och säkerhetspolitiska, näringspolitiska och kommersiella intressen att tillgodose. De offentligt finansierade insatserna kommer att utformas i detta perspektiv.

Redan i dag finns omfattande kontakter mellan myndigheter, organisationer, kommuner och företag i Sverige å ena sidan och länderna i Central- och Östeuropa å den andra sidan. Dessa kontakter har kunnat etableras såväl med som utan särskild finansiering med offentliga medel. Vid utformningen av de offentligt finansierade insatserna, skall de kontakter som redan finns tas till vara och nya instrument vara sådana att det breda samhällsintresset kan utnyttjas.

Länderfördelning

Stödet till Central- och Östeuropa bör även i fortsättningen vara öppet för samtliga länder i regionen. Vårt närområde med tonvikt på Baltikum bör prioriteras i det bilaterala samarbetet.

Därmed sker en anslutning till det mönster som håller på att utvecklas för samarbetet med Central- och Östeuropa, varvid de västeuropeiska länderna i sitt bilaterala stöd i första hand engagerar sig i det egna närområdet och/eller i de central- och östeuropeiska stater med vilka man har de tätaste kontakterna. Med mottagarländer längre bort löper samarbetet till största delen via multilaterala kanaler.

Denna uppläggning bidrar till att ett brett stöd kan erbjudas samtliga

central- och östeuropeiska länder, vilket har en positiv effekt även på det säkerhetspolitiska läget i regionen.

För svenskt vidkommande innebär denna fördelningsprincip att de största bilaterala satsningarna i första hand görs på de baltiska länderna, i andra hand på det ryska närområdet samt Polen. Stödet till de två återstående reformstaterna Tjeckoslovakien och Ungern samt till Bulgarien, Rumänien och Albanien bör i huvudsak vara av multilateral natur. Visst bilateralt samarbete även med dessa länder är dock motiverat, bl. a. mot bakgrund av ett växande intresse från det svenska näringslivet. Albanien är också Europas utan jämförelse fattigaste stat. Ett eventuellt stöd till Jugoslaviens regioner måste göras avhängigt den fortsatta händelseutvecklingen i dessa.

Samarbetsformer

Kunskapsöverföring på i stort sett alla områden är den stödform som under många år framöver kommer att ges högsta prioritet i Baltikum och i övrigt i närområdet. Kunskapsöverföring kan och bör ske inom samtliga samhällsområden, på många olika nivåer och i många olika former, t. ex.

- konsultinsatser för förinvesteringsstudier
- rådgivning och förvaltningsstöd
- institutionssamarbete
- besök, kontakter, dialog, stipendier

Verksamheten kan avse utbildningsområdet, hälso- och sjukvårdssektorn, jordbruksområdet, miljöområdet, kulturområdet, rättsväsendet, näringslivet, administrationen, den kommunala demokratin och förvaltningen m. m.

I anslutning till det tekniska samarbetet kan stöd utgå även för finansiering av viktiga insatsvaror, teknisk utrustning m. m.

Med stöd av statligt riskkapital i s. k. joint ventures eller samriskföretag kan svenska företag stimuleras att satsa egna resurser i ett långsiktigt samarbete med länderna i Central- och Östeuropa.

Multilaterala stödformer kommer även fortsättningsvis att spela en central roll. Det är uppenbart att behoven av kapital för investeringar i industri, infrastruktur och miljöförbättringar i Central- och Östeuropa framöver kommer att vara mycket stora. Kapitalbehoven för sådana investeringar måste framför allt tillgodoses genom de internationella och regionala finansiella institutionerna och genom privata investerare. Sveriges roll måste i första hand vara att på olika sätt underlätta för dessa institutioner att snarast möjligt engagera sig i bl. a. de baltiska staterna. Härför kan det krävas initiativ till och bidrag till särskilda tekniska biståndsfonder i dessa institutioner och/eller bidrag till för ändamålet öronmärkt aktiekapital. Tekniska biståndsfonder har redan etablerats hos bl. a. Världsbanken och den Europeiska utvecklingsbanken. Multilateralt stöd kommer generellt sett att ges hög prioritet, inte minst för att främja en effektiv samordning av stödet till Central- och Östeuropa. När det gäller kunskapsöverföring finns det anledning att i viss utsträckning koppla bilaterala insatser till multilaterala program.

För de baltiska staterna kan förutses behov av extraordinära finansiella insatser under åren 1992 och 1993. Att exakt uppskatta behoven är omöjligt av hänsyn till den oklarhet som råder vad gäller ett antal centrala faktorer såsom t. ex. villkoren för och omfattningen av det framtida handelsutbytet med republikerna i Sovjetunionen. Sverige kan självfallet inte svara för mer än en del av dessa finansiella behov, men bör spela en pådrivande roll i ansträngningarna att mobilisera erforderliga resurser. Ett svenskt stöd bör således ges dels i form av ett betalningsbalansstöd som ett led i internationella åtaganden under G24 (motsvarande den tilläggsfinansiering som Tjeckoslovakien, Ungern, Bulgarien och Rumänien erhållit under år 1991), dels som ett rent valutastöd med syfte att underlätta införandet av egna baltiska valutor, som är åtminstone partiellt konvertibla (motsvarande den stabiliseringsfond för Polen, som etablerades år 1990). Nya utfästelser om fortsatt betalningsbalansstöd till några av de övriga länderna i Central- och Östeuropa kan också förutses.

Med hänsyn till den utomordentligt prekära ekonomiska situationen i flera länder och regioner i Central- och Östeuropa är det angeläget med hög beredskap för humanitära insatser och katastrofbistånd.

Kanaler för samarbetet

Av hänsyn till den särskilda karaktären i östsamarbetet är erfarenheterna från biståndsarbetet i u-länder relevant endast till viss del. För vissa typer av insatser finns dock myndigheter med huvudsaklig inriktning på u-land, som kan utnyttjas även i samarbetet med länderna i Central- och Östeuropa. Detta gäller i första hand BITS, SWEDECORP och SIDA (den senare vad avser stöd via enskilda organisationer och katastrofbistånd). Dessa myndigheter har redan engagerats i samarbetet och den erfarenhet de därvid byggt upp bör tas tillvara. Till samma kategori hör Svenska institutet, vars verksamhet i Central- och Östeuropa delvis finansierats via BITS. Samtliga dessa myndigheter har äskat nya medel för sin verksamhet. Kompetens- och ärendefördelningen mellan myndigheterna kommer ytterligare att utredas.

Regeringskansliet och de centrala myndigheterna bör också spela en viktig roll i samarbetet med länderna i Central- och Östeuropa. Några av dessa myndigheter har redan tidigare varit engagerade i samarbetet och har äskat medel för ytterligare insatser. Min avsikt är att engagera myndigheter med relevanta erfarenheter i samarbetet med Central- och Östeuropa.

Ett mål i samarbetet med Central- och Östeuropa är att engagera hela det svenska samhället. Förutsättningarna att i direkta kontakter mellan organisationer, företag, utbildningsförbund etc. överföra kunskap är mycket goda. För att skapa en effektiv ordning för detta bör en särskild fond för kunskapsöverföring inrättas. En motsvarande fond finns i Storbritannien.

	Förslag 1992/93 Föredraganden
Till regeringens disposition	430 000 000(1)
Multilateralt stöd	45 000 000
SWEDECORP (joint ventures)	60 000 000
Polsk stabiliseringsfond	65 000 000
Valutastöd Baltikum	300 000 000
Katastrofbistånd, m.m.	50 000 000
Förlustrisker	
Betalningsbalansstöd	50 000 000
	1 000 000 000(1)

1) Från programmet avräknas 5 500 000 kr. för administration av samarbetet.

Vissa myndigheter med huvudsaklig inriktning på u-land har tidigare engagerats i östsamarbetet. Således har för kunskapsöverföring genom BITS för treårsperioden 1990/91–1992/93 anslagits 420 milj. kr. inom ramen för det av riksdagen år 1990 beslutade s. k. miljardprogrammet. För budgetåret 1992/93 återstår 120 milj. kr. att budgetera. BITS har därutöver äskat 300 milj. kr. per år under tre år med början budgetåret 1992/93 samt begärt administrativ förstärkning. SIDA ansvarar för stödet till insatser genom folkrörelser och enskilda organisationer samt vissa insatser på kulturområdet. Totalt 90 milj. kr. har i miljardprogrammet avsatts för dessa ändamål. Därav återstår 20 milj. kr. att budgetera för budgetåret 1992/93. SIDA har äskat ytterligare 15 milj. kr. Svenska institutet (SI) har hittills via BITS och SIDA fått medel för studiebesök, stipendier och kultursamarbete. SI har begärt att de 3 milj. kr. som förutsetts för budgetåret 1992/93 ställs till institutets disposition, samt äskat ytterligare 0,5 milj. kr. för svenskundervisning i Östeuropa.

En mycket viktig del av det svenska stödet till Central- och Östeuropa måste utgöras av kunskapsöverföring. På många olika samhällsområden har de nya demokratierna behov att tillgodogöra sig sådan kunskap som finns inom olika delar av det svenska samhället. Således avses inte bara tekniskt kunnande utan t. ex. även kunskap inom bl. a. handel, vetenskap, undervisningsväsende, förvaltning, rättskipning, hälsovård och miljövård. För att underlätta en sådan kunskapsöverföring avser regeringen avdela en stor del av anslaget att nyttjas såsom en kunskapsfond. Denna kunskapsfond skall stödja verksamhet i hela regionen men prioritet bör ges till stöd inom vårt närområde, dvs Estland, Lettland, Litauen, Polen och de näraliggande delarna av Ryssland.

För att på ett snabbt sätt kunna omsätta regeringens intentioner om inriktning och utformning av stödet till kunskapsöverföring kommer en särskild beredning att inrättas inom regeringskansliet. De närmare formerna för denna kunskapsöverföring är föremål för överväganden inom regeringskansliet. Därvid prövas såväl hur den kompetens som finns vid bl. a.

BITS kan utnyttjas som de erfarenheter som finns av motsvarande arrangemang i andra länder.

Till regeringens disposition för kunskapsöverföring m. m. förordar jag att 430 milj. kr. anslås. Jag avser återkomma med förslag om fördelning av dessa medel mellan de olika slag av insatser som redovisats ovan. De medel som av den förutvarande regeringen utfästs för kunskapsöverföring genom BITS och för stöd till enskilda organisationer m. m. genom SIDA under budgetåret 1992/93, 120 resp. 20 milj. kr., bör dock redan nu reserveras för dessa myndigheters medelsbehov.

Ett viktigt element i det svenska östsamarbetet är uppbyggandet av demokratiska institutioner. Därvid är en väl fungerande administration av grundläggande betydelse. De medel som engångsvis anvisats budgetåret 1991/92 för kontakter med Central- och Östeuropa (anslaget E 7.) har verksamt bidragit till en ökning och fördjupning av kontakterna mellan förvaltningarna i Sverige och Central- och Östeuropa och därmed utgjort ett viktigt första steg för utvecklingen av fortsatt samarbete på en rad olika områden. Vid sidan av den allmänna kontaktverksamheten förutser jag att medel också skall kunna anslås genom olika departement för särskilda projekt inom respektive fackområde. Sådana projekt kan effektivt bidra till kunskapsuppbyggnaden i länderna i Central- och Östeuropa. Hit hör t. ex. särskilda insatser för stödordningar genom de internationella finansiella institutionerna.

Multilaterala organ som FNs fackorgan, OECD, EFTA, Europarådet m. fl. har inom sina respektive kompetensområden under senaste året utvecklat verksamheter och program med särskild inriktning på de central- och östeuropeiska ländernas behov. I vissa fall kan det vara angeläget att Sverige genom öronmärkta bidrag till dessa organisationer kan fungera som katalysator och därmed främja ett fördjupat internationellt engagemang i t. ex. de baltiska staterna eller inom fackområden som har särskild betydelse för reformprocessen i Central- och Östeuropa. Ett av flera exempel på sådana områden är regional och lokal förvaltning, där svenska organ kan bidra med relevant sakkunskap och erfarenhet. I andra fall kan multilaterala bidrag göra det möjligt för Sverige att på viktiga områden delta i stöd till länder i Central- och Östeuropa med vilka vi inte utvecklat ett bilateralt samarbete. Jag förordar att 45 milj. kr. ställs till regeringens förfogande för insatser i Central- och Östeuropa genom dessa multilaterala kanaler.

Swedfund International AB har under budgetåret 1991/92 fått 50 milj. kr. som tillskott till sitt kapital för satsningar i Central- och Östeuropa. Styrelsen för internationellt näringslivsbistånd, SWEDECORP, har dels äskat ytterligare 75 milj. kr. som kapitaltillskott, dels medel för "främjandeinsatser" (utveckling av näringslivsinstitutioner, handelsfrämjande, utbildning och rådgivning). Efterfrågan på medel för riskkapitalsatsningar är mycket stor. Jag förordar en ökning med 60 milj. kr. av Swedfunds kapital.

För att stödja Polens ekonomiska reformprogram och stabiliseringen av den polska valutan skapades år 1990 en särskild stabiliseringsfond. Denna finansieras med lån eller gåvobistånd från ett stort antal OECD-länder och

G 2. Täckande av eventuella förluster i anledning av statliga garantier för finansiellt stöd till länder i Central- och Östeuropa

1992/93 Nytt anslag (förslag) 1 000 kr.

OECD-länderna samverkar i den s. k. G24-gruppen för att ge finansiellt och annat stöd till länder i Central- och Östeuropa. Finansiellt stöd genom garantiåtaganden för krediter har under år 1991 lämnats i anslutning till överenskommelser om reformprogram mellan de berörda länderna och Internationella valutafonden.

Riksdagen har i juni 1991 beslutat medge att staten ikläder sig betalningsansvar bl. a. för kreditgivning till länder i Central- och Östeuropa till ett belopp av högst 800 milj. kr. Större delen av detta belopp har intecknats genom regeringsbeslut som avser finansiellt stöd till Tjeckoslovakien, Ungern, Bulgarien och Rumänien.

Inom ramen för G24 har diskuterats behovet av fortsatt exceptionell finansiering. De länder som för närvarande förutses kunna bli föremål för sådan finansiering under år 1992 är Bulgarien, Rumänien, Albanien och de baltiska staterna. I linje med Sveriges åtaganden inom G24 bör finnas en beredskap att delta även i kommande betalningsbalanslån. Med hänsyn till det särskilda svenska intresset att stödja de baltiska staterna kan en högre svensk andel än hittills bli aktuell i stödet för dessa länder. Det är svårt att bedöma exakt vilka åtaganden som kan bli aktuella under budgetåret 1992/93. Den uppskattning som nu kan göras innebär ett totalbelopp för svensk del om 800 milj. kr. utöver de 300 milj. kr. som under anslaget G 1. avsatts för valutastöd till de baltiska staterna.

För de statliga garantiåtagandena föreslås för budgetåret 1992/93 en ram om ytterligare 800 milj. kr. Eventuella skadefall som överstiger det belopp som avsätts inom anslaget G 1. för täckning av förlustrisker vid statliga garantier för finansiellt stöd till länder i Central- och Östeuropa (50 milj. kr. budgetåret 1992/93) skall finansieras genom omfördelning inom statsbudgeten. Jag beräknar anslagsbehovet för budgetåret 1992/93 till 1 000 kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

1. medge att staten ikläder sig betalningsansvar i form av statsgaranti för kreditgivning till länder i Central- och Östeuropa till ett belopp om högst 800 000 000 kr. under budgetåret 1992/93,
2. till *Täckande av eventuella förluster i anledning av statliga garantier för finansiellt stöd till länder i Central- och Östeuropa* för budgetåret 1992/93 anvisa ett förslagsanslag på 1 000 kr.

administreras av IMF. Sverige har bidragit med 65 milj. kr., vilka lånats från det bilaterala anslaget för samarbete med Polen under miljardprogrammet. Fonden var ursprungligen ettårig, men har förlängts för år 1991. Polen har nu begärt att fonden skall förlängas ytterligare ett år. Begäran har mött ett brett stöd från bidragsgivarna. Sverige har anslutit sig till förlängningen. För detta ändamål bör 65 milj. kr. anslås under budgetåret 1992/93. Medlen skall enligt överenskommelsen om förlängningen återbetalas i januari 1993, såvida inte ytterligare förlängning av stabiliseringsfonden blir aktuell.

För de baltiska staterna kommer under åren 1992 och 1993 att uppstå behov av extraordinära finansiella insatser. Att exakt uppskatta behoven är omöjligt av hänsyn till den oklarhet som råder vad gäller ett antal centrala faktorer såsom villkoren för och omfattningen av det framtida handelsutbytet med republikerna i Sovjetunionen, kommande skuldtjänstförpliktelser på grund av övertagande av andel i Sovjetunionens utlandsskuld, principer för valutaomräkning etc. Ett svenskt stöd bör ske dels i form av ett betalningsbalansstöd som ett led i internationella åtaganden under G24 (redovisas under G 2), dels som ett rent valutastöd vilket också bör lämnas inom ramen för en internationell aktion. Valutastödet skall syfta till att underlätta införandet av egna baltiska valutor, som är åtminstone partiellt konvertibla (motsvarande den stabiliseringsfond för Polen, som etablerades år 1990). Jag förordar att 300 milj. kr. anslås för detta ändamål.

Med hänsyn till den utomordentligt prekära ekonomiska situationen i flera länder och regioner i Central- och Östeuropa bör hög beredskap finnas för humanitära insatser och katastrofbistånd. Jag förordar att 50 milj. kr. anslås för detta ändamål.

Med stöd av riksdagens medgivande (prop. 1990/91: 150, FiU30, rskr. 386) har regeringen beslutat om lån till Tjeckoslovakien, Ungern, Bulgarien och Rumänien. Under anslaget G 2. Täckande av eventuella förluster i anledning av statliga garantier för finansiellt stöd till länder i Central- och Östeuropa hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen att bemyndiga regeringen att ikläda staten ett betalningsansvar i form av ytterligare statsgaranti för utlåning till länder i Central- och Östeuropa till ett belopp om högst 800 milj. kr. Jag förordar att för täckning av eventuella förluster i samband härmed 50 milj. kr. anslås för budgetåret 1992/93.

En del av insatserna som finansieras inom anslaget är av flerårig karaktär. Jag föreslår därför att regeringen begär riksdagens bemyndigande att få göra utfästelser om högst tre gånger anslagsbeloppet.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

1. godkänna de riktlinjer för samarbetet med Central- och Östeuropa som jag förordat i det föregående,
2. bemyndiga regeringen att under budgetåret 1992/93 få göra utfästelser intill ett belopp om högst 2 900 000 000 kr.,
3. till *Samarbete med länderna i Central- och Östeuropa* för budgetåret 1992/93 anvisa ett reservationsanslag på 994 500 000 kr.

Bilaga till

Regeringens proposition 1991/92:100 Bilaga 4

Utrikesdepartementet

Fakta om Sveriges bistånd — 1990/91

FAKTA OM SVERIGES BISTÅND

- Statliga myndigheter och organ för Sveriges bistånd
- Internationella utvecklingsprogram
- Bilateralt utvecklingssamarbete genom SIDA
- Andra biståndsprogram
- Nordiskt biståndssamarbete
- Biståndet fördelat på enskilda länder
- Vissa förkortningar

Statliga myndigheter och organ för Sveriges bistånd

UD:s avdelning för internationellt utvecklingssamarbete 255
Styrelsen för internationell utveckling (SIDA) 255
Styrelsen för u-landsforskning (SAREC) 255
Beredningen för internationellt tekniskt-ekonomiskt samarbete (BITS) 256
Styrelsen för internationellt näringslivsbistånd (SWEDECORP) ... 256
Swedfund International AB 257
Styrelsen för u-landsutbildning i Sandö (Sandö U-centrum) 257
Nordiska afrikainstitutet 258

Internationella utvecklingsprogram

Bistånd genom det multilaterala systemet

FNs biståndsverksamhet

FNs utvecklingsprogram (UNDP) 261
FNs kapitalutvecklingsfond (UNCDF) 264
FNs befolkningsfond (UNFPA) 265
FNs fackorgan (ILO, UNESCO, FAO, WHO, UNIDO) 266
FNs barnfond (UNICEF) 269

Internationella finansieringsorgan

Världsbanksgruppen och de regionala utvecklingsbankerna i Afrika och Asien 272
Internationella finansieringsbolaget (IFC) 280
Multilateral Investment Guarantee Agency (MIGA) 281
Nordic Development Fund (NDF) 282

Internationellt livsmedelsbistånd och jordbruksutveckling

FN:s världslivsmedelsprogram (WFP) inkl. Internationella beredskapslagret av livsmedel för katastrofinsatser (IEFR) 283
1986 års livsmedelshjälpskonvention (FAC) 285
Internationella jordbruksutvecklingsfonden (IFAD) 286

Flyktingbistånd

FN:s flyktingkommissarie (UNHCR) 289
FN:s hjälporganisation för palestinaflyktingar (UNRWA) 290

Övriga organisationer

FN:s program för kontroll av beroendeframkallande medel (UNDCP) 292

Internationella familjeplaneringsfederationen (IPPF) 293
UNCTAD/GATT:s internationella handelscentrum (ITC) 294
Globala Miljöfonden (GEF) 295
Mekongkommittén 296
Montrealprotokollets interimsfond för u-länder 296

Bilateralt utvecklingssamarbete

Biståndet till enskilda programländer

Angola 298
Bangladesh 303
Botswana 307
Etiopien 311
Guinea Bissau 315
Indien 320
Kap Verde 325
Kenya 329
Laos 333
Lesotho 337
Moçambique 341
Namibia 346
Nicaragua 351
Sri Lanka 357
Tanzania 361
Uganda 366
Vietnam 371
Zambia 376
Zimbabwe 381

Bilateralt bistånd till icke-programländer

Afrika 387
Asien 393
Latinamerika 398

Andra anslagsposter

Regionalt ekonomiskt samarbete i södra Afrika (SADCC) 403
Regionala insatser i Asien 404
Regionala insatser i Centralamerika 405
Humanitärt bistånd till södra Afrika 406
Humanitärt bistånd i Latinamerika 407
Katastrofbistånd m. m. 408
Bistånd genom folkrörelser och andra enskilda organisationer 411
Särskilda program m. m. 414

U-landsforskning ... 419
Tekniskt samarbete och u-krediter ... 420
Swedfund International AB ... 423
Styrelsen för internationellt näringslivsbistånd ... 424
Projektbistånd till vissa länder ... 424
Särskilda insatser i skuldtyngda länder ... 427

Nordiskt biståndssamarbete ... 434

Biståndet fördelat på enskilda länder ... 435

Vissa förkortningar ... 442

STATLIGA MYNDIGHETER OCH ORGAN FÖR SVERIGES BISTÅND

UD:s avdelning för internationellt utvecklingssamarbete

Utrikesdepartementets avdelning för internationellt utvecklingssamarbete, i dagligt tal "u-avdelningen", ansvarar inom regeringskansliet för det svenska utvecklingssamarbetet.

Avdelningen är organiserad på tre enheter (första enheten ansvarar för det multilaterala biståndet, andra enheten för det bilaterala biståndet och tredje enheten ansvarar för budgetfrågor, allmän u-landsekonomiska frågor, handläggning av bistånd till Central-och Östeuropa samt andra biståndsprogram). Avdelningen har totalt omkring 60 tjänstemän och leds av ett statsråd och en statssekreterare.

Styrelsen för internationell utveckling (SIDA)

SIDA, som inrättades år 1965, är ett centralt ämbetsverk under regeringen. SIDA har till uppgift att planera, genomföra och administrera det direkta utvecklingssamarbetet med u-länderna. Detta bistånd omfattar dels samarbetet med 19 programländer, dels andra typer av bistånd, t. ex. katastrofinsatser, bidrag till utvecklingsprojekt via enskilda svenska organisationer, bistånd till flyktingar och befrielserörelser, miljöinsatser samt humanitärt bistånd och insatser för demokrati.

SIDA leds av en styrelse, som utses av regeringen. Den består av SIDA:s generaldirektör, som är ordförande, och elva andra ledamöter, varav fem representerar riksdagspartier.

SIDA är organiserat på fyra avdelningar med regionalt ansvar, en avdelning för sektorbyråerna och en administrativ avdelning. Därutöver finns ett planeringssekretariat och ett informationssekretariat som är direkt underställda verksledningen. SIDA har biståndskontor, som är knutna till den svenska ambassaden, i 17 mottagarländer. På SIDA finns ca 560 anställda, varav drygt 95 vid biståndskontoren.

Styrelsen för u-landsforskning (SAREC)

Beredningen för u-landsforskning som inrättades år 1975 ombildades år 1979 till en självständig myndighet – styrelsen för u-landsforskning (SAREC).

SAREC har till uppgift att främja forskning som kan underlätta för u-länderna att utvecklas mot ökat självbestämmande och mot ekonomisk och social rättvisa. Det åligger SAREC att

- främja forskning och bevaka forskningsfrågor inom områden som är betydelsefulla för u-länderna och för utvecklingssamarbetet,
- handlägga frågor rörande samarbete med och biståndsfinansierat stöd till u-länderna på forskningens område samt stöd till u-landsinriktade internationella forskningsprogram,
- fördela anslag för u-landsforskning i Sverige, och

– ta initiativ till forskningsinsatser inom områden för u-landsforskning.

SAREC administrerar fr. o. m. budgetåret 1988/89 ett särskilt stöd till forskning om AIDS och tropiska sjukdomar.

Vid SAREC:s kansli arbetar ett 40-tal anställda.

Beredningen för internationellt tekniskt-ekonomiskt samarbete (BITS)

Beredningen för internationellt tekniskt-ekonomiskt samarbete (BITS) inrättades år 1975 under namnet utbildningsberedningen och fick år 1979 ställning som självständig myndighet under utrikesdepartementet.

Beredningen har som uppgift att inom ramen för den svenska biståndsverksamheten främja ekonomisk och social utveckling i enskilda utvecklingsländer samt utvidga och stärka Sveriges relationer med dessa länder genom insatser i samarbete med svenska institutioner och företag. BITS medverkar i planering och finansiering av olika projekt. Verksamheten omfattar tekniskt samarbete, genom bl. a. konsultinsatser och internationella kurser i Sverige samt u-krediter.

Det tekniska samarbetet skall huvudsakligen ske med u-länder utanför kretsen av programländer för det bilaterala biståndet. Det syftar i första hand till teknologiöverföring inom områden där Sverige har särskilda förutsättningar i fråga om kunnande och kapacitet. Sedan budgetåret 1989/90 har BITS ett huvudansvar för genomförandet av det svenska biståndsfinansierade samarbetet med Central- och Östeuropa.

U-krediter kan beviljas kreditvärdiga länder bland programländerna för svenskt bilateralt bistånd, u-länder med vilka Sverige bedriver tekniskt samarbete eller andra länder vars utvecklingspolitik ligger i linje med de svenska biståndspolitiska målen.

U-krediterna används till finansiering av svenska varor och tjänster i projekt som har utvecklingsfrämjande effekt i u-länderna.

BITS leds av en styrelse som utses av regeringen. Bland dess 11 ledamöter ingår bl. a. två företrädare för riksdagspartier.

Vid BITS finns ca 25 anställda.

Styrelsen för internationellt näringslivsbistånd (SWEDECORP)

Styrelsen för internationellt näringslivsbistånd bildades år 1991 samtidigt som importkontoret för u-landsprodukter (IMPOD), fonden för industriellt samarbete med u-länder (SWEDFUND) och SIDAs industribyrå upphörde i sina dåvarande former.

SWEDECORP skall, inom ramen för de generella målen för det svenska biståndet, bidra till en utveckling av näringslivet i u-länder. Genom kunskapsöverföring till näringsliv och näringslivsorganisationer skall SWEDECORP verka för att gynnsamma förutsättningar skapas för investeringar och företagande i mottagarländerna samt främja dessa länders handel bl. a. genom att svara för information och rådgivning ifråga om avsättningsmöjligheter på den svenska marknaden. Genom samverkan med

Swedfund International AB skall SWEDECORP bidra till utvecklingen av bärkraftiga företag i mottagarländerna.

SWEDECORP har till uppgift att vara svensk kontaktpunkt för UNCTAD/GATT:s internationella handelscentrum (ITC) i konkreta frågor som bl. a. rör avsättning av u-landsprodukter på den svenska marknaden.

SWEDECORP leds av en styrelse, som utses av regeringen. Kontoret har ca 50 anställda.

Swedfund International AB

Swedfund International AB tillkom år 1991 genom en ombildning av stiftelsen SWEDFUND (Fonden för industriellt samarbete med u-länder). Bolagets huvuduppgifter är att på industriområdet förmedla kontakter mellan svenska företag och intressenter i u-länder och Central- och Östeuropa, bidra till förinvesteringsstudier samt medverka i etablering av samägda företag, s. k. joint ventures, genom insatser i form av aktiekapital, lån- och garantigivning.

Bolaget är ett helägt statlig aktiebolag utan egen personal. Handläggningen av bolagets projektportfölj sköts, i enlighet med ett uppdragsavtal, av styrelsen för internationellt näringslivsbistånd (SWEDECORP).

Styrelsen för u-landsutbildning i Sandö (Sandö U-centrum)

Styrelsen för u-landsutbildning i Sandö fick sin nuvarande inriktning i juli 1987. Sandö U-centrum har till huvuduppgift – att vid Sandöskolan i Kramfors bedriva utbildning i språk och u-landsutbildning som förberedelse för uppdrag i u-land. Styrelsen skall bl. a. samarbeta med myndigheter, organisationer och företag när det gäller förberedelseutbildning för u-landsuppdrag.

Styrelsen skall

- anordna allmänna enterminskurser i u-landskunskap,
- ge förberedelseutbildning för fredskårsdeltagare,
- anordna språkutbildning som förberedelse för uppdrag i u-länder,
- anordna speciella kurser i u-landsfrågor och språk,
- i samarbete med SIDA bistå myndigheter och andra med information och rådgivning om förberedelse- och språkutbildning inför uppdrag i u-länder, samt
- upprätta register över personer som vid Sandö-skolan genomgått den allmänna utbildningen för uppdrag i u-länder.

Enterminskursen som Sandö U-centrum erbjuder är avgiftsfri. Övrig utbildning är avgiftsbelagd.

Sandö U-centrum gick fr. o. m. budgetåret 1991/92 in i det första året av den treåriga budgetcykeln. Under perioden skall målsättningen för avgiftsbelagd utbildning inom språk och u-landskunskap vara att höja självkostnadstäckningsgraden med 3 procentenheter, från 75% till 78%.

RRV har på regeringens uppdrag granskat Sandö U-centrums och

SIDAs roller inom förberedelseutbildningen samt finansierings- och debiteringsfrågor. Översynen kommer att remissbehandlas.

Sandö U-centrum leds av en styrelse, som utses av regeringen.

En rektor är chef för skolan som har drygt 60 anställda.

Nordiska afrikainstitutet

Nordiska afrikainstitutet tillkom år 1962 på initiativ av Nordiska rådet. Institutet är beläget i Uppsala.

Institutet har till uppgift att i Norden främja studier av och information om afrikanska förhållanden genom att:

- främja och driva vetenskaplig forskning om Afrika,
- främja samarbete och kontakter mellan nordiska och afrikanska forskare,
- utgöra ett dokumentationscentrum för forskning och studier om Afrika,
- informera om afrikaforskning och aktuella afrikanska förhållanden.

Verksamheten leds av en styrelse samt ett program- och forskningsråd, som utses av regeringen. I program- och forskningsrådet ingår representanter för de övriga nordiska länderna. Vid institutet finns ett trettiotal anställda, varav 13 tjänster finansieras över förvaltningsanslag inom biståndsramen.

INTERNATIONELLA UTVECKLINGSPROGRAM

Bistånd genom det multilaterala systemet

Det multilaterala systememt består dels av FN-systemet, dels av några fristående internationella finansieringsorgan.

FN-systemet innefattar ett stort antal institutioner med varierande status och skilda verksamhetsområden. På det ekonomiska och sociala området som behandlas i denna faktabilaga förekommer både en betydande förhandlingsverksamhet och ett vittomfattande bistånd. Såväl detta bistånd som förhandlingsverksamheten (den normativa verksamheten) behandlas i FN:s ekonomiska och sociala råd, ECOSOC, samt i FN-systemets centrala organ, generalförsamlingen.

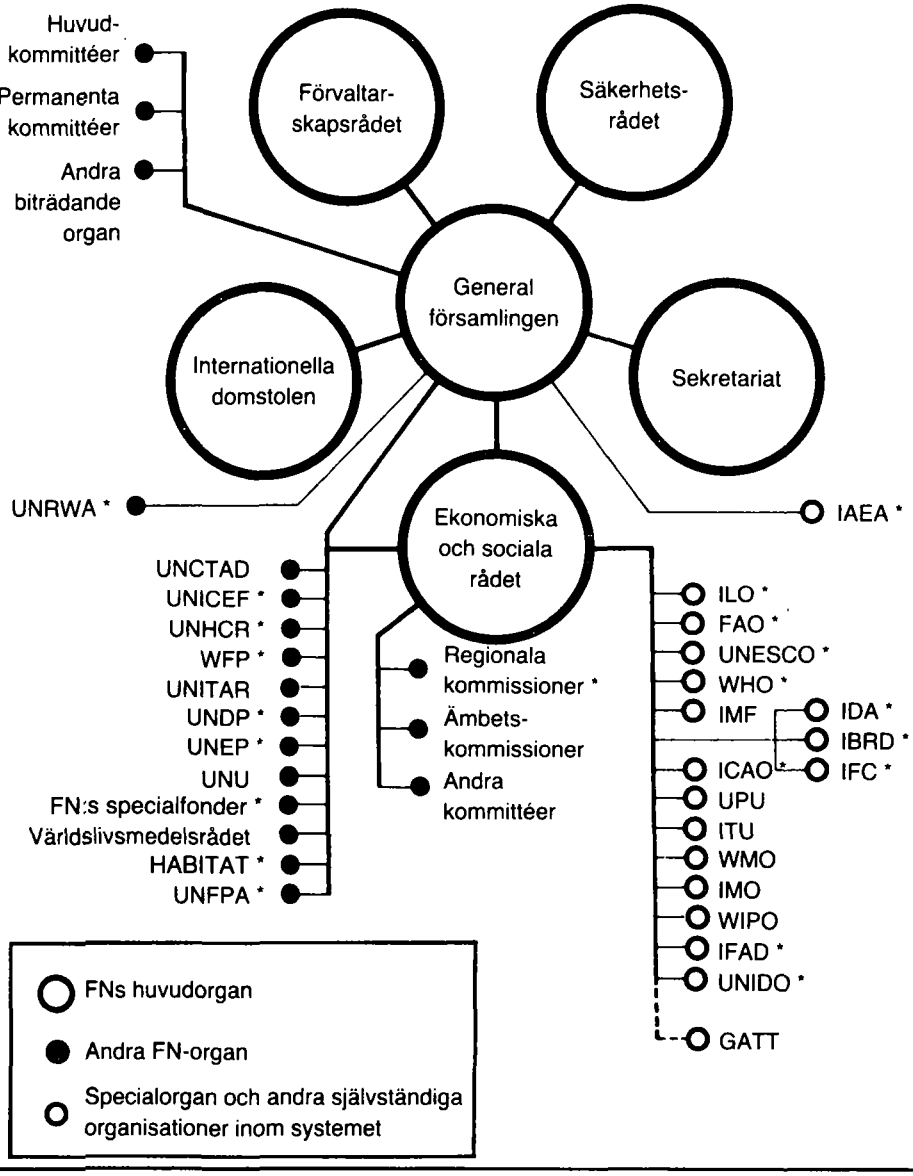
FN:s olika organ och övriga organisationer inom FN-systemet bedriver en omfattande biståndsverksamhet. Denna finansieras från organisationernas reguljära budgetar, UNDP, Världsbanken samt medlemsländernas frivilliga direkta bidrag. För Sveriges del härrör de frivilliga direkta bidragen dels från UD:s anslag, dels från styrelsen för internationell utveckling (SIDA), styrelsen för u-landsforskning (SAREC), BITS och Swedecorp.

Inom FN:s biståndsverksamhet har UNDP en central ställning som samordnare och kanal för en stor del av FN:s tekniska bistånd. I samarbete med värdlandet utarbetar UNDP landprogram som löper på mellan tre och fem år. På fältet genomförs biståndsprojekten i ökande utsträckning av mottagarländernas regeringar men – än så länge – oftast av olika fack- eller specialorgan. En av FN utsedd lokal samordnare – oftast UNDP:s representant – ansvarar för sammanhållningen av FN-biståndet. Varje organ opererar dock självständigt inom sitt mandat. De organ som har en större verksamhet har i allmänhet egen fältrepresentation.

De internationella finansieringsorganen, som behandlas i ett särskilt avsnitt i faktabilagan, är de största förmedlarna av krediter i det multilaterala biståndssystemet. Till finansieringsorganen hör Världsbanksgruppen och de regionala utvecklingsbankerna. Dessa organ svarar för ca 60% av det totala multilaterala biståndet, varav Världsbanken ca 40%. Dessa siffror anger enbart den koncessionella "mjuka" utlåningen (dvs på mycket lång tid och till mycket låg kostnad), som finansieras av bidrag av gåvokaraktär från medlemsländerna. Om man därtill lägger den bankmässiga utlåningen blir deras ställning som utvecklingsfinansiärer än viktigare. Ca tre fjärdedelar av de medel som DAC-länderna under 70- och 80-talen inbetalat till multilaterala biståndsgivande institutioner har gått till utvecklingsbankerna och deras fonder. Världsbanken har formellt status som expertorgan inom FN-familjen medan regionalbankerna inte har någon koppling till FN-systemet.

Vidstående organogram ger en översiktlig bild av FN-systemet, inkl. Världsbanken och IMF. De organ som i större omfattning är verksamma på biståndsområdet är markerade med asterisk.

FN-SYSTEMET

Huvud-
kommittéer
Permanenta
kommittéer
Andra
biträdande
organ
Förvaltar-
skapsrådet
Säkerhets-
rådet
General
församlingen
Internationella
domstolen
Sekretariat
UNRWA *
Ekonomiska
och sociala
rådet
IAEA *
UNCTAD
UNICEF *
UNHCR *
WFP *
UNITAR
UNDP *
UNEP *
UNU
FN:s specialfonder *
Världslivsmedelsrådet
HABITAT *
UNFPA *
Regionala
kommissioner *
Ämbets-
kommissioner
Andra
kommittéer
ILO *
FAO *
UNESCO *
WHO *
IMF
IDA *
IBRD *
IFC *
ICAO *
UPU
ITU
WMO
IMO
WIPO
IFAD *
UNIDO *
GATT
FNs huvudorgan
Andra FN-organ
Specialorgan och andra självständiga
organisationer inom systemet

FN:s biståndsverksamhet

Till FN:s frivilligt finansierade operativa verksamhet räknas i första hand UNDP, UNFPA, UNICEF, WFP och IFAD. Nedan redovisas först FN:s samordnande organ inom tekniskt bistånd, UNDP samt UNCDF och UNFPA, vilka formellt är fonder inom UNDP. Därefter redovisas de fackorgan som alltjämt oftast genomför UNDP:s program, samt UNICEF (FN:s barnfond). I separata avsnitt längre fram redovisas några av de större frivilligt finansierade FN-organen såsom WFP och UNHCR samt vissa bidrag inom bl. a. befolknings- och miljöområdet.

FN:s utvecklingsprogram (UNDP)

FN:s utvecklingsprogram (UNDP), som bildades 1966 då två mindre biståndsfonder slogs samman, har som mål att vara FN-systemets centrala fond för finansiering av tekniskt bistånd. Hittills har projekten genomförts främst av FN:s fackorgan (ILO, WHO, FAO m. fl.) men avsikten är att u-länderna i ökande utsträckning själva skall ta över genomförandet (s. k. national execution) och att fackorganen skall få en rådgivande roll. UNDP har också ansvar för att FN:s samlade biståndsverksamhet samordnas i samverkan med mottagarländerna.

Verksamhet

UNDP:s uppgift är att främja mottagarländernas utveckling genom olika former av kunskapsöverföring och förinvesteringsstudier. Detta s. k. tekniska bistånd sker i huvudsak i form av expertrådgivning, stipendier, mindre utrustningsleveranser och konsulttjänster. Expertbiståndet dominerar. Verksamheten omfattar för närvarande omkring 5 900 projekt i 156 länder och områden.

UNDP:s verksamhet bygger i huvudsak på landprogrammering. Denna innebär att man för varje mottagarland fastställer hur mycket bistånd från UNDP landet kan räkna med under en femårsperiod. I samarbete mellan mottagarlandet och UNDP:s fältkontorschef utarbetas sedan ett landprogram för hur medlen skall utnyttjas. Detta program fastställs av UNDP:s styrelse.

Storleken på varje mottagarlands program bestäms främst av bruttonationalinkomsten per capita och befolkningens storlek. Vart femte år fastställs fördelningen för nästkommande programperiod ("femårsplan").

De fattigaste u-länderna – med en bruttonationalinkomst per capita på högst 750 dollar i 1983 års siffror – fick under programperioden 1987–91 80% av UNDP:s länderfördelade resurser.

Under den femte programperioden 1992–96 kommer denna politik att fortsätta och förstärkas. 87% av UNDP:s länderfördelade resurser skall då gå till länder med en per capita–inkomst under 750 dollar i 1989 års siffror och 13% till övriga länder. 55% av de länderfördelade resurserna skall tillfalla de minst utvecklade länderna. Biståndet till u-länder med relativt hög BNP/capita trappas gradvis av för att helt upphöra efter en per capita inkomst över 6 000 dollar.

UNDP har sedan 1972 ett särskilt program för de minst utvecklade länderna. Under 1990 uppgick bidragen till detta särskilda program till 12,8 milj. dollar. Fr. o. m. 1991 kommer dessa bidrag i stort sett att upphöra. Bidragsgivarna anser att man når bättre de minst utvecklade länderna genom UNDP:s allmänna resurser än genom denna relativt begränsade fond. Utbetalningarna från UNDP:s allmänna resurser till de 42 minst utvecklade länderna var 1990 ca 340 milj. dollar. Som nämnts ovan kommer 55% av UNDP:s länderfördelade resurser att tillfalla dessa länder fr. o. m. 1992.

1990 presenterade UNDP för första gången Human Development Report, som väckt uppmärksamhet genom sitt nya sätt att mäta mänsklig och social utveckling. I Human Development Report 1990 presenterades ett utvecklingsindex (Human Development Index) som komplement till BNP/capita för att mäta länders utvecklingsnivå. Indexet beräknades genom att väga samman varje lands statistik för förväntad levnadslängd, alfabetiseringsgrad och köpkraft per capita. I Human Development Report för 1991 kompletteras detta index med ett mått på medborgarnas frihet i respektive land (Freedom Development Index). Beräkningen sker genom att respekten för 40 olika individuella fri- och rättigheter studeras. UNDP understryker i sin analys av materialet att detta visar att politisk vilja mer än ekonomisk utvecklingsnivå är avgörande för sociala framsteg.

Introducerandet av ett "frihetsindex" i Human Development Report har kritiserats starkt av många u-länder för att vara ett uttryck för västerländska värderingar. Viss kritik har vidare riktats mot det statistiska underlaget, som anses bristfälligt. Sverige har, i likhet med andra i- och vissa u-länder, välkomnat att UNDP med Human Development Report lagt grunden för ett analysinstrument som på ett flerdimensionellt sätt kan mäta begreppet utveckling. Sverige har också bidragit till finansieringen av Human Development Report med 1,4 milj. kr.

Organisation

UNDP:s högsta beslutande organ är styrelsen (Governing Council), som har 48 medlemmar. Av dessa representerar 27 u-länder, 17 västliga i-länder och 4 östeuropeiska länder. Sverige var senast medlem i styrelsen 1989–91 och kommer enligt nordisk rotationsordning att söka inträde på nytt under perioden 1993–96. Styrelsen bestämmer bl. a. fördelningen av UNDP:s resurser och fastställer landprogrammen.

UNDP:s styrelse är också beslutande organ för FN-sekretariatets tekniska biståndsprogram (Department of Technical Cooperation for Development, DTCD), FN:s kapitalutvecklingsfond, FN:s befolkningsfond, FN:s

Sahel-kontor (UNSO), FN:s kvinnofond, FN:s fond för vetenskap och teknik, FN:s naturresursfond samt en rad andra specialfonder.

UNDP:s sekretariat ligger i New York och har för närvarande omkring 610 fast anställda. Det leds av administratorn William H. Draper III från USA.

Under 1970-talet ägde en omfattande decentralisering av UNDP:s verksamhet rum. Tyngdpunkten i arbetet med att förbereda och genomföra landprogrammen förlades till 115 – nu 113 – fältkontor med för närvarande omkring 3 500 anställda. Fältkontoren leds av s. k. "resident representatives" (fältkontorschefer), som även har till uppgift att samordna andra FN-organs biståndsverksamhet i landet. De är oftast också FN:s fasta representant i respektive land och fungerar som FN:s "ambassadör" i landet.

Finansiering

UNDP:s verksamhet finansieras genom frivilliga bidrag. De uppgick 1972 till 268 milj. dollar och 1980 till 693 milj. dollar. Ökningen var således ganska snabb. För programperioden 1982–1986 förutsattes UNDP:s också öka med 14% per år och sammanlagt nå upp till 6,7 miljarder dollar. Resurserna minskade emellertid under början av åttiotalet så att det blev nödvändigt att skära ner verksamheten till 55% av den ursprungligen planerade. Denna utveckling svängde under 1980-talets senare hälft. Under 1990 var bidragen till UNDP ca 1049 milj dollar mot ca 650 milj. dollar 1984. Under programperioderna 1987–91 och 1992–96 räknar man med en årlig tillväxt av bidragen på 8% i stället för 14% som tidigare.

UNDP:s verksamhet försvåras av att programmet i praktiken gör femåriga biståndsutfästelser gentemot mottagarländerna medan givarländerna, med få undantag, endast lämnar ettåriga bidragsutfästelser. Sverige har därför sedan länge verkat för att alla bidragsgivare, liksom Sverige, skall lämna fleråriga utfästelser.

De största enskilda bidragsgivarna till UNDP är för närvarande USA, Sverige, Danmark, Japan och Nederländerna. Norge och Tyskland ger också stora bidrag. De fyra nordiska länderna svarade 1990 gemensamt för ca 33% av de ordinarie bidragen till UNDP.

Sverige har kalenderåret 1991 lämnat ett ordinarie bidrag på 600 milj. kr. till UNDP. Ytterligare 50 milj. kr. har avsatts särskilt för insatser som syftar till att ytterligare främja en effektiv verksamhet inom UNDP i linje med de svenska biståndspolitiska målen. Det svenska bidraget utgjorde ca 10% av UNDP:s resurser.

Vidare har Sverige för kalenderåret 1991 lämnat ett bidrag på 25 milj. kr. till FN:s Sahel-kontor (UNSO). UNSO, som tillkom 1974 som en fond under UNDP, har till uppgift att hindra markförstöring och förbättra naturresurshushållningen i torrområden i Sahel. UNSO har en budget på ca 25 milj. US dollar. Den svenska andelen av budgeten motsvarar 16%.

FN:s biståndsverksamhet och arbetsfördelningen mellan dess olika aktörer har diskuterats åtskilligt de senaste åren. Tiden är mogen för reformer. Det råder enighet om att UNDP inte har kunnat spela den roll som central finansiär och samordnare av FN-systemets tekniska bistånd som tanken var när riktlinjerna för det nuvarande systemet drogs upp 1970. Från att ha finansierat knappt två tredjedelar av FN-systemets tekniska bistånd i början av 1970-talet svarar UNDP numera endast för cirka en tredjedel. Världsbanken dominerar, inte bara när det gäller investeringar utan även beträffande tekniskt bistånd. Kunskapsöverföring med hjälp av långtidsexperter är inte längre relevant för de flesta u-länder. De bör själva ta över ansvaret för projektgenomförande och samordning av biståndet (s. k. "national execution"). FN-biståndets uppgift bör vara att bistå länderna att bygga upp förmågan att göra detta. Fackorganens roll bör vara rådgivande snarare än projektgenomförande. De bör tillhandahålla kvalificerad teknisk expertis under korta perioder. Projektbistånd bör ersättas av programbistånd.

På sikt måste FN-systemets biståndsverksamhet reformeras på detta sätt för att ha relevans för u-länderna. UNDP har börjat på förändringens väg genom att införa ett nytt system att betala fackorganen och andra projektgenomförare. Enligt det nuvarande systemet som gäller t. o. m. 1991 betalar UNDP 13% av projektkostnaderna i avgift till dem som utför UNDP-projekten, vare sig kostnaderna är högre eller lägre. I det nya systemet skall ansvaret för projektgenomförande gradvis skall övergå till mottagarländerna ("national execution") och fackorganens uppgifter blir mer tekniska än administrativa.

FN:s kapitalutvecklingsfond (UNCDF)

FN:s kapitalutvecklingsfond tillkom 1966 med uppgift att ge gåvobistånd eller lån på förmånliga villkor till småskaliga investeringsprojekt i u-länderna.

Hösten 1973 beslöt generalförsamlingen att kapitalutvecklingsfonden i fortsättningen endast skulle finansiera projekt i de minst utvecklade u-länderna, inriktade på folkflertalets basbehov (bostad, kläder, mat, undervisning och grundläggande hälsovård). 1985 bestämdes att fonden skulle börja använda sina möjligheter att ge lån på förmånliga villkor, en möjlighet som dittills inte utnyttjats.

Verksamhet

Fondens projekt skall enligt målsättningen nå de fattigaste människorna i de fattigaste u-länderna. Fonden arbetar också i några få länder utöver de

minst utvecklade länderna. Projekten skall utformas så att befolkningen aktivt deltar i deras genomförande. Fonden kan ta hand om projekt som andra givare bedömer vara för små. Den har ett tak på 5 milj. dollar för enskilda projekt. Fonden finansierar för närvarande omkring 240 projekt i 47 länder till ett värde av 445 milj. dollar. Under fondens 20 första verksamhetsår har de viktigaste områdena varit jordbruk, vatten och transporter, men man har också ägnat sig åt småindustrier, hälso- och sjukvård, energi, bostäder och utbildning.

Organisation

Fonden är underställd UNDP:s styrelse och arbetar i huvudsak genom UNDP:s fältorganisation. Ny chef 1991 är tysken R. Helmke.

Finansiering

Fonden finansieras genom frivilliga bidrag. Bidragen för 1990 beräknas till ca 40,8 milj. dollar jämfört med drygt 28 milj. dollar under år 1980. De största bidragsgivarna är några mindre industriländer, men 27 av de 40 länder som bidrog 1989 var u-länder. Sveriges bidrag under kalenderåret 1991 uppgick till 55 milj. kr, vilket innebär en andel om ca 21 %. Sverige och Nederländerna är de största bidragsgivarna.

FN:s befolkningsfond (UNFPA)

Efter beslut av generalförsamlingen inrättades år 1967 en särskild fond för FN:s insatser på befolkningsområdet. Fondens operativa verksamhet har pågått sedan år 1969.

Verksamhet

Fondens funktion är finansiell och rådgivande. Sedan år 1973 är fondens övergripande uppgift att leda och samordna FN-systemets insatser på befolkningsområdet. Fonden sammankallar även till internationella befolkningskonferenser som t. ex. International Forum on Population i Amsterdam hösten 1989. FN:s generalsekreterare har utnämnt fondens exekutiv direktör till generalsekreterare för en FN-konferens om befolkningsfrågor 1994, en uppföljning av befolkningskonferenserna 1974 och 1984.

Fondens verksamhetsområden är familjeplanering, befolkningsstatistik, folkbokföringssystem, utbildning, forskning och information. Fonden samarbetar t. ex. med WHO:s globala AIDS-program och liknande program. En växande andel av projekten genomförs av mottagarländerna själva med stöd av fonden.

Ca 75% av programresurserna avsattes år 1990 för projekt i 56 prioriterade länder. Av dessa länder ligger 31 i Afrika. Familjeplaneringsinsatser fortsätter att vara fondens mest centrala område. Fonden samarbetar med givarsamfundet, inklusive det amerikanska biståndsorganet US-AID, för att öka och säkerställa tillgången på familjeplaneringsservice i u-länderna. Befolkningsfrågornas direkta samband med miljöfrågorna präglar fondens policy och verksamhetsprofil. Kvinnors villkor, status och delaktighet i samhällslivet genomsyrar likaledes fondens arbete.

Organisation

Fonden är underställd UNDP:s styrelse, som godkänner det långsiktiga arbetsprogrammet, budget och finansplan samt landprogram. Chef för UNFPA är sedan april 1987 Nafis Sadik (Pakistan). Fondens huvudkontor ligger i New York. På ett femtiotal av UNDP:s landkontor leds UNFPA-arbetet av en fältrepresentant för fonden. Ca en tredjedel av personalen är verksam vid fältkontoren.

Finansiering

UNFPA:s verksamhet finansieras genom frivilliga bidrag. För år 1990 uppgick regeringsbidragen från ett 100-tal länder till 205,8 milj. US dollar, en ökning med drygt 26 miljoner från föregående år. De sju största bidragsgivarna var Japan, Nederländerna, Tyskland, Norge, Sverige, Finland och Danmark. USA, som tidigare bidrog med ca en fjärdedel av UNFPA:s inkomster, har sedan år 1986 helt dragit in sitt bidrag med hänvisning till fondens insatser i Kina, vilka USA uppfattar som stöd till abort som påtvingat preventivmedel. Dock samarbetar UNFPA och det amerikanska biståndsorganet US-AID, som har en större budget för befolkningsinsatser än fonden.

UNFPA har kritiserats av FN:s revisorer för onödigt omfattande reservationer. Från 1989 har projektanslagen ökat och en större del av reserverade medel kunnat tas i bruk. Projektanslagen uppgick 1990 till totalt 210,9 milj. US dollar, medan inkomsterna för samma år uppgick enligt preliminära beräkningar till 212,4 milj. US dollar.

Det svenska bidraget under budgetåret 1990/91 var 125 milj. kr., en ökning om 10 milj. kr. sedan budgetåret 1989/90. Det svenska bidraget utgör därmed drygt 9% av UNFPAs budget.

FN:s fackorgan

Grundprincipen för FN:s tekniska bistånd och kunskapsöverföring är att detta skall samlas till och samordnas av UNDP, som också ska stå för fältnärvaron och garantera att u-ländernas egna prioriteringar sätts i främsta rummet. Hittills har gällt att UNDP främst bör utnyttja olika fackorgan som genomförare av projekt inom sina kompetensområden. Samtidigt lämnas även tekniskt bistånd i fackorganens egen regi. Fackorganen är ju självständiga FN-organ inom sina ansvarsområden med egna styrelser,

årskonferenser etc. Detta har gjort arbetsfördelningen inom FN-systemet oklar. Enligt beslut i UNDP 1990 och 1991 skall dess tekniska bistånd i allt högre utsträckning användas av mottagarländerna som på ett friare sätt skall bestämma hur UNDP-finansierat bistånd skall genomföras (s. k. "national execution"). Vidare skall fackorganen i högre grad bistå med expertis och i mindre utsträckning engagera sig i förvaltningen av hela biståndsprojekt. Det nordiska FN-projektet har studerat frågeställningen och lämnat värdefulla bidrag till att effektivisera FN:s tekniska bistånd. Därigenom skulle fackorganens roll av "center of excellence" betonas. Hur ett sådant system skall se ut är ännu inte fastställt i detalj. Fackorganens reguljära budget finansieras genom medlemsavgifter. Därutöver har flertalet fackorgan en frivilligt finansierad budget till vilken givarna ger öronmärkta bidrag. I vissa fall är den frivilligt finansierade budgeten större än den reguljära.

I tabell 1 redovisas de svenska frivilliga bidragen till FN-organ, vilka inte behandlas på annat ställe under anslaget C 1.

Internationella arbetsorganisationen (ILO)

ILO, som är en av de äldsta medlemmarna i FN-familjen, har som övergripande målsättning att verka för varaktig fred grundad på social rättvisa. ILO skiljer sig från övriga FN-organ genom sin trepartsstruktur – såväl regeringar som arbetsgivare och arbetstagare är representerade. ILO har 150 medlemmar. ILO:s generaldirektör är sedan mars 1989 belgaren Michel Hansenne. ILO:s biståndsverksamhet är i huvudsak inriktad på utveckling och utbildning av arbetskraft. Afrika är huvudmottagare. Sverige ger förutom ett reguljärt bidrag även frivilliga bidrag. Dessa är i första hand koncentrerade till två regionala projekt i Afrika med sysselsättningsfrämjande inriktning, projektet "Se om Ditt företag", ett av Sveriges Arbetsgivareförening utarbetat utbildningspaket samt några sysselsättningsinsatser på vägbyggnads- och transportområdena. Arbetsmarknadsdepartementet har inom regeringskansliet huvudansvaret för Sveriges medlemskap i ILO.

FN:s organisation för utbildning, vetenskap och kultur (UNESCO)

UNESCO bildades år 1945 och bidrar till fred och säkerhet genom att främja samarbete mellan nationerna på de kulturella, utbildningsmässiga och vetenskapliga områdena. Respekten för mänskliga rättigheter och allmän rättvisa utan hänsyn till ras, kön, språk eller religion är viktiga målsättningar. En annan är att utrota analfabetismen fram till sekelskiftet. Det svenska biståndet till UNESCO består dels av ett reguljärt bidrag, dels av frivilliga bidrag. UNESCO genomgick en förtroendekris i början av 1980-talet, som bl. a. ledde till att USA och Storbritannien lämnade organisationen. UNESCO:s generaldirektör är sedan år 1987 spanjoren Frederico Mayor. Utbildningsdepartementet har huvudansvaret för Sveriges medlemskap i UNESCO, som har 158 medlemmar.

FN:s livsmedels- och jordbruksorganisation (FAO)

FAO, FN:s livsmedels- och jordbruksorganisation, bildades år 1945 och är FN:s största fackorgan. FAO är FN-systemets fackorgan för det internationella samarbetet inom jordbruks-, skogsbruks- och fiskesektorerna. Inom organisationen finns en omfattande statistik- och databas. Det bör noteras att Sovjetunionen och några andra öststater inte tillhör de 158 medlemmarna av FAO. Generaldirektören för FAO är sedan år 1976 libanesen Edouard Saouma.

FAO har utöver sitt reguljära program ett fältprogram finansierat genom UNDP och frivilliga bidrag, som huvudsakligen är förlagt till u-länderna. Det reguljära programmet uppgår idag till något mindre än hälften av den totala budgeten. Fältprogrammet syftar framför allt till att genom tekniskt bistånd förbättra förutsättningarna för livsmedelsproduktionen inom u-länderna. Sverige har gett visst stöd till fältprogrammet genom SIDA, främst då det gäller projekt av försöks- och metodutvecklingskaraktär. Under senare år har Sverige och flera andra länder riktat omfattande kritik mot FAO:s ledning och styrformer samtidigt som organisationens tekniska kompetens delvis ifrågasatts. Jordbruksdepartementet har huvudansvaret för Sveriges medlemskap i FAO.

Världshälsoorganisationen (WHO)

WHO grundades år 1946. Idag är 166 länder medlemmar. Generalsekreterare är sedan år 1988 japanen Nakajima. Organisationens huvudmålsättning är att genom normativt arbete och bistånd förbättra hälsotillståndet.

Den normativa verksamheten påverkar hälso- och sjukvårdens villkor inom ett brett spektrum från hälsoupplysning till sofistikerad diagnostik och behandling.

WHO:s biståndsinriktade verksamhet bygger på begreppet primärhälsovård. Strategin för att genom främst primärhälsovården uppnå målet hälsa för alla år 2000 formulerades först i Alma Ata år 1978.

Sverige har genom åren initierat och varit en av de största bidragsgivarna till WHO:s centrala program som står de svenska biståndspolitiska målen nära.

Socialdepartementet har huvudansvaret för det svenska medlemskapet i WHO. SIDA, SAREC och UD samarbetar nära med WHO i biståndsfrågor.

FN:s organisation för industriell utveckling (UNIDO)

År 1967 påbörjades UNIDO:s verksamhet efter beslut av FN:s generalförsamling. 1986 fick UNIDO ställning som självständigt fackorgan. 150 länder är medlemmar. Generaldirektör är Domingo Siazon Jr., Filippinerna.

UNIDO:s uppgift är att genom tekniskt bistånd, kurser, seminarier, studier och hjälp till finansiering främja u-ländernas industrialisering. Särskild vikt fästs vid strukturomvandlings-, rehabiliterings- och utbild-

ningsfrågor. Inom ramen för ett system med branschkonsultationer möts företrädare för regeringar och näringsliv.

UNIDO:s tekniska biståndsverksamhet bekostas till stor del av UNDP och fältrepresentationen tillhör UNDP-kontoren. Från svensk sida ges förutom det reguljära bidraget även frivilliga bidrag. Dessa är i första hand inriktade på miljöområdet.

Industridepartementet har huvudansvaret för Sveriges medlemskap i UNIDO.

Tabell 1: Bidrag år 1990 till vissa FN-organs biståndsbudget enligt FN:s statistik (miljoner US dollar)

	Samtliga länders frivilliga bidrag	Sveriges frivilliga bidrag
ILO	51,3	2,9
UNIDO	52,4	1,1
UNESCO	29,9	1,8
WHO	161,9	29,4

	Samtliga länders bidrag via den reguljära budgeten	Sveriges bidrag via den reguljära budgeten
ILO	177,7	2,0
UNIDO	89,1	1,0
UNESCO	141,7	3,1
WHO	335,6	3,7

FN:s frivilliga fonder

FN:s barnfond (UNICEF)

UNICEF upprättades av FN:s generalförsamling år 1946. Fondens uppgift var då att lämna katastrofhjälp till barn och mödrar i det krigshärjade Europa. Mandatet ändrades senare till att främst omfatta långsiktig utvecklingshjälp till barn och mödrar i u-länder. UNICEF samarbetar idag med över 120 länder, främst genom fleråriga landprogram för utveckling. Programnivån och inriktningen styrs av dödligheten bland barn under fem år, barntäthet och antal födda barn samt BNP per capita. UNICEF arbetar för att sociala indikatorer skall tas med som komplement till de ekonomiska och vara vägledande för uppföljning av utvecklingen.

Verksamhet

UNICEF bygger sin verksamhet på en stark fältorganisation och politisk mobilisering till aktivt deltagande. Ett resultat av denna målsättning var barntoppmötet 1990 vars syfte var att föra upp barnens situation på såväl de nationella som internationella politiska dagordningarna. De långsiktiga landprogrammen har ökat UNICEF:s engagemang i utvecklingsfrågor som t ex strukturanpassning, utbildning, vattenförsörjning, kvinnors situation och AIDS-epidemins sociala och ekonomiska effekter på barn. UNICEF fortsätter att förstärka sin kapacitet i Afrika och att öka insatserna i t.ex. Latinamerikas slumområden. UNICEF ansvarar dessutom för betydande insatser i katastrofsammanhang.

Fonden samarbetar med andra FN-organ samt med frivilligorganisationer; med världshälsoorganisationen, WHO, för att bygga ut primärhälsovården, med UNESCO för särskilt flickors och kvinnors läskunnighet, med UNFPA inom familjeplanering etc. Inom ramen för FN:s samordnade katastrofinsatser ansvarar UNICEF tillsammans med t.ex. WHO ofta för hälsovård och vattenförsörjning.

En viktig uppgift för UNICEF är att finna nya vägar för att tillgängliga resurser skall komma nödlidande barn runt om i världen till godo. Ett arbetssätt är att föra fram enkla och billiga metoder för att radikalt minska dödligheten i barnsjukdomar och diarréer. Målet är att halvera barnadödligheten och därmed också på sikt medverka till en begränsning av födelsetalen. De långsiktiga insatserna inom hälso- och sjukvård, vattenförsörjning, utbildning, kvinnors delaktighet i utvecklingsarbetet, nutrition och familjeplanering kompletteras med kampanjer. Hjälp till barn i särskilt svåra omständigheter; barn i väpnade konflikter särskilt i Mellanöstern och södra Afrika, barn som utsätts för övergrepp och gatubarn är en växande verksamhet. FN-konventionen om barnets rätt kommer att innebära ökade krav på UNICEF för att göra det möjligt för u-länder att leva upp till konventionen. Den deklaration och handlingsplan som antogs vid toppmötet för barn innebär också åtaganden för barns överlevnad och utveckling som u-länder kommer att söka UNICEF:s stöd till.

Organisation

UNICEF:s styrelse (Executive Board) består av representanter för 41 stater med en majoritet för u-länder. Styrelsen sammanträder årligen. Den granskar och drar upp riktlinjer för verksamheten och fördelar medel till fondens program.

James Grant, USA, är utsedd till exekutivdirektör för en tredje ämbetsperiod till år 1995. UNICEF:s huvudkontor är förlagt till New York. Dessutom finns ett Europa-kontor i Genève samt UNICEF:s leveranscentral, UNIPAC, i Köpenhamn. Närmare 80% av personalen arbetar i fält, fördelade på drygt 200 platser.

Finansiering

UNICEF:s verksamhet finansieras genom frivilliga bidrag, huvudsakligen från regeringar. De sammanlagda inkomsterna uppgick år 1989 till 667 milj. US dollar, 1990 till 821 milj. US dollar och beräknas 1991 öka till 858 milj. US dollar. Regeringsbidragen utgjorde år 1989 ca 75% av fondens resurser. Nationalkommittéer och andra enskilda bidragsgivare svarar för återstoden. Bidragen från nationalkommittéer finansieras främst genom försäljningen av UNICEF-kort. Den reguljära landprogramverksamheten (ca 63%) finansieras av ordinarie bidrag. UNICEF:s särskilda insatser, både katastrofhjälp och vissa långsiktiga projekt, finansieras genom tilläggsbidrag.

Det svenska ordinarie bidraget för budgetåret 1990/91 uppgår till 340 milj. kr. Via SIDA lämnas därutöver bidrag för särskilda insatser och katastrofhjälp, ca 335 milj. kr. under verksamhetsåret 1990/91. Sverige är den största enskilda givaren när man slår ihop såväl ordinarie som särskilda bidrag. Andra stora bidragsgivare är USA, Italien, Norge och Canada.

Världsbanksgruppen och de regionala utvecklingsbankerna i Afrika, Asien och Latinamerika

De internationella utvecklingsbankerna och -fonderna lämnar finansiellt bistånd främst i form av förmånliga lån. Dessutom lämnar de tekniskt bistånd. Den äldsta och största utvecklingsbanken är Världsbanken (IBRD), som även utgjort modell för uppbyggnaden av övriga utvecklingsbanker. Medan Världsbanken är verksam i alla världsdelar arbetar den Afrikanska utvecklingsbanken (AfDB) i Afrika inkl. Nordafrika, Asiatiska utvecklingsbanken (AsDB) i Asien och Oceanien och Interamerikanska utvecklingsbanken (IDB) i Latinamerika och Karibien. Totalt uppgår utlåningen från utvecklingsbankerna och deras fonder till drygt 30 miljarder US dollar per år.

Tabell 2: Fakta om de internationella utvecklingsbankerna och -fonderna

	Tillkom år	Antal medlemsländer	Antal anställda	Huvudkontor
Världsbanken (IBRD)	1946	155	6 597	Washington
Internationella utvecklingsfonden (IDA)	1960	139		
Afrikanska utvecklingsbanken (AfDB)	1963	76	1 030	Abidjan
Afrikanska utvecklingsfonden (AfDF)	1972	26		
Asiatiska utvecklingsbanken (AsDB)	1966	52	1 668	Manila
Asiatiska utvecklingsfonden (AsDF)	1974	52		

	Tillkom år	Antal medlemsländer	Antal anställda	Huvudkontor
Interamerikanska utvecklingsbanken (IDB)	1959	44	1 742	Washington
Fonden för särskild verksamhet (FSO)	1959	44		

Utvecklingsbankerna fungerar som ett mellanled mellan den internationella kapitalmarknaden och u-länderna. Bankerna lånar upp och vidareförmedlar lån på villkor som är förmånligare än vad de allra flesta u-länder på andra sätt skulle kunna få. Detta beror på att medlemsländerna fungerar som garanter för utvecklingsbankernas eget kapital.

Många av de fattigare u-länderna saknar emellertid den nödvändiga återbetalningsförmågan även när det gäller utvecklingsbankernas relativt förmånliga lån. För att kunna bistå också dessa länder har som ett komplement till banklånen krediter från utvecklingsfonderna tillkommit. Fonderna lämnar lån på mycket förmånliga villkor. Krediterna från IDA, AfDF och AsDF löper utan ränta och har en lång löptid med en avsevärd amorteringsfri period. I IDB/FSO tas en ränta ut uppgående till 1–4%, men även där är villkoren i övrigt mycket gynnsamma. Gåvoelementet i fondernas långivning blir härigenom ca 75%.

Organisation

Bankernas/fondernas högsta beslutande organ är guvernörsstyrelsen (Board of Governors). Den är sammansatt av regeringsrepresentanter för samtliga medlemsländer. Styrelsen möts en gång per år. Däremellan handhas det löpande arbetet av en direktörsstyrelse (Board of Directors) som möts en eller flera gånger i veckan (i AfDB en gång i månaden). Eftersom antalet medlemsländer överstiger antalet platser i direktörsstyrelsen ingår de flesta länder i röstgrupper. En direktör representerar således i regel flera länder.

De nordiska länderna ingår i samtliga banker i samma röstgrupp (Island är dock inte medlem i de regionala utvecklingsbankerna). De bildar i världsbanksgruppen en egen röstgrupp men är i AfDB/AfDF sammanförda med Schweiz och Indien, i AsDB/AsDF med Canada och Nederländerna och i IDB/FSO med Belgien, Italien, Nederländerna, Storbritannien och Tyskland.

I världsbanksgruppen är för närvarande den nordiske direktören från Norge. Vid hans kontor tjänstgör en svensk som rådgivare. I AfDB/AfDF företräds röstgruppen för närvarande av Norge, med en svensk som biträdande direktör. Röstgruppen i AsDB/AsDF företräds av en kanadensisk direktör och en norsk biträdande direktör. I IDB/FSO är en italienare och en holländska för närvarande röstgruppens representanter i styrelsen.

Rösträtten är i princip vägd i förhållande till andel tecknat kapital resp. lämnade bidrag. För att ge de många små och fattiga länderna ett större inflytande tilldelas varje medlemsland också ett visst antal röster, oberoende av landets kapital- och bidragsandelar. Det senare gäller dock inte IDB/FSO. De svenska andelarna framgår av tabellerna 4 och 5.

U-länderna har störst röststyrka i Afrikabanken och -fonden med 63% resp. 50% av röststyrkan. I IDB/FSO är siffran 54%. I IBRD/IDA och AsDB/AsDF ligger motsvarande siffra för u-länderna i intervallet 37–45%.

Enligt en mer eller mindre uttalad regel har chefskapet i Världsbanken alltid tillfallit en amerikan, i AsDB alltid en japan, i AfDB en afrikan och i IDB en latinamerikan. Lewis T. Preston är nyutnämnd chef för Världsbanken, Babacar N'Diaye från Senegal är AfDB:s president sedan 1985 och Kimimasa Tarumizu tillträdde chefsposten i AsDB i november 1989. Uruguayanen Enrique Iglesias är president i IDB sedan 1988.

Finansiering och lånevillkor

Utvecklingsbankernas utlåningsverksamhet sker till helt övervägande del med medel upplånade på den internationella kapitalmarknaden. Av medlemsländernas kapitalinsatser inbetalas endast en mindre del medan resterande andel utställs som garanti för utvecklingsbankernas upplåning. Utvecklingsbankernas utlåningsvillkor bestäms i huvudsak av de upplåningsvillkor de kan uppnå.

Tabell 3: Utvecklingsbankernas utlåningsvillkor

Bank	Löptid	Ränta per 1 juni 1990
IBRD	15–20 år	7,73 % 1)
AfDB	12–20 år	7,93 %
AsDB	10–30 år	6,50 %
IDB	15–30 år	7,69 %

1) Avser per den 30 juni 1991

Skillnaden i löptid för enskilda lån beror på olikheter beträffande låntagarländernas utvecklingsnivå och/eller projektets karaktär.

Tabell 4: Utvecklingsbankernas tecknade kapital och utestående upplåning per den 31 december 1990

	IBRD (1)	AfDB	AsDB	IDB
Tecknat kapital (miljoner US dollar)	139 120	21 246	22 884	40 994
Inbetalt kapital	9 393	2 503	2 763	2 836
Utestående upplåning (miljoner US dollar)	84 797	5 064	8 215	17 273
Sveriges andel av tecknade kapitalet (procent)	1,30	1,38	0,15	0,16
Sveriges röstandel (procent)	1,28	1,41	0,53	0,17

1) Avser per den 30 juni 1991.

Till skillnad från bankerna finansieras fondernas verksamhet genom gåvobidrag från i första hand i-ländernas regeringar. Sedan mitten av 1970-talet har också vissa OPEC-länder och andra rikare u-länder tillkommit som bidragsgivare. Bidragens storlek fastställs för en period av tre till fyra år i taget i samband med s.k. påfyllnadsförhandlingar där även ingående diskussioner kring fondernas policyinriktning och användning av medel äger rum. IDA har vidare under en rad år tillförts en del av IBRD:s nettoinkomst. AfDB lämnar bidrag till AfDF i samband med resurspåfyllnader.

Utlåningen från fonderna sker på mycket förmånliga villkor. IDA lämnar utvecklingskrediter med en löptid på 35 eller 40 år. IDA:s krediter är räntefria med en administrationsavgift på 0,75 %. AfDF lämnar räntefria utvecklingskrediter och med en löptid på 50 år med en administrationsavgift på 0,75 %. AsDF:s räntefria utvecklingskrediter löper på 40 år med en avgift på 1 % för de länder som enbart lånar från fonden. För de länder som får låna både från AsDB och AsDF gäller 35 år. De tio första åren är amorteringsfria vid lån från IDA, AfDF och AsDF. Vid utlåning från IDB:s fond för särskild verksamhet gäller en ränta på 1 – 4 %, en administrationsavgift på 0,5 %, 20 – 40 års löptid och en amorteringsfri period på 5 – 10 år.

Tabell 5: Inbetalda bidrag till utvecklingsfonderna per den 31 december 1990

	IDA (1)	AfDF	AsDF	FSO
Ackumulerade totala bidrag (miljoner US dollar)	68 861	7 872	13 865	8 702
Ackumulerade svenska bidrag (miljoner US dollar)	1 911	389	136	31
Sveriges bidragsandel under innevarande påfyllnadsperiod (procent)	2,62	4,5	1,37	0,35
Sveriges röstandel under innevarande påfyllnadsperiod (procent)	2,05	2,56	0,53	0,17

1) Avser per den 30 juni 1991.

Utlåningsvolym

Storleken på det tecknade kapitalet i respektive utvecklingsbank och på bidragen till respektive utvecklingsfond avspeglar deras utlåningskapacitet.

Tabell 6: Utvecklingsbankernas och -fondernas utlåningsvolym

	Total ackumulerad utlåning t. o. m. 31 december 1990 (miljoner US dollar)	Utlåning år 1990 (miljoner US dollar)
IBRD	203 054(1)	16 392(2)
IDA	64 515(1)	6 293(2)
IBRD/IDA	267 569(1)	22 685(2)
AfDB	11 613	2 158
AfDF	7 050	1 093
AfDB/AfDF	18 663	3 251
AsDB	21 507	2 492
AsDF	11 062	1 480
AsDB/AsDF	32 569	3 972
IDB	35 021	3 315
FSO	10 475	517
IDB/FSO	45 496	3 832

1) Avser per den 30 juni 1991.
2) Avser 1 juli 1990–30 juni 1991

Fördelning av utlåningen på länder

Utvecklingsbankerna och -fonderna riktar sig till mottagarländer som befinner sig på olika utvecklingsnivåer och har varierande kreditvärdighet. Det finns dock en strävan vilken särskilt utmärker utvecklingsfonderna att bistå de fattigare länderna, dvs. de med en lägre bruttonationalinkomst per

capita. Sålunda går ca 85% av IDA:s utlåning till länder med en BNI per capita under 580 US dollar (1989 års penningvärde). Även IBRD:s utlåning till denna grupp har blivit relativt sett större under det senaste årtiondet.

För att förstärka resursbasen för världsbanksgruppens utlåning till de fattigaste länderna i Afrika söder om Sahara upprättades under perioden 1985–1987 Världsbankens särskilda Afrikafacilitet. Till denna fond, som administrerats av IDA, bidrog ett antal givarländer med totalt 1,5 miljarder US dollar (motsvarande omkring 10 miljarder kronor). Sverige utfäste ett bidrag på 440 milj. kr. Hösten 1987 tog Världsbanken initiativ till ett särskilt handlingsprogram för vilket man sökt givarnas stöd för de strukturanpassningsprogram som nu pågår i ett drygt tjugotal skuldtyngda länder i Afrika söder om Sahara. Sverige lämnar bidrag till detta program.

Även i regionalbankerna och -fonderna finns en stark strävan att bistå de fattigaste medlemsländerna och gynna låginkomstgrupper. Längst i detta avseende har IDB kommit. Man har i denna bank en fastlagd målsättning att minst 50% av bankens resurser skall inriktas på projekt som särskilt gynnar fattiga befolkningsgrupper. De fem största låntagarländernas andel av bankernas och fondernas totala utlåning t. o. m. år 1990 (som framgår i tabell 6) redovisas i tabell 7:

Tabell 7: Utvecklingsbankernas och -fondernas fem största låntagarländer per den 31 december 1990 (miljoner US dollar)

			Dessa länders procentuella andel av totala utlåningen
IBRD(1)	Indien	15 589	
	Mexico	14 389	46 %
	Indonesien	14 087	
	Brasilien	12 711	
	Turkiet	8 821	
IDA(1)	Indien	18 056	
	Bangladesh	5 697	
	Kina	5 169	
	Pakistan	3 470	52 %
	Ghana	1 983	
AfDB	Marocko	1 300	
	Nigeria	1 027	
	Elfenbenskusten	941	42 %
	Tunisien	813	
	Zaire	798	
AfDF	Etiopien	558	
	Zaire	409	
	Mali	332	27 %
	Sudan	304	
	Tanzania	269	
AsDB	Indonesien	6 027	
	Filippinerna	3 423	
	Pakistan	2 682	78 %
	Indien	2 361	
	Sydkorea	2 320	

			Dessa länders procentuella andel av totala utlåningen
AsDF	Pakistan	3 161	
	Bangladesh	3 143	
	Sri Lanka	1 093	82 %
	Nepal	981	
	Filippinerna	679	
IDB	Brasilien	6 078	
	Mexico	5 843	
	Argentina	3 847	66 %
	Chile	3 771	
	Colombia	3 714	
FSO	Brasilien	1 229	
	Ecuador	919	
	Bolivia	847	42 %
	Honduras	712	
	Colombia	696	

1) Avser per den 30 juni 1991.

Fördelning av utlåningen på sektorer

Utvecklingsbankernas och -fondernas totala utlåning fördelad på olika sektorer framgår av tabell 8. Även här kan konstateras att utvecklingsfonderna har en klarare fattigdomsinriktad profil på sin utlåning. De har strävat efter att låta utlåningen i första hand gå till sådana samhällssektorer där resurserna mera direkt kommer de fattigaste befolkningsgrupperna till godo. Detta har skett genom satsning på jordbruks- och landsbygdsutveckling samt socialt inriktade projekt inom utbildning, hälsovård, befolkning, stadsutveckling och vattenförsörjning.

Satsningen på jordbruks- och landsbygdsutveckling och på socialt inriktade projekt grundas på insikten om dessa sektorers betydelse för utvecklingen och att det inte föreligger en motsättning mellan satsningen på basbehov, som i hög grad tillfredställs genom sociala projekt, och ekonomisk tillväxt.

För en allsidig utveckling krävs emellertid även en satsning på ekonomisk och samhällelig infrastruktur såsom energi, transport, kommunikation och industri. Utvecklingsbankernas utlåning har koncentrerats till dessa sektorer.

Traditionellt har den helt övervägande delen av utvecklingbankernas och -fondernas utlåning inriktats på enskilda projekt. För att bistå u-länder vid genomförandet av nödvändiga ekonomisk-politiska reformprogram har såväl IBRD som IDA under de senaste åren dock starkt ökat långivningen till s. k. struktur- och sektoranpassning. Anpassningslånen svarade under verksamhetsåret 1990/91 för 25% av IBRD:s/IDA:s totala långivning. Även i AfDB/AfDF uppgick denna typ av utlåning under året till ca 25% medan den i AsDB/AsDF begränsades till under 15%. Fr o m 1990 har även IDB börjat ge sektoranpassningslån. Denna utlåning får högst uppgå till 25% av den årliga utlåningen. Struktur- och sektoranpassningslån är inte knutna till specifika projekt utan utformas så att de kan stödja

låntagarlandets ekonomisk-politiska åtgärder inom ramen för ett avtalat ekonomiskt program som syftar till att åstadkomma ekonomisk återhämtning och tillväxt.

Utvecklingsbankerna har under senare delen av 1980-talet ägnat miljöfrågor en allt större uppmärksamhet. Bankerna försöker i sitt forskningsarbete utarbeta analyser och förslag på miljöområdet parallellt med att ansträngningarna att integrera miljöfrågorna i det löpande arbetet fortsätter. Avsikten är att samtliga lån som förväntas ha effekter på miljön – även strukturanpassningslån – skall behandlas av bankernas miljöavdelningar innan förslagen föreläggs respektive styrelse. Inom Världsbanken används nu omkring tio procent av den totala arbetsinsatsen för miljörelaterade frågor.

Världsbanken har spelat en central roll för att, i samråd med enskilda u-länder, upprätta grupper för biståndssamverkan, s.k. konsortier och konsultativa grupper. Det finns för närvarande ett tjugotal sådana grupper under ordförandeskap av representanter för Världsbanken. Sverige är medlem i de grupper som berör länder som mottar svenskt bilateralt bistånd. (Jfr ovan UNDP:s rundabordsmöten). Världsbanken leder också den konsultativa gruppen för internationell jordbruksforskning (CGIAR).

Tabell 8: Procentuella fördelningen av utvecklingsbankernas och -fondernas ackumulerade utlåning på sektorer per den den 31 december 1990

Sektor	IBRD(1)	IDA(1)
Jordbruks- och landsbygdsutveckling	19	35
Sociala sektorer(2)	15	21
Ekonomisk infrastruktur (Energi, transporter, tele inkl. turism och tekniskt bistånd)	38	25
Industri och nationella utvecklingsbolag	20	8
Icke projektbundna	8	11
Totalt	100	100

1) Avser per den 30 juni 1991.
2) Avser här utbildning, hälsovård, befolkning, stadsutveckling, vattenförsörjning och offentlig sektor.

Sektor	AfDB	AfDF	AsDB	AsDF	IDB/FSO
Jordbruk	22	35	19	49	21
Utbildning, hälsovård	5	16	6	7	14
Transport	16	21	20	10	13
Offentliga nyttigheter (inkl vattenförsörjning, energi och tele-kommunikationer)	27	16	37	21	32
Industri	21	4	4	4	13
Övrigt	9	8	14	9	7
Totalt	100	100	100	100	100

Internationella finansieringsbolaget (IFC)

Internationella finansieringsbolaget, som upprättades år 1956, är medlem i Världsbanksgruppen. IFC:s syfte är att främja ekonomisk utveckling i u-länder genom att medverka till upprättande av privata företag och främjande av produktiva privata investeringar i u-länder.

För medlemskap i IFC krävs att man är medlem i Världsbanken (IBRD). IFC har 142 medlemsländer. Guvernörs- och direktörsstyrelserna är organiserade på samma sätt för IFC som för Världsbanken. Världsbankens chef fungerar som ordförande också i IFC:s direktörsstyrelse. Verksamheten leds av en verkställande vice-president, för närvarande engelsmannen Sir William Ryrie. Antalet anställda uppgår till nära 650. Rösträtten är liksom i Världsbanken vägd i förhållande till andelen tecknat kapital.

IFC:s kapital uppgår för närvarande till 1,3 miljarder US dollar. Sveriges kapitalandel utgör 1,33% och uppgår till 15,2 miljoner US dollar. Förutom av kapitalet finansieras IFC:s verksamhet genom ackumulerade vinster och genom lån från IBRD. IFC:s styrelse beslöt i juni 1991 att rekommendera en ökning av IFC:s kapital till 2,3 miljarder US dollar. Ökningen väntas bli effektiv före utgången av 1991.

IFC:s investeringar sker i allmänhet i form av en kombination av aktieteckning och långfristiga lån. Investeringsobjekt skall enligt stadgan vara privata företag. Statligt delägande utesluts inte men företaget skall drivas affärsmässigt och inte vara regeringskontrollerat. Varje investering måste uppfylla de två grundläggande kraven att bidra till utvecklingen av ekonomin i mottagarlandet samt med hög sannolikhet vara vinstgivande.

Under 1990/91 godkände IFC sammanlagt 152 investeringar i 46 länder, till ett värde av 2,8 miljarder US dollar. De totala kostnaderna för de investeringar i vilka IFC deltog uppgick till 10,7 miljarder US dollar, varav de resterande medlen kom från andra finansieringskällor, i första hand privata banker.

Under budgetåret 1990/91 har Östeuropa framträtt som ett område av allt större betydelse i IFC:s aktiviteter, men tyngdpunkten i investeringsvolymen ligger fortfarande i Asien och Sydamerika. Av den totala volymen utgör investeringar i låginkomstländer 53%. Investeringsobjekten återfinns inom snart sagt alla produktiva sektorer. IFC arbetar för övrigt aktivt med att söka uppnå en hög grad av diversifiering såväl vad gäller land- som sektorfördelning.

Någon motsvarighet till IFC finns inte i Afrikanska resp. Asiatiska utvecklingsbankerna. AsDB kan emellertid i begränsad omfattning medverka i investeringar med riskvilligt kapital inom ramen för den ordinarie utlåningen. Förutom denna verksamhet för att stödja den privata sektorn inom bankens ram ingår AsDB som större aktieägare i Asian Finance and Investment Corporation (AFIC) som upprättades i september 1989. AFIC ägs i övrigt av ett konsortium av privata affärsbanker från Japan, Korea, Taiwan, USA, Frankrike, Nederländerna m.fl. I AfDB har nyligen en speciell enhet för privatsektorstöd upprättats, men verksamheten är ännu av begränsad omfattning.

Inom ramen för IDB skapades 1988 Interamerican Investment Corporation (IIC) efter mönster av IFC. Tillsammans med privat kapital ska IIC medverka till etablering, expansion och modernisering av privata företag, bl a genom tillskjutande av aktiekapital. Man ska också bistå företag med teknisk och administrativ rådgivning. IIC ingår i IDB:s struktur men är ett självständigt organ med separat kapitaltäckning och administration. De nordiska länderna är inte medlemmar i IIC.

Multilateral Investment Guarantee Agency (MIGA)

Det multilaterala investeringsorganet (MIGA) inledde sin verksamhet under år 1988. MIGA är medlem i världsbanksgruppen. Guvernörs- och direktörsstyrelserna är organiserade på samma sätt för MIGA som för Världsbanken och IDA. Världsbankens chef fungerar som ordförande också i MIGA:s styrelse. För närvarande är den svenska röstandelen 1,45%.

MIGA:s totala aktiekapital skall uppgå till 1,082 miljarder US dollar. Den svenska kapitalandelen är 11,35 miljoner US dollar, motsvarande en kapitalandel om 1,05%, varav enligt stadgarna 10% har inbetalats och 10% lagts i ett skuldbevis utfärdat av riksgäldskontoret på MIGA. Återstoden av kapitalandelen är en garantidel som utbetalas endast om så behövs för att MIGA skall kunna uppfylla sina förpliktelser.

MIGA:s uppgift är att utfärda garantier mot icke-kommersiella risker för investering i u-länder och därigenom stimulera flödet av resurser för produktiva ändamål till dessa länder.

Nordic Development Fund (NDF)

NDF, som inledde sin verksamhet i februari 1989, är ett nordiskt organ för finansiering av angelägna utvecklingsprojekt i u-länder. Fonden ger krediter i samfinansiering med andra internationella finansieringsorgan till projekt som bidrar till social och ekonomisk utveckling i mottagarlandet. Projekten skall vara av nordiskt intresse. Särskild vikt läggs vid projekt med positiva miljöeffekter.

NDF finansieras helt genom bidrag från de fem nordiska länderna. Fonden har ett grundkapital på 100 milj. SDR. Utlåningen sker på mycket förmånliga villkor. Krediterna är räntefria och har en löptid på 40 år med en administrationsavgift på 0,75%. Utlåningsvillkoren motsvarar de som erbjuds av IDA.

NDF prioriterar långivning till fattigare länder och ger endast undantagsvis lån till andra än låg- och lägre medelinkomstländer. Vid utgången av år 1990 hade NDF undertecknat kreditavtal till ett sammanlagt belopp om 20,9 milj. SDR. Krediterna, vars storlek varierar mellan 0,8 och 4,4 milj. SDR avsåg Moçambique, Uganda, Botswana, Mauritius, Zimbabve och Indonesien.

NDF är lokaliserat till Helsingfors och har en stab på sex personer under ledning av svensken Carl-Ivar Öhman.

FN:s världslivsmedelsprogram (WFP)

Efter andra världskriget använde vissa länder, främst USA, sina stora spannmålsöverskott för bilateral livsmedelshjälp i vida större omfattning än för närvarande. Efterhand växte krav fram på ett internationellt komplement till den bilaterala hjälpen. År 1963 inrättades WFP som en multilateral kanal för livsmedelshjälp, underställd FN och FAO, med högkvarter i Rom. I fält är UNDP-representanten även WFPs representant.

Verksamhet

Genom åren har WFP:s verksamhet växt betydligt och omfattar nu ca 20% av all livsmedelshjälp; för vissa produkter närmare 40 procent. Verksamhetsvolymen, inklusive WFP:s hantering av bilateral livsmedelshjälp, har gjort WFP till det största av alla FN-organ. I takt därmed har behovet av en diskussion om livsmedelsbiståndets framtid och om organisationens roll och samarbete med andra utvecklingsorgan, t.ex. UNDP, ökat betydligt. Sverige deltar aktivt i denna dialog.

Under 1990/91 arbetade styrelsen, Committee on Food Aid Policies and Programmes (CFA), med förändringar i stadgarna. De delar av WFP-programmet som låg direkt under ansvaret för FAO:s generaldirektör – vissa finansiella frågor och katastrofbeslut – underställs CFA:s ansvar. De nya stadgarna träder i kraft 1 januari 1992. I och med att styrelsen får ett ökat ansvar, så ökas även antalet u-länder som är medlemmar i styrelsen.

WFP bedriver dels utvecklingsbistånd, dels katastrof- och flyktingbistånd.

Utvecklingsbistånd

WFP lämnar bistånd i form av livsmedel, där matransoner delas ut till de anställda vid anläggningsarbeten, s.k. Food-for-Work-projekt. WFP ger också hjälp till från näringssynpunkt särskilt behövande grupper, t.ex. kvinnor, spädbarn och skolbarn. I vissa fall säljs livsmedlen på den lokala marknaden för att med inkomsterna finansiera kommunitära projekt. Verksamheten är inriktad på de allra fattigaste u-länderna, som mottar drygt 80% av WFP:s utvecklingshjälp.

WFP förmedlar också alltmer livsmedelshjälp från bilaterala givare. År 1990 förmedlade WFP ca 900 000 ton bilateral livsmedelshjälp till ett värde av över 200 milj. US dollar. WFP utnyttjas också i s.k. triangelaffärer. WFP bidrar i dessa fall med livsmedel till ett u-land i utbyte mot överskottsproduktion av en annan vara, som sedan ges som bistånd till ett tredje land.

Inom ramen för WFP:s verksamhet skapades 1976 en mekanism för att ha tillgång till livsmedel vid katastrofsituationer: Internationella beredskapslagret för katastrofinsatser (IEFR). Vidare, fr.o.m. 1990 etablerades en liknande mekanism för långvariga flyktingsituationer (PRO).

Omkring hälften av WFP:s totala resursmobilisering under 1990 och 1991 gäller katastrofbistånd och flyktingar, en starkt ökande andel i förhållande till utvecklingsbistånd. WFP har utvecklat ett mycket nära samarbete med UNHCR, efter förslag från styrelserna i respektive organisation. Ett samarbetsavtal har underställts givarna och träder i kraft fr.o.m. 1 januari 1992 om det godkänns av WFP:s styrelse i december 1991. Det skulle innebära att WFP tar ansvar för att från givare söka de nödvändiga resurserna och för att leverera livsmedelsbiståndet ända fram till flyktingarnas vistelseort.

Givarna till WFP:s IEFR har senaste åren ökat varubindningens andel till över 70%. Det har fört med sig stora svårigheter för livsmedelsbiståndet att nå fram i tid. Skall WFP kunna agera snabbt krävs vid katastrofsituationer en rad åtgärder, såsom minskad bindning av bidragen till livsmedel och finansiella reserver som obundet kan användas för lokala/regionala uppköp samt transport- och leveransrelaterade kostnader. Sverige deltar aktivt i debatten i denna fråga. Det svenska bidraget kan användas för uppköp i Sverige eller i u-länder med exportproduktion.

Organisation

WFP:s styrande organ Committee on Food Aid Policies and Programmes (CFA) består fr.o.m. 1 januari 1992 av 42 medlemsländer, varav 62% från u-länder. Kommittén sammanträder två gånger per år i Rom, där WFP har sitt högkvarter. CFA skall, utöver sin styrelsefunktion för WFP, vara ett forum för debatt och ge rekommendationer om biståndsmetoder och biståndspolitik på livsmedelsområdet. I 82 mottagarländer finns omkring 200 WFP-handläggare och drygt 800 lokalt anställda. Vid huvudkontoret i Rom arbetar 160 handläggare och 250 övrig personal. Chef för programmet är James C. Ingram, Australien, vars mandatperiod löper ut i mars 1992.

Finansiering

WFP finansieras med frivilliga bidrag, dels i form av livsmedel, dels i form av kontantbidrag avsedda att täcka kostnader för administration, frakter och försäkringar. Enligt stadgarna skall en tredjedel av reguljära bidragen ges i kontanta medel för att finansiera den administrativa budgeten. Genomsnittliga andelen av bidrag i kontanta medel ligger dock på drygt 20%, vilket har medfört underskott i likvida medel under en rad år. Huvuddelen av den reguljära budgeten används för transportkostnader. WFP:s administration utgör 6% av totala omslutningen.

WFP har sedan år 1982 årligen levererat ca 2 miljoner ton livsmedel,

dvs. mellan 20 och 25 % av den globala livsmedelshjälpen. År 1988 omfattade dock WFP:s totala leveranser 3,1 miljoner ton, en ökning med 28 % jämfört med år 1987, som också var ett rekordår. Av dessa 3,1 miljoner ton gick omkring 2,3 miljoner ton till utvecklingsbistånd. Resterande 0,8 miljoner ton gick till katastrofinsatser, vilket i stort sett var oförändrat jämfört med år 1987. Under 1989 och 1990 har totala värdet legat oförändrat i förhållande till 1988, men katastrof- och flyktingbiståndets andel har däremot ökat i förhållande till resurser för utvecklingsbistånd. Det utgör nu närmare hälften av totala resursmobiliseringen.

År 1991 och 1992 beräknas kontantbidragen uppgå till drygt 200 miljoner US dollar. Huvuddelen av dessa medel, sjuttio procent, används för transportkostnader.

Under budgetåren 1989/90 och 1990/91 har Sverige lämnat ett årligt reguljärt bidrag på 100 milj. kr, varav en tredjedel för den administrativa budgeten. Utöver det reguljära bidraget har Sverige under de senaste budgetåren ställt medel till WFP:s förfogande – 22 milj. kr. budgetåret 1990/91 – för att täcka vissa andra kostnader i samband med WFP-projekt. Dessa bidrag har till största delen använts för upphandling av transportmedel och lagerhållningsutrustning.

Därtill kommer bidragen till beredskapslagret (IEFR) och för långvariga flyktingoperationer (PRO) som kalenderåret 1991 uppgår till 95 milj. kr. Det svenska åtagandet under 1986 års livsmedelskonvention (FAC), beräknat till 55 milj. kr. för 1991/92, kanaliseras helt genom WFP och får användas för utvecklings-, katastrof- eller flyktinginsatser.

Bidragsmålet för WFP:s reguljära resurser för utvecklingsinsatser är 1,5 miljarder US dollar för tvåårsperioden 1991 – 1992. Den totala resursmobiliseringen, som även inkluderar katastrof- och flyktinginsatser, kommer under 1992 att uppgå till ca 1,2 miljarder US dollar. De största bidragsgivarna är USA, Canada och EG-kommissionen. Den svenska andelen av WFP-medlen uppgår till ca 3 %.

WFP har även fått en framträdande roll vid större katastrofsituationer där FN utkommit med samordnade appeller om bistånd. Vid dessa situationer, såsom Gulfen, Afrikas Horn, Västafrika, Angola, har Sverige bidragit med ytterligare medel från katastrofanslaget.

Livsmedelshjälpskonvention (FAC)

Livsmedelshjälpskonventionen Food Aid Convention (FAC) är en del av det gällande internationella veteavtalet. Konventionen tillkom för att komplettera detta avtal med ett bidrag till u-ländernas livsmedelstrygghet genom en särskild biståndskonvention med åtaganden om livsmedelshjälp.

Den tidigare överenskommelsen från år 1980 förlängdes i flera omgångar, men har nu ersatts av 1986 års konvention som efter senaste förlängningen i juni 1991 löper fram till juni 1993.

Syftet med 1986 års konvention är liksom tidigare att bidra till att nå det mål på 10 miljoner ton spannmålsbistånd per år, som uppställdes av 1974 års världslivsmedelskonferens.

Finansiering

De 11 medlemmarna, varav EG är en, har åtagit sig att under 1986 års konvention göra utfästelser motsvarande minst 7,5 miljoner ton per år. De största andelarna faller på USA, EG, Canada, Australien och Japan vilka tillsammans svarar för nära tre fjärdedelar av de totala åtagandena. Sverige har utfäst ett årligt bidrag motsvarande 40 000 ton, uppskattat till ett värde av 50 milj. kr. för budgetåret 1991/92, inklusive transportkostnader.

Bidragen utgår i form av livsmedelsleveranser, främst spannmål eller kontantbidrag, omräknade efter världsmarknadspris. Leveranserna sker som gåva eller med förmånliga lånevillkor, bilateralt eller multilateralt enligt givarens bestämmande.

Det svenska bidraget kanaliseras i sin helhet genom WFP (som även får fraktbidrag) enligt samma principer som för IEFR enligt ovan, det vill säga kontantbidrag för uppköp företrädesvis i u-länder med exportproduktion.

Styrande organ

Det Internationella veterådets sekretariat och en under konventionen upprättad kommitté för livsmedelshjälp (Food Aid Committee) är ansvariga för konventionens tillämpning. Alla elva medlemmar/givare ingår i kommittén.

IFAD

INTERNATIONAL FUND FOR AGRICULTURAL DEVELOPMENT

Internationella jordbruksutvecklingsfonden (IFAD)

Den internationella jordbruksutvecklingsfonden (IFAD) är ett FN-organ och upprättades år 1977 efter en rekommendation antagen av världslivsmedelskonferensen år 1974. IFAD:s uppgift är att stödja projekt och utvecklingsprogram för livsmedelsproduktion och livsmedelshantering i u-länderna. I synnerhet uppmärksammas de fattigaste u-länderna med livsmedelsbrist och u-länder med goda förutsättningar att öka livsmedelsproduktionen. Särskild vikt skall läggas vid näringsstandard och livsvillkor för de fattigaste befolkningsgrupperna.

Verksamhet

Under åren 1978–1988 beviljade IFAD 245 lån till 91 länder på sammanlagt omkring 2 238 miljoner SDR (Special Drawing Rights). Av dessa lån

gavs 64 % på synnerligen mjuka villkor till de fattigaste u-länderna. Räntan på dessa lån är 1 % och amorteringstiden femtio år, varav de första tio åren är amorteringsfria. Av de lån som har givits på de mest gynnsamma villkoren har huvuddelen gått till länder med en per capita-inkomst på 300 US dollar eller mindre i 1976 års priser. Omkring 37 % av IFAD:s resurser gick till kategorin minst utvecklade länder. Av de totala resurserna har ungefär 39 % gått till asiatiska u-länder, 30 % till afrikanska, 14 % till latinamerikanska länder och 17 % till länder i Mellanöstern och Nordafrika. Under det särskilda Afrikaprogrammet, som inleddes år 1986, har IFAD hittills beviljat lån och bidrag om sammanlagt 120 milj. SDR till 16 länder. Utöver lån lämnar IFAD även tekniskt bistånd som hittills uppgått till ca 115 milj. SDR. Av IFAD:s projekt har 61 % utarbetats av fonden, medan övriga utarbetats i samarbete med andra internationella utvecklingsorgan, främst Internationalla utvecklingsfonden IDA.

Organisation

IFAD:s medlemsländer – för närvarande 143 – är indelade i tre kategorier: OECD-länder, OPEC-länder och mottagarländer. Samtliga länder ingår i en styrande församling. Varje kategori har 600 röster. Inom de bidragsgivande kategorierna fördelas rösträtten i huvudsak i relation till bidragsandel.

IFAD:s styrelse består av 18 medlemmar, sex från varje kategori. Styrelsen väljs för tre år. Norge är fr. o. m. år 1990 ordinarie styrelsemedlem för de nordiska länderna med Sverige som suppleant. Sekretariatet, som har knappt 200 anställda, leds sedan år 1984 av algerien Idriss Jazairy.

Finansiering

Fonden hade för sin första verksamhetsperiod (1977–1981) 1 061 miljoner US dollar till sitt förfogande, varav 57 % kom från OECD-länderna och 43 % från OPEC-länderna. Sveriges bidrag under perioden uppgick till sammanlagt 115 milj. kr. Detta utgjorde 2,5 % av den totala summan.

Den första påfyllnaden om 1 100 miljoner US dollar omfattade treårsperioden 1981–1983. OECD-ländernas bidrag under påfyllnaden var 620 miljoner US dollar, OPEC-ländernas 450 miljoner US dollar medan övriga u-länder på frivillig basis svarade för 30 miljoner US dollar. Sverige bidrog under perioden med 148,3 milj. kr. vilket var 3,1 % av det totala påfyllnadsbeloppet. Inbetalningen till den första påfyllnaden gick långsammare än väntat och IFAD tvingades därför att skära ned utlåningen.

Den andra påfyllnaden för perioden 1985–1987 innebar att bördefördelningen förändrades mellan de båda bidragsgivande kategorierna från 58–42 % till 60–40 %.

Som en följd av Afrikas svåra situation utarbetade IFAD år 1986 ett särskilt program för länder i Afrika söder om Sahara, vilka drabbats av torka och ökenutbredning. Programmet syftar till att förbättra jordbruksproduktionen genom att främja traditionella grödor, förbättra småskaliga bevattningsanläggningar och vidta miljövårdande åtgärder. Drygt 300 mil-

joner US dollar inbetalades för perioden 1986–1988. Sveriges bidrag uppgick till 131,7 milj. kr. för hela perioden.

Överenskommelse om den tredje påfyllnaden av IFAD:s finansiella resurser för tvåårsperioden 1990–1992 nåddes i juni 1989. Den uppgår till 562 miljoner US dollar varav OECD-länderna svarar för 375 miljoner US dollar, OPEC-länderna för endast 124 miljoner US dollar och, som en nyhet denna gång, u-länderna för 63 miljoner US dollar. Därmed har bördefördelningen mellan de två traditionella givarkategorierna i praktiken förändrats i än högre grad än vid de tidigare påfyllnaderna. De svåra påfyllnadsförhandlingarna om IFAD:s finansiering har lett till att diskussioner påbörjats om vilken finansieringsmodell som bäst kan tillföra IFAD medel.

Sveriges andel har ökat till 3,9 % av den totala påfyllnaden. Den uppgår därmed till 143,9 milj. kr.

FN:s flyktingkommissarie (UNHCR)

Syfte och verksamhet

FN:s flyktingkommissarie inledde sin verksamhet år 1951. UNHCR:s uppgift är att ge rättsligt skydd och bistånd åt flyktingar enligt FN:s flyktingkonvention av 1951 och 1967 års tilläggsprotokoll. Definitionen av flyktingar har breddats i Afrika och Centralamerika till att omfatta de som flyr på grund av konflikter som inte nödvändigtvis är riktade mot enskilda personer. En viktig del av UNHCR:s arbete är inriktat på att genom internationella avtal och nationell lagstiftning främja flyktingars rättigheter, samt övervaka att dessa tillämpas av de enskilda staterna. Enligt FN:s uppgifter finns idag ca 17 miljoner flyktingar utöver 2,3 miljoner under mandatet för FN:s hjälporganisation för palestinaflyktingar (UNRWA). Detta innebar en snabb ökning från början av 1980-talet, då antalet flyktingar beräknades till 8,5 miljoner.

Som en följd av kraftigt ökade flyktingströmmar, i synnerhet mellan u-länder, sedan mitten av 1970-talet har UNHCR:s verksamhet haft en mycket snabb tillväxt och kommit att domineras av stora biståndsprogram.

I en akut massflyktingsituation söker UNHCR i första hand tillhandahålla hjälp för överlevnad. Hjälpen kan omfatta i första hand livsmedel, i nära samarbete med WFP, vattenförsörjning, hälsovård, utbildning och bostäder. Redan på ett tidigt stadium söker UNHCR finna varaktiga lösningar för flyktingarna. Frivillig repatriering till hemlandet är den bästa lösningen. Alternativt kan lokal integration i regionen eller omplacering i tredje land komma ifråga. Utöver sitt reguljära program bistår UNHCR, på generalförsamlingens uppdrag, flyktingar efter återkomsten till hemlandet.

Organisation

UNHCR:s verksamhet granskas av en rådgivande kommitté, den s.k. exekutivkommittén. Kommittén har 45 medlemmar. Sverige är medlem sedan år 1958.

Kommittén sammanträder en gång per år i Genève där flyktingkommissarien har sitt säte. Därutöver äger informella möten med den rådgivande kommittén rum två gånger per år. Fr.o.m. år 1991 är Sadako Ogata, Japan, flyktingkommissarie.

Finansiering

Flyktingkommissariens verksamhet finansieras nästan helt genom frivilliga bidrag. Endast ca 4–5 % av budgeten finansieras över FN:s reguljära budget.

UNHCR:s budget för 1990 års reguljära program uppgår till 379 milj. US dollar. Inklusive de särskilda programmen beräknas de totala bidragen för 1991 överstiga 850 milj. US dollar. Detta ska jämföras med nettoinkomsten för 1990, 583 milj. US dollar, vilket var UNHCR:s dittills högsta.

De största bidragsgivarna år 1990 var USA, Japan, EG, Sverige, Tyskland, och Storbritannien. Sveriges reguljära bidrag under budgetåret 1990/91 uppgick till 190 milj. kr. Därutöver gavs extra bidrag från bl. a. anslagsposten Katastrofer, stöd till återuppbyggnad, m. m. Sveriges reguljära bidrag för budgetåret 1991/92 (verksamhetsåret 1991) uppgår till 215 milj. kr.

FN:s hjälporganisation för palestinaflyktingar (UNRWA)

FN:s hjälporganisation för palestinaflyktingar inledde sin verksamhet år 1950. UNRWA bistår de flyktingar som år 1948 lämnade Palestina vid staten Israels tillkomst samt de som blev flyktingar efter junikriget år 1967. I dag är ca 2,3 miljoner palestinier registrerade hos UNRWA i Jordanien, Libanon, Syrien samt i Gazaområdet och på Västbanken. Ungefär en tredjedel av dessa befinner sig i läger.

Verksamhet

Programmet för palestinaflyktingar omfattar utbildning, hälsovård och livsmedelshjälp. Genom utbildningsprogrammet, vilket omfattar drygt hälften av budgeten, utbildas drygt 350 000 palestinska barn i 635 skolor. Omkring 10 000 lärare, nästan samtliga palestinska flyktingar, arbetar inom utbildningsprogrammet. På grund av den försämrade säkerhetssituationen på Västbanken/Gaza har UNRWA även kommit att utveckla en skyddsfunktion för flyktingarna. Krisen i Persiska Viken har på olika sätt inneburit påfrestningar på verksamheten, bl. a. genom en omfattande palestinsk invandring från Kuwait.

Organisation

UNRWA:s chef, med titel generalkommissarie, rapporterar till generalförsamlingen om organisationens verksamhet. I början av 1991 tillträdde Ilter Türkmen från Turkiet som generalkommissarie. En rådgivande kom-

mitté bestående av tio medlemsländer finns för planering av organisationens verksamhet.

Finansiering

1991 års utgifter beräknas till ca 254 milj. US dollar. År 1986 införde UNRWA ett nytt budgetsystem med rullande treårsplanering som innebär att det belopp som budgeteras är ett absolut minimum för genomförande av planerade insatser. Nedskärningar i denna budget skulle leda till allvarliga konsekvenser för UNRWA:s program och flyktingarnas undervisning, hälsovård m. m.

De största bidragsgivarna till UNRWA är USA, EG, Sverige, Italien och Norge. Det svenska bidraget för budgetåret 1990/91 (verksamhetsåret 1991) uppgick till 130 milj. kr, vilket innebär en andel om ca 8 %.

Övrigt

Utöver biståndet till UNHCR och UNRWA, så bidrar Sverige till flyktinginsatser genom FNs livsmedelsprogram, WFP. Dessa bidrag redovisas under avsnittet "Internationellt livsmedelsbistånd och jordbruksutveckling".

FN:s program för kontroll av beroendeframkallande medel (UNDCP)

Under våren 1991 tillkom FN:s program för kontroll av beroendeframkallande medel (UNDCP), som utgör en sammanslagning av de tre narkotikaberörda FN-sekretariaten DND, INCB:s sekretariat, och UNFDAC (FN:s fond för kontroll av beroendeframkallande medel). Det nya narkotikaprogrammet har ytterligare befäst FN-systemets centrala och samordnande roll i den internationella narkotikabekämpningen. Sverige har sedan 1977 stött insatser mot de växande narkotikaproblemen genom stöd till UNFDACs verksamhet. Bakgrunden var den kraftiga ökningen av narkotikamissbruk i världen i slutet av 1960-talet.

Verksamheten

Målet för narkotikaprogrammets verksamhet är att angripa narkotikaproblemet genom att minska både tillgången och efterfrågan på illegal narkotika samt att bekämpa den illegala handeln. De viktigaste arbetsområdena är: bistånd till alternativ odling eller annan inkomstbringande verksamhet som avser ersätta odling av narkotikagrödor, behandling, rehabilitering och social återanpassning av missbrukare, utbildning och information om de skadliga verkningarna av narkotikamissbruk, utbildning i tillämpning av narkotikalagar, laboratorieutbildning för narkotikaanalyser, forskning samt stöd till kontrollinsatser.

Fram till början av 1980-talet arbetade UNFDAC med s. k. pilotprojekt, som syftade till att tjäna som katalysatorer för framtida projekt i större skala. Sedan år 1982 arbetar organisationen med övergripande land och regionprogram som söker att integrera alla aspekter av narkotikaproblematiken i landet respektive regionen. Narkotikaprogrammets projekt genomförs av UNDP, FN:s narkotikadivision, fackorgan som FAO, WHO, ILO och UNESCO, av enskilda organisationer samt av mottagarländerna själva.

På initiativ av statsminister Ingvar Carlsson föreslog Sverige hösten 1989 att Förenta Nationerna skulle ta initiativ till ett globalt handlingsprogram mot narkotikan. Vid den extra genaralförsamling som hölls i februari 1990 antogs ett globalt aktionsprogram som rekommenderar gemensamma aktioner genom FN. FN:s ledande roll i den internationella narkotikabekämpningen har därmed ytterligare förstärkts.

Organisation

I det nya narkotikaprogrammet har man slagit samman sekretariatsfunktioner, forskning, legala och normgivande funktioner samt hela den opera-

tiva verksamheten under ledningen av undergeneralsekreterare Giorgio Giacomelli, Italien. Denne har ett övergripande ansvar för programmet och är direkt underställd FN:s generalsekreterare. UNDCP har ingen styrelse. De största givarländerna, dit Sverige hör, samlas två gånger årligen tillsammans med ledningen för programmet till informella möten för diskussioner kring verksamheten, nya projekt etc. Sverige driver mycket aktivt behovet av att tillsätta en styrelse som mer löpande kan följa organisationens verksamhet.

Finansiering

Sekretariatsfunktionerna finansieras genom FN:s reguljära budget. UNDCP:s operativa verksamhet finansieras genom frivilliga bidrag. Bidrag har lämnats av ett 50-tal länder. Programverksamhet pågår i 67 länder. Fonden har år 1991 en budget på ca 70 milj. US dollar. Budgetåret 1991/92 utbetalade Sverige 55 milj. kr. till programmets operativa verksamhet. Sverige finansierar därmed drygt 12 % av den operativa verksamheten.

Internationella familjeplaneringsfederationen (IPPF)

Familjeplanering har i många länder startats genom initiativ av frivilliga organisationer. IPPF, den internationella familjeplaneringsfederationen bildades 1952. Föreningen i Sverige hörde till federationens grundare. IPPF länkar nu samman lokala organisationer i över 150 länder. IPPF har konsultativ status i ECOSOC och har ett formaliserat samarbete med FN:s befolkningsfond, UNFPA.

Verksamhet

Det övergripande målet för IPPF:s verksamhet är att främja familjeplanering och ansvarsfullt föräldraskap, dvs. att människor själva skall kunna besluta om när de vill ha och kan ta hand om ett barn. Federationen verkar för att öka medvetenheten om befolkningsfrågornas betydelse i nationell och internationell utvecklingsplanering och för att utveckla och förbättra tillgången till familjeplaneringsservice. Särskilda ansträngningar görs för att förändra attityderna till familjeplanering hos männen. Genom att vidga samarbetet med andra enskilda och mellanstatliga organisationer, söker IPPF bredda och intensifiera sin verksamhet. Federationen samarbetar nära med WHO och UNFPA i frågor som rör sexualundervisning, nutrition och familjeplaneringsservice, och med UNICEF i program som länkar familjeplanering till UNICEF:s barnöverlevnadsprogram. Safe

Motherhood-initiativet, i vilket federationen engagerar sig tillsammans med dessa organ och Världsbanken är ytterligare ett exempel på insatser för kvinnors och barns hälsa och utveckling. Efterfrågan på IPPF:s insatser ökar.

Organisation

I federationen finns 107 organisationer. Representanter för samtliga medlemsorganisationer sammankallas vart tredje år till medlemsförsamlingen för att bl a fastställa den tre-åriga arbetsplanen. Verksamheten leds i övrigt av styrelsen, Central Council, som består av representanter för medlemsorganisationerna, s. k. volontärer, valda på regional basis. Representanter för bidragsgivande länder deltar i årliga överläggningar med sekretariatet. Samarbetet mellan bidragsgivare och styrelsen i bl. a. budgeteringsfrågor behöver utvecklas.

Generalsekreterare är sedan april 1989 dansken Halfdan Mahler, tidigare generaldirektör för WHO. Federationens sekretariat finns i London.

Finansiering

IPPF:s verksamhet finansieras genom frivilliga bidrag från regeringar (93%), organisationer och privata bidragsgivare. Därtill kommer s. k. lokala inkomster från medlemsavgifter, försäljning av preventivmedel och bidrag från statliga och privata källor vilka direkt tillfaller medlemsorganisationerna. Federationen har ett litet antal bidragsgivare och inkomsterna ökar endast marginellt. År 1989 var den totala inkomsten 68,4 milj. US dollar, år 1990 74,8 milj. US dollar och prognosen för år 1991 är 76,5 milj. US dollar.

Japan, Sverige, Storbritannien, Norge och Canada är största bidragsgivare och svarar tillsammans för ca 80% av federationens inkomster. USA beslöt år 1985 att inte ge fortsatt statligt bidrag till IPPF. Den amerikanska uppfattningen är att federationen förespråkar aborter som en familjeplaneringsmetod. IPPF har å sin sida beslutat att medlemsorganisationerna själva avgör möjligheterna att stödja laglig abortrelaterad verksamhet. USA:s familjeplaneringsförening ingår i federationens medlemskrets och federationen har ett regionalt kontor i New York.

Det svenska bidraget för budgetåret 1990/91 uppgår till 85 milj. kr. Det motsvarar ca 20% av organisationens totala inkomster.

UNCTAD/GATT:s internationella handelscentrum (ITC)

ITC bildades år 1964 med syfte att bl. a. främja u-ländernas export genom medverkan i marknadsundersökningar, utveckling av nya produkter, marknadsföring och uppbyggnad av nya institutioner för export. Även

importrelaterade projekt förekommer. I enlighet med nordiska rekommendationer har ITC i högre grad uppmärksammat de minst utvecklade länderna, SADCC-regionen samt råvarusektorn.

Organisation

Riktlinjerna för ITC:s verksamhet fastställs av de beslutande organen i UNCTAD och GATT på grundval av rekommendationer från en rådgivande grupp "Joint Advisory Group on ITC", i vilken alla FN:s och GATT:s medlemsländer kan delta.

För den löpande verksamheten svarar ett sekretariat i Genève med ca 250 anställda, vartill kommer ca 800 expertkonsultuppdrag i ITC:s samarbetsländer. Sedan maj 1981 är svensken Göran Engblom exekutivdirektör för ITC.

Finansiering

ITC:s omsättning fortsatte att stiga under år 1990 till drygt 35 milj. US dollar (en ökning med 20% jämfört med år 1987). ITC:s tekniska samarbetsprogram finansieras genom UNDP-bidrag och frivilliga bidrag. Sverige är den störste enskilde bidragsgivaren. Det svenska bidraget uppgår budgetåret 1991/92 till 22 milj.kr., varav 2 milj.kr. till ITC:s råvaruprogram. Dessutom samarbetar Sverige med ITC inom ramen för det bilaterala utvecklingssamarbetet. Ett svenskt förslag om förändrade former för finansiering och styrning av biståndet inom ITC har varit föremål för konsultationer i en särskilt tillsatt arbetsgrupp.

Globala miljöfonden (GEF)

Den globala miljöfonden (GEF) inledde sin verksamhet under 1991 och administreras i samarbete mellan FN:s miljöprogram (UNEP), FN:s utvecklingsprogram (UNDP) och Världsbanken.

Verksamhet

Fonden har etablerats för en treårig försöksperiod och syftar till att finansiera insatser inom sådana miljöområden som har påtaglig global karaktär. Den är inriktad på insatser i u-länderna för att upprätthålla biologisk artrikedom, begränsa utsläpp av klimatpåverkande gaser och minska havsföroreningar.

Organisation

Miljöfondens verksamhet granskas av en rådgivande kommitté bestående av samtliga bidragsgivare till fonden. Den rådgivande kommittén sammanträder två gånger per år. Den närmare utformningen av beredningsoch beslutsmekanismen kommer att utformas under 1992.

Finansiering

Fonden har hittills fått bidrag om drygt 1 miljard US dollar från 21 länder, varav 7 u-länder. Det svenska bidraget för treårsperioden 1991–93 motsvarar 24,5 milj. US dollar. Den svenska andelen motsvarar 2,62%.

Mekongkommittén

Mekongkommittén (The Committee for Coordination of investigations of the Lower Mekong Basin) etablerades 1957 av FN med Kambodja, Laos, Thailand och Vietnam som medlemmar.

Organisation

I väntan på kambodjafrågans lösning har kommittén en interimsstyrelse bestående av Laos, Thailand och Vietnam. Kommitténs verksamhet leds av kanadensaren Chuck Lankester, som har titeln exekutivagent.

Verksamhet

Mekongkommittén har som uppgift att få till stånd ett uthålligt utnyttjande av vatten och andra relaterade resurser i de lägre delarna av Mekongs vattenområde. Kommittén arbetar speciellt med områdena vattenkraft, bevattning, flodkontroll och strandskydd, jordbruk, skog, fiske, skötsel av flodens upprinningsområden samt flodtransporter.

Finansiering

Mekongkommittén hade under 1990 totala bidrag på drygt 12 milj. US dollar. Det svenska bidraget motsvarade 1,9 milj. US dollar.

Montrealprotokollets interimsfond för u-länder

Montrealprotokollet om ozonnedbrytande ämnen är ett internationellt avtal som förbinder dess parter att genomföra en avveckling av användningen av ozonnedbrytande ämnen. De i-länder som är anslutna till protokollet har att avveckla sin användning före år 2000 medan u-landsparterna åtar sig att göra en utfasning före år 2010. För att underlätta avvecklingen i u-länderna har en s. k. interimsfond upprättats inom ramen för FN.

Verksamhet

Interimsfonden skall huvudsakligen användas för att täcka sådana merkostnader som uppkommer i u-länderna i samband med övergång till teknik som inte baseras på användning av ozonnedbrytande ämnen.

Organisation

Montrealprotokollets parter har etablerat en exekutivkommitté för att överse och besluta om medelanvändningen inom interimsfonden. Kommittén består av representanter från sju i-länder och sju u-länder. Merparten av fondmedlen kommer att användas för investeringar i ny teknik i u-länderna och verkställas av Världsbanken efter beslut i exekutivkommittén. Exekutivkommittén har ett litet sekreteriat av beredande karaktär, lokaliserat till Montreal.

Finansiering

Interimsfonden finansieras genom bidrag från i-landsparterna i Montrealprotokollet enligt en framförhandlad skala. Under 1991 omfattade de totala bidragen 53,3 milj. US dollar. Det svenska bidraget till fonden för 1991 motsvarade ca 760000 US dollar.

BILATERALT UTVECKLINGSSAMARBETE

Biståndet till enskilda programländer

ANGOLA

Befolkning	9,7 milj. kr.	(1989)
Befolkningstillväxt/år	3 %	(1980–89)
BNP/invånare	610 US dollar	(1989)
Offentligt nettobistånd/person		
– totalt (exkl. östländer)	93 kr	(1989)
– Sverige	24 kr	(1989)

Ekonomisk och social utveckling

En utbredd och djup social misär präglar livet i Angola. Trots rika naturtillgångar och betydande oljeinkomster uppvisar landet i socialt hänseende alarmerande siffror.

Närmare vart tredje barn dör före fem års ålder. De allra flesta angolaner, särskilt de bosatta på landsbygden, saknar dricksvatten och tillgång till hälsovård. Av tio angolaner saknar sex förmåga att läsa och skriva.

Ett långvarigt krig har dödat eller lemlästat hundratusentalet människor och tvingat över en miljon personer på flykt. Materiell förödelse har lamslagit jordbruk, transporter och hälsovård. Omkring en fjärdedel av landets alla kliniker och sjukhus beräknas ha förstörts.

Angola har under sin tid av självständighet inte förmått att avhända sig ett betungande kolonialt arv. Landets huvudsakliga inkomstkälla - oljan - har till stor del använts till krigsutgifter, täckande av en improduktiv och okontrollerad statsbudget och import av konsumtionsvaror. Sedan regeringen misslyckats att honorera sina åtaganden inom ramen för Parisklubben är landet i praktiken stängt för utländska krediter.

Ekonomin präglas av vanskötsel och förvridna prisstrukturer, vilket lett till framväxten av en stor parallellmarknad. I flödet mellan den officiella ekonomin och parallellmarknaden ges otaliga tillfällen till spekulation och korruption.

Under det senaste året har vissa försök gjorts att komma till rätta med ekonomins problem. Sedan landet inträtt som medlem i Internationella valutafonden och Världsbanken har åtgärder vidtagits i samarbete med dessa organ för att stärka kompetens och kapacitet inom vitala delar av statsförvaltningen. Ett uppenbart bekymmer är avsaknaden av statistiska uppgifter, vilka i långa stycken omöjliggjort en sund finans- och penningpolitik.

Sammantaget har den ekonomiska politiken varit utvecklingshämmande. Förklaringen är att söka dels i bristande kompetens dels i politisk tröghet att vilja förändra.

Politisk utveckling

Angola befinner sig nu i en politisk brytningsperiod. En överenskommelse om fred undertecknades i maj 1991 mellan regeringen och UNITA. Därmed synes ett slut vara nått på de inbördes strider som, med stöd av utlandet, pågått alltsedan landet vann sin självständighet år 1975.

Avtalen, som förhandlats fram under medling av Portugal med USA och Sovjets aktiva stöd, föreskriver vapenvila, en sammanslagning av UNITA:s och regeringens väpnade styrkor till en nationell armé samt att allmänna val skall hållas senast i oktober 1992. Partsammansatta kommissioner har bildats för att överenskomma om åtgärder för avtalens efterlevnad.

FN:s säkerhetsråd beslöt att ge FNs övervakningsgrupp, U N Angolan Verification Mission, UNAVEM, förlängt mandat för att på plats överva-

ka vapenvilan och demobiliseringen av uppemot 100 000 soldater. Sverige har bidragit med 15 observatörer och sju civilpoliser till FN styrkan.

UNAVEM bildades i december 1988 som ett led i överenskommelsen om ett fritt Namibia och med uppgift att övervaka att kubanska soldater lämnade Angola. Det kubanska hemtagandet rapporterades vara slutfört i maj 1991.

Jämsides med fredsprocessen fortsatte Angolas regering en linje av ökad politisk pluralism och öppenhet i samhället. En ny författning är under utarbetande med radikala ändringar till följd. I april 1991 beslöt folkförsamlingen om införande av flerpartisystem och om att MPLA ska upphöra som statsbärande parti. Flera nya partier är också på väg att bildas. Olika politiska uppfattningar torgförs numera i landet och en ökad kritisk nyhetsrapportering kan konstateras. I juni 1991 höll UNITA sin första politiska manifestation i Luanda.

MPLAs partiväsende har reformerats och partiet betecknar sig numera som "oberoende progressivt". Större osäkerhet råder om UNITAs styrelsesätt.

Fredsavtalen har skapat förutsättningar för ökad respekt för mänskliga rättigheter och humanitär rätt, vilka länge har varit undergrävda till följd av den väpnade konflikten. Folkförsamlingen har under senaste året fattat beslut ägnade att skapa ökat rättskydd och givit rättsväsendet en mer fristående ställning gentemot den verkställande makten. Vad som finns av rättsligt godtycke kan till en del förklaras av brist på kvalificerad personal inom polis och domstolsväsende.

Politiska fängslanden har i huvudsak drabbat misstänkta UNITA-sympatisörer. Den amnestilag som infördes på två år bekräftades ånyo i samband med fredsavtalet och frigivningar är att vänta av de hundratals personer som rapporteras hållas fängslade av regeringen. Den internationella Rödakorskommittén har träffat avtal med regeringen om insyn i fängelserna.

Som ett led i revideringen av landets författning diskuteras för närvarande ett avskaffande av dödsstraffet.

Trovärdiga uppgifter har lämnats om att UNITA höll tusentals människor fångna. Fångarnas levdnadsförhållanden är oklara liksom vad fredsavtalet kan komma att innebära för dem. Anklagelser har framförts också om att UNITAs ledning tillgrep politiska mord för att undanröja oliktänkande inom sina led.

Sveriges bistånd

Målet för Sveriges utvecklingssamarbete med Angola är att stödja en påbörjad samhällsomdaning i demokratisk riktning för nationell konsolidering samt social och ekonomisk utveckling. Samarbetet bedrivs inom ramen för ett 1-årigt avtal om 200 milj. kr., vilket löper ut den 30 juni 1992.

Viktiga och traditionella områden för samarbetet är hälsa och fiske. I juni 1991 nåddes vidare överenskommelse om ett långsiktigt stöd till institutions- och kompetensuppbyggande inom telesektorn. Medel avsat-

tes också inom ramen för SADCC-samarbetet i syfte att rehabilitera lokala telenät i Benguela och Lobito.

Betydande medel har avsatts inom gällande landram för att möta de behov av återuppbyggnad som följer på fredsöverenskommelsen. Dessa insatser genomförs i samarbete med multilaterala organ.

Medelsfördelningen framgår av följande tabell (milj. kr.)

	1990/91	1991/92
Landram	200	200
Ingående reservation	4,5	49,9
Summa	204,5	249,9
Fördelning	Utbetalt 1990/91	Planerat 1991/92
Fiskeriundersökningar inkl koordinator	19,2	17,8
Fiskeskola	19,4	18,2
Hälsostöd	35,8	51,0
Importstöd	31,5	12,3
Importutbildning (ITC)	0,3	0,0
Telesektorn	9,1	24,0
Personal- och konsultfond	10,1	12,0
Fältarbetarbostäder	11,8	2,4
Eldistribution	2,4	16,5
Gasturbiner	0,0	2,8
Fordonsrehabilitering	0,0	24,0
Katastrofplan och återuppbyggnad	15,0	45,0
Summa	154,6	226,0
Utgående reservation	49,9	23,9

Importstöd

Ett mångårigt importstöd avslutades i juni 1991. Ett förnyat importstöd kan bli aktuellt först i samband med genuina ekonomiska reformer.

Personalbistånd

Bristen på utbildad angolansk personal har lett till ett stort svenskt personalbistånd. SIDA finansierar direkt eller indirekt ett drygt hundratal svenska personer i Angola.

Katastrofbistånd

Vid sidan av landramen har ett omfattande katastrofbistånd lämnats för att bl. a. lindra den nöd som följt på torka och krig i de centrala och södra delarna av Angola. Sådant bistånd lämnades bland annat inom ramen för en samordnad FN-insats.

Hälsovård

Stödet till hälsosektorn består av tio delprogram med inriktning på pri-

märvård. Det innefattar mödravård, vaccinationer, hälsoupplysning och bekämpning av tuberkulos, malaria och sömnsjuka. Programmet regleras i ett avtal över fyra år till ett totalt belopp om 160 milj. kr.

Fiskenäringen

Bistånd till fiskenäringen lämnas i syfte att bidra till ökad produktion och ökat nationellt oberoende. Fisket har under åren av krig vuxit fram som en viktig näringskälla vid sidan av jordbruket.

Huvuddelen av stödet till sektorn går till fiskeskolan CEFOPESCAS där utbildning sker av angolansk personal för den moderna fiskeflottan. Utbildningen har under senare år även kompletterats med kortkurser för att nå yrkeskategorier redan verksamma inom näringen. Stödet regleras genom att avtal om 3 1/2 år till ett totalt belopp av 60 milj. kr.

Stöd lämnas även till det kustnära fisket norr om Luanda. Det omfattar bl. a. utbildning, inköp av båtar och utstrustning till fiskeföreningar. Det kustnära fisket tillhör en näringsgren där regeringen lämnat ökat utrymme för privata initiativ.

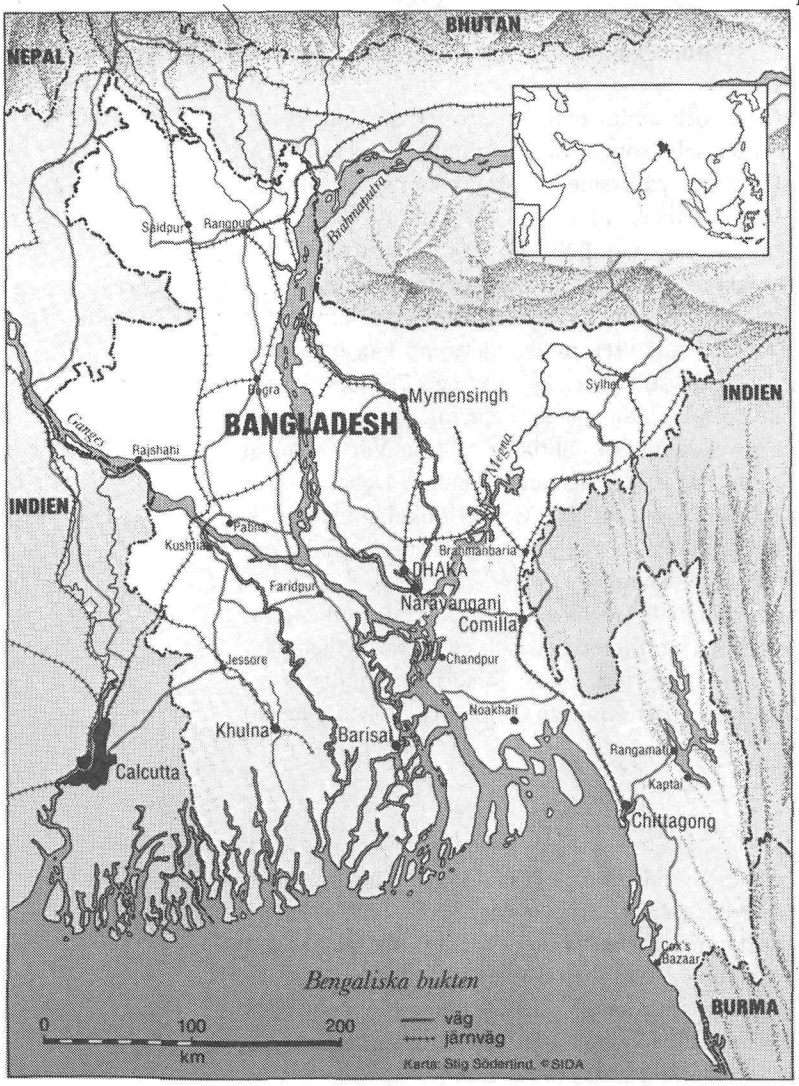
Stöd lämnas även till ett fiskeundersökningsprogram, för att förbättra kunskaperna om fisketillgången i Angolas vatten. Stödet är koncentrerat till ett forskningsfartyg Goa.

Katastrofbistånd

Inför hotet av hungersnöd i södra och centrala delarna av Angola, lanserade FN en särskild vädjan om katastrofhjälp till landet. Sverige beslöt att bidra med 40 milj. kr., varav 20 milj. kr. ur landramen. Stödet lämnades huvudsakligen genom FN:s barnfond, UNICEF och FN:s livsmedelsprogram, WFP. Svenskt katastrofbistånd utgick även som svar på andra appeller från internationella och svenska enskilda organisationer. Afrikagruppernas Rekryteringsorganisation (ARO) erhöll ca 20 milj. kr. för sin verksamhet i Angola.

Totalt utbetalades under budgetåret 1990/91 225,1 milj. kr. till Angola.

BANGLADESH

Befolkning	111 milj.	(1989)
Befolkningstillväxt/år	2,6 %	(1980–89)
BNP/invånare	180 US dollar	(1989)
Offentligt nettobistånd/person		
– totalt	104 kr.	(1989)
– Sverige	1,95 kr.	(1989)

Bangladesh är ett jordbruksberoende land. Jordbruket svarar för drygt hälften av BNP, mer än tre fjärdedelar av sysselsättningen och en dominerande andel av exporten.

Orkaner, översvämningar och andra naturkatastrofer drabbar nästan varje år landet med stor förödelse som följd. Ett ständigt ökande befolkningstryck skapar allt större krav på livsmedelsproduktion, arbetstillfällen och samhällsservice. Jordfördelningen i landet är mycket skev.

Industrin svarar för omkring 10% av BNP. Förutom den stora exportprodukten jute är konfektion och skaldjur viktiga exportprodukter.

Fattigdomen är omfattande. Ca 60% av befolkningen lever under den s.k. fattigdomsgränsen och nära hälften av denna grupp kan betecknas som "absolut fattiga". Befolkningstillväxten är omkring 2,7%. Spädbarnsdödligheten är mycket hög och läskunnigheten stagnerar.

Kritiken av Bangladeshs ekonomiska politik, bl.a. från Världsbanken och IMF, har lett till en omläggning av landets ekonomi. Devalveringar och åtstramningar syftar till en höjd tillväxt. En BNP-ökning med 5,2% per år under de närmaste 5 åren kan enligt prognoserna bli möjlig om Bangladesh tar krafttag med sin ekonomi.

Kriget i Persiska viken resulterade för Bangladeshs del i höjda oljenotor, minskade exportinkomster och transfereringar och en ström av hemvändande bangladeshiska gästarbetare vilka saknar försörjningsmöjligheter i hemlandet. Allt detta innebar påfrestningar på en redan komplicerad ekonomisk situation.

Politisk utveckling

I februari 1991 hölls parlamentsval i Bangladesh, efter det att president Ershad och hans regering tvingats avgå. Trots inslag av våld hölls valen på ett korrekt sätt enligt samstämmiga observatörer. Valen vanns med knapp marginal av Bangladesh National Party (BNP), ledd av Begum Khaleda Zia, änka efter den mördade presidenten Ziaur Rahman. Valutgången innebär att landets parlament för första gången på länge kan komma att inta en mer oberoende ställning gentemot presidenten.

Bangladesh är en demokrati med ett antal oppositionspartier. En svag administration har dock svårt att kontrollera att de lagar efterföljs som ger skydd åt mänskliga rättigheter. Flera oberoende organisationer för mänskliga rättigheter är verksamma i landet. Rättsäkerheten är bristfällig och gör sig särskilt påmind för det fattiga flertalet som saknar vägar till inflytande.

Minoritetsfolk i Chittagong Hill Tracts liksom garo-folket i norra Bangladesh är i ständig konflikt med myndigheterna. Brott mot de mänskliga rättigheterna rapporteras från dessa områden liksom från andra delar av landet.

Sveriges utvecklingssamarbete med Bangladesh regleras av ett tvåårigt samarbetsavtal för budgetåren 1991/92–1992/93, omfattande 145 milj. kr. per år. Sedan det svenska biståndssamarbetet med Bangladesh inleddes år 1971 har ca 2,4 miljarder kronor utbetalats.

Bangladesh mottar omfattande internationellt bistånd. De största givarna är Världsbanken, Asiatiska utvecklingsbanken och Japan, följda av USA och Canada. Biståndsmedel står för ca 10% av landets BNP. Sveriges andel av det totala biståndet till landet är endast 1%.

Det svenska biståndet är numera helt koncentrerat till landsbygdsutveckling med delkomponenterna sysselsättning, undervisning och hälsa.

Medelsfördelningen framgår av följande tabell (milj. kr.)

	1990/91	1991/92
Landram	145	145
Ingående reservation	31	95
Summa	176	240

Fördelning	Utbetalt 1990/91	Planerat 1991/92
Landsbygdsutveckling	41	124
Hälsovård	17	51
Utbildning	9	17
Importstöd, obundet	13	0
Konsultfond	1	1
Summa	81	193
Utgående reservation	95	47

Biståndet är inriktat på att förbättra livsvillkoren för fattiga människor. Den låga inhemska resursmobiliseringen bidrar dock till ett lågt utnyttjande av biståndsmedlen. Samverkan med såväl svenska som bangladeshiska enskilda organisationer förekommer inom och utom landramsbiståndet.

Landsbygdsutveckling

Det mest kända och framgångsrika projektet inom landsbygdsutvecklingen i Bangladesh är Grameen Bank, som stöds av Sverige, Norge, Canada och Internationella fonden för jordbruksutveckling (IFAD). Grameen Bank ger krediter till fattiga människor. Av en dryg halv miljon låntagare är 80% kvinnor. Projektet har bidragit till att låntagarna fått säkrare inkomster, bättre hälsostandard och ett förbättrat inflytande över sin levnadssituation och sin framtid. Grameen Bank har rönt stort intresse internationellt och andra u-länder är intresserade att starta liknande projekt.

Sverige stöder vidare satsningar på infrastruktur, vattenregleringar, invallningar av risfält och sysselsättningsskapande aktiviteter.

Hälsovård

Svenskt bistånd lämnas till ett UNICEF-samordnat immuniseringsprogram och satsningar på försörjning av basläkemedel till primärhälsovården. Sverige stöder även en klinik för familjeplanering.

Undervisning

Sverige stöder i samfinansiering med Världsbanken ett projekt för att öka intagningen till och höja kvaliteten på primärskolan med särskild inriktning på att öka flickornas deltagande. Ett femårigt avtal har ingåtts under förutsättningen att Bangladesh kontinuerligt ökar den egna medelstilldelningen till primärskolan.

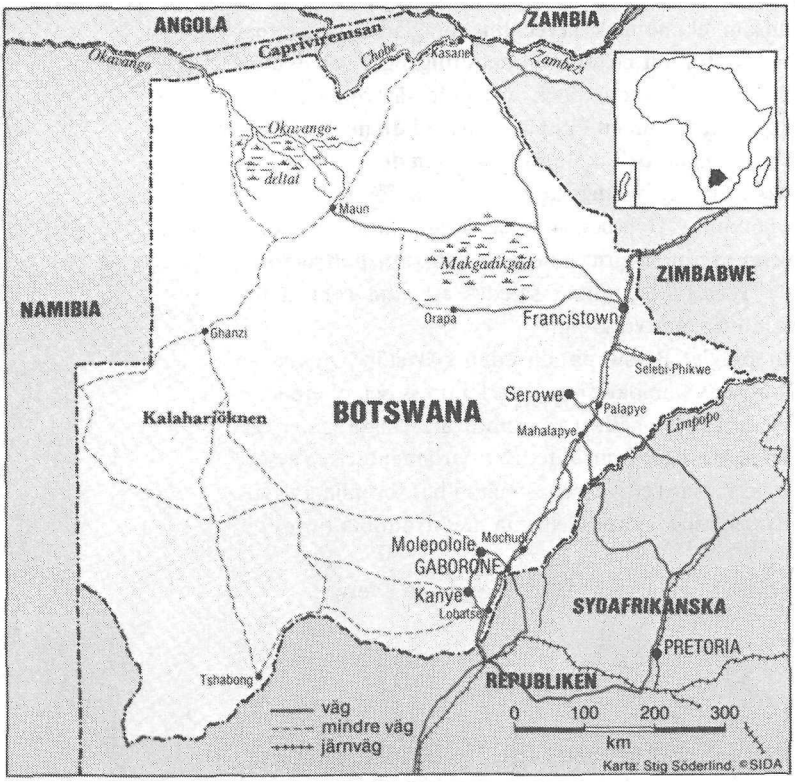
Bistånd utanför landramen

Utanför landramen stöds ett antal svenska och bangladeshiska enskilda organisationer, vilka bedriver fattigdomsbekämpande insatser och kvinnoprogram. Totalt rör det sig om drygt 30 milj. kr. Bland de största svenska organisationerna verksamma i Bangladesh kan nämnas Diakonia, Svalorna, Pingstmissionen, Lutherhjälpen och Rädda Barnen.

SWEDFUND bedriver viss verksamhet i landet avseende tändstickproduktion. Aktiekapitalet uppgick 1989/90 1,2 milj. kr.

Totalt utbetaldes under budgetåret 1990/91 ca 148,7 milj. kr. till Bangladesh.

BOTSWANA

Befolkning	1.2 milj.	(1989)
Befolkningstillväxt/år	3,4 %	(1980–89)
BNP/invånare	1600 US dollar	(1989)
Offentligt nettobistånd/person		
– totalt (exkl. östländer)	858 kr.	(1989)
– Sverige	103 kr	(1989)

Ekonomisk och social utveckling

Botswana har en gynnsam ekonomisk utveckling präglad av hög real tillväxt. Denna baseras framför allt på stora mineraltillgångar och ekonomisk måttfullhet. Under år 1990 skedde dock en viss försämring i ekonomin. Exportintäkterna gick ned, som en följd av minskad diamantexport.

Vattenbrist, överbetning, snabb befolkningstillväxt och det ensidiga beroendet av diamantexporten utgör långsiktiga problem för en fortsatt positiv utveckling av ekonomin. Den botswanska ekonomin är nära knuten till Sydafrika, inte minst inom gruvindustrin och transportsektorn. Händelseutvecklingen i Sydafrika kommer således att vara central för Botswanas framtida ekonomiska utveckling.

Politisk stabilitet har präglat Botswana alltsedan självständigheten år 1966. Landet är en pluralistisk demokrati med en fri press och obereonde domstolar. Fria och hemliga val hålls vart femte år. Några påtagliga religiösa eller etniska motsättningar finns inte. Det parlamentariska systemet synes vara väl förankrat i landet. De senaste åren har förhållandet till Sydafrika präglats av avspänning. Förbindelserna med Namibia byggs nu ut i snabb takt.

De största bilaterala biståndsgivarna är USA, Norge och Sverige.

Sveriges bistånd

Sedan biståndssamarbetet inleddes år 1966 har 1 150 milj kronor utbetalats. Samarbetsavtalet för budgetåren 1988/89 och 1989/90 har förlängts två gånger och gäller t. o. m. juni 1991.

Det svenska biståndet syftar främst till att minska Botswanas beroende av Sydafrika samt till ekonomisk och social utveckling och utjämning. Det är koncentrerat på landsbygdens behov och omfattar insatser för dricksvattenförsörjning, utbildning och distriktsutveckling. Personalbiståndet omfattar för närvarande ett fyrtiotal personer. Ett avtal för direktrekrytering undertecknades i september 1990. Direktsamarbete mellan botswanska och svenska institutioner och organisationer har vuxit fram samtidigt som samarbetsrelationerna har breddats utanför gåvobiståndets ram.

Det svenska biståndet är inriktat på kunskaps- och kompetensutveckling. Särskilda ansträngningar görs på miljöområdet och för att nå kvinnor.

Medelsfördelningen framgår av följande tabell (milj. kr.):

Disponibelt	1990/91	1991/92
Anslag	95	95
Ingående reservation	9	7
Summa	104	102

Fördelning	Utbetalt 1990/91	Planerat 1991/92
Undervisning	16	15
Vattenförsörjning	26	20
Distriktsutveckling	26	26
Personal- och konsultfond	25	25
Järnväg	4	4
Summa	97	90
Utgående reservation	7	12

Undervisning

Huvudmålet för svenskt stöd till sektorn är att ge basutbildning för barn och vuxna. Stödet utformas så att det når särskilt utsatta grupper. Ett fyraårigt avtal ingicks år 1988 med inriktning på att höja kvaliten i undervisningen. Detta sker genom kunskapsutveckling och institutionsuppbyggnad. Stöd för byggnation avvecklades under 1990/91. Utbildningsradion och Folkens muséum deltar i samarbetet. En undersökning pågår om möjligheten att öka deltagandet i primärskoleutbildningen till att omfatta alla barn. Ett försöksprogram för utbildning av fattiga kvinnor i grönsaksodling har givit goda resultat. Grundläggande arbetsmarknadsutbildning ingår även i programmet, liksom fortsatt stöd till alfabetiseringsprogrammet.

Vattenförsörjning

Det svenska biståndet har bidragit till att ett stort antal byar har fått tillgång till rinnande vatten på ett rimligt gångavstånd. Vattenanläggningarna fungerar bra. En undersökning av de underjordiska vattenresurserna görs inom ramen för en "National Water Master Plan". I programmet ingår ett stort personalbistånd och bundet bistånd till ett värde av minst 10 milj. kr. per år. Sektorstödet kommer fasas ut 1992/93. Till dess inriktas stödet på drift och underhåll av existerande vattenanläggningar, hygienutbildning och sanitet.

Distriktsutveckling

Programmet avser stärka de kommunala myndigheternas kompetens och kapacitet att överta ett större ansvar från centrala instanser. Stödet är i första hand inriktat på utbildning av tjänstemän på olika nivåer. Programmet har medverkat till att höja kompetensnivån hos tjänstemän. Andra

delinsatser är stöd till arbetsintensiva verksamheter på landsbygden och uppbyggnad av underhållsenheter för vattenanläggningar i distrikten. En insats avser stöd till fysisk planering på distriktsnivå. Ett avtal ingicks i juli 1990 om fortsatt stöd under tre år med 75 milj. kr.

Personal- och konsultfonden

Personalbiståndet omfattar för närvarande ca 20 kontraktsanställda, ca 10 personer anställda av Botswana, samt ca tio botswaner som får fortbildning. Konsultfonden har vidare använts bl. a. för fortsatt stöd till ett trafiksäkerhetsprogram, ett järnvägsprojekt, en studie av flygledning och till insatser som kan bana väg för ett bredare samarbete. Ett avtal för direktrekrytering slöts hösten 1990, där Botswana självt svarar för rekrytering av personal. Fonden kommer att utnyttjas för olika initiativ och insatser i syfte att bredda samarbetet.

Bistånd utanför landramen

Utanför landramen utgår svenska bidrag till regionalt samarbete inom SADCC för att modernisera järnvägens signal- och telesystem. 20 milj. kr. har reserverats från katastrofanslaget som delfinansiering av reparationer av vägen till Zambia.

SAREC utvidgar samarbetet på forskningsområdet till att bl. a. omfatta forskarutbildning inom miljö- och vattenområdena. Stöd utgår även till enskilda organisationer, flyktingar, kvinnor och kultursamarbete. Inom miljö- och markvårdsområdet bidrar Sverige till studier i fysisk planering för Gaborone-regionen och Ngamiland. Förslaget till en nationell naturvårdsstrategi, har utarbetats med svenskt stöd genom Internationella naturvårdsunionen (IUCN).

Totalt utbetaldes under budgetåret 1990/91 116,7 milj. kr. till Botswana.

ETIOPIEN

Befolkning	49,5 milj.	(1989)
Befolkningstillväxt	3,0 %	(1980–89)
BNP/invånare	120 US dollar	(1989)
Offentligt nettobistånd/person		
– totalt (exkl. östländer)	92 kr.	(1989)
– Sverige	6,5 kr.	(1989)

Ekonomisk och politisk utveckling

Läget i Etiopien har under år 1991 undergått en dramatisk förändring. I slutet av maj flydde president Mengistu landet och en ny provisorisk regering under ledarskap av EPRDF tog makten. Den grundläggande deklaration, som antogs vid den etiopiska folkkonferensen i juli, innehåller de demokratiska riktlinjer som den nuvarande övergångsregeringen har att följa fram till dess allmänna val hålls i landet inom två år efter folkkonferensen. Deklarationen fastslår att fri- och rättigheter samt självbestämmande för alla etiopiska folkslag skall utgöra rättesnöret för övergångsregeringens politik. Respekten för mänskliga rättigheter skall således utgöra en av hörnpelarna för den nya regeringens politik. Många års inbördeskrig skapar stora problem, som det kan ta tid att överkomma. Ett antal före detta partimedlemmar och andra representanter hålls fortfarande fängslade i avvaktan på åtal. Merparten av de drygt 200 000 soldater, som hållits samlade i olika läger är på väg att repatrieras till sina hembyar. Även om kriget är slut förekommer enskilda oroligheter. Eritreas framtid skall avgöras vid en folkomröstning inom två år. För närvarande styrs regionen av den EPLF-ledda provisoriska regeringen.

Med en BNP per invånare på 120 US dollar tillhör Etiopien ett av världens fattigaste länder. De militära utgifterna har under lång tid svarat för över hälften av statsbudgeten och därmed undergrävt möjligheterna att ge stöd till de produktiva sektorerna såsom jordbrukssektorn, som drabbats hårt av krig och naturkatastrofer. Skuldbördan är mycket stor och bristen på utländsk valuta akut. Landet har dessutom fått vidkännas ett avbrott av de subventionerade oljeleveranserna från Sovjetunionen. Konstant varubrist och lågt kapacitetsutnyttjande inom industrin har resulterat i kraftiga prisökningar. Det reformprogram som inleddes år 1990 och som syftar till en liberalisering av ekonomin har haft viss, om än begränsad, framgång i jordbrukssektorn. Den nya regeringen har förklarat att man kommer att fullfölja reformprogrammet med förhöjd energi. Syftet är att införa blandekonomi och ett ökat privat ägande.

Etiopien tillhör de u-länder som mottar ett begränsat internationellt bistånd. Största bilaterala givare är Italien och Sverige. Världsbanken är störste multilaterala givare av utvecklingsbistånd. Totalt, inklusive katastrofbistånd, är EG störst.

Sveriges bistånd

Sedan Sverige inledde utvecklingssamarbete med Etiopien på 1950-talet har t. o. m. budgetåret 1989/90 ca 2,7 miljarder kr. betalats ut. En fjärdedel därav har utgått i form av katastrofbistånd. Över 100 milj. kr. har gått till enskilda organisationers utvecklingsprojekt. Biståndet har starkt påverkats av den instabila politiska situationen i landet. Trots de problem som biståndet varit förknippat med har det fungerat väl.

Utvecklingssamarbetet med Etiopien regleras efter den 31 juni 1991 genom insatsavtal på sammanlagt 40 milj. kr. Något samarbetsavtal har inte ingåtts med övergångsregeringen. En ytterligare förlängning av insats-

avtalen till den 1 juli 1992 planeras till ett sammanlagt belopp av 60 milj. kr. Inför ett nytt samarbetsavtal kommer ett mer omfattande beredningsarbete att inledas. Det kommer att anpassas till de stora behoven av rehabiliterande insatser, som finns inom infrastruktur och jordbruk. Även framöver förväntas katastrofbehoven vara stora.

Medelsfördelningen framgår av följande tabell (milj. kr.):

Disponibelt	1990/91	1991/92
Anslag	145	100
Ingående reservation	14	43
Summa	159	143
Fördelning	**Utbetalt 1990/91**	**Planerat 1991/92**
Undervisning	32	47
Hälsovård	12	18
Vattenförsörjning	3	10
Skog	8	8
Övrigt (personal och konsultfond mm)	11	17
Bistånd via enskilda organisationer	50	
Summa	116	100
Utgående reservation	43	43

Undervisning

Genom det svenska stödet till undervisningssektorn har sedan starten byggts 7 500 primärskolor, som bidragit till att en tredjedel av barnen idag går i primärskolan. Ett skolbokstryckeri har byggts och utrustats. Underhållsaspekterna har hittills släpat efter men annars anses stödet vara bra. Stödet till vuxenutbildning bör fortsätta. I insatsen ingår även samarbete mellan universitet.

Hälsa

Utbildning är den viktigaste komponenten inom hälsostödet. Utrustning ges också i begränsad omfattning. I övrigt omfattar hälsostödet mödra- och barnavård, omgivningshygien och ett stöd till Etiopiens AIDS-program.

Skog

Inom skogsprogrammet har ca 600 skogstekniker utbildats.

Vattenförsörjning

Stödet till vattenförsörjning motiveras i första hand ur katastrofsynpunkt och utgår i de områden som drabbats hårdats av långvarig torka.

Övrigt

Personal- och konsultfonden har omfattat många insatser men skall nu koncentreras till stipendiering, stöd till den etiopiska statistikmyndigheten samt till en fond för konsultstudier.

Bistånd utanför landramen

Katastrofbistånd och bistånd via enskilda organisationer skall ses som delar av det totala biståndet till Etiopien. Dessa insatser kommer framöver att behövas för rehabiliteringsinsatser inom transportområdet och för förebyggande insatser via enskilda organisationer inom livsmedelsförsörjningen. Under 1990/91 har för olika humanitära insatser utbetalats 43,5 milj. kr.

Totalt utbetalades under budgetåret 1990/91 ca 365 milj. kr. till Etiopien.

GUINEA-BISSAU

Befolkning	0,96 milj.	(1989)
Befolkningstillväxt/år	1,9 %	(1980–1989)
BNP/invånare	180 US dollar	(1989)
Offentligt nettobistånd/person		
– totalt (exkl. östländer)	633 kr.	(1989)
– Sverige	75 kr.	(1989)

Ekonomisk och social utveckling

Guinea-Bissau är med en BNP på 180 US dollar per capita ett av världens fattigaste länder. Jordbrukssektorn svarar för drygt hälften av BNP och för 90 % av sysselsättningen. En stor del av befolkningen lever på självhushållning. Ägarfördelningen av jorden är jämn, vilket medför att inkomstskillnaderna på landsbygden inte är särskilt stora.

Den sociala situationen i landet är otillfredsställande. Analfabetismen uppskattas till 84 % och medellivslängden är endast 39 år, en av de lägsta i världen.

Efter en lång period av ekonomisk stagnation slöt Guinea-Bissau år 1987 avtal om strukturanpassningsprogram med IMF och Världsbanken. Sedan dess har den ekonomiska politiken gått mot ökad liberalisering, vilket fått vissa positiva resultat. Bl. a. har fria valutakurser införts och prisregleringar till stor del avskaffats. Detaljhandelns privatisering och en friare prissättning har gjort att varuutbudet ökat. Den ekonomiska tillväxten har sedan år 1987 varit i genomsnitt 5 % per år, under år 1990 endast 3,5 %.

Den ekonomiska tillväxten har emellertid inte lett till att landets skuldsituation förbättrats. Långsiktiga investeringar i produktiva sektorer har varit blygsamma medan framförallt en generös och okontrollerad kreditgivning gett landet stora problem i form av bl. a. hög inflation och en övervärderad valuta följda av underskott i budget och bytesbalans. Under 1980-talets början växte utlandsskulden mycket snabbt och uppgår idag till drygt 530 miljoner US dollar (eller ca 300 % av BNP). Skuldtjänsten före och efter omförhandling beräknas till 180 % respektive 35 % av exportvärdet. Landet klarar inte att betala ens en bråkdel av skulden. För att Guinea-Bissau skall kunna få kontroll över sin ekonomi i framtiden krävs därför avsevärda skuldlättnader.

Strukturanpassningsprogrammet har bl. a. som mål att öka tillväxten i ekonomin, att minska inflationen och att nedbringa underskottet i betalningsbalansen till en acceptabel nivå. Sverige har, utanför landramen, via SPA (Världsbankens särskilda program för Afrika) stött programmet med 20 milj. kr., och vidare lämnat 20 milj. kr. till Världsbankens sociala och infrastrukturella biståndsprogram (SIRP), vars målsättning är att tillföra landet resurser för att möta de negativa sociala effekterna av strukturanpassningen.

Kraven på Guinea-Bissau att vidta kraftigare åtgärder för att komma till rätta med landets ekonomiska obalanser har skärpts från Världsbankens och IMF:s sida. Nya utbetalningar av strukturanpassningslån har därför blockerats.

Politisk utveckling

Vid PAIGC:s (Partido Africano da Independencia da Guiné e Cabo Verde) extra partikongress i början av år 1991 fattades beslut om att revidera konstitutionen. I maj avskaffade nationalförsamlingen den lag som tillförsäkrat PAIGC rollen som enda statsbärande parti, och 4–5 politiska grupperingar håller nu på att organisera sig som partier.

Val till nationalförsamlingen med möjlighet för flera partier att delta samt till presidentposten skall hållas senast i januari 1993. En stärkt roll för premiärministern förutses. Nationalförsamlingen fattade vidare i oktober beslut om införande av bl. a. press-, yttrande- och föreningsfrihet.

Guinea-Bissau har lagstadgad religionsfrihet, och toleransen är förhållandevis stor mellan landets olika etniska grupper. Dödsstraff i fredstid avskaffades i maj 1991.

Sveriges bistånd

Guinea-Bissau erhåller ett omfattande internationellt bistånd. År 1989 uppgick det till ca 100 miljoner US dollar, av vilket 30% var krediter och resten gåvor. Denna siffra kan jämföras med exporten som år 1989 uppgick till 20 milj. US dollar. Sverige svarar ensamt för ca 30% av det bilaterala biståndet och ca 15% av det totala biståndet till Guinea-Bissau. IDA och Afrikanska Utvecklingsbanken är tillsammans med Sverige, Taiwan och Nederländerna landets största biståndsgivare.

Sedan utvecklingssamarbetet inleddes år 1975 har 957 milj. kr. utbetalats t. o. m. juli 1990. Det nuvarande samarbetsavtalet avser kalenderåren 1992 och 1993. Det svenska biståndet lämnas huvudsakligen till landsbygdsutveckling, fiske, undervisning, industri, en personal- och konsultfond samt i form av importstöd.

Målsättningen för det svenska biståndet är främst att söka bidra till att ge landet en bättre resurstillväxt, både vad gäller ekonomisk utveckling och materiella och mänskliga resurser. Tyngdpunkten i det svenska biståndet har sedan slutet av 1980-talet förskjutits från stöd till produktiva verksamheter till strategiska insatser för kompetensutveckling och institutionsuppbyggnad.

Medelsfördelningen framgår av följande tabell (milj. kr.):

Disponibelt	1990/91	1991/92
Anslag	90,0	95,0
Ingående reservation	13,1	39,6
Summa	103,1	134,6

Fördelning	Utbetalt 1990/91	Planerat 1991/92
Landsbygdsutveckling	21,8	20,4
Jordbruksskola	0	2,3
Jordbruksforskning	0	4,0
Hantverksfiske	4,4	7,8
Industri	7,6	18,0
Undervisning	9,7	13,0
Hälsovårdslab.	0,3	*
Importstöd	9,1	12,0
Imp. stöd hälsa	4,1	9,7
Pk-fond	4,2	6,0
Övrigt	2,3	2,7
Summa	63,5	95,9
Utgående reservation	39,6	38,7

(* Beroende på resultatet av utvärderingen.)

Landsbygdsutveckling

Det svenska stödet syftar till att utveckla och skapa tillväxt inom lantbruket. Under 1980-talet avsattes ca 180 milj. kr. av landramsmedel för ett landsbygdsutvecklingsprojekt i landets norra delar. Programmet har omfattat bl. a. försöksodling, vattenförsörjning, rådgivningsverksamhet, bashälsovård och krediter för inköp av redskap. Idag är stödet omformat till ett nationellt program fokuserat på institutionella förhållanden samt råd- och kreditgivning.

SCB och jordbruksministeriets planeringsenhet, GAPLA, samarbetar kring framtagande av tillförlitlig jordbruksstatistik. Två ytterligare nationella program, en lantbruksskola och ett för forskning och försöksverksamhet, planeras.

Småindustri

Industrisamarbetet har gradvis inriktats på åtgärder som syftar till att förbättra de allmänna förutsättningarna för industriell utveckling, i form av utbildning av företagsledare och inrättandet av en industrifond. I övrigt är stödet inriktat på att konsolidera vissa pågående insatser avseende statliga industriföretag. Produktion och lönsamhet vid reparationsvarvet Guinave, gjuteriet Fundicao och vid ett tegelbruk har utvecklats i positiv riktning. Stödet till ensklida industrier är under avveckling, och kommer att ersättas med en utvecklingsfond administrerad av Swedecorp.

Hantverksfiske

Hantverksfiskeprojektet i Bijagos-arkipelagen har pågått i drygt tio år. Områdets fiskare levererar ungefär ett tusen ton fisk per år till huvudstaden. De statligt reglerade priserna på hantverksfisk som tidigare varit ett hinder för den kommersiella delen av projektet avskaffades under år 1991. Fiskestödet har omformats och inriktas nu mer mot stärkande av hantverksfiskemyndigheten DGFPA, utbildning, rådgivning och viss småskalig kreditgivning.

Importstöd

Importstödet, syftar till att förstärka Guinea-Bissaus strukturanpassningsprogram och bidra till en ökad produktion. Stödet medför vissa krav på landets ekonomiska politik. Det utgörs huvudsakligen av insats- och incitamentsvaror för landsbygdsbefolkningen. En utvärdering genomförs under 1992.

Undervisning

Stödet till undervisningssektorn är under utbyggnad. Under de senaste fem åren har det främst syftat till att höja kvaliteten på undervisningen i primärskolan genom stöd till skolmaterial, produktion av läromedel, lärar-

fortutbildning och undervisningsforskning. En viktig målsättning är också att öka antalet utexaminerade elever. Undervisningsstödet kommer även framledes att omfatta t. ex. decentralisering av skoladministrationen.

Övrigt

Hälsosektorn stöds bl. a. genom ett vaccinationsprogram och ett hälsolaboratorium som diagnostiserar och kartlägger främst tropiska sjukdomar. Varubistånd till hälsosektorn administreras av UNICEF/WHO, och omfattar import av läkemedel och sjukvårdsmaterial. Ett pågående basläkemedelsprogram utvärderas under år 1991. Personal- och konsultfonden finansierar experter som staten rekryterar till sin förvaltning. Via särskilda program stöds landets AIDS-program.

Bistånd utanför landramen

Under en treårsperiod 1987 – 1989 beviljades landet 3×20 milj. kr. i betalningsbalansstöd. 16 milj. kr. har ännu ej utbetalats, och under 1990/91 lämnades inget ytterligare stöd. 1,4 milj. kr. i biståndsmedel användes under budgetåret 1990/91 för betalning av vissa skulder garanterade av EKN.

Sex personer har under perioden 1986 till 1991 deltagit i BITS internationella kurser.

Under år 1991 inleddes ett direkt stöd till kvinnor i form av inköp av arbets- och tidsbesparande jordbruksredskap.

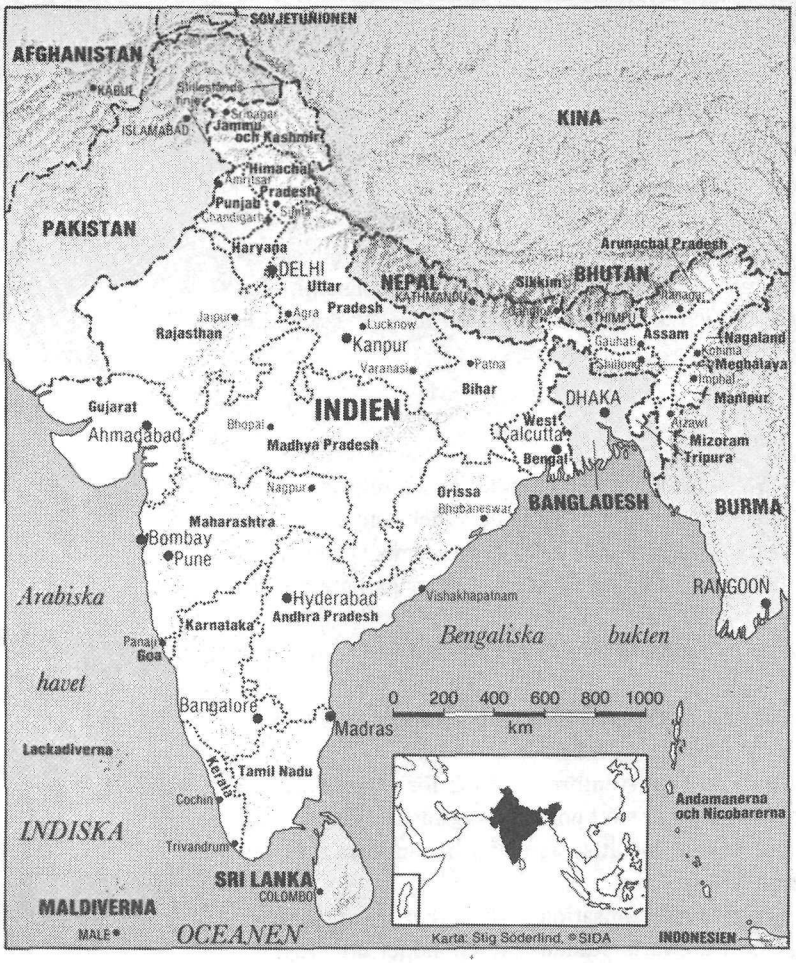
SWEDEFUND har haft ett joint-venture, FOLBI, för tillverkning av fanér och plywood, och SAREC har stött en forskningsinstitution.

En insats för stöd till utveckling av rättsväsendet och mänskliga rättigheter i Guinea-Bissau är under utredning.

Afrikagruppernas rekryteringsorganisation, ARO, har gjort insatser inom bl. a. utbildning och hälsovård. Rädda Barnen stöder ett program med tonvikt på barnens rätt där ett nationellt mödra- och barnavårdsprogram även ingår. Varbergs Guinea-Bissauförening har stött tillkomsten av ett daghem.

Totalt utbetalades under budgetåret 1990/91 ca. 96,1 milj. kr. till Guinea-Bissau.

INDIEN

Befolkning	832 milj.	(1989)
Befolkningstillväxt/år	2,1 %	(1980–89)
BNP/invånare	340 US dollar	1989
Offentligt nettobistånd/person		
– totalt	15 kr.	(1989)
– Sverige	1,30 kr.	(1989)

Ekonomisk och social utveckling

Under det gångna året har Indiens ekonomiska läge allvarligt förvärrats. Den instabila politiska situationen och de svaga centralregeringarna har bidragit till att de redan tidigare märkbara obalanserna i ekonomin ytterligare ökat. Höjningarna av oljepriset och förlusten av remissor från indiska gästarbetare i samband med kriget i Persiska viken fick allvarliga följder för Indiens skuldsituation. Inflationstakten är tvåsiffrig, valutareserven sjönk som lägst till ett värde motsvarande 2 veckors import och budgetunderskottet låg 1989/90 på 9.1 % av BNP. För 1991/92 är regeringens mål att få ned budgetunderskottet till 6.5 % av BNP. Utlandsskulden uppgår till omkring 71 miljarder US dollar och skuldtjänstkvoten ligger kring 30 % av BNP. Landets kortfristiga skulder har beräknats uppgå till 5 miljarder dollar i mitten av år 1991. När dessa skulder förfaller utgör de en stor påfrestning på landets betalningsbalans.

Indien upptog för första gången på 10 år ett IMF-lån omfattande ca 10 miljarder kronor i början av år 1991. Ytterligare lån torde bli nödvändiga under året och man kommer troligen att anta ett strukturanpassningsprogram inom ramen för IMF. Den nya regeringen har vidtagit genomgripande åtgärder för att få bukt med landets prekära ekonomiska situation och den ekonomiska politiken innebär en klar brytning med den tidigare förda.

Indien är en regional stormakt med hög teknologisk kompetens, samtidigt som man har en stor grupp mycket fattiga. Jordbruket är den dominerande sektorn i ekonomin med omkring 60 % av sysselsättningen, men bara 30 % av BNP. Den kraftiga befolkningsökningen utgör på sina håll ett hårt tryck på naturresurserna och leder till allvarliga miljöproblem.

Industrisektorn som svarar för 30 % av BNP har expanderat kraftigt på senare år. Tillväxten har dock inte varit tillräckligt stark för att kunna ge sysselsättning åt den snabbt växande arbetskraften. Resurserna fördelas dessutom ojämnt. Regeringen söker genom liberalisering och infrastruktursatsningar stimulera industri och jordbruk. Under den senaste tiden har kraftiga liberaliseringar på handels- och exportområdet skett.

Politisk utveckling

Allmänna val hölls i juni 1991 efter en valkampanj med många våldsinslag under vilken ledaren för Kongresspartiet, Rajiv Gandhi, föll offer för ett attentat. Valen ledde till att Kongresspartiet formade en minoritetsregering. Andra viktiga partier är Janatha Dal och det hinduiska Bharatiya Janatur-partiet. Dessutom förekommer flera andra partier vilka mer utpräglat företräder olika särintressen. Inom ramen för landets demokrati råder yttrandefrihet och möjlighet till politisk organisering.

Indien är en kontinent präglad av en mängd konflikter mellan olika etniska, religiösa och politiska grupper. Trots domstolsväsendets oberoende är rättssäkerheten i flera avseenden urgröpt. Med stöd av speciella säkerhetslagar mot bl. a. terrorism, hölls tiotusentals människor fängslade av politiska skäl. Omfattande fängslanden, tortyr och våldsamma sammanstötningar rapporterades bl. a. från Jammu och Kashmir. I denna och

andra delstater hade direktstyre av centralregeringen införts sedan delstatsförsamlingarna upplösts.

En oroväckande utveckling mot alltfler brott mot mänskliga rättigheter kan noteras under de senaste åren. Det sker mot bakgrund av ökade separationssträvanden ofta knutna till terrorism i vissa delstater, samt skärpta motsättningar på grundval av främst religion och kasttillhörighet.

Det djupt rotade kastsystemet bidrar till att göra Indien till ett hierarkiskt samhälle. Till detta kommer att kvinnans ställning är svag, bl. a. har Indien en överdödlighet bland kvinnor.

Sveriges bistånd

Indien får förhållandevis lite utvecklingsbistånd per invånare trots att landet har en av världens lägsta inkomster per capita. De multilaterala organisationerna är de största givarna. Sverige står för en ringa del av Indiens bistånd, och i reala termer har det svenska biståndet minskat under 1980-talet.

Sveriges utvecklingssamarbete med Indien regleras av ett treårigt samarbetsavtal för budgetåren 1989/90 - 1991/92. Landramen uppgår till 400 mkr. per år. Biståndssamarbetet inleddes år 1953 och år 1972 tillkom det första samarbetsavtalet. Till och med budgetåret 1990/91 har omkring 6 313 milj. kr. betalats ut.

Det svenska samarbetet är främst inriktat på landsbygdens fattiga grupper, genom hälso- och utbildningsprojekt, skogs- och markvård och miljösatsningar. Dessutom finns det ett samarbete på energiområdet. Indien är ett mycket stort land med stark men tung byråkrati. Projekt tar därför lång tid att bereda, men de blir å andra sidan väl genomarbetade och genomförda.

Medelsfördelningen framgår av följande tabell (milj. kr.):

Disponibelt	1990/91	1991/92
Anslag	400	400
Ingående reservation	24	113
Summa	424	513

Fördelning	Utbetalt 1990/91	Planerat 1991/92
Skogsbruk med markvård	97	169
Hälsovård	123	89
Dricksvatten	60	75
Föroreningskontroll	0	3
Energisamarbete	11	62
Exportfrämjande	10	0
Undervisning	6	30
Konsultfond	4	4
Summa	311	432
Utgående reservation	113	81

Reservationen för 1990/91 uppgår till 109 milj. kr. vilket främst är en följd av att verksamheten i Uri försenats av oroligheterna i området.

Skogs- och markvård

Samarbetet inom skogs- och markvård avser främst stöd till byskogsbruk i delstaterna Bihar, Orissa och Tamil Nadu. Under året påbörjas även en insats i Rajasthan. Arbetsintensiva former av plantering och skogsbruk är en del av stödet och ansträngningar görs för att få ökat kvinnligt deltagande i projektet.

Miljö

Förutom insatser av miljö- och markvårdskaraktär inom skogs- och dricksvattenprogrammen har en insats avtalats avseende industriella luft- och vattenföroreningar med inriktning på utbildning av miljöinspektörer.

Hälsa

Inom hälsosektorn stöds immuniseringsprogram för mödrar och barn via UNICEF och WHO, samt de nationella lepra- och tuberkulosprogrammen.

UNICEF leder även dricksvattenprojekt, vilka stöds av Sverige. Det rör dels ett nationellt program för dricksvatten med omgivningshygien, dels ett integrerat projekt (SWACH) i Rajastan med betoning på vattenburna sjukdomar.

Undervisning

Undervisning stöds genom ett innovativt primärutbildningsprojekt med inslag av informell undervisning i stamområdena i Rajasthan. Undervisning avses få ökad betydelse i det framtida samarbetet och ett nytt stort program avseende primärutbildningen i hela Rajasthan är under beredning.

Energisamarbetet

Energisamarbetet med Indien domineras av Uri-kraftverket i Kashmir, vilket avtalades hösten 1989. Förutom 715 milj.kr. av landramsmedel ingår SEK- och BITS-krediter på 1 300 resp 1 400 milj.kr. samt en kredit från nordiska investeringsbanken och brittiskt bistånd. Vattenkraftverket som planeras få en installerad effekt på 480 MW och beräknas kosta ca 6 miljarder kronor genomföres under svensk ledning av ett konsortium. Störningar i genomförandet på grund av säkerhetsproblem har uppträtt under våren och sommaren 1991. Arbetet nedlades då två svenska ingenjörer knutna till projektet kidnappades under våren 1991 och återupptas inte förrän byggkonsortiet ansett sig ha nått en tillfredsställande lösning av säkerhetsfrågorna i samarbete med de indiska myndigheterna.

Stöd till kraftöverföringsprojekt, minikraftverk och energisparande utgör de övriga delarna i energisamarbetet.

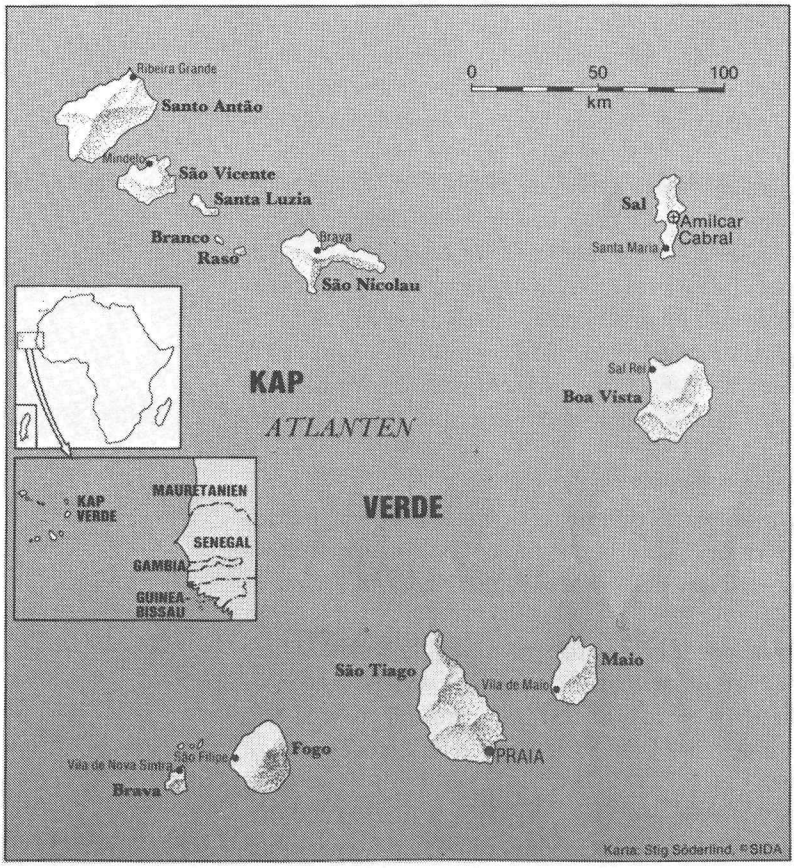
Utanför landramen får svenska enskilda organisationer SIDA-bidrag om

ca 20 milj. kr. per år. Ett fyrtiotal indiska organisationer som driver program för utveckling av kvinnornas situation erhåller direktstöd om totalt ca 5 milj. kr. per år. Direktstöd utgår också till ett antal indiska organisationer för landramsanknutna insatser avseende byskogsbruk, dricksvatten och miljöaktiviteter.

Indien är dessutom en av de största mottagarna av u-krediter.

Totalt utbetalades under budgetåret 1990/91 ca 388,9 milj. kr. till Indien.

KAP VERDE

Befolkning	0,36 milj.	(1989)
Befolkningstillväxt/år	2,5 %	(1980–89)
BNP/invånare	780 US dollar	(1989)
Offentligt nettobistånd/person		
– totalt (exkl. östländer)	1219 kr.	(1989)
– Sverige	120 kr.	(1989)

Ekonomisk och social utveckling

Under de senaste tio åren har Kap Verde periodvis drabbats av allvarlig torka och självförsörjningsgraden för jordbruksprodukter har sjunkit till 5–10%. För sin överlevnad är landet starkt beroende av livsmedelsimport. Skördarna skulle inte ens under de mest gynnsamma väderleksförhållanden kunna täcka mer än ca 40% av befolkningens behov eftersom landets jordbrukspotential är synnerligen begränsad.

Landets egen produktion svarar för drygt hälften av de samlade ekonomiska resurserna, och täcker i princip utgifterna för offentlig och privat konsumtion. Investeringar finansieras till en tredjedel med emigrantremissor och till två tredjedelar med internationella lån och gåvobistånd. Trots en svag resursbas och ett stort utlandsberoende uppgår tillväxten till ca 5% årligen, och i enlighet med Världsbankens normer klassas Kap Verde, med en BNP per capita på ca 780 US dollar, inte längre som ett av världens fattigaste länder.

Skuldtjänstkvoten uppgick år 1989 till ca 12%.

Den nya regeringen prioriterar investeringar inom fiske, turism, tjänstesektorn och industrin. Varuexporten består främst av bananer, fisk och skaldjur, och importen av livsmedel, drivmedel, maskiner och verkstadsprodukter.

Ett stort problem för landet är bristen på sysselsättning. Endast hälften av den arbetsföra befolkningen är fullt eller delvis sysselsatt, medan de övriga helt saknar arbete. De är för sitt upphälle beroende av stöd från familjemedlemmar, hemma eller i utlandet. Kvinnorna drabbas hårdast av undersysselsättningen.

Trots att ca 15% av befolkningen, som idag uppgår till 360 000, har utvandrat under de senaste 20 åren är befolkningstillväxten för närvarande 2,7%. Regeringen planerar att söka reducera tillväxten till 1,7% år 2000. UNFPA har inlett ett omfattande befolkningsprogram i landet.

Politisk utveckling

Kap Verde höll i januari 1991 sina första demokratiska parlaments- och presidentval sedan självständigheten år 1975. Oppositionspartiet MPD (Movimento para a democracia) vann en förkrossande seger över PAICV (Partido Africano de Independencia de Cabo Verde), det tidigare enda tillåtna partiet. Till ny president valdes Antonio Mascarenhas Monteiros. Regeringsskiftet innebar en stegrad utveckling mot ökad liberalisering och privatisering av näringslivet. Vikten av demokrati och respekt för mänskliga rättigheter betonas.

Sveriges bistånd

Det internationella biståndet till Kap Verde är av största vikt för landets överlevnad. Det internationella biståndet uppgick år 1989 till 77 milj. US dollar. Sverige svarar för ca 20% av det bilaterala biståndet. EG och dess medlemsstater, främst Holland, Italien och Tyskland, spelar en avgörande

roll vad gäller biståndet inom jordbrukssektorn. Andra givare, som USA och Japan, stödjer enskilda investeringar. FN-organ, Världsbanksgruppen, och Afrikanska utvecklingsbanken ger också betydande bistånd. Livsmedelbiståndet utgör nära en fjärdedel av det totala biståndet.

Det svenska utvecklingssamarbetet med Kap Verde inleddes år 1975. Fram t.o.m. budgetåret 1990/91 hade totalt 605 milj.kr. utbetalats. För närvarande gäller ett treårsavtal för åren 1992 till 1994. Samarbetet är inriktat på insatser för att trygga den kapverdiska befolkningens överlevnad samt att i övrigt bredda basen för produktiv verksamhet och därigenom på sikt öka möjligheterna till självförsörjning. 90% av det svenska stödet utgår i form av importstöd. Något sektorstöd administrerat av SIDA förekommer inte och verksamheten följs direkt från Stockholm. Samarbetet fungerar mycket bra.

Medelsfördelningen framgår av följande tabell (milj.kr.):

Disponibelt	1990/91	1991/92
Anslag	70,0	75,0
Ingående reservation	41,8	63,4
Summa	111,8	138,4
Fördelning	**Utbetalt 1990/91**	**Planerat 1991/92**
Importstöd	35,6	128,4
Personal- och konsultfond	12,8	10,0
Summa	48,4	138,4
Utgående reservation	63,4	

Importstöd

Importstödet består huvudsakligen av basförnödenheter, insatsvaror, fordon och reservdelar. Från och med år 1991 lämnas stödet obundet. I kunskapsöverförande syfte sköts upphandlingen i allt större utsträckning av kapverdiska myndigheter med endast en begränsad inblandning från SIDA:s inköpsbyrå. De varor som köps upp används främst för sysselsättningsskapande beredskapsarbeten såsom vägbyggen, markvårdsprogram etc., vilka bedrivs i kapverdisk regi.

Personal- och konsultfonden

Fonden finansierar främst rekrytering av utländsk expertis och vissa projekteringsarbeten. Ett flertal insatser har syftat till att stärka förvaltningen och de statliga företagens kompetens. Vidare har bl.a. studier om tillverkning av matolja, konstbevattning samt kursplaner för lantmäritekniker bekostats ur fonden.

I samarbete med ett brasilianskt konsultföretag har SIDA stött regionala förvaltningskurser för de portgisisktalande länderna i Afrika. Fem kurser har genomförts och programmet väntas fortsätta.

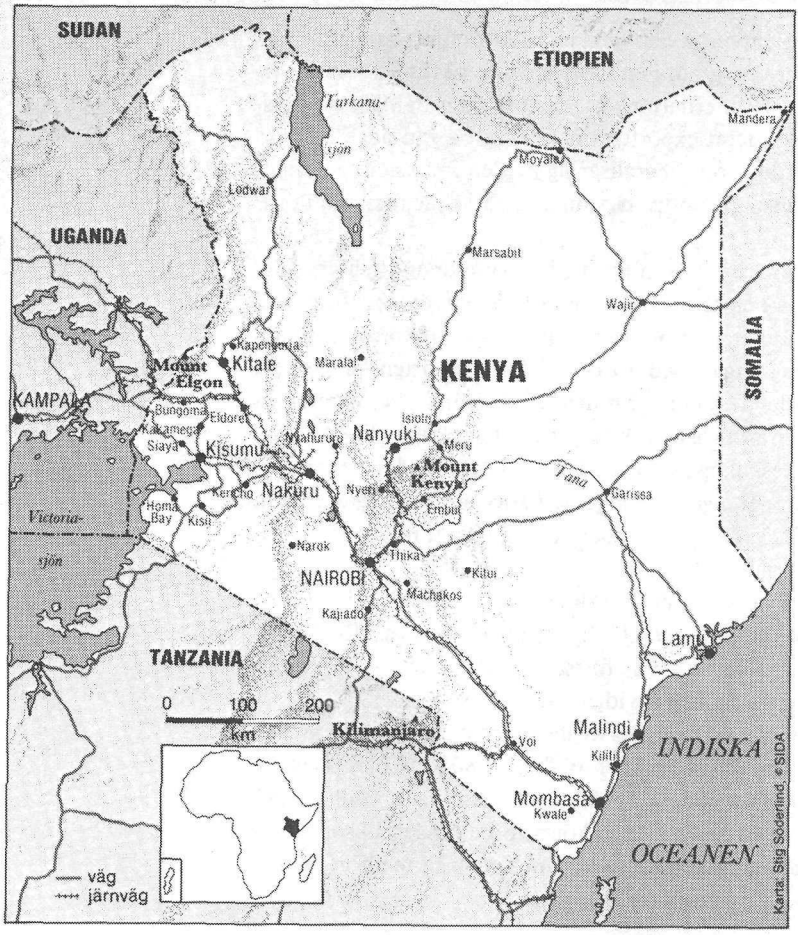
Direktstöd har givits till en kvinnoorgnaisation för alfabetisering och daghem. Kursdeltagandet har varit omfattande och resultatet gott. Ett kvinnocentrum på ön Maio har också uppförts.

De enskilda organisationernas arbete på Kap Verde utgör en viktig del i biståndssamarbetet och kommer även framledes att uppmuntras. Afrikagruppernas rekryteringsorganisation (ARO) och Rädda Barnen är verksamma i landet. Rädda Barnen bedriver sedan år 1977 bl. a. ett mödra- och barnavårdsprojekt, med familjeplanering som ett viktigt inslag. Detta projekt kommer att lämnas över till lokal organisation under år 1992. Ett tiotal fältarbetare från ARO arbetar inom bl. a. sjukvård, undervisning och stadsplanering. ARO:s slumsaneringsinsats på ön Mindelo betraktas som ett pilotprojekt.

SWEDFUND har tillsammans med kapverdisk och svensk medverkan grundat ett företag (Metalcave) som tillverkar hushållsutrustning.

Totalt utbetalades under budgetåret 1990/91 ca 57,1 milj. kr. till Kap Verde.

KENYA

Befolkning	23,5 milj.	(1989)
Befolkningstillväxt/år	3,9 %	(1980–89)
BNP/invånare	360 US dollar	(1989)
Offentligt nettobistånd/person		
– totalt (exkl. östländer)	295 kr.	(1989)
– Sverige	9 kr.	(1989)

Kenyas makroekonomiska politik har varit relativt framgångsrik och styrs av ett strukturanpassningsprogram i enlighet med de riktlinjer som förordas av Världsbanken och Internationella Valutafonden (IMF). Anpassningsåtgärderna har inkluderat exportdiversifiering, begränsad kreditgivning, minskat budgetunderskott, liberalisering av den finansiella marknaden, en fortsatt marknadsanpassning av valutan och ökade incitament för småbönderna.

Resultatet har varit en årlig BNP tillväxt på 5% under andra hälften av 1980-talet. Samtidigt har den höga befolkningstillväxten minskat från över 4 till 3,6%, vilket resulterat i en ökning av per capita inkomsten under samma period. Ansträngningar med att diversifiera exporten har lett till att det ensidiga beroendet av kaffe har minskat. De största exportinkomsterna kommer numera från turism och te. Kraftigt sänkta kaffepriser har dock inneburit att bytesbalansen utvecklats negativt under senare år. Gulfkriget förvärrade under några månader situationen ytterligare, genom höjda oljepriser och minskad turism. Oroande är också att inflationen ökat på senare år.

Trots att skuldbördan växte under 1980-talet har Kenya skött sina ränte- och återbetalningar på utlandslånen. I ljuset av en fortsatt försämrad betalningsbalans är Kenya beroende av fortsatt omfattande bistånd för att klara skuldtjänstbetalningarna och utvidga reformprogrammet.

Kenyas största problem på sikt utgörs av den höga befolkningsökningen och påfrestningarna på miljön som följer av denna. 80% av befolkningen lever av jordbruk trots att endast 18% av landets yta är odlingsbar. Arbetslösheten är hög. Den kenyanska inkomstfördelningen liksom jordfördelningen är skev. 80-talets goda tillväxt synes dock ha medfört en viss omfördelning till de fattigare gruppernas fördel.

Politisk utveckling

Kenya är sedan år 1982 en enpartistat. Under senare år har den politiska makten alltmer koncentrerats till presidentämbetet. Toleransen mot politiskt oliktänkande är fortsatt begränsad. Regeringen har möjlighet att fängsla personer på obestämd tid utan rättegång och dom. Under senare tid har de politiska motsättningarna skärpts. Krav på ökad demokrati har bemötts med arresteringar och trakasserier. Flera politiskt oppositionella har dömts för högförräderi och uppvigling. Samtidigt har andra politiska fångar släppts under det gångna året. Anklagelser har riktats mot regeringen om tortyr och missförhållanden i fängelser.

Till de positiva inslagen hör att presidenten tillsatte en kommission som utredde de politiska reformbehoven hösten 1990. Kommissionsarbetet ledde till att det tidigare kritiserade kösystemet vid nominering till lokala val avskaffades och valhemligheten återinfördes. Högsta domstolens ställning har förstärkts genom återinförandet av domares oavsättlighet. Yttrande- och mediafriheten är, med vissa begränsningar, förhållandevis omfattande i Kenya.

De största biståndsgivarna till Kenya är Världsbanken, Japan, USA, Storbritannien, Tyskland och Nederländerna. Det svenska biståndet utgör numera drygt 3% av det totala biståndet.

Utvecklingssamarbetet med Kenya regleras av ett tvåårigt avtal för budgetåren 1990/91 och 1991/92 omfattande totalt 285 milj. kr. Sedan det svenska biståndet inleddes år 1965 har ca 2,1 miljarder kronor utbetalats.

Samarbetet är koncentrerat till landsbygdsutveckling inom sektorerna markvård, vattenförsörjning och hälsovård med familjeplanering. Därutöver har stöd lämnats till en landsbygdsutvecklingsfond, till landsbygdsvägar och till en personal- och konsultfond. Miljö- och fördelningsfrågor samt en tonvikt på kvinnans situation prioriteras i biståndet till Kenya.

Medelsfördelningen framgår av följande tabell (milj. kr.):

Disponibelt	1990/91	1991/92
Anslag	150	135
Ingående reservation	3	27
Summa	153	162
Fördelning	**Utbetalt 1990/91**	**Planerat 1991/92**
Hälsovård och familjeplanering	48	46
Markvård/jordbruk	21	28
Vattenförsörjning	22	21
Landsbygdsvägar	9	23
Landsbygdsutvecklingsfond	11	21
Personal- och konsultfond	8	10
Övrigt	7	7
Summa	126	156
Utgående reservation	27	6

Markvård

Jordbruket är Kenyas viktigaste ekonomiska sektor och försörjer huvuddelen av befolkningen. Den snabba befolkningsökningen har lett till att utnyttjandet av odlingsbar jord och betesmark ökat markant. Allt intensivare jordbruk samt uppodling av erosionskänsliga sluttningar och marginella jordar ökar risken för jordförstöring. Det är därför av största vikt att värna om förutsättningarna för en växande och långsiktigt uthållig jordbruksproduktion.

Sverige har stött det nationella markvårdsprogrammet sedan år 1974. Idag är stödet landsomfattande och väl fungerande. Huvuddelen av markvårdsinsatserna genomförs av bönderna själva. Uppskattningsvis har drygt 800 000 småbrukare, motsvarande 1/4 av landets småbruk, nu genomfört markvårdsåtgärder på sina gårdar. Insatsen bygger på rådgivning och kunskapsuppbyggande om markvårdsåtgärder, t. ex. terassodling, avledningsdiken, växeljordbruk och förbättrad jordbruksteknik. Resultatet av insatserna är t. ex. att majsskördarna ökat med 30% medan avkastning-

en på produktion av fodergräs och fruktträd ökat med 50%. En utvidgning av projektet till de torra och halvtorra delarna av landet sker nu. Förutom stöd till jordbruksministeriets markvårdsenhet ges också stöd till KENGO (Kenya Energy and Environment Non-Governmental Organisation) för trädplantering, stöd till framställning av utbildnings- och rådgivningsmaterial, samt stöd till försöksverksamhet inom mark- och vattenvård.

Vattenförsörjning

Stödet till landsbygdens vattenförsörjning bygger på uppbyggnad av lokal kunskap och kapacitet, folkligt deltagande och enkel teknik. Syftet är att underlätta förhållanden för kvinnor och barn. Det svenska stödet är inriktat på drift och underhåll samt upprustning av befintliga anläggningar.

Hälsovård

Målet med det svenska stödet till hälsosektorn är en förbättrad folkhälsa hos den fattiga landsbygdsbefolkningen. Stödet är inriktat på utbildning och kunskapsutveckling med betoning på förebyggande hälsovård och familjeplanering.

Landsbygdsvägar och landsbygdsutvecklingsfond

Det svenska stödet till landsbygdsvägar omfattar underhåll och ombyggnad av mindre vägar i de tättbefolkade jordbruksområdena. Insatserna baseras på en hög andel manuell arbetskraft. Genom stödet till landsbygdsutvecklingsfonden har projekt finaniserats för självhjälp och sysselsättning på by- eller distriktsnivå.

Personal- och konsultfond

Personal- och konsultfonden används till största delen för stöd till datorisering i centralbanken. Andra exempel på användning av fonden är personalbistånd för bl. a. skuldhantering.

Bistånd utanför landramen

Flera enskilda organisationer är verksamma i Kenya, främst inom kooperation, hälsovård och skog.

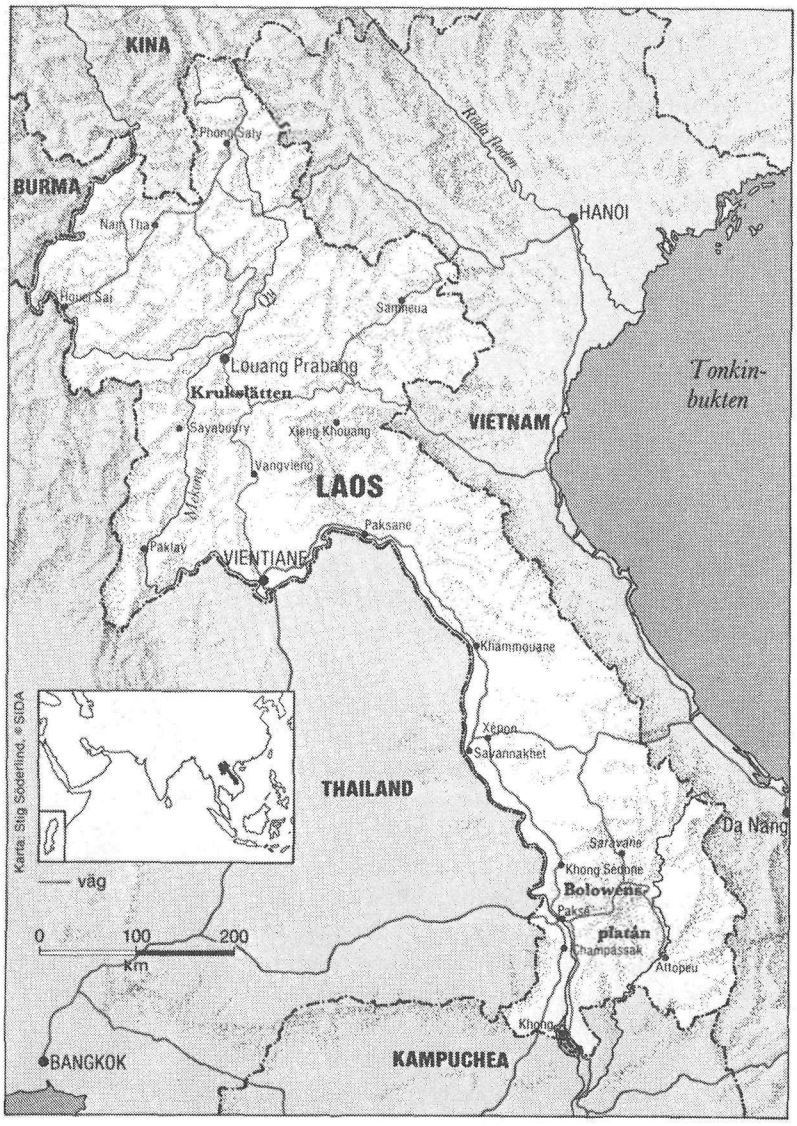
Sverige har genom BITS ställt tre u-krediter om sammanlagt 428 milj. kr. till Kenyas förfogande. Krediterna har främst gått till kraftsektorn. Totalt har drygt hundra kenyaner deltagit i BITS' internationella kurser.

IMPOD har genomfört en studie av potentiella exportföretag, huvudsakligen inom livsmedels-, textil-, konfektions- och hantverksområdena. Ett visst stöd har även givits till inköpsresor och marknadsföring av hantverksprodukter.

SAREC ger stöd till högre utbildning i markvård vid universitetet i Nairobi.

Totalt utbetalades under budgetåret 1990/91 ca 169,2 milj. kr. till Kenya.

LAOS

Befolkning	4,1 milj.	*(1989)*
Befolkningstillväxt	2,7 %	(1980–89)
BNP/invånare	180 US dollar	(1989)
Offentligt nettobistånd/person		
– Totalt (exklusive östländer)	225 kr.	(1989)
– Sverige	20 kr.	(1989)

Laos är ett litet, kustlöst och glesbefolkat land med en av de lägsta inkomsterna i världen per invånare. Den helt övervägande delen av befolkningen är sysselsatt i självhushållningsjordbruk. Landets moderna sektor är liten, förvaltningen svag och bristen på utbildad arbetskraft stor. De besvärliga kommunikationerna isolerar landets olika delar från varandra. De naturliga förbindelserna går ofta till Thailand. Laos har efter hand anpassat sin politik efter dessa faktorer.

Svedjebruk är alltjämt vanligt, inte bara i avlägsna bergstrakter utan över hela landet. Svedjebruk är det stora miljöhotet i Laos. Det är emellertid nära förbundet med levnadssättet, särskilt för minoritetsfolken. Detta gör det svårt att snabbt minska omfattningen.

Den sedan år 1986 påbörjade liberaliseringen av ekonomin fortsätter. Det reformprogram som genomförs är omfattande och innebär bl. a. privatisering av statliga företag, beskattning av inkomster, avskaffande av statliga subventioner, fri prissättning, liberalisering av handeln, modernisering av bankväsendet, införande av marknadsmässiga växelkurser samt uppmuntrande av privat företagsamhet. Flera påtagliga resultat har uppnåtts, men bristande kapacitet i förvaltningen och avsaknaden av företagsledare med erfarenhet av marknadsekonomiska förhållanden utgör flaskhalsar i processen.

För att attrahera utländskt kapital antogs år 1988 en lag om utländska investeringar. På grund av otillräcklig lagstiftning, svagt utvecklad infrastruktur och långa avstånd till andra marknader har emellertid det utländska intresset hittills varit relativt begränsat och koncentrerat till thailändska företag.

Tillväxten i ekonomin har under de gångna två åren varit god, framför allt beroende på stora risskördar. BNP har ökat med 8–9% per år. Tack vare en fortsatt åtstramning av kreditgivningen och en stabil växelkurs beräknas inflationen i år uppgå till högst 20%. Utrikeshandeln fortsätter att uppvisa en kraftig och växande negativ balans. Ökningen av den officiella exporten sedan reformprogrammet inleddes har varit mycket blygsam; från 45 till 63 milj. US dollar mellan år 1986 och år 1990. Importen har däremot fortsatt att öka i snabb takt; från 116 till 185 milj. US dollar under samma period.

Biståndet finansierar detta stora och växande importöverskott. Som en följd härav har utlandsskulden ökat och uppgår i dag till över 500 milj. US dollar. Merparten utgörs av mjuka lån varför skuldtjänstkvoten är låg, ca 15%.

Medan biståndet från öststaterna, främst Sovjet, dominerade under 1980-talet, tycks det nu som om biståndet från västliga länder och de internationella kreditinstitutionerna kommer att dominera under 1990-talet. De västliga givarna svarar redan i dag för merparten av det samlade biståndet. De sex största är Världsbanken, Asiatiska utvecklingsbanken, Japan, Sverige, UNDP och Australien.

Politisk utveckling

De starka banden med Vietnam består, även om antalet militära och civila rådgivare minskat kraftigt under andra hälften av 1980-talet. Relationerna med Kina har påtagligt förbättrats de senaste åren. Kontakterna med Thailand upprätthålls på hög civil och militär nivå och relationerna är i dag mycket goda, även om vissa spänningar kvarstår

Den ekonomiska liberaliseringen har bidragit till att det politiska klimatet förbättrats. Flyktingströmmen till Thailand har minskat. Tillkomsten av landets första författning år 1991 och andra legala reformer ger förutsättningar för ökad rättsäkerhet, vilket har betydelse för fullföljandet av ekonomiska reformer. I författningen finns dock enpartiväsendet bibehållet och inga särskilda garantier för yttrandefrihet finns inkluderade.

Fortfarande finns över 60 000 laotiska flyktingar i läger i Thailand. Det antal som repatrieras i UNHCRs regi tycks nu öka för varje år. En spontan återflyttning till Laos äger dessutom rum.

Intresset är stort för fortsatta och utökade kontakter med västliga länder. Förtroendet för Sverige är mycket stort och delegationer inom olika områden har besökt Sverige. Diskussioner har också förts med Laos om särskilda insatser från svensk sida för att stödja det pågående reformprogrammet

Sveriges bistånd

Utvecklingssamarbetet med Laos regleras i ett samarbetsavtal för budgetåren 1991/92 - 1992/93. Samarbetet med Laos inleddes i mitten av 1970-talet. År 1977 blev Laos programland. Till och med budgetåret 1990/91 har ca 900 milj. kr. utbetalats

Medelsfördelningen framgår av följande tabell (milj. kr.):

Disponibelt	1990/91	1991/92
Anslag	100,0	110,0
Ingående reservation	11,0	11,2
Summa	111,0	121,2

Fördelning	Utbetalt 1990/91	Planerat 1991/92
Skogssektorn	18,3	30,0
Vägsektorn	27,7	50,0
Verkstad Km 14	3,0	0,0
Xeset m. m.	42,1	14,0
Stöd till EdL	2,6	3,0
Hälsosektorn	1,6	4,0
Konsultfond	4,5	5,0
Förvaltningsbistånd		3,0
Kultursamarbete		1,0
Summa	99,8	110,0
Utgående reservation	11,2	11,2

Kunskapsutveckling och institutionsuppbyggnad genomsyrar det svenska biståndet vars inriktning ligger väl i linje med den förda reformpolitiken. Två långsiktiga mål för samarbetet är att bygga upp och konsolidera institutioner och företag som skall utveckla skog och markvård samt rusta upp och underhålla vägar. Stödet till hälsosektorn inklusive dricksvattenförsörjning skall expandera och utgör en viktig komponent för att göra samarbetet mer fattigdomsorienterat. Stödet till vattenkraftverket Xeset upphör i år.

Skogssektorn

Stödet till skogssektorn är inriktat på kunskaps- och institutionsuppbyggnad inom områden som skogsinventering, utbildning och skogsskötsel. I det fortsatta samarbetet planeras ett ökat stöd till miljö- och markvård, uppbyggnad av en skoglig fältorganisation samt rådgivning till jordbruks- och skogsministeriet för planering och genomförande av ett skogsbruk inriktat på ett uthålligt utnyttjande av naturresurser.

Vägsektorn

Vägsektorstödet syftar till att öka Laos kapacietet att planera, bygga och underhålla vägar. Vägunderhåll ges särskild tyngd i det fortsatta stödet. Förutom upprustning av landets riksväg på en sträcka om 17 mil ingår i den svenska insatsen en omfattande utbildning av personal samt rådgivning till transportministeriet.

Hälsosektorn

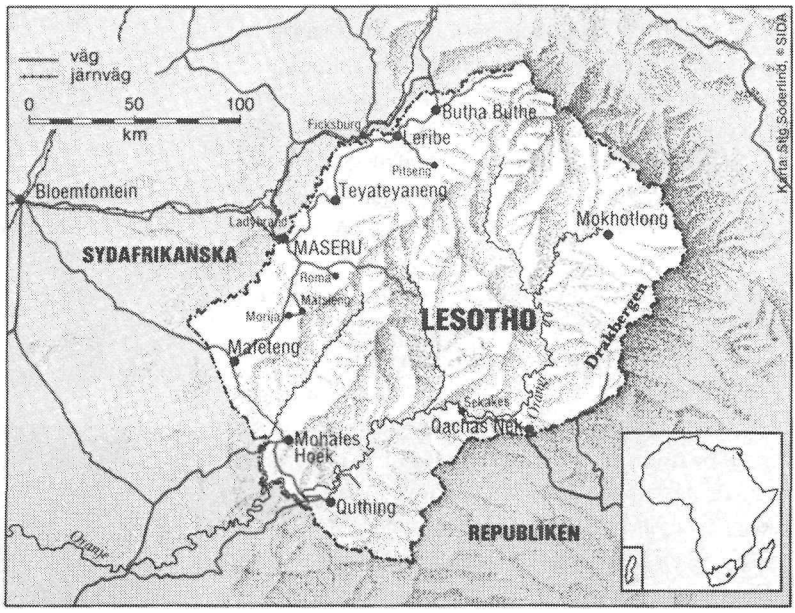
Stödet till hälsosektorn är under uppbyggnad. Förutom fortsatt och utökat stöd till mödra- och barnavård i samarbete med UNICEF, planeras en insats på dricksvattenområdet jämte förvaltningsstöd till hälsoministeriet.

I utvecklingssamarbetet ingår också en rådgivningsinsats till elkraftsmyndigheten, en konsultfond, miljö- och förvaltningsbistånd samt kultursamarbete. Sedan 1989/90 utgår också direktstöd till den laotiska kvinnoorganisationen.

Landramen för Laos är väl intecknad. Ett fortsatt högt landramsutnyttjande förutses. Den utgående reservationen från 1990/91 uppgick till 6,8 milj. kr.

Totalt utbetalades under budgetåret 1990/91 ca 114,4 milj. kr. till Laos.

LESOTHO

Befolkning	1,7 milj.	(1989)
Befolkningstillväxt/år	2,7 %	(1980–89)
BNP/invånare	470 US dollars	(1989)
Offentligt nettobistånd/person		
– totalt (exkl. östländer)	442 kr.	(1989)
– Sverige	34 kr.	(1989)

Ekonomisk och social utveckling

Lesotho är helt omslutet av Sydafrika. Landet är därför i de flesta avseenden mycket beroende av den mäktige grannen. Inkomster från tullunionen med Sydafrika utgör den största inkomstkällan. Praktiskt taget all import kommer från Sydafrika. Arbetslöshet och undersysselsättning utgör stora problem. Hälften av alla lönearbetande män arbetar i Sydafrika. Bl. a. som följd av migrantarbete är jordbruket mycket eftersatt och lågproduktivt. Den odlingsbara arealen är liten och minskar bl. a. genom en omfattande jorderosion.

Den nuvarande regimen för en politik där politiska motsättningar gentemot Sydafrika tonas ned och gemensamma intressen lyfts fram. Sedan år 1988 genomför Lesotho i samråd med IMF och Världsbanken ett strukturanpassningsprogram. Den ekonomiska situationen har förbättrats och budgetunderskottet har halverats. Men samtidigt har arbetslösheten och inflationen medfört svåra påfrestningar. Lesotho styrs sedan år 1986 av en militärregering. Den tidigare statschefen general Lekhanya avsattes i maj 1991 av överste Ramaema. Denne har lovat fullfölja den demokratiseringsprocess som har inletts och deklarerat att demokratiska val skall hållas senast juni 1992.Det tidigare förbudet mot partipolitisk verksamhet har upphävts och ett antal politiska partier har bildats. Alltjämt kvarstår betydande brister vad gäller mänskliga rättigheter i Lesotho. Den utlovade demokratiseringen och den allt öppnare samhällsdebatten utgör dock positiva inslag. I och med förändringarna i Sydafrika har Lesothos tidigare kärva förhållande till bl. a. ANC något förbättras.

USA är den största bilaterala biståndsgivaren. Därefter kommer Tyskland, Sverige, Storbritannien, Irland och Canada. Världsbanken (IDA), Världslivsmedelsprogrammet (WFP) och EG är störst inom det multilaterala biståndet.

Sveriges bistånd

Det svenska biståndet till Lesotho inleddes år 1967, året efter landets självständighet. T. o. m. budgetåret 1990/91 har drygt 330 milj. kr. utbetalats. Nu gällande samarbetsavtal gäller fram till 30 juni 1992. Det svenska biståndet till Lesotho har växt fram som en del av det ökade engagemanget i södra Afrika. Det syftar i första hand till att stödja landets strävan att bevara sin självständighet. Utvecklingssamarbetet är koncentrerat till förvaltningsutveckling, markvård och sysselsättningsskapande åtgärder.

Medelsfördelningen framgår av följande tabell (milj. kr.):

Disponibelt	1990/91	1991/92
Anslag	35,0	35,0
Ingående reservation	4,4	3,8
Summa	39,4	38,8

Fördelning	Utbetalt 1990/91	Planerat 1991/92
Förvaltningsbistånd	13,5	12,1
Markvård/Skogsutbildning	12,2	15,2
Sysselsättningsskapande åtgärder	7,3	7,1
Personal- och konsultfond	2,0	3,5
Civil luftfart	0,2	–
Återuppbyggnad av vägar och broar	0,3	–
Summa	35,5	37,9
Utgående reservation	3,9	0,9

Förvaltningsbistånd

Förvaltningsbiståndet syftar till att höja kompetensnivån i den centrala statsförvaltningen. Verksamheten är inriktad på utbildning och metodutveckling. Den svenska insatsen består av organisations- och ledningsutveckling samt finansförvaltning för att förbättra planering, styrning och kontroll av statliga resurser. Vidare ges stöd för rådgivning och utbildning på statistikområdet. Insatser för effektivare fysisk planering omfattar rådgivning till plankontoret samt genomförandet av olika planeringsuppdrag. Flertalet insatser sker med medverkan av svenska institutioner.

Markvård, markanvändning och skogsutbildning

Biståndet på markvårdsområdet avser att förbättra levnadsstandarden för landsbygdsbefolkningen genom ökad jordbruksproduktion.Det har lett till utarbetande av former för att få byborna engagerade i miljövård som bygger på gemensamma bybeslut, böndernas egen teknik och arbetsintensiva metoder. Produktionen av säd, grönsaker och frukt har ökat i projektområdet.

Systematisk trädplantering i det nästan trädlösa Lesotho utgör en viktig del av stödet för att bekämpa jorderosion. Betydande ansträngningar görs för att programmet skall ha så bred folklig förankring som möjligt. Sektoravtalet löper ut i juni 1992.

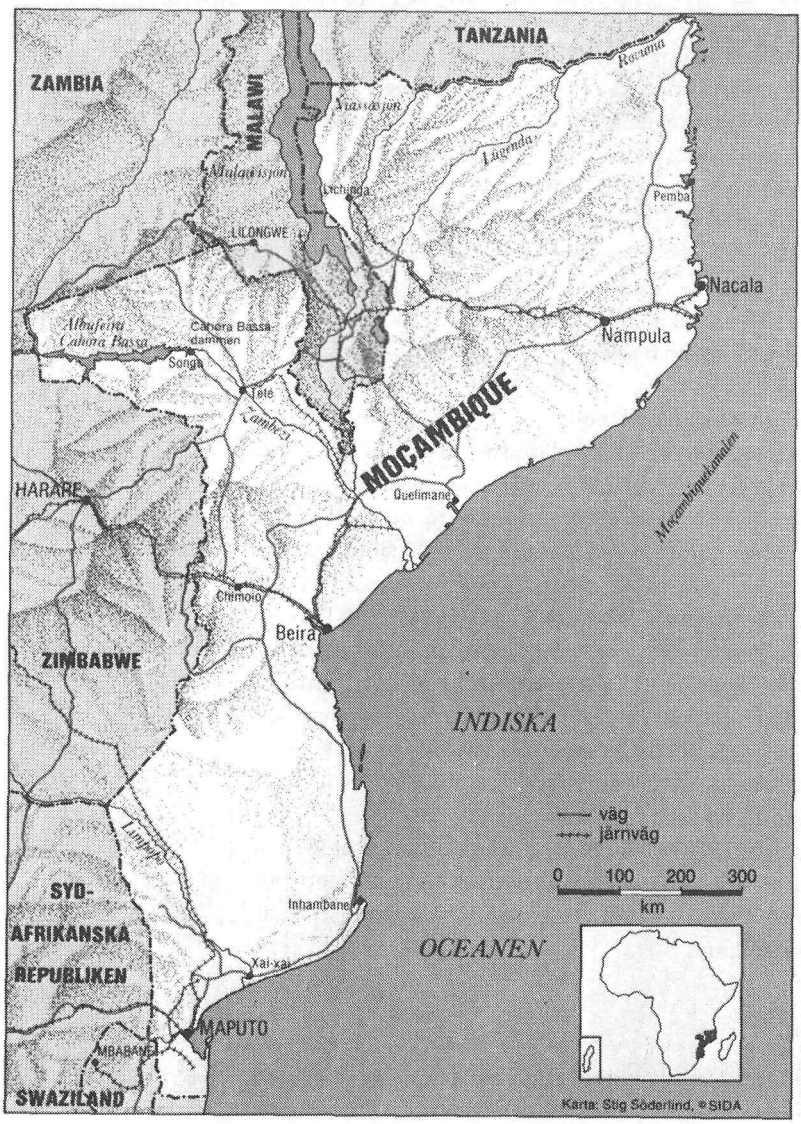
Arbetsintensiva metoder

Programmet för sysselsättningsfrämjande åtgärder ger arbete till i medeltal 2 000 personer per år, framför allt vid vägbyggen på landsbygden. Det har dock varit svårare att skapa sysselsättning inom andra sektorer. Det vidare syftet är att ge migrantarbetare i Sydafrika möjligheter till arbete i sitt eget land. Det nu gällande treåriga insatsavtalet löper ut i december 1992.

Utanför landramen lämnas stöd till SADDC:s markvårdssekretariat i Maseru. Tyngdpunkten i programmet ligger på utbildning. Stöd också lämnats till demokrati- och kvinnoinsatser, kulturprojekt och enskilda organisationer.

Totalt utbetalades under budgetåret 1990/91 ca 53,4 milj. kr. till Lesotho.

MOÇAMBIQUE

Befolkning	15,3 milj.	(1989)
Befolkningstillväxt/år	2,7 %	(1980–1989)
BNP/invånare	80 US dollar	(1989)
Skuldtjänstkvot	240 %	(1988)
Offentligt bistånd/person		
– totalt	320 kr.	(1989)
– Sverige	49 kr.	(1989)

Moçambique är ett av världens absolut fattigaste länder. Landet ligger i spillror efter nära tio år av terrorkrig på landsbygden. Kriget fortsätter och en fredlig lösning på konflikten är starkt avhängig utvecklingen i regionen, i synnerhet i Sydafrika. Produktion och distribution inom jordbruk, industri och handel har försvårats, och inom vissa områden helt lamslagits av Renamo-gerillans sabotage och terrorverksamhet. Det mänskliga lidandet har fått oerhörda dimensioner. FN beräknar att kriget direkt eller indirekt har skördat 900 000 dödsoffer och förorsakat svält på landsbygden i stor omfattning. En miljon moçambikier lever i landsflykt i grannländerna. Ytterligare över två miljoner lever som internflyktingar i sitt eget land. En tredjedel av landets befolkning är beroende av livsmedelsbistånd för att överleva.

Sedan år 1987 genomför Moçambique ett ekonomiskt och socialt strukturomvandlingsprogram i samverkan med Världsbanken, IMF, och med omfattande stöd av övriga givare. Programmet gav under sina första tre år (1987–89) önskad ekonomisk effekt. Från en tidigare negativ tillväxt ökade BNP med 4 % årligen under denna period. År 1990 sjönk tillväxttakten (ca 1,5 %) och inflationen ökade (nära 50 %). Några av orsakerna till detta är dåliga skördar, fortsatta sabotage från Renamo (MNR) samt höjda oljepriser bland annat orsakade av gulfkriget. Krisen och strukturomvandlingsprogrammets inledande konsekvenser har medfört problem inom de sociala sektorerna. Statens budgetrestriktioner har medfört drastiska försämringar av levnadsvillkoren för de allra fattigaste. Världsbanken har under det gågna året uppmärksammat dessa problem och vidtagit åtgärder för att lägga större vikt vid fattigdomsbekämpning.

Skuldtjänsten uppgick år 1988 till 240 %. Det står klart att skuldfrågan, trots omförhandlingar av utlandsskulden, kommer att vara ett stort problem för lång tid framåt. Likaså kommer behovet av katastrofbistånd att vara stort under överskådlig tid.

Politisk utveckling

Den 30 november 1990 antogs en ny konstitution innebärande att Moçambique formellt beslutat att införa en demokratisk flerpartistat. Författningen ger ökat skydd för de grundläggande fri- och rättigheterna, samtidigt som dödsstraffet avskaffades. Allmänna, hemliga val skall hållas efter det att fred uppnåtts, en vallag har antagits och politiska partier etablerats. Det hittills statsbärande partiet, FRELIMO, har helt lämnat sin marxist-leninistiska linje. Vid partikongressen i augusti 1991 definierades FRELIMO som ett demokratiskt parti med stärkande av den moçambikiska nationen som viktigaste uppgift.

Försök till en fredsuppgörelse har gjorts under det gångna året, främst genom förhandlingarna i Rom mellan FRELIMO och MNR. Några direkt hoppingivande resultat av dessa förhandlingar har ännu inte nåtts.

Respekten för mänskliga rättigheter och humanitär rätt är undergrävd till följd av krigssituationen. Det är i första hand MNR-gerillan som står ansvarig för svåra och grova övergrepp mot civilbefolkningen.

Moçambique erhåller bistånd från ett stort antal länder i både öst och väst, utvecklingsbanker och enskilda organisationer. Gåvobiståndet år 1989 uppgick till ca 760 miljoner US dollar. Största biståndsgivare är Sverige, Nederländerna, EG, Norge, USA och utvecklingsbankerna.

Biståndssamarbetet med Moçambique regleras av ett ettårigt avtal för budgetåret 1991/92 på 475 milj. kr. Totalt har ca 3 500 milj. kr. utbetalats i landramsbistånd sedan det första avtalet budgetåret 1975/76.

Utvecklingssamarbetet med Moçambique var från starten år 1975 i första hand inriktat på att åstadkomma ekonomisk utveckling och resurstillväxt samt att minska landets beroende av Sydafrika. Biståndet har successivt anpassats till det besvärliga läget i landet. Detta innebär att utformningen av pågående insatser har påverkats av såväl krigssituationen som av den ekonomiska krisen och strukturanpassningsprogrammet. Den fördjupade krisen har inneburit att biståndet i hög grad fått inriktas på rena överlevnadsinsatser. Samarbetsprogrammet genomgår för närvarande en omformning, innebärande att samarbetet i framtiden kan komma att koncentreras till tre huvudområden; fattigdomsbekämpning, institutionsuppbyggnad och betalningsbalansstöd/importstöd.

Medelsutnyttjandet inom det svenska stödet till Moçambique är högt. Under budgetåret 1990/91 uppgår reservationen till ca 16 milj. kr. Den största andelen utbetalningar faller på importstödet, som utgör ett direkt stöd till strukturanpassningsprogrammet, men som också innehåller stöd till katastrofinsatser.

Det svenska biståndet är koncentrerat till undervisningssektorn, förvaltning, lantbruk och energi. Härtill kommer insatser av mer begränsad karaktär avseende skogsindustri och telekommunikationer. Med den djupa krisen i landets ekonomi har tillskott till betalningsbalansen blivit allt viktigare.

Medelsfördelningen framgår av följande tabell (milj. kr.):

Disponibelt	1990/91	1991/92
Anslag	445,0	475,0
Ingående reservation	70,0	16,4
Summa	515,0	491,4

Fördelning	Utbetalt 1990/91	Planerat 1991/92v/
Importstöd	274,0	160,0
Konsultfond	6,5	10,0
Personalfond	33,5	35,0
Undervisning	31,0	70,0
Förvaltning	27,0	30,0
Lantbruk	33,0	35,0
Marknadsf jordbruksprod	11,0	10,0
Ifloma	8,0	–
Industristöd	17,5	20,0
Telestöd	17,0	17,0
Energistöd	21,0	36,0
Rehabilitering	10,0	10,0
Katastrofrelaterat	–	63,0
Övrigt	9,1	–
Summa	498,6	496
Utgående reservation	16,4	0

Importstöd

En ökande andel av det bistånd som har utbetalats över landramen utgörs av importstöd. Under budgetåret 1990/91 uppgick utbetalningarna inom importstödet till 274 milj. kr., dvs. 55% av utbetada medel från landramen. Importstödet är ett viktigt bidrag till att hålla delar av industriproduktion och transporter igång. Stödet koncentreras till mediciner, reservdelar och vissa råvaror till industrin. Upphandlingen görs av det moçambikanska handelsministeriet. Importstödets framtida omfattning och inriktning utreds för närvarande. Under 1991/92 har 160 milj. kr. avsatts för importstödet inom landramen.

Jordbrukssektorn

Det svenska stödet till jordbrukssektorn har starkt påverkats av kriget på landsbygden. Det nordiska MONAP-programmet avslutades definitivt år 1990. Det svenska stödet till jordbrukssektorn har övergått till ett bilateralt program delvis inriktat på institutionellt samarbete avseende stöd till jordbrukets planeringsenhet och till lantmäteriverksamhet.

Industrisektorn

Industristödet är, i sin nuvarande form, under utfasning. Det direkta stödet till enskilda industrirehabiliteringar kommer att upphöra efter år 1992. Det framtida svenska stödet till industrisektorn kommer att hanteras av Swedecorp. Stödet till träindustriföretaget IFLOMA avslutades definitivt år 1991.

Energi

Stödet till energiområdet är koncentrerat till projekt avseende transmission och distribution av elenergi. Ökad tonvikt läggs vid administrativ utveckling, kunskapsöverföring och utbildning. Ett eventuellt fortsatt stöd till energisektorn kommer att helt koncentreras kring dessa områden.

Telekommunikationer

Stödet till telesektorn är koncentrerat till utbildning och administrativ utveckling i samband med upprustning och utbyggnad av landets telenät. Ett eventuellt fortsatt stöd till telesektorn efter år 1993 kommer helt att inriktas på utbildning och administration.

Undervisning

Stödet till undervisningssektorn ökar markant under de kommande åren. Samarbetet kommer att ha samma inriktning som tidigare, varvid produktion och distribution av läromedel och skolmateriel för primärskolan utgör en viktig komponent. Det utökade stödet går även till att höja kapaciteten

för planering och administration. Yrkesutbildning, alfabetisering och vuxenutbildning är andra samarbetsområden. Även stöd till universitetet i Maputo kommer att ges under de kommande åren.

Personalfond

Personalfonden ger Moçambique möjlighet att med svensk finansiering själv rekrytera utländsk personal till prioriterade sektorer. Denna biståndsform är mycket viktig i Moçambique då bristen på kvalificerad personal inom de flesta områden är akut.

Förvaltningsstöd

Förvaltningsstödet har ökat i betydelse och syftar till att bygga upp och stärka landets statsförvaltning. Stödet innefattar utbildning av högre statstjänstemän, direkt stöd till vissa departement och samarbete mellan städerna Göteborg och Beira.

Bistånd utanför landramen

Det svenska stödet till Moçambique omfattar betydande insatser utanför landramen. Det regionala samarbetet med SADCC utgör ett viktigt komplement med betydande insatser inom de strategiska transport- och energisektorerna. Under budgetåret 1990/91 utbetalades ca 100 milj. kr. till regionala projekt i Moçambique.

Moçambique har beviljats särskilt betalningsbalansstöd för det ekonomiska rehabiliteringsprogrammet. Under budgetåret 1990/91 utbetalades 80 milj. kr.

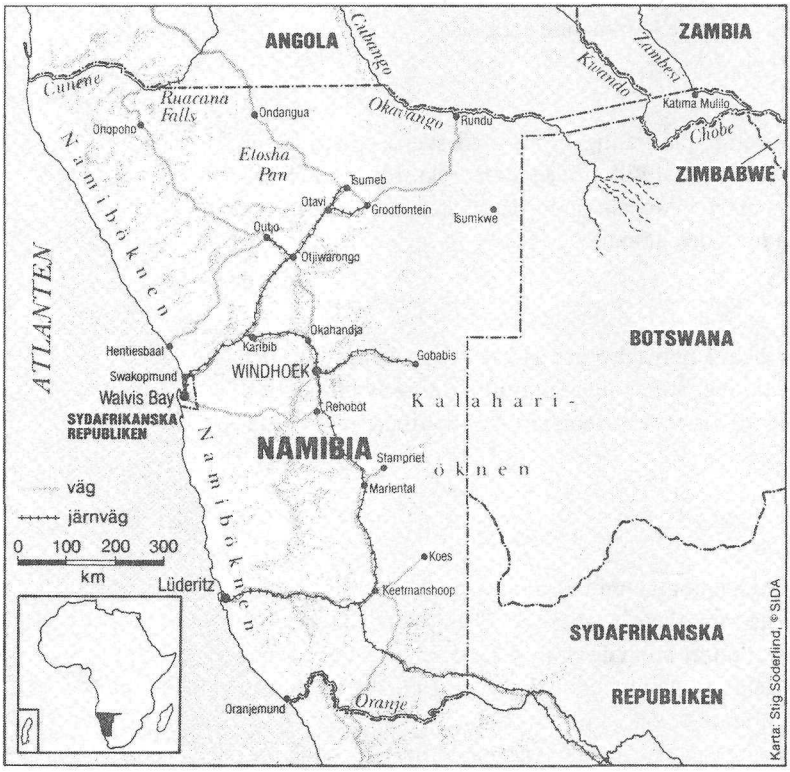
Katastrofbiståndet har successivt ökat och uppgick budgetåret 1990/91 till ca 185 milj. kr. varav ca 60 % bilateralt och resterande via FN-organ och enskilda organisationer. Stödet är inriktat på de genom kriget och torkan mest utsatta grupperna och består av läkemedel och medicinsk utrustning, livsmedel samt konsumtions- och insatsvaror till småbrukare. En ökad koncentration av katastrofbiståndet till transportsektorn förutses då detta är av strategisk betydelse för att nödhjälpssändningar skall nå fram till de behövande. Katastrofbiståndet samordnas i ökad utsträckning med landramen, under budgetåret 1991/92 har 63 milj. kr. avsatts ur landramen för direkt katastroflindrande insatser genom Moçambiques katastrofmyndighet DPCCN.

Stöd via enskilda organisationer utgör en viktig del av det totala biståndet, där Afrikagruppernas organisation, ARO, utgör den största. En stor del av katastrofbiståndet kanaliseras genom organisationerna. Det reguljära stödet går framför allt till hälsosektorn men även insamling och distribution av kläder är en viktig del.

SAREC lämnar stöd till forskningsverksamheten vid universitet i Maputo med målet att vidmakthålla och förstärka forskningskapaciteten inom för landet viktiga områden, t. ex. marinbiologi och samhällsvetenskaplig forskning.

Totalt utbetalades under budgetåret 1990/91 ca 831,7 milj. kr. till Moçambique.

NAMIBIA

Befolkning	1,7 milj.	(1989)
Befolkningstillväxt/år	3,1 %	(1980–89)
BNP/invånare	1 030 US dollar	(1989)
Offentligt nettobistånd/person		
– totalt(exkl. östländer)	164 kr	(1989)
– Sverige	37 kr	(1989)

Efter att FN-övervakade val hållits och en konstitution utarbetats blev Namibia, efter många års befrielsekamp, självständigt den 21 mars 1990.

Viljan till politisk försoning präglade i hög utsträckning det nuvarande regeringspartiet SWAPO:s agerande under självständighetsprocessen. Denna vilja genomsyrar fortfarande det politiska och ekonomiska livet i Namibia. Försoningspolitiken har bidragit till att en flykt från landet av kapital och välutbildade människor kunnat undvikas. Samtidigt krävs stora förändringar för att tillgodose befolkningsmajoritetens förväntningar på social rättvisa och ekonomisk utjämning.

Ekonomisk utveckling

Namibia ärvde en ekonomi med stora kontraster. Den genomsnittliga per capitainkomsten är en av de högsta i Afrika och placerar Namibia i kategorin medelinkomstländer. Samtidigt har landet en av de mest sneda inkomstfördelningarna i Afrika.

Under den koloniala tiden infördes ett samhällssystem som i sina grundläggande drag var en kopia av apartheidsystemet. Ett resultat härav blev att det namibiska samhället uppdelades i två skilda system; en traditionell självhushållningssektor där uppskattningsvis 55% av befolkningen återfinns samt en modern marknadsekonomisk sektor. Inom den senare har de 5% vita en genomsnittlig per capitainkomst som är 200 gånger högre än medelinkomsten inom den traditionella sektorn.

Den namibiska ekonomin är extremt beroende av Sydafrika. Som medlem i SACU (Southern Africa Customs Union) är Namibia bundet till Sydafrikas handels- och tullpolitik. Varu- och tjänsteströmmar är fria och oreglerade. Ekonomin domineras av utländska – främst sydafrikanska – storföretag. Merparten av landets livsmedel, konsumtionsvaror, kapitalvaror till industrin m. m. importeras från Sydafrika, som också är den klart dominerande exportmarknaden.

Sedan början av 1980-talet har Namibia också drabbats av ekonomisk stagnation. Kombinationen av en stadig befolkningstillväxt och ekonomisk tillbakagång ledde till att per capitainkomsten år 1989 var 23% lägre än år 1980. Samtidigt ökade de offentliga utgifterna och budgetstödet från Sydafrika minskade. Den överdimensionerade förvaltningsapparaten, som Namibia övertog vid självständigheten, utgör ett stort problem. Det ökade antalet förvaltningsanställda under 1980-talets senare hälft bidrog till att sysselsättningen steg snabbare än produktionen och att produktiviteten därmed minskade. Trots den ökade sysselsättningen uppskattas den officiella arbetslösheten uppgå till 30%.

Regeringens politik går ut på att genom ökad tillväxt skapa arbetstillfällen och utrymme för en ökning av majoritetens levnadsstandard. Ett led i detta är skapandet av ett förmånligt investeringsklimat i landet. En särskild lag som främjar utländska investeringar antogs för ett år sedan. En av regeringens främsta uppgifter är att minska inkomstklyftorna. Förväntningarna är stora och uppgiften svår. Några drastiska omläggningar aviserades inte i budgeten för 1991/92, men vissa skatteförändringar, bl. a. att

vissa basmatvaror befrias från skatt, går i inkomstutjämnande riktning. Den hittills förda ekonomiska politiken förefaller ge positiv utdelning, under år 1990 registrerades en BNP-tillväxt på 2,7%.

Politisk utveckling

Efter att ha erhållit ca 57% av rösterna vid valet till den grundlagsförsamling som vid självständigheten omvandlades till landets nationalförsamling, bildade befrielserörelsen SWAPO Namibias första regering. Utöver SWAPO finns sex partier representerade i nationalförsamlingen. Med 26,5% av rösterna i valet är DTA (Democratic Turnhale Alliance) det största oppositionspartiet. DTA är den politiska allians som dominerade i den av Sydafrika utsedda s. k. övergångsregeringen före genomförandet av FN:s resolution 435.

Den politiska utvecklingen i Namibia har under år 1991 varit förhållandevis lugn. Regeringen står fast vid sin försoningspolitik som utgjort en hörnpelare alltsedan självständigheten. Förhållandet till Sydafrika kan betraktas som pragmatiskt och behärskat. Man genomför för närvarande ett flertal förhandlingar i syfte att minska sitt beroende till Sydafrika. Det gäller bl. a. den sydafrikanska tullunionen, den ekonomiska skuld Namibia fick ärva och om enklaven Walvis Bay's framtida status.

Den namibiska konstitutionen ger ett mycket gott skydd för de mänskliga rättigheterna. Dessa frågor ges också stor uppmärksamhet i den politiska debatten i massmedia och nationalförsamlingen. Bl. a. har polisens agerande och behov av utbildning varit föremål för omfattande debatt sedan självständigheten. Regeringen har genomgående varit mycket lyhörd för kritik och påtryckningar i dessa frågor och den faktiska efterlevnaden av konstitutionens skydd för mänskliga rättigheter är god. Reformeringen av lagstiftningen är i full gång. Konstitutionens efterlevnad har ännu inte trängt igenom i hela samhället, bl. a. kvarlever betydande delar av den traditionella rättskipningen på landsbygden

Sveriges bistånd

Det bilaterala biståndssamarbetet med den självständiga staten Namibia inleddes 20 oktober 1990. Under 1990/91 utbetalades 65 milj. kr. Nuvarande tvååriga samarbetsavtal gäller t. o. m. 30 juni 1993.

Fram till självständigheten beräknas totalt ca 750 milj. kr. ha utbetalts i bistånd till SWAPO/Namibia. Huvuddelen avsåg insatser inom ramen för det humanitära biståndet till SWAPO. Härtill kommer bidrag till FN:s Namibiafond, till olika FN-organ och enskilda organisationer samt till det särskilda FN-organ – UNTAG – som skapades för att övervaka genomförandet av självständighetsprocessen i enlighet med säkerhetsrådets resolution 435.

Biståndssamarbetet syftar till att stödja Namibias strävanden att främja ekonomisk och social utjämning, öka den ekonomiska tillväxten samt nationella oberoende liksom medverka till att stärka den demokratiska utvecklingen.

Medelsförbrukningen framgår av följande tabell (milj. kr.):

Disponibelt	1990/91	1991/92
Anslag	100,0	110,0
Ingående reservation	–	37,9
Summa	100,0	147,9

Fördelning	Utbetalt 1990/91	Planerat 1991/92
Transport/kommunikation	5,0	33,0
Undervisningssektorn	14,0	43,0
Förvaltningsstöd	10,0	18,5
Budgetstöd	24,0	30,0
Personal- och konsultfond	5,0	5,0
Tredjelandsstipendiering	4,1	–
Summa	62,1	129,5
Utgående reservation	37,9	18,4

Transport- och kommunikationssektorn

Detta stöd har koncentrerats till Ovamboland som är ett eftersatt område där nära hälften av den namibiska befolkningen bor. Biståndet avser upprustning av vägar, studier över vägnätet och arbetsintensiva metoder samt transportrådgivning. Stöd ges också på central nivå till ministeriet och till teleförvaltningen.

Undervisningssektorn

Biståndet till denna sektor syftar främst till att förbättra basutbildningen. Detta sker genom stöd till utvecklingen och reformer av utbildningssystemet samt till alfabetisering och vuxenundervisning. Lärarutbildning är en annan viktig komponent i samarbetet. Vissa insatser som inleddes inom det humanitära biståndssamarbetet med SWAPO avses fasas ut under avtalsperioden t. o. m. 1992/93.

Förvaltningsstöd

Förvaltningstödet har avsett stöd till uppbyggnad och förstärkning av det namibiska centralbankssystemet.

Budgetstöd

Budgetstödet 1990/91 avsåg främst projekt i landsbygdsområden i Namibias fattigare delar, inom sektorerna hälsovård, undervisning, jordbruk och bostäder.

Forskningssamarbete genomförs med SAREC och planering sker för samarbete med BITS och SWEDECORP. Ett stort antal enskilda organisationer bedriver samarbete i Namibia, bl. a. Afrikagrupperna, Lutherhjälpen och Röda Korset. Stöd har också utgått till betydande och uppmärksammade insatser inom kultur-, miljö- och demokratiområdena

Totalt utbetalades under budgetåret 1990/91 62,8 milj. kr. till Namibia.

NICARAGUA

Befolkning	3,7 milj	(1989)
Befolkningstillväxt/år	3,4 %	(1980–89)
BNP/invånare	360 US dollar	(1989)
Offentligt bistånd/person		
– totalt	392 kr.	(1989)
– Sverige	112 kr.	(1989)

Ekonomisk och social utveckling

Det ekonomiska stabiliseringsprogram som inleddes i mars 1991, har större förutsättningar att lyckas än tidigare stabiliseringsförsök. Inflationen har bringats under kontroll och nedskärningarna i statsbudgeten har lett till ökad balans i ekonomin. Trots en kraftig devalvering är valutan emellertid fortfarande övervärderad och nya devalveringar är ofrånkomliga. Ett antal strukturella reformer har inletts, utrikeshandeln har öppnats för privata företag och tillgången till utländsk valuta för näringslivet har ökat. En lag som möjliggör öppnandet av privatägda banker har antagits och ett lagförslag för privatisering av statliga företag förbereds.

En uppgörelse om finansiering av utestående räntebetalningar till Världsbanken och Interamerikanska utvecklingsbanken nåddes i maj 1991. Nicaraguas eftersläpningar till Världsbanken och IDB har reglerats, bland annat med ett bidrag från Sverige på 10 milj. US dollar. Det är inte att vänta att strukturanpassningsprogrammet skall kunna genomföras utan bakslag. Det ökande trycket på kreditgivningen är en destabiliserande faktor liksom förvaltningens bristande kapacitet att följa och kontrollera processen. Uppdämda behov av kompensation för sänkta reallöner är en annan orosfaktor. Den reaktivering av ekonomin som måste följa på stabiliseringsfasen ställer även fortsättningsvis krav på betydande externa resurser.

Politisk utveckling

Den nya regering som tillträdde under våren 1991 inledde sin period vid makten med ett stort internationellt förtroendekapital. Regeringen stöds av en bräcklig koalition av partier. Inledningsvis stördes regeringens arbete av betydande interna motsättningar och svåra motsättningar mellan regeringen, den fackliga rörelsen och den sandinistiska oppositionen. Efter hand uppnåddes dock en bräcklig borgfred som ledde till samförståndsavtal med den sandinsitiska oppositionen kring i första hand den ekonomiska politiken. Betydande framsteg gjordes beträffande respekten för de mänskliga rättigheterna. Personer dömda för kontrarevolutionär verksamhet frigavs. Press- och yttrandefriheten vidgades. Demobilisering av contrasstyrkor genomfördes och en drastisk nedskärning av armén pågår.

Sveriges bistånd

Utvecklingssamarbetet med Nicaragua inleddes år 1979 och sedan år 1982 tillhör landet kretsen av SIDAs programländer. Samarbetet regleras av ett tvåårsavtal för budgetåren 1990/91 – 1991/92 men avtalet har förlängts till och med kalenderåret 1992 för att följa det nicaraguanska budgetåret. Sedan det svenska biståndet inleddes år 1979 har totalt 1 837 milj. kr. utbetalats t.o.m. budgetåret 1990/91. Med insatser inom och utanför landramssamarbetet uppgick det totala svenska biståndet till Nicaragua under 1989/90 till sammanlagt 300 milj. kr.

Det svenska biståndet utgår i form av ett omfattande importstöd och stöd till utveckling av sektorerna gruvor, skog och energi. Bidrag lämnas även för sociala insatser. Biståndet har alltmer kommit att utformas som ett stöd till strukturanpassningen.

En växande del av landramen utnyttjas för importstöd för att reaktivera industri och jordbruk. Stöd lämnas även till insatser inom mineralutvinning, skogsbruk och energiproduktion. Sverige har också bidragit till makroekonomisk rådgivning liksom med extra medel för betalningsbalansstöd. Sektorstödet går till insatser inom mineralutvinning, skogsbruk, energiproduktion och lantbrukskooperation. Därutöver lämnas ett snabbt ökande bistånd för sociala insatser. Mindre bidrag lämnas för kultursamarbete och kvinnoinsatser. Sektorstödet har i hög grad påverkats av de omfattande makroekonomiska förändringarna under år 1991 med nedskärningar i statsbudgeten och ett de facto investeringsstopp för nya utvecklingsprojekt.

Den nicaraguanska regeringen har understrukit det angelägna i ett fortsatt svenskt stöd till ekonomisk tillväxt på kort och medellång sikt. Under rådande ekonomiska förhållanden måste det bilaterala samarbetet ställas om från traditionellt utvecklingsarbete till ett mer betalningsbalansorienterat bistånd till stöd för strukturanpassningsprogrammet.

Medelsfördelningen framgår av följande tabell (milj. kr.):

Disponibelt	1990/91	1991/92
Anslag	270,0	280,0
Ingående reservation	−10,5	46,5
Summa	259,5	326,5

Fördelning	Utbetalt 1990/91	Planerat 1991/92
Mineralinsatser	29,8	20,0
Soc. insatser vid gruvor	3,6	–
Sociala projekt	14,8	30,0
Skogsbruk	33,2	30,0
Energiproduktion	12,1	46,0
Personal- och konsultfond	2,7	5,9
Importstöd	99,0	170,0
Lantbrukskooperation	14,7	20,0
Kultursamarbete	2,0	2,6
Kvinnoinsatser	1,1	2,0
Summa	213	326,5
Utgående reservation	46,5	

Utgående reservation per den 30 juni 1991 uppgår till 46,5 milj. kr. Den hänför sig främst till varubiståndet och är av teknisk karaktär.

Sociala projekt

Under 1990/91 avsattes 40 milj. kr. av landramen för sociala projekt och inköp av varor för hälsosektorn. Dessutom utnyttjades 15 milj. kr. ur

katatrofanslaget för sociala insatser på bl. a. landsbygden och till stöd för demobilisering. Inom varubiståndet utnyttjades medel för import av sjukhusutrustning och sjukvårdsmaterial. Likaså inom varubiståndet har 12 milj. kr. avsatts för inköp av utrustning till mödra- och barnavårdskliniker. En studie för att identifiera sociala projekt genomfördes i samverkan med övriga nordiska biståndsorgan.

Mineralsektorn

Stödet till mineralsektorn är den största enskilda svenska biståndsinsatsen i Nicaragua. Under de tio år insatsen pågått har sammanlagt 350 milj. kr. avsatts. Genom insatsen har malmreserver för fortsatt drift säkerställts och investeringar i anrikningsanläggningar möjliggjort en ökning av guldutvinningen. Förutsättningarna för en uthållig gruvproduktion är nu goda och intresse från utländska investerare har manifesterats. Mineralstödet regleras i ett treårigt insatsavtal som löper till den 30 juni 1992 då insatsen enligt planerna kommer att avslutas.

Skogssektorn

Biståndet syftar till att utveckla ett långsiktigt och uthålligt skogsbruk i ett land där skogsbruk traditionellt likställts med avverkning. Stöd utgår till uppbyggnad av centrala skogsmyndigheter, utbildning och återbeskogning genom ett bondeskogsprogram. Totalt har hittils 261 milj. kr. avsatts, varav 30 milj. kr. utbetalades under 1990/91. I Nicaragua finns en utomordentlig utvecklingspotential för skogsbruk som på sikt kan bli en inkomstkälla för små och medelstora bönder samt bidra till en diversifiering av ekonomin och ökade exportintäkter.

Energiproduktion

Samarbetet med energisektorn inleddes år 1982 med studier och detaljplanering på vattenkraftssidan. År 1986 tecknades ett tvåårigt avtal med inriktning på minikraftverk samt ett mindre projekt för bio-energi. Sedan dess har sammanlagt 148 milj. kr. avsatts. En första fas i rehabiliteringen av landets största oljekraftverk, Planta Nicaragua, avslutades under budgetåret och en andra fas inleddes. Upprustning av energiproduktionen har av Världsbanken angetts som prioriterat för den ekonomiska reaktivering som skall följa på stabiliseringsprogrammet. De varaktiga effekterna av samarbetet anses betydande genom säkrande av kontinuerlig elförsörjning de kommande åren. Gällande insatsavtal löper till juni 1993. Under 1990/91 utbetalades 12 milj. kr.

Personal- och konsultfond

Inom ramen för detta anslag har Sverige finansierat makroekonomisk rådgivning till den nicaraguanska regeringen. För det kommande året förutses fortsatt rådgivning för ekonomisk planering och studier av struk-

turanpassningsprogrammets effekter. Under 1990/91 utnyttjades drygt 2 milj. kr. för makroekonomisk rådgivning till fackministerier och medel avsattes till förestående privatiseringsstudier.

Importstöd

Samarbetet med Nicaragua har alltmer inriktats på stöd till Nicaraguas stabiliseringsansträngningar med ett omfattande betalningsbalansstöd i form av importstöd för import av angelägna insatsvaror till industrin och jordbruket. En mindre del har utnyttjats för inköp av reservdelar till transport- och energisektorn. Efter orkanen Joans härjningar avsattes 3 milj. kr. för upprustning av sågverk på Atlantkusten. Importstödet används som ett flexibelt komplement till strukturanpassningslån och korta krediter från Världsbanken och IMF.

SIDA genomför regelbundet studier av importstödets makroekonomiska effekter för att successivt få underlag för det fortsatta utnyttjandet av importstödet. Studierna visar på en hög grad av måluppfyllelse.

Lantbrukskooperationen

Stödet till lantbrukskooperationen inom landramen inleddes år 1987. Till och med 1989/90 har 145 milj. kr. anvisats, varav 26 milj. kr. som katastrofbistånd. Insatsen genomförs genom Swedish Co-operative Centre (SCC) och syftar främst till att stödja etableringen av en kooperativ organisation, ECODEPA (Empresa de Cooperativas de Productores Agropecunnos), på affärsmässig och demokratisk grund för förbättrad försörjning av insats- och konsumtionsvaror till små och mellanstora bönder samt upphandling och marknadsföring av deras produkter. Genom ECODEPA förmedlades dessutom varor, till återvändande nicaraguaner från Honduras. Den makroekonomiska situationen har medfört förändrade förutsättningar för lantbrukskooperationens verksamhet. Böndernas köpkraft och efterfrågan på insatsvaror har minskat. Privatiseringen har lett till ökad konkurrens för kooperationens försäljningsställen men innebär samtidigt nya utvecklingsmöjligheter, bl. a. inom förädling och export av jordbruksprodukter.

Kultursamarbete

Kultursamarbetet inom landramen inleddes budgetåret 1987/88 och har hittills sammanlagt uppgått till totalt 6,9 milj. kr. Samarbetet omfattar tre delsektorer. Museiväsendet stöds genom utbildningsinsatser, förbättrade lokaler, utställningsarbete och omfattande renovering av en historisk klosterbyggnad. På biblioteksidan ges stöd till upprustning av nationalbiblioteket, boksamlingar och utbildning. Vidare har landets nationalteater renoverats och stöd utgår också för teaterproduktion och publikarbete. Samarbetet har byggt på omfattande delegering av insatsansvaret till svenska institutioner och organisationer, bl. a. Statens historiska muséum, Kungliga biblioteket och organisationen Tältprojektet. Kultursamarbetet har

trots den svåra ekonomiska situation kunnat vidareutvecklas och fördjupas.

Miljöinsatser

Från svensk sida har intresset för miljösatsningar betonats i biståndsdialogen och ett kraftigt ökat intresse för miljöinsatser förmärkts i Nicaragua. Arbete med att rädda resterande naturskog pågår i de södra delarna av landet. För 1990/91 anslogs 6,5 milj. kr. av det särskilda miljöanslaget för insatser i Nicaragua och för 1991/92 väntas stödet växa till 9 milj. kr.

Kvinnobistånd

SIDA stöder fortsatt integreringen av kvinnor inom de olika sektorer som mottar svenskt bistånd. Särskild uppmärksamhet ägnas kvinnornas situation till följd av det ekonomiska stabiliseringsprogrammet och vilka möjligheter som finns att mildra effekterna för särskilt utsatta kvinnor.

Bistånd utanför landramen

Inom forskningssamarbetet med SAREC ges stöd till forskning, som är relaterad till det övriga samarbetet inom gruv-, skogs- och energisektorerna samt på jordbruksområdet kring växtodling. Samarbetet med SAREC inleddes år 1981 och regleras av ett tvåårigt avtal för budgetåren 1989/90 – 1990/91, omfattande 23 milj. kr.

Ett 30-tal svenska enskilda organisationer genomförde under budgetåret 1990/91 insatser i Nicaragua om totalt 35 milj. kr. De största bidragen gick till Swedish Co-operative Centre (SCC), Arbetarrörelsens internationella centrum (AIC), Utbildning för biståndsverksamhet (UBV), Svensk volontärsamverkan (SVS) och Diakonia. En omorientering av verksamheten från samarbete med statliga myndigheter till samverkan med framväxande nya enskilda organisationer pågår.

Katastrofbistånd utgick under budgetåret 1990/91 med 25 milj. kr. till lantbrukskooperationen, valförberedelser samt repatriering av nicarguaner från Honduras.

Totalt utbetalades under budgetåret 1990/91 ca 282,3 milj. kr. till Nicaragua.

SRI LANKA

Befolkning	16,8 milj.	(1989)
Befolkningstillväxt/år	2,5 %	(1980–89)
BNP/invånare	430 US dollar	(1989)
Offentligt nettobistånd/person		
– totalt	214 kr.	(1989)
– Sverige	3 kr.	(1989)

Ekonomisk och social utveckling

Sri Lanka har länge fört en politik med social inriktning. Trots en låg BNP per capita är medellivslängden hög, 69 år, och andelen läs- och skrivkunniga 88,6%. Sjukvård och utbildning är kostnadsfri. Ca 90% av barnen börjar primärskolan.

Regeringen söker stimulera tillverkningsindustrin genom ekonomiska lättnader i syfte att öka produktionen. Tillverkningsindustrin motsvarar 15% av BNP.

Textilexporten har kommit att spela en allt viktigare roll och det traditionella beroendet av export av te, gummi och kokos har minskat.

Omkring 100 000 lankesiska gästarbetare fanns fram till kriget i länder kring Persiska viken , främst i Kuwait. Deras överföringar till hemlandet utgjorde den 3:e största exportinkomsten med ca 90 miljoner kronor. Bortfallet av dessa remissor har negativt påverkat den lankesiska betalningsbalansen.

Den öppna arbetslösheten uppgår till 20%. Borttagna subventioner och hög inflation har försämrat de fattigas och lågavlönades levnadsnivå. Ett långvarigt internt krig belastar landets resurser. Ekonomin visade under början av 1980-talet en tillväxt på 5% men var år 1989 endast 2,3% med en inflation på 14%. För år 1990 uppges tillväxten uppgå till 4,8%. Ökningen beror främst på återupptagen turism, stigande tepriser och ökad teproduktion.

Politisk utveckling

Utvecklingen i Sri Lanka präglas fortfarande av den allvarliga väpnade konfliken i de norra och östra delarna av landet. Sedan juni 1990 har strider återigen pågått mellan den tamilska organisationen befrielsetigrarna (LTTE) och regeringsstyrkor. Grova övergrepp på civilbefolkningen har rapporterats från båda sidor. Våldet är mycket omfattande. Dokumentation och information om övergrepp mot de mänskliga rättigheterna är förenat med stora risker för de inblandade. Internationella Röda korskommittén, ICRC, bedriver verksamhet i landet. Deras uppgift är bl.a. att besöka interneringsläger och fängelser för att registrera internerade som fängslats i kraft av undantagstillståndet. Under år 1990 uppskattade ICRC antalet internerade i polis- och arméläger till ca 14000. Amnesty International besökte i juni 1991 Sri Lanka för första gången sedan år 1982.

Direkta samtal har förekommit mellan den lankesiska regeringen och den dominerande tamilska separatistorganisationen LTTE, men ännu förefaller det vara långt till en fredlig, politisk lösning av konflikten. De indiska trupperna lämnade Sri Lanka i mars 1990 och ett vänskapsavtal har slutits mellan länderna.

I de södra delarna av landet har våldet mellan den singhalesiska extremistiska nationalströrelsen JVP (Folkets Befrielsefront) och regeringen klingat av om dock ej helt upphört.

Under våren 1990 beslutade regeringen om etnisk kvotering vid anställning inom det statliga förvaltningens alla områden, inklusive polis och

armé. För polisen gäller att manskapets etniska sammansättning skall vara densamma som för befolkningen i området. Etnisk kvotering tillämpas även vid intagning till universiteten.

Sveriges bistånd

Utvecklingssamarbetet med Sri Lanka regleras av ett tvåårigt samarbetsavtal för perioden 1988/89–1989/90, vilket förlängts att även gälla budgetåren 1990/91 och 1991/92. Sedan biståndssamarbetet med Sri Lanka inleddes år 1958 har ca 1,9 miljarder kronor utbetalats. Samarbetet har dominerats av Kotmalekraftverket. Samarbetsavtalet för 1990/91 omfattade 70 milj. kr. För budgetåret 1991/92 allokerades inga nya landramsmedel, då reservationerna på anslaget var mycket höga.

Världsbanken och Asiatiska utvecklingsbanken har vid sidan av flera givarländer utfäst bistånd till Sri Lanka för återuppbyggnad i landets konfliktdrabbade delar, så snart konflikten upphört. Biståndet spelar en viktig roll för Sri Lankas utveckling. Världsbanken är landets största biståndsgivare medan de ledande bilaterala givarna är Japan, USA, Storbritannien, Tyskland och Kanada. Samtliga bilaterala givare har uttryckt oro vad gäller utvecklingen av de mänskliga rättigheterna i landet, och flera av dem har påtagligt minskat sitt bistånd.

Sverige har finansierat en stor del av vattenkraftprojektet i Kotmale, ett av tre stora kraftverk inom Mahawcliprogrammet. Det svenska stödet till Kotmale uppgick till 1 395 miljoner kronor och den sista utbetalningen gjordes 1987/88. 85 % av stödet har varit bundet till upphandling i Sverige. Elproduktionen har varit i gång sedan december 1987. Kraftverksbygget har genomförts på ett effektivt och professionellt sätt och blev färdigt före tidsplanen.

Sedan Kotmale-projektet har avslutats koncentreras det svenska biståndet till landsbygdsutveckling, hälsovård och utbildning. Reservationen har ökat under senare år, främst beroende på det starkt försämrade säkerhetsläget.

Medelsfördelningen framgår av följande tabell (milj. kr.)

Disponibelt	1990/91	1991/92
Anslag	70	0
Ingående reservation	94	95
Summa	164	95

Fördelning	Utbetalt 1990/91	Planerat 1991/92
Landsbygdsutveckling	11	15
Infrastruktur Kotmale	0	3
Infrastruktur Matara	0	6
Undervisning	28	15
Immunisering	6	6
Konsultfond	0	1
Signalutrustning	3	3
Katastrofbistånd/humanitärt stöd	21	11
Summa	69	60
Utgående reservation	95	35

Landsbygdsutveckling

Det svenska stödet till landsbygdsutveckling avser två distrikt. Programmet påbörjades år 1979 och präglas av en medveten strävan att nå fattiga befolkningsgrupper. I Matara-distriktet stöder man främst integrerad byutveckling, skapandet av arbetstillfällen och social infrastruktur. I höglandsdistriktet Badulla stöder Sverige ett liknande landsbygdsutvecklingsprogram, där främst insatser inom hälsovård och undervisning pågår. Detta projekt riktar sig i första hand till plantagearbetare i eftersatta områden, och innehåller även markvårdsinsatser bland svedjebrukare.

Undervisning

Stödet till undervisningssektorn syftar i första hand till att höja undervisningens kvalitet i plantageskolor och eftersatta primärskolor på landsbygden.

Immunisering

Sverige stöder sedan år 1987 ett program som UNICEF och den lankesiska regeringen driver. Detta program syftar till att ge samtliga barn upp till 3 års ålder ett fullgott skydd mot epidemiska sjukdomar samt att vaccinera kvinnor i fertil ålder mot stelkramp. Trots att säkerhetsläget gör det svårt att nå vissa delar av landet har programmet enligt uppgift redan nått en täckningsgrad på ca 80%.

Bistånd utanför landramen

Humanitära insatser om 24 milj. kr. har under 1990/91 finansierats via landramen, bl. a. en repatriering av gästarbetare från Mellersta Östern. Ett tiotal svenska enskilda organisationer erhåller stöd från SIDA om totalt 9,8 milj. kr. för sin verksamhet i landet. Därutöver ges direktstöd till olika lankesiska kvinnoorganisationer.

SAREC har sedan år 1976 stött forskning i Sri Lanka, under 1990/91 med ca 7,5 milj. kr. Målet är att vidmakthålla och stärka forskningskapaciteten i landet. Verksamheten avser bl. a. forskning om vattenbufflar och jordbruk, samt marin forskning.

Totalt utbetalades under budgetåret 1990/91 ca 92,6 milj. kr. till Sri Lanka.

TANZANIA

Befolkning	23,8 milj.	(1989)
Befolkningstillväxt/år	3,1 %	(1980–89)
BNP/invånare	130 US dollar	(1989)
Offentligt nettobistånd/person		
– totalt (exkl. östländer)	248 kr.	(1989)
– Sverige	38 kr.	(1989)

Ekonomisk och social utveckling

Jordbruk och boskapsskötsel sysselsätter ca 85% av befolkningen och utgör därmed de dominerande sektorerna i Tanzanias ekonomi. Industriutvecklingen har varit svag och många företag arbetar idag långt under sin kapacitet. Den svaga infrastrukturen på alla områden har bidragit till att reformförsöken går långsamt. Den ekonomiska krisen har inneburit en försämring inom de sociala sektorerna, främst utbildning och hälsovård. Utlandsskulden är mycket hög, och den teoretiska skuldtjänstkvoten för år 1990 beräknas uppgå till 71%. Den faktiskt erlagda skuldtjänsten uppgår dock till 16% av exportintäkterna.

Tanzania genomför sedan år 1986 ett ekonomiskt strukturanpassningsprogram i överensstämmelse med de policyriktlinjer som förordas av Internationella valutafonden (IMF) och Världsbanken. Reformerna har hittills inkluderat liberalisering av utrikes- och inrikeshandeln, kraftig nedskrivning av valutan, avskaffande av subventioner, begränsning av kreditexpansionen och den statliga upplåningen samt uppjustering av räntenivån.

Den ekonomiska utvecklingen har varit mer positiv än tidigare, bl.a. har BNP ökat med drygt 4% årligen de senaste fem åren. BNP per capita har ökat för första gången sedan år 1980. Vidare har den negativa utvecklingen av export och industriproduktion vänts. Reformbehoven är dock fortsatt stora. Nödvändiga åtgärder inkluderar rehabilitering av den fysiska och sociala infrastrukturen, effektivisering av den offentliga sektorn, privatisering av flertalet statliga företag och en dämpning av inflationstakten. De sociala sektorerna skall ägnas ökad vikt liksom ansträngningar att öka de offentliganställdas löner, vilka urholkats kraftigt. För att kunna fullfölja strukturanpassningsprogrammet är Tanzania beroende av att biståndsflödet upprätthålls på en fortsatt hög nivå.

Politisk utveckling

Tanzania är en enpartistat, och partiet är överordnat parlament och regering. Val till parlamentet, som senast hölls i oktober 1990, medger dock i praktiken viss pluralism inom enpartisystemets ram. I augusti 1990 valdes president Mwinyi till partiordförande efter Nyerere. Regeringen har tillsatt en kommission för att studera enparti- kontra flerpartisystem.

Tanzania präglas av politisk stabilitet och en socialt inriktad utvecklingspolitik. Generellt är läget avseende mänskliga rättigheter förhållandevis gott. Rapporter om missförhållanden förekommer dock, i första hand från polishäkten. Politiskt frihetsberövande rapporteras, främst från Zanzibar. Yttrande- och mediafriheten är relativt omfattande men viss självcensur förekommer.

Sveriges bistånd

Sverige svarar för ca 12% av det totala biståndet till Tanzania och är det största bilaterala givarlandet. Andra stora givare är Nederländerna, Canada, Tyskland, Danmark, Norge, Storbritannien och EG.

Utvecklingssamarbetet med Tanzania regleras av ett tvåårigt avtal för budgetåren 1989/90–1990/91, omfattande totalt 1 080 milj. kr som har förlängts till att gälla även ett tredje år, budgetåret 1991/92, med 585 milj. kr. Sedan det svenska biståndet inleddes år 1961 har t. o. m. budgetåret 1990/91 sammanlagt ca 7 miljarder kronor utbetalats (i löpande priser).

Huvudmålet för det svenska biståndet under de senaste åren har varit att medverka till strukturanpassningsåtgärder som bidrar till ekonomisk återhämtning och tillväxt. Genom biståndssamarbetet skapas också förutsättningar för att upprätthålla standarden inom de sociala sektorerna, t. ex. i fråga om hälsovård och undervisning. Huvudsektorerna för samarbetet är importstöd, industri, undervisning, landsbygdens vattenförsörjning (HESAWA), skogs- och markvård, förvaltningsutveckling, telekommunikation och energi. Inom biståndet ges ökad vikt åt åtgärder som främjar decentralisering och ökat folkligt deltagande samt insatser som värnar om miljön.

Medelsfördelningen framgår av följande tabell (milj. kr.):

Disponibelt	1990/91	1991/92
Landram	550	585
Ingående reservation	67	86
Summa	616	671

Fördelning	Utbetalt 1990/91	Planerat 1991/92
Importstöd	185	180
Industrisektorn, inkl Mufindi	114	105
Undervisning	74	80
Landsbygdens vattenförsörjning (HESAWA)	31	38
Skogs- och markvård	39	45
Förvaltningsutveckling	27	28
Hälsosektorn	15	15
Kvinnostöd	5	7
Telekommunikationer	12	25
Energi	5	72
Konsultfond	3	4
Hamnen, Dar es Salaam	12	–
Övrigt	7	5
Summa	528	604
Utgående reservation	86	67

Landsbygdens vattenförsörjning (HESAWA)

Svenskt stöd till vattenförsörjning på Tanzanias landsbygd har lämnats sedan år 1965. Under 1980-talet har insatsen utvecklats till ett integrerat program omfattande vattenförsörjning, hälsoupplysning och omgivningshygien (HESAWA, Health, Sanitation and Water). Stödet är koncentrerat till tre regioner vid Victoria-sjön. HESAWA-programmet bygger på ett aktivt deltagande av nyttjarna, som till största delen är kvinnor, samt tekniska lösningar som är baserade på lokalsamhällets resurser och kun-

skap. Sedan år 1985 har mer än 400 000 människor fått förbättrad vattenförsörjning genom programmets försorg. Erfarenheterna visar att byborna har haft förmåga och vilja att planera och driva sin egen utveckling, att utbildningsaktiviteterna har utvecklat människors kompetens och kapacitet, att framsteg har gjorts i utveckling av anpassad teknik inom vatten- och sanitetsområdet samt att genomförandekapaciteten växer successivt. Programmet har på flera sätt haft ett positivt inflytande på omgivningshygien och folkligt deltagande.

Industri

Industrisektorstödet ges främst till småindustri, exportfrämjande insatser, industriella institutioner och till rehabilitering av en cementfabrik och en förpackningsindustri. Sverige är delfinansiär av pappers- och massafabriken i Mufindi.

Undervisning

Den ekonomiska krisen har lett till en försämring av utbildningskvaliteten. Biståndet till undervisning syftar till att motverka denna försämring bl. a. genom produktion av läroböcker och undervisningsmaterial, rehabilitering av skolbyggnader och utbildning av lärare. Stödet riktas till primär- och vuxenutbildning samt yrkesutbildning.

Importstöd

En betydande del av biståndssamarbetet utgörs av importstöd för att säkerställa den import som är nödvändig för den ekonomiska återhämtningen. Från och med år 1990 ges den största delen av importstödet till det icke-administrativa valutafördelningssystemet Open General Licensing (OGL), som inrättades år 1988.

Övrigt

Biståndet till utveckling av förvaltningen avser främst åtgärder för att bistå finans- och planeringsministeriet bl. a. i fråga om skuldhantering, förvaltning, beskattning, statistik och revision.

Skogssektorstödet inriktas på byskogsbruk, mark- och miljövård och ges i form av utbildning, utrustning och institutionellt stöd.

Samarbetet inom hälsosektorn avser ett nutritionsinstitut samt ett program för familjeplanering och AIDS-kontroll.

Bistånd utanför landramen

Tanzania är den största mottagaren av bistånd genom svenska enskilda organisationer. Ett trettiotal organisationer är engagerade i projekt inom bl. a. hälsovård, undervisning och landsbygdsutveckling.

Under år 1991 har Sverige, genom SIDAs demokratianslag, finansierat

insatser som syftar till att främja demokratiutvecklingen i Tanzania. Bidrag har bl. a. givits till seminarium om flerpartisystem i Tanzania och en av presidenten tillsatt kommission om flerpartisystem/enpartisytem har besökt Sverige för att studera svensk demokrati, partiväsende och samhällsstruktur. Representanter för Tanzanias regering och opposition besökte vidare Sverige under de svenska valen i september 1991.

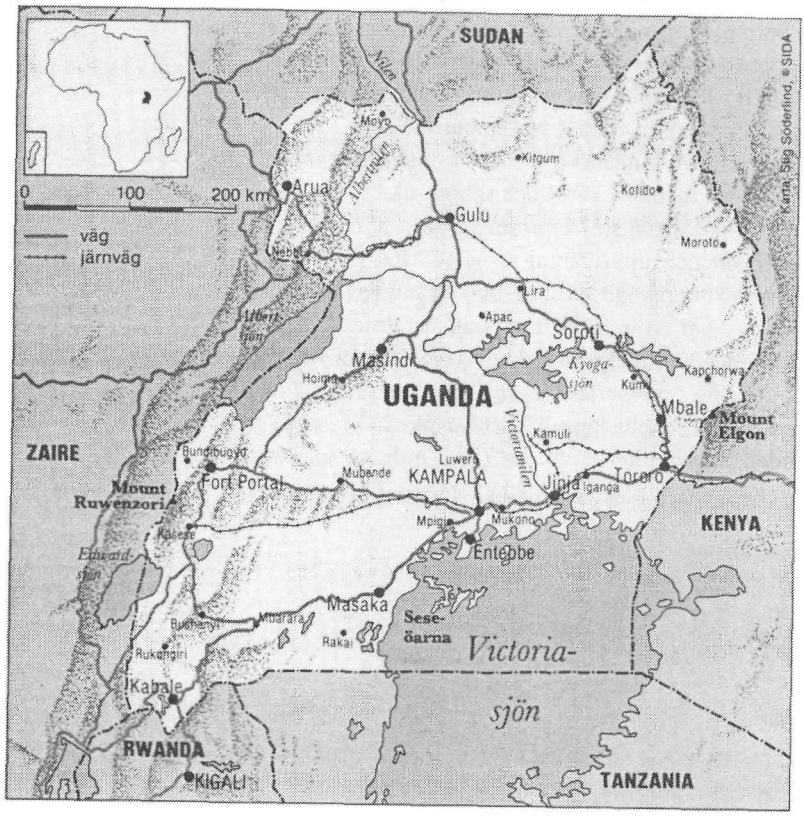
Genom SAREC lämnas stöd till tanzanska forskningsinstitutioner, huvudsakligen för forskning inom medicin, jord- och skogsbruk.

Inom SADCC-samarbetet pågår två större projekt avseende rehabilitering av Dar es Salaams hamn och upprustning av TAZARA-järnvägen. Utbetalningar till dessa projekt beräknades till 57 milj. kr. under 1990/91.

Under budgetåret 1990/91 har Sverige givit särskilt betalningsbalansstöd till Tanzania om totalt 100 milj. kr. Av detta gavs 50 milj. kr. till OGL-systemet, medan 50 milj. kr. användes för att underlätta skuldtjänstbetalningar på äldre icke-koncessionella lån till Världsbanken.

Totalt utbetalades under budgetåret 1990/91 ca 750,2 milj. kr. till Tanzania.

UGANDA

Befolkning	16,8 milj.	(1989)
Befolkningstillväxt/år	3,2 %	(1980–1989)
BNP/invånare	250 US dollar	(1989)
Offentligt nettobistånd/person		
– totalt	337 kr.	(1989)
– Sverige	62 kr.	(1989)

Sedan Yoweri Museveni bildat en samlingsregering i januari 1986 har nationell försoning och återuppbyggnad satts i förgrunden efter ett terrorvälde som under femton år förstörde stora delar av landets ekonomi och infrastruktur. Med en BNP per capita på endast 250 US dollar är Uganda är ett av världens fattigaste länder. Regeringen har de senaste åren kommit långt i sin strävan att uppnå makroekonomisk balans, men en rad svåra ekonomiska problem återstår att lösa.

Sedan år 1987 genomför Uganda med hjälp av Världsbanken och IMF ett strukturanpassnings- och återuppbyggnadsprogram. Den ekonomiska tillväxten har de senaste åren legat kring 6–7 procent. Producentpriserna för bl. a. kaffe, som svarar för 95 procent av exporten, har ökat, inflationen minskat och den offentliga växelkursen i stort sett anpassats till marknaden. Ett omfattande program för rehabilitering av infrastrukturen genomförs med stöd av utländska givare. Statens begränsade förmåga att generera inkomster har medverkat till stora underskott i statens budget. En oroande faktor är den stora armén och de höga militärutgifterna.

Det sjunkande världsmarknadspriset på kaffe har slagit mycket hårt mot Uganda. Trots ökad produktion har exportintäkterna de senaste åren mer än halverats. För år 1991 beräknas värdet av kaffeexporten till endast 125 milj. US dollar. Staten är helt beroende av bidrag från utländska givare för att klara betalningarna på den stora utlandsskulden.

Det största samhällsproblemet i Uganda idag är den dramatiska ökningen av AIDS bland befolkningen. För närvarande uppskattas att över en miljon ugandier bär på HIV, av vilka över 25 000 är barn under femton år. Om smittospridningen inte minskar riskerar landets befolkningstillväxt att stagnera i framtiden. Regeringen är mycket medveten om problemets omfattning och har i sin kamp mot sjukdomen rönt positiv uppskattning både i internationell press och från givarsamfundet.

Politisk utveckling

Fred och stabilitet har uppnåtts och oroligheter förekommer nu endast i vissa distrikt. Respekten för mänskliga rättigheter har klart förbättrats sedan Amin- och Oboteregimerna. Allvarliga brott har dock begåtts av rebellgrupper liksom av militära förband i de områden där strider fortfarande förekommer. Juridiska och humanitära övergrepp, delvis beroende på bristande resurser inom polisen och rättsväsendet, förekommer bl. a. i form av långa häktningstider utan rättegång. Regeringen har hittills visat stor öppenhet att diskutera dessa frågor.

Politiska partier registrerade i Uganda är alltjämt förbjudna att driva offentlig partipolitisk propaganda. En kommission arbetar för närvarande med en ny konstitution som beräknas vara klar år 1994. Yttrande och pressfriheten i Uganda är för afrikanska förhållanden tämligen stor. Kritiska rapporter av bland annat Amnesty International citeras i lokala media utan repressalier och myndigheterna visar stor öppenhet för att diskutera frågor om mänskliga rättigheter.

Riksdagen beslöt år 1991 att göra Uganda till Sveriges nittonde programland med en landram om 110 milj. kr. Sedan i mitten på åttiotalet har det svenska biståndet till landet utvecklats från ett renodlat katastrofbistånd till ett långsiktigt stöd för återuppbyggnad. Förhandlingar om ett tvåårigt avtal om utvecklingssamarbete genomfördes under hösten. Biståndet till Uganda kanaliseras främst genom enskilda och internationella organisationer och är inriktat på rehabilitering och återuppbyggnad inom främst de sociala sektorerna, stöd till kooperationen, betalningsbalansstöd samt insatser för demokrati och mänskliga rättigheter. Ett flertal mindre insatser finansieras utanför landramen.

Medelsfördelningen inom landramen framgår av följande tabell (milj. kr.):

Disponibelt	1991/92
Anslag	110
Ingående reservation	0
Summa	110

Fördelning	Utbetalt 1990/91
Hälsovård (Världsbanken, UNICEF, WHO/UNFPA)	20
Vatten (UNICEF)	34
Kooperationen (SCC)	30
PAPSCA (Världsbanken)	10
Owen Falls vattenkraftverk (BITS)	13
Katastrofsamordnare (UNDP)	1
Konsultfond	2
Summa	110

Hälsovård genom Världsbanken, UNICEF, WHO och UNFPA

Stödet till hälsosektorn avser i första hand rehabilitering och uppbyggnad av primärhälsovården och utgår i form av samfinansiering av ett antal insatser genom ovan nämnda organisationer. Den exakta fördelningen mellan organisationerna har ännu inte beslutats. Hälsostödet består av en förlängning av två insatser: AIDS-kontroll genom WHO och hälso- och AIDS-upplysningsprogram genom UNICEF och WHO. Tre nya avtal planeras avseende immunisering genom UNICEF, distriktshälsovård genom UNICEF, mödravård- och familjeplanering genom UNFPA/WHO samt ett avslutande stöd till Världsbankens hälsoprogram.

Integrerat vattenprojekt genom UNICEF

Sedan år 1987 stödjer Sverige UNICEFs integrerade vatten- och hälsoprogram. Programmet har gradvis ändrat karaktär från renodlad vattenförsörjning till utveckling av lokalsamhället i ett bredare hälsoperspektiv.

Bland resultaten kan nämnas bättre vattenförsörjning åt ca 600 000 människor i sydvästra Uganda, uppbyggnad av lokalt anpassade underhållssystem för vattenanläggningar och utveckling av lokalanpassade hälsovårdsprogram.

Jordbrukskooperationen

Genom en rehabilitering och förstärkning av jordbrukskooperationen gynnas småböndernas produktion och försäljning. Jordbrukskooperationen har traditionellt spelat en stor roll i Uganda. Sverige har sedan år 1982 genom SCC lämnat stöd till jordbrukskooperationen i Uganda med totalt 180 milj. kr. Aktuella insatser avser utveckling av den kooperativa banken och transportorganisationen, exportservice, återuppbyggnad av jordbrukskooperationen i norra Uganda samt spridning av handredskap och utsäde till kvinnliga familjeförsörjare. Under en första fas koncentrerades insatserna på återuppbyggnad av kooperationen i Luwero-området. En spridning av stödet till andra delar av landet förutses. Insatserna kommer under 1991/92 att utvärderas.

PAPSCA

I samarbete med Världsbanken ges svenskt stöd i form av samfinansiering till ett socialt katastrofprogram, det s. k. PAPSCA-programmet. Programmet omfattar aktiviteter riktade mot fattiga grupper samt de som på kort sikt påverkas negativt av strukturanpassningsprogrammet.

Rehabilitering av Owen Falls kraftverk

Behovet av ökad inhemsk energiproduktion är stort i Uganda och har hög prioritet hos de ugandiska myndigheterna. Medel från landramen har därför avsatts för samfinansiering med BITS av ett världsbanksprojekt som syftar till rehabilitering av vattenkraftverket Owen Falls.

Katastrofsamordnare

Genom UNDP finansierar Sverige en nationell samordnare av katastrofbistånd.

Konsultfond

En ny insats i samband med att Uganda blivit svenskt programland är inrättandet av en konsultfond som skall användas för bl. a. projektstudier inom av Sverige och Uganda prioriterade områden.

Bistånd utanför landramen

Stöd för mänskliga rättigheter och demokratisk utveckling är en viktig komponent i det hittillsvarande och framtida biståndet. Stöd har hittills

lämnats till Inspector General of Government, som är ombudsman för att komma till rätta med korruption och rättsröta inom förvaltningen. Stöd ges också till en kommission för mänskliga rättigheter och till åklagarmyndigheten.

Kvinnobistånd ges i form av direktstöd till kvinnoorganisationer i Uganda och över miljöanslaget bidrar Sverige till skydd och utveckling av Lake Mburo National Park.

Hittills har ca 215 milj. kr. allokerats i valutastöd till Uganda. Medlen har använts för samfinansiering av importstöd genom Världsbanken samt bidrag till återbetalning av gamla Världsbankslån. Sverige har också givit 20 milj. kr. i importstöd till Östafrikanska Utvecklingsbanken, EADB, för vidare utlåning till den ugandiska industrin. Sedan år 1972 har dessutom sju krediter lämnats till den Östafrikanska Utvecklingsbanken på sammanlagt 190 milj. kr., som delvis tillfaller Uganda. Drygt 100 ugandier har medverkat i BITS internationella kurser. BITS har även för avsikt att lämna en kombinationskredit för rehabiliteringen av vattenkraftverket Owen Falls.

Genom SAREC lämnas stöd till kvinno-, AIDS- och samhällsvetenskaplig forskning. SAREC planerar att öka forskningssamarbetet med Uganda främst genom ökat stöd till Makerere-universitetet.

Flera svenska enskilda organisationer är verksamma i Uganda. Bl. a. arbetar Lutherhjälpen med vattenförsörjning i en av provinserna och Pingstmissionens u-landshjälp med rehabilitering av flyktingar.

Totalt utbetalades under budgetåret 1990/91 ca. 207,5 milj. kr. till Uganda.

VIETNAM

Befolkning	64,8 milj.	(1989)
Befolkningstillväxt/år	2,1 %	(1980–89)
BNP/invånare		
Offentligt nettobistånd/person		
– Totalt (exkl. östländer)	14 kr.	(1989)
– Sverige	5 kr.	(1989)

Ekonomisk och social utveckling

Vietnam är mycket tättbefolkat, särskilt i de bördiga slättområdena. Befolkningstillväxten utgör ett stort problem. Miljön utsätts för svåra påfrestningar på grund av svedjebruk och skogsavverkning, främst för brännved. De infrastrukturella effekterna av kriget är alltjämt stora, särskilt i delar av södra Vietnam.

1989 och en stor del av 1990 var år som innebar en vändpunkt i Vietnams reformpolitik med betydande ekonomiska framsteg; inflationen sjönk kraftigt, växelkurserna stabiliserades, prisregleringarna i stort sett eliminerades, jordbruksproduktionen ökade kraftigt etc. Detta uppnåddes som följd av kraftfulla stabiliseringsåtgärder och en ökad satsning på familjebaserat jordbruk i kombination med goda väderleksförhållanden.

Vietnam befinner sig nu i en situation där finansieringen av det höga budgetunderskottet (ca 10% av BNP) ytterligare har försvårats av neddragningen av det sovjetiska biståndet. Fr.o.m. 1 januari 1991 har all handel med Sovjetunionen skett i konvertibel valuta. Gulfkrisen har vidare medfört påfrestningar genom högre oljepriser och återvändande gästarbetare. Den vietnamesiska reformpolitiken lovordades i samband med IMFs styrelsemöte i oktober 1990, men inget klartecken gavs till förberedelser till tecknande av avtal med Vietnam. Genombrottet i den kambodjanska fredsprocessen har dock ändrat förutsättningarna för ett sådant i positiv riktning. USA, å sin sida, har förklarat sig villigt att i detta nya läge inleda en dialog mot en normalisering av relationerna med Vietnam, varför ett avbrytande av det amerikanska handelsembargot inte osannolikt kan komma att aktualiseras framöver.

Att hantera det stora budetunderskottet och klara balansgången mellan den stigande inflationen och den ökande arbetslösheten är nu viktiga uppgifter för den vietnamesiska regeringen.

Politisk utveckling

Det vietnamesiska militära tillbakadragandet från Kambodja ledde inte omedelbart till de politiska öppningar i Kambodjakonflikten, som den vietnamesiska regeringen hoppades på. Den fortsatta fredsprocessen i Kambodja påverkar emellertid Vietnams internationella situation och har underlättat den normalisering av relationerna till Kina som nu pågår. Utvecklingen i Östeuropa och framför allt Sovjetunionen påverkar såväl den interna politiken som de externa relationerna i en mer öppen riktning. Samtidigt kan noteras att en generationsväxling nu synes på gång i det vietnamesiska ledarskapet.

Läget vad avser mänskliga rättigheter är otillfredställande trots reformer, som alltsedan år 1986 i "doi moi-anda" uppges ha genomförts till skydd för de mänskliga rättigheterna. Alltjämt hålls människor fängslade för sina åsikters skull.

Den öppning av ekonomin som reformpolitiken inneburit ger större utrymme för privata initiativ. Rättsområdet är ett uttalat viktigt område där faktiska förbättringar har skett. Under år 1990 har flera viktiga lagar

bl. a. inom skatteområdet utfärdats. Emellertid kvarstår den mycket svåra implementeringsfasen. En ny företagslagstiftning som tillåter att privatpersoner och olika typer av organisationer investerar i och etablerar aktiebolag, trädde i kraft 15 april 1991. Ett stort problem i den fortsatta reformpolitiken är bristen inom många områden på marknadsorienterade institutioner.

Intresset för Vietnam bland utländska företag har ökat markant, även om man fortfarande är något avvaktande. Fram t. o. m. år 1990 har Vietnam ingått drygt 200 avtal med utländska företag.

Inom de sociala sektorerna är svårigheterna stora. Provinserna förväntas i allt större utsträckning själva klara finansieringen av t. ex. undervisning och sjukvård. Avgiftsbeläggning är då ett måste.

Sveriges bistånd

Biståndet till Vietnam som inleddes 1970/71 regleras i ett samarbetsavtal för budgetåren 1990/91 och 1991/92. Till och med budgetåret 1990/91 har 5 881 milj. kr utbetalats

Det nuvarande biståndet omfattar främst stöd till skogsindustrin, hälsovård och industrirehabilitering samt importstöd.

Medelsfördelningen framgår av följande tabell (milj. kr.):

Disponibelt	1990/91	1991/92
Anslag	300,0	325,0
Ingående reservation	137,0	84,5
Summa	437,0	409,5

Fördelning	Utbetalt 1990/91	Planerat 1991/92
Bai Bang-projektet	4,9	
Yrkesskolan	0,7	1,0
Transport	1,8	6,0
Bostäder	2,8	2,0
Skogssektorn	24,2	46,0
Energisektorn	9,6	42,0
Industrstöd	9,2	16,0
Hälsosektorn	41,4	68,0
Importstöd	252,5	195,0
Konsultfond	4,3	6,0
Förvaltningsbistånd	1,0	6,0
Förnyelse av konsultbostäder	0,1	15,0
Summa	352,5	403,0
Utgående reservation	84,5	6,5

Det svensk-vietnamesiska samarbetet har i första hand syftat till att stödja de ekonomiska reformerna och återhämtningen i Vietnam och därmed skapa förutsättningar för utveckling baserad på en marknadsekonomisk grund. Importstödet, industristödet, energistödet och stöd till ekonomisk administration utgör viktiga komponenter. Vidare är stöd till skog- och

markvård och hälsosektorn betydande beståndsdelar i samarbetet. Demokratifrågan har en framskjutande plats i dialogen med Vietnam. Ett samarbete på rättsväsendets område har inletts.

Importstöd

Genom ett fortsatt stort importstöd tillförs Vietnam utländsk valuta för import som är viktigt för att genomföra den ekonomiska reformpolitiken. Denna biståndsform är av fortsatt betydelse under de närmaste åren. När en IMF-uppgörelse nåtts och samarbete med Världsbanken, Asiatiska utvecklingsbanken m. fl. inletts kommer den att minska till förmån för ökat stöd till de traditionella samarbetsområdena.

Förvaltningsbistånd

Förvaltningsbiståndet utgör en annan viktig del av stödet till reformprocessen och inriktas på samarbete inom skatteområdet samt utbildning och rådgivning inom det makroekonomiska området. Företagsledarutbildning och bankstöd inkluderas i stödet till industrisektorn.

Skogssektorn

Stödet till skogssektorn fortsätter med ökad tonvikt på markvård och familjebaserat skogsbruk. Insatserna bidrar till Vinh Phus råvarutförsörjning. Yrkesskola- och transportinsatserna i anslutning till Vinh Phu har förlängts i syfte att möjliggöra att planerad verksamhet avslutas.

Det svenska stödet till massa- och pappersfabriken Vinh Phu avslutades när avtalen löpte ut den 30 juni 1990. Vietnam övertog då fullt ansvar för anläggningen. Hittills har detta fungerat tillfredsställande.

Industrisektorn

Stödet till industrisektorn, som hittills omfattat upprustning av åtta små eller medelstora industrier, har givit goda resultat.

Energisektorn

Ett begränsat stöd till energisektorn lämnas inom ramen för ett treårsavtal.

Hälsosektorn

Stödet till hälsosektorn är ett centralt inslag i samarbetet. För perioden 1990/91 - 92/93 har ett avtal på 175 milj. kr. ingåtts. Tyngdpunkten i programmet ligger på primärvård, inklusive familjeplanering. Budgetåtstramning, privatisering och avgiftsbeläggning ställer stora krav på löpande analys av sektorns utveckling.

Miljöaspekter bevakas inom pågående program, framförallt inom skogsprogrammet.

Samarbete inom kultur- och lagstiftningsområdet planeras i samarbete med svenska institutioner.

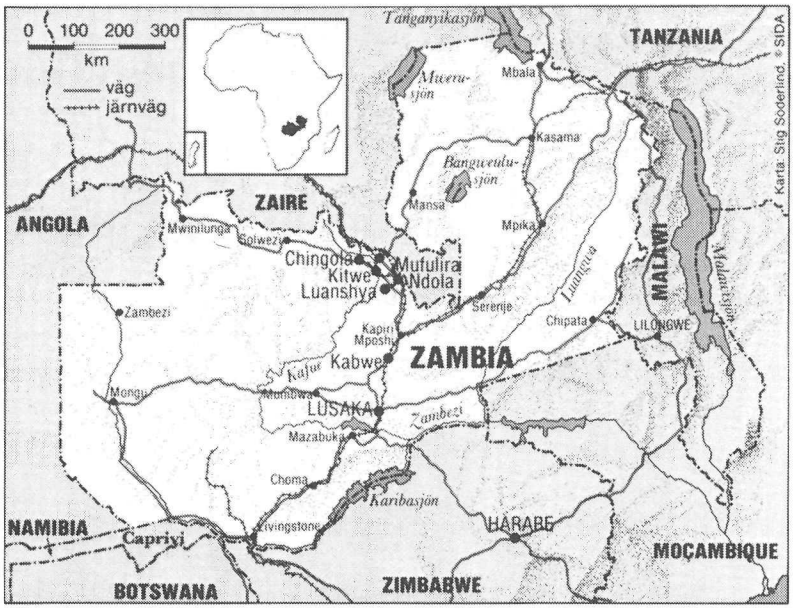
Bistånd utanför landramen

SARECs samarbete med Vietnam påbörjades år 1977. Till och med budgetåret 1990/91 har samarbetet stötts med totalt 37,8 milj. kr.

Ett nytt tvåårsavtal gäller för budgetåren 1991/92 och 1992/93 och omfattar samarbete om 8 respektive 9 milj. kr. per år. Det pågående programmet är huvudsakligen koncentrerat till medicin och jordbruksforskning. Nya områden är makroekonomisk stabiliseringspolitik och primärhälsovård.

Totalt utbetalades under budgetåret 1990/91 ca. 384,8 milj. kr. till Vietnam.

ZAMBIA

Befolkning	7,8 milj.	(1989)
Befolkningstillväxt/år	3,7 %	(1980–89)
BNP/invånare	390 US dollar	(1989)
Offentligt nettobistånd/person		
– totalt	320 kr.	(1989)
– Sverige	34 kr.	(1989)

Zambia är ett av världens mest skuldtyngda länder, mätt i förhållande till BNP och folkmängd. En stor del av skulden är till multilaterala institutioner. Den typen av skuld kan ej omförhandlas eller avskrivas. 85% av Zambias exportinkomster kommer från en enda produkt, koppar, vilket utgör en huvudförklaring till den ekonomiska krisen. Världsmarknadspriset på koppar har under de senaste 15 åren sjunkit kraftigt och väntas fortsätta dala, samtidigt som kopparresursen förväntas vara uttömd för landet inom de närmaste decennierna. BNP per capita har under 1980-talet halverats och uppgår nu endast till 40% av nivån år 1976. Statsförvaltningen genomgår en kris med svag administrativ kapacitet.

Det är mot bakgrund av ovanstående som Zambia nu genomför ett strukturanpassningsprogram godkänt av Världsbanken och Internationella Valutafonden (IMF). Grunden för programmet lades fast i mitten av år 1989 och omfattar kraftiga devalveringar, avreglering av priser och handel, inflationsbekämpning, minskat budgetunderskott, rationaliseringar inom och privatisering av statsföretagen samt en skattereform. Därutöver planeras ett socialt åtgärdsprogram för att mildra de negativa effekterna på sårbara grupper.

Hittills har Zambia genomfört en rad åtgärder inom anpassningsprogrammet. Valutan har devalverats gradvis, budgetunderskottet har minskat, icke-traditionell export har ökat och de flesta priser har avreglerats. Många svåra reformer återstår dock. För det första måste ytterligare stabiliseringsåtgärder vidtas för att uppnå makroekonomisk balans. Därutöver är strukturella reformer nödvändiga inom jordbruket, industrin, gruvsektorn, de statsägda företagen, transportsektorn, sociala sektorn samt vad gäller de offentliga utgifterna. En förutsättning för att anpassningsprogrammet skall kunna intensifieras och utvidgas är att det internationella givarsamfundet bistår med extraordinära insatser. Vidare krävs lättnader i den mycket tunga skuldbörda som landet nu bär på.

De hittills vidtagna och nödvändiga ekonomiska åtgärderna har oundvikligen drabbat utsatta grupper i städerna, bl. a. genom högre priser på livsmedel. Krisen har också medfört att arbetslöshet och undersysselsättning ökat. Inkomstfördelningen är skev och klyftorna tenderar snarare att öka än att minska. Samtidigt har den förändrade politiken gynnat breda lager på landsbygden. De sociala sektorerna har dock drabbats hårt av nedskärningar i statens budget och insatser på dessa områden planeras nu av regeringen.

Politisk utveckling

Utvecklingen mot ökad pluralism och demokratisering har varit snabb de senaste åren. I takt med de ekonomiska reformerna kom under år 1990 ökade krav på politiska reformer. I slutet av år 1990 återinfördes flerpartisystem efter arton år av enpartistyre. Den 31 oktober 1991 genomfördes fria presidents- och parlamentsval. Valen genomfördes på ett lugnt och värdigt sätt, övervakat av både nationella och internationella valobserva-

törer. Valet resulterade i en jordskredsseger för oppositionspartiet MMD (Movement for Multiparty Democracy) och dess ledare Frederick Chiluba. Zambias nye president, den f. d. fackföreningsledaren Frederick Chiluba, svor presidenteden den 2 november 1991. 6 dagar senare upphävde den nye presidenten, det tidigare kritiserade, undantagstillståndet.

Generellt är läget vad gäller mänskliga rättigheter gott. Yttrandefriheten, som varit förhållandevis omfattande har genom återinförandet av flerpartisystem ökat. Debattklimatet är sedan ett år tillbaka mycket öppet.

Sveriges bistånd

Sverige svarar för ca 10% av det samlade biståndet till Zambia. Andra stora biståndsgivare är USA, Japan, Italien, Västtyskland och EG.

Utvecklingssamarbetet med Zambia regleras av ett tvåårigt avtal för åren 1990–91 omfattande 480 milj. kr. Samarbetet påbörjades år 1965 efter självständigheten och sedan dess har t. o. m. budgetåret 1989/90 sammanlagt ca 2,7 miljarder kronor utbetalats (i löpande priser). Huvudområden för samarbetet är sektorstöden till jordbruk, undervisning och hälsovård. Härtill kommer importstöd samt en personal- och konsultfond. Merparten av Sveriges bistånd till Zambia är inordnat inom eller relaterat till strukturanpassningsprogrammet.

Medelsfördelningen framgår av följande tabell (milj. kr.):

Disponibelt	1990/91	1991/92
Anslag	240	260
Ingående reservation	131	12
Summa	371	272

Fördelning	Utbetalt 1990/91	Planerat 1991/92
Jordbruk	93	80
Importstöd	174	80
Undervisning	29	42
Hälsovård	34	38
Personal- och konsultfond	17	20
Rehab Kafue Gorge	12	–
Övrigt		
Summa	359	260
Utgående reservation	12	12

Jordbruk

Jordbruket är den sektor som prioriteras i strukturanpassningsprogrammet. Ett väl fungerande jordbruk är avgörande för att få Zambia ur krisen. Inom jordbrukssektorstödet är de största insatserna stöd till integrerad landsbygdsutveckling, kooperation samt ett utsädes- och forskningsprogram. Insatser för småbönder och kvinnor på landsbygden är en viktig komponent i jordbruksstödet. Det svenska stödet har bidragit till en ökad

jordbruksproduktion och till en fungerande produktion av högkvalitativt utsäde. I stödet till jordbrukssektorn ingår en insats för miljö- och markvård.

Hälsovård

Samarbetet omfattar insatser för läkemedelsdistribution till landsbygden, utbildning av personal inom primärhälsovården, ett program för övervakning av kost- och näringsfrågor, stöd till ministeriets transportfunktioner, underhåll och rehabilitering av hälsovårdscentraler samt stöd till Zambias AIDS-plan.

Undervisning

Större delen av stödet går till produktion av skolmöbler och läromedel för primärskolorna, lärarutbildning i praktiskt inriktade ämnen, utbildningsplanering, handikapputbildning samt stöd till universitetets institutioner för lantmäteri och elektronik.

Importstöd

Importstödet har ökat kraftigt under de senaste två åren till följd av Zambias genomförda reformer för strukturanpassning. Detta stöd väntas bli fortsatt betydande så länge landet genomför ekonomiska åtgärder i enlighet med anpassningsprogrammet. Importstödet har det senaste året huvudsakligen fördelats fritt till det icke-administrativa valutafördelningssystemet, Open General Licensing System (OGL).

Personal- och konsultfond

Huvuddelen av stödet inom personal- och konsultfonden inriktas på områden vilka är centrala för utformningen och genomförandet av Zambias ekonomiska politik. Det ekonomiska reformprogrammet kräver en mycket aktiv och väl samordnad penning- och valutapolitik. Under budgetåret 1988/89 samfinansierade Sverige studier av Zambias växelkurs- och skuldpolitik. Dessa studier bidrog till en omprövning av den ekonomiska politiken och till att en dialog om strukturanpassningsprogram återupptogs med IMF och Världsbanken.

Sverige bidrar fr. o. m. år 1991 till finansiering av en makroekonomisk grupp i Lusaka bestående av experter från Harvard Institute for International Development. Rådgivarna har som huvuduppgift att stärka Zambias kapacitet att hantera de makroekonomiska aspekterna av anpassningsprogrammet såväl som relaterade sektor-, budget-, finansiella och skuldskötselfrågor.

Sverige stöder vidare Centralbanken, vars betydelse i reformprocessen är avgörande. En svensk konsultfirma har för Centralbanken presenterat förslag på åtgärder för att förbättra informationsflödet och införa ett användaranpassat datastystem. Det finns för regionen ovanligt många

privatbanker i Zambia och därmed ett behov av en kontrollerande myndighet. Svenskt bidrag till bankinspektionen i Zambia ges med stöd av den svenska motsvarande myndigheten. Slutligen ges svenskt stöd till en rådgivare i centralbanken för koordinering av givarinsatser.

Inom personal- och konsultfonden ges även stöd till en revisorstjänst vid det zambiska finansministeriet samt till vattenkraftverket Kafue Gorge.

Bistånd utanför landramen

Utanför landramen berörs Zambia av det svenska SADCC-samarbetet, främst rehabiliteringen av Kafue Gorge och insatser längs Tazara-järnvägen.

Under anslagsposten Särskilda program finansieras ett industrisamarbete mellan zambiska och svenska småföretagare.

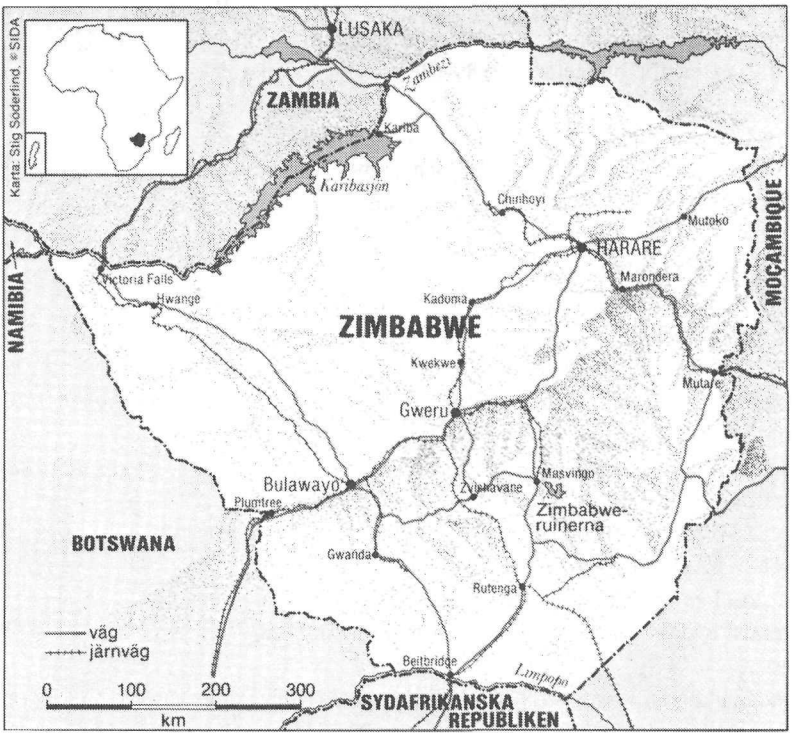
Sverige lämnar även omfattande humanitärt bistånd till flyktingar i landet.

Flera insatser har de senaste två åren finansierats ur SIDAs demokratianslag. Delegationer från Zambias regeringsparti, opposition och författningskommission har besökt Sverige för att studera svensk demokrati, samhällsstruktur och rättsväsende. Sverige deltog i den internationella valövervakningsinsats som anordnades i samband med Zambias flerpartival i oktober 1991. Förutom valövervakning bidrog också Sverige med tekniskt valstöd. Det totala svenska stödet till de zambiska valen uppgick till 5 milj. kr.

Under budgetåret 1990/91 har Sverige givit Zambia ett särskilt betalningsbalansstöd om 100 milj. kr. inom ramen för Världsbankens särskilda program för Afrika (SPA). Bidraget är ett stöd till landets strukturanpassningsprogram. 50 milj. kr. har använts för import genom OGL-systemet och 50 milj. kr. till att underlätta Zambias betalningar på gamla Världsbankslån.

Totalt utbetalades under budgetåret 1990/91 ca 572,3 milj. kr. till Zambia.

ZIMBABWE

Befolkning	9,5 milj.	
Befolkningstillväxt/år	3,5 %	
BNP/invånare	650 US dollar	
Offentligt nettobistånd/person		
– totalt (exkl. östländer)	180 kr.	(1989)
– Sverige	21 kr.	(1989)

Ekonomisk och social utveckling

Den zimbabwiska ekonomin har djupgående strukturella problem. Inte desto mindre uppgick tillväxten för budgetåret 1989 till ca 4%. Främst beror detta på produktionsökningar i jordbruket och till viss del även inom tillverkningsindustrin och gruvnäringen. Budgetunderskottet motsvarar 9% av BNP. Skuldtjänsten uppgår till knappt 30% och Zimbabwe har skött sina utlandslån utan anmärkning. Ett strukturanpassningsprogram har utarbetats av Zimbabwe i samarbete med Världsbanken. Programmet presenterades i mars 1991. Programmet innebär i korthet att regeringen under den första hälften av 1990-talet kommer att satsa på en halvering av budgetunderskottet genom avveckling av statligt stödda affärsdrivande verk, minskning av antalet statstjänstemän samt höjning av skolavgifter. Vidare kommer omfattande handelsliberalisering, ekonomisk avreglering och investeringsfrämjande åtgärder att vidtas. Den planerade genomförandetakten av programmet är hög, men de strukturella problemen i ekonomin kräver snabba åtgärder. Den redan stora arbetslösheten växer och utgör ett allt svårare politiskt och socialt problem.

På grund av sitt geopolitiska läge upprätthåller Zimbabwe ekonomiska förbindelser med Sydafrika. I enlighet med regeringens strategi har exporten till Sydafrika reducerats. Sydafrikanska intressen har ett stort inflytande i Zimbabwes näringsliv.

Inom de sociala områdena kan en viss positiv utveckling noteras. Spädbarnsdödligheten har minskat med 45% under 1980-talet samtidigt som primär och sekundärundervisningen expanderat och nu når flertalet barn på landsbygden där 70% av befolkningen lever.

Politisk utveckling

Zimbabwe är enligt konstitutionen en flerpartistat. Efter sammanslagningen år 1989 av de två största partierna, ZANU (PF) och ZAPU har ZANU (PF):s dominerande ställning ytterligare stärkts. Partiet vann stort i parlamentsvalet i mars 1990. Valdeltagandet var 65%.

Beslutet från ZANU (PF)-kongressen att upprätta en enpartistat med marxist-leninistiska förtecken har avförts från den politiska dagordningen. Den nya ekonomiska politiken med sin klara marknadsorientering anses inte förenlig med en marxist-leninistisk politik.

Undantagstillståndet som varit i kraft sedan år 1965 upphävdes i juli 1990. Därmed upphörde möjligheten att internera personer på obestämd tid utan rättegång. En amnesti ledde till frigivande av ett 50-tal regeringsmotståndare som i början av 1980-talet dömts till döden för våldsaktioner i främst Matabeleland. Regimkritiska studenter, fackliga ledare, journalister och oppositionspartiet Zimbabwe Unity Movement (ZUM) har under senaste året utsatts för trakasserier och fängslanden från regeringens sida.

De största biståndsgivarna till Zimbabwe är vid sidan om Sverige, Tyskland, Nederländerna, Storbritannien, Canada, Norge och Världsbanken. USA har återupptagit ett mindre bilateralt bistånd efter några års avbrott av politiska skäl.

Det humanitära svenska stödet till befrielserörelserna ZANU och ZAPU övergick efter självständigheten år 1980 i återuppbyggnads- och utvecklingsbistånd till Zimbabwe. Totalt har t.o.m. budgetåret 1990/91 1 350 milj. kr. utbetalats inom ramen för det bilaterala utvecklingssamarbetet. Ett tvåårigt samarbetsavtal ingicks i juni 1990.

Zimbabwes mottagningskapacitet är god.

Huvudmålen för biståndssamarbetet är att understödja Zimbabwes strävan till social och ekonomisk utjämning samt att minska det ekonomiska beroendet av Sydafrika. Sektorstöden avseende undervisning, hälsovård, förvaltningsutveckling och transport inriktas på landsbygdsutveckling. Importstödet och personal- och konsultfonden svarar främst mot biståndsmålen oberoende och tillväxt.

Svenskt stöd ges till demokratiseringsreformer inom förvaltningen och till insatser med folkligt deltagande på lokal nivå. I flera insatser utgör kvinnor målgruppen. För den utsatta gruppen lantarbetare och deras familjer görs speciella satsningar inom undervisning och hälsovård.
Samarbetet har under de senaste åren befunnit sig i en konsolideringsfas. De justeringar av programmet som kan bli aktuella under 1990-talets första hälft kommer att styras av Zimbabwes kommande ekonomiska reformer.

Medelsfördelningen framgår av följande tabell (milj. kr.):

Disponibelt	1990/91	1991/92
Anslag	200	220
Ingående reservation	31	84
Summa	231	304

Fördelning	Utbetalt 1990/91	Planerat 1991/92
Hälsovård	17,2	25,0
Undervisning	54,5	55,0
Förvaltningsbistånd	28,1	30,0
Personal- och konsultfond	1,7	5,0
Transport	33,0	40,0
Importstöd	12,5	65,0
Summa	147,0	220,0
Utgående reservation	84,0	84,0

Hälsovård

Stora framsteg har gjorts inom primärhälsovården i Zimbabwe med stöd från bl.a. Sverige. Den nationella vaccinationskampanjen har förbättrat

hälsoläget hos barn särskilt vad gäller mässling och polio. Samarbetet med hälsoministeriet har vunnit stadga. I sektorprogrammet ingår förvaltningsutbildning och byggande av en vårdskola. Delinsatser görs för vatten och sanitet i Manicaland, mödravård, nutrition, personalutbildning och handikapprehabilitering. Särskilt stöd går till det nationella programmet för bekämpande av AIDS.

Undervisning

Undervisningssektorn har under lång tid fått stora svenska bidrag. Stödet har gått till att bygga och utrusta primärskolor på landsbygden. För sekundärskolan har lokalt anpassade läromedel utvecklats och lärarna har utbildats i tekniska ämnen. Ett av de största projekten är byggande av primärskolor i eftersatta områden, där föräldrar deltar i arbetet på självhjälpsbasis. I stort sett alla barn går nu i primärskola jämfört med hälften före självständigheten.

Förvaltningsbistånd

Förvaltningssektorn har från budgetåret 1985/86 gjorts till en separat samarbetssektor. Stödet avser organisationsutveckling, förvaltningsutbildning och statistiksamarbete. Insatser görs bl. a. för att stärka folkligt deltagande på lokal nivå och kvinnoinriktade verksamheter. Svenska institutioner har engagerats aktivt i genomförandet av olika delprogram bl. a. SIPU, SCB, RRV, Boverket och Kommunförbundet. Stödet genom Kommunförbundet går till förberedelser och genomförande av kommunreformer och till fysisk planering.

Personal- och konsultfond

PK-fondens utbetalningar avser lönepåslag för svensk personal som rekryteras av Zimbabwe, s. k. direktanställning, för närvarande ett tiotal personer. En insats för att stärka den centrala finansförvaltningen ingår.

Transporter

Transportstödet påbörjades 1987/88 och utgår i stor utsträckning genom svenska institutioner och transportföretag. Det omfattar tekniskt bistånd för vägunderhåll, utbildning och bilbesiktning samt övervakning/kontroll av vägbyggen. En delinsats avser byggande av landsbygdsvägar med arbetsintensiva metoder.

Importstöd

Stödformen motiveras av Zimbabwes stora brist på utländsk valuta och landets ekonomiska beroende av Sydafrika. Det svenska importstödet utgör endast en halv procent av Zimbabwes import. Av varorna inom importstödet upphandlas tre fjärdedelar i Sverige. Inom stödet till den

offentliga sektorn har Zimbabwe prioriterat lastbilar, vattenborrar, tryckeriutrustning, papper och kullager. För den privata sektorn har införsel skett av stål, papper och kemiska produkter. Beslut har även fattats om import av utrustning för landsbygdselektrifiering. Hanteringen av stödet har förenklats och håller på att effektiviseras ytterligare genom avskaffandet av det tungrodda systemet för administrativ valutatilldelning och införande av ett icke-administrativt fördelningssystem, ett så kallat Open General Import Licence-system.

Bistånd utanför landramen

Ett betydande bistånd går till Zimbabwe utanför landramen, såsom SADCC-insatser, forskningsstöd, flyktingbistånd, stöd till kvinno- och kulturprojekt samt via enskilda organisationer. Inom det regionala SADCC-stödet är insatserna avseende den s. k. Beira-korridoren av betydande zimbabwiskt intresse. Såväl BITS som Swedecorp är engagerade i projekt i Zimbabwe. Swedecorp har tillsammans med de nordiska importkontoren etablerat ett kontor för SADCC-regionen i Harare; BITS finansierar bl. a. ett projekt för strategisk oljelagring.

Totalt utbetalades under budgetåret 1990/91 ca 303,2 milj. kr. till Zimbabwe.

Bilateralt bistånd till icke-programländer

En växande andel av det bilaterala biståndet går till länder utanför kretsen av de 19 programländerna. Formerna för detta bistånd varierar. Bistånd ges via t. ex. katastrofinsatser eller enskilda organisationer. Men bilateralt bistånd kanaliseras även genom andra biståndsorgan än SIDA, främst BITS, SAREC, IMPOD och SWEDFUND. (De två sistnämnda nuvarande SWEDECORP). Detta bistånd utanför programlandskretsen går för närvarande till ett sextiotal länder och områden.

Nedan ges en sammanfattning av några av de större insatserna i länder som inte är programländer, men som ändå erhåller bilateralt bistånd. För varje land ges en kort beskrivning av de olika insatserna.

Avgränsningar

I sammanställningen som följer ingår insatser kanaliserade genom SAREC, BITS, IMPOD och SWEDFUND. Vidare ingår betalningsbalansstöd, katastrofbistånd, livsmedelsbistånd samt stöd via enskilda organisationer.

I flertalet fall redovisas inte regionala insatser. Det innebär t.ex. att medel från anslagsposterna Särskilda program m. m., endast tas upp då de klart kan hänföras till enskilda länder. De angivna beloppen avser utbetalningar.

Det livsmedelsbistånd som redovisas har normalt kanaliserats via olika multilaterala program. Trots detta redovisas biståndet som bilaterala insatser, eftersom det har varit möjligt att knyta de olika bidragen till respektive länder. Under enskilda organisationer presenteras endast verksamheter som ges stöd från SIDA.

Den sammanfattning som följer är inte heltäckande. Endast inriktningen i vissa projekt redovisas.

För en komplett sammanfattning hänvisas till tabellen Biståndet fördelat på enskilda länder där samtliga insatser och länder redovisas. Följande länder och områden har medtagits i redogörelsen nedan:

AFRIKA

Algeriet, Burkina Faso, Egypten, Ghana, Marocko, Mauritius, Rwanda, Senegal, Somalia, Sudan, Tunisien, Västra Sahara, Zaire.

ASIEN

Afghanistan, Filippinerna, Jordanien, Kambodja, Kina, Libanon, Malaysia, Pakistan, Thailand, Västbanken/Gaza.

LATINAMERIKA

Bolivia, Chile, Costa Rica, Cuba, Uruguay.

Algeriet

Totalt utbetalat under budgetåret 1990/91 8,1 milj. kr.

Algeriet var samarbetsland för nämnden för internationellt bistånd (NIB) på 1960-talet, och är BITS äldsta samarbetsland. Den första u-krediten beviljades år 1982. Det totala gåvobiståndet genom BITS tekniska samarbete och u-krediter uppgår hittills till ca en halv miljard kronor. Insatserna har i huvudsak riktats till kraft- och telesektorerna.

Den totala u-kreditvolymen till Algeriet uppgår till 1,122 milj. kr., vilket gör landet till det tredje största mottagarlandet för denna biståndsform. Telesektorn dominerar samarbetet. BITS har beviljat fem krediter om ca 670 milj. kr. till telekommunikationsprojekt bl. a. i städerna Alger, Oran och Blida. Inom ramen för det tekniska samarbetet har BITS kompletterat u-kreditfinansierad utrustning med teleutbildning för algeriska telemyndigheten PTTs personal. Inom kraftsektorn har u-krediter om ca 245 milj. kr. lämnats till bl. a. ett ställkraftverk i södra Algeriet samt till tre mobila gasturbiner för kraftgenerering i områden som ej täcks av det nationella elnätet. Genom u-krediter har BITS även finansierat två mejerier och en margarinfabrik. Med anledning av bl. a. Algeriets relativt höga BNP per capita och den omfattande kreditvolymen är BITS återhållsam vad gäller u-krediter till Algeriet. Under budgetåret 1990/91 beviljades landet inga nya krediter.

BITS tekniska samarbete har dominerats av insatser inom industri- och miljösektorn. Totalt ca 45 milj. kr. har hittills utbetalats. 42 personer har deltagit i det internationella kursprogrammet, framförallt inom telekommunikation.

Även IMPOD har i olika sammanhang varit verksamt i Algeriet.

Burkina Faso

Totalt utbetalat under budgetåret 1990/91: 7,3 milj. kr.

Burkina Faso utvecklas i demokratisk riktning och Sverige har lämnat bidrag om 1,2 milj. kr. till genomförande av president- och parlamentsval.

I samarbetar med UNSO (United Nations Sudano-Sahelian Office) stöder Sverige ett markvårdsprojekt som omfattar Burkina Faso, Niger och Senegal.

Ett antal svenska enskilda organisationer är verksamma i Burkina Faso, bl. a. Diakonia och Pingstmissionens u-landshjälp (PMU). Diakonia arbetar t. ex. med byutveckling och miljövårdsinsatser och PMU driver ett skolprojekt i form av en flickskola.

IMPOD bevakade under det gångna budgetåret den hantverksmässa som årligen hålls i landet.

Under budgetåret 1990/91 bidrog Sverige med livsmedelsbistånd genom FN om ca 2 milj. kr. samt med katastrofbistånd för spannmålsinköp om 2,5 milj. kr.

Egypten

Totalt utbetalat under budgetåret 1990/91: 8,9 milj. kr.

Med anledning av Gulfkrisen beslöt den svenska regeringen i slutet av år 1990 att lämna ett särskilt bidrag om 60 milj. kr. till samfinansiering av ett Världsbanksstött socialt fondprojekt. Projektet syftar bl. a. till sysselssättningsskapande aktiviteter för utsatta grupper.

Egypten har länge erhållit svenskt projektbistånd. BITS har bedrivit tekniskt samarbete med Egypten inom energisektorn i drygt tio år. Närmare 59 milj. kr. har hittills utbetalats till ett fyrtiotal insatser. Samarbetet har framför allt gällt energisektorn, som svarar för närmare två tredjedelar av samarbetet. Härutöver finansieras insatser avseende industri, miljö, jordbruk, telekommunikationer och förvaltning.

Egypten har erhållit u-krediter till ett totalt belopp om 422 milj. kr. Flera projekt är genomförda eller under genomförande. Världens största sammanhängande havsnavigationssystem har installerats i Suezbukten med u-kreditfinansiering. I samband med att Egypten införde lagar som förbjöd användning av bördig och hårt utnyttjad lera från Nilen för tegeltillverkning, beslutade det egyptiska bostadsministeriet att uppföra 12 nya produktionslinjer för lättbetong. U-kreditfinansiering beviljades för fyra av dessa. Sverige finansierar även en genomgripande renovering och upprustning av ett ångkraftverk. På miljöområdet genomförs bl. a. en studie av avfallshantering vid sju livsmedelsfabriker med syfte att minska avfallsmängder och rena utsläppen i Nilen från fabrikerna. Sedan mitten av åttiotalet har 114 egyptier delatgit i BITS internationella kurser.

Nya Swedfund International AB tar över fyra tidigare SWEDEFUND-projekt avseende tillverkning av svetselektroder, rostfria vaskar och diskbänkar, framställning av aluminiumfosfat för vattenrening samt pappersproduktion.

Rädda Barnen arbetar i Egypten med projekt mot kvinnlig omskärelse, och Svenska Alliansmissionen stödjer bl. a. ett utvecklingsprogram för ett slumområde i Kairo.

Ghana

Totalt utbetalat under budgetåret 1990/91: 10,4 milj. kr.

BITS bedriver samarbete med Ghana sedan år 1986. Ett fortsatt tekniskt samarbete inom skogs- och trävaruindustrisektorn planeras. En u-kredit om 28 milj. kr. har beviljats för processutrustning till ett gruvprojekt i sydvästra Ghana. Vidare lämnas stöd till en studie för lokal tillverkning av handpumpar samt till planering av eldistribution till 44 städer och byar i landets centrala delar.

Genom FN bidrog Sverige under budgetåret 1990/91 med ca 6 milj. kr. i livsmedelsbistånd till Ghana.

IMPOD har tidigare undersökt landets förutsättningarna för export av tropiskt virke. SWEDFUND har inlett diskussioner om deltagande i privatisering av pappersmassaindustrin.

Inom ramen för Världsbankens särskilda program för fattiga och skuld-

tyngda länder i Afrika bidrog Sverige under budgetåret 1990/91 med 10 milj. kr. i betalningsbalansstöd. Tidigare har Sverige bidragit med 40 milj. kr. till programmet.

Sverige lämnade också visst bistånd via Diakonia, LO/TCO:s biståndsnämnd och Svenska Missionsrådet.

Marocko

Totalt utbetalat under budgetåret 1990/91: 7,1 milj. kr.

Biståndet till Marocko har i huvudsak varit begränsat till vissa insatser genom BITS. Sammanlagt 27 marockaner har sedan början på åttiotalet deltagit i BITS internationella kurser. Under budgetåret 1988/89 lämnades en första u-kredit om 100 milj. kr. till Marocko för finansiering av ett större telekommunikationsprojekt. En andra kredit har lämnats för rehabilitering av en i en brand förstörd telestation i Casablanca. Därefter har en utfästelse gjorts om en kredit om 39 milj. kr. för upprättande av en internationell telestation och ytterligare en kreditansökan avseende telesektorn föreligger. Den totala kreditvolymen uppgår till ca 195 milj. kr.

Mauritius

Totalt utbetalat under budgetåret 1990/91: 13,8 milj. kr.

BITS bedriver sedan år 1985 tekniskt samarbete med Mauritius och hittills gjorda utbetalningar uppgår till 10,5 milj. kr. Telesektorn dominerar samarbetet. I form av studier och konsultrådgivning har BITS bl.a. bidragit till uppbyggnad av en nationell teleförvaltning samt engagerat sig i det nystartade bolag som handhar teletrafiken. En u-kredit på 107 milj. kr lämnades år 1989 för arbeten med utbyggnad av det lokala telenätet. Hittills har 14 personer deltagit i internationella kurser framförallt inom telesektorn. SWEDFUND är part i ett joint-venture inom tillverkning av verktygskomponenter. IMPOD har tagit flera initiativ för att främja importen från Mauritius.

Under budgetåret 1990/91 lämnades ca 300 000 kronor i livsmedelsbistånd genom FN.

Rwanda

Totalt utbetalat under budgetåret 1990/91: 13,2 milj. kr.

SWEDFUND stödjer ett joint-venture mellan Swedish Match AB och rwandiska staten för fabrikstillverkning av tändstickor. BITS har lämnat en u-kredit om 13 milj.kr. till projektet. Det till Världsbanken knutna International Finance Corporation (IFC), deltar också i projektet och garanterar u-krediten.

Mer än hälften av Sveriges bistånd till Rwanda kanaliseras genom enskilda organisationer. Pingstmissionens u-landshjälp är störst i landet, och arbetar med grundskolor och vattenprojekt samt, till följd av oroligheterna i norra delen av landet, livsmedelsdistribution och flyktingstöd. Sjundedagsadventistsamfundet arbetar med yrkesutbildning i landet.

Ca 1,6 milj. kr. lämnades under budgetåret i form av livsmedelsbistånd.

Senegal

Totalt utbetalat under budgetåret 1990/91: 10,4 milj. kr.

I mars 1991 arrangerade IMPOD i samarbete med exportrådet i Senegal och Senegals ambassad i Stockholm ett studiebesök för att studera förutsättningar för export av fisk, frukt och grönsaker till Sverige. Besöket följdes upp då en delegation bestående av senegalesiska exportörer i juni besökte Sverige.

Inom ramen för Världsbankens särskilda program för fattiga och skuldtyngda länder i Afrika lämnade Sverige under perioden 10 milj. kr. i betalningsbalansstöd.

Senegal är ett av de tre länder som omfattas av Sveriges Sahel-program för bekämpande av markförstöring och ökenspridning. Stöd lämnas via UNSO.

Diakonia stöder ungdomsorganisationen AJED som arbetar för en bättre arbetssituation för kvinnorna samt sysselsättning för ungdomar. Stöd utgår även till brunnsbyggande och grönsaksodlingar.

Caritas och Svenska Missionsrådets biståndsnämnd stöder ett projekt för undervisning för kvinnor, bl. a. i näringslära, hygien och hälsovård.

Genom FN har under budgetåret 1990/91 ca 9 milj. kr. utbetalats i livsmedelsbistånd.

Somalia

Totalt utbetalat under budgetåret 1990/91: 31,6 milj. kr.

Den politiska situationen i Somalia har under året varit oklar, vilket har försvårat biståndssamarbetet. Inbördes stridigheter pågår och landets norra del, Somaliland, har förklarat sig självständig.

Svenskt stöd lämnas via BITS och Swedfund. Tillsammans med Världsbanken finansierar BITS en uppbyggnad av en statistisk centralbyrå i landet. Swedfund är delägare i ett fiskebåtsprojekt. Båda insatserna har allvarligt tagit skada av de politiska våldshandlingarna i Somalia och förväntas avvecklas.

SAREC inledde ett forskningssamarbete med Somalia år 1980. Tillsammans med Somalias vetenskapsakademi lämnas stöd till forskning om kamelskötsel, medicinsk forskning om bl. a. primärhälsovård, jordbruk, arkeologi, samt till forskning kring somaliska kvinnors livsvillkor. Till följd av oroligheterna i landet har programmet under budgetåret 1990/91 varit koncentrerat till viss teoretisk utbildning i Sverige. SAREC har för avsikt att inom ett par år fasa ut samarbetet.

Få enskilda organisationer har haft möjlighet att verka i landet det senaste året. Bidrag till katastrofhjälp har lämnats till Internationella Rödakorskommittén, Medecins sans Frontieres (MSF), SOS Barnbyar samt Evangeliska Fosterlandsstiftelsen (EFS). Via bl. a. UNICEF, ICRC och SOS Barnbyar har landet erhållit ca 26 milj. kr. i katastrofbistånd. MSF är en belgisk organisation som erhöll ett engångsstöd för organisation av medicinsk verksamhet i landet. SOS Barnbyar verkade före inbördeskriget i Somalia och omorganiserade under år 1990 sin klinik och skola i huvudstaden Mogadishu till fältsjukhus.

Sudan

Totalt utbetalat under budgetåret 1990/91: 91,6 milj. kr.

Det tekniska samarbetet med BITS har sedan det inleddes år 1981 omfattat ett tjugo-tal insatser, huvudsakligen inriktade på kompetenshöjning inom energi- och hälsovårdssektorerna. Hittills har 24,2 milj. kr utbetalts. 88 personer har deltagit i BITS internationella kurser främst inom områdena jordbruk, miljö och företagsledning. På grund av de politiska oroligheterna i landet förutser BITS ett framtida stöd endast i syfte att befästa resultat av redan genomförda insatser.

SWEDFUND stödjer sedan år 1982 ett mejeriprojekt i Khartoum.

Sudan har tidigare beviljats ett betalningsbalansstöd på 114 milj. kr., för betalning av vissa skulder till svenska staten.

Katastrofbistånd och livsmedelsbistånd har givits bl. a. i samband med nödsituationen under de långa och ihållande regnen och hanteringen av regionens flyktingströmmar. Livsmedelsbiståndet uppgick till 3,4 milj. kr. och katastrofbiståndet till sammanlagt 62 milj. kr. under budgetåret 1990/91.

En rad olika enskilda organisationer arbetar i Sudan. Bidrag till flyktingarbetet har utgått till Röda korset, EFS, PMU, Lutherhjälpen, Rädda Barnen samt organisationen International Aid Sweden som verkar i södra Sudan. Svensk-sudanska föreningen arbetar med ett byprojekt i landet och Rädda Barnen med hjälp till flyktingbarn samt med ett informationsprogram mot kvinnlig omskärelse.

Tunisien

Totalt utbetalat under budgetåret 1990/91: 50,9 milj. kr.

Tunisien är ett av BITS äldsta samarbetsländer. Genom det tekniska samarbetet har bidrag lämnats om 37,2 milj. kr. och u-krediter om sammanlagt ca 590 milj. kr. har beviljats för ett femtontal projekt. De viktigaste sektorerna för samarbete med Tunisien är miljövård, telekommunikation och fysisk planering.

På miljöområdet har BITS genom det tekniska samarbetet bl. a. arbetat med projektering av avloppsreningsverk och utbildning av drifts- och teknisk personal. U-krediter om sammanlagt 25 milj. kr. lämnades under åren 1989 och 1990 för anläggning av avloppsreningsverk i fyra städer, och principbeslut om finansiering av ytterligare ett fattades under budgetåret 1990/91. Fyra u-krediter har lämnats för olika teleprojekt. Inom det tekniska samarbetet finansieras utbildning i drift och underhåll av telestationer samt konsultinsatser avseende förstärkning av den tunisiska teleförvaltningen. Huvuddelan av kreditgivningen för budgetåret, 41,4 milj. kr., utgjordes av en utvecklingsbankskredit om ca 30 milj. kr. 88 personer har deltagit i BITS internationella kurser.

Under året besöktes Sveriges riksbank och riksgäldskontoret av representanter för Tunisiens centralbank. Temat för diskussionerna var skuldadministration och uppföljning kommer att ske i form av ett seminarium arrangerat av Tunisiens riksgäldskontor.

SWEDFUND har ett institutionellt samarbete med det tunisiska industriförbundet API som innefattar samverkan med att finna lämpliga svensk-tunisiska joint-venture projekt. Under perioden inleddes ett projekt för tillverkning av komponenter för bilindustrin. IMPOD har ett samarbetsavtal med den tunisiska exportorganisationen CETEX.

Under budgetåret 1989/90 beslöt Sverige att avskriva de närmaste fem årens återbetalningar på biståndskrediter som beviljades under sextio- och sjuttiotalen. Som motprestation investerar Tunisien inom ramen för en i juni 1991 upprättad svensk-tunisisk miljöfond motvärdet i tunisiska dinarer inom miljösektorn. Motvärdet uppgår till ca 40 milj. kr. över fem år. Vid fondens första styrelsemöte belutades om användning av ca 8,6 milj. kr. till byggandet av ett reningsverk.

Genom SIDA finansieras sedan början av åttiotalet en markvårdsinsats i Sidi Bouzid-provinsen i centrala Tunisien. Stödet uppgår till 16,5 milj, kr. över budgetåren 1989–1991/92.

Svenskt stöd ges via Örebromissionen som medverkar i projekt för yrkesutbildning av flickor och snickeriproduktion av pedagogiska leksaker för handikappade. Örebromissionen stödjer också två hälsocentraler i Sidi Bouzid provinsen med bl. a. volontärer. SADEL (Swedish Association for Development of Low-Cost Housing) genomför självbyggeriprojekt på den tunisiska landsbygden.

Under perioden lämnade Sverige 3 milj. kr. i återuppbyggnadsbistånd till Tunisien efter att landet drabbats av översvämningar.

Västra Sahara

Totalt utbetalat under budgetåret 1990/91: 21,3 milj. kr.

Ett avgörande om Västra Saharas framtid är alltjämt aktuellt. År 1991 godkände FN:s säkerhetsråd generalsekreterarens plan för att lösa konflikten om territoriet och i enlighet med denna inrättades en observatörsstyrka, MINURSO. Styrkan har ansvaret för att det eld-upphör som trädde i kraft i september år 1991 respekteras. En folkomröstning som avgör Västra Saharas självständighet eller integrering med Marocko kommer att äga rum. Sverige har under budgetåret 1990/91 beviljat 10 milj. kr. till en repatrieringsinsats inom ramen för FN:s fredsplan samt erbjudit sig att ställa upp med valövervakare.

Det svenska biståndet till de västsaharier som lever i flyktingläger i Tindouf i Algeriet kanaliseras via ett antal svenska enskilda organisationer. Totalt har Sverige hittills bidragit med uppskattningsvis 120 milj. kr. Rädda Barnen arbetar sedan år 1975 med stöd till de västsahariska flyktingarna och är den största förmedlaren av svenskt bistånd. Insatserna inriktas framför allt på situationen för kvinnor och barn. Stöd har utgått i form av livsmedel, fordon, reservdelar, tält och kläder m. m. Insatsen avser också utbildning av ansvariga för livsmedelsdistribution, nutritionsutbildning av daghemspersonal, uppodling av obrukad mark m. m. Socialdemokratiska kvinnoförbundet har byggt en skola i Tindouf och Föreningen Västsahara har bidragit med diverse utrustning och skolmaterial till befolkningen. Vidare har Praktisk Solidaritet svarat för flera sändningar

av kläder och andra förnödenheter och Folkpartiets kvinnoförbund i Gnosjö bidragit till en skola och ett sjukhus i Tindouf.

Sverige lämnade under budgetåret drygt 900 000 kronor i livsmedelsbistånd till flyktinglägren i Tindouf.

Zaire

Totalt utbetalat under budgetåret 1990/91: 37,3 milj. kr.

En rad enskilda organisationer arbetar sedan lång tid i landet. Svenskt stöd har under budgetåret kanaliserats främst genom Diakonia och Svenska Missionsrådet (SMR).

PMU arbetar bl. a. med ett vattenprojekt på landsbygden, byutveckling, upprustning av hälso- och sjukvårdsanläggningar, utbildning samt trädplantering. SMR lämnar stöd till Svenska Baptistsamfundet och Svenska Missionsförbundet. Missionsorganisationerna arbetar inom undervisnings- hälso- och landsbygdssektorerna bl. a. genom ett fyrtiotal svenska volontärer. Även ett antal kvinnoprojekt erhåller stöd.

Missionärernas verksamhet i Zaire blockerades av politiska oroligheter under hösten år 1991.

Sverige bidrog under budgetåret 1990/91 med ca 4 milj. kr. i livsmedelsbistånd genom WFP.

ASIEN

Afghanistan

Totalt utbetalat under budgetåret 1990/91: 76,1 milj. kr.

Biståndet, som främst bestått av katastrofhjälp, har gått till UNOCA, vilket är FN:s hjälpverksamhet till förmån för Afghanistan och till Svenska Afghanistankommiittén, som arbetar med hälso- och sjukvård samt livsmedelsdistribution i och utanför Afghanistan. Även Pingstmissionen har bedrivit verksamhet i landet under perioden.

Hjälp till Afghanistan går både till återuppbyggnadsarbete och repatrieringsverksamhet inne i landet, och till stöd åt de afghanska flyktingar som befinner sig i läger i Pakistan.

Filippinerna

Totalt utbetalat under budgetåret 1990/91: 22 milj. kr

Det tekniska samarbetet via BITS, som inleddes budgetåret 1986/87 är under uppbyggnad. Hittills har 34,7 milj. kr utbetalats för insatser huvudsakligen koncentrerade till områdena miljövård och energi. I samarbete med Världsbanken har Sverige exempelvis lämnat stöd till kartläggning av naturresurser och miljöpåverkan med hjälp av satellitbilder. På energisidan har insatserna främst gällt produktion och transmission av elkraft samt energibesparande åtgärder. Dessutom pågår en metodutvecklingsinsats på lantmäteriområdet inom ramen för Filippinernas jordreform CARP.

IMPOD stöder bl. a ett projekt för utveckling av landets möbelindustri.

Svensk möbelindustri har visat intresse för projektet och har inom ramen för detsamma börjat flytta ut tillverkningen till Filippinerna. Dessutom stöder IMPOD ett samarbete på dataområdet med filippinska programeringsföretag.

Bland enskilda organisationer verksamma i landet kan nämnas Diakonia, Röda korset, LO-TCO:s biståndsnämnd och flera svenska missionsorganisationer. Diakonia arbetar med hälsovårds-och jordbruksprojekt och LO-TCO:s biståndsnämnd med facklig utbildning. Även katastrofbistånd har lämnats till Filippinerna.

Jordanien

Totalt utbetalat under budgetåret 1990/91: 80,1 milj. kr.

Gulfkrisen har drabbat den jordanska ekonomin mycket hårt. I slutet av år 1990 beslöt den svenska regeringen att bidra med 60 milj. kr. till samfinansiering av ett världsbanksstött socialt nödhjälpslån som bl.a. syftar till sysselsättningsskapande åtgärder.

Jordanien har sedan år 1984 erhållit u-krediter och stöd till tekniskt samarbete genom BITS. Fyra U-krediter om totalt ca 110 milj. kr. har hittills lämnats. En kredit har avsett utrustning för en driftsledningscentral för elkraftmyndigheten i landet. En u-kredit har lämnats för en omfattande konsultförstärkning av det nationella telebolaget. Detta projekt har dock avbrutits på grund av de akuta ekonomiska svårigheter som drabbat Jordanien. Det tekniska samarbetet genom BITS uppgår till ca 10 milj. kr. Inom miljösektorn har BITS lämnat stöd till en studie för som underlag för utveckling av en miljöstrategi i två jordanska städer. Stöd har givits till institutionssamarbete i samband med en arkeologisk utgrävning av en bronsåldersfyndighet. Genom BITS internationella kurser har 121 deltagare från Jordanien sedan 1980/81 erhållit utbildning i Sverige.

Huvuddelen av det svenska stödet genom enskilda organisationer kanaliseras genom Individuell Människohjälp till stöd för ett habiliteringscenter i Sweileh utanför Amman. Projektet omfattar ett barnhem för ca 150 gravt utvecklingsstörda barn, grundskola, träningsskola och yrkesutbildning. Rädda Barnen har bl.a. etablerat ett barnhälsocenter i Amman. Centret, som invigdes år 1989, har dock ej erhållit svenska statliga medel. Sverige bidrar också indirekt till Jordanien genom stora bidrag till UNDP, UNICEF och UNRWA. I samband med Gulfkrisen har Sverige också finansierat transporter av ett betydande antal drabbade gästarbetare från läger i Jordanien till respektive hemländer.

Kambodja

Totalt utbetalat under budgetåret 1990/91: 24,4 milj. kr

Sverige har lämnat bistånd till Kambodja sedan år 1979, dvs. lika länge som FN har haft en samordnad verksamhet där. Det svenska bidraget har huvudsakligen gått till humanitära insatser samt katastrofinsatser inne i landet.

Biståndet har främst kanaliserats genom FN:s barnfond (UNICEF) för

stöd till landets primärskolor, hälsovård och dricksvattensförsörjning. Andra FN-organisationer, som beviljats bidrag är UNHCR, WFP, m. fl. År 1990 utbetalades vidare bidrag till FNs center för mänskliga rättigheter samt till ett s. k. US-Indochina Reconciliation Project för exilkambodjaner och befolkningsgrupper inne i landet. Stöd har vidare givits till enskilda organisationer däribland Röda korset för uppförande av ett provinssjukhus samt till Diakonia, som bidragit med stöd till protesverkstäder, en bandagefabrik m. m. Dessutom har SIDA inrättat en konsultfond att användas när omständigheterna så medger.

Kina

Totalt utbetalat under budgetåret 1990/91: 203,8 milj. kr.

Efter händelserna i Kina i juni 1989 beslöt regeringen att icke avtalsbundna biståndsprojekt tills vidare skulle frysas, men att ingångna avtal skulle honoreras. En mindre del av de frysta u-krediterna har därefter frisläppts.

Det tekniska samarbetet med Kina inleddes år 1979 och u-krediter om sammanlagt 2,3 miljarder har lämnats sedan år 1983. U-kreditgivningen har i väsentliga delar avsett en utbyggnad av Kinas telekommunikationssystem i två provinser. Utbildningsinsatser avseende drift och underhållscentra för uppföljning av dessa projekt samt för uppbyggnad av ett utvecklingscenter på teleområdet har finansierats inom det tekniska samarbetet.

Samarbetet på industriområdet har varit koncentrerat till pappers- och skogsindustrin. U-krediter har lämnats för anläggning av spån- respektive fiberskivefabriker samt för modernisering av pappers- och massafabriker. Moderniseringen av massaindustrin har medfört positiva effekter på miljön. U-krediter har vidare lämnats för flera projekt inom livsmedelssektorn. Dessutom har BITS under flera år lämnat bidrag till ett utbildningscenter för mejerinäringen.

På energiområdet har u-krediter lämnats för ett mindre vattenkraftverk samt ett projekt för tillverkning av kolvattenbränsle. Därtill har bidrag lämnats för en konsultinsats i samband med ett underjordsbyggande av ett pumpkraftverk samt till utbildningsinsatser avseende högspänd likström.

För 1990/90 utbetalades totalt 112 000 kr. i bistånd från IMPOD, vilket avsåg bevakning av Kina-mässor i Sverige, utgivning av exportguider om svenska företag på kinesiska samt hållande av exportseminarier för kineser.

Kina är det land som genom åren haft flest deltagare i BITS internationella kurser och antalet överstiger för närvarande 350 personer.

SARECs samarbete med Kina inleddes år 1977. T. o. m. budgetåret 1988/89 hade detta samarbete, vilket koncentrerats till medicinsk forskning och lantbruksstudier, stötts med 28,8 milj. kr.

SWEDFUND deltar i två fabriksprojekt, som avser produktion av läkemedel respektive värmetråd.

Svenska kyrkans mission (SKM) stödjer ombyggnaden av ett servicecentrum.

Libanon

Totalt utbetalat under budgetåret 1990/91: 14,1 milj. kr.

Efter sexton års inbördeskrig har förhållandena i landet stabiliserats och en nationell försoningsprocess har inletts grundad på den s. k. Tait-överenskommelsen. De olika lokala miliserna har i stort sett avväpnats och den nationella libanesiska armén upprätthåller ordningen med stöd av syriska trupper. En författningsreform har genomförts som syftat till att justera maktförhållandena mellan landets befolkningsgrupper.

Libanon erhöll under budgetåret drygt 4,5 milj. kr. i katastrofbistånd genom svenska enskilda organisationer. Diakonia är den enda svenska organisationen med verksamhet i Libanon. Hjälpinsatserna koncentreras till inköp och distribution av mediciner samt yrkesutbildning och bedrivs i en mycket besvärlig miljö. Ytterligare svenska organisationer har på andra sätt bistått utsatta grupper i landet. Bland dessa kan nämnas Svenska Röda korset som lämnat bidrag till Internationella Röda korskommitténs program i Libanon, Caritas som lämnat stöd för rehabilitering av bostäder och skolor, Rädda Barnen och Kungsbacka FN-förening.

Ca 1 milj. kr. lämnades under budgetåret i form av livsmedelsbistånd.

Malaysia

Totalt utbetalat under budgetåret 1990/91: 16,8 milj. kr.

Samarbetet med Malaysia, som inleddes år 1985, har gradvis ökat i omfattning. Totalt har 50,8 milj. kr utbetalats inom det tekniska samarbetet. Flertalet av insatserna avser energisektorn med stöd för utbildning, upphandling- och installationshjälp samt lönsamhetsstudier. U-krediter, som totalt uppgår till 116 milj. kr har beviljats för elektrifierings- och transmissionsprojekt samt för anläggning av transformatorstationer. Dessutom pågår samarbete inom områdena vattenrening, miljö och förvaltning.

IMPOD har bl. a kartlagt den malaysiska fruktmarknaden och beviljat stöd till landets möbelindustri.

En rad enskilda organisationer är verksamma i landet, bl. a. Svenska kyrkans mission (SKM), Amningshjälpen och LO-TCO:s biståndsnämnd. SKM medverkar i ett vattenförsörjningsprojekt, medan LO-TCO:s biståndsnämnd arbetar med facklig utbildning.

Pakistan

Totalt utbetalat under budgetåret 1990/91: 47,4 milj. kr.

Pakistan erhöll budgetåret 1990/91 7,8 milj. kr. över anslagsposterna i katastrofbistånd och bistånd genom enskilda organisationer.

Dessutom utbetalades i samband med olika BITS-insatser 28,7 milj. kr. BITS tekniska samarbete med Pakistan inleddes år 1983 och idag föreligger tre avtal om u-krediter på ett totalt belopp om 180 milj. kr. Samarbetet är till stor del inriktat på infrastruktur och industriutveckling. Under 1989/90 har avtal ingåtts om en u-kredit på 60 milj. kr. till en pakistansk

utvecklingsbank för vidareutlåning till små och medelstora industri- och infrastrukturprojekt.

SWEDFUND har i landet samarbete med en fabrik för framställande av infusionslösningar. 5 milj. kr. utbetalades i form av aktier under 1990/91.

Genom SAREC stödjer Sverige ett forskningsprojekt kring infektionssjukdomar och näringsproblem hos mödrar och barn. Detta projekt är ett samarbete mellan institutionen för pediatrik vid King Edward Medical College i Lahore och olika sjukhus och institutioner i Sverige.

Bland de enskilda organisationer som verkar i Pakistan kan nämnas Rädda Barnen, Pingstmissionen och Lutherhjälpen. Huvuddelen av deras verksamhet i landet inriktar sig på hjälp till afghanska flyktingar.

Thailand

Totalt utbetalt under budgetåret 1990/91: 53,7 milj. kr.

Biståndsinsatserna i Thailand har hittills huvudsakligen ägnats energisektorn, men stödet till miljövård, transportväsende, jordbruk m. m. har gradvis ökat i betydelse. BITS har bedrivit tekniskt samarbete med Thailand sedan år 1984. De totala utbetalningarna uppgår för närvarande till 13,8 milj. kr. BITS har stött flera av Världsbanken initierade eller finansierade projekt som t. ex. ett nationellt och regionalt driftledningssystem (upphandling och installation), åtgärder ägnade att effektivisera EGATs (Electricity Generating Authority of Thailand) organisation, trafiksäkerhetsforskning m. m. Sammanlagt har 246 personer under årens lopp deltagit i de av BITS anordnade internationella kurserserna. Två u-krediter på sammanlagt 106 milj. kr har beviljats för en avloppsanläggning i anslutning till en pappers- och massafabrik samt för en inhemsk utvecklingsbank.

Inom ramen för IMPOD-samarbetet har kartlagts exportmöjligheterna för tre inhemska produkter, nämligen leksaker, biltillbehör samt trädgårdsverktyg.

Genom Diakonia lämnas stöd över katastrofanslaget till flyktingar. Svenska Baptistsamfundet arbetar bl. a. med by- och hälsovårdsprojekt och via Svenska Missionsrådet kanaliseras biståndsmedel till olika landsbygdsprojekt.

Västbanken och Gaza

Totalt utbetalat under budgetåret 1990/91: 24,9 milj. kr.

Sverige är efter EG en av de största biståndsgivarna till den palestinska befolkningen på Västbanken och Gaza. Utöver det reguljära bidraget till FN:s hjälporganisation för palestinaflyktingar (UNRWA), som för budgetåret 1991/92 uppgår till 140 milj. kr. (inklusive 30 milj. kr. till UNRWA:s katastrofprogram för Västbanken och Gaza), ges även bistånd genom svenska enskilda organisationer. Sverige stöder också internationella Rödakorskommitténs arbete på de ockuperade områden.

Som svar på en regeringsskrivelse från SIDA hösten 1990 om det humanitära biståndet till det palestinska folket fattade regeringen ett antal beslut

av principiell karaktär. Bl. a. angavs att målen för det svenska biståndet till de ockuperade områdena skall vara att minska den palestinska befolkningens lidande och misär, att bidra till att skapa förutsättningar för en samhällsstruktur till grund för ett framtida fritt och demokratiskt Palestina, att bidra till ökad ekonomisk verksamhet, sysselsättning och välfärd samt att bidra till en förbättrad situation vad avser mänskliga rättigheter. Vidare beslutade regeringen att det bilaterala biståndet bör uppgå till minst nuvarande nivå, dvs. 20 milj. kr. per år. Regeringen uppdrog vidare åt SIDA att bereda och fatta beslut om ett mindre stöd på försöksbasis till lokala palestinska organisationer samt om ett fortsatt brett stöd till organisationer inom området mänskliga rättigheter.

Genom enskilda organisationer lämnades under budgetåret drygt 22 milj. kr. i bistånd till Västbanken och Gaza. De svenska insatserna är framför allt koncentrerade till hälsosektorn. Diakonia svarar för den beloppsmässigt största insatsen. I Ramallah på Västbanken har ett rehabiliteringscenter av mycket hög kvalitet färdigställts. Organisationen bidrar även med personal till en ortopedverkstad i Jerusalem. Diakonia arbeter numera med långsiktigt utformat stöd till s. k. Community Based Rehabilitation (lokalanpassad rehabilitering). Under budgetåret kanaliserades 10 milj. kr. genom Diakonia i extraordinärt katastrofbistånd för stöd till av Gulfkrisen hårt drabbade institutioner inom hälsosektorn.

Även Palestinagrupperna har länge varit verksamma på de ockuperade områdena. Under budgetåret beslutades om ett treårigt stöd till hälsosektorn om ca 10 milj. kr.

Bland övriga organisationer märks Individuell Människohjälp (IM) som verkat på de ockuperade områdena sedan år 1966. Idag driver IM ett daghem för gravt utvecklingsstörda och en yrkesskola för utvecklingsstörda. Praktisk Solidaritet, Svenska Kyrkans mission svarar för mindre insatser. Från anslaget Demokrati, mänskliga rättigheter och humanitärt bistånd har medel avsatts för en rättshjälpsinsats av den svenska avdelningen av den internationella juristkommissionen.

Under året lämnades ytterligare katastrofbistånd om 15 milj. kr. med anledning av Gulfkrisen i form av livsmedelsbistånd och katastrofinsatser genom UNRWA.

LATINAMERIKA

Bolivia

Totalt utbetalt under budgetåret 1990/91: 54,5 milj. kr.

BITS har under många år lämnat tekniskt bistånd till Bolivia. Inom ramen för ett Världsbanksprojekt lämnar BITS sedan år 1990 tekniskt stöd för en omstrukturering av gruvnäringen. Det tre-åriga avtalet uppgår till 30 milj. kr. BITS stöder också energiföretaget ENDE med teknisk rådgivning och materiel till ett belopp om 12 milj. kr. Stödet avser bl. a. inköp av ett ställverk.

Samarbetet genom BITS har även inkluderat deltagande i internationella kurser.

Ett bidrag om 26 milj. kr. utbetalades genom SIDA till landets sociala investeringsfond med inriktning på hälsa och utbildning. SIDA gav även stöd till UNICEFs PROANDES-program i Bolivia till ett belopp om 15 milj . kr. under en tre-års period. Ett bidrag lämnades även till FNs befolkningsfond, UNFPA, om 4 milj. kr över två år för genomförande av en folkräkning i landet.

Inom ramen för den nya anslagsposten Projektbistånd till Latinamerika, bereder SIDA insatser i Bolivia med inriktning på sociala frågor, miljö-, kvinno och kulturområdena.

Medel lämnades genom SIDA till svenska enskilda organisationer verksamma i Bolivia. Stödet gavs till främst Pingstmissionen, Diakonia, Röda korset och Utbildning för biståndsverksamhet (UBV), vilka var engagerade i ett 15-tal skilda projekt för sjukvård, undervisning och andra humanitära insatser. Diakonia erhöll även bidrag från SIDA för insatser inom i huvudsak folkbildningsområdet samt till stöd för ett kreditinstitut med inriktning mot småföretag inom den s.k. informella sektorn.

SAREC stöder två forskningscentra i Bolivia inom ramen för sitt Latinamerikaprogram för samhällsforskning.

Som bidragsgivare till FNs narkotikaprogram UNDCP i Bolivia är Sverige en av de större givarna.

Chile

Totalt utbetalat under budgetåret 1990/91: 101,8 milj. kr.

Det bilaterala samarbetet med Chile fortsatte under 1990/91. Regeringen antog i maj 1991 riktlinjer avseende utvecklingssamarbetet med Chile. Flera avtal om specifika biståndsinsatser undertecknades.

SIDA stöder ett projekt om socialt bostadsbyggande till ett belopp om 86,5 milj. kr. för en tre-årsperiod. Projektet syftar till att avhjälpa den värsta bostadsbristen i några chilenska kommuner och projektet förutses genomföras i nära samarbete med lokala grannskapsföreningar.

Stöd lämnades till ett chilenskt program för upprustning av eftersatta skolor. Ett ursprungligt bidrag om 32 milj. kr utökades med 10 milj. kr. Avtal undertecknades om stöd till kultur och kvinno-inriktade insatser. Bidraget till kvinnoprogrammet uppgår till 18 milj. kr för en treårsperiod medan kulturstödet är till ett belopp om 12 milj. kr över tre år. Ett forskningssamarbete har inletts genom SARECs försorg. Stödet uppgick till 5 milj. kr. för 1990/91 och samarbetet är inriktat på hälsa och näring. SAREC gav även stöd till fristående institut verksamma med samhällsvetenskaplig forskning.

Arbetsmarknad och miljöskydd är två områden aktuella för BITS insatser. En första u-kredit beviljades till utvecklingsbanken Bance de Estado att användas som lånemedel för små och medelstora företagsprojekt

SWEDFUND och därefter SWEDECORP har tagit initiativ till ett näringslivssamarbete mellan Sverige och Chile.

Svenska och internationella organisationer erhöll medel från det humanitära biståndet för stöd till chilenska organisationer. Stödet riktades till projekt inom folkbildning, bevakning av mänskliga rättighetersfrågor och för återvändande av exilchilenare.

Totalt utbetalat under budgetåret 1990/91: 64,7 milj. kr.

Trots det relativt gynnsamma utgångläget, har Costa Rica inte lämnats oberört av 80-talets kriser i Latinamerika. Men de senaste åren har myndigheterna i Costa Rica genomfört ett flertal betydelsefulla ekonomiska åtgärder under strukturanpassningsprogrammet. Beslutsamma åtgärder inom handelspolitiken, kreditpolitiken och jordbrukspolitiken har genomförts. Trots det har den ekonomiska och finansiella situationen försämras snabbt, vilket kan underminera anpassningsprogrammets tilltänkta framgångar. Detta utgör ett orosmoment inte bara för Costa Rica utan för hela Centralamerika.

Erfarenheterna av Costa Rica som samarbetsland är mycket goda. Det är ett fredligt, stabilt och demokratiskt medelinkomstland med uttalade ambitioner att åstadkomma tillväxt, en rimlig social och ekonomisk fördelningspolitik och att respektera de mänskliga rättigheterna. Landet har en utvecklad resursbas som möjliggör ett effektivt utnyttjande av biståndet.

Sedan det bilaterala samarbetet med Costa Rica genom SIDA inleddes år 1988 har totalt 32,4 milj. kr. utbetalats för socialt bostadsbyggande samt 22 milj. kr. för naturvårdsinsatser. Avtalen för budgetåren 1990/91 - 1992/93 omfattar sammanlagt 110 milj. kr. Rapporter tyder på att insatserna väl svarar mot Costa Ricas ambitioner inom det sociala området och målsättningen att värna om naturtillgångarna. Bostadsprogrammet är inriktat på resurssvaga familjer som är villiga att delta i organiserat självbyggeri och betala för bostadskrediter. Insatsen bidrar även till demokratiseringen genom att organisera sluminnevånarna. Inom miljöområdet stöder SIDA fortsatta insatser för att rädda naturskogsområden genom bevarandeprojekt innefattande naturvård, uthålligt skogsbruk, undervisning och forskning.

Insatserna genomförs av lokala eller regionala organisationer, utan medverkan av svenska företag eller biståndspersonal. Erfarenheterna av denna biståndsform är positiva.

Inom det regionala stödet till Centralamerika omfattas Costa Rica av flera insatser, innefattande katastrofförebyggande insatser, mänskliga rättigheter, miljövård och forskning

BITS inledde tekniskt samarbete med Costa Rica år 1980. Det tekniska samarbetet har hittills föranlett utbetalningar om 55 milj. kr. och fungerar väl. Energisektorn svarar för drygt 60% av det tekniska samarbetet med Costa Rica. Sverige ger bl.a. stöd till landets el- och telemyndighet för utveckling, drift och underhåll av kraftnätet. Andra samarbetsområden är telekommunikationer, industri, bostäder, förvaltning, fysisk planering och skogsutveckling. För närvarande ligger tonvikten på insatser som rör energi, telekommunikationer, samt skogsbruk och skogsindustri.

BITS utbildar också costarikansk personal, som i sin tur skall leda den regionala utbildning som landets teleförvaltning kommer att erbjuda personal från de centralamerikanska teleförvaltningarna. 59 deltagare från Costa Rica har deltagit i BITS internationella kurser, varav 10 under 1989/90. Huvudintresset gäller el, tele och management.

SWEDEFUND stödjer sedan år 1986 ett möbelfabrikprojekt i Costa Rica. Avtalet omfattar 2,4 milj kr. I samband med en kartläggning av den svenska marknaden, genomfördes en fact-finding mission till Costa Rica för blommor, gröna växter, frukt och grönsaker. Stöd har också lämnats stöd till upprättandet av en costarikansk marknadsföringsorganisation. Vidare har bidrag lämnats till Costa Ricas deltagande i en svensk turistmässa.

SAREC inledde år 1988 bilateralt forskningssamarbete med Costa Rica. För samarbetsprojekt t. o. m 1989/90 anslogs 3,5 milj. kr. Forskningssamarbetet är koncentrerat till medicin och veterinärmedicin. Under 1990/91 utvidgas samarbetet till att omfatta projekt inom arbetsmiljöfrågor, naturprodukter samt marinbiologi. Totalt budgeteras samarbetet under 1990/91 till 5 milj. kr. och för 1991/92 till 7 milj. kr.

Svenska Naturskyddsföreningen (SNF) och Föreningen Barnens regnskog beviljades 3,5 milj. kr. för naturskyddsinsatsr och Swedish Cooperative Centre, SCC, beviljades 1 milj. kr. för samarbete med den konsumentkooperativa rörelsen i Costa Rica.

Under 1990/91 utbetalades 22,3 milj. kr. i humanitärt bistånd till Costa Rica genom UNHCR och Diakonia.

Under 1988/89 lämnades drygt 3,8 milj. kr. i katastrofhjälp för uppbyggnad av bostäder som förstörts efter orkanen Joan. Smärre bidrag lämnades till insatser efter den jordbävning som drabbade Costa Rica i april 1991.

Cuba

Totalt utbetalat under budgetåret 1990/91: 15,2 milj. kr.

Förhållandena på Cuba präglades av landets ökande politiska isolering och en allt svårare ekonomisk situation till följd av en fortsatt amerikansk blockad och ett sammanbrott i det ekonomiska samarbetet med Sovjetunionen och socialiststaterna i före detta Östeuropa. De mänskliga rättigheterna uppmärksammades i FNs kommission för mänskliga rättigheter varvid allvarliga inskränkningar på olika områden påtalades. Någon politisk liberalisering i riktning mot flerpartisystem kan inte skönjas.

Sveriges utvecklingssamarbete med Cuba inleddes 1969/70. Riksdagen beslöt år 1976 att genomföra en successiv avveckling av SIDA-biståndet till Cuba, samtidigt som ett bredare samarbete genom BITS skulle inledas. I och med utgången av budgetåret 1979/80 upphörde Cuba att vara programland.

Genom BITS har totalt t. o. m. budgetåret 1990/91 ca 130 milj. kr utbetalats till olika insatser varav drygt hälften avsett finansiellt stöd till i första hand livsmedelsindustrin. I genomsnitt har det tekniska biståndet till Cuba uppgått till 10 milj. kr. per år. I februari 1991 avslutades det finansiella stödet. Cuba meddelades att endast kompetensutvecklande stöd med inriktning på ekonomiska eller andra reformer kunde fortsätta. Utbetalningarna under 1990/91 uppgick till sex milj. kr.

Det finansiella stödet användes främst till inköp av reservdelar till den utrustning som upphandlades i Sverige under 1970-talet. Detta program upphörde från och med budgetåret 1990/91 som ett resultat av den över-

syn som under året gjordes av biståndssamarbetet mellan Sverige och Cuba. Sverige har också medverkat i upprustningen av ett mejeri samt bidragit med konsulthjälp för rening av utsläpp från pappersindustrin samt för studier rörande energibesparing och kemikalieåtervinning.

Cuba har sedan 1979/80 haft ett stort antal deltagare i BITS internationella kurser. Totalt har 154 personer deltagit i kurser främst inom industriellt underhåll, projektledning och kvalitetskontroll.

SAREC har sedan år 1978 medverkat till att stärka forskningssamarbetet mellan svenska och kubanska forskningsinstitutioner. Utbetalningar till och med budgetåret 1990/91 uppgår till 42,4 milj. kr. Löpande avtal avser perioden 1990/91 - 1992/93, omfattar 20,7 milj. kr. och inriktas på medicin, mikrobiologi, bioteknologi, biologi, och veterinärmedicin.

Uruguay

Totalt utbetalt under budgetåret 1990/91: 19,8 milj. kr.

Därutöver har till SAREC 33,6 milj. kr anslagits för en treårsperiod för forskningssamarbete i Uruguay/Argentina under samma period.

BITS bedriver ett tekniskt samarbete med Uruguay sedan år 1986. Energisparande inom industrin har varit det volymmässigt största insatsområdet. Stöd har lämnats inom miljöområdet, bland annat för rehabilitering av Montevideos huvudvattenledning och för algbekämpning i dricksvattenreservoarer. En förstudie gjordes om förutsättningar för etablering av ett vedeldat kraftverk, vilket rönte stor uppmärksamhet. Ett trettiotal deltagare från Uruguay medverkade vid BITS internationella kurser.

SAREC har under lång tid varit verksam i Uruguay, till en början genom stöd åt ett antal samhällsvetenskapliga institutioner. Nuvarande forskningssamarbete mellan Sverige och Uruguay regleras genom avtal från år 1990. De viktigaste sektorerna för samarbetet är jordbruk, medicin och hälsa, miljö- och bioteknik. För budgetåret 1990/91 har 12,7 milj. kr avsatts för samarbetet.

Cirka 7,4 milj. kr. lämnades i biståndsmedel genom SIDA till svenska enskilda organisationers insatser i Uruguay. Swedish Cooperative Centre var engagerad i kooperativ verksamhet i landet. Diakonia stödde bl. a. projekt för återvändande och gav stöd åt människorättsorganisationen SERPAJ.

SIDA understödde med 305 000 kr. det kulturella utbytet med Uruguay under åren 1990/91.

Regionalt ekonomiskt samarbete i södra Afrika (SADCC)

Under anslagsposten har under budgetåret 1990/91 utbetalats 205 milj. kr.

Southern African Development Coordination Conference (SADCC) bildades år 1980 för att minska beroendet av Sydafrika och främja ekonomisk tillväxt och samarbete i regionen. Medlemmarna i SADCC – Angola, Botswana, Lesotho, Malawi, Moçambique, Swaziland, Tanzania, Zambia, Zimbabwe och sedan år 1990 det självständiga Namibia – har satt som främsta prioritet att stärka transporter och kommunikationer mellan länderna. Sverige har tillsammans med de övriga nordiska länderna engagerat sig särskilt starkt i denna sektor. Därutöver ges bistånd inom främst energisektorn. Sverige har sedan 1981/82 fram till kalenderårsskiftet 1990/91 gjort åtaganden om sammanlagt 1 670 milj. kr. De svenska medlen har främst använts för upprustning av transportsystemen genom Moçambique, Zambia och Tanzania, samt till uppbyggnad av regionens telenät. De politiska förändringarna i Sydafrika kan starkt komma att påverka SADCC-samarbetet. Ett majoritetsstyrt Sydafrika kan komma att innebära att grunderna för SADCC-samarbetet antingen försvagas eller förstärks i så hög grad att formerna för stödet och samarbetet måste omprövas.

För att stärka SADCC:s förmåga att bereda och genomföra projekt har stöd givits i form av finansiering av personal och annat tekniskt bistånd till transport- och kommunikationskommissionen i Maputo, till industri- och handelssekretariatet i Dar es Salaam och till miljö- och markvårdssekretariatet i Maseru. En konsultfond har knutits till SADCC-sekretariatet i Gaborone. Sverige och Finland ger stöd till gruvsekretariatet i Lusaka.

Inom telekommunikationsområdet deltar Sverige tillsammans med Norge i finansieringen av tre mikrovågslänkar mellan Botswana, Zambia och Zimbabwe; mellan Malawi, Moçambique och Zimbabwe samt mellan Malawi och Tanzania. Ytterligare stöd ges för installation av en internationell televäxel i Moçambique. Teletrafiken i regionen har inneburit ett stort steg mot oberoende från Sydafrika.

På järnvägsområdet levereras tele- och signalutrustning till järnvägen i Botswana. För TAZARA-järnvägen har järnvägsvagnar levererats från företag i Zimbabwe. I Beira-korridoren och i hamnen i Beira pågår stora upprustningsarbeten, liksom i Dar es Salaams hamn. Arbetena omfattar reparation av hamnanläggningar, banvallar, spår och väg. Planer finns för rehabilitering av Lobito-korridoren när säkerhetssituationen tillåter. Lompopo-järnvägen har öppnats för trafik.

På energiområdet har studier gjorts om kraftöverföring från Moçambique till Malawi och om underhåll av kraftverk.

SADCC arbetar på ett pragmatiskt sätt som är väl anpassat till den rådande situationen i södra Afrika och som har vunnit respekt inom det internationella samfundet. I första hand inriktas verksamheten på upprustning och/eller utbyggnad av befintliga anläggningar. Behovet av utbildad arbetskraft i SADCC-länderna har blivit en fråga med allt större betydelse i takt med att investerings- och rehabiliteringsarbeten slutförs

och att underhåll och effektiv drift av anläggningar och transportsystem blir viktigare. En ökad, effektiv produktion och godstrafik inom SADCC kräver förbättrad kapacitet hos SADCC-länderna att själva driva och underhålla de investeringar som gjorts.

Nya former för nordisk samverkan har prövats inom ramen för SADCC-biståndet. Betydande resursbesparingar och bättre utbud har därmed skapats.

De nordiska länderna svarar för en tredjedel av det bilaterala biståndet till SADCC-området. Sverige är den största givaren. Andra stora givare är EG, Canada, USA, Tyskland och Nederländerna. Ett visst samarbete har kommit igång med FN och Världsbanken. Den alliansfria rörelsens Afrikafond mobiliserar resurser för SADCC-länderna och befrielserörelserna i Sydafrika. Svenska bidrag till fonden avser finansiering av järnvägsvagnar till TAZARA-järnvägen och transporter inom ramen för projektet TRANSCARGA i Moçambique.

Det bredare samarbetet mellan Norden och SADCC fastlades i den s. k. Harare-deklarationen år 1986. Syftet är att finna nya samarbetsområden som komplement till det reguljära biståndet, särskilt inom handel, investeringar och kultur. Efter ett omfattande inventerings- och studiearbete har flera insatser tagit form. Avtal har tecknats för motköpsaffärer mellan Norden och SADCC och inom SADCC-regionen. Ökade ansträngningar görs för att främja export från SADCC-länderna genom Swedecorp. NORSAD-fonden syftar till att stödja joint ventures mellan företag i Norden och SADCC-regionen. Nordiskt stöd utgår för upprättande av en genbank i SADCC-området. Tidskriften Southern African Economist har fått ett positivt mottagande. Under år 1991 har ett SADCC-sekretariat för kulturellt samarbete inrättats i Maputo.

Sverige fungerade som nordisk samordnare för det nordiska initiativet under en tvåårsperiod fram till SADCC-konferensen i Lusaka månadsskiftet januari/februari år 1990, varefter Danmark övertog ansvaret. I februari 1992 förväntas Finland överta ansvaret för perioden 1992–94. En översyn av Norden/SADCC initiativet har utförts av Michelsen-Institutet i Norge, som grund för utarbetandet av ett nytt ramprogram för perioden 1991–95. Ett flertal organisationer och institutioner har dragits in i det bredare samarbetet såsom banker, standardiseringsinstitutioner, ungdomsorganisationer, industriinstitutioner m. fl.

Regionala insatser i Asien

Mekongkommittén är en regional sammanslutning av de länder som utnyttjar Mekongflodens nedre lopp. Bildad år 1957 består kommittén för närvarande av Laos, Thailand och Vietnam. Kambodja står sedan år 1975 av politiska skäl utanför. Kommittén skapar ett forum för diskussion och samarbete över gränserna.

Sveriges stöd till Mekongkommittén inleddes år 1981 och innehåller miljövård, en konsultfond för olika förstudier och personalbistånd till kommitténs sekretariat. Utbetalningarna för 1990/91 uppgick till 8,5 milj. kr. Samarbetet fungerar väl. SIDA förutser ett ökande samarbete med

Mekongkommittén med inriktning på framför allt regionala miljöproblem relaterade till utnyttjandet av floden och aktiviteter i flodens upprinningsområden. När Kambodjafrågan lösts kan kommittén förväntas komma att spela en större roll och utökade insatser kan då bli aktuella. Redan nu har vissa initiativ tagits från kommitténs sida för att förbereda sådana insatser. Programdiskussioner genomfördes av SIDA med kommittén i maj 1991. Ambitionen är att söka utveckla ett långsiktigt programstöd till kommittén. Under diskussionerna överenskoms att sikta mot ett sådant samarbete från budgetåret 1992/93 och att samarbetet skulle fokuseras på miljöfrågor och på kompetensuppbyggnad i Laos och Vietnam. Som ett första steg i beredningen skall en så kallad "strategic review" liknande den SIDA finansierade avseende IUCN (International Union for the Conservation of Nature and Natural Resources) genomföras.

Avtal har ingåtts om ett stöd till Asian Institute of Technology i Thailand för stipendiering av laotier och vietnameser inom områden som teknologi, vatten, miljö och management. Avtalet löper från 1989/90 och fyra år framåt.

Ett program för hantverksfiske i Bengaliska bukten som omfattar samtliga länder runt Bengalisak bukten löper t. o. m. december 1992. Det genomförs av FAO och målgruppen är fiskebefolkningar i området. Ett fortsatt stöd beror av en utvärdering som kommer att genomföras tillsammans med DANIDA.

Regionala insatser i Centralamerika

Fredsprocessen har inneburit positiva förändringar i regionen som helhet, men särskilt i Nicaragua där contras-kriget har bringats till ett slut, i El Salvador där förhandlingar mellan regeringen och FMLN pågår under FNs ledning samt i Guatemala där kontakterna intensifierats mellan regeringen och gerillans förenade organisation, URNG.

Generellt uppvisar regionen ett försämrat läge när det gäller de ekonomiska och sociala rättigheterna. Den ekonomiska krisen under 80-talet har inneburit en ekonomisk tillbakagång i samtliga länder. Den ekonomiska strukturanpassningen utsätter samtliga länder för mycket stora politiska påfrestningar. Budgetnedskärningar har framför allt omfattat de sociala sektorerna, vilket i synnerhet drabbar dem som redan lever under fattigdomsnivån. Vad avser de politiska och medborgerliga rättigheterna är människorna alltjämt mycket hårt drabbade i El Salvador och Guatemala.

Syftet med stödet till regionala insatser i Centralamerika är att främja fredssträvandena i regionen och stödja ansträngningarna att öka samarbetet mellan länderna. Det svenska stödet skall ses i ljuset av den särskilda plan för regionens återhämtning, som utarbetades av de centralamerikanska länderna i samarbete med FN. I denna sökar man gemensamt angripa centrala utvecklingsfrågor och sociala problem, bland annat flyktingproblematiken.

Medlen har utnyttjats för stöd till sociala program såsom primärhälsovård och malariaförebyggande åtgärder genom den allamerikanska hälsovårdsorganisationen (PAHO) och vattenförsörjning genom UNICEF.

Fortsatt stöd har utgått till den centralamerikanska kooperativa konfederationen (CCC-CA), till den centralamerikanska universitetskonfederationen (CSUCA) och till insatser på miljövårdsområdet bl.a. genom utbildningscentret för tropiskt jordbruk (CATIE). Stöd har också utgått till Interamerikanska institutet för mänskliga rättigheter (IIDH) och för regional samordning mellan kvinnoorganisationer. Samarbetet med Interamerikanska institutet för jordbrukssamarbete har fortsatt liksom med den Centralamerikanska banken för ekonomisk integration (CABEI) och Aktionskommittén för stöd till Centralamerika (CADESCA). En insats för att förebygga naturkatastrofer har byggts upp i CEPREDENAC (Centro Regional de Coordinacion para la Prevencion de desastre naturales en America Central). De första erfarenheterna av stöd till utbildning inom offentlig förvaltning, genom ICAP, och företagsadministration, genom INCAE, har varit positiva och utvecklas nu till ett långsiktigare stöd. I programmet ingår också flyktinginsatser genom UNHCR.

Sedan anslaget inrättades budgetåret 1986/87 har en snabb ökning skett och för budgetåret 1990/91 anvisades 90 milj. kr. Utbetalningsnivån har genomgående varit hög liksom mottagningskapaciteten hos de regionala organisationerna. Sedan budgetåret 1986/87 har åtaganden för över fyrtio insatser, på totalt 279 milj. kr. gjorts. Inom Norden äger ett kontinuerligt samråd rum. Flera av insatserna finansieras och följs upp gemensamt.

Humanitärt bistånd till södra Afrika

Under år 1991 har ytterligare steg tagits mot förverkligandet av ett Sydafrika utan apartheid. Den formella grunden för apartheid avskaffades när apartheidlagarna upphävdes vid halvårsskiftet. Överläggningar och samtal förs mellan apartheidmotståndarna, främst ANC, och regeringen. ANC riktar skarp kritik mot regeringen för att den går för långsamt fram och för att den enligt ANC inte infriat sina åtaganden. Den i somras uppdagade s.k. Inkatha-gate skandalen, där det avslöjades att regeringen gett hemliga ekonomiska bidrag till zulu-organisationen Inkatha, hotade allvarligt att störa processen. Emellertid torde skandalen och ANC:s framgångsrika kongress ha stärkt ANC samtidigt som händelserna i motsvarande grad försvagat regeringens position. ANC har därefter med större tryck kunnat driva kravet på inrättandet av en interimsregering.

President de Klerk har rönt framgång och uppskattning i omvärlden genom att hålla sitt löfte att avskaffa apartheidlagarna. Förhoppningarna är stora att reella förhandlingar om en ny författning skall förverkligas. Vad som kanske är mest oroande och hotande för framsteg i processen mot avskaffande av apartheid är det fortsatta våldet. Mellan augusti 1990 och 1991 krävde detta våld ca 2 000 dödsoffer bara i de svarta förstäderna runt Johannesburg. Ett stort antal kontakter, samtal och formella överläggningar har ägt rum mellan berörda organisationer och mellan dem och regeringen i strävan att minska våldet.I september undertecknade ett stort antal organisationer ett särskilt fredsavtal.

Trots överenskommelserna mellan regeringen och ANC och trots de reformer som genomförts, har alltjämt inte majoriteten av sydafrikaner rätt att delta i fria allmänna val.

Det humanitära biståndet i södra Afrika utgör ett stöd till offer för och motståndare till apartheidsystemet. Syftet är att stödja en utveckling mot ett fritt, icke-rasistiskt och demokratiskt Sydafrika. Biståndet omfattar bl. a. stöd till uppbyggnad av folkliga organisationer såsom fackföreningar och kyrkor, rättshjälp och försörjningsbidrag till fängslade apartheidmotståndare och deras familjer, flyktinghjälp, stipendier, utbildningsinsatser samt information och forskning. Bidrag lämnas dels som direkta bidrag till den humanitära verksamheten inom ANC, dels till FN samt svenska och internationella enskilda organisationer.

ANC har erhållit svenskt bilateralt bistånd i 18 år, främst för försörjning av flyktingar som är spridda i länderna i södra Afrika. Samarbetet omfattar även projekt inom jordbruk, utbildning, kultur och hälsovård. Biståndet innefattar även bidrag till administration, information och transporter.

De sydafrikanska kyrkorna har en stark ställning i landet och inom apartheidmotståndet. Stöd ges till olika kyrkliga aktiviteter, bl. a. genom Diakonia, Frikyrkan hjälper, Lutherhjälpen, Svenska ekumeniska nämnden och Svenska kyrkans mission.

Medel ställs också till förfogande för rättshjälp och för hjälp till de fängslades anhöriga. Svenskt bistånd utgår också för repatrieringen och återanpassandet av sydafrikanska flyktingar, främst genom FN:s flyktingkommissarie. Fackföreningsrörelsen har under senare år blivit en allt viktigare faktor i antiapartheidrörelsen. Spridning av information och forskningsrön om situationen i Sydafrika är viktig för att öka medvetenheten om apartheidsystemet. Därför stöds informationsverksamhet såväl i som utanför Sydafrika.

Humanitärt bistånd i Latinamerika

Under anslagsposten Humanitära insatser i Latinamerika utbetalades 201 milj. kr. under budgetåret 1990/91. Utöver det anslagna beloppet på 190 milj. kr. disponerades en ingående reservation på ca 35 milj. kr.

Det humanitära biståndet i Latinamerika inleddes efter militärkuppen i Chile år 1973, i form av katastrofbistånd till flyktingar och offer för förtrycket i Chile. Från budgetåret 1976/77 inrättades en särskild anslagspost ur vilken sammanlagt 1 304 milj. kr. utbetalats till och med budgetåret 1989/90. Riksdagen beslöt på basis av statsverkspropositionen 1987/88 att anta reviderade riktlinjer för det humanitära biståndet i Latinamerika med inriktning på tre huvudsakliga ändamål: stöd till människor som fallit offer för förtryck och väpnade konflikter; stöd till återuppbyggnad och utveckling av demokratiska institutioner; stöd till utvecklingsprojekt med inriktning på de mest eftersatta grupperna. I takt med demokratiseringsprocessen i Sydamerika har tyngdpunkten i huvudsak förskjutits mot insatser till stöd för demokratin. I Centralamerika är insatserna fortfarande riktade till flyktingar, återvändande, internflyktingar, och till krafter som verkar för fred och demokrati.

Det humanitära biståndet till Latinamerika har från 1991/92 tillförts anslagsposten Demokrati, mänskliga rättigheter och humanitärt bistånd. En ny beredning för demokrati, mänskliga rättigheter och humanitärt bistånd har tillkallats med mandat att bereda insatser i Afrika, Asien och Latinamerika.

Det allvarliga läget i flera länder i Centralamerika liksom i Peru och Colombia motiverar där fortsatta insatser av humanitär karaktär och till skydd för mänskliga rättigheter. Under det senaste året har stöd i ökande utsträckning utgått till flyktingar i Centralamerika som återvänt till hemlandet. Bidrag har utgått till grupper som dokumenterar och påtalar brott mot mänskliga rättigheter. Bistånd har lämnats till insatser för att utveckla demokratiska strukturer, t. ex. genom bidrag till folkbildningsverksamhet och kooperation. Sysselsättningsprojekt i form av verkstäder och daghem för krigsdrabbade barn har varit andra aktuella områden. Likaså utgår stöd till särskilt utsatta grupper, t. ex. kvinnor och s. k. gatubarn.

Det humanitära biståndet har lämnats av svenska folkrörelser och andra svenska och internationella enskilda organisationer. Bland dessa organisationer kan nämnas Arbetarrörelsens internationella centrum, Diakonia, Kyrkornas världsråd, LO/TCO:s biståndsnämnd, Lutherhjälpen, Rädda Barnen, Svenska röda korset, Svenska Caritas, Svalorna, Svenska kyrkans mission och World University Service. Stöd har även förmedlats via multilaterala organisationer såsom Internationella utvecklingsfonden (IDA), FN:s barnfond (UNICEF) och FN:s flyktingkommissarie (UNHCR).

Med stöd av den inom utrikesdepartementet genomförda översynen av biståndet till Latinamerika konstateras att humanitärt bistånd varit en flexibel anslagsform som smidigt kunnat anpassas efter en föränderlig situation. Fokus har förskjutits från avgränsade projekt till processer. Målgrupperna har dominerats av fattiga och utsatta människor. Aktörer i biståndet har i första hand varit lokala organisationer. Biståndet har aktivit bidragit till överföring av erfarenheter mellan svenska, internationella och lokala enskilda organisationer, bidragit till en breddad resursbas samt medverkat till att bygga upp nätverk mellan organisationer och länder i Latinamerika.

Katastrofer, stöd till återuppbyggnad m. m.

Anslagsposten Katastrofer, stöd till återuppbyggnad m. m. uppgick under budgetåret 1990/91 till 1088 milj. kr. jämte intecknad reservation från föregående budgetår. Under budgetåret inträffade ett flertal mycket omfattande katastrofer vilket medförde ett fullständigt medelsutnyttjande. Mot slutet av budgetåret bemyndigade riksdagen regeringen att ta i anspråk ytterligare medel för humanitära insatser. Efter omfördelningar i budgeten beslutade regeringen i juni 1991 om ytterligare 220 milj. kr. i katastrofbistånd till Afrikas Horn och Mellanöstern.

Budgetåret kännetecknas som ett av de värsta katastrofåren någonsin. En allt större andel av katastrofanslaget utnyttjas för insatser för flyktingar, internflyktingar och i krigsområden. Andelen beräknas till drygt 80 %.

Omfattande humanitära tragedier i Mellanöstern, Afrikas Horn, Bangladesh, Moçambique och Angola ställde stora krav på katastrofbiståndet. Drygt hälften av anslagsposten utnyttjades för insatser i Afrika och omkring en tredjedel för insatser i Asien och Mellanöstern. Katastrofbiståndet till Latinamerika har till övervägande del inriktats på bekämpningen av koleraepidemin.

Ett omfattande humanitärt bistånd utgick till Mellanöstern med anledning av Gulfkrisen. Utöver 150 milj. kr. från katastrofanslaget finansierades humanitära insatser över C1. anslaget. Gulfkrisrelaterade insatser belastade även anlsaget Särskilda insatser i skuldtyngda länder. Om dessa anslagsposter inkluderas uppgår stödet till utsatta grupper i Mellanöstern till närmare en halv miljard kronor.

Humanitär hjälp till afghanska flyktingar, den palestinska befolkningen på Västbanken och Gaza, flyktingar från Kambodja samt cyklonoffer i Bangladesh svarade för de tyngsta posterna. Katastrofbiståndet till Latinamerika har till övervägande del inriktats på bekämpningen av koleraepidemin.

Närmare 60 % av beviljade medel kanaliserades genom svenska enskilda organisationer, varav hälften genom Svenska Röda korset. Bland de större svenska mottagarna av katastrofbistånd märks även Svenska Afghanistankommittén, Praktisk Solidaritet, Diakonia, Evangeliska Fosterlandsstiftelsen, Rädda Barnen och Lutherhjälpen. Ca en tredjedel av medlen gick via internationella organisationer (FN-organ) och återstoden genom enskilda regeringar och utländska enskilda organisationer.

Destination	Beslutade insatser (milj. kr.) Budgetåret 1990/91
AFRIKA	
Angola	49,3
Botswana	14,6
Burkina Faso	0,9
Etiopien	176,2
Guinea	2,0
Kenya	–
Lesotho	–
Liberia	0,6
Malawi	1,6
Mauretanien	2,8
Moçambique	110,3
Namibia	6,7
Rwanda	4,8
Somalia	22,1
Sudan	68,2
Tanzania	–
Tchad	0,7
Tunisien	3,0
Uganda	41,3
Västra Sahara	21,3
Zimbabwe	5,5
Övriga regionala insatser	69,5
Summa	601,4
ASIEN/MELLANÖSTERN	
Afghanistan/Pakistan	75,0
Bangladesh	15,0
Burma	–
Filippinerna	4,6
Indien	3,3
Irak	4,0
Iran	26,1
Israel	5,0
Jordanien	42,0
Kambodja	23,3
Libanon	8,9
Pakistan	4,4
Sri Lanka	0,2
Thailand	6,0
Turkiet	–
Vietnam	–
Västbanken/Gaza	20,8
Övriga regionala insatser	96,7
Summa	335,3
LATINAMERIKA	
Costa Rica	–
El Salvador	–
Haiti	0,3
Nicaragua	10,2
Peru	11,2
Summa	21,7
ÖVRIGT	
Ej länderfördelat	9,0
Rumänien	5,1
TOTALT	972,5

Anslagsposten för utvecklingsprojekt genom folkrörelser och andra enskilda organisationer har flerdubblats sedan budgetåret 1974/75. Från och med budgetåret 1990/91 inkluderar anslagsposten även medel som lämnas till svenska organisationers informationsverksamhet i Sverige.

Under 1990/91 utbetalades sammanlagt 698 milj. kr. Utöver av riksdagen beviljade medel på 675 milj. kr., fanns en intecknad reservation från föregående budgetår på 39 milj. kr. Den nu intecknade utgående reservationen från 1990/91 minskade därför till 16 milj. kr.

Bidrag lämnades budgetåret 1990/91 till projekt i ca 90 u-länder, inklusive programländerna. Biståndet till projekt i de tio största mottagarländerna framgår av följande uppställning:

	1990/91 milj. kr.
Tanzania	49 151
Bangladesh	35 737
Zaire	33 287
Indien	32 244
Nicaragua	28 157
Kenya	26 657
Etiopien	25 179
Zimbabwe	20 172
Sudan	16 163
Pakistan	12 366
Uganda	11 848
Brasilien	10 654

De kristna organisationerna mottog den största delen av bidragen, 291 milj. kr., motsvarande 42 % av utbetalade medel. Bidragen till fackliga respektive kooperativa insatser var 59 resp. 51 milj. kr.

Liksom tidigare år har stödet i stor utsträckning använts till utbildnings-, hälsovårds- och landsbygdsutvecklingsprojekt. Bidragen avser investeringar-, drifts- och underhållskostnader i lokal valuta.

Under åren har stora summor avsatts för kapitalkrävande byggnadsverksamhet och investeringar. Härvidlag kan en viss ändrad inriktning skönjas mot bakgrund av de svårigheter som har uppstått vid avvecklandet av det egna stödet och överlämnande av driftsansvaret till lokala samarbetspartners. Insatserna idag baseras därför mer på lokala behov och större hänsyn tas till förutsättningarna att uppnå varaktiga resultat. Sådana insatser är ofta svåra att planera och genomföra, samtidigt som de normalt är mindre kostnadskrävande.

För att bättre klargöra de enskilda organisationernas förmåga att kanalisera de snabbt ökande bidragen samt att se över samarbetsformerna mellan SIDA och organisationerna påbörjades under budgetåret 90/91 en översyn av biståndsformerna inklusive volontär- och administrationsbidragen. Utrednigen förväntas ge ett underlag för beslut om det långsiktiga samarbetet med de enskilda organisationerna.

Efter några års konsolidering har nu efterfrågan på statlig finansiering av insatser genom enskilda organisationer på nytt ökat. Detta är särskilt tydligt vad avser de s.k. ramorganisationerna. Övriga organisationers ansökningar håller en relativt konstant nivå - något sjunkande på sikt - såväl till antal som sökt belopp.

Svenska enskilda organisationer förmedlar bistånd även över anslagsposterna katastrofhjälp, humanitärt bistånd, projektbistånd till vissa länder m fl anslag. De sammanlagda utbetalningarna uppgick till cirka 1,4 miljarder kronor.

Genom det av regeringen under hösten 1986 tillkallade särskilda folkrörelserådet har ett instrument skapats för fördjupat samråd, erfarenhetsutbyte och diskussion kring organisationernas egna biståndsprojekt, samtidigt som organisationerna kan lämna synpunkter på det totala svenska biståndets innehåll och utformning. Ett ingående samråd och erfarenhetsutbyte äger också rum mellan SIDA och organisationerna. Det sker vid årsgenomgångar, konferenser och seminarier, gemensamma fältbesök, uppföljningar och utvärderingar.

Ramavtal

Ramavtal om biståndsinsatser har ingåtts mellan SIDA och följande tolv organisationer, som tillsammans representerar ett åttiotal medlemsorganisationer: Afrikagruppernas rekryteringsorganisation (ARO), Arbetarrörelsens internationella centrum (AIC), Diakonia, LO/TCO, Handikapprörelsens internationella biståndsstiftelse (SHIA), Pingstmissionens u-landshjälp (PMU), Rädda Barnen, Swedish Co-operative Centre (SCC), Svenska missionsrådet (SMR), Svensk volontärsamverkan (SVS) samt Utbildning för volontärverksamhet (UBV), samt Svenska Röda Korset. Av medlen under anslagsposten går omkring 85 % till dessa organisationer. Samarbetet med ramorganisationerna regleras av femårsavtal. Rambidragen beviljas dock på basis av ettåriga eller tvååriga framställningar, medan indikativa rambelopp fastställs för ytterligare två år för att underlätta organisationernas planering. SIDA medverkar till att samtliga ramorganisationer gjort eller gör kapacitetsstudier. De sista genomförs under budgetåret 1991/92.

Volontärbidrag

Genom stödet till volontärer, som arbetar för enskilda organisationer, får ett stort antal svenskar möjlighet till praktisk erfarenhet av arbete i u-land. Antalet volontärer med SIDA-bidrag under budgetåret 1990/91 var ca 800. För varje volontär utgår ett schablonmässigt bestämt bidrag. Fr.o.m. budgetåret 1989/90 är bidraget 130 000 kr. per år. Volontärbidragen svarar för ca 15 % av anslagsposten. Bidragen uppgår till över 100 milj. kr.

Direktstöd till organisationer i mottagarländerna

Stöd har lämnats direkt till kvinnoorganisationer i u-länder. År 1982 reviderades riktlinjerna för detta stöd, så att biståndet begränsas till programländerna. Biståndskontoren ansvarar för beredning och uppföljning av insatserna. Under budgetåret 1990/91 uppgick detta stöd till 18,4 milj. kr. fördelade på de 19 programländerna.

Sedan budgetåret 1985/86 lämnas även direkt stöd till enskilda organisationer i u-länder för projektverksamhet i anslutning till landramsfinansierade program. Organisationer i Bangladesh, Indien och Sri Lanka har fått direktstöd. Verksamheten har uppvisat goda resultat under året. Budgetåret 1990/91 uppgick stödet till 25,0 milj. kr.

Internationella enskilda organisationer

Tre internationella enskilda organisationer – Kyrkornas världsråd, Internationella kooperativa alliansen och Disabled People's International – får bidrag från anslagsposten för sin verksamhet.

Kulturbistånd till Central- och Östeuropa

Från budgetåret 1989/90 förvaltar SIDA också ett bistånd via enskilda organisationer till Polen. Uppdraget utvidgades från budgetåret 1990/91 till övriga Central- och Östeuropa. Kriterierna för dessa nya bidrag skiljer sig i viss mån från det traditionella u-landsbiståndets. Biståndet till Central- och Östeuropa utgör ett stöd till demokratiseringsprocessen, underlätta övergången till marknadsekonomi samt bidraga till förbättring av miljön. Många för SIDA nya organisationer har sökt bidrag och uttryckt intresse för att göra det.

Informationsverksamhet

1990/91 fördelades 23 milj. kr. för informationsinsatser enligt de nya riktlinjer, som beslutades av riksdagen. 90 % av anslaget fördelades till ett 20-tal större organisationer. SIDA hade under året en rad överläggningar med organisationerna i syfte att underlätta omställningen till de nya riktlinjerna.

Särskilda miljöinsatser

Anslagsposten för Särskilda miljöinsatser har för 1991/92 anvisats 235 milj. kr. De särskilda miljöinsatserna skall ge förutsättningar för en ytterligare förstärkning av miljösatsningarna i utvecklingssamarbetet och utgöra ett komplement till övriga biståndsmedel.

Miljömålet som ett av biståndsmålen innebär att miljöaspekten skall beaktas i all biståndsverksamhet. Det särskilda miljöbiståndet avser bl. a. att komplettera det landramsanknutna biståndet. Uthålligt resursutnyttjande, kunskaps- och kompetensuppbyggnad och policy- och metodutveckling utgör strategiska områden.

Det särskilda miljöbiståndet har koncentrerats och konsoliderats. Uthålligt resursutnyttjande inom bl. a. jord- och skogsbruk, förbättrad naturresurshantering och marina och färskvattenprojekt har erhållit merparten av anslagna medel. Bevarandet av biologisk mångfald är ytterligare ett område där insatserna utvecklats. Stora insatser i markvårds- och byskogsprogrammet i Sahelområdet och markvårdsprogrammet i Östafrika är en del av ett långsiktigt stöd till dessa regioner. Till Nicaragua, Vietnam och Laos ges sammanhållna miljöstöd i programform. I Laos omfattar detta stöd bl. a. skydd av skogsreservat, stabilisering av skogsbruk och förvaltning av känsliga ekosystem.

Viktiga insatser inom anslagsposten gäller fortsatt samarbete med universitet och institutioner i och utom Sverige avseende metodutveckling och probleminventering. Kunskapsöverföring ingår här som en viktig del. Genom bl. a. Naturvårdsverket ges stöd till enskilda miljöorganisationer i tredje världen.

Att stärka förståelse i skolor och massmedia för miljöfrågor och hushållningen med naturresurser är ett annat viktigt område. Det gäller satsningar på utbildning av u-landsjournalister, utveckling av miljövårdsmoment i läroplaner och miljöutbildning för yrkesverksamma.

En stor del av miljöinsatserna kanaliseras genom internationella organisationer. Bl. a. anslås 30 milj. kr. för Sahelprojektet via IUCN (International Union for the Conservation of Nature). Andra insatser administreras direkt av SIDA inom ramen för bilaterala avtal med länderna.

Särskilda program m. m.

Under budgetåret innefattar anslagsposten Särskilda program m. m. delposterna energi, befolkningsfrågor, hälsovård, handikapp, AIDS-bekämpning, kvinnofrågor, kultur och massmedia, försöksverksamhet och metodutveckling samt insatsförberedelser och resultatvärdering. Avsikten med verksamheten under de ämnesinriktade delposterna är att tillgodose behov i u-länderna inom särskilt prioriterade områden samt att utveckla nya angreppssätt och metoder. Insatserna bör främst ha anknytning till det reguljära utvecklingssamarbetet med programländerna, men kan också omfatta verksamhet i andra utvecklingsländer. Insatserna genomförs i flera fall i samarbete med FN-organ eller andra internationella organisationer.

Medelsfördelningen framgår av följande tabell (milj. kr.):

Delpost	Utbetalat 1990/91	Anvisat 1991/92
Energi	20,4	18,0
Befolkningsfrågor	9,6	30,0
Hälsovård	16,2	12,5
Handikapp	(1)	3,5
AIDS-bekämpning	99,0(2)	105,0
Kvinnofrågor	11,3	15,0
Kultur och massmedia	23,9	28,0
Mänskliga rättigheter och demokratisk utveckling	50,9	(3)
Försöksverksamhet och metodutveckling	93,0	93,0
Insatsförberedelser och resultatvärdering	44,2	45,0
Summa Särskilda program m. m.	368,8	350,0

(1) Handikappinsatser finansierades t. o. m. budgetåret 1990/91 över budgetposten hälsovård

(2) Varav 20 milj. kr. till forskning om AIDS och tropiska sjukdomar att administreras av SAREC.

(3) Insatser för mänskliga rättigheter och demokratisk utveckling finansieras fr. o. m. budgetåret 1991/92 över en egen anslagspost:
Demokrati, mänskliga rättigheter och humanitärt bistånd.

Energi

Insatserna inom energiområdet syftar till att identifiera angelägna och eftersatta områden i främst programländernas energiförsörjning, samt att utvärdera och dokumentera erfarenheter av nya energitekniker och -system. Viktigt är även att sprida information och medverka i introduktionen av lämpliga tekniker och system i u-länder.

Den största insatsen är ett programsamarbete med Stockholm Environment Institute (SEI). Till verksamhetsområdena hör energiförsörjning i städer och på landsbygden, hushållsenergi och energiplanering. Arbetet bedrivs i nära samarbete med u-landsmyndigheter i framför allt Tanzania och Zambia.

Vidare ges sedan år 1987 stöd till UNDP/Världsbankens energiprogram Energy Sector Management Assistance Programme (ESMAP). Programmet syftar till att kartlägga energisektorn i olika u-länder och identifiera angelägna investeringar. Genom förbättrad energiplanering kan bättre

hushållning med såväl traditionella som moderna energiresurser uppnås. SIDAs stöd har främst används till kartläggningar och projekt i SIDAs programländer.

Befolkningsfrågor

Uppmärksamheten för befolknings- och familjeplaneringsfrågor har på senare år ökat betydligt. Bakgrunden är den växande insikten om att den snabba befolkningstillväxten bidrar till fattigdomen i många u-länder. Snabbt växande befolkningar för i många u-länder också med sig påfrestningar på miljön.

SIDA fastställde i november 1990 nya riktlinjer för stödet på befolkningsområdet. Målsättningen är att bidra till balans mellan befolkning och resurser, att förbättra kvinnors status och situation samt att öka medvetenheten om befolkningsökningens orsaker och konsekvenser. Riktlinjerna utgör underlag för ökade insatser inom såväl landramar som inom Särskilda program.

Anslagna 30 milj. kr. under anslagsposten Särskilda program budgetåret 1991/92 innebar en tredubbling jämfört med föregående budgetår. En stor del av stödet går till multilaterala organisationer (UNFPA, WHO, Världsbanken m. fl.) för metodutveckling eller särskilda insatser i SIDAs samarbetsländer. Andra internationella och regionala organisationer får stöd för metodutveckling, utbildning och erfarenhetsutbyte. Även stöd till lokala enskilda organisationer kan under ett inledningsskede finansieras över Särskilda program, medan målsättningen på sikt är finansiering inom landramen.

Hälsovård

Inom området hälsovård ges stöd till löpande metodutveckling med tonvikt på primärhälsovårdens behov. Insatserna innefattar även spridning av dess resultat genom kurser, seminarier m m, främst som komplement till SIDAs stöd till programländerna.

Sedan flera år ges stöd till två program som bedrivs av Världshälsoorganisationen (WHO). Tillsammans med SAREC ges stöd till WHOs program för primärhälsovård, och medel ges också till ett program för läromedelsproduktion för hälsopersonal. Flera svenska institutioner bereds också tillfälle att delta i WHOs program.

Stöd ges även till internationella enskilda organisationer och utveckling av den svenska resursbasen. Ett prioriterat område är här hälsoplanering och hälsoekonomi.

Handikapp

Rubriken handikapp är ny för budgetåret 1991/92. Detta skall ses som ett utryck för en vilja att synliggöra de särskilda insatser som görs för att förbättra situationen för den stora gruppen människor i u-länderna med någon form av handikapp.

Insatserna syftar till att utveckla metoder för att förebygga funktionsnedsättningar och rehabilitera funktionshindrade människor. En viktig uppgift är också att åstadkomma attitydförändringar hos ansvariga inom olika samhällsektorer i u-länder. En stor del av insatserna avser stöd till WHO:s program för bybaserad rehabilitering. Även på detta område stöder SIDA svenska institutioners samarbete med WHO i u-länder.

AIDS-bekämpning

De enorma sociala och ekonomiska konsekvenserna av den fortsatta spridningen av HIV/AIDS framträder allt tydligare. Förutom det lidande som drabbar de direkt berörda håller AIDS på att utveckla sig till ett av de största hindren för ekonomisk utveckling i flera afrikanska länder.

SIDAs strategi för AIDS-insatser är att ge stöd på flera olika nivåer och genom en mängd olika kanaler. Detta gäller globalt för smittövervakning, metodutveckling och samordning, nationellt för utvecklande av informations- och utbildningsplaner samt införskaffande av utrustning. På den lokala nivån görs insatser för att stödja direkt drabbade.

Sedan programmets start år 1987 ges stöd till WHOs globala AIDS-program. Bidraget, beloppsmässigt den största enskilda insatsen under Särskilda program, uppgår budgetåret 1991/92 till 50 milj. kr. Under år 1990 påbörjades också ett stöd till UNICEFs interegionala AIDS-fond för barn och mödrar.

För treårsperioden 1988/89 - 1990/91 avsattes efter beslut av regeringen sammanlagt 60 milj. kr. för ett särskilt forskningsprogram under ledning av SAREC. Riksdagen beslutade våren 1991 att programmet skall fortsätta ytterligare två år. Programmet kommer fortsättningsvis att finansieras över SARECs anslag.

Kvinnofrågor

SIDAs målsättning är att integrera ett hänsynstagande till kvinnors ställning och situation i hela biståndsverksamheten. I denna pågående process arbetar man idag i första hand för att integrera kvinnoaspekterna i det landprogrammerade biståndet inom sektorerna hälsa, undervisning, landsbygdsutveckling och industri. I det pågående integrationsarbetet har SIDAs särskilda kvinnoenhet en initierande roll.

Vidare består en del av verksamheten av riktade insatser, med kvinnor som viktigaste målgrupp. Dessa kan genom att vara innovativa främja kvinnors tillgång till och kontroll över ekonomiska resurser. De kan också medverka till att göra kvinnors betydelse för och delaktighet i samhället mer synliga.

Kultur och massmedia

Över delposten finansieras stöd till lokala initiativ på kultur- och massmediaområdet, främst i länder som mottar bistånd i andra former från SIDA. Avsikten är att kultursamarbetet skall bidra till att mottagarländerna till-

varatar och utvecklar sina kultuarv. Vidare kan en vitalisering på kultur- och massmediaområdena spela en positiv roll för de demokratiseringsprocesser som många av SIDAs mottagarländer befinner sig i.

Medel ges bl. a. till ett kulturutbytesprogram som administeras av Svenska Institutet. Genom utbytet främjas kontakter mellan kulturinstitutioner i Sverige och systerinstitutioner i u-länder. Tonvikten på kulturstödet ligger på insatser i SADCC-regionen även om Östafrika och Latinamerika också erhåller stöd.

Stödet till massmedia skall ses som bidrag till uppbyggandet och utvecklingen av främst press och radio men även nyhetsbyråer, i u-länder. Till insatserna hör bl. a. programstöd till IPS, tredje världens nyhetsbyrå och ACCE, en afrikansk mediaorganisation.

Försöksverksamhet och metodutveckling

Försöksverksamhet och metodutveckling (FoM) är inriktad på experimentell och nyskapande verksamhet inom områden som är särskilt angelägna i utvecklingssamarbetet. Insatserna syftar till att finna metoder för att angripa olika utvecklingsproblem för att på sikt förbättra situationen för den fattigare delen av befolkningen. Därigenom stödjer och kompletterar insatserna den landprogrammerade bilaterala verksamheten. Viktiga insatser görs bl. a. inom områdena lantbruk och livsmedelsförsörjning, utvecklingsstudier, undervisning samt infrastruktur. Samarbete bedrivs med FN-organ, andra mellanstatliga organ samt institutioner och företag i Sverige.

Inom FoM ges medel för bl. a. planering av åtgärder för att förbättra arbetsmiljön för människor sysselsatta i svenskstödda projekt i skogssektorn, utveckling av småindustri i Afrika, integrering av industriell miljövård i industriprojekt, utveckling av utbildningsmetoder inom centrala områden i det bilaterala samarbetet, stöd till mottagarländernas administrativa reformarbete, studier för analys av olika u-länders utvecklingsmöjligheter, ett multilateralt program kring metoder för att öka hänsynen till de sociala aspekterna vid utformningen av ekonomiska återhämtningsåtgärder i Afrika.

Insatsförberedelser och resultatvärdering

Under delposten Insatsförberedelser och resultatvärdering (IRV) anslås medel för förberedelse, uppföljning och utvärdering av projekt, program och andra aktiviteter som finansierats med svenska biståndsmedel.

Främst används medlen till undersökningar och utredningar som skall ligga till grund för den svenska beslutsprocessen eller ge information till SIDA, statsmakterna och allmänheten om biståndsmedlens användning. För utredningarna anlitas specialister inom olika områden, såsom industriell teknik, energi, undervisningsplanering, medicin, jordbruks- och vattenfrågor. Utvärderingar av större allmänintresse publiceras i serien "Bistånd utvärderat".

ANDRA BISTÅNDSPROGRAM

U-landsforskning

Forskning och uppbyggnad av forskningskapacitet är av stor betydelse för u-länders möjlighet att lösa grundläggande utvecklingsproblem. SARECs huvudinriktning är att stödja u-länders strävan att bygga upp bestående nationell kapacitet inom forskning, vetenskap och teknik.

SARECs verksamhet kan uppdelas enligt följande.

– stöd till internationella forskningsprogram,

– direkt stöd till regionalt forskningssamarbete och till enskilda u-länder,

– stöd till svensk u-landsforskning.

Stödet till internationella forskningsprogram har tidigare utgjort SARECs största enskilda anslagspost. Numera uppgår dess andel av SARECs samlade program till drygt en tredjedel, och i stället är andelen större för de bilaterala och regionala forskningsprogramen. Stödet till svensk u-landsforskning uppgår sedan ett antal år till ca 10% av SAREC anslag.

I det bilaterala samarbetet är kunskapsöverföring och nationell kapacitetsuppbyggnad de viktigaste målen. I detta arbete har ett ökande antal institutioner från svenska universitet och högskolor engagerats. Inriktningen mot nationell kapacitetsuppbyggnad, som har varit SARECs arbetssätt sedan dess tillkomst, har under senare år rönt allt större uppmärksamhet och fått efterföljare bland andra biståndsgivare.

SARECs program för stöd till svensk u-landsforskning domineras av långsiktigt stöd till institutioner/forskargrupper och fleråriga projektstöd. Vidare har ett antal högre forskartjänster inrättats inom områdena miljö, statskunskap och utvecklingsekonomi.

SAREC ger sedan länge ett omfattande stöd till olika internationella forskningsprogram. Största mottagare är WHOs forskningsprogram och den konsultativa gruppen för jordbruksforskning, CGIAR, genom vilken ett tiotal forskningscentra erhåller stöd. De internationella programmens andel i SARECs budget har sjunkit, men eftersom detta har skett under en tid av snabb expansion av den samlade verksamheten har stödens storlek varit i stort sett oförändrade de senaste åren.

År 1986 anvisade regeringen 100 milj. kr. genom SAREC för ett femårigt forskningsprogram om skog och miljö. Resultat från programmet läggs bl. a. fram vid en konferens som SAREC anordnar hösten 1991. En stor del av programmet kommer sedan att integreras i SARECs ordinarie program.

Budgetåret 1990/91 löpte SARECs treåriga särskilda program för stöd till forskning om HIV/AIDS ut. Programmet, som kompletterar bilaterala insatser, har varit särskilt inriktat mot att uppnå snabba forskningsresultat. Uppmärksammade resultat har också presenterats, bl. a. på vaccinområdet. Riksdagen beslutade våren 1991 att programmet skall förlängas med ytterligare två år och tilldelade för detta 30 milj. kr.

För budgetåret 1991/92 anvisades anslaget C 3. Andra biståndsprogram

395 milj. kr. för u-landsforskning. Under budgetåret 1990/91 uppgick de totala utbetalningarna till 378 milj. kr. motsvarande en ökning med 11% jämfört med föregående år. Den ingående reservationen budgetåret 1991/92 uppgick till 159,6 milj. kr. varav 146,9 milj. kr. var intecknat genom åtaganden för olika insatser.

Tekniskt samarbete och u-krediter

BITS uppgift är att inom ramen för den svenska biståndsverksamheten främja ekonomisk och social utveckling i u-länder och länder i Central- och Östeuropa samt att utvidga och stärka Sveriges relationer med dessa länder genom insatser i samarbete med svenska institutioner och företag.

Verksamheten omfattar bidrag till tekniskt samarbete med u-länder inklusive internationella kurser i Sverige samt u-kreditfinansiering av utvecklingsprojekt i u-länder. Sedan budgetåret 1989/90 har BITS ett huvudansvar för genomförandet av det svenska biståndsfinansierade samarbetet med Central- och Östeuropa. BITS insatser förutsätter att samarbetsländerna har kapacitet att planera och ansvara för genomförandet av de projekt som erhåller stöd, att projekten är prioriterade i ländernas utvecklingsplaner samt att en kostnadsdelning sker mellan parterna. Huvuddelen av BITS verksamhet är inriktad på energiförsörjning, transporter, kommunikationer och industri. Under senare år har också insatser för miljöskydd ökat markant.

BITS samarbetar med låg- och medelinkomstländer. En stor del av verksamheten avser låginkomstländer med en BNP per capita kring 480 US dollar. Drygt 60% av BITS beviljade u-krediter avser denna kategori. Inom det tekniska samarbetet ligger tyngdpunkten på lägre medelinkomstländer.

BITS verksamhet har expanderat kraftigt under 1980-talet. Under budgetåret 1990/91 utbetalades 699 milj. kr., varav 298 milj. kr. för tekniskt samarbete (inkl. insatser i Central- och Östeuropa) och 401 milj. kr. för u-krediter. Den ackumulerade reservationen för u-krediter vid utgången av budgetåret 1990/91 uppgick till 461 milj. kr. Av totalt tillgängliga medel om 861 milj. kr. per den 1 juli 1991 var 293 milj. kr. intecknade för utestående utfästelser.

Tekniskt samarbete

Det tekniska samarbetet syftar till att överföra kunnande från Sverige till samarbetsländerna. Detta inbegriper skapandet av kontakter, planering av projekt samt utbildning inom områden där Sverige har god kompetens och kapacitet. BITS medverkan i det tekniska samarbetet utgörs av bidrag till konsultinsatser, utbildning för personer från enskilda länder, institutionssamarbete, finansiellt stöd, försöksutrustning och internationella kurser. Vidare ingår ett samarbete med Svenska institutet som avser person- och expertutbyte.

Tyngdpunkten i BITS tekniska samarbete ligger inom sektorerna industri och energi. Flera av de internationella kurserna behandlar dessa sekto-

rer. En vidgning av kursutbudet mot t. ex. mer allmänt förvaltningskunnande pågår. Stöd till konsultinsatser, som är den största verksamhetsformen, har i växande utsträckning avsett insatser för att effektivisera utnyttjandet av befintlig industri och infrastruktur, t. ex. genom energisparande åtgärder. Begränsat finansiellt stöd på gåvobasis, för inköp av utrustning, kan ges som komplement till det tekniska samarbetet. Stöd ges främst för underhålls- och rehabiliteringsinsatser. Under åttiotalet har antalet sektorer som omfattas av BITS tekniska samarbete successivt ökat.

Tekniskt samarbete bedrivs med drygt 20 u-länder och ingår bl. a. som en del i genomförandet av de samarbetsavtal som Sverige ingått med vissa u-länder. Samarbete sker även med förutvarande programländer. I länderkretsen har bl. a. Algeriet, Argentina, Bolivia, Costa Rica, Cuba, Dominikanska Republiken, Ecuador, Egypten, Filippinerna, Ghana, Jamaica, Jordanien, Kina, Kuba, Malaysia, Mexico, Nigeria, Pakistan, Peru, Somalia, Sudan, Thailand, Tunisien och Uruguay ingått.

Under budgetåret 1989/90 inleddes tekniskt samarbete med Polen och under påföljande budgetår med övriga Central- och Östeuropa med tonvikt på Sveriges närområde samt Tjeckoslovakien och Ungern.

U-krediter

U-krediter är statsstödda krediter som med hjälp av biståndsmedel kan ges på förmånliga villkor för att finansiera svenska varor och tjänster i projekt som främjar u-ländernas ekonomiska och sociala utveckling. U-krediter kan beviljas u-länder vilkas utvecklingspolitik är förenlig med målen för svenskt bistånd och vilka bedöms ha en tillfredsställande kreditvärdighet.

U-kreditgivningen har till övervägande del inriktats på programländer för svenskt bistånd och de u-länder med vilka BITS bedriver tekniskt samarbete. De beviljade och aktuella krediterna fördelar sig på 27 länder. Större mottagarländer har varit Algeriet, Angola, Egypten, Indien, Jordanien, Kenya, Kina, Pakistan, Tunisien och Zimbabwe. Samtliga utom Algeriet, Jordanien och Malaysia är låg- eller lägre medelinkomstländer. För många u-länder begränsas möjligheterna att tillgodogöra sig u-krediter av skuldproblem och åtföljande brist på kreditvärdighet.

U-krediter lämnas för finansiering av enskilda projekt eller via utvecklingsbank. Kreditgivningen har främst inriktats på projekt inom sektorerna energi, transport och telekommunikationer samt industri. Närmare hälften av den beviljade kreditvolymen avser energisektorn. Krediter via utvecklingsbank har hittills lämnats eller erbjudits till fem länder, varav den största, till Chile beslutades under år 1990.

I vissa programländer ges u-krediter till projekt i samarbete med SIDA. Exempel på detta är ett större elektrifieringsprojekt i Angola, ett projekt för kraftöverföring i Indien och senast URI-kraftverket i Indien.

BITS har i flera fall av parallellfinansiering medverkat med u-krediter i projekt där Världsbanken eller en regional utvecklingsbank är huvudfinansiär. U-krediter har även beviljats projekt där Nordiska investeringsbanken eller arabiska utvecklingsfonder är engagerade i finansieringen.

I enlighet med en internationell överenskommelse inom OECD, som

Sverige biträtt, ges u-krediter sedan juli 1988 med en förmånlighetsgrad på 35% respektive 50%. Det högre gåvoelementet gäller för de s.k. minst utvecklade länderna.

U-krediter ges normalt i en integrerad transaktion där biståndsmedlen används för att subventionera kreditvillkoren. I vissa fall, främst till de minst utvecklade länderna, kan s.k. kombinationskrediter lämnas. Dessa består dels av en gåva, dels av en exportkredit.

För att tillgodose att priserna blir så förmånliga som möjligt för mottagarländerna erfordras som regel i u-kreditsystemet att upphandling sker i internationell konkurrens.

Den totala kreditvolymen för beviljade och aktuella krediter uppgick vid utgången av budgetåret 1990/91 till 10 523 milj.kr. med en beräknad biståndsdel på 3 490 milj.kr. Av de 156 krediter som var aktuella vid budgetårsskiftet hade 148 krediter lett till åtaganden med en total lånevolym på 9 731 milj.kr. Av detta hänfördes 3 197 milj.kr. till biståndet.

I det modifierade u-kreditsystemet som infördes år 1985 garanteras samtliga u-krediter över biståndsanslagen. Det totala garantiengagemanget under s.k. biståndsgarantier uppgick den 30 juni 1991 till 6 247 milj.kr.

En säkerhetsreserv som uppbär garantipremier för u-krediterna har upprättats. Till reserven har tidigare även förts medel från biståndsanslaget. Reserven utökades under budgetåret 1990/91 med 65 milj.kr. till totalt 436 milj.kr. Detta motsvarade 7% av utestående garantiengagemang. Vid skadefall under lämnade u-krediter utnyttjas reserven. Under budgetåret 1990/91 uppgick utbetalningarna för skadefall till 51 milj.kr. Återvinningar under samma period uppgick till 12 milj.kr. Skadereserven administreras av exportkreditnämnden (EKN).

Exporteffekter

Genom att anslagsmedlen för BITS verksamhet används för upphandling av svenska varor och tjänster erhålls en direkt effekt på svensk export. Genom att kunskaperna om och erfarenheterna av de svenska resurserna ökar uppnås också en indirekt exporteffekt t.ex. genom det tekniska samarbetet.

Den totala export som biståndet genom BITS direkt medverkar till kan uppskattas till ungefär tre gånger utbetalningarna.

Internationella riktlinjer för blandade krediter

S.k. blandade krediter och biståndskrediter utgör ofta konkurrensmedel på en rad utlandsmarknader. Risken för kapplöpning med subventioner och urgröpning av biståndets kvalitet har lett till att användningen av blandade krediter ägnats stor uppmärksamhet i internationella fora. OECDs biståndskommitté (DAC) antog år 1987 reviderade riktlinjer för utnyttjande av offentligt bistånd i kombination med exportkreditgivning och reviderade riktlinjer för annat bundet bistånd. Riktlinjerna syftar bl.a. till att skärpa biståndskriterierna och begränsa den kommersiellt motiverade konkurrensen med sådan kreditgivning.

Reglerna för blandade krediter skärptes vidare genom en överenskommelse inom OECD, som ingicks våren 1987 och som Sverige biträtt, om en höjning av den lägsta, tillåtna förmånlighetsgraden i blandade krediter. Även om det är för tidigt att värdera erfarenheterna från detta arrangemang tyder mycket på att kreditvärdiga u-länder i dag lyckas finansiera en stor del av sina investeringsprojekt med blandade krediter och att dessa fortsätter att vara ett konkurrensmedel.

Swedfund International AB

Swedfund International AB tillkom år 1991 genom ombildning av stiftelsen SWEDFUND (Fonden för industriellt samarbete med u-länder). Swedfunds verksamhet skall bidra till industriell utveckling i u-länder. Bolagets uppgift är att genom en relativt begränsad insats med statliga medel stimulera svenska företag till långsiktigt samarbete i u-länder och att satsa egna resurser i samarbetet. Swedfund söker inrikta sin verksamhet på låg- och lägre medelinkomstländer vilka tidigare endast i begränsad utsträckning engagerat svenska företag i industrisatsningar.

Swedfund är ett helägt statligt aktiebolag som skall förmedla kontakter, medverka till och finansiera förinvesteringsstudier och medverka i långsiktiga samverkansprojekt. En huvudform för detta är aktiesatsningar samt lån och garantier.

Under budgetåret 1990/91 bedrevs verksamheten i stiftelseform. Fondens grundkapital uppgick till 250 milj. kr. Fonden hade därtill ett bemyndigande att med statsgaranti låna upp medel inom en ram motsvarande högst tre gånger det vid varje tillfälle inbetalda kapitalet. De totala utbetalningarna för utestående kontrakterade åtagandena för aktiesatsningar och lånegarantigivning uppgick den 30 juni 1991 till 215 milj. kr. Under budgetåret 1990/91 utbetalades 44 milj. kr. jämfört med 11 milj. kr. året innan. Fondens löpande kostnader täcktes t. o. m. budgetåret 1984/85 i huvudsak av avkastning från det egna grundkapitalet och vissa administrativa bidrag från statsbudgeten under verksamhetens tre första år. Sedan budgetåret 1985/86 redovisar fonden ett underskott. Detta sammanhänger med att det försämrade ekonomiska läget i många u-länder haft en ogynnsam inverkan på fondens verksamhet. Fondens arbetsinsatser och behovet av särskilda stödåtgärder i projektens inledande fas har blivit större än som kunde förutses när fonden etablerades. Vidare har fonden tvingats till att aktivt medverka i rekonstruktion av ett flertal företag. En följd har varit betydande av- och nedskrivningar i investeringsportföljen. En vändning när det gäller möjligheterna till att satsa i nya Swedfund-projekt kan nu skönjas. En större andel av projekten i drift ger vinst. Av fondens tolv projekt i Afrika redovisade nio vinst under verksamhetsåret 1990/91. SWEDFUNDs resultat var dock fortfarande negativt för budgetåret 1990/91. Resultatet efter nedskrivningar blev en förlust på 18,8 milj. kr. vilket var en försämring i förhållande till föregående verksamhetsår.

SWEDFUND medverkade finansiellt per 30 juni 1990 i sammanlagt 58 projekt inkl. förstudier i 29 u-länder. Projekten finns i nuvarande eller tidigare programländer samt i u-länder med vilka Sverige önskar utveckla ett bredare samarbete.

Verksamheten inriktas på projekt där tillverkningen baseras på lokala råvaror och resurser. Ansträngningar görs för att utveckla projekt med en produktionsteknik som kan fungera i länder med svagt utvecklad infrastruktur och med liten tillgång till service- och underhållstjänster. Samtidigt uppmärksammas projekt som medför att ny och något mer avancerad teknik än vad som tidigare funnits, introduceras i landet.

Både stora och små företag, statliga, kooperativa och privata förekommer som svenska parter i samarbetet genom SWEDFUND.

Styrelsen för internationellt näringslivsbistånd

Styrelsen för internationellt näringslivsbistånd (SWEDECORP) bildades år 1991 samtidigt som importkontoret för u-landsprodukter (IMPOD), fonden för industriellt samarbete med u-länder (SWEDFUND) samt SIDAs industribyrå upphörde i sina dåvarande former.

SWEDECORP har till uppgift att främja och direkt medverka i utvecklingen av näringsliv i u-länder samt i Central- och Östeuropa enligt särskilda riktlinjer. Verksamheten skall inriktas på kunskapsöverföring och teknikutveckling på företagsnivå och till direkt näringslivsstödjande institutioner. Insatserna skall ha en affärsmässig prägel där målsättningen skall vara att främja uppkomsten av företag som kan överleva och verka i kommersiella former. Utbildningsinsatser, managementstöd och aktiv samverkan med finansieringsinstitut i u-länderna utgör viktiga samarbetsformer. Vidare skall SWEDECORP främja mottagarländernas handel bl.a. genom att svara för information och rådgivning ifråga om avsättningsmöjligheter på den svenska marknaden.

Projektbistånd till vissa länder

Anslagsposten

Våren 1988 beslutade riksdagen (prop. 1987/88: 100, bil. 5, UU 20, rskr 226) om inrättande av en ny anslagspost Projektbistånd till vissa u-länder. Under 1988/89 anslogs 50 milj. kr. under 1989/90 70 milj. kr. och under 1990/91 390 milj. kr. Anslagsposten motiverades med att det kan finnas behov av att från svensk sida gå in med särskilda insatser i vissa u-länder för att markera vårt stöd till ett land i ett kritiskt skede där utgången kan bli avgörande för landets framtida utvecklingsmöjligheter. Svenska insatser kan t.ex. verksamhet bidra till att främja en utveckling i demokratisk riktning. Hittills har beslut fattas om stöd till bostadsbyggande samt till miljö- och markvårdsprogram i Costa Rica, utvecklingssamarbete genom SIDA med Uganda, bidrag till östafrikanska utvecklingsbankens verksamhet i Uganda, stöd till forskningssamarbete med Costa Rica och Chile, bidrag till IMPOD:s verksamhet i Filippinerna och Costa Rica, stöd till socialt bostadsbyggande och skolor i Chile, bidrag för beredning av BITS-insatser i Filippinerna samt utvecklingssamarbete med Polen och övriga Central- och Östeuropa. Med undantag för insaster i Filippinerna samt Central- och Östeuropa har finansieringen av projekt i andra länder förts över till respektive myndigheters anslag.

Anslagsposten används även för att finansiera bilateralt utvecklingssamarbete med Central- och Östeuropa. Nedan ges en översikt över Sveriges biståndsfinansierade samarbete med dessa länder.

I december 1989 presenterade statsministern ett program för svenskt stöd till den djupgående samhällsomvandlingen som pågår i Central- och Östeuropa. Under våren 1990 beslutade riksdagen (prop. 1990/91: 100, bil. 5, UU) om en ram på 1 miljard kronor över tre år (1990/91 – 1992/93), varav 900 milj. kr. skall finansieras över biståndsanslaget. Under våren 1991 beslutade riksdagen att härutöver anslå 50 milj. kr. till ett kapital för SWEDFUND International AB att användas för rikskapitalsatsningar i Central- och Östeuropa. Riksdagen fastslog också att katastrofbiståndsanslaget skulle kunna utnyttjas för akuta insatser i dessa länder. Fram till hösten 1991 har sammanlagt 23 milj. kr. tagits i anspråk.

En lång rad insatser till stöd för Central- och Östeuropa faller under andra huvudtitlar än biståndet, t. ex. den svenska andelen av Europeiska utvecklingsbankens kapital, statsgarantier för kreditgivning, forskningssamarbete, handelsfrämjande åtgärder, kontakter mellan myndigheter m. m. Det biståndsfinansierade samarbetet med Central- och Östeuropa fördelas på såväl multilaterala som bilaterala insatser. De multilaterala insatserna finansieras under anslaget C 1. Tabellen ger en bild över hur det svenska biståndet fördelas.

Tabell: Samarbete med Central- och Östeuropa 1990/91 – 1992/93

	Anvisat budgetåren 1990/91 – 1992/93	
Polen		300 milj. kr.
varav:		
Miljöinsatser och annan kunskapsutveckling	270	
Folkrörelser	30	
Övriga Central- och Östeuropa		225 milj. kr.
varav:		
Kunskapsutvecklande insatser till stöd för reformer	105	
Bilateralt miljösamarbete främst närområdet	45	
Folkrörelsestöd och kultursamarbete	60	
Andra bilaterala insatser	15	
Multilaterala insatser		375
varav:		
EFTA-fond för Jugoslavien under 5 år (senare återkallad)	160	
Nordiska miljöfinansieringsbolaget under 6 år	110	
Konsultfond i samarbete med Världsbanken	15	
Konsultfond för samarbete med Världsbanken avseende Östersjöns miljö	8	
Konsultfond för samarbete med Europeiska utvecklingsbanken	15	
Kärnsäkerhetssamarbete i Östersjöregionen	15	
Europarådets demokratiprojekt, ""Demosthenes""	1,5	
Ofördelat	50,5	
Insatser från andra anslag		100 milj. kr.
Summa		1 000 milj. kr.

Det svenska biståndet inriktas på att vara ett strategiskt stöd för att stärka ländernas förmåga att genomföra reformer och klara de påfrestningar som länderna nu möter. Insatser äger rum inom en rad samhällsområden i första hand i form av erfarenfhetsutbyte och kunskapsutveckling. Förbättringar av miljön är ett prioriterat område. Ett omfattande samarbete har initierats på en rad samhällsområden mellan myndigheter, högskolor, organisationer, företag och enskilda i Sverige och parter i Central- och Östeuropa. Insatserna möjliggör ett nära erfarenhetsutbyte och en bred kunskapsutveckling.

BITS har av regeringen fått huvudansvaret för handläggningen av Östeuropabiståndet. BITS har utarbetat beredningsplaner bl. a. för förvaltningsutveckling och annat tekniskt bistånd, samt för miljöbistånd. BITS-medel kanaliseras via Svenska Institutet för bl. a. stipendiering, information och expertutbyte. Vidare samverkar BITS och Svenska Kommunförbundet för att främja vänortssamarbete mellan kommuner i Sverige och i Central- och Östeuropa.

Det BITS-hanterade biståndet till Polen uppgår till 270 milj. kr. Vid budgetårsskiftet uppgick beslutade insatser till 120 milj. kr. och utfästelser och insatser under beredning till 150 milj. kr. 65 % av ramen beräknas gå till miljöprojekt. Exempel på insatser är projektering av reningsverk, stöd till utbyggnad av fjärrvärmenät i den gamla staden Torun, näringslivsutveckling och stöd för uppbyggnad av regionala arbetsförmedlingar. Av de sammanlagt 150 milj. kr. som avsatts för BITS-finansierat samarbete med övriga Central- och Östeuropa kommer merparten att användas för insatser i de baltiska staterna. Minst 45 milj. kr. skall användas för miljöinsatser. Bland insatserna kan nämnas utbildning i kommunal förvaltning, stöd till reningsverk på Ösel och i Kaunas och studier av miljöföroreningar och planering av åtgärder. BITS disponerar även över totalt 38 milj. kr. att användas för svenska expertinsatser i samarbete med Världsbanken och Europeiska Utvecklingsbanken.

Många enskilda organisationer genomför projekt i Central- och Östeuropa. SIDA förfogar över 90 milj. kr. över treårsperioden för stöd till folkrörelsernas insatser i Central- och Östeuropa. Ca 10 milj. kr. av detta belopp kan användas för kultursamarbete. SIDA har slutit ramavtal med några större organisationer för projekt i flera länder rörande bl. a. miljösamarbete, facklig utbildning och stöd till familjeordbruk.

375 milj. kr. har avsatts för multilaterala insatser. För EFTAs planerade utvecklingsfond för Jugoslavien utfäste Sverige budgetåret 1989/90 ett bidrag om 160 milj. kr. Mot bakgrund av konflikten i Jugoslavien och de ekonomiska sanktioner som beslutats återkallade regeringen i november 1991 sin utfästelse om svenskt bidrag till fonden. Det nordiska miljöfinansieringsbolaget NEFCO är knutet till den nordiska investeringsbanken NIB och har nyligen påbörjat sin verksamhet. NEFCO skall med kapital investera i företag som producerar miljöteknologi. Det svenska bidraget uppgår till totalt 110 milj. kr. under fem år. Bland övriga insatser bör nämnas stöd till kärnsäkerhets- och strålskyddssamarbete med Östersjöregionen och då särskilt med de baltiska staterna. Sverige har anslagit 15 milj. kr. för en inledande fas.

I flera östeurpeiska länder finns ett behov av humanitära insatser. Utanför miljardramen beslutade regeringen i december 1989 om 20 milj. kr. för humanitära insatser i Rumänien efter Ceausescus fall. För insatser i Albanien har Sverige bidragit med ca 3 milj. kr. till bl. a. UNICEF och Röda Korset.

Särskilda insatser i skuldtyngda länder

Anslagspostens utnyttjande

Budgetåret 1985/86 inrättades en anslagspost för särskilda insatser i skuldtyngda länder, då kallad betalningsbalansstöd. Budgetåret 1991/92 anvisades 500 milj. kr. under anslagsposten Särskilda insatser i skuldtyngda länder under anslaget C 3. Andra biståndsprogram. Totalt under de sex föregående budgetåren har 3 010 milj. kr. anvisats.

Behovet av särskilda biståndsinsatser för att stödja ekonomisk återhämtning och för att mildra u-ländernas skuldbörda har vuxit under 1980-talet i takt med att den ekonomiska krisen förvärrats i många länder. Biståndet har företrädesvis givits inom ramen för internationellt samordnade insatser till stöd för ett lands ansträngningar att genomföra ekonomiska återhämtningsprogram. Härigenom uppnås ett starkare stöd för ekonomisk-politiska reformer i syfte att återupprätta tillväxt och utveckling. Återhämtningsprogrammen utarbetas oftast i samarbete med Världsbanken och Internationella valutafonden (IMF). En förutsättning för att reformansträngningarna skall vara hållbara är att ett tillräckligt externt resursflöde kommer till stånd. Att med biståndet delta i internationellt samordnade aktioner har också till syfte att påverka andra givare att ge ökat bistånd och ytterligare skuldlättnad.

Behovet av särskilda insatser framstod klart redan i mitten av åttiotalet, då emellertid formerna för att hantera skuldkrisen endast var svagt utvecklade. Inrättandet av en anslagspost ökade möjligheterna för Sverige att agera internationellt för att främja nya och mer effektiva former för sådant stöd. Anslagsposten användes inledningsvis enbart för att reglera vissa u-länders skuldtjänst till svenska staten. När det internationella samarbetet utvecklades, bl. a. genom svenska initiativ, utfästes medel från detta anslag för internationellt samordnade aktioner.

I vidstående tabell redovisas anslagspostens användning under budgetåren 1985/86–1990/91. Insatserna redovisas under det år då beslut fattats.

Tabell: Särskilda insatser i skuldtyngda länder: anslagspostens användning under budgetåren 1985/86–1990/91 (i milj. kr.).

Budgetår	Anslag	Beslutat belopp	Ändamål
1985/86	400	365,8	Betalning av skuld till svenska staten: Tanzania (165,4), Moçambique (134,1), Zambia (45,9), Vietnam (2,2), Nicaragua (18,2).
1986/87	400	62,4 varav:	
		50,0	Stöd till återhämtningsprogram: Tanzania.
		12,4	Betalning av skuld till svenska staten: Guinea-Bissau.
1987/88	460	627,6 varav:	
		117,4	Betalning av skuld till svenska staten: Sudan.
		200,0	Stöd till återhämtningsprogram: Moçambique (100), Tanzania (90), Uganda (10).
		0,2	Reglering av viss del av Guinea-Bissaus skuld till Sverige.
		150,0	Stöd till återhämtningsprogram (i anslutning till det särskilda programmet för Afrika, SPA 1988): Tanzania (48), Moçambique (42), Ghana (20), Guinea-Bissau (20), Uganda (20).
		150,0	IMF: Räntesubventioner till den utvidgade strukturanpassningsfaciliteten ESAF.
		10,0	Skuldåterköp: Bolivia.
1988/89	470	461,3 varav:	
		225,0	Stöd till återhämtningsprogram (SPA 1989): 120 milj. kr. för samfinansiering i Moçambique (60), Uganda (30), Guinea-Bissau (20) och São Tomé och Principe (10); 105 milj. kr. för att underlätta betalning av vissa Världsbanksskulder som innehas av Tanzania (65), Ghana (10) och Uganda (15), samt för samma ändamål utanför Afrika, Bangladesh (5), Bolivia (5) och Sri Lanka (5).
		6,4	Stöd till Guyanas återhämtningsprogram.
		150,0	IMF: Räntesubventioner till ESAF.
		65,0	Stöd till Nicaraguas återhämtningsprogram.
		14,9	Reglering av viss del av Moçambiques skuld till Sverige.

Budgetår	Anslag	Beslutat belopp	Ändamål
1989/90	640	525,0	
		varav:	
		10,0	Skuldåterköp: Bolivia
		265,0	Stöd till återhämtningsprogram (SPA 1990):
			135 milj. kr. för samfinansiering i Moçambique (80), Uganda (30), Guinea-Bissau (20) och São Tomé och Principe (5);
			130 milj. kr. för att underlätta betalning av vissa Världsbanksskulder som innehas av Tanzania (70), Kenya (30), Uganda (20) och Ghana (10).
		100,0	Stöd till återhämtningsprogram inom ramen för SPA: Zambia
		150,0	IMF: Räntesubventioner till ESAF
1990/91	640	810,1	
		varav:	
		77,3	Reglering av viss skuld till Sverige: Moçambique (28,0), Madagaskar (21,6) Tanzania (18,5), Togo (7,8), Guinea-Bissau (1,4).
		400,0	Stöd till återhämtningsprogram (SPA 1991):
			250 milj. kr. för sam- och parallell-finansiering i Moçambique (100), Tanzania (50), Uganda (50) och Zambia (50);
			150 milj. kr. för att underlätta betalning av vissa Världsbanksskulder som innehas av Tanzania (50), Zambia (50), Uganda (20), Ghana (10), Madagaskar (10) och Senegal (10).
		120,0	Samfinanisering med Världsbanken i Egypten (60) och Jordanien (60).
		150,0	IMF: Räntesubventioner till ESAF. *(Beslut i aug. 1991.)
		62,8	Nicaragua för betalning av vissa skulder till Världsbanken, IDA och IDB. (Beslut i juli 1991.)
Summa	3 010	2 852,2	Ej utfästa medel 157,8 milj. kr.

Stöd till ekonomiska återhämtningsprogram

Den övervägande delen av betalningsbalansstödet ges som varubistånd till *stöd för återhämtningsprogram.* Den första insatsen av detta slag gjordes budgetåret 1986/87 när Tanzania just hade antagit ett ekonomiskt åter-

hämtningsprogram och slutit ett avtal med IMF. Det svenska stödet uppgick då till 50 milj. kr. Under följande budgetår fattades beslut om ytterligare sammanlagt 200 milj. kr. till Moçambique, Tanzania och Uganda, även det i samband med internationella aktioner för att stödja återhämtningsprogram.

Sedan de multilaterala formerna utvecklats för denna typ av stöd har regeringen gjort ytterligare insatser. Sverige har företrädesvis lämnat *stöd inom ramen för Världsbankens särskilda program för Afrika* (Special Program of Assistance, SPA). Detta program initierades av Världsbanken i slutet av år 1987 i syfte att mobilisera mer bistånd från givarländerna till stöd för de fattiga och skuldtyngda afrikanska ländernas återhämtning. Sverige har under åren 1988 till 1991 bidragit med över 1 miljard kr. från anslaget till SPA-samarbetet. De länder som erhållit stöd och de aktuella beloppen framgår av tabellen. Bidragen lämnas oftast som sam- eller parallellfinansiering med Världsbanken. Av de 400 milj. kr. för SPA 1991 utgick 250 milj. kr., i denna form. Bidragen kan finansiera angelägen import generellt, men kan också knytas till särskilda rehabiliteringsprogram för t. ex. industrisektorn, infrastruktur eller sociala ändamål.

Av bidragen till SPA används också en betydande del för att underlätta *återbetalning av viss Världsbanksskuld.* En stor del av de fattigaste u-ländernas skuldbörda består av räntor på lån till Världsbanken. Dessa skulder är s. k. prioriterade skulder, vilket innebär att de inte kan bli föremål för omförhandling. För att Världsbanken skall kunna fortsätta att låna ut till u-länderna krävs att dessa länder fullföljer sina återbetalningar. I annat fall tvingas banken ställa in såväl planerad som pågående utlåning. Därmed skulle ländernas återhämtningsprogram sannolikt inte kunna fullföljas och möjligheterna att få additionellt bistånd från bilaterala givare minska. Tidigare har de flesta av dessa länder kunnat ta lån från Världsbanken både på dess marknadsmässiga villkor, s. k. IBRD-lån, och på dess mjuka, av biståndsgivare subventionerade, villkor, s. k. IDA-lån. Sedan det ekonomiska läget försämrats kan många av länderna nu enbart ta IDA-lån. Återbetalningarna på IBRD-lånen utgör dock en stor del av ländernas skuldtjänst. För att underlätta dessa betalningar har Världsbanken beslutat att en del av de återbetalningar som varje år görs på tidigare IDA-lån från och med år 1988 skall lånas ut till dessa s. k. IDA-only länder i proportion till deras utestående skuldtjänst avseende IBRD-lånen. Bidraget från IDA-återflödet är emellertid inte tillräckligt för att klara av ländernas betalningsförpliktelser på IBRD-lån. Efter ett förslag från de nordiska länderna har det gjorts möjligt även för enskilda givarländer att ge bidrag i detta syfte som en del av SPA-programmet. Sverige har hittills bidragit med 385 milj. kr. till denna form av skuldlättnad.

Internationella valutafondens resurser spelar en viktig roll i de skuldtyngda ländernas återhämtningsprogram, eftersom dessa resurser är villkorade till förändringar i den ekonomiska politiken. För att stödja fattiga länders strukturanpassning har en särskild facilitet, dvs. en särskild möjlighet att få tillfällig tillgång till resurser från fonden, inrättats, *IMF:s s. k. utvidgade strukturanpassningsfacilitet* (Enhanced Structural Adjustment Facility, ESAF). Denna har ökat fondens möjligheter att ge lån på mjuka

villkor. För att upprätta fonden har flera länder bidragit med kapital eller räntesubventioner. Sverige har bidragit med sammanlagt 600 milj. kr. till ESAF under åren 1988–1991 att användas till räntesubventioner.

Ett antal länder har stora *betalningseftersläpningar till IMF, Världsbanken eller regionala utvecklingsbanker.* Detta har utgjort allvarliga problem för såväl länderna som institutionerna. Bland de länder som under senare år haft betydande betalningseftersläpningar märks Nicaragua, Vietnam, Zambia och Peru. För länderna innebär detta en svår situation, eftersom de därmed är uteslutna från tillgång till nya resurser från institutionerna. Särskilda insatser måste till för att hjälpa de länder som har för avsikt att genomföra tillräckligt djupgående strukturanpassningsprogram och klara ut problemen med betalningseftersläpningarna. Under år 1989 bildades en första s. k. stödgrupp för att bistå Guyanas reformprogram och för att lösa landets skulder till internationella finansiella institutioner. Sverige bidrog med 1 miljon US dollar som obundet varubistånd. Under år 1991 förbereddes en liknande stödgruppsaktion för Peru.

Under år 1990 nådde även Zambia en uppgörelse om sitt ekonomiska reformprogram. För att hjälpa landet hantera de exceptionellt stora betalningseftersläpningarna till IMF och Världsbanken utvecklades sedan under år 1991, bl. a. med hjälp av svenskt engagemang, ett nytt sätt att försöka lösa denna typ av problem. Detta innebär vad gäller relationen till IMF bl. a. att Zambia under ett IMF-övervakat program återupptar de löpande återbetalningarna, medan den ackumulerade skulden i praktiken refinansieras vid ett senare tillfälle. Samtidigt mobiliseras även ett ökat stöd från bilaterala givare. Sverige gav i detta sammanhang 100 milj. kr. i form av obundet importstöd. Zambia har sedan juni 1991 hamnat i en ny dröjsmålssituation. Detta visar på svårigheten att finna varaktiga lösningar på de problem som sammanhänger med en stor skuldbörda till de multilaterala institutionerna.

Nicaragua inledde under år 1988 ett omfattande ekonomiskt återhämtningsprogram. Sverige har stött utarbetandet av reformprogrammet bl. a. genom att finansiera studier och rådgivning. År 1989 beslutade Sverige i en internationellt samordnad aktion, om ett bidrag om 65 milj. kr. för programmet i form av obundet importstöd. År 1991 bidrog Sverige med ytterligare 63 milj. kr. till Nicaraguas skuldtjänst på lån till Världsbanken, Internationella Utvecklingsfonden (IDA) och Interamerikanska Utvecklingsbanken (IDB) i samband med att en internationell lösning av landets betalningseftersläpningar till dessa institutioner kunde nås.

Internationella politiska händelser får ofta direkta ekonomiska konsekvenser. Kriget vid Persiska viken fick allvarliga ekonomiska och sociala följder i flera länder i regionen. För att mildra dessa effekter beslutade Sverige om bidrag på 140 milj. kr. för drabbade länder i regionen. Ett bidrag på 60 milj. kr. har givits till en Världsbanksstödd social fond för sysselsättningsskapande insatser i Egypten. Sverige bidrog vidare med 60 milj. kr. för samfinansiering med Världsbanken av ett nödhjälpslån till Jordanien. I detta sammanhang beslutades även att Turkiet skulle få en tidigare beviljad, men aldrig utnyttjad, biståndskredit omvandlad till gåva. Beloppet om 20 milj. kr. belastar inte anslaget.

En stor del av de fattigaste ländernas skuld gäller av långivarlandet offentlig eller offentligt garanterad skuld, främst biståndS- och exportkrediter. I enlighet med en resolution i UNCTAD, skrev Sverige år 1978 av de biståndskrediter som under 1960- och 1970-talen gavs till de fattigaste länderna. År 1986 gjordes samma sak för Zambia. Totalt avskrevs ca 1 185 milj. kr. Detta har inte belastat anslaget.

De fordringar som svenska staten i dag har på u-länder är främst exportkrediter och u-krediter. Av betalningsbalansstödet har sammanlagt 496 milj. kr. använts för *betalning av skuld till svenska staten* enligt den modell som beslutades år 1986. Sju länder – Guinea-Bissau, Moçambique, Nicaragua, Sudan, Tanzania, Vietnam och Zambia – har på detta sätt fått förfallna skulder till svenska staten reglerade. Beloppen för de enskilda länderna framgår av tabellen. De reglerade skulderna har uppkommit genom skadereglering hos exportkreditnämnden (EKN) eller SWEDFUND (endast mindre belopp). Skulderna omfattar såväl kapitalförfall som ursprunglig låneränta.

Sedan Sverige tog det första beslutet om betalning av skuld till svenska staten har de multilaterala formerna för reglering av denna typ av skuld utvecklats. Det är inom den s. k. *Parisklubben* som skuldtyngda länder kan omförhandla betalningsförpliktelser under offentlig eller i långivarländerna offentligt garanterad skuld. Efter att ha uppnått en principöverenskommelse i Parisklubben ingår skuldlandet bilaterala avtal med långivarländerna. Vid de sju stora industriländernas möte i Toronto år 1988 uppnåddes ett viktigt genombrott i denna fråga. Denna s. k. Toronto-överenskommelse ger tre möjligheter till koncessionella, dvs. mjuka, villkor för de fattigaste länderna: avskrivning av en del av kapitalförfallen, förlängd återbetalningstid och sänkt konsolideringsränta.

För många u-länder är även dessa mjukare villkor alltför betungande. Sverige har därför drivit frågan om ytterligare skuldlättnad för de fattigaste länderna. Genom att använda betalningsbalansstödet har regeringen beslutat att ge en rad länder full betalningsfrihet när skulderna omförhandlas. Biståndet används för att täcka samtliga räntebetalningar som skall erläggas i enlighet med skuldkonsolideringsavtalen. Biståndet ger alltså en additionell skuldlättnad utöver vad som överenskommits internationellt. I september 1990 beslutades om additionellt bistånd uppgående till ca 78 milj. kr. till Guinea-Bissau, Madagaskar, Mocambique, Tanzania och Togo. Även vid några tidigare tillfällen har anslaget använts för liknande ändamål.

Stöd för reglering av u-länders kommersiella skuld

Utöver skuld till internationella finansiella institutioner och skuld till bilaterala offentliga långivare har u-länderna en betydande skuld till privata långivare i andra länder. Detta är skuld som inte är offentligt garanterad i långivarlandet. Eftersom de mest skuldtyngda u-länderna har svårt att betala räntor och amorteringar på denna skuld, säljs sådana skuldsedlar i

dag mellan fordringsägare på en andrahandsmarknad till priser som ofta ligger på en nivå långt under skuldsedlarnas nominella värden, för vissa länder så lågt som 5–20% av det nominella värdet. Olika metoder har tillämpats för att hjälpa u-länderna att tillgodogöra sig marknadens diskontering av fordringarnas värde.

Sverige har främjat sådan marknadsbaserad skuldlättnad på olika sätt. Om skuldsedlar köps upp på andrahandsmarknaden av tredje part och överlämnas till skuldlandet uppstår ett s.k. *skuldåterköp* (eng. debt buy-back). I ett första brett internationellt organiserat skuldåterköp bidrog ett antal biståndsgivare till en fond för uppköp av Bolivias skulder till privata långivare. Fonden administrerades av IMF. Till ett pris av 11% av skuldernas nominella värde kunde hälften av Bolivias skuld av detta slag återköpas och annulleras. Sverige bidrog med 10 milj. kr. och har senare bidragit med ytterligare 10 milj. kr. Liknande skuldåterköp planeras för andra länder.

Om skuldsedlar köps upp på andrahandsmarknaden och överlämnas till skuldlandet i utbyte mot någonting, t. ex. lokalvaluta för ett biståndsprojekt, uppstår s.k. skuldbyten (även kallade skuldomvandlingar eller skuldkonverteringar, eng. debt swaps). Sverige genomförde ett sådant skuldbyte till förmån för Costa Rica under budgetåret 1988/89. Då användes 21 milj. kr. (från andra anslagsposter) för uppköp av costaricanska fordringar till i genomsnitt 13,6% av det nominella värdet. Skuldsedlarna överlämnades till Costa Rica i utbyte mot att landet ställde lokalvaluta motsvarande skuldsedlarnas nominella värde till förfogande för ett naturvårdsprojekt i landet. På så sätt fick projektet mer lokalvaluta än det skulle ha fått om den utländska valutan hade växlats på normalt sätt i bank. Till skillnad från skuldåterköpen ökar skuldbyten oftast belastningen på landets budget. Särskild hänsyn måste därför tas till den makroekonomiska situationen när skuldbyten genomförs.

NORDISKT BISTÅNDSSAMARBETE

De nordiska länderna har sedan början av 1960-talet samarbetat på biståndsområdet. Formerna för samarbetet regleras genom en konvention som undertecknades i mars 1981. Enligt denna skall ärenden av principiell karaktär, såsom utvidgning, förlängning och revision av insatser, beslutas av det Nordiska ministerrådet som även fastställer de ekonomiska ramarna. Den löpande granskningen av biståndsprojekten sker genom en s.k. ämbetsmannakommitté för biståndsfrågor (EKB) bestående av de ansvariga ämbetsmännen i de nordiska biståndsadministrationerna. Genom konventionen upprättades även en rådgivande kommitté för lekmannarepresentation (RKB). I september 1990 enade sig de nordiska biståndsministrarna att pröva nya former för parlamentarisk medverkan i det nordiska samarbetet på biståndsområdet. RKB lades ner och istället skall de nordiska länderna enligt ett rullande schema arrangera ett årligt seminarium där parlamentariker och andra biståndsintresserade får möjlighet att diskutera biståndspolitiska frågor av gemensamt intresse. Finland stod som värd för det första seminariet år 1991.

Inom EKB bereds gemensamma nordiska projekt, samt diskuteras biståndsfrågor av nordiskt intresse. Kommittén är ett viktigt forum för bl.a. diskussioner om samordnade ställningstaganden i olika internationella organisationer. Arbetsgrupper av ad-hoc karaktär tillsätts för att diskutera och bereda aktuella frågor. Nordiska utredningar initieras för att ge underlag till biståndspolitiska ställningstaganden.

De nordiska biståndsministrarna lägger stor vikt vid ett nära samarbete i biståndspolitiska frågor och har därför beslutat formalisera en ordning med regelmässiga möten två gånger per år. Diskussioner om att formellt konstituera sig som ett fackministerråd under nordiska rådet pågår.

I samband med den volymaktion som de nordiska länderna drev under år 1989 inleddes även ett fastare samarbete med Nederländerna. Återkommande möten hålls nu mellan biståndsministrarna i Norden och Nederländerna.

Det nordiska samarbetet i biståndsärenden omfattar också informella överläggningar, t.ex. i anslutning till internationella möten, där de nordiska länderna ofta uppträder som en enhet. De nordiska länderna har även en gemensam representation i Världsbanken, de regionala utvecklingsbankerna och den internationella jordbruksutvecklingsfonden (IFAD).

Tyngdpunkten i det nordiska samarbetet har successivt kommit att förskjutas från de traditionella samfinansierade projekten mot samarbete präglat av stor flexibilitet såväl till formen som i valet av samarbetsobjekt. De nordiska länderna antog år 1988 ett särskilt program för nordiskt samarbete på biståndsområdet. Ett nytt inslag i det nordiska samarbetet är beslutet om en nordisk fond för kreditgivning på koncessionella villkor.

Mot bakgrund av utvecklingen i Central- och Östeuropa och Baltikum har de nordiska länderna påbörjat samarbete om ett nordiskt arbetsprogram. En stipendieordning har inrättats och informationskontor upprättats m.m. Finansiering sker över Nordiska ministerrådets budget.

BISTÅNDET FÖRDELAT PÅ ENSKILDA LÄNDER

Den följande statistiken avser de utbetalningar (i tkr) som gjorts budgetåret 1990/91 av biståndsorganen SIDA, SAREC, BITS, IMPOD och SWEDFUND. Utbetalningar som inte kunnat länderfördelas har förts till posterna ej länderfördelat eller ej kontinentfördelat. Utbetalningarna för u-krediter avser avräkningar mot biståndsanslaget för gåvoelement för kreditförbindelser som utfärdats under budgetåret 1990/91. Utgifterna för SIDAs centrala administration, inklusive biståndskontoren, redovisas i separat kolumn. Övriga utgifter för den centrala biståndsadministrationen har utelämnats. Med hänsyn till IMPODs arbetssätt ingår dock i dess utbetalningar lönekostnader för personal med undantag av chefen för kontoret samt viss administrativ personal. Det multilaterala biståndet (under anslaget C1) ingår, förutom livsmedelsbiståndet, inte i statistiken då det inte är möjligt att på ett rättvisande sätt fördela det biståndet på enskilda länder.

Land	SIDA								Livs-medels-bistånd	SAREC	BITS		IMPOD	SWED-FUND	Skuld-lättnads-åtgärder från SIDA och UD/U	Projekt-bistånd vissa u-länder från SIDA, SAREC och BITS	Totalt utbetalt 1990/91 (Tkr)
	Landram inkl. land-programkostnader samt rekrytering och utbildning	Katastrofer och stöd till återuppbyggnad	Enskilda organisationer	Regionala insatser	Humanitärt bistånd	Särskilda program	Miljö	Administration SIDA, Biståndskontor, Information			Tekniskt samarbete	U-krediter					
EUROPA																	
Baltikum																4851	4851
Estland																5113	5113
Lettland																1258	1258
Litauen																845	845
Polen			3930													36566	40496
Rumänien		5125															5125
Sovjetunionen		65														6039	6104
Tjeckoslovakien																194	194
Turkiet			100						1242								1342
Ungern																1409	1409
Ej länderfördelat Europa		−12070	56612	9	−1440	16223	30									22328	81692
Totalt EUROPA	0	−6880	60642	9	−1440	16223	30	0	1242	0	0	0	0	0	0	78603	148429
LATINAMERIKA OCH KARIBIEN																	
Antiqua			62														62
Argentina			7540		230					8536	27						16333
Bolivia			17359		13000	97					13923		124		5000	5000	54503
Brasilien			10654										4				10658
Chile		90	10995		15090	709				4895	240	21000	111			53524	106654
Colombia			3852		358												4210
Costa Rica			5466	1551	2698	504	2500			4663	19189		89			29231	65891
Cuba						110				6506	8541		38				15195
Dominikanska Republiken			2161								3922		169				6252

Land	SIDA								Livs-medels-bistånd	SAREC	BITS		IMPOD	SWED-FUND	Skuld-lättnads-åtgärder från SIDA och UD/U	Projekt-bistånd vissa u-länder från SIDA, SAREC och BITS	Totalt utbetalt 1990/91 (Tkr)
	Landram inkl. land-programkostnader samt rekrytering och utbildning	*Katastrofer* och stöd till återuppbyggnad	*Enskilda* organisationer	*Regionala* insatser	*Humanitärt* bistånd	*Särskilda* program	*Miljö*	*Administration* SIDA, Biståndskontor, Information			Tekniskt samarbete	U-krediter					
Ecuador			5912						855		7636		111				14514
El Salvador			1300		6602	450											8352
Guatemala			1499	151	650				135								2435
Guyana			217														217
Haiti		266	651			300											1217
Honduras			1630														1630
Jamaica			304						122		2965		25				3416
Mexico			1445								494		104				2043
Nicaragua	218640	7575	28157	2494	2629	1107	343	4360	1433	15511			82				282331
Panama									699								699
Paraguay			1146		1610	950			399								4105
Peru		11178	8573								66		484	39			20340
St Lucia			14														14
Trinidad			194														194
Uruguay			7410		3348					5625	2139						18522
Venezuela			1004														1004
Ej länderfördelat Latinamerika och Karibien					154792	16310	1320		579							193996	
Totalt LATIN-AMERIKA OCH KARIBIEN	218640	19109	117545	4196	201007	20537	4163	4360	4222	66731	59142	21000	1341	39	5000	87755	834787

Land	SIDA								Livsmedelsbistånd	SAREC	BITS		IMPOD	SWEDFUND	Skuldlättnadsåtgärder från SIDA och UD/U	Projektbistånd vissa u-länder från SIDA, SAREC och BITS	Totalt utbetalt 1990/91 (Tkr)
	Landram inkl. landprogramkostnader samt rekrytering och utbildning	Katastrofer och stöd till återuppbyggnad	Enskilda organisationer	Regionala insatser	Humanitärt bistånd	Särskilda program	Miljö	Administration SIDA, Biståndskontor, Information			Tekniskt samarbete	U-krediter					
ASIEN OCH MELLANÖSTERN																	
Afghanistan		75000	1140														76140
Bangladesh	85560	14799	35737			1475	1517	4328					254		5000		148670
Bhutan										2144							2144
Filippinerna		4630	4915			1250					10276		890				21961
Hong Kong			833														833
Indien	314950	3424	32244			7293	2557	5478	5271	5307		11500	909				388933
Indonesien			750			136			896				162				1944
Irak		4000							614								4614
Iran		26160															26160
Israel		5000	334						1530								6864
Jordanien		42000	300						7852				31			30000	80183
Kambodja		23290	500			24			614								24428
Kina			3588			800	979				14943	183400	135				203845
Korea			216														216
Laos	103775		516			1630	4336	4135									114392
Libanon		8914	3915						1294								14123
Malaysia			2203			99					13775		416				16493
Myanmar/Burma			100														100
Nepal			6756			118			2703	450							10027
Pakistan		4377	12366						12438	1850	3246		59				34336
Sri Lanka	69318	240	9847			2350		2389		7482	400		84	480			92590
Syrien									4104								4104
Thailand		6000	8071				1419				2975	35000	281				53746
Vietnam	354772		2831			3435	7027	8714	2967	4467			556				384769
Västbanken, Gaza		20768	3603			500							70				24941

Land	SIDA								*Livs-medels-bistånd*	*SAREC*	*BITS*		*IMPOD*	*SWED-FUND*	*Skuld-lättnads-åtgärder från SIDA och UD/U*	*Projekt-bistånd vissa u-länder från SIDA, SAREC och BITS*	*Totalt* utbetalt 1990/91 (Tkr)
	Landram inkl. land-programkostnader samt rekrytering och utbildning	Katastrofer och stöd till återuppbyggnad	Enskilda organisationer	Regionala insatser	Humanitärt bistånd	Särskilda program	Miljö	Administration SIDA, Biståndskontor, Information			Tekniskt samarbete	U-krediter					
Yemen			10139						4950								15089
Ej länderfördelat																	
Asien		96726	105	16150		5766	4026			618							123391
Totalt ASIEN OCH MELLANÖSTERN	928375	335328	141009	16150	0	24876	21861	25044	47377	20174	45615	229900	3847	480	5000	30000	1875036
AFRIKA																	
Algeriet		21340	440						914		6721						29415
Angola	154801	49344	4390	7251		1385	991	6462	384				46				225054
Benin			100														100
Botswana	89118	14576	1010			1535	884	3250		2470	1215		66	1235			115359
Burkina Faso		900	3467			600	300		2054				13				7334
Burundi			9008						1603								10611
Centralafrikanska Republiken			570						232								5932
Djibouti									2349								2349
Egypten			2890								5143		204				8237
Ecuatorial Guinea									776								776
Elfenbenskusten			1033						774								1807
Etiopien	115427	176210	25179			1261		5651	32668	8491			66				364953
Gambia			5392						3346								8738
Ghana			2163						5916		2303		36				10418
Guinea		1969							2210								4179
Guinea-Bissau	63724		6648			2011		5072	1116	1000					16493		96064
Kamerun									2740								2740
Kap Verde	48435		5194			2081	250			1000				144			57104

Land	SIDA								Livs-medels-bistånd	SAREC	BITS		IMPOD	SWED-FUND	Skuld-lättnads-åtgärder från SIDA och UD/U	Projekt-bistånd vissa u-länder från SIDA, SAREC och BITS	Totalt utbetalt 1990/91 (Tkr)
	Landram inkl. land-programkostnader samt rekrytering och utbildning	Katastrofer och stöd till återuppbyggnad	Enskilda organisationer	Regionala insatser	Humanitärt bistånd	Särskilda program	Miljö	Administration SIDA, Biståndskontor, Information			Tekniskt samarbete	U-krediter					
Kenya	126 681		26 657			4 009	658	6 385	271	4 408			113				169 182
Kongo			3 492						467								3 959
Lesotho	36 104		714	10 343		857		2 314	3 034				81				53 447
Liberia		570	169														739
Madagaskar									527						21 576		22 103
Malawi		1 610	101						36 726				83				38 520
Mali			714						10 060				416				11 190
Marocko							700		5 742			700					7 142
Mauretanien		2 800	314						2 055								5 169
Mauritius			125						294		1 159	11 000	47	603			13 228
Moçambique	485 718	110 263	9 887	61 244		5 882		6 669	3 197	4 881			64		143 942		831 747
Namibia	44 128	6 688	6 302			1 618		4 022									62 758
Nigeria			894						2 219								3 113
Rwanda		4 770	6 742						1 652								13 164
Sao Tome e Principe			2 176						108						5 000		7 284
Senegal			1 191						8 982				246				10 419
Senegal			1 570						369								1 939
Sierra Leone			4 197						547								4 744
Somalia		22 113	2 899							4 341	1 524			735			31 612
Sudan		63 159	16 163						3 444		3 789						91 555
Swaziland			5 780						2 498				42				8 320
Tanzania	533 687	9	49 151	56 784		10 311	534	10 514	4 647	13 651	420		260	1 726	68 540		750 234
Tchad		670	1 493														2 163
Togo			1 542						2 065						7 833		11 440
Tunisien		3 000	2 125				26				3 997	41 400	384				50 932
Uganda		41 285	11 848			1 701			7 653						70 000	74 971	207 458
Västra Sahara		21 340															21 340
Zaire			33 287						3 986								37 273

Land	SIDA								Livs-medels-bistånd	SAREC	BITS		IMPOD	SWED-FUND	Skuld-lättnads-åtgärder från SIDA och UD/U	Projekt-bistånd vissa u-länder från SIDA, SAREC och BITS	Totalt utbetalt 1990/91 (Tkr)
	Landram inkl. land-programkostnader samt rekrytering och utbildning	Katastrofer och stöd till återuppbyggnad	Enskilda organisationer	Regionala insatser	Humanitärt bistånd	Särskilda program	Miljö	Administration SIDA, Biståndskontor, Information			Tekniskt samarbete	U-krediter					
Zambia	362468		4371	5562		9149		8037	2344	250			41	43	180060		572325
Zimbabwe	151385	5519	20172	36		3508	1519	5087	3858	9309	2434	97000	690	2686			303203
Ej länderfördelat Afrika		69491	2828	106271	282462	47692	7965			37512			4009				558230
Totalt AFRIKA	2211676	622626	289518	247491	282462	93600	13827	63463	163827	87313	28705	150100	6907	7172	513444	74971	4857102
AUSTRALIEN																	
Pacific			434														434
Papua Nya Guinea			1062			54											1116
Västra Samoa			2210														2210
Ej länderfördelat Australien	1308	9000				1773	−5										12076
Totalt AUSTRALIEN	1308	9000	3272	0	0	1827	−5	0	0	0	0	0	0	0	0	0	15402
Ej kontinentfördelat	142219	84000	130171	698		211270	58898		18353	176021	99163	9725	34209			651	1065378
Totalt	**3502218**	**1063183**	**742157**	**268544**	**482029**	**368333**	**198774**	**92867**	**235021**	**350239**	**232625**	**410725**	**46304**	**7691**	**523444**	**271980**	**8796134**

VISSA FÖRKORTNINGAR

ACCE	African Council on Communications Education	Afrikanska rådet för massmedieutbildning
AfDB	African Development Bank	Afrikanska utvecklingsbanken
AfDF	African Development Fund	Afrikanska utvecklingsfonden
AFIC	Asian Finance and Investment Corporation	
AIC	International Centre of the Swedish Labour Movement	Arbetarrörelsens Internationella Centrum
ANC	African National Congress	Afrikanska nationalkongressen
ARO	Africa Groups of Sweden, Recruitment Organization	Afrikagruppernas Rekryteringsorganisation
AsDB	Asian Development Bank	Asiatiska utvecklingsbanken
AsDF	Asian Development Fund	Asiatiska utvecklingsfonden
BITS	Swedish Agency for International Technical and Economic Co-operation	Beredningen för internationellt tekniskt-ekonomiskt samarbete
CABEI	Central American Bank for Economic Integration	Centralamerikanska banken för ekonomisk integration
CADESCA	Comite de Accion de Apoyo al Desarrollo Economico y Social	Aktionskommittén för central-amerikanskt samarbete
CATIE	Centro Agronomico Tropical de Investigacion y Ensenanza	utbildningscentrat för tropiskt jordbruk
CCC-CA	Confederacion de Cooperativas del Caribe y Centro America	Kooperativa federationen för Karibien och Centralamerika
CDB	Caribbean Development Bank	Karibiska utvecklingsbanken
CFA	Committee on Food Aid Policies and Programmes	Kommittén för livsmedelsbistånd
CFC	Common Fund for Commodity	Gemensamma fonden för råvaror
CGIAR	Consultative Group on International Agricultural Research	Konsultativa gruppen för internationell jordbruksforskning
CILSS	Committé Inter-Estats de Lutte contre la Sécheresse au Sahel	Koordinerande kommittén för utveckling i Sahelområdet
CND	Commission on Narcotic Drugs	Narkotikakommissionen
CSUCA	Confederacion Universitaria Centroamericana	Centralamerikanska universitets-federationen
CTC	United Nations Centre for Transnational Corporations	FN:s center för transnationella företag
DAC	Development Assistance Committee	OECD:s kommitté för biståndsfrågor

DCI	Defense for Children International	
DND	Division on Narcotic Drugs	Narkotikakommissionens sekretariat
DTCD	Department of Technical Cooperation for Development	FN-sekretariatets tekniska biståndsprogram
EADB	East African Development Bank	Östafrikanska utvecklingsbanken
EBRD	European Bank for Reconstruction and Development	Europeiska återuppbyggnads- och utvecklingsbanken
ECOSOC	Economic and Social Council of the United Nations	FN:s ekonomiska och sociala råd
EFS		Evangeliska fosterlandsstiftelsen
EG	European Community	De europeiska gemenskaperna
EKN	Swedish Export Credits Guarantee Board	Exportkreditnämnden
ESAF	Enhanced Structural-Adjustment Facility	Utvidgade strukturanpassningsfaciliteten
FAC	Food Aid Convention	Livsmedelshjälpskonventionen
FAO	Food and Agricultural Organization	FN:s livsmedels- och jordbruksorganisation
FSO	Fund for Special Operations	
GATT	General Agreement on Tariffs and Trade handelsavtalet	Allmänna tull- och
HABITAT	United Nations Center for Human Settlements	FN:s boende- och bebyggelsecenter
IAEA	International Atomic Energy Agency	Internationella atomenergiorganet
IBRD	International Bank for Reconstruction and Development	Världsbanken
ICA	International Co-operative Alliance	Internationella kooperativa alliansen (IKA)
ICAP	Instituto Centroamericano de Administracion Publica	Centralamerikanska institutet för offentlig förvaltning
ICJ	International Commission of Jurists	Internationella Juristkommissionen
ICRC	International Committee of the Red Cross	Internationella rödakorskommittén
IDA	International Development Association	Internationella utvecklingsfonden
IDB	Interamerican Development Bank	Interamerikanska utvecklingsbanken
IEA	International Energy Agency	Internationella energimyndigheten

IEFR	International Emergency Food Reserve	Internationella katastroflagret för livsmedel
IFAD	International Fund for Agricultural Development	Internationella jordbruksutvecklingsfonden
IFC	International Finance Corporation	Internationella finansieringsbolaget
IFS	International Foundation for Science	Internationella stiftelsen för vetenskap
IGADD	Intergovernmental Authority on Drought and Development	Mellanstatliga myndigheten ansvarig för torka och utveckling
IICA	Instituto Interamericano de Cooperacion para la Agricultura	Interamerikanska institutet för jordbrukssamarbete
IIDH	Interamerican Institute of Human Rights	Interamerikanska institutet för mänskliga rättigheter
IIED	International Institute for Environment and Development	Internationella institutet för miljö och utveckling
ILO	International Labour Organization	Internationella arbetsorganisationen
IMF	International Monetary Fund	Internationella valutafonden
IMO	International Maritime Organization	Internationella sjöfartsorganisationen
IMPOD	Import Promotion Office for Products from Developing Countries	Importkontoret för u-landsprodukter
INCAE	Instituto Centroamericano de Administracion de Empresas	Centralamerikanska institutet för företagsledarutbildning
INCB	International Narcotic Control Board	Internationella Narkotika-kontrollstyrelsen
INSTRAW	United Nations International Research and Training Institute for the Advancement of Women	Internationella forsknings- och utbildningsinstitutet för kvinnors utveckling
IPDC	International Programme for the Development of Communication	Internationella program för kommunikationsutveckling
IPPF	International Planned Parenthood Federation	Internationella familjeplaneringsfederationen
IPS	Inter Press Service	
ISO	International Standardization Organization	Internationella standardiseringsorganisationen

ITC	International Trade Centre	UNCTAD/GATT:s internationella handelscentrum
ITTO		Internationella Tropiska Timmerorganisationen
IUCN	International Union for the Conservation of Nature and Natural Resources	Internationella Naturvårds-unionen
MIGA	Multilateral Investment Guarantee Agency	Multilaterala organet för investeringsgarantier
MONAP	Moçambique Nordic Agricultural Programme	Det nordiska jordbruksprogrammet för Moçambique
NDF	Nordic Development Fund	Nordiska utvecklingsfonden
NEFCO	Nordic Environment Finance Corporation	Nordiska Miljöfinansierings-bolaget
NIB	Nordic Investment Bank	Nordiska Investeringsbanken
OECD	Organization for Economic Co-operation and Developement	Organisationen för ekonomiskt samarbete och utveckling
OEOA	Office for Emergency Operations in Africa	FN:s katastrofkontor för Afrika
OPEC	Organization of Petroleum Exporting Countries	De oljeexporterande ländernas organisation
PAHO	Pan American Health Organization	Allamerikanska hälsovårds-organisationen
PMU		Pingstmissionens u-landshjälp
SADCC	Southern African Development Coordination Conference	Konferensen för samordnad utveckling i södra Afrika
SAK		Svenska Afghanistankommittén
SAREC	Swedish Agency for Research Co-operation with Developing Countries	Styrelsen för u-landsforskning
SATCC	Southern African Transport and Communications Commission	Kommissionen för transporter och kommunikationer i södra Afrika
SDR	Special Drawing Rights	Särskilda dragningsrätter
SEK	Swedish Export Credit Corporation	AB Svensk Exportkredit
SHIA	Swedish Organization of the Handicapped International Aid Foundation	Svenska handikapporganisa-tionernas internationella biståndsstiftelse
SIDA	Swedish International Development Authority	Styrelsen för internationell utveckling
SLU	Swedish University of Agricultural Siences	Sveriges Lantbruksuniversitet

SPA	World Bank Special Program of Assistance	Världsbankens särskilda program för Afrika
SWAPO	South West Africa People's Organization	Sydvästafrikanska folkorganisationen
SWEDECORP	Swedish International Enterprise Development Corporation	Styrelsen för internationellt näringslivsbistånd
SWEDFUND	Swedish Fund for Industrial Co-operation with Developing Countries	Fonden för industriellt samarbete med u-länder
SVS	Swedish Volunteer Service	Svensk Volontärsamverkan
TIB	Tanzania Industrial Bank	Tanzanias Industriutvecklingsbank
UBV	Training for Development Assistance	Utbildning för biståndsverksamhet
UNCDF	United Nations Capital Development Fund	FN:s kapitalutvecklingsfond
UNCSTD	United Nations Centre for Science and Technology for Development	FN:s center för vetenskap och teknologi för utveckling
UNCTAD	United Nations Conference on Trade and Development	FN:s konferens för handel och utveckling
UNCTC	United Nations Commission for Transnational Corporations	FN:s kommission för multinationella företag
UNDP	United Nations Development Programme	FN:s utvecklingsprogram
UNDRO	Office of the United Nations Disaster Relief Co-ordinator	FN:s katastrofhjälpskontor
UNEP	United Nations Environment Programme	FN:s miljöprogram
UNESCO	United Nation Educational, Scientific and Cultural Organization	FN:s organisation för utbildning, vetenskap och kultur
UNFDAC	United Nations Fund for Drug Abuse Control	FN:s fond för kontroll av beroendeframkallande medel
UNFPA	United Nations Population Fund	FN:s befolkningsfond
UNHCR	United Nations High Commissioner for Refugees	FN:s flyktingkommissarie
UNICEF	United Nations Children's Fund	FN:s barnfond
UNIDO	United Nations Industrial Development Organization	FN:s organisation för industriell utveckling

UNIFEM	United Nations Development Fund for Women	FN:s utvecklingsfond för kvinnor
UNITA	Uniao National para la Independencia Total de Angola/National Union for the total Liberation of Angola	
UNITAR	United Nations Institute for Training and Research	FN:s utbildnings- och forskningsinstitut
UNOCA	Office of the Coordination for United Nations (Humanitarian and Economic Assistance Programmes relating to Afghanistan	
UNRWA	United Nations Relief and Works Agency for Palestine Refugees in the Near East	FN:s hjälporganisation för palestinaflyktingar
UNSO	United Nations Sudano-Sahelian Office	FN:s Sudano-Sahelkontor
UNV	United Nations Volunteers Programme	FN:s volontärprogram
WCC	World Council of Churches	Kyrkornas Världsråd
WEP	World Employment Programme	ILO:s världssysselsättnings-program
WFP	World Food Programme	Världslivsmedelsprogrammet
WHO	World Health Organization	Världshälsoorganisationen
WIPO	World Intellectual Property Organization	Världsorganisationen för den intellektuella äganderätten
WMU	World Maritime University	Internationella sjöfarts-universitetet
ZANU	Zimbabwe African National Union	
ZAPU	Zimbabwe African Peoples Union	
ZUM	Zimbabwes Unity Movement	Zimbabwes enighetsrörelse

Förteckning över Sveriges lönade utlandsmyndigheter samt ackrediteringar för de Stockholmsbaserade ambassadörerna per den 1 januari 1992.

I. Beskickningar

(sidoackrediteringsorter inom parentes)

Abidjan
(Lomé, Ouagadougou, Porto Novo)
Abu Dhabi (*)
Addis Abeba
(Djibouti)
Alger
Amman
Ankara
Athen
Bagdad (**)
Bangkok
(Rangoon, Vientiane)
Beirut (**)
Belgrad
(Tirana)
Bern
Bissau (*)
Bonn
Brasilia
Bryssel
(Luxemburg)
Budapest
Buenos Aires
(Asuncion, Montevideo)
Bukarest
Canberra
(Honiara, Port Moresby, Port Vila)
Carácas
(Bridgetown, Port of Spain)
Colombo (*)
Damaskus
(Beirut)
Dar es Salaam
Dhaka
Dublin
Gaborone
(Maseru)
Guatemala
(San Salvador, Tegucigalpa)
Haag
Hanoi
Harare
Havanna
Heliga Stolen
(San Marino, Valetta)
Helsingfors
Islamabad
(Malé)
Jakarta
Kairo
(Khartoum)
Kinshasa (*)(**)
Kuala Lumpur
Kuwait
(Abu Dhabi, Doha, Manama)
Köpenhamn
Lagos
(Accra)
Lima
(La Paz)
Lissabon
(Bissau, Praia)
London
Luanda
(Sao Tomé)
Lusaka
(Lilongwe)
Madrid
Managua
(San José, Panamá)
Manila
Maputo
(Mbabane)
Mexico
Montevideo (*)
Moskva
(Ulan Bator)
Mexico
Muscat (*)(***)
Nairobi
(Bujumbura, Kampala, Kigali)
New Delhi
(Colombo, Kathmandu, Thimpu)
Oslo
Ottawa
(Nassau)
Paris
Peking
(Pyongyang)
Prag
Pretoria
Pyongyang (*)
Quito (***)
Rabat
Reykjavik
Riga
Riyadh
(Muscat, Sana)
Rom
Santa Fé de Bogotà
Santiago de Chile
Seoul
Singapore
(Bandar Seri Begawan)
Sofia
Tallinn
Teheran
Tel Aviv
(Nicosia)
Tokyo
Tripoli

Tunis
Vientiane (*)
Vilnius
Warszawa
Washington
Wellington
(Apia, Nuku'alofa, Suva)
Wien
Windhoek

(*) beskickningen förestås av en t. f. chargé d"affaires
(**) beskickningen är eller kommer tills vidare att vara obemannad
(***) beskickningen kommer att stängas budgetåret 1992/93 och ersättas av honorärkonsulat

II. Delegationer

Sveriges ständiga representation vid Förenta nationerna i New York
Sveriges ständiga delegation vid de internationella organisationerna i Genève
Sveriges nedrustningsdelegation i Genève
Sveriges delegation vid Organisationen för ekonomiskt samarbete och utveckling (OECD) i Paris
Sveriges delegation vid de Europeiska Gemenskaperna (EG) i Bryssel
Sveriges delegation vid Europarådet i Strasbourg
Sveriges delegation vid de militära förhandlingarna inom ramen för konferensen om säkerhet och samarbete i Europa (ESK) i Wien

III. Lönade konsulat

a) Generalkonsulat
Barcelona
Berlin
Chicago
Frankfurt am Main
Hamburg
Hongkong
Istanbul
Jerusalem
Los Angeles
Málaga
Marseille (*)
Milano
Montreal
München
New York
S:t Petersburg
Sydney
Toronto

b) Konsulat
Jeddah
Las Palmas (*)
Mariehamn
Szczecin

(*) Omvandlas till honorärkonsulat budgetåret 1992/93

IV. Stockholmsbaserade ambassadörer

De fyra sändebuden har följande ackrediteringar:

1. Bamako (Mali), Banjul (Gambia), Conakry (Republiken Guinea), Dakar (Senegal), Freetown (Sierra Leone), Monrovia (Liberia), Niamey (Niger) och Nouakchott (Mauretanien).

2. Belmopan (Belize), Castries (St Lucia), Georgetown (Guyana), Kingston (Jamaica), Paramáribo (Surinam), Port-au-Prince (Haiti), Santo Domingo (Dominikanska Republiken) och St George's (Grenada).

3. Antananarivo (Madagaskar), Mogadishu (Somalia), Moroni (Comorerna), Port Louis (Mauritius) och Victoria (Seychellerna).

4. Bangui (Centralafrikanska Republiken), Brazzaville (Kongo), Kinshasa (Zaire), Libreville (Gabon), Malabo (Ekvatorialguinea) och Yaoundé (Kamerun).

A. Utrikesdepartementet m. m.

A 1.	Utrikesförvaltningen, *förslagsanslag*	1 425 327 000
A 2.	Utlandstjänstemännens representation, *reservationsanslag*	20 690 000
A 3.	Kursdifferenser, *förslagsanslag*	1 000
A 4.	Honorärkonsuler, *förslagsanslag*	14 170 000
A 5.	Särskilda förhandlingar med annan stat eller inom internationell organisation, *förslagsanslag*	58 451 000
A 6.	Nordiskt samarbete, *förslagsanslag*	1 783 000
A 7.	Utredningar m. m., *reservationsanslag*	13 252 000
A 8.	Officiella besök m. m., *förslagsanslag*	9 693 000
A 9.	Ekonomiskt bistånd till svenska medborgare i utlandet m. m. *förslagsanslag*	3 635 000
		1 547 002 000

B. Bidrag till vissa internationella organisationer

B 1.	Förenta nationerna, *förslagsanslag*	242 232 000
B 2.	Nordiska ministerrådet, *förslagsanslag*	250 000 000
B 3.	Europarådet, *förslagsanslag*	28 240 000
B 4.	Organisationen för ekonomiskt samarbete och utveckling (OECD), *förslagsanslag*	20 000 000
B 5.	Europeiska frihandelssammanslutningen (EFTA), *förslagsanslag*	110 000 000
B 6.	Organisationer för internationell handel och råvarusamarbete m. m., *förslagsanslag*	9 278 000
B 7.	Internationell råvarulagring, *förslagsanslag*	2 000 000
B 8.	Övriga internationella organisationer m. m., *förslagsanslag*	3 638 000
		665 388 000

C. Internationellt utvecklingssamarbete

C 1.	Bidrag till internationella biståndsprogram, *reservationsanslag*	3 566 147 000
C 2.	Utvecklingssamarbete genom SIDA, *reservationsanslag*	7 517 000 000
C 3.	Andra biståndsprogram, *reservationsanslag*	2 114 500 000
C 4.	Styrelsen för internationell utveckling (SIDA), *ramanslag*	293 758 000
C 5.	Styrelsen för u-landsutbildning i Sandö (Sandö U-centrum), *ramanslag*	23 014 000
C 6.	Styrelsen för u-landsforskning (SAREC), *förslagsanslag*	25 405 000
C 7.	Nordiska Afrikainstitutet, *förslagsanslag*	6 013 000
C 8.	Beredningen för internationellt tekniskt-ekonomiskt samarbete (BITS), *ramanslag*	18 745 000
C 9.	Bidrag till Styrelsen för U-landsutbildning i Sandö, *förslagsanslag*	7 076 000
C 10	Styrelsen för internationellt näringslivsbistånd (SWEDECORP), *förslagsanslag*	34 436 000
		13 606 094 000

D. Information om Sverige i utlandet m. m.

D 1.	Svenska institutet, *reservationsanslag*	65 797 000
D 2.	Sveriges Riksradios programverksamhet för utlandet, *reservationsanslag*	60 809 000
D 3.	Övrig information om Sverige i utlandet, *reservationsanslag*	16 754 000
		143 360 000

E. Utrikeshandel och exportfrämjande

E 1.	Kommerskollegium, *ramanslag*	51 647 000
E 2.	Exportfrämjande verksamhet, *reservationsanslag*	259 815 000
E 3.	Exportkreditnämnden, täckande av vissa utgifter för skadeersättningar, *förslagsanslag*	1 000
E 4.	Krigsmaterielinspektionen, *förslagsanslag*	100 000
E 5.	Bidrag till stiftelsen Östekonomiska Institutet m. m. *anslag*	2 250 000
E 6.	Bidrag till ett institut för Japanstudier *reservationsanslag*	3 000 000
		316 813 000

F. Nedrustnings- och säkerhetspolitiska frågor m. m.

F 1.	Utredningar inom det nedrustnings- och säkerhetspolitiska området, *reservationsanslag*	5 529 000
F 2.	Konferensen om säkerhet och samarbete i Europa (ESK), *förslagsanslag*	10 000 000
F 3.	Information, studier och forskning om freds- och nedrustningssträvanden m. m. *reservationsanslag*	23 982 000
F 4.	Bidrag till Stockholms internationella fredsforskningsinstitut (SIPRI), *reservationsanslag*	21 310 000
F 5.	Forskningsverksamhet för rustningsbegränsning och nedrustning, *förslagsanslag*	15 840 000
F 6.	Utrikespolitiska Institutet *reservationsanslag*	10 028 000
		86 689 000

G. Samarbete med Central- och Östeuropa

G 1.	Samarbete med länderna i Central- och Östeuropa, *reservationsanslag*	994 500 000
G 2.	Täckande av eventuella förluster i anledning av statliga garantier för finansiellt stöd till länder i Central- och Östeuropa, *förslagsanslag*	1 000
		994 501 000
	Summa kr.	*17 359 847 000*

Innehållsförteckning

Översikt 3

Utrikesdepartementet

Inledning 10
Utrikespolitik 10
Rättsfrågor 16
Handelspolitik 18
Nordiskt samarbete 24
Samarbetet med Central- och Östeuropa 24
Utrikesförvaltningen 26
Sverige-information och kulturutbyte 28
Internationellt utvecklingssamarbete 29

A. Utrikesdepartementet m. m.

A 1. Utrikesförvaltningen 33
A 2. Utlandstjänstemännens representation 37
A 3. Kursdifferenser 37
A 4. Honorärkonsuler 37
A 5. Särskilda förhandlingar med annan stat eller inom internationell organisation 38
A 6. Nordiskt samarbete 38
A 7. Utredningar m. m. 39
A 8. Officiella besök m. m. 39
A 9. Ekonomiskt bistånd till svenska medborgare i utlandet m. m. 39

B. Bidrag till vissa internationella organisationer

B 1. Förenta nationerna 41
B 2. Nordiska ministerrådet 43
B 3. Europarådet 43
B 4. Organisationen för ekonomiskt samarbete och utveckling (OECD) 44
B 5. Europeiska frihandelssammanslutningen (EFTA) 45
B 6. Organisationer för internationell handel och råvarusamarbete m. m. 46
B 7. Internationell råvarulagring 48
B 8. Övriga internationella organisationer m. m. 49

C. Internationellt utvecklingssamarbete

U-länderna i världen 51
– *Ekonomisk utveckling i olika delar av u-världen* 52
– *Resurser för utveckling* 56
Nya krav och förutsättningar för det internationella samarbetet 62
Ömsesidigt beroende och internationellt samarbete 62
– *Från katastrof till utveckling* 65
– *Demokrati och mänskliga rättigheter* 67
– *Miljö och utveckling* 73

– *Befolkningsfrågor* ... 75
– *En ny roll för FN* ... 77
– *Kvinnoinriktat bistånd* ... 78
– *U-lands- och biståndsinformation* ... 79
Mottagarländernas ansvar – givarnas stöd ... 80
Utvärderingssekretariatet ... 85
Biståndet och EG ... 86
Aktuella utredningar m. m. ... 88
– *Översyn av det multilaterala biståndet* ... 88
– *Nordiska FN-projektet* ... 99
– *Kreditbiståndsutredningen* ... 104
– *Statistikprojektet* ... 104
– *Åtgärder med anledning av regeringens program för omställning och minskning av den statliga administrationen* ... 104
Biståndsanslagen m. m. ... 105
C 1. Bidrag till internationella biståndsprogram ... 109
Bilateralt utvecklingssamarbete ... 132
C 2. Utvecklingssamarbete genom SIDA ... 164
C 3. Andra biståndsprogram ... 179
C 4. Styrelsen för internationell utveckling (SIDA) ... 198
C 5. Styrelsen för u-landsutbildning i Sandö (Sandö U-centrum) ... 201
C 6. Styrelsen för u-landsforskning (SAREC) ... 203
C 7. Nordiska Afrikainstitutet ... 204
C 8. Beredningen för internationellt tekniskt-ekonomiskt samarbete (BITS) ... 205
C 9. Bidrag till Styrelsen för U-landsutbildning i Sandö ... 208
C 10. Styrelsen för internationellt näringslivsbistånd (SWEDECORP) ... 208

D. Information om Sverige i utlandet m. m.

D 1. Svenska institutet ... 211
D 2. Sveriges Riksradios programverksamhet för utlandet ... 213
D 3. Övrig information om Sverige i utlandet ... 215

E. Utrikeshandel och exportfrämjande

E 1. Kommerskollegium ... 217
E 2. Exportfrämjande verksamhet ... 219
E 3. Exportkreditnämnden, täckande av vissa utgifter för skadeersättningar ... 220
E 4. Krigsmaterielinspektionen m. m. ... 227
E 5. Bidrag till Stiftelsen Östekonomiska Institutet ... 228
E 6. Bidrag till ett institut för Japanstudier ... 229

F. Nedrustnings- och säkerhetspolitiska frågor m. m.

F 1. Utredningar inom det nedrustnings- och säkerhetspolitiska området ... 231
F 2. Konferensen om säkerhet och samarbete i Europa (ESK) ... 232
F 3. Information, studier och forskning om freds- och nedrustningssträvanden m. m. ... 232

F 4. Bidrag till Stockholms internationella fredsforskningsinstitut (SIPRI) 233
F 5. Forskningsverksamhet för rustningsbegränsning och nedrustning 235
F 6. Utrikespolitiska Institutet 239

G. Samarbete med Central- och Östeuropa

G 1. Samarbete med länderna i Central- och Östeuropa 242
G 2. Täckande av eventuella förluster i anledning av statliga garantier för finansiellt stöd till länder i Central- och Östeuropa .. 248

Bilaga 4.1 Fakta om Sveriges bistånd
Statliga myndigheter och organ för Sveriges bistånd 255
FNs biståndsverksamhet 261
Internationella finansieringsorgan 272
Internationellt livsmedelsbistånd och jordbruksutveckling 283
Flyktingbistånd 289
Övriga organisationer 292
Biståndet till enskilda programländer 298
Bilateralt bistånd till icke-programländer 387
Andra anslagsposter 403
Andra biståndsprogram 419
Nordiskt biståndssamarbete 434
Biståndet fördelat på enskilda länder 435
Vissa förkortningar 442

Bilaga 4.2 Förteckning över Sveriges lönade utlandsmyndigheter samt ackrediteringar för de Stockholmsbaserade ambassadörerna per den 1 januari 1992 448
Anslagsförteckning 451
Innehållsförteckning 453

Norstedts Tryckeri AB, Stockholm 1992

Prop.
1991/92:100
Bil. 5

Försvarsdepartementet
(fjärde huvudtiteln)

Översikt

Försvarsdepartementet har inom regeringskansliet ansvaret för de åtgärder som krävs för att förbereda landet för att motstå väpnad eller annan yttre aggression och för att ställa om samhället till kris- och krigsförhållanden. Totalförsvaret består av en militär och en civil del.

Totalförsvarets militära del omfattar armén, marinen och flygvapnet samt den operativa ledningen. Vidare ingår ett antal myndigheter som benämns gemensamma myndigheter.

Totalförsvarets civila del utgörs av ett antal samhällssektorer benämnda funktioner. Försvarsdepartementet ansvarar härvid för funktionerna Civil ledning och samordning, Befolkningsskydd och räddningstjänst, Psykologiskt försvar, Försörjning med industrivaror (utom energiförsörjning och livsmedelförsörjning) samt Kyrklig beredskap. Försvarsdepartementet ansvarar vidare för samordningen inom regeringskansliet av samtliga funktioner inom totalförsvarets civila del samt för räddningstjänsten i fred.

Till totalförsvaret hör också ett antal verksamheter gemensamma för eller till stöd för såväl den militära som den civila delen av totalförsvaret.

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 19 december 1991

Föredragande: statsrådet Björck

Anmälan till budgetpropositionen 1992

1 Huvudtitelns utformning

Underlag till en försvarsbeslutsproposition våren 1992, i vilken inriktningen av totalförsvaret för tiden 1992/93 -1996/97 läggs fast, bereds för närvarande inom regeringskansliet. Anslagen under fjärde huvudtiteln är därför här beräknade med de belopp som har anvisats av riksdagen för budgetåret 1991/92. I försvarsbeslutspropositionen återkommer regeringen med förslag till belopp avseende budgetåret 1992/93.

2 Anslagsfrågor

Fr.o.m. budgetåret 1992/93 finansieras verksamheten under anslaget I 4. Identitetsbrickor över sjunde huvudtitelns anslag till skatteförvaltningen. Anslaget finns därför ej upptaget i denna bilaga.

3 Hanteringen av mervärdeskatt

Den 1 juli 1991 genomfördes en mervärdeskatteomläggning med innebörden att anvisade medel under respektive anslag skulle redovisas exklusive mervärdeskatt. För försvarsdepartementets verksamhetsområde har det totala mervärdeskattebeloppet beräknats till drygt 1 043,4 milj. kr.

Redan i budgetpropositionen (prop. 1991/92:100) togs anslagen upp med belopp för vilka ett mervärdeskattebelopp på sammanlagt 971 397 000 kr. exkluderats. Motsvarande belopp redovisades över förslagsanslaget L 6. Anslag för mervärdeskatt. Resterande belopp på drygt 72 milj.kr. har i regleringsbrevet innevarande budgetår redovisats som ej disponibla medel under respektive anslag.

I avsnittet nedan om anslagsfrågor för budgetåret 1992/93 anges anslagsbeloppen exklusive mervärdeskatt.

4 Anslagsfrågor för budgetåret 1992/93

Fjärde huvudtiteln

Med hänvisning till vad jag har anfört inledningsvis hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen

att, i avvaktan på särskild proposition i ämnet, för budgetåret 1992/93 beräkna följande anslag:

A. Försvarsdepartementet m.m.

1. Försvarsdepartementet

ett förslagsanslag på 45 790 000 kr.

2. Utredningar m.m.

ett reservationsanslag på 6 585 000 kr.

B. Arméförband

1. Arméförband: Ledning och förbandsverksamhet

ett förslagsanslag på 7 733 360 000 kr.

2. Arméförband: Anskaffning av materiel

ett förslagsanslag på 3 467 970 000 kr.

3. Arméförband: Anskaffning av anläggningar

ett förslagsanslag på 525 970 000 kr.

B. Marinförband

1. Marinförband: Ledning och förbandsverksamhet

ett förslagsanslag på 2 674 910 000 kr.

2. Marinförband: Anskaffning av materiel

ett förslagsanslag på 2 408 749 000 kr.

3. Marinförband: Anskaffning av anläggningar

ett förslagsanslag på 176 215 000 kr.

D. Flygvapenförband

1. Flygvapenförband: Ledning och förbandsverksamhet

ett förslagsanslag på 4 374 030 000 kr.

2. Flygvapenförband: Anskaffning av materiel

ett förslagsanslag på 6 051 913 000 kr.

3. Flygvapenförband: Anskaffning av anläggningar

ett förslagsanslag på 257 490 000 kr.

E. Operativ ledning m.m.

1. Operativ ledning m.m.: Ledning och förbandsverksamhet

ett förslagsanslag på 888 730 000 kr.

2. Operativ ledning m.m.: Anskaffning av materiel

ett förslagsanslag på 143 925 000 kr.

3. Operativ ledning m.m.: Anskaffning av anläggningar

ett förslagsanslag på 72 910 000 kr.

4. Operativ ledning m.m.: Forskning och utveckling

ett förslagsanslag på 73 695 000 kr.

F. Gemensamma myndigheter m.m. inom försvarsmakten

1. Försvarets civilförvaltning

ett förslagsanslag på 117 933 000 kr.

2. Försvarets sjukvårdsstyrelse

ett förslagsanslag på 40 256 000 kr.

3. Anskaffning av anläggningar för gemensamma myndigheter

ett förslagsanslag på 53 530 000 kr.

4. Fortifikationsförvaltningen

ett förslagsanslag på 1 000 kr.

5. Försvarets materielverk

ett förslagsanslag på 1 014 720 000 kr.

6. Anskaffning av anläggningar för försvarets forskningsanstalt

ett förslagsanslag på 21 350 000 kr.

7. Försvarets radioanstalt

ett förslagsanslag på 328 251 000 kr.

8. Värnpliktsverket

ett förslagsanslag på 168 299 000 kr.

9. Militärhögskolan

ett förslagsanslag på 67 940 000 kr.

10. Försvarets förvaltningshögskola

ett förslagsanslag på 18 977 000 kr.

11. Försvarets mediecenter

ett förslagsanslag på 1 000 kr.

12. Krigsarkivet

ett förslagsanslag på 9 461 000 kr.

13. Statens försvarshistoriska museer

ett förslagsanslag på 21 596 000 kr.

14. Frivilliga försvarsorganisationer inom den militära delen av totalförsvaret m.m.

ett förslagsanslag på 140 000 000 kr.

15. Försvarets datacenter

ett förslagsanslag på 1 000 kr.

G. Gemensamma myndigheter m.m. utanför försvarsmakten

1. Gemensam försvarsforskning

ett förslagsanslag på 443 090 000 kr.

2. Avveckling av försvarets rationaliseringsinstitut

ett förslagsanslag på 20 254 000 kr.

3. Försvarshögskolan

ett förslagsanslag på 7 049 000 kr.

4. Kustbevakningen

ett förslagsanslag på 272 990 000 kr.

5. Anskaffning av materiel för kustbevakningen

ett förslagsanslag på 46 875 000 kr.

6. Vissa nämnder m.m. inom det militära försvaret

ett förslagsanslag på 8 994 000 kr.

7. Reglering av prisstegringar

ett förslagsanslag på 2 900 000 000 kr.

H. Civil ledning och samordning

1. Överstyrelsen för civil beredskap: Civil ledning och samordning

ett förslagsanslag på 52 758 000 kr.

2. Överstyrelsen för civil beredskap: Investeringar för civil beredskap

ett reservationsanslag på 65 100 000 kr.

3. Överstyrelsen för civil beredskap: Signalskydd

ett reservationsanslag på 7 020 000 kr.

4. Civilbefälhavarna: Förvaltningskostnader m.m.

ett förslagsanslag på 22 465 000 kr.

5. Civilbefälhavarna: Utbildnings- och övningsverksamhet

ett förslagsanslag på 7 475 000 kr.

I. Befolkningsskydd och räddningstjänst m.m.

1. Befolkningsskydd och räddningstjänst

ett förslagsanslag på 592 327 000 kr.

2. Anläggningar för räddningsskolorna, m.m.

ett förslagsanslag på 26 088 000 kr.

3. Skyddsrum, m.m.

ett förslagsanslag på 496 910 000 kr.

4. Ersättning för verksamhet vid räddningstjänst m.m.

ett förslagsanslag på 5 000 kr.

5. Frivilliga försvarsorganisationer inom den civila delen av totalförsvaret m.m.

ett förslagsanslag på 72 490 000 kr.

6. Vapenfristyrelsen

ett förslagsanslag på 151 005 000 kr.

J. Psykologiskt försvar

1. Styrelsen för psykologiskt försvar

ett förslagsanslag på 9 340 000 kr.

K. Försörjning med industrivaror

1. Överstyrelsen för civil beredskap: Försörjning med industrivaror

ett förslagsanslag på 74 260 000 kr.

2. Överstyrelsen för civil beredskap: Industriella åtgärder

ett förslagsanslag på 52 730 000 kr.

3. Överstyrelsen för civil beredskap: Kapitalkostnader

ett förslagsanslag på 184 500 000 kr.

4. Överstyrelsen för civil beredskap: Täckande av förluster till följd av statliga beredskapsgarantier m.m.

ett förslagsanslag på 1 000 kr.

L. Övrig verksamhet

1. Försvarets forskningsanstalt: Intäktsfinansierad uppdragsverksamhet

ett förslagsanslag på 1 000 kr.

2. Flygtekniska försöksanstalten

ett förslagsanslag på 9 471 000 kr.

3. Beredskapsstyrka för FN-tjänst

ett förslagsanslag på 41 922 000 kr.

4. FN-styrkors verksamhet utomlands

ett förslagsanslag på 267 610 000 kr.

5. Övervakningskontingenten i Korea

ett förslagsanslag på 5 290 000 kr.

6. Vissa nämnder m.m. inom försvarsdepartementets område

ett förslagsanslag på 12 177 000 kr.

7. Flygtekniska försöksanstalten: Intäktsfinansierad uppdragsverksamhet

ett förslagsanslag på 1 000 kr.

Innehållsförteckning

Översikt 1
Huvudtitelns utformning 2
Anslagsfrågor 2
Hantering av mervärdeskatt 2
Anslagsfrågor för budgetåret 1992/93. Fjärde huvudtiteln 2

gotab 40419, Stockholm 1991

Regeringens proposition 1991/92:100 Bilaga 6

Socialdepartementet (femte huvudtiteln)

Bilaga 6 till budgetpropositionen 1992

Socialdepartementet
(femte huvudtiteln)

Prop.
1991/92:100
Bil. 6

ÖVERSIKT

Verksamhetsområdet

Socialdepartementet förvaltar, utvecklar och förnyar välfärdspolitiken. Arbetsfältet utgörs huvudsakligen av det sociala trygghetssystemet:

* Ekonomiskt stöd till barnfamiljer inkl. bostadsbidrag, föräldraförsäkring och barnomsorg
* Försäkring vid sjukdom, arbetsskada, handikapp och ålderdom och i samband med rehabilitering
* Hälso- och sjukvård inkl. tandvård
* Äldreomsorg och omsorger om handikappade
* Socialt behandlingsarbete och alkohol- och narkotikafrågor.

Socialdepartementet ansvarar också för statistik, forskning och utveckling inom den sociala sektorn.

Socialdepartementets ansvarsområden innefattar en stor del av den offentliga sektorn. Detta gäller mätt i såväl utgifter som antal anställda. De samlade sociala utgifterna inkl. landstingens och kommunernas utgifter för sjukvård, barnomsorg, äldre- och handikappomsorg och andra sociala insatser beräknas år 1992 uppgå till drygt 430 miljarder kr. Detta motsvarar ca 29 % av BNP.

Ca 250 miljarder kr. eller nästan 58 % av de samlade sociala utgifterna utgörs av transfereringar till hushållen. Staten och socialförsäkringssektorn svarar för drygt 95 % av dessa transfereringsutgifter.

Totala statliga utgifter inom sociala sektorn (milj.kr)

	Beräknade utgifter		Förändring	
	1991/92	1992/93		%
Totala utgifter	287 603	301 800	14 197	5
därav				
Allmän tilläggspension (ATP)	92 026	99 591	7 565	8
Folkpensioner exkl. förtidspension	53 855	55 527	1 672	3
Kommunalt bostadstillägg (KBT)	1 715	1 655	– 60	– 3
Delpension	1 809	1 896	87	5
Förtidspension	13 450	13 923	473	4
Sjukförsäkring	44 082	37 921	– 6 161	–14
Arbetsskadeförsäkring	12 030	13 660	1 630	14
Ekonomiskt stöd till barnfamiljer inkl. föräldraförsäkring	37 662	41 384	3 722	10
Socialförsäkringsadministration	5 430	5 470	40	1
Bidrag till barnomsorg	13 044	13 690	646	5
Hälso- och sjukvård	5 005	4 507	– 498	–10
Äldre- och handikappomsorg och närståendevård	6 027	11 055	5 028	83
Socialt behandlingsarbete, alkohol- och narkotikapolitik	1 051	1 016	– 35	– 3
Övrigt	417	505	88	21,1

Utgifterna för ATP och delpension ligger helt utanför statsbudgeten. 15 % av utgifterna för sjuk- och föräldraförsäkringen, försäkringskassornas administration samt närståendevård redovisas på statsbudgetens utgiftssida under femte huvudtiteln. Resterande del av utgifterna för dessa ändamål samt underskottet i arbetsskadefonden redovisas på statsbudgetens inkomstsida. Övriga utgifter redovisas endast på statsbudgetens utgiftssida.

Välfärdspolitiken

Välfärdspolitiken gynnar alla, men den betyder allra mest för de ensamma, de handikappade och de sjuka och för alla dem som inte själva kan skapa en rimlig standard och som inte har någon som bryr sig om dem eller tar ansvar för dem.

Staten måste ha det yttersta ansvaret för att alla medborgare ges en grundläggande trygghet vid arbetslöshet, sjukdom, ålderdom och handikapp. Dessa insatser måste även i framtiden till den alldeles övervägande delen finansieras gemensamt.

De verksamheter som ligger inom socialdepartementets område utgör en viktig del av det som kallas välfärdsstaten. Välfärdsstaten uppfattas i dag av många som en självklarhet – men är naturligtvis inte det. Den representerar *ett* sätt att fördela välståndet. Medborgarna betalar för väl-

färdsstaten efter förmåga. Skatter och socialavgifter används sedan till att finansiera skolgång, sjukvård, pensioner och annat som alla får tillgång till.

Välfärdsstaten ger också människor tryggheten att veta att de via socialförsäkringarna är garanterade att slippa att bli hårt ekonomiskt drabbade vid sjukdom, arbetslöshet och ålderdom.

Välfärdsstaten ger trygghet och bidrar därmed till att öka många människors frihet. Att alla får möjlighet till utbildning och utveckling innebär ökade chanser och ökad frihet främst för dem som annars inte skulle få dessa möjligheter. Vetskapen att man trots ett misslyckande kan få nya chanser ökar benägenheten att ta risker. Det innebär också frihet.

Välfärdspolitiken i Sverige är till stora delar generell. Staten frågar inte efter om den enskilde har familj eller är ensam, är som folk är mest eller udda, är omtyckt eller avskydd – alla har rätt till välfärdsstatens förmåner.

Regeringen kommer utifrån synen på alla människors lika värde att utveckla välfärdspolitiken så att speciellt de mest utsatta människornas och gruppernas livssituation förbättras.

Alternativet till välfärdsstaten är ett selektivt system som siktar in sig på att stödja bara dem som har de sämsta förutsättningarna. Ett sådant system har många nackdelar. Det förutsätter mer av prövning och kontroll. Någon måste då avgöra vem som har rätt till stöd och vem som inte har det. Det leder lätt till mer byråkrati och fler integritetsstörande undersökningar.

Ett selektivt system skapar också marginaleffekter. Bidragen trappas av när inkomsterna stiger. Många riskerar att fastna i det som brukar kallas fattigdomsfällan.

Välfärdsstatens grundläggande ideologi, byggd på universalism, skall vara vägledande också i framtiden.

Nödvändiga förändringar

Sveriges ekonomi är i kris. Ekonomin växer inte, budgetunderskottet ökar och arbetslösheten stiger. Detta är en konsekvens av såväl konjunkturella som strukturella problem. De förra hänger samman med den internationella lågkonjunkturen. De senare är specifika för Sverige och oberoende av konjunkturen. De strukturella problemen kan åtgärdas bara genom aktiva politiska beslut i Sverige.

En fortsatt ekonomisk kris innebär ett hot mot välfärdsstaten. Ett samhälle där ekonomin inte växer har till slut inte råd med en väl utbyggd välfärd. Därför måste de ekonomiska problemen angripas med kraft.

De sociala utgifterna för staten, socialförsäkringssystemet och kommunsektorn motsvarar inemot en tredjedel av BNP. När ekonomin måste saneras är det därför nödvändigt att en stor del av anpassningen sker inom det sociala området.

Under de senaste decennierna har dessutom vissa offentliga system på det sociala området utvecklats utan tillräcklig kontroll. Ersättningsregler har utformats utan nödvändig hänsyn till den styrande effekt som de har

på arbetslivet och på människors långsiktiga välbefinnande. Förhållandet att de sociala tjänsterna till stor del produceras inom offentliga monopol har medfört en brist på effektivitet. Regeringen avser att bearbeta de strukturella problem som finns inom socialförsäkringssektorn.

Det statsfinansiella läget gör det nödvändigt att prioritera de sociala behov som är störst och att skära ned en del av de mindre angelägna utgifterna för att skapa utrymme för åtgärder som är viktiga för att få fart på den svenska ekonomin. En vägledande princip bör därvid vara att socialförsäkringen skall täcka större delen av, men inte hela, inkomstbortfallet. En annan bör vara att också på andra sätt hävda arbetslinjen, både inom socialförsäkringssystemet och inom övriga delar av samhället.

Under budgetåret kommer kraftiga utgiftsminskningar att göras inom socialförsäkringarna. De viktigaste är:

* Två karensdagar kommer att införas från och med år 1993. Vinsten härav tillfaller, sedan sjuklön under 14 dagar införts, primärt arbetsgivarna. Denna återtas emellertid genom en motsvarande höjning av arbetsgivaravgiften. Genom ett högkostnadsskydd kommer särskilt utsatta personer att skyddas.
* Delpensionsförsäkringen upphör under våren 1992. Delpensionsavgiften slopas och i gengäld höjs arbetsskadeavgiften med motsvarande procentsats. En del av behållningen i delpensionsfonden skall användas för att finansiera underskottet i arbetsskadeförsäkringen och förstärka finansieringen av folkpensionsförsäkringen.
* Vissa administrativa förenklingar i föräldraförsäkringen kommer att genomföras.
* Ett s.k. referensprissystem kommer att införas för läkemedel. Vid köp av receptförskrivna läkemedel kommer en egenavgift att tas ut för varje läkemedel.
* Ersättningsnivåerna inom tandvårdsförsäkringen kommer att sänkas. I första hand bör utgiftsreduktionen i försäkringen ske genom en ökad självrisk, men även andra modeller kan komma att bli aktuella. Inriktningen på besparingen får dock inte utformas så att nuvarande högkostnadsskydd försämras påtagligt.

Genom dessa åtgärder begränsas underskottet i statens finanser, vilket är väsentligt för att återvinna tilltron till svensk ekonomi och få igång tillväxten.

Valuta för skattepengarna

För att människor skall känna trygghet och vara beredda att bidra till finansieringen av välfärdsstaten är det viktigt att de känner att de får valuta för sina skattepengar. Den som behöver en daghemsplats, en operation eller en plats på ålderdomshem skall kunna få det utan att vänta i flera år.

Därför måste de offentliga verksamheterna bli ännu bättre. Huvudstrategin för detta är inte att tillföra mer resurser. Dels finns det inget entydigt samband mellan resurser och kvalitet, dels medger inte det ekono-

miska läget att skatterna höjs. Kvaliteten måste höjas på annat sätt. Det kräver såväl en "inre" som en "yttre" reformation av de sociala verksamheterna.

Den inre reformationen syftar till att förnya den offentliga sektorns arbetsformer. Kommuner och landsting måste hitta nya vägar att utforma sin verksamhet som sporrar till effektivare resursanvändning. Kundanpassning och måluppfyllelse måste löna sig. Personalen måste få större frihet och ansvar. Människor måste uppmuntras att bättre använda sina kunskaper och erfarenheter.

Den yttre reformationen innebär att de som är verksamma inom olika sociala områden själva måste få möjlighet att driva verksamhet på samma villkor som kommuner och landsting. På samma sätt som konkurrens mellan företag skapar bättre och billigare varor kan den skapa bättre och billigare tjänster.

Också det ideella engagemanget måste stödjas. Det är betydelsefullt för att täppa till hålen i välfärdsstatens skyddsnät och för att ta vara på människors vilja att hjälpa varandra. Det finns anledning att uppmuntra till ett ökat ideellt engagemang, utan att för den skull helt förlita sig på ideella tjänster.

Valfrihetsrevolutionen

Att reformera den offentliga sektorn innebär också att tvätta bort den stämpel av förmynderi och byråkrati som i många människors ögon vilar över välfärdspolitiken.

Den svenska välfärdsstaten har hittills inte bara byggt på offentlig finansiering utan också i stor utsträckning på offentlig produktion. Stat, kommun och landsting tillhandahåller vård, omsorg och utbildning. Den enskilde har traditionellt sett haft mycket svårt att påverka innehållet. Nu är en av de viktigaste uppgifterna att ändra på detta, att förnya välfärdsstaten genom en valfrihetsrevolution.

Den enskilda familjen skall få ökade möjligheter att bestämma vilken läkare den vill anlita eller hur den vill ordna barnomsorgen. Den enskilde pensionären skall själv kunna få välja boende och service. Det här är viktiga val i livet. Just dessa är det särskilt viktigt att individen själv får göra.

Hittills har bara den redan resursstarke haft möjlighet att välja. Han eller hon har kunnat betala skatt och ändå ha så mycket pengar över att de har kunnat finansiera ett privat alternativ. Nu måste emellertid målet vara att *alla* människor skall ha möjligheten att välja. Välfärdsstaten skall utvecklas så att den inte bara ger trygghet till alla utan också valfrihet till alla.

Kvinnorna och välfärdsstaten

Välfärdsstaten har varit av avgörande betydelse för att ge kvinnor självständighet och ekonomiskt oberoende. När den successivt infördes bröts de mönster som innebar att det var en självklarhet att kvinnor ensamma och på heltid ansvarade för familjens vård och omsorg.

När det finns barnomsorg, sjukvård och äldreomsorg kan de kvinnor som så vill studera och förvärvsarbeta. Det tvång och den ofrihet som tidigare fanns har brutits.

Kvinnor är för sin valfrihet beroende av välfärdsstaten. Det är dessutom ett faktum att det i stor utsträckning är kvinnor som bär upp de sociala verksamheterna. Därför är välfärdspolitiken i stor utsträckning en kvinnofråga. Genom den förnyelse som nu skall genomföras kommer tusentals kvinnor att få större inflytande och ansvar på arbetet. Deras kompetens och erfarenhet kommer att tas till vara på ett bättre sätt.

"Det glömda Sverige"

En viktig utgångspunkt för välfärdsstaten är att alla människor – också de med de allra sämsta förutsättningarna – skall få leva ett så värdigt liv som möjligt. Här finns ännu stora brister i det svenska samhället.

Det finns utsatta barn, handikappade, gamla och sjuka som genom politiska beslut skulle kunna få sin situation förbättrad men som ännu inte har fått en tillräcklig del av välståndet. Det är människor som lever i "det glömda Sverige".

Dessa människor har ofta svårt att göra sina stämmor hörda. De tillhör inga stora grupper utan är ofta ganska få. Deras röster väger inte så tungt på valdagen. De har ofta inga starka organisationer som utövar påtryckningar för deras räkning. De har inga maktmedel att hota med. De kan inte strejka eller flytta pengar utomlands.

Människorna i "det glömda Sverige" har sällan ork, tid eller förmåga att engagera sig politiskt eller att bilda opinion för sina krav. De har fullt upp med att klara vardagen.

Det är en central uppgift att lyfta fram dessa människors behov i ljuset och att försöka tillgodose dem. Detta görs bl.a. genom miljardsatsningar på t.ex. utbyggnaden av gruppboende och fler enkelrum inom äldrevården, socialstyrelsens åtgärdsprogram om arbetet med utsatta barn och i föreslagna och planerade satsningar på handikappområdet.

Kommuner och landsting

Kommunerna och landstingen har en betydelsefull uppgift i att utveckla och förnya välfärden under 1990-talet. Regeringens ambition är att kommunerna redan år 1993 skall få statsbidrag enligt ett helt nytt system. De detaljregler som i dag ofta är knutna till bidragen försvinner. Bidragen görs mer generella. Detta innebär att ansvaret för den välfärd som möter individerna i än större utsträckning kommer att vila på kommuner och landsting.

Målet för hälso- och sjukvården är en god hälsa och en vård på lika villkor för alla. Utmaningen för svensk sjukvård under första hälften av 1990-talet är att klara detta mål utan att nya resurser tillförs vårdområdet i den takt som gällt under det senaste årtiondet. Det kräver effektivisering. Den kan uppnås genom att patienternas fria val av vårdgivare styr resurstilldelningen och genom att olika vårdgivare tillåts att konkurrera med varandra.

Förändringar inom sjukvården håller redan på att ta form. Det finns på många områden stora möjligheter att få ut mer vård med de resurser som redan finns. En förändrad arbetsorganisation är ofta nyckeln till att många fler vårdinsatser kan klaras av med i stort sett oförändrade resurser. Ansvaret för att nya organisationsformer verkligen kommer till stånd ligger på landsting och kommuner.

Det finns ett informationsproblem på vårdområdet som gör att marknadsmekanismerna inte fungerar som på många andra marknader. De flesta vårdbehövande saknar den expertkunskap som är nödvändig för att veta vilka insatser som är adekvata. Genom ett husläkarsystem kan denna brist kraftigt reduceras.

Regeringen kommer under år 1992 att föreslå förbättrade förutsättningar för ett husläkarsystem. Det innebär att varje person eller familj får möjlighet att registrera sig hos en fritt vald läkare, oftast en specialist i allmänmedicin. Denne får ersättning för varje registrerad patient. Husläkaren har det yttersta ansvaret för sina patienter. Han eller hon blir därmed den vårdbehövandes kontaktperson i sjukvårdsapparaten och den rådgivare som patienten kan behöva i relationen till andra vårdgivare. Reformen införs stegvis och beräknas vara genomförd senast under år 1995.

Husläkarsystemet leder till en effektivisering av sjukvårdens organisation genom att vården kan erbjudas på rätt vårdnivå. Därtill kommer en successivt vidgad etableringsfrihet för läkare att skapa en konkurrenssituation som förhoppningsvis kan ge ytterligare effektivitetsvinster.

Även om svensk sjukvård och äldreomsorg i många avseenden präglas av hög professionalism och kvalitet är regeringen starkt medveten om de växande problemen inom dessa områden. Att förbättra och förändra vården blir en av välfärdspolitikens viktigaste uppgifter framöver.

En utredning kommer att tillsättas med uppgift att pröva olika modeller för sjukvårdens framtida organisation och finansiering, däribland en obligatorisk sjukvårdsförsäkring.

Regeringen kommer under våren 1992 att föreslå riksdagen att en lokal försöksverksamhet med finansiell samordning mellan sjukvården och socialförsäkringen påbörjas snarast.

Äldreomsorgen och psykiatrin är två områden där det fortfarande råder stora brister. Det är regeringens ambition att medverka till nya lösningar på dessa områden. Beträffande äldrevården innebär den s.k. Ädel-reformen en kraftig omstrukturering och förhoppningsvis en kvalitetshöjning, dels genom de samordningsvinster som bör uppkomma, dels genom de

särskilda satsningar på bl.a. gruppboende och eget rum som sker inom ramen för reformen.

Vården och omsorgen av psykiskt störda är föremål för en statlig utredning som skall redovisas till sommaren.

Det nya folkhälsoinstitutet kommer att starta sin verksamhet den 1 juli 1992. En organisationskommitté har för närvarande till uppgift att utreda formerna för institutet. Meningen är att detta skall få ett övergripande ansvar att följa och driva hälsofrämjande och sjukdomsförebyggande arbete. Frågor som kan komma att ingå i ansvarsområdet är alkohol och narkotika, tobak, olycksfallsskador, sex- och samlevnad, kost, allergier och aids. Dessutom kan institutet driva program för särskilda grupper, t.ex. för barn och ungdomar samt dem med de största hälsoriskerna.

Ohälsotalet mäter antalet ersatta dagar per försäkrad och år inom sjukförsäkringen, arbetsskadeförsäkringen och huvuddelen av förtidspensioneringen. Ohälsotalet var lägre än 40 dagar fram till år 1984. Det har sedan dess stigit fram till år 1989 och uppgick då till 46,6 dagar. År 1990 sjönk ohälsotalet till 46 dagar. För år 1991 beräknas en ytterligare minskning. Det är ett viktigt välfärdsmål att få ned ohälsotalet ytterligare. En minskning av ohälsotalet innebär dessutom ett minskat finansiellt tryck på socialförsäkringssystemet.

En stor del av ohälsan registreras naturligtvis inte i detta mått. Därför är det angeläget att utveckla nya vägar att upptäcka dold ohälsa i samhället. Socialstyrelsen har i december 1991 redovisat roll och funktion för ett centrum för epidemiologi och social analys med placering vid socialstyrelsens folkhälsoenhet. I verksamheten skall ingå att med hjälp av epidemiologiska och andra metoder bevaka och fortlöpande rapportera till regering, riksdag och allmänhet m.fl. om utvecklingen av hälsa och sjukdom, välfärd och sociala problem samt bakgrundsfaktorer som livsstil, fysisk miljöpåverkan, arbetsförhållanden m.m.

Socialförsäkringen

Regeringen avser att genomföra förändringar inom socialförsäkringens olika delar. Avsikten är bl.a. att införa ett större mått av självrisk för den försäkrade. Om försäkringarna inte täcker 100 % av ett inkomstbortfall leder det sannolikt till ett mindre utnyttjande.

Fr.o.m. den 1 januari 1992 gäller nya regler inom sjukförsäkringen. En sjuklöneperiod på 14 dagar införs och arbetsgivaren åläggs ett rehabiliteringsansvar för de anställda. Dessutom aviseras att två karensdagar införs i sjukförsäkringen fr.o.m. den 1 januari 1993. I samband med detta höjs sjuklönen den tredje dagen från 75 % till 90 % av inkomsten. Genom ett högkostnadsskydd kommer särskilt utsatta personer att skyddas, t.ex. personer som av olika anledningar har återkommande sjukperioder.

I tilläggsdirektiv till utredningen för översyn av vissa frågor inom arbetsskadeförsäkringen har regeringen begärt en genomgripande översyn av hela arbetsskadeförsäkringen. Vid denna översyn skall i första hand prövas möjligheten att införa en obligatorisk arbetsskadeförsäkring som

tecknas i privata försäkringsbolag. Även förutsättningarna för ett avgiftsuttag som differentieras med hänsyn till skaderiskerna bör övervägas. Utredningen skall också se över grunderna för vad som skall betraktas som arbetsskada. Det är angeläget att skapa klarhet i avgränsningen mellan arbetsrelaterade och icke arbetsrelaterade skador.

Regeringen har nyligen tillsatt en parlamentarisk arbetsgrupp med uppgift att utarbeta förslag till ett nytt system för den allmänna pensioneringen.

Samtidigt är det viktigt att uppmärksamma behovet av åtgärder med syfte att förbättra förhållandena för de sämst ställda pensionärerna. Inom socialdepartementet pågår en kartläggning av pensionärernas levnadsförhållanden. Möjligheterna till en höjd grundpension liksom riktade åtgärder till dem som har det sämst ställt kommer att utredas i särskild ordning. En särskild utredning som gör en översyn av systemet med kommunala bostadstillägg för pensionärer beräknas avsluta sitt arbete inom kort.

Av samhällsekonomiska skäl föreslår jag att delpensionsförsäkringen avskaffas under våren år 1992. De som redan uppbär delpension enligt nuvarande regler berörs ej av denna förändring. Delpensionsavgiften föreslås därför bl.a. slopad fr.o.m. 1 juli 1992. Samtidigt föreslås en höjning av arbetsskadeavgiften i motsvarande mån. Detta för att erhålla en bättre balans mellan avgifter och utgifter för arbetsskadeförsäkringen. Som en extra åtgärd för att minska underskottet i arbetsskadeförsäkringen föreslås att en del av delpensionsfondens medel används för att finansiera underskottet i arbetsskadeförsäkringen under budgetåret 1992/93 och till att förstärka finansieringen av folkpensioneringen.

Genom det framförhandlade EES-avtalet blir Sverige skyldigt att tillämpa EGs regler om internationell samordning av socialförsäkringsförmåner för personer som flyttar till eller tar arbete i ett annat EES- eller EG-land. På grundval av ett förslag som inom kort väntas från en särskild utredningsman (S 1991:03) avser regeringen att under våren 1992 lägga fram förslag till nya kvalifikationsregler för folkpensionsförmåner avsedda att träda i kraft samtidigt med EES-avtalet.

Regeringen har i december 1991 lagt ett förslag till riksdagen om en kompensation på 1 800 kr. åren 1991 och 1992 samt 900 kr. år 1993 till ensamföräldrar med anledning av den slopade skattereduktionen i samband med skattereformen.

Regeringen kommer under våren 1992 att föreslå vissa administrativa förenklingar i föräldraförsäkringen.

På läkemedelsområdet kommer ett referensprissystem att införas den 1 januari 1993 som innebär att ersättningen för läkemedel från den allmänna försäkringen baseras på det billigaste alternativet i de fall flera likvärdiga läkemedel förekommer. Om konsumenten önskar ett dyrare men likvärdigt preparat får denne betala mellanskillnaden själv.

Vidare förändras egenavgiften vid köp av receptbelagda läkemedel den 1 juli 1992 så att nuvarande begränsning till 90 kr. i fortsättningen kommer att avse endast ett läkemedel. För varje ytterligare förskrivet läkemedel vid samma inköpstillfälle blir egenavgiften 30 kr. Högkostnads-

skyddet för läkemedelsutgifter och patientavgifter höjs med 100 kr. från nuvarande maximibelopp 1 500 kr. till 1 600 kr. från den 1 januari 1993.

Inom tandvårdsförsäkringen företas den 1 juli 1992 vissa ändringar i de ersättningsnivåer som bestämmer patientens andel av en behandlingskostnad. Ändringarna kommer att innebära att patienternas andel av tandvårdskostnaderna kommer att öka.

Administrationen inom socialförsäkringen skall minskas och förändras i linje med den inriktning som angavs i den senaste kompletteringspropositionen.

Barnomsorg

Det föds många barn i Sverige. Vi har ett av de högsta födelsetalen i västvärlden. Samtidigt väljer de flesta svenska småbarnsmammor att förvärvsarbeta. Trots en kraftig utbyggnad av barnomsorgen under de senaste åren finns det fortfarande många föräldrar som står i kö för att få barnomsorg.

År 1985 uttalade riksdagen att målet för barnomsorgsutbyggnaden är full behovstäckning. Det målet ligger fast.

Skall barnomsorgsutbyggnaden klaras trots kommunernas kärva ekonomiska läge krävs det flexibilitet och nytänkande. Kommunerna måste vara djärva när det gäller decentralisering och nya lösningar.

På förslag av regeringen har riksdagen nyligen beslutat att avskaffa den s.k. lex Pysslingen. Från den 1 januari 1992 är det på ett helt annat sätt än tidigare möjligt för privata daghem att få statsbidrag till sin verksamhet. Detta ökar möjligheterna att pröva nya modeller för barnomsorgen. Det ökar också föräldrarnas valfrihet.

Utvecklingen i kommunerna kommer att följas noga. Målet full behovstäckning måste nås och föräldrarnas frihet att välja mellan olika former av barnomsorg bli verklighet. Effekterna av att driva barnomsorg i olika former måste utvärderas.

Om varje barnfamilj får möjlighet att lösa barnomsorgen på det sätt den själv önskar, skapas större trygghet. Familjepolitiken skall underlätta för föräldrarna att välja den vård och fostran av barnen som passar dem och barnen bäst. Det innebär att det inte bara måste finnas barnomsorg utanför hemmet av god kvalitet för dem som vill ha det utan också bättre ekonomiska möjligheter för dem som vill stanna hemma när barnen är små.

Regeringen kommer under mandatperioden att lägga fram förslag om ett nytt familjestöd. Det är en strävan att utforma det som ett vårdnadsbidrag, lika för alla barn. Den statsfinansiella utvecklingen är av avgörande betydelse för i vilken takt detta stöd byggs ut.

Individ- och familjeomsorg

Stora förändringar pågår inom socialtjänsten i många kommuner. Kombinationen av skattestopp och en ökande efterfrågan på tjänster innebär att såväl politiska nämnder som tjänstemän utsätts för ett omvandlingstryck. Samtidigt arbetar socialtjänstkommittén med att se över socialtjänstlagen och utvärdera dess tillämpning. Översynen syftar till att klargöra och ytterligare avgränsa socialtjänstens uppgifter och ansvarsområde.

Socialstyrelsen skall bygga upp ett centrum för utvärdering av metoder i socialt arbete. Syftet är att höja kvaliteten på insatserna inom individ- och familjeomsorgen och andra delar av socialtjänsten och att samtidigt uppnå en bättre resursanvändning.

Reglerna för socialbidrag är ett av de områden som utvärderas. Det är angeläget att socialbidragsberoende undviks genom att socialtjänsten främjar den s.k. arbetslinjen.

Länsstyrelserna svarar för den regionala tillsynen av socialtjänsten och för tillståndsgivning på flera av socialtjänstens områden. Inom regeringskansliet utreds om en del av denna tillståndsgivning kan överföras till kommunerna. Detta skulle frigöra resurser till en förbättrad och utbyggd tillsynsfunktion hos länsstyrelserna.

Utsatta kvinnor och barn

För att motverka våld mot kvinnor har resurser under innevarande budgetår satsats för att möjliggöra fortbildning för olika yrkesgrupper, satsning på kvinnojourer och skydd för utsatta kvinnor samt forskning.

Regeringen föreslår att stödet till kvinnojourerna ökas från 2 milj.kr. till 5 milj.kr. nästa budgetår.

Samhället måste uppmärksamma de utsatta barnens situation bättre än idag. Socialstyrelsen har ett uppdrag att utforma och genomföra ett åtgärdsprogram för att öka kompetensen i arbetet med barn inom individ- och familjeomsorgen. Detta skall öka förmågan att se, förstå, beskriva och möta utsatta barns behov.

Socialstyrelsen skall senast den 1 september 1992 redovisa uppdraget till regeringen. Att utveckla arbetet med utsatta barn är så betydelsefullt att socialstyrelsen föreslås få disponera minst 8 milj.kr. för detta ändamål även för kommande budgetår.

Vid FN:s barntoppmöte i september 1990 antogs en deklaration om barns överlevnad, skydd och utveckling samt ett handlingsprogram för att förverkliga deklarationen. Inom regeringskansliet pågår ett arbete med att utforma en nationell handlingsplan, som kommer att redovisas till FN i början av år 1992.

Missbruk och ungdomsbrottslighet

Det finns brister i ungdoms- och missbrukarvården. Kommunerna har satsat på öppenvårdsinsatser men dessa har inte kunnat ersätta behovet av institutionsplatser. Riksdagen har fattat ett principbeslut om att de särskilda ungdomshemmen skall föras över till statligt huvudmannaskap under år 1992. I det sammanhanget kommer hänsyn att tas till den allra senaste utvecklingen i kommunerna på området. Många kommuner håller för närvarande på att utveckla vårdformen och det finns ett nytänkande som bör tas till vara när huvudmannaskapet skall förändras. Frågan om hur det framtida stödet till missbrukarvården skall utformas övervägs också. En särskild utredare kommer att redovisa sina förslag i början av år 1992. Regeringen avser återkomma till riksdagen med en proposition i frågan senare under år 1992.

En kommitté under justitiedepartementet utvärderar nuvarande regler som gäller unga lagöverträdare och skall lämna förslag till i vilka former och på vilket sätt samhället i framtiden bör ingripa när ungdomar som fyllt 15 år begår brott. I sammanhanget kommer socialtjänstens betydelse att utvärderas.

Regeringen har beslutat tillkalla en bred parlamentarisk kommission med främsta uppgift att formulera en strategi för att uppfylla målet att minska den totala alkoholkonsumtionen och att begränsa alkoholens skadeverkningar. Kommissionen skall även behandla vården av alkoholmissbrukare och missbrukets familjesociala konsekvenser.

Folkrörelsernas drogförebyggande insatser utgör viktiga komplement till det arbete som myndigheterna bedriver. De bidrar till en mångfald i det drogförebyggande arbetet. Statens stöd till organisationernas insatser inom alkohol- och drogområdet bör förstärkas inom ramen för de medel som folkhälsoinstitutet kommer att förfoga över.

Äldreomsorgen

Äldre människor i vårt samhälle har rätt att bestämma över sin egen livssituation och behålla sin integritet även när vårdbehovet blir omfattande.

De som vill bo hemma skall ha möjlighet till det. De som vistas på institution skall ha möjlighet att få ett eget rum. Det skall vara möjligt för äldre människor som har behov av olika tjänster att kunna bestämma hur dessa skall utformas och vem som skall utföra dem.

Från årsskiftet 1991/92 är det kommunerna som har huvudansvaret för att de äldres önskemål om service och vård tillgodoses.

Regeringen har gett uppdrag om ett antal utvärderingar och uppföljningar av äldrereformen. Dessa kommer att redovisas fortlöpande.

Handikapp

Samhället har ett ansvar för att människor med funktionshinder skall få möjligheter till ett liv på samma villkor som övriga medborgare. Ekonomisk trygghet, inflytande över den egna situationen och ett samhälle som utformas med hänsyn tagen till människor med funktionshinder är viktiga mål för handikappolitiken. Handikappolitiken är ett prioriterat område för regeringen.

Vårdbidraget som utgår till familjer med barn med handikapp kommer att höjas fr.o.m. den 1 juli 1992. Det särskilda pensionstillägget kommer att få fler förmånsnivåer. Samtidigt kommer vårdrekvisitet, dvs. villkoren för att få tillgodoräkna sig vårdår, att mildras. Dessa förbättringar avses att införas med retroaktiv verkan fr.o.m. den 1 januari 1991.

Stödet till handikapporganisationerna ökar med 29 milj.kr. Även andra förbättringar görs för människor med handikapp.

Hösten 1992 avser regeringen att lägga fram ett förslag till ett ökat stöd för personer med handikapp grundat på förslaget från handikapputredningen.

Sammanfattning av budgetförslagen

Sammantaget innebär förslagen att anslagen under femte huvudtiteln ökar med 7 489,7 milj.kr. (+ 6 %) enligt följande sammanställning (milj.kr.)

	Statsbudget 1991/92 exkl. mervärdeskatt	Förslag 1992/93	Förändring
Femte huvudtiteln			
A Socialdepartementet m.m.	363,9	450,7	86,8
B. Administration av socialförsäkring m.m.	1 052,0	1 086,6	34,6
C. Ekonomiskt stöd till barnfamiljer m.m.	25 545,2	26 758,3	1 213,1
D. Försäkring vid sjukdom, handikapp och ålderdom	75 890,0	76 904,2	1 014,2
E. Hälso- och sjukvård m.m.	5 005,2	4 507,3	– 497,9
F. Omsorg om barn och ungdom	13 094,7	13 741,0	646,3
G. Omsorg om äldre och handikappade	6 006,9	11 034,7	5 027,8
H. Socialt behandlingsarbete, alkohol- och narkotikapolitik	1 050,9	1 015,7	– 35,2
Totalt för socialdepartementet	**128 008,8**	**135 498,5**	**7 489,7**

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 19 december 1991

Föredragande: statsrådet B. Westerberg såvitt avser frågor under littera A1-5, A7, C1-3, C5, C7-8, E1, E17, F, G och H; statsrådet Könberg såvitt avser frågor under littera A6, B, C4, C6, D, E2-16 och E18-19.

Anmälan till budgetpropositionen 1992

(Femte huvudtiteln)

A. Socialdepartementet m.m.

A 1. Socialdepartementet

1990/91	Utgift	40 240 673
1991/92	Anslag	39 861 000
1991/92	Anslag exkl. mervärdeskatt	38 854 000
1992/93	Förslag	47 862 000

	1991/92 exkl. mervärdeskatt	Beräknad ändring 1992/93
Förvaltningskostnader	38 854 000	+ 9 008 000
(därav lönekostnader)	(33 742 000)	(+ 7 258 000)
Summa	**38 854 000**	**+ 9 008 000**

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslagsbehovet till 47 862 000 kr. Jag har vid min medelsberäkning tagit hänsyn till att arbetsuppgifter överförts från bostadsdepartementet och till höjningen av lönekostnadspålägget. Jag har därutöver beräknat medel för förstärkning av departementet.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Socialdepartementet* för budgetåret 1992/93 anvisa ett förslagsanslag på 47 862 000 kr.

A 2. Utredningar m.m.

1990/91	Utgift	37 647 661	Reservation	1 288 327
1991/92	Anslag	33 575 000		
1992/93	Förslag	30 905 000		

Med hänsyn till den beräknade omfattningen av utredningsverksamheten bör anslaget uppgå till 30 905 000 kr. Medel till statens beredning för utvärdering av medicinsk metodik beräknas numera under anslaget E 19.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Utredningar m.m.* för budgetåret 1992/93 anvisa ett reservationsanslag på 30 905 000 kr.

A 3. Uppföljning, utvärdering m.m.

Nytt anslag (förslag) 25 870 000[1]

[1] Medel har tidigare anvisats under anslagen Informationsförsörjning, Bidrag till allmän sjukvård m.m., Bidrag till kommunal barnomsorg, Bidrag till social hemhjälp, ålderdomshem m.m. samt Utvecklings- och försöksverksamhet.

Socialdepartementet har att hantera stora och komplicerade politikområden av central betydelse för både samhällsekonomin och enskildas välfärd. Inom de olika delområdena pågår och intensifieras nu utvecklingsarbete med sikte på bl.a. strukturella förändringar. Detta förnyelsearbete skall, med nuvarande kompetensfördelning i samhället, drivas och finansieras av den som har ansvaret för resp. verksamhet. I de fall staten lämnar bidrag till sådant utvecklingsarbete är medel beräknade under resp. anslag på statsbudgeten. Socialdepartementets roll i förändringsarbetet bör i större utsträckning än tidigare förskjutas mot att ställa tydligare krav på verksamheterna, följa upp resultaten och se till att styrsystemen fungerar effektivt. I syfte att markera denna nya inriktning och stärka sambandet mellan de olika verksamhetsområdena har de medel för utvecklingsinsatser som departementet tidigare disponerat under olika sakanslag nu förts samman.

Socialdepartementet har ett budgetmässigt ansvar för statligt finansierad statistik inom det sociala området, oavsett om den produceras av statistiska centralbyrån (SCB) eller annan myndighet. Medel för statistik inom det sociala området tas huvudsakligen upp under SCBs anslag på sjunde huvudtiteln.

Här beräknas medel dels för förbättringar när det gäller samordning och utnyttjande av statistik m.m., dels för tillfälliga insatser. Jag har bl.a. beräknat fortsatta medel för uppföljningen av 1980 års fruktsamhetsundersökning, vilken anmäldes i fjolårets budgetproposition.

Jag har även beräknat 5,6 milj.kr. avseende kostnader för årliga barnomsorgsundersökningar. Medel för detta ändamål har tidigare beräknats under anslaget F 1. Bidrag till kommunal barnomsorg.

Med hänvisning till vad som anförts beräknar jag det sammanlagda anslagsbehovet till 25 870 000 kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Uppföljning, utvärdering m.m.* för budgetåret 1992/93 anvisa ett reservationsanslag på 25 870 000 kr.

A 4. Internationell samverkan

1991/92	Anslag	28 367 000
1991/92	Anslag exkl. mervärdeskatt	28 221 000
1992/93	Förslag	39 162 000

Samarbetet med Världshälsoorganisationen (WHO) är den mest omfattande delen av socialdepartementets internationella verksamhet. Genom stora extra bidrag stöder Sverige program som är av särskilt intresse för utvecklingsländerna, t.ex. det globala aidsprogrammet. I juni 1991 anordnades i Sundsvall en världskonferens om hälsa och miljö och i november i Bålsta ett expertmöte om hälsa och miljö med deltagande från länderna kring Östersjön. Inom WHOs europaregion prioriteras för närvarande insatser i Central- och Östeuropa.

Arbetet inom WHO har betydelse också för svensk hälsopolitik. De av WHOs europaregion antagna 38 hälsopolitiska målen inom ramen för Hälsa för Alla-strategin är ett exempel på detta. Vid 1991 års regionalmöte beslöts om viss revidering av dessa mål. Medel har beräknats för att stärka WHOs alkoholpolitiska arbete inom europaregionen.

Samarbetet inom Förenta nationerna (FN) gäller organisationens sociala verksamhet. Fr.o.m. år 1990 är Sverige åter medlem i FNs ekonomiska och sociala råd (Ecosoc) och i FNs narkotikakommission samt fr.o.m. år 1991 i kommissionen för social utveckling (CSD). Sverige tog vid Ecosocs första session år 1990 initiativ till en resolution, vilken gav CSD mandat att tillsätta en arbetsgrupp för utarbetande av standardregler för att tillförsäkra handikappade full delaktighet och jämlikhet.

Även inom Europarådet, Organisationen för ekonomiskt samarbete och utveckling (OECD) och Internationella arbetsorganisationen (ILO) bedrivs ett omfattande social- och hälsovårdspolitiskt samarbete, i vilket Sverige deltar. I oktober 1991 anordnades Europarådets tjugoandra familjeministerkonferens samt i november 1991 en ministerkonferens om handikappfrågor. För närvarande förbereds i Europarådet en socialförsäkringsministerkonferens (maj 1992) och i OECD en socialministerkonferens (december 1992).

Såvitt avser överenskommelser inom Europarådet har Sverige under året undertecknat ett ändringsprotokoll till den sociala stadgan.

Det framförhandlade EES-avtalet innebär på socialdepartementets område bl.a. ett omfattande regelsystem rörande socialförsäkringsförmåner med konsekvenser för såväl svensk lagstiftning som gällande internationella överenskommelser. Förslag till en ny nordisk konvention om social trygghet kommer att föreläggas Nordiska rådet i mars 1992. Därefter kommer förslaget att föreläggas riksdagen. EES-avtalet medför vidare vissa skyldigheter (äldreprogrammet) resp. öppnar vissa möjligheter (t.ex. handikapprogrammet) för Sverige att delta i EGs programverksamhet. Medel för ett ökat EG-samarbete har beräknats.

Det nordiska regeringssamarbetet på social- och hälsovårdsområdet bedrivs bl.a. genom Nordiska ministerrådet och den nordiska socialpolitiska kommittén. Till grund för verksamheten ligger det samarbetsprogram som fastställdes av social- och hälsovårdsministrarna vid 1988 års nordiska socialpolitiska ministerrådsmöte. Också samarbetsprogrammet kan komma att revideras mot bakgrund av EES-avtalet.

Vid de nordiska social- och hälsovårdsministrarnas möte år 1991 beslöts att Nordiskt utbildningscenter för dövblinda skall bli en egen institution från år 1992. Vidare fattades ett principbeslut om att NOPUS – Nordiskt utbildningsprojekt för utveckling av social service – skall permanentas fr.o.m. år 1993 med sekretariat förlagt till Nordiska hälsovårdshögskolan i Göteborg.

Ministerrådet (social- och hälsovårdsministrarna) har tidigare beslutat att utlysa år 1992 som nordiskt reumatikerår.

Sverige har bilaterala samarbetsavtal på hälso- och sjukvårdsområdet med Polen, Tjeckoslovakien och Ungern. Regeringen räknar med utvidgade kontakter på det socialpolitiska området inom ramen för regeringens program för samarbete med Central- och Östeuropa. Särskilt angeläget är att utveckla samarbetet med Estland, Lettland och Litauen. Medel för bilateralt samarbete m.m. har även beräknats under anslaget E 1. Socialstyrelsen.

	Förslag 1992/93
1. Utgifter för svenskt deltagande i reguljära mellanstatliga sammankomster (FN, Unicef, WHO)	382 000
2. Bidrag till WHO	24 796 000
3. Stöd till internationellt samarbete inom alkohol- och narkotikaområdet	906 000
4. Nordiskt och bilateralt samarbete på social- och hälsovårdsområdet	1 313 000
5. Europeiskt och övrigt internationellt samarbete	11 765 000
Summa utgifter	**39 162 000**

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag det sammanlagda anslagsbehovet till 39 162 000 kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Internationell samverkan* för budgetåret 1992/93 anvisa ett förslagsanslag på 39 162 000 kr.

A 5. Socialvetenskapliga forskningsrådet

1990/91	Utgift	61 010 606	Reservation* 8 554 276
1991/92	Anslag	72 179 000	
1991/92	Anslag exkl. mervärdeskatt	70 860 000	
1992/93	Förslag	79 175 000	

* exkl. mervärdeskatt

Från anslaget bestrids kostnaderna för den verksamhet som socialvetenskapliga forskningsrådet (SFR) finansierar samt för rådets administration. SFR, som inledde sin verksamhet den 1 juli 1990, har i uppgift att stödja betydelsefull grundforskning och tillämpad forskning inom socialvetenskap och socialpolitik.

Socialvetenskapliga forskningsrådet

I sin anslagsframställning föreslår SFR att den resursförstärkning med 5,6 milj.kr. som riksdagen tillstyrkte vid behandlingen av forskningspropositionen (1989/90:90) skall tillföras SFR och att pris- och löneomräkning skall ske.

SFR redovisar också den uppbyggnad som skett av verksamhetens organisation och arbetsformer i syfte att kunna svara mot de dubbla kraven på disciplinorientering och sektorsanknytning. Således har tillskapats beredningsgrupper för att främja forskning inom fem prioriterade områden, nämligen handikapp, internationell migration och etniska relationer, äldre, missbruk samt barn och familj. Beredningsgruppernas viktigaste uppgifter är att analysera kunskaps- och forskningsbehov samt var inom universiteten det finns kompetens och intresse för forskning inom de prioriterade områdena.

För granskning och bedömning av forskningsansökningar har organiserats tre prioriteringskommittéer för välfärd, folkhälsa resp. omsorg.

För innevarande budgetår har forskningsmedlen fördelats mellan olika tillämpningsområden enligt följande:

Tillämpningsområde	Andel (%)
Välfärdspolitik	17
Socialtjänst	9
Barn och familj	13
Alkohol och andra beroendeframkallande medel	10
Handikapp	17
Hälso- och sjukvård	15
Äldre	8
Invandrare och etniska relationer	11

Föredragandens överväganden

Budgetåret 1992/93 är det sista året inom ramen för riksdagens treårsbeslut om medel till forskning och utveckling. I nästa års budgetarbete skall en fördjupad allsidig prövning ske av SFRs verksamhet.

I forskningspropositionen föreslogs en resursförstärkning på totalt 5,6 milj.kr. för budgetåret 1992/93 med betoning på folkhälsovetenskaplig forskning samt forskning om äldre resp. invandrare. Jag har vid medelsberäkningen tagit hänsyn till detta.

Vid pris- och löneomräkningen av anslaget har jag tillämpat samma principer som gäller för forskningsråden under utbildningsdepartementet. Vidare har hänsyn tagits till höjningen av lönekostnadspålägget.

Med hänvisning till vad som anförts beräknar jag det sammanlagda anslagsbehovet till 79 175 000 kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Socialvetenskapliga forskningsrådet* för budgetåret 1992/93 anvisa ett reservationsanslag på 79 175 000 kr.

A 6. Insatser mot aids

1990/91	Utgift	216 697 305	Reservation*	6 245 376
1991/92	Anslag	193 500 000		
1991/92	Anslag exkl. mervärdeskatt	192 343 000		
1992/93	Förslag	192 720 000		

* exkl. mervärdeskatt

Från anslaget bekostas särskilda insatser för att bekämpa spridningen av det virus, Humant Immunbrist Virus (HIV), som kan leda till sjukdomstillståndet aids (acquired immune deficiency syndrome – förvärvad immunbrist). Aids utgör ett allvarligt hot mot folkhälsan. Infektion av HIV hänförs enligt smittskyddslagen (1988:1472) till de anmälningspliktiga sjukdomar som är samhällsfarliga.

Ett handlingsprogram för den fortsatta bekämpningen av HIV/aids har senast antagits av riksdagen på grundval av prop. 1987/88:79 om åtgärder mot aids (SoU10, rskr. 165). Handlingsprogrammet innefattar information till allmänheten och särskilda grupper med s.k. riskbeteende. Det omfattar vidare stöd till förebyggande insatser inom narkomanvård och kriminalvård, psykosocial stödverksamhet samt stöd till samhällsvetenskapligt orienterad och medicinsk forskning. Bidrag till den nämnda forskningen lämnas dock inte från detta anslag utan från dels anslaget A 5. Socialvetenskapliga forskningsrådet, dels det under utbildningsdepartementets verksamhetsområde upptagna anslaget Medicinska forskningsrådet.

Från förevarande anslag lämnas också ett extra bidrag, som i huvudsak utgår till Stockholms läns landsting, Stockholms kommun, Göteborgs

kommun, Malmö kommun och Malmöhus läns landsting. Genom bidraget, som har avsetts utgå under en övergångstid, ges stöd till smittskyddsarbetet inom de landsting och kommuner där det är särskilt viktigt att åtgärder vidtas mot HIV-smittan.

Kommunalekonomiska kommittén har i sitt nyligen avlämnade betänkande föreslagit att det extra bidraget, som beräknas till 120 milj.kr. för budgetåret 1992/93, skall ingå i ett generellt kommunbidrag fr.o.m. år 1993. Kommitténs förslag remissbehandlas för närvarande. En proposition avses lämnas till riksdagen våren 1992.

HIV kommer troligen att finnas kvar i vårt samhälle under mycket lång tid, kanske i flera generationer. Detta måste vara utgångspunkten för det framtida förebyggande arbetet. Fortsatta centrala insatser är därför nödvändiga. Insatserna måste inriktas på att långsiktigt motverka en framtida smittspridning. De skall främst syfta till att stödja och stimulera lokala aktiviteter.

Många intresseorganisationer gör betydelsefulla insatser. Stödet till organisationernas arbete bör fortsätta under budgetåret 1992/93.

Spridningen av HIV bland injektionsmissbrukare har mötts med en kraftfull förstärkning av insatserna inom narkomanvården. Fortsatt stöd bör utgå till en offensiv narkomanvård. Centrala initiativ behövs för att utveckla den långsiktiga vården av tunga narkotikamissbrukare. Särskilda medel bör vidare avsättas för att utveckla samarbetet mellan socialtjänsten och psykiatrin liksom för socialstyrelsens arbete inom smittskyddet.

Eftersom de tyngst belastade narkotikamissbrukarna ofta finns inom kriminalvården bör fortsatt prioritet ges åt att utveckla effektiva samarbetsformer mellan kriminalvård och narkomanvård.

Insatserna mot HIV/aids har alltmer integrerats som en naturlig del i de ordinarie samhällsorganens reguljära verksamhet. Det finns dock fortfarande ett behov av att i särskild ordning initiera vissa förebyggande insatser. En alltmer effektiv samverkan mellan myndigheter, kommuner, landsting och frivilligorganisationer bör eftersträvas.

Sverige deltar även i det internationella arbetet med att bekämpa aids.

AIDS-delegationen, som fr.o.m. den 1 juli 1991 har ställning som myndighet inom regeringskansliet och är knuten till socialdepartementet, har av regeringen erhållit den övergripande uppgiften att samordna arbetet med att begränsa spridningen av HIV/aids. Enligt regeringens tilläggsdirektiv (Dir. 1991:96) till organisationskommittén för folkhälsoinstitutet skall kommittén utreda de organisatoriska förutsättningarna för att inlemma AIDS-delegationen i folkhälsoinstitutet fr.o.m. den 1 juli 1992.

Med hänvisning till vad som anförts beräknar jag anslagsbehovet till 192 720 000 kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Insatser mot aids* för budgetåret 1992/93 anvisa ett reservationsanslag på 192 720 000 kr.

A 7. Avvecklingskostnader

Nytt anslag (förslag) 35 000 000

Vid behandlingen av propositionen 1990/91:150 med förslag till slutlig reglering av statsbudgeten för budgetåret 1991/92, m.m. godkände riksdagen de allmänna riktlinjerna för ett treårigt program för omställning och förnyelse av den statliga administrationen.

Förnyelsearbetet inom socialdepartementets område avses åstadkommas genom regelförändringar och förenklingar, särskilt inom socialförsäkringen. Vidare skall det ske en ökad satsning för att stärka kompentensen och öka koncentrationen inom myndigheterna på uppföljning och utvärdering. Andra verkningsfulla instrument i omstruktureringen är delegering, decentralisering, ökad samverkan mellan olika organ och sammanslagning av närbesläktade verksamheter. Åtgärderna skall ge en effektivare medelsanvändning och koncentreras till socialstyrelsens område och till socialförsäkringsadministrationen. En samlad besparingseffekt på ca 420 milj.kr. beräknas under treårsperioden.

Socialdepartementet beräknar att åtgärderna inom administrationsprogrammet motsvarar en personalminskning på bortemot 2 000 personer.

Bland de åtgärder som redan beslutats och som får sin första besparingseffekt under innevarande budgetår kan nämnas följande.

En samordning har skett av de utåtriktade förebyggande insatserna från socialstyrelsens och socialdepartementets sida vad gäller bekämpningen av HIV/aids, vilken inneburit en besparing på ca 8 milj.kr.

En nedläggning av den rättspsykiatriska stationen i Lund har nyligen beslutats, och detta ger en besparing på ca 10 milj.kr.

Vidare har beslutats att socialstyrelsen inom folkhälsoområdet skall avlastas samordningsuppgifter på nationell nivå och ansvaret för det operativt preventiva arbetet. Detta innebär en minskning av socialstyrelsens anslag med 10 milj.kr. fr.o.m. budgetåret 1992/93. Medel för ändamålet kommer att tillföras statens folkhälsoinstitut, som inrättas den 1 juli 1992.

Budgetåret 1992/93 intensifieras förnyelsearbetet inom socialförsäkringsadministrationen. Omstruktureringen där blir beroende av att planerade och aktualiserade regelförändringar genomförs. Den budgetmässiga besparingseffekten beräknas till 200 milj.kr. Under budgetåret 1993/94 blir resursbesparingen nästan lika stor.

Socialdepartementet bedömer att en stor del av personalminskningen kan åstadkommas genom naturlig avgång, och detta innebär rent praktiskt att uppkomna vakanser inte återbesätts. Arbetsmarknadsläget har

stor betydelse för takten i denna personalomsättning. Det är dock ofrånkomligt att personal inom de berörda verksamheterna också måste sägas upp. Vid socialstyrelsen och inom rättsmedicinalverket har uppsägningar i storleksordningen 150 personer för övrigt redan skett. När under perioden och i vilken omfattning ytterligare uppsägningar behövs är vanskligt att nu ange. Vederbörande myndighet har ansvaret för att detta sker i den takt det behövs med hänsyn till verksamhetens givna ekonomiska förutsättningar.

Gällande trygghetslagar och -avtal medför att kostnader för uppsagd och övertalig personal belastar statsbudgeten under varierande tid även efter det att uppsägning har skett. Sådana kostnader har hittills belastat resp. myndighetsanslag. Detta innebär att myndigheternas anslag inte alltid är helt anpassade till och visar vad den reguljära verksamheten kräver. Det försvårar också möjligheten att snabbt och samlat kunna avläsa besparingseffekterna och personalkonsekvenserna inom hela verksamhetsområdet. Av det skälet föreslår jag att kostnader för uppsagd personal i stället skall beräknas under ett eget anslag. Den närmare inriktningen av omställningsåtgärderna och därmed sammanhängande besparingar skall även fortsättningsvis redovisas under berörda anslag.

För budgetåret 1992/93 beräknar jag de avvecklingskostnader för övertalig personal som skall belasta förevarande anslag till 35 milj.kr., varav merparten hänför sig till socialförsäkringsadministrationen.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Avvecklingskostnader* för budgetåret 1992/93 anvisa ett förslagsanslag på 35 000 000 kr.

B. Administration av socialförsäkring m.m.

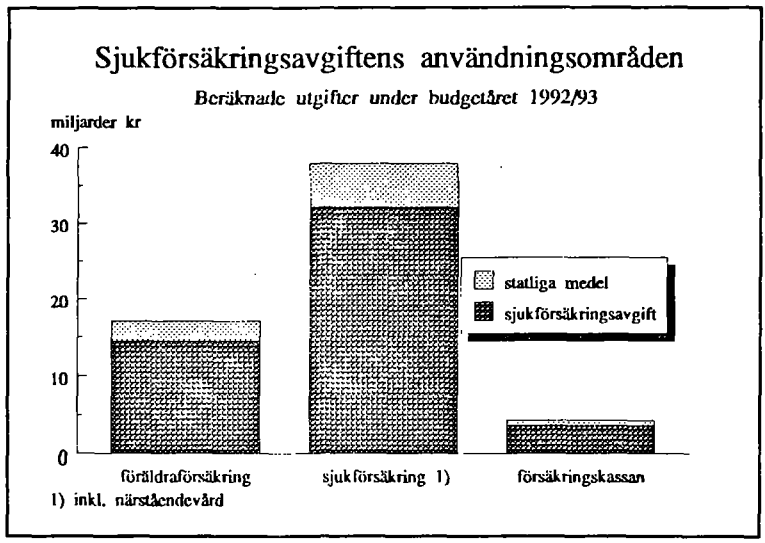
Det övergripande målet för socialförsäkringssystemet är att tillgodose medborgarnas behov av ekonomisk trygghet vid sjukdom, rehabilitering, handikapp och ålderdom. Systemet är generellt och omfattar hela befolkningen. Det är till större delen reglerat i lagen (1962:381) om allmän försäkring som omfattar sjukförsäkring, folkpensionering och ATP.

Socialförsäkringsadministrationen hanterar årligen en mängd ärenden och merparten av transfereringarna till hushållen. För år 1992 beräknas riksförsäkringsverket (RFV) och försäkringskassorna administrera förmåner som sammanlagt uppgår till närmare 300 miljarder kr. Huvuddelen av förmånerna utbetalas via RFVs ADB-avdelning i Sundsvall. Utgifterna för socialförsäkringsadministrationen beräknas uppgå till ca 5,5 miljarder kr. år 1992 och motsvarar knappt 2 % av de totala utgifterna för socialförsäkringen.

Utgifterna för den allmänna sjukförsäkringen beräknas minska avsevärt under år 1992 i samband med att arbetsgivarna övertar ansvaret för de första 14 dagarna i varje sjukperiod.

Socialförsäkringen finansieras främst genom socialavgifter och medel via statsbudgeten. I några fall förekommer ytterligare finansieringskällor i form av avkastning på fonder och vad gäller kommunalt bostadstillägg, kommunala skattemedel. Under littera D. avser jag att föreslå regeringen att riksförsäkringsverket och riksrevisionsverket får i uppdrag att utarbeta ett gemensamt förslag till förändringar beträffande redovisningen i statsbudgeten av socialförsäkringens inkomster och utgifter.

Av följande diagram framgår hur inkomsterna från sjukförsäkringsavgiften fördelar sig på olika utgiftsslag.

Riksförsäkringsverkets förvaltningskostnader finansieras i huvudsak genom statliga medel. Försäkringskassornas förvaltningskostnader finansieras till övervägande del av sjukförsäkringsavgiften. Avgiften avses täcka ca 85 % av utgifterna för sjuk- och föräldraförsäkringarna, försäkringskassornas förvaltningskostnader samt ersättning vid närståendevård.

Åren 1989 och 1990 har sjukförsäkringsavgifterna täckt ca 80 % av ifrågavarande utgifter. Fr.o.m år 1991 beräknas avgiften täcka 85 % av utgifterna.

Vidare utgår ersättning från Allmänna pensionsfonden för administrationskostnader för ATP-försäkringen vid bl.a. RFV och försäkringskassorna. För budgetåret 1990/91 utgjorde ersättningsbeloppet ca 320 milj.kr. Dessutom utgår ersättning från arbetsskadeförsäkringen för administration vid försäkringskassorna. För budgetåret 1990/91 utgjorde ersättningsbeloppet ca 260 milj.kr.

Utvecklingen inom socialförsäkringsområdet

Socialförsäkringsadministrationen har genomgått stora förändringar de senaste åren. Förutom att ge ersättning enligt socialförsäkrings- och bidragssystemen skall arbetet inriktas på att upptäcka orsaker till och vidta åtgärder för att reducera behovet av långa sjukskrivningar, förtidspensioneringar och arbetsskadeersättningar. Den 1 januari 1992 träder nya regler i kraft på rehabiliteringsområdet. Samtidigt skall enligt regler som gäller fr.o.m. år 1992 en arbetsgivare betala ut sjuklön till sina anställda under de första 14 dagarna av varje sjukdomsfall.

Vidare överförs fr.o.m. år 1992 huvudmannaskapet för sjukresorna från försäkringskassorna till sjukvårdshuvudmännen. Genom de nya reglerna frigörs betydande administrativa resurser genom att en stora del av den rutinmässiga sjukfallshanteringen upphör. Försäkringskassorna får därmed förbättrade möjligheter att aktivt arbeta med de långa sjukfallen och att initiera och stödja rehabiliteringsinsatser.

Ytterligare förändringar av såväl regler som verksamhet inom socialförsäkringen förutsätts ske under de närmaste åren. Jag har bl.a. för avsikt att föreslå regeringen att en proposition föreläggs riksdagen i början av år 1992 om lokal försöksverksamhet med finansiell samordning mellan sjukvården och socialförsäkringssystemet. Jag kommer att närmare redogöra härför samt för ytterligare regelförändringar som kommer att inverka på verksamheten vid kassorna under littera C. och D.

Verksamhetens inriktning

RFVs ansvar läggs fast i myndighetens instruktion. RFV skall svara för den centrala ledningen och för tillsynen av försäkringskassornas verksamhet bl.a. genom att meddela föreskrifter och allmänna råd. Verket har ett ansvar för att socialförsäkrings- och bidragssystemen tillämpas

likformigt och rättvist. Vidare skall verket se till att allmänheten får en tillfredsställande service och information om socialförsäkringsförmånerna.

I regeringens regleringsbrev för budgetåret 1990/91 fastlades som mål att det s.k. ohälsotalet skulle sänkas med två dagar jämfört med föregående budgetår. Av RFVs redovisning av rehabiliteringsarbetet framgår att ohälsotalet minskade med 1,2 dagar under ifrågavarande tidsperiod. Enligt regleringsbrev för innevarande budgetår är målsättningen att sänka ohälsotalet med två dagar jämfört med 1990/91 års nivå. Insatserna vad gäller långa sjukfall och arbetsskadefall och förtidspensioner är ett långsiktigt arbete som först om något eller några år kan tänkas ge utdelning i ett sänkt ohälsotal. På kort sikt är det förändringar i mönstret för korttidssjukskrivningar som kan påverka ohälsotalet.

I föregående års budgetproposition fastlades en verksamhetsidé för RFV och försäkringskassorna med innebörd att genom en allmän socialförsäkring ge ekonomisk trygghet under livets olika skeden genom att *dels ge ersättning till sjuka, handikappade, barnfamiljer och äldre, dels* aktivt verka för att förebygga sjukdom och skada samt ge sjuka och handikappade möjlighet att åter kunna arbeta.

Resultatanalys

RFV har inlett ett arbete med utveckling av resultatuppföljning och resultatanalyser. Jag vill betona vikten av att det inledda arbetet fortsätter och vidareutvecklas. Inriktningen bör vara att resultatansvaret skall föras ut så nära verksamheten som möjligt. RFVs tillsyn av försäkringen bör i högre grad inriktas mot utvärdering av regionala resultat.

RFV bedriver också ett utvecklingsarbete i denna riktning. Mer detaljerade uppföljningar av verksamheten på lokal nivå avses i ökande utsträckning bedrivas av försäkringskassornas centralkontor. RFVs insatser inriktas i högre grad mot produktion av jämförelseunderlag och problemorienterade studier med riksomfattning. Socialförsäkringsorganisationens tillsyns- och uppföljnings/utvärderingsverksamhet integreras i större utsträckning. Resultatredovisningar på alla nivåer inriktas bl.a. på att belysa effekter av olika resursinsatser och åtgärder. Utvecklingen vad gäller mått för resultatanalys har kommit längst inom rehabiliteringsområdet. Utgångspunkten för den programlagda uppföljningsverksamheten är enligt RFV att alla nya ersättningsregler skall följas upp så snart som möjligt främst avseende hur reglerna fungerar tekniskt och administrativt. När reglerna har varit i kraft något eller några år skall uppföljningar göras. Dessa skall belysa tillämpningen med fokusering på likformigheten för att slutligen följas av uppföljningar avseende måluppfyllelse.

RFV och försäkringskassorna tillhör den grupp av myndigheter som ingår i budgetcykel 1 med planerad treårig budgetram fr.o.m. innevarande budgetår. Med hänsyn till omfattande regelförändringar och därmed omställning av socialförsäkringsadministrationen beräknades i föregående års budgetproposition för RFV och försäkringskassorna medel endast för budgetåret 1991/92.

I kompletteringspropositionen (prop. 1990/91:150, del II) presenterades ett program för omställning och minskning av den statliga administrationen. Där sägs bl.a. att en långsiktig strategi för minskade förvaltningsutgifter måste utvecklas dels i termer av regelförändringar som ger administrativa besparingar, dels i förändringar av organisationens utformning och funktionssätt.

Regeringen avser att bearbeta de strukturella problem som finns inom socialförsäkringssektorn. Under det närmaste budgetåret kommer regeringen, bl.a. mot den bakgrunden, att lägga förslag om förändringar av socialförsäkringen. Dessa kommer att beröra såväl förmånssystemet som dess administration.

Regelförändringar

Enligt min bedömning bör en neddragning av förvaltningsresurserna kunna genomföras som en konsekvens av de beslut om omfattande regelförändringar som fattats eller kommer att föreslås fattas under innevarande budgetår. För de närmaste två budgetåren beräknar jag en minskning av försäkringskassornas förvaltningsresurser med 200 milj.kr. för budgetåret 1992/93 och 168 milj.kr. för budgetåret 1993/94.

Med regelförändringar avses i detta sammanhang primärt åtgärder som innebär minskningar av försäkringsutgifterna eller administrativa besparingar. Därtill kommer sådana förändringar inom den offentliga sektorn som är samhällsekonomiskt motiverade och som kan komma att tillföra försäkringskassorna ytterligare arbetsuppgifter, t.ex. om handläggningen av ärenden om bostadsbidrag överförs från kommunerna till försäkringskassorna.

De aktuella resursneddragningarna kan inte klaras utan uppsägning av viss personal. För att de avvecklingskostnader som då uppkommer inte ska belasta myndighetsanslaget har chefen för socialdepartementet tidigare denna dag föreslagit att ett särskilt anslag för avvecklingskostnader inrättas under socialdepartementets huvudtitel. Det är vidare angeläget att kompetensutveckling används som ett medel för att underlätta omställningen till nya arbetsuppgifter och genomförandet av ett nytt arbetssätt. För detta ändamål har särskilda medel avsatts.

Beträffande RFV beräknar jag att resurserna för förvaltningskostnader för tiden fram till den 1 juli 1994 skall kunna minska med sammanlagt 22 milj.kr., varav under budgetåren 1992/93 och 1993/94 med 4,8 resp. 7,9 milj.kr.

Organisationsutveckling

Både regelförändringarna och satsningen på en mer aktiv rehabilitering ställer krav på försäkringskassornas organisation. Bl.a. har kassornas relation gentemot sjukvårdshuvudmännen fått ett nytt innehåll i och med tillkomsten av särskilda medel för medicinsk rehabilitering inom ramen för de överenskommelser som staten träffar med sjukvårdshuvudmännen. Detta ger anledning att överväga kassastyrelsernas roll och även deras sammansättning. Jag avser därför att under våren 1992 ge ett regeringsuppdrag i syfte att göra en översyn av försäkringskassornas styrelser.

Enligt lagen om allmän försäkring skall det finnas en försäkringskassa för varje landstingskommun samt varje kommun som inte tillhör en landstingskommun. Vidare har RFV utfärdat föreskrifter som innebär att en försäkringskassa skall ha minst ett lokalkontor i varje kommun.

För närvarande övervägs inom socialdepartementet i anledning av en särskild framställning, frågan om en sammanslagning av Malmö allmänna försäkringskassa och Malmöhus allmänna försäkringskassa. Det är min avsikt att föreslå regeringen att förelägga riksdagen förslag om lagändring som innebär att en försäkringskassas verksamhetsområde kan omfatta mer än en landstingskommun/landstingsfri kommun.

Vidare har principen om ett lokalkontor i varje kommun diskuterats under senare år. Jag förutsätter att denna princip ligger fast även fortsättningsvis, även om RFV, i samband med planering av hur resursneddragningar skall ske, bör kunna överväga vissa uppmjukningar av denna regel, i synnerhet vad gäller storstadsområdena. Även andra lösningar som syftar till en effektiv resursanvändning av offentliga resurser på lokal nivå måste ges uppmärksamhet.

Kompetensutveckling vid försäkringskassorna

RFV har i årets anslagsframställning redovisat sin bedömning av den kompetensutveckling som behövs under perioden 1992/93 – 1993/94 med utgångspunkt i de kompetenskrav som tidigare tagits fram. Kostnaden för kompetensutvecklingsprogrammet beräknas av verket till drygt 400 milj.kr. varav kostnaden för produktionsbortfall utgör ca två tredjedelar.

Regeringen tillmäter personalutveckling stor vikt i omvandlingen av den offentliga sektorn. De resurser som direkt kan disponeras för personalutveckling är dels de resurser som försäkringskassorna under de senaste åren har frigjort genom rationaliseringar (167 milj.kr.), dels 30 milj.kr. som under anslaget B 2. Allmänna försäkringskassor beräknas för detta ändamål.

B 1. Riksförsäkringsverket

1990/91	Utgift	527 778 753
1991/92	Anslag	517 421 000
1991/92	Anslag exkl. mervärdeskatt	484 679 000
1992/93	Förslag	442 684 000

Riksförsäkringsverket (RFV) är central förvaltningsmyndighet för socialförsäkringen och anslutande bidragssystem - dvs. sjukförsäkring inkl. föräldraförsäkring och tandvårdsförsäkring, folkpensionering, tilläggspensionering, delpensionsförsäkring, arbetsskadeförsäkring, smittbärarersättning, barnbidrag och bidragsförskott, bilstöd till handikappade, ersättning för vård av närstående, utbetalning av utbildningsbidrag vid arbetsmarknadsutbildning samt dagpenning och – fr.o.m. den 1 januari 1992 – familjebidrag till värnpliktiga.

RFVs arbetsuppgifter och organisation regleras i förordningen (1988:1204) med instruktion för riksförsäkringsverket.

Riksförsäkringsverket

I enlighet med givna direktiv redovisar RFV i sin anslagsframställning ett besparingsförslag för tidsperioden 1991/92 – 1993/94 som innebär en minskning av verkets resurser med 22 milj.kr. Neddragningen, som motsvarar 80 – 90 årsarbetare, beräknas främst kunna genomföras inom yrkesskadeverksamheten. Härvid förutsätts vissa regelförändringar.

ADB-utveckling är en central del i stödet av RFVs och försäkringskassornas nya roll. Ett förbättrat ADB-stöd, som omfattar inrättande av lokala sjukförsäkringsregister, krävs för att få till stånd en mer rationell sjukfallshantering samt för den rehabiliterande och förebyggande verksamheten. För de nuvarande ADB-systemen och för utveckling av lokala sjukförsäkringsregister erfordras utbyte av försliten utrustning, kompletteringar och anpassning av befintlig utrustning samt nyanskaffning. RFV anger investeringskostnaden till sammanlagt ca 200 milj.kr. För ADB-driften beräknar RFV ett ökat resursbehov om ca 35,5 milj.kr. budgetåret 1992/93 samt ytterligare ca 17,5 milj.kr. budgetåret 1993/94. RFV redovisar också behovet av resurser för utveckling av det nya systemet. Härvid beräknas kostnaderna för försöksverksamhet och utvecklingsarbete minska med sammanlagt 26,3 milj.kr. För att säkerställa datordriften vid ett eventuellt avbrott i elkraftförsörjningen eller vid andra störningar i driften fordras särskilda insatser för anskaffning av reservkraftaggregat och anordningar för skydd mot elektromagnetiska störningar. För budgetåren 1992/93 och 1993/94 behövs 6 milj.kr. för vardera budgetåret. RFV har härvid samrått med överstyrelsen för civil beredskap.

Intäkter till följd av avgiftsbeläggning av tjänster förekommer i viss omfattning. RFV anser att inkomsterna bör redovisas på en uppbördspost under verkets anslag.

Förslag:

Övergripande mål:

Den inriktning av RFVs verksamhet som följer av RFVs och försäkringskassornas verksamhetsidé och som presenterades i föregående års budgetproposition bör ligga fast även för budgetåren 1992/93 och 1993/94.

Arbetet med att sänka ohälsotalet skall fortsätta.

Resurser m.m:

Förslagsanslag 1992/93 442 684 000 kr.

Planeringsram

En planeringsram omfattande anslagsposterna förvaltningskostnader, lokalkostnader och kostnader för drift av datoranläggning m.m. beräknas för budgetåret 1992/93 till 547 252 000 kr. För budgetåret 1993/94 beräknas en minskning av ramen med 7 900 000 kr.

Resultatbedömning

RFV redovisar en sänkning av ohälsotalet med 1,2 dagar, vilket skall jämföras med den målsatta sänkningen på 2 dagar. Med hänsyn till vikten av att kunna bedöma effektivitet och kvalitet i verksamheten är det angeläget att RFV fortsätter sitt arbete med att utveckla lämpliga resultatmål och resultatmått.

Slutsatser

RFVs redovisade resultat för budgetåret 1990/91 har inte givit mig anledning att föreslå någon förändring av den tidigare fastställda inriktningen.

	1991/92 exkl. mervärdeskatt	Beräknad ändring 1992/93 Föredraganden
Budget		
Utgifter		
Förvaltningskostnader	215 834 000	+ 8 507 000
Lokalkostnader	65 299 000	− 5 478 000
Kostnader för drift av datamaskinanläggning m.m.	271 924 000	− 8 834 000
Engångsanvisning för ADB-investering		+ 58 800 000
Försöksverksamhet på ADB-området	38 480 000	− 38 480 000
Ersättning till postverket m.m.	245 449 000	− 67 134 000
Bidrag till internationella socialförsäkringsförbundet ISSA	289 000	−
Summa utgifter	**837 275 000**	**− 52 619 000**
Inkomster		
Försäljning av publikationer m.m.	20 000	+ 4 005 000
Ersättning från allmänna pensionsfonden	62 516 000	+ 3 431 000
Ersättning från de allmänna försäkringskassorna	283 760 000	− 18 360 000
Ersättning från de affärsdrivande verken	6 300 000	+ 300 000
Summa inkomster	**352 596 000**	**− 10 624 000**
Nettoutgift	**484 679 000**	**− 41 995 000**

Jag har vid min beräkning av resurser till RFV för budgetåren 1992/93 och 1993/94 utgått från den plan för omställning och minskning av den statliga administrationen som redovisas i 1991 års kompletteringsproposition (prop. 1990/91:150).

Jag räknar med att RFV:s resurser skall kunna minska för tiden fram till den 1 juli 1994 med sammanlagt 22 milj.kr., varav under budgetåren 1992/93 och 1993/94 med 4,8 resp. 7,9 milj.kr.

ADB-system är av central betydelse för en väl fungerande försäkringsadministration. Ett modernt datastöd behövs för att försäkringskassorna skall klara de ökade krav som ställs på dem. Det är härvid av mycket stor vikt att skyddet för den personliga integriteten tillgodoses. I ett delbetänkande (SOU 1991:9) Lokala sjukförsäkringsregister redovisar utredningen om socialförsäkringsregisterlag (SFRL-utredningen) ett förslag i fråga om inrättande av lokala sjukförsäkringsregister jämte särskild lagreglering i form av en registerlag. Delbetänkandet har remissbehandlats och förslagen övervägs för närvarande inom regeringskansliet.

Jag beräknar investeringsbehovet för vissa ersättnings- och kompletteringsanskaffningar för ADB inom socialförsäkringsadministrationen till 58,8 milj.kr. Denna investering behövs oavsett om lokala sjukförsäk-

ringsregister inrättas. En ny beslutsordning har införts för ADB-investeringar. För investeringar i ADB-utrustning har jag beräknat medel engångsvis. Engångsanvisningen kommer att ersättas med lån i riksgäldskontoret det budgetår RFV tillgodoser redovisningskraven enligt förordningen (1979:1212) med föreskrifter om statliga myndigheters bokföring, i dess lydelse fr.o.m. den 1 juli 1991.

RFV är funktionsansvarig myndighet för totalförsvarsfunktionen Socialförsäkring m.m. Eventuella medel för beredskapsåtgärder kommer att tas upp i särskild proposition om anslag inom försvarets område som regeringen på föredragning av chefen för försvarsdepartementet avser att senare lägga fram till riksdagen. Vidare kommer i denna proposition medel att beräknas för administrationen av familjebidrag till värnpliktiga.

De inkomster av avgiftsbelagda tjänster som förekommer vid RFV bör enligt min mening redovisas under verkets anslag. Jag har beräknat dessa inkomster till ca 4 milj.kr.

Jag har även beaktat att lönekostnadspålägget höjs den 1 juli 1992.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Riksförsäkringsverket* för budgetåret 1992/93 anvisa ett förslagsanslag på 442 684 000 kr.

B 2. Allmänna försäkringskassor

1990/91	Utgift	638 831 077
1991/92	Anslag	649 651 000
1991/92	Anslag exkl. mervärdeskatt	567 353 000
1992/93	Förslag	643 880 000

Försäkringskassorna handlägger enskilda ärenden inom socialförsäkrings- och bidragssystemen på regional och lokal nivå. Bestämmelserna om allmänna försäkringskassor finns i lagen (1962:381) om allmän försäkring.

Det finns 26 allmänna försäkringskassor i landet, en i varje landstingskommun och i kommun som inte tillhör landstingskommun. I försäkringskassan finns en styrelse där ordförande och vice ordförande utses av regeringen. Huvuddelen av den verksamhet som innebär kontakt med de försäkrade sker vid något av de drygt 400 lokalkontoren (inkl. ett 40-tal kontor med lägre servicegrad). Beslut i vissa socialförsäkringsfrågor fattas av socialförsäkringsnämnder som är förtroendevalda och där ordföranden utses av regeringen. Det finns 167 socialförsäkringsnämnder i landet.

Hos försäkringskassorna finns för närvarande omkring 14 700 årsarbetare, varav ca 80 % arbetar vid lokalkontoren.

Från anslaget finansieras 15 % av kostnaderna för försäkringskassornas administration. Resterande 85 % finansieras med arbetsgivaravgifter och egenavgifter från inkomsttitel på statsbudgeten. Anvisade medel fördelas mellan de olika försäkringskassorna av riksförsäkringsverket i samråd med Försäkringskasseförbundet.

Riksförsäkringsverket

I enlighet med givna direktiv har RFV lagt fram ett huvudförslag som innebär en resursneddragning med totalt 450 milj.kr. till ingången av budgetåret 1994/95. RFV menar att avgörande för i vilken takt resursneddragningen kan göras är genomförandetidpunkterna för regelförändringar, behovet av insatser för kompetensutveckling samt möjligheterna att genomföra personalminskningar. Detta innebär enligt RFV att huvuddelen av neddragningen bör kunna genomföras under senare delen av budgetperioden. Med en sådan neddragningstakt ges utrymme för sådana kompetensutvecklingsinsatser som verket bedömer är helt nödvändiga för att klara de nya arbetsuppgifter, det nya arbetssätt och den förändring av arbetsorganisationen som håller på att genomföras.

RFVs förslag innebär sammantaget en neddragning av lönekostnaderna med 63 milj.kr. för budgetåret 1992/93, efter det att medel för kompetensutvecklingsinsatser motsvarande 170 milj.kr. har avsatts. Enligt RFVs anslagsframställning gäller följande:

- Den kompetensutveckling som behövs för omställningen till nya arbetsuppgifter och genomförandet av ett nytt arbetssätt fordrar stora resurser. RFV hemställer att kompetensutvecklingsprogrammet i huvudsak finansieras genom de resurser som frigörs genom regelförändringar.
- För fortsatt projekt- och försöksverksamhet beräknar RFV 10 milj.kr. för budgetåret 1992/93.
- För inköp av nya telefonväxlar under budgetåret 1992/93 begär RFV medel engångsvis på 9,6 milj.kr. för en investering som är beräknad till drygt 13 milj.kr. för de närmaste två budgetåren.
- Medelsbehovet för lokalkostnader kommer att öka under budgetperioden och fordra en medelstilldelning med 630,3 budgetåret 1992/93 resp. 633,5 milj.kr. budgetåret 1993/94.
- Pensionskostnaderna är beräknade utifrån den av kassorna prognosticerade ökningen av antalet pensionstagare.
- Medelsbehovet för anslagsposten ersättning till postverket är beräknat utifrån försäkringskassornas uppskattning av den volymminskning av avier om sjukpenningutbetalning som kommer att bli följden av införandet av 14 dagars sjuklön.

Förslag:

Övergripande mål:

Målet för verksamheten framöver är, i likhet med vad som anges för RFV ett fortsatt arbete för en sänkning av ohälsotalet.

Såväl rehabiliteringsinsatserna som försäkringskassornas nya arbetssätt är av stor betydelse för möjligheterna att minska sjukfrånvaron.

Resurser m.m:

Rersursneddragningen skall ske i den omfattning som jag tidigare nämnt. För kompetensutveckling tillförs försäkringskassorna 30 milj.kr.

Förslagsanslag 1992/93 643 880 000 kr.

Planeringsram

En planeringsram omfattande anslagsposterna förvaltningskostnader, lokalkostnader samt kompetensutveckling beräknas för budgetåret 1992/93 till 4 669 846 000 kr. För budgetåret 1993/94 beräknas en minskning av ramen med 168 000 000 kr.

Resultatbedömning:

Angående hittills uppnådda resultat beträffande ohälsotalet hänvisar jag till vad som anförts under anslag B 1.

	1991/92 exkl. mervärdeskatt	Beräknad ändring 1992/93 Föredraganden
Anslag		
Utgifter		
Förvaltningskostnader	4 063 916 000	− 23 925 000
Kompetensutveckling		+ 30 000 000
Försöksverksamhet	18 500 000	− 18 500 000
Lokalkostnader	564 304 000	+ 35 551 000
Pensionskostnader	96 500 000	+ 54 269 000
Ersättning till postverket	37 389 000	− 3 169 000
Summa utgifter, kr.	**4 780 609 000**	**+ 74 226 000**
Inkomster		
Ersättning från allmänna pensionsfonden	269 000 000	+ 10 000 000
Ersättning för extern verksamhet	2 900 000	+ 400 000
Ersättning från arbetsskadeförsäkringen	260 000 000	+ 20 000 000
Arbetsgivaravgifter m.m	3 681 356 000	− 32 701 000
Summa inkomster, kr.	**4 213 256 000**	**− 2 301 000**
Nettoutgift	**567 353 000**	**+ 76 527 000**

Jag har i min beräkning av resurser till försäkringskassorna för budgetåren 1992/93 och 1993/94 utgått från den plan för omställning och minskning av den statliga administrationen som presenterades i kompletteringspropositionen våren 1991 (prop. 1990/91:150 del II).

För försäkringskassornas förvaltningskostnader beräknar jag för nästa budgetår 4,1 miljarder kr. Vid beräkningen av resurstilldelningen har jag tagit hänsyn till ingångna avtal och till en neddragning av förvaltningskostnaderna för budgetåret 1992/93 med 200 milj.kr. och för budgetåret 1993/94 med 168 milj.kr.

Satsning på kompetensutveckling har stor betydelse för försäkringskassans möjlighet att klara av sina framtida uppgifter vad gäller såväl rehabiliteringsarbetet som den övriga verksamheten. För detta ändamål anvisas 30 milj.kr. engångsvis vardera budgetåren 1992/93 och 1993/94. Jag har räknat med att ytterligare utrymme för kompetensutveckling får finansieras genom omprioriteringar inom planeringsramen.

Mitt förslag innebär i stort sett att de resurser som frigörs genom införandet av sjuklön tills vidare får behållas och sättas in i kampen mot ohälsan.

Jag föreslår vidare att 10 milj.kr. avsätts även för nästa budgetår för särskild projektverksamhet.

I anslagsposten övriga förvaltningskostnader har jag beräknat medel motsvarande 9,6 milj.kr. för investering i nya telefonväxlar avseende budgetåret 1992/93 och 3,6 milj.kr. budgetåret 1993/94. Investeringen

skall amorteras med 10 % årligen plus ränta (f.n. 12.25 %) på halva investeringsbeloppet.

I beräkningen av kostnader för lokaler har viss hänsyn tagits till inträffade och beräknade kostnadsökningar. För att klara dessa kan det dock bli nödvändigt att minska lokalytorna i takt med att arbetsuppgifter försvinner från försäkringskassorna. Detta är ett långsiktigt arbete som dock bör kunna påbörjas under de närmaste två budgetåren. Jag har räknat med att utrymme för eventuella ombyggnader får finansieras genom omprioriteringar inom planeringsramen.

Förändringen av anslagsposten pensionskostnader är beräknad dels utifrån den av kassorna prognosticerade ökningen av antalet pensionstagare, dels utifrån kostnaden för det nya pensionsavtalet på kassaområdet.

Med hänvisning till sammanställningen och vad jag i övrigt anfört beräknar jag anslagsbehovet för de allmänna försäkringskassornas förvaltningsutgifter under nästa budgetår till 643 880 000 kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Allmänna försäkringskassor* för budgetåret 1992/93 anvisa ett förslagsanslag på 643 880 000 kr.

C. Ekonomiskt stöd till barnfamiljer m.m.

Samhällets direkta ekonomiska stöd till barnfamiljerna utgörs främst av allmänna barnbidrag inkl. flerbarnstillägg, bostadsbidrag, föräldraförsäkring, bidragsförskott, barnpensioner samt vårdbidrag för handikappade barn. Vidare finns ett särskilt stöd motsvarande bidragsförskott till ensamstående adoptivföräldrar och ett bidrag till kostnader för att adoptera barn från utlandet.

Familjepolitiken skall underlätta för föräldrarna att själva välja den vård och fostran av barnen och den arbetsfördelning som passar dem och barnen bäst. Det innebär att familjepolitiken skall främja både valfrihet och jämställdhet mellan kvinnor och män. Den som väljer att förvärvsarbeta skall ha utbyte av detta.

En ny familjepolitik syftar till att ge ökad valfrihet för småbarnsföräldrar. Om varje barnfamilj får möjlighet att lösa barnomsorgen på det sätt den själv önskar skapas större trygghet. Det innebär att det måste finnas barnomsorg utanför hemmet av god kvalitet för den som vill ha det och bättre ekonomiska möjligheter för dem som önskar stanna hemma när barnen är små.

En omläggning av familjepolitiken kommer att ske i flera steg.

I ett första steg har riksdagen beslutat (prop. 1991/92:65, SoU12, rskr. 85) att existerande hinder för fri etablering och fritt utnyttjande av olika former av barnomsorg tas bort. Barnomsorgsbidraget följer det val som föräldrarna träffar. Statsbidrag lämnas till fler alternativ än tidigare. Härigenom har förutsättningar skapats för att snabbare nå målet full behovstäckning i barnomsorgen.

I ett andra steg införs ett bättre ekonomiskt stöd som syftar till att öka barnfamiljernas valfrihet och rättvisan mellan dem. Detta utformas som ett vårdnadsbidrag lika för alla barn. Den statsfinansiella utvecklingen är av avgörande betydelse för i vilken takt detta stöd sedan byggs ut.

För att underlätta för barnfamiljerna har samhället byggt upp ett stödsystem som syftar till att ge ett ekonomiskt stöd under den period de har en stor försörjningsbörda. Familjer med barn är generellt sett unga och har ofta låga inkomster samtidigt som de har höga levnadsomkostnader. Genom det ekonomiska familjestödet omfördelas resurser över livscykeln genom att inkomsttagare som inte är försörjningsansvariga för barn, bidrar till att stödja barnfamiljerna under den period deras ekonomiska behov är som störst.

Ekonomisk grundtrygghet är särskilt viktigt för familjer i utsatta situationer t.ex. när en förälder av något skäl blir ensam vårdnadshavare till ett eller flera barn.

Följande exempel visar de bidrag som år 1992 kan utgå till en ensamstående förälder med två barn som har bidragsförskott, vid en beräknad bostadskostnad på 4 500 kr./mån. och en årlig förvärvsinkomst på 100 000 kr.

Bidrag	Kr./månad	Kr./år
Barnbidrag	1 500	18 000
Bidragsförskott	2 246	26 952
Bostadsbidrag	2 470	29 640
Totalt	**6 216**	**74 592**

Utveckling av det familjeekonomiska stödet

Följande sammanställning visar omfattningen och utvecklingen av samhällets direkta ekonomiska stöd till barnfamiljerna (milj.kr.).

År	Barn-bidrag	Bostads-bidrag	Föräldra-försäk-ring	Vård-bidrag	Bidrags-förskott	Barn-pension	Summa
1980	4 995	2 210	3 539	300	815	425	12 284
1985	8 289	2 865	6 144	427	1 518	574	19 817
1990	12 296	3 140	15 728	725	2 170	698	34 757
1991	16 465	4 710	16 564	832	2 380	774	41 743
1992	16 680	4 600	17 073	886*	2 740	795	42 774

Uppgifterna för åren 1991 och 1992 är beräknade.
* Nuvarande regler.

Om man till dessa belopp lägger studiehjälpen kan samhällets direkta stöd till barnfamiljerna år 1992 beräknas till 45 miljarder kr. Till detta kommer statens bidrag till barnomsorgen med 13,7 miljarder kr.

De allmänna barnbidragen

Genom de allmänna barnbidragen tillförsäkras alla familjer med barn ett grundläggande ekonomiskt stöd. Allmänt barnbidrag lämnas till dess barnet fyller 16 år. För elever i grundskolan eller viss annan utbildning som fyllt 16 år utgår förlängt barnbidrag. Bidraget utgår med samma belopp per månad som det allmänna barnbidraget.

Som ett led i skattereformen höjdes det allmänna barnbidraget den 1 januari 1991 till 9 000 kr. per barn och år. En ytterligare höjning till 10 020 kr. per barn och år genomförs den 1 januari 1993.

Av följande tabell framgår barnbidragsbeloppen åren 1992 och 1993 vid olika barnantal.

Antal barn	År 1992 Kr./år	År 1993 Kr./år
1	9 000	10 020
2	18 000	20 040
3	31 500	35 070
4 a/	49 500	55 110
5 a/	72 000	80 160
6 a/	94 500	105 210
7 a/	117 000	130 260
8 a/	139 500	155 310

a/ Inkl. gymnasiestuderande.

I det följande lämnas förslag till förändringar av reglerna för barnbidrag vid vistelse på flyktingförläggning. Förslaget innebär att barnbidrag inte skall kunna utgå för tid då en familj har erhållit dagbidrag för barnet enligt lagen (1988:153) om bistånd åt asylsökande m.fl.

Bostadsbidrag

Bostadsbidrag lämnas till barnfamiljer, till ungdomar och studerande samt till andra hushåll utan barn.

Det totala antalet hushåll med bostadsbidrag uppgick i maj 1991 till knappt 328 000. Som framgår av följande tablå har antalet bidragstagare ökat markant jämfört med år 1989 (motsvarande uppgifter för år 1990 föreligger ej). Ökningen beror dels på att bostadsbidragen till hushåll med barn till följd av skatteomläggningen lämnas inom väsentligt vidgade bostadskostnadsgränser under bidragsåret 1991, dels på att bostadsbidrag till andra hushåll utan barn än ungdomshushåll infördes fr.o.m. den 1 januari 1991. Vidare har en ökning av antalet bidrag till ungdomar mellan 18 och 29 år skett mellan de båda bidragsåren.

Hushåll med bostadsbidrag, maj 1989 och maj 1991 (1000-tal)

	1989	1991
Hushåll med barn		
makar/samboende	97	132
ensamstående	133	153
Hushåll utan barn		
ungdomar	12	29
andra	–	14
Samtliga	242	328

Utredning om bostadsbidrag

Regeringen kommer inom kort att tillsätta en utredning som skall förbereda en överföring av administrationen av bostadsbidrag från kommunerna till försäkringskassorna. Vidare kommer en översyn av bostadsbidragssystemet att göras inom regeringskansliet i anslutning till det beredningsarbete som pågår när det gäller ett nytt ensamförälderstöd.

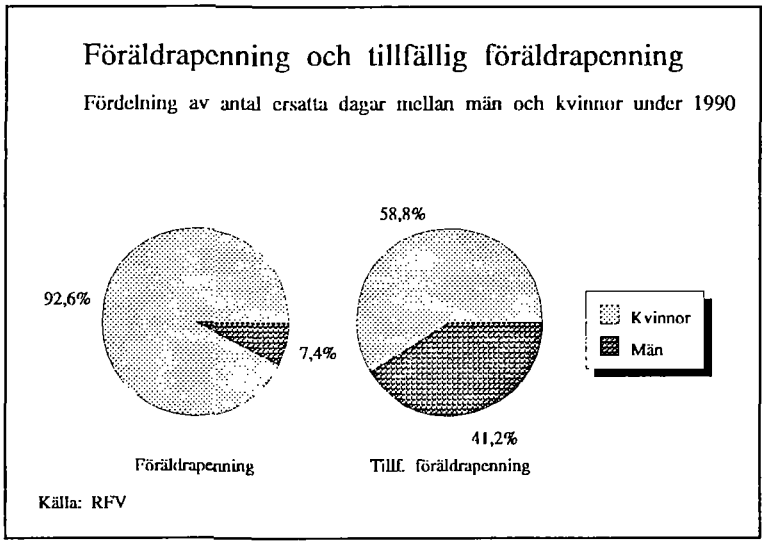
Föräldraförsäkring

Föräldraförsäkringen syftar till att ge föräldrarna ersättning för inkomstförlust i samband med ledighet för vård av barn. Genom föräldraförsäkringen har föräldrarna rätt till ersättning och genom föräldraledighetslagen rätt till ledighet för att vårda barn. Ersättning utges i form av föräldrapenning, tillfällig föräldrapenning och havandeskapspenning.

Den beräknade kostnadsutvecklingen i löpande priser för de olika förmånsslagen framgår av följande tabell (milj.kr.).

Föräldraförsäkring	1989	1990	1991	1992
Föräldrapenning	8 996	12 136	13 123	13 507
Tillfällig föräldrapenning	2 831	3 238	3 070	3 180
Havandeskapspenning	319	384	405	420
Avdrag från föräldrapenning vid förlossningsvård	− 28	− 30	− 34	− 34
Summa	**12 118**	**15 728**	**16 564**	**17 073**
Statsbidrag	1 820	2 359	2 485	2 561

Reglerna inom föräldraförsäkringen är från administrativ synpunkt resurskrävande. Föräldraförsäkringen omfattar flera förmåner som kan kombineras på olika sätt. Detta leder till att reglerna upplevs som svåröverskådliga samtidigt som de ger upphov till en stor belastning på försäkringsadministrationen. Regeringen kommer under våren 1992 att med utgångspunkt från riksförsäkringsverkets förslag, som närmare redovisas i det följande, förelägga riksdagen en proposition med förslag till ändringar i föräldraförsäkringen i syfte att uppnå administrativa förenklingar.

Som framgår av diagrammet är pappornas andel av uttagna dagar med föräldrapenning mycket liten. För att främja kontakten mellan pappor och barn är det av vikt att pappornas uttag av föräldrapenning ökar. Med hänsyn härtill och då långsiktiga insatser krävs för att ändra pappornas beteende i detta avseende bör den förutvarande regeringens åtgärd att avsätta medel för särskilda informationsinsatser i detta syfte fortsätta.

Vårdbidrag för handikappade barn

Föräldrar med ett sjukt eller handikappat barn som behöver särskild tillsyn och vård i hemmet kan få vårdbidrag med samma belopp som folkpension jämte pensionstillskott för en förtidspensionär. Vårdbidraget utges med helt, halvt eller fjärdedels bidrag. Omkring 16 700 vårdbidrag per månad beräknas utges under det kommande budgetåret. Vid beräkning av rätt till vårdbidrag beaktas även merkostnader på grund av barnets sjukdom eller handikapp. Bidraget beskattas som inkomst av tjänst. En viss del av vårdbidraget kan dock bestämmas som ersättning för merkostnader. Denna del är skattefri. För barn som vårdas på institution kan s.k. ferievårdbidrag lämnas när barnet vistas i föräldrahemmet.

I regeringskansliet bereds f.n. frågan om vissa förbättringar av vårdbidraget. Jag avser att återkomma till regeringen under våren 1992 med förslag till en proposition om en reform inom detta område. Reformförslaget avses innebära dels höjda nivåer på vårdbidraget, dels att de s.k. merkostnadsersättningarna betalas ut utöver ett grundbelopp för vårdbidraget. Hela vårdbidragets grundbelopp avses bli ATP-grundande.

Barnpensioner

Nya regler för efterlevandepensioneringen trädde i kraft den 1 januari 1990. Enligt de nya reglerna utges barnpension från folkpensioneringen till barn under 18 år vars far eller mor eller båda föräldrar avlidit. För barn som går i grundskola, gymnasium eller liknande kan barnpension dock utges längst t.o.m. juni månad det år barnet fyller 20 år. Nivån för barnpension är högst 40 % och lägst 25 % av basbeloppet. Denna nivå gäller för pension efter vardera föräldern om båda föräldrarna avlidit.

Bidragsförskott

Genom bidragsförskotten ger samhället ett ekonomiskt grundskydd för barn vars föräldrar lever åtskilda. Bidragsförskott utgår vanligen med 40 % av basbeloppet. Antalet barn för vilka bidragsförskott utges kan beräknas till drygt 281 000.

I det följande kommer jag att föreslå att bidragsförskott i likhet med det allmänna barnbidraget skall kunna utges längst under sex månader vid utlandsvistelse.

Särskilt bidrag till ensamföräldrar

Regeringen har nyligen lämnat en proposition (prop. 1991/92:81) till riksdagen med förslag om ett särskilt bidrag till ensamföräldrar med barn som kompensation för borttagandet av den särskilda skattereduktionen. Förslaget innebär att till de berörda föräldrarna betalas ett särskilt belopp om 1 800 kr. för vartdera året 1991 och 1992. För det första halvåret 1993 är det särskilda bidraget 900 kr. Reglerna för det tillfälliga bidraget föreslås träda i kraft den 1 maj 1992.

C 1. Allmänna barnbidrag

1990/91	Utgift	14 344 311 318
1991/92	Anslag	17 200 000 000
1992/93	Förslag	17 645 000 000

Det allmänna barnbidraget lämnas fr.o.m. den 1 januari 1991 med 9 000 kr. per år och barn under 16 års ålder. Därutöver lämnas flerbarnstillägg med belopp som per år räknat motsvarar ett halvt barnbidrag för det tredje barnet, 100 % av ett helt barnbidrag för det fjärde barnet samt 150 % av ett helt barnbidrag till det femte barnet och varje ytterligare barn. Även 16-19-åringar som studerar medräknas vid bedömningen av rätt till flerbarnstillägg.

Barnbidraget betalas ut fr.o.m. månaden efter barnets födelse. Motsvarande gäller när rätten till barnbidrag inträder av annat skäl än födelse. Bidraget utges t.o.m. kvartalet då barnet fyller 16 år.

Förlängt barnbidrag lämnas med samma belopp som det allmänna barnbidraget fr.o.m. kvartalet efter det då barnet har fyllt 16 år, när barnet studerar vid grundskolan eller deltar i viss annan motsvarande utbildning.

Riksdagen har beslutat om en ytterligare höjning med 1 020 kr. per barn och år fr.o.m. den 1 januari 1992 efter förslag i budgetpropositionen år 1991 (prop. 1990/91:100 bil.7, SoU12, rskr. 211). Det statsfinansiella läget har emellertid därefter försämrats varför den beslutade höjningen, efter förslag i regeringens proposition (1991/92:38) om inriktningen av den ekonomiska politiken, flyttas fram till den 1 januari 1993. Riksdagen beslutade i enlighet med propositionens förslag (FiU10, rskr. 108).

Kostnaderna täcks helt av medel från statsbudgeten. Administrationen av barnbidragen handhas av riksförsäkringsverket och försäkringskassorna.

Riksförsäkringsverket

Verket beräknar medelsbehovet för budgetåret 1992/93 till 18 620 milj.kr. Beräkningarna grundas på det tidigare beslutet om en barnbidragshöjning med 1 020 kr. per barn och år och på statistiska centralbyråns befolkningsprognos för år 1991. Med ledning härav beräknas antalet bidragsberättigade barn vara ca 1 702 000 vid utgången av år 1992. Antalet familjer med flerbarnstillägg beräknas till lägst 176 000. Antalet mottagare av förlängt barnbidrag beräknas till ca 36 000.

Föredragandens överväganden

Barnbidrag i samband med vistelse på flyktingförläggning m.m.

Personer som vistas på en statlig flyktingförläggning för asylsökande har enligt lagen (1988:153) om bistånd till asylsökande m.fl. rätt till ekonomiskt stöd. Detta lämnas i form av kostnadsfri bostad, dagbidrag och särskilt bidrag. Motsvarande ekonomiska stöd lämnas under vissa förutsättningar också till asylsökande och andra personer som sökt uppehållstillstånd i Sverige och vistas i en kommun i väntan på beslut i tillståndsärendet.

Dagbidraget skall tillförsäkra de asylsökande en skälig levnadsnivå under vistelsen på en förläggning eller i en kommun i avvaktan på beslut. Nivån på dagbidraget för barn har beräknats med utgångspunkt från att barnbidrag inte betalas ut.

Allmänt barnbidrag lämnas för här i riket bosatt barn som inte är svensk medborgare, om barnet eller endera av föräldrarna vistas i landet sedan minst sex månader. För att en utlänning skall anses bosatt i Sverige måste han ha fått ett sådant uppehållstillstånd, som kan ligga till grund för folkbokföring här. Vid bedömning av om kravet på sex månaders vistelse är uppfyllt rekommenderar riksförsäkringsverket i sina

allmänna råd 1986:7 om allmänt barnbidrag att hela den faktiska vistelsetiden i Sverige, dvs. även tiden innan uppehållstillståndet beviljats, skall räknas tillgodo. Bidrag kan dock betalas ut tidigast fr.o.m. månaden efter den då uppehållstillstånd beviljas.

När familjen beviljats uppehållstillstånd i Sverige placeras den normalt i någon kommun i landet. Sådana placeringar sker i vissa fall utan tidsutdräkt. I andra fall kan väntetider uppstå. När placeringen inte sker omedelbart bor familjen kvar på förläggningen eller i den kommun den vistas i före beslutet om uppehållstillstånd varvid dagbidrag för asylsökande fortfarande lämnas. Fr.o.m. månaden efter det uppehållstillstånd beviljats kan familjen också ha rätt till barnbidrag även om flyktingbidrag lämnas för samma tid.

S.k. kvotflyktingar beviljas uppehålltillstånd från början av deras vistelse i Sverige, eftersom avsikten redan då är att de skall stanna i landet. Det innebär att om de stannar på flyktingförläggning i mer än sex månader uppstår situationen att familjerna uppbär både dagbidrag för asylsökande och allmänt barnbidrag.

Enligt min mening är det inte rimligt att barnbidrag utgår för tid då barnets levnadskostnader i sin helhet täcks av allmänna medel i form av dagbidrag till asylsökande. Det innebär att samma kostnader ersätts två gånger. Jag föreslår därför att barnbidrag inte skall lämnas för samma tid som bistånd lämnas enligt lagen (1988:153) om bistånd åt asylsökande m.fl. Det ur praktisk synpunkt bästa sättet att undvika sådana dubbelbetalningar är att införa en regel i lagen (1947:529) om allmänna barnbidrag som föreskriver att barnbidrag inte lämnas för den tid då dagbidrag utges för barnet.

Den nya regeln förutsätter att underrättelser om uppburet flyktingbidrag överförs från invandrarverket till försäkringskassorna.

Riksförsäkringsverket beräknar att utgifterna för barnbidrag minskar med ca 2 milj.kr. per år på grund av den föreslagna åtgärden. De nya reglerna bör träda i kraft den 1 juli 1992.

Förslaget kräver ändring i lagen om allmänna barnbidrag och lagen (1986:378) om förlängt barnbidrag. Av lagtekniska skäl torde ändringen beträffande allmänt barnbidrag få ske såsom ändring i dels lagen (1991:486) om ändring i lagen (1991:233) om ändring i lagen (1947:529) om allmänna barnbidrag, dels lagen (1991:1940) om ändring i lagen (1991:486) om ändring i lagen (1991:233) om ändring i lagen (1947:529) om allmänna barnbidrag. Förslag till lagar om ändring i ifrågavarande lagar har upprättats inom socialdepartementet och bör fogas till protokollet som *bilagorna 6.1 – 6.3*.

Anslagsberäkning

Med hänsyn tagen till den beslutade senareläggningen av barnbidragshöjningen, de föreslagna förändringarna av rätten till barnbidrag vid vistelse på flyktingförläggning och antalet barn i bidragsberättigad ålder beräknar jag anslagsbehovet för budgetåret 1992/93 till 17 645 milj.kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

dels att anta förslagen till

1. lag om ändring i lagen (1991:486) om ändring i lagen (1991:233) om ändring i lagen (1947:529) om allmänna barnbidrag,
2. lag om ändring i lagen (1991:1940) om ändring i lagen (1991:486) om ändring i lagen (1991:233) om ändring i lagen (1947:529) om allmänna barnbidrag,
3. lag om ändring i lagen (1986:378) om förlängt barnbidrag,

dels att till *Allmänna barnbidrag* för budgetåret 1992/93 anvisa ett förslagsanslag på 17 645 000 000 kr.

C 2. Bostadsbidrag[1]

1990/91	Utgift	1 571 127 489
1991/92	Anslag	2 200 000 000
1992/93	Förslag	2 300 000 000

[1] Anslaget har t.o.m. budgetåret 1991/92 redovisats i bostadsdepartementets bilaga till budgetpropositionen under beteckningen Bostadsbidrag m.m.

Från anslaget betalas statsbidrag till kommunerna för deras kostnader för bostadsbidrag enligt lagen (1988:786) om bostadsbidrag. Fr.o.m. bidragsåret 1991 lämnas bostadsbidrag till barnfamiljer, ungdomar och studerande samt till andra hushåll utan barn.

Bostadsbidrag till barnfamiljer består dels av ett fast belopp, dels av ett belopp som beror av bostadskostnadens storlek och antalet barn.

Det fasta beloppet är för närvarande 1 000 kr. per månad oberoende av hur många barn det finns i familjen.

Det bostadskostnadsberoende bidragsbeloppet grundas på bostadskostnaden mellan en nedre och en övre gräns för bostadskostnaden. Inom detta intervall lämnas bidrag med 75 eller 50 % av bostadskostnaden.

Bostadskostnadsgränserna för år 1992 framgår av följande sammanställning

Familjer med	Lägsta bidragsgrundande bostadskostnad (kr./mån)	Bidrag med 75 % upp till en bostadskostnad av (kr./mån)	Bidrag med 50 % upp till en bostadskostnad av (kr./mån)
1 barn	1 900	2 400	3 900
2 barn	1 600	2 800	4 400
3 eller flera barn	1 300	3 200	5 000

Bidragen är inkomstprövade och reduceras med ett belopp som svarar mot 20 % av den del av den bidragsgrundande inkomsten som överstiger 91 000 kr. per år.

Bostadsbidrag enligt reglerna för bostadsbidrag till barnfamiljer lämnas även till sådana ensamboende och makar/samboende som har s.k. umgängesrättsbarn. Bidraget avser i dessa fall endast den del av stödet som beror av bostadskostnadens storlek och antalet barn.

Bostadsbidrag till hushåll utan barn består av ett belopp som beror av bostadskostnadens storlek. Bidragsbeloppet grundas på bostadskostnaden mellan en nedre och en övre gräns för bostadskostnaden. Inom detta intervall lämnas bidrag med 75 % av bostadskostnaden till ungdomar och 30 % av bostadskostnaden till andra hushåll utan barn. Bostadskostnadsgränserna för hushåll utan barn framgår av följande sammanställning.

Hushållstyp	Lägsta bidragsgrundande bostadskostnad (kr./mån)	Högsta bidragsgrundande bostadskostnad (kr./mån)	Bidragsandel i procent
Ungdomar 18-28 år			
Makar/Samboende			
med studiemedel	1 600	3 100	75
utan studiemedel	900	3 100	75
Ensamboende			
med studiemedel	1 600	2 500	75
utan studiemedel	900	2 500	75
Andra hushåll utan barn	1 600	3 500	30

Även detta bidrag är inkomstprövat. Det reduceras för *ungdomar mellan 18 och 29 år* med ett belopp som svarar mot en tredjedel av den del av den bidragsgrundande inkomsten som överstiger 33 000 kr. per år för ensamboende och 47 000 kr. per år för makar/samboende. För *andra hushåll utan barn* reduceras bidraget med ett belopp som svarar mot 10 % av den del av den bidragsgrundande inkomsten som överstiger 70 000 kr. per år.

Om bidragstagaren eller dennes make uppbär studiemedel lämnas bidrag enligt reglerna för bostadsbidrag till ungdomar även till dem som är äldre än 28 år. Till ungdomar kan bostadsbidrag lämnas enligt reglerna för andra hushåll utan barn om det är förmånligare för bidragstagaren.

Bostadsbidragsgivningen sköts av kommunerna som både beslutar om och betalar ut bidrag. Kostnaderna för bostadsbidrag delas mellan stat och kommun. Staten lämnar kommunerna årligen ett bidrag motsvarande 50 % av kostnaderna för sådana bostadsbidrag som lämnas enligt vad som nu har redovisats. Statsbidraget utbetalas kalenderårsvis i efterskott. Utgifterna under budgetåret 1992/93 under detta anslag avser därför kostnader för de bostadsbidrag som lämnas under år 1992.

Boverket

Boverket föreslår att bostadsbidragssystemet fr.o.m. den 1 januari 1993 ändras så att inkomst- och bostadskostnadsgränserna anpassas till löne- och bostadskostnadsutvecklingen. Verket föreslår vidare i fråga om bostadsbidrag till *hushåll med barn* att nuvarande tillägg för bidragsförskott/underhållsbidrag och barnpension ersätts med ett tillägg om 12 500 kr. per år för samtliga ensamstående med hemmavarande barn.

Boverket beräknar utgifterna för budgetåret 1992/93 till 2 330 milj.kr. Verket har därvid utgått från att ökningen av hushållens bidragsgrundande inkomster mellan åren 1989 och 1990 uppgår till 10,4 % och att den genomsnittliga ökningen av boendekostnaderna mellan åren 1991 och 1992 uppgår till 4 %.

Föredragandens överväganden

Regeringen avser att förelägga riksdagen förslag om regler för bostadsbidrag för år 1993 under våren 1992.

Statens bidrag till kommunens kostnader för bostadsbidrag utbetalas kalenderårsvis i efterskott. Statens utgifter för bostadsbidrag under budgetåret 1992/93 kommer därför inte att påverkas av nya bestämmelser för bostadsbidrag år 1993. Jag beräknar medelsbehovet för bidrag till kommunernas kostnader för bostadsbidrag år 1992 till 2 300 milj.kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Bostadsbidrag* för budgetåret 1992/93 anvisa ett förslagsanslag på 2 300 000 000 kr.

C 3. Bidrag till föräldraförsäkringen

Från anslaget bekostas statsbidrag till kostnaderna för föräldrapenning, tillfällig föräldrapenning och havandeskapspenning.

Föräldrapenning i samband med barns födelse eller adoptivbarns ankomst utbetalas under 450 dagar. För 360 av de 450 ersättningsdagarna betalas föräldrapenning med belopp motsvarande sjukpenningen till den av föräldrarna som stannar hemma och vårdar barnet, dock lägst 60 kr. per dag, det s.k. garantibeloppet. Under resterande 90 dagar utgår endast garantibeloppet. Föräldrapenning får tas ut längst till dess barnet fyller åtta år eller har avslutat det första skolåret.

En förälder som behöver avstå från förvärvsarbete för att vårda barn under 12 års ålder har i vissa situationer rätt till tillfällig föräldrapenning under högst 60 (i vissa fall 120) dagar per barn och år. Vid särskilda behov kan tillfällig föräldrapenning utges även för barn mellan 12 och 16 år. Ersättningen utges med samma belopp som sjukpenningen. Under de första 14 dagarna som tillfällig föräldrapenning betalas ut under ett år utgör dock ersättningen 80 % av den sjukpenninggrundande inkomsten.

Tillfällig föräldrapenning kan lämnas vid sjukdom hos barnet eller dess ordinarie vårdare samt när en förälder behöver följa med barnet till barnavårdscentral m.m. Härutöver har fadern rätt till tillfällig föräldrapenning i samband med barns födelse eller adoption. Antalet sådana dagar är 10 för varje nyfött eller adopterat barn.

Inom den tillfälliga föräldrapenningen har föräldrarna utöver de nu nämnda ersättningarna möjlighet att varje år disponera två särskilda dagar (kontaktdagar) för varje barn som har fyllt 4 men inte 12 år. Dagarna är bl.a. avsedda för besök i och kontakt med barnens vardagliga miljö, t.ex. barnomsorg och skola.

Blivande mödrar, som under graviditetens senare del på grund av arbetets art inte kan fortsätta sitt vanliga arbete och inte kan omplaceras, har rätt till havandeskapspenning. Denna utges tidigast fr.o.m. den 60:e dagen före den beräknade förlossningen och längst t.o.m. den 11:e dagen före denna tidpunkt, dvs. under högst 50 dagar. Havandeskapspenning utges med samma belopp som sjukpenningen. Har kvinnan blivit avstängd från sitt arbete därför att arbetsmiljön kan medföra risk för fosterskador utges ersättning redan fr.o.m. dagen för avstängningen.

Avsikten är att kvinnor som på grund av sitt havandeskap inte kan fortsätta sitt vanliga arbete skall omplaceras till mindre ansträngande arbete och alltså först om detta inte är möjligt få ersättning i form av havandeskapspenning.

Föräldraförsäkringen är en integrerad del av sjukförsäkringssystemet. Detta gäller såväl finansieringen som administrationen av försäkringen. Kostnaderna för förmånerna finansieras således till 15 % genom statsbidrag på utgiftsanslag och till 85 % genom socialavgifter från arbetsgivare och egenföretagare på inkomsttitel. Utgifterna påverkas främst av födelsetalet och lönernas storlek.

Riksförsäkringsverket

Beräkningarna av det totala antalet ersatta dagar år 1992 baseras på statistiska centralbyråns prognos över antalet levande födda barn. Trots att födelsetalet antas ha nått sin kulmen år 1990 beräknas antalet ersatta föräldra- och havandeskapspenningdagar inte sjunka före år 1992. För t.ex. föräldrapenningens del beror detta på att största delen av de ersatta dagarna under ett kalenderår används för barn som är födda under kalenderåret före.

Med utgångspunkt från beräknat antal dagar och med ett antagande om en genomsnittlig löneökning om 3,5 % beräknar riksförsäkringsverket de totala kostnaderna för föräldraförsäkringen till 18 039 milj.kr. respektive 17 798 milj.kr. för åren 1992 och 1993. Anslagsbehovet för budgetåret 1992/93 beräknas därmed till 2 703 milj.kr.

Förenklingar i föräldraförsäkringen

I förra årets budgetproposition (1990/91:100 bil. 7) anförde det föredragande statsrådet bl.a. att flexibiliteten inom föräldraförsäkringen i vissa fall utnyttjats på ett sätt som förorsakat en icke obetydlig administrativ belastning hos försäkringskassorna och att uttagsreglerna i vissa fall ter sig svåröverskådliga. Därefter erhöll riksförsäkringsverket i uppdrag att i förenklingssyfte utarbeta förslag till förändringar inom föräldraförsäkringens område. Riksförsäkringsverket har i en rapport Administrativa förenklingar inom föräldraförsäkringen utarbetat följande förslag till regeländringar.

* Föräldrarna skall få möjlighet att själva bestämma hur föräldrapenningdagarna skall fördelas mellan dem. Kravet på skriftlig anmälan till försäkringskassan om ett avstående från rätt att uppbära föräldrapenning slopas.
* Samtliga föräldrapenningdagar med belopp motsvarande förälderns sjukpenning skall ha förbrukats innan dagar med belopp enligt garantinivån får tas ut.
* Förälder som arbetar högst hälften eller tre fjärdedelar av normal arbetstid under en period av minst fyra veckor skall kunna erhålla halv resp. fjärdedels föräldrapenning för varje dag i perioden oavsett arbetstidens förläggning per dag.
* Rätten att byta ut pågående föräldrapenning mot tillfällig föräldrapenning skall begränsas till att omfatta situationer då föräldern skulle *ha förvärvsarbetat eller då det barn för vilket tillfällig föräldrapenning* begärs vårdas på sjukhus.
* Föräldrapenning bör få bytas mot sjukpenning enligt lagen om allmän försäkring endast om föräldern på grund av sjukdom inte kan fortsätta att vårda barnet.

Rapporten är för närvarande föremål för remissbehandling.

Jag delar den i 1991 års budgetproposition redovisade uppfattningen i fråga om förenklingsbehovet och avser att med utgångspunkt från riksförsäkringsverkets förslag föreslå regeringen att förelägga riksdagen en proposition om ändringar i föräldraförsäkringen som skall kunna träda i kraft den 1 juli 1992.

Genom de avsedda ändringarna kan försäkringsutgifterna beräknas minska med knappt 400 milj.kr. per år, varav på anslaget drygt 59 milj.kr.

Särskilda informationsinsatser för att öka pappornas uttag av föräldrapenning

Den förutvarande regeringen avsatte för budgetåret 1989/90 2,5 milj.kr. för särskilda informationsinsatser i syfte att öka pappornas uttag av föräldrapenning. För budgetåret 1990/91 avsattes 3 milj.kr. och för budgetåret 1991/92 har 1,5 milj.kr. avsatts för detta ändamål. Dessa

insatser avser i första hand attitydpåverkan och behöver därför göras under en längre tidsperiod för att ge avsedd effekt. Jag föreslår därför att 3,15 milj.kr. avsätts för informationsinsatser i detta syfte för budgetåret 1992/93.

Anslagsberäkning

Jag föreslår att anslaget, i avvaktan på att beredningen av riksförsäkringsverkets förslag slutförs, förs upp med ett oförändrat belopp av 2 550 milj.kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att, i avvaktan på en särskild proposition rörande förändringar i föräldraförsäkringen, till *Bidrag till föräldraförsäkringen* för budgetåret 1992/93 beräkna ett förslagsanslag på 2 550 000 000 kr.

C 4. Vårdbidrag för handikappade barn

Från anslaget bekostas vårdbidrag till förälder som vårdar barn under 16 års ålder som behöver särskild tillsyn och vård på grund av sjukdom eller handikapp.

Riksförsäkringsverket

Riksförsäkringsverket beräknar anslagsbehovet för vårdbidrag under budgetåret 1992/93 till 895 milj.kr. utgående från ett antaget basbelopp om 33 800 kr. Antalet vårdbidrag beräknas uppgå till 16 700 varav 7 200 hela, 6 200 halva och 3 300 fjärdedels bidrag i genomsnitt under budgetåret. Vidare har en uppräkning gjorts till följd av retroaktiva utbetalningar och ferievårdbidrag.

Föredragandens överväganden

Jag föreslår att anslaget, i avvaktan på att beredningen om vissa förbättringar av vårdbidraget slutförs, förs upp med ett oförändrat belopp av 870 milj.kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att, i avvaktan på särskild proposition om vissa förbättringar av vårdbidraget, till *Vårdbidrag för handikappade barn* för budgetåret 1992/93 beräkna ett förslagsanslag på 870 000 000 kr.

C 5. Bidragsförskott

1990/91	Utgift	2 279 730 103
1991/92	Anslag	2 445 000 000
1992/93	Förslag	3 085 000 000

Bidragsförskott lämnas för barn som endast en av föräldrarna har vårdnaden om eller som står under vårdnad av annan än föräldrarna. Bidragsförskott kan också lämnas när föräldrarna har gemensam vårdnad men bor åtskilda. Den allmänna åldersgränsen för bidragsförskott är 18 år. Bidragsförskott lämnas emellertid också för barn som studerar i åldern 18-20 år. De bidragsberättigade barnen garanteras ett generellt ekonomiskt bidrag, som i regel motsvarar 40 % av basbeloppet.

Riksförsäkringsverket

Riksförsäkringsverket beräknar vid ett antaget basbelopp om 33 800 kr. kostnaderna för bidragsförskott under budgetåret 1992/93 till 2 645 milj.kr.

Föredragandens överväganden

Bidragsförskott vid utlandsvistelse

Efter beslut av riksdagen under föregående riksmöte (prop. 1990/91:100 bil. 7, SoU12, rskr. 211) har tiden under vilken allmänt barnbidrag kan utgå under utlandsvistelse begränsats till sex månader. Skälet till beslutet var främst att det skall finnas överensstämmelse mellan skattesystemets regler och reglerna för ekonomiskt familjestöd.

Jag föreslår nu att motsvarande begränsning görs för bidragsförskott och för förlängt bidragsförskott. Det betyder att barn som lämnar Sverige inte skall anses bosatta här och vara berättigade till bidragsförskott eller förlängt bidragsförskott vid utlandsvistelse som är avsedd att vara mer än sex månader.

Förändringen innebär att kostnaderna för bidragsförskott kommer att minska med ca 400 000 kr. per år.

Förslaget förutsätter ändring i lagen (1964:143) om bidragsförskott och i lagen (1984:1095) om förlängt bidragsförskott för studerande.

De nya reglerna bör träda i kraft den 1 juli 1992.

Förslag till lagar om ändring i nämnda lagar har upprättats inom socialdepartementet och bör fogas till protokollet som *bilagorna 6.4 och 6.5*.

Antalet barn för vilka bidragsförskott utgår kan för budgetåret 1992/93 beräknas till ca 281 000. Bidragsförskottet uppgår vid basbeloppet 33 700 kr. till 13 476 kr. per barn och år.

Som jag tidigare redovisat har regeringen nyligen avlämnat en proposition med förslag om ett särskilt bidrag för att kompensera ensamföräldrar för den slopade skattereduktionen på 1 800 kr. per år. Jag be-

räknar kostnaderna för detta bidrag till 410 milj.kr. för nästkommande budgetår och föreslår att detta belopp förs upp under anslaget för bidragsförskott.

Anslagsberäkning

På grundval av riksförsäkringsverkets beräkningar och prisutvecklingen och med hänsyn tagen till det särskilda bidraget beräknar jag anslagsbehovet för nästa budgetår till 3 085 milj.kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

dels att anta förslagen till

1. lag om ändring i lagen (1964:143) om bidragsförskott,
2. lag om ändring i lagen (1984:1095) om förlängt bidragsförskott för studerande.

dels att till *Bidragsförskott* för budgetåret 1992/93 anvisa ett förslagsanslag på 3 085 000 000 kr.

C 6. Barnpensioner

1990/91	Utgift	269 662 426
1991/92	Anslag	272 000 000
1992/93	Förslag	278 000 000

Från detta anslag bekostas barnpension från folkpensioneringen. Barnpension utges till barn som är under 18 års ålder och vars far eller mor eller båda föräldrar har avlidit. Barnpension kan utges även efter 18 års ålder om barnet bedriver gymnasiestudier eller annan grundutbildning. Pension kan dock utges längst t.o.m. första halvåret det år då barnet fyller 20 år.

Barnpension från tilläggspensioneringen, som är knuten till den avlidne förälderns arbetsinkomst, finansieras direkt genom ATP-avgiften och utgiften redovisas inte över statsbudgeten.

Riksförsäkringsverket

Antalet barnpensioner från folkpensioneringen beräknas i december 1992 uppgå till 29 900. Barnpensionens medelbelopp beräknas vid samma tidpunkt uppgå till 26,4 % av basbeloppet.

Riksförsäkringsverket beräknar kostnaderna för barnpensionen från folkpensioneringen under budgetåret 1992/93 till 275 milj.kr. utgående från ett basbelopp av 33 800 kr.

Föredragandens överväganden

På grundval av riksförsäkringsverkets beräkningar och med beaktande av basbeloppets utveckling beräknar jag anslagsbehovet för nästa budgetår till 278 milj.kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Barnpensioner* för budgetåret 1992/93 anvisa ett förslagsanslag på 278 000 000 kr.

C 7. Särskilt bidrag för vissa adoptivbarn

1990/91	Utgift	7 496 334
1991/92	Anslag	8 200 000
1992/93	Förslag	8 250 000

Ett särskilt bidrag lämnas till sådana barn som är adopterade av endast en person. Reglerna för bidraget motsvarar i huvudsak dem som gäller för bidragsförskott. Bidraget lämnas således i normalfallet med 40 % av basbeloppet per år för barn under 18 år och för barn som studerar i åldern 18-20 år.

Riksförsäkringsverket

Antalet bidragsberättigade barn beräknas till 610 under budgetåret 1992/93. Riksförsäkringsverket beräknar kostnaderna till 8 250 000 kr. utgående från ett basbelopp av 33 800 kr.

Föredragandens överväganden

En motsvarande begränsning av bidraget i samband med utlandsvistelse som förordas under C 5. Bidragsförskott bör genomföras med avseende på rätten till särskilt bidrag för vissa adoptivbarn. Ett förslag till lag om ändring i lagen (1984:1096) om särskilt bidrag till vissa adoptivbarn har upprättats inom socialdepartementet. Det bör fogas till protokollet som *bilaga 6.6.*

Med hänsyn till utvecklingen av basbeloppet beräknar jag kostnaderna för bidraget till 8,25 milj.kr. för budgetåret 1992/93.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

dels att anta förslaget till lag om ändring i lagen (1984:1096) om särskilt bidrag till vissa adoptivbarn,

dels att till *Särskilt bidrag för vissa adoptivbarn* för budgetåret 1992/93 anvisa ett förslagsanslag på 8 250 000 kr.

C 8. Bidrag till kostnader för internationella adoptioner

1990/91	Utgift	20 237 000	Reservation	24 494 792
1991/92	Anslag	1 000		
1992/93	Förslag	22 000 000		

Fr.o.m. den 1 januari 1989 lämnas under vissa förutsättningar ett bidrag till föräldrar som adopterar barn från utlandet. Bidrag lämnas med 50 % av kostnaderna enligt schabloner för olika länder, sedan den 1 juli 1991 dock högst 24 000 kr. per barn, vilket innebär en höjning med 4 000 kr. i förhållande till föregående år (prop 1990/91:100 bil. 7, SoU12, rskr. 211). Bidraget administreras av riksförsäkringsverket och försäkringskassorna.

Riksförsäkringsverket

RFV har mot bakgrund av reservationen beräknat anslagsbehovet till ett belopp på 21 850 000 kr.

Föredragandens överväganden

Antalet adoptioner av barn från utlandet har blivit väsentligt lägre än vad som beräknades när bidraget infördes. Statens nämnd för internationella adoptionsfrågor räknar med att ca 1 000 barn skall komma till Sverige nästkommande budgetår. Anslaget är ett reservationsanslag och RFV beräknar att det vid slutet av budgetåret 1991/92 skall finnas en reservation på 1,75 milj.kr. Jag förordar att medlen fortsättningsvis anvisas förslagsvis. Anslagsbehovet har beräknats till 22 milj.kr. för budgetåret 1992/93.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

till *Bidrag till kostnader för internationella adoptioner* för budgetåret 1992/93 anvisa ett förslagsanslag på 22 000 000 kr.

D. Försäkring vid sjukdom, handikapp och ålderdom

Utgångspunkten för regeringens välfärdspolitik är att den skall gynna alla men att den skall betyda allra mest för de ensamma, de handikappade och de sjuka och särskilt ta hänsyn till behoven för dem som inte själva kan uppnå en rimlig standard. Staten måste ha det yttersta ansvaret för att alla medborgare ges en grundläggande trygghet vid arbetslöshet, sjukdom, ålderdom och handikapp. Dessa insatser måste även i framtiden till den alldeles övervägande delen finansieras gemensamt.

Samtidigt är det en av regeringens fyra huvuduppgifter att bryta den ekonomiska stagnationen och lägga grunden för en ny period av tillväxt, företagande och utveckling i Sverige. Det är nödvändigt att komma till rätta med såväl de samhällsekonomiska som de statsfinansiella obalanserna. I den ekonomisk-politiska propositionen föreslog regeringen att en långsiktig strategi för de offentliga utgifterna bör läggas fast. Detta innebär att det behövs en systematisk och långsiktig plan för att minska de offentliga utgifternas andel av BNP.

För socialförsäkringens del innebär detta en inriktning på att öka inslaget av självrisk för olika förmåner bl.a. genom att den andel som konsumenten betalar justeras upp från nuvarande nivåer. Vidare är det väsentligt att på olika sätt öka sambanden mellan de avgifter som finansierar förmånerna och de förmåner som kommer individerna till del. De förändringar inom socialförsäkringen som föreslås i denna budgetproposition omfattar ett antal åtgärder som innebär utgiftsminskningar, dels till följd av ökad avgiftsfinansiering respektive sänkta kompensationsnivåer, dels till följd av de volymminskningar som följer av de förändrade förmånsreglerna.

Förmånernas ändamål och utformning

De förmåner som ingår i den allmänna försäkringen och som redovisas under littera D. kan hänföras till två olika *huvudändamål*

- försäkring vid sjukdom och handikapp.
- försäkring vid ålderdom m.m.

Förmåner som utgår i samband med sjukdom och handikapp är sjukpenning, sjuklön från arbetsgivare, ersättningar i samband med rehabilitering, ersättningar till sjukvårdshuvudmännen, läkemedelsförmåner, tandvårdsersättning, förtidspensioner, arbetsskadeersättning, handikappersättningar och ersättning vid närståendevård. Därtill kommer att förtidspensionärer kan ha rätt till kommunalt bostadstillägg.

De socialförsäkringsförmåner som är hänförliga till ålderdom är ålderspensioner i form av folkpension och allmän tilläggspension, kommunalt bostadstillägg till folkpension, delpension och särskilt pensionstillägg till föräldrar som vårdat sjukt eller handikappat barn. Till denna kategori hänförs även efterlevandepensioner till vuxna. Ålderspensionärer kan vidare ha rätt till handikappersättning.

Ersättningarna från den allmänna försäkringen är värdesäkrade genom anknytning till basbeloppet som fastställs för varje år på grundval av den allmänna prisutvecklingen. Basbeloppet har för år 1992 fastställts till 33 700 kr. Vid beräkning av basbelopp för åren 1991 och 1992 har enligt beslut av riksdagen bortsetts från de prisförändringar som blivit en följd av den höjning av vissa avgifter och indirekta skatter som skett för att finansiera den sänkning av den statliga inkomstskatten som genomförts åren 1990 och 1991.

Socialförsäkringsförmånernas *konstruktion* följer olika principer. Vissa förmåner såsom sjukpenning, rehabiliteringsersättning och närståendepenning är s.k. dagersättningar. Andra såsom ålders- och förtidspensioner utges i form av dels folkpension ibland kompletterad med s.k. pensionstillskott, dels allmän tilläggspension. En tredje kategori är kostnadsersättningar och bidrag av olika slag, såsom ersättning i samband med sjukresor, bidrag för särskilda kostnader i samband med rehabilitering och i viss utsträckning handikappersättningen. Vissa förmåner som tidigare utgått som kostnadsersättningar har successivt omvandlats till ersättningar till sjukvårdshuvudmän eller andra vårdgivare. Andra såsom läkemedelsförmånerna lämnas i form av prisnedsättning eller kostnadsfrihet.

Även *finansieringen* av socialförsäkringsförmånerna varierar. Gemensamt för de olika förmåner som inryms inom sjukförsäkringen är att de finansieras av socialavgifter och av statliga medel. För pensionsförmånerna gäller att folkpensionsdelen finansieras såväl via en socialavgift som av statliga medel. Arbetsskadeförsäkringen, delpensionsförsäkringen och den allmänna tilläggspensionen skall enligt gällande regler finansieras med motsvarande socialavgifter, samt i vissa fall avkastning på fonder. De kommunala bostadstilläggen finansieras dels av kommunala medel, dels av statsbidrag.

Redovisning i statsbudgeten

Bl.a. till följd av skillnaderna i finansieringssätt har olika socialförsäkringsförmåner kommit att följa mycket varierande principer när det gäller redovisning i statsbudgeten.

Inom regeringskansliet har påbörjats ett arbete för att åstadkomma en ökad överskådlighet i redovisningen av socialförsäkringsförmånerna. I årets budgetproposition har den uppdelning av littera D. efter två huvudändamål som infördes i budgetpropositionen år 1991 vidareutvecklats. Dessutom kommer utgifterna under anslaget D 1. Bidrag till sjukförsäkringen att redovisas fördelade på fem anslagsposter samt i termer av bruttoutgift och anslagsbelopp.

Vidare avser jag som nämnts under littera B. att föreslå regeringen att ge riksförsäkringsverket och riksrevisionsverket i uppdrag att gemensamt utarbeta förslag till nya principer för redovisningen i statsbudgeten av socialförsäkringens inkomster och utgifter. Målet skall vara att uppnå en tydlig redovisning såväl vad gäller statsbudgeten i dess helhet som för de delar av socialförsäkringen som delvis finansieras av socialav-

gifter. Vägledande för uppdraget skall vara de grundprinciper som presenterats i budgetpropositionsutredningens betänkande (SOU 1990:83) Ny budgetproposition, nämligen att

- utgifter över statsbudgeten alltid bör redovisas genom anslag på budgetens utgiftssida
- omföringar mellan inkomsttitlar bör undvikas
- specialdestinerade avgifter bör ha egna inkomsttitlar.

Försäkring vid sjukdom och handikapp

Ersättningssystemet syftar till att ge ett skydd mot inkomstbortfall för den som drabbas av sjukdom eller handikapp. Ersättningen är därför relaterad till den försäkrades aktuella eller tidigare förvärvsinkomster. Ett annat syfte med sjukförsäkringen är att till en rimlig kostnad ge de försäkrade tillgång till olika sjukvårdsförmåner inkl. läkemedel och tandvård.

Under det senaste decenniet har samhällets utgifter för ersättningar vid sjukdom och nedsatt arbetsförmåga ökat i oroväckande takt. Det s.k. ohälsotalet, som utgör ett mått på frånvaro från arbetsmarknaden till följd av sjukdom, arbetsskada eller förtidspension, har under den senaste tioårsperioden stigit med omkring 20 %, vilket i sin tur resulterat i en kraftig ökning av försäkringens kostnader. Dessa kostnadsökningar har inneburit en kraftig påfrestning på samhällsekonomin.

Ohälsotalet nådde sitt maximum under år 1989. Därefter har ohälsotalet sjunkit främst beroende på en nedgång av antalet ersatta sjukpenningdagar.

De åtgärder som vidtagits för att dämpa utgiftsexpansionen har varit otillräckliga. De problem som finns i form av långa sjukskrivningar, ett kraftigt ökat antal förtidspensioneringar och utslagning på arbetsmarknaden är långtifrån lösta.

Vidare är det ytterst angeläget att förändra arbetsskadeförsäkringen för att komma till rätta med såväl de snabbt växande utgifterna för arbetsskadeförsäkringen som den hämmande inverkan som försäkringen har på arbetet med en mer aktiv rehabilitering av långtidssjuka.

Som ett led i årets budgetarbete har regeringen övervägt en rad alternativ för att åstadkomma utgiftsminskningar inom sjukförsäkringen och samtidigt förbättrade incitament för ett långsiktigt ökat arbetsutbud. Av de alternativ som övervägts finner regeringen att mycket starka skäl talar för ett införande av karensdagar trots de institutionella hinder som därvid måste övervinnas. De alternativ som övervägts ger inte lika stora utgiftsminskningar och är dessutom mer komplicerade att hantera och att förstå för den enskilde.

Regeringen har därför påbörjat ett arbete med att utforma lösningar som medger införande av två karensdagar senast den 1 januari 1993. De nuvarande systemen för sjukförsäkring och arbetsskadeförsäkring är nära förbundna med varandra. Utformning av förslag rörande karensdagar kommer därför att ske i samstämmighet med den översyn av arbetsskadeförsäkringen som regeringen redan lämnat tilläggsdirektiv för.

Samtidigt måste förslagen beakta behov av högkostnadsskydd bl.a. med hänsyn till personer som av olika anledningar har återkommande sjukperioder.

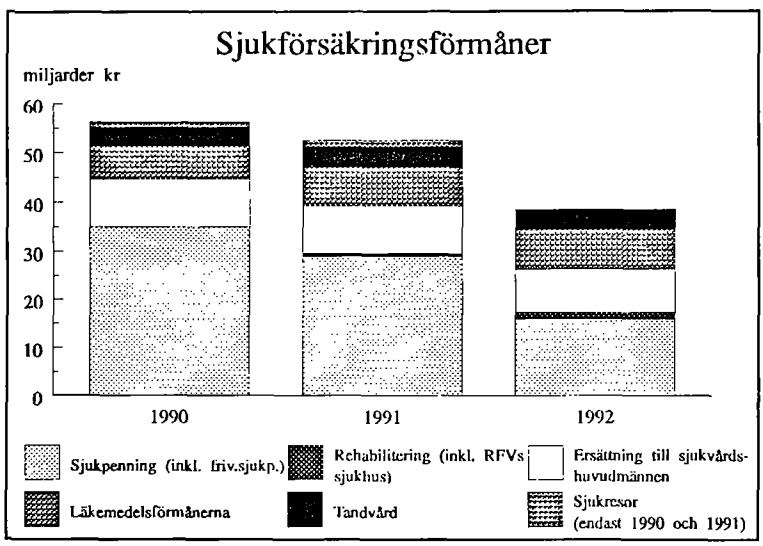
Vidare är det av största vikt att fortsatt satsning sker på rehabilitering och förebyggande insatser med syfte att nedbringa sjukfrånvaron på kort och lång sikt. Som framgår senare, är avsikten att komplettera denna satsning med lokala försök med finansiell samordning mellan sjukvård och socialförsäkring.

Sammantagna kommer de olika åtgärderna att bidra till en fortsatt sänkning av ohälsotalet och därmed till den långsiktiga minskning av socialförsäkringens utgifter som nämndes inledningsvis.

Samtidigt är det väsentligt att välfärdspolitikens övergripande mål att sörja för dem som behöver den mest uppfylls. I budgetpropositionen aviseras också förslag med syfte att förbättra situationen för några av de mest utsatta grupperna.

Totala sjukförsäkringskostnader

De totala sjukförsäkringsutgifterna för budgetåret 1992/93 beräknas till 37 921 milj.kr. Utgifternas fördelning på olika förmåner inom sjukförsäkringen framgår av följande diagram.

Enligt lagen om allmän försäkring skall statsbidrag lämnas med 15 % av utgifterna för sjukförsäkringen. Resterande 85 % av utgifterna finansieras genom socialavgifter. För reglering av över- och underskott finns en fond, benämnd allmänna sjukförsäkringsfonden.

Enligt regeringsbeslut 1990-12-20 har den allmänna sjukförsäkringsfondens tidigare behållning förts över till statsbudgeten per den 1 juli 1991. Efter att fonden nollställts finns det t.o.m. år 1989 ett samlat underskott av sjukförsäkringsavgifter på 3 880 milj.kr. Enligt RFV:s

anslagsframställning för 1992/93 – 1993/94 beräknas för åren 1990-1993 med gällande eller beslutade försäkrings- och avgiftsregler, underskott för år 1990 och överskott åren 1991-1993.

Sjukpenning och sjuklön

Nya regler inom sjukpenningförsäkringen gäller fr.o.m. den 1 mars 1991. Enligt dessa regler är kompensationsgraden från försäkringen 65 % för de första tre dagarna med sjukpenning i varje sjukperiod och 80 % för tid därefter t.o.m. den 90:e dagen. Fr.o.m. den 91:a dagen utgör ersättningen 90 %. Reglerna innehåller också särskilda bestämmelser för bl.a. den som genomgår rehabilitering samt för hälsosvaga personer med återkommande sjukdomsfall.

I följande tabell belyses utvecklingen av antalet sjukdagar, sjukfallsfrekvens m.m.

År	Ersatta sjukdagar per försäkrad	Sjukfallsfrekvens Antal fall per försäkrad	Genomsnittligt antal dagar per fall
1965	15,7	0,66	23,9
1970	19,8	1,09	18,2
1975	22,0	1,37	15,6
1980	21,2	1,49	14,9
1985	20,9	1,68	11,8
1986	21,5	1,66	12,2
1987	23,1	1,75	12,3
1988	25,3	2,23	10,4
1989	24,5	2,18	10,6
1990	24,0	2,15	10,8

En sänkning av det genomsnittliga antalet ersatta sjukdagar med en dag motsvarar en kostnadsminskning för sjukförsäkringen med totalt drygt 1 400 milj.kr. per år i 1991 års penningvärde.

De korta sjukfallen svarar för ca 80 % av det totala antalet fall och 20 % av sjukdagarna. De långa sjukfallen är däremot få till antalet men svarar för 48 % av det totala antalet ersatta sjukdagar.

Den 1 januari 1992 träder nya regler i kraft av innebörd att en arbetstagare har rätt till sjuklön från sin arbetsgivare under de första 14 dagarna av varje sjukdomsfall. Sjuklönen skall utgöra 75 % av inkomstbortfallet under de första tre dagarna med sjuklön och 90 % av inkomstbortfallet för de återstående dagarna i sjuklöneperioden. Även när det gäller sjuklön finns speciella regler om sjuklönens storlek för hälsosvaga personer. Företag med få anställda har vidare en möjlighet att försäkra sig hos försäkringskassan mot sjuklönekostnader som företaget kan drabbas av. Sjukförsäkringsavgiften sänks från nuvarande 10,1 % till 7,8 % fr.o.m. den 1 januari 1992 i samband med att arbetsgivarna övertar såväl det ekonomiska som delar av det administrativa ansvaret.

Förtidspensioner

Förtidspension eller tidsbegränsat sjukbidrag kan beviljas den som har nedsatt arbetsförmåga och som är i åldern 16 till 64 år. Förtidspension kan utges såväl från folkpensioneringen som från den allmänna tilläggspensioneringen (ATP). Pensionen kan utges i form av hel, halv eller två tredjedels förmån. För den som beviljas förtidspension från ATP görs en antagandeberäkning av den inkomst som den försäkrade skulle ha haft om han inte blivit förtidspensionerad. Pensionen beräknas därefter med utgångspunkt från såväl intjänad pensionsrätt som denna antagandeberäkning.

Antalet förtidspensioner från folkpensioneringen och den allmänna tilläggspensioneringen och kostnaderna för dessa har ökat kraftigt under senare år, vilket framgår av följande sammanställning.

I slutet av år	Folkpension Antal	Kostnad milj.kr.	ATP Antal	Kostnad milj.kr.
1965	150 900	577	22 900	47
1970	189 500	1 040	77 500	359
1975	284 200	2 660	176 500	1 830
1980	291 400	5 200	212 200	4 640
1985	322 700	8 000	261 100	8 950
1989	355 300	10 775	305 400	13 920
1990	361 400	11 665	314 600	15 445
1991	368 000	12 820	324 200	17 360
1992	375 300	13 510	334 400	18 950

Uppgifterna för åren 1991 och 1992 är beräknade.

Jag ser med oro på det höga antalet förtidspensioner. En tidig och aktiv rehabilitering skall i möjligaste mån medföra att förtidspensioneringar undviks.

Åtgärder för att förstärka rehabiliteringen

Den 1 januari 1992 träder nya regler i kraft på rehabiliteringsområdet. De nya reglerna innebär att förstahandsansvaret för att den enskildes behov av rehabilitering klarläggs åvilar arbetsgivaren. Med utgångspunkt från dessa uppgifter skall sedan försäkringskassan utarbeta en rehabiliteringsplan i syfte att den enskilde skall kunna återgå i arbete. Arbetsgivaren skall vidare ansvara för att sådana arbetslivsinriktade rehabiliteringsåtgärder vidtas som kan genomföras inom eller i anslutning till den egna arbetsplatsen. Den som deltar i arbetslivsinriktad rehabilitering enligt en av försäkringskassan utarbetad rehabiliteringsplan har rätt till rehabiliteringsersättning. Ersättningen omfattar dels rehabiliteringspenning motsvarande 100 % av den sjukpenninggrundande inkomsten, dels ett särskilt bidrag för vissa merkostnader i anslutning till rehabiliteringen. Genom de nya reglerna får försäkringskassorna förbättrade möjligheter att aktivt arbeta med långa sjukfall och rehabilitering.

Vidare kommer det system med sjuklön som samtidigt införs att bidra till målet att reducera sjukfrånvaron genom att det ger ekonomiska incitament för företagen att ta itu med brister i arbetsmiljön m.m.

Försäkringskassan har vidare sedan den 1 juli 1990 möjlighet att köpa yrkesinriktade rehabiliteringstjänster till ett belopp motsvarande 500 milj.kr. Enligt min bedömning bör detta belopp räknas upp till 700 milj.kr. för budgetåret 1992/93.

Vidare infördes i och med den överenskommelse mellan staten och sjukvårdshuvudmännen om vissa ersättningar från sjukförsäkringen m.m. som avsåg år 1991 en särskild ersättning om 400 milj.kr. för att bidra till en anpassning av landstingens resurser och verksamhet för att minska väntetiderna för medicinsk rehabilitering. Erfarenheterna av denna särskilda ersättning är positiva och 485 milj.kr. har avsatts för att användas på motsvarande sätt under år 1992.

Avsikten är att en uppföljning skall göras för att noggrannare undersöka effekterna av såväl försäkringskassans möjlighet att köpa yrkesinriktade rehabiliteringstjänster som de särskilda medel som ställts till sjukvårdshuvudmännens förfogande.

Jag har för avsikt att föreslå regeringen att i en proposition under våren 1992 framlägga förslag om att en lokal försöksverksamhet med finansiell samordning mellan sjukvården och socialförsäkringssystemet påbörjas snarast. Försöken avses bedrivas i ett begränsat antal sjukvårdsdistrikt/primärvårdsområden och pågå i tre år. Avsikten är att samla det finansiella ansvaret för sjukvård och socialförsäkring och därmed åstadkomma incitament inom systemen att på bästa sätt utnyttja de gemensamma resurserna.

I försöksområdena skall det bli möjligt att använda socialförsäkringsmedel friare än idag. Satsningar på utökade resurser för medicinsk undersökning eller behandling samt rehabiliteringsåtgärder av olika slag blir möjliga om huvudmännen (landsting och försäkringskassa) bedömer att socialförsäkringsutgifterna till följd av varje enskild satsning kommer att minska mer än vad satsningen kostat.

Viktiga utgångspunkter för försöken är att principerna i hälso- och sjukvårdslagen om vård på lika villkor skall gälla. Inte heller får någon inskränkning ske i rätten till socialförsäkringsförmåner.

Till förutsättningarna hör vidare att en part, antingen landstinget eller försäkringskassan, skall vara ekonomiskt ansvarig för de socialförsäkringsmedel som avsätts för en friare användning. De samverkande parterna avses få rätt att få del av överskottet i form av minskade socialförsäkringsutgifter som försöket kan komma att ge upphov till. Samtidigt avses de stå för en del av risken i de fall försöket skulle bli mindre framgångsrikt. Reglerna för överskotts-/underskottsberäkning kommer att vara gemensamma för samtliga försök, liksom principerna för hur överskott eller underskott skall fördelas. Uppföljning och utvärdering kommer också att ske på ett enhetligt sätt.

Arbetsskadeförsäkringen

Arbetsskadeförsäkringen omfattar anställda, uppdragstagare och egenföretagare och ger i princip full ersättning för inkomstbortfall till den som drabbas av skada i sitt arbete.

Arbetsskadeförsäkringen är under den första tiden av ett sjukdomsfall samordnad med den allmänna sjukförsäkringen. Enligt regler som gäller fr.o.m. den 1 januari 1992 (prop. 1991/92:40, SfU5, rskr. 81) utges ersättning från sjukförsäkringen för de första 180 dagarna efter det att skadan visade sig (samordningstiden). För skador som visat sig före den 1 januari 1992 gäller att samordningstiden är 90 dagar, dvs. äldre föreskrifter gäller alltjämt.

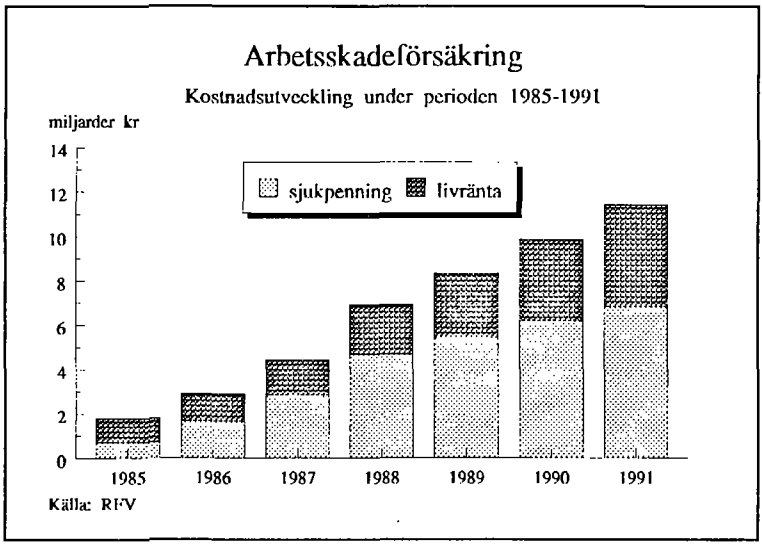
Efter samordningstidens slut utges från arbetsskadeförsäkringen ersättning för sjukvårdskostnader inkl. resor och andra kostnader. Vidare utges sjukpenning och livränta. Livränta kan också utges till efterlevande.

Antalet arbetsskadeärenden har ökat under i stort sett hela 1980-talet. År 1985 uppgick antalet ärenden som skulle prövas hos försäkringskassorna till drygt 64 000. År 1988 var antalet närmare 118 000. Statistiken över inkommande ärenden för prövning visar dock att ökningen numera avstannat och att ärendetillströmningen minskat något. För år 1991 kan antalet ärenden som skall prövas av försäkringskassorna beräknas till ca 115 000.

Andelen godkända arbetsskador har tidigare ökat mycket kraftigt, framför allt vad gäller arbetssjukdomar. Under år 1989 sjönk dock andelen godkända arbetsskador med knappt två procentenheter och under år 1990 med ytterligare tre procentenheter.

Antalet livräntor fortsätter att öka. I december 1987 var antalet livräntetagare 18 500. I december 1990 hade antalet ökat till 59 300. Antalet livräntor kan med nuvarande regelsystem förutses öka kraftigt under de kommande 15 – 20 åren.

År 1980 uppgick utgifterna för arbetsskadeförsäkringen till 1 115 milj.kr. Utgiftsutvecklingen sedan år 1985 illustreras av följande diagram.

Utvecklingen för arbetsskadeförsäkringen är svårbedömbar. På kort sikt är det dock, med hänsyn till de betydande ärendebalanserna, utvecklingen av antalet avgjorda ärenden som är viktigast för utvecklingen av antalet dagar med arbetsskadesjukpenning och antalet nybeviljade livräntor. Kostnaderna för arbetsskadesjukpenning, som hittills ökat mycket kraftigt, kommer sannolikt att stabiliseras om några år och t.o.m. minska något i och med att samordningstiden förlängts från 90 till 180 dagar fr.o.m. den 1 januari 1992. Antalet livräntor kommer däremot med stor sannolikhet att fortsätta att öka kraftigt under en följd av år oavsett om antalet nya arbetsskadefall ökar eller stabiliseras.

Förslaget i regeringens proposition 1991/92:40 att förlänga samordningstiden inom arbetsskadeförsäkringen är ett första steg för att komma till rätta med problemen med arbetsskadeförsäkringen. Som ett andra steg har regeringen givit tilläggsdirektiv (dir. 1991:109) för en genomgripande översyn av hela arbetsskadeförsäkringen. Enligt direktiven skall det uppdrag som lämnats kommittén (S 1991:10) för översyn av vissa frågor inom arbetsskadeförsäkringen övertas av en särskild utredare som bl.a. skall överväga förslag till ändring av grunderna för vad som skall betraktas som arbetsskada samt om försäkringsskyddet för arbetsskadade kan tillgodoses i annan ordning än den nuvarande. Förutsättningarna för en obligatorisk arbetsskadeförsäkring som tecknas i privata försäkringsbolag skall särskilt prövas. Om ett försäkringssystem av hittillsvarande modell bedöms som mest ändamålsenligt skall utredaren också överväga ett system med differentierade arbetsgivaravgifter.

Utredaren skall såvitt gäller grunderna för vad som skall betraktas som arbetsskada redovisa uppdraget senast den 30 april 1992. Övriga delar av uppdraget skall redovisas senast före utgången av år 1992.

Arbetsskadefonden uppvisar sedan år 1987 ett underskott. Vid utgången av år 1990 var det ackumulerade underskottet närmare

14 miljarder kr. För år 1991 beräknas underskottet bli drygt 20 miljarder kr. enligt riksförsäkringsverkets prognos. Vid oförändrat avgiftsuttag och med oförändrade regler beräknar verket underskottet i fonden till över 80 miljarder kr. år 1997.

Som framgår av det följande avser jag att under våren 1992 lägga fram förslag om att delpensionsförsäkringen skall avskaffas och att delpensionsavgiften, som för närvarande utgör 0,5 % av avgiftsunderlaget, skall upphöra. Mot bakgrund av att socialavgiften till arbetsskadeförsäkringen är helt otillräcklig för att finansiera dess utgifter avser jag att föreslå regeringen att en motsvarande höjning skall ske av socialavgiften till arbetsskadeförsäkringen. Samtidigt har jag för avsikt att lägga fram förslag om att viss del av delpensionsfondens behållning skall användas för att finansiera det underskott i arbetsskadeförsäkringen för budgetåret 1992/93 som kvarstår efter avgiftshöjningen.

Chefen för arbetsmarknadsdepartementet kommer senare denna dag att avisera ett förslag om en sänkning av arbetarskyddsavgiften med 0,18 procentenheter fr.o.m. den 1 januari 1993. Av samma skäl som anförts i det föregående beträffande delpensionsavgiften bör även det finansiella utrymme som uppstår genom sänkningen av arbetarskyddsavgiften utnyttjas för en motsvarande höjning av socialavgiften till arbetsskadeförsäkringen.

Ersättning vid närståendevård

Fr.o.m. den 1 juli 1989 föreligger i vissa fall rätt till ersättning vid närståendevård (prop. 1987/88:176, 1988/89:SoU6, rskr. 55). Reglerna innebär att en närstående som vårdar en svårt sjuk person i hemmet har rätt till ersättning från sjukförsäkringen och ledighet från sin anställning under högst 30 hela arbetsdagar. Dagantalet räknas för den person som vårdas.

Ersättningen utges med belopp som motsvarar vårdarens sjukpenningnivå och kan tas ut i form av hel, halv eller fjärdedels dagersättning.

Som nämns i det följande har kostnaderna för ersättning vid närståendevård blivit oväntat låga. Inom riksförsäkringsverket pågår för närvarande en uppföljning av reglerna och en rapport kan förväntas föreligga inom kort. I samband med behandlingen av rapporten avser jag att föreslå regeringen regelförändringar för att ge fler möjlighet att få del av ersättningen.

Handikappersättningar

Rätt till handikappersättning har en person som fått sin funktionsförmåga nedsatt i sådan omfattning att han har ett omfattande hjälpbehov eller betydande merkostnader till följd av sitt handikapp. Alltefter hjälpbehovets omfattning och merutgifternas storlek utgör handikappersättningen 69, 53 eller 36 % av basbeloppet. Handikappersättning kan beviljas som huvudförmån eller som tilläggsförmån till en annan huvudförmån.

Antalet handikappersättningar och kostnaderna för dessa har genomgått följande utveckling.

År	Antal	Kostnad (milj.kr.)
1965	11 300	20
1970	14 600	33
1975	21 900	66
1980	38 200	242
1985	42 200	430
1989	48 400	641
1990	49 700	703
1991	50 800	828
1992	51 800	886

Uppgifterna för åren 1991 och 1992 är beräknade.

Merkostnadskommittén (S 1990:4) har i uppdrag att göra en översyn av det samlade förmånssystemet för försäkrade med betydande kostnader för sjukdom och handikapp. Enligt direktiven skall utredningen bl.a. överväga möjligheterna att införa en ytterligare nivå inom handikappersättningen under den nu lägsta nivån på 36 % av basbeloppet. Utredningen beräknas kunna slutföra sitt arbete under första halvåret 1992.

Sjukvårdsförmåner

Från sjukförsäkringen lämnas ersättning för kostnader i samband med läkarvård och annan sjukvårdande behandling, läkemedelsinköp, tandvård, sjukhusvård samt sjukresor. Den försäkrade svarar i regel för en mindre del av kostnaden i form av en patientavgift. Vid vissa sjukdomar har den sjuke rätt till kostnadsfria läkemedel och förbrukningsartiklar.

Försäkringsutgifterna för flertalet sjukvårdsförmåner har ökat betydligt under senare år. För att motverka denna utveckling har det ansetts vara nödvändigt att bl.a. anpassa avgiftsnivåerna på de olika förmånsområdena till den allmänna kostnadsutvecklingen. Även för budgetåret 1992/93 föreslås sådana förändringar. Ett annat sätt att bryta utgiftsutvecklingen är att åstadkomma ett effektivare utnyttjande av tillgängliga ekonomiska resurser. Inom flera av områdena har därför bedrivits och bedrivs alltjämt ett förändrings- och utvecklingsarbete. Ett resultat av detta arbete är att huvudmannaskapet för sjukresorna, ekonomiskt och administrativt, fr.o.m. år 1992 överförs från försäkringskassorna till sjukvårdshuvudmännen. Härigenom skapas förutsättningar inte bara för ett bättre utnyttjande av befintliga resurser på området utan även för införande av enklare och lokalt anpassade regelsystem för beräkning av ersättning till de försäkrade.

Inom läkemedelsområdet aviseras ett antal betydande förändringar under kommande budgetår. Regeringen avser bl.a. att under våren 1992 förelägga riksdagen en proposition på läkemedelsområdet med ändringar i läkemedelslagstiftningen. Vidare kommer regeringen att vidta vissa utgiftsminskande åtgärder på tandvårdsområdet fr.o.m. den 1 juli 1992.

Dessutom kommer det pågående arbetet med att reformera tandvårdsförsäkringen att intensifieras under budgetåret.

Ersättningar till sjukvårdshuvudmännen

Nuvarande system för ersättning från sjukförsäkringen till sjukvårdshuvudmännen har i princip gällt sedan år 1985. Varje år har mer eller mindre omfattande ändringar företagits i detta. Så är fallet även för år 1992. Staten träffade med sjukvårdshuvudmännen i juni 1991 en överenskommelse som innebär att den allmänna sjukvårdsersättningen reduceras med ca 3 miljarder kr. år 1992 som en följd av den s.k. äldrereformen. Vidare kommer sjukvårdshuvudmännen att fr.o.m. år 1992 överta debitering och uppbörd av sjukhusvårdsavgifter för bl.a. sjukpenningförsäkrade som en följd av införandet av en arbetsgivarperiod inom sjukförsäkringen. Ett annat viktigt resultat av överenskommelsen är att den år 1991 införda särskilda ersättningen för rehabiliterings- och behandlingsinsatser höjs från 400 till 485 milj.kr. år 1992.

Överenskommelsen för år 1992 innebär också att parterna gemensamt formulerat den fortsatta inriktningen på det utvecklings- och förändringsarbete som numera bedrivs inom hälso- och sjukvården. Behovet av att kunna följa upp och utvärdera arbetet inom hälso- och sjukvården, inte minst det pågående intensiva utvecklings- och förändringsarbetet, har ägnats särskild uppmärksamhet. Mot den bakgrunden har enighet rått mellan parterna om nödvändigheten av att stödja sådana åtgärder som syftar till en bättre informationsförsörjning på alla nivåer inom hälso- och sjukvården. För detta ändamål avsätts högst 20 milj.kr. under år 1992. En annan nyhet med anknytning till en effektivare informationsförsörjning är att 5 milj.kr. avsätts under år 1992 för delfinansiering av ett epidemiologiskt centrum vid socialstyrelsen.

Sammanlagt är bruttoersättningarna från sjukförsäkringen till sjukvårdshuvudmännen för år 1992 beräknade till 13 712 milj.kr., varav 11 706 milj.kr. utgörs av en allmän sjukvårdsersättning.

Patientavgifter i öppen hälso- och sjukvård

Som ett resultat av den överenskommelse mellan staten och sjukvårdshuvudmännen om vissa ersättningar från sjukförsäkringen till sjukvårdshuvudmännen m.m. som avsåg år 1991 avskaffades systemet med statligt reglerade patientavgifter inom den öppna hälso- och sjukvården fr.o.m. detta år. Motivet var att möjliggöra för sjukvårdshuvudmännen att effektivare kunna utnyttja hälso- och sjukvårdens organisation och resurser genom att t.ex. differentiera avgiftsnivåerna mellan olika typer av mottagningar. Även bestämmelserna för patientavgifter vid besök och behandling hos privatpraktiserande läkare och sjukgymnaster anslutna till försäkringen reviderades på så sätt att dessa avgifter samordnas med vad som tillämpas för motsvarande vård i resp. sjukvårdshuvudmans regi.

En av Landstingsförbundet gjord sammanställning för år 1991 visar att avgiften för ett läkarvårdsbesök inom primärvården i regel var 100 kr. och vid länssjukvård något högre, dock högst 150 kr. För annan sjukvårdande behandling än läkarvård var avgiften i regel 50 eller 60 kr. För år 1992 förväntas några huvudmän höja sina avgifter.

Landstingsförbundet har åtagit sig att följa och för regeringen redovisa hur sjukvårdshuvudmännen utnyttjat avregleringen för att uppnå ett effektivare resursutnyttjande. Jag förutsätter att en sådan redovisning kommer till stånd inför överläggningarna om sjukförsäkringsersättningar för tiden efter år 1992.

Sjukhusvård m.m.

T.o.m. år 1991 har gällt att en försäkrad för vård på sjukhus har fått vidkännas ett avdrag per vårddag med 70 kr, dock högst en tredjedel av den sjukpenning som utges före skatt.

Ett motsvarande avgiftssystem tillämpas sedan år 1989 för pensionärer med hel ålderspension och fr.o.m. den 1 juli 1991 även för pensionärer med hel förtidspension. För dessa utgör avgiften per dag en tredjedel av utgående pensioner från den allmänna försäkringen före skatt, dock högst 65 kr. Med pensionsförmåner avses ålderspension och förtidspension i form av folkpension och tilläggspension (ATP) samt pensionstillskott. Individuell nedsättning av avgiften kan ske i särskilda fall med hänsyn till pensionärens ekonomiska förhållanden och behov av medel för att betala egen bostad eller för särskilda rehabiliteringsinsatser.

Som framgår av det sagda tas vid beräkning av avgiftens storlek hänsyn till pensionärens pensionsförmåner i form av ålderspension och förtidspension enligt AFL samt pensionstillskott enligt lagen (1969:205) om pensionstillskott. Däremot påverkas avgiftens storlek inte av vissa andra pensionsförmåner inom den allmänna försäkringen som t.ex. efterlevandepension. Motivet för att undanta efterlevandepensionerna vid avgiftsberäkningen var i huvudsak datatekniska skäl. Detta innebär emellertid att en pensionär som uppbär så stor efterlevandepension att det egna pensionstillskottet blir helt bortreducerat får en sjukhusvårdsavgift som är lägre än den som uppbär endast folkpension och pensionstillskott trots att den förstnämnda pensionärens sammanlagda pension är högre. Jag har förståelse för att detta av enskilda och myndigheter upplevts som en stor orättvisa i regelsystemet.

Riksförsäkringsverket har numera framhållit att bestämmelsen att efterlevandepensionens storlek inte beaktas i samband med avgift för sjukhusvård i avgiftsunderlaget nödvändiggör särskilda ADB-lösningar. Mot bakgrund av detta anser jag att det är både rättvist och naturligt att bestämmelserna ändras fr.o.m. den 1 juli 1992 så att även efterlevandepensionen ingår i underlaget för beräkning av sjukhusvårdsavgiftens storlek. Åtgärden, som beräknas minska försäkringsutgifterna med ca 20 milj.kr. per år, föranleder ändring i 2 kap. 12 § lagen (1962:381) om allmän försäkring.

Den 1 januari 1992 överförs, efter beslut av riksdagen, administrationen av avgifterna för sjukhusvård från försäkringskassorna till sjukvårdshuvudmännen för bl.a. sjukpenningförsäkrade (prop. 1991/92:19, SfU3, rskr. 38). Denna systemförändring är föranledd av att en arbetsgivarperiod på 14 dagar införs inom sjukförsäkringen. Arbetsgivarna kommer att under denna period svara för utbetalning av sjuklön till sina anställda vid deras sjukfrånvaro. Förutsättningar föreligger därmed inte längre för försäkringskassan att under denna period ta ut avgifter för sjukhusvård genom avdrag på sjukpenningen. Av främst administrativa skäl har det inte ansetts vara motiverat att ha kvar detta avgiftssystem för bl.a. sjukpenningförsäkrade. Den nya ordningen skall därför vara enhetlig oavsett om sjuklön, sjukpenning, föräldrapenning, rehabiliteringspenning eller smittbärarpenning utges.

Denna systemförändring har ställt krav på följdändringar i avgiftssystemet för sjukhusvård. Under år 1992 gäller att sjukvårdshuvudmännen får ta ut en högsta avgift på 70 kr. per vårddag och att det är sjukvårdshuvudmannen som beslutar om ev. regler för nedsättning av vårdavgiftens storlek. Det nya systemet ger således sjukvårdshuvudmännen möjlighet att besluta om lägre avgift än 70 kr. per vårddag.

Jag vill i anslutning härtill framhålla att frågan om en motsvarande överföring av administrationen av sjukhusvårdsavgifterna för ålders- och förtidspensionärer kommer att tas upp med företrädare för de båda kommunförbunden i anslutning till överläggningarna om ersättningar från sjukförsäkringen till sjukvårdshuvudmännen för tiden efter år 1992.

Sjukresor

Från sjukförsäkringen lämnas ersättning för resekostnader i samband med läkarvård eller annan sjukvårdande behandling med anledning av sjukdom. Detta gäller även resekostnader i samband med tillhandahållande av hjälpmedel åt handikappad, tandvård, besök med anledning av sjukdom hos läkare eller sjukgymnast inom företags- och studerandehälsovård samt konvalescentvård. T.o.m. år 1991 gäller att ersättningen beräknats och lämnats till den försäkrade i efterhand genom försäkringskassans försorg. Den försäkrade har betalat en egenavgift för varje enkel resa. Avgiften har varit differentierad beroende på färdmedel.

Den 1 januari 1992 övergår huvudmannaskapet för sjukresorna, ekonomiskt och administrativt, från försäkringskassorna till sjukvårdshuvudmännen. Samtidigt övertar sjukvårdshuvudmännen ansvaret för de luftburna akuta sjuktransporterna. För detta har sjukvårdshuvudmännen erhållit ersättning från sjukförsäkringen i enlighet med en av staten och företrädare för sjukvårdshuvudmännen under hösten 1991 träffad särskild överenskommelse. Sammanlagt uppgår ersättningarna från sjukförsäkringen till sjukvårdshuvudmännen för år 1992 till 1 416 milj.kr., varav 80 milj.kr. avser ersättning för administration, 20 milj.kr. avser ett engångsbelopp för vissa initialkostnader vid genomförandet och 16 milj.kr. utgör ersättning för de luftburna akuta transporterna.

Överenskommelsen har av regeringen redovisats för riksdagen (skr. 1991/92:74).

Huvudmannaskapsförändringen innebär i princip inga ändringar i de i lagen om allmän försäkring fastlagda grunderna för ersättningar från sjukförsäkringen för sjukresor. Däremot kommer den statliga regleringen i fråga om beräkningen av resekostnadsersättning i individuella fall – med några undantag – att slopas helt och ersättas av lokalt utfärdade föreskrifter av sjukvårdshuvudmännen som är anpassade till resp. huvudmans speciella möjligheter och förutsättningar. Regeringen kan dock alltjämt föreskriva ett maximum för den resekostnad som den försäkrade skall svara för i form av en egenavgift samt det lägsta belopp som skall tillämpas vid beräkningen av ersättning vid sjukresa med egen bil.

För att skapa förutsättningar för sjukvårdshuvudmännen att bättre kunna anpassa egenavgifterna till de varierande lokala förhållandena vad gäller t.ex. kommunikationsnätets utformning och hälso- och sjukvårdens organisation har regeringen i enlighet med den nämnda särskilda överenskommelsen beslutat att den hittillsvarande differentieringen av egenavgiften med hänsyn till färdmedel skall överges fr.o.m. år 1992 och en högsta egenavgift på 40 kr. per resa införas. När det gäller storleken på kilometerersättning som skall läggas till grund för beräkningen av kostnaden för resa med egen bil har regeringen beslutat att den skall vara oförändrad, dvs. 1 krona, under år 1992.

Läkemedelsförmåner och högkostnadsskydd

Läkemedelsförmånerna omfattar prisnedsatta och vissa kostnadsfria läkemedel, kostnadsfria förbrukningsartiklar vid vissa sjukdomar samt prisnedsatta läkemedel vid vissa sjukdomar för barn under 16 år. Vid köp av prisnedsatta läkemedel och livsmedel betalar patienten den faktiska kostnaden, dock högst 90 kr. vid varje inköpstillfälle. Kostnaderna utöver detta belopp betalas genom sjukförsäkringen.

Till läkemedelsförmånerna räknas också det högkostnadsskydd som finns för personer med stort behov av sjukvård och läkemedel. Det omfattar inköp av läkar- och tandläkarordinerade prisnedsatta läkemedel samt öppen sjukvård. Skyddet, som fick en ändrad utformning fr.o.m. år 1991 till följd av den slopade statliga regleringen av avgifterna inom öppenvården, innebär att kostnadsbefrielse uppnås och ett frikort utfärdas när de sammanlagda utgifterna för läkemedel och öppenvård under en 12- månadersperiod uppgått till 1 500 kr. Sjukvårdshuvudmännen har dock rätt att besluta om en lägre nivå på högkostnadsskyddet än denna. Flertalet huvudmän har under år 1991 också tillämpat ett lägre belopp, i regel har detta understigit 1 200 kr. Det har numera framkommit uppgifter om att det ändrade regelsystemet medfört en betydande ökning av antalet frikort under år 1991. Detta kan komma att innebära att några huvudmän höjer nämnda nivå för år 1992.

Även under år 1991 har sjukförsäkringens utgifter för läkemedelsförmånerna fortsatt att öka i ungefär samma takt som tidigare trots bl.a.

höjda egenavgifter under senare år. Liksom tidigare bedöms ökningen till övervägande delen vara en följd av prisutvecklingen på framför allt nytillkommande produkter.

Inom läkemedelsområdet pågår en förändringsprocess med en rad olika inriktningar.

I föregående års budgetproposition redovisade min företrädare att frågan om förutsättningar förelåg för ett överförande av kostnadsansvaret för läkemedel inom öppen hälso- och sjukvård till sjukvårdshuvudmännen snarast skulle utredas. Detta utredningsarbete har slutförts och den förra regeringen har i prop. 1991/92:19 om vissa ersättningar till sjukvårdshuvudmännen m.m. uttalat sig för att påbörja överläggningar med sjukvårdshuvudmännen om att träffa en särskild överenskommelse om ett sådant överförande med ett beräknat genomförande den 1 januari 1993. Riksdagen har dock nyligen bifallit vad socialförsäkringsutskottet hemställt om i sitt betänkande Ersättningar till sjukvårdshuvudmännen (1991/92:SfU3, rskr. 38) angående den aviserade överföringen av kostnadsansvaret för läkemedel i öppen vård från riksförsäkringsverket till sjukvårdshuvudmännen. Utskottet har ansett att frågan inte bör avgöras separat utan behandlas skyndsamt i samband med den aviserade större översynen av hälso- och sjukvårdens organisation och finansiering m.m.

För närvarande pågår en genomgripande översyn av gällande läkemedelslagstiftning. Avsikten är att detta arbete skall utmynna i en proposition med förslag till ny läkemedelslag som föreläggs riksdagen under våren 1992. En viktig utgångspunkt för utformningen av förslaget är att EG:s rättsregler på läkemedelsområdet som Sverige blir skyldigt att iaktta genom EES-avtalet skall beaktas. Som utvecklas närmare längre fram innebär detta bl.a. att någon priskontroll inte längre kan ske i samband med registrering av läkemedel.

Den genom merkostnadskommittén (S 1990:4) påbörjade översynen av bl.a. systemet med läkemedelsförmåner för att skapa bättre rättvisa mellan olika grupper som har betydande kostnader till följd av sjukdom och handikapp beräknas vara slutförd under första halvåret 1992. Efter sedvanligt remissförfarande av utredningens betänkande kan en proposition föreläggas riksdagen tidigast i början av år 1993.

Utformningen av det nuvarande förmånssystemet för läkemedel leder enligt min bedömning till betydande effektivitetsförluster i användningen av läkemedel. Ersättningssystemet innebär att läkemedel i den öppna vården är en praktiskt taget kostnadsfri behandlingsform för läkare och sjukvårdshuvudmän. Det finns således inga direkta ekonomiska incitament för den förskrivande läkaren att styra eller begränsa läkemedelsförskrivningarna så att försäkringsutgifterna hålls tillbaka. Systemet innebär också att konsumenten betalar en fast avgift vid varje inköpstillfälle, oavsett hur många och hur dyra läkemedel som förskrivs. Detta leder till att inte heller konsumenten blir särskilt kostnadsmedveten. Båda dessa svagheter i nuvarande förmånsregler leder till ett större och för samhället kostsammare läkemedelsuttag än vad som är nödvändigt.

Mot bakgrund härav anser jag att en genomgripande förändring i avgiftsreglerna för prisnedsatta läkemedel är motiverad. Enligt min uppfattning bör reglerna för prisnedsättning ändras på så sätt att en avgift tas ut för varje läkemedel vid ett inköpstillfälle fr.o.m. den 1 juli 1992. För det första läkemedlet bör prisnedsättning göras med hela det belopp som överstiger 90 kr. och för varje ytterligare förskrivet läkemedel som samtidigt inköps bör prisnedsättning göras med hela det belopp som överstiger 30 kr. Vid köp av mer än ett läkemedel bör prisnedsättning med hela det belopp som överstiger 90 kr. göras på det läkemedel som har högst pris. Vid inköp av t.ex. två läkemedel med ett pris på 50 resp. 40 kr. skulle i enlighet med vad som nu sagts, egenavgiften fastställas till 80 kr. (50 + 30). Denna effekt är dock inte avsedd utan egenavgiften skall i sådant fall vara 90 kr. Vid inköp av mer än ett läkemedel skall således inte någon prisnedsättning ske om det sammanlagda priset för läkemedlen efter nedsättning inte skulle komma att överstiga 90 kr. Åtgärden, som beräknas minska försäkringens utgifter med sammanlagt ca 400 milj.kr. per år, föranleder ändring i 3 och 5 §§ lagen (1981:49) om begränsning av läkemedelskostnader, m.m.

För att ytterligare begränsa försäkringens utgifter för läkemedelsförmånen förordar jag dessutom införande av ett system med referenspriser för läkemedel med generiska motsvarigheter fr.o.m. år 1993. Systemet innebär att försäkringen ersätter läkemedelskostnaden upp till ett s.k. referenspris, vilket motsvarar priset på det billigaste preparatet. Detta referenspris kan eventuellt sättas något högre än priset på det billigaste preparatet. Om konsumenten väljer ett dyrare preparat får denne – utöver egenavgiften – själv betala hela den del av kostnaden som överstiger referenspriset. Ett genomförande av ett referensprissystem beräknas minska försäkringsutgifterna med ca 400 milj.kr. per år och för budgetåret 1992/93 ca 200 milj.kr. Jag avser att återkomma till regeringen med förslag om utformningen av ett sådant system med inriktning på att frågan skall kunna tas upp i en proposition till riksdagen under våren 1992.

Det finns även andra svagheter i nuvarande system för läkemedelsförmånen, t.ex. vad gäller inköp av receptfria läkemedel. Avsikten med att vissa läkemedel gjorts receptfria är att konsumenten skall kunna köpa dessa direkt på ett apotek utan att behöva besöka en läkare och svara för hela utgiften. Det finns dock i nuvarande system inget hinder för att också dessa läkemedel förskrivs av läkare och härigenom blir omfattade av prisnedsättningen på läkemedel. Det är enligt min bedömning nödvändigt att betona huvudprincipen att receptfria läkemedel inte skall omfattas av förmånssystemet för läkemedel. Jag är dock medveten om att vissa avsteg, främst av medicinska skäl, krävs från denna princip för ett antal läkemedel. Den 1 juli 1992 kommer därför vissa receptfria läkemedel att undantas från bestämmelserna om prisnedsättning på läkemedel. Denna åtgärd beräknas minska försäkringsutgifterna med ca 60 milj.kr. Jag avser att senare återkomma till regeringen med förslag om vilka läkemedel som skall omfattas av nämnda undantagande.

En lista över bl.a. receptfria läkemedel som inte skall omfattas av förmånssystemet kan sannolikt gälla endast under andra halvåret 1992. Den 1 januari 1993 förväntas EG:s regler genom EES-avtalet rörande prissättning på läkemedel träda i kraft för Sveriges vidkommande. De reglerna innebär att den nuvarande modellen för priskontroll på läkemedel måste slopas. Den nu gällande modellen är att ett läkemedel för att bli registrerat av läkemedelsverket och därmed få säljas måste ha åsatts ett s.k. skäligt pris vilket sker efter förhandlingar mellan fabrikanten och Apoteksbolaget. Enligt EG:s regler får dock priset inte vara ett villkor för registrering. Med anledning härav anser jag att följande ordning bör gälla fr.o.m. år 1993. Regeringen bör inhämta ett bemyndigande av riksdagen att besluta om vilka läkemedel som skall kunna omfattas av förmånssystemet. Om en fabrikant önskar att ett läkemedel skall omfattas av försäkringen skall medlet åsättas ett pris som försäkringen täcker, vilket innebär att en förhandling krävs om det pris som försäkringen skall ersätta.

Jag avser att närmare behandla denna fråga i anslutning till att den av mig tidigare nämnda propositionen om ny läkemedelslag föreläggs riksdagen under våren 1992.

Sammanfattningsvis innebär de av mig föreslagna ändringarna i förmånssystemet för läkemedel en total årlig minskning av försäkringens utgifter med ca 860 milj.kr., varav 660 milj.kr. under budgetåret 1992/93.

Tandvård

I sjukförsäkringen ingår även den allmänna tandvårdsförsäkringen. Den omfattar alla försäkrade fr.o.m. 20 års ålder. Barn och ungdomar under 20 års ålder har rätt till avgiftsfri tandvård genom landstingens folktandvård. De vuxnas kostnader för tandvård ersätts enligt tandvårdstaxan med 40 % upp till 3 000 kr., med 50 % mellan 3 000 och 7 000 kr. samt med 75 % för kostnader däröver.

Under senare år har försäkringsutgifterna för tandvård ökat mer än beräknat. Samtidigt råder enighet om att tandhälsan blivit allt bättre för övervägande delen av befolkningen. Utgiftsökningen har många orsaker, av vilka den nuvarande prestationsinriktade tandvårdstaxan sannolikt är en. För att motverka utgiftsutvecklingen har under de senaste åren ett flertal åtgärder vidtagits av regeringen och riksförsäkringsverket. Parallellt med detta har mer långsiktiga och övergripande förändringar i tandvårdsförsäkringen diskuterats och övervägts. Det har dock ansetts nödvändigt att utreda och överväga sådana förändringar ytterligare.

För att skaffa underlag för ett ställningstagande har regeringen inhämtat riksdagens medgivande till att få starta försöksverksamhet med syfte att bl.a. pröva olika system för ersättning från försäkringen till huvudmännen med utgångspunkt från att ersättningen beräknas efter ett visst belopp per individ som omfattas av försöket. Regeringen har med stöd härav utfärdat en förordning (1991:1234) om försöksverksamhet på tandvårdsområdet vilken trädde i kraft den 1 oktober 1991. Denna för-

ordning har kommit att omfatta försöksverksamheter inom folktandvården i Kristianstads län samt Göteborgs och Bohus läns landsting och i Göteborgs kommun för en tid av längst tre år. De i föregående budgetproposition aviserade försöksverksamheterna inom landstingen i Blekinge och Gävleborgs län har tyvärr inte kunnat genomföras. Det är angeläget att de påbörjade försöken följs upp och utvärderas kontinuerligt.

Det är enligt min uppfattning också angeläget att arbetet med att utforma en tandvårdsförsäkring och tandvårdstaxa som bättre svarar mot nuvarande och framtida tandhälsosituation inte vilar i avvaktan på resultaten av nämnda försöksverksamhet. Jag anser att detta nödvändiga arbete måste intensifieras och avser därför att på lämpligt sätt låta utreda detta under år 1992.

I avvaktan på att det pågående och förestående utrednings- och utvecklingsarbetet på tandvårdsområdet skall ge ett tillräckligt underlag för ett ställningstagande till nödvändiga och långsiktiga ändringar inom tandvårdsförsäkringen krävs åtgärder på kort sikt som syftar till att i första hand motverka ytterligare utgiftsökningar för försäkringen. Enligt min bedömning är det därför nödvändigt att minska försäkringens utgifter för tandvård med ca 580 milj.kr. för budgetåret 1992/93. I första hand bör utgiftsreduktionen ske genom en ökad självrisk men även andra modeller kan komma att bli aktuella. Inriktningen på besparingen bör dock inte få en sådan utformning att nuvarande högkostnadsskydd försämras påtagligt. Jag avser att senare återkomma till regeringen med förslag om vilka ändringar i ersättningsbestämmelserna i tandvårdstaxan som skall genomföras för att denna utgiftsminskning skall kunna uppnås.

Försäkring vid ålderdom m.m.

Det offentliga pensionssystemet är en central del av den allmänna försäkringen och därmed av välfärdspolitiken. De olika ersättningar som utges dels från folkpensioneringen, dels från ATP-systemet skall ge ekonomisk trygghet till personer som till följd av ålderdom eller makes eller makas frånfälle går miste om inkomster av förvärvsarbete. Den allmänna försäkringen omfattar vidare ett antal tilläggsförmåner (pensionstillskott, KBT, hustrutillägg och barntillägg) vars syfte är att säkerställa en god ekonomisk nivå för dem som under den förvärvsaktiva tiden haft relativt låga inkomster. Därtill kommer delpensionsförsäkringen som gör det möjligt för förvärvsarbetande i åldern 60-64 år att minska sin arbetsinsats samt det särskilda pensionstillägget som är avsett att kompensera föräldrar som på grund av vård av sjukt eller handikappat barn gått miste om förvärvsinkomster.

Samtidigt griper de offentliga pensionssystemen djupt in i andra viktiga funktioner i samhällsekonomin såsom sparande, kapitalbildning och arbetskraftsutbud. Därmed påverkar de inte bara de offentliga finanserna utan även i hög grad den ekonomiska tillväxten och därmed välfärden både för nuvarande och framtida generationer.

Folkpensionerna finansieras dels genom en socialavgift som för år 1992 uppgår till 7,45 % av avgiftsunderlaget, dels genom anslag över statsbudgeten motsvarande ca 3 % av avgiftsunderlaget. ATP finansieras genom en socialavgift som för år 1992 utgör 13 % av avgiftsunderlaget och genom avkastning från allmänna pensionsfonden. Denna fond uppgick vid utgången av år 1990 till 431 772 milj.kr. Den sammanlagda utgiften för folkpensioner och ATP motsvarar ca 23 % av avgiftsunderlaget.

Den allmänna pensionsåldern är 65 år. En försäkrad kan göra förtida uttag av sin ålderspension fr.o.m. den månad han fyller 60 år eller uppskjuta uttaget till dess han fyller 70 år. Vid förtida uttag minskas pensionen med 0,5 % för varje månad före 65-årsmånaden som pensionen tas ut och vid uppskjutet uttag ökas den på samma sätt med 0,7 % per månad. Såväl ökningen som minskningen blir livsvarig för pensionären. Folkpension utges med ett belopp som motsvarar 96 % av det vid årets ingång gällande basbeloppet. Den som har låg eller ingen ATP har därutöver rätt till ett pensionstillskott som högst kan utgöra 54 % av basbeloppet. Pensionstillskottet avräknas mot utbetald ATP. För full ATP krävs 30 år med pensionsgrundande inkomst. Inkomster mellan 1 och 7,5 basbelopp är pensionsgrundande. ATP ger en ålderspension med 60 % av den årliga inkomsten beräknad som ett genomsnitt av de 15 bästa intjänandeåren.

Antalet ålderspensionärer har ökat något under de senaste åren. Detta har framför allt haft effekt på utgifterna inom ATP-systemet i och med att en allt större andel av ålderspensionärerna tjänat in rätt till ATP-förmåner. Eftersom pensionstillskottet är en tilläggsförmån avsedd för den som har låg eller ingen ATP har denna utveckling medfört att antalet utbetalda pensionstillskott minskat.

Antalet ålderspensionsförmåner från folkpensioneringen och kostnaderna (milj.kr.) för dessa har genomgått följande utveckling.

I slutet år	Ålderspension		Hustrutillägg		Barntillägg	
	Antal	Kostnad	Antal	Kostnad	Antal	Kostnad
1965	851 400	3 146	41 100	88	11 100	13
1970	966 300	5 180	52 800	170	12 000	14
1975	1 082 000	9 945	67 400	450	16 000	19
1980	1 381 000	21 940	53 600	675	32 000	50
1985	1 480 100	33 295	37 700	600	34 400	68
1989	1 544 100	42 590	18 500	380	39 800	101
1990	1 553 800	45 570	16 100	358	35 900	97
1991	1 560 000	49 890	15 000	380	30 000	90
1992	1 562 000	51 900	14 200	374	25 000	81

Uppgifterna för åren 1991 och 1992 är beräknade

Motsvarande utveckling av antal och kostnader för tilläggspension i form av ålderspension framgår av följande tabell.

I slutet av år	Antal	Kostnader
1965	76 500	57
1970	257 700	560
1975	455 300	2 450
1980	792 400	12 350
1985	994 000	28 840
1989	1 135 800	48 390
1990	1 165 400	54 270
1991	1 193 000	61 740
1992	1 215 600	67 730

Utgifterna för åren 1991 och 1992 är beräknade.

Det nuvarande pensionssystemet kommer, om inga åtgärder vidtas, att mot sekelskiftet och decennierna därefter utsättas för allvarliga finansiella påfrestningar till följd av den demografiska utvecklingen. Samtidigt som antalet personer i arbetsför ålder minskar relativt sett, ökar kraven på överföringar från de yrkesaktiva till de äldre i form av såväl pensioner som äldreomsorg och sjukvård.

Möjligheterna att finansiera pensionsutfästelserna är vidare starkt beroende av den ekonomiska tillväxten. En god och stabil tillväxt förutsätter i sin tur ett högt och stabilt sparande som ger möjlighet till investeringar i förening med ett ökande arbetskraftsutbud. Samtidigt har pensionssystemet en betydande roll för utvecklingen av landets totala sparande.

Ytterligare en faktor som talar för ett reformerat pensionssystem är det svaga sambandet mellan avgifter och förmåner i dagens ATP-system, vilket bl.a. får negativa effekter på arbetsutbudet.

Pensionsberedningen (S 1984:03) redovisar i sitt slutbetänkande (SOU 1990:76) Allmän pension en översyn av hela det offentliga pensionssystemet. I betänkandet ingår överväganden om bl.a. förutsättningarna för finansiering framdeles av den allmänna pensioneringen, reglerna för intjänande av rätt till ATP, indexering av pensionsrätt och pensionsförmåner, den övre gränsen för beräkning av pensionsgrundande inkomst samt möjligheterna till integrering av folk- och tilläggspensioneringen. Betänkandet har remissbehandlats.

I regeringsförklaringen lades fast att en trygg pensionering är en rättighet för alla. Det är därför en uppgift med högsta prioritet att reformera pensionssystemet.

Regeringen har nyligen tillsatt en parlamentarisk arbetsgrupp med uppgift att mot bakgrund av pensionsberedningens förslag och inkomna remissvar utarbeta förslag till ett nytt system för den allmänna pensioneringen. Vägledande för gruppens arbete är också de riktlinjer som lades fast i regeringens proposition 1991/92:38 om inriktningen av den ekonomiska politiken.

Samtidigt är det viktigt att uppmärksamma behovet av åtgärder med syfte att förbättra förhållandena för de sämst ställda pensionärerna. Jag vill här erinra om den pågående KBT-utredningen och den breda kartläggning av pensionärernas levnadsvillkor som för närvarande pågår. Vidare kommer möjligheterna till en höjd grundpension liksom riktade åtgärder till dem som har det sämst ställt att prövas i särskild ordning.

Bostadsstöd till pensionärer

De kommunala bostadstilläggen till folkpension (KBT) är obligatoriska för kommunerna. Fr.o.m. den 1 januari 1991 skall KBT svara för minst 80 % av varje del av den månatliga bostadskostnaden som ligger mellan 80 kr. och 1 900 kr. för ogift pensionär samt mellan 80 kr. och 2 050 kr. för makar. Kommunerna får statsbidrag med 25 % av sina KBT-kostnader i dessa intervall.

Kommunerna bestämmer själva vilka grunder som skall gälla, men bostadstillägget måste täcka minst 80 % den bostadskostnad som ligger till grund för statsbidraget.

Inkomstprövningsreglerna är fastställda i lag. KBT administreras av riksförsäkringsverket och de allmänna försäkringskassorna och betalas ut samtidigt med folkpension. Under år 1991 utbetalas KBT till ca 565 000 pensionärer.

Kostnaderna för KBT ökar genom den allmänna ökningen av bostadskostnaderna. Samtidigt har den fortgående ökningen av antalet pensionärer med ATP en återhållande effekt på kostnadsutvecklingen. Som nämnts arbetar en särskild utredning med att göra en översyn av systemet med kommunala bostadstillägg. Kommittén beräknas avsluta sitt arbete inom kort.

Det särskilda kommunala bostadstillägg (SKBT) som infördes år 1991 och som nyligen givits förlängd giltighet under år 1992 skall täcka den del av bostadskostnaden som inte betalas i form av KBT för de pensionärer som på grund av låga inkomster och höga bostadskostnader inte når upp till socialstyrelsens norm för socialbidrag. Kommunerna erhåller statsbidrag med 40 % av sina kostnader för SKBT.

Delpension

Förvärvsarbetande i åldern 60-64 år har möjlighet att minska arbetsinsatsen genom att övergå till deltidsarbete i kombination med delpension. Delpensionen fyller då ut en viss andel av det inkomstbortfall som följer av arbetstidsminskningen. För att delpension skall kunna utges krävs bl.a. att den försäkrade har haft ATP-grundande inkomst under sammanlagt minst 10 år fr.o.m. 45 års ålder och att vederbörande under de senaste tolv månaderna före arbetstidsminskningen förvärvsarbetat under minst fyra månader.

För anställda gäller att arbetstiden måste minskas med minst fem timmar i veckan och efter minskningen uppgå till minst 17 timmar i veckan. Egna företagare måste minska sin arbetstid med i genomsnitt

minst hälften och därefter arbeta i genomsnitt minst 17 timmar i veckan. Kompensationsnivån inom delpensionsförsäkringen är 65 % av inkomstbortfallet. Inkomsten beräknas med utgångspunkt från pensionspoängen för de sista fem åren före arbetstidsminskningen. De två sämsta poängåren elimineras och därefter beräknas inkomsten före arbetstidsminskningen till den inkomst som motsvarar den genomsnittliga pensionsgrundande inkomsten för de återstående tre åren. Den genomsnittliga inkomsten räknas upp med aktuellt basbelopp. Delpensionen är knuten till basbeloppet och är pensionsgrundande för ATP.

Av följande sammanställning framgår hur antalet delpensionärer och kostnaderna för försäkringen har utvecklats.

I slutet av år	Antal	Utgifter per år (milj.kr.)
1978	41 900	687
1980	67 800	1 239
1982	61 700	1 457
1984	47 2!	1 135
1986	32 200	764
1988	38 500	1 402
1989	39 200	1 523
1990	38 100	1 654
1991	38 000	1 766

Uppgiften för år 1991 är beräknad.

Delpensionsförsäkringen finansieras genom en socialavgift om 0,50 % av avgiftsunderlaget från arbetsgivare och egenföretagare. Avgiften förs till en särskild fond vars behållning den 1 januari 1991 uppgick till 9 224 milj.kr. Den kraftiga minskningen av antalet delpensionärer i mitten på 1980-talet berodde på att kompensationsnivån under perioden januari 1981 – juli 1987 var sänkt till 50 % av inkomstbortfallet.

Av samhällsekonomiska skäl är det nödvändigt att se över reglerna för socialförsäkringssystemen samtidigt som det är ofrånkomligt att begränsa utgifterna för dessa. Regeringen har därför övervägt inom vilka ytterligare områden besparingar kan genomföras med hänsyn till de principer som bör vara vägledande för den sociala välfärdens utformning. Delpension utges som nämnts till en förvärvsarbetande i åldern 60 – 64 år som vill minska sin arbetsinsats. Delpensionen täcker därvid en viss del av inkomstförlusten till följd av arbetstidsminskningen, vilket exempelvis för den som minskar sin arbetstid till hälften innebär att han får behålla 82 % av sin inkomst vid delpensioneringen. Den enskildes beslut att ansöka om delpension är en frivillig åtgärd som inte föranleds av någon minskning av arbetsförmågan. Förmånen kan således sägas stå i strid med arbetslinjen i socialförsäkringen i och med att den premierar den som väljer att delvis ställa sig utanför arbetsmarknaden, vilket samtidigt innebär ökade kostnader för socialförsäkringssystemet.

Av nu anförda skäl och mot bakgrund av den svåra samhällsekonomiska situationen föreslår jag därför att systemet med delpension för-

ändras enligt följande.

Delpensionsförsäkringen avskaffas under våren 1992. De som redan uppbär delpension enligt nuvarande regler får enligt övergångsbestämmelser fortsatt rätt till delpension enligt dessa regler.

Ett avskaffande av delpensionsförsäkringen innebär att några ytterligare avgifter till försäkringen inte behöver tas ut för att finansiera försäkringens åtaganden gentemot de personer som enligt övergångsbestämmelserna ges rätt till fortsatt delpension. De medel som finns i delpensionsfonden är mer än tillräckliga för att täcka försäkringens åtaganden i det här avseendet. Delpensionsavgiften, som för närvarande utgör 0,5 % av avgiftsunderlaget, bör upphöra och en motsvarande höjning ske av socialavgiften till arbetsskadeförsäkringen. Skälet härtill är att socialavgiften till arbetsskadeförsäkringen är helt otillräcklig för att finansiera försäkringens utgifter. Det ackumulerade underskottet för arbetsskadeförsäkringen beräknas uppgå till ca 20 miljarder kr. vid utgången av år 1991. Underskottet beräknas för år 1991 till drygt 6 miljarder kr. Växlingen av socialavgiftsuttaget bör genomföras fr.o.m. den 1 juli 1992.

Delpensionsfondens behållning vid utgången av år 1991 beräknas uppgå till 11,8 miljarder kr. Den fondstorlek som krävs för att finansiera delpensionsförsäkringens utgifter under den tid som delpension utbetalas enligt de tänkta övergångsreglerna kan uppskattas till ca 4,8 miljarder kr. Det återstående beloppet ca 7 miljarder kr. bör engångsvis användas dels för att finansiera det även efter avgiftshöjningen återstående underskottet i arbetsskadeförsäkringen budgetåret 1992/93, dels förstärka finansieringen av folkpensionen under budgetåret 1992/93.

Vad som nu anförts beträffande delpensionsförsäkringen, socialavgifter samt disposition av delpensionsfonden förutsätter att vissa lagändringar genomförs. Avsikten är att inom kort i en särskild proposition återkomma till riksdagen med förslag till de lagstiftningsåtgärder som erfordras.

Särskilt pensionstillägg

Det särskilda pensionstillägget till ålderspension infördes den 1 januari 1991. Pensionstillägget avser att kompensera föräldrar som på grund av vård av sjukt eller handikappat barn under lång tid har gått miste om förvärvsinkomster och därmed fått låg ATP eller inte alls fått sådan pension. Rätt till det särskilda pensionstillägget har en förälder som har vårdat ett sjukt eller handikappat barn under minst 10 år och därvid avstått från förvärvsarbete.

Pensionstillägget är till sin konstruktion av temporär karaktär. I takt med att allt fler människor kommer att uppbära vårdarlön från bl.a. landstingen kommer behovet av tillägget att minska. Storleken av det särskilda pensionstillägget beräknas på grundval av det antal vårdår som föräldern räknas till godo, lägst 10 och högst 15. Pensionstillägget utges med ett belopp som per kalenderår motsvarar lägst 25 % av basbeloppet. Beloppet höjs därutöver för varje ytterligare vårdår i intervall om 5 procent upp till högst 50 % av basbeloppet.

Regeringen avser att återkomma till riksdagen med förslag till ändrade regler för det särskilda pensionstillägget av innebörd att rätten till pensionstillägget utvidgas till att omfatta dels ett utökat antal nivåer, dels ändrade regler för vårdrekvisitet så att kortare avbrott i föräldrarnas vård av barnet inte skall vara ett hinder för rätt till vårdår.

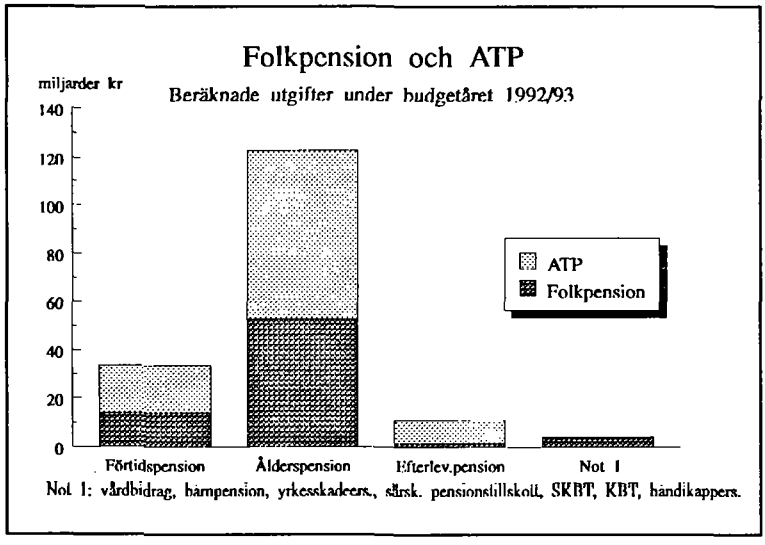
Efterlevandepension till vuxna

Pension till vuxna efterlevande kan ges i form av omställningspension och särskild efterlevandepension till såväl män som kvinnor förutsatt de inte fyllt 65 år. Omställningspensionen utges under ett år efter dödsfallet men kan betalas ut under längre tid till den som har vårdnaden om barn under 12 år. Särskild efterlevandepension kan betalas ut till den som vid omställningsperiodens slut inte kan försörja sig genom eget förvärvsarbete och inte har rätt till förtidspension.

De nya pensionsreglerna för efterlevande som trädde i kraft den 1 januari 1990 är försedda med omfattande övergångsregler.

Omställningspension och särskild efterlevandepension från folkpensioneringen utges för år räknat med belopp som motsvarar ålderspensionen.

De beräknade utgifterna för folkpension och ATP under budgetåret 1992/93 illustreras av följande diagram.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att godkänna de riktlinjer jag angett för avskaffande av delpensionsförsäkringen, ändringar rörande delpensionsavgift och arbetsskadeavgift samt användning av behållningen i delpensionsfonden.

D 1. Bidrag till sjukförsäkringen

1990/91	Utgift	8 577 747 319
1991/92	Anslag	6 823 000 000
1992/93	Förslag	5 767 000 000

Från anslaget utges statsbidrag till försäkringskassornas utgifter för sjukförsäkringsförmåner (utom föräldraförsäkringen, vilken redovisas under anslaget C 2). Statsbidrag lämnas med 15 % av kostnaderna för den obligatoriska försäkringen, medan 85 % finansieras genom socialavgifter från arbetsgivare och egenföretagare. Fr.o.m. år 1992 är avgiften 7,8 % av avgiftsunderlaget för arbetsgivare och 9,6 % för egenföretagare.

De grundläggande bestämmelserna finns i lagen (1962:381) om allmän försäkring (omtryckt 1982:120) och lagen (1981:49) om begränsning av läkemedelskostnader, m.m.

Riksförsäkringsverket

Riksförsäkringsverket har i enlighet med regeringens särskilda direktiv redovisat anslagsbehovet uppdelat på olika utgiftsslag. Verkets bedömningar återfinns under de olika anslagsposter som anges under föredragandens överväganden.

Föredragandens överväganden

Redovisningen av anslaget skall fr.o.m. budgetåret 1992/93 ske uppdelat på fem anslagsposter

- sjukpenning, inklusive frivillig sjukpenning
- rehabilitering
- ersättningar till sjukvårdshuvudmännen m.m.
- läkemedelsförmåner
- tandvård

För var och en av dessa kommer att anges dels bruttoutgifter, dvs. både de utgifter som redovisas på budgetens inkomstsida och dess utgiftssida, dels anslagsbeloppet, dvs. utgift som redovisas på budgetens utgiftssida.

Sjukpenning inkl. frivillig sjukpenning

RFV har i sina anslagsberäkningar för åren 1992 och 1993 utgått från att sjuklön införs fr.o.m. 1 januari 1992 och att sjukfrånvaron fortsätter att minska.

Min beräkning av anslagsposten grundas på verkets antaganden. Jag har tidigare aviserat att ett förslag om införande av två karensdagar fr.o.m. 1 januari 1993 skall tas fram. I mina beräkningar har jag emellertid inte beaktat de eventuella ekonomiska konsekvenser som detta kan komma att få för sjukförsäkringsanslaget om t.ex. det högkostnadsskydd som skall utformas skall belasta sjukförsäkringsanslaget. Be-

träffande utgifterna för den frivilliga sjukpenningen jag utgått från verkets beräkningar.

Med utgångspunkt från detta beräknar jag bruttoutgifterna för sjukpenning till 15 337 milj.kr, vilket motsvarar ett anslagsbelopp på 2 301 milj.kr.

Rehabilitering

Vad gäller kostnaderna för rehabiliteringsersättning, dvs. rehabiliteringspenning och särskilt bidrag för vissa kostnader i samband med rehabilitering, har RFV utgått från den utgift som beräknades i proposition 1990/91:141 om rehabilitering och rehabiliteringsersättning, vilken därefter prisomräknats. Med hänsyn till att reglerna om dessa ersättningar träder i kraft den 1 januari 1992, finns det inget underlag för en omräkning vad gäller volymer.

I sin anslagsframställning har RFV även beräknat utgiftsbehov de kommande åren för andra insatser inom rehabiliteringsverksamheten såsom ersättningar för köp av yrkesinriktade rehabiliteringstjänster, bidrag till arbetshjälpmedel som behövs som ett led i rehabilitering av förvärsarbetande försäkrad samt ersättning för resor till och från arbetet i stället för sjukpenning.

Enligt min mening bör samtliga ovannämnda utgifter för rehabilitering sammanföras till en anslagspost inom sjukförsäkringsanslaget. Med ovan angivna förutsättningar beräknar jag bruttoutgifterna för denna till 1 481 milj.kr. Därvid har det belopp som avser försäkringskassornas möjligheter att köpa yrkesinriktade rehabiliteringstjänster räknats upp till 700 milj.kr. för budgetåret 1992/93.

Anslagsposten finansieras, med undantag för kostnaderna för arbetshjälpmedel, till 15 % via statsbudgeten. Kostnaderna för arbetshjälpmedel belastar till fullo statsbudgeten. Beloppet för anslagsposten blir därmed 301 milj.kr.

Ersättningar till sjukvårdshuvudmännen m.m.

Under denna anslagspost redovisas ersättningarna till sjukvårdshuvudmännen för hälso- och sjukvård samt sjukresor, ersättningar för sjukhusvård enligt konventioner m.m, viss bakteriologisk provtagning samt vissa undersökningar enligt smittskyddslagen.

Riksförsäkringsverket har i fråga om utgiftsberäkningarna för åren 1992 och 1993 utgått från den överenskommelse som träffats mellan staten och sjukvårdshuvudmännen för år 1992. Hänsyn har därvid tagits till äldrereformens genomförande den 1 januari 1992, vilket medfört att 3 066 milj.kr. har avräknats från den allmänna sjukvårdsersättningen, eftersom beloppet på annat sätt skall tillföras primärkommunerna. Vidare har verket i sina beräkningar av ersättningsbeloppet till sjukvårdshuvudmännen försökt bedöma storleken på den schablonmässiga ersättning som skall utges under år 1992 till följd av att huvudmannaskapet för sjukreseadministrationen, ekonomiskt och administrativt förs

över till sjukvårdshuvudmännen fr.o.m. år 1992.

Jag har vid mina beräkningar av denna anslagspost utgått från verkets beräkningar och korrigerat dessa med hänsyn till att den faktiska sjukreseersättningens storlek för år 1992 nu är fastställd av regeringen. Hänsyn har också tagits till den av mig tidigare redovisade ändringen i avgiftssystemet för pensionärer vid sjukhusvård. Försäkringens bruttoutgift för anslagsposten beräknas därefter uppgå till 9 116 milj.kr. Detta motsvarar ett anslagsbelopp på 1 367 milj.kr.

Läkemedelsförmåner

Riksförsäkringsverket har för denna anslagspost utgått från utgiftsutvecklingen under första halvåret 1991 och att denna även gäller under år 1992. För år 1993 förutser riksförsäkringsverket oförändrade utgifter i förhållande till år 1992 mot bakgrund av effekterna av ett förmodat överförande av kostnadsansvaret för läkemedel i öppen vård till sjukvårdshuvudmännen fr.o.m. år 1993.

Jag har vid mina beräkningar utgått från verkets utgiftsberäkningar avseende åren 1992 och 1993. Vidare har jag beaktat en viss prisutveckling på läkemedelsområdet. Jag har också tagit hänsyn till de tidigare redovisade ändringarna i förmånsreglerna för läkemedel under budgetperioden, vilka beräknas minska försäkringsutgifterna med ca 660 milj.kr. Med dessa förutsättningar beräknar jag bruttoutgiften för denna anslagspost till 8 229 milj.kr., vilket motsvarar ett anslagsbelopp på 1 234 milj.kr.

Tandvård

Riksförsäkringsverket har beräknat denna anslagspost med hänsyn dels till utgiftsutvecklingen under senaste året, dels till ändringen i högkostnadsgränsen den 1 juli 1991 vilket bedöms dämpa utgiftsökningarna under åren 1992 och 1993.

Jag har utgått från verkets förslag vid min bedömning av storleken på denna anslagspost. Vidare har jag beaktat en viss volymförändring och förestående ändringar i ersättningsreglerna fr.o.m. 1 juli 1992 vilket beräknas minska utgifterna med ca 580 milj.kr. Med utgångspunkt från detta beräknar jag bruttoutgifterna för tandvård till 3 758 milj.kr. Detta motsvarar ett anslagsbelopp på 564 milj.kr.

Anslagsberäkning

Med hänvisning till vad jag anfört under de fem anslagsposterna beräknar jag de totala sjukförsäkringsutgifterna brutto (exkl. föräldraförsäkringen) till 37 921 milj.kr. för nästa budgetår. Detta motsvarar ett bidrag till sjukförsäkringen på 5 767 milj.kr.

Kostnaderna för sjukförsäkringen (exkl. föräldraförsäkringen) beräknas för år 1992 till 38 463 milj.kr. Kostnadsutvecklingen framgår av följande sammanställning (milj.kr.).

År	Sjuk-penning	Öppen sjukvård	Tand-vård	Läke-medel	Övrig sjukv.	Rehab	Summa
1970	2 683	584	15	516	313	–	4 111
1975	8 024	1 181	989	1 276	461	–	11 931
1980	12 635	3 739	2 174	2 326	1 721	–	22 595
1985	17 925	5 388	3 369	3 830	3 337	–	33 849
1987	23 111	7 823	2 905	4 763	706	–	39 308
1990	34 983	9 494	3 750	6 862	987	77	56 153
1991	31 262	9 859	4 040	7 750	1 300	589	54 800
1992	15 831	9 118	3 939	8 179	–	1 896	38 463

Uppgifterna för år 1991 och 1992 är beräknade.

I öppen sjukvård ingår fr.o.m. år 1987 all ersättning som utbetalas till sjukvårdshuvudmännen utom tandvård. I läkemedel ingår prisnedsatta livsmedel och kostnadsfria förbrukningsartiklar.

Inom socialdepartementet upprättade förslag till dels lag om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring, dels lag om ändring i lagen (1981:49) om begränsning av läkemedelskostnader, m.m. bör fogas till protokollet i ärendet som *bilagorna 6.7 och 6.8.*

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

dels att anta förslagen till

1. lag om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring,
2. lag om ändring i lagen (1981:49) om begränsning av läkemedelskostnader, m.m.

dels att

3. till *Bidrag till sjukförsäkringen* för budgetåret 1992/93 anvisa ett förslagsanslag på 5 767 000 000 kr.

D 2. Förtidspensioner

1990/91	Utgift	12 566 058 289
1991/92	Anslag	13 510 000 000
1992/93	Förslag	13 920 000 000

Från anslaget bekostas förtidspension från folkpensioneringen, pensionstillskott till förtidspension och barntillägg till förtidspension samt kostnader för rehabiliteringsundersökningar vid Riksförsäkringsverkets sjukhus i Nynäshamn och Tranås.

Förtidspension utges till den som av medicinska skäl fått sin arbetsförmåga varaktigt nedsatt med minst hälften. Hel förtidspension utges för år räknat med belopp som motsvarar 96 % av basbeloppet för en ogift pensionstagare och 78,5 % för gift pensionstagare vars make har hel ålders- eller förtidspension. Den som har låg eller ingen ATP får dessutom pensionstillskott. Detta utgör fr.o.m. år 1991 högst 104 % av basbeloppet. Det reduceras med ATP-pensionens storlek.

Bestämmelserna om förtidspension finns i lagen (1962:381) om allmän försäkring och lagen (1969:205) om pensionstillskott.

Riksförsäkringsverket

För budgetåret 1992/93 har riksförsäkringsverket föreslagit att anslaget förs upp med 13 660 000 000 kr.

Föredragandens överväganden

Jag har med utgångspunkt i riksförsäkringsverkets kostnadsberäkningar och med beaktande av basbeloppets utveckling beräknat kostnaderna under anslaget till 13 920 000 000 kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Förtidspensioner* för budgetåret 1992/93 anvisa ett förslagsanslag på 13 920 000 000 kr.

D 3. Handikappersättningar

1990/91	Utgift	765 000 000
1991/92	Anslag	860 000 000
1992/93	Förslag	905 000 000

Från anslaget bekostas handikappersättning dels som tilläggsförmån till folkpension, dels som självständig ersättning.

Bestämmelser om handikappersättning finns i 9 kap. lagen (1962:381) om allmän försäkring.

Riksförsäkringsverket

Vid beräkningen av utgifterna för handikappersättning för budgetåret 1992/93 har riksförsäkringsverket utgått från ett framskrivet antal ersättningar och utbetalt medelbelopp i december 1992. Antalet handikappersättningar i de respektive ersättningsnivåerna 36 %, 53 % och 69 % uppskattas till 27 600, 8 600 och 15 600. Med basbeloppet 33 800 beräknar riksförsäkringsverket anslagsbehovet för handikappersättningar till 896 milj.kr. för budgetåret 1992/93.

Föredragandens överväganden

Med utgångspunkt i riksförsäkringsverkets kostnadsberäkningar och med beaktande av basbeloppets utveckling beräknar jag kostnaden under detta anslag till 905 000 000 kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen
att till *Handikappersättningar* för budgetåret 1992/93 anvisa ett förslagsanslag på 905 000 000 kr.

D 4. Vissa yrkesskadeersättningar m.m.

1990/91	Utgift	3 252 210
1991/92	Anslag	3 000 000
1992/93	Förslag	3 200 000

Från anslaget bekostas tillägg på vissa äldre livräntor samt ersättning i anledning av skadefall, där ersättningen på grund av speciella författningar eller särskilda beslut helt eller delvis utges av statsmedel.

Riksförsäkringsverket

För budgetåret 1992/93 beräknas medelsbehovet för äldre skadefall till 1,4 milj.kr., varav knappt 0,4 milj.kr. för kvarstående uppräkningskostnader för vissa livräntor från arbetsskade- resp. fiskarförsäkringsfonden. För nyare skadefall beräknas medelsbehovet till 1,8 milj.kr. Riksförsäkringsverket föreslår att anslaget förs upp med 3,2 milj.kr. med utgångspunkt från ett basbelopp om 33 800 kr.

Föredragandens överväganden

Jag har med utgångspunkt i riksförsäkringsverkets kostnadsberäkningar och med beaktande av basbeloppets utveckling beräknat kostnaderna under anslaget till 3 200 000 kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen
att till *Vissa yrkesskadeersättningar m.m.* för budgetåret 1992/93 anvisa ett förslagsanslag på 3 200 000 kr.

D 5. Bidrag till ersättning vid närståendevård

1990/91	Utgift	1 488 048
1991/92	Anslag	3 000 000
1992/93	Förslag	3 000 000

Från detta anslag bekostas ersättning till närstående som vårdar en svårt sjuk person i hemmet. Bestämmelserna finns i lagen (1988:1465) om ersättning och ledighet för närståendevård.

Kostnaderna för ersättning vid närståendevård finansieras enligt samma regler som gäller för sjukförsäkringen, dvs. till 15 % med statsbidrag och till 85 % genom socialavgifter från arbetsgivare och egenföretagare.

Riksförsäkringsverket

Under budgetåret 1990/91 har totalt 9,9 milj.kr. utbetalats i ersättning vid närståendevård. Kostnaderna har blivit betydligt lägre än vad som förutsattes i propositionen (1987/88:176) om äldreomsorgen inför 90-talet. Detta torde bero på att kännedom om ersättningsmöjligheterna ännu inte nått ut till alla berörda samt att reglerna är relativt restriktiva. För budgetåret 1991/92 beräknas en viss ökning ske av antalet ersatta dagar. På grund av reglerna om sänkta kompensationsnivåer fr.o.m. den 1 mars 1991 beräknas dock kostnaderna bli något lägre eller 9,6 milj.kr. och anslagsbehovet 1,45 milj.kr. För budgetåret 1992/93 beräknar riksförsäkringsverket ett anslagsbehov av 1,53 milj.kr.

Föredragandens överväganden

Bedömningen av anslagsbehovet är svår att göra, eftersom ersättningsformen funnits under relativt få år. Som nämnts i det föregående kommer vissa regeländringar att övervägas. Jag utgår därför från att utnyttjandet av förmånen kommer att öka. Med hänsyn härtill och med beaktande av den förväntade löneutvecklingen beräknar jag anslagsbehovet till 3 000 000 kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Bidrag till ersättning vid närståendevård* för budgetåret 1992/93 anvisa ett förslagsanslag på 3 000 000 kr.

D 6. Ålderspensioner

1990/91	Utgift	48 722 578 509
1991/92	Anslag	51 345 000 000
1992/93	Förslag	52 880 000 000

Från detta anslag bekostas folkpension som utges i form av ålderspension, pensionstillskott till ålderspension, hustrutillägg och barntillägg till ålderspension.

Bestämmelserna om folkpensionsförmånerna finns i lagen (1962:381) om allmän försäkring (omtryckt 1982:120) samt i lagen (1969:205) om pensionstillskott.

Riksförsäkringsverket

Vid beräkningen av folkpensionskostnaderna för budgetåret 1992/93 har riksförsäkringsverket utgått från ett uppskattat antal utbetalda pensioner och utbetalt medelbelopp i december 1992. Verket har uppskattat antalet ålderspensionärer till 1 562 000.

Med utgångspunkt från detta antal och basbeloppet 33 800 beräknar riksförsäkringsverket anslagsbehovet för här aktuella pensionsförmåner till 52 260 milj.kr. för budgetåret 1992/93.

Föredragandens överväganden

Folkpensionernas grundbelopp kommer fr.o.m. den 1 januari 1992 och vid basbeloppet 33 700 kr. att uppgå till 32 352 kr. per år för en ensam pensionär och 52 909 kr. för ett pensionärspar. För den som saknar ATP eller har lågt ATP-belopp kompletteras folkpensionen med ett pensionstillskott som kan uppgå till 18 198 kr. för en ålderspensionär.

För budgetåret 1992/93 beräknar jag med hänsyn till utvecklingen av basbeloppet de sammanlagda kostnaderna under detta anslag till 52 880 milj.kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Ålderspensioner* för budgetåret 1992/93 anvisa ett förslagsanslag på 52 880 000 000 kr.

D 7. Särskilt pensionstillägg

Från detta anslag bekostas särskilt pensionstillägg till ålderspensionär som har vårdat sjukt eller handikappat barn under minst 10 år.

Bestämmelserna om pensionstillägget finns i lagen (1990:773) om särskilt pensionstillägg till folkpension för långvarig vård av sjukt eller handikappat barn.

Riksförsäkringsverket

Riksförsäkringsverket beräknar anslagsbehovet för särskilt pensionstillägg under budgetåret 1992/93 till 11 milj.kr. vid ett antaget basbelopp om 33 800 kr.

Föredragandens överväganden

I regeringskansliet bereds f.n. vissa frågor om förbättringar av det särskilda pensionstillägget. Jag avser att återkomma till riksdagen under våren 1992 med förslag till reformer inom detta område. Reformförslagen innebär dels utökat antal nivåer på det särskilda pensionstillägget, dels ändrade regler för vårdrekvisitet så att kortare avbrott i föräldrarnas vård av barnet inte ska vara ett hinder för rätten till vårdår.

Jag förordar att anslaget, i avvaktan på att beredningen slutförs, förs upp med ett oförändrat belopp av 41 000 000 kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att, i avvaktan på särskild proposition i ämnet, till *Särskilt pensionstillägg* för budgetåret 1992/93 beräkna ett förslagsanslag på 41 000 000 kr.

D 8. Bidrag till kommunala bostadstillägg till folkpension

1990/91	Utgift	1 496 078 173
1991/92	Anslag	1 540 000 000
1992/93	Förslag	1 655 000 000

Från detta anslag finansieras statsbidrag till kommunernas kostnader för kommunala bostadstillägg till folkpension (KBT) och särskilda kommunala bostadstillägg till folkpension (SKBT).

Bestämmelserna om statsbidrag till kommunala bostadstillägg till folkpension finns i lagen (1962:392) om hustrutillägg och kommunalt bostadstillägg till folkpension och förordningen (1979:830) om statsbidrag till kommunalt bostadstillägg till folkpension. Bestämmelserna om statsbidrag till särskilda kommunala bostadstillägg till folkpension finns i lagen (1991:162) om särskilt kommunalt bostadstillägg till folkpension och förordningen (1991:228) om statsbidrag till särskilt kommunalt bostadstillägg till folkpension.

Riksförsäkringsverket

Med utgångspunkt från gällande lagstiftning och ett antagande om oförändrad hyresnivå efter år 1991 har riksförsäkringsverket beräknat anslagsbehovet för budgetåret 1992/93 till 1 575 milj.kr.

Föredragandens överväganden

Mot bakgrund av riksförsäkringsverkets beräkning, den till årsskiftet 1992/93 förlängda lagen om SKBT och med beaktande av utvecklingen av bostadskostnaderna beräknar jag utgifterna under detta anslag till 1 655 000 000 kr. för budgetåret 1992/93.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen förslår riksdagen

att till *Bidrag till kommunala bostadstillägg till folkpension* för budgetåret 1992/93 anvisa ett förslagsanslag på 1 655 000 000 kr.

D 9. Efterlevandepensioner till vuxna

1990/91	Utgift	1 636 041 639
1991/92	Anslag	1 765 000 000
1992/93	Förslag	1 730 000 000

Från detta anslag bekostas folkpensionsförmånerna omställningspension, särskild efterlevandepension och änkepension samt pensionstillskott till dessa förmåner.

Bestämmelserna om efterlevandepension finns i lagen (1962:381) om allmän försäkring och lagen (1969:205) om pensionstillskott.

Riksförsäkringsverket

Riksförsäkringsverket beräknar anslagsbehovet för efterlevandepensioner till vuxna under budgetåret 1992/93 till 1 710 milj.kr. utgående från ett antaget basbelopp om 33 800 kr och ett beräknat antal efterlevandepensioner i december 1992. Uppdelat på respektive förmån utgör detta antal 56 000 änkepensioner, 3 800 omställningspensioner och ca 100 särskilda efterlevandepensioner.

Föredragandens överväganden

Folkpensionernas grundbelopp vid omställningspension och särskild efterlevandepension kommer fr.o.m. den 1 januari 1992 och vid basbeloppet 33 700 kr. att uppgå till 32 352 kr. per år. För den som saknar ATP eller har lågt ATP-belopp kompletteras folkpensionen med ett pensionstillskott som kan uppgå till högst 18 198 kr.

Mot bakgrund av riksförsäkringsverkets beräkningar och med hänsyn till utvecklingen av basbeloppet beräknar jag kostnaderna under detta anslag till 1 730 milj.kr. för budgetåret 1992/93.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Efterlevandepensioner till vuxna* anvisa ett förslagsanslag på 1 730 000 000 kr.

Målet för och inriktningen av hälso- och sjukvården

Målet för hälso- och sjukvården i Sverige är en god hälsa och en vård på lika villkor för hela befolkningen. Detta gäller för alla, oavsett ålder och kön, sociala förhållanden, inkomst eller bostadsort. Den svenska hälso- och sjukvården är i ett internationellt perspektiv av hög klass och har större resurser, personellt och ekonomiskt, till sitt förfogande än någonsin tidigare. Personalens kunnighet, tjänstvillighet, varsamhet och omtanke omnämns ofta i mycket positiva termer.

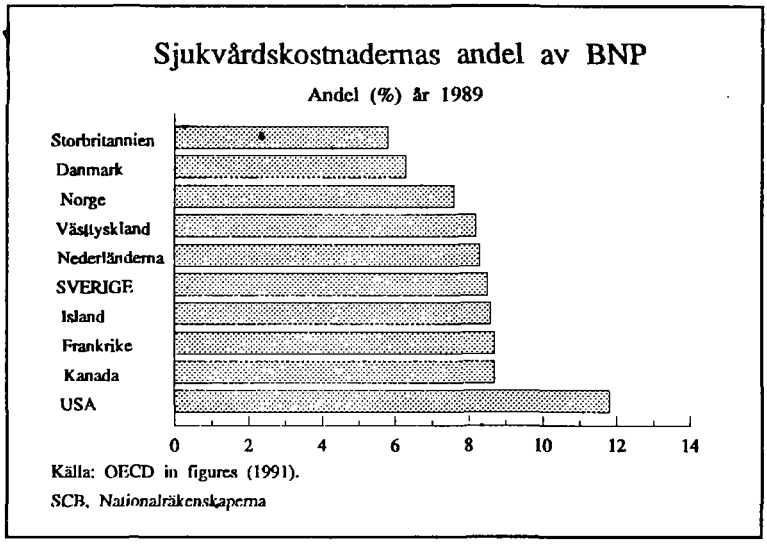
Nyligen genomförda undersökningar visar också att en mycket stor del av medborgarna hyser tilltro till sjukvården. Även bland patienterna är ca 85 % nöjda eller mycket nöjda med vården och omsorgen.

Generellt sett har befolkningens hälsoläge successivt förbättrats i takt med höjningen av den allmänna levnadsstandarden. Svenskarnas hälsa är en av de bästa i Europa. Medellivslängden är bland de högsta och spädbarnsdödligheten är bland de lägsta i världen. Den medicinska och tekniska utvecklingen bidrar till att allt fler och allt äldre patienter kan behandlas och rehabiliteras.

Att bibehålla och förstärka en positiv utveckling av den svenska hälso- och sjukvården och därvid undanröja de brister och problem som finns är en angelägen uppgift i välfärdspolitiken. Patientens ställning och valfrihet måste stärkas. Inom den offentliga sektorn behövs en större flexibilitet i fråga om verksamhetsformer och arbetssätt. Styrning, ledning och organisation av den offentliga verksamheten behöver successivt ses över och revideras. Viktiga inslag i förändringsarbetet är att förnya arbetsorganisationen och överbrygga de sektorsgränser som inverkar negativt på resursanvändningen och som försvårar en anpassning av den offentliga sektorns resurser till medborgarnas behov.

Andra angelägna inslag i förnyelsen av hälso- och sjukvården är ökad kontinuitet mellan patient och läkare, ökad valfrihet och ett effektivare resursutnyttjande. För att åstadkomma detta behövs bl.a. nya verksamhetsformer och alternativ till den offentligt producerade hälso- och sjukvården. Ett ökat inslag av privata vårdgivare och personalkooperativ, vad det gäller både den öppna och slutna vården, skapar en konkurrenssituation som kan bidra till ett bättre resursutnyttjande och en högre kvalitet. Staten bör medverka till en sådan utveckling genom att undanröja de etableringshinder som för närvarande finns och skapa förutsättningar för konkurrensneutralitet mellan olika vårdproducenter. Ett arbete med denna inriktning har påbörjats.

Utvecklingen av kostnaderna för hälso och sjukvården har under de senaste 25 åren varit likartad i hela den industrialiserade världen. Under perioden 1960 – 1970 ökade vårdens andel av BNP i genomsnitt från 4 till 7 % för OECD-länderna. I slutet av 1970-talet bromsades volymökningen upp till följd av främst en ökad konkurrens med andra samhällssektorer. Efter år 1980 har de reala kostnaderna för hälso- och sjukvården ökat i stort sett i samma takt som BNP.

Vid jämförelse med andra länder bör man ha i åtanke bl.a. att Sverige har en förhållandevis hög andel äldre i befolkningen och att långtidssjukvården ingår. Det finns även andra skillnader och osäkerhetsfaktorer i underlaget, som gör att sådana jämförelser inte blir helt rättvisande.

Det är mycket svårt att bedöma produktivitetsutvecklingen inom hälso- och sjukvården. Jämförbara data över volym- och kostnadsutveckling saknas. Mycket talar dock för att produktiviteten i snäv bemärkelse har försämrats under de senaste årtiondena. Hänsyn har då inte tagits till de betydande kvalitetsförbättringar som skett inom flera områden inom hälso- och sjukvården under samma period.

Produktivitetsdelegationen (I 1989:02) har i sitt huvudbetänkande (SOU 1991:82) Drivkrafter för produktivitet och välstånd uppmärksammat produktivitetsutvecklingen inom hälso- och sjukvården och konstaterar att det bör finnas en betydande potential för ökning av produktiviteten inom denna liksom många andra sektorer. Tydligare beställar- och utförarroller liksom nya styrformer är drivkrafter i detta arbete.

Betydelsen av ett effektivt resursutnyttjande understryks också av att det fortsatta förnyelsearbetet inom hälso- och sjukvården måste ske inom en resursram, som är förenlig med en samhällsekonomi i balans.

Uppföljning och utvärdering av hälso- och sjukvårdens resultat och kvalitet

Arbetet med att utveckla relevanta kvalitets- och effektmått, som kan ge underlag för jämförelser, måste intensifieras. Om sådana mått inte finns, föreligger risk för att en alltför stark fokusering sker på ekonomi och kvantitet. Detta kan få till följd att vissa angelägna vårdbehov kanske inte tillgodoses medan andra, kanske mindre angelägna åtgärder ur såväl ett folkhälsoperspektiv som patienternas vårdperspektiv, ges ett alltför stort utrymme. Vem/vilka som får vård och vilka resultat som faktiskt

uppnås med olika alternativa metoder och system måste också diskuteras. För att en sådan diskussion skall kunna föras krävs att de hälso- och sjukvårdspolitiska målen konkretiseras. Målen bör anges i termer som i större utsträckning än för närvarande är mät- och uppföljningsbara.

I samband med överenskommelserna om vissa ersättningar till sjukvårdshuvudmännen från sjukförsäkringen m.m. – de s.k. Dagmaröverenskommelserna – har behovet av uppföljning och utvärdering framhållits. Sådana satsningar har dock bara delvis hunnit förverkligas. Det saknas en återkommande samlad uppföljning och utvärdering av hälso- och sjukvårdens utveckling mot angivna mål. Den statistik och de redovisningssystem, som i dag finns tillgängliga inom hälso- och sjukvården, ger inte heller ett tillräckligt bra underlag för att en sådan samlad uppföljning och redovisning skall kunna ske.

Behovet av ett bättre informationssystem har därför uppmärksammats bl.a. i samband med överläggningarna om sjukvårdshuvudmännens ersättningar från sjukförsäkringen. Överenskommelser har också träffats som innebär att arbetet med att utveckla bättre informationssystem inom hälso- och sjukvården påbörjats. En grundtanke i detta arbete, som har ett flerårsperspektiv, är att information om hälso- och sjukvården från olika delar av landet skall kunna jämföras och att verksamheten vid t.ex. skilda kliniker, primärvårdsenheter och sjukvårdsområden skall kunna ställas i relation till varandra. För att sådana jämförelser skall vara meningsfulla fordras ett tillförlitligt informationsunderlag, framtaget enligt samma kriterier och med samma definitioner oavsett vilken enhet som lämnar grundinformationen.

Den s.k. informationsstrukturutredningen, INFHOS (Dir. 1988:28), var ett led i detta arbete. Utredningen överlämnade sitt betänkande (SOU 1991:18) Informationsstruktur för hälso- och sjukvården – en utvecklingsprocess, i mars 1991. Utredningen klargjorde och lämnade i första hand förslag till ansvarsfördelningen mellan olika parter när det gäller arbetet med att utveckla informationssystem inom hälso- och sjukvården. Till följd av bl.a. informationsstrukturutredningens förslag pågår för närvarande ett intensivt arbete vid socialstyrelsen för att utveckla öppenvårdsstatistiken. Data om klinikfärdiga patienter har utvecklats och samlats in av Landstingsförbundet. Från och med år 1991 har också statistik om väntetider till vissa operationer inhämtats och ställts samman av förbundet.

Det s.k. Dagmar 50-projektet kan också ses som ett exempel på en strävan att förbättra grundinformationen. Projektet tillkom i samband med 1990 års Dagmaröverenskommelse och innebar att 50 milj.kr. avsattes till utvecklings- och försöksverksamhet inom sjukvården i avsikt att öka tillgängligheten och kapaciteten. Senare tillfördes ytterligare 29 milj.kr. till projektet. Sex medicinska verksamheter – ortopedi, kirurgi, internmedicin, urologi, kvinnosjukvården och ögonsjukvården – omfattande 400 kliniker granskades. Arbetet redovisades under år 1991 i sex Spri-rapporter (nr 307-312), vilka utarbetades av expertgrupper med företrädare för de olika specialiteterna och med stöd av en arbetsgrupp med representanter från socialstyrelsen, Landstingsförbundet, Spri och

socialdepartementet. Man inriktade sig främst på att belysa kapaciteten och tillgängligheten för att kunna jämföra produktiviteten främst på kliniknivå. Frågor om effektivitet och kvalitet belystes däremot inte.

Dagmar 50 visar på en modell för arbete, där uppföljning och utvärdering ger starka incitament för utveckling och kunskapsinhämtning om verksamheten drivs med respekt för professionens roll och för verksamhetens starkt decentraliserade karaktär. Metodiken lämpar sig bäst för avgränsade system såsom en klinik eller en vårdcentral. Dagmar 50-arbetet har belyst värdet av den information vi förfogar över i kvantitativa termer. Arbetsgruppen för Dagmar 50 kommer att i en slutrapport lämna förslag om hur arbetet bör bedrivas i framtiden. Då kommer även frågor om effektivitet och kvalitet att behandlas.

Fortfarande saknas dock i stor utsträckning relevanta effektivitets- och kvalitetsmått. I Dagmaröverenskommelsen år 1990 avsattes emellertid särskilda medel för att utveckla formerna för att mäta och värdera vårdens kvalitet samt utarbeta allmänt accepterade kriterier för att sätta upp patienter på väntelista och indikatorer för intagning för behandling eller operation för ett antal diagnoser. Arbetet har intensifierats under år 1991 och en särskild samrådsgrupp för kvalitet och säkerhet i hälso- och sjukvården har bildats med representanter från socialstyrelsen, Spri och Landstingsförbundet.

Arbetet med att utveckla metoder och instrument för kvalitetssäkring är en viktig del av Spris fortsatta arbete.

En redovisning av utvecklingen av hälso- och sjukvården måste än så länge till stor del grunda sig på sådana resultat- eller effektmått som t.ex. medellivslängd, spädbarnsdödlighet och sjuktal samt på olika produktivitetsmått för den öppna resp. slutna hälso- och sjukvården. Arbetet med att förbättra informationsunderlagen pågår och successivt utvecklas dessa underlag så att en mer samlad redovisning av hälso- och sjukvården skall kunna ske.

Utvecklingen av hälso- och sjukvården under 1980-talet

Hälsotillståndets förändring

Övergripande hälso-/ohälsomått visar att den svenska befolkningen generellt sett har en god hälsa som dessutom i vissa avseenden förbättrats under 1980-talet. Detta yttrar sig i bl.a. ökad medellivslängd. Under nämnda period ökade männens medellivslängd med två år och kvinnornas med 1,8 år. Den ökade medellivslängden beror i huvudsak på minskad dödlighet bland medelålders och äldre personer.

Sverige uppvisade redan i början av 1980-talet en mycket låg dödlighetsnivå när det gäller nyfödda, 0,69 döda per 100 levande födda barn. Trots detta skedde en ytterligare nedgång under decenniet till 0,58 år 1989.

Många faktor, såsom uppväxtförhållanden, social miljö, arbetsmiljö, fysisk miljö och ärftliga faktorer, påverkar den enskildes hälsotillstånd.

Fortfarande finns skillnader i sjuklighet och dödlighet mellan könen, mellan sociala grupper och mellan regioner. Det finns också betydande skillnader mellan infödda svenskar och invandrare. En fortsatt förbättring av folkhälsan kan uppnås om sjuklighetsnivån för de mest utsatta grupperna kan sänkas. Någon entydig tendens till att så skulle ha skett under 1980-talet kan inte urskiljas.

Primärvårdens utveckling

Främst under 1980-talets första hälft utvecklades primärvården avsevärt. År 1986 fanns det vårdcentraler i landets alla kommuner och antalet enläkarstationer hade minskat till förmån för enheter med två eller flera läkare. Strävan var dock att bygga mindre vårdcentraler med tre eller fyra läkare. Många lokala sjukhem byggdes och sjukvården i hemmet expanderade kraftigt.

Antalet inrättade allmänläkarbefattningar fördubblades nästan under 1980-talet och uppgick vid decenniets slut till 2 950. Samtidigt ökade antalet inrättade distriktssköterskejänster med drygt 44 % från 3 720 till 5 366. Dessutom fanns i riket år 1989 totalt ca 6 800 undersköterskor och 1 500 sjukvårdsbiträden i öppen primärvård. Före år 1980 fanns endast ett fåtal undersköterskor i sådan verksamhet.

Trots denna positiva utveckling av primärvården hade den svårt att uppfylla de ökade anspråken. Framför allt i de glest bebyggda delarna av landet var problemen med att rekrytera personal till de inrättade läkartjänsterna påtagliga. Närmare en tredjedel av tjänsterna var vakanta eller uppehölls av mer eller mindre tillfälliga vikarier. Undersökningar visade också att antalet avgångar från både vidareutbildning i allmänmedicin och yrkesverksamhet som distriktsläkare var relativt högt. Av antalet inrättade allmänläkarbefattningar år 1989 var ca 68 % bemannade med läkare med allmänmedicinsk kompetens.

Antalet inrättade allmänläkar- resp. distriktssköterskebefattningar i relation till befolkningen uppvisade stora skillnader mellan olika delar av landet. Även om skillnaderna utjämnades något, främst under den andra hälften av 1980-talet, var skillnaderna fortfarande avsevärda vid decenniets slut. I de områden där sjukvårdshuvudmännen hade förhållandevis få inrättade allmänläkartjänster fanns dock fler privatpraktiserande läkare. Ett visst samband kan också urskiljas mellan det totala antalet läkarbesök, dvs. hos både offentligt anställda och privatpraktiserande, samt antalet inrättade distriktssköterskejänster. Där antalet läkarbesök år 1989 låg under riksgenomsnittet, fanns i regel fler distriktssköterskor i relation till befolkningen.

De flesta landsting hade redan vid mitten av 1980-talet anpassat sin administrativa struktur till en fristående primärvårdsorganisation. Anpassningen av primärvårdsområdenas och vårdcentralernas betjäningsområden till kommunernas gränser hade också genomförts i stor utsträckning. I de större kommunerna gjordes en uppdelning av primärvårdsområdena och det skedde en anpassning till kommunernas indelning i socialdistrikt.

Den slutna vården

Den slutna sjukvården, dvs. den som kräver inläggning på sjukhus, inbegripet sjukhem, uppvisade en betydande förändring under 1980-talet. Det totala antalet vårdplatser reducerades med över 15 000 platser (tabell 1).

Tabell 1: Antal vårdplatser i den slutna vården 1980-1989

Antal vårdplatser[1]	1980 Antal	%	1985 Antal	%	1989 Antal	%
Total antal vårdplatser i 1 000-tal	117,0	100,0	113,4	100,0	101,8	100,0
– Somatisk korttidsvård	40,2	34,4	36,9	32,5	34,5	33,9
– Psykiatrisk vård	26,9	23,0	20,9	18,4	15,6	15,3
– Långtidssjukvård	44,9	38,4	51,5	45,4	47,9	47,1
– Övrigt	5,0	4,3	4,1	3,6	3,8	3,7
Totalt antal vårdplatser per 1 000 invånare	14,1		13,6		11,9	
– Somatisk kortidsvård	4,8		4,4		4,0	
– Psykiatrisk vård	3,2		2,5		1,8	
– Långtidssjukvård per 1 000 invånare 70 –	48,8		50,9		45,3	
– Övrigt	0,6		0,5		0,4	

[1] Landstingsförbundet, LKELP 88, rapport 4, tabell I och II, LKELP 90, rapport 3, tabell I och II.

Den största förändringen skedde inom den psykiatriska vården, där gamla och stora institutioner lades ned och antalet intagna patienter reducerades med nästan hälften. De psykiskt störda skulle i större utsträckning erbjudas service och vård i öppna vårdformer. Den s.k. sektoriseringen av psykiatrin skulle vara ett stöd i en sådan utveckling.

Inom långtidssjukvården ökade antalet vårdplatser totalt sett och även i relation till andelen äldre i befolkningen under första hälften av 1980-talet, men minskade sedan.

Antalet vårdplatser och vårddagar minskade i ungefär samma utsträckning under 1980-talet (tabell 2). Utnyttjandegraden var därmed i stort sett oförändrad.

Den minskning av medelvårdtider och ökning av antalet intagningar som skedde under denna period var kraftigare i Sverige än i t.ex. de flesta EG-länder. Medelvårdtiderna för all sjukvård minskade under hela perioden men i accelererande takt. Inom den internmedicinska korttidsvården liksom vid kirurgisk vård beräknas minskningen av medelvårdtiderna ha uppgått till närmare 24 %.

Tabell 2: Intagningar och vårddagar per 1 000 invånare samt medelvårdtider 1980 – 1989

Intagningar, vårddagar och medelvårdtider[1]	1980	1985	1989
Somatisk korttidsvård			
- intagningar per 1 000 inv.	155	169	164
- vårddagar per 1 000 inv.	1 336	1 270	1 117
- medelvårdtid (dagar)	8,6	7,5	6,8
Psykiatrisk vård			
- intagningar per 1 000 inv.	16	14	13
- vårddagar per 1 000 inv.	1 019	777	559
- medvårdtid (dagar)	–	–	43,1
Långtidssjukvård			
- intagningar per 1 000 inv. 70-w år	67	95	106
- vårddagar per 1 000 inv. 70-w år	16 471	17 548	15 221
- medelvårdtid (dagar)	–	–	143,7
Övrigt			
- intagningar per 1 000 inv.	5	6	6
- vårddagar per 1 000 inv.	90	79	72
- medelvårdtid (dagar)	–	–	12,4

[1] Landstingsförbundet, LKELP 86, Verksamhet och personal, tabell V, s. 52, LKELP 89, rapport 4, tabell V och LKELP 90, rapport 3, tabell V, s. 50

För att korta vårdtiderna i akutvården krävs en väl fungerande samverkan med långtidssjukvården. Första delen av 1980-talet karaktäriserades också av att sjukhemsvården expanderade i takt med ökningen av antalet äldre i befolkningen. Antalet platser inom långtidssjukvården ökade med ca 17 %, medan antalet platser minskade med knappt 12 % under den andra hälften av decenniet. De växande vårdbehoven under 1980-talets andra hälft fick tillgodoses genom ett mer aktivt utnyttjande av tillgängliga vårdplatser och en utvecklad samverkan med öppenvårdsresurserna och kommunernas sociala hemtjänst. Även om antalet vårddagar inom långtidsvården under hela perioden inte förändrades särskilt mycket i absoluta tal, ca 6 %, ökade antalet intagningar desto mer, nämligen med 45 % för hela landet.

Både minskningen av vårdtider och ökningarna av antalet intagningar uppvisade ganska stora skillnader mellan sjukvårdshuvudmännen. Detta beror till viss del på skilda sjukvårdsstrukturer och olikheter vad gäller tillgång till eftervård.

Personalen inom den offentliga hälso- och sjukvården

Under 1980-talet ökade antalet årsarbetare inom den offentliga hälso- och sjukvården, inkl. tandvård, med 27 %. Den totala befolkningsökningen under motsvarande tid uppgick till 2,5 %. Samtidigt har dock andelen äldre i befolkningen ökat och vårdtyngden varierar kraftigt med patienternas ålder.

Under 1980-talet har det också skett en förändring i personalsammansättningen inom den offentliga hälso- och sjukvården (tabell 3). Denna förändring innebär en personalsammansättning med högre formella kvalifikationer.

Tabell 3: Personal inom den offentliga hälso- och sjukvården

Personal inom hälso- och sjukvården [1]	1980 Antal	Andel %	1985 Antal	Andel %	1989 Antal	Andel %
Antal årsarbetare totalt[2]	181 610	100,0	215 525	100,0	231 098	100,0
med lång vårdutbildning:						
läkare	12 026	6,6	16 112	7,5	17 912	7,8
tandläkare	3 341	1,8	4 343	2,0	4 399	1,9
med medellång vårdutbildning:						
sjuksköterskor, sjukgymnaster, arbetsterapeuter, m.fl	52 783	29,1	70 039	32,5	80 534	34,8
med kort vårdutbildning:						
undersköterskor och biträden	112 545	62,0	123 413	57,3	126 798	54,9
övrig personal	915	0,5	1 578	0,7	1 455	0,6

[1] Sjukvård inom landstingsfria kommuner (Gotland, Göteborg och Malmö) samt hos privat huvudman ingår ej.
[2] Källa: Landstingsförbundet, Landstingsanställd personal 1980, 1985, 1988 och 1989.

Yrkesgrupperna med långa och medellånga utbildningar har ökat sin andel av det totala antalet årsarbetare. Det är framför allt personalgrupperna med medellånga utbildningar som ökat sin andel, 5,7 %, medan personal med kort vårdutbildning minskat sin andel med drygt 7 %. I denna sistnämnda grupp skedde dock också kraftiga förskjutningar i kompetenshöjande riktning. Andelen undersköterskor ökade från 2,0 per 1 000 invånare till 5,9, medan andelen sjukvårdsbiträden minskade från 9,0 per 1 000 invånare till 6,6, en förändring som har fortsatt in på 1990-talet.

Kostnadsutvecklingen under 1980-talet

Under 1980-talet ökade de totala driftkostnaderna för den offentliga hälso-och sjukvården med 19,2 % i fasta priser (tabell 4). Mer än hälften av denna ökning (10,3 %), kan emellertid hänföras till befolkningsförändringarna under perioden, medan återstoden (8,9 %) återspeglar

utrymmet för serviceförändringar, dvs. en nettoökning motsvarande knappt en procent per år.

Tabell 4: Driftkostnaderna för den offentliga hälso- och sjukvården 1980 – 1989 (uttryckt i 1988-års priser)

Kostnader egen konsumtion	1980		1989		förändring % 1980-1989
1988-års priser,[1] *miljarder kronor*					
Läns- och regionsjukvård[2]	–		53,43		–
Primärvård	–		27,57		–
Summa läns- och region sjukvård och primärvård	67,93[3]		81,00		19,2
Tandvård	3,43		4,03		17,4
Total driftkostnad hälso- och sjukvård	71,36		85,03		19,2
Investeringsutgifter	5,70		4,74		– 16,7
Driftkostnaden fördelad på olika åldersgrupper[4] *1988-års priser*	miljarder kronor	fördeln. %	miljarder kronor	fördeln. %	
0 – 14	5,15	6,9	4,85	5,9	– 5,8
15 – 44	15,18	20,4	15,76	19,2	3,8
45 – 64	14,18	19,0	14,29	17,4	0,8
65 – 74	13,47	18,1	13,68	16,6	1,5
75 –	26,55	35,6	33,62	40,9	26,6
1985 års driftkostnad omräknad m h t befolkningsförändringar	74,53	100,0	82,20	100,0	10,3
Differens	3,17		2,83		8,9
Total driftkostnad	71,36		85,03		19,2
Driftkostnad i procent av BNP	7,6		7,5		–0,1
Total kostnad i procent av BNP	8,2		7,9		–0,3

[1] Deflaterade med BNP-deflator
[2] Inklusive landstingsfria kommuner
[3] Inklusive Karolinska sjukhuset och Akademiska sjukhuset
[4] Vid fördelningen av driftkostnaderna på olika åldersgrupper har utgångspunkt varit den procentuella fördelningen av kostnaderna 1985 enligt finansdepartementets rapport till ESO, DS 1990:39, "Sjukvårdskostnader i framtiden – vad betyder åldersfaktorn?" 1985-års sjukvårdskostnad för respektive åldersgrupp har sedan räknats upp med den procentuella befolkningsökningen för respektive år. Differensen, som framkommer vid summering av samtliga åldersgrupp och jämförelse med respektive års totala kostnad, kan då tolkas som nettoförändring på grund av utbyggnaden av sjukvårdsservicen.
Källor: Landstingsförbundet (LKELP), statistiska centralbyrån och socialdepartementet

Skillnaderna i vårdresurser och vårdkonsumtion mellan olika delar av landet och mellan olika delar av befolkningen var dock betydande. Driftkostnaderna varierade år 1989 mellan drygt 8 600 kr. och knappt 11 800 kr. per invånare mellan olika sjukvårdshuvudmän. Dessa och andra skillnader vad gäller vårdens omfattning och inriktning kan bara till en mindre del förklaras av skillnader i hälsosituation eller av demografiska eller epidemiologiska förhållanden.

Även om skillnaderna vad gäller de totala driftkostnaderna per invånare utjämnades något under 1980-talet är de fortfarande stora, vilket tyder på att det finns utrymme för ytterligare effektiviseringar.

Driftkostnadernas andel av BNP för den offentliga sjukvården har i det närmaste varit oförändrad från år 1980 till år 1989, 7,6 % resp. 7,5 %. Om man inbegriper kostnaderna för läkemedel och privat meddelad hälso- och sjukvård men inte räknar in kostnaderna för omsorgerna, har den samlade vårdens andel av BNP dock minskat och uppgick år 1989 till 8,5%, varav 7,9 % kan hänföras till kostnader som bestrids av sjukvårdshuvudmännen. Den huvudsakliga finansieringskällan för sistnämnda kostnader är den egna skatten. Statsbidragen täcker numera ca en femtedel av kostnaderna, vilket innebär att staten minskat sin andel av kostnadstäckningen under 1980-talet.

Aktuella utvecklingslinjer

Hälso- och sjukvården befinner sig för närvarande i ett förändringsskede.

Ansvaret för att utveckla vården ligger, med nuvarande kompetensfördelning i samhället, på sjukvårdshuvudmännen. Under senare år har de flesta skisserat och i några fall beslutat om relativt betydande ändringar av organisation, struktur och ekonomiadministrativa system. Utmärkande för detta förändringsarbete är att man, inom det offentliga huvudmannaskapets ram, vill ta till sig de positiva elementen i marknadens sätt att fungera utan att göra avkall på verksamhetens kvalitativa nivå och det övergripande målet för hälso- och sjukvården, dvs. en god hälsa på lika villkor åt hela befolkningen. Vidare strävar man efter att skilja på politikernas roller som konsument- resp. producentföreträdare. Härtill kommer en gemensam strävan att stärka patienternas valfrihet och att öka personalens engagemang m.m.

På det ekonomiadministrativa området pågår på flera håll en utveckling som syftar till att fördela landstingens totala ekonomiska resurser för hälso- och sjukvård från landstinget centralt till primärvårdsdistrikt eller nämnder. Ambitionen är att fördela anslagen i relation till befolkningsunderlaget med justering för vissa olikheter i befolkningssammansättningen.

På flera håll i landet pågår också ett arbete för att effektivisera hälso- och sjukvården, minska vårdköer, öka valfriheten och förbättra tillgängligheten till vården. I samtliga sex sjukvårdsregioner har beslut fattats om ett friare vårdsökande. Utformningen av en sådan ökad valfrihet varierar dock något, beroende på resp. regions speciella förutsättningar och krav. Tillgängligheten ökar även genom att vårdcentralerna har s.k. öppna mottagningar och förbättrar sin telefonservice. Flera landsting har vidare fattat beslut om att införa ett husläkar/familjeläkarsystem. Den medicinsk-tekniska utvecklingen ger nya möjligheter bl.a. inom kirurgin. Allt fler uppgifter som tidigare utfördes inom länssjukvården tas i ökad utsträckning om hand i primärvården. Nya arbetsformer införs inom rehabiliteringsområdet.

Utvecklingsarbetet har hittills av naturliga skäl i huvudsak utgått från den uppgifts- och ansvarsfördelning som nu finns mellan primärkommuner, landsting och staten. Vissa möjligheter att pröva en annan fördelning finns emellertid fr.o.m. år 1992 enligt lagen (1991:1136) om försöksverksamhet med kommunal primärvård och den avlösning av frikommunförsöken som sker genom en ändring i lagen (1985:1089) om försöksverksamhet inom hälso- och sjukvårdens område.

Mot bakgrund av vad jag framhållit i det föregående föreligger det starka skäl att granska hur förändringar kan göras för att åstadkomma en bättre samordning över nuvarande sektorsgränser och vilka konsekvenser sådana förändringar medför ur såväl ett befolkningsperspektiv som ett samhällsekonomiskt perspektiv. En sådan ansats har varit det översynsarbete som nyligen redovisats inom Landstingsförbundets projekt Vägval, i vilket socialdepartementet och socialstyrelsen har deltagit. Även Läkarförbundets förslag vad gäller förändringar såväl inom primärvården som inom läns- och regionsjukvården har liknande ansats.

Den dåvarande regeringen redovisade i skrivelse till riksdagen i oktober 1990 (skr. 1990/91:50) att regeringen avsåg att lägga fram en proposition om försöksverksamhet, som skulle göra det möjligt att snarast inleda försök i några primärvårdsområden med befolkningsbaserad resurstilldelning och totalkostnadsansvar. Jag anser att detta bör fullföljas, och en proposition med förslag om en sådan försöksverksamhet avses att föreläggas riksdagen under våren 1992.

Väsentliga mål för försöksverksamheten är att utnyttja resurserna inom hälso- och sjukvård och socialförsäkring totalt sett på ett mer effektivt sätt samt att minska de samhällsekonomiska kostnaderna för socialförsäkringen genom en reduktion av det s.k. ohälsotalet.

Vidtagna och planerade åtgärder

Hälso- och sjukvårdens organisation och finansiering

Ett intensivt förändringsarbete pågår inom hälso- och sjukvården där nya organisations- och styrformer prövas. Nämnas kan t.ex. det förändringsarbete som har initierats i Bohuslän, den s.k. Dalamodellen och Greppet i Stockholms läns landsting.

Hälso- och sjukvårdens organisation och finansiering är för närvarande också föremål för en intensiv debatt, där olika modeller bl.a. har belysts i Landstingsförbundets vägvalsprojekt liksom i de idéskisser som Läkarförbundet har presenterat.

I enlighet med regeringsförklaringen har regeringen för avsikt att snarast tillsätta en utredning med uppgift att genomföra en översyn av hälso- och sjukvårdens organisation och finansiering och därvid överväga olika modeller. I detta sammanhang skall bl.a. frågan om en obligatorisk sjukvårdsförsäkring prövas.

Prioriteringar inom hälso- och sjukvården

Socialutskottet anordnade våren 1991 i samråd med statens medicinsk-etiska råd en offentlig riksdagsutfrågning om prioriteringarna inom hälso- och sjukvården. Socialutskottet ansåg att det fanns skäl till fördjupade överväganden kring vårdens prioriteringsfrågor. Bl.a. mot denna bakgrund har regeringen för avsikt att tillsätta en parlamentarisk utredning med uppdrag att bl.a. överväga hälso- och sjukvårdens uppgift i det moderna välfärdssamhället och lämna förslag till vilka etiska principer som bör ligga till grund för prioriteringar inom hälso- och sjukvården.

Husläkare

Regeringen har för avsikt att i en proposition under år 1992 framlägga förslag om åtgärder som är ägnade att underlätta och stimulera inrättandet av husläkare. Målet är att alla människor senast vid utgången av år 1995 skall ha tillgång till en husläkare.

Ett husläkarsystem medför många positiva effekter. Kontinuiteten i kontakten mellan läkare och patient ökar. Systemet främjar också helhetssynen, vilket är positivt för det förebyggande arbetet. Genom att systemet bl.a. innefattar en fri etableringsrätt för den som uppfyller kraven på en husläkare ökar också valfriheten för både patienter och läkare. Därtill torde effektiviteten främjas eftersom patienterna i större utsträckning än för närvarande kan få behandling på rätt nivå.

Vårdgaranti

För att öka tillgängligheten till vissa behandlingar med köproblem har en överenskommelse om en central vårdgaranti träffats mellan regeringen och Landstingsförbundet. Genom ett tillfälligt statligt bidrag om 500 milj.kr. till sjukvårdshuvudmännen under år 1992 skall genomförandet av vårdgarantin underlättas. Förslaget härom har godkänts av riksdagen (prop. 1990/91:150 bil. 1:3, Sou25, rskr.384). Patienternas lika rätt till sjukvård är grunden för garantin som också syftar till att effektivisera resursutnyttjandet. Människor skall inte behöva vänta mer än den tid, som behövs för en effektiv planering av vården, på sådana operationer som kan ge dem möjlighet att leva ett fullvärdigt och självständigt liv.

Enligt överenskommelsen skall den patient som omfattas av vårdgarantin bli behandlad inom tre månader från det att patienten har satts upp på vårdplaneringslista. Om patienten inte skulle kunna bli behandlad inom denna tid på den egna kliniken, skall patienten erbjudas vård vid annan klinik inom sjukvårdsområdet, hos annan sjukvårdshuvudman eller hos privat vårdgivare.

Följande behandlingar/insatser omfattas av vårdgarantin, nämligen utredning och behandling av kranskärlssjukdom, total ledplastik i höft- och knäled, operation av gråstarr, operation av gallstenssjukdom, operation av ljumskbråck, operation av godartad prostataförstoring, kirurgisk

behandling av urininkontinens hos kvinnor, kirurgisk behandling av prolaps (framfall) samt utprovning av hörapparat.

Vårdgarantin är ett viktigt medel att utjämna väntetiderna i landet för vissa angelägna operationer och behandlingar. Den ger ett incitament för sjukvårdshuvudmännen att bättre tillgodose kravet enligt hälso- och sjukvårdslagen på att insatser för en god hälsa och en vård på lika villkor skall erbjudas befolkningen i sin helhet. Utnyttjandet av befintlig kapacitet inom hälso- och sjukvården förbättras.

Parterna är överens om att effekterna av vårdgarantin måste följas upp vad gäller produktion, väntetider, indikationer och konsekvenser för andra patientgrupper m.m.

Finansiell samordning mellan sjukvården och socialförsäkringen

Jag har för avsikt att föreslå regeringen att i en proposition under våren 1992 lägga fram förslag om en lokal försöksverksamhet med finansiell samordning mellan sjukvården och socialförsäkringen. Syftet är att pröva möjligheten av att samla det finansiella ansvaret för sjukvård och socialförsäkring och därmed åstadkomma incitament inom systemen att på bästa sätt utnyttja tillgängliga resurser.

Folkhälsofrågor

Trots den generellt sett mycket positiva hälsoutvecklingen i Sverige är skillnaderna i hälsoläge mellan olika sociala grupper fortfarande alltför stora och förefaller därtill att vara växande för vissa av grupperna. Att utjämna dessa skillnader ställer särskilda krav på de förebyggande och hälsofrämjande insatserna. Dessa bör omfatta – förutom åtgärder som riktas mot de stora folksjukdomarna hjärt- och kärlsjukdomar, cancer, psykisk ohälsa, olycksfallsskador och allergier – också insatser mot tobaksbruket och mot alkoholmissbruk. Inrättandet av ett folkhälsoinstitut i överensstämmelse med riksdagens beslut (prop. 1990/91:175, SoU23, rskr. 376) är ett viktigt led i detta arbete. Åtgärder för att förbättra arbetsmiljön är också viktiga för att förbättra folkhälsan.

Kampen mot dopning

Såsom chefen för finansdepartementet kommer att närmare utveckla senare denna dag är idrottens roll inom folkhälsoarbetet betydelsefull.

Sveriges riksidrottsförbund har framhållit att kampen mot dopningsmissbruket är ett av idrottsrörelsens prioriterade arbetsområden. Idrottsrörelsen har konsekvent och målmedvetet ökat ansträngningarna för att motverka användningen av olika dopningsmedel och andra droger inom idrotten.

Riksdagen har beslutat om en lag om förbud mot vissa dopningsmedel, som skall träda i kraft den 1 juli 1992 (prop. 1990/91:199,

1991/92:SoU7, rskr. 59). Samhället tar genom lagstiftningen ett ansvar för att begränsa tillgängligheten av olika dopningspreparat, som riskerar att skada användarna.

Bekämpningen av HIV/aids

Särskilda insatser är nödvändiga för att bekämpa spridningen av det virus, Humant Immunbrist Virus (HIV), som kan leda till sjukdomstillståndet aids (acquired immune deficiency syndrome - förvärvad immunbrist).

Jag har i det föregående under anslaget A 6. Insatser mot aids bl.a. framhållit att fortsatta centrala insatser är nödvändiga och bör inriktas på att långsiktigt motverka en framtida ökad smittspridning. De skall främst syfta till att stödja och stimulera lokala aktiviteter. Stöd till olika organisationers arbete bör fortsätta att lämnas under budgetåret 1992/93. Fortsatt stöd bör också utgå till en offensiv narkomanvård.

AIDS-delegationen, som fr.o.m. den 1 juli 1991 har ställning som myndighet inom regeringskansliet, samordnar arbetet med att begränsa spridningen av HIV/aids. Enligt regeringens tilläggsdirektiv till organisationskommittén för folkhälsoinstitutet kommer kommittén att i samråd med AIDS-delegationen utreda de organisatoriska förutsättningarna för att inlemma det aids-förebyggande arbetet i folkhälsoinstitutets verksamhet redan från starten, dvs. fr.o.m. den 1 juli 1992.

Psykiatriutredningen

Det är angeläget att utveckla och samordna service- och vårdformerna för psykiskt störda personer. Psykiatriutredningen (S 1989:01) har under sitt kartläggningsarbete visat på vissa brister vad gäller organisation och ansvarsförhållanden. Utbyggnaden av stöd och vård i öppna former tycks inte heller ha varit tillräcklig eller anpassad på sådant sätt att den har kunnat möta de psykiskt störda behov i den utsträckning som skulle ha behövts i samband med avvecklingen av de stora mentalsjukhusen. Psykiatriutredningen förväntas att till sommaren 1992 komma med sitt förslag till åtgärder för vuxna psykiskt störda.

Vissa behörighetsfrågor

För att genomföra EES-avtalet – under förutsättning att slutlig enighet nås om avtalet – kan under år 1992 inom det område, som gäller ömsesidigt erkännande av utbildningsbevis eller motsvarande för yrken inom hälso- och sjukvården, ändringar behöva företas i bl.a. lagen (1984:542) om behörighet att utöva yrke inom hälso- och sjukvården m.m.

Den internationella utvecklingen och samordningen mellan EFTA och EG kommer att påverka läkemedelsförsörjningen på olika sätt. En proposition avses att läggas fram under våren 1992 med förslag till en ny, med EG harmoniserad lagstiftning. Läkemedelsutredningens slutbetänkande (SOU 1987:20) Läkemedel och hälsa samt en inom socialdepartementet upprättad promemoria ligger därvid som grund för regeringens överväganden.

Läkemedelskostnaderna har ökat med mer än 10 % per år under de senaste åren. För år 1990 innebar detta en ökning med 670 milj kr. Rationell läkemedelsbehandling och effektiv användning av läkemedel är ett sätt att dämpa kostnadsutvecklingen. Den arbetsgrupp, som har till uppgift att lämna förslag till hur ett centrum för läkemedelsepidemiologi kan bildas, har fått ett tillägg till sina direktiv med innebörden att arbetsgruppen skall ge förslag till hur den som förskriver läkemedel skall kunna utnyttja resultaten från läkemedelsepidemiologiska studier. Arbetsgruppen skall avrapportera sitt arbete under våren 1992.

För att märkbart motverka kostnadsutvecklingen på läkemedelsområdet krävs kraftfulla ytterligare åtgärder. I likhet med vad som sker i Europa i övrigt är det nödvändigt att styra förskrivningen av läkemedel mot billigare preparat där det finns likvärdiga, s.k. generiska läkemedel. Ett system för detta föreslås därför bli infört fr.o.m. den 1 januari 1993. Detta förslag och andra åtgärder skall minska kostnaderna för läkemedel. Här kan hänvisas till vad som anförts under avsnittet D. Försäkring vid sjukdom, handikapp och ålderdom.

Avtalet mellan Apoteksbolaget AB och staten, som löper med en automatisk förlängning i femårsperioder om det inte sägs upp, skall granskas mot bakgrund av de förändringar som sker internationellt och med anledning av Sveriges anslutning till den gemensamma marknaden. Regeringen har för avsikt att tillsätta en utredning som skall belysa och ge förslag till eventuella ändringar i bolagets framtida uppgifter.

Tandvårdens utveckling

Tandhälsan blir allt bättre. Odontologiska institutionen i Jönköping har på socialdepartementets uppdrag anordnat en konsensuskonferens om tandhälsotillståndet hos olika befolkningsgrupper i Sverige. Av rapporten från konferensen framgår att den förbättrade tandhälsa som vi finner hos barnen och ungdomarna återfinns även i högre åldersgrupper, ända upp i 50-årsåldern.

De insatser som behöver göras för en i stor utsträckning frisk befolkning måste i framtiden se annorlunda ut än i dag. Riksdagen har nyligen beslutat om vissa ändringar i lagen (1984:542) om behörighet att utöva yrke inom hälso- och sjukvården m.m. Genom dessa ändringar skapas förutsättningar för en överföring av arbetsuppgifter från tandläkaren till andra personalgrupper. Den enskilda tandhygienisten och tandsköterskan kan få utvidgade, mer sammansatta och utvecklande arbetsuppgifter

samtidigt som tandvårdspersonalens kompetens och kunskaper utnyttjas bättre. Allmäntandläkaren får ett utrymme för att överta uppgifter som i dag utförs inom specialisttandvården. Specialisttandläkaren kan koncentrera sina insatser till mer komplicerad diagnostik och behandling, och bli en viktig resurs för att förmedla kunskaper om nya vetenskapliga rön och ny teknik genom att medverka i en kontinuerlig utbildnings- och utvärderingsverksamhet inom allmäntandvården. Flexibiliteten ökar i vårdorganisationen och verksamheten kan bli effektivare.

Riksdagen har beslutat om en ny specialistutbildning för tandläkare. Den avses bli genomförd fr.o.m. år 1993 (prop. 1990/91:138, SoU18, rskr. 364).

I tandvårdslagen (1985:125) finns krav på att tandvården skall vara av god kvalitet. Tandvårdsförsäkringen innehåller ett mycket litet inslag av kvalitetskontroll. Minskade resurser inom tandvården förutsätter att kvalitetssäkringsrutiner systematiskt införs i vårdorganisationen så, att olika former av rationaliseringar och effektiviseringar inte försämrar vårdens kvalitet. Förändrade arbetssätt inom tandvården, där olika personalkategorier deltar i patientarbetet på grundval av sin reella kompetens, medför ökade behov av en uppföljning, utvärdering och kvalitetskontroll av verksamheten.

Även den internationella utvecklingen kommer att leda till krav på kvalitetssäkring. T.ex. har WHO bland sina mål för hälsa för alla ett särskilt krav på åtgärder för att garantera kvaliteten i patientvården. En ökad integration med övriga europeiska länder och ett fritt utbyte av varor och tjänster inom Europa kan medföra krav på någon form av system för kvalitetskontroll av vårdtjänster.

En viktig uppgift för socialstyrelsen framöver kommer att vara att tillsammans med bl.a. specialistföreningarna, de odontologiska fakulteterna och huvudmännen för tandvården ta fram förslag till kvalitetskriterier och kvalitetsstandarder samt stimulera till, följa upp och utvärdera det kvalitetssäkringsarbete som genomförs hos såväl tandvårdshuvudmännen som privata vårdgivare. Socialstyrelsen har i rapporten Kvalitetssäkring inom tandvården redovisat sitt fortsatta arbete med kvalitetsfrågorna.

Av rapporten om tandhälsoutvecklingen framgår att vissa grupper fortfarande har en sämre tandhälsa än befolkningen i övrigt. Regeringen kommer att med uppmärksamhet följa utvecklingen av tandhälsan för de grupper som fortfarande är eftersatta, bl.a. vissa äldre, handikappade, kroniskt sjuka och invandrare.

Jag har tidigare under avsnitt D. Försäkring vid sjukdom, handikapp och ålderdom behandlat frågan om en översyn av tandvårdsförsäkringen bl.a. mot bakgrund av det förbättrade tandhälsoläget.

Kontroll av medicintekniska produkter inkl. dentala material m.m.

Genom principöverenskommelsen om upprättandet av ett Europeiskt Ekonomiskt Samarbete (EES) åtar sig Sverige att anpassa sin nationella lagstiftning och sin nationella struktur för obligatorisk kontroll av olika produktområden till de regler och den ordning som skall gälla inom EES. Dessa regler bygger på gällande EG-rätt. Avtalet förutsätts träda i kraft den 1 januari 1993.

EGs direktiv, som utformats enligt den s.k. nya metoden för harmonisering av medlemsstaternas lagstiftning avseende varor, innehåller endast allmänt hållna krav för vad produkterna skall uppfylla i säkerhetshänseende. Tekniska specifikationer utformas genom europeiska harmoniserade standarder, utarbetade av de europeiska standardiseringsorganen. Varje direktiv innehåller bestämmelser för hur en tillverkare/importör skall visa att produkten uppfyller de i direktiven angivna säkerhetskraven.

Ett av de direktiv som omfattas av EES-avtalet är ett direktiv om kontroll av aktiva medicintekniska produkter för implantation (90/385/EEG). EG-kommissionen har i augusti 1991 lagt fram ett förslag till rådsdirektiv om kontroll av medicintekniska produkter, vilket i princip gäller alla produkter inom hälso- och sjukvården utom aktiva implantat, in vitro-diagnostika och läkemedel. Detta förslag till direktiv beräknas bli föremål för ställningstagande i EGs råd i början av år 1992. Den svenska regeringen avser, bl.a. mot bakgrund härav, att förelägga riksdagen förslag till lagstiftning om kontroll av medicintekniska produkter. En sådan lagstiftning kan, genom att den omfattar även aktiva implantat, behöva genomföras till den 1 januari 1993.

Civil hälso- och sjukvård i krig

Anslagsfrågor av totalförsvarskaraktär som berör den civila hälso- och sjukvården i krig kommer att behandlas i en särskild försvarsproposition, som avses att lämnas i februari 1992. I samband därmed avses även frågan om sjuktransporter med helikopter att tas upp.

Vissa myndighetsfrågor

Statens bakteriologiska laboratorium

Statens bakteriologiska laboratorium (SBL) är i samverkan med socialstyrelsen landets centrala operativa organ för epidemiologiskt befolkningsskydd. SBL utför diagnostik, framställer bakteriologiska preparat, såsom vacciner, och utövar epidemiologisk övervakning. Vidare upprätthålls beredskap mot epidemier.

En fördjupad prövning av SBLs verksamhet skulle ha vidtagits inför perioden 1992/93 - 1994/95. SBL har emellertid inte lämnat någon fördjupad anslagsframställning, främst beroende på att den totala verksam-

heten för budgetåret 1990/91 har uppvisat ett kraftigt underskott. SBLs bokslut redovisar enligt riksrevisionsverket ett totalt underskott på 30,8 milj.kr. för budgetåret 1990/91. Den framtida organisationen för SBLs olika verksamheter - såsom övervakningen av smittskyddsläget, den diagnostiska verksamheten och vaccintillverkningen - behöver därför övervägas närmare.

Regeringen har på min föredragning den 28 november 1991 beslutat uppdra åt SBL att utreda och lämna förslag om att överföra framställningen i stor skala av humanmedicinska bakteriologiska preparat, såsom vacciner, till ett fristående aktiebolag.

Staten bör emellertid alltjämt på nationell nivå ha till sitt förfogande en högkvalificerad institution som kan kontrollera smittskyddsläget och ta emot och anpassa till landets behov den utveckling inom smittskyddsområdet, som äger rum ute i världen, samt bedriva en kompetent forskning.

Regeringen har också den 28 november 1991 beslutat om direktiv till en utredare att lämna förslag om inrättande av ett nationellt smittskyddsinstitut. Syftet med utredningen är att statens övergripande uppgifter inom landets smittskydd skall renodlas och att ett särskilt organ för uppgifterna skall tillskapas.

Målsättningen är att det nya smittskyddsinstitutet skall kunna inrättas och påbörja sitt arbete den 1 januari 1993. När smittskyddsinstitutet påbörjar sin verksamhet och tillverkningen av vacciner m.m. har flyttats bort från SBL, kan SBL i sin nuvarande form läggas ner.

Regeringen avser att återkomma till riksdagen med förslag beträffande bl.a. de anslagsmässiga konsekvenserna av framtida organisatoriska förändringar av nuvarande SBL.

Statens beredning för utvärdering av medicinsk metodik

Resursutnyttjandet inom hälso- och sjukvården bestäms till stor del av effektiviteten i tillämpade metoder för prevention, diagnostik, behandling och rehabilitering av sjukdomar, skador och handikapp. Den verksamhet som statens beredning för utvärdering av medicinsk metodik nu har bedrivit under fyra år har utfallit mycket väl. Uppföljning av resultat från presenterade projekt visar också på konkreta kostnadsbesparingar.

Jag kommer att i det följande föreslå att SBU ombildas till en fristående myndighet. Liksom hittills bör SBU koncentrera sina insatser till det medicinska fältet.

E 1. Socialstyrelsen

1990/91	Utgift	217 062 027
1991/92	Anslag	206 117 000
1991/92	Anslag exkl. mervärdeskatt	199 165 000
1992/93	Förslag	205 744 000

Socialstyrelsen är central förvaltningsmyndighet för verksamhet som rör socialtjänst, hälso- och sjukvård, tandvård, hälsoskydd, smittskydd, särskilda omsorger om psykiskt utvecklingsstörda samt frågor som rör alkohol och andra missbruksmedel, såvitt det inte är en uppgift för någon annan statlig myndighet.

Socialstyrelsens arbetsuppgifter och organisation regleras i förordningen (1988:1236) med instruktion för socialstyrelsen.

Socialstyrelsens nuvarande organisation gäller sedan den 1 januari 1990 (prop. 1988/89:130, SoU24, rskr. 296).

Socialstyrelsen

Socialstyrelsen föreslår i sin anslagsframställning utökning av resurserna för bl.a.:

1. Regional enhet i Göteborg (3,3 milj.kr.).
2. Riskdatabas (1,1 milj.kr.).
3. Monica-projektet (ett WHO-projekt om registrering av hjärtinfarkt och stroke) (0,3 milj.kr).
4. Ökade reskostnader för de regionala enheterna (0,9 milj.kr.).
5. Ökade ADB-kostnader (drift, utveckling, avgifter till statskontoret) (2,8 milj.kr.).
6. Kostnader för övertalighet.

Socialstyrelsen föreslår bl.a. följande intäktsförstärkningar som förutsätter riksdagens/regeringens medgivande:

1. Avgifter för registerutdrag ur hälsoregistren (0,8 milj.kr.).
2. Avgifter för legitimationer (6,5 milj.kr.).

	1991/92 exkl. mervärdeskatt	Beräknad ändring 1992/93 Föredraganden
Förvaltningskostnader	168 769 000	+ 1 801 000
(därav lönekostnader)	(129 404 000)	(+ 564 000)
Lokalkostnader	28 245 000	+ 2 703 000
Ersättning för varor och tjänster	0	0
Rättsliga rådet	2 151 000	+ 75 000
Engångsanvisning för ADB-investeringar	–	+ 2 000 000
Summa	**199 165 000**	**+ 6 579000**

Socialstyrelsens roll och uppgifter har redovisats i propositionen 1990/91:150 med förslag till slutlig reglering av statsbudgeten för budgetåret 1991/92, m.m. (kompletteringspropositionen), del II, Omställning och minskning av den statliga administrationen. Socialstyrelsens huvudsakliga uppgifter skall vara tillsyn samt kunskapsutveckling och kunskapsförmedling. I tillsynsuppgiften ligger dels en kontroll av verksamheten när det gäller kvalitet, säkerhet och den enskildes rättigheter, dels en uppföljning och utvärdering av verksamheten gentemot av statsmakterna fastställda mål. Vad avser kunskapsområdet är huvuduppgiften att samla in och utvärdera för verksamheten relevant kunskap och att förmedla denna kunskap så att den bl.a. kan utgöra en grund för utveckling, förnyelse och omstrukturering.

För tillsynen inom hälso- och sjukvården och tandvården finns nu fem regionala enheter inrättade, i Umeå, Stockholm, Örebro, Jönköping och Malmö. Den regionala tillsynen innebär förutom tillsyn i form av granskning av enskilda ärenden även ett mer systematiskt tillsynsarbete med syfte att stödja det lokala kvalitetssäkringsarbetet och förebygga olycksfall och tillbud inom vården. Genom decentraliseringen av tillsynen skapas en klarare intern rollfördelning inom socialstyrelsen. Vid den centrala funktionen kan en koncentration ske till uppföljning och utvärdering.

För att förstärka resurserna för i första hand den regionala tillsynen har jag beräknat medel med 3,2 milj.kr. Genom det s.k. EES-avtalet kommer medborgare från berörda europeiska länder med yrken inom hälso- och sjukvården att kunna få legitimation och behörighet att arbeta inom den svenska hälso- och sjukvården. Denna typ av frågor handläggs inom den regionala tillsynsenheten i Stockholm. Genom den av mig föreslagna förstärkningen kan bl.a. hanteringen av legitimations- och behörighetsfrågor få ökade resurser. Jag förutsätter samtidigt att socialstyrelsen tillvaratar de möjligheter som finns till en effektivisering och rationalisering av administrationen på denna punkt.

Socialstyrelsen har under år 1991 avlastats uppgiften som chefsmyndighet för den rättsmedicinska verksamheten och den rättspsykiatriska undersökningsverksamheten.

Det är enligt min mening angeläget att information om solstrålningens skadeverkningar samt andra insatser i syfte att bryta den allvarliga utvecklingen av malignt melanom genomförs. Socialstyrelsen bör bidra med underlag inom sitt medicinska ansvarsområde samt svara för tillsyn och uppföljning av kommunernas och landstingens insatser inom området, särskilt när det gäller det förebyggande arbetet. Strålskyddsinstitutet bör på motsvarande sätt bidra med underlag inom sitt ansvarsområde. Jag har i denna fråga samrått med chefen för miljö- och naturresursdepartementet.

Ohälsa registreras bl.a. genom det s.k. ohälsotalet, som mäter antalet ersatta dagar per försäkrad och år inom sjukförsäkringen, arbetsskadeförsäkringen och huvuddelen av förtidspensioneringen. Det är ett viktigt

välfärdsmål att få ned ohälsotalet ytterligare. En stor del av ohälsan registreras dock självfallet inte i detta mått. Det är därför angeläget att utveckla nya vägar att upptäcka dold ohälsa i samhället. Socialstyrelsen har i december 1991 redovisat roll och funktion för ett centrum för epidemiologi och social analys med placering vid styrelsens folkhälsoenhet. I verksamheten skall ingå att med hjälp av epidemiologiska och andra metoder bevara och fortlöpande rapportera till regering, riksdag och allmänhet m.fl. om utvecklingen av hälsa och sjukdom, välfärd och sociala problem samt sådana bakgrundsfaktorer som livsstil, fysisk miljöpåverkan, arbetsförhållanden m.m.

Statskontoret genomför för närvarande, på uppdrag av regeringen, med utgångspunkt från socialstyrelsens nuvarande uppgifter inom hälsoskyddsområdet en studie av arbets- och ansvarsfördelningen mellan olika myndigheter inom området. Uppdraget skall redovisas till regeringen under våren 1992. Bland socialstyrelsens uppgifter ingår bl.a. radonfrågorna. Socialstyrelsens framtida insatser inom radonområdet och ansvarsfördelningen mellan olika myndigheter, bl.a. mellan socialstyrelsen, strålskyddsinstitutet och boverket, kommer att kunna bedömas när statskontoret genomfört sitt uppdrag.

Riksdagen har beslutat att ett folkhälsoinstitut skall inrättas (prop. 1990/91:175, SoU23, rskr. 376). Institutet skall vara det nationella samordningsorganet för folkhälsofrågor i vid bemärkelse. Institutet skall överta det tvärsektoriella folkhälsoarbetet i form av samverkan och samordning i förhållande till andra myndigheter vilket i dag i vissa fall utförs av socialstyrelsen. Vidare övertar institutet socialstyrelsens operativa uppgifter inom det tvärsektoriella förebyggande arbetet. Jag har vid min medelsberäkning utgått från att socialstyrelsens resurser under detta anslag till följd av de ändrade uppgifterna kan minskas med 10 milj.kr.

Socialstyrelsens framtida verksamhetsinriktning och en decentralisering av tillsynsverksamheten från det centrala verket till de regionala tillsynsenheterna får konsekvenser för organisationen och bemanningen. För kostnader för minskningen av personalstyrkan vid det centrala verket, dvs. kostnader som uppkommer under tiden från det att uppsägning av anställda har skett till dess att entledigandet har fullföljts, har medel beräknats under anslaget A 7. Avvecklingskostnader.

För investeringar i ADB- och kommunikationsutrustning har jag beräknat 2 milj.kr. engångsvis. Engångsanvisningen kommer att ersättas med lån i riksgäldskontoret det budgetår som myndigheten tillgodoser redovisningskraven enligt bokföringsförordningen i dess lydelse fr.o.m. den 1 juli 1991.

Jag anser det angeläget att socialstyrelsen i ökad utsträckning får incitament och möjlighet att avväga lokalkostnaderna mot övriga förvaltningskostnader. Fr.o.m. budgetåret 1992/93 avses därför socialstyrelsen få rätt att själv göra omprioriteringar mellan lokalkostnader och förvaltningskostnader (övriga förvaltningskostnader).

Jag har under detta anslag räknat med medel för vissa internationella ändamål med 877 000 kr. Medlen har överförts från anslaget A 4. Inter-

nationell samverkan. Jag har vidare beaktat att lönekostnadspålägget höjs den 1 juli 1992.

Med hänvisning till sammanställningen föreslår jag att anslaget tas upp med 205 744 000 kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Socialstyrelsen* för budgetåret 1992/93 anvisa ett förslagsanslag på 205 744 000 kr.

E 2. Läkemedelsverket

1990/91	Utgift	660 000[1]
1991/92	Anslag	1 000
1992/93	Förslag	1 000

[1] Anslaget Statlig kontroll av läkemedel m.m.

Läkemedelsverket är en myndighet för kontroll och tillsyn på läkemedelsområdet m.m. Det ligger i Uppsala. Vid verket fanns den 1 juli 1991 ca 185 anställda.

Industriellt tillverkade läkemedel, s.k. farmacevtiska specialiteter, får säljas först sedan de godkänts – registrerats – av läkemedelsverket. Även under utvecklingen av ett nytt läkemedel krävs granskning av läkemedelsverket, innan kliniska prövningar på människa får påbörjas. Om ett företag vill ange nya användningsområden för ett redan godkänt läkemedel, krävs likaså verkets godkännande.

Efter godkännandet kontrollerar läkemedelsverket fortlöpande läkemedlets kvalitet och läkemedelsföretagets marknadsföring. Vidare följs rapporterade biverkningar upp, liksom nya vetenskapliga rön av betydelse för kontrollen.

Läkemedelsverket kontrollerar också läkemedelsnära produkter, t.ex. naturmedel, kosmetiska och hygieniska medel samt teknisk sprit.

Samtliga kostnader för kontrollen av läkemedel m.m. skall täckas med avgifter.

Verksamheten omfattar följande tre huvudprogram.

Program 1. Godkännande och registrering av läkemedel m.m.

Programmet omfattar de verksamheter som ligger före en registrering av en farmacevtisk eller radiofarmacevtisk specialitet. Häri ingår arbetet med ansökningar om försäljning av oregistrerade preparat på licens, anmälningar om klinisk prövning av läkemedel samt arbetet med registrering av farmacevtisk eller radiofarmacevtisk specialitet. Programmet omfattar även godkännande av ny indikation för sådan farmacevtisk specialitet, som redan har registrerats för viss annan indikation.

Program 2. Efterkontroll av och information om läkemedel m.m.

Programmet omfattar arbetet med kontroll av registrerade farmacevtiska och radiofarmacevtiska specialiteter. I programmet ingår vidare den inspektionsverksamhet som omfattar bl.a. tillverkare, partihandel och apotek. Programmet omfattar även biverkningskontroll, annan tillsynsverksamhet samt konsumtionsstudier och de informationsinsatser som i första hand riktar sig till personalen i hälso- och sjukvården och på apoteken.

Program 3. Andra produkter än läkemedel

Programmet omfattar kontroll av andra produkter än läkemedel, såsom bl.a. naturmedel, naturmedel för injektion, kosmetiska och hygieniska medel, diabetestest, fabrikssteriliserade engångsartiklar för hälso- och sjukvårdsändamål, preventivmedel, teknisk sprit och alkoholhaltiga preparat, samt handeln med injektionssprutor och kanyler.

Vid läkemedelsverket finns vidare ett fjärde program, som omfattar standardisering, forskning och utveckling.

Läkemedelsverket

För budgetåret 1992/93 begär läkemedelsverket att ramen ökas med 1,5 milj.kr. Dessa medel avses att användas till en förstärkning av informationen till förskrivarna och till en särskild informationsstrategi mot bakgrund av de krav som formulerats i regeringens och riksdagens beslut vid inrättandet av myndigheten.

Föredragandens överväganden

Verksamheten vid läkemedelsverket är avgiftsfinansierad. Inrättandet av läkemedelsverket föregicks av en noggrann analys av det blivande verkets arbetsuppgifter och den ekonomiska ramen för detta.

Regeringen beslöt den 20 juni 1991 om särskilda direktiv för läkemedelsverkets fördjupade anslagsframställning för budgetåren 1993/94-1995/96. Jag är inte beredd att nu ta ställning till en utökning av verksamheten utan anser att den ekonomiska ram, som läkemedelsverket nu har, skall vara utgångspunkt för verkets organisation och inriktning fram till dess att beslut fattas med anledning av den fördjupade anslagsframställningen.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Läkemedelsverket* för budgetåret 1992/93 anvisa ett förslagsanslag på 1 000 kr.

E 3. Rättsmedicinalverket

1990/91	Utgift	198 851 562[1]
1991/92	Anslag	172 533 000[2]
1991/92	Anslag exkl. mervärdeskatt	169 422 000
1992/93	Förslag	161 444 000

[1]Anslagen E 3. Statens rättskemiska laboratorium, E 4. Statens rättsläkarstationer och E 5. Rättspsykiatriska stationer och kliniker minskade med inkomsterna under inkomsttiteln 2612 Inkomster vid statens rättskemiska laboratorium.
[2]Anslagen E 3. Rättsmedicinalverket och E 4. Rättspsykiatriska stationer och kliniker.

Rättsmedicinalverket (RMV) inrättades den 1 juli 1991 för de verksamheter som statens rättsläkarstationer och statens rättskemiska laboratorium (SRL) dittills svarat för (prop. 1990/91:93, SoU16, rskr. 328). Socialstyrelsens uppgift som chefsmyndighet för dessa enheter upphörde därvid.

Vidare tog RMV den 1 oktober 1991 över ansvaret för den rättspsykiatriska undersökningsverksamheten från socialstyrelsen. De rättspsykiatriska klinikerna och stationerna blev då avdelningar inom RMV (prop. 1990/91:120, SoU13, rskr. 329).

RMV är central förvaltningsmyndighet för rättsmedicinsk, rättskemisk och rättsserologisk verksamhet samt rättspsykiatrisk undersökningsverksamhet i den utsträckning sådana frågor inte skall handläggas av någon annan statlig myndighet.

Inom RMV finns rättsmedicinska avdelningar i Solna, Uppsala, Linköping, Lund, Göteborg och Umeå. En rättskemisk avdelning finns i Linköping. Dessa sju enheter benämns tillsammans statens rättsmedicinska institut.

En rättsserologisk avdelning, som även benämns statens rättsserologiska institut, finns i Linköping.

Rättspsykiatriska avdelningar finns för närvarande i Huddinge, Uppsala, Linköping, Lund, Göteborg och Umeå. Som en följd av riksdagens beslut våren 1991 (prop. 1990/91:120, SoU13, rskr. 329) upphör avdelningarna i Linköping och Umeå den 1 januari 1992. Regeringen har den 31 oktober 1991 uppdragit åt RMV att avveckla den rättspsykiatriska avdelningen i Lund före utgången av mars 1992.

Vid de enheter som nu ingår i RMV finns i december 1991 sammanlagt ca 440 årsarbetskrafter, varav närmare 300 vid de rättspsykiatriska och drygt 70 vid de rättsmedicinska enheterna samt ca 35 vid vardera den rättskemiska och den rättsserologiska avdelningen.

Rättsmedicinalverket

RMV föreslår i sin anslagsframställning bl.a. att

1. medel till RMVs merkostnader för den läkarutbildning och forskning som högskolan är huvudman för skall anvisas från utbildningsdepartementets förslagsanslag Vissa ersättningar för klinisk utbildning och forskning,

2. den rättspsykiatriska avdelningen i Lund avvecklas,
3. avgiften för färdigundersökta patienter vid de rättspsykiatriska avdelningarna höjs,
4. RMV skall svara för undersökningar för utfärdande av s.k. § 7-intyg som uppdragsverksamhet åt domstolarna och att domstolsväsendet anvisas särskilda medel för dessa undersökningar,
5. regeringen uppdrar åt RMV och rikspolisstyrelsen att gemensamt utreda och lämna förslag om organisationen av verksamheten med rattfylleriundersökningar,
6. 141 000 kr. omfördelas till RMV från anslaget E 16. Specialistutbildning av läkare m.m.,
7. intäktsramen för den rättsserologiska verksamheten till följd av rationaliseringar minskas med 3 % under budgetåret 1992/93 och att detta regleras genom realt sänkta taxor.

Utifrån nu gällande förutsättningar hemställer RMV att totalt 168 018 000 kr. anvisas för den samlade verksamheten budgetåret 1992/93. Därav avser 103 073 000 kr. den rättspsykiatriska undersökningsverksamheten och 60 044 000 kr. den rättsmedicinska och rättskemiska verksamheten. Vad gäller andra kostnader än lokalkostnader motsvarar detta 98,5 % av vad som anvisats för budgetåret 1991/92.

För ledningskansliet beräknas totalt 5,4 milj.kr. Detta innebär en minskning med 600 000 kr. (10 %) jämfört med budgetåret 1991/92. Av beloppet 5,4 milj.kr. föreslås att 500 000 kr. får täckas av intäkter från den rättsserologiska verksamheten.

Föredragandens överväganden

För budgetåret 1991/92 har medel för den rättspsykiatriska verksamheten anvisats under anslaget E 4. Rättspsykiatriska stationer och kliniker. I enlighet med förslag som lades fram i propositionen 1990/91:93 har vidare medel för de rättsmedicinska, rättskemiska och rättsserologiska verksamheterna anvisats under anslaget E 3. Rättsmedicinalverket. Jag anser i likhet med RMV att medel för verkets samlade verksamhet nästa budgetår bör anvisas under ett gemensamt anslag.

Ramanslag

Det nya budgetsystemet ökar kraven på verksamhetsplanering. RMVs verksamhetsplan för budgetåret 1991/92 utgör ett värdefullt underlag för den övergång till ökad ram- och resultatstyrning som det nya systemet innebär. Jag anser bl.a. mot denna bakgrund att medel för verkets verksamhet för budgetåret 1992/93 bör anvisas i form av ramanslag.

Övergången till en resultatorienterad ram- och målstyrning innebär att uppföljnings- och utvärderingssystem måste utvecklas. En viktig uppgift för RMV blir att ta fram resultatmått för olika prestationer och att klargöra kostnaderna för dessa. Resultatredovisningen kommer att få en starkt ökad betydelse.

RMV har föreslagit att verkets merkostnader för den läkarutbildning och forskning som högskolan är huvudman för skall betalas från utbildningsdepartementets förslagsanslag Vissa ersättningar för klinisk utbildning och forskning och därvid beräknas enligt samma principer som motsvarande ersättningar till sjukvårdshuvudmännen. Denna fråga behöver emellertid enligt min mening övervägas ytterligare före ett ställningstagande.

Vad gäller de rättsmedicinska och rättskemiska verksamheterna har socialstyrelsen tidigare föreslagit en långtgående avgiftsfinansering. RMV anser att en avgiftsfinansiering även av den rättspsykiatriska undersökningsverksamheten bör övervägas. Jag anser dock att olika konsekvenser av en ökad avgiftsfinansiering behöver övervägas ytterligare och är därför inte nu beredd att redovisa något ställningstagande. Jag utgår från att RMV under tiden arbetar vidare med att utveckla former för att fastställa kostnaderna för de prestationer som verket utför.

Verksamhetens inriktning

RMV skall enligt propositionerna 1990/91:93 och 120 fästa särskild vikt vid en fördjupad mål- och resultatstyrning samt utvecklingen av en effektiv kvalitetssäkring av verksamheten. Vidare skall behoven av personal- och kompetensutveckling liksom utvecklingsarbete uppmärksammas samtidigt som kraven på en effektivare resursanvändning skall mötas. Från rättssäkerhetssynpunkt skall kvaliteten, enhetligheten och säkerheten i avgivna utlåtanden inom resp. verksamhetsområde bevakas. Handläggningstiderna skall förkortas så långt det är praktiskt genomförbart utan att kvalitetskrav och rättssäkerhet eftersätts. Övergången till ramanslag innebär att statsmakterna bör undvika att specialdestinera medel för olika ändamål. Jag vill understryka att jag räknar med att RMV inom den samlade ramen bör kunna avsätta tillräckliga medel för att under de närmaste åren tillgodose behov av denna art.

En huvuduppgift för de rättsmedicinska avdelningarna är att utföra undersökningar av avlidna efter beslut av polismyndighet och vissa andra myndigheter. De regeländringar som genomförts under år 1991 syftar till att renodla såväl rättsmedicinens som polisens rättsvårdande uppgifter. Den tidigare minskningen av antalet enkla dödsorsaksundersökningar har fortsatt under år 1991, och RMV räknar med att denna undersökningsform kommer att upphöra. I ökad omfattning efterfrågas dock rättsläkarna för att bl.a. utföra s.k. levandeundersökningar. Även besluten med anledning av transplantationsutredningens kommande förslag om rättsmedicinska undersökningar av avlidna kan få effekt på verksamhetens framtida omfattning och inriktning.

Den rättskemiska avdelningen utför toxikologiska undersökningar på sådana prov som sänds in av de rättsmedicinska avdelningarna och gör alkoholbestämningar på blodprov från personer som misstänks för rattfylleri. Sistnämnda slag av ärenden har minskat kraftigt till följd av att alla polisdistrikt har fått resurser för undersökningar med luftutandningsteknik. Regeringen har för avsikt att uppdra åt RMV att ge-

mensamt med rikspolisstyrelsen närmare utreda hur verksamheten med rattfylleriundersökningar bör vara organiserad i framtiden.

Den rättsserologiska avdelningen är den centrala instansen i landet för undersökningar i faderskapsärenden. Verksamhetens omfattning är relativt konstant, i medeltal ca 2 130 undersökningar per år. Detta motsvarar ca 2 % av antalet levande födda barn. Fr.o.m. den 1 juli 1991 är verksamheten helt avgiftsfinansierad.

Huvuduppgiften för den rättspsykiatriska undersökningsverksamheten är att lämna sakkunnigutlåtanden till domstolar om personer som är misstänkta för brott. Staten har huvudmannaansvaret för verksamheten. Riksdagen har emellertid med anledning av propositionen 1990/91:120 om den rättspsykiatriska undersökningsverksamheten, m.m. bemyndigat regeringen att godkänna avtal om uppdrag för sjukvårdshuvudmännen att för statens räkning utföra rättspsykiatriska undersökningar. De överenskommelser som har träffats med Östergötlands läns och Västerbottens läns landsting samt Malmö kommun om samarbete om rättspsykiatrisk verksamhet m.m. och om ersättning för rättspsykiatriska undersökningar redovisades i nämnda proposition och godkändes av regeringen den 13 juni 1991. Ersättningen till sjukvårdshuvudmännen för denna verksamhet har jag beräknat till 20 milj.kr. för budgetåret 1992/93.

De rättspsykiatriska avdelningarna i Linköping och Umeå avvecklas vid utgången av år 1991. Regeringen har vidare som nämnts uppdragit åt RMV att avveckla den rättspsykiatriska avdelningen i Lund före utgången av mars 1992. Jag har beräknat att dessa nedläggningar medför en nettobesparing på sammanlagt ca 10 milj.kr. om man beaktar medelsbehovet för ersättningar till de sjukvårdshuvudmän som åtagit sig att utföra rättspsykiatriska undersökningar. Medel för de avvecklingskostnader som kan uppstå under budgetåret 1992/93 har beräknats i det föregående under anslaget A 7. Avvecklingskostnader.

Trots nedläggningen av avdelningarna i Linköping och Umeå kommer den totala undersökningskapaciteten efter den 1 januari 1992 att vara minst lika stor som under år 1991, och detta även om verksamheten vid avdelningen i Lund skulle upphöra redan vid årsskiftet 1991/92.

Enligt ett avtal som godkänts av regeringen har inom den rättpsykiatriska avdelningen i Göteborg upplåtits 10 av avdelningens totalt 22 vårdplatser till Göteborgs kommun för sluten psykiatrisk vård. Gällande avtal löper med sex månaders uppsägningstid per den 1 juli. Med en sådan begränsning av giltighetstiden bör RMV i fortsättningen få träffa överenskommelser om åtaganden av detta slag om verket finner villkoren godtagbara. Ersättningen bör få disponeras av RMV för att täcka de kostnader som åtagandet föranleder. Det ankommer på regeringen att utfärda föreskrifter härom.

Jag har räknat med vissa besparingar, sammanlagt 700 000 kr., till följd av rationaliseringar vid RMV. Jag har vidare beaktat att lönekostnadspålägget höjs den 1 juli 1992.

Sammanlagt beräknar jag 161 444 000 kr. för RMVs verksamhet under budgetåret 1992/93.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Rättsmedicinalverket* för budgetåret 1992/93 anvisa ett ramanslag på 161 444 000 kr.

E 4. Hälso- och sjukvårdens ansvarsnämnd

1990/91	Utgift	11 188 966
1991/92	Anslag	11 117 000
1991/92	Anslag exkl. mervärdeskatt	10 776 000
1992/93	Förslag	12 692 000

Hälso- och sjukvårdens ansvarsnämnd (HSAN) har till uppgift att pröva frågor om disciplinansvar och om behörighet för hälso- och sjukvårdspersonal m.m. enligt lagen (1980:11) om tillsyn över hälso- och sjukvårdspersonalen m.fl. (tillsynslagen).

Nämndens arbetsuppgifter och organisation framgår av lagen samt av förordningen (1988:1240) med instruktion för hälso- och sjukvårdens ansvarsnämnd.

Hälso- och sjukvårdens ansvarsnämnd

Verksamhetens omfattning beror på antalet anmälningar till nämnden. Antalet avgjorda ärenden har ökat från 1 042 under budgetåret 1987/88 till 1 567 under budgetåret 1990/91. Under sistnämnda budgetår inkom 1 504 anmälningar, vilket utgjorde en ökning i förhållande till föregående budgetår med 212 ärenden. Antalet inte avgjorda ärenden och handläggningstiderna har dock kunnat minskas. I juni 1991 var den genomsnittliga handläggningstiden 18 månader, vilket var en minskning med en halv månad i förhållande till år 1990.

Nämnden redovisar inte något rationaliseringsförslag. Enligt nämnden står ett sådant förslag i strid med strävandena att få en snabbare handläggning och en minskad ärendebalans.

Nämnden föreslår att medel beräknas till vissa ökade lönekostnader med anledning av viss överenskommelse om marknadskänsliga grupper. Vidare hemställer nämnden om kompensation för ökade porto- och sammanträdeskostnader samt ökade lokalkostnader (+ 851 000 kr.).

	1991/92 exkl. mervärdeskatt	Beräknad ändring 1992/93 Föredraganden
Förvaltningskostnader	8 832 000	+ 861 000
(därav lönekostnader)	(7 967 000)	(+ 648 000)
Lokalkostnader	1 224 000	+ 490 000
Teknikstöd	720 000	+ 65 000
Engångsanvisning	–	+ 500 000
Summa	**10 776 000**	+ **1 916 000**

Föredragandens överväganden

HSAN skall hösten 1992 lämna en fördjupad anslagsframställning för budgetåren 1993/94 – 1995/96. Regeringen har beslutat om särskilda direktiv för arbetet med och utformningen av anslagsframställningen.

HSANs verksamhet utgör en tillsyn över att hälso- och sjukvårdspersonalen utför sina sysslor på ett korrekt sätt. Verksamheten har nära anknytning till socialstyrelsens allmänna tillsyn och övervakning över hälso- och sjukvården.

Mot bakgrund av att ärendebalansen ökat sedan HSAN kom till år 1980 uppdrogs i januari 1988 åt statskontoret att genomföra en översyn av vissa administrativa frågor vid HSAN. Statskontoret lämnade sin utredning HSAN-88 i juni 1988.

Statskontorets förslag hänsköts i vissa delar till tillsynsutredningen, som lämnade vissa förslag rörande HSAN i september 1989 (SOU 1989:80). Andra förslag borde enligt statskontoret kunna genomföras på HSANs eget initiativ.

På grundval av statskontorets och tillsynsutredningens förslag har regeringen vidtagit olika åtgärder. Medel till teknikstöd har beräknats fr.o.m. den 1 juli 1989. Tillsynslagen har ändrats dels från nämnda tidpunkt, dels fr.o.m. den 1 juli 1991 så, att ordföranden i ansvarsnämnden numera får ensam fatta beslut, som innebär avgörande av ärende om disciplinansvar i sak under förutsättning att det finns grundad anledning att anta att ärendet inte kan leda till någon disciplinpåföljd och beslutet inte gäller en fråga av principiell beskaffenhet. HSAN upphandlar själv den medicinska expertisen fr.o.m. den 1 juli 1990, vilket ger möjlighet för HSAN att ställa krav som beställare. Medel har beräknats fr.o.m. sistnämnda tidpunkt till ytterligare två handläggare samt för anställning av särskild läkarexpertis, placerad på HSANs kansli, för att biträda handläggarna vid bedömningen av ärenden m.m.

Ordföranden har i överensstämmelse med statskontorets förslag förlagt sin verksamhet till HSANs kansli i stor utsträckning.

Även om de åtgärder som vidtagits för att effektivisera arbetet vid HSAN medför att ärendena behandlas snabbare än tidigare, finns fortfarande en stor ärendebalans hos HSAN. Med hänsyn till den ökade mängden anmälningar till HSAN har nämnden svårt att med befintliga resurser nedbringa ärendebalansen till en mer rimlig nivå under en mer

nära framtid. Jag förordar därför att en engångsanvisning på 500 000 kr. sker för nästa budgetår att användas till särskilda åtgärder för att minska balansen av ärenden och därigenom även minska handläggningstiden.

Jag avser också att föreslå regeringen att uppdra åt statskontoret att göra en uppföljning och se om ytterligare åtgärder kan vidtas som medför en snabbare ärendebehandling.

Tillsynsutredningen har i sitt huvudbetänkande (SOU 1991:63) Tillsynen över hälso- och sjukvården även lagt fram förslag som berör HSANs arbete. Betänkandet har sänts ut på remiss. Remissyttrandena skall komma in senast den 15 februari 1992.

Jag har vid pris- och löneomräkningen tagit hänsyn till att dels portokostnaderna ökar vid en intensifierad verksamhet, dels antalet nämndsammanträden har ökat, vilket medför ökade kostnader.

Med hänsyn till behovet av att komma till rätta med de långa handläggningstiderna vid HSAN bör nämnden undantas från produktivitets- och sparkravet om 1,5 %.

Med hänvisning till sammanställningen och till höjningen av lönekostnadspålägget den 1 juli 1992 beräknar jag anslaget för nästa budgetår till 12 692 000 kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Hälso- och sjukvårdens ansvarsnämnd* för budgetåret 1992/93 anvisa ett förslagsanslag på 12 692 000 kr.

E 5. WHO-enheten för rapportering av läkemedelsbiverkningar

1990/91	Utgift	2 224 618
1991/92	Anslag	2 329 000
1992/93	Förslag	2 479 000

Medel till WHO-enheten är budgeterade inkl. mervärdeskatt.

Från anslaget bekostas driften av de operativa delarna av verksamheten vid världshälsoorganisationens enhet för läkemedelsbiverkningar (WHO Drug Monitoring Centre) som fr.o.m. år 1978 har förts över till Sverige och verkar som ett WHO Collaborating Centre. Verksamheten bedrivs i stiftelseform.

Styrelsen för stiftelsen

Under budgetåret 1990/91 har ca 100 000 biverkningsrapporter bearbetats. Databasen innehöll den 30 juni 1991 ca 892 000 rapporter med medicinsk information rörande iakttagna läkemedelsbiverkningar i 33 länder.

Styrelsen framför i sin anslagsframställning bl.a. att de ekonomiska ramarna inte är tillräckliga och att medelstilldelningen är otillräcklig för

verksamheten, som fullgörs enligt avtal med WHO. Det föreskrivna huvudförslaget bör därför inte tillämpas.

	1991/92 exkl. mervärdeskatt	Beräknad ändring 1992/93 Föredraganden
Förvaltningskostnader	2 192 000	+ 150 000
(därav lönekostnader)	(1 188 000)	(+ 71 000)
Lokalkostnader	137 000	–
Summa	**2 329 000**	**+ 150 000**

Föredragandens överväganden

Jag ämnar föreslå regeringen att lämna ett utredningsuppdrag att inför nästa års budgetarbete utreda enhetens framtida verksamhet mot bakgrund av bl.a. samordningen av biverkningsarbetet inom EG.

Med hänsyn till de skäl som WHO-enheten anfört bör WHO-enheten undantas från produktivitets- och sparkravet om 1,5 %.

Med hänvisning till sammanställningen och till höjningen av lönekostnadspålägget den 1 juli 1992 beräknar jag anslaget till 2 479 000 kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *WHO-enheten för rapportering av läkemedelsbiverkningar* för budgetåret 1992/93 anvisa ett förslagsanslag på 2 479 000 kr.

E 6. Statens institut för psykosocial miljömedicin

1990/91	Utgift	4 846 030
1991/92	Anslag	5 170 000
1991/92	Anslag exkl. mervärdesskatt	5 093 000
1992/93	Förslag	5 741 000

Statens institut för psykosocial miljömedicin (IPM) har till uppgift att utveckla, värdera och förmedla kunskaper om psykosociala risksituationer, riskgrupper och riskreaktioner. Verksamheten omfattar målinriktad forskning samt utbildning, dokumentation och information.

Institutets arbetsuppgifter och organisation regleras i förordningen (1988:1242) med instruktion för statens institut för psykosocial miljömedicin.

Statens institut för psykosocial miljömedicin

Institutet föreslår i sin anslagsframställning bl.a. att

1. institutets ställning som självständig myndighet under socialdepartementet bibehålls,
2. IPM undantas från tillämpningen av huvudförslaget, enär eljest antalet tjänster måste minskas, vilket strider mot riksdagens framförda uppfattning om att en resursförstärkning till IPM är önskvärd,
3. IPM erhåller full kostnadstäckning för sina tidigare beviljade 9,5 fasta tjänster,
4. IPMs lönekostnadsanslag därutöver räknas upp med 545 000 kr. för budgetåret 1992/93, med 808 000 kr. för budgetåret 1993/94 samt med 755 000 kr. för budgetåret 1994/95 till totalt 5 697 000 kr. för en fortsatt utbyggnad av IPMs personalstat,
5. övriga kostnader i konsekvens därmed räknas upp med 150 000 kr. för vart och ett av de tre budgetåren i förhållande till närmast föregående år till 1 150 000 kr. för budgetåret 1994/95.

	1991/92 exkl. mervärdeskatt	Beräknad ändring 1992/93 Föredraganden
Förvaltningskostnader	4 127 000	+ 322 000
(därav lönekostnader)	(3 455 000)	(+ 255 000)
Lokalkostnader	966 000	+ 326 000
Summa	**5 093 000**	+ **648 000**

Föredragandens överväganden

Jag anser att det är angeläget att IPMs verksamhet kan bedrivas så effektivt som möjligt och utvecklas i enlighet med riksdagens tillkännagivanden härom (1988/89:SoU16, rskr. 214; 1989/90:SoU17, rskr. 172). IPM har också mycket väl, såväl kvantitativt som kvalitativt, fullföljt de uppgifter som åligger institutet enligt instruktionen. IPMs ställning som självständig myndighet har emellertid varit ifrågasatt sedan statskontoret år 1988 gjorde en översyn av små myndigheter. Statskontoret föreslog, att IPM skulle inordnas i Karolinska institutet (KI) eller knytas till KI som en särskild inrättning med egen styrelse.

Förslaget avvisades av flertalet av de remissinstanser som uttryckte någon åsikt i frågan.

IPM har inför budgetåret 1992/93 lämnat en fördjupad anslagsframställning. Bl.a. mot bakgrund av vad som nyss framförts är jag inte nu beredd att föreslå en treårsbudget för institutet. Frågan bör övervägas i samband med att IPMs forsknings- och utvecklingsverksamhet prövas inför budgetåret 1993/94. Då bör också en förutsättningslös prövning av IPMs organisatoriska tillhörighet ske. Vilka avvägningar som bör göras med hänsyn till att ett statligt folkhälsoinstitut skall inrättas bör då också

uppmärksammas. Frågan om IPMs resurssituation bör alltså prövas i ett sådant sammanhang.

Med hänsyn till de skäl som IPM anfört bör myndigheten undantas från produktivitets- och sparkravet om 1,5 %.

Med hänvisning till sammanställningen och till höjningen av lönekostnadspålägget den 1 juli 1992 beräknar jag anslaget till 5 741 000 kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Statens institut för psykosocial miljömedicin* för budgetåret 1992/93 anvisa ett förslagsanslag på 5 741 000 kr.

E 7-10. Statens bakteriologiska laboratorium

Statens bakteriologiska laboratorium (SBL) är i samverkan med socialstyrelsen landets centrala operativa organ för epidemiologiskt befolkningsskydd. Dess huvudsakliga uppgift består i att förebygga infektionssjukdomar, speciellt epidemiska. Laboratoriet utför diagnostik, framställer bakteriologiska preparat, såsom vacciner, och utövar epidemiologisk övervakning. En speciell gren av verksamheten är upprätthållandet av beredskap mot epidemier.

Laboratoriets arbetsuppgifter och organisation framgår av förordningen (1988:1241) med instruktion för statens bakteriologiska laboratorium.

Program

SBL tillämpar programbudgetering. Följande indelning i huvudprogram gäller för närvarande.

1. Huvudprogrammet *Diagnostik* omfattar diagnostiska undersökningar av prov från människa samt från läkemedel, livsmedel, vatten eller annat material.

2. Huvudprogrammet *Vaccinförsörjning* innefattar tillhandahållande av bakteriologiska preparat (vacciner, immunglobuliner m.fl.) genom egen produktion eller inköp från annan tillverkare. I programmet ingår även leveranser till civila och militära beredskapslager.

3. Huvudprogrammet *Centrallaboratorieuppgifter* omfattar funktioner för bekämpning av och beredskap mot infektionssjukdomar, speciellt epidemiska. I uppgifterna ingår verifikation av epidemiologiskt viktiga diagnoser; s.k. fagtypningar för att spåra smittkällor; introduktion, standardisering och utprovning av nya metoder; framställning och standardisering av laboratoriereagens; konferenser för att främja enhetlighet i teknik och tolkning av diagnostiska undersökningar och för att ge en avancerad fortbildning. Programmet omfattar även genomförandet av olika åtgärder, som är ägnade att motverka spridningen av HIV/aids, såsom utveckling av rapporteringssystem, speciell analys av epidemiologiska data, screening med antikroppstester, särskild diagnostik av HIV, medverkan i informationsinsatser samt medverkan i internationellt

samarbete för att bekämpa aids. Viss del av driften av ett säkerhetslaboratorium för produktion av HIV-antigen ingår i programmet, som vidare omfattar vattenundersökningar, sterilitetsundersökningar av medicinska engångsartiklar, internationell referensverksamhet och bekämpning av sjukhusinfektioner.

Centrallaboratorieuppgifterna utgör grunden för SBLs viktigaste funktion, nämligen att från centralt håll delta i bekämpningen av infektionssjukdomar, speciellt epidemiska, och att hålla beredskap mot dessa sjukdomar. Uppgifterna berör följande arbetsområden, nämligen mikroorganismer relaterade till sjukdomar som i smittskyddslagen karaktäriseras som samhällsfarliga sjukdomar, potentiellt samhällsfarliga mikroorganismer med epidemisk utbredning, mikroorganismer i sjukhusmiljö av potentiellt epidemiologiskt intresse, mikroorganismer av betydelse för vattenburna infektioner med epidemisk spridning samt mikroorganismer, vars diagnostik kräver nationell samordning.

4. Huvudprogrammet *Försvarsmedicinsk verksamhet* omfattar utveckling av diagnostik och övervakning av infektionsepidemiologi av betydelse för totalförsvaret samt försvarsepidemiologisk verksamhet.

5. Huvudprogrammet *Epidemiologisk verksamhet* omfattar bevakning av epidemiläget i Sverige och utomlands, informations- och rådgivningsverksamhet av olika slag (inkl. undervisning), epidemiologiskt fältarbete vid utbrutna epidemier samt undersökningar för att följa befolkningens immunitet mot vissa sjukdomar.

6. Huvudprogrammet *Annan uppdragsverksamhet* omfattar uppdragsverksamhet som inte faller in under övriga huvudprogram.

Forsknings- och utvecklingsarbetet inom huvudprogrammet Diagnostik tar bl.a. sikte på att förbättra diagnostiska metoder för identifiering av infektionssjukdomar. Det syftar också till att öka kunskapen om infektionssjukdomars uppkomst och utveckling.

Inom huvudprogrammet Vaccinförsörjning syftar forsknings- och utvecklingsverksamheten till kvalitetsförbättring av nuvarande vaccinsortiment samt till utveckling av nya produkter.

Anslag

Medel för laboratoriets verksamhet anvisas under följande anslag:

E 7. Statens bakteriologiska laboratorium: Uppdragsverksamhet

E 8. Statens bakteriologiska laboratorium: Centrallaboratorieuppgifter

E 9. Statens bakteriologiska laboratorium: Försvarsmedicinsk verksamhet

E 10. Statens bakteriologiska laboratorium: Utrustning

E 11. Epidemiberedskap m.m. (Vissa anslagsposter)

SBL:s verksamhet berörs vidare av följande anslag för statens insatser inom den sjukdomsförebyggande verksamheten.

E 15. Beredskapslagring och utbildning m.m. för hälso- och sjukvård i krig

E 16. Driftkostnader för beredskapslagring m.m.

Förslagsanslaget till uppdragsverksamhet tas upp med ett formellt belopp av 1 000 kr. Under anslaget redovisas kostnader och intäkter för programmen 1, 2 och 6 och till viss del även program 3. Anslaget får i princip inte belastas. Regeringen har dock medgett att anslaget får belastas med vissa merkostnader för löner till arbetshandikappade. För att lösa tillfälliga eller säsongsmässiga likviditetsproblem för uppdragsverksamheten samt för att tills vidare tillgodose behovet av rörelsekapital disponerar SBL en rörlig kredit i riksgäldskontoret på 18 milj.kr.

E 7. Statens bakteriologiska laboratorium: Uppdragsverksamhet

1990/91	Utgift	3 448 608
1991/92	Anslag	1 000
1992/93	Förslag	1 000

Uppdragsverksamheten omfattar tillhandahållande av tjänster och preparat till andra statliga myndigheter, enskilda kunder, kommuner och landsting samt viss export av preparat. För undersökningar och preparat uppbär SBL ersättning enligt en taxa, som SBL fastställer efter visst samråd med riksrevisionsverket, varvid skall eftersträvas full kostnadstäckning.

SBL

Huvudprogram 1. Diagnostik

Antalet debiterade undersökningar framgår av följande tabell.

Antal debiterade undersökningar	1989/90 Utfall	1990/91 Utfall	1991/92 Budget
Bakteriologisk diagnostik	87 252	73 875	54 000
Virologisk diagnostik	39 169	34 982	36 700
Immunologisk diagnostik	46 863	40 161	33 200
Parasitologisk diagnostik	21 263	12 585	13 300
Summa huvudprogram 1	**194 547**	**161 603**	**137 200**

SBL:s bakteriologiska diagnostik har minskat kraftigt under den senaste 10-årsperioden. Samtidigt har undersökningarna blivit mer arbetskrävande.

Programmet är framför allt inriktat på att förse den svenska förebyggande sjukvården med erforderliga vacciner och immunglobuliner. Export sker också till främst övriga nordiska länder. SBLs sortiment domineras av preparat som ingår i de officiellt rekommenderade och av samhället finansierade vaccinationsprogrammen.

Föredragandens överväganden

Jag föreslår att anslaget tas upp med ett formellt belopp om 1 000 kr.

En fördjupad prövning av SBLs verksamhet har avsetts ske inför perioden 1992/93 – 1994/95. SBL ingår nämligen i budgetcykel 2. SBL har emellertid inte lämnat någon fördjupad anslagsframställning inför ifrågavarande period. Orsaken till detta är främst att SBLs bokslut för budgetåret 1990/91 har uppvisat ett oväntat stort underskott, som måste analyseras närmare innan en bärkraftig resurs- och framtidsanalys kan göras. Riksrevisionsverket (RRV) har sålunda i en rapport den 18 oktober 1991 avseende en översyn av SBLs finansiella situation m.m. framhållit att SBL i bokslutet för budgetåret 1990/91 redovisar en förlust i uppdragsverksamheten på 16,3 milj.kr. och ett överskridande under anslagen på ca 14,5 milj.kr., vilket innebär ett sammanlagt totalt underskott på 30,8 milj.kr. Till detta kommer att den framtida organisationen för SBLs olika verksamheter – såsom övervakningen av smittskyddsläget, diagnostiken och vaccintillverkningen – behöver övervägas närmare.

Underlag saknas sålunda för att göra såväl en ingående bedömning av SBLs resultat som en fördjupad prövning av verksamhetsområdet. Det är därför inte möjligt för regeringen att lägga fram förslag om övergripande målsättningar och planeringsramar för den kommande treårsperioden.

Förslagen rörande anslagen till SBL redovisas på samma sätt som redovisningen har gjorts tidigare budgetår.

Det finns inte längre några starka motiv för att en omfattande rutindiagnostik eller en produktion av vacciner och liknande mikrobiologiska preparat för marknaden skall bedrivas som statlig uppdragsverksamhet. Detta gäller särskilt eftersom landstingen numera förfogar över resurser, som gör dem väl skickade att bedriva ett effektivt smittskyddsarbete inom sina sjukvårdsområden.

Bästa sättet att renodla statens roll – som innebär att utöva ett övergripande ansvar för landets smittskydd – är att befria staten från uppgiften att framställa, marknadsföra och sälja produkter, delvis utifrån en monopolställning. Vissa bakteriologiska preparat får nämligen endast införas till riket av föreståndaren för SBL enligt 8 § 1 mom. läkemedelsförordningen (1962:701). En ny läkemedelslag kan emellertid förväntas träda i kraft den 1 januari 1993, som inte ger SBL någon särställning.

När det gäller framställningen av vacciner m.m. sker detta enligt min mening i framtiden smidigast och effektivast i aktiebolagsform. Bolags-

formen medger en större flexibilitet i finansiering och organisation. Den medger också en smidigare beslutsprocess som kan möjliggöra att resurserna snabbare anpassas till variationer i efterfrågan. Härigenom blir förutsättningarna större att driva en mångfacetterad verksamhet med lönsamhet än vad som är fallet inom en myndighet.

I propositionen 1991/92:38 om inriktningen av den ekonomiska politiken har regeringen bl.a. redovisat vissa riktlinjer för statens förmögenhetsförvaltning. För att öka effektiviteten skall de tillgångar och verksamheter som är att betrakta som kommersiella i första hand föras över till statligt ägda aktiebolag. I den mån dessa kan ses som utsatta för konkurrens skall de i nästa steg privatiseras. I regeringens proposition 1991/92:69 om privatisering av statligt ägda företag har regeringen bl.a. hemställt om riksdagens bemyndigande att, efter bolagisering av viss verksamhet vid SBL, helt eller delvis överlåta statens aktier i enskilda händer.

Regeringen har mot denna bakgrund på min föredragning den 28 november 1991 beslutat uppdra åt SBL att utreda och lämna förslag om att överföra framställningen i stor skala av humanmedicinska bakteriologiska preparat, såsom vacciner, till ett fristående aktiebolag. SBL skall klarlägga de ekonomiska förutsättningarna och planera för att vaccinproduktionen i framtiden skall drivas i aktiebolagsform. SBL får arbeta ut genomförandeplaner, som innefattar ett klargörande av förutsättningarna för bildandet av ett aktiebolag.

SBL skall även ta hänsyn till att frågan om en ny läkemedelslagstiftning bereds inom regeringskansliet. En departementspromemoria har upprättats. I det förslag som föreligger har sådana rättsregler inom EG som är av betydelse i samband med ett EES-avtal beaktats. Lagstiftningen avses reglera bl.a. tillstånd till tillverkning och import av läkemedel.

När det gäller den rutindiagnostik som för närvarande bedrivs vid SBL bör denna enligt min mening i framtiden ombesörjas inom landstingens hälso- och sjukvård. Det finns inte längre något bärande skäl för staten att lämna en sådan service i och med att hälso- och sjukvårdshuvudmännen dels hunnit bygga ut en kvalificerad laboratorieverksamhet, som är väl i stånd att utföra behövlig rutindiagnostik, dels enligt smittskyddslagen (1988:1472) erhållit ett fullständigt ansvar för att behövliga smittskyddsåtgärder vidtas inom landstingsområdet.

Däremot bör staten alltjämt på nationell nivå ha till sitt förfogande en högkvalificerad institution som kan kontrollera smittskyddsläget och ta emot och anpassa till landets behov den utveckling inom smittskyddsområdet, som äger rum ute i världen, samt bedriva en kompetent forskning.

Regeringen har också den 28 november 1991 beslutat om direktiv till en utredare att lämna förslag om inrättande av ett nationellt smittskyddsinstitut. Syftet med utredningen är att statens övergripande uppgifter inom landets smittskydd skall renodlas och att ett särskilt organ för uppgifterna skall tillskapas.

Utredaren kommer att under arbetet samråda med Karolinska institutet, byggnadsstyrelsen, SBL, överbefälhavaren, socialstyrelsen, riksrevisionsverket och Apoteksbolaget AB.

Det nya smittskyddsinstitutet skall inrättas för att bestrida den statliga uppgiften att i nära samarbete med socialstyrelsen bevaka det epidemiologiska läget i Sverige och främja en utveckling av det operativa smittskyddet.

Smittskyddsinstitutet skall ombesörja erforderlig rapportering beträffande utbredningen av smittosamma sjukdomar, övervaka att landet försörjs med behövliga effektiva vacciner/skyddsämnen, utföra särpräglad diagnostik och då även i form av uppdragsverksamhet, ge råd om effektiv smittbekämpning, göra vetenskapliga bedömningar av befolkningens immunitet, smittämnens art och kvaliteten inom diagnostiken (kvalitetskontroll), bedriva forskning inom smittskyddsområdet, utveckla metoder inom smittskyddet, förmedla erfarenheter - internationellt och nationellt - utföra arbete inom det försvarsmedicinska området samt ansvara enligt riksdagens beslut för bekämpandet av sjukhusinfektioner.

En speciell uppgift blir att förvalta landets centrala förråd av bakterier, virus och andra smittämnen.

Någon förändring av socialstyrelsens uppgift att ha tillsyn över smittskyddet i landet avses inte ske. Socialstyrelsen skall ha kvar ansvaret för att förmedla kunskaper och samordna tillämpningen av lagstiftningen på området.

Avsikten är att SBL skall ersättas av det nya smittskyddsinstitutet, som bör vara placerat på området för Karolinska institutet (KI).

Möjligheterna för en samordning med KIs forskning och utbildning när det gäller det vetenskapliga arbetet kommer att prövas. Samordningen kan ske bl.a. genom tjänsteförening mellan professurer och tjänster som avdelningsföreståndare. En samordning med verksamheten på Karolinska Sjukhuset bör också ske när det gäller viss diagnostik.

Regeringen har den 5 september 1991 uppdragit åt byggnadsstyrelsen att utarbeta en samordnad lokalförsörjningsplan för KI och SBL och söka åstadkomma en samlad lokallösning för KIs och SBLs anslagsfinansierade verksamhet i Solna. En plan för den framtida användningen av SBL-området skall upprättas, varvid bör beaktas eventuella möjligheter till avyttring av delar av området.

Målsättningen är att smittskyddsinstitutet skall kunna inrättas och påbörja sitt arbete den 1 januari 1993. När smittskyddsinstitutet påbörjar sin verksamhet och tillverkningen av vacciner m.m. har flyttats bort från SBL, kan SBL i sin nuvarande form läggas ner.

Regeringen avser att återkomma till riksdagen med förslag beträffande bl.a. de anslagsmässiga konsekvenserna av framtida organisatoriska förändringar av nuvarande SBL.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen
att till *Statens bakteriologiska laboratorium: Uppdragsverksamhet* för budgetåret 1992/93 anvisa ett förslagsanslag på 1 000 kr.

E 8. Statens bakteriologiska laboratorium: Centrallaboratorieuppgifter

1990/91	Utgift	55 446 939
1991/92	Anslag	46 195 000
1991/92	Anslag exkl. mervärdeskatt	43 166 000
1992/93	Förslag	46 222 000

Detta anslag finansierar huvudprogram 3. Centrallaboratorieuppgifter.

SBL

SBL redovisar i sin anslagsframställning ett huvudförslag, som innebär en minskning med 1 % av anslaget eller en besparing med 432 000 kr. för budgetåret 1992/93.

Föredragandens överväganden

Jag beräknar anslaget till sammanlagt 46 222 000 kr. Jag har därvid utgått från att laboratoriet bör undantas från produktivitets- och sparkravet om 1,5 % med hänsyn till att SBLs totala verksamhet visar ett kraftigt underskott.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen
att till *Statens bakteriologiska laboratorium: Centrallaboratorieuppgifter* för budgetåret 1992/93 anvisa ett förslagsanslag på 46 222 000 kr.

E 9. Statens bakteriologiska laboratorium: Försvarsmedicinsk verksamhet

1990/91	Utgift	5 533 681
1991/92	Anslag	4 943 000
1991/92	Anslag exkl. mervärdeskatt	4 619 000
1992/93	Förslag	4 938 000

Detta anslag finansierar program 4. Försvarsmedicinsk verksamhet.

Rättelse: S. 135 rad 10 nedifrån Står: 3 410 000 000 Rättat till: 3 400 000 000

SBL

SBL redovisar i sin anslagsframställning ett huvudförslag, som innebär en minskning med 1 % av anslaget eller en besparing med 47 000 kr. för budgetåret 1992/93.

Föredragandens överväganden

Jag beräknar anslaget till 4 938 000 kr. Jag har därvid utgått från att laboratoriet bör undantas från produktivitets- och sparkravet om 1,5 % med hänsyn till att SBLs totala verksamhet visar ett kraftigt underskott.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Statens bakteriologiska laboratorium: Försvarsmedicinsk verksamhet* för budgetåret 1992/93 anvisa ett förslagsanslag på 4 938 000 kr.

E 10. Statens bakteriologiska laboratorium: Utrustning

1990/91	Utgift	5 320 080	Reservation* 1 683 998
1991/92	Anslag	3 190 000	
1991/92	Anslag exkl. mervärdeskatt	2 584 000	
1992/93	Förslag	2 584 000	

* exkl. mervärdeskatt

SBL:s anskaffning av utrustning finansieras dels genom utnyttjande av detta reservationsanslag för anskaffning av utrustningsobjekt, vars värde överstiger 10 000 kr. och har en livslängd överstigande tre år, dels genom anlitande av medel under resp. huvudprogram för utrustningsobjekt, vars värde inte uppgår till ifrågavarande belopp. Medel motsvarande avskrivning och förräntning av utrustningskapitalet tas upp i SBLs budget och inlevereras till staten under inkomsttitel.

SBL

SBL beräknar investeringsbehovet beträffande utrustning under budgetåret 1992/93 till 8 089 000 kr.

Föredragandens överväganden

Jag beräknar för budgetåret 1992/93 ett medelsbehov av 2 584 000 kr. för utrustningsanskaffning.

För finansiering av investeringar i ADB- och kommunikationsutrustning beräknas SBL för budgetåret 1992/93 ta upp lån i riksgäldskontoret

på högst 3,1 milj.kr. Detta belopp används för lösen av återstående kapitalskuld hos statskontoret för ADB-utrustning som anskaffas t.o.m. innevarande budgetår.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Statens bakteriologiska laboratorium: Utrustning* för budgetåret 1992/93 anvisa ett reservationsanslag på 2 584 000 kr.

E 11. Epidemiberedskap m.m.

1990/91	Utgift	16 440 458
1991/92	Anslag	19 072 000
1992/93	Förslag	16 036 000

Anslaget kan beskrivas som ett allmänt beredskapsanslag för hälso- och sjukvården såvitt avser smittsamma sjukdomar.

Från anslaget utgår ersättning för vissa kostnader och förluster som uppkommit på grund av myndighets ingripande för att förhindra spridning av smittsam sjukdom. Bestämmelserna i ämnet finns bl.a. i kungörelsen (1956:296) om ersättning av statsmedel i vissa fall vid ingripanden i hälsovårdens intresse och lagen (1989:225) om ersättning till smittbärare. Från anslaget bekostas också planläggning av epidemiberedskap inom riket samt vissa epidemiförebyggande åtgärder.

Från anslaget bekostas även den epidemiologiska verksamhet, som bedrivs vid statens bakteriologiska laboratorium (SBL).

Socialstyrelsen, riksförsäkringsverket och SBL

Beräknat medelsbehov för verksamheten under budgetåret 1992/93 är följande.

1. Socialstyrelsen

Planläggning av epidemiberedskap inom riket samt epidemiförebyggande åtgärder med avseende på den internationella trafiken m.m.	325 000
Kostnader för patientförsäkring och ersättningar för vissa skador enligt socialdepartementets beslut	1 354 000

2. Riksförsäkringsverket

Ersättning till smittbärare	4 800 000

3. SBL

Epidemiologisk verksamhet	5 964 000
Immunitetsanalyser	1 582 000
Civil beredskapslagring	295 000
Summa	**14 320 000**

1. Inom ramen för sin planläggning av epidemiberedskapen i riket avser socialstyrelsen att följa upp de förebyggande åtgärderna mot sexuellt överförbara sjukdomar (STD), vilka ökat kraftigt under de senaste åren, och tillsätta en arbetsgrupp för STD. Under de senaste åren har difteri och polio förekommit i Norden, vilket ställer krav på en översyn av vaccinationsskyddet. Skyddet genom vaccination mot difteri hos äldre personer kommer särskilt att bevakas. Styrelsens allmänna råd och anvisningar anpassas fortlöpande till den nya smittskyddslagen. Medel erfordras vidare enligt styrelsen till åtgärder för att hindra införande i riket av karantänssjukdomar och andra sjukdomar m.m.

2. Enligt lagen (1989:225) om ersättning till smittbärare, som gäller fr.o.m. den 1 juli 1989, handhas alla sådana ersättningsärenden av försäkringskassorna. Riksförsäkringsverket beräknar kostnaderna för budgetåret 1991/92 till 4,725 milj.kr och för budgetåret 1992/93 till 4,8 milj.kr.

3. Den epidemiologiska verksamheten vid SBL avser epidemibekämpning genom kartläggning av epidemisk smitta och övervakning av immunitetsläget hos befolkningen m.m. Anslagsposten är avsedd att täcka utgifterna för den epidemiologiska basorganisationen vid SBL. Pågående immunitetsstudier föreslås få fortsätta. SBL håller vissa bakteriologiska preparat i lager såsom en civil beredskap och beräknar medel för kassation av de preparat som inte kommer till användning.

En besparing på 1 % för SBL:s epidemiologiska verksamhet beräknas.

Föredragandens överväganden

Jag beräknar medelsbehovet för budgetåret 1992/93 för ersättning till smittbärare m.m. till 6 000 000 kr. och för socialstyrelsens planeringsverksamhet till 314 000 kr. Anslagsbehovet för den löpande epidemiologiska verksamheten vid statens bakteriologiska laboratorium (SBL) beräknar jag till 6 440 000 kr. Härtill kommer 315 000 kr. för civil beredskapslagring vid SBL. Jag har vid medelsberäkningen godtagit förslaget från SBL om besparingar, som tillgodoser produktivitetskravet.

Socialstyrelsen har lagt fram ett förslag om seroepidemiologiska studier för en uppföljning av immunitetsläget hos befolkningen vilken kan ligga till grund för en fortlöpande prövning av det allmänna vaccinationsprogrammet. Jag beräknar en ram för budgetåret 1992/93 på 1 617 000 kr. för uppföljning av immunitetsläget hos befolkningen, som genomförs av SBL.

Till kostnader för patientförsäkring och ersättningar för vissa skador enligt socialdepartementets beslut beräknar jag 1 350 000 kr.

Anslaget för nästa budgetår bör tas upp med sammanlagt 16 036 000 kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Epidemiberedskap m.m.* för budgetåret 1992/93 anvisa ett förslagsanslag på 16 036 000 kr.

E 12. Bidrag till Sjukvårdens och socialvårdens planerings- och rationaliseringsinstitut

1990/91	Utgift	29 925 000
1991/92	Anslag	30 375 000
1992/93	Förslag	30 375 000

Från anslaget utgår statens bidrag till Sjukvårdens och socialvårdens planerings- och rationaliseringsinstitut (Spri). Institutet har till uppgift att främja, samordna och medverka i huvudmännens planerings- och rationaliseringsverksamhet inom hälso- och sjukvården samt socialvården. Huvudmän för institutet är staten och Landstingsförbundet (prop. 1967:68, SoU 105, rskr. 251, prop. 1976/77:100 bil. 8, SoU 25, rskr. 200).

Staten och Landstingsförbundet har den 15 juni 1989 träffat ett nytt avtal om Spri för perioden 1990 – 1995. Vidare har staten och Landstingsförbundet träffat en överenskommelse om finansieringen av Spri under åren 1990 – 1992. Bidragen från staten och Landstingsförbundet lämnas till en fond som används till Spris verksamhet. Av överenskommelsen framgår att staten och Landstingsförbundet för finansieringsperioden sammanlagt skall tillskjuta 175 100 000 kr. till fonden. Av detta belopp skall staten enligt överenskommelsen svara för hälften.

Föredragandens överväganden

Enligt överenskommelsen om finansieringen av Spri skall staten för år 1992 tillskjuta 30,3 milj.kr. För Spris medverkan i standardiseringsarbetet tillskjuter staten 200 000 kr. för sista halvåret 1992. Staten skall således enligt det nämnda tillföra Spri medel med sammanlagt 15 350 000 kr. för institutets verksamhet under sista halvåret 1992. Någon överenskommelse avseende första halvåret 1993 föreligger inte. Överläggningar med Landstingsförbundet har emellertid påbörjats om finansieringen för år 1993 – 1995.

Mot denna bakgrund föreslår jag att medel för budgetåret 1992/93 tas upp under ett förslagsanslag. Jag beräknar därvid för ändamålet ett oförändrat anslagsbelopp på 30 375 000 kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Bidrag till Sjukvårdens och socialvårdens planerings- och rationaliseringsinstitut* för budgetåret 1992/93 anvisa ett förslagsanslag på 30 375 000 kr.

E 13. Bidrag till allmän sjukvård m.m.

1990/91	Utgift	4 634 419 028
1991/92	Anslag	4 067 682 000
1992/93	Förslag	3 495 682 000

Från anslaget utgår det särskilda statsbidrag till den allmänna sjukvårdsersättningen som fr.o.m. den 1 januari 1985 utgår till sjukvårdshuvudmännen från den allmänna försäkringen.

Från anslaget utgår även ersättning till sjukvårdshuvudmännen enligt överenskommelser mellan staten och huvudmännen om deras övertagande av statens ansvar dels för pensionskostnaderna för den personal som övergick i sjukvårdshuvudmännens tjänst vid övertagandet av den psykiatriska sjukvården, dels för provinsialläkarnas pensionering (prop. 1972:50, SoU 17, rskr. 169). Staten ersätter huvudmännen för deras åtaganden genom vissa årliga bidrag t.o.m. år 1993.

Vidare betalas från anslaget vissa övergångsbidrag till Uppsala läns landsting enligt uppgörelsen om ändrat huvudmannaskap för Akademiska sjukhuset i Uppsala (prop. 1981/82:145, SoU 40, rskr. 267).

Från anslaget bestrids även kostnader för bidrag till EGs cancerprogram.

Riksförsäkringsverket

I enlighet med träffade överenskommelser om vissa ersättningar till sjukvårdshuvudmännen m.m. har det särskilda statsbidraget till den allmänna sjukvårdsersättningen från detta anslag beräknats utgå med 3 855 milj.kr. för budgetåret 1991/92, varav 2 150 milj.kr. utbetalas under andra halvåret 1991 och 1 705 milj.kr. under första halvåret 1992. Verket föreslår emellertid att den allmänna sjukvårdsersättningen fr.o.m. budgetåret 1992/93 helt finansieras från sjukförsäkringen i enlighet med bestämmelserna i 19 kap. 2 § lagen (1962:381) om allmän försäkring, eller med 15% statsbidrag och 85 % sjukförsäkringsavgifter. Statsbidrag bör därvid enligt verkets mening utgå från anslaget D 1. Bidrag till sjukförsäkringen. Verket räknar således med att medel inte skall utgå för den allmänna sjukvårdsersättningen från anslaget i fortsättningen.

Socialstyrelsen

Socialstyrelsen beräknar medelsbehovet för budgetåret 1992/93 dels för pensioner till provinsialläkarna till 15 025 000 kr., dels för bidrag till pensionskostnader enligt överenskommelsen om övertagandet av den psykiatriska vården m.m. till 70 657 000 kr.

Den sista utbetalningen av övergångsbidraget till Uppsala läns landstingskommun för övertagandet av Akademiska Sjukhuset skall ske i oktober 1992 med 5 milj.kr., uppräknat med hänsyn till förändringarna i nettoprisindex. Styrelsen beräknar att bidrag kommer att utbetalas med 9 133 000 kr.

Föredragandens överväganden

En överenskommelse har träffats med företrädare för sjukvårdshuvudmännen om vissa ersättningar från sjukförsäkringen m.m. för år 1992. Den ansluter till det system med schabloniserade ersättningar till huvudmännen som infördes fr.o.m år 1985. Till följd av den s.k. äldrereformen överförs ca 21 % av kostnaderna för hälso- och sjukvården från sjukvårdshuvudmännen till kommunerna, varför den allmänna sjukvårdsersättningen reduceras med 3 066 milj.kr. i förhållande till ersättningen för år 1991. Bortsett från detta ökar det totala ersättningsbeloppet från sjukförsäkringen med 100 milj.kr. under år 1992.

Härtill kommer ett bruttotillskott till sjukvårdshuvudmännen på sammanlagt ca 200 milj.kr. till följd av att dessa fr.o.m. år 1992 övertar debitering och uppbörd av sjukvårdsavgifter för bl.a. sjukpenningförsäkrade.

Den särskilda ersättningen för rehabiliteringsåtgärder har också höjts från år 1991 och uppgår till högst 485 milj.kr. under år 1992.

Överenskommelsen finns redovisad i regeringens proposition 1991/92:19 om vissa ersättningar till sjukvårdshuvudmännen m.m.

För sjukförsäkringens finansiering lämnas ett särskilt bidrag från förslagsanslaget, som för närvarande uppgår till 3 855 milj.kr. (prop. 1990/91:150 bil. I:3, SoU25, rskr. 384).

De övergångsbidrag, som staten betalar till Uppsala läns landsting enligt uppgörelsen om ändrat huvudmannaskap för Akademiska sjukhuset i Uppsala (prop. 1981/82:145, SoU 40, rskr. 267) är angivna i prisläget i juli 1981. Övergångsbidragen minskar successivt. Den sista utbetalningen skall ske i oktober 1992. Med beaktande av indexutvecklingen beräknar jag att medelsbehovet för ändamålet kommer att uppgå till 9 milj.kr. för budgetåret 1992/93.

Sverige har anslutit sig till EGs program mot cancer, som har en stark inriktning mot förebyggande och hälsofrämjande åtgärder. Jag föreslår att 1 milj.kr. för svensk medverkan i EGs cancerprogram beräknas under anslaget. Beloppet bör tas upp som en särskild anslagspost till regeringens disposition.

Jag har under anslaget A 3. Uppföljning, utvärdering m.m. beräknat medel för utvecklingsinsatser.

Jag föreslår att riksförsäkringsverket får disponera 3 400 000 000 kr. som statsbidrag till den allmänna sjukvårdsersättningen. Socialstyrelsen bör få disponera 85 682 000 kr. till vissa pensionskostnader och provinsialläkarpensioner.

I överensstämmelse med vad jag anfört beräknar jag anslagsbehovet för budgetåret 1992/93 till 3 495 682 000 kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Bidrag till allmän sjukvård m.m.* för budgetåret 1992/93 anvisa ett förslagsanslag på 3 495 682 000 kr.

E 14. Specialistutbildning av läkare m.m.

1990/91	Utgift	34 430 417	Reservation* 3 407 280
1991/92	Anslag	30 042 000	
1991/92	Anslag exkl. mervärdeskatt	28 750 000	
1992/93	Förslag	30 443 000	

* exkl. mervärdeskatt

Från anslaget bekostas olika utbildnings- och informationsinsatser som socialstyrelsen svarar för. Dessa avser i huvudsak vidareutbildning av läkare till specialistkompetens, viss vidareutbildning av tandläkare, viss efterutbildning av läkare m.fl., kompletteringsutbildning för hälso- och sjukvårdspersonal med utländsk utbildning samt konferenser m.m.

Socialstyrelsen

Socialstyrelsen anför i sin anslagsframställning bl.a. följande.

På grundval av betänkandet (SOU 1987:53) Kompetensutvecklingen efter läkarexamen jämte huvudbilaga (SOU 1987:54) Målbeskrivningar, har regeringen lagt fram förslag i proposition (1988/89:138) om riktlinjer för specialiseringstjänstgöring för läkare m.m. (1988/89:SoU9, rskr. 16). Ett nytt utbildningssystem, som utgår från målbeskrivningar för respektive specialitet, införs fr.o.m. år 1992.

Socialstyrelsen har utarbetat specialitetsförteckning, målbeskrivning för allmäntjänstgöringen samt målbeskrivningar för olika specialiteter. Nuvarande utbildningssystem med tidsbestämda utbildningsavsnitt ersätts av en målrelaterad utbildning med stor flexibilitet och variation i uppläggningen.

Antalet avlagda examina för *läkare* beräknas enligt universitets- och högskoleämbetet uppgå till omkring 680 för budgetåret 1992/93. Härtill kommer ca 200 läkare med utländska examina.

Läkarnas vidareutbildning inleds genom allmäntjänstgöringen (AT). Den avslutas med ett sammanhållet AT-prov i slutet av tjänstgöringsperioden. Provet utarbetas och genomförs av högskolemyndigheterna. Socialstyrelsen har därmed inte längre något ansvar för anordnandet av AT-proven. Socialstyrelsen meddelar emellertid bevis om godkänd allmäntjänstgöring, legitimation och specialistkompetens för läkare.

Socialstyrelsen har medgivit att 990 allmäntjänstgöringsblock (AT-block) inrättats för år 1991. Diskussioner pågår om AT-blockens dimensionering för år 1992. Preliminärt beräknas av socialstyrelsen 850 AT-block för nämnda år, varav ca 100 block för att avhjälpa uppkommen köbildning.

Den fortsatta vidareutbildningen (FV) har hittills skett inom ett blocksystem. Ett blockförordnande för läkare under vidareutbildning omfattar de tjänstgöringsavsnitt som behövs för att läkaren skall uppnå specialistkompetens. Hittillsvarande system med FV-block för specialistutbildningen avskaffas nu. I stället skall för varje läkare ett individuellt tjänstgöringsprogram läggas upp med målbeskrivningen som utgångspunkt.

Därvid skall anges såväl tjänstgöringens utformning som kraven på teoretisk utbildning för att målbeskrivningen skall uppfyllas. Den teoretiska utbildningen kan bestå av både specialistkompetenskurser (SK-kurser) och annan teoretisk utbildning, såsom seminarier och studiebesök m.m. SK-kurserna utgör dock en övervägande del av den teoretiska utbildningen.

Socialstyrelsen svarar för den övergripande planeringen och administrationen av SK-kurserna. Kurserna genomförs som uppdragsutbildning vid de högskolor där läkarutbildning bedrivs.

Även om systemet med FV-block upphör vid övergången till det nya utbildningssystemet vid utgången av år 1991, kommer merparten av de läkare som befinner sig under vidareutbildning att följa det tidigare utbildningssystemet med tidsbestämda tjänstgöringar och bestämda kurskrav under budgetåret 1992/93. Enligt dessa vidareutbildningsbestämmelser krävs för specialistkompetens, förutom praktisk läkartjänstgöring, att sex kurser genomgås.

Socialstyrelsen anser att det för budgetåret 1992/93 bör anordnas ca 260 specialistutbildningskurser för läkare om vardera en vecka med i genomsnitt 25 deltagare i varje kurs. En kurs beräknas kosta i genomsnitt ca 77 646 kr. Socialstyrelsen beräknar kostnaden för 260 kurser till 20 188 000 kr. För vidareutbildningen av läkare till specialistkompetens under budgetåret 1992/93 beräknar socialstyrelsen för omkostnader 407 000 kr. och för administrationskostnader 2 423 000 kr. Universitetsadministrationen kommer att debitera kostnaderna för SK-kurserna med administrationspålägg. Hittillsvarande regionala sekretariat upphör.

Efter avdrag för moms beräknas det sammanlagda behovet av medel för vidareutbildningen av läkare till 22 005 000 kr. av socialstyrelsen.

Inom medelsramen till efterutbildningskurser för hälso- och sjukvårdspersonal m.fl. föreslås anordnande av utbildning inom området folkhälsoarbete med särskild inriktning på epidemiologi till en kostnad av 715 000 kr. Vidare behöver enligt socialstyrelsen anordnas kurser för tandläkare inom vissa odontologiska specialiteter beträffande de inslag av medicinska ämnen som förekommer. En sådan kurs till en kostnad av 55 000 kr. bör anordnas under budgetåret 1992/93. Sammanlagt erfordras 770 000 kr. enligt socialstyrelsen. Efter avdrag för moms beräknas medelsbehovet till 739 000 kr.

Socialstyrelsen har tidigare anordnat efterutbildning i rättsmedicin inom medelsramen. Ansvaret för denna utbildning föreslås emellertid föras över till rättsmedicinalverket fr.o.m. budgetåret 1992/93. Kurser i klinisk läkemedelsprövning skall i fortsättningen anordnas av läkemedelsverket. Kurs i tropikmedicin för läkare planeras inte för budgetåret 1992/93, men avses anordnas under budgetåret 1993/94.

Kurser m.m. för hälso- och sjukvårdspersonal med utländsk utbildning syftar till att skapa förutsättningar för hälso- och sjukvårdspersonal med utländsk utbildning att utöva olika vårdyrken i Sverige. För detta ändamål föreslås att 5 580 000 kr. ställs till förfogande. Efter avdrag för moms beräknas kostnaden uppgå till 5 357 000 kr.

Genom konferenser och seminarier kan socialstyrelsen bidra till att sprida kunskaper och erfarenheter, samtidigt som styrelsen får tillfälle att följa utvecklingen inom vårdområdet. Verksamheten är ett betydelsefullt led i styrelsens tillsyn och planering. Socialstyrelsens regionala enheter är viktiga verktyg för att föra ut analyser av olyckor och tillbud inom hälso-och sjukvården till det praktiska arbetet. Styrelsen beräknar medelsbehovet till 1 650 000 kr. och föreslår att 1 586 000 anvisas för detta ändamål, sedan avdrag för moms skett.

	1991/92 exkl. mervärdeskatt	Beräknad ändring 1992/93 Föredraganden
1. Vidareutbildning av läkare	21 750 000	+ 1 348 000
(därav kostnader för systematisk undervisning med kunskapsprov)	(20 315 000)	(+ 535 000)
2. Efterutbildningskurser för hälso- och sjukvårdspersonal m.fl.	1 795 000	− 995 000
3. Kurser m.m. för hälso- och sjukvårdspersonal med utländsk utbildning	4 505 000	+ 1 280 000
4. Konferenser m.m.	700 000	+ 60 000
Summa	**28 750 000**	**+ 1 693 000**

Föredragandens överväganden

Ett nytt utbildningssystem för specialistutbildningen av läkare införs den 1 januari 1992. Även fr.o.m. år 1992 skall socialstyrelsen emellertid anordna kurser för specialistkompetens för läkare.

Jag beräknar 23 098 000 kr. till sådana kurser och räknar med att socialstyrelsen bör kunna anordna sammanlagt ca 260 kurser under nästa budgetår för läkare, som genomgår utbildning till specialistkompetens, inom ramen för dessa medel.

Socialstyrelsen har redovisat ett förslag om efterutbildningskurser för hälso- och sjukvårdspersonal m.fl. Styrelsen föreslår att viss utbildning inom folkhälsoarbetet och vissa kurser inom medicinska ämnen för specialistutbildning för tandläkare anordnas. Jag beräknar 800 000 kr., inberäknat pris- och löneomräkning, för ändamålet enligt socialstyrelsens förslag. Jag har också i det föregående beräknat medel under anslaget till rättsmedicinalverket för efterutbildning i rättsmedicin i överensstämmelse med socialstyrelsens förslag.

Hälso- och sjukvårdspersonal med utländsk vårdutbildning bör ges möjlighet att utöva sitt yrke i Sverige. Förutsättningen för detta är dock att erforderliga kurser anordnas för denna personal med inslag av kompetenshöjande åtgärder och kunskapsprövning. Jag godtar socialstyrelsens förslag i denna del och beräknar anslagsposten för ändamålet till 5 785 000 kr., inberäknat pris- och löneomräkning.

Till konferenser m.m. beräknar jag 760 000 kr. för budgetåret 1992/93.

Jag har vid min medelsberäkning räknat med vissa besparingar på sammanlagt 466 000 kr. till följd av rationaliseringar av den verksamhet som bekostas från detta anslag.

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslaget till 30 443 000 kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Specialistutbildning av läkare m.m.* för budgetåret 1992/93 anvisa ett reservationsanslag på 30 443 000 kr.

E 15. Beredskapslagring och utbildning m.m. för hälso- och sjukvård i krig

Chefen för försvarsdepartementet har tidigare denna dag anfört (bil. 5) att han avser att i februari 1992 föreslå regeringen att besluta att lägga fram en särskild försvarsproposition. I samband därmed kommer anslagsfrågor för den civila hälso- och sjukvården i krig av totalförsvarskaraktär att tas upp till behandling.

Jag föreslår att anslaget i avvaktan härpå förs upp med ett i förhållande till medelsanvisningen för budgetåret 1991/92 (prop. 1990/91:102 bil 2, FöU8, rskr. 285) oförändrat belopp av 55 190 000 kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att, i avvaktan på särskild proposition i ämnet, till *Beredskapslagring och utbildning m.m. för hälso- och sjukvård i krig* för budgetåret 1992/93 beräkna ett reservationsanslag på 55 190 000 kr.

E 16. Driftkostnader för beredskapslagring m.m.

Med hänvisning till vad jag nyss anfört under föregående anslag E 15. Beredskapslagring och utbildning m.m. för hälso- och sjukvård i krig förordar jag att anslaget tas upp med ett oförändrat belopp av 69 470 000 kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att, i avvaktan på särskild proposition i ämnet, till *Driftkostnader för beredskapslagring m.m.* för budgetåret 1992/93 beräkna ett förslagsanslag på 69 470 000 kr.

E 17. Statens folkhälsoinstitut

1991/92	Anslag	47 500 000
1992/93	Förslag	106 883 000

Bakgrund

I propositionen 1990/91:175 om vissa folkhälsofrågor har regeringen föreslagit riksdagen att godkänna att ett folkhälsoinstitut inrättas den 1 januari 1992, vilket riksdagen har bifallit (SoU23, rskr. 376). I tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1991/92 (prop. 1991/92:25) har regeringen vidare föreslagit att tidpunkten för folkhälsoinstitutets inrättande senareläggs till den 1 juli 1992, men att vissa viktiga folkhälsoinsatser skall kunna påbörjas redan under budgetåret 1991/92. Riksdagen biföll förslaget.

Folkhälsoinstitutets huvuduppgift skall vara att på nationell nivå bedriva hälsofrämjande och sjukdomsförebyggande arbete av sektorsövergripande karaktär. Arbetet avses ske genom och i nära samarbete med kommuner, landsting, andra statliga myndigheter, företag och frivilliga organisationer m.fl.

I propositionen 1990/91:175 föreslogs en successiv uppbyggnad av institutet. För budgetåret 1991/92 beräknades ett anslag på 47,5 milj.kr. För budgetåret 1992/93 beräknade regeringen en ökning av anslagsmedlen med 85,8 milj.kr., bl.a. genom att överföra anslagsmedel från socialstyrelsen, statens ungdomsråd och Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning (CAN). Riksdagen underströk bl.a. att folkrörelsernas inflytande i CAN bör bibehållas och att Systembolaget även i fortsättningen bör producera riskinformation.

T.o.m. budgetåret 1991/92 har i statsbudgeten funnits ett särskilt anslag för bidrag till hälsoupplysning, m.m. Anslaget uppgår för nämnda budgetår till drygt 7 milj.kr. Regeringen har efter förslag från socialstyrelsen beslutat om fördelningen av under anslaget tillgängliga medel.

Folkrörelserna erhåller statsbidrag inom området dels i form av centralt organisationsstöd, dels som projektmedel till alkohol- och drogförebyggande verksamhet. Under budgetåret 1991/92 utgår bidrag till organisationernas insatser inom alkohol- och drogområdet med drygt 63 milj.kr. Medlen har fördelats av socialstyrelsen, statens ungdomsråd och samarbetsnämnden för fördelning av statsbidrag till vissa nykterhetsorganisationer m.fl.

Folkhälsoinstitutet planeras att överta det tvärsektoriella folkhälsoarbetet i form av samverkan och samordning i förhållande till andra myndigheter som i dag i vissa fall utförs av socialstyrelsen. Även vissa andra uppgifter planeras att överföras från socialstyrelsen till folkhälsoinstitutet. Mot denna bakgrund föreslogs i den s.k. kompletteringspropositionen (prop. 1990/91:150) för budgetåret 1991/92, att socialstyrelsens myndighetsanslag skulle minskas med 10 milj.kr. fr.o.m. budgetåret 1992/93. Dessa medel föreslogs i stället tillföras folkhälsoinstitutet. Riksdagen biföll regeringens förslag (SoU25, rskr. 384).

En organisationskommitté för folkhälsoinstitutet har tillkallats för att utföra det förberedande arbete som krävs (dir. 1991:77 och tilläggsdir. 1991:96).

Jag föreslår i överensstämmelse med tilläggsdirektiven för organisationskommittén för folkhälsoinstitutet att en större del av den planerade verksamheten än vad som ursprungligen var tänkt påbörjas redan vid starttidpunkten, eftersom denna senarelagts sex månader. Jag föreslår vidare att verksamheten skall starta successivt och att full verksamhet skall vara uppnådd den 1 januari 1993.

Folkrörelser och frivilliga organisationer har en viktig uppgift att fylla i det förebyggande arbetet. Deras insatser utgör viktiga komplement till det arbete myndigheterna bedriver. Jag föreslår att vissa medel till bidrag, som tidigare har disponerats av socialstyrelsen för alkohol- och drogförebyggande arbete, i fortsättningen beräknas under anslaget för folkhälsoinstitutet. Bidrag till hälsoupplysning m.m. har som nämnts tidigare fördelats av regeringen efter förslag från socialstyrelsen. Jag föreslår att även medel för bidrag till organisationer, som arbetar med hälsoupplysning, i fortsättningen beräknas under anslaget till statens folkhälsoinstitut. Jag avser att föreslå regeringen att folkhälsoinstitutet skall bemyndigas att besluta om hur dessa medel om tillsammans drygt 43 milj.kr. skall fördelas.

Nykterhetsrörelsen och vissa andra organisationer får organisationsstöd för sin centrala verksamhet. Jag beräknar för detta ändamål 17,8 milj.kr. för budgetåret 1992/93. Medlen bör fördelas av samarbetsnämnden för fördelning av statsbidrag till vissa nykterhetsorganisationer m.fl. Jag beräknar härutöver 400 000 kr. som bidrag till nykterhetsrörelsens landsförbund.

Folkhälsoinstitutet bör vidare enligt min mening få disponera särskilda projekt- och utvecklingsmedel till organisationerna och övriga intressenter som bedriver drogförebyggande verksamhet inom prioriterade områden. För ändamålet beräknar jag 19 milj.kr. Det bör också finnas förutsättningar för att organisationernas insatser inom området ytterligare kan förstärkas inom ramen för de medel som institutet i övrigt kommer att förfoga över.

Organisationskommittén har i uppdrag att överlägga med CAN om en lämplig samordning av CANs och folkhälsoinstitutets verksamheter. Enligt en preliminär överenskommelse mellan CAN och organisationskommittén skall som ett första led i samordningen av verksamheterna folkhälsoinstitutet från CAN överta uppgifterna att följa drogutvecklingen och att utarbeta vetenskapliga översikter. I enlighet härmed bör 3 milj.kr. föras över till detta anslag från anslaget H 1. Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning, CAN. Jag har vid medelsberäkningen tagit hänsyn härtill och även till att 10 milj.kr. skall tillföras folkhälsoinstitutets anslag för tvärsektoriellt folkhälsoarbete från socialstyrelsens myndighetsanslag enligt riksdagens beslut.

Jag beräknar anslaget för nästa budgetår till 106 883 000 kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Statens folkhälsoinstitut* för budgetåret 1992/93 anvisa ett reservationsanslag på 106 883 000 kr.

E 18. Särskilt statsbidrag för viss vårdgaranti

1991/92	Anslag	250 000 000
1992/93	Förslag	250 000 000

Från anslaget utgår särskilt statsbidrag för viss vårdgaranti till huvudmännen för hälso- och sjukvården enligt en överenskommelse den 9 april 1991 med Landstingsförbundet om statligt bidrag för införande av en vårdgaranti fr.o.m. år 1992. Förslag härom har godtagits av riksdagen (prop. 1990/91:150 bil. I:3, SoU25, rskr. 384). Överenskommelsen har kompletterats den 21 november 1991.

Föredragandens överväganden

Människor skall inte behöva vänta mer än den tid, som behövs för en effektiv planering av vården, på operationer som kan ge dem möjlighet att leva ett fullvärdigt och självständigt liv.

Företrädare för staten och Landstingsförbundet har med anledning härav den 9 april 1991 träffat en överenskommelse om statligt bidrag för införande av en vårdgaranti fr.o.m. år 1992. Landstingsförbundet har bl.a. rekommenderat sjukvårdshuvudmännen att införa en sådan vårdgaranti fr.o.m. år 1992 för vissa operationer och andra medicinska insatser.

Enligt överenskommelsen skall den patient som omfattas av vårdgarantin bli behandlad inom tre månader från det att patienten har satts upp på vårdplaneringslista. Om patienten inte skulle kunna bli behandlad inom denna tid på den egna kliniken, skall patienten erbjudas vård vid annan klinik inom sjukvårdsområdet, hos annan sjukvårdshuvudman eller hos privat vårdgivare. Vidare anges i överenskommelsen att vårdgarantin skall gälla för ett tiotal typer av behandlingar. Dessa fastställs av Landstingsförbundet - efter samråd med landstingen - och staten gemensamt.

Representanter för staten och Landstingsförbundet har den 21 november 1991 träffat en överenskommelse om komplettering av överenskommelsen, varigenom bl.a. har preciserats att följande behandlingar/insatser omfattas av vårdgarantin, nämligen utredning och behandling av kranskärlssjukdom, total ledplastik i höft- och knäled, operation av gråstarr, operation av gallstenssjukdom, operation av ljumskbråck, operation av godartad prostataförstoring, kirurgisk behandling av urininkontinens hos kvinnor, kirurgisk behandling av prolaps (framfall) samt utprovning av hörapparat. Parterna enades också om att socialstyrelsens allmänna råd skall vara vägledande för bedömningen av vilka patienter som omfattas av vårdgarantin.

Regeringen har den 21 november 1991 godkänt kompletteringen för statens del.

Vårdgarantin är ett viktigt medel att utjämna väntetiderna i landet för vissa angelägna operationer och behandlingar. Den ger ett incitament för sjukvårdshuvudmännen att bättre tillgodose kravet enligt hälso- och sjukvårdslagen på att insatser för en god hälsa och en vård på lika villkor skall erbjudas befolkningen i sin helhet. Ett ytterligare syfte med vårdgarantisystemet är naturligtvis att förbättra utnyttjandet av befintlig kapacitet inom hälso- och sjukvården.

Parterna är överens om att effekterna av vårdgarantin måste följas upp vad gäller produktion, väntetider, indikationer och konsekvenser för andra patientgrupper m.m. Detta arbete bedrivs gemensamt av socialstyrelsen och Landstingsförbundet.

Statligt bidrag skall enligt överenskommelsen lämnas engångsvis med sammanlagt 500 milj.kr. för år 1992 till berörda sjukvårdshuvudmän. Härigenom underlättas införandet av vårdgarantisystemet. Bidraget fördelas mellan sjukvårdshuvudmännen efter antalet invånare den 31 december 1990. Socialstyrelsen skall betala ut de statliga bidragen kvartalsvis.

För andra halvåret 1992 erfordras 250 milj.kr. Jag räknar därför med detta medelsbehov för budgetåret 1992/93 under reservationsanslaget.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Särskilt statsbidrag för viss vårdgaranti* för budgetåret 1992/93 anvisa ett reservationsanslag på 250 000 000 kr.

E 19. Statens beredning för utvärdering av medicinsk metodik

Nytt anslag (förslag) 11 408 000[1]

[1] Medel har tidigare anvisats under anslaget A 2. Utredningar m.m.

Bakgrund

Regeringen beslutade i juni 1987 att inrätta en beredning med uppgift att utvärdera såväl ny som befintlig medicinsk metodik. Utvärderingen skulle beakta medicinska, psyko-sociala, etiska och ekonomiska aspekter. Verksamheten bedömdes bli av värde ur generell samhällsekonomisk synpunkt då de metoder som tillämpas inom hälso- och sjukvården har stor betydelse även för andra samhällssektorer bl.a. ur ekonomisk aspekt.

Statens beredning för utvärdering av medicinsk metodik (SBU) leds av en styrelse med nio ledamöter med tre års mandattid. Till beredningen är också en referensgrupp knuten vars experter utses på ett år. SBUs kansli består av sex personer. Därutöver anlitas ett stort antal experter för olika projektuppdrag.

SBUs roll och arbetsuppgifter

Ett rationellt utnyttjande av befintliga resurser förutsätter att nya metoder som introduceras har bedömts med hänsyn till deras samlade nytta, risker och ekonomiska konsekvenser och att föråldrade metoder sorteras bort. SBU har till uppgift att göra sådana bedömningar inom hälso- och sjukvården.

Verksamheten bedrivs huvudsakligen i projektform med anlitande av externa experter. Arbetet syftar till att utforma kunskapsöversikter och synteser över befintligt vetenskapligt underlag som belyser de samlade medicinska, ekonomiska, sociala och etiska konsekvenserna av olika metoder. Arbetet bygger på att kunskaper samlas in både på nationell och internationell nivå. Ett viktigt inslag i verksamheten är att sprida information om uppnådda resultat. Projekten dokumenteras i form av rapporter, som ges bred spridning. Resultaten sprids också genom artiklar i facktidskrifter och genom konferenser.

Bland de projekt som avslutats kan nämnas Preoperativa rutiner och Metoder för behandling av ont i ryggen. När det gäller Preoperativa rutiner rekommenderade SBU att preoperativ utredning inte skall företas annat än på särskild indikation. Härigenom ökar säkerheten för patienterna och kvaliteten i vården. SBU beräknade att en minskad preoperativ utredning enligt förslaget skulle leda till direkta ekonomiska kostnadsbesparingar i intervallet 100-200 milj.kr. Vid en uppföljning ett år efter rapportens utgivning konstaterades besparingar om 40-60 milj.kr. under det första året. I fråga om projektet om ryggbesvär visade SBU på en modell för omhändertagande av patienter som skulle kunna innebära förbättringar för patienterna och samtidigt samhällsekonomiska besparingar i storleksordningen 3,7 miljarder kr. per år. Utvärdering av projektet pågår.

Utvärderingen av SBUs verksamhet

En utvärdering av SBUs verksamhet som gjordes på uppdrag av regeringen överlämnades i november 1990. Utredningsmannen fann att utvärdering av medicinsk metodik är en verksamhet med betydande utvecklingspotential, som bör betraktas som ett av flera strategiska styrmedel för den svenska hälso- och sjukvården.

Utredaren fann att de rapporter som publicerats höll en god internationell standard och var framställda på ett lättillgängligt sätt. När det gäller SBUs verksamhetsområde hade förslag väckts om en breddning att även omfatta bl.a. socialtjänsten. Utredningsmannen avrådde emellertid från detta och rekommenderade att SBU koncentrerar sig på det medicinska fältet där det under lång tid kommer att finnas ett omfattande behov av vetenskapligt grundade utvärderingar.

Utredaren fann vidare att metoderna för spridning av resultaten bör utvecklas och att implementeringen bör intensifieras. Han rekommenderade vidare att utnyttjandet av internationella utredningsresultat utvecklas.

I fråga om organisation och arbetsformer ansåg utredaren att SBU bör ha en neutral ställning och organiseras som en fristående myndighet under socialdepartementet. Samordning eller integrering med någon annan organisation bedömdes inte ändamålsenlig, bl.a. för att undvika risken för misstankar om att någon enskild organisations särintresse skulle kunna påverka slutsatserna i gjorda utvärderingar. Utredaren fann vidare att SBU inte bör åläggas sådana myndighetsuppgifter som innebär direktivrätt över eller rätt att utkräva ansvar av annan organisation eller enskild person.

Föredragandens överväganden

Resursutnyttjandet inom hälso- och sjukvården bestäms till stor del av effektiviteten i tillämpade metoder för prevention, diagnostik, behandling och rehabilitering av sjukdomar, skador och handikapp. Den medicintekniska utvecklingen går mycket snabbt med resultatet att nya möjligheter till behandling ständigt ser dagens ljus.

De möjligheter som nya metoder medför måste vägas mot andra alternativ och mot resurstillgång samt bedömas ur sociala och etiska aspekter. Nya metoder kan också medföra nya lösningar och möjligheter till relativt stora förändringar i sättet att organisera och bedriva vård. Den moderna teknologiska utvecklingen går mot metoder som tillåter behandling utanför den traditionella vården. En kontinuerlig bevakning och värdering av dessa metoder ur medicinska och ekonomiska synvinklar är en förutsättning för att snabbt tillvarata metoder som medför både humanitära och samhällsekonomiska fördelar.

Ett rationellt utnyttjande av givna resurser för sjukvård och hälsovård förutsätter vidare en metodik för utsortering av föråldrade metoder när nya tillkommer. Utvärdering av medicinska metoder syftar till att ge ett samlat underlag för val av metod med hänsyn till nytta och säkerhet för patienterna samt till ekonomiska och sociala konsekvenser.

Den verksamhet som SBU nu bedrivit under fyra år har utfallit mycket väl. Detta visar bl.a. den genomförda utvärderingen. Uppföljning av resultat från presenterade projekt visar också på konkreta kostnadsbesparingar. Självfallet är ett ekonomiskt utbyte av största betydelse, men inte mindre viktigt är att metoder används som är effektiva och fördelaktiga ur medicinska, sociala och etiska aspekter. Det positiva utfallet bedöms till stor del vara ett resultat av den fristående ställningen som SBU har, vilket bl.a. möjligör att experter kan engageras oberoende av organisatorisk tillhörighet. Vidare är den oberoende ställningen av värde när det gäller att få genomslag av uppnådda resultat. Jag delar således utredarens slutsats att SBU inte bör samordnas eller integreras med någon annan organisation. Eftersom verksamheten nu har fått en stabil form ser jag det som naturligt att den organiseras som en fristående myndighet. Verksamheten har hittills finansierats under anslaget A 2. Utredningar m.m. Någon utvidgning av verksamhetsområdet är för närvarande inte aktuell. Liksom hittills bör SBU koncentrera sina insatser till det medicinska fältet och konsolidera sin verksamhet. För att få ännu

bättre effekt av uppnådda resultat bör implementeringsarbetet utvecklas ytterligare. Jag föreslår att SBU blir en myndighet under socialdepartementet.

Jag beräknar anslaget för nästa budgetår till 11 408 000 kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

1. att godkänna att statens beredning för utvärdering av medicinsk metodik ombildas till en fristående myndighet med de uppgifter som jag tidigare har angett,
2. att till *Statens beredning för utvärdering av medicinsk metodik* för budgetåret 1992/93 anvisa ett reservationsanslag på 11 408 000 kr.

F. Omsorg om barn och ungdom

Barnomsorg

Barnomsorg utanför hemmet omfattar verksamhet för barn i åldern 0-12 år. Denna barnomsorg bedrivs i form av daghem, familjedaghem, deltidsgrupp, öppen förskola, fritidshem och öppen fritidsverksamhet. Den offentliga barnomsorgen är en kommunal uppgift.

Barnomsorgens uppgift är att genom pedagogisk gruppverksamhet ge barnen stöd och stimulans för sin emotionella, sociala och intellektuella utveckling och bidra till goda uppväxtvillkor. Den är också viktig för föräldrarnas möjligheter att förena förvärvsarbete eller studier med vård och ansvar för barn.

Syftet med offentlig finansiering av olika former av barnomsorg är att de föräldrar som önskar denna typ av omsorg får ökade möjligheter att tillgodose detta behov och att även barn med behov av särskilt stöd kan garanteras lika rätt till omsorg. Barnomsorgspolitiken bör syfta till att ge valfrihet åt småbarnsföräldrar, varför hinder för fri etablering och fritt nyttjande av olika barnomsorgsformer att tas bort.

Riksdagen fattade år 1985 ett principbeslut om att alla barn över 1 1/2 års ålder senast år 1991 skall få delta i en organiserad förskoleverksamhet.

Barn till förvärvsarbetande eller studerande föräldrar skall erbjudas plats i daghem eller familjedaghem. Barn som är i familjedaghem eller vars föräldrar är hemarbetande skall erbjudas möjlighet att delta i öppen förskola eller få plats i deltidsgrupp. Behovet när det gäller daghem kan självfallet fyllas av kommunal såväl som privat driven barnomsorg.

I propositionen som låg till grund för riksdagens beslut underströks också att målet inte innebar att kommunerna befriades från sitt ansvar att erbjuda barnomsorg till barn under 18 månader.

Familjepolitiken skall underlätta för föräldrarna att själva välja den vård och fostran av barnen och den arbetsfördelning som passar dem och barnen bäst. Det innebär att familjepolitiken skall främja både valfrihet och jämställdhet mellan kvinnor och män.

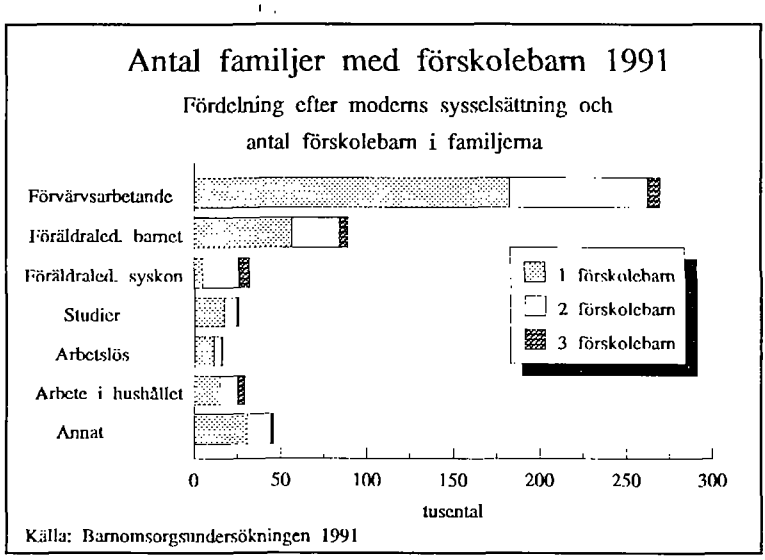
Om varje familj får lösa barnomsorgen på det sätt den själv önskar skapas större trygghet för barn och föräldrar. Det innebär att det måste finnas barnomsorg utanför hemmet av god kvalitet för dem som vill ha det och bättre ekonomiska möjligheter för dem som så önskar att stanna hemma när barnen är små.

Mot denna bakgrund kommer barnomsorgen att prioriteras även i framtiden och nya vägar prövas bl.a. för en flexiblare resursanvändning och större valfrihet. Som ett första steg i den omläggning av familjepolitiken som nu har påbörjats, har tidigare hinder för fri etablering och fritt utnyttjande av olika former av barnomsorg tagits bort. Det ökar familjernas valfrihet och skapar förutsättningar för att snabbare nå målet full behovstäckning i barnomsorgen.

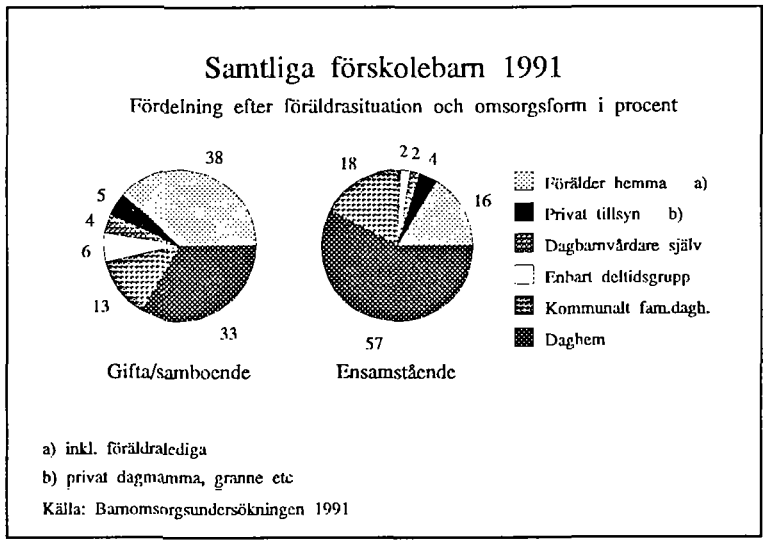
Småbarnsfamiljerna

Följande statistikuppgifter har hämtats ur 1991 års barnomsorgsundersökning och avser situationen under den tredje veckan i januari. Barn under fyra månader ingår inte i undersökningen.

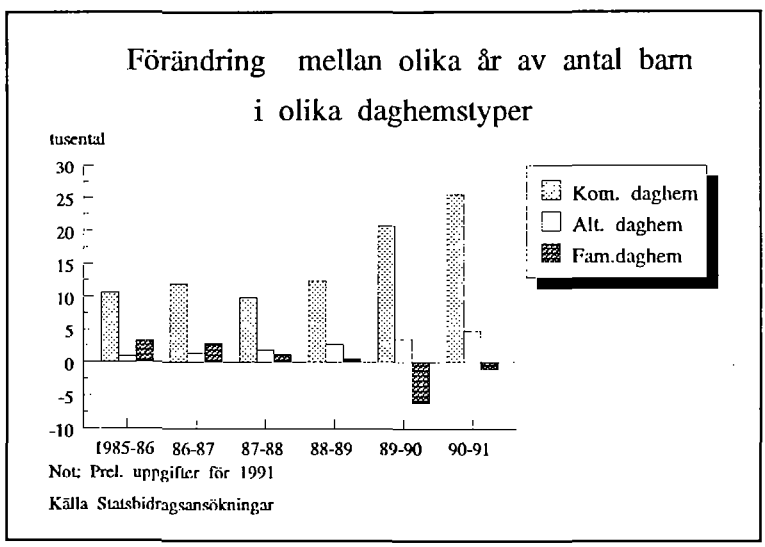
Av Sveriges totalt ca en miljon barnfamiljer har hälften, 516 000 familjer, barn i åldrarna 4 månader t.o.m. sex år. Drygt 60 % av dessa familjer har ett förskolebarn, 32 % har två och 5 % tre förskolebarn. Diagrammet visar den huvudsakliga sysselsättningen för kvinnan – eller den ensamstående mannen – under den aktuella veckan. Inte oväntat finns de flesta förvärvsarbetande i gruppen med ett barn (57%). Andelen sjunker till 27 % om det finns tre förskolebarn i familjen. Andelen hemarbetande är ca 5 % om det finns ett och två barn medan den i trebarnsfamiljerna är 15 %. En femtedel av enbarnsmödrarna är föräldraledigа jämfört med närmare hälften av mödrar som har tre barn. För mer än hälften av dessa gäller ledigheten ett yngre syskon. Andelen som studerar eller är arbetslösa ligger på i stort sett samma nivåer oberoende av antalet barn – studerande ca 5 % och arbetslösa ca 3 %.

Ca 90 % av samtliga förskolebarn har föräldrar som är gifta eller samboende, nära 10 % av barnen lever med en ensamstående mamma medan mindre än 1 % lever med en ensamstående pappa. Av diagrammet nedan framgår det hur barntillsynen ordnades under januari 1991 beroende på om det finns en eller två föräldrar i familjen. 75 % av de ensamståendes barn fanns i någon form av statsbidragsberättigad barnomsorg jämfört med 46 % av de sammanboendes barn. I nära 40 % av tvåföräldrahushållen var en förälder hemma hos barnet jämfört med 16 % i hushållen med ensamstående föräldrar. Föräldraledigа inräknas i gruppen hemmavarande föräldrar men går inte att särredovisa.

I följande diagram illustreras barnomsorgsutbyggnaden för förskolebarn från år 1985 – då principbeslutet om förskola för alla barn togs av riksdagen – till år 1991. Av diagrammet framgår att utbyggnaden på ca 107 000 nya platser huvudsakligen består av platser i daghem. Antalet barn i familjedaghem har, efter en liten uppgång i början av perioden, de senaste åren minskat. Uppgången i antalet platser i alternativa daghem är påfallande och utgörs till största delen av föräldrakooperativ.

Följande sammanställning visar utvecklingen av det totala antalet barn i daghem, familjedaghem, fritidshem och deltidsgrupp från år 1960 till år 1992.

År	Antal barn					
(31 dec.)	daghem	familjedaghem 0-6 år	familjedaghem 7-12 år	fritids-hem	sammanlagt antal barn	antal barn i delt.gr
1960	10 300	4 000		2 400	16 700	38 400
1970	33 000	32 000		6 500	71 500	82 900
1980	129 100	90 200	35 300	48 800	303 400	104 700
1985	184 400	113 500	48 900	73 800	420 600	78 000
1989	231 500	117 300	51 400	109 100	509 300	67 000
1990	256 300	110 400	45 500	119 700	531 900	63 100
1991[1]	285 000	110 500	41 000	128 500	565 000	63 100
1992[1]	305 000	110 500	40 000	130 000	585 500	63 100

[1] Uppskattat

Statsbidrag till barnomsorgen

Enligt gällande statsbidragssystem utgår statsbidrag per varje femtontal barn som är inskrivna i daghem, fritidshem eller deltidsgrupp. Bidrag utgår också för öppen förskola. Statsbidrag till familjedaghem utgår per inskrivet barn. I statsbidraget till daghem och fritidshem har inräknats dels ett belopp för insatser för barn med behov av särskilt stöd, dels ett belopp för fortbildningsinsatser för personalen inom barnomsorgen.

Statsbidrag lämnas till kommunerna även för alternativa daghem och fritidshem under vissa förutsättningar.

För att ge utrymme för fler alternativ och underlätta utbyggnaden av barnomsorgen har rätten till statsbidrag utvidgats. Enligt vad riksdagen har godkänt (prop. 1991/92:65, SoU12, rskr. 85) skall från den 1 januari 1992 statsbidrag lämnas i ökad omfattning för privata daghem och fritidshem.

Statsbidraget till barnomsorgen finansieras över statsbudgeten som tillförs en särskild socialavgift från arbetsgivare och egenföretagare. Avgiften uppgår till 2,2 % av avgiftsunderlaget.

FNs barnkonvention

FNs konvention om barnets rättigheter, som antogs den 20 november 1989, har efter riksdagens godkännande ratificerats av Sverige den 29 juni 1990. Konventionen trädde för svenskt vidkommande i kraft den 2 september 1990. Hittills har konventionen ratificerats av ca 100 stater.

Sverige var ett av de första länderna som ratificerade FNs barnkonvention. Ett betydande arbete har sedan lagts ner för att sprida kännedom om konventionen i Sverige. Särskilda ansträngningar har därvid gjorts för att nå ut till barn och ungdomar.

Regeringen har under en treårsperiod ställt 30 milj.kr. ur allmänna arvsfonden till frivilligorganisationernas förfogande för att informera om konventionen. Intresset för uppgiften har varit stort bland organisationerna. Det praktiska arbetet har gjorts av ett stort antal organisationer med en betydande bredd i idéerna.

För att kontrollera efterlevnaden av konventionen har FN tillsatt en särskild kommitté. Generalsekreteraren i Svenska Rädda Barnen, Thomas Hammarberg, har valts till ledamot av kommittén.

En särskild arbetsgrupp har tillsatts för att följa tillämpningen och genomförandet i Sverige av konventionen. Den svenska regeringen skall senast den 1 september 1992 rapportera till FN om hur Sverige efterlever konventionen.

FN har proklamerat 1994 som FNs familjeår. Jag har för avsikt att under år 1992 tillsätta en ledningsgrupp för de svenska insatserna under familjeåret.

I anslutning till öppnandet av FNs generalförsamlings höstsession 1990 hölls på bl.a. svenskt initiativ ett toppmöte om barnens villkor. I toppmötet deltog fler stats- och regeringschefer än som någonsin tidigare varit samlade. Barntoppmötet antog en deklaration och en handlingsplan för barns överlevnad och utveckling under 1990-talet.

En arbetsgrupp har tillsatts inom regeringskansliet för att utarbeta en nationell handlingsplan, vilken kommer att redovisas till FN i början av år 1992.

Insatser inom barnomsorgen i det mångkulturella samhället

Det är angeläget att så tidigt som möjligt motverka de tendenser till etniska konflikter och motsättningar som nu finns i samhället. Barnomsorgen skall aktivt bidra till att barnen får insikter om betydelsen av solidaritet mellan människor. En förutsättning för detta är att barnen får hjälp att utveckla förmågan till inlevelse i andra människors situation. Hur man inom barnomsorgen bemöter barn som i olika avseenden är annorlunda är ett mått på solidaritet i praktiken. Barnomsorgspersonal som arbetar med invandrar- och flyktingbarn måste få erforderliga kunskaper och adekvat stöd och handledning i detta arbete.

Invandrar- och flyktingbarn finns idag i nästan varje förskola. Närmare 12 % av barnen i förskolan har ett annat hemspråk än svenska. Det är således en naturlig uppgift för barnomsorgen att arbeta med barn från olika kulturer. I invandrartäta områden och i områden med lång erfarenhet av invandrare har personalen ofta goda kunskaper till stöd för sitt arbete. På andra håll finns sannolikt behov av ökade kunskaper.

I många organisationer som t.ex. Rädda Barnen, Bris, Röda korset, adoptionsorganisationer och invandrarorganisationer finns kunskap och intresse för dessa frågor. Dessa organisationer skulle kunna utgöra en resurs för stöd till och handledning av personal inom barnomsorgen.

Regeringen beslutade den 5 december 1991 att från allmänna arvsfonden anvisa 5 milj.kr. per år under en treårsperiod för att ge bl.a. frivilligorganisationerna möjlighet att sprida kunskap om invandrar- och flyktingbarnens situation i Sverige.

Skolbarnsomsorg

Inom utbildningsdepartementet och i samverkan med socialdepartementet tillsattes år 1989 en kommitté för att följa, stimulera och påskynda en utveckling i riktning mot en organisatoriskt och pedagogiskt samlad verksamhet för skola och skolbarnsomsorg. Kommitténs betänkande överlämnades i juni 1991 (SOU 1991:54).

I direktiven framhölls att kommitténs arbete skulle ha som mål att från en helhetssyn på verksamheten i skolan och skolbarnsomsorgen stimulera utvecklingen i riktning mot en god heldagsomsorg av hög kvalitet i en ekonomiskt rationell organisation.

Kommittén har följt det pågående utvecklingsarbetet i kommunerna samt initierat en rad utvecklingsprojekt som kan tjäna som förebilder för kommunerna. Kommittén har också utrett behovet av ändringar i de regler som gäller för skolan och skolbarnsomsorgen för att skapa förutsättningar för en utveckling och samverkan. Även frågan om utbildning av personal har behandlats.

Åtta exempel i skolbarnsomsorgskommitténs betänkande visar vilka ekonomiska effekter olika former av samarbete får avseende lokal- och personalanvändning. Analysen innehåller vissa osäkerheter men visar dock att de samlade kostnaderna för en elev som går i skola och skolbarnsomsorg var lägre i de integrerade lösningarna jämfört med de traditionella, dvs. skola och fritidshem separerade. De besparingar som redovisas berör i första hand personalkostnader.

Barnombudsman

Utredningen om barnombudsman har i betänkandet (SOU 1991:70) Ombudsman för barn och ungdom föreslagit inrättandet av en ombudsman som enligt en särskild lag skall ta tillvara och främja barns och ungdomars rättigheter, behov och intressen i samhället. Betänkandet remissbehandlas för närvarande.

Jag avser att efter ytterligare beredning, som också skall innefatta frågan om barnmiljörådets framtida uppgifter, föreslå regeringen att återkomma till riksdagen i denna fråga.

Översyn av lagstiftningen om internationell adoptionshjälp

Den nu gällande lagstiftningen om internationell adoptionshjälp trädde i kraft den 1 juli 1979. Statens nämnd för internationella adoptionsfrågor (NIA) har i en skrivelse hemställt om en översyn av lagstiftningen. NIA framhåller att lagstiftningen nu varit i kraft så länge att det är naturligt med en översyn som bl.a. bör omfatta reglerna för s.k. privata adoptioner, NIAs ställning och utformningen av statsbidraget till adoptionsorganisationerna.

En översyn av adoptionslagstiftningen har genomförts av förmynderskapsutredningen (Ju 1984:07). I slutbetänkandet (SOU 1989:100) Adoptionsfrågor har utredningen lagt fram förslag om vissa ändringar i reg-

lerna om adoption. Betänkandet har remissbehandlats och förslagen övervägs nu i justitiedepartementet. Vilken utformning adoptionsreglerna skall få är emellertid också beroende av ett arbete på en internationell överenskommelse om adoptionsregler som för närvarande pågår inom ramen för konferensen om internationell privaträtt i Haag. Det arbetet kan beräknas bli avslutat under år 1993.

Vid sidan härav kan det finnas skäl att göra en viss utvärdering av verksamheten inom NIA. Jag kommer inom kort att ta initiativ till att detta sker.

F 1. Bidrag till barnomsorg[1]

1990/91	Utgift	12 212 991 000
1991/92	Anslag	13 045 000 000
1991/92	Anslag exkl. mervärdeskatt	13 044 459 000
1992/93	Förslag	13 690 000 000

[1] Tidigare benämnt bidrag till kommunal barnomsorg

Statsbidrag för barnomsorg lämnas enligt förordningen (1987:860) om statsbidrag till kommunerna för barnomsorg (ändrad senast 1991:1973) för inskrivna barn i följande omsorgsformer och med följande belopp.

	Bidrag kr. per år
Daghem	
För varje femtontal inskrivna barn	475 000
- varav för barn med behov av särskilt stöd	20 000
- varav för fortbildning av anställda i:	
* daghem	15 000
* familjedaghem	10 000
* deltidsförskola/öppen förskola	5 000
Därutöver för varje nattöppen avdelning	150 000
Därutöver för varje avdelning med förlängt öppethållande	75 000
Fritidshem	
För varje femtontal inskrivna barn	210 000
- varav för öppen fritidsverksamhet	25 000
- varav för barn med behov av särskilt stöd	20 000
- varav för fortbildning av anställda i fritidshem/öppet fritidshem	10 000
Deltidsgrupp	
För varje femtontal inskrivna barn	50 000

	Bidrag kr. per år
Öppen förskola	
För varje enhet som hålls öppen minst tre dagar per vecka	50 000
Familjedaghem	
För barn inskrivna minst 7 tim./dag	18 000
För barn inskrivna mindre än 7 tim./dag	8 000

Statsbidragen till alternativa daghem och fritidshem beräknas enligt samma regler som för kommunalt driven verksamhet. De delar som avser insatser för barn med behov av särskilt stöd resp. fortbildning förmedlas av kommunen till den som driver barnomsorgen endast i den mån denne har kostnader för den verksamhet som avses.

Statsbidragen beviljas och betalas ut av socialstyrelsen. Förskott lämnas med 75 % av statsbidraget för året före bidragsåret. Förskottet betalas ut med en fjärdedel i vardera april, juli och oktober under bidragsåret samt i januari året efter bidragsåret. Slutavräkning sker i april året efter bidragsåret.

Socialstyrelsen

Socialstyrelsen beräknar medelsbehovet utifrån styrelsens statistik över utbetalda statsbidrag, kommunernas barnomsorgsplaner och SCB:s barnomsorgsundersökningar.

Socialstyrelsen föreslår att bidragen för fortbildningsinsatser höjs från 2,5 milj.kr. till 3,5 milj.kr. och att medlen för utvecklings- och förnyelsearbete höjs från 14,5 milj.kr. till 20 milj.kr.

Socialstyrelsen beräknar det totala medelsbehovet för statsbidragen till barnomsorgen för budgetåret 1992/93 till 13 430 000 000 kr.

Föredragandens överväganden

Utbyggnaden av barnomsorgen fortgår. Avsikten är att alla förskolebarn från ett och ett halvt års ålder skall få delta i någon form av förskoleverksamhet. Deltagandet innebär att plats erbjuds i daghem, familjedaghem, deltidsgrupp eller att barn erbjuds att delta i öppen förskoleverksamhet beroende på föräldrarnas förvärvsarbete eller studier och barnens behov.

I propositionen 1986/87:117 om nytt statsbidragssystem för barnomsorgen angav föredragande statsrådet att med kommunalt familjedaghem avses att en dagbarnvårdare är anställd av kommunen för att i sitt eget hem vårda andra föräldrars barn under 13 år. Frågan har emellertid inte reglerats i statsbidragsförordningen utan endast i socialstyrelsens tillämpningsföreskrifter.

I många fall kan emellertid familjedaghemsverksamheten bedrivas på ett bättre och rationellare sätt om dagbarnvårdaren eller flera dagbarnvårdare tillsammans förhyr en särskild lokal för sin verksamhet. Jag anser därför att statsbidrag till familjedaghem skall kunna lämnas även i de fall en eller flera dagbarnvårdare gemensamt bedriver familjedaghemsverksamhet i lokaler utanför det egna hemmet. Detta bör gälla fr.o.m. kalenderåret 1992. Jag förutsätter att socialstyrelsen kan vidta den ändring som behövs i sina föreskrifter om statsbidrag till kommunerna för barnomsorg (SOSFS 1991:3)

Jag har under anslaget beräknat oförändrat 2,5 milj.kr. till socialstyrelsen för fortbildningsinsatser. Jag har vidare beräknat oförändrat 14,5 milj.kr. för utvecklings- och förnyelsearbete inom barnomsorgen. Medel för en ny barnomsorgsundersökning år 1993 liksom för utvecklings- och utvärderingsmedel som socialdepartementet disponerar har beräknats under anslaget A 3. Uppföljning, utvärdering m.m.

Det totala anslagsbehovet beräknar jag till 13 690 milj.kr.

Kommunalekonomiska kommittén har föreslagit att detta anslag skall inordnas i ett nytt generellt statsbidragssystem (SOU 1991:98). Kommittens förslag remissbehandlas för närvarande. En proposition i frågan avses lämnas till riksdagen våren 1992.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Bidrag till barnomsorg* för budgetåret 1992/93 anvisa ett förslagsanslag på 13 690 000 000 kr.

F 2. Bidrag till invandrar- och flyktingbarn i förskolan

1990/91	Utgift[1]	54 725 923
1991/92	Anslag	40 000 000
1992/93	Förslag	40 000 000

[1] Anslaget Bidrag till hemspråksträning för barn i förskolan.

Föredragandens överväganden

Statsbidrag för invandrar- och flyktingbarn lämnas enligt förordningen (1991:708) om statsbidrag till invandrar- och flyktingbarn i förskolan. Denna förordning trädde i kraft den 1 juli 1991. Genom förordningen upphävdes förordningen (1977:628) om statsbidrag till hemspråksträning i förskolan. Medlen är avsedda för en fri resursanvändning anpassad till olika behov, t.ex. hemspråksträning, tvåspråkig personalförstärkning, föräldrautbildning, kunskaps- och metodutveckling.

Medlen fördelas av socialstyrelsen efter ansökan från kommunerna och beräknas på grundval av antalet inskrivna invandrar- och flyktingbarn i barnomsorgen i resp. kommun.

Jag beräknar anslagsbehovet för nästa budgetår till oförändrat 40 milj.kr.

Kommunalekonomiska kommittén har föreslagit att detta anslag skall inordnas i ett nytt generellt statsbidragssystem (SOU 1991:98). Kommittens förslag remissbehandlas för närvarande. En proposition i frågan avses lämnas till riksdagen våren 1992.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Bidrag till invandrar- och flyktingbarn i förskolan* för budgetåret 1992/93 anvisa ett anslag på 40 000 000 kr.

F 3. Barnmiljörådet

1990/91	Utgift	4 679 577
1991/92	Anslag	4 991 000
1991/92	Anslag exkl. mervärdeskatt	4 834 000
1992/93	Förslag	5 199 000

Barnmiljörådet är en central förvaltningsmyndighet med uppgift att handlägga frågor rörande barns miljö och barns säkerhet. Instruktion för barnmiljörådet framgår av särskild förordning (1988:1127).

Barnmiljörådet leds av en styrelse bestående av ordförande och tio övriga ledamöter. I styrelsen, som utses av regeringen, ingår ledamöter med anknytning bl.a. till socialstyrelsen, konsumentverket, boverket, trafiksäkerhetsverket och kommunförbundet.

Barnmiljörådets verksamhet omfattar olika samordningsprojekt inom barnsäkerhets- och barnmiljöområdet. Vidare arbetar rådet med särskild information inom dessa områden genom skrifter, konferenser, utställningar, seminarier m.m.

Barnmiljörådet

För att på ett tillfredsställande sätt kunna svara mot de krav som ställs på rådet anser rådet att dess löneanslag bör förstärkas. Rådet behöver medverka i internationella överläggningar och föra ut information och kunskap om barns lek och utveckling, inte minst i samband med förhandlingar om standards för leksaker, lekredskap och barnomsorgsprodukter.

Barnmiljörådet föreslår i sin anslagsframställning bl.a. följande:

1. Att rådet slipper genomföra en minskning enligt huvudförslaget. Att genom produktivitets- och effektivitetsförbättringar göra besparingar i denna storleksordning är inte möjligt utan att verksamheten avsevärt påverkas negativt.

2. Medel begärs för en ny tjänst som vaktmästare/assistent (+ 185 000 kr.), för förstärkning av informationsanslag (+ 80 000 kr.) och för effektivisering av verksamheten genom fortsatt datorisering (+ 40 000 kr.) och för kompetensutvecklingsåtgärder (+ 70 000 kr.).

	1991/92 Exkl. mervärdeskatt	Beräknad ändring 1992/93 Föredraganden
Förvaltningskostnader	4 307 000	+ 316 000
(därav lönekostnader)	(2 614 000)	(+ 117 000)
Lokalkostnader	527 000	+ 49 000
Summa	**4 834 000**	**+ 365 000**

Föredragandens överväganden

För budgetåret 1992/93 delar jag i huvudsak barnmiljörådets bedömning av effekterna av en resursfördelning enligt huvudförslaget. Jag föreslår att rådet undantas från det för statsförvaltningen generella produktivitetskravet på 1,5 %. Jag föreslår också att rådet får förstärkning av informationsanslaget med 80 000 kr.

Med beaktande av den höjning av lönekostnadspålägget som sker den 1 juli 1992 beräknar jag anslaget till 5 199 000 kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Barnmiljörådet* för budgetåret 1992/93 anvisa ett förslagsanslag på 5 199 000 kr.

F 4. Statens nämnd för internationella adoptionsfrågor

1990/91	Utgift	5 039 401
1991/92	Anslag	5 479 000
1991/92	Anslag exkl. mervärdeskatt	5 416 000
1992/93	Förslag	5 828 000

Statens nämnd för internationella adoptionsfrågor (NIA) är en central förvaltningsmyndighet med ansvar för information, tillsyn och kontroll i frågor rörande internationella adoptioner. Instruktion för NIA framgår av särskild förordning (1988:1128).

Socialnämnderna skall enligt socialtjänstlagen (1980:620) inhämta ett yttrande från NIA om det avsedda förmedlingssättet är tillförlitligt när det är fråga om adoption av ett utländskt barn utan medverkan av en auktoriserad organisation.

Nämnden ansvarar vidare för frågor enligt förordningen (1976:834) om prövning av utländskt beslut om adoption (ändrad 1981:674) samt frågor om auktorisation av organisationer enligt lagen (1979:552) om internationell adoptionshjälp (ändrad 1981:580 och 1984:1093). Efter ansökan och särskild prövning kan NIA ge auktorisation till ideella organisationer som avser att arbeta med internationell adoptionshjälp. NIA beslutar också om fördelningen av statsbidrag till sådana organisationer

samt fastställer årligen genomsnittskostnader att ligga till grund för beräkning av bidrag vid adoption av utländska barn.

Nämnden består av elva ledamöter, som förordnas av regeringen.

Statens nämnd för internationella adoptionsfrågor

NIA föreslår i sin anslagsframställning som utgångspunkt för verksamheten en budgetram för perioden 1992/93–1994/95 med 15 618 000 kr. Vidare föreslår nämnden att budgetramen räknas upp till ett belopp motsvarande oförändrat anslag 16 437 000 kr. Därutöver föreslår nämnden att NIA anvisas 100 000 kr för att följa den internationella utvecklingen på området, 75 000 kr för informationsverksamhet, samt ytterligare 1 milj.kr till bidrag till auktoriserade adoptionsorganisationer.

Föredragandens överväganden

Förslag

Övergripande mål:

Verksamhetens huvudsakliga inriktning att underlätta adoptioner i Sverige av utländska barn skall fortsätta som tidigare år. NIA bör ge ökad tyngd åt arbetet med att följa den internationella utvecklingen på området och därvid samla information i frågor som rör adoption av utländska barn. Nämndens informationsverksamhet bör ökas.

Resurser m.m.:

Ramanslag 1992/93 5 828 000 kr

Planeringsram:

Planeringsramen för perioden 1992/93–1994/95 beräknas till 17 484 000 kr.

Resultatbedömning

Under femårsperioden 1986/87–1990/91 har NIA som tillägg till sina tidigare uppgifter fått två arbetsuppgifter – att följa utvecklingen av kostnaderna för adoption av utländska barn samt att fastställa genomsnittskostnader att ligga till grund för beräkning av bidrag vid adoption av utländska barn. Vidare har NIA från år 1985 uppgiften att pröva förmedlingssättets tillförlitlighet vid adoption utan medverkan av auktoriserad organisation.

I huvudsak anser jag att det resultat som NIA redovisar för sin verksamhet är tillfredsställande. Resultaten visar god produktivitet. Verk-

samhetens effektivitet framgår dock inte av den fördjupade anslagsframställan. Det saknas en uppföljning och utvärdering av de effekter som NIAs verksamhet medför. Det är dock inte utan problem att göra en direkt koppling mellan de redovisade resultaten och målet med verksamheten för en bedömning av måluppfyllelsen. Det är svårt att i kvantitativa och kvalitativa termer mäta effekterna av den typ av verksamhet som NIA bedriver.

Nämnden redovisar ett antal mått på resultat som verksamheten uppnått under perioden 86/87–90/91. Det framgår att ärendemängden nära nog fördubblats under femårsperioden. Vidare framgår det att NIAs förvaltningskostnader i fasta priser är lägre budgetåret 1990/91 än 1986/87 trots att nya arbetsuppgifter tillkommit och trots en ökning av antalet ärenden. En stor del av ökningen av antalet ärenden rör förmedlingssättets tillförlitlighet vid privata adoptioner.

Förvaltningskostnad, ärendemängd och produktivitet under perioden 1986/87-1990/91

	86/87	87/88	88/89	89/90	90/91
Förvaltningskostn. i fasta priser (tkr)[1]	3 355	3 156	3 290	3 497	3 227
Ärendemängd (tot)	694	809	753	862	1 269
Produktivitet mätt i antal ärenden Index 86/87=100	100	124	110	119	186

[1] Kostnaderna har räknats till 1990 års prisläge enligt prisindex för statlig konsumtion. År 1 = 1985

Under perioden 1986/87–1990/91 har nämnden fått behålla oförändrat anslag. Antalet årsarbetskrafter minskade med 19% under perioden. För att klara ålagda uppgifter har NIA omfördelat sina resurser. Viss verksamhet har fått skäras ned. Detta gäller bl.a. uppgiften att följa den internationella utvecklingen på adoptionsområdet och därvid samla information i frågor som rör adoption av utländska barn. Förvaltningskostnaderna, i fast pris, för denna del av verksamheten har minskat med 40 % under femårsperioden. Kostnaderna för budgetåren 1986/87 och 1990/91 var 603 tkr. resp. 355 tkr.

Verksamheten med internationella adoptioner har förändrats de senaste åren. Andelen privata adoptioner har ökat. År 1990 kom ca 30 % av adoptivbarnen hit förmedlade genom privata kontakter vilket kan jämföras med ca 12 % år 1986. Kraven på kunskap hos de kommunala socialsekreterarna ökar därigenom. Det är NIA som kan och skall ge socialnämnderna de råd och den information som behövs för att bedöma familjers lämplighet som adoptivföräldrar och ge dem stöd i detta arbete.

Antal förmedlade adoptivbarn och förmedlingssättet under perioden 1989-1990

	1986	1987	1988	1989	1990
Totalt antal förmedlade adoptivbarn	1 542	1 355	1 074	883	965
Förmedlad genom auktoriserad organisation	1 354	1 142	920	701	680
Förmedlad utan auktoriserad organisation	188	213	154	182	285
Andel barn förmedlade utan auktoriserad organisation	12.2%	15.7%	14.3%	20.6%	29.5%

Fördjupad prövning:

Jag anser att målen för nämndens verksamhet hittills uppfyllts på en rimlig nivå. NIA har en kostnadseffektiv organisation som åstadkommer mycket med begränsade resurser. Min bedömning är att den senaste periodens utveckling av NIAs uppgifter och resurser innebär att utrymme för ytterligare resultatförbättring på området är begränsat.

Jag delar NIAs bedömning att det årliga antalet adoptioner de närmaste åren torde ligga kvar på ungefär oförändrad nivå, omkring 1 000 om året, samt att fördelningen mellan adoptioner förmedlade av organisationer och adoptioner utan organisationers medverkan inte kommer att förändras radikalt.

Slutsatser:

Mot bakgrund av den fördjupade prövningen som jag gjort av verksamheten drar jag följande slutsatser.

Det övergripande målet för NIAs verksamhet att underlätta adoptioner i Sverige av utländska barn bör ligga fast. Dessutom visar min bedömning av verksamheten att nämnden bör ge ökad tyngd åt arbetet med att följa den internationella utvecklingen på området och därvid samla information i frågor som rör adoption av utländska barn. Också i övrigt bör NIAs informationsverksamhet ökas.

Uppgiften att följa den internationella utvecklingen på adoptionsområdet har skurits ned i samband med NIAs omfördelning av resurser. Denna del av NIAs verksamhet är viktig för att upprätthålla förtroendet för svensk adoptionsverksamhet i barnens ursprungsländer och för att samla information i frågor som rör adoption av utländska barn.

En viktig uppgift för NIA är att ge socialnämnderna råd och information samt ge dem och allmänheten en bild av den svenska synen på adoptioner. Andelen privata adoptioner har ökat under den senaste perioden vilket medfört att kraven på kunskap hos socialsekreterarna har ökat.

För att uppfylla angivna målsättningar anser jag att nämnden skall tilldelas ytterligare 175 000 kr., varav 100 000 kr. för att följa den internationella utvecklingen på adoptionsområdet och 75 000 kr. för att öka informationsverksamheten.

Jag anser att NIA uppfyller kraven för att få en treårig budgetram för perioden 1992/93–1994/95.

Planeringsramen för perioden 1992/93–1994/95 har mot denna bakgrund beräknats utifrån följande utgångspunkter:

	1991/92 Exkl. mervärdesskatt	Beräknad ändring under perioden 1992/93	1993/94	94/95
Förvaltningskostnader	3 139	+ 146	–	–
Lokalkostnader	755	+ 30	–	–
Bidrag till de auktoriserade adoptionsorganisationerna	1 522	+ 61	–	–
Reform		+ 175		
Summa	5 416	+ 412	0	0

Jag har vidare beaktat den höjning av lönskostnadspålägget som sker den 1 juli 1992.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

1. godkänna att verksamheten inom NIAs ansvarsområde skall ha den övergripande målsättning som jag förordat i avsnittet Slutsatser,
2. till *Statens nämnd för internationella adoptionsfrågor* för budgetåret 1992/93 anvisa ett ramanslag på 5 828 000 kr.

G. Omsorg om äldre och handikappade

Mål och inriktning för äldreomsorgen

Målen för samhällets service och vård till äldre utgår ifrån människors rätt att så långt det är möjligt själva få bestämma över sin livssituation och att få behålla sin integritet även när vårdbehoven blir omfattande. Detta övergripande mål skall vara vägledande både för planeringen av äldreomsorgen och i det dagliga service- och vårdarbetet. Samhällets resurser för service och vård behöver fortsatt byggas ut och utvecklas så att det är möjligt för människor att kunna välja att bo kvar hemma. För dem som önskar att flytta till någon särskild boendeform för service och omvårdnad bör det finnas ett varierat utbud.

Riksdagen beslutade i december 1990 på grundval av propositionen om ansvaret för service och vård till äldre och handikappade m.m. (prop. 1990/91:14, SoU9, rskr. 97) att kommunerna fr.o.m. den 1 januari 1992 skall ges ett samlat ansvar för långvarig service och vård för äldre och handikappade. Genom beslutet får kommunerna en skyldighet att inrätta särskilda boendeformer för service och omvårdnad, bostäder med särskild service samt dagverksamheter. Kommunerna övertar ansvaret för sjukhemsvården dels genom att ca 500 enheter för långtidssjukvård med sammanlagt 31 000 platser förs över från landstingen och dels genom ett betalningsansvar för ytterligare 3 400 vårdplatser för vilka landstingen har ett fortsatt verksamhetsansvar. Ett särskilt betalningsansvar införs också för medicinskt färdigbehandlade inom somatisk korttidssjukvård och geriatrisk vård. Kommunerna får genom reformen en skyldighet att bedriva sjukvård i de särskilda boendeformerna samt en befogenhet att erbjuda hemsjukvård i ordinärt boende.

Riksdagen fattade i juni 1991 beslut om den ekonomiska reglering som följer av äldrereformen (prop. 1990/91:150, bil. I:3, SoU25, rskr. 384). Den ekonomiska regleringen innebär att totalt 20,3 miljarder kr. förs över från landstingen till kommunerna för att täcka kostnaderna för den verksamhet som kommunerna blir ansvariga för fr.o.m. år 1992. Regleringsinstrumenten består av en kombination av skatteväxling, förändringar i statsbidrags- och skatteutjämningssystemen samt ett system för kostnadsutjämning mellan kommunerna.

Riksdagen har i anslutning till behandlingen av frågan om den ekonomiska regleringen fattat beslut om ett utökat statligt stöd inom äldreomsorgsområdet uppgående till totalt 5,5 miljarder kr. under en femårsperiod. Av medlen skall 2 miljarder kr. utges som stimulansbidrag till gruppboende för åldersdementa, psykiskt utvecklingsstörda, psykiskt sjuka och fysiskt handikappade. För utbyggnad och ombyggnad av institutioner avsätts 1 miljard kr. så att alla som önskar det skall få bo i ett eget rum.

Kommunerna kompenseras under en treårsperiod med ett statsbidrag om 1,5 miljarder kr. för att täcka viss del av kostnaden för medicinskt färdigbehandlade inom den somatiska korttidssjukvården och den geriatriska vården.

Ett statligt stöd till utbildningsinsatser och information utbetalas under år 1991 med 500 milj.kr.

Landstingen och de landstingsfria kommunerna tillförs ett särskilt statsbidrag på 500 milj.kr. under år 1992 med syfte att bl.a. förkorta kötiderna inom den somatiska korttidssjukvården.

Regeringen gav i september 1991 socialstyrelsen i uppdrag att följa upp och utvärdera äldrereformen vad avser innehåll, kvalitet och kostnader. Avrapportering av uppdraget skall ske i anslutning till den årliga anslagsframställningen, och senast den 1 april 1996 skall uppdraget i sin helhet avrapporteras. För de extraordinära insatser som krävs bl.a. i form av särskild forskarkompetens, avses ett belopp om 25 milj.kr. anvisas under en femårsperiod.

Socialstyrelsen har vidare fått i uppdrag att i samarbete med boverket följa upp och beskriva utvecklingen avseende särskilda boendeformer för äldre och handikappade. I uppdraget ingår bl.a. att följa hur stimulansbidragen utnyttjas och hur särskilda boendeformer byggs ut och utformas i samband med ny- och ombyggnad. Uppdraget skall fortlöpande avrapporteras i samband med den årliga anslagsframställningen och särskilt skall fördelningen av stimulansbidrag mellan olika grupper redovisas.

Regeringen har den 28 november 1991 beslutat tillkalla en särskild kommitté med uppgift att följa tillämpningen och effekterna av det kommunala betalningsansvaret inom hälso- och sjukvården. Kommittén har vidare till uppgift att vid behov föreslå förändringar i utformningen av systemet med betalningsansvar. Kommitténs arbete skall vara avslutat senast den 1 maj 1993. Vid samma tidpunkt har regeringen beslutat att inrätta en särskild delegation angående behovet av korrigeringar i förhållande till den ekonomiska regleringen till följd av äldrereformen. Delegationens uppgift har begränsats till att göra en avstämning med utgångspunkt i uppenbara tekniska fel eller räknefel som kan ha skett i samband med den ekonomiska regleringen.

Socialstyrelsen har under många år följt utvecklingen inom personalområdet och främst har intresset koncentrerats kring hemtjänstens stora personalomsättning och svårigheterna att rekrytera personal. Regeringen uppdrog hösten 1989 åt socialstyrelsen att följa upp utvecklingen på personalområdet. Våren 1991 avlämnades rapporten DET HAR HÄNT – en uppföljning av utvecklingen på personalområdet inom äldre- och handikappomsorgen. Av rapporten framgår bl.a. att kommunerna i allt större utsträckning satsar på personalpolitiska insatser. Personalomsättningen och sjukfrånvaron synes ha minskat och då inte enbart som en följd av konjunkturförändringen. Genom särskilda medel har socialstyrelsen under några år haft i uppdrag att samla in och sprida erfarenheter och idéer på det personalpolitiska området. Detta uppdrag redovisades slutligt i juni 1991.

Regeringen uppdrog i december 1990 åt socialstyrelsen och statens invandrarverk att gemensamt kartlägga och beskriva de äldre invandrarnas situation i Sverige. Rapporten En mångkulturell äldreomsorg, som avlämnades i september 1991, ger en bra beskrivning av äldre invandra-

res villkor. Därvid konstateras att kommunernas och landstingens beredskap att möta de äldre invandrarnas behov är låg. Det finns därför skäl att i fortsättningen följa denna grupps behov av omsorg och övrigt stöd. Socialstyrelsen bör därvid spela en aktiv roll.

Våld mot äldre är ett starkt skuld- och tabubelagt område. Med anledning av en motion i riksdagen uttalade socialutskottet att frågan om misshandel av äldre måste ägnas större uppmärksamhet. Riksdagen gav regeringen detta tillkänna (1990/91:SoU11, rskr. 115). Regeringen uppdrog i mars 1991 åt socialstyrelsen att kartlägga och beskriva de äldres situation i hemmet med särskild uppmärksamhet på de grupper som kan antas vara utsatta för olika former av våldshandlingar. Uppdraget bör avrapporteras senast den 1 mars 1992.

Mål och inriktning för handikappolitiken

Staten, kommunerna och landstingen har tillsammans det grundläggande ansvaret för att människor med funktionshinder skall få möjligheter till ett liv på samma villkor som övriga medborgare. Målen för handikappolitiken är att tillförsäkra varje människa ekonomisk trygghet och inflytande över sin situation samt att utforma samhället så att det, i vid bemärkelse, blir tillgängligt för alla.

Det arbete som bedrivs i 1989 års handikapputredning (S 1988:03) är av stor betydelse för utformningen av den framtida handikappolitiken.

Handikapputredningen har avlämnat flera betänkanden. Betänkandet (SOU 1989:54) Rätt till gymnasieutbildning för svårt rörelsehindrade ungdomar har legat till grund för propositionen 1989/90:92 om gymnasieutbildning för svårt rörelsehindrade ungdomar. På grundval av propositionen beslöt riksdagen (1989/90:SoU20, rskr. 271) bl.a. om en i skollagen fastställd rätt till gymnasieutbildning för svårt rörelsehindrade ungdomar med behov av speciellt anpassad gymnasieutbildning. Vidare inrättades ett särskilt statsbidrag för finansiering av boende i elevhem och för habilitering i anslutning till den specialanpassade utbildningen.

Betänkandet (SOU 1990:2) Överklagningsrätt och ekonomisk behovsprövning inom socialtjänsten har remissbehandlats. Betänkandet och remissvaren har överlämnats till socialtjänstkommittén (S 1991:07), som enligt sina direktiv bl.a. har i uppdrag att pröva frågan om överklagningsmöjligheter inom socialtjänsten.

I betänkandet (SOU 1990:19) Handikapp och välfärd har handikapputredningen redovisat det omfattande kartläggningsarbete som genomförts när det gäller situationen för personer med stora funktionshinder.

I juni månad 1991 överlämnade handikapputredningen sitt huvudbetänkande (SOU 1991:46) Handikapp – Välfärd – Rättvisa. I betänkandet föreslås bl.a. införandet av en ny lagstiftning om stöd och service till vissa funktionshindrade. Avsikten med den föreslagna lagstiftningen är att åstadkomma ett förbättrat stöd till bl.a. personer med omfattande funktionshinder. Enligt handikapputredningens förslag skall den nya lagen ersätta lagen (1985:568) om särskilda omsorger om psykiskt

utvecklingsstörda m.fl. (omsorgslagen) och lagen (1965:136) om elevhem för vissa rörelsehindrade barn m.fl. Vidare lämnas förslag om införande av ett system med personlig assistans. Remissbehandlingen av huvudbetänkandet har nyligen avslutats.

Handikapputredningen har i dagarna avlämnat betänkandet (SOU 1991:97) En väg till delaktighet och inflytande – tolk för döva, dövblinda, vuxendöva, hörselskadade och talskadade. Betänkandet kommer inom kort att remissbehandlas.

Slutbetänkandet från handikapputredningen beräknas kunna avlämnas under våren 1992.

Den 1 januari 1992 får kommunerna ett samlat ansvar för service och vård till äldre och handikappade. Reformen innebär bl.a. att kommunerna genom ett tillägg till 21 § socialtjänstlagen (1980:620) får skyldighet att inrätta bostäder med särskild service för handikappade. Det beslutade tillägget innebär dock ingen förändring av nu gällande ansvarsförhållanden när det gäller gruppbostäder för psykiskt utvecklingsstörda m.fl. enligt omsorgslagen. Jag vill i detta sammanhang påminna om det femåriga statliga stimulansbidrag som fr.o.m. innevarande år utgår bl.a. för att inom landstingen påskynda utbyggnaden av gruppbostäder för psykiskt utvecklingsstörda.

Vid socialutskottets behandling av propositionen om ansvaret för service och vård för äldre och handikappade (prop. 1990/91:14, SoU9, rskr. 97) uppehöll sig utskottet bl.a. vid frågan om det framtida ansvaret för tillhandahållande av tekniska hjälpmedel. Socialutskottet framhöll:

> "Uppgiften att tillhandahålla tekniska hjälpmedel följer i dag av landstingens *allmänna ansvar att tillhandahålla hälso- och sjukvård.* Införandet av en skyldighet för kommunen att tillhandahålla hälso- och sjukvård för därmed med sig en motsvarande skyldighet för kommunen när det gäller tekniska hjälpmedel. I propositionen föreslås att kommunerna skall ha ansvaret för enklare tekniska hjälpmedel medan landstingen bör ansvara för mera avancerade hjälpmedel som kräver specialiserad kompetens för att prova ut, anpassa och förskriva. Enligt utskottet är detta i och för sig en praktisk lösning när det gäller tillhandahållandet av åtminstone enklare tekniska hjälpmedel inom de särskilda boendeformerna och bostäderna med särskild service. Samtidigt finns det enligt utskottet befogad anledning att varna för den uppsplittring av ansvaret som följer av att både landstingen och kommunerna får en skyldighet att tillhandahålla handikapphjälpmedel. Enligt utskottet talar mycket för att en översyn av ansvarsfrågorna när det gäller handikapphjälpmedlen kan behöva göras. Enligt utskottet måste det vara en strävan att så långt möjligt hålla samman ansvaret för hjälpmedelsförsörjningen. Den lösning som nu föreslås bör därför inte ses som en slutlig lösning av frågan. En parlamentarisk utredning bör enligt utskottet få i uppdrag att överväga vilka åtgärder som kan behöva vidtas på hjälpmedelsområdet i och med att ett kommunalt hälso- och sjukvårdsansvar införs. Det finns i detta sammanhang skäl att överväga även vilket ansvar staten bör ha för hjälpmedelsförsörjningen, en fråga som behandlas i flera motioner."

Riksdagen beslutade i enlighet med socialutskottets förslag.

Efter det att socialutskottet gjort sitt uttalande om en parlamentarisk utredning inom hjälpmedelsområdet har handikapputredningen tagit upp frågan till behandling. I det tidigare nämnda huvudbetänkandet föreslår utredningen att det genom ett tillägg till hälso- och sjukvårdslagen (1982:763) markeras att det ingår i landstingens ansvar för hälso- och sjukvård att svara för hjälpmedelsförsörjning till handikappade. Enligt handikapputredningen bör landstingsansvaret innefatta dels att tillhandahålla och finansiera hjälpmedel för att underlätta den dagliga livsföringen för handikappade och för egen vård och behandling, dels en organisation för kartläggning och utprovning av sådana och andra hjälpmedel. Enligt handikapputredningens förslag skall landstinget kunna komma överens med primärkommun eller annan att tillhandahålla och finansiera vissa hjälpmedel. De överenskommelser som träffats mellan landsting och kommun inför år 1992 med anledning av den s.k. Ädelreformen är, framhåller utredningen, exempel på sådana överenskommelser. Som jag strax skall återkomma till är handikapputredningens huvudbetänkande för närvarande föremål för beredning i socialdepartementet. Vidare har jag erfarit att handikapputredningen i sitt slutbetänkande avser att återkomma till vissa övriga frågor som gäller tekniska hjälpmedel för handikappade.

Jag har redan nämnt att regeringen i september 1991 uppdrog åt socialstyrelsen att följa upp och utvärdera äldrereformen. I uppdraget ingår att beskriva hur den kommunala hjälpmedelsverksamheten utformas med avseende på organisation, tillgänglighet för den enskilde och kostnader samt hur samordning sker mellan den primärkommunala och den landstingskommunala hjälpmedelsverksamheten. I november 1991 uppdrog regeringen åt Handikappinstitutet att inom ramen för ett samlat projekt utveckla och sprida information om hjälpmedel. Uppdraget skall utföras i samråd med socialstyrelsen.

Mot bakgrund av vad jag nu har sagt finner jag att de önskemål som ligger bakom riksdagens begäran om en parlamentarisk utredning torde vara uppfyllda genom vad som redan förevarit. En särskild parlamentarisk utredning i hjälpmedelsfrågan bör därför inte tillkallas.

Sverige har under många år spelat en aktiv roll i det internationella handikapparbetet. Regeringen tog under år 1989 ett initiativ till att inom FN inleda ett arbete för att få till stånd internationella regler om handikappades rätt till full delaktighet och jämlikhet. Arbetet med reglerna bedrivs i en internationell arbetsgrupp med representanter från drygt 50 länder och internationella handikapporganisationer. Arbetsgruppen har vid sitt första möte hösten 1991 dragit upp riktlinjerna för innehållet i reglerna. Det slutgiltiga förslaget till internationella regler avses föreläggas generalförsamlingen hösten 1993.

I juni 1991 tillsattes en utredning, som skall belysa de särskilda konsekvenser ett svenskt medlemskap i EG kan få för människor med funktionsnedsättningar. Utredningen skall också lämna underlag för ett svenskt agerande i EG-samarbetet som syftar till att vinna gehör för svensk handikappolitik.

Det är givetvis av stor betydelse att handikapporganisationerna ges möjlighet att på lämpligt sätt medverka i det internationella handikapparbetet. Den förstärkning av statsbidraget till handikapporganisationerna som jag strax avser föreslå med bl.a. inriktning på medlemsstöd och internationellt handikapparbete bör ge organisationerna goda möjligheter att medverka aktivt.

Handikappolitiska reformer

Av olika undersökningar och studier har framgått att människor med funktionshinder är eftersatta i viktiga avseenden. Inte minst har handikapputredningen genom sitt arbete kunnat kartlägga och dokumentera de brister som finns i stödet och servicen till funktionshindrade och i utformningen av samhällsmiljön. Att förbättra livsvillkoren för människor med funktionshinder och deras anhöriga måste därför ses som en av de allra viktigaste uppgifterna inom välfärdspolitiken.

Regeringen ger hög prioritet åt handikappfrågorna. I regeringsförklaringen framhålls betydelsen av att människor med funktionshinder och deras anhöriga ges ökade möjligheter till ett gott liv. Mot den bakgrunden kommer regeringen att lägga fram förslag till genomgripande reforminsatser inom handikappområdet. Reformförslagen kommer att inriktas på olika eftersatta områden och läggas fram i flera steg.

Som jag redan framhållit är det arbete som bedrivs i 1989 års handikapputredning av stor betydelse för den framtida handikappolitiken. Det är regeringens avsikt att under år 1992 avlämna en proposition på grundval av förslagen i handikapputredningens huvudbetänkande Handikapp – Välfärd – Rättvisa. Inriktningen för den kommande propositionen är främst att skapa förutsättningar för förbättrade stöd- och serviceinsatser för personer med omfattande funktionshinder. Syftet är också att uppnå förbättringar i fråga om habiliterings- och rehabiliteringsverksamheten.

Det är enligt min uppfattning av stor betydelse att stödet till familjer med handikappade barn kan förstärkas. Inte minst är det väsentligt att föräldrar med handikappade barn kan ges ett bättre ekonomiskt stöd för de vård- och omsorgsinsatser de utför och för de särskilda merkostnader som i övrigt ofta uppkommer. Det är mot denna bakgrund regeringens avsikt att under våren 1992 återkomma till riksdagen med förslag om förbättrade villkor när det gäller vårdbidraget för handikappade barn. Inriktningen för kommande förslag är att åstadkomma dels höjda nivåer inom vårdbidraget, dels att de s.k. merkostnadsersättningarna inom bidraget skall utges vid sidan om vårdbidragens grundbelopp. Därigenom skulle hela vårdbidragets grundbelopp bli ATP-grundande.

Regeringen avser vidare att under våren lägga fram reformförslag när det gäller det särskilda pensionstillägget. Pensionstillägget syftar till att kompensera föräldrar som på grund av vård av sjukt eller handikappat barn under lång tid har gått miste om förvärvsinkomster och därmed fått låg eller ingen ATP alls. Inriktningen är dels att utöka antalet nivåer inom det särskilda pensionstillägget, dels att få till stånd ändrade regler

för vårdrekvisitet så att kortare avbrott i föräldrarnas vård av barnet inte skall påverka beräkningen av pensionstillägget.

Ett ytterligare område som bör prioriteras gäller statens bidrag till handikapporganisationerna. Jag föreslår i det följande kraftiga förstärkningar av både det allmänna statliga bidraget till handikapporganisationerna och till vissa specifika verksamheter som bedrivs eller nyttjas av organisationerna. Statsbidraget till handikapporganisationerna bör höjas med drygt 29 milj.kr., vilket innebär att det för nästa budgetår kommer att uppgå till nära 130 milj.kr. Vidare lämnar jag förslag om väsentligt utökade bidrag till bl.a. den ledarhundsverksamhet som bedrivs av Synskadades Riksförbund samt till rikstolktjänsten. Jag föreslår också att ett nytt statsbidrag inrättas till Neurologiskt Handikappades Riksförbund för den särskilda utställningsverksamhet som förbundet bedriver. Utöver vad jag nu har sagt föreslår jag vissa förbättringar när det gäller texttelefonverksamheten för döva m.fl. Mitt förslag innebär, att även anhöriga till döva m.fl. under vissa förutsättningar ska kunna erhålla texttelefoner.

Allmänna arvsfonden

Allmänna arvsfonden har till ändamål att främja vård och fostran av barn och ungdom samt omsorg om handikappade. Fonden förvaltas av kammarkollegiet (fondbyrån) som en särskild fond, skild från statskapitalet. För budgetåret 1990/91 beslutades att 150 milj.kr. skulle utdelas.

Stöd ur fonden beslutas av regeringen samt barn- och ungdomsdelegationen. Enligt regeringsbeslut kan barn- och ungdomsdelegationen disponera 25 % av det utdelningsbara beloppet årligen. För budgetåret 1990/91 disponerade barn- och ungdomsdelegationen 37,5 milj.kr. för stöd till fostran av ungdom. Med ungdom avses i detta sammanhang åldrarna 7-25 år.

Regeringen beviljar stöd till verksamhet för barn under 7 år samt till verksamhet rörande personer med fysiska, psykiska och sociala handikapp i alla åldrar. Stöd ur fonden lämnas huvudsakligen till frivilliga och ideella insatser.

Under budgetåret 1990/91 har regeringen beviljat stöd till 248 projekt med ett sammanlagt belopp av 112,5 milj.kr. Stödet till omsorg om handikappade har uppgått till ca 81,5 milj.kr. medan stöd till barn och ungdomar utgått med sammanlagt ca 31 milj.kr.

Huvuddelen av stödet till handikappade har omfattat försöks- och utvecklingsverksamhet som t.ex. datorteknik för handikappade, verksamhet för dövblinda och hörselskadade, verksamhet för flerhandikappade, psykiskt handikappade m.m. Ca 13 milj.kr. har utgått till handikapporganisationernas informationsverksamhet, kurser och konferenser m.m. För vissa insatser inom handikappområdet har medel överförts till Handikappinstitutet med uppdrag att handlägga och besluta om projektansökningar.

Stödet till projekt rörande barn och ungdomar har uppgått till ca 31 milj.kr. Här kan särskilt nämnas drogförebyggande verksamhet, information om FNs barnkonvention, kulturaktiviteter samt insatser för utsatta ungdomar.

Stöd ur allmänna arvsfonden har framför allt utgått till föreningar och organisationer.

Regeringen har i mars 1991 överlämnat en skrivelse till riksdagen med redovisning för fördelningen av medel från allmänna arvsfonden under budgetåret 1989/90 (skr. 1990/91:137). I denna skrivelse redogjordes för den kommande inriktningen för stödet ur allmänna arvsfonden. Här kan framför allt nämnas en fortsatt satsning på handikapporganisationernas informations- och utbildningsprojekt med syfte att öka kunskap och medvetenhet om handikappades levnadsförhållanden samt stöd till projekt med inriktning på datateknik och handikapp för ökad självständighet och oberoende. Ett annat område som bör utvecklas är handikappades fritid och rekreation.

Förutom den pågående satsningen på information om FNs barnkonvention och dess innehåll genom frivilligorganisationerna prioriteras t.ex. kulturaktiviteter samt stöd till frivilligorganisationer som bedriver försöksverksamhet som syftar till att förbättra situationen för utsatta barn och ungdomar. För att bl.a. ge frivilligorganisationerna möjlighet att sprida kunskap om invandrar- och flyktingbarnens situation i Sverige har regeringen vidare anvisat 5 milj.kr. per år under en treårsperiod.

Riksdagen beslutade i anslutning till behandlingen av denna skrivelse att ge regeringen till känna att en översyn bör göras av arvsfondens ändamålsbestämmelse (1989/90:SoU29, rskr. 318).

Regeringen beslutade den 24 januari 1991 att tillkalla en särskild utredare (dir. 1991:3) med uppdrag att se över allmänna arvsfondens ändamålsbestämmelse samt vissa frågor rörande dess tillämpning och beslutanderätten vid utdelning av stöd ur fonden. Översynen omfattar också frågan om uppföljning av verksamhet som startats genom stöd ur allmänna arvsfonden.

En redovisning av fördelningen av stöd ur allmänna arvsfonden under budgetåret 1990/91 kommer senare att överlämnas till riksdagen.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen

bereder riksdagen tillfälle att ta del av vad jag har anfört i avsnittet Mål och inriktning för handikappolitiken om en parlamentarisk utredning beträffande tekniska hjälpmedel inom hälso- och sjukvården.

G 1. Bidrag till service och vård

1990/91	Utgift	3 345 822 407*
1991/92	Anslag	4 001 852 000
1992/93	Förslag	7 976 000 000

*Anslaget Bidrag till social hemhjälp, ålderdomshem m.m.

Riksdagen fattade i juni 1991 beslut om den ekonomiska regleringen med anledning av äldrereformen (prop. 1990/91:150 bil. I:3, SoU25, rskr. 384). Genom regleringen sker bl.a. en förändring av statsbidraget till kommunerna fr.o.m. år 1992. Grunderna för fördelningen av statens bidrag till kommunerna förändras så att medlen fördelas efter behovskriterier och inte som tidigare efter antalet årsarbetare inom hemtjänst och i förhållande till antalet ålderdomshemsplatser. Beslutet att överföra en viss del av den allmänna sjukvårdsersättningen från sjukvårdshuvudmännen till kommunerna innebär nära nog en fördubbling av statsbidraget. Det nya bidraget utbetalas för kalenderåret 1992 halvårsvis i efterskott och fr.o.m. år 1993 kvartalsvis i efterskott. Socialstyrelsen utbetalar statsbidraget.

Under anslaget anvisas innevarande budgetår medel för utvecklings- och förnyelsearbete samt bidrag till pensionärsorganisationerna. Dessa poster föreslås fr.o.m. budgetåret 1992/93 ingå i ett nytt anslag G 15. Utvecklingsmedel m.m.

Socialstyrelsen

Antalet ålderspensionärer uppgår för närvarande till ca 1,5 milj. vilket motsvarar ca 18 % av befolkningen. Både antalet och andelen personer som är 65 år och äldre förblir i stort sett konstant fram till sekelskiftet. Antalet personer som är 80 år och äldre kommer att öka kraftigt. De allra flesta personer över 80 år kommer att vara ensamboende, vilket bidrar till ett ökat behov av social hemhjälp.

Antalet hjälptimmar har ökat från 50 milj. år 1980 till 104 milj. år 1990. Under samma period har antalet personer som fått hemtjänst minskat från 348 000 till drygt 302 000. Under senare år har en förskjutning skett i ålderssammansättningen hos dem som får hjälp i hemmet. Andelen hjälpta personer i åldersgruppen 80 år och äldre ökar och många av dessa får också allt mer omfattande hjälpinsatser i hemmet. Dock får merparten (86 %) av alla som beviljades hemtjänst insatser i begränsad omfattning och en relativt liten andel erhöll hjälpinsatser som omfattade mer än 50 timmar per vecka. Socialstyrelsen anger medelsbehovet för det nya bidraget till service och vård till 7 815 000 000 kr.

Föredragandens överväganden

Att förbättra omsorgen om äldre och handikappade är en av de viktigaste uppgifterna inom välfärdspolitiken. En strävan inom omsorgerna om äldre och handikappade är att det skall vara möjligt för den som så önskar att bo kvar i den egna bostaden och där få den service och vård

som behövs. Det skall också vara möjligt att välja att flytta till någon form av kollektivt äldreboende när vårdbehoven ökar och den enskilde önskar större närhet till personal och gemenskap med andra. En sådan ökad valfrihet förutsätter en fortsatt utbyggnad av hemtjänsten men också tillgång till ett varierat utbud av särskilda boendeformer för service och omvårdnad. Den ökande gruppen personer över 80 år ställer alldeles särskilda krav på utbyggnad av vårdresurser för åldersdementa samt också på tillgång till sjukvårdsinsatser. Äldreomsorgen under 1980-talet har i hög grad präglats av diskussioner kring det delade huvudmannaskapet vilket fördröjt en nödvändig utbyggnad av vårdresurser. Äldrereformens genomförande innebär att kommunerna får ett samlat ansvar för all långvarig service och vård för äldre och handikappade. Det fortsatta arbetet med att skapa värdiga villkor för de allra äldsta i behov av tillsyn, trygghet och omvårdnad måste nu intensifieras.

Kommunalekonomiska kommittén (dir 1990:20) har föreslagit att bl.a. detta anslag skall inordnas i ett nytt generellt statsbidragssystem (SOU 1991:98). Kommitténs förslag remissbehandlas för närvarande. En proposition i ämnet avses lämnas till riksdagen våren 1992.

Statsbidraget till service och vård beräknas efter antalet äldre och personer med förtidspension enligt förordningen (1991:1516) om statsbidrag till service och vård för äldre och handikappade. Det framräknade bidragsbeloppet justeras dels med hänsyn till ett glesbygdsindex och dels i förhållande till ett index för andelen ensamboende. Medelsbehovet för budgetåret 1992/93 beräknar jag till 7 976 000 000 kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Bidrag till service och vård* för budgetåret 1992/93 anvisa ett förslagsanslag på 7 976 000 000 kr.

G 2. Bidrag till färdtjänst, servicelinjer m.m.

1990/91	Utgift	675 276 493
1991/92	Anslag	729 000 000
1992/93	Förslag	797 000 000

Från anslaget betalas statsbidrag till landsting och kommuner för färdtjänst och särskilt anpassad kollektivtrafik. Bidraget utgår med 35 % av bruttodriftskostnaderna. Det får dock inte öka med mer än ett belopp som står i visst förhållande till antalet personer som är 65 år och äldre samt utvecklingen av konsumentprisindex. Statsbidraget till kommuners och landstingskommuners kostnader för servicelinjer och motsvarande trafikformer utges enligt förordningen (1990:489) om statsbidrag till färdtjänst och särskilt anpassad kollektivtrafik. Anslaget för budgetåret 1992/93 avser bidrag för verksamheten under år 1992.

Socialstyrelsen

Sedan år 1980 finns färdtjänst i landets samtliga kommuner. Efter en intensiv tillväxttakt under senare delan av 70-talet både när det gäller antal färdtjänstberättigade och antal resor, har ökningstakten under 1980-talet mattats avsevärt. Under år 1990 minskade både antal enkelresor och antal färdtjänsttillstånd.

I många kommuner genomförs utredningar med målsättningen att minska kommunens kostnader och att begränsa tillväxttakten. På många håll har man förändrat färdtjänstens organisation och servicenivå. Fr.o.m. den 1 juli 1990 utgår statsbidrag till kommuners och landstings kostnader för servicelinjer och motsvarande trafikformer. Före år 1990 fanns sammanlagt 40 servicelinjer i 12 kommuner och under 1990 togs ytterligare 60 linjer i drift. På hälften av de redovisade linjerna utgör färdtjänstresenärerna 15-27 % av det totala antalet resenärer. Socialstyrelsen anger anslagsbehovet för budgetåret 1992/93 till 814 milj.kr.

Föredragandens överväganden

Färdtjänsten är ett komplement till kollektivtrafiken och underlättar för äldre och handikappade att leva ett självständigt liv och att ha kontakter med andra. Statsbidrag utgår fr.o.m. budgetåret 1990/91 också för servicelinjer och andra former av särskild anpassad kollektivtrafik med syfte att underlätta och normalisera äldres och handikappades resmöjligheter. Servicelinjer har byggts ut i stor omfattning i landet och en relativt stor andel av de resande utgörs av färdtjänstberättigade. En fortsatt utbyggnad av särskilt anpassad kollektivtrafik i kombination med en förbättrad tillgänglighet inom den reguljära kollektivtrafiken bör kunna innebära en begränsning av samhällets kostnader för färdtjänsten.

Kommunalekonomiska kommittén (dir. 1990:20) har föreslagit att bl.a. detta anslag skall inordnas i ett nytt generellt statsbidragssystem (SOU 1991:98). Kommitténs förslag remissbehandlas f.n. En proposition i ämnet avses lämnas till riksdagen våren 1992.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Bidrag till färdtjänst, servicelinjer m.m.* för budgetåret 1992/93 anvisa ett förslagsanslag på 797 000 000 kr.

G 3. Kostnader för viss omsorg om psykiskt utvecklingsstörda m.fl.

1990/91	Utgifter	38 718 026	Reservation	1 417 973
1991/92	Anslag	43 347 000		
1992/93	Förslag	45 521 000		

Psykiskt utvecklingsstörda och barndomspsykotiska barn har enligt lagen (1985:568) om särskilda omsorger om psykiskt utvecklingsstörda m.fl.

rätt till rådgivning och personligt stöd av olika specialister. Landsting och de kommuner som inte ingår i något landsting har t.o.m. budgetåret 1988/89 erhållit statsbidrag till lönekostnader för vissa förskolekonsulenter och talpedagoger som arbetar med utvecklingsstörda förskolebarn. Fr.o.m. den 1 januari 1990 utgår statsbidrag för specialpedagogiska insatser som görs för förskolebarn som tillhör eller kan antas komma att tillhöra den personkrets som omfattas av omsorgslagen. De specialpedagogiska insatserna skall kunna ges av förskolekonsulenter, talpedagoger, logopeder eller andra liknande yrkesutövare inom omsorgsverksamheten eller den samordnade barnhabiliteringen. Bidraget betalas ut i efterskott för kalenderår. Bidragsreglerna finns i förordningen (1989:791) om statsbidrag till specialpedagogiska insatser för vissa förskolebarn.

Socialstyrelsen erhåller medel för viss kurs- och konferensverksamhet för personal inom verksamheten med omsorger om psykiskt utvecklingsstörda. Syftet är att följa upp och utvärdera omsorgsverksamheten samt i övrigt främja utvecklingen av denna.

Socialstyrelsen

Socialstyrelsen redovisar att antalet barn vid det första ansökningstillfället enligt förordningen (1989:791) om statsbidrag till specialpedagogiska insatser för vissa förskolebarn var 1 650 fler än de 2 200 barn som beräknats. Socialstyrelsen beräknar att, med ett antal av 3 800 förskolebarn inom omsorgslagens personkrets som behöver specialpedagogiska insatser och ett bidrag av 200 700 kr. per vart tionde barn, anslagsbehovet för år 1992 uppgår till 76 266 000 kr. Socialstyrelsen beräknar medelsbehovet för kurs- och konferensverksamhet till 226 000 kr.

Föredragandens överväganden

Ansvaret för barnomsorgen för psykiskt utvecklingsstörda förskolebarn ligger enligt socialtjänstlagen på primärkommunerna. De psykiskt utvecklingsstörda förskolebarnen behöver emellertid särskilt pedagogiskt stöd. Detta behov tillgodoses genom att landstingen står för specialpedagogiska och rådgivande insatser åt det enskilda barnet och dess familj.

Jag beräknar statsbidraget för specialpedagogiska insatser till 45 287 000 kr.

Jag förutsätter att socialstyrelsen noggrant följer utvecklingen och analyserar effekterna av de nya statsbidragsreglerna.

Jag finner det angeläget att socialstyrelsen fortsätter att anordna konferenser för personal inom omsorgsverksamheten om psykiskt utvecklingsstörda. Konferenserna ger styrelsen tillfälle att följa upp och utvärdera omsorgsverksamheten och att i övrigt främja utvecklingen av denna. Jag beräknar kostnaden till 234 000 kr.

Kommunalekonomiska kommittén (dir. 1990:20) har föreslagit att detta anslag skall inordnas i ett nytt generellt statsbidragssystem. Kommitténs förslag remissbehandlas f.n. En proposition avses lämnas till riksdagen våren 1992.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Kostnader för viss omsorg om psykiskt utvecklingsstörda m.fl.* för budgetåret 1992/93 anvisa ett reservationsanslag på 45 521 000 kr.

G 4. Nämnden för vårdartjänst

1990/91	Utgift	85 551 341
1991/92	Anslag	100 989 000
1991/92	Anslag exkl. mervärdeskatt	100 892 000
1992/93	Förslag	122 328 000

Nämnden för vårdartjänst har till uppgift att organisera verksamheten med vårdartjänst samt att administrera det statliga bidraget till denna. Nämnden administrerar också det statliga bidraget till verksamheten med särskilda omvårdnadsinsatser (boende i elevhem, omvårdnad i boendet och habilitering) i anslutning till gymnasieskola med specialanpassad utbildning för svårt rörelsehindrade ungdomar. Vidare skall nämnden bistå med kansliresurser för den särskilda nämnd som skall avgöra frågor om intagning till speciellt anpassad gymnasial utbildning. Från anslaget betalas också kostnader för nämnden för vårdartjänsts kansli samt för viss utvecklingsverksamhet. Från åttonde huvudtiteln, anslaget C 2. Bidrag till vissa handikappåtgärder inom folkbildningen, utbetalas statsbidrag till vissa handikappåtgärder inom folkbildningen jämte forsknings- och utvecklingsarbete samt förvaltningskostnader i anslutning härtill.

Nämndens arbetsuppgifter och organisation framgår av förordningen (1988:1126) med instruktion för nämnden för vårdartjänst.

Nämnden för vårdartjänst

Nämnden för vårdartjänst beräknar anslagsbehovet för verksamheten med vårdartjänst åt svårt rörelsehindrade som studerar vid universitet, högskolor och folkhögskolor till 68 000 000 kr. exklusive pris- och löneomräkning.

Nämnden beräknar kostnaderna för boende i elevhem, övriga sociala omvårdnadskostnader samt habilitering i anslutning till specialanpassad utbildning för svårt rörelsehindrade ungdomar vid gymnasieskola till sammanlagt 43 500 000 kr. exklusive pris- och löneomräkning.

Nämnden disponerar f.n. under anslagsposten 2. Omvårdnadsinsatser i anslutning till gymnasieskola med specialanpassad utbildning för svårt rörelsehindrade 127 000 kr. för vissa kostnader avseende nämnden för Rh-anpassad utbildning. I övrigt finansieras nämnden för Rh-anpassad utbildning av medel som anvisats under anslagsposten 3. Nämnden för vårdartjänst. Nämnden föreslår att nämnden för Rh-anpassad utbildning fr.o.m. budgetåret 1992/93 får egen anslagspost, som av nämnden beräknas att uppgå till 1 000 000 kr.

Nämnden begär förhöjt anslag för att täcka ökade kostnader för informationsmaterial, mervärdeskatt och lokaler. Nämnden begär också en förhöjd anslagsnivå för utvecklingsarbete utöver pris- och löneomräkning. Vidare anser nämnden att det bör övervägas att från den åttonde huvudtiteln överföra förvaltningsanslaget för vissa handikappåtgärder inom folkbildningen.

Nämnden begär vidare att bli befriad från den besparing som huvudalternativet innebär.

Föredragandens överväganden

Jag räknar med en fortsatt ökad efterfrågan på vårdartjänst åt elever som studerar i eftergymnasial utbildning eller vid folkhögskola och beräknar ett medelsbehov för denna på 75 312 000 kr.

Riksdagen har i maj 1990 (prop. 1989/90:92, SoU20, rskr. 271) antagit en lag om ändring i skollagen (1985:1100). Lagändringen, som trädde i kraft den 1 januari 1991, innebär bl.a. att speciellt anpassad utbildning för svårt rörelsehindrade ungdomar skall kunna anordnas i gymnasieskolan i de kommuner som regeringen bestämmer. Utbildningen skall kombineras med särskilda omvårdnadsinsatser i form av boende i elevhem, omvårdnad i boendet och habilitering. Kostnaderna för de särskilda omvårdnadsinsatserna täcks enligt riksdagsbeslutet av statsbidrag. Sådant statsbidrag har lämnats redan från och med höstterminen 1990.

Under sommaren 1991 har träffats överenskommelser mellan staten och Stiftelsen Bräcke Diakonigård, Umeå kommun samt Stockholms läns landsting om åtaganden att t.o.m. den 30 juni 1992 bedriva verksamhet med särskilda omvårdnadsinsatser för svårt rörelsehindrade elever, som intagits till speciellt anpassad utbildning i gymnasieskolan. Parterna är ense om att före den 1 maj 1992 uppta förhandlingar om statens ersättning fr.o.m. den 1 juli 1992. I avvaktan på förnyad överenskommelse med huvudmännen beräknar jag medelsbehovet för särskilda omvårdnadsinsatser till 38 959 000 kr.

Jag finner också att nämnden för Rh-anpassad utbildning bör få en egen anslagspost och beräknar kostnaden för denna till 993 000 kr.

Jag bedömer det motiverat att bidragen till nämndens förvaltningskostnader sammanförs under en och samma anslagspost. I samråd med statsrådet Ask föreslår jag att den under åttonde huvudtiteln upptagna anslagsposten C 2.2 Bidrag till förvaltningskostnader i samband med utbildningsverksamheten, förs över till femte huvudtiteln, anslaget G 4.

Mot bakgrund av att nämndens verksamhetsområde vidgats, behövs varierande former av information för skilda mottagargrupper. Nämnden bör därför tillskjutas medel för sina övriga omkostnader och jag beräknar det sammanlagda anslagsbehovet för förvaltningskostnader och lokaler till 5 743 000 kr.

Nämnden för vårdartjänst bör som tidigare disponera medel för att bidra till utveckling av metoder för boendeservice och andra kvalificerade insatser för personer med omfattande funktionshinder. Jag beräknar medelsbehovet för detta till 1 321 000 kr.

Jag finner också att nämnden bör undantas från produktivitets- och sparkravet om 1,5%.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Nämnden för vårdartjänst* för budgetåret 1992/93 anvisa ett förslagsanslag på 122 328 000 kr.

G 5. Ersättning för texttelefoner

1990/91	Utgift	44 037 294
1991/92	Anslag	52 800 000
1992/93	Förslag	74 600 000

Från anslaget ersätts televerket för närvarande dels för texttelefoner som lämnas åt döva, gravt hörselskadade, dövblinda och talskadade, dels för förmedlingstjänst för samtal mellan texttelefoner och vanliga telefoner. Ersättningen utbetalas budgetårsvis i efterskott av socialstyrelsen och innefattar även ränta på nedlagt kapital.

Socialstyrelsen

Socialstyrelsen uppskattar att omkring 815 texttelefoner kommer att ordineras under det innevarande budgetåret. Detta innebär en ökning om ca 300 texttelefoner jämfört med föregående budgetår. Ökningen beror bl.a. på behovet av att byta ut äldre texttelefoner. Inom förmedlingstjänsten beräknas en samtalsökning om ca 10 %. Det sammanlagda medelsbehovet avseende innevarande budgetår uppgår enligt socialstyrelsen till 57 700 000 kr.

Föredragandens överväganden

Texttelefonverksamheten, som infördes den 1 juli 1979, innebär att döva, gravt hörselskadade, talskadade och dövblinda skall ha tillgång till texttelefoner utan extra kostnad för den enskilde. Televerket har i uppdrag att tillhandahålla förmedling av samtal mellan vanliga telefoner och texttelefoner. Från anslaget ersätts televerket dels för kostnaderna för

texttelefoner, dels för förmedlingstjänst. Medlen utbetalas av socialstyrelsen.

Under den 10-årsperiod som förflutit sedan texttelefonverksamheten infördes har ersättning lämnats för texttelefoner till omkring 6 000 personer. Samtalsökningen inom förmedlingstjänsten har legat på ca 10 % per år. Televerkets förmedlingstjänst har svarat för den största kostnadsökningen inom anslaget.

Socialstyrelsen och Handikappinstitutet fick i februari 1991 i uppdrag att göra en utredning om verksamheten med texttelefoner och förmedlingstjänst. Syftet med utredningen var att lämna förslag om hur verksamheten bättre kan anpassas till dagens situation för att dra nytta av ny teknik och de möjligheter till rationaliseringar och förbättringar som den erbjuder. Ett annat syfte var att undersöka om brukarnas behov kan tillgodoses på ett bättre sätt.

Till utredningen har en referensgrupp varit knuten med representanter för televerket, Landstingsförbundet, Tolkverksamheten vid Stockholms läns landsting och berörda handikapporganisationer. Gruppen är överens om förslagen i utredningen.

Jag kommer i det följande att föreslå vissa förändringar i texttelefonverksamheten med anledning av socialstyrelsens och Handikappinstitutets utredning.

Det nuvarande administrativa systemet skräddarsyddes på sin tid för att passa en enda produkt, nämligen televerkets Diatext I. Det beslut, som då fattades, innebär att anslaget för texttelefoner och förmedlingstjänst endast kan tas i bruk för utbetalning till televerket. Utbetalning sker en gång om året i efterhand, varvid televerket gottgöres ränta för utlagt kapital. Nuvarande system gör det svårt att få in nya, alternativa produkter till televerkets egna texttelefoner.

Mitt förslag innebär att socialstyrelsen också fortsättningsvis administrerar och utbetalar den del av anslaget som avser inköp av texttelefoner. Ersättning för de texttelefoner som ordineras av sjukvårdshuvudmännen skall däremot inte enbart kunna lämnas till televerket utan också till andra leverantörer. Detta system gör det lättare för nya produkter att komma in på marknaden. Förändringen skapar förutsättningar för ökad konkurrens och för mer effektiva former för provning och upphandling av produkter, vilket på sikt bör leda till bättre och billigare produkter.

För att ersättning för inköp av texttelefoner skall kunna lämnas till var och en som tillhandahåller texttelefoner till berättigade personer bör ersättningen utges under det år som verksamheten avser. Därmed bortfaller också räntekostnaderna för den del av anslaget som avser ersättning för inköp av texttelefoner.

När det gäller förmedlingsverksamheten anser jag, att det finns stora fördelar med det nuvarande systemet, där socialstyrelsen kan betraktas som en beställare av förmedlingstjänsten hos televerket. Härigenom bör de kunna föra en dialog om tjänstens kostnader, servicenivåer och kvalitet. Någon ändring av dessa rutiner föreslås därför inte.

Alla samtal mellan texttelefoner och vanliga telefoner går via förmedlingstjänsten. Det innebär att en tredje part förmedlar samtalet. Som jag

tidigare nämnt har förmedlingstjänsten under de senaste åren svarat för den största kostnadsökningen. För att bryta kostnadsutvecklingen har socialstyrelsen och Handikappinstitutet föreslagit en ökad direktkontakt mellan texttelefoner genom att ersättning skall kunna utgå också för inköp av texttelefon till någon anhörig eller annan med vilken den texttelefonberättigade har nära kontakt.

Socialstyrelsen och Handikappinstitutet pekar i sin utredning på att teknikutvecklingen inom texttelefonområdet går fort. Texttelefonerna blir mer kompakta, väger mindre, förses med fler funktioner och blir billigare.

Jag delar utredarnas uppfattning att ett system med ersättning för texttelefoner till anhöriga m.fl. har en social och psykologiskt positiv effekt, eftersom det ger möjlighet till direktkontakt utan inblandning av tredje part. Om närstående, som texttelefonbrukaren själv väljer, erhåller en egen texttelefon minskas också belastningen på förmedlingstjänsten. Enligt socialstyrelsen och Handikappinstitutet skulle investeringen i texttelefoner till anhöriga m.fl. betala sig inom ett par år. Utredarna grundar sina beräkningar på en maximal kostnad om 5 000 kr. för en sådan texttelefon.

Mot nu angiven bakgrund förordar jag att en möjlighet införs för texttelefonberättigade att efter ordination erhålla ersättning för texttelefon till anhöriga eller andra närstående.

Ersättning för texttelefon till anhöriga m.fl. bör endast gälla en telefon per texttelefonberättigad. I enlighet med vad socialstyrelsen och Handikappinstitutet föreslagit anser jag, att kostnaden för en texttelefon till anhörig inte bör få överstiga 5 000 kr. De föreslagna förändringarna bör genomföras fr.o.m. den 1 juli 1992.

Regler för ersättning för texttelefoner till en anhörig eller annan närstående bör fastställas av regeringen i en särskild förordning.

Som en följd av de av mig föreslagna förändringarna bör till texttelefonverksamheten medel anvisas enligt följande.

Utan att ha beaktat behovet av texttelefoner till anhöriga m.fl. är min bedömning att 815 texttelefoner kommer att ordineras under budgetåret 1991/92. För dessa skall således ersättning utbetalas under budgtåret 1992/93. För engångsavgifter beräknar jag därvid sammanlagt 10,3 milj.kr., medan servicekostnaderna uppskattas till 0,6 milj.kr. Kostnaderna för förmedlingstjänsten beräknar jag till 45,5 milj.kr. Kostnadsökningen inom förmedlingstjänsten beror dels på en ökning av samtalens längd dels på en ökning av antalet samtal. Medelsbehovet för ersättning till televerket för texttelefonverksamheten utgör därmed 56,4 milj.kr. Härtill kommer ränta på grund av att ersättningen till televerket betalas i efterskott.

Mitt förslag att socialstyrelsen i fortsättningen skall utbetala statens ersättning för inköp av texttelefoner fortlöpande innebär att medel för de 800 texttelefoner, som socialstyrelsen beräknar kommer att ordineras under budgetåret 1992/93, bör tillföras texttelefonanslaget för budgetåret 1992/93. För dessa texttelefoner har jag beräknat en kostnad om 10 milj.kr.

Med anledning av mitt förslag om ersättning för texttelefoner till anhöriga m.fl. uppskattar jag att ersättning kommer att lämnas för ytterligare 1 000 texttelefoner under budgetåret 1992/93 och att anslaget således bör tillföras ytterligare 5 milj.kr. för detta ändamål. Jag utgår därvid från en kostnad om högst 5 000 kr. per texttelefon för anhörig eller annan närstående.

Från och med budgetåret 1993/94 kommer ersättningen för inköp av texttelefoner i sin helhet att utges under det år som verksamheten avser.

Statsbidraget till texttelefoner uppgår under innevarande budgetår till 52 800 000 kr. Jag förordar, att bidraget förstärks med totalt 21 800 000 kr. och att därmed ett belopp om 74 600 000 kr. anvisas för ändamålet under 1992/93.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Ersättning för texttelefoner* för budgetåret 1992/93 anvisa ett förslagsanslag på 74 600 000 kr.

G 6. Ersättning till postverket för befordran av blindskriftsförsändelser

1990/91	Utgift	62 719 000
1991/92	Anslag	68 769 000
1992/93	Förslag	46 169 000

Från anslaget ersätts postverket för befordran av portofria blindskriftsförsändelser. Ersättningen utges halvårsvis i efterskott.

Socialstyrelsen

Medelsbehovet för budgetåret 1992/93 anges av socialstyrelsen till 52 872 000 kr. Enligt postverkets reviderade beräkningar kommer utgiften för budgetåret 1991/92 att bli 15 917 000 kr. lägre än anvisat belopp. Riksrevisionsverket, som granskat beräkningen, anger kostnaden till 46 169 000 kr.

Föredragandens överväganden

En nyligen gjord analys avseende omfattningen av antalet blindskriftsförsändelser visar på behov av ett lägre ersättningsbelopp än vad som anvisats tidigare år. Medelsbehovet för budgetåret 1992/93 bör beräknas till 46 169 000 kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Ersättning till postverket för befordran av blindskriftsförsändelser* för budgetåret 1992/93 anvisa ett förslagsanslag på 46 169 000 kr.

G 7. Kostnader för viss verksamhet för handikappade

1990/91	Utgift	38 721 000
1991/92	Anslag	46 458 000
1992/93	Förslag	56 260 000

Från anslaget får Synskadades riksförbund (SRF) bidrag till SRF Hantverk AB, depåverksamheten, till verksamheten med ledarhundar samt till viss övrig verksamhet. Föreningen Sveriges Dövblinda (FSDB) erhåller bidrag för tidningsutgivning för dövblinda och Sveriges dövas riksförbund (SDR) för sin teckenspråksavdelning. Under anslaget utges vidare bidrag till rikstolktjänst, palynologiska laboratoriet vid naturhistoriska riksmuséet, De handikappades riksförbunds, Synskadades riksförbunds och Riksförbundets för rörelsehindrade barn och ungdomar rekreationsanläggningar samt till Föreningen Rekryteringsgruppen.

Synskadades riksförbund (SRF)

1. Kostnaderna för depåverksamheten beräknas av SRF till 8 457 000 kr.

2. Medelsbehovet för verksamheten med ledarhundar anges av SRF till 21 359 000 kr. Behovet av ledarhundar uppges av SRF uppgå till 40 ledarhundar per år. De två senaste åren har totalt 45 ledarhundar kunnat köpas in. SRF:s åtagande vad avser ledarhundsverksamheten innefattar förutom inköp och tilldelning av ledarhundar också utbildnings- och uppföljningsansvar.

3. Under anslagsposten utges bidrag till SRF för viss övrig verksamhet. Medlen avser utgivning av ersättningstidningar för synskadade, individinriktad verksamhet för synskadade med ytterligare funktionshinder, stöd för synskadades sysselsättning samt punktskriftsprojekt. Kostnaden för denna verksamhet anges för budgetåret 1992/93 till 14 320 700 kr.

Föreningen Sveriges Dövblinda (FSDB)

4. Tidningen Nuet utges av FSDB och kostnaderna täcks av statsanslaget. FSDB pekar på behovet av en fortsatt utveckling av Tele-Nuet. Medelsbehovet för 1992/93 anges till 5 030 000 kr.

Sveriges dövas riksförbund (SDR)

5. Enligt SDR har bidraget till teckenspråksavdelningen stor betydelse för utvecklingen av dövas tvåspråkighet. Kostnaderna för verksamheten under 1992/93 beräknas av SDR till 3 011 450 kr.

Handikappinstitutet

6. Rikstolktjänsten har till uppgift att bekosta tolktjänst som förtroendevalda i handikappades organisationer behöver när de utför uppdrag av riksövergripande karaktär. Verksamheten drabbades av betydande kostnadsökningar på grund av momsbreddningen i samband med skatteomläggningen. Handikappinstitutet bedömer den årliga volymökningen till 10 %. För att möjliggöra för hörselhandikappade att delta i internationella sammanhang begär Handikappinstitutet 500 000 kr. Handikappinstitutet beräknar medelsbehovet under det kommande budgetåret till 5 650 000 kr.

Naturhistoriska riksmuséet

7. Palynologiska laboratoriet vid naturhistoriska riksmuséet mäter och rapporterar om pollenhalten i luften. Rapportering sker regelbundet till radio, text-TV, dagstidningar och allergiföreningar. Kostnaderna för verksamheten anges till 638 000 kr.

De handikappades riksförbund (DHR), Synskadades riksförbund (SRF) och Riksförbundet för rörelsehindrade barn och ungdomar (RBU)

8. DHR hemställer om bidrag på 10 000 000 kr. till sina rekreationsanläggningar för budgetåret 1992/93. För Almåsa semesterhem och kursgård begär SRF för det kommande budgetåret 2 200 000 kr. RBU äskar 4 070 000 kr. till rekreationsanläggningen Mättinge.

Föreningen Rekryteringsgruppen (RG)

9. RG bedriver tränings- och rehabiliteringsverksamhet med särskild inriktning på nyhandikappade. Medelsbehovet för 1992/93 anges av RG till 3 390 750 kr.

Neurologiskt Handikappades Riksförbund (NHR)

10. NHR driver en permanent utställning av hjälpmedel för människor med funktionsnedsättningar vid NHR-Center i Stockholm. Utställningen besöks av mellan 25 000 – 30 000 personer varje år. NHR begär att ett nytt statsbidrag införs som stöd till utställningen. För 1992/93 hemställer förbundet om 1 000 000 kr för ändamålet.

	Utgifter 1991/92	Beräknad ändring 1992/93 Föredraganden
1. SRF Hantverk, depåverksamheten	7 450 000	+ 522 000
2. SRF för ledarhundar	12 914 000	+ 3 862 000
3. SRF för viss övrig verksamhet	8 862 000	+ 578 000
4. FSDB för tidningsutgivning	4 725 000	+ 305 000
5. SDR för teckenspråksavdelning	2 083 000	+ 207 000
6. Rikstolktjänst	3 003 000	+ 1 662 000
7. Palynologiska laboratoriet	518 000	+ 78 000
8. Bidrag till rekreationsanläggningar	6 164 000	+ 332 000
9. Bidrag till rekryteringsgruppen	1 845 000	+ 150 000
10. NHR för NHR-Center		+ 1 000 000
Summa	**47 564 000**	**+ 8 696 000**

Föredragandens överväganden

Depåverksamheten bedrivs av SRF i bolagsform. Staten ger årliga bidrag till löner och omkostnader. SRF har i senare års anslagsframställningar anfört att det statliga bidraget inte har täckt verksamhetens faktiska kostnader för löner och omkostnader. I syfte att stärka depåverksamhetens ekonomi har särskilda resurstillskott tillförts SRF de två senaste budgetåren. En översyn av SRF Hantverk AB har nyligen slutförts. I översynen har ingått att belysa frågor beträffande driften och finansieringen av depåverksamheten.

Min bedömning är att verksamheten i och med tidigare satsningar fortsättningsvis bör kunna bedrivas inom de nu givna ekonomiska ramarna. Till depåverksamheten bör mot denna bakgrund anvisas ett sammanlagt belopp om 7 972 000 kr.

Den ledarhundsverksamhet som SRF bedriver är av stor betydelse för många synskadade. Förutsättningarna att öka tillgången på ledarhundar bör enligt min bedömning förbättras bl.a. genom den omstrukturering som nu sker av statens hundskola. Med hänvisning till detta förordar jag att särskilda reformmedel tillförs området och att en kraftig uppräkning av bidraget till verksamheten därmed görs. Jag föreslår att 16 776 000 kr. anvisas för ändamålet.

SRF erhåller under detta anslag statsbidrag till viss övrig verksamhet som till sin utformning utgör väsentliga komplement till samhällets insatser på området. Verksamheten avser produktion av ersättningstidningar till synskadade, individinriktade insatser för synskadade med flera funktionshinder, stöd för synskadades sysselsättning samt ett särskilt punktskriftsprojekt. Jag föreslår fortsatt stöd till ovan nämnda verksamhet. Sammanlagt 9 440 000 kr. bör anvisas till SRF för viss övrig verksamhet. Jag har därvid beräknat vissa reformmedel för verksamheten.

FSDB bedriver nyhetsförmedling för dövblinda genom utgivning av tidningen Nuet och nyhetsinformation via TeleNuet. Denna verksamhet är av avgörande betydelse för dövblindas möjligheter till nyheter och

annan information. Dövblinda är svårt eftersatta i informationssammanhang och för många dövblinda är Nuet deras enda informationskälla. Jag instämmer därför i FSDB:s uppfattning om vikten av en fortsatt utbyggnad av nyhetsförmedlingen. För budgetåret 1992/93 har jag beräknat 5 030 000 kr. för ändamålet, vilket innebär en viss förstärkning utöver ordinarie uppräkning.

SDR bedriver vid sin teckenspråksavdelning olika verksamheter för att få till stånd en utveckling av teckenspråket. En fortlöpande utveckling av teckenspråket är en förutsättning för dövas kommunikation och delaktighet i samhället. Även här bör en viss förstärkning utöver ordinarie uppräkning ske. För budgetåret 1992/93 bör enligt min mening 2 290 000 kr. anvisas till teckenspråksavdelningen.

Medlen till rikstolktjänst avser bidrag till tolktjänst som förtroendevalda i handikapporganisationerna behöver för att kunna utföra uppdrag av riksövergripande karaktär. Handikappinstitutet har i sin anslagsframställning pekat på flera faktorer, som innebär ökade kostnader för verksamheten under 1992/93. Som exempel på detta nämns införande av momsplikt för verksamheten, behov av en årlig volymökning om 10 % samt ett utökat internationellt engagemang. Min bedömning är att rikstolktjänsten bör vara ett prioriterat område under det kommande budgetåret. Jag förordar därför att vissa reformmedel tillförs rikstolktjänsten och att ett belopp om totalt 4 665 000 kr. anvisas för verksamheten under budgetåret 1992/93.

Till naturhistoriska riksmuséets palynologiska laboratorium beräknar jag för det kommande budgetåret ett anslag på 596 000 kr., vilket innebär viss förstärkning utöver ordinarie uppräkning.

Bidraget till DHR för merkostnader för verksamheten vid organisationens rekreationsanläggningar bör för budgetåret 1992/93 fastställas till 1 886 000 kr. Till SRF för merkostnader vid Almåsa semesterhem och kursgård bör 700 000 kr. anvisas och till RBU för rekreationsanläggningen Mättinge 3 910 000 kr.

Rekryteringsgruppen har genom sina tränings- och rehabiliteringsläger erbjudit nyhandikappade ökade möjligheter till ett aktivt och självständigt liv. Jag föreslår fortsatt stöd till denna verksamhet och även att vissa reformmedel tillförs den ordinarie lägerverksamheten. Sammanlagt 1 995 000 kr. bör anvisas till Föreningen Rekryteringsgruppen.

Neurologiskt Handikappades Riksförbund bedriver en permanent hjälpmedelsutställning i Stockholm. Min bedömning är att verksamheten är viktig och av stort intresse för olika målgrupper inte minst människor med egna funktionsnedsättningar. Jag anser därför att utställningen NHR-Center bör stödjas och förordar att särskilda reformmedel om totalt 1 000 000 kr. anvisas för ändamålet.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Kostnader för viss verksamhet för handikappade* för budgetåret 1992/93 anvisa ett reservationsanslag på 56 260 000 kr.

G 8. Statens hundskola

1990/91	Utgift	1 000
1991/92	Anslag	1 000
1992/93	Förslag	1 000

Statens hundskola är en renodlad uppdragsmyndighet med uppgift att mot ersättning tillhandahålla polis- och ledarhundar. Kostnaderna för skolan skall täckas av intäkter från försäljningen av produkter och tjänster. Regeringen beslutade i augusti 1991 att förelägga riksdagen en proposition om ombildning av statens hundskola till aktiebolag (prop. 1991/92:7). I prop. 1991/92:25 med förslag om tilläggsbudget I föreslås riksdagen besluta om medel för ombildning av statens hundskola till aktiebolag.

Statens hundskola

Statens hundskola har inlämnat anslagsframställning för budgetåret 1992/93 och hemställer om ett tillskott med 2,6 milj.kr. för att undvika ett rörelseunderskott.

Föredragandens överväganden

I avvaktan på riksdagens beslut i frågan om bolagisering av statens hundskola beslutade regeringen i september 1991 att tillkalla en särskild kommitté (dir. 1991:84) med uppgift att förbereda den förändrade organisationen. I tilläggsbudget I (prop. 1991/92:25) för innevarande budgetår föreslogs ett förslagsanslag om 7 milj.kr. för att täcka kostnader och reglera vissa skulder i samband med ombildning av verksamheten till aktiebolag. I proposition 1991/92:7 lämnades förslag om att statens hundskola skall upphöra som myndighet och ombildas till aktiebolag snarast efter den 1 januari 1992, dock senast den 1 juli 1992. Riksdagen har nyligen beslutat godkänna förslagen i nämnda propositioner (1991/92:SoU9, rskr. 82).

Då viss osäkerhet råder om de slutliga kostnaderna för ombildningen och i vad mån dessa kan komma att belasta myndigheten föreslås att anslaget G 8. Statens hundskola ligger kvar även under budgetåret 1992/93.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Statens hundskola* för budgetåret 1992/93 anvisa ett förslagsanslag på 1 000 kr.

G 9. Statens handikappråd

1990/91	Utgift	5 558 261
1991/92	Anslag	5 621 000
1991/92	Anslag exkl. mervärdeskatt	5 499 000
1992/93	Förslag	5 955 000

Statens handikappråd skall verka för förbättrade levnadsförhållanden för handikappade och främja samarbetet i handikappfrågor mellan samhällsorganen samt mellan dem och handikapporganisationerna. Regler om rådets organisation finns i förordningen (1988:1094) med instruktion för statens handikappråd.

Statens handikappråd

Statens handikappråd hemställer utöver pris- och löneomräknade medel, om en uppräkning av anslaget med 350 000 kr.

	1991/92 exkl. mervärdeskatt	Beräknad ändring 1992/93 *Föredraganden*	
Förvaltningskostnader	4 040 000	+	247 000
(därav lönekostnader)	(3 210 000)	(+	211 000)
Lokalkostnader	1 459 000	+	209 000
Summa	**5 499 000**	+	**456 000**

Föredragandens överväganden

Statens handikappråd skall, enligt sin instruktion, bedriva verksamhet som i första hand inriktas på handikappfrågor som berör flera samhällsområden. Till statens handikappråds uppgifter hör bl.a. att främja samordning och samarbete inom handikappområdet. Särskild uppmärksamhet har sedan några år tillbaka ägnats frågor om insatser för flerhandikappade. Sådana frågor förutsätter en samordnad verksamhet mellan många organ i samhället. Denna inriktning av handikapprådets arbete bör enligt min mening fortsätta. Jag har i mina bedömningar av anslagsbehovet för budgetåret 1992/93 funnit att statens handikappråd bör undantas från produktivitets- och sparkravet om 1,5 %.

Med beaktande av den höjning av lönekostnadspålägget som sker den 1 juli 1992 beräknar jag anslaget till 5 955 000 kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Statens handikappråd* för budgetåret 1992/93 anvisa ett förslagsanslag på 5 955 000 kr.

G 10. Bidrag till handikapporganisationer

1990/91	Utgift	79 075 000
1991/92	Anslag	100 238 000
1992/93	Förslag	129 248 000

Från anslaget erhåller handikapporganisationerna bidrag till sin verksamhet. Regeringen beslutar om fördelningen av anslagsbeloppet mellan organisationerna efter förslag av statens handikappråd. Följande 37 organisationer har fått bidrag under innevarande budgetår:

Afasiförbundet i Sverige, Bröstcancerföreningarnas riksorganisation, De handikappades riksförbund, Handikappförbundens centralkommitté, Förbundet blödarsjuka i Sverige, Förbundet mot läs- och skrivsvårigheter, Föreningen för de neurosedynskadade, Föreningen Sveriges dövblinda, Hjärnkraft, Riksföreningen för rehabilitering av skallskadade, Hjärt- och Lungsjukas Riksförbund, Hörselskadades riksförbund, ILCO-Svenskt förbund för stomiopererade, Svenska Laryngförbundet, Neurologiskt handikappades riksförbund, Riksförbundet för blodsjuka, Riksförbundet för dementas rättigheter, Riksförbundet för döva, hörselskadade och språkstörda barn, Riksförbundet för mag- och tarmsjuka, Riksförbundet för njursjuka, Riksförbundet för rörelsehindrade barn och ungdomar, Riksförbundet för social och mental hälsa, Riksförbundet för trafik- och polioskadade, Riksförbundet för utvecklingsstörda barn, ungdomar och vuxna, Riksförbundet – Intresseföreningar för schizofreni, Riksförbundet mot astma/allergi, Riksförbundet mot reumatism, Riksförbundet för cystisk fibros, Riksföreningen AUTISM, STROKE-Riksförbundet mot hjärnans kärlsjukdomar, Svenska celiakiförbundet, Svenska diabetesförbundet, Svenska epilepsiförbundet, Svenska psoriasisförbundet, Sveriges dövas riksförbund, Sveriges stamningsföreningars riksförbund, Synskadades riksförbund och Tandvårdsskadeförbundet.

Föredragandens överväganden

Handikapporganisationernas verksamhet har haft en avgörande betydelse för dagens handikappolitik. De första handikapporganisationerna, som bildades för mer än 100 år sedan, hade till uppgift att ge hjälp och stöd till sina medlemmar. Verksamheten var bl.a. inriktad på att underlätta för medlemmar att få sysselsättning och att garantera en någorlunda dräglig försörjning vid sjukdom och arbetslöshet. Organisationerna bedriver centralt, regionalt och lokalt intressepolitisk verksamhet, anlitas som remissinstanser och är företrädda i olika utredningar. En viktig aktivitet är utöver medlemsstöd även information om handikapp till olika målgrupper. Enligt min bedömning bör bidraget till handikapporganisa-

tionerna även inför det kommande budgetåret vara ett prioriterat område. I det följande anger jag några skäl, som talar för att statsbidraget till dem bör utökas.

Handikapporganisationerna har höga merkostnader för sin verksamhet bl.a. därför att många av de personer som organiserar sig har omfattande funktionsnedsättningar. Av detta följer att verksamheten måste ha en hög grad av anpassning. Det handlar bl.a. om att möteshandlingar och annan information måste anpassas efter de speciella krav som ställs, t.ex. att information för synskadade finns i punktskrift eller på kassett eller att psykiskt utvecklingsstörda kan erhålla information i lättläst form. För att döva och dövblinda skall kunna bedriva och delta i verksamhet fordras tillgång till tolkar. När rörelsehindrade och andra personer med fysiska eller medicinska funktionshinder har sammankomster, krävs att lokalerna och arrrangemangen i övrigt är väl anpassade. Detta innebär att kostnaderna för organisationernas verksamhet blir höga.

Sverige har under många år spelat en aktiv roll i det internationella handikapparbetet. Handikapporganisationerna har genom olika insatser bidragit till att förändra situationen för människor med funktionsnedsättningar i andra länder. Jag vill i detta sammanhang påminna om det initiativ som Sverige tagit inom FN-systemet om utarbetande av internationella regler med inriktning på full delaktighet och jämlikhet för handikappade. De senaste årens utveckling inom Europa har ställt ytterligare anspråk på handikapporganisationernas medverkan och engagemang i olika projekt. I juni 1991 tillkallade regeringen en utredning, som skall belysa de särskilda konsekvenser ett svenskt medlemskap i EG kan få för människor med funktionsnedsättningar. Det är enligt min mening betydelsefullt att handikapporganisationerna även i fortsättningen ges goda möjligheter att aktivt medverka i det internationella arbetet.

Den föreslagna förstärkningen bör även ge organisationerna möjligheter att genom t.ex. uppsökande verksamhet söka integrera nya handikappgrupper i den ordinarie verksamheten. I det här sammanhanget vill jag också understryka de unga organisationernas behov av medel för att kunna utveckla verksamheter, som på grund av brist på resurser blivit åsidosatta.

För att handikapporganisationerna skall ges goda möjligheter att driva sin verksamhet förordar jag att statsbidraget till handikapporganisationerna för budgetåret 1992/93 bör förstärkas med 29 010 000 kr. vilket innebär att totalt 129 248 000 kr. bör anvisas för ändamålet.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Bidrag till handikapporganisationer* för budgetåret 1992/93 anvisa ett reservationsanslag på 129 248 000 kr.

G 11. Bilstöd till handikappade

1990/91	Utgift	182 983 982	Reservation	152 393 436
1991/92	Anslag	206 000 000		
1992/93	Förslag	206 000 000		

Från detta anslag betalas bilstöd till handikappade och föräldrar till handikappade barn för anskaffning och anpassning av motorfordon m.m. Bilstödet kan lämnas till fem olika grupper och omfattar grundbidrag, anskaffningsbidrag och anpassningsbidrag. Stödet administreras av riksförsäkringsverket och de allmänna försäkringskassorna. Bestämmelser om bilstödet finns i lagen (1988:360) om handläggning av ärenden om bilstöd till handikappade och i förordningen (1988:890) om bilstöd till handikappade.

Riksförsäkringsverket

Riksförsäkringsverket (RFV) beräknar medelsbehovet under budgetåret 1992/93 till 77,4 milj.kr.

Föredragandens överväganden

Bilstödet, som infördes den 1 oktober 1988, har fått stor betydelse för många förflyttningshandikappade. Anknytning till arbetslivet är inte längre ett villkor för bilstöd. Stöd för inköp av bil kan även lämnas till handikappade föräldrar med barn under 18 år eller till föräldrar med handikappade barn under förutsättning att föräldern sammanbor med barnet och har behov av fordon för förflyttning tillsammans med barnet. Under den period som förflutit sedan stödet infördes har drygt 12 000 personer beviljats bilstöd. I förhållande till de regler som gällde före oktober månad 1988 innebär det nya bilstödet väsentliga förbättringar. Under innevarande budgetår har grundbidraget och det inkomstprövade anskaffningsbidraget höjts. Inkomstgränserna vid fastställandet av anskaffningsbidraget har justerats uppåt. Därmed har värdebeständigheten i stödet säkrats.

Enligt nu gällande regler kan handikappade över 49 år, som saknar anknytning till arbetslivet eller som inte genomgår yrkesinriktad utbildning eller yrkesinriktad rehabilitering, ej erhålla bilstöd. Riksförsäkringsverket har fått i uppdrag att utreda de ekonomiska konsekvenserna av ett slopande av denna åldersgräns. Uppdraget skall redovisas för regeringen senast den 1 mars 1992.

Anslaget för budgetåret 1992/93 bör beräknas till 206 000 000 kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Bilstöd till handikappade* för budgetåret 1992/93 anvisa ett reservationsanslag på 206 000 000 kr.

G 12. Bidrag till byggande av gruppbostäder och andra alternativa boendeformer

1991/92	Anslag	400 000 000
1992/93	Förslag	400 000 000

Från anslaget utbetalas bidrag med 500 000 kr. per gruppboendeenhet som färdigställts under år 1992.

Bidraget utges enligt regler i förordningen (1991:1280) om tillfälligt statsbidrag till anordnande av gruppbostäder och andra alternativa boendeformer.

Föredragandens överväganden

Riksdagen beslutade med anledning av förslag rörande den ekonomiska regleringen av äldrereformen (prop. 1990/91:150 bil. I:3, SoU25, rskr. 384), att ett stimulansbidrag som sammanlagt avses uppgå till 2 miljarder kr. under en femårsperiod skall utgå för utbyggnad av gruppbostäder och andra alternativa boendeformer för åldersdementa, utvecklingsstörda, fysiskt handikappade och psykiskt sjuka. Bidraget utbetalas av socialstyrelsen till den som driver verksamheten. Stimulansbidraget utbetalas första gången våren 1992 för boendeenheter färdigställda under år 1991. Regeringen beslutade i september 1991 att ge socialstyrelsen i uppdrag att följa och beskriva utvecklingen avseende särskilda boendeformer för äldre och handikappade. I samband med den årliga anslagsframställningen skall socialstyrelsen bl.a. beskriva hur stimulansbidragen utnyttjas och hur statsbidraget fördelas mellan olika grupper.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Bidrag till byggande av gruppbostäder och andra alternativa boendeformer* anvisa ett reservationsanslag på 400 000 000 kr.

G 13. Bidrag för viss ombyggnad av sjukhem m.m.

Nytt anslag (förslag) 200 000 000

Från anslaget utbetalas bidrag med 50 000 kr. per tillkommande enbäddsrum eller bostadslägenhet som färdigställs under 1992. Bidraget utges enligt regler i förordningen (1991:1281) om tillfälligt statsbidrag för viss ombyggnad av sjukhem m.m.

Föredragandens överväganden

Riksdagen beslutade med anledning av förslag rörande den ekonomiska regleringen av äldrereformen (prop. 1990/91:150 bil. I:3, SoU25, rskr. 384) att ett stimulansbidrag som sammanlagt avses uppgå till

1 miljard kr. under en femårsperiod skall utgå för ombyggnad och förbättring av den fysiska miljön inom långtidssjukvården, så att alla som önskar det skall kunna få bo i ett eget rum. Bidraget avses också utgå till nybyggnad av särskilda boendeformer för service och omvårdnad. Bidraget utbetalas av socialstyrelsen till den som driver verksamheten. Stimulansbidraget utbetalas första gången våren 1993 för varje nytt enkelrum och ny bostadslägenhet som färdigställts under 1992. Regeringen beslutade i september 1991 att ge socialstyrelsen i uppdrag att följa och beskriva utvecklingen avseende särskilda boendeformer för äldre och handikappade. I samband med den årliga anslagsframställningen skall socialstyrelsen bl.a. redovisa hur stimulansbidragen utnyttjas och hur boendemiljön inom långtidssjukvården förbättras i samband med ombyggnad och utglesning av flerbäddsrummen.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Bidrag för viss ombyggnad av sjukhem m.m.* för budgetåret 1992/93 anvisa ett reservationsanslag på 200 000 000 kr.

G 14. Bidrag till kommunerna för medicinskt färdigbehandlade

Nytt anslag (förslag) 700 000 000

Från anslaget utbetalas bidrag till kommunerna för kostnader för medicinskt färdigbehandlade inom somatisk akutsjukvård och geriatrisk vård.

Föredragandens överväganden

Riksdagen beslutade med anledning av förslag om den ekonomiska regleringen av äldrereformen (prop. 1990/91:150 bil. I:3, SoU25, rskr. 384) om riktlinjer för statsbidrag till kommunerna för medicinskt färdigbehandlade inom somatisk akutsjukvård och geriatrisk vård. Den totala kostnaden för medicinskt färdigbehandlade uppskattas till 1 870 milj.kr. En skatteväxling genomförs motsvarande 70 % av beloppet och utöver skatteväxlingen skall kommunerna erhålla ett statsbidrag som under en treårsperiod uppgår totalt till 1 500 milj.kr. Statsbidraget avses utgå med 700 milj. kr för år 1992, 500 milj.kr. för år 1993 och 300 milj.kr. för år 1994. Bidraget utbetalas kalenderårsvis i efterskott och administreras av socialstyrelsen. Regeringen har nyligen beslutat tillkalla en kommitté för att följa tillämpningen och effekterna av det kommunala betalningsansvaret inom hälso- och sjukvården.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen
att till *Bidrag till kommunerna för medicinskt färdigbehandlade* för budgetåret 1992/93 anvisa ett anslag på 700 000 000 kr.

G 15. Utvecklingsmedel m.m.

Nytt anslag (förslag) 11 946 000

Från anslaget utbetalas bidrag till pensionärsorganisationerna, särskilda medel för utvecklings- och förnyelsearbete samt medel för uppföljning och utvärdering av äldrereformen.

Föredragandens överväganden

Anslaget G 1. Bidrag till social hemhjälp, ålderdomshem m.m. förändras till sin konstruktion fr.o.m. budgetåret 1992/93 som följd av äldrereformen. Det nya anslaget benämnt Bidrag till service och vård uppgår till närmare 8 miljarder kr. Särskilda medel för utvecklings- och förnyelsearbete, bidrag till pensionärsorganisationerna och medel för uppföljning och utvärdering av äldrereformen anvisas innevarande budgetår under anslaget G 1. Bidrag till social hemhjälp, ålderdomshem m.m. Jag föreslår att medlen för dessa ändamål i fortsättningen anvisas under ett nytt anslag benämnt G 15. Utvecklingsmedel m.m.

För bidraget till pensionärsorganisationerna beräknar jag medelsbehovet till 2 446 000 kr.

För att stimulera utvecklings- och förnyelsearbete inom äldreområdet föreslår jag att 4,5 milj.kr. anvisas för budgetåret 1992/93.

Riksdagen har aviserat att 5 milj.kr. för uppföljning och utvärdering av äldrereformen skall utgå årligen t.o.m. budgetåret 1995/96. Jag föreslår att 5 milj.kr. anvisas för nämnda syfte under budgetåret 1992/93.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen
att till *Utvecklingsmedel m.m.* för budgetåret 1992/93 anvisa ett reservationsanslag på 11 946 000 kr.

G 16. Bostadsanpassningsbidrag m.m.*

Nytt anslag (förslag) 263 700 000

* Medel för ändamålet har t.o.m. budgetåret 1991/92 redovisats i bostadsdepartementets bilaga till budgetpropositionen.

Från anslaget betalas statens kostnader för statskommunalt bostadsanpassningsbidrag och för att återställa handikappanpassade bostäder. Från anslaget betalas också bidrag för utvecklingsarbete med samordnad boendeservice.

Bostadsanpassningsbidrag beviljas enligt förordningen (1987:1050) om statskommunalt bostadsanpassningsbidrag. Bidrag lämnas för sådana anpassningsåtgärder inom och i anslutning till en bostadslägenhet som behövs för att den skall vara ändamålsenlig som bostad för den handikappade. Bidrag lämnas normalt med ett belopp som motsvarar den godkända kostnaden för åtgärden. För standardhöjande anpassningsåtgärder är dock bidragsbeloppet maximerat till 30 000 kr., om inte regeringen medger att högre bidrag lämnas. För kostnader därutöver lämnas f.n. bostadslån med räntebidrag, s.k. bostadsanpassningslån.

Riksdagen har beslutat (prop. 1991/92:56, BoU9, rskr. 75) om bostadsbyggandets finansiering år 1992. Beslutet innebär bl.a. att den statligt reglerade bostadslånegivningen avvecklas den 1 januari 1992 men att räntebidragsgivningen behålls tills vidare enligt i huvudsak nuvarande regler.

Härav följer att man för kostnader för standardhöjande åtgärder i samband med ny- och ombyggnad av bostäder även i fortsättningen kan erhålla räntesubventioner till den del de inte täcks av anpassningsbidraget.

Bidrag lämnas normalt inte för åtgärder som behövs för att bostaden skall uppnå den lägsta godtagbara standard som avses i bostadssaneringslagen. Fr.o.m. den 1 juli 1990 kan dock bostadsanpassningsbidrag i vissa fall lämnas för sådana åtgärder i ett egnahem. Åtgärderna måste vara motiverade av kvarboendeskäl.

Kommunerna sköter bidragsgivningen och betalar ut bidragen. I vissa fall skall dock länsbostadsnämnden pröva dessa ärenden. Staten lämnar bidrag med 40 % av kommunernas kostnader för bostadsanpassningsbidrag. Statsbidraget betalas ut kalenderårsvis i efterskott.

Statsbidrag för att återställa handikappanpassade bostäder i flerbostadshus och i småhus som upplåts med hyresrätt kan lämnas enligt förordningen (1985:489) om statsbidrag för att återställa handikappanpassade bostäder m.m.

Bidrag för utveckling av samordnad boendeservice enligt förordningen (1985:779) om statsbidrag till visst utvecklingsarbete i fråga om boendeservice infördes år 1985 för att under en femårsperiod stödja verksamheter med syfte att utveckla nya former för samverkan av sådan boendeservice som förbättrar möjligheterna för äldre, handikappade och långvarigt sjuka att bo i vanliga bostäder. För verksamheten har sammanlagt 100 milj.kr. disponerats. Inom denna ram har regeringen kunnat bevilja bidrag till kostnader för att starta en viss verksamhet och för att driva den under ett inledningsskede. Bidragsformen stod öppen för nya projekt t.o.m. budgetåret 1989/90.

Boverket

Boverket har på uppdrag av regeringen gjort en kartläggning av användningen av bostadsanpassningsbidraget i fråga om olika typer av handikapp och åtgärder. Kartläggningen har redovisats i en särskild rapport till regeringen.

Under budgetåret 1990/91 lämnades bostadsanpassningsbidrag för ca 1 200 fler lägenheter än under närmast föregående budgetår. Även det beviljade beloppet per lägenhet ökade. Bidrag beviljades för 32 075 lägenheter och med ett genomsnittligt belopp på drygt 19 000 kr.

Som komplement till bostadsanpassningsbidragen har i vissa fall hittills kunnat lämnas ombyggnadslån för bostadsanpassning (bostadsanpassningslån). Denna långivning har haft begränsad omfattning. Lån lämnades under föregående budgetår med sammanlagt 15,4 milj.kr. till 96 lägenheter.

Boverket bedömer att det sammanlagda bidragsbeloppet för bostadsanpassningsbidrag som beviljas under budgetåret 1991/92 kommer att uppgå till 650 milj.kr. Med hänsyn till att viss tid förflyter mellan beslutet och utbetalningen av bidraget samt att statsbidraget till kommunerna betalas ut kalenderårsvis i efterskott beräknar verket att utbetalningen över statsbudgeten under budgetåret 1992/93 kommer att uppgå till 260 milj.kr.

När det gäller bidrag för utveckling av samordnad boendeservice återstod inför budgetåret 1990/91 19,4 milj.kr. att utbetala av tidigare beslutade bidrag. Under budgetåret 1990/91 utbetalades bidrag på 8,7 milj.kr. För budgetåret 1991/92 har medelsbehovet uppskattats till 7 milj.kr. Boverket bedömer att medelsbehovet för budgetåret 1992/93 kommer att uppgå till 3,7 milj.kr.

Föredragandens överväganden

Kommunalekonomiska kommittén (dir. 1990:20) har föreslagit att detta anslag skall inordnas i ett nytt generellt statsbidragssystem (SOU 1991:98). Kommitténs förslag remissbehandlas för närvarande. En proposition avses lämnas till riksdagen under våren 1992.

Medelsbehovet för nästa budgetår beräknar jag i likhet med boverket till 263 700 000 kr. Därav avser 260 milj.kr. statens kostnader för statskommunalt bostadsanpassningsbidrag och för återställande av handikappanpassade bostäder. Anslagsbehovet för bidrag till visst utvecklingsarbete i fråga om samordnad boendeservice beräknar jag till 3,7 milj.kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Bostadsanpassningsbidrag m.m.* för budgetåret 1992/93 anvisa ett förslagsanslag på 263 700 000 kr.

H. Socialt behandlingsarbete, alkohol- och narkotikapolitik

Individ- och familjeomsorg

Socialtjänsten, liksom många andra kommunala verksamheter, präglas i dag av en mycket snabb organisatorisk omvandling såväl vad beträffar nämndorganisationen som tjänstemannaorganisationen. Vidare har socialtjänstens innehåll och avgränsning mot andra verksamheter kommit att diskuteras alltmer. Bl.a. utifrån dessa perspektiv har behovet av en utvärdering och en allmän översyn av 1982 års socialtjänstreform framstått som nödvändig.

Socialtjänstkommittén

En parlamentariskt sammansatt kommitté, socialtjänstkommittén (S 1991:07, dir. 1991:50), har tillkallats för att göra en allmän översyn av socialtjänstlagen (1980:620). Översynen skall bl.a. innefatta en utvärdering av socialtjänstlagens tillämpning och syftar till att tydligare avgränsa och klargöra socialtjänstens uppgifter och ansvarsområden.

Översynen skall inriktas mot följande huvudområden:

- Socialtjänstlagens regler om rätten till bistånd, det yttersta ansvaret och vistelsebegreppet
- Överklagande av beslut inom socialtjänsten
- Kommunernas socialbidragsnormer
- Socialtjänstens framtida inriktning och organisation
- Tillsyn, uppföljning och utvärdering.

Kommitténs arbete skall vara slutfört senast vid utgången av år 1993. De delar av uppdraget som avser socialtjänstlagens regler om rätten till bistånd, det yttersta ansvaret, vistelsebegreppet och överklagande av beslut inom socialtjänsten skall dock redovisas senast den 1 mars 1993.

Kommittén skall i sitt arbete bl.a. samråda med handikapputredningen (S 1988:03), psykiatriutredningen (S 1989:01) och utredningen om unga lagöverträdare (Ju 1990:07).

Informationsstruktur, utvärdering m.m.

Den offentliga sektorns förnyelse ställer ökade krav på myndigheterna att följa utvecklingen inom sina områden. Ett förbättrat uppföljnings- och planeringsunderlag erfordras. Socialstyrelsen fick år 1989 i uppdrag att göra en samlad utredning om en för staten och kommunerna gemensam informationsstruktur för socialtjänsten. Målet är att finna bättre förutsättningar att på både lokal och central nivå följa kostnads- och verksamhetsutvecklingen. Uppdraget skall fullföljas under år 1992.

Regeringen har uppdragit åt socialstyrelsen att utreda roll och funktion för ett epidemiologiskt centrum. Avsikten är att denna centrumbildning skall på nationell nivå följa och analysera utvecklingen inte bara av

sjukdomar, utan även av sociala problem och deras riskfaktorers utbredning bland olika befolkningsgrupper. Uppdraget kommer att redovisas inom kort.

Socialstyrelsen har den 1 oktober 1991 redovisat ett förslag till hur behovet av vetenskapligt grundade utvärderingar av insatser inom individ- och familjeomsorgen och andra delar av socialtjänsten skall kunna tillgodoses. Förslaget innebär att ett centrum för utvärdering av metoder i socialt arbete skall byggas upp. Denna centrumbildning, som föreslås få en självständig ställning inom socialstyrelsen, skall genom bl.a. forskningsförankrade kunskaps- och erfarenhetsöversikter kunna komplettera och nyansera styrelsens mera målinriktade utvärderingar av olika verksamheter. Ett sådant centrum bör kunna byggas upp och finansieras genom omdisponering av befintliga resurser för utvecklingsarbete.

Länsstyrelsernas sociala funktion

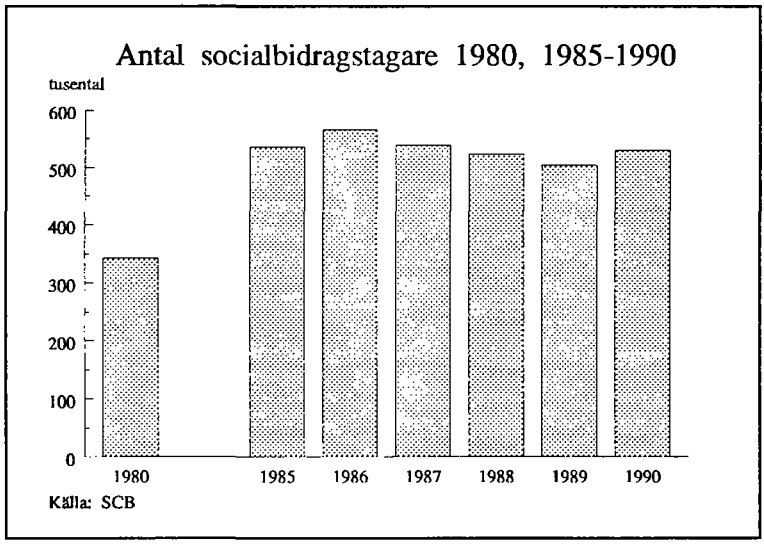
Länsstyrelsen är socialtjänstens regionala tillsynsmyndighet. Tillsynen omfattar också olika institutioner inom socialtjänsten samt enskilda vårdhem. För enskilt drivna institutioner och enskilda vårdhem är länsstyrelsen även tillståndsgivande myndighet.

Länsstyrelsen har även ansvaret för utredning, ansökan och processföring i länsrätten i mål om tvångsvård enligt lagen (1988:870) om vård av missbrukare i vissa fall (LVM). Vidare är länsstyrelsen tillstånds- och tillsynsmyndighet enligt lagen (1977:293) om handel med drycker (LHD).

Många kommuner genomför nu omfattande förändringar i sin organisation. De privata alternativen blir också allt flera. Mot denna bakgrund blir länsstyrelsernas tillsynsarbete allt viktigare. I dag präglas arbetet på länsstyrelserna i hög grad av individärenden. Det framstår som angeläget att en större del av arbetet inriktas mot en mer generell tillsyn och uppföljning. Jag kommer inom kort att föreslå regeringen att tillkalla en särskild utredare med uppgift att bl.a. pröva möjligheterna att låta kommunerna handlägga och besluta i ärenden enligt LVM och ärenden om tillstånd enligt LHD. En sådan kommunalisering skulle lämna större utrymme för länsstyrelsernas tillsynsarbete. Vidare kommer en aktiv dialog att upprätthållas med länsstyrelserna bl.a. i syfte att klarlägga innehållet i tillsynsfunktionen.

Socialbidrag

Under första hälften av 1980-talet ökade antalet socialbidragstagare kraftigt. Därefter – fr.o.m. år 1987 – har en viss minskning skett. Denna trend bröts andra halvåret 1990. I flertalet kommuner har antalet bidragstagare åter stigit till samma höga nivå som i början och mitten av 1980-talet.

Lågkonjunkturen har särskilt drabbat ungdomar som aldrig hunnit få en fast plats på arbetsmarknaden, invandrare och fysiskt och socialt handikappade. Dessa grupper står för en mycket stor del av ökningen av antalet socialbidragstagare.

Många kommuner har intensifierat sina ansträngningar att finna alternativ till socialbidrag. I flera kommuner har också skett översyner av normerna för socialbidrag bl.a. med hänsyn till de ökade socialbidragskostnaderna. Socialtjänstkommittén har bl.a. till uppdrag att analysera socialbidragsnormernas konstruktion och innehåll. Kommittén skall vidare utreda fördelar och nackdelar med skilda normsystem samt överväga möjligheterna att åstadkomma större enhetlighet mellan kommunernas socialbidragsnormer och andra närliggande system.

Under rådande lågkonjunktur är det angeläget att ytterligare förstärka de arbetslösa socialbidragsberoende gruppernas möjligheter att komma in på arbetsmarknaden. Arbetsmarknadsstyrelsen (AMS) har i uppdrag att i samråd med riksförsäkringsverket och socialstyrelsen initiera försöksverksamhet med ökad samverkan mellan socialtjänst, arbetsförmedling/arbetsmarknadsinstitut och försäkringskassor i storstadsområden med en stor andel socialbidragstagare och långtidssjuka. I en skrivelse den 27 november 1991 har AMS lämnat en lägesrapport, Intensifierad samverkan i storstadsregionerna.

Åtgärder har vidtagits för att minska socialbidragsberoendet hos flyktingar och underlätta för dem att komma in på arbetsmarknaden. Fr.o.m. den 1 januari 1991 erhåller kommunerna en schabloniserad ersättning för varje mottagen flykting i stället för ersättning för de faktiska socialbidragskostnaderna. Därigenom stimuleras kommunerna att vidta aktiva åtgärder. Kommunerna skall i samråd med den enskilde flyktingen och arbetsförmedlingen upprätta en introduktionsplan för varje flykting som omfattas av flyktingmottagandet.

Inom regeringskansliet har utarbetats ett förslag till ny lag som ger kommunerna möjlighet att betala ut en introduktionsersättning knuten till introduktionsplanen i stället för socialbidrag. Förslaget remissbehandlas för närvarande.

Åtgärdsprogram vad gäller våld mot kvinnor och barn

Socialutskottet har i betänkandet (1989/90SoU:5) anfört att ett samlat förslag till åtgärdsprogram för insatser mot våld mot kvinnor och barn bör föreläggas riksdagen.

Åtgärder vad gäller våld mot kvinnor

Under innevarande budgetår har sammanlagt 17,5 milj.kr. anslagits för en rad åtgärder i arbetet med att motverka våld mot kvinnor. Programmet har behandlats av riksdagen i samband med att en ny jämställdhetslag antagits. Åtgärderna innefattar fortbildning för olika yrkesgrupper, olika utvecklingsinsatser, skydd för utsatta kvinnor, satsning på kvinnojourer och forskning.

Kvinnojourerna

Kvinnojourerna och deras riksorganisation – ROKS – bedriver ett omfattande och angeläget ideellt arbete för att skydda och hjälpa kvinnor som utsatts för misshandel och sexuella övergrepp. Kvinnojourerna utför ett arbete som är ett viktigt komplement till den verksamhet som kommunerna bedriver. Den kartläggning av kvinnojourernas arbete som socialstyrelsen redovisat år 1990 visar bl.a. att jourerna har kontakter med ett stort antal hjälpsökande kvinnor. Undersökningen visar också att de som arbetar på kvinnojourerna drivs av ett personligt engagemang vilket är en positiv kraft men också ökar risken för utbränning. Behovet av olika stöd- och utvecklingsinsatser framstår klart.

Till kvinnojourernas riksorganisation utgår organisationsstöd med 2 milj.kr. Detta stöd omfattar även invandrarorganisationer m.fl. som stöder misshandlade kvinnor. Jag föreslår i enlighet med regeringsförklaringen att ytterligare 3 milj.kr. anvisas för stödinsatser och utvecklingsarbete i kvinnojourernas lokala arbete.

Åtgärder vad gäller våld mot barn

Socialstyrelsen har inom ramen för sin tillsynsverksamhet konstaterat att socialtjänsten i allt för liten omfattning uppmärksammar de utsatta barnens situation.

I syfte att att höja kompetensen i arbetet med barn inom individ- och familjeomsorgen har socialstyrelsen fått i uppdrag att utforma och genomföra ett åtgärdsprogram för att utveckla individ- och familjeomsorgens förhållningssätt till utsatta barn och deras familjer. Satsningen bör ta sikte på att öka medvetenheten hos socialarbetare och andra som

arbetar med utsatta barn och att tydliggöra skyldigheten att i första hand agera till barns skydd och sätta barns bästa i främsta rummet. Utvecklingsarbetet skall utformas så att det stimulerar till en utveckling av förmågan att se, förstå, beskriva och möta utsatta barns behov.

I syfte att utveckla vården av flyktingbarn och flyktingungdomar bör dessutom ett särskilt utbildningsmaterial utformas för familjehem, gruppbem och andra hem för vård eller boende som tar emot flyktingbarn.

Socialstyrelsen skall senast den 1 september 1992 redovisa uppdraget till regeringen.

Den påbörjade satsningen för att utveckla arbetet med utsatta barn ser jag som mycket betydelsefull och jag föreslår att socialstyrelsen även kommande budgetår får disponera minst 8 milj.kr. inom anslaget H 4. Utvecklings- och försöksverksamhet för en uppföljning av åtgärdsprogrammet.

Deklarationen från FNs barntoppmöte

Vid FNs barntoppmöte i september 1990 antogs dels en deklaration om barns överlevnad, skydd och utveckling, dels en handlingsplan för implementering av deklarationen. Uppföljningen av barntoppmötet sker bl.a. genom att varje land presenterar en nationell handlingsplan för hur deklarationens mål och syften skall uppfyllas. Den svenska regeringen kommer att i början av år 1992 till FN presentera en sådan plan.

Ungdomsvård och missbrukarvård

Många olika rapporter har visat på en rad problem inom ungdomsvården och missbrukarvården. JO har exempelvis såväl år 1987 som år 1991 efter egna utredningar anfört att de mest utsatta ungdomarna inte får den vård som anses erforderlig. Socialstyrelsen har i en efterfrågeundersökning i mars 1990 visat att platsbehovet vad gäller de mest vårdbehövande ungdomarna inte kan tillgodoses. I de olika rapporterna har också redovisats att den satsning på öppenvårdsåtgärder som skett i kommunerna inte kunnat ersätta behovet av institutionsplatser.

Riksdagen har under våren 1991 (prop. 1990/91:96, SoU14, rskr. 267) fattat ett principbeslut om att de särskilda ungdomshemmen skall föras över till statligt huvudmannaskap. Denna huvudmannaskapsförändring skall ske under år 1992. Utskottet har i sitt betänkande ställt två övergripande krav på vården i de särskilda ungdomshemmen. Alla ungdomar som behöver tvångsvård skall kunna beredas plats och det måste finnas ett väl differentierat utbud av olika vårdmöjligheter. Utskottet ansåg att det behövs ett samlat ansvar för de särskilda ungdomshemmen och en samordning över riket. Utskottet anförde att staten är mer lämpad som huvudman för tvångsvården i de särskilda ungdomshemmen bl.a. mot bakgrund av att de båda kommunförbunden klargjort att nuvarande regelsystem och organisation lägger hinder i vägen för en tillräcklig utbyggnad och krävt en huvudmannaskapsförändring.

Riksdagen har anfört att regeringen utan dröjsmål bör utreda och förbereda erforderliga åtgärder. Frågan om hur det framtida stödet till missbrukarvården skall utformas måste enligt utskottet också övervägas i sammanhanget.

En särskild utredare har tillkallats för att utreda förutsättningarna för att överföra de särskilda ungdomshemmen till statligt huvudmannaskap. Utformningen av det statliga huvudmannaskapet kan ske efter olika modeller, t.ex. med ett renodlat statligt ägande- och driftansvar eller ett system där staten avtalar med en kommun eller ett landsting om driften av vissa institutioner. En annan fråga som utredningen kommer att belysa är huruvida missbrukarvårdens tvångsvårdsinstitutioner enligt 22 och 23 §§ LVM bör inbegripas i det statliga huvudmannaskapet. De ekonomiska och administrativa förutsättningarna liksom frågor av innehållsmässig karaktär kommer även att utredas. Utredningsmannen skall presentera sina förslag i början av år 1992.

Efter sedvanlig remissbehandling avser regeringen att återkomma till riksdagen med en proposition i frågan senare under år 1992.

En parlamentariskt sammansatt kommitté (Ju 1990:07) har till uppdrag att utvärdera nuvarande regelsystem för unga lagöverträdare samt lämna förslag till i vilka former och på vilket sätt det allmänna i framtiden bör ingripa när ungdomar som fyllt 15 år begår brott. Kommittén skall bl.a. utvärdera socialtjänstreformens betydelse för behandlingen av unga lagöverträdare, undersöka om den nuvarande fördelningen av uppgifter mellan socialtjänsten och rättsväsendet är väl avvägd samt om samordningen mellan myndigheterna kan förbättras.

I olika undersökningar har konstaterats att det finns en rad problem inom missbrukarvården. De missbrukare som har kontakt med socialtjänsten har det ofta under långa tidsperioder, men kontakterna är som regel sporadiska och oplanerade. Det finns allvarliga brister i eftervården och samarbetet mellan olika myndigheter är dåligt utvecklat. I många kommuner saknas effektiva metoder för att klara klientgrupper med en sammansatt problembild som t.ex. psykiskt störda missbrukare och klienter med invandrarbakgrund. Socialstyrelsen har efterlyst bättre kunskap och kompetens samt ökat samarbete mellan socialtjänsten och den psykiatriska vården. Även tvångsvården av vuxna missbrukare dras med såväl kvantitativa som kvalitativa brister.

Kvinnors missbruk är ytterligare ett allvarligt problemområde. Missbruket bland kvinnor har ökat i takt med att kvinnors dryckesmönster blivit alltmer likartade männens. Olika studier tyder på att kvinnor som missbrukar snabbare blir utslagna och att de också fortare får skador av sitt missbruk.

Socialstyrelsen har under senare år ägnat frågan om kvinnors missbruk ökad uppmärksamhet. Styrelsen har lämnat stöd till olika försöks- och utvecklingsinsatser för att utveckla alternativ inom missbrukarvården som är särskilt inriktade på att möta kvinnliga missbrukares specifika vårdbehov.

Socialstyrelsen har haft i uppdrag att analysera effekterna av gjorda insatser och bedöma vilka ytterligare åtgärder som behöver vidtas inom

området. I sin redovisning av uppdraget har styrelsen markerat behov av ytterligare kunskaps- och metodutveckling. Dessutom behövs bättre samarbete mellan socialtjänsten, sjukvården och företagshälsovården för att på ett tidigare stadium nå kvinnor som missbrukar. Andra områden som särskilt bör uppmärksammas är eftervården för kvinnor som genomgått behandling, insatser riktade till gravida missbrukande kvinnor och insatser för barn till missbrukare.

Socialstyrelsen avser att göra ytterligare kartläggningar, utvärdera gjorda insatser och genomföra seminarier och andra utbildningsinsatser.

Sedan mitten av 1980-talet har betydande medel satsats på en offensiv narkomanvård. Ett hundratal öppenvårdsenheter har byggts upp för vuxna narkotikamissbrukare. Institutionsvården har utökats väsentligt. Det gäller även antalet familjevårdsplatser. En offensiv narkomanvård har av riksdagen betraktats som en förutsättning för att förebygga spridning av HIV bland intravenösa missbrukare. Samtliga missbrukare skall nås för provtagning, avgiftning, vård och behandling.

Merparten av narkotikamissbrukarna nås nu för motivationsinsatser. Enligt socialstyrelsens bedömning har drygt 80 % av injektionsmissbrukarna HIV-testats en eller flera gånger. Genom samverkan mellan socialtjänst och kriminalvård har arbetet med narkotikamissbrukarna kunnat utvecklas ytterligare.

Trots de relativa framgångarna kvarstår emellertid betydande problem. Socialstyrelsen uppger att ett hundratal HIV-positiva narkotikamissbrukare fortsätter sitt missbruk. Enligt en nyligen genomförd undersökning i Stockholm har dessutom riskbeteendet under senare tid på nytt ökat bland heroinmissbrukarna.

Den 31 augusti 1991 fanns 594 rapporterade HIV-positiva narkotikamissbrukare och 32 med diagnosen aids. Antalet aids-anmälningar rörande intravenösa missbrukare har nu börjat öka markant. Under hela perioden fram t.o.m. år 1990 hade sammanlagt 17 missbrukare anmälts. Enbart under första halvåret 1991 rapporterades 12 nya fall. Flertalet studier av förloppet vid HIV-infektion ger vid handen att omkring hälften av de smittade får symtom som klassificeras som aids inom tio år. Under den närmaste femårsperioden kan man anta att minst 200 HIV-smittade narkotikamissbrukare kommer att insjukna i aids eller i HIV-relaterade symtom.

Andra oroande tendenser är uppgifter om ett ökat missbruk bland unga flyktingar och invandrare samt uppgifter om ett ökande sidomissbruk av bensodiazepiner.

Under anslaget A 6. Insatser mot aids har föreslagits att en medelsram om ca 193 milj.kr. ställs till regeringens förfogande för fortsatta insatser mot HIV/aids. En del av dessa resurser bör användas för fortsatt utveckling av en offensiv narkomanvård.

Det är dock enligt min mening nödvändigt att finna former för ett bättre utnyttjande av de samlade resurserna inom narkomanvårdsområdet. Ett program bör utvecklas för den offensiva narkomanvården. Jag har för avsikt att föreslå att socialstyrelsen får i uppdrag att utifrån en

analys av vad som hittills åstadkommits med de särskilda medlen utarbeta ett program av detta slag.

Programmets syfte bör vara dels att främja samordningen av insatser inom området, dels att i högre grad än vad som nu är fallet styra resurserna till de områden där behovet av utvecklingsinsatser är som störst. Jag tänker här särskilt på behovet av att utveckla motivations- och behandlingsinsatser riktade speciellt till HIV-smittade narkotikamissbrukare. Även i fråga om behandling av missbrukare med svåra psykiska störningar samt narkotikamissbrukare med ett utvecklat sidomissbruk av bensodiazepiner är behovet av utvecklingsinsatser stort. Det gäller även för invandrare och flyktingar med missbruksproblem, där man i behandlingen inte bara har att ta hänsyn till en annorlunda kulturell och språklig bakgrund utan även i många fall har att brottas med den trauma- och förlustproblematik som flyktingskapet kan innebära.

En förutsättning för att specialriktade insatser skall bli verkningsfulla är emellertid att det finns en fungerande uppsökande verksamhet. En betydande kompetens har byggts upp inom de öppenvårdsenheter som vänder sig till narkotikamissbrukare. Det är en angelägen uppgift i det aviserade programmet för offensiv narkomanvård att värna om denna kompetens och att utveckla den ytterligare.

Alkoholpolitik

Överkonsumtion och missbruk av alkohol för med sig omfattande sociala och medicinska problem. Samhällets kostnader för exempelvis social- och sjukvård, produktionsbortfall och rehabilitering är mycket höga. Därtill kommer det psykiska, sociala och ekonomiska lidande som drabbar enskilda och deras anhöriga.

Mot denna bakgrund för vi i Sverige en restriktivt hållen alkoholpolitik, vars grunddrag slogs fast av riksdagen år 1977 (prop. 1976/77:108, SkU40, rskr. 231). Härigenom antogs det regelsystem som omgärdar hanteringen av alkohol. Riksdagens beslut innebär att samhället måste vidta åtgärder på en mängd områden i syfte att minska alkoholkonsumtionen och därmed alkoholskadorna.

Riksdagen har med anledning av propositionen (1990/91:175) om vissa folkhälsofrågor slagit fast att målet för den svenska alkoholpolitiken även fortsättningsvis skall vara att minska den totala alkoholkonsumtionen för att därigenom begränsa alkoholens skadeverkningar. Detta kan bl.a. ske genom en aktiv prispolitik och genom att det restriktionssystem som kringgärdar hanteringen av alkoholdrycker upprätthålls. Avsevärt större vikt än tidigare skall läggas vid förebyggande insatser utifrån ett folkhälsoperspektiv.

Sverige har ställt sig bakom WHOs hälsopolitiska strategi där bl.a. målet att minska alkoholkonsumtionen med minst 25 % under perioden 1980-2000 ingår.

Systembolaget spelar en viktig roll i den svenska alkoholpolitiken. Ansvaret för bolaget har efter regeringsskiftet förts över från finans- till socialdepartementet.

På mitt förslag har regeringen idag beslutat att tillkalla en parlamentarisk kommission med bred sammansättning med främsta uppgift att formulera en strategi för att uppfylla målet att minska den totala alkoholkonsumtionen för att begränsa alkoholens skadeverkningar.

Kommissionen bör jämföra den svenska alkoholpolitikens mål och medel med den politik som andra jämförbara länder för på detta område. I kommissionens uppgift ingår även att beskriva skillnader i konsumtions- och skadenivåer mellan länderna och analysera effekterna av ländernas politik.

I den mån kommissionen finner att delar av det svenska regelsystemet behöver förändras, med hänsyn till EG:s regelverk eller av andra skäl, bör kommissionen lägga fram förslag till sådan reviderad lagstiftning.

Kommissionen bör vidare kartlägga och redovisa de ökade svårigheter att uppfylla de alkoholpolitiska målen som en svensk anpassning till EG kan inrymma. Kommissionen skall presentera förslag till insatser som medför att de alkoholpolitiska målen kan uppfyllas, även inom ramen för EG-integrationen. Kommissionen bör vidare överväga hur det opinionsbildande och attitydpåverkande arbetet inom området kan förstärkas och bedöma hur såväl de primär- som de sekundärpreventiva insatserna kan utvecklas ytterligare.

I kommissionens uppdrag ingår också att göra en översyn av vården av alkoholmissbrukare och bedöma behoven av förändringar av vårdformer och vårdinnehåll. De kvinnliga missbrukarnas vårdbehov skall därvid uppmärksammas särskilt.

Slutligen skall kommissionen även behandla frågor som gäller missbrukets familjesociala konsekvenser.

Konsumtionsutvecklingen

Försäljningen av alkoholdrycker i Sverige minskade med drygt 20 % under tioårsperioden 1976-1985. Under senare delen av 1980-talet ökade försäljningen på nytt. Särskilt starkölsförsäljningen gick upp under denna period. Under år 1990 och perioden januari-oktober 1991 har konsumtionen åter minskat något.

Tabell: Försäljning av alkoholdrycker i liter alkohol 100 % per invånare 15 år och äldre 1975, 1980 och 1985-1990.

År	Sprit-drycker	Vin	Starköl	Öl II	Totalt
1975	3,75	1,36	0,21	2,29*	7,61
1980	3,42	1,53	0,78	1,01	6,74
1985	2,52	1,74	0,85	0,96	6,07
1986	2,59	1,77	0,96	1,02	6,34
1987	2,38	1,75	1,04	1,04	6,21
1988	2,31	1,81	1,17	1,11	6,40
1989	2,25	1,86	1,26	1,17	6,54
1990	2,10	1,83	1,26	1,23	6,42

* Inklusive öl IIB (s.k. mellanöl)

Ungdomarnas konsumtionsmönster följer i stort sett den totala konsumtionsutvecklingen. Medan vin- och starkspritkonsumtionen minskar i ungdomsgruppen fortsätter starkölskonsumtionen bland ungdomar att öka. En annan oroande tendens är att konsumtionen fortsätter att öka bland kvinnor i åldersgruppen 20-24 år.

Internationellt engagemang

På det internationella planet har Sverige medverkat till olika åtgärder mot alkoholmissbruket. Sverige deltar bl.a. i WHOs alkoholpolitiska arbete inom Europaregionen. Ett led i det är WHOs arbete med att ta fram en handlingsplan för att minska alkoholkonsumtionen i regionen i enlighet med WHOs mål. Under anslaget A4. Internationell samverkan har medel beräknats för att stärka WHOs alkoholpolitiska arbete inom Europaregionen.

Statens folkhälsoinstitut

Riksdagen har beslutat att inrätta ett folkhälsoinstitut med ansvar för att bl.a. samordna samhällets alkohol- och drogförebyggande verksamhet. Det alkohol- och drogpreventiva arbetet kommer att bli institutets mest omfattande område.

En av institutets uppgifter blir att ta fram och tillhandahålla basfakta och informationsmaterial inom alkohol- och drogområdet för olika avnämares behov, bl.a. kommuner, landsting, arbetsplatser och föreningsliv.

Institutet skall i sin verksamhet stimulera, utveckla och stödja lokala drogförebyggande verksamheter som bedrivs av organisationer och myndigheter.

Andra viktiga uppgifter för folkhälsoinstitutet blir att initiera forskning och annan kunskap för att få fram underlag för samhällets fortsatta insatser inom det alkohol- och drogpolitiska området. Att utveckla nya och effektiva metoder för det förebyggande arbetet är också en central uppgift för institutet.

Regeringen har tillsatt en organisationskommitté som svarar för förberedelsearbetet inför folkhälsoinstitutets start den 1 juli 1992. Kommittén skall bl.a. närmare precisera folkhälsoinstitutets arbete med de alkohol- och drogförebyggande frågorna. Organisationskommittén har också i enlighet med sina direktiv genomfört överläggningar med Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning (CAN) om en samordning av CANs och folkhälsoinstitutets verksamheter. Vid dessa överläggningar har det bl.a. uppnåtts enighet om att uppgiften att följa drogutvecklingen och att utarbeta vetenskapliga översikter bör övertas av folkhälsoinstitutet. Efter en treårsperiod bör ansvarsfördelningen utvärderas och möjligheterna att åstadkomma en ytterligare samordning övervägas.

Överenskommelsen som är preliminär innebär alltså att ansvaret för de delar av CANs verksamhet som har mer direkt forskningsanknytning

överförs till folkhälsoinstitutet. I samband härmed bör viss del av CANs statsbidrag övergå till folkhälsoinstitutets alkohol- och drogverksamhet. Eftersom CAN har betydande kompetens inom bl.a. forskningsområdet bör emellertid enligt överenskommelsen CAN även i fortsättningen kunna vara verksamt inom dessa områden. Detta kan ske genom att institutet köper CANs tjänster enligt särskilt träffade avtal.

Genom överenskommelsen, som jag ser som väl avvägd, kan det folkrörelseägda CAN även i fortsättningen bedriva sin betydelsefulla verksamhet inom området samtidigt som en samordning uppnås med det blivande folkhälsoinstitutets arbete.

Stöd till organisationslivet

Folkrörelsernas drogförebyggande insatser utgör viktiga komplement till det arbete som myndigheterna bedriver. De enskilda organisationerna bör utforma sina insatser utifrån den egna organisationens särart så att mångfalden i det drogförebyggande arbetet värnas. Därigenom kan större trovärdighet och bättre effekt av insatserna uppnås.

Statsbidrag kommer även fortsättningsvis att utgå till folkrörelserna och andra organisationer, dels i form av centralt organisationsstöd, dels som projektmedel till drogförebyggande verksamheter. Jag vill i detta sammanhang erinra om uttalandet i folkhälsopropositionen att stödet till organisationernas insatser inom alkohol- och drogområdet bör förstärkas inom ramen för de medel som folkhälsoinstitutet kommer att förfoga över.

Nykterhetsrörelserna och vissa andra organisationer får organisationsstöd för sin centrala verksamhet. Under anslaget E 17. Statens folkhälsoinstitut beräknas drygt 18 milj.kr. som organisationsstöd till vissa nykterhetsorganisationer m.fl. Särskilda projekt- och utvecklingsmedel beviljas till ungdomsorganisationernas och övriga intressenters drogförebyggande verksamheter. Under anslaget E 17. beräknas vidare att minst ca 19 milj.kr. skall fördelas av folkhälsoinstitutet till organisationer och kommuner som genomför lokala projekt.

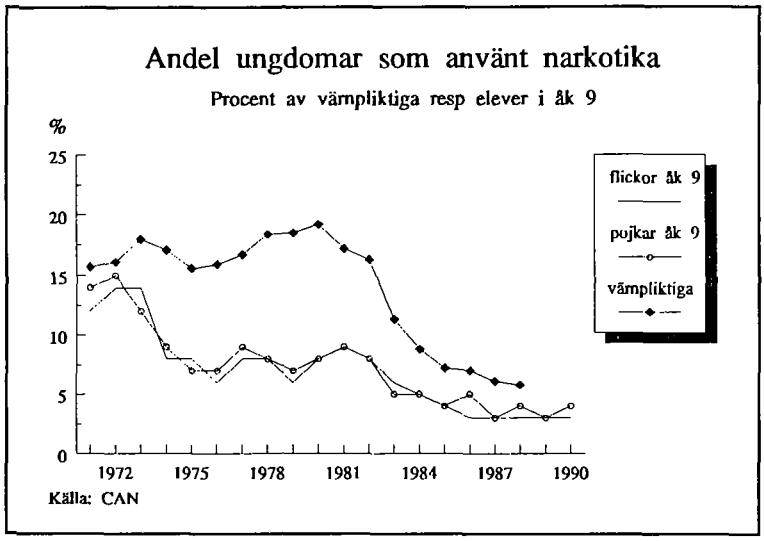
Bidrag utgår även till organisationer för deras arbete att stödja och hjälpa f.d. missbrukare, dels i form av centralt organisationsstöd bl.a. till de s.k. KALV-organisationerna, dels i form av bidrag till lokala stöd- eller rehabiliteringinsatser i organisationernas regi.

Mål

Det yttersta målet för den svenska narkotikapolitiken är att skapa ett narkotikafritt samhälle. Narkotikan får aldrig bli en accepterad del av samhället. Denna restriktiva grundsyn genomsyrar det svenska samhället och det råder en i det närmaste total politisk enighet om narkotikapolitikens huvudinriktning. Ett narkotikafritt samhälle är också den nya regeringens mål. Narkotikapolitiken behöver emellertid stärkas i vissa avseenden. Jag återkommer till detta i det följande.

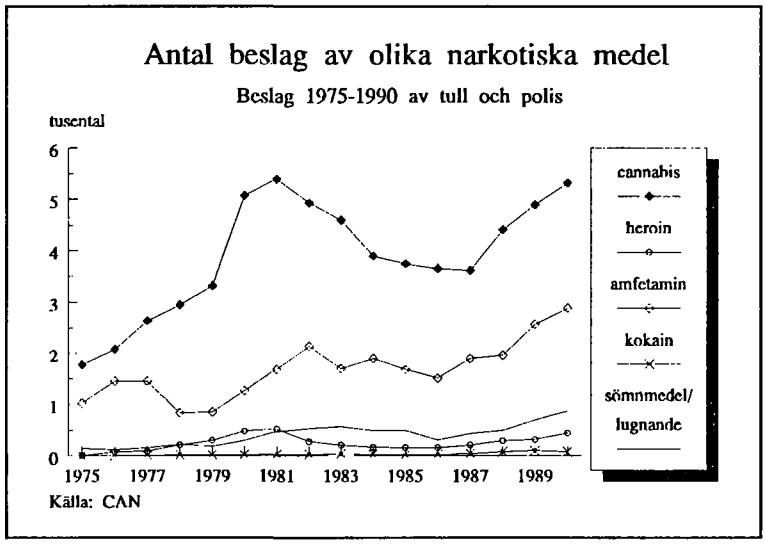
Utvecklingen i Sverige

Det experimentella och tillfälliga bruket av narkotika bland ungdomar har minskat kraftigt under de senaste tjugo åren. Av de stickprovsundersökningar som regelbundet görs bland elever i årskurs 9 framgår att cirka 3 % av eleverna uppger att de någon gång använt narkotika, vilket i en internationell jämförelse är en mycket låg nivå. För tjugo år sedan var motsvarande andel cirka 14 %.

När det gäller det tunga missbrukets utveckling är de uppgifter som finns att tillgå mer osäkra. Den hittills enda landsomfattande kartläggningen av det tunga narkotikamissbrukets omfattning genomfördes under år 1979. Då bedömdes att det fanns mellan 10 000 och 14 000 tunga narkotikamissbrukare i landet. Av dessa var 7 500 – 10 000 injektionsmissbrukare.

De bedömningar som i dag kan göras av det tunga narkotikamissbrukets omfattning är med nödvändighet behäftade med en betydande grad av osäkerhet. Olika indikationer såsom antalet anmälda brott mot narkotikastrafflagen, antalet narkotikamissbrukare inom kriminalvården, antalet beslag av narkotika osv. tydde under några år i mitten av 1980-talet på en påtaglig minskning av det tunga missbruket. Under de allra senaste åren har dessa indikatorer visat en uppåtgående trend.

Det bör dock påpekas att statistik över narkotikabeslag inte bara speglar problemets utbredning utan även omfattningen av myndigheternas insatser och att därför en viss försiktighet bör iakttas när det gäller att dra slutsatser om det tunga narkotikamissbrukets förändringar. De flesta bedömare är emellertid eniga om att det under senare tid inte har skett några dramatiska förändringar inom området.

Olika uppgifter talar för att medelåldern ökar bland de tunga narkotikamissbrukarna. Detta tyder på att nyrekryteringen av unga till gruppen minskar. Denna tolkning stöds av vissa rättsstatistiska uppgifter, varav framgår att andelen personer i yngre åldersgrupper som misstänks eller lagförs för narkotikabrott minskar.

Det vanligaste narkotiska missbruksmedlet i Sverige är cannabis. Det tunga missbruket domineras annars av centralstimulantia. Kokainmissbruket är fortfarande av mycket liten omfattning i Sverige. Det har tidigare främst varit en s.k. innedrog men har nu enligt polisens informationer även i viss utsträckning börjat användas i traditionella, kriminellt belastade missbrukarkretsar.

Ytterligare ett oroande tecken är uppgifterna om en ökning av heroinmissbruk, främst s.k. rökheroin, bland invandrarungdomar.

Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning (CAN) kommer att i samarbete med socialstyrelsen genomföra en ny kartläggning av narkotikamissbrukets omfattning i landet. Resultatet av undersökningen kommer att kunna presenteras kring årsskiftet 1992/93.

Utvecklingen utomlands

Från praktiskt taget hela världen rapporteras en kraftig ökning av narkotikamissbruket, även om antalet heroinmissbrukare förefaller ganska stabilt i de flesta västeuropeiska länder. I många europeiska länder uppges medelåldern, liksom i Sverige, öka bland injicerande heroinmissbrukare. Detta tolkas även utomlands som att nyrekryteringen till heroinmissbruk avtar. Samtidigt uppges emellertid den narkotikarelaterade dödligheten öka, vilket anses vara en följd av en ökning av blandmissbruket.

Tillgången på narkotika är mycket stor. Produktionen av illegal narkotika ökar. Den illegala handeln med narkotika blir alltmer välorganiserad och finner nya vägar i takt med att de politiska och ekonomiska förutsättningarna i världen förändras. I flera länder är läget så svårbemästrat att man från kontrollmyndigheternas sida i praktiken lågprioriterar insatser mot cannabis för att i stället koncentrera sig på handeln med heroin och kokain.

Ytterligare tecken på uppgivenhet är att alltfler röster höjs för legalisering av narkotika samt att man inom vissa länders narkomanvård lägger större vikt vid att minska missbrukets skadeverkningar för den enskilde missbrukaren än vid att försöka rehabilitera missbrukare.

Utvecklingen i Europa när det gäller narkotikapolitiken är emellertid inte entydig. Även om det i flera länder finns en debatt om legalisering av narkotika finns det ingen regering som öppet förespråkar legalisering av narkotiska preparat. Tvärtom finns det inom EG en uppslutning kring det narkotikaprogram som utarbetats av CELAD, den antidrogkommitté som bildades inom EG i december 1989. Den uppfattning som kommer till uttryck där ligger nära den svenska synen i denna fråga.

Insatser mot narkotika

Utmärkande för den svenska narkotikapolitiken är den starka inriktningen på förebyggande insatser. Efterfrågedämpande åtgärder och åtgärder för att begränsa tillgången på narkotika måste gå hand i hand. Polisiära insatser mot gatuhandeln är betydelsefulla, både därför att de begränsar tillgången och därför att de har en avskräckande effekt på presumtiva köpare av narkotika.

Det förebyggande arbete som tidigare bedrevs av den s.k. ATHENA-gruppen bör utvecklas ytterligare och fortsätta inom ramen för det folkhälsoinstitut som riksdagen har beslutat om.

Syftet med den svenska narkotikapolitiken är att på alla nivåer markera ett avståndstagande från narkotikan som företeelse. Detta framgår bl.a. av lagstiftningen, som inte enbart vänder sig mot narkotikaförsäljning

utan även mot själva bruket av narkotika. Regeringen har i regeringsförklaringen framhållit att straffskalan vid ringa narkotikabrott bör skärpas. Den närmare regleringen av denna fråga ses för närvarande över inom regeringskansliet. Syftet med att skärpa straffskalan för eget bruk av narkotika är emellertid inte i första hand att narkotikamissbrukare skall dömas till fängelse utan att än tydligare markera att narkotikamissbruk inte accepteras i vårt samhälle och samtidigt skapa bättre förutsättningar för att kunna nå missbrukare med behandlingsinsatser.

Narkotikaläget i världen påverkar situationen i Sverige. Den ökande produktionen av illegal narkotika och den världsomspännande illegala handeln med narkotika kräver en fortsatt stark beredskap och en välorganiserad och samordnad nationell narkotikabekämpning. Regeringens samordningsorgan för narkotikafrågor (SAMNARK) har i uppdrag att verka för en förbättrad samordning av samhällets insatser inom narkotikaområdet. SAMNARK har därför en betydelsefull roll när det gäller att ytterligare stärka den negativa hållningen mot narkotika inom narkotikapolitikens alla områden. Det kommer bl.a. att ske genom en uppföljning av de insatser som initierades av Aktionsgruppen mot narkotika som avslutade sitt arbete sommaren 1991.

Sverige deltar mycket aktivt i det internationella samarbetet mot narkotika och hör till de länder som ger de största frivilliga bidragen till FNs arbete mot narkotika. Inrättandet av ett samlat FN-program mot narkotika, UN International Drug Control Programme (UNDCP), kommer att innebära en effektivare samordning av FNs insatser mot illegal narkotika. Det blir därmed möjligt för FN att spela en aktivare roll i den internationella narkotikabekämpningen.

Sverige deltar även i den s.k. Dublingruppen, som är en informell konsultationsgrupp i narkotikafrågor, där även EGs medlemsländer, EG-kommissionen, USA, Japan, Canada och Australien deltar.

I maj 1991 hölls i Oslo den första alleuropeiska ministerkonferensen om narkotikafrågor. Ministrarna enades om ett omfattande samarbetsprogram på bred europeisk nivå. Vid den s.k. Pompidougruppens möte i november 1991 beslutades om de närmare formerna för detta samarbete.

Det europeiska samarbetet mot narkotika är utomordentligt betydelsefullt, inte minst mot bakgrund av den pågående europeiska integrationen och de genomgripande förändringarna i Central- och Östeuropa. Regeringen har för avsikt att ytterligare stärka Sveriges roll i detta samarbete. Under anslaget A 4. Internationell samverkan beräknas 906 000 kr. för stöd till internationellt samarbete inom alkohol- och narkotikaområdet.

Det nordiska samarbetet på narkotikaområdet sker bl.a. inom ramen för kontaktmannaorganet för narkotikafrågor, vars sekretariat för närvarande är förlagt till Sverige. Det finns inom Norden en i många avseenden likartad syn på problemen. Det är därför önskvärt att det nordiska samarbetet i ökad utsträckning fungerar som en gemensam plattform i förhållande till Europa. En nordisk samsyn och ett till vissa delar gemensamt nordiskt agerande ökar våra möjligheter att påverka utformningen av den framtida europeiska narkotikapolitiken.

H 1. Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning, CAN

1990/91	Utgift	8 453 509
1991/92	Anslag	10 542 000
1992/93	Förslag	7 964 000

Från anslaget utgår bidrag till verksamheten vid CAN.

Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning (CAN)

CAN hemställer om reservationsanslag på 15 979 000 kr. med hänsyn till behovet att öka den verksamhet som är önskvärd utifrån samhällets drogpolitiska målsättningar.

Föredragandens överväganden

För CANs verksamhet har jag för budgetåret 1992/93 beräknat totalt 7 964 000 kr. Folkhälsoinstitutet skall i enlighet med den preliminära överenskommelse som träffats mellan organisationskommittén och CAN överta uppgifterna att följa drogutvecklingen och att utarbeta vetenskapliga översikter. Efter priskompensation har anslaget minskats med 3 milj.kr. som överförs till anslaget E 17. Statens folkhälsoinstitut.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning, CAN,* för budgetåret 1992/93 anvisa ett reservationsanslag på 7 964 000 kr.

H 2. Bidrag till missbrukarvård och ungdomsvård

1990/91	Utgift	921 390 817
1991/92	Anslag	950 000 000
1992/93	Förslag	950 000 000

En överenskommelse om statsbidragssystem för åren 1990 – 1992 träffades den 20 juni 1989 mellan statens förhandlingsnämnd, Landstingsförbundet och Svenska kommunförbundet. Riksdagen har den

18 april 1991 godkänt regeringens förslag (prop. 1990/91:96, SoU14, rskr. 267) att 75 milj.kr. per år för åren 1991 och 1992 skall avsättas för anordningsbidrag. I övrigt fann riksdagen inte anledning att göra några ändringar i det avtal som slutits.

Socialstyrelsen

Socialstyrelsen äskar oförändrat belopp för statsbidrag till missbrukarvård och ungdomsvård.

Föredragandens överväganden

Riksdagen har fattat ett principbeslut om att de särskilda ungdomshemmen skall överföras till statligt huvudmannaskap. En särskild utredare har tillkallats för att utreda förutsättningarna för att överföra de särskilda ungdomshemmen till statligt huvudmannaskap. Utredningen skall även belysa missbrukarvårdens innehåll och organisation främst vad avser tvångsvårdens institutioner. Utredningens förslag, som skall lämnas i början av år 1992, kommer att remissbehandlas i sedvanlig ordning. Därefter avser jag att föreslå regeringen att återkomma till riksdagen med en proposition i frågan.

Kommunalekonomiska kommittén (dir. 1990:20) har föreslagit att vissa delar av detta anslag skall inordnas i ett nytt generellt statsbidragssystem. Kommitténs förslag remissbehandlas för närvarande. En proposition avses lämnas till riksdagen våren 1992.

Ställningstagande till de statliga kostnaderna för institutioner inom ungdomsvården och missbrukarvården kan inte ske förrän vid beredningen av det förslag som kommer att lämnas från utredningen om statligt huvudmannaskap för dessa institutioner.

Av statsbidraget är 30 milj.kr. per år avsatta för utvecklingsarbete inom institutioner eller alternativ till sådana. Jag beräknar att medel ur detta anslag kan tas i anspråk för den centrumbildning för utvärdering av metoder i socialt arbete som skall byggas upp inom socialstyrelsen.

Jag har i avvaktan på nämnda beredning beräknat kostnaderna för statsbidrag till missbrukarvård och ungdomsvård till 950 milj.kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Bidrag till missbrukarvård och ungdomsvård* för budgetåret 1992/93 anvisa ett förslagsanslag på 950 000 000 kr.

H 3. Bidrag till organisationer

1990/91	Utgift	59 654 592	Reservation	990 044
1991/92	Anslag	63 501 000		
1992/93	Förslag	28 755 000*		

* 37 286 000 har överförts till anslaget F 17. Statens folkhälsoinstitut.

Från anslaget utgår bidrag till organisationer enligt vad som redovisas i det följande.

Socialstyrelsen

Socialstyrelsen föreslår att bidraget till arbetsmarknadens organisationer räknas upp med 191 000 kr. för insatser inom området alkohol, narkotika och arbetsliv.

Bidraget till drogförebyggande verksamhet genom organisationslivet bör räknas upp med 328 000 kr till 8 540 000 kr.

De frivilliga organisationer och föreningar som arbetar med rehabiliterings- och stödinsatser inom missbruksområdet är starkt beroende av statligt stöd. Det finns behov av bidrag i samma omfattning som tidigare.

Socialstyrelsen äskar 3 890 000 kr. som bidrag till organisationer som arbetar med utsatta barn och familjer och människor i kris, varav 850 000 kr. föreslås föras över från anslagspost 4. som bidrag till Föreningen för föräldrars rättigheter (RFFR).

Bidrag till de homosexuellas organisationer bör användas av organisationerna i arbetet mot diskriminering av homosexuella. Socialstyrelsen äskar ett bidrag om 1 040 000 kr. för budgetåret 1992/93.

Socialstyrelsen äskar oförändrat 2 milj.kr. som organisationsstöd för kvinnojourer och andra organisationer som arbetar med kvinnor som utsatts för våld.

Socialstyrelsen föreslår att Stiftelsen Kvinnoforum erhåller ett organisationsstöd för sin verksamhet.

Statens ungdomsråd

Statens ungdomsråd äskar inga medel till ungdomsorganisationernas droginformation med hänvisning till att bidraget fr.o.m. budgetåret 1992/93 kommer att administreras av Statens folkhälsoinstitut.

Samarbetsnämnden för fördelning av statsbidrag till vissa nykterhetsorganisationer m.fl.

Samarbetsnämnden äskar 26 milj.kr. och hemställer att statsbidraget till Nykterhetsrörelsens landsförbund räknas upp till 450 000 kr.

KALV-organisationerna

KALV-organisationerna ansöker om en fördubbling av bidraget.

Anslagspost	Anvisat 1991/92	Överförs till E17	PLO	Anslag H3 1992/93
1. Bidrag till insatser inom Alkohol och arbetsliv	4 767	− 4 767	(+ 191)	−
2. Bidrag till drogförebyggande verksamhet genom organisationslivet	8 212	− 8 212	(+ 328)	−
3. Bidrag till ungdomsorganisationernas droginformation	5 330	− 5 330	(+ 213)	−
4. Bidrag till sammanslutningar av f.d. alkoholmissbrukare m.fl.	18 816		+ 753	19 569
5. Organisationsstöd till vissa nykterhetsorganisationer m.fl.	a)17 129 b) 414	−17 129 − 414	(+ 685) (+ 17)	− −
6. Bidrag till KALV-organisationerna	3 629		+ 145	3 774
7. Bidrag till organisationer som arbetar för utsatta barn och deras familjer	2 122		+ 85	2 207
8. Bidrag till homosexuellas organisationer	1 082		+ 43	1 125
9. Bidrag till kvinnojourernas riksorganisationer m.m.	2 000		+ 80	2 080
Summa H3	**63 501**	**−35 852**	**1 106**	**28 755**
Summa E17	**−**	**35 852**	**1 434**	**37 286**

Föredragandens överväganden

Som tidigare nämnts har riksdagen beslutat att ett folkhälsoinstitut skall inrättas som bl.a. får till uppgift att samordna samhällets alkohol- och drogförebyggande verksamhet. Med anledning därav föreslår jag att vissa av de anslag inom alkohol- och drogområdet som nu disponeras av socialstyrelsen förs över till folkhälsoinstitutet. Bidrag som i huvudsak avser stöd- och vårdinsatser bör ligga kvar inom socialstyrelsens ansvarsområde.

De sistnämnda bidragen är sådana som utgår till organisationer, dels i form av centralt organisationsstöd bl.a. till KALV-organisationerna, dels i form av bidrag som regleras i förordningen (1983:731) om statsbidrag

till organisationer för stöd till missbrukare m.m. för organisationernas stöd- eller rehabiliteringsinsatser. Jag anser att dessa anslagsposter även fortsättningsvis skall disponeras av socialstyrelsen.

Fördelningen av bidraget till KALV-organisationerna preciseras av regeringen i regleringsbrevet.

För bidrag till sammanslutningar av f.d. alkoholmissbrukare, sammanslutningar för stöd och hjälp åt narkotikamissbrukare samt vissa organisationer som bedriver rehabiliteringsarbete inom missbruksområdet beräknar jag för nästa budgetår 19 569 000 kr. och för KALV-organisationerna 3 774 000 kr.

Organisationer som inriktar sitt arbete på utsatta barn och familjer gör betydelsefulla insatser. Föreningar som Barnens rätt i samhället (BRIS), Hassela solidaritet och familjehemmens organisationer svarar för opinionsbildning, egna insatser och metodutveckling inom sina områden. Jag beräknar drygt 2,2 milj.kr. för organisationsstöd till dessa organisationer.

De homosexuellas organisationer bedriver en omfattande informations- och rådgivningsverksamhet. För stöd till dessa organisationers arbete på riksplanet beräknar jag drygt 1,1 milj.kr.

För stöd till kvinnojourernas riksorganisation och invandrarorganisationer som stöder misshandlade kvinnor har jag för kommande budgetår beräknat drygt 2 milj.kr. Jag återkommer under anslaget H 4. Utvecklings- och försöksverksamhet med förslag till stöd för bl.a. utvecklingsarbete hos lokala kvinnojourer.

Jag beräknar det totala anslagsbehovet till 28 755 000 kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Bidrag till organisationer* för budgetåret 1992/93 anvisa ett reservationsanslag på 28 755 000 kr.

H 4. Utvecklings- och försöksverksamhet

1990/91	Utgift	24 957 916	Reservation*	10 874 323
1991/92	Anslag	27 214 000		
1991/92	Anslag exkl. mervärdeskatt	26 926 000		
1992/93	Förslag	29 003 000**		

* exkl. mervärdeskatt
** Del av anslaget överförs till anslaget A 3. Uppföljning, utvärdering m.m.

Från anslaget utgår medel för att utveckla och utvärdera behandlingsarbete inom socialtjänstens individ - och familjeomsorg, kurs- och konferensverksamhet bl.a. för handläggare av alkoholärenden vid länsstyrelserna, utbildning, fortbildning, uppföljning och metodutveckling för att öka kompetensen i det sociala arbetet med utsatta barn samt utvecklingsinsatser inom narkomanvårdsområdet.

Socialstyrelsen

Socialstyrelsen föreslår att utvecklingsmedel anslås i oförändrad storleksordning och disponeras av styrelsen i enlighet med en för olika områden beskriven målsättning.

Föredragandens överväganden

De omfattande organisatoriska förändringar som för närvarande genomförs inom socialtjänsten innebär ett ökat behov av uppföljning, utvärdering och utveckling av effektiva metoder i det sociala arbetet.

Socialstyrelsen har regeringens uppdrag att utforma och genomföra ett åtgärdsprogram för att höja kompetensen i arbetet med barn inom socialtjänstens individ- och familjeomsorg. Enligt uppdraget bör ett samarbete i lämpliga delar ske med sådana frivilliga organisationer och andra organ som är verksamma inom detta område. Socialstyrelsen skall redovisa uppdraget till regeringen senast den 1 september 1992. Redovisningen skall innefatta en utvärdering av åtgärdsprogrammet.

Enligt min mening är det av stor vikt att det sker en fortsatt utveckling av socialtjänstens kompetens i arbetet med barn. Jag föreslår därför att även kommande budgetår minst 8 milj.kr. av anslaget skall avsättas för detta arbete.

Kvinnojourerna utför ett omfattande arbete till stöd och hjälp för kvinnor som utsatts för misshandel och sexuella övergrepp. De lokala kvinnojourerna har ofta behov av särskilda stöd- och utvecklingsinsatser för att kunna förbättra sin verksamhet. För stöd till kvinnojourernas lokala arbete föreslår jag en utökning av anslaget med 3 milj.kr.

För utvecklingsarbete inom narkomanvården och andra av socialstyrelsen angivna målområden har jag beräknat 18 milj.kr.

De medel, 2 milj.kr. , som socialdepartementet disponerar för utvecklingsarbete inom socialtjänstens individ- och familjeomsorg beräknas numera under anslaget A 3. Uppföljning, utvärdering m.m.

Jag beräknar det sammanlagda medelsbehovet till 29 003 000 kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Utvecklings- och försöksverksamhet* för budgetåret 1992/93 anvisa ett reservationsanslag på 29 003 000 kr.

Förslag till

Lag om ändring i lagen (1991:486) om ändring i lagen (1991:233) om ändring i lagen (1947:529) om allmänna barnbidrag

Härigenom föreskrivs att 1 § lagen (1947:529) om allmänna barnbidrag[1] i paragrafens lydelse enligt lagen (1991:486) om ändring i lagen (1991:233) om ändring i nämnda lag skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
1 §	
För barn, som är svensk medborgare och bosatt i riket, skall av allmänna medel såsom bidrag till barnets uppehälle och uppfostran utgå allmänt barnbidrag med 10 020 kronor om året i enlighet med vad nedan närmare stadgas.	
Allmänt barnbidrag skall utgå jämväl för här i riket bosatt barn, som icke är svensk medborgare, såframt barnet eller endera av dess föräldrar sedan minst sex månader vistas i riket.	Allmänt barnbidrag skall utgå jämväl för här i riket bosatt barn, som icke är svensk medborgare, såframt barnet eller endera av dess föräldrar sedan minst sex månader vistas i riket. *Detta gäller dock inte för tid då dagbidrag enligt 9 § lagen (1988:153) om bistånd åt asylsökande m.fl. lämnas till barnet.*

Ett barn som lämnar Sverige skall fortfarande anses vara bosatt här, om utlandsvistelsen är avsedd att vara längst sex månader. Medföljande barn till den som av en statlig arbetsgivare sänds till ett annat land för arbete för arbetsgivarens räkning, skall under utsändningstiden anses bosatta i Sverige. Medföljande barn till en person, som i annat fall är anställd i utlandet av svenska kyrkan, ett svenskt trossamfund, ett organ som är knutet till ett sådant samfund eller en svensk ideell organisation som bedriver biståndsverksamhet, skall fortfarande anses bosatta här, om utlandsvistelsen är avsedd att vara längst tre år.

[1] Lagen omtryckt 1973:449.

Förslag till

Lag om ändring i lagen (1991:1940) om ändring i lagen (1991:486) om ändring i lagen (1991:233) om ändring i lagen (1947:529) om allmänna barnbidrag

Härigenom föreskrivs att ikraftträdande- och övergångsbestämmelserna till lagen (1991:1940) om ändring i lagen (1991:486) om ändring i lagen (1991:233) om ändring i lagen (1947:529) om allmänna barnbidrag[1] skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
1. Denna lag träder i kraft såvitt avser 1 § första stycket den 1 januari 1993, 1 § andra stycket den 1 januari 1992 och i övrigt den 1 juli 1991.	1. Denna lag träder i kraft såvitt avser 1 § första stycket den 1 januari 1993, 1 § andra stycket *första meningen* den 1 januari 1992, *1 § andra stycket andra meningen den 1 juli 1992* och i övrigt den 1 juli 1991.
2. Äldre föreskrifter i 1 § första stycket gäller fortfarande i fråga om bidrag som avser tid före den 1 januari 1993. Äldre föreskrifter i 1 § andra stycket gäller fortfarande i fråga om bidrag som avser tid före den 1 januari 1992. Äldre förskrifter i 1 § tredje stycket om var barnet skall anses vara bosatt gäller fortfarande för barn som lämnat Sverige före den 1 juli 1991.	2. Äldre föreskrifter i 1 § första stycket gäller fortfarande i fråga om bidrag som avser tid före den 1 januari 1993. Äldre föreskrifter i 1 § andra stycket *första meningen* gäller fortfarande i fråga om bidrag som avser tid före den 1 januari 1992. *Den nya föreskriften i 1 § andra stycket andra meningen gäller inte allmänt barnbidrag som avser tid före den 1 juli 1992.* Äldre förskrifter i 1 § tredje stycket om var barnet skall anses vara bosatt gäller fortfarande för barn som lämnat Sverige före den 1 juli 1991.

[1] Lagen omtryckt 1973:449.

Förslag till

Lag om ändring i lagen (1986:378) om förlängt barnbidrag

Härigenom föreskrivs att 5 § lagen (1986:378) om förlängt barnbidrag skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse *Föreslagen lydelse*

5 §[1]

Förlängt barnbidrag lämnas endast till elever som är bosatta i Sverige. Är eleven inte svensk medborgare, gäller därutöver att eleven vistas här i landet sedan minst sex månader.

För förlängt barnbidrag enligt 4 § tillämpas i fråga om bosättningen här i landet de föreskrifter om bosättning som gäller för allmänt barnbidrag vid utlandsvistelse enligt lagen (1947:529) om allmänna barnbidrag.

Förlängt barnbidrag utges inte för tid då dagbidrag enligt 9 § lagen (1988:153) om bistånd åt asylsökande m.fl. lämnas till eleven.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1992. De nya föreskrifterna gäller inte för förlängt barnbidrag som avser tid före ikraftträdandet.

[1] Senaste lydelse 1991:494.

Förslag till

Lag om ändring i lagen (1964:143) om bidragsförskott

Härigenom föreskrivs att 1 § lagen (1964:143) om bidragsförskott[1] skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
1 §[2]	
I enlighet med vad som föreskrivs i denna lag lämnas bidragsförskott av allmänna medel till barn som är bosatt här i landet. Är barnet inte svensk medborgare, tillämpas dock lagen endast om också barnets vårdnadshavare är bosatt här i landet och antingen denne eller barnet vistas här sedan minst sex månader. Ett barn som lämnar Sverige skall fortfarande anses bosatt här, om utlandsvistelsen är avsedd att vara längst *ett år*. Medföljande barn till den som av en statlig arbetsgivare sänds till ett annat land för arbete för arbetsgivarens räkning, skall under utsändningstiden anses bosatta i Sverige.	I enlighet med vad som föreskrivs i denna lag lämnas bidragsförskott av allmänna medel till barn som är bosatt här i landet. Är barnet inte svensk medborgare, tillämpas dock lagen endast om också barnets vårdnadshavare är bosatt här i landet och antingen denne eller barnet vistas här sedan minst sex månader. Ett barn som lämnar Sverige skall fortfarande anses bosatt här, om utlandsvistelsen är avsedd att vara längst *sex månader*. Medföljande barn till den som av en statlig arbetsgivare sänds till ett annat land för arbete för arbetsgivarens räkning, skall under utsändningstiden anses bosatta i Sverige.

Om ingen av föräldrarna eller endast en av dem har vårdnaden om barnet, lämnas bidragsförskott i förhållande till förälder som inte har vårdnaden, såvida denne inte varaktigt bor tillsammans med barnet. Om båda föräldrarna har vårdnaden om barnet gemensamt men barnet varaktigt bor tillsammans med endast en av dem, lämnas bidragsförskott i förhållande till den andra föräldern.

Förälder i förhållande till vilken bidragsförskott lämnas enligt andra stycket kallas i lagen underhållsskyldig. Vad som sägs i lagen om vårdnadshavare gäller, i fall då barnet står under båda föräldrarnas vårdnad, den av föräldrarna som varaktigt bor tillsammans med barnet.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1992. Äldre föreskrifter gäller fortfarande för barn som har lämnat Sverige före ikraftträdandet.

[1] Lagen omtryckt 1976:277.
[2] Senaste lydelse 1984:1098.

Förslag till

Lag om ändring i lagen (1984:1095) om förlängt bidragsförskott för studerande

Härigenom föreskrivs att 1 § lagen (1984:1095) om förlängt bidragsförskott för studerande skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
1 §	
Förlängt bidragsförskott lämnas av allmänna medel enligt vad som föreskrivs i denna lag för barn som är bosatta i Sverige. Är barnet inte svensk medborgare tillämpas dock lagen endast om barnet varaktigt bor tillsammans med en förälder som är bosatt här i landet och antingen denne eller barnet vistas här sedan minst sex månader.	
Ett barn som lämnar Sverige skall fortfarande anses bosatt här, om utlandsvistelsen är avsedd att vara längst *ett år*. Medföljande barn till den som av en statlig arbetsgivare sänds till ett annat land för arbete för arbetsgivarens räkning, skall under utsändningstiden anses bosatta i Sverige.	Ett barn som lämnar Sverige skall fortfarande anses bosatt här, om utlandsvistelsen är avsedd att vara längst *sex månader*. Medföljande barn till den som av en statlig arbetsgivare sänds till ett annat land för arbete för arbetsgivarens räkning, skall under utsändningstiden anses bosatta i Sverige.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1992. Äldre föreskrifter gäller fortfarande för barn som har lämnat Sverige före ikraftträdandet.

Förslag till

Lag om ändring i lagen (1984:1096) om särskilt bidrag till vissa adoptivbarn

Härigenom föreskrivs att 1 § lagen (1984:1096) om särskilt bidrag till vissa adoptivbarn skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
1 §[1]	
I enlighet med vad som föreskrivs i denna lag lämnas särskilt bidrag av allmänna medel till ett barn som är adopterat av endast en person och som är bosatt i Sverige. Lagen tillämpas dock inte om adoptionen har avsett eget eller makes barn eller makes adoptivbarn och inte heller om barnet har rätt till barnpension på grund av bestämmelserna i 20 kap. 2 § fjärde stycket lagen (1962:381) om allmän försäkring. Är barnet inte svensk medborgare, tillämpas lagen endast om också adoptivföräldern är bosatt här i landet och antingen denne eller barnet vistas här sedan minst sex månader.	
Ett barn som lämnar Sverige skall fortfarande anses bosatt här, om utlandsvistelsen är avsedd att vara längst *ett år*. Medföljande barn till den som av en statlig arbetsgivare sänds till ett annat land för arbete för arbetsgivarens räkning, skall under utsändningstiden anses bosatta i Sverige.	Ett barn som lämnar Sverige skall fortfarande anses bosatt här, om utlandsvistelsen är avsedd att vara längst *sex månader*. Medföljande barn till den som av en statlig arbetsgivare sänds till ett annat land för arbete för arbetsgivarens räkning, skall under utsändningstiden anses bosatta i Sverige.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1992. Äldre föreskrifter gäller fortfarande för barn som har lämnat Sverige före ikraftträdandet.

[1] Senaste lydelse 1988:887.

Förslag till

Lag om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring

Härigenom föreskrivs att 2 kap. 12 § lagen (1962:381) om allmän försäkring[1] skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 kap.

12 §[2]

För varje dag då en pensionsberättigad, som är bosatt här i landet, får sjukhusvård på grund av sjukdom skall försäkringskassan ta ut en avgift enligt vad som anges i denna paragraf.

Avgift tas ut från den som uppbär hel ålderspension eller hel förtidspension.

Avgiften beräknas av försäkringskassan med hänsyn till storleken vid vårdtillfället av pensionsförmåner i form av ålderspension *och* förtidspension enligt denna lag, pensionstillskott enligt lagen (1969:205) om pensionstillskott och särskilt pensionstillägg enligt lagen (1990:773) om särskilt pensionstillägg till folkpension för långvarig vård av sjukt eller handikappat barn. Avgiften skall utgöra en tredjedel av summan av förmånerna räknade per dag, dock högst 65 kronor för varje vårddag. Vid beräkningen av avgiften per vårddag skall förmånernas månadsbelopp delas med 30. Avgiften per vårddag avrundas till närmast lägre hela krontal. Avgiften för en kalendermånad får aldrig överstiga avgiften för 30 vårddagar.

Avgiften beräknas av försäkringskassan med hänsyn till storleken vid vårdtillfället av pensionsförmåner i form av ålderspension, förtidspension *och omställningspension* enligt denna lag, *änkepension enligt äldre lagstiftning,* pensionstillskott enligt lagen (1969:205) om pensionstillskott och särskilt pensionstillägg enligt lagen (1990:773) om särskilt pensionstillägg till folkpension för långvarig vård av sjukt eller handikappat barn. Avgiften skall utgöra en tredjedel av summan av förmånerna räknade per dag, dock högst 65 kronor för varje vårddag. Vid beräkningen av avgiften per vårddag skall förmånernas månadsbelopp delas med 30. Avgiften per vårddag avrundas till närmast lägre hela krontal. Avgiften för en kalendermånad får aldrig överstiga avgiften för 30 vårddagar.

Avgiften tas ut genom avdrag vid utbetalning av sådana pensionsförmåner som är avgiftsgrundande enligt andra och tredje styckena. Försäkringskassan beslutar om sådant avdrag. Om avdrag inte kan göras på grund av att avgiftsgrundande förmåner inte längre lämnas, skall någon avgift inte tas ut. Inte heller skall avgift tas ut om pensionsförmånerna vid vårdtillfället eller avdragstillfället är nedsatta enligt 10 kap. 2 § eller uppbärs av annan än den pensionsberättigade enligt 10 kap. 3 §. Avgifterna tillfaller den allmänna försäkringen.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1992. Äldre föreskrifter tillämpas fortfarande i fråga om avgift som avser tid före ikraftträdandet.

[1] Lagen omtryckt 1982:120.
[2] Senaste lydelse 1991:325.

Förslag till

Lag om ändring i lagen (1981:49) om begränsning av läkemedelskostnader, m.m.

Härigenom föreskrivs att 3 och 5 §§ lagen (1981:49) om begränsning av läkemedelskostnader, m.m. skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
3 §[1]	
I andra fall än som avses i 2 och 2 a §§ skall det fastställda priset för samtidigt på grund av sjukdom förskrivna och inköpta läkemedel sättas ned med hela det belopp som överstiger 90 kronor. Om en förskrivning är avsedd att expedieras mer än en gång, gäller nedsättningen köpesumman vid varje avsett expeditionstillfälle. Vid beräkning av prisnedsättningen beaktas inte den avgift som kan ha uttagits för expedition av telefonförskrivna läkemedel.	I andra fall än som avses i 2 och 2 a §§ skall det fastställda priset för samtidigt på grund av sjukdom förskrivna och inköpta läkemedel sättas ned med hela det belopp som överstiger 90 kronor *för ett läkemedel och med hela det belopp som överstiger 30 kronor för varje ytterligare läkemedel. Nedsättningen med hela det belopp som överstiger 90 kronor skall göras på det läkemedel som har högst pris. Någon nedsättning skall inte göras om det sammanlagda priset för två eller fler läkemedel efter nedsättning inte skulle komma att överstiga 90 kronor.* Om en förskrivning är avsedd att expedieras mer än en gång, gäller nedsättningen köpesumman vid varje avsett expeditionstillfälle. Vid beräkning av prisnedsättningen beaktas inte den avgift som kan ha uttagits för expedition av telefonförskrivna läkemedel.

Bestämmelserna i första stycket tillämpas även när skyddsläkemedel i annat fall än som avses i 2 § andra stycket förskrivs till havande eller ammande kvinna eller till barn.

Från prisnedsättning enligt denna paragraf kan regeringen undanta ett visst läkemedel eller en viss grupp av läkemedel som avses i första stycket.

5 §	
Den som är under 16 år skall, i den mån regeringen så förordnar, vid inköp av livsmedel som avses i 20 § livsmedelslagen (1971:511) och som förskrivs av läkare, ha rätt till nedsättning av det fastställda priset på det sätt som anges i 3 § första stycket.	Den som är under 16 år skall, i den mån regeringen så förordnar, vid inköp av livsmedel som avses i 20 § livsmedelslagen (1971:511) och som förskrivs av läkare, ha rätt till nedsättning av det fastställda priset *med hela det belopp som överstiger 90 kronor.*

Regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer fastställer villkor för att tillhandahålla livsmedel som nu har sagts till nedsatt pris.

Nuvarande lydelse *Föreslagen lydelse*

Vid beräkning av prisnedsättningen får kostnaden för sådana livsmedel inte räknas samman med kostnaden för läkemedel som avses i 3 § eller med kostnaden för födelsekontrollerande medel som avses i 4 §.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1992.

[1] Senaste lydelse 1991:324.

Register

Sid			Kronor
3	**Översikt**		
	Femte huvudtiteln		
16	**A.**	**Socialdepartementet m.m.**	
16	1.	Socialdepartementet, förslagsanslag	47 862 000
17	2.	Utredningar m.m., reservationsanslag	30 905 000
17	3.	Uppföljning, utvärdering, m.m., reservationsanslag	25 870 000
18	4.	Internationell samverkan, förslagsanslag	39 162 000
20	5.	Socialvetenskapliga forskningsrådet, reservationsanslag	79 175 000
21	6.	Insatser mot aids, reservationsanslag	192 720 000
23	7.	Avvecklingskostnader, förslagsanslag	35 000 000
			450 694 000
25	**B.**	**Administration av socialförsäkring m.m.**	
		Inledning	
30	1.	Riksförsäkringsverket, förslagsanslag	442 684 000
33	2.	Allmänna försäkringskassor, förslagsanslag	643 880 000
			1 086 564 000
38	**C.**	**Ekonomiskt stöd till barnfamiljer m.m.**	
		Inledning	
43	1.	Allmänna barnbidrag, förslagsanslag	17 645 000 000
46	2.	Bostadsbidrag, förslagsanslag	2 300 000 000
48	3.	Bidrag till föräldraförsäkringen, förslagsanslag	2 550 000 000*
51	4.	Vårdbidrag för handikappade barn, förslagsanslag	870 000 000*
52	5.	Bidragsförskott, förslagsanslag	3 085 000 000
53	6.	Barnpensioner, förslagsanslag	278 000 000
54	7.	Särskilt bidrag för vissa adoptivbarn, förslagsanslag	8 250 000
55	8.	Bidrag till kostnader för internationella adoptioner, förslagsanslag	22 000 000
			26 758 250 000

* Beräknat belopp

56	**D.**	**Försäkring vid sjukdom, handikapp och ålderdom m.m.**	
		Inledning	
81	1.	Bidrag till sjukförsäkringen, förslagsanslag	5 767 000 000
84	2.	Förtidspensioner, förslagsanslag	13 920 000 000
85	3.	Handikappersättningar, förslagsanslag	905 000 000
86	4.	Vissa yrkesskadeersättningar m.m., förslagsanslag	3 200 000
86	5.	Bidrag till ersättning vid närståendevård, förslagsanslag	3 000 000
87	6.	Ålderspensioner, förslagsanslag	52 880 000 000
88	7.	Särskilt pensionstillägg, förslagsanslag	41 000 000*
89	8.	Bidrag till kommunala bostadstillägg till folkpension, förslagsanslag	1 655 000 000
90	9.	Efterlevandepensioner till vuxna, förslagsanslag	1 730 000 000
			76 904 200 000
91	**E.**	**Hälso- och sjukvård m.m.**	
		Inledning	
109	1.	Socialstyrelsen, förslagsanslag	205 744 000
112	2.	Läkemedelsverket, förslagsanslag	1 000
114	3.	Rättsmedicinalverket, ramanslag	161 444 000
118	4.	Hälso- och sjukvårdens ansvarsnämnd, förslag	12 692 000
120	5.	WHO-enheten för rapportering av läkemedelsbiverkningar, förslagsanslag	2 479 000
121	6.	Statens institut för psykosocial miljömedicin, förslagsanslag	5 741 000
		Statens bakteriologiska laboratorium (SBL)	
125	7.	SBL: Uppdragsverksamhet, förslagsanslag	1 000
129	8.	SBL: Centrallaboratorieuppgifter, förslagsanslag	46 222 000
129	9.	SBL: Försvarsmedicinsk verksamhet, förslagsanslag	4 938 000
130	10.	SBL: Utrustning, reservationsanslag	2 584 000
131	11.	Epidemiberedskap m.m., förslagsanslag	16 036 000
133	12.	Bidrag till Sjukvårdens och socialvårdens planerings- och rationaliseringsinstitut, förslagsanslag	30 375 000
134	13.	Bidrag till allmän sjukvård m.m., förslagsanslag	3 495 682 000
136	14.	Specialistutbildning av läkare m.m., reservationsanslag	30 443 000

* Beräknat belopp

139	15.	Beredskapslagring och utbildning m.m. för hälso- och sjukvård i krig, reservationsanslag	55 190 000*
139	16.	Driftkostnader för beredskapslagring m.m., förslagsanslag	69 470 000*
140	17.	Statens folkhälsoinstitut, reservationsanslag	106 883 000
142	18.	Särskilt statsbidrag för viss vårdgaranti, reservationsanslag	250 000 000
143	19.	Statens beredning för utvärdering av medicinsk metodik, reservationsanslag	11 408 000
			4 507 333 000
147	**F.**	**Omsorg om barn och ungdom**	
		Inledning	
153	1.	Bidrag till barnomsorg, förslagsanslag	13 690 000 000
155	2.	Bidrag till invandrar- och flyktingbarn i förskolan	40 000 000
156	3.	Barnmiljörådet, förslagsanslag	5 199 000
157	4.	Statens nämnd för internationella adoptionsfrågor, ramanslag	5 828 000
			13 741 027 000
162	**G.**	**Omsorg om äldre och handikappade**	
		Inledning	
170	1.	Bidrag till service och vård, förslagsanslag	7 976 000 000
171	2.	Bidrag till färdtjänst, servicelinjer m.m., förslagsanslag	797 000 000
172	3.	Kostnader för viss omsorg om psykiskt utvecklingsstörda m.fl., reservationsanslag	45 521 000
174	4.	Nämnden för vårdartjänst, förslagsanslag	122 328 000
176	5.	Ersättning för texttelefoner, förslagsanslag	74 600 000
179	6.	Ersättning till postverket för befordran av blindskriftsförsändelser, förslagsanslag	46 169 000
180	7.	Kostnader för viss verksamhet för handikappade, reservationsanslag	56 260 000
184	8.	Statens hundskola, förslagsanslag	1 000
185	9.	Statens handikappråd, förslagsanslag	5 955 000
186	10.	Bidrag till handikapporganisationer, reservationsanslag	129 248 000
188	11.	Bilstöd till handikappade, reservationsanslag	206 000 000

* Beräknat belopp

189	12.	Bidrag till byggande av gruppbostäder och andra alternativa boendeformer, reservationsanslag	400 000 000
189	13.	Bidrag för viss ombyggnad av sjukhem m.m. reservationsanslag	200 000 000
190	14.	Bidrag till kommunerna för medicinskt färdigbehandlade	700 000 000
191	15.	Utvecklingsmedel m.m., reservationsanslag	11 946 000
191	16.	Bostadsanpassningsbidrag m.m., förslagsanslag	263 700 000
			11 034 728 000

194 **H. Socialt behandlingsarbete, alkohol- och narkotikapolitik**

Inledning

209	1.	Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning, CAN, reservationsanslag	7 964 000
209	2.	Bidrag till missbrukarvård och ungdomsvård, förslagsanslag	950 000 000
211	3.	Bidrag till organisationer, reservationsanslag	28 755 000
213	4.	Utvecklings- och försöksverksamhet, reservationsanslag	29 003 000
			1 015 722 000

Totalt för socialdepartementet **135 498 518 000**

Lagförslag

215 6.1 Lag om ändring i lagen (1991:486) om ändring i lagen (1991:233) om ändring i lagen (1947:529) om allmänna barnbidrag

216 6.2 Lag om ändring i lagen (1991:1940) om ändring i lagen (1991:486) om ändring i lagen (1991:233) om ändring i lagen (1947:529) om allmänna barnbidrag

217 6.3 Lag om ändring i lagen (1986:378) om förlängt barnbidrag

218 6.4 Lag om ändring i lagen (1964:143) om bidragsförskott

219 6.5 Lag om ändring i lagen (1984:1095) om förlängt bidragsförskott för studerande

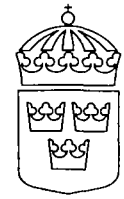
220 6.6 Lag om ändring i lagen (1984:1096) om särskilt bidrag till vissa adoptivbarn

221 6.7 Lag om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring

222 6.8 Lag om ändring i lagen (1981:49) om begränsning av läkemedelskostnader m.m.

gotab 40344, Stockholm 1992

Bilaga 7 till budgetpropositionen 1992

Prop.
1991/92:100

Kommunikationsdepartementet
(sjätte huvudtiteln)

Översikt

Kommunikationsdepartementets verksamhetsområde

Kommunikationsdepartementets verksamhetsområde omfattar väg-, järnvägs-, sjö- och lufttransporter, post- och telekommunikationer, trafiksäkerhet samt forsknings- och utvecklingsverksamhet på transportområdet. Till kommunikationsdepartementet hör också bl.a. Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut (SMHI) och statens geotekniska institut (SGI).

Det ungefärliga antalet anställda vid myndigheterna under kommunikationsdepartementet framgår av nedanstående sammanställning.

Myndighet	Antal anställda* 1991	Myndighet	Antal anställda* 1991
Vägverket	8 000	Postverket	56 000
Trafiksäkerhetsverket	65	Televerket	40 800
Statens järnvägar	20 000	Sveriges meteorologiska och	
Banverket	6 850	hydrologiska institut	760
Sjöfartsverket	1 230	Statens väg- och	
Handelsflottans		trafikinstitut	225
pensionsanstalt	4	Statens geotekniska	
Handelsflottans		institut	82
kultur- och fritidsråd	37	Transportforsknings-	
Luftfartsverket	3 300	beredningen	14
Statens haveri-		Statens telenämnd	5
kommission	12	Styrelsen för riksfärdtjänst	4
		Sjösäkerhetsrådet	4

* Exkl. de anställda vid statliga bolag.

Inriktningen av kommunikationspolitiken

Kommunikationssektorn är av central betydelse i svensk ekonomi. Regeringens ekonomiska politik syftar till ökad tillväxt och ett större välstånd. I den ekonomisk-politiska strategin är en utbyggnad och modernisering av infrastrukturen en viktig del. Genom att förbättra kommunikationsväsendet kan näringslivets produktivitet och konkurrenskraft öka. Utbyggnaden av infrastruktur har också betydelse för att främja näringslivsutveckling och sysselsättning i alla delar av landet.

I regeringsförklaringen nämns fyra huvuduppgifter för regeringsarbetet. Åtgärder inom kommunikationssektorn bidrar till att klara dessa uppgifter.

1 *Riksdagen 1991/92. I saml. Nr 100. Bilaga 7*

Regeringens första huvuduppgift är att verka för att Sverige snarast blir en fullvärdig medlem av den Europeiska Gemenskapen, EG. Förbättrade kommunikationer med det övriga Europa blir därmed allt viktigare för svenskt näringsliv. Målet är att genom bl.a. infrastrukturinvesteringar minska vårt avståndshandikapp. Detta är särskilt viktigt för landets norra delar. Regeringens andra huvuduppgift är att bryta den ekonomiska stagnationen och skapa ett gynnsamt klimat för näringslivsutveckling. Utbyggnad och modernisering av eftersatt infrastruktur på transportområdet och telecområdet förbättrar resursutnyttjandet och främjar den ekonomiska tillväxten. Regeringens tredje huvuduppgift gäller välfärdspolitiken. Goda kommunikationer är ett väsentligt inslag i välfärden. Regeringens fjärde huvuduppgift gäller arbetet för en bättre miljö, i enlighet med regeringens miljöpolitiska strategi. Arbetet med att begränsa trafikens miljöpåverkan måste därför drivas vidare på ett kraftfullt sätt. Såväl det nationella som det internationella miljöarbetet är från den synpunkten viktigt.

De trafikpolitiska målen ligger fast. Riksdagen beslöt senast år 1988 om det övergripande trafikpolitiska målet, som är att erbjuda medborgarna och näringslivet i landets olika delar en tillfredsställande, säker och miljövänlig trafikförsörjning till lägsta möjliga samhällsekonomiska kostnader. Riksdagen angav år 1988 samtidigt också trafikpolitiska delmål om tillgänglighet, effektivitet, säkerhet, god miljö och regional balans.

Regeringens förslag i november 1991, som riksdagen godkänt (prop. 1991/92:25, TU5, rskr. 88), innebär att 1 500 milj.kr. redan avsatts för sysselsättnings- och produktivitetsfrämjande åtgärder som gäller investeringar i bl.a. vägar och järnvägar. För att förbättra utbytet av anvisade medel föreslås att banverket och vägverket tillåts disponera konstaterade besparingar till följd av kostnadseffektiv upphandling av vissa investeringsprojekt, för underhållsinsatser på vägar och järnvägar. Under avsnittet särskilda frågor, investeringsplanering, redovisas förslag rörande preciseringar av riktlinjer för trafikverkens investeringsinriktning i den förestående omgången av investeringsplaneringen. Regeringen avser också att senare återkomma med ytterligare preciseringar av infrastrukturpolitiken.

Regeringens omläggning av den ekonomiska politiken innebär bl.a. en ny syn på enskilt ägande, enskilt företagande och sparande samt en skärpt konkurrenspolitik. På kommunikationsområdet innebär detta avreglering samt att vissa verksamheter kommer att bolagiseras. Samhällets upphandling av trafiktjänster bör ske i ökad konkurrens. Vidare bör en uppdelning i beställar- och utförarroller användas som ett sätt att effektivisera samhällets trafikverksamhet och infrastrukturens underhåll och utbyggnad. Således kommer arbetet med strukturförändringar tillsammans med infrastrukturpolitiken att ges ökad tyngd i regeringsarbetet.

I regeringens proposition (1991/92:38) om inriktningen av den ekonomiska politiken aviseras vissa förslag i riktning mot ökad marknadsanpassning och konkurrens. Dessa förslag redovisas i olika avsnitt och gäller telemarknaden, televerkets bolagisering, sjöfarten, luftfartsverkets struktur och inrikesflygets avreglering. I budgetpropositionen aviseras också en avreglering av postens verksamhet, bolagisering av postverket och ökad konkurrens på järnväg.

I övrigt föreslås vissa besparingar och strukturförändringar som bl.a. gäller trafiksäkerhetsområdet. Ytterligare översyner som syftar till strukturella förändringar inom kommunikationssektorn skall genomföras.

Riksdagen angav våren 1991 inriktningen av trafikverkens planering (prop. 1990/91:87, TU24, rskr. 286). Utgångspunkten för regeringens förslag är vidare riksdagens trafikpolitiska beslut år 1988, de av riksdagen fastlagda riktlinjerna för 1990-talets miljöpolitik och den miljöpolitiska strategi som läggs fram i denna budgetproposition. Som grund för beslut om investeringar i vägar och järnvägar bör i första hand ligga den analys som den statliga produktivitetsdelegationen nyligen presenterat. Även miljömålen och strävan efter regional balans måste beaktas.

Trafikutvecklingen

Utvecklingen på transportområdet är nära beroende av samhällsutvecklingen i stort. Det finns starka samband mellan transporter och befolkning, boende, ekonomi, näringsliv och sysselsättning.

Ökningen av det totala transportarbetet har under flera decennier ganska väl följt den ekonomiska tillväxten. Efterfrågan på transporter är emellertid inte bara kopplad till den ekonomiska tillväxttakten. Hur tillväxten fördelas mellan olika sektorer och regioner är också väsentligt för sammansättningen av transportefterfrågan och de krav som ställs på transporterna. Andra faktorer som kan påverka utvecklingen vad gäller fordon och transportarbete är ökade miljökrav, utvecklade telekommunikationer och en ökad regionalisering.

För godstransporterna är varuproduktionen och dess vidareförädlingsgrad inom olika näringsgrenar den viktigaste faktorn. På kort sikt har konjunkturvariationer stor betydelse. Påverkan sker inte bara från den svenska ekonomin utan även i hög grad genom import och export av varor. Sveriges utrikeshandel blir också alltmer omfattande.

Persontransporterna påverkas främst av vilken tillväxt och inriktning den privata konsumtionen har. Den regionala fördelningen liksom kollektivtrafikutbudets omfattning och standard har också stor betydelse. Resandet påverkas också av boendemönster och fördelningen mellan arbete och fritid.

Efter en rad av år med ökad trafik minskade det totala persontransportarbetet med 1 % år 1990. Transportarbetet med personbil minskade med 1,4 % men ökade med 3,5 % vid en jämförelse med år 1988. Persontransportarbetet med flyg ökade år 1990 med ca 0,1 miljarder personkm och med 0,2 miljarder personkm jämfört med år 1988. Persontransportarbetet med järnväg ökade år 1990 med 0,1 miljarder personkm men minskade med 0,1 miljarder personkm jämfört med år 1988.

Det totala godstransportarbetet ökade år 1990 med 2,0 miljarder tonkm och med 4,5 miljarder tonkm jämfört med år 1988. Järnvägens transportarbete minskade med 0,1 miljarder tonkm år 1990. Sjöfartens transportarbete, exkl. färjetrafiken, har minskat något sedan år 1988.

Enligt preliminära siffror från trafikverken kommer trafikutvecklingen för alla transportslag att minska år 1991.

Det finns flera orsaker till den minskade trafiken. Kostnaderna på trans-

portmarknaden har ökat genom en breddad mervärdeskatt på bl.a. turism och resor från och med den 1 januari 1991. Den 1 mars 1990 infördes mervärdeskatt på drivmedel. Den 1 januari 1990 höjdes skatten på bensin och dieselolja. Den 1 januari 1991 infördes en koldioxidskatt på drivmedel. Miljöskatt på inrikesflyget infördes den 1 mars 1989 och höjdes den 1 januari 1991. Kilometerskatten höjdes för lastbilar och bussar den 1 juli 1989 och för personbilar den 1 mars 1990.

En orsak till minskat bilresande har varit att råoljepriserna i början av år 1990 fördubblats till följd av kriget vid Persiska viken. Att Sverige nu befinner sig i en lågkonjunktur har också minskat resandet. Det behöver emellertid inte innebära att varaktiga beteenden och resmönster ändras. Kommande internationella mål för koldioxidutsläppen kan emellertid innebära att resmönster och trafikutveckling kan komma att ändras.

Slutsatsen är att nedgången 1990–1991 ej påverkar den trafikutveckling som prognosticerats av transportrådet hösten 1990 och som avser tiden 1989–2000–2020. Denna uppfattning vinner stöd i erfarenheterna från oljekriserna på 1970-talet. Godstrafiken ökade kraftigt fram till år 1974. Därefter stagnerade utvecklingen men ökade åter efter lågkonjunkturen 1981–1983. Persontransportarbetet med bil ökade mycket snabbt fram till år 1974. Efter en tillfällig minskning ökade transportarbetet åter fram till slutet av 1970-talet då kraftiga oljeprisökningar medförde en nedgång i resandet. I mitten av 1980-talet började bilismen åter öka snabbt.

Transportrådets trafikprognos för tiden fram till nästa sekelskifte och de första decennierna därefter medför sammanfattningsvis att

- trafiken i de stora flödena mellan de största städerna ökar snabbast
- persontrafiken på järnväg kommer att öka sina marknadsandelar i relationer med snabbtåg
- flyget blir helt dominerande i vissa relationer
- trots en relativt kraftig tillväxt för kollektivtrafiken är det personbilen som dominerar transportarbetet
- person- och godstransportarbetets fördelning mellan transportmedlen kommer bara att ändras marginellt

De trafikmässiga förutsättningarna i prognosen är bl.a. investeringar enligt trafikverkens investeringsplaner, förbättrad kollektivtrafik i tätorter, nya direktlinjer inom inrikesflyget och en tredje bana på Arlanda. Däremot ingår inte en fast förbindelse över Öresund i förutsättningarna. Importen av olja och kol antas öka kraftigt på grund av kärnkraftsavvecklingen.

Antagandena om den ekonomiska utvecklingen under prognosperioden har gjorts i enlighet med bedömningarna av långtidsutredningen LU 90. Det finns för närvarande inte anledning att revidera de antaganden som ligger till grund för prognosen. Prognosen tar inte hänsyn till konjunkturbetingade förändringar, varför det verkliga utfallet under enskilda år naturligtvis kan ligga såväl över som under det genomsnittliga prognosresultatet.

Vissa grundläggande förutsättningar för trafikutvecklingen kommer sannolikt att förändras under 1990-talet. Det gäller bl.a. avreglering och ökad konkurrens på transportmarknaden samt ändrade transportvillkor genom anpassningen till EG och de åtgärder som erfordras för att nå trafikens miljö-

mål. Mot denna bakgrund har regeringen uppdragit åt statens väg- och trafikinstitut att utarbeta nya prognoser. Dessa skall redovisas i mars 1992.

Vägväsendet

Det svenska väg- och gatunätet uppgår till ca 415 000 km. Vägnätet består av allmänna och enskilda vägar samt tätorternas gator. Det allmänna vägnätet omfattar omkring 104 000 km. Av dessa sköter staten genom vägverket väghållningen på omkring 98 000 km statlig väg. Väghållningen för de resterande 6 000 km – de s.k. statskommunvägarna – sköts av de kommuner som förordnats som egna väghållare.

Vägpolitiken skall bidra till att förverkliga de övergripande trafikpolitiska målen. Sex delmål har lagts fast, nämligen att

- ansvaret för väghållningen skall vara lämpligt avgränsat
- vägkapitalet skall säkras
- en god miljö skall åstadkommas
- trafiksäkerheten skall förbättras
- vägnätet skall bidra till ett effektivt resursutnyttjande
- en tillfredsställande vägstandard skall säkerställas på hela vägnätet

För verksamhetsåret 1990 har 9 489,3 milj.kr. anvisats till vägväsendet. Verksamhetens resultat samt fördelningen av resurser mellan olika åtgärder har redovisats i 1990 års verksamhetsberättelse för vägverket. Utfallet av det särskilda programmet för bärighetshöjande åtgärder har dock redovisats i en särskild verksamhetsberättelse. Bärighetsprogrammet syftar bl.a. till att anpassa delar av vägnätet till de bärighetsnormer som gäller inom EG.

Riksdagen beslutade (prop. 1990/91:87, TU26, rskr. 326) att det nya planeringssystemet skall baseras på en rikstäckande plan och ett antal regionala planer. Regeringen har utfärdat planeringsdirektiv för den långsiktiga planeringen för vägverkets verksamhetsområde för perioden 1994–2003.

Under året har en överenskommelse träffats mellan Sverige och Danmark om en fast förbindelse över Öresund.

Vägverket har omorganiserats på så sätt att verksamheten delats upp i en beställardel, den s.k. väghållningsdivisionen och en produktionsdel den s.k. produktionsdivisionen.

Trafiksäkerhet

De av riksdagen fastställda målen för trafiksäkerhetsarbetet innebär att antalet dödade och skadade i trafiken skall minska samt att risken för att dödas eller skadas skall minska. Olycksutvecklingen under senare hälften av 1980-talet liksom det splittrade ansvaret för trafiksäkerhetsarbetet gjorde att den dåvarande regeringen i december 1990 beslutade att tillkalla en särskild utredare för att se över det offentliga trafiksäkerhetsarbetets inriktning och organisation.

Den särskilde utredaren har bl.a. föreslagit att trafiksäkerhetsverket avvecklas som egen myndighet och att verkets uppgifter i huvudsak förs över till vägverket. Regeringen avser att senare återkomma till riksdagen med förslag med den inriktningen.

Som ett första steg i integrationen av trafiksäkerhetsansvaret i väghållaransvaret föreslås att vägverket fr.o.m. den 1 juli 1992 övertar ansvaret för den pläderande informationen. Detta medför att det riktade statsbidraget till Nationalföreningen för trafiksäkerhetens främjande föreslås upphöra.

Regeringen har tidigare aviserat att det statliga monopolet på kontrollbesiktning av vägtrafikfordon bör upphöra. En särskild utredare skall redovisa effekterna av och hur detta kan genomföras.

Järnvägar

Under året har en kartläggning av följderna av en ökad konkurrens på statens spåranläggningar genomförts. Statens järnvägar (SJ), banverket, transportrådet och statens pris- och konkurrensverk har på uppdrag av regeringen redovisat sin syn på förutsättningarna för och konsekvenserna av en avreglering av järnvägstrafiken.

Regeringens intention är att öka konkurrensen inom järnvägstrafiken. En utredare kommer att tillkallas med uppgift att föreslå de åtgärder som krävs för en avreglering samt åtgärder som garanterar konkurrens inom järnvägstrafiken. Målsättningen är att järnvägstrafiken skall vara avreglerad den 1 januari 1995.

Under år 1991 har regeringen fattat beslut om att bidra till investeringar i flera stora järnvägsprojekt. Bland dem kan nämnas utbyggnaden av järnvägssystemet i Mälardalen och byggandet av en tunnel genom Hallandsåsen. Inom ramen för de extra medel för investeringar i trafikens infrastruktur som riksdagen beslutat om pågår för närvarande förhandlingar om utbyggnad av västkust- och ostkustbanorna.

SJ går nu in på det sista året av den av riksdagen beslutade rekonstruktionsperioden. Lönsamhetsmässigt har SJ hittills utvecklats enligt planerna och man anser sig klara de av riksdagen fastställda lönsamhetsmålet vid utgången av år 1992. Affärsplanen för åren 1992–1994 innehåller för persontrafikdivisionen en ökad satsning på snabbtåg med ytterligare nya linjer under perioden. SJ fortsätter uppgraderingen av de konventionella fjärrtågen med förbättrad komfort och högre hastighet.

Godstrafikdivisionen är nu inne i en mycket intensiv rationaliserings- och omstruktureringsfas. Som ett led i omstruktureringen kommer kontinent- och kombiverksamheten att bolagiseras.

Den persontrafik som SJ inte anser sig kunna driva på företagsekonomiska villkor offereras till staten. En statlig förhandlingsman upphandlar sedan den interregionala persontrafik på järnväg som är regionalpolitiskt angelägen. För budgetåret 1992/93 föreslås att persontrafik för 549 milj.kr. skall upphandlas. I trafikutbudet ingår bl.a. sovvagnstrafiken till och från övre Norrland.

På den regionala nivån har trafikhuvudmännen övertagit ansvaret för persontrafikförsörjningen för i stort sett samtliga länsjärnvägar. I flertalet fall har trafikhuvudmännen valt att satsa på järnvägstrafik. Efter upphandlingen av trafiken har i några län en privat aktör komit in på länsjärnvägarna i form av BK-Tåg, som kör på entreprenad för trafikhuvudmännen i Hallands, Jönköpings och Kalmar län.

Sjöfart

Den gynnsamma utvecklingen av världshandeln de senaste åren har förbättrat förutsättningarna för sjöfartsnäringen. Detta har påverkat även den svenska sjöfarten positivt. Tillväxten i den svenska utrikesfarten beräknas dock stagnera. Sjöfartsverket räknar i sin prognos för åren 1992–1994 med en i förhållande till år 1990 oförändrad fartygstrafik och godsomsättning. Den har de senaste åren legat omkring 100 milj. ton/år. Därav svarar färjegodset för 20 % och oljetransporterna för 30 %.

I enlighet med vad som aviserats i propositionen (1991/92:38) om inriktningen av den ekonomiska politiken kommer regeringen senare i särskild proposition att föreslå nya åtgärder för den svenska sjöfarten. Avsikten är att dessa, som skall säkerställa svensk sjöfarts konkurrenskraft inför framtiden, skall införas så snart som möjligt. Det hittillsvarande bidraget till svenska rederier för deras sociala kostnader och för sjömansskatten avskaffas fr.o.m den 1 juli 1992.

När det gäller färjetrafiken till och från Gotland har sjöfartsverket beslutat om en nedsättning av passagerartaxorna med i genomsnitt 10 % fr.o.m. den 1 januari 1992. Regeringen föreslår därutöver en större sänkning av taxorna under våren 1992. För godstrafiken föreslår regeringen att systemet med högstprisreglering och det s.k. Gotlandstillägget för godstransporter med lastbil till och från Gotland avvecklas vid utgången av juni 1992. Systemet är konkurrenssnedvridande och det går heller inte att följa upp effekterna av regleringen.

Luftfart

Flygtrafiken har under en lång tid ökat. Totalt sett har antalet passagerare på svenska flygplatser ökat från 2,5 milj. år 1965 till 18 milj. år 1990. Utrikestrafiken ökade under år 1990 med 11,6 % mätt i antalet passagerare. Inrikestrafikens ökning uppgick dock endast till 3,8 % och för chartertrafiken noterades en minskning med 3,3 %. Under år 1991 har emellertid flygtrafiken generellt drabbats av en kraftig nedgång, till största delen beroende på en internationell lågkonjunktur. Det är sedan länge känt att flygtrafik är mycket konjunkturkänslig. Speciellt hårt drabbat har det svenska inrikesflyget blivit. Även om de flesta bedömare anser att flygtrafiken på sikt åter kommer att öka, vilket också luftfartsverkets långtidsprognos indikerar, är det naturligt att nedgången i efterfrågan och de ekonomiska följderna av denna kommer att prägla luftfartsverkets verksamhet och ekonomiska planering under de närmaste tre åren.

Arbetet med att skapa en avreglerad luftfartsmarknad med konkurrens kommer att påskyndas. En ytterligare avreglering bör kunna ske under år 1992, som i princip innebär fritt tillträde för svenska aktörer till hela den inrikes flygmarknaden i Sverige. Luftfartsverket skall få regeringens uppdrag att närmare utreda nödvändiga åtgärder för att en sådan fri marknad skall kunna kombineras med upprätthållande av de trafikpolitiska målen. Det arbetet skall redovisas senast den 1 april 1992. Närmare tidpunkt får dock bestämmas efter uppdragsredovisningen och skandinaviska diskussioner.

Arbetet med att anpassa myndighetsstrukturen till de förändrade konkurrensförhållandena inom flygsektorn skall fortsätta med inriktning på ett samlat förslag senast i nästa års budgetproposition.

Det förslag till grundläggande riktlinjer som luftfartsverket har presenterat bör gälla som utgångspunkt för det fortsatta arbetet. Riktlinjerna innefattar ett skiljande av myndighetsfunktioner och ansvar för infrastrukturen från kommersiell verksamhet, samt nya huvudmannaskapsformer och ekonomiska förutsättningar i flygplatssystemet.

Luftfartsverkets allmänna inriktning och servicemål samt målen för avkastning, resultat och soliditet ligger fast i avvaktan på överväganden inom ramen för affärsverksutvecklingsprojektet. Produktivitetshöjande åtgärder bör prioriteras under treårsplaneperioden 1992–1994. Vissa senareläggningar av projekt i investeringsplanen torde bli nödvändiga på grund av den svaga trafikutvecklingen.

Som ett led i regeringens näringspolitik skall anslagsfinansieringen av den civila trafikflygarutbildningen upphöra. En utredning skall tillsättas för att studera möjligheterna till fortsatt drift av trafikflygarhögskolan (TFHS) baserat på ett kommersiellt utbud av pilotutbildning.

Postväsende

Under år 1991 har en översyn av förutsättningarna och formerna för postverkets verksamhet genomförts. Översynen har föranlett ett flertal förslag till förändringar för svensk postverksamhet.

Konkurrensen ökar alltmer även på det område som traditionellt betraktats som förbehållet postverkets ensamrätt.

Den tekniska utvecklingen med bl.a. ett alltmer ökat användande av telefax har drastiskt förändrat villkoren för brevbefordran. Denna utveckling förväntas accelerera under de närmaste åren.

Ökad konkurrens och teknisk utveckling innebär att postverket, en av landets största arbetsgivare, står inför mycket betydande rationaliserings- och omstruktureringsbehov.

Den fortsatta översynen är inriktad på en bolagisering av postverket under förutsättning att vissa frågor kring bl.a. den regionala servicen kan lösas. Under förutsättning att dessa frågor ges en lösning, kan postverket bolagiseras den 1 januari 1993. Som ett led i att öka konkurrensen på brevbefordran föreslås att den s.k. monopolkungörelsen avskaffas i samband med bolagiseringen.

Telekommunikationer

Teletrafiken har ökat starkt under senare år. Under år 1990 ökade den inhemska telefontrafiken, uttryckt i antal samtalsminuter, med ca 11 %. Samtidigt ökade utlandstrafiken med ca 14 %. För den kommande treårsperioden förutses en viss dämpning av efterfrågetillväxten. Den inhemska telefontrafiken beräknas öka med ca 4–5 % och utlandstrafiken med ca 10–11 %.

Telefonnättjänsten är fortfarande dominerande bland televerkets tjänster.

Elektronikens utveckling och användning inom telekommunikationsområdet gör dock att nya viktiga tjänster växer fram.

Målet för den svenska telepolitiken är att ge hushåll, företag och myndigheter tillgång till ett effektivt telesystem som bidrar till ett effektivt resursutnyttjande i samhället som helhet. Telesystemet skall utformas så att det ger god tillgänglighet och service för grundläggande telekommunikationer, dvs. telefontjänsten. Som kvalitets- och servicemål används framkomlighet, leveranstider och tid för felavhjälpning.

Verksamheten påverkas av en ökad konkurrens. Som en följd av detta fattade riksdagen sommaren 1991 beslut om en förändring av statens styrformer för televerket. Beslutet innebar att televerkets kapitalstruktur anpassas till vad som gäller för aktiebolag samt att den ekonomiska styrningen effektiviseras. Vidare fastslog riksdagen att den ökande konkurrensen kräver en förändrad associationsform för televerket.

Mot denna bakgrund har en utredare tillkallats för att utarbeta förslag till den reglering som behövs för en fungerande telekommunikationsmarknad. Uppdraget innebär bl.a. att klarlägga hur televerkets återstående myndighetsutövning skall kunna överföras till någon annan myndighet.

Regeringen har för avsikt att välja aktiebolagsformen för televerket. Televerket kommer att bolagiseras den 1 januari 1993. Förutsättningarna för ett framtida privat ägande i bolaget kommer samtidigt att övervägas. I det fortsatta arbetet om företagsstruktur, styrning m.m. kommer regeringen att lägga stor vikt vid att konkurrensen främjar telemarknaden.

Miljö

Våren 1991 antog riksdagen riktlinjer för 1990-talets miljöpolitik. Beslutet innebär ett ökat ansvarstagande från bl.a. transportsektorns sida.

Sektorns arbete med att reducera skadliga utsläpp skall styras av fastlagda lokala, nationella och globala miljömål samt av internationella åtaganden. Trafiksektorn skall bidra till att målen uppnås.

En särskild, sammanhållen strategi har antagits inom vars ram sektorn skall eftersträva att kraftigt begränsa hälsofarlig påverkan, kraftigt begränsa miljöstörande effekter samt begränsa klimatpåverkan i enlighet med den av riksdagen antagna klimatstrategin. Det nya i 1991 års miljöpolitiska beslut är det hälsoinriktade arbetet och arbetet med att reducera utsläpp av klimatpåverkande gaser.

Redan vidtagna åtgärder i Sverige har gett avsevärda resultat. De avgaskrav för t.ex. personbilar, som infördes fr.o.m. 1989 års modeller, har påtagligt dämpat utsläppen. Över en miljon bilar har i dag katalysator. Enligt färsk statistik från CEMT (den europeiska transportministerkonferensen) är Sverige jämte Schweiz det land i Europa som har högst andel personbilar försedda med katalysator.

Trafikarbetet har minskat under 1990 och 1991 med 1–2 % för vägtrafiken resp. sjöfarten, med ca 10 % för järnvägstrafiken och med ca 15 % för flygtrafiken enligt preliminära bedömningar från trafikverken. Utsläppen av t.ex. koldioxid från trafiksektorn är därmed på samma nivå som de var år 1988.

Den strategi för ett miljöanpassat transportsystem som riksdagen beslutat om innebär att tyngdpunkten i sektorns miljöarbete under 1990-talet läggs på arbetet med att vidta åtgärder vid källan – i fordonen och bränslet – i ett internationellt samarbete bl.a. med EG. Vidare ingår åtgärder i storstäderna samt större järnvägssatsningar.

Ökad forskning och ett långsiktigt utvecklingsarbete med alternativa drivmedel ingår också.

Det sektorsansvar som transportsektorn givits har resulterat i att regeringen ändrat instruktionerna för trafikverken, så att deras ansvar för miljön nu klart framgår.

Trafikverken skall inom kort – på regeringens uppdrag – redovisa förslag till hur transportsektorns årliga miljöredovisning skall ske.

Miljöarbetet inom flyget, sjöfarten, järnvägen och vägtrafiken har förstärkts.

Inom luftfartsområdet har arbetet i de internationella organen prioriterats. En nordisk samordningsgrupp har bildats under ledning av det svenska luftfartsverket, där initiativ i ICAO, ECAC m.fl. fora diskuteras och så långt möjligt samordnas mellan de olika nordiska länderna. Gruppen har också den Nordiska Ämbetsmannakommitténs för transportfrågor (NÄT) uppdrag att till i maj 1992 redovisa en samlad syn på luftfartens miljöproblem och förslag till åtgärder.

Inom luftfartsområdet bör även nämnas att regeringen den 15 augusti 1991 fattat beslut om tillstånd enligt naturresurslagen för en tredje rullbana vid Arlanda flygplats. Villkoren innefattar såväl bulleremissioner som utsläpp till luft och vatten. Bl.a. får de samlade utsläppen från flygplatsen av kväveoxider och koldioxid tio år efter banans ianspråktagande inte överstiga 1990 års nivåer.

Inom sjöfarten har sjöfartsverket tillsammans med naturvårdsverket genomfört en kartläggning av miljöpåverkan från mindre fartyg såsom fritids-, fiske- och arbetsfartyg. Denna kartläggning kompletterar undersökningen av större fartygs miljöeffekter som tidigare redovisats. Utifrån de kunskaper som nu finns tillgängliga arbetar sjöfartsverket och naturvårdsverket aktivt främst inom IMO för att genom internationella överenskommelser minska sjöfartens påverkan på miljön bl.a. genom bättre bränsleeffektivitet. En nära nordisk samverkan sker även på detta område. Den svenska regeringen har tagit initiativ till att åstadkomma bilaterala överenskommelser med främst Finland beträffande reduktion av svavel från färjetrafiken.

Inom vägtrafikområdet har miljökonsekvensbeskrivningarna förbättrats i enlighet med riksdagens miljöpolitiska beslut 1991 genom att exempelvis en förstudie för ett nytt vägprojekt skall innehålla en miljökonsekvensbeskrivning (MKB) samt att en förstudie avseende miljöpåverkan för ett vägbyggnadsprojekt skall genomföras innan det tas in i en investeringsplan. Vägtrafikkungörelsen har även ändrats vilket innebär att länsstyrelsen skall godkänna en MKB innan den fogas till vägprojektets arbetsplan.

I enlighet med strategin utvecklas järnvägssystemet i Sverige under 1990-talet. En serie med beslut har tagits under våren och hösten 1991 om nya järnvägssatsningar bl.a. Mälarbanan, Svealandsbanan samt att påbörja byggandet av Arlandabanan och en tunnel genom Hallandsåsen.

CEMT antog den 21 november 1991 en resolution om fordons miljö- och energiprestanda för framtiden. Resolutionen ställer krav på en utveckling av fordonen som innebär bättre miljöegenskaper och framför allt lägre bränsleförbrukning. CEMT rekommenderar ECE – FNs ekonomiska kommission för Europa – och EG att ta fram skärpta kravspecifikationer för att tillgodose dessa syften.

Det svenska engagemanget inför FN-konferensen om miljö och utveckling i juni 1992 omfattar också frågor som har att göra med trafik och miljö. Sverige har bl.a. tagit initiativ till att FN år 1994 bör arrangera en särskild konferens kring trafik och miljö.

Den särskilda miljögrupp som NÄT inrättat, har aktivt sökt samordna de nordiska ländernas agerande i olika internationella fora.

Kollektivtrafik

Med anledning av förslag i förra årets budgetproposition beslöt riksdagen våren 1991 om att transportrådet skulle avvecklas senast den 31 december 1991 (prop. 1990/91:100 bil. 8, TU18, rskr. 176). Under andra halvåret 1991 har uppgifter samt medel motsvarande 44 årsarbetskrafter successivt överförts från transportrådet till andra myndigheter och organ.

Avregleringen av taxi ägde rum den 1 juli 1990. Då slopades bl.a. behovsprövningen av taxitillstånd, kravet på obligatorisk anslutning till beställningscentraler, indelningen i trafikområden samt den av staten fastställda maximitaxan.

I 1988 års trafikpolitiska proposition uttalades att transportrådet allmänt sett borde följa utvecklingen inom taxinäringen och årligen lämna en rapport till regeringen om sina iakttagelser. Så har också skett genom transportrådets rapport (1991:1) Avreglering av taxitrafiken. Rapporten har remissbehandlats. Regeringens ställningstagande redovisas under avsnittet Särskilda frågor om avregleringen av taxi.

Vid årsskiftet 1991/92 får trafikverken ett mera tydligt sektorsansvar för handikappades resor än tidigare. Det innebär att trafiksäkerhetsverket (TSV), banverket, luftfartsverket och sjöfartsverket skall utfärda föreskrifter om fordonens och terminalernas konstruktion och utrustning inom sina resp. verksamhetsområden.

I mitten av januari överlämnades till regeringen överenskommelser som träffats av de s.k. storstadsförhandlarna med lokala och regionala intressenter i Stockholms-, Göteborgs- och Malmöregionerna. Syftet med dessa överenskommelser var att genom åtgärder i det samlade trafiksystemet förbättra regionernas miljösituation, öka tillgängligheten samt skapa bättre förutsättningar för regionernas utveckling.

Riksdagen har beslutat anslå medel – enligt vissa förutsättningar – till fullföljande av innehållet i storstadstrafiköverenskommelserna.

Efter avtalet mellan Danmark och Sverige om byggande av en fast förbindelse mellan Malmö och Köpenhamn har regeringen beslutat om ett förnyat uppdrag i syfte att träffa en överenskommelse för trafikinvesteringarna i Malmöregionen.

Lagen (1978:138) om huvudmannaskap för viss kollektiv persontrafik har

ändrats så att det blir möjligt att i Malmöhus län för enbart landstinget och Malmö kommun att vara huvudman för kollektivtrafiken i länet.

Forsknings- och utvecklingsverksamhet

För att effektiviteten inom transportsektorn skall kunna höjas krävs ett fortlöpande forsknings- och utvecklingsarbete. Inte minst kraven på framförhållning för att möta nya problem ställer krav på en långsiktig kunskapsuppbyggande forskning. Dessutom bidrar forsknings- och utvecklingsverksamhet till att förverkliga de trafikpolitiska målen. En målmedveten satsning på detta område är därför en viktig del av regeringens trafikpolitik.

I riksdagens miljöpolitiska beslut (prop. 1990/91:90, TU30, rskr. 345) anges att forskning är av strategisk betydelse för att utveckla ett miljöanpassat transportsystem. Ny teknik måste utvecklas och utprovas i större skala för att de mål och kravnivåer som riksdagen fastställt skall kunna uppnås.

Inom ramen för energiforskningsprogrammet beslutade riksdagen våren 1990 (prop. 1989/90:90, NU40, rskr. 337) att anslå 32 milj.kr. för FoU rörande motorer och drivsystem. Av dessa tilldelades transportforskningsberedningen 6 milj.kr. för energirelaterad forskning. Med stöd från energiforskningsprogrammet genomförs för närvarande ett etanolprojekt i Stockholm, med totalt 32 bussar. Projektet genomförs av AB Storstockholms Lokaltrafik och Saab-Scania med stöd från närings- och teknikutvecklingsverket.

I 1991 års energipolitiska beslut (prop. 1990/91:88, NU40, rskr. 373) avsattes 30 milj.kr./år i fyra år för utvecklings- och demonstrationsprojekt med motoralkoholer. Användning av motoralkoholer som drivmedel har fördelar från såväl miljö- som beredskapssynpunkt. Det är angeläget att på detta sätt stimulera utvecklingen av teknik för alternativa drivmedel och att genomföra försök med fordon i tätortsmiljö för att vinna erfarenheter av hantering och användning av alternativa drivmedel.

I budgetpropositionen föreslås ett fortsatt långsiktigt utvecklingsarbete för en ökad användning av miljövänlig fordonsdrift.

Den 29 augusti 1991 beslutade regeringen tillsätta en transportforskningsutredning (dir. 1991:91) med uppgift att, inför en planerad forskningsproposition, beskriva resursanvändningen vid den statliga forskningen inom transportsektorn och ge förslag till framtida struktur, inriktning och målsättning. Utredaren skall i första hand beskriva och analysera hur nuvarande resurser används samt hur verksamheten redovisas och utvärderas. Med detta som utgångspunkt skall utredaren under första halvåret 1992 lämna förslag om den statliga forskningen inom transportsektorn.

Inriktningen av verksamheten vid statens väg- och trafikinstitut (VTI) och transportforskningsberedningen (TFB) föreslås oförändrad i avvaktan på den pågående forskningsutredningen och att myndigheterna från och med budgetåret 1993/94 kommer att omfattas av den nya statliga budgetprocessen med treåriga ramanslag. Vissa förstärkningar sker i enlighet med det senaste forskningspolitiska beslutet.

Det nordiska samarbetet på kommunikationsområdet är väl utvecklat. Inom Nordiska Ämbetsmannakommittén för transportfrågor (NÄT) har under år 1991 främst behandlats frågor kring genomförandet av EES-avtalet och analysen av övrig europeisk utveckling. Ett analysarbete har också genomförts om utvecklingen i Östeuropa, om behovet av hjälpinsatser från de nordiska ländernas sida och om koordineringen av dessa. Vidare har i fråga om transporternas miljökonsekvenser inletts ett arbete angående sjö- och luftfartens miljöfrågor. Slutligen kan också nämnas att ett projekt har genomförts som rör infrastrukturplanering i Norden samt att ett utvecklingsarbete pågår rörande utvecklingen av väderprognosmodellsystem.

Nordiska Ministerrådet har initierat en översyn av innehållet och formerna för det nordiska samarbetet på transportområdet. Detta har föranletts av den politiska och ekonomiska utvecklingen i Europa samt de nordiska ländernas planerade närmande till EG.

Sverige deltar aktivt i arbetet med internationella transportpolitiska frågor. Samarbetet sker bl.a. inom ramen för Europeiska transportministerkonferensen (CEMT), Landtransportkommittén inom FNs ekonomiska kommission för Europa (ECE), FNs konferens för handel och utveckling (UNCTAD), Sjöfartskommittén inom Organisationen för ekonomiskt samarbete och utveckling (OECD), Konsultativa sjöfartsgruppen (CSG), Internationella sjöfartsorganisationen (IMO), Internationella civila luftfartsorganisationen (ICAO) och Europeiska civila luftfartskonferensen (ECAC).

Inom GATTs s.k. Uruguay-runda har Sverige, som nordisk talesman, aktivt deltagit i ansträngningarna att åstadkomma ett handelsavtal för tjänstesektorn. Kommunikationsfrågor har där haft en framträdande roll. För telekommunikationstjänster föreligger ett förslag till sektorsannex som kan ses som ett viktigt första steg i strävandena att öppna en global handel med dessa tjänster. Även för land-, luft- och sjötransporter har framlagts förslag till sektorsannex.

EGs stats- och regeringschefer beslöt år 1985 att den s.k. vitbokens förslag om inrättande av en fri gemensam marknad inom EG fr.o.m. år 1993 skall genomföras. Flera viktiga beslut har därefter fattats för att förverkliga detta mål, inte minst i fråga om en gemensam framtida transportpolitik. Detta är en av de viktigaste faktorerna som kommer att påverka kommunikationspolitiken i Sverige under de närmaste åren, genom att Sverige nu kommer att närma sig EG genom EES-avtalet och medlemskapsförhandlingar.

Denna utveckling kommer att få mycket stor inverkan på Sverige och möjligheterna att på transportområdet bedriva konkurrens på lika villkor med EG-länderna. Sverige har därför tillsammans med Norge fört förhandlingar med EG om ingående av ett luftfartsavtal. En särskild proposition har lagts fram för riksdagen. De tidigare samtalen med EG-kommissionen om att tillsammans med Norge och Finland förhandla om ett avtal om landtransporter har avslutats till följd av EES-avtalet. Konsekvenserna för svenskt transportväsende av detta avtal liksom av ett senare svenskt medlemskap i EG har redovisats särskilt i de av utrikesdepartementet utgivna grönböckerna.

Inom CEMT, som under året fått flera nya medlemmar från Öst- och Cen-

traleuropa och med de baltiska länderna som observatörer, fortsätter man att åstadkomma ett multilateralt avtal om landsvägstrafiken. En arbetsgrupp under svenskt ordförandeskap studerar frågan.

Den politiska och ekonomiska utvecklingen i Östeuropa har medfört ökad aktivitet på kommunikationsområdet som berör Sverige. Det gäller framför allt vårt närområde, dvs. Polen, de baltiska republikerna, S:t Petersburgområdet men också exempelvis Tjeckoslovakien och Ungern. Övergång till marknadsinriktade ekonomier och demokratisering har medfört ett starkt ökat behov av ny kunskap i dessa länder för att bl.a. förändra näringslivet inom transportsektorn.

Utvecklandet av kommunikationerna med östländerna gäller bl.a. flyg- och färjelinjer samt telekommunikationer. Frågor om transitförbindelser genom östländerna till exempelvis Sydeuropa kan också aktualiseras för svenskt vidkommande.

Förutom trafikverken och regeringens kontakter på olika plan med de Östeuropeiska länderna har olika organisationer och företag inom transportsektorn också kontakter med dessa länder. Inom Nordiska Ministerrådet arbetar en grupp inom NÄT med uppslag för samarbete med de östeuropeiska länderna på ett nordiskt plan. Ett konkret uttryck för det ökade samarbetet är att i mars 1992 står de polska och svenska regeringarna som värdar för den första stora trafikpolitiska konferensen för stater och delstater i Östersjöregionen.

Kommunikationer och regional utveckling

Goda kommunikationer är en grundförutsättning för en balanserad regional utveckling. Det gäller såväl person- och godstransporter som telekommunikationer.

Riksdagen har år 1991 beslutat inrätta ett särskilt infrastrukturanslag för större projekt som gäller vägar, järnvägar och kollektivtrafikanläggningar. Sammanlagt 10 miljarder kronor anslogs av riksdagen inom en total planeringsram på 20 miljarder kronor. Den förutvarande regeringen har beslutat om ca 11 miljarder kronor från detta anslag till olika projekt.

Regeringen lämnade i början av november 1991 förslag till riksdagen om ett särskilt anslag på 1500 milj.kr. till sysselsättnings- och produktivitetsfrämjande åtgärder som gäller investeringar i kommunikationssektorns infrastruktur. Riksdagen har beslutat i enlighet med regeringens förslag vilket innebär att vägverket och banverket skall tidigarelägga investeringar och andra åtgärder inom väg- och järnvägsområdet för 1347 milj.kr.

Beslutet innebär att ett antal större objekt på viktiga delar av riksvägnätet kan tidigareläggas, bl.a. på Europavägar och andra nationella vägar av stor betydelse för person- och godstransporter. Vidare tidigareläggs vissa bärighetshöjande åtgärder på vägnätet. För åtgärderna inom järnvägsområdet har avsatts 263 milj.kr. som koncentreras till en tidigareläggning av södra stambanans anpassning till snabbtågstrafik.

Vidare ingår i beslutet en kostnadsram på 100 milj.kr. för att möjliggöra trafik på inlandsbanan under ett år i avvaktan på ställningstaganden om banans framtid. I sysselsättningspaketet ingår slutligen 153 milj.kr. för finan-

sicring av sysselsättningsskapande åtgärder inom luftfarts- och teleområdena.

I fråga om vägar bör i övrigt framhållas det 10-åriga investeringsprogrammet för särskilda bärighetshöjande åtgärder som syftar till att anpassa bärighetsnormerna på det svenska huvudvägnätet till de regler som gäller inom EG. En särskild del av medlen går till åtgärder i skogslänen.

Statens köp av interregional persontrafik på järnväg som är regionalpolitiskt angelägen men som inte kan upprätthållas på företagsekonomiska villkor beräknas som tidigare nämnts för budgetåret 1992/93 uppgå till 549 milj.kr.

Budgetåret 1992/93 anslås 140 milj.kr. till transportstöd för färjetrafiken till Gotland. Detta innebär att passagerartaxorna kan sänkas. Vidare föreslås att anslaget till trafiken på Trollhätte kanal och Vänern ökas med 18 milj.kr. till 78 milj.kr. budgetåret 1992/93.

Vidare föreslås att 15,2 milj.kr. avsätts för bidrag till kommunala flygplatser, huvudsakligen i Norrland.

Ansvaret för transportstödet har fr.o.m. den 1 september 1991 överflyttats från transportrådet till närings- och teknikutvecklingsverket (NUTEK).

Televerket kommer att bolagiseras den 1 januari 1993. Konkurrensen på telekommunikationsmarknaden kommer att skärpas. Den pågående telelagsutredningen skall utarbeta den reglering som behövs för en fungerande telekommunikationsmarknad. I det sammanhanget kommer förslag att läggas om hur det sociala och regionalpolitiska ansvaret skall uppfyllas av aktörerna på marknaden.

Sammanfattning av budgetförslagen

Sammantaget innebär förslagen att anslagen under sjätte huvudtiteln ökar med 247,5 milj.kr. enligt nedanstående sammanställning

	Anvisat 1991/92	Förslag 1992/93	Förändring
		Milj.kr.	
Kommunikationsdepartementet m.m.	37,8	45,5	7,7
Vägväsende och trafiksäkerhet m.m.	10 426,5	10 751,8	325,3
Järnvägar	4 624,1	4 757,6	133,5
Sjöfart	758,0	494,7	-263,3
Luftfart	94,6	96,7	2,1
Kollektivtrafik m.m.	1 110,4	850,1	-260,3*
Transportforskning	95,6	105,1	9,5
Övriga ändamål	149,4	142,4	-7,0
Post och telekommunikationer	3,7	303,7	300,0
Summa	**17 300,1**	**17 547,6**	**247,5**
Övriga infrastrukturinvesteringar	6 500,0		

* Anslaget för transportstöd till Norrland har överflyttats till arbetsmarknadsdepartementet

Affärsverkens driftskostnader tas inte upp i statsbudgeten. De beräknade driftskostnaderna inkl. avskrivningar för affärsverken under kommunikationsdepartementet för kalenderåret 1992 är följande.

Statens järnvägar	9,4 miljarder kronor
Sjöfartsverket	0,9 miljarder kronor
Luftfartsverket	2,4 miljarder kronor
Postverket	21,5 miljarder kronor
Televerket	24,0 miljarder kronor

Kostnaderna skall täckas av verkens intäkter.

Kommunikationsdepartementet

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 19 december 1991.

Prop. 1991/92:100
Bil. 7

Föredragande: statsrådet Odell

Anmälan till budgetpropositionen 1992

Inledning

Inriktningen av kommunikationspolitiken

Komunikationssektorn är av central betydelse i svensk ekonomi. Regeringens ekonomiska politik syftar till ökad tillväxt och ett större välstånd. I den ekonomisk-politiska strategin är en utbyggnad och modernisering av infrastrukturen en viktig del. Genom att förbättra kommunikationsväsendet kan näringslivets produktivitet och konkurrenskraft öka. Utbyggnaden av infrastruktur har också betydelse för att främja näringslivsutveckling och sysselsättning i alla delar av landet.

I regeringsförklaringen nämns fyra huvuduppgifter för regeringsarbetet. Åtgärder inom kommunikationssektorn bidrar till att klara dessa uppgifter. Regeringens första huvuduppgift är att verka för att Sverige snarast blir en fullvärdig medlem av den Europeiska Gemenskapen, EG. Förbättrade kommunikationer med det övriga Europa blir allt viktigare för svenskt näringsliv. Målet är att genom bl.a. infrastrukturinvesteringar minska vårt avståndshandikapp. Detta är särskilt viktigt för landets norra delar.

Regeringens andra huvuduppgift är att bryta den ekonomiska stagnationen och skapa gynnsamma förutsättningar för näringslivsutveckling. Utbyggnad av eftersatt infrastruktur på transportområdet skapar härvid förutsättningar för investeringar inom näringslivet och en utveckling som främjar den ekonomiska tillväxten. Även telekommunikationerna är viktiga för landets utveckling. En förbättrad trafikpolitik bidrar till ett effektivare resursutnyttjande i hela ekonomin och därmed en ökad produktivitetstillväxt.

Resursanvändningen inom transportsektorn skall effektiviseras. För att främja denna avser jag bl.a. att föreslå olika åtgärder för att rationalisera statens verksamheter, avskaffa monopol och främja konkurrensen samt privatisera lämpliga delar.

Regeringens tredje huvuduppgift gäller välfärdspolitiken. Goda kommunikationer är ett väsentligt inslag i välfärden. Resor till och från arbetet, serviceställen och fritidsaktiviteter är viktiga också för ett fungerande vardagsliv. Detta gäller såväl för befolkningen i de glest befolkade delarna av landet som i storstadsområdena. Välfärdspolitiken syftar också till att minska arbetslösheten. Investeringar i vägar, järnvägar och telekommunikationer medverkar till att öka sysselsättningen på kort sikt, samtidigt som dessa inve-

steringar bör utformas så att goda konkurrensförutsättningar skapas för näringslivet på längre sikt.

Regeringens fjärde huvuduppgift gäller arbetet för en bättre miljö, i enlighet med regeringens miljöpolitiska strategi. Trafiksektorn är en av de mest miljöpåverkande sektorerna. Arbetet med att begränsa trafikens miljöpåverkan måste därför drivas vidare på ett kraftfullt sätt. Såväl det nationella som internationella miljöarbetet är viktigt vad gäller trafiken. Initiativ har redan tagits för att öka det internationella samarbetet omkring miljö och trafik.

Det övergripande trafikpolitiska målet, som senast lades fast av riksdagen år 1988, är att erbjuda medborgarna och näringslivet i landets olika delar en tillfredsställande, säker och miljövänlig trafikförsörjning till lägsta möjliga samhällsekonomiska kostnader. Riksdagen angav år 1988 också trafikpolitiska delmål om tillgänglighet, effektivitet, säkerhet, god miljö och regional balans. Vad gäller målen för trafikpolitiken finns enligt min bedömning inte nu anledning till en generell omprövning. Målen är dock alltför allmänt hållna. I samband med utformningen av den framtida infrastrukturpolitiken bör en ytterligare precisering av målen ske. Därmed kan en bättre styrning och ökad effektivitet uppnås. Regeringen har redan i konkreta åtgärder givit tillväxtperspektivet ökad tyngd i trafikpolitiken. Förbättrade kommunikationer medverkar till att förstärka utvecklingsmöjligheterna i hela landet.

Regeringens förslag i november 1991, som riksdagen godkänt (prop. 1991/92:25, TU5, rskr. 88), innebär att 1 500 milj.kr. redan avsatts för sysselsättnings- och produktivitetsfrämjande åtgärder som gäller investeringar i bl.a. vägar och järnvägar. För att förbättra utbytet av anvisade medel och öka resurserna till underhåll av vägar och järnvägar föreslår jag att banverket och vägverket tillåts disponera konstaterade besparingar till följd av kostnadseffektiv upphandling av vissa investeringsprojekt. I min föredragning av avsnittet om investeringsplanering, under särskilda frågor, redovisas förslag rörande preciseringar av riktlinjer för trafikverkens investeringsinriktning i den förestående omgången av investeringsplaneringen. Jag avser att senare återkomma med ytterligare preciseringar av infrastrukturpolitiken.

Avreglering och ökad konkurrens

En av den nya regeringens huvuduppgifter, uttryckt i regeringsdeklarationen, är att bryta den ekonomiska stagnationen och skapa ett gynnsamt klimat för näringslivsutveckling i vårt land. Regeringens omläggning av den ekonomiska politiken innebär också en ny syn på enskilt ägande, enskilt företagande och sparande.

Transportsektorn spelar här en grundläggande roll för att allmänt sett öka produktiviteten och tillväxten och därmed välfärden för alla människor i vårt land. De förslag som jag kommer att föra fram har alltså alla det syftet att det ska göra livet lättare att leva för människorna i Sverige.

Många verksamheter inom transportsektorn fungerar i dag inte tillräckligt effektivt. För människorna innebär detta höga priser och dålig kvalitet i de produkter som bjuds ut på de olika transportmarknaderna. För företagen

innebär det höga transportkostnader, vilket medför dålig konkurrenskraft i förhållande till exempelvis företag i det övriga Europa.

Min grundläggande uppfattning är att ett avskaffande av konkurrensbegränsningar genom avreglering och avmonopolisering och en allmänt skärpt konkurrenslagstiftning är en viktig förutsättning för ökad kostnadseffektivitet inom de sektorer som sorterar under kommunikationsdepartementet. Jag kommer därför att föreslå en lång rad kraftfulla åtgärder som alla syftar till ökad konkurrens och effektivitet inom transportsektorn, vilket kommer att resultera i en radikal omstrukturering de närmaste åren.

På många av de svenska transportmarknaderna finns i dag statliga aktörer i form av affärsverk. För att dessa statliga enheter ska kunna möta den ökade konkurrensen blir det nödvändigt att i ett första steg bolagisera de affärsverk som i framtiden kommer att verka på konkurrensutsatta marknader. I ett andra steg kan det också bli aktuellt med privatisering, dvs. att staten säljer ut hela eller delar av de statliga bolag som verkar inom kommunikationsområdet. Det är min bestämda uppfattning att avregleringen kan ske utan negativa regionalpolitiska konsekvenser. Innan avreglering och bolagisering sker kommer dock förutsättningarna för att bibehålla en god service över hela landet att noggrant studeras.

I syfte att öka konkurrensen och därmed få till stånd sänkta biljettpriser kommer den inrikes flygtrafiken att avregleras. Detta sker redan fr.o.m. 1 juli 1992. Även luftfartsverkets framtida struktur ses över med inriktning att tydligare skilja infrastruktur och myndighetsuppgifter från kommersiell verksamhet. Jag återkommer senare med förslag om detta.

Sjöfartspolitiken får en ny inriktning. Rederistödet avvecklas och i stället kommer stabila förutsättningar att skapas för rederinäringen så att en livskraftig handelsflotta under svensk flagg kan utvecklas.

Min intention är också att få ökad konkurrens inom järnvägstrafiken. En särskild utredare kommer att tillsättas under våren 1992 för att klargöra hur en avreglering kan genomföras. Målsättningen är att järnvägstrafiken skall vara avreglerad den 1 januari 1995. SJ skall bolagiseras, men först efter det att nuvarande rekonstruktionsperiod är avslutad.

Arbetet med att anpassa den svenska telemarknaden till ökad internationalisering och konkurrens kommer att intensifieras. För att säkerställa en effektiv konkurrens är det nödvändigt att utarbeta regler för telekommunikationsmarknaden. Förslag om detta kommer att presenteras under år 1992. Min ambition är att televerket skall bolagiseras den 1 januari 1993. Jag kommer också att överväga förutsättningarna för ett framtida privat ägande i detta bolag.

Översynen av postverket fullföljs. Jag återkommer senare till riksdagen med förslag om att ombilda postverket till aktiebolag. Postverkets ensamrätt till brevbefordran avskaffas i samband med bolagiseringen. Min ambition är att postverket bolagiseras den 1 januari 1993.

I budgetpropositionen föreslår jag ytterligare strukturförändringar. Dessa förslag gäller bl.a. trafiksäkerhetsområdet. Min ambition är att så snart som möjligt och senast den 1 januari 1993 slå samman TSV och vägverket. Därigenom ökas effektiviteten i trafiksäkerhetsarbetet. Dessutom kommer AB

Svensk Bilprovnings monopol för bilbesiktning att avskaffas. En utredningsman är tillsatt för att utröna hur denna avmonopolisering ska gå till.

Översyn av affärsverken

Översynen av affärsverken och dess verksamhet kommer att fortsätta. Med nuvarande styr- och uppföljningssystem är det svårt att göra systematiska bedömningar rörande affärsverkens effektivitet. Målen för verksamheten är inte alltid klart och tydligt fastlagda. Dessutom är jämförbarheten mellan affärsverk och likartade verksamheter ofta dålig. Detta är nödvändigt dels för att kunna bedöma lönsamhet i verksamheten och dels för att kunna genomföra nödvändiga organisatoriska förändringar.

Med klarare mål och en bättre jämförbarhet kan ägaren fatta riktiga beslut baserade på ett korrekt underlag. Kostnaderna för regionalpolitiska och sociala åtaganden kan bestämmas och politiska beslut om vem som skall betala kan tas på riktig grund. Härigenom kan effektiviteten i verksamheten förbättras.

Infrastrukturen

Planeringsprocessen bör utformas på sådant sätt att riksdagen, efter förslag från regeringen, beslutar om inriktningen av planeringen.

Den utvecklade investeringsplanering som regeringen föreslår bör ge en helhetssyn på infrastrukturinvesteringarna. Detta sker genom att ett nationellt synsätt tillämpas i planeringen.

Det åligger regeringen att utfärda direktiv för planeringen. Dessa direktiv skall innehålla en preciserad inriktning av trafikverkens planering. Utgångspunkten för regeringens förslag till inriktning är riksdagens trafikpolitiska beslut år 1988, de av riksdagen fastlagda riktlinjerna för 1990-talets miljöpolitik och den miljöpolitiska strategi som läggs fram i denna budgetproposition. Jag avser också att återkomma med ytterligare preciseringar.

Regeringen har i propositionen (1991/92:38) om inriktningen av den ekonomiska politiken, föreslagit att som grund för beslut om investeringar i vägar och järnvägar bör i första hand ligga den analys som den statliga produktivitetsdelegationen nyligen presenterat. Avgörande för de svenska regionerna skall kunna behålla och utveckla sina positioner i Europa är en standardförbättring av internationella transport- och kommunikationslänkar, en satsning på mellanregionala infrastrukturer som kan förstärka det ekonomiska samspelet mellan olika delar av landet samt en utveckling av infrastrukturens kapacitet och kvalitet inom varje del av landet.

Inriktningen av planeringen är att ett rikstäckande vägnät av riksvägar av särskild betydelse (stamvägnätet) skall byggas ut till ett sammanhängande, robust nät med hög och jämn standard. För riksvägar och länsvägar som inte ingår i stamvägnätet bör investeringar och underhåll inriktas på att vidmakthålla och förbättra standarden.

Järnvägsnätet byggs ut för höghastighetståg mellan storstäderna och till Arlanda samt att utbyggnaden av Mälarbanorna prioriteras. Kapacitetsstarka järnvägslinjer för godstransporter skall också byggas ut.

För det *övriga järnvägsnätet* bör investeringarna inriktas på sådana sträckor där det finns ekonomiska förutsättningar för trafik.

Hänsyn skall också tas till de investeringar som krävs i enlighet med *storstadsöverenskommelserna*. Utöver ovan angivna inriktning bör gälla att förutsättningar för godstrafiken särskilt skall beaktas i planeringen, liksom sådana investeringar som gör Sverige till en integrerad del av Europa. Där skall särskilt beaktas konsekvenserna av EES-avtalet och ett medlemskap i EG samt åtgärder som behövs för att utveckla förbindelserna med Östersjöstaterna och Östeuropa.

Riksdagen beslöt år 1991 inrätta ett särskilt infrastrukturanslag för större projekt som gäller vägar, järnvägar och kollektivtrafikanläggningar (prop. 1990/91:87, TU24, rskr. 286). Anslaget benämnes L 1. Investeringar i trafikens infrastruktur (tidigare benämning K 1.) Sammanlagt 10 miljarder kronor anslogs av riksdagen med en total planeringsram på 20 miljarder kronor. Den förutvarande regeringen har beslutat om medel från detta anslag till ett antal större väg- och järnvägsprojekt.

Hittills fattade beslut gäller investeringar för sammanlagt drygt 11 miljarder kronor som kommer att genomföras under de närmaste åren. Den totala investeringskostnaden är för vissa projekt högre än vad som anvisats över anslag L 1. Detta innebär således att de medel på 10 miljarder kronor som riksdagen hittills anslagit samt därutöver ytterligare ca 1 miljard kronor av planeringsramen är intecknade i regeringsbesluten. Likviditetsmässigt bedöms emellertid att anvisade medel täcker medelsbehoven budgetåret 1992/93 för redan fattade beslut. Likviditetsläget budgetåret 1992/93 medger även viss handlingsfrihet för regeringen att fatta ytterligare beslut om investeringar inom den tilldelade planeringsramen på 20 miljarder kronor. Mot den bakgrunden är det min bedömning i dag att det inte behövs ytterligare medelstillskott budgetåret 1992/93 på detta anslag.

Jag anser det angeläget att såväl vägverket som banverket kan ta till vara möjligheterna till förmånlig upphandling av projekten liksom möjligheterna till en kostnadseffektivare utformning. Jag föreslår därför att vägverket och banverket ges möjlighet att ompröva utformning m.m. vilket gäller de av regeringen redan beslutade projekten med medel från anslaget L 1. Projekten bör kunna genomföras till en kostnad som kan ligga 20–30 % under kalkylerad kostnad. Denna möjlighet bör även omfatta beslut som gäller anslaget L 2. Vissa produktivitets- och sysselsättningsskapande åtgärder som gäller kommunikationsdepartementets område (tidigare benämning K 2.) De på detta sätt uppkomna konstaterade besparingarna på projekten bör av verken få disponeras för ökade underhållsinsatser. Därvid bör vägverket beakta det eftersatta underhållet på många vägar i de glest befolkade delarna av landet.

Kommunikationer och regional utveckling

Regeringsdeklarationen slår fast att hela Sverige skall leva. Det förutsätter en aktiv regionalpolitik. Satsningar på bättre infrastruktur, dvs. moderna järnvägar och ett förbättrat vägnät är viktiga delar av denna politik.

Trafikpolitiken har stor betydelse för den regionala utvecklingen. För enskilda kommuner kan förbättrade väg-, järnvägs-, sjö- och lufttransporter vara avgörande för näringslivets utvecklingsmöjligheter. Kommunikationerna i de glesbefolkade områdena i landet är mycket betydelsefulla för möjligheten att, på en allt mer internationaliserad marknad, vidmakthålla och utveckla det lokala näringslivet. Dåliga kommunikationer är ett hinder för Sveriges konkurrenskraft och för enskilda företags och människors verksamhet.

Kvaliteten på vägförbindelser under hela året liksom en väl fungerande postservice är viktig för befolkningen på landsbygden och är exempel på kommunikationernas sociala roll. Staten har ett övergripande ansvar för att det finns ett fungerande serviceutbud i hela landet.

Riksdagsmajoriteten har 1990/91:TU24 uttalat att det är angeläget att de regioner i landet som inte får del av medel från anslaget för investeringar i trafikens infrastruktur tillförs en större andel av ordinarie anslag. Regeringen instämmer i att det är viktigt att beakta behovet av adekvata infrastrukturinvesteringar i hela landet. Regeringen har redan i propositionen den 5 november föreslagit medel till infrastruktursatsningar i de områden som avsågs i riksdagens uttalande. Regeringen avser även inför besluten om den kommande planeringsperioden att beakta detta.

Regeringen avser att vid den framtida fördelningen av medel från anslaget L 1. göra en prövning av möjligheterna att göra satsningar även på småskaliga produktivitetsbefrämjande infrastrukturinvesteringar, främst på vägområdet, i de glest befolkade delarna av landet. Regeringen avser att återkomma till riksdagen vid ett senare tillfälle i denna fråga efter en sådan prövning.

Miljö och trafik

En av de fyra huvuduppgifterna för regeringen är att genomföra en miljöpolitik, som är förenlig med en varaktigt hållbar utveckling.

Hittills vidtagna och beslutade åtgärder inom transportsektorn medför avsevärda förbättringar, men är inte tillräckliga.

Den av riksdagen antagna strategin för transportområdets miljöarbete skall fullföljas och vidareutvecklas.

Det är av allra största vikt att arbetet med att minska trafikens negativa inverkan på miljön fortsätter. Det gäller därvid också att söka eliminera hälsorisker och de risker som är förenade med fortsatta utsläpp av växthusgaser.

Internationaliseringen av ekonomin och miljöproblemens karaktär medför att miljöarbetet till vissa delar måste ske gemensamt med andra länder. För att åstadkomma effektiva åtgärder på detta område krävs europeisk och internationell samverkan. Det är därför en fördel om miljöarbetet på transportområdet kan baseras på en bred politisk enighet i Sverige och jag avser att verka för att detta kan åstadkommas.

Det är nu viktigt att vi i Sverige omsätter de allmänt formulerade miljömålen i bestämda miljökrav och använder effektiva styrmedel t.ex. miljöavgifter för att uppnå högt ställda miljömål.

Redan under våren 1992 blir det aktuellt att i särskilda direktiv ge trafik-

verken uppgiften att årligen redovisa miljösituationen helhetsmässigt och inom resp. trafikslag.

Trafikens miljöproblem är enligt min mening till största delen förknippade med utsläpp förorsakat av själva förbränningen av bränslet. Åtgärderna bör därför koncentreras på bränslet och utsläppen.

Miljöpåverkan av trafiken bör minskas på tre sätt.

Utsläppen av kväveoxider, kolväten, kolmonoxid, partiklar och andra cancerframkallande ämnen bör minskas genom bl.a. fortsatt sänkta gränsvärden.

Effektivitet och verkningsgrad i transportsystemet som helhet bör ökas genom en kombination av åtgärder.

Slutligen bör de fossila bränslena på sikt ersättas med miljövänliga alternativ. Ett långsiktigt utvecklingsarbete för en ökad användning av miljövänlig fordonsdrift aviseras.

Åtgärder som kan bli aktuella bör vara långsiktiga, generella och utformas på sådant sätt att marknadsekonomins funktionssätt och internationell samverkan och konkurrens inte motverkas.

I regeringsdeklarationen sägs att arbetet med att ersätta fossilbränslen med biobränslen skall påskyndas och att miljövänliga drivmedel skall gynnas. Under hösten 1991 föreslog regeringen ett slopande av skatten på etanol fr.o.m. den 1 januari 1992 vilket riksdagen har godkänt. De redan beslutade försöken med motoralkoholer fullföljs genom det fyraåriga utvecklingsprogrammet. En delredovisning sker under år 1992.

Jag har för min del kommit till den slutsatsen att det är angeläget att skapa nya och effektiva förutsättningar för introduktion av fordon med radikalt sänkta avgasutsläpp.

En omfattande modernisering av den svenska järnvägen sker under 1990-talet samtidigt som man i storstadsområdena fortsätter uppbyggnaden av kollektiva transportsystem bl.a. med syftet att förbättra miljösituationen.

EES-avtalet och Sveriges ansökan om medlemskap i EG möjliggör ytterligare svenska initiativ på trafik- och miljöområdet t.ex. inom EGs olika forskningsområden. Inom regeringskansliet pågår en särskild utredning som syftar till att klarlägga bl.a. trafikens samhällsekonomiska miljökostnader. EG har enligt vad jag erfarit också aktivt tagit upp dessa spörsmål.

Inom europeiska och andra internationella organ för frågor om vägtrafik, sjöfart, luftfart och järnvägar anser jag att Sverige – liksom tidigare – i enlighet med regeringsdeklarationen har stora möjligheter att verka pådrivande i miljöarbetet. En medveten nordisk samverkan har också etablerats inför arbetet inom t.ex. EFTA, EG, CEMT, FN, ICAO och IMO. Jag fäster också stor vikt vid bilaterala överenskommelser om begränsning av svavelutsläppen från färjetrafiken i första hand med Finland.

Sverige har, i samband med förberedelserna för FNs konferens om miljö och utveckling år 1992, som jag tidigare nämnt, tagit initiativ till en särskild FN-konferens om trafik och miljö år 1994. Sverige kommer aktivt att verka för att den föreslagna konferensen kommer till stånd.

En ändring av yrkestrafiklagen (1988:263) gällande busstrafiken har föreslagits i departementspromemorian (Ds 1991:24) Författningsändringar med anledning av transportrådets avveckling och fortsatt avreglering av linjetrafiken med buss, m.m. Promemorian har remissbehandlats.

I anledning av vad riksdagen beslutat vid sin behandling av järnvägsfrågor våren 1991 (prop. 1990/91:100, bil. 8, TU25, rskr. 325) har vidtagits en undersökning av hur järnvägstrafiken påverkas av en liberalisering av busstrafiken. Konsekvensanalysen visar hur en tänkt busstrafik på ett antal sträckor i landet skulle påverka resandet inte bara med tåg utan också med buss, flyg och personbil. Färdmedelsfördelningen avser både ett nuläge och den som beräknas finnas när snabbtågsförbindelser byggts ut och andra restidsförkortande åtgärder vidtagits inom järnvägstrafiken.

För att ytterligare belysa effekterna av en fortsatt avreglering av busstrafiken kommer jag senare denna dag föreslå regeringen att ge statens väg- och trafikinstitut i uppdrag att i samråd med statens naturvårdsverk belysa miljöeffekterna av den ändrade färdmedelsfördelning som en utbyggd busstrafik och en förbättrad tågtrafik enligt gällande planer skulle medföra. Vidare skall en jämförelse göras med EGs lagstiftning vad gäller långväga busstrafik. Det är min avsikt att snarast därefter återkomma till riksdagen med förslag.

För många medborgare kan en avreglerad busstrafik medföra kraftigt sänkta respriser på sträckor där tåget har svårt att konkurrera på grund av högt kostnadsläge och glesa turer, men där busstrafik nu inte får bedrivas till följd av vad som sägs i 8 § yrkestrafiklagen om skada för järnvägstrafik.

Beslutet om avregleringen av taxi ligger fast. En skärpt uppföljning av trafikutövarnas lämplighet bör emellertid ske. Reformen har visat sig vara en framgång. Allt fler indikationer finns på att taximarknaden, som alltid varit genomreglerad, nu börjar agera affärsmässigt. En ökad tendens till priskonkurrens har märkts under år 1991. Därmed slår avregleringens fördelar successivt igenom.

Handikappanpassningen av kollektivtrafiken förbättras successivt. Transportrådet har utfärdat föreskrifter för alla slag av färdmedel utom för taxifordon, för vilka det i stället utformats "allmänna råd". Föreskrifterna är tvingande för trafikföretagen och tillverkarna.

Inom i första hand tre områden har handikappanpassningen gått längre än vad som anges i transportrådets föreskrifter. Det gäller bl.a. s.k. servicelinjer inom kollektivtrafiken, trafikerade med mindre fordon vilka är väl anpassade till rörelsehindrades förflyttningsproblem.

En annan positiv utveckling är att stadstrafikföretagen börjat använda sig av s.k. låggolvbussar. De är mycket vanliga på kontinenten men har först nu introducerats i Sverige. De ger möjlighet även för gravt rörelsehindrade att lätt komma in i och ur bussen.

En tredje positiv nyhet är att SJ nu har ett stort antal personvagnar som är försedda med rullstolslift. Det gäller förutom snabbtåget X 2000 också Inter-City- tågen. Jag utgår från att SJ också informerar om rullstolsburnas möjligheter att på längre sträckor kunna resa med tåg, t.ex. i riksfärdtjänsten.

När det gäller kollektivtrafiken i länen noterar jag med tillfredsställelse de besparingar som åstadkommits genom slopandet av linjetrafiktillstånden inom länen. Kostnadssänkningar på 10–15 % har kunnat ske i de län där trafiken handlats upp under marknadsmässiga former. Jag räknar med att trafiken i allt större utsträckning upphandlas under konkurrens, t.ex. även en del av den trafik som nu sköts av de kommunala stadstrafikföretagen. Den fortgående uppdelning som sker i beställar- och utförarroller inom kollektivtrafiken bidrar till en ökad effektivisering.

Av anslaget L 1. Investeringar i trafikens infrastruktur har i enlighet med riksdagens beslut 5,5 miljarder kronor reserverats för investeringar i trafikens infrastruktur i storstadsregionerna. Ett villkor för att använda dessa medel är att syftet med de uppgörelser som gjorts kan uppnås i sina huvuddrag (prop. 1990/91:87, TU24, rskr. 286). Detta innebär bl.a. att utlovade kommunala och regionala medel ställs till förfogande och att beslut tas om införande av bilavgifter i Stockholms- och Göteborgsregionerna.

Inte minst för storstadstrafikens del är det viktigt att ett rationellt utnyttjande av befintliga resurser i regionen kan åstadkommas.

I överenskommelsen för Malmöregionen framhölls att det var nödvändigt med fortsatta förhandlingar när förutsättningarna för den fasta förbindelsen över Öresund klarlagts.

De svenska och danska regeringarna träffade den 23 mars 1991 ett avtal om en fast förbindelse över Öresund.

Därefter har regeringen beslutat att tillkalla en förhandlare för överenskommelse om trafik och miljö i Malmöregionen. Förhandlarens uppgift är att med berörda parter utarbeta en överenskommelse om hur väg-, järnvägs- och kollektivtrafiksystemen i Malmöregionen konkret skall kunna anpassas till den av riksdagen beslutade fasta förbindelsen över Öresund med hänsyn tagen till dagens och framtidens förutsättningar och krav.

Sverige och den europeiska integrationen

Den europeiska ekonomiska gemenskapen har som mål att en gemensam inre marknad skall införas år 1993. Denna marknad omfattar även transporter. Ministerrådet har tagit flera beslut för att genomföra den gemensamma transportmarknaden. Det återstår dock flera frågor att lösa innan denna helt kan genomföras, bl.a. utformningen och nivån på fordonsbeskattningen för tunga fordon, gemensamma regler för den internationella busstrafiken, tillåtande av fri cabotage i landsvägstrafiken och införande av cabotage i sjöfarten och luftfarten.

Svenska regler på de områden där EG redan fattat eller förbereder beslut om en gemensam politik på transportområdet skall enligt min mening utformas på ett sådant sätt att konkurenssnedvridningar inte uppstår. Svenska företag måste i framtiden kunna arbeta på den gemensamma europeiska transportmarknaden på samma villkor som konkurrenterna, utan risk för diskrimineringar. Vidare är det min uppfattning att de svenska miljöambitionerna inte skall sänkas.

Transportfrågorna ingår som en viktig del i EES-avtalet. Sammmanfattningsvis kan här konstateras att på landtransportområdet liksom i fråga om

sjöfarten leder avtalet till att Sverige blir delaktigt i EGs inre marknad på transportområdet fr.o.m. den 1 januari 1993. Det bör dock observeras att som tidigare nämndes har flera viktiga beslut om genomförandet av denna marknad inom EG ännu inte tagits. Dessa beslut får konsekvenser för utformningen av den svenska vägtrafikbeskattningen, genomförandet av liberalisering av luftfarten, generellt medgivande av cabotage i sjöfarten m.m. Kostnaderna och värdet för svensk del av genomförandet av EES-avtalet på transportområdet kan därför ännu inte uppskattas.

Sverige avser också, som en följd av beslutet i Nordiska Ministerrådet år 1987, att avveckla de hinder för trafiken som alltjämt finns mellan de nordiska länderna. Beslut har därför tagits under år 1990 om införande av cabotage i lastbilstrafiken i Norden. Detta sker i början av år 1993. Sverige har också tagit initiativ till att inom ramen för den europeiska transportministerkonferensen (CEMT) utarbeta ett multilateralt avtal om landsvägstrafiken. För den samlade europeiska transportpolitiken kommer CEMT att kunna spela en mer aktiv roll åren framöver inte minst inom miljöområdet.

Nordiska Ministerrådet har initierat en översyn av innehållet och formerna för det nordiska samarbetet på transportområdet. Detta har föranletts av den politiska och ekonomiska utvecklingen i Europa samt de nordiska ländernas planerade närmande till EG.

Utvecklingen i Östeuropa kommer att öka behovet av insatser de kommande åren. Frigörelsen av de baltiska republikerna har aktualiserat dessa frågor. Vissa Östeuropeiska länder har uttalade behov av vår medverkan. Det kan gälla kunskapsutbyte och utbildning men också utveckling av kommunikationerna med bl.a. Sverige. Samarbetet med Östeuropa bör ske på olika plan både i nationella och internationella sammanhang.

Ett konkret uttryck för det ökade samarbetet är att i mars 1992 står de polska och svenska regeringarna som värdar för den första stora trafikpolitiska konferensen för stater och delstater i Östersjö-regionen. Konferensen kallas Baltic Sea Conference of Ministers of Transport. Det är en viktig politisk händelse och Sverige kommer aktivt att engagera sig i förberedelsearbetet och framför allt i uppföljningen av konferensen. De tre stora frågor som kommer att diskuteras är transportsystemens framtida utformning, miljöåtgärderna inom trafiken samt trafiksäkerheten. På alla dessa områden har Sverige enligt min mening erfarenheter som är viktiga för ett utvecklat samarbete.

A. Kommunikationsdepartementet m.m.

A 1. Kommunikationsdepartementet

1990/91	Utgift	29 476 104
1991/92	Anslag	30 044 000
1991/92	Anslag exkl. mervärdeskatt	29 132 211
1992/93	Förslag	34 823 000

	1991/92 exkl. mervärdeskatt	Beräknad ändring 1992/93
Personal	78	– 1
Anslag		
Förvaltningskostnader	**29 132 211**	**+5 690 789**
(därav lönekostnader)	(23 250 500)	(+3 327 000)
Summa	**29 132 211**	**+5 690 789**

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslaget för nästa budgetår till 34 823 000 kr. Jag har därvid beräknat medel för bl.a. telekostnader som fr.o.m. den 1 juli 1992 överförs från regeringskansliets förvaltningskontor till kommunikationsdepartementet samt medel för de av TPRs arbetsuppgifter som överförts till kommunikationsdepartementet. Jag har vidare beräknat medel för fortsatt utbyggnad av ADB-stöd m.m. inom departementet.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Kommunikationsdepartementet* för budgetåret 1992/93 anvisa ett förslagsanslag på 34 823 000 kr.

A 2. Utredningar m.m.

1990/91	Utgift	12 209 808	Reservation	5 681 417*
1991/92	Anslag	4 804 000		
1991/92	Anslag exkl. mervärdeskatt	4 654 596		
1992/93	Förslag	5 710 000		

* Exkl. mervärdeskatt

Med hänsyn till den beräknade omfattningen av utredningsverksamheten bör anslaget uppgå till 5 710 000 kr. under nästa budgetår

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Utredningar m.m.* för budgetåret 1992/93 anvisa ett reservationsanslag på 5 710 000 kr.

A 3. Viss internationell verksamhet

1990/91	Utgift	4 943 254
1991/92	Anslag	4 119 000
1991/92	Anslag exkl. mervärdeskatt	4 024 484
1992/93	Förslag	4 651 000

	Anvisat 1991/92	Beräknad ändring 1992/93
1. Förhandlingar rörande luftfarten	621 406	43 594
2. Förenta Nationernas ekonomiska kommission för Europa (ECE)	621 406	43 594
3. Europeiska transportministerkonferensen (CEMT)	537 380	32 620
4. Internationella järnvägsfördragen (COTIF)	24 426	574
5. Internationellt samarbete rörande sjöfarten samt Internationella sjöfartsorganisationen (IMO)	1 242 812	283 188
6. Diverse internationell verksamhet	977 054	222 946
Summa kr.	**4 024 484**	**626 516**

Under posten 5. har medel beräknats för höjd medlemsavgift till IMO. Under posten 6. har medel beräknats för kostnader i samband med ökade kontakter med Östeuropa och EG-länderna. Anslaget bör beräknas till 4 651 000 kr.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Viss internationell verksamhet* för budgetåret 1992/93 anvisa ett förslagsanslag på 4 651 000 kr.

A 4. Särskilda avvecklingskostnader

Nytt anslag

1992/93	Förslag	326 000

Riksdagen fattade under våren 1991 (prop. 1990/91:100, bil. 8, TU18, rskr. 176) beslut om att transportrådet (TPR) skall avvecklas. TPR upphör som myndighet den 31 december 1991.

För budgetåret 1992/93 föreslår jag att medel avsätts för att täcka lönekostnader för de tjänstemän vilkas uppsägningstid löper under budgetåret 1992/93.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Särskilda avvecklingskostnader* för budgetåret 1992/93 anvisa ett förslagsanslag på 326 000 kr.

Sammanfattning av föredragandens förslag:
- 1988 års trafikpolitiska beslut ligger fast.
- Satsningen på tillväxtbetingade vägåtgärder fullföljs och koncentreras både vad gäller investeringar och underhåll.
- En affärsenhet för de kommersiella bolagen inrättas inom vägverket.

1. Vägverkets uppgifter

Vägverket är central förvaltningsmyndighet för frågor om väghållning. Verkets uppgifter är att svara för statens väghållning, planering av riksvägar, fördelning av statsbidrag till vägar och kollektivtrafikanläggningar m.m. samt att svara för tillsyn av statskommunvägar samt viss enskild väghållning.

Väglagen (1971:948) och vägkungörelsen (1971:954) innehåller de grundläggande bestämmelserna om väghållningen.

År 1982 bildades ett av vägverket helägt bolag, Swedish National Road Consulting Aktiebolag (SweRoad AB). Syftet med bolaget är att på affärsmässiga grunder bedriva exportverksamhet på väghållningsområdet.

År 1990 bildades ytterligare ett av vägverket helägt bolag, Vägverkets Investerings Aktiebolag Väginvest (Väginvest AB). Syftet med bolaget är att svara för vägverkets ägarfunktion för avgiftsfinansierade vägobjekt.

2. Vägnätet

Det svenska väg- och gatunätet är mycket omfattande och uppgår för närvarande till 415 000 km. Vägnätet består av allmänna och enskilda vägar samt tätorternas gator. Det allmänna vägnätet omfattar omkring 104 000 km. Av dessa sköter staten genom vägverket väghållningen på omkring 98 000 km statliga vägar. Väghållningen på resterande 6 000 km – de s.k. statskommunvägarna – sköts av de kommuner som förordnats till egna väghållare. Beslut om förordnande av kommun som väghållare fattas enligt 5 § väglagen (1971:948) av regeringen.

Det allmänna vägnätet kompletteras av kommunala vägar och gator – omkring 36 000 km – samt av en mängd enskilda vägar vars sammanlagda längd har uppskattats till omkring 283 000 km. För omkring 73 000 km av de enskilda vägarna utgår statliga bidrag.

Det allmänna vägnätet är uppdelat i riksvägar och länsvägar. Riksvägnätet omfattar för närvarande omkring 14 000 km väg och länsvägnätet omkring 84 000 km väg. Regeringen beslutar enligt 1 § vägkungörelsen (1971:954) vilka vägar som skall vara riksvägar. Vissa riksvägar är utmärkta som Europavägar i enlighet med 1950 års deklaration om Europavägar. En ny konvention om Europavägar till vilken Sverige kommer att ansluta sig antogs år 1975. Sverige kommer därefter att numrera om berörda vägar under år 1992.

3. Trafik och trafikutveckling

3.1 Inledning

Trafikarbetet på det statliga vägnätet ökade med ca 5 % per år mellan åren 1986 och 1989. Däremot minskade trafikarbetet med ca 1,4 % mellan åren 1989 och 1990. Det totala transportarbetet uppgick under år 1990 till ca 113 miljarder personkilometer. Av dessa svarade vägtrafiken för 96 miljarder personkilometer. Det totala transportarbetet beräknas minska till 110 miljarder personkilometer under år 1991 för att därefter öka till 123 miljarder personkilometer fram till år 2000.

Nedan redovisas dels trafikflödet på de mer trafikerade vägarna, dels trafikarbetet på statsvägarna åren 1980–1991.

Fig. 1. Statliga vägar med trafik över 2 000 fordon per dygn

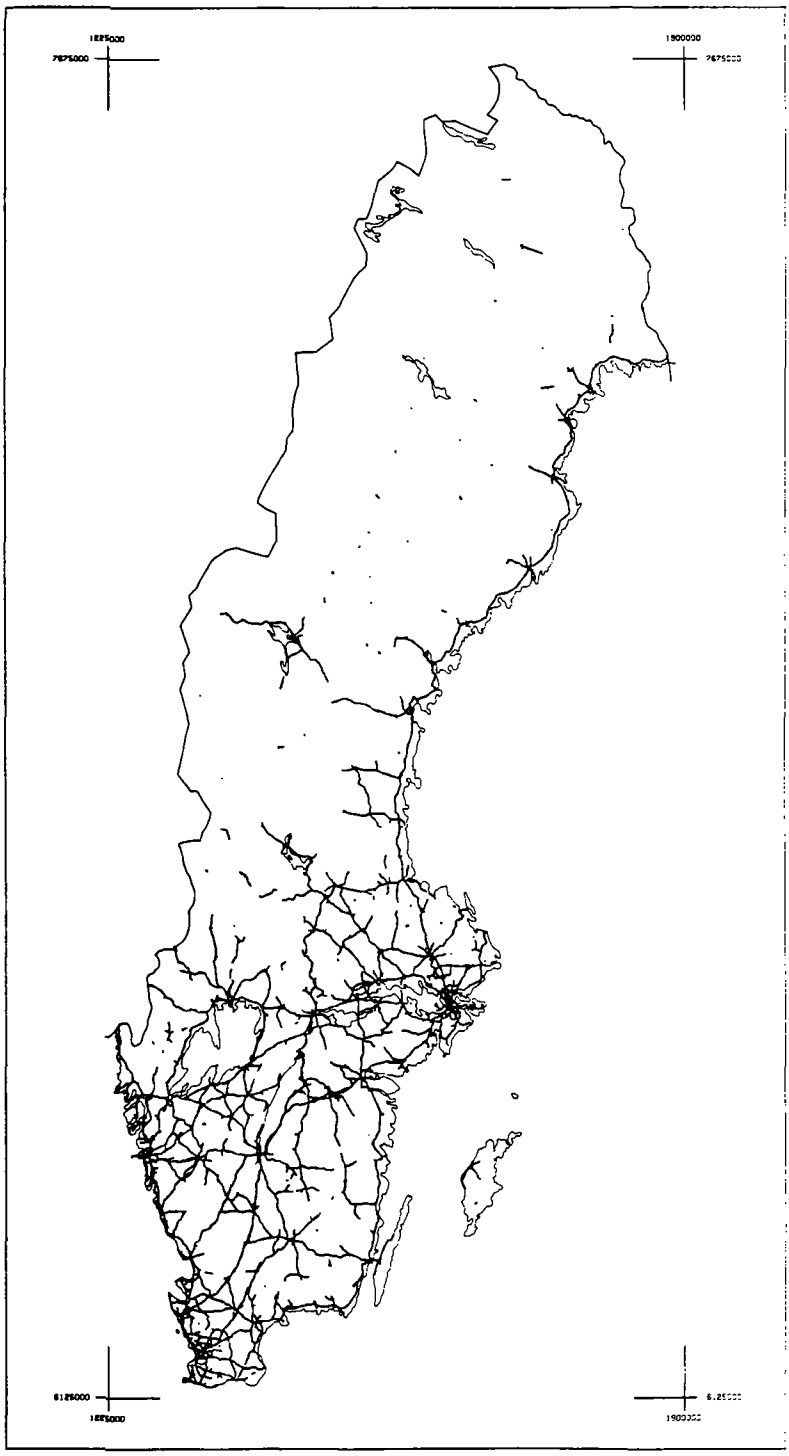
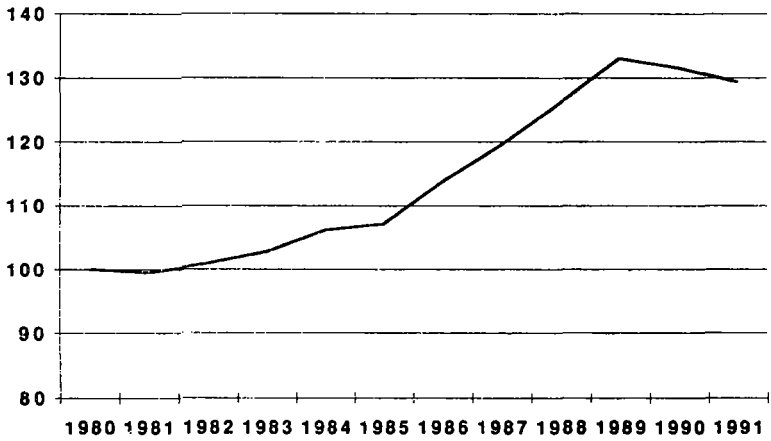

Fig. 2. Trafikarbetet på statsvägarna åren 1980–1991. Indexserie över trafikarbetet åren 1980–1991.Basår = 1980

3.2 Personbilstrafiken

Antalet registrerade personbilar i trafik uppgår för närvarande till 3,6 miljoner. År 2000 beräknas antalet ha ökat till ca 4,0 miljoner.

Personbilarnas transportarbete uppgick år 1990 till 86 miljarder personkilometer, vilket innebär en minskning med 0,9 % jämfört med år 1989.

3.3 Lastbilstrafiken

Vid årsskiftet 1990/91 fanns det ca 310 000 lastbilar i trafik. Av dessa hade drygt 37 000 en totalvikt under två ton. Större delen av antalet lastbilar – 192 000 – hade en totalvikt på 2–3,5 ton, medan drygt 22 000 bilar hade en totalvikt i intervallet 3,5–10,0 ton. Återstoden – 59 000 – hade en totalvikt över 10,0 ton. Antalet registrerade påhängsvagnar i trafik uppgick vid årsskiftet till knappt 9 000 och antalet släpvagnar med en maximilastvikt över ett ton uppgick vid samma tidpunkt till ca 55 000.

Lastbilarnas godstransportarbete uppgick år 1990 till 29 miljarder tonkilometer. Av dessa svarade de långväga transporterna på över 10 mil för 21 miljarder tonkilometer. Under de senaste tio åren har lastbilarnas långväga transportarbete ökat med 27 %. Lastbilarnas totala godstransportarbete beräknas uppgå till ca 32 miljarder tonkilometer år 2000. De långväga transporterna utgör ca 73 % härav.

Lastbilstransporter till och från utlandet har ökat kraftigt under de senaste åren till följd av en allt mer omfattande utrikeshandel. I början av 1980-talet passerade ca 13 miljoner ton gods Sveriges gränser med lastbil. Motsvarande siffra för år 1990 var 20 miljoner ton.

Transportköparnas val av transportmedel styrs i stor utsträckning av värdet på det transporterade godset. Den ökande andelen högvärdigt gods har inneburit en förskjutning mot bl.a. lastbils- och flygtransporter. Vid varuvär-

den över 500 kr/kg dominerar i stor utsträckning flygtransporterna, i intervallet 10–500 kr/kg dominerar lastbilstransporterna, medan sjö- och järnvägstransporter dominerar vid varuvärden under 10 kr/kg.

3.4 Kollektivtrafiken

Den lokala och regionala kollektivtrafiken uppgick år 1990 till totalt ca 10 miljarder personkilometer. Av dessa svarade den spårburna trafiken för ca 35 %. Under senare år har en nedgång av antalet resande inom den lokala kollektivtrafiken kunnat märkas till följd av bl.a. ett tidigare realt sett lågt bensinpris, höjda kollektivtrafiktaxor samt höjda disponibla inkomster. Detta har i sin tur lett till ett ökat bilresande.

Kollektivtrafiken har i huvudsak koncentrerat sina resurser till att tillgodose behovet av arbets- och skolresor. Kollektivtrafiken har sin största procentuella andel av resenärerna i stora och medelstora tätorter, där förutsättningarna är bättre för att bedriva en effektiv kollektivtrafik.

4. Vägverkets anslagsframställning

4.1 Problem

Vägverket pekar i sin anslagsframställning för verksamhetsåret 1993 på mycket stora behov av medel till väghållningen. Det underhåll som ryms inom nuvarande anslag är inte tillräckligt. Vägverket anger i sin anslagsframställning att det eftersatta underhållet på det statliga vägnätet beräknas uppgå till två normala årsproduktioner. För det statskommunala vägnätet kan det eftersatta underhållet beräknas till fem normala årsproduktioner.

Vägverket anger vidare att behovet av medel för investeringar i riksvägar fram till år 2000 bedöms uppgå till 95 miljarder kronor exkl. medel till storstadsregionerna och en fast förbindelse över Öresund. För byggande av länsvägar uppgår behovet av medel fram till år 2000 till 26 miljarder kronor. Till detta kommer mycket stora behov av medel för investeringar i länsjärnvägar och kollektivtrafikanläggningar.

Broar: Inom det statliga och det statskommunala vägnätet finns sammanlagt ca 14 000 broar. Av dessa är ca 7 000 byggda före år 1965. Till dessa kommer ett stort antal broar inom det enskilda vägnätet.

Under år 1990 har en revidering av programmet för bärighetshöjande åtgärder genomförts. Detta program syftar bl.a. till att höja den tillåtna belastningen på huvudvägnätet till de värden som gäller inom EG. Det nu gällande programmet omfattar 5 750 milj.kr. i 1988 års prisnivå.

För att fullfölja detta program krävs enligt vägverket en ökning av anslaget. Om även huvuddelen av vägnätet i södra och mellersta delarna av Sverige skall kunna upplåtas för högre belastningar krävs enligt vägverket härutöver väsentligt ökade anslag.

Beläggning och bärighet: Vägverket anger att målet för beläggningsverksamheten är att upprätthålla en optimal standard på de viktigaste riksvägarna. För hela vägnätet skall vidare gälla att det s.k. vägkapitalet långsiktigt skall vidmakthållas.

På så gott som samtliga statliga vägar är det högsta tillåtna axel- resp. boggietrycket 10 resp. 16 ton. Den högsta tillåtna fordonsvikten är fr.o.m. den 1 april 1990 56 ton. Vid årsskiftet 1990/91 var 91 % av huvudvägnätet upplåtet för dessa vikter.

Bärighetsprogrammets andra steg innebär en höjning av den högsta tillåtna fordonsvikten till 60 ton och en höjning av det högsta tillåtna boggietrycket till 18 ton. Denna höjning beräknas kunna genomföras omkring år 1995. Vägverket anger i sin anslagsframställning att målet vid denna tidpunkt är att hela huvudvägnätet skall kunna upplåtas för de högre viktgränserna. I skogslänen skall samtidigt 88 % av de övriga vägarna vara öppnade för dessa vikter.

Grusvägar: Längden på det statliga grusvägnätet uppgår till ca 27 500 km eller 28 % av den totala väglängden. På detta vägnät utförs ca 2 % av det totala trafikarbetet. Under år 1990 hade 42 %, eller 11 420 km, nedsatt framkomlighet under tjällossningsperioden. Grusvägar av bra standard är enligt vägverket av väsentlig betydelse för att uppnå regional balans.

Trafiksäkerhet: Vägverket anger att praktiskt taget all verksamhet som verket bedriver påverkar trafiksäkerheten. Såväl inom investeringsplaneringen som inom planeringen av driftinsatser görs bedömningar av åtgärdernas effekter på trafiksäkerheten. Vägverket nämner bl.a. motorvägar, förbifarter och insatser för gång- och cykeltrafikanter som viktiga åtgärder för att minska antalet olyckor.

Miljö: Vägverket pekar på att miljöfrågorna under senare år fått allt större betydelse. Samtidigt har problembilden komplicerats. Verkets möjligheter att åtgärda de globala och regionala miljöproblemen är begränsade. Vägverket har dock stora möjligheter att förbättra den lokala miljön för många människor. Vägverket har redovisat ett åtgärdsförslag för att minska vägtrafikens miljöstörningar (publ. 1990:23, Miljövänligare vägar och trafik).

Enligt vägverket krävs kraftfulla åtgärder för att begränsa trafikens skadeverkningar på miljön. Vägverket anger bl.a. att det krävs energisnåla fordon liksom satsningar på kollektivtrafik. En samverkan mellan trafikslagen måste komma till stånd för att uppnå en god trafikstandard utan oacceptabel miljöpåverkan.

Näringslivet: Vägverket uppskattar att 75 % av Sveriges export/import går till Europa. Den transporterade kvantiteten gods är över tiden i stort sett densamma, men värdet på godset ökar successivt. De politiska förändringarna i östra Europa kommer att få stor betydelse för transportsektorn. Den ökade handeln med östra Europa blir sannolikt en motverkande kraft till den ekonomiska tyngdpunktsförskjutning mot söder som nu pågår.

Forskning: Vägverkets verksamhet är teknikintensiv. Detta präglar också verkets forsknings-, utvecklings- och demonstrationsverksamhet. Dessa verksamhetsområden är viktiga för att utveckla kompetens, metoder, teknik m.m. för att kunna få fram ett beslutsunderlag som svarar mot statsmakternas och trafikanternas förväntningar. För genomförandet av olika forskningsprojekt engagerar vägverket forskningsinstitut, universitet, högskolor och konsulter.

4.2 Vägverkets medelsberäkning för budgetåret 1992/93

Vägverkets verksamhet är uppdelad på åtta anslag i statsbudgeten. Anslagsframställningen avser för samtliga dessa anslag verksamhetsåret 1993.

Vägverket pekar på att kraftiga anslagshöjningar krävs för såväl drift och underhåll som investeringar för att vidmakthålla vägkapitalet. Det samlade behovet av medel för investeringar i riksvägar uppgår fram till år 2000 till ca 95 miljarder kronor.

Vägverket hemställer för budgetåret 1992/93 om ett anslag på sammanlagt 23 890 milj.kr.

5. 1990 års resultat

För verksamhetsåret 1990 har 9 489,3 milj.kr. anvisats till vägväsendet. Effekterna av under året genomförda väghållningsinsatser samt fördelningen mellan olika åtgärder har av vägverket redovisats i 1990 års verksamhetsberättelse.

5.1 Anslagsredovisning

Kostnaderna under verksamhetsåret har uppgått till omkring 10 042,4 milj.kr. med en fördelning som framgår av fig. 3. Verksamheten har förutom med anslag finansierats med intäkter m.m. till ett belopp av omkring 148 milj.kr.

Fig. 3. Anslagsredovisning för räkenskapsåret 1/1 – 31/12 1990 (kkr.)

		Ingående reservation	Regleringsbrev	Kostnader	Intäkter	Beviljat överskridande	Utgående reservation
1.	**Anslag**						
B 1	Vägverket: Ämbetsverksuppg m m (f)		11 105	11 105			
B 2	Drift av statliga vägar (r)(1)(2)	- 191 301	5 455 000	5 731 227	66 245		- 401 283
B 3	Byggande av riksvägar (r) (3)	- 21 597	1 417 900	1 472 517	38 987		- 37 227
B 4	Byggande av länstrafikanläggningar (r)	- 29 016	885 000	912 175	29 346		- 26 845
B 5	Bidrag till drift av kommunala vägar och gator (r) (4)		558 100	700 000			- 141 900
B 6	Bidrag till drift och byggande av enskilda vägar (r)		439 000	436 695			2 305
B 7	Tjänster till utomstående (f) (5)		35 700	40 250		4 550	
B 8	Vägverket: Försvarsuppgifter (r)	6 329	39 100	47 184	1 709		- 46
B 9	Vägverket: Särskilda bärighetshöjande åtgärder (r)	46 252	622 000	682 325	8 456		- 5 617
F 6	Ersättning åt vittnen (6)			104		104	
E 9	Bro över Falsterbokanalen (r) (7)		26 400	8 786	2 880		20 494
Summa		**- 189 333**	**9 489 305**	**10 042 368**	**147 623**	**4 654**	**- 590 119**

Källa: Vägverkets verksamhetsberättelse år 1990

5.2 Drift

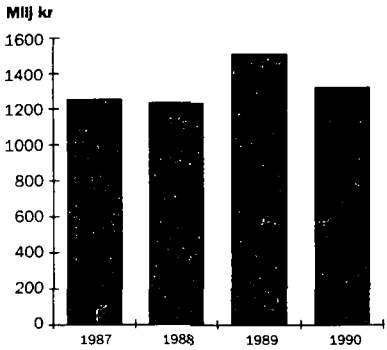
Beläggningar: Under året utfördes beläggningsarbeten för 1 325 milj.kr., vilket är en minskning från föregående år med 43 milj.kr. I detta belopp ingår en tidigareläggning av medel från 1991 års anslag med 400 milj.kr. Tillskottsmedlen användes till att höja den tekniska kvalitetsnivån på beläggningsverksamheten.

Vägverket har vidare under året deltagit i det europeiska harmoniseringsarbetet som syftar till att utarbeta gemensam standard för beläggningsunderhåll.

Beläggningarna på det högtrafikerade vägnätet har förbättrats något under året. På det lågtrafikerade vägnätet är beläggningarna oförändrade eller något sämre. Genomgående har dock kvaliteten höjts på beläggningarna.

I fig. 4 redovisas kostnaderna för beläggningsunderhåll under åren 1987–1990.

Fig. 4. Kostnader för beläggningsunderhåll åren 1987–1990 (milj.kr.)

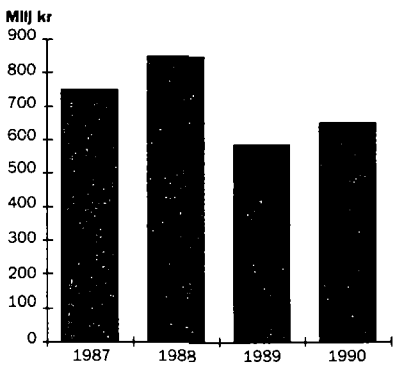
Källa: Vägverkets verksamhetsberättelse år 1990

Vinterväghå**llning:** Kostnaderna för vintervägh**å**llningen uppgick under året till 649 milj.kr. Detta är en ökning från föregående år med 118 milj.kr.

Den milda vintern i stora delar av landet sänkte kostnaderna för vintervägh**å**llningen i Syd- och Mellansverige. De lägre kostnaderna har medfört att medel kunnat satsas på i första hand ett ökat beläggnings- och brounderh**å**ll. Vägverket har i stort sett nått upp till de standardkrav som gäller för vintervägh**å**llningen. En jämn och hög standard krävs på de högtrafikerade vägarna.

I fig. 5 redovisas kostnaderna för vintervägh**å**llningen under åren 1987–1990.

Fig. 5. Kostnader för vinterväghå**llning åren 1987–1990**

Källa: Vägverkets verksamhetsberättelse år 1990

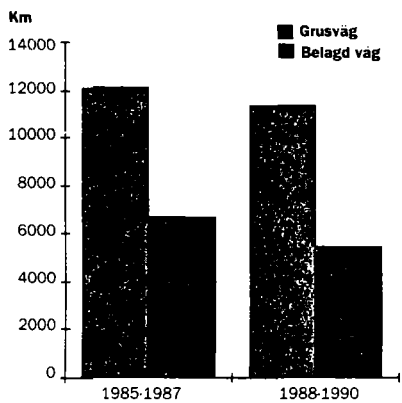
Broar: År 1990 var det tredje året i det tioåriga program för bärighetshöjande åtgärder som fastställts i syfte att öka effektiviteten i näringslivet genom att bl.a. anpassa bärighetsnormerna på det svenska vägnätet till dem som gäller inom EG. Under året har sammanlagt 87 objekt färdigställts och öppnats för trafik. Arbeten pågick vid årets slut på ytterligare 62 objekt.

Den 1 april infördes den aviserade höjningen av den högsta tillåtna bruttovikten från 51,4 ton till 56 ton på det s.k. BK 1-vägnätet. Programmet för bärighetshöjande åtgärder reviderades under år 1990. Kostnaderna för programmets genomförande uppgick under år 1990 till totalt 682,3 milj.kr.

Bärighet: Den milda vintern i stora delar av landet innebar att ett mindre antal km väg var avstängda på grund av tjälskador och under en kortare tid jämfört med föregående år. Av det belagda vägnätet har 7 % eller 4 733 km haft nedsatt framkomlighet under tjällossningsperioden, vilket är färre km än tidigare år. Genomsnittstiden under vilken de varit avstängda har dock ökat från 42 dagar/år under perioden 1985–1987 till 46 dagar/år under perioden 1988–1990.

I fig. 6 redovisas antalet kilometer som berörts av restriktioner på grund av tjällossning under perioderna 1985–1987 och 1988–1990.

Fig. 6. Antal kilometer som berörts av restriktioner på grund av tjällossning. Medelvärden för åren 1985–1987 resp. 1988–1990

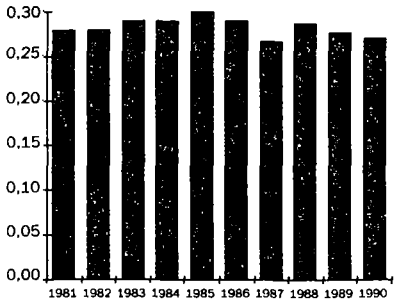

Källa: Vägverkets verksamhetsberättelse år 1990

Trafiksäkerhet: På det statliga vägnätet minskade antalet svårt skadade och dödade i trafiken med 430 personer jämfört med föregående år. Under året uppgick det totala antalet polisrapporterade olyckor på detta vägnät till 43 550. Det är en liten ökning jämfört med föregående år. Ökningen beror uteslutande på ett ökat antal viltolyckor. Övriga olyckor minskade med 1 400 jämfört med föregående år.

I fig. 7 redovisas den s.k. skadekvoten, dvs. antalet dödade och skadade per miljon axelparkilometer under perioden 1981–1990.

Fig. 7. Skadekvot åren 1981–1990

Källa: Vägverkets verksamhetsberättelse år 1990

Miljö: Vägverket har under året redovisat två miljöutredningar (publ. 1990:23, Miljövänligare vägar och trafik och publ. 1990:26, Ökad miljöhänsyn i vägplanering och vägprojektering) som genomförts på uppdrag av regeringen. Av dessa framgår att ett på lång sikt miljöanpassat transportsystem måste skapas. Miljövänligare fordon och en samlad infrastrukturplanering är viktiga hjälpmedel för att uppnå detta. På kort sikt måste åtgärder vidtas för boende utmed de mest buller- och avgasutsatta vägarna. Vidare framgår att miljökonsekvensbeskrivningar (MKB) i vägplaneringen inneburit att miljön fått en ökad betydelse i både planering och projektering.

5.3 Byggande

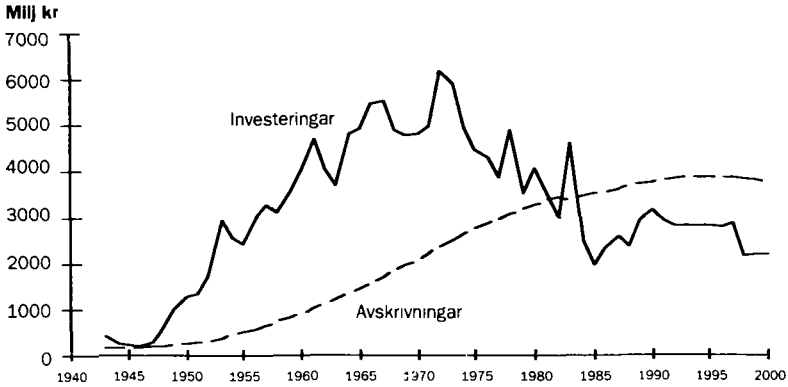
Under år 1990 har 39 objekt med en byggkostnad för vart och ett av objekten på över 10 milj.kr. öppnats för trafik.

Investeringarna i vägar och broar har under den senaste tioårsperioden inte motsvarat den förslitning som den kraftigt ökade trafiken förorsakat. De totala investeringarna i det statliga vägnätet var under år 1990 3 240 milj.kr. För att enbart motsvara förslitningen på vägnätet borde investeringen har uppgått till 3 770 milj.kr.

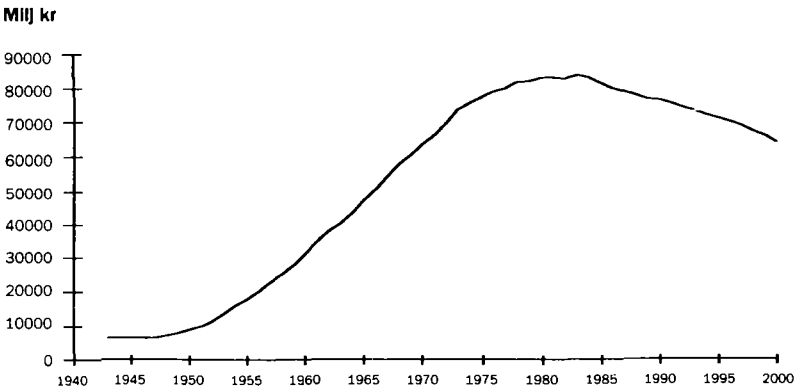
Vägkapitalets nettovärde samt investeringar och avskrivningar på vägar åren 1943–1990 redovisas i fig. 8.

Fig. 8. Vägkapitalets nettovärde samt investeringar/avskrivningar på vägar åren 1943–1990

ÅRLIGA INVESTERINGAR OCH AVSKRIVNINGAR 1943–90 OCH NUVARANDE UTVECKLING FRAMSKRIVEN TILL ÅR 2000, 1990 ÅRS PRISNIVÅ.

VÄGKAPITALETS NETTOVÄRDE 1943–90 OCH NUVARANDE UTVECKLING FRAMSKRIVEN TILL ÅR 2000, 1990 ÅRS PRISNIVÅ.

Källa: Vägverkets anslagsframställning budgetåret 1992/93

6. Föredragandens överväganden

6.1 Målen för vägpolitiken

I 1988 års trafikpolitiska beslut anges att samhällets trafikpolitik har som sitt yttersta syfte att bidra till att bibehålla och utveckla välfärden.

Vägpolitiken skall syfta till att förverkliga övergripande trafikpolitiska mål, och för detta har sex olika delmål för vägpolitiken lagts fast.

Som det första delmålet anges att ansvaret för väghållningen skall vara lämpligt avgränsat. Under åren 1989 och 1990 har därför en omfattande översyn gjorts av väghållningsansvaret mellan stat och kommun.

Såsom vägpolitikens andra delmål anges att vägkapitalet skall säkras. De medel som anvisas till väghållningen skall så långt som möjligt användas till att upprätthålla standarden på vägnätet.

Vägpolitikens tredje delmål är att åstadkomma en god miljö. Som en följd av detta har väglagen (1971:948) kompletterats med bestämmelser om krav på miljökonsekvensbeskrivningar vid planering av vägar. Detta innebär att miljöintressen beaktas tidigt i planerings- och projekteringsprocessen.

Som det fjärde delmålet anges att trafiksäkerheten måste förbättras. Bra vägar är ett verksamt sätt att begränsa antalet olyckor i trafiken.

Som det femte delmålet anges att vägnätet skall bidra till ett effektivt resursutnyttjande. Goda kommunikationer är av strategisk betydelse för utvecklingen av näringslivet i en ort eller en region. För denna utveckling krävs ett väl fungerande övergripande vägnät. En aktiv vägpolitik bör därför ses som en integrerad del i näringspolitiken.

Det sjätte och sista delmålet är att säkerställa en tillfredsställande vägstandard i landets alla delar, även på det lågtrafikerade vägnätet. Vägsystemet är den mest vittförgrenade delen av transportinfrastrukturen. Då det täcker i stort sett hela landets bebyggda yta innebär samhällets olika åtaganden för att säkerställa ett så omfattande vägnät en mycket stor regionalpolitisk insats.

6.2 Det näringspolitiska beslutet

Regeringen föreslog i propositionen Näringspolitik för tillväxt (prop. 1990/91:87 s. 79–88) att vägplaneringen skulle förändras.

Riksdagen godkände regeringens förslag (prop. 1990/91:87, TU26, rskr. 326). Regeringen har därför utfärdat planeringsdirektiv för den långsiktiga planeringen för vägverkets verksamhetsområde för perioden 1994–2003. Vägverket har lämnat en delredovisning av sitt uppdrag till regeringen. Jag kommer senare (Särskilda frågor, avsnitt B investeringsplanering) att för regeringen redovisa mina överväganden inför det fortsatta arbetet med en reformerad investeringsplanering.

Med hänsyn till det nya planeringssystemet och vägverkets nya organisation som godkändes av riksdagen våren 1991 anser jag att vägverket bör ges i uppdrag att i samråd med riksrevisionsverket utarbeta och lämna förslag till en ny anslagsstruktur. Vid utformningen av förslaget bör hänsyn även tas till behovet av avvägningar mellan investering/underhåll samt verkets inordnande i treårsbudgeteringen.

I anslutning till regeringens förslag till ett förändrat planeringssystem angav regeringen vidare att både det ekonomiska och det politiska ansvaret för såväl de statskommunala som de enskilda vägarna borde överföras till kommunerna så snart detta var praktiskt möjligt. Regeringen har därför genom tilläggsdirektiv (Dir. 1991:72) till den kommunalekonomiska kommittén (Fi 1990:04) uppdragit åt kommittén att studera förutsättningarna för att ersätta nuvarande statsbidragssystem med ett förändrat skatteutjämningssystem.

I kommunalekonomiska kommitténs betänkande (SOU 1990:98) Kommunal ekonomi i samhällsekonomisk balans – statsbidrag för ökat handlings-

utrymme och nya samarbetsformer lämnas förslag som kräver ändringar i såväl anslag som gällande författningar. Regeringen kan behöva återkomma till riksdagen efter att ha tagit ställning till betänkandet.

6.3 Vägverkets bolagsverksamhet

I propositionen Näringspolitik för tillväxt (prop. 1990/91:87) föreslog regeringen att vägverkets organisation skulle förändras. Den nya organisationen skulle enligt förslaget bestå av en beställardel – en s.k. väghållningsenhet, och en produktionsdel – en s.k. produktionsenhet. I samband med denna organisationsförändring föreslogs även en ändring av vägverkets regionala förvaltning. Riksdagen godkände regeringens förslag (prop. 1990/91:87, TU26, rskr. 326). Enligt vad jag erfarit införs den nya organisationen fr.o.m. den 1 januari 1992. Det är angeläget att syftena med den nya organisationen kan uppnås inom planerade tidsramar.

Vägverket har tidigare föreslagit att det i den nya organisationen skall ingå en särskild s.k. affärsenhet för vägverkets kommersiella bolag. Regeringen angav i propositionen Näringspolitik för tillväxt att vägverket närmare borde pröva förutsättningarna för att bedriva produktionsverksamheten i bolagsform, och att det i anslutning härtill också kunde vara lämpligt att ta ställning till frågan om en särskild enhet som skall förvalta den verksamhet som bedrivs i aktiebolagsform borde inrättas.

Vägverkets nya organisation börjar i allt väsentligt att fungera från årsskiftet 1991/92. En bolagisering av verkets produktionsverksamhet kan successivt komma att bli aktuell. I takt med att erfarenheter av den nya organisationen vinns kommer riksdagen att få ta ställning till de förändringar som behöver göras. Jag återkommer senare till frågan om bolagisering av viss produktionsverksamhet. Det finns enligt min mening anledning att nu också ta ställning till inrättandet av en affärsenhet.

Vägverket förvaltar i dag statens aktier i ett antal bolag. Dessa är Swe-Road AB vars huvudsakliga verksamhetsområde är kunskapsexport, samt Väginvest AB, vars huvudsakliga verksamhet består i administration av avgiftsfinansierade vägobjekt. Väginvest AB har ett dotterbolag, Stockholmsleder AB, som bildats till följd av det s.k. Dennispaketet. Väginvest AB har ytterligare ett dotterbolag, Rödöbron AB, som bildats för uppgiften att anlägga en avgiftsfinansierad broförbindelse i Storsjön i Jämtlands län.

Vägverket har i en skrivelse till regeringen den 11 oktober 1991 ånyo föreslagit att en särskild affärsenhet inrättas. Vägverkets förslag innebär att det under en särskild chef med ett övergripande ansvar för affärs- och bolagsutveckling skall finnas tre olika bolag.

Det första bolaget är *Väginvest AB* som hittills har fungerat som samordnare av vägverkets engagemang i avgiftsfinansierade vägobjekt. Detta har inneburit att bolaget såväl har beviljat krediter som bedömt kreditvärdighet i projekt i vilka bolaget har egna ägarintressen. Enligt vägverkets förslag skall Väginvest ABs verksamhet renodlas. Bolaget skall initiera och medverka till att etablera projektbolag, svara för förvaltningen av aktier och tillvarata verkets ägarintressen i hel- eller delägda bolag för avgiftsfinansierade vägprojekt samt på uppdragsbasis tillhandahålla olika specialisttjänster inom väghållningsområdet.

Härutöver bildas två nya bolag varav ett är Vägkredit AB. *Vägkredit AB* bildas för att svara för vägverkets externa upplåning och statens garantiåtaganden samt andra uppgifter av internbanks- och konsultkaraktär.

Det andra nybildade bolaget är *Vägtjänster AB* som tillskapas som ett moderbolag för vägverkets bolag som har rent kommersiell karaktär. Under detta bolag inordnas bolag för projektering, bolag för trafikantservice, produktionsbolag tillsammans med andra intressenter m.m. Som exempel på ett sådant bolag nämner vägverket ett tänkt produktionsbolag tillsammans med Gotlands kommun.

Finansieringen av aktiekapitalet i de nya bolagen förutses ske inom ramen för vägverkets kredit i riksgäldskontoret för finansiering av anläggningstillgångar.

Vägverket hemställer vidare i sin skrivelse att den nu gällande beslutsordningen vad gäller bildande av bolag och godkännande av bolagsordningar m.m. ändras så att beslut kan fattas snabbare.

Regeringen redovisade under hösten i propositionen Inriktningen av den ekonomiska politiken (prop. 1991/92:38) sina överväganden vad gäller den ekonomiska politiken. I propositionen anges att statens ägande bör begränsas till områden där marknaden inte själv förmår skapa de bästa förutsättningarna för en fungerande samhällsekonomi. Staten skall därför endast i undantagsfall och då med bestämda motiv uppträda som ägare av verksamheter som har kommersiella förutsättningar.

Enligt min mening är företagsekonomisk lönsamhet inte ett tillräckligt skäl för att bilda bolag. Förutom en sådan lönsamhet måste det finnas positiva effekter på vägverkets effektivitet och produktivitet. När det gäller att bilda Vägkredit AB anser jag att ett sådant beslut kräver noggranna överväganden i såväl finansiellt som administrativt hänseende. Det är min avsikt att sedan vägverket mer detaljerat utrett effekterna av ett särskilt bolag för detta ändamål ånyo pröva frågan. I fråga om det redan bildade bolaget Väginvest AB anser jag att detta bolag bör renodlas till att bli ett holdingbolag med viss utredningsverksamhet för avgiftsfinansierade projekt. Regeringen bör därför begära riksdagens bemyndigande att godkänna ändringar i bolagsordningen för Väginvest AB samt att godkänna förändringar av aktiekapitalet i detta bolag.

Genom riksdagens beslut angående propositionen Näringspolitik för tillväxt (prop. 1990/91:87, TU26, rskr. 326) bemyndigades regeringen besluta att vägverkets lån i riksgäldskontoret skulle överföras till Väginvest AB. I avvaktan på den ovan aviserade utredningen angående Vägkredit AB avser jag inte föreslå regeringen några förändringar i förvaltningen av vägverkets lån i riksgäldskontoret.

I fråga om bolaget Vägtjänster AB och dess dotterbolag är jag för närvarande inte beredd att lägga fram ett förslag motsvarande vägverkets. Enligt min mening bör riksdagen även fortsättningsvis beredas tillfälle att pröva förslag om att bedriva verksamheter i bolagsform. Det finns emellertid anledning att nu ta ställning till förslaget om att låta vägverket tillsammans med Gotlands kommun bilda ett produktionsbolag. Bolagets verksamhet skall enligt förslaget omfatta drift, underhåll och byggande av vägar, gator och VA-anläggningar samt annan likvärdig produktion. Vägverket förutser i sin

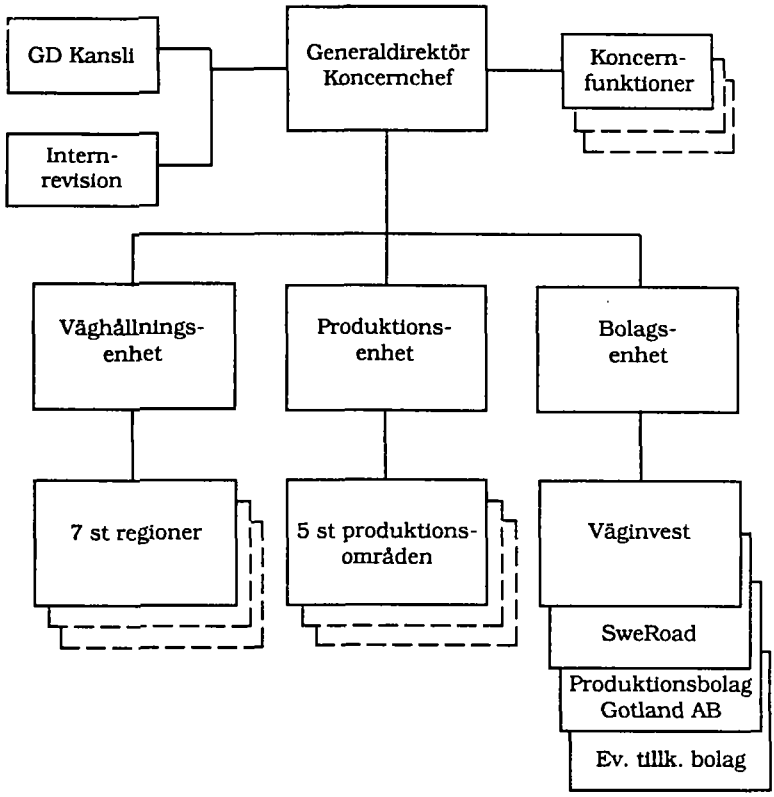
skrivelse stora samordnings- och rationaliseringsvinster för såväl vägverket som för Gotlands kommun. Jag delar vägverkets uppfattning att en samordning av verkets och olika kommuners insatser inom väghållningsområdet kan medföra betydande effektivitets- och samordningsvinster. Jag föreslår därför att regeringen inhämtar riksdagens bemyndigande att godkänna bildandet av Produktionsbolag Gotland AB samt att godkänna bolagsordningen och ändringar av aktiekapitalet i detta bolag.

De motiv för och den avgränsning av övrig bolagsverksamhet som vägverket anfört ställer jag mig i princip bakom. Jag föreslår regeringen att återkomma till riksdagen i dessa frågor efter förnyad framställning från vägverket. Jag vill i detta sammanhang betona vikten av att vägverket ytterligare prövar möjligheterna till ägarmässigt samarbete med andra intressenter i syfte att på sikt, när så är lämpligt, kunna privatisera vissa av ifrågavarande verksamheter helt eller delvis.

Det är enligt min mening viktigt att den kommersiella verksamhet som vägverket bedriver, i avvaktan på en ev. utförsäljning, bedrivs avskild från verkets myndighetsuppgifter. Av detta skäl bör en särskild enhet inrättas. Enheten bör ha till uppgift att förvalta ifrågavarande aktier och bedriva nödvändig affärsutveckling. Generaldirektören bör vara direkt ansvarig för enheten.

Nedan visas hur vägverkets organisation slutligen kommer att se ut i och med inrättandet av en särskild affärsenhet.

Fig. 9. Vägverkets organisation fr.o.m. den 1 juli 1992

6.4 Ändrad vägnumrering

Vägverket har i en skrivelse den 1 oktober 1990 hos regeringen begärt att regeringen skall ratificera den europeiska överenskommelsen om huvudleder för internationell trafik, European Agreement on Main International Traffic Arteries (AGR) som träffades i Genève den 15 november 1975.

Numrering och utformning av de vägar som benämns som europavägar regleras för Sveriges del för närvarande av en överenskommelse mellan europeiska länder från den 16 september 1950. Överenskommelsen har tillkommit inom ramen för FNs ekonomiska kommission för Europa (ECE).

Den nya överenskommelsen har en annan princip för numrering av europavägar än den tidigare överenskommelsen. Enligt den nya överenskommelsen skall alla europavägar med i huvudsak nord-sydlig sträckning ha udda nummer och vägar med i huvudsak öst-västlig riktning ha jämna nummer. Den nya överenskommelsen innebar för Sveriges del en omfattande förändring av europavägnumreringen.

Sverige tog därför, tillsammans med Finland och Norge, fram ett förslag till ändring i överenskommelsen AGR som innebär att europavägarna E 4 och E 6 får behålla sina nuvarande vägnummer. Skälen för förslaget var, för Sveriges del, dels att begreppen E 4 och E 6 är väl etablerade inom landet, dels att en omnumrering av väg E 4 och väg E 6 kraftigt skulle öka kostnaderna för omskyltning m.m. Detta förslag har accepterats av de länder som godkänt överenskommelsen AGR.

Överenskommelsen AGR innehåller vidare vissa stadganden om målsättningar beträffande den standard som vägarna i europavägnätet bör ha. För Sveriges del innebär dessa stadganden i vissa fall lägre krav än de som i dag ställs och i några hänseenden något högre krav. Det finns inte någon anledning att sänka de nu gällande kraven bl.a. beroende på de kalla vintrarna i Sverige. De högre kraven, som bl.a. avser vägbredder, är till alla delar inte motiverade på vissa lågtrafikerade vägavsnitt. Dessa standardkrav är emellertid endast rekommendationer och utgör därför inte något hinder mot att godkänna överenskommelsen. Jag anser därför att Sverige bör kunna tillträda överenskommelsen AGR från år 1975.

De kostnader som är förenade med omskyltning av europavägar i Sverige beräknas uppgå till ca 25 milj.kr. Kostnaden bör belasta vägverkets ordinarie anslag.

6.5 Avgiftsfinansierade vägobjekt

Enligt riksdagsbeslut (1989/90 :TU27, rskr. 325) har vägverket rätt att ta upp lån i riksgäldskontoret eller att ställa borgen för delägda bolag för avgiftsfinansierade objekt. För objekt vars byggkostnad understiger 100 milj.kr. får vägverket finansiera investeringen med lån i riksgäldskontoret. Riksdagen har vidare bemyndigat regeringen att, efter ansökan från vägverket, låta verket finansiera krediten med anslagen till statlig väghållning. Om ett särskilt bolag bildas för ett sådant objekt har vägverket medgivits rätt att gå in som

delägare i sådana bolag samt använda anslagsmedel för att teckna aktier samt ställa ut garantier. Enligt nu gällande ordning uppgår den sammanlagda ramen för sådana objekt till 500 milj.kr. För objekt vars byggkostnad understiger 100 milj.kr. har riksdagen bemyndigat regeringen att fatta beslut i varje särskilt fall. Regeringen har vidare bemyndigats att delegera beslutanderätten för objekt vars byggkostnad understiger 30 milj.kr. till vägverket. För objekt vars byggkostnad överstiger 100 milj.kr. skall beslutet underställas riksdagens prövning. Av detta följer att de objekt som godkänts av riksdagen inte belastar den tidigare nämnda låneramen i riksgäldskontoret.

För närvarande pågår arbete med tre stora väginvesteringar som är tänkta att delvis finansieras med avgifter.

Det första objektet avser ombyggnad av väg E 4 över och i anslutning till Ångermanälven. Det förslag till ombyggnad som vägverket har förordat och som bl.a. innebär att väg E 4 ges en ny sträckning och att en ny bro byggs över Ångermanälven har kostnadsberäknats till 2 000 milj.kr. i 1990 års prisnivå. Av dessa beräknas 170 milj.kr. kunna finansieras med trafikantavgifter och resterande del ur anslaget L 1. Investeringar i trafikens infrastruktur. Det alternativ till sträckning som utretts innebär att väg E 4 i huvudsak behåller sin nuvarande sträckning men byggs om på vissa avsnitt och att nuvarande Sandöbron breddas och förstärks. Alternativförslaget kan delas upp i mindre delobjekt om så skulle erfordras. Den totala kostnaden för alternativförslaget är ungefär lika stor som kostnaden för det förordade alternativet.

Det andra objektet avser en ombyggnad av väg E 6 genom Halland till motorväg. Objektet har av vägverket kostnadsberäknats till 1 570 milj.kr. i 1990 års prisnivå. Investeringen beräknas kunna finansieras med medel från anslaget L 1. Investeringar i trafikens infrastruktur, med medel från ordinarie riksvägplan samt med avgifter från trafikanterna. Regeringen har efter förslag från delegationen för infrastrukturinvesteringar (K 1991:04) anvisat 275 milj.kr. från anslaget L 1. Investeringar i trafikens infrastruktur till vissa delinvesteringar.

Finansieringsförutsättningarna för ifrågavarande projekt bör övervägas ytterligare. Jag är därför inte nu beredd att föreslå regeringen att inhämta riksdagens bemyndigande avseende detta projekt.

Enligt nu gällande ordning har vägverket inte rätt att bilda helägda bolag för avgiftsfinansierade objekt. Enligt min mening är det emellertid viktigt att vägverket ges goda förutsättningar att öka antalet avgiftsfinansierade vägar och broar. I de fall det inte är möjligt att i samarbete med andra intressenter bilda bolag för sådana vägar, men där förutsättningarna för avgiftsfinansierade investeringar finns, bör därför vägverket ges rätt att efter beslut av regeringen få bilda helägda bolag i de fall en sådan verksamhetsform är mest ändamålsenlig. Samma regler avseende byggkostnadens storlek som gäller för delägda bolag, bör gälla i dessa fall.

Det tredje objektet avser en ny förbindelse över Svinesund. Riksdagen godkände förra året regeringens förslag om att ge vägverket rätt att ta ut avgifter på gamla vägar i vissa fall (prop. 1990/91:87, TU26, rskr. 326). För detta krävs emellertid riksdagens godkännande i varje enskilt fall.

Vägverket har tillsammans med norska myndigheter arbetat vidare med

projektet en ny bro över Svinesund. Utgångspunkten är att avgifter tas ut för trafikering av den gamla förbindelsen i avvaktan på att en ny färdigställs. Avgiftsnivån behöver då inte bli orimligt hög på den nya bron.

Ett genomförande av investeringen i enlighet härmed kräver emellertid ändringar av väglagen (1971:948). Jag avser att efter samråd med min norska kollega senare för regeringen redovisa mina överväganden i denna fråga. Därefter kan det bli aktuellt för regeringen att förelägga riksdagen förslag till författningsändringar.

6.6 Storstadsöverenskommelserna

Regeringen har i propositionen Vissa näringspolitiska frågor (prop. 1989/90:88, TU27, rskr. 325) lämnat förslag avseende finansieringen av avgiftsfinansierade vägprojekt och möjligheten för vägverket att ta upp lån eller ställa borgen för delägda bolag.

I propositionen Näringspolitik för tillväxt (prop. 1990/91:87, TU24, rskr. 286) har regeringen redovisat resultatet av de förhandlingar som förts i storstadsregionerna och som bl.a. innebär en utbyggnad av vissa avgiftsfinansierade vägobjekt i Stockholmsregionen.

Riksdagen har godtagit de överväganden som regeringen har gjort med anledning av förhandlingsresultaten, innebärande bl.a. att förberedelsearbetena med projektering m.m. av de i uppgörelsen ingående lederna enligt parternas överenskommelse bör bedrivas skyndsamt så att lederna skall kunna vara färdiga inom angivna tidpunkter och att en slutlig överenskommelse skall kunna träffas under år 1992.

Beträffande Stockholmsregionen avser förhandlingarna utbyggnaden av Ringen, Västerleden och frågan om avgifter på biltrafiken.

Som ett led i förberedelsearbetena har vägverket och Stockholms kommun bildat ett bolag, Stockholmsleder AB, vars verksamhet skall vara att projektera, bygga och driva kringfartslederna Ringen och Yttre tvärleden.

Regeringen har på framställan av vägverket godkänt ett konsortialavtal mellan Väginvest AB och Stockholms kommun om att kommunen skall vara delägare i Stockholmsleder AB med en ägarandel av 20 %.

Verksamheten i bolaget förutsätter att bolaget upptar lån som till en början täcker bolagets kostnader för förberedelsearbeten, främst projektering, av de aktuella lederna. Lånen skall tas upp av Stockholmsleder AB och garanteras av staten. Stockholms kommun skall teckna underborgen för statens borgensåtagande i förhållande till sin ägarandel.

Kostnaderna för förberedelsearbetena med kringfartslederna beräknas sammanlagt uppgå till högst 200 000 000 kr. varav kostnaden för den s.k. Ringen utgör högst 155 000 000 kr. Stockholms och Nacka kommuner har i avtal med Stockholmsleder AB förbundit sig att ta på sig ansvaret för förberedelsekostnaderna för Ringen för den händelse att projektet ej skulle komma att fullföljas.

Regeringen har bemyndigat riksgäldskontoret att teckna statlig borgen för Väginvest AB inom tills vidare en ram av 80 000 000 kr. för att förberedelsearbetena omgående skall kunna påbörjas.

Jag avser att under år 1992 återkomma med en redogörelse för storstadsförhandlingarna.

6.7 En fast förbindelse över Öresund

Riksdagen godkände förra året den svenska regeringens överenskommelse med den danska regeringen om en fast förbindelse över Öresund (prop. 1990/91:158, TU31, rskr. 379). Det danska folketinget godkände därefter också överenskommelsen. Överenskommelsen har ratificerats och är nu ett bindande folkrättsligt avtal. Enligt riksdagens beslut skall regeringen årligen för riksdagen redovisa hur projektet fortskrider.

Enligt överenskommelsen skall varje land bilda ett av resp. stat helägt bolag. De båda bolagen bildar därefter ett konsortium med uppgift att svara för all verksamhet som hör till förbindelsen. Det svenska bolaget, Svensk-Danska Öresundsförbindelsen AB (SVEDAB) bildades av vägverket och banverket den 15 augusti 1991. Det danska bolaget bildades i december 1991. Förberedelser har nu inletts vad gäller projektering, prövning enligt gällande miljölagstiftning av förbindelsens utformning m.m. Chefen för miljödepartementet kommer, i enlighet med riksdagens beslut, senare denna dag att redovisa sina överväganden vad gäller prövningen av förbindelsens miljöeffekter.

6.8 Internationell verksamhet

Vägverket deltar sedan länge i ett omfattande internationellt samarbete på väghållningsområdet. Detta samarbete, som huvudsakligen omfattar konsult- och utbildningsverksamhet, bör fortsättningsvis bedrivas också i de baltiska staterna och i de öst- och centraleuropeiska länderna. Verket bör därför kunna inom ramen för sin ordinarie verksamhet finna finansieringsformer för sådana insatser.

Uppmärksamhet bör även i ökad utsträckning ägnas samarbetet inom EG.

Genom sitt dotterbolag SweRoad bedriver verket dessutom en betydande kommersiellt inriktad utlandsverksamhet.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

1. bemyndiga regeringen att besluta om ändringar i bolagsordningen för Vägverkets Investerings AB Väginvest i enlighet med vad jag anfört,
2. bemyndiga regeringen att godkänna att vägverket i samarbete med Gotlands kommun får bilda ett särskilt produktionsbolag i enlighet med vad jag anfört,
3. godkänna att en enhet för förvaltning av vägverkets aktiebolag inrättas i vägverket i enlighet med vad jag anfört,
4. godkänna att Sverige ratificerar 1975 års överenskommelse European Agreement on Main International Traffic Arteries (AGR),
5. godkänna vad jag anfört om att bilda helägda bolag för avgiftsfinansierade vägprojekt samt
6. godkänna vad jag anfört om en ny bro över Svinesund.

7. Anslag för budgetåret 1992/93

B 1. Vägverket: Ämbetsverksuppgifter m.m.

Sammanfattning av föredragandens förslag:
- För ändamålet anvisas 8,9 milj.kr.

1990/91	Utgift	11 484 000
1991/92	Anslag	8 661 000
1991/92	Anslag exkl. mervärdeskatt	8 661 000
1992/93	Förslag	8 921 000

Från anslaget betalas vissa kostnader för central administration (andel), översiktlig vägplanering, fastställande av arbetsplaner samt vägverkets internrevision.

Vägverket

Vägverket hemställer om ett anslag på 180 milj.kr. för budgetåret 1992/93 avseende verksamheten under år 1993.

Föredraganden

Jag beräknar medelsbehovet till 8,9 milj.kr. I följande sammanställning redovisas hur förbrukningen under anslaget beräknas i stort fördela sig för år 1993. Det är en uppgift för regeringen att göra den slutliga fördelningen.

Plan	1993 kr.
Central administration (andel)	1 165 000
Översiktlig vägplanering	3 007 000
Fastställande av arbetsplaner	1 030 000
Internrevision (andel)	3 720 000
	8 922 000
Ersättning för uppdrag	1 000
	8 921 000

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Vägverket: Ämbetsverksuppgifter m.m.* för budgetåret 1992/93 anvisa ett förslagsanslag på 8 921 000 kr.

B 2. Drift och underhåll av statliga vägar

Sammanfattning av föredragandens förslag:
- För ändamålet anvisas 5 908,3 milj.kr.
- Det högsta tillåtna drivaxeltrycket höjs från 10 till 11,5 ton.
- Förbudet mot dubbdäck på tunga fordon slopas.

1990/91	Utgift	6 497 646 703	Reservation 2 600 445 604
1991/92	Anslag	6 125 900 000	
1991/92	Anslag exkl. mervärdeskatt	5 687 300 000	
1992/93	Förslag	5 908 300 000	

Från anslaget betalas vägverkets kostnader för drift och underhåll av statliga vägar och verkets räntekostnader för kredit i riksgäldskontoret för köp av vissa omsättningstillgångar. Vidare betalas från anslaget vägverkets räntekostnader för kredit i riksgäldskontoret för inköp av anläggningstillgångar.

Vägverket

Vägverket hemställer om ett anslag på 8 865 milj.kr. för budgetåret 1992/93 avseende verksamheten under år 1993.

Jag beräknar medelsbehovet till 5 908,3 milj.kr. I följande sammanställning redovisas hur förbrukningen under anslaget beräknas i stort fördela sig för år 1993. Det är en uppgift för regeringen att göra den slutliga fördelningen.

Plan	1993 kr.
Driftarbeten	2 503 301 000
Underhållsarbeten	3 100 000 000
Förbättringsåtgärder	200 000 000
Smärre trafiksäkerhetshöjande åtgärder	100 000 000
Anskaffning av utrustning för hastighetsövervakning	5 000 000
	5 908 301 000
Ersättning för uppdrag	1 000
	5 908 300 000

I syfte att effektivisera väghållningen och underlätta planeringen bör vägverket ha möjlighet att göra mindre justeringar under ett enskilt år mellan drift- och byggandeanslagen för väghållningen.

Regeringen redovisade i 1989 års budgetproposition sina ställningstaganden till försök med automatisk hastighetsövervakning (prop. 1988/89:100 bil. 8, s. 44). Riksdagen (prop. 1988/89:100 bil. 8, TU15, rskr. 229) godtog regeringens bedömning och anvisade medel för verksamheten. Enligt min mening bör medel för inköp av utrustning för automatisk hastighetsövervakning även fortsättningsvis ställas till rikspolisstyrelsens förfogande. Detta stämmer väl med det utökade väghållningsansvaret som kan komma att gälla från den 1 januari 1993. Jag föreslår således att 5 milj.kr. beräknas för anskaffning av sådan utrustning för polisens behov.

I samband med att statliga vägar byggs om och öppnas för trafik förekommer ofta att vägen i den gamla sträckningen dras in från allmänt underhåll. Väghållningen av sådana vägar får som regel övertas av enskilda. Dessa vägar uppfyller ofta kraven för att få statsbidrag till enskild väghållning. I de fall vägverket saknar medel under anslaget B 6. Bidrag till drift och byggande av enskilda vägar för detta ändamål bör det även under nästa budgetår vara möjligt för vägverket att besluta om överföring av medel motsvarande gällande statsbidrag från detta anslag till anslag B 6.

Riksdagen anvisade i föregående års budget 10 miljarder kronor till ökade investeringar i vägar, järnvägar och kollektivtrafik. Riksdagen angav samtidigt en planeringsram på 20 miljarder kronor för resterande del av 1990-talet (prop. 1990/91:87, TU26, rskr. 326). Trafikutskottet uttalade samtidigt att om inte erforderliga underhållsinsatser genomfördes på vägnätet skulle framkomligheten på vägarna för näringslivet, kollektivtrafiken och enskilda trafikanter komma att försvåras. Enligt utskottet skulle detta leda till försämrade tillväxtmöjligheter, lägre trafiksäkerhet och större miljöproblem. Av denna anledning borde regeringen i årets budgetproposition återkomma till riksdagen med förslag till en ökning av anslagen till underhållet av vägnätet. Jag kommer i annat sammanhang att föreslå regeringen att föreslå riks-

dagen att konstaterade besparingar på projekt som betalas från anslaget K 1. Investeringar i trafikens infrastruktur skall få utnyttjas för underhållsåtgärder. Om riksdagen tillstyrker detta förslag torde en viss förbättring av vägunderhållet kunna åstadkommas under åren 1992 och 1993.

Regeringen beslutade under sommaren 1991 att erforderliga reparationer på motorvägsbron på väg E 4 vid Södertälje skulle betalas av vägverkets ordinarie anslag till drift och underhåll av statliga vägar.Regeringen angav i beslutet att den slutliga finansieringen av reparationen skulle beslutas av regeringen vid ett senare tillfälle. Kostnaden för att återställa bron i öppningsbart skick har av vägverket beräknats till 185 milj.kr. Jag anser att regeringen bör föreslå riksdagen att denna kostnad betalas inom ramen för föreslagna medel på anslaget B 2.

För närvarande pågår inom flera olika samhällsområden en omfattande anpassning av inhemska regler till de som gäller inom EG. Som ett led i denna anpassning beslutade riksdagen i anslutning till 1987 års budgetproposition om ett tioårigt broförstärkningsprogram i syfte att bl.a. anpassa de svenska viktbestämmelserna till de som gäller inom EG (prop. 1986/87:100 bil. 8, TU19, rskr. 235). Omkring år 1995 kommer det på betydande delar av vägnätet att vara tillåtet att köra med fordon med 10 tons drivaxeltryck och 18 tons boggietryck. De största fordonen kommer då att tillåtas ha en högsta totalvikt på 60 ton.

Inom stora delar av Västeuropa tillåts nu 11,5 tons drivaxeltryck och 19 tons boggietryck för internationell trafik. Denna fråga har genom bl.a. de nyligen träffade EES-avtalet fått stor betydelse för anpassningen av den svenska transportmarknaden till den som kommer att gälla inom EG.

Vägverket har på regeringens uppdrag utrett frågan om de tunga fordonens drivaxeltryck. Av vägverkets redovisning framgår att en upplåtelse av delar av vägnätet för 11,5 tons drivaxeltryck och 19 tons boggietryck skulle öka det årliga underhållsbehovet med ca 180 milj.kr. För närvarande pågår överläggningar mellan vägverket och berörda intressenter och branschorganisationer i denna fråga. Jag ser för min del inte längre några väsentliga skäl till att inte föreslå en höjning av de högsta tillåtna drivaxel- och boggietrycken för internationell trafik. Det nyligen träffade EES-avtalet är enligt min mening ytterligare ett skäl att genomföra denna ändring i vägtrafikkungörelsen (1972:603). I vilken omfattning samt vid vilken tidpunkt denna ändring bör äga rum bör regeringen ta ställning till efter det att vägverket redovisat hur överläggningarna med berörda intressenter har utfallit. Enligt min mening bör reformen finansieras genom att medel från anslaget till drift och underhåll av statliga vägar används till detta ändamål.

Regeringen föreslog i propositionen (1989/90:88) Vissa näringspolitiska frågor att vägverket skulle ges rätt att inom en total låneram i riksgäldskontoret få låna medel till investeringar i anläggningstillgångar. Riksdagen godkände regeringens förslag (1989/90:TU27, rskr. 325). Låneramen fastställdes till 1 305 milj.kr. Enligt vad jag har erfarit behöver denna låneram ökas till 2 000 milj.kr. under budgetåret 1992/93, bl.a. till följd av ändrade redovisningsprinciper och överföring av lån från statskontoret för ADB-utrustning. Jag föreslår att regeringen hos riksdagen begär att så sker.

Vägverket har på regeringens uppdrag gjort en översyn av väghållningsan-

svaret för stat och kommun. Denna översyn har inneburit att antalet väghållande kommuner har ökat från 110 vid årsskiftet 1989/90 till ca 200 vid årsskiftet 1990/91. Då det även under budgetåret 1992/93 är svårt att fullt ut förutse omfattningen av ändringar i väghållningsansvaret, bör regeringen även för budgetåret 1992/93 inhämta riksdagens bemyndigande att vid ändringar i väghållningsansvaret få överföra medel mellan anslag B 2. Drift och underhåll av statliga vägar och anslag B 5. Bidrag till drift och underhåll av statskommunvägar. Vidare bör det även under budgetåret 1992/93 vara möjligt att använda anslag B 2. Drift och underhåll av statliga vägar vid utbetalning av tilläggsbidrag enligt förordningen (1988:1017) om statsbidrag till vissa vägar och kollektivtrafikanläggningar m.m. till de kommuner som blir väghållare efter den 1 januari 1992.

Grusvägar av bra standard är enligt vägverket av väsentlig betydelse för att uppnå regional balans. Jag delar vägverkets uppfattning, om vikten av en god standard på grusvägarna. Lokalt krävs goda transportmöjligheter för att betjäna näringsliv, offentlig verksamhet, företag och enskilda hushåll.

Vägverket och trafiksäkerhetsverket har på regeringens uppdrag utrett möjligheterna att reducera dubbdäckens slitage på vägbeläggningen. Verken har vidare fått i uppdrag att i samråd med övriga nordiska länder lämna förslag till regler avsedda att reducera slitaget.

Verken har i sin redovisning till regeringen föreslagit att förbudet mot användning av dubbdäck på tunga fordon slopas som ett led i att öka harmoniseringen i Norden. Åtgärden kan genomföras utan större olägenhet, dels beroende på utvecklingen av dubbdäcken, som har medfört att dubbarna nu är mindre skadliga för vägbanan än tidigare, dels på grund av att många tunga fordon numera är undantagna från förbudet. Användningen av friktionsdäck med lameller på personbilar har ökat vilket medför ett minskat slitage från denna fordonsgrupp.

Verken har även lämnat ett förslag till nya regler om dubbdäck, som utarbetats i samarbete med övriga nordiska länder. Förslaget innehåller så enhetliga regler som för närvarande är möjligt att åstadkomma.

Genom skärpningen av de tekniska kraven på dubbarna gör verken den bedömningen att vägslitaget totalt sett kommer att minska vid oförändrad trafikmängd även om dubbförbudet slopas.

Mot bakgrund av den tekniska utvecklingen av dubbdäcken och utvecklingen mot en ökad användning av friktionsdäck som konstaterats, finner jag för närvarande inget skäl att ha kvar dubbdäcksförbudet för tunga fordon. Det är emellertid trafiksäkerhetsverket som beslutar angående föreskrifter om dubbdäcksanvändning. Jag har för min del ingen erinran mot att nya bestämmelser meddelas i enlighet med vad vägverket och trafiksäkerhetsverket föreslagit.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

1. till *Drift och underhåll av statliga vägar* för budgetåret 1992/93 anvisa ett reservationsanslag på 5 908 300 000 kr.,

2. godkänna att jämkning mellan drift- och byggandeanslagen för den statliga väghållningen får ske i enlighet med vad jag anfört,

3. godkänna vad jag anfört om användning av anslaget för anskaffning av utrustning för hastighetsövervakning,

4. medge att regeringen vid behov när allmän väg, för vilken staten är väghållare, övergår till enskild väghållning, får låta vägverket överföra medel motsvarande gällande statsbidrag mellan detta anslag och anslag B 6. Bidrag till drift och byggande av enskilda vägar,

5. godkänna vad jag anfört om finansieringen av reparationen av motorvägsbron i Södertälje,

6. godkänna vad jag anfört om en ändring av högsta tillåtna drivaxel- och boggietryck till 11,5 resp. 19 ton,

7. godkänna en höjning av vägverkets låneram i riksgäldskontoret till högst 2 000 000 000 kr.,

8. medge att regeringen vid ändringar i väghållningsansvaret får överföra medel mellan detta anslag och anslag B 5. Bidrag till drift och underhåll av statskommunvägar,

9. godkänna vad jag har anfört om användningen av anslaget för tilläggsbidrag till drift av kommunala vägar och gator samt

10. ta del av vad jag anfört om slopandet av dubbdäcksförbudet för tunga fordon.

B 3. Byggande av riksvägar

Sammanfattning av föredragandens förslag:
- För ändamålet anvisas 1 556,5 milj.kr.

1990/91	Utgift	1 297 162 619	Reservation 827 071 707
1991/92	Anslag	1 588 270 000	
1991/92	Anslag exkl. mervärdeskatt	1 514 700 000	
1992/93	Förslag	1 556 500 000	

Från anslaget betalas vägverkets kostnader för byggande av riksvägar samt lämnas bidrag till byggande av sådana statskommunvägar som är riksvägar. Från anslaget betalas vidare vägverkets räntekutgifter för krediten i riksgäldskontoret för utbyggnad av väg E 6, delen Stenungsund–Ljungskile. Bidragsgivningen regleras genom förordningen (1988:1017) om statsbidrag till vissa vägar och kollektivtrafikanläggningar m.m.

Vägverket

Vägverket hemställer om ett anslag på 5 800 milj.kr. för budgetåret 1992/93 avseende verksamheten under år 1993.

Föredraganden

Jag beräknar medelsbehovet till 1 556,5 milj.kr.

Riksdagen beslutade den 13 maj 1987 (prop. 1986/87:100 bil. 8, TU19, rskr. 235) bl.a. att godkänna att en kredit inrättades i riksgäldskontoret för finansiering av utbyggnaden av väg E 6 till motorväg på delen Stenungsund–Ljungskile och att kapitalkostnaden år 1987 fick belasta anslaget. Regeringen har den 29 oktober 1987 hemställt att riksgäldskontoret inrättar krediten. Kapitalkostnader för krediten har därefter årligen efter beslut av riksdagen belastat anslaget B 3. Byggande av riksvägar. Utbyggnaden av väg E 6 mellan Stenungsund och Ljungskile är nu färdig och objektet öppnades för trafik i september 1991. Kapitalkostnaden för krediten beräknas under år 1993 uppgå till 120 milj.kr.

I följande sammanställning redovisas hur förbrukningen under anslaget beräknas i stort fördela sig för år 1993. Det är en uppgift för regeringen att göra den slutliga fördelningen.

Plan	1993 kr.
Byggande och bidrag till byggande av riksvägar	1 421 500 000
Utrednings- och utvecklingsverksamhet	15 000 000
Kapitalkostnader för år 1993 för väg E 6 Stenungsund – Ljungskile	120 000 000
	1 556 500 000

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

1. till *Byggande av riksvägar* för budgetåret 1992/93 anvisa ett reservationsanslag på 1 556 500 000 kr. samt
2. godkänna vad jag anfört om användningen av anslaget för att täcka kapitalkostnader för utbyggnader av väg E 6 till motorväg på delen Stenungsund–Ljungskile.

Sammanfattning av föredragandens förslag:
– För ändamålet anvisas 1 037,4 milj.kr.

1990/91	Utgift	937 892 556	Reservation 656 129 803
1991/92	Anslag	1 073 519 000	
1991/92	Anslag exkl. mervärdeskatt	1 007 200 000	
1992/93	Förslag	1 037 400 000	

Från anslaget betalas vägverkets kostnader för byggande av länsvägar och banverkets kostnader för investeringar i länsjärnvägar. Vidare lämnas från anslaget bidrag till byggande av sådana statskommunvägar som inte är riksvägar, till väg- och gatuanläggningar samt till spåranläggningar för kollektiv persontrafik och cykelleder. Vidare lämnas från anslaget bidrag till kollektivtrafikåtgärder som främjar miljö, energieffektivitet och samordning. Bidragsgivningen regleras genom förordningen (1988:1017) om statsbidrag till vissa vägar och kollektivtrafikanläggningar m.m. samt förordningen (1988:933) om statsbidrag till vissa investeringar som rör kollektiv persontrafik.

Vägverket

Vägverket hemställer om ett anslag på 4 630 milj.kr. för budgetåret 1992/93 avseende verksamheten under år 1993.

Föredraganden

Jag beräknar medelsbehovet till 1 037,4 milj.kr. I följande sammanställning redovisas hur förbrukningen under anslaget beräknas i stort fördela sig för år 1993. Det är en uppgift för regeringen att göra den slutliga fördelningen.

Plan	1993 kr.
Investeringar i länstrafikanläggningar	947 400 000
Bidrag till investeringar i trafikmedel m.m.	70 000 000
Bidrag till byggande av cykelleder	20 000 000
	1 037 400 000

Från anslaget betalas bidrag till byggande av statskommunvägar som inte är riksvägar. Efter att ha tagit ställning till det tidigare nämnda betänkandet av den kommunalekonomiska kommittén kan det bli aktuellt för regeringen att återkomma till riksdagen med förslag till ändringar av anslaget.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Byggande av länstrafikanläggningar* för budgetåret 1992/93 anvisa ett reservationsanslag på 1 037 400 000 kr.

B 5. Bidrag till drift och underhåll av statskommunvägar

Sammanfattning av föredragandens förslag:
- För ändamålet anvisas 835,7 milj.kr.

1990/91	Utgift	702 559 000	Reservation 750 000 000
1991/92	Anslag	811 400 000	
1992/93	Förslag	835 700 000	

Från anslaget lämnas driftbidrag till statskommunvägar samt väg- och gatuanläggningar för kollektiv persontrafik m.m. Bidragsgivningen regleras genom förordningen (1988:1017) om statsbidrag till vissa vägar och kollektivtrafikanläggningar m.m.

Vägverket

Vägverket hemställer om ett anslag på 1 550 milj.kr. för budgetåret 1992/93 avseende verksamheten under år 1993.

Föredraganden

Svenska kommunförbundet har i en skrivelse den 8 november 1991 föreslagit att de medel som avsätts till forskning och utveckling för år 1993 höjs till 2,6 milj.kr. Vägverket tillstyrker att så sker. De till forskning och utveckling anvisade medlen är enligt min mening till stor nytta för den kommunala väghållningen. Det forsknings- och utvecklingsarbete som bedrivs är inriktat mot de speciella problem som gäller väghållningen i tätorter. Jag anser således att den föreslagna höjningen är väl motiverad och föreslår därför att medlen till forskning och utveckling ökas till 2,6 milj.kr.

Jag beräknar medelsbehovet till 835,7 milj.kr. I följande sammanställning redovisas hur förbrukningen under anslaget beräknas i stort fördela sig för år 1993.

Plan	1993 kr.
Administration	2 500 000
Forskning och utveckling	2 600 000
Bidragsbelopp	830 600 000
	835 700 000

Efter att ha tagit ställning till det tidigare nämnda betänkandet av den kommunalekonomiska kommittén kan det bli aktuellt för regeringen att återkomma till riksdagen med förslag till ändringar av anslaget.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Bidrag till drift och underhåll av statskommunvägar* för budgetåret 1992/93 anvisa ett reservationsanslag på 835 700 000 kr.

B 6. Bidrag till drift och byggande av enskilda vägar

Sammanfattning av föredragandens förslag:
- För ändamålet anvisas 648,5 milj.kr.

1990/91	Utgift	385 451 115	Reservation 484 654 117
1991/92	Anslag	629 600 000	
1992/93	Förslag	648 500 000	

Från anslaget betalas bidrag till drift och byggande av vissa enskilda vägar. Bidragsgivningen regleras genom förordningen (1979:788) om statsbidrag till enskild väghållning.

Vägverket

Vägverket hemställer om ett anslag på 875 milj.kr. för budgetåret 1992/93 avseende verksamheten under år 1993.

Föredraganden

Efter att ha tagit ställning till det tidigare nämnda betänkandet av den kommunalekonomiska kommittén kan det bli aktuellt för regeringen att återkomma till riksdagen med förslag till ändringar av anslaget.

Jag beräknar medelsbehovet till 648,5 milj.kr. I följande sammanställning

redovisas hur förbrukningen under anslaget beräknas i stort fördela sig för år 1993.

Plan	1993 kr.
Administration och rådgivning	34 700 000
Bidragsbelopp	613 800 000
	648 500 000

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Bidrag till drift och byggande av enskilda vägar* för budgetåret 1992/93 anvisa ett reservationsanslag på 648 500 000 kr.

B 7. Vägverket: Särskilda bärighetshöjande åtgärder

Sammanfattning av föredragandens förslag:
- För ändamålet anvisas 707,3 milj.kr.

1990/91	Utgift	603 922 310	Reservation 398 385 694
1991/92	Anslag	724 700 000	
1991/92	Anslag exkl. mervärdeskatt	686 700 000	
1992/93	Förslag	707 300 000	

Från anslaget betalas vägverkets kostnader och lämnas bidrag till vissa bärighetshöjande åtgärder på riksvägar och primära länsvägar samt på länsvägar i övrigt i Värmlands, Kopparbergs, Gävleborgs, Västernorrlands, Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län. Från anslaget lämnas även bidrag till byggande av vissa enskilda vägar i dessa län. Bidragsgivningen till enskilda vägar regleras genom förordningen (1979:788) om statsbidrag till enskild väghållning. Bidragsgivningen till statskommunvägar regleras genom förordningen (1988:1019) om statsbidrag till vissa vägar och kollektivtrafikanläggningar m.m.

Vägverket

Vägverket hemställer om ett anslag på 1 950 milj.kr. för budgetåret 1992/93 avseende verksamheten under år 1993.

Föredraganden

År 1993 är det sjätte året i det av riksdagen beslutade tioåriga investeringsprogrammet för bärighetsupprustning av de allmänna vägarna i de s.k. skogslänen samt de viktigaste riksvägarna och de primära länsvägarna i övriga delar av landet (prop. 1986/87:100 bil. 8, TU19, rskr. 235). En upprustning av broarna på dessa vägar är nödvändig för att näringslivets transporter skall kunna tillgodoses och är en viktig del i en fortsatt regional utveckling. Vägverket beslutade i december 1987, efter samråd med berörda näringslivsorganisationer, om en tioårig plan för de nödvändigaste upprustningsåtgärderna. Denna plan har reviderats under år 1990. Under år 1990 har sammanlagt 87 objekt åtgärdats.

Jag beräknar medelsbehovet till 707,3 milj.kr. I följande sammanställning redovisas hur förbrukningen under anslaget beräknas i stort fördela sig för år 1993.

Plan	1993 kr.
Administration	20 600 000
Bärighetshöjande åtgärder	666 200 000
Bidrag till bärighetshöjande åtgärder på det enskilda statsbidragsberättigade vägnätet	20 500 000
	707 300 000

Under åren 1989–1992 har medel anvisats under anslaget för inköp av vågutrustning och byggande av fasta vågstationer. Det är enligt min mening av stor vikt från såväl trafiksäkerhets- som vägslitagesynpunkt att gällande viktbestämmelser respekteras. Av denna anledning anser jag att medel även fortsättningsvis skall anvisas för detta ändamål.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Vägverket: Särskilda bärighetshöjande åtgärder* för budgetåret 1992/93 anvisa ett reservationsanslag på 707 300 000 kr.

B 8. Vägverket: Försvarsuppgifter

Chefen för försvarsdepartementet har tidigare denna dag anmält att anslagen inom den ekonomiska planeringsramen för totalförsvarets civila del kommer att behandlas i en proposition som kommer att förläggas riksdagen under våren 1992. I avvaktan på detta föreslår jag att anslaget förs upp med oförändrat belopp.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att, i avvaktan på särskild proposition i ämnet, till *Vägverket: Försvarsuppgifter* för budgetåret 1992/93 beräkna ett reservationsanslag på 49 190 000 kr.

C. Trafiksäkerhet

Sammanfattning av föredragandens förslag:

- TSVs framtida organisation
  Regeringen bör återkomma till riksdagen med förslag om att avveckla TSV och att inordna trafiksäkerhetsarbetet i vägverket.
- Fordonskontroll
  En särskild utredare bör tillkallas för att föreslå hur bl.a. den periodiska fordonskontrollen kan avmonopoliseras.
- Trafiksäkerhetsinformation
  Ansvaret för att understödja den pågående trafiksäkerhetsinformationen på väg förs över till vägverket.

1. Trafiksäkerhetsverkets uppgifter

Trafiksäkerhetsverket (TSV) är central förvaltningsmyndighet för frågor om trafiksäkerhet. TSV skall särskilt samordna trafiksäkerhetsarbetet. Verket ansvarar också för bil- och körkortsregistren, frågor om körkort, trafik på väg, fordon och trafiksäkerhetsinformation.

TSVs verksamhet finansieras helt med avgifter som redovisas över anslagen C 1. Trafiksäkerhetsverket: Samordning, Trafikmiljö, Fordon och Trafikant samt C 2. Trafiksäkerhetsverket: Bil- och körkortsregister m.m.

Statsmakternas styrning sker genom att trafiksäkerhetsmål och ekonomiska krav fastställs.

2. Trafiksäkerhetssituationen

Under år 1990 omkom enligt polisens uppgifter 772 personer i vägtrafiken, 5 501 skadades svårt och 16 996 skadades lindrigt. Jämfört med år 1989 minskade antalet dödade och skadade. Det är främst bland bilförare och bilpassagerare som olycksminskningen har skett.

Om man jämför de första tio månaderna under år 1991 med motsvarande period för år 1990 kan följande noteras. Enligt preliminära uppgifter har antalet dödade och skadade i trafiken minskat inom alla kategorier. Antalet dödade under årets tio första månader uppgår till 538 personer, vilket är en minskning med 3 % jämfört med motsvarande siffor för år 1990. Det totala antalet personskadeolyckor har minskat med 8 %.

3. Trafiksäkerhetsprogrammet

För att underlätta för TSV att fullgöra sin viktigaste uppgift – att samordna trafiksäkerhetsarbetet – finns under verkets ledning ett trafiksäkerhetsråd. Rådet utarbetar årligen ett rullande treårsprogram. För perioden 1992–1995 har TSV för regeringen redovisat ett preliminärt trafiksäkerhetsprogram.

4. TSVs anslagsframställning

TSV hemställer i sin anslagsframställning att verksamhetsområdet Samordning skall var högst prioriterat samt att vid förändrade ambitionsnivåer områdena Samordning och Trafikant prioriteras i nämnd ordning. Verket hemställer även att full kostnadstäckning skall eftersträvas inom varje verksamhetsområde samt att ev. överskott skall tillföras verkskapitalet och att detta får tas i anspråk om volymerna minskar oförutsett.

5. TSVs resultat för budgetåret 1990/91

Målet för TSV är att varje verksamhetsområde skall bära sina egna kostnader samt att avgiftssättningen skall vara jämn över tiden.

För budgetåret 1990/91 visar verksamheten ett överskott på 17,6 milj.kr. Detta är ca 9 milj.kr. mer än föregående budgetår.

Verksamhetsområdet Register ger det största överskottet. För budgetåret 1990/91 uppgick det till 29,5 milj.kr. Verksamhetsområdet Trafikant ger däremot ett kraftigt underskott. För budgetåret 1990/91 uppgick det till 7,2 milj.kr. före inleverans av finansiella intäkter.

6. Föredragandens överväganden

– Organisation

Bl.a. mot bakgrund av den oroande olycksutvecklingen under senare hälften av 1980-talet samt att trafiksäkerhetsarbetet är spritt på så många myndigheter och organisationer beslutade dåvarande regeringen den 20 december 1990 att se över det offentliga trafiksäkerhetsarbetets inriktning och organisation. Utredaren har den 30 september i år avlämnat sitt betänkande SOU 1991:79 Det framtida trafiksäkerhetsarbetet. Betänkandet remissbehandlas för närvarande.

Av utredarens förslag framgår bl.a. att TSV bör avvecklas och huvuddelen av verkets uppgifter föras över till vägverket. Jag ser möjligheter till ett rationellare och effektivare trafiksäkerhetsarbete om trafiksäkerhetsarbetet samordnas med vägverkets väghållaransvar. Jag avser därför att senare föreslå regeringen att återkomma till riksdagen med ett förslag om detta. I avvaktan på riksdagens beslut om en avveckling av TSV avser jag att föreslå regeringen att uppdra åt vägverket att vidta alla de förberedelseåtgärder som faller inom ramen för regeringens beslutskompetens. Mot denna bakgrund bör regeringen avvakta med att ta ställning till det preliminära trafiksäkerhetsprogrammet.

– Fordonskontroll

I prop. 1990/91:87 Näringspolitik för tillväxt, konstaterade regeringen att den svenska ordningen för obligatorisk provning och kontroll av fordon som en följd av ett närmare europeiskt samarbete genom EES-avtalet och ett framtida medlemskap i EG behöver anpassas till EGs ordning för provning och kontroll. Regeringen fann att det var uppenbart att det svenska riksprov-

platssystemet på väsentliga punkter inte stod i överensstämmelse med det system som tillämpas inom EG. I enlighet med EGs principer skall det svenska systemet vara öppet och såväl offentliga som enskilda organ skall kunna utses till kontrollorgan och därmed konkurrera om uppdragen. En förutsättning är dock att organens kompetens och trovärdighet har blivit objektivt prövad och godkänd av en statlig myndighet. Styrelsen för teknisk ackreditering föreslogs få denna roll. Förslag med nödvändiga författningsändringar bereds inom näringsdepartementet och förutses förläggas riksdagen våren 1992.

Regeringen har i prop. 1991/92:38 Inriktningen av den ekonomiska politiken redovisat att en särskild utredare snarast kommer att tillsättas för att utreda ett slopande av det statliga monopolet på kontrollbesiktning av vägtrafikfordon.

I prop. 1991/92:69 Privatisering av statligt ägda företag m.m. har regeringen vidare föreslagit försäljning av statens aktier i AB Svensk Bilprovning (ASB) helt eller delvis.

Vissa steg i riktning mot en avveckling av ASBs monopolställning har redan vidtagits. I budgetpropositionen 1990/91:100, bil. 8, tillkännagav regeringen för riksdagen sin avsikt att slopa viss periodisk kontrollbesiktning för personbilar samt att möjliggöra att efterkontroller skulle kunna göras på verkstäder.

Den 1 januari 1992 träder en ändring i fordonskungörelsen (1972:595) i kraft (SFS 1991:1422) som bl.a. innebär att personbilar undantas från det tredje årets besiktning. Frågan om att kunna ersätta efterkontroll hos ASB med ett verkstadsintyg bereds för närvarande inom kommmunikationsdepartementet. Den nya ordningen förutses kunna träda i kraft den 1 juli 1992.

I enlighet med vad som nämnts i prop. 1990/91:100, bil. 8, avser jag att i annat sammanhang återkomma till regeringen beträffande en fortsatt utglesning av den periodiska kontrollbesiktningen.

– Trafiksäkerhetsinformation

När det gäller trafiksäkerhetsinformation beslutade riksdagen år 1982 att dela upp den i s.k. sakinformation och pläderande information. TSV skulle svara för sakinformationen medan Nationalföreningen för trafiksäkerhetens främjande (NTF) skulle svara för den pläderande informationen. NTF har hittills fått ett årligt statsbidrag för denna verksamhet.

Jag anser att folkrörelsers verksamhet i första hand skall bygga på medlemmarnas frivilliga engagemang och bidrag. Folkrörelserna är viktiga men det bör inte utgå ett direkt statsbidrag till verksamheten eftersom risken då är stor att folkrörelserna kan ses som myndigheter och inte känna sig tillräckligt fria i förhållande till staten. Mot denna bakgrund anser jag det lämpligare att vägverket, inom ramen för sina anslag, även får betalningsansvaret för den pläderande trafiksäkerhetsinformationen. Jag ser möjligheter till effektivitetsvinster och besparingar i en sådan modell.

– Övrigt

Efter beslut av riksdagen (prop. 1986/87:100, bil. 8, TU19, rskr. 235) anslogs medel till trafiksäkerhetsverket för inköp av vågar för fordonskontroll. Trafiksäkerhetsverkets användning av dessa vågar har numera minskat. Regeringen har därför bemyndigat verket att vidta de åtgärder det finner nödvändiga för ett rationellt utnyttjande av vågarna.

7. Hemställan

Mot bakgrund av vad jag anfört i det föregående hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen att

vägverket fr.o.m. budgetåret 1992/93 får betalningsansvaret för den pläderande trafiksäkerhetsinformationen.

8. Anslag

C 1. Trafiksäkerhetsverket: Samordning, Trafikmiljö, Fordon och Trafikant

1990/91	Utgift	0
1991/92	Anslag	1 000
1992/93	Förslag	1 000

Anslaget omfattar verksamhetsområdena Samordning, Trafikmiljö, Fordon och Trafikant.

TSV har som särskild uppgift att samordna trafiksäkerhetsarbetet på central nivå. Med samordning avses bl.a. att rikta olika myndighetsinsatser mot de gemensamma mål som satts upp för trafiksäkerhetsarbetet.

Trafiksäkerhetsverkets anslagsframställning

TSV föreslår att målstyrning tillämpas avseende verkets avgifter, men att detta inledningsvis endast skall innebära att verket självt får fastställa de s.k. administrativa avgifterna.

Föredragandens överväganden

I avvaktan på regeringens ställningstagande till TSVs framtida organisation anser jag att några förändringar för närvarande inte bör göras i fråga om styrningen av verkets uppgifter. För år 1992 bör avgifterna kunna vara oförändrade med hänsyn till den momskompensation verket får. För budgetåret 1992/93 beräknas verksamheten ge ett underskott på 3,8 milj.kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Trafiksäkerhetsverket: Samordning, Trafikmiljö, Fordon och Trafikant* för budgetåret 1992/93 anvisa ett förslagsanslag på 1 000 kr.

C 2. Trafiksäkerhetsverket: Bil- och körkortsregister m.m.

1990/91	Utgift	0
1991/92	Anslag	1 000
1992/93	Förslag	1 000

Anslaget omfattar verksamhetsområdet Register.

Verksamheten består i att administrera ett antal rikstäckande informationssystem. TSV svarar för driften av de datorbaserade bil-, körkorts- och yrkestrafikregistren. Verket administrerar även systemet med parkeringsanmärkningar samt tillhandahåller datorkapacitet och program- och systemeringsresurser för båtregistret. Dessutom bedriver TSV uppdragsverksamhet på kommersiell basis genom försäljning av registeruppgifter och personliga skyltar.

Trafiksäkerhetsverkets anslagsframställning

TSV har föreslagit ADB-investeringar för sammanlagt 45,25 milj.kr. Investeringarna avser i huvudsak ersättningsanskaffningar.

Föredragandens överväganden

Jag delar TSVs uppfattning att ADB-investeringar behöver göras. Detta oaktat om TSV skall avvecklas. Registeravdelningens verksamhet är nödvändig även om avdelningen skall integreras med vägverket. Jag föreslår därför att TSV får utnyttja vägverkets rörliga kredit för nödvändiga ADB-investeringar.

För budgetåret 1992/93 beräknas verksamheten ge ett underskott på 6 milj.kr.

Under budgetåret 1992/93 beräknas 168 milj.kr. inlevereras som ersättning för länsstyrelsernas arbete med bil- och körkortsregistreringen på regional nivå.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Trafiksäkerhetsverket: Bil- och körkortsregister m.m.* för budgetåret 1992/93 anvisa ett förslagsanslag på 1 000 kr.

C 3. Kostnader för visst värderingsförfarande

Ny littera

1990/91	Utgift	0
1991/92	Anslag	1 000
1992/93	Förslag	1 000

Från anslaget betalas kostnaderna för buss- och taxivärderingsnämndens verksamhet. Nämnden prövar frågor om inlösen av trafikrörelser enligt 5 §

lagen (1985:449) om rätt att driva viss linjetrafik. Nämnden består av tre ledamöter med ersättare som samtliga utses av regeringen. Nämndens kostnader förskotteras av staten och belastar slutligen den inlösenskyldige genom utdebitering av varje värdering. Trafiksäkerhetsverket svarar för nämndens kanslifunktion.

Föredragandens överväganden

Jag föreslår att anslaget under nästa budgetår förs upp med ett belopp på 1 000 kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen förcslår riksdagen

att till *Kostnader för visst värderingsförfarande* för budgetåret 1992/93 anvisa ett förslagsanslag på 1 000 kr.

D. Järnvägar

Ökad konkurrens på statens spåranläggningar

Det finns flera skäl att se över de rådande villkoren för trafikering av det svenska järnvägsnätet. Ett avgörande syfte med avreglering och konkurrens i allmänhet är att stimulera till effektivitet i utnyttjandet av resurser. Detta i kombination med en marknadsorienterad syn på produktion och prissättning kan leda till betydande samhällsekonomiska vinster. Den nya modell för det svenska järnvägssystemet som infördes i samband med 1988 års trafikpolitiska beslut ger möjlighet att tillåta fler operatörer på järnvägen.

SJs koncernstrategi innebär en inriktning mot att SJ-koncernen skall bli ett heltäckande transportföretag. En avreglering innebär i princip att möjligheterna att i egen regi producera och sälja transporttjänster där järnvägstransporter ingår även kan ges till andra aktörer på transportmarknaden än SJ.

Beslut om betydande satsningar på järnvägens infrastruktur har tagits. Med hänsyn till de stora belopp det rör sig om är det viktigt att den färdigställda infrastrukturen utnyttjas så effektivt som möjligt.

Statens upphandling av interregional tågtrafik kan i dag inte ske på ett marknadsmässigt sätt eftersom trafiken bara kan upphandlas från en trafikoperatör.

Mot bl.a. denna bakgrund fattade regeringen den 14 februari 1991 beslut om en kartläggning och redovisning av förutsättningarna för och konsekvenserna av ökad konkurrens på statens spåranläggningar. Uppdraget gavs till statens järnvägar (SJ), banverket, transportrådet och statens pris- och konkurrensverk. I det följande lämnas en kort sammanfattning av slutsatserna i de rapporter som lämnats till regeringen.

SJ anser att konkurrens mellan flera operatörer på statens spåranläggningar innebär stora praktiska svårigheter och medför ekonomiska problem, bl.a. genom att det blir omöjligt att uppnå lönsamhet inom de rikstäckande person- och godstransportnäten. Vidare anser SJ att såväl järnvägsverksamheten som resenärerna och industrin är mer betjänta av ett utökat samarbete mellan SJ, industrin och länstrafiken än av en uppdelning av järnvägstrafiken i form av flera operatörer på samma spår. SJ menar att ett alternativ till en fullständig avreglering är att konkurrens tillåts vid upphandling av trafikhuvudmännens persontrafik på stomnätet samt att mindre företag tillåts driva godstrafik på småbanor för att mata trafik till de större godsrelationerna.

Banverket anser att det är viktigt med konkurrens inom järnvägstrafiken för att uppnå en högre effektivitet så att järnvägen kan hävda sig bättre i konkurrensen med övriga trafikslag. Enligt banverket kommer en avreglering av järnvägstrafiken inte att leda till en utarmning av trafiken i delar av landet. Banverket menar att den svåraste principfrågan vid en avreglering är formerna för hur spårkapaciteten skall upplåtas till olika intressenter.

Transportrådet anser att det är angeläget att en intern konkurrens inom järnvägsområdet etableras. Samtidigt menar transportrådet att prognoserna över trafikutvecklingen visar att det är orealistiskt att inom överskådlig tid

tänka sig en omfattande marknad med en rad fristående och likvärdiga järnvägsföretag som bedriver konkurrerande tågtrafik. Transportrådet anser att en ökad konkurrens inom järnvägstrafiken bör införas stegvis. Ett första steg bör vara att skapa en situation där nya järnvägsföretag i samverkan med SJ utför lokal och regional person- och godstrafik.

För att konkurrensen mellan järnvägen och övriga transportslag skall kunna utvecklas anser *statens pris-och konkurrensverk* (SPK) att det är nödvändigt att åstadkomma konkurrens inom järnvägssektorn. Verket menar att en avreglering är en förutsättning för att få till stånd effektiva och kundanpassade transporter och ett effektivt utnyttjande av infrastrukturen. SPK anser inte att järnvägstrafik är att betrakta som ett naturligt monopol. Det naturliga monopolet finns till övervägande del inom järnvägens infrastruktur. Genom att infrastrukturen separerats från trafikverksamheten har enligt SPK förutsättningar skapats för konkurrens på spåren. Inte heller etableringskostnaderna för inköp av fordon anser SPK skall behöva vara ett oöverstigligt hinder för att potentiella aktörer skall kunna komma in på järnvägsmarknaden.

Föredragandens överväganden

Regeringens avsikt är att få till stånd en ökad konkurrens inom järnvägstrafiken. Jag har därför för avsikt att begära regeringens bemyndigande att tillkalla en utredare vars uppgift blir att föreslå de åtgärder som krävs för en avreglering samt åtgärder som garanterar konkurrens inom järnvägstrafiken. Jag avser att återkomma under våren 1992 med förslag som ökar konkurrensen inom järnvägstrafiken redan från trafikåret 1993. Dessa avser dels förändrade former för upphandling av interregional persontrafik på järnväg, dels förändrade regler vid den s.k. skadeprövningen av långväga buss. Målsättningen är att järnvägstrafiken skall vara avreglerad den 1 januari 1995.

Banverket

Banverket är enligt sin instruktion (SFS 1988:707) central förvaltningsmyndighet för frågor som rör järnvägar. Verkets huvuduppgifter är att främja järnvägens utveckling, att driva och förvalta statens spåranläggningar, att ha hand om säkerhetsfrågor för all spårtrafik i landet samt att främja en miljöanpassad järnvägstrafik. I detta ligger bl.a. planering, projektering och byggande av nya banor samt drift och vidmakthållande av befintliga banor.

Banverkets verksamhetsidé är att tillhandahålla ett bansystem som möjliggör att järnvägstrafiken blir en konkurrenskraftig, miljövänlig och trafiksäker del av transportsystemet.

Utfall och planering

Kostnaderna för drift, underhåll och reinvesteringar i det svenska järnvägsnätet har ökat med 1 % från år 1989 till år 1990. Nyinvesteringarna har under samma period ökat med 60 %.

I december 1990 fastställde banverket en plan för investeringar i stomjärn-

vägar för perioden 1991–2000. De planerade investeringsåtgärderna inriktas i första hand mot en förbättring av banornas prestanda vad avser hastighet och axellast samt mot en förbättring i övrigt av banornas kapacitet. Banverkets investeringsplaner påverkas i stor utsträckning av de beslut om järnvägsinvesteringar som fattats inom ramen för anslaget K 1. Investeringar i trafikens infrastruktur.

Under år 1991 har regeringen fattat beslut om att med hjälp av medel från anslaget K 1. bidra till investeringarna avseende flera stora järnvägsprojekt. Bland dem kan nämnas utbyggnaden av järnvägssystemet i Mälardalen och byggandet av en tunnel genom Hallandsåsen. Inom ramen för de extra medel för investeringar i trafikens infrastruktur som riksdagen beslutat om pågår för närvarande förhandlingar om utbyggnad av västkust- och ostkustbanorna.

Anslagsfrågor

D 1. Drift och vidmakthållande av statliga järnvägar

1990/91	Utgift	2 570 032 000
1991/92	Anslag	3 127 300 000
1991/92	Anslag exkl. mervärdeskatt	2 882 252 250
1992/93	Förslag	2 949 522 000

Anslaget finansierar banverkets kostnader för underhåll och reinvesteringar avseende det statliga järnvägsnätet.

Banverkets anslagsframställning

För att långsiktigt vidmakthålla järnvägsnätet anser banverket att anslaget bör uppgå till 3 500 milj.kr. Detta mot bakgrund av gjorda prognoser om den framtida trafikutvecklingen samt de ökade behoven av större underhållsinsatser som följer av kraven på högre hastigheter, förbättrad punktlighet, tillförlitlighet och komfort. Dessutom har den totala anläggningsmassan ökat. Vid en lägre anslagsnivå är det enligt banverket främst de långsiktiga satsningarna i form av reinvesteringar som får ges en lägre ambitionsnivå.

Föredragandens överväganden

Jag beräknar anslaget för budgetåret 1992/93 till 2 949,5 milj.kr. inkl. pris- och löneomräkning.

Banverket bör inom sin drift- och underhållsverksamhet sträva mot en ökad andel av köpta tjänster.

Banverket har i enlighet med det trafikpolitiska beslutet möjlighet att låna i riksgäldskontoret för finansiering av investeringar i eldriftsanläggningar och för de s.k. SL-investeringarna. Vidare får upplåning ske för produktions- och teleutrustning, rörelsekapital samt för finansiering av omsättningstillgångar. Jag föreslår att banverkets upplåning för år 1993 får ske inom en ram av 1 450 milj.kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

1. till *Drift och vidmakthållande av statliga järnvägar* för budgetåret 1992/93 anvisa ett reservationsanslag på 2 949 522 000 kr.,
2. godkänna att banverkets upplåning i riksgäldskontoret år 1993 får ske inom en ram av 1 450 milj.kr.

D 2. Nyinvesteringar i stomjärnvägar

1990/91	Utgift	1 258 066 000	Reservation	11 218 000*
1991/92	Anslag	1 500 000 000		
1991/92	Anslag exkl. mervärdeskatt	1 349 372 000		
1992/93	Förslag	1 392 087 000		

* Anslag exkl. mervärdeskatt

Anslaget finansierar banverkets kostnader för nyinvesteringar i stomjärnvägsnätet.

Banverkets anslagsframställning

Banverket anser att anslaget för nyinvesteringar i stomjärnvägar för budgetåret 1992/93 bör uppgå till 3 970 milj.kr. Detta belopp avser det totala behovet dvs. även medel som banverket kan komma att få ta i anspråk från anslaget K 1. Investeringar i trafikens infrastruktur.

Föredragandens överväganden

Jag kommer senare att redogöra för de satsningar på järnvägens infrastruktur som beslutats inom ramen för anslaget K 1. Investeringar i trafikens infrastruktur. De hittills fattade besluten innebär att järnvägsprojekt för totalt 7 756 milj.kr. kommer att genomföras under resterande delen av 1990-talet. Mot bakgrund av dessa satsningar anser jag att anslaget för nyinvesteringar i stomjärnvägar för budgetåret 1992/93 bör uppgå till 1 392 milj.kr.

Det är angeläget att medlen under anslagen D 1. och D 2. kan utnyttjas så effektivt som möjligt. Banverket bör därför ges möjlighet att föra medel mellan anslagen.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

1. till *Nyinvesteringar i stomjärnvägar* för budgetåret 1992/93 anvisa ett reservationsanslag på 1 392 087 000 kr.,
2. godkänna att medel kan föras mellan anslagen D 1. Drift och vidmakthållande av statliga järnvägar och D 2. Nyinvesteringar i stomjärnvägar.

D 3. Ersättning till banverket för vissa kapitalkostnader

1990/91	Utgift	162 962 000
1991/92	Anslag	346 000 000
1992/93	Förslag	368 000 000

Anslaget finansierar banverkets kapitalkostnader för riksgäldslån för de s.k. SL-investeringarna i Stockholmsområdet samt avskrivningskostnader för eldriftsanläggningar.

Banverkets anslagsframställning

Banverket har fr.o.m. år 1989 övertagit befintliga riksgäldslån och befintligt statskapital från SJ avseende eldriftsanläggningar. Räntor på lånen betalas via anslaget D 1. Drift och vidmakthållande av statliga järnvägar.

Investeringar inom ramen för den överenskommelse som år 1983 träffades mellan Stockholms Läns Landsting, SJ och staten finansieras fr.o.m budgetåret 1987/88 genom riksgäldslån frånsett den del som utgörs av direkta finansieringsbidrag.

Banverket beräknar statens andel av de s.k. SL-investeringarna till 295 milj.kr. för budgetåret 1992/93. Banverket beräknar vidare medelsbehovet för avskrivningar av eldriftsanläggningar till 73 milj.kr.

Föredragandens överväganden

Enligt min mening bör investeringar i eldriftsanläggningar prövas inom ramen för det totala investeringsbehovet inom järnvägssektorn. Jag har därför för avsikt att undersöka möjligheterna att i framtiden integrera investeringarna i eldriftsanläggningar i anslaget D 2. Nyinvesteringar i stomjärnvägar.

Jag tillstyrker banverkets medelsberäkning och föreslår att 368 milj.kr. anvisas till banverket för vissa kapitalkostnader för budgetåret 1992/93.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Ersättning till banverket för vissa kapitalkostnader* för budgetåret 1992/93 anvisa ett förslagsanslag på 368 000 000 kr.

D 4. Järnvägsinspektionen

1990/91	Utgift	7 434 000
1991/92	Anslag	13 136 000
1991/92	Anslag exkl. mervärdeskatt	12 516 000
1992/93	Förslag	14 089 000

Anslaget finansierar kostnaderna för den till banverket knutna järnvägsinspektionen.

Banverkets anslagsframställning

Järnvägsinspektionens verksamhet kommer de närmaste åren att präglas av arbetet med den nya järnvägssäkerhetslagstiftningen som trädde i kraft den 1 januari 1991. Ett omfattande normarbete kommer att genomföras. Tillståndsprövningen av verksamhetsutövare är också en stor uppgift för inspektionen. Anslagsbehovet för järnvägsinspektionen för budgetåret 1992/93 beräknas till 15,2 milj.kr.

Föredragandens överväganden

För att järnvägsinspektionen skall kunna fullgöra sina åtaganden i enlighet med den nya säkerhetslagstiftningen på ett tillfredsställande sätt föreslår jag ett anslag för budgetåret 1992/93 på drygt 14 milj.kr. inkl. pris- och löneomräkning.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Järnvägsinspektionen* för budgetåret 1992/93 anvisa ett förslagsanslag på 14 089 000 kr.

D 5. Banverket: Försvarsuppgifter

Chefen för försvarsdepartementet har tidigare denna dag anmält att anslagen inom den ekonomiska planeringsramen för totalförsvarets civila del avses föreläggas riksdagen under våren 1992. I avvaktan på detta föreslår jag att anslaget förs upp med oförändrat belopp.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att i avvaktan på särskild proposition i ämnet, till *Banverket: Försvarsuppgifter* för budgetåret 1992/93 beräkna ett reservationsanslag på 33 950 000 kr.

Statens järnvägar

1. Förutsättningar för SJs verksamhetsinriktning

1988 års trafikpolitiska beslut ger SJ möjlighet att utvecklas till ett modernt effektivt och kundinriktat tågtrafikföretag. SJ går nu in på det sista året av den av riksdagen angivna rekonstruktionsperioden som skall vara avslutad den 31 december 1992. SJ-koncernens verksamhetsinriktning har nu modifierats så att SJ numera kan erbjuda heltäckande trafiklösningar så att man därmed inte enbart koncentrerar sig till järnvägstrafiken (prop. 1990/91:100). SJs trafikeringsrätt på hela nätet för godsbefordran och på stomnätet för personbefordran har förlängts till den 1 juli 1993 (prop. 1990/91:87, TU32, rskr. 316).

Efter riksdagens godkännande har SJ under år 1991 fört över underhållsverkstäderna samt färjeverksamheten till dotterbolagsgruppen Swedcarrier. Det årliga s.k. godsutvecklingsbidraget har i enlighet med riksdagsbeslut dragits in fr.o.m. den 1 juli 1991. Ekonomiskt kvarstår målet att affärsverket skall vid utgången av år 1992 ha förbättrat sitt resultat efter finansnetto med 1 miljard kronor jämfört med 1987 års resultat. Förbättringen skall ske genom interna åtgärder varför effekterna av vägtrafikmodellen, eventuella förändringar av statens köp samt bidrag inte skall påverka bedömningen av SJs interna resultatförbättring. Soliditeten skall för affärsverket vara 40 % och för koncernen 35 % under återstoden av rekonstruktionsperioden.

I enlighet med kraven i det trafikpolitiska beslutet har SJ lämnat en redovisning över upptagna lån år 1990 samt under första kvartalet år 1991. Redovisningen ger inte någon anledning till erinran från min sida.

2. SJs ekonomiska utveckling

Resultat efter finansnetto (milj.kr.):

	Koncernen	Affärsverket
1990		
Resultat efter finansnetto	681	372
Soliditet	34 %	43 %
Avkastning sysselsatt kapital	9,9 %	7,4 %
1989		
Resultat efter finansnetto	337	28
Soliditet	31 %	35 %
Avkastning sysselsatt kapital	6,8 %	2,7 %

Volymen år 1990 för persontrafiken låg i stort sett på samma nivå som under år 1989. Trafikhuvudmännen och staten är stora köpare av tåg- och busstrafik. Även för godstrafiken var volymen år 1990 ungefär lika stor som år 1989 trots en begynnande lågkonjunktur.

Antalet anställda år 1990 inom koncernen var 35 017 vilket är en minskning med 1 570 personer jämfört med år 1989. Inom affärsverket var antalet anställda 20 816, vilket är en minskning med drygt 4 800 personer jämfört med år 1989.

Under år 1991 har fram t.o.m. tertial två persontågsresandet minskat med 9 %. Däremot har affärsresandet visat en ökning med 5 %, framför allt beroende på framgångarna med snabbtåget mellan Stockholm och Göteborg samt kriget vid Persiska viken. Godstrafiken har påverkats negativt av den kraftiga lågkonjunkturen.

Resultat efter finansnetto t.o.m. tertial två år 1991:
(jämfört med samma period år 1990)

	Koncernen	Affärsverket
1991		
Resultat efter finansnetto	337	206
Soliditet	34 %	40 %
Avkastning sysselsatt kapital	7,4 %	9,9 %
1990		
Resultat efter finansnetto	221	21
Soliditet	34 %	43 %
Avkastning sysselsatt kapital	9,9 %	7,4 %

Affärsverket har under år 1990 realiserat fastigheter till ett värde av 1 800 milj.kr. Realisationsvinsten uppgick till 1 755 milj.kr.

Koncernens totala investeringar uppgick år 1990 till 2 040 milj.kr. varav affärsverkets andel var 880 milj.kr. Investeringarna avsåg huvudsakligen fordon och fasta anläggningar, både i koncernen och affärsverket.

3. SJs affärsplan för åren 1992–1994:

3.1 Ekonomisk utveckling

	Koncernen	Affärsverket
1992		
Resultat efter finansnetto	910	500
Soliditet	35 %	40 %
Avkastning sysselsatt kapital	10 %	7 %
Investeringar	2 808	2 245
1993		
Resultat efter finansnetto	1 270	725
Soliditet	35 %	40 %
Avkastning sysselsatt kapital	12 %	9 %
Investeringar	3 150	1 789
1994		
Resultat efter finansnetto	1 570	930
Soliditet	35 %	40 %
Avkastning sysselsatt kapital	13 %	11 %
Investeringar	2 682	1 776

SJ anser att en långsiktig real avkastning på sysselsatt kapital för affärsverket bör ligga på 7 %. Detta resultat behövs enligt SJ för att säkerställa en marknadsmässig avkastning på kapitalet. Det av SJ planerade resultatet åren 1992–1994 överstiger därför det resultat som anges som mål i 1988 års trafikpolitiska beslut. För att uppnå detta högre resultat krävs ytterligare resultatförbättrande åtgärder såväl när det gäller att öka intäkterna som att minska kostnaderna och öka produktiviteten.

3.2 Investeringar

Investeringsbehovet under treårsperioden fortsätter att vara stort. De tyngsta investeringsobjekten är:

- Snabbtåg. Ytterligare 14 tågset skall levereras t.o.m. år 1994.
- Om- och nybyggda sov- och liggvagnar.
- Om- och nybyggda godsvagnar för bättre anpassning till kundernas behov.
- Upprustning av stationerna. Detta projekt förväntas bli avslutat under treårsperioden.
- Ny trafikverkstad i Hagalund.

3.3 Persontrafikdivisionen

Snabbtåget X 2000 mellan Stockholm och Göteborg har blivit en stor framgång med en resenärsexpansion långt över förväntningarna. Enligt nuvarande planer kommer SJ även att introducera X 2000 på nya linjer.

För de konventionella fjärrtågen fortsätter satsningen på fordonsutveckling som innebär högre komfort samt på sikt även högre hastighet. Anskaffning/upprustning av vagnar beräknas vara slutförd år 1994 då samtliga fjärrtåg kommer att bestå av upprustat materiel. SJ kommer också att utveckla produkter för de prioriterade kundgrupperna affärsresenärer och arbetspendlare. Det är rimligt att anta att SJ måste minska antalet InterCity-tåg på de linjer där X 2000 sätts in.

För de nya trafiksystemen kring storstäderna kommer SJ att utveckla nya regionaltågsystem.

Tidtabellhållningen har hög prioritet.

3.4 Godstransportdivisionen

Perioden kommer att kännetecknas av ett fortsatt intensivt rationaliserings- och omstruktureringsarbete, med målsättningen att höja produktivitet och konkurrenskraft. SJ kommer att testa och utvärdera nya och mer decentraliserade produktionsupplägg, vilket också ger förutsättningar för mer kundorienterade transportupplägg. Man kommer att göra stora satsningar för att utveckla kombiprodukterna, där man även kommer att ta sig in i nya kundsegment.

3.5 Maskindivisionen

Efter att underhållsverkstäderna för tungt underhåll nu är överförda till dotterbolaget TGOJ arbetar maskindivisionen främst med lättare underhåll samt med att utveckla och anskaffa järnvägsfordon samt underhållssystem.

3.6 Fastighetsdivisionen

SJs fastighetsdivision förvaltar för statens räkning ett fastighetsbestånd som med hänsyn till sitt centrala och kommunikationsnära läge på många orter

representerar en betydande potential. I syfte att ge transportverksamheten vid SJ en gynnsam ekonomisk utveckling kommer fastighetsdivisionen att under den kommande treårsperioden inrikta sin verksamhet på

- en fortsatt exploatering och utveckling av fastighetsbeståndet i syfte att skapa nya attraktiva resecentrum,
- en fortsatt satsning på förbättrad och moderniserad miljö vid befintliga stationer genom byggåtgärder,
- en fortsatt utveckling av fastighetsförvaltningen mot ökad kostnadsmedvetenhet och marknadsanpassning.

3.7 Dotterbolagen

Verksamheten i dotterbolagen är avsedd att stärka SJs kärnverksamhet dvs. järnvägstransporterna.

4. SJs hemställan

SJ hemställer att inriktningen av SJ-koncernens verksamhet, såsom den beskrivs i affärsplanen för perioden 1992–1994, godkänns.

Vidare begär SJ

- att få överföra kombitrafiken till ett bolag inom Swedcarrier-koncernen efter beslut i SJs styrelse,
- att få bilda samarbetsbolag för kontinenttrafiken efter beslut i SJs styrelse,
- att statens köp av trafik baseras på ett flerårigt avtal på minst fem år och om möjligt tio år,
- att få göra obeskattade vinstöverföringar mellan affärsverket och dotterbolagen på samma sätt som gäller koncernbidrag mellan aktiebolag.

I övrigt hemställer SJ att de nuvarande t.o.m. den 30 juni 1993 tidsbegränsade bemyndigandena samt dispositionsrätten till överskott i verksamheten förlängs t.o.m. år 1994 samt att de av riksdagen beslutade ekonomiska målen ändras i enlighet med vad som tidigare sagts angående SJs affärsplan.

5. Föredragandens överväganden

5.1 SJs affärsplan

För min del ansluter jag mig till SJs förslag om inriktningen av SJ-koncernens verksamhet fram till rekonstruktionsperiodens slut, såsom den beskrivs i affärsplanen. Efter utgången av år 1992 kommer jag att låta göra en utvärdering av SJ enligt riktlinjerna i 1988 års trafikpolitiska beslut. Med anledning av detta vill jag avvakta resultatet av utredningen innan jag lämnar synpunkter på inriktningen efter år 1992.

5.2 Bolagisering av kombi- och kontinenttrafiken

Som ett led att utveckla järnvägens kombi- och kontinenttrafik mot den konkurrenskraftiga potential som finns i produktidéerna vill SJ bilda bolag inom dessa två godsprodukter.

Beträffande *kontinenttrafiken* vill SJ ingå ett samarbetsavtal med bl.a. den tyska järnvägsförvaltningen för att underlätta internationell trafik och logistik samt samordna marknadsföringen. Den mest fördelaktiga formen för ett sådant avtal är att man bildar ett gemensamt bolag. Ett bolag kan ha mer affärsmässiga relationer med andra järnvägsförvaltningar, vilket innebär att i stället för att bara "lämna över" vagnarna till andra järnvägar, kan man *köpa* transporttjänster. För SJs kunder innebär detta bättre precision, styrning och kontroll över godsflödet. Genom samordnad marknadsföring torde det tänkta bolaget även få ökade möjligheter till returfrakter, vilket bringar ned kostnaderna.

Kombiverksamheten har åkerierna som köpare. Bortsett från kombi är godsdivisionen i övrigt direkt konkurrent till åkeriernas verksamhet. För att kombi skall få trovärdighet anser SJ det nödvändigt att bryta ut denna verksamhet från den mot åkerierna konkurrerande övriga godsverksamheten. På så sätt kommer kombi att stå neutral mot transportköparna. För att kombiverksamheten skall kunna växa krävs att åkerierna binder sig långsiktigt för speciella typer av lastbärare, vilket innebär stora investeringar för dem. En förutsättning för att åkerierna skall lämna över godset till järnvägen i stället för att köra själva till destinationsorten är att de känner förtroende för kombiverksamheten. En utbrytning och bolagisering av kombi skulle dessutom innebära att lönsamhetsuppföljningen renodlas och eventuell korssubventionering mellan olika godsprodukter försvåras.

Vid bolagisering av de två godsprodukterna är tanken att man bryter ut kombi och delar av kontinenttrafiken ur godstransportdivisionen och inlemmar dessa som dotterbolag i SJs bolagsgrupp Swedcarrier. Alla detaljer kring de nya bolagen är ännu inte klara. Jag föreslår därför att regeringen hemställer om riksdagens bemyndigande att godkänna bildandet av de nya bolagen. Resultatet kommer då att redovisas i nästa budgetproposition. En bolagisering enligt det sagda ligger även i linje med en eventuell framtida förändring av SJs hela associationsform.

5.3 Statens köp av olönsam järnvägstrafik

SJ har hemställt om en förlängning av avtalsperioderna. Denna fråga behandlar jag i avsnittet G 5. Köp av interregional persontrafik på järnväg.

5.4 SJs bemyndiganden samt dispositionsrätten till överskott i verksamheten

Riksdagen har tidigare beslutat förlänga de tidsbegränsade bemyndigandena samt dispositionsrätten till verksamhetens överskott till den 1 juli 1993. Med anledning av den kommande verksamhetsuppföljningen ser jag i dagsläget inget skäl till ytterligare förlängning.

5.5 SJs förslag till ändrade ekonomiska mål

Då det endast återstår ett år av rekonstruktionsperioden och den därpå följande verksamhetsuppföljningen ser jag ingen anledning att nu be riksdagen ändra de ekonomiska målen. 1988 års trafikpolitiska beslut innebar att SJ skall förbättra sitt resultat med *minst* 1 miljard kronor fram till utgången av år 1992. Om SJ nu finner en ytterligare förbättring nödvändig och möjlig med tanke på framtida investeringar och avkastning lägger det tidigare trafikpolitiska beslutet inga formella hinder i vägen för ett ännu bättre ekonomiskt resultat.

5.6 SJs trafikeringsrätt

Regeringens intention är att få ökad konkurrens inom järnvägstrafiken. Jag kommer därför att begära regeringens bemyndigande att tillkalla en särskild utredare med uppgift att föreslå de åtgärder som krävs för en avreglering samt åtgärder som garanterar en konkurrens inom sektorn. Jag avser att återkomma under våren 1992 med vissa förslag som ökar konkurrensen inom järnvägstrafiken redan från trafikåret 1993. Målsättningen är att järnvägstrafiken skall vara avreglerad den 1 januari 1995.

5.7 SJs associationsform

Jag anser att SJs ställning och konkurrenssituation på marknaden talar för att associationsformen ändras till aktiebolag. Den nuvarande verksamhetsformen innebär konkurrenshämmande begränsningar för SJs verksamhet, vilka kommer att förstärkas i en avreglerad marknadssituation. Det är dock lämpligt att avvakta med ett konkret förslag om bolagisering till dess att SJs rekonstruktionsperiod har gått ut och utvärderingen av SJs rekonstruktion är slutförd.

Jag avser att återkomma till denna fråga vid ett senare tillfälle.

5.8 SJs upplåning

Jag vill erinra om att riksdagen i ett annat sammanhang (prop. 1990/91:29, FiU4, rskr. 38) har behandlat riktlinjer för affärsverkens upplåning. De nya riktlinjerna innebär att verken är fria att själva avgöra var man vill ta upp lån inom Sverige, förutsatt att riksgäldskontoret getts möjlighet att lämna anbud. Detta innebär enligt min bedömning att SJs nuvarande rapporteringsplikt vad gäller upptagande av lån och därmed regeringens skyldighet att redovisa densamma för riksdagen kan slopas.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

1. godkänna vad jag anfört i avsnitt 5.1 om inriktningen med anledning av *SJs* affärsplan,
2. godkänna att regeringen får bemyndigande att genomföra en bolagisering inom *SJs* kombi- och kontinenttrafik enligt avsnitt 5.2,

3. godkänna att *SJs* och regeringens rapporteringskyldighet vad gäller upptagande av lån enligt avsnitt 5.8 slopas.

D 6. Ersättning till statens järnvägar i samband med utdelning från AB Swedcarrier

1990/91	Utgift	
1991/92	Anslag	1 000
1992/93	Förslag	1 000

Från anslaget ges ersättning till SJ motsvarande det belopp som SJs förvaltningsbolag AB Swedcarrier vid avyttring av vissa verksamheter betalar i skatt på grund av att inget koncernförhållande enligt aktiebolagens mening finns med SJ.

SJs hemställan

- Att obeskattade vinstöverföringar mellan affärsverket och dotterbolagen kan ske på samma sätt som gäller koncernbidrag mellan aktiebolag.

Föredragandens överväganden

Den inriktning som hittills gällt och som jag förcslår fortsättningsvis skall gälla under återstoden av rekonstruktionsperioden, förhindrar inte att delar av aktieinnehavet i Swedcarrier avyttras. Medel vid sådan avyttring bör även i fortsättningen få användas till att stärka affärsverkets finansiella ställning och jag anser därför att anslaget skall vara kvar.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen förcslår riksdagen

att till *Ersättning till statens järnvägar i samband med utdelning från AB Swedcarrier* för budgetåret 1992/93 anvisa ett förslagsanslag på 1 000 kr.

E. Sjöfart

Sjöfartsverket

Sammanfattning av föredragandens förslag:
Föredraganden instämmer i verkets förslag till målsättningar och allmän inriktning för perioden 1992–1994

Verksamhetens inriktning m.m.

Treårsplanen

Sjöfartsverket har inom transportsektorn till uppgift att svara för väsentliga delar av sjöfartens infrastruktur i form av sjövägar och säkerheten i dessa så att sjöfart kan bedrivas i svenska farvatten under säkra och effektiva former. Därtill svarar sjöfartsverket för säkerheten ombord på svenska fartyg oberoende av farvatten. Verksamheten inriktas huvudsakligen på handelssjöfartens intressen, men även fritidsbåtstrafikens och fiskets intressen skall beaktas.

Sjöfartsverkets verksamhet styrs genom att ekonomiska mål och servicemål fastställs av riksdagen på grundval av rullande treårsplaner. Verket tillämpar fr.o.m. år 1988 kalenderårsredovisning. Kostnader för verksamheten som inte skall ingå i handelssjöfartens betalningsansvar finansieras genom anslag över statsbudgeten.

Sjöfartsverkets servicemål åren 1992–1994

Målen för den verksamhet som rör *farleder och utmärkning* är att
- ge säker och effektiv framkomlighet för sjötrafiken i farleder längs kusten och i öppen sjö, även vid nedsatt sikt och i is,
- ge säker och effektiv framkomlighet vid genomfart och hamnanlöp.

Inriktningen av verksamheten under treårsperioden går ut på en fortsatt anpassning av farledshållningen till ändrade trafikflöden och nautiska behov samt till den tekniska utvecklingen. Målet är god säkerhet och kostnadseffektivitet.

Målen för *lotsningen* är att
- säker lotsning för fartygens vägledning skall kunna påräknas till alla hamnar av betydelse för handelssjöfarten,
- tillhandahålla genomlotsning av Öresund,
- inom ramen för lotsningssamarbetet i Östersjön och Nordsjön erbjuda öppensjölotsning.

Inriktningen av verksamheten under treårsperioden innebär att verket skall ge en fullödig lotsningsservice samtidigt som lotsningsverksamheten anpassas till sjöfartens ändrade struktur.

Målen för *sjöräddningen* är att efterforskning och räddning av människor i sjönöd samt sjuktransporter från fartyg skall kunna utföras
- inom de vattenområden som räddningstjänstlagen och internationella överenskommelser anger,

- så att ett räddningsfartyg kan nå platsen för en olycka inom tre timmar om olyckan inträffat på svenskt territorialhav och inom sex timmar på internationellt överenskommen svensk sjöräddningsregion utanför svenskt territorialhav,
- under alla väderleksförhållanden,
- så att nödställda undsätts och vidaretransporteras för omhändertagande.

Inriktningen av verksamheten under treårsperioden innebär att verkets redan tidigare utvidgade ansvar för sjöräddningen förstärks till att också omfatta den regionala samordningen av informationsverksamhet, resursproduktion, övningsplanering och utvärdering m.m. Verket avser också att fylla behovet av utvecklade lokala ledningsfunktioner vid komplicerade räddningsinsatser samt förbättra ledningen i insatsområdet genom utbildning av insatsledare och utbildning av medverkande organisationers personal. Det internationella strandstatssamarbetet beträffande sjöräddning förstärks genom nya och moderniserade avtal med östersjö- och berörda nordsjöländer.

Målet för *isbrytningen* är att

- vintersjöfart skall kunna bedrivas på alla hamnar av betydelse.

Verksamheten skall under treårsperioden inriktas på att uppnå det angivna målet till lägsta möjliga kostnad.

Målet för *sjömätningen* är att

- få Sveriges sjöterritorium och övriga intresseområden tillfredsställande sjömätta och resultatet redovisat på storskaliga djupkartor.

Mätverksamheten, som även omfattar den militära sjökartläggningen, inriktas på att med högsta effektivitet bedriva sjömätning med samtliga enheter under hela mätsäsongen. Sjömätningarnas resultat från en säsong skall vara utvärderat i djupkartans form och delgivet samtliga intressenter senast den 31 augusti nästföljande år. Avsikten är att öka de mindre sjömätningsfartygens kapacitet genom tillförande av ny materiel. Helt nya sjömätningsmetoder kommer att införas. Som komplement till den konventionella ekolodningen planerar man att använda helikopterburen laser. Även positionsbestämningen bör kunna göras på ett väsentligt enklare och effektivare sätt med utnyttjande av Global Positional System (GPS).

Målet för *sjökortsproduktion och publikationsverksamhet* är att

- producera moderna och tillförlitliga sjökort av olika slag och i olika skalor över svenska och angränsande farvatten för att möjliggöra en säker sjöfart – civil och militär,
- à jourföra alla befintliga sjökort så att de ger en aktuell bild av inträffade förändringar, nya sjömätningar etc.,
- som komplement till sjökorten ge ut nautiska publikationer med tillfredsställande aktualitet,
- handha "Radio Navigational Warnings Service" i Baltic Subarea på sätt som krävs av såväl internationella som nationella intressenter.

Inriktningen av verksamheten under treårsperioden är att årligen ge ut 3–5 kort i den svenska sjökortsportföljen. Ny upplaga av båtsportkortsserierna bör ges ut vartannat år. Vidare bör minst två internationella sjökort ges ut under treårsperioden. Produktionssystemet läggs om. Manuella metoder ersätts med automatiserade och datoriserade förlopp. Hela kartarkivet och den geodetiska punktbanken skall omvandlas till databaser. Denna kart-

automation kommer inte att få full effekt under innevarande planeringsperiod. När systemet är i full drift kommer det innebära att produktion och rättelse av sjökort kan göras snabbare och med ökad effektivitet. Nya produkter kommer också kunna tas fram.

Målen för *sjöfartsinspektionen* är bl.a.

- att tillse att kraven på fartygs säkerhet och skydd mot vattenföroreningar från fartyg uppfylls med beaktande av internationell standard i utvecklade länder.

Under treårsperioden kommer arbetet med att utveckla säkerhetskontrollen på passagerarfartyg att vidareutvecklas. Den tekniska kontrollen har kompletterats med kontroll av besättningens kapacitet i nödsituationer. Arbete sker också genom ökad samverkan mellan myndighet och rederier för att påverka att säkerhetsfrågorna blir en viktig del i företagets allmänna policy. Verket har initierat forsknings- och utvecklingsinsatser kring brandtekniska frågor, riskbedömningsmetoder och miljöfrågor. Liknande insatser kommer att behövas även under nästa treårsperiod.

Verksamheten omfattar fartygstekniska frågor, fartygsoperativa frågor samt sjöolycksutredningar.

Under treårsperioden kommer ökad arbetsbelastning att uppstå på grund av högre prioritet för arbetsmiljöfrågor och ökat behov av besiktningar som en följd av Östersjökonventionen och Marpolkonventionen. Vidare kommer en tillfällig ökning av skeppsmätningen att inträffa till följd av att skeppsmätningskonventionen den 1 juli 1994 träder i kraft även för äldre fartyg, ca 700 fartyg berörs av detta.

När det gäller huvudinriktningen av sjöfartsverkets verksamhet under treårsperioden 1992–1994 innefattar den fortsatta insatser för att rationalisera och effektivisera. Rationaliseringsplanen innebär en nettobesparing om 10 milj.kr. under treårsperioden. Bl.a. minskas personalen med ca 20 personer. Planen förutsätter oförändrad servicenivå.

Ekonomiska mål, investeringar m.m.

Treårsplanen

- Sjöfartsverkets mål för soliditet är 85 %.
- Övriga ekonomiska mål och servicemål ligger fast.
- Sjöfartsverkets investeringsplan för åren 1992–1994 omfattar 282,3 milj.kr. Investeringarna avser till helt övervägande del återanskaffningar.

Övergripande ekonomiskt mål är liksom tidigare år krav på full kostnadstäckning, dvs. intäkterna skall täcka samtliga kostnader inkl. avskrivningar och därutöver lämna en av riksdagen fastställd avkastning. Finansieringen av verksamheten sker främst genom avgifter på handelssjöfarten, dvs. de som i sin näringsverksamhet utnyttjar verkets tjänster. Verkets kostnader för bl.a. fritidsbåtstrafik finansieras över statsbudgeten.

Under åren 1990 och 1991 har ett par väsentliga förändringar vad gäller finansieringen av sjöfartsverkets verksamhet skett. Från den 1 juli 1990 belastar sjöfartsinspektionen sjöfartsavgifterna. Från den 1 juli 1991 överfördes även isbrytningens bränslekostnader och kostnaderna för inhyrning av hjälpisbrytare till sjöfartens betalningsansvar.

Målet för *avkastning*

Sjöfartsverket skall till staten inleverera avkastning på verkets fasta statskapital enligt fastställd avkastningsränta. Avkastningsräntan utgör 12,25 % från den 1 juli 1991.

Målet för *ekonomiskt resultat*

Sjöfartsverket har hittills som affärsverk klarat uppställda ekonomiska krav. Fonderade medel krävs bl.a. som gardering för stränga vintrar, oförutsedda svängningar i konjunkturen och för att möjliggöra en betydande självfinansiering av investeringar. Den ändrade principen för finansiering av isbrytningens bränslekostnader m.m. ställer nya krav på en betydande fondering för att verket skall kunna möta de ökade kostnader som följer vid stränga vintrar.

Verket förordar som lämplig marginal för att klara eventuella konjunkturvariationer ett överskott i förhållande till omsättningen på 2 % efter kapitalkostnader och avkastningskrav, utjämnat över en konjunkturcykel.

Under perioden 1992–1994 beräknas resultatet efter av riksdagen begärd avkastning till följande belopp i milj.kr.

År	1992	1993	1994
Resultat	8,5	7,6	9,0

Osäkerheten om den framtida kostnadsutvecklingen, ambitionen att ge utrymme för en viss tekniksatsning och de effekter på sjöfartsverkets resultat som de nya principerna för finansiering av sjöfartsinspektionens verksamhet och isbrytningen ger, gör det nödvändigt att kontinuerligt följa utfallet av verkets totala verksamhet och vidta de åtgärder som kan erfordras för att uppfylla de ekonomiska målen.

Målet för *prissättning*

Sedan början av 1980-talet har sjöfartsverket haft som mål att höjningar av de allmänna sjöfartsavgifterna skall hållas inom inflationsramen och att full kostnadstäckning samtidigt skall eftersträvas vid prissättning av verkets produkter och tjänster.

Den tidigare nämnda överföringen av betalningsansvaret för sjöfartsinspektionens verksamhet samt för isbrytningens bränslekostnader motsvarar en höjning av sjöfartsavgifterna med ca 14 %.

Sjöfartsverket anser dock att de goda resultaten de föregående åren gör det möjligt att i ett inledningsskede avstå från den avgiftshöjning om drygt 7 % som skulle kunna motiveras av det utökade betalningsansvaret för isbrytningen.

För perioden 1992–1994 föreslår sjöfartsverket att höjningar av de allmänna sjöfartsavgifterna får ske i en takt som motsvarar högst de allmänna pris- och löneökningarna. Produkter och tjänster skall i princip prissättas så att full kostnadstäckning uppnås.

Målet för *produktivitet*

Sjöfartsverket använder i sina resultatanalyser ett antal nyckeltal som sammantaget ger ett gott underlag för att bedöma utvecklingen av intäkter och kostnader relaterat till sjötrafikens utveckling.

Verkets kostnader är till sin huvuddel fasta. Intäkterna är dock till 80 %

avhängiga den svenska utrikeshandelns utveckling. Att mäta produktivitetsutvecklingen kortsiktigt för enstaka år är mot den bakgrunden svårt.

Verket anser dock att den sänkning av kostnadsnivån i fast pris som de löpande rationaliseringsåtgärderna åstadkommer ger en godtagbar bild av produktivitetsförändringarna i verket.

Målet för *soliditet*

De goda ekonomiska resultaten hittills under sjöfartsverkets tid som affärsverk, tillsammans med de relativt små investeringsbehoven medför att sjöfartsverkets soliditet under perioden 1992–1994 ligger runt 85 %.

Den ändrade finansieringen av isbrytningen gör dock att soliditeten kortsiktigt kan uppvisa större variation än hittills.

Investeringsplan

Verkets investeringsplan för perioden omfattar ett belopp på 282,3 milj.kr. enligt följande fördelning.

Milj.kr.	1992	1993	1994
Farleder och utmärkning	26,8	25,0	22,2
Lotsväsendet	22,2	18,0	22,6
Sjöräddning	8,0	7,0	8,4
Sjökartläggning	31,8	69,2	10,3
Isbrytning	0	0	0
Övrigt	3,7	4,0	3,5
Totalt	**92,5**	**123,0**	**66,8**

Investeringarna avser till helt övervägande del återanskaffningar.

Investeringarna åren 1992–1996 ligger ca 20 milj.kr. högre än föregående långtidsplan, vilket i stor utsträckning får tillskrivas laserbatymetrin (sjömätning med flygburen laser), som nu har bedömts som angelägen att införa.

Finansieringen framgår av följande uppställning:

Milj.kr.	1992	1993	1994
Avskrivningsmedel	66,7	74,0	66,8
Driftmedel	25,8	49,0	–
Riksgäldslån	–	–	–
Totalt investeringsbelopp	**92,5**	**123,0**	**66,8**

Verket föreslår att det bemyndigas att under budgetåret 1992/93 få finansiera investeringar genom marknadsmässig upplåning i riksgäldskontoret inom en ram av 70 milj.kr.

Liksom för innevarande budgetår föreslår verket att till den del löpande utbetalningar inte kan bestridas med löpande inbetalningar under budgetåret 1992/93 få disponera en ram för kortfristig upplåning hos riksgäldskontoret på 40 milj.kr. och att få sätta in kassamässigt överskott på räntebärande konto i riksgäldskontoret.

Föredragandens överväganden

I enlighet med tidigare fattade riksdagsbeslut och utifrån den inriktning för den ekonomiska politiken (prop. 1991/92:38) som regeringen tidigare redo-

visat pågår arbete med att förnya affärsverksformen, även för sjöfartsverket. En sund ekonomi med god tillväxt i samhället uppnås bl.a. genom att de verksamheter som bedrivs i offentlig regi och för vilka inget privat alternativ existerar, styrs och bedrivs ändamålsenligt och effektivt. Sjöfartsverket är till övervägande del ett exempel på ett naturligt monopol. En viktig uppgift vid översynen av verket är därför att skilja på statens roll som beställare och producent. Arbetet inriktas främst mot att uppnå större jämförbarhet mellan verket och aktiebolag. I sjöfartsverkets redovisning skall därför bl.a. verkets pensionsåtaganden redovisas som skuld i balansräkningen. Arbetet med översynen pågår för närvarande. Effekterna av detta arbete kan ännu inte redovisas. Jag bedömer det dock som lämpligt att i det fortsatta arbetet överväga förändringar av de ekonomiska målen, bl.a. av soliditetsnivån, när redovisningsunderlaget är fullständigt.

Jag har inget att invända mot verkets förslag till allmän inriktning och omfattning av verksamheten under treårsperioden 1992–1994. Vidare kan jag ställa mig bakom verkets investeringsplan. Jag finner inte heller någon anledning att nu revidera de ekonomiska mål som verket ställt upp för ekonomiskt resultat och prissättning för perioden.

I enlighet med verkets förslag föreslår jag att verket under budgetåret 1992/93 får disponera en rörlig kredit hos riksgäldskontoret inom en ram av 40 milj.kr. till löpande utbetalningar som inte kan bestridas med löpande inbetalningar. Jag föreslår därutöver en ram för långfristig upplåning på 70 milj.kr. för nästa budgetår varav 60 milj.kr. för finansiering av sjömanspensionssystemet enligt riksdagens tidigare beslut.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

1. godkänna vad jag förordat om inriktningen av sjöfartsverkets verksamhet under perioden 1992–1994,
2. godkänna de ekonomiska mål och servicemål för sjöfartsverkets verksamhet som jag har förordat för perioden 1992–1993,
3. godkänna vad jag har anfört om sjöfartsverkets investeringar under perioden 1992–1994 samt bemyndiga regeringen att besluta om avvikelser därifrån.

E 1. Ersättning till sjöfartsverket för vissa tjänster

Sammanfattning av föredragandens förslag:
Sjösäkerhetsrådet tilldelas budgetåret 1992/93 3 470 000 kr. exkl. mervärdeskatt,
Sjöfartsverket i övrigt tilldelas för budgetåret 1992/93 73 186 000 kr., varav 21 milj.kr. för ersättning till televerket för radiotjänstkostnader, i avvaktan på försvarspropositionen anslås 1,2 milj.kr. för verkets beredskapsinvesteringar från anslag E 1.

1990/91	Utgift	90 124 800
1991/92	Anslag	74 200 000
1992/93	Förslag	76 656 000

Kostnader inom sjöfartsverkets ansvarsområde som inte skall ingå i handelssjöfartens betalningsansvar finansieras över ett särskilt anslag benämnt E 1. Ersättning till sjöfartsverket för vissa tjänster. Anslaget är indelat i följande delposter.

Sjöfartsverket

Anslagspost 1. Sjösäkerhetsrådet

Rådet verkar för ökad sjösäkerhet och bedriver informationsverksamhet inom fritidsbåtstrafikområdet. Rådet föreslår i sin anslagsframställning en oförändrad ambitions- och anslagsnivå med tillägg för pris- och löneomräkning, dvs. drygt 3 460 000 kr.

Anslagspost 2. Tjänster inom farledsverksamheten

Under anslagsposten har samlats medelsbehovet inom farledsverksamheten för åtgärder och tjänster som inte skall belasta handelssjöfarten.

Största delen av anslaget, 57,7 milj.kr., faller på kostnader för fritidsbåtstrafiken och yrkesfisket. Dessa kostnader avser åtgärder av typen särskild utmärkning av farleder, sjöräddning m.m. Sjöräddningskostnaderna är dominerande, 34,9 milj.kr. I detta ingår 21,2 milj.kr. som utgör ersättning till televerket för radiotjänster till sjöfarten, huvudsakligen sjösäkerhets- och sjöräddningstjänster.

Sjöfartsverkets kostnader för bemanning av fyrar av regionalpolitiska skäl, efter bidrag från andra intressenter på ca 1,2 milj.kr., beräknas till ca 2,1 milj.kr.

Under anslagsposten ingår även vissa kostnader inom totalförsvaret för bl.a. information och utbildning om sjöfarten och handelsflottans betydelse i kris och krig samt för underhåll av beredskapslager av bojmateriel. Totalt beräknas 1,2 milj.kr., vilket motsvarar nivå 1 i programplanen för civila delen av totalförsvaret.

Anslagspost 3. Vissa kostnader för bemanning av sjömätningsfartyg

Delpost 3 avser bemanningskostnader för militär personal på sjömätningsfartyg och rese- och traktamentskostnader för militär personal på isbrytare.

Anslagspost 4. Åtgärder mot vattenförorening från fartyg

Från anslagsposten betalas kostnader för åtgärder som sjöfartsverket, efter beslut av regeringen, får föreskriva med stöd av lagen om åtgärder mot vattenförorening från fartyg.

Anslagspost 5. Tjänster inom fartygsverksamheten

Under anslagsposten har samlats den del av sjöfartsinspektionens kostnader för fartygsverksamheten som inte skall belasta handelssjöfarten, t.ex. driften av sjömansregistret.

Föredragandens överväganden

Sjösäkerhetsrådet

För sjösäkerhetsrådets vidkommande beräknar jag för budgetåret 1992/93 ett huvudsakligen oförändrat anslag. Beloppet är beräknat exkl. mervärdeskatt. Därmed uppnås en större överensstämmelse med sjöfartsverkets redovisningssystem.

Sjöfartsverket

Beträffande övriga anslagsposter har sjöfartsverket föreslagit en anslagsökning om totalt ca 16 milj.kr. Av detta belopp är 3,5 milj.kr. hänförliga till uppräkning av ersättningen till televerket för radiotjänstkostnader vid främst sjöräddning. Som ett led i att televerket skall ändra sin associationsform har också övervägande initierats avseende huvudmannaskapet för kustradiostationerna. Diskussioner förs i denna fråga mellan televerket, sjöfartsverket och chefen för marinen. För nästa budgetår räknar jag med en ersättning till televerket på 20 973 000 kr. vilket innebär en lägre prisuppräkning än den televerket begärt av sjöfartsverket.

Beträffande samkostnader för farledsverksamheten och ersättning för bemanning av sjömätningsfartyg m.m. föreslås ett oförändrat anslag, 10,1 milj.kr., för nästa budgetår.

I avvaktan på försvarspropositionen, i vilken sjöfartsverkets beredskapsmedel för första gången avses tas upp i den gemensamma ekonomiska ramen, anslås 1,2 milj.kr. till beredskapsinvesteringar.

Mitt förslag till fördelning av anslaget framgår enligt följande tabell

Anslagspost	Anvisat 1991/92 tkr.	SjöVs Förslag 1992/93 tkr.	Föredraganden 1992/93 tkr.
1. Sjösäkerhetsrådet	3460	3460	3470
2. Tjänster inom farledsverksamheten	50254	63321	52700
varav;			
Beredskap för civil sjöfart			1200
4. Vissa bemanningskostnader	16000	19000	16000
5. Åtgärder mot vattenförorening från fartyg m.m., *förslag*	1	1	1
6. Tjänster inom fartygsverksamheten	4485	4485	4485
Summa anslag	**74200**	**90267**	**76656**

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Ersättning till sjöfartsverket för vissa tjänster* för budgetåret 1992/93 anvisa ett förslagsanslag på 76 656 000 kr.

E. Fritidsbåtsregistret

Sammanfattning av föredragandens förslag:
Jag avser att under våren 1992 återkomma med förslag avseende en avveckling av fritidsbåtsregistret.

Sjöfartsverket

Sjöfartsverket har i en särskild promemoria till regeringen redovisat en utvärdering av fritidsbåtsregistret.

I promemorian konstateras att registret den 1 juli 1991 omfattade ca 276 000 båtar. Sjöfartsverket redovisar också stora skillnader i länsstyrelsernas kostnader för driften av registret, vilket ligger utanför verkets möjligheter att påverka. Verket föreslår vissa ändringar i bestämmelserna om fritidsbåtsregistreringen. Fritidsbåtar som inte används i större farvatten skulle bl.a. undantas från registreringsplikt. Också i flera andra avseenden föreslås ändringar.

Vid nuvarande registeravgift om 30 kr./år täcks inte kostnaderna för driften av registret. För budgetåret 1992/93 bedömer sjöfartsverket de totala kostnaderna för att driva registret till 9,4 milj.kr. Om intäkterna beräknas på en 30-kronors avgift skulle de uppgå till ca 8,1 milj.kr. Därutöver tillkommer de kvarstående uppläggningskostnaderna som uppgår till ca 9,6 milj.kr. Verket föreslår mot denna bakgrund att årsavgiften höjs till 50 kr.

Föredragandens överväganden

I proposition (prop. 1991/92:38) om den ekonomiska politikens inriktning aviserades en nedläggning av fritidsbåtsregistret. Även om det redovisats

fördelar med det hittillsvarande registret anser jag inte att det finns tillräckligt starka skäl att behålla systemet med en registrering av fritidsbåtar i statlig regi. De närmare formerna för en avveckling övervägs för närvarande inom regeringskansliet. Jag avser föreslå regeringen att återkomma till riksdagen under våren 1992 med förslag om avveckling av fritidsbåtsregistret. Mot denna bakgrund bör inte något anslag för fritidsbåtsregistret föras upp i budgetförslaget.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen bereder riksdagen tillfälle
att ta del av vad jag anfört rörande fritidsbåtsregistret.

E 2. Transportstöd för Gotland

Sammanfattning av föredragandens förslag:
- För transportstöd för Gotland föreslås 140 milj.kr. för budgetåret 1992/93. I beloppet ingår medel för att möjliggöra en väsentlig taxesänkning för passagerare.
- Högstprisregleringen för godstransporterna och tillhörande Gotlandstillägg föreslås upphöra vid utgången av juni 1992.

1990/91	Utgift	80 070 000
1991/92	Anslag	69 000 000
1992/93	Förslag	140 000 000

Från anslaget utgår transportstöd till färjetrafiken till och från Gotland. Bidrag till vissa lastbilsföretag för merkostnader i Gotlandstrafiken upphörde vid utgången av juni 1991. Administrationen av transportstödet överfördes den 1 september 1991 från transportrådet till sjöfartsverket och samtidigt överfördes ansvaret för förhandlingar om avtal om koncessioner för färjetrafiken från transportrådet till kommunikationsdepartementet.

Resultat år 1990

I budgeten för kalenderåret 1990 beräknades underskottet i färjetrafiken uppgå till ca 45 milj.kr. Det verkliga utfallet blev 62 milj.kr. Avvikelsen från budget beror främst på ett relativt stort trafikbortfall under året, bl.a. minskade antalet passagerare med 8 % från föregående år. Vidare förlängdes inhyrningen av en godsfärja för att klara transporterna av farligt gods under sommaren. Införande av mervärdeskatt på drivmedel innebar också ökade kostnader då denna mervärdeskatt inte kunde kompenseras av motsvarande avdrag under år 1990. Kostnadsökningarna kompenserades dock delvis genom en realisationsvinst staten tillgodoräknats vid ett fartygsbyte och genom minskade försäljnings- och administrationskostnader.

I november 1990 tillsattes en auktoriserad revisor för att granska den del

av koncessionsinnehavarens verksamhet som påverkar inkomster och utgifter i koncessionstrafiken. Av den granskningsrapport för verksamhetsåret 1990 som den auktoriserade revisorn lämnat framgår att koncessionstrafiken har redovisats på ett tillfredsställande sätt under år 1990. I rapporten rekommenderas dock att redovisningen av koncessionstrafiken bör ske enligt bokföringsmässiga grunder och att det ursprungliga avtalet uppdateras i enlighet med de tillägg som gjorts under årens gång för att få ett mer överskådligt avtalspaket. Detta har genomförts under år 1991.

Sjöfartsverket

Sjöfartsverket har beslutat om en sänkning av passagerartaxorna i färjetrafiken med i genomsnitt 10 % fr.o.m. den 1 januari 1992. Sänkningen motiveras genom sänkningen av mervärdeskatten på persontransporter fr.o.m. den 1 januari 1992 samt att sjöfartsverket vill stimulera resandet för att återhämta en del av tidigare trafikbortfall. Sammantaget beräknar sjöfartsverket att transportstödet för budgetåret 1991/92 kommer att uppgå till ca 160 milj.kr. varav ca 30 milj.kr. avser statens skuld per den 30 juni 1991 enligt justerad redovisning. Denna skuld har inte redovisats över anslaget för budgetåret 1990/91 och belastar därför anslaget för budgetåret 1991/92. Vidare avser ca 6 milj.kr. taxesänkningen den 1 januari 1992. Det ökade statsbidraget beror i övrigt främst på lägre intäkter från gods och passagerare. Under år 1991 beräknas minskningen av antalet passagerare till 10 %. Insättandet av en tredje färja i trafiken har medfört högre kostnader än beräknat. Vidare har stigande dollarkurser inneburit ökade kapitalkostnader. I sammanhanget bör nämnas att mervärdeskatten på persontransporter beräknas för färjetrafiken till och från Gotland medföra ökade statsintäkter med ca 30 milj.kr. år 1991.

För budgetåret 1992/93 beräknar sjöfartsverket behovet av transportstöd till 138 milj.kr. förutsatt nuvarande trafikomfattning samt med taxejusteringen den 1 januari 1992. Statsbidraget kan minska beroende på i vilken omfattning den tredje färjan kan utnyttjas i annan trafik under lågsäsong.

Sjöfartsverket har beslutat att slopa minipriset och enbart tillämpa två taxenivåer, lågpris och normalpris. Detta innebär att lågpriset har kunnat sänkas med mer än 10 % samtidigt som fler lågprisavgångar kunnat införas och taxestrukturen förenklats.

Sjöfartsverket har regeringens uppdrag att genomföra en översyn av färjetrafiken i enlighet med vad trafikutskottet anförde vid riksdagsbehandlingen av frågan i mars 1991. En rapport med förslag om förändringar inom ramen för nuvarande koncessionsavtal skall lämnas senast den 15 maj 1992.

Utredning om godstransporterna med lastbil

Riksrevisionsverket (RRV) har granskat och analyserat systemet med högstprisreglering och Gotlandstillägg för godstransporterna med lastbil till och från Gotland i syfte att belysa förutsättningarna för och konsekvenserna av ett avvecklande av systemet. RRV anser i sin rapport *Godstrafiken till och från Gotland – en analys av högstprisregleringen och Gotlandstillägget*

(Fg 1991:5) att högstprisregleringen och Gotlandstillägget bör avvecklas. Systemet är konkurrenssnedvridande, provisoriskt och går ej att följa upp eller att kontrollera på ett tillfredsställande sätt. Detta beror främst på att det inte finns något entydigt transportpris bl.a. på grund av att varje inrikestransport rabatteras med mellan 50 och 60 % av utgångspriset. Transportföretagens intäkter av Gotlandstillägget är sannolikt större än de verkliga merkostnaderna.

RRV anser att en avveckling av högstprisregleringen och Gotlandstillägget kan ske utan att transportpriserna i Gotlandstrafiken höjs då transportföretagen ser det som en konkurrensfördel att vara rikstäckande. Höjda priser innebär då förlorade marknadsandelar. Vidare är de mest transportberoende företagen på Gotland stora och ingår i koncerner på fastlandet, vilket ger dem starka förhandlingspositioner gentemot transportföretagen. Genom att minska de omfattande rabatterna i inrikestrafiken något ges utrymme för transportföretagen att själva subventionera Gotlandstrafiken. Effektiviteten i trafiken bör också öka om transportföretagen får det totala kostnadsansvaret.

En förutsättning för en avveckling är att en bevakning sker så att inte konkurrensbegränsande samverkan sker mellan transportföretagen i prissättningen.

Remissinstanserna

Statens pris- och konkurrensverk (SPK), sjöfartsverket, Östsvenska Handelskammaren, Sveriges Stuvareförbund och Svenska Hamnförbundet samt Gotlands Åkeriförening stödjer RRVs förslag. SPK, som har regeringens uppdrag att följa transportkostnadsutvecklingen för lastbilstrafiken till och från Gotland, anser att en avveckling av högstprisregleringen och Gotlandstillägget är ett viktigt steg mot ökad kostnadseffektivitet i denna trafik. Östsvenska Handelskammaren anser att ett avvecklande av systemet medför kostnadsökningar för det gotländska näringslivet som bör kompenseras med ökade subventioner av godstaxorna i färjetrafiken.

Länsstyrelsen i Gotlands län och Gotlands kommun anser att systemet skall behållas. Länsstyrelsen anser att konsekvenserna av ett avvecklande inte har blivit tillräckligt belyst samt att ett avvecklande leder till ökade transportkostnader för företagen på Gotland. I yttranden från olika transportföretag, som länsstyrelsen bifogat, anser ASG och Bilspedition att de måste höja sina priser i Gotlandstrafiken med 50–60 % om systemet avvecklas. ASG anser vidare att man inte kan subventionera Gotlandstrafiken utan stöd av statliga förordningar på grund av de avtal man har med underentreprenörer. Gotlands kommuns synpunkter överensstämmer i stort med länsstyrelsens. Kommunen anser även att intäkterna från Gotlandstillägget skall samlas in av en statlig kontrollerad instans som sedan kan fördela intäkterna efter ansökan och prövning av transportföretagen.

Transportrådet har avstått från att yttra sig i ärendet.

Enligt min mening ger dagens färjetrafik en bra trafikförsörjning mellan Gotland och fastlandet. Det finns dock ett par väsentliga problem som måste lösas. Det ena är att prisnivån för passagerare i trafiken är för hög, även efter den taxesänkning som sjöfartsverket beslutat om. Prisnivån är inte bara ett problem för gotlänningar som frekvent utnyttjar färjorna utan medför även negativ inverkan på det turistresande som är en viktig del för det gotländska näringslivet. Det behövs en kraftig åtgärd för att nå en acceptabel prisnivå i färjetrafiken som även kan bidra till en återhämtning av tidigare trafikbortfall och stimulera till ökat turistresande. Jag föreslår därför att extra medel tillförs anslaget för att en större sänkning av passagerartaxorna skall kunna genomföras. Enligt min bedömning bör 10 milj.kr. avsättas för detta ändamål. Det ankommer på sjöfartsverket att närmare utforma taxesänkningen. Då statens budgetårsskifte sker mitt under turistsäsongen i juli anser jag att taxesänkningen bör ske i början av maj 1992. Detta innebär en beräknad ökad medelsbelastning på innevarande års anslag med ca 3 milj.kr. vilket sammantaget innebär ett beräknat anslag på ca 163 milj.kr. för budgetåret 1991/92, dvs. ett anslagsöverskridande med ca 94 milj.kr.

Det andra problemet i färjetrafiken är kostnadsnivån som innebär att statsbidraget ökar kraftigt. Taxesänkningarna medför ytterligare belastning på statsbidraget vilket gör det än nödvändigare att ta fram förslag på kostnadsbesparingar. Jag förutsätter att sjöfartsverkets översyn kommer att innehålla sådana förslag. I detta sammanhang vill jag även ta upp frågan om konkurrens i färjetrafiken. Enligt min mening bör fri konkurrens eftersträvas även i färjetrafiken till och från Gotland. Nuvarande avtal med Nordström & Thulin AB löper t.o.m. år 1997. Möjligheten att släppa konkurrensen fri är sålunda begränsad under denna avtalsperiod. Däremot bör det finnas möjligheter att tillåta viss konkurrerande trafik inom ramen för nuvarande avtal bl.a. med tanke på utvecklingen i Baltikum som kan leda till nya intressanta förbindelser där Gotland kan få ett centralt läge. Detta är, enligt min mening, en fråga för sjöfartsverket i den pågående översynen av färjetrafiken.

Jag föreslår att högstprisregleringen och det s.k. Gotlandstillägget för lastbilstransporterna till och från Gotland skall upphöra vid utgången av juni 1992. Systemet med högstprisreglering och Gotlandstillägg är enligt min mening konkurrensbegränsande och hämmar därigenom effektiviteten i transporterna. Det finns dessutom inget entydigt transportpris till Gotland vilket innebär att det inte går att följa upp regleringen och inte heller påvisa dess verkliga nytta. Transportföretagen tillämpar en regelmässig rabattgivning med ca 50–60 % på grundtaxan. Då Gotlandstillägget endast är 0,6 % av nettofraktsumman bör transportföretagen kunna hantera eventuella internsubventioner utan statliga administrativa system.

Jag vill i detta sammanhang även framhålla att godstaxorna i färjetrafiken är subventionerade med uppskattningsvis 50–60 %. Sjöfartsverket beslutade dessutom att inte höja godstaxan vid årsskiftet 1991/92. Vidare utvidgas det transportstödsberättigade godset till att omfatta fler varuslag. Min uppfattning är därför att godstransportpriserna i Gotlandstrafiken inte kommer att

öka på grund av föreslagen avreglering. Jag kommer dock att ge sjöfartsverket i uppdrag att följa upp prisutvecklingen för godsfrakterna till och från Gotland efter en avveckling av högstprisregleringen och Gotlandstillägget. Att se till att prissamverkan inte sker mellan transportföretagen med höjda priser som följd kommer att ingå i uppgifterna för den nya konkurrensmyndighet som regeringen under näringsdepartementets huvudtitel föreslår skall bildas den 1 juli 1992.

Till följd av mitt förslag om avveckling av högstprisregleringen och Gotlandstillägget har inom kommunikationsdepartementet upprättats ett förslag till lag om upphävande av lagen (1979:1035) med bemyndigande om utjämning av taxor för vissa lastbilstransporter (se underbilaga 1).

Med beaktande av vad jag nu anfört beräknar jag medelsbehovet för anslaget till 140 milj.kr. för budgetåret 1992/93 varav 10 milj.kr. avser medel för sänkning av passagerartaxorna.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

1. anta förslaget till lag om upphävande av lagen (1979:1035) med bemyndigande om utjämning av taxor för vissa lastbilstransporter,
2. till *Transportstöd för Gotland* för budgetåret 1992/93 anvisa ett förslagsanslag på 140 000 000 kr.

E 3. Handelsflottans pensionsanstalt

1990/91	Utgift	0
1991/92	Anslag	1 000
1992/93	Förslag	1 000

Handelsflottans pensionsanstalt (HPA)

HPA har hemställt om ett anslag om 1 000 kr. för budgetåret 1992/93. Till driftstat för budgetåret 1992/93 har hemställts om 1 836 000 kr.

Förslaget överensstämmer med den budgetram för budgetåren 1991–94 som HPA redovisade i den fördjupade anslagsframställningen föregående budgetår.

HPA har i en särskild skrivelse redogjort för sin bedömning av det upplåningsbehov som övergångsbestämmelserna för sjömanspensionerna medför. HPA gör bedömningen att totalt 60 milj.kr. kan behöva lånas upp under budgetåret 1992/93.

Föredragandens överväganden

HPAs huvudsakliga arbetsuppgifter är att behandla pensionsansökningar samt att utföra de beräkningar och den uppföljning som dessa föranleder.

Riksdagen beslutade i december 1989 att den särskilda sjömanspensioneringen skulle upphöra fr.o.m. den 1 januari 1990 (SFS 1989:996). Samtidigt

beslöts om vissa övergångsbestämmelser. I april 1998 kommer den siste sjömannen att beviljas pension enligt förordningens bestämmelser.

HPAs inkomster härrör från fastställda redaravgifter samt från ränteavkastning från fondkapital.

Vid riksdagsbehandlingen av föregående års budgetproposition beslöt riksdagen att HPAs upplåningsbehov skulle ombesörjas genom sjöfartsverkets försorg. HPA har inte än behövt ta den möjligheten i anspråk.

Jag förordar att HPA under budgetåret 1992/93 får disponera upp till 60 milj.kr. för pensionsutbetalningar genom lån som sjöfartsverket tar upp i riksgäldskontoret.

Jag beräknar HPAs administrationskostnader för nästa budgetår till 1 878 000 kr. efter pris- och löneomräkning. Jag föreslår vidare att HPA anvisas ett anslag på 1 000 kr. för nästa budgetår.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Handelsflottans pensionsanstalt* för budgetåret 1992/93 anvisa ett förslagsanslag på 1 000 kr.

E 4. Handelsflottans kultur- och fritidsråd

1990/91	Utgift	0
1991/92	Anslag	1 000
1992/93	Förslag	1 000

Handelsflottans kultur- och fritidsråd (HKF)

HKF hemställer att medel anvisas för verksamhetens genomförande genom ett 1 000-kronors anslag.

HKFs verksamhet inriktas på att så effektivt som möjligt erbjuda sjömän ett meningsfullt och attraktivt fritids- och kulturliv.

HKF föreslår 17 866 000 kr. i budgetram för vartdera av budgetåren 1992/93 och 1993/94.

Vidare hemställs om att verksamheten för vart och ett av budgetåren tilldelas ytterligare medel motsvarande 1 % av fyravgifterna, eller 2,5 milj.kr. Den utökade utdebiteringen av fyravgifterna vill rådet använda dels för att bestrida lönekostnaden för lönebidragsanställda, samtidigt som vissa länsarbetsnämnder avlastas motsvarande kostnad under en treårsperiod, dels för den investerings- och utjämningsfond för främst investeringsändamål som inrättades i föregående regleringsbrev.

Föredragandens överväganden

HKFs verksamhet har betalats genom avräkning från fyravgiften som ingår i sjöfartsverkets avgifter.

Enligt gällande riktlinjer skall HKF tillgodoräknas högst 9 % av erlagda fyravgifter. Över statsbudgeten har redovisats ett anslag på 1 000 kr.

I budgetpropositionen 1990/91:100 betonades vikten av att staten genom budgetprocessen kontinuerligt omprövar de statliga verksamheterna. Man ansåg därför att det fanns skäl att närmare undersöka eventuella alternativ till dagens statliga huvudmannaskap för HKF. Föredraganden tog därmed inte ställning till den föreslagna treårsbudgeten.

Inom kommunikationsdepartementet har under år 1991 en arbetsgrupp behandlat frågan om alternativ till dagens organisation till HKF. Resultatet har presenterats i promemorian *Handelsflottans kultur- och fritidsråd, framtida verksamhet och organisation.*

I promemorian konstateras följande. Sverige har genom ett folkrättsligt konventionsåtagande förbundit sig att erbjuda sjömän ett visst utbud av kultur- och fritidsaktiviteter. Utbudet skall vidare ske i kontakt med företrädare för bl.a. sjöarbetsmarknadens parter.

Från såväl Sveriges redareförening som de fackliga företrädarna betonas att nuvarande verksamhet bedrivs effektivt. Genom det nära samarbetet mellan berörda parter kan verksamhetens omfattning och inriktning anpassas till den faktiska efterfrågan.

Staten har således ett folkrättsligt grundat ansvar för att tillhandahålla ett utbud av det slag som HKF i dag svarar för. Arbetsgruppen har i sitt arbete inte kunnat finna något privat eller statligt alternativ som på ett naturligt sätt skulle kunna ersätta HKF. Sjöfartsverket är den myndighet som genom sitt betalningsansvar skulle kunna inrymma också HKFs verksamhet. De besparingar som skulle följa av att inlemma HKF i sjöfartsverket kan bedömas som marginella. En sådan lösning har heller inte stöd från intressenterna dvs. sjöfartsverket, redareföreningen och de sjöfackliga organisationerna. Enligt min mening bör därför denna lösning nu inte övervägas närmare.

När det gäller finansieringsprincipen är det naturligtvis alldeles uppenbart att det inte finns något egentligt samband mellan HKFs verksamhet och erlagda fyravgifter. I arbetsgruppens promemoria behandlas ett alternativ med en fast avräkning baserat på fyr- och farledsvaruavgifterna. Eftersom sjöfartsverkets avgiftshöjningar normalt ligger lägre än inflationen läggs också med denna lösning automatiskt samma rationaliseringstryck på HKF som på verket.

Följande problem bör emellertid också beaktas.

En finansiering av HKFs verksamhet knuten till ett inkomstslag ger naturligtvis upphov till ryckighet i HKFs verksamhet. En bredare bas ger därvid bättre förutsättningar att planera också de ekonomiska ramarna. Om en procentavräkning på fyr- och farledsvaruavgifterna skulle anpassats till de belopp som faktiskt har utgått till HKF under åren 1984–1990 skulle procentavräkningen ha varierat mellan 2,5 och 2,8 %. Vilken procentavräkning som än väljs förblir den ett grovt instrument för att bestämma HKFs inkomster. Förändringar i sjöfartsverkets ekonomiska förutsättningar kan därutöver ge en ryckighet för HKF som är till nackdel för verksamheten.

De möjligheter som HKF fått att kunna fondera överskottsmedel förutsätter en fasthet i budgeteringen också från statens sida. En sådan fasthet kan också fungera som incitament för HKF när det gäller att omprioritera verksamhet och att avgiftsbelägga viss service.

Jag förordar därför att HKF för nästa budgetår får disponera ett realt oförändrat belopp som efter pris- och löneomräkning uppgår till 17 500 000 kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Handelsflottans kultur- och fritidsråd* för budgetåret 1992/93 anvisa ett förslagsanslag på 1 000 kr.

E 5. Ersättning till viss kanaltrafik m.m.

Sammanfattning av föredragandens förslag:
Till Trollhätte kanalverk anvisas för budgetåret 1992/93 70 milj.kr., till Vänerns seglationsstyrelse anvisas för budgetåret 1992/93 8 milj.kr.

1990/91	Utgift	69 780 000
1991/92	Anslag	59 780 000
1992/93	Förslag	78 000 000

Statens Vattenfallsverk/Trollhätte kanalverk

Trollhätte kanalverk ansvarar för kanaler, slussar och farleden mellan Göteborg och Vänern samt för Säffle kanal. Kanalverkets intäkter utgörs bl.a. av farledsvaruavgifter på utrikes gods. Staten anslår de ytterligare medel som behövs för att hålla kanalen öppen för nyttotrafik och fritidsbåtar. Anslaget täcker även kostnaderna för Vänerns seglationsstyrelses verksamhet på Vänern; utmärkning av farleder och lotsning m.m.

Riksdagen beslutade våren 1991 om neddragning av anslaget till kanalverksrörelsen.

Av detta anslag uppgick ersättningen budgetåret 1991/92 till kanalverket till 52,8 milj.kr., och ersättningen till Vänerns seglationsstyrelse till 7,0 milj.kr.

Vattenfall hävdar att det i längden inte är möjligt att på denna anslagsnivå driva verksamheten på ett tillfredsställande sätt med de tekniska, säkerhetsmässiga och miljömässiga krav som måste ställas på verksamheten.

Vattenfall hemställer om ett driftbidrag för budgetåret 1992/93 på 75,6 milj.kr.

Vänerns seglationsstyrelse

Vänerns seglationsstyrelse hemställer om 8 080 000 kr. för budgetåret 1992/93.

Utredningen

Den 18 mars 1991 förordnades Ulf Adelsohn som särskild utredare för en utredning om det statliga stödet till Vänersjöfarten. Betänkandet Vänersjöfarten (SOU 1991:73) överlämnades i september 1991 till kommunikationsdepartementet.

Utredningen gör bedömningen att Vänersjöfarten har spelat en viktig roll för regionens näringsliv. Utredningen konstaterar dock att om Vänersjöfarten skall kunna behålla sin ställning måste kostnaderna sänkas och nya transportsystem utvecklas. Konkurrensen från lastbil och tåg kommer annars att slå ut verksamheten. Godsvolymen har stått stilla den senaste 10-årsperioden.

Investeringsbehovet i kanalen bedöms till i genomsnitt 6,5 milj.kr./år fram till år 2000. Utgångspunkten är därvidlag att nuvarande slussmått bibehålls. Investeringsbehovet i Vänern fram till år 2000 beräknas till 8,6 milj.kr. totalt.

Utredningen konstaterar att Vänersjöfartens fördelar är att trafiken kan öka utan att det medför större investeringar eller driftunderskott, samtidigt som en nedläggning av kanalen skulle medföra vissa begränsade konsekvenser för miljön och trafiksäkerheten.

Utredningen föreslår bl.a. att hamnarna i Vänern bör gå samman i ett bolag för att möjliggöra ett bättre utnyttjande av resurserna.

Som ett moment finns även förslag om förändringar i avgiftssystemet. Förslagen innebär att incitament skapas för att öka trafiken och därmed också intäkterna. De skall också kompensera kanalverket för visst inkomstbortfall som uppstått p.g.a. att intäkterna från farledsvaruavgifterna minskat. Utredningen har lagt fram två alternativ, som innebär att särskilda regler skulle gälla för fyravgifter och farledsvaruavgifter för trafik som på visst sätt är knuten till kanalen och att särskilda passageavgifter för kanalen tas ut.

Remissinstanserna

Remissinstanserna är, med undantag av statens järnvägar (SJ), i huvudsak positiva till utredningens förslag rörande Vänersjöfarten. Remissvaren uttrycker ett stöd för utredningens bedömning att Vänersjöfartens konkurrenskraft måste öka och kostnaderna begränsas om verksamheten även i fortsättningen skall kunna tillgodogöra sig ett statligt stöd.

Avvikande uppfattningar redovisas främst beträffande konsekvenserna av en nedläggning av trafiken, rörande förslagen till förändrade avgifter, samt beträffande den europeiska trafikutvecklingens inverkan på Vänersjöfarten. SJs främsta invändning mot utredningens förslag är ett ifrågasättande av fortsatta statliga insatser för en kraftigt olönsam trafik, vars avveckling – enligt utredningen – inte skulle medföra dramatiska regionalpolitiska konsekvenser. Beträffande förslagen till förändrad avgiftsstruktur är remissinstanserna positiva till att Trollhätte kanalverk och Vänerns seglationsstyrelse skulle få rätt att fastställa avgifter för den trafik som går direkt till Vänern. Beträffande rätten att ta ut avgifter för den trafik som efter omlastning i kusthamn går in i eller ut ur Vänern, dvs. en slags avräkning som skulle till-

godoföras kanalverket resp. seglationsstyrelsen är både sjöfartsverket och Svenska hamnförbundet/Sveriges Stuvareförbund negativa. Sjöfartsverket anför därutöver skäl för att fyravgifterna även i fortsättningen skall tillfalla sjöfartsverket och inte kanalverket som föreslås i betänkandet.

Föredragandens överväganden

Statens kostnader för subventionering av sjöfarten i Trollhätte kanal och i Vänern är betydande. Riksdagen beslutade om en lägre anslagsnivå för verksamheten innevarande budgetår. Anslaget reducerades med ca 10 milj.kr. Därtill gjordes inte någon uppräkning för kommande pris- och löneökningar. Vattenfall har begärt ca 12 milj.kr. i tilläggsanslag för innevarande budgetår. Vänerns seglationsstyrelse har för sin del begärt ett tilläggsanslag på ca 0,8 milj.kr. De anslag som begärts för nästa budgetår för kanalen och seglationsstyrelsen, totalt 83,6 milj.kr., innebär följaktligen en ökning på ca 24 milj.kr. jämfört med den anvisade nivån. I enlighet med vad chefen för näringsdepartementet tidigare i dag föredragit begär Vattenfall därutöver, med hänvisning till att kanalen avskiljs från Vattenfall, att kanalen ges investeringsmedel på ca 6,5 milj.kr. för nästa budgetår. Den ekonomiska belastningen för staten uppgår således till 90 milj.kr. för nästa budgetår.

Flertalet remissinstanser har redovisat en positiv grundinställning till sjöfarten på Vänern. Subventioneringen från staten utslaget per transporterat ton är samtidigt betydande. Konkurrensen mellan transportslagen är intensiv. Fördyringar av kanaltransporter med t.ex. ökade avgifter har av de ansvariga inte bedömts lämpliga att införa. Motviljan att införa en särskild avgift kan tolkas så att kanaltransporterna inte tål ökade kostnader. Mot bakgrund av att de statliga resurserna blir allt mer knappa måste därför frågan ställas om statens stöd till kanaltransporterna är ett effektivt sätt att stärka industrins transporter i Väneområdet.

Redareföreningen har i sitt remissyttrande pekat på samordningsvinster genom att inordna administrationen av kanalen i sjöfartsverket.

Jag kan konstatera en otillfredsställande kostnadsutveckling i kanaldriften. Kostnadsökningen mellan budgetåren 1991/92 och 1992/93 uppgår till hela 16.4 % även om tilläggsanslaget på 12 milj.kr. som kanalverket begärt läggs till basen. Ett stort antal remissinstanser har betonat behovet av rationaliseringar. En sänkt kostnadsnivå kan emellertid inte långsiktigt åstadkommas genom att eftersätta underhållet. Enligt min mening bör därför transportalternativen till dagens kanaltransporter, och en ev. omläggning av transporterna, undersökas och värderas mer ingående. Jag har därför för avsikt att tillsätta en utredning om detta. Det måste vara en utgångspunkt för staten att också subventionerna på transportområdet är effektivitetsbefrämjande. I likhet med chefen för näringsdepartementet anser jag att affärsverksformen för kanalverket bör ses som en övergångslösning i avvaktan på värderingen av regionens transportalternativ. I det sammanhanget har chefen för näringsdepartementet uttalat att aktiebolaget generellt sett är den associationsform som ger de bästa utvecklingsmöjligheterna. Den organisationslösning som slutligen väljs måste dock utformas med hänsyn till kanalverksamhetens speciella förutsättningar. En alternativ organisationsform

kan vara att inordna kanalverksamheten i sjöfartsverkets administration. Det finns anledning att återkomma till frågorna om organisationsform och huvudmannaskap.

För nästa budgetår ser jag nu inte några möjligheter till mera avgörande besparingar i verksamheten. Mot bakgrund av de överväganden som jag tidigare redovisat anser jag det dock inte vara möjligt att tillstyrka kanalverkets äskande i dess helhet. Jag beräknar anslaget för budgetåret 1992/93 till 78 milj.kr., varav 8 milj.kr. avser Vänerns seglationsstyrelse. De 12 miljoner som begärts i tilläggsanslag avser jag bereda i särskild ordning. Vid mitt förslag har jag utgått från att verket redan har möjlighet att införa särskilda avgifter på trafiken.

Beträffande utredningens förslag till avgiftsförändringar anser jag till en början att det skulle bli alltför komplicerat att skapa särskilda regler för fyravgifter beträffande kanalen. Då det gäller utredningens övriga förslag om avgifter är min uppfattning att frågan om avgiftssystemets utformning får övervägas ytterligare.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Ersättning till viss kanaltrafik m.m.* för budgetåret 1992/93 anvisa ett förslagsanslag på 78 000 000 kr.

E 6. Bidrag till svenska rederier

Sammanfattning av föredragandes förslag:
Anslag E 6. Bidrag till svenska rederier avvecklas fr.o.m. den 1 juli 1992.

1990/91	Utgift	500 000 000
1991/92	Anslag	550 000 000
1992/93	Förslag	200 000 000

Nämnden för rederistöd

Under budgetåret 1990/91 har nämnden beviljat 237 milj.kr. i bidrag till kostnader för socialavgifter samt 262 milj.kr. i bidrag till kostnader för sjömansskatt.

Med det beräkningsunderlag som för närvarande föreligger bedömer nämnden för rederistöd anslaget för budgetåret 1992/93 till oförändrat 550 milj.kr. och de administrativa kostnaderna till 1,2 milj.kr.

Nämnden har till kommunikationsdepartementet påpekat att för att den målsättning som riksdagen angav år 1988 skall kunna upprätthållas måste stödet räknas upp. För år 1990 måste bidraget till kostnader för socialavgifter höjas med 11 000 kr. till 49 000 kr. per kalenderår och årsarbetskraft. Ytterli-

gare höjning erfordras för att kompensera för stödets värdeminskning under år 1991.

Föredragandens överväganden

I enlighet med 1988 års sjöfartspolitiska riksdagsbeslut lämnas statliga bidrag till vissa bemanningskostnader. Bidrag lämnas till arbetsgivare som har eller haft sjömän anställda för arbete ombord på svenska handelsfartyg som huvudsakligen används i fjärrfart. Bidrag till kostnader för sjömansskatt lämnas med belopp motsvarande den skatt som har betalats in. Bidrag till arbetsgivarens kostnader för socialavgifter lämnas med 38 000 kr. per kalenderår och årsarbetskraft.

En avveckling av stödet till svenska rederier fr.o.m. den 1 juli 1992 som regeringen aviserat i propositionen om den ekonomiska politiken (prop. 1991/92:38) innebär emellertid vissa kvardröjande kostnader första halvåret 1992. Dessa kostnader utgör bidrag till arbetsgivarens kostnader för socialavgifter den 1 januari – den 1 juli 1992 samt återbetalning av inbetald sjömansskatt för huvudsakligen maj och juni månader 1992. Jag föreslår mot den bakgrunden ett anslag på 200 milj.kr. för budgetåret 1992/93.

Regeringen avser att senare i vår förelägga riksdagen förslag till nya förutsättningar för den svenska sjöfarten. Verksamheten vid nämnden för rederistöd kommer då att behandlas.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Bidrag till svenska rederier* för budgetåret 1992/93 anvisa ett förslagsanslag på 200 000 000 kr.

Stöd till svenska rederier

Sammanfattning av föredragandens förslag:
Stöd till svenska rederier avskaffas.

1990/91	Utgift	200 000
1991/92	Anslag	5 000 000

Nämnden för rederistöd

Nämnden för rederistöd prövar frågor om statligt stöd och bidrag till rederiföretag.

Våren 1982 fattade riksdagen beslut om vissa sjöfartspolitiska frågor. Beslutet innebar bl.a. ett tidsbegränsat stöd till svenska rederier. Stödet grundas i normalfallet på den sjömansskatt som inbetalats åren 1982–1985. Detta stöd, det s.k. konsoliderings- och utvecklingsstödet, administreras av nämnden för rederistöd.

Nämnden redovisar i sin anslagsframställning att man t.o.m. halvårsskiftet 1991 utbetalat sammanlagt 644 milj.kr. i konsoliderings- och utvecklingsstöd. Under budgetåret 1990/91 har nämnden inte beviljat något konsolideringsstöd medan beviljat utvecklingsstöd under året uppgått till ca 200 000 kr.

Nämnden bedömer att stödet under budgetåret 1991/92 kommer att uppgå till ca 5 milj.kr.

Föredragandens överväganden

Regeringen har i proposition (prop. 1991/92:38) om den ekonomiska politikens inriktning aviserat en indragning av det kvarvarande utvecklingsstödet som utbetalats från anslaget Stöd till svenska rederier. I enlighet med detta tar jag inte upp något anslag för budgetåret 1992/93.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen bereder riksdagen tillfälle
att ta del av vad jag anfört om Stöd till svenska rederier.

F. Luftfart

Flygmarknaden

Sammanfattning av föredragandens förslag:

- Arbetet med att skapa en avreglerad luftfartsmarknad med konkurrens måste påskyndas.
- En ytterligare avreglering bör ske under år 1992, som i princip innebär fritt tillträde för svenska aktörer till hela den inrikes flygmarknaden i Sverige.
- Luftfartsverket kommer att få regeringens uppdrag att närmare utreda nödvändiga åtgärder för en sådan fri inrikesmarknad.

Bakgrund

Konkurrenskommittén presenterade våren 1990 i sitt betänkande (SOU 1990:58) Konkurrens i inrikesflyget vissa förslag i syfte att öka konkurrensen inom denna sektor genom avregleringar. Den förra regeringen behandlade i propositionen (prop. 1990/91:87, TU27, rskr. 287) Näringspolitik för tillväxt kommitténs förslag och föreslog därvid en stegvis avreglering av inrikesflyget i Sverige för att uppnå effektiviseringsvinster till gagn för konsumenter och näringsliv. Ett första steg mot avreglering föreslogs från den 1 januari 1992. Detta steg innebär att Scandinavian Airlines System (SAS) och Linjeflyg AB får rätt till parallell konkurrerande trafik på det hittillsvarande primärnätet och att dessa företags företrädesrätt på nya linjer upphör. Samtidigt skulle SAS och Linjeflyg tills vidare ha kvar ett gemensamt ekonomiskt ansvar för ett samlat nät inkl. det s.k. inre norrlandsflyget. Ytterligare avreglerande steg skulle förberedas av luftfartsverket och träda i kraft senast när ny bankapacitet tillkommit på Arlanda. Riksdagen beslutade i enlighet med regeringens förslag.

Genom det separatavtal i luftfartsfrågor som Sverige och Norge träffat med EG och som förelagts riksdagen för godkännande (prop. 1991/92:29, TU4) avses Sverige fr. o. m. den 1 januari 1992 ingå i EGs gemensamma luftfartsmarknad och därmed omfattas av EGs regelverk inom området. De avreglerande steg som EG hittills genomfört har inte berört inrikesflyget i medlemsstaterna. Inom EG bereds emellertid för närvarande ett ytterligare steg mot en inre luftfartsmarknad, innebärande en vittgående liberalisering med inrättande av gemensamma regler för luftfart inom EG i syfte att åstadkomma ökad konkurrens. Detta regelverk, som är avsett att omfatta all flygtrafik, således även inrikes flyglinjer, skall enligt de framlagda planerna tillämpas från den 1 januari 1993.

Föredraganden

Regeringen har i propositionen (prop. 1991/92:38, FiU10) Inriktningen av den ekonomiska politiken bl.a. redovisat riktlinjer för det fortsatta arbetet

med att förbättra marknadsekonomins funktion inom olika branscher. Beträffande flygtrafiken ansåg regeringen att arbetet med att skapa en avreglerad marknad med konkurrens måste intensifieras. Regeringen förklarade därför att snarast klarlägga möjligheterna till ytterligare avreglerande steg inom inrikesflyget.

Det tidigare berörda förslaget avseende förverkligande av EGs inre marknad på luftfartens område kan sålunda innebära att det svenska inrikesflyget ingår i denna ytterligare avreglerade inre flygmarknad redan från år 1993. För svensk del gäller att det första avreglerande steg som riksdagen fattat beslut om träder i kraft den 1 januari 1992, men någon reell trafikförändring har inte planerats förrän i samband med flygbolagens skifte av trafikprogram i april 1992. Mot bakgrund av att detta första avreglerande steg sålunda kan bedömas bli av mycket kortvarig karaktär, finns det enligt min mening anledning att överväga en mer fullständig avreglering av inrikesflyget redan under år 1992.

En sådan avreglering innebär att företrädesrätten bortfaller för Linjeflyg och SAS på hela det nuvarande primärnätet och att möjlighet öppnas för konkurrens av nya svenska aktörer på marknaden. Beträffande sekundärlinjenätet bör konkurrens tillåtas även här bortsett från sådana linjer där särskilda åtgärder kan motiveras av regionalpolitiska skäl. De regler som EG har fastställt eller kan bedömas fastställa för luftfarten vad gäller marknadstillträde, tilldelning av start- och landningstider (slots), priser etc. bör tillämpas så långt möjligt.

Luftfartsverket kommer inom kort att ges i uppdrag att närmare utreda de åtgärder som kan behöva vidtas för att de trafikpolitiska målen om tillgänglighet, effektivitet, säkerhet, miljöpåverkan och regional balans skall kunna upprätthållas på en sådan fri inrikes flygmarknad till lägsta möjliga kostnad. Det gäller bl.a. frågan om biljettsamarbete mellan flygbolag på en konkurrerande marknad, om icke diskriminerande reservationssystem och om prisövervakning. Det gäller också möjligheten att tillförsäkra flygtrafikförsörjning i sådana delar av landet där reella resalternativ till flyget saknas. Luftfartsverket skall ha redovisat uppdraget senast den 1 april 1992.

De här behandlade frågorna kommer vidare att diskuteras med de skandinaviska kommunikationsministrarna inom ramen för det skandinaviska luftfartssamarbetet.

I avvaktan på redovisningen av luftfartsverkets uppdrag och på de skandinaviska diskussionerna är det nu inte möjligt att precisera den tidpunkt under år 1992 då de nya riktlinjerna för inrikes flygtrafik kan träda i kraft. En utgångspunkt i det vidare arbetet bör dock vara att flygtrafiken på den svenska inrikesmarknaden kan vara avreglerad tidigast från den 1 juli 1992.

De åtgärder som jag således förordar förväntas innebära förbättringar för konsumenterna i form av service och priser m.m. Den ger dock också den svenska flygbranschen möjlighet att strukturera sig på ett effektivt sätt för att kunna klara den konkurrens som kommer att bli följden av EGs planerade avregleringsåtgärder.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att godkänna riktlinjerna för ytterligare avreglerande åtgärder inom den inrikes flygtrafiken.

Myndighetsstrukturen inom luftfartssektorn

Sammanfattning av föredragandens förslag:

- Arbetet med att anpassa myndighetsstrukturen till de förändrade konkurrensförhållandena inom flygsektorn skall fortsätta med inriktningen att ett samlat förslag kan presenteras för riksdagen senast i nästa års budgetproposition.
- Det förslag till grundläggande riktlinjer som luftfartsverket har presenterat bör gälla som utgångspunkt för det fortsatta arbetet. Riktlinjerna innefattar skiljande av myndighetsfunktioner och ansvar för luftfartens infrastruktur från kommersiell verksamhet samt nya huvudmannaskapsformer och ekonomiska förutsättningar i flygplatssystemet.

Bakgrund

Som ett led i det arbete som påbörjades inom regeringskansliet år 1990 med utveckling av affärsverken inom kommunikationsdepartementets område har även myndighetsstrukturen inom luftfartsområdet studerats i samarbete med luftfartsverket. Syftet är att studera verkets roll med hänsyn till de nya förutsättningar som sektorn får bl.a. till följd av den pågående avregleringen av flygtrafiken. En viktig del av arbetet gäller att söka utforma nya former för verksamheten som tydliggör verkets olika roller, ger effektivt resursutnyttjande och förbättrade möjligheter att agera affärsmässigt.

Riksdagen (1990/91:TU20, rskr. 177) har givit regeringen till känna att luftfartsinspektionen bör organisatoriskt skiljas från luftfartsverket. Ärendet bereds inom ramen för affärsverksutvecklingsprojektet.

Flygplatsutredningen presenterade i sitt betänkande (SOU 1990:55) Flygplats 2000 vissa förslag angående bolagisering av statliga flygplatser i det hittillsvarande primärnätet. Utredningen lade också fram vissa förslag angående ekonomisk utjämning mellan flygplatser i primärnätet. Den förra regeringen tog i propositionen (prop. 1990/91:87, TU27, rskr. 287) Näringspolitik för tillväxt upp dessa förslag. Regeringen ansåg att de förslag utredningen framlagt behövde kompletteras innan de kunde bilda underlag för beslut, bl.a. med avseende på EG-anpassning och det pågående arbetet med affärsverksutvecklingen. Regeringen gav därför den 18 april 1991 luftfartsverket i uppdrag att genomföra en sådan komplettering i samverkan med berörda kommuner, kommunförbundet och chefen för flygvapnet.

Luftfartsverket har den 30 oktober 1991 inkommit med det begärda kompletterande beslutsunderlaget. Verket konstaterar att frågan om bolagise-

ring av statliga flygplatser inte kan diskuteras utan koppling till arbetet med myndighetsstrukturen inom affärsutvecklingsprojektet. Frågor om ekonomisk utjämning etc. har dessutom koppling till det arbete som pågår inom verket med att ta fram ett nytt avgiftssystem för de trafikala tjänsterna. Det material som verket redovisat är därför att se som en delrapport. Beskrivningen är avgränsad till principer och struktur i avsikt att regeringen skall kunna ta ställning till inriktningen av de förändringar som föreslås. Rapporten behandlar inte myndighetsfunktioner eller flygtrafiktjänstfrågor. Luftfartsverket har dock i annat sammanhang i skrivelse till regeringen redovisat sin syn på frågor om förändringar av huvudmannaskap för även flygtrafiktjänsten.

Genom bl.a. jämförande studier mellan kommunala flygplatser, av vilka många är bolagiserade, och statliga flygplatser har verket kunnat konstatera att ett fördjupat samarbete mellan flygplatser, kommuner och kunder kan öppna intressanta möjligheter till integrering av verksamheter och utveckling av flygplatsområdet i stort, vilket skulle kunna göra det möjligt att effektivisera driften. En bolagisering av de statliga flygplatserna skulle enligt verket kunna ge möjlighet till ett sådant fördjupat samarbete.

Luftfartsverket presenterar i sin rapport ett förslag till modellstruktur för flygplatssystemet. Modellen har tagit sin utgångspunkt i riksdagens trafikpolitiska beslut år 1988, varvid fastslogs att staten skall ha ett särskilt ansvar för sådana trafikanläggningar som svarar mot nationella och internationella trafikbehov. Verket har vid utformandet av sin modell beaktat bl.a. EGs rättsakter inom flygplatsområdet och den pågående avregleringen inom luftfarten såväl nationellt som internationellt.

Huvuddragen i denna principskiss är följande.

Det statliga ansvaret och inflytandet över *den grundläggande infrastrukturen* i enlighet med de trafikpolitiska riktlinjerna bibehålls i affärsverket. Separata aktiebolag bör enligt verkets mening bildas på samtliga statliga flygplatser som ingår i primärnätet. Bolagens uppgift skall vara att svara för *drift och övrig verksamhet vid resp. flygplats*. När det gäller drift och underhåll av flygplatsernas grundläggande infrastruktur förutsätts detta utföras av resp. bolag på uppdrag av affärsverket.

Redovisningstekniskt innebär förslaget att värdet av den grundläggande infrastrukturen vid flygplatserna samlas i infrastrukturhållarens/affärsverkets balansräkning, tillsammans med motsvarande andelar av skulder och eget kapital. Till den grundläggande infrastrukturen hänförs därvid endast de anläggningar på marken som erfordras för att flygplan skall kunna starta och landa enligt fastställda krav – huvudsakligen bansystemet. Värdet av terminaler och övriga anläggningar vid flygplatsen förs över till flygplatsbolagets balansräkning jämte tillhörande andelar av skulder och eget kapital.

Genom att flygplatsbolagen avlastas infrastrukturdelen ges möjligheter för dessa bolag att bedriva en affärsmässig verksamhet. För luftfartsverkets flygplatser totalt sett täcker intäkterna från den grundläggande infrastrukturen kostnaderna. Varje flygplatsbolag som utför drift och underhåll av infrastrukturen på uppdrag av affärsverket, skulle därför enligt verkets mening kunna få sina kostnader för denna verksamhet täckta. Verket påpekar dock att denna ersättning inte ensam är tillräcklig för att ge ekonomiskt bärkraftig

bolagsdrift. Verket konstaterar att en reducering av nuvarande driftkostnader med i genomsnitt 10 till 15 % är nödvändig vid flygplatsbolagen. Verket bedömer detta som realistiskt mot bakgrund bl.a. av tidigare nämnda jämförande studier av olika organisationsformer.

Beträffande frågan om *resultatutjämning* har verket definierat en rad förutsättningar som måste beaktas och som bygger på riksdagens uttalanden i olika sammanhang. Bl.a. får systemet inte bygga på några former av bidrag via statsbudgeten och det måste vara effektivt, flexibelt och långsiktigt.

Verket påpekar att frågan om avgränsningen av statens ansvar för flygplatsnätet är central i sammanhanget. I avvaktan på ytterligare överväganden har verket utgått ifrån primärnätet enligt definitionen i 1988 års trafikpolitiska beslut. Detta nät omfattar 18 statliga och fem kommunala flygplatser.

Luftfartsverket anser att den modell man redovisat med avtal mellan infrastrukturhållaren/affärsverket och flygplatsbolag om drift och underhåll av infrastrukturen innebär att flygplatser i nätet med likadana förutsättningar kan behandlas lika oavsett huvudmannaskap. En sådan lösning skulle enligt verket kunna uppfylla de tidigare nämnda kriterierna för ett långsiktigt hållbart system.

Beträffande *flygtrafiktjänsten* anser verket att den nationella eller strategiska flygtrafiktjänsten bör definieras att tillhöra infrastrukturdelen och kvarligga i affärsverket. Luftfartsverket ser dock inga avgörande skäl emot annat huvudmannaskap för övriga icke strategiska delar av flygtrafiktjänsten.

Luftfartsverket föreslår i sin rapport att riksdagen ger regeringen sådana bemyndiganden att den nya organisationsstrukturen och ekonomiska utjämningssystemet kan införas den 1 januari 1993. Arbetet avses fortsätta under år 1992 dels med utformning av detaljförslag beträffande de beskrivna delarna, dels med övriga strukturfrågor inom luftfartsverkets område.

Remisser

SAS och Linjeflyg, näringsfrihetsombudsmannen (NO), statens pris- och konkurrensverk (SPK) och Sveriges industriförbund har kommenterat luftfartsverkets förslag och är samtliga positiva till grundtankarna i förslaget. SAS och Linjeflyg anser att ytterligare överväganden bör göras för att uppnå största möjliga rationaliseringsvinster i samband med omläggningen och framför därvid olika förslag till mer långtgående bolagiseringar. En jämförelse med existerande lösningar i andra länder bör bl.a. genomföras, och frågan om avgiftssättningen i det nya systemet bör studeras vidare. Flygbolagen understryker också, liksom konkurrensmyndigheterna NO och SPK, att möjligheten till anbudsförfarande vid upphandling av drift och underhåll av infrastrukturen bör prövas. Konkurrensmyndigheterna pekar även på behovet av att öka konkurrensen vid etablering av kommersiella aktiviteter vid flygplatserna. Sveriges industriförbund, NO och SPK understryker för sin del att det är viktigt att alla avsteg från normal kostnadstäckning i flygplatssystemet redovisas öppet och att dolda subventioner undviks.

Regeringen har i proposition om den ekonomiska politiken (prop. 1991/92:38, FiU10) redovisat sin syn på statens förmögenhetsförvaltning. Beträffande affärsverken konstateras därvid att riktlinjen i första hand bör vara att verksamheten och de tillgångar som förvaltas av affärsverken bör överföras till aktiebolag. Dock bör verksamhet med karaktär av "naturligt monopol" skiljas ut från konkurrensutsatt verksamhet och fungera som neutrala aktörer. Regeringen berörde i sammanhanget även luftfartsverket och aviserade att man med hänsyn bl.a. till de förändrade konkurrensförhållandena inom flygsektorn avsåg att utarbeta förslag angående luftfartsverkets framtida struktur. Inriktningen är att tydligare skilja myndighetsfunktioner och ansvar för infrastruktur från kommersiell verksamhet och att skapa möjligheter för nya former för huvudmannaskap vid flygplatserna.

Mot denna bakgrund delar jag den grundsyn som präglar luftfartsverkets förslag till förändring av myndighetsstrukturen inom luftfartssektorn. Förslaget följer väl regeringens riktlinjer för att skilja ut kommersiella delar i affärsverken och driva dessa i bolagsform med affärsmässiga ägarkrav samt skapa möjligheter till breddat ägande där så är lämpligt.

Det bör noteras att en allmän förutsättning i arbetet är att luftfartens infrastruktursystem skall bära sina egna kostnader även i fortsättningen i form av avgifter från infrastrukturutnyttjarna.

Jag delar synen hos de instanser som kommenterat förslaget att det är viktigt att den föreslagna omorganiseringen ses som ett medel för att effektivisera driften av flygplatsnätet och sänka kostnaderna till gagn för hela luftfartssektorn. Enligt de principer som luftfartsverket föreslagit skall driften av den grundläggande infrastrukturen vid flygplatserna ske genom uppdrag från affärsverket till flygplatsbolagen. Jag förutsätter att uppdragsavtalen kommer att få en sådan utformning att incitament ges till rationaliseringar genom anbudskonkurrens beträffande underentreprenader etc. vid flygplatserna.

Som luftfartsverket påpekat är det nu behandlade materialet att se som en delrapport i det arbete som pågår med att anpassa luftfartsverkets struktur till framtidens krav. Bland de frågor som återstår att behandla kan nämnas följande. Infrastrukturhållaren/affärsverkets organisation måste genomlysas. Bl.a. måste frågan om myndighetsfunktionernas placering diskuteras. Luftfartsinspektionens organisatoriska roll återstår också att behandla. Rollspelet mellan kunderna, affärsverket och flygplatsbolagen bör som framgått utredas ytterligare. Den icke nationella eller strategiska flygtrafiktjänstens framtida organisation bör också belysas ytterligare, liksom givetvis de närmare förutsättningarna för bolagisering av flygplatserna etc. En omläggning av luftfartsverkets räkenskaper enligt aktiebolagslagens krav i enlighet med de principer som riksdagen godkände i samband med tillväxtpropositionen år 1991 bör även genomföras som ett led i utformandet av nya ekonomiska styrformer för ett omorganiserat luftfartsverks olika delar.

Det fortsatta arbetet bör i huvudsak bedrivas inom ramen för affärsverksutvecklingsprojektet. Inriktningen bör enligt min mening vara att kunna presentera ett samlat förslag till ny struktur för luftfartsverket för riksdagens ställningstagande senast i budgetpropositionen år 1993.

Beträffande frågan om resultatutjämning mellan statliga och kommunala flygplatser gäller, att det nuvarande systemet löper ut den 31 december 1992. Jag anser att luftfartsverkets förslag i denna del är intressant och bör studeras närmare. Som verket påpekat är dock en avgörande faktor den avgränsning av det statliga ansvar som bör gälla beträffande flygplatssystemet i framtiden. Den i föregående avsnitt beskrivna pågående avregleringen av inrikesflyget i Sverige gör att den hittills gällande definitionen av ett primärnät, nämligen sådana flygplatser som är trafikerade av antingen SAS eller Linjeflyg, inte längre kan upprätthållas. Utarbetande av förslag till en ny definition av sådana flygplatser som är av nationell och internationell betydelse bör därför, liksom frågan om de ekonomiska förutsättningarna för flygplatserna i detta nät, behandlas i det fortsatta arbetet med strukturfrågorna inom luftfartssektorn under år 1992.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att godkänna riktlinjerna för det fortsatta arbetet med utarbetande av en ny myndighetsstruktur inom luftfartsområdet.

Luftfartsverket

Sammanfattning av föredragandens förslag:

- Luftfartsverkets allmänna inriktning och servicemål ligger fast i avvaktan på överväganden inom ramen för affärsverksutvecklingsprojektet.
- Produktivitetshöjande åtgärder bör prioriteras under treårsplaneperioden 1992–1994. Målen för avkastning, resultat och soliditet ligger fast tills vidare.
- Vissa senareläggningar bedöms möjliga i investeringsplanen på grund av den svaga trafikutvecklingen för närvarande. Investeringsramen för perioden 1992–1994 beräknas till 3 400 milj.kr., varav dock endast 1 100 milj. kr. belastar verkets soliditet.
- Alternativa former av finansiering av vissa strategiska investeringar bör prövas senare när fullständigt underlag föreligger.

1. Verksamhetens inriktning m.m.

Luftfartsverkets treårsplan

Det övergripande målet för luftfartsverket är att främja en på sunda ekonomiska villkor grundad utveckling av luftfarten och verka för att en tillfredsställande flygtransportförsörjning uppnås och vidmakthålls till lägsta möjliga kostnader.

Luftfartsverket har sex huvuduppgifter:

- att driva och förvalta statens flygplatser för civil luftfart och även ansvara för driften av stationsområden för civil luftfart vid militära flygplatser,

- att i fred svara för civil och militär flygtrafiktjänst,
- att ha tillsyn över flygsäkerheten för den civila luftfarten,
- att svara för skyddet av miljön mot föroreningar från civil luftfart,
- att utöva vissa luftfartspolitiska myndighetsfunktioner, samt
- att ombesörja beredskapsplanläggning i fråga om den egna verksamheten och den civila flygtransportsektorn i övrigt.

Sedan den 1 november 1990 arbetar luftfartsverket som koncern. Koncernen luftfartsverket bedriver affärsverksamhet dels inom ramen för affärsverket genom affärsenheterna Flygtrafiktjänst, LFV Teknik, LFV Resurs och de nitton flygplatserna, dels i de två dotterbolagen Swedavia AB och LFV Airport Center AB. Inom affärsverket finns även två myndighetsfunktioner: luftfartsinspektionen, som är fristående myndighetsmässigt, och luftfartspolitiska avdelningen.

Styrningen av luftfartsverket förutsätts ske genom fastställande av ekonomiska mål och servicemål. Treåriga investeringsplaner med utblickar på längre sikt är ett värdefullt instrument i sammanhanget. Statens styrning sker främst genom att mål läggs fast för avkastning, service, prissättning och soliditet. Därtill kommer verkets egna mål för service och produktivitet.

Luftfartsverket presenterar i sin treårsplan för åren 1992–1994 mål för samtliga verksamhetsgrenar och den planerade inriktningen av verksamheten under perioden.

Verkets verksamhetsinriktning ligger fast. Verket har preciserat sitt agerande genom utformande av affärs- resp. verksamhetsidéer.

Affärsidé för affärsverksamheten är att på affärsmässig basis tillhandahålla och vidareutveckla anläggningar inom flygtransportnäringen för att tillgodose kundernas krav, samt tillgodose kundernas behov av system, produkter och tjänster i anslutning till ovanstående.

Verksamhetsidé för myndighetsfunktionerna är att luftfartspolitiken skall bedrivas så att den främjar luftfartens utveckling, att verket skall eftersträva största möjliga överensstämmelse mellan svenska och internationella standarder, rekommendationer och procedurer, samt att verksamheten skall präglas av öppenhet för marknadens synpunkter, men samtidigt av fasthet och opartiskhet.

Luftfartsverkets produkter utgörs av de olika tjänster som verket producerar. Verkets tjänsteproduktion delas in i dels systemtjänster, dels kommersiella tjänster. Till gruppen systemtjänster hör tjänster som är en nödvändig och obligatorisk förutsättning för att en flygtransport skall kunna ske. Till systemtjänster hör vidare sådana vars omfattning och villkor är reglerade i lag. Alla andra tjänster som luftfartsverket tillhandahåller benämns kommersiella tjänster.

Servicemålen för *systemtjänster* är följande:

För *start- och landningstjänst* att:

- medge start, landning och markstopp med de flesta i kommersiell flygverksamhet använda flygplanstyper under resp. flygplats öppethållningstid. Trafikbortfallet av antalet rörelser med flygplan över 15 ton under vinterperioden skall uppgå till högst 1 %. Det antal starter och landningar skall medges med de olika flygplanstyper per trafikslag (in- och

utrikes linjefart och chartertrafik) som följer av de tidtabeller som godkänts.

För *passagerartjänst* att:

- tillhandahålla passagerarutrymmen, passagerarservice och övrig service som kan förväntas av kunder under resp. flygplats öppethållningstid eller i övrigt efter överenskommelse.

För *flygtrafiktjänst en route* att:

- befrämja en säker och välordnad flygtrafik inom svenska flyginformationsregioner. Tjänstegrensvisa insatser och tekniska funktioner skall tillhandahållas åt såväl civil som militär luftfart så att all luftfart kan bedrivas säkert och rationellt.

För *flygsäkerhetstjänst* att:

- säkerhetsarbetet skall bedrivas med ökad kraft och intensitet, och flygsäkerhetsstandarden skall lägst vara i nivå med den som finns i övriga välutvecklade luftfartsnationer.

För *trafikpolitiska tjänster* att:

- genom eget planerings- och utredningsarbete samt uppföljning av utvecklingen inom flygtransportsektorn bygga upp kunskap som underlag till förslag och beslut, vilka leder till en sund utveckling av flygsektorn,
- i sin handläggning av luftfartspolitiska tillståndsfrågor främja sektorns utveckling och bidra till en tillfredsställande transportförsörjning,
- i sin prisreglerande verksamhet se till konsumenternas intresse av rimliga priser på en marknad av monopol- eller oligopolkaraktär. Samtidigt skall flygföretagens behov av att hålla en intäktsnivå som är tillräcklig för långsiktig lönsamhet tillgodoses.

Syftet med att producera *kommersiella tjänster* är att öka effektiviteten och konkurrensförmågan i flygtransportsystemet, bl.a. genom att hålla tillbaka priserna på de trafikinriktade tjänsterna. Till de kommersiella tjänsterna hör ramptjänst, expeditionstjänst, hangar och parkeringstjänst, bilparkering, lokaluthyrning, tankningstjänst, konferensservice, reklamplatsförsäljning, lokalvård, flygplansstädning och arrende.

De olika kommersiella tjänsterna riktar sig till resenärer, flygbolag och företag. Produktion av kommersiella tjänster skall vara ett komplement till produktionen av systemtjänster. Den får således ej bedrivas så att den primära uppgiften att producera tjänster direkt inriktade mot flygtrafiken hindras eller blir eftersatt.

Priset för kommersiella tjänster skall sättas så att ett så stort överskott som möjligt skapas. Det innebär att varje tjänst skall täcka sina egna kostnader samt ge en av verksledningen fastställd avkastning. I kostnaderna inräknas även den risk som kan hänföras till tjänsten.

Föredraganden

Jag har i föregående avsnitt redovisat min syn på det arbete som pågår beträffande en förändrad myndighetsstruktur inom luftfartssektorn. I avvaktan på resultatet av detta arbete godtar jag den av verket föreslagna allmänna inriktningen av verksamheten under treårsperioden 1992–1994 samt föreslagna servicemål. De servicemål för olika verksamhetsgrenar som verket

redovisar ligger fast jämfört med nuvarande treårsplan. Verksamheten syftar till att stärka flygets konkurrenskraft och utformas i nära samarbete med flygbolag, kommuner och andra berörda intressenter såväl i fråga om inriktningen som omfattningen av service och investeringsåtgärder. Omfattningen på verksamheten måste dock givetvis styras av de ekonomiska förutsättningar som jag avser att behandla i följande avsnitt.

2. Ekonomiska mål och resurser m.m.

Luftfartsverkets treårsplan

Till grund för treårsplanen som verket redovisar ligger en bedömd långsiktig trafiktillväxt fram till år 2000 med i genomsnitt 4,6 % för inrikes, 6,2 % för utrikes flygtrafik och 1,1 % för chartertrafik på svenska flygplatser. Prognosen är nedskriven jämfört med föregående treårsplan med 0,8 %, 0,5 % resp. 0,9 %. För att kunna upprätthålla nuvarande servicenivå med den ökning i trafiken som förutses bedöms personal och övriga driftresurser behöva ökas med i genomsnitt ca 3 % per år. Beträffande *produktiviteten* föreslår verket som mål att luftfartsverkets totalproduktivitet, sett över en längre period, skall öka med i genomsnitt 3 % per år. Verket påpekar att ett utvecklingsarbete av nya och förbättrade produktivitetsmått pågår och kommer att fortsätta som en del av affärsverksutvecklingsprojektet.

I 1991 års regleringsbrev har regeringen fastlagt vissa ramar för luftfartsverkets ekonomiska verksamhet. Luftfartsverket har av denna anledning under år 1991 i princip haft investeringsstopp. Investeringsutgifterna är enligt verket således till mycket stor del en följd av tidigare fattade beslut. Igångsättning av projekt har under år 1991 huvudsakligen begränsats till säkerhets-, miljö- och arbetsmiljöinvesteringar. Det *ekonomiska resultatet* för år 1991 bedöms i treårsplanen bli ca 300 milj.kr. lägre än bedömningen i föregående treårsplan, och beräknas till 318 milj.kr. Resultatförsämringen har enligt verket sin orsak i en kombination av förändrade volymer och priser samt i att verket under år 1991 inte kunnat genomföra någon prishöjning.

Gällande mål för *avkastning* är enligt regeringens beslut att luftfartsverket år 1991 skall inleverera avkastning på verkets fasta statskapital enligt fastställd avkastningsränta samt inrikta sin verksamhet på att uppnå ett resultat som därutöver medger en återbetalning till staten på 215 milj.kr. Beloppet utgör en del av före budgetåret 1987/88 ackumulerad underförräntning, som vid utgången av år 1990 hade reducerats till 300 milj.kr. Staten skall senast budgetåret 1991/92 helt ha kompenserats för ackumulerad underförräntning. Luftfartsverket har i skrivelse till regeringen begärt nedsättning av förräntningskravet för år 1991 med en summa som motsvarar effekten av den uteblivna avgiftshöjningen.

Luftfartsverket skall enligt regeringens beslut under treårsperioden 1991–1993 inrikta *soliditeten* mot att snarast, dock senast år 1993 överstiga 45 %. Vid utgången av år 1990 redovisade verket en soliditet på 40,3 %. Trots en stor återhållsamhet på investeringssidan väntas soliditeten sjunka ytterligare under år 1991 till ca 38 %. Verket redovisar för treårsperioden 1992–1994 två alternativa planer, varav den ena följer regeringens riktlinje för en höjd

soliditet. Enligt denna plan beräknas soliditeten vid utgången av åren 1992–1994 uppgå till 40 %, 45 % resp. 51 %. Verket förordar dock en 500 milj.kr. högre investeringsnivå som kräver ett reviderat soliditetsmål. Motsvarande soliditetssiffror för åren 1992–1994 beräknas då till 39 %, 44 % resp. 50 %. På grund av arbetet med att höja soliditetsnivån begär inte verket någon ytterligare låneram hos riksgäldskontoret under planperioden.

En allmän förutsättning i verkets plan är att finansieringen av Arlandas tredje rullbana och områdeskontrollcentralen vid Arlanda – de överlägset största enskilda investeringarna under perioden – skall ske i särskild ordning utanför balansräkningen och således inte påverka soliditeten.

Nuvarande målsättning för *prissättningen* innebär att höjningen av luftfartstaxorna skall begränsas till att ligga under den allmänna prisökningen. Detta styrs av intentionerna i det s.k. SILA-protokollet.

Luftfartsverket föreslår i en särskild skrivelse som nytt prismål för treårsplaneperioden 1992–1994 att förändringar av verkets avgifter högst får uppgå till samma nivå som den allmänna kostnadsutvecklingen i samhället i övrigt. Konsumentprisindex utgör därvid det mätbara måttet. Prismålet föreslås gälla verkets systemtjänster sammanvägt och mätt över en konjunkturcykel. Möjligheter till särskilda ställningstaganden vid för landets flygsektor strategiska investeringsbeslut skall finnas.

Detta mål avses gälla från den tidpunkt när den tidigare begränsningen hävts genom överenskommelse med SILA.

Beträffande *investeringarna* konstateras i treårsplanen att regeringen för budgetåret 1991/92 har anvisat en investeringsram för åren 1991 och 1992 på totalt 1 200 milj.kr. Samtidigt har dock verket anmodats att fortsätta planeringen av en tredje bana på Arlanda. Verkets föreslagna investeringsplan för treårsperioden 1992–1994 omfattar ett totalt belopp på 4 000 milj.kr. Som nämnts kräver dock uppfyllande av regeringens målsättning för soliditeten en lägre investeringsnivå på 3 550 milj.kr.

Finansieringen av investeringarna avses ske genom verkets resultatöverskott från tidigare år, genom avskrivningsmedel, leasing och till mindre del genom upplåning i riksgäldskontoret. Enligt verkets förslag beräknas dock ca 2 900 milj.kr. av investeringarna under planperioden huvudsakligen vid Arlanda finansieras utanför balansräkningen. Verket redovisar dock inga färdiga finansieringsförslag i treårsplanen, som inte heller innehåller några begärda bemyndiganden i denna del. Verket avser att återkomma till regeringen med förslag till lösningar i de enskilda fallen. Luftfartsverket hemställer dock om att investeringsinriktningen fastställes.

Remisser

Linjeflyg och SAS har yttrat sig över luftfartsverkets treårsplan. Flygbolagen delar i stort luftfartsverkets bedömningar om behovet av investeringar. Dock påpekas möjligheten att senarelägga vissa objekt med hänsyn till efterfrågan. Linjeflyg och SAS anser att de långtidsprognoser som verket lagt till grund för planen inte är relevanta under de närmaste åren. Den kraftiga tillbakagång som luftfartssektorn genomgått under åren 1990–1991 innebär enligt flygbolagen att trafiken först år 1994 kan vara tillbaka på 1990 års nivå.

I det svåra läge där branschen för närvarande befinner sig, och som framtvingat hårda rationaliseringsprogram i flygbolagen, måste enligt bolagens mening även luftfartsverket delta i rationaliseringssträvandena enligt verkets målsättning att arbeta för sektorns konkurrensförmåga. Flygbolagen godtar därför inte verkets beräkning av 3 % årliga kostnadsökningar och anser att man i stället bör inrikta verksamheten mot kostnadssänkningar under planperioden genom hårda produktivitetskrav och ett sänkt soliditetsmål för luftfartsverket.

Föredraganden

Flygtrafiken har under en lång tid befunnit sig i tillväxt. Totalt har antalet passagerare på svenska flygplatser ökat från 2,5 milj. år 1965 till 18 milj. år 1990. Utrikestrafiken ökade under år 1990 med 11,6 % mätt i antal passagerare. Inrikestrafikens ökning uppgick dock endast till 3,8 % och för chartertrafiken noterades en minskning med 3,3 %. Under år 1991 har emellertid flygtrafiken generellt drabbats av en kraftig nedgång, till största delen beroende på en internationell lågkonjunktur. Det är sedan länge känt att flygtrafik är mycket konjunkturkänslig. Speciellt hårt har det svenska inrikesflyget drabbats. Även om de flesta bedömare anser att flygtrafiken på sikt åter kommer att öka, vilket också luftfartsverkets långtidsprognos indikerar, är det enligt min mening naturligt att nedgången i efterfrågan och de ekonomiska följderna av denna kommer att prägla luftfartsverkets verksamhet och ekonomiska planering under de närmaste tre åren.

Jag anser mot denna bakgrund att det är viktigt att luftfartsverket under treårsperioden 1992–1994 ger produktivitetshöjande åtgärder prioritet. Redan på kort sikt bör åtgärder vidtas för att reducera kostnader och öka produktiviteten. Jag har informerats om att luftfartsverket kommer att ta initiativ till ytterligare överläggningar med flygbolagen för en genomgång av tillgänglig rationaliseringspotential inom sektorn genom bl.a. avstämning av kundernas efterfrågan på verkets tjänsteutbud och av olika former av samarbete. Det arbete som pågår inom ramen för det tidigare berörda affärsverksutvecklingsprojektet, och som bl.a. har som mål att åstadkomma rationellare flygplatsdrift är också viktigt i detta sammanhang. Verkets arbete med att ta fram nya produktivitetsmått bör även påskyndas.

Beträffande målen för ekonomiskt resultat och avkastning har verket numera gjort vissa reviderade bedömningar av resultatet under treårsplaneperioden som bygger på flygbolagens tidigare nämnda prognoser. För år 1991 bedömer luftfartsverket nu ett resultat på ca 250 milj. kr. Jag finner emellertid inga skäl att nu förändra de gällande målen för resultat och avkastning. I sammanhanget bör dock nämnas det arbete som pågår inom affärsverksutvecklingsprojektet med att ta fram nya mål för räntabilitet och utdelning i syfte att anpassa styrningen av luftfartsverket till bolagsliknande former.

Vad gäller soliditetsmålet finner jag inga övervägande skäl att nu ändra på detta. Luftfartsverkets soliditet bör senast i slutet av treårsplaneperioden åter uppgå till minst 45 %. Frågan om luftfartsverkets framtida mått på soliditet tillhör också de frågor som behandlas av affärsverksutvecklingsprojektet. Det kan därvid noteras, att de preliminära resultat som framkommit i

samband med simuleringar av balans- och resultaträkningar för verket enligt aktiebolagslagens krav visar att det hittillsvarande soliditetsmålet vid en sådan jämförelse skulle motsvara ca 30 %.

Beträffande prismålet har kommunikationsdepartementet ännu ej slutfört de överläggningar som pågått med företrädare för SILA. Dessa överläggningar om ett hävande av begränsningarna enligt det s.k. SILA-protokollet från år 1983 bedöms emellertid kunna slutföras inom den närmaste tiden. I avvaktan på detta bör följaktligen ett oförändrat prismål tills vidare gälla för luftfartsverket. Det förslag till nytt prismål som verket presenterat kommer att övervägas inom ramen för affärsverksutvecklingsprojektet.

Vad gäller investeringarna anser jag i likhet med flygbolagen att huvudinriktningen i den av luftfartsverket presenterade planen kan godtas. Regering och riksdag efterlyste i föregående års budgetproposition en kraftsamling av investeringarna mot de mest centrala objekten. Som framgått har en sådan kraftsamling och prioritering också skett. Samtidigt måste beaktas att luftfartssektorn är en investeringstung sektor. De föreslagna investeringsobjekten är i stort nödvändiga delar i infrastrukturuppbyggnaden i form av banor och flygledning. Emellertid anser jag att den kraftiga nedgång i flygtrafiken som skett under år 1991 och som enligt flygbolagens egna prognoser inte kommer att inhämtas förrän i slutet av planperioden bör ge större möjligheter till senareläggning av vissa projekt än vad luftfartsverkets presenterade investeringsplan visar. Verket har även med anledning av den förändrade resultatprognosen gjort vissa förändringar i planen i denna riktning. Jag beräknar mot denna bakgrund och med oförändrade mål i övrigt en sammanlagd investeringsram på 3 400 milj. kr. för perioden 1992–1994. Av denna ram avser dock endast 1 100 milj. kr. sådana investeringar som på normalt sätt belastar luftfartsverkets soliditet.

Beträffande finansieringen av investeringarna kan således konstateras att en mycket stor del av dessa avses att finansieras utanför verkets normala ekonomi. Mot bakgrund av de långsiktiga och för flygsektorn centrala satsningar som dessa investeringar utgör – en utbyggd bankapacitet vid Arlanda och en rationellare flygtrafikledning – och storleken på utgifterna i relation till luftfartsverkets omsättning, är jag beredd att pröva de alternativa finansieringsformer som kan komma att presenteras av luftfartsverket. Det är emellertid inte möjligt att nu ta närmare ställning i de enskilda fallen. Detta bör ske när ett fullständigt underlag för val av finansieringslösning har tagits fram.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

1. godkänna vad jag anfört om inriktningen av luftfartsverkets verksamhet och de servicemål som jag förordat under perioden 1992–1994,
2. godkänna de resultat-, pris- och soliditetsmål för luftfartsverkets verksamhet som jag förordat för perioden 1992–1994,
3. godkänna vad jag har anfört om luftfartsverkets investeringar under perioden 1992–1994 samt bemyndiga regeringen att besluta om avvikelser därifrån.

F 1. Beredskap för civil luftfart

Verksamheten under anslaget omfattar planläggning och förberedelser för flygtransportledning, flygplatsdrift och flygtransportverksamhet under beredskapstillstånd och krig.

Chefen för försvarsdepartementet har tidigare denna dag anmält att anslagen inom den ekonomiska planeringsramen för totalförsvarets civila del kommer att behandlas i en särskild försvarspolitisk proposition som avses förläggas riksdagen under våren 1992. I avvaktan på detta föreslår jag att anslaget förs upp med oförändrat belopp.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Beredskap för civil luftfart* för budgetåret 1992/93 anvisa ett reservationsanslag på 56 080 000 kr.

F 2. Bidrag till kommunala flygplatser m.m.

Sammanfattning av föredragandens förslag: För budgetåret 1992/93 föreslås ett bidragsanslag på 15,2 milj.kr. varav 4,2 milj.kr. avser investeringar i kommunala flygplatser i skogslänen och resten drift vid sådana flygplatser.

1990/91	Utgift	14 000 000
1991/92	Anslag	14 560 000
1992/93	Förslag	15 200 000

Från anslaget kan bidrag utgå för drift och investeringar till huvudmän för kommunala flygplatser i skogslänen med regionalt betydelsefull linjetrafik.

Luftfartsverket

Luftfartsverket har för nästa budgetår föreslagit ett anslag på 15,5 milj.kr.

Föredraganden

Riksdagen har sedan budgetåret 1987/88 anvisat ett bidragsanslag till drift och investeringar vid kommunala flygplatser i skogslänen med trafik av regionalpolitisk betydelse. Beslut om bidragets fördelning fattas av regeringen efter förslag från luftfartsverket. För budgetåret 1991/92 anvisades totalt 14,56 milj.kr., varav 4 milj.kr. till investeringar och resten till drift.

Frågan om en ändrad administration av detta anslag som min företrädare berörde i föregående års budgetproposition, kommer bl.a. att övervägas i samband med luftfartsverkets tidigare omnämnda uppdrag angående åtgärder i samband med en avreglering av den inrikes flygtrafiken.

För budgetåret 1992/93 beräknar jag ett anslag på 15,2 milj.kr. Av detta anslag bör 4,2 milj.kr. användas för investeringar och resten för drift.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Bidrag till kommunala flygplatser m.m.* för budgetåret 1992/93 anvisa ett reservationsanslag på 15 200 000 kr.

F 3. Civil trafikflygarutbildning

Sammanfattning av föredragandens förslag: Som ett led i regeringens näringspolitik skall anslagsfinansieringen av den civila trafikflygarutbildningen upphöra. En utredning skall tillsättas för att studera möjligheterna till fortsatt drift av trafikflygarhögskolan byggt på ett av marknaden finansierat utbud av pilotutbildning. I avvaktan på denna utredning föreslås för budgetåret 1992/93 ett oförändrat anslag på 25,4 milj.kr.

1990/91	Utgift	45 306 700	Reservation 18 304 000
1991/92	Anslag	25 400 000	
1992/93	Förslag	25 400 000	

Från anslaget utbetalas ersättning till chefen för flygvapnet (CFV) för civil pilotutbildning vid trafikflygarhögskolan (TFHS) i Ljungbyhed. Dessutom kan i mån av medel statsbidrag lämnas från anslaget till civil pilotutbildning i privata skolor enligt förordningen (1986:682) om statsbidrag för utbildning av trafikflygare m.m.

Chefen för flygvapnet

Under år 1990 har efterfrågan på grundutbildade piloter i Sverige upphört. Intagningen vid TFHS har därför minskats till ett minimum i avsikt att upprätthålla skolans kompetens. Normal utbildningsvolym vid skolan har varit 60 elever. Under budgetåret 1990/91 har 20 elever påbörjat utbildningen. Skolan har i den uppkomna situationen även utnyttjats för alternativa ändamål. Bl.a. har CFV förlagt kompletteringsutbildning för transportflygare vid TFHS. Viss personal har även överförts till uppgifter inom F5. Utbildningen av piloter för norska statens räkning har minskat, och bedöms komma att upphöra helt under budgetåret 1991/92 i samband med avveckling av den norska trafikflygarutbildningen.

CFV uppger i anslagsframställningen att stor osäkerhet råder om när ett nyrekryteringsbehov kommer att föreligga på nytt. CFV föreslår emellertid ett anslag för budgetåret 1992/93 på 46,0 milj.kr., vilket motsvarar en ökning med 4,1 milj.kr. jämfört med de totala resurserna vid skolan budgetåret 1991/92 inkl. reservationer. CFV begär också att få ta i anspråk investeringsmedel till tidigare beslutad nivå på 40,0 milj.kr.

Föredraganden

Regeringen har i proposition (prop. 1991/92:38, FiU10) om inriktning av den ekonomiska politiken redogjort för vissa riktlinjer för en ny näringspolitik. En del i dessa riktlinjer är att skattelättnader som påverkar företagande skall ersätta branschstöd i olika former. Som ett led bl.a. i denna strategi anför regeringen i propositionen att stödet till den civila trafikflygarutbildningen bör upphöra så snart nuvarande elever färdigutbildats.

Den civila trafikflygarutbildningen vilar på ett samarbetsavtal mellan staten och flygbolagen SAS, Linjeflyg och Swedair som regeringen godkänt den 19 mars 1987. Avtalet innebär i korthet att staten skall bekosta den grundläggande pilotutbildningen medan flygbolagen bekostar ett bolagsanpassat skede. SAS och Swedair har i skrivelser till regeringen sagt upp avtalet. Parterna har i samband med överläggningar konstaterat att man är överens om att inga fler elever skall tas in till grundutbildning vid TFHS enligt avtalet, men att de elever som nu finns skall få avsluta båda utbildningsskedena. De sista eleverna beräknas därmed lämna skolan under år 1992.

Jag anser att det är fördelaktigt om piloter för det civila trafikflyget kan utbildas i Sverige även fortsättningsvis. Utan att nu ta ställning till skolans fortsatta existens förordar jag därför att möjligheterna att driva TFHS vidare utreds. En utgångspunkt för en sådan utredning bör dock vara en verksamhet bedriven på basis av ett av marknaden finansierat utbud av pilotutbildning och utan hittillsvarande anslagsfinansiering av verksamheten. Genom en sådan omläggning får skolan ett mer direkt förhållande till kunderna dvs. flygbolagen. Utredningen bör i sammanhanget även belysa frågan om huvudmannaskapet för TFHS.

Jag avser att föreslå regeringen att uppdra åt chefen för flygvapnet att genomföra denna utredning om TFHS framtid i samverkan med flygbolagen och övriga berörda parter.

I avvaktan på att chefen för flygvapnet genomför detta utredningsarbete bör TFHS få möjlighet att behålla en viss nivå på verksamheten även efter det att den sista elevgruppen lämnat skolan enligt det hittillsvarande avtalet. För budgetåret 1992/93 beräknar jag därför ett oförändrat anslag på 25,4 milj.kr. Det är emellertid svårt att för närvarande exakt beräkna medelsbehovet under dessa förhållanden.

Jag har i dessa frågor samrått med chefen för försvarsdepartementet.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Civil trafikflygarutbildning* för budgetåret 1992/93 anvisa ett reservationsanslag på 25 400 000 kr.

G. Kollektivtrafik m.m.

G 1. Riksfärdtjänst

Sammanfattning av föredragandens förslag:
- För riksfärdtjänst föreslås för budgetåret 1992/93 ett anslag på 113 300 000 kr.

1990/91 Utgift	105 340 536
1991/92 Anslag	96 500 000
1992/93 Förslag	113 300 000

Från anslaget ges stöd till riksfärdtjänst. Syftet med riksfärdtjänsten är att ge svårt handikappade möjlighet att göra längre resor inom landet till normala kostnader. Berättigade till riksfärdtjänst är personer som på grund av sitt handikapp och brist på tillgängliga trafikmedel måste resa på ett dyrare sätt än normalt. Riksfärdtjänstresor kan ske med flyg, båt, tåg, taxibil eller med specialfordon till en kostnad som motsvarar kostnaden för att åka andra klass med tåg inkl. anslutningsresor. I vissa fall kan även ledsagare medfölja. Det är kommunerna som fattar beslut om resorna.

Transportrådets skrivelse

Transportrådet (TPR) har i en skrivelse den 20 augusti 1991 redovisat en lägesbeskrivning för riksfärdtjänsten. TPRs bedömning av anslagsbehovet för budgetåret 1992/93 grundar sig på ett beräknat utfall för innevarande år på 104,2 milj.kr. Ökningen beror på ökade transportkostnader med 4 % för samtliga slag av färdmedel utom för taxibilar och specialfordon som antas bibehålla oförändrade priser. För nästa budgetår beräknas bidraget per resa öka med ca 4 % för samtliga transportslag. Antalet resor beräknas öka med 5 % under nästa budgetår. Med nuvarande regelsystem beräknar TPR utgifterna för riksfärdtjänsten för budgetåret 1992/93 till 113 300 000 kr.

Föredragandens överväganden

Med anledning av regeringens proposition 1991/92:12 om vissa yrkestrafikfrågor och om riksfärdtjänsten har riksdagen fattat beslut (TU3, rskr. 46) om att samordnade överläggningar med kommunförbunden om en kommunalisering av verksamheten bör äga rum. En utgångspunkt bör vara att ett genomförande av ändrat huvudmannaskap bör ske den 1 januari 1993, då ett nytt, generellt utformat statsbidragssystem avses bli infört. I avvaktan på resultatet av överläggningarna med kommunförbunden disponeras fr.o.m. den 1 januari 1992 anslaget för riksfärdtjänst av en för verksamheten tillfälligt inrättad myndighet, styrelsen för riksfärdtjänst. Finansiering av myndighetens kansliresurs skall ske inom ramen för förslagsanslaget G 1. Riksfärdtjänst.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Riksfärdtjänst* för budgetåret 1992/93 anvisa ett förslagsanslag på 113 300 000 kr.

G 2. Köp av interregional persontrafik på järnväg

Sammanfattning av föredragandens förslag:
- För köp av interregional persontrafik på järnväg föreslås 549 milj.kr. för budgetåret 1992/93.

1990/91	Utgift	617 000 000	Reservation 1 000 000
1991/92	Anslag	558 000 000	
1992/93	Förslag	549 000 000	

Från anslaget finansieras statens köp av interregional persontrafik på järnväg som är regionalpolitiskt angelägen men som inte kan drivas på företagsekonomiska villkor. Anslaget disponeras även för ersättning till statens järnvägar (SJ) för vissa samkostnader på länsjärnvägarna.

Ansvaret för förhandlingar om och administrationen av statens köp av interregional persontrafik på järnväg överfördes den 1 juli 1991 från transportrådet till kommittén (K 1991:02) Förhandlare för statens köp av persontrafik på järnväg m.m.

Kommittén

Kommittén har efter förhandlingar redovisat ett förslag till trafikupphandling för budgetåret 1992/93. Förslaget förutsätter ett anslag på 549 milj.kr. I beloppet ingår samkostnader för berörd trafik med 126 milj.kr. samt för länsjärnvägar med 60 milj.kr. Vidare ingår i beloppet 24 milj.kr. för särskilda utvecklingsinsatser. För dessa skall kommittén och SJ gemensamt utarbeta en plan. I medelsramen ingår även kostnader för förhandlingar och administration för upphandlingen och för anslag G 3. Ersättning till trafikhuvudmännen för köp av viss kollektivtrafik.

Kommitténs förslag om trafik för budgetåret 1992/93 innebär i princip en upphandling av föregående års trafik samt trafik på sträckan Gävle–Avesta Krylbo–Hallsberg. Vissa mindre indragningar av tågpar på vissa sträckor har skett. Vidare har samkostnadsersättningen till SJ ytterligare trappats ner.

Kommitténs förslag innebär följande trafikutbud för budgetåret 1992/93:

Sträcka	Antal tågpar per dag
Malmbanan	2*
Nattåg, övre Norrland	3*
Östersund–Storlien	3
Borlänge–Mora	4
Gävle–Borlänge–Hallsberg	3*
Gävle–Avesta Krylbo–Hallsberg	2
Västerås–Katrineholm	5
Eskilstuna–Stockholm	4
Hallsberg–Mjölby	4
Karlstad–Charlottenberg	3
Uddevalla–Herrljunga–Borås	6
Nässjö–Falköping–Skövde	8
Kalmar/Karlskrona–Göteborg	4
Kalmar/Karlskrona–Alvesta	4

* Viss trafik tillkommer under vissa perioder

Med tågpar avses en tur- och returkörning med ett tågsätt. Det angivna trafikutbudet avser i princip trafik måndag till fredag. Vissa veckoslutsvariationer förekommer.

SJ har även offererat fyra tågpar och ett à två busspar på sträckan Hässleholm–Halmstad. Orsaken till att denna trafik nu bedöms olönsam är att persontrafiken på västkustbanan numera leds via Helsingborg. Kommittén anser dock att trafiken inte tillräckligt fyller de interregionala och regionalpolitiska kraven inom befintlig medelsram.

Under de regionala överläggningarna med trafikhuvudmännen, länsstyrelserna, SJ och banverket har diskussion och önskemål förts om en mer långsiktig upphandling med möjligheter att träffa långsiktiga trafikavtal. Kommittén konstaterar att med den genomförda upphandlingen har en grund lagts för att i upphandlingen för budgetåret 1993/94 kunna teckna sådana avtal. Detta förutsätter dock fortsatta överläggningar och förhandlingar mellan trafikoperatör, trafikhuvudman och statens förhandlingsman.

Föredragandens överväganden

Trafik budgetåret 1992/93

Kommitténs förslag till trafikutbud innebär att interregional och regionalpolitiskt angelägen trafik kan upphandlas. Vissa rationaliseringar har genomförts och samkostnadsersättningen till SJ har ytterligare trappats ner. Vidare har medel kunnat avsättas för utvecklingsinsatser. Jag godtar kommitténs förslag och beräknar anslaget för statens köp av interregional persontrafik på järnväg till 549 milj.kr. för budgetåret 1992/93. I medelsberäkningen ingår kommitténs förhandlings- och administrationskostnader.

Upphandlingen från trafikåret 1993

Upphandlingen av den interregionala persontrafiken sker för närvarande under former som inte är tillfredsställande. SJs ensamrätt på stomnätet i kombination med att köpesumman är känd i förväg försvårar en kostnadseffektiv upphandling. Som jag tidigare nämnt avser jag att begära regeringens bemyndigande att tillkalla en särskild utredare med uppgift att föreslå de åtgärder som krävs för en avreglering av järnvägstrafiken. Jag avser också att

återkomma under våren 1992 med vissa förslag som ökar konkurrensen inom järnvägstrafiken redan från trafikåret 1993. I detta sammanhang kommer jag att redovisa förslag om formerna för upphandlingen av den interregionala trafiken för trafikåret 1993 och framåt.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Köp av interregional persontrafik på järnväg* för budgetåret 1992/93 anvisa ett reservationsanslag på 549 000 000 kr.

G 3. Ersättning till trafikhuvudmännen för köp av viss kollektivtrafik

1990/91 Utgift	113 338 000*
1991/92 Anslag	138 000 000*
1992/93 Förslag	183 000 000

* Anslaget Ersättning till trafikhuvudmännen för köp av viss persontrafik på järnväg.

Från anslaget finansieras det statsbidrag som i enlighet med 1988 års trafikpolitiska beslut ges till trafikhuvudmännen för övertagande av ansvaret för viss persontrafik på järnväg.

Ansvaret för avtal och för administration av ersättningen till trafikhuvudmännen överfördes den 1 juli 1991 från transportrådet till kommittén (K 1991:02) Förhandlare för statens köp av persontrafik på järnväg m.m.

Kommittén

Kommittén beräknar ersättningsbeloppet till 183 milj.kr. för budgetåret 1992/93. Detta belopp är beräknat genom en uppräkning av anslaget för budgetåret 1991/92 enligt konsumentprisindex 5 %. Ersättningen till trafikhuvudmännen skall i huvudsak beräknas genom en årlig justering enligt konsumentprisindex. Den stora ökningen från föregående år beror på att avtal med trafikhuvudmän om ersättning för persontrafik längs med inlandsbanan tillkommit. Medel för denna ersättning avsattes under banverkets anslag för drift och vidmakthållande (D 1.) budgetåret 1991/92.

Föredragandens överväganden

Jag beräknar, i enlighet med kommittén, ersättningen till trafikhuvudmännen till 183 milj.kr. för budgetåret 1992/93.

Enligt reglerna för hur ersättning till trafikhuvudmännen för övertagande av persontrafiken på länsjärnvägarna som fastlades i det trafikpolitiska beslutet år 1988 (prop. 1987/88:50, TU19, rskr. 230) utgår ersättning oavsett val av färdmedel. Detta är, enligt min mening, en riktig princip då det i första hand är en trafikförsörjning som skall tryggas. Jag föreslår därför att anslaget Ersättning till trafikhuvudmännen för köp av viss persontrafik på järnväg

ändras till Ersättning till trafikhuvudmännen för köp av viss kollektivtrafik. Den nya benämningen ger en bättre beskrivning av anslagets ändamål.

Med hänsyn till att anslags- och kostnadsberäkningarna mellan anslagen G 2. och G 3. kan komma att behöva justeras bör regeringen bemyndigas att göra nödvändiga omfördelningar mellan anslagen.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

1. till *Ersättning till trafikhuvudmännen för köp av viss kollektivtrafik* för budgetåret 1992/93 anvisa ett reservationsanslag på 183 000 000 kr.,
2. godkänna att medel från anslaget Ersättning till trafikhuvudmännen för köp av viss persontrafik på järnväg får överföras till anslaget Ersättning till trafikhuvudmännen för köp av viss kollektivtrafik samt
3. bemyndiga regeringen att för budgetåret 1992/93 vid behov omfördela medel mellan anslagen G 2. Köp av interregional persontrafik på järnväg och G 3. Ersättning till trafikhuvudmännen för köp av viss kollektivtrafik.

G 4. Åtgärder inom den civila delen av totalförsvaret

Chefen för försvarsdepartementet har tidigare denna dag anmält att anslaget inom den ekonomiska planeringsramen för totalförsvarets civila del avses föreläggas riksdagen under våren 1992. I avvaktan på detta föreslår jag att anslaget förs upp med oförändrat belopp.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att i avvaktan på särskild proposition i ämnet, till *Överstyrelsen för civil beredskap: Åtgärder inom den civila delen av totalförsvaret* för budgetåret 1992/93 beräkna ett reservationsanslag på 4 780 000 kr.

H. Transportforskning

Statens väg- och trafikinstitut

Sammanfattning av föredragandens förslag:

- Verksamhetens inriktning föreslås oförändrad i avvaktan på den pågående forskningsutredningen och att statens väg- och trafikinstitut fr.o.m. budgetåret 1993/94 kommer att omfattas av den nya statliga budgetprocessen med treåriga ramanslag.
  Resurser
- Anslag H 2. har pris- och löneomräknats samt räknats upp med 2 milj.kr. realt i enlighet med riksdagens forskningspolitiska beslut år 1990.

H 1. Statens väg- och trafikinstitut

1990/91	Utgift	0
1991/92	Anslag	1 000
1992/93	Förslag	1 000

H 2. Bidrag till statens väg- och trafikinstitut

1990/91	Utgift	44 009 290
1991/92	Anslag	52 289 000
1991/92	Anslag exkl. mervärdeskatt	50 203 677
1992/93	Förslag	61 129 000

Statens väg- och trafikinstitut (VTI) har enligt sin instruktion till huvuduppgift att bedriva forsknings- och utvecklingsverksamhet som avser vägar och järnvägar, vägtrafik och järnvägstrafik, säkerhet i väg- och järnvägstrafik samt trafikens miljöeffekter. Institutet skall också bedriva informations- och dokumentationsverksamhet inom sitt verksamhetsområde.

VTI leds av en styrelse. I denna ingår generaldirektören och åtta andra ledamöter som utses av regeringen. Antalet heltidsanställda vid institutet uppgår till ca 225 personer. Institutet är administrativt uppdelat på fem avdelningar, en vägavdelning, en trafikant- och fordonsavdelning, en trafikavdelning, en järnvägsavdelning och en driftavdelning. Verksamheten är för närvarande indelad i fem program, nämligen trafiksystem, väg, järnväg, trafikant och fordon samt myndighetsuppgifter.

VTIs verksamhet finansieras dels med bidrag direkt över statsbudgeten, dels med ersättning för uppdragsforskning. Bidraget över statsbudgeten avser att täcka kostnader för programmet Myndighetsuppgifter samt egen FoU-verksamhet vid institutet.

Bidragsmedel används huvudsakligen för att höja kunskapsnivån och förändra kunskapsprofilen så att institutets attraktionskraft som uppdragsmyndighet kan öka samt för att utföra forskning inom områden som av statsmakterna angivits som viktiga men där uppdragsgivare saknas. Till grund för VTIs verksamhet ligger ett av institutet utarbetat s.k. ramprogram.

VTIs anslagsframställning

Institutet föreslår i sin anslagsframställning att anslaget H 2. Bidrag till statens väg- och trafikinstitut pris- och löneomräknas.

Därutöver hemställs om en real ökning med 2 milj.kr. för järnvägsforskning enligt riksdagens beslut år 1990 om forskning och utveckling.

Institutet övertog vissa arbetsuppgifter från transportrådet fr.o.m. den 1 oktober 1991. För dessa arbetsuppgifter yrkar institutet ytterligare 4,5 milj.kr., därutöver yrkar institutet 9 milj.kr. för genomförande av en rikstäckande resvaneundersökning.

Föredragandens överväganden

I följande sammanställning redovisas den totala verksamheten samt den föreslagna ändringen.

	1991/92 exkl. mervärdeskatt	Beräknad ändring 1992/93
		Föredraganden
Kostnader (tkr.)		
Myndighetsuppgifter	14057	+ 4110
Egen FoU	36146	+ 6815
FoU-uppdrag	72400	–
Div. försäljning	2500	–
Totalt	**125103**	**+10925**
Intäkter (tkr.)		
Anslag myndigheten	14057	+ 4110
Anslag FoU	36146	+ 6815
Summa anslag	**50203**	**+10925**
FoU på uppdrag	72400	–
Div. försäljning	2500	–
Totalt	**125103**	**+10925**

I riksdagens forskningspolitiska beslut (prop. 1989/90:90 avsnitt 15, TU26, rskr. 335) fastlades en plan för en real nivåhöjning av bidragsanslaget med totalt 6 milj.kr. Detta fördelades på tre år med 1 milj.kr. för budgetåret 1990/91, 3 milj.kr. för budgetåret 1991/92 samt 2 milj.kr. för budgetåret 1992/93 för förstärkt FoU inom järnvägsområdet. Jag anser att utvecklingen av järnvägsforskningen vid VTI är av stor vikt och mitt förslag är att anslaget utöver pris- och löneomräkning realt skall räknas upp med 2 milj.kr. för nästa budgetår i enlighet med forskningspolitiska beslutet.

I enlighet med riksdagens beslut om avveckling av transportrådet har 4,5

milj.kr. överförts till VTI. Dessa utgör ersättning för de arbetsuppgifter VTI övertagit ansvaret för bl.a. planeringsmetoder och prognosverksamhet.

Beträffande den av VTI föreslagna resvaneundersökningen gör jag den bedömningen – efter kontakter med trafikverken – att en sådan inte behöver påbörjas förrän efter år 1993. Frågan bör därför prövas vid ett senare tillfälle.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

1. till *Statens väg- och trafikinstitut* för budgetåret 1992/93 anvisa ett förslagsanslag på 1 000 kr.,
2. till *Bidrag till statens väg- och trafikinstitut* för budgetåret 1992/93 anvisa ett reservationsanslag på 61 129 000 kr.

Statens väg- och trafikinstitut: Återanskaffning av viss basutrustning

VTIs anslagsframställning

För budgetåret 1992/93 begär institutet ett oförändrat anslag på 4 050 119 milj.kr.

Föredragandens överväganden

Av statsfinansiella skäl föreslås inga medel för återanskaffning av viss basutrustning budgetåret 1992/93.

Chefen för finansdepartementet har tidigare denna dag presenterat en försöksverksamhet som innebär en ny beslutsordning och en förändrad finansieringsmodell för finansiering av investeringar i anläggningstillgångar. VTI omfattas av denna försöksverksamhet. För investeringar i anläggningstillgångar beräknas VTI ta upp lån i riksgäldskontoret på högst 6,5 milj.kr. Av detta belopp beräknas en del användas för lösen av återstående kapitalskuld hos statskontoret för ADB-utrustning som anskaffas t.o.m. innevarande budgetår samt för lösen av ianspråktaget utrustningsanslag som kvarstår att amortera.

Sammanfattning av föredragandens förslag och bedömning:

- Anslaget till transportforskningsberedningen för budgetåret 1992/93 beräknas uppgå till 44 006 000 kr.
- Regeringen medges att bemyndiga transportforskningsberedningen att besluta om statligt stöd till forskning, utveckling och demonstrationsprojekt under budgetåren 1993/94 och 1994/95 inom en ram av 30 000 000 kr. resp. 20 000 000 kr.
- Ett fortsatt långsiktigt utvecklingsarbete för en ökad användning av miljövänlig fordonsdrift aviseras.

1990/91 Utgift	40 878 615 Reservation 5 475 318*
1991/92 Anslag	43 361 000
1991/92 Anslag exkl. mervärdeskatt	41 297 831
1992/93 Förslag	44 006 000

* exkl. mervärdeskatt

Transportforskningsberedningen (TFB) har enligt sin instruktion till uppgift att initiera, stödja och samordna forskning, utveckling och demonstrationsprojekt (FUD) som rör transporter, trafik och trafiksäkerhet.

TFB leds av en styrelse. Vid beredningen finns ett kansli som leds av överdirektören.

Beredningen arbetar enligt ett långsiktigt forskningsprogram och verksamheten har indelats i följande områden: persontransporter, godstransporter, trafiksäkerhet, samhälls- och transportekonomi, post- och telefrågor, miljö- och energi samt information och dokumentation.

TFBs anslagsframställning

Eftersom TFB inte har separata anslag för förvaltning och övriga ändamål redovisas TFBs hela verksamhet i enlighet med regeringens anvisningar för förvaltningsanslag. Anslagsframställningen omfattar tre budgetår. Eftersom TFB nästa år kommer att vara föremål för fördjupad prövning med treårsperioder så är dock tyngdpunkten i årets anslagsframställning inriktad på budgetåret 1992/93 med en uppskattning av anslagsbehovet för perioden 1993/94–1995/96.

För budgetåret 1992/93 hemställer TFB om medel enligt det forskningspolitiska beslutet (prop. 1989/90:90, avsnitt 15, TU26, rskr. 335). Detta innebär att TFBs anslag skall höjas realt med 1 milj.kr. för budgetåret 1992/93.

TFB hemställer vidare om en real höjning av förvaltningsdelen av anslaget med ytterligare 550 000 kr. för budgetåret 1992/93 för bl.a. fortsatt administration av engångsanslaget för utveckling av kollektivtrafiken.

För perioden 1993/94–1995/96 pekar TFB på kommande behov. Den långsiktiga kunskapsuppbyggnaden på universitet och högskolor måste förstär-

kas genom att myndigheten bör finansiera fler tjänster vid högskolorna. TFB bedömer att en rimlig ambitionshöjning kostar ca 7 milj.kr. per år. Om TFB skall ha ett fortsatt ansvar för post- och teleforskning krävs ytterligare 2,5 milj.kr. i förhållande till budgetåret 1990/91. Ett ökat ansvar beträffande information kräver ett tillskott på ca 3 milj.kr. TFB hemställer slutligen även att få göra åtaganden under anslaget H 4. för budgetåret 1993/94 om 36 milj.kr. och för budgetåret 1994/95 om 25 milj.kr.

Föredragandens överväganden

I riksdagens senaste forskningspolitiska beslut (prop. 1989/90:90, avsnitt 15, TU26, rskr. 335) aviserades en real nivåhöjning av TFBs bidragsanslag med 1 milj.kr. för budgetåret 1992/93 för forskningsinsatser inom de av beredningen prioriterade områdena. Mitt förslag är att 1 milj.kr. tillförs denna anslagspost budgetåret 1992/93.

Jag föreslår vidare att en uppräkning med 3,75 % på FoU-medelsdelen sker för budgetåret 1992/93 i likhet med vad som förordas beträffande andra forskningsstödjande organ.

Jag anser vidare att regeringen bör medges att bemyndiga transportforskningsberedningen att besluta om statligt stöd till forskning, utveckling och demonstrationsprojekt under budgetåren 1993/94 och 1994/95 inom en ram av 30 000 000 kr. resp. 20 000 000 kr.

Övriga frågor som har aktualiserats av TFB och som avser den längre tidsperioden är frågor som kan hänskjutas till den pågående transportforskningsutredningen och den fördjupade anslagsframställningen år 1992.

I följande sammanställning redovisas den totala verksamheten samt den av mig föreslagna förändringen.

TFBs anslag för budgetåret 1992/93 beräknas enligt följande:

	1991/92	Beräknad ändring 1992/93
		Föredraganden
Kostnader(tkr.)		
Förvaltningskostnader	6 541	+ 387
(därav lönekostnader)	(4 720)	(+ 235)
Lokalkostnader	933	+ 53
Bidrag till forskning, utveckling och demonstrationsprojekt	33 824	+2 268
Uppdragsforskning	1	0
Totalt	**41 299**	**+2 708**
Inkomster(tkr.)		
Anslag H3. Transportforskningsberedningen	41 298	+2 708
Ersättning för uppdrag m.m.	1	0
Totalt	**41 299**	**+2 708**

I regeringsdeklarationen sägs att arbetet med att ersätta fossilbränslen med biobränslen skall påskyndas. Målet är att nya fordon skall kunna drivas utan fossilbränslen. Miljövänliga drivmedel skall gynnas.

För att öka förutsättningarna för en övergång till miljövänligare fordons-

teknik behövs samlade åtgärder. En utgångspunkt bör därför vara att de svenska resurserna koncentreras till ett begränsat antal alternativ.

Vidare skall arbetet med miljövänliga drivmedel och drivsystem enligt min mening drivas i enlighet med internationella åtaganden och i internationellt samarbete. Internationellt sker ett arbete med att minska dieseloljans och bensinens andel av drivmedelsmarknaden. De alternativa drivmedel som i huvudsak prövas är metan, alkoholer och el. Över 40 länder har i dag organiserade program för metangasdrivna tunga fordon. I regel koncentreras programmen på tätortsfordon och fordon för regionala transporter. I synnerhet i USA och Kanada har ett arbete pågått under en längre tid med att genom en successivt skärpt lagstiftning förbereda en introduktion av alternativa drivmedel och drivsystem.

Åtgärder som kan bli aktuella bör vara generella och utformade på ett sådant sätt att konkurrensen på området inte motverkas. För att klara miljömålen i de större tätorterna kan dock särskilda åtgärder behöva vidtas.

För att skapa goda betingelser för industrin och andra aktörer bör långsiktiga beslut fattas. Oklara eller ofta förändrade regler ger dåliga förutsättningar för långsiktiga investeringsbeslut. Satsningar på nya system kan komma att betraktas som osäkra och därför inte genomföras.

Mot bakgrund av detta är det motiverat att vidare se över de bestämmelser och styrmedel som i dag finns för drivmedel och drivsystem som är eller inom kort kan beräknas vara tekniskt möjliga. Vidare bör de effekter dessa drivmedel och drivsystem har på miljön på kort och på lång sikt därvid relateras till bedömda kostnader för att introducera dem i större skala. Förutom utformningen av regelsystemet skall även kostnaderna för och miljöeffekterna av användning och produktion av drivmedel och drivsystem vägas in i en sådan utvärdering. Det gäller samtliga led från utvinningen och förädlingen till användningen i fordonen.

Arbetet bör vidare ha som utgångspunkt att reglerna skall vara förenliga med åtaganden inom ramen för EES-avtalet och ett framtida medlemskap i EG.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

1. till *Transportforskningsberedningen* för budgetåret 1992/93 anvisa ett reservationsanslag på 44 006 000 kr.
2. medge att regeringen bemyndigar transportforskningsberedningen att besluta om statligt stöd till forskning, utveckling och demonstrationsprojekt under budgetåren 1993/94 och 1994/95 inom en ram av 30 000 000 kr. resp. 20 000 000 kr.
3. godkänna vad jag anfört om ett långsiktigt utvecklingsarbete för en ökad användning av miljövänlig fordonsdrift.

I. Övriga ändamål

Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut

Sammanfattning av föredragandens förslag:
Sveriges fortsatta medlemskap i EUMETSAT kräver en långsiktig finansieringslösning. Detta skall utredas under våren 1992.

Av statsfinansiella skäl föreslås att nuvarande utrustningsanslag ersätts med en möjlighet till lånefinansiering.

I 1. Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut

1990/91 Utgift	0
1991/92 Anslag	1 000
1992/93 Förslag	1 000

Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut (SMHI) är central förvaltningsmyndighet för meteorologiska, hydrologiska och oceanografiska frågor. SMHI skall bedriva uppdragsverksamhet samt tillämpad forskning och utveckling inom sitt verksamhetsområde.

SMHI leds av en styrelse. Verksamheten finansieras dels med bidrag över statsbudgeten, dels med ersättning för uppdragsverksamhet. Bidraget avser att täcka kostnaderna för institutets myndighetsuppgifter. Uppdragsverksamheten skall ge full kostnadstäckning.

Resultat under år 1990

Det ekonomiska resultatet av SMHIs verksamhet för budgetåret 1990/91, budget för 1991/92 samt bedömningar för anslagsåret 1992/93 framgår av följande sammanställning.

	Utfall 1990/91 inkl. mervärdeskatt tkr.	Budget 1991/92 exkl. mervärdeskatt tkr.	Prognos 1992/93 exkl. mervärdeskatt tkr.
Intäkter			
Myndighetsuppgifter	116 001	144 127	126 536
Uppdragsverksamhet	147 698	150 000	150 000
Övrigt	21 395	17 000	17 000
	285 094	**311 127**	**293 536**
Kostnader	**277 859**	**303 127**	**287 036**
Resultat före avskrivningar	**7 235**	**8 000**	**6 500**

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut* för budgetåret 1992/93 anvisa ett förslagsanslag på 1 000 kr.

I 2. Bidrag till Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut

1990/91	Utgift	116 001 000	Reservation	5 604 828*
1991/92	Anslag	147 665 000**		
1991/92	Anslag exkl. mervärdeskatt	144 127 175**		
1992/93	Förslag	128 036 000		

* exkl. mervärdeskatt

** varav 22 milj.kr. är ett engångsbelopp för finansieringen av EUMETSATs årskostnad 1992. 20 milj.kr. är föreslagna att tas över tilläggsbudget I budgetåret 1991/92.

Anslaget skall täcka kostnaderna för SMHIs myndighetsuppgifter.

SMHIs anslagsframställning

SMHI har redovisat ett huvudförslag enligt anvisningarna. SMHI har begärt ökat anslag med 31 milj.kr. i förhållande till hela det anslag som anvisats budgetåret 1991/92. De största reformerna redovisas enligt följande.

Sverige är, som redovisats i tidigare budgetpropositioner, medlem i den europeiska vädersatellitorganisationen EUMETSAT. Enligt nuvarande beräkningar kommer kostnaden för budgetåret 1992/93 att uppgå till knappt 50 milj.kr.

Medel begärs även för långsiktig uppbyggnad och upprätthållande av den tillämpade FoU-verksamheten.

Föredragandens överväganden

För att klara av den kommande kostnadsutvecklingen och därmed fortsatt medlemskap i EUMETSAT måste en långsiktig finansieringslösning mellan flera parter komma till stånd. Denna fråga skall beredas inom regeringskansliet under våren 1992.

Forsknings- och utvecklingsfrågan är en viktig del av SMHIs verksamhet men mot bakgrund av den tidigare redovisningen av kostnadsutvecklingen för EUMETSAT kan inte denna fråga behandlas förrän i kommande forskningsproposition.

Jag föreslår att SMHI tilldelas anslag för budgetåret 1992/93 enligt följande:

	Plan 1991/92*	Beräknad ändring 1992/93
	tkr.	Föredraganden tkr.
Förvaltningskostnader	98 791	7 884
(därav lönekostnader)	(79 697)	(5 788)
Lokalkostnader	9 806	-2 516
Internationella organisationer	35 530	541
Summa	**144 127**	**5 909**

*exkl. mervärdeskatt

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Bidrag till Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut* för budgetåret 1992/93 anvisa ett reservationsanslag på 128 036 000 kr.

Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut: Utrustning

SMHIs anslagsframställning

För budgetåret 1992/93 beräknar SMHI investeringsbehovet till ca 29 milj.kr. där de största investeringarna är bl.a. reinvestering i prognosproduktionen, optimering av observationssystemet samt datalagring och datahantering.

Föredragandens överväganden

I tidigare propositioner (prop. 1980/81:149, TU27, rskr. 334 och prop. 1983/84:125, TU27:3, rskr. 315) har PROMIS-projektet (program för ett operationellt meteorologiskt informationssystem) redovisats. SMHI har kommit in med en slutrapport, Slutrapport: PROMIS 600, med redovisning av projektets genomförande, uppbyggnadsfas, operativa erfarenheter, studier av observationssystem samt effekter av PROMIS på SMHIs verksamhet. Sammanfattningsvis kan nämnas att projektet har haft en positiv betydelse för SMHIs vädertjänstverksamhet och underhand skapat beslutsunderlag för ny teknik, nya arbetsmetoder och nya kundanpassade tjänster. Projektet har medfört en förbättrad utgångspunkt för kommande utveckling och uppbyggnad av vädertjänstsystemet. De mål som togs upp i propositionerna och som riksdagen har godkänt har därmed uppfyllts.

Av statsfinansiella skäl föreslås inga medel för utrustningsanslaget budgetåret 1992/93.

Chefen för finansdepartementet har tidigare denna dag presenterat en försöksverksamhet som innebär en ny beslutsordning och en förändrad finansieringsmodell för finansiering av investeringar i anläggningstillgångar. SMHI omfattas av denna försöksverksamhet. För investeringar i anläggningstillgångar beräknas SMHI ta upp lån i riksgäldskontoret på högst

52 milj.kr. Av detta belopp beräknas ca 19 milj.kr. användas för lösen av återstående kapitalskuld hos statskontoret för ADB-utrustning som anskaffats t.o.m. innevarande budgetår samt ca 12 milj.kr. för lösen av ianspråktaget utrustningsanslag som kvarstår att amortera.

Statens geotekniska institut

Sammanfattning av föredragandens förslag:
Resurser
Anslaget I 4. Bidrag till statens geotekniska institut bör pris- och löneuppräknas.

I 3. Statens geotekniska institut

1990/91 Utgift	0
1991/92 Anslag	1 000
1992/93 Förslag	1 000

Statens geotekniska institut (SGI) är central förvaltningsmyndighet för geotekniska frågor. Institutets verksamhet består av geoteknisk forskning, utveckling av metoder för grundläggning och jordförstärkning, jordskredsövervakning, miljö- och energifrågor. SGI sprider också geoteknisk kunskap samt utför uppdrag åt i huvudsak statliga myndigheter och kommuner. SGI leds av en styrelse. Verksamheten finansieras dels med bidrag över statsbudgeten, dels med uppdragsintäkter. Bidraget avser att täcka institutets myndighetsuppgifter. Uppdragsverksamheten skall ge full kostnadstäckning.

Resultatprognos för budgetåret 1991/92

För budgetåret 1991/92 beräknar SGI ett överskott på drygt 1,6 milj.kr. efter finansiella intäkter och kostnader. Under budgetåret 1991/92 avser SGI att bruttoinvestera för ca 1,1 milj.kr. i utrustning. Uppdragsverksamheten stod för 65 % av institutets intäkter. I uppdragsverksamheten ingår konsultverksamhet, informationsverksamhet och forskningsverksamhet. Det ekonomiska resultatet av SGIs verksamhet framgår av följande sammanställning.

	1991/92 exkl. mervärdeskatt	Beräknad ändring 1992/93
		Föredraganden
Personal	82	+1
Kostnader (tkr.)		
Förvaltningskostnader	11 270	+747
(därav lönekostnader)	(9 209)	(+508)
Lokalkostnader	2 220	+138
Uppdragsverksamhet m.m.	30 632	−4 305
Totalt	**44 122**	**−3 420**
Inkomster (tkr.)		
Anslag I 4. Bidrag till statens geotekniska institut	13 490	+886
Ersättning för uppdrag	31 091	−4 657
Övriga intäkter	88	−3
Totalt	**44 669**	**−3 775**

För budgetåret 1991/92 beräknas ett överskott på 192 000 kr. vilket skall användas för att realvärdesäkra statskapitalet.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Statens geotekniska institut* för budgetåret 1992/93 anvisa ett förslagsanslag på 1 000 kr.

I 4. Bidrag till statens geotekniska institut

1990/91	Utgift	12 725 000
1991/92	Anslag	13 825 000
1991/92	Anslag exkl. mervärdeskatt	13 489 600
1992/93	Förslag	14 376 000

Från anslaget betalas kostnaderna för SGIs myndighetsuppgifter.

SGIs anslagsframställning

SGI hemställer om ett pris- och löneomräknat anslag samt extra medel om sammanlagt 14 milj.kr. under en femårsperiod. SGI anför i sin anslagsframställning att de extra medlen skall användas för att behovsanpassa remiss- och rådgivningsverksamheten, anpassa de svenska reglerna till EGs regelsystem, samt för att bygga upp teoretisk kompetens inom infrastrukturområdet. Denna nivåhöjning av anslaget under en femårsperiod är enligt SGI nödvändig för att institutet skall ha möjlighet att sprida sina kunskaper till andra aktörer inom verksamhetsområdet och medverka till att geoteknisk kunskap används på ett effektivare sätt.

Föredragandens överväganden

Anslaget I 4. Bidrag till statens geotekniska institut bör pris- och löneomräknas.

För finansiering av investeringar i ADB- och kommunikationsutrustning beräknas SGI för budgetåret 1992/93 ta upp lån i riksgäldskontoret på högst 4 milj.kr. Av detta belopp beräknas ca 2 milj.kr. användas för lösen av återstående kapitalskuld hos statkontoret för ADB-utrustning som anskaffats t.o.m. innevarande budgetår.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Bidrag till Statens geotekniska institut* för budgetåret 1992/93 anvisa ett reservationsanslag på 14 376 000 kr.

I 5. Statens haverikommission

Sammanfattning av föredragandens förslag:
Statens haverikommission anvisas ett anslag på 1 000 kr. för budgetåret 1992/93.

1990/91 Utfall	0
1991/92 Anslag	1 000
1992/93 Förslag	1 000

Statens haverikommission

Statens haverikommission (SHK) inrättades den 1 juli 1978 med uppgift att utreda allvarliga civila och militära olyckor. Fr.o.m. den 1 juli 1990 utökades SHKs uppgifter. Kommissionen fick då ansvaret att från säkerhetssynpunkt undersöka alla slags allvarliga olyckor och tillbud till olyckor, oavsett om olyckan inträffat till sjöss, i luften eller någon annanstans. SHK skall vidare följa den nationella och internationella utvecklingen på de områden som omfattas av kommissionens verksamhet samt samarbeta med berörda säkerhetsmyndigheter i deras haveriförebyggande verksamhet. För varje utredning utses en kommission med minst två ledamöter. Till kommissionen knyts de experter som erfordras för utredningen.

SHKs kostnader delas in i fasta kostnader och kostnader för särskilda undersökningar, s.k. rörliga kostnader. Luftfartsverket, sjöfartsverket, banverket och chefen för flygvapnet betalar de fasta kostnaderna för SHKs verksamhet. De fasta kostnader som hänför sig till andra olyckor än luftfartsolyckor, civila sjöfartsolyckor och järnvägsolyckor skall täckas med medel från försvarsdepartementets fjärde huvudtitel. Kostnadsfördelningen är enligt följande:

försvarsdepartementet	12,5 %
luftfartsverket	40,0 %
sjöfartsverket	12,5 %
banverket	5,0 %
chefen för flygvapnet	30,0 %

De rörliga kostnaderna skall bäras av berörda.

Över statsbudgeten har fr.o.m. budgetåret 1991/92 anvisats 1 000 kr.

SHK har till kommunikationsdepartementet hemställt att medel anvisas för verksamhetens genomförande med 1 000 kr. Vidare har SHK hemställt om att föreliggande fördelningsnyckel bibehålls för budgetåret 1992/93.

SHK har inte föreslagit någon driftstat men redovisar sina kostnader för föregående budgetår vilka uppgått till 7,6 milj.kr.

Föredragandens överväganden

Över statsbudgeten redovisas 1 000 kr. Jag beräknar att SHKs driftstat för budgetåret 1992/93 uppgår till 7,7 milj.kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Statens haverikommission* för budgetåret 1992/93 anvisa ett förslagsanslag på 1 000 kr.

J. Telekommunikationer

Sammanfattning av föredragandens förslag och bedömningar:

- Arbetet med att anpassa den svenska telemarknaden till ökad internationalisering och konkurrens intensifieras. Detta innebär bl.a. att:
  En lag utarbetas som ger utgångspunkt för den nödvändiga regleringen på telekommunikationsområdet.
  Televerkets myndighetsfunktioner skiljs från affärsverksamheten.
  De myndighetsfunktioner som i dag utförs av televerket överförs till en annan myndighet.
  En klar avgränsning mellan statens roll som utövare av telepolitik och statens roll som ägare måste göras.
  En strategi för ägandet i verksamheten läggs fast.
  Televerket ombildas till aktiebolag den 1 januari 1993.
- Televerkets investeringsnivå kommer under år 1992 att vara fortsatt hög, under förutsättning av en gynnsam ekonomisk utveckling.
- Televerkets ansvar för bastelefonen skall avskaffas.

Telepolitiken

Det av riksdagen fastställda målet för den svenska telepolitiken är att ge hushåll, företag och myndigheter tillgång till ett effektivt telesystem som bidrar till ett effektivt resursutnyttjande i samhället som helhet. Detta mål har vidareutvecklats i följande fem delmål, nämligen att telesystemet skall:

- utformas så att det ger god tillgänglighet och service för grundläggande telekommunikationer.
- utformas så att det bidrar till ett effektivt resursutnyttjande i hela landet.
- utformas så att utvecklingsmöjligheterna tas till vara.
- utformas så att det bidrar till regional balans och möjliggör sociala hänsynstaganden.
- vara uthålligt och tillgängligt under kriser och krig.

Statens övergripande ansvar för de grundläggande telekommunikationerna har preciserats till att omfatta telefontjänsten i hela landet (prop. 1990/91:87, TU28, rskr. 369). Vidare skall ansvaret inriktas på att möjliggöra och underlätta en snabb teknisk utveckling av tjänster.

Sverige har sedan länge fört en öppen telepolitik. Telekommunikationssektorn har i hög grad berörts av konkurrens och nya alternativ. Staten har successivt, genom särskilda beslut, givit televerket ökade befogenheter att driva verksamheten affärsmässigt.

Den svenska telekommunikationsmarknaden står inför en fortsatt dynamisk utveckling med ökande konkurrens och internationalisering. Mot denna bakgrund fattade riksdagen under sommaren 1991 beslut om att förändra förutsättningarna för televerkets verksamhet mot en ökad marknads-

anpassning i enlighet med regeringens proposition (prop. 1990/91:87, TU28, rskr. 369) om näringspolitik för tillväxt. Beslutet innebar att verkets finansiella bas och ekonomiska styrning anpassades till vad som gäller på marknaden. Dessutom fastslogs att marknadsförändringen kräver en förändrad associationsform för televerket.

Regeringen har därefter tillkallat en särskild utredare som skall utarbeta förslag till den lagstiftning och den ändrade reglering som i övrigt behövs på telekommunikationsområdet. Med stöd av en sådan lag kan sedan närmare villkor föreskrivas för verksamheten. Inom regeringskansliet har man även sett över frågan om vilken associationsform som är den lämpliga för televerket.

Televerket

Televerket förvaltar för statens räkning ett allmänt tillgängligt telenät. Verket skall tillhandahålla medborgarna, näringslivet och den offentliga förvaltningen en god tillgång på telekommunikationer till lägsta möjliga kostnad. Telesystemet skall utformas så att det ger god tillgänglighet och service för grundläggande telekommunikationer. Televerket skall också kunna erbjuda andra telekommunikationer än de grundläggande.

Televerkskoncernen bedriver verksamhet i affärsverksform och i bolagsform. Ellemtel Utvecklings AB ägs till hälften av televerket. Övriga bolag i koncernen ägs och styrs via helägda Teleinvest AB. Den verksamhet som bedrivs i bolagsform skall vara ett naturligt stöd och komplement till televerkets egen verksamhet och vara inordnad i en koncernstrategi.

Statsmakternas styrning av televerket sker genom att service- och kvalitetsmål för telefonitjänsten läggs fast samtidigt som ekonomiska krav anges i form av högsta godtagbara prishöjningar samt krav på avkastning och soliditet.

Verksamhetens inriktning m.m.

Televerket anger i sin nya treårsplan för perioden 1992–1994 den planerade inriktningen av verksamheten under perioden. Inledningsvis framhåller verket att telekommunikationsmarknaden internationaliseras alltmer. Verket möter en hårdnande konkurrens som från att tidigare mest ha gällt kundutrustning nu i allt högre utsträckning också gäller nät och nättjänster. I treårsplanen framhålls att televerkskoncernen har såväl ambitionen som förutsättningar att aktivt svara upp mot konkurrensen. Ett viktigt steg är fortsatt kostnadsanpassning av teletaxorna.

Den snabba tekniska och marknadsmässiga utvecklingen inom telekommunikationsområdet har påskyndat *rationaliseringsarbetet* inom verket. En bidragande orsak till att rationaliseringarna genomförs nu är också statens effektivare styrning av televerket. För att minska kostnaderna och anpassa organisationen till den nya tekniken genomförs en omorganisation av verket per den 1 januari 1992. De tidigare 20 teleområdena ersätts med 8 regioner vilka arbetar som självständiga geografiska resultatenheter. Till följd av ökad effektivisering samt av ökad delegering till de nya regionerna minskar

de centrala staberna vid huvudkontoret. Övergång till ny och mindre resurskrävande teknik medför i kombination med de organisatoriska förändringarna ett kraftigt reducerat personalbehov under kommande treårsperiod. Verket planerar en personalreduktion med totalt 4 200 anställda fram till årsskiftet 1992/93. Televerkets ambition är att klara personalreduktionen utan att behöva tillgripa uppsägningar. Ytterligare personalminskningar för perioden därefter kan förutses.

Staten har ett övergripande ansvar för grundläggande telekommunikationer i Sverige. Riksdagen har nyligen fastslagit att staten skall garantera tillgång till en väl fungerande normal telefonkommunikation i hela landet till enhetliga priser för företag och hushåll. Det statliga ansvaret skall dessutom inriktas på att möjliggöra och underlätta en snabb teknisk utveckling av teletjänster. Telenätet skall byggas ut och utformas så att rätt kvalitet och service kan erbjudas samtliga kunder till konkurrenskraftiga priser.

För att tillgodose kundernas krav på kostnadseffektiva teletjänster krävs en fortgående *utbyggnad och modernisering av telenätet*. Denna genomförs med digital teknik. Takten i moderniseringen bestäms dels av efterfrågeutvecklingen, dels av den tekniska standarden i det befintliga nätet.

Utvecklingen av telefonnätet går i första hand ut på att med rationella medel upprätthålla en grundkvalitet enligt statsmakternas krav. Samtidigt uppfattas telefonitjänsten inte enbart som en tjänst för överföring av vanligt tal, utan den används också i allt större utsträckning för förmedling av annan trafik, hittills i huvudsak fax och data.

Telefax betraktas i dag som den första nya masstjänsten efter telefonins införande och under den senaste treårsperioden ökade dess andel av den totala trafiken i telefoninätet från ca 2 % till ca 6 %.

Telefonin utgör volymmässigt den största tjänsten i verkets tjänsteutbud och svarar för ca 50 % av de totala intäkterna. Under år 1990 ökade telefontrafiken, uttryckt i antal samtalsminuter, med ca 11 %, vilket var den största ökningen någonsin. På grund av den allmänna konjunkturnedgången, taxeförändringar samt en viss mättnad av marknaden förutser televerket i treårsplanen en dämpning av efterfrågan för den kommande treårsperioden då telefontrafiken beräknas öka med ca 5 % per år.

Moderniseringen innebär allmänt sett en övergång till digital teknik både i telefonstationer och linjenätet. Vid utgången av år 1990 var 38 % av huvudledningarna anslutna till AXE-station. Vid slutet av år 1995 kommer denna andel att ha ökat till närmare 90 % och målet är att alla kunder skall vara anslutna till det digitala nätet vid sekelskiftet. Detta innebär att moderniseringsprogrammet tidigarelagts med ca 15 år i förhållande till de planer som gällde för två år sedan. Enligt verket har den ökade investeringstakten både marknadsmässiga och nätekonomiska motiv, och är möjlig genom ett nytt tekniskt koncept som utvecklats av televerket.

Också vid moderniseringen av linjenätet pågår ett omfattande arbete med utbyte från analog till digital teknik. Även här är målet att i princip hela linjenätet, dock med undantag från lokallinjenätet, skall vara digitalt vid sekelskiftet. Jämsides med digitaltekniken som sådan är det introduktionen av fiberoptiska kablar som inneburit den största tekniska revolutionen på linjesidan. Detta beror i första hand på att sådana kablar i förhållande till priset

ger en mycket hög kapacitet jämfört med andra moderna transmissionsmedel. Däremot finns inga principiella skillnader rent funktionsmässigt. Sedan år 1987 har Sverige ett rikstäckande digitalt långdistansnät, som redan i dag till stor del är baserat på optofiber. Fortsatta insatser är enligt verket nödvändiga. Mer kvalificerade anspråk från kunderna ställer också ökade krav på lokalnäten. Televerket går därför in för att snabbt bygga upp optobaserade lokalnät på i första hand alla större tätorter.

Med telekommunikationernas starkt ökande betydelse för verksamheten i samhället ställs allt större krav på telenätets driftkvalitet. Med detta avses inte bara att den tekniska kvaliteten skall svara mot de krav, som olika nättjänster ställer, utan också en hög säkerhet mot driftstörande fel och korta återställningstider när sådana fel uppstår. Kraven på hög driftkvalitet byggs från början in i nätet genom val av sådana tekniska lösningar och en sådan geografisk nätstruktur att trafiken i händelse av fel eller överbelastning kan styras om till andra vägar. För att minska avbrottstiderna pågår för närvarande installation av utrustning i det digitala nätet som medger automatisk övervakning och omkoppling av trafiken.

När det gäller *telefonitjänstens kvalitet* har statsmakterna preciserat kraven på framkomlighet, felfrekvens och service. De viktigaste målen är framkomlighet som ett medelvärde resp. minimivärde, driftsäkerhet mätt som genomsnittlig felfrekvens samt leveranstider och felavhjälpningstider.

Framkomlighet: Målet för framkomlighet mätt som ett medelvärde är att 98 % av alla försök att uppkoppla rikssamtal med acceptabel kvalitet under dagen skall lyckas. Den genomsnittliga framkomligheten under år 1990 var 98,9 %.

Fr.o.m. år 1991 gäller även minimivärden för framkomlighet. Detta innebär att till och från ett enskilt stationsområde skall framkomligheten aldrig understiga 96 %. Av samtliga stationsområden uppnådde 95,6 % målet under första halvåret 1991.

Driftsäkerhet: Målet för driftsäkerhet är högst 160 kundanmälda fel per 1 000 terminalpunkter och år. (Varje abonnent motsvaras av en terminalpunkt.) Fr.o.m. år 1992 skärps målet till högst 120 kundanmälda fel. Utfallet år 1990 blev 119 fel.

Fr.o.m. år 1991 gäller även maximivärden för antalet kundanmälda fel för enskilda stationsområden. Målet är att enskilda stationsområden skall ha högst 600 kundanmälda fel per 1 000 terminalpunkter och år.

Felavhjälpning: Målet är att felavhjälpning för telefonabonnemang i permanentbostäder i normalfallet skall ske senast dagen efter felanmälan (helgfri måndag till fredag). Utfallet år 1990 blev att 85,7 % av felanmälningarna avklarades inom denna tid.

Leveranstid: Målet för leveranstid vid installation och flyttning av telefonabonnemang är normalt 5 dagar. Utfallet år 1990 blev att 96,4 % av abonnemangen levererades inom denna tid.

Televerkets *investeringar* utgör ett viktigt medel för att genomföra verkets marknadsstrategier och för att uppnå uppställda kvalitets- och servicemål. Televerkskoncernens investeringar beräknas uppgå till ca 30 miljarder kronor i löpande priser under perioden 1992–1994. Detta överensstämmer väl med beräkningarna för perioden i förra årets plan. Av detta är ca 16,4 miljar-

der kronor investeringar i telenätet. Därutöver sker också stora investeringar i mobiltelefonnäten. Investeringarna i telenätet innebär i huvudsak att digital teknik införs genom att äldre elektromekaniska telestationer ersätts med AXE-stationer samt att optofiberkablar införs.

De planerade investeringarna enligt treårsplanen framgår av tabellen nedan:

Televerkskoncernens investeringar i löpande priser, miljarder kronor

	Utfall 1990	Ber. utfall 1991	Plan 1992	1993	1994
Telestationer	1,6	1,9	2,0	2,0	1,7
Lokallinjenät	1,5	1,5	1,4	1,5	1,5
Mellanortsnät	1,3	1,5	1,6	1,7	1,8
Övrigt	0,4	0,5	0,4	0,4	0,4
Summa telenät	4,8	5,4	5,4	5,6	5,4
Radioanl.	0,9	1,4	1,2	0,9	0,7
Kabel-TV	0,5	0,2	0,2	0,1	0,1
Övriga Televerkskoncernen	4,1	3,4	3,3	3,2	3,1
Totalt	**10,3**	**10,4**	**10,1**	**9,8**	**9,3**

Ekonomiska mål m.m.

Verkets möjligheter att nå uppställda service- och kvalitetsmål och att genomföra de investeringar som anges i planen är relaterade till produktivitetsutvecklingen inom verket, till kostnadsutvecklingen och till de ekonomiska mål och restriktioner som statsmakterna lägger fast för verksamheten.

Televerket har satt som mål att den årliga ökningen av arbetsproduktiviteten skall uppgå till minst 7 %. Arbetsproduktiviteten definieras som omsättningsökning i fast pris per anställd. Utfallet år 1990 blev 7,3 %. För perioden 1992–1994 har statsmakterna ställt upp ett mål för televerkskoncernens *totalproduktivitetsökning*. Totalproduktivitet innebär att värdet av produktionen ställs i relation till den totala resursförbrukningen. Måttet tar hänsyn till fler faktorer än det enklare arbetsproduktivitetsmåttet. Målet är att totalproduktiviteten skall öka med 3 % per år. Enligt treårsplanen uppgick totalproduktivitetsökningen för år 1990 till 3,4 %.

I strävandet mot att anpassa televerkets kapitalstruktur efter vad som gäller för aktiebolag fastslog riksdagen i juni 1991 att verkets pensionsskuld skall redovisas öppet i bokslutet fr.o.m. bokslutet år 1990. När pensionsskulden tas upp på skuldsidan i balansräkningen sjunker samtidigt *soliditeten*. Mot bl.a. denna bakgrund har televerkets soliditet fastställts till lägst 30 % för televerkskoncernen fr.o.m. verksamhetsåret 1992.

Televerkets beräknade soliditet enligt treårsplanen framgår av tabellen nedan. Beräkningen inkluderar pensionsskulden.

	Soliditet
Utfall år 1990	35,5 %
Beräknat utfall år 1991	34 %
Beräknat utfall år 1992	28 %
Beräknat utfall år 1993	31 %
Beräknat utfall år 1994	34 %

Televerket påpekar i treårsplanen att soliditeten i slutet av år 1992 understiger den miniminivå på 30 % som statsmakterna fastställt för televerkskoncernen.

I samband med att ett nytt soliditetsmål lades fast för televerket kombinerades detta med ett specificerat *avkastningskrav*, då soliditeten inte ensam är ett tillräckligt bra mått på ett företags ekonomiska tillstånd och prestationsförmåga. Mot bakgrund av televerkets starka ställning och att konkurrensen på vissa områden är svag fastlade riksdagen ett långsiktigt realt avkastningskrav uppgående till 5 % på totalt kapital före skatt på televerkskoncernen. Med de senaste årens inflationstakt innebär detta en nominell räntabilitet på 13-15 % på totalt kapital. Televerket har under den senaste treårsperioden uppnått en räntabilitet på mellan 8-11 %. Det nya avkastningskravet innebär därmed en klar skärpning.

I tabellen nedan redovisas televerkskoncernens beräknade nominella avkastning på totalt kapital och på eget kapital före skatt enligt treårsplanen:

	Utfall 1990	Ber. utfall 1991	1992	1993	1994
Räntabilitet på totalt kapital %	10,8	11,0	10,9	13,0	12,9
Räntabilitet på eget kap. före skatt %	15,5	17,6	19,7	28,2	26,9

Räntabiliteten uppnår en acceptabel nivå först år 1993. Detta beror enligt verket på att effekterna av omstruktureringen inte hunnit slå igenom år 1991 och att televerket genomför en förkortning av avskrivningstiderna. Verket förkortar avskrivningstiderna för lokallinjenät från 20 år till 15 år och avskrivningstiderna för AXE-utrustning från 15 år till 10 år. Motivet till förkortningarna är den snabba tekniska utvecklingen.

I samband med att televerkskoncernens kapitalstruktur förändrades och den ekonomiska styrningen effektiviserades fastställdes ett konkurrensneutralt utdelningskrav för televerkskoncernen.

Utdelningskravet är baserat på genomsnittligt eget kapital, definierat som eget kapital/verkskapital plus obeskattade reserver. Det långsiktiga utdelningskravet uppgår till 5 % på genomsnittligt justerat eget kapital. Under åren 1991–1993 skall en successiv anpassning till utdelningsnivån ske. Det belopp som faktiskt delas ut till ägaren skall justeras för televerkets *kostnader för särskilda åtaganden*. Enligt treårsplanen beräknas dessa år 1991 uppgå till ca 370 milj.kr.

För att kunna jämföras med näringslivet i övrigt skall televerket belastas med en *skattemotsvarighet* uppgående till 30 %.

För perioden 1992–1994 har riksdagen tidigare beslutat om att införa ett pristak för telefoni. Detta pristak innebär att telefontaxorna maximalt skall öka med 70 % av förändringen av nettoprisindex. Riksdagen har därefter beslutat om att alternativa pristak för hushållssektorn skall belysas.

Sedan ett antal år pågår enligt riksdagsbeslut en *omläggning av telefon-*

taxorna mot en högre grad av kostnadsanpassning. Omläggningen har i huvuddrag inneburit att taxorna för riks- och utlandssamtal sänkts samtidigt som taxorna för lokalsamtal samt engångs- och kvartalsavgifterna höjts. Omstruktureringen av telefontaxorna har framför allt motiverats av konkurrensskäl.

Den höga investeringstakten och de nya ekonomiska kraven som ställs på televerket medför att verket de närmaste åren kommer att ha ett mycket stort *kapitalbehov* att täcka. Sedan år 1984 sker all extern kapitalanskaffning till koncernen, exkl. rundradioverksamheten, genom upplåning på den allmänna kreditmarknaden. För närvarande utnyttjar televerkskoncernen praktiskt taget enbart den svenska kapitalmarknaden som finansiering. Upplåning via utländska banker sker endast genom koncernens utländska dotterbolag och då för deras egen finansiering. En stor del av koncernens upplåning sker via emission av egna kreditinstrument såsom telecertifikat och teleobligationer. Direktupplåning från svenska banker utgör den andra stora finansieringskällan. Televerkskoncernens upplåning på den allmänna kreditmarknaden sker hittills genom televerkets dotterbolag Teleinvest AB.

Televerket beräknar att det totala behovet av upplåning under år 1992 kommer att uppgå till 12,5 miljarder kronor. Även under åren 1993 och 1994 kommer koncernens lånebehov att vara stort, även om det förväntas avta genom gynnsam resultatutveckling.

Föredragandens överväganden

Utvecklingen inom telekommunikationsområdet är starkt dynamisk. De omfattande satsningar som årligen görs för att modernisera och öka kapaciteten i telenätet leder samtidigt till en ökad efterfrågan på olika teletjänster. Televerket har traditionellt en dominerande ställning på den svenska telemarknaden. Uppgiften att förvalta statens allmänna telenät och med detta som bas kunna erbjuda olika tjänster ger naturligtvis televerket särskilda förutsättningar. Huvuduppgiften att utforma telenätet så att det ger en god tillgänglighet och service för grundläggande telekommunikationer medför i sig krav på olika avvägningar när det gäller inriktningen av verksamheten både i fråga om nätutbyggnad och utbud av olika teletjänster.

Som televerket framhåller är telemarknaden dynamisk men också i hög grad internationell. De traditionella teleförvaltningarna är inte längre de enda och självklara leverantörerna av telekommunikationslösningar till företag och allmänhet. Bakgrunden till liberaliseringen inom telekommunikationssektorn är den nya tekniken (optiska fibrer, satelliter och radiolänkar), som gör det möjligt att relativt snabbt och till överkomliga priser etablera alternativa nät, som konkurrerar med de allmänna telenäten. Ny teknik ger också möjligheter att erbjuda nya tjänster. Men liberaliseringen är också uttryck för en politisk vilja att skapa mångfald och valmöjlighet för telekonsumenterna och ge nya aktörer tillfälle att etablera sig i den expansiva telekommunikationsbranschen.

Den ökande internationaliseringen leder till ett ökat behov av fungerande globala telekommunikationer. Detta har medfört en liberalisering av telekommunikationsmarknaden i land efter land. De närmaste åren kommer att

innebära stora förändringar både för teleföretagen och telekommunikationsindustrin. Den ökande konkurrens som liberaliseringen leder till ger företag och organisationer ett bredare sortiment och lägre priser på telekommunikationstjänster och telekommunikationsutrustning.

Svenska teleabonnenter har tillgång till telekommunikation av hög teknisk standard till ett pris som är lågt jämfört med de flesta andra länder. De teleföretag som etablerar sig på den svenska marknaden kommer i första hand att satsa på företagskundernas behov av skräddarsydda tjänster med avseende på kvalitet och flexibilitet. En obalans i telefontaxorna leder till att konkurrenterna inriktar sin verksamhet på de mest lönsamma segmenten, t.ex. som hittills den lönsamma utlandstrafiken och nationella långdistanstrafiken.

För att anpassa televerket till de nya marknadsförutsättningarna föreslog den föregående regeringen att verkets finansiella struktur och ekonomiska styrning skulle förändras och anpassas till vad som gäller för aktiebolag. Samtidigt föreslogs att en förändrad associationsform skall införas för televerket den 1 juli 1992. Riksdagen har ställt sig bakom förslagen.

För att utreda vilken associationsform som är den lämpliga för televerket tillsatte min företrädare en interdepartemental arbetsgrupp. Gruppen har nyligen presenterat rapporten Televerket AB – en översyn av Televerkets associationsform, där man drar slutsatsen att aktiebolagsformen är den bästa verksamhetsformen för att uppnå det centrala målet för telepolitiken – att erbjuda kunderna, både företag och hushåll, väl fungerande telekommunikationer till lägsta möjliga pris.

Gruppen anser att affärsverksmodellen har sådana brister att den i sin helhet bör avskaffas för televerket. Det avgörande skälet är att affärsverkets förmögenhet är en integrerad del av den statliga förmögenheten och att risktagande i televerket därför alltid sker med hela statens förmögenhet som säkerhet. Det är därför omöjligt för regeringen att på det sätt som sker i ett aktiebolag lägga över hela ansvaret för förvaltningen av televerkets tillgångar på en styrelse. För att detta skall kunna ske måste televerkets tillgångar och skulder avgränsas från den statliga förmögenheten i övrigt, vilket endast kan ske genom att televerkets verksamhet förs över till en självständig juridisk person. Först då kan styrelsen ges det fulla ansvaret för verksamheten. Gruppen påpekar att regeringsformen inte är utformad med tanke på statlig affärsverksamhet. Om televerket skall bedriva sin affärsverksamhet i en utvecklad affärsverksform måste grundlagen ändras. Detta är en besvärlig och tidsödande process.

I rapporten konstateras att det är otillfredsställande att en så stor del av den statliga förmögenheten arbetar utan ett egentligt regelverk. Den nuvarande regleringen är väsentligen offentligrättslig och utgörs främst av regeringsförordningar som tillsammans med särskilda beslut av regering och riksdag styr televerkets verksamhet. Denna styrning är inte heltäckande och den ger dessutom en svåröverskådlig bild över de förutsättningar som gäller för verksamheten.

I rapporten konstateras vidare att det inte finns några fördelar med affärsverksmodellen sett ur ägarens synvinkel. Genom ett aktivt styrelseengagemang och en aktiv ägare som gör en självständig uppföljning av verksamhe-

terna kan aktiebolagsmodellen erbjuda styr- och inflytandemöjligheter som skapar förutsättningar för en ökad effektivitet i verksamheten, i enlighet med regeringens intentioner om en mer aktiv statlig förmögenhetsförvaltning. Aktiebolagsmodellen innebär dessutom att ansvarsfrågor kan regleras samtidigt som intresset av insyn kan tillgodoses.

Den slutsats som redovisas är att hela televerkets verksamhet bör överföras till aktiebolagsform. Dock måste en fungerande marknad på telekommunikationsområdet säkerställas. Detta påverkar bl.a. utformning av organisation och styrning av telebolaget. Där marknaden inte är fullt utvecklad eller där tekniska hinder finns för en fri konkurrens bör detta föranleda särskilda överväganden och åtgärder.

Regeringen intensifierar nu arbetet med att anpassa den svenska telemarknaden till ökad internationalisering och konkurrens. I en marknadsekonomi är det statens viktigaste näringspolitiska uppgift att utforma stabila regelsystem samt att säkra en god infrastruktur och fungerande marknader. Telekommunikationsmarknaden präglas i dag inom vissa sektorer av stark dominans från televerket. Därför bör förändringar av regelverk och strukturella åtgärder vidtas för att åstadkomma en fungerande marknad. Detta innebär bl.a. att organisation och styrning av företaget utformas så att en fungerande konkurrens på telemarknaden möjliggörs.

I syfte att arbeta fram en lag som ger utgångspunkt för den nödvändiga regleringen på telekommunikationsområdet har en särskild utredare tillsatts. Med stöd av en sådan lag kan sedan närmare villkor föreskrivas för televerksamheten. Vidare är det nödvändigt att utarbeta den reglering som behövs för att skilja ut televerkets nuvarande myndighetsfunktioner till en annan myndighet. Detta gäller bl.a. televerkets ansvar för samhällsinriktad forskning och utveckling och televerkets funktionsansvar för totalförsvarsfrågor. Jag kommer senare att återkomma till frågan om en ny telemyndighet.

Att särskilja myndighetsfunktionerna från affärsverksamheten är ett led i att skilja ägarrollen från statens ansvar för regelverk och konkurrens inom sektorn. Det är nödvändigt att separera dessa olika roller åt för att kunna utöva dem effektivt. Detta gäller speciellt på en konkurrensutsatt telemarknad där televerket utgör en av flera aktörer.

För ett effektivt utövande av den telepolitiska rollen kan det vara nödvändigt att förtydliga och precisera mål, inriktning och medel för telepolitiken. Klart är att ett av de viktigaste medlen för att uppnå ett mångfacetterat utbud och låga priser är konkurrens. En förutsättning för effektiv konkurrens är att spelreglerna på marknaden är givna och tydliga.

Den telepolitiska rollen skall inte sammanblandas med statens roll som ägare, som främst innebär att ägaren skall få en effektiv avkastning på det kapital som satts in i verksamheten. Avkastningen skall trygga framtida investeringar. För att en effektivare ägarroll skall kunna utövas och inför en eventuell framtida privatisering av televerket är det viktigt att fastlägga en strategi för ägandet av verksamheten. I detta arbete ingår bl.a. en analys av marknaden och av televerket.

Som framgått har regeringen för avsikt att genomföra en fördjupad analys av vissa frågor inför en bolagisering av televerket. Vidare har regeringen för

avsikt att se över förutsättningarna för ett framtida privat ägande i telebolaget. En eventuell framtida privatisering av verket understryker vikten av att förutsättningar för en fungerande marknad på telekommunikationsområdet skapas redan vid en bolagisering av televerket. Jag har för avsikt att återkomma till riksdagen med en samlad redovisning av de åtgärder och förslag inför att televerket ombildas till aktiebolag. Jag räknar med att televerket ombildas till bolag den 1 januari 1993.

Televerket har presenterat en ny treårsplan som omfattar perioden 1992–1994. Mot bakgrund av förestående förändringar av televerket och telesektorn i övrigt kommer de förutsättningar som treårsplanen bygger på att förändras. Den nu presenterade treårsplanen har därför främst relevans fram till dess televerket bolagiseras.

Treårsplanen inriktas mot en fortsatt anpassning av verksamheten till den dynamik som kännetecknar telemarknaden. Det omfattande investeringsprogrammet utgör ett viktigt medel för att klara fastlagda kvalitets- och servicemål. Samtidigt skall investeringarna kunna rymmas inom de ekonomiska mål som statsmakterna har lagt fast. Det har hittills varit möjligt att förena en hög investeringsnivå med de ekonomiska mål som ställts upp för televerket. En utgångspunkt för en fortsatt hög investeringstakt är att den går att förena med fastlagt avkastningskrav. Verket skall inrikta verksamheten på att nå uppsatta ekonomiska mål och det är min bedömning att man inom dessa ramar skall kunna bibehålla en hög investeringstakt.

Soliditeten kommer enligt verkets treårsplan att sjunka ner till 28 % år 1992, vilket ligger under den satta miniminivån på 30 %, för att återgå till en nivå över denna gräns under år 1993. I proposition 1990/91:87 förutsattes en inleverans från televerket till staten i storleksordningen 7 miljarder kronor. Televerket har i sina beräkningar utgått från en inleverans på ca 7 miljarder kronor och därutöver beräknat inleverans av utdelning och skattemotsvarighet. I regeringens beslut om ekonomiska bestämmelser m.m. för perioden 1992–1994 avseende televerket har regeringen utgått från att utdelning och skattemotsvarighet skall ligga inom ramen för en total inleverans om 7,2 miljarder kronor. Med denna utformning kommer också soliditeten, i jämförelse med verkets beräkningar, att nå uppsatt miniminivå under år 1992. Av samma anledning beräknar jag det av televerket uppgivna upplåningsbehovet för år 1992 på 15 miljarder kronor till ca 14 miljarder kronor.

Televerket hade planerat att genomföra en taxeomläggning från den 1 januari 1992. Taxenivåhöjningen låg inom den pristaksnivå som riksdagen tidigare beslutat om.

I enlighet med riksdagens nya beslut kommer alternativa pristak för telefontaxorna för hushållssektorn att studeras. I tillägg till detta arbete anser jag det vara viktigt att en riktig kostnadsfördelning sker på olika teletjänster och att detta avspeglas i priset. Det är av stor vikt att tydligt definiera vad en kostnadsanpassning av televerkets taxor skall innebära. Detta område kommer därför att särskilt ses över i samband med arbetet med att bolagisera televerket.

En viktig förutsättning för gjorda antaganden är vidare att verkets totalproduktivitet utvecklas positivt enligt gjorda beräkningar.

Sammanfattningsvis förordar jag att den inriktning av verksamheten som

verket föreslagit under perioden fram till den tidpunkt då televerket bolagiseras godkänns.

Jag vill slutligen ta upp frågan om televerkets nuvarande ansvar för bastelefoner. I samband med att anslutningsmonopolet avskaffades för telefonapparater (prop. 1984/85:158, TU28, rskr. 382) infördes den 1 januari 1986 föreskrifter om bastelefoner i teleförordningen (1985:765). Enligt 3 § teleförordningen skall televerket vid abonnemang på en anslutning till det allmänna telenätet tillhandahålla abonnenten en bastelefon. Med bastelefon avses enligt 1 § teleförordningen en telefonapparat som underhålls och repareras utan särskild avgift för abonnenten.

Vid denna tidpunkt förekom en omfattande handel med s.k. pirattelefoner av undermålig kvalitet. Grunden för föreskrifterna om bastelefoner var därför att tillförsäkra hushållskunderna telefonapparater av god kvalitet som fungerade överallt i det allmänna telenätet.

De telefonapparater som i dag finns på den svenska telemarknaden har en sådan kvalitet att de utan störningar kan anslutas till det allmänna telenätet. Det är sedan den 1 juli 1989 statens telenämnd som registrerar telefoner som uppfyller de tekniska villkoren för anslutning till det allmänna telenätet. Andra telefoner får inte anslutas till detta nät. Samtliga telefoner som televerket säljer till hushållskunder har i dag god kvalitet oavsett om de är bastelefoner eller inte.

Genom att en bastelefon enligt teleförordningen skall underhållas och repareras utan särskild avgift för abonnenten blir en sådan betydligt dyrare än likvärdiga produkter som televerkets konkurrenter säljer. Eftersom försäljningen av telefonapparater sker på en öppen marknad, innebär skyldigheten att tillhandahålla en bastelefon ett hämmande inslag i televerkets möjligheter att hävda sig på denna marknad. Mot denna bakgrund anser jag att det numera inte finns något behov av att ha särskilda föreskrifter om bastelefoner. Dessa föreskrifter bör således upphävas.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

1. godkänna vad jag förordat om inriktningen av televerkets verksamhet,
2. godkänna vad jag anfört om ekonomiska mål för televerkets verksamhet,
3. godkänna vad jag anfört om bolagsbildning av televerket,
4. godkänna vad jag anfört om televerkets ansvar för bastelefoner.

Statens telenämnd

Sammanfattning av föredragandens förslag:
Statens telenämnds (STN) nuvarande verksamhet sammanförs med televerkets frekvensförvaltning. Vissa ytterligare myndighetsuppgifter inordnas i den nya myndighetsstrukturen.

1990/91	Utgift	3 251 523
1991/92	Anslag	4 019 000
1991/92	Anslag exkl. mervärdeskatt	3 723 000
1992/93	Förslag	3 723 000

Enligt teleförordningen skall STN utfärda föreskrifter om teknisk utformning av viss teleutrustning.

Nämnden skall också, efter ansökan, besluta om registrering av utrustning som uppfyller de tekniska kraven.

Vidare skall nämnden följa den tekniska utvecklingen, det nationella och internationella standardiseringsarbetet samt konkurrenssituationen inom nämndens verksamhetsområde och göra de framställningar till regeringen som nämnden anser behövs.

Nämnden består av en ordförande samt sju ledamöter. Nämnden beslutar på föredragning av tjänsteman vid kansliet. Kansliet förestås av en kanslichef som till sin assistans har två handläggare, varav en är jurist, samt en sekreterare.

Nämnden skall ta betalt för sina tjänster och dessa intäkter skall redovisas under en särskild inkomsttitel. Televerket skall betala avgift för den del av verksamheten som är till nytta för abonnenterna i allmänhet. Denna avgift skall för närvarande beräknas till 55 % av det belopp som anslås till STN för resp. budgetår. Avgifterna för den övriga uppdragsbaserade verksamheten skall vara kostnadsbaserade.

STNs anslagsframställning

För budgetåret 1992/93 beräknar STN kostnaderna, vid i huvudsak oförändrad verksamhetsinriktning, till ca 4,2 milj. kr. Medel har då beräknats för ytterligare en handläggare på kansliet. När nämnden inrättades (prop. 1988/89:93) förutsågs att nämnden borde ha fyra handläggare.

Den av nämnden föreslagna utökningen av befintlig personal är ett led i nämndens fortlöpande anpassning till den verksamhet som det tidigare ansetts att nämnden bör ha.

Föredragandens överväganden

Behov av en förändring av STN

EG-kommissionen har den 28 juni 1990 utfärdat ett direktiv om konkurrens på marknaderna för teletjänster. Enligt direktivet artikel 7 skall medlemsstaterna säkerställa att beviljande av driftlicenser, kontroll över typgodkännande och föreskrivna specifikationer, tilldelning av frekvenser samt övervakning av användningsvillkor utförs av ett organ som är oberoende av teleoperatörerna.

Televerkets huvudsakliga verksamhet är att vara teleoperatör. Den allt mer ökade konkurrensen på den svenska teletjänstmarknaden förutsätter därför att verkets myndighetsfunktioner separeras från operatörsrollen. En eventuell förändring av televerkets associationsform påskyndar behovet av en sådan uppdelning.

Frekvensrättsutredningen (K 1990:02) har bl.a. till uppgift att lägga fram förslag som innebär att televerket skiljs från sin myndighetsutövning på radioområdet. Utredningen har överlämnat promemorian Organisation av en ny myndighet på radioområdet m.m. I promemorian föreslås att myndighetsuppgifterna inom radioområdet flyttas från televerket och sammanförs med STNs uppgifter i en ny organisation.

Telelagsutredningen (dir. 1991:34) har i uppdrag att utarbeta förslag till den lagstiftning och den ändrade reglering i övrigt som behövs på telekommunikationsområdet. Med utgångspunkt i att televerkets återstående myndighetsutövning skall överföras till någon annan myndighet skall utredaren också föreslå den författningsreglering som behövs för ändamålet.

Telelagsutredningen räknar med att avge slutbetänkande mot slutet av våren 1992. Utredningen kommer dock eventuellt att lägga fram delförslag vad gäller myndighetsfunktioner inom teleområdet redan i början av år 1992.

Förslag

Jag föreslår att de uppgifter som för närvarande utförs av STN och frekvensförvaltningens myndighetsuppgifter sammanförs till en myndighet den 1 juli 1992.

Jag föreslår också att tillkommande myndighetsuppgifter inordnas i denna myndighet.

Med stöd av regeringens bemyndigande avser jag att inom kort tillkalla en organisationskommitté som skall utarbeta förslag till en förändrad myndighetsorganisation inom telekommunikationsområdet och en instruktion för en sådan myndighet.

Den förändrade myndighetens arbetsuppgifter

Myndigheten skall ansvara för STNs nuvarande uppgifter samt de uppgifter inom televerkets frekvensförvaltning som är av myndighetskaraktär.

Den pågående omstruktureringen av teletjänstmarknaden har påvisat ett behov av att regeringen ges möjlighet att samråda i telepolitiska frågor med en myndighet som är fristående från televerket. Myndigheten bör ges mandat att handlägga sådana frågor.

De tillkommande myndighetsuppgifter som kan bli aktuella genom bl.a. den ökade konkurrensen på teletjänstmarknaden samt genom ett samarbete mellan EFTA och EG bör också kunna inordnas i den nya myndigheten.

Finansiering

Merparten av myndighetens arbetsuppgifter är för närvarande helt finansierade genom avgifter.

Av STNs nuvarande uppgifter är den föreskrivande delen den mest resurskrävande. Detta arbete anses komma samtliga teleanvändare till godo. STN tar ut en avgift av televerket för detta arbete som i sin tur belastar användarna genom sina abonnenttaxor. Ett sådant förfarande får anses tillämpligt även på tillkommande arbetsuppgifter av myndighetskaraktär.

Chefen för finansdepartementet kommer att redovisa vissa förslag som gäller den principiella hanteringen av myndigheter med tusenkronorsanslag. Den av mig föreslagna sammanslagna telemyndigheten berörs av dessa förslag. Överväganden om den framtida finansieringen och anslagstekniken bör därför anstå tills vidare. Jag räknar med att återkomma till regeringen och riksdagen i denna fråga senare i vår. I avvaktan på detta tar jag upp ett oförändrat anslag för nästa budgetår.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

1. godkänna vad jag anfört om bildande av en ny myndighet på telekommunikationsområdet,
2. till *statens telenämnd* för budgetåret 1992/93 anvisa ett förslagsanslag på 3 723 000 kr.

Sammanfattning av mina förslag:

- Postverkets treårsplan för åren 1993–1995 godkänns.
- Regeringen bemyndigas att fullfölja översynen av förutsättningarna och formerna för postverkets verksamhet med här angiven inriktning.
- Ett anslag på 300 milj. kr. inrättas för ersättning till postverket för betalnings- och kassaservice i glesbygd.
- Ordningen med prismål för tidningstaxa för vissa tidskrifter avvecklas.
- Postverkets uppdrag, mål och resultatkrav preciseras.

1 Postverkets verksamhet

Postverkets huvuduppgift är att bedriva poströrelse, vari ingår att distribuera brev och paket samt att förmedla betalningar. Postverket får också driva annan verksamhet som det har särskilda förutsättningar för.

Postverket består av fem affärsområden och ett antal resultatenheter. Affärsområdena är brev, lättgods, postgirot, bank och kassa samt utrikes. Postverket bildar tillsammans med sina aktiebolag inom Postbolagen AB en affärsverkskoncern. Koncernen leds av en styrelse som utses av regeringen. Rörelseintäkterna beräknas för år 1991 uppgå till ca 21 miljarder kronor, varav aktiebolagen beräknas svara för ca 1 miljard kronor. Medelantalet anställda i koncernen uppgår till ca 57 000 varav drygt 2 000 i bolagen.

Statsmakterna styr postverket genom servicemål, kvalitetsmål och ekonomiska mål. Regeringen anger fr.o.m. den 1 januari 1992 endast prismål för höjning av portosatser på normalbrev upp till 500 gram och prismål för tidningstaxa för vissa tidningar. Postverket självt bestämmer priserna på övriga produkter. Postverket finansierar samtliga investeringar med i rörelsen tillgängliga medel. En konsolidering av postverkets ekonomi sker helt i verkets räkenskaper.

Postverket får självt förvalta de likvida medel som inte behövs i rörelsen med iakttagande av de särskilda regler för denna förvaltning som anges av regeringen.

2 Postverkets affärsplan

Regering och riksdag har lagt fast mål för postverket. För räkenskapsåret 1990 har postverket redovisat sin måluppfyllelse på följande sätt.

- Den höga geografiska täckningsgraden för daglig postkassaservice har bibehållits under år 1990.
- 96 % av normalbreven kom fram i utlovad tid.
- Postverkets ekonomiska resultat uppgick år 1990 till 2 549 milj.kr., varav 55 milj.kr. genererades av bolagssektorn. Resultatet motsvarar 12,4 % av rörelseintäkterna.

Investeringarna uppgick till 1 628 milj.kr., och fördelade sig med 988 milj.kr. i maskiner och inventarier, 633 milj.kr. i byggnader och 7 milj.kr. i mark. Internt tillförda medel uppgick till 2 890 milj.kr. vilket innebär att investeringarna har självfinansierats.

Postverkets treårsplan 1993–1995

Postverket ser som sitt syfte att över hela landet och internationellt förmedla meddelanden, lättgods och pengar samt erbjuda andra finansiella tjänster så att alla kan nå alla och så att kundernas affärer stöds.

Postverket skall kännetecknas av att verksamheten är säker, nära och offensiv. Postverkets strategi har utformats kring ett antal viktiga nyckelord, främst kundorientering, kvalitet, kostnadseffektivitet och kompetens.

Strategin skall hjälpa postverket att nå de mål som är uppsatta för verksamheten. Dessa är tillräcklig lönsamhet, nöjda kunder och personal som trivs. Postverket har preciserat målen för verksamheten enligt följande:

Tillräcklig lönsamhet

- Postverkets resultat skall långsiktigt vara lägst 5 % av rörelseintäkterna. Resultatmålet för år 1992 är 1 200 milj.kr., vilket motsvarar 5,1 % av intäkterna.
- Postverkets räntabilitet på eget kapital efter skatt skall långsiktigt ligga på minst 15 % av eget kapital.
- Postverkets soliditet skall på sikt nå 15 %.
- Postverkets totalproduktivitet skall förbättras med minst 2 % per år.

Nöjda kunder

- Andelen nöjda kunder ska öka från 76 % år 1991 till 77 % år 1992 och 80 % år 1994.
- Målet är att alla brev skall komma fram inom utlovad tid. Detta mål skall under perioden klaras till minst 98 % för lokalbrev och 95 % för riksbrev. Alla regioner skall ha nått denna nivå år 1994.
- Väntetiden på postkontor skall normalt vara högst fem minuter under normaltrafik och högst tio minuter under högtrafik.
- En rikstäckande kassaservice med ca 2 000 serviceställen skall behållas.

Investeringar

Investeringarna beräknas uppgå till ca 1,6 miljarder kronor årligen under perioden, vilket motsvarar ca 6 % av rörelseintäkterna. Investeringarna under perioden uppgår till 4,9 miljarder kronor och avser fastigheter 2,0 miljarder kronor, postbehandlingsutrustning 1,2 miljarder kronor, kassautrustning 700 milj.kr. och övriga maskiner och inventarier samt fordon 1,0 miljarder kronor.

Bland de större aktuella investeringsprojekten märks ett nytt produktionssystem för lättgods och datoriseringen av kontorsnätet.

Resultatprognos

De ekonomiska förutsättningarna för resultatutvecklingen för åren 1992–1995 är enligt postverket:

- Ökad konkurrens i olika former bedöms innebära minskad efterfrågan på brevtjänster.
- Fortsatt nedgång av antalet transaktioner i postkassorna.
- Försämrad förräntning av likvida medel i postgirot. Varje procentenhet på förräntningen motsvarar 250–300 milj. kr. i resultat för postgirot.
- Produktivitetsökningen skall vara minst 2 % årligen.

(Mkr.)	1991	1992	1993	1994	1995
Resultat	1100	1200	1350	2200	2300
Skatt	0	0	232	475	484
Utdelning	50	50	226	267	336
Justerat eget kapital	8000	9100	5300	6700	7900
Investeringar	2300	2030	1690	1600	1600

Postverkets regionala och sociala åtaganden

Postverket räds inte ökad konkurrens. Konkurrensen måste emellertid ske på lika villkor med företag som inte har något regionalt och socialt åtagande, som har andra mervärdeskattvillkor och som inte belastas med extra höga pensionskostnader. Under förutsättning att dessa olikheter kan undanröjas anser postverket att tiden nu är mogen att formellt avskaffa verkets ensamrätt till brevbefordran.

Enligt postverket beräknas kostnaden för den rikstäckande servicen uppgå till ca 1,3 miljarder kronor. Med hjälp av stordriftsfördelarna anser sig verket kunna klara av denna kostnad, om andra väsentliga kostnadsnackdelar kan elimineras. Postverket framhåller att frågan om finansering av det regionala åtagandet bör omprövas efter tre år med hänsyn till de snabba förändringarna av verksamhetens förutsättningar.

Postverket anför vidare att åtagandet att tillhandahålla rikstäckande betalnings- och kassaservice finansieras genom ersättning för arbetet med de statliga betalningarna och postgirots roll som statens kassör. Postgirots intäkter har avgörande betydelse för postverkets möjligheter att upprätthålla rikstäckande betalnings- och kassaservice.

Postverket har även ett antal sociala uppgifter. Dessa är befordran av tidningar, utdelning av tidningar på lördagar, befordran av blindskrift, försvarsplanering, inrikesporto för försändelser inom Norden, viss handikappservice, föreningsbrev samt omlokaliseringar. Verket beräknar att kostnaderna för de sociala uppdragen uppgår till ca 600 milj.kr. per år i 1992 års priser. Postverket anser att ersättning bör utgå för dessa uppgifter. Ersättning för underskottet i tidningsrörelsen måste utgå under en avvecklingsperiod.

3.1 Översynen av postverkets verksamhet

I propositionen (1990/91:87) Näringspolitik för tillväxt aviserade den förra regeringen en översyn inom regeringskansliet av förutsättningarna och formerna för postverkets verksamhet. Denna översyn är nu till stora delar slutförd och ett flertal områden har utretts. Dessa är:

- Postverkets ensamrätt till brevbefordran, konkurrensförutsättningar och kostnader för sociala resp. regionala uppgifter. Utredningsresultatet redovisas i departementspromemorian (Ds 1991:44) Postens konkurrensförutsättningar.
- Strukturkrisen i kontorsnätet. En arbetsgrupp, Nät 92, med representanter för postverket, riksdag, fackföreningar och kommunikationsdepartementet, har utrett omfattningen av det framtida kontorsnätet och alternativa serviceformer.
- Postverkets förmedling av statens betalningar och ersättningen för dessa.
- Postverkets ekonomiska redovisning och effekterna av en anpassning av denna till aktiebolagslagen.
- Framtida associationsform.

Resultatet av utredningarna och de förslag som föranletts av arbetet beskrivs i det följande.

3.2 Postverkets ensamrätt till brevbefordran

Postverket har ensamrätt på brevfordran. Detta s.k. brevmonopol regleras i kungörelsen (1947:175) angående postverkets ensamrätt till brevbefordran m.m. Där föreskrivs att postverket har ensamrätt till regelbunden befordran mot avgift av slutna brev samt öppna försändelser innehållande helt eller delvis skrivna meddelanden.

Brevmonopolet har utretts dels utifrån de förutsättningar som kan komma att gälla inom EG, dels utifrån förändringarna av marknaden. Resultatet av utredningen redovisas i den tidigare nämnda departementspromemorian (Ds 1991:44) Postens konkurrensförutsättningar.

Promemorian har remissbehandlats. Flertalet remissinstanser anser att postverkets ensamrätt till brevbefordran bör avskaffas och att konkurrens i stället bör uppmuntras. Två remissinstanser, statstjänstemannaförbundet och statsanställdas förbund, anser att ensamrätten bör behållas men att regleringen av denna bör revideras.

Flera remissinstanser framhåller att en daglig och rikstäckande postservice måste fungera även fortsättningsvis. Näringsfrihetsombudsmannen och statens pris- och konkurrensverk pekar på att den dominerande ställning som postverkets brevverksamhet även fortsättningsvis torde komma att ha ställer krav på kontroll av att denna ställning inte missbrukas.

För egen del vill jag understryka det angelägna i att det tillhandahålls en bra postservice där alla kan nå alla. Samtidigt är det av stor betydelse att verksamhet som bedrivs på affärsmässiga grunder också konkurrensutsätts så att kundernas efterfrågan blir styrande.

Den tidigare nämnda utredningen om postverkets konkurrensförutsättningar visar att verket har en mycket stark ställning på huvuddelen av brevbefordran men är konkurrensutsatt på ca 30 % av omsättningen i affärsområdet brev. Konkurrensen är mest märkbar på brev som sänds från stora företag och organisationer.

Postverkets ensamrätt på brevbefordran skyddar inte mot konkurrens från andra media som telefax och datoröverföring. Inte heller skyddar ensamrätten mot den direkta konkurrensen på traditionell brevbefordran som postverket nu möter i Stockholm och som kan komma att beröra även andra tätortsområden. Alternativ till traditionell brevbefordran med postverket har således utvecklats snabbt de senaste årtiondet och utvecklingen accelerar.

Ökad konkurrens medför på sikt lägre kostnader och framöver kan det vara avgörande för aktörer på postmarknaden att de kan tillhandahålla produkter med hög tillförlitlighet till lågt pris för att kunna konkurrera med andra media.

Ett avskaffande av brevmonopolet kommer att medföra en ökad konkurrens inom vissa delmarknader. Allmänt sett får detta anses vara till fördel eftersom konkurrensen ger incitament till nya och bättre metoder för brevbefordran till gagn för konsumenterna. För postverket utgör ensamrätten inte något reellt skydd mot nya aktörer och kan försvåra omställning till nya och bättre metoder för brevbefordran. Från verkets synpunkt är brevmonopolet snarast en publik belastning.

Enligt min mening är det önskvärt att uppmuntra konkurrensen även inom olika avsnitt av postverkets distributionskedja. Om det visar sig att en annan aktör är mer effektiv på att för postverkets räkning dela ut försändelser i olika delar av landet än vad postverket är när uppgiften utförs i egen regi, kan jag inte se något avgörande hinder för en sådan ordning.

Jag anser emellertid att postverkets ensamrätt till brevbefordran inte bör avskaffas innan det finns instrument i form av lagstiftning varigenom staten kan försäkra sig om att den regionala och sociala servicen fungerar. Vidare bör postverket även i övrigt ges bättre förutsättningar att konkurrera på lika villkor, bl.a. genom möjlighet att bedriva verksamheten i aktiebolagsform. Jag återkommer till den frågan i följande avsnitt.

I en avreglerad marknad blir det nödvändigt att skilja mellan postverkets myndighetsfunktioner och dess roll som aktör. Vidare måste de olika aktörernas agerande kunna övervakas. Inom EG går utvecklingen i denna riktning. Där finns förslag om att en tillsynsmyndighet inrättas i varje land med uppgift att övervaka prissättning, marknaden och de olika aktörerna. Även för svensk del bör en sådan myndighetsfunktion inrättas med uppgift att överta postverkets myndighetsfunktioner och att tjäna som tillsyns- och övervakningsorgan. Myndigheten bör också ha ansvar för att statens intresse av att en rikstäckande postservice upprätthålls tas till vara. Även vissa uppgifter på det internationella planet som postverket nu har bör fullgöras av myndigheten.

Jag avser att senare begära regeringens bemyndigande att tillkalla en utredning med uppgift att föreslå dels den lagreglering som behövs i en ny konkurrenssituation, dels hur postverkets nuvarande myndighetsuppgifter bör hanteras vid en avreglering.

3.3 Ändrad associationsform för postverket

Jag har nyss pekat på den förändrade konkurrenssituation som kännetecknar postverkets verksamhet. Denna nya situation kommer att ställa nya krav på postverkets förmåga att bedriva verksamheten kostnadseffektivt för att vidmakthålla ställningen på marknaden. Men situationen ställer också krav på ägaren att ge postverket förutsättningar att möta konkurrenterna på lika villkor.

Postverkets konkurrenter på samtliga delmarknader är i regel aktörer som driver sin verksamhet i aktiebolagsform. Fördelarna med aktiebolagsformen är främst en tydlig uppdelning av ansvar och befogenheter. Den verkställande ledningens befogenheter är klara och entydiga inom ramen för de riktlinjer och begränsningar som styrelse och bolagsstämma ställer upp. Uppdelningen medför att den verkställande ledningen har bättre möjligheter att ta snabba beslut i takt med vad marknaden kräver än vad ledningen av ett affärsverk har.

Statens intresse av ett välskött och fungerande postverk bör enligt min mening vara styrande för beslut om den fortsatta verksamhetsformen. En utveckling i riktning mot ett verk som inte lyckas hävda sig i konkurrensen med svag lönsamhet är naturligtvis inte önskvärd. Ägaren/staten måste därför se till att postverket utvecklas i samma takt och riktning som de bästa konkurrenterna. Detta talar för att postverket i framtiden drivs i aktiebolagsform.

Postverkets affärsområden är konkurrensutsatta i olika omfattning. Vid en bolagisering är det därför viktigt att tydliga gränser dras mellan affärsområdena brev, lättgods, bank och kassa samt postgiro. Postverkets struktur vid en bolagisering skulle då bli ett moderbolag och förslagsvis dotterbolag för de nämnda affärsområdena. Denna struktur medför dels att affärsområdenas lönsamhet och transfereringar till andra affärsområden tydliggörs, dels att tillsyn av postgirots banklika verksamhet underlättas.

Med denna bolagsstruktur skulle vidare uppnås att dotterbolagens resp. affärsförutsättningar klarläggs och renodlas och att interna debiteringar ersätts av affärsmässiga förhandlingar.

Vid ett avskaffande av brevmonopolet och ombildande till bolag, kommer postverkets verksamhet att ställas inför nya krav och ökat tryck från omvärlden.

I denna nya situtation kommer styrelsearbetet att förändras. Mot bakgrund av den förändringsprocess som postverket nu står inför krävs en aktiv ledning och styrning från såväl statsmakterna som från postverkets ledning och styrelse. Styrelsens sammansättning bör ses över som ett led mot en bolagisering av postverket.

En bolagsbildning kan bli aktuell när den tidigare aviserade postlagsutredningen slutförts. Därutöver måste vissa frågor utredas vidare, bl.a. formerna för ersättning för sociala uppdrag, postverkets pensionsskuld och mervärdeskatt på brevtjänster. Förutsatt att dessa frågor kan lösas på ett för ägaren tillfredsställande sätt bör postverket enligt min mening ombildas till aktiebolag. Jag avser därför att återkomma till riksdagen i denna fråga och min ambition är att en bolagisering skall kunna genomföras per den 1 januari 1993.

Postverket har en reell pensionsskuld uppgående till ca 7,5 miljarder kro-

nor. Denna pensionsskuld har inte tidigare redovisats i postverkets balansräkning. Kostnaden för pensionerna betalas av postverket. Någon avsättning för framtida pensionsåtagande har ej skett. Konstruktionen av systemet bygger på kontantprincipen, dvs. endast utbetalningar beaktas.

En mer korrekt hantering av pensionsförpliktelser vore att reservera medel för dessa. De reserverade medlen kan då förräntas. Eftersom några medel inte har reserverats kan pensionsskulden inte tas upp i balansräkningen utan en kraftig negativ resultatpåverkan. Hur frågan om postverkets pensionsskuld skall lösas inför en bolagisering måste utredas ytterligare.

3.4 Mervärdeskattbeläggning av portoavgifter

Portoavgifter för vanliga brev är undantagna från mervärdeskatt. Däremot betalar postverket ingående mervärdeskatt och saknar kvittningsmöjlighet för stora delar av den ingående mervärdeskatten eftersom huvuddelen av intäkterna inte är mervärdeskattbelagda. Skulle postverket drivas i bolagsform, torde brevbefordran ej längre undantas från mervärdeskatt. Även en avveckling av postverkets ensamrätt till brevbefordran medför att portoavgifter bör mervärdeskattbeläggas för att konkurrensneutralitet ska uppnås mellan olika aktörer.

Enligt ett EG-direktiv är avgifter för brevbefordran (portot) ej mervärdeskattbelagda när den postala tjänsten tillhandahålls av staten eller av en statlig myndighet som postverket. Bedrivs verksamheten i bolagsform i konkurrens med andra aktörer, torde direktivet inte omfatta avgifter för sådan brevbefordran.

Frågan om mervärdeskatt på brevbefordran bör övervägas ytterligare med beaktande av bl.a. utvecklingen inom EG.

3.5 Sociala uppgifter

Postverket har som tidigare nämnts ett antal uppgifter som ålagts verket utan särskild ersättning. Dessa uppgifter är merendels av social karaktär och således inte förenade med uppgiften att tillhandahålla daglig och rikstäckande service. De sociala uppgifterna och kostnaderna som är förenade med dem har redovisats i den tidigare nämnda departementspromemorian Postens konkurrensförutsättningar.

Den totala kostnaden som postverket har till följd av dessa uppgifter har uppskattats till 550–600 milj.kr. I princip bör sådana uppgifter som inte är affärsmässigt motiverade men angelägna ur ett samhällsperspektiv ersättas av staten. Formerna för och omfattningen av en eventuell ersättning behöver emellertid utredas ytterligare.

3.6 Rikstäckande betalnings- och kassaservice

Postverket har ålagts att tillhandahålla daglig och rikstäckande betalnings- och kassaservice. Denna service upprätthålls genom för närvarande ca 2 000 postkontor och 2 700 lantbrevbärarlinjer.

Antalet transaktioner på postkontoren har minskat med 30-40 % under

1980-talet på grund av ökad automatisering. Utvecklingen har fortsatt i en accelerande takt under inledningen av 1990-talet och förväntas fortsätta. Kostnaderna har inte kunnat minskas i samma omfattning.

I arbetsgruppen Nät 92 har den fortsatta dimensioneringen av postverkets kontorsnät övervägts. Nät 92 har bestått av representanter för postverket, fackliga organisationer, riksdagen och kommunikationsdepartementet. Arbetsgruppen föreslår att postverket behåller sitt stora rikstäckande servicenät med uppemot 2 000 serviceställen utöver de 2 700 lantbrevbärarlinjerna. För att postverket skall nå målsättningen att stanna kvar på landsbygden, föreslås nya driftsformer och utveckling av samarbete med annan serviceverksamhet. Dessa kan bestå i t.ex. att postkontorsservice ersätts med alternativa former i landsbygdsbutiker. Tillgängligheten för postverkets kunder bör då bli minst lika bra som tidigare men till en lägre kostnad.

I samband med översynen av postverket har även frågan om postverkets kostnader för att upprätthålla daglig och rikstäckande betalnings- och kassaservice setts över. Enligt arbetsgruppen bör dessa kostnader ersättas när det finns regionalpolitiska skäl för detta, nämligen när det inte finns några alternativ till den i dag av postverket tillhandahållna betalnings- och kassaservicen därför att orten saknar bankkontor.

Mitt förslag

Nettokostnaden för att upprätthålla daglig betalnings- och kassaservice på orter där alternativ till postverket saknas beräknas uppgå till ca 300 milj.kr. per år. Detta motsvarar ca 300–400 fasta serviceställen och samtliga lantbrevbärarlinjer. Postverket bör få ersättning för den nettokostnad som är förenad med upprätthållandet av betalnings- och kassaservicen på dessa orter. Postverket bör vidare ha friheten att själv avgöra formerna för hur betalnings- och kassaservicen fortsättningsvis skall ges. Ersättning bör beräknas särskilt för budgetåret 1992/93. Ett nytt anslag föreslås inrättas för detta ändamål, anslaget K 1. Ersättning till postverket för rikstäckande betalnings- och kassaservice.

För tiden därefter bör ett flerårigt avtal slutas mellan staten och postverket för köp av betalnings- och kassaservice.

Postverket har ca 1 600 kontor på orter med andra konkurrerande betalnings- och kassafunktioner. Här bör postverket ges frihet att själv välja struktur för sitt kassanät och tillåtas anpassa antalet serviceställen till vad som är affärsmässigt motiverat. Totalt är det främst ca 300 postkontor i tätort som berörs, bl.a. föreslår arbetsgruppen i Nät 92 att 200 kontor omvandlas till närpostkontor och att 50 kontor skall läggas ned på grund av dålig lokalisering och svag lönsamhet. Nettokostnaden för att upprätthålla betalningsservicen på dessa filialkontor beräknas till ca 100 milj.kr. i 1992 års prisnivå. Eftersom dessa kontor inte behövs för att upprätthålla daglig och rikstäckande betalnings- och kassaservice bör staten inte ersätta postverket för kostnaden för dessa kontor.

3.7 Förmedlingen av statens betalningar

I översynen av postverket har även ingått frågan om ersättningen till postgirot för arbetet med de statliga betalningarna och uppdraget till postgirot att tillhandahålla daglig och rikstäckande betalnings- och kassaservice.

Hos postgirot har i samarbete med riksrevisionsverket (RRV) inrättats ett koncernredovisningssystem för de statliga myndigheterna, benämnt Cassa Nova. Detta kan betraktas som statens koncernkonto. Inom detta koncernkonto sker betalningar till, från och mellan myndigheter, bl.a. alla skatteflöden och en rad statliga avgifter. Postgirot förmedlar ca hälften av statens alla betalningar.

Som ersättning för arbetet med de statliga betalningarna och rikstäckningen innehåller postgirot medlen viss tid och erhåller härigenom en s.k. float på inbetalningar till staten. Under hösten 1991 har RRV på regeringens uppdrag utrett postgirots ersättning för detta arbete. RRV beräknar att postgirots inkomster för uppdraget uppgick till ca 1,5 miljarder kronor för budgetåret 1990/91 vid en räntenivå på 13 %. Inkomsterna fördelar sig på ca 900 milj.kr. i ränteintäkter och ca 300 milj.kr. i olika avgifter samt ca 300 milj.kr. i indirekt ränteintäkt genom det förhållandet att gireringar sker till olika postgirokonton utanför Cassa Nova-systemet.

I det fall floattiden för inbetalningar skulle ha reducerats till det normala som är en arbetsdag i stället för drygt två beräknar RRV att ersättningen för budgetåret 1990/91 skulle ha uppgått till ca 1,0 miljarder kronor, dvs. ca 500 milj.kr. lägre.

Postgirot tillsammans med affärsområdena brev och lättgods använder sig av kontorsnätet som affärsområdet bank och kassa ansvarar för. Postgirot använder sig också av lantbrevbärarnätet för betalningstransaktioner. Bank och kassa köper produktion av betalnings- och banktjänster i lantbrevbäringen från en enhet inom affärsområdet brev som benämns postproduktion. Bank och kassa säljer vid affärsmässiga överläggningar sin service till postgirot och de övriga affärsområdena utifrån utnyttjandet.

Postverket har investerat stora summor i kontorsnätet. I sin nuvarande omfattning är kontorsnätets finansiering mycket beroende av postgirot som svarar för ca en tredjedel av kostnaden. Förändringar i postgirots affärsförutsättningar måste därför följas av anpassningar av postgirots konkurrensförutsättningar.

I 1992 års finansplan i avsnittet Särskilda frågor föreslås följande förändringar vad beträffar förmedlingen av statens betalningar och postgirot.

I praktiken skall postgirots ensamrätt till de statliga betalningarna avskaffas. Detta kan dock inte ske med omedelbar verkan då statens strategi för dess framtida betalningssystem måste utvecklas ytterligare. Vidare bör postgirot och postverket ges möjlighet att anpassa sina organisationer till de nya förutsättningar som kommer att gälla under konkurrens. Samtidigt måste frågan om vilka förutsättningar som säkerställer postgirots möjligheter att konkurrera på betalningsmarknaden beredas ytterligare.

Chefen för finansdepartementet kommer senare att föreslå regeringen att RRV ges i uppdrag att utreda hur det statliga betalningssystemet skall vara utformat. RRV skall även uppdras att från och med den 1 juli 1992 minska

floattiden för betalningar till staten via postgirot till högst en dag, vilket motsvarar en marknadsmässig ersättning. Postgirot föreslås vidare ställas under finansinspektionens tillsyn senast vid en bolagisering.

3.8 Prismål för portoavgifter för vissa tidskrifter

Den 1 juli 1991 upphävdes den postala tidningskungörelsen (1968:489). Samtidigt infördes en ny ordning som innebar att regeringen fastställde i postverkets regleringsbrev ett prismål för höjning av avgifter i fråga om distribution av mervärdeskattbefriade tidskrifter hänförliga till Fack- och Konsumentpressens Presskommitté (FKP-gruppen).

Mitt förslag

Utformningen av prismålet försvårar en övergång till marknadsmässiga villkor och en riktig prissättning. Underskottet i tidningsrörelsen kan såvitt avser nämnda tidskrifter svårligen minskas så länge prismålet gäller. Därtill medför prismålet sämre konkurrensförutsättningar för de tidningar som inte omfattas av prismålet och som följaktligen får en högre distributionskostnad. Det finns inga skäl att ålägga postverket att stödja distribution av tidskrifter.

Även statens pris- och konkurrensverk anser prismålet försvåra kostnadstäckning i postverkets tidningsrörelse samt att prismålet innebär en snedvridning av konkurrensen mellan olika tidningar.

Jag föreslår därför att ordningen med prismål för tidskrifter befriade från mervärdeskatt och som ingår i den s.k. FKP-gruppen upphör fr.o.m. den 1 juli 1992.

3.9 Precisering av uppdrag, mål och resultatkrav

Postverkets uppgift är att distribuera brev, paket samt förmedla betalningar till både små och stora kunder i hela landet till rimliga priser.

Det uppdrag som regering och riksdag givit postverket bör tydliggöras och preciseras. I samband med den översyn som gjorts av postverket har även mål och resultat utretts utifrån den förändrade situation som fortsättningsvis kan komma att gälla. I det följande föreslår jag att uppdraget till postverket ges ett delvis annat innehåll.

Mitt förslag

Service och kvalitet

En god grundläggande postservice skall ges till såväl stora som små kunder i hela landet. Kundernas efterfrågan bör vara styrande för postverkets insatser. Förändringar av servicens utformning i glesbygd bör ske varsamt.

Daglig service

Postverket skall tillhandahålla daglig postservice till alla hushåll, företag och organisationer. I normalfallet skall dessa ha tillgång till postutdelning och betalningsservice fem dagar i veckan.

Rikstäckande service

Postverkets service skall vara rikstäckande. Brev, paket och betalningar skall kunna nå alla oavsett bostadsort.

Brevbefordran

Postverket skall tillhandahålla brevbefordran med hög tillförlitlighet enligt kundernas efterfrågan. Enstaka försändelse skall befordras till enhetligt och rimligt pris.

Paketbefordran

Postverket skall tillhandahålla paketbefordran till ett enhetligt pris för enstaka försändelser från privatpersoner.

Betalnings- och kassaservice

Postverket skall tillhandahålla daglig och rikstäckande betalnings- och kassaservice till enhetliga priser för enstaka betalningar och kassaservice. På orter där alternativ till postverkets betalnings- och kassaservicen saknas skall staten upphandla betalnings-och kassaservice. Det överlåts på postverket att finna det billigaste och mest effektiva sättet att upprätthålla betalnings- och kassaservicen.

Beredskapsplanering

Postverket skall svara för beredskapsplanering som en del av totalförsvarsplaneringen. Bl.a. gäller detta postbefordran, fältposttjänst och betalningsförmedling under kris eller i krig.

Utvärdering av utförd service

Postverket skall i samband med årsredovisning och treårsplan redovisa hur servicen utförts och hur väl kvalitetsmålen uppnåtts samt hur kunderna upplevt servicen.

Resultatkrav

Postverket har i dag som ekonomiskt krav från statsmakterna att verksamheten skall ge ett sådant överskott att verket kan självfinansiera sina investeringar. För att klara detta har postverket bedömt att resultatet efter finansnetto måste uppgå till minst 5 % av rörelsens intäkter. Kravet bör enligt min

mening ändras till att i stället omfatta förräntningen av det kapital som investerats i verksamheten. Kravet bör avse en marknadsmässig förräntning av det egna kapitalet i postverket. Därutöver bör det ställas krav på marknadsmässig utdelning till ägaren. Detta innebär följande:

- Postverket skall generera en marknadsmässig förräntning av det justerade egna kapitalet (eget kapital med tillägg för 70 % av obeskattade reserver). I dagsläget bedöms denna uppgå till ca 15 % efter skatt. Denna nivå bedöms vara tillräcklig för att säkerställa postverkets behov av tillväxt i det egna kapitalet och möjliggöra en mer marknadsmässig utdelning till staten.
- Soliditeten, dvs. justerat eget kapital i relation till balansomslutningen (värdet av alla tillgångar enligt balansräkningen), utreds för närvarande och jag avser att återkomma i denna fråga i samband med bolagisering.
- Det långsiktiga utdelningskravet till ägaren, staten, skall utgöra minst 5 % av justerat eget kapital. Utdelningen bör ej överstiga 20 % av resultatet efter skatt. För 1992 skall dock den nuvarande modellen gälla.
- Mål för totalproduktiviteten är en ökning med 2 % årligen under perioden 1993–1995.
- Senast vid utgången av år 1992 skall postverket upprätta resultat- och balansräkningar för affärsområdena brev, lättgods, bank och kassa och postgiro. Även resultatprognos för 1993–1995 skall redovisas.

Utdelning

Tidigare har postverket till staten inlevererat ränta på statskapitalet, 48 milj.kr., och utdelning på 48 milj.kr., totalt 96 milj.kr. per år. Detta motsvarade år 1990 ca 5 % av resultatet efter teoretiskt betald skatt (20 %) eller ca 1,5 % av justerat eget kapital. Detta är betydligt lägre än för börsföretag i genomsnitt där utdelningen till aktieägarna uppgår till 15–20 % av resultatet efter skatt eller 4–6 % av justerat eget kapital. Historiskt har utdelningsandelen varit relativt låg i flertalet företag på grund av den ogynnsamma dubbelbeskattningen av utdelningsinkomster. I det nu gällande skattesystemet är det mer förmånligt att erhålla utdelningsinkomster än tidigare, varför utdelningsandelen kan bedömas stiga.

Produktivitetsmål

För perioden 1993-1995 föreslås ett mål för postkoncernens totalproduktivitetsökning. Totalproduktiviteten innebär att värdet av produktionen ställs i relation till den totala resursförbrukningen. Målet är att totalproduktiviteten skall öka med 2 % per år. Enligt affärsplanen uppgick totalproduktiviteten för år 1990 till ca 2 % exkl. effekter av bankkonflikten.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

1. godkänna postverkets treårsplan för åren 1993–1995 (avsnitt 2),
2. bemyndiga regeringen att fullfölja översynen av förutsättning-

arna och formerna för postverkets verksamhet med av mig redovisad inriktning,

3. godkänna vad jag anfört om avveckling av ordningen med prismål för portoavgifter för tidskrifter befriade från mervärdeskatt (avsnitt 3.8),

4. godkänna vad jag anfört om precisering av uppdrag, mål och resultatkrav för postverket (avsnitt 3.9).

K 1. Ersättning till postverket för rikstäckande betalnings- och kassaservice

Nytt anslag

1992/93	Förslag	300 000 000

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Ersättning till postverket för rikstäckande betalnings- och kassaservice* för budgetåret 1992/93 anvisa ett reservationsanslag på 300 000 000 kr. (avsnitt 3.6).

L. Övriga infrastrukturinvesteringar

L 1. Investeringar i trafikens infrastruktur (tidigare litterabenämning K 1.)

L 2. Vissa produktivitets- och sysselsättningsfrämjande åtgärder inom kommunikationsdepartementets område (tidigare litterabenämning K 2.)

Sammanfattning av föredragandens förslag:

- Anvisade medel på anslaget L 1. Investeringar i trafikens infrastruktur täcker kostnader budgetåret 1992/93 för hittills beslutade samt igångsättning av ytterligare projekt. Mot denna bakgrund föreslås inte något nytillskott av medel 1992/93.
- Vägverket och banverket bör ges möjlighet att ompröva av regeringen redan beslutade investeringsprojekt för att ta till vara möjligheterna till förmånlig upphandling liksom en kostnadseffektivare utformning. Konstaterade besparingar bör av verken få disponeras för underhållsinsatser. Investeringsprojekten bör i nu rådande konjunkturläge kunna genomföras till en kostnad som kan ligga 20–30 % under kalkylerad kostnad.

Anslag L 1:		
1990/91 Utgift	0	Reservation 5 000 000 000
1991/92 Anslag	5 000 000 000	
1992/93 Förslag	0	

Från anslaget betalas kostnader för större investeringar i vägar, järnvägar och kollektivtrafikanläggningar som regeringen beslutar om.

Bakgrund

Riksdagen beslöt år 1991 (prop. 1990/91:87, TU24, rskr. 286) att inrätta ett särskilt reservationsanslag för större infrastrukturinvesteringar. Riksdagen anslog för detta ändamål 5 miljarder kronor på tilläggsbudget för budgetåret 1990/91 och 5 miljarder kronor för innevarande budgetår i form av engångsanvisningar. Ytterligare 10 miljarder kronor skall enligt riksdagen tillföras anslaget. En planeringsram på totalt 20 miljarder kronor har därför beviljats av riksdagen. Dessa medel är beslutade utöver ordinarie anslag för vägar, kollektivtrafikanläggningar och järnvägar. Enligt riksdagsbeslutet skall medlen värdesäkras.

Syftet med dessa medel är att de enligt riksdagsbeslutet skall användas vid genomförandet av främst större strategiska infrastrukturprojekt som främjar den ekonomiska tillväxten. Medlen skall härvid användas till järnvägar, vägar och kollektivtrafikanläggningar. Samfinansieringslösningar bör enligt riksdagsbeslutet eftersträvas. Regeringen fattar beslut om dessa projekt och skall kontinuerligt rapportera till riksdagen vad som beslutats. Denna ord-

ning skiljer sig från hanteringen av investeringsanslagen till banverket och vägverket eftersom verken för de anslagen själva tar beslut om enskilda objekt. För att bereda investeringsärendena tillsatte den förutvarande regeringen i juni 1991 en särskild kommitté (K 1991:04) benämnd delegationen för infrastrukturinvesteringar.

Hittills fattade beslut

Under år 1991 har den förutvarande regeringen fattat beslut om vägar och järnvägar som omfattar drygt 11 miljarder kronor från anslaget L 1. Investeringar i trafikens infrastruktur under 1990-talet. För vissa projekt är den totala investeringskostnaden för att fullfölja projektet högre än vad som anvisats över anslag L 1. Av dessa medel är ca 3,5 miljarder kronor tidigareläggning av objekt som enligt planerna för vägar och järnvägar skall utföras med ordinarie anslagsmedel. Dessa medel kommer att återföras till anslaget L 1. under 1990-talet. Vidare avser 1,55 miljarder kronor objekt som ingår i det sysselsättningspaket den förutvarande regeringen beslutade om den 5 september 1991.

Nedan följer en sammanställning av beslutade projekt:

Projekt	**milj.kr.**	
Västkustbanan tunnel Hallandsåsen	900	
Arlandabanan	200	
Ostkustbanan	300	
Svealandsbanan	2160	
Mälarbanan	3850	
Stambanan Övre Norrland	195	
E3 Arphus–Härad	120	
E4 förbifart Traryd	180	
E4 förbifart Vaggeryd	870	
E4 AC Länsgräns–Harrbäcksmyran	10	
E4 förbifart Piteå	180	
E4 bro över Ångermanälven	170	
E6 södra Halland	275	
E6 förbifart Håby	110	
Enskilda regeringsbeslut		9520
Projekt i sysselsättningspaketet		
Skaraborgs län Upprustning av järnvägen Slätte–Moholm	15	
Västmanlands län Bergslagspendeln	100	
Kopparbergs län Järnvägsobjekt under 10 milj.kr. för framkomlighet, säkerhet och bärighet	27	
Gävleborgs län Järnvägsobjekt under 10 milj.kr. för framkomlighet, säkerhet och bärighet	12	
Västernorrlands län Järnvägsobjekt under 10 milj.kr. för framkomlighet, säkerhet och bärighet	9	
Jämtlands län Järnvägsobjekt under 10 milj.kr. för framkomlighet, säkerhet och bärighet	16	
Västerbottens län Järnvägen Storuman–Hällnäs	60	

Norrbottens län		
Rälsbyte Kiruna-Riksgränsen	11	
Järnvägsobjekt under 10 milj.kr. för framkomlighet, säkerhet och bärighet	30	
Järnvägar i sysselsättningspaketet		280
Östergötlands län		
Väg 32, Sörbyleden och Hulje–Borneholm	36	
Jönköpings län		
Väg 32, förbifart Eksjö	102	
Kalmar län		
Väg E 66, Verkebäck–Västervik	92	
Gotlands län		
Smärre objekt för framkomlighet och bärighet	15	
Blekinge län		
Väg E 66, Rosenholm–Vedeby, etapp 3	58	
Väg E 66, Nättraby–Trantorp	36	
Kristianstads län		
Väg 21, förbifart Hässleholm	154	
Älvsborgs län		
Väg 41, Berghem–Kinna	100	
Värmlands län		
Väg E 18, Riksgränsen–Hån	41	
Väg 62, förbifart N Råda och bro över Åråsälven	55	
Smärre objekt för framkomlighet och bärighet	35	
Kopparbergs län		
Väg 68, Avesta-Storvik	26	
Väg 71, förbifart Äppelbo	34	
Smärre objekt för framkomlighet och bärighet	30	
Gävleborgs län		
Smärre objekt för framkomlighet och bärighet	80	
Västernorrlands län		
Väg E 4, Nyland–Ullånger	90	
Smärre objekt för framkomlighet och bärighet	50	
Jämtlands län		
Väg 595, Bodsjöedet–Skalstugan	50	
Smärre objekt för framkomlighet och bärighet	40	
Västerbottens län		
Väg E 79, bro över Ume älv vid Lycksele	30	
Smärre objekt för framkomlighet och bärighet	42	
Norrbottens län		
Smärre objekt för framkomlighet och bärighet utanför fyrkanten	65	
Övrigt	9	
Vägar i sysselsättningspaketet		1270
Totalt samtliga beslutade projekt		11070

Av dessa beslutade medel har 7885 milj.kr. anslagits till järnvägar och 3185 milj.kr. till vägar.

Föredragandens överväganden

De beslut som hittills fattats av regeringen gäller drygt 11 miljarder kronor. Detta innebär således att de medel på 10 miljarder kronor som riksdagen hittills anslagit samt därutöver ytterligare ca 1 miljard kronor av planeringsramen är intecknade i regeringsbesluten.

Likviditetsmässigt bedömer jag att anvisade medel täcker medelsbehoven budgetåret 1992/93 för redan beslutade investeringar. Likviditetsläget budgetåret 1992/93 medger även viss handlingsfrihet för regeringen att fatta ytterligare beslut om investeringar inom ramen för den tilldelade planeringsramen på 20 miljarder kronor.

Jag anser vidare att det är angeläget att såväl vägverket som banverket kan ta till vara möjligheterna till förmånlig upphandling i redan av regeringen beslutade projekt liksom möjligheterna att ge projekten en kostnadseffektivare utformning. En allmän strävan bör vara att projekten skall kunna genomföras till en kostnad som i enskilda fall kan ligga 20–30 % under kalkylerad kostnad. De på detta sätt uppkomna konstaterade besparingar på projekten bör av verken få disponeras för ökade underhållsinsatser. Riksdagens bemyndigande för detta bör därför inhämtas. Denna möjlighet bör även omfatta beslut som gäller anslaget L 2. Vissa produktivitetsfrämjande åtgärder inom kommunikationsdepartementets område. Anslaget L 2. tillkom genom beslut av riksdagen (prop. 1991/92:25, TU5, rskr.88) i december 1991 på förslag av regeringen om tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1991/92. Anslaget benämndes i riksdagsbeslutet K 2.

Riksdagen har tidigare fattat beslut om att statliga myndigheters ställning inom mervärdeskattesystemet skulle ändras fr.o.m. budgetåret 1991/92. Detta innebär för anslaget L 1. Investeringar i trafikens infrastruktur, att planeringsramen på 20 miljarder kronor skall nedjusteras till 19 miljarder kronor. Ingående mervärdeskatt för utgifter på anslaget får räknas av mot inkomsttitel. Verksamhetsmässigt innebär denna tekniska justering ingen volymförändring.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

1. bemyndiga vägverket och banverket att disponera besparingar på projekt finansierade från anslaget L 1. *Investeringar i trafikens infrastruktur* och anslaget L 2. *Vissa produktivitets- och sysselsättningsfrämjande åtgärder inom kommunikationsdepartementets område* för underhållsåtgärder samt
2. ta del av vad jag anfört om budgetering exkl. mervärdeskatt.

A. Avregleringen av taxitrafiken

Sammanfattning av föredragandens förslag

- Beslutet om avreglering av taxi ligger fast.
- I syfte att säkerställa konkurrensen på lika villkor inom taxinäringen skall länsstyrelserna skärpa lämplighetsprövningen och uppföljningen av lämpligheten hos trafikutövaren.

1. Bakgrund

1.1 1988 års trafikpolitiska beslut

Med anledning av regeringens proposition (1987/88:50, bil. 1) om trafikpolitiken inför 90-talet beslöt riksdagen våren 1988 om en avreglering av taxi (TU15, rskr. 166). Avregleringen skulle ske den 1 juli 1990. Då slopades bl.a. behovsprövningen av tillstånden, indelningen i trafikområden, kommenderingsplanerna och den obligatoriska anslutningen till en beställningscentral. Någon av staten fastställd maximitaxa skulle heller inte finnas. Däremot infördes bestämmelser som innebär en skärpt prövning av lämpligheten för att få tillstånd att bedriva yrkesmässig trafik. Riksdagen beslöt också om en skärpt uppföljning av lämpligheten.

Riksdagen uttalade att transportrådet (TPR) allmänt sett skall följa utvecklingen inom taxinäringen och årligen lämna en rapport till regeringen om sina iakttagelser. I rapporten skall redovisas hur de grundläggande kraven på taxibranschen upprätthålls inom olika områden, t.ex. i trafikförsörjningshänseende, effektiviteten inom beställnings- och uppdragsfunktionen, taxametrar m.m.

1.2 TPRs rapport om avregleringen av taxi

TPR redovisade redan den 17 september 1990 i en skrivelse till regeringen de första erfarenheterna av taxinäringens avreglering. Rådet överlämnade därefter den 29 april 1991 till regeringen sin rapport (1991:1) Avreglering av taxitrafiken. Rapporten har remissbehandlats. En sammanfattning av innehållet i remissvaren finns att tillgå på kommunikationsdepartementet (ärende K91/1063/4).

Rådet konstaterar att tillgången på taxibilar har ökat markant och därmed har konkurrensen totalt sett ökat. Däremot finns inga tydliga tecken på att effektiviten förbättrats. I vissa storstäder går utvecklingen snarare åt det motsatta hållet på grund av en begynnande överetablering. Försämrad lönsamhet kan här komma att leda till utslagningar. Det är därvid väsentligt att de mest seriösa och effektiva företagen ges förutsättningar för att överleva.

Servicenivån har höjts framför allt i större tätorter. Den förväntade prispressen har blivit märkbar endast i begränsad omfattning under år 1990.

Taxorna har efter avregleringen höjts mer än vad som kan motiveras med ökade kostnader.

Taxi har befäst sin roll inom kollektivtrafiken. Avregleringen har allmänt sett varit positiv för servicenivån och medfört en vitalisering av taxinäringen.

Det finns emellertid brister i kundinformationen om tillämpade taxor. Taxinäringen har ännu inte fått till stånd lättbegripliga taxor.

Trafikhuvudmännen och kommunerna har ökat sitt engagemang vad gäller samordning av samhällsbetalda transporter. Rådet noterar dock att flera trafikhuvudmän ännu inte engagerat sig i taxifrågorna på ett påtagligt sätt.

Det ökade antalet beställningscentraler i storstäderna har inneburit höjd servicenivå. Nya trafikledningssystem ger dessutom förutsättningar för effektivare beställningsverksamhet. Några positiva effekter har ännu inte kunnat mätas. Företagsstorleken inom taxi har år 1990 ökat på ett positivt sätt.

Problemet med s.k. svart taxitrafik har minskat något i omfattning. Det omfattande skatteundandragandet som har konstaterats inom taxi riskerar att allvarligt snedvrida konkurrensförutsättningarna.

Det behövs skärpta och vidgade krav på taxiutövarnas lämplighet för att undvika missförhållanden inom taxi. Lämplighetsprövningen skall följas upp av tillståndsmyndigheten genom bl.a. fortlöpande tillsyn.

Länsstyrelserna har till någon del ökat sin aktivitet vad gäller t.ex. att ingripa mot missförhållanden inom taxiverksamheten. Antalet återkallade taxitillstånd och utdelade varningar har ökat år 1990 från en låg nivå. Enligt rådet bör länsstyrelserna m.fl. skärpa sin fortlöpande tillsyn av taxiverksamheten.

De kvittoskrivande och registrerande taxametrarna visar fortfarande på brister. Kvitto skrivs i praktiken inte ut på det regelmässiga sätt som anges i trafiksäkerhetsverkets föreskrifter om taxametrar.

1.3 Skrivelse från Arlanda Remote Taxi Service AB

Till regeringen överlämnades den 12 augusti 1991 en skrivelse från Arlanda Remote Taxi Service AB med synpunkter på taxitrafiken vid Arlanda flygplats efter avregleringen den 1 juli 1990. Synpunkterna avser särskilt parkeringsförhållandena för taxi vid flygplatsen.

Skrivelsen från Arlanda Remote Taxi Service AB har remissbehandlats. Inkomna remissvar finns att tillgå på kommunikationsdepartementet (ärende K91/1801/4).

Till kommunikationsdepartementet har för kännedom också överlämnats skrivelser undertecknade av ett antal taxiägare som bedriver taxitrafik till och från Arlanda flygplats. Även i dessa skrivelser behandlas parkeringsförhållandena vid flygplatsen.

Min bedömning: Utbudet av taxi har ökat kraftigt, särskilt i storstäderna. Efter en övergångsperiod finns nu i stora delar av landet en marknadsmässig prissättning av taxitjänster.

Mitt förslag: Beslutet om avreglering av taxi ligger fast. I syfte att säkerställa konkurrensen på lika villkor inom taxinäringen skall länsstyrelserna ägna mer resurser åt lämplighetsprövningen och uppföljningen av lämpligheten hos trafikutövaren.

Transportrådets rapport: Inriktningen av förslagen överensstämmer med min.

Remissinstanserna har framfört att en fortsatt årlig uppföljning av avregleringen bör ske.

Rapporten är enligt riksrevisionsverket (RRV) ambitiöst upplagd i syfte att kunna utvärdera de politiska målen. I flera remissvar från bl.a. näringsfrihetsombudsmannen (NO), konsumentverket och några länsstyrelser anges dock att rapporten kommit för tidigt efter taxis avreglering. – Beträffande utbudet av taxi samt servicenivån anger statens pris- och konkurrensverk (SPK) att antalet taxifordon ökat med 25 % sedan årsskiftet 1989/90 och att större delen av denna ökning kan hänföras till tiden efter avregleringen. Detta har medfört en betydligt ökad servicenivå inom taxinäringen. Enligt rikspolisstyrelsens mening har avregleringen av taxitrafiken i stort varit positiv. Åtgärder har från ordnings- och trafiksynpunkt i allt väsentligt inte påverkat polismyndigheternas verksamhet negativt. Enligt länsstyrelsen i Malmöhus län har tillgången på taxibilar fortsatt att öka kraftigt i länet. – Flera remissinstanser redovisar att det förekommer priskrig ute i landet.

SPK anger att det genomsnittliga priset för taxiresor nu börjar sjunka.

NO framhåller att de taxiföretag som är anslutna till en och samma beställningscentral inte priskonkurrerar med varandra.

Svenska Lokaltrafikföreningen (SLTF) varnar för kartellbildningar och andra kostnadsuppdrivande fenomen. Enligt glesbygdsmyndigheten är prisökningarna i glesbygden oroväckande. – Beträffande de samhällsbetalda taxitransporterna har enligt Landstingsförbundet prisutvecklingen bemästrats någorlunda, i något fall har en mindre sänkning förekommit. Svenska kommunförbundet pekar på de stora skillnaderna i konkurrenshänseende som finns mellan storstäderna och landsbygden.

Flera remissinstanser, däribland NO, varnar för att en samordning på upphandlarsidan kan driva upp priserna eller försämra taxiservicen.

Åtskilliga remissinstanser framhåller vikten av en skärpt lämplighetsprövning och uppföljning av lämpligheten bland trafikutövarna. Svenska Taxiförbundet varnar för att de seriösa och mest effektiva taxiutövarna kan slås ut om inte skattefusk och andra former av illojal konkurrens stävjas. Länssty-

relsen i Stockholms län efterlyser bättre tekniska möjligheter att kunna få del av uppgifter hos skattemyndigheterna och polisen. Länsstyrelsen påtalar också risken för bulvanförhållanden inom taxinäringen.

Enligt konsumentverket finns brister i kvittoutskrivningen från taxametrarna. Enligt AB Svensk Bilprovning bör kontroll av det s.k. vägtalet ingå i föreskrifterna för typgodkännande för taxametrar. Delade meningar finns bland remissinstanserna i fråga om dispenser från kravet på taxameter.

Föredragandens överväganden

Med anledning av regeringens proposition (1987/88:50, bil. 1) om trafikpolitiken inför 90-talet beslöt riksdagen våren 1988 om en avreglering av taxi (TU15, rskr. 166). Utgångspunkten var att man så långt möjligt borde undvika konkurrensbegränsande regler och detaljstyrning av verksamheten. Jag delar den ståndpunkten. Vad som i stället bör eftersträvas är ökad effektivitet och en bättre kundtjänst. Medlen för detta är en fri konkurrens och en principiell etableringsfrihet under beaktande av att tillståndshavaren uppfyller lämplighetskraven som trafikutövare.

En given utgångspunkt för en bedömning av effekterna av avregleringen av taxi är transportrådets rapport. Innehållet i den påverkas helt naturligt av att den utarbetats i stort sett redan under första halvåret efter avregleringen. När det gäller effekterna av en avreglering har det rent allmänt visat sig, som SPK framhåller, att tidsperioden kan bli relativt lång från det att en offentlig reglering slopats till dess att konkurrensen fungerar, särskilt som taxinäringen har varit reglerad i stort sett sedan sekelskiftet. Detta hindrar inte att rapporten – som jag ser det – innehåller många intressanta och relevanta iakttagelser av betydelse för en bedömning av taxi efter avregleringen. Remissbehandlingen har dessutom gett väsentliga uppgifter om de förhållanden som rått fram till och med hösten 1991. Den forskning som initierats av transportforskningsberedningen (TFB) om effekterna av avregleringen av taxi har också varit värdefull. Mina ställningstaganden i det följande bygger således till vissa delar på forskningsresultat från Växjö universitet och Handelshögskolan i Göteborg.

Under det första året efter avregleringen av taxi fanns en utveckling som innebar att priset för taxiresorna höjdes kraftigt med motiveringen att "det var alldeles för många bilar i trafik". Nu börjar emellertid ett marknadsmässigt synsätt att slå igenom inom taxinäringen. Under hösten 1991 har priset börjat användas som ett konkurrensmedel.

Den slopade behovsprövningen har i stort sett lett till avsett resultat vad gäller *tillgången till taxitjänster* Utbudet har ökat kraftigt, särskilt i storstadsregionerna. Sett över hela landet har enligt SPK antalet taxifordon ökat med närmare 25 %. De befarade bristerna i glesbygd synes i stort sett ha uteblivit, bl.a. till följd av de villkor beträffande trafikutbud som ställs av kommuner och trafikhuvudmän vid upphandling av skolskjutsar och färdtjänst. Detta är helt i linje med de ändringar som i samband med avregleringen gjordes i lagen (1978:438) om huvudmannaskap för viss kollektiv persontrafik. Enligt TPRs rapport har var tredje trafikhuvudman angett att man vid upphandlingen av taxitjänster under år 1990 beaktat serviceåtaganden gentemot all-

mänheten. Enligt TPR har också servicenivån inom taxi förbättrats och taxinäringen vitaliserats.

På denna punkt finns dock delade synpunkter bland remissinstanserna. Glesbygdsmyndigheten framhåller således att det finns en risk för att framkörningssträckorna för taxi i de befolkningsglesa delarna av landet blir allt för långa. Enligt myndigheten är detta en effekt av upphandlingen av taxitjänster från trafikhuvudmannens sida. Skulle så vara fallet, står enligt min mening ett sådant agerande i kontrast till de möjligheter som finns att i samband med upphandlingen också beakta tillgången till taxitjänster för allmänheten. Beträffande servicenivån i allmänhet visar den forskning om taxis avreglering som pågår vid Växjö universitet att väntetiden i beställningscentralernas växlar har minskat, vilket innebär en bättre anpassning av utbudet till efterfrågan och alltså en bättre service för kunderna.

Ett alldeles särskilt problem utgör taxiservicen vid Arlanda flygplats och prisinformationen vid resor från flygplatsen. Dessa frågor har behandlats i en särskild remiss till berörda organ med anledning av en framställning från Arlanda Remote Taxi Service AB.

Remissbehandlingen har haft det goda med sig att enighet nu finns vad gäller vikten av god information om respriserna med taxi. Luftfartsverket avser att sammanställa uppgifter om ungefärliga priser på de mest frekventa resmålen för taxi. En sådan information bör kunna vara till hjälp för exempelvis turister som anländer till Arlanda och som inte är medvetna om att maximitaxan är avskaffad. Förutsatt att spännvidden är tämligen stor mellan prisuppgifter för samma ressträcka bör informationen heller inte strida mot kravet på konkurrens. Det stora utbudet av taxifordon vid flygplatsen bör som jag ser det efter hand leda till en marknadsmässig prissättning med lägre priser än vad som hittills har tillämpats i en del uppmärksammade fall.

Rent allmänt gäller emellertid att *informationen från taxis sida om gällande taxa* är bristfällig. I 14 § yrkestrafiklagen (1988:263) sägs att den som har tillstånd till taxitrafik är skyldig att låta passagerare före färden få kännedom om den taxa som han tillämpar. I riksdagsbeslutet om avregleringen av taxi hänvisades bl.a. till att beställningscentralerna lämpligen borde profilera sig och upplysa om den taxa som gäller för de fordon som är anslutna till dessa. Så har också skett till viss del. Det är också i linje med riksdagsbeslutet att konsumentverket och Svenska Taxiförbundet i oktober 1990 träffat en överenskommelse innehållande en mall för hur en prisinformation bör se ut. Det är emellertid lätt att konstatera att stora avvikelser förekommer från denna mall vad gäller innehållet på de anslag om gällande avgifter som finns på taxifordonens vindrutor. En så viktig upplysning som vid vilka hastigheter som timpris börjar gälla i stället för ett milpris saknas i många fall. Ett framsteg, sett inte minst ur informationssynpunkt, är dock att beställningscentraler runt om i landet börjat priskonkurrera genom att införa fasta priser. SPK beräknar att det finns 40–50 orter där det tillämpas fasta priser på taxiresor t.ex. i form av zonpriser.

De brister i taxeinformationen som trots allt finns på många orter gör att kunderna får svårigheter att göra taxejämförelser. Följden blir en svag priskonkurrens. Detta kan i sin tur medföra – vid en eventuell överetablering och utslagning – att det inte nödvändigtvis blir taxiföretag med relativt hög

taxa som slås ut i konkurrensen.Det finns därför anledning att betona att i den skärpta uppföljning av lämpligheten som trafikutövare som åvilar länsstyrelserna – en fråga som jag utvecklar längre fram – ligger också att vidta åtgärder i tillståndsfrågor i det fall uppenbara brister finns i taxeinformationen från en tillståndshavare.

När det gäller *resprisema* har jag redan nämnt att taxenivån höjdes kraftigt inledningsvis. Därefter har nivåhöjningen realt sett minskat. Åtskilliga beställningscentraler i landet har som jag tidigare nämnt börjat priskonkurrera. SPKs undersökningar visar att prishöjningen för privatresor är lägre än den som enbart betingas av mervärdeskatten. Andra kvartalet år 1991 visar på en genomsnittlig prissänkning i landet.

Prisförändringen för *samhällsbetalda resor* uppvisar en mycket splittrad bild, beroende i första hand på om anbudsupphandling förekommit eller ej. Enligt TFB-rapporten (1991:21) Avregleringen av taxi, som utarbetats vid Handelshögskolan i Göteborg, varierar prisförändringen för färdtjänsten, efter avregleringen, från en sänkning med 20 % till en ökning med 43 %. Bland de kommuner som tagit in konkurrerande anbud har flertalet fått minskade eller oförändrade kostnader för färdtjänsten. Prisökningarna har för dessa kommuner stannat vid som mest 15 %. Färdtjänstkostnaden i Stockholms län motsvarar ca 40 % av landets totala kostnader för färdtjänst. Om mervärdeskatteeffekten exkluderas har landstinget enligt vad SPK framhåller fått minskade färdtjänstkostnader, beroende på anbudsupphandling och mer korrekt debitering med nya kvittoskrivande och registrerande taxametrar.

Före avregleringen var etableringen av *beställningscentraler* reglerad. I princip skulle det bara finnas en beställningscentral i varje kommun och varje taxiföretag skulle vara anslutet till en sådan. Denna reglering har medfört att de före avregleringen etablerade beställningscentralerna fortfarande har en dominerande ställning på den lokala marknaden. Det beror främst på att det krävs stora investeringar för att etablera en beställningscentral. Många av de taxiföretag som etablerats på marknaden efter avregleringen har valt att inte ansluta sig till någon beställningscentral.

Det ökade antalet beställningscentraler i storstäderna har medfört en förbättrad servicenivå. Svenska Taxiförbundet framhåller att antalet konkurrerande beställningscentraler har ökat också i andra delar av landet med ökad effektivitet som följd. NO däremot framhåller att *inom* centralerna förekommer det inte någon konkurrens vare sig när det gäller privatresor eller samhällsbetalda resor.

Efter avregleringen av taxi med ett slopande av den statligt fastställda maximitaxan är en *anbudsupphandling från olika samhällsorgan* av sådana taxitjänster som bekostas av samhället ännu viktigare än tidigare. Konkurrens mellan flera olika beställningscentraler är då något som eftersträvas, detta med hänsyn till de samhällsbetalda resornas stora omfattning. Av taxis sammanlagda intäkter torde mer än hälften härröra från staten eller kommunerna. I glesbygdskommuner är andelen ännu större, uppemot 90 %. För samhällsbetalda resor över längre sträckor, t.ex. sjukresor, är även andra transportformer än taxi intressanta, t.ex. trafik med s.k. Jumbolanser som fallet är bl.a. i Älvsborgs län.

Undersökningar som gjorts visar att kommunerna i betydande utsträckning anbudsupphandlat skolskjutsar och färdtjänst, dock som jag tidigare nämnt med mycket varierande resultat vad gäller prisnivå.

För övriga samhällsbetalda resor såsom sjukresor och resor med riksfärdtjänsten synes inte någon mera omfattande anbudsupphandling ännu ha gjorts, även om en viss prispress gentemot taxi uppges ha förekommit. Allmänt gäller att samordningen mellan olika slag av samhällsbekostade resor är bristfällig, trots att resmålen kan vara desamma. En ökad samordning kan emellertid vara angelägen både för transportköpare och taxinäringen i den mån samordningen leder till en minskning av tomkörningarna. För transportköparna är det därutöver viktigt att eftersträva också en ökad samåkning i fordonen.

I TFB-rapporten "Kommunerna kan styra färdtjänsten" redovisas olika slag av samordningssystem, från manuella sådana till mera avancerade datasystem. De uppföljningar som gjorts visar på kostnadssänkningar. Detta gäller emellertid vid samordning enbart av ett slag av samhällsbetalda resor såsom färdtjänstresor. Samordning sinsemellan av flera olika slag av samhällsbetalda resor finns det få exempel på.

Genom kommunikationsdepartementets försorg har därför initierats ett utvecklingsarbete, som leds av TFB och med medverkan från Svenska kommunförbundet, Landstingsförbundet, SLTF och Svenska Taxiförbundet. Projektet utförs i två steg, nämligen

- kartläggning av modeller för beställningscentraler (för flera olika slag av samhällsbetalda resor),
- redovisning av för- och nackdelar med avseende på bl.a. kostnader och besparingar.

I riksdagsbeslutet om avregleringen av den yrkesmässiga trafiken tryckte man hårt på vikten av en *skärpt lämplighetsprövning och en skärpt uppföljning av lämpligheten*. Åtskilliga remissinstanser anför dock stark kritik mot länsstyrelsernas insatser på detta område. Prövningen anges vara för slapp. Konkurrensen mellan företagen snedvrids därigenom.

Detta är ett allvarligt problem. Den slopade behovsprövningen måste i än större utsträckning, än vad som förutsattes i 1988 års riksdagsbeslut, kombineras med skärpta regler för prövning av tillståndshavarnas lämplighet. Inte minst Svenska Taxiförbundet framhåller att en konkurrens på lika villkor förutsätter en skärpt uppföljning av lämpligheten.

När det gäller lämplighetsprövningen och uppföljningen av lämpligheten ankommer det närmast på länsstyrelserna att vidta åtgärder. Det är i hög grad angeläget att länsstyrelserna prioriterar sina tillsynsresurser så att uppföljningen av lämpligheten inom den yrkesmässiga trafiken skärps. Jag vill erinra om att den slopade behovsprövningen och att länsstyrelserna nu slipper pröva alla besvärsärenden rörande anslutningen till beställningscentraler har minskat arbetsbelastningen. Länsstyrelserna har också fått minskade arbetsuppgifter i samband med statsbidragsgivningen till kollektivtrafiken. Det kan också nämnas att länsstyrelserna tillförts ökade resurser i form av en kommunikationsexpert. I denna fråga har jag samrått med chefen för civildepartementet.

Inte minst viktigt är att följa upp effekterna av det stora antal konkurser

som förekommer inom branschen. Länsstyrelsen i Norrbottens län har observerat problemet och återkallat ett trafiktillstånd med följande motivering:

"Det kan därför enligt länsstyrelsens mening inte vara möjligt att sedan ett taxibolag försatts i konkurs med bland annat stora skatteskulder (824 523 kronor) att samma styrelse och trafikansvarig som i konkursbolaget omedelbart efter konkursen skall kunna fortsätta och driva en likartad taxiverksamhet i annat bolags namn."

Ett närmare samarbete är över huvud taget angeläget mellan länsstyrelserna och skattemyndigheterna. Enligt transportrådet förekommer ett omfattande skatteundandragande. I sitt remissyttrande instämmer riksskatteverket i detta och framhåller att verket har för avsikt att göra nya undersökningar. För min del anser jag det angeläget att skatteeffekterna av avregleringen följs upp.

Det är viktigt att länsstyrelserna har tillgång till riksskatteverkets datalistor och kan använda moderna arbetsmetoder för att få veta vilka företag som släpar efter med skatt. Med anledning av vad länsstyrelsen i Stockholms län anför i sitt remissyttrande vill jag hänvisa till vad som sägs i 3 § utsökningsregisterförordningen (1986:678) att datainspektionen får lämna sådant medgivande om utlämnande av uppgifter på medium för automatisk databehandling som avses i 9 § andra stycket utsökningsregisterlagen (1986:617) i fråga om uppgifter som inte omfattas av sekretess. Av nämnda lag framgår att datainspektionens beslut får överklagas hos regeringen. I denna fråga har jag samrått med chefen för finansdepartementet.

I mitt ställningstagande till att länsstyrelserna bör prioritera sina tillsynsresurser så att uppföljningen av lämpligheten inom den yrkesmässiga trafiken skärps, ligger också att jag avvisar sådana förslag som framförts av bl.a. Arlanda Remote Taxi Service AB och som innebär att länsstyrelsen tillsammans med bl.a. företrädare för taxinäringen och polisen skulle bilda en s.k. *taxinämnd* med uppgift att vidta sanktioner mot olika slag av missförhållanden. En sådan verksamhet kan lätt övergå till en ny slags behovsprövning som näringen och de anställda kan ha anledning att vilja initiera. Detta skulle i så fall strida mot hela syftet med avregleringen inom taxi som i stället skall innebära en ökad konkurrens inom näringen. Uppföljningen av lämpligheten bland tillståndshavarna är en renodlad länsstyrelseuppgift som bör skärpas. I det sammanhanget kan noteras att exempelvis länsstyrelsen i Stockholms län under första halvåret 1991 återkallat 51 trafiktillstånd. Egen återkallelse har ägt rum i 57 fall.

Beträffande vad som sägs om god service från förarnas sida gentemot resenärerna är detta naturligtvis en viktig fråga. Vidareutbildning av förarna bör dock vara en intern uppgift inom näringen och kunna vara ett verksamt konkurrensmedel.

Införandet av *kvittoskrivande och registrerande taxametrar* har varit till stor fördel vid debiteringen av samhällsbetalda resor. Även för andra kundgrupper är kvittoskrivningen till nytta genom att kvittot anger ett samband mellan debiterat pris och utförd transportprestation. Exempel på prestationer, som är förknippade med taxiuppdrag, är – beroende på taxans utform-

ning – den körsträcka, den körtid och den framkörning som åtgått för uppdraget och som kunden betalt för. Liksom vid all annan tjänsteproduktion är det ett konsumentintresse att det i efterhand kan utläsas vilka tjänster som föranlett det debiterade priset.

En grundläggande tanke sedan reglerna för taxametrar skärptes i början av 1980-talet var att man skulle försvåra att en taxameter kunde manipuleras. Om en plombering bryts av misstag skall taxiutövaren fylla i en särskild blankett med uppgifter om bl.a. registerställningen på taxametern. Ny plombering skall snarast ske på godkänd verkstad. Uppgifterna på blanketten skall kompletteras av verkstaden och sändas in till den länsstyrelse som utfärdat tillståndet för taxiutövaren.

Enligt TPRs rapport tyder länsstyrelsernas rapportering till rådet på att blanketten inte fått någon bred användning. Sålunda är det endast två länsstyrelser som år 1989 över huvud taget fått in någon anmälan på den aktuella blanketten. År 1990 hade fyra länsstyrelser fått in anmälningar – totalt ett tiotal stycken – om brutna plomberingar. Om skälet till den obetydliga användningen av blanketten är att plomberingen är mycket stryktålig eller att man helt enkelt underlåtit att sända in blanketten vid bruten plombering är enligt rådet inte utklarat.

I riksdagens beslut om en avreglering av taxi lades stor vikt vid en fungerande plombering. Sålunda angavs att en bruten plombering av taxametern skall kunna utgöra grund för återkallelse av trafiktillstånd.

I sina yttranden över rapporten tar flera remissinstanser upp frågan om plomberingen av taxametrar. Länsstyrelsen i Malmöhus län framhåller att det är viktigt att systemet ses över och får hög tillförlitlighet. Enligt AB Svensk Bilprovning (ASB) bör i trafiksäkerhetsverkets föreskrifter om taxametrar ingå krav som ger förutsättning för plombering och kontroll av s.k. vägtal.

Det är som ASB anför i sitt remissyttrande viktigt att vägtalet inte skall kunna ändras utan att bryta viss plombering. Om en ändring kan ske finns risk för att taxiresenären får betala ett för högt respris i förhållande till körd vägsträcka. På kvittot redovisas visserligen ett mått för körsträckan men detta kan, om vägtalet manipuleras, avvika från den faktiskt körda sträckan, något som resenären kan ha svårt att upptäcka.

Regeringen har därför genom beslut den 14 november 1991 gett trafiksäkerhetsverket i uppdrag att utreda frågan och vidta lämpliga åtgärder.

ASB tar i sitt remissyttrande också upp problemet med att en redan typgodkänd taxameter kan bli underkänd vid besiktningen genom att den har en sådan utformning att den vid monteringen i fordonet kan utgöra en skaderisk för förare eller passagerare. Enligt ASB kan denna ordning vara svår att förklara för tillverkare av taxametrar, fordonsägare och godkända monteringsverkstäder.

Trafiksäkerhetsverket har därför genom tidigare nämnda regeringsbeslut fått i uppdrag att även utreda hur man redan vid typbesiktningen av taxametern skall kunna beakta om det är möjligt att placera taxametern i en personbil så att den inte kan utgöra skaderisk eller olägenhet för förare eller passagerare.

Arlanda Remote Taxi Service AB har påpekat vissa problem när det gäller

parkeringsförhållandena m.m. vid utrikesterminalen vid Arlanda flygplats. Luftfartsverket framhåller emellertid i sitt remissyttrande att den s.k. remoteparkeringen är öppen för alla taxifordon. Enligt verket görs ingen åtskillnad mellan taxibilar som står bakom Arlanda Remote Taxi Service AB och övriga taxibilar. Alla förare, oavsett föreningstillhörighet, som skall ta upp kunder i parkeringsområdet förutsätts betala bomavgift. Problem med förare som köar på otillåtna platser och med andra typer av otillåtna beteenden bör, som NO framhåller, kunna lösas med parkeringsövervakning och genom insatser i övrigt från tillsynsmyndigheterna polis och länsstyrelse.

Avslutningsvis kan konstateras att en lång rad synpunkter framförts såväl av TPR som av remissinstanserna beträffande *effekterna av avregleringen av taxi*. Åtskilliga problemområden redovisas men fortfarande kvarstår den bedömningen att trafikförsörjningen med taxi bäst löses genom en fri konkurrens och en principiell etableringsfrihet. Att gå den andra vägen, nämligen att införa ytterligare regleringsmoment – en fråga som diskuterades i 1988 års trafikpolitiska beslut – ser jag som uteslutet. Beslutet om avregleringen av taxi bör alltså ligga fast.

I detta ställningstagande ligger emellertid att det är viktigt att kunna säkerställa att konkurrensen inom taxinäringen kan ske på lika villkor. Det är allvarliga problem som på denna punkt redovisats av TPR och av åtskilliga remissinstanser. Jag vill därför hänvisa till vad jag tidigare anfört om en skärpt lämplighetsprövning och uppföljning av lämpligheten från tillsynsmyndigheternas sida.

3. Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

1. godkänna vad jag anfört om avregleringen av taxi,
2. godkänna de riktlinjer jag anfört om en skärpt lämplighetsprövning och uppföljning av lämpligheten.

B. Investeringsplanering

Sammanfattning av föredragandens förslag och bedömning:

- Planeringsprocessen utformas på sådant sätt att riksdagen, efter förslag om inriktning från regeringen, beslutar om hur planeringen skall inriktas.
- Utgångspunkten för inriktningen är det trafikpolitiska beslutet år 1988.
- Som grund för investeringar i vägar och järnvägar bör ligga produktivitetsdelegationens analys.
- Förutsättningarna för godstrafiken och konsekvenserna av ett medlemskap i EG skall särskilt beaktas i planeringen.
- Redovisningen av planerna skall förbättras och krav på konsekvensbeskrivningar av planerna införs.
- Luftfartsverkets och sjöfartsverkets medverkan i investeringsplaneringsprocessen inriktas mot sådana typer av investeringar som har påverkan på transportsystemet.

Bakgrund

Riksdagen beslutade våren 1991 (prop. 1990/91:87, TU24, rskr. 286) om en reformerad investeringsplanering och en allmän inriktning av planeringen. Riksdagens beslut innebar krav på att det politiska inflytandet över planeringsprocessen skulle stärkas och att regeringen borde underställa riksdagen övergripande riktlinjer för hur infrastrukturen skall utvecklas. Riksdagen ställde sig också bakom regeringens förslag till strategi för ett miljöanpassat transportsystem som fördes fram i propositionen (1990/91:90) En god livsmiljö. Denna strategi omfattar bl.a. miljöinriktade åtgärder i trafik- och investeringsplaneringen.

Mot denna bakgrund uppdrog regeringen i juni 1991 till banverket, luftfartsverket, sjöfartsverket och vägverket att inkomma med verkens syn på investeringsplaneringen mot bakgrund av riktlinjerna i ovan nämnda propositioner samt trafikutskottets betänkanden.

Boverket har, enligt uppdrag av regeringen i juni 1989, den 1 september 1991 redovisat konsekvenserna av trafikverkens långsiktiga investeringsplaner för bebyggelseplanering och hushållning med naturresurser.

Produktivitetsdelegationen har avlämnat sitt betänkande (SOU 1991:82) Drivkrafter för produktivitet och välstånd. Delegationen anför att utbyggnad och modernisering av infrastrukturen är en grundbult i en strategi för tillväxt och produktivitet inför 2000-talet.

Trafikverkens redovisning

Banverket föreslår i sin redovisning att järnvägsinvesteringarna under den kommande planeringsperioden skall inriktas på en intensifierad satsning på

snabbtågsanpassningen i tunga relationer och att ambitionen skall vara att på sikt möjliggöra hastigheter över 200 km/tim. Banverket föreslår vidare att investeringarna inriktas på spårutbyggnader inom och i anslutning till de största tätorterna för att där möjliggöra förbättrad kollektivtrafik. Banverket föreslår även att planeringen inriktas på kapacitetsförbättringar på de tunga godsstråken och utbyggnad av viktiga rangerbangårdar. Vidare anser banverket att särskild hänsyn bör tas till den nordiska trafikens behov samt anslutningarna mot kontinenten och att stora strukturella satsningar särskilt skall prövas i planeringsomgången.

Banverket anser att planeringen bör omfatta minst två ekonomiska nivåer och eventuellt alternativa inriktningar. Verket föreslår också att planförslagen konsekvensbeskrivs.

Luftfartsverket föreslår i sin redovisning att den del av luftfartsverkets planering som skall ingå i investeringsplaneringsprocessen för trafiksektorn endast bör innefatta sådana investeringsprojekt inom luftfartens infrastruktur som kan antas få en mycket betydande inverkan på trafikutvecklingen i stort och/eller på fördelningen mellan transportslagen.

Sjöfartsverket påpekar i sin redovisning de låga infrastrukturkostnaderna inom sjöfarten. För sjöfarten är det i stället transportredskapet, dvs. fartyget, som är den tunga investeringen. Sjöfartsverket tar även upp de institutionella förhållanden inom sjöfartsområdet som råder, bl.a. att de svenska hamnarna är kommunala och har en i förhållande till staten självständig ställning. Verket anser att storleken på sjöfartsverkets investeringar gör att dessa inte går att jämföra med väg- och järnvägsinvesteringar och inte heller går att fullt ut inordna i motsvarande planeringsprocess. Verket ser dock ett värde i en fortsatt samordnad investeringsplanering. Verket anser också att det är av stor vikt att investeringsplaneringen utformas så att möjligheterna att bättre utnyttja sjöfarten längs våra kuster kan tillvaratas.

Vägverket föreslår i sin redovisning att utvecklingen och vidmakthållandet av det svenska vägnätet bör inriktas på att investera i det "Gemensamma vägnätet", dvs. de stora vägarna, samt att förbättra standarden på det lågtrafikerade vägnätet. Det nya vägsystemet bör enligt vägverket utformas med höga krav på trafiksäkerhet. De högtrafikerade delarna av det "Gemensamma vägnätet" bör enligt vägverket ges motorvägsstandard.

Boverkets utredning

Boverkets utredning visar på brister i det hittillsvarande investeringsplaneringssystemet inom transportsektorn. Dessa brister medför bl.a. att investeringsobjektens konsekvenser för bebyggelseplanering och hushållning med naturresurser inte blir tillräckligt belysta och spelar en undanskymd roll i planeringsprocessen. Detsamma gäller i stort även de storskaliga miljöeffekterna.

Boverket hävdar också att vad gäller luftfarts- och sjöfartsverkens investeringsplaner behandlas de betydelsefullaste objekten var för sig i projektanknutna beslutsprocesser. Det sker långt innan de redovisas i investeringsplanen. Problemet blir då att de struktur- och systempåverkande projekten behandlas utan koppling till helhetssituationen för trafikslaget.

Boverket redovisar också brister i kopplingen mellan investeringsplaner och kommunernas översiktsplaner.

Boverket föreslår att investeringsplanerna, förutom en detaljerad redovisning för den närmaste femårsperioden, skall omfatta en redovisning av vilka projekt som kan bli aktuella inom tio år samt att stora projekt av strategisk betydelse bör redovisas även om de inte är aktuella inom tio år.

Boverket föreslår att planeringsdirektiven till verken skall innehålla krav på att miljökonsekvensbeskrivningar upprättas. Vidare föreslås att investeringsplanerna bör redovisas på sådant sätt att objektens geografiska läge m.m. kan utläsas. Av direktiven till affärsverken bör även framgå att deras investeringsplaner bör redovisa trafikgrenens behov och planer.

Produktivitetsdelegationen

Produktivitetsdelegationens slutbetänkande lyfter fram infrastrukturens betydelse för ekonomisk tillväxt. Delegationen anser att det krävs bättre urvalskriterier för beslut om framtida infrastrukturinvesteringar. Dessa kriterier bör enligt delegationen ta hänsyn till ekonomiska faktorer och förmå analysera hur olika system kan knytas samman. Delegationen anser att den för produktiviteten viktigaste uppgiften är en allmän förbättring av framkomligheten i vägnätet, framför allt runt de större städerna.

Skälen för mina bedömningar och förslag

Planeringsprocessen

Planeringsprocessen bör utformas på följande sätt. Till grund för min bedömning ligger riksdagens beslut om ett stärkt nationellt perspektiv i planeringen, boverkets rapport, produktivitetsdelegationens slutbetänkande samt trafikverkens redovisning av sin syn på investeringsplaneringen.

En utgångspunkt är också att större investeringsobjekt numera skall föregås av en bred miljökonsekvensbeskrivning (MKB) enligt naturresurslagen. Av en sådan MKB skall de övergripande miljöaspekterna framgå samt hur projektet i fråga infogas i den kommunala och regionala planeringen.

Planeringsprocessen bör utformas på sådant sätt att riksdagen, efter förslag om inriktning från regeringen, beslutar om inriktningen av planeringen. Planeringsprocessen utformas som ett systematiskt beslutsfattande enligt följande beslutsordning.

1. Förslag till hur planeringen skall inriktas presenteras av regeringen i budgetpropositionen år 1.
2. Riksdagen beslutar om inriktning med utgångspunkt från regeringsförslaget våren år 1.
3. Med utgångspunkt från riksdagens beslut utformar regeringen myndighetsspecifika planeringsdirektiv senast i samband med regleringsbreven år 1.
4. Trafikverken och länsstyrelserna bedriver planering i nära samverkan med kommunerna under perioden 1 juli år 1–31 maj år 2. Under hösten år 2 remissbehandlas resultatet av planeringsarbetet.

5. Det slutgiltiga planeringsresultatet, planen, redovisas översiktligt av regeringen i budgetpropositionen år 3 tillsammans med det förslag till inriktning och den medelsfördelning som regeringen anser att investeringarna bör ha.
6. Riksdagen beslutar om inriktning av och medelsfördelning till infrastrukturinvesteringar.
7. Trafikverken redovisar därefter till regeringen i de fördjupade anslagsframställningarna vilka projekt eller delprojekt som bör genomföras under den kommande 3-årsperioden med utgångspunkt från riksdagens beslut.
8. Revidering av planerna bör ske vart tredje år. För banverkets och vägverkets investeringsplanering bör varannan revidering vara förenklad.

Den utvecklade investeringsplanering som jag föreslår bör inriktas så att en helhetssyn i planeringen erhålles. Helhetssynen avser såväl trafiksystemet som transportslagen. Detta sker dels genom att ett nationellt synsätt tillämpas i planeringen, dels genom att olika investeringsnivåer prövas. Genom att planernas konsekvenser för samhället redovisas ges riksdagen möjlighet att bedöma olika investeringsstrategier samlat för olika trafiksystem och transportslag.

Inriktning av planeringen

Det åligger regeringen att utfärda direktiv för planeringen. Dessa direktiv skall innehålla en preciserad inriktning av trafikverkens planering. Utgångspunkten för mina förslag till inriktning är riksdagens trafikpolitiska beslut år 1988. Det övergripande målet för trafikpolitiken är att erbjuda medborgarna och näringslivet i landets olika delar en tillfredsställande, säker och miljöanpassad trafikförsörjning till lägsta möjliga samhällsekonomiska kostnader.

En utgångspunkt för mina förslag till inriktning tas också i de av riksdagen fastlagda riktlinjerna för 1990-talets miljöpolitik och i den miljöpolitiska strategi som läggs fram i denna budgetproposition. Inriktningen innebär att en miljömässigt hållbar utveckling skall nås.

Riksdagens ställningstaganden (prop. 1990/91:87, TU24, rskr. 286) angående trafikens infrastruktur är också en viktig utgångspunkt för investeringsplaneringen.

Regeringen har i propositionen (1991/92:38) Inriktning av den ekonomiska politiken, föreslagit att som grund för beslut om investeringar i vägar och järnvägar bör i första hand ligga den analys som den statliga produktivitetsdelegationen nyligen presenterat, med de fördjupningar som kan erfordras.

Mitt förslag till inriktning av planeringen är att ett *rikstäckande vägnät av riksvägar av särskild betydelse (stamvägnätet)* skall byggas ut till ett sammanhängande, robust nät med hög och jämn standard. Det innebär bl.a. motorvägskvalitet mellan Stockholm, Göteborg, Malmö och Sundsvall. *Järnvägsnätet* byggs ut för höghastighetståg mellan storstäderna och till Arlanda. Kapacitetsstarka järnvägslinjer för godstransporter bör byggas ut.

Vad gäller riksvägar och länsvägar som inte ingår i stamvägnätet är mitt

förslag att investeringar och underhåll bör inriktas på att vidmakthålla och förbättra standarden på detta vägnät.

Vad gäller det *övriga järnvägsnätet* är mitt förslag att investeringarna inriktas på sådana sträckor där det finns ekonomiska förutsättningar för gods- och/eller persontrafik.

På uppdrag av den tidigare regeringen har tre förhandlingsmän utarbetat principöverenskommelser angående trafikförsörjningen i de tre *storstadsregionerna Stockholm, Göteborg och Malmö*. I den kommande investeringsplaneringen är det nödvändigt att hänsyn tas till de slutgiltiga uppgörelserna med dessa regioner. Banverket och vägverket bör därför ha hög beredskap för att vidta de åtgärder som krävs.

Inriktningen av luftfartsverkets- och sjöfartsverkets investeringsplanering bör som hittills bygga på kundernas behov och betalningsvilja samt på full kostnadstäckning för resp. verk.

Utgångspunkten utöver ovanstående inriktning är att planeringen skall utgå från ett samhällsekonomiskt synsätt.

Den inriktning av planeringsdirektiven för planeringsomgången 1994-2003 som jag har förordat innebär en precisering av den inriktning som riksdagen beslutade våren 1988.

I propositionen Inriktningen av den ekonomiska politiken aviserades att regeringen kommer att öka medelstillförseln till investeringar i bl.a. järnvägar och vägar. Det fortsatta planeringsarbetet bör bedrivas på ett sådant sätt att detta kan fullföljas. I syfte att få underlag för ökade medelsramar för investeringar i infrastruktur avser jag därför föreslå att i direktiven föreskriva att investeringsplanerna upprättas för två ekonomiska nivåer, dels nuvarande nivå, dels en fördubblad nivå.

Utöver ovan angivna inriktning gäller att godstrafikens förutsättningar särskilt skall beaktas i planeringen, liksom sådana investeringar som gör Sverige till en integrerad del av Europa. Därvid skall särskilt konsekvenserna av EES-avtalet och ett medlemskap i EG beaktas liksom risken för "trafikstopp" i Europa samt sådana åtgärder som behövs för att utveckla förbindelserna runt Östersjön.

En viktig uppgift för trafikverken är att ta till vara den infrastruktur som redan finns utbyggd. Verken skall därför prioritera satsningar som gör att utnyttjandet av exempelvis befintliga vägar och järnvägar kan intensifieras. Det kan gälla såväl införandet av ny teknik som investeringar som medför möjlighet till höjd hastighet. T.ex. skall åtgärder som medför att snabbtågen kan framföras i hastigheter över 200 km/h prioriteras.

Redovisningen av verkens investeringsplaner har hittills varit bristfällig. Jag avser därför i planeringsdirektiven att skärpa kraven på redovisning. De planerade investeringarnas roll i transportsystemet bör tydligt framgå. Likaså bör införas krav på att planerna även innehåller en konsekvensanalys där miljöeffekter och andra samhällsekonomiska effekter av planerna finns redovisade.

Möjligheten att ta hänsyn till ömsesidiga beroenden vid beslut om investeringar i infrastruktur har i den hittillsvarande planeringsprocessen varit begränsad. Det är min uppfattning att trafikverken även bör beskriva över-

föringspotentialer och den påverkan på andra trafikslag som en föreslagen investering har på transportmarknaden.

Hittillsvarande planeringsprocess har inte beaktat underhållskonsekvenser. Det är därför regeringens avsikt att sammanföra investerings- och driftsanslagen till ett anslag. Verken får sedan till uppgift att redovisa lämplig fördelning mellan investeringar och underhåll.

Luftfartsverkets och sjöfartsverkets investeringsplaner styrs utifrån de företagsekonomiska krav på lönsamhet som statsmakterna angett. De hittillsvarande investeringsplanerna omfattar enbart det egna verkets investeringar. Sjöfartsverket genomför därutöver i samarbete med Stuvareförbundet/Hamnförbundet en enkätundersökning om investeringarna i hamnväsendet. Luftfartsverkets och sjöfartsverkets investeringsplaner omfattar därigenom såväl traditionella infrastrukturinvesteringar som andra typer av investeringar som är knutna till verkens interna verksamhet. Jag har för avsikt att i direktiven till luftfartsverket och sjöfartsverket inrikta deras medverkan i investeringsplaneringsprocessen enbart mot sådana typer av investeringar som har direkt påverkan på trafiksystemet. För sådana projekt bör även konsekvenserna för övriga trafikslag liksom för miljö- och samhällsekonomi analyseras.

Jag anser därutöver att trafikverken bör redovisa stora projekt med strukturell påverkan på samhället även om de inte kommer att ingå i verkens förslag till investeringsplan.

Att underhålla en omfattande infrastruktur ställer krav på stora resurser. Därför måste infrastrukturens omfattning prövas inom områden med begränsat trafikunderlag. Jag kommer därför att föreslå regeringen att i direktiven uppdra åt banverket att se över det nuvarande nätets omfattning och ge förslag till förändringar om så erfordras.

Inom vägsektorn är behoven av investeringar omfattande. Jag kommer därför att i det fortsatta arbetet med kompletterande planeringsdirektiv till vägverket se till att verket undersöker hur en förstärkning av kapaciteten i enlighet med produktivitetsdelegationens förslag kan kombineras med införandet av vägavgifter för att helt eller delvis finansiera investeringarna.

Jag avser att, sedan riksdagen har godkänt de preciseringar och inriktningar av investeringsplaneringen som jag föreslagit, utfärda planeringsanvisningar för banverket, luftfartsverket och sjöfartsverket samt kompletterande planeringsanvisningar för vägverket.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att godkänna de preciseringar av inriktningen av investeringsplaneringen som jag har förordat innebärande att

1. planeringen inriktas mot att ett rikstäckande vägnät av riksvägar av särskild betydelse (stamvägnätet) byggs ut till ett sammanhängande, robust nät med hög och jämn standard och att investeringarna på riksvägar och länsvägar som inte ingår i stamvägnätet inriktas på att vidmakthålla och förbättra standarden,
2. planeringen inriktas mot att järnvägsnätet byggs ut för höghastig-

hetståg mellan storstäder och till Arlanda och att en kapacitetsstark linje för godstransporter byggs ut och att investeringarna på det övriga järnvägsnätet inriktas på sådana sträckor där det finns ekonomiska förutsättningar för trafik,

3. luftfartsverkets och sjöfartsverkets medverkan i investeringsplaneringsprocessen inriktas mot större strategiska projekt med direkt påverkan på transportsystemet.

1 Förslag till Lag om upphävande av lagen (1979:1035) med bemyndigande om utjämning av taxor för vissa lastbilstransporter

Härigenom föreskrivs att lagen (1979:1035) med bemyndigande om utjämning av taxor för vissa lastbilstransporter skall upphöra att gälla vid utgången av juni 1992.

1 **Översikt**

17 **Inledning**

Sjätte huvudtiteln

27	**A.**	**Kommunikationsdepartementet m.m.**	
27	1	Kommunikationsdepartementet	34 823 000
27	2	Utredningar m.m	5 710 000
28	3	Viss internationell verksamhet	4 651 000
28	4	Särskilda avvecklingskostnader	326 000
			45 510 000
29	**B.**	**Vägväsende m.m.**	
49	1	Vägverket: Ämbetsverksuppgifter m.m.	8 921 000
50	2	Drift och underhåll av statliga vägar	5 908 300 000
54	3	Byggande av riksvägar	1 556 500 000
56	4	Byggande av länstrafikanläggningar	1 037 400 000
57	5	Bidrag till drift och underhåll av statskommunvägar	835 700 000
58	6	Bidrag till drift och byggande av enskilda vägar	648 500 000
59	7	Vägverket: Särskilda bärighetshöjande åtgärder	707 300 000
60	8	Vägverket: Försvarsuppgifter	49 190 000*
			10 751 811 000
62	**C.**	**Trafiksäkerhet**	
		Trafiksäkerhetsverket	
65	1	Samordning, Trafikmiljö, Fordon och Trafikant	1 000
66	2	Bil- och körkortsregister m.m.	1 000
66	3	Kostnader för visst värderingsförfarande	1 000
			3 000
68	**D.**	**Järnväg**	
70	1	Drift och vidmakthållande av statliga järnvägar	2 949 522 000
71	2	Nyinvesteringar i stomjärnvägar	1 392 087 000
72	3	Ersättning till banverket för vissa kapitalkostnader	368 000 000
72	4	Järnvägsinspektionen	14 089 000
73	5	Banverket: Försvarsuppgifter	33 950 000*
80	6	Ersättning till statens järnvägar i samband med utdelning från AB Swedcarrier	1 000
			4 757 649 000
81	**E.**	**Sjöfart**	
		Sjöfartsverket	
87	1	Ersättning till sjöfartsverket för vissa tjänster	76 656 000
		Övriga sjöfartsändamål	
90	2	Transportstöd för Gotland	140 000 000
94	3	Handelsflottans pensionsanstalt	1 000

95	4	Handelsflottans kultur- och fritidsråd	1 000
97	5	Ersättning till viss kanaltrafik m.m.	78 000 000
100	6	Bidrag till svenska rederier	200 000 000
			494 658 000
103	**F.**	**Luftfart**	
116	1	Beredskap för civil luftfart	56 080 000*
116	2	Bidrag till kommunala flygplatser m.m.	15 200 000
117	3	Civil trafikflygarutbildning	25 400 000
			96 680 000
119	**G.**	**Kollektivtrafik m.m.**	
119	1	Riksfärdtjänst	113 300 000
120	2	Köp av interregional persontrafik på järnväg	549 000 000
122	3	Ersättning till trafikhuvudmännen för köp av viss kollektivtrafik	183 000 000
123	4	Åtgärder inom den civila delen av totalförsvaret	4 780 000*
			850 080 000
124	**H.**	**Transportforskning**	
124	1	Statens väg- och trafikinstitut	1 000
124	2	Bidrag till statens väg- och trafikinstitut	61 129 000
127	3	Transportforskningsberedningen	44 006 000
			105 136 000
130	**I.**	**Övriga ändamål**	
130	1	Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut	1 000
131	2	Bidrag till Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut	128 036 000
133	3	Statens geotekniska institut	1 000
134	4	Bidrag till statens geotekniska institut	14 376 000
135	5	Statens haverikommission	1 000
			142 415 000
137	**J.**	**Telekommunikationer**	
148	1	Statens telenämnd	3 723 000*
			3 723 000
151	**K.**	**Postväsende**	
163	1	Ersättning till postverket för rikstäckande betalnings- och kassaservice	300 000 000
			300 000 000
	Summa kr.		**17 547 664 000**

164	**L.**	**Övriga infrastrukturinvesteringar**
		Särskilda frågor
168	A.	Avregleringen av taxitrafiken
178	B.	Investeringsplanering
185	*Bilaga 1*	Förslag till lag om upphävande av lagen (1979:1035) med bemyndigande om utjämning av taxor för vissa lastbilstransporter

*Utbrutet anslag

gotab 40333, Stockholm 1991

Finansdepartementet (sjunde huvudtiteln)

Prop.
1991/92: 100
Bil. 8

Översikt

Finansdepartementets verksamhetsområde omfattar frågor om ekonomisk politik och skattepolitik, frågor som rör statens budget och resursfördelningen inom den offentliga sektorn samt frågor rörande finansiella institutioner och marknader och Sveriges medverkan i internationellt ekonomiskt och finansiellt samarbete.

Vidare omfattar verksamheten frågor om skatteutjämningsbidrag m. fl. generella bidrag till den kommunala sektorn och andra kommunalekonomiska frågor. Till departementets verksamhetsområde hör också frågor som rör statsskuldens förvaltning och tullfrågor, exkl. frågor som rör tulltaxan och befrielse från tull samt frågor som rör statlig lokalförsörjning, vissa statliga bolag och AP-fonden.

Sedan den 1 december 1991 omfattar finansdepartementets verksamhetsområde också allmänna frågor om statsförvaltningen, arbets- och anställningsvillkor i offentlig anställning, personalpolitiska frågor inom statsförvaltningen, förvaltningen av statliga lån, aktier, fonder och fonderade medel, övergripande frågor om styrning och organisation av statlig verksamhet, rationalisering inom statsförvaltningen, frågor om myndigheternas anslagsframställningar och resultatredovisningar, statlig revision, statistik, folk- och bostadsräkningar samt övergripande frågor om datateknik inom statlig förvaltning. Därutöver har även vissa frågor om bostadsväsendet samt idrottsfrågor förts till finansdepartementet.

De förslag till utgifter inom finansdepartementets verksamhetsområde som nu läggs fram för budgetåret omfattar 71 531 milj. kr. Detta innebär en ökning med 10 587 milj. kr. i förhållande till motsvarande budgeterade utgifter under innevarande budgetår. Ökningen beror bl. a. på den kraftiga anslagsutvecklingen för räntebidragen (29 %) vilket förklaras av höga räntenivåer, hög takt i bostadsbyggandet samt accelererande byggkostnadsutveckling under senare år. Skatteutjämningsbidraget svarar för 2,2 miljarder kr. av ökningen. Denna finansieras dock 1992 av en motsvarande höjning av skatteutjämningsavgiften.

1 *Riksdagen 1990/91. I saml. Nr 100. Bilaga 8*

Den ekonomiska politiken och budgetpolitiken

Inom finansdepartementet utarbetas riktlinjerna för den ekonomiska politiken. Vidare utarbetas budgetpolitiska riktlinjer på kortare och längre sikt. Regeringskanslicts arbete med budgetförslaget leds och samordnas av finansdepartementet.

Riktlinjerna för den ekonomiska politiken redovisas i finansplanen tillsammans med förslaget om statsbudget. I bilagor till finansplanen redovisas en preliminär nationalbudget (PNB) samt riksrevisionsverkets inkomstberäkning och beräkning av budgetutfallet. Nationalbudgeten innehåller analyser av och prognoser för den ekonomiska utvecklingen internationellt och i Sverige. Nationalbudgeten utarbetas inom finansdepartementet, med underlag från bl. a. konjunkturinstitutet.

Inom finansdepartementet görs även analyser av fördelningsfrågor och frågor som rör den ekonomiska utvecklingen på längre sikt. Finansdepartementet svarar för arbetet med de statliga långtidsutredningarna och de s. k. långtidsbudgetarna. Ett huvudsyfte med långtidsutredningarna är att analysera olika strategier för att uppnå de ekonomisk-politiska målen. I detta arbete kartläggs både de resurser som finns tillgängliga i framtiden och de anspråk på resurserna som kan komma att ställas. Under senare år har långtidsutredningarna därutöver innehållit analyser av strukturella problem i ekonomin. Långtidsutredningar publiceras normalt vart tredje år.

Långtidsbudgeten presenteras i samband med kompletteringspropositionen varje år. Långtidsbudgetkalkylerna beskriver vilken budgetutveckling som blir följden under de kommande fem budgetåren av redan fattade beslut och gjorda åtaganden med i övrigt oförändrade skatte- och utgiftsregler. De utgör däremot inte någon prognos över innehållet i kommande statsbudgetförslag utan är rena konsekvensframskrivningar av gällande åtaganden.

Finansdepartementet ansvarar för frågor angående styrningen av statsförvaltningen och de finansiella förutsättningarna för myndigheterna i enlighet med vad jag tidigare anfört (bilaga 1).

Internationellt ekonomiskt och finansiellt samarbete

Sverige deltar aktivt i arbetet inom ett stort antal internationella organisationer för ekonomisk-politiskt och finansiellt samarbete. Finansdepartementet verkar härvid i samråd med övriga berörda departement och myndigheter. Finansdepartementets egna representation i Bryssel, Paris och Washington, liksom handelsråden vid ambassaderna i de större industriländerna och i Norden, spelar en viktig roll genom att tillhandahålla värdefull information på det ekonomiska och ekonomisk-politiska området.

Organisationen för ekonomiskt samarbete och utveckling (OECD) är den mest betydelsefulla organisationen för ekonomiskt samarbete mellan industriländerna. Inom ramen för OECD analyseras det ekonomiska läget och utsikterna samt diskuteras aktuella ekonomisk-politiska frågor. En

gång per år granskas dessutom varje enskilt medlemsland med avseende på den ekonomiska utvecklingen och den förda ekonomiska politiken.

Internationella valutafonden (IMF) spelar en central roll i det internationella valutasamarbetet och i arbetet med att lösa betalningsproblemen i de skuldtyngda länderna. Konsultationer sker regelbundet mellan IMF och varje enskilt medlemsland om den ekonomiska och ekonomisk-politiska utvecklingen i landet.

Ekonomisk-politiska och finansiella spörsmål avhandlas även i den s. k. Tio-gruppen (G 10) där Sverige som ett av de numera elva medlemsländerna aktivt deltar.

Världsbanksgruppen omfattar Världsbanken (IBRD), Internationella utvecklingsfonden (IDA), Internationella finansieringsbolaget (IFC) och Multilaterala investeringsgarantiorganet (MIGA). Tyngdpunkten i gruppens verksamhet ligger på projekt- och programlånegivning till utvecklingsländer samt på olika former av tekniskt bistånd. Finansdepartementet har huvudansvaret för frågor rörande världsbanksgruppen med undantag för IDA.

I Parisklubben sker överläggningar om konsolidering av skulder till offentliga kreditorer, i huvudsak OECD-länderna. De multilaterala överenskommelser som träffas inom klubbens ram ligger till grund för bilaterala avtal med enskilda skuldländer.

Från svensk sida följer vi noggrant och analyserar den pågående integrationen i Västeuropa. För finansdepartementets del gäller detta arbete framför allt frågor rörande ekonomiskt och monetärt samarbete, kapitalliberalisering, finansiella tjänster och skatter. Departementet har inom dessa områden aktivt deltagit i EES-förhandlingarna. Vidare kommer deltagande från departementets sida i olika kommittéer på expertnivå att äga rum inom ramen för ett kommande EES-avtal. Den svenska ansökan om medlemsskap i EG föranleder ett omfattande ytterligare beredningsarbete av de frågor som inte berörs av EES-avtalet. Detta arbete har inletts och berör stora delar av finansdepartementet.

Inom ramen för Sveriges samarbete med EG genomförs bilaterala överläggningar med EG-kommissionen samt med ordföranden i EG:s monetära kommitté. Därvid diskuteras frågor om den ekonomiska utvecklingen och den ekonomiska politiken samt om den pågående integrationen i Västeuropa.

I EFTA är arbetet i väsentligt ökad utsträckning inriktat på integrationen i Västeuropa med tonvikt på EES-avtalet. EFTA:s roll som forum för diskussion av det ekonomiska läget i medlemsländerna kvarstår dock.

Sverige deltar aktivt i arbetet inom den s. k. 24-gruppen (G 24), vars huvudsakliga syfte är att samordna OECD-ländernas bilaterala stöd till Central- och Östeuropa. Vidare ansvarar finansdepartementet för frågor rörande den Europeiska banken för återuppbyggnad och utveckling (EBRD), vars syfte är att stödja övergången till öppna marknadsorienterade ekonomier i Central- och Östeuropa.

De nordiska finansministrarna möts normalt tre gånger per år varvid frågor av gemensamt intresse och förberedelser för gemensamma nordiska ställningstaganden i internationella sammanhang diskuteras. En framskju-

tande plats har därvid olika aspekter av den västeuropeiska integrationen. Frågor rörande övergången till marknadsekonomi i Central- och Östeuropa – särskilt Baltikum – ges ett ökat intresse.

Finansdepartementet har också huvudansvaret för frågor som rör Nordiska investeringsbanken. Banken ger krediter på marknadsmässiga villkor till investeringsprojekt av nordiskt intresse såväl inom Norden som till kreditvärdiga u-länder samt länder i Central- och Östeuropa.

Finansdepartementet deltar i den särskilda aktionsgrupp som har utarbetat rekommendationerna för att stävja s.k. tvättning av pengar från främst narkotikahandel.

Finansdepartementet deltar även i samarbetet i GATT, som verkar för att främja multilateral frihandel. I den senaste förhandlingsomgången, den s.k. Uruguayrundan, deltar finansdepartementet aktivt i förhandlingarna gällande finansiella tjänster.

Finansiella institutioner och marknader

Den svenska finansmarknaden har förändrats radikalt som följd av den avreglering som successivt skett under 1980-talet. Nya finansiella instrument och nya aktörer har tillkommit i takt med en utvidgad internationalisering av tjänstehandeln. Bankernas, de övriga kreditinstitutens och försäkringsbolagens verksamheter har breddats under tilltagande konkurrens mellan instituten. Tendenserna till en utsuddning av de traditionella verksamhetsgränserna blir allt starkare (branschglidning). Arbetet på genomförande av en europeisk inre marknad för handel med finansiella tjänster föranleder genomgripande förändringar av nationell lagstiftning. Avskaffandet av praktiskt taget alla återstående valutarestriktioner har gett förutsättningar för liberaliserade svenska regler om etablering av filialer till banker och andra kreditinstitut och för ökat utländskt ägande i svenska finansiella företag. Utvecklingen har allmänt sett medfört ett ökat riskinslag i verksamheterna, vilket belyses bl.a. av den inträffade finansbolagskrisen och de ökande kreditförlusterna inom banksektorn. Internationella överenskommelser har också träffats om en samordning av tillsynsfunktioner och om internationell standard för bl.a. kapitalkrav i banker. Utvecklingen har påkallat genomgripande utredningar och reformer på de olika marknadsområdena.

Under 1991 har rörelsereglerna för bank moderniserats. Vidare har införts regler som bl.a. öppnar möjligheter till branschglidning, för finansbolag att ge ut exempelvis obligationer samt för utländska finansiella företag att driva verksamhet från filial i Sverige enligt finansbolagslagen. Även regler som underlättar strukturella förändringar inom sparbanks- och föreningsbanksrörelserna har införts. En inom finansdepartementet upprättad promemoria (Ds 1991:39) Lämplighetsprövning av ägare i banker, liksom hypoteksinstitutens framtida organisation är föremål för beredning i finansdepartementet.

På *värdepappersmarknaden* har under år 1991 flera internationellt anpassade lagar införts, t.ex. insiderlagen och lagen om värdepappersfonder. Genom nya rörelseregler för värdepappersinstitut får dessa nu bl.a. ge ut

obligationer och medverka vid s.k. blankning. Vidare är det numera möjligt för utländska företag att driva värdepappersrörelse från filial i Sverige. Med lagen om handel med finansiella instrument har regler införts för handel med optioner och terminer. För närvarande bereds förslag till ny börslagstiftning. Regeringen beslutade den 12 december 1991 att tillsätta en utredning med uppgift att se över lagstiftningen om clearingverksamhet och kontobaserade värdepapperssystem.

Understödsföreningsutredningen avlämnade sitt betänkande (SOU 1990:101) Försäkringsföreningar i början av 1991. Utredningens förslag bereds för närvarande i finansdepartementet.

Regeringen tillsatte i september 1990 en kommitté som ska se över stora delar av försäkringsområdet (dir. 1990:56). Syftet är att skapa mer rationella och internationellt anpassade rörelseregler för försäkringsbolagen. Kommitténs delbetänkande (SOU 1991:89) Försäkringsrörelse i förändring 1 avlämnades i november 1991 och remissbehandlas för närvarande.

Intresset av att åstadkomma ett vidgat internationellt samarbete på bl. a. det finansiella området har fått ökad betydelse. Sveriges närmande till EG kommer att kräva betydande insatser för att anpassa det svenska regelsystemet till de normer som gäller inom EG. Redan ett EES-avtal innebär vidare att tillsynsuppgifterna kommer att förändras och utökas. Inom GATT och andra samarbetsorgan bedrivs ett arbete som syftar till global liberalisering av handel med tjänster. Den finansiella sektorns betydelse för ekonomisk utveckling och Sveriges engagemang i frågorna kräver allt större insatser.

Sammantaget kan vad som nu sagts föranleda ny eller ändrad lagstiftning inom praktiskt taget hela det finansiella området. Samtidigt ställs ökade krav på tillsynen av de finansiella marknaderna. Finansinspektionen kommer därför att ställas inför ett krav att effektivisera och noga prioritera sina insatser i förhållande till de nya och betydande arbetsuppgifter som kan förutskickas under de närmaste åren.

Finansinspektionen

Finansinspektionen bildades den 1 juli 1991 genom en sammanslagning av bankinspektionen och försäkringsinspektionen. Finansinspektionens inre organisation beräknas kunna läggas fast i början av 1992.

Verksamheten hos inspektionen finansieras genom obligatoriska avgifter från de institut som står under tillsyn. Inspektionsmyndigheterna har under flera år erhållit betydande resurstillskott. Det föreslås därför att inspektionen i förhållande till innevarande budgetår skall bedriva sin verksamhet med en i reala termer oförändrad resurstilldelning.

Skatteförvaltningen och exekutionsväsendet

Riksskatteverket (RSV) svarar för den centrala ledningen av skatteförvaltningen och exekutionsväsendet. RSV har också uppgifter som central förvaltningsmyndighet för frågor om allmänna val.

På senare tid har organisationen ändrats med sikte på bl. a. ökad flexibi-

litet och förbättrade lednings- och styrfunktioner. I varje län finns det i dag endast en gemensam skattemyndighet och en kronofogdemyndighet.

Inom den gemensamma skattemyndigheten ändras organisationen, i flertalet län den 1 januari 1992. Verksamheten decentraliseras successivt till de lokala skattekontoren och arbetsformerna förändras i riktning mot ett för olika skatter och avgifter mera integrerat arbetssätt.

Skatteförvaltningen och exekutionsväsendet har i likhet med andra myndigheter utsatts för en strikt budgetprövning med ökade krav på omprioriteringar och höjd verkningsgrad.

Ett långsiktigt rationaliseringskrav har ställts upp för perioden t.o.m. budgetåret 1995/96. De särskilda direktiven för riksskatteverkets anslagsframställning för perioden 1993/94–1995/96 innefattar bl.a. uppdraget att göra en översyn av verkets roll och arbetsuppgifter som centralmyndighet.

Riksgäldskontoret

Riksgäldskontorets huvuduppgift är att handha statens upplåning och förvaltningen av statsskulden. Riksgäldskontoret har dessutom bl.a. till uppgift att ge krediter till och mottaga inlåning från statliga myndigheter och affärsverk samt att sköta viss garantigivning.

Statsskulden ökar åter efter några år av fallande volymer och uppgick den 30 juni 1991 till 627 miljarder kronor. Ökningen av statsskulden var 8% under budgetåret 1990/91. Den har främst finansierats genom upplåning på penning- och obligationsmarknaden. Sådan upplåning utgör nu ca 60% av den totala skulden.

Styrningen av statsskulden sker med hjäp av s.k. riktmärkesportföljer. Målet med statsskuldsförvaltningen är att kostnaden för den faktiska skulden skall understiga kostnaden för riktmärkesportföljerna. För utvärdering av skuldförvaltningen används ett kostnadsmått som innebär att de totala kostnaderna för skulden, inkl. orealiserade kursdifferenser, ställs i relation till den genomsnittliga skuldens storlek. Kostnaderna mätta på detta sätt var under budgetåret 1990/91 för skulden i svensk valuta 14,96% och för skulden i utländsk valuta 10,72%. Kostnaderna för riktmärkesportföljerna var 16,01% resp. 11,66%. Under budgetåret 1990/91 har kostnaden för den faktiska skulden understigit kostnaden för riktmärkesportföljen med 6,1 miljarder kr.

Riksgäldskontoret har under det gångna budgetåret introducerat ett nytt upplåningsinstrument, benämnt Riksgäldskonto. Riksgäldskonto är en kontobaserad, fastförräntad sparform där räntan sätts på samma nivå som marknadsräntan för statens obligationer med motsvarande löptid, med ett avdrag för att täcka de administrationskostnader som Riksgäldskonto medför.

Riksgäldskontoret förvaltar en betydande andel av samtliga statliga garantier. Per den 30 juni 1991 var den garanterade kapitalskulden för de garantier som riksgäldskontoret förvaltar ca 40 miljarder kr. Under budgetåret 1990/91 genererade verksamheten ett kassamässigt överskott på ca 900 milj.kr.

Riksgäldskontorets verksamhet med utlåning till och inlåning från statliga myndigheter och affärsverk har under de senaste åren expanderat. Utlåningen uppgick per den 30 juni 1991 totalt till 26,8 miljarder kr. och inlåningen till 38,2 miljarder kr.

Tullverket

Tullverket uppbär tullar, andra skatter och avgifter som tas ut vid införsel av varor samt samlar in och bearbetar uppgifter för utrikeshandelsstatistik. Vidare övervakar och kontrollerar verket trafiken till och från utlandet så att bestämmelser om införsel och utförsel av varor efterlevs samt bedriver viss utrednings- och åklagarverksamhet i fråga om brott mot dessa bestämmelser. Inom tullkontrollen är bekämpningen av narkotikasmuggling ett högt prioriterat område.

En viktig uppgift i förnyelse- och förändringsarbetet för tullverket är nu att genomföra tulldatoriseringen enligt planerna. Kostnaderna för tulldatasystemet har beräknats till 80 milj. kr. för budgetåret 1992/93. För att uppfylla det uppställda besparingskravet på totalt 300 milj. kr. under en femårsperiod för tulldatasystemets finansiering görs personalbesparingar under 1992/93 motsvarande ett belopp på ca 25 milj. kr.

För närvarande pågår inom tullverket ett analysarbete rörande effekterna på tullverksamheten på längre sikt. Resultatet härav bör kunna ingå i kommande utredningsarbete om konsekvenserna av ett svenskt medlemskap i EG.

Tullverket föreslås få resursförstärkningar för narkotikabekämpning genom fortsatt utbyggnad av tullverkets s.k. SPADI-system, nyanskaffning av viss teknisk utrustning samt för en sambandsman för Östeuropa. Vidare föreslås medel för merarbetet med enhetsdokumentet i EG/EFTA-handeln.

Statistiska centralbyrån

Statistiska centralbyrån (SCB) är central förvaltningsmyndighet för den statliga statistikproduktionen och ansvarar för huvuddelen av denna. Verket bedriver även uppdragsverksamhet på sitt område. SCB tillämpar treåriga budgetramar där budgetåret 1992/93 är sista året i en treårsperiod. Verksamheten följer i stort sett den treårsram som presenterades i budgetpropositionen 1990.

Som central förvaltningsmyndighet har SCB en viktig roll i kontakterna med internationella organisationer i statistikfrågor. SCB:s verksamhet påverkas därför i hög grad av EES-avtalet och ett ev. framtida EG-medlemskap. Det gäller både det internationella samarbetet och statistikproduktionen.

Den översyn av styrformerna m.m. på statistikens område som pågår förväntas också medföra stora förändringar av SCB:s framtida verksamhet. Utredningen, som skall vara avslutad under våren 1992, syftar till att ge statistikens användare ett större inflytande över statistiken.

Statlig lokalförsörjning

Riksdagen har beslutat om nya riktlinjer för den statliga lokalförsörjningen och fastighetsförvaltningen (prop. 1990/91:150, FiU30, rskr. 386 och prop. 1991/92:44, FiU8, rskr. 107).

Byggnadsstyrelsens lokalförsörjningsmonopol avskaffas och myndigheterna blir själva lokalhållare för sin egen verksamhet. De får därmed själva fatta beslut om förhyrning av lokaler.

Uppgiften att förvalta statens fastigheter skiljs från ansvaret för lokalförsörjningen. Delar av byggnadsstyrelsen ombildas till en efterfrågestyrd stabs- och servicemyndighet, som bl.a. på uppdrag skall lämna råd och stöd till regeringen och de statliga myndigheterna i lokalförsörjningsfrågor.

Huvuddelen av byggnadsstyrelsens fastighetsbestånd skall överföras till bolag och fortsättningsvis förvaltas i aktiebolagsform fr.o.m. den 1 juli 1992. Med hänsyn till verksamhetens omfattning bildas en fastighetskoncern med ett statligt helägt moderbolag och ett antal dotterbolag, uppdelade sakområdesvis i bärkraftiga enheter. För fastighetsdriften bildas ett särskilt dotterbolag.

För den del av fastighetsbeståndet som av skilda skäl bedömts olämplig att föra över till aktiebolag skall förvaltningen handhas av en nybildad statlig myndighet.

Bostadsväsendet

Regeringen avser att under år 1992 lägga fram förslag om ett nytt förenklat bostadsfinansieringssystem fr.o.m. år 1993. En utredning har tillsatts med uppgift att utarbeta ett förslag härtill.

I avvaktan på ett nytt finansieringssystem har riksdagen beslutat om grunderna för bostadsbyggandets finansiering under år 1992. Beslutet innebär ändringar i flera väsentliga avseenden. En rad villkor såsom markvillkor, konkurrensvillkor och förmedlingsvillkor samt produktionskostnadsprövning tas bort. I fråga om räntebidrag för ny- och ombyggnad av bostäder innebär beslutet vidare att det tidigare beslutade räntelånesystemet inte genomförs. I stället lämnas räntebidrag enligt i huvudsak nuvarande regler även under år 1992. För allmännyttiga bostadsföretag och för bostadsrättsföreningar med kommunal insyn innebär dock beslutet en något lägre räntesubvention än tidigare.

I fråga om lånefinansieringen innebär riksdagsbeslutet att den nuvarande statligt reglerade bostadslånegivningen upphör den 1 januari 1992. I stället införs ett system med statliga kreditgarantier för lån på den allmänna kreditmarknaden i ett mot bostadslånet svarande säkerhetsläge. Samtidigt slopas kopplingen mellan räntebidrag och lån. Räntebidrag förutsätts lämnas från och med husets färdigställande och oberoende av husets faktiska finansiering.

Den statliga räntebidragsgivningen administreras av boverket och länsbostadsnämnderna. I samband med utredningen om ett nytt förenklat finansieringssystem kommer boverkets och länsbostadsnämndernas roll i sammanhanget att övervägas närmare. I avvaktan härpå har budgetpröv-

ningen av myndighetsanslagen inskränkts till sådana förändringar som följer av redan fattade beslut i fråga om avveckling av länsbostadsnämndernas befattning med bostadslånegivningen.

Statliga kreditgarantier för lån till ny- och ombyggnad av bostäder lämnas mot viss årlig avgift. Administrationen av garantier och avgifter sköts av statens bostadskreditnämnd. Nämnden inrättas den 1 januari 1992 i Karlskrona. Kostnaderna för nämndens verksamhet täcks via garantiavgifterna.

Genom den under hösten 1991 beslutade departementsreformen har till finansdepartementet överförts bl.a. anslagen till räntebidrag och till tilläggslån för reparation och ombyggnad av bostadshus som är yngre än 30 år.

Statens utgifter för räntebidrag beräknas för innevarande budgetår uppgå till 28 000 milj. kr. För budgetåret 1992/93 föreslås att det under anslaget för räntebidrag anvisas 29 310 milj. kr.

Tilläggslån för reparation och ombyggnad av bostadshus som är yngre än 30 år föreslås bli avvecklade.

Bidrag och ersättningar till kommunerna

Finansdepartementet ansvarar också för de kommunalekonomiska frågorna. Den kommunala sektorns utgifter för konsumtion och investeringar uppgår i dag till ca 300 miljarder kr. Det motsvarar ca 21 % av BNP.

Ungefär 90 % av de totala utgifterna finansieras med skatter, dvs. kommunalskatt eller statsbidrag. Statsbidragen uppgår budgetåret 1991/92 till ca 80 miljarder kr. netto. Ett av de största enskilda bidragen är skatteutjämningsbidraget. Totalt kommer 20,9 miljarder kr. att fördelas från detta anslag budgetåret 1991/92.

Skatteutjämningsbidraget är en del i *skatteutjämningssystemet*. Systemet syftar till att utjämna de stora skillnader som finns mellan enskilda kommuner resp. landsting i fråga om skattekraft och kostnader för att bedriva kommunal verksamhet. Systemet skall främja en i möjligaste mån likvärdig kommunal service, oavsett skattekraft, i olika delar av landet.

Skatteutjämningssystemet i sin helhet omfattar, utöver ordinarie skatteutjämningsbidrag, extra skatteutjämningsbidrag, allmän skatteutjämningsavgift och särskild skatteutjämningsavgift. Bidrag minus avgifter uppgår till 9 miljarder kr. för budgetåret 1991/92. År 1992 uppgår den allmänna skatteutjämningsavgiften till 1:15 kr./skr. för kommuner och 0:92 kr./skr. för landsting. Härav avser 0:25 kr/skr. en för år 1992 förhöjd avgift.

Sedan år 1985 får kommunerna bidrag med anledning av att den kommunala beskattningen av juridiska personer har upphört. Bidraget uppgår till 0,9 miljarder kr. för budgetåret 1991/92.

Den *kommunalekonomiska kommittén* (Dir 1990:20) har nyligen presenterat sitt betänkande (SOU 1991:98 Kommunal ekonomi i samhällsekonomisk balans – statsbidrag för ökat handlingsutrymme och nya samarbetstermer). Det innehåller bl.a. ett förslag att inordna 24 specialdestinerade statsbidrag i ett nytt generellt statsbidragssystem där också skatte-

utjämningsbidraget inordnas. Kommitténs förslag remissbehandlas för närvarande. En proposition avses lämnas till riksdagen under våren 1992.

Idrott

Stödet till idrotten föreslås uppgå till drygt 511 milj. kr. I beloppet ingår medel för svenskt deltagande vid sommar-OS och handikapp-OS 1992 i Spanien. För att understryka idrottsrörelsens ställning som oberoende och ideell folkrörelse kommer regeringen inte att återbesätta dess platser i riksidrottsstyrelsen när de nuvarande statliga ombudens mandatperiod går ut. Förslag framläggs också om att samla flera anslag rörande statens stöd till idrotten under anslaget I 5. Stöd till idrotten. Dessutom föreslås en höjning av det skattefria vinsttaket för nyttovara som idrottsvinst till 1 000 kr. Vidare föreslås att AB Tipstjänst ges möjlighet att utbetala ett direkt stöd till idrotten via riksidrottsförbundet på upp till 55 milj. kr. per budgetår.

Sammanfattning

Förändringarna inom finansdepartementets verksamhetsområde för budgetåret 1992/93 i förhållande till motsvarande utgiftsändamål på statsbudgeten för budgetåret 1991/92 framgår av följande sammanställning.

	Anvisat 1991/92 milj. kr.	Förslag 1992/93 milj. kr.	Förändring milj. kr.
A. Finansdepartementet m. m.[1]	180,6	194,8	+ 14.2
B. Skatteförvaltningen och exekutionsväsendet	4977,4	5200,2	+ 222,8
C. Statlig lokalförsörjning och fastighetsförvaltning[2]	-	130.0	+ 130,0
D. Riksgäldskontoret och kostnader för statsskuldens förvaltning	675,3	627,2	- 48,1
E. Vissa centrala myndigheter m. m.	2119,1	2447,1	+ 328,0
F. Statliga arbetsgivarfrågor	2160,4	1693,7	- 466,7
G. Bostadsväsendet	28651,1	36429,9	+ 7778,8
H. Bidrag och ersättningar till kommunerna	21747,2	23979,2	+ 2232,0
I. Övriga ändamål[3]	433,0	829,7	+ 396,7
Totalt för finansdepartementet	**60944,1**	**71531,8**	**+10587,7**

[1] Littera A. Ändring i regleringsbrev per den 14 november 1991 med anledning av organisatoriska förändringar inom regeringskansliet som hänger samman med ändrad fördelning av ärenden mellan departementen.
[2] Littera C. Anvisat bå 1991/92 är enligt den nya litteraindelningen 0 milj. kr. Anslaget Inredning och utrustning som för bå 91/92 låg under detta littera är flyttat till littera E.
[3] Littera I. Den stora ökningen beror till största delen på att anslaget 17. Bidrag till EFTAs fond för ekonomisk och social utjämning (se bilaga 1, särskilda frågor avsnitt 7) lagts under detta littera.

Finansdepartementet

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 19 december 1991

Föredragande: statsrådet Wibble såvitt avser avsnitt om organisation av stöd till regeringskansli och myndigheter och frågorna under littera A, C, F, H samt anslagen E 2, E 4–E 10, G 11, 13, 16–17 samt avsnitten om de kyrkliga kommunerna och ränteersättningar; statsrådet Lundgren såvitt avser littera B, D, G (utom anslaget G 11) samt anslagen E 1, E 3, 11–12 och 14–15

Anmälan till budgetpropositionen 1992

Organisation av stöd till regeringskansli och myndigheter

1. Inledning

För att höja effektiviteten i resursutnyttjandet i statsförvaltningen pågår en förändring av styrformerna. Införandet av mål- och resultatstyrning och delegering av finansiellt ansvar till myndigheterna medför en förändrad ansvars- och befogenhetsfördelning mellan regeringen och myndigheterna. Den verksamhet som bedrivs vid de s. k. stabsmyndigheterna riksrevisionsverket, statskontoret, statens arbetsgivarverk, och statens institut för personalutveckling m. fl. måste anpassas så att de blir ett effektivt stöd i arbetet med att förändra och utveckla den statliga verksamheten. Mot den bakgrunden har dagens myndighetsorganisation för stöd och service till regeringen och myndigheterna setts över.

I betänkandet (SOU 1991:40 och 41) Marknadsanpassade service- och stabsfunktioner – ny organisation av stödet till myndigheter och regeringskansli lämnas förslag om det framtida stödets inriktning, omfattning, organisation och finansiering. Betänkandet har remissbehandlats. Remissopinionen är splittrad. Flertalet av remissinstanserna är positiva till utredningens inriktning att finna lösningar som leder till en effektivare organisation och tydligare rollfördelning. Kritiska synpunkter förs fram bl.a vad gäller utredningens avsaknad av problemanalys av de berörda myndigheternas verksamhet. Vidare ifrågasätts förslaget om att ingen stödorganisation skall arbeta mot två marknader. Många ställer sig tveksamma till utredningens förslag om att dels en servicemyndighet och dels ett konsultbolag skall tillhandahålla stöd till myndigheterna. Osäkerhet finns om myndighetens roll i förhållande till bolaget och övrig konkurrensutsatt verksamhet. Utredningens marknadsmässiga principer kan enligt vissa remissinstanser medföra problem. Dels kan myndigheterna i vissa fall inte fritt välja stödorganisation, dels finns det i en del fall inte motsvarande verksamhet på marknaden. Många är positiva till inriktningen av arbetsgivarfrågorna mot ett ökat inflytande för de enskilda myndigheter-

na. En del pekar dock på problem som bl. a. rör utredningens förslag om en ekonomisk förening för den centrala arbetsgivarfunktionen och menar att arbetsgivarfrågorna inte tillräckligt belysts av utredningen. Man anser det inte vara möjligt att delegera ansvaret för statens arbetsgivarpolitik. En förändring skulle vidare förutsätta s. k. utgiftsramar för förvaltningskostnader. Flertalet av dem som har yttrat sig om utredningens förslag om att en fristående revisionsmyndighet skall inrättas är positiva till detta. Några anser att förvaltningsrevisionens uppgifter och ställning bör omprövas bl. a. mot bakgrund av intentionerna med den fördjupade prövningen.

Jag anser att utredningen inte ger ett tillräckligt underlag för ett ställningstagande till hur stödet till regeringskansli och myndigheter bör organiseras. Utredningens förslag tar inte hänsyn till de gemensamma behov som föreligger för den samlade statsförvaltningen och inte heller de särskilda behov som finns under den omställningsfas som statsförvaltningen nu står inför. Det är därför angeläget att redan nu lämna förslag om utformningen av stödet till regeringen så att införandet av nya styrformer i statsförvaltningen inte försenas. Vad gäller arbetsgivarfunktionen i staten och stödet till myndigheterna kommer jag att föreslå att detta utreds ytterligare.

2. Behov av förändrad organisation

Förändrade styrformer i statsförvaltningen, bl. a. införande av mål- och resultatstyrning och delegering av finansiellt ansvar, kräver vissa organisatoriska och verksamhetsmässiga förändringar av stabsmyndigheternas verksamhet så att kompetens och resurser kan säkerställas. De berörda stabsmyndigheterna bör så snart som möjligt få ett beslut om den framtida organisationen och inriktningen av deras verksamhet för att effektförluster inte skall uppstå. Inför kommande avtalsrörelse bör därtill utformningen av statens arbetsgivarfunktion vara klarlagd både avseende regeringens behov av stabsfunktion och myndigheternas behov av stöd i sin arbetsgivarroll.

En ny arbets- och ansvarsfördelning mellan regeringen och myndigheterna är under införande. Regeringen skall sätta upp mål för verksamheterna och ställa resultatkrav. Myndigheternas ledning skall se till att målen uppnås på ett effektivt sätt och att myndigheten lever upp till ställda krav. Statsmakternas detaljstyrning avskaffas och ersätts med betydande handlingsutrymme och ansvar för myndigheternas ledning. En sådan styrning ställer stora krav på regeringens uppföljning och utvärdering av verksamheterna. Vidare krävs att regeringen kan säkerställa att myndigheternas agerande sker inom ramen för ett samlat regelverk som ger effektiva lösningar för staten som helhet.

Myndigheter och regering har således olika behov av stöd utifrån sina nya roller. Regeringskansliet har behov av stöd i sin beställar- och mottagarfunktion samt behov av kompetent granskning och uppföljning av verksamheterna. Myndigheterna har behov av stöd i sin självständiga verkställande roll. Det finns dock för statsförvaltningen gemensamma behov som bör tillgodoses samlat. Det gäller framförallt frågor som rör

ekonomistyrningen i statsförvaltningen. Den nya styrningen bygger i hög grad på informationssamband mellan regeringens styrning/uppföljning och myndigheterna och dess ekonomistyrning.

De stödfunktioner som idag finns inom statsförvaltningen har uppgifter av granskande, utvärderande, stödjande, utvecklande och normerande karaktär. Införandet av nya styrformer i statsförvaltningen medför att vissa av dessa funktioner inte fyller någon central uppgift längre och därför bör omprövas.

Statsmakternas behov av att granska den statliga verksamheten måste tillgodoses. Riksdagens behov har belysts i ett betänkande från finansutskottet (1991/92:FiU2 rskr. 12). Jag anser det mycket angeläget att riksdagen förstärker sina egna granskningsresurser. Den förvaltningsmodell som tillämpas i svensk statsförvaltning med självständiga myndigheter kräver att även regeringen har tillgång till en effektiv granskning. Jag kommer i det följande att närmare redovisa min syn på regeringens behov av granskningsresurser.

En ny stödorganisation bör byggas utifrån behovet att tydliggöra regeringens resp. myndigheternas olika roller. En stödorganisation bör så långt möjligt vara efterfrågestyrd och bygga på ett kundleverantörsförhållande mellan den som beställer och den som producerar tjänsten. Så vitt inte särskilda skäl finns bör stöd som idag finns att köpa på marknaden inte tillhandahållas av staten. När det gäller stödet till regeringen bör gränsdragningen mellan granskande och stödjande uppgifter uppmärksammas särskilt.

3. Regeringens behov av stabsresurser

Mot bakgrund av regeringskansliets och myndigheternas förändrade roller och behovet av att säkerställa införandet av nya styrformer i statsförvaltningen föreslår jag vissa förändringar av den verksamhet som idag bedrivs inom riksrevisionsverket (RRV) och statskontoret. De nya organisationerna bör utformas i enlighet med nedanstående riktlinjer.

De ökade friheter i finansiella termer som delegeras till myndigheterna ställer stora krav på den samlade ekonomistyrningen i statsförvaltningen. Jag anser att RRV fyller en viktig funktion inom detta område. Jag har tidigare idag talat om behovet av att höja redovisningsstandard och ekonomiadministrativ kompetens inom statsförvaltningen samt behovet av en förstärkt revision. Jag kommer därför att föreslå viss förstärkning av dessa verksamheter.

Vad gäller inriktningen av RRV:s revision vill jag anföra följande. Redovisningsrevisionen skall verka oberoende och självständig i förhållande till den normerande verksamheten vid verket. Jag är inte nu beredd att föreslå att revisionen förs till en egen myndighet. De synergieffekter som idag finns vid riksrevisionsverket är mycket betydelsefulla i det pågående arbetet med att förändra styrningen av statsförvaltningen. En separation av revisionen från övrig verksamhet skulle innebära risk för kompetens- och effektivitetsförluster. Frågan om en separat revisionsmyndighet kan komma att aktualiseras om erfarenheter av pågående förändringsarbete

och dess genomslag hos myndigheterna och regeringskansliet påkallar detta.

Förvaltningsrevision skall även fortsättningsvis bedrivas egeninitierat utan styrning från regeringens sida. Regeringen har sedan tidigare i viss utsträckning haft möjlighet att lägga uppdrag på RRV, vilka i hög grad utförts av verkets förvaltningsrevision. Behovet av att genomföra granskningar och effektbedömningar av myndigheter och sektorer kommer att öka. Förvaltningsrevisionen bör även framledes kunna ta uppdrag utan att konflikt uppstår med kravet på oberoende (prop. 1986/87:99 KU29, rskr. 229).

RRV skall svara för det metod- och utvecklingsarbete som den förändrade styrningen av statsförvaltningen kräver. Detta gäller både mål- och resultatstyrning och den förändrade styrningen i finansiella termer. RRV skall som idag ansvara för det ekonomiadministrativa regelverket och de gemensamma systemen inom statsförvaltningen. RRV skall ge stöd både åt regeringskansli och myndigheter i frågor som rör budgetprocess, mål- och resultatstyrning, redovisning och övriga ekonomistyrningsfrågor. Det finns ett behov av att öka kunskapen om gällande regler och praxis inom redovisningsområdet. Pågående arbete med att lägga fast regler för myndigheternas redovisning inom ramen för den nya redovisningsmetoderna som har utvecklats är därför mycket angeläget. Jag anser därför att denna verksamhet tillsammans med den verksamhet som utförs inom ramen för nuvarande redovisningskommittén skall förstärkas organisatoriskt inom verket. Beräkningarna av statsbudgetens inkomster utgör en viktig grund för regeringens bedömning av den ekonomiska politiken. Regeringens arbete enligt en långsiktig utiftsstrategi innebär att även de mer långsiktiga beräkningarna av statsbudgetens inkomster får en omedelbar betydelse i budgetberedningen. Mot denna bakgrund kommer jag att föreslå en förstärkning av den inkomstberäkningsfunktion som finns inom RRV. Det är också önskvärt med ett utökat samarbete med andra prognosinstitut och organisationer.

Förändringen av riksrevisionsverkets organisation bör träda i kraft den 1 juli 1992.

Jag övergår nu till att behandla inriktningen av statskontorets framtida verksamhet.

Den förändrade styrning som införs i statsförvaltningen innebär nya förutsättningar för statskontorets verksamhet. Myndigheterna får i ökad utsträckning själva avgöra hur deras verksamhet skall organiseras och hur resurserna skall användas. Regeringen kommer inte att föreskriva på vilket sätt myndigheterna skall rationalisera eller utforma sin organisation.

Regeringen har behov av stöd i arbetet med att effektiviera och förnya den statliga och den statligt finansierade verksamheten samt att föra ut de förvaltningspolitiska intentionerna till myndigheterna. Regeringen har behov av stöd vad gäller metoder och arbetssätt inom ramen för de nya styrformerna och budgetprocessen. Regeringen behöver också stöd i arbetet med att formulera mål- och resultatkrav för olika verksamhetsområden, göra verksamhetsanalyser såväl inom sektorer som sektorövergripande analyser samt stöd vid strukturförändringar och förändringar av verk-

samhetsformer. Regeringen behöver ha tillgång till en stabsfunktion för sådana uppgifter.

Jag anser att statskontorets verksamhet bör ges huvudinriktningen att ge regeringen stöd i genomförandet av de nya styrformerna.

Statskontoret skall på uppdrag av regeringen biträda i arbetet med att formulera mål- och resultatkrav för olika verksamhetsområden, belysa samband mellan olika verksamheter eller departementsområden, utföra analyser inom och över sektorgränser, klarlägga effekter av olika styrmedel. Härvid bör statskontorets kunskap om förhållandena i förvaltningens olika sektorer samt kompetens kring analys- och mätmetoder tas till vara.

Regeringens särbehandling och detaljprövning av myndigheternas ADB-användning har upphört. Myndigheterna har ett eget ansvar för sin ADB-användning och ADB-anskaffning. Myndigheterna ges samtidigt möjligheter att ta upp lån i riksgäldskontoret för dessa ändamål.

Mot denna bakgrund ser jag ett väsentligt minskat behov av stödresurser till regeringen vad gäller anskaffning och användningen av ADB i statsförvaltningen. Regeringens behov av stödinsatser vad gäller koncerngemensamma och strategiska frågor kommer därför att preciseras under våren.

Statskontoret skall i ökad utsträckning vara avgiftsfinansierat. En viss anslagsfinansiering krävs dock för att garantera kontinuitet i verksamheten och bereda utrymme för sådant utvecklingsarbete som behövs för att fullgöra det stöd som regeringen efterfrågar. Jag avser att i nästa års budgetproposition återkomma i denna fråga. I avvaktan på ett sådant slutligt ställningstagande bör verksamheten vara anslagsfinansierad under budgetåret 1992/93.

Det fortsatta organisationsarbetet får klarlägga inriktningen och omfattningen av statskontorets arbete på ADB-området liksom de preciseringar som behövs när det gäller stabsmyndighetens roll i förhållande till förvaltningsrevisionen vid RRV.

4. Statens arbetsgivarfunktion

Regeringens roll i arbetsgivarfrågor har under de senaste åren förändrats. Utvecklingen har gått mot en successiv decentralisering av arbetgivaransvaret i statsförvaltningen. Jag kommer därför att behandla vissa utgångspunkter för utformningen av en statlig arbetsgivarfunktion anpassad till regeringens och myndigheternas nya roller.

Jag har tidigare (bilaga 1) redovisat en del frågeställningar angående den statliga arbetsgivarfunktionen som sammanhänger med införandet av en s.k. utgiftsram för myndigheternas förvaltningskostnader. I det följande kommer jag att motivera behovet av en översyn av den statliga arbetsgivarfunktionen.

Förutom statens arbetgivarverk (SAV) finns statsföretagens arbetsgivarorganisation (SFO) samt Arbetsgivareföreningen BOA (bolagsavtalet) som arbetsgivarorganisationer inom staten. Antingen är staten huvudman för de myndigheter eller är ägare av de bolag som ingår i avtalsområdet. Jag anser det motiverat att nu se över såväl behovet av, som avgränsningen

mellan, de arbetsgivarorganisationer som finns där staten är huvudman för verksamheterna.

Jag anser det också vara motiverat med en översyn av fördelningen av arbetsgivaransvaret mellan å ena sidan riksdagen och regeringen och å andra sidan de statliga myndigheterna. Myndigheternas förutsättningar att i detta avseende ta ett utökat ansvar bör klarläggas. I detta sammanhang finns det även behov av att utreda dels regeringens behov av egen kompetens på arbetgivarområdet, dels myndigheternas behov av stöd i sin arbetsgivarroll.

Jag har tidigare redovisat – som ett led i utvecklingen mot att låta myndigheterna ta ett ökat finansiellt ansvar – att en särskild utredare kommer att få i uppdrag att föreslå ett system för utformning av myndighetsvisa utgiftsramar för förvaltningskostnader. Utformningen av ett sådant system kommer att påverka myndigheternas förutsättningar att agera som arbetsgivare på arbetsmarknaden och får också konsekvenser för utformningen av den statliga arbetsgivarfunktionen.

Innebörden av regeringsformens 9 kap 11 §, angående riksdagens finansutskotts medverkan i arbetsgivarpolitiken, måste ytterligare studeras när ett system med utgiftsramar införs. När dessa frågor har studerats finns ett underlag för att överväga och lämna slutligt förslag till den framtida statliga arbetsgivarorganisationens omfattning, organisation, finansiering och styrning. Ett sådant beslutsunderlag bör enligt min menig tas fram skyndsamt så att ett förslag till ny statlig arbetsgivarorganisation skall kunna föreläggas redan under höstriksdagen 1992.

5. Stöd till myndigheterna

Jag har tidigare redovisat min syn på regeringens behov av stöd och angett skälen till varför en översyn av arbetgivarfunktionen måste göras. Myndigheterna ges stor handlingsfrihet genom den delegering av finansiellt ansvar och den förändrade styrning som nu införs. Denna nya situation för myndigheterna påverkar myndigheternas stödbehov och efterfrågan. Stöd bör således tillhandahållas på myndighetens villkor och styras av myndighetens efterfrågan. Myndigheten måste själv precisera kravet på stödinsatser. Jag vill dock framhålla att det finns visst stödbehov som hänger samman med tillämpning av gemensamma regler, rutiner och system framförallt inom det ekonomiadministrativa området i statsförvaltningen. Detta stödbehov för såväl myndigheternas som regeringskanslets vidkommande, bör som tidigare nämnts tillgodoses inom ramen för RRV:s verksamhet. Vid utformningen av en efterfrågestyrd stödfunktion för myndigheternas behov inom övriga områden bör konkurrenssituationen studeras så att det kan klargöras vilka verksamheter som bör bedrivas i statlig regi eller under ett statligt huvudmannaskap. Som jag nämnde inledningsvis bör stöd som finns på marknaden normalt inte tillhandahållas av staten. Med anledning av detta bör det statliga huvudmannaskapet för SIPU upphöra. Jag återkommer i denna fråga under F 4. Statens institut för personalutveckling: Avvecklingskostnader. Utformningen av en stödfunk-

tion för myndigheternas behov kommer därmed att beröra främst statskontoret samt statens löne- och pensionsverk, statens arbetsgivarverk och delar av kammarkollegiet.

Även försvarets civilförvaltning har uppgifter av myndighetsstödjande karaktär. Dessa utreds dock i särskild ordning inom ramen för utredningen (Fö 1991:04) om ledningS- och myndighetsorganisation för försvaret (LEMO).

Den organisationsförändring som genomförts på länsstyrelseområdet och den utveckling i övrigt som pågår där innebär att behovet av länsstyrelsernas organisationsnämnds (LON) insatser har förändrats. Förändringen är så påtaglig att frågan om LON:s fortsatta verksamhet prövas redan nu. Chefen för civildepartementet har tidigare idag föreslagit att LON läggs ner 1 juli 1992.

Jag har tidigare redovisat att jag inte anser att utredningen om stabsmyndigheternas verksamhet ger ett tillräckligt underlag för att fatta beslut om utformningen av en stödorganisation till myndigheterna. Frågan om stöd till myndigheterna bör således utredas ytterligare. Jag anser att utgångspunkterna för översynen av myndigheternas stödbehov ligger nära vissa utgångspunkter för utredningen om arbetsgivarfunktionen i staten. Båda översynerna omfattar frågeställningar som rör myndigheternas behov av olika former av stöd för att på ett effektivt sätt bedriva sin verksamhet och nyttja sina resurser.

Jag har för avsikt att återkomma till riksdagen i nästa års budgetproposition med förslag angående myndigheternas behov av stöd.

6. Fortsatt arbete

Sammanfattningsvis anser jag att det fortsatta arbetet med att se över organisationen av stödet till regeringskansli och myndigheter bör genomföras enligt följande.

För att genomföra vissa förändringar av den verksamhet som idag bedrivs inom riksrevisionsverket (RRV) och statskontoret bör ett utredningsarbete bedrivas under våren 1992. Förändringarna av organisationerna bör träda ikraft den 1 juli 1992.

Den statliga arbetsgivarfunktionen måste utredas skyndsamt så att förslag om en ny statlig arbetgivarorganisation kan föreläggas riksdagen under hösten 1992.

Frågan om stöd till myndigheterna bör utredas vidare under 1992. Jag räknar med att återkomma med förlag om detta stöd i 1993 års budgetproposition.

Statens institut för personalutveckling (SIPU) bör upphöra som statlig myndighet fr. o. m. den 1 juli 1992.

7. Hemställan

Med hänvisning till vad jag har anfört hemställer jag

att regeringen föreslår riksdagen att godkänna de riktlinjer för översyn av organisationen av stödet till regeringskansli och myndigheter som jag har anfört.

A. Finansdepartementet m. m.

A 1. Finansdepartementet

1990/91	Utgift	92 078 874
1991/92	Anslag	99 527 000
1991/92	Anslag exkl. mervärdeskatt	97 059 827
1992/93	Förslag	121 037 000

	1991/92 exkl. mervärdesskatt	Beräknad ändring 1992/93
		Föredraganden
Personal	269	
Anslag		
Förvaltningskostnader	103 757 648*	+17 279 352
(därav lönekostnader)	(88 898 492)*	(+12 524 565)
	103 757 648*	**+17 279 352**

* Omräknat belopp enligt regleringsbrev 1991-11-14

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslaget för nästa budgetår till 121 037 000 kr.

Genom förordningen (1991:1468) om ändring i departementsförordningen (1982:1187) har finansdepartementet tillförts ärenden om bostadsfinansiering, statlig lön och pension, chefsfrågor samt idrott m. m. Ett stort antal myndigheter med anknytning till dessa frågor ingår nu i finansdepartementets verksamhetsområde. Regeringen har, med stöd av riksdagens bemyndigande (prop. 1990/91:100 bil. 2, FiU20, rskr. 132) att vid organisatoriska förändringar inom regeringskansliet som hänger samman med ändrad fördelning av ärenden mellan departementet kunna disponera om anvisade anslag till departement och utredningar, den 14 november 1991 meddelat ändrade bestämmelser om dispositionen av förevarande anslag under budgetåret 1991/92. Jag beräknar förändringen av anslaget budgetåret 1992/93 till följd härav till 4,8 milj. kr.

Vid beräkning av medelsbehovet för kommande budgetår har jag, förutom pris- och löneomräkningen, även tagit hänsyn till de ökade kostnader som uppkommer i samband med framtagandet av ett förslag till nytt statsbidragssystem för kommunerna. Jag har för detta ändamål beräknat 1,5 milj. kr. som engångsanvisning. Med hänsyn till behovet att snabbt starta detta arbete har jag för avsikt att återkomma till behovet av medel i samband med förslag om utgifter på tilläggsbudget II till statsbudgeten för budgetåret 1991/92.

För arbetsuppgifter som kommer att åvila finansdepartementet i samband med EG-anpassning av lagstiftningen inom finansmarknads- och skatteområdena samt för en utökat representation vid EG-delegationen i Bryssel har jag beräknat 4,5 milj. kr. vilket har finansierats genom omprioriteringar inom departementets verksamhetsområde.

För särskilda insatser på det personalpolitiska området, bl. a. chefsrekry-

teringsfrågor inom statsförvaltningen har jag beräknat medelsbehovet till 1 milj. kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Finansdepartementet* för budgetåret 1992/93 anvisa ett förslagsanslag på 121 037 000 kr.

A 2. Ekonomiska råd[1]

1990/91	Utgift	4 044 001
1991/92	Anslag	3 680 000
1991/92	Anslag exkl. mervärdeskatt	3 680 000
1992/93	Förslag	4 302 000

[1] Tidigare benämning Ekonomiska attachéer

Från anslaget bestrids kostnaderna för ekonomiska råd.

De ekonomiska råden är stationerade i Bryssel, Paris och Washington. Anslaget har räknats upp med 425 000 kr. på grund av ändrade debiteringsrutiner avseende administrativa kostnader på utlandsmyndigheterna. Jag beräknar medelsbehovet för budgetåret 1992/93 till 4 302 000 kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Ekonomiska råd* för budgetåret 1992/93 anvisa ett förslagsanslag på 4 302 000 kr.

A 3. Utredningar m. m.

1990/91	Utgift	23 772 891	Reservation*	6 168 920
1991/92	Anslag	38 000 000		
1991/92	Anslag exkl. mervärdeskatt	36 217 218		
1992/93	Förslag	29 500 000		

* Exkl. mervärdeskatt

Från anslaget bestrids kostnaderna för kommittéer och arbetsgrupper, de ekonomiska långtidsutredningarna samt vissa konsulter bl. a. inom finansmarknadsområdet.

För utvecklingsarbete avseende styrning av de finansiella förutsättningarna för statsförvaltningen har jag beräknat kostnaderna till 4 milj. kr.

Som jag nyss anförde vid min anmälan av anslaget till finansdepartementet har under innevarande budgetår skett vissa förändringar beträffande finansdepartementets verksamhetsområde och regeringen har med stöd av riksdagens bemyndigande omfördelat anvisade anslagsmedel mellan

berörda departement. Med utgångspunkt i detta och med hänsyn till den beräknade omfattningen av utredningsverksamheten förordar jag att sjunde huvudtitelns utredningsanslag uppgår till 29 500 000 kr. för nästa budgetår.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Utredningar m. m.* för budgetåret 1992/93 anvisa ett reservationsanslag på 29 500 000 kr.

A 4. Utvecklingsarbete[1]

1992/93 Nytt anslag (förslag) 40 000 000

[1] Tidigare redovisat under trettonde huvudtiteln, anslagen B1. Vissa utvecklingsåtgärder, B7. Viss rationaliserings och utvecklingsverksamhet och C8. Bidrag till vissa utvecklingsåtgärder samt C10. Viss information och utbildning m. m.. De två senaste anslagen är upptagna som äldre anslag i statsbudgeten.

Civildepartementet har haft ansvaret för beredningen av ärenden om förnyelse och utveckling inom den offentliga sektorn. Med anledning av den förändrade ansvarsfördelningen mellan civildepartementet och finansdepartementet har vissa uppgifter och resurser överförts till finansdepartementet.

Jag har i propositionen om tilläggsbudget I till statsbudgeten för innevarande år, redogjort för de verksamheter och resurser som decentraliserats från regeringskansliet till regeringens stabsmyndigheter.

Regeringen har under budgetåren 1990/91 – 1991/92 disponerat totalt 100 milj. kr. för arbetet med utveckling och förnyelse av den offentliga sektorn. Budgetåret 1991/92 anvisade riksdagen 46 milj. kr. på anslaget B1. Vissa utvecklingsåtgärder och 1 milj. kr. på anslaget B7. Viss rationaliserings- och utvecklingsverksamhet båda på statsbudgetens trettonde huvudtitel. Vidare finns vid ingången av budgetåret 1991/92 reserverade medel på anslagen B1. Vissa utvecklingsåtgärder, C8. Bidrag till vissa utvecklingsåtgärder samt B10. Viss information och utbildning under trettonde huvudtiteln som uppgick till totalt 53 milj. kr. Civildepartementet har även disponerat resurser för utveckling och förnyelsearbete på departementets utredningsanslag.

Ansvarsfördelningen mellan regeringskansliets och stabsmyndigheternas framtida funktioner bör ytterligare övervägas innan slutlig ställning kan tas till fördelningen av utvecklingsresurserna.

För riktade insatser i det fortsatta arbetet med utveckling och implementering av det förändrade styrformerna i statsförvaltningen och med hänsyn till det utvecklingsarbete som jag tidigare idag redovisat i avsnitt 4 i Finansplanen, styrning av de finansiella förutsättningarna för statsförvaltningen, beräknar jag ett medelsbehov för budgetåret 1992/93 om 48 milj. kr.

Av beloppet bör 8 milj. kr få disponeras av riksrevisionsverket som en permanent förstärkning bl. a. på grund av kravet på revision av myndighe-

ternas årliga resultatredovisningar. En del av resursförstärkningen bör disponeras för arbetet med att utforma redovisningsföreskrifter samt för att förbättra riksrevisionsverkets inkomstberedningsfunktion.

Jag avser vidare att föreslå regeringen att besluta om att huvuddelen av ingående reservation för budgetåret 1991/92 skall föras bort som besparing. Resten av reservationerna bör vid utgången av budgetåret 1991/92 tillföras det nya anslaget Utvecklingsarbete.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Utvecklingsarbete* för budgetåret 1992/93 anvisa ett reservationsanslag på 40 000 000 kr.

B. Skatteförvaltningen och exekutionsväsendet

1 Allmänt om skatteförvaltningen och exekutionsväsendet

Ett väl fungerande skattesystem är av stor betydelse för samhällets verksamhet. Under senare år har en målmedveten satsning gjorts i syfte att förenkla och förbättra skattesystemet vad gäller såväl materiella regler som förfaranderegler. Ett nytt taxeringsförfarande med bl. a. möjlighet till omprövning av besluten i första instans har tillämpats för första gången vid 1991 års taxering.

Vidare har organisationen ändrats med sikte på bl. a. ökad flexibilitet och förbättrade lednings- och styrfunktioner. I varje län finns i dag endast en gemensam skattemyndighet och en kronofogdemyndighet.

Inom den gemensamma skattemyndigheten ändras organisationen, i flertalet län den 1 januari 1992. Verksamheten decentraliseras till de lokala skattekontoren, där arbetet bedrivs mera integrerat än tidigare för olika skatter och avgifter. Målet är att varje skattskyldig i princip bara skall ha en kontaktpunkt inom skatteförvaltningen och att flertalet skattskyldiga skall kunna vända sig till det lokala skattekontoret i alla frågor som rör deras beskattning. Omfördelningen av resurser och kompetens kan emellertid inte genomföras fullt ut under de första åren av alla myndigheter. Arbetsformerna kommer bl. a. av det skälet att förändras successivt under den närmaste tiden.

Den 1 juli 1991 fördes de arbetsuppgifter på folkbokföringsområdet som tidigare sköttes av pastorsämbetena över till skattemyndigheten. Inom skattemyndigheten handhas folkbokföringen av de lokala skattekontoren.

De summariska processformerna betalningsföreläggande och handräckning handhas fr. o. m. den 1 janauri 1992 av kronofogdemyndigheterna och inte som tidigare av tingsrätterna.

Den totala anslagsökningen för skatteförvaltningen och exekutionsväsendet uppgår till 220 milj.kr.

2 Resultatet av verksamheten under det senaste verksamhetsåret, m. m.

I den årliga resultatredovisningen för skatteförvaltningen och exekutionsväsendet avseende år 1990 anför RSV inledningsvis att det inom skatteförvaltningen främst är förberedelserna för och genomförandet av skattereformen samt omorganisationen av skatteförvaltningen i länen (SOL 90) som satt sin prägel på verksamheten under året. I kronofogdemyndigheternas verksamhet märktes den plötsliga konjunkturavmattningen snabbt under senare delen av året och ledde bl. a. till en kraftig ökning av antalet konkurser och antalet ärenden om statlig lönegaranti i konkurs. Det sammanlagda beloppet av skatter och avgifter som överlämnades för indrivning ökade också kraftigt.

Personalresurserna inom RSVs verksamhetsområde har under tiden från den 1 januari 1990 till den 1 januari 1991 minskat med 150 årsarbetskrafter, medan de totala utgifterna i fasta priser enligt verkets beräk-

ningar är i stort sett oförändrade, om man bortser från de anslagsmässiga konsekvenserna av tjänstebrevsrättens avskaffande.

RSV redovisar en beräkning av total produktivitet inom skatteförvaltningen som visar på en svag nedgång av produktiviteten jämfört med 1989. Denna utveckling förklaras främst av att betydande resurser fått avsättas för utbildning av personal och information till allmänheten m. m. med anledning av de stora reformerna.

En stor del av skatteförvaltningens resurser går åt till grundhantering, vars omfattning i allt väsentligt styrs av antalet skattskyldiga, arbetsgivare, momsdeklarationer etc. Medan antalet skattskyldiga fysiska personer endast har ökat marginellt har antalet skattskyldiga juridiska personer, liksom antalet momsdeklarationer, fortsatt att öka relativt snabbt det senaste året. Inom sådana delområden som inkomsttaxering och uppbörd har utgiften per deklaration resp. skattsedel minskat.

Det är mot den här bakgrunden naturligt att genomförandet av reformerna i första hand har påverkat omfattningen av den fördjupade kontrollen. Det har bl. a. skett en kraftig minskning av antalet revisionsdagar. Trots detta har det totala beloppet av de höjda debiteringar som myndigheterna lämnat förslag till efter fördjupat kontroll ökat avsevärt, från 7,3 till 8,8 miljarder kr. De största ökningarna gäller planmässiga revisioner av stora bolag och s. k. skattebrottsrevisioner.

Inom området beskattning redovisas också en del andra uppgifter som kan belysa resultatet av verksamheten. De genomsnittliga årliga uppbördsförlusterna, dvs. debiterade skatter som aldrig betalas in, är på det hela taget små men varierar starkt mellan länen – från 0,91 % i genomsnitt för de tre storstadslänen till 0,32 % i genomsnitt för övriga län. Vad gäller uppbördsverksamheten kan vidare nämnas att den överskjutande skatten, uttryckt som andel av den totala slutliga skatten, ökat något jämfört med år 1989, medan den kvarstående skatten minskat något och fyllnadsinbetalningarna minskat kraftigt.

Inom kronofogdemyndigheternas område redovisas en ökning av det totala belopp som betalats in under indrivningen med ca 0,5 miljarder kr. (11,5 %). Att antalet konkurser och lönegarantiärenden ökat kraftigt har redan nämnts. Mellan 1987 och 1990 har antalet konkurser ökat med 61 % och antalet lönegarantiärenden med 145 %. Även antalet allmänna och enskilda mål har ökat – antalet allmänna mål med 15 % och antalet enskilda mål med 24 % mellan 1987 och 1990. Balanserna av oavslutade ärenden har ökat inom samtliga delområden, inom vissa mycket kraftigt.

Vad gäller exekutiv försäljning av fastigheter har såväl antalet inkomna ärenden som antalet kungjorda och genomförda auktioner ökat, medan antalet sålda fastigheter minskat med drygt 11 % jämfört med år 1989.

Redovisningen av hur antalet födslar, civilståndsändringar och andra s. k. folkbokföringshändelser har utvecklats det senaste året visar på en svag minskning, totalt sett. Antalet civilståndsändringar har dock ökat kraftigt.

Arbetet inom skatteförvaltningen har nu under ett par år i hög grad präglats av genomförandet av ett antal stora reformer. Denna period närmar sig nu sitt slut. Under 1992 gäller dock att huvuddelen av de nya materiella reglerna på skatteområdet (skattereformen) skall tillämpas för första gången i taxeringsarbetet. De nya reglerna om omprövning av taxeringsbeslut i första instans tillämpas för första gången på beslut som rör 1991 års taxering. Samtidigt fortsätter i den nya organisationen arbetet med att decentralisera arbetsuppgifter och åstadkomma mera integrerade arbetsformer. Allmän fastighetstaxering av jordbruksenheter skall genomföras, ett arbete som dock främst berör första halvåret 1992.

RSV har mot denna bakgrund angett att följande två områden skall ges högsta prioritet inom skatteförvaltningen under år 1992.

- Fortsatt genomförande av beslutade reformer
- Utökad kontroll i form av revision: De lokala skattekontoren skall tillföras revisionskompetens så att resurserna för urvalsrevision på kontoren når en godtagbar nivå. Kontrollen skall vara framåtsyftande samt inriktas på väsentligheter och på efterlevnaden av nya materiella regler. Omfattningen av den samordnade planmässiga revisionsverksamheten vad gäller företag skall upprätthållas.

Grundhanteringen skall rationaliseras för att ge utrymme för ökade satsningar på riktad service och kontroll.

Vad gäller grundhanteringen understryker RSV också vikten av att skapa förtroende för det nya förfarandet på folkbokföringens område. Det är bl.a. ett mål att 70% av ärendena skall kunna handläggas och de nya uppgifterna registreras senast två dagar efter det att ärendet kom in.

Jag delar RSVs uppfattning i frågan om vilka insatser som skall prioriteras. Jag vill särskilt understryka vikten av att man inom skatteförvaltningen nu relativt snabbt åter uppnår den omfattning på kontrollverksamheten som denna hade före den mest intensiva reformperioden, och därefter målmedvetet arbetar på att ytterligare förbättra skattekontrollen och den riktade servicen.

På exekutionsväsendets område är under innevarande budgetår genomförandet av den nya summariska processen en prioriterad uppgift. Vad gäller kronofogdemyndigheternas mest omfattande arbetsuppgift – verkställighet i allmänna och enskilda mål – görs särskilda insatser i fråga om nya gäldenärer och gäldenärer med stor eller snabbt växande skuld. Vidare är arbetet bl.a. inriktat på att gäldenärens betalningsförmåga skall utredas snabbare och att dokumentationen av utredningar och beslut skall förbättras.

Jag utgår från att inriktningen under 1992/93 kommer att vara i huvudsak densamma som innevarande budgetår och vill särskilt understryka vikten av att arbetet med summarisk process kan bedrivas på ett sätt som skapar förtroende för det nya förfarandet.

I fråga om de tre förvaltningsanslagen inom RSVs verksamhetsområde föreslår jag en strikt tillämpning av det generella rationaliseringskravet. I likhet med innevarande budgetår bör medel motsvarande 1 % av resp. anslag ställas till myndighetens disposition för effektivitetshöjande åtgärder. I första hand skall enligt min mening sådana förbättringar göras vad gäller ekonomiadministrationen att RSV, skattemyndigheterna och kronofogdemyndigheterna fr. o. m. budgetåret 1993/94 kan tillgodose redovisningskraven enligt bokföringsförordningen (1979:1212) i dess lydelse fr. o. m. den 1 juli 1991. I andra hand bör av dessa medel ca 5 milj.kr. användas för de förbättringar av den fysiska säkerheten vid RSVs datoranläggning som verket finner mest angelägna och ca 10 milj.kr. för arbetet med konvertering av fastighetsdatasystemen till drift i UNIX-miljö. I övrigt bör medlen enligt vad RSV bestämmer få användas bl. a. för att fortsätta det arbete med att bygga ut beståndet av arbetsplatsutrustningar inom skatteförvaltningen och exekutionsväsendet som inletts under innevarande budgetår.

I 1991 års kompletteringsproposition lämnade min företrädare en redogörelse för arbetet med omställning och minskning av den statliga administrationen inom riksskatteverkets verksamhetsområde (prop. 1990/91:150 bil. II:6). Där sades bl. a. att administrationskostnaderna kunde beräknas minska med ca 70 milj.kr. under budgetåren 1991/92–1993/94. Samtidigt pekades på vissa möjligheter att minska utgifterna genom en högre grad av kostnadstäckning genom avgifter i kronofogdemyndigheternas verksamhet. Sammantaget beräknades statens utgifter för skatteförvaltningen och exekutionsväsendet minska med minst 300 milj.kr. under perioden 1991/92–1995/96. För egen del anser jag att det inte finns underlag för att nu göra någon annan bedömning av möjligheterna att minska administrationskostnaderna än den som min företrädare har gjort.

Resurstilldelningen för innevarande budgetår innebär inte någon minskning av administrationskostnaderna utöver vad som följer av tillämpningen av ett generellt rationaliseringskrav. Det budgetförslag som jag nu lägger fram innebär enligt mina beräkningar att grovt räknat hälften av den nyss nämnda minskningen av administrationskostnaderna tas hem under budgetåret 1992/93. Jag räknar med att resterande belopp skall tas hem budgetåret 1993/94. Jag vill emellertid samtidigt erinra om att en fördjupad prövning av verksamheten skall ske inför perioden 1993/94-1995/96. Det är därför för tidigt att nu uttala sig med bestämdhet om vilka besparingskrav som, utöver de nyss nämnda, bör ställas på myndigheterna för perioden i dess helhet samt hur kraven bör fördelas mellan anslagen och i övrigt vara utformade.

I huvudsak har den besparing som jag nu föreslår fördelats proportionellt mellan skatteförvaltningen och exekutionsväsendet. Jag har dock vid fördelningen av besparingskravet beaktat den mycket kraftiga uppgången av antalet konkurs- och lönegarantiärenden hos kronofogdemyndigheterna.

Vid beräkningen av anslagen har jag tagit ställning till hittills inte behandlade anslagsöverskridanden under tidigare budgetår.

5 Taxesättning m. m. inom kronofogdemyndigheternas verksamhetsområde

Den grundavgift som tas ut i enskilda utsökningsmål hos kronofogdemyndigheterna höjdes den 1 juli 1991 med 50 % (mål med fullständig tillgångsundersökning) resp. 40 % (mål med begränsad tillgångsundersökning). Såvitt nu går att bedöma understiger avgiftsinkomsterna dock även efter denna höjning väsentligt kostnaderna för verksamheten. Riksrevisionsverket (RRV) har på regeringens uppdrag utrett hur stora kostnaderna är i olika grupper av mål och kommer inom kort att lämna förslag till bl. a. nya avgiftsnivåer. Jag avser att under våren på nytt ta upp frågan om utsökningsavgifterna i regeringen. Utgångspunkten bör enligt min mening vara att avgifterna bestäms så att de i princip ger full kostnadstäckning. Nya avgiftsbestämmelser bör kunna träda i kraft den 1 juli 1992.

I ett annat ärende hemställer jag i dag att regeringen till lagrådet skall överlämna ett förslag till nytt avgiftssystem vid försenade skattebetalningar m. m. Förslaget innebär i korthet följande. En dröjsmålsavgift införs vars storlek beror på dröjsmålets längd. Dröjsmålsavgiften skall ersätta den nuvarande, fasta restavgiften. Grundavgift skall tas ut vid indrivning hos kronofogdemyndigheten även i allmänna mål. Jag avser att ta upp de anslagsmässiga konsekvenserna av förslaget i 1992 års kompletteringsproposition.

Kronofogdemyndigheterna svarar fr. o. m. den 1 januari 1992 för handläggningen av mål enligt lagen (1990: 746) om betalningsföreläggande och handräckning. Även frågan om taxesättningen i dessa mål har utretts av RRV. Regeringen har beslutat att ansökningsavgift skall tas ut med 200 kr. Begärs i ett mål om betalningsföreläggande även betalningsfastställelse ur pant eller s. k. vanlig handräckning, tas endast en ansökningsavgift ut (förordning, 1991: 1709, om avgifter i mål om betalningsföreläggande och handräckning).

Den beslutade avgiften täcker enligt RRVs beräkningar kostnaderna för förfarandet hos kronofogdemyndigheterna. Den täcker däremot inte de kostnader som uppkommer hos polismyndigheterna på grund av att delgivning i en del av målen måste ske genom stämningsman. För att även dessa kostnader skall täckas krävs det enligt RRV en total avgift på 300 kr. RRV grundar sin beräkning på att kostnaden för delgivning genom stämningsman i genomsnitt är ca 250 kr. och att sådan delgivning måste ske i ca 40 % av målen.

Enligt min mening bör man eftersträva en ordning där staten får täckning för samtliga kostnader i mål om betalningsföreläggande och handräckning inkl. delgivningskostnaden. Man kan emellertid se vissa nackdelar med att införa en sådan ordning på den summariska processens område, om motsvarande inte skall gälla i fråga om mål som handläggs i tvistemålsordning vid de allmänna domstolarna. Jag avser därför att un-

der våren ta upp denna fråga i samråd med chefen för justitiedepartementet.

RRV behandlar i sin rapport också möjligheten att förbättra delgivningsverksamheten genom att gå över till avgiftsfinansiering av denna. Även denna fråga avser jag att ta upp längre fram i samråd med chefen för justitiedepartementet.

6 ADB-verksamheten

I regleringsbrevet för skatteförvaltningen och exekutionsväsendet avseende budgetåret 1990/91 uppdrog regeringen åt RSV att, i samarbete med riksrevisionsverket och statskontoret, undersöka och till regeringen redovisa hur man kan förbättra kopplingen mellan verksamhetsansvar och kostnadsansvar för ADB-stödet inom RSVs verksamhetsområde. Arbetet har bedrivits i det s.k. ADB 90-projektet och redovisas i projektets rapport med principförslag till uppdragsfinansiering av ADB-verksamheten inom skatteförvaltningen och exekutionsväsendet (RSV Rapport 1991:5).

Förslaget innebär bl.a. att samtliga medelsresurser som i dag disponeras av RSVs tekniska avdelning fördelas på användarna – skattemyndigheterna, kronofogdemyndigheterna och RSVs sakavdelningar. ADB-stödet skall fortsättningsvis tillhandahållas av en särskild myndighet inom RSV-koncernen.

För lösningen med en fristående myndighet talar enligt RSV bl.a.

- att man på det sättet får ett mera marknadsrelaterat prissättningssystem,
- att rollfördelningen mellan beställare och utförare blir tydligare och
- att man slipper vissa komplikationer när externa leverantörer skall delta i anbudsgivningen och får en bättre konkurrensneutralitet.

RRV och statskontoret ställer sig bakom den allmänna inriktningen hos förslaget men är kritiska bl.a. mot att det saknas utredning om den faktiska konkurrenspotentialen och även saknas en tydlig koppling till den handlingsplan för ADB-verksamheten som RSV samtidigt redovisat. Innan man tar det steg som RSV föreslagit bör enligt RRV bl.a. frågor om organisation, dimensionering och kompetens lösas. Statskontoret anser att man genom ett alltför snabbt beslut i fråga om verksamhetens form riskerar att i den egna organisationen bygga in resurser för arbete som inte behöver utföras inom denna.

För egen del vill jag framhålla följande.

RSV har tillsammans med de stabsmyndigheter som medverkat gjort ett mycket förtjänstfullt arbete när det gäller att belysa de frågor som aktualiserats genom regeringsuppdraget. Jag konstaterar dock att det finns en osäkerhet om bl.a. vilken verksamhet som i framtiden bör bedrivas i egen regi resp. vilket ADB-stöd som med fördel kan köpas av utomstående leverantörer. Det är angeläget att finna en lösning som både tar till vara möjligheterna till extern konkurrens för att göra verksamheten mera kostnadseffektiv och tillgodoser samhällets intresse av att säkerställa en störningsfri drift. Samtidigt bör myndigheterna ges ett heltäckande kostnadsansvar för verksamheten, även innefattande ADB-stödet.

Jag anser inte att en ny myndighet bör inrättas. De intressen som nu har nämts bör enligt min mening kunna tillgodoses inom ramen för nuvarande myndighetsstruktur på det sättet att ADB-verksamheten fortsättningsvis utgör en särskild resultatenhet med ett anslag som formellt tas upp till 1 000 kr., samtidigt som de medel som i dag anvisas på anslagsposten ADB-verksamhet fördelas på det sätt som RSV föreslagit. Resultatenheten bör fr.o.m den 1 juli 1992 omfatta de uppgifter som handhas av RSVs tekniska avdelning och fr.o.m. den 1 juli 1993 även uppgifterna för skattemyndigheternas nuvarande ADB-enheter. Jag avser att återkomma till de anslagsmässiga konsekvenserna av mitt förslag i 1992 års kompletteringsproposition.

7 Vissa regionalpolitiska frågor

I 1991 års budgetproposition har min företrädare lämnat en redogörelse för vissa förändringar inom RSVs verksamhetsområde som påverkar lokaliseringen av arbetstillfällen. Där nämns bl.a. folkbokföringsreformen. Den är nu genomförd. I övrigt gäller att förändringarna sker successivt. Jag gör inte någon annan bedömning av de regionalpolitiska effekterna av dessa förändringar än min företrädare.

I sammanhanget bör också nämnas att beslut har fattats om inrättande av lokala skattekontor i Strömsund och Sveg. Detta kan väntas ge 15–20 nya arbetstillfällen på vardera orten. Samtidigt medför det en minskning av antalet arbetstillfällen inom skatteförvaltningen i Östersund.

B 1. Riksskatteverket

1990/91	Utgift	877 754 389
1991/92	Anslag	1 000 071 000
1991/92	Anslag exkl. mervärdeskatt	905 816 000
1992/93	Förslag	995 439 000

Riksskatteverket är central förvaltningsmyndighet för frågor om skatter och socialavgifter samt folkbokföring och val, i den mån annat inte följer av särskilda föreskrifter. Vidare är verket central förvaltningsmyndighet för frågor om verkställighet enligt utsökningsbalken eller annan författning samt frågor om tillsyn i och lönegaranti vid konkurs, likaledes i den mån annat inte följer av särskilda föreskrifter.

Bestämmelser om riksskatteverkets ledning och organisation m. m. finns i 2 kap. förordningen (1990:1293) med instruktion för skatteförvaltningen.

	1991/92 exkl. mervärdeskatt	Beräknad ändring 1992/93
		Föredraganden
Personal	**900**	
Anslag		
Förvaltningskostnader	282 143 000	+11 162 000
(därav lönekostnader)	(219 903 000)	(+1 817 000)
Expenser för annat än eget behov	64 784 000	+374 000
Utbildning och information	46 284 000	−3 467 000
ADB-verksamhet	505 065 000	+89 094 000
Till regeringens disposition	7 540 000	−7 540 000
Summa	**905 816 000**	**+89 623**

Riksskatteverkets yrkanden

Riksskatteverket har i anslagsframställningen för 1992/93 redovisat ett budgetförslag som enligt verkets beräkningar innebär en anslagsminskning genom generell besparing på 35 milj.kr. sammantaget för verksamhetsområdet varav 2,4 milj. kr. på anslaget till RSV.

RSVs yrkanden om resurstillskott för särskilda ändamål uppgår enligt mina beräkningar till sammanlagt 98 milj.kr. För verkets arbete med fastighetstaxering begärs 11,4 milj. kr. och för arbetet med den nya summariska processen 5,5 milj. kr. På grund av volymökningar hos kronofogdemyndigheterna begärs resurstillskott som för RSV uppgår till 2,6 milj. kr. För årliga kostnader på grund av vissa investeringar i ADB-utrustning och andra förstärkningar inom ADB-området begärs 74,6 milj. kr. För vissa åtgärder för att öka säkerheten i verkets lokaler begärs 2,9 milj. kr. Slutligen föreslås att 3 milj.kr. avseende arbetet med återbetalning av mervärdeskatt till utländska företag förs över från anslaget till skattemyndigheterna till RSVs anslag.

Föredragandens överväganden

Pris- och löneomräkningen uppgår till 58,9 milj. kr.

För RSVs arbete med att utveckla system m. m. inför kommande fastighetstaxeringar har jag beräknat 8,4 milj. kr. Vad gäller fastighetstaxering vill jag framhålla att jag i fråga om 1994 års allmänna fastighetstaxering av hyres- och industrifastigheter gör bedömningen att det arbete som utfördes inför 1988 års allmänna fastighetstaxering bör kunna utnyttjas i det kommande arbetet i större utsträckning än vad RSV utgått från.

För arbetet med den summariska processen har jag beräknat 4,5 milj. kr. och för ökat resursbehov på grund av volymökningar i kronofogdemyndigheternas verksamhet 1,5 milj. kr. För förstärkning inom ADB-verksamheten vad gäller löpande systemunderhåll och systemutveckling har jag beräknat 20 milj.kr.

För de investeringar i ADB-utrustning som har prioriterats vid statskontorets bedömning, däribland utrustning för de två utdatacentraler som verket planerar att inrätta, föreslår jag att ett engångsbelopp på ca 80 milj.

kr. ställs till RSVs disposition. Engångsanvisningen kommer att ersättas med lån i riksgäldskontoret när RSV tillgodoser redovisningskraven enligt bokföringsförordningen i dess lydelse fr. o. m. den 1 juli 1991. För återbetalning av engångsanvisningen skall anslaget minskas med 20,9 milj. kr. Denna minskning skall gälla under de närmast följande fem budgetåren.

Som RSV föreslagit bör ett belopp på 3 milj.kr. föras över till verkets anslag från anslaget till skattemyndigheterna för att täcka kostnaderna för administration av återbetalningarna av mervärdeskatt till utländska företag.

Med hänvisning till vad jag nu har sagt och i övrigt till sammanställningen beräknar jag anslaget till RSV budgetåret 1992/93 till 995 439 000 kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Riksskatteverket* för budgetåret 1992/93 anvisa ett förslagsanslag på 995 439 000 kr.

B 2. Skattemyndigheterna[1]

1990/91	Utgift	3 128 045 700
1991/92	Anslag	3 325 774 000
1991/92	Anslag exkl. mervärdeskatt	3 291 959 000
1992/93	Förslag	3 508 878 000

[1] Anslaget har t. o. m. budgetåret 1991/92 haft benämningen Regional och lokal skatteförvaltning (prop. 1990/91: 100 bil. 9)

Skatteförvaltningen i länen utgörs av 24 skattemyndigheter. Inom dessa finns lokala skattekontor på sammanlagt 120 orter.

Skattemyndigheten är regional förvaltningsmyndighet för frågor om skatter, socialavgifter, pensionsgrundande inkomst och folkbokföring, om inte annat följer av särskilda föreskrifter.

Bestämmelser om skattemyndighetens ledning och organisation m. m. finns i 3 kap. förordningen (1990: 1293) med instruktion för skatteförvaltningen.

	1991/92 exkl. mervärdeskatt	Beräknad ändring 1992/93
		Föredraganden
Personal	**11 000**	
Anslag		
Förvaltningskostnader	2 979 838 000	+155 809 000
(därav lönekostnader)	(2 665 256 000)	(+104 429 000)
Lokalkostnader	438 609 000	+133 713 000
Engångsutgifter	33 238 000	−19 238 000
Till regeringens disposition	29 548 000	−29 548 000
Summa	**3 481 233 000**	**+240 736 000**
Uppbördsmedel		
Ersättning från allmänna pensionsfonden	189 274 000	+23 817 000
Nettoutgift	**3 291 959 000**	**+216 919 000**

Riksskatteverkets yrkanden

Riksskatteverket har i anslagsframställningen för 1992/93 redovisat ett budgetförslag som innebär en generell besparing på 26,5 milj.kr. på anslaget till skattemyndigheterna.

Samtidigt begär RSV vissa resursförstärkningar för särskilda ändamål. För uppräkning av resurserna för omprövningsverksamhet i det nya taxeringsförfarandet till helt års förbrukning begärs 3,8 milj. kr. och för skattemyndigheternas arbete med fastighetstaxering 3,9 milj. kr. För anskaffning av inventarier och telefonväxlar m. m. i samband med flyttningar begärs 19,1 milj. kr.

Föredragandens överväganden

Pris- och löneomräkningen uppgår till 292,1 milj. kr.

I enlighet med RSVs yrkanden har jag för uppräkning av resurserna för omprövning av taxeringsbeslut till helt års förbrukning beräknat 3,8 milj. kr. Jag har också för skattemyndigheternas arbete med fastighetstaxering beräknat 3,9 milj.kr.

Ett antal skattemyndigheter flyttar under budgetåret 1992/93 till nya lokaler. För anskaffning av vissa inventarier m. m. samt nya telefonväxlar har jag beräknat 14 milj.kr.

Av anslaget bör 6 milj. kr. stå till RSVs disposition för arbetet med mikrofilmning och överföring till de statliga arkivmyndigheterna av kyrkobokföringshandlingar.

Det tidigare under fjärde huvudtiteln uppförda förslagsanslaget I 4. Identitetsbrickor föreslås avfört från statsbudgeten. I stället har jag beräknat 3,1 milj.kr. för arbetet med tillverkning och distribution av identitetsbrickor på anslaget till skattemyndigheterna.

Med hänvisning till vad som nu har anförts och i övrigt till sammanställningen beräknar jag anslaget till Skattemyndigheterna till 3 508 878 000 kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Skattemyndigheterna* budgetåret 1992/93 anvisa ett förslagsanslag på 3 508 878 000 kr.

B 3. Kronofogdemyndigheterna

1990/91	Utgift	848 759 226
1991/92	Anslag	694 648 000
1991/92	Anslag exkl. mervärdeskatt	682 563 000
1992/93	Förslag	613 021 000

Kronofogdemyndigheternas verksamhet avser dels indrivning av det allmännas fordringar på skatter, avgifter och böter m. m., dels verkställighet i mål som anhängiggörs av enskilda rättsägare. Förfarandet hos kronofogdemyndigheterna regleras bl. a. i utsökningsbalken. Dessutom handlägger kronofogdemyndigheterna ärenden enligt lagen (1970: 741) om statlig lönegaranti vid konkurs. Vidare är vissa kronofogdemyndigheter tillsynsmyndigheter enligt 7 kap. 25 § konkurslagen (1987: 672) och har i denna egenskap tillsyn över förvaltningen i konkurser.

I varje län finns en kronofogdemyndighet. Bestämmelser om kronofogdemyndighetens ledning och organisation m. m. finns i 3 kap. förordningen (1988: 784) med instruktion för exekutionsväsendet.

	1991/92 exkl. mervärdeskatt	Beräknad ändring 1992/93
		Föredraganden
Personal	**2725**	
Anslag		
Förvaltningskostnader	686 876 000	+83 674 000
(därav lönekostnader)	(626 786 000)	(+56 550 000)
Lokalkostnader	111 157 000	+25 915 000
Exekutiva förrättningskostnader	7 190 000	+520 000
Diverse ändamål	21 146 000	−1 729 000
Till regeringens disposition	7 895 000	−7 895 000
Summa	**834 264 000**	**−100 485 000**
Inkomster		
Ersättning från allmänna pensionsfonden	1 701 000	−27 000
Utsökningsavgifter	150 000 000	+50 000 000
Avgifter i mål om betalningsföreläggande och handräckning	0	+120 000 000
Nettoutgift	**682 563 000**	**−69 542 000**

Riksskatteverkets yrkanden

RSV redovisar i anslagsframställningen för 1992/93 ett budgetförslag som innebär en generell besparing på 6 milj.kr. på anslaget till kronofogdemyndigheterna.

RSV begär resurstillskott för arbetet med summarisk process med 71,2 milj.kr. och på grund av det ökade antalet enskilda utsökningsmål med 15,4 milj. kr. För anskaffning av vissa inventarier, telefonväxlar m. m. i samband med flyttningar begärs i anslagsframställningen 4,7 milj.kr. I en senare inkommen skrivelse begärs ytterligare ca 2 milj.kr. för sådana anskaffningar i samband med tillkommande flyttningar.

Föredragandens överväganden

Jag har vid beräkningen av anslaget beaktat dels viss justering av föregående års pris- och löneomräkning, dels att de resurser som för innevarande år anvisats för summarisk process skall räknas upp till helt års förbrukning.

Pris- och löneomräkningen uppgår till 64,9 milj. kr.

På den summariska processens område har målmängden ökat kraftigt sedan kalkyler gjordes beträffande resursåtgången efter överflyttningen av denna arbetsuppgift till kronofogdemyndigheterna. Jag har beräknat det tillkommande resursbehovet till 10 milj.kr. Jag har också beräknat medel för portokostnader i mål om betalningsföreläggande och handräckning med 21 milj.kr.

Som RSV anfört har antalet enskilda utsökningsmål fortsatt att öka kraftigt. Jag anser det vara angeläget att dessa mål även fortsättningsvis kan handläggas med godtagbar kvalitet och snabbhet. För detta ändamål har jag beräknat 12 milj.kr.

För anskaffning av viss inredning m. m. samt telefonväxlar i samband med flyttningar har jag beräknat 5 milj. kr.

Med hänvisning till vad jag har anfört och i övrigt till sammanställningen beräknar jag anslaget till 613 021 000 kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Kronofogdemyndigheterna* för budgetåret 1992/93 anvisa ett förslagsanslag på 613 021 000 kr.

B 4. Stämpelkostnader

1990/91	Utgift	0
1991/92	Anslag	2 812 000
1992/93	Förslag	2 500 000

Från detta anslag bestrids kostnaderna för postverkets uppbörd av influtna stämpelmedel och tillhandahållande av stämpelmärken.

Kostnaderna för stämpelväsendet under nästa budgetår beräknar jag till 2 500 000 kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Stämpelkostnader* för budgetåret 1992/93 anvisa ett förslagsanslag på 2 500 000 kr.

B 5. Fastighetstaxering

1990/91	Utgift	124 125 410
1991/92	Anslag	40 000 000
1991/92	Anslag exkl. mervärdeskatt	39 789 172
1992/93	Förslag	22 991 000

Detta anslag belastas med kostnader för fastighetstaxeringsnämnderna och eventuell lekmannagranskning av fastighetsdeklarationer samt kostnader för medverkan i fastighetstaxeringen av bl. a. lantmäteriverket.

RSV har i sin anslagsframställning beräknat det tillkommande medelsbehovet på detta anslag till drygt 31 milj.kr. Beträffande skälen för min bedömning vill jag hänvisa till vad jag har sagt om medelsbehovet för fastighetstaxering under anslaget B 1. Riksskatteverket.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Fastighetstaxering* för budgetåret 1992/93 anvisa ett förslagsanslag på 22 991 000 kr.

B 6. Ersättning till postverket m. fl. för bestyret med skatteuppbörd m. m.

1990/91	Utgift	108 723 274
1991/92	Anslag	56 000 000
1991/92	Anslag exkl. mervärdeskatt	54 443 815
1992/93	Förslag	57 380 000

Från anslaget betalas ersättningar till postverket och bankerna för deras medverkan vid skatteuppbörden. Ersättningarna avser bl. a. uppbörd och redovisning av skatt som betalas in genom postverket och bankerna, utbetalning genom postkontor av överskjutande preliminär skatt samt kostnader för postverkets bestyr med mervärdeskatten. Från anslaget betalas vidare ersättning till postverket för de kostnader som uppstår genom att posten vidarebefordrar de anmälningar om adressförändringar som har gjorts till postkontoren.

Enligt en promemoria som har upprättats inom *postverket* beräknas ersättningen till verket för nästa budgetår till knappt 72 milj.kr. Postbefordringsavgifter och inbetalningsavgifter i postgiroörelsen har av postverket beräknats i gällande avgiftsnivå.

Föredragandens överväganden

Jag förordar att anslaget förs upp i statsbudgetförslaget för nästa budgetår med 57,4 milj. kr. Det ankommer på regeringen att senare besluta om de ersättningsbelopp som skall betalas ut. Detta sker på grundval av särskilda framställningar som bygger på vederbörandes faktiska medverkan m. m.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Ersättning till postverket m. fl. för bestyret med skatteuppbörd m. m.* för budgetåret 1992/93 anvisa ett förslagsanslag på 57 380 000 kr.

C. Statlig lokalförsörjning och fastighetsförvaltning

C 1. Byggnadsstyrelsen

1990/91	Utgift	–
1991/92	Anslag	1 000
1992/93	Förslag	1 000

Byggnadsstyrelsen är central förvaltningsmyndighet för civila statliga myndigheter i frågor om lokalförsörjning, fastighetsförvaltning och byggproduktion. Verkets uppgift är att åstadkomma en från samhällsekonomiska utgångspunkter effektiv statlig lokalförsörjning genom att utreda behovet av, anskaffa och upplåta lokaler för myndigheterna inom statsförvaltningen. Vidare skall byggnadsstyrelsen förvalta de fastigheter som ägs av staten på ett företagsekonomiskt effektivt sätt och efter uppdrag från regeringen utföra byggnadsföretag för statens räkning. Byggnadsstyrelsen svarar även för ortsvis planering av generella lokaler för samtliga statliga myndigheter inkl. affärsverken och totalförsvaret.

Inom byggnadsstyrelsen fanns vid utgången av budgetåret 1990/91 totalt 2 131 anställda vilket är sju färre än vid utgången av föregående budgetår.

Kostnaderna för lokalförsörjningsplaneringen och för byggproduktionen finansieras med hyresintäkter inom fastighetsförvaltningen.

Intäkterna inom fastighetsförvaltningen består till övervägande del av hyror från statsmyndigheterna. Kostnaderna fördelas på statsägda lokaler, inhyrda lokaler samt administration. Kostnaderna för de statsägda lokalerna består av drift och underhåll m. m. samt kapitalkostnader.

I statsbudgeten förs endast upp ett formellt anslag av 1 000 kr.

Resultat av verksamheten 1990/91

Verksamhetens totala intäkter inom fastighetsförvaltningen uppgick under 1990/91 till 7 390 milj. kr., vilket skall jämföras med antagandet i regleringsbrevet om 7 026 milj. kr. Skillnaden förklaras framför allt av högre hyror från myndigheter och större övriga intäkter än prognostiserat. Årets resultat efter finansiella poster uppgick till 763 milj. kr., jämfört med kravet om 726 milj. kr.

Resultatutveckling

Budgetår	1986/87	1987/88	1988/89	1989/90	1990/91
Intäkter	5 447	5 765	6 049	6 847	7 390
Kostnader	3 255	3 453	3 787	4 290	4 723
Intäkter/ Kostnader	1,67	1,67	1,60	1,60	1,56
Resultat efter finansiella poster	521	662	490	753	763
Årets resultat	**665**	**1 208**	**467**	**702**	**792**

Regeringen har i proposition 1991/92:44 om riktlinjer för den statliga fastighetsförvaltningen och ombildningen av byggnadsstyrelsen, m. m. föreslagit bl. a. att uppgiften att förvalta statens fastigheter skall skiljas från

myndigheternas ansvar för lokalförsörjningen, att delar av byggnadsstyrelsen ombildas till en efterfrågestyrd stabs- och servicemyndighet, som bl. a. skall lämna råd och stöd till regeringen och de statliga myndigheterna i fråga om lokalförsörjning.

Vidare har regeringen i propositionen föreslagit att huvuddelen av byggnadsstyrelsens fastighetsbestånd skall överföras till bolag och fortsättningsvis förvaltas i aktiebolagsform. För den del av fastighetsbeståndet som av skilda skäl bedömts olämplig att föra över till aktiebolag föreslås att förvaltningen skall handhas av en nybildad statlig myndighet.

Riksdagen har i stort godtagit vad som föreslagits i propositionen 1991/92:44, FiU8, rskr. 107).

Ombildningen av byggnadsstyrelsen skall enligt förslaget påbörjas den 1 juli 1992. Av praktiska skäl torde överföringen av verksamheterna komma att behöva ske successivt. Hela ombildningen bör dock i huvudsak vara avslutad senast den 31 december 1992.

Mot bakgrund av ovanstående och den övergångsperiod som uppstår vid ombildningen föreslår jag att ett förslagsanslag för byggnadsstyrelsen förs upp i statsbudgeten för nästa budgetår med 1 000 kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Byggnadsstyrelsen* för budgetåret 1992/93 anvisa ett förslagsanslag på 1 000 kr.

C 2. Stabs- och servicemyndigheten

1992/93 Nytt anslag (förslag) 70 000 000 kr.

Regeringen har i prop. 1991/92:44 föreslagit bl. a. att delar av byggnadsstyrelsen skall ombildas till en efterfrågestyrd stabs- och servicemyndighet. Denna myndighet skall bl. a. lämna råd och stöd till regeringen och de statliga myndigherna i fråga om lokalförsörjning. Ombildningen skall enligt förslaget påbörjas den 1 juli 1992. Riksdagen har godkänt vad regeringen i denna del föreslagit (prop. 1991/92:44, FiU8, rskr. 107).

Regeringens behov av stabsfunktioner och myndigheternas behov av service i lokalförsörjningsfrågor bör enligt förslaget i propositionen ges en samlad organisatorisk lösning. En statlig stabs- och servicemyndighet bör därför få i uppdrag att svara för dessa uppgifter. Enligt förslaget bör servicefunktionen hållas avskild från förvaltningsuppgiften. Den nya stabs- och servicemyndihgeten skall därför inte ha förvaltningsuppgifter.

Byggnadsstyrelsen har i flera frågor fungerat som en stabsmyndighet åt regeringen i lokalförsörjningsfrågor. Således har byggnadsstyrelsen svarat för bedömningarna av myndigheternas lokalbehov, beslutat om förhyrning av kontorslokaler åt statliga myndigheter utan regeringens prövning, beslutat om vissa mindre ombyggnader m. m. Vidare har byggnadsstyrelsen svarat för bevakningen av att myndigheternas, samt statens som helhet, lokalutnyttjande varit effektivt. I den senare uppgiften har legat att besluta

om myndigheternas närmare lokalisering inom resp. stationeringsort. Byggnadsstyrelsen har därutöver svarat för statens byggproduktion, dvs. investeringarna. I denna uppgift har legat att vara byggherre, projektadministratör, projektledare, byggadministratör och kontrollant för statens räkning.

På grund av byggnadsstyrelsens breda kunnande inom fastighets- och byggområdet har i propositionen föreslagits att den nya stabs- och servicemyndigheten bör skapas genom ombildning av delar av nuvarande byggnadsstyrelsen.

Det är inte möjligt att nu bedöma hur stor servicefunktionen behöver vara i framtiden, eftersom denna funktion föreslås bli efterfrågestyrd och finansierad med avgifter. De uppgifter som kan förutses finns i dag huvudsakligen samlade inom lokalförsörjningsfunktionen på byggnadsstyrelsen. I prop. 1991/92:44 har uppgivits att lokalförsörjningsverksamheten uppgår till ca 70 milj.kr. I dagsläget finns inget underlag för att göra någon annan bedömning.

Regeringen kommer inom kort att tillsätta en kommitté som skall lämna förslag till en slutlig dimensionering av verksamheten.

Mot bakgrund av ovanstående föreslår jag att ett förslagsanslag för stabs- och servicemyndigheten förs upp i statsbudgeten för nästa budgetår med 70 milj.kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *stabs- och servicemyndigheten* för budgetåret 1992/93 anvisa ett förslagsanslag på 70 000 000 kr.

Investeringar m. m.

Föredragandens överväganden

Investeringar inom byggnadsstyrelsens lokalhållningsområde redovisas i form av en rullande treårsplan (prop. 1990/91:100, bil.9, FiU26, rskr. 239). Planen omfattar medel för både byggnadsarbeten och fastighetsförvärv.

Gällande treårsplan för 1991/92 till 1993/94 omfattar investeringar på 1 650 milj. kr. i prisläget den 1 januari 1991. Beloppen för de två sista åren är preliminära. Inom ramen för treårsplanen beslutar regeringen om genomförande av enskilda byggnadsprojekt. För innevarande år får byggnadsstyrelsen ta upp lån i riksgäldskontoret intill ett belopp om 2 250 milj. kr. för investeringar m. m. Lånen tillhandahålls på marknadsmässiga villkor. Av praktiska skäl sätts ramen för upplåningen något högre än det beräknade medelsbehovet, eftersom det erfarenhetsmässigt kan inträffa förändringar i de olika byggnadsprojekten. Regeringen har även möjlighet att justera låneramen i erforderlig omfattning vid oförutsedda händelser eller större förändringar.

Investeringsbehovet för treårsperioden 1992/93 till 1994/95 beräknas till ca 5 100 milj. kr. Investeringarnas fördelning på resp. budgetår framgår

av följande tabell. Min bedömning baseras på de lokalförsörjningsplaner som har utarbetats av byggnadsstyrelsen och jag har i dessa frågor samrått med berörda statsråd. Det bör noteras att byggnadsprojekten befinner sig i skilda planeringsstadier. Erfarenhetsmässigt innebär det att kostnaderna för de enskilda projekten kan komma att ändras. Det ankommer på regeringen att besluta om justeringar av aktuella kostnadsramar.

Investeringar milj. kr. i prisläge 1991-01-01

Treårsplan	1992/93	1993/94	1994/95
Pågående/beslutade investeringar	1 535	1 269	848
Nya investeringar m. m.	165	431	852
Summa investeringar	**1 700**	**1 700**	**1 700**

Treårsplanen är rullande. Av de byggnadsprojekt som redovisades i 1991 års budgetproposition har regeringen beslutat att igångsätta följande större byggnadsobjekt, nämligen om- och tillbyggnad av riksanstalten i Skogome, nybyggnad för mikrobiologi vid karolinska institutet i Stockholm, nybyggnad för kungliga biblioteket i Stockholm, om- och nybyggnad för landsarkivet i Uppsala, nybyggnad för matematiskt centrum i Göteborg, nybyggnad för biomedicinskt centrum i Göteborg och nybyggnad för lärarutbildningar i Uppsala.

Detta innebär att flera av de byggnadsobjekt som redovisades i 1991 års budgetproposition ännu inte har igångsatts. Dessa kvarstår i redovisningen som ett mått på det åtagande som regeringen har inom ramen för treårsplanen. Vid beräkningen av medelsförbrukningen i treårsplanen beräknas dessa projekt som pågående/beslutade. Därutöver redovisas förslag till ett utökat åtagande i form av investeringar m. m.

Sammanfattningsvis innebär detta att inom ramen för treårsplanen bör följande byggnadsobjekt med kostnadsramar överstigande 50 milj. kr. (exkl. ränta på investeringslån) kunna påbörjas under perioden 1992–1994. Objekten redovisas i prioritetsordning inom resp. huvudtitel. Nya objekt, som inte redovisats för riksdagen, markeras med kursiv stil i sammanställningen.

	Byggnads-projekt	Kostnad (milj. kr.)
Ju	Vänersborg. Nybyggnad av lokalanstalt	80[1]
	Huddinge. Förvaltningsbyggnad	198
	Örebro. Förvaltningsbyggnad	184
	Gällivare. Nybyggnad av polishus	56[1]
	Uddevalla. Förvaltningsbyggnad	*100*
UD	Washington. Kansli	130
	New York. Kansli	130
Fi	Stockholm. Ombyggnad i kv. Johannes Större	110
	Östersund. Förvaltningsbyggnad	100
	Gävle. LMV. Tillbyggnad	55[1]
	Stockholm. Sagerska huset	*55*
U	Stockholm. US. Nybyggnad för geologi	157
	Lund. Nybyggnad av ekologihus	151
	Lund. Max-lab II	60
	Umeå. Nybyggnad av matematik- och informationsteknologiskt hus	151
	Umeå. Nybyggnad för beteendevetenskapligt centrum	77[1]
	Umeå. Nybyggnad för ingenjörsutbildning	*73*
	Luleå. Om- och nybyggnad för högskolan	*51*
	Linköping. Om- och tillbyggnad för fysik och mätteknik m. m.	*334*
	Stockholm. Om- och tillbyggnad för konsthögskolan	*68*
	Stockholm. KTH. Ombyggnad av hus 43:3	*200*
	Göteborg. Ny- och ombyggnad för handelshögskolan	*320*
	Göteborg. CTH. Nybyggnad för mikro-elektronik	*150*

[1] Finansieras med sysselsättningsmedel. Se prop. 1991/92:25.

I den nya treårsplanen föreslås nya byggnadsprojekt i Uddevalla, Linköping, Göteborg, Stockholm, Umeå och Luleå. Årskostnadsökningen till följd av dessa projekt finansieras inom ramen för en i princip oförändrad medelstilldelning för resp. huvudtitel.

Jag föreslår en ny kostnadsram om 100 milj. kr. för nybyggnad av förvaltningsbyggnad för polis, häkte och åklagarmyndighet i Uddevalla. Polisen disponerar idag två mindre ändamålsenliga förhyrningar. Vidare är bristen på häktesplatser mycket stor inom Göteborgsregionen.

Ombyggnaden av Sagerska huset i Stockholm har tidigare redovisats till riksdagen. Den totala kostnaden beräknas nu till 55 milj. kr. och jag föreslår att den nya ramen förs upp i investeringsplanen.

Jag föreslår två nya kostnadsramar för byggnadsprojekt i Umeå om 73 milj. kr. och Luleå om 51 milj. kr. till följd av lokalbehov vid övertagandet av mellaningenjörsutbildningen.

Jag föreslår också en ny kostnadsram om 334 milj. kr. för om- och tillbyggnad av lokaler för fysik och mätteknik m. m. vid universitetet i Linköping. Institutionerna har idag stora lokalunderskott och nuvarande lokaler är mindre lämpliga.

Jag föreslår vidare en ny kostnadsram om 68,4 milj. kr. för om- och tillbyggnad av konsthögskolan i Stockholm. Projektet omfattar ombyggnad av kasern 3 med tillbyggnad på Skeppsholmen.

Jag föreslår en ny kostnadsram om 200 milj. kr. för upprustning, underhåll och ombyggnad av hus 43:3 vid tekniska högskolan i Stockholm.

Jag föreslår en ny kostnadsram om 150 milj. kr. för ett mikroelektroniskt centrum vid Chalmers tekniska högskola i Göteborg. Därmed kan forskningen inom mikroelektronikområdet samlas i en tillbyggnad till befintligt fysikhus inom Chalmersområdet.

Jag föreslår en ny kostnadsram om 320 milj. kr. för en ny- och ombyggnad av handelshögskolan vid universitetet i Göteborg. Projektet innebär att ett ekonomiskt centrum skapas genom att lokalmässigt spridda verksamheter samlas i ny- och ombyggda lokaler i anslutning till universitetets lokaler i Haga. Kostnaden beräknas till 320 milj. kr. varav 270 milj. kr. utgör nybyggnadskostnad. Donationsmedel beräknas finansiera 150 milj. kr. av den totala kostnaden.

För kommande treårsperiod räknar jag dessutom med att treårsplanen inrymmer ett antal nya mindre byggnadsprojekt under 50 milj. kr. Omfattningen av och kostnaderna för dessa objekt som redovisas i detta sammanhang har prövats av regeringen.

Inom justitiedepartementets område räknar jag med en utbyggnad av polishögskolan i Solna till följd av ökat intag av polisaspiranter.

Vidare räknar jag med att vissa ombyggnader för statens invandrarverk i Sagåsen och Carlslund.

I 1991 års budgetproposition angavs planeringsnivån till 1 550 milj. kr. i prisläget 1990-01-01. Beloppen för 1992/93-1993/94 angavs som preliminära. Den föreslagna treårsplanen uppgår till 1 700 milj. kr. per år. Treårsplanen avser planeringsläget i prisläget den 1 januari 1991. Investeringarna kommer att betalas ut i det prisläge som gäller vid tidpunkten för genomförandet. Medelsbehovet för nästa budgetår för färdigställda, pågående och beslutade byggnadsobjekt, tillkommande byggnadsobjekt, större ombyggnader och planerade fastighetsförvärv beräknar jag till 2 050 000 000 kr. i aktuellt genomförandeprisläge. Jag har därvid tagit hänsyn till att de investeringar som beslutats på grundval av förslagen i tilläggsbudget I för budgetåret 1991/92 finansieras via ett särskilt investeringsanslag.

Som jag inledningsvis nämnde bör ramen för upplåningen sättas högre än det i dagsläget beräknade medelsbehovet, eftersom det erfarenhetsmässigt kan inträffa förändringar i de olika byggnadsprojekten. Jag föreslår därför att byggnadsstyrelsens ram för upplåning fastställs till 2 500 000 000 kr. Det bör få ankomma på regeringen att vid oförutsedda händelser eller större förändringar justera ramen i erforderlig omfattning.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

1. godkänna treårsplanen för Investeringar m. m. i enlighet med vad jag förordat,
2. bemyndiga regeringen att besluta om att byggnadsstyrelsen får ta upp lån i riksgäldskontoret för Investeringar m. m. i enlighet med vad jag förordat.

1992/93 Nytt anslag (förslag) 60 000 000 kr.

Föredragandens överväganden

Riksdagen har beslutat om nya riktlinjer för den statliga lokalförsörjningen och fastighetsförvaltningen (prop. 1990/91:150, FiU30, rskr. 386 och prop. 1991/92:44, FiU8, rskr. 107).

Dessa innebär bl. a. att byggnadsstyrelsens lokalförsörjningsmonopol avskaffas och att myndigheterna blir lokalhållare för sin egen verksamhet. Genomförandet är kopplat till den resultatorienterade styrningen och att myndigheterna erhåller ramanslag. Vid den tidpunkt som byggnadsstyrelsen ombildas till en stabs- och servicemyndighet har endast ca 40 % av de statliga myndigheterna gått in i den resultatorienterade styrningen och erhållit ramanslag.

Den nya stabs- och servicemyndigheten bör övergångsvis svara för lokalförsörjningen för myndigheter som inte erhållit ramanslag och för statens räkning sluta avtal m. m. Den bör även svara för avvecklingen av förhyrda lokaler som myndigheter lämnat tillbaka enligt SFS 1980:598 och där avveckling ännu ej skett eller alternativ hyresgäst anskaffats. Vidare bör stabs- och servicemyndigheten hantera inhyrningskontrakt där överenskommelse inte träffats om överföring till statlig lokalbrukare med ramanslag. Detta kan bl. a. gälla lokaler med mer än en statlig lokalbrukare.

Det gällande regelsystemet leder till differenser mellan intäkter från de statliga hyresgästerna och kostnader i form av utbetalningar till hyresvärdar, administration m. m. Storleksordningen på dessa differenser har under de senaste åren varit 90-100 milj. kr. per år.

Myndigheter som får ramanslag kommer att ha möjlighet att minska lokalinnehavet inför övergången, vilket kan leda till ökning av mängden tomma inhyrda lokaler. Dessa uppgick för budgetåret 1990/91 till ca 40 000 m^2 till en kostnad om ca 30 milj. kr.

En annan kostnadspost utgör löpande omteckning av hyreskontrakt, vilka inte hunnit bli föremål för budgetering. Här bortfaller, i förhållande till tidigare, myndigheter som redan fått ramanslag och som själva tagit över lokalhållningsansvaret för lokalerna. För myndigheter utan ramanslag kommer dock kostnader att uppstå.

Slutligen sätter byggnadstyrelsen idag hyran i ett framtida prisläge, utgår ifrån senaste konsumentprisindex och räknar upp enligt inflationsprognoser i finansplanen. Sett i ett historiskt perspektiv har man i fråga om detta uppräkningstal regelmässigt underskattat den faktiska inflationen.

Ett belopp om 60 milj. kr. bör vara tillräckligt för att balansera uppkommande förluster för inhyrda lokaler för myndigheter som inte erhållit ramslag inklusive ej avvecklade tomma lokaler.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Täckning av merkostnader för lokalkostnader m. m.* för budgetåret 1992/93 anvisa ett förslagsanslag på 60 000 000 kr.

C 4. Fastighetsförvaltningsmyndigheten

1992/93 Nytt anslag (förslag) 1 000 kr.

I proposition 1991/92:44 om riktlinjer för den statliga fastighetsförvaltningen och ombildningen av byggnadsstyrelsen, m. m. har regeringen föreslagit riksdagen bl. a. att en ny statlig myndighet för fastighetsförvaltning skall inrättas. Riksdagen har godkänt regeringens förslag (prop. 1991/92:44, FiU8, rskr. 107).

Utgångspunkterna för inrättandet av fastighetsmyndigheten är att man bör skilja förvaltningen av fastigheterna från stabs- och servicefunktionen. Myndigheten skall ha som uppgift bl. a. att förvalta de fastigheter som inte förs över till aktiebolag.

Såsom framhållits i prop. 1991/92:44 kommer samtliga nuvarande fastighetsförvaltande myndigheters uppgifter att ses över. Dessa översyner kan medföra att den nya förvaltningsmyndigheten kommer att tillföras fastigheter från ett flertal myndigheter. Den nya myndigheten föreslås också överta vissa andra uppgifter från nuvarande byggnadsstyrelsen.

Det är inte möjligt att nu bedöma dimensioneringen av den nya myndigheten. Allmänt kan dock förutses, att i den mån förvaltningsuppgifter överförs från andra myndigheter, motsvarande personalresurser också kommer att överföras till förvaltningsmyndigheten.

Den nya myndigheten skall på sikt vara självfinansierad.

Jag förordar därför att ett nytt förslagsanslag förs upp i statsbudgeten för nästa budgetår med 1 000 kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Fastighetsförvaltningsmyndigheten* för budgetåret 1992/93 anvisa ett förslagsanslag på 1 000 kr.

C 5. Vissa investeringar m. m.

Regeringen har på tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1991/92 föreslagit att 950 milj. kr. anvisas för tidigareläggning av byggnadsinvesteringar och underhållsinsatser m. m. i sysselsättningsfrämjande syfte. Medel från detta anslag kommer även att finnas tillgängliga under budgetåret 1992/93. Av formella skäl bör ett reservationsanslag på 1 000 kr. föras upp på statsbudgeten för budgetåret 1992/93.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Vissa investeringar m. m.* för budgetåret 1992/93 anvisa ett reservationsanslag på 1 000 kr.

D. Riksgäldskontoret och kostnader för statsskuldens förvaltning

Övergripande mål: Jag anser att det inte finns skäl till att ändra de övergripande mål som gäller för treårsperioden 1991/92–1993/94.

Resurser:

Anslag (exkl. mervärdeskatt)

D1. Riksgäldskontoret:	
Förvaltningskostnader ramanslag	72 355 000 kr.
D2. Riksgäldskontoret:	
Kostnader för upplåning och låneförvaltning förslagsanslag	554 880 000 kr.
D3. Riksgäldskontoret:	
Garantiverksamhet förslagsanslag	1 000 kr.
D4. Riksgäldskontoret:	
Uppdragsverksamhet förslagsanslag	1 000 kr.

Riksgäldskontorets huvuduppgift är att handha statens upplåning och förvaltningen av statsskulden. Riksgäldskontoret har dessutom bl.a. till uppgift att ge krediter till och mottaga inlåning från statliga myndigheter och affärsverk samt att sköta viss garantigivning.

Riksgäldskontoret har inkommit med en förenklad anslagsframställan för budgetåret 1992/93 och står nu inför det andra året i den treåriga budgetcykeln. En resultatredovisning avseende budgetåret 1990/91 har inkommit i en särskild rapport till regeringen.

Huvuddelen av kostnaderna för statens skuld är räntekostnader. Dessa redovisas på anslaget *Räntor på statsskulden, m.m.* under sextonde huvudtiteln. Övriga kostnader för statsskulden redovisas under anslagen *Riksgäldskontoret: Förvaltningskostnader* och *Riksgäldskontoret: Kostnader för upplåning och låneförvaltning* under sjunde huvudtiteln. Vid analys av de totala kostnaderna för statsskulden bör dessa kostnadskomponenter betraktas i ett sammanhang. Jag redovisar därför i nästa avsnitt uppgifter om de totala kostnaderna för statsskulden. Därefter behandlas riksgäldskontorets anslag.

Kostnader för statens skuld

Riksgäldskontorets huvuduppgift är att ta upp och förvalta lån till staten i enlighet med lagen (1988:1387) om statens upplåning. Målet för denna verksamhet skall vara att, inom ramen för de krav som penningpolitiken ställer, minimera kostnaderna för upplåningen.

Statsskulden och dess fördelning har sedan 1987 utvecklats enligt följande:

Statsskuldens fördelning på olika låneinstrument per den 30 juni resp. år.

	Procentuell andel					Mdr.kr
	1987	1988	1989	1990	1991	1991
Statsräntelån och riksobligationslån	43	43	41	41	39	247
Statsskuldväxlar	13	12	13	15	21	134
Summa penning- och obligationsmarknaden	**56**	**55**	**54**	**56**	**60**	**381**
Premieobligationslån	8	9	10	8	8	49
Sparobligationslån/ Riksgäldskonto	5	6	5	4	3	17
Allemansspar	6	8	10	9	9	59
Summa hushålls-marknaden	**21**	**23**	**25**	**21**	**20**	**125**
Övrig upplåning i svenska kronor	**2**	**4**	**3**	**9**	**8**	**47**
Lån i utländsk valuta	**21**	**18**	**18**	**14**	**12**	**74**
Total statsskuld, miljarder kr.	**609**	**598**	**590**	**582**	**627**	**627**

Tabellen visar att statsskulden ökar igen efter några år av fallande volymer. Ökningen av statsskulden, som främst beror på ett ökat budgetunderskott men också på att utlåningen från riksgäldskontoret har fått en allt större omfattning, har finansierats genom upplåning på penning- och obligationsmarknaden. Det tillfälliga obligatoriska sparandet har också bidragit till finansieringen med 8,4 miljarder kronor. Upplåningen från hushållsmarknaden har minskat till följd av det ökade kravet på kostnadseffektivitet för upplåningen samtidigt som konkurrensen om hushållens sparande har ökat.

Upplåningen från penning- och obligationsmarknaden utgör 60% av den totala statsskulden. Tillämpningen av valutalånenormen har inneburit stora amorteringar av valutaskulden.

Intresset från utländska investerare att köpa svenska kronobligationer har visat sig stort. Utlänningars innehav av svenska statsobligationer och statsskuldväxlar uppgick per den sista augusti 1991 till 49,7 miljarder kronor eller 12,3% av stocken.

Utgifterna för statsskulden kan delas in i tre komponenter: Ränteutgifter och andra finansiella kostnader, såsom realiserade valutavinster och valutaförluster; kostnader för upplåning och låneförvaltning, t. ex. provisioner till banker för förmedling och inlösen av upplåning; riksgäldskontorets egna förvaltningskostnader, bl. a. lönekostnader för den egna personalen. Vid analys av statsskuldens kostnader är det väsentligt att betrakta dessa komponenter sammantagna eftersom de inte är oberoende av varandra.

Utgifterna för statsskulden under budgetåren 1987/88–1990/91 framgår av följande sammanställning.

Utgifter för statsskulden budgetåren 1987/88 – 1990/91

Miljarder kronor	87/88	88/89	89/90	90/91
Räntor på statsskulden m. m., brutto	54,03	59,06	65,27	63,34
Kostnader för upplåning och låneförvaltning	0,78	0,59	0,52	0,53
Riksgäldskontorets förvaltningskostnader	0,05	0,05	0,05	0,06
Summa utgifter	**54,86**	**59,70**	**65,85**	**63,93**
Utgifter i relation till statsskuldens storlek, procent	**8,92**	**9,95**	**11,14**	**10,51**

– Utgifter i procent av genomsnittet av statsskuldens storlek under budgetåret
– Räntor på statsskulden m. m. före avdrag av inkomsträntor från utlåningsverksamheten och efter justering för förändrad redovisningsprincip för statsskuldväxlar

Utgifterna för statsskulden uppgick under budgetåret 1990/91 till 63,9 miljarder kronor. Utgifterna för statsskulden är givetvis beroende av statsskuldens storlek. Utgiftsprocenten har blivit lägre i år än förra året trots att statsskulden blivit större, bl. a. till följd av att ränteläget sjunkit under perioden vilket ger ett omedelbart genomslag på kostnaderna för den kortfristiga upplåningen.

För att målet om kostnadsminimering skall bli ett effektivt instrument i den praktiska verksamheten är det nödvändigt att mäta och utvärdera kostnaderna på ett korrekt sätt. Det krävs att verksamhetens totala kostnader inklusive orealiserade kursdifferenser beräknas och ställs i relation till genomsnittlig marknadsvärderad skuld. Vid upplåning på hushållsmarknaden adderas till de totala kostnaderna det skattebortfall som uppkommer genom att vissa låneinstruments avkastning beskattas enligt särskilda regler.

Styrningen av statsskuldsportföljen sker med hjälp av två så kallade riktmärkesportföljer, en för skulden i svensk valuta och en för skulden i utländsk valuta. Genom att jämföra kostnaderna för den faktiska upplåningen med de beräknade kostnaderna för en riktmärkesportfölj kan förvaltningen av statsskulden utvärderas utifrån de övergripande riktlinjerna. Riksgäldskontorets styrelse har beslutat att riktmärkesportföljen för kronupplåningen skall ha en räntebindningstid på 2,7 år och att riktmärkesportföljen för valutaupplåningen dels skall efterlikna valutasammansättningen i ecu och dels skall ha en modifierad duration på 2,0, motsvarande en räntebindningstid på 2,5 år. Målet är att kostnaderna för den faktiska skulden skall understiga kostnaderna för riktmärkesportföljen.

Den faktiska statsskuldens kostnader och en riktmärkesportföljs kostnader under budgetåren 1988/89 – 1990/91

	Procentuell kostnad		
	88/89	89/90	90/91
Upplåning i svenska kronor			
Penning- och obligationsmarknad	9,84	8,40	15.88
Hushållsmarknad	6,72	7,22	12,38
Total upplåning i svenska kronor netto	8,81	7,97	14,96
Riktmärkesportföljen i svenska kronor	9,72	8,17	16,01
Upplåning i utländsk valuta			
Lån i utländsk valuta	7,66	5,82	10,72
Riktmärkesportföljen i utländsk valuta	7,72	6,07	11,66

– Totala kostnader inkl. orealiserade kursdifferenser i förhållande till genomsnittlig marknadsvärderad skuld.
– Pga. ändrade beräkningsprinciper förekommer vissa skillnader mellan denna tabell och motsvarande tabell i prop. 1990/91:100, bil. 9, sid. 42.

Upplåningen i svenska kronor har i genomsnitt varit billigare än upplåning enligt riktmärkesportföljen. Vad gäller penning- och obligationsmarknadsupplåningen har den lägre kostnaden uppnåtts genom att räntebindningstiden totalt har varit något kortare än räntebindningstiden för riktmärket. En kortare löptid ger i tider av fallande räntor ett mer gynnsamt resultat för en skuldförvaltare än en längre löptid. Kostnaden för penning- och obligationsmarknadsupplåningen är justerad för kostnader i samband med penningpolitiska åtgärder. Penningpolitiska åtgärder har under budgetåret inneburit kostnader för kronskulden på drygt 200 milj. kr. i samband med emissioner av en större mängd statsskuldväxlar till riksbanken under hösten 1990 och januari 1991.

Riksgäldskontoret har under det senaste året genomfört flera åtgärder i syfte att öka likviditeten (omsättningsbarheten) i statspapper. Med en ökad likviditet blir marknadens avkastningskrav lägre vilket innebär minskade upplåningskostnader för riksgäldskontoret. Ett exempel på en sådan likviditetshöjande åtgärd är att kontoret istället för att emittera nya lån har öppnat gamla lån för nyteckning. Ett annat exempel är att obligationslån med kort återstående löptid, som tenderar att vara illikvida, köps upp och ersätts med likvida statsskuldväxellån. Det är svårt att värdera vilken effekt dessa åtgärder har på de totala kostnaderna, men åtgärderna kan antas ge ett väsentligt bidrag till minskade kostnader.

Hushållsupplåningen är huvudsakligen kortfristig vilket gör att denna upplåningsform har varit gynnsam då räntorna har fallit. Villkoren sätts dessutom på sådant sätt att räntan understiger den på penning- och obligationsmarknaden för motsvarande löptid, samtidigt som räntan skall vara konkurrenskraftig efter skatt mot övrig privatmarknadsupplåning.

Riksgäldskontoret har under det gångna budgetåret introducerat ett nytt upplåningsinstrument: Riksgäldskonto. Riksgäldskonto är en kontobaserad, fastförräntad sparform där räntan sätts mot en statsobligationsränta med motsvarande löptid. Riksgäldskontot skall på sikt helt ersätta sparob-

ligationerna. I den totala kostnaden för upplåningen i svenska kronor ingår kostnader och intäkter av utlånings- och inlåningsverksamheten. Dessa intäkter respektive kostnader är till stor del justerade för icke marknadsmässiga element i räntesättningen.

Riksgäldskontoret köpte under våren 1991 tillbaka en större mängd utestående obligationer i utländsk valuta i syfte att öka återbetalningen av valutaskulden. Åtgärden utgjorde en tillämpning av valutalånenormen. Uppköpen innebar extraordinära kostnader på 100 milj. kr. då kontoret fick betala ett pris för obligationerna som var högre än tidigare rådande marknadspris. Den totala kostnaden för den faktiska skulden i utländsk valuta är justerad för dessa extraordinära kostnader.

De låga kostnaderna för valutaskulden, jämfört med dess riktmärkesportfölj, har främst uppnåtts genom en överrepresentation av lågräntevalutan schweiziska franc och underrepresentation av högräntevalutorna brittiska pund, italienska lire och spanska pesetas.

En mycket omfattande omstrukturering av valutaskuldens valutasammansättning och räntebindning genomfördes efter kronans koppling till ecu. Valutaskulden omstrukturerades från att efterlikna sammansättningen i korgindex till att efterlikna sammansättningen i ecu. Anpassningen gjordes med hjälp av en stor mängd valutaswaps-, ränteswaps- och terminskontrakt. De nuvärdesberäknade kostnaderna för dessa operationer uppgår till ca 190 milj. kr.

Totalt sett har riksgäldskontoret under budgetåret 1990/91 uppnått en besparing på 6.1 miljarder kronor jämfört med om upplåningen hade skett enligt ett standardiserat schema och med konstant räntebindningstid. Besparingen i skulden i svenska kronor uppgick till 5,41 miljarder kronor varav 4.4 miljarder kronor är hänförligt till privatmarknadsupplåningen. Besparingen i valutaskulden uppgick till 690 milj. kr.

Riksgäldskontoret skall spela en aktiv roll i effektiviseringsarbetet av den statliga kassahållningen. Kontoret har inkommit med förslag till regeringen om förändringar i kommuntransfereringssystem som innebär en effektivare hantering av statens medel då förslaget innebär mindre svängningar i betalningsflödena. Förslaget beaktades i regeringens proposition om den ekonomiska politiken. Riksgäldskontoret har vidare upptäckt felaktigt gjorda betalningar och har på så sätt kunnat tillföra statskassan räntekompensation på ca 5,3 milj. kr.

Föredragandens överväganden

Det sätt på vilket statsskulden har styrts under det senaste budgetåret, nämligen med hjälp av två riktmärkesportföljer, har visat sig vara ett funktionellt och effektivt sätt att styra och utvärdera statsskuldens kostnader. Jag finner därför inget skäl till att ändra på sättet att styra statsskulden. Den justering av icke marknadsmässiga element i uppföljningen av de totala kostnaderna som påbörjats bör fortsätta. Metoden får vidareutvecklas successivt. Målet för statsskuldsförvaltningen bör även fortsättningsvis vara att minimera kostnaderna för statens skuld.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen bereder riksdagen tillfälle att ta del av vad jag anfört om styrningen och uppföljningen av de totala kostnaderna för statsskulden.

D 1. Riksgäldskontoret: Förvaltningskostnader

1990/91	Utgift	72 004 000
1991/92	Anslag	70 043 000
1991/92	Anslag exkl mervärdesskatt	68 433 077
1992/93	Förslag	72 355 000

Anslaget belastas med riksgäldskontorets lönekostnader, systemutvecklingskostnader och andra förvaltningskostnader. Lönekostnader och andra förvaltningskostnader som uppkommer i garantiverksamheten har förts bort från anslaget fr. o. m. budgetåret 1991/92. Detta gäller även för detta slag av kostnader som uppkommer i uppdragsverksamheten.

Riksgäldskontorets yrkande

Riksgäldskontoret yrkar i sin anslagsframställning att till förvaltningskostnader ett belopp på 68 433 077 kr. skall anslås. Detta motsvarar exkl. mervärdeskatt vad som anvisats för budgetåret 1991/92.

Föredragandens överväganden

I förra årets budgetproposition föreslogs den treåriga budgetramen för budgetåren 1991/92 – 1993/94 under anslaget till 210,9 milj. kr. inkl. mervärdeskatt. Detta innebär en oförändrad real nivå jämfört med budgetåret 1990/91. Denna nivå bör ligga fast. Mitt förslag till ramanslag för budgetåret 1992/93 har pris- och löneuppräknats med följande procentsatser; löner 3,72 %, lokalkostnader 4,25 % och övrigt 7 %.

Vid budgettillfället räknade riksgäldskontoret med att penningmarknadscentralen (PmC) skulle inrättas vilket för riksgäldskontorets del innebar en besparingspotential under detta anslag på fem tjänster. Inrättandet av PmC skulle innebära att statsskuldboken på sikt skulle kunna läggas ned. PmC kan nu inte antas inrättas. Riksgäldskontoret bör möta den uteblivna kostnadsminskningen med omprioriteringar under anslaget.

För finansiering i ADB- och kommunikationsutrustning beräknas riksgäldskontoret för budgetåret 1992/93 ta upp lån i riksgäldskontoret på högst 6 426 000 kr. Av detta belopp beräknas 1 636 000 kr användas för lösen av återstående kapitalskuld hos statskontoret för ADB-utrustning som anskaffats t. o. m. innevarande budgetår. 4 790 000 kr utgörs av ett förlängt bemyndigande att ta upp lån i riksgäldskontoret.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

till *Riksgäldskontoret: Förvaltningskostnader* för budgetåret 1992/93 anvisa ett ramanslag på 72 355 000 kr.

D 2. Riksgäldskontoret: Kostnader för upplåning och låneförvaltning

1990/91	Utgift	531 597 448
1991/92	Anslag	611 040 000
1991/92	Anslag exkl. mervärdesskatt	606 887 438
1992/93	Förslag	554 880 000

Anslaget avser andra kostnader för upplåning och låneförvaltning än finansiella utgifter och riksgäldskontorets egna förvaltningskostnader. Anslaget belastas huvudsakligen med kostnader för inköp av externa tjänster för upplåning och låneförvaltning.

Bakgrund och riksgäldskontorets yrkande

Kostnaderna för upplåning och låneförvaltning har utvecklats på följande vis under budgetåren 1987/88–1990/91.

Kostnader för upplåning och låneförvaltning budgetåren 1987/88–1990/91

Miljoner kronor	87/88	88/89	89/90	90/91
Upplåning i svenska kronor	474	482	488	480
Upplåning i utländsk valuta	308	111	31	52
Totalt	**782**	**593**	**519**	**532**

Utvecklingen av kostnaderna under anslaget är mycket starkt beroende av hur upplåningsaktiviteten förändrar sig. Den största delen av nedgången i upplåningskostnaderna förklaras av att bruttoupplåningen i utländska valutor har minskat kraftigt under perioden. Minskningen av upplåningen i utländsk valuta är en följd av tillämpningen av valutalånenormen. Kostnaderna har dock minskat även av åtgärder som initierats av riksgäldskontoret.

I sin anslagsframställan och prognos för de kommande åren, antar riksgäldskontoret att det ökade lånebehovet främst kommer att finansieras genom upplåning på penning- och obligationsmarknaden. Detta innebär att belastningen under anslaget kommer att bli mindre än om finansieringen hade skett företrädesvis genom privatmarknadsupplåning. Vid budgeteringstillfället var PmC fortfarande aktuellt; den inställda starten innebär minskade kostnader då avgifter på 19 milj. kr. till PmC inte kommer att betalas.

Valutaskuldens storlek antas bli oförändrad.

Riksgäldskontoret hemställer utifrån sin prognos att för budgetåret

1992/93 580 milj. kr. skall anslås till anslaget för kostnader för upplåning och låneförvaltning.

Föredragandens överväganden

Riksgäldskontoret har beräknat anslagsbehovet till 573 670 000 kr och hemställer om 580 milj. kr. Jag föreslår att det förstnämnda beloppet läggs till grund för anslagsberäkningen.

Riksgäldskontoret har, vilket redan nämnts ovan, antagit att PmC skall starta och därmed innebära kostnader i form av avgifter i storleksordningen 19 milj. kr. PmC-projektet synes nu inte komma till stånd och avgifterna kommer därmed inte att behöva betalas. Några andra kostnader under detta anslag kommer ej att uppstå istället. Jag föreslår därför att riksgäldskontorets förslag minskas med motsvarande summa.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Riksgäldskontoret: Kostnader för upplåning och låneförvaltning* för budgetåret 1992/93 anvisa ett förslagsanslag på 554 880 000 kr.

D 3. Riksgäldskontoret: Garantiverksamhet

1990/91	Utgift	–
1991/92	Anslag	1 000
1992/93	Förslag	1 000

Under detta anslag redovisas delar av den statliga garantiverksamheten. Anslaget får användas för att täcka eventuella förluster dels till följd av statliga garantier till svensk varvsindustri och beställare av fartyg, dels till följd av statliga garantier som inte belastar annat anslag på statsbudgeten. Lönekostnader och andra förvaltningskostnader som uppkommer i verksamheten belastar anslaget. Influtna avgifter och återvunna medel skall användas till att bestrida verksamhetens kostnader. Eventuella överskott, netto, redovisas på inkomsttiteln *Inlevererat överskott av riksgäldskontorets garantiverksamhet*. För budgetåret 1990/91 uppkom ett överskott i verksamheten.

Bakgrund och riksgäldskontorets yrkande

Riksgäldskontoret förvaltar en betydande andel av samtliga statliga garantier. Per den 30 juni 1991 var den garanterade kapitalskulden för de garantier som riksgäldskontoret förvaltar 40,9 miljarder kronor. Den totala statliga garantivolymen var 105 miljarder kronor. Bland övriga myndigheter som förvaltar statliga garantier är exportkreditnämnden volymmässigt den största.

Riksgäldskontorets kassamässiga utgifter och inkomster i garantiverksamheten har utvecklats på följande vis under de senaste budgetåren:

Riksgäldskontorets garantiverksamhet budgetåren 1987/88 – 1990/91

Miljoner kronor	87/88	88/89	89/90	90/91
– Inkomster				
Garantiavgifter	145	125	126	148
Återvinning infrianden	168	105	184	769
– Utgifter				
Infrianden	229	987	9	14
Löner och övr förvalt.kost.	3	3	4	6
– Nettoinkomst	81	–760	296	897
Utestående garantiåtagande	43347	39421	42017	40931

Inför bokslutet per den 30 juni 1991 och införandet av ett nytt system av kostnadsmässig resultatredovisning, gjorde riksgäldskontoret en riskanalys av utestående garantier och fordringar som hänger samman med gjorda infrianden. Denna analys har inte föranlett några reserveringar för förlustrisker på utestående garantier. De särskilda säkerheter kontoret har för utestående fartygskreditgarantier anses vara tillfredsställande. Bedömningen av utestående fordringar föranledde dock nedskrivningar med drygt 290 milj. kr. Nedskrivningen härrör ifrån fordringar som uppkommit genom infrianden av fartygskreditgarantier, vilket är det garantislag som genom åren förorsakat de största förlusterna.

Föredragandens överväganden

I likhet med föregående år bör anslaget i statsbudgeten föras upp med ett belopp om 1 000 kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Riksgäldskontoret: Garantiverksamhet* för budgetåret 1992/93 anvisa ett förslagsanslag på 1 000 kr.

D 4. Riksgäldskontoret: Uppdragsverksamhet

1990/91	Utgift	–
1991/92	Anslag	1 000
1992/93	Förslag	1 000

Under detta anslag redovisas den utlåning och inlåning riksgäldskontoret bedriver. På anslaget redovisas avgifter för utlåningen samt riksgäldskontorets kostnader för personal m. m. Ränteinkomster från utlåningen och ränteutgifter redovisas på anslaget Räntor på statsskulden, m. m.

Bakgrund

Riksgäldskontorets verksamhet med utlåning till och inlåning från affärsverk och andra statliga myndigheter har under de senaste åren expanderat. Utlåningen uppgick totalt till 26,8 miljarder kronor och inlåningen till 38,2 miljarder kronor per den 30 juni 1991.

Kostnaden för personal m. m. i utlånings- och inlåningsverksamheten täcks mer än väl av kreditavgifter. Under budgetåret 1990/91 uppgick intäkterna till 10,6 milj. kr. och utgifterna till 2,3 milj. kr.

Kapital för utlåningsverksamheten anskaffas gemensamt med riksgäldskontorets upplåning för att refinansiera statsskulden. Styrningen av verksamheten sker för närvarande tillsammans med styrningen av skulden i svenska kronor och resultatet ingår som en del i denna.

Utlånings- och inlåningsverksamheten skall bedrivas på marknadsmässiga villkor och målet skall vara att kostnaderna för verksamheten täcks av dess intäkter.

Föredragandens överväganden

I likhet med föregående år bör anslaget i statsbudgeten föras upp med ett belopp om 1 000 kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen förelår riksdagen

att till *Riksgäldskontoret: Uppdragsverksamhet* för budgetåret 1992/93 anvisa ett förslagsanslag på 1 000 kr.

E. Vissa centrala myndigheter m. m.

E 1. Tullverket

1990/91	Utgift	1 120 103 542
1991/92	Anslag	1 054 523 000
1991/92	Anslag exkl. mervärdeskatt	1 033 174 644
1992/93	Förslag	1 173 912 000

Tullverket uppbär tullar, andra skatter och avgifter som tas ut vid införsel av varor samt samlar in och bearbetar uppgifter för utrikeshandelsstatistik.

Tullverket övervakar och kontrollerar trafiken till och från utlandet så att bestämmelser om införsel och utförsel av varor efterlevs samt bedriver viss utrednings- och åklagarverksamhet i fråga om brott mot dessa bestämmelser.

Tullverket omfattar generaltullstyrelsen samt regionala och lokala tullmyndigheter. Generaltullstyrelsen är chefsmyndighet inom tullverket.

Närmare bestämmelser om tullverkets ledning och organisation m. m. finns i förordningen (1991: 1524) med instruktion för tullverket.

Generaltullstyrelsen

Verksamhetsinriktning m. m.

Vid behandlingen av budgetpropositionen 1991 fattade riksdagen beslut om att en ny organisation för tullverket skulle införas den 1 januari 1992. Arbetet med att omorganisera tullverket har enligt generaltullstyrelsen bedrivits enligt planerna.

Ett medlemskap i EG kommer att få omfattande konsekvenser för en myndighet vars verksamhet bygger på gränskontroll i vid bemärkelse. Av detta skäl har generaltullstyrelsen inlett ett arbete med att analysera tänkbara följder för tullverket. EES-avtalet kommer enligt styrelsen däremot inte att få några mer omfattande konsekvenser för tullverket. Tullproceduifrågor kommer dock enligt styrelsen att få stor tyngd redan inför ett EG-medlemskap.

Generaltullstyrelsen har inlett arbetet med att skapa förutsättningar för att tillgodose redovisningskraven enligt bokföringsförordningen i dess lydelse fr. o. m. den 1 juli 1991. Fr. o. m. budgetåret 1992/93 kommer denna princip att tillämpas för uppbördsredovisningen hos tullverket.

Generaltullstyrelsen har vidare påbörjat arbetet med ett nytt ekonomisystem som planeras att införas till den 1 juli 1993. Därmed har också förutsättningar skapats för tullverket att redovisa hela sin verksamhet enligt de nya bokföringsmässiga principerna.

Rationaliseringskrav

Generaltullstyrelsen har i sin anslagsframställning redogjort för vissa rationaliseringsåtgärder. De viktigaste av dessa är datoriseringen av tullproce-

duren och omstruktureringen av organisationen. Både datoriseringen och organisationsförändringarna bekostas genom besparingar nu och under de närmaste åren till sin huvuddel av tullverket.

Styrelsen redovisar även vissa andra åtgärder såsom en ny kontrollstrategi, undantag från skyldigheten att lämna vissa handlingar med tulldeklaration, resultatorienterad styrning via verksamhetsöverenskommelser och nytt ekonomiadministrativt system som syftar till effektivare och förenklade tullkontroll- och tullklareringsrutiner samt förbättrade ekonomiadministrativa rutiner. Vissa av åtgärderna initieras av styrelsen i en del av organisationen och genomförs sedan under en följd av år innan de nått hela verket. Under innevarande budgetår disponerar styrelsen 13,6 milj. kr. för sådana särskilda effektivitetshöjande åtgärder.

Enligt generaltullstyrelsen bör de föreslagna åtgärderna för 1992/93 leda till att de medel som frigörs vid tillämpning av rationaliseringskravet på tullverket får användas inom tullverksamheten.

Tulldatasystemet

Under budgetåret 1990/91 har export- och exportrelaterade transitrutiner i tulldatasystemet (TDS) successivt börjat driftsättas hos tullmyndigheterna. Därmed räknar generaltullstyrelsen med att exportdelen av TDS skall kunna vara införd i hela landet vid årsskiftet 1991/92. När det gäller import- och uppbördssystemen avser styrelsen numera att driftsätta dessa inom hela organisationen under en begränsad tidsperiod före sommaren 1992. Styrelsen anser vidare att de återstående systemen för vissa importfunktioner och efterkontroll m. m. skall kunna införas enligt den ursprungliga tidsplanen så att i stort sett samtliga tullplatser skall kunna ha tillgång till ett komplett tulldatasystem under år 1993.

Generaltullstyrelsen redovisar vidare att med början i mars 1991 fem företag hittills har anslutits till TDS. Arbete pågår med att ansluta ytterligare ett 10-tal företag.

Ett fortsatt intensivt arbete bedrivs av generaltullstyrelsen för att försöka förmå svenskt näringsliv att intressera sig för TDS som ett steg på vägen mot rationell informationshantering. Styrelsen konstaterar dock att det från näringslivets sida finns en viss tveksamhet att satsa på denna utveckling, men att intresset bedöms vara större för en kommande anslutning till importdelen av TDS. Tullverkets ansträngningar kommer enligt styrelsen i första hand att inriktas mot att få de större import- och exportföretagen samt speditörer och ombud anslutna till TDS. För att stimulera företagen att ansluta sig till TDS har styrelsen beslutat att fr. o. m. den 1 januari 1992 sätta ned tullförrättningsavgifterna med 50% för de företag som lämnar uppgifter elektroniskt till tullverket.

Generaltullstyrelsen har i en skrivelse den 23 september 1991 lämnat en särskild redovisning av TDS kostnader. Den förnyade kostnadsbedömningen stämmer enligt styrelsen i allt väsentligt överens med den ekonomiska bedömning och lönsamhetskalkyl för TDS som styrelsen tillsammans med statskontoret gjorde hösten 1990, om hänsyn tas till de prisförändringar som skett mellan kalkyltillfällena.

För budgetåret 1992/93 bedömer generaltullstyrelsen medelsbehovet för TDS till drygt 85 milj. kr., dvs. en ökning med 1 milj. kr. i förhållande till anslagsframställningen. Det nu bedömda medelsbehovet för nästkommande budgetår får, förutom genom begärt anslag i anslagsframställningen, täckas genom ingående reservation, intern finansiering, m. m. Generaltullstyrelsen begär 72,5 milj. kr. i förvaltningskostnader för att täcka drift-, hyres- och energikostnader för ADB-byrån i Luleå samt 7,5 milj. kr. i form av projektmedel.

Generaltullstyrelsen har planerat att genomföra det besparingskrav på 300 milj. kr. under fem-sex år som statsmakterna uppställt för TDS finansiering genom personalbesparingar enligt följande.

Personalbesparingar på lokal och regional nivå i årsarbetskrafter (åa) fördelat på budgetår (bå)

	Antal åa
Bå 91/92 (920101)	63,5
Bå 92/93	61
Bå 93/94	98
Bå 94/95	78
Bå 95/96	62,5
Summa:	363

Härutöver tillkommer personalbesparingarna på central nivå som generaltullstyrelsen uppskattar till ca 110 åa, fram t. o. m. bå 1995/96. Styrelsen avser att återkomma, senast i samband med arbetet med regleringsbrevet för bå 1992/93, med en redovisning över hur personalbesparingarna på central nivå tidsmässigt kan genomföras.

Generaltullstyrelsens förslag till resursförstärkningar

Tullkontrollen inriktas i allt högre grad på förstärkta insatser för narkotikabekämpningen. Särskilda rörliga gränskontrollstyrkor har inrättats eller kommer att upprättas inom var och en av de fyra tullregionerna.

Tullverket noterar en viss ökning av antalet narkotikabeslag. Fler större beslag har gjorts, vilket, enligt styrelsen, kan vara tecken på att Sverige utvecklas mot att bli genomgångsland för narkotika.

För budgetåret 1992/93 yrkar generaltullstyrelsen 7 milj. kr. för förstärkta insatser mot narkotikasmuggling enligt följande:

- en fortsatt utbyggnad av SPADI-systemet (4,2 milj. kr.);
- en sambandsman för Östeuropa (1,3 milj. kr.);
- utrustning för gränskontrollstyrka i Norra regionen (1,5 milj. kr.).

För tullverkets merarbete med det för handeln mellan EG- och EFTA-länderna gemensamma enhetsdokumentet behövs enligt styrelsen även under budgetåret vissa medel. Först när anslutningen av företag till tulldatasystemet nått en större omfattning anser styrelsen att behovet av dessa resurser bortfaller. Styrelsen beräknar numera resursbehovet för merarbetet med enhetsdokumentet till ca 5,4 milj. kr.

	1991/92 exkl. mervärdeskatt	Beräknad ändring 1992/93
		Föredraganden
Anslag		
Förvaltningskostnader	979 725 812	+118 422 356
(därav lönekostnader)	(850 269 000)	(+ 63 366 000)
Lokalkostnader	123 455 000	+ 17 615 000
Summa kostnader	**1 103 180 812**	**+136 037 356**
Intäkter		
Ränta på tullverkets checkräkning	10 000 000	–
Tullförrättningsavgifter	50 000 000	– 4 700 000
Försäljning av informations- och statistiktryck m. m.	10 006 168	–
Summa intäkter	**70 006 168**	**– 4 700 000**
Nettokostnad	**1 033 174 644**	**+140 737 356**

Föredragandens överväganden

Verksamhetsinriktning m. m.

Inriktningen av tullverksamheten påverkas för närvarande av ett omfattande förnyelse- och förändringsarbete. För tullverket gäller det nu närmast att se till att den nya tullorganisationen blir effektiv och rationell så att genomförandet av datoriseringen av tullverksamheten klaras av enligt planerna. Det är därvid av väsentlig betydelse hur tullverket lyckas i sina ansträngningar att förmå företagen att ansluta sig till tulldatasystemet.

Vidare har generaltullstyrelsen i uppdrag att i sin fördjupade anslagsframställning för budgetåren 1993/94–1995/96 redovisa en analys av de närmare effekterna för tullverksamheten i ett EG-perspektiv. Resultatet härav bör enligt min mening kunna ingå i kommande utredningsarbete om konsekvenserna av ett svenskt medlemskap i EG.

Jag har erfarit att generaltullstyrelsen har inlett ett arbete med att skapa förutsättningar för att tillgodose redovisningskraven enligt bokföringsförordningen i dess lydelse fr. o. m. den 1 juli 1991. Fr. o. m. budgetåret 1992/93 kommer dessa redovisningskrav att kunna uppfyllas för uppbördsredovisningen hos tullverket. För redovisning av tullverkets övriga verksamhet anser jag det angeläget att generaltullstyrelsen vidtar fortsatta åtgärder så att redovisningskraven kan tillgodoses för hela verksamheten inför budgetåret 1993/94.

Rationaliseringskrav

Under innevarande budgetår disponerar generaltullstyrelsen 13,6 milj. kr. för särskilda av styrelsen redovisade effektivitetshöjande åtgärder. Vissa av åtgärderna initieras i en del av tullorganisationen för att sedan under flera år genomföras inom hela tullverket.

För budgetåret 1992/93 har jag beräknat 14,5 milj. kr. för sådana fortsat-

ta åtgärder som i första hand ska leda till förbättrad ekonomiadministration samt därutöver förenklade kontroll- och klareringsrutiner inom tullverksamheten. Medlen bör kunna disponeras av generaltullstyrelsen först efter särskilt beslut av regeringen.

Tulldatasystemet

Generaltullstyrelsen har redovisat de åtgärder som har vidtagits för det fortsatta införandet av tulldatasystemet (TDS). Enligt den ursprungliga tidsplanen kommer i stort sett samtliga tullplatser att få tillgång till ett komplett tulldatasystem under år 1993.

För att tulldatoriseringen skall få avsedda effekter anser jag det särskilt viktigt att stora ansträngningar görs inom tullorganisationen för att få import- och exportföretagen samt ombuden för dessa anslutna till TDS. Genom generaltullstyrelsens redovisning har jag också inhämtat att ett intensivt arbete för närvarande bedrivs inom tullverket för att få ett ökat intresse från näringslivets sida till en anslutning till TDS. Jag förutsätter därvid att företagen skall finna det angeläget att kunna ta till vara de möjligheter till rationell informationshantering som en anslutning till TDS kan erbjuda.

I budgetpropositionen 1991 redogjordes för TDS kostnader och finansiering mot bakgrund av den ekonomiska bedömning och lönsamhetskalkyl som generaltullstyrelsen i samråd med statskontoret överlämnat till regeringen. Med utgångspunkt i redogörelsen uppställdes ett besparingskrav på 300 milj. kr. som tullverket skall kunna uppfylla under en femårsperiod för att finansiera TDS. För TDS kostnader har på tilläggsbudget II till statsbudgeten för budgetåret 1990/91 anvisats ett reservationsanslag på 180 milj. kr.

Generaltullstyrelsen har i september 1991 lämnat en ny redovisning av TDS kostnader. Den förnyade kostnadsbedömningen stämmer i allt väsentligt överens med den ekonomiska bedömning och lönsamhetskalkyl för TDS som styrelsen tillsammans med statskontoret gjorde hösten 1990, om hänsyn tas till de prisförändringar som skett mellan kalkyltillfällena.

Som utgångspunkt för min bedömning av medelsbehovet för TDS för budgetåret 1992/93 gäller att kostnaderna ryms inom den tidigare av riksdagen godkända lönsamhetskalkylens ramar. Tullverket bör i enlighet härmed tillföras begärda medel. Jag har därför för TDS – som numera får anses ha övergått i en förvaltningsfas – beräknat 72,5 milj. kr. för att täcka drift-, hyres- och energikostnader för ADB-byrån i Luleå samt 7,5 milj. kr. som projektmedel.

Jag utgår från att tullverket skall uppfylla det fastlagda besparingskravet på 300 milj. kr. För innevarande budgetår görs en besparing med 5,4 milj. kr. De fortsatta besparingarna på regional och lokal nivå inom tullverket innebär för budgetåret 1992/93 ett minskat anslagsbehov av 19,2 milj. kr. och för budgetåret 1993/94 en anslagsminskning med 24,5 milj. kr. Jag avser att ta upp fördelningen av de totala besparingarna för TDS finansiering, inkl. central nivå, inom tullorganisationen i samband med regleringsbrevet för budgetåret 1992/93. De åtgärder som vidtas genom bespa-

ringarna under budgetåren 1992/93 och 1993/94 utgör också tullverkets del i omställning och minskning av den statliga administrationen.

Vissa resursförstärkningar

Utvecklingen av narkotikabeslagen och den ökade rörligheten över gränserna, främst till följd av utvecklingen i Östeuropa, motiverar en fortsatt satsning på tullens narkotikabekämpning. För en fortsatt utbyggnad av SPADI-systemet, nyanskaffning av narkotikautrustning och för en sambandsman i Östeuropa har jag beräknat 7 milj. kr. för att förstärka tullens insatser mot narkotikasmuggling.

För tullverkets merarbete med det för handeln mellan EG- och EFTA-länderna gemensamma enhetsdokumentet föreslår jag att tullverket även under nästa budgetår får disponera vissa medel – 4 milj. kr. – i avvaktan på att tulldatasystemet tas i bruk. Härefter räknar jag med att några ytterligare medel för denna resursinsats inte skall behöva anvisas.

För investeringar i ADB- och kommunikationsutrustning har jag beräknat 12 180 000 kr. engångsvis. Engångsanvisningen kommer att ersättas med lån i riksgäldskontoret det budgetår myndigheten tillgodoser redovisningskraven enligt bokföringsförordningen i dess lydelse fr. o. m. den 1 juli 1991.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Tullverket* för budgetåret 1992/93 anvisa ett förslagsanslag på 1 173 912 000 kr.

E 2. Konjunkturinstitutet

1990/91	Utgift	25 051 470
1991/92	Anslag	24 270 000
1991/92	Anslag exkl mervärdeskatt	23 340 600[1]
1992/93	Förslag	24 733 000

[1] Basen för 1991/92 har till följd av ökade hyreskostnader höjts genom en ändring av regleringsbrevet för innevarande budgetår.

Konjunkturinstitutet är ett vetenskapligt forsknings- och utredningsorgan med uppgift att följa och analysera den ekonomiska utvecklingen inom och utom landet, utarbeta prognoser för den svenska ekonomin samt bedriva forsknings- och utredningsverksamhet i anslutning härtill.

Riksdagen har beslutat om konjunkturinstitutets verksamhet för treårsperioden 1991/92 – 1993/94. I regleringsbrev 1991-06-20 har regeringen fastställt budgetramen för institutets verksamhet under treårsperioden till 70 104 000 kr. Detta innebär en reducering av ramanslaget med 5% i volym under treårsperioden.

Konjunkturinstitutets förslag

Institutets huvudförslag för budgetåret 1992/93 ansluter sig till budgetdirektiven och innebär en reducering motsvarande 1,5% av föregående års anslag räknat exklusive mervärdeskatt.

Institutet hemställer att medel motsvarande 22 957 000 kr. ställs till förfogande för verksamheten under budgetåret 1992/93.

Föredraganden

Förslag:

Övergripande mål:

Det har inte funnits skäl att föreslå förändringar av de övergripande mål som gäller treårsperioden 1991/92–1993/94.

Resurser:

Ramanslag 1992/93 24,733 milj. kr.

Slutsatser:

Konjunkturinstitutets redovisade resultat för budgetåret 1990/91 har inte givit anledning att föreslå någon förändring av den tidigare fastställda inriktningen.

	1991/92 exkl. mervärdeskatt	Beräknad ändring 1992/93
		Föredraganden
Ramanslag	23 340 600	+1 392 400

Förslaget för budgetåret 1992/93 ansluter sig till den fastställda treåriga budgetramen och innebär, förutom pris- och löneomräkning, en reducering motsvarande 1,5% av det omräknade anslaget.

Förslaget ansluter sig principiellt till konjunkturinstitutets anslagsframställning för budgetåret 1992/93.

Konjunkturinstitutet omfattas fr.o.m. innevarande budgetår av den försöksverksamhet med ändrad finansieringsmodell för investeringar i viss ADB- och kommunikationsutrustning som initierades budgetåret 1990/91. För finansiering av ADB-utrustning beräknas konjunkturinstitutet för budgetåret 1992/93 få ta upp lån i riksgäldskontoret på högst 2 589 000 kr. Av detta belopp beräknas 1 829 000 kr. användas för lösen av återstående kapitalskuld hos statskontoret för ADB-utrustning som anskaffats t.o.m. innevarande budgetår. Resterande del – 760 000 kr. – utgörs av ett förlängt bemyndigande att ta upp lån i riksgäldskontoret.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Konjunkturinstitutet* för budgetåret 1992/93 anvisa ett ramanslag på 24 733 000 kr.

E 3. Finansinspektionen

1991/92	Anslag	1 000	Reservation	–
1992/93	Förslag	88 275 000		

Finansinspektionen är en central förvaltningsmyndighet med uppgift att utöva tillsyn över finansiella institutioner och marknader.

Finansinspektionen leds av en generaldirektör som också är ordförande i inspektionens styrelse.

Finansinspektionen bildades den 1 juli 1991 genom en sammanslagning av bankinspektionen och försäkringsinspektionen. En särskild utredare (dir. 1991:33) har under hösten 1991 gjort en översyn av inspektionens organisation och lämnat förslag till förändringar. Förslaget bereds för närvarande i finansdepartementet. Inspektionens inre organisation beräknas kunna läggas läggas fast i början av 1992.

Finansinspektionens verksamhet finansieras genom obligatoriska avgifter från de institut som står under tillsyn av inspektionen. Avgifterna har inte tagits upp på statsbudgetens inkomstsida utan förts till ett reservationsanslag som uppbördsmedel. För inspektionens verksamhet har regeringen fastställt en utgiftsstat för budgetåret.

I den pågående omläggningen av budgetprocessen ingick bankinspektionen och försäkringsinspektionen i budgetcykel 2 (1992/93–1994/95). Sammanslagningen av de båda inspektionsmyndigheterna har lett till att finansinspektionens inträde i den nya budgetprocessen har förskjutits till 1993/94. Myndighetsspecifika direktiv för inspektionen skall enligt nuvarande planering beslutas av regeringen i början av 1992.

Finansinspektionen

Finansinspektionens förslag kan sammanfattas enligt följande.

Inspektionen redovisar flera aspekter på den snabba utvecklingen av finansmarknaden med omfattande strukturförändringar och internationalisering av de finansiella företagen. Det redovisas också hur inspektionens arbetsformer har anpassats efter detta med en inriktning och koncentration på de mest betydande tillsynsområdena.

Sammanslagningen av inspektionsmyndigheterna leder i flera avseenden till rationaliseringsvinster och effektiviseringar, där frigjorda resurser på sikt kan styras över till eftersatta områden. Finansinspektionens nuvarande personalresurser ställda i relation till verksamhetens omfattning och komplexitet motsvarar emellertid inte de verkliga behoven. De svenska finans- och försäkringsmarknaderna är både större och mer differentierade än i flertalet länder. Vid en internationell jämförelse framstår därför

inspektionens personalresurser som små. Enligt inspektionens mening kan ingen annan slutsats dras än att tillsynsverksamheten bör rustas upp på både kortare och längre sikt och att detta kommer att kräva resurstillskott.

Inspektionen finner att den påbjudna generella nedskärningen inte framstår som realistisk. I stället redovisas ett alternativt budgetförslag för budgetåret 1992/93.

Förslaget innebär kompensation för pris- och löneomräkningar samt en förstärkning av resurserna med 18 090 000 kr., varav 835 000 kr. engångsvis. Av förstärkningen avser 5 900 000 kr. lönekostnader motsvarande fjorton nya tjänster och 4 400 000 kr. ADB-investeringar.

Inspektionen har anlitat en extern konsult för en total genomlysning av myndighetens behov av ADB-stöd i framtiden. Genomgången utfördes under oktober månad 1991. För att förverkliga de angelägna ADB-projekten behöver inspektionens nuvarande maskinutrustning helt bytas ut. Att i detta skede lämna ett utförligt kostnadsförslag för ADB-satsningen anses inte möjligt. Kostnaderna för satsningen uppskattas till ca 13 milj. kr., varav hårdvarudelen beräknas till ca 10 milj. kr. Uppbyggnaden av inspektionens nya ADB-miljö föreslås starta under våren 1992 och genomföras under en treårsperiod. En sådan kraftig utbyggnad av inspektionens ADB-stöd ställer också krav på ytterligare ADB-personal och utbildningsinsatser. ADB-gruppen behöver förstärkas med tre personer alt. konsulttjänster till en kostnad av 1,3 milj. kr. Däremot finns inga ökade kostnader för drift och underhåll medtagna.

Föredragandens överväganden

Ändrad anslagsform

Jag har i det föregående erinrat om att finansinspektionens verksamhet finansieras genom avgifter från de kreditinstitut och försäkringsföretag m.fl. som står under inspektionens tillsyn. I statsbudgeten tas upp ett reservationsanslag på 1 000 kr. och i regleringsbrevet fastställer regeringen en utgiftsstat för det kommande budgetåret. Anslaget får inte uppvisa någon belastning per den 30 juni och anvisade medel, 1 000 kr., skall vid samma tidpunkt omföras till inkomsttitel. Den anslagsform som nu tillämpas för finansinspektionen är en konstruktion som inte systematiskt kan hänföras till någon av de anslagsformer som vanligen används. Enligt min mening bör denna särskilda anslagsform ersättas med anslagsformen ramanslag. Ett byte av anslagsform förutsätter att de avgifter som finansierar inspektionens verksamhet förs till särskild inkomsttitel i statsbudgeten. Avgifterna beräknas för budgetåret till 107 000 000 kr.

Anslagsnivå

Som övergripande mål för verksamheten gäller att inspektionen skall se till att laglighet, säkerhet och sundhet råder inom tillsynsområdet och att förtroendet upprätthålls för marknadernas stabilitet och funktionsförmåga. Inspektionen skall också se till att en ändamålsenlig struktur och

inriktning på marknaden främjas. Det är angeläget att inspektionens tillsynsverksamhet präglas av en hög ambitionsivå såväl nationellt som internationellt.

Som tidigare översiktligt nämnts sker betydande förändringar inom tillsynsområdet. Denna utveckling kräver ändrad eller ny lagstiftning. De lagändringar som nyligen genomförts kommer, liksom de lagändringar som föranleds av de utredningsförslag som lagts eller kommer att läggas fram, att på olika sätt påverka arbetsuppgifterna för inspektionen.

De ändringar som föranleds av Sveriges undertecknande av EES-avtalet kommer att ställa särskilda krav på insatser från inspektionens sida. Vidare innebär allmänhetens stora intresse för ekonomiska frågor att även massmedierna ställer krav på inspektionens service och insatser i olika avseenden.

Det är mot denna bakgrund angeläget att inspektionens resurser används på ett så effektivt sätt som möjligt, så att organisationen klarar att möta de krav som utvecklingen inom tillsynsområdet ställer.

Inspektionsmyndigheterna har under flera år erhållit betydande resurstillskott. Under de tre senaste budgetåren har resursökningen, inklusive pris- och löneomräkning, uppgått till 44 milj. kr. Finansinspektionens stat höjdes inför innevarande budgetår med 26 784 000 kr., från 62 599 000 kr. till 89 383 000 kr. inkl. mervärdeskatt.

Vid sammanslagningen av de båda inspektionsmyndigheterna förutsattes (prop. 1990/91:177 s. 12) att rationaliserings- och effektivitetsvinster skulle uppstå och vara avläsbara från och med budgetåret 1992/93. I direktiven angående inspektionens organisation anges (dir. 1991:33 s. 3) att utredaren bör utgå från att inspektionens avgiftsfinansierade utgiftsram – bortsett från pris- och löneomräkning – under perioden t. o. m. budgetåret 1994/95 skall hållas på en nivå motsvarande den ram som har föreslagits för budgetåret 1991/92 i prop. 1990/91:177. Innan finansinspektionens organisation lagts fast och effekterna av sammanslagningen kunnat utvärderas bör enligt min mening inspektionen inte tillföras ytterligare resurser. Jag föreslår därför att inspektionen i förhållande till innevarande budgetår skall bedriva sin verksamhet med en i reala termer oförändrad resurstilldelning. Detta innebär att erforderliga reformer får finansieras genom sedvanliga omprioriteringar inom myndigheten och genom de rationaliserings- och effektivitetsvinster som uppstår vid sammanslagningen.

Jag har beräknat pris- och löneomräkningen för innevarande budgetår till 5 886 000 kr.

Med hänvisning till vad jag anfört bör anslagsnivån för finansinspektionen sättas till 88 275 000 kr. exkl. mervärdeskatt för nästa budgetår.

Investeringar i anläggningstillgångar

Chefen för finansdepartementet har tidigare denna dag presenterat en försöksverksamhet som innebär en ny beslutsordning och en ändrad finansieringsmodell för finansiering av investeringar i anläggningstillgångar. Finansinspektionen omfattas av denna försöksverksamhet. För investe-

ringar i anläggningstillgångar beräknas inspektionen ta upp lån i riksgäldskontoret på högst 12 717000 kr. under tiden till och med budgetåret 1994/95. Av detta belopp beräknas 2 717000 kr. användas för lösen av återstående kapitalskuld hos statskontoret för ADB-utrustning som anskaffats t.o.m. innevarande budgetår samt för lösen av ianspråktaget utrustningsanslag som kvarstår att amortera.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Finansinspektionen* för budgetåret 1992/93 anvisa ett ramanslag på 88 275 000 kr.

E 4. Riksrevisionsverket[1]

1990/91	Utgift	151 424 000
1991/92	Anslag	153 222 000
1991/92	Anslag exkl. mervärdeskatt	147 167 600
1992/93	Förslag	166 240 000

[1] Tidigare redovisat under trettonde huvudtiteln, anslaget B 4. Riksrevisionsverket.

Inkomsterna vid riksrevisionsverket (RRV) budgeteras under budgetåret 1992/93 till 123 298 000 kr. De totala utgifterna uppgår således till 289 538 000 kr.

Riksrevisionsverket (RRV) är enligt sin instruktion (1988:80, ändrad senast 1991:1389) central förvaltningsmyndighet för statlig redovisning och revision.

RRV tilldelades inte någon treårig budgetram för perioden 1991/92–93/94 i avvaktan på ställningstagande till utredningen om stabsmyndigheternas verksamhet (C 1990:04). Den huvudsakliga inriktningen av RRV:s verksamhet gäller enligt verkets regleringsbrev t.o.m. budgetåret 1993/94. RRV har lämnat en förenklad anslagsframställning och redovisar i denna endast frågor som kan hänföras till väsentligt ändrade förhållanden, nya förutsättningar eller konsekvenser av beslut under 1990/91.

Verket föreslår i sin anslagsframställning bl.a. att resurstillskott ges för den utökade granskningen av myndigheternas årsredovisningar. Om också årsredovisningarna inom försvarets myndigheter skall granskas av RRV behöver ytterligare resurser tillföras. För att säkerställa ett effektivt införande av den nya redovisningsmodellen bedömer RRV att särskilda medel behöver tillföras. European Organisation of Supreme Audit Institutions (EUROSAI) har uppdragit åt RRV att vara värd för organisationens andra kongress i juni 1993. För genomförande av kongressen krävs enligt RRV ett resurstillskott om 3 milj. kr. RRV föreslår vidare att internationella revisionsuppdrag får faktureras berörda departement för kostnader som inte ersätts av de internationella organen.

För budgetåret 1992/93 föreslår verket ett ramanslag på 157 522 000 kr., varav 4 900 000 kr. som en engångsutgift.

Förslag

Övergripande mål:

Vissa förändringar görs i de övergripande mål som gäller treårsperioden 1991/92–1993/94 mot bakgrund av det förslag som lämnas om utformningen av stödet till regeringen m.m. i samband med införandet av nya styrformer i statsförvaltningen.

- Redovisningsrevisionen skall verka oberoende och självständig i förhållande till den normerande verksamheten vid verket.
- RRV skall svara för det metod- och utvecklingsarbete och tillhandahållandet av de ekonomisystem som den förändrade styrningen av statsförvaltningen kräver.

Resursförstärkningar görs för granskningen av årliga resultatredovisningar och för arbetet med att utforma redovisningsföreskrifter och god redovisningssed i staten samt för förbättringar av RRV:s inkomstberäkningar.

Förändringen av riksrevisionsverkets organisation bör träda i kraft den 1 juli 1992.

Resurser:

Ramanslag 1992/93 166 240 000 kr.

Slutsatser:

Jag har tidigare idag redogjort för mitt ställningstagande till utredningen om stabsmyndigheternas verksamhet.

Mot bakgrund av regeringskansliets och myndigheternas förändrade roller och behovet av att säkerställa införandet av nya styrformer i statsförvaltningen föreslår jag vissa förändringar av den verksamhet som idag bedrivs inom riksrevisionsverket (RRV).

Vad gäller inriktningen av verksamheten vill jag anföra följande. Redovisningsrevisionen skall bedrivas oberoende och självständig i förhållande till normerande verksamhet vid verket. Jag är nu inte beredd att föreslå att revisionen förs över till en egen myndighet. Frågan om en separat revisionsmyndighet kan komma att aktualiseras om erfarenheterna av det pågående förändringsarbetet och dess genomslag hos myndigheterna och regeringskansli påkallar detta. Förvaltningsrevisionen skall även i fortsättningen bedrivas oberoende och egeninitierat. Regeringen har sedan tidigare i viss utsträckning haft möjlighet att ge uppdrag till RRV:s förvaltningsrevision. Sådana uppdrag bör även framledes kunna ges utan att konflikt uppstår med kravet på oberoende.

RRV skall svara för det metod- och utvecklingsarbete som den förändrade styrningen av statsförvaltningen kräver. RRV skall ge stöd både åt regeringskansli och myndigheter i frågor som rör budgetprocess, mål- och resultatstyrning, redovisning, systemanvändning och övriga ekonomistyrningsfrågor. Jag anser att normeringsverksamheten inom redovisningsom-

rådet skall förstärkas organisatoriskt inom verket. Jag föreslår också en förstärkning av den inkomstberäkningsfunktion som finns inom RRV.

Myndigheterna skall ta ett ökat ansvar för sin ekonomi. Detta förutsätter en hög standard på myndigheternas redovisning. Jag föreslår att RRV under budgetåret 1992/93 får utökade resurser för att stödja myndigheterna vid övergången till de nya redovisningsmetoderna. Jag bedömer också att resurser måste tillföras för granskningen av de årliga resultatredovisningarna (utom för försvarets myndigheter). Jag bedömer vidare att förstärkningar måste göras på det ekonomiadministrativa området för att tillgodose riksdagens och regeringens krav på information samt för att möta de krav som ställs på myndigheterna.

Budget
1000-tals kr.

	1991/92 exkl. mervärdesskatt	Beräknad ändring 1992/93
		Föredraganden
Summa anslag	147167	+19073
Summa intäkter	97400	+20898
Summa budget	250622	+38916

Anslaget för budgetåret 1992/93 har beräknats utifrån följande utgångspunkter. För att revisionen skall kunna genomföra granskningen av myndigheternas årliga resultatredovisningar och för arbetet med att utforma redovisningsföreskrifter och god redovisningssed i staten samt för förbättringar av RRV:s inkomstberäkningar har 8 milj. kr. tillförts verksamheten. En ramförstärkning med 1 milj. kr. har gjorts för redovisningsrevision av banverket. Medel har beräknats för de frågor som har förts över från civildepartementet till RRV genom ändring i instruktionen (1991:1389). För genomförandet av 1993 års EUROSAI – kongress har medel beräknats under anslaget A 4. Utvecklingsarbete. På detta anslag har även medel beräknats för att stödja myndigheterna i deras övergång till de nya redovisningsmetoderna. Resurser för medverkan i EG-anpassningen av offentliga upphandlingsregler bör klaras genom omprioriteringar av resurser. Jag tar inte nu ställning till frågan om finansiering av internationella revisionsuppdrag.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Riksrevisionsverket* för budgetåret 1992/93 anvisa ett ramanslag på 166 240 000 kr.

E 5. Statskontoret[1]

1990/91	Utgift	90 734 000
1991/92	Anslag	90 567 000
1991/92	Anslag exkl. mervärdeskatt	88 848 336
1992/93	Förslag	101 878 000

[1] Tidigare redovisat under trettonde huvudtiteln anslaget B 2. Statskontoret (Prop. 1990/91:100, bil. 15)

Inkomsterna vid statskontoret har beräknats till 12 314 464 kr. under budgetåret 1992/93. Inkomsterna består till största delen av ersättning för anskaffning och förvaltning av ADB-utrustning, som beräknas till 10 170 000 kr. Övriga inkomster utgör ersättning för vissa produkter och tjänster såsom publikationer, seminarier m. m. De totala utgifterna uppgår således till 114 193 000 kr.

Statskontoret är central förvaltningsmyndighet för administrativ utveckling och rationalisering. Statskontoret skall enligt sin instruktion (1988:959, ändrad senast 1991:1391) verka för att statlig verksamhet bedrivs under god hushållning med tillgängliga resurser genom att utföra och medverka i utredningar, utveckla och lämna förslag om formerna för styrning och organisation av statlig och statligt finansierad verksamhet, verka för och lämna förslag om en ändamålsenlig ansvars- och uppgiftsfördelning för den offentliga verksamheten samt verka för effektiv och säker användning av ADB.

Statskontoret har i sin förenklade anslagsframställning i avvaktan på regeringens slutliga ställningstagande till utredningen om stabsmyndigheternas verksamhet (C 1990:04) utgått från en i förhållande till innevarande budgetår oförändrad verksamhetsinriktning.

Statskontoret föreslår ett ramanslag för 1992/93 på 87 515 000 kr. exklusive mervärdeskatt, vilket innebär att resurserna realt skärs ned med 1,5 %.

Förslag

Övergripande mål

Statskontorets huvudinriktning skall vara att ge regeringen stöd i genomförandet av de nya styrformerna.

Statskontoret skall på uppdrag från regeringen biträda i arbetet med att formulera mål- och resultatkrav för olika verksamhetsområden, belysa samband mellan olika verksamheter och departementsområden, utföra analyser inom och över sektorgränser, klarlägga effekter av olika styrmedel.

Statskontorets verksamhet inom det informationsteknologiska området skall preciseras under våren avseende koncerngemensamma och strategiska frågor.

Resurser m. m.

Ramanslag 1992/93 101 878 000 kr.

Slutsatser:

Allmänt om verksamhetsinriktningen

Verksamheten vid statskontoret beräknas under budgetåret 1992/93 bedrivas i oförändrad omfattning. Det fortsatta organisationsarbetet får klarlägga inriktningen och omfattningen av statskontorets arbete på ADB-området liksom de preciseringar som behövs när det gäller stabsmyndighetens roll i förhållande till förvaltningsrevisionen vid RRV.

Anskaffning och förvaltning av ADB-utrustning

Som jag tidigare redovisat (bilaga 1, Särskilda frågor, avsnitt 7) kommer det reservationsanslag för anskaffning av ADB-utrustning som disponeras av statskontoret att avvecklas till följd av att en ny finansieringsmetod med lån i riksgäldskontoret införs. Statskontoret ansvarar även fortsättningsvis för anslaget till dess att samtliga myndigheter löst ut sina kapitalskulder.

Omfattningen och formerna för ett fortsatt stöd till regeringskansliet vid prövningen av stora ADB-investeringar får övervägas i samband med att statskontorets framtida stabsuppgifter ytterligare preciseras.

Statskontoret behåller under budgetåret 1992/93 sina uppgifter i samband med upphandling av ADB-utrustning. I de fortsatta övervägandena bör dock inriktningen vara att så långt möjligt delegera upphandlingsverksamheten till myndigheterna. I samband med en precisering av statskontorets uppgifter bör behovet av och formerna för en fortsatt inköpssamordning inom ADB-området i statsförvaltningen genom avrops- och ramavtal prövas.

Statskontoret har hittills mot ersättning tillhandahållit kansliresurser åt statens person- och adressregisternämnd (SPAR-nämnden). SPAR-nämnden är huvudman för det statliga person- och adressregistret. Nämndens verksamhet m. m. framgår av förordningen (1988: 1101) med instruktion för statens person- och adressregisternämnd (ändrad senast 1989: 165). För budgetåret 1992/93 har kostnaderna för nämnden beräknats under statskontorets anslag. Detta innebär inte någon förändring i nämndens ansvar och verksamhet.

Anslaget:

	1991/92 exkl. mervärdesskatt	Beräknad ändring 1992/93
		Föredraganden
Budget		
Utgifter:		
Förvaltningskostnader	105 155 300	+ 9 038 000
Inkomster:		
Ersättning för anskaffning och förvaltning av ADB-utrustning	13 600 000	– 3 430 000
Ersättning för vissa produkter och tjänster	2 706 964	– 564 000
	88 848 336	**+ 13 030 000**

Anslaget har beräknats utifrån följande utgångspunkter:

1. Ett rationaliseringskrav på 1,5 % har tillämpats.
2. Medel har beräknats för de frågor som förts över från civildepartementet till statskontoret genom förändring i instruktionen (1991: 1391).
3. Medel har beräknats för SPAR-nämnden, vars anslag (tidigare C 6. under trettonde huvudtiteln) upphör.
4. Medel har beräknats för täckning av inkomstbortfall till följd av den påbörjade avvecklingen av reservationsanslaget Anskaffning av ADB-utrustning (tidigare B 3. under trettonde huvudtiteln).

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Statskontoret* för budgetåret 1992/93 anvisa ett ramanslag på 101 878 000 kr.

E 6. Regeringskansliets förvaltningskontor[1]

1990/91	Utgift	362 435 325
1991/92	Anslag	386 940 000
1991/92	Anslag exkl. mervärdeskatt	380 471 221
1992/93	Förslag	420 437 000

[1] Tidigare redovisat under trettonde huvudtiteln anslaget A 3 (prop. 1990/91:100, bil. 15)

Regeringskansliets förvaltningskontor (FK) är enligt sin instruktion (1988:1147, ändrad senast 1991:1403) ett gemensamt förvaltnings- och arbetsgivarorgan för frågor som enbart rör statsrådsberedningen, departementen, utrikesrepresentationen eller kommittéerna.

Förvaltningskontoret leds av en styrelse. Chef för förvaltningskontoret är en förvaltningsdirektör.

	1991/92 exkl. mervärdesskatt	Beräknad ändring 1992/93
		Föredraganden
Personal	**245**	**+8**
Anslag		
Förvaltningskostnader	58 089 438	+ 2 234 779
(därav lönekostnader)	(54 176 000)	(+ 2 092 000)
Lokalkostnader	277 211 000	+27 889 000
Gemensamt utvecklingsarbete	765 087	
Gemensamma investeringar	619 494	
Gemensamma förvaltningskostnader	42 886 202	+ 6 986 000
Engångsanvisning	900 000	– 750 000
Kostnader för statsrådsbilar		+ 3 606 000
	380 471 221	**+ 39 965 779**

Förvaltningskontoret

Förvaltningskontoret föreslår i sin anslagsframställning bl. a. följande:

1. Undantag från besparingskravet.

2. För nytillkomna resp. avvecklade lokaler föreslås en nettoökning av anslagsposten Lokalkostnader med 3,4 milj. kr (utöver byggnadsstyrelsens avisering) samt ökning av anslagsposten p.g.a. byggnadsstyrelsens ändrade ansvarsområde avseende invändigt underhåll av fastigheterna.

3. För ökade underhållskostnader inom ADB-området samt för vissa åtgärder i telefonväxeln föreslås en ökning av anslagsposten 5 Gemensamma förvaltningskostnader med 1 milj. kr. (varav 150 000 kr som engångsanvisning).

Föredraganden

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslaget till 420 437 000 kr.

Förvaltningskontoret undantas från rationaliseringskravet endast med avseende på lokalkostnader. Återlagda medel skall användas för att höja den ekonomiadministrativa standarden.

För kostnader i samband med att förvaltningskontoret från byggnadsstyrelsen övertar ansvaret för inre underhåll av de förhyrda lokalerna har jag beräknat 3 748 000 kr och för övertagande av ansvaret för statsrådsbilarna från civildepartementet 3 606 000 kr. Vidare har jag engångsvis räknat med 150 000 kr avseende kostnader för anslutningsarbeten i departementens växel vid utbildningsdepartementets flyttning till nya lokaler. Jag har också beräknat 580 000 kr. för ökade underhållskostnader inom ADB-området i samband med att säkerheten förbättras. Möjligheterna till kommunikation mellan departementen via datanät ökas därigenom.

Mot bakgrund bl. a. av vad som framfördes i kompletteringspropositionen 1990/91: 150 om behovet av att regeringskansliets arbetsformer och organisation vidareutvecklas och att internadministrationen rationaliseras och görs effektivare kommer jag inom kort att lämna förslag om en översyn av dessa frågor. Härvid skall beaktas möjligheterna till större efterfrågestyrning av förvaltningskontorets verksamhet.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Regeringskansliets förvaltningskontor* för budgetåret 1992/93 anvisa ett förslagsanslag på 420 437 000 kr.

E 7. Inredning och utrustning m. m.[1]

1990/91	Utgift	19 202 301	*Reservation	7 592 765
1991/92	Anslag	12 000 000		
1991/92	Anslag exkl. mervärdeskatt	10 610 000		
1992/93	Förslag	35 000 000		

* exkl. mervärdeskatt

[1] Tidigare redovisat under sjunde huvudtiteln, anslaget C 2. Inredning och utrustning m.m.

Föredragandens överväganden

Anslaget disponeras delvis av byggnadsstyrelsen och får användas för inredning och utrustning m. m. av statliga lokaler efter beslut av regeringen.

I gällande plan finns uppfört kostnadsramar för inredning och utrustning om drygt 182 milj. kr. för regeringskansliets lokaler i Södra Klara och boverket i Karlskrona. Medelsförbrukningen för dessa pågående och beslutade projekt beräknas till ca 22 milj. kr. under nästa budgetår.

För nästa budgetår föreslår jag en ny kostnadsram för inredning och utrustning för Sagerska huset om 12.1 milj. kr. Det ankommer vidare på regeringen att besluta om mindre justeringar av aktuella kostnadsramar.

För fortsatt ADB-utbyggnad och säkerhetshöjande åtgärder för regeringskansliet i Södra Klara m. m. beräknar jag ett tillkommande behov av ca 18 milj. kr.

Anslagsbehovet för nästa budgetår beräknas till 35 milj. kr. Under anslaget bör en anslagspost ställas till byggnadsstyrelsens disposition för inredning och utrustning som sammanhänger med byggnadsåtgärder, medan övriga medel bör ställas till regeringens disposition.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Inredning och utrustning m. m.* för budgetåret 1992/93 anvisa ett reservationsanslag på 35 000 000 kr.

E 8. Statistiska centralbyrån: Statistik, register och prognoser[1]

1990/91	Utgift	419 613 000
1991/92	Anslag	431 442 000
1991/92	Anslag exkl. mervärdeskatt	418 811 000
1992/93	Förslag	435 033 000

[1] Tidigare redovisat under trettonde huvudtiteln, anslaget C 2. Statistiska centralbyrån: Statistik, register och prognoser (prop. 1990/91: 100, bil. 15)

Statistiska centralbyrån (SCB) är central förvaltningsmyndighet för den statliga statistikproduktionen och ansvarar för huvuddelen av denna. Förutom under anslaget E 8. Statistiska centralbyrån: Statistik, register och prognoser anvisas SCB också medel under anslagen E 9. Statistiska centralbyrån: Uppdragsverksamhet samt E 10. Folk- och bostadsräkningar. Bestämmelser om SCB:s ledning och organisation m. m. finns i verkets instruktion (1988: 137, ändrad senast 1989: 749).

SCB är en av de myndigheter som på försök tillämpat treåriga budgetramar. Budgetåret 1992/93 är sista året i en treårsperiod. SCB tillämpar dessutom programbudgetering och tilldelas anslag i programtermer. Följande huvudprogramindelning gäller för SCB.

I Statistik, register och prognoser

II Uppdragsverksamhet

Program I är indelat i 14 delprogram, ett för varje departement och ett för gemensamma frågor.

Från anslaget betalas utgifter för huvudprogrammet Statistik, register och prognoser, som avser statistikproduktion, samordning av den statliga statistiken, förande av vissa register samt prognos- och utvecklingsarbete inom statistikens område m. m.

Statistiska centralbyrån

SCB föreslår bl. a. följande.

– För verksamheten under program I. Statistik, register och prognoser,

anvisas ett ramanslag under VII huvudtiteln E 8. Statistiska centralbyrån: Statistik, register och prognoser på 371 729 000 kr., ett förslagsanslag under IX huvudtiteln på 37 485 000 kr. samt ett förslagsanslag under XIV huvudtiteln på 1 330 000 kr.

- Pris- och löneomräkning sker av medlen under dessa anslag.
- Regeringen prövar de förslag till utökningar utanför anslagsramen som SCB anmäler och anvisar i förekommande fall ytterligare medel under anslag E 8. under VII huvudtiteln.
- Verket ges tillstånd att ta upp lån hos riksgäldskontoret på 19 200 000 kr. för anskaffning av ADB-utrustning.

Föredraganden

Några huvudpunkter

1. Den treårsram och allmänna inriktning av SCB:s verksamhet som presenterades i budgetpropositionen 1990 ligger i huvudsak fast. Vissa förändringar genom omprioriteringar inom ramen för statistikanslaget samt inom andra anslag gjordes i budgetpropositionen 1991 och görs även nu. Ny statistik är bl. a. statistik över avlagda poäng i högskolan och över företagens personalutbildning. Verksamhet som innebär en anpassning till EES-avtalet och förberedelser för en EG-integration prioriteras.

2. SCB tar över de konsumentprismätningar som tidigare utfördes av statens pris- och konkurrensverk och länsstyrelserna.

3. Ett ramanslag på 435 033 000 kr. anvisas (under VII huvudtiteln) för budgetåret 1992/93

	1990/91 Utgift tkr	1991/92[1] Budget tkr	1992/93[1] Föredraganden tkr
1. Justitie	5853	5809	6487
2. Utrikes	−653	294	343
3. Försvars	641	902	1025
4. Social	30955	29190	32267
5. Kommunikations	9283	9517	10728
6. Finans	82967	81758	152356
7. Utbildnings	27949	21445	22873
8. Jordbruks	54451	49627	57876[2]
9. Arbetsmarknads	54295	51826	58764
10. Bostads	24293	22341	–
Kultur	–	–	4153
11. Industri	29882	31976	–
Närings	–	–	34636
12. Civil	47934	49643	10728
13. Miljö	7499	10415	15080
14. Gemensamma frågor	71190	60484	64578
Örebrohuset inredning	10403	29569	1350
Till regeringens disposition		2000	2000
Ej disponibla medel		13172	–
Summa	**456942**	**469968**	**475244**
Varav ramanslaget VII HT	419613	431442	435033
varav IX HT	37329	38526	40211[2]

[1] Indelningen i delprogram är inte helt jämförbar mellan åren.
[2] Regeringen har för avsikt at senare förelägga riksdagen förslag om behovet av statistik rörande jordbruk och livsmedel, vilket kan komma att påverka anslaget H 8. Livsmedelsstatistik under IX ht.

Den treårsram och allmänna inriktning av SCB:s verksamhet för budgetåren 1990/91 – 1992/93 som presenterades i budgetpropositionen 1990 (bil. 15 s 34 ff) ligger till grund för anslagsberäkningarna för budgetåret 1992/93. I de fall förslag till utökningar förekommer har också en finansieringslösning presenterats.

För finansiering av investeringar i ADB- och kommunikationsutrustning beräknas SCB för budgetåret 1992/93 ta upp ett lån i riksgäldskontoret på 39 407 000 kr. Av detta belopp är 16 457 000 kr. avsatt för erläggande av återstående avgifter till statskontoret för ADB-utrustning som anskaffats t. o. m. innevarande budgetår. 22 950 000 kr. utgörs av ett förlängt bemyndigande att ta upp lån i riksgäldskontoret.

Aviserade besparingsåtgärder med anledning av omställning och minskning av den statliga administrationen kommer att redovisas i 1993 års budgetproposition.

I anslutning till pågående översyn av styrformerna m. m. på statistikens område skall SCB i samråd med riksrevisionsverket se över sina ekonomiadministrativa rutiner och härvid särskilt beakta frågor som hänger samman med gränsdragningen mellan anslags- och uppdragsfinansierad verksamhet.

Jag föreslår att SCB för nästa budgetår anvisas ett ramanslag under E 8. Statistiska centralbyrån: Statistik, register och prognoser på 435 033 000 kr. Detta motsvarar tredje året i treårsplanen efter prisomräkning och med

de tillägg och neddragningar som beslutades i budgetpropositionen 1991 och de ytterligare förändringar som redovisas nedan. I fråga om delprogrammen 1 – 5 samt 7 – 13 har jag samrått med berörda statsråd.

Delprogram 6 Finansdepartementet

SCB föreslås ta över ansvaret för de konsumentprismätningar som idag utförs av statens pris- och konkurrensverk och länsstyrelserna. Kostnaden för detta arbete har jag beräknat till 2 400 000 kr.

För den årliga lönestatistiken överförs 1 400 000 kr. av de medel som tidigare legat under utredningsanslaget i avvaktan på kompletterande underlag. Medlen skall bl. a. möjliggöra en fortsatt produktion av lönestatistik för landstingsanställda. Denna skulle annars lagts ned i enlighet med treårsplanen.

För en anpassning av statistiken till EG:s krav och för att möjliggöra vissa tillfälliga merkostnader p. g. a. skattereformen har jag räknat med omprioriteringar av statistiken inom delprogrammet.

Delprogram 7 Utbildningsdepartementet

För statistik över avlagda poäng inom högskolan och över företagens personalutbildning har jag beräknat 250 000 kr. resp. 700 000 kr. Medlen överförs från anslag inom utbildningsdepartementets område.

Delprogram 9 Arbetsmarknadsdepartementet

För att genomföra den arbetstidsundersökning som aviserades i budgetpropositionen 1991 överförs 1 040 000 kr. från fonden för arbetsmiljöförbättringar till statsbudgetens inkomsttitel.

Delprogram 11 Näringsdepartementet

300 000 kr. överförs från anslag inom näringsdepartementets område för insatser inom näringspolitik och turism för att anpassa statistiken till krav i samband med EES-avtal och EG-integration.

Övrigt

SCB har begärt medel för miljöskyddsstatistik och statistik över havsföroreningar. Kostnader för dessa undersökningar tas upp under miljödepartementets huvudtitel.

För statistik producerad av SCB avsätts även medel under andra departement. Några nya medel utöver vad som aviserades i budgetpropositionerna 1990 och 1991 redovisas inte.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Statistiska centralbyrån:*

Statistik, register och prognoser för budgetåret 1992/93 anvisa ett ramanslag på 435 033 000 kr.

att godkänna den av mig föreslagna överföringen från fonden för arbetsmiljöförbättringar till statsbudgetens inkomsttitel.

E 9. Statistiska centralbyrån: Uppdragsverksamhet[1]

1990/91	Utgift	–
1991/92	Anslag	1 000
1992/93	Förslag	1 000

[1] Tidigare redovisat under trettonde huvudtiteln, anslaget C 3. Statistiska centralbyrån: Uppdragsverksamhet (prop. 1990/91: 100, bil. 15)

Under anslaget redovisas inkomster och utgifter för huvudprogrammet uppdragsverksamhet.

Statistiska centralbyrån

1. SCB föreslår att anslaget förs upp med ett oförändrat belopp om 1 000 kr.

2. SCB föreslår att den rörliga krediten ökas från 15 000 000 kr till 25 000 000 kr.

Föredraganden

Jag föreslår att anslaget för uppdragsverksamheten förs upp i statsbudgeten för nästa budgetår med ett formellt belopp av 1 000 kr. Jag godtar en ökning av nivån på den rörliga krediten från 15 000 000 kr till 20 000 000 kr.

Uppdragsverksamhetens volym bör för budgetåret 1992/93 öka med minst 10 %.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Statistiska centralbyrån: Uppdragsverksamhet* för budgetåret 1992/93 anvisa ett förslagsanslag på 1 000 kr.

E 10. Folk- och bostadsräkningar[1]

1990/91	Utgift	84 755 000
1991/92	Anslag	25 074 000[2]
1991/92	Anslag exkl. mervärdeskatt	24 580 000[2]
1992/93	Förslag	1 576 000

[1] Tidigare redivisat under trettonde huvudtiteln, anslaget C 15. Folk- och bostadsräkningar (prop. 1990/91: 100, bil. 15)
[2] Inkl. 8 200 00 kr i tilläggsbudget 1, FiU7, rskr. 106.

Under anslaget redovisas utgifter för statistiska centralbyråns folk- och bostadsräkningar.

Under år 1990 genomfördes en folk- och bostadsräkning (FoB 90) i Sverige. Bestämmelserna härom finns dels i en lag (1989: 329), dels i en förordning (1989: 330). Räkningen genomförs av SCB genom en kombina-

tion av registeruppgifter och blankettuppgifter. Kommunerna har deltagit i arbetet med registrering av blanketterna.

Den totala kostnaden i 1988 års prisnivå för FoB 90 är 180 milj. kr. fördelat på budgetåren 1989/90–1992/93 (prop. 1988/89:91). Av denna kostnad ansvarar statistiska centralbyrån för 104 milj. kr.

För budgetåret 1992/93 har jag beräknat 1 576 000 kr. I detta belopp ingår 1 milj. kr. från utbildningsdepartementet för utbildningsvariabeln i FoB 90. Budgetåret 1992/93 är sista året som anslag för FoB 90 förs upp på statsbudgeten.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Folk- och bostadsräkningar* för budgetåret 1992/93 anvisa ett reservationsanslag på 1 576 000 kr.

F. Statliga arbetsgivarfrågor

F 1. Statens arbetsgivarverk[1]

1990/91	Utgift	54 111 000
1991/92	Anslag	57 136 000
1991/92	Anslag exkl. mervärdeskatt	53 770 000
1992/93	Förslag	60 448 000

[1] Tidigare redovisat under trettonde huvudtiteln, anslaget B 5. Statens arbetsgivarverk (prop. 1990/91:100, bil. 15)

Inkomster vid statens arbetsgivarverk budgeteras att uppgå till 19 990 000 kr. under budgetåret 1992/93. Inkomsterna består av ersättningar för medverkan i förhandlingsarbete för de affärsdrivande verken och för vissa icke statliga institutioner. De totala utgifterna uppgår således till 80 438 400 kr.

Statens arbetsgivarverk är enligt sin instruktion (1989:517, ändrad senast 1991:1390) central förvaltningsmyndighet för dels förhandlingar i och samordning av frågor som rör reglering mellan offentliga arbetsgivare och deras arbetstagare, när det gäller anställnings- och arbetsvillkor som fastställs under medverkan av regeringen eller myndighet som regeringen bestämmer, dels arbetsgivarpolitiken och arbetsmarknadsfrågor inom statsförvaltningen. Arbetsgivarverket skall också inom sitt verksamhetsområde följa upp och utvärdera effekterna av kollektivavtal som verket har slutit.

I den förenklade anslagsframställningen hänvisar arbetsgivarverket till den tidigare inlämnade treårsplanen för perioden 1991/92–1993/94 och föreslår att

- ett ettårigt ramanslag anvisas för budgetåret 1992/93
- inkomstkravet sänks i förhållande till bortfallet av intäkter från de affärsverk som enligt beslut av riksdagen skall ombildas till aktiebolag
- frigjorda rationaliseringsresurser får disponeras för intern kompetensutveckling

Föredragandens överväganden

Förslag:

Övergripande mål:

Det har inte funnits skäl till att förändra den redan fastlagda inriktningen för treårsperioden 1991/92–1993/94.

Resurser

Ramanslag 1992/93 60 448 000 kr.

Slutsatser:

I budgetpropositionen år 1991 (prop. 1990/91:100 bil. 15, AU18 rskr. 167)

anmälde dåvarande chefen för civildepartementet att verksamheten vid arbetsgivarverket var föremål för en översyn i utredningen (C 1990:04) om stöd till förnyelsearbetet i statsförvaltningen. Någon budgetram föreslogs därför inte för den kommande treårsperioden men däremot föreslogs att verksamhetens långsiktiga målsättning och inriktning kunde läggas fast och att arbetsgivarverket skulle anvisas ett ramanslag för budgetåret 1991/92. Riksdagen beslöt i enlighet med förslaget.

Arbetsgivarverkets redovisade resultat för budgetåret 1990/91 har inte givit mig anledning att föreslå någon förändring av den redan fastställda inriktningen.

Jag har tidigare redovisat att jag anser att utredningen om stabsmyndigheternas verksamhet inte ger tillräckligt underlag för beslut om den statliga arbetsgivarorganisationens framtida omfattning, organisation, finansiering och styrning. I avvaktan på att ett nytt beslutsunderlag tas fram föreslår jag att arbetsgivarverket anvisas ett ramanslag för budgetåret 1992/93.

Anslaget:

Ramanslaget för budgetåret 1992/93 har beräknats på följande sätt.

	1991/92 exkl. mervärdesskatt	Beräknad ändring 1992/93
		Föredraganden
Budget		
Utgifter		
Förvaltningskostnader[1]	76 532 800	+3 905 218
Inkomster		
Ersättning från de affärsdrivande verken	21 660 000	−2 540 635
Ersättning från vissa icke statlig institutioner	1 102 800	− 232 155
Nettoutgift	**53 770 000**	**+6 678 400**

[1] Av budgeterade medel för förvaltningskostnader får statens arbetsgivarverk disponera högst 1 000 000 kr. för åtgärder som stimulerar utveckling av metoder för jämställdhetsarbetet i statsförvaltningen.

Ett rationaliseringskrav på 1,5 % har tillämpats. 1 000 000 kr. som tidigare har beräknats under anslaget, men har diponerats av regeringen för insatser inom det personalpolitiska området, har i årets budgetförslag överförts till sjunde huvudtitelns anslag A 1. Finansdepartementet.

Vid beräkningen av ersättningen från de affärsdrivande verken har jag tagit hänsyn till att verksamheten vid domänverket och huvuddelen av verksamheten vid statens vattenfallsverk under år 1992 överförs till aktiebolagsform. Inkomstkravet har sänkts i förhållande till respektive affärsverks nuvarande andel av de beräknade inkomsterna. Utgifterna har beräknats minska med 500 000 kr. Sammantaget innebär detta att utgifterna under anslaget kommer att öka under budgetåret 1992/93 med 6 678 000 kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Statens arbetsgivarverk* för budgetåret 1992/93 anvisa ett ramanslag på 60 448 000 kr.

F 2. Statens löne- och pensionsverk[1]

1990/91	Utgift	–
1991/92	Anslag	1 000
1992/93	Förslag	1 000

[1] Tidigare redovisat under trettonde huvudtiteln, anslaget C 1. Statens löne- och pensionsverk (prop. 1990/91:100, bil. 15)

Statens löne- och pensionsverk (SPV) är enligt sin instruktion (1988:113, senast ändrad 1990:1177) central förvaltningsmyndighet för ärenden som rör den statliga personalpensioneringen och därmed sammanhängande frågor och för ärenden som rör de centrala personaladministrativa ADB-systemen hos staten, i den mån sådana ärenden inte ankommer på någon annan myndighet. Vidare handlägger SPV ärenden om sådan grupplivförsäkring som meddelas av staten, i den mån det inte ankommer på statens tjänstepensions- och grupplivnämnd.

Inom SPV finns en pensionsavdelning, en ADB-enhet och en administrativ enhet.

SPV deltar i försöket med treåriga budgetramar och avgav 1989 en fördjupad anslagsframställning.

SPV är sedan den 1 juli 1990 helt avgiftsfinansierat.

Statens löne- och pensionsverk

SPV:s verksamhet gav under budgetåret 1990/91 ett överskott på 8 261 357 kronor. Detta har förts till det riskkapital som SPV får bygga upp för att i första hand användas för att möta tillfälliga underskott i verksamheten.

Under 1988/89 och 1989/90 hade SPV en avtagande produktivitet beroende bl. a. på att SPV då bedrev en omfattande utvecklingsverksamhet. Resultaten av denna utvecklingsverksamhet har medverkat till att SPV fick en ökad produktivitet under 1990/91. De har också bidragit till att produktivitetsutvecklingen för perioden 1986/87 till 1990/91 är positiv.

SPV, som på uppdrag av regeringen har bedrivit ett arbete med utveckling av system för personaladministration i staten, har i en rapport om detta projekt lämnat en plan för det fortsatta arbetet.

SPV hemställer om

- att SPV medges ersättning för administration av lärarpensioner m. m.,
- att SPV får disponera en tillfällig rörlig kredit på 22 miljoner kronor,
- att verksamheten under budgetåret 1992/93 finansieras genom avgifter.

Föredragandens överväganden

Jag har tidigare i dag redogjort för mitt ställningstagande till utredningen om stabsmyndigheternas verksamhet. Frågan om stöd till myndigheterna

bör övervägas ytterligare. Vid utformningen av en efterfrågestyrd stödfunktion för myndigheternas behov bör konkurrenssituationen studeras så att det kan klargöras vilka verksamheter som bör bedrivas i statlig regi eller under ett statligt huvudmannaskap. Utformningen av stödfunktion för myndigheternas behov berör bl. a. SPV. Jag har för avsikt att återkomma till riksdagen i nästa års budgetproposition med förslag angående myndigheternas behov av stöd.

Jag anser att SPV:s inriktning av arbetet med systemlösningar för personaladministration i staten i huvudsak kan godtas.

Kostnaderna för administration av pensions- och grupplivförmåner fördelas på anställningsmyndigheterna genom avgifter som baseras på antalet anställda. Till följd av kommunaliseringen av skolorna finns inom denna sektor ett stort antal f. d. lärare med statligt reglerade pensionsvillkor, men inga aktiva lärare med statligt reglerade lönevillkor. Ersättning till SPV för administration av förmånerna till dessa f. d. lärare har för budgetåret 1991/92 i stället tagits ur de medel som från utbildningshuvudtiteln tillförs pensionsmedel. Jag anser att motsvarande kan gälla även fortsättningsvis.

För finansiering av investeringar i ADB- och kommunikationsutrustning beräknas SPV för budgetåret 1992/93 ta upp lån i riksgäldskontoret på högst 9 380 000 kr. Av detta belopp är 8 400 000 kr. avsett för erläggande av återstående avgifter till statskontoret för ADB-utrustning som anskaffats t. o. m. innevarande budgetår.

Jag anser att SPV även under budgetåret 1992/93 skall vara avgiftsfinansierat och föreslår att det förs upp ett formellt anslag på 1 000 kr. i förslaget till statsbudget för nästa budgetår.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Statens löne- och pensionsverk* för budgetåret 1992/93 anvisa ett förslagsanslag på 1 000 kronor.

F 3. Statens arbetsmiljönämnd[1]

1990/91	Utgift	2 649 279
1991/92	Anslag	3 020 000
1991/92	Anslag exkl. mervärdeskatt	2 875 000
1992/93	Förslag	2 992 000

[1] Tidigare redovisat under trettonde huvudtiteln, anslaget B 6. Statens arbetsmiljönämnd (prop. 1990/91:100 bil. 15).

Statens arbetsmiljönämnd (SAN) skall främja utvecklingen av arbetsmiljöverksamheten inom statsförvaltningen, ge ut information och lämna råd i hithörande frågor. SAN skall vidare vara fackansvarigt organ för innehållet i den partsgemensamma utbildningen inom arbetsmiljöområdet, främja forskning inom arbetsmiljöområdet samt på begäran av arbetsmiljöfonden yttra sig över myndigheternas och arbetstagarorganisationer-

nas ansökningar till fonden om medel för arbetsmiljöutbildning och arbetsmiljöforskning.

SAN:s organisation m. m.. framgår av förordningen (1988:1141) med instruktion för SAN.

Statens arbetsmiljönämnd

SAN har lämnat en förenklad anslagsframställning. Nämnden föreslår att den verksamhet som beskrevs i den fördjupade anslagsframställningen för budgetåren 1991/92 – 1993/94 skall fullföljas och beräknar anslagsbehovet för budgetåret 1992/93 till 2 908 000 kr.

Föredraganden

Förslag

Övergripande mål:
I avvaktan på en ny form för samverkan i arbetsmiljöfrågor skall verksamhetens huvudsakliga inriktning under budgetåret 1992/93 vara i enlighet med vad som angavs i 1991 års budgetproposition.
Resurser:
Förslagsanslag 1992/93 2 992 000 kr.

Slutsatser:

SAN:s redovisade resultat för budgetåret 1990/91 har inte givit mig anledning att föreslå någon förändring av den redan fastställda inriktningen. Min uppfattning är att SAN i allt väsentligt fullgjort sina uppgifter enligt hittills gällande avtal och instruktion på ett tillfredsställande sätt.

I 1991 års budgetproposition (prop. 1990/91:100 bil. 15, AU18, rskr. 167) anförde dåvarande chefen för civildepartementet att det skett en del förändringar sedan SAN bildades 1982 som motiverade en mer samlad bedömning av verksamhetens fortsatta inriktning och organisation. Någon budgetram föreslogs därför inte för SAN:s del.

Riksdagen har vidare godkänt de allmänna riktlinjerna för omställningen och minskningen av den statliga administrationen (prop. 1990/91:150 del 11, FiU37, rskr. 390) som bl. a. innebär en översyn av vissa små nämnder och myndigheter. Dåvarande regeringen gav därför statens arbetsgivarverk i uppdrag att förhandla om en ny form för central samverkan i arbetsmiljöfrågor. Syftet är bl. a. att denna samverkan skall organiseras och finansieras på ett annat sätt av parterna och att SAN därmed skall upphöra som myndighet.

Jag har inte funnit några skäl att föreslå någon förändring av den redan fastställda inriktningen för att förnya samverkansformerna för arbetsmiljöfrågorna. Jag föreslår därför inte någon budgetram för SAN. I avvaktan på resultatet av förhandlingarna har jag för budgetåret 1992/93 beräknat anslaget till 2 992 000 kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Statens arbetsmiljönämnd* för budgetåret 1992/93 anvisa ett förslagsanslag på 2 992 000 kr.

F 4. Statens institut för personalutveckling: Avvecklingskostnader

1992/93 Nytt anslag (förslag) 1 000 kr.

Det nya anslaget ersätter följande anslag som tidigare har redovisats under trettonde huvudtiteln, nämligen B 8. Statens institut för personalutveckling: Bidrag till myndighetsuppgifter och B 9. Statens institut för personalutveckling: Uppdragsverksamhet.

Statens institut för personalutveckling (SIPU) är central servicemyndighet för kompetensutveckling inom statsförvaltningen.

Det nuvarande anslaget till myndighetsuppgifter finansierar en mindre del av SIPU:s verksamhet. Det är bl. a. avsett att täcka kostnader för att bevaka statens behov av kompetensutveckling och kostnader för att öka de statliga myndigheternas utnyttjande av utbildningsväsendet för personalutbildning.

Den nuvarande uppdragsfinansierade delen av SIPU:s verksamhet består i att SIPU som servicemyndighet utvecklar, marknadsför och genomför utbildning och konsultverksamhet som efterfrågas av myndigheterna. Hit hör även driften av Sjudarhöjdens kurs- och konferenscenter, internationell konsult- och utbildningsverksamhet samt statens institut för ledarskap (STIL).

SIPU:s uppgifter m. m. framgår av förordningen (1988: 1006) med instruktion för SIPU.

SIPU har lämnat en fördjupad anslagsframställning för budgetåren 1992/93–1994/95.

I sin anslagsframställning lägger SIPU stor vikt vid stödet till regeringens och myndigheternas förnyelsearbete. SIPU avser att särskilt utveckla och samla kompetens och tjänster kring ledningsutveckling, resultatorienterad styrning och ekonomi, personal- och förändringskunnande samt omstrukturering och internationalisering.

SIPU hemställer bl. a. om att ombildas till affärsverk. SIPU föreslår vidare, som ett led i den fortsatta marknadsorienteringen av stödet till myndigheternas förnyelsearbete, att anslaget till SIPU successivt avvecklas under treårsperioden. Verksamheten skall därefter uppdragsfinansieras helt och hållet.

SIPU beräknar anslagsbehovet för budgetåret 1992/93 till sammanlagt 13,5 milj. kr., varav 4,5 milj. kr. är avsedda att som riskkapital tillföras SIPU:s utvecklingsfond. Anslaget för budgetåret 1993/94 är beräknat till 4,5 milj. kr. Därefter skall anslaget upphöra.

SIPU:s verksamhet var under budgetåret 1990/91 till 90% finansierad

genom uppdrag. Omsättningen under de senaste två åren har ökat med ca 15 % per år.

SIPU:s verksamhet är i huvudsak koncentrerad till den offentliga sektorn. De största kunderna är större statliga myndigheter och myndigheter med regional och lokal organisation.

SIPU:s intäkter av renodlad utbildningsverksamhet har gradvis minskat, medan intäkterna av rent myndighetsanpassade utbildningar och konsultuppdrag har ökat kraftigt. Sammantaget har andelen uppdrag från myndigheterna ökat från 70 % under budgetåret 1985/86 till 85 % under budgetåret 1990/91. SIPU:s marknad har successivt utvidgats till att omfatta tjänster även till kommuner och landsting.

Den internationella verksamheten svarar för ca 25 % av omsättningen och avser främst export av utbildning och konsultinsatser till offentlig förvaltning. En stor del av konsultverksamheten i utlandet bedrivs inom ramen för SIDA:s biståndsverksamhet för utvecklingsländer i Afrika med tyngdpunkter i Zimbabwe, Botswana och Tanzania. Kretsen av både uppdragsgivare och mottagarländer har dock breddats med bl.a. uppdrag i Östeuropa.

Bokslutet för budgetåret 1990/91 visar att SIPU har ett överskott i verksamheten.

Föredraganden

Utredningen om stabsmyndigheternas verksamhet har i betänkandet Marknadsanpassade service- och stabsfunktioner (SOU 1991:40 och 41) föreslagit att ett konsultföretag bildas på grundval av verksamheten vid SIPU.

Jag har tidigare i dag redogjort för mitt ställningstagande till denna utredning. En stödverksamhet bör så långt som möjligt vara efterfrågestyrd. Stöd som idag finns att köpa på marknaden bör enligt min mening av rent principiella skäl inte tillhandahållas av staten. Jag anser därför att det statliga huvudmannaskapet för SIPU bör upphöra. SIPU bör av detta skäl upphöra som statlig myndighet fr. o. m. den 1 juli 1992. Ökningen av den myndighetsanpassade utbildningen och konsultuppdragen till myndigheterna tyder enligt min bedömning på att SIPU:s verksamhet fyller ett behov i de statliga myndigheternas förnyelsearbete. Härigenom torde det finnas marknadsförutsättningar för att sådana tjänster, som SIPU hittills har utfört, i fortsättningen skall kunna drivas i en annan form än genom ett statligt huvudmannaskap.

Jag är därför beredd att verka för att en snabb övergång kan komma till stånd till annat huvudmannaskap och annan verksamhetsform för SIPU:s verksamhet och att det sker under så smidiga former som möjligt.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

1. att *Statens institut för personalutveckling* upphör som statlig myndighet fr.o.m. den 1 juli 1992

2. att till *Statens institut för personalutveckling: Avvecklingskostnader* för budgetåret 1992/93 anvisa ett förslagsanslag på 1 000 kr.

F 5. Vissa avtalsstyrda anslag

1992/93 Nytt anslag (förslag) 23 274 000
Anslaget är budgeterat inkl. mervärdeskatt.

Följande avtalsstyrda anslag, som tidigare har redovisats under trettonde huvudtiteln, har förts samman till ett anslag, nämligen anslagen C 4. Lönekostnader vid viss omskolning och omplacering, C 9. Viss förslagsverksamhet m. m., C 12. Externa arbetstagarkonsulter och C 13. Administration av statens personskadeförsäkring m. m.

Avgångsbidrag på grund av vilande rätt

Till avtalet om trygghetsfrågor den 10 november 1989 slöts den 30 mars 1990 ett avtal om vissa övergångsregler till trygghetsavtalet. Övergångsavtalet reglerar bl. a. en arbetstagares vilande rätt till avgångsbidrag enligt tidigare avtal om avgångsförmåner den 23 mars 1987. Enligt avtalet har en arbetstagare, som senast den 31 mars 1990 övergick till annan icke-statlig anställning, rätt till avgångsbidrag enligt det tidigare avtalet om han inom fem år sägs upp på grund av arbetsbrist och blir arbetslös.

Medel för utbetalning av vilande rätt till avgångsbidrag har under budgetåren 1990/91 och 1991/92 belastat anslaget C 4. Lönekostnader för viss omskolning och omplacering. Medlen bör i fortsättningen disponeras av statens arbetsgivarverk för utbetalning efter beslut av statens trygghetsnämnd.

Jag har beräknat medelsbehovet till 500 000 kr. för budgetåret 1992/93.

Viss förslagsverksamhet m. m.

1990/91	Utgift	577 233
1991/92	Anslag	1 000
1992/93	Förslag	1 000

Från anslaget betalas ersättningar i förslagsverksamheten i den utsträckning som statsförvaltningens centrala förslagsnämnd beslutar om sådana ersättningar. Statens arbetsgivarverk och de statsanställdas huvudorganisationer har den 29 april 1981 slutit avtal om förslagsverksamhet hos statliga myndigheter.

Verksamheten regleras i förordningen (1981: 606) om förslags- och trivselverksamheten vid statliga myndigheter (ändrad senast 1987: 1223).

Nämndens uppgifter och organisation m. m. framgår av förordningen (1988: 1103) med instruktion för nämnden.

Statsförvaltningens centrala förslagsnämnd

Nämnden beräknar anslagsbehovet för budgetåret 1992/93 till 800 000 kr.

Föredraganden

I 1991 års budgetproposition (prop. 1990/91:100 bil. 15, AU18, rskr. 167) aviserades ett nytt avtal om ändring av reglerna för förslagsverksamheten. Inriktningen bör enligt min uppfattning vara att beslut i förslagsärenden i sin helhet skall ligga på myndighetsnivå.

I avvaktan på att avtal sluts om nya regler har jag endast beräknat ett formellt belopp på 1 000 kr. för budgetåret 1992/93 för förslagsverksamheten.

Externa arbetstagarkonsulter

1990/91	Utgift	8 539 771
1991/92	Anslag	8 493 000

Från anslaget betalas utgifter för konsulter som personalorganisationerna anlitar i rationaliseringsfrågor med stöd av medbestämmandeavtal som har godkänts av den dåvarande regeringen. Anslaget disponeras av statens arbetsgivarverk.

I RALS 1991/93 har parterna enats om att medlen för anlitande av externa arbetstagarkonsulter skall räknas upp med 3,3 % för budgetåret 1992/93.

Föredraganden

Medbestämmandeavtalet har funnits sedan 1978. Statens arbetsgivarverk fick 1984 i uppdrag av den dåvarande regeringen att redovisa myndigheternas erfarenheter av systemet med externa arbetstagarkonsulter. Parterna gjorde en ny undersökning 1988. Dessa undersökningar har enligt min bedömning inte visat att anlitandet av externa arbetstagarkonsulter i någon nämnvärd grad har varit positivt från rent verksamhetsmässiga utgångspunkter. Sedan 1978 har dessutom en del förändringar skett som motiverar ett nytt ställningstagande till verksamheten.

Mot den bakgrund, som jag har beskrivit, avser jag att snarast aktualisera frågan om den fortsatta verksamheten med extern arbetstagarkonsult med statens arbetsgivarverk.

Jag har beräknat kostnaderna för budgetåret 1992/93 till 8 773 000 kr.

Administration av statens personskadeförsäkring m. m.

1990/91	Utgift	7 150 000
1991/92	Anslag	14 000 000
1992/93	Förslag	14 000 000

Statens trygghetsnämnd prövar bl. a. ärenden, som gäller den statliga personskadeförsäkringen. Anslaget täcker kostnader för AMF-trygghetsförsäkrings (AMF) medverkan i administrationen av statens personskadeförsäkring m. m. AMF:s medverkan är reglerad i ett av regeringen godkänt

avtal den 10 december 1987 mellan dåvarande statens förhandlingsnämnd och AMF.

Kostnaderna fastställs för kalenderår eftersom AMF har helårsredovisning. För år 1991 fastställdes kostnaderna i en överenskommelse mellan statens arbetsgivarverk och AMF till 14 milj.kr. exkl. mervärdeskatt. Förhandlingarna för år 1992 är ännu inte slutförda.

I avvaktan på förhandlingsresultatet har jag beräknat kostnaderna utifrån innevarande budgetårs anslag till
14 000 000 kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Vissa avtalsstyrda anslag* för budgetåret 1992/93 anvisa ett förslagsanslag på 23 274 000 kr.

F 6. Bidrag till Statshälsan[1]

1990/91	Utgift	401 292 392
1991/92	Anslag	392 000 000
1992/93	Förslag	345 280 000

[1] Tidigare redovisat under trettonde huvudtiteln, anslaget C 8. Bidrag till Statshälsan (prop. 1990/91:100 bil. 15).

Från anslaget betalas bidrag till stiftelsen Statshälsan i enlighet med kollektivavtal mellan SAV och huvudorganisationerna. Statshälsan är stiftad av de avtalsslutande parterna.

Parterna har den 21 november 1991 träffat ett nytt avtal om statlig företagshälsovård vilket ersätter det gamla avtalet från 1979. Det nya avtalet har ett inledande avsnitt med bl. a. parternas gemensamma värderingar. Den statliga företagshälsovården skall lägga stor vikt vid tidiga insatser i förebyggande syfte. För att kunna arbeta förebyggande måste företagshälsovården ges möjlighet att aktivt delta i arbetsplatsens förändringsarbete och att bistå med råd och förslag. Arbetstagarens behov av sjukvård skall i första hand tillgodoses inom ramen för samhällets hälso- och sjukvård. I avtalet betonas att arbetsmiljöarbetet skall bedrivas i linjeorganisationen med linjecheferna som närmast ansvariga, och att det i första hand är dessa som skall stå som beställare av företagshälsovårdens tjänster. Vidare ses samverkan mellan parterna som en viktig förutsättning för ett bra resultat av arbetsmiljöarbetet.

Enligt avtalet är statliga arbetsgivare skyldiga att se till att det finns en företagshälsovård som uppfyller de krav på kvalitet och inriktning som anges i avtalet. Utifrån denna utgångspunkt ger avtalet arbetsgivaren rätt att välja eller byta företagshälsovårdsorganisation. En myndighet kan alltså välja en annan företagshälsovårdsorganisation än Statshälsan. Innan ett sådant beslut fattas måste en lokal förhandling genomföras. Dessutom gäller viss varsel- och uppsägningstid.

Statshälsans organisation är föremål för en prövning. Bl. a. övervägs om verksamheten vid hälsocentralerna bör bedrivas i aktiebolagsform.

Hittills har Statshälsan finansierats från ett centralt anslag på statsbudgeten. Myndigheterna har i viss mån bidragit till finansieringen av företagshälsovården genom att de har betalt ett visst belopp per anställd till en inkomsttitel på statsbudgeten. Av förhandlingsprotokollet till det nya avtalet framgår att parterna nu har kommit överens om en ny finansieringsform för Statshälsan fr. o. m. den 1 januari 1993. Den nya finansieringsformen innebär att de myndigheter, som är anslutna till Statshälsan, betalar avgifter direkt till Statshälsan. Dessa avgifter fastställs av Statshälsan. Ett mindre centralt anslag kommer att finnas för att bl. a. täcka merkostnader vid centraler med svagt underlag, central kompetensutveckling, viss FoU-verksamhet samt vissa stabsuppgifter. Anslagsmyndigheterna kommer att kompenseras med avtalsnivån genom en uppräkning av anslagen.

Avtalsnivån för Statshälsan är beräknad till 332 milj. kr. för budgetåret 1992/93. Anslaget har beräknats med hänsyn till de två finansieringsformerna under budgetåret. Det centrala anslaget har därvid beräknats till 20 milj. kr. för första halvåret 1993, motsvarande 40 milj. kr. för budgetår.

Övergången till det nya finansieringssystemet avses genomföras på följande sätt. Statshälsans verksamhet under första hälften av budgetåret 1992/93 finansieras med medel från anslaget enligt nuvarande ordning. Dessutom skall på samma sätt som hittills affärsverken bidra till företagshälsovårdens finansiering genom att till en inkomsttitel på statsbudgeten betala in 300 kr. per anställd. Övriga myndigheter skall betala in 150 kr. per anställd.

Under andra hälften av budgetåret 1992/93 betalar affärsverken och myndigheterna avgifter direkt till Statshälsan. Anslagsmyndigheterna kommer att kompenseras med avtalsnivån. Affärsverk och uppdragsmyndigheter däremot kommer inte att kompenseras. 20 milj. kr. tillförs Statshälsan som ett centralt bidrag.

Avtalsnivån för budgetåret 1993/94 är beräknad till 257 milj. kr.

Föredraganden

Det nya finansieringssystemet bör leda till ett effektivare resursutnyttjande genom att producent- och beställarrelationerna görs tydliga. Jag föreslår att anslaget förs upp med det belopp som parterna har kommit överens om i det nya avtalet om statlig företagshälsovård för budgetåret 1992/93 och att en prisomräkning görs enligt sedvanliga grunder för bidragsanslag.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Bidrag till Statshälsan* för budgetåret 1992/93 anvisa ett förslagsanslag på 345 280 000 kr.

F 7. Täckning av merkostnader för löner och pensioner m. m.[1]

1990/91	Utgift	2 094 441 917
1991/92	Anslag	1 600 000 000
1992/93	Förslag	1 200 000 000

[1] Tidigare redovisat under trettonde huvudtiteln, anslaget C 14. Täckning av merkostnader för löner och pensioner m. m. (prop. 1990/91: 100. bil. 15)

Till grund för beräkningen av anslagsmedlen till avlöningar och pensioner under nästa budgetår har, som jag tidigare denna dag har redovisat i min anmälan av punkt 9 i Statsbudgeten och särskilda frågor (bil. 1 till budgetpropositionen), lagts de lönekostnader som enligt gällande avtal tillämpas fr. o. m. den 1 oktober 1990 resp. den 1 juli 1991. Lönekostnadspålägget har beräknats med 41,5 % av lönekostnaderna.

Medelsbehovet för nästa budgetår beräknas med utgångspunkt i gällande avtal mellan parterna på den statliga arbetsmarknaden. Jag förordar att anslaget för nästa budgetår förs upp med 1 200 milj. kr.

Regeringen bör i huvudsaklig överensstämmelse med vad som har gällt beträffande tidigare anvisade täckningsanslag – efter prövning i varje särskilt fall – kunna från anslaget anvisa de medel som behövs utöver reservationsanslag och obetecknade anslag på grund av lönehöjningar m. m. som föranleds av avtal som har godkänts av riksdagens finansutskott eller av regeringen.

På motsvarande sätt bör medel kunna anvisas, när merbelastning inte bör ske av förslagsanslag och förslagsvis betecknade anslagsposter som har maximerats av regeringen.

Merkostnaderna för de affärsdrivande verken bör dock betalas på samma sätt som verkens övriga utgifter. Merkostnader för löner som faller på anslag inom utgiftsramarna för det militära försvaret bör täckas av fjärde huvudtitelns anslag för reglering av prisstegringar.

Regeringen bör vidare i likhet med vad som gäller för innevarande budgetår ha möjlighet att – efter prövning i varje särskilt fall – från anslaget kunna anvisa de medel som behövs, när reservationsanslag, obetecknade anslag eller affärsverk belastas med större utgifter än vad som har beräknats i budgetpropositionen eller särskild anslagsproposition på grund av att personliga tjänster har inrättats för tjänstemän som enligt beslut av statens trygghetsnämnd bör undantas från flyttning från Stockholmsområdet i samband med myndighets omlokalisering.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Täckning av merkostnader för löner och pensioner m. m.* för budgetåret 1992/93 anvisa ett förslagsanslag på 1 200 000 000 kr.

F 8. Trygghetsåtgärder för statsanställda[1]

1991/92 Anslag 89 175 000
1992/93 Förslag 61 738 000

[1] Tidigare redovisat under trettonde huvudtiteln, anslaget C 16. Trygghetsåtgärder för statsanställda (prop. 1990/91: 150 bil. 1.8).

Anslaget är budgeterat inkl. mervärdeskatt.

I 1990 års budgetproposition (prop. 1989/90: 100 bil. 15, AU18 rskr. 213) lämnades en redovisning av innehållet i det statliga trygghetsavtal, som gäller från den 1 april 1990. I olika ramavtal om löner för statstjänstemän m. fl. (RALS) har de centrala parterna avsatt medel till en partsgemensam stiftelse, Trygghetsstiftelsen, som ger råd och stöd i övertalighetsfrågor och som ansvarar för användningen av de medel som har avsatts. F. n. finns ca 440 milj. kr. i fonderade medel.

Parterna har i RALS 1991–93 avsatt 0,1 % av lönesumman fr. o. m. den 1 juli 1991. Jag har med ledning av avtalet beräknat medelsbehovet för budgetåret 1992/93 till 61 738 000 kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Trygghetsåtgärder för statsanställda* för budgetåret 1992/93 anvisa ett reservationsanslag på 61 738 000 kr.

G. Bostadsväsendet

Bostadsbeståndet

År 1990 fanns det drygt 4 milj. permanentbostäder i riket, en ökning med 358 000 på tio år. Eftersom 417 000 nya lägenheter färdigställdes under perioden kan nästan 60 000 lägenheter beräknas ha försvunnit genom sammanslagning, rivning och annan avgång under samma tid.

Antalet lägenheter enligt FoB 1990 var ca 200 000 fler än antalet hushåll. Huvuddelen av det överskjutande antalet lägenheter är inte lediga utan utnyttjas för andra ändamål än permanent boende.

År 1990 disponerade statistiskt sett varje boende 2,01 rumsenheter (rum eller kök), en ökning med 0,2 på tio år. Förändringen beror både på att den genomsnittliga hushållsstorleken har minskat och på att den genomsnittliga lägenhetsstorleken har ökat.

Bostadsproduktion år 1990–91

År 1990 påbörjades byggande av drygt 67 000 lägenheter. Under de tre första kvartalen år 1991 påbörjades enligt SCB nybyggnad av hus med sammanlagt 42 500 lägenheter. Det innebär en minskning med 12% i förhållande till samma period 1990.

Antalet lägenheter som färdigställdes år 1990 uppgick till 58 400. De fördelade sig på knappt 24 700 i småhus (42%) och drygt 33 700 i flerbostadshus (58%). Av de färdigställda småhusen utgjorde 41% småhus med äganderätt (egnahem) och resten hyres- och bostadsrättshus. Av alla färdigställda lägenheter år 1990 utgjorde 17% småhus med äganderätt, 32% bostadsrätter och 51% hyresrätter.

Antalet lägenheter i hus där modernisering, andra ombyggnader eller tillbyggnader slutfördes under år 1990 var 22 000. Tillskottet av moderna lägenheter var omkring 4 500.

Produktionskostnader och bostadssubventioner

Produktionskostnaderna för projekt med beslut om bostadslån ökade under åren 1986–1989 med 42% för såväl flerbostadshus som gruppbyggda småhus. Konsumentprisindex ökade under samma tid med bara 17%. Under år 1990 steg produktionskostnaderna med 13% och konsumentprisindex med 10,4%. Under åren 1986–1989 steg således produktionskostnaderna 2,5 gånger snabbare än inflationen. År 1990 var ökningstakten 1,3 gånger snabbare än inflationen.

De regionala skillnaderna i kostnadsutveckling var stora, vilket framgår av följande tabell.

Genomsnittlig produktionskostnad kr./m² år 1989 och år 1990 samt ökning i % mellan åren 1986 och 1989 resp. mellan år 1989 och år 1990

	Hela landet	AB-län	O-län	M-län
Flerbostadshus				
År 1989	9069	9923	8954	9743
År 1990	10126	11343	10224	10010
Ökning, %				
1986–89	42	49	22	54
1989–90	12	14	14	3
Gruppbyggda småhus				
År 1989	8622	9213	9029	8405
År 1990	9891	11095	10105	9105
Ökning, %				
1986–89	42	35	38	49
1989–90	15	20	12	8

Ökningstakten för faktorpriserna har dämpats de senaste åren. Fr. o. m. det fjärde kvartalet år 1990 t. o. m. det tredje kvartalet år 1991 ökade faktorprisindex för flerbostadshus, inkl. löneglidning, med 4,1 %. Under motsvarande period ett år tidigare var ökningen 10,1 %.

De starkt stigande produktionskostnaderna i förening med ett högt ränteläge och ett kraftigt ökat bostadsbyggande, särskilt under år 1990, har inneburit att subventionerna till bostadssektorn har ökat starkt under senare år. Särskilt markant är ökningen av räntebidragen för ny- och ombyggnad. Statens utgifter för räntebidrag har mellan åren 1987 och 1991 ökat med närmare 100 %.

Subventioner till bostadssektorn åren 1987–1991. Miljarder kr., löpande priser

	1987	1988	1989	1990	1991
Bostadsbidrag[1]	7.5	8,1	8,3	9,3	12,6
Räntebidrag[2]	13.3	15.2	20,5	22,9	28,0
Summa	**20,8**	**23,3**	**28,8**	**32,2**	**40,6**

[1] Avser både bostadsbidragen till barnfamiljer m. fl. och de kommunala bostadstilläggen till folkpension (KBT). Beloppet för år 1991 är beräknat.
[2] Uppgiften avser det budgetår som börjar den 1 juli under kalenderåret. Beloppet för budgetåret 1991/92 är beräknat.

De totala räntebidragen för år 1991 fördelar sig med 85 % på hyres- och bostadsrättshus och 15 % på egnahem. Av räntebidragen till hyres- och bostadsrättshus avser 70 % nybyggnad och 30 % ombyggnad. Motsvarande fördelning för egnahemmen är 75 %, resp. 25 %. Hela 85 % av de totala räntebidragen avser hus som färdigställts under de senaste fem åren.

Utöver angivna subventioner tillkommer ett skattebortfall inom bostadssektorn till följd av ränteavdrag för egnahem, men också en skattemässig intäcktssida på grund av de ränteinkomster som långivningen till egnahemsägarna medför. Riksrevisionsverket beräknar skattebortfallet för år 1991 till 13,9 miljarder kr. Någon beräkning av skatteintäkterna på grund av de räntor egnahemsägarna betalar har inte gått att göra.

Boverket

Boverket handlägger frågor som rör bostadsförsörjning och bostadsmarknad, byggande och stadsmiljö samt fysisk planering och hushållning med naturresurser. Verket är också chefsmyndighet för länsbostadsnämnderna. Därutöver handlägger verket det statliga stödet till allmänna samlingslokaler m. m.

Boverket leds av en styrelse med nio ledamöter. Chef för verket är en generaldirektör. Inom verket finns sex avdelningar, nämligen bostadsmarknadsavdelningen, plan- och naturresursavdelningen, stadsmiljöavdelningen, byggavdelningen, juridiska avdelningen och administrativa avdelningen. Inom verket finns vidare ett verkssekretariat, en typgodkännandeenhet och en tjänsteexportenhet. Ärenden om allmänna samlingslokaler handläggs inom verket av en samlingslokaldelegation. Till verket finns slutligen knutna ett stadsmiljöråd och ytterligare fyra rådgivande organ, nämligen bostadsmarknadsrådet, rådet för samhällsplanering, byggrådet och konstruktionsrådet.

Boverket är lokaliserat till Karlskrona.

Bakgrund

Boverket bildades den 1 juli 1988 genom en sammanslagning av bostadsstyrelsen och statens planverk och bedrev inledningsvis verksamheten i Stockholm. Året efter bildandet omlokaliserades verket till Karlskrona. Flyttningen från Stockholm till Karlskrona innebar på många sätt en stor omställning för verket och dess personal, vilket krävde extraordinära insatser. Då mindre än 5 % av den tidigare personalen valde att flytta med och bosätta sig i Karlskrona blev en av verksledningens första uppgifter att rekrytera personal till så gott som samtliga befattningar.

Verket fick inledningsvis stora problem med de ekonomiadministrativa funktionerna, huvudsakligen till följd av brister i det centrala datasystemet för låne- och bidragshanteringen (UDS-C) som driftsattes strax före verkets bildande. Ett resultat av omställningen blev också att utvecklingsprojekt fick skjutas på framtiden, att vissa ärendebalanser ökade liksom vissa kostnader samt att förväntade rationaliseringsvinster till viss del uteblev.

Det senaste verksamhetsåret, 1990/91, har inneburit väsentliga förbättringar på olika områden. För det första har rekryteringsinsatserna givit ett positivt resultat. Verket är nu i det närmaste fullrekryterat och därmed förbättras arbetssituationen successivt. Den 1 oktober 1991 var 199 tjänster tillsatta på verkets sex avdelningar. Därutöver är 25 tjänster tillsatta på verkets båda uppdragsfinansierade verksamheter – typgodkännandeverksamheten och tjänsteexporten. För det andra har resurserna för verkets ekonomiadministration kraftigt förstärkts.

Ett arbete har inletts avseende uppbyggnaden av ett nytt ekonomisystem som är anpassat till de krav den nya resultatorienterade styrningen ställer på verket. Dessutom pågår arbete med att utveckla ett nytt datasystem för hantering av den nya bostadsfinansieringens subventionssystem. Det nya datasystemet skall tas i drift vid årsskiftet 1991/92.

Boverket

Boverket har lämnat en särskild rapport till regeringen samt en fördjupad anslagsframställning för perioden 1992/93 – 1994/95.

Sammanfattningsvis redovisar boverket en verksamhetsinriktning och verksamhetsnivå för budgetåret 1992/93 som efter pris- och löneomräkning skulle kräva en resurstilldelning på 151 022 000 kr. Detta motsvarar en real ökning med 20,5 % i förhållande till innevarande budgetår.

Den främsta orsaken till den kraftiga ökningen är behovet av medel för ADB-drift kommande budgetår. Vid sidan av det nya datasystemet för bidragshanteringen kommer verket att övergångsvis behöva använda det nuvarande centrala datasystemet för låne- och bidragshanteringen (UDS-C). Den totala driftkostnaden för datasystemen beräknar verket till 22,5 milj.kr. under budgetåret 1992/93. Exklusive datakostnaderna uppgår den reala ökningen till ca 3 %.

Den rörliga krediten hos riksgäldskontoret för den uppdragsfinansierade typgodkännandeverksamheten föreslås höjd från 1 milj.kr. till 1,3 milj.kr. Typgodkännandeverksamheten behöver likvida medel motsvarande kostnader under tre månader beroende på bl. a. fasförskjutningen mellan intäkter och kostnader. Tre månaders kostnader uppgår numera till drygt 1,3 milj.kr.

Boverket har i anslagsframställningen inte tagit upp de ytterligare resursbehov som föranleds av ett svenskt medlemskap i EG.

Förslag

Verksamhetens inriktning

Boverket är för närvarande hårt ansträngt bl. a. beroende på de förändringar och övergångsregler beträffande bostadsfinansieringen för år 1992 som riksdagen har beslutat i avvaktan på att ett helt nytt system kan träda i kraft fr. o. m. år 1993. Beslutet innebär att nya rutiner och blanketter måste tas fram. Det kräver vidare omfattande utbildningsinsatser från verkets sida samt en annan ADB-hantering än i dagens system. Som tidigare har aviserats avser regeringen att under år 1992 redovisa förslag till ett nytt och förenklat system för bostadsfinansieringen fr. o. m. år 1993. I samband därmed kommer boverkets bidragshantering att övervägas.

Även verksamhetens inriktning inom verkets övriga verksamhetsområden – byggande, fysisk planering och naturresursfrågor – kommer att omprövas under år 1992. Avsikten är att dels kartlägga boverkets kontaktytor mot andra myndigheter, dels med denna kartläggning samt övriga omvärldsförändringar som grund pröva verkets framtida arbetsuppgifter och dimensionering inom verkets olika arbetsområden. Målet är att nå ytterligare förenkling och avreglering.

Verkets arbete inom den fysiska samhällsplaneringen bör även fortsättningsvis vara inriktad mot ökade miljöhänsyn.

Den resultatorienterade styrningen ställer stora krav på uppföljning och utvärdering av de olika stödsystem och regelverk boverket ansvarar för samt på verkets interna effektivitet. Arbetet med att utveckla modeller för uppföljning och utvärdering av verksamheten måste därför intensifieras.

EES-avtalet beräknas träda i kraft den 1 januari 1993. Ikraftträdandet förutsätter ett omfattande förberedelsearbete på bl. a. byggregelområdet. Verkets internationella arbete med europaharmoniseringen måste därför i huvudsak inriktas på att förbereda avtalets ikraftträdande.

Resurser m. m.	
Ramanslag 1992/93	144 787 000 kr.
Förslagsanslag 1992/93	1 000 kr.

Resultatbedömning

Bedömningen av boverkets effektivitet de senaste tre budgetåren tar sin utgångspunkt i dels en analys av effektiviteten i verkets ärendehandläggning, dels en analys och avstämning av verkets resursinsats per verksamhetsområde i förhållande till rådande prioriteringsordning.

Vad gäller verkets ärendehandläggning kan sammanfattningsvis konstateras att ärendebalanserna avseende förvärvslån, bostadsfinansiering, ersättningslån, återkrav av lån och bidrag samt skadeståndskrav på grund av försenad utbetalning av lån och bidrag ökade under perioden. Verket har avdelat extra resurser för denna ärendehantering och antalet avgjorda ärenden har därigenom ökat. Situationen är dock ännu inte tillfredsställande. Vad gäller ärendebalanserna avseende bostadsbidrag, allmänna samlingslokaler samt bidrag till konstnärlig utsmyckning bedömer jag däremot situationen som tillfredsställande.

Enligt den prioriteringsordning som angavs i regeringens särskilda direktiv till verket inför den fördjupade anslagsframställningen för budgetåret 1992/93 skall verket i första hand prioritera löpande ärenden, därefter regeringsuppdrag och sist utvecklingsprojekt. En avstämning mot denna prioriteringsordning av hur boverket använt tillgängliga resurser visar att resurserna för regeringsuppdragen ökat under den analyserade perioden. Detta förklaras dels av boverkets uppdrag att utveckla ett nytt datasystem för hantering av bostadssubventioner, dels av uppdraget att utarbeta allmänna råd till plan- och bygglagen. Avstämningen visar även att löpande ärenden prioriterats högt under perioden. Hälften av tillgängliga resurser har använts till löpande ärenden. Ungefär 35% av boverkets resurser har under perioden använts för olika utvecklingsprojekt.

Sammanfattningsvis kan konstateras att endast marginella förändringar framträder vid en jämförelse mellan de analyserade budgetåren. Min bedömning är att verket utan att försumma övriga arbetsuppgifter kunnat möta regeringens krav på ökade resurser för regeringsuppdrag. Den redovisade resursinsatsen under perioden och resultatet av densamma står i överensstämmelse med rådande prioriteringsordning och huvudsakligen i överensstämmelse med förväntat resultat.

I sammanhanget kan noteras att en stor arbetsinsats lagts ned på att bygga upp ett kontaktnät med länsstyrelser och centrala verk. Effekterna av en sådan kontaktskapande verksamhet är svår att värdera då den sällan avsätter konkreta och mätbara resultat. Min bedömning är dock att verkets insatser i avgörande grad medverkat till en kompetenshöjning på länsstyrelser och centrala verk.

Slutsatser

Boverket har mot bakgrund av sin resultat-, framtids- och resursanalys föreslagit att medel för verksamheten anvisas med tillämpning av treåriga budgetramar. Med hänsyn till kommande överväganden ifråga om verkets uppgifter är jag inte nu beredd att biträda verkets förslag om en treårig budgetram för perioden. Jag förordar istället att verket anvisas ett ramanslag för budgetåret 1992/93 enligt följande.

G 1. Boverket: Förvaltningskostnader[1]

1990/91	Utgift	139 824 656
1991/92	Anslag	129 756 000
1991/92	Anslag exkl. mervärdeskatt	117 392 247
1992/93	Förslag	144 787 000

[1] Tidigare redovisat under elfte huvudtiteln, anslaget B1. Boverket (prop. 1990/91:100 bil. 13)

Anslaget för budgetåret 1992/93 har beräknats med utgångspunkt från innevarande års anslag och en pris- och löneomräkning på totalt 6,8 %. På detta belopp har ett rationaliseringskrav på 1,5 % tillämpats. Därefter har ett effektivitetstillägg på 1,0 % gjorts, vilket innebär en nettobesparing på 0,5 % av förvaltningsanslaget jämfört med innevarande budgetår. Därutöver har medel tillförts anslaget med sammanlagt 22,5 milj.kr. för ADB-drift. Dessutom har anslaget tillförts 2,5 milj.kr. för information och utbildning.

De båda uppdragsfinansierade verksamheterna för typgodkännande och tjänsteexport läggs utanför boverkets ramanslag.

G 2. Boverket: Uppdragsverksamhet[1]

1992/93	Nytt anslag (förslag)	1 000

[1] Tidigare redovisat under elfte huvudtiteln, anslaget B1. Boverket (prop. 1990/91:100 bil. 13)

Verksamheterna inom boverkets uppdragsfinansierade verksamhet omfattar typgodkännande och tjänsteexport.

I samband med att boverket för budgetåret 1992/93 anvisas ett ramanslag för sina förvaltningskostnader bör uppdragsverksamheterna föras upp på statsbudgeten under ett särskilt anslag.

Den rörliga krediten för typgodkännandeverksamheten bedömer jag bör ökas till av verket föreslagna 1,3 milj.kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

1. godkänna att den huvudsakliga inriktningen av verksamheten skall vara i enlighet med vad jag förordat i avsnittet Förslag,
2. till *Boverket: Förvaltningskostnader* för budgetåret 1992/93 anvisa ett ramanslag på 144 787 000 kr.,
3. till *Boverket: Uppdragsverksamhet* för budgetåret 1992/93 anvisa ett förslagsanslag på 1000 kr.

Länsbostadsnämnderna

Länsbostadsnämnderna finns i alla län utom Gotlands län. Nämnden är länsmyndighet för frågor om statens stöd till bostadsförsörjningen. I Gotlands län fullgörs motsvarande uppgifter av länsstyrelsen.

Boverket

Boverket har begränsat sitt budgetförslag för länsbostadsnämnderna till budgetåret 1992/93. Bakgrunden är den stora osäkerhet som råder beträffande nämndernas framtida roll. Boverket har utgått från att länsbostadsnämnderna kommer att ställas inför en övergångsperiod då hittillsvarande arbetsuppgifter till betydande del försvinner eller förändras samtidigt som nya arbetsuppgifter tillkommer och att detta kommer att innebära förändringar i organisation och resursdimensionering.

För budgetåret 1992/93 föreslår boverket en verksamhetsnivå som efter pris- och löneomräkning innebär en total medelsram på 160 524 000 kr., varav Statens bostadsfinansieringsaktiebolag, SBAB betalar 43%. Nettoanslaget beräknas till 88 498 680 kr. Boverket har i sina beräkningar utgått från att ett räntelåne- och kreditgarantisystem för ny- och ombyggnad av bostäder genomförs den 1 januari 1992 samt från de bedömningar som görs i betänkandet (SOU 1991:43) Den framtida länsbostadsnämnden.

Boverkets förslag innebär en kraftig ökning av medelsramen. Den främsta orsaken härtill uppges vara dels behovet att behålla personalstyrkan oförändrad under övergångsperioden till ett nytt bostadsfinansieringssystem, dels behovet av ökade insatser för information, datadrift samt anskaffning av kontorstekniska hjälpmedel. Medel för dessa ändamål beräknas till totalt 26,5 milj.kr.

Förslag

Verksamhetens inriktning

Riksdagens beslut den 17 december 1991 om bostadsbyggandets finansiering år 1992 (prop. 1991/92:56, BoU9, rskr. 75) medför väsentliga förändringar i förutsättningarna för länsbostadsnämndernas verksamhet. Beslutet innebär bl. a. att den statligt reglerade bostadslånegivningen upphör den 1 januari 1992. Länsbostadsnämndernas befattning med beviljande, utbetalning och förvaltning av nya lån kommer därför att successivt upphöra vid utgången av år 1991. De av riksdagen beslutade ändringarna kommer emellertid också att medföra att SBAB övertar förvaltningen av äldre lån i egen regi. Överföringen av låneförvaltningen till bolaget är planerad att ske successivt under år 1992 och första halvåret 1993. Under budgetåret 1992/93 kommer nämndernas verksamhet i huvudsak att bestå i att bevilja och förbereda utbetalningar av bidrag för olika ändamål, i första hand räntebidrag för ny- och ombyggnad av bostäder samt för underhåll m. m. av bostadshus. Den omdimensionering som blir följden av att arbetsuppgifter tas över av SBAB kommer därför att inledas redan under våren 1992. Den berör sammanlagt 230 tjänster.

Resurser m. m.
Ramanslag 1992/93 126 066 000 kr.

Resultatbedömning m. m.

På grund av de kommande förändringarna av nämndernas arbetsuppgifter gör jag inte någon resultatbedömning av länsbostadsnämndernas verksamhet. Inte heller gör jag någon fördjupad prövning av verksamheten.

Jag föreslår att länsbostadsnämnderna anvisas ett ramanslag för budgetåret 1992/93. Det bör anvisas med ett belopp motsvarande kostnaderna för verksamheten. Ersättningen från SBAB för nämndernas låneförvaltning under budgetåret 1992/93 bör föras mot inkomsttiteln Övriga inkomster av statens verksamhet. Med hänsyn härtill bör ett ramanslag på 126 066 000 kr. anvisas för budgetåret 1992/93.

G 3. Länsbostadsnämnderna[1]

1990/91	Utgift	57 617 119
1991/92	Anslag	58 263 000
1991/92	Anslag exkl. mervärdeskatt	56 733 508
1992/93	Förslag	126 066 000

[1] Tidigare redovisat under elfte huvudtiteln, anslaget B2. Länsbostadsnämnderna (prop. 1990/91:100 bil. 13)

Anslaget har beräknats med utgångspunkt från att nämnderna skall tilldelas realt minskade resurser i förhållande till innevarande budgetår. Det föreslagna ramanslaget innebär en real minskning av nämndernas totala medel med 6,8 % i förhållande till innevarande budgetår.

Bakgrunden till den av mig föreslagna minskningen är att länsbostadsnämndernas arbetsuppgifter kommer att minska som en följd av förändringarna i bostadsfinansieringssystemet. Länsbostadsnämndernas befattning med utbetalningar av bostadslån för ny- och ombyggnad av bostäder kommer att upphöra under våren 1992. Dessutom skall övrig låneförvaltning avseende sådana lån och vissa andra lån successivt föras över till SBAB. Överföringen skall vara genomförd senast den 1 juli 1993. Dessa förändringar berör sammanlagt 230 tjänster vid nämnderna.

Jag räknar med att den nödvändiga sänkningen av kostnaderna för verksamheten vid länsbostadsnämnderna som följer av mitt förslag till anslag för budgetåret 1992/93 i huvudsak kan klaras genom naturlig avgång och genom den kostnadsminskning som följer av att viss personal vid länsbostadsnämnderna tidvis under budgetåret 1992/93 kommer att arbeta åt SBAB med överföringen av låneförbindelser och säkerhetshandlingar. Enligt vad jag har erfarit tillämpar boverket anställningsstopp på länsbostadsnämnderna sedan september i år. Någon indragning av tjänster med innehavare bedöms därför inte behöva ske under år 1992.

I övrigt gäller i fråga om organisationens anpassning till den successiva minskningen av arbetsuppgifter som kommer att äga rum fram till utgången av budgetåret 1992/93 att det ankommer på boverket att vidta erforderliga åtgärder enligt trygghetsavtalet för indragning av tjänster och uppsägning av personal. Regeringen bör dock lämna verket vissa riktlinjer för personalminskningarna. Jag avser att i annat sammanhang återkomma med förslag till sådana riktlinjer. För sammanhangets skull vill jag dock redan nu nämna att med hänsyn till den verksamhet i fråga om låneförvaltningen som nämnderna fortfarande måste upprätthålla under budgetåret 1992/93 och personalens rättigheter enligt gällande trygghetsavtal endast tjänster motsvarande 60 helårstjänster bör dras in så att uppsägningstiden för berörd personal löper ut vid utgången av juni 1993. Övriga tjänster motsvarande 170 helårstjänster bör dras in så att uppsägningstiden för berörd personal löper ut senast vid utgången av år 1993.

Kostnaderna för länsbostadsnämndernas lokaler påverkas inte nu av den förestående omställningen och beräknas därför uppgå till totalt 18,3 milj.kr. under budgetåret.

Inkomsterna av administrationsavgifter beräknas minska med drygt

80 % budgetåret 1992/93 som en följd av att den statligt reglerade bostadslånegivningen upphör. Jag beräknar mot bakgrund av detta att inkomsterna från avgifter kommer att uppgå till 3 milj.kr. under budgetåret.

På anslaget till länsbostadsnämnderna har hittills som en inkomstpost redovisats den ersättning som SBAB betalar för länsbostadsnämndernas arbete med låneförvaltningen åt bolaget. Ersättningen har schablonmässigt bestämts till 43 % av de beräknade totala förvaltningsutgifterna. Genom att nämndernas medverkan i låneförvaltningen successivt kommer att upphöra kommer bolagets ersättning till nämnderna att minska. Överläggningar om ersättningens storlek under budgetåret 1992/93 kommer att tas upp mellan företrädare för bolaget och staten under våren 1992. Med hänsyn härtill förordar jag att anslaget beräknas utan hänsyn till kommande ersättning från SBAB. Ersättningen bör istället föras mot inkomsttiteln Övriga inkomster av statens verksamhet.

Mot denna bakgrund beräknar jag anslagsbehovet för länsbostadsnämnderna budgetåret 1992/93 till 126 066 000 kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

1. godkänna att den huvudsakliga inriktningen av verksamheten skall vara i enlighet med vad jag förordat i avsnittet Förslag,
2. till *Länsbostadsnämnderna* för budgetåret 1992/93 anvisa ett ramanslag på 126 066 000 kr.

G 4. Räntebidrag m. m.[1]

1990/91 Utgift 23 058 800 000
1991/92 Anslag 22 710 000 000
1992/93 Förslag 29 310 000 000

[1] Tidigare redovisat under elfte huvudtiteln, anslaget B4. Räntebidrag m. m. (prop. 1990/91:100 bil. 13)

Från anslaget betalas räntebidrag för ny- och ombyggnad av bostadshus, för underhålls-, reparations- och energisparåtgärder i bostadshus samt, i vissa fall, för förvärv av bostadshus. Från anslaget betalas vidare ungdomsbostadsstöd, nybyggnadsbidrag, bidrag till bostadskostnader efter ombyggnad, bidrag till hyresrabatter samt s. k. 33 §-ersättning till kommuner.

Bestämmelser om *räntebidrag för ny- och ombyggnad av bostadshus* finns f. n.. dels i nybyggnadslåneförordningen för bostäder (1986:692), resp. ombyggnadslåneförordningen för bostäder (1986:693), dels i förordningen (1989:858) om ersättningslån för bostadsändamål, dels i bostadsfinansieringsförordningen (1974:946) och bostadslånekungörelsen (1967:552). Sammantaget innebär dessa bestämmelser att räntebidrag lämnas med ett belopp som motsvarar skillnaden mellan en beräknad räntekostnad för bostadslånet och underliggande kredit inom låneunderlaget för bostäder och en garanterad ränta för dessa lån. Den garanterade

räntesatsen för det första året av lånetiden varierar, beroende på låntagarkategori, mellan 3,4% och 4,9% för nybyggnadslån och mellan 5,25% och 10% för ombyggnadslån. Avser ombyggnadslånet vissa åtgärder eller ändamål kan dock för det första året av lånetiden en lägre räntesats gälla. Den garanterade räntan höjs årligen med 0,25 procentenheter respektive 0,5 procentenheter till dess att den faktiska räntenivån uppnås, varvid räntebidraget upphör.

Riksdagens beslut den 17 december 1991 om bostadsbyggandets finansiering år 1992 (prop. 1991/92:56, BoU9, rskr. 75) innebär vissa förändringar i dessa regler. De särskilda garanterade räntorna vid ombyggnad slopas. Vidare införs enhetliga regler för beräkning av den bidragsgrundande räntekostnaden. Räntebidragen lämnas dessutom oberoende av den faktiska finansieringen och bidragstiden beräknas från dagen för husets färdigställande.

Bestämmelser om *räntebidrag för vissa underhållsåtgärder* finns dels i förordningen (1983:974) om statligt räntestöd vid förbättring av bostadshus för hus med hyres- eller bostadsrättslägenheter, dels i förordningen (1983:40) om räntebidrag för underhåll i vissa fall. Räntebidrag enligt förordningen om statligt räntestöd vid förbättring av bostadshus beräknas med utgångspunkt i en schablonmässigt bestämd kostnad för utförda åtgärder och en på denna kostnad beräknad ränta. Bidraget grundas på en räntesats som bestäms utifrån de räntor som tillämpas på den allmänna lånemarknaden. Bidragstiden är 10 eller 20 år beroende på hur lång tid åtgärderna kan nyttiggöras.

Räntebidrag enligt förordningen (1983:40) om räntebidrag för underhållslån i vissa fall lämnas till allmännyttiga bostadsföretag och studentbostadsföretag, som för år 1983 beviljades lån på den allmänna lånemarknaden till underhåll av bostadshus.

Bestämmelser om *räntebidrag för reparations- och energisparåtgärder* finns dels i förordningen (1983:974) om statligt räntestöd vid förbättring av bostadshus, dels i förordningen (1982:644) om lån för byggnadstekniska åtgärder i bostadshus samt förordningen (1977:332) om statligt stöd till energibesparande åtgärder i bostadshus m. m. (upphävd 1980:334).

Bestämmelser om *räntebidrag för förvärv av bostadshus* finns dels i förordningen (1984:614) om lån för förvärv av vissa bostadshus som har förköpts enligt förköpslagen (1967:868) dels i förordningen (1987:258) om stöd till flerbarnsfamiljer för köp av egnahem (upphävd 1991:410). Räntebidrag enligt dessa förordningar beräknas på ett likartat sätt som räntebidrag för nybyggnad av egnahem, dock med en något högre garanterad räntesats.

Bestämmelserna om *ungdomsbostadsstöd* finns i förordningen (1987:530) om ungdomsbostadsstöd. Stödet lämnas i form av bidrag till vissa kommuner för att öka utbudet av bostäder för ungdomar. Bidraget uppgår till 200 kr. per månad för varje lägenhet som förmedlas till ungdomar av kommunen eller ett av kommunen utsett organ. Bidrag lämnas för den tid som lägenheten hyrs ut till personer som är yngre än 25 år.

Bestämmelser om *nybyggnadsbidrag* finns i förordningen (1986:1399) om bidrag vid nybyggnad av bostäder. Nybyggnadsbidraget lämnas till

ägare av nybyggda hyres- och bostadsrättshus som påbörjades under slutet av år 1986 eller under åren 1987 och 1988. Bidraget lämnas i två år och uppgår till 60 kr./m^2 under det första bidragsåret och till 30 kr./m^2 under det andra bidragsåret upp till ett visst högsta belopp per lägenhet. Bidragstiden beräknas från tidpunkten då huset färdigställts.

Bidrag till *bostadskostnader efter ombyggnad*, s.k. kvarboendegaranti, lämnas för de hyresgäster och bostadsrättsinnehavare som bor kvar i sådana hus som byggts om med stöd av bostadslån under förutsättning låneansökan lämnats in under tiden den 5 november 1986–den 31 december 1989. Bidrag lämnas i tre år. Bidraget för det första året motsvarar 60% av den höjda bostadskostnaden till den del höjningen överstiger 25 kr./m^2. Därefter minskas bidraget med en tredjedel årligen. Bestämmelserna finns i förordningen (1986:1398) om bidrag till bostadskostnader efter ombyggnad.

Bestämmelser om *statsbidrag till hyresrabatter* finns i förordningen (1982:1285) om statsbidrag till hyresrabatter i bostadshus. Bidrag lämnas till ägare av vissa hyres- eller bostadsrättshus där ny- eller ombyggnaden påbörjades under något av åren 1982–1985. Bidrag lämnas under en tid av fem år räknad från färdigställandet. Under det första året av bidragstiden lämnas bidrag med ett belopp som varierar mellan 22,50 och 60 kr./m^2 beroende på påbörjandetidpunkt och typ av åtgärder. Bidraget minskas årligen med en femtedel. Bidragsgivningen är begränsad till hus i vissa kommuner.

Bestämmelser om s.k. *33 §-ersättning* finns i 1962 års bostadslånekungörelse (1962:537) och motsvarande äldre bestämmelser. Om vissa villkor är uppfyllda är staten skyldig att i efterhand ersätta kommun med 80% av det belopp som kommunen har lämnat för att täcka förvaltningsförluster för hus med lån enligt nämnda bestämmelser.

Utöver 33 §-ersättningen betalas från anslaget även engångsbidrag till åtgärder i bostadsområden med stor andel outhyrda lägenheter. Bidrag kan beviljas av regeringen till kommuner som för framtiden avstår från sin rätt till sådan ersättning. Regler för engångsbidraget finns i förordningen (1984:337) om ändrade bestämmelser om statens skyldighet att betala ersättning till kommuner enligt 33 § bostadslånekungörelsen (1962:537) m.m.

Boverket

Bidragsgivningens omfattning

Under budgetåret 1990/91 uppgick det totalt aviserade subventionsbeloppet avseende *räntebidrag för ny- och ombyggnad* till 23059 milj.kr. Av beloppet hänförde sig 83% till hyres- och bostadsrättslägenheter och 17% till egnahem.

Räntestöd för underhåll samt för energisparåtgärder och reparationer i hyres- och bostadsrättshus skall i princip motsvara skattereduktionen för en egnahemsägare som tar upp lån för att genomföra motsvarande åtgärder. Under budgetåret 1990/91 beviljades bidrag för nya åtgärder på

grundval av ett totalt bidragsunderlag om 4478 milj.kr. Bidragsgivningen under budgetåret 1990/91 låg därmed på ungefär samma nivå som budgetåret innan. Av bidragsunderlaget på 4478 milj.kr. hänför sig 2974 milj.kr. till underhåll, 774 milj.kr. till energisparåtgärder och 730 milj.kr. till reparationsåtgärder.

Räntestöd till vissa flerbarnsfamiljer för förvärv av äldre egnahem lämnas sedan den 1 juli 1991 endast för hus förvärvade under åren 1987–1990. Under budgetåret 1990/91 uppgick denna bidragsgivning till 351 milj.kr.

Bidragsgivningen inom ramen för det statliga *ungdomsbostadsstödet* uppgick till 24 milj.kr. under budgetåret 1990/91.

Nybyggnadsbidrag till ägare av hyres- eller bostadsrättshus som påbörjats under slutet av år 1986 eller under åren 1987 och 1988 har lämnats med 56 milj.kr under budgetåret 1990/91.

Beslut om s.k. *kvarboendegaranti* har lämnats med sammanlagt 213 milj.kr. Under budgetåret 1990/91 utbetalades 57 milj. kr.

Statsbidrag till *hyresrabatter* till ägare av vissa hyres- och bostadsrättshus som påbörjats under åren 1982–1985 har under budgetåret 1990/91 uppgått till 23 milj.kr.

Bidrag till kommuner, *s.k. 33 §-ersättning,* för förvaltningsförluster i allmännyttiga hus med lån enligt 1962 års bostadslånekungörelse eller motsvarande äldre bestämmelser, har preliminärt uppgått till 8 milj.kr. under budgetåret 1990/91.

Anslagsberäkning

I anslagsframställningen beräknade verket utgifterna under räntebidragsanslaget till sammanlagt 28700 milj.kr. för budgetåret 1992/93. Dessa beräkningar byggde på den då gällande förutsättningen att ett räntelånesystem skulle införas för nya lån fr.o.m. den 1 januari 1992. Verket har senare under hand redovisat beräkningar med utgångspunkt från numera gällande förutsättningar. Verket har därvid beräknat medelsbehovet för budgetåret 1992/93 till 31 300 milj.kr.

Föredragandens överväganden

Avveckling av vissa äldre stödformer

Som har framgått av min redovisning i det föregående betalas från anslaget bl.a. statsbidrag till hyresrabatter, nybyggnadsbidrag och bidrag till boendekostnader efter ombyggnad av vissa bostadshus. Dessa bidragsstöd infördes för att underlätta ny- och ombyggnader av bostäder under olika perioder på 1980-talet. En förutsättning för att dessa stöd skall lämnas är att ny- eller ombyggnaden påbörjats under viss tid, alternativt att ansökan om stöd för projektet har lämnats in senast en viss dag.

Jag anser att dessa stödformer bör avvecklas. Såväl principiella som statsfinansiella skäl talar för detta. Stöden bidrar till att avskärma bostadssektorn från den ekonomiska politiken. Eftersom nya beslut om stöd enligt dessa stödformer sedan länge inte kan meddelas anser jag det dessutom både olämpligt och omotiverat att i dag stå kvar vid åtaganden om stöd till

projekt vilka inte har fullföljts. Jag bedömer det dock inte som möjligt att omedelbart helt avveckla de nämnda stödformerna. Viss hänsyn bör tas till att projekten har startats med utgångspunkt från att ett sådant stöd skulle lämnas. En utgångspunkt för avvecklingen bör därför vara att rätten till bidrag behålls i fråga om sådana projekt för vilka bidrag redan betalats ut samt sådana pågående projekt som nu blir färdigställda.

Mot bakgrund av vad jag nu har anfört förordar jag följande. För utbetalning av statsbidrag till hyresrabatter och nybyggnadsbidrag bör nu krävas att ny- eller ombyggnad har färdigställts före en viss tidpunkt. Med hänsyn till att bidragen avser projekt som skall ha påbörjats, i fråga om statsbidrag till hyresrabatter under åren 1983–85 och ifråga om nybyggnadsbidrag under åren 1987 eller 1988, bör utbetalningar av bidrag begränsas till projekt som är färdigställda vid tidpunkten för budgetpropositionens avlämnande till riksdagen.

För utbetalningar av bidrag till bostadskostnader efter ombyggnad bör med hänsyn till att stödet är direkt sammankopplat med bostadslån för ombyggnad på motsvarande sätt nu krävas att slutlig ansökan om lån och bidrag görs före en viss tidpunkt. Med hänsyn till att bidragsgivningen avsåg alla ombyggnadsprojekt för vilka ansökan om bostadslån och bidrag lämnades in före den 1 januari 1990 och för att ge byggherrar med projekt som är i slutskedet möjligheter att avsluta projektet i enlighet med de ursprungliga förutsättningarna bör senaste dag för när ansökan om slutligt beslut skall vara inlämnad sättas till den 30 juni 1992.

Det bör ankomma på regeringen att vidta de ytterligare åtgärder som kan behövas för att genomföra den avveckling som jag nu har förordat.

I samband med riksdagens beslut om räntelån togs också beslut om att fr. o. m. år 1993 avveckla räntebidrag enligt vissa äldre stödformer (prop. 1990/91:144, BoU20, rskr. 380). Avvecklingsbeslutet avser bl. a. det i föregående nämnda stödet vid kommunalt förköp av en- och tvåbostadshus i vissa kommuner och innebär att beviljade bidrag skall avvecklas under en treårsperiod. Beslutet hindrar dock inte att bidrag beviljas i nya ärenden under år 1992. Enligt min mening bör med hänsyn till de ändringar i övrigt som nu genomförs i fråga om bostadsfinansieringen inga nya lån och bidrag beviljas inom ramen för denna stödform. Jag förordar således att möjligheten att bevilja lån och bidrag för ändamålet upphör redan den 1 januari 1992.

Vad jag nu har förordat i fråga om stödet för kommunala förköp kräver riksdagens godkännande. I avvaktan på riksdagens ställningstagande bör reglerna för stödet ändras så att nya lån och bidrag tills vidare inte kan beviljas. Jag avser att i annat sammanhang återkomma till regeringen med förslag till en sådan ändring.

Avveckling av ungdomsbostadsstödet

Som framgått betalas vidare från anslaget det s. k. ungdomsbostadsstödet. Stödet är ett bidrag som kommunen får till sina kostnader för att förmedla

bostäder åt personer under 25 år. Bidraget lämnas med 200 kr. per månad och förmedlad lägenhet. Bidraget betalas ut halvårsvis i efterskott på ansökan av kommunen.

Vad jag i det föregående har anfört som skäl för att avveckla statsbidrag till hyresrabatter m. fl. äldre stödformer gäller även denna stödform. Staten bör inte genom selektiva stödåtgärder av detta slag gynna vissa grupper på bostadsmarknaden och därigenom på ett konstlat sätt styra efterfrågan på bostäder av en viss typ. Det finns också skäl att notera att det i dag finns 71 kommuner som genom beslut av regeringen getts möjligheter att utnyttja det. Det är dock bara drygt hälften av dessa som faktiskt utnyttjar stödet.

Jag förordar att ungdomsbostadsstödet nu avvecklas. Med hänsyn till gällande ansöknings- och utbetalningsrutiner bör avvecklingen göras på så sätt att bidrag inte lämnas för tid efter utgången av år 1991. Det bör ankomma på regeringen att vidta de åtgärder som behövs för att genomföra en sådan avveckling.

Anslagsberäkning

I 1991 års budgetpropositionen beräknades medelsbehovet för räntebidrag m. m. för budgetåret 1991/92 till 22 710 milj.kr. Riksrevisionsverket har i sin senaste budgetprognos (december 1991) angett utfallet till 28 000 milj.kr. Skillnaden beror på att räntelånesystemet inte genomförs, att en förutsatt besparing på grund av extra upptrappningar faller ut senare än förutsatt, att vissa volymantaganden beträffande ny- och ombyggnad justerats uppåt samt att utbetalningsrutinerna för räntebidrag för ny- och ombyggnad läggs om fr. o. m. år 1992.

Statens utgifter för *räntebidrag för ny- och ombyggnad av bostadshus* under budgetåret 1992/93 beräknar jag till 28 565 milj.kr. Jag har i min beräkning utgått från boverkets aviseringsstatistik beträffande räntebidrag för budgetåret 1990/91 och lagt till räntebidrag för nytillkommande projekt under budgetåren 1991/92 och 1992/93. De volymantaganden i fråga om nytillkommande projekt som jag därvid har gjort bygger på boverkets statistik över påbörjade ny- och ombyggnader. Bidragsunderlaget för räntebidrag för nybyggnad kan med dessa antaganden beräknas uppgå till ca 390 miljarder kr. budgetåret 1992/93 och för ombyggnad till ca 140 miljarder kr. Mina beräkningar baseras vidare på en antagen räntenivå för år 1992 på 10,85 % och för år 1993 på 10,6 %. Med utgångspunkt från dessa räntenivåer och de garanterade räntor som gäller idag beräknar jag att räntebidrag för nybyggnad kommer att ges till ca 1 080 000 lägenheter och räntebidrag för ombyggnad till ca 675 000 lägenheter under budgetåret 1992/93.

Regeringen har i prop. 1991/92:60 föreslagit ändrade kapitalbeskattningsregler fr. o. m. år 1993. Förslaget innebär bl. a. att kapitalkostnaderna för egnahem netto efter skatt kommer att öka från 70 till 75 %. Jag har i mina beräkningar utgått från att en motsvarande ökning av kapitalkostnaderna skall göras för hyres- och bostadsrättshusen inom ramen för räntebidragssystemet. Den minskning av statens kostnader för räntebidrag för

ny- och ombyggnad av bostäder som följer härav kan beräknas till 700 milj.kr. för budgetåret 1992/93. Vidare har jag i mina beräkningar utgått från att det för budgetåret 1992/93 måste göras en ytterligare utgiftsbegränsning om 1 000 milj.kr. i fråga om räntebidrag för ny- och ombyggnad av bostäder. Jag avser att i annat sammanhang återkomma till regeringen med förslag om de ändringar av räntebidragssystemet som behöver göras den 1 januari 1993 för att angivna utgiftsbegränsningar skall kunna uppnås.

Statens utgifter för *räntestöd för förbättring av bostadshus* under budgetåret 1992/93 beräknar jag till 640 milj.kr. Jag har även här utgått från boverkets aviseringsstatistik för budgetåret 1990/91 och lagt till räntebidrag för nytillkommande ärenden under budgetåren 1991/92 och 1992/93. Jag har vid beräkningen av medelsbehovet för de nu aktuella räntebidragen vidare utgått från att en ökning av kapitalkostnaderna skall göras som motsvarar de föreslagna ändringarna i kapitalkostnaderna för egnahem. Den minskning av statens kostnader för räntestödet som följer härav har jag beräknat till 80 milj.kr. för budgetåret 1992/93. Jag avser att i annat sammanhang återkomma till regeringen med förslag om de ändringar som behöver göras i stödet den 1 januari 1993 med anledning av vad jag nu har anfört.

Statens utgifter för *övriga stödformer* som belastar anslaget beräknar jag till 105 milj.kr. Jag har därvid tagit hänsyn till mitt förslag om avveckling av ungdomsbostadsstödet som innebär att inga utbetalningar av sådant stöd kommer att belasta anslaget budgetåret 1992/93. Kostnadsminskningen med anledning härav beräknat jag till 45 milj. kr.

Jag beräknar således det totala anslagsbehovet för budgetåret 1992/93 till 29 310 000 000 kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

dels att godkänna vad jag förordat i fråga om avveckling av

1. statsbidrag till hyresrabatter,
2. nybyggnadsbidrag,
3. bidrag till bostadskostnader efter ombyggnad,
4. räntebidrag för förvärv av vissa fastigheter som har förköpts enligt förköpslagen,
5. ungdomsbostadsstödet,

dels att

6. till *Räntebidrag m. m.* för budgetåret 1992/93 anvisa ett förslagsanslag på 29 310 000 000 kr.

G 5. Investeringsbidrag för bostadsbyggande[1]

1991/92 Anslag 5 400 000 000
1992/93 Förslag 6 600 000 000

[1] Tidigare redovisat under elfte huvudtiteln, anslaget B 17. Investeringsbidrag för bostadsbyggande (prop. 1990/91:100 bil. 13)

Bestämmelser om investeringsbidrag finns i förordningen (1990:1369) om investeringsbidrag för bostadsbyggande. Bidraget har till syfte att kompensera bostadsbyggandet för de ökade kostnader som följer av att mervärdeskatten för byggnads- och anläggningsarbeten sedan den 1 januari 1991 tas ut utan reduktion. Bidrag lämnas med 9,3 % eller 3,1 % av kostnaden för mervärdeskattepliktiga byggnads- och anläggningsarbeten, beroende på tidpunkten för ansökan och påbörjande. Kostnaderna för mervärdeskattepliktiga arbeten beräknas huvudsakligen enligt schabloner som boverket fastställer.

Boverket

Under budgetåret 1990/91 uppgick det totala bidragsbeloppet till 136 milj.kr. Det låga beloppet sammanhänger med att huvuddelen av de projekt som färdigställdes våren 1991 på grund av ikraftträdandereglerna för skattcändringen inte belastades med den ökade mervärdesskatten på byggnads- och anläggningsarbeten eller belastades endast till en mindre del.

För budgetåren 1991/92 och 1992/93 beräknar verket utgifterna för investeringsbidraget till 4400, resp. 6975 milj.kr. Verkets beräkningar utgår från att investeringsbidrag i genomsnitt betalas ut 1–2,5 år efter byggstart.

Föredragandens överväganden

Riksdagen har på regeringens förslag beslutat (prop. 1991/92:38, FiU10, rskr. 108) att den 1 januari 1992 minska investeringsbidraget från 9,3 % till 3,1 % av den beräknade kostnaden för bidragsberättigade ändamål. Riksdagen har emellertid också beslutat att vissa projekt för vilka bostadslån sökts före den 1 januari 1992 alltjämt skall lämnas bidrag med den högre bidragsandelen.

Den beslutade minskningen innebär en utgiftsbegränsning för staten som med utgångspunkt från nuvarande produktionskostnader och produktionsvolymer inom bostadssektorn kan beräknas uppgå till ca 4400 milj.kr. för helår. På grund av den tid som förflyter mellan byggstart och utbetalning av investeringsbidraget och med hänsyn till de undantag som riksdagen har beslutat kommer sänkningen av bidragsandelen dock att få endast marginell effekt såvitt gäller anslaget för budgetåret 1992/93.

Jag beräknar behovet av medel för utbetalning av investeringsbidrag under budgetåret 1992/93 till 6600 milj.kr. Beräkningen grundas på ett färdigställande av 59000 lägenheter i nyproduktionen och 21600 lägenheter i ombyggnadsverksamheten.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Investeringsbidrag för bostadsbyggande* för budgetåret 1992/93 anvisa ett förslagsanslag på 6600000000 kr.

G 6. Tilläggslån för vissa reparations- och ombyggnadsåtgärder i hyres- och bostadsrättshus[1]

1992/93 Nytt anslag (förslag) 220 000 000

[1] Tidigare redovisat under elfte huvudtiteln, anslaget B6. Tilläggslån till ombyggnad av vissa bostadshus m. m. (prop. 1990/91:100 bil. 13)

Tilläggslån för vissa reparations- och ombyggnadsåtgärder i hyres- och bostadsrättshus är ett ränte- och amorteringsfritt lån. Det lämnas under vissa förutsättningar och med vissa begränsningar för den del av den godkända kostnaden för låneberättigade åtgärder som inte kan förräntas av fastigheten på normala villkor. Ränte- och amorteringsfriheten omprövas vart femte år under lånetiden. Vid omprövningen avskrivs under perioden upplupen amortering. Lånetiden är sammanlagt högst 20 år. Lån eller delar av lån som vid utgången av lånetiden alltjämt är ränte- och amorteringsfria efterges.

Tilläggslån för vissa reparations- och ombyggnadsåtgärder lämnas i fråga om hyres- och bostadsrättshus som är yngre än 30 år dels för åtgärder för att avhjälpa olika byggnadstekniska brister såsom röt-, mögel-, fukt- och korrosionsskador, dels för åtgärder för att avhjälpa fel som beror på oprövad teknik och material, dels för åtgärder i syfte att minska radondotterhalten.

Närmare bestämmelser om långivningen finns i förordningen (1983:1021) om tilläggslån för ombyggnad av bostadshus.

Riksdagen fastställer årligen ramar för beslut om tilläggslån. Tilläggslån för reparations- och ombyggnadsåtgärder i hus som är yngre än 30 år får under budgetåret 1991/92 beviljas intill sammanlagt 220 milj.kr. Ramen omfattar dock inte beslut om tilläggslån för åtgärder mot radon. Den långivningen får ske utan rambegränsning.

Boverket

Under budgetåret 1990/91 beviljades sammanlagt 201 milj.kr. i tilläggslån för reparations- och ombyggnadsåtgärder i hus som är yngre än 30 år. Det var 18 milj.kr. mindre än vad den av riksdagen anvisade ramen medgav. Anledningen till att hela ramen inte togs i anspråk var vissa problem med rutinerna för ramavräkningen mellan boverket och länsbostadsnämnderna. Från och med innevarande budgetår tillämpas därför en ordning för ramavräkning som innebär att länsbostadsnämnderna tilldelas ram med hänsyn till de ansökningar som ligger inne vid en viss tidpunkt. Tilldelningen av ram sker en gång på hösten och en gång på våren.

Hittills under innevarande budgetår har sammanlagt 145 milj.kr. fördelats. Inför den andra fördelningen finns ansökningar om tilläggslån på sammanlagt ca 470 milj.kr.

Boverket föreslår oförändrad ram för budgetåret 1992/93.

Behovet av medel för utbetalningar av beviljade tilläggslån beräknas av boverket till 220 milj.kr. under budgetåret 1992/93.

Ränte- och amorteringsfria tilläggslån för reparation och ombyggnad av hus yngre än 30 år infördes år 1983. Låneformen ingick i det åtgärdsprogram för att öka ombyggnadsaktiviteten inom bostadssektorn som kom att gå under namnet det tioåriga bostadsförbättringsprogrammet.

Tilläggslånegivningen för reparation och ombyggnad av yngre hus kännetecknar en bostadspolitik som bygger på uppfattningen att nytillkommande problem bäst löses genom statliga åtgärder, främst i form av nya eller ökade subventioner. Effekten av nya eller ökade subventioner blir emellertid inte så sällan omfattande åtgärder med åtföljande kostnadsökningar för både staten och de boende. Effekten blir också att åtgärder vidtas vid en annan tidpunkt än den som tekniskt sett är mest lämplig. Dessutom döljer subventionerna i hög grad de verkliga kostnaderna och gör fastighetsägarna mera prisokänsliga.

Den politik som nu måste föras skall bl.a. syfta till att minska statens inblandning i och styrning av ny- och ombyggnadsverksamheten inom bostadssektorn. Ansvaret att bestämma vilka bostäder som skall byggas och byggas om måste överlåtas på fastighetsägarna och de boende. Eftersom bl.a. möjligheten att få tilläggslån för reparation och ombyggnad av yngre hus motverkat en sådan utveckling anser jag att denna långivning nu bör avvecklas. Jag vill i sammanhanget också peka på att det tioåriga bostadsförbättringsprogrammet, som tilläggslånegivningen utgör en del av, i praktiken redan har upphört genom de åtgärder och beslut som vidtagits under senare år. Jag tänker bl.a. på de begränsningar av ombyggnadslånegivningen som genomfördes i konjunkturpolitiskt syfte år 1988.

Jag förordar således att en avveckling av tilläggslånegivningen för reparation och ombyggnad av yngre hus nu inleds. Avvecklingen bör emellertid ske med särskilt hänsynstagande till de ombyggnadsprojekt som har påbörjats med utgångspunkt från att stöd i form av tilläggslån skulle komma att lämnas för projektet. Det innebär att långivningen bör få fortgå ännu en tid men i fortsättningen bara få omfatta sådana reparationer och ombyggnader som utgör nya etapper av ett redan pågående projekt. Med hänsyn till den prioriteringsordning för ramtilldelning som infördes för innevarande budgetår bör till pågående projekt endast räknas de som under detta budgetår har fått eller får tilldelning ur ramen.

Vad jag nu har föreslagit innebär att den aktuella långivningen fr.o.m. budgetåret 1992/93 begränsas till ett antal etappindelade projekt som huvudsakligen avser åtgärder för att avhjälpa brister som medför hälsorisker för de boende. Med utgångspunkt från ett uppskattat behov av tilläggslån för dessa projekt på totalt 300 milj.kr. och med hänsyn till vad som är känt om beräknad tid för påbörjande av återstående etapper förordar jag att beslut om tilläggslån för ombyggnad av hus som är yngre än 30 år får meddelas inom en ram av 175 milj.kr. under budgetåret 1992/93.

Som jag inledningsvis har redovisat lämnas tilläggslån för åtgärder i syfte att minska radondotterhalten utan begränsning i form av beslutsramar. Enligt vad jag erfarit har, såvitt gäller hyres- och bostadsrättshus,

lån för detta ändamål inte lämnats under den tid som lånemöjligheten har stått öppen. Jag förordar att långivningen i denna del avvecklas helt vid utgången av innevarande budgetår.

Behovet av medel för utbetalningar av beviljade tilläggslån för här avsedda ändamål under budgetåret 1992/93 beräknar jag, i likhet med boverket, till 220 milj. kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

1. godkänna vad jag förordat i fråga om avveckling av tilläggslån för åtgärder i bostadshus som är yngre än 30 år,
2. medge att beslut om tilläggslån för åtgärder i bostadshus som är yngre än 30 år får meddelas inom en ram på 175 000 000 kr. för budgetåret 1992/93,
3. till *Tilläggslån för vissa reparations- och ombyggnadsåtgärder i hyres- och bostadsrättshus* för budgetåret 1992/93 anvisa ett förslagsanslag på 220 000 000 kr.

G 7. Åtgärder i bostadsområden med stor andel outhyrda lägenheter m. m.[1]

1990/91	Utgift	26 023 000
1991/92	Anslag	50 000 000
1992/93	Förslag	25 000 000

[1] Tidigare redovisat under elfte huvudtiteln anslaget B5. Åtgärder i bostadsområden med stor andel outhyrda lägenheter m. m. (prop. 1990/91: 100 bil. 13).

Från anslaget betalas bidrag enligt förordningen (1986: 286) om statsbidrag till förnyelseåtgärder i vissa bostadsområden (upphävd 1989:344).

Anslaget belastas också med eftergifter av hyresförlustlån enligt förordningen (1976: 260) om hyresförlustlån. Hyresförlustlån kunde lämnas för att täcka vissa hyresförluster under åren 1971 – 1980. Utestående hyresförlustlån kan efterges under vissa förutsättningar.

Boverket

Under budgetåret 1990/91 betalades 26 milj.kr. i bidrag till *förnyelseåtgärder*. Vid budgetårsskiftet återstod 92 milj.kr. att betala ut i sådana bidrag. För budgetåren 1991/92 och 1992/93 beräknas utbetalning av förnyelsebidrag uppgå till 25 milj.kr. vardera året.

Några eftergifter av hyresförlustlån har inte meddelats under senare år.

Anslagsbelastningen för budgetåret 1992/93 beräknar verket till 25 milj.kr.

Föredragandens överväganden

Bidragsgivningen enligt förordningen om statsbidrag till förnyelseåtgärder i vissa bostadsområden upphörde den 1 juli 1989. För bidrag som beviljats

före denna tidpunkt gäller fortfarande bestämmelserna i den upphävda förordningen. Det innebär bl. a. att rätten till bidrag inte villkoras av att åtgärderna utförs inom en viss tid. Följden blir att behovet av medel för utbetalning av bidrag kan kvarstå mycket långt efter det att bidragsgivningen har upphört. Jag anser att en sådan ordning inte kan accepteras. Jag förordar att en senaste dag för ansökan om utbetalning av beviljat bidrag nu fastställs. Ansökningar som görs efter den tidpunkten bör avslås. Med utgångspunkt från att bidragstagaren skall ha möjligheter att avsluta pågående projekt förordar jag att senaste dag för när ansökan om utbetalning av förnyelsebidrag skall ha kommit in till myndigheten bestäms till den 31 december 1992.

Med hänsyn till vad jag nu har föreslagit om en senaste ansökningstidpunkt kan behovet av medel för bidragsutbetalningar under budgetåret 1992/93 komma att bli något större än vad boverket har beräknat. Det råder dock osäkerhet när det gäller den tidpunkt då bidrag till fortfarande aktuella projekt kan behöva betalas ut. Jag beräknar därför, i likhet med boverket, medelsbehovet för utbetalningar av förnyelsebidrag till 25 milj.kr. under budgetåret 1992/93. Jag gör vidare bedömningen att några ytterligare eftergifter inte kommer att lämnas på grund av bestämmelserna i förordningen (1976:260) om hyresförlustlån. Jag beräknar därför anslagsbehovet till 25 milj.kr. för budgetåret 1992/93.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

1. godkänna vad jag förordat i fråga om utbetalning av förnyelsebidrag,
2. till *Åtgärder i bostadsområden med stor andel outhyrda lägenheter m. m.* för budgetåret 1992/93 anvisa ett förslagsanslag på 25 000 000 kr.

G 8. Bidrag till förbättring av boendemiljön[1]

1990/91	Utgift	2 420 000
1991/92	Anslag	1 000 000
1992/93	Förslag	1 000 000

[1] Tidigare redovisat under elfte huvudtiteln, anslag B9. Bidrag till förbättring av boendemiljön (prop. 1990/91:100 bil. 13)

Från anslaget betalas bidrag till förbättring av boendemiljön enligt förordningen (1975:129) om bidrag av statsmedel till förbättring av boendemiljöer (upphävd 1986:291).

Boverket

Enligt verkets beräkningar fanns vid ingången av budgetåret 1990/91 beviljade bidrag på sammanlagt 27,5 milj.kr. som inte hade betalats ut.

Föredragandens överväganden

Bidragsgivningen upphörde den 1 juli 1986. För bidrag som beviljats före den tidpunkten gäller dock fortfarande bestämmelserna i nyssnämnda

förordning. Den innehåller inte något villkor om att åtgärderna skall ha utförts inom viss tid. Följden blir, liksom när det gäller det nyss berörda bidraget för förnyelseåtgärder i vissa bostadsområden, att behovet av medel för utbetalning av bidrag kan finnas kvar mycket lång tid efter det att bidragsgivningen har upphört.

Av samma skäl som i fråga om förnyelsebidraget förordar jag att en senaste dag för när ansökan om utbetalning av bidrag skall ha kommit in till myndigheten fastställs. Med hänsyn till den tid som har förflutit sedan bidragsgivningen upphörde bör den senaste dagen sättas till 30 juni 1992. För att klara återstående utbetalning bör det även för budgetåret 1992/93 anvisas ett anslag om 1 milj.kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

1. godkänna vad jag har förordat i fråga om utbetalning av boendemiljöbidrag,
2. till *Bidrag till förbättring av boendemiljön* för budgetåret 1992/93 anvisa ett förslagsanslag på 1 000 000 kr.

G 9. Vissa lån till bostadsbyggande[1]

1990/91	Utgift	8 313 000
1991/92	Anslag	1 000 000
1992/93	Förslag	1 000 000

[1] Tidigare redovisat under elfte huvudtiteln, anslag B3. Vissa lån till bostadsbyggande (prop. 1990/91:100 bil. 13)

Från anslaget betalas hyresförlustgarantilån och räntebärande förbättringslån. Dessutom har under tidigare år anslaget belastats med låneutbetalningar avseende bostadslån som sammanhänger med vissa beslut av regering och riksdag.

Bestämmelser om *hyresförlustgarantilån* finns i förordningen (1982: 1286) om statlig hyresförlustgaranti. Lån kan lämnas för hyresförluster i sådana hyres- eller bostadsrättshus som har lämnats bidrag enligt förordningen (1982:1285) om statsbidrag till hyresrabatter i bostadshus, dvs. hus som påbörjades under åren 1982–1985.

Förbättringslån lämnades enligt förbättringslåneförordningen (1980: 261) eller motsvarande äldre bestämmelser. Långivningen upphörde den 30 juni 1987.

Boverket

Enligt boverkets noteringar har hittills inga hyresförlustgarantilån beviljats. Verket föreslår därför att förordningen (1982:1286) om statlig hyresförlustgaranti upphävs.

Förbättringslån på sammanlagt 275 000 kr. betalades ut under budgetåret 1990/91. Enligt boverket återstod i juni 1991 förbättringslån att betala ut till en summa av ca 200 000 kr. Boverket föreslår att föreskrifter meddelas som innebär att förbättringslån inte skall utbetalas efter den 30 juni 1992.

Föredragandens överväganden

Jag biträder boverkets förslag vad gäller hyresförlustgarantilånen och förordar att stödet avvecklas vid utgången av innevarande budgetår.

Med hänsyn till vad boverket har anfört om ännu ej utbetalade förbättringslån förordar jag att det även för budgetåret 1992/93 anvisas ett anslag om 1 milj.kr. för att klara återstående utbetalningar. Boverkets förslag om en tidsfrist för utbetalning av återstående förbättringslån är en fråga för regeringen. Jag avser att återkomma till denna fråga i annat sammanhang.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Vissa lån till bostadsbyggande* för budgetåret 1992/93 anvisa ett förslagsanslag på 1 000 000 kr.

G 10. Statens bostadskreditnämnd

1992/93 Nytt anslag (förslag) 1 000

Den 1 januari 1992 inrättas en ny statlig myndighet, statens bostadskreditnämnd. Nämnden har till uppgift att lämna statliga kreditgarantier för sådana lån på kreditmarknaden som tas upp för att slutligt finansiera ny- och ombyggnad av bostäder. Nämnden har dessutom till uppgift att bevaka att kreditförsörjningen vad gäller ny- och ombyggnad av bostäder fungerar och, när så inte är fallet, ta de initiativ som behövs för att lösa problemet.

Nämnden skall ledas av en styrelse som består av högst fem personer. Chef för nämnden är en överdirektör. Hos nämnden skall vidare finnas ett rådgivande organ, kreditmarknadsrådet, för samråd med kreditinstituten och för att ge nämnden råd i frågor om kreditförsörjning. Nämnden skall vara lokaliserad i Karlskrona.

Riksdagen har (prop. 1990/91:34, BoU4, rskr. 92) på tilläggsbudget för budgetåret 1990/91 under elfte huvudtiteln till Nämnden för kreditgarantier för bostäder anvisat ett reservationsanslag på 5 000 000 kr. Medlen är avsedda att täcka bostadskreditnämndens kostnader för verksamheten i ett inledningsskede.

Vidare har riksdagen (prop. 1991/92:25 bil. 10, BoU8, rskr. 77) bemyndigat regeringen att besluta om en rörlig kredit i riksgäldskontoret för nämnden inom en ram av 50 000 000 kr. Långsiktigt är krediten avsedd att överbrygga tillfälliga likviditetssvackor som beror på att inkomster och utgifter i nämndens verksamhet inte alltid sammanfaller i tiden. För krediten skall betalas marknadsmässig ränta.

Föredragandens överväganden

Enligt riksdagens beslut (prop. 1991/92:56, BoU9, rskr. 75) skall den hittillsvarande bostadslånegivningen via länsbostadsnämnderna upphöra den 1 januari 1992. I stället skall det fr. o. m. denna dag lämnas statliga kreditgarantier för sådana lån på allmänna lånemarknaden som behövs för att täcka den del av lånebehovet som tidigare täckts med bostadslån. En

sådan kreditgaranti lämnas på begäran av långivaren och mot en årlig avgift tills vidare på 0,5 % av det statsgaranterade lånebeloppet. Inkomsterna från avgiften skall användas dels för att täcka kostnader för nämndens verksamhet, dels för att täcka nämndens kostnader för att internt bygga upp en säkerhetsfond.

Kostnaderna för nämndens verksamhet kommer således att täckas via avgifter för utestående garantier. Som anslag till statens bostadskreditnämnd behöver därför endast ett formellt belopp föras upp på statsbudgeten.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *statens bostadskreditnämnd* för budgetåret 1992/93 anvisa ett förslagsanslag på 1 000 kr.

G 11. Statlig kreditgaranti för bostadsanskaffningslån[1]

1990/91	Utgift	23 267
1991/92	Anslag	1 000
1992/93	Förslag	1 000

[1] Tidigare redovisat under trettonde huvudtiteln, anslaget C 11. Statlig kreditgaranti för bostadsanskaffningslån (prop. 1990/91:100 bil. 15).

Anslaget är budgeterat inkl. mervärdeskatt.

Enligt förordningen (1973:499) om bostadsanskaffningslån med statlig garanti till statstjänstemän m. fl. har under vissa förutsättningar lån med statlig garanti kunnat medges för förvärv av bostadsrätt eller för kontantinsats vid villaköp. Lån har medgivits den som i samband med ändring av tjänstgöringsort har fått eller kunnat få anstånd med omstationering. Högsta lånebelopp har varit 30 000 kr. och längsta amorteringstid 10 år.

Från anslaget betalas de kostnader som kan uppkomma till följd av att den statliga garantin behöver tas i anspråk. Anslaget disponeras av kammarkollegiet.

Enligt uppgift från Nordbanken och kammarkollegiet fanns det 464 lån med statlig kreditgaranti i början av september 1991. Den sammanlagda lånesumman var 4,1 milj.kr. År 1986 var antalet lån 2 964 och lånesumman 38,7 milj.kr.

Föredraganden

I 1991 års budgetproposition (prop. 1990/91:100 bil. 15, AU18, rskr. 167) aviserades en avveckling av den statliga garantin för bostadsanskaffningslån. Det successivt minskade utnyttjandet visar att kreditgarantin numera inte i någon högre grad gör det lättare att lösa bostadsfrågan på den nya tjänstgöringsorten. Regeringen har därför nyligen upphävt förordningen om bostadsanskaffningslån. Fr. o. m. den 1 januari 1992 beviljas inga nya lån. Förordningen gäller dock för lån som har beviljats dessförinnan.

Med hänsyn härtill bör anslaget för nästa budgetår föras upp med endast ett formellt belopp på 1 000 kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Statlig kreditgaranti för bostadsanskaffningslån* för budgetåret 1992/93 anvisa ett förslagsanslag på 1 000 kr.

G 12. Bonusränta för ungdomsbosparande[1]

1991/92	Anslag	130 000
1992/93	Förslag	2 000 000

[1] Tidigare redovisat under sjunde huvudtiteln, anslaget G 6. Bonusränta för ungdomsbosparande (prop. 1990/91: 150, bil. I:4)

Under år 1988 beslutade statsmakterna att ett speciellt ungdomsbosparande skulle inrättas (prop.1987/88:150 bil. 3, FiU21, rskr.395) Lagen (1988:846) om ungdomsbosparande trädde i kraft i december 1988.

Lagen innebär att ungdomar mellan 16 och 25 år kan påbörja ett sparande i vissa banker eller sparkassor som kan fortgå till och med det år spararen fyller 28 år. Riksgäldskontoret fastställer en minimiränta. Efter det att kontoinnehavaren har sparat under tre år och det sparade kapitalet uppgår till minst 5 000 kr., blir kontoinnehavaren berättigad till en årlig bonusränta på 3 %. Bonusräntan bekostas av staten. Då nämnda villkor är uppfyllda kan kontoinnehavaren efter sedvanlig kreditprövning också låna upp till tre gånger insatt kapital (exklusive ackumulerad ränta och bonus). Bonusräntan betalas ut då kontoinnehavaren begär det eller när lån erhålles. När bonusräntan betalas ut upphör kontots anslutning till ungdomsbosparandet.

Under budgetåret 1992/93 kommer ca 29 900 sparare att vara berättigade till bonusränta. Behovet av anslagsmedel är svårt att bedöma eftersom bonusränta utbetalas först då kontot avslutas. Jag anser att ett rimligt antagande om hur stor andel av spararna som kan komma att avsluta sina konton under budgetåret 1992/93 är 10%, vilket skulle innebära att den totala bonusräntan som ska betalas ut uppgår till ca 2 000 000 kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Bonusränta för ungdomsbosparande* för budgetåret 1992/93 anvisa ett förslagsanslag på 2 000 000 kr.

H. Bidrag och ersättningar till kommunerna

Skatteutjämningssystemet

Skatteutjämningssystemet syftar till att utjämna de stora skillnader som finns mellan enskilda kommuner resp. landsting i fråga om skattekraft och kostnader för bedrivande av kommunal verksamhet. Systemet skall främja en i möjligaste mån likvärdig kommunal service i olika delar av landet, oavsett skattekraft. Systemet i sin helhet omfattar ordinarie skatteutjämningsbidrag, extra skatteutjämningsbidrag, allmän skatteutjämningsavgift samt särskild skatteutjämningsavgift.

Skatteutjämningsbidrag minus skatteutjämningsavgifter motsvarar en för år 1992 kommunal skattesats på 1:07 kr./skr. i genomsnitt för landet, eller ca 880 kr./invånare. Den största betydelsen har skatteutjämningssystemet för Gotlands, Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län.

Utvecklingen av skatteutjämningsbidrag och skatteutjämningsavgifter under senare år framgår av följande sammanställning.

Skatteutjämningsbidrag och skatteutjämningsavgifter till kommuner och landsting åren 1986–1992
(milj. kr.)

	1987	1988	1989	1990	1991	1992[1]
Ordinarie skatteutjämningsbidrag	**12908**	**13924**	**15329**	**16988**	**19061**	**22054**
varav till						
kommuner	7143	7684	8599	9564	10855	14960
landsting	5765	6240	6730	7424	8206	7094
Extra skatteutjämningsbidrag	**356**	**323**	**287**	**230**	**224**	**231**
Totalt	**13264**	**14247**	**15616**	**17218**	**19291**	**22285**
Skatteutjämningsavgifter	**2700**	**3987**	**4576**	**6719**	**8734**	**14743**
Bidrag, netto	**10564**	**10260**	**11040**	**10499**	**10551**	**7542**

[1] Preliminära uppgifter

Ordinarie skatteutjämningsbidrag

Bestämmelser om skatteutjämningsbidrag finns i lagen (1988:491) om skatteutjämningsbidrag och förordningen (1988:494) om skatteutjämningsbidrag.

Skatteutjämningsbidrag garanteras kommuner och landsting vars egen skattekraft är lägre än den de anses behöva för att kunna ge medborgarna likvärdig kommunal service oavsett i vilken kommun man bor. Denna garanterade skattekraft anges i procent av medelskattekraften och omfattar följande delar:

- grundgaranti
- tillägg eller avdrag på grund av ogynnsam resp. gynnsam åldersstruktur och social struktur
- tillägg för befolkningsminskning.

Riksdagen beslöt våren 1979 (prop. 1978/79:95, FiU35, rskr. 335, SFS 1979:362) om en omfattande förändring av skatteutjämningssystemet.

Reformen var fullt genomförd år 1982 och innebar att grundgarantinivån höjdes i framför allt de södra och mellersta delarna av landet. Inriktningen av reformen ledde emellertid till att skattesatserna generellt sett blev betydligt högre i Norrland, framför allt i skogslänen, än i övriga delar av landet. För att bryta denna utveckling och åstadkomma en bättre regional balans beslöt riksdagen våren 1988 (prop.1987/88:100 bil.9, FiU19, rskr. 244) att ändra systemet för kommunal skatteutjämning.

Ändringen innebar att man inom en i stort sett oförändrad ram höjde grundgarantinivån för kommunerna i Norrland liksom för de kommuner i mellersta och södra Sverige som ingår i stödområden. Även i vissa delar av Östergötland, östra Småland och Blekinge höjdes grundgarantierna. Höjningarna motsvarades av sänkta garantier för övriga delar av landet.

Grundgarantierna har på så sätt fått en mer markerad regionalpolitisk profil, vilket förutsätts leda till minskade utdebiteringsskillnader. Den tekniska uppbyggnaden av skatteutjämningssystemet, med bl.a. anknytning till medelskattekraften som en viktig del, ändrades inte.

En maximering av den skattesats som läggs till grund för bidragsberäkningen har införts i syfte att begränsa den enskilda kommunens möjligheter att påverka bidragets storlek. Den är satt till 16:00 kr./skr. för kommunerna, 13:50 kr./skr. för landstingen och till 29:50 kr./skr. för de kommuner som inte ingår i landsting. De kommuner och landsting som hade en högre skattesats fick genom denna ändring minskat skatteutjämningsbidrag. Denna bidragsminskning har kommunerna och landstingen i norra Sverige kompenserats för genom en högre grund-garanti.

Sedan dessa högsta skattesatser fastställdes har skatteväxlingar – bl.a. på grund av äldrereformen – genomförts mellan landstingen och kommunerna. Regeringen har med anledning av detta beslutat om nya högsta skattesatser för beräkning av skatteutjämningsbidrag. Beloppen varierar från län till län.

För år 1992 får kommuner och landsting tillsammans ordinarie skatteutjämningsbidrag med preliminärt 22054 milj.kr. Av landets totalt 284 kommuner erhåller 237 (83%) skatteutjämningsbidrag. Samtliga landsting utom tre, Stockholms, Uppsala samt Göteborgs och Bohus läns landsting, får skatteutjämningsbidrag.

Extra skatteutjämningsbidrag

Som ett komplement till ordinarie skatteutjämningsbidrag får regeringen enligt 7 § lagen (1988:491) om skatteutjämningsbidrag bevilja extra skatteutjämningsbidrag. För år 1992 har regeringen hittills beviljat 231 milj. kr. i sådana bidrag. Extra skatteutjämningsbidrag beviljas, efter ansökan, kommuner och landsting som av olika skäl har kommit i ekonomiska svårigheter. Extra skatteutjämningsbidrag utbetalas också för att trygga kollektivtrafik i glesbygd sedan statsbidraget för detta ändamål slopats samt, efter särskild ansökan, till de kommuner som vidtar förebyggande åtgärder mot jordskred och andra naturolyckor.

Allmän skatteutjämningsavgift

Bestämmelser om allmän skatteutjämningsutgift finns i lagen (1987:560) om skatteutjämningsavgift.

Den allmänna skatteutjämningsavgiften infördes år 1986 och bestämdes då till 0:14 kr./skr. Avsikten var att avgiften skulle finansiera den automatiska ökningen av skatteutjämningsbidragen mellan åren 1985 och 1986. Av samma skäl har avgiften höjts för åren 1987, 1988, 1990 och 1991. Höjningarna har uppgått till 0:08 – 0:10 kr./skr. för dessa år. Fr. o. m. år 1987 höjdes dessutom skatteutjämningsavgiften med 0:13 kr./skr. för kommunerna för att ersätta en utebliven besparing inom skolans område. År 1990 höjdes avgiften för kommunerna med 0:09 kr./skr. för att delvis finansiera 1990 års satsning på barnomsorgen.

Sedan år 1990 beräknas skatteutjämningsavgiften enbart på det egna skatteunderlaget (prop. 1988/89:150 bil.6, FiU29, rskr. 326). Tidigare beräknades avgiften på summan av det egna taxerade skatteunderlaget och tillskottet av skatteunderlag enligt lagen om skatteutjämningsbidrag. För att inkomsterna från skatteutjämningsavgiften efter förändringen skulle uppgå till oförändrat belopp, höjdes avgiften för år 1990 med 0:05 kr./skr. för kommunerna och 0:04 kr./skr. för landstingen.

År 1992 uppgår den allmänna skatteutjämningsavgiften till 1:15 kr./skr. för kommuner och 0:92 kr./skr. för landsting. Härav avser 0:25 kr./skr. en för år 1992 förhöjd avgift.

Särskild skatteutjämningsavgift

Bestämmelserna om särskild skatteutjämningsavgift finns i lagen (1987:561) om särskild skatteutjämningsavgift.

Fr. o. m. år 1986 tas en särskild skatteutjämningsavgift ut av kommuner med hög skattekraft. Denna avgift, som är progressiv, skärptes år 1988 (prop. 1986/87:100, FiU29, rskr. 343) och år 1989 (prop. 1987/88:100, FiU19, rskr. 244). Våren 1989 (prop. 1988/89:150 bil.6, FiU29, rskr. 326) beslöt riksdagen att ändra reglerna så att den särskilda avgiften fr. o. m. år 1990 skall omfatta alla kommuner med ett skatteunderlag som överstiger medelskattekraften. Avgiften tas ut på den del av det egna skatteunderlaget som överstiger 100% av medelskattekraften, dock inte för den del av skatteunderlaget som understiger det för kommunen garanterade skatteunderlaget enligt lagen (1988:491) om skatteutjämningsbidrag. Riksdagen har hösten 1991 beslutat (prop. 1991/92:38, FiU10, rskr. 108) att ändra avgiften så att ingen kommun vid en ökning av skatteunderlaget behöver betala mer i skatteutjämningsavgift än vad skatteinkomsterna ökar. Avgiften har fr. o. m. år 1992 följande utformning:

Särskild skatteutjämningsavgift (kr./skr.)

Skattekraften i % av av medelskattekraften	Avgiften per skattekrona i intervallet
100–109.99	1:–
110–119.99	2:–
120–124.99	3:–
125–129.99	4:–
130–134.99	6:–
135–139.99	8:–
140–	10:–

Skatteutjämningsavgifterna uppgår år 1992 till sammanlagt 14 743 milj.kr., varav 664 milj.kr. avser den särskilda skatteutjämningsavgiften. År 1992 betalar 41 kommuner särskild skatteutjämningsavgift.

Finansiering av skatteutjämningsbidragen

Skatteutjämningsbidragen följer automatiskt skatteunderlagets förändringar, eftersom de är knutna till medelskattekraften.

Sedan år 1986 tas skatteutjämningsavgifter ut för att neutralisera ökningen av bidraget. Vid oförändrat avgiftsuttag (exkl. den tillfälliga höjningen på 0:25 kr./skr.) beräknas ökningen mellan åren 1992 och 1993 uppgå till ca 800 milj.kr. netto. Skatteutjämningsbidragen beräknas då öka med ca 1 600 milj.kr. och skatteutjämningsavgifterna med sammanlagt ca 800 milj.kr.

För att neutralisera ökningen av kostnaderna i skatteutjämningssystemet mellan åren 1992 och 1993 skulle den allmänna skatteutjämningsavgiften behöva höjas med 0:06 kr./skr. för år 1993. Det skulle innebära en avgift år 1993 på 0:96 kr./skr. för kommunerna och 0:73 kr./skr. för landstingen. Kommunalekonomiska kommittén har i sitt betänkande föreslagit att den allmänna och särskilda skatteutjämningsavgiften slopas. Den ökade belastningen på statsbudgeten föreslås finansieras genom en motsvarande reducering av statsbidragen. Jag avser återkomma med ett förslag till proposition om de kommunalekonomiska frågorna under 1992. Den kommer även att behandla skatteutjämningssystemet.

Anslagsberäkningar

H 1. Skatteutjämningsbidrag till kommunerna m. m.[1]

1990/91 Utgift 18 251 488 603
1991/92 Anslag 20 868 000 000
1992/93 Förslag 23 100 000 000

[1] Tidigare redovisat under sjunde huvudtiteln, anslaget F1. Skatteutjämningsbidrag till kommunerna m. m.

Från anslaget betalas skatteutjämningsbidrag till kommuner och landsting enligt lagen (1988:491) om skatteutjämningsbidrag samt lagen (1982:221) med särskilda bestämmelser angående det kommunala skatteunderlaget m. m. Ytterligare föreskrifter för bidragsgivningen finns i för-

ordningen (1988:494) om skatteutjämningsbidrag. Vidare betalas kostnaderna för skatteutjämningsnämnden, som är ett rådgivande organ i frågor om extra skatteutjämningsbidrag, från detta anslag.

Med utgångspunkt i 1992 års skattesatser och en viss antagen höjning av skatteunderlaget samt med antagande att åldersstrukturen är densamma som för 1992 bedöms det *ordinarie skatteutjämningsbidraget* uppgå till 23 685 milj.kr. år 1993.

Extra skatteutjämningsbidrag beviljas efter ansökan sådana kommuner och landsting som av olika skäl har kommit i ekonomiska svårigheter. För år 1992 har sådana bidrag hittills beviljats med 129 milj.kr. Dessutom utbetalas vissa andra, riktade bidrag inom ramen för det extra skatteutjämningsbidraget. För att trygga kollektivtrafik i glesbygd, sedan statsbidraget för detta ändamål slopats, utbetalas ett särskilt bidrag om 70 milj.kr. till Gotlands kommun samt till kommunerna och landstingen i de s.k. skogslänen. Inom ramen för extra skatteutjämningsbidrag beviljas också efter ansökan 25 milj.kr. som stöd till kommuner som vidtar förebyggande åtgärder mot jordskred och andra naturolyckor.

Anslagsbehovet år 1993 för extra skatteutjämningsbidrag beräknas till 230 milj.kr.

Medelsbehovet under budgetåret 1992/93 avser bidrag som utbetalas under andra halvåret 1992 och första halvåret 1993. Bidragen under 1992 uppgår till 22 285 milj.kr. och beräknas för 1993 till 23 915 milj. kr. enligt dagens regelsystem. Hälften av beloppen för kalenderår 1992 resp. 1993, 23 100 milj.kr., utbetalas under budgetåret 1992/93. Jag avser att återkomma med ett förslag om ett nytt statsbidragssystem i en proposition under 1992. I avvaktan härpå beräknar jag medelsbehovet för budgetåret 1992/93 till 23 100 milj.kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

1. att bemyndiga regeringen att utge extra skatteutjämningsbidrag för år 1993 i enlighet med vad jag förordat,
2. att till *Skatteutjämningsbidrag till kommunerna m. m.för budgetåret* 1992/93 anvisa ett förslagsanslag på 23 100 000 000 kr.

H 2. Bidrag till kommunerna med anledning av avskaffandet av den kommunala företagsbeskattningen[1]

1990/91	Utgift	876 153 737
1991/92	Anslag	879 172 000
1992/93	Förslag	879 172 000

[1] Tidigare redovisat under sjunde huvudtiteln, anslaget F2. Bidrag till kommunerna med anledning av avskaffandet av den kommunala företagsbeskattningen

Från anslaget betalas bidrag till kommunerna som kompensation för det intäktsbortfall som blivit en följd av att den kommunala beskattningen av juridiska personer upphört (prop. 1983/84:133 bil.1, FiU39, rskr. 422,

SFS 1984: 504). Första bidragsåret var 1985. För år 1986 beslöt riksdagen (prop. 1984/85: 150, FiU29, rskr. 29) att kompensationen skulle reduceras med 30 kr./invånare. En ytterligare reducering med 90 kr./invånare har riksdagen beslutat om fr. o. m. år 1988 (FiU 1986/87: 29, rskr. 343). Regeringen har i september 1991 fastställt beloppet till sammanlagt ca 879 milj.kr. för år 1992. Jag föreslår att ett motsvarande belopp uppförs år 1993. Jag avser att överväga om detta bidrag redan år 1993 bör inordnas i ett nytt statligt utjämningssystem i samband med att jag i ett förslag till en proposition våren 1992 behandlar de kommunalekonomiska frågorna inför år 1993.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Bidrag till kommunerna med anledning av avskaffandet av den kommunala företagsbeskattningen* för budgetåret 1992/93 anvisa ett förslagsanslag på 879 172 000 kr.

I. Övriga ändamål

I 1. Bidrag till vissa handikappade ägare av motorfordon[1]

1990/91	Utgift	14 777 000
1991/92	Anslag	15 000 000
1992/93	Förslag	10 000 000

[1] Tidigare redovisat under sjunde huvudtiteln, anslaget G 2. Bidrag till vissa handikappade ägare av motorfordon (prop. 1990/91: 100 bil. 9)

Enligt lagen (1960: 603) om bidrag till vissa handikappade ägare av motorfordon, som upphävts vid utgången av september 1988 men som tillämpas övergångsvis i vissa fall, utgår bidrag till sådana handikappade motorfordonsägare som har ett gällande beslut om befrielse från årlig vägtrafikskatt. Bidragen motsvarar skattekostnaderna för viss mängd bensin som för ägare av bil uppgår till 700 liter och för ägare av motorcykel till 250 liter för helt år. Bidragen betalas i efterskott för budgetår. Ärenden om bidrag handläggs av riksskatteverket.

En ny form av bilstöd för handikappade som börjat tillämpas den 1 oktober 1988 medför att utbetalningarna på detta anslag minskar successivt. För budgetåret 1992/93 beräknar jag kostnaderna för bidrag enligt detta anslag till 10 000 000 kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Bidrag till vissa handikappade ägare av motorfordon* för budgetåret 1992/93 anvisa ett förslagsanslag på 10 000 000 kr.

I 2. Exportkreditbidrag[1]

1990/91	Utgift	0
1991/92	Anslag	1 000
1992/93	Förslag	1 000

[1] Tidigare redovisat under sjunde huvudtiteln, anslaget G 3. Exportkreditbidrag (prop. 1990/91: 100 bil. 9)

Från detta anslag bekostas exportkreditbidrag enligt lagen (1978: 401) om exportkreditstöd.

En förutsättning för att exportkreditstöd skall komma i fråga är bl. a. att exportkreditavtalet ingåtts före utgången av år 1981. Ansökan om stöd görs i första hand hos exportkreditnämnden. Nämnden prövar om de allmänna förutsättningarna för stöd föreligger. Stödet kan ges i form av antingen ett avdrag vid inkomsttaxeringen eller ett skattefritt bidrag. Bidrag ges bara om avdraget inte kan utnyttjas skattemässigt. Ansökan om utbetalning av bidrag skall göras hos riksskatteverket senast en månad efter det att exportföretagets taxeringar för beskattningsåret har vunnit laga kraft.

Riksskatteverket

Under de år möjlighet funnits till exportkreditbidrag har endast ett fåtal ansökningar kommit in till riksskatteverket. Då någon prognos för budgetåret 1992/93 inte låter sig göras föreslår riksskatteverket att anslaget tas upp med 1 000 kr. i statsbudgeten.

Föredraganden

Någon tillförlitlig beräkning av medelsbehovet under detta anslag är inte möjlig att göra. Ett av skälen till detta är att yrkandena om bidrag är beroende av taxeringsutfallet. Med hänsyn till osäkerheten om vilket medelsbehov som kan bli aktuellt förordar jag att anslaget förs upp med ett formellt belopp av 1 000 kr. också i statsbudgeten för budgetåret 1992/93.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Exportkreditbidrag* för budgetåret 1992/93 anvisa ett förslagsanslag på 1 000 kr.

I 3. Kostnader för vissa nämnder m. m.[1]

1990/91	Utgift	2 486 829
1991/92	Anslag	3 115 000
1991/92	Anslag exkl. mervärdesskatt	3 080 000
1992/93	Förslag	3 187 000

[1] Tidigare redovisat dels under sjunde huvudtiteln, anslagen G 1. Bidrag till vissa internationella byråer och organisationer m.m. och G 4. Kostnader för vissa nämnder (prop. 1990/91: 100, bil. 9), dels under trettonde huvudtiteln, anslaget C 7. Kostnader för vissa nämnder m. m. (prop. 1990/91: 100 bil. 15).

Fr. o. m. budgetåret 1992/93 är anslaget under trettonde huvudtiteln C 7. Kostnader för vissa nämnder m.m. sammanslaget med de under under sjunde huvudtiteln uppförda anslagen G 1. Bidrag till vissa internationella byråer och organisationer m. m och G 4. Kostnader för vissa nämnder. Från anslaget betalas kostnader – i regel arvoden till ledamöter och ersättare m. m. – för statstjänstenämnden (såvitt avser statsverket), statens tjänstebostadsnämnd, statens trygghetsnämnd, skiljenämnden i vissa trygghetsfrågor, skiljenämnden för arbetsmiljöfrågor, statens ansvarsnämnd, offentliga sektorns särskilda nämnd, statsförvaltningens centrala förslagsnämnd, offentliga arbetsgivares samarbetsnämnd (såvitt avser statsverket), statens tjänstepensions- och grupplivnämnd, nämnden för vissa pensionsfrågor, statens utlandslönenämnd, nämnden för lokalanställda, statens chefslönenämnd, ekonomiska rådet, statens krigsförsäkringsnämnd och statens krigsskadenämnd. Från anslaget betalas även Sveriges bidrag till nordiska skattevetenskapliga forskningsrådet.

Jag har samrått med statsrådet Bo Lundgren vid beräkningen av medelsbehoven för statens krigförsäkringsnämnd, statens krigsskadenämnd och i fråga om Sveriges bidrag till nordiska skattevetenskapliga forskningsrådet.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Kostnader för vissa nämnder m. m.* för budgetåret 1992/93 anvisa ett förslagsanslag på 3 187 000 kr.

I 4. Bokföringsnämnden[1]

1990/91	Utgift	3 328 765
1991/92	Anslag	4 078 000
1991/92	Anslag exkl. mervärdeskatt	3 913 000
1992/93	Förslag	4 377 000

[1] Tidigare redovisat under andra huvudtiteln, anslaget G 3. Bokföringsnämnden (prop. 1990/91:100, bil. 4)

Bokföringsnämnden har till uppgift att främja utvecklingen av god redovisningssed i företagens bokföring och offentlig redovisning.

Nämnden består av en ordförande och tio andra ledamöter. Nämndens kanslifunktion fullgörs av finansinspektionen.

	1991/92	Beräknad ändring 1992/93
		Föredraganden
Anslag		
Förvaltningskostnad	3 511 000	+266 000
(därav lönekostnader)	(1 885 000)	(+134 000)
Lokalkostnader	402 000	+198 000
mervärdeskatt	./.165 000	
Summa	**3 913 000**	**+464 000**

Bokföringsnämnden

Bokföringsnämndens kanslifunktion fullgörs av finansinspektionen. Vissa besparingar bör kunna göras genom denna samordning. Även när det gäller nämndens funktion att utveckla god redovisningssed kan samordningsvinster på sikt uppnås. Sammanslagningen kan dock under budgetåret 1992/93 medföra behov av en allmän genomgång av de föreskrifter som bankinspektionen, försäkringsinspektionen och bokföringsnämnden utfärdat på redovisningsområdet.

Även efter bildandet av Stiftelsen för utvecklande av god redovisningssed (redovisningsrådet) har nämnden arbetat med frågor om uppföljning och utveckling av årsredovisningspraxis i frågor som också berör publika företag. Verksamheten kommer i fortsättningen att koncentreras på frågor om löpande redovisning och bokslutsfrågor, som inte främst berör börsföretag och andra större bolag, normer för ADB-system för redovisning samt uppföljning av börsföretagens redovisningar. Nämnden räknar med att arbetet med att utforma normer på redovisningsområdet volymmässigt

kommer att bli minst lika omfattande som tidigare år. Inte heller arbetet med frågor om tillämpningen av lagstiftningen på redovisningsområdet eller arbetet med remissvar kommer att förändras väsentligt under kommande budgetår. Ett område som kan förutses kräva betydande insatser är analys av internationell redovisningsstandard och behovet av anpassning av svenska redovisningsnormer till denna standard.

Bokföringsnämnden föreslår att anslaget för budgetåret 1992/93 räknas upp med 198 000 kr för ökade hyreskostnader.

Föredragandens överväganden

Fr. o. m. budgetåret 1992/93 förs anslaget för bokföringsnämnden över till finansdepartementets huvudtitel. En kommitté med uppgift att göra en översyn av redovisningslagstiftningen har tillkallats (dir. 1991:71). Kommittén skall bl. a. överväga vilka principer som bör gälla för sådan kompletterande regelgivning som sker genom rekommendationer av olika expertorgan på redovisningsområdet. Det kan t. ex. diskuteras på vilket sätt redovisningsrådets bildande påverkar bokföringsnämndens funktion inom området. De åtgärder som kommittén kan komma att föreslå i detta hänseende påverkar dock inte bokföringsnämndens resursbehov för budgetåret 1992/93. Rationaliseringsavdraget med en enprocentig återföring av avdraget bör tillämpas på nämnden.

Hemställan

Med hänvisning till sammanställningen hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen

att till *Bokföringsnämnden* för budgetåret 1992/93 anvisa ett förslagsanslag på 4 377 000 kr.

I 5. Stöd till idrotten[1]

1990/91	Utgift	385 700 000	Reservation	23 912 227
1991/92	Anslag	411 128 000		
1992/93	Förslag	511 173 000		

[1] Tidigare redovisat under elfte huvudtiteln, anslagen E1. Stöd till idrotten och E2. Stöd till idrottens forskning och utveckling m. m. (prop. 1990/91:100, bil. 13). Vidare överförs från trettonde huvudtiteln del av anslaget F4. Bidrag till folkrörelserna. Ovan under utgift och anslag redovisas de tidigare anslagen E1. och E2. samlat.

Anslaget används för bidrag till Sveriges riksidrottsförbund (RF) för den verksamhet som bedrivs av förbundet och till förbundet anslutna organisationer. Från anslaget lämnas också bidrag till vissa utanför RF stående organisationer och till motionsverksamhet för studerande vid kårorterna. För anslagets användning gäller de av 1970 års riksdag beslutade riktlinjerna för organisationsstöd till idrotten (prop. 1970:79, SU122, rskr. 291). Från anslaget lämnas vidare bidrag till riksanläggningar för den samlade idrottsrörelsens behov samt bidrag till mindre föreningsanläggningar för idrott och friluftsliv. Sådana bidrag lämnas enligt de riktlinjer som fast-

ställts av riksdagen (prop. 1970:79, JoU33, rskr. 239, prop. 1979/80:100 bil. 13, KrU30, rskr. 377 och prop. 1989/90:100 bil. 13, s. 81, KrU15, rskr. 161) samt vissa av regeringen angivna villkor, vilka grundar sig på nämnda riktlinjer. Därutöver lämnas från detta anslag bidrag till lokal ungdomsverksamhet på idrottens område (prop. 1989/90:100 bil. 13, s. 80, KrU15, rskr. 161). Vidare lämnas från detta anslag bidrag till RF som stöd för den forskning och utveckling m.m. som bedrivs av förbundet. För anslagets användning gäller de av riksdagen beslutade riktlinjerna för statens stöd till forskning och utveckling m.m. inom idrotten (prop. 1989/90:110, bil. 13, s. 82, KrU15, rskr. 161 samt prop. 1989/90:90, s. 398, KrU23, rskr. 334).

Sveriges riksidrottsförbund (RF)

Idrotten erbjuder miljoner människor i Sverige glädje, gemenskap och en hälsosam och meningsfull fritidssysselsättning. I idrottsrörelsen fostras hundratusentals ungdomar i samarbete, demokratiska spelregler, hänsyn och respekt för medmänniskor. På så sätt är idrottsrörelsen för många unga människor i Sverige en skola för livet.

Enligt RF:s stadgar skall idrott utformas och organiseras så, att den i någon form blir tillgänglig för alla och kan ge utövaren tillfredsställelse med hänsyn till vars och ens värderingar. Uppskattningsvis lägger idrottens ca 500000 ideella ledare tillsammans ner 135 milj. timmar per år på att leda svensk ungdom i lokala idrottsorganisationer runt om i landet. Ansträngningar har gjorts för att utjämna de kostnadsskillnader som följer av olika förutsättningar att delta i organiserad idrottsverksamhet i olika delar av landet. Speciella satsningar har genomförts för att förbättra kvinnors villkor i idrotten. Särskilda insatser har gjorts för att öppna idrottsrörelsen för handikappade och invandrargrupper som ännu inte fullt ut kunnat tillgodogöra sig idrottens verksamhetsutbud.

Vid 1991 års riksidrottsmöte (RIM) antogs en prioritering av tre områden för idrottsrörelsen under den kommande tvåårsperioden. Dessa var *stärk idrottens trovärdighet, förbättra idrottens förutsättningar* och *stärk idrottens internationella agerande*. Därutöver gjordes bl.a. ett uttalande om att idrottens vilja är att regeringen inte bör ha ombudsplatser i riksidrottsstyrelsen. Styrelsen fick i uppdrag att förutsättningslöst diskutera olika alternativ med företrädare för regeringen samt att återkomma vid 1993 års riksidrottsmöte med förslag. Vidare uttalade RIM en önskan att statens stöd till idrottens forskning i ökad utsträckning bör tillföras Centrum för idrottsforskning.

En viss självfinansiering är enligt RF en nödvändighet för hela idrottsrörelsen. Graden av självfinansiering har ökat under senare år och uppgår nu i genomsnitt till 63%. En tredjedel avser interna avgifter av olika slag, exempelvis avgifter för tävlingsdeltagande, kurser eller konferenser samt medlemsavgifter. Sponsorintäkter och reklamavtal svarade förra verksamhetsåret för 40% av specialidrottsförbundens egenfinansiering.

För föreningarna har traditionellt lotterier och spel utgjort en viktig inkomstkälla. RF anser dock att idrottens möjligheter att finansiera sin

verksamhet på detta sätt olyckligtvis har försämrats under en längre tid. Ett undantag utgör bingospel, där den sammanlagda omsättningen under år 1990 ökade med 15%, bl.a. som en följd av de lättnader som tidigare beslutats av riksdagen.

Enligt RF medför den av riksdagen beslutade skattereformen även fortsättningsvis en tung belastning på föreningarnas och förbundens ekonomi. Främst rör det sig om fördyringar av resor, mat och logi, som en följd av den breddade basen för mervärdeskatt. Här utgör merkostnaderna en fara inte minst för barn- och ungdomsverksamheten. Vidare menar RF att vissa idrotter drabbats speciellt hårt genom att hyra av vissa anläggningar belagts med mervärdeskatt. Sammanlagt begär RF mot bakgrund i detta, ytterligare 355 milj. kr. som kompensation för skatteomläggningens kostnadseffekter på föreningsnivå.

RF:s anslagsframställan uppgår sammanlagt till 1 208,7 milj. kr. och omfattar i sina huvuddrag fyra utgiftsområden. RF begär 506,5 milj. kr. som stöd till idrottens organisationer, 14 milj. kr. som stöd till utveckling av riksanläggningar och föreningsbyggda anläggningar, 18,2 milj. kr. som stöd till Sveriges deltagande i sommar-OS och handikapp-OS i Spanien samt 670 milj. kr. som stöd till lokala organisationer. Sammantaget innebär anslagsframställan ett ökat statsanslag med 732,6 milj. kr. eller 153,9%.

För specialidrottsförbunden (SF) inriktas den planerade verksamheten budgetåret 1992/93 främst på att stärka idrottens finansiering och det ideella ledarskapet, i syfte att utveckla barn- och ungdomsidrotten, att öka jämställdheten och att utveckla föreningsarbetet. SF begär särskilda medel för att att uppnå "en fullständig resekostnadsutjämning inom idrotten" och att ge alla, oavsett ålder, kön eller specialintressen, möjlighet att på lika villkor tävla i organiserad form. Speciella insatser för att stärka rekryteringen och utbildningen av ideella ledare prioriteras.

Idrotten internationaliseras alltmer. Mängder av beslut, som i grunden påverkar svensk idrott, fattas i dag på internationell nivå. RF understryker att den svenska representationen i internationella förbunds styrelser behöver förstärkas. Detta bidrar bl.a. till att öka Sveriges möjligheter att erhålla värdskap för internationella idrottsevenemang. Sveriges ansökan om medlemskap i EG ökar möjligheterna för svensk idrott att agera i Europa.

För de utanför RF stående organisationerna begär RF 41,1 milj. kr. RF har valt att redovisa även dessa organisationers anslagsframställningar i sin helhet.

För uppförande, tillbyggnad eller upprustning av mindre idrottsanläggningar som ägs av idrottsförening kan bidrag lämnas av RF. Bidragen skall vara av betydelse för anläggningarnas tillkomst och varje beslut om bidrag prövas utifrån sökandens investerings- och driftskalkyler.

RF har vidare begärt medel för fortsatt upprustning av idrottens riksanläggning i Lillsveds Gymnastikfolkhögskola.

RF begär sammanlagt 24,5 milj. kr. som stöd till idrottens forskning och utveckling m. m. RF menar att kampen mot dopningmissbruket är en av idrottsrörelsens prioriterade arbetsområden. De viktigaste områden RF

vill prioritera är dels en utbyggnad av dopninglaboratoriet vid Huddinge sjukhus, dels en antidopningkampanj riktad till tonårsgrupperna.

Föredragandens överväganden

Ungefär 4 milj. människor i vårt land utövar aktivt någon form av idrott eller motion. Med sina över 2 milj. medlemmar är idrottsrörelsen vårt lands största ideella folkrörelse. Inom idrottsrörelsen aktiveras fler ungdomar än inom någon annan folkrörelse. Gemenskapen i idrottsföreningen är av stor vikt för många människor över hela landet. Idrottsrörelsens förmåga att engagera medborgare i idrottsaktiviteter, social verksamhet och i demokratiska beslutsprocesser spelar en viktig roll i utvecklingen av det svenska samhället. Enligt min mening innebär bl.a. dessa förhållanden att det är angeläget för det allmänna att på olika sätt stödja idrottsrörelsens verksamhet.

Idrottsrörelsens frihet och oberoende utgör en väsentlig del för dess funktion som en ideell och demokratisk folkrörelse. Mot denna bakgrund bör inte regeringen utse representanter i riksidrottsstyrelsen. Jag välkomnar det uttalande som riksidrottsmötet gjort i denna fråga. Med anledning av mitt principiella ställningstagande kommer jag att föreslå regeringen att inte tillsätta några ombud för regeringen i riksidrottsstyrelsen i samband med att mandatperioden 1993 går ut för de ombud som den tidigare regeringen utsett. De intressen regeringens ledamöter hittills haft att företräda i styrelsen, får tillgodoses på annat sätt. Jag avser att återkomma till detta i ett senare sammanhang.

Som jag framhållit tidigare är det angeläget för det allmänna att stödja idrottsrörelsens verksamhet. För att stärka dess frihet och oberoende är det viktigt att stärka idrottsrörelsens möjligheter till egenfinansiering. De ideella organisationernas andel av spelmarknaden har minskat. Dess nettointäkter efter olika skatter och andra kostnader har ej heller utvecklats som vore önskvärt.

Förutom den uppräkning av stödet till idrotten som jag föreslår, genomförs från årsskiftet skattesänkningar som minskar idrottsrörelsens kostnader med närmare 70 milj. kr. I samband med ställningstagande till de utredningar som berör lotteriverksamhet och spelmarknaden i stort bör möjligheterna att bereda de ideella organisationerna ökat utrymme särskilt beaktas. Det är också naturligt att en viss del av AB Tipstjänsts överskott överförs till idrotten med tanke på att AB Tipstjänsts spel till stor del baseras på idrottsevenemang. Jag återkommer senare till denna fråga.

Så långt det är möjligt bör administrativa uppgifter begränsas för de ideellt verkande ledarna, då dessa uppgifter ofta upplevs som byråkratiska och krångliga. Mot den bakgrunden föreslår jag att den övre gränsen för skattefria tävlingspriser höjs till 1 000 kr. från nuvarande 300 kr. I det följande redovisar jag med anledning av detta förslag till ändring i kommunalskattelagen.

Den sammantagna ökningen av det ekonomiska utrymmet för idrottsrörelsen under budgetåret 1992/93 blir genom mitt förslag följande:

* Anslagsökning	ca 35 000 000 kr.
* Sänkt mervärdeskatt	ca 68 500 000 kr.
* Del av Tipstjänsts överskott	ca 5 000 000 kr.

Totalt förbättras således idrottsrörelsens ekonomi med drygt 108 milj. kr. för budgetåret 1992/93. Sänkningen av mervärdeskatten träder i kraft den 1 januari 1992. Det innebär att idrottens kostnader redan under innevarande budgetår minskar med ca 34 milj. kr.

Anslagets fördelning

Den roll som RF har i fördelningen av statens stöd till idrotten förutsätter att nödvändiga prioriteringar redovisas. RF har vid årets anslagsframställning valt att överlämna SF:s och de utanför RF stående organisationernas anslagsframställningar utan eget yttrande. RF har därmed överlämnat till regeringen att göra erforderliga prioriteringar.

En fråga som får allt större vikt är folkhälsoarbetet. Idrottens betydelse för människors allsidiga rekreation är stor. RF har vid riksidrottsmötet prioriterat detta arbete. RF bör prioritera insatser för att aktivera handikappade. Idrottens betydelse i rehabilitering av handikappade är av stor vikt. Idrotten spelar en stor roll i arbetet med att integrera invandrare i det svenska samhället. Riksidrottsmötets beslut att öka ansträngningarna för att rekrytera ungdomar till idrottens beslutande församlingar ser jag som ett mycket viktigt steg för att ta vara på ungdomens vilja och skaparkraft. Jag delar också RF:s uppfattning att det är angeläget att engagera fler kvinnor som aktiva och som ledare samt i de beslutande församlingarna. Jag vill peka på betydelsen av den information som riksdagen begärt att få utförligt och samlat redovisad, om hur anslaget fördelas mellan idrott som utövas av män respektive kvinnor. Under anslaget har medel beräknats för dessa ändamål.

Elitidrotten är en liten men betydelsefull del av det totala idrottsutbudet. Den tilldrar sig stor massmedial uppmärksamhet och bidrar i betydande omfattning till medborgarnas upplevelser och samhörighet på olika nivåer. Den är också synnerligen betydelsefull för att väcka och bredda intresset för motion och fysisk fostran. Det är en fråga för RF och dess specialförbund att med stöd av anslaget sörja för att erforderligt stöd till elitidrotten ges.

Jag vill liksom RF framhålla den stora vikten av de ideellt arbetande ledarnas insatser för idrotten och samhället i stort. Det är därför angeläget att ledarna ges bra utbildningsmöjligheter. Jag vill här särskilt peka på det arbete som utförs inom ramen för idrottens eget studieförbund (SISU).

Insatser för barn och ungdomar är en viktig del av idrottsrörelsens verksamhet. Idrottsrörelsen aktiverar ett stort antal barn och ungdomar. Det lokala aktivitetsstödet är av stor betydelse för den lokala idrotten och dess möjlighet att aktivera ungdomar. Under budgetåret 1990/91 genomfördes mer än 6,7 miljoner bidragsberättigade aktiviteter av föreningar som erhåller bidrag under detta anslag. Riksdagen har gett regeringen i uppdrag att utforma nya regler för det statliga stödet till lokal ungdoms-

verksamhet efter förslag från idrottsrörelsen. De nya reglerna gäller fr.o.m. den 1 juli 1991. För innevarande budgetår har 182 milj. kr. anvisats under denna del av anslaget. Jag har beaktat idrottsrörelsens önskemål om förstärkning av detta bidrag.

Vid utarbetande av förslag till fördelningen av medel till de studerandes motionsverksamhet förutsätts att RF vid förslag till fördelningen av stödet har nära kontakt med Sveriges Förenade Studentkårer (SFS).

Det är angeläget att det finns förutsättningar att utöva idrott i hela vårt land. Genom de långa avstånden försvåras möjligheten för idrottsutövande i främst norra Sverige. Riksidrottsmötet har fattat beslut om att specialidrottsförbunden genom olika åtgärder skall medverka till att skapa förutsättningar för idrott på lika villkor över hela landet. Jag vill understryka betydelsen av att så sker och jag har beräknat medel för detta inom anslaget.

Riksidrottsmötet beslutade att stärka idrottens internationella agerande och att verka för ett enat idrotts-Europa och för en utveckling av idrotten på dess egna villkor och på demokratiska grunder. RF pekar också på betydelsen av att svenskar ges förutsättningar att åta sig internationella förtroendeuppdrag på idrottens område. Jag delar RF:s uppfattning att detta är av stor betydelse för den svenska idrottsrörelsen. Jag ser positivt på att RF arbetar för att stärka Sveriges möjligheter att erhålla värdskap för internationella idrottsevenemang. I samband med förberedelserna för ett svenskt medlemskap i EG vill jag understryka vikten av att den svenska idrottsrörelsen nära följer utvecklingen i de frågor som är av betydelse för idrotten.

Jag har beräknat medel för Sveriges deltagande vid sommar-OS och handikapp-OS i Spanien 1992.

Det är av stort värde att de lokala föreningarna ges möjlighet att uppföra anläggningar av olika slag. För att stimulera till och möjliggöra detta finns det under detta anslag särskilda stödet till s. k. mindre anläggningar. Detta stöd får användas för uppförande, köp, tillbyggnad eller upprustning av mindre idrottsanläggning som ägs av idrottsförening, enligt de riktlinjer som riksdagen fastställt (prop. 1979/80: 100, s. 166–167, KrU30, rskr. 377). Jag vill erinra om att idrottsorganisationer även kan ansöka om medel ur allmänna arvsfonden till ungdomslokaler, klubbstugor och dylikt. Under förra året bidrog fonden med ca 2,2 milj. kr. för sådana ändamål. Jag har inom anslaget beräknat medel för stödet till mindre anläggningar liksom till den fortsatta upprustningen av Lillsveds Gymastikfolkhögskola. Det ankommer på RF att inom ramen för anslaget tillgodose detta.

Den särskilda anslagsposten Stöd till idrottens forskning och utveckling m.m. föreslås upphöra och medlen för detta ändamål anvisas i stället under förevarande anslag. Detta möjliggör för riksidrottsstyrelsen att friare inom anslaget prioritera dessa frågor.

Enligt RF är idrottsrörelsens resurser på antidopningområdet otillräckliga för att RF skall kunna fullfölja sina ambitioner i kampen mot dopning.

Forsknings- och utvecklingsarbetet är av stor betydelse för att idrotten skall kunna fortsätta att utvecklas på ett positivt sätt. Det gäller såväl från

folkhälsosynpunkt som från rent idrottslig synpunkt. Jag ser förstärkta insatser på idrottsutbildningens område och en mera långsiktig kunskapsuppbyggnad inom idrottsforskningen som betydelsefulla förutsättningar för utvecklingen av svensk idrott.

Medel för grundforskning anvisas bl. a. under anslagen till forskningsråden under åttonde huvudtiteln. Det förevarande anslaget skall därför ses som komplement till den forskning som kan erhålla anslag från forskningsråden samt de satsningar som gjorts och kan komma att göras genom inrättande av nya professurer med inriktning på idrott vid landets högskolor.

För det kommande budgetåret vill RF arbeta med att stimulera insatser kring idrottens vitala frågor. RF vill prioritera produktion av mer lättillgänglig forskningsinformation för idrottens tränare och aktiva. Jag finner denna prioritering angelägen. Det är av intresse med en bred spridning av idrottsforskningens resultat. Jag utgår från att diskussionen mellan Idrottens forskningsråd och Centrum för idrottsforskning om en närmare samordning av verksamheten leder till ett positivt resultat. Vidare finns under åttonde huvudtiteln medel beräknat för att tillgodose behovet av samordning och information vid Centrum för idrottsforskning. Detta kan enligt min mening bidra till att förstärka detta viktiga arbete.

Riksdagen har under hösten beslutat om lagstiftning mot dopning. Jag konstaterar med tillfredsställelse att idrottsrörelsen konsekvent och målmedvetet ökat ansträngningarna för att motverka användningen av olika dopningmedel och andra droger inom idrotten. Samhället tar genom lagstiftningen ett ansvar för att hindra tillgängligheten av olika dopningpreparat som riskerar att skada användarna. Jag instämmer mot denna bakgrund i RF:s vilja att prioritera idrottens arbete på detta område.

Sammanfattningsvis föreslås en uppräkning av anslaget med ca 100 milj. kr., varav engångsvis 16 milj. kr. och omföring från anslag ca 65 milj. kr., till totalt ca 511 milj. kr.

Skattereformen

Idrottsrörelsen har vid olika tillfällen framhållit att skattereformen medför negativa effekter för idrotten. Främst pekar man på ökade kostnader som en följd av riksdagens beslut om breddning av mervärdeskatteunderlaget för hotell- och restaurangtjänster samt resor. Idrottsrörelsen har även pekat på de administrativa merarbeten som den reformerade inkomstbeskattningen kan medföra, särskilt för de mindre föreningarna.

Riksdagen har redan beslutat om vissa åtgärder avsedda att i viss mån kompensera idrottsrörelsen för den ekonomiska och administrativa börda som skattereformen inneburit. Denna kompensation har bl.a. utgått genom ett anslag på 65 milj. kr. riktat till idrottsrörelsens lokala barn- och ungdomsverksamhet. Anslaget föreslås nu överföras från trettonde huvudtitelns anslag F 4. Bidrag till folkrörelserna till denna huvudtitels anslag I 5. Stöd till idrotten.

Riksdagen har också beslutat om en lagstiftning varigenom idrottslig

verksamhet är befriad från uttag av socialavgifter på ersättningar upp till ett halvt basbelopp.

Lättnader har genomförts för att stimulera folkrörelserna till att kunna öka intäkterna från bingospel genom att den högsta vinsten i bingospel justerats från ett halvt till ett helt basbelopp.

Riksdagen beslutade också att anvisa medel till idrotten via AB Tipstjänst.

Jag vill här redovisa ytterligare åtgärder för att kompensera idrottsrörelsen för skattereformens konsekvenser.

Riksdagen har fattat beslut om sänkning av mervärdeskatten på vissa varor och tjänster. Detta innebär att idrottsrörelsens krav på kompensation delvis har infriats. Enligt RF:s beräkningar motsvarar en sänkning av mervärdeskatten på hotell- och restaurangtjänster samt resor i enlighet med riksdagens beslut 68,5 milj. kr. i minskade kostnader för idrottsrörelsen.

Jag har vidare uppdragit åt en särskild utredare att undersöka vissa effekter av den breddade mervärdeskatten. Denne kommer också att belysa effekter som uppkommer för idrotten.

Upprättat lagförslag

Idrottsrörelsen har pekat på det administrativa merarbete som följer av att tävlingsvinster i form av nyttovaror överstigande 0.01 basbelopp avrundat till närmsta hundratal kronor beskattas. Jag föreslår därför att detta belopp höjs så att skatteplikt inträder först vid tävlingsvinster i form av nyttovaror överstigande 0.03 basbelopp avrundat till närmsta hundratal kronor, vilket för närvarande motsvarar 1 000 kr. Jag föreslår således att den aktuella bestämmelsen i 19 § kommunalskattelagen (1928:370) ändras. Förändringen bör gälla redan under år 1992, således från 1993 års taxering. Denna bestämmelse föreslås också ändrad i prop. 1991/92:81. I enlighet med det anförda har inom finansdepartementet upprättats ett förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen (1928:370).

Den föreslagna lagändringen är av en sådan beskaffenhet att lagrådets hörande skulle sakna betydelse.

Förslaget bör fogas till protokollet i detta ärende som bilaga 8.2.

Idrottens egenfinansiering

Idrottens möjligheter till egenfinansiering utöver samhällsstödet är som jag tidigare berört av stor betydelse. Lotterier och bingo har sedan länge varit en viktig inkomstkälla för föreningslivet. Den pågående översynen av lotterilagstiftningen i en parlamentariskt sammansatt kommitté har här en viktig uppgift att fylla. Enligt direktiven skall kommittén undersöka i vad mån folkrörelserna i högre grad än för närvarande skulle kunna finansiera sin verksamhet genom ökade intäkter av lotterier och spel och i vad mån det ur kontrollsynpunkt är möjligt att förenkla eller avreglera vissa lotteriformer.

Jag avser att i samarbete med chefen för civildepartementet nära följa

idrottsrörelsens och övriga folkrörelsers finansieringsfrågor, inte minst från skatte- och avgiftssynpunkt. I samband med detta kan det finnas behov att överväga om en samlad översyn bör göras för att klarlägga föreningslivets arbetsvillkor.

AB Tipstjänst

Riksdagen beslutade (1989/90:FiU36, rskr. 288), vid behandlingen av regeringens skrivelse (1989/90:121) med anledning av en granskning av riksdagens revisorer gällande AB Tipstjänsts stöd till idrotten, att en större del än för närvarande av AB Tipstjänsts vinst bör tillställas idrotten.

Efter riksdagens beslut ökade stödet till ca 20 milj. kr. år 1990.

Föredragande statsråd föreslog i 1991 års budgetproposition (prop. 1990/91:100) att AB Tipstjänst tills vidare bör vara oförhindrat att stödja idrotten inom en ram på 50 milj. kr. årligen. Riksdagen biföll förslaget (1990/91:FiU19, rskr. 210), och ställde som villkor att alla insatser i form av ersättningar m.m. av bolaget skall bedömas vara av värdefull godwill karaktär på längre sikt eller på annat sätt vara långsiktigt kommersiellt befogade.

Under år 1991 har AB Tipstjänst, i enlighet med riksdagens beslut, lämnat sammanlagt 50 milj. kr. i sådant stöd till idrotten.

Tipstjänsts idrottsanknutna spel står för ca hälften av bolagets omsättning och för ca en tredjedel av bolagets vinst. Det är därför naturligt att AB Tipstjänst har och har haft en nära koppling till idrotten. En stor målgrupp för AB Tipstjänsts produkter är idrottspublik varför det också är naturligt att en del av bolagets strikt kommersiella marknadsföringsinsatser styrs mot idrottsevenemang och idrottsföreningar. Om dessa kommersiella marknadsföringsinsatser beslutar naturligtvis bolaget.

Eftersom AB Tipstjänst använder idrottsevenemang som spelobjekt är det enligt min mening rimligt att också en del av AB Tipstjänsts överskott går till idrotten. Däremot anser jag inte att AB Tipstjänst bör besluta om fördelning av detta stöd på det sätt som var fallet under 1991. Riksdagen bör ta ställning till hur stor del av AB Tipstjänsts överskott som får disponeras för direkt stöd till idrotten. Idrottsrörelsen bör inom sig fördela medlen. Jag förutsätter emellertid att viss hänsyn härvid tas till på vilket sätt medlen tidigare har fördelats.

Jag anser att AB Tipstjänsts bolagsstämma, utöver de strikt kommersiellt betingade marknadsföringsinsatser som är ett normalt led i bolagets verksamhet, skall ges möjlighet att besluta om stöd till idrotten i form av ett samlat bidrag till riksidrottsförbundet att användas påföljande budgetår.

För budgetåret 1992/93 anser jag att ramen för stöd efter beslut av bolagsstämman bör uppgå till 55 milj. kr. Första halvåret 1992, innan det föreslagna systemet träder i kraft, bör AB Tipstjänst i enlighet med riksdagens tidigare beslut vara oförhindrat att stödja idrotten, efter samråd med RF, med upp till 25 milj. kr.

Övriga huvudtitlar

Jag vill slutligen ge en samlad redovisning över hela det statliga stödet till idrotten. Sammanlagt kan de statliga anslagen till idrotten beräknas uppgå till nära 1 000 milj. kr. Utöver det stöd som redovisas under detta anslag, har idrotten erhållit medel under följande anslag.

Under tredje huvudtiteln har anvisats medel för idrottsrörelsens internationella deltagande, t. ex. i samarbetet inom idrottens område i Norden och i Europarådet samt för vissa biståndsinriktade insatser.

Under fjärde huvudtiteln har anvisats omkring 2 milj.kr. för de idrottsplutoner som för närvarande finns upprättade vid tretton förband i olika delar av landet. Kostnaderna avser värnpliktskostnader för den del av utbildningstiden som ägnas åt idrottsverksamhet. Därtill anslås omkring 1,2 milj.kr. till Sveriges Militäridrotts- och Mångkampsförbund och Svenska Sportskytteförbundet samt medel till Försvarets civila idrottsförbund och Svenska Pistolskytteförbundet.

Under femte huvudtiteln har utgått vissa projektmedel för idrottsrörelsens deltagande i samhällsarbetet mot droger och missbruk.

Under denna huvudtitel har den statliga garantiverksamheten under föregående budgetår belastats med 15,6 milj. kr. för att täcka förlusterna vid genomförandet av Ryttar-VM i Stockholm.

Under åttonde huvudtiteln har utgått ca 6 milj. kr. till landets idrottsgymnasier, ca 17,5 milj. kr. till idrottens studieförbund SISU, 11 milj. kr. till driften av idrottens folkhögskolor i Lillsved och Bosön samt 2,6 milj. kr. till Hästsportens folkhögskola i Kolbäck. Vidare har anvisats drygt 7 milj. kr. för professurer med anknytning till idrott samt för verksamheten vid Centrum för idrottsforskning m. m. Från åttonde huvudtiteln finansieras även idrottssamarbete inom UNESCO:s ram. Fr. o. m. innevarande budgetår anslås ej särskilda medel direkt till varje idrottslig gymnasie- och folkhögskoleutbildning. Regeringen har därför inget direkt inflytande över storleken på medel som fördelas till varje speciell typ av sådan utbildning.

Under tionde huvudtiteln har anvisats medel för 3 000–3 500 lönebidragsanställda som huvudsakligen är verksamma i idrottsföreningar. Statens bidrag kan här uppskattas till drygt 450 milj. kr. Vidare har vissa projektmedel anslagits för idrottsrörelsens verksamhet bland invandrare och mot rasism.

Ytterligare projekt rörande bl.a. jämställdhet inom idrotten har erhållit medel under trettonde huvudtiteln.

Riksdagen har tidigare beslutat att fr.o.m. den 1 juli 1992 inrätta en idrottshögskola i Stockholm. Idrottshögskolan kommer att utgöra en viktig del i att utveckla och samordna idrotten i högskolan. Ett samlat grepp kan genom denna tas över idrottsutbildningar, vilket gynnar såväl de olika utbildningarna som idrottsrörelsen.

Sammanfattning

Sammanfattningsvis föreslås en uppräkning av anslaget Stöd till idrotten med drygt 100 milj. kr., varav engångsvis 16 milj. kr. och omföring från

anslag ca 65 milj. kr., till totalt ca 511 milj. kr. Det bör ankomma på regeringen att efter förslag från RF besluta om närmare fördelning av anslaget.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen

dels föreslår riksdagen att till *Stöd till idrotten* för budgetåret 1992/93 anvisa ett reservationsanslag på 511 173 000 kronor,

dels föreslår riksdagen att anta förslag till ändring i kommunalskattelagen (1928:370),

dels beredер riksdagen tillfälle att ta del av vad jag har anfört i det föregående om stöd till idrotten från AB Tipstjänsts överskott.

I 6. Höjning av grundkapitalet i Nordiska investeringsbanken

1990/91	Utgift	44 441 414
1991/92	Anslag	0
1992/93	Förslag	31 000 000

Nordiska investeringsbanken har till ändamål att ge lån och ställa garantier på bankmässiga villkor i överensstämmelse med samhällsekonomiska hänsyn för genomförande av investeringsprojekt och export av nordiskt intresse. Bankens styrelse gjorde i juni 1991 en framställan till Nordiska ministerrådet om en höjning av bankens grundkapital med 800 miljoner SDR.[1]

Nordiska ministerrådet (samarbetsministrarna) antog den 21 augusti 1991 ett förslag om höjning av bankens kapital avsett att föreläggas Nordiska rådet för yttrande.

Förslaget innebär att grundkapitalet ökas med 800 milj. till 2 400 milj. SDR. Den inbetalade delen av kapitalet beräknas av Ministerrådet kunna sättas vid 60 milj. SDR, eller 7,5 %, utan att bankens kreditvärdighet påverkas. Anmodan om inbetalning av den återstående delen sker i den mån styrelsen finner det nödvändigt för att uppfylla bankens skuldförpliktelser. Enligt förslaget ställs 30 milj. SDR till förfogande genom direkta inbetalningar från medlemsländernas sida, medan resterande 30 milj. SDR överförs från bankens reservfond. Efter höjningen kommer den inbetalade andelen att uppgå till totalt 260 milj. SDR eller 10,8 % av det samlade grundkapitalet på 2 400 milj SDR. Medlemsländernas inbetalningar föreslås ske i tre årliga lika stora rater med början den 15 maj 1993.

Nordiska rådets presidium antog den 13 november 1991 en rekommendation till Ministerrådet att snarast besluta om en kapitalhöjning i enlighet med det här refererade förslaget. Ett sådant beslut fattades av Ministerrådet den 11 december 1991. Beslutet träder i kraft först efter godkännande av resp. medlemslands folkrepresentation.

[1] En särskild dragningsrätt motsvarade 8,207 svenska kronor den 4 december 1991.

Nordiska investeringsbanken kan, enligt bankens stadgar, ge lån och ställa garantier upp till ett sammanlagt belopp motsvarande 250% av grundkapitalet. Denna princip sammanfaller med de regler som gäller för den Europeiska investeringsbanken och är motiverad av hänsyn till bankens kreditvärdighet. Nordiska ministerrådet konstaterar att banken per den 31 augusti 1991 hade utestående och beviljade, ännu icke utbetalda lån, motsvarande ca 3100 milj. SDR. Drygt tre fjärdedelar av bankens totala låneram var därmed utnyttjad.

Den genomsnittliga årliga nettotillväxten för bankens engagemang har under perioden 1986 t.o.m. 1990 uppgått till omkring 20%. Nettotillväxten har emellertid visat en fallande tendens bl.a. beroende på ökande återbetalningar. Den framtida ökningstakten beräknas därför stanna vid omkring 10% årligen. Enligt bankens bedömning kommer den nuvarande låneramen därmed att vara fullt utnyttjad vid årsskiftet 1993/94.

Ministerrådet konstaterar att banken under hela sin verksamhetsperiod har lidit endast obetydliga förluster i förhållande till verksamhetens omfattning. Avkastningen på bankens egenkapital har varit 9,2% för perioden 1976–1982, 12,8% för perioden 1983–86 samt 10,6% för perioden 1987–1990. Banken har vid tre tillfällen, senast 1991, lämnat utdelning till medlemsländerna. Banken kan därför anses ha bedrivit sin verksamhet i överenstämmelse med bankmässiga principer och tillgodosett stadgarnas krav på en rimlig förräntning på det insatta kapitalet.

För att banken skall kunna fortsätta den verksamhet, som enligt Nordiska ministerrådet hittills har utvecklats positivt, krävs en höjning av bankens grundkapital.

Enligt bankens stadgar skall en eventuell höjning av grundkapitalet fördelas mellan medlemsländerna enligt den vid varje tidpunkt av Nordiska ministerrådet fastställda fördelningsnyckeln för gemensam nordisk finansiering. Enligt den för 1991 gällande fördelningen skall Danmark teckna sig för 21,3% eller 170,4 milj. SDR, Finland för 21,2% eller 169,6 milj. SDR, Island 1,1% eller 8,8 milj. SDR, Norge 18,9% eller 151,2 milj. SDR och Sverige 37,5% eller 300 milj. SDR av höjningen på 800 milj. SDR.

Den del av kapitaltillskottet som skall inbetalas avses ställas till bankens förfogande enligt följande:

	Överföring från reservfonden	Milj. SDR			Totalt	Fördelningsnyckel för kapitaltillskott (%)
		Inbetalning från medlemmarna				
		1:a inbetalningen 15.5.93	2:a 15.5.94	3:e 15.5.95		
Danmark	6,423	2,130	2,130	2,130	12,813	21,3
Finland	5,220	2,120	2,120	2,120	11,580	21,2
Island	0,297	0,110	0,110	0,110	0,627	1,1
Norge	5,487	1,890	1,890	1,890	11,157	18,9
Sverige	12,573	3,750	3,750	3,750	23,823	37,5
Totalt:	**30,000**	**10,000**	**10,000**	**10,000**	**60,000**	**100,0**

Föredragandens överväganden

Jag delar Nordiska ministerrådets uppfattning att bankens verksamhet har utvecklats positivt och att den föreslagna höjningen av bankens grundkapital är motiverad.

Jag föreslår därför att svenska staten åtar sig betalningsansvaret för Sveriges andel av höjningen av grundkapitalet i Nordiska investeringsbanken i enlighet med Nordiska ministerrådets beslut samt att ett förslagsanslag på 31 milj. kr. tas upp på budgeten för budgetåret 1992/93 för att finansiera den första svenska inbetalningen till kapitalhöjningen.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

1. godkänna att svenska staten ikläder sig betalningsansvaret för Sveriges andel, uppgående till 300 milj. SDR, av höjningen av Nordiska investeringsbankens grundkapital, och ställer 11,25 milj. SDR till bankens förfogande inom överenskomna tidsfrister,
2. till *Höjning av grundkapitalet i Nordiska investeringsbanken* för budgetåret 1992/93 anvisa ett förslagsanslag på 31 000 000 kr.

I 7. Bidrag till EFTA:s fond för ekonomisk och social ujämning

1992/93 Nytt anslag (förslag) 270 000 000

Föredragandens överväganden

Jag har tidigare idag (bilaga 1, Särskilda frågor, avsnitt 7) redogjort för de utgiftsåtaganden som följer av EES-avtalet. Bidraget till fonden för ekonomisk och social utjämning beräknas uppgå till ca 270 000 000 kr. under budgetåret 1992/93.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Bidrag till EFTA:s fond för ekonomisk och social utjämning* för budgetåret 1992/93 anvisa ett förslagsanslag på 270 000 000 kr.

Övriga frågor inom finansdepartementets verksamhetsområde

1 De kyrkliga kommunerna

1.1 Folkbokföringsreformen

Min bedömning och mitt förslag:
- De kyrkliga kommunerna bör sänka sina skattesatser motsvarande den kostnadsminskning som uppstår på grund av att kyrkan inte längre handhar folkbokföringen.
- Den andel av församlingsskatten som skall betalas av den som inte tillhör svenska kyrkan minskas från 30 till 25 %.

Skälen till min bedömning och mitt förslag:Den 1 juli 1991 överfördes folkbokföringen till skattemyndigheterna. Förändringen innebär för de kyrkliga kommunerna en kostnadsminskning som under de närmast följande åren bedöms uppgå till ca 300 milj.kr. per år (prop. 1990/91:100, bil. 9). Ytterligare kostnadsminskningar kommer att kunna genomföras successivt bl.a. som en följd av att kyrkobokföringshandlingar förs över till de statliga arkivmyndigheterna. Eftersom de kyrkliga kommunerna inte skall ta ut skatt för uppgifter som man inte längre handhar, anser jag att de minskade kostnaderna skall resultera i ett minskat skatteuttag hos dessa kommuner. Svenska kyrkans församlings- och pastoratsförbund har förklarat sig berett att rekommendera de kyrkliga kommuner som berörs att sänka skatten. Om sådan skattesänkning inte sker bör regeringen överväga särskilda åtgärder.

Den som inte är medlem i svenska kyrkan betalar endast den del av församlingsskatten som är avsedd att täcka kostnaderna för kyrkans folkbokförings- och begravningsverksamhet. Denna andel utgör 30 % av den kyrkliga utdebiteringen och motsvarar därvid ett genomsnitt av samtliga kyrkliga kommuners kostnadsandel (jfr prop. 1973:84, SkU65, rskr. 317). Även denna procentsats bör sänkas med anledning av att kyrkan inte längre ansvarar för folkbokföringen. Jag föreslår därför, i samråd med statsrådet Bo Lundgren och chefen för civildepartementet, att skatteuttaget sänks till 25 % av det för debiteringen bestämda beloppet, vilket således skall anses motsvara begravningsverksamhetens andel av de kyrkliga kommunernas nettokostnader. Denna nivå överensstämmer väl med de beräkningar som statskontoret redovisar i rapporten Svenska kyrkans ekonomi (1991:12). Ändringen bör göras med verkan fr. o. m. år 1993.

Min bedömning:
– De ökade intäkterna för de kyrkliga kommunerna på grund av inkomstskattereformen kan såvitt nu går att bedöma kvittas mot breddningen av basen för mervärdeskatt och de statsbidragsindragningar som riksdagen beslutade med anledning av förra årets budgetproposition.

Skälen till min bedömning:I förra årets budgetproposition (prop. 1990/91:100, bil. 9) redovisades utfallet av skattereformen och folkbokföringsreformen för de kyrkliga kommunerna avseende åren 1991-1995. Riksdagens beslut (FiU29, rskr. 248) innebar att neutraliseringen mellan staten och de kyrkliga kommunerna av reformernas ekonomiska nettoeffekter för åren 1991 och 1992 skulle ske genom indragning av vissa statsbidrag. Den dåvarande regeringen angav att fr.o.m. år 1993 måste ytterligare åtgärder vidtas för att en neutralisering skall uppnås.

Jag har tidigare anfört att de kyrkliga kommunerna bör sänka sina skattesatser motsvarande de minskade kostnaderna med anledning av att kyrkan inte längre ansvarar för folkbokföringen.

Beträffande skattereformen gör jag nu bedömningen att de ökade intäkterna på grund av inkomstskattereformen fr.o.m. år 1993 i huvudsak motsvaras av dels kostnadsökningar till följd av breddningen av basen för mervärdeskatt, dels redan beslutade statsbidragsindragningar. Om dessa förändringar kvittas mot varandra skulle några ytterligare åtgärder alltså inte behövas för att upprätthålla ett budgetmässigt neutralt utfall mellan staten och de kyrkliga kommunerna. Jag har i denna fråga samrått med chefen för civildepartementet.

1.3 Upprättat lagförslag

I enlighet med det anförda har inom finansdepartementet upprättats förslag till

lag om ändring i lagen (1951:691) om viss lindring i skattskyldigheten för den som icke tillhör svenska kyrkan

Förslaget bör fogas till protokollet i detta ärende som bilaga 8.1.

Lagförslaget är av sådan beskaffenhet att lagrådets hörande skulle sakna betydelse.

1.4 Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen
att anta lagförslaget.

2 Ränteersättningar

Föredragandens överväganden

Under budgetåren 1988/89 till 1991/92 har anslaget G5. Ränteersättningar m. m. varit uppfört på statsbudgeten under sjunde huvudtiteln. Anslaget har inte belastats. Frågan om räntebärande placering av så kallade nedsatta och deponerade medel bör beredas samlat med utvecklingen av generell räntebeläggning av statliga medelsflöden. Jag föreslår därför att anslaget avförs från statsbudgeten.

Hemställan

Jag hemställer att anslaget G 5. Ränteersättningar m. m. avförs från statsbudgeten.

Förslag till

Lag om ändring i lagen (1951:691) om viss lindring i skattskyldigheten för den som icke tillhör svenska kyrkan

Härigenom föreskrivs att 1 § lagen (1951:691) om viss lindring i skattskyldigheten för den som icke tillhör svenska kyrkan skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
1 §[1]	
Sådan församlingsskatt enligt församlingslagen (1988:180), som efter kyrkofullmäktiges beslut eller annars debiteras efter samma grunder som gäller för debitering av kommunalskatt, skall påföras den, som vid ingången av inkomståret inte tillhörde svenska kyrkan, efter endast *trettio* procent av det för debiteringen bestämda beloppet. Vad nu sagts gäller också den som tillhörde svenska kyrkan men inte varit folkbokförd här i riket under någon del av inkomståret.	Sådan församlingsskatt enligt församlingslagen (1988:180), som efter kyrkofullmäktiges beslut eller annars debiteras efter samma grunder som gäller för debitering av kommunalskatt, skall påföras den, som vid ingången av inkomståret inte tillhörde svenska kyrkan, efter endast *25* procent av det för debiteringen bestämda beloppet. Vad nu sagts gäller också den som tillhörde svenska kyrkan men inte varit folkbokförd här i riket under någon del av inkomståret.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1993 och tillämpas första gången vid debitering av skatt enligt 1994 års taxering. Lagen tillämpas dock vid utbetalning under åren 1993 och 1994 av förskott som avses i 4 a § lagen (1965:269) med särskilda bestämmelser om kommuns och annan menighets utdebitering av skatt, m. m.

[1] Senaste lydelse 1991:502.

Förslag till

Lag om ändring i kommunalskattelagen (1928: 370)

Härigenom föreskrivs att 19 § kommunalskattelagen (1928: 370) skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse *Föreslagen lydelse*

19 §[1]

Till skattepliktig inkomst enligt denna lag räknas *icke*:

vad som vid bodelning tillfallit make eller sambo eller vad som förvärvats genom arv, testamente, fördel av oskift bo eller gåva;

vinst i svenskt lotteri eller vinst vid vinstdragning på här i riket utfärdade premieobligationer och ej heller sådan vinst i utländskt lotteri eller vid vinstdragning på utländska premieobligationer, som uppgår till högst 100 kronor;

ersättning, som på grund av försäkring jämlikt lagen (1962: 381) om allmän försäkring, lagen (1954: 243) om yrkesskadeförsäkring eller lagen (1976: 380) om arbetsskadeförsäkring tillfallit den försäkrade, om icke ersättningen grundas på förvärvsinkomst eller utgör föräldrapenning, så ock sådan ersättning enligt annan lag eller särskild författning, som utgått annorledes än på grund av sjukförsäkring, som nyss sagts, till någon vid sjukdom eller olycksfall i arbete eller under militärtjänstgöring eller i fall som avses i lagen (1977: 265) om statligt personskadeskydd eller lagen (1977: 267) om krigsskadeersättning till sjömän om icke ersättningen grundas på förvärvsinkomst, ävensom ersättning, vilken vid sjukdom eller olycksfall tillfallit någon på grund av annan försäkring, som icke tagits i samband med tjänst, dock att till skattepliktig inkomst räknas ersättning i form av pension eller i form av livränta i den mån livräntan är skattepliktig enligt 32 § 1 eller 2 mom., så ock ersättning som utgår på grund av trafikförsäkring eller annan ansvarighetsförsäkring eller på grund av skadeståndsförsäkring och avser förlorad inkomst av skattepliktig natur;

belopp, som till följd av försäkringsfall eller återköp av försäkringen utgått på grund av kapitalförsäkring, samt belopp som arbetsgivare utan att försäkring har tecknats för anställdas räkning betalar ut och som motsvarar ersättning på grund av grupplivförsäkring, i den mån beloppet inte väsentligt överstiger vad som utgår för befattningshavare i statens tjänst;

försäkringsersättning eller annan ersättning för skada på egendom, dock att skatteplikt föreligger dels i den mån ersättningen avser annan byggnad än privatbostad eller markanläggning, dels i den mån köpeskilling, som skulle ha influtit om den försäkrade eller skadade egendomen i stället hade sålts, hade varit att hänföra till intäkt av näringsverksamhet och dels i den mån ersättningen eljest motsvarar skattepliktig intäkt av eller avdragsgill omkostnad för näringsverksamhet;

vinstandel, återbäring eller premieåterbetalning, som utgått på grund av annan personförsäkring än pensionsförsäkring eller sådan sjuk- eller olycksfallsförsäkring som tagits i samband med tjänst, samt vinstandel,

[1] Senaste lydelse 1991:1832.

som utgått på grund av skadeförsäkring, och premieåterbetalning på grund av skadeförsäkring, för vilken rätt till avdrag för premie icke förelegat;

ersättning jämlikt lagen (1956:293) om ersättning åt smittbärare om icke ersättningen grundas på förvärvsinkomst;

periodiskt understöd eller därmed jämförlig periodisk intäkt, som icke utgör vederlag vid avyttring av egendom, i den mån givaren enligt 20 § eller punkt 5 av anvisningarna till 46 § icke är berättigad till avdrag för utgivet belopp;

stipendium som är avsett för mottagarens utbildning och inte utgör ersättning för arbete som har utförts eller skall utföras för utgivarens räkning;

stipendium som är avsett för andra ändamål och som inte utgår periodiskt och inte utgör ersättning för arbete som har utförts eller skall utföras för utgivarens räkning;

studiestöd enligt 3 eller 4 kap. studiestödslagen (1973:349), internatbidrag, studielån och resekostnadsersättning enligt 6 och 7 kap. samma lag samt sådant särskilt bidrag vilket enligt av regeringen eller statlig myndighet meddelade bestämmelser utgår till deltagare i arbetsmarknadsutbildning samt med dem i fråga om sådant bidrag likställda, och äger i följd härav den bidragsberättigade icke göra avdrag för kostnader som avsetts skola bestridas med bidrag av förevarande slag;

allmänt barnbidrag och förlängt barnbidrag, samt barnpension enligt lagen om allmän försäkring till den del pensionen efter varje avliden förälder inte överstiger 0,4 basbelopp;

lön eller annan gottgörelse, för vilken skall erläggas skatt enligt lagen (1958:295) om sjömansskatt;

kontantunderstöd, som utgives av arbetslöshetsnämnd med bidrag av statsmedel;

handikappersättning enligt 9 kap. 2 och 3 §§ lagen om allmän försäkring, sådan del av vårdbidrag enligt 9 kap. 4 och 4 a §§ samma lag som utgör ersättning för merkostnader, ersättning för merutgifter för resor enligt 3 kap. 7 a § samma lag eller enligt 3 kap. 5 d § lagen om arbetsskadeförsäkring eller 10 § lagen om statligt personskadeskydd, särskilt pensionstillägg enligt lagen (1990:773) om särskilt pensionstillägg till folkpension för långvarig vård av sjukt eller handikappat barn samt hemsjukvårdsbidrag och hemvårdsbidrag, som utgår av kommunala eller landstingskommunala medel till den vårdbehövande;

kommunalt bostadstillägg enligt lagen (1962:392) om hustrutillägg och kommunalt bostadstillägg till folkpension;

kommunalt bostadstillägg till handikappade;

bostadsbidrag som avses i lagen (1988:786) om bostadsbidrag;

bidrag enligt lagen (1988:1463) om bidrag vid adoption av utländska barn;

ersättning som fastställts av allmän domstol eller utgått av allmänna medel till den som – utan att det skett yrkesmässigt – inställt sig inför domstol eller annan myndighet, om ersättningen avser reseersättning, traktamente eller ersättning för tidsspillan;

hittelön samt ersättning till den som i särskilt fall räddat person eller egendom i fara eller bidragit till avslöjande eller gripande av person som begått brott;

sedvanlig ersättning till den som lämnat organ, blod eller modersmjölk;

tävlingsvinst som inte hänför sig till anställning eller uppdrag och	tävlingsvinst som inte hänför sig till anställning eller uppdrag och

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
som utgår i annan form än kontant eller därmed likställd ersättning, om vinsten avser minnesföremål eller värdet inte överstiger *0,01* basbelopp avrundat till närmaste hundratal kronor;	som utgår i annan form än kontant eller därmed likställd ersättning, om vinsten avser minnesföremål eller värdet inte överstiger *0,03* basbelopp avrundat till närmaste hundratal kronor;

sådan gottgörelse för utgift eller kostnad som arbetsgivare uppburit från personalstiftelse ur medel, för vilka avdrag icke medgivits vid taxering, vid första tillfälle dylika medel finnas i stiftelsen;

gottgörelse som arbetsgivare uppburit från pensionsstiftelse, till den del stiftelsen ej ägt andra medel för att lämna gottgörelsen än sådana för vilka avdrag icke åtnjutits vid avsättning till stiftelsen;

intäkter av försäljning av vilt växande bär och svampar samt kottar som den skattskyldige själv plockat till den del intäkterna under ett beskattningsår inte överstiger 5 000 kronor och inte kan hänföras till näringsverksamhet som utgör rörelse eller till lön eller liknande förmån;

ränta enligt 61 § lagen (1941:416) om arvsskatt och gåvoskatt, 69 § 1 och 2 mom., 69 a § tredje stycket eller 75 a § fjärde stycket uppbördslagen (1953:272), 36 § 3 mom. lagen (1958:295) om sjömansskatt, 22 § tullagen (1973:670), 20 § lagen (1982:1006) om avdrags- och uppgiftsskyldighet beträffande vissa uppdragsersättningar, 5 kap. 13 § lagen (1984:151) om punktskatter och prisregleringsavgifter, 40 § lagen (1984:404) om stämpelskatt vid inskrivningsmyndigheter, 24 § lagen (1984:668) om uppbörd av socialavgifter från arbetsgivare eller 32 och 34 §§ tullagen (1987:1065);

ränta som enligt bestämmelserna i 3 kap. 23 § 4 och 5 lagen (1990:325) om självdeklaration och kontrolluppgifter inte redovisas i kontrolluppgift om sådan ränta för den skattskyldige under ett beskattningsår sammanlagt inte uppgår till 500 kronor.

Beträffande ersättning som utfaller på grund av avtalsgruppsjukförsäkring gäller särskilda bestämmelser i 32 § 3 a mom. och punkt 12 av anvisningarna till 22 §.

(Se vidare anvisningarna.)

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1992 och tillämpas första gången vid 1993 års taxering.

Sid.		Anslag kr.
1	Översikt	–
11	Organisation av stöd till regeringskansli och myndigheter	–
19	**A. Finansdepartementet m. m.**	
19	1. Finansdepartementet	121 037 000
20	2. Ekonomiska råd	4 302 000
20	3. Utredningar m. m.	29 500 000
21	4. Utvecklingsarbete	40 000 000
23	**B. Skatteförvaltningen och exekutionsväsendet**	
29	1. Riksskatteverket	995 439 000
31	2. Skattemyndigheterna	3 508 878 000
33	3. Kronofogdemyndigheterna	613 021 000
34	4. Stämpelkostnader	2 500 000
35	5. Fastighetstaxering	22 991 000
35	6. Ersättning till postverket m. fl. för bestyret med skatteuppbörd m. m.	57 380 000
37	**C. Statlig lokalförsörjning och fastighetsförvaltning**	
37	1. Byggnadsstyrelsen	1 000
38	2. Stabs- och servicemyndigheten	70 000 000
43	3. Täckning av merkostnader för lokalkostnader m. m.	60 000 000
44	4. Fastighetsförvaltningsmyndigheten	1 000
44	5. Vissa investeringar m. m.	1 000
46	**D. Riksgäldskontoret och kostnader för statsskuldens förvaltning**	
	Riksgäldskontoret:	
51	1. Förvaltningskostnader	72 355 000
52	2. Kostnader för upplåning och låneförvaltning	554 880 000
53	3. Garantiverksamhet	1 000
54	4. Uppdragsverksamhet	1 000
56	**E. Vissa centrala myndigheter m. m.**	
56	1. Tullverket	1 173 912 000
61	2. Konjunkturinstitutet	24 733 000
63	3. Finansinspektionen	88 275 000
66	4. Riksrevisionsverket	166 240 000
69	5. Statskontoret	101 878 000
72	6. Regeringskansliets förvaltningskontor	420 437 000
73	7. Inredning och utrustning m. m.	35 000 000

Sid.			Anslag kr.
		Statistiska centralbyrån:	
74	8.	Statistik, register och progonoser	435 033 000
78	9.	Uppdragsverksamhet	1 000
78	10.	Folk- och bostadsräkningar	1 576 000
80	**F.**	**Statliga arbetsgivarfrågor**	
80	1.	Statens arbetsgivarverk	60 448 000
82	2.	Statens löne- och pensionsverk	1 000
83	3.	Statens arbetsmiljönämnd	2 992 000
85	4.	Statens institut för personalutveckling: Avvecklingskostnader	1 000
87	5.	Vissa avtalsstyrda anslag	23 274 000
89	6.	Bidrag till Statshälsan	345 280 000
91	7.	*Täckning* av merkostnader för löner och pensioner m. m.	1 200 000 000
92	8.	Trygghetsåtgärder för statsanställda	61 738 000
93	**G.**	**Bostadsväsendet**	
		Boverket:	
99	1.	Förvaltningskostnader	144 787 000
99	2.	Uppdragsverksamhet	1 000
102	3.	Länsbostadsnämnderna	126 066 000
103	4.	Räntebidrag m.m.	29 310 000 000
109	5.	Investeringsbidrag för bostadsbyggande	6 600 000 000
111	6.	Tilläggslån för vissa reparations- och ombyggnadsåtgärder i hyres- och bostadsrättshus	220 000 000
113	7.	Åtgärder i bostadsområden med stor andel outhyrda lägenheter m. m.	25 000 000
114	8.	Bidrag till förbättring av boendemiljön	1 000 000
115	9.	Vissa lån till bostadsbyggande	1 000 000
116	10.	Statens bostadskreditnämnd	1 000
117	11.	Statlig kreditgaranti för bostadsanskaffningslån	1 000
118	12.	Bonusränta för ungdomsbosparande	2 000 000
119	**H.**	**Bidrag och ersättningar till kommunerna**	
122	1.	Skatteutjämningsbidrag till kommunerna m. m.	23 100 000 000
123	2.	Bidrag till kommunerna med anledning av avskaffandet av den kommunala företagsbeskattningen	879 172 000

125 **I. Övriga ändamål**
125 1. Bidrag till vissa handikappade ägare av motorfordon 10 000 000
125 2. Exportkreditbidrag 1 000
126 3. Kostnader för vissa nämnder 3 187 000
127 4. Bokföringsnämnden 4 377 000
128 5. Stöd till idrotten 511 173 000
138 6. Höjning av grundkapitalet i Nordiska investeringsbanken 31 000 000
140 7. Bidrag till EFTA:s fond för ekonomisk och social utjämning 270 000 000

Totalt för finansdepartementet 71 531 873 000

Övriga frågor inom finansdepartementets område
141 1. De kyrkliga kommunerna
143 2. Ränteersättningar
144 *Bilaga 8.1* Förslag till lag om ändring i lagen (1951:691) om viss lindring i skattskyldigheten för den som icke tillhör svenska kyrkan
145 *Bilaga 8.2* Förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen (1928:370)

Norstedts Tryckeri, Stockholm 1991

Regeringens proposition 1991/92:100 Bilaga 9

Utbildningsdepartementet (åttonde huvudtiteln)

Bilaga 9 till budgetpropositionen 1992

Utbildningsdepartementet
(åttonde huvudtiteln)

Prop.
1991/92:100
Bil. 9

Översikt

Till utbildningsdepartementets verksamhetsområde hör det obligatoriska och det frivilliga skolväsendet, folkbildningen, den grundläggande högskoleutbildningen, forskningen och forskarutbildningen samt studiestödet. Departementet svarar inom regeringskansliet även för ärenden rörande samordning av forskningsfrågor och samefrågor.

Inom *skolan* skall gränsen mellan skolans och barnomsorgens mål och uppdrag vara tydlig. Den flexibla skolstartsåldern vid sex eller sju år bibehålls. För att skapa en verklig frihet för elever och föräldrar att välja skola kommer det kommunala skolmonopolet att brytas upp och ett system med skolpeng att införas. Statsbidraget för elever i fristående grundskolor räknas upp till samma nivå som bidraget i dag är per elev i den kommunala grundskolan. För fristående skolor på gymnasial nivå räknas bidraget upp så att alla skolor med likartade utbildningar får mer likartade bidrag per elev. Specialskolorna får ytterligare 4,2 milj. kr. för elevers hemresor och 3 milj.kr. för att förbättra lärarrekryteringen.

En proposition om nytt betygssytem för grundskolan och gymnasiet skall läggas fram våren 1993. Våren 1993 kommer även en ny läroplan för grundskolan, gymnasiet och den kommunala vuxenutbildningen att läggas fram.

Riksdagsbeslutet om en förlängning av all gymnasial utbildning till tre år ligger fast. Om kommunerna väljer att starta den nya utbildningen redan nästa läsår får de till följd av det ansträngda statsfinansiella läget i huvudsak själva finansiera genomförandet.

Inom *grundläggande högskoleutbildning* genomförs viktiga reformer.

Det är viktigt att lärarna har omfattande kunskaper i sina ämnen för att eleverna skall få bästa möjliga undervisning. Regeringen kommer under våren 1992 att föreslå att en ny utbildning startar redan hösten 1992. Denna utbildning skall bygga på fördjupade ämneskunskaper och erbjudas parallellt med den nuvarande senarelärarutbildningen för årskurserna 4 - 9 i grundskolan.

Regeringen kommer under våren att sända ett diskussionsunderlag om det fria universitetet till universitet och högskolor för synpunkter. Stora delar av den statliga detaljstyrningen och regleringen avskaffas. Förutsättningarna ska prövas för att i några fall pröva stiftelseformen.

Kvaliteten i den högre utbildningen skall höjas till internationell toppnivå. Regeringen kommer därför att sända ut ett förslag om förstärkning av kvaliteten i grundutbildningen för synpunkter.

Högskoleadministrationen moderniseras och anpassas efter den fria högskolans krav enligt vad regeringen föreslagit i en proposition under hösten 1991.

Redan hösten 1992 tillkommer 3000 platser vid universiteten och högskolorna utöver de 2000 som tidigare föreslagits. Tyngdpunkten läggs på längre kvalificerade utbildningar. Särskilt förstärks de tekniska, naturvetenskapliga humanistiska och konstnärliga utbildningarna. Hälften av de nya platserna är vikta för lärarutbildningen. Fram t. o. m. budgetåret 1995/96 tillkommer ytterligare 12 000 årsstudieplatser.

Kunskap måste sättas före allmän arbetslivserfarenhet, varför regeringen ändrar antagningsreglerna till högskolans linjer redan hösten 1992. Hälften av platserna för dem som antas på högskoleprovet skall tillsättas enbart efter provresultatet.

Hög prioritet ges åt *forskning och forskarutbildning*. 1990 års forskningspolitiska beslut fullföljs. Omvandlingen av utbildningsbidrag för doktorander till doktorandtjänster påskyndas. 33 milj. kr. tillförs för forskningssamarbete med EG. Inför 1993 års forskningspolitiska beslut kommer en *omfattande belysning* att göras av den svenska forskningens status.

Löntagarfonderna skall avvecklas och resurser från fonderna skall tillföras forskningen. En proposition om detta kommer att läggas fram under 1992.

Forskningsberedningen får en ny roll och vidgas till att bli ett nätverk för forskare. Ett årligt pris utdelas till landets mest lovande yngre forskare.

En förbättring av *högskolans lokaler* inleds som ett led i regeringens strävan att stärka kvaliteten inom högskoleutbildningen och forskningen. En plan för de åtgärder som i första hand bör vidtas under de närmaste åren presenteras. Planen innebär att ett statsfinansiellt utrymme av 300 milj. kr. per år avsätts till lokalförbättringar inom högskolan.

Långsiktigt gäller att tillgängliga resurser i första hand bör satsas på sådana investeringar som bidrar till att skapa största möjliga stimulans för utvecklingen sett i ett nationellt perspektiv. Detta synsätt leder till en prioritering av lokallösningar som innebär att man tillgodoser behov av samlade kreativa miljöer för utbildnings- och forskningsverksamheten. I den plan som nu presenteras avsätts därför resurser för att möjliggöra nybyggnad för fysik och mätteknik inklusive kemi och biologi i Linköping, om- och tillbyggnad av lokaler vid tekniska högskolan i Stockholm, tillbyggnad för mikroelektronik vid Chalmers tekniska hög-

skola och samlad lokallösning för utbildning och forskning i ekonomämnen vid universitetet i Göteborg.

Vidare föreslås medel till bättre lokallösningar för högskolorna i Gävle/Sanviken, Eskilstuna/Västerås, Kristianstad och Trollhättan/Uddevalla samt för konsthögskolan i Stockholm.

För allmän upprustning av lokaler avsätts en summa av totalt ca 310 milj. kr. för budgetåren 1992/93 och 1993/94 sammantagna.

Integrationen med EG skall genomsyra hela utbildningsväsendet. T.ex. tillsätts nu ett råd för att främja det europeiska samarbetet inom högre utbildning och forskning.

Med hänsyn till det statsfinansiella läget genomförs olika *besparingar* inom utbildningsdepartementets område.

Folkbildningsrådet får 300 milj. kr i minskade anslag. Sektorsbidraget till komvux minskas med 350 milj kr. Stimulansbidraget till förbättringar av den fysiska miljön och bidraget till utrustning för gymnasier m. m. slopas. Studielånemöjligheten i studiehjälpen avskaffas. Resurserna för korttidsstudiestöd och internatbidrag minskas med 150 milj. kr. Anslaget till utvecklingen av skolväsendet minskas med 53 milj kr. Bidrag till fackliga organisationer, vissa yrkesorganisationer och till löntagarorganisationer slopas.

Sammanställning

Anslagsgrupp	Belopp i milj.kr. Anvisat 1991/92	Förslag 1992/93	Förändring
Det offentliga skolväsendet	33 339	34 285	946
Folkbildning	2 243	1 895	-348
Grundläggande högskoleutbildning m.m.	7 272	8 005	733
Forskning och forskarutbildning	6 428	7 043	615
Studiestöd	8 487	8 801	314
Övrigt.	695	943	248
Totalt[1] (milj.kr)	**58 464**	**60 972**	**2 508**

1 Den totala summan för 91/92 redovisas exkl. anslagen för kultur och mediaverksamhet.

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 19 december 1991.

Föredragande: Statsrådet Unckel vad avser frågorna punkterna 1, 3, 4, 5 och littera A, D, E, F och G;

statsrådet Ask vad avser punkten 2, littera B och C.

Anmälan till budgetpropositionen 1992

Utbildningsministern anför

1 Inledning

Min anmälan av detta avsnitt sker efter samråd med statsrådet Ask.

Jag vill inledningsvis belysa några principer och utgångspunkter för förändringsarbetet inom det svenska utbildningsväsendet. Därefter redovisas vissa större frågor inom skola, folkbildning, högskola, forskning och forskarutbildning.

Det svenska utbildningsväsendet är nu inne i ett skede av snabbare och mer genomgripande förändringar än under hela efterkrigstiden. Skälen till detta är flera och speglar till en del förnyelsen av samhället och tänkandet i stort. Strukturella och teknologiska förändringar gör att kunskaps- och informationsmängden ökar i en dramatisk takt.

Inom de flesta sektorer har också utvecklingen gått från storskaliga, enhetliga och likformiga lösningar till en inriktning på mångfald och decentralisering av makt och ansvar. Det är regeringens grundsyn att enskildas, familjers och institutioners frihet och kreativitet bäst tillvaratas då samhälleliga uppgifter löses på lägsta effektiva nivå. Även på andra områden än det strikt ekonomiska har individnära och varierande lösningar visat sig vara effektivare än de standardiserade och planmässiga.

Mångfald och decentralisering är det enda sättet att hantera den växande och snabbt föränderliga kunskapmassan. Det är också det bästa sättet, i en föränderlig värld, att minimera risken för misstag. För utbildningsväsendet, liksom för andra samhällssektorer, ställer detta nya krav på kvalitet, flexibilitet och lyhördhet för förändringar.

Utbildningsverksamheten har sedan efterkrigstiden kännetecknats av en stark central styrning. Större delen av verksamheten har varit reglerad i detalj genom lagar, förordningar och statsbidragsbestämmelser. Därför är också det uppdämda förändringsbehovet stort.

Under de senaste åren har dock en betydande decentralisering skett inom skol- och högskoleväsendet. Syftet har varit att göra skolan mer mål- och resultatorienterad. Genom att lägga ansvaret för verksamheten längre fram i organisationen, d.v.s. hos kommuner och skolor, är avsik-

ten att åstadkomma ett bättre resultat av arbetet i skolan. Ytterligare steg i detta reformarbete kommer att tas under det kommande året. Decentraliseringen är en förutsättning för att mångfald, valfrihet och flexibilitet skall uppnås. Reformeringen av skolväsendet skall också ses som en första etapp i en allomfattande förnyelse och modernisering av utbildningsväsendet i sin helhet.

Även den internationella politiska utvecklingen ökar förändringsbehovet i utbildningsväsendet. På bara några år har den politiska kartan i Europa genomgått de största förändringarna sedan första världskriget. Möjligheterna till ett fritt utbyte av varor, idéer och kontakter har därmed ökat dramatiskt.

Internationaliseringen och den europeiska integrationen motiverar att svenskt utbildningsväsende på många områden ansluter till utvecklingen inom EG. Utvecklingen innebär också att det internationella perspektivet måste prägla utbildningen och dess organisation. ERASMUS-avtalet skapar nya möjligheter för studenter från Sverige att studera utomlands, samtidigt som det ger svenska högskolor nya impulser. EES-avtalet ger oss möjlighet att delta i alla EG:s utbildningsprogram.

Kontakterna med tidigare stängda grannländer är viktiga för utbildning och forskning i Sverige. I regeringsförklaringen framhålls det speciella ansvar Sverige har för att bistå de baltiska nationerna. Detta gäller inte minst på utbildningens område. Flera initiativ har redan tagits, bl.a. har de nordiska utbildningsministrarna tillsammans med sina baltiska kollegor nyligen kommit överens om ett program för bilaterala insatser inom områden som lärarutbildning, språkundervisning och demokratisering genom utbildningsinsatser. Fler insatser inom såväl skolans som högskolans och forskningens område kommer att följa.

Internationaliseringen ställer nya kunskapskrav. Inte minst handlar det om de stora europeiska språkens ställning. Regeringen har redan i regeringsdeklarationen understrukit språkutbildningens höga prioritet. Detta har särskilt framhållits i de nya direktiven till läroplanskommittén (Dir. 1991:117). Vissa frågor kring skolans internationalisering bereds också av en särskild utredare (Dir. 1991:85).

Även om internationaliseringen ställer stora krav på utbildningsväsendet, förtjänar det att påpekas att den integration som nu pågår likväl handlar mer om möjligheter än om krav. Nya möjligheter öppnas för svenskar att utbilda sig och för att få del av det internationella kunskaps- och idéflödet.

Utbildningens kvalitet måste kunna mätas och mäta sig i internationella jämförelser. Det är angeläget att sådana jämförelser görs. Sverige är av den anledningen med i många institutioner för internationella utvärderingar och kunskapsjämförelser.

Av den anledningen har regeringen också anhållit hos OECD om en speciell granskning av högskola och skola, med särskild inriktning på de kommande förändringarna av högskolan. Granskningen kommer att genomföras och redovisas under 1992.

Det finns anledning att kritiskt granska utbildningsväsendets resultat. Inte minst därför att en snabb utgiftsutveckling inte tycks följas av motsvarande kvalitativa förbättringar. Sverige satsar, i jämförelse med andra industriländer, mest resurser på utbildning. För att detta skall vara rimligt måste vi också prestera toppresultat. Att vi i internationella undersökningar uppvisar medelmåttiga resultat, även om det finns många och viktiga undantag, kan inte vara tillfredsställande om vi skall kunna bevara vår position som industriland. Det är inte acceptabelt att exempelvis andelen gymnasieelever som går vidare och slutför högskolestudier är lägre än i många konkurrentländer.

Produktivitetsdelegationen (SOU 1991:82) har pekat på några problem som också är viktiga utgångspunkter för utbildningsväsendets förändringsarbete:

- Sverige har världens dyraste grundskola, men kvaliteten i utbildningen har inte stigit i takt med resursinsatserna.
- Studieresultaten är otillräckliga, delvis beroende på pedagogiska experiment.
- Industrianställda i Sverige har jämfört med motsvarande grupper i några viktiga konkurrentländer lägre utbildning.
- Antalet utexaminerade från högskolan är relativt litet.
- Utbildningen klarar inte tillräckligt väl industrins behov.
- Systemet för dimensionering av den högre utbildningen är stelt.

Detta förtjänar att understrykas även mot bakgrund av utbildningens växande betydelse för näringslivets utvecklingskraft och konkurrensförmåga. Utbildningsväsendet är en allt viktigare del av en nations institutionella infrastruktur.

När Sverige under några decennier utvecklades till en av världens rikaste och mest framstående industrinationer spelade folkskolan en avgörande roll för att höja och sprida kompetensnivån.

När nu den snabba förvandlingen från industrisamhälle till kunskapssamhälle äger rum, ställs åter höga krav på utbildning och kompetenshöjning. Utmaningen är, liksom det en gång var för folkskolan, att förena bredd med kvalitet. Skillnaden är att kvalitetskraven stiger och att dimensionen "excellens" får en ännu större tyngd i ett hårdnande internationellt konkurrensklimat, där kunskap med hög kvalitet blir ett avgörande konkurrensmedel.

Förändringsarbetet i utbildningsväsendet utgår från kvalitetskravet. All utbildning skall ställa krav och i alla utbildningsformer skall det mätas att kraven uppnås.

Kvaliteten främjas genom en ökad mångfald. Den genomgående ambitionen, från grundskola till högskola och forskning, är att skapa en större mångfald av utbildningsvägar och kursinnehåll, av utbildningsenheter med skilda former av ägande och organisation, av pedagogik och av system för exempelvis antagning.

Ökad mångfald och flexibilitet är en väg att tillmäta individuella val och intressen större betydelse. Det är också ett sätt att anpassa utbildningsväsendet till en värld där kunskapskraven, liksom spelreglerna, är

snabbt föränderliga. Som konstaterats tidigare, är en mångfald av lösningar också ett sätt att åstadkomma pedagogisk förnyelse samtidigt som enhetslösningarnas risk för enhetliga misslyckanden minimeras.

Samtidigt är det viktigt att slå fast att regering och riksdag har det övergripande ansvaret för att det finns tillgång till utbildning på likvärdiga villkor i alla delar av landet. Grundskolan är obligatorisk i den meningen att det råder skolplikt men därav följer också en rätt till utbildning av god kvalitet oavsett var man bor och oavsett social bakgrund. När det gäller de frivilliga skolformerna, gymnasieskola, vuxenutbildning och högskola är det angeläget att garantera tillgängligheten d.v.s. att utbildningen finns att tillgå inom rimliga avstånd från hemorten.

Det förtjänar dock att understrykas att syftet med decentralisering och avreglering är att detta arbete inte skall begränsas till staten. Det viktiga kraftfältet för beslut och ansvar skall på skolans område finnas mellan föräldrar, elever och den enskilda skolenheten och i högskolan mellan högskolan och de studerande. Utgångspunkten för decentraliseringsstrategin för skolan är att kommunerna skall sprida vidare till skolenheterna och lärarna och även till elever och föräldrar nya möjligheter som den statliga avregleringen har givit. Det är viktigt att konstatera att ett mer decentraliserat utbildningsväsende kan innebära större möjligheter till personliga val. Därmed innebär det också ett ansvar och en skyldighet för familjer och studerande att göra aktiva val och positiva ställningstaganden när det gäller sin egen eller sina barns utbildning.

Ambitionen är också att den statliga styrningen i första hand skall reglera likvärdigheten och en lägsta kvalitet och minsta godtagbara omfattning på utbildningar, men aldrig en högsta nivå och sällan metoderna. Genom att den statliga styrningen blir mindre, klarare och koncentrerad till vad som är väsentligt kommer dock den styrning och kontroll som staten likväl fullgör, också att bli mer auktoritativ.

Syftet med mångfald, decentralisering och flexibilitet och med allt det arbete som nu pågår inom skolans och högskolans område är att stärka kvaliteten och ge utbildningen en klarare kunskapsinriktning. De kunskapsreformer som redan har aviserats, har också gett upphov till en debatt om kunskapsbegreppet och framtidens kunskapskrav. Jag ser den diskussionen som viktig och värdefull. Efter många års slagsida mot organisationsfrågor i utbildningsdebatten är det angeläget med en bred, nationell diskussion om kunskap och kvalitet.

Jag vill i det här sammanhanget ge ett enda bidrag till den diskussionen. Kunskap måste vara det mest centrala begreppet i skolan. Naturligtvis har skolan en uppgift som går utöver själva kunskapsförmedlingen, nämligen att stödja hemmen i deras fostrande och personlighetsdanande gärning, men också i den uppgiften används kunskapsförmedlingen som arbetsmetod. Genom att, till exempel, göra läxor vänjer sig eleven vid att planera sin tid och arbeta självständigt. Mänskliga egenskaper som tolerans och hänsyn tränas i det dagliga umgänget inom skolan, men byggs också under och motiveras med kunskaper. Att ha kunskaper - och i det ordet inbegriper jag även färdigheter - bidrar till att bygga upp

självförtroendet, vilket är en viktig uppgift för skolan. Man kan alltså säga att kunskap är både mål och medel för skolan.

En annan utgångspunkt för utbildningspolitiken och synen på skolans mål är en människosyn som bygger på att alla människor kan utvecklas, växa och utveckla sin personlighet. Det är på enskilda människors förmåga att, själva och tillsammans med andra, skapa, ta ansvar och finna lösningar som hela samhället vilar. Skolan ska vara ett uttryck för samhällsgemenskapens vilja att ge varje individ maximalt goda förutsättningar att utveckla sin inneboende förmåga - hela samhället har intresse av att så sker.

Den sneda könsfördelningen vad gäller dem som har ansvaret för utbildningen försvårar jämställdhetssträvandena. I förskolan och på låg- och mellanstadiet möter barnen nästan bara kvinnliga barnskötare, förskollärare och lärare. Den här sneda könsfördelningen innebär en frånvaro av manliga förebilder för pojkarnas del och riskerar att befästa rollmönster istället för att uppmuntra självständiga individer.

Utbildningsväsendet måste aktivt ta ställning för att motverka det traditionella könsrollstänkandet som möter oss överallt i samhället. Det handlar mycket om att förändra attityder. Eleverna måste till exempel få möta såväl kvinnliga som manliga författare. De måste också få möjlighet att studera både kvinnors och mäns villkor i olika kulturer.

Jämställdhetsfrågorna måste ingå som en naturlig del i undervisningen.

Ytterligare en viktig utgångspunkt när framtidens kunskapskrav diskuteras är de allt snabbare förändringarna av teknologi och informationsmängd. Femton år eller mer går oftast från det att en elev börjar skolan till dess att högskolestudierna avslutas. Under den tiden hinner mycket förändras i förutsättningar, kunskaper och spelregler. Det ställer krav på utbildningsväsendets flexibilitet och mångfald. Det ökar också betydelsen av att utbildningen lär ut vägar och arbetsmetoder att söka, sovra och bearbeta kunskap och information.

Den snabba förändringen ställer större krav på förankring. I en tid av snabb förändring ökar betydelsen av utbildningens ansvar för att förmedla kunskap som är beständig i så måtto att den håller sitt värde även om fem eller femton år. Jag tänker bl.a. på de allt viktigare kärnämnena, såsom språk och matematik.

Men dit hör också den kunskap som bygger upp individens egen identitet och ger en kulturell förankring. Därvidlag är den etiska dimensionen, liksom kunskapen om hembygden, det svenska språket, historia och kultur i vid mening särskilt viktiga.

Skolan bör bidra till att stärka förmågan att göra etiska ställningstaganden. Skolan är politiskt och livsåskådningsmässigt neutral men den är inte och skall inte vara värdemässigt neutral. Den bör liksom tidigare bygga på de etiska normer, såsom människolivets okränkbarhet, individens frihet, solidaritet med svaga och utsatta, respekt för den enskilda människans särart och integritet och allas lika värde vilka genom kristen etik och västerländsk humanism, har en djup förankring i vårt land.

Detta är värderingar som de flesta människor i Sverige, utifrån olika utgångspunkter och kulturell bakgrund, kan acceptera. Den etiska dimensionen och dess förankring i kristna värden och humanism är väsentliga inslag i dessa avseenden.

I ett framtida Sverige, där hela landet skall leva och vara en del av Europa, blir förankringen lika viktig som förmågan till förändring.

Statsrådet Ask anför

2 Skolområdet samt folkbildningen

De senaste årens genomgripande förändringar av styrningen och ansvaret för skolverksamheten innebär att det nu finns två centrala myndigheter på skolans område; statens skolverk och statens institut för handikappfrågor i skolan (SIH). Ambitionerna bakom förändringarna är tveklöst riktiga, även om det ännu är för tidigt att dra några slutsatser om hur väl de lyckats. Jag ser det dock som angeläget att redan från början följa, studera och utvärdera hur väl den nya organisationen lyckas motsvara ambitionerna. Det är viktigt att fortlöpande följa exempelvis hur skolverket lyckas med den kulturförändring som övergången till en begränsad organisation för mål- och resultatstyrning innebär. Det är också viktigt att se till att ordningen med en särskild myndighet för handikappfrågor inte försvårar ambitionen att så långt möjligt integrera de handikappade i den ordinarie skolverksamheten. Jag kommer att noggrant följa utvecklingen härvidlag.

Det samlade sektorsbidraget till skolan innebär en större frihet för kommunerna att prioritera och självständigt profilera skolan. Nästa steg i arbetet på decentralisering och valfrihet är att öka möjligheten för flertalet familjer att göra ett aktivt val av skola.

Riksdagen har beslutat om lika behandling av kommunala skolor och enskilda skolor godkända för vanlig skolplikt. Jag avser att föreslå att en särskild proposition om tilldelning av medel till fristående skolor läggs fram för riksdagen under våren 1992.

Ett friare skolval och ett större inslag av fristående skolor kan på sikt bidra till såväl pedagogisk förnyelse som en effektivisering av skolan. Men statsmakternas ansvar i det sammanhanget är framförallt att värna om skolornas kvalitet samt om elevers och föräldrars rätt att välja på lika villkor. Intresset för att starta fristående skolor är just nu mycket stort och regeringen har under hösten medgivit statsbidrag till ytterligare 12 skolor.

När de viktigaste stegen i förändringen av styrning och ansvar för skolväsendet har tagits står nu de viktiga kvalitetsreformerna i främsta rummet.

Speciellt viktigt i arbetet för kvalitet är lärarnas och rektorernas kompetens, motivation och kunskap. Alldeles oavsett vilka reformer

som genomförs eller vilka resurser som satsas, är ingen skola bättre än dess lärare.

Det är angeläget att ge lärare möjligheter att skaffa sig en hög kunskapsnivå och få till stånd en mångfald av ämneskunskaper och praktiska erfarenheter i lärarkåren. Det är likaså viktigt att förhindra läraryrkets isolering genom att finna fler vägar in i läraryrket från andra yrken och samhällssektorer och genom att skapa karriärvägar för lärare som innebär att läraren kan fortsätta att undervisa. Det finns också argument som talar för att läraryrkets krav skall definieras genom någon typ av "lärarcertifikat", snarare än genom hårt styrda och enhetliga utbildningsvägar. Dessa frågor övervägs just nu och kommer att tas upp i en kommande proposition om lärarutbildningen.

Även kraven på skolledarna förändras snabbt. När skolorna har större frihet och självständighet och elever kan välja skola i större utsträckning, ställs nya krav på skolledarnas kompetens och bredd i kompetens. Skolverket har fått regeringens uppdrag att lägga fram ett förslag om en ny statlig rektorsutbildning. Det förtjänar dock att påpekas att det huvudsakliga ansvaret för skolledarnas växande behov av utbildning och fortbildning måste ligga hos kommunerna.

I tilläggsdirektiven till den parlamentariska betygsberedningen (Dir. 1991:104) understryks vikten av ett nationellt fungerande betygssystem för att ge elever och familjer information och för att upprätthålla kunskapskraven. De nya direktiven öppnar också möjligheten att ge betyg tidigare än i dag. Betyg kan vara viktiga även tidigare än i de årskurser de ges idag, som information och som ett hjälpmedel i skolans arbete att förbereda elever för ett liv där krav ställs och kunskaper värderas.

Den nationella kontrollen och utvärderingen av kunskapsnivån hos individerna och resultatet för skolväsendet i stort, blir i den nya decentraliserade skolan en av de få men viktiga statliga uppgifterna. Betygen är ett hjälpmedel i det arbetet. Regeringen skall i kommande direktiv till skolverket återkomma till vilka andra insatser den uppgiften kan kräva av staten.

De nya direktiven till läroplanskommitten (Dir. 1991:117) innebär att inriktningen på goda kunskaper i kärnämnen markeras klarare. Språkkunskaperna, vilka inkluderar kunskaperna i svenska, ges särskild prioritet. Målet är att de flesta elever skall ha goda kunskaper i två språk utöver svenska när de lämnar grundskolan. Särskild vikt fästs också vid skolans ansvar för att stärka individernas förmåga till etiska ställningstaganden samt dess ansvar för det svenska och gemensamma europeiska kulturarvet och den klassiska bildningen och intresse för matematik och naturvetenskapliga ämnen i stort. Skolan skall förmedla respekt för miljövärden och insikt om envars personliga ansvar för värnet av vår miljö liksom kunskaper om de ekologiska sambanden. Naturkunskapsämnena är viktiga för att skapa en sådan förståelse för de ekologiska sammanhangen och för att ge eleverna instrumenten att rätt värdera miljöhoten. Ämnen som historia, samhällskunskap och geografi

ger på motsvarande sätt kunskaper och insikter om sambandet människa - miljö.

Mycket tyder på att grundskolan har misslyckats med att ta tillvara och utveckla det intresse för naturvetenskap och teknik som finns i tidig ålder, inte minst hos flickorna. Det är viktigt att komma till rätta med detta, liksom att höja nivån på matematikkunskaperna.

Det pekades i inledningen på skolans speciella ansvar för att förmedla kunskaper som är bestående. Detta präglar i hög grad läroplansarbetet. Att ge eleverna större möjlighet till egna val, skolorna möjlighet till profilering och att begränsa styrningen av elever och skolor genom att lägga fast miniminivåer, men att aldrig sätta tak för elevernas ambitioner att lära sig, har varit vägledande för arbetet med såväl betygsberedningens som läroplanskommitténs direktiv.

I de nya direktiven till läroplanskommittén föreskrivs också att kommitténs uppdrag inte längre skall omfatta mål- och riktlinjer för barnomsorgen. Det kan finnas skäl att beröra de överväganden som ligger till grund för den ståndpunkten.

I många kommuner pågår nu ett omfattande arbete för att skapa större samverkan mellan skolan och barnomsorgen. Det finns såväl pedagogiska som ekonomiska skäl som talar för en sådan samverkan. En smidig övergång från barnomsorg till skola är viktig. Det finns viktiga kunskaper och erfarenheter inom barnomsorgen och hos barnomsorgens personal som måste tas tillvara i skolans arbete. Det finns också stora fördelar med samordning av exempelvis lokaler och andra resurser. Det hindrar inte att även barnomsorgen skall präglas av höga pedagogiska ambitioner för att tidigt ta till vara barnens lust att lära.

Däremot är det viktigt att det finns en klar och tydlig gränsdragning mellan uppgifterna för grundskolan, som omfattas av den allmänna skolplikten och är obligatorisk för kommunerna att anordna, och den frivilliga barnomsorgen och fritidsverksamheten. Av det skälet är ett gemensamt måldokument olämpligt och det är rimligt att även framgent hålla den gränsen klar genom skollag respektive socialtjänstlag. Jag återkommer till dessa frågor under littera B där jag behandlar skolbarnomsorgskommitténs betänkande (SOU 1991:54) och mina ställningstaganden närmare.

Från och med höstterminen 1991 kan barnen börja skolan redan vid sex års ålder. Kommunerna har dock möjlighet att under en övergångstid om sex år bestämma i vilken mån sexåringarna tas in i skolan. Enligt tillgängliga uppgifter har mindre än två procent av sexåringarna erbjudits och utnyttjat denna möjlighet, men de flesta kommunerna förbereder sig för att ta emot ett betydligt större antal av sexåringarna under läsåret 1992/93.

Det är ännu för tidigt att dra några slutsatser av den flexibla skolstarten eller att föreslå några ändringar av lagstiftningen på detta område. Men det är viktigt att följa utvecklingen med stor uppmärksamhet för att senare kunna bedöma om det finns någon anledning att lämna ytterligare förslag vad gäller sexåringars skolstart eller den avskaffade

möjligheten att börja skolan först vid åtta års ålder. Jag avser att återkomma till utvärderingen av den flexibla skolstarten i samband med de direktiv till skolverkets fördjupade anslagsframställning som regeringen skall ge under våren 1992. Jag avser också att återkomma för att få en närmare belysning av konsekvenserna av en sänkt skolpliktsålder och därmed sammanhängande frågor.

Gymnasieskolans reformering, med förlängningen av de yrkesförberedande linjerna genomförs nu i den takt det ekonomiska läget och övriga förutsättningar medger.

Arbetet med gymnasieskolan kommer att inriktas på att höja kvaliteten och kunskapsnivån och därigenom lägga en bättre grund för högskolestudier samt att öka elevernas möjligheter till individuella val och alternativa studievägar. Det senare gäller såväl möjligheten till val av ämnen och timplaner som möjligheten att välja skola eller för de yrkesförberedande linjerna mer företagsnära utbildningsformer. I dessa frågor avser regeringen att återkomma i en proposition om gymnasieskolan.

I ett trängt ekonomiskt läge är det viktigt att inte kvaliteten på ungdomsutbildningen urholkas. Den prioriteringen får dock inte förringa vuxenutbildningens betydelse. Återkommande utbildning blir allt viktigare inom alla yrkesområden. Men det finns möjligheter till effektiviseringar inom vuxenutbildningen. Den nya grundläggande vuxenutbildningen, som införs den 1 juli 1992, innebär att kommunerna kan utnyttja resurserna bättre.

Även när det gäller gymnasial vuxenutbildning kan ett effektivare resursutnyttjande åstadkommas genom samverkan med gymnasieskolan när det gäller lokaler, personal, administration och utrustning. Efterhand som gemensamma kursplaner införs för gymnasieskolan och vuxenutbildningen skapas också nya möjligheter till samläsning.

Det kan också finnas betydande samordningsfördelar mellan kommunal vuxenutbildning och yrkesutbildning som anordnas av AMU-gruppen, Statens skola för vuxna (SSV), Yrkestekniska Högskolan (YTH) och i vissa fall högskolan.

En särskild utredning kommer att tillsättas för att göra en översyn av dessa frågor och av möjligheten att utnyttja olika tekniker för distansutbildning.

Folkbildningen har djupa rötter i det svenska samhället och spelar en viktig roll för kunskapssynen, bildningsidealet och därmed för den enskildes frihet och personlighetsutveckling. Från och med den 1 juli 1991 övergick statens styrning från regelstyrning till målstyrning.

Den ideella föreningen Folkbildningsrådet har numera ansvaret för fördelningen av statsbidraget mellan folkbildningens anordnare. Rådet skall även följa upp och utvärdera verksamheten. Därutöver skall regeringen vart tredje år låta göra en oberoende utvärdering av folkbildningen. Jag ser det som angeläget att folkbildningen får utvecklas med denna frihet under ansvar, även i ett läge när samhällsekonomin gör resurserna knappare.

3 Grundläggande högskoleutbildning

Kvaliteten i den svenska högre utbildningen måste ligga på högsta internationella nivå. Andelen ungdomar som genomgår högre utbildning måste vara större än i jämförbara länder.

Sveriges relativa litenhet och geografiska belägenhet ställer den högre utbildningen inför mycket stora krav. Det är en viktig utgångspunkt för det nu förestående reformarbetet att göra universitet och högskolor rustade att leva upp till dessa krav.

Under våren 1992 kommer jag att till universiteten och högskolorna sända en remiss med principerna för vad jag kallar för fria universitet och högskolor. Med detta begrepp menar jag universitet och högskolor som i väsentliga hänseenden står fria i förhållande till statlig reglering. Det beredningsarbete som för närvarande pågår på detta område tar sin utgångspunkt bl.a. i det tidigare för riksdagen redovisade ställningstagandet att från den 1 juli 1993 avveckla högskolans allmänna utbildningslinjer.

Jag har två väsentliga motiv för att förorda en sådan frigörelse av högskolan. Det första är kvalitativt. Universitet och högskolor, som står fria, har de största förutsättningarna att förmedla en kvalificerad undervisning. Avancerad kunskapsutveckling fordrar frihet, oberoende och konkurrens.

Det andra motivet är principiellt. Ett samhälle som värnar mångfalden och som inser riskerna i en allomfattande statsmakt måste skydda de kritiska motvikterna. Dit hör fria universitet och högskolor.

Regeringen kommer i en proposition senare att förorda en betydande avreglering av högskolan. Jag kommer samtidigt att föreslå att nya inslag av konkurrens och kvalitetskontroll skall skapas. Jag räknar med att de avgörande förändringarna skall träda i kraft den 1 juli 1993.

Ett första inslag i denna förändring av universitetens och högskolornas förhållande till staten utgörs av det förslag till ny central myndighetsorganisation för högskolan som regeringen redan har presenterat för riksdagen. Där skiljs mellan service å ena sidan och kvalitetskontroll å den andra. En ny servicemyndighet skall bistå högskolorna i verksamhet som med fördel kan bedrivas med större samordning. I denna myndighet räknar jag med att högskolorna skall ha ett betydande inflytande och också ta ett ansvar.

Det sekretariat för utvärdering och kvalitetskontroll som jag samtidigt föreslagit skall däremot stå fritt från direkt inflytande från högskolan för att på bästa sätt kunna stimulera till resultat av hög kvalitet.

Möjligheterna att överföra något eller några universitet och högskolor till stiftelseform skall ses i perspektiv av fria universitet och högskolor. Stiftelseformen innebär att berörda universitet eller högskolor tillerkänns en högre grad av självständighet i olika hänseenden än andra högskolor.

Frågan om hur några universitet/högskolor med egen forskning kan överföras till från staten mer fristående ställning utreds under våren 1992. Såväl principiella som praktiska frågor analyseras. Jag utgår från att de lösningar som kommer att föreslås kan bli olika beroende på respektive universitets/högskolas särart, inriktning och historiska struktur.

I "Studenten och tvångsanslutningen" (SOU 1990:105) presenteras en analys av förutsättningarna för förändringar av studenters skyldighet att tillhöra kår eller nation. Betänkandet har remissbehandlats. De närmare formerna för hur en avveckling av det generella kravet på att studenten skall tillhöra studerandesammanslutning kan ske, skall bli föremål för ytterligare beredning inom regeringskansliet innan proposition framläggs.

I Sverige genomgår en mindre andel av varje ungdomsgeneration än i många andra länder högre utbildning. Det är inte acceptabelt. Om vårt land skall kunna hävda sig internationellt, bör det snarast vara så att Sverige utbildar en större andel ungdomar vid universitet och högskolor än andra. Således har 3 500 platser lagts ut åt de 5 000 platser som riksdagen tidigare har fattat beslut om. Av de resterande 1 500 platserna kommer 30 platser att tas i anspråk för lantmäteriutbildning vid tekniska högskolan i Lund i överensstämmelse med vad som föreslås i SOU 1991:96, delbetänkande av utredningen om lantmäteriutbildningarna. Återstående platser tas i anspråk för utökning av lärarutbildningen.

Jag kommer att föreslå regeringen att förelägga riksdagen en särskild proposition under våren där jag närmare redovisar förslag om lärarutbildningen och dess dimensionering.

Jag avser att återkomma till frågan om den fortsatta dimensioneringen av högskolan under återstoden av 1990- talet i samband med budgetarbetet inför nästa treårsperiod. Min utgångspunkt är därmed att antalet nybörjarplatser vid utgången av perioden bör ha utökats med ytterligare ca 8 000. Därmed kommer också målet om 18 000 nya antagningsplatser sedan 1991/92 att uppnås.

Jag vill i detta sammanhang understryka det angelägna i åtgärder som främjar ett effektivt resursutnyttjande. Det är inom stora delar av högskolan angeläget att stimulera insatser som ökar examinationsfrekvensen.

De förslag jag nu framlägger innebär en viss förstärkning av resurserna för konstnärlig utbildning. Den högre utbildningen inom detta område har ett välförtjänt gott rykte. Det är angeläget att medverka till en ytterligare förbättring av dessa utbildningars position och möjlighet att tillgodose det stora efterfrågetrycket och pröva nya verksamhetsformer. Humanistisk och konstnärlig utbildning måste komplettera den mera näringslivsinriktade utbildningsexpansion jag samtidigt förordar.

Den nödvändiga utbyggnaden av grundutbildningen måste förenas med en förstärkning av kvaliteten.

Kvaliteten i den grundläggande högskoleutbildningen hör nära samman med studenternas förkunskaper, d.v.s. väsentligen med gymnasieskolans studieförberedande förmåga.

I detta sammanhang vill jag också betona vikten av lärares kompetens, yrkeskunskap och professionalism. Under våren kommer regeringen att förelägga riksdagen en särskild proposition om lärarutbildningen.

Jag vill gärna påminna om vad statsrådet Ask tidigare anfört om nya direktiv till läroplanskommittén och tilläggsdirektiv till betygsberedningen. Jag förutser väsentliga, långsiktiga förbättringar för högskolans del som en följd härav.

Under våren 1992 kommer den s.k. högskoleutredningens förslag om insatser för att öka kvaliteten i grundutbildningen att remissbehandlas. Jag räknar med att kunna lämna förslag till riksdagen med anledning av utredningen under år 1993.

För att klara den nödvändiga kvalitativa förstärkningen inom undervisningen krävs emellertid inte bara goda lärare utan också ändamålsenliga lokaler. Jag föreslår i det följande omfattande åtgärder för att rätta till rådande brister.

För att förbättra högskolans lokalsituation satsas ytterligare 300 milj.kr. per år. Härtill skall läggas de insatser som regeringen, som ett led i sysselsättningspolitiken, föreslog riksdagen hösten 1991. Långsiktigt gäller att tillgängliga resurser i första hand bör satsas på sådana lokalförändringar som bidrar till att skapa största möjliga stimulans för utvecklingen, sett i ett nationellt perspektiv. Detta synsätt leder till att sådana lokallösningar prioriteras som tillgodoser behov av samlade kreativa miljöer för utbildnings- och forskningsverksamheten.

Den europeiska integrationen kommer att innebära både nya utmaningar och möjligheter för Sverige. ERASMUS-avtalet öppnar nya utbildningsmöjligheter för svenska studerande. Det kräver emellertid också att Sverige är attraktivt för studerande från andra länder.

Det är viktigt att nu ta ett samlat grepp om den svenska högre utbildningens förhållande till Europa. Jag har därför sammankallat ett särskilt råd som har till uppgift att bevaka Sveriges intressen på detta område och komma med förslag.

Det europeiska samarbetet ställer krav på Sverige att förbättra vissa utbildningar. Jag kommer senare att föreslå att utbildningar som är knutna till s.k. EG-direktiv förlängs. Hit hör bl.a. apotekarutbildningen, sjukgymnastutbildningen, sjuksköterskeutbildningen och utbildningen av barnmorskor.

Jag utgår emellertid från att också sådana utbildningar som inte är direkt bundna av EG-direktiv kommer att behöva reformeras och kompletteras. För att nå internationell jämförbarhet kommer också det svenska examenssystemet att behöva reformeras. Frågor av detta slag kommer till en del att beröras i den remiss om fria universitet och högskolor som jag tidigare nämnt. I denna föreslås en helt ny examensordning.

Jag vill till slut i fråga om den europeiska samordningen framhålla betydelsen av att en växande del av undervisningen vid universitet och högskolor sker på andra språk än svenska. En i verklig mening internationaliserad undervisning är nödvändig för att Sverige skall vara attraktivt för studenter från andra länder.

4 Forskning och forskarutbildning

Det kommande budgetåret är det sista i den nu löpande treårsperioden för forskningspolitiken. Ett nytt forskningsbeslut skall fattas våren 1993.

Forskning av högsta internationella standard är en nödvändig förutsättning för att Sverige skall klara en hårdnande internationell konkurrens. Särskilt angeläget är det att ett mer omfattande forskarutbyte kan komma till stånd med andra länder, vilket innebär att det också måste bli mer attraktivt för forskare från andra länder att verka i Sverige under längre eller kortare tider. Genom det internationella forskarsamarbetet kan Sverige tillföras kompetens vi själva saknar.

Ett positivt utbyte i det internationella forskarsamarbetet fordrar emellertid att Sverige framstår som attraktivt för forskare inom skilda discipliner. Det är en viktig uppgift för forskningspolitiken att bidra till detta.

Sverige ges nu gradvis ökade möjligheter att delta i EGs forskningssamarbete. Till följd av EES-avtalet ökar Sveriges engagemang i EGs forskningsprogram.

Riksdagen har fattat beslut om att löntagarfonderna skall avvecklas. En del av fondernas tillgångar skall utnyttjas för att stimulera sparandet, en annan del för att främja forskning och utveckling. Jag avser att senare föreslå regeringen att återkomma till riksdagen med förslag om hur löntagarfondernas resurser bäst kan användas i det sistnämnda syftet. Min utgångspunkt är att fonderna skall användas så att de ger maximal stimulans på områden där Sverige kan tänkas ha särskilda goda konkurrensförutsättningar. De bör dessutom användas så att de förmår bidra till att Sveriges attraktivitet i det internationella forskarutbytet förstärks.

Undervisningen vid högskolan skall i princip ske av disputerade lärare. Dessa bör i så stor utsträckning som möjligt dessutom vara aktiva inom forskningen. Andelen lärare som har denna bakgrund är idag för liten. Det gäller framförallt högskolan, men jag vill gärna framhålla att det har ett stort värde med en större andel disputerade lärare även i gymnasieskolan. Tre insatser är särskilt viktiga för att komma till rätta med detta:

För det första måste examinationen av doktorer utökas. En fördubbling av antalet doktorsexamina till år 2000 är nödvändig om kvalitetskraven i grundutbildningen skall kunna upprätthållas.

För det andra måste den möjlighet som redan finns att ge lärare med forskningsbakgrund möjlighet att forska i tjänsten utnyttjas till fullo. Eftersom resurserna för detta alltjämt är begränsade, är det angeläget att medlen fördelas på ett sådant sätt att de kommer till maximal nytta.

För det tredje måste professorerna stimuleras att i avsevärd utsträckning medverka i undervisningen på den grundläggande nivån. Jag avser att, för att säkerställa detta, föreslå regeringen att statens arbetsgivarverk

får i uppdrag att i nästkommande förhandling föreslå en ändring i avtalet om professorernas tjänstgöring.

För det fjärde bör de lärare som idag tjänstgör i högskolan men som saknar forskarkompetens erbjudas möjligheter att komplettera sin utbildning upp till doktorsexamen. Fort- och vidarutbildning av den tillgängliga personalen är det snabbaste sättet att höja kompetensen hos lärarna och därmed kvaliteten i grundutbildningen.

Forskning och grundutbildning hör intimt samman. Detta samband stärks genom vad jag här har framhållit om att högskolans lärare bör beredas bättre möjligheter att bedriva forskning i tjänsten. Härigenom kommer även lärare vid de mindre och medelstora högskolorna att ges bättre forskningsmöjligheter. På samma sätt stärks sambandet mellan forskning och grundutbildning om professorer i ökad utsträckning deltar i undervisningen.

En ökning av examinationer från forskarutbildningen förutsätter att doktorsexamen också uppskattas efter förtjänst på arbetsmarknaden. Svenska företag har t.ex. en internationellt sett liten andel anställda med forskarutbildning.

Målsättningen är att antalet doktorsexamina skall fördubblas fram till år 2000. I nästa års forskningsproposition avser jag återkomma med förslag som syftar till att främja den målsättningen. Jag har dock funnit det angeläget att redan nu förstärka omvandlingstakten av utbildningsbidrag till doktorandtjänster. Förslaget är ett uttryck för regeringens intresse för att öka attraktiviteten i forskarutbildningen.

I samma syfte kommer jag också att föreslå att det inrättas ett antal priser för de varje år mest förtjänta forskarbegåvningarna. Dessa priser skall vara en extra stimulans till nya forskarbegåvningar. Den närmare utformningen av priserna kommer att beredas inom regeringens forskningsberedning.

Forskningsberedningen kommer att ges en delvis ny inriktning. Den kommer att bestå av en större grupp framträdande forskare med uppgift dels att ge regeringen kunskap om Sveriges position inom olika forskningsdiscipliner, dels att ge regeringen råd om hur den akademiska miljön skall utvecklas för att ge bästa stöd för högkvalitativ utbildning och forskning.

Ett utskott inom forskningsberedningen kommer att knytas fastare till den löpande utvecklingen av forskningspolitiken. Inte minst gäller detta förberedelserna inför 1993 års forskningsproposition. Dessa förberedelser skall genomföras under så öppna former som möjligt. Därför avser jag att ta initiativ till en serie utvärderingsseminarier vid vilka det skall klargöras vilka möjligheter Sverige har samt på vilka områden och hurudana förändringar av forskningspolitiken som behöver genomföras för att vårt land skall kunna utnyttja dessa.

1993 års forskningsproposition kommer också att samordnas med en treårsplan för den högre utbildningen. På detta sätt kan forskningen och den högre utbildningen knytas samman. De beslut riksdagen med anled-

ning av detta beredningsarbete fattar våren 1993 kommer att lägga grunden för Sveriges möjligheter att framgångsrikt möta nästa århundrade.

5 Utgångspunkter för budgeten

Utbildningen och forskningen är strategiska områden för att säkerställa långsiktig växtkraft i ekonomin. De grundläggande förutsättningarna för en kvalitativt god utbildning och forskning måste förstärkas.

Samtidigt är det ofrånkomligt att också utbildningsområdet måste hushålla väl med resurserna i en tid när all statlig och kommunal verksamhet måste ske på knappa ekonomiska villkor. Detta präglar budgeten inom utbildningsdepartementets verksamhetsområde.

Utgångspunkten har varit att i det arbetet, under kärva statsfinansiella omständigheter, ge ungdomsutbildning, högre utbildning och forskning företräde framför andra utbildningsinsatser.

Med hänsyn till det statsfinansiella läget genomförs olika *besparingar* inom utbildningsdepartementets område.

Folkbildningsrådet får 300 milj.kr. i minskade anslag. Sektorsbidraget till komvux minskas med 350 milj.kr. Stimulansbidraget till förbättringar av den fysiska miljön och bidraget till utrustning för gymnasier m.m. slopas. Studielånemöjligheten i studiehjälpen avskaffas. Resurserna för korttidsstudiestöd och internatbidrag minskas med 150 milj.kr. Anslaget till utvecklingen av skolväsendet minskas med 53 milj.kr. Bidrag till fackliga organisationer, vissa yrkesorganisationer och till löntagarorganisationer slopas. Samtliga utgifter för högskoleprovet skall täckas genom avgifter.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen bereder riksdagen tillfälle

1. att ta del av vad statsrådet Ask och jag har anfört i det förgående under punkterna 1-5.

A. Utbildningsdepartementet m.m.

A 1. Utbildningsdepartementet

1990/91	Utgift	51 310 126
1991/92	Anslag	43 723 046
1991/92	Anslag exkl. mervärdeskatt	42 598 154
1992/93	Förslag	43 622 000

	1991/92	Beräknad ändring 1992/93
		Föredraganden
Personal	137	- 18
Anslag		
1. Förvaltningskostnader	42 598 154*	- 675 711
(därav lönekostnader)	(34 322 128)*	+ (137 126)
2. Utbildningsråd		+ 1 699 557
Summa	**42 598 154***	**+ 1 023 846**

*omräknat belopp enligt regleringsbrev 1991-11-14

Genom förordningen (1991:1468) om ändring i departementsförordningen (1982:1177) har utbildningsdepartementet tillförts ansvaret för ärenden som rör forskningssamordning samt frågor gällande samesamordning, medan ärenden som rör kultur- och mediafrågor har förts till kulturdepartementets verksamhetsområde. Riksdagen har bemyndigat regeringen (prop. 1991/92:100 bil. 2, FiU20, rskr. 132) att vid organisatoriska förändringar inom regeringskansliet, som hänger samman med ändrad fördelning av ärenden mellan departementen, disponera om anvisade anslag till departement och utredningar. Med stöd av detta bemyndigande har regeringen den 14 november 1991 meddelat ändrade bestämmelser om dispositionen av förevarande anslag under budgetåret 1991/92.

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslagsbehovet för nästa budgetår till 43 622 000 kr. Medelsbehovet har beräknats med utgångspunkt i den nya organisationen och i en real minskning av utgifterna om 0,5 %. Samtidigt kommer 1% av den reala konsumtionen (i princip förvaltningskostnader) att användas för effektivitetshöjande åtgärder i form av utbildningsinsatser och teknikstöd. Jag har vidare beräknat en förstärkning av resurserna med 4 milj.kr. till följd av förändrat planerings- och uppföljningssystem för grundläggande högskoleutbildning och forskning. Med hänsyn till ökade internationella engagemang i första hand inom Europa och till behovet av en ökad informationsverksamhet från departementets sida har jag beräknat en förstärkning av medlen för förvaltningskostnader med 1 500 000 kr. Samtliga anslagsförstärkningar har finansierats genom omföringar från andra anslag inom utbildningsdepartementets område.

Jag har beräknat medel för tjänst som utbildningsråd vid OECD m.m. som förut beräknats under anslaget A2. *Utredningar m.m.*, till 1 699 557 kr. för budgetåret 1992/93.

Medel som avser *Bidrag till internationella kongresser m.m. i Sverige* samt *Kostnader för vissa nordiska och övriga internationella ändamål* har beräknats under övriga berörda littera.

Medel för besvärsnämnden har jag beräknat under anslaget D3. *Överklagandenämnden för högskoleutbildning.*

I lagen (1976:1046) om överlämnande av förvaltningsuppgifter inom utbildningsdepartementets verksamhetsområde finns åtskilliga bestämmelser som gäller kultur- och medieområdena. Ansvaret inom regeringskansliet för dessa områden har som jag nyss nämnde förts över från utbildningsdepartementet till kulturdepartementet. Det är då inte lämpligt att fortsatt ha bemyndigande blandade i en gemensam lag. Sådana bemyndiganden som rör förvaltningsuppgifter inom kulturdepartementets verksamhetområde bör brytas ut och bilda en egen lag.

De bestämmelser i 1976 års lag som gäller generellt är få, de utgör sålunda endast två korta paragrafer. En uppdelning av lagen medför alltså inte att det uppstår två lagar med ett stort antal likalydande föreskrifter.

I en bilaga till sekretesslagen (1980:100) anges att tryckfrihetsförordningens bestämmelser om rätt att ta del av handlingar hos myndighet i tillämpliga delar skall gälla också handlingar hos de där uppräknade organen i den mån handlingarna hör till den verksamhet som anges i bilagan. Flera organ som nämns i lagen om överlämnande av förvaltningsuppgifter inom utbildningsdepartementets verksamhetsområde finns även angivna i bilagan med hänvisning till numret i Svensk författningssamling (SFS) på den författning med stöd av vilken verksamheten har upppdragits åt organet. Med anledning av de föreslagna lagändringarna, bör bilagan därför ändras.

Inom utbildningsdepartementet har upprättats

1. förslag till lag om ändring i lagen (1976:1046) om överlämnande av förvaltningsuppgifter inom utbildningsdepartementets verksamhetsområde,

2. förslag till lag om överlämnande av förvaltningsuppgifter inom kulturdepartementets verksamhetsområde och

3. förslag till lag om ändring i sekretesslagen (1980:100).

Förslagen bör fogas till detta protokoll som bilaga 9.1 - 9.3.

Lagförslagen under 2 och 3 har upprättats i samråd med chefen för kulturdepartementet respektive statsrådet Reidunn Laurén.

Lagrådets hörande erfordras inte beträffande förslagen 1 och 2. Förslaget avseende sekretesslagen är av så enkel beskaffenhet att lagrådets hörande skulle sakna betydelse.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

1. till *Utbildningsdepartementet* för budgetåret 1992/93 anvisa ett förslagsanslag på 43 622 000 kr.
2. anta förslaget till lag om ändring i lagen (1976:1046) om överlämnande av förvaltningsuppgifter inom utbildningsdepartementets verksamhetsområde
3. anta förslaget till lag om överlämnande av förvaltningsuppgifter inom kulturdepartementets verksamhetsområde och
4. anta förslaget till lag om ändring i sekretesslagen (1980:100).

A 2. Utredningar m.m.

1990/91	Utgift	30 180 013	Reservation	17
1991/92	Anslag	23 399 948		
1991/92	Anslag exkl. mervärdeskatt	22 064 878		
1992/93	Förslag	18 962 000	exkl. mervärdeskatt	

Som jag nyss anförde vid min anmälan av anslaget A1. utbildningsdepartementet har under innevarande budgetår skett vissa förändringar beträffande utbildningdepartementets verksamhetsområde och regeringen har med stöd av riksdagens bemyndigande omfördelat anvisade anslagsmedel mellan berörda departement. Med utgångspunkt i detta och med hänsyn till den beräknade omfattningen av utredningsverksamheten beräknar jag att åttonde huvudtitelns utredningsanslag bör uppgå till 18 962 000 kr. för nästa budgetår.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

5. till *Utredningar m.m.* för budgetåret 1992/93 anvisa ett reservationsanslag på 18 962 000 kr.

A 3. Kostnader för Sveriges medlemskap i Unesco m. m.

1990/91	Utgift	21 213 302
1991/92	Anslag	21 744 000
1991/92	Anslag exkl. mervärdeskatt	21 721 125
1992/93	Förslag	22 320 000

År 1950 anslöt sig Sverige till Förenta nationernas organisation för utbildning, vetenskap och kultur, Unesco (Sveriges överenskommelse med främmande makter 1950:114).

Enligt instruktionen för svenska unescorådet (SFS 1988:1462) har rådet till uppgift att för Sveriges del vara ett sådant nationellt samarbetsor-

gan som enligt stadgan för Förenta Nationernas organisation för utbildning, vetenskap och kultur (Unesco) förutsätts finnas för att samordna de viktigaste nationella organen inom Unescos område med organisationens verksamhet. Rådet skall främja Unescos verksamhet i Sverige och stödja svenska insatser inom ramen för organisationens program.

Medel för den upplysningsverksamhet i Sverige om Unesco, för vilken svenska FN-förbundet ansvarar, anvisas över tredje huvudtiteln.

	1991/92	Beräknad ändring 1992/93
		Föredraganden
1. Årsbidrag till Unesco	20 500 000	+ 500 000
2. Svenska unescorådet för utrednings- och programverksamhet, inkl. möten	631 125	+ 169 000
3. Deltagande av Unescos generalkonferens 1991	180 000	- 180 000
4. Avgift till konvention om världens kultur- och naturarv	205 000	+ 5 000
5. Medlemsavgift till International Centre for the Study of the Preservation and the Restoration of Cultural Property in Rome (ICCROM)	205 000	+ 4 875
6. Bidrag till Unescos internationella kulturfond		+ 100 000
Summa	**21 721 125**	**+ 598 875**

Svenska unescorådet

Medlemsländernas bidrag till Unescos reguljära budget fastställs av generalkonferensen. Vid Unescos 26:e generalkonferens hösten 1991 fastställdes organisationens budget för tvåårsperioden 1992-93 till ca. US$ 445 miljoner. Den svenska andelen kalenderåret 1992 kommer enligt nu föreliggande uppgifter att utgöra 1,10 %. Unescorådet uppskattar medelsbehovet för Sveriges bidrag till Unesco år 1992 till ca. 21 milj.kr.

Avgiften till konventionen om världens natur- och kulturarv uppgår till 1% av Sveriges årsbidrag till Unesco, 210 000 kr. Bidraget till ICCROM föreslås uppgå till 1% av årsbidraget, 210 000 kr.

Unescorådet begär en ökning av bidraget för utrednings- och programverksamhet och för att utgivningen av Unesco-kuriren på svenska skall kunna garanteras. Unescorådet begär vidare en ökning av bidraget för att kunna stödja Unescos internationella kulturfond.

Föredragandens överväganden

Jag beräknar en ökning av medlen till *svenska unescorådet för utrednings- och programverksamhet, inkl. möten*, med 169 000 kr. för utgivning av Unescokuriren på svenska. Vidare beräknar jag 100 000 kr. till bidrag för Unescos internationella *kulturfond*. Jag har i dennna fråga samrått med chefen för kulturdepartementet.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

6. till *Kostnader för Sveriges medlemskap i Unesco m. m.* för budgetåret 1992/93 anvisa ett förslagsanslag på 22 320 000 kr.

B. Det offentliga skolväsendet

1 Skola-skolbarnsomsorg

1.1 Bakgrund

Den av regeringen genom beslut den 20 april 1989 tillsatta Skolbarnsomsorgskommittén har i juni 1991 överlämnat sitt betänkande Skola-Skolbarnsomsorg, en helhet (SOU 1991:54). Betänkandet har remissbehandlats under hösten 1991. En sammanställning av remissynpunkterna bifogas denna proposition som bil 9.5.

Många av de frågor, som behandlas i betänkandet, tillhör det kommunala ansvarsområdet. Till några av förslagen har regeringen redan tagit ställning i samband med de nya direktiven till den sittande läroplanskommittén (dir. 1991:117). Andra ytterligare finns det anledning att återkomma till i samband med regeringens ställningstagande till den kommunalekonomiska kommitténs förslag och i samband med den aviserade propositionen om lärarutbildning.

Jag vill emellertid i detta sammanhang för riksdagens information redogöra för regeringens principiella syn på de frågor som har behandlats av Skolbarnsomsorgskommittén och för hittills gjorda ställningstaganden till kommitténs förslag.

1.2 Kommunernas ansvar

Ute i kommunerna pågår f.n. en snabb utveckling och en strukturförändring av den kommunala verksamheten bl.a. på skola-skolbarnsomsorgsområdet. Förändringarna hänger samman med de senaste årens reformer i såväl kommunala som statliga styrsystem, med den nya kommunallagen och med en allt starkare decentralisering av den offentliga verksamheten.

Åtta exempel i skolbarnsomsorgskommitténs betänkande visar vilka ekonomiska effekter olika former av samarbete får avseende lokal- och personalanvändning. Analysen innehåller vissa osäkerheter, men visar dock att de samlade kostnaderna för en elev som går i skola och skolbarnsomsorg var lägre i de integrerade lösningarna jämfört med de traditionella, dvs. skola och fritidshem separerade. De besparingar som redovisas berör i första hand personalkostnader.

Av remissvaren på skolbarnsomsorgskommitténs betänkande framgår också att kommunerna kommit långt när det gäller att i olika former och modeller samordna skola och barnomsorg. Kommunerna är överlag mycket positiva till det synsätt som speglas i betänkandet och till de förslag som läggs fram. Som jag framhöll i mitt inledande anförande, ser jag också stora fördelar i en ökad samordning och samverkan mellan skola och barnomsorg och har inga invändningar mot det arbete som nu pågår i kommunerna.

I en mål- och resultatstyrd skolverksamhet är det dessutom entydigt en kommunal uppgift att driva verksamheten på bästa sätt i enlighet

med de mål och riktlinjer som regering och riksdag anger. Det är således helt riktigt att kommunerna nu själva bestämmer även i samordnings- och samverkansfrågor.

1.3 Gränsdragning mellan skola och barnomsorg

För min del vill jag emellertid framhålla vikten av att det i de statliga styrsystem görs en mycket klar beskrivning av skolans resp. barnomsorgens mål och uppdrag och en mycket tydlig gränsdragningen mellan skolans och barnomsorgens roll och uppgifter. Med barnomsorg avser jag här daghem, deltidsdaghem och fritidshem. I likhet med en rad remissinstanser anser jag också att det är olämpligt att förena den obligatoriska skolverksamheten med den frivilliga barnomsorgsverksamheten. Regeringen har därför i de nya direktiv (dir. 1991:117) som har utfärdats till läroplanskommittén angivit att uppdraget inte längre omfattar mål och riktlinjer för barnomsorgen. Däremot skall läroplanskommittén formulera utgångspunkterna för den skolförberedande verksamheten, så att ett närmande mellan denna verksamhet och grundskolan underlättas i kommunerna.

1.4 Lagstiftning

Jag vill således, som jag redan har framhållit i mitt inledande anförande, behålla den boskillnad mellan skola och barnomsorg som finns i dag och som framförallt manifesterar sig i att skolfrågorna regleras i skollagen och förskole- och fritidshemsfrågor regleras i socialtjänstlagen.

När det gäller kommittens förslag om ändring av nuvarande sekretesslagstiftning, där verksamhet under socialtjänstlagen har en strängare sekretess än skolan, anser jag det viktigt att behålla den öppenhet och insyn i skolans verksamhet som nuvarande sekretessbestämmelser i skollagen är ett uttryck för. I likhet med bl.a. justitieombudsmannen anser jag att eventuella samarbetsproblem skall kunna gå att lösa genom ett s.k. förtroendefullt samarbete eller genom uppdragsavtal.

Jag vill dessutom framhålla att sekretesslagstiftningen f.n. är föremål för en översyn i samband med den ändrade kommunallagstiftningen. Jag är därför inte nu beredd att föreslå några ändringar i gällande lagstiftning.

1.5 Statsbidrag

Kommittén har förordat att statsbidraget för skolbarnsomsorgen i avvaktan på kommunalekonomiska kommitténs betänkande samordnas med sektorsbidraget till skolan. I avvaktan på regeringens ställningstaganden till kommitténs förslag anser jag, i likhet med flera remissinstanser, bl.a. riksrevisionsverket, att det inte finns anledning att nu föreslå någon ändring av gällande statsbidragshantering.

1.6 Forskning och utvärdering

I likhet med kommittén anser jag det mycket viktigt att det bedrivs forskning om barn och barns utveckling och lärande i samband med samhällets insatser för omsorg och utbildning. Ur ett utbildningspolitiskt perspektiv är det också viktigt att i samband med utvärderingen av skolans verksamhet följa upp och utvärdera den snabba utveckling som nu sker i kommunerna på det organisatoriska planet och i samordningen mellan skola och skolbarnsomsorg och analysera dessa förändringars effekt på skolans resultat och måluppfyllelse. Jag avser att återkomma till regeringen i dessa frågor bl.a. i samband med direktiven till skolverkets fördjupade anslagsframställning.

1.7 Personalfrågor

Som framgår av inledningen avser regeringen att återkomma till riksdagen med en särproposition om lärarutbildning m.m. I samband med denna proposition kommer de frågor i skolbarnsomsorgskommitténs betänkande som berör utbildnings- och personalfrågor att behandlas.

2 Ändringar i skollagen

Enligt 5 kap. 19 § skollagen (1985:1100) får regeringen meddela föreskrifter om vad som krävs för att flytta till högre årskurs och om begränsningar i rätten att gå om årskurser i gymnasieskolan. Vidare får regeringen enligt 11 kap. 19 § nämnda lag meddela föreskrifter om ytterligare behörighetsvillkor och om urval mellan behöriga sökande till gymnasial vuxenutbildning och påbyggnadsutbildning inom komvux. Jag föreslår att regeringen bemyndigas att delegera dessa befogenheter till den myndighet som regeringen bestämmer. Sådana bemyndigande bör tas in i de nämnda paragraferna.

Enligt punkt 6 övergångsbestämmelserna till lagen (1991:1107) om ändring i skollagen (1985:1100) (se SFS 1991:1111) får en kommun eller ett landsting som under läsåret 1991/92 hade rätt att anordna utbildning på specialkurser i gymnasieskolan även efter den 1 juli 1992, som alternativ till de nationella programmen, anordna dessa specialkurser. Intagning får dock inte ske efter läsåret 1994/95.

Specialkurser innefattande påbyggnadsutbildningar har funnits inom gymnasieskolan och skall finnas kvar under en övergångstid. När den nya gymnasieskolan införts försvinner specialkurserna som särskild utbildningsväg från gymnasieskolan. I det nya systemet blir det en uppgift för den kommunala vuxenutbildningen att anordna påbyggnadsutbildningar. Hittills har emellertid specialkurserna fyllt en viktig funktion och de bör därför fortsatt kunna anordnas där linjerna finns kvar. De bör då jämställas med de nationella programmen såvitt avser mottagande, intagning av elever, kostnader och interkommunal ersättning. Därmed blir rättsläget i dessa hänseenden väsentligen detsamma som hittills

har gällt beträffande specialkurserna. När det gäller sådana specialkurser som utgör påbyggnadsutbildningar förutsätts det att eleven har gått igenom en gymnasieutbildning innan han börjar påbyggnadsutbildningen. Detta medför att undantag måste göras från den generella bestämmelsen om att reglerna för nationella program avseende mottagande av elever skall tillämpas på specialkurserna. Här föreslår jag därför att regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer ges ett bemyndigande att meddela avvikande föreskrifter. Vidare kan det även i vissa andra fall behövas avvikande föreskrifter och även här bör regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer få meddela dessa.

En reglering av den innebörd som jag nu föreslagit kan tas in i de nämnda övergångsbestämmelserna till skollagen, där övergångsregler om specialkurserna redan finns. När det gäller kommunernas skyldighet att erbjuda ungdomarna utbildning föreskrivs det i 5 kap. 5 § skollagen att kommunen är skyldig att erbjuda ungdomarna utbildning på nationella program såvitt de inte tidigare har gått igenom utbildning på ett nationellt program eller likvärdig utbildning. En tvåårig eller längre utbildning på en specialkurs får anses utgöra en sådan likvärdig utbildning. En kortare specialkurs kan dock inte anses utgöra en likvärdig utbildning.

De ändringar i övergångsbestämmelserna som jag nu har föreslagit bör ha formen av ett tillägg till punkt 6 i övergångsbestämmelserna till lagen (1991:1107) om ändring i skollagen (1985:1100).

Mina förslag till ändring av skollagen finns samlade under anslaget B 8. Bidrag till driften av det kommunala offentliga skolväsendet.

3 Elever med läs- och skrivsvårigheter

En viktig hörnpelare i svensk utbildningspolitik utgör rätten till en för alla elever likvärdig utbildning. Grunden för likvärdighet är att hinder för att tillgodogöra sig undervisningen minimeras. Dyslexi eller läs- och skrivsvårigheter är ett sådant allvarligt hinder. Enligt vissa studier har 5-8 % av alla barn allvarliga läs- och skrivsvårigheter, betydligt fler är lindrigare drabbade. Jag anser det viktigt att på olika sätt underlätta utbildningssituationen för personer med sådana svårigheter.

Statens institut för handikappfrågor i skolan (SIH) har i sin anslagsframställning föreslagit att 2 milj.kr. under vartdera tre budgetår anvisas för särskilda insatser inom dyslexiområdet. Svenska Dyslexistiftelsen har i särskild skrivelse hemställt om inrättande av ett statligt dyslexiinstitut för forskning, utveckling och utvärdering av specialpedagogiska metoder och försöksverksamheter. Vidare föreslår SIH och stiftelsen att dyslexiforskningen pekas ut som ett särskilt prioriterat forskningsområde. Universitetet i Linköping och Norrköpings kommun har vidare i en gemensam skrivelse föreslagit att ett särskilt läspedagogiskt institut inrättas och lokaliseras till Norrköping. I skrivelsen redovisas långt framskridna planer på bl.a. fördjupade specialpedagogiska fortbildningskurser (20 poäng) med forskningsanknytning.

Förbundet mot läs- och skrivsvårigheter (FMLS) driver sedan år 1985 verksamheten Skrivknuten, dit både föräldrar till barn med läs- och skrivsvårigheter, personer som själva har sådana svårigheter och lärare kan vända sig för råd och hjälp. Personal från Skrivknuten medverkar även i lärarutbildningar och vid kommuners studiedagar. Efterfrågan på Skrivknutens tjänster överstiger långt mera än vad de två helårsarbetskrafterna hinner med. Skrivknutens verksamhet har i hög grad bidragit till att frågan om läs- och skrivsvårigheter uppmärksammats. För många har Skrivknutens verksamhet inneburit en insikt om deras svårigheter och orsaken till dem samt för andra en ökad förståelse för problematiken.

Enligt min mening är läs- och skrivsvårigheter i undervisningssammanhang huvudsakligen en pedagogisk fråga och som sådan hör den till skolverkets verksamhetsområde. Skrivknuten har ett väl etablerat samarbete med pedagogiska institutionen vid Linköpings universitet. Samarbete sker också med Svenska Dyslexistiftelsen. För innevarande budgetår har 868 020 kr. tilldelats verksamheten Skrivknuten. FMLS har begärt utökning av bidraget till verksamheten Skrivknuten för budgetåret 1992/93.

Jag är inte beredd att föreslå att ett statligt läspedagogiskt institut inrättas. Jag anser däremot att Skrivknutens verksamhet bör kunna utgöra en naturlig kärna i arbetet med att förstärka insatserna på området för läs- och skrivsvårigheter. Jag menar att ökade insatser på området behöver göras och kommer därför under anslaget B 1. Statens skolverk att föreslå vissa medel för förstärkning av verksamheten vid Skrivknuten.

Skolverket har ansvaret för att forskning stimuleras på för skolområdet aktuella områden. Skolverket disponerar också medel för särskilda fortbildningsinsatser och stöd för utveckling inom skolväsendet. Jag utgår från att skolverket beaktar behov av särskilda insatser inom området läs- och skrivsvårigheter. Särskilt viktigt är därvid att kunskapen om dyslexi sprids till lärarna så att problemen uppmärksammas i tid och möts med relevanta åtgärder.

4 Avskaffande av vissa anslag

Bidrag till utrustning för gymnasier m.m.

Medlen under anslaget används huvudsakligen för start- och kompletteringsbidrag enligt förordningen (1987:708) om statsbidrag till anskaffning av utrustning i gymnasieskolan samt för bidrag enligt förordningen (SKOLFS 1991:48) om stimulansbidrag till anskaffning av datorutrustning och programvara för tekniska, yrkestekniska och ekonomiska studievägar. Av främst statsfinansiella skäl föreslår jag att detta anslag upphör med utgången av innevarande budgetår (- 107 427 000 kr.).

Stimulansbidrag till förbättringar av den fysiska miljön i skolorna

Anslaget har planerats att utgå med 300 milj.kr. vartdera budgetår under en tioårsperiod. Genom riksdagens beslut den 27 november 1991 (prop. 1991/92:10, UbU6, rskr. 26) har tidsperioden minskats till åtta år och bidrag under innevarande budgetår lämnats inom en medelsram av 900 milj.kr. Bidrag lämnas enligt förordningen (SKOLFS 1991:26) om stimulansbidrag till förbättringar av den fysiska miljön i skolorna till kostnader för aktuella åtgärder, varvid huvudmannen själv skall svara för 50 % av kostnaderna. Med den kraftiga satsning som årets bidrag inneburit och av statsfinansiella skäl anser jag att anslaget bör upphöra med utgången av innevarande budgetår.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

1. att godkänna vad jag anfört om avskaffande av anslagen Bidrag till utrustning för gymnasier m.m. och Stimulansbidrag till förbättringar av den fysiska miljön i skolorna.

B 1. Statens skolverk

1991/92	Anslag	219 609 000
1991/92	Anslag exkl. mervärdeskatt	213 542 000
1992/93	Förslag	229 954 000

Statens skolverks arbetsuppgifter och organisation framgår i stort av förordningen (1991:1121) med instruktion för statens skolverk.

Från anslaget bestrids även kostnader för nationell utvärdering och prov samt statistikproduktion.

Statens skolverk

Skolverkets anslagsframställning är i huvudsak en redovisning av den närmare utformningen av verkets organisation och arbetsformer. Vidare föreslås förändringar av den nu gällande anslagsstrukturen på skolområdet för anpassning till verkets beslutade programstruktur.

1. Skolverket föreslår att något rationaliseringskrav inte tas ut under anslaget för 1992/93 med hänsyn till att verket är under uppbyggnad.

2. Skolverket beräknar medelsbehovet under anslaget för budgetåret 1992/93 till 214 524 000 kr. (exkl. pris- och löneomräkning).

Anslagsberäkning

	1991/92 exkl. mervärdeskatt	Beräknad ändring 1992/93 Föredraganden
Anslag		
1. Förvaltningskostnader	193 934 000	+ 15 454 000
(därav lönekostnader)	(111 595 000)	(+ 10 512 000)
2. Lokalkostnader	12 000 000	+ 3 828 000
3. Bidrag till vissa organisationer m.m.	3 734 000	+ 1 004 000
4. Bidrag till löntagarorganisationer	3 874 000	- 3 874 000
Summa	**213 542 000**	**+ 16 412 000**

Föredragandens överväganden

Jag har beräknat pris- och löneomräkning med 19 179 000 kr. Enligt vad finansministern redovisat i bilaga 1 (avsnitt 9) om beräkning av lönekostnadspålägg har jag beräknat lönekostnadspålägg om 41,5 %. Jag anser att det rationaliseringskrav på 1,5 % som enligt budgetdirektiven skall tillämpas på statlig verksamhet skall tas ut också på skolverket även om verket startat sin verksamhet först innevarande budgetår. I syfte att höja den ekonomiadministrativa standarden vid myndigheten har 1 % återlagts. Besparingen har därvid kunnat begränsas till 1 030 000 kr.(1)

Avgifter för tjänster från statens löneuträkningssystem och pensionsadministration avseende specialskolornas personal betalas ur detta anslag. Jag föreslår att sådana avgifter skall belasta det anslag ur vilket medel disponeras till tjänsterna och har därför vid mina beräkningar fört över 571 000 kr. från detta anslag till anslaget B 13. Specialskolor m.m.

I enlighet med vad som redovisats i inledningen - vad gäller nödvändiga besparingar med hänsyn till det statsfinansiella läget - anser jag att olika former av stöd till facklig verksamhet kan minskas. Jag föreslår därför att bidraget under detta anslag till löntagarorganisationernas verksamhet med skolinformatörer och för information om utbildning och rekrytering av handledare slopas (- 3 874 000 kr.).

Som anförts i inledningen till littera B anser jag att stödet till den av förbundet mot läs- och skrivsvårigheter bedrivna verksamheten vid Skrivknuten bör ökas. Jag har därför beräknat en ökning av detta anslag med 700 000 kr. Det sammanlagda statsbidraget till verksamheten blir därmed nära 1,6 milj.kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

2. att till *Statens skolverk* för budgetåret 1992/93 anvisa ett förslagsanslag på 229 954 000 kr.

B 2. Statens institut för handikappfrågor i skolan

1991/92	Anslag	80 439 000
1991/92	Anslag exkl. mervärdeskatt	78 217 000
1992/93	Förslag	90 615 000

Statens instituts för handikappfrågor i skolan (SIH) arbetsuppgifter och organisation framgår av förordningen (1991:1081) med instruktion för statens institut för handikappfrågor i skolan.

Statens institut för handikappfrågor i skolan

1. SIH föreslår att något rationaliseringskrav inte tillämpas på anslaget för 1992/93 med hänsyn till att institutet är under uppbyggnad.

2. SIH föreslår att 900 000 kr. avseende medel för utvecklingsinsatser under detta anslag i stället beräknas under ett nytt anslag benämnt Utvecklingsarbete i skolan för elever med handikapp.

3. Om huvudmannaskapet för särskolan överförs till primärkommunerna bör landstingens konsulentverksamhet för elever med flerhandikapp föras över till SIH. SIH beräknar lönekostnaderna motsvarande 50 konsulenttjänster till 15 milj.kr. (inkl. sociala avgifter), kostnaderna för resor och övriga expenser till 4 milj.kr. samt lokalkostnaderna till 1,3 milj.kr.

4. SIH anför att institutets verksamhetsområde även bör omfatta elever med medicinska handikapp. SIH föreslår därför att för stödinsatser för dessa elever anvisas 2 milj.kr.

5. SIH föreslår att för den fortsatta driften av vissa kunskapscentra utanför specialskolans ansvarsområde anvisas 7,5 milj.kr.

6. Enligt SIHs mening måste ytterligare medel beräknas för resekostnader dels med hänsyn till lokaliseringen av SIHs centrala del till Härnösand, dels ytterligare 2,5 milj.kr. för ökade resekostnader för konsulenterna inom stödorganisationen på grund av ändrade skatteregler. SIH har under oktober 1991 kompletterat sin anslagsframställning för budgetåret 1992/93 och därvid hemställt om en ökning med 12,1 milj.kr. för institutets driftkostnader, 1 milj.kr. för investeringar i modern kommunikation och 3,9 milj.kr. för vissa personaladministrativa åtgärder.

7. SIH beräknar medelsbehovet under anslaget för budgetåret 1992/93 till 128 838 000 kr.

	1991/92 exkl. mervärdeskatt	Beräknad ändring 1992/93 Föredraganden
Anslag		
Utgifter		
1. Förvaltningskostnader	70 194 000	+ 11 621 000
(därav lönekostnader)	(55 000 000)	(+ 5 181 000)
2. Lokalkostnader	8 723 000	+ 777 000
	78 917 000	**+ 12 398 000**
3. *Inkomster*	700 000	of.
Nettoutgift	**78 217 000**	**+ 12 398 000**

Föredragandens överväganden

SIH har i anslagsframställningen för budgetåret 1992/93 utan prioritering eller finansieringsförslag redovisat mycket expansiva förslag till en reformkostnad av ca 55 milj.kr. eller en 70-procentig utökning av verksamheten. Redan det ekonomiska läget utgör ett hinder mot reformer i den omfattningen. Jag finner också anledning påminna om gränsdragningen mellan skolverkets verksamhetsområde och institutets. Institutets verksamhetsområde omfattar endast åtgärder rörande det speciella stödet till handikappade elever. Skolverkets ansvar för läroplansutveckling, utvärdering, uppföljning samt tillsyn omfattar också de handikappade elevernas undervisning inom såväl det kommunala skolväsendet som vid de statliga specialskolorna.

Jag går nu över till förslag om resurser m.m. för budgetåret 1992/93.

Jag har beräknat pris- och löneomräkning med 6 174 000 kr. Enligt vad finansministern redovisat i bilaga 1 (avsnitt 9) om beräkning av lönekostnadspålägg har jag beräknat lönekostnadspålägg om 41,5 %. Jag anser att det rationaliseringskrav på 1,5 % som enligt budgetdirektiven skall tillämpas på statlig verksamhet skall tas ut också på SIH, även om institutet startat sin verksamhet först innevarande budgetår. I syfte att höja den ekonomiadministrativa standarden vid myndigheten har 1 % återlagts. Besparingen har därvid kunnat begränsas till 391 000 kr.(1)

I likhet med SIH anser jag att medel för utvecklingsinsatser bör samlas under ett anslag. Jag har därför vid min medelsberäkning fört medel som innevarande budgetår beräknats under detta anslag till anslaget B 4. Stöd för utveckling av skolväsendet (- 900 000 kr.).(2)

SIH har förslagit att medel skall föras över från anslaget B 9. Bidrag till driften av särskolor m.m. till detta anslag för att inrätta tjänster som konsulent för flerhandikappade elever i särskolan. Detta kommer jag att

ta ställning till i den särskilda proposition om särskolan, som jag avser föreslå regeringen under våren 1992.(3)

Enligt sin instruktion skall SIH ge hjälp och stöd till kommuner för att underlätta skolgången för elever med handikapp. SIH har från länsskolnämnderna övertagit den regionala stödorganisationen för pedagogiskt stöd till handikappade, som successivt byggts ut till att omfatta 104,5 tjänster för olika slag av handikapp. Jag förutsätter att dessa resurser används flexibelt och målinriktat.

SIHs förslag om 2 milj.kr. för utökning av institutets verksamhetsområde till att omfatta elever med medicinska handikapp kan jag inte biträda. Ett av de främsta hindren för att dessa elever skall få en bra skolsituation är bristande kunskap hos lärare om elevernas sjukdomar och symtom. Enligt 14 kap. skollagen (1985:1100) skall skolhälsovård anordnas för eleverna. Huvudmannen för utbildningen ansvarar för att så sker. Skolverket har tillsyn över skolhälsovården. Inom skolhälsovården skall det finnas skolläkare och skolsköterska. Det är en uppgift för dem att sprida kunskap om de medicinska handikappen. Därmed kan förutsättningar skapas för att skolans verksamhet anpassas också till dessa elevers behov. Detta gäller såväl generellt som i fråga om den enskilde eleven.(4)

SIHs förslag om medel för fortsatt drift av vissa kunskapscentra utanför specialskolans ansvarsområde behandlar jag under anslaget B 7. Särskilda insatser på skolområdet.(5)

Jag har räknat med en höjning av medlen för övriga förvaltningskostnader (+ 6 225 000 kr.). Detta innebär en reell kostnadsökning jämfört med vad motsvarande verksamheter kostade innan de sammanfördes i SIH. Jag anser att högsta prioritet måste ges den verksamhet som direkt riktar sig till de handikappade eleverna, dvs. stödorganisationen. Jag vill samtidigt anmäla att de medel för den regionala konsulentorganisationens resor och lönekostnader (inkl. vikariekostnader) och expenser som budgetåret 1990/91 utgått från anslaget B 2. Länsskolnämnderna i sin helhet överförts till detta anslag för 1991/92.

I enlighet med riksdagens uttalande (1990/91:UbU21, rskr. 389) har jag beräknat medel för att institutet skall kunna finansiera merkostnader för handikapporganisationerna till följd av institutets lokalisering till Härnösand (+ 300 000 kr.).

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

3. att till *Statens institut för handikappfrågor i skolan* för budgetåret 1992/93 anvisa ett förslagsanslag på 90 615 000 kr.

B 3. Utveckling och produktion av läromedel

1990/91	Utgift	16 675 478[1]	Reservation* 2 800 430[1]
1991/92	Anslag	16 084 000	
1991/92	Anslag exkl. mervärdeskatt	15 378 000	
1992/93	Förslag	17 454 000	*exkl. mervärdeskatt

[1]Anslagen B 5. Utvecklingsinsatser på läromedelsområdet m.m. och B 6. Stöd för produktion av läromedel

Ur anslaget utgår bidrag för produktion av läromedel i ämnen där det är brist på lämpliga läromedel. Bidrag utgår enligt förordningen (1991:978) om statsbidrag till produktion av vissa läromedel för produktion av läromedel som är avsedda att användas vid hemspråksträning i förskolan, inom undervisning som står under tillsyn av skolverket vid arbetsmarknadsutbildning som anordnas av AMU-gruppen och för tolkordlistor.

Vidare betalas kostnader för utveckling och produktion av samt information om läromedel för elever med handikapp samt för minoritets- och invandrarundervisningen. Från anslaget finansieras även kostnader för arvoden till externa läromedelsproducenter och annan expertis samt köpta tjänster för denna verksamhet.

Anslaget disponeras av statens skolverk och statens institut för handikappfrågor i skolan (SIH).

Statens skolverk

1. Skolverket har påbörjat en översyn av det statliga stödet till utveckling och produktion av läromedel, varför verket nu endast föreslår prisomräkning av anvisat anslag (+ 229 000 kr.).

2. Skolverket föreslår att de medel som innevarande budgetår anvisas under dels anslaget B 6. Fortbildning m.m. anslagsposten Produktion av utbildningsprogram för kompletteringsfortbildning (2,9 milj.kr.), dels anslaget B 8. Bidrag till driften av det kommunala offentliga skolväsendet anslagsposten 5. medlen för särskilt produktionsstöd för läromedel för gymnasieskolan inom det yrkesinriktade området (1 milj.kr.) förs över till detta anslag.

Statens institut för handikappfrågor i skolan

3. SIH föreslår prisomräkning med 386 000 kr.

4. Medelsbehovet under anslaget för budgetåret 1992/93 beräknas av skolverket och SIH till 20 599 000 kr.

Föredragandens överväganden

Jag har beräknat prisomräkning med 1 076 000 kr. Jag har vidare från anslaget B 8. Bidrag till driften av det kommunala offentliga skolväsendet fört över medel för särskilt produktionsstöd för läromedel för gymnasial utbildning inom det yrkesinriktade området (+ 1 milj.kr.).(2)

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

4. att till *Utveckling och produktion av läromedel* för budgetåret 1992/93 anvisa ett reservationsanslag på 17 454 000 kr.

B 4. Stöd för utveckling av skolväsendet

1990/91	Utgift	51 244 601	Reservation* 4 754 954
1991/92	Anslag	90 487 000	
1991/92	Anslag exkl. mervärdeskatt	89 780 000	
1992/93	Förslag	40 822 000	*exkl. mervärdeskatt

Ur anslaget utgår medel för vissa av statsmakterna fastlagda specialdestinerade utvecklingsinsatser enligt förordningen (SKOLFS 1991:4) om statsbidrag till särskilda utvecklingsinsatser inom skolområdet. Ur anslaget utgår vidare medel för utvecklings- och utvärderingsarbete kring skolans dataundervisning.

Vidare bekostas av anslaget olika utvecklingsinsatser enligt bedömning av statens skolverk och statens institut för handikappfrågor i skolan.

Slutligen utgår från anslaget medel för särskilda utvecklingsinsatser för finskspråkiga elever, för bidrag till kommuner för kostnader för teknikkurser för flickor, för insatser inom undervisningen för internationell förståelse, för insatser inom ANT-området samt medel för kursplanearbete till följd av ny struktur av gymnasieskolans utbildningar enligt riksdagens beslut med anledning av förslag i propositionen (1990/91:85) Växa med kunskaper - om gymnasieskolan och vuxenutbildningen.

Statens skolverk

1. Skolverket beräknar medelsbehovet för budgetåret 1992/93 för de ändamål som verket disponerar under detta anslag till 92 124 000 kr.

Statens institut för handikappfrågor i skolan

2. Statens institut för handikappfrågor i skolan (SIH) föreslår att ett nytt anslag inrättas, till vilket samlas medel för utvecklingsarbete för elever med handikapp. SIH föreslår också att medel för utvecklingsarbete

m.m. inom dataområdet för elever med handikapp skall föras till detta nya anslag.

3. SIH föreslår att 1 milj.kr. anvisas under vart och ett av budgetåren 1992/93 och 1993/94 för under budgetåret 1991/92 startad treårig försöksverksamhet med utveckling av ett datapedagogiskt resurscenter inom handikappområdet - Datapedagogen-Handisoft.

4. SIH föreslår att institutets verksamhetsområde även skall omfatta elever med dyslexi. För informations- och utbildningsinsatser om dyslexi samt för utredning av hur ett läspedagogiskt resurscentrum skulle kunna utformas föreslås 2 milj.kr. för budgetåret 1992/93.

5. SIH föreslår vidare 2 milj.kr. för kostnader för drift och utveckling av ett resurscenter för elever med autism.

6. SIH beräknar medelsbehovet under anslaget för budgetåret 1992/93, för de ändamål institutet disponerar samt de föreslagna nya insatserna, till 6 248 000 kr.

Statens kulturråd

7. Statens kulturråd föreslår att den särskilda satsningen på dans i skolan som enligt planen skall pågå t.o.m. budgetåret 1992/93 får fortsätta även efter nämnda tidpunkt och att medel för detta tilldelas kulturrådet.

Föredragandens överväganden

Jag har beräknat pris- och löneomräkning med 3 591 000 kr. Det rationaliseringskrav som enligt budgetdirektiven åligger all statlig verksamhet innebär en minskning på 1,5 %. I syfte att höja den ekonomiadministrativa standarden vid myndigheten har 1 % återlagts. Besparingen har därvid kunnat begränsas under detta anslag med 449 000 kr.

Under anslaget B 2. Statens institut för handikappfrågor i skolan anvisas innevarande budgetår medel för utvecklingsverksamhet på handikappområdet. Jag anser att medel för sådana insatser skall beräknas samlat och har därför fört över beloppet till detta anslag (+ 900 000 kr.).

Jag finner inte någon anledning att, som SIH föreslagit, inrätta ett eget anslag för utvecklingsarbete för elever med handikapp. Tvärtom anser jag att utvecklingsarbete på skolområdet skall omfatta alla elever i ett sammanhang. Ett anslag innebär också en större överskådlighet i fråga om de samlade utvecklingsinsatserna. Inom det totala anslaget kan emellertid praktiska skäl tala för att låta SIH disponera en del medel. Jag återkommer till regeringen i frågan i samband med förslag till beslut om regleringsbrev.(2)

SIHs förslag om särskilda medel under budgetåren 1992/93 och 1993/94 för utveckling av ett datapedagogiskt resurscenter inom dataområdet kan jag inte biträda. I SIHs verksamhet finns redan fyra rikscentraler för pedagogiska hjälpmedel (RPH-centraler), vilka var och en särskilt skall beakta de olika handikapparternas behov. Jag anser inte att

ett särskilt datacenter skall utvecklas, utan menar att datatekniken i olika former skall beaktas vid befintliga RPH-centraler.(3)

Som redovisats i inledningen (avsnitt 3) anser jag att insatser mot läs- och skrivsvårigheter primärt är en fråga för skolverket. SIHs förslag om särskilda medel för utredning av ett läspedagogiskt resurscentrum har jag behandlat under nämnda anslag.(4)

Jag har inte heller funnit det möjligt att beräkna medel i enlighet med SIHs förslag om medel för resurscenter för elever med autism.(5)

I enlighet med i inledningen redovisade besparingar under utbildningsdepartementets verksamhetsområde har detta anslag minskats med 53 milj.kr. Jag har beräknat denna minskning av det sammanlagda medelsutrymmet för anslagsposten 1. Utvecklingsarbete enligt skolverkets bedömning och anslagsposten 2. Vissa specialdestinerade utvecklingsinsatser. I förra årets budgetproposition anfördes att utvecklingsarbetet avseende högstadiet och kulturen i grundskolan borde betraktas som reguljära inslag i skolans verksamhet.

Med anledning av propositionen om ansvaret för skolan uttalade utbildningsutskottet (prop. 1990/91:18, UbU4, rskr. 76) att stor restriktivitet borde iakttas i fråga om stimulansbidrag.

Mot denna bakgrund har jag inte beräknat några särskilda medel för utvecklingsarbete på högstadiet eller för att främja kultur i skolan.

Åtgärder för att stimulera kommunernas intresse för dans i skolan bör fortsätta enligt den plan som upprättats av statens kulturråd och som enligt denna skall pågå t.o.m. läsåret 1992/93. Enligt min mening bör några särskilda medel för detta ändamål inte utgå därefter.(7)

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

5. att till *Stöd för utveckling av skolväsendet* för budgetåret 1992/93 anvisa ett reservationsanslag på 40 822 000 kr.

B 5. Forskning inom skolväsendet

1990/91	Utgift	25 122 386	Reservation* 2 015 172
1991/92	Anslag	27 221 000	
1991/92	Anslag exkl. mervärdeskatt	26 289 000	
1992/93	Förslag	24 812 000	*exkl. mervärdeskatt

Från anslaget bekostas forskning inom ungdomsskola och vuxenutbildning samt informationsåtgärder i samband därmed. Statens skolverk ansvarar för planering, samordning, utvärdering och spridning av information om verksamheten.

Statens skolverk

1. Med hänvisning till direktiven för anslagsframställningar inför 1993 års forskningsproposition föreslår skolverket nu endast pris- och löneomräkning av anslaget (+ 602 000 kr.).

2. Avgår ej disponibelt belopp (- 2,2 milj.kr.) budgetåret 1991/92 med anledning av förslag i propositionen om folkbildning (prop. 1990/91:82, UbU18, rskr. 358).

3. Skolverket beräknar medelsbehovet under anslaget för budgetåret 1992/93 till 24 691 000 kr.

Föredragandens överväganden

Jag har beräknat pris- och löneomräkning med 843 000 kr. Det rationaliseringskrav som enligt budgetdirektiven åligger all statlig verksamhet innebär en minskning på 1,5 %. I syfte att höja den ekonomiadministrativa standarden vid myndigheten har 1 % återlagts. Besparingen har därvid kunnat begränsas till 120 000 kr. Vidare har jag dragit av medel som skolverket ej disponerar under anslaget innevarande budgetår till följd av förslag i propositionen om folkbildning (prop. 1990/91:82).(2)

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

6. att till *Forskning inom skolväsendet* för budgetåret 1992/93 anvisa ett reservationsanslag på 24 812 000 kr.

B 6. Fortbildning m.m.

Föredragandens överväganden

I inledningen till denna huvudtitel har redovisats avsikten att under våren 1992 återkomma till regeringen med förslag till en proposition om lärarutbildning m.m. I detta sammanhang bör även angelägna områden för fortbildningsinsatser behandlas liksom den framtida skolledarutbildningen.

Riksdagen har (prop. 1990/91:18, UbU4, rskr. 76) uppdragit åt regeringen att se till att det finns ett organ som kan svara för viss internationell fortbildning och samtidigt se till att internationella medel för svensk lärarfortbildning tas till vara.

Skolverket har nyligen i en redovisning av ett regeringsuppdrag föreslagit att fortbildningsavdelningen vid Uppsala universitet får fortsätta med denna verksamhet och att medel härför disponeras av Uppsala universitet. Jag delar skolverkets uppfattning och återkommer härom i den nyss nämnda propositionen, varvid jag också kommer att föreslå att medel för verksamheten överförs till universitetet.

I avvaktan på denna proposition föreslår jag att ett preliminärt beräknat belopp förs upp under anslaget B 6. Fortbildning m.m.

Jag vill dock nu ta upp några förslag av rent budgetteknisk natur.

I likhet med skolverket anser jag att medlen till skolledarhögskolan i Örebro bör anvisas under högskolans anslag (- 578 000 kr.). Medlen har tillförts anslaget D 13. Lokala och individuella linjer samt fristående kurser.

Medel under detta anslag som har använts dels för fortbildningsinsatser för samtlig personal vid sameskolor, dels för musikpedagogiska kurser vid folkhögskolor bör överföras till anslaget B 12. Sameskolor (- 160 000 kr.) resp. anslaget C 1. Bidrag till folkbildningen (- 500 000 kr.).

Jag har vidare minskat anslaget med medel som ej disponerats under anslaget innevarande år till följd av förslag i propositionen (prop. 1990/91:82) om folkbildningen (- 300 000 kr.).

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

7. att, i avvaktan på en särskild proposition om lärarutbildning m.m., till *Fortbildning m.m.* för budgetåret 1992/93 beräkna ett reservationsanslag på 185 093 000 kr.

B 7. Särskilda insatser på skolområdet

1990/91	Utgift	348 347 707
1991/92	Anslag	100 298 000
1992/93	Förslag	177 988 000

Från anslaget betalas kostnader enligt förordningen (1991:931) om statsbidrag till särskilda insatser på skolområdet.

Statens institut för handikappfrågor i skolan (SIH) fördelar de medel som anvisats under anslaget mellan kommuner för regionala utbildningsinsatser som en kommun gör för elever med handikapp eller med andra särskilda behov i grundskolan och gymnasieskolan, för elever med flera handikapp i särskolan samt för elever i grundskolan som får särskild undervisning på sjukhus eller motsvarande. Medel utgår också till kommuner som anordnar speciellt anpassad gymnasieutbildning för svårt rörelsehindrade elever.

Statens institut för handikappfrågor i skolan

SIHs anslagsframställning för budgetåret 1992/93 innebär i huvudsak följande:

1. Pris- och löneomräkning 412 000 kr.

2. SIH beräknar medelsbehovet under anslaget för budgetåret 1992/93 till 100 710 000 kr.

Föredragandens överväganden

Jag har beräknat prisomräkning med 5 667 000 kr.

Jag föreslår att under detta anslag beräknas fr.o.m. nästa budgetår bidrag som - vid sidan av sektorsbidraget - lämnas för särskilt elevbaserat tilläggsbidrag till dels Göteborgs, Stockholms och Umeå kommuner för utbildningar i gymnasieskolan för svårt rörelsehindrade elever dels Örebro kommun för utbildningar i gymnasieskolan för döva och hörselskadade elever. Under detta anslag bör även beräknas medel för ersättning till Örebro kommun enligt avtal mellan staten och kommunen om viss statlig ersättning avseende gymnasial utbildning för döva och hörselskadade elever från hela landet. Jag beräknar det sammanlagda medelsbehovet för budgetåret 1992/93 för dessa ändamål till 71 248 000 kr. Dessa bidrag har hittills belastat anslaget B 8. Bidrag till driften av det kommunala offentliga skolväsendet. Eftersom dessa bidrag är knutna till antalet elever som inte med säkerhet kan förutses vid budgeteringen, föreslår jag att anslaget fr.o.m. budgetåret 1992/93 ändras till förslagsanslag och att nu redovisade medel anvisas under en särskild anslagspost. Jag avser att i regleringsbrevet återkomma till regeringen med förslag att den särskilda anslagsposten betecknas förslagsvis.

SIH har under sitt förvaltningsanslag (B 2) föreslagit att 7,5 milj.kr. anvisas för den fortsatta driften av vissa kunskapscentra utanför specialskolans ansvarsområde. Verksamheten vid aktuella kunskapscentra, som avser stöd till rörelsehindrade elever och MBD-barn, har huvudsakligen bekostats med medel ur detta anslag. Ett center, Bräcke-Östergård i Göteborg, har också fått medel från allmänna arvsfonden.

Innevarande budgetår är det sista året då stöd från allmänna arvsfonden kan påräknas för verksamheten vid Bräcke-Östergård. Jag anser att medel för stöd till den verksamheten bör tillföras detta anslag (+ 775 000 kr).

Det ankommer på SIH att prioritera mellan en mängd olika behov på handikappområdet. Den prioriteringen måste göras inom i huvudsak oförändrade medelsramar. SIHs förslag om statlig finansiering av en mängd verksamheter måste således institutet väga mot redan gjorda åtaganden.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

8. att till *Särskilda insatser på skolområdet* för budgetåret 1992/93 anvisa ett förslagsanslag på 177 988 000 kr.

B 8. Bidrag till driften av det kommunala offentliga skolväsendet

1991/92	Anslag	30 276 451 000[1]
1992/93	Förslag	31 550 906 000

[1]Därutöver på tilläggsbudget 1 48 000 000 kr.

Från anslaget utbetalas ett generellt finansiellt stöd till verksamheten i skolan och vuxenutbildningen (sektorsbidrag) enligt förordningen (1991:1123) om statsbidrag till det offentliga skolväsendet m.m.

Från anslaget utbetalas, vid sidan av sektorsbidraget, ett elevbaserat tilläggsbidrag till dels Göteborgs, Stockholms och Umeå kommuner för utbildningar i gymnasieskolan för svårt rörelsehindrade elever, dels Örebro kommun för utbildningar i gymnasieskolan för döva och hörselskadade elever.

Vid sidan av sektorsbidraget utbetalas även

- ett särskilt verksamhetsstöd till vissa gymnasiala utbildningar och vissa vuxenutbildningar,
- bidrag till kostnader för gymnasiala utbildningar som övervägs att överföras till annan utbildningsform,
- bidrag till engelskspråkig gymnasial utbildning,
- bidrag till kostnader för Sveriges anslutning till examensorganisationen International Baccalaureate Office (IBO) i Genève,
- ett särskilt produktionsstöd för läromedel för gymnasieskolan inom det yrkesinriktade området,
- bidrag till informationsinsatser om gymnasieskolans och vuxenutbildningens reformering.

Under anslaget beräknas också medel för pensionskostnader och andra trygghetsförmåner (lönekostnadspålägg).

Statens skolverk

Skolverkets anslagsframställning för budgetåret 1992/93 innebär i huvudsak följande:

1. Skolverket har, i enlighet med riksdagens beslut med anledning av propositionen om vissa skollagsfrågor m.m. (prop. 1990/91:115, UbU17, rskr. 357), inräknat statsbidrag till fristående skolor på grundskolenivå godkända för vanlig skolplikt i sektorsbidraget för budgetåret 1992/93. Skolverket har beräknat antalet elever som omfattas av den nya bidragsordningen till ca 5 600.

Bidraget per elev beräknas till ca 22 000 kr., det genomsnittliga bidraget per elev i grundskolan. Skolverket beräknar att förändringen av bidragssystemet innebär att belastningen på sektorsbidraget ökar med ca 122 milj.kr. I förhållande till det statsbidrag som utgår innevarande bud-

getår till ifrågavarande fristående skolor beräknas ökningen på statsbudgeten till ca 46 milj.kr. (+ 122 000 000 kr.).

2. Skolverket föreslår att medel förs över från anslagsposten 4. Gymnasiala utbildningar planerade att överföras till annan utbildningsform till anslaget B 16. Bidrag till driften av fristående skolor (- 6 294 000 kr.).

3. Skolverket föreslår under anslagsposten 5. Kostnader för vissa gymnasieutbildningar m.m. bl.a. att

- medel för produktionsstöd för läromedel för gymnasieskolan inom det yrkesinriktade området förs över till anslaget B 3. Utveckling och produktion av läromedel (- 1 000 000 kr.),
- medel inte anvisas under budgetåret 1992/93 för informationsinsatser om gymnasieskolans och vuxenutbildningens reformering (-5 700 000 kr.).

4. I övrigt beräknar skolverket förändringar under anslaget med hänsyn till volymförändringar och förändringar av löner och priser.

Föredragandens överväganden

Anslagsberäkning

	1991/92	Beräknad ändring 1992/93
		Föredraganden
1. Sektorsbidrag	27 220 400 000	+ 1 948 100 000
2. Särskilda bidrag för gymnasial utbildning för döva och hörselskadade samt svårt rörelsehindrade elever	66 100 000	- 66 100 000
3. Särskilt verksamhetsstöd till vissa gymnasiala utbildningar och vuxenutbildningar	6 000 000	+ 333 000
4. Gymnasiala utbildningar planerade att överföras till annan utbildningsform	14 000 000	- 7 868 000
5. Kostnader för vissa gymnasieutbildningar m.m.	13 212 000	- 5 810 000
6. Engångsbidrag	594 200 000	- 594 200 000
7. Lönekostnadspålägg	2 362 539 000	of.
Summa	**30 276 451 000**	**+ 1 274 455 000**

Enligt riksdagens beslut med anledning av propositionen Växa med kunskap (prop. 1990/91:85, UbU16, rskr. 356) skall gymnasieskolans reformering inledas fr.o.m. läsåret 1992/93 och vara fullt genomförd läsåret 1995/96 i den meningen att alla elever det läsåret tas in på de nya programmen.

Riksdagsbeslutet innebar också att sektorsbidraget budgetåret 1992/93 skall höjas med dels 253 milj.kr. enligt förslag i propositionen, dels ytterligare 330 milj.kr. Riksdagsbeslutet medför således en ökning av statsbidraget med 583 milj.kr. Därutöver beslutade också riksdagen att kommunerna skulle bidra till gymnasiereformens finansiering genom att sektorsbidraget skulle omfattas av ett rationaliseringskrav på 2 %. Rationaliseringskravet skulle tas ut successivt med 0,5 % per år i fyra år med början budgetåret 1992/93.

Enligt min mening är det inte förenligt med en ansvarsfull ekonomisk politik att - med de samhällsekonomiska förutsättningar som råder nu - öka statens kostnader i den storleksordningen. Jag föreslår således att de höjningar av sektorsbidraget som riksdagen beslutat om på grund av gymnasieskolans reformering inte genomförs under budgetåret 1992/93. Jag räknar däremot med att det blir möjligt att budgetåret 1993/94 påbörja den statliga delen av finansieringen av reformen.

Låt mig understryka att riksdagens beslut om gymnasieskolans och vuxenutbildningens reformering i övrigt ligger fast. Det betyder också att regeringen under våren kommer att fatta beslut om mål och riktlinjer för de nya programmen, liksom att nya kursplaner kommer att utfärdas för ett visst antal ämnen. Den kommun och det landsting som så önskar kan alltså ta in elever på de nya programmen med början läsåret 1992/93. Genom det rationaliseringskrav som riksdagen har ställt på kommunerna från budgetåret 1992/93 skapas också visst ekonomiskt utrymme för detta. Riksdagens beslut i fråga om gymnasiereformen innebär att det är valfritt för kommunerna att genomföra denna fram till år 1995. Statens stöd till genomförande av reformen vid inledningen av den frivilliga perioden har nedjusterats i förhållande till tidigare riksdagsbeslut.

Sektorsbidraget

Jag har vid mina beräkningar av sektorsbidraget för budgetåret 1992/93 i huvudsak utgått från den beräkningsgrund som skolverket har redovisat.

Jag har beräknat elevtalsförändringar m.m. i förhållande till närmast föregående bidragsår och gjort en beräkning av kostnadskompensationen och utvecklingen av löner och priser i sektorsbidraget för budgetåret 1992/93. Jag har i detta sammanhang dessutom beaktat kostnaden för sänkt undervisningsskyldighet per den 1 juli 1991 för grundskolans lärare (+ 1 948,1 milj. kr.). För kostnadskompensationen för budgetåret 1992/93 skall regeringen under våren 1992 enligt förordningen

(1991:1123) om statsbidrag till det offentliga skolväsendet m.m. fastställa ett skolindex.

Årliga beräkningar av sektorsbidraget skall grunda sig på offentlig statistik. När det gäller antalet elever i grundskolan avser uppgifterna förhållandena den 15 september föregående bidragsår. I det underlag som utgör grund för statsbidrag ingår även asylsökande elever i grundskoleåldern som vistas på sluss eller förläggning och får undervisning i kommunens skola. Enligt vad som uppgetts kan elevantalet i sådana fall fluktuera relativt mycket, i synnerhet på orter med s.k. tillfälliga förläggningar. Jag avser därför att under innevarande budgetår föranstalta om att mätningar görs vid flera tillfällen.

Om dessa mätningar resulterar i att bidraget till berörda kommuner skulle avvika i påtaglig grad jämfört med vad enbart septembermätningarna ger, bör detta beaktas vid bidragsgivningen. Regeringen bör inhämta riksdagens godkännande av vad jag anfört om bidragsgivningen till kommuner med sluss eller förläggning för asylsökande.

För elever i gymnasieskolan och i ett antal andra läroanstalter på gymnasial nivå har det i studiestödssystemet funnits möjligheter att få bidrag till inackorderingskostnader i form av tillägg till studiebidraget fram till och med första kalenderhalvåret det år ungdomarna fyller 20 år. Riksdagen har efter förslag i propositionen om ansvaret för skolan beslutat att ansvaret för inackorderade elever skall överföras till elevernas hemkommuner fr.o.m. den 1 juli 1992 (prop. 1990/91:18, UbU4, rskr. 76). Statsbidrag för ändamålet skall ingå i sektorsbidraget och beräknas enligt beräkningsmodellen för gymnasieskolan. Inackorderingstillägg enligt studiestödslagen bortfaller för elever i gymnasieskolan, i gymnasial vuxenutbildning och i påbyggnadsutbildning inom komvux. Kommunerna bör hantera inackorderingsstödet med beaktande av det övergripande målet att främja tillgängligheten till utbildning för sina ungdomar. Det bör sedan i princip överlämnas åt kommunerna att välja den väg som bäst leder mot dessa mål. Dock bör kommunerna åläggas vissa skyldigheter när det gäller elever i gymnasieskolan som behöver inackordering till följd av skolgången, nämligen att lämna ekonomiskt stöd, kontant eller på annat sätt, för boende, fördyrat uppehälle och resor till och från hemmet. Om stödet ges kontant bör det för varje hel kalendermånad som eleven bor inackorderad uppgå till 1/30 av basbeloppet enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring. Det ligger i sakens natur att om stödet ges delvis kontant bör det sammanlagda värdet av förmånerna uppgå till lägst det ovannämnda beloppet. Därmed uppnås en nivå som nära ansluter till miniminivån i studiestödssystemet. Genom anknytningen till basbeloppet åstadkoms en rimlig automatisk anpassning till kostnadsutvecklingen.

Kommunerna bör ha samma skyldigheter gentemot de ungdomar som deltar i gymnasial vuxenutbildning eller i påbyggnadutbildning inom komvux fram till och med det första kalenderhalvåret det år ungdomarna fyller 20 år. Detta dock endast under förutsättning att kommu-

nen är skyldig att svara för kostnaderna för utbildningen enligt 11 kap. 21 § andra stycket skollagen.

Bestämmelser om kommunernas skyldigheter i fråga om det ekonomiska stödet till ungdomar i gymnasieskolan bör tas in i 5 kap. och i fråga om ungdomar som deltar i gymnasial vuxenutbildning och påbyggnadsutbildning i 11 kap. skollagen. Förslagen förutsätter en ny bestämmelse i 5 kap. skollagen, 5 kap. 33 §, och en ändring av 11 kap. 21 § skollagen.

Till sektorsbidraget har jag fört medel, efter pris- och löneomräkning, för inackorderingstillägg, vilka innevarande budgetår anvisas under anslaget F 2. Studiestöd m.m. (+ 249,1 milj.kr.).

I likhet med skolverket har jag beräknat medel i sektorsbidraget för budgetåret 1992/93 för fristående skolor på grundskolenivå. Till sektorsbidraget har jag därför fört 76,7 milj. kr., vilka innevarande budgetår anvisas under anslaget B 16. Bidrag till driften av fristående skolor. Jag har vidare genom besparingar och omprioriteringar tillfört sektorsbidraget 46 milj. kr. till fristående skolor. Därmed har det genomsnittliga bidraget för elever i fristående skolor på grundskolenivå förts upp till den genomsnittliga nivån för elever i grundskolan.

Beträffande kommunernas skyldighet att fördela tillgängliga resurser på skolområdet efter behov till såväl offentliga som fristående skolor avser jag att under våren 1992 återkomma i en proposition om fristående skolor godkända för vanlig skolplikt.

Från sektorsbidraget har jag fört medel till

- anslaget D 8. Utbildning för tekniska yrken för fortsatt uppbyggnad av den tvååriga ingenjörsutbildningen (- 11,6 milj. kr.),
- anslaget D 13. Lokala och individuella linjer samt fristående kurser för utbildningen vid Väfskolan i Borås (- 1 045 000 kr.),
- anslaget D 14. Bidrag till kommunal högskoleutbildning m.m. för kompletteringskurser till hälso- och sjukvårdslinjen (- 8,3 milj. kr.).

Jag har vidare fört medel för en propedeutisk kurs för agronomie studerande till jordbruksdepartementets huvudtitel (- 2 920 000 kr.).

Jag har också minskat sektorsbidragets beräkningsmodell för kommunal vuxenutbildning med 350 milj. kr. Jag finner det angeläget att understryka att dessa åtgärder inte bör påverka verksamheter som föreslås förstärkta till följd av sysselsättningsläget.

I inledningen till littera B. har jag också tagit upp skolbarnsomsorgskommitténs betänkande Skola-skolbarnsomsorg, en helhet och redogjort för min principiella syn på kommitténs förslag. Kommittén har föreslagit att statsbidraget för skolbarnsomsorg med oförändrade regler bör samordnas med statsbidraget för skolan fr.o.m. budgetåret 1992/93. Kommunalekonomiska kommittén har nyligen avlämnat förslag till regeringen innebärande att statsbidraget till det kommunala offentliga skolväsendet skall inordnas i ett generellt statsbidrag till kommunerna. Jag är därför inte beredd att biträda detta förslag.

Jag beräknar det totala sektorsbidraget för budgetåret 1992/93 till 29 168,5 milj.kr.

Övriga anslagsposter

För övriga delar av anslaget vill jag anföra följande.

Jag anser att de medel som beräknats under detta anslag för tilläggsbidrag för vissa utbildningar för elever med handikapp i gymnasieskolan bör föras över till anslaget B 7. Särskilda insatser på skolområdet (- 66 100 000 kr.) Vidare anser jag, i likhet med skolverket, att medel för gymnasiala utbildningar planerade att överföras till annan utbildningsform bör beräknas under anslaget B 16. Bidrag till driften av fristående skolor (- 7 868 000 kr.).

Jag delar också skolverkets uppfattning att de medel som beräknats under detta anslag för produktionsstöd för läromedel för gymnasieskolan inom det yrkesinriktade området bör föras över till anslaget B 3. Utveckling och produktion av läromedel (- 1 milj. kr.).

I likhet med skolverket beräknar jag inte några medel för informationsinsatser om gymnasieskolans och vuxenutbildningens reformering (- 5 700 000 kr.).

I övrigt räknar jag under denna del av anslaget endast med förändringar på grund av löne- och prisutvecklingen.

Upprättade lagförslag

De förslag jag nu har lagt fram under rubriken Ändringar i skollagen och under detta anslag kräver i fråga om skollagen (1985:1100) dels att 5 kap. 19 § samt 11 kap. 19 och 21 §§ ändras, dels att det införs en ny paragraf, 5 kap. 33 §. Vidare krävs det en ändring av punkten 6 i övergångsbestämmelserna till lagen (1991:1107) om ändring i skollagen (1985:1100).

I enlighet med vad jag har anfört här och under rubriken Ändringar i skollagen har inom utbildningsdepartementet utarbetats förslag till ändring i skollagen (1985:1100), inbegripet de nyss nämnda övergångsbestämmelserna. Lagförslaget är av sådan beskaffenhet att det inte är erforderligt att höra lagrådet.

Förslaget bör fogas till detta protokoll som bilaga 9.4.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

9. anta förslaget till lag om ändring i skollagen (1985:1100),
10. godkänna vad jag anfört om gymnasiereformens finansiering,
11. godkänna vad jag anfört om bidragsgivningen till kommuner som anordnar undervisning för asylsökande elever som vistas på sluss eller förläggning,
12. till *Bidrag till driften av det kommunala offentliga skolväsendet* för budgetåret 1992/93 anvisa ett förslagsanslag på 31 550 906 000 kr.

B 9. Bidrag till driften av särskolor m.m.

1990/91	Utgift	956 434 951
1991/92	Anslag	992 407 000
1992/93	Förslag	999 978 000

Landstingskommunerna och de kommuner som inte ingår i landstingskommun samt kommuner som anordnar särskola i fall som avses i 6 kap. 5 § andra stycket skollagen (1985:1100) får statsbidrag med 95 % av lönekostnaderna för skolledare och lärare vid särskolan. Bidrag lämnas också till lokal skolutveckling. Även till särskoleverksamhet som anordnas med enskild huvudman utgår statsbidrag i vissa fall. Bidragsbestämmelserna finns i förordningen (1986:188) om statsbidrag till driftkostnader för särskolan m.m. samt i förordningen (1988:740) om statsbidrag till fristående särskolor. Verksamheten regleras i skollagen och i särskoleförordningen (1986:573).

Statsbidraget utbetalas i form av förskott och slutreglering. Budgetåret 1992/93 belastas anslaget med förskott för det budgetåret beräknat på statsbidraget för redovisningsåret 1991/92 samt slutreglering av bidraget för redovisningsåret 1991/92.

Ur anslaget utgår även bidrag enligt ämbetsskrivelse den 21 augusti 1969 om godkännande av avtal avseende yrkesundervisning för hörselskadade psykiskt utvecklingsstörda.

Statens skolverk

Skolverket föreslår inga andra förändringar under anslaget för budgetåret 1992/93 än en uppräkning till följd av löne- och prisförändringar.

Skolverket beräknar medelsbehovet under anslaget för budgetåret 1992/93 till 1 017 217 000 kr.

Föredragandens överväganden

Särskolekommittén (U 1989:08), som har haft till uppgift att utreda frågan om ett generellt överförande av ansvaret för särskolan från landstingen till kommunerna, har slutfört sitt arbete under våren 1991. Kommitténs betänkande (SOU 1991:30) Särskolan - en primärkommunal skola har remissbehandlats. Kommittén har bl.a. lämnat förslag till förändringar av statsbidraget till driften av särskolan. Kommitténs förslag och remissinstansernas synpunkter bereds för närvarande inom regeringskansliet. Kommunalekonomiska kommittén har dessutom överlämnat förslag till regeringen innebärande att statsbidraget till särskolor skall inordnas i ett generellt statsbidrag till kommunerna. Jag avser att återkomma i denna fråga i den proposition om särskolan som kommer att föreläggas riksdagen under våren 1992.

	1991/92	Beräknad ändring 1992/93	
		Föredraganden	
1. Bidrag till lönekostnader	785 406 000	+	3 032 000
2. Bidrag till lokal skolutveckling	18 510 000	+	285 000
3. Bidrag till kostnader för tilläggspensionsavgifter	97 523 000	+	3 757 000
4. Lönekostnadspålägg	81 953 000		of.
5. Bidrag till kostnader för yrkesundervisning för hörselskadade psykiskt utvecklingsstörda	8 600 000	+	475 000
6. Datautbildning i särskolan	362 000	+	20 000
7. Konferenser m.m.	53 000	+	2 000
Summa	**992 407 000**	+	**7 571 000**

Totalt beräknar jag statsbidraget till lönekostnader under anslagsposten 1 till 788 438 000 kr. för budgetåret 1991/92. Mina beräkningar grundar sig på antalet skolledare vid utgången av år 1990, beräknat veckotimtal för undervisningen redovisningsåret 1991/92 samt på löneläget i juli 1991 med uppräkning för de kostnadsökningar som kan förväntas under redovisningsåret 1991/92. Vidare har jag beaktat att ett särskilt veckotimpris skall beräknas för hemspråksundervisning.

Jag har också beaktat att denna anslagspost omfattas av ett förskotts- och slutregleringsförfarande. Under budgetåret 1992/93 skall till huvudmännen utbetalas dels ett förskott som grundar sig på det fastställda bidraget för redovisningsåret 1991/92, dels en slutreglering för redovisningsåret 1991/92.

För bidrag till lokal skolutveckling under anslagsposten 2 beräknar jag 18 795 000 kr. Även denna anslagspost omfattas av ett förskotts- och slutregleringsförfarande.

Bidrag för tilläggspensionsavgifter beräknar jag till 101 280 000 kr.

Vidare har jag beräknat 382 000 kr. för försöksverksamhet med databaserad undervisning samt 55 000 kr. till regeringens disposition för konferenser m.m.

Enligt ett av regeringen den 21 augusti 1969 godkänt avtal mellan skolöverstyrelsen och Örebro läns landsting förbinder sig landstinget att utan kostnad för den enskilde anordna yrkesutbildning för hörselskadade psykiskt utvecklingsstörda elever. Jag avser att återkomma i denna fråga i samband med den aviserade propositionen om särskolan. Jag vill

emellertid redan nu anmäla att det finns skäl att se över avtalet, varför det kommer att sägas upp.

För budgetåret 1992/93 beräknar jag 9 075 000 kr. för bidrag till kostnader för yrkesundervisning av hörselskadade psykiskt utvecklingsstörda elever i Örebro.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

13. att till *Bidrag till driften av särskolor m.m.* för budgetåret 1992/93 anvisa ett förslagsanslag på 999 978 000 kr.

B 10. Bidrag till driften av särvux

1991/92	Anslag	38 563 000
1992/93	Förslag	53 703 000

Från anslaget betalas kostnader för statsbidrag till vuxenutbildning för psykiskt utvecklingsstörda, särvux. Bestämmelser om verksamheten finns i skollagen (1985:1100) och i förordningen (1988:816) om vuxenutbildning för psykiskt utvecklingsstörda, särvux. Bidrag utgår enligt regeringsbeslut den 20 juni 1991 om statsbidrag till särvux för budgetåret 1991/92.

Statens skolverk

1. Pris- och löneomräkning m.m. 2 063 000 kr.

2. Skolverket föreslår att ytterligare 13 milj.kr. anvisas under anslaget för en fortsatt utbyggnad av särvux.

3. Skolverket beräknar medelsbehovet under anslaget för budgetåret 1992/93 till 53 626 000 kr.

Föredragandens överväganden

Som jag tidigare har anfört bereds för närvarande en proposition om särskolan inom regeringskansliet. I propositionen kommer även särvux att behandlas.

Jag beräknar pris- och löneomräkningen under anslaget till 2 140 000 kr. (1)

Vidare förordar jag en fortsatt utbyggnad av särvux och föreslår att 13 milj.kr. tillförs anslaget. (2)

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

14. att till *Bidrag till driften av särvux* för budgetåret 1992/93 anvisa ett förslagsanslag på 53 703 000 kr.

B 11. Bidrag till undervisning av invandrare i svenska språket

1990/91	Utgift	303 594 667
1991/92	Anslag	290 000 000
1992/93	Förslag	278 652 000

Från anslaget utgår statsbidrag till svenskundervisning för invandrare (sfi), utom till sådan undervisning som bekostas enligt förordningen (1990:927) om statlig ersättning för flyktingmottagande m.m. De grundläggande bestämmelserna finns i skollagen (1985:1100). Bestämmelser om statsbidrag m.m. finns i förordningen (1986:207) om grundläggande svenskundervisning för invandrare.

Statens skolverk

1. Pris- och löneomräkning 11 600 000 kr.

2. Skolverket räknar med oförändrat deltagarantal i undervisningen, dvs. 11 000 deltagare, vilket motsvarar 638 000 undervisningstimmar.

3. Det extra statsbidrag som utgår innevarande år enligt punkt 2 övergångsbestämmelserna till lagen (1986:159) om grundläggande svenskundervisning för invandrare upphör. Skolverket beräknar därför en minskning av anslaget med 26 milj.kr.

4. Skolverket beräknar medelsbehovet under anslaget för budgetåret 1992/93 till 275 600 000 kr.

Föredragandens överväganden

Jag beräknar pris- och löneomräkningen under anslaget till 14 652 000 kr.(1)

I likhet med skolverket beräknar jag en minskning av anslaget med 26 milj.kr., eftersom extra statsbidrag enligt punkt 2 övergångsbestämmelserna till lagen (1986:159) om grundläggande svenskundervisning för invandrare inte längre skall utgå.(3)

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

15. att till *Bidrag till undervisning av invandrare i svenska språket* för budgetåret 1992/93 anvisa ett förslagsanslag på 278 652 000 kr.

B 12. Sameskolor

1990/91	Utgift	19 407 964
1991/92	Anslag	27 532 000
1991/92	Anslag exkl. mervärdeskatt	26 934 000
1992/93	Förslag	28 940 000

Sameskolor finns i Karesuando, Lannavaara, Gällivare, Jokkmokk och Tärnaby. I Kiruna anordnas sameskola på försök. Innevarande läsår förekommer undervisning i årskurserna 1-6. Integrerad samisk undervisning bedrivs vid grundskolan i Gällivare, Härjedalens, Jokkmokks, Kiruna, Krokoms, Storumans, Strömsunds och Åre kommuner. Elevantalet vid sameskolorna uppgår läsåret 1991/92 till 137 och beräknas läsåret 1992/93 till 140. Därutöver deltar innevarande läsår 130 elever i den integrerade sameundervisningen. Verksamheten regleras i skollagen (1985:1100), i sameskolförordningen (1967:216) och i förordningen (SKOLFS 1991:23) om försöksverksamhet med sameskola i Kiruna.

Vid sameskolan sker undervisning på svenska och samiska. Ämnet samiska förekommer i samtliga årskurser.

Sameskolorna leds av en styrelse, vars kansli är förlagt till Jokkmokk.

Från anslaget utgår även bidrag till samernas folkhögskola.

Statens skolverk

Skolverkets anslagsframställning för budgetåret 1992/93 innebär i huvudsak följande:

1. Pris- och löneomräkning 1 083 000 kr.

2. Skolverket föreslår att de medel för fortbildning som hittills tilldelats sameskolstyrelsen från anslaget B 6. Fortbildning m.m. förs över till detta anslag (+ 150 000 kr.).

3. Skolverket beräknar medelsbehovet under anslaget för budgetåret 1992/93 till 28 167 000 kr.

	1991/92 exkl. mervärdeskatt	Beräknad ändring 1992/93 Föredraganden
Anslag		
Utgifter		
1. Kostnader för sameskolan	23 149 000	+ 1 834 000
2. Bidrag till samernas folkhögskola	4 023 000	+ 185 000
	27 172 000	**+ 2 019 000**
3. *Inkomster*	238 000	+ 13 000
Nettoutgift	**26 934 000**	**+ 2 006 000**

Föredragandens överväganden

För nästa budgetår bör anslaget räknas upp med 1 590 000 kr. med hänsyn till pris- och löneutvecklingen. Enligt vad finansministern redovisat i bilaga 1 (avsnitt 9) om beräkning av lönekostnadspålägg har jag beräknat ett lönekostnadspålägg om 41,5 %. Det årliga rationaliseringskravet av den statliga administrationen uppgår till 1,5 %. I syfte att höja den ekonomiadministrativa standarden vid sameskolstyrelsens kansli har 1 % återlagts. Besparingen har därvid kunnat begränsas till 13 000 kr.(1)

I enlighet med skolverkets förslag förordar jag att medel förs över till detta anslag från anslaget B 6. Fortbildning m.m. (+ 160 000 kr. inkl. pris- och löneomräkning).(2)

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

16. att till *Sameskolor* för budgetåret 1992/93 anvisa ett förslagsanslag på 28 940 000 kr.

B 13. Specialskolor m.m.

1990/91	Utgift	294 288 521
1991/92	Anslag	294 638 000
1991/92	Anslag exkl. mervärdeskatt	289 944 000
1992/93	Förslag	320 804 000

Synskadade elever med eller utan ytterligare handikapp undervisas vid en skolenhet i Örebro (Ekeskolan). Döva och hörselskadade elever undervisas vid dels fem regionala skolenheter, belägna i Stockholm (Manillaskolan), Lund (Östervångsskolan), Vänersborg (Vänerskolan), Örebro (Birgittaskolan) och Härnösand (Kristinaskolan), dels i särskilda klasser förlagda till grundskolan (s.k. externa klasser). Döva och hörselskadade elever med ytterligare handikapp undervisas vid en skolenhet i Gnesta (Åsbackaskolan). Vid skolenheten i Sigtuna (Hällsboskolan) undervisas normalbegåvade barn med grava språkstörningar samt hörselskadade barn med beteendestörningar och vissa andra komplikationer.

Vid Tomtebodaskolan, Ekeskolan, Åsbackaskolan och Hällsboskolan finns specialpedagogiska resurscenter.

Verksamheten regleras i skollagen (1985:1100), i specialskolförordningen (1965:478) samt i förordningen (1988:1384) med instruktion för Tomtebodaskolans resurscenter.

Bestämmelser om tilldelning av lärarresurser finns i förordningen (1987:721) om lärarresurser i specialskolan m.m.

I förordningen (SKOLFS 1991:37) meddelas bestämmelser om utveckling av verksamheten vid specialskolan m.m.

Från anslaget bekostas även resor för elever jämte ledsagare.

Statens institut för handikappfrågor i skolan

1. Statens institut för handikappfrågor i skolan (SIH) beräknar pris- och löneomräkningen till 11 818 000 kr.

2. SIH föreslår att en utredning tillsätts för att utforma ett åtgärdsprogram för rekrytering av speciallärare.

3. Döva och hörselskadade elever i specialskolan kan undervisas i särskilda klasser förlagda till grundskolan (externa klasser). Ersättning till värdkommunen regleras därvid genom avtal mellan styrelsen för specialskolan och värdkommunen i enlighet med ett av Kungl Maj:t år 1974 fastställt normalavtal. SIH föreslår att systemet med normalavtal upphör och ersätts med normala lokalhyresavtal samt köp av tjänster.

4. SIH föreslår att lönemedlen för övrig personal ökas med 3,6 milj.kr.

5. SIH föreslår att medel för övriga förvaltningskostnader fortsättningsvis schablonberäknas till en nivå som motsvarar 20 % av övriga anslagsposter (+ 15 997 000 kr.).

6. SIH beräknar medelsbehovet under anslaget för budgetåret 1992/93 till 326 029 000 kr.

	1991/92 exkl. mervärdeskatt	Beräknad ändring 1992/93 Föredraganden	
Anslag			
Utgifter			
1. Lönekostnader m.m. för skolledare och lärarpersonal	94 664 000	+	9 267 000
2. Utveckling av verksamheten vid specialskolan	7 043 000	+	493 000
3. Förvaltningskostnader	149 525 000	+	14 687 000
(därav lönekostnader)	(112 658 000)		(+ 8 564 000)
4. Lokalkostnader	39 624 000	+	6 476 000
	290 856 000	+	**30 923 000**
5. *Inkomster*	912 000	+	63 000
Nettoutgift	**289 944 000**	+	**30 860 000**

Föredragandens överväganden

Jag har beräknat pris- och löneomräkning med 19 442 000 kr. Enligt vad finansministern redovisat i bilaga 1 (avsnitt 9) om beräkning av lönekostnadspålägg har jag beräknat ett lönekostnadspålägg om 41,5 %. Det rationaliseringskrav som enligt budgetdirektiven skall tillämpas på all statlig verksamhet uppgår till 1,5 % av medlen för administration. I syfte att höja den ekonomiadministrativa standarden vid myndigheten har 1 % återlagts. Besparingen har därvid kunnat begränsas till 110 000 kr. Vidare har jag från anslaget B 1. Statens skolverk fört över medel för avgifter för tjänster från statens löneuträkningssystem och pensionsadministration (+ 571 000 kr.).(1)

Jag delar SIHs oro över den allvarliga lärarsituationen i specialskolan. Av 333 lärare är i dag 83 obehöriga, huvudsakligen lärare för döva och hörselskadade. Pensionsavgångarna är också stora under den närmaste tioårsperioden. Rekryteringen till utbildningsplatserna på speciallärarlinjen är ett annat problem.

Jag föreslår att specialskolorna tills vidare under ett antal år får anställa lärare utan speciallärarutbildning, som i sin tjänst får genomgå specialpedagogisk påbyggnadsutbildning. Jag har beräknat en anslagshöjning med 3 milj.kr. för detta ändamål.

Jag avser att i annat sammanhang återkomma till regeringen med förslag om att ge specialskolas styrelse möjlighet att välja det alternativ - normalavtal eller lokalhyresavtal kombinerat med köp av vissa tjänster -

som i det aktuella fallet är lämpligast ur ekonomisk och rationell synvinkel.(3)

SIHs förslag om ökade medel för lönekostnader för främst boendepersonal och personal vid resurscentren kan jag inte biträda.(4)

Jag har beräknat en ökning med 4 225 000 kr. för övriga förvaltningskostnader.(5)

Trots årliga betydande medelstillskott visar boksluten för specialskolorna underskott. I något fall har elevantalet vid en skola ökat och lett till ökade hemresekostnader. Den mervärdeskatt som infördes på resor har också inverkat på skolornas ekonomi. Med den sänkta momsen på resor och de nu ökade medlen anser jag emellertid att ekonomin vid skolorna bör kunna balanseras. Jag förutsätter att styrelserna för specialskolorna använder sina anvisade medel på ett ekonomiskt och rationellt sätt.

Enligt förordningen (1987:721) om lärarresurser i specialskolan m.m. beräknas antalet lärarveckotimmar per elev. Av de samlade resurserna disponerar SIH en mindre del för behovsinriktad fördelning mellan skolorna. Övriga resurser tillfaller skolorna direkt och styrelsen för resp. skola beslutar om användningen. Lönekostnaderna för lärarveckotimmarna belastar anslagsposten 1 som är förslagsvis betecknad.

Jag avser att återkomma till regeringen med förslag om att öppna möjligheter att delvis använda resurser för lärarlönekostnader för förvaltningskostnader. En sådan ordning kan enligt min mening bidra till en mer rationell organisation av undervisningen och minskar risken för framtida överskridanden.

Specialskolornas ställning som självständiga myndigheter har ifrågasatts. I förra årets kompletteringsproposition (prop. 1990/91:150 bil. I:5) anmälde föredraganden som sin åsikt att någon ändring för närvarande inte borde göras utan vidare analys. Riksdagen anslöt sig härtill (UbU21, rskr. 389). Jag är inte heller beredd att nu föreslå några ändringar därvidlag. Specialskolorna har under flera år haft svårt att hålla sig inom ramen för anvisade medel. Det är inte uteslutet att en orsak till detta kan sökas i specialskolornas ledningsformer. En fortsatt analys av specialskolornas ställning bör också inkludera den ekonomiska styrningen av verksamheten och fortsatta överskridanden kan därvid mycket väl visa sig vara skäl till förändringar i ledningsstrukturen.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen

17. dels bereder riksdagen tillfälle att ta del av vad jag anfört om omvandling av resurser för lärarlönekostnader samt

18. dels föreslår riksdagen att till *Specialskolor m.m.* för budgetåret 1992/93 anvisa ett förslagsanslag på 320 804 000 kr.

B 14. Statens skolor för vuxna: Utbildningskostnader

1990/91	Utgift	27 912 678
1991/92	Anslag	27 353 000
1991/92	Anslag exkl. mervärdeskatt	27 082 000[1]
1992/93	Förslag	29 065 000

[1]Därutöver på tilläggsbudget I 2 000 000 kr.

Statens skolor för vuxna (SSV) i Härnösand och Norrköping utgör ett komplement till den kommunala vuxenutbildningen (komvux).

De grundläggande bestämmelserna om SSV finns i lagen (1991:1108) om statens skolor för vuxna och i vuxenutbildningsförordningen (1985:288). Ytterligare föreskrifter finns i förordningen (1986:64) om uppdragsutbildning vid statens skolor för vuxna.

	1991/92 exkl. mervärdeskatt	Beräknad ändring 1992/93 Föredraganden
Undervisningstimmar	27 350[1]	of.
Anslag		
1. Förvaltningskostnader	25 917 000	+ 1 902 000
(därav lönekostnader)	(22 804 000)	(+ 1 694 000)
2. Utveckling av verksamheten	292 000	+ 20 000
3. Stödåtgärder för handikappade studerande	96 000	+ 7 000
4. Lokalkostnader	777 000	+ 54 000
Summa	**27 082 000**	**+ 1 983 000**

[1]Exkl. den biståndsrelaterade verksamheten vid SSV i Härnösand.

Statens skolverk

Pris- och löneomräkning 1 162 000 kr.

SSV har till regeringen inkommit med anslagsframställningar för budgetåret 1992/93.

SSV i Norrköping begär bl.a. medel för ytterligare 6 000 undervisningstimmar, för utökad studie- och yrkesorientering samt för utveckling av undervisningsmetodiken (+ 2 525 000 kr.).

SSV i Härnösand begär medel för administrativa tjänster, förvaltningskostnader och utvecklingsarbete (+ 3 020 000 kr.), för undervis-

ning (+ 1 365 000 kr.) samt för biståndsrelaterad språkutbildning (+ 937 000 kr.).

Föredragandens överväganden

Regeringen tillkallade i juni 1991 en särskild utredare för att genomföra en förstudie om utvecklingen av distansutbildningen i Sverige (U 1991:06). Utredningen omfattar även statens skolor för vuxna. Enligt direktiven (Dir. 1991:47) bör förstudien göras under hösten 1991 och redovisas senast i januari 1992.

För nästa budgetår bör anslaget räknas upp med 1 603 000 kr. med hänsyn till pris- och löneutvecklingen. Enligt vad finansministern redovisat i bilaga 1 (avsnitt 9) om beräkning av lönekostnadspålägg har jag beräknat ett lönekostnadspålägg om 41,5 %. Det årliga rationaliseringskravet av den statliga administrationen uppgår till 1,5 %. I syfte att höja den ekonomiadministrativa standarden vid skolornas kansli har 1 % återlagts. Besparingen har därvid kunnat begränsas till 30 000 kr.

Övriga förslag föranleder ingen åtgärd från min sida.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

19. att till *Statens skolor för vuxna: Utbildningskostnader* för budgetåret 1992/93 anvisa ett förslagsanslag på 29 065 000 kr.

B 15. Bidrag till svensk undervisning i utlandet m.m.

1990/91	Utgift	43 966 404
1991/92	Anslag	52 086 000
1992/93	Förslag	53 931 000

Från anslaget utbetalas statsbidrag enligt förordningen (1978:591) om statsbidrag till svensk undervisning i utlandet .

Statsbidrag till utlandsskola utgår i form av bidrag till kostnader för lärarlöner med belopp som i princip motsvarar lönen för motsvarande lärartjänst vid svensk grundskola (grundresurs) samt för kompletterande undervisningstimmar (kompletteringsresurs). Bidrag till skolans lokalkostnader utgår med 60 % av årskostnaden för nödvändiga undervisningslokaler. Statsbidrag i form av särskilt driftbidrag utgår med 16 % av lönekostnader och vissa pensionskostnader. Vidare utgår statsbidrag till korrespondensundervisning, kompletterande svensk undervisning och svensk undervisning vid internationell skola.

Från anslaget betalas vidare statsbidrag till kostnader för resor och flyttning för lärare vid utlandsskolor (SKOLFS 1991:34).

Överenskommelse har den 15 september 1982 träffats mellan Finland, Norge och Sverige om samarbete på utlandsundervisningens område (ändrad 1991-09-02).

Organisationen vid de svenska utlandsskolorna innevarande läsår framgår av följande sammanställning.

		Låg- och mellan-stadium	Hög-stadium
Europa	Belgien (Bryssel)	x	x
	England (London)	x	x
	Frankrike (Paris)	x	x
	Italien (Milano)	x	
	Portugal (Lissabon)	x	
	Schweiz (Genève)	x	
	Sovjetunionen (Moskva)	x	
	Spanien (Fuengirola)	x	x
	" (Madrid)	x	x
	" (Palma de Mallorca)	x	
	" (Las Palmas)	x	
	Tyskland (Berlin)	x	
	" (Hamburg)	x	
Asien	Bangladesh (Dhaka)	x	
	Saudi-Arabien (Riyadh)	x	
	" (Jeddah)	x	
	Vietnam (Bai Bang)	x	
	" (Hanoi)	x	
Afrika	Angola (Luanda)	x	
	Botswana (Gaborone)	x	
	Burundi (Bujumbura)	x	
	Etiopien (Addis Abeba)	x	
	Guinea Bissau (Bissau)	x	
	Kenya (Nairobi)	x	x
	Folkrepubliken Kongo (Pointe Noire)	x	
	Mocambique (Maputo)	x	
	Tanzania (Bukoba)	x	
	" (Dar es Salaam)	x	
	" (Nzega)	x	
	Republiken Zaire (Semendua)	x	
	Zambia (Lusaka)	x	
Amerika	Argentina (Tucumán)	x	
	Bolivia (Cochabamba)	x	
	Brasilien (Sao Paulo)	x	
	Ecuador (Quito)	x	
	Nicaragua (Managua)	x	
	Peru (Lima)	x	

Statens skolverk

Skolverkets anslagsframställning för budgetåret 1992/93 innebär i huvudsak följande:

Pris- och löneomräkning m.m. 1 978 000 kr. Engångsanvisning om 2 milj.kr. avgår.

Svenska institutet

Svenska institutet begär ökade bidrag till Riksföreningen Sverigekontakt för föreningens satsningar på Östeuropa (+ 100 000 kr.).

Föredragandens överväganden

Regeringen tillkallade i juni 1991 en särskild utredare (U 1991:08) för att utreda vissa frågor om skolans internationalisering och internationella kontakter och om undervisningen av svenska barn och ungdomar i andra länder (Dir. 1991:85). Arbetet skall slutföras före utgången av september 1992.

Vid min beräkning av anslaget har jag endast räknat med förändringar av automatisk natur (+ 1 845 000 kr.). Jag har därvid beaktat att i samarbetsavtalet mellan Finland, Norge och Sverige en uppjustering har skett av ersättningsbeloppet för läsåret 1991/92 till 19 000 svenska kr. per elev. Enligt avtalet skall ekonomisk avräkning ske efter varje läsårs slut. Ersättningen för läsåret 1991/92 kommer därför att betalas under budgetåret 1992/93.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

20. att till *Bidrag till svensk undervisning i utlandet m.m.* för budgetåret 1992/93 anvisa ett förslagsanslag på 53 931 000 kr.

B 16. Bidrag till driften av fristående skolor

1990/91	Utgift	210 412 195[1]
1991/92	Anslag	228 007 000
1992/93	Förslag	189 716 000

[1]Avser anslaget B 11. Bidrag till driften av grundskolor m.m., anslagsposten 3. Bidrag till fristående skolor och anslaget B 20. Bidrag till driften av fristående skolor på gymnasial nivå.

Från anslaget utgår bidrag till driften av fristående skolor *dels* för elever med vanlig skolplikt, *dels* för elever över grundskolenivån.

Anslagsberäkning

	1991/92	Beräknad ändring 1992/93
		Föredraganden
Anslag		
1. Fristående skolor för skolpliktiga elever	76 700 000	- 76 700 000
2. Fristående skolor över grundskolenivån	114 026 000	+ 27 557 000
3. Riksinternatskolor	36 200 000	+ 10 809 000
4. Vissa extra statsbidrag	1 081 000	+ 43 000
Summa	**228 007 000**	**- 38 291 000**

Statens skolverk

Skolverkets anslagsframställning innebär i huvudsak följande.

1. I enlighet med riksdagens beslut föreslår skolverket att bidrag till fristående skolor för elever med vanlig skolplikt skall utgå ur anslaget B 8. Bidrag till driften av det kommunala offentliga skolväsendet. Medlen under anslagsposten 1 föreslås därför överförda till nämnda anslag.

2. Pris- och löneomräkning beräknas till 6 303 000 kr.

3. Skolverket föreslår att de medel som innevarande budgetår beräknats för stallchefsutbildning i Flyinge, Stenebyskolan Dals Långed, lärlingsutbildning inom VVS-området under anslaget B 8. Bidrag till driften av det kommunala offentliga skolväsendet, anslagsposten 4. Gymnasiala utbildningar planerade att överföras till annan utbildningsform förs över till detta anslag (+ 6 294 000 kr.).

4. Skolverket beräknar medelsbehovet under anslaget för budgetåret 1992/93 till 163 904 000 kr.

Föredragandens överväganden

Enligt riksdagens beslut med anledning av förslag i propositionen om vissa skollagsfrågor m.m. (prop. 1990/91:115, UbU17, rskr. 357) skall elever i fristående skolor för skolpliktiga elever fr.o.m. budgetåret 1992/93 räknas in i underlaget för kommunernas sektorsbidrag. Medel för det statsbidrag till nyssnämnda fristående skolor som innevarande budgetår anvisats under detta anslag bör därför föras över till anslaget B 8. Bidrag till driften av det kommunala offentliga skolväsendet (- 76,7 milj.kr.).(1)

Riksdagens beslut innebär att statsbidraget per elev i fristående skolor skall beräknas enligt samma nivå som för elev i grundskolan. När det gäller grundskoledelen av riksinternatskolorna, Franska skolan, Göteborgs högre samskola och Lundsbergs skola skall statsbidraget dock även fortsättningsvis betalas direkt till skolan. Enligt min mening måste statsbidragsnivån per elev höjas till samma nivå för dessa skolor som för dem som ingår i sektorsbidraget. Jag har vid min medelsberäkning tagit hänsyn till detta (+ 7 955 000 kr.). Höjningen berör Franska skolan och Göteborgs högre samskola.

Som tidigare redovisats i inledningen till denna huvudtitel kommer en proposition i detta ämne att föreläggas riksdagen under våren 1992.

Jag har beräknat pris- och löneomräkning med 14 053 000 kr. Vidare har jag till detta anslag fört över medel som innevarande budgetår beräknats under anslaget B 8. Bidrag till driften av det kommunala offentliga skolväsendet för utbildningar i form av specialkurser i gymnasieskolan, vilka numera förklarats berättigade till statsbidrag som fristående skola över grundskolenivån (+ 7 868 000 kr.).(3)

Riksdagen fastställde efter förslag i 1991 års budgetproposition den totala ramen för statsbidragsgrundande årselevplatser vid fristående skolor på gymnasial nivå till 4 552 med bemyndigande för regeringen att i vissa fall utöka denna ram. Jag föreslår att ramen för sådana årselevplatser fastställs till 4 754 för budgetåret 1992/93. Den nya gymnasieskolan får enligt riksdagens beslut införas fr.o.m. budgetåret 1992/93. Det innebär att de nuvarande utbildningarna i gymnasieskolan inom den s.k. lilla ramen avvecklas i motsvarande takt. Överväganden om en viss utbildnings fortsatta organisation kan leda till att den möjlighet som finns genom fristående skolor över grundskolenivån är att föredra. Jag föreslår att regeringen inhämtar riksdagens bemyndigande att få utöka den av riksdagen fastställda ramen för statsbidragsgrundande årselevplatser vid fristående skolor, om det visar sig nödvändigt för sådana fall.

Enligt tidigare uttalanden i propositionen (1983/84:118) om fristående skolor på gymnasial nivå samt i 1986, 1989 resp. 1991 års budgetpropositioner skall bidraget vara detsamma per elev vid skolor med likartade utbildningar. På förslag i 1989 och 1991 års budgetpropositioner har medel anvisats för en stegvis sådan anpassning. Jag föreslår att medel i detta avseende anvisas även för budgetåret 1992/93. Vid en sådan anpassning bör hänsyn också tas till skolans storlek, eftersom en stor skola har bättre möjligheter till en rationell resursanvändning. En viss differens i

bidragsnivån per elev bör alltså kunna accepteras inom samma grupp av utbildningar. Jag har beräknat ett medelsbehov av 8 533 000 kr. för detta ändamål.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

21. godkänna mitt förslag till ram för budgetåret 1992/93 för statsbidragsgrundande årselevplatser vid fristående skolor på gymnasial nivå,

22. bemyndiga regeringen att, enligt vad jag anfört, i vissa fall utöka den av riksdagen fastställda ramen årselevplatser för budgetåret 1992/93,

23. till *Bidrag till driften av fristående skolor* för budgetåret 1992/93 anvisa ett förslagsanslag på 189 716 000 kr.

B 17. Utrustning för specialskolor m.m.

1990/91	Utgift	8 258 797[1]	Reservation* 1 486 834[1]
1991/92	Anslag	8 486 000	
1991/92	Anslag exkl. mervärdeskatt	6 874 000	
1992/93	Förslag	7 355 000	*exkl. mervärdeskatt

[1]Avser anslaget Specialskolan m.m.: Utrustning m.m.

Från anslaget betalas utgifter för läromedel, undervisnings- och arbetsmaterial, inventarier m.m., bibliotek samt hörsel- och talteknisk utrustning. Vidare bekostas från anslaget utrustning till elevbostäder och inköp av skolbussar.

Statens institut för handikappfrågor i skolan

Statens instituts för handikappfrågor i skolan (SIH) anslagsframställning för budgetåret 1992/93 innebär i huvudsak följande:

1. Prisomräkning 350 000 kr.
2. SIH föreslår engångsanvisning för utrustning av två nya elevbostäder (+ 250 000 kr.).
3. SIH föreslår att de medel som hittills anvisats under detta anslag för att utveckla metodik och pedagogik vid användningen av datorbaserade hjälpmedel förs över till ett nytt anslag benämnt Utvecklingsarbete för elever med handikapp (- 690 000 kr.).
4. SIH beräknar medelsbehovet under anslaget för budgetåret 1992/93 till 8 386 000 kr.

Föredragandens överväganden

För nästa budgetår bör anslaget räknas upp med 481 000 kr. med hänsyn till prisutvecklingen.

Framställningen i övrigt föranleder inga förslag från min sida.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen förslår riksdagen

24. att till *Utrustning för specialskolor m.m.* för budgetåret 1992/93 anvisa ett reservationsanslag på 7 355 000 kr.

B 18. Statens skolor för vuxna: Undervisningsmaterial m.m.

1990/91	Utgift	5 467 750	Reservation* 439 006
1991/92	Anslag	6 400 000	
1991/92	Anslag exkl. mervärdeskatt	4 730 000	
1992/93	Förslag	5 061 000	*exkl. mervärdeskatt

Ur anslaget betalas material för självstudier, andra läromedel och övriga hjälpmedel som används i utbildningen samt utrustningskompletteringm.m.

Anslaget tillförs inkomster från avgifter för studiematerial och andra hjälpmedel enligt 6 § andra stycket lagen (1991:1108) om statens skolor för vuxna.

Statens skolverk

Prisomräkning 576 000 kr.

Statens skolor för vuxna (SSV) har till regeringen inkommit med anslagsframställningar för budgetåret 1992/93.

SSV i Norrköping begär medel för datorutrustning för administrationen och för en ny telefonväxel (+ 1 100 000 kr.).

Föredragandens överväganden

För närvarande pågår en utredning om distansutbildningen (U 1991:06). Jag beräknar därför endast prisomräkning under anslaget (+ 331 000 kr.).

Hemställan

Jag hemställer att regeringen förslår riksdagen

25. att till *Statens skolor för vuxna: Undervisningsmaterial m.m.* för budgetåret 1992/93 anvisa ett reservationsanslag på 5 061 000 kr.

Avskaffande av anslaget Bidrag till central kursverksamhet, m.m.

Medlen under anslaget Bidrag till central kursverksamhet, m.m. används huvudsakligen för bidrag till arbetstagarorganisationer enligt förordningen (1970:272) om statsbidrag till viss central kursverksamhet. Jag föreslår att anslaget upphör med utgången av innevarande budgetår. Medel till Nordens folkhögskola i Genève bör fortsättningsvis beräknas under anslaget C 1. Bidrag till folkbildningen.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

1. att godkänna vad jag anfört om avskaffande av anslaget Bidrag till viss central kursverksamhet, m.m.

C 1. Bidrag till folkbildningen

1991/92	Anslag	2 148 644 000
1992/93	Förslag	1 842 344 000

Statsbidraget utbetalas till Folkbildningsrådet som ett samlat finansiellt stöd till folkbildning. Enligt förordningen (1991:977) om statsbidrag till folkbildningen lämnar Folkbildningsrådet statsbidrag till folkhögskolor och studieförbund. Folkbildningsrådet beslutar vilka som skall tilldelas statsbidrag och fördelar tillgängliga medel mellan dem.

Folkbildningsrådet

1. Pris- och löneomräkning utförs inom regeringskansliet.

2. Folkbildningsrådet föreslår, med hänvisning till de besparingar som anslaget varit föremål för vid övergången till ett nytt anslag, att ytterligare krav på ökad produktivitet ej skall ställas på Folkbildningsrådet.

3. Folkbildningsrådet föreslår att 500 000 kr. från anslaget B 6. Fortbildning m.m. förs över till folkbildningsanslaget för de musikpedagogiska kurser som arrangeras som folkhögskolekurser.

4. Folkbildningsrådet beräknar medelsbehovet under anslaget för budgetåret 1992/93 till 2 049 144 000 kr.

Studieförbunden

Studiecirklar:

	cirklar	Antal deltagare	studietimmar
1989/90	315 543	2 644 560	10 086 917
1990/91	343 732	2 867 812	11 195 002

Kulturprogram:

	arrangemang	Antal deltagare	medverkande
1989/90	102 141	10 711 199	613 205
1990/91	102 697	10 517 886	639 510

Kulturgrupper:

	arrangemang	Antal deltagare	sammankomster
1989/90	27 444	403 286	372 818
1990/91	27 541	404 938	377 685

Folkhögskolorna

	1989/90	1990/91
Antal skolor	128	128
därav landstings- och kommunskolor	52	51
rörelse- och stödföreningsskolor	76	77
Antal deltagare	235 400	236 763
Antal kurser	11 200	11 200

	1991/92	Beräknad ändring 1992/93
		Föredraganden
Anslag		
1. Bidrag till folkbildningen	2 048 644 000	- 206 562 000
2. Medel för slutreglering av statsbudget för budgetåret 1990/91	100 000 000	- 100 000 000
3. Bidrag till föreningen Nordisk folkhögskola i Genève	--	+ 262 000
Summa	**2 148 644 000**	**- 306 300 000**

Föredragandens överväganden

Med anledning av folkbildningspropositionen (prop. 1990/91:82, UbU18, rskr. 358) har riksdagen beslutat att folkbildningen själv skall ta ansvar för fördelning av statsbidrag, administration, organisation samt uppföljning och utvärdering av den verksamhet som bedrivs med statsbidrag. Folkbildningsförbundet, Rörelsefolkhögskolornas intresseorganisation och Landstingsförbundet har för dessa ändamål bildat en ideell förening, Folkbildningsrådet.

Riksdagen har beslutat att en treårig budgetram skall införas för folkbildningen och att en årlig justering av bidraget med hänsyn till löne- och prisutvecklingen i samhället bör göras under mellanåren (UbU 1990/91:18, rskr. 358). Av skäl, som redogjorts för tidigare, är det nödvändigt att göra ett avsteg från denna princip budgetåret 1992/93 och därför beräknar jag en besparing på anslaget. Efter pris- och löneomräkning och en besparing på 300 milj.kr. beräknar jag anslaget till 1 841 582 000 kr.

För musikpedagogiska kurser som arrangeras som folkhögskolekurser har medel för innevarande budgetår beräknats under anslaget B 6. Fortbildning m.m. Fr.o.m. budgetåret 1992/93 bör resurser härför utgå från detta anslag (+ 500 000 kr.).(3)

Jag har även i inledningen till detta littera redovisat att jag för nästa budgetår inte beräknar några medel för viss central kursverksamhet m.m. Däremot bör medel till Nordens folkhögskola i Genève utgå även fortsättningsvis. Jag har beräknat medel härför under detta anslag (+ 262 000 kr. inkl. pris- och löneomräkning).

Anslaget bör tillföras 338,1 milj.kr. av de medel som tillfaller statsverket genom utbildningsavgiften.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

2. godkänna att 338 100 000 kr. av de medel som tillfaller statsverket genom utbildningsavgiften för budgetåret 1992/93 används för att delvis finansiera anslaget Bidrag till folkbildningen,
3. till *Bidrag till folkbildningen* för budgetåret 1992/93 anvisa ett anslag på 1 842 344 000 kr.

C 2. Bidrag till vissa handikappåtgärder inom folkbildningen

1991/92	Anslag	43 569 000
1992/93	Förslag	44 991 000

Från anslaget utbetalas statsbidrag till nämnden för vårdartjänst (NV) för vissa handikappåtgärder inom folkbildningen, forsknings- och utvecklingsarbete samt förvaltningskostnader.

Tolk- och översättarinstitutet (TÖI) vid Stockholms universitet ansvarar för fördelningen av statsbidrag till tolkutbildning för döva, dövblinda och vuxendöva samt teckenspråkslärarutbildningen. Dessa utbildningar skall planeras i samverkan med berörda handikapporganisationer.

Nämnden för vårdartjänst

1. Pris- och löneomräkning utförs inom regeringskansliet.

2. Under anslagsposten 1 föreslår NV en ökning av anslaget med 8,3 milj.kr. Av dessa är 4 milj.kr. avsedda för omfattande insatser för att göra byggnader tillgängliga för handikappade samt för fortbildning av folkhögskolans personal.

Enligt NV är behovet av korta anpassningskurser för vuxna med funktionshinder av skilda slag så stort att det endast kan tillgodoses om verksamheten tillåts växa.

Till följd av kraftigt ökade kostnader för tolkar är det enligt NV nödvändigt att tillföra anslaget ytterligare 1,3 milj.kr. för att behålla nuvarande omfattning (6-7 kurser per år) av aktiveringskurserna för dövblinda. För att fylla det behov som finns krävs en utökning av kursutbudet med 10-12 kurser om året till en kostnad av ytterligare 1,5 milj.kr.

3. Från anslagsposten 2 utbetalas bidrag till förvaltningskostnader i samband med utbildningsverksamheten. NV begär oförändrad anslagsnivå, 1,4 milj.kr., med hänsyn till att verksamheten är ny för nämnden. Vidare föreslås att anslagsposten förs över till socialdepartementet, anslaget G 4. Nämnden för vårdartjänst, anslagsposten G 4.3.

4. Nämnden för vårdartjänst beräknar medelsbehovet (anslagsposterna 1-4) för budgetåret 1992/93 till 37 875 000 kr.

1. Pris- och löneomräkning utförs inom regeringskansliet.

2. Utöver pris- och löneomräkning begärs sammanlagt 1,4 milj.kr. för ökade insatser för tolkutbildning och pedagogiskt utvecklingsarbete.

3. TÖI beräknar medelsbehovet (anslagsposterna 5-7) för budgetåret 1992/93 till 15 069 000 kr.

Anslagsberäkning

	1991/92	Beräknad ändring 1992/93 Föredraganden
Anslag		
1. Bidrag för vissa handikappåtgärder	27 675 000	+ 2 573 000
2. Bidrag till förvaltningskostnader i samband med utbildningsverksamheten[1]	1 400 000	- 1 400 000
3. Bidrag till forsknings- och utvecklingsarbete	500 000	+ 23 000
4. Bidrag för särskilda kostnader i samband med överförande av arbetsuppgifter, *engångsanvisning*	325 000	- 325 000
5. Bidrag för tolkutbildning samt teckenspråkslärarutbildning	13 194 000	+ 607 000
6. Bidrag till Stockholms universitet för förvaltningskostnader vid tolk- och översättarinstitutet	400 000	+ 19 000
7. Bidrag för särskilda kostnader i samband med överförande av arbetsuppgifter, *engångsanvisning*	75 000	- 75 000
Summa	**43 569 000**	**+ 1 422 000**

[1]Medlen förs över till socialdepartementets huvudtitel, anslaget G 4. Nämnden för vårdartjänst.

Föredragandens överväganden

Fr.o.m. budgetåret 1991/92 disponerar nämnden för vårdartjänst (NV) det särskilda statsbidrag som utgår för särskilda handikappåtgärder inom folkbildningen. Tolk- och översättarinstitutet (TÖI) vid Stockholms universitet disponerar medel för teckenspråksutbildning och teckenspråkslärarutbildning.

Jag har beräknat pris- och löneomräkningen under anslaget till 1 922 000 kr.

Nämnden för vårdartjänst har påtalat att de kraftigt ökade kostnaderna för att genomföra s.k. aktiveringskurser för dövblinda får till följd att nuvarande statsbidrag är otillräckligt för att bibehålla nuvarande omfattning av kurserna. Enligt min mening är denna verksamhet av särskilt angeläget slag, varför jag beräknar ytterligare 1,3 milj.kr. för ändamålet. Det blir härigenom möjligt att även fortsättningsvis anordna 6-7 kurser per år för nämnda målgrupp.(2)

Bidrag till förvaltningskostnader i samband med utbildningsverksamheten bör fr.o.m. nästa budgetår beräknas under socialdepartementets huvudtitel, anslaget G 4. Nämnden för vårdartjänst. I denna fråga har jag samrått med chefen för socialdepartementet (- 1 400 000 kr.).(3)

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

4. att till *Bidrag till vissa handikappåtgärder inom folkbildningen* för budgetåret 1992/93 anvisa ett anslag på 44 991 000 kr.

C 3. Bidrag till kontakttolkutbildning

1990/91	Utgift	4 624 841
1991/92	Anslag	7 241 000
1992/93	Förslag	7 594 000

Anslaget disponeras av Stockholms universitet för kostnader vid tolk- och översättarinstitutet för kontakttolkutbildning. Tolk- och översättarinstitutet (TÖI) fördelar statsbidrag för kontakttolkutbildning till studieförbund och folkhögskolor enligt förordningen (1991:976) om statsbidrag till kontakttolkutbildning.

Från anslaget betalas kostnader för kontakttolkutbildning, anordnarens kostnad för deltagarnas resor och inackordering samt stipendier till deltagare. Utbildning anordnas inom huvudområdena socialtolkning, sjukvårdstolkning, arbetsmarknadstolkning, arbetsplatstolkning och rättstolkning. Vid fördelningen av statsbidraget skall TÖI särskilt sträva efter att kontakttolkutbildningen lokaliseras till de regioner och inriktas på de språk där behovet av kontakttolkar är störst.

TÖI skall utöva tillsyn över kontakttolkutbildningen på folkhögskolor och studieförbund, ansvara för att kvaliteten i kontakttolkutbild-

ningen upprätthålls bl.a. genom att kontinuerligt följa upp och utvärdera utbildningen. TÖI ställer upp de övergripande målen för kontakttolkutbildningen och svarar för pedagogiskt och metodiskt utvecklingsarbete samt för information om kontakttolkutbildningen.

TÖI har utformat bidraget som ett schablonbidrag per undervisnings-/studietimme för utbildningskostnad och kursadministration, varvid en ökad lärartäthet förutsätts. Inackorderingsstöd, bidrag till resekostnader samt stipendier utgår endast för folkhögskolekurser.

Tolk- och översättarinstitutet

1. Pris- och löneomräkning utförs inom regeringskansliet.
2. TÖI begär sammanlagt 1 milj.kr. för en volymökning och en höjning av samhällets beredskap för nya tolkspråk.

Föredragandens överväganden

I enlighet med propositionen om folkbildningen (prop. 1990/91:82, UbU18, rskr. 358) har riksdagen beslutat att anslaget skall disponeras av tolk- och översättarinstitutet (TÖI) vid Stockholms universitet. Institutet skall vidare ha ett övergripande ansvar för utbildningen och fördela statsbidrag på olika anordnare av kontakttolkutbildning.

Jag har beräknat pris- och löneomräkningen under anslaget till 333 000 kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

5. att till *Bidrag till kontakttolkutbildning* för budgetåret 1992/93 anvisa ett reservationsanslag på 7 594 000 kr.

D. Grundläggande högskoleutbildning m.m.

Utbildningsministern anför

1. Dimensionering av högskolan

Riksdagen beslutade våren 1991 om en utbyggnad av högskolan om ca 5 000 platser (nybörjarplatser) utöver regeringens förslag i budget-, tillväxt- och miljöpropositionerna. Riksdagen gav samtidigt regeringen till känna att den grundläggande högskoleutbildningen borde öka med ytterligare ca 5 000 nya platser (nybörjarplatser) under budgetåret 1992/93. Enligt vad utbildningsutskottet anförde borde regeringen därvid överväga behovet av ökningar inom arkitektutbildning, civilingenjörsutbildning, yrkesteknisk högskoleutbildning, juristutbildning, läkarutbildning, sjukgymnastutbildning, tandläkarutbildning samt annan utbildning inom vård- och undervisningsområdet; därtill borde komma en ökning av antalet årsstudieplatser på fristående kurser dels för examensinriktad utbildning, dels för fortbildning och vidareutbildning m.m. (UbU 1990/91:12, rskr. 355).

För att snabbare möta behovet av utbildningsplatser har riksdagen nyligen, efter förslag av den nya regeringen, beslutat att 2 000 av de nya platserna skall tillföras högskolan redan fr.o.m. vårterminen 1992 för lokala och individuella linjer och fristående kurser (LIF) (prop. 1991/92:25 bil. 7, UbU 7, rskr. 87). Huvuddelen av dessa platser avser de mindre högskolorna. Jag lämnar nu förslag om den fortsatta utbyggnaden av högskolan under budgetåret 1992/93. I förslaget ingår dock inte nu lärarutbildningarna. Jag kommer att förelägga riksdagen en särskild proposition om dessa under våren 1992.

Jag kommer inte heller att nu ta upp förslag som innebär inrättande av helt nya utbildningar inom högskolan eller lokalisering av befintliga utbildningar till helt nya högskoleorter. Som jag tidigare anfört avser jag att återkomma till riksdagen beträffande förslag om en civilingenjörsutbildning inom lantmäteriområdet i Lund. Övriga ställningstaganden av detta slag bör, i den mån de fortsättningsvis skall ankomma på regering och riksdag, ske inom ramen för samlat beredningsarbete inför nästa treårsbudget, dvs. för perioden 1993/94 - 1995/96. Då kommer jag också att ta upp frågan om inrättande av en optikerutbildning inom högskolan, som har varit föremål för remissbehandling.

Inriktningen av mitt förslag ansluter i huvudsak till vad riksdagen anfört. Jag vill understryka betydelsen av att Sverige satsar på högkvalitativa utbildningar som kan hävda sig framgångsrikt i den internationella konkurrensen. Det innebär att jag ger försteg för längre utbildningar. Jag utgår från att också de enskilda högskolorna är beredda att fullfölja denna inriktning inom ramen för de åtaganden de har att ansvara för. Jag vill dessutom understryka betydelsen av utbildningar som riktar sig mot den enskilda sektorn.

Jag återkommer i det följande under respektive anslag till mina beräkningar med anledning av vad jag nu anfört. Sammanfattningsvis framgår mitt förslag av följande sammanställning:

civilingenjörsutbildning	
KTH	60
CTH	30
HLu	30
Summa	120
arkitektlinjen	
KTH	10
UL	10
CTH	10
Summa	30
matematisk-naturvetenskaplig linje	
US	45
UU	45
ULi	30
UL	30
UG	30
UUm	30
Summa	210
YTH	
HG/S	30
ULi	30
UL	30
Summa	90
juristlinjen	
US	40
UU	40
UL	40
Summa	120
psykologlinjen	
UL	15
Summa	15
läkarlinjen	
ULi	20
Summa	20
receptarielinjen	
UU	20
Summa	20
tandhygienistlinjen	
Jönköpings läns landsting	11
Vårdskoleförbundet i Göteborg	4
Västerbottens läns landsting	10
Summa	25

lokala och individuella linjer samt fristående kurser	
US	60
Konstnärliga högskolor	35
UU	60
ULi	75
UL	60
UG	70
UUm	70
Kommunala vårdhögskolor	420
Summa	850
Total summa	**1 500**

US = universitetet i Stockholm, KTH = tekniska högskolan i Stockholm, UU = universitetet i Uppsala, HG/S = högskolan i Gävle/Sandviken, ULi = universitetet i Linköping, HJ = högskolan i Jönköping, UL = universitetet i Lund, UG = universitetet i Göteborg, CTH = Chalmers tekniska högskola, UUm = universitetet i Umeå, HLu = högskolan i Luleå

Tillsammans med de 2 000 nya platser som tillkommer redan under våren 1992 innebär detta en utökning av högskolan med 3 500 nybörjarplatser, varav 1 704 vid universitet och forskningshögskolor och 1 796 vid övriga högskolor.

Sammanlagt kommer den nu föreslagna utbyggnaden att medföra en ökning av utbildningsanslagen med ca 40,9 milj. kr. under 1992/93, som helårseffekt i fullt utbyggt skick med ca 136,0 milj. kr. Utbyggnaden beräknas vidare medföra en ökning av statens kostnader för studiemedel med ca 19,5 milj. kr. under 1992/93 och med ca 54,0 milj.kr. som slutlig helårseffekt. För lokaler m.m. beräknas motsvarande kostnader till 14,6 resp. 38,4 milj.kr.

Tillsammans med den redan beslutade utbyggnaden under 1991/92 och de kommande förslagen om lärarutbildning räknar jag med att mina förslag nu kommer att medföra att antalet årsstudieplatser inom högskolan vid slutet av nästa treårsperiod utökats med ca 22 000. Jag avser att återkomma till frågan om den fortsatta dimensioneringen av högskolan under återstoden av 1990-talet i samband med budgetförslaget inför nästa treårsperiod. Min utgångspunkt är därvid att antalet årsstudieplatser vid utgången av perioden bör ha förstärkts med ytterligare ca 12 500 platser. Detta innebär även att målet om ytterligare 18 000 nybörjarplatser i högskolan då har uppnåtts.

I vad jag nu redovisat ingår inte effekterna av den successiva uppbyggnaden enligt riksdagens tidigare beslut av den tvååriga ingenjörsutbildningen inom högskolan. Enligt den plan som redovisades för riksdagen år 1990 (prop. 1989/90:100 bil. 10, s.230) utökas antalet nybörjarplatser på denna utbildning varje år t.o.m. budgetåret 1993/94 i takt med att motsvarande minskning sker av antalet platser inom fjärde årskursen av gymnasiets tekniska linje. En förhållandevis stor andel av denna utökning skall enligt planerna ske det sista året. Företrädare för de tekniska högskolorna har i skrivelse till regeringen 1991-11-07 bl.a.

föreslagit att huvuddelen av den planerade utbyggnaden 1992/93 skall senareläggas. Enligt min mening bör det vara naturligt att pröva den slutliga dimensioneringen av utbildningen i samband med budgetarbetet för perioden 1993/94 - 1995/96. För budgetåret 1992/93 följer jag nu den ursprungliga planeringen för utbildningen.

2. Nya antagningsregler till högskolan

De nya regler för tillträde till högskolan som gäller fr. o.m. antagningen till hösten 1991 innebär i första hand en förändring av urvalsreglerna. Högskoleprovet ger nu samtliga behöriga sökande en möjlighet att antas till högskolans utbildningslinjer oberoende av betyg, d.v.s. även de som kommer direkt från gymnasieskolan. Poäng för högskoleprovet kan kombineras med arbetslivserfarenhet som då ger 0,5 poäng för minst fem års arbetslivserfarenhet.

Totalt sett innebär de nya reglerna att det blivit enklare att gå direkt från gymnasieskolan till högskolan. UHÄ har emellertid till regeringen redovisat vissa negativa erfarenheter från antagningen under hösten 1991. Ett syfte med de nya antagningsreglerna är att provurvalet skall vara en andra chans för dem som inte lyckats så bra med betygen, men som ändå genom högskoleprovet kan visa en god studiefärdighet. Att arbetslivserfarenhet tillgodoräknas innebär att denna andra chans inte alltid gäller för dem som kommer direkt från gymnasieskolan.

För vissa utbildningar med hård konkurrens har det blivit i det närmaste omöjligt att bli antagen i provurvalet om man inte har fem års arbetslivserfarenhet trots ett mycket högt resultat på högskoleprovet. För ett fåtal, mycket attraktiva utbildningar, har det inte varit möjligt att antas i provurvalet utan arbetslivserfarenhet ens om man haft högsta möjliga resultat på högskoleprovet d.v.s. 2,0 poäng.

Jag finner det otillfredsställande att vissa ungdomar med dokumenterad studiefärdighet som kommer direkt från gymnasieskolan inte skall kunna antas i provurvalet. Enligt min mening bör kunskap sättas före arbetslivserfarenhet. Mot bakgrund av de förslag till en långsiktig förstärkning och utbyggnad av högskoleutbildningen som jag tidigare redovisat anser jag det dessutom angeläget att högskolan kan vara öppen för studiebegåvade ungdomar.

Jag avser därför att föreslå regeringen att ändra urvalsreglerna för antagning till utbildningslinjer fr.o.m. antagningen till hösten 1992 så att hälften av platserna inom provurvalet tillsätts enbart efter poäng på högskoleprovet.

3. Löne- och prisomräkning

UHÄ har hemställt om löneomräkning för anslag till den grundläggande högskoleutbildningen budgetåret 1992/93 med 114 050 000 kr. I detta belopp ingår inte medel för löneomräkning för anslaget Universitets- och högskoleämbetet, vissa anslagsposter under anslaget D 11. Utbildning för undervisningsyrken eller ökade bidrag under anslaget D 14. Bi-

drag till kommunal högskoleutbildning m.m. UHÄ:s beräkningar avser endast kostnader för centralt träffade avtal. Endast sådana merkostnader kompenseras genom den löneomräkning, som görs i det årliga budgetarbetet.

Löneomräkning har beräknats för grundläggande högskoleutbildning i enlighet med UHÄ:s förslag. Den sammanlagda löne- och prisomräkningen för den grundläggande högskoleutbildningen inklusive ökade lokalkostnader uppgår till sammanlagt 182 644 000 kr. Till grund för löneomräkningen av anslagen till grundläggande högskoleutbildning ligger de avtal som tidigare idag har redovisats i bilaga 1 till budgetpropositionen, avsnittet Statsbudgeten och Särskilda frågor. UHÄ har dock inte redovisat kostnader för höjning av månadslönen fr.o.m. den 1 juli 1991 för anställda med månadslön under 14 201 kr. varför hänsyn ej har kunnat tas till denna kostnad i löneomräkningen. Höjningarna av professorslöner fr.o.m. den 1 oktober 1990 och den 1 januari 1991 har beaktats. I löneomräkningen har vidare beräknats kostnader för lönehöjningar för de arbetstagare som omfattas av det statliga läkaravtalet. Höjningarna har beräknats fr.o.m. den 1 juli 1990. Vidare har beräknats kostnader för ändringar i kollektivavtal för arvodesanställda lokalvårdare fr.o.m. den 1 oktober 1990. Den högskolevisa fördelningen redovisas senare under varje anslag för den grundläggande utbildningen och för forskning och forskarutbildning.

Jag har beräknat en generell *prisomräkning* med 7%. Däri ingår prisomräkning för bokinköp, samt för ersättning till kommun och landstingskommun som bereder studerande vid viss statlig högskoleutbildning praktik.

4. Vissa anslagsfrågor

Jag har beräknat konsekvenser av riksdagens beslut från våren 1991 (1990/91:UbU12) om ökad dimensionering av grundläggande högskoleutbildning i huvudsak i enlighet med UHÄ:s underlag under berörda anslag.

Som min företrädare anmälde i förra årets budgetproposition räknar jag med att det skall vara möjligt att bedriva en fortsatt rationalisering av högskolans administrativa verksamhet under budgetåret 1992/93. Jag kommer därför att beräkna en besparing med sammanlagt 11 204 000 kr. under anslagen för grundläggande högskoleutbildning.

Enligt vad finansministern redovisat i bilaga 1 (avsnitt 9) om beräkning av lönekostnadspålägg har jag beräknat ett lönekostnadspålägg om 41,5%.

Universiteten i Uppsala, Lund och Umeå har fört fram förslag om anslagsjusteringar till följd av utfallet i de lokala löneförhandlingarna. UHÄ har tillstyrkt förslagen. Jag föreslår att dessa justeringar genomförs och har beaktat detta vid beräkningarna under berörda anslag.

Efter förslag från regeringen har riksdagen bemyndigat regeringen att medge överföringar mellan anslag på statsbudgeten och mellan anslagsposter som har underställts riksdagen. Detta har bl.a. varit nödvändigt

för att erforderliga resurser för handikappåtgärder skall kunna disponeras på det sätt riksdagen beslutade om i enlighet med förslag i prop. 1980/81:100 bil. 12 (UbU 20, rskr. 246).

För att samma ordning skall kunna gälla även i fortsättningen behövs ett förnyat bemyndigande av denna art. Regeringen bör därför föreslå riksdagen att lämna ett motsvarande bemyndigande för budgetåret 1992/93.

I propositionen om vissa förändringar av myndighetsstrukturen inom högskole- och studiestödsområdena m.m. (prop. 1991/92:76) föreslog jag att bl.a. universitets- och högskoleämbetet skall avvecklas med utgången av juni 1992. I 27 § högskolelagen (1977:218) föreskrivs att för högskolan skall finnas centrala förvaltningsmyndigheter enligt föreskrifter som regeringen meddelar. Jag föreslår nu att den föreskriften upphör.

Inom utbildningsdepartementet har upprättats förslag till lag om ändring i högskolelagen (1977:218). Förslaget bör tagas till protokollet som bilaga 9.6.

Hemställan

Med hänvisning till vad jag har anfört hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen att

1. godkänna vad jag har förordat om urval (avsnitt 2),
2. bemyndiga regeringen att besluta om överföringar mellan anslag för högskolan i enlighet med vad jag har förordat,
3. anta förslag till ny lag om ändring i högskolelagen (1977:218).

Sammanfattning av budgetförslag för högskoleutbildning

Medlen för grundläggande högskoleutbildning kommer vid bifall till mina förslag att fördelas på följande sätt.

Medel för grundläggande högskoleutbildning per utbildningssektor budgetåret 1992/93

Ändamål	Belopp
Utbildning för tekniska yrken	1 618 454 000
Utbildning för administrativa, ekonomiska och sociala yrken	594 089 000
Utbildning för vårdyrken	586 000 000
Utbildning för undervisningsyrken	1 010 651 000 [1]
Utbildning för kultur- och informationsyrken	349 956 000
Lokala och individuella linjer samt fristående kurser	972 959 000
Kommunal högskoleutbildning	271 153 000
Vissa särskilda utgifter inom högskolan m. m.	40 659 000
Summa	**5 443 921 000**

[1]Of. Se anslaget D 11. Utbildning för undervisningsyrken.

Högskoleenhet m.m.	Belopp
Universitetet i Stockholm	339 558 000
Tekniska högskolan i Stockholm	346 217 000
Karolinska institutet	178 466 000
Högskolan för lärarutbildning i Stockholm	165 762 000
Danshögskolan	9 727 000
Dramatiska institutet	29 473 000
Grafiska institutet och institutet för högre kommunikations- och reklamutbildning	5 858 000
Konstfackskolan	39 016 000
Konsthögskolan	19 857 000
Musikhögskolan i Stockholm	41 913 000
Operahögskolan i Stockholm	7 387 000
Teaterhögskolan i Stockholm	10 091 000
Idrottshögskolan i Stockholm	1 435 000
Högskoleutbildning på Gotland	8 799 000
Universitetet i Uppsala	438 810 000
Högskolan i Eskilstuna/Västerås	72 838 000
Högskolan i Falun/Borlänge	72 311 000
Högskolan i Gävle/Sandviken	63 716 000
Högskolan i Örebro	108 151 000
Universitetet i Linköping	335 015 000
Högskolan i Jönköping	61 699 000
Universitetet i Lund	690 527 000
Högskolan i Halmstad	40 687 000
Högskolan i Kalmar	84 679 000
Högskolan i Karlskrona/Ronneby	30 431 000
Högskolan i Kristianstad	53 273 000
Högskolan i Växjö	100 036 000
Universitetet i Göteborg	521 638 000
Chalmers tekniska högskola	257 793 000
Högskolan i Borås	59 169 000
Högskolan i Karlstad	112 890 000
Högskolan i Skövde	32 607 000
Högskolan i Trollhättan/Uddevalla	25 023 000
Universitetet i Umeå	367 038 000
Högskolan i Luleå	181 400 000
Högskolan i Sundsvall/Härnösand	108 099 000
Högskolan i Östersund	45 465 000
Kommunal högskoleutbildning	271 153 000
Ej fördelat	105 914 000
Summa	**5 443 921 000**

D 1. Utvärdering och kvalitetskontroll i högskolan

Nytt anslag förslag 19 800 000

I propositionen om vissa förändringar av myndighetsstrukturen inom högskole- och studiestödsområdena m.m. (prop. 1991/92:76) föreslog jag att ett sekretariat för utvärdering av den högre utbildningen och forskningen skulle inrättas den 1 juli 1992. De medel som beräknas för utvärdering och kvalitetskontroll skall huvudsakligen användas till utvärderingsprojekt. Regeringen avser att senare föreslå hur stort belopp som skall beräknas för förvaltningskostnader. Vissa medel bör stå till regeringens disposition.

Jag beräknar sammanlagt 19 800 000 kr. för detta ändamål.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

4. till *Utvärdering och kvalitetskontroll* i högskolan för budgetåret 1992/93 anvisa ett reservationsanslag på 19 800 000 kr.

D 2. Servicemyndighet

Nytt anslag förslag 77 178 000

Anslagsfördelning

Anslag	1992/93
1. Servicemyndigheten	77 178 000
2. Högskoleprovet	
Utgifter	
Kostnader för konstruktion och genomförande av prov	25 000 000
Inkomster	
Avgifter från provdeltagare	25 000 000
Anslag enligt statsbudgeten	77 178 000

I propositionen om vissa förändringar av myndighetsstrukturen inom högskole- och studiestödsområdena m.m. (prop. 1991/92:76) föreslog jag att en ny servicemyndighet skulle inrättas den 1 juli 1992 med uppgift att utföra service åt högskolan m.m. För att förbereda och genomföra den förändrade myndighetsstrukturen kommer jag att tillkalla en organisationskommitté. Avsikten är att den nya myndigheten på sikt skall

vara delvis anslagsfinansierad, delvis uppdragsfinansierad. Jag tar här inte ställning till hur den nya myndigheten skall betecknas, utan kallar den tills vidare endast servicemyndigheten.

Det första året räknar jag inte med att den uppdragsfinansierade verksamheten får någon större omfattning.

För budgetåret 1992/93 beräknar jag 77 178 000 kr. för servicemyndighetens lönekostnader, övriga förvaltningskostnader och lokalkostnader. Fördelningen till olika ändamål får anstå tills organisationskommittén har avlämnat sitt förslag.

Ansvaret för högskoleprovet kommer att åvila den nya servicemyndigheten. Under anslagsposten 2. Högskoleprov beräknar jag medel i form av en utgifts- och inkomstbudget under anslaget.

Mitt förslag innebär att samtliga utgifter för högskoleprovet täcks genom inkomst av avgift för anmälan. Genom mitt förslag till anslagskonstruktion sker en bruttoredovisning av utgifter och inkomster på anslaget. Regeringen kan medge omräkning av anslaget. Härigenom garanteras att de fasta kostnaderna för provkonstruktion m.m. täcks oberoende av antalet anmälningar till högskoleprovet.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

5. till *Servicemyndigheten* för budgetåret 1992/93 anvisa ett förslagsanslag på 77 178 000 kr.

D 3. Överklagandenämnden för högskolan

Nytt anslag förslag 2 500 000

I propositionen om vissa förändringar av myndighetsstrukturen inom högskole- och studiestödsområdet m.m. (prop. 1991/92:76) föreslog jag att den nuvarande besvärsnämnden för högskoleutbildning ombildas och ges till uppgift att svara för samtliga överklagandeärendenden inom högskolan. Denna ombildning bör ske den 1 juli 1992. Medel för besvärsnämnden har hittills anvisats under anslaget A 1. Utbildningsdepartementet. Den nya nämnden, som jag föreslår skall benämnas överklagandenämnden för högskolan, kommer att få utökade arbetsuppgifter. Jag föreslår därför att medel för nämnden anvisas under ett nytt förslagsanslag och jag beräknar 2 500 000 kr. för verksamheten under budgetåret 1992/93.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

6. till *Överklagandenämnden för högskolan* för budgetåret 1992/93 anvisa ett förslagsanslag på 2 500 000 kr.

D 4. Kostnader för universitets- och högskoleämbetets, forskningsrådsnämndens och utrustningsnämndens för universitet och högskolor avvecklingsorganisation

Nytt anslag förslag 1 000

I propositionen om vissa förändringar av myndighetsstrukturen inom högskole- och studiestödsområdet m.m. (prop 1991/92:76) föreslog jag att universitets- och högskoleämbetet (UHÄ), utrustningsnämnden för universitet och högskolor (UUH) och forskningsrådsnämnden (FRN) skall avvecklas med utgången av juni 1992.

Under budgetåret 1992/93 kommer vissa avvecklingskostnader att uppstå. Det är i första hand fråga om personal-, lokal- och övriga förvaltningskostnader. Det går idag inte att mer än översiktligt beräkna dessa kostnader, varför de bör bestridas från ett särskilt anslag för budgetåret 1992/93.

Regeringen avser att tillkalla en särskild utredare med uppdrag att ansvara för att fullfölja avvecklingen av UHÄ, UUH och FRN efter den 1 juli 1992. Uppdraget kommer att innebära att den särskilda utredaren från angiven tidpunkt övertar arbetsgivaransvaret för kvarvarande personal och slutför avvecklingsarbetet i övrigt vad avser lokaler, inventarier, arkiv m.m.

Jag föreslår att det för täckande av sådana med avvecklingsorganisationen vid UHÄ, UUH och FRN oundvikliga kostnaderna uppförs ett särskilt anslag på statsbudgeten för budgetåret 1992/93.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

7. till *Kostnader för universitets- och högskoleämbetets, forskningsrådsnämndens* och *utrustningsnämndens för universitet och högskolor* avvecklingsorganisation för budgetåret 1992/93 anvisas ett förslagsanslag på 1 000 kr.

D 5. Vissa särskilda utgifter inom högskolan m. m.

1990/91	Utgift	117 060 000	Reservation 22 950 000
1991/92	Anslag	82 697 000	
1991/92	Anslag exkl. mervärdeskatt	80 541 000	
1992/93	Förslag	40 659 000	

Detta anslag avser verksamhet inom högskoleområdet för vilken medel inte ställts till förfogande under annat anslag. Det avser bl.a. kostnader för ett grundutbildningsråd. Anslaget avser även bidrag till Svenska institutet samt för Svenska studenthemmet i Paris.

Anslagsfördelning

Anslagspost	1991/92	Beräknad ändring 1992/93	Varav löne- och prisomräkning
		Föredraganden	
1. Till universitets- och högskoleämbetets disposition 44 074 000	44 074 000	-44 074 000	0
2. Rådet för grundutbildning	11 823 000	+ 440 000	440 000
3. Svenska institutet	3 186 000	+ 127 000	127 000
4. Svenska studenthemmet i Paris	349 000	+ 237 000	14 000
5. Personalutveckling inom högskolan	4 902 000	- 4 902 000	0
6. Till regeringens disposition	16 207 000	+ 8 290 000	558 000
Summa kr.	**80 541 000**	**- 39 882 000**	**1 139 000**

Anslagsframställning har avgivits av universitets- och högskoleämbetet (UHÄ), Svenska institutet, Svenska studenthemmet i Paris och rådet för grundutbildning.

UHÄ:s ändringsförslag innebär i korthet följande.

Ändamål		Kostnad budgetåret 1992/93	
2	*Förändringar av anslagsteknisk natur*		
2.1	Samverkan över Kvarken Anvisas under anslagsposten Till regeringens disposition	-	250 000
2.2	Internationalisering (COMETT-medel) Anvisas under ny anslagspost	-	13 098 000
2.3	EG-samarbete (ny anslagspost)	+	13 098 000
2.4	Till regeringens disposition För samverkan över Kvarken (från UHÄ: s disposition)	+	250 000
Summa under 2		+	0
3	*Konsekvenser av tidigare beslut*		
3.1	H 91, engångsanvisning bå 1991/92	-	8 300 000
3.2	Personalutveckling inom högskolan Besparing enl. prop. 1990/91:150	-	3 000 000
3.3	Ökning av COMETT-avgift enl. avtal	-	1 051 000
3.4	Kostnad för ERASMUS-samarbetet enl. prop. 1990/91:172	+	22 000 000
Summa under 3		+	11 751 000
Summa punkterna 2 - 3		+	**11 751 000**

UHÄ hemställer att

1. behovet av medel för samarbete med Östeuropa (särskilt Baltikum) beaktas.

2. medlen för EG-samarbete (med programmen COMETT II och ERASMUS) anvisas som en särskild anslagspost.

3. medel för Kvarkensamarbete fortsättningsvis anvisas under anslagsposten Till regeringens disposition,

4. en basnivå fastställs för systemunderhåll och viss vidareutveckling av de lokala studieadministrativa systemen (LADOK, LANT) och att stödet till fortsatt utveckling härutöver trappas ned,

5. UHÄ erhåller medel för systemunderhåll av LADOK/LANT med 4 500 000 kr. 1992/93, varav 3 000 000 kr. skall anses utgöra basnivå,

6. under reservationsanslaget D 5 Vissa särskilda utgifter inom högskolan m.m. för budgetåret 1992/93 anvisas 72 300 000 kr. med av UHÄ angiven fördelning på anslagsposter.

Svenska institutet

Stiftelsen Svenska institutet hemställer i sin anslagsframställning om 110 000 kr. för budgetåret 1992/93 för informations- och dokumentations-centrumet (National Academic Mobility Information Centre, NAMIC). För kurser och stipendier samt för svensk lektor i Reykjavik föreslås oförändrat belopp.

Svenska studenthemmet i Paris

Svenska studenthemmet i Paris hemställer i sin anslagsframställning om 921 000 kr. för budgetåret 1992/93.

Föredragandens överväganden

I propositionen om vissa förändringar av myndighetsstrukturen inom högskole- och studiestödsområdena m.m. (prop. 1991/92:76) föreslog jag att den nya servicemyndigheten skulle handha vissa uppgifter, som tidigare åvilat universitets- och högskoleämbetet och som finansierats över detta anslag. Det gäller dels vissa uppgifter rörande administrativ utveckling och internationell samverkan, dels personalutveckling inom högskolan. Jag beräknar nu medel för dessa uppgifter under anslaget D 2. Servicemyndigheten.

De medel som universitets- och högskoleämbetet disponerat har också avsett avgift för Sveriges deltagande i EG:s utbildningsprogram COMETT. Jag kommer senare att föreslå att motsvarande medel fr.o.m. budgetåret 1992/93 anvisas under ett nytt anslag, D 15. Europeisk utbildningssamverkan.

De förändringar i högskolans styr- och anslagssystem som riksdagen tidigare har beslutat om (prop. 1988/89:65, UbU 9, rskr. 148) samt de förändringar som blir en följd av den administrativa rationalisering, som beslutats för högskolan i enlighet med förslag i kompletteringspropositionen 1991 (prop. 1990/91:150, bil. II:7, UbU 12, rskr. 355 del II, Omställning och minskning av den statliga administrationen) bör enligt min mening stödjas genom särskilda högskolegemensamma utvecklingsprojekt. Det gäller främst verksamheter som ekonomi-administrativ utveckling och utvärdering av högskolans verksamhet samt utbildning i anslutning till dessa aktiviteter. Jag beräknar därför ytterligare medel under anslagsposten Till regeringens disposition för detta ändamål.

Svenska studenthemmet i Paris

För Svenska studenthemmet i Paris beräknar jag en ökning av anslagsposten med 223 000 kr., bl.a. på grund av minskade möjligheter till korttidsuthyrning av rum.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

8. till *Vissa särskilda utgifter inom högskolan m. m.* för budgetåret 1991/92 anvisa ett reservationsanslag på 40 659 000 kr.

D 6. Lokalkostnader m. m. vid högskoleenheterna

1990/91	Utgift	1 760 445 000
1991/92	Anslag	2 011 598 000
1992/93	Förslag	2 355 097 000

Från anslaget betalas innevarande budgetår utgifter för lokalhyror, bränsle, lyse och vatten samt övriga kostnader för fastighetsdriften vid de statliga högskoleenheterna inom utbildningsdepartementets verksamhetsområde, kungl. biblioteket, Manne Siegbahninstitutet för fysik och Nordiska institutet för samhällsplanering.

Från anslaget betalas även hyreskostnader för lokaler som har upplåtits för viss statlig verksamhet vid de kommunala undervisningssjukhusen. Dessa hyror ingår i byggnadsstyrelsens avisering.

Samtliga under anslaget upptagna anslagsposter är förslagsvis betecknade.

Anslagsfördelning

Myndighet		1991/92	Beräknad ändring 1992/93	Därav för befintliga lokaler
			Föredraganden	
Lokalhyror				
Universitetet i Stockholm[1]	Utgifter, f	222 695 000	+ 24 083 000	14 936 000
Tekniska högskolan i Stockholm	Utgifter, f	215 652 000	+ 23 171 000	13 480 000
Karolinska institutet[2]	Utgifter, f	112 065 000	+ 30 212 000	27 434 000
Högskolan för lärarutbildning i Stockholm	Utgifter, f	52 163 000	- 2 347 000	4 755 000
Danshögskolan	Utgifter, f	5 172 000	+ 677 000	487 000
Dramatiska institutet	Utgifter, f	9 587 000	+ 949 000	0

Myndighet		1991/92	Beräknad ändring 1992/93	Därav för befintliga lokaler
			Föredraganden	
Grafiska institutet och institutet för högre kommunikations- och reklamutbildning	Utgifter, f	1 639 000	+154 000	105 000
Konstfackskolan	Utgifter, f	20 661 000	+ 1 896 000	1 302 000
Konsthögskolan	Utgifter, f	9 697 000	+ 2 744 000	345 000
Musikhögskolan i Stockholm	Utgifter, f	11 585 000	+ 1 237 000	244 000
Operahögskolan i Stockholm	Utgifter, f	1 459 000	+ 159 000	92 000
Teaterhögskolan i Stockholm	Utgifter, f	3 875 000	+ 1 023 000	884 000
Idrottshögskolan i Stockholm	Utgifter, f	0	+11 070 000	0
Högskoleutbildning på Gotland	Utgifter, f	971 000	+ 155 000	0
Universitetet i Uppsala	Utgifter, f	232 858 000	+ 42 350 000	16 290 000
Högskolan i Eskilstuna/ Västerås	Utgifter, f	13 389 000	- 839 000	515 000
Högskolan i Falun/ Borlänge	Utgifter, f	10 078 000	+11 167 000	489 000
Högskolan i Gävle/ Sandviken	Utgifter, f	5 963 000	+ 1 432 000	367 000
Högskolan i Örebro	Utgifter, f	22 186 000	+ 3 637 000	2 096 000
Universitetet i Linköping	Utgifter, f	111 539 000	+16 420 000	6 878 000
Högskolan i Jönköping	Utgifter, f	9 952 000	+ 865 000	622 000
Universitetet i Lund	Utgifter, f	273 352 000	+41 400 000	19 621 000
Högskolan i Halmstad	Utgifter, f	8 734 000	+ 1 698 000	554 000
Högskolan i Kalmar	Utgifter, f	11 211 000	+ 8 539 000	2 116 000
Högskolan i Karlskrona/Ronneby	Utgifter, f	3 779 000	+ 2 677 000	35 000
Högskolan i Kristianstad	Utgifter, f	6 069 000	+ 1 181 000	333 000
Högskolan i Växjö	Utgifter, f	12 210 000	+ 2 623 000	1 596 000

Myndighet		1991/92	Beräknad ändring 1992/93	Därav för befintliga lokaler
			Föredraganden	
Universitetet i Göteborg	Utgifter, f	234 045 000	+ 36 326 000	8 966 000
Chalmers tekniska högskola	Utgifter, f	135 864 000	+ 14 961 000	10 251 000
Högskolan i Borås	Utgifter, f	18 738 000	+ 1 275 000	678 000
Högskolan i Karlstad	Utgifter, f	14 090 000	+ 3 542 000	979 000
Högskolan i Skövde	Utgifter, f	4 606 000	+ 939 000	292 000
Högskolan i Trollhättan/Uddevalla	Utgifter, f	6 000 000	+ 612 000	0
Universitetet i Umeå	Utgifter, f	115 813 000	+ 20 656 000	6 574 000
Högskolan i Luleå	Utgifter, f	68 245 000	+ 13 158 000	4 581 000
Högskolan i Sundsvall/Härnösand	Utgifter, f	21 534 000	+ 5 217 000	1 100 000
Högskolan i Östersund	Utgifter, f	7 867 000	+ 717 000	493 000
Nordiska institutet för samhällsplanering	Utgifter, f	1 559 000	+ 36 000	0
Kungl. biblioteket	Utgifter, f	17 844 000	+ 1 193 000	0
Manne Siegbahn-institutet för fysik	Utgifter, f	8 364 000	+ 698 000	528 000
Utgifter				
Inkomster		- 15 000 000	± 0	
Summa kr.		**2 011 598 000**[3]	**+ 326 987 000**	**151250 000**

[1] Inkl. institutet för internationell ekonomi och statens psykologisk-pedagogiska bibliotek

[2] Inkl. institutet för miljömedicin

[3] Mot bakgrund av att lokalkostnader även vid Nordiska institutet för samhällsplanering och kungl.biblioteket tagits upp under detta anslag, uppgår förslagsanslaget till 2 028 110 000 kr.

Universitets- och högskoleämbetet

Anslagsframställning har lämnats av universitets- och högskoleämbetet (UHÄ).

Enligt gällande regleringsbrev skall anslaget tillgodogöras dels ersättningar motsvarande lokalkostnader enligt förordningen (UHÄ-FS 1982:113) om externt finansierad verksamhet vid högskoleenheterna inom utbildningsdepartementets verksamhetsområde, ändrad senast 1988:28, dels ersättningar och andra inkomster som avser ändamål för vilka utgifterna bestrids från anslaget. Inkomsterna har fördelats mellan högskoleenheterna med ledning av uppgifter beträffande den externt finansierade verksamhetens omfattning.

UHÄ föreslår att högskoleenheterna under övergångstiden tills det nya budget- och styrsystemet införs får tillgodogöra sig influtna lokalhyror från den externt finansierade verksamheten.

UHÄ hemställer att

1. under förslagsanslaget Lokalkostnader m. m. vid högskoleenheterna för budgetåret 1992/93 anvisas 2 338 003 000 kr.

2. högskoleenheterna får tillgodogöra sig influtna lokalhyror från den externt finansierade verksamheten.

Föredragandens överväganden

Utbildningsutskottet har bl. a. uttalat (UbU 1984/85:35 s. 3) att det i budgetpropositionen bör kunna utläsas hur stor del av de föreslagna ändringarna av högskoleenheternas lokalkostnader som beror på utökade eller upprustade lokaler och hur stor del som beror på kostnadsförändringar för befintliga lokaler.

Byggnadsstyrelsen, som utarbetar underlag för UHÄ:s anslagsframställning, har redovisat att av en lokalkostnadsökning 1992/93 - 1993/94 på drygt 326 987 000 milj.kr. är ca 151 250 000 milj.kr., eller drygt 46%, att hänföra till prisomräkning och marknadsanpassning för befintliga lokaler.

De större lokalförändringar som lett till en ökning av den aviserade hyran mellan budgetåren 1991/92 och 1992/93 är följande:

Universitetet i Stockholm: Biologiämnen på Svante Arrheniusvägen skall flytta in i en tillbyggnad under perioden varför den aviserade hyran ökar med 0,4 milj.kr.

Tekniska högskolan i Stockholm: En personal- och elevrestaurang för institutionen för elektroteknik färdigställs inom perioden vilket innebär en ökning av den aviserade hyran med 1,8 milj.kr. För institutionen för plasmafysik och fusionsforskning färdigställs en om- och tillbyggnad vilket innebär en ökning av den aviserade hyran med 2,0 milj.kr. Sammanlagt ökar den aviserade hyran med 3,8 milj.kr.

Karolinska institutet: Fr.o.m. budgetåret 1992/93 betalar karolinska institutet hyran för sjukgymnasterna på institutet till byggnadsstyrelsen eftersom nämnden för undervisningssjukhusens uppbyggnad (NUU-nämnden) upphört. Detta innebär en ökning av den av byggnadsstyrelsen aviserade hyran med 1,5 milj. kr.

Högskolan för lärarutbildning: En idrottshögskola inrättas i Stockholm fr.o.m. budgetåret 1992/93. Lokalkostnader för högskolan för lärarut-

bildning minskar med idrottshögskolans lokalkostnader, 10,8 milj. kr., som i stället aviseras den nya idrottshögskolan.

Universitetet i Linköping: Universitetet betalar fr.o.m. budgetåret 1992/93 hyran för utbildning inom regionsjukhuset till byggnadsstyrelsen eftersom NUU-nämnden upphört, vilket innebär att den av byggnadsstyrelsen aviserade hyran ökar med 1,2 milj.kr.

Universitetet i Lund: För institutionen för tillämpad psykologi genomförs under perioden en ombyggnad av institutionens nuvarande lokaler på Paradisgatan 5, vilket ökar den aviserade hyran med 1,8 milj.kr. Universitetet kommer fr.o.m. budgetåret 1992/93 att betala hyra för sjukgymnastutbildningen och radiofysikutbildningen inom Lunds lasarett till byggnadsstyrelsen eftersom NUU-nämnden upphört. Detta innebär en ökning av den av byggnadsstyrelsen aviserade hyran med 0,6 milj.kr. Detta innebär en sammanlagd ökning av den aviserade hyran med 2,4 milj.kr.

Högskolan i Kalmar: Fortbildning för journalister (FOJO) flyttar från tre inhyrningar på Unionsgatan och Smålandsgatan till en ny inhyrning på Norra vägen vilket, innebär en utökning av arean med 90 m^2 och en ökning av den aviserade hyran med 1,0 milj.kr.

Högskolan i Kristianstad: Polymer- och formteknik har fått utökade lokaler på Väverigatan med 244 m^2, vilket ger en ökning av den aviserade hyran med 0,5 milj.kr.

Universitetet i Göteborg: Företagsekonomiska institutionen har flyttat in i en ny inhyrning på Vasagatan, vilken ökar den aviserade hyran med 0,5 milj. kr. Till Haga flyttar samhällsvetarämnen och lämnar lokaler på Berzeliigatan, vilket innebär en minskning av den aviserade hyran med 2,1 milj. kr. Musikutbildningen lämnar lokaler på Kapellplatsen vilket innebär en minskning av den aviserade hyran med 0,6 milj.kr. Sammanlagt minskar hyran för universitetet i Göteborg med 2,0 milj. kr.

Högskolan i Luleå: Nybyggnaden för ekonomiutbildning innebär en ökning av den aviserade hyran med 5,8 milj. kr.

Universitetet i Umeå: Universitetet betalar hyra fr.o.m. budgetåret 1992/93 för utbildning inom regionsjukhuset till byggnadsstyrelsen eftersom NUU-nämnden upphört, vilket innebär att den av byggnadsstyrelsen aviserade hyran ökar med 4,9 milj.kr.

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslaget till
(2 028 110 000 + 326 987 000) = 2 355 097 000 kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

9. till *Lokalkostnader m. m. vid högskoleenheterna* för budgetåret 1992/93 anvisa ett förslagsanslag på 2 355 097 000 kr.

D 7. Vissa tandvårdskostnader

1990/91	Utgift	59 441 000	Reservation - 304 000 [1]
1991/92	Anslag	65 857 000	
1991/92	Anslag exkl. mervärdeskatt	64 369 000	
1992/93	Förslag	61 949 000	

[1]När statsbudgetens utfall för budgetåret 1990/91 fastställdes hade regeringen inte fattat beslut om vissa merkostnader för löner.

Detta anslag avser den tandvård som bedrivs i anslutning till den odontologiska utbildningen och forskningen vid karolinska institutet.

Anslagsfördelning

Anslagspost	1991/92	Beräknad ändring 1992/93	Varav löne- och prisomräkning
		Föredraganden	
Karolinska institutet	64 369 000	- 4 298 000	1 867 000
Utgift	**64 369 000**		
Uppbördsmedel			
Patientavgifter m.m.	5 800 000	0	

Anslagsframställning har avgivits av universitets- och högskoleämbetet (UHÄ).

UHÄ har beräknat en minskning av anslaget som en konsekvens av beslut om minskning av antalet nybörjarplatser fr.o.m. budgetåret 1990/91.

UHÄ hemställer att

under ett reservationsanslag D 7. Vissa tandvårdskostnader för budgetåret 1992/93 anvisas 61 314 000 kr.

Föredragandes överväganden

Sedan den tandvårdande verksamheten som bedrivs i anslutning till tandläkarutbildningen och den odontologiska forskningen genom avtal överförts till annan huvudman, nämligen landstinget i Västerbottens län (prop. 1985/86:68, UbU 9, rskr 111) och Göteborgs kommun (prop. 1987/88:170, UbU 39, rskr. 334) avser detta anslag endast verksamheten vid karolinska institutet. Motsvarande medel för tandläkarutbildningen vid universitetet i Lund beräknar jag tills vidare under anslaget D 10. Utbildning för vårdyrken. Jag har för detta anslag beräknat en minsk-

ning som en följd av den neddragning av grundutbildningen som riksdagen beslutade om våren 1990 (prop. 1989/90:100, bil. 10, UbU 18, rskr. 228) med 4 298 000 kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

10. till *Vissa tandvårdskostnader* för budgetåret 1992/93 anvisa ett reservationsanslag på 61 949 000 kr.

Grundläggande högskoleutbildning

D 8. Utbildning för tekniska yrken

1990/91	Utgift	1 217 258 000	Reservation	59 112 000 [1]
1991/92	Anslag	1 480 014 000		
1991/92	Anslag exkl. mervärdeskatt	1 441 324 000		
1992/93	Förslag	1 618 454 000		

[1]När statsbudgetens utfall för budgetåret 1990/91 fastställdes hade regeringen inte fattat beslut om vissa merkostnader för löner.

Detta anslag avser grundläggande utbildning för tekniska yrken vid de statliga högskoleenheterna inom utbildningsdepartementets verksamhetsområde. Under anslaget beräknas medel för allmänna utbildningslinjer och påbyggnadslinjer inom denna utbildningssektor. Under anslaget beräknas vidare medel för försöksverksamhet med ingenjörsutbildning. I tabellen över planeringsramar finns en förteckning över den linjebundna utbildningen.

Anslagsfördelning

Högskoleenhet/ Ändamål m.m.	1991/92	Beräknad ändring 1992/93	Varav löne- och prisomräkning
		Föredraganden	
Universitetet i Stockholm	42 669 000	+ 14 978 000	1 885 000
Tekniska högskolan i Stockholm	313 189 000	+ 19 219 000	7 168 000
Högskoleutbildning på Gotland	1 472 000	+ 1 655 000	103 000
Universitetet i Uppsala	83 408 000	+ 16 165 000	2 128 000

Högskolan i Eskilstuna/ Västerås	28 276 000	+ 7 612 000	686 000
Högskolan i Falun/Borlänge	15 374 000	+ 2 784 000	483 000
Högskolan i Gävle/ Sandviken	14 471 000	+ 3 033 000	350 000
Högskolan i Örebro	6 307 000	+ 1 321 000	184 000
Universitetet i Linköping	134 092 000	+ 13 012 000	4 099 000
Högskolan i Jönköping	11 874 000	+ 3 730 000	284 000
Universitetet i Lund	207 166 000	+ 18 247 000	5 483 000
Högskolan i Halmstad	9 209 000	+ 2 614 000	268 000
Högskolan i Kalmar	27 284 000	+ 6 180 000	707 000
Högskolan i Karlskrona/ Ronneby	12 141 000	+ 2 773 000	305 000
Högskolan i Kristianstad	7 607 000	+ 3 450 000	153 000
Högskolan i Växjö	16 219 000	- 121 000	574 000
Universitetet i Göteborg	32 075 000	+ 8 216 000	2 058 000
Chalmers tekniska högskola	228 698 000	+ 22 454 000	261 000
Högskolan i Borås	13 603 000	+ 2 593 000	310 000
Högskolan i Karlstad	17 751 000	+ 4 886 000	321 000
Högskolan i Skövde	7 894 000	+ 2 447 000	221 000
Högskolan i Trollhättan/ Uddevalla	9 832 000	+ 1 491 000	319 000
Universitetet i Umeå	46 863 000	+ 12 127 000	1 296 000
Högskolan i Luleå	101 748 000	+ 13 037 000	4 276 000
Högskolan i Sundsvall/ Härnösand	28 746 000	+ 4 371 000	894 000
Högskolan i Östersund	4 297 000	+ 172 000	131 000
Tekniskt basår	837 000	+ 20 000	20 000
Vissa kurser för aktiv sjöpersonal	2 781 000	- 2 781 000	37 000
Vissa kurser inom miljöområdet	4 120 000	- 4 120 000	0
Teknikerutbildning	5 007 000	- 5 118 000	111 000
Till regeringens disposition	6 314 000	+ 684 000	574 000
Summa kr.	**1 441 324 000**	**+ 177 131 000**	**45 689 000**

Anslagsframställning jämte komplettering härav har avgivits av universitets- och högskoleämbetet (UHÄ).

Planeringsramar (nybörjarplatser) för sektorn för utbildning för tekniska yrken budgetåret 1992/93

Utbildningslinje/poäng	US/ KTH	UU	HE/V	HF/B	HG/S	HÖ	ULi	HJ	UL	HH	HK	HK/R	HV	UG/ CTH	HB	HKs	HS	HT/U	UUm	HLu	HS/H	Summa
Viss teknisk utbildning (a-linjer)																						
Miljö- och hälsoskydds-linjen, 120 p																			90			90
Summa																			*90*			*90*
Viss civilingenjörs-utbildning (b-linjer)																						
Arkitektlinjen, 180 p	70[1]								55					55[3]								180
Datateknikinjen, 180 p	90[1]						120		90					120[3]						90		510
Elektroteknikinjen, 180 p	295[1]								186					250[3]								731
Farkostteknikinjen, 180 p	90[1]																					90
Geoteknologilinjen, 180 p																				30		30
Industriell arbetsmiljö-linjen, 180 p																				30		30
Industriell ekonomi-linjen, 180 p	30[1]						188							60[3]						30		308
Kemiteknikinjen, 180 p	120[1]								125					100[3]								345
Lantmäterilinjen, 180 p	90[1]																					90
Maskinteknikinjen, 180 p	250[1]						120		118					180[3]						140		808
Materialfysiklinjen, 180		45																				45

Planeringsramar (nybörjarplatser) för sektorn för utbildning för tekniska yrken budgetåret 1992/93

Utbildningslinje/poäng	US-KTH	UU	HE/V	HF/B	HG/S	HÖ	UL	HJ	UL	HH	HK	HK/R	HKr	HV	UG-CTH	HB	HKs	HS	HT/U	UUm	HLu	HS/H	HÖs	Summa
Materialteknik-linjen, 180 p	90[1]																							90
Samhällsbyggnads-tekniklinjen, 180 p																					30			30
Teknisk fysik-linjen, 180 p	120[1]	150[8]							67						100[3]					30				467
Teknisk fysik- och elektroteknik-linjen, 180 p							180																	180
Väg- och vattenbyggnads-linjen, 180 p	100[1]								90						105[3]						30			325
Summa	*1415*[6]	*195*					*618*[7]		*741*[7]						*1010*[8]					*30*	*420*[8]			*4429*[9]
Ingenjörsutbildning (b linjer)																								
Brandingenjörslinjen, 100 p									30															30
Data- och elektroniklinjen, 80 p							30													20		30		80
Dataingenjörslinjen, 80 p				30	30					45	30			60			30	30			30			285
Driftingenjörslinjen, 80 p	30[1]								30		30				60[3]							30		180
Sjöingenjörslinjen, 40 p											24				30[3]									54
Textilingenjörslinjen, 80 p																20								20
Verkstadsingenjörslinjen, 80 p												16												16
Försöksverksamhet med ingenjörsutbildning	690[11]	150	360	180	180	90	210	180	360	120	150	140	180	170	390	120	210	120	150	150	270	210	60	4 840
Summa	*720*	*150*	*360*	*210*	*210*	*90*	*240*	*180*	*420*	*165*	*234*	*156*	*180*	*230*	*480*	*140*	*240*	*150*	*150*	*170*	*300*	*270*	*60*	*5 505*

Planeringsramar (nybörjarplatser) för sektorn för utbildning för tekniska yrken budgetåret 1992/93

Utbildningslinje/poäng	US/ KTH	UU	HE/V	HF/B	HG/S	HÖ	ULi	HJ	UL	HH	HK	HK/R	HV	UG/ CTH	HB	HKs	HS	HTA/U	UUm	HLu	HS/H	Summa
Teknikerutbildning (b linjer)																						
Driftteknikerlinjen, 80 p	60[1]		60			30			60		60	15		60[3]				30			60	435
Maskinteknikerlinjen, 80 p											30			45[3]								75
Produktionsteknikerlinjen, 80 p			30								30					30					60	150
Textil- och konfektionstekniklinjen, 80 p															40							40
Summa	*60*		*90*			*30*			*60*		*120*	*15*		*105*	*40*	*30*		*30*			*120*	*700*
Yrkesteknisk utbildning (b linjer)																						
Byggnadstekniklinjen, 60 p	60[1] [60]													30[3] [45]						30 [30]		120 [135]
Industriell tekniklinjen, 60 p	30[1] [60]		30 [60]	60 [60]	60 [60]		60 [60]	30 [90]	90 [90]			60 [60]		30[3] [45]	30 [30]	60 [90]	30 [30]			60 [90]	60 [60]	690 [885]
Summa	*90*		*30*	*60*	*60*		*60*	*30*	*90*			*60*		*60*	*30*	*60*	*30*			*90*	*60*	*810*
Nautisk utbildning (b-linjer)																						
Radiokommunikationslinjen, 40 p											30											30
Sjökaptenslinjen, 40 p											24			48[3]								72
Styrmanslinjen, 80 p											60			60[3]								120
Summa											*114*			*108*								*222*

Planeringsramar (nybörjarplatser) för sektorn för utbildning för tekniska yrken budgetåret 1992/93

Utbildningslinje/poäng	US/ KTH	UU	HE/ V	HF/ B	HG/ S	HÖ	ULi	HJ	UL	HH	HK	HK/ R	HKr	HV	UG/ CTH	HB	HKs	HS	HT/U	UUm	HLu	HS/H	HÖs	Summa
Matematisk- naturvetenskaplig utbildning (b-linjer)																								
Bioteknikinjen*, 40 p		12							10											10				32
Datavetenskapliga linjen, 160 p		60					30													30				120
Fiskevårdslinjen, 80 p															164[a] [16]									164[a] [16]
Matematisk- naturvetenskaplig linje, 160 p	309[2]	324					113		260						233[4b]					156				1 395
Summa	*309*	*396*					*143*		*270*						*249*					*196*				*1 563*
Summa a- och b-linjer	**2 594**	**741**	**480**	**270**	**270**	**120**	**1 061**	**210**	**1 581**	**165**	**468**	**231**	**180**	**230**	**2 012**	**210**	**330**	**180**	**180**	**486**	**810**	**450**	**60**	**13 319**

[1] Tekniska högskolan i Stockholm.
[2] Universitetet i Stockholm.
[3] Chalmers tekniska högskola.
[4a] Universitetet i Göteborg. Antagning vartannat år.
[4b] Universitetet i Göteborg.
[5] Antagning till flertalet linjer sker var tredje termin. Här anges antalet nyborjarplatser budgetåret 1992/93 och inom klammer det totala antalet årsstudieplatser.
[6] Varav 70 som ej hänförts till viss utbildningslinje.
[7] Varav 10 som ej hänförts till viss utbildningslinje.
[8] Varav 40 som ej hänförts till viss utbildningslinje.
[9] Varav 170 som ej hänförts till viss utbildningslinje.
[10] Varav 30 för utbildning inom bioteknikområdet.
[11] Varav 45 avser högskoleutbildning på Gotland.
*Påbyggnadslinje.

US = universitetet i Stockholm, KTH = tekniska högskolan i Stockholm, UU = universitetet i Uppsala, HE/V = högskolan i Eskilstuna/Västerås, HF/B = högskolan i Falun/Borlänge, HG/S = högskolan i Gävle/Sandviken, HÖ = högskolan i Örebro, ULi = universitetet i Linköping, HJ = högskolan i Jönköping, UL = universitetet i Lund, HH = högskolan i Halmstad, HK = högskolan i Kalmar, HK/R = högskolan i Karlskrona/Ronneby, HKr = högskolan i Kristianstad, HV = högskolan i Växjö, UG = universitetet i Göteborg, CTH = Chalmers tekniska högskola, HB = högskolan i Borås, HKs = högskolan i Karlstad, HS = högskolan i Skövde, HT/U = högskolan i Trollhättan/Uddevalla UUm = universitetet i Umeå, HLu = högskolan i Luleå, HS/H = högskolan i Sundsvall/Härnösand, HÖs = högskolan i Östersund

UHÄ:s förslag till ändring av anslagen innebär i korthet följande.

Ändamål		Kostnad budgetåret 1992/93
2	*Förändringar av anslagsteknisk natur*	
2.1	Omföring mellan anslag, UUm	+ 2 080 000
Summa under 2		+ 2 080 000
3	*Konsekvenser av tidigare beslut*	
3.1	Maskintekniklinjen, HLu	+ 374 000
3.2	Teknisk fysiklinjen, UUm	+ 652 000
3.3	Elektrotekniklinjen, KTH	+ 2 186 000
3.4	Materialfysiklinjen, 180 p, UU	+ 960 000
3.5	Civilingenjörsutbildning, bioteknik, 180 p, UU	+ 1 176 000
3.6	Civilingenjörsutbildning, 180 p, KTH, ULi, UL, CTH, HLu	+ 1 960 000
3.7	Matematisk-naturvetenskaplig linje, 160 p,US, UU, ULi, UL, UG, UUm	+ 15 601 000
3.8	Matematikerlinjen, 120 p, HV	- 867 000
3.9	Kemistlinjen, 120 p, HS/H	- 948 000
3.10	Matematisk-naturvetenskaplig linje, 160 p (utökning), UUm, US, UU, ULi, UL, UG	+ 3 899 000
3.11	Miljö- och hälsoskyddslinjen, 120 p, UUm	+ 1 098 000

3.12	Ny ingenjörsutbildning, år 1, KTH, UU, HE/V, HF/B, HG/S, HÖ, ULi, HJ, UL, HK, HKr, CTH, HB, HKs, HS, HT/U, UUm, HLu, HS/H	+ 31 675 000
3.13	Ny ingenjörsutbildning, år 2, KTH, Gotland, UU, HE/V, HF/B, HG/S, ULi, HJ, UL, HH, HK, HKr, CTH, HB, HKs, HS, UUm, HLu, HS/H	+ 31 674 000
3.14	Ny ingenjörsutbildning, 80 p, år 2 (utökning, prop. 1990/91:87), UU, HE/V HK/R, HKs, UUm, HS/H	+ 7 056 000
3.15	Ny ingenjörsutbildning, 80 p, år 2 (utökning, UbU 1990/91:12), KTH, HE/V HK/R, HJ, UL, HH, CTH, HLu	+ 8 976 000
3.16	Konsekvens av nedlagd sjöbefälsutbildning, HS/H	- 294 000
3.17	Omfördelning till matematisk-naturvetenskapliga linjen	- 2 600 000
3.18	Teknikerutbildning	- 5 007 000
Summa under 3		+ 97 571 000
Summa punkterna 2 - 3		**+ 99 651 000**

US = universitetet i Stockholm, KTH = tekniska högskolan i Stockholm, UU = universitetet i Uppsala, HE/V = högskolan i Eskilstuna/Västerås, HF/B = högskolan i Falun/Borlänge, HG/S = högskolan i Gävle/Sandviken, HÖ = högskolan i Örebro, ULi = universitetet i Linköping, HJ = högskolan i Jönköping, UL = universitetet i Lund, HH = högskolan i Halmstad, HK = högskolan i Kalmar, HK/R = högskolan i Karlskrona/Ronneby, HKr = högskolan i Kristianstad, HV = högskolan i Växjö, UG = universitetet i Göteborg, CTH = Chalmers tekniska högskola, HB = högskolan i Borås, HKs = högskolan i Karlstad, HS = högskolan i Skövde, HT/U = högskolan i Trollhättan/Uddevalla, UUm = universitetet i Umeå, HLu = högskolan i Luleå, HS/H = högskolan i Sundsvall/Härnösand, HÖs = högskolan i Östersund

UHÄ hemställer att

1. planeringsramar fastställs i enlighet med vad som ovan förordats,
2. under reservationsanslaget D 8. Utbildning för tekniska yrken anvisas för budgetåret 1992/93 1 540 975 000 kr. med av UHÄ angiven fördelning på anslagsposter.

Föredragandens överväganden

Jag ansluter mig till UHÄ:s förslag till förändringar under detta anslag som samtliga avser konsekvenser av tidigare fattade beslut.

För en fortsatt uppbyggnad av den nya matematisk-naturvetenskapliga utbildningslinjen har UHÄ beräknat medel i enlighet med tidigare beslut om uppbyggnad och utökad dimensionering. Jag biträder UHÄ:s förslag och beräknar medel för budgetåret 1992/93, varav 2 577 000 kr. som en förstärkning av anslaget och 2 577 000 kr. ge-

nom omfördelning inom anslaget. Jag återkommer i det följande, under anslaget D 13. med förslag om en minskning av antalet platser för fristående kurser som ersätts av det fjärde året av den förlängda naturvetarutbildningen. Medel motsvarande denna minskning (+ 5 152 000 kr.) beräknas nu under detta anslag.

Jag beräknar vidare medel för en fortsatt uppbyggnad av den tvååriga ingenjörsutbildningen i enlighet med UHÄ:s förslag. Förslaget följer den utbyggnadsplan som redovisades i budgetpropositionen 1990 och tar även hänsyn till de ytterligare 420 platser som riksdagen fattade beslut om under våren 1991. Enligt planen tillkommer 900 nybörjarplatser under budgetåret 1992/93 (+ 32 462 000 kr.). Jag har samtidigt, likaså i enlig het med planen, beräknat en minskning av anslaget för avveckling av verkstadsingenjörslinjen (30 platser) vid högskolan i Kalmar (- 1 073 000 kr.).

Statsrådet Ask har tidigare denna dag beräknat en minskning av anslaget B 8. Bidrag till driften av det kommunala offentliga skolväsendet i förhållande till motsvarande minskning av antalet platser i den tekniska linjens fjärde årskurs. Jag återkommer även i det följande, under anslaget D 13. Lokala och individuella linjer samt fristående kurser med förslag om en minskning av antalet platser för lokala linjer med teknisk inriktning.

Vidare har jag vid min beräkning av anslaget fört vissa medel för ingenjörsutbildning på Gotland, som hittills beräknats under anslagsposten Tekniska högskolan i Stockholm, till anslagsposten Högskoleutbildning på Gotland.

Medel för vissa kurser för aktiv sjöpersonal, som hittills stått till UHÄ:s förfogande, anvisas fr.o.m. budgetåret 1992/93 till Chalmers tekniska högskola och högskolan i Kalmar med lika stort belopp vardera. Jag förutsätter att berörda högskolor samråder sinsemellan om användningen av medlen.

På motsvarande sätt anvisas universiteten i Stockholm och Göteborg samt högskolan i Kalmar medel för vissa kurser inom miljöområdet med vardera lika stort belopp.

I enlighet med beslut om gymnasieskolan och vuxenutbildningen skall en ettårig teknikerutbildning etableras inom kommunal vuxenutbildning. Medel för försöksverksamhet med teknikerutbildning i högskolan förs därför bort från anslaget (- 5 118 000 kr.).

Med hänvisning till vad jag tidigare anfört om högskolans dimensionering beräknar jag medel för en utökning av yrkesteknisk högskoleutbildning (YTH) med 90 platser (+ 3 600 000 kr.) , civilingenjörsutbildning med 120 platser (+ 6 000 000 kr.), arkitektlinjen med 30 platser (- 1 710 000 kr.) samt matematisk-naturvetenskaplig linje med 210 platser (+ 8 400 000 kr.)

Med hänvisning till vad jag tidigare anfört om högskolans dimensionering beräknar jag anslaget till (1 441 324 000 + 177 130 000 =)
1 618 454 000 kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

11. fastställa planeringsramar för budgetåret 1992/93 i enlighet med vad jag har förordat,

12. till *Utbildning för tekniska yrken* för budgetåret 1992/93 anvisa ett reservationsanslag på 1 618 454 000 kr.

D 9. Utbildning för administrativa, ekonomiska och sociala yrken

1990/91	Utgift	486 121 000	Reservation 16 421 000 [1]
1991/92	Anslag	575 314 000	
1991/92	Anslag exkl. mervärdeskatt	562 349 000	
1992/93	Förslag	594 089 000	

[1]När statsbudgetens utfall för budgetåret 1990/91 fastställdes hade regeringen inte fattat beslut om vissa merkostnader för löner.

Detta anslag avser grundläggande utbildning för administrativa, ekonomiska och sociala yrken vid de statliga högskoleenheterna (motsvarande) inom utbildningsdepartementets verksamhetsområde. Under anslaget beräknas medel för allmänna utbildningslinjer och påbyggnadslinjer inom denna utbildningssektor. I tabellen över planeringsramar finns en förteckning över den linjebundna utbildningen.

Anslagsfördelning

Högskoleenhet/ Ändamål m.m.	1991/92	Beräknad ändring 1992/93	Varav löne- och prisomräkning
		Föredraganden	
Universitetet i Stockholm	93 113 000	+ 5 879 000	3 586 000
Universitetet i Uppsala	63 319 000	+ 4 360 000	1 363 000
Högskolan i Eskilstuna/ Västerås	5 943 000	+ 250 000	171 000
Högskolan i Falun/ Borlänge	6 238 000	+ 393 000	310 000
Högskolan i Gävle/ Sandviken	4 699 000	+ 181 000	119 000
Högskolan i Örebro	34 845 000	+ 1 558 000	1 095 000
Universitetet i Linköping	28 341 000	+ 855 000	720 000
Högskolan i Jönköping	3 529 000	+ 146 000	99 000
Universitetet i Lund	87 162 000	+ 6 271 000	2 289 000
Högskolan i Kalmar	2 371 000	+ 98 000	67 000
Högskolan i Kristianstad	3 249 000	+ 472 000	83 000
Högskolan i Växjö	22 652 000	+ 1 067 000	766 000
Universitetet i Göteborg	82 646 000	+ 4 587 000	2 908 000
Högskolan i Borås	2 262 000	+ 771 000	49 000
Högskolan i Karlstad	17 560 000	+ 662 000	429 000
Högskolan i Skövde	7 321 000	+ 377 000	280 000
Universitetet i Umeå	49 831 000	+ 2 293 000	1 570 000
Högskolan i Luleå	8 316 000	+ 479 000	369 000

Högskolan i Sundsvall/ Härnösand	10 659 000	+	453 000	313 000
Högskolan i Östersund	23 682 000	+	1 009 000	694 000
Vissa kostnader för ekonomlinjen	3 450 000	-	515 000	114 000
Till regeringens disposition	1 250 000	+	94 000	95 000
Summa kr.	**562 349 000**	**+**	**31 740 000**	**17 489 000**

Anslagsframställning har avgivits av universitets- och högskoleämbetet (UHÄ).

UHÄ:s förslag till ändring innebär i korthet följande.

Ändamål		Kostnad budgetåret 1992/93	
2	*Förändringar av anslagsteknisk natur*		
2.1	Omföring mellan anslag, UUm	-	75 000
Summa under 2		-	75 000
3	*Konsekvenser av tidigare beslut*		
3.1	Ekonomlinjen, 140 p, vissa kostnader för ekonomlinjen	-	148 000
3.2	Internationella ekonomlinjen, 160 p, UUm	+	466 000
3.3	Ekonomlinjen, 140 p, HKr, HB	+	1 048 000
3.4	Ekonomlinjen, 140 p, US, UU, ULi, UL, UG, UUm	-	4 404 000
3.5	Juristlinjen, 180 p, UL	+	1 040 000
3.6	Psykologlinjen, 200 p, US, UU, UL, UG	+	4 914 000
3.7	Sociala linjen, UL	+	624 000
Summa under 3		+	3 053 000
Summa punkterna 2 - 3		**+**	**2 978 000**

US = universitetet i Stockholm, UU = universitetet i Uppsala, HE/V = högskolan i Eskilstuna/Västerås, HF/B = högskolan i Falun/Borlänge, HG/S = högskolan i Gävle/Sandviken, HÖ = högskolan i Örebro, ULi = universitetet i Linköping, HJ = högskolan i Jönköping, UL = universitetet i Lund, HK = högskolan i Kalmar, HKr = högskolan i Kristianstad, HV = högskolan i Växjö, UG = universitetet i Göteborg, HB = högskolan i Borås, HKs = högskolan i Karlstad, HS = högskolan i Skövde, UUm = universitetet i Umeå, HLu = högskolan i Luleå, HS/H = högskolan i Sundsvall/Härnösand, HÖs = högskolan i Östersund

Planeringsramar (nybörjarplatser) för sektorn för utbildning för administrativa, ekonomiska och sociala yrken budgetåret 1992/93

Utbildningslinje/poäng	US	UU	HE/V	HF/B	HG/S	HÖ	ULa	HJ	UL	HK	HKr	HV	UG	HB	HKa	HS	UUm	HLu	HS/H	HÖa	Summa
Statlig högskoleutbildning																					
a) Socialt arbete, 40 p*	20					20							20				20			20	100
Handelslinjen, 60 p(YTH)	30 [30][1]																				30 [30][1]
Kontorslinjen, 60 p (YTH)					30 [30][1]																30 [30][1]
Psykologlinjen, 200 p	60	60							60				60				30				270
Storhushushålls- och restau-ranglinjen, 60 p (YTH)									30 [30][1]												30 [30][1]
b) Förvaltningslinjen, 140 p	(150)	(60)				(75)	(60)		(95)			(30)	(120)		(30)		(60)			(60)	740
Hotell- och restaurang-ekonomlinjen, 140 p													(60)								60
Linjen för kostekonomi och kostterapi, 120 p		54											72				38				164
Linjen för personal- och arbetslivsfrågor, 140 p	(150)	(60)				(45)	(60)		(60)			(30)	(60)		(30)		(60)			(30)	585
Sociala linjen, 140 p	(210)					(150)			(180)				(210)				(120)			(120)	990[3]
Ekonomlinjen, 140 p	(330)	(250)	(60)[2]	(60)[2]	(30)	(160)	(75)	(60)[2]	(260)		(60)[2]	(125)	(230)	(60)	(150)	(60)[2]	(100)	(90)	(100)	(30)	2 290[4]
Internationella ekonomlinjen, 160 p		(90)					(90)		(90)			(30)	(120)				(30)				450
Juristlinjen, 180 p	(440)	(330)							(405)				(120)				(40)[5]				1 335
Samhällsvetarlinjen, 120 p		(80)				(30)			(110)			(20)	(60)				(45)				345
Systemvetenskapliga linjen, 120 p	(90)	(60)				(50)	(60)		(90)			(40)	(90)		(48)	(30)	(60)	(30)	(30)	(60)	738

Utbildningslinje/poäng	US	UU	HE/V	HF/B	HG/S	HÖ	ULi	HJ	UL	HK	HKr	HV	UG	HB	HKs	HS	UUm	HLu	HS/H	HÖs	Summa
Turismlinjen, 80 p				(60)						(60)										(60)	180
ADB-linjen, 60 p	(100)		(60)		(30)	(20)	(20)		(60)			(10)	(60)						(30)		390
Planeringsram för linjer enligt b)	1 470	984	120	120	60	530	365	60	1 350	60	60	285	1 130	60	258	90	515	120	160	360	8 267
Summa a- och b-linjer	**1 580**	**1 044**	**120**	**120**	**90**	**550**	**365**	**60**	**1 440**	**60**	**60**	**285**	**1 282**	**60**	**258**	**90**	**603**	**120**	**160**	**380**	**8 727**

*Påbyggnadslinje.
1 Antagning sker var tredje termin. Här anges antalet nybörjarplatser budgetåret 1992/93 och inom klammer det totala antalet åp. (YTG Ha US, Ko HG/S, St UL).
2 Varav 30 endast basblock. (Ekonoml. HE/V HF/B HJ HKr HB HS).
3 Härtill kommer 45 nybörjarplatser vid Stiftelsen Stora Sköndal.
4 Härtill kommer 275 nybörjarplatser vid Handelshögskolan i Stockholm.
5 Avser grundläggande rättsutbildning 80 poäng. Härtill kommer 20 platser för kompletterande utbildning till jur. kand.-examen.

US = universitetet i Stockholm, UU = universitetet i Uppsala, HE/V = högskolan i Eskilstuna/Västerås, HF/B = högskolan i Falun/Borlänge, HG/S = högskolan i Gävle/Sandviken, HÖ = högskolan i Örebro, ULi = universitetet i Linköping, HJ = högskolan i Jönköping, UL = universitetet i Lund, HK = högskolan i Kalmar, HKr = högskolan i Kristianstad, HV = högskolan i Växjö, UG = universitetet i Göteborg, HB = högskolan i Borås, HKs = högskolan i Karlstad, HS = högskolan i Skövde, UUm = universitetet i Umeå, HLu = högskolan i Luleå, HS/H = högskolan i Sundsvall/Härnösand, HÖs = högskolan i Östersund.

UHÄ hemställer att

1. planeringsramar fastställs i enlighet med vad som UHÄ förordat,

2. under reservationsanslaget D 9. Utbildning för administrativa, ekonomiska och sociala yrken anvisas för budgetåret 1992/93 565 326 000 kr. med av UHÄ angiven fördelning på anslagsposter.

Anslagsframställning har avgivits även av styrelsen för Stiftelsen Stora Sköndal.

Föredragandens överväganden

Jag beräknar under detta anslag medel i huvudsaklig överensstämmelse med UHÄ:s förslag och i konsekvens med tidigare fattade beslut.

I det följande kommer jag att föreslå förändringar vad avser påbyggnadslinjen fortbildning i socialt behandlingsarbete och linjen för kostekonomi och kostterapi.

Mina förslag i fråga om nybörjarplatser för budgetåret 1992/93 på linjer för utbildning inom sektorn framgår av tabellen över planeringsramar. Under a) i tabellen anges planeringsramar per linje och högskoleenhet, under b) planeringsramar per grupp av linjer och högskoleenhet tillsammans med ett underlag i form av beräknad antagning per linje och högskoleenhet.

Påbyggnadslinjen fortbildning i socialt behandlingsarbete

Påbyggnadslinjen fortbildning i socialt behandlingsarbete, omfattande 30 poäng, anordnas innevarande budgetår vid universitetet i Lund. Planeringsramen för denna linje är 20 nybörjarplatser.

Jag vill erinra om att min företrädare i prop. 1988/89:100, bil. 10, (s. 201), aviserade sin avsikt att ge UHÄ i uppdrag att redovisa ett förslag till en utbildning för socionomer som skulle ge lämplig förberedelse för utbildning i psykoterapi.

Genom regeringsbeslut den 16 mars 1989 gavs UHÄ i uppdrag att efter samråd med berörda myndigheter och organisationer redovisa ett förslag till hur grundläggande utbildning i psykoterapi för socionomer kan anordnas. Utbildningen skulle planeras så att den ger behörighet till högskolans utbildning i psykoterapi.

UHÄ har den 23 september 1991 redovisat uppdraget och bl.a. anfört följande. UHÄ anser att en grundläggande teoretisk utbildning i psykoterapi om 15 poäng vilken bygger på de kunskaper som påbyggnadslinjen i socialt arbete om 40 poäng med inriktning mot psykosocialt arbete ger kan vara en lämplig grund för vidare studier i psykoterapi 60 poäng.

Enligt UHÄ bör den föreslagna grundläggande teoretiska utbildningen i psykoterapi 15 poäng kunna ges som fristående kurs.

UHÄ föreslår att påbyggnadslinjen fortbildning i socialt behandlingsarbete 30 poäng, som finns endast vid universitetet i Lund, snarast läggs ned och ersätts av påbyggnadsutbildning i socialt arbete 40 poäng med

en dimensionering på 20 platser inom ramen för de resurser som idag disponeras för 30-poängskursen.

Jag finner visserligen förslaget vara väl avvägt men är inte beredd, med hänsyn till den förestående avregleringen av linjesystemet, att föreslå lokalisering av någon ny utbildningslinje.

Enligt min uppfattning bör det överlåtas till de utbildningsansvariga vid universitetet i Lund att skapa en påbyggnadsutbildning för socionomer, som tillgodoser såväl arbetsmarknadens krav på psykoterapiutbildade socionomer som de studerandes krav på adekvat förutbildning i psykoterapi för behörighet till fortsatt psykoterapiutbildning omfattande 60 poäng.

Utbildningen bör enligt min mening anordnas inom ramen för fristående kurser.

Jag föreslår mot denna bakgrund att påbyggnadskursen fortbildning i socialt behandlingsarbete vid universitetet i Lund läggs ned fr.o.m. budgetåret 1992/93. För att täcka kostnaderna för en påbyggnadsutbildning av det slag jag förordat inom ramen för fristående kurser under budgetåret 1992/93 beräknar jag medel under anslaget D 13. Lokala och individuella linjer samt fristående kurser. Samtidigt föreslår jag en minskning under detta anslag med motsvarande belopp (- 960 000 kr.).

Linjen för kostekonomi och kostterapi

Linjen för kostekonomi och kostterapi, 120 poäng, är lokaliserad till universiteten i Uppsala, Göteborg och Umeå med sammanlagt 164 nybörjarplatser. Linjen är i planeringsramen klassificerad som en s.k. a)-linje.

Eftersom beläggningen på linjen länge varit ojämn och studieplatser ofta står obesatta föreslår jag i planeringsramen att linjen förs till kategorien b)-linjer budgetåret 1992/93. Härigenom skulle ett bättre utnyttjande av platsresurserna kunna åstadkommas.

Övriga frågor

Med hänvisning till vad jag tidigare anfört om högskolans dimensionering beräknar jag medel för en utökning av juristlinjen med 120 platser (+ 2 640 000 kr.) och av psykologlinjen med 15 platser (+ 675 000 kr.)

Medel för utbildning vid Stiftelsen Stora Sköndal beräknar jag under anslaget D 14. Bidrag till kommunal högskoleutbildning m.m.

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslaget till
(562 349 000 + 31 740 000 =) 594 089 000 kr.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

13. bemyndiga regeringen att besluta om nedläggning av påbyggnadskursen fortbildning i socialt behandlingsarbete vid universitetet i Lund fr.o.m. budgetåret 1992/93

14. fastställa planeringsramar för budgetåret 1992/93 i enlighet med vad jag har förordat,

15. till *Utbildning för administrativa, ekonomiska och sociala yrken* för budgetåret 1992/93 anvisa ett reservationsanslag på 594 089 000 kr.

D 10. Utbildning för vårdyrken

1990/91	Utgift	477 300 000	Reservation 3 204 000 [1]
1991/92	Anslag	545 575 000	
1991/92	Anslag exkl. mervärdeskatt	536 594 000	
1992/93	Förslag	586 000 000	

[1]När statsbudgetens utfall för budgetåret 1990/91 fastställdes hade regeringen inte fattat beslut om vissa merkostnader för löner.

Detta anslag avser grundläggande utbildning för vårdyrken vid de statliga högskoleenheterna inom utbildningsdepartementets verksamhetsområde. Under anslaget beräknas medel för allmänna utbildningslinjer och påbyggnadslinjer inom denna yrkesutbildningssektor. Medel för kommunal högskoleutbildning inom sektorn beräknas under anslaget D 14. Bidrag till kommunal högskoleutbildning m. m. I tabellen över planeringsramar finns en förteckning över den linjebundna utbildningen.

Högskoleenhet/ Ändamål m.m.	1991/92	Beräknad ändring 1992/93	Varav löne- och pris-omräkning
		Föredraganden	
Karolinska institutet	166 410 000	+ 10 050 000	8 645 000
Universitetet i Uppsala	77 877 000	+ 7 228 000	3 418 000
Universitetet i Linköping	31 199 000	+ 3 767 000	1 765 000
Universitetet i Lund	96 363 000	+ 8 159 000	6 834 000
Universitetet i Lund, enheten för tandläkar-utbilding i Malmö	19 377 000	+ 7 383 000	533 000
Universitetet i Göteborg	83 104 000	+ 5 510 000	4 002 000
Universitetet i Umeå	58 149 000	+ 7 438 000	3 405 000
Till universitets- och högskoleämbetets disposition	2 097 000	- 2 097 000	0
Till regeringens disposition	2 018 000	+ 1 968 000	165 000
Summa kr.	**536 594 000**	**+ 49 406 000**	**28 767 000**

Anslagsframställning har avgivits av universitets- och högskoleämbetet (UHÄ).

UHÄ:s förslag till ändring innebär i korthet följande.

Ändamål		Kostnad budgetåret 1992/93
2	*Förändringar av anslagsteknisk natur*	
2.1	Omföring mellan anslag, UUm	+ 1 330 000
Summa under 2		+ 1 330 000
3	*Konsekvenser av tidigare beslut*	
3.1	Läkarlinjen, 220 p, UUm ökad planeringsram	+ 1 812 000
3.2	Tandläkarlinjen, 180 p, KI minskad planeringsram	- 1 165 000
3.3	Tandläkarlinjen, 180 p, UL ökad planeringsram	± 0
3.4	Utb i psykoterapi, 60 p, KI minskad planeringsram	- 175 000

Rättelse: S. 115 rad 11, 17, 21 S. 119 rad 1 S. 120 rad 15 nedifrån

3.5	Apotkarlinjen, 160 p, förlängning och ökad planeringsram, UU	+	1 258 000
3.6	Logopedlinjen, 160 p, förlängning och ökad planeringsram, KI, UL, UG	±	0
3.7	Läkarlinjen, 220 p, UU ökad planeringsram	+	2 101 000
3.8	Läkarlinjen, 220 p, UG ökad planeringsram	+	2 101 000
3.9	Receptarielinjen, 80 p, UU ökad planeringsram	+	395 000
3.10	Rehabiliteringslinjen, 100 p, UL ökad planeringsram	+	768 000
Summa under 3		+	7 095 000
Summa punkterna 2 - 3		**+**	**8 425 000**

KI = karolinska institutet, UU = universitetet i Uppsala, ULi = universitetet i Linköping, UL = universitetet i Lund, UG = universitetet i Göteborg, UUm = universitetet i Umeå.

UHÄ hemställer att

1. planeringsramar fastställs i enlighet med vad som ovan förordats,
2. under reservationsanslaget D 10. Utbildning för vårdyrken för budgetåret 1992/93 anvisas 545 019 000 kr. med av UHÄ angiven fördelning på anslagsposter.

Föredragandens överväganden

Anslaget Utbildning för vårdyrken avser de statliga utbildningarna inom utbildningsdepartementets område. Under anslaget D 14. Bidrag till kommunal högskoleutbildning m.m. anvisas medel till de kommunala vårdutbildningarna. För sammanhangets skull behandlar jag här även dessa utbildningar.

En sammanställning över antalet nybörjarplatser för den statliga och kommunala utbildningen finns i tabellerna över planeringsramarna.

Läkarlinjen

Riksdagen beslöt under våren 1991 att antalet nybörjarplatser skulle öka på läkarlinjen med 40 platser vid universiteten i Uppsala och Göteborg. Vid beräkningen av andraårskostnaden för denna utökning har jag tagit hänsyn till att universitetet i Göteborg nyligen avslutade en neddragning av utbildningskapaciteten med 65 nybörjarplatser. Vid denna neddragning beräknades den genomsnittliga besparingen till ett belopp som i 1992 års kostnadsläge motsvarar 39 000 kr. per utbildningsplats. Jag föreslår därför att kostnaden för den nu beslutade utökningen beräknas enligt samma nivå. Detta innebär att den totala kostnaden för ytterligare 20 nybörjarplatser vid universitetet i Göteborg uppgår till 4 290 kr. Av detta belopp har universitetet i Göteborg redan anvisats 1 515 000 kr.

Planeringsramar (nybörjarplatser) för statlig utbildning inom sektorn för utbildning för vårdyrken budgetåret 1992/93

Utbildningslinje m.m.	Högskoleort						
	Stockholm	Uppsala	Linköping	Lund/ Malmö	Göteborg	Umeå	Summa
Apotekarlinjen, 160 p		120					120
Logopedlinjen, 160 p	(28[1])			(28[1])	28[1]		84
Läkarlinjen, 220 p	280	130	80	190	123	122	925
Receptarielinjen, 80/40 p		360[2]					360
Rehabiliteringslinjen, sjukgymnastik, 100 p	144			122			266
Tandläkarlinjen, 180 p	100			40	80	60	280
Utbildning i psykoterapi, 60 p	16			16		16	48
Påbyggnadslinje i toxikologi, 20/80 p[3]	30						30
Påbyggnadslinje i sjukgymnastik, 20 p	20			20			40
Påbyggnadslinje, fördjupning i arbetsterapi, 20 p				10	20	10	40
Påbyggnadslinje, fördjupning i sjukgymnastik, 20 p	20			20			40
Summa	**638**	**610**	**80**	**446**	**251**	**208**	**2 233**

[1] Antagning var fjärde termin, ingen antagning vid karolinska institutet och universitetet i Lund läsåret 1992/93
[2] Varav 120 nybörjarplatser avser receptarielinjen, 80 poäng.
[3] Antagning var fjärde termin.

För budgetåret 1992/93 beräknar jag därför endast ytterligare 500 000 kr. för detta ändamål. Konsekvenserna för universitetet i Uppsala och den av riksdagen tidigare beslutade utökningen vid universitetet i Umeå beräknar jag enligt UHÄ:s förslag.

Universitets- och högskoleämbetet har i skrivelse den 6 maj 1991 hemställt om uppehåll i antagningen till läkarlinjen vid karolinska institutet för vårterminen 1993. Anledningen är att institutet planerar att genomföra en större omläggning i sin lokala plan. För att inte belastas med alltför mycket dubbelundervisning under en övergångsperiod föreslår institutet att antagningen helt upphör under en termin. Den totala dimensioneringen av läkarutbildningen får emellertid inte minska och därför föreslår institutet att ytterligare 25 studerande antas per termin under åren före och efter omläggningen av den lokala planen under en period på fyra år. Jag har erfarit att UHÄ redan inför antagningen till höstterminen 1991 gjort ett överintag med sammanlagt 25 för att förbereda detta antagningsstopp.

Den nuvarande uppläggningen av läkarlinjen vid karolinska institutet har visat sig medföra vissa problem för de studerande med lägre genomströmning som följd. Institutet planerar nu att genomföra en mer omfattande reformering av utbildningens organisation och innehåll i syfte att undvika dubbelundervisning och få ett effektivare resursutnyttjande.

Den förändring som planeras vid karolinska institutet är enligt min mening nödvändig för att öka genomströmningen i grundutbildningen och få fler studenter att avlägga läkarexamen. För att möjliggöra en så omfattande förändring föreslår jag att inga nya studenter antas till vårterminen 1993 och att motsvarande överintag görs.

Tandläkarlinjen

Riksdagen beslöt under våren 1991 att som en del av biståndet till de baltiska länderna skulle tio studerande från de baltiska länderna erbjudas tandläkarutbildning vid karolinska institutet. Medel för andraårskostnaderna för dessa studerande kommer att anvisas i särskild ordning.

Jag beräknar nu ytterligare 6 312 000 kr. för tandläkarlinjen vid universitetet i Lund. I avvaktan på förslag från den utredning som förhandlar om huvudmannaskapet för den tandvårdande verksamheten i anslutning till tandläkarutbildningen i Malmö, inkluderar dessa medel också medel för denna verksamhet. Samtidigt beräknar jag besparingen vid karolinska institutet, som en följd av neddragningen av tandläkarlinjen där, till 1 178 000 kr. under förevarande anslag.

Tandteknikerutbildningen

I budgetpropositionen 1991 föreslog utbildningsministern att utbildningen till tandtekniker skulle föras över till högskolan i enlighet med förslag från utredningen för utbildningar för framtidens tandvård (SOU

1989:28). Dessa utbildningar bedrivs för närvarande som specialkurser inom gymnasieskolan. Regeringens förslag innebar att en ny linje, tandteknikerlinjen omfattande 120 poäng, inrättas i högskolan den 1 juli 1992. Regeringen uppdrog till UHÄ att inom de ramar som finns på statsbudgeten redovisa förslag om tandteknikerlinjens dimensionering samt organisation. Därutöver skulle ämbetet redogöra för de utbildningsmässiga och ekonomiska konsekvenserna av ett statligt resp. kommunalt huvudmannaskap.

UHÄ redovisade i oktober 1991 uppdraget om den nya tandtekniker-utbildningen. UHÄ föreslog att utbildningen bedrivs med statligt huvudmannaskap och anordnas vid karolinska institutet samt vid universiteten i Lund, Göteborg och Umeå. UHÄ har emellertid inte funnit det möjligt att anordna utbildningen inom befintliga kostnader med hänsyn tagen också till kostnader för lokaler och utrustning.

Ett flertal av de remissinstanser som yttrat sig över UHÄ:s förslag - däribland de högskolor som föreslås få ansvar för utbildning - har uttalat oro för att planeringstiden för att genomföra en helt ny utbildning är för kort med hänsyn till att de ekonomiska förutsättningarna inte är helt klarlagda. Ett annat viktigt skäl till att skjuta på reformen till budgetåret 1993/94 är att det tar tid att nå ut med information om den nya utbildningen till de presumtiva sökande.

Jag delar UHÄ:s uppfattning att utbildningen bör anordnas vid de högskoleenheter som UHÄ föreslår. Eftersom högskolorna behöver tid för planering av och information om den nya utbildningen föreslår jag att utbildningen inte startar förrän budgetåret 1993/94 och med en något lägre dimensionering än den UHÄ föreslagit, nämligen med 20 platser vardera vid karolinska institutet och vid universitetet i Göteborg samt med 16 platser vid universiteteten i Lund och i Umeå. Om kostnaderna för den nya utbildningen får jag återkomma i nästa års budgetproposition men högskolorna bör i sin planering kunna räkna med högst det belopp som UHÄ föreslagit.

Apotekarlinjen

Apotekarlinjen omfattar för närvarande 160 poäng. Utbildningen ger behörighet för apotekaryrket enligt lagen (1984:542) om behörighet att utöva yrke inom hälso- och sjukvården m.m. I slutet av oktober 1991 slöt Sverige som medlem av EFTA avtal med EG, EES-avtalet. Detta innebär att fr.o.m. januari 1993 kommer de 19 EG- och EFTA-länderna tillsammans att utgöra en gemensam arbetsmarknad. I det förhandlingsarbete som föregick avtalet identifierades de direktiv som avtalet skulle omfatta. Bl.a. gäller det ett antal direktiv som rör rätten att utöva vissa yrken inom hälso- och sjukvården. För dessa direktiv gäller vissa minimikrav på utbildningen. Två av dessa direktiv reglerar minimikraven för viss farmaceutisk verksamhet. Direktiven kräver minst fem års utbildning, varav minst ett halvt år avser praktik vid apotek. EES-avtalet innebär att en svensk apotekare, som vill få sin utbildning godkänd i ett

annat EG eller EFTA-land, måste uppvisa ett utbildningsbevis som grundar sig på en femårig utbildning i enlighet med EG:s direktiv (85/432-433 EG). Jag föreslår därför att apotekarlinjen förlängs till 180 poäng fr.o.m. budgetåret 1992/93. Denna förlängning bör kunna anordnas inom de ekonomiska ramar som nu anvisas apotekarlinjen. Jag har erfarit att Apoteksbolaget är berett att tillhandahålla praktiktjänster som innebär att en person kan erhålla sådan praktik som erfordras för att kunna uppnå minimikraven i avtalet. Universitetet i Uppsala kommer att utfärda två slag av utbildningsbevis, dels ett som grundar sig på en teoretisk utbildning om 180 poäng som grund för forskarutbildning eller arbete inom t.ex. läkemedelsindustrin, dels ett som omfattar även praktisk tjänstgöring och som ger behörighet för apotekaryrket.

Vissa dimensioneringsfrågor

När riksdagen fattade beslut om högskolans dimensionering våren 1991 (UbU 1990/91:12, rskr 355) bedömde riksdagen samtidigt att en dimensioneringsökning borde ske av tandläkarutbildningen budgetåret 1992/93. Det finns emellertid enligt min mening anledning att vara något återhållsam när det gäller denna utbildning för närvarande. En förändring av arbetsuppgifterna bland de yrkesgrupper som arbetar inom tandvården innebär att uppgifter successivt delegeras från tandläkare till tandhygienister och tandsköterskor. Behovet av tandläkare på längre sikt måste därför bedömas mot denna bakgrund. Som jag tidigare nämnt föreslår jag nu också en ökning av antalet platser på tandhygienistutbildningen. Behovet av ytterligare platser på tandläkarlinjen måste också bedömas med beaktande av att examinationsfrekvensen först måste höjas. Det ankommer på högskolorna att vidtaga de åtgärder som bedöms nödvändiga för att antalet examinerade nu ökar utan att samtidigt kraven på hög kvalitet eftersätts.

Med hänvisning till vad jag tidigare anfört om högskolans dimensionering beräknar jag medel för en utökning av läkarlinjen vid universitetet i Linköping med 20 platser (+1 600 000 kr.) samt receptarielinjen vid universitetet i Uppsala med 20 platser (+500 000 kr.)

Vissa övriga frågor

Universitets- och högskoleämbetet disponerar sedan budgetåret 1991/92 medel för anordnande av läkares och tandläkares kunskapsprov efter allmäntjänstgöringen, de s.k. AT-proven. Som en konsekvens av mina förslag i propositionen om vissa förändringar av myndighetsstrukturen inom högskole- och studiestödsområdet (prop. 1991/92:76) föreslår jag att dessa medel istället disponeras av karolinska institutet. Institutet skall i sin fördelning av medlen samarbeta med de övriga högskolorna med läkar- och tandläkarutbildning samt med huvudmännen för hälso- och sjukvården och för tandvården.

Planeringsramar (nybörjarplatser) för sektorn för utbildning för vårdyrken budgetåret 1992/93. Kommunal högskoleutbildning

Landstingskommuner/motsvarande

Utbildningslinje/poäng	Stockholms LL	Uppsala LL	Söder-manlands LL	Östergötlands LL	Jönköpings LL	Blekinge LL	Kalmar LL	Kronobergs LL	Kristianstads LL	Malmöhus LL	Malmö kommun	Hallands LL	Göteborgs- och Bohus-läns LL
Hälso- och sjukvårdslinjen 80/90 p	805[2]	210	125	200	215	100	110	153	154	285	181	105	80
Hörselvårdslinjen, 90 p	16									12			
Laboratorieassistentlinjen, 90 p	150	78		24	16	20				34	51		
Ortopedtekniskalinjen, 60/120 p					32								
Rehabiliteringslinjen, 100 p													
arbetsterapi	60			48	64					64			
sjukgymnastik		80		48									
Sociala omsorgslinjen, 80/100p	120		15	40	54	16	16	15	24		80		
Tandhygienistlinjen, 80 p	40				16				12		16	12	
Påbyggnadslinjer i anslutning till													
hälso- och sjukvårdslinjen, 20/50 p	349	84	48	80	76	10	46	51	75	206	32	30	30
laboratorieassistentlinjen, 6/40 p	40	32		32							24[1,3]		
rehabiliteringslinjen, 20 p	10	10		20	10					10			
Summa	1 590	494	188	492	483	146	172	219	265	611	384	147	110
Lokala linjer och fristående kurser (årsstudieplatser)	125	66	42	44	51	22	22	28	15	29	31	15	16

Planeringsramar (nybörjarplatser) för sektorn för utbildning för vårdyrken budgetåret 1992/93. Kommunal högskoleutbildning

Landstingskommuner/motsvarande

Utbildningslinje/poäng	Vårdskole-förbundet	Älvsborgs LL	Skaraborgs LL	Värmlands LL	Örebro LL	Västmanlands LL	Kopparbergs LL	Gävleborgs LL	Västernorrlands LL	Jämtlands LL	Västerbottens LL	Norrbottens LL	Summa
Hälso- och sjukvårdslinjen 80/90 p	259	220	165	132	175	110	118	135	181	83	220	150	4 671
Hörselvårdslinjen, 90 p	14				16[1]								58
Laboratorieassistentlinjen, 90 p	80	16		10	32				12		56		579
Ortopedtekniskalinjen, 60/120 p													
Rehabiliteringslinjen, 100 p													
arbetsterapi	48				60						60	32	436
sjukgymnastik	86										64	36	314
Sociala omsorgslinjen, 80/100p	65	20	16	16	40		28	28	24	25	50	27	719
Tandhygienistlinjen, 80 p	20			10	16		10	16			30		197
Påbyggnadslinjer i anslutning till													
hälso- och sjukvårdslinjen, 20/50 p	196	88	60	35	102	54	72	54	59	25	87	60	2 009
laboratorieassistentlinjen, 6/40 p	44				18						15		205
rehabiliteringslinjen, 20 p	30				10						20		120
Summa	**842**	**344**	**241**	**203**	**469**	**164**	**228**	**233**	**276**	**133**	**602**	**305**	**9 308**
Lokala linjer och fristående kurser (årsstudieplatser)	59	34	31	27[2]	52	33	41	50	50	22	52	43	1 000

[1] Varav 2 årsstudieplatser avser musikutbildning i Arvika.
[2] 16 pl. använda vartannat år av Malmö kommun resp. Malmöhus L.L.
[3] Varav 16 nybörjarplatser avser Gotlands kommun.

Översyn av sjuksköterskeutbildningen

Mitt förslag: En ny sjuksköterskelinje om 120 poäng inrättas den 1 juli 1993. Samtidigt avvecklas den nuvarande hälso- och sjukvårdslinjen om 80 och 90 poäng, samt försöksutbildningen om 120 och 130 poäng.

Den nya linjen inriktas mot allmän hälso- och sjukvård och breddas till sitt innehåll. Specialinriktningarna avvecklas och läggs som påbyggnadsutbildningar till den nya linjen. Huvudsyftet med den nya linjen är att ge en bred bas för yrkesverksamheten inom hälso- och sjukvården och förbereda för fortsatta studier.

Utredarens förslag: Inom utbildningsdepartementet har under budgetåret 1990/91 gjorts en översyn av hälso- och sjukvårdslinjen vad avser längd, innehåll, inriktningar, internationell gångbarhet, benämning och påbyggnadsutbildningar i anslutning till linjen. Resultatet av denna översyn redovisas i Ds 1991:81 Sjuksköterskeutbildningen mot 2000-talet. Rapporten har av tidsskäl inte kunnat remissbehandlas, men genom att en referensgrupp med företrädare för bl.a. socialdepartementet, finansdepartementet, UHÄ, socialstyrelsen, några vårdhögskolor, Landstingsförbundet och Svenska hälso- och sjukvårdens tjänstemannaförbund (SHSTF), varit knutna till utredningen, har de huvudsakliga intressenterna kunnat följa och påverka förslagets utformning. I rapporten föreslås följande:

- en förlängning av sjuksköterskeutbildningen från 80/90 poäng till 120 poäng,
- en namnändring från hälso- och sjukvårdslinjen till sjuksköterskelinjen,
- en strukturförändring från sex inriktningar till en; allmän hälso- och sjukvård,
- de övriga inriktningarnas specialistdelar blir påbyggnadsutbildningar,
- att påbyggnadslinjerna till sjuksköterskeutbildningen organisatoriskt och ekonomiskt överförs till anslaget för lokala linjer och individuella linjer och fristående kurser
- att barnmorskelinjen förlängs till 60 poäng.

Skälen för mitt förslag: De föreslagna förändringarna i rapporten angående en ändrad yrkesstruktur på sjuksköterskeutbildningen syftar till att ge en bred bas för yrkesverksamheten och för fortsatta studier. Den framtida hälso- och sjukvården kommer att ställa nya och ökade krav på kompetens och fördjupade kunskaper hos sjuksköterskan. För att ge tidsmässiga förutsättningar för en yrkesförberedelse som motsvarar

hälso- och sjukvårdens förväntningar och samtidigt uppfylla högskolans allmänna mål om vetenskaplighet och förberedelse för fortsatta studier, anser jag att sjuksköterskeutbildningen bör förlängas.

Sjuksköterskeutbildningen liksom barnmorskeutbildningen hör till de utbildningar där EG har utfärdat särskilda direktiv som reglerar såväl innehållet i utbildningen som omfattningen av den kliniska utbildningen. De svenska sjuksköterskorna och barnmorskorna utför avancerade uppgifter i vården och har ett internationellt sett gott rykte. Det är viktigt att den framtida fria arbetsmarknaden inom EG och EFTA-området inte hindras av att de svenska utbildningarna till sjuksköterska och barnmorska framstår som i formellt hänseende otillräckliga i ett framtida Europa. Av såväl nationella som internationella skäl föreslår jag därför att sjuksköterskeutbildningen skall förlängas från 80/90 poäng till 120 poäng fr.o.m. budgetåret 1993/94. Jag har tidigare idag under detta anslag behandlat EES-avtalet. För att samtliga i Sverige utbildade sjuksköterskor - oavsett längd på utbildningen - skall omfattas av EG:s övergångsbestämmelser, föreslår jag att antagningen till vårterminen 1993 endast omfattar den treåriga försöksutbildningen. Jag kommer senare att behandla barnmorskeutbildningen.

Den nuvarande linjebenämningen hälso- och sjukvårdslinjen är otydlig. Den som har genomgått utbildningen på hälso- och sjukvårdslinjen med godkänt resultat, får utbildningsbevis som sjuksköterska och därefter legitimation som sjuksköterska. Det är därför logiskt att den nuvarande benämningen hälso- och sjukvårdslinjen ändras till sjuksköterskelinjen.

Grundutbildningen till sjuksköterska är f.n. uppdelad på sex inriktningar. Av pedagogiska, individuella och vårdekonomiska skäl anser jag att det är riktigt att gå från en bred, allmän grund och specialisera sig senare. Därför menar jag att sjuksköterskeutbildningen bör ha *en* inriktning - allmän hälso- och sjukvård - i stället för som nu sex. Det ger den enskilde en större bredd och tillträde till en bredare arbetsmarknad både nationellt och internationellt. De övriga inriktningarna blir i samband med avvecklingen av hälso- och sjukvårdlinjen påbyggnadsutbildningar.

Vad avser de ekonomiska konsekvenserna av en förlängning av linjen som jag här föreslår, skall de prövas mot dels den analys av utbildningskostnaderna som har gjorts i samband med statskontorets utredning "Den kommunala högskolan - kostnader och framtida statsbidrag", och dels den analys som utredaren av ett eventuellt statligt huvudmannaskap för de medellånga vårdutbildningar, kommer att göra.

Jag anser att behörigheten till sjuksköterskeutbildningen måste vidgas. Regler för särskild behörighet till utbildningen bör tills vidare beslutas lokalt av huvudmännen. Det finns givetvis inget som hindrar att huvudmännen, av praktiska skäl, kommer överens om gemensamma behörighetskrav för sjuksköterskelinjen.

Barnmorskan har fått ett ökat antal nya arbetsuppgifter, breddat arbetsfält och nya tekniker. Jag föreslår därför att barnmorskeutbildningen förlängs med 10 poäng till 60 poäng fr.o.m. budgetåret 1993/94.

Rehabiliteringslinjen

Under våren 1990 uttalade riksdagen (UbU 1989/90:21, rskr 232) att en samlad, bred översyn av de medellånga vårdutbildningarnas längd borde göras. I översynen borde det ingå "dels att pröva utbildningens längd i förhållande till de krav på väl avvägd utbildning som arbetsmarknaden ställer, dels beakta de anpassningar till internationella förhållanden som blir allt mer nödvändiga". Även behovet av påbyggnadsutbildningar i anslutning till grundutbildning på linje och eventuella påbyggnadsutbildningars organisation skulle omfattas av översynen.

UHÄ har utrett samtliga medellånga vårdutbildningar, förutom hälso- och sjukvårdslinjen, vad gäller längd och internationell gångbarhet. Utredningen har remissbehandlats. Uppdraget redovisades den 15 november 1991. Jag har inte tagit ställning till UHÄ:s förslag i dess helhet i detta budgetarbete.

Jag föreslår nu att utbildningen för såväl sjukgymnaster som arbetsterapeuter förlängs från 100 poäng till 120 poäng fr.o.m. 1 juli 1993.

Skälen till mitt förslag: Sjukgymnastik och arbetsterapi är tvärvetenskapliga ämnes- och yrkesområden med rehabilitering som huvudmål. Kunskapsutvecklingen har varit oerhört snabb under senare tid. Att vara sjukgymnast resp. arbetsterapeut är ett självständigt yrke. Goda sjukgymnaster och arbetsterapeuter sparar pengar för såväl samhället som enskilda genom rehabiliterande insatser, som innebär minskat personligt lidande, tidigare återgång till arbetet, mindre beroende av samhällets vård, hemtjänst m.m. Dessutom minskar utbildade sjukgymnaster och arbetsterapeuter behovet av läkarinsatser.

I samband med en förlängning av utbildningen med 20 poäng bör påbyggnadslinjerna i anslutning till rehabiliteringslinjen avvecklas. I övrigt finansieras reformen inom befintliga ramar.

Dimensionering av högskolan

Med hänvisning till vad jag tidigare anfört om högskolans dimensionering beräknar jag medel för en utökning av den kommunala delen av högskolans anslag för lokala linjer och fristående kurser med 420 årsstudieplatser (+ 4 995 000 kr.). Vidare föreslår jag med hänvisning till vad jag nyss sagt om tandläkarutbildningen, att tandhygienistlinjen utökas med 25 nybörjarplatser (+ 345 000 kr.).

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

16. bemyndiga regeringen att förlänga apotekarlinjen till 180 poäng,

17. bemyndiga regeringen att den 1 juli 1993 inrätta en ny allmän utbildningslinje, sjuksköterskelinjen om 120 poäng,

18. bemyndiga regeringen att fr.o.m. budgetåret 1993/94 avveckla nuvarande hälso- och sjukvårdslinjen,

19. bemyndiga regeringen att den 1 juli 1993 förlänga barnmorskeutbildningen med 10 poäng till 60 poäng,

20. bemyndiga regeringen att den 1 juli 1993 förlänga rehabiliteringslinjen med 20 poäng till 120 poäng,

21. bemyndiga regeringen att fr.o.m. budgetåret 1993/94 avveckla påbyggnadslinjerna i anslutning till rehabiliteringslinjen,

22. fastställa planeringsramar för budgetåret 1992/93 i enlighet med vad jag förordat,

23. till *Utbildning för vårdyrken* för budgetåret 1992/93 anvisa ett reservationsanslag på 586 000 000 kr.

D 11. Utbildning för undervisningsyrken

Inom regeringskansliet bereds för närvarande en proposition om lärarutbildningar m.m. I propositionen kommer även regeringens förslag angående Högskolan för lärarutbildning i Stockholm att redovisas. Arbetet bedrivs med inriktning på att en särskild proposition skall föreläggas riksdagen under våren 1992.

Medelsanvisningen under anslaget uppgår under innevarande budgetår till 1 010 651 000 kr. I avvaktan på att beredningen slutförs föreslår jag att nämnda anslag förs upp med i förhållande till innevarande budgetår oförändrat belopp.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

24. i avvaktan på en särskild proposition i ämnet till *Utbildning för undervisningsyrken* för budgetåret 1992/93 beräkna ett anslag på 1 010 651 000 kr.

D 12. Utbildning för kultur- och informationsyrken

1990/91	Utgift	289 889 000	Reservation	7 580 000 [1]
1991/92	Anslag	335 832 000		
1991/92	Anslag exkl. mervärdeskatt	328 783 000		
1992/93	Förslag	349 956 000		

[1]När statsbudgetens utfall för budgetåret 1990/91 fastställdes hade regeringen inte fattat beslut om vissa merkostnader för löner.

Detta anslag avser grundläggande utbildning för kultur- och informationsyrken vid de statliga högskoleenheterna inom utbildningsdepartementets verksamhetsområde. Under anslaget beräknas medel för allmänna utbildningslinjer och påbyggnadslinjer m. m. inom denna utbildningssektor. I tabellen över planeringsramar finns en förteckning över den linjebundna utbildningen.

Anslagsfördelning

Högskoleenhet/ Ändamål m.m.	1991/92	Beräknad ändring 1992/93	Varav löne- och pris omräkning
		Föredraganden	
Universitetet i Stockholm	17 687 000	+ 2 609 000	1 374 000
Danshögskolan	8 149 000	+ 639 000	420 000
Dramatiska institutet	25 596 000	+ 1 169 000	753 000
Grafiska institutet och institutet för högre kommunikations- och reklamutbildning	5 152 000	+ 262 000	142 000
Konstfackskolan	31 912 000	+ 1 488 000	981 000
Konsthögskolan	18 082 000	+ 962 000	655 000
Musikhögskolan i Stockholm	23 694 000	+ 1 342 000	954 000
Operahögskolan i Stockholm	6 450 000	+ 347 000	174 000
Teaterhögskolan i Stockholm	8 856 000	+ 463 000	225 000
Universitetet i Uppsala	24 430 000	+ 2 751 000	967 000
Högskolan i Örebro	3 585 000	+ 665 000	107 000
Universitetet i Linköping	4 353 000	+ 252 000	112 000
Högskolan i Jönköping	1 225 000	+ 677 000	20 000
Universitetet i Lund	33 317 000	+ 1 851 000	858 000
Högskolan i Kalmar	5 107 000	+ 212 000	150 000
Högskolan i Växjö	3 269 000	+ 466 000	106 000
Universitetet i Göteborg	61 569 000	+ 2 905 000	1 836 000

Högskolan i Borås	20 052 000	+	760 000	516 000
Högskolan i Karlstad	3 249 000	+	541 000	74 000
Universitetet i Umeå	14 769 000	+	1 726 000	632 000
Högskolan i Luleå	2 030 000	+	95 000	70 000
Högskolan i Sundsvall/ Härnösand	3 379 000	+	1 864 000	62 000
Gemensamt för de konstnärliga högskolorna	654 000	-	654 000	0
Antagningskostnader för vissa konstnärliga utbildningar	297 000	-	297 000	0
Utbildning i svenska för vissa invandrare	1 920 000	-	1 920 000	0
Summa kr.	**328 783 000**	**+**	**21 173 000**	**11 188 000**

Anslagsframställning jämte komplettering har avgivits av universitets- och högskoleämbetet (UHÄ).

UHÄ:s förslag till ändring av anslagen innebär i korthet följande.

Ändamål		Kostnad budgetåret 1992/93	
2	*Förändringar av anslagsteknisk natur*		
2.1	Omföring mellan anslag, UUm	+	455 000
2.2	Anslagsposten Gemensamt för de konstnärliga högskolorna har fördelats på enheternas anslagsposter, DH, DI, GI/IHR, KF, KH, SMH, OH, TH	±	0
2.3	Anslagsposten Antagningskostnader för vissa konstnärliga utbildningar har fördelats på enheternas anslagsposter, DH, OH, TH, UL, UG	±	0
2.4	Anslagsposten Utbildning i svenska för vissa invandrare har fördelats på enheternas anslagsposter, US, UU, ULi, UL, UG, UUm	±	0
Suuma under 2		+	455 000
3	*Konsekvenser av tidigare beslut*		
3.1	Designlinjen, UUm	+	374 000
3.2	Journalistlinjen, HS/H	+	1 234 000
3.3	Informationslinjen, HÖ, HV, HKs, HJ, HS/H	+	1 585 000
3.4	Informationslinjen, HÖ, HKs, HJ, HS/H	+	872 000
3.5	Religionsvetenskapliga linjen, UU, UL	-	250 000
Summa under 3		+	3 815 000
Summa punkterna 2 - 3		**+**	**4 270 000**

US = universitetet i Stockhollm, DH = danshögskolan, DI = dramatiska institutet, GI/IHR = grafiska institutet och institutet för högre kommunikations- och reklamutbildning, KF = konstfackskolan, KH = konsthögskolan, SMH = musikhögskolan i Stockholm, OH = operahögskolan, TH = teaterhögskolan, UU = universitetet i Uppsala, HÖ = högskolan i Örebro, ULi = universitetet i Linköping, HJ = högskolan i Jönköping, UL = universitetet i Lund, HV = högskolan i Växjö, UG = universitetet i Göteborg, HKs = högskolan i Karlstad, UUm = universitetet i Umeå, HS/H = högskolan i Sundsvall/Härnösand,

UHÄ hemställer att

1. de av UHÄ tidigare framlagda förslagen om inriktningen av verksamheten fullföljs,

2. planeringsramar fastställs i enlighet med vad som förordats,

3. under reservationsanslaget D12. Utbildning för kultur- och informationsyrken för budgetåret 1992/93 anvisa 333 053 000 kronor med av UHÄ angiven fördelning på anslagsposter.

Planeringsramar (nybörjarplatser) för sektorn för utbildning för kultur- och informationsyrken budgetåret 1992/93

Utbildningslinje/poäng	Stockholm	Uppsala	Örebro	Linköping/ Norrköping	Jönköping	Lund/ Malmö	Växjö	Göteborg	Borås	Karlstad	Umeå	Luleå	Sundsvall/ Härnösand	Summa
a) Allmänpraktiska medielinjen, 40 p	16[1]													16
Bebyggelseantikvariska linjen, 120 p								20						20
Biblioteksarielinjen, 40/80 p									220[16]					220
Danslinjen, 40/60/120 p	27[2]													27
Designlinjen, 170 p								35[13]			12			47
Fotografilinjen, 120 p								20						20
Grafiska linjen, 40/80 p	40[3]							20						60
Journalistlinjen, 40/120 p	100[4]							100[4]					30	230
Konservatorlinjen, 120 p								10						10
Konsthantverkslinjen, 170 p								15[13]						15
Kyrkomusikerlinjen, 160 p	9[5]					6		6				6		27
Linjen för fri konst, 200 p	30[6]							12			12			54
Linjen för bild och miljö, 200 p														
Linjen för grafisk design och illustration, 170 p														
Linjen för industridesign, 170 p	100[7]													100
Linjen för inredningsarkitektur, 170 p														
Linjen för textil konst och formgivning, 170 p														
Linjen för tredimensionell gestaltning, 170 p														

Utbildningslinje/poäng	Stockholm	Uppsala	Örebro	Linköping/ Norrköping	Jönköping	Lund/ Malmö	Växjö	Göteborg	Borås	Karlstad	Umeå	Luleå	Sundsvall/ Härnösand	Summa
Medielinjen för film/TV, radio och teater, 80/120 p	24[1]													24
Mimlinjen, 120 p	- [10]													-
Musikdramatiska linjen, 40/140 p	11[8]							8[14]						19
Musikerlinjen, 80/160 p	59[5]					32[11]		36[15]						127
Reklam- och kommunikationslinjen, 60 p	50[3]													50
Skådespelarlinjen, 40/140	20[9]					16[12]		8						44
Konsthögskolans arkitekturskola, 40 p*	26													26
Dokumentalistutbildning, 20 p*									30					30
Påbyggnadsutbildning i musik 80 - 160 p*	9[5]					4		4						17
Restaureringskonst, 40 p*	12[6]													12
b) Informationslinjen, 120 p			(24)		(30)		(15)			(20)			(25)	(114)
Kulturvetarlinjen, 120 p	(180)	(60)	(30)	(45)		(75)	(30)	(30)		(30)	(30)			(510)
Religionsvetenskapliga linjen, 140 p		(210)				(130)								(340)
Planeringsram för linjer enligt b)	180	270	54	45	30	205	45	30		50	30		25	964
Summa	**713**	**270**	**54**	**45**	**30**	**263**	**45**	**324**	**250**	**50**	**54**	**6**	**55**	**2 159**

* Påbyggnadsutbildning

[1] Dramatiska institutet. Antagningen till vissa studieinriktningar inom medielinjen för film/TV, radio och teater är periodiserad. Räknat över tre år skall medielinjen omfatta i genomsnitt 56 årsstudieplatser per år.

[2] Danshögskolan. Räknat över en period om tre år skall danslinjen i genomsnitt omfatta 67 årsstudieplatser per år.

[3] Grafiska institutet och institutet för högre kommunikations- och reklamutbildning. Sammanlagt finns 65 årsstudieplatser inom grafiska linjen.

[4] 30 av platserna avser 40-poängsvariant.

[5] *Musikhögskolan i Stockholm.* 8 av platserna på musikerlinjen avser 80-poängsvariant.

[6] Konsthögskolan.

[7] Konstfackskolan.

[8] Operahögskolan i Stockholm. Räknat över en period om tre och ett halvt år skall musikdramatiska linjen omfatta i genomsnitt 31 årsstudieplatser per år.

[9] Teaterhögskolan i Stockholm. Räknat över en period om tre och ett halvt år skall skådespelarlinjen omfatta i genomsnitt 50 årsstudieplatser per år.

[10] Danshögskolan. Antagning vart tredje år. Antagning till mimlinjen sker nästa gång höstterminen 1993

[11] 2 av platserna avser 80-poängsvariant.

[12] Räknat över en period om tre och ett halvt år skall skådespelarlinjen i genomsnitt omfatta 46 årsstudieplatser per år.

[13] Planeringsram för designlinjen och konsthantverkslinjen uppgår till sammanlagt 50.

[14] Räknat över en period om tre och ett halvt år skall musikdramatiska linjen i genomsnitt omfatta 18 årsstudieplatser per år.

[15] 6 av platserna avser 80-poängsvariant.

[16] 8 av platserna avser 40-poängsvariant.

UHÄ har den 23 september 1991 kommit in med en skrivelse med förslag om ny bibliotekarieutbildning.

Föredragandens överväganden

UHÄ:s förslag till förändringar under detta anslag innebär i huvudsak en uppföljning av de förslag som anmäldes i förra årets budgetproposition. Jag ansluter mig till UHÄ:s förslag. Förändringarna i sin helhet, anslagsposterna och antalet nybörjarplatser, som är oförändrade framgår av sammanställningarna.

Den utredare som tillkallats för att göra en översyn av de konstnärliga utbildningarna (U 1990:04) skall enligt planerna presentera sina förslag denna vår.

Utredningen om konstnärliga högskoleutbildningar har redovisat ett förslag att flytta operahögskolan i Stockholm till Södra teatern. Jag har samrått med chefen för kulturdepartementet i frågan och hänvisar till avsnittet teater, dans och musik under kulturdepartementets huvudtitel.

Betänkandet om verksamheten vid dramatiska institutet (SOU 1990:104) DI - en högskola i utveckling har remissbehandlats.

Ställningstagande till båda dessa utredningsförslag bör göras i samband med budgetarbetet inför treårsperioden 1993/94-1995/96.

Med hänvisning till vad jag tidigare anfört om högskolans dimensionering kommer jag dock redan nu under anslaget D 13. Lokala och individuella linjer samt fristående kurser att föreslå en utökning av antalet platser också inom de konstnärliga utbildningarna. Jag kommer att beräkna en ökning av antalet platser med 35, d.v.s. 5 platser per konstnärlig högskola.

Beträffande UHÄ:s förslag om innehåll och lokalisering av bibliotekarieutbildningen avser jag återkomma till regeringen i samband med ställningstagandet till ny examensordning i högskolan.

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslaget till (328 783 000 + 21 173 000 =) 349 956 000 kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

25. fastställa planeringsramar för budgetåret 1992/93 i enlighet med var jag har förordat,

26. till *Utbildning för kultur- och informationsyrken* för budgetåret 1992/93 anvisa ett reservationsanslag på 349 956 000 kr.

D 13 Lokala och individuella linjer samt fristående kurser

1990/91	Utgift	664 564 000	Reservation 32 539 000 [1]
1991/92	Anslag	857 416 000	
1991/92	Anslag exkl. mervärdeskatt	838 707 000 [2]	
1992/93	Förslag	972 959 000	

[1] När statsbudgetens utfall för budgetåret 1990/91 fastställdes hade regeringen inte fattat beslut om vissa merkostnader för löner.
[2] Därutöver på tilläggsbudget I 20 950 000 kr.

Detta anslag avser dels utbildning på lokala och individuella utbildningslinjer samt fristående kurser vid de statliga högskoleenheterna (motsv.) inom utbildningsdepartementets verksamhetsområde, dels forskningsanknytning av utbildningen inom hela högskolan

Anslagsfördelning

Högskoleenhet/ Ändamål m.m.	1991/92	Beräknad ändring 1992/93	Varav löne- och pris omräkning
		Föredraganden	
Universitetet i Stockholm	146 961 000	+ 15 662 000	5 944 000
Tekniska högskolan i Stockholm	12 327 000	+ 1 482 000	697 000
Karolinska institutet	1 662 000	+ 344 000	15 000
Högskolan för lärarutbildning i Stockholm	6 206 000	+ 373 000	168 000
Danshögskolan	702 000	+ 236 000	17 000
Dramatiska institutet	2 434 000	+ 325 000	88 000
Grafiska institutet och institutet för högre kommunikations- och reklamutbildning	410 000	+ 26 000	2 000
Konstfackskolan	1 234 000	+ 337 000	60 000
Konsthögskolan	564 000	+ 258 000	30 000
Musikhögskolan i Stockholm	380 000	+ 282 000	15 000
Operahögskolan i Stockholm	372 000	+ 213 000	4 000
Teaterhögskolan i Stockholm	537 000	+ 240 000	27 000
Idrottshögskolan i Stockholm	0	+ 435 000	0

Högskoleutbildning på Gotland	4 943 000	+	729 000	324 000
Universitetet i Uppsala	91 713 000	+	9 261 000	2 679 000
Högskolan i Eskilstuna/ Västerås	16 539 000	+	400 000	411 000
Högskolan i Falun/ Borlänge	16 130 000	+	8 481 000	423 000
Högskolan i Gävle/ Sandviken	14 934 000	+	1 170 000	304 000
Högskolan i Örebro	24 917 000	+	4 254 000	715 000
Universitetet i Linköping	34 789 000	+	8 129 000	687 000
Högskolan i Jönköping	10 019 000	+	853 000	201 000
Universitetet i Lund	85 094 000	+	13 256 000	2 312 000
Högskolan i Halmstad	14 329 000	+	1 521 000	455 000
Högskolan i Kalmar	18 297 002	+	1 117 000	432 000
Högskolan i Karlskrona/ Ronneby	13 440 000	+	2 077 000	141 000
Högskolan i Kristianstad	9 829 000	-	286 000	233 000
Högskolan i Växjö	20 865 000	+	4 530 000	706 000
Universitetet i Göteborg	93 100 000	+	11 136 000	1 880 000
Chalmers tekniska högskola	5 025 000	+	1 616 000	163 000
Högskolan i Borås	13 709 000	+	2 173 000	273 000
Högskolan i Karlstad	25 507 000	+	3 292 000	572 000
Högskolan i Skövde	13 702 000	+	866 000	373 000
Högskolan i Trollhättan/ Uddevalla	7 870 000	+	1 208 000	323 000
Universitetet i Umeå	83 663 000	+	8 712 000	2 283 000
Högskolan i Luleå	14 235 000	+	2 454 000	423 000
Högskolan i Sundsvall/ Härnösand	25 841 000	+	3 453 000	628 000
Högskolan i Östersund	14 012 000	+	2 293 000	327 000
Långdistansundervisning	1 133 000	+	67 000	25 000
Vissa insatser inom miljöområdet	3 913 000	+	0	0
Till universitets- och högskoleämbetets disposition	5 689 000	-	5 689 000	0
Till regeringens disposition	2 629 000	+	5 985 000	556 000
Summa kr.	**859 657 000**	**+**	**113 302 000**	**24 916 000**

Anslagsframställning har avgivits av universitets- och högskoleämbetet (UHÄ).

UHÄ:s förslag till ändring av anslagen innebär i korthet följande.

Ändamål		Kostnad budgetåret 1992/93
2	*Förändringar av anslagsteknisk natur*	
2.1	Omfördelning mellan anslag, UUm	+ 230 000
2.2	Fristående kurser m.m., medel har beräknats under anslaget D 11. Utbildning för undervisningsyrken, IH	- 433 000
Summa under 2		- 203 000
3	*Konsekvenser av tidigare beslut*	
3.1	Avveckling av lokala ingenjörslinjer, KTH, UU, HE/V, HF/B, HG/S, HÖ, HH, HK, HK/R, HKr, HKs, HS, UUm, HÖs	- 10 304 000
3.2	Avveckling av fristående kurser. Resurser till matematisk-naturvetenskaplig linje, US, UU, ULi, UL, UG, UUm	- 10 399 000
3.3	Avveckling av lokala informationslinjer, HÖ, HV, HKs, HJ, HS/H	- 1 585 000
3.4	Resurser från matematikerlinjens tredje år, HV	+ 867 000
3.5	Verksamhet inom kemiområdet, HS/H	+ 948 000
3.6	Fristådende kurser i religionsvetensk. ämnen, UU, UL	+ 250 000
3.7	Fortsatt regionalpolitisk satsning, HK/R	+ 104 000
3.8	Utbildning inom det tekniska området, HE/V, HF/B, HH, HV, HS/H	+ 5 007 000
3.9	Fristående kurser för examen, US, HLS, UU, HÖ, ULi, UL, HV, UG, HKs, UUm	+ 25 043 000
3.10	Fristående kurser enligt prop. 1990/91:87, KTH, HE/V, HF/B, HG/S, HÖ, ULi, UL, HK, HK/R, HV,, CTH, HKs, UUM, HLu, HS/H, HÖs	+ 9 450 000
Summa under 3		+ 19 381 000
Summa punkterna 2 - 3		**+ 23 400 000**

KTH= Tekniska högskolan i Stockholm, IH=Idrottshögskolan i Stockholm, UU=universitetet i Uppsala, HE/V=högskolan i Eskilstuna/Västerås, HF/B=högskolan i Falun/Borlänge, HG/S=högskolan i Gävle/Sandviken, HÖ=högskolan i Örebro, HJ=högskolan i Jönköping, UL=universitetet i Lund, HK/R= högskolan i Karlskrona/Ronneby HKr=högskolan i Kristianstad, HV= högskolan i Växjö, UG=universitetet i Göteborg, CTH=Chalmers tekniska

högskola, HKs=högskolan i Karlstad, HT/U= högskolan i Trollhättan/Uddevalla, HS/H=högskolan i Sundsvall/Härnösand, HÖs=högskolan i Östersund, LångDiU=långdistansundervisning

UHÄ hemställer att

1. de av UHÄ tidigare framlagda förslagen om inriktningen av verksamheten fullföljs,
2. planeringsramar fastställs i enlighet med vad som förordats,
3. under reservationsanslaget D13. Lokala och individuella linjer samt fristående kurser anvisas för budgetåret 1992/93 857 885 000 kronor med av UHÄ angiven fördelning på anslagsposter.

Planeringsramar för lokala och individuella linjer samt fristående kurser budgetåret 1992/93.

Högskoleenhet (motsv)	årsstudieplatser
1. Universitetet i Stockholm	9 381 [1]
2. Tekniska högskolan i Stockholm	295
3. Karolinska institutet	35
4. Högskolan för lärarutbildning i Stockholm	310
5. Danshögskolan	28
6. Dramatiska institutet	51
7. Grafiska institutet och institutet för högre kommunikations- och reklamutbildning	15
8. Konstfackskolan	35
9. Konsthögskolan	23
10. Musikhögskolan i Stockholm	18
11. Operahögskolan i Stockholm	14
12. Teaterhögskolan i Stockholm	17
13. Idrottshögskolan i Stockholm	40
14. Högskoleutbildning på Gotland	223
15. Universitetet i Uppsala	4 942
16. Högskolan i Eskilstuna/Västerås	765
17. Högskolan i Falun/Borlänge	748
18. Högskolan i Gävle/Sandviken	915
19. Högskolan i Örebro	1 454
20. Universitetet i Linköping	1 713
21. Högskolan i Jönköping	500
22. Universitetet i Lund	6 253
23. Högskolan i Halmstad	645
24. Högskolan i Kalmar	639
25. Högskolan i Karlskrona/Ronneby	645
26. Högskolan i Kristianstad	552
27. Högskolan i Växjö	1 163
28. Universitetet i Göteborg	6 039
29. Chalmers tekniska högskola	176

30.	Högskolan i Borås	586
31.	Högskolan i Karlstad	1 512
32.	Högskolan i Skövde	556
33.	Högskolan i Trollhättan/Uddevalla	345
34.	Universitetet i Umeå	3 922
35.	Högskolan i Luleå	718
36.	Högskolan i Sundsvall/Härnösand	877
37.	Högskolan i Östersund	650
38.	Långdistansundervisning	200
Summa		**47 000**

[1]Härutöver kommer verksamhet dels vid tolk- och översättarinstitutet, dels med teckentolkar i en omfattning som motsvarar 290 årsstudieplatser.
Avvikelser från planeringsramarna skall anmälas till utbildningsdepartementet.

Föredragandens överväganden

Med hänvisning till vad jag tidigare anfört om högskolans dimensionering beräknar jag medel under anslaget för ytterligare 430 årsstudieplatser (+10 750 000 kr.).

Den verksamhet som bekostas från detta anslag är av skiftande karaktär. En stor del av högskoleenheternas basutbud av ämneskurser framför allt inom humaniora och samhällsvetenskap finns här. En stor del av resurserna används också för fortbildning och vidareutbildning.

Jag vill för riksdagen redovisa hur jag ser på planeringen av utbudet inom detta område.

Jag räknar med att universitet och högskolor i sin planering av såväl befintliga som nya ämneskurser strävar efter att ge de studerande möjlighet och stimulans till att bedriva längre och fördjupade studier.

När det gäller planeringen av övriga kurser vill jag framför allt peka på två områden där en ökning av insatsterna behövs.

Skolans lärare har ett stort behov av att kunna förnya och fördjupa sin fortbildning inom ämnena. Om detta skall vara möjligt måste högskolan planera sitt utbud av kurser så att man särskilt vänder sig till skolans lärare.

I vårt samhälle kommer kraven på kunskaper om det europeiska integrationsarbetet att bli allt större. Ett mycket viktigt delområde är kunskaper i EG-rätt och övrigt internationaliseringsarbete. Arbetet har här kommit olika långt i landet. Yrkesverksamma jurister och andra med behov av kunskaper inom området bör därför beredas möjligheter till fortbildning.

Det bör ankomma på berörda högskolor att redovisa vilka åtgärder de vidtar inom aktuella områden.

I prop. 1991/92:25 med anmälan om tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1991/92 anmälde jag en ökning av antalet platser i den grundläggande högskoleutbildningen med 2000 fr.o.m vårterminen

1992. Andraterminskostnaderna för dessa utbildningsplatser beräknas nu under detta anslag till 20 950 000 kr.

I prop. 1988/89:90 om ingenjörsutbildning angav min företrädare (s. 22) att utbildning på lokala linjer motsvarande sammanlagt ca 800 nybörjarplatser borde överföras till den nya ingenjörsutbildningen. UHÄ har redovisat en plan för hur den samlade avvecklingen av dessa linjer skall fördelas t.o.m. budgetåret 1994/95. För budgetåret 1992/93 har jag i mitt förslag följt UHÄ:s plan.

I takt med att den nya tvååriga ingenjörsutbildningen byggs ut avvecklas lokala ingenjörslinjer vid ett antal högskolor, framför allt vid de mindre och medelstora enheterna. Denna fråga har jag redan anmält under anslaget D 8. Utbildning för tekniska yrken. Avvecklingen leder till en fortsatt minskning av förevarande anslag (- 10 211 000 kr.).

Det fjärde året i den förlängda naturvetarutbildningen ersätter vissa fristående kurser som finansierats av resp. universitets anslag för lokala och individuella linjer samt fristående kurser. I enlighet med riksdagens uttalande (UbU 1989/90:19, rskr 229) har UHÄ gjort en förnyad bedömning av hur stort belopp som därmed kan föras över från universiteten. Detta belopp uppgår för budgetåret 1992/93 till 5 000 000 kr. Jag beräknar en minskning under förevarande anslag i enlighet med UHÄ:s bedömning (-5 000 000 kr.) och har tidigare föreslagit motsvarande ökning under anslaget D 8. Utbildning för tekniska yrken.

Som jag tidigare nämnt under anslaget D 9. Utbildning för administrativa, ekonomiska och sociala yrken har jag beräknat 960 000 kr. för att täcka kostnaderna för en påbyggnadsutbildning för socionomer under detta anslag.

De medel för högskolesamverkan över Kvarken, som innevarande budgetår anvisats under anslaget Vissa särskilda utgifter inom högskolan m.m., anslagsposten Till universitets- och högskoleämbetets disposition, beräknar jag nu under förevarande anslag, anslagsposten Universitetet i Umeå.

Riksdagen beslutade år 1988 med anledning av proposition om särskilda regionalpolitiska satsningar i delar av Bergslagen och Norra Sveriges inland, om en långsiktig utbyggnad av den permanenta basorganisationen vid bl a högskolan i Falun/Borlänge (prop. 1987/88:64, UbU 9, rskr 211). Vissa medel har tidigare tillförts högskolan i enlighet härmed (prop 1989/90:100, bil 10, s. 291, UbU 19, rskr 229). Jag beräknar nu medel för ett fullföljande av riksdagens tidigare beslut (+ 8 319 000 kr.).

Kostnaderna för verksamheten vid tolk- och översättarinstitutet är fr.o.m. innevarande budgetår beräknade under detta anslag och ingår i anslagsposten till universitetet i Stockholm.

Medel för skolledarutbildning i Örebro som innevarande budgetår har anvisats under anslaget B 6. Fortbildning m.m. beräknar jag för budgetåret 1992/93 under förevarande anslag, anslagsposten Högskolan i Örebro (+ 578 000 kr.).

Medel för utbildning vid Väfskolan i Borås, som innevarande budgetår har anvisats under anslaget B 8. Bidrag till driften av det kommuna-

la offentliga skolväsendet beräknar jag för budgetåret 1992/93 under förevarande anslag, anslagsposten Högskolan i Borås (+ 1 045 000 kr.).

I tabellen över planeringsramar för lokala och individuella linjer samt fristående kurser anger jag för budgetåret 1992/93 det sammanlagda antalet årsstudieplatser som svarar mot varje högskoleenhets anslagspost enligt den beräkning jag nyss redovisat. Det får ankomma på regeringen att fastställa rikttal för antagningskapaciteten på lokala och individuella linjer.

Studerandehälsovården

Regeringen har genom beslut den 23 februari 1989 låtit utreda frågan om kårobligatoriet. En särskild utredare överlämnade i november 1990 underlag i frågan i betänkandet (SOU 1990:105) Studenten och tvångsanslutningen. Vad händer om obligatoriet försvinner? I utredningen betonas att det måste finnas en garanti för en fungerande studerandehälsovård och att den i första hand bör vara inriktad på förebyggande samt sociala och kurativa insatser. Studerandekårerna, vilka idag är huvudmän, har inget ansvar för detta. Utredningen anser därför att högskolan bör ta detta ansvar och föreslår att studerandehälsovården på varje ort organiseras som stiftelse med högskolan som en av stiftarna.

Mot denna bakgrund förordar jag att medlen för studerandehälsovården fördelas direkt till högskoleenheterna. Det blir därmed ett ansvar för resp. högskoleenhet att på bästa sätt tillgodose de lokala behoven. I vilken form detta skall ske kan bäst avgöras lokalt. Medel för detta ändamål har innevarande budgetår anvisats under anslaget F 6. Bidrag till vissa studiesociala ändamål, anslagsposten 1. Bidrag till hälso- och sjukvård för studerande. Jag beräknar nu motsvarande medel (15 826 000 kr.) under förevarande anslag under anslagsposterna för resp. högskola, fördelat efter antalet årsstudieplatser.

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslaget till (859 657 000 kr. + 113 304 000 kr.=) 972 959 000 kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

27. faställa planeringsramar för budgetåret 1992/93 enligt vad jag har förordat,

28. till *Lokala och individuella linjer samt fristående kurser* för budgetåret 1992/93 anvisa ett reservationsanslag på 972 959 000 kr.

D 14. Bidrag till kommunal högskoleutbildning m. m.

1990/91	Utgift	214 780 000	Reservation - 11 971 000 [1]
1991/92	Anslag	256 000 000	
1992/93	Förslag	271 153 000	

[1]När statsbudgetens utfall för budgetåret 1990/91 fastställdes hade regeringen inte fattat beslut om vissa merkostnader för löner.

Detta anslag avser statsbidrag till kommuner och landsting för utbildning på allmänna utbildningslinjer, påbyggnadslinjer och fristående kurser m. m. Anslaget avser även statsbidrag till vissa enskilda sjuksköterskeskolor och bidrag till Ericastiftelsen, Handelshögskolan i Stockholm, musiklärarutbildning i Arvika och Stiftelsen Edsbergs Musikinstitut, Stiftelsen Stora Sköndal samt Stockholms Musikpedagogiska Institut.

Frågor om dimensionering och lokalisering m. m. av utbildning inom kommunal högskoleutbildning redovisas under resp. sektorsanslag och anslaget till lokala och individuella linjer samt fristående kurser.

Anslagsfördelning

Anslagspost	1991/92	Beräknad ändring 1992/93	Varav löne- och prisomräkning
		Föredraganden	
Utbildning för vårdyrken	195 263 000	+ 9 468 000	6 069 000
Bidrag till Ericastiftelsen	4 383 000	+ 238 000	238 000
Bidrag till Handelshögskolan i Stockholm	21 781 000	+ 3 815 000	3 815 000
Bidrag till musiklärarutbildning i Arvika	18 673 000	+ 1 105 000	1 105 000
Stiftelsen Edsbergs Musikinstitut	2 838 000	+ 96 000	96 000
Bidrag till Stiftelsen Stora Sköndal	3 529 000	+ 110 000	110 000
Bidrag till Stockholms musikpedagogiska Institut	6 534 000	+ 218 000	218 000
Till regeringens disposition	2 999 000	+ 103 000	103 000
Summa kr.	**256 000 000**	**+ 15 153 000**	**11 754 000**

Anslagsframställning har avgivits av universitets- och högskoleämbetet (UHÄ)

UHÄ avger anslagsframställning även för Ericastiftelsen och musiklärarutbildningen i Arvika.

UHÄ:s förslag till ändring av anslagen innebär i korthet följande.

Ändamål		Kostnad budgetåret 1992/93
2	*Förändringar av anslagsteknisk natur*	
2.1	Utbildning för vårdyrken	
	Uppräkning av statsbidrag	+ 2 381 000
	Hälso- och sjukvårdslinjen, förlängd	+ 8 401 000
Summa under 2		+ 10 782 000
3	*Konsekvenser av tidigare beslut*	
3.1	Hälso- och sjukvårdslinjen, 120/130 p	+ 2 528 000
3.2	Rehabiliteringslinjen, 100 p	+ 401 000
3.3	På byggnadslinjen i anslutning till laboratorieassistentlinjen, 2 p	+ 19 000
3.4	Bidrag till Ericastiftelsen	+ 299 000
Summa under 3		+ 3 236 000
4	*Budgetförslag*	
4.1	Sociala omsorgslinjen, 100 p	+ 408 000
4.2	Påbyggnadslinjen i anslutning till hälso- och sjukvårdslinjen, 40 p	- 116 000
4.3	Påbyggnadslinjen Fördjupning i social omsorg, 20 +20 p	+ 291 000
Summa under 4		+ 583 000
Summa punkterna 2 - 4		**+ 14 601 000**

UHÄ hemställer att

1. anslagsposten Utbildning för vårdyrken beräknas utifrån 100 % utnyttjande av nybörjarplatser och årsstudieplatser,

2. de av UHÄ tidigare framlagda förslagen om sociala omsorgslinjens inriktning och förlängning samt inrättandet av en påbyggnadslinje i social omsorg, 40 poäng, fullföljs,

3. lokalisering och dimensionering av påbyggnadslinjen i social omsorg, 40 poäng, sker på det sätt som UHÄ föreslagit,

4. planeringsramar fastställs i enlighet med vad som förordats,

5. under reservationsanslaget D 14. Bidrag till kommunal högskoleutbildning med angiven fördelning på anslagsposterna anvisas 232 920 000 kronor.

Vidare har anslagsframställningar inkommit från handelshögskolan i Stockholm, Stiftelsen Stora Sköndal, Stockholms musikpedagogiska institut samt Stiftelsen Edsbergs Musikinstitut.

Föredragandens överväganden

Jag beräknar under detta anslag medel för bidrag till allmänna utbildningslinjer och lokala och individuella linjer samt fristående kurser inom kommunal högskoleutbildning. I fråga om utbildningens dimensionering och lokalisering m.m. hänvisar jag till vad jag anfört under resp. sektorsanslag. Min medelsberäkning under förevarande anslag utgår i huvudsak från de planeringsramar som jag där har angett för ifrågavarande utbildning. Under detta anslag beräknas också medel till vissa fristående skolor. Antalet nybörjarplatser per landsting (motsvarande) anges under anslaget D 10. Utbildning för vårdyrken. Statsrådet Ask har minskat anslaget B 8. Bidrag till driften av det kommunala offentliga skolväsendet, med 8,3 milj. kr. på grund av avvecklingen av den vårdinriktade kompletteringskursen i gymnasieskolan. Jag ökar förevarande anslag med motsvarande belopp, vilket förs till anslagsposten Utbildning för vårdyrken.

Sektorn för administrativa, ekonomiska och sociala yrken

Handelhögakolan i Stockholm

Bidraget till Handelshögskolan i Stockholm beräknar jag för nästa budgetår till sammanlagt 25 596 000 kr. I beloppet ingår 4 418 000 kr. för utbildningsbidrag till doktorander. Som slutreglering av statsbidraget för budgetåret 1989/90 beräknar jag 1 938 000 kr. Dessutom har jag beräknat 235 000 kr. för justering av utbildningsbidragen inom forskarutbildningen.

Stiftelsen Stora Sköndal

Jag beräknar bidraget till Stiftelsen Stora Sköndal till 3 639 000 kr. för budgetåret 1992/93.

Sektorn för utbildning för vårdyrken

Jag har tidigare under anslaget D 7. Utbildning för vårdyrken behandlat frågor om den kommunala högskolans utbildningar.

Mitt förslag: Ett nytt statsbidragssystem för den kommunala delen av högskolan införs den 1 juli 1992. Statsbidragssystemet ersätter det nuvarande bidragssystemet och grundar sig i princip på den **genomsnittsmodell** som statskontoret har utarbetat i sin utredning 1991:25 Den kommunala högskolan - kostnader och framtida statsbidrag. Bidraget per utnyttjad årsstudieplats blir ett och detsamma för samtliga utbildningar inom den kommunala delen av högskolan.

Statskontoret har haft i uppdrag att utreda och föreslå ett förenklat schablonbidragssystem för den kommunala delen av högskolan. Statskontoret skulle utarbeta förslag till ett så enkelt och lättöverskådligt statsbidragssystem som möjligt utan att statens kostnader ökade. Uppdraget redovisades i oktober 1991 i statskontorets rapport 1991:25 Den kommunala högskolan - kostnader och framtida statsbidrag. Flera modeller för statsbidraget presenterades.

Genomsnittsmodellen innebär att **ett** bidragsbelopp i stället för dagens tre olika bidragsbelopp utbetalas till alla typer av medellånga vårdutbildningar inom den kommunala delen av högskolan. Samma belopp betalas ut per utnyttjad årsstudieplats, oavsett vilken av de allmänna utbildningslinjer, lokala linjer och fristående kurser inom planeringsramen som avses. Tilldelningen av statsbidrag beräknas utifrån utnyttjade antal årsstudieplatser för budgetåret före. Statsbidraget för budgetåret 1992/93 beror alltså på det totala antalet utnyttjade årsstudieplatser för 1991/92. Ett landsting kan emellertid inte få mer i statsbidrag än det antal planerade årsstudieplatser som landstinget enligt planeringsramen har fått sig tilldelat. Utbetalningen bör ske en gång per år (i stället för som nu två gånger per år). För enkelhetens och flexibilitetens skull skall vid utbetalningstillfället ingen vikt fästas vid vilken eller vilka utbildningar inom planeringsramen som huvudmännen har prioriterat.
Skälen för mitt förslag: Jag föreslår att den s.k. **genomsnittsmodellen** tillämpas, eftersom;
- den är enkel att förstå,
- den inte förändrar kostnadsfördelningen mellan staten och landstingskollektivet (motsv.) i stort,
- den inte kan generera varken reservationer eller underskott,
- den inte kostar mer för staten än dagens statsbidrag gör.

Genomförandet av genomsnittsmodellen innebär att såväl staten som landstingen kan göra betydande rationaliseringsvinster.

Ericastiftelsen

Jag beräknar bidraget till Ericastiftelsen till 4 621 000 kr för budgetåret 1992/93.

Sektorn för undervisningsyrken

Jag beräknar medel för musiklärarutbildning i Arvika med 19 778 000 kr. Vidare beräknar jag 6 752 000 kr. för statsbidrag till Stockholms Musikpedagogiska Institut.

Sektorn för kulturyrken

Jag beräknar bidraget till Stiftelsen Edsbergs Musikinstitut till 2 934 000 kr. för budgetåret 1992/93.

I övrigt är mitt förslag till beräkning av detta anslag en uppföljning av de förslag som min företrädare anmälde i förra årets budgetproposition.

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslaget till (256 000 000 + 15 153 000 =) 271 153 000 kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

29. bemyndiga regeringen att den 1 juli 1992 införa ett nytt statsbidragssystem för den kommunala delen av högskolan, i överensstämmelse med de riktlinjer som här förut angivits

30. till *Bidrag till kommunal högskoleutbildning m.m.* för budgetåret 1992/93 anvisa ett reservationsanslag på 271 153 000 kr.

D 15. Europeisk utbildningssamverkan

1992/93 Nytt anslag förslag 45 169 000

Från anslaget bestrids kostnader för Sveriges deltagande i den europeiska gemenskapens utbildningsprogram, COMETT, ERASMUS och TEMPUS.

Anslagsfördelning

Anslagspost/ Medel för	Anslagsfördelning
	Föredraganden
1. COMETT	14 169 000
2. ERASMUS	22 000 000
3. TEMPUS	9 000 000
Summa kr.	**45 169 000**

Föredragandens överväganden

Sverige deltar sedan den 1 januari 1990 i de europeiska gemenskapernas (EG) utbildningsprogram COMETT som har tillkommit för att genom utbildning underlätta kunskapsöverföring mellan högskola och näringsliv. Medel för avgiften för programdeltagandet anvisas innevarande budgetår under anslaget Vissa särskilda utgifter inom högskolan m.m., anslagsposten Till universitets- och högskoleämbetets disposition. Jag föreslår nu att dessa medel anvisas under ett nytt förslagsvis betecknat anslag D 15 Europeiskt utbildningssamarbete. Under detta anslag beräknar jag också kostnaderna för svenskt deltagande i EG-programmet ERASMUS, som är ett program för utbyte av studenter, lärare och administratörer mellan universitet och högskolor i EG- och EFTA-området.

Regeringen har vidare gett UHÄ i uppdrag att förbereda svenskt deltagande i EG:s universitetsutbytesprogram med central- och östeuropa TEMPUS (Trans-European Mobility Scheme for University Studies) fr.o.m. budgetåret 1992/93. Jag har beräknat medel även för detta ändamål under det nya anslaget.

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslaget till 45 169 000 kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

31. till *Europeiskt utbildningssamverkan* anvisa ett förslagsanslag på 45 169 000 kr.

E. Forskning och forskarutbildning

Inledning

Allmänt

Riksdagen beslutade våren 1990 på grundval av förslag i prop. 1989/90:90 om forskning om resursramar för de kommande tre budgetåren (UbU 25, rskr. 328). För budgetåret 1992/93 innebär detta för forskningen och forskarutbildningen inom utbildningsdepartementets verksamhetsområde en resursförstärkning om 189,5 milj.kr. som fördelar sig på följande ändamål.

Ändamål	(milj.kr.)
Studiefinansieringen i forskarutbildningen	31,2
Rådsorganisationen	16,0
Internationellt forskningssamarbete	18,0
Lokaler	28,0
Utrustning	7,0
Forskartjänster inom de humanistiska och matematisk-naturvetenskapliga fakulteterna	35,0
Forskningsstödjande åtgärder vid mindre och medelstora högskolor	8,0
Kulturvetenskaplig forskning	1,8
Konstnärligt utvecklingsarbete	3,2
Rörlig resurs för lärare inom den kommunala delen av högskolan	7,0
Forskning om den offentliga sektorn	10,0
Vetenskapliga bibliotek	5,6
Vissa insatser för långsiktig kunskapsuppbyggnad	
- Miljöforskning	9,0
- Materialteknik	5,0
- Ungdomsforskning	1,0
- Forskning om äldre	1,5
- Arbetsmarknadspolitisk forskning	1,0
- Europeisk integrationsrätt	1,2
Summa	**189,5**

1990 års forskningsproposition innebär att följande nya tjänster som professor inrättas den 1 juli 1992.

Rättelse: S. 147 rad 9 Tillkommit: Utbildningsbidragen --- månad. S. 153, 154, 156, 158, 161, 163, 168, 170 Nya tabellbelopp S. 157 rad 11 nedifrån Står: 3 083 000 Rättat till: 4 000 000 --- moms, S. 164 rad 11 Står: 8 316 000 Rättat till: 8 422 000 S. 171 rad 17 nedifrån Står: 6 603 000 Rättat till: 6 666 000

Fakultet/Ämne	Högskoleenhet [1]
Humanistisk fakultet	
Masskommunikationsforskning	UUm
Juridisk fakultet	
Europeisk integrationsrätt	US
Samhällsvetenskaplig fakultet	
Psykologi med inriktning mot äldre människor	UG
Sociologi med inriktning mot socialpolitik	UUm
Det konstnärliga området	
Koreografi	DH
Violinspel	UL
Musikalisk instudering	OH
Dramatik	DI/TH

[1] US = universitetet i Stockholm, DH = danshögskolan, DI = dramatiska institutet, OH = operahögskolan i Stockholm, TH = teaterhögskolan i Stockholm, UL = universitetet i Lund, UG = universitetet i Göteborg, UUm = universitetet i Umeå.

Omprövning av professurer

I kompletteringspropositionen 1990/91:150, bil. II:7 (s. 72 f.) föreslog föredraganden att regering och riksdag inte skulle besluta om inrättande, tillsättning och omprövning av tjänster som professor. Riksdagen hade inte något att erinra mot förslaget (UbU 21, rskr. 389).

De nya reglerna skall träda i kraft den 1 juli 1993. Universitets- och högskoleämbetet deltar efter den 1 oktober 1991 inte i behandlingen av frågor om omprövning av professurer. Ärenden om omprövning skall i stället intill utgången av budgetåret 1992/93 ställas direkt till regeringen. I det följande redovisas ställningstaganden i fråga om de förslag till omprövning som inkommit till regeringen.

Studiefinansiering inom forskarutbildningen

Efter förslag i 1990 års forskningsproposition beslöt riksdagen att ytterligare 100 milj. kr. skulle användas för kostnader för omvandling av utbildningsbidrag för doktorander till doktorandtjänster under treårsperioden 1990/91-1992/93. Av det angivna beloppet har 37,6 milj.kr. använts för att omvandla samtliga utbildningsbidrag vid de tekniska fakulteterna under budgetåret 1990/91. Under budgetåret 1991/92 fördelades sammanlagt 31,2 milj.kr. för omvandling av utbildningsbidrag till doktorandtjänster vid övriga fakulteter.

För budgetåret 1992/93 beräknar jag i det följande sammanlagt 41,9 milj.kr. för omvandling av utbildningsbidrag till doktorandtjänster.

Av detta belopp utgör 31,2 milj.kr. det tillskott till studiefinansieringen, som riksdagen med anledning av forskningspropositionen 1990 beslutade om för det sista året av budgetperioden.

Jag beräknar vidare att ytterligare cirka 85 utbildningsbidrag kan omvandlas under nästa budgetår för de 10,7 milj.kr. som nu kan tillskjutas. Dessa medel bör fördelas mellan de humanistiska (4 milj.kr.) och de matematisk-naturvetenskapliga fakulteterna (6,7 milj.kr.). Utbildningsbidragen kommer från den 1 juli 1992 att utgå med 10 815 kr. per månad.

Tandvård i anslutning till tandläkarutbildning och forskning

Den tandvård som bedrivs i anslutning till tandläkarutbildning och forskning skall enligt riksdagens beslut (prop. 1978/79:41, UbU 23, rskr. 205) föras över till kommunalt huvudmannaskap. Hittills har riksdagen beslutat om ändrat huvudmannaskap för den tandvård som bedrivs vid universiteteten i Göteborg och Umeå (prop. 1987/88:170, UbU 39, rskr. 334 och prop. 1985/86:68, UbU 9, rskr. 111). Samarbetet mellan staten och tandvårdshuvudmännen regleras i avtal. Staten betalar ersättning till tandvårdshuvudmännen. Beloppen har fastställts genom förhandling.

Regeringen uppdrog i juni 1990 åt en särskild sakkunnig (landshövdingen Rolf Wirtén) att föra statens talan i förhandlingar med Malmö kommun om att föra över den tandvårdande verksamheten vid universitetet i Lund till kommunalt huvudmannaskap.

Regeringen tillkallade i oktober 1990 en särskild utredare (landshövdingen Rolf Wirtén) med uppdrag att pröva förutsättningarna för kommunalisering av tandvården vid karolinska institutet. Utredaren skulle också med utgångspunkt i det system för driftersättning i samband med medicinsk klinisk utbildning och forskning som presenterades i prop. 1989/90:90 om forskning, avsnitt 17 s. 221, förbereda motsvarande förändring för klinisk odontologisk utbildning och forskning m.m. Utredningsarbetet har blivit försenat. Jag avser att återkomma till riksdagen med förslag.

Tjänsteorganisation inom den kommunala delen av högskolan m.m.

I 1990 års proposition om forskning presenterades en ändrad tjänsteorganisation för den kommunala högskolan. Landstingsförbundet hade förklarat sig berett att verka för att tjänster som FoU-lärare ersätts med tjänster som högskolelektor under innevarande treårsperiod. Regeringen kommer inom kort att besluta om de förordningsändringar m.m. som krävs för övergång till ändrad tjänsteorganisation för den kommunala delen av högskolan. Landstingsförbundet kommer att vidta ytterligare erforderliga åtgärder. Det ankommer på berörda statliga högskoleenheter att informera de kommunala högskolemyndigheterna om vilka regler och rutiner som gäller i samband med tillsättning av tjänster som högskolelektor och vid fördelning av medel ur rörlig resurs.

I 1990 års proposition om forskning föreslogs också att 7 milj.kr. fr.o.m. budgetåret 1992/93 skulle anvisas under anslaget till de medicinska fakulteterna som en rörlig resurs för lärare inom den kommunala delen av högskolan. Universitets- och högskoleämbetet (UHÄ) har på regeringens uppdrag efter yttranden från berörda högskoleenheter, Landstingsförbundet och vårdhögskolorna föreslagit att medlen fördelas lika mellan de samhällsvetenskapliga och de medicinska fakulteterna. Beträffande universitetet i Linköping föreslås medel enbart anvisas den medicinska fakulteten. Jag finner UHÄ:s förslag väl avvägt och återkommer i det följande under anslagen Samhällsvetenskapliga fakulteterna m.m. och Medicinska fakulteterna med förslag beträffande ifrågavarande medel.

Övriga frågor

I skrivelse till riksdagen 1990/91:50 redovisade regeringen sin avsikt att genomföra ett treårigt program, där hela den statliga administrationen genom produktivitetsförbättringar och strukturella förändringar skall reduceras med 10 %. Anslagen till myndigheterna inom forskningsrådsorganisationen kommer i enlighet härmed att inför nästa budgetår minskas med belopp som anges i det följande.

Fakultetsanslagen samt anslagen till övriga myndigheter inom området forskning och forskarutbildning kommer inför budgetåret 1993/94 att minskas med motsvarande 10 % av den del av anslagen som utgör kostnader för administration.

Det fortlöpande kravet på rationalisering inom den statliga administrationen innebär att den del av anslagen som avser dessa ändamål minskas med 1,5 % varav två tredjedelar används för produktivitetshöjande åtgärder inom resp. verksamhetsområde. Med avseende på verksamhetsområdet forskning och forskarutbildning har här medel avsatts framför allt för att höja den ekonomi-administrativa kompetensen.

De förändringar i högskolans styr- och anslagssystem som riksdagen tidigare har beslutat om (prop. 1988/89:65, UbU 9, rskr. 148) samt de förändringar som blir en följd av den administrativa rationaliseringen, som beslutats för högskolan i enlighet med förslag i kompletteringspropositionen 1991 (prop. 1990/91:150 bil. II:7, UbU 21, rskr. 389) Omställning och minskning av den statliga administrationen, bör enligt min mening stödjas genom särskilda högskolegemensamma utvecklingsprojekt. Det gäller främst verksamheter som ekonomiadministrativ utveckling samt utvärdering av högskolans verksamhet och utbildning i anslutning till dessa aktiviteter Jag beräknar därför medel för detta ändamål under anslaget Vissa särskilda utgifter för forskningsändamål, anslagsposten Till regeringens disposition.

Vissa anslagsfrågor

Fr.o.m. budgetåret 1991/92 beräknas anslagen exklusive mervärdeskatt. I regleringsbrev för budgetåret 1991/92 har sammanlagt 123 987 000 kr.

förts bort från anslagen i form av Ej disponibla medel. Anslagsökningarna för budgetåret 1992/93 är beräknade exklusive mervärdeskatt.

Regeringen har beslutat att forskningsrådens beslut om anslag överstigande 3 milj.kr. inte längre behöver underställas regeringen för prövning.

UHÄ har fört fram förslag från universitetet i Umeå om vissa anslagsjusteringar till följd av dels ändrad fördelning av kostnaderna för vissa gemensamma funktioner, dels korrigering av tidigare gjord löneomräkning. Universiteten i Uppsala och Lund har även fört fram förslag om anslagsjusteringar till följd av utfallet i de lokala löneförhandlingarna. UHÄ har tillstyrkt förslaget. Jag föreslår att dessa justeringar genomförs, och har beaktat detta vid medelsberäkningarna under berörda anslag.

Enligt vad finansministern redovisat i bil. 1 (avsnitt 9) om beräkning av lönekostnadspålägg har jag beräknat ett lönekostnadspålägg om 41,5 %.

Med anledning av den treåriga forskningsramen i forskningspropositionen har myndigheterna i regel inte lämnat förslag till ytterligare förändringar inför budgetåret 1992/93.

Löne- och prisomräkning

UHÄ har hemställt om löneomräkning för anslagen till forskning och forskarutbildning budgetåret 1992/93 med 99 182 000 kr. UHÄ:s beräkningar avser endast kostnader för centralt träffade avtal.

Forskningsråden och forskningsrådsnämnden har inkommit med motsvarande underlag.

Till grund för löneomräkningen av anslagen till forskning och forskarutbildning ligger de avtal som tidigare i dag har redovisats i bilaga 1 till budgetpropositionen, avsnittet Statsbudgeten och Särskilda frågor. Höjningarna av professorslöner fr.o.m. den 1 oktober 1990 och den 1 januari 1991 har beaktats. I löneomräkningen har vidare beräknats kostnader för lönehöjningar för de arbetstagare som omfattas av det statliga läkaravtalet. Höjningarna har beräknats fr.o.m. den 1 juli 1990. Vidare har beräknats kostnader för ändringar i kollektivavtal för arvodesanställda lokalvårdare fr.o.m. den 1 oktober 1990. UHÄ har dock inte redovisat kostnader för höjning av månadslönen fr.o.m. den 1 juli 1991 för anställda med månadslön under 14 201 kr. varför hänsyn ej har kunnat tas till denna kostnad i löneomräkningen. Vid löneomräkningen av forskningsrådsanslagen har inte kunnat beaktas de belopp som avsattes i RALS 1989-90 för löneåtgärder främst för marknadskänsliga grupper och för att trygga en långsiktig personalförsörjning vid i första hand anslagsmyndigheter. Kostnaderna för nämnda löneökningar kommer att regleras genom beslut om täckning av merutgifter avseende lönekostnader för budgetåren 1991/92 och 1992/93.

Jag har beräknat en generell prisomräkning med 7 %.

Den sammanlagda löne- och prisomräkningen för anslagen till forskning och forskarutbildning uppgår till 312 589 000 kr. Löne- och prisomräkningen redovisas i det följande för varje anslag och anslagspost.

Sammanfattning av budgetförslag för forskning och forskarutbildning m.m.

Medel för forskning och forskarutbildning m.m. kommer vid bifall till mina förslag att fördelas på följande sätt.

Medel för forskning och forskarutbildning fördelade på fakulteter (motsvarande)

Ändamål	Milj.kr.
Humanistiska fakulteterna	404
Teologiska fakulteterna	31
Juridiska fakulteterna	38
Samhällsvetenskapliga fakulteterna	466
Medicinska fakulteterna	870
Odontologiska fakulteterna	91
Farmaceutiska fakulteten	33
Matematisk-naturvetenskapliga fakulteterna	917
Tekniska fakulteterna	896
Temaorienterad forskning	40
Konstnärligt utvecklingsarbete	21
Övrigt	76
Ej fördelat	115
Summa	**3 998**

Medel för forskning och forskarutbildning under fakultetsanslagen fördelade på högskoleenheter

Högskoleenhet	Belopp kr.
Universitetet i Stockholm	480
Tekniska högskolan i Stockholm	279
Karolinska institutet	330
Högskolan för lärarutbildning i Stockholm	6
Universitetet i Uppsala	622
Universitetet i Linköping	222
Universitetet i Lund	670
Universitetet i Göteborg	470
Chalmers tekniska högskola	247
Universitetet i Umeå	378
Högskolan i Luleå	113

De mindre och medelstora högskolorna	45
Övrigt	21
Ej fördelat	115
Summa	**3 998**

Medel för forskningsråden m. m.

Ändamål	Milj.kr.
Forskningsråd m.m.	
- viss tvärvetenskaplig forskning	73
- humanistisk-samhällsvetenskapliga forskningsrådet	194
- medicinska forskningsrådet	341
- naturvetenskapliga forskningsrådet	464
- rymdforskning	32
- polarforskning	20
Övrigt forskningsstöd	
- europeisk forskningssamverkan	352
- forskningsinstitut m.m.	60
- kungl. biblioteket m.m.	106
- vissa ersättningar för klinisk utbildning och forskning m.m.	1 371
Övrigt	32
Summa	**3 045**

E 1. Humanistiska fakulteterna

1990/91	Utgift	272 497 000	Reservation* 7 369 158
1991/92	Anslag	363 116 000	
1991/92	Anslag exkl. mervärdeskatt	355 975 000	
1992/93	Förslag	404 401 000	* exkl. mervärdeskatt

Anslaget avser humanistisk forskning och forskarutbildning vid universiteten i Stockholm, Uppsala, Lund, Göteborg och Umeå.

Anslagspost	1991/1992 exkl. mervärdeskatt	Beräknad ändring 1992/93	Löne- och prisomräkning
Universitetet i Stockholm	86 904 000	+ 12 152 000	3 562 000
Universitetet i Uppsala	85 888 000	+ 10 680 000	3 067 000
Universitetet i Lund	70 954 000	+ 9 584 000	2 303 000
Universitetet i Göteborg	75 106 000	+ 9 526 000	2 469 000
Universitetet i Umeå	37 123 000	+ 6 484 000	947 000
Summa	**355 975 000**	**+ 48 426 000**	**12 348 000**

Föredragandens överväganden

I enlighet med 1990 års proposition om forskning beräknar jag medel för vissa ändamål inom de humanistiska fakulteterna budgetåret 1992/93 enligt följande.

För vissa forskningsinsatser inom det humanistiska området beräknas 3 500 000 kr. med reduktion för moms för var och en av de fem fakulteterna. I 1991 års budgetproposition (prop. 1990/91:100, bil. 10 s. 173) har redovisats vilka riktlinjer som gäller för medlens nyttjande.

Jag har vidare beräknat en förstärkning av medlen för de vetenskapliga bibliotekens verksamhet inom det humanistiska området med 900 000 kr. med reduktion för moms för vart och ett av de berörda universiteten.

För förstärkning av forskningen vid centrum för stillahavsasienstudier vid universitetet i Stockholm beräknas 980 000 kr.

Vidare beräknar jag medel för en tjänst som professor i masskommunikationsforskning vid universitetet i Umeå.

Ämnesinnehåll för tjänster som professor

Regeringen har beslutat att professuren i semitiska språk vid universitetet i Lund skall återbesättas med oförändrat ämnesinnehåll.

Med stöd av riksdagens bemyndigande (jfr. prop. 1966:1, bil. 10, s 361, SU 42, rskr. 125) har regeringen föreskrivit att tjänsten som professor i språkvetenskaplig databehandling vid universitetet i Göteborg åter-

besätts som professur i språkvetenskaplig databehandling med särskild inriktning på svenska.

Studiefinansiering inom forskarutbildningen

I enlighet med 1990 års proposition om forskning beräknar jag för omvandling av utbildningsbidrag för doktorander till doktorandtjänster sammanlagt 4 980 000 kr. Därutöver beräknar jag, i enlighet med vad jag tidigare anfört ytterligare medel för detta ändamål (+ 4 000 000 kr.). För utbildningsbidrag för doktorander och doktorandtjänster bör nästa budgetår disponeras minst de belopp som anges i följande tabell.

Högskoleenhet	Belopp kr.
Universitetet i Stockholm	21 742 000
Universitetet i Uppsala	21 400 000
Universitetet i Lund	19 792 000
Universitetet i Göteborg	17 358 000
Universitetet i Umeå	7 307 000
	87 599 000

Övriga frågor

Jag har vid min beräkning av anslaget beaktat vissa anslagsjusteringar avseende universiteten i Uppsala, Lund och Umeå.

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslaget till (355 975 000 + 48 426 000 =) 404 401 000 kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

1. att till *Humanistiska fakulteterna* för budgetåret 1992/93 anvisa ett reservationsanslag på 404 401 000 kr.

E 2. Teologiska fakulteterna

1990/91	Utgift	23 232 339
1991/92	Anslag	29 314 000
1991/92	Anslag exkl. mervärdeskatt	28 872 000
1992/93	Förslag	31 171 000

Anslaget avser teologisk forskning och forskarutbildning vid universiteten i Uppsala och Lund.

Anslagsfördelning

Högskoleenhet	1991/92 exkl. mervärdeskatt	Beräknad ändring 1992/93	Löne- och prisomräkning
Universitetet i Uppsala	14 550 000	+ 1 067 000	515 000
Universitetet i Lund	14 322 000	+ 1 232 000	521 000
Summa	**28 872 000**	**+ 2 299 000**	**1 036 000**

Föredragandens överväganden

I enlighet med 1990 års proposition om forskning beräknar jag en förstärkning av medlen för de vetenskapliga bibliotekens verksamhet inom det teologiska området med 250 000 kr. med reduktion för moms för vart och ett av universiteten.

Ämnesinnehåll för tjänster som professor

Regeringen har beslutat att följande professurer skall återbesättas med oförändrat ämnesinnehåll.

Ämnesinnehåll	Högskoleenhet[1]
Kyrko- och samfundsvetenskap	UU
Kyrko- och samfundsvetenskap	UL

[1]UU = universitetet i Uppsala, UL = universitetet i Lund

Studiefinansiering inom forskarutbildningen

I enlighet med 1990 års proposition om forskning beräknar jag för omvandling av utbildningsbidrag för doktorander till doktorandtjänster sammanlagt 542 600 kr.

För utbildningsbidrag för doktorander och doktorandtjänster bör nästa budgetår disponeras minst de belopp som anges i följande tabell.

Högskoleenhet	Belopp kr.
Universitetet i Uppsala	3 450 000
Universitetet i Lund	3 236 000
	6 686 000

Övriga frågor

Jag har vid mina beräkningar tagit hänsyn till vissa anslagsjusteringar avseende universiteten i Uppsala och Lund.

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslaget till (28 872 000 + 2 299 000 =) 31 171 000 kr

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

2. att till *Teologiska fakulteterna* för budgetåret 1992/93 anvisa ett reservationsanslag på 31 171 000 kr.

E 3. Juridiska fakulteterna

1990/91	Utgift	28 030 726	Reservation*	100 683
1991/92	Anslag	35 197 000		
1991/92	Anslag exkl. mervärdeskatt	34 286 000		
1992/93	Förslag	38 258 000	* exkl. mervärdeskatt	

Anslaget avser juridisk forskning och forskarutbildning vid universiteten i Stockholm, Uppsala och Lund.

Högskoleenhet	1991/92 exkl. mervärdeskatt	Beräknad ändring 1992/93	Löne- och prisomräkning
Universitetet i Stockholm	13 230 000	+ 2 277 000	1 316 000
Universitetet i Uppsala	11 845 000	+ 1 125 000	213 000
Universitetet i Lund	9 211 000	+ 570 000	169 000
Summa	**34 286 000**	**+ 3 972 000**	**1 698 000**

Föredragandens överväganden

I enlighet med 1990 års proposition om forskning beräknar jag medel för en tjänst som professor i europeisk integrationsrätt vid universitetet i Stockholm.

Ämnesinnehåll för tjänst som professor

Regeringen har beslutat att professuren i försäkringsrätt vid universitetet i Stockholm skall återbesättas med oförändrat ämnesinnehåll.

Studiefinansiering inom forskarutbildningen

I enlighet med 1990 års proposition om forskning beräknar jag för omvandling av utbildningsbidrag för doktorander till doktorandtjänster sammanlagt 537 000 kr.

För utbildningsbidrag för doktorander och doktorandtjänster bör nästa budgetår disponeras minst de belopp som anges i följande tabell.

Högskoleenhet	Belopp kr.
Universitetet i Stockholm	2 321 000
Universitetet i Uppsala	3 179 000
Universitetet i Lund	2 430 000
	7 930 000

Övriga frågor

Jag har vid mina beräkningar tagit hänsyn till vissa anslagsjusteringar avseende universiteten i Uppsala och Lund.
Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslaget till (34 286 000 + 3 972 000 =) 38 258 000 kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

3. till *Juridiska fakulteterna* för budgetåret 1992/93 anvisa ett reservationsanslag på 38 258 000 kr.

E 4. Samhällsvetenskapliga fakulteterna m.m.

1990/91	Utgift	322 558 015	Reservation*12 402 732
1991/92	Anslag	439 396 000	
1991/92	Anslag exkl. mervärdeskatt	430 845 000	
1992/93	Förslag	471 591 000	* exkl. mervärdeskatt

Anslaget avser samhällsvetenskaplig forskning och forskarutbildning vid universiteten i Stockholm, Uppsala, Linköping, Lund, Göteborg, Umeå och högskolan för lärarutbildning i Stockholm samt verksamheten vid statens psykologisk-pedagogiska bibliotek.

Högskoleenhet	1991/92 exkl. mervärdeskatt	Beräknad ändring 1992/93	Löne- och prisomräkning
Universitetet i Stockholm	98 502 000	+ 10 881 000	3 947 000
Högskolan för lärarutbildning i Stockholm	6 156 000	+ 267 000	165 000
Universitetet i Uppsala	70 528 000	+ 6 795 000	2 455 000
Universitetet i Linköping	8 592 000	+ 585 000	375 000
Universitetet i Lund	76 575 000	+ 5 619 000	2 227 000
Universitetet i Göteborg	95 646 000	+ 11 565 000	2 917 000
Universitetet i Umeå	69 313 000	+ 4 797 000	2 373 000
Statens psykologisk-pedagogiska bibliotek	5 533 000	+ 237 000	175 000
Summa	**430 845 000**	**+ 40 746 000**	**14 634 000**

Föredragandens överväganden

I enlighet med 1990 års proposition om forskning beräknar jag medel för vissa ändamål inom de samhällsvetenskapliga fakulteterna m.m. budgetåret 1992/93 enligt följande:

- en professur i psykologi med inriktning mot äldre människor vid universitetet i Göteborg,
- en professur i sociologi med inriktning mot socialpolitik vid universitetet i Umeå,
- förstärkningar avseende vårdvetenskap vid universitetet i Uppsala,
- förstärkningar avseende ekonomi med socialpolitisk inriktning vid universitetet i Lund.

Forskning om offentlig sektor

Enligt riksdagens beslut i anledning av proposition Forskning om den offentliga sektorn (prop. 1991/92:16, FiU 4, rskr. 14) beräknas en förstärkning av medlen för forskning om offentlig sektor med + 4 000 000 kr., med reduktion för moms. vardera vid universiteten i Stockholm och Göteborg.

Ämnesinnehåll för tjänster som professor m.m.

Regeringen har beslutat att följande professurer skall återbesättas med oförändrat ämnesinnehåll.

Ämnesinnehåll	Högskoleenhet [1]
Socialt arbete	US
Pedagogik	HLS
Pedagogik	UU
Sociologi	UU
Vuxenpedagogik	ULi

[1]US = universitetet i Stockholm, HLS = högskolan för lärarutbildning i Stockholm, UU = universitetet i Uppsala, ULi = universitetet i Linköping

Jag förordar i enlighet med förslag från universitetet i Göteborg och Chalmers tekniska högskola, att den för universitetet och högskolan gemensamma professuren i administrativ databehandling fr.o.m. den 1 juli 1992 skall omfatta tjänstgöringsskyldighet enbart vid universitetet.

Studiefinansiering inom forskarutbildningen

I enlighet med 1990 års proposition om forskning beräknar jag för omvandling av utbildningsbidrag för doktorander till doktorandtjänster sammanlagt 5 990 000 kr. För utbildningsbidrag för doktorander och doktorandtjänster bör nästa budgetår disponeras minst de belopp som anges i följande tabell.

Högskoleenhet	Belopp kr.
Universitetet i Stockholm	20 432 000
Universitetet i Uppsala	18 866 000
Universitetet i Linköping	1 670 000
Universitetet i Lund	22 640 000
Universitetet i Göteborg	23 206 000
Universitetet i Umeå	10 495 000
Summa	**97 309 000**

Vissa forskningsresurser för lärare inom kommunal högskoleutbildning

I enlighet med vad jag inledningsvis anfört har jag vid min beräkning av förevarande anslag beräknat motsvarande 583 000 kr. till vardera universitetet i Stockholm, Uppsala, Lund, Göteborg och Umeå för en rörlig resurs för lärare inom den kommunala delen av högskolan.

Övriga frågor

Jag har vid min beräkning av anslaget beaktat vissa anslagsjusteringar avseende universiteten i Uppsala, Lund och Umeå.
Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslaget till (430 845 000 + 40 746 000 =) 471 591 000 kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

4. bemyndiga regeringen att ändra tjänstgöringsskyldighet för tjänst som professor i enlighet med vad jag förordat,

5. till *Samhällsvetenskapliga fakulteterna m.m.* för budgetåret 1992/93 anvisa ett reservationsanslag på 471 591 000 kr.

E 5. Medicinska fakulteterna

1990/91	Utgift	667 405 693
1991/92	Anslag	831 590 000
1991/92	Anslag exkl. mervärdeskatt	812 653 000
1992/93	Förslag	870 043 000

Anslaget avser medicinsk forskning och forskarutbildning vid karolinska institutet samt vid universiteten i Uppsala, Linköping, Lund, Göteborg och Umeå.

Anslagsfördelning

Högskoleenhet	1991/92 exkl. mervärdeskatt	Beräknad ändring 1992/93	Löne- och prisomräkning
Karolinska institutet	276 764 000	+ 21 806 000	15 187 000
Universitetet i Uppsala	114 861 000	+ 4 583 000	4 805 000
Universitetet i Linköping	61 468 000	+ 6 522 000	4 315 000
Universitetet i Lund	126 038 000	+ 10 022 000	7 899 000
Universitetet i Göteborg	129 548 000	+ 9 772 000	6 298 000
Universitetet i Umeå	99 906 000	+ 8 753 000	4 622 000
Universitets- och högskoleämbetet	4 068 000	- 4 068 000	
Summa	**812 653 000**	**+ 57 390 000**	**43 126 000**

Skrivelse har inkommit från Riksförbundet Cystisk Fibros angående inrättande av en professur för klinisk CF-forskning.

Skrivelse har inkommit från Sveriges Riksidrottsförbund angående ökade resurser för idrottsforskning m.m.

Föredragandens överväganden

Ämnesinnehåll för tjänster som professor

Med stöd av riksdagens bemyndigande (jfr. prop. 1966:1 bil. 10 s. 361, SU 42, rskr. 125) har regeringen föreskrivit ändrat ämnesinnehåll för tjänster som professor enligt följande:

Tidigare ämnesinnehåll	Högskoleenhet [1]	Ändrat ämnesinnehåll
Chock- och brännskadevård, förenad med överläkartjänst vid Akademiska sjukhuset	UU	Intensiv- och brännskadevård, förenad med överläkartjänst vid Akademiska sjukhuset
Farmakologi	UL	Muskelforskning

Klinisk fysiologi, förenad med överläkartjänst vid Malmö allmänna sjukhus	UL	Klinisk fysiologi med nuklearmedicin, förenad med överläkartjänst vid Malmö allmänna sjukhus
Transplantationsbiologi	UG	Transfusionsmedicin, förenad med överläkartjänst vid Sahlgrenska sjukhuset

[1]UU = universitetet i Uppsala, UL = universitetet i Lund, UG = universitetet i Göteborg

Regeringen har beslutat att följande professurer skall återbesättas med oförändrat ämnesinnehåll.

Ämnesinnehåll	Högskoleenhet [1]
Barn- och ungdomspsykiatri, förenad med överläkartjänst vid Akademiska sjukhuset	UU
Endokrinologi, förenad med överläkartjänst vid Malmö allmänna sjukhus	UL
Allmänmedicin, förenad med överläkartjänst vid vårdcentral i Umeå	UUm
Oto-rhino-laryngologi, förenad med överläkartjänst vid regionsjukhuset i Umeå	UUm
Virologi, förenad med överläkartjänst vid regionsjukhuset i Umeå	UUm

[1]UU = universitetet i Uppsala, UL = universitetet i Lund, UUm = universitetet i Umeå.

Vissa forskningsresurser för lärare inom kommunal högskoleutbildning

I enlighet med vad jag inledningsvis har anfört har jag vid beräkning av förevarande anslag beräknat motsvarande 583 000 kr. till vardera karolinska institutet, universitetet i Uppsala, Lund, Göteborg och Umeå, samt till hälsouniversitetet i Linköping 1 170 000 kr. för en rörlig resurs för lärare inom den kommunala delen av högskolan.

Studiefinansiering inom forskarutbildningen

I enlighet med 1990 års proposition om forskning beräknar jag för omvandling av utbildningsbidrag för doktorander till doktorandtjänster sammanlagt 6 121 000 kr. För utbildningsbidrag för doktorander och doktorandtjänster bör nästa budgetår disponeras minst de belopp som anges i följande tabell.

Högskoleenhet	Belopp kr.
Karolinska institutet	23 610 000
Universitetet i Uppsala	13 329 000
Universitetet i Linköping	4 942 000
Universitetet i Lund	15 083 000
Universitetet i Göteborg	14 466 000
Universitetet i Umeå	9 538 000
	80 968 000

Övriga frågor

I enlighet med 1990 års proposition om forskning beräknar jag ökade medel för den folkhälsovetenskapliga forskningen vid karolinska institutet (+ 408 000 kr.).

Riksdagen har beslutat om en ökning av antalet platser på läkarlinjen vid universitetet i Umeå (prop. 1988/89:100 bil. 10, UbU 21 och 25, rskr. 196 och 207). Bedömningar av resursbehoven för grundläggande högskoleutbildning resp. forskning och forskarutbildning görs normalt utifrån skilda kriterier. Riksdagen anförde dock att ökningen av antalet platser i Umeå borde följas av en uppräkning av resurser för både grundutbildning och forskning. Medel har beräknats för utökad forskningsorganisation vid universitetet i Umeå i enlighet med universitets- och högskoleämbetets (UHÄ) förslag (+ 1 520 000 kr.).

Jag har vid min beräkning av anslaget beaktat vissa anslagsjusteringar avseende universiteten i Uppsala, Lund och Umeå.

Jag har i det föregående under anslaget D 2. Servicemyndigheten beräknat medel för vissa kostnader för försöksdjur m.m. Medlen avser bl.a. kurser för personal som arbetar med försöksdjur. I enlighet härmed föreslås en motsvarande minskning av förevarande anslag (- 4 346 000 kr.

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslaget till (812 653 000 + 57 390 000 =) 870 043 000 kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

6. till *Medicinska fakulteterna* för budgetåret 1992/93 anvisa ett reservationsanslag på 870 043 000 kr.

1990/91	Utgift	65 241 130	Reservation* 7 470 192
1991/92	Anslag	89 243 000	
1991/92	Anslag exkl. mervärdeskatt	87 556 000	
1992/93	Förslag	91 221 000	* exkl. mervärdeskatt

Anslaget avser odontologisk forskning och forskarutbildning vid karolinska institutet samt universiteten i Lund, Göteborg och Umeå.

Anslagsfördelning

Högskoleenhet	1991/92 exkl. mervärdeskatt	Beräknad ändring 1992/93	Löne- och prisomräkning
Karolinska institutet	27 364 000	+ 1 582 000	864 000
Universitetet i Lund	21 787 000	+ 711 000	546 000
Universitetet i Göteborg	16 744 000	+ 1 034 000	586 000
Universitetet i Umeå	21 661 000	+ 338 000	582 000
Summa	**87 556 000**	**+ 3 665 000**	**2 578 000**

Föredragandens överväganden

Ämnesinnehåll för tjänster som professor

Med stöd av riksdagens bemyndigande (jfr. prop. 1966:1 bil. 10 s. 361, SU 42, rskr. 125) har regeringen föreskrivit ändrat ämnesinnehåll för tjänster som professor enligt följande:

Tidigare ämnesinnehåll	Högskoleenhet [1]	Nytt ämnesinnehåll
Odontologisk röntgendiagnostik, förenad med uppdrag som övertandläkare	UL	odontologisk diagnostik, särskilt radiologisk diagnostik, förenad med uppdrag som övertandläkare
Oral kirurgi, förenad med uppdrag som övertandläkare	UL	oral kirurgi med maxillofacial kirurgi förenad med uppdrag som övertandläkare alternativt överläkartjänst
Klinisk bettfysiologi, förenad med uppdrag som övertandläkare	UG	odontologisk psykosomatik, förenad med uppdrag som övertandläkare

Odontologisk röntgendiagnostik, förenad med uppdrag som övertandläkare	UUm	oral diagnostisk radiologi, förenad med uppdrag som övertandläkare

[1]UL = universitetet i Lund, UG = universitetet i Göteborg, UUm = universitetet i Umeå

Studiefinansiering inom forskarutbildningen

I enlighet med 1990 års proposition om forskning beräknar jag för omvandling av utbildningsbidrag för doktorander till doktorandtjänster 974 000 kr. För utbildningsbidrag för doktorander och doktorandtjänster bör nästa budgetår disponeras minst de belopp som anges i följande tabell.

Högskoleenhet	Belopp kr.
Karolinska institutet	4 556 000
Universitetet i Lund	2 989 000
Universitetet i Göteborg	2 962 000
Universitetet i Umeå	2 324 000
	12 831 000

Övriga frågor

Jag har vid min beräkning av anslaget beaktat vissa anslagsjusteringar avseende universiteten i Lund och Umeå .

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslaget till (87 556 000 + 3 665 000 =) 91 221 000 kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

7. till *Odontologiska fakulteterna* för budgetåret 1992/93 anvisa ett reservationsanslag på 91 221 000 kr.

E 7. Farmaceutiska fakulteten

1990/91	Utgift	27 136 797	Reservation* 728 200
1991/92	Anslag	31 682 000	
1991/92	Anslag exkl. mervärdeskatt	30 811 000	
1992/93	Förslag	32 606 000	* exkl. mervärdeskatt

Anslaget avser farmaceutisk forskning och forskarutbildning vid universitetet i Uppsala.

Högskoleenhet	1991/92 exkl. mervärdeskatt	Beräknad ändring 1992/93	Löne- och prisomräkning
Universitetet i Uppsala	30 811 000	+ 1 795 000	949 000
Summa	**30 811 000**	**+ 1 795 000**	**949 000**

Föredragandens överväganden

I enlighet med 1990 års proposition om forskning beräknar jag för omvandling av utbildningsbidrag för doktorander till doktorandtjänster 631 000 kr. För utbildningsbidrag för doktorander och doktorandtjänster bör nästa budgetår beräknas minst 8 422 000 kr.

Jag har vid min beräkning av anslaget beaktat viss anslagsjustering.

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslaget till (30 811 000 + 1 795 000 =) 32 606 000 kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

8. att till *Farmaceutiska fakulteten* för budgetåret 1992/93 anvisa ett reservationsanslag på 32 606 000 kr.

E 8. Matematisk-naturvetenskapliga fakulteterna m.m.

1990/91	Utgift	642 049 772
1991/92	Anslag	835 101 000
1991/92	Anslag exkl. mervärdeskatt	812 216 000
1992/93	Förslag	921 034 000

Anslaget avser matematisk-naturvetenskaplig forskning och forskarutbildning vid universiteten i Stockholm, Uppsala, Lund, Göteborg och Umeå. Från anslaget bestrids vidare kostnader för vissa nationella forskningsanläggningar samt för det Internationella meteorologiska institutet i Stockholm.

Högskoleenhet	1991/92 exkl. mervärdeskatt	Beräknad ändring 1992/93	Löne- och prisomräkning
Universitetet i Stockholm	202 947 000	+ 48 685 000	8 935 000
Universitetet i Uppsala	232 322 000	+ 19 766 000	7 100 000
Universitetet i Lund	157 097 000	+ 15 572 000	4 975 000
Universitetet i Göteborg	94 761 000	+ 12 909 000	3 440 000
Universitetet i Umeå	113 767 000	+ 12 626 000	4 143 000
Internationella meteorologiska institutet i Stockholm	1 462 000	+ 121 000	102 000
Botaniska trädgården i Göteborg	4 200 000	+ 287 000	294 000
Till regeringens disposition	5 660 000	- 1 148 000	396 000
Summa	**812 216 000**	**+ 108 818 000**	**29 385 000**

Föredragandens överväganden

I enlighet med 1990 års proposition om forskning beräknar jag medel för vissa ändamål inom de matematisk-naturvetenskapliga fakulteterna budgetåret 1992/93 enligt följande.

För vissa forskningsinsatser inom det matematisk-naturvetenskapliga området beräknas 3,5 milj.kr. med reduktion för moms. för var och en av de fem fakulteterna. I 1991 års budgetproposition (prop. 1990/91:100, bil. 10 s. 173) har närmare redovisats vilka riktlinjer som gäller för medlens nyttjande.

Resurserna för den för universitetet i Göteborg och Chalmers tekniska högskola gemensamma miljöforskningsorganisationen förstärks med 490 000 kr. under förevarande anslag. En lika stor förstärkning föreslås under anslaget till de tekniska fakulteterna.

Resurserna för verksamheten vid de marina forskningscentra förstärks med 1,5 milj.kr. vid universitetet i Stockholm, 1,5 milj.kr. vid universitetet i Göteborg och 1,0 milj.kr. vid universitetet i Umeå, samtliga belopp med reduktion för moms. Naturvetenskapliga forskningsrådet har föreslagit att medel motsvarande lön för tre professurer och tre forskarassistenttjänster överförs från rådets anslag till de matematisk-naturvetenskapliga fakulteterna. Medlen avser tjänster knutna till nämnda centra. I enlighet med rådets förslag beräknar jag medel härför enligt följande, universitetet i Stockholm (+ 1 253 000 kr.), universitetet i Göteborg (+ 308 000 kr.) samt universitetet i Umeå (+736000 kr.). Jag förordar vidare att, en tjänst som professor i brackvattensekologi inrättas vid universitetet i Stockholm med Ragnar Elmgren som förste innehavare, en tjänst som professor i fysisk oceanografi med särskild inriktning på Östersjön inrättas vid universitetet i Stockholm med Gary Shaffer som förste innehavare samt att en tjänst som professor i marin mikro-

biologi inrättas vid universitetet i Umeå med Åke Hagström som förste innehavare. Samtliga tjänster inrättas den 1 juli 1992.

Regeringen uppdrog genom beslut den 16 maj 1991 åt generaltulldirektören Ulf Larsson att föreslå organisationsform för samordnat utnyttjande av fartyg för marin forskning. Utredaren har den 25 oktober 1991 överlämnat rapporten, Organisationsform för samordnat utnyttjande av fartyg för marin forskning, DS 1991:74. Rapporten har remitterats och jag har för avsikt att under våren 1992 återkomma till regeringen med förslag med anledning av rapporten och remissbehandlingen. De medel som till följd av förslag i proposition 1990/91:90 föreslås bli anvisade för att tillgodose behovet av fartyg för de marina forskningscentra budgetåret 1992/93, 4 512 000 kr. har beräknats under anslagsposten Till regeringens disposition under förevarande anslag.

Innevarande budgetår disponeras 1 500 000 kr. under anslagsposten Till regeringens disposition för miljöforskningsinformation vid de botaniska trädgårdarna. Medlen har genom regeringsbeslut den 27 juni 1991 fördelats med 375 000 kr. vardera till universiteten i Stockholm, Uppsala, Lund och Göteborg. Motsvarande belopp för budgetåret 1992/93 har efter löne- och prisomräkning beräknats under resp. universitets anslagspost.

Regeringen har genom beslut den 6 juni 1991 uppdragit åt statens naturvårdsverk (SNV) att redovisa vilka resurser vid verket som bör föras över till andra myndigheter och organisationer med anledning av den omorganisation av verket som riksdagen fattat beslut om. SNV föreslår efter samråd med universitetet i Stockholm att verksamheten avseende miljögifter och systemekologi överförs till universitetet den 1 juli 1992. Överenskommelse rörande de närmare formerna för överföringen har träffats mellan SNV och universitetet. Jag föreslår efter samråd med chefen för miljödepartementet att 26 865 000 kr. överförs från anslaget B 1. under fjortonde huvudtiteln till universitetets i Stockholm anslagspost under förevarande anslag. Överföringen påverkar inte det avtal som föreligger mellan universitetet i Umeå och naturvårdsverket rörande vissa miljögiftsanalyser.

Superdatorcentrum Norr (SDCN), knutet till universitetet i Umeå, har inkommit med en anslagsframställning för budgetåren 1992/93-1993/94. Den snabba utvecklingen av verksamheten medför behov av utökade medel för främst drift och användarstöd. Resursfrågan för planeringsperioden 1993/94-1995/96 bör behandlas i 1993 års proposition om forskning. Med hänvisning till att vissa bidrag från privata finansiärer bortfaller fr.o.m. budgetåret 1992/93 avser jag att återkomma till regeringen med förslag till en engångsanvisning av medel motsvarande kostnaderna för två doktorandtjänster.

Jag avser, vilket närmare redovisas vid min anmälan av anslaget E 10. Temaorienterad forskning, att återkomma till regeringen med förslag att överföra den av T. Rosswall innehavda professuren vid tema Vatten i natur och samhälle vid universitetet i Linköping till universitetet i Stockholm.

Ämnesinnehåll för tjänster som professor

Med stöd av riksdagens bemyndigande (jfr. prop. 1966:1, bil 10, s 361, SU 42, rskr. 125) har regeringen föreskrivit ändrat ämnesinnehåll för tjänst som professor enligt följande:

Tidigare ämnesinnehåll	Högskoleenhet [1]	Nytt ämnesinnehåll
Organisk kemi	UL	organisk kemi, särskilt syntetisk organisk kemi

[1] UL = universitetet i Lund

Regeringen har beslutat att följande professur skall återbesättas med oförändrat ämnesinnehåll.

Ämnesinnehåll	Högskoleenhet [1]
Elementarpartikelfysik	US

[1] US = universitetet i Stockholm

Jag förordar att följande professur återbesätts med ändrat ämnesinnehåll.

Tidigare ämnesinnehåll	Högskoleenhet [1]	Nytt ämnesinnehåll
Kemisk miljöanalys	US	teoretisk kemi

[1] US = universitetet i Stockholm

Studiefinansiering inom forskarutbildningen

I enlighet med 1990 års proposition om forskning beräknar jag för omvandling av utbildningsbidrag för doktorander till doktorandtjänster 10 127 000 kr. Därutöver beräknar jag, i enlighet med vad jag tidigare anfört, ytterligare medel för detta ändamål (+ 6 700 000 kr.). För utbildningsbidrag för doktorander och doktorandtjänster bör nästa budgetår disponeras minst de belopp som anges i följande tabell.

Högskoleenhet	Belopp kr.
Universitetet i Stockholm	37 310 000
Universitetet i Uppsala	50 107 000
Universitetet i Lund	35 435 000
Universitetet i Göteborg	23 539 000
Universitetet i Umeå	17 137 000
	163 528 000

Övriga frågor

Jag har vid mina beräkningar av anslaget beaktat vissa anslagsjusteringar avseende universiteten i Uppsala, Lund och Umeå.

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslaget till (812 216 000 + 108 818 000 =) 921 034 000 kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

9. bemyndiga regeringen att inrätta tjänst som professor i enlighet med vad jag förordat,

10. bemyndiga regeringen att ändra ämnesinnehåll för tjänst som professor i enlighet med vad jag förordat,

11. till *Matematisk-naturvetenskapliga fakulteterna m.m.* för budgetåret 1992/93 anvisa ett reservationsanslag på 921 034 000 kr.

E 9. Tekniska fakulteterna

1990/91	Utgift	658 042 365	Reservation*52 796 925
1991/92	Anslag	875 247 000	
1991/92	Anslag exkl. mervärdeskatt	855 306 000	
1992/93	Förslag	896 016 000	* exkl. mervärdeskatt

Anslaget avser teknisk forskning och forskarutbildning vid tekniska högskolan i Stockholm, universiteten i Uppsala, Linköping och Lund, Chalmers tekniska högskola och högskolan i Luleå. Från anslaget bestrids vidare kostnader för vissa nationella forskningsanläggningar.

Högskoleenhet	1991/92 exkl. mervärdeskatt	Beräknad ändring 1992/93	Löne- och prisomräkning
Tekniska högskolan i Stockholm	266 128 000	+ 9 960 000	5 972 000
Universitetet i Uppsala	10 178 000	+ 1 117 000	141 000
Universitetet i Linköping	98 167 000	+ 4 905 000	3 721 000
Universitetet i Lund	144 065 000	+ 5 214 000	3 977 000
Chalmers tekniska högskola	231 377 000	+ 13 199 000	8 943 000
Högskolan i Luleå	105 391 000	+ 6 315 000	5 069 000
Summa	**855 306 000**	**+ 40 710 000**	**27 823 000**

Föredragandens överväganden

I enlighet med 1990 års proposition om forskning beräknar jag medel för vissa ändamål inom de tekniska fakulteterna budgetåret 1992/93 enligt följande.

Den för Chalmers tekniska högskola och universitetet i Göteborg gemensamma miljöforskningsorganisationen förstärks med 490 000 kr. under förevarande anslag.

Materialteknikforskningen vid universitetet i Uppsala och vid Chalmers tekniska högskola förstärks med 978 000 kr. resp. 988 000 kr.

Ämnesinnehåll för tjänster som professor

Med stöd av riksdagens bemyndigande (jfr. prop. 1966:1, bil. 10, s. 361, SU 42, rskr. 125) har regeringen föreskrivit ändrat ämnesinnehåll för tjänster som professor enligt följande.

Tidigare ämnesinnehåll	Högskoleenhet [1]	Ändrat ämnesinnehåll
Matematisk analys, särskilt differentialekvationer	KTH	matematik
Plasmafysik med fusionsforskning	KTH	fusionsplasmafysik
Mikrovågsteknik med fiberoptik	KTH	fotonik med mikrovågsteknik
Teletransmissionsteori	UL	telekommunikationsteori
Byggnadsteknik	CTH	byggnadsfysik
Elektrisk anläggningsteknik	CTH	elkraftsystem
Tillämpad elektronik	CTH	signalbehandling
Elektronisk systemteknik	CTH	kommunikationssystem
Elektrisk mätteknik	CTH	optoelektronik
Gatuteknik	HLu	trafikteknik

[1]KTH = tekniska högskolan i Stockholm, UL = universitetet i Lund, CTH = Chalmers tekniska högskola, HLu = högskolan i Luleå

Regeringen har beslutat att följande professurer skall återbesättas med oförändrat ämnesinnehåll.

Ämnesinnehåll	Högskoleenhet [1]
Datorsystem för konstruktion och tillverkning	KTH
Kärnkemi	KTH
Kemisk reaktionsteknik	CTH
Bergmekanik	HLu
Byggnadsmekanik	HLu
Verkstadsteknik	HLu

[1]KTH = tekniska högskolan i Stockholm, CTH = Chalmers tekniska högskola, HLu = högskolan i Luleå.

Studiefinansiering inom forskarutbildningen

För doktorandtjänster bör nästa budgetår disponeras minst de belopp som anges i följande tabell.

Högskoleenhet	Belopp kr.
Tekniska högskolan i Stockholm	46 294 000
Universitetet i Linköping	26 435 000
Universitetet i Lund	37 569 000
Chalmers tekniska högskola	57 563 000
Högskolan i Luleå	12 000 000
	179 861 000

Övriga frågor

Nationellt superdatorcentrum (NSC), knutet till universitetet i Linköping, har inkommit med en anslagsframställning för budgetåren 1992/93-1993/94. Resursfrågan för NSC bör behandlas i 1993 års proposition om forskning.

Jag har vid min beräkning av anslaget beaktat vissa anslagsjusteringar vid universiteten i Uppsala och Lund.

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslaget till (855 306 000 + 40 710 000 =) 896 016 000 kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

12. till *Tekniska fakulteterna* för budgetåret 1992/93 anvisa ett reservationsanslag på 896 016 000 kr.

E 10. Temaorienterad forskning

1990/91	Utgift	27 207 815	Reservation*	270 211
1991/92	Anslag	38 212 000		
1991/92	Anslag exkl. mervärdeskatt	37 467 000		
1992/93	Förslag	39 706 000	* exkl. mervärdeskatt	

Anslaget avser temaorienterad forskning och forskarutbildning vid universitetet i Linköping. Verksamheten bedrivs inom ramen för en sektion av den filosofiska fakulteten.

Anslagsfördelning

Högskoleenhet	1991/92 exkl. mervärdeskatt	Beräknad ändring 1992/93	Löne- och prisomräkning
Universitetet i Linköping	37 467 000	+ 2 239 000	1 463 000
Summa	**37 467 000**	**+ 2 239 000**	**1 463 000**

Föredragandens överväganden

I enlighet med 1990 års proposition om forskning beräknar jag en förstärkning av medlen till forskningsområdet hälsoekonomi inom tema Hälso- och sjukvården i samhället.

I enlighet med 1990 års proposition om forskning beräknar jag för omvandling av utbildningsbidrag för doktorander till doktorandtjänster 539 000 kr. För utbildningsbidrag för doktorander och doktorandtjänster bör nästa budgetår disponeras minst 6 603 000 kr.

Innehavaren av en av professurerna vid tema Vatten i natur och samhälle har varit tjänstledig från sin professur sedan år 1986 för uppdraget som direktör för det internationella IGBP-projektet (Global Change). Projektet beräknas fortsätta lång tid framöver. För att ge universitetet möjlighet att besätta tjänsten med en permanent innehavare ämnar jag föreslå regeringen att inrätta ytterligare en tjänst som professor vid tema Vatten i natur och samhälle den 1 juli 1992. Den av T. Rosswall innehavda professuren bör i anslutning härtill överföras till universitetet i Stockholm. Vidare bör 690 000 kr. som till följd av regeringens förslag i proposition 1987/88:80 disponeras av universitetet i Linköping för vissa kostnader i anslutning till IGBP-projektet överföras till Vetenskapsakademien, som ansvarar för kansliet för projektet. När Rosswall återgår i tjänst skall medel motsvarande kostnaderna för professuren tillföras universitetet i Stockholm från statsbidraget till Vetenskapsakademien. Såväl universiteten i Stockholm och Linköping som Vetenskapsakademien har tillstyrkt förslagen.

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslaget till (37 467 000 + 2 239 000 =) 39 706 000 kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

13. att till *Temaorienterad forskning* för budgetåret 1992/93 anvisa ett reservationsanslag på 39 706 000 kr.

E 11. Konstnärligt utvecklingsarbete m.m.

1990/91	Utgift	13 805 156	Reservation* 5 501 716
1991/92	Anslag	18 067 000	
1991/92	Anslag exkl. mervärdeskatt	17 172 000	
1992/93	Förslag	21 142 000	* exkl. mervärdeskatt

Anslaget avser konstnärligt utvecklingsarbete samt viss långsiktig kunskapsuppbyggnad.

Anslagsfördelning

Högskoleenhet	1991/92 exkl. mervärdeskatt	Beräknad ändring 1992/93	Löne- och prisomräkning
Danshögskolan	469 000	+ 703 000	29 000
Dramatiska institutet	938 000	+ 836 000	42 000
Grafiska institutet och institutet för högre kommunikations- och reklamutbildning	203 000	+ 5 000	2 000
Konstfackskolan	1 543 000	+ 76 000	57 000
Konsthögskolan	687 000	+ 211 000	26 000
Musikhögskolan i Stockholm	2 079 000	+ 116 000	87 000
Operahögskolan i Stockholm	1 085 000	+ 597 000	41 000
Teaterhögskolan i Stockholm	823 000	+ 74 000	60 000
Universitetet i Lund	2 932 000	+ 734 000	74 000
Universitetet i Göteborg	5 223 000	+ 273 000	226 000
Universitetet i Umeå	376 000	+ 207 000	5 000
Högskolan i Luleå	104 000	+ 103 000	3 000
Gästprofessur i konstnärligt utvecklingsarbete	710 000	+ 34 000	24 000
Summa	**17 172 000**	**+ 3 970 000**	**676 000**

Föredragandens överväganden

I enlighet med 1990 års proposition om forskning beräknar jag medel för vissa ändamål inom verksamhetsområdet konstnärligt utvecklingsarbete budgetåret 1992/93 enligt följande.

- en professur i koreografi vid danshögskolan i Stockholm,
- en professur i musikalisk instudering vid operahögskolan i Stockholm,
- en professur i violinspel vid universitetet i Lund,
- en professur i dramatik vid dramatiska institutet med tjänstgöringsskyldighet även vid teaterhögskolan i Stockholm.

Vidare beräknar jag en förstärkning av medlen för konstnärligt utvecklingsarbete med 763 700 kr.

Ämnesinnehåll för tjänster som professor

Regeringen har beslutat att följande professurer skall återbesättas med oförändrat ämnesinnehåll.

Ämnesinnehåll	Högskoleenhet[1]
Industridesign	KF
Måleri	KF
Skulptur	UUm

[1]KF = konstfackskolan, UUm = universitetet i Umeå

Avgångsvederlag för professor vars tjänst är förenad med konstnärligt utvecklingsarbete

I propositionen 1984/85:57 om ny arbets- och tjänsteorganisation för lärare i den statliga högskolan behandlades frågan om avgångsvederlag för innehavare av sådana tidsbegränsade tjänster som professor inom konstnärlig utbildning som förordnas av regeringen.

Föredragande statsrådet förordade att innehavare av ifrågavarande tjänster vid förordnandets upphörande skulle kunna erbjudas någon form av avgångsvederlag för att underlätta återgången till egen konstnärlig verksamhet. Beloppet borde efter särskild prövning i varje enskilt fall uppgå till högst tre årslöner som professor och bestämmas i förhållande till förordnandetidens längd och andra omständigheter såsom t.ex. stadigvarande inkomster från egen verksamhet och/eller anställning efter förordnandetidens utgång. Riksdagen godkände vad regeringen föreslagit (UbU 9, rskr. 115).

Enligt de förslag som framlagts i prop. 1990/91:150, bil. II:7 (UbU 21, rskr. 389) kommer samtliga tjänster som professor att tillsättas av lokal högskolemyndighet efter utgången av juni 1993. Mot denna bakgrund bör även frågan om rätt till avgångsvederlag handläggas på lokal nivå. Jag återkommer till denna fråga i 1993 års forskningsproposition.

Övriga frågor

Medlen till en gästprofessur i konstnärligt utvecklingsarbete har hittills fördelats mellan berörda högskoleenheter av universitets- och högskoleämbetet. För en nationell planering är det viktigt att medlen även fortsättningsvis hålls samman.

Medlen under anslagsposten Gästprofessur i konstnärligt utvecklingsarbete bör för budgetåret 1992/93 fördelas av humanistisk-samhällsvetenskapliga forskningsrådet. Jag avser att mer långsiktigt behandla frågan i 1993 års forskningsproposition.

Jag har vid min beräkning av anslaget beaktat vissa anslagsjusteringar avseende universitetet i Lund.

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslaget till (17 172 000 + 3 970 000 =) 21 142 000 kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

14. till *Konstnärligt utvecklingsarbete m.m.* för budgetåret 1992/93 anvisa ett reservationsanslag på 21 142 000 kr.

E 12. Vissa särskilda utgifter för forskningsändamål

1990/91	Utgift	45 832 554	Reservation*25 344 228
1991/92	Anslag	103 775 000	
1991/92	Anslag exkl. mervärdeskatt	102 874 000	
1992/93	Förslag	185 745 000	*exkl. mervärdeskatt

Anslagsfördelning

Anslagspost	1991/92 exkl. mervärdeskatt	Beräknad ändring 1992/93	Löne- och prisomräkning
Forskningsstödjande åtgärder			
Högskolan i Eskilstuna/Västerås	1 878 000	+ 457 000	31 000
Högskolan i Falun/Borlänge	1 833 000	+ 430 000	15 000
Högskolan i Gävle/Sandviken	1 853 000	+ 450 000	31 000
Högskolan i Örebro	3 764 000	+ 1 066 000	47 000
Högskolan i Jönköping	1 879 000	+ 466 000	44 000
Högskolan i Halmstad	1 823 000	+ 463 000	52 000
Högskolan i Kalmar	1 821 000	+ 453 000	42 000
Högskolan i Karlskrona/Ronneby	1 051 000	+ 164 000	
Högskolan i Kristianstad	1 861 000	+ 440 000	20 000
Högskolan i Växjö	3 906 000	+ 1 168 000	113 000
Högskolan i Borås	1 863 000	+ 473 000	60 000
Högskolan i Karlstad	3 880 000	+ 1 105 000	50 000
Högskolan i Skövde	1 823 000	+ 455 000	42 000
Högskolan i Trollhättan/Uddevalla	1 066 000	+ 208 000	54 000
Högskolan i Sundsvall/Härnösand	3 298 000	+ 815 000	78 000
Högskolan i Östersund	1 853 000	+ 456 000	39 000
Kontaktsekretariat	2 949 000	+ 142 000	99 000
Kontaktforskare	7 939 000	+ 364 000	235 000
Forskarutbyte med utlandet			
Nämnden för svensk-amerikanskt forskarutbyte (Fulbright Commission)	1 855 000	+ 223 000	223 000

Övrigt forskarutbyte med utlandet	11 092 000	+	3 331 000	1 331 000
Fora för kvinnliga forskare m.m.	5 833 000	+	271 000	196 000
Bilateralt forskningssamarbete				
Svenska institutet	2 500 000	+	4 675 000	175 000
Universitetet i Stockholm	1 000 000	+	1 070 000	70 000
Tekniska högskolan i Stockholm		+	2 000 000	
Karolinska institutet		+	2 000 000	
Universitetet i Uppsala	2 000 000	+	140 000	140 000
Universitetet i Linköping	1 000 000	+	70 000	70 000
Universitetet i Lund	2 000 000	+	140 000	140 000
Universitetet i Göteborg	1 000 000	+	1 070 000	70 000
Chalmers tekniska högskola		+	2 000 000	
Universitetet i Umeå	1 000 000	+	1 070 000	70 000
Högskolan i Luleå		+	1 000 000	
Sveriges lantbruksuniversitet	2 000 000	+	140 000	140 000
Ej fördelade medel	2 500 000	+	675 000	175 000
Stöd till forskarutbildning av högskolelärare utan doktorsexamen	1 887 000	+	82 000	48 000
Forskningsinformation				
Universitetet i Stockholm		+	1 150 000	48 000
Tekniska högskolan i Stockholm		+	770 000	32 000
Karolinska institutet		+	850 000	36 000
Universitetet i Uppsala		+	1 650 000	69 000
Universitetet i Linköping		+	600 000	25 000
Universitetet i Lund		+	1 800 000	75 000
Universitetet i Göteborg		+	1 200 000	50 000
Chalmers tekniska högskola		+	680 000	30 000
Universitetet i Umeå		+	1 000 000	42 000
Högskolan i Luleå		+	300 000	13 000
Forskning om högskolan		+	9 000 000	364 000
Till regeringens disposition	20 867 000	+	34 339 000	2 264 000
Summa	**102 874 000**	**+**	**82 871 000**	**6 164 000**

Föredragandens överväganden

I enlighet med 1990 års proposition om forskning beräknar jag ytterligare sammanlagt 8 milj.kr. under anslagsposten *Forskningsstödjande åtgärder vid mindre och medelstora högskolor.*

Medlen för *forskarutbyte med utlandet* förstärks i enlighet med forskningspropositionen med 2 milj.kr. fr.o.m. budgetåret 1992/93.

Medlen under anslagsposterna *Kontaktsekretariat, Kontaktforskare* samt *Fora för kvinnliga forskare m.m.* har hittills fördelats av universitets- och högskoleämbetet (UHÄ). Regeringen har i propositionen (prop. 1991/92:76) om Vissa förändringar av myndighetsstrukturen

inom högskole- och studiestödsområdena, m.m. bl.a. föreslagit att ämbetet avvecklas med utgången av budgetåret 1991/92. Medlen under ovannämnda anslagsposter bör fortsättningsvis disponeras av berörda universitet och högskolor. Jag återkommer till regeringen med förslag till fördelning av ifrågavarande medel.

Vidare bör medel motsvarande vad som innevarande budgetår anvisas under anslaget Universitets- och högskoleämbetet, anslagsposten *Forskning om högskolan* budgetåret 1992/93 anvisas under förevarande anslag (+ 9 000 000 kr.). Inom ramen för dessa medel skall bl.a. kostnader för forskning och uppföljning i samband med högskoleprovet finansieras. Särskilt bör orsakerna till skillnaden mellan kvinnor och män i genomsnittligt resultat på högskoleprovet studeras.

Bilateralt forskningssamarbete

I enlighet med 1990 års forskningsproposition skall ytterligare 15 milj.kr. anvisas för bilateralt forskningssamarbete med i första hand Östeuropa budgetåret 1992/93. Tillsammans med de medel som anvisats fr.o.m. budgetåret 1991/92 disponeras således 30 milj.kr. för ändamålet.

Regeringen har i 1990 års forskningsproposition och i proposition 1990/91:100, bil. 10, s 202 redovisat de principer som skall gälla för fördelning och disposition av dessa medel.

De medel som anvisas till Svenska institutet skall också utnyttjas för visst bilateralt forskningssamarbete med Portugal, Irland och Brasilien.

Forskningsinformation

Innevarande budgetår anvisas medel för vissa insatser inom forskningsinformation under anslaget till forskningsrådsnämnden. Regeringen har i propositionen om Vissa förändringar av myndighetsstrukturen inom högskole- och studiestödsområdena, m.m. föreslagit att forskningsrådsnämnden läggs ned i och med utgången av innevarande budgetår. Universitet och högskolor, till vilka fakultetsorganisation är knuten, bör i anslutning härtill ges en förstärkning av resurserna för forskningsinformation. I likhet med vad som gäller för medlen under fakultetsanslagen bör dessa medel också användas för verksamhet vid de mindre och medelstora högskolorna.

Övriga frågor

Genom 1990 års forskningsproposition beslöts att sammanlagt 45 milj.kr. skulle tillföras högskolan för kostnader för lokaler för forskning under treårsperioden. För budgetåret 1992/93 belöper sig ökningen till 28 milj.kr. I den mån medlen inte tas i anspråk för lokaländamål kommer de efter särskilda beslut av regeringen att ställas till förfogande för inköp av vetenskaplig utrustning. Medlen beräknas under anslagsposten Till regeringens disposition.

Jag har i det föregående framhållit vikten av att förbättra de ekonomi-administrativa systemen inom högskolan. Under förevarande anslag, anslagsposten Till regeringens disposition, beräknar jag medel för detta ändamål.

Under förevarande anslag, anslagsposten Till regeringens disposition beräknar jag även medel för priser till forskare i enlighet med vad jag inledningsvis har anfört.

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslaget till (102 874 000 + 82 871 000 =) 185 745 000 kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

15. att till *Vissa särskilda utgifter för forskningsändamål* för budgetåret 1992/93 anvisa ett reservationsanslag på 185 745 000 kr.

E 13. Vissa ersättningar för klinisk utbildning och forskning m.m.

1990/91	Utgift	1 152 732 000
1991/92	Anslag	1 279 630 000
1992/93	Förslag	1 371 381 000

Från anslaget utgår ersättning till vissa landsting/kommuner enligt avtal om samarbete om läkarutbildning och forskning m.m. Från anslaget utgår också ersättning till Göteborgs kommun och Västerbottens läns landsting enligt avtal om samarbete om tandläkarutbildning och forskning i Göteborg och Umeå.

Högskoleenhet	1991/92	Beräknad ändring 1992/93	Löne- och prisomräkning
Medicinsk utbildning och forskning			
Karolinska institutet	353 254 000	+ 26 533 000	26 533 000
Universitetet i Uppsala	148 537 000	+ 11 157 000	11 157 000
Universitetet i Linköping	89 806 000	+ 6 746 000	6 746 000
Universitetet i Lund	247 463 000	+ 18 932 000	18 587 000
Universitetet i Göteborg	247 207 000	+ 18 567 000	18 567 000
Universitetet i Umeå	116 363 000	+ 9 816 000	8 740 000

Universitetet i Göteborg, f	40 000 000	of	
Universitetet i Umeå, f	31 000 000	of	
Investeringsersättningar, f	6 000 000	of	
Summa	**1 279 630 000**	**+ 91 751 000**	**90 330 000**

Föredragandens överväganden

Tandvården vid universiteten i Göteborg och Umeå har kommunal huvudman. Jag har i det föregående anmält att den utredning som bl.a. förbereder ett nytt system för ersättningar till tandvårdshuvudmännen för vissa kostnader i samband med tandläkarutbildning och odontologisk forskning har blivit försenad. I avvaktan på utredarens förslag föreslår jag att ersättningen till huvudmännen för odontologisk utbildning och forskning förs upp med oförändrat belopp.

Riksdagen har fattat beslut om en ökning av antalet platser på läkarlinjen vid universitetet i Umeå (prop. 1988/89:100 bil. 10, UbU 21 och 25, rskr. 196 och 207) och på rehabiliteringslinjens inriktning mot sjukgymnastik vid universitetet i Lund (UbU 1990/91:12, rskr. 355). Detta påverkar ersättningen till berörda sjukvårdshuvudmän. Jag har vid beräkningen av anslaget tagit hänsyn härtill (+ 1 076 000 kr. resp. 345 000 kr.).

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslaget till (1 279 630 000 + 91 751 000 =) 1 371 381 000 kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

16. att till *Vissa ersättningar för klinisk utbildning och forskning* m.m. för budgetåret 1992/93 anvisa ett förslagsanslag på 1 371 381 000 kr.

E 14. Viss tvärvetenskaplig forskning (Nytt anslag)

1990/91	Utgift	69 331 801 [1]	Reservation* 849 851[1]
1991/92	Anslag	81 105 000 [1]	
1991/92	Anslag exkl. mervärdeskatt	79 320 000 [1]	
1992/93	Förslag	73 141 000	*exkl. mervärdeskatt

[1]Avser anslaget Forskningsrådsnämnden

Regeringen har i propositionen (prop. 1991/92:76) om Vissa förändringar av myndighetsstrukturen inom högskole- och studiestödsområde-

na, m.m. föreslagit att vissa myndigheter, däribland forskningsrådsnämnden, avvecklas.

I enlighet med förslaget bör medel motsvarande vad som innevarande budgetår anvisas under anslaget Forskningsrådsnämnden anslagsposten Initiering, samordning och stöd av forskning inklusive löne- och prisomräkning budgetåret 1992/93 anvisas under förevarande anslag. Medel för forskningsinformation föreslås fortsättningsvis anvisas dels under anslaget D 2. Servicemyndigheten, dels under anslaget E 12. Vissa särskilda utgifter för forskningsändamål. Behållningen vid utgången av budgetåret 1991/92 på anslaget Forskningsrådsnämnden skall tillföras förevarande anslag.

Efter förslag i 1990 års proposition om forskning beslutade riksdagen om förstärkningar 1992/93 enligt följande:

- ungdomsforskning (+ 978 000 kr.),
- analyser samt utveckling av flervetenskaplig forskning med betydelse för förhållandet människa, samhälle, naturresurser, miljö och energi (+ 2 934 000 kr.),
- allmän förstärkning (+ 4 890 000 kr.).

Riksdagen beslutade vidare om en förstärkning av resurserna för kvinno- och jämställdhetsforskning (+ 1 956 000 kr.).

Jag beräknar medel för dessa förstärkningar under förevarande anslag.

Riksdagen har beslutat att kostnaderna för det administrativa arbetet vid bl.a. forskningsråden skall minskas med 10 %. Jag har vid medelsberäkningen tagit hänsyn härtill.

Forskningsrådsnämnden bör under våren 1992 göra en fördelning av anslaget. En organisationskommitté kommer att bl.a. ta fram underlag för fördelning av medlen för tvärvetenskaplig forskning mellan forskningsråden fr.o.m. budgetåret 1993/94.

Jag beräknar anslaget till (61 914 000 + 11 227 000 =) 73 141 000 kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

17. att till *Viss tvärvetenskaplig forskning* för budgetåret 1992/93 anvisa ett reservationsanslag på 73 141 000 kr.

E 15. Humanistisk-samhällsvetenskapliga forskningsrådet

1990/91	Utgift	134 988 170	Reservation*31 932 993
1991/92	Anslag	177 723 000	
1991/92	Anslag exkl. mervärdeskatt	174 702 000	
1992/93	Förslag	194 275 000	*exkl. mervärdeskatt

Från anslaget betalas kostnaderna för den verksamhet som humanistisk-samhällsvetenskapliga forskningsrådet finansierar samt för rådets förvaltning. Från anslaget bestrids bl.a. kostnaderna för 17 tjänster som professor, två gästprofessurer och högst 35 forskartjänster. Från anslaget betalas också kostnaderna för vissa doktorandtjänster. För förvaltningskostnader får budgetåret 1991/92 disponeras högst 6 971 000 kr.

Anslag	1991/92 exkl. mervärdeskatt	Beräknad ändring 1992/93	Löne- och prisomräkning
Humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning	174 702 000	+ 19 573 000	6 661 000
Summa	**174 702 000**	**+ 19 573 000**	**6 661 000**

Föredragandens överväganden

I enlighet med 1990 års proposition om forskning har jag beräknat en förstärkning om 1 966 000 kr. Härav avser 983 000 kr. översättningskostnader och 983 000 kr. forskningsinsatser inom områden av betydelse för arbetsmarknadspolitiken.

Forskning om offentlig sektor

Enligt riksdagens beslut i anledning av proposition Forskning om den offentliga sektorn (prop. 1991/92:16, FiU 4, rskr. 14) beräknas en förstärkning av medlen för forskning om offentlig sektor med + 9 369 000 kr.

Riksdagen har beslutat att kostnaderna för det administrativa arbetet vid bl.a. forskningsråden skall minskas med 10 %. Jag har vid medelsberäkningen tagit hänsyn härtill.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

18. att till *Humanistisk-samhällsvetenskapliga forskningsrådet* för budgetåret 1992/93 anvisa ett reservationsanslag på 194 275 000 kr.

E 16. Medicinska forskningsrådet

1990/91	Utgift	288 863 116	Reservation*31 072 893
1991/92	Anslag	330 490 000	
1991/92	Anslag exkl. mervärdeskatt	316 279 000	
1992/93	Förslag	340 855 000	* exkl. mervärdeskatt

Från anslaget bestrids kostnaderna för den verksamhet som medicinska forskningsrådet finansierar samt för rådets förvaltning. Från anslaget bestrids bl.a. kostnaderna för 7 tjänster som professor och 45 forskartjänster. Från anslaget bestrids även kostnader för vissa doktorandtjänster. För förvaltningskostnader får budgetåret 1991/92 användas högst 5 719 000 kr.

Anslagspost	1991/92 exkl. mervärdeskatt	Beräknad ändring 1992/93	Löne- och prisomräkning
Medicinska forskningsrådet	316 279 000	+ 24 576 000	19 300 000
Summa	**316 279 000**	**+ 24 576 000**	**19 300 000**

Föredragandens överväganden

Utöver löne- och prisomräkning har jag i enlighet med 1990 års proposition om forskning beräknat en förstärkning om 2 871 000 kr.

Riksdagen har beslutat att kostnaderna för det administrativa arbetet vid bl.a. forskningsråden skall minskas med 10 %. Jag har vid medelsberäkningen tagit hänsyn härtill.

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslaget till (316 279 000 + 24 576 000 =) 340 855 0000 kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

19. att till *Medicinska forskningsrådet* för budgetåret 1992/93 anvisa ett reservationsanslag på 340 855 000 kr.

E 17. Naturvetenskapliga forskningsrådet

1990/91	Utgift	383 796 562	Reservation*22 070 446
1991/92	Anslag	455 611 000	
1991/92	Anslag exkl. mervärdeskatt	440 576 000	
1992/93	Förslag	464 176 000	* exkl. mervärdeskatt

Från anslaget bestrids kostnaderna för den verksamhet som naturvetenskapliga forskningsrådet (NFR) finansierar samt för rådets förvaltning. Från anslaget bestrids bl. a. kostnaderna för 19 tjänster som professor, en gästprofessur och 77 tjänster som forskare. Från anslaget bestrids även kostnader för vissa doktorandtjänster. För förvaltningskostnader får budgetåret 1991/92 användas högst 15 961 000 kr.

Anslag	1991/92 exkl. mervärdeskatt	Beräknad ändring 1992/93	Löne- och prisomräkning
Naturvetenskapliga forskningsrådet	440 576 000	+ 23 600 000	21 965 000
Summa	**440 576 000**	**+ 23 600 000**	**21 965 000**

Föredragandens överväganden

I enlighet med 1990 års proposition om forskning förstärks rådets resurser med sammanlagt 9 670 000 kr. Av detta belopp avser 2,9 milj.kr. NFR:s bidrag till materialtekniska konsortier utöver de medel som rådet i övrigt kan fördela till området samt 970 000 kr. miljörelaterad forskning.

NFR har föreslagit en överföring till fakultetsanslag av medel för sammanlagt tre professurer och tre forskarassistenttjänster vid de centra för marin forskning som finns vid universiteten i Stockholm, Göteborg och Umeå. Jag har vid min anmälan av anslaget E 8. Matematisk-naturvetenskapliga fakulteterna m.m. förordat en överföring i enlighet med rådets förslag (- 2 297 000 kr.).

NFR har sedan budgetåret 1986/87 disponerat vissa medel i anslutning till ett tidsbegränsat tvärvetenskapligt program för skogsforskning (prop. 1985/86:100, bil. 10, s. 340, UbU 33, rskr. 341). Enligt beslutet skulle programmet pågå under en femårsperiod. Anslaget bör nu räknas ner med 8 milj.kr. NFR:s särskilda ansvar för skogsforskningen upphör därmed. Jag har i denna fråga samrått med chefen för jordbruksdepartementet.

Som jag anförde vid min anmälan av anslagen till de matematisk-naturvetenskapliga och de tekniska fakulteterna föreligger anslagsframställningar både från nationellt superdatorcentrum i Linköping och från superdatorcentrum Norr i Umeå. Jag utgår från att den av NFR tillsatta superdatorkommittén bereder frågan om erforderliga insatser för den fortsatta utvecklingen av svenskt superdatorutnyttjande inför de anslagsframställningar som berörda myndigheter skall inge för planeringsperioden 1993/94-1995/96.

Riksdagen har beslutat att kostnaderna för det administrativa arbetet vid bl.a. forskningsråden skall minskas med 10 %. Jag har vid medelsberäkningen tagit hänsyn härtill.

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslaget till (440 576 000 + 23 600 000 =) 464 176 000 kr.)

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

20. att till *Naturvetenskapliga forskningsrådet* för budgetåret 1992/93 anvisa ett reservationsanslag på 464 176 000 kr.

E 18. Rymdforskning

1990/91	Utgift	21 224 516	Reservation* 5 001 455
1991/92	Anslag	30 678 000	
1991/92	Anslag exkl. mervärdeskatt	30 252 000	
1992/93	Förslag	32 257 000	* exkl. mervärdeskatt

Från anslaget bestrids kostnaderna för den grundforskning som rymdstyrelsen, t.o.m. den 31 december 1991 statens delegation för rymdverksamhet, finansierar.

Anslag	1991/92 exkl. mervärdeskatt	Beräknad ändring 1992/93	Löne- och prisomräkning
Rymdforskning	30 252 000	+ 2 005 000	1 911 000
Summa	**30 252 000**	**+ 2 005 000**	**1 911 000**

Föredragandens överväganden

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslaget till (30 252 000 + 2 005 000 =) 32 257 000 kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

21. att till *Rymdforskning* för budgetåret 1992/93 anvisa ett reservationsanslag på 32 257 000 kr.

E 19. Europeisk forskningssamverkan

1990/91	Utgift	293 015 144
1991/92	Anslag	303 680 000
1992/93	Förslag	352 360 000

Från anslaget bestrids kostnader för Sveriges deltagande i den europeiska rymdorganisationens (ESA) vetenskapliga program samt för Sveriges bidrag till Esrange specialprojekt (prop. 1972:48 bil. 1, UbU 27, rskr. 217). Kostnaderna för Sveriges deltagande i ESA:s grundprogram och tillämpningsprogram bestrids från anslag under näringsdepartementets huvudtitel (prop. 1972: 48 bil. 2, NU 37, rskr. 216).

Från anslaget bestrids vidare kostnader för Sveriges deltagande i den europeiska kärnforskningsorganisationen (CERN) (jfr prop. 1953:127, SU 77, rskr. 167 samt prop. 1970:182, SU 224, rskr. 439), den europeiska organisationen för astronomisk forskning rörande södra stjärnhimlen

(ESO) (jfr prop. 1961:138, UU 3, rskr. 253), det allmänna programmet inom den europeiska konferensen för molekylärbiologi (CEBM) (jfr prop. 1968:1 bil. 10, SU 41, rskr. 114), dess program för ett europeiskt laboratorium för molekylärbiologi (EMBL) (jfr prop. 1973:1 bil. 10, UbU 10, rskr. 108) samt den europeiska synkrotronljuskällan (ESRF) (prop. 1989/90:90, UbU 25, rskr. 328).

Från anslaget bestrids också kostnaderna för Sveriges samarbete på programnivå med EG inom programmen för fusionsforskning, SCIENCE och SPES.

Från anslaget bestrids slutligen kostnaderna för det svenska deltagandet i Internationella institutet för tillämpad systemanalys, IIASA, samt för tull- och mervärdeskatt på viss utrustning för European Incoherent Scatter Facility (EISCAT).

Anslagspost	1991/92	Beräknad ändring 1992/93
Bidrag till det europeiska rymdorganets (ESA) vetenskapliga program, f	61 230 000	+ 6 170 000
Bidrag till Esrange specialprojekt, f	11 629 000	+ 1 011 000
Bidrag till vissa internationella forskningsanläggningar m.m., f	159 834 000	+ 8 150 000
Bidrag till forskningssamarbete med EG, f		
a) Fusionsforskning och programmet SCIENCE, f	65 847 000	+ 633 000
b) Programmet SPES, f	550 000	- 284 000
c) Forskningssamarbete i övrigt		+ 33 000 000
Bidrag till IIASA, f	3 890 000	of
Bidrag till EISCAT Scientific Association, f	700 000	of
Summa	**303 680 000**	**+ 48 680 000**

Föredragandens överväganden

Kostnaderna för Sveriges deltagande i berörda internationella organisationer har beräknats utgående från uppgifter som har lämnats av de myndigheter som ansvarar för kontakterna med respektive organisation. Ansvarig myndighet och beräknad kostnad framgår av följande tabell.

Internationell organisation[1]	Ansvarig myndighet[1]	Kostnad 1992/93 milj.kr.
Det europeiska rymdorganets (ESA) vetenskapliga program		
ESA	rymdstyrelsen	67,4
Esrange specialprojekt		
ESRANGE	rymdstyrelsen	12,6
Vissa internationella forskningsanläggningar m.m.		
CERN	NFR	129,0
ESO	NFR	21,9
ESRF	NFR	8,5
CEBM	NFR	1,7
EMBL	NFR	6,9
Forskningssamarbete med EG		
Fusionsforskning	NFR	56,5
Programmet SCIENCE m.fl.	NFR	43,7
Programmet SPES	HSFR	0,3
Internationella Institutet för tillämpad systemanalys		
IIASA	FRN [2)]	3,9

[1]CEBM = Conférence Européenne pour la Biologie Moléculaire, CERN = European organization for Nuclear Research, EG = Europeiska Gemenskaperna, EMBL = European Molecular Biology Laboratory, ESA = European Space Agency, ESO = European Southern Observatory, ESRANGE = den svenska rymdbasen i Kiruna, ESRF = European Synchrotron Radiation Facility, FRN = forskningsrådsnämnden, HSFR = humanistisk-samhällsvetenskapliga forskningsrådet, NFR = naturvetenskapliga forskningsrådet, IIASA = International Institut for Applied Systems Analysis, SCIENCE = Stimulation des Cooperations Internationales et de Echanges Nécessaires aux Chercheurs Européens, SPES = European Stimulation Plan for Economic Science
[2]Intill 30 juni 1992.

Forskningssamarbete med EG

Genom den planerade överenskommelsen om det Europeiska Ekonomiska Samarbetsområdet (EES) kommer Sverige liksom övriga EFTA-länder att fr.o.m. den 1 januari 1993 delta i hela EG:s ramprogram för forskning på i princip samma sätt som EG:s medlemsstater. Avgiften till EG avses beräknas utgående från Sveriges andel av bruttonationalprodukten för berörda länder. Om avtalet slutligt godkännes beräknas Sverige kunna delta fr.o.m. den 1 januari 1993. Det belopp som skall betalas för första halvåret 1993 blir beroende av ännu icke fattade EG-beslut om bl.a. kostnadsfördelning över tiden av olika delprogram. I avvaktan på att förutsättningar finns för en korrekt beräkning av kostnaderna har de tillkommande kostnaderna under utbildningsdepartementets huvudtitel beräknats till 33 milj.kr.

Jag avser att under våren 1992 återkomma till regeringen med förslag till ansvarig myndighet för Sveriges kontakter med IIASA.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

22. att till *Europeisk forskningssamverkan* för budgetåret 1992/93 anvisa ett förslagsanslag på 352 360 000 kr.

E 20. Kungl. biblioteket

1990/91	Utgift	77 074 669
1991/92	Anslag	83 117 000
1991/92	Anslag exkl. mervärdeskatt	79 544 000
1992/93	Förslag	84 477 000

Kungl. biblioteket (KB) är Sveriges nationalbibliotek. För KB gäller förordningen (1988: 678) med instruktion för kungl. biblioteket.

Anslagspost	1991/92 exkl. mervärdeskatt	Beräknad ändring 1992/93	Löne- och prisomräkning
Verksamhet vid kungl. biblioteket	68 242 000	+ 4 176 000	2 914 000
Planerings- och samordningsuppgifter inom biblioteksområdet	4 248 000	+ 281 000	259 000
Bidrag till ansvarsbibliotek	4 200 000	+ 308 000	308 000
Bidrag till Stiftelsen Svenska barnboksinstitutet	2 854 000	+ 168 000	141 000
Summa	**79 544 000**	**+ 4 933 000**	**3 622 000**

Föredragandens överväganden

I enlighet med 1990 års proposition om forskning beräknar jag en förstärkning av resurserna för verksamhet vid kungl. biblioteket med 537 000 kr.

Kungl. biblioteket har enligt sin instruktion bl.a. till uppgift att bevara och tillhandahålla svenska böcker och annat tryck som anges i lagen (1978:487) om pliktexemplar av skrifter och ljud- och bildupptagningar.

En särskild utredare har fått i uppdrag att göra en samlad översyn av pliktexemplarslagen (Dir. 1991:28). Utredaren skall avlämna sina förslag senast den 1 september 1992.

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslaget till (79 544 000 + 4 933 000 =) 84 477 000 kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

23. att till *Kungl. biblioteket* för budgetåret 1992/93 anvisa ett reservationsanslag på 84 477 000 kr.

E 21. Arkivet för ljud och bild: Förvaltningskostnader

1990/91	Utgift	13 077 737
1991/92	Anslag	14 021 000
1991/92	Anslag exkl. mervärdeskatt	13 512 000
1992/93	Förslag	14 880 000

Arkivet för ljud och bild har enligt sin instruktion (1988:342) bl.a. till uppgift att bevara och tillhandahålla sådana ljud- och bildupptagningar som anges i lagen (1978:487) om pliktexemplar av skrifter och ljud- och bildupptagningar.

Anslagspost	1991/92 exkl. mervärdeskatt	Beräknad ändring 1992/93	Löne- och prisomräkning
Förvaltningskostnader	7 842 000	+ 589 000	467 000
Lokalkostnader, f	3 833 000	+ 779 000	779 000
Bandkostnader	1 837 000	of	-
Summa	**13 512 000**	**+ 1 368 000**	**1 246 000**

Föredragandens överväganden

En särskild utredare har fått i uppdrag att göra en samlad översyn av pliktexemplarslagen (Dir. 1991:28). Utredaren skall avlämna sina förslag senast den 1 september 1992. Arkivet för ljud och bild har i anslagsframställning för budgetåret 1992/93 begärt en förstärkning av arkivets resurser om sammanlagt 11 milj. kr. Resursförstärkningen motiveras dels av att arkivets uppgifter utökats, dels av ett konverteringsbehov för äldre material till nyare teknik. Anslagsframställningen har i denna del överlämnats till den pågående utredningen.

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslaget till (13 512 000 + 1 368 000 =) 14 880 000 kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

25. att till *Arkivet för ljud och bild: Förvaltningskostnader* för budgetåret 1992/93 anvisa ett förslagsanslag på 14 880 000 kr.

E 22. Arkivet för ljud och bild: Insamlingsverksamhet m.m.

1990/91	Utgift	548 558	Reservation*	369 205
1991/92	Anslag	495 000		
1991/92	Anslag exkl. mervärdeskatt	401 000		
1992/93	Förslag	429 000	* exkl. mervärdeskatt	

Från anslaget bekostas dels arkivets för ljud och bild (ALB) förvärv av äldre ljud- och bildmaterial samt andra ljud- och bildupptagningar som ALB införlivar i sina samlingar, dels materielunderhåll och ersättningsanskaffning av viss apparatur.

Föredragandens överväganden

För prisomräkning beräknar jag 28 000 kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

25. att till *Arkivet för ljud och bild: Insamlingsverksamhet m.m.* för budgetåret 1992/93 anvisa ett reservationsanslag på 429 000 kr.

E 23. Institutet för rymdfysik

1990/91	Utgift	27 433 067	Reservation*	1 263 871
1991/92	Anslag	34 287 000		
1991/92	Anslag exkl. mervärdeskatt	33 618 000		
1992/93	Förslag	36 422 000	* exkl. mervärdeskatt	

Institutet för rymdfysik (IRF) har enligt förordningen (1988:1200) med instruktion för institutet till uppgift att bedriva och främja forskning samt mät- och registreringsverksamhet inom området rymdfysik. IRF bedriver verksamhet i Kiruna, Sörfors, Umeå, Lycksele och Uppsala och skall vidare inom sitt verksamhetsområde medverka i forskarutbildning som anordnas vid universiteten i Uppsala och Umeå.

Föredragandens överväganden

För löne- och prisomräkning beräknar jag 2 463 000 kr. Jag har beräknat 9 961 000 kr. för institutets hyreskostnader budgetåret 1992/93.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

26. att till *Institutet för rymdfysik* för budgetåret 1992/93 anvisa ett reservationsanslag på 36 422 000 kr.

E 24. Manne Siegbahninstitutet för fysik

1990/91	Utgift	14 354 201
1991/92	Anslag	21 700 000
1991/92	Anslag exkl. mervärdeskatt	21 394 000
1992/93	Förslag	23 221 000

Institutet skall enligt förordningen (1988:734) med instruktion för Manne Siegbahninstitutet för fysik bedriva forskning och utbildning inom atomfysik i vid bemärkelse, särskilt den acceleratorbaserade atom-, kärn- och elementarpartikelfysiken med angränsande områden.

Föredragandens överväganden

I enlighet med 1990 års proposition om forskning har jag beräknat en förstärkning om 493 000 kr.

För pris- och löneomräkning beräknar jag 1 048 000 kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

27. att till *Manne Siegbahninstitutet för fysik* för budgetåret 1992/93 anvisa ett reservationsanslag på 23 221 000 kr.

E 25. Polarforskning

1990/91	Utgift	11 067 249	Reservation* 7 646 857
1991/92	Anslag	19 037 000	
1991/92	Anslag exkl. mervärdeskatt	18 586 000	
1992/93	Förslag	19 825 000	* exkl. mervärdeskatt

Från anslaget bestrids vissa kostnader för planering och genomförande av svensk polarforskningsverksamhet i Arktis och Antarktis.

Föredragandens överväganden

Genom tilläggsbudget I (prop. 1991/92:25 bil. 7, UbU 7, rskr. 87) har för budgetåret 1991/92 anvisats ytterligare 14 000 000 kr. till polarforskning till följd av att en väsentlig del av kostnaderna för den svenska polarforskningsverksamheten uppstår under innevarande budgetår, bl.a. genom en expedition i Norra Ishavet med isbrytaren Oden. Till följd härav kommer i regleringsbrev för budgetåret 1992/93 att föreskrivas att en del av anslaget inte får disponeras.

För pris- och löneomräkning beräknar jag 1 187 000 kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

28. att till *Polarforskning* för budgetåret 1992/93 anvisa ett reservationsanslag på 19 825 000 kr.

E 26. Vissa bidrag till forskningsverksamhet

1990/91	Utgift	27 931 000
1991/92	Anslag	30 165 000
1992/93	Förslag	32 325 000

Under anslaget beräknas de statliga bidragen till Vetenskapsakademien, de svenska instituten i Rom och Athen samt det svenska forskningsinstitutet i Istanbul.

Anslagspost	1991/92	Beräknad ändring 1992/93
Bidrag till Vetenskapsakademien	25 162 000	+ 1 696 000
Bidrag till svenska institutet i Rom	3 610 000	+ 408 000
Bidrag till svenska institutet i Athen	972 000	+ 39 000
Bidrag till svenska forskningsinstitutet i Istanbul	421 000	+ 17 000
Summa	**30 165 000**	**+ 2 160 000**

Anslagsframställningar har avlämnats av Vetenskapsakademien, Svenska institutet i Rom, Svenska institutet i Athen och Svenska forskningsinstitutet i Istanbul.

Bidrag till Vetenskapsakademien

Sekretariatet för det internationella IGBP-projektet (Global Change) är förlagt till Vetenskapsakademien. Vissa av kostnaderna för sekretariatet anvisas innevarande budgetår, som jag närmare redovisat vid min anmälan av anslaget E 10. Temaorienterad forskning, över detta anslag. Hanteringen av medlen förenklas om samtliga medel fr.o.m. budgetåret 1992/93 anvisas över förevarande anslag (+ 690 000 kr.). När professor T. Rosswall, som upprätthåller uppdraget som direktör för projektet återgår till sin professur skall medel motsvarande lönekostnaderna för hans tjänst överföras till universitetet i Stockholm.

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslaget till (30 165 000 + 2 160 000 =) 32 325 000 kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

29. att till *Vissa bidrag till forskningsverksamhet* för budgetåret 1992/93 anvisa ett reservationsanslag på 32 325 000 kr.

F 1. Centrala studiestödsnämnden m.m.

1990/91	Utgift	128 657 274
1991/92	Anslag	157 095 000
1991/92	Anslag exkl. mervärdeskatt	147 266 000
1992/93	Förslag	149 977 000

Centrala studiestödsnämnden (CSN) är enligt förordningen (1988:502) med instruktion för centrala studiestödsnämnden central förvaltningsmyndighet för studiesociala frågor. Delegationen för utländska studerande handlägger frågor rörande utländska studerandes principiella rätt till svenskt studiestöd. Fr.o.m. den 1 januari 1991 fullgör CSN även vissa uppgifter i samband med lån till hemutrustning för flyktingar och vissa andra utlänningar. Kostnaderna härför betalas ur anslag under elfte huvudtiteln.

Från anslaget betalas även kostnaderna för portoavgifter till postverket samt avgifter till kronofogdemyndigheter och tingsrätter för inkassoverksamhet.

Anslagsberäkning

	1991/92 exkl. mervärdeskatt	Beräknad ändring 1992/93 Föredraganden
Anslag		
Utgifter		
Förvaltningskostnader	237 966 000	+22 011 000
Inkomster		
Avgifter från återbetalningsverksamheten	90 700 000	+19 300 000
Anslag enligt statsbudgeten	**147 266 000**	**+2 711 000**

45 400 000 kr. av utgifterna under anslaget rör administration av och information om vuxenstudiestöden och täcks av medel från utbildningsavgiften.

1. Pris- och löneomräkning sker i regeringskansliet.

2. CSN anmäler förändringar och komplettering av verksamhetsinriktning samt för den administrativa och organisatoriska utvecklingen t.o.m. 1992/93.

3. Återstående besparingskrav för perioden 1990/91 - 1992/93, 8 294 000 kr., skall infrias under budgetåret 1992/93.

Föredragandens överväganden

Centrala studiestödsnämnden (CSN) redovisar i sin anslagsframställning två och ett halvt års erfarenheter av det nya studiemedelssystemet. CSN konstaterar därvid att

- antalet beslut om studiemedel för studier i Sverige har ökat med drygt 15 000 ärenden eller ca 9 % under budgetåret 1990/91,
- antalet beslut om studiemedel för studier utomlands har ökat med ca 1 500 ärenden eller ca 33 % under budgetåret 1990/91. Även antalet telefonsamtal och brev med förfrågningar om villkoren för studier och ekonomiskt stöd vid studier utomlands har ökat kraftigt,
- ärendeökningen inom återbetalningsområdet har fortsatt, likaså antalet telefon- och brevförfrågningar. T.ex. har antalet telefonförfrågningar ökat med ca 50 000 eller ca 20 % och antalet brevförfrågningar med ca 2 000 eller ca 10 %. Antalet ansökningar om anstånd med återbetalningen har ökat med ca 13 000 eller ca 8 %.

För att möta de ökade krav som ställs på återbetalningsområdet har CSN fortsatt sitt tidigare påbörjade åtgärdsprogram. De viktigaste åtgärderna har varit omlokalisering av ärendehandläggningen från CSN till länskanslierna. Omlokaliseringen beräknas vara slutförd under hösten 1991 då återbetalningsuppgifter överförs till kanslierna i Stockholm och Visby. CSN har även inrättat en ny kundserviceenhet vid CSN. Telefonväxlarna har bytts ut. CSN gör den bedömningen att, trots de vidtagna åtgärderna, önskad servicenivå inom återbetalningsområdet ännu inte har uppnåtts. Den önskade nivån bör dock kunna uppnås under innevarande budgetår. Handläggningstider och service inom övrig verksamhet är däremot på en hög nivå.

Den av riksdagen beslutade förändringen av den studiesociala organisationen (prop. 1989/90:100 bil. 10, SfU 14, rskr. 202) fortsätter planenligt. Sålunda handläggs samtliga studiestödsformer i dag vid kanslierna i Stockholm, Uppsala, Linköping, Växjö, Visby, Kristianstad, Lund, Göteborg, Borås, Örebro, Gävle, Östersund samt Umeå. Vid övriga kanslier sker handläggning av vissa studiemedelsärenden vid sidan av kansliets reguljära verksamhet.

Vad gäller ekonomin konstaterar CSN i sin anslagsframställning att myndigheten i princip har en balanserad ekonomi vid ingången till budgetåret 1991/92. Det innebär att den bekymmersamma ekonomiska situation som gällde vid början av budgetåret 1990/91 i allt väsentligt har tillrättalagts. Visserligen redovisas ett balanserat underskott med ca

4 milj.kr., men i det beloppet inryms bl.a. balanserade skulder för ADB- driften. Den avsevärt förbättrade ekonomin har uppstått genom ökade inkomster, förändrade kostnadsavtal, reducerade ADB-kostnader samt inte minst genom ett omfattande besparings- och rationaliseringsarbete.

Jag har funnit det vara angeläget att ge denna relativt omfattande redogörelse för den nu aktuella arbetssituationen inom studiestödsorganisationen. Jag gör den bedömningen att CSN har uppnått ett gott verksamhetsresultat under den redovisade perioden och lagt en god grund för fortsatta förbättringar.

Under anslaget har jag gjort löneomräkning med hänsyn till träffade avtal samt sedvanlig prisomräkning med sammanlagt 14 666 000 kr. Enligt vad finansministern redovisat i bilaga 1 (avsnitt 9) om beräkning av lönekostnadspålägg har jag beräknat ett lönekostnadspålägg om 41,5 %. Jag har minskat anslaget med 350 000 kr. som utgör återbetalning av gjorda investeringar. Jag har vidare minskat anslaget med 8 294 000 kr. som motsvarar det besparingskrav som åligger CSN under ramperioden.

Regeringen har i propositionen (1991/92:76) om vissa förändringar av myndighetsstrukturen inom högskole- och studiestödsområdena m.m. bl.a. föreslagit riksdagen att studiemedelsnämnderna och vuxenutbildningsnämnderna läggs ned fr.o.m. budgetåret 1992/93. Den föreslagna åtgärden medger en besparing under detta anslag på 5,0 milj.kr. under nästa budgetår.

Nedläggningen av de berörda nämnderna föranleder följande ändringar i studiestödslagen (1973:349). 1 kap. 6a § och 8 kap. 21 § bör upphävas. 1 kap. 6 §, 3 kap. 16 §, 4 kap. 37 §, 6 kap. 6 § och 8 kap. 23 § bör ändras. *Vidare bör ändringar göras i 4 § lagen (1983:1030) om* särskilt vuxenstudiestöd för arbetslösa samt i 3 kap. lagen (1990:325) om självdeklaration och kontrolluppgifter.

För finansiering av investeringar i ADB- och kommunikationsutrustning beräknas CSN för budgetåret 1992/93 ta upp lån i riksgäldskontoret (RGK) på högst 13,2 milj.kr. Av detta belopp beräknas 5,7 milj.kr. användas för lösen av återstående kapitalskuld hos statskontoret för ADB-utrustning som anskaffats t.o.m. innevarande budgetår. 7,5 milj.kr. utgörs av bemyndigande att ta upp lån i RGK.

Den sammanlagda belastningen på anslaget beräknar jag till 149 977 000 kr., en ökning med 2 711 000 kr.

Mina förslag till lagändringar finns samlade under anslaget F 4. Vuxenstudiestöd m.m.

Jag beräknar slutligen kostnaderna för administrationen av vuxenstudiestöden till 45,4 milj.kr. Dessa medel bör tillföras anslaget av de medel som tillfaller statsverket genom inkomsterna från utbildningsavgiften.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

1. godkänna att 45 400 000 kr. av de medel som tillfaller staten genom utbildningsavgiften för budgetåret 1992/93 används för att delvis finansiera anslaget,

2. till *Centrala studiestödsnämnden m.m.* för budgetåret 1992/93 anvisa ett ramanslag på 149 977 000 kr.

F 2. Studiehjälp m.m.

1990/91	Utgift	2 673 993 526
1991/92	Anslag	2 688 400 000
1992/93	Förslag	2 331 335 000

Från anslaget betalas utgifter enligt 3 kap. studiestödslagen (1973: 349) för studiehjälp i form av studiebidrag, inackorderingstillägg och extra tillägg samt enligt 3, 4 och 7 kap. samma lag för studiehjälp, studiemedel och särskilt vuxenstudiestöd i form av resekostnadsersättning. Vidare betalas från anslaget enligt särskild förordning (CSNFS 1983:17) ersättning till svenska elever utomlands för dagliga resor.

Centrala studiestödsnämnden

I regeringens direktiv för centrala studiestödsnämndens (CSN) anslagsframställning för budgetåren 1990/91 - 1992/93 har nämnden getts i uppdrag att göra en översyn av studiehjälpssystemet. Översynsarbetet redovisas i en särskild rapport "Från studiehjälp till ungdomsstudiebidrag" som bifogats årets anslagsframställning.

Nämnden har gjort en analys av måluppfyllelsen av studiehjälpssystemet och av omgivande samhällssystem, som familje- och socialpolitik. De studier som CSN gjort, tyder på att det främst är andra faktorer än studiestödet som är avgörande för ungdomars val av utbildning och val mellan utbildning och andra sysselsättningar. Studiehjälpens utbildningspolitiska betydelse har minskat och den har fått en allt starkare familjepolitisk roll under de 25 år som gått sedan systemet infördes. I sina förslag till förändringar av studiestödet till ungdomar i gymnasial utbildning har CSN lagt särskild vikt vid effektivitet, regelförenklingar och service.

CSN anser att studiehjälpens huvudmål i framtiden bör vara att - tillsammans med andra familjepolitiska stöd - bistå föräldrarna i deras skyldighet att stå för barnens grundläggande utbildning i gymnasieskolan. Föräldrarnas underhållsskyldighet är utgångspunkten vid en diskussion om det ansvar som vilar på stat och kommun. Vidare anser nämnden att ungdomar bör ges en grundläggande gymnasial utbildning utan skuldsättning samt att det ekonomiska stödet bör anpassas till förändringar på skolområdet, främst till den nya gymnasieskolan. Man bör vi-

dare eftersträva en samordning mellan studiehjälpen och andra familjepolitiska stöd. För studiehjälpssystemet bör höga krav ställas på service till elever och föräldrar och reglerna bör göras enklare. Slutligen menar nämnden att förändringsförslagen bör rymmas inom oförändrade ekonomiska ramar.

Nämnden föreslår att de nuvarande stödformerna extra tillägg och studielån avskaffas. Stödet till inkomstsvaga familjer med ungdomar under 20 år i gymnasial utbildning bör i stället ges i form av bostadsbidrag. Föräldrarnas underhållsskyldighet bör gälla för alla barn upp till 20 år. Det generella studiebidraget bör även i framtiden vara ett statligt stöd och ges till alla ungdomar som tas in i gymnasial utbildning. Stödet bör kallas ungdomsstudiebidrag. CSN föreslår att bidraget, som hittills, beloppsmässigt samordnas med det allmänna barnbidraget. Ungdomsstudiebidraget bör alltid betalas ut till eleven själv och bör som nu utgå utan ansökan samt föreslås utgå under årets alla månader. Den som avslutar sin utbildning under den första hälften av en månad bör dock få ungdomsstudiebidrag med ett halvt månadsbelopp. Bidraget bör alla få som följer ett nationellt program i gymnasieskolan och dessutom vid studier på individuella program på minst halvtid. Utländska medborgare föreslås få rätt till ungdomsstudiebidrag om de är folkbokförda i Sverige. Studerande som bor utomlands med sina föräldrar skall ha rätt till ungdomsstudiebidrag om vistelsen beräknas vara högst ett eller i vissa fall högst tre år. Dessa elever bör kunna få ett tillägg till bidraget för inackorderingskostnader eller resor till och från skolan. Bidraget bör dessutom kunna utgå för ett års studier i utlandet vid t.ex. high-school, vilket inte är möjligt med nuvarande regler. Resekostnadsersättning för elever med studiehjälp, som studerar vid statens skolor för vuxna bör avskaffas, eftersom kommunerna numera har ansvaret för ungdomarnas resor. Nämnden föreslår att ändringarna införs den 1 juli 1992, men att extra tillägg skall kunna ges övergångsvis för höstterminen 1992.

CSN beräknar utgiften för ungdomsstudiebidrag för studier i Sverige och utomlands till 2 622,4 milj.kr. budgetåret 1992/93. För tillägg till bidraget för utlandsstuderande beräknas kostnaden till 2,8 milj.kr. och för övergångsreglerna om extra tillägg till 25,9 milj.kr. höstterminen 1992. Nämnden beräknar kostnaderna för resekostnadsersättning för studerande vid statens skolor för vuxna till 4 milj.kr. nästa budgetår och föreslår samtidigt att anslagsposten flyttas från anslaget F 2. Studiehjälp m.m. till F 6. Bidrag till vissa studiesociala ändamål. Totalt beräknar CSN för studiehjälp utgiften till 2 655,1 milj.kr. budgetåret 1992/93, vilket är en minskning jämfört med innevarande års anslag med 33,3 milj.kr. Utgiften för studiebidrag ökar på grund av fler studerande och högre belopp, men totalkostnaden beräknas ändå minska, främst eftersom inackorderingstillägget upphör den 1 juli 1992.

Om de föreslagna förändringarna i studiehjälpssystemet inte genomförs den 1 juli 1992, föreslår CSN både högre belopp och inkomstgränser för det extra tillägget. Nämnden föreslår i så fall att det ekonomiska

underlaget för extra tillägg höjs med 5 000 kr. och att beloppen höjs till 795, 530 resp. 265 kr. per månad.

CSN har i en särskild skrivelse den 29 augusti 1991 redovisat det av regeringen givna uppdraget att i samråd med Svenska kommunförbundet lämna förslag till hur det kommunala ansvaret för studiehjälpsberättigade elevers inackordering bör utformas med hänsyn till förändringar av det offentliga skolväsendet.

Syftet med inackorderingstillägget är, enligt CSN, att genom ett direkt ekonomiskt stöd undanröja geografiska hinder för utbildning och att minska de merkostnader som uppstår i familjer där barnen måste inackordera sig på skolorten. I de flesta fall täcker tillägget inte alla de merkostnader som uppstår. Eftersom överförandet till kommunerna skall ske inom ramen för oförändrade statliga kostnader kan det därför inte krävas att kommunerna skall stå för hela merkostnaden.

Då ansvaret för inackorderade elever förs över till kommunerna finns det enligt CSNs mening anledning att ställa upp något vidare mål än vad som har gällt för inackorderingstillägget. Det övergripande målet bör vara att kommunen skall främja tillgängligheten till utbildning för sina ungdomar. Det bör sedan överlämnas åt kommunerna att välja den väg som bäst leder mot dessa mål. Effekterna av det förändrade ansvaret bör fortlöpande utvärderas. Ungdomars möjlighet att välja en önskad utbildning på annan ort får inte försämras.

Vid sidan av ett schabloniserat direkt ekonomiskt stöd finns det en rad andra metoder som kommunen kan använda för att främja tillgängligheten till utbildning. Det bästa är naturligtvis om man kan erbjuda den önskade utbildningen så nära föräldrahemmet att en inackordering blir obehövlig. Kommunen kan även förbättra möjligheterna för ungdomar att resa dagligen mellan hemmet och skolan. Om kommunen väljer att även i fortsättningen ge ett direkt ekonomiskt stöd kan detta differentieras efter de faktiska inackorderingskostnaderna. Kommunen kan även genom andra åtgärder än direkta ekonomiska bidrag stödja ungdomars boende och uppehälle.

CSN föreslår att kommunernas skyldighet att främja tillgängligheten till utbildning och att stödja ungdomar som behöver inackordering skall regleras i skollagen. I lagparagrafen bör även exempel ges på olika vägar att nå målen. Det är angeläget att stödet utformas så effektivt som möjligt och att skillnaderna mellan olika kommuner inte blir alltför stora. Elever och familjer bör så långt som möjligt ha valfrihet och kontakterna med föräldrahemmet bör underlättas. Rätten till stöd vid inackordering bör främst bedömas utifrån den tid det tar för eleverna att resa mellan skolan och föräldrahemmet.

Kommunens ansvar bör endast gälla för elever i det offentliga skolväsendet. Det statliga stödet till inackorderade elever utanför det offentliga skolväsendet bör ges via statsbidraget till folkbildningen för folkhögskoleelever och via statsbidragen till fristående skolor och riksinternatskolor. I de förordningar som styr statsbidragen bör skolorna åläggas att stödja elever under 20 år som behöver inackordering.

Rapporten Från studiehjälp till ungdomsstudiebidrag

Centrala studiestödsnämnden (CSN) har i sin rapport Från studiehjälp till ungdomsstudiebidrag föreslagit vissa förändringar i det nuvarande studiehjälpssystemet. I rapporten lämnas en väl genomförd analys av måluppfyllelsen av studiehjälpen tillsammans med andra familje- och socialpolitiska åtgärder. Enligt min mening bör den gjorda analysen kunna utgöra en god grund för fortsatta överväganden dels inom CSN, dels inom regeringskansliet i samband med en fortlöpande översyn av studiehjälpssystemet. Av de förändringar som CSN föreslår i sin rapport bör följande genomföras under budgetåret 1992/93.

- Studielån prövade mot dels föräldrarnas ekonomi, dels elevens egen bör upphöra att utgå.
- Den som avslutar sin utbildning under den första hälften av en månad får studiebidrag med ett halvt månadsbelopp under avslutningsmånaden i stället för som nu ett helt månadsbelopp.
- CSNs förslag att det extra tillägget i studiehjälpen skall upphöra fr.o.m. den 1 januari 1993 och att motsvarande bidrag istället skall utgå inom ramen för bostadsbidrag finner jag vara intressant. Frågan behöver dock ytterligare belysas och beredas innan jag tar slutgiltig ställning till om förslaget bör genomföras. För kommande budgetår beräknar jag således medel för extra tillägg i studiehjälpen under detta anslag.

En särskild utredare har tillkallats för att utreda vissa frågor om skolans internationalisering och internationella kontakter och om undervisningen av svenska barn och ungdomar i andra länder (Dir. 1991:62). Arbetet skall slutföras före utgången av september 1992. CSNs förslag om att studiebidrag skall kunna utgå för ett års studier i utlandet vid t.ex. high-school bör prövas i samband med beredningen av de förslag som utredaren kommer att lägga fram.

CSNs förslag i övrigt är jag inte beredd att nu biträda.

Jag kommer i det följande att ytterligare belysa de förslag som jag nu har lämnat samt redovisa de budgetmässiga konsekvenserna härav.

Studiebidrag

Studiebidraget är beloppsmässigt samordnat med det allmänna barnbidraget. Studiebidrag utgår med 750 kr. per månad under kalenderåret 1992 och höjs till 835 kr. per månad fr.o.m. den 1 januari 1993. Jag beräknar utgiften för studiebidrag till 2 268,1 milj.kr. under kommande budgetår.

Extra tillägg

Antalet studerande som uppbär extra tillägg har uppvisat en vikande tendens under en följd av år. För budgetåret 1990/91 har endast 8 800 elever fått sådant tillägg, en minskning med 600 elever i förhållande till 1989/90.

Enligt nuvarande regler beviljas extra tillägg med 750, 500, resp. 250 per månad. I enlighet med CSNs förslag föreslår jag att extra tillägg beviljas med 795, 530 resp. 265 kr. per månad. Förslaget kräver ändring av 3 kap. 11 § studiestödslagen (1973:349). Vidare anser jag, likaså i enlighet med CSNs förslag, att det ekonomiska underlaget bör höjas med 5 000 kr. Detta innebär att maximalt tillägg kommer att beviljas om det ekonomiska underlaget är lägre än 75 000 kr., medan inget tillägg beviljas om underlaget överstiger 115 000 kr. Det ankommer på regeringen att utfärda närmare bestämmelser för det ekonomiska underlaget. Jag beräknar utgiften för extra tillägg till 55,6 milj.kr. under budgetåret 1992/93. Beräkningarna baseras på att 8 000 elever får sådant tillägg.

Inackorderingstillägg

Riksdagen beslöt den 12 december 1990 att godkänna regeringens förslag till nya riktlinjer för statsbidragssystemet i fråga om gymnasieskolan (prop. 1990/91:18, UbU4, rskr. 76). Beslutet innebar bl.a. att utgiften för de studerandes studiehjälp i form av inackorderingstillägg fr.o.m. budgetåret 1992/93 skulle ingå i den del av sektorsbidraget som är hänförligt till gymnasieskolan.

Mot bakgrund av riksdagens sålunda fattade beslut beräknar jag under detta anslag inga resurser för inackordering av elever inom det offentliga skolväsendet vilket innebär en minskning av anslaget med 236 milj.kr. Resurser för ändamålet har i stället beräknats under anslaget B 8. Bidrag till driften av det kommunala offentliga skolväsendet.

CSN har föreslagit att kommunens ansvar för inackordering endast bör gälla elever i gymnasieskolan och den kommunala vuxenutbildningen. Jag delar denna uppfattning.

CSN har föreslagit att det statliga stödet till inackorderade elever utanför gymnasieskolan och den kommunala vuxenutbildningen bör ges via statsbidraget till folkbildningen för folkhögskoleelever och via statsbidragen till fristående skolor och riksinternatskolor för elever i dessa skolformer. För min del anser jag att inackorderingstillägg för dessa elever tills vidare bör hanteras av CSN på sätt som nu sker och betalas ur detta anslag. Såsom gäller för närvarande bör frågor om inackorderingstillägg i samband med studier utomlands handläggas av CSN.

Enligt nu gällande regler beviljas inackorderingstillägg med lägst 1 000 och högst 2 010 kr. per månad. Jag bedömer att en uppräkning till lägst 1 070 och högst 2 150 kr. per månad bör ske.

Bestämmelser om inackorderingstillägg finns i 3 kap. 7 och 30 §§ studiestödslagen. Jag förordar att dessa paragrafer upphör att gälla och att det i studiestödslagen tas in en föreskrift om att inackorderingstillägg skall utgå till studerande vid de läroanstalter och utbildningslinjer som regeringen bestämmer särskilt, om den studerande behöver inackordering. Den föreskriften bör tas in i 3 kap. 12 § studiestödslagen. En bestämmelse om bl.a. inackorderingstilläggets storlek bör tas in i 3 kap. 13 §. I förtydligande syfte bör det vidare i 3 kap. 1 § föreskrivas att studiehjälp utgår till studerande vid de läroanstalter och utbildningslinjer

som regeringen bestämmer om inte något annat följer av andra bestämmelser i kapitlet. Ett skäl till detta är att det av 3 kap. 14 § direkt framgår att resekostnadsersättning utgår till studerande vid skolenhet med statlig vuxenutbildning.

Studiehjälp till studerande utomlands

Jag beräknar utgiften för studiehjälp till studerande utomlands till oförändrat 10,2 milj.kr. I detta belopp har jag inräknat 1,0 milj.kr. till ersättning för dagliga resor till och från skolan för elever som har minst sex kilometers avstånd till skolan.

Studielånemöjligheterna i studiehjälpen avskaffas

Studielån prövat mot föräldraekonomi utbetalades budgetåret 1990/91 till ca 1 300 elever. Behovet av lån bedöms i stort sett på samma sätt som för extra tillägg, dvs. mot föräldrarnas och elevens inkomst. Lånen kan beviljas med högst 10 000 kr. per år om eleven är över 18 år och med högst 5 000 kr. per år för omyndiga elever. Maximalt belopp kan utbetalas om det ekonomiska underlaget är högst 140 000 kr. för familjer med ett barn.

Studielån prövat mot elevens egen ekonomi betalas endast ut till ca 1 000 elever per år. Reglerna för stödet har till stor del utformats efter de regler som gäller för studiemedel och det belopp som utbetalas skall, tillsammans med övrig studiehjälp och förmåner som fria läromedel och fria skolmåltider, vara lika stort som studiemedelsbeloppet. Studielån mot egen ekonomi kom till år 1979 för att göra det möjligt för myndiga elever att själva finansiera sina gymnasiestudier. Alla som hade en självständig ekonomi kunde få lånet. Reglerna har därefter skärpts väsentligt, så att det nu är möjligt att få lån endast om det finns särskilda skäl.

Enligt CSN uppfyller studielånen prövade mot föräldraekonomin varken de utbildningspolitiska eller de familjepolitiska målen för studiestödet. Bl.a. rädslan för skuldsättning gör att stöden inte går till familjer med störst behov. Ungdomar skall kunna få en gymnasial utbildning utan skuldsättning. Såvitt gäller studielån prövat mot elevens egen ekonomi visar CSN i sin rapport att nästan 90 % av alla som har lån uppbär sådant under endast en eller två terminer. Endast i undantagsfall tycks möjligheten att få studielån ha påverkat beslutet att börja studera. Det avgörande har varit att man insett att man behöver mera utbildning. Mot denna bakgrund föreslår CSN att nuvarande lånemöjligheter upphör. Jag delar den uppfattning som CSN redovisat. Det totala utflödet av studielån för budgetåret 1992/93 minskas härigenom med 34,4 milj.kr.

De grundläggande bestämmelserna om studielån inom studiehjälpen finns i 3 kap. 12 och 13 §§ studiestödslagen. Dessa bestämmelser bör utgå och, i enlighet med vad jag tidigare har föreslagit, ersättas av bestämmelser om inackorderingstillägg. Uppräkningen i 1 kap. 2 § om studie-

hjälpens olika delar bör också ändras. De särskilda bestämmelserna i 3 kap. 16 a - 19 och 23 §§ om studiehjälp i form av studielån under sjukdom och i 3 kap. 25 - 28 §§ om gifta studerande och om föräldrar och vårdnadshavare bör upphävas. Vissa konsekvensändringar bör också göras i 3 kap. 5, 15 och 16 §§, 8 kap. 17 och 18 §§ samt 9 kap. 2 §.

Halvt studiebidrag för avslutningsmånaden

Enligt 3 kap. 5 § studiestödslagen utgår studiehjälp för sådan del av läsår under vilken den studerande bedriver studier. Studiebidrag och extra tillägg kan dock utgå för annan tid än läsår enligt de närmare föreskrifter som meddelas av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer. I 3 kap. 6 § studiestödsförordningen (1973:418) föreskrivs att studiebidrag till en studerande som under kalenderhalvåret bedrivit studier under en viss minsta tid skall utgå för hela kalenderhalvåret.

CSN föreslår att den som avslutar sin utbildning under första hälften av en månad endast bör få studiebidrag med ett halvt månadsbelopp för denna månad. Jag biträder detta förslag. Det bör ankomma på regeringen att utfärda de närmare bestämmelser som behövs.

Den föreslagna förändringen innebär enligt mina beräkningar en besparing för statsverket på 33 milj.kr. under nästa budgetår.

Övrigt

För resekostnadsersättning till studerande vid statens skolor för vuxna i Härnösand och Norrköping har för innevarande budgetår beräknats 1,5 milj.kr. Fr.o.m. nästa budgetår bör i enlighet med CSNs förslag medel för detta ändamål anvisas under anslaget F 6. Bidrag till vissa studiesociala ändamål vilket innebär en minskning med 1,5 milj.kr.

Mina förslag till ändringar av studiestödslagen finns samlade under anslaget F 4. Vuxenstudiestöd m.m.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

3. att till *Studiehjälp m.m.* för budgetåret 1992/93 anvisa ett förslagsanslag på 2 331 335 000 kr.

F 3. Studiemedel m.m.

1990/91	Utgift	3 331 777 499
1991/92	Anslag	3 683 000 000
1992/93	Förslag	4 686 000 000

Från anslaget betalas utgifter för studiebidrag enligt 4 kap. och räntesubventioner för och avskrivning av studielån enligt 3, 4 och 7 kap. studiestödslagen (1973:349).

Återbetalning av studielån regleras i 8 kap. samma lag.

Från anslaget betalas dessutom kostnader för avskrivning och inlösen av vissa studielån med statlig kreditgaranti i enlighet med kungörelsen (1961:384) om avskrivning av lån för studier eller på grund av att låntagaren avlidit eller varaktig betalningsoförmåga inträtt.

Centrala studiestödsnämnden

Statsmakterna har nyligen fattat beslut om omfattande förändringar av gymnasieskolan, vuxenutbildningen och folkbildningen. I regeringens direktiv för den fördjupade anslagsframställningen för budgetåren 1993/94 - 1995/96 har CSN fått i uppdrag att utvärdera det nya studiemedelssystemet i allmänhet och dess återbetalningsvillkor i synnerhet. Därför föreslår CSN i årets anslagsframställning inga genomgripande förändringar av studiemedels- eller återbetalningsreglerna.

CSN föreslår en ändring av bestämmelserna om beviljning av nytt studiestöd till den som inte skött betalningen av tidigare studieskulder. Ändringen innebär en harmonisering mellan olika former av studiestöd. Beträffande återbetalning av studiemedel föreslås en harmonisering av bestämmelserna om sista ansökningsdag för ändring av inkomst i samband med anståndsbeslut, ändrade bestämmelser för återbetalning av för mycket inbetald preliminär avgift vid anstånd samt att det görs en redaktionell översyn av de äldre bestämmelserna för återbetalning av studiemedel.

CSN beräknar utgiften för studiemedel i form av studiebidrag till 2 625,8 milj.kr. budgetåret 1992/93. Det är en ökning i förhållande till innevarande års anslag med 300,8 milj.kr. Ökningen beror främst på att CSN räknar med ett ökat antal studerande med studiebidrag på eftergymnasial nivå samt en ytterligare ökning av antalet utlandsstuderande. Utlåningen väntas också öka av samma skäl under budgetåret 1992/93. Nämnden räknar med att utflödet av studielån kommer att uppgå till ca 4 888 milj.kr., vilket är drygt 400 milj.kr. mer än vad CSN räknar med kommer att lånas ut under innevarande budgetår. Denna utgift belastar inte statsbudgeten.

Utgiften för räntesubventioner och avskrivningar beräknas till 1 929 milj.kr. under budgetåret 1992/93, vilket innebär en ökning med 571 milj.kr. i förhållande till innevarande års anslag.

Totalt för studiemedel beräknar således CSN utgiften under budgetåret 1992/93 till 4 554,8 milj.kr.

Föredragandens överväganden

Inledningsvis vill jag hänvisa till vad jag tidigare anfört beträffande översyn av studiemedelssystemet. Jag föreslår därför nu inga genomgripande förändringar av studiemedels- eller återbetalningsreglerna.

Studiemedel beviljas för år 1992 med ett belopp på 6 740 kr. per månad. Av beloppet utgörs 1 995 kr. av bidrag.

Jag beräknar att ca 193 000 studerande kommer att uppbära studiemedel under budgetåret 1992/93. Utgiften för studiebidrag beräknar jag mot denna bakgrund till 2 598 milj. kr. och kostnaderna för avskrivningar och räntesubventioner till 2 088 milj. kr. Jag har därvid beräknat att studielån kommer att utbetalas med sammanlagt ca 4 790 milj. kr. I detta belopp inkluderas studielån som del av särskilt vuxenstudiestöd.

Förslag till ändrade bestämmelser

Den som är återbetalningspliktig för studielån men inte har betalt fastställt årsbelopp eller debiterad studiemedelsavgift, kan inte beviljas nya studiemedel. Däremot kan han eller hon beviljas särskilt vuxenstudiestöd, särskilt vuxenstudiestöd för arbetslösa, utbildningsarvode eller annat studiestöd. I likhet med CSN anser jag att kraven på återbetalning måste vara lika starka och konsekventa för alla låntagare och inte endast ställas på dem som söker studiemedel. Jag biträder således CSNs förslag om en ändring av 9 kap. 2 b § studiestödslagen.

För ansökningar om att preliminär avgift för visst avgiftsår inte skall utgå eller nedsättas finns en sista ansökningsdag angiven i 8 kap. 39 § studiestödslagen i dess lydelse före den 1 januari 1989. Enligt punkt 2d i övergångsbestämmelserna till lagen (1988:877) om ändring i studiestödslagen skall en sådan ansökan ha kommit in till CSN före utgången av oktober månad året efter avgiftsåret. Ansökningar som kommer in senare prövas i stället enligt reglerna för slutlig avgift i 43 §.

Ett beslut om att preliminär avgift inte skall utgå eller sättas ned kan på ansökan av den återbetalningsskyldige omprövas av CSN. Någon föreskrift om sista dag för en sådan ansökan finns emellertid inte.

CSN föreslår att för alla ansökningar enligt den berörda paragrafen skall den 31 oktober året efter avgiftsåret gälla som sista ansökningsdag, eftersom alla ansökningar om anstånd med preliminär avgift bör behandlas lika. Jag biträder detta förslag. Förslaget kräver en ändring av punkt 2 d i övergångsbestämmelserna till lagen (1988:877) om ändring av studiestödslagen.

CSN fick år 1988 dispens av regeringen att driva försöksverksamhet som innebär att studiemedel kan återbetalas även via bankgiro. Dispensen gällde såvitt avser det äldre återbetalningssystemet till utgången av år 1991. Riksdagen har beslutat (prop. 1990/91:150, FiU 34, rskr. 391) att CSN, efter samråd med riksrevisionsverket, får använda bankgiro för hanteringen av återbetalning av studielån även efter budgetåret 1991/92. Tillståndet att använda bankgiro bör enligt riksdagsbeslutet gälla tills vidare. Enligt 8 kap. 65 § studiestödslagen i dess lydelse före den 1 januari 1989 skall bl.a. preliminär avgift erläggas till myndighet eller penninginrättning enligt de närmare bestämmelser som regeringen meddelar. Såvitt avser det nya återbetalningssystemet föreskrivs i 8 kap. 15 § studiestödslagen att det fastställda årsbeloppet skall betalas enligt föreskrifter som meddelas av regeringen eller den myndighet som regering-

en bestämmer. Motsvarande reglering bör gälla även i det äldre återbetalningssystemet. Lagtekniskt bör ändringen göras genom en ändring i punkt 2 1 i övergångsbestämmelserna till lagen (1988:877) om ändring i studiestödslagen.

Jag bedömer att de förslag till ändring av studiestödslagen som jag har lagt fram inte kommer att medföra några ökade kostnader för staten.

Mina förslag till ändring av studiestödslagen finns samlade under anslaget F4. Vuxenstudiestöd m.m.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

4. att till *Studiemedel m.m.* för budgeteåret 1992/93 anvisa ett förslagsanslag på 4 686 000 000 kr.

F 4. Vuxenstudiestöd m.m.

1990/91	Utgift	1 560 229 724	Reservation 13 669 005
1991/92	Anslag	1 617 700 000	
1992/93	Förslag	1 341 300 000	

Från anslaget betalas utgifter för korttidsstudiestöd, internatbidrag och särskilt vuxenstudiestöd i form av vuxenstudiebidrag enligt 5, 6 och 7 kap. studiestödslagen (1973:349).

Från anslaget betalas också kostnader för statsbidrag till uppsökande verksamhet på arbetsplatser m.m. samt för bidrag till centrala fackliga organisationer för planering av uppsökande verksamhet och grundläggande utbildning av fackliga studieorganisatörer samt för information om vuxenstudiestöd m.m. Bidragsbestämmelserna återfinns i förordningen (1980:483) om statsbidrag till uppsökande verksamhet på arbetsplatser, m.m.

Från anslaget betalas också utgifter för särskilt vuxenstudiestöd i form av vuxenstudiebidrag för arbetslösa. Bestämmelserna återfinns i lagen (1983:1030) om särskilt vuxenstudiestöd för arbetslösa.

Utgifterna under anslaget täcks genom medel från vuxenutbildningsavgiften.

Centrala studiestödsnämnden

Utredningen om vuxnas finansiering av studier (FINVUX) har presenterat sitt betänkande. Utredaren har i sina förslag om ett reformerat studiestöd för vuxna beaktat de förändringar som beslutats för gymnasieskolan, vuxenutbildningen och folkbildningen. Centrala studiestödsnämnden (CSN) återkommer senare till FINVUX förslag. CSN beräknar utrymmet från vuxenutbildningsavgiften till vuxenstudiestöd m.m. och till administrationen av dessa stöd till 1 595 milj. kr. för budgetåret 1992/93.

Av detta belopp föreslår CSN att 45,4 milj.kr. reserveras för administrationskostnader. Resterande belopp, 1 549,6 milj.kr., föreslår CSN avsätts för vuxenstudiestöd och statsbidrag till uppsökande verksamhet m.m. Det är en minskning med 68,1 milj.kr. i förhållande till anvisade medel 1991/92.

1. CSN föreslår att 55 milj.kr. anvisas för statsbidrag till uppsökande verksamhet på arbetsplatser under 1992/93. Det är samma belopp som under innevarande budgetår.

2. CSN föreslår att oförändrat belopp, 20 milj.kr., anvisas för planering m.m. av uppsökande verksamhet och utbildning av fackliga studieorganisatörer samt information om vuxenstudiestöd för 1992/93.

3. CSN föreslår att korttidsstudiestödet höjs från 65 till 70 kr. per timme och att internatbidraget höjs från 290 till 325 kr. per dygn. För korttidsstudiestöd och internatbidrag föreslår CSN att det anvisas 226 milj.kr. under 1992/93 eller lika mycket som under innevarande budgetår.

4. CSN föreslår att det anslås 1 173,6 milj.kr. för vuxenstudiebidrag under 1992/93. Det är 68,1 milj.kr. mindre än under 1991/92.

5. CSN föreslår att oförändrat belopp, 75 milj.kr., anvisas till vuxenstudiebidrag för arbetslösa under 1992/93.

Föredragandens överväganden

Utbildningsavgiften

Utbildningsavgiften utgör under 1992/93 0,31 % av underlaget för arbetsgivaravgiften. Den del av avgiften som avser vuxenstudiestödsändamål (0,27 % av underlaget) beräknar jag till 1 765,3 milj.kr. Vid beräkningen av tillgängliga resurser för 1992/93 skall dessutom tillföras resultatet av slutregleringen av avgiften för 1990/91. Slutregleringen beräknas ge ett överskott på 24 milj.kr.

Jag förordar att kostnaderna för timersättning till deltagare i svenskundervisning för invandrare (sfi) och i vuxenutbildning för psykiskt utvecklingsstörda (särvux) finansieras med medel från utbildningsavgiften. Kostnaden beräknas till 64,5 milj.kr.

Vidare förordar jag att 338,1 milj.kr. överförs till anslaget C 1. Bidrag till folkbildningen m.m.

Kostnaderna för centrala studiestödsnämndens (CSN) administration av vuxenstudiestöden beräknar jag till 45,4 milj.kr.

Utrymmet för vuxenstudiestöd blir med hänsyn till nyss nämnda uppgifter 1 341,3 milj.kr.

Finvuxutredningen

I Finvuxutredningens betänkande (SOU 1991:65) föreslås genomgripande förändringar i reglerna för de olika vuxenstudiestöden och för verksamheten med uppsökande verksamhet på arbetsplatser. Förslagen är under beredning inom utbildningsdepartementet. De förslag som rör

stöden för längre studier kommer att bedömas i samband med de förändringar som kan bli aktuella till följd av den tidigare nämnda översynen av studiemedelssystemet.

Korttidsstudiestöd och internatbidrag samt statsbidrag för uppsökande verksamhet på arbetsplatser

Korttidsstudiestöd kan beviljas till arbetstagare som deltar i vissa studiecirklar, i vissa ämneskurser vid komvux och i s.k. korta kurser vid folkhögskolor. Stödet ersätter förlorad arbetsförtjänst och utgör under 1991/92 65 kr per timme.

Vid sidan av korttidsstudiestödet finns *internatbidrag* som skall täcka kostnaderna för resa, kost och logi i samband med deltagande i korta kurser vid folkhögskolor eller statens skolor för vuxna (SSV). Internatbidrag kan beviljas både till arbetstagare och icke arbetstagare. Bidraget är under 1991/92 290 kr. per dygn.

Stöden kan sökas kollektivt av fackliga organisationer och av enskilda personer. Genom en pågående försöksverksamhet har handikapp- och pensionärsorganisationerna fått möjlighet att söka internatbidrag kollektivt. Försöksverksamheten upphör den 30 juni 1992.

Korttidsstudiestöd och internatbidrag beviljas av vuxenutbildningsnämnden i resp. län. Under 1991/92 disponerar nämnderna tillsammans 226 milj.kr. för sådana stöd. De grupper som har störst behov av utbildning och stöd skall ges företräde.

Av utbetalade medel 1989/90 (190 milj.kr.) avsåg 90 % kollektivt sökta stöd från löntagarorganisationerna, 5 % kollektivt sökta stöd från handikapp- och pensionärsorganisationerna och 5 % ansökningar från enskilda personer.

Finvuxutredningen föreslår att det kollektiva ansökningsförfarandet skall upphöra och att stödet i fortsättningen skall kunna sökas enbart av enskilda personer för studier i främst basämnena svenska, engelska, matematik och samhällskunskap.

För *statsbidrag till uppsökande verksamhet på arbetsplatser* har för 1991/92 avsatts 55 milj.kr. Bidrag kan sökas av fackliga löntagarorganisationer samt av Lantbrukarnas Riksförbund (LRF), Företagarnas Riksorganisation och Sveriges Fiskares Riksorganisation (SFR). Bidrag skall i första hand beviljas för projekt som vänder sig till grupper i arbetslivet som har stort behov av utbildning och stöd. Medlen fördelas av vuxenutbildningsnämnderna i resp. län. Av beviljade medel 1989/90 gick 88 % till organisationer inom LO, 8 % till organisationer inom TCO och 4 % till övriga organisationer. Medlen har alltså i betydande utsträckning gått till organisationer med en god betalningsförmåga. De fackliga organisationerna söker som regel bidrag för uppsökande verksamhet och medel för korttidsstudiestöd och internatbidrag samtidigt.

Under hösten 1990 genomförde Staffan Larsson vid pedagogiska institutionen i Linköping för Finvux räkning en studie (Rapport LiU-PEK-R-123) av 36 projekt där medel beviljats för uppsökande verksamhet och korttidsstudiestöd/internatbidrag. Resultaten visar bl.a. att rekry-

teringen till största delen gällt kurser som ingått i organisationens eget utbud. I en mindre del av projekten har man informerat om annan utbildning, t.ex. komvux. För många av uppsökarna är kursverksamheten en del av det fackliga arbetet.

Det viktigaste syftet med korttidsstudiestödet och internatbidraget är att öka rekryteringen av personer med kort tidigare utbildning och svåra arbetsförhållanden till utbildning av överbryggande karaktär. Erfarenheterna av kollektivt sökta och fördelade stöd är i det avseendet inte helt positiva. De invändningar som har kommit fram gäller framför allt det förhållandet, att stöden i så stor utsträckning använts för cirklar och kurser i fackliga ämnen; utbildning som i större utsträckning borde kunna finansieras av de fackliga organisationerna själva. Under senare år har emellertid vissa insatser gjorts för att bredda informationen och kursutbudet, t.ex. inom ramen för den s.k. ABF-skolan.

Mot bakgrund av behovet av besparingar i statens utgifter förordar jag en minskning av resurserna för korttidsstudiestöd och internatbidrag med 150 milj.kr. till 76 milj.kr. under budgetåret 1992/93. Jag anser vidare att det kollektiva ansökningsförfarandet bör upphöra. Stöden bör i fortsättningen sökas av enskilda personer. Förslaget kräver ändring i 5 kap. 4 § samt 6 kap. 4 § studiestödslagen (1973:349). Vidare bör 6 kap. 8 § samma lag upphävas. Slutligen förordar jag att medel för bidrag till uppsökande verksamhet på arbetsplatser samt för planering av uppsökande verksamhet och utbildning av fackliga studieorganisatörer inte längre skall anvisas.

Det minskade antalet korttidsstudiestöd och internatbidrag gör det angeläget tillse att bidragen styrs till grupper som har kort och bristfällig utbildning. Jag vill här något beröra dessa frågor. I mina bedömningar har jag delvis beaktat Finvuxutredningens förslag.

Liksom hittills bör korttidsstudiestöd förbehållas arbetstagare, som förlorar inkomst på grund av studierna. Internatbidraget skall på samma sätt som i dag kunna beviljas både till arbetstagare och icke arbetstagare.

Enligt 5 kap. 1 § och 6 kap. 1 § studiestödslagen ankommer det på regeringen eller den myndighet som regeringen utser att bestämma vilket slag av utbildning som korttidsstudiestöd och internatbidrag kan lämnas för. För riksdagens information vill jag nämna att dessa stöd i fortsättningen bör kunna beviljas för studier i svenska, engelska, matematik och samhällskunskap på grundskole- och gymnasieskolenivå. Vidare bör även i fortsättningen cirklar och kurser för att utveckla handikappades färdigheter ge rätt till stöd. När det gäller korta kurser i de nämnda ämnena vid folkhögskolor eller statens skolor för vuxna bör korttidsstudiestöd och internatbidrag i första hand vara tillgängligt för dem som kombinerar studier på deltid i ämnet med en sådan kort heltidskurs. Stöd bör i fortsättningen lämnas enbart vid heltidskurser som omfattar högst två veckor. Därigenom uppnås en klar avgränsning mellan korttidsstudiestöd och stöden för längre studier.

Bidragen bör ges till personer som har högst en tvåårig gymnasieutbildning (motsvarande). Undantag bör dock göras för deltagare i cirklar

och kurser för handikappade, där tidigare utbildningsbakgrund saknar betydelse. En övre åldersgräns bör införas som markerar att stöden är avsedda för personer i yrkesverksam ålder. Stöd bör endast lämnas till dem som är högst 64 år. Huvudreglerna om en övre åldersgräns och högsta tidigare utbildning bör tas in i 5 kap. 2 § och 6 kap. 2 § studiestödslagen. Regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer bör få meddela de föreskrifter om undantag från huvudreglerna som nyss nämnts. Bestämmelserna i 6 kap. 2 § om att internatbidrag inte utgår till den som uppenbart inte är i ekonomiskt behov av stöd behövs inte längre och bör upphävas.

Innan utbetalning av stöd görs bör personen ifråga kunna styrka dels - ifråga om korttidsstudiestöd - att inkomstbortfall uppstått, dels att han eller hon deltagit i utbildningen. Det bör ankomma på regeringen att meddela närmare bestämmelser i dessa frågor.

Jag förordar att beloppet i korttidsstudiestödet höjs från 65 till 68 kr per timme. Internatbidraget bör räknas upp från 290 till 305 kr. per dygn. Förslagen kräver en ändring i 5 kap. 5 § och i 6 kap. 5 § studiestödslagen.

Den gällande regleringen av korttidsstudiestöd och internatbidrag innebär att fördelningen av stöden sker länsvis. Mot bakgrund av den föreslagna nedläggningen av vuxenutbildningsnämnderna bör bestämmelserna i 5 kap. 7 § och 6 kap. 6 § studiestödslagen om att stöd får utgå endast till den som är bosatt i länet eller som utför sitt arbete huvudsakligen i länet kunna upphävas. Det bör få ankomma på regeringen att bestämma om den regionala fördelningen av resurserna.

Särskilt vuxenstudiestöd och särskilt vuxenstudiestöd för arbetslösa

Jag beräknar 1 190,3 milj.kr. för särskilt vuxenstudiestöd och oförändrat 75 milj.kr. till särskilt vuxenstudiestöd för arbetslösa.

Resurserna för särskilt vuxenstudiestöd fördelas länsvis. Stöd får lämnas till den som är bosatt i länet. Analogt med vad jag sagt i fråga om fördelningen av korttidsstudiestöd och internatbidrag förordar jag att bestämmelserna i 7 kap. 10 § studiestödslagen upphävs. Konsekvensändringar bör göras i 7 kap. 12 och 15 §§.

Fr.o.m. läsåret 1992/93 upphör grundvux som egen skolform och inordnas i den grundläggande vuxenutbildningen i komvux. Bestämmelsen i 7 kap. 5 § studiestödslagen om att studier i grundvux får medräknas vid bedömningen av rätt till särskilt vuxenstudiestöd för heltidsstudier bör därför upphöra att gälla. Vidare bör beteckningen "grundläggande svenskundervisning för invandrare" i paragrafen ändras i överensstämmelse med ändring i skollagen (1985:1100) till "svenskundervisning för invandrare".

Genom lagen (1991:744) om ändring i lagen (1973:370) om arbetslöshetsförsäkring byttes orden "erkänd arbetslöshetskassa" ut mot "arbetslöshetskassa". Motsvarande ändring bör nu göras i 7 kap. 7 § studiestödslagen.

Medelsförbrukning

Under anslaget för budgetåret 1992/93 bör tas upp 1 353 milj.kr. med följande fördelning:

	Milj.kr.
Korttidsstudiestöd och internatbidrag	76,0
Särskilt vuxenstudiestöd	1 190,3
Särskilt vuxenstudiestöd för arbetslösa	75,0
Summa	**1 341,3**

Jag förordar att anslaget i sin helhet finansieras med medel från utbildningsavgiften.

Upprättade lagförslag

De förslag jag nu lagt fram under anslagen F1. Centrala studiestödsnämnden m.m. - F 4. Vuxenstudiestöd m.m. kräver i fråga om studiestödslagen (1973:349) dels att 1 kap. 6 a §, 3 kap. 7, 16 a-19, 23, 25-28 och 30 §§, 5 kap. 7 §, 6 kap. 8 §, 7 kap. 10 samt 8 kap. 21§ upphävs, dels ändring av 1 kap. 2 och 6 §§; 3 kap. 1, 4, 5, 11-13, 15 och 16 §§, 4 kap. 37 §, 5 kap. 2, 4 och 5 §§, 6 kap. 2 och 4-6 §§, 7 kap. 5, 12 och 15 §§, 8 kap. 17, 18 och 23 §§, 9 kap. 2 och 2b §§, samt punkterna 2 d och 2 l i övergångsbestämmelserna till lagen (1988:877) om ändring i studiestödslagen. Vidare krävs ändring av dels 4 och 5 §§ lagen (1983:1030) om särskilt vuxenstudiestöd för arbetslösa, dels 3 kap. 13 § lagen (1990:325) om självdeklaration och kontrolluppgifter.

I enlighet med vad jag har anfört under detta anslag samt under anslagen F 1. Centrala studiestödsnämnden m.m., F 2. Studiehjälp m.m. samt F 3. Studiemedel m.m. har inom utbildningsdepartementet upprättats förslag till

1. lag om ändring i studiestödslagen (1973:349),
2. lag om ändring i lagen (1983:1030) om särskilt vuxenstudiestöd för arbetslösa samt
3. lag om ändring i lagen (1990:325) om självdeklaration och kontrolluppgifter.

Lagförslaget under 3 har upprättats efter samråd med statsrådet Lundgren.

Lagförslagen bör fogas till detta protokoll som *bilagorna 9.7, 9.8 och 9.9.*

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

5. anta förslagen till lag om ändring i studiestödslagen (1973:349),
6. anta förslag till lag om ändring i lagen (1983:1030) om särskilt vuxenstudiestöd för arbetslösa och

7. anta förslag till lag om ändring i lagen (1990:325) om självdeklaration och kontrolluppgifter

8. godkänna att 1 341 300 000 kr. av de medel som tillfaller statsverket genom utbildningsavgiften för budgetåret 1992/93 används för att finansiera anslaget,

9. till *Vuxenstudiestöd m.m.* för budgetåret 1992/93 anvisa ett reservationsanslag på 1 341 300 000 kr.

F 5. Timersättning vid vissa vuxenutbildningar

1990/91 Utgift 152 780 334
1991/92 Anslag 107 200 000
1992/93 Förslag 68 500 000

Från anslaget betalas utgifter för timersättning vid grundutbildning för vuxna (grundvux) och vuxenutbildning för psykiskt utvecklingsstörda (särvux) samt vid grundläggande svenskundervisning för invandrare (sfi) enligt förordningen (1986:395) om timersättning vid vissa vuxenutbildningar.

Från anslaget betalas även studiesocialt stöd vid vissa kurser i teckenspråk.

Centrala studiestödsnämnden

Centrala studiestödsnämnden (CSN) föreslår att ersättningen till studerande med inkomstbortfall höjs från 65 till 70 kr. per timme.

CSN föreslår att 60,3 milj. kr. anvisas för grundvux och särvux och att 64,2 milj. kr. anvisas för timersättning vid sfi.

CSN föreslår att 5 milj. kr. anvisas för studiesocialt stöd vid vissa kurser i teckenspråk.

Föredragandens överväganden

Den undervisning som motsvarar nuvarande grundvux ingår fr.o.m. läsåret 1992/93 som en integrerad del i den grundläggande vuxenutbildningen i komvux. Timmar som motsvarar nuvarande grundvux bör i fortsättningen inte särskiljas från övrig undervisning. De studerande i komvux kan beviljas korttidsstudiestöd, särskilt vuxenstudiestöd eller studiemedel. Jag har därför inte räknat med några utgifter för timersättning till denna grupp.

Jag förordar att beloppet i timersättningen höjs från nuvarande 65 till 68 kr. per timme.

Kostnaden för timersättning till studerande i sfi beräknas till 62,5 milj.kr. och för studerande i särvux till 2 milj.kr. För försöksverksamheten med studiesocialt stöd vid vissa kurser i teckenspråk har jag beräknat oförändrat 4 milj.kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

10. godkänna att 64 500 000 kr. av de medel som tillfaller statsverket genom utbildningsavgiften för budgetåret 1992/93 används för att finansiera anslaget *Timersättning vid vissa vuxenutbildningar*,

11. till *Timersättning vid vissa vuxenutbildningar* för budgetåret 1992/93 anvisa ett förslagsanslag på 68 500 000 kr.

F 6. Bidrag till vissa studiesociala ändamål

Inom regeringskansliet bereds för närvarande frågor som gäller Bidrag till vissa studiesociala ändamål. Avsikten är att dessa frågor skall behandlas i en särskild proposition som skall föreläggas riksdagen under våren 1992.

Medelsanvisningen under anslaget Bidrag till vissa studiesociala ändamål uppgår under innevarande budgetår till 117 867 000 kr., varav 15 217 000 kr. anvisats för Bidrag till hälso- och sjukvård för studerande. Jag har tidigare hemställt att medel för detta ändamål fr.o.m. budgetåret 1992/93 skall anvisas under anslaget D 13. Lokala och individuella linjer samt fristående kurser. I avvaktan på att beredningen av den särskilda propositionen slutförs, föreslår jag att anslaget förs upp med ett i förhållande till innevarande budgetår oförändrat belopp minskat med 15 217 000 kr., dvs. 102 650 000 kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

12. att, i avvaktan på särskild proposition i ämnet, till *Bidrag till vissa studiesociala ändamål* för budgetåret 1992/93 beräkna ett förslagsanslag på 102 650 000 kr.

F 7. Utbildningsarvoden till studerande vid vissa lärarutbildningar

1990/91	Utgift	111 583 692
1991/92	Anslag	126 800 000
1992/93	Förslag	121 400 000

Från anslaget betalas utgifter för utbildningsarvoden till studerande vid folkhögskollärarlinjen, handels- och kontorslärarlinjen, industri- och hantverkslärarlinjen, vårdlärarlinjen och specialpedagogiska påbyggnadslinjen enligt 7 a kap. studiestödslagen (1973:349).

Centrala studiestödsnämnden

Centrala studiestödsnämnden (CSN) föreslår att 134,4 milj.kr. anvisas för utbildningsarvoden till studerande vid vissa lärarutbildningar.

Föredragandens överväganden

Det ankommer på regeringen att bestämma vilka utbildningar som skall berättiga till utbildningsarvode.

Utbildningsarvodet ersätter i princip förlorad arbetsförtjänst. Syftet med arvodet är att rekrytera personer med bred erfarenhet från ett aktuellt yrkesområde till läraryrket. Folkhögskollärarlinjen skiljer sig från övriga linjer bl.a. genom att kravet på tidigare yrkeserfarenhet för antagning är mindre uttalat. Bland dem som antas finns många som har lång erfarenhet från folkrörelser, ungdomsorganisationer m.m., men också jämförelsevis unga personer utan yrkeserfarenhet. Till skillnad från vad som gäller för skolväsendet i övrigt ställer det allmänna numera inte heller några krav på att folkhögskolan skall ha lärare med någon viss lärarutbildning. Jag kommer därför att föreslå regeringen att utbildningsarvode inte längre skall utges till studerande vid folkhögskollärarlinjen.

Utbildningsarvodet, som för närvarande är 10 363 kr. per månad, bör höjas till 10 770 kr. per månad. Belastningen på anslaget beräknas minska med 5,4 milj.kr. Totalt beräknas medelsbehovet uppgå till 121,4 milj.kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

13. att till *Utbildningsarvoden till studerande vid vissa lärarutbildningar* för budgetåret 1992/93 anvisa ett förslagsanslag på 121 400 000 kr.

G. Lokalförsörjning m.m.

Inledning

Förändringar av lokalförsörjningen för högskolans del avses ske inom ramen för övergången till budgetsystemet med treåriga budgetramar och ramanslag, fr o m budgetåret 1993/94. Regeringen har den 4 april och den 12 september 1991 meddelat myndighetsspecifika direktiv för anslagsframställningarna.

Högskoleenheternas sammanlagda lokalinnehav uppgår till ca 2,3 milj. m^2. Av lokalinnehavet är ca 84 % statsägda lokaler, medan resten utgörs av förhyrda lokaler. Högskoleenheterna disponerar under innevarande budgetår ca 2 miljarder kr. för lokalkostnader, vilket motsvarar ca 20% av anvisade medel vid högskoleenheterna.

Under innevarande budgetår kommer följande byggnadsprojekt att ha färdigställts: om- och tillbyggnad för plasmafysik vid tekniska högskolan i Stockholm, lokaler för marint forskningscentrum i Askö vid universitetet i Stockholm, ombyggnad för dataämnen m.m., etapp 2 a och b, vid universitetet i Uppsala, om- och tillbyggnad för musikutbildning m.m. vid universitetet i Göteborg, om- och tillbyggnad, etapp 1, vid högskolan i Karlstad, entresolering av bibliotek, etapp 1, vid universitetet i Umeå och nybyggnad för industriell ekonomi och samhällsvetenskap vid högskolan i Luleå. Sammanlagt innebär det en ökad lokalkostnad om ca 49,7 milj.kr. för nästa budgetår. Ökningen belastar anslaget D 6. Lokalkostnader m.m. vid högskoleenheterna.

Myndigheternas förslag

För budgetåret 1992/93 har byggnadsstyrelsen i samråd med universitets- och högskoleämbetet redovisat en lokalförsörjningsplan som tar hänsyn till högskoleenheternas lokalbehov oavsett om dessa löses genom en statlig investering eller genom förhyrning. Lokalförsörjningsplanen upptar 32 ärenden som måste underställas regeringen. Av dessa bör enligt byggnadsstyrelsens bedömning 24 påbörjas under den närmaste treårsperioden. Dessutom är det önskvärt att ytterligare tretton projekt genomförs under treårsperioden. Byggnadsstyrelsen räknar med ett investeringsbehov om 908 milj.kr. för budgetåret 1992/93 för utbildningsdepartementets verksamhetsområde.

I den följande redogörelsen för byggnadsstyrelsens förslag redovisas endast de byggnadsobjekt som kräver riksdagens godkännande för utförande och för vilka byggstart beräknas kunna ske under de tre närmaste budgetåren, dvs. för perioden 1992/93-1994/95. Kostnaderna redovisas i det följande i prisläget den 1 januari 1991 om inte annat anges.

Stockholm

Nybyggnad för geologi. I investeringsplanen finns en preliminär kostnadsram om 100 milj. kr. (prop 1988/89:100 bil. 10 s. 479). Byggnadsstyrelsen har nu redovisat förslag till nybyggnad för geologi vid universitetet i Stockholm. Lokalprogrammet för den första etappen omfattar 5 800 m^2 LOA:V. Etappen är avsedd för geologiska institutionen och naturgeografiska institutionens grundutbildning, som idag är inrymda i fastigheten Kungstensgatan 45. Lokalerna hyrs sedan fastigheten såldes 1988. Nybyggnaden har kostnadsberäknats till 157 milj.kr.

Ombyggnad av hus 43:3 vid tekniska högskolan i Stockholm. Nybyggnaden för sektionerna E och D har nu färdigställts. Verksamheterna flyttar ur ca 6000 m^2 LOA i huvudbyggnaden vid högskolan. Omfattande upprustningsåtgärder behöver genomföras för att åtgärda brister i installationssystem, brandskydd m.m. Kostnaderna för att underhålla, höja den tekniska standarden och ge lokalerna en generell utformning för undervisningsändamål uppskattas av byggnadsstyrelsen till ca 200-250 milj.kr i prisläget den 1 januari 1990, varav ca 40% utgörs av kostnader för underhåll. Årskostnadsökningen uppskattas till ca 18 milj.kr. Avsikten är att samla instutionen för matematik i huvudbyggnaden och möjliggöra andra angelägna omflyttningar av verksamheter samt friställa inhyrda lokaler i Lill-Janshuset m.m. Byggnadsstyrelsen avser att genomföra projektet som ett åtgärdsprogram under 5 år.

Om- och tillbyggnad, etapp 2, för konsthögskolan. Regeringen uppdrog den 6 juni 1991 åt byggnadsstyrelsen att inom en kostnadsram om 81,5 milj.kr. fortsätta projekteringen av om- och tillbyggnad, etapp 2, för konsthögskolan i Stockholm till och med bygghandlingar. Etapp 2 omfattar ombyggnad av kasern 3 med tillbyggnad på Skeppsholmen.

Kostnaden beräknas nu enligt byggnadsstyrelsen till 80,4 milj.kr. Av nämnda kostnad finansieras 12 milj.kr. med underhållsmedel, varför en kostnadsram om 68,4 milj.kr. bör föras upp i investeringsplanen.

Linköping

Om- och tillbyggnad för institutionen för fysik och mätteknik m.m. Byggnadsstyrelsen har redovisat förslag till om- och tillbyggnad för institutionen för fysik och mätteknik inkl. kemi och biologi vid universitetet i Linköping. Programskissen omfattar sammanlagt 26 657 m^2 LOA, varav 10 418 m2 LOA i ombyggda lokaler och 16 239 m^2 LOA i tillbyggnaden. Kostnaden för projektet beräknas till 334 milj.kr., varav 20 milj.kr. för ombyggnaden och 314 milj.kr., för tillbyggnaden. Årskostnaden beräknas öka med 44,1 milj.kr.

Lund

Nybyggnad av ekologihus. I investeringsplanen finns en kostnadsram motsvarande 145 milj.kr. i prisläget den 1 januari 1991 för nybyggnad av ekologihus vid universitetet i Lund. Byggnadsstyrelsen har nu redovi-

sat systemhandlingar för projektet, som omfattar 11 130 m^2 LOA och har kostnadsberäknats till 151 milj.kr. Kostnadsökningen i förhållande till tidigare nämnd ram beror på att ytterligare tekniska utrymmen samt nya bestämmelser och krav har tillkommit.

Göteborg

Ny- och ombyggnad för handelshögskolan vid universitetet i Göteborg. Byggnadsstyrelsen redovisar en planering för att samla lokalmässigt spridda verksamheter till ny- och ombyggda lokaler vid nuvarande handelshögskolan. Projeketet innebär att ett ekonomiskt-samhällsvetenskapligt centrum skapas tillsammans med för universitetet nyuppförda förhyrda lokaler i stadsdelen Haga. Kostnaderna uppskattas till 320 milj.kr., varav universitetet räknar med att erhålla 150 milj.kr. i donationer och att tomtmarken skänks av kommunen. Resterande 170 milj.kr. bidrar staten med. Planerad utbyggnad beräknas medföra en ökad årskostnad om ca 15 milj.kr. för universitetet efter avdrag för kostnaden för de lokaler som kan lämnas.

Tillbyggnad för mikroelektronik vid Chalmers tekniska högskola. Regeringen uppdrog den 25 maj 1989 åt byggnadsstyrelsen att utarbeta byggnadsprogram för ett mikroelektroniskt centrum vid Chalmers tekniska högskola. Förslaget omfattade ett lokalbehov om 5 500 m^2 LOA:V som tillgodoses genom en tillbyggnad till befintligt fysikhus inom Chalmersområdet. Projektet innebär att verksamheter som nu är spridda inom olika delar av högskolan får samlade, utökade och kvalitativt bättre lokaler och att sambruk av dyrbar utrustning underlättas.

Umeå

Nybyggnad av matematiskt-informationsteknologiskt hus. I investeringsplanen finns en preliminär kostnadsram om 141 milj.kr i prisläget den 1 januari 1990 för nybyggnad av matematiskt-informationsteknologiskt hus vid universitetet i Umeå. Redogörelse för projektet lämnades i prop. 1989/90:90 (s. 221).

Regeringen uppdrog den 22 augusti 1991 åt byggnadsstyrelsen att inom en kostnadsram om 151 milj.kr. motsvarande en årskostnad om 17,4 milj.kr. projektera nämnda projekt till och med bygghandlingar.

Nybyggnad för ingenjörsutbildningen. Regeringen uppdrog den 16 maj 1991 åt byggnadsstyrelsen att utarbeta bygghandlingar inom en kostnadsram motsvarande en årskostnadsökning om 6 250 000 kr. för ingenjörsutbildningen i Umeå. Byggnadsstyrelsen har redovisat byggnadsprogram för nybyggnad för ingenjörsutbildningen vid universitetet i Umeå. Projektet omfattar ca 5 800 m^2 LOA och har kostnadsberäknats till 73 milj.kr. Projektet har utökats med lokaler för tillämpad forskning och teknikutveckling. Umeå kommun har gett universitetet ekonomiska garantier så att sistnämnda verksamhet utöver ingenjörsutbildning kan bära sina lokalkostnader när nybyggnaden står färdig.

Om- och nybyggnad för högskolan. Regeringen uppdrog den 16 maj 1991 åt byggnadsstyrelsen att utarbeta bygghandlingar inom en kostnadsram motsvarande en årskostnadsökning om 5,8 milj.kr. för ingenjörsutbildningen vid högskolan i Luleå. Byggnadsstyrelsen har redovisat förslag till lokaler för ingenjörsutbildningen m.m. Lokalbehovet för nämnda utbildning tillgodoses i befintliga lokaler genom att verksamheter i dessa flyttas till ombyggda lokaler i nuvarande bibliotek och i en nybyggnad. Projektet har utökats och kostnadsberäknats till 51 milj.kr. motsvarande en årskostnadsökning om 6,6 milj.kr. Av sistnämnda belopp avser 800 000 kr. lokaler för utökningen av grundutbildningen och finansieras med medel från anslagsposten I.2.4. Till regeringens disposition för utökade utbildningar.

Föredragandens överväganden

Jag har i inledningsavsnittet redogjort för min syn på lokalförsörjningsfrågorna. Jag begränsar mig i det följande till en i huvudsak teknisk redogörelse.

För att förbättra högskolans lokalsituation räknar jag med ett ökat utrymme för lokalkostnader m.m. om 300 milj.kr. För de tre kommande budgetåren intecknas utrymmet helt av kostnader för planerade nya byggnadsobjekt och förhyrningar samt av mina förslag i det följande under anslaget G1. Jag räknar vidare med att åtgärderna fullt genomförda därefter belastar utrymmet med preliminärt 185 milj.kr. Beträffande återstående utryme avser jag att återkomma i samband med budgetpropositionen för budgetåret 1993/94.

I gällande investeringsplan finns kostnadsramar uppförda för pågående och beslutade byggnadsobjekt inom utbildningsdepartementets verksamhetsområde om sammanlagt ca 2 158 milj.kr.

Jag räknar med att *nybyggnad för geologi vid universitetet i Stockholm nybyggnad av ekologihus vid universitetet i Lund* och *nybyggnad av matematiskt-informationsteknologiskt hus vid universitetet i Umeå,* vilka ännu inte har kunnat påbörjas, skall komma igång så snart det är möjligt.

Regeringen har redan fattat beslut om följande objekt mellan 50 och 25 milj.kr. i syfte att främja sysselsättningen: *om- och tillbyggnad för ingenjörsutbildning vid högskolan i Karlstad* och *ombyggnad för fotohögskolan vid universitetet i Göteborg.* Dessutom räknar jag med att *tillbyggnad till Ekonomicentrum m.m. vid universitetet i Lund* kan påbörjas under perioden.

Jag räknar vidare med att *ombyggnad för matematiska institutionen vid universitetet i Stockholm* samt *nybyggnad i Almby, etapp 2, för ingenjörs- och drifttekniker utbildning m.m. vid högskolan i Örebro* skall komma till stånd inom ramen för av regeringen föreslagna sysselskapande åtgärder (prop. 1991/92:25 bil. 6 s. 23).

Jag föreslår nu att följande nya byggnadsobjekt över 50 milj.kr. skall genomföras: *ombyggnad för tekniska högskolan i Stockholm, om- och tillbyggnad för konsthögskolan, etapp 2, om- och tillbyggnad av lokaler för fysik och mätteknik m.m. vid universitetet i Linköping, ny- och ombyggnad för handelshögskolan vid universitetet i Göteborg, tillbyggnad för mikroelektronik vid Chalmers tekniska högskola, nybyggnad av lokaler för ingenjörsutbildning vid universitetet i Umeå* samt *om- och tillbyggnad för högskolan i Luleå.*

Dessutom avser jag att senare föreslå regeringan att besluta om förbättring av lokalsituationen för *högskolorna i Kristianstad, Gävle/Sandviken, Eskilstuna/Västerås* och *Trollhättan/Uddevalla.* Vidare behöver frågor om lokaler, inredning och utrustning för den tvååriga ingenjörsutbildningen på vissa orter lösas redan nästa budgetår.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

1. godkänna vad jag har anfört om lokalförsörjning m.m. för högre utbildning och forskning.

G 1. Inredning och utrustning av lokaler vid högskoleenheterna m.m.

1990/91	Utgift	496 969 989[1] *Reservation 108 090 415
1991/92	Anslag	715 500 000[1,2]
1991/92	Anslag exkl. mervärdeskatt	594 752 784[1,2]
1992/93	Förslag	858 000 000[3] *exkl. mervärdeskatt

1 Avser anslaget I2. Inredning och utrustning av lokaler vid högskoleenheterna m.m.

2 Av nämnda belopp har 5,4 milj.kr. anvisats på tilläggsbudget I (Jfr prop. 1991/92:25 bil. 7, s. 32)

3 Preliminär beräkning i avvaktan på proposition om lärarutbildningar m.m.

Från detta reservationsanslag - som för budgetåret 1991/92 benämns I 2. Inredning och utrustning av lokaler vid högskoleenheterna m.m. - betalas utgifter för inredning och utrustning av lokaler vid högskoleenheterna inom utbildningsdepartementets verksamhetsområde samt vid vissa statliga institutioner inom bl.a. skolområdet. Medel för lokalkostnader samt för inredning och utrustning för utökade utbildningar förs upp under detta anslag i avvaktan på fördelning på respektive anslag. För budgetåret 1991/92 betalas från anslaget även utgifter för ändamål som den 1 december 1991 har förts över till kulturdepartementets område.

Av anslaget disponeras innevarande budgetår 107 milj. kr. av byggnadsstyrelsen enligt en av regeringen fastställd inredningsplan. Utrustningsnämnden för universitet och högskolor (UUH) disponerar 437,2 milj. kr. enligt en av regeringen fastställd utrustningsplan. En anslagspost om ca 5 milj.kr. står till regeringens allmänna disposition och

en om 45,5 milj.kr. står till regeringens disposition för utökade utbildningar.

Myndigheterna

Byggnadsstyrelsen hemställer att 100 milj. kr. anvisas för verkets inredningsverksamhet budgetåret 1992/93. UUH föreslår med överlämnande av förslag från berörda myndigheter m. fl. att den för UUH:s verksamhetsområde avsedda anslagsposten för budgetåret 1992/93 beräknas till 507 milj.kr. För tiden den 1 januari 1990 till den 1 januari 1991 beräknar byggnadsstyrelsen prislägesförändringen för inredning till genomsnittligt 8%. UUH beräknar prislägesförändringen för utrustning till 3,5%.

Föredragandens överväganden

Enskilda objekt

För inredning föreslår byggnadsstyrelsen nya eller ändrade kostnadsramar till ett sammanlagt belopp om ca 281 milj.kr. fördelade på 15 olika kostnadsramar inom högskoleområdet. Av beloppet avser ca 40,3 milj.kr. inredning till följd av fem planerade eller pågående byggnadsobjekt. UUH föreslår inom sitt ansvarsområde kostnadsramar för utrustning till särskilt redovisade utrustningsobjekt för sammanlagt ca 606 milj. kr. inom högskoeområdet. Av beloppet avser ca 152,5 milj. kr. utrustning till följd av 12 planerade eller pågående byggnadsobjekt.

I gällande inredningsplan finns kostnadsramar om ca 544 milj. kr. uppförda i prisläget den 1 januari 1990.

Med utgångspunkt i redovisat förslag föreslår jag att i inredningsplanen för nästa budgetår förs upp nya och ändrade kostnadsramar om sammanlagt 52 335 000 kr. i prisläget den 1 januari 1991 för *nybyggnad för mikrobiologiskt centrum vid karolinska institutet, nybyggnad av ekologihus i Lund, musik- och teaterutbildning* samt *matematiskt centrum, etapp 1, i Göteborg, nybyggnad för matematiskt och informationsteknologiskt hus i Umeå* samt *industriell ekonomi och samhällsvetenskap i Luleå.*

För inredning för *tvåårig ingenjörsutbildning* beräknar jag ett ramutrymme för nästa budgetår om 70 milj.kr.

I gällande utrustningsplan finns kostnadsramar om ca 2,2 miljarder kr. uppförda i prisläget den 1 januari 1990.

För utrustningsändamål föreslår jag att kostnadsramar om sammanlagt 74 690 000 kr. i prisläget den 1 januari 1991 förs upp i utrustningsplanen för nästa budgetår för *nybyggnad för mikrobiologiskt centrum vid karolinska institutet, ombyggnad för arkivet för ljud och bild, nybyggnad av ekologihus i Lund, matematiskt centrum, etapp 1, i Göteborg, marint forskningscentrum i Kristineberg* samt *nybyggnad för matematiskt och informationsteknologiskt hus i Umeå.*

För utrustning för *tvåårig ingenjörsutbildning* beräknar jag ett ramutrymme för nästa budgetår om 88,5 milj.kr.

För nya *telefonväxlar* för karolinska institutet, universitetet i Uppsala, högskolorna i Eskilstuna/Västerås, Gävle/Sandviken och Örebro, universiteten i Linköping och Lund, högskolorna i Karlskrona/Ronneby och Växjö, universitetet i Göteborg, högskolorna i Borås, Karlstad, Skövde och Trollhättan/Uddevalla, universitetet i Umeå samt högskolorna i Luleå och Sundsvall/Härnösand beräknar jag ett ramutrymme om 46,3 milj. kr. Vidare föreslår jag en kostnadsram om 500 000 kr. för *utredningskostnader (budgetåret 1992/93).*

Fördelningsramarna

Den nya servicemyndigheten för högskolan bör få i uppdrag att fullfölja fördelningen av medel ur kostnadsram som motsvarar För universitets- och högskoleämbetets fördelning för s.k. riktade insatser till påbörjade satsningar för läkarutbildningen och naturvetarlinjen i enlighet med UHÄ:s intentioner samt fördela medel till utrustning i samband med byggåtgärder och/eller lokalförändringar för televäxlar etc. i enlighet med tidigare direktiv. Vidare skall myndigheten fördela medel ur kostnadsramen för utrustningsbehov, i första hand till följd av lokalförändringar, som uppkommer på grund av centralt beslutade nya och utökade utbildningar samt sysselsättningsskapande åtgärder.

I utrustningsplanen är kostnadsramen För universitets- och högskoleämbetets fördelning - UHÄ-ramen - för innevarande budgetår uppförd med ett belopp om 159,8 milj.kr. Jag beräknar att UHÄ-ramen för nästa budgetår ersätts med en ny ram om 161 milj.kr. och föreslår att den benämns *Fördelningsram för utrustning.* Jag har därvid räknat med att kostnaderna för byggnadspåverkande utrustning för nybyggnad för geologi vid universitetet i Stockholm samt för om- och tillbyggnad för kungliga biblioteket skall förskottsvis belasta nämnda ram. Vidare föreslår jag att kostnadsramar om 161 milj.kr. vartdera för de efterföljande budgetåren 1993/94 och 1994/95 förs upp i utrustningsplanen.

I utrustningsplanen är för innevarande budgetår uppförd en kostnadsram om 211 milj.kr. För forskningsrådsnämndens fördelning, FRN-ramen. Jag föreslår nya kostnadsramar om 218,4 milj.kr. för vartdera av budgetåren 1992/93, 1993/94 och 1994/95. Jag föreslår att ramarna benämns *Dyrbar vetenskaplig utrustning.*

I inredningsplanen är kostnadsramen *För byggnadsstyrelsens fördelning* för innevarande budgetår uppförd med 66 625 000 kr. Regeringen föreslår nu åtgärder för att förbättra lokalsituationen för högre utbildning och forskning. Det är också nödvändigt att förbättra inredningsstandarden. En stor del av de åtgärder som tidigare beslutats genererar även insatser för att ersätta/förbättra inredningen. Vidare behöver inredning anskaffas i samband med lokalförändringar för nya och utökade utbildningar m.m. För att tillgodose de tillkommande behoven föreslår jag att kostnadsramen för budgetåret 1992/93 förs upp med 87 milj.kr. I likhet med föregående år föreslår jag att kostnadsramar om 87 milj.kr.

vardera för de efterföljande budgetåren 1993/94 och 1994/95 förs upp i inredningsplanen.

Vid utgången av budgetåret 1990/91 utgjorde behållningen på ifrågavarande anslag drygt 130 milj.kr. För innevarande budgetår har 594 752 784 kr. exkl. mervärdeskatt förts upp under anslaget. Jag räknar med att sammanlagt 858 milj.kr. bör anvisas för nästa budgetår. Av dessa medel bör 4,4 milj.kr. tillföras anslagsposten 3. Till regeringens disposition. Medel för motsvarande ändamål inom kulturdepartementets område beräknas av chefen för kulturdepartementet under elfte huvudtiteln.

Under anslaget har för utökade utbildningar budgetåret 1991/92 anvisats 45,5 milj.kr. varav 5,4 på tilläggsbudget I. Som konsekvens av de budgetåret 1991/92 beslutade nya platserna i högskolan behöver ytterligare medel för lokalkostnader, inredning och utrustning tillföras. Jag har tidigare i denna proposition föreslagit en ytterligare utbyggnad med 1 500 nybörjarplatser som kommer att medföra kostnader för lokaler, inredning och utrustning. För budgetåret 1992/93 beräknar jag det sammanlagda medelsbehovet till 85,9 milj.kr. Jag avser att senare föreslå regeringen att fördela tillgängliga medel.

Jag avser att återkomma till beräkningen av anslaget vid min anmälan av propositionen om lärarutbildning.

Underhåll och upprustning av lokaler

Byggnadsstyrelsen, universitets- och högskoleämbetet samt svenska akademiska rektorskonferensen har gemensamt påtalat behovet av förnyelse av högskolans fasta resurser. Regeringen har redan innevarande budgetår anslagit särskilda resurser till underhåll och till genomförande av vissa angelägna byggnadsåtgärder inom av högskolorna disponerade lokaler. Mina förslag i det föregående om resurser för nya lokaler m.m. innebär en betydande upprustning. Jag föreslår nu ytterligare upprustningsåtgärder inom det statligt ägda lokalbeståndet och beräknar för underhåll och upprustning av högskolelokaler 175 milj.kr. för budgetåret 1992/93 och preliminärt 133 milj.kr. för budgetåret 1993/94. Jag avser att senare föreslå regeringen att fördela dessa medel.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att i avvaktan på särskild proposition om lärarutbildning

2. bemyndiga regeringen att besluta om anskaffning av inredning och utrustning av lokaler vid högskoleenheterna m.m. inom de kostnadsramar som jag förordat i det föregående,

3. bemyndiga regeringen att besluta om underhåll och upprustning av lokaler i enlighet med vad jag förordat i det föregående,

4. till *Inredning och utrustning av lokaler vid högskoleenheterna m.m.* för budgetåret 1992/93 anvisa ett reservationsanslag på 858 000 000 kr.

Lag om ändring i lagen (1976:1046) om överlämnande av förvaltningsuppgifter inom utbildningsdepartementets verksamhetsområde

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1976:1046) om överlämnande av förvaltningsuppgifter inom utbildningsdepartementets verksamhetsområde[1]

dels att 1, 2 a, 5, 6, 7 a, 8, 10-10 c, 11 b och 12 a-12 c §§ skall upphöra att gälla,

dels att 3 och 14 §§ skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
3 §	
Musikaliska akademien prövar 1. frågor om statsbidrag till musikpedagogisk utbildningsverksamhet inom privata musikskolor i Stockholm och om villkor för detta bidrag, 2. frågor om statsbidrag till orgelspelarkurs och om villkor för detta bidrag *och* *3. frågor om statsbidrag till tryckning av verk som ges ut av musikförlag.*	Musikaliska akademien prövar 1. frågor om statsbidrag till musikpedagogisk utbildningsverksamhet inom privata musikskolor i Stockholm och om villkor för detta bidrag, 2. frågor om statsbidrag till orgelspelarkurs och om villkor för detta bidrag.

Musikaliska akademien handhar
1. orgelspelarkurs och
2. kurser för avläggande av organist- och kantorsexamen, för avläggande av pedagogisk examen för kyrkokantorer samt för utbildande av kyrkomusiker vid Svenska diakonsällskapets diakonskola.

Beslut enligt denna paragraf fattas av akademiens styrelse.

14 §	
Om ett beslut som avses i 2 *och 12 a-c* §§ får överklagas, tillämpas bestämmelserna i 23-25 och 30 §§ förvaltningslagen (1986:223).	Om ett beslut som avses i 2 § får överklagas, tillämpas bestämmelserna i 23-25 och 30 §§ förvaltningslagen (1986:223).

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1992.

[1] Lagen omtryckt 1990:232.

Lag om överlämnande av förvaltningsuppgifter inom kulturdepartementets verksamhetsområde

Härigenom föreskrivs följande.

1 § Bokbranschens finansieringsinstitut aktiebolag prövar frågor om *katalogdatorstöd,* kreditstöd och sortimentsstöd samt utbildnings- och rådgivningsstöd till bokhandeln.

Den som hos Bokbranschens finansieringsinstitut aktiebolag har tagit befattning med något ärende som avses i första stycket får inte obehörigen röja vad han därvid har fått veta om enskilds affärs- eller driftsförhållanden.

2 § Föreningen svenska tecknare utser och entledigar en ledamot och en suppleant för denne dels i styrelsen för Sveriges författarfond, dels i styrelsen för Sveriges bildkonstnärsfond.

3 § Föreningen Sveriges konsthantverkare och industriformgivare utser och entledigar två ledamöter och två suppleanter för dessa i styrelsen för Sveriges bildkonstnärsfond.

4 § Konstnärernas riksorganisation utser och entledigar sex ledamöter och sex suppleanter för dessa i styrelsen för Sveriges bildkonstnärsfond.

5 § Musikaliska akademien prövar frågor om statsbidrag till tryckning av verk som ges ut av musikförlag.

Beslut enligt denna paragraf fattas av akademiens styrelse.

6 § Stiftelsen Nordiska museet får, i fråga om personal som är anställd vid museet, fatta sådana beslut som avser myndighetsutövning i den mån inte något annat är föreskrivet.

7 § Stiftelsen Svenska Filminstitutet prövar frågor om fördelning av statliga medel inom stiftelsens verksamhetsområde.

8 § Stiftelsen Svenska rikskonserter prövar

1. frågor om statsbidrag och förlusttäckningsgarantier av statliga medel till regionala och lokala musikaktiviteter, samt
2. fråga om statsbidrag till svenska musikers utlandsverksamhet.

9 § Stiftelsen Svensk-norska samarbetsfonden prövar frågor om statliga stipendier inom fondens verksamhetsområde.

10 § Stiftelsen Tekniska museet får, i fråga om personal som är anställd vid museet, fatta sådana beslut som avser myndighetsutövning i den mån inte något annat är föreskrivet.

11 § Svenska Fotografernas Förbund utser och entledigar en ledamot och en suppleant för denne dels i styrelsen för Sveriges författarfond, dels i styrelsen för Sveriges bildkonstnärsfond.

12 § Svenska gruvföreningen utser och entledigar en ledamot i nämnden för isotopgeologi vid naturhistoriska riksmuseet.

13 § Svenska riksteatern prövar frågor om statsbidrag till finsk amatörteaterverksamhet i Sverige.

14 § Svenska språknämnden får, i fråga om personal som är anställd vid nämnden, fatta sådana beslut som avser myndighetsutövning i den mån inte något annat är föreskrivet.

15 § Sveriges författarförbund

1. prövar frågor om fördelning av statliga medel till författare och översättare för utnyttjande av deras verk i form av talböcker och taltidningar, samt
2. utser och entledigar åtta ledamöter och en suppleant för var och en av dem i styrelsen för Sveriges författarfond.

16 § För utövande av förvaltningsuppgift enligt denna lag gäller de föreskrifter som meddelas av regeringen eller av den myndighet som regeringen utser.

Regeringen eller den myndighet som regeringen utser kan besluta om undantag från föreskrifterna i denna lag.

17 § Om ett beslut som avses i 6, 10 och 14 §§ får överklagas, tillämpas bestämmelserna i 23-25 och 30 §§ förvaltningslagen (1986:223).

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1992.

Förslag till

Lag om ändring i sekretesslagen (1980:100)

Härigenom föreskrivs att bilagan till sekretesslagen (1980:100)[1] skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Bilaga[2]

I enlighet med vad som anges i 1 kap. 8 § skall vad som föreskrivs i tryckfrihetsförordningen om rätt att ta del av handlingar hos myndighet i tillämpliga delar gälla också handlingar hos något av de organ som nämns nedan i den mån handlingarna hör till där angiven verksamhet hos organet. Verksamheten anges i förekommande fall med hänvisning till numret i Svensk författningssamling (SFS) på den författning med stöd av vilken verksamheten har uppdragits åt organet.

Organ	Verksamhet
Folkbildningsrådet	fördelning av statsbidrag mellan folkhögskolor och studieförbund (SFS 1976:1046)
Folkbildningsförbundet	fördelning av statliga medel mellan länsbildningsförbunden för stöd till kulturverksamhet genom ideella föreningar (SFS 1976:1046)
Handelshögskolan i Stockholm	statligt stöd i form av utbildningsbidrag för doktorander (SFS 1976:1046)
Radiotjänst i Kiruna Aktiebolag	ärenden om TV-avgifter (SFS 1989:41)
Kungliga Musikaliska akademien	*statligt stöd till utbildnings- och utgivningsverksamhet (SFS 1976:1046)*
Kungliga Skogs- och Lantbruksakademien	prövning av anställnings- och arbetsvillkor och andra frågor som rör statligt reglerad anställning hos akademien

[1] Lagen omtryckt 1989:713.
[2] Senaste lydelse 1991:1126.

Nuvarande lydelse

Organ	Verksamhet
Kungliga Svenska Aeroklubben	besiktning och tillsyn av luftfartyg samt utfärdande och förnyande av luftvärdighetsbevis (SFS 1957:297)
Länsbildningsförbunden	statligt stöd till kulturverksamhet genom ideella föreningar (SFS 1976:1046)
Notarius publicus	all verksamhet som notarius publicus (SFS 1981:1363)
Regleringsföreningen Svensk fisk, ekonomisk förening	statligt stöd i marknadsreglerande syfte (SFS 1974:226)
Riksprovplatserna Aktiebolaget Statens Anläggningsprovning, Aktiebolaget Svensk Bilprovning och Apoteksbolaget Aktiebolag	obligatorisk kontroll (SFS 1985:1105)
Stiftelsen Svenska institutet	all verksamhet
Stiftelsen Svensk-norska samarbetsfonden	statligt stöd i form av stipendier (SFS *1976:1046)*
Stiftelsen Lantbrukarnas skördeskadeskydd	prövning av ärenden om skördeskadeskydd (SFS 1988:89)
Stiftelserna Nordiska museet, Riksutställningar, Stockholms internationella fredsforskningsinstitut (SIPRI), *Sveriges Tekniska museum* och WHO Collaborating Center on International Drug Monitoring	prövning av anställnings- och arbetsvillkor och andra frågor som rör statligt reglerad anställning hos stiftelsen (SFS *1976:1046)*
Svenska föreningen Norden	statligt stöd i form av bidrag till resor och stipendier (SFS 1976:1046)
Svenska institutet i Rom	statligt stöd i form av stipendier
Svenska språknämnden	prövning av anställnings- och arbetsvillkor och andra frågor som rör staligt reglerad anställning hos nämnden (SFS *1976:1046).*

I enlighet med vad som anges i 1 kap. 8 § skall vad som föreskrivs i tryckfrihetsförordningen om rätt att ta del av handlingar hos myndighet i tillämpliga delar gälla också handlingar hos något av de organ som nämns nedan i den mån handlingarna hör till där angiven verksamhet hos organet. Verksamheten anges i förekommande fall med hänvisning till numret i Svensk författningssamling (SFS) på den författning med stöd av vilken verksamheten har uppdragits åt organet.

Organ	Verksamhet
Folkbildningsrådet	fördelning av statsbidrag mellan folkhögskolor och studieförbund (SFS 1976:1046)
Folkbildningsförbundet	fördelning av statliga medel mellan länsbildningsförbunden för stöd till kulturverksamhet genom ideella föreningar (SFS 1976:1046)
Handelshögskolan i Stockholm	statligt stöd i form av utbildningsbidrag för doktorander (SFS 1976:1046)
Radiotjänst i Kiruna Aktiebolag	ärenden om TV-avgifter (SFS 1989:41)
Kungliga Skogs- och Lantbruksakademien	prövning av anställnings- och arbetsvillkor och andra frågor som rör statligt reglerad anställning hos akademien
Kungliga Svenska Aeroklubben	besiktning och tillsyn av luftfartyg samt utfärdande och förnyande av luftvärdighetsbevis (SFS 1957:297)
Länsbildningsförbunden	statligt stöd till kulturverksamhet genom ideella föreningar (SFS 1976:1046)
Musikaliska akademien	*statligt stöd till utbildnings- och utgivningsverksamhet (SFS 1976:1046 och 1992:000)*
Notarius publicus	all verksamhet som notarius publicus (SFS 1981:1363)

Föreslagen lydelse

Organ	Verksamhet
Regleringsföreningen Svensk fisk, ekonomisk förening	statligt stöd i marknadsreglerande syfte (SFS 1974:226)
Riksprovplatserna Aktiebolaget Statens Anläggningsprovning, Aktiebolaget Svensk Bilprovning och Apoteksbolaget Aktiebolag	obligatorisk kontroll (SFS 1985:1105)
Stiftelsen Svenska institutet	all verksamhet
Stiftelsen Svensk-norska samarbetsfonden	statligt stöd i form av stipendier (SFS *1992:000*)
Stiftelsen Lantbrukarnas skördeskadeskydd	prövning av ärenden om skördeskadeskydd (SFS 1988:89)
Stiftelserna Nordiska museet, Riksutställningar, Stockholms internationella fredsforskningsinstitut (SIPRI), *Tekniska museet* och WHO Collaborating Center on International Drug Monitoring	prövning av anställnings- och arbetsvillkor och andra frågor som rör statligt reglerad anställning hos stiftelsen (SFS *1992:000*)
Svenska föreningen Norden	statligt stöd i form av bidrag till resor och stipendier (SFS 1976:1046)
Svenska institutet i Rom	statligt stöd i form av stipendier
Svenska språknämnden	prövning av anställnings- och arbetsvillkor och andra frågor som rör staligt reglerad anställning hos nämnden (SFS *1992:000*).

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1992. Äldre bestämmelser gäller alltjämt i fråga om uppgifter som hänför sig till 6 och 12 a-12 c §§ lagen (1976:1046) om överlämnande av förvaltningsuppgifter inom utbildningsdepartementets verksamhetsområde i dess lydelse före den 1 juli 1992.

Lag om ändring i skollagen (1985:1100)

Härigenom föreskrivs i fråga om skollagen (1985:1100)[1]

dels att 5 kap. 19 §, 11 kap. 19 och 21 §§ samt punkt 6 i övergångsbestämmelserna till lagen (1991:1107) om ändring i nämnda lag skall ha följande lydelse,

dels att det i lagen skall införas en ny paragraf, 5 kap. 33 §, samt närmast före 5 kap. 33 § en ny rubrik av följande lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
	5 kap.
	19 §
Regeringen får meddela föreskrifter om vad som krävs för att flytta till högre årskurs och om begränsningar i rätten att gå om årskurser.	Regeringen *eller den myndighet som regeringen bestämmer* får meddela föreskrifter om vad som krävs för att flytta till högre årskurs och om begränsningar i rätten att gå om årskurser.
	Stöd till inackordering
	33 §
	Till elever i gymnasieskolan som behöver inackordering till följd av skolgången skall hemkommunen lämna ekonomiskt stöd. Skyldigheten gäller till och med det första kalenderhalvåret det år då ungdomarna fyller tjugo år. Stödet skall avse boende, fördyrat uppehälle och resor till och från hemmet. Stödet skall ges kontant eller på annat lämpligt sätt. Om stödet ges kontant, skall det utgå med lägst 1/30 av basbeloppet enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring för varje hel kalendermånad under vilken eleven bor inackorderad. Beloppet får avjämnas till närmast lägre hela tiotal kr.

[1] Lagen omtryckt 1991:1111.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
11 kap.	
19 §	
Varje kommuninnevånare är behörig att delta i gymnasial vuxenutbildning om han är bosatt i landet och i övrigt uppfyller föreskrivna villkor,	
1. från och med andra kalenderhalvåret det år han fyller 20 år, eller	
2. när han slutfört utbildning på ett nationellt program eller likvärdig utbildning i gymnasieskolan.	
Regeringen får föreskriva att också den som inte är bosatt i landet skall vara behörig att delta.	
Föreskrifter om ytterligare behörighetsvillkor och om urval mellan behöriga sökande meddelas av regeringen.	Föreskrifter om ytterligare behörighetsvillkor och om urval mellan behöriga sökande meddelas av regeringen *eller den myndighet som regeringen bestämmer.*
Bestämmelserna i denna paragraf gäller inte den som är intagen i kriminalvårdsanstalt.	
21 §	
Den som vill delta i gymnasial vuxenutbildning skall ansöka om detta hos styrelsen för utbildningen i sin hemkommun. Om ansökan avser en utbildning som en annan kommun eller ett landsting anordnar eller låter anordna, skall styrelsen skyndsamt sända ansökan vidare till styrelsen för utbildningen där. Till ansökan skall styrelsen foga ett yttrande av vilket det framgår om hemkommunen åtar sig att svara för kostnaderna för elevens utbildning, såvida det inte på grund av tidigare överenskommelse är onödigt.	
Åtagande att svara för kostnaderna skall alltid lämnas om den sökande med hänsyn till sina personliga förhållanden har särskilda skäl att få gå i en annan kommuns gymnasiala vuxenutbildning och påbyggnadsutbildning.	Åtagande att svara för kostnaderna skall alltid lämnas om den sökande med hänsyn till sina personliga förhållanden har särskilda skäl att få gå i en annan kommuns gymnasiala vuxenutbildning och påbyggnadsutbildning. *I sådant fall äger 5 kap. 33 § motsvarande tillämpning beträffande ungdomar fram till och med det första kalenderhalvåret det år då ungdomarna fyller tjugo år.*

6.[2] En kommun eller ett landsting som under läsåret 1991/92 hade rätt att anordna utbildning på linjer i gymnasieskolan får även efter den 1 juli 1992, som alternativ till de nationella programmen, anordna dessa linjer med undantag för tvåårig ekonomisk och tvåårig teknisk linje. Intagning till årskurs 1 får dock inte ske efter läsåret 1994/95.

Har elever tagits emot på linjer med stöd av första stycket, skall utbildningen fortsättningsvis anordnas till dess eleverna har avslutat den.

Bestämmelserna om nationella program skall tillämpas beträffande sådan utbildning på linjer som anordnas enligt första stycket.

En kommun eller ett landsting som under läsåret 1991/92 hade rätt att anordna utbildning på specialkurser i gymnasieskolan får även efter den 1 juli 1992, som alternativ till de nationella programmen, anordna dessa specialkurser. Intagning får dock inte ske efter läsåret 1994/95.

Bestämmelserna om nationella program skall, såvitt avser mottagande av sökande, intagning av elever, kostnader och interkommunal ersättning, tillämpas beträffande utbildning på specialkurser som anordnas enligt fjärde stycket om inte annat följer av föreskrifter som meddelas av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1992.

[2] Senaste lydelse 1991:1111.

Remissammanställning över skolbarnsomsorgskommitténs betänkande (SOU 1991:54) Skola-skolbarnsomsorg, en helhet

Skolbarnsomsorgskommittén hade till uppgift att följa, stimulera och påskynda en utveckling i riktning mot en organisatoriskt och pedagogiskt samlad verksamhet för skola och skolbarnsomsorg.

Flera av kommitténs förslag avser också åtgärder som numera ligger inom kommunernas beslutsområde.

Remissyttrandena visar att ett omfattande arbete har skett och fortfarande pågår i kommunerna för att utveckla olika former för samverkan mellan skolan och skolbarnsomsorgen både innehållsligt, lokalmässigt, organisatoriskt och ekonomiskt.

Remissbilden

Skolbarnomsorgskommitténs betänkande (SOU 1991:54) Skola-skolbarnsomsorg, en helhet har remitterats till totalt 69 instanser, varav 42 kommuner. Den övervägande delen av dessa har besvarat remissen.

En majoritet av remissinstanserna, företrädesvis kommunerna, tillstyrker kommitténs förslag i dess helhet, medan andra har haft invändningar mot en del av förslagen. Nedan redovisas några av remissinstansernas synpunkter.

Heldagsskola

I kapitlet Verksamhetens organisation och arbetsformer beskrivs i ett avsnitt med rubriken Mot en heldagsskola innebörden av begreppet "heldagsskola" på följande sätt: "Genom att utveckla skoldagen till en heldagsskola kan fritidshemmets och skolans verksamhet växa samman pedagogiskt och organisatoriskt. Heldagsskolan förenar den obligatoriska skolan med den frivilliga skolbarnsomsorgen. I en heldagsskola kan barnen erbjudas en varierad verksamhet som inte på samma sätt som tidigare är bunden av ämnes- och tidsmässig uppdelning. Genom att de obligatoriska inslagen kan kombineras med fria aktiviteter undanröjs den risk för tidspress som barnen i dag får känna av redan på lågstadiet."

Socialstyrelsen ställer sig bakom det väl utvecklade pedagogiska resonemang som förts i detta avsnitt men betonar vikten av att konsekvenserna av en heldagsskola för barn och föräldrar noga beaktas i varje kommun. Förslaget om heldagsomsorg tillstyrks också av bl.a. *Lunds universitet* och *högskolan i Gävle-Sandviken* samt av *Landsorganisationen*

i Sverige (LO), som anser att "Heldagsomsorg för skolbarn behövs som ett komplement till den obligatoriska skolans verksamhet....". *Lärarnas Riksförbund* (LR), ser däremot kommitténs beskrivning som en fara för en allvarlig försämring av skolans huvuduppgift att ge eleverna goda kunskaper och färdigheter. Vidare är begreppet "heldagsskola" att anse som en synonym till samlad skoldag. Det är också orimligt anser LR att förena obligatorisk undervisning med frivillig verksamhet. *Riksförbundet Hem och Skola* (RHS) anser det viktigt att verksamheten organiseras på ett sådant sätt, att föräldrarna inte uppfattar den icke obligatoriska delen som tvingande. Uttrycket "heldagsskola" bör därför inte användas. *Jönköpings* och *Mora kommuner* betonar att det är viktigt att heldagsskolan inte görs obligatorisk utan att den skall vara frivillig. Föräldrarna måste kunna välja omfattningen av omsorg utanför den obligatoriska skoldagen. *Köpings kommun* anser att heldagsomsorg är ett mycket viktigt mål samtidigt som en strävan skall vara att skola och skolbarnsomsorg i större utsträckning skall växa samman både innehållsmässigt och organisatoriskt. Grunden för en god heldagsomsorg skall vara personalgruppernas kompetens i samverkan. *Täby kommun* är tveksamt inställd till begreppet heldagsskola eftersom det "klingar obligatorium" och det är en olycklig beteckning på en verksamhet där både obligatorium och frivillighet skall integreras.

Ett samlat måldokument

Beträffande ett samlat måldokument för den föreslagna verksamheten anser kommittén bl.a. att ett måldokument för skola-skolbarnsomsorg bör omfatta all den verksamhet som samhället bedriver - utbildning, omsorg och rekreation - och som syftar till att fostra och stödja barn och ungdom i deras utveckling.

Att ett samlat måldokument skall utvecklas tillstyrks av bl.a. *socialstyrelsen* som anser att ett gemensamt måldokument är en odiskutabel förutsättning för en samordnad verksamhet. Vidare är det väsentligt att de gemensamma målen omfattar förskolans, skolans och skolbarnsomsorgens verksamheter. *Högskolan i Jönköping* finner det angeläget att personal i skola och skolbarnsomsorg får en gemensam fortbildning för att kunna utarbeta gemensamma måldokument, medan *LR* menar att tydliga yrkesroller är en förutsättning för kvalitet och struktur i varje verksamhet där flera ansvarsområden ingår. I ett samlat måldokument för skola-skolbarnsomsorg måste därför de olika ansvarsområdena göras tydliga. *Statskontoret* utgår ifrån att det samlade måldokumentet kommer att utgöras av grundskolans läroplan. Något separat dokument för skolbarnsomsorgen bör inte förekomma om den önskade integrationen skall kunna genomföras. *Statens institut för handikappfrågor i skolan* (SIH) delar kommitténs uppfattning om ett samlat måldokument liksom *RHS* som stöder förslaget och särskilt betonar vikten av att barn och föräldrar skall ha inflytande på och delaktighet i verksamheten. *Svenska Kommunförbundet* anser att samhällets insatser för barns fostran och ut-

veckling måste utgå från ett gemensamt mål. Detta innebär inte att skillnaderna mellan barnomsorg och skola raderas ut, utan snarare att man med barnens behov i centrum tydliggör och profilerar de olika professionaliteternas särart och olika uppgifter i förhållande till barnet.

En rad kommuner, bl.a. *Norrköpings, Färgelanda, Karlstad, Mora, Hällefors* och *Östersunds kommuner* stöder förslaget om ett samlat måldokument, medan andra har invändningar. Bl.a. hävdar *Stockholms kommun* att ett gemensamt nationellt program inte bör tas fram av respekt för att skolan och fritidsverksamheten har delvis olika uppgifter och förutsättningar. *SACO* anser inte heller att det bör föreligga något gemensamt måldokument för skolan och skolbarnsomsorgen.

Statsbidrag

Som en lösning av statsbidragsfrågan föreslår kommittén i avvaktan på kommunalekonomiska kommitténs betänkande att statsbidraget för skolbarnsomsorgsverksamheten med oförändrade regler skall samordnas med sektorsbidraget till skolan.

Socialstyrelsen och *Riksrevisionsverket (RRV)* anser att resultatet av den kommunalekonomiska utredningen bör avvaktas innan ställning tas i statsbidragsfrågan. *RHS* anser att statsbidragen för skola och skolbarnsomsorg bör samordnas. *Svenska Kommunförbundet* föreslår ett generellt statsbidrag till skola-skolbarnsomsorg. Detta underlättar en anpassning av skolbarnsomsorgen till de lokala behoven. *Täby kommun* anser att statsbidragsrutinerna skall samordnas med dem som gäller för grundskolan. Målet är att åstadkomma förenkling, exempelvis genom att sykronisera avstämningsdatum. *Skurups kommun* framhåller att statsbidraget, i enlighet med kommitténs förslag, bör ses över. Men då för att finna former för ett gemensamt statsbidrag skola- skolbarnsomsorg. Det är viktigt i detta sammanhang att statsbidragsnivån blir minst densamma som idag.

Verksamhetsledning

I kapitlet Principer för verksamhetens ledning och styrning anför kommittén bl.a. att "Kunskap om de olika verksamheternas historia och kultur blir viktig i arbetet med att utveckla samverkan" och att "Det kommer att ställas stora krav på ledaren för den samlade verksamheten. Han/hon måste ha goda ledaregenskaper och pedagogisk insikt."

Socialstyrelsen påpekar att barnomsorgen ofta är den del av kommunens verksamhet som går i spetsen för ett förnyelsearbete när det gäller ansvar, befogenheter och decentralisering i en målstyrd organisation. Ett viktigt ledningsansvar, anser socialstyrelsen, är att aktivt medverka för ökad jämställdhet i personalsammansättningen. Frånvaron av manliga förebilder är en mycket negativ faktor i många barns utvecklingsmiljö. Insatser för att uppnå en mer jämn könsfördelning i personalgrupperna

måste prioriteras. *Statens skolverk* (skolverket) anser att det finns grundläggande skillnader mellan verksamheterna inom skolan och skolbarnsomsorgen som har stor betydelse för styrningen av och ansvaret för dessa verksamheter. Skolbarnsomsorgen förusätts inte omfatta alla barn och behovet att centralt styra verksamhetens innehåll förefaller inte i alla avseenden lika uttalat. *LR* hävdar att ledaren för en samlad verksamhet, i vilken skolan utgör kärnan, måste ha skaffat sig kunskaper om skolans mål och genom praktisk erfarenhet prövat olika pedagogiska teorier. *SACO* anser att brister i samarbete/samordning/samverkan mellan skolan och skolbarnsomsorgen i första hand är en ledningsfråga. Oavsett vilken organisatorisk lösning kommunerna väljer, så är det ledningen för den samordnade verksamheten eller ledningarna för de skilda verksamheterna som har det yttersta ansvaret. *Värnamo kommun* understryker behovet av ledarfortbildning. Ledaren för den samlade verksamheten kan givetvis rekryteras från såväl skola som barnomsorg. Det är därför viktigt att ledarutbildningen tar hänsyn till de nya krav som ställs på ledaren i en samordnad verksamhet. *Skurups kommun* anser att den "nya ledarprofilen" är viktig och att det krävs ett nytänkande för att ge en förutsättning till en positiv utveckling inom de olika verksamhetsområdena. *Färgelanda kommun* uttrycker att de samlade ledningsfunktionerna bör vara sammansatta på ett sådant sätt att såväl skolans som barnomsorgens kunskaper och erfarenheter finns representerade. När det gäller val av ledningspersoner bör stor vikt fästas vid förmåga att på ett rationellt sätt använda de resurser som finns inom ramen för den samordnade verksamheten. Enligt *Karlstads kommun* är det angeläget att arbetsledarna för den nya verksamheten får en adekvat utbildning. *Hällefors kommun* ansluter sig till kommitténs uppfattning att ledningen för verksamheten måste rekryteras friare. En av de viktigaste uppgifterna blir att tydliggöra verksamhetens mål och att se till att de konkretiseras och utvärderas på ett tillfredsställande sätt. *Köpings kommun* anser att ledaren för den samlade verksamheten skall ha goda ledaregenskaper och stor pedagogisk insikt för att kunna skapa goda förutsättningar för en god utveckling och omsorg.

Sekretesslagen

Kommittén har föreslagit att en ändring av sekretesslagen görs så att personalen i en integrerad skola-skolbarnsomsorg måtte iaktta samma starka sekretess som socialtjänsten. Detta förslag stöds inte av *riksdagens ombudsmän* (JO) som betonar att varje föreskrift om sekretess utgör ett avsteg från grundlagarnas huvudregel om offentlighet och insyn i myndigheternas verksamhet. De av kommittén anförda skälen för en betydande förskjutning från insyn till sekretess inom skolan finner JO föga bärkraftig. *Högskolan i Falun-Borlänge* anför att det krävs mycket noggranna överväganden innan man ändrar sekretesslagen för skolan. Den kultur som präglar skolan är genom historia och tradition skild från den kultur som gäller inom barnomsorgen. *SIH* pekar på de tydliga an-

visningar som finns om sekretess och anser inte att sekretessbestämmelserna skall ändras för skolans personal. *Högskolan för lärarutbildning i Stockholm* stöder kommitténs förslag och anser att en enhetlig lagstiftning skall gälla för den föreslagna integrerade verksamheten. Eftersom en översyn av sekretesslagen för närvarande pågår, vill högskolan inte nu ta ställning till kommitténs förslag om en ändring av sekretesslagen. *Svenska Kommunförbundet* framhåller att samma sekretess bör gälla både för skolan och skolbarnsomsorgen. *RHS* anser att det är viktigt att en översyn av sekretesslagarna görs. Både *Huddinge* och *Täby kommuner* anser att sekretessen bör utvidgas till att gälla all personal som arbetar inom den integrerade verksamheten. *Skurups kommun* instämmer i kommitténs förslag beträffande översyn av sekretesslagen, eftersom man anser att det är omöjligt att arbeta utifrån olika sekretessbestämmelser när personalen arbetar i nära samverkan och med samma barn. *Köpings kommun* delar uppfattningen att sekretesslagen bör ses över. All personal måste omfattas av samma sekretessregler. *Mora kommun* anser att oförändrad lagstiftning innebär svårigheter i en organisatoriskt samordnad skola-skolbarnsomsorg. Ett klargörande i sekretesslagstiftningen krävs därför.

Förslag till

Lag om ändring i högskolelagen (1977:218)

Härigenom föreskrivs att 27 § högskolelagen (1977:218) skall upphöra att gälla vid utgången av juni 1992.

Förslag till
Lag om ändring i studiestödslagen (1973:349)

Härigenom föreskrivs i fråga om studiestödslagen (1973:349)[1]

dels att 1 kap. 6 a §, 3 kap. 7, 16 a-19, 23, 25-28 och 30 §§, 5 kap. 7 §,6 kap., 8 §, 7 kap. 10 § samt 8 kap. 21 § skall upphöra att gälla,

dels att i 7 kap. 7 § orden "erkänd arbetslöshetskassa" skall bytas ut mot "arbetslöshetskassa",

dels att 1 kap. 2 och 6 §§, 3 kap. 1, 4, 5, 11-13, 15 och 16 §§, 4 kap. 37 §, 5 kap. 2, 4 och 5 §§, 6 kap. 2 och 4-6 §§, 7 kap. 5, 12 och 15 §§, 8 kap. 17, 18 och 23 §§, 9 kap. 2 och 2 b §§, punkterna 2 d och 2 l i övergångsbestämmelserna till lagen (1988:877) om ändring i nämnda lag samt rubriken närmast före 3 kap. 12 § skall ha följande lydelse,

dels att rubriken närmast före 3 kap. 6 § skall lyda "Studiebidrag och extra tillägg" och rubriken närmast före 8 kap. 21 § "Uppgiftsskyldighet m.m.".

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
1 kap.	
2 §[2]	
Studiehjälp består av studiebidrag *jämte* tillägg, *studielån* och resekostnadsersättning.	Studiehjälp består av studiebidrag, *extra* tillägg, *inackorderingstillägg* och resekostnadsersättning.
Tillägg till studiebidraget utgår i form av inackorderingstillägg och extra tillägg.	
6 §	
Studiestödet handhas av centrala studiestödsnämnden, *studiemedelsnämnderna och vuxenutbildningsnämnderna.*	Studiestödet handhas av centrala studiestödsnämnden.
Läroanstalt är skyldig att till centrala studiestödsnämnden, *studiemedelsnämnderna och vuxenutbildningsnämnderna* lämna de uppgifter som är av betydelse för tillämpningen av denna lag enligt de föreskrifter som meddelas av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer.	Läroanstalt är skyldig att till centrala studiestödsnämnden lämna de uppgifter som är av betydelse för tillämpningen av denna lag enligt de föreskrifter som meddelas av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer.

[1] Lagen omtryckt 1987:303.
Senaste lydelse av
3 kap. 7 § 1991:924
3 kap. 16 a § 1988:877
3 kap. 17 § 1988:877
3 kap. 18 § 1991:1055
3 kap. 19 § 1988:877
6 kap. 8 § 1991:924
8 kap. 21 § 1988:877.
[2] Senaste lydelse 1988:877.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
3 kap.	
1 §	
Studiehjälp utgår till studerande vid de läroanstalter och utbildningslinjer som regeringen bestämmer.	Studiehjälp utgår till studerande vid de läroanstalter och utbildningslinjer som regeringen bestämmer, *om inte något annat följer av bestämmelserna nedan i detta kapitel.*
Studiehjälp utgår dock längst till och med första kalenderhalvåret det år under vilket den studerande fyller 20 år.	
4 §[3]	
Om inte regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer föreskriver något annat, utgår studiebidrag *jämte* tillägg endast vid heltidsstudier.	Om inte regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer föreskriver något annat, utgår studiebidrag, *extra* tillägg *och inackorderingstillägg* endast vid heltidsstudier.
5 §	
Studiehjälp utgår för sådan del av läsår under vilket den studerande bedriver studier. Vidare kan studiehjälp i form av studiebidrag och extra tillägg utgå för annan tid än läsår enligt de närmare föreskrifter som meddelas av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer.	
Studiehjälp utgår även för tid under vilken den studerande är sjuk enligt vad som anges i 15-*19* §§, om inte annat följer av bestämmelser som regeringen meddelar.	Studiehjälp utgår även för tid under vilken den studerande är sjuk enligt vad som anges i 15 *och 16* §§, om inte annat följer av bestämmelser som regeringen meddelar.
Vid tillämpning av första stycket och bestämmelse som avses i andra stycket beaktas endast hela, sammanhängande tidsperioder under ett kalenderhalvår om 15 dagar för heltidsstuderande och 30 dagar för deltidsstuderande om inte annat följer av föreskrifter som meddelas av regeringen eller myndighet som regeringen bestämmer.	
Vid tillämpning av bestämmelse i detta kapitel skall läsår anses omfatta det antal dagar som bestämmes av regeringen eller myndighet som regeringen utser. Detta antal dagar skall därvid anses infalla under det eller de kalenderhalvår som bestämmes av regeringen eller myndighet som bestämmes av regeringen eller myndighet som regeringen utser.	

[3] Senaste lydelse 1991:924.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
11 §[4]	
Extra tillägg utgår med *750, 500* eller *250* kronor i månaden.	Extra tillägg utgår med *795, 530* eller *265* kronor i månaden.

Närmare bestämmelser om extra tillägg meddelas av regeringen.

Studielån	*Inackorderingstillägg*
12 §[5]	
Studielån kan beviljas studerande som är i behov av studiehjälp utöver dem som han fått med stöd av övriga bestämmelser om studiehjälp. *Vid bedömandet av behovet av studielån skall för studerande som är ogift den studerandes och hans föräldrars ekonomiska förhållanden och för studerande som är gift den studerandes ekonomiska förhållanden beaktas.* *Om det föreligger särskilda skäl och den studerande har brutit sambandet med föräldraekonomin, får dock, från och med månanden efter den under vilken den studerande fyller 18 år, hänsyn tas enbart till den studerandes ekonomiska förhållanden.*	*Inackorderingstillägg utgår till studerande vid de läroanstalter och utbildningslinjer som regeringen bestämmer särskilt, om den studerande behöver inackordering.*
13 §[6]	
För studielån gäller i övrigt de bestämmelser som meddelas av regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, av centrala studiestödsnämnden.	*Inackorderingstillägg utgår med lägst 1 070 och högst 2 150 kronor i månaden. Närmare föreskrifter om inackorderingstillägg meddelas av regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer.*
15 §	
I 16-*19 §§* ges bestämmelser om studiehjälp för tid under vilken den studerande på grund av sjukdom är helt oförmögen att bedriva sina studier.	I 16 § ges bestämmelser om studiehjälp för tid under vilken den studerande på grund av sjukdom är helt oförmögen att bedriva sina studier.

[4] Senaste lydelse 1991:924.
[5] Senaste lydelse 1989:201.
[6] Senaste lydelse 1988:877.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
I *nämnda paragrafer* förstås med	I *paragrafen* förstås med
sjukperiod: tid under vilken den studerande på grund av sjukdom oavbrutet varit oförmögen att bedriva sina studier,	sjukperiod: tid under vilken den studerande på grund av sjukdom oavbrutet varit oförmögen att bedriva sina studier,
studietid: den del av ett kalenderhalvår under vilken den studerande bedriver studier och den del av kalenderhalvåret under vilken han skulle ha bedrivit studier om han ej blivit sjuk.	studietid: den del av ett kalenderhalvår under vilken den studerande bedriver studier och den del av kalenderhalvåret under vilken han skulle ha bedrivit studier om han ej blivit sjuk.

16 §[7]

Studiehjälp utgår för sjukperiod som infaller under tid för vilken den studerande har beviljats studiehjälp. *Studiemedelsnämnd och läroanstalt får, i fråga om andra studiehjälpstagare än sådana som uppbär studielån kräva* att studieoförmåga på grund av sjukdom skall styrkas genom läkarintyg *enligt de föreskrifter som meddelas av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer.*	Studiehjälp utgår för sjukperiod som infaller under tid för vilken den studerande har beviljats studiehjälp. *Regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer får föreskriva* att studieoförmåga på grund av sjukdom skall styrkas genom läkarintyg.
För sjukperiod som infaller efter studietidens början utgår studiehjälp i form av extra tillägg, inackorderingstillägg *och studielån* endast om den studerande ingett ansökan om denna studiehjälp dessförinnan. Om synnerliga skäl föreligger, kan en studerande beviljas studiehjälp även för sådan sjukperiod.	För sjukperiod som infaller efter studietidens början utgår studiehjälp i form av extra tillägg *och* inackorderingstillägg endast om den studerande ingett ansökan om denna studiehjälp dessförinnan. Om synnerliga skäl föreligger, kan en studerande beviljas studiehjälp även för sådan sjukperiod.

För det första kalenderhalvår under vilket en studerande bedriver studier som berättigar till studiehjälp utgår studiehjälp endast för sådan sjukperiod som infaller efter det den studerande har påbörjat studierna.

[7] Senaste lydelse 1988:877.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
4 kap.	
37 §	
Allmän försäkringskassa skall lämna centrala studiestödsnämnden *och studiemedelsnämnderna* uppgift om sådan sjukperiod enligt 28 § som godkänts av kassan.	Allmän försäkringskassa skall lämna centrala studiestödsnämnden uppgift om sådan sjukperiod enligt 28 § som godkänts av kassan.
5 kap.	
2 §	
Korttidsstudiestöd kan utgå till studerande som är arbetstagare.	Korttidsstudiestöd kan utgå till studerande som är arbetstagare, *dock längst till och med det år han fyller 64 år.* *Om inte regeringen eller myndighet som regeringen bestämmer föreskriver något annat lämnas inte korttidsstudiestöd till en studerande som har en längre tidigare utbildning än tvåårig gymnasieskola eller motsvarande.*
4 §	
Korttidsstudiestöd beviljas efter ansökan.	
Ansökan görs av arbetstagaren eller av facklig organisation för fördelning mellan arbetstagare som kan komma i fråga för sådant stöd.	
Ansökan ges in inom den tid och i den ordning som bestäms av regeringen eller den myndighet som regeringen utser. Om det finns särskilda skäl får ansökan prövas även om den kommit in för sent.	
5 §[8]	
Korttidsstudiestöd utgör 65 kronor för varje timme.	Korttidsstudiestöd utgör 68 kronor för varje timme.
6 kap.	
2 §	
Internatbidrag utgår inte till studerande som uppenbart inte är i ekonomiskt behov av stödet.	*Internatbidrag utgår längst till och med det år den studerande fyller 64 år.*

[8] Senaste lydelse 1991:924.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
	Om inte regeringen eller myndighet som regeringen bestämmer föreskriver något annat lämnas inte internatbidrag till en studerande som har en längre tidigare utbildning än tvåårig gymnasieskola eller motsvarande.
4 §	
Internatbidrag beviljas efter ansökan.	
Ansökan görs av den studerande eller av facklig organisation för fördelning mellan arbetstagare som kan komma i fråga för internatbidrag.	
Ansökan ges in inom den tid och i den ordning som bestäms av regeringen eller den myndighet som regeringen utser. Om det finns särskilda skäl får ansökan prövas även om den kommit in för sent.	
5 §[9]	
Internatbidrag utgör *290* kronor för varje dygn.	Internatbidrag utgör *305* kronor för varje dygn.
6 §	
Internatbidrag inom ett län får utgå till	
1. arbetstagare som utför sitt arbete huvudsakligen inom länet och för vilken en facklig organisation ansökt om sådant bidrag,	
2. arbetstagare som på grund av resor i sin anställning eller annan omständighet ej utför sitt arbete inom huvudsakligen ett län men för vilken en facklig organisation, som har sin postadress i länet, har ansökt om sådant bidrag,	
3. studerande som själv har ansökt om sådant bidrag och som är bosatt i länet, när han ger in ansökningen.	

[9] Senaste lydelse 1991:924.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
Vuxenutbildningsnämnden får bestämma att viss del av det belopp som står till förfogande för korttidsstudiestöd och internatbidrag skall utgå i form av internatbidrag och förbehållas studerande som inte är arbetstagare.	*Centrala studiestödsnämnden* får bestämma att viss del av det belopp som står till förfogande för korttidsstudiestöd och internatbidrag skall utgå i form av internatbidrag och förbehållas studerande som inte är arbetstagare.

7 kap.

5 §[10]

Särskilt vuxenstudiestöd kan utgå såväl vid heltidsstuder om minst 15 dagar under ett kalenderhalvår som vid deltidsstudier om minst 30 dagar under ett kalenderhalvår. Till deltidsstuderande kan dock särskilt vuxenstudiestöd utgå endast om han bedriver studierna på minst halvtid. Vid bedömande av om den studerande har rätt till särskilt vuxenstudiestöd för heltidsstudier får, förutom till studier som avses i 1 §, även hänsyn tas till studier *i grundutbildning för vuxna (grundvux) eller grundläggande* svenskundervisning för invandrare.	Särskilt vuxenstudiestöd kan utgå såväl vid heltidsstuder om minst 15 dagar under ett kalenderhalvår som vid deltidsstudier om minst 30 dagar under ett kalenderhalvår. Till deltidsstuderande kan dock särskilt vuxenstudiestöd utgå endast om han bedriver studierna på minst halvtid. Vid bedömande av om den studerande har rätt till särskilt vuxenstudiestöd för heltidsstudier får, förutom till studier som avses i 1 §, även hänsyn tas till studier *inom* svenskundervisning för invandrare.

Särskilt vuxenstudiestöd får utgå för kalenderhalvår som infaller senast under det år då den studerande fyller 50 år. Särskilt vuxenstudiestöd får även utgå för senare kalenderhalvår, om särskilda skäl föreligger.

I fråga om särskilt vuxenstudiestöd tillämpas 4 kap. 6-8 §§ på motsvarande sätt.

Närmare föreskrifter om omfattningen av de studier som kan ge rätt till särskilt vuxenstudiestöd meddelas av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer.

[10] Senaste lydelse 1988:270.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
12 §	
I fråga om särskilt vuxenstudiestöd för studier på gymnasieskolenivå äger *10 och* 11 §§ motsvarande tillämpning.	I fråga om särskilt vuxenstudiestöd för studier på gymnasieskolenivå äger *11 §* motsvarande tillämpning.
15 §	
Närmare bestämmelser om vilken utbildning som vid tillämpning av *10* -14 §§ skall anses ligga på grundskole-, gymnasieskole- eller högskolenivå meddelas av regeringen eller myndighet som regeringen utser.	Närmare bestämmelser om vilken utbildning som vid tillämpning av *11* -14 §§ skall anses ligga på grundskole-, gymnasieskole- eller högskolenivå meddelas av regeringen eller myndighet som regeringen utser.
8 kap.	
17 §[11]	
Om någon har uppburit studielån för en sjukperiod enligt bestämmelserna i *3 kap. 15-19 §§*, 4 kap. 28-35 §§ eller 7 kap. 17 § och de bestämmelser som anges där gäller i fråga om återbetalningen bestämmelserna i 18-19 §§.	Om någon har uppburit studielån för en sjukperiod enligt bestämmelserna i 4 kap. 28-35 §§ eller 7 kap. 17 § och de bestämmelser som anges där gäller i fråga om återbetalningen bestämmelserna i 18-19 §§.
18 §[12]	
Studielån som avser den delen av en sjukperiod som följer efter en karenstid om 14 dagar skall inte återbetalas annat än i de fall som anges i 19 §.	
I karenstiden får inräknas bara tid under sådan studietid som avses i *3 kap. 15 §*, 4 kap. 28 § eller 7 kap. 17 §.	I karenstiden får inräknas bara tid under sådan studietid som avses i 4 kap. 28 § eller 7 kap. 17 §.

[11] Senaste lydelse 1988:877.
[12] Senaste lydelse 1988:877.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
Vid beräkning av karenstiden skall två eller flera sjukperioder räknas som en sammanhängande sjukperiod, om den senare perioden börjar inom 20 dagar efter det att den tidigare slutade.	
23 §[13]	
Allmän försäkringskassa skall lämna centrala studiestödsnämnden *och studiemedelsnämnderna* uppgift om sådan sjukpenning eller ersättning som avses i 19 §. Allmän försäkringskassa skall i övrigt lämna centrala studiestödsnämnden *och studiemedelsnämnderna* de uppgifter som är av betydelse för tillämpningen av detta kapitel enligt de bestämmelser som regeringen meddelar.	Allmän försäkringskassa skall lämna centrala studiestödsnämnden uppgift om sådan sjukpenning eller ersättning som avses i 19 §. Allmän försäkringskassa skall i övrigt lämna centrala studiestödsnämnden de uppgifter som är av betydelse för tillämpningen av detta kapitel enligt de bestämmelser som regeringen meddelar.
9 kap.	
2 §[14]	
Har någon uppburit studiestöd obehörigen eller med för högt belopp och har han insett eller bort inse detta, kan vad för mycket utgått genast återkrävas.	
Avbryter någon sina studier skall första stycket tillämpas beträffande uppburet studiestöd som avser tiden efter avbrottet. Beror avbrottet på sjukdom skall studiestöd som den studerande uppburit enligt 3 kap. 15-*19* §§, 4 kap. 28-35 §§ eller enligt 7 kap. 17 § eller 7 a kap. 5 § och de bestämmelser som anges där ej återkrävas. Detsamma gäller vid sådan ledighet som avses i 3 kap. 31 §, 4 kap. 44 §, 7 kap. 17 a § och 7 a kap. 6 §.	Avbryter någon sina studier skall första stycket tillämpas beträffande uppburet studiestöd som avser tiden efter avbrottet. Beror avbrottet på sjukdom skall studiestöd som den studerande uppburit enligt 3 kap. 15 *och 16* §§, 4 kap. 28-35 §§ eller enligt 7 kap. 17 § eller 7 a kap. 5 § och de bestämmelser som anges där ej återkrävas. Detsamma gäller vid sådan ledighet som avses i 3 kap. 31 §, 4 kap. 44 §, 7 kap. 17 a § och 7 a kap. 6 §.
Avser återkrav enligt första eller andra stycket studiehjälp enligt 3 kap. till sådan studerande, som vid utbetalningstillfället var omyndig, åvilar betalningsskyldigheten den som då var den omyndiges förmyndare.	

[13] Senaste lydelse 1988:877.
[14] Senaste lydelse 1990:635.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
På *studielån enligt 3 kap., på* studiemedel enligt 4 kap., på särskilt vuxenstudiestöd enligt 7 kap. och på utbildningsarvode enligt 7 a kap. som återkrävs enligt första eller andra stycket utgår ränta från den dag när medlen uppburits efter en räntesats som vid varje tidpunkt med två procentenheter överstiger statens utlåningsränta. På andra former av studiestöd som återkrävs enligt denna paragraf utgår ränta enligt samma räntesats från den dag som infaller en månad efter det beslut om återkrav fattats. Om det finns särskilda skäl kan den återbetalningsskyldige befrias helt eller delvis från sin skyldighet att betala räntan.	På studiemedel enligt 4 kap., på särskilt vuxenstudiestöd enligt 7 kap. och på utbildningsarvode enligt 7 a kap. som återkrävs enligt första eller andra stycket utgår ränta från den dag när medlen uppburits efter en räntesats som vid varje tidpunkt med två procentenheter överstiger statens utlåningsränta. På andra former av studiestöd som återkrävs enligt denna paragraf utgår ränta enligt samma räntesats från den dag som infaller en månad efter det beslut om återkrav fattats. Om det finns särskilda skäl kan den återbetalningsskyldige befrias helt eller delvis från sin skyldighet att betala räntan.

I samband med återkrav får också tas ut avgift för avisering enligt föreskrifter som regeringen meddelar.

2 b §[15]

Till en studerande som tidigare har uppburit studiestöd utgår nytt *sådant* stöd endast om	Till en studerande som tidigare har uppburit studiestöd *enligt 3, 4, 7 och 7 a kap.* utgår nytt stöd *enligt dessa kapitel* endast om
1. fastställt årsbelopp, som förfallit till betalning före det kalenderår som *de* nya *studiemedlen* avser, har betalats, och	1. fastställt årsbelopp, som förfallit till betalning före det kalenderår som *det* nya *studiestödet* avser, har betalats, och
2. återkrav med stöd av 2 § av *studielån* enligt 3 kap., *studiemedel enligt 4 kap., särskilt vuxenstudiestöd enligt 7 kap. eller utbildningsarvode enligt 7 a kap.* har reglerats av den studerande så att återkrav, som avser högst ett kalenderhalvår, kvarstår oreglerat.	2. återkrav med stöd av 2 § av *studiestöd* enligt 3, *4, 7 eller 7 a* kap. har reglerats av den studerande så att återkrav, som avser högst ett kalenderhalvår, kvarstår oreglerat.

[15] Senaste lydelse 1990:635.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
Om det finns synnerliga skäl får studiestöd dock beviljas utan hinder av vad som anges i första stycket.	
2 d[16] Ansökan enligt 8 kap. 39 § första stycket studiestödslagen (1973:349) i dess lydelse före den 1 januari 1989 skall - i stället för vad som föreskrivs i paragrafens andra stycke - ha kommit in till centrala studiestödsnämnden före utgången av oktober månad året efter avgiftsåret.	2 d[16] Ansökan enligt 8 kap. 39 § första stycket studiestödslagen (1973:349) i dess lydelse före den 1 januari 1989 skall - i stället för vad som föreskrivs i paragrafens andra stycke - ha kommit in till centrala studiestödsnämnden före utgången av oktober månad året efter avgiftsåret. *Ansökan som avses i fjärde stycket samma paragraf skall för att beaktas ha kommit in inom samma tid.*

I stället för vad som föreskrivs i 8 kap. 43 § första stycket 3 studiestödslagen i dess lydelse före den 1 januari 1989 skall frågan om slutlig avgift för ett avgiftsår prövas särskilt för viss återbetalningsskyldig om denne inte har betalt den preliminära avgiften i sin helhet före utgången av oktober månad året efter avgiftsåret och om han bedöms ha varit bosatt i riket under avgiftsåret.

2 l[17] I stället för vad som föreskrivs i 8 kap. 62 § första och andra styckena studiestödslagen (1973:349) i dess lydelse före den 1 januari 1989 skall preliminär och kvarstående avgift betalas under avgiftsåret eller senare respektive under andra året efter avgiftsåret enligt föreskrifter som meddelas av regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer.	2 l[17] I stället för vad som föreskrivs i 8 kap. 62 § första och andra styckena *och 65 §* studiestödslagen (1973:349) i dess lydelse före den 1 januari 1989 skall preliminär och kvarstående avgift betalas under avgiftsåret eller senare respektive under andra året efter avgiftsåret enligt föreskrifter som meddelas av regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer. *Regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer får också meddela föreskrifter om sättet för frivillig återbetalning.*

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1992. De äldre bestämmelserna om återbetalning av studielån i 8 kap. 17 och 18 §§ och om återkrav i 9 kap. 2 § skall fortfarande gälla beträffande sådana studielån som har beviljats enligt 3 kap. i dess äldre lydelse.

[16] Senaste lydelse 1990:209.
[17] Till 1988:877. Senaste lydelse 1991:924.

Förslag till

Lag om ändring i lagen (1983:1030) om särskilt vuxenstudiestöd för arbetslösa

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1983:1030) om särskilt vuxenstudiestöd för arbetslösa

dels att i 5 § orden ”återbetalningspliktiga studiemedel” skall bytas ut mot ”studielån”,

dels att 4 § skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
4 §[1]	
Särskilt vuxenstudiestöd för arbetslösa handhas av centrala studiestödsnämnden *och vuxenutbildningsnämnderna.*	Särskilt vuxenstudiestöd för arbetslösa handhas av centrala studiestödsnämnden.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1992.

[1] Senaste lydelse 1986:252.

Lag om ändring i lagen (1990:325) om självdeklaration och kontrolluppgifter

Härigenom föreskrivs att 3 kap. 13 § lagen (1990:325) om självdeklaration och kontrolluppgifter skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
3 kap.	
13 §	
Kontrolluppgifter om sjukpenning, föräldrapenning, vårdbidrag, kontant arbetsmarknadsstöd samt andra förmåner i form av bidrag, stöd eller ersättning som är skattepliktiga intäkter för mottagaren skall lämnas av	Kontrolluppgifter om sjukpenning, föräldrapenning, vårdbidrag, kontant arbetsmarknadsstöd samt andra förmåner i form av bidrag, stöd eller ersättning som är skattepliktiga intäkter för mottagaren skall lämnas av
1. riksförsäkringsverket,	1. riksförsäkringsverket,
2. allmän försäkringskassa,	2. allmän försäkringskassa,
3. arbetslöshetskassa,	3. arbetslöshetskassa,
4. universitet och högskola,	4. universitet och högskola,
5. *vuxenutbildningsnämnd,*	5. *centrala studiestödsnämnden,*
6. länsarbetsnämnd,	6. länsarbetsnämnd,
7. den som utgett ersättning enligt 16 § lagen (1989:425) om särskilda inskolningsplatser hos offentliga arbetsgivare.	7. den som utgett ersättning enligt 16 § lagen (1989:425) om särskilda inskolningsplatser hos offentliga arbetsgivare.

Kontrolluppgift skall lämnas för den som fått förmånen om det utbetalda beloppet uppgår till sammanlagt minst 100 kronor för hela året. Kontrolluppgiften skall ta upp utbetalt belopp och avdragen preliminär A-skatt.

Riksförsäkringsverket skall, i fråga om sjukpenning, i kontrolluppgiften ange om utbetalt belopp avser anställning eller annat förvärvsarbete.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1992.

VIII. Utbildningsdepartementet

3		Översikt	
6		Anmälan till budgetpropositionen 1992	
6	1	Inledning	
11	2	Skolområdet samt folkbildningen	
15	3	Grundläggande högskoleutbildning	
18	4	Forskning och forskarutbildning	
20	5	Utgångspunkter för budgeten	
21		**A Utbildningsdepartementet m.m.**	
21	1	Utbildningsdepartementet, *förslagsanslag*	43 622 000
23	2	Utredningar m.m., *reservationsanslag*	18 962 000
23	3	Kostnader för Sveriges medlemsskap i UNESCO m.m., *förslagsanslag*	22 320 000
		Summa littera A	**84 904 000**
26		**B Det offentliga skolväsendet**	
26	1	Skola - skolbarnsomsorg	
28	2	Ändringar i skollagen	
29	3	Elever med läs- och skrivsvårigheter	
30	4	Avskaffande av vissa anslag	
		Myndigheter	
32	1	Statens skolverk, *förslagsanslag*	229 954 000
34	2	Statens institut för handikappfrågor i skolan, *förslagsanslag*	90 615 000
		Utveckling av skolväsendet m.m.	
37	3	Utveckling och produktion av läromedel, *reservationsanslag*	17 454 000
38	4	Stöd för utveckling av skolväsendet, *reservationsanslag*	40 822 000
40	5	Forskning inom skolväsendet, *reservationsanslag*	24 812 000
41	6	Fortbildning m.m., *reservationsanslag*	*185 093 000
42	7	Särskilda insatser på skolområdet, *förslagsanslag*	177 988 000

		Verksamhetsbidrag	
44	8	Bidrag till driften av det kommunala offentliga skolväsendet, *förslagsanslag*	31 550 906 000
50	9	Bidrag till driften av särskolor m.m., *förslagsanslag*	999 978 000
52	10	Bidrag till driften av särvux, *förslagsanslag*	53 703 000
53	11	Bidrag till undervisning av invandrare i svenska språket, *förslagsanslag*	278 652 000
54	12	Sameskolor, *förslagsanslag*	28 940 000
56	13	Specialskolor m.m., *förslagsanslag*	320 804 000
59	14	Statens skolor för vuxna: Utbildningskostnader, *förslagsanslag*	29 065 000
61	15	Bidrag till svensk undervisning i utlandet m.m., *förslagsanslag*	53 931 000
64	16	Bidrag till driften av fristående skolor, *förslagsanslag*	189 716 000
		Utrustning m.m	
67	17	Utrustning för specialskolor m.m., *reservationsanslag*	7 355 000
68	18	Statens skolor för vuxna: Undervisningsmaterial m.m., *reservationsanslag*	5 061 000
		Summa littera B	**34 284 849 000**
69		**C Folkbildning**	
69	1	Bidrag till folkbildningen, *ramanslag*	1 842 344 000
72	2	Bidrag till vissa handikappåtgärder inom folkbildningen, *ramanslag*	44 991 000
74	3	Bidrag till kontakttolkutbildning, *reservationsanslag*	7 594 000
		Summa littera C	**1 894 929 000**
76		**D Den grundläggande högskoleutbildningen m.m.**	
		Inledning	
76	1	Dimensionering av högskolan	
79	2	Nya antagningsregler till högskolan	
79	3	Löner- och prisomräkning	
80	4	Vissa anslagsfrågor	
82		Sammanfattning av budgettörslag för högskoleutbildning	
84	1	Utvärdering och kvalitetskontroll i högskolan, *reservationsanslag* [1]	19 800 000

84	2	Servicemyndighet, *förslagsanslag* [1]	77 178 000
85	3	Överklagandenämnden för högskolan, *förslagsanslag* [1]	2 500 000
86	4	Kostnader för universitets- och högskoleämbetets, forskningsrådsnämndens och utrustningsnämnden för universitet och högskolors avvecklingsorganisation, *förslagsanslag* [1]	1 000
87	5	Vissa särskilda ugifter inom högskolan m.m., *reservationsanslag*	40 659 000
90	6	Lokalkostnader m.m. vid högskoleenheterna, *förslagsanslag*	2 355 097 000
95	7	Vissa tandvårdskostnader, *reservationsanslag*	61 949 000
		Grundläggande högskoleutbildning	
96	8	Utbildning för tekniska yrken, *reservationsanslag*	1 618 454 000
106	9	Utbildning för administrativa, ekonomiska och sociala yrken, *reservationsanslag*	594 089 000
112	10	Utbildning för vårdyrken, *reservationsanslag*	586 000 000
124	11	Utbildning för undervisningsyrken, *reservationsanslag*	*1 010 651 000
125	12	Utbildning för kultur- och informationsyrken, *reservationsanslag*	349 956 000
132	13	Lokala och individuella linjer samt fristående kurser, *reservationsanslag*	972 959 000
139	14	Bidrag till kommunal högskoleutbildning m.m., *reservationsanslag*	271 153 000
144	15	Europeisk utbildningssamverkan, *förslagsanslag*	45 169 000
		Summa littera D	**8 005 615 000**
145		**E Forskning och forskarutbildning**	
145		Inledning	
152	1	Humanistiska fakulterna, *reservationsanslag*	404 401 000
153	2	Teologiska fakulteterna, *reservationsanslag*	31 171 000
155	3	Juridiska fakulteterna, *reservationsanslag*	38 258 000
156	4	Samhällsvetenskapliga fakulteterna m.m., *reservationsanslag*	471 591 000
159	5	Medicinska fakulteterna, *reservationsanslag*	870 043 000
162	6	Odontologiska fakulteterna, *reservationsanslag*	91 221 000
163	7	Farmaceutiska fakulteten, *reservationsanslag*	32 606 000
164	8	Matematisk-naturvetenskapliga fakulteterna m.m., *reservationsanslag*	921 034 000
168	9	Tekniska fakulteterna, *reservationsanslag*	896 016 000
171	10	Temaorienterad forskning, *reservationsanslag*	39 706 000

173	11	Konstnärligt utvecklingsarbete m.m., *reservationsanslag*	21 142 000
175	12	Vissa särskilda utgifter för forskningsändamål, *reservationsanslag*	185 745 000
178	13	Vissa ersättningar för klinisk utbildning och forskning m.m., *förslagsanslag*	1 371 381 000
179	14	Viss tvärvetenskaplig forskning, *reservationsanslag* [1]	73 141 000
180	15	Humanistisk-samhällsvetenskapliga forskningsrådet, *reservationsanslag*	194 275 000
181	16	Medicinska forskningsrådet, *reservationsanslag*	340 855 000
182	17	Naturvetenskapliga forskningsrådet, *reservationsanslag*	464 176 000
184	18	Rymdforskning, *reservationsanslag*	32 257 000
184	19	Europeisk forskningssamverkan, *förslagsanslag*	352 360 000
187	20	Kungl. biblioteket, *reservationsanslag*	84 477 000
188	21	Arkivet för ljud och bild: Förvaltningskostnader, *förslagsanslag*	14 880 000
189	22	Arkivet för ljud och bild: Insamlingsverksamhet m.m *reservationsanslag*	429 000
189	23	Institutet för rymdfysik, *reservationsanslag*	36 422 000
190	24	Manne Siegbahninstitutet för fysik, *reservationsanslag*	23 221 000
190	25	Polarforskning, *reservationsanslag*	19 825 000
191	26	Vissa bidrag till forskningsverksamhet, *reservationsanslag*	32 325 000
		Summa littera E	**7 042 958 000**
193		**F Studiestöd m.m.**	
193	1	Centrala studiestödnämnden m.m, *ramanslag*	149 977 000
196	2	Studiehjälp m.m., *förslagsanslag*	2 331 335 000
202	3	Studiemedel m.m., *förslagsanslag*	4 686 000 000
205	4	Vuxenstudiestöd m.m., *reservationsanslag*	1 341 300 000
211	5	Timersättning vid vissa vuxenutbildningar, *förslagsanslag*	68 500 000
212	6	Bidrag till vissa studiesociala ändamål, *förslagsanslag*	*102 650 000
212	7	Utbildningsarvoden till studerande vid visssa lärarutbildningar, *förslagsanslag*	121 400 000
		Summa littera F	**8 801 162 000**

214 **G Lokalförsörjning m.m.**

214 Inledning

218 1 Inredning och utrustning av lokaler vid högskoleenheterna m.m., *reservationsanslag* *858 000 000

Summa littera G **858 000 000**

SUMMA VIII - Utbildningsdepartementet **60 972 417 000**

Bilagor

222 9.1 Förslag till
Lag om ändring i lagen (1976:1046) om överlämnande av förvaltningsuppgifter inom utbildningsdepartementets verksamhetsområde

223 9.2 Förslag till
Lag om överlämnande av förvaltningsuppgifter inom kulturdepartementets verksamhetsområde

225 9.3 Förslag till
Lag om ändring i sekretesslagen (1980:100)

229 9.4 Förslag till
Lag om ändring i skollagen (1985:1100)

232 9.5 Remissammanställning över skolbarnomsorgskommitténs betänkande (SOU 1991:54) Skola - skolbarnsomsorg, en helhet

237 9.6 Förslag till
Lag om ändring i högskolelagen (1977:218)

238 9.7 Förslag till
Lag om ändring i studiestödslagen (1973:349)

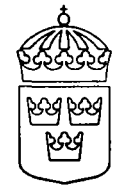
249 9.8 Förslag till
Lag om ändring i lagen (1983:1030) om särskilt vuxenstudiestöd för arbetslösa

250 9.9 Förslag till
Lag om ändring i lagen (1990:325) om självdeklaration och kontrolluppgifter

1 Nytt anslag

* Särproposition under 1992

gotab 40433. Stockholm 1991

Jordbruksdepartementet
(nionde huvudtiteln)

Prop.
1991/92: 100
Bil. 10

Översikt

Till jordbruksdepartementet hör frågor rörande jordbruk, skogsbruk, fiske, trädgårdsnäring och rennäring samt högre utbildning, forskning och försök för dessa näringar, livsmedelsberedskap, djurskydd, djurens hälso- och sjukvård, livsmedelskontroll och utsädeskontroll samt jakt och viltvård. Sedan den 1 december 1991 hör även frågor rörande biobränslen till jordbruksdepartementets verksamhetsområde.

Det förslag till utgiftsram för jordbruksdepartementets verksamhetsområde för budgetåret 1992/93 som läggs fram i budgetpropositionen omfattar 6 965 milj. kr.

Genomförandet av den nya livsmedelspolitiken är på det nationella planet huvudfrågan för jordbruksdepartementets arbete de närmaste åren. Belastningen på statsbudgeten för omställningsåtgärderna minskar dock kraftigt i enlighet med den plan som tidigare fastställts av regering och riksdag. Genom omfördelningar inom huvudtiteln kan förslag om nya utgiftsåtaganden läggas fram. Således föreslås ökningar av anslag som en följd av ett EES-avtal och förberedelsearbete inför ett EG-medlemskap. Vidare föreslås ytterligare medel för miljöförbättrande åtgärder i jordbruket bl. a. för att nå upp till målet om en halvering av bekämpningsmedelsanvändningen till år 1996. Därutöver föreslås som ett led i regeringens utgiftsstrategi besparingar på ca 205 milj. kr. för budgetåret 1992/93.

I särskilda propositioner kommer förslag att lämnas om vissa jordbrukspolitiska frågor, däribland stödet till jordbruket i norra Sverige samt om biobränslen.

Sammanställning m. m.

Anslagsförändringar totalt inom jordbruksdepartementets verksamhetsområde i förhållande till anvisat belopp för budgetåret 1991/92 framgår av följande sammanställning uttryckt i milj. kr.

	Anvisat 1991/92	Förslag 1992/93	Förändring
A. Jordbruksdepartementet m. m.	73,4	78,3	+ 4,9
B. Jordbruk och trädgårdsnäring	7462,5	3905,4	−3557,1
C. Skogsbruk	530,2	507,4	− 22,8
D. Fiske	106,2	114,9	+ 8,7
E. Rennäring m. m.	55,9	56,3	+ 0,4
F. Djurskydd och djurhälsovård	222,6	229,6	+ 7,0
G. Växtskydd och jordbrukets miljöfrågor	71,0	46,5	− 24,5
H. Livsmedel	556,0	550,3	− 5,7
I. Utbildning och forskning	1194,9	1228,0	+ 33,0
J. Biobränslen	–	248,9	+ 248,9
Totalt för jordbruksdepartementet	**10272,8**	**6965,7**	**−3307,1**

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 19 december 1991

Föredragande: statsrådet Olsson

Anmälan till budgetpropositionen 1992

Inledning

1 Allmänt

Jordbruket skall producera livsmedel av hög kvalitet och miljövänliga råvaror, det skall dessutom utnyttjas som en resurs i miljöarbetet. Vårt geografiska läge och våra klimatförhållanden ger förutsättningar för produktion av livsmedel till hög kvalitet med låga insatser av kemiska bekämpningsmedel. Detta tillsammans med en bättre teknik och högt kunnande ger svenska producenter goda förutsättningar att lyckas i konkurrensen på EG-marknaden.

Regeringen har i regeringsförklaringen slagit fast att omställningen av svenskt jordbruk skall fullföljas. Den avreglering och marknadsanpassning som skall ske innebär att jordbrukarna kommer att betraktas som vanliga företagare och endast ersättas för den produktion som finner avsättning på marknaden. Om detta resulterar i att det öppna och levande kulturlandskapet äventyras skall regeringen pröva frågan om arealersättning som en metod att bevara landskapsbilden.

Regeringens vilja att stimulera till och underlätta småföretagandet ger goda förutsättningar för jordbrukarna att utveckla sina företag på en avreglerad och marknadsorienterad livsmedelsmarknad. Sänkta skatter, minskade avgifter, förenklat regelverk för småföretag och ökad konkurrens ger de förutsättningar som krävs för att jordbruket och livsmedelsindustrin skall vara konkurrenskraftiga vid ett EG-inträde.

Inom jordbruksdepartementets område koncentreras arbetet på att fullfölja omställningen av jordbruket enligt det livsmedelspolitiska beslutet 1990 samt på förberedelser inför ett svenskt inträde i EG. De pågående förhandlingarna i Uruguayrundan inom ramen för GATT är också av mycket stor betydelse för den svenska jordbruksnäringen. Vad gäller omställningen av jordbruket följs frågan mycket noggrant bl.a. genom att uppdrag lagts ut på flera myndigheter med syfte att följa och analysera utvecklingen. Det är ännu för tidigt att dra slutsatser av konsekvenserna på olika områden, varför jag senare återkommer till regeringen i denna fråga.

Jordbruket har en avgörande roll för att vi skall kunna bevara ett öppet och levande kulturlandskap. Som en följd av anpassningen av livsmedelsproduktionen till den inhemska efterfrågan friställs mark för andra ändamål. På den bör andra miljövänliga råvaror kunna produceras. Det energi-

politiska beslutet våren 1991 leder till att det skapas en marknad för biobränslen. Den åkermark som omställs kommer till stor del att kunna användas för produktion av biomassa för energiändamål. Sedan december 1991 handläggs frågor som rör biobränslen i jordbruksdepartementet.

Biobränslekommissionen som tillsattes efter riksdagens energipolitiska beslut våren 1991 har bl. a. till uppgift att lägga förslag om samordning och förstärkning av pågående utvecklingsinsatser för biobränslen. Kommissionen har överlämnat ett delbetänkande (SOU 1991:93) om produktion av el från biobränslen, vilket remissbehandlas för närvarande. Avsikten är att förslaget skall ligga till grund för en proposition under våren 1992.

En särskild omställningskommission har tillsatts för att följa och stämma av det livsmedelspolitiska beslutet. Kommissionen skall också följa hur arbetet med en ny gemensam jordbrukspolitik (CAP) fortgår inom EG och föreslå eventuella förändringar av den svenska jordbrukspolitiken för att Sverige skall få en bra övergång vid ett medlemskap i EG. Till kommissionens uppgifter hör också att pröva arealersättning som en metod för att bevara öppna landskap.

Hittills har omställningen inneburit positiva effekter både i fråga om produktionsanpassning och prisutveckling i konsumentledet. För animalieproduktionen har omställningen lett till produktionsminskningar som har resulterat i en ungefärlig balans på detta område. Däremot finns det fortfarande ett relativt stort spannmålsöverskott, som måste nedbringas för att nå en balans även inom vegetabilieområdet. Prisutvecklingen i konsumentledet har varit långsammare under 1991 än på mycket länge. Genomsnittligt har priserna på de prisreglerade livsmedlen ökat med 2,0% under perioden januari–november 1991. Ökningen beror till stor del på att mjölksubventionerna tagits bort. Om denna effekt räknas bort har priserna på jordbruksprisreglerade varor minskat med 0,4% under samma period. Jämförelsevis har KPI under perioden ökat med 8,3%.

Konsumentberedningens uppdrag att följa och utvärdera den livsmedelspolitiska reformen ur ett brett konsumentperspektiv ger viktiga underlag för ett fortsatt reformarbete på detta område.

Skogspolitiken granskas för närvarande av en parlamentarisk kommitté. Kommittén har fått tilläggsdirektiv bl. a. med anledning av beslutet att skogsvårdsavgiften skall slopas. Beslutet är ett led i en avreglering av skogsbruket. Näringen kommer i fortsättningen att få bekosta sådana åtgärder som finansierats med skogsvårdsavgiften.

Skogsnäringen påverkas starkt av den lågkonjunktur som råder. Den minskade lönsamheten ger näringen betydande svårigheter. Det är nu viktigt att agera så att Sverige har en stark skogsnäring som är väl rustad när högkonjunkturen inträder. Den avreglering och de minskade skattebelastningarna som de nyligen fattade riksdagsbesluten innebär ger bättre förutsättningar för detta. En proposition om skogspolitiken planeras till våren 1993.

Det internationella samarbetet och ett svenskt medlemskap i EG ger jordbruksnäringen nya möjligheter men ställer också stora krav på en internationellt konkurrenskraftig näring. Inom departementets område

innebär den ökade internationaliseringen att krav ställs på ytterligare resurser för att klara de nya uppgifter som detta innebär.

2 Den internationella utvecklingen

2.1 Svenskt jordbruk i Europa

EFTA-länderna och EG har slutit en principöverenskommelse om ett Europeiskt Ekonomiskt Samarbetsområde (EES). Sverige blir i och med detta del av en större europeisk marknad där varor, kapital, arbetskraft och tjänster tillåts röra sig fritt över gränserna. Avtalet skall träda i kraft den 1 januari 1993.

Det stod tidigt klart att avtalet inte skulle omfatta EGs gemensamma jordbrukspolitik och fiskeripolitik. Jordbruks- och livsmedelsområdet berörs emellertid av avtalet genom gemensamma veterinära och fytosanitära regler samt utsädes- och fodermedelsregler. Handeln med bearbetade jordbruksprodukter samt livsmedelslagstiftningen ingår även. Sverige har även förhandlat om ett bilateralt jordbruksavtal.

Under förhandlingarna blev det klart att för vissa frågor inom det veterinära området och fodermedelsområdet måste Sverige få vissa undantag från EGs regelverk. Det gäller bl. a. regelverket för sjukdomen BSE, användningen av antibiotika m. m. som fodermedelstillsatser samt synen på s. k. kadavermjöl.

Ett bilateralt jordbruksavtal mellan Sverige och EG ökar möjligheterna för svensk livsmedelsindustri att komma in på EGs marknad. I avtalet ingår bl. a. tullfria kvoter för nötkött, beredda nötköttsprodukter, ost, frysta grönsaker och vodka (utan kvotbegränsning) samt vissa ensidiga tullättnader för ett antal produkter av intresse för de sydliga EG-länderna. Det senare är ett led i den ekonomiska och sociala utjämningen inom EES.

För beredda jordbruksvaror sker en harmonisering och förenkling av nuvarande frihandelssystem med råvarukostnadsutjämning. Detta leder till ökad frihandel för ett utökat antal produkter.

Sveriges geografiska läge och speciella klimatförhållanden minskar risken för sjukdomsangrepp och innebär bl. a. mindre användning av bekämpningsmedel än på kontinenten. Ren miljö, teknik, kunnande och de naturliga förutsättningarna ger svenska producenter chansen att göra sig gällande på EG-marknaden.

Inom ramen för de frihandelsavtal som håller på att slutas mellan EFTA och de östeuropeiska länderna, Ungern, Polen och Tjeckoslovakien samt Turkiet och Israel förhandlas också om bilaterala jordbruksavtal mellan Sverige och dessa länder. Avtalet med Turkiet undertecknades i december 1991.

2.2 OECD

Ett ministermöte inom OECDs jordbrukskommitté äger rum i mars 1992. På dagordningen står bl. a. en redovisning av läget i den jordbrukspolitiska reformprocess som OECD startade år 1987. Vidare skall diskuteras en

integrerad anpassningspolitik för framtiden med betoning på sambanden mellan strukturanpassning, miljö och landsbygdsutveckling samt utvecklingen utanför OECD-området. Första halvåret 1992 övervägs om det skall anordnas ett gemensamt Sverige/OECD-seminarium i Stockholm om jordbrukspolitik i Baltikum.

2.3 GATT

Jordbruket är ett nyckelområde i den stora multilaterala handelsförhandling som nu äger rum i GATT. Förhandlingarna omfattar samtliga åtgärder som direkt och indirekt påverkar jordbrukshandeln. De syftar bl. a. till att liberalisera handeln och förbättra konkurrenssituationen genom ökad användning av GATTs regelverk även inom internationell handel med jordbruksprodukter och en gradvis neddragning av stöden till jordbruket. Enighet råder om att göra åtaganden om reduceringar av internstöd, gränsskydd och exportstöd. En utgångspunkt är vidare att alla gränsskydd skall omvandlas till vanliga tullar. Vissa stöd med begränsad effekt på produktionen kommer att undantas från neddragningsförpliktelserna. Förhandlingarna är i ett slutskede. Syftet är att reformen skall börja genomföras år 1993.

2.4 FAO

Sverige är som medlem i FAOs råd samordnare för de nordiska länderna. Viktiga arbetsuppgifter är uppföljningen av 1991 års konferens, miljöfrågor (bl. a. förberedelser inför FNs miljökonferens år 1992), uthålligt jordbruk, en nutritionskonferens år 1992, skogsfrågor (skogskonvention och handlingsprogrammet för de tropiska skogarna), upprättandet av ett globalt informationssystem på jordbruksområdet och fortsatt reformering av organisationen.

2.5 Samarbetet med Central- och Östeuropa

Kontakterna och samarbetet mellan Sverige och de Central- och Östeuropeiska staterna på jordbruks-, skogs- och fiskeområdena har ökat under det senaste året. Detta gäller främst länderna och områdena i det svenska närområdet, särskilt de baltiska republikerna. Regeringen har fastslagit vår skyldighet att ge dem hjälp och stöd i deras svåra omställningsprocess. Också med andra Central- och Östeuropeiska länder som Ungern, Polen, Tjeckoslovakien och Ryssland har kontakterna vidgats.

Regeringen stödjer de nya baltiska staterna i förvandlingen från ett i huvudsak statligt eller kollektivt jordbruk till ett privatägt marknadsinriktat jordbruk. Kontakterna har intensifierats, inte minst genom de stora insatser i fråga om maskinleveranser och utbildning som kommit till stånd genom insatser av Lantbrukarnas riksförbund, andra organisationer, landsting och kommuner. Ett stort antal studerande och praktikanter från främst de baltiska staterna har under året fått utbildning i Sverige. Liknan-

de program har utvecklats för Polen och under senare tid för den Ryska rådsrepubliken.

Bistånd på jordbruksområdet har förmedlats via SIDA och BITS, bl. a. för att bygga upp en demokratisk föreningsrörelse i de baltiska staterna, Polen och i den Ryska rådsrepubliken. Genom Skogs- och lantbruksakademien har ett forskningsutbyte ägt rum med flera Central- och Östeuropeiska länder. Det kommer att fortsätta och fördjupas under det kommande året. På skogsområdet har närmare kontakter utvecklats bl. a. av skogsstyrelsen i form av utbytesprogram, seminarier och annan verksamhet. Liknande aktiviteter förekommer på fiskesidan. Bl. a. har stöd lämnats för omvandling av fiskeadministrationerna i de baltiska republikerna.

3 Livsmedelspolitiken

Regeringen har i regeringsförklaringen understrukit vikten av att omställningen av jordbruket fullföljs. Syftet är att Sverige vid ett inträde i EG skall ha en stark och konkurrenskraftig jordbruksnäring. Jordbruket skall producera livsmedel av hög kvalitet och andra miljövänliga råvaror. Konsumenternas krav på tillgång till ett varierat utbud av livsmedel av god kvalitet och till rimliga priser skall tillgodoses.

Ett framgångsrikt omställningsarbete är avgörande för möjligheterna att nå dessa mål.

3.1 Omställningskommission

En avstämning av omställningsbesluten skall ske efter det att EG har lagt fast principerna för sin kommande jordbrukspolitik. För att förbereda denna avstämning har en särskild kommission tillsatts. Kommissionen skall beakta effekter och faktorer som inte var kända eller förutsedda vid tidpunkten för det livsmedelspolitiska beslutet, i första hand konsekvenserna av en anslutning till EG. Man skall också pröva frågan om arealersättning som en metod att bevara öppna landskap.

Kommissionen skall också behandla stödet till jordbruket i norra Sverige i ett långsiktigt perspektiv. En parlamentarisk arbetsgrupp har nyligen redovisat vissa överväganden om detta stöd i delbetänkandet (Ds 1991:80) Jordbruket i norra Sverige. Avsikten är att ta upp denna fråga i en proposition våren 1992.

Andra viktiga underlag för kommissionens arbete är resultatet av Uruguayrundan i GATT och de redovisningar av uppföljningsuppdrag som lämnas av olika myndigheter.

3.2 Uppföljning av den livsmedelspolitiska reformen

Genom olika regeringsbeslut har statens jordbruksverk, statens pris- och konkurrensverk (SPK), livsmedelsekonomiska samarbetsnämnden (LES) och statens naturvårdsverk fått i uppdrag att följa den livsmedelspolitiska

reformens effekter inom sina resp. ansvarsområden. Samtidigt har en särskild konsumentberedning tillsatts med uppgift att följa den livsmedelspolitiska reformens effekter ur ett brett konsumentperspektiv.

Regeringen har uppdragit åt statens livsmedelsverk att följa och analysera utvecklingen med anledning av det livsmedelpolitiska beslutet inom områdena kost och hälsa samt småskalig livsmedelsproduktion.

Jordbruksverket, SPK och LES skall till regeringen redovisa sina uppdrag den 1 oktober varje år under omställningsperioden. Konsumentberedningen skall löpande avrapportera utvecklingen till regeringen. En samlad utvärdering av utvecklingen under hela omställningsperioden skall av dessa myndigheter redovisas den 1 oktober 1994. Naturvårdsverket skall i samverkan med riksantikvarieämbetet redovisa en första utvärdering senast den 30 juni 1992. Därefter skall naturvårdsverket årligen redovisa utvecklingen i samband med anslagsframställningen. Livsmedelsverket skall vad gäller kost och hälsa redovisa sitt uppdrag senast den 30 oktober 1994 och vad gäller aspekterna på småskalig livsmedelsproduktion årligen i samband med anslagsframställningen.

De första uppföljningsrapporterna har överlämnats till jordbruksverket, SPK, LES och konsumentberedningen den 1 oktober i år.

Effekterna av den livsmedelspolitiska reformen är i huvudsak av långsiktig karaktär. Med hänsyn till den korta tid som har gått sedan huvudmomentet i reformen – den interna avregleringen – påbörjades den 1 juli 1991 är det inte möjligt att redan nu i någon större omfattning statistiskt belysa reformens effekter. De rapporter som har överlämnats har därför i stor utsträckning karaktären av en nulägesbeskrivning av situationen före avregleringens början. Inom områden där förändringar redan kunnat skönjas har detta givetvis avrapporterats.

I det följande redovisas några sammanfattande bedömningar baserade i huvudsak på LES uppföljningsrapport. LES har en samordnande funktion i uppföljningsarbetet och skall i sin rapport bl. a. sammanställa det material som övriga myndigheter tar fram. Syftet är att underlätta en samlad utvärdering av den livsmedelspolitiska reformen.

Produktionsutveckling på vegetabilieområdet

Situationen på vegetabilieområdet präglas givetvis i hög grad både av det pågående omställningsprogrammet och den interna avregleringen.

I Sverige fanns år 1990 totalt 96 500 brukningsenheter med mer än 2 ha åker, en minskning med 2 000 från år 1989. I de tre nordligaste produktionsområdena hade antalet brukningsenheter minskat med 800 till 26 700. Den totala arealen åker i landet har under samma period minskat med endast 8 000 ha till 2 845 000 ha.

Odlingen av spannmål har minskat under senare år till följd av de produktionsbegränsande åtgärder som vidtagits. Arealen spannmål och oljeväxter var 1 500 000 ha år 1990 och minskade år 1991 med 125 000 ha. Grovfoderarealen har under senare år ökat. Arealen i träda har minskat medan sockerbets- och potatisarealerna har varit relativt oförändrade.

Omställningsprogrammet inom vegetabilieproduktionen omfattar fram-

för allt det s.k. omställningsstödet och anläggningsstödet. Omställningsstödet ges för att stimulera en snabb och varaktig omställning av åkermark till annan produktion än livsmedel. Anläggningsstödet syftar till att ytterligare stimulera en varaktig övergång till annan produktion än livsmedel. Det lämnas för anläggning av lövskog, energiskog och våtmarker.

Anslutningen till omställningsstödet har under första året varit större än vad som ursprungligen beräknades. Den omfattar nu ca 350000 ha. Omställningsarealen finns främst i slättbygderna i mellersta Sverige.

Ansökningarna om anläggningsstöd omfattar ca 62000 ha. Ramen om 500 milj.kr. som disponeras för detta stöd tas därmed i anspråk helt. Intresset för anläggningsstöd har varit störst i södra Sverige.

Trots att omställningsprogrammet nu omfattar ca 350000 ha ger den nuvarande produktionen ett årligt överskott av spannmål som vid normal skörd uppgår till ca 1 miljon ton.

Jag vill i detta sammanhang framhålla att fortsatta överskott inom denna sektor kommer att leda till sjunkande priser för producenterna. Det är således mycket angeläget för ekonomin i vegetabilieproduktionen att omställningen fullföljs så att balans kan uppnås på spannmålsmarknaden.

Produktionsutvecklingen för animalier

Inom animalieområdet har produktionsminskningen gått snabbare än väntat. Sedan det livsmedelspolitiska beslutet i juni 1990 har antalet mjölkkor minskat med ca 47000 till 529000. Produktionen av mjölk har minskat med ca 10%. Produktionen av mjölk motsvarar nu ungefär konsumtionen i landet.

Grisköttsproduktionen har minskat med ca 9% under år 1991. Allt tyder på en fortsatt minskning under år 1992. Produktionen av nötkött har minskat med ca 3%. Mellan åren 1990 och 1991 beräknas dock produktionen minska. För både nötkött och griskött är marknaden ungefär i balans.

Strukturella och ekonomiska effekter

Genom att syftet med den livsmedelspolitiska reformen bl.a. är att anpassa produktionen till efterfrågan kommer reformen att få effekter på såväl primärproduktionen som insats- och förädlingsföretagens struktur och lokalisering. Fusioner förekommer redan, framför allt bland företag på förädlingssidan.

Under omställningsperioden kommer det att bli svårt att mäta ekonomiska förändringar och ekonomiskt utfall inom jordbruket. Detta beror enligt LES på att jordbrukarna har en mycket stor anpassningsförmåga. Så t.ex. har man mycket snabbt startat maskinringar, turistprojekt och ca 130 farmartjänstlag som bedriver verksamhet utanför jordbruket. Utgifterna reduceras snabbt på olika sätt. Inköpen av insatsvaror och maskiner har minskat kraftigt under år 1991.

Hittills tillgänglig information tyder enligt LES på att marknadens aktörer snabbt försöker att hitta principer för prissättning, kontraktsformer

etc. Osäkerheten på området är fortfarande stor och ett intensivt arbete pågår för att finna fungerande lösningar på marknaden.

Konsumentpriser

Ett viktigt trendbrott har skett i prisutvecklingen på livsmedel. Under 1980-talet ökade livsmedelspriserna betydligt snabbare än priserna på övriga varor och tjänster. Prisökningarna var särskilt stora för de jordbruksprisreglerade livsmedlen. Till de stora prisökningarna bidrog den successiva minskningen av livsmedelssubventionerna och andra beslut som ökar kostnaderna i primärproduktionen. Ett trendbrott inträffade enligt SPK under slutet av 1980-talet. Livsmedelspriserna totalt ökade inte längre mer än konsumentprisindex (KPI). Detta gällde dock inte för de reglerade livsmedlen. Först under år 1990 hade dessa en lägre prisökningstakt än KPI-totalt. Denna positiva utveckling har fortsatt under år 1991.

Enligt SPKs senaste rapport har prisutvecklingen i konsumentledet från årsskiftet 1990/91 t. o. m. november 1991 varit långsammare än på mycket länge. I genomsnitt har priserna på de jordbruksprisreglerade livsmedlen ökat med 2,0% (KPI-totalt med 8,3%). Prisrörelserna har för de flesta produkterna varit små och prissänkningar kan noteras för flera produkter. Undantag är matpotatis och vissa mejeriprodukter. De stora prisökningarna på vissa mejeriprodukter beror på att mjölksubventionerna har tagits bort. Om dessa prisökningar räknas bort har priserna på de jordbruksprisreglerade livsmedlen sjunkit med i genomsnitt 0,4%. Under motsvarande period år 1990 ökade priserna på reglerade livsmedel med 8,0%.

Under perioden från årsskiftet t. o. m oktober i år har de s. k. avräkningspriserna (priserna till lantbrukarna för t. ex. spannmål, mjölk till mejerier, djur till slakt) ökat med 2,3%. I det följande s. k. prisregleringsledet som mäter prisutvecklingen i det s. k. reglerade ledet har priserna ökat med 5,0%. Prisregleringsledet avser i vissa fall helt oförädlade livsmedel som spannmål, i andra fall delvis förädlade produkter som slaktade djurkroppar eller färdigförädlade livsmedel som dryckesmjölk. Priserna i industriledet, dvs. prisutvecklingen på livsmedlen när de lämnar livsmedelsindustrin, har under den aktuella perioden ökat med 4.2%.

Huvuddelen av prisökningarna i prisreglerings- och industriledet beror på att subventionerna på mjölk har tagits bort.

3.3 Gränsskyddet

Riksdagen beslutade i juni 1990 om en sänkning av gränsskyddet med i genomsnitt 10%. Beslutet förutsatte att priserna på jordbrukets produkter inte skulle sjunka under den nivå som blev en följd av den interna avregleringen. Regeringen har gett statens jordbruksverk i uppdrag att utreda vilka importförändringar som gränsskyddssänkningen den 1 juli 1991 medfört och hur denna sänkning påverkat eller kan komma att påverka producentpriserna i jordbruket. Jordbruksverket konstaterar att eftersom gränsskyddssänkningen genomförs samtidigt som avregleringen inleddes är det svårt att särskilja vilka effekter som beror på den ena eller den andra

förändringen. Verket konstaterar, bl. a. mot denna bakgrund, att det nu är för tidigt att bedöma de långsiktiga effekterna. Jag har därför för avsikt att noga följa utvecklingen.

3.4 Direktbidrag till jordbruket

Riksdagen beslutade våren 1989 att 1 170 milj. kr. skulle tillföras jordbruket under regleringsåret 1989/90 som kompensation för kostnadsökningar m. m. Till följd av en överenskommelse i GATT i april 1989, som bl. a. innebar att stödpriserna till jordbruket inte skulle höjas fram till dess att förhandlingarna avslutats, beslutades att jordbrukets ersättning i huvudsak skulle lämnas genom ett bidrag per djur av olika slag eller per hektar av olika grödor. För regleringsåret 1990/91 beslutade riksdagen att höja kompensationsbeloppet med 600 milj. kr. till sammanlagt 1 770 milj. kr. Av dessa medel har jordbruket – med stöd av tidigare beslut – tillförts 56,5 milj. kr. genom höjda priser. Resterande medel har betalats ut i huvudsak som ett bidrag per ko m. m. Därutöver tillfördes jordbruket 730 milj. kr. som en del av inkomststödet för budgetåret 1990/91. Det totala kompensationsbeloppet i form av direktbidrag uppgick alltså till 2 443,4 (2 500 – 56,6) milj. kr. budgetåret 1990/91. Hur ersättningen skulle utgå efter detta budgetår skulle enligt riksdagens beslut avgöras med hänsyn till resultatet av GATT-förhandlingarna.

För budgetåret 1991/92 beslutade riksdagen att 715 milj. kr. av direktbidragen skall disponeras för att amortera av den rörliga kredit m. m. som ställts till jordbruksnämndens förfogande för att finansiera 1990 års spannmålsexport m. m. Enligt riksdagens beslut skulle resterande bidrag för budgetåret 1991/92 utgå på i princip samma sätt som budgetåret 1990/91 och utbetalas under år 1991, allt under förutsättning att GATT-förhandlingarna inte motiverade förändringar i systemet. Då någon överenskommelse inom ramen för pågående GATT-förhandlingar inte bedömdes kunna komma till stånd förrän tidigast vid årsskiftet 1991/92, föreslog regeringen i prop. 1991/92:25 om tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1991/92 att resterande direktbidrag för budgetåret 1991/92 skall anvisas och utbetalas i huvudsak i form av djurbidrag. Regeringen föreslog därvid också att en besparing skulle göras med 50 milj. kr. och att 200 milj. kr. skall avsättas för en ytterligare amortering av den räntefria rörliga kredit som ställts till förfogande för att täcka kostnaderna för 1990 års spannmålsexport. Riksdagen beslutade i enlighet med regeringens förslag (JoU7, rskr. 49). För budgetåret 1991/92 uppgår således kompensationsbeloppet till 2 500 – 56,5 – 50 = 2 393,5 milj. kr., varav 1 478 milj. kr. betalas ut som djurbidrag.

Ett ställningstagande till kompensationsbeloppet för budgetåret 1992/93 får anstå tills dess förhandlingarna i GATT är avslutade. Övervägandena bör då också göras med beaktande av att anpassningen av svenskt jordbruk och svensk jordbrukspolitik till EG inte får försvåras.

3.5 Stödet till jordbruket i norra Sverige

I enlighet med riksdagens beslut (prop. 1990/91:99, JoU27, rskr.276) har en parlamentariskt sammansatt arbetsgrupp genomfört en översyn av stödet till jordbruket i norra Sverige. Förslaget remissbehandlas för närvarande. Jag avser att återkomma till regeringen med förslag rörande stödets utformning och omfattning för budgetåret 1992/93.

Som jag tidigare nämnt skall den kommission som har fått i uppdrag att förbereda en avstämning av jordbrukets omställning även behandla stödet till jordbruket i norra Sverige i ett långsiktigt perspektiv. Därvid måste beaktas att det fortsatta stödet måste vara förenligt med reglerna i ett kommande GATT-avtal och även utformas med hänsyn tagen till konsekvenserna av ett medlemskap i EG.

4 Miljöfrågor inom jordbruket

En viktig del i den livsmedelspolitiska reformen är miljömålet. Miljömålet innebär bl.a. att vi skall slå vakt om ett rikt och varierat odlingslandskap och att minimera jordbrukets miljöbelastning på grund av växtnäringsläckage och användningen av bekämpningsmedel. I syfte att bevara nationellt intressanta natur- och kulturmiljövärden i odlingslandskapet har särskilda medel anvisats till landskapsvård. Totalt 550 milj. kr. anvisas för budgetåren 1990/91 – 1992/93.

Frågeställningar rörande ett rikt och varierat odlingslandskap bör emellertid fortlöpande prövas mot omställningsprogrammet. I omställningskommissionens arbete ingår att göra en avstämning av besluten avseende mål och medel för att tillgodose möjligheterna att bevara ett öppet och levande kulturlandskap samt att pröva frågan om arealersättning som en metod att bevara öppna landskap. I avvaktan på regeringens ställningstagande beträffande landskapsvårdens omfattning och form är statens naturvårdsverks totala ram för fördelningsbeslut enligt tidigare riksdagsbeslut 550 milj. kr. för budgetåren 1990/91 – 1992/93. Kommissionen skall som grund för sina bedömningar i första hand utgå från resultatet av uppdragen som lagts till naturvårdsverket, statens jordbruksverk och riksantikvarieämbetet i december 1990. Kommissionen skall dessutom följa och utvärdera miljöeffekterna av den nya livsmedelspolitiken. Detta uppdrag skall redovisas kontinuerligt med början den 30 juni 1992. Det ingår dock inte i uppdraget till bl.a. statens naturvårdsverk att direkt pröva arealersättning som en metod att bevara öppna landskap utan endast att utvärdera formerna för samt behovet, hanteringen och omfattningen av landskapsvårdsersättningen.

Våren 1990 beslutade riksdagen om en rad åtgärder för att ytterligare minska jordbrukets miljöbelastning. Medel anvisades bl.a. för framtagande av teknik för typgodkännande av handels- och stallgödselspridare, information om höst- och vinterbevuxen mark, försöks- och utvecklingsverksamhet rörande metoder för att minska jordbrukets växtnäringsläckage. Dessa åtgärder vidtas för att kunna nå målen om att halvera växtnäringsläckaget och minska ammoniakavgången med 25 % i särskilt belasta-

de områden till år 1995 och att ytterligare halvera användningen av bekämpningsmedel till strax efter mitten av 1990-talet. För att kunna uppnå dessa mål är det nu viktigt att gå vidare med nya åtgärder.

Nu föreslås att ytterligare 32,9 milj. kr. anvisas för miljöförbättrande åtgärder i jordbruket de kommande två budgetåren. Vidare föreslås 27,1 milj. kr. till miljöinriktad växtodlingsrådgivning.

Statens jordbruksverk har nyligen utarbetat nya föreskrifter till 6 a § lagen (1979:426) om skötsel av jordbruksmark. I lagen anges att vid skötsel av jordbruksmark och vid annan markanvändning skall hänsyn tas till naturvårdens och kulturmiljövårdens intressen. Verkets tillämpningsföreskrifter har tidigare varit svåra att tolka och de har inte varit entydiga.

I detta sammanhang vill jag anföra följande.

Det är enligt min mening av väsentlig betydelse för såväl rättsmedvetandet som rättstryggheten i vårt samhälle att lagar, förordningar och tillämpningsföreskrifter får en sådan utformning att inga oklarheter föreligger beträffande innebörden i dessa regler. Lika viktigt för att gällande regler inte skall uppfattas som godtyckliga är att berörda myndigheter erhåller resurser för tillämpningen.

Samtidigt bör vi enligt min mening sträva efter en gemensam syn i för vårt samhälle viktiga frågor som minskar behovet av ytterligare regler. Detta bör naturligtvis gälla såväl på jordbrukets område som generellt.

Det är för jordbrukaren naturligt att bedriva sin produktion under hänsynstagande till miljökonsekvenserna av verksamheten. Jordbrukarna lever och verkar i den miljö de själva bidrar till att skapa. Hur odlingslandskapet utvecklas, hur kemikalieanvändningen och luftföroreningar påverkar skog, mark, vatten, växande grödor och fauna är således något som i allra högsta grad bör angå och oroa jordbrukarna. De vet också bättre än de flesta av oss att en kontinuerlig, uthållig biologisk produktion och en natur med bevarad biologisk mångfald ställer krav på hur vi utnyttjar vår miljö och våra naturresurser. Jordbrukarna har också visat att de har förståelse för de miljökrav som under senare år ställts på jordbruket och har enligt min mening på ett positivt sätt medverkat i arbetet med att nå uppsatta miljömål.

I ett jordbruk under stark förändring vad gäller miljöpåverkan från såväl yttre som inre faktorer är det dock väsentligt att jordbrukarna även får information och ökad kunskap om de möjligheter och förutsättningar som finns för att natur- och kulturmiljön skall kunna bibehållas. Av de anvisade 32,9 milj. kr. föreslår jag därför att 9 milj. kr. anvisas för information och tillsyn vad gäller skötsellagen.

Vidare anser jag att 27,1 milj. kr. bör anvisas till miljöinriktad växtodlingsrådgivning. Dessa medel används för att på olika sätt minska växtnäringsläckaget och bekämpningsmedelsanvändningen samt till rådgivning och marknadsföring av ekologiskt lantbruk. Miljöavgifterna på handelsgödsel och bekämpningsmedel finansierar bl. a. forskning inom de areella näringarna, åtgärder mot försurning, naturvårdsåtgärder i naturlandskapet samt åtgärder för att minska användningen av bekämpningsmedel. Detta program uppgår till ca 110 milj. kr. Jag avser att återkomma till regeringen med redovisning av dessa medel.

Sektorsansvaret för miljöfrågorna har lagts fast. Det ankommer därför på statens jordbruksverk att verka för att jordbruket bedrivs med hänsynstagande till intresset av att vårda miljön, naturen och kulturmiljön. Jag anser att det är viktigt att sektorsansvaret i större utsträckning än hittills tillämpas fullt ut. Det är väsentligt att det finns en klar ansvarsfördelning mellan berörda centrala myndigheter, vilket är en förutsättning för att miljöfrågorna skall kunna hanteras effektivt. Ett vidgat sektorsansvar innebär vidare att en konstruktiv och positiv dialog myndigheterna emellan är angelägen.

5 Skogsbruk

Skogsnäringen har en mycket stor betydelse för landets ekonomi och välstånd. Efter en lång högkonjunktur drabbas nu skogsnäringen av en mycket djup lågkonjunktur. Bedömningarna om dess långvarighet skiftar.

Lågkonjunkturens effekter på skogsbruket kommer bl. a. till uttryck i minskad avverkning, sänkta virkespriser och därmed också minskat utrymme för finansiering av skogsvård och andra åtgärder. En fortsatt utveckling och rationalisering av verksamheter i skogsbruket framstår därmed tydligt som nödvändig.

Den av regeringen föreslagna och av riksdagen beslutade avvecklingen av skogsvårdsavgiften den 1 juli 1992 leder till förbättrade ekonomiska förutsättningar för stora delar av skogsbruket. Skogsvårdsavgiften finansierar olika bidrag och verksamheter till ett sammanlagt belopp av ca 450 milj. kr. Dessa måste nu omprövas. För nästa budgetår föreslås sålunda att bidragen till skogsföröplantager, skogsvägar och skogsbrukarnas trygghetsförsäkring slopas och att anslaget till översiktliga skogsinventeringar minskas.

Övriga verksamheter som finansieras med skogsvårdsavgiften har anknytning till naturvården, skogsbruk i glesbygd och forskningen. Frågan om omfattningen och finansieringen av dessa verksamheter måste omprövas inför budgetåret 1993/94.

6 Fiske

Torsk och sill/strömming är de dominerande arterna i den svenska fiskezonen. Situationen för bestånden av torsk i Östersjön är för närvarande mycket bekymmersam medan bestånden av strömming är relativt god. Marknaden för sill var under år 1990 fortsatt svag medan marknaden för torsk och annan vitfisk var god. Marknaden för laxartad fisk var svag beroende på ett ökat utbud av odlad lax och ökad import av lax.

Saltsjöfiskets fångster uppgick år 1990 till 239 000 ton. Det är en ökning jämfört med föregående år. Fångstvärdet ökade med 20 % till 858 milj. kr. Torskfångsten ökade sin andel av värdet till ca 50 %. Det yrkesmässiga fisket i sötvatten uppgick till 2 200 ton. I första handelsledet var fångstvärdet på insjöfisk ca 36 milj. kr. Gös, siklöja och ål var de värdemässigt mest betydelsefulla arterna.

År 1990 producerades inom svenskt vattenbruk 8 000 ton matfisk, varav

ca 90% regnbåge. Det sammanlagda produktionsvärdet var 189 milj. kr. Den viktigaste exportprodukten var fryst regnbåge. Ca 2000 ton exporterades, merparten till Japan.

Till följd av att den svenska andelen av den totala tillåtna fångstmängden för lax fiskats upp beslutade fiskeriverket den 29 september 1991 att allt svenskt fiske efter lax är förbjudet i Sveriges sjöterritorium och fiskezon i Östersjön till utgången av år 1991.

Vid årets förhandlingar om fisket i Östersjön enades man om högsta tillåtna fångstmängder när det gäller lax, sill/strömming och skarpsill. Senare har enighet nåtts även om att minska den totalt tillåtna fångstmängden torsk med drygt 40%. Den svenska zonen tilldelas dock en något större andel av denna kvot än tidigare. Estland, Lettland och Litauen deltog i årets överläggningar som observatörer.

Bilaterala uppgörelser om fisket nästa år har hittills slutits med EG, Finland, Norge, Lettland och Litauen. Ett trilateralt avtal har ingåtts för år 1992 med EG och Norge avseende fisket i Skagerrak och Kattegatt. Genom avtalet fastställs högsta tillåtna fångstmängden i dessa vatten och dessas fördelning mellan parterna.

EES-förhandlingarna på fiskets område har varit utdragna. Den lösning som nu är aktuell innebär att EG får tillgång till betydande kvoter av främst torsk särskilt i norska vatten medan EFTA-länderna får tullfrihet för ett stort antal beredda och oberedda fiskvaror. Viktiga fiskslag som sill, makrill och lax har dock undantagits från frihandeln. Vidare innebär den en ökad harmonisering av regler för statsstöd och konkurrens inom EES. För Sverige innebär en uppgörelse med detta innehåll en konsolidering av existerande koncessioner på resurssidan mot ökad frihandel för betydande fiskprodukter.

Mot denna bakgrund har regeringen gett fiskeriverket i uppdrag att lämna förslag till prisreglering på fiskets område för regleringsåret 1992/93 samt till hur de fiskeripolitiska medlen skall anpassas till de internationella överenskommelserna.

7 Rennäring

Åtgärder för att minska cesiumhalten i renkött kommer att vidtas även nästa budgetår.

Regeringen kommer senare att lägga fram förslag rörande prisstödet till rennäringen. Statens naturvårdsverk har redovisat ett förslag till nytt ersättningssystem för rovdjursdödade renar. Förslaget har remissbehandlats. Även på detta område kommer regeringen att lämna förslag till riksdagen under våren 1992.

8 Forskning och utbildning

En omfattande utvärdering av Sveriges lantbruksuniversitet (SLU) avslutas inom kort. Förslaget i utvärderingen skall efter remissbehandling till berörda myndigheter och organisationer ligga till grund för förslag i den forskningspolitiska propositionen våren 1993.

Genom omorganisation av statens naturvårdsverk (SNV) överförs vissa verksamheter till SLU i enlighet med regeringens tidigare redovisade intentioner. Sålunda överförs verksamheten vid Grimsö forskningsstation, miljöövervakningen, radioekologi och delar av databanken för hotade arter till SLU. Vidare tillförs SLU medel för fortsatt omvandling av utbildningsbidrag till doktorandtjänster. SLU föreslås medverka till besparingar på statsbudgeten med 30 milj. kr.

För att stärka internationaliseringen av forskningen tillförs skogs- och jordbrukets forskningsråd ett anslag på 8 milj. kr. för medverkan i EGs agroindustriella forskningsprogram AIR.

9 Biobränslen

Riksdagen beslutade våren 1991 (prop. 1990/91:88, NU40, rskr. 373) om riktlinjer för energipolitiken. Beslutet innebär bl. a. ett stöd för forskning och utveckling av biobränsleteknik samt stöd till kraftvärmeproduktion med biobränslen.

Den s. k. energiöverenskommelsen ligger fast. Omställningen av energisystemet måste komma vid sidan av säkerhetskraven och ske med hänsyn tagen till behovet av elkraft. Miljövänlig energi från biobränsle, solenergi och vindkraft måste utvecklas och stimuleras.

Biobränslekommissionen har avgett ett delbetänkande (SOU 1991:93) om produktion av el från biobränslen. Regeringen avser att våren 1992 i en proposition om biobränslefrågor närmare utveckla frågor om den framtida biobränslepolitiken.

10 Besparingar och strukturella åtgärder

I prop. 1991/92:38 om inriktningen av den ekonomiska politiken redovisas en utgiftsstrategi och plan för att minska de offentliga utgifterna.

De åtgärder som föreslås inom jordbruksdepartementets verksamhetsområde kommer att begränsa statens utgifter för budgetåret 1992/93 med ca 205 milj. kr. Därutöver föreslås besparingar om ytterligare 35 milj. kr. för att finansiera resursförstärkningar till följd av EES-avtalet och förberedelsearbetet inför ett EG-medlemskap.

Direktbidragen bör som ett led i det nödvändiga besparingsarbetet reduceras med 175 milj. kr. för budgetåret 1992/93. Effekterna för jordbruket av en sådan besparing är till viss del avhängiga hur produktionen utvecklas i landet.

Besparingar på den översiktliga skogsinventeringen, rådgivningen inom jordbruket och länsstyrelsernas lantbruksverksamhet samt utbildning och forskning inom jordbruksdepartementets verksamhetsområde beräknas minska budgetbelastningen med ytterligare 65 milj. kr.

För budgetåret 1991/92 har nivån på det kompensationsbelopp som utgått till jordbruket i form av direktbidrag sänkts med 50 milj. kr. Genom att disponera 200 milj. kr. av direktbidragen för en avbetalning av den räntefria rörliga krediten som ställts till förfogande för exportkostnaderna

för 1990 års spannmålsskörd gör staten ytterligare en besparing på 20 milj. kr.

I regeringens proposition om inriktningen av den ekonomiska politiken och i prop. 1991/92:60 om skattepolitik för tillväxt ges näringspolitiken ett nytt innehåll. Skattelättnader som påverkar företagande och ägande föreslås samtidigt som ett antal besparingar i existerande företags- och branschstöd aviseras.

Inom jordbruksdepartementets verksamhetsområde kommer bl. a. bidragen till jordbrukets och trädgårdsnäringens rationalisering att trappas ner och avvecklas successivt. Bidragen till fiskeorganisationerna halveras budgetåret 1992/93 och fr. o. m. budgetåret 1993/94 avvecklas bidragen helt. Bidraget till fiskevård halveras. Skogsvårdsavgiften halveras den 1 januari 1992 och avvecklas helt den 1 juli 1992. Åtgärder som finansieras med skogsvårdsavgifterna avvecklas successivt. Vissa naturvårdande insatser som hittills finansierats inom denna ram kan komma att inrymmas under andra anslag. Möjligheten att uttnyttja skogsvårdsavgiftsmedel för att finansiera åtgärder i skogsbruket upphör helt den 1 juli 1994.

I prop. 1990/91:150 del II med förslag till den slutliga regleringen av statsbudgeten för budgetåret 1991/92 presenterades de allmänna riktlinjerna för det treåriga programmet för omställning och minskning av den statliga administrationen. De åtgärder som redovisades inom jordbruksdepartementets område beräknades leda till en minskning av den statliga administrationen under budgetåren 1991/92 – 1993/94 som minst motsvarar 115 milj. kr.

För budgetåret 1991/92 har genom hittills fattade beslut besparingar om ca 60 milj. kr. genomförts i den statliga administrationen. Det har i huvudsak skett genom en omfattande förnyelse och omstrukturering av myndighetsorganisationen inom jordbruksdepartementets verksamhetsområde. På jordbrukets område har de statliga insatserna samordnats genom att statens jordbruksverk bildades den 1 juli 1991 samtidigt som lantbruksstyrelsen och statens jordbruksnämnd lades ner.

Verksamheten vid lantbruksnämnderna och fiskenämnderna inordnades vid samma tidpunkt i den nya länsstyrelseorganisationen. Verksamheten hos statens lantbrukskemiska laboratorium har inordnats i lantbruksuniversitetet. Den statliga fiskeadministrationen har genom omorganisation och förändrade arbetsuppgifter minskat kraftigt på både central och regional nivå.

För budgetåret 1992/93 räknar jag med besparingar om 14 milj. kr. till följd av den förändrade jordförvärvslagstiftningen. Förändringen innebär att ett avsevärt mindre antal jordförvärvsärenden kommer att behöva prövas vid länsstyrelserna.

Huvuddelen av de återstående besparingarna bedömer jag kunna genomföras under budgetåret 1993/94. Inom jordbruksdepartementets verksamhetsområde pågår eller har nyligen genomförts utredningsuppdrag kring olika myndigheters verksamhet som bör leda fram till utgiftsminskningar. En omfattande utvärdering av Sveriges lantbruksuniversitet avslutas inom kort. Frågan om myndighetsorganisationen inom skogsbrukets område behandlas av den skogspolitiska kommittén. Vidare pågår en

översyn av veterinärväsendet. Utredningen skall analysera behovet av veterinär verksamhet och lämna förslag till en framtida organisation av veterinärväsendet. Slutligen vill jag också nämna den pågående översynen av ansvarsfördelningen och samordningsmöjligheterna på rådgivningsområdet.

11 Det administrativa resursbehovet inför ett EG-medlemskap

Ett svenskt medlemskap i EG leder till att den svenska livsmedelspolitiken måste fasas in i EGs gemensamma jordbrukspolitik. Inför ett medlemskap finns ett stort behov av kunskap om EGs jordbrukspolitik, beslutsprocessen i Bryssel samt om konsekvenserna för svensk livsmedelsproduktion av ett medlemskap. Jordbrukspolitiken har, med några undantag, hållits utanför EES-avtalet. För närvarande behandlas också inom EG ett förslag till reformering av den gemensamma jordbrukspolitiken, vilket gör att vi i dag vet mycket lite om vad ett medlemskap innebär på jordbruksområdet. Samtidigt kommer troligen medlemskapsförhandlingarna att inledas under budgetåret 1992/93. En framgångsrik förhandling förutsätter att Sverige snabbt skaffar sig de nödvändiga kunskaperna på området. För att det skall vara möjligt krävs kraftigt ökade resurser till såväl jordbruksdepartementet som förvaltningsmyndigheter. Dessutom kräver EES-avtalet också vissa anpassningar och åtgärder inom livsmedelsområdet, på fiskeområdet samt på det fytosanitära och veterinära området. Mot denna bakgrund föreslås en resursförstärkning hos berörda myndigheter på 35 milj. kr.

A. Jordbruksdepartementet m. m.

A 1. Jordbruksdepartementet

1990/91	Utgift	26 098 734
1991/92	Anslag	25 875 000
1991/92	Anslag exkl. mervärdeskatt	25 258 784
1992/93	Förslag	30 482 000

	1991/92 exkl. mervärdeskatt	Beräknad ändring 1992/93
		Föredraganden
Personal	**70**[1]	**+6**
Anslag		
Förvaltningskostnader	[1]25 258 784	+5 223 216
(därav lönekostnader)	[1](22 738 000)	(+3 446 164)
	[1]25 258 784	**+5 223 216**

[1] Omräknat belopp enligt regleringsbrev den 14 november 1991.

Av de medel som dras in genom tillämpningen av ett generellt rationaliseringskrav bör medel motsvarande en procent av anslaget få disponeras av departementet för effektivitetshöjande åtgärder under budgetåret.

Genomförandet av EES-avtalet och förberedelser inför en EG-anslutning berör departementets verksamhetsområde i mycket stor omfattning. Detta ligger till grund för min bedömning av behovet av personalförstärkning inom departementet. Totalt har jag för detta ändamål beräknat 4 950 000 kr. Resursförstärkningen finansieras genom omprioriteringar inom huvudtiteln.

Genom förordningen (1991: 1 468) om ändring i departementsförordningen (1982: 1 177) har jordbruksdepartementet tillförts ärenden om bioenergi. Regeringen har därvid, med stöd av riksdagens bemyndigande (prop. 1991/92: 100 bil. 2, FiU20, rskr. 132) att vid organisatoriska förändringar inom regeringskansliet som hänger samman med ändrad fördelning av ärenden mellan departementen kunna disponera om anvisade anslag till departement och utredningar, den 14 november 1991 meddelat ändrade bestämmelser om dispositionen av förevarande anslag under budgetåret 1991/92.

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslagsbehovet för nästa budgetår till 30 482 000 kr.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Jordbruksdepartementet* för budgetåret 1992/93 anvisa ett förslagsanslag på 30 482 000 kr.

A 2. Lantbruksråd

1990/91	Utgift	6 625 428
1991/92	Anslag	5 435 000
1991/92	Anslag exkl. mervärdeskatt	5 288 636
1992/93	Förslag	5 521 000

Lantbruksråden har till uppgift att inhämta och förmedla kunskaper om jordbruket, skogsbruket och fisket samt därmed sammanhängande näringar i de länder eller internationella organisationer som ingår i deras verksamhetsområden. För närvarande är lantbruksråden placerade i Bonn, Bryssel, Moskva, Rom och Washington.

Av de medel som dras in genom tillämpningen av ett generellt rationaliseringskrav bör medel motsvarande en procent av anslaget få disponeras av departementet för effektivitetshöjande åtgärder under budgetåret.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Lantbruksråd* för budgetåret 1992/93 anvisa ett förslagsanslag på 5 521 000 kr.

A 3. Utredningar m. m.

1990/91	Utgift	9 070 203	Reservation	[1] 4 378 233
1991/92	Anslag	9 349 000		
1991/92	Anslag exkl. mervärdeskatt	10 243 722		
1992/93	Förslag	9 313 000		

[1] Exkl. mervärdeskatt.

Utöver utgifterna för departementets kommittéer och arbetsgrupper betalas från anslaget kostnaderna för den jordbrukse konomiska undersökningen. Under anslaget täcks även kostnaderna för konsumentberedningen.

Som jag nyss anförde under punkten A 1 har under innevarande budgetår skett vissa förändringar beträffande jordbruksdepartementets verksamhetsområde och regeringen har med stöd av riksdagens bemyndigande omfördelat anvisade anslagsmedel mellan berörda departement. Med utgångspunkt i detta och med hänsyn till den beräknade omfattningen av utredningsverksamheten förordar jag att detta anslag tas upp till 9 313 000 kr. för nästa budgetår.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Utredningar m. m.* för budgetåret 1992/93 anvisa ett reservationsanslag på 9 313 000 kr.

A 4. Bidrag till vissa internationella organisationer m. m.

1990/91	Utgift	29 264 777
1991/92	Anslag	32 880 000
1992/93	Förslag	33 000 000

Från anslaget betalas utgifter för Sveriges deltagande i vissa internationella organisationer och för internationellt samarbete inom jordbruksdepartementets verksamhetsområde.

För budgetåret 1992/93 har jag beräknat medelsbehovet enligt följande.

	1991/92	Beräknad ändring 1992/93
1. FAO – Världslivsmedelsrådet	26 500 000	–
2. Internationella råvaruorganisationer	170 000	–
3. Internationella rådet för havsforskning	1 400 000	–
4. Internationella organisationer och förhandlingar på fiskets område	600 000	–
5. Unionen för skydd av växtförädlingsprodukter	400 000	–
6. Nordiskt samarbete	700 000	–
7. Bilateralt samarbete	800 000	+120 000
8. Diverse internationella organisationer och kongresser	2 210 000	–
	32 880 000	**+120 000**

Under anslagsposten 7 bekostas främst samarbete med länderna i Öst- och Centraleuropa. Detta samarbete kan väntas öka under kommande budgetår, varför en uppräkning av posten gjorts.

Med hänvisning till sammanställningen hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen

att till *Bidrag till vissa internationella organisationer m. m.* för budgetåret 1992/93 anvisa ett förslagsanslag på 33 000 000 kr.

B. Jordbruk och trädgårdsnäring

B 1. Statens jordbruksverk

1991/92	Anslag	115 576 000
1991/92	Anslag exkl. mervärdeskatt	112 046 781
1992/93	Förslag	127 045 000

Statens jordbruksverk skall verka för en positiv utveckling av jordbruksnäringen, trädgårdsnäringen och rennäringen på ett sätt som tar hänsyn till kraven på en god miljö, en god hushållning med naturresurserna, ett gott djurskydd och en regional utjämning av sysselsättning och välfärd. Verket har i uppgift att dels handlägga frågor kring den av riksdagen beslutade omställningen, dels att följa utvecklingen inom sitt område med anledning av detta.

Statens jordbruksverk ingår fr. o. m. budgetåret 1991/92 i en treårsbudgetperiod. En förenklad anslagsframställning har därför lämnats för budgetåret 1992/93. För detta budgetår har verket begärt totalt 110 276 000 kr.

	1991/92 exkl. mervärdeskatt	Beräknad ändring 1992/93
		Föredraganden
Anslag		
Utgifter		
Förvaltningskostnader	86 671 781	+17 368 219
(därav lönekostnader)	(49 000 000)	(+ 5 587 000)
Övergångskostnader	1 500 000	– 1 500 000
Växtinspektion	1 000	– 1 000
Foderkontroll	1 000	– 1 000
Vattenhushållning	1 000	– 1 000
Miljöinriktad växtodlingsrådgivning	27 560 000	– 451 000
	115 734 781	**+15 414 219**
Inkomster		
Ersättning för beredskapsåtgärder	3 688 000	+ 416 000
Nettoutgift	**112 046 781**	**+14 998 219**

Förslag:

Övergripande mål:

Statens jordbruksverks verksamhetsinriktning och övergripande mål skall vara oförändrade. Jordbruksverket skall verka för en positiv utveckling av de areella näringarna i enlighet med den nya livsmedelspolitiken.

Resurser:

För budgetåret 1992/93 bör jordbruksverket tilldelas ett ramanslag på 127 045 000 kr.

Riksdagsbeslutet (prop. 1989/90: 146, JoU25, rskr. 327) om en ny livsmedelspolitik ligger fast. Jordbruksverkets verksamhetsinriktning och övergripande mål skall vara oförändrade. Jordbruksverket skall verka för en positiv utveckling av de areella näringarna i enlighet med den nya livsmedelspolitiken.

För budgetåret 1992/93 föreslår jag ett ramanslag på 127 045 000 kr. för jordbruksverket. Vid beräkningen av anslaget har hänsyn tagits till att resurser förts över från jordbruksverket till fiskeriverket. Trots en mindre neddragning av resurserna avsedda för Miljöinriktad växtodlingsrådgivning bör det enligt min uppfattning vara möjligt att genom rationaliseringar bedriva verksamheten med bibehållen ambitionsnivå. Jag avser även återkomma till förslag om miljöåtgärder under punkten G 6. Kostnader hänförliga till avvecklingen av lantbruksstyrelsen och statens jordbruknämnd under budgetåret 1991/92 får belasta anslaget. Jordbruksverkets uppdragsverksamhet skall liksom hittills omfatta växtinspektion, foderkontroll samt vattenhushållning. Några särskilda anslagsposter för dessa verksamheter är inte nödvändiga.

Ökade resurser inför ett EG-medlemskap

Förberedelserna inför ett EG-medlemskap och ett genomförande av ett EES-avtal kräver en betydande insats från jordbruksverkets sida. De ökade arbetsuppgifterna omfattar bl. a. förstärkt bevakning av EGs gemensamma jordbrukspolitik, utbildning av personal, anpassningar till följd av ett EES-avtal m. m. För dessa ändamål behövs dels omprioriteringar inom jordbruksverkets anslag, dels en resursförstärkning. För budgetåret 1992/93 har kostnaderna för jordbruksverket preliminärt uppskattas till 20 milj. kr. Jag har räknat med 5,5 milj. kr. för detta ändamål. Resterande resursbehov får finansieras genom omprioriteringar och ianspråktagande av anslagssparande.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

1. godkänna de övergripande målen för verksamheten inom sta-

tens jordbruksverks ansvarsområde i enlighet med vad jag förordat,
2. till *Statens jordbruksverk* för budgetåret 1992/93 anvisa ett ramanslag på 127 045 000 kr.

B 2. Bidrag till jordbrukets rationalisering, m. m.

1990/91	Utgift	10 845 957
1991/92	Anslag	15 000 000
1991/92	Anslag exkl. mervärdeskatt	14 842 000
1992/93	Förslag	14 842 000

Från anslaget utbetalas bidrag till yttre och inre rationalisering enligt förordningen (1978:250) om statligt stöd till jordbrukets rationalisering (omtryckt 1988:999).

Bidrag lämnas också enligt förordningen (1987:606) om statligt regionalt stöd till jordbruks- och trädgårdsföretag. Därutöver används anslaget för vissa speciella ändamål. Anslaget får disponeras för att utjämna överskott och underskott i jordfondsverksamheten.

Statens jordbruksverk

Utfallet för budgetåret 1990/91 har liksom tidigare år påverkats av de överskott som har uppkommit i jordfondsverksamheten.

Bidragsram för inre rationalisering

Anslaget är i detta avseende aktuellt endast för utbetalning av redan tidigare beviljade bidrag.

Bidragsram för yttre rationalisering

Den skogliga rationaliseringen är från allmän synpunkt mycket angelägen. Bidraget utgör en viktig förutsättning för att större omarronderingsprojekt skall komma i gång och kunna genomföras. I anslutning till ändringarna av jordförvärvslagen som trädde i kraft den 1 juli 1991 har ett antal omarronderingsområden utpekats.

Mot denna bakgrund föreslår jordbruksverket att anslaget och bidragsramen för yttre rationalisering behålls oförändrade under budgetåret 1992/93 i avvaktan på vilka resultaten blir av fastighetsbildningskostnadsutredningens förslag och av översynen av de skogspolitiska målen.

Föredragandens överväganden

Bidragsramen för yttre rationalisering bör vara 5 milj. kr. För närvarande lämnas stöd till vissa omarronderingsprojekt i Kopparbergs län. Stöd till

dessa projekt bör lämnas i den utsträckning det är möjligt. Stöd till nya projekt bör inte beviljas från detta anslag. Anslaget kan därför på sikt avvecklas.

Över- och underskott i jordfondsverksamheten bör fr. o. m. budgetåret 1992/93 regleras i särskild ordning.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

1. medge att under budgetåret 1992/93 statsbidrag beviljas till jordbrukets rationalisering med sammanlagt högst 5 000 000 kr.,
2. till *Bidrag till jordbrukets rationalisering, m. m.* för budgetåret 1992/93 anvisa ett förslagsanslag på 14 842 000 kr.

B 3. Markförvärv för jordbrukets rationalisering

1990/91	Utgift	1 000	Reservation	–
1991/92	Anslag	1 000		
1992/93	Förslag	1 000		

Jordfonden används för att betala länsstyrelsernas (lantbruksenheternas) kostnader för fastighetsförvärv i samband med åtgärder för yttre rationalisering på lantbrukets område.

Jordfondsfastigheterna skall främst användas för att främja en från allmän synpunkt lämplig utveckling av företag inom jordbruket, skogsbruket och trädgårdsnäringen. Därvid skall eftersträvas att från regionalpolitisk synpunkt ändamålsenliga företag bildas.

För budgetåren 1990/91 och 1991/92 disponeras en rörlig kredit om 50 milj. kr. för jordfondsändamål.

Statens jordbruksverk

Jordfonden är ett effektivt medel i arbetet med att åstadkomma bättre arrondering i starkt ägosplittrade områden. Att stödja omarronderingsprojekt i sådana områden ingår bland resultatmålen för jordbruksverket. Fonden har också betydelse i arbetet för glesbygdsutvecklingen och sysselsättningen på företagen där. Fonden används även för inlösen av fastigheter enligt 10 a § och 14 § jordförvärvslagen (1979:230, omtryckt 1991:670) samt för inlösen av vissa fastigheter vid hög skuldsättning hos jordbrukare. Dessutom kommer fonden till användning för att underlätta från samhällets synpunkt viktiga arbeten som väg- och järnvägsbyggen och bildande av naturreservat.

Förutom dessa användningsområden används fonden för att på den fria marknaden förvärva fastigheter i konkurrens med andra köpare, vilket ger fonden också en från jordförvärvslagen och annan lagstiftning fristående funktion.

Jordfonden har inte förstärkts under 1980-talet. Under denna tid har fastighetspriserna fördubblats, vilket innebär att fondens kapacitet halve-

rats. Detta i förening med statens skyldighet att lösa in fastigheter och att försäljningen av vissa jordfondsfastigheter gått långsammare än väntat har lett till att fondens likviditet försämrades i början av år 1991. Lantbruksstyrelsen/jordbruksverket har därför beviljats en rörlig kredit på 50 milj. kr. att disponeras för jordfondsändamål för budgetåren 1990/91 och 1991/92.

Svårigheterna att avyttra fastigheter beror framför allt på den osäkerhet som råder inom såväl jordbruket som skogsbruket vilket i sin tur leder till ökad försiktighet att med nuvarande prisnivå investera i jord- och skogsbruksfastigheter. Ett uttalat mål är dock att omsättningshastigheten i jordfonden skall vara hög. För att uppnå resultatkrav på en ökad omsättningshastighet på jordfonden kommer jordbruksverket under året att kartlägga den genomsnittliga innehavstiden för fastighetsinnehavet samt eftersträva kvantifierbara mål för den fortsatta verksamheten.

Jordbruksverket anser det helt nödvändigt att den rörliga krediten på 50 milj. kr. kan disponeras även under budgetåret 1992/93.

Föredragandens överväganden

Med tanke på jordfondens ansträngda likviditet bör en rörlig kredit på 35 milj. kr. ställas till jordbruksverkets förfogande för jordfondsändamål under budgetåret 1992/93. Härigenom behålls en beredskap för inlösen av fastigheter enligt jordförvärvslagen samt för inlösen av fastigheter från skuldtyngda jordbrukare.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

1. medge att en rörlig kredit på 35 000 000 kr. i riksgäldskontoret får disponeras för jordfondsändamål under budgetåret 1992/93,
2. till *Markförvärv för jordbrukets rationalisering* för budgetåret 1992/93 anvisa ett reservationsanslag på 1 000 kr.

B 4. Täckande av förluster på grund av statlig kreditgaranti

1990/91	Utgift	17 227 672
1991/92	Anslag	15 000 000
1991/92	Anslag exkl. mervärdeskatt	14 928 295
1992/93	Förslag	19 928 000

Från anslaget betalas utgifter för att täcka förluster på grund av statlig garanti för lån till jordbrukets yttre och inre rationalisering, förvärv och drift av jordbruk, maskinhållning inom jordbruket, trädgårdsnäringens rationalisering m. m. och rennäringens rationalisering m. m. samt regionalt stöd till jordbruks- och trädgårdsföretag i norra Sverige.

A. Anslag m. m.

Av de redovisade förlusterna budgetåret 1990/91 hänför sig 9,0 milj. kr. till jordbruksföretag och 5,4 milj. kr. till trädgårdsföretag.

Förlusterna kommer troligen att öka under de närmaste åren till följd av påfrestningar i samband med jordbrukets omställning. Därtill kommer förluster på statliga garantier för lån till trädgårdsföretag, rennäringen och delar av det regionala stödet.

Jordbruksverket uppskattar medelsbehovet för budgetåret 1992/93 till totalt 25 milj. kr.

B. Kreditgarantiramar

Utestående kreditgarantier, milj. kr.

1990/91		1991/92		1992/93
Ram	Utfall	Ram	Beräknat utfall	Ram, förslag
3862	2145	3825	2000	3830

Efterfrågan på låncgarantier har minskat under senare år främst beroende på låg investeringsverksamhet i jordbruket och god tillgång på medel på kreditmarknaden.

Jordbruksverket bedömer att nuvarande engagemangsram kommer att vara tillräcklig för efterfrågan under budgetåret 1992/93 under förutsättning att förhållandena på kreditmarknaden inte förändras radikalt.

Föredragandens överväganden

Engagemangsramen uppgår under budgetåret 1991/92 till 3825 milj. kr. Jag bedömer i likhet med jordbruksverket att ramen kommer att vara tillräcklig för efterfrågan under nästa budgetår. Anslaget bör föras upp med 19 928 000 kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Täckande av förluster på grund av statlig kreditgaranti* för budgetåret 1992/93 anvisa ett förslagsanslag på 19 928 000 kr.

B 5. Stöd till skuldsatta jordbrukare

1990/91	Utgift	3 650
1991/92	Anslag	10 000 000
1992/93	Förslag	10 000 000

Från anslaget betalas stöd för räntebidrag och avvecklingsbidrag enligt förordningen (1990: 1 092) om stöd till vissa skuldsatta jordbrukare.

Statens jordbruksverk

Stödformen har ännu ringa omfattning, bl. a. beroende på de omställningsstöd som utgått under det gångna budgetåret. När dessa minskar eller upphör kan behovet av det här aktuella stödet väntas öka.

Med hänsyn till osäkerheten om medelsbehovet föreslår jordbruksverket oförändrat anslag, 10 milj. kr. för budgetåret 1992/93.

Föredragandens överväganden

Anslaget bör i enlighet med jordbruksverkets förslag föras upp med oförändrat belopp.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Stöd till skuldsatta jordbrukare* för budgetåret 1992/93 anvisa ett förslagsanslag på 10 000 000 kr.

B 6. Startstöd till jordbrukare

1990/91	Utgift	1 300 560
1991/92	Anslag	30 000 000
1992/93	Förslag	30 000 000

Från anslaget utbetalas stöd enligt förordningen (1990:980) om startstöd till jordbrukare.

Statens jordbruksverk

Vid nyetablering i oförändrad omfattning beräknar jordbruksverket medelsbehovet för budgetåret 1992/93 till 30 milj. kr.

Föredragandens överväganden

Anslaget bör i enlighet med jordbruksverkets förslag föras upp med oförändrat belopp.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Startstöd till jordbrukare* för budgetåret 1992/93 anvisa ett förslagsanslag på 30 000 000 kr.

B 7. Stöd till avbytarverksamhet m. m.

1991/92	Anslag	445 000 000
1992/93	Förslag	435 000 000

Statens jordbruksverk

Medlen under detta anslag uppgår för budgetåret 1991/92 enligt riksdagens beslut till 445 milj. kr. och disponeras i enlighet med regeringens beslut med 297 milj. kr. för avbytarverksamhet, 30 milj. kr. för företagshälsovård, 33 milj. kr. för ett socialförsäkringsskydd, 75 milj. kr. för produktionsanpassningsåtgärder och 10 milj. kr. för etableringsstöd.

Behovet av medel för etableringsstöd upphör efter budgetåret 1991/92. Statens jordbruksverk föreslår därför att 435 milj. kr. tas upp för budgetåret 1992/93.

Föredragandens överväganden

I en skrivelse den 18 december 1991 har Lantbrukarnas riksförbund föreslagit följande preliminära fördelning för budgetåret 1992/93.

Avbytarverksamhet	265 milj. kr.
Företagshälsovård	30 "-
Socialförsäkringsskydd	65 "-
Produktionsanpassningsåtgärder	75 "-

Anslaget bör i enlighet med statens jordbruksverks förslag föras upp med 435 milj. kr. Jag avser att i annat sammanhang återkomma till regeringen med förslag till definitiv fördelning.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Stöd till avbytarverksamhet m. m.* för budgetåret 1992/93 anvisa ett förslagsanslag på 435 000 000 kr.

B 8. Stöd till jordbruket och livsmedelsindustrin i norra Sverige

En parlamentarisk arbetsgrupp har nyligen lämnat betänkandet (Ds 1991:80) Jordbruket i norra Sverige med förslag till utformningen av stödet till jordbruket i norra Sverige, bl. a. med avseende på budgetåret 1992/93. Förslaget remissbehandlas för närvarande.

Jag har för avsikt att återkomma till regeringen i fråga om överväganden om stödet och anslagsberäkning efter det att remissbehandlingen är avslutad.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att, i avvaktan på särskild proposition i ämnet,

till *Stöd till jordbruket och livsmedelsindustrin i norra Sverige* för budgetåret 1992/93 beräkna ett förslagsanslag på 873 000 000 kr.

B 9. Stöd till innehavare av fjällägenheter m. m.

1990/91	Utgift	1 693 299	Reservation	[1] 1 839 261
1991/92	Anslag	1 700 000		
1991/92	Anslag exkl. mervärdeskatt	1 538 018		
1992/93	Förslag	1 538 000		

[1] Exkl. mervärdeskatt.

Anslaget används i huvudsak för bidrag till investeringar i byggnader och andra fasta anläggningar på fjällägenheter, till underhåll och upprustning av lägenheter, till avvecklingsbidrag och avträdesersättning åt innehavare av fjällägenheter, till gästgiveribestyr samt till inlösen av byggnader m. m. i vissa fall.

Statens jordbruksverk

Jordbruksverket bedömer behovet av medel för budgetåret 1992/93 till oförändrat 1,7 milj. kr.

Vid beräkningen av anslagsbeloppet har hänsyn tagits till såväl beräknade utgifter för inlösen av byggnader på bestående fjällägenheter som de inkomster om ca 200 000 kr. på arrendeavgifter m. m. som redovisas under anslaget. Vidare har beaktats att en del av ingående reservation budgetåret 1991/92 skall föras bort från anslaget enligt regleringsbrevet för detta budgetår.

Föredragandens överväganden

Anslaget för budgetåret 1992/93 bör föras upp med 1 538 000 kr.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Stöd till innehavare av fjällägenheter m. m.* för budgetåret 1992/93 anvisa ett reservationsanslag på 1 538 000 kr.

B 10. Omställningsåtgärder i jordbruket m. m.

1991/92	Anslag	5 837 752 000
1991/92	Anslag exkl. mervärdeskatt	5 836 155 802
1992/93	Förslag	2 335 502 000

Anslaget disponeras huvudsakligen för de olika omställningsåtgärder som vidtas inom jordbruket, bl. a. inkomststöd, omställningsstöd och anläggningsstöd inom vegetabilieproduktionen samt omställningsåtgärder inom mjölk- och köttproduktionen.

	1991/92 exkl. mervärdeskatt	Beräknad ändring 1992/93
		Föredraganden
Anslag		
Inkomststöd	1 400 000 000	– 400 000 000
Omställningsstöd	2 698 403 802	– 2 398 403 802
Anläggningsstöd	200 000 000	–
Exportkostnad för spannmål	1 000	–
Inlösen av oljeväxter	600 000 000	–
Omställningsprogram för mjölkproduktion	1 000	–
Köttexport	200 000 000	– 50 000 000
Avvecklingsersättning till mjölkproducenter	50 000 000	–
Pristillägg får- och lammkött	23 000 000	– 11 000 000
Sveriges potatisodlares riksförbund, m. m.	2 750 000	– 2 750 000
Potatiskontroll	15 000 000	– 15 000 000
Vallfröstöd, m. m.	32 000 000	– 8 500 000
Skördeskadefonden	60 000 000	– 60 000 000
Avbetalning på kredit	555 000 000	– 555 000 000
Summa	**5 836 155 802**	**– 3 500 653 802**

Statens jordbruksverk

För budgetåret 1992/93 bör under detta anslag beräknas 1,0 miljarder kronor för *inkomststöd*, 300 milj. kr. för *omställningsstöd* samt 200 milj. kr. för *anläggningsstöd*. Beloppen har beräknats utifrån de prognoser för arealstöden som statens jordbruksverk gjort. Stödramen för anläggningsstödet är maximerad till 500 milj. kr. och är fulltecknad i och med redan inkomna ansökningar. Villkor m. m. för stöden finns i förordningen (1990: 941) om inkomst-, omställnings- och anläggningsstöd till jordbrukare.

Inlösensystemet för spannmål skall enligt beslutet om en ny livsmedelspolitik behållas övergångsvis men med successivt sänkt inlösenpris. I den utsträckning det uppstår spannmålsöverskott under denna period och dessa inte kan finansieras av de interna avgifter som också behålls övergångsvis skall kostnaderna belasta statsbudgeten. Det är omöjligt att nu beräkna exportöverskottets storlek då många faktorer ännu inte är kända. Betydande arealer har dock anmälts till omställning och vid normalskörd beräknas ett exportöverskott på ca 0,9 milj. ton. Vid oförändrade världsmarknadspriser på spannmål och oförändrade inkomster från de interna avgifterna bör exportkostnaderna vid normalskörd kunna hållas inom denna ram. Vid stor skörd eller fallande priser på världsmarknaden kan dock behovet av medel bli större, varför en förslagsvis anslagspost på 1 000 kr. tas upp. Från denna anslagspost bör också täckas kostnaderna för de objektiva skördeuppskattningarna.

Den svenska *oljeväxtodlingen* skall enligt riksdagens beslut bibehållas på oförändrad nivå, och samhället skall under en övergångstid av fyra år

fr. o. m. budgetåret 1991/92 åta sig kostnaden för detta. Finansieringen av inlösen av den svenska oljeväxtskörden sker delvis med intäkter från försäljning och fettvaruavgifter på inhemsk olja. Därutöver beräknas ett behov av ca 600 milj. kr. som bör anvisas under en förslagsvis anslagspost.

Omställningsprogrammet för mjölkproduktionen omfattar 360 milj. kr., varav 250 milj. kr. har anslagits för mjölkproducenter som upphör med mjölkproduktionen och 110 milj. kr. har anslagits för bl. a. konsumtionsstimulerande åtgärder och export av nötkött. Omställningsprogrammet för mjölkproduktionen genomförs under budgetåren 1990/91 – 1992/93. Det är inte möjligt att närmare beräkna hur utbetalningarna kommer att fördela sig mellan budgetåren varför kostnaden för budgetåret 1992/93 bör tas upp som en förslagsvis post på 1 000 kr.

Riksdagen har beslutat om ett tillfälligt *köttexportåtagande* vilket innebär att 150 milj. kr. skall anvisas för detta ändamål för budgetåret 1992/93. Detta belopp skall också täcka kostnaderna för galt- och betäckningsstatistiken.

Avvecklingsersättning till mjölkproducenter beräknas för budgetåret 1992/93 kosta ca 125 milj. kr., varav 50 milj. kr. (vilket motsvarar en höjning av ersättningen från 60 öre till 75 öre per kg mjölk fr. o. m. den 1 juli 1990) skall belasta detta anslag.

Pristillägget på *får- och lammkött* skall successivt avvecklas under en treårsperiod, samtidigt som gränsskyddet skall höjas med belopp motsvarande nedtrappningen. För detta ändamål bör förslagsvis 12 milj. kr. beräknas för budgetåret 1992/93.

Det stöd som tidigare lämnats till Sveriges potatisodlares riksförbund och Stiftelsen Vår Näring skall fr. o. m. budgetåret 1992/93 ej längre lämnas. Den nybildade organisationen för kontroll av matpotatiskvalitet har fått ett startkapital i form av ett engångsbelopp på 15 milj. kr., något ytterligare finansieringsbehov finns därför inte.

Stödet till odling av bruna bönor uppgår under budgetåret 1991/92 till 2 milj. kr. Inga större arealförändringar är att vänta nästa år varför jordbruksverket föreslår oförändrat belopp för budgetåret 1992/93.

Odlingen av konservärter erhåller för budgetåret 1991/92 stöd i form av exportbidrag, vilket utgår med 30 öre/kg, dock högst 10 milj. kr. Jordbruksverket föreslår oförändrat belopp för budgetåret 1992/93 under förutsättning att nuvarande regler för handel med EG är oförändrade.

Stöd utgår under budgetåret 1991/92 till odling av vallväxtfrö. Stödet utgår dels i form av ett arealbidrag, dels i form av ett prisstöd och ges med sammanlagt högst 10 milj. kr. Några större förändringar på vallfrömarknaden och av den odlade arealen väntas inte för nästa år och jordbruksverket föreslår oförändrat belopp för budgetåret 1992/93.

Valltorksföretagen får stöd för den areal som år 1987 utnyttjades för produktion av grönmjöl. För perioden 1990/91 – 1992/93 utgår stödet med ett bidrag per hektar som motsvarar inkomststödet. Jordbruksverket beräknar kostnaden för detta stöd under budgetåret 1992/93 till 1,5 milj. kr.

Skördeskadefonden skall enligt riksdagsbeslut (prop. 1987/88: 74. JoU16, rskr. 130) om skördeskadeskyddet tills vidare byggas upp med 60

milj. kr. per år och jordbruksverket föreslår att detta belopp ställs till förfogande under budgetåret 1992/93.

Den amortering med 555 milj. kr. som den 1 juli 1991 gjordes på den kredit som staten ställt till förfogande för att finansiera exportkostnaderna för 1990 års skörd är ett engångsbelopp och tas därför ej upp för budgetåret 1992/93.

Jordbruksverket disponerar under budgetåret 1991/92 en rörlig kredit på 1 600 milj. kr. för inlösen av spannmål och oljeväxter. Jordbruksverket beräknar att denna rörliga kredit behövs även under budgetåret 1992/93. Möjlighet bör finnas för regeringen att höja denna kredit om så krävs. För finanseringen av underskottet i spannmålsregleringen budgetåret 1990/91 har jordbruksverket disponerat en rörlig kredit på 1 050 milj. kr. som amorterats delvis. Efter de ytterligare amorteringar som beräknas ske budgetåret 1991/92 bedömer verket att en rörlig kredit på 350 milj. kr. behövs under budgetåret 1992/93.

Föredragandens överväganden

Under detta anslag har som jag tidigare redovisat anvisats medel för s. k. direktbidrag som utgör ett kompensationsbelopp till jordbruket. Till de åtgärder som finansierats med dessa bidrag hör bl. a. bidrag till skördeskadefonden med 60 milj. kr. och 555 milj. kr. för avbetalning av den rörliga kredit som staten ställt till förfogande för att finansiera exportkostnaderna för 1990 års skörd och 100 milj. kr. för anläggningsstödet. Som jag tidigare har anfört måste frågan om hur detta kompensationsbelopp skall hanteras för budgetåret 1992/93 anstå till våren 1992 då GATT-förhandlingarna beräknas vara avslutade. Jag återkommer således till regeringen i denna fråga i det sammanhanget. Genom den ytterligare avbetalning med 200 milj. kr. av den nyss nämnda rörliga krediten beräknar jag att denna kan minskas till 150 milj. kr. för budgetåret 1992/93.

I prop. 1989/90: 146 om livsmedelspolitiken behandlas vissa särskilda personalfrågor i samband med avvecklingen av Svensk matpotatiskontroll (SMAK). Kostnaderna för de åtgärder som kan bli aktuella skulle täckas av tillgängliga medel inom regleringsekonomin. Det är för närvarande oklart vilket det slutliga beloppet för statens åtagande blir samt tidpunkten för när ett utbetalande av medlen kan bli aktuell. När kostnaderna uppstår bör de belasta förevarande anslag.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

1. medge att statens jordbruksverk för inlösen av oljeväxter och spannmål under budgetåret 1992/93 får disponera en rörlig kredit på 1 600 000 000 kr. i riksgäldskontoret,
2. medge att statens jordbruksverk för finansiering av underskott i spannmålsregleringen budgetåret 1990/91 under budgetåret 1992/93 får disponera en rörlig kredit på 150 000 000 kr. i riksgäldskontoret,

3. bemyndiga regeringen att vid behov höja de rörliga krediter som statens jordbruksverk disponerar för inlösen av oljeväxter och spannmål samt för finansiering av underskott i spannmålsregleringen,

4. till *Omställningsåtgärder i jordbruket m. m.* för budgetåret 1992/93 anvisa ett förslagsanslag på 2 335 502 000 kr.

B 11. Rådgivning och utbildning

1991/92	Anslag	40 000 000
1991/92	Anslag exkl. mervärdeskatt	39 785 000
1992/93	Förslag	29 785 000

Statens jordbruksverk

I riksdagsbeslutet om livsmedelspolitiken anförs att rådgivnings- och utbildningsinsatser är av grundläggande betydelse i den kommande omställningsprocessen i jordbruket. Under hösten 1990 genomfördes ett intensivt informationsarbete kring den nya livsmedelspolitiken och de olika stödformerna. De olika stödens utformning och tillämpning i olika situationer har inneburit ett mycket omfattande behov av rådgivning.

Den nya livsmedelspolitiken ställer nya krav på jordbrukaren som företagare. Därför har utbildningsinsatser prioriterats högt. Ett samarbete har etablerats mellan statens jordbruksverk och bl. a. Sveriges lantbruksuniversitet (SLU), statens skola för vuxna, skogsstyrelsen, arbetsmarknadsverket, lantbruksskolorna och jordbrukets organisationer. Målet är att insatserna för rådgivning och utbildning under kommande år skall ha sin tyngdpunkt i utbildningar i verksamhet för ny sysselsättning och ny markanvändning. Därigenom får programmet en långsiktig inriktning mot kunskapsutveckling på landsbygden. Under budgetåret 1990/91 har ca 20 % av tilldelade medel använts för att genomföra olika utvecklingsprojekt inom områdena

- företagsledning och marknadsföring
- ny markanvändning genom bioenergigrödor, lövskogsodlingeller landskapsvård – extensivt bete
- ny sysselsättning genom småskalig vidareförädling, turism eller ökad verksamhet i skogen
- omställning av ekonomi och produktion i växtodling ochanimalieproduktion
- särskilda insatser för kvinnor och ungdomar i jordbruket.

Även i fortsättningen bör en del av medlen för rådgivning och utbildning disponeras för sådana utvecklingsprojekt, som ger resultat som kan utnyttjas i utbildningar och rådgivningen under omställningsperioden.

Under det gångna verksamhetsåret har insatsbehovet för högt skuldsatta jordbrukare varit litet.

Statens jordbruksverk bedömer att programmet för rådgivning och utbildning bör fullföljas enligt riksdagens beslut om livsmedelspolitiken

våren 1990 och föreslår att 40 milj. kr. anslås för rådgivning och utbildning under budgetåret 1992/93.

Föredragandens överväganden

För närvarande pågår en översyn av den statliga rådgivningen till jordbruket och trädgårdsnäringen. Översynen avser rådgivningsverksamheten efter omställningsperioden och berör därför inte detta anslag.

Jag anser att de utökade rådgivnings- och utbildningsinsatser som enligt det livsmedelspolitiska beslutet skall genomföras under omställningsperioden är mycket angelägna. Enligt min mening bör programmet för rådgivning och utbildning fullföljas. Dock bör av hänsyn till det statsfinansiella läget anslaget föras upp med 29 785 000 kr., vilket innebär en besparing på 10 milj. kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Rådgivning och utbildning* för budgetåret 1992/93 anvisa ett reservationsanslag på 29 785 000 kr.

B 12. Stöd till sockerbruken på Öland och Gotland m. m.

1991/92	Anslag	24 500 000
1992/93	Förslag	24 500 000

Som ett led i strukturrationaliseringen av den svenska sockernäringen avser Sockerbolaget att efter en övergångsperiod lägga ned sockerbruken på Öland och Gotland. Under detta anslag utgår under övergångsperioden stöd till sockerbruken på Öland och Gotland. Det statliga stödet till Mörbylånga sockerbruk lämnas längst t. o. m. 1992 års kampanj och till Roma sockerbruk längst t. o. m. 1995 års kampanj. För att underlätta anpassningen i samband med nedläggningen och finna alternativ sysselsättning för berörd personal disponeras 3,5 milj. kr. för att förstärka länsanslaget i resp. län.

Föredragandens överväganden

Jordbruksutskottet anförde i anslutning till behandlingen av regeringens förslag (prop. 1990/91:87, JoU25. rskr. 283) om stödet till sockerbruken att i fråga om sockerbruket i Mörbylånga borde de resurser som länsstyrelsen och Sockerbolaget förfogade över tillsammans med de medel, 10 milj. kr., som bolaget avsett att ställa till förfogande för olika omställningsåtgärder i samband med nedläggningen kunna medverka till att de negativa verkningarna av nedläggningen av sockerbruket minskades. Riksdagen förutsatte vidare att Sockerbolaget skulle ta sin del av ansvaret såväl för att utveckla alternativ till dagens produktion som för att skapa alternativa sysselsättningsmöjligheter.

Jag har erfarit att Sockerbolaget hösten 1991 gjort en överenskommelse med sockerbetsodlare resp. anställda vid Mörbylånga sockerbruk med innebörden att driften vid bruket upphör efter 1991 års sockerkampanj och att Sockerbolaget härför ger särskild kompensation till odlare och anställda med ett belopp, vilket väsentligt överstiger det belopp som bolaget skulle ha erhållit vid ytterligare ett års drift av bruket. Härtill kommer de 10 milj. kr. som Sockerbolaget avsett att ställa till förfogande för olika omställningsåtgärder. Överenskommelsen förutsätter att Sockerbolaget erhåller den del av det statliga stödet till sockerbruken som avser Mörbylånga sockerbruk för budgetåret 1992/93.

Det är enligt min mening tillfredsställande att Sockerbolaget på detta sätt medverkar till en lösning som kan accepteras av såväl samhället som näringen, anställda och Sockerbolaget. Jag föreslår därför att, under förutsättning att överenskommelsen mellan parterna fullföljs, Sockerbolaget tillförs 6 milj. kr. för budgetåret 1992/93 för de åtgärder som omfattas av överenskommelsen, medan 6 milj. kr. bör tillföras länet för andra åtgärder som underlättar anpassningen i samband med nedläggningen av sockerbruket.

Till sockerbruket i Roma bör det statliga stödet utgå i enlighet med det riksdagsbeslut som fattats i fråga om sockerbruken.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Stöd till sockerbruken på Öland och Gotland m. m.* för budgetåret 1992/93 anvisa ett förslagsanslag på 24 500 000 kr.

B 13. Bidrag till trädgårdsnäringens rationalisering, m. m.

1990/91	Utgift	12 940 834
1991/92	Anslag	5 000 000
1992/93	Förslag	4 300 000

Från anslaget utbetalas bidrag till trädgårdsnäringens rationalisering och till energibesparande åtgärder inom trädgårdsföretag enligt förordningen (1979:427) om statligt stöd till trädgårdsnäringens rationalisering (omtryckt 1988:998).

Statens jordbruksverk

Bidrag till trädgårdsnäringens rationalisering

Behovet av bidrag till rationaliseringsåtgärder inom trädgårdsnäringen kvarstår. Intresset för bidrag till ny teknik är stort inom flera områden, bl. a. miljöområdet, arbetsmetodik/arbetsmiljö och energi. Energibesparande åtgärder genomförs främst i samband med att äldre växthus ersätts med nya. Det finns fortfarande många äldre växthus som borde bytas ut mot växthus med lägre energiförbrukning och med en bättre arbetsmiljö.

Jordbruksverket föreslår en oförändrad ram på 4,3 milj. kr. till trädgårdsnäringens rationalisering.

Främjande av trädgårdsnäringen

Efterfrågan på bidrag till trädgårdsnäringens främjande är stort. Budgetåret 1990/91 uppgick ansökningarna till 4,1 milj. kr. Jordbruksverket föreslår en oförändrad ram på 0,7 milj. kr. för främjande av trädgårdsnäringen.

Föredragandens överväganden

Jag delar jordbruksverkets bedömning om en oförändrad ram till trädgårdsnäringens rationalisering, dvs. 4,3 milj. kr. för budgetåret 1992/93.

En mindre del av anslaget, 0,7 milj. kr. för budgetåret 1991/92, har använts för främjande av trädgårdsnäringen. Bidraget har framför allt använts för att marknadsföra svenska trädgårdsprodukter.

Som redovisades i prop. 1991/92:38 om inriktningen av den ekonomiska politiken bör branschstöd i princip upphöra. Jag anser därför att bidraget till trädgårdsnäringens främjande bör avvecklas. Med hänsyn till betydelsen av stimulans till strukturförändringar inom trädgårdsnäringen inför ett EG-medlemskap bör bidraget till trädgårdsnäringens rationalisering dock behållas t. o. m. budgetåret 1992/93.

En utredning om den svenska trädgårdsnäringen skall tillsättas. Bl. a. skall näringens produktions- och konkurrensförhållanden såväl i ett nationellt som internationellt perspektiv utredas.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

1. medge att under budgetåret 1992/93 statsbidrag beviljas till trädgårdsnäringens rationalisering, m. m. med sammanlagt högst 4 300 000 kr.,
2. till *Bidrag till trädgårdsnäringens rationalisering, m. m.* för budgetåret 1992/93 anvisa ett förslagsanslag på 4 300 000 kr.

C. Skogsbruk

C 1. Skogsvårdsorganisationen

1990/91	Utgift	–
1991/92	Anslag	1 000
1992/93	Förslag	1 000

Skogsstyrelsen är central förvaltningsmyndighet för skogsbruket och chefsmyndighet för skogsvårdsstyrelserna. Det åligger skogsstyrelsen särskilt att leda de statliga åtgärderna för att främja skogsbruket, och i enlighet med myndighetens sektorsansvar för miljön verka för en rik och varierande skogsmiljö. Styrelsen har tillsyn över virkesmätningen och bedriver den skogliga prognosverksamhet som behövs som underlag bl. a. för utformning och tillämpning av skogspolitiken. Styrelsen vidtar åtgärder som behövs för att bevara den ärftliga variationen hos våra skogsträd samt tillgodoser skogsbrukets behov av skogsodlingsmaterial i den mån det inte sker på annat sätt. Skogsvårdsstyrelserna skall inom sina verksamhetsområden följa skogsbrukets tillstånd och utveckling och vidta eller föreslå åtgärder för att åstadkomma en ändamålsenlig utveckling av skogsnäringen.

Skogsstyrelsens och skogsvårdsstyrelsernas organisation m. m. framgår av förordningen (1988:855) med instruktion för skogsstyrelsen och skogsvårdsstyrelserna.

Under anslaget tas upp ett formellt belopp av 1 000 kr. till skogsvårdsorganisationens uppdragsverksamhet exkl. frö- och plantverksamheten. På anslaget redovisas all verksamhet vid skogsvårdsorganisationen utom frö- och plantverksamheten.

Skogsstyrelsen

Skogsstyrelsen har lämnat en fördjupad anslagsframställning inför perioden 1992/93–1994/95. Anslagsframställningen utgår ifrån de generella föreskrifterna. Några särskilda direktiv har inte lämnats eftersom en utvärdering och översyn av skogspolitiken för närvarande görs av en skogspolitisk kommitté. Samråd om anslagsframställningen har skett med skogspolitiska kommittén och när det gäller skogsvårdsorganisationens framtida ADB-verksamhet med statskontoret.

Utvecklingen av den allmänna uppdragsverksamheten hos skogsvårdsstyrelserna har varit vikande men stabiliserats. De vanligaste uppdragen består i planläggning och projektering av bidragsföretag, skogsbruksplanläggning, värdering, utsyning och rådgivning. Även för treårsperioden 1992/93–1994/95 beräknar skogsstyrelsen att verksamheten skall ge full kostnadstäckning under förutsättning av i huvudsak oförändrad verksamhet. Uppdragsverksamhetens omfattning har av skogsstyrelsen beräknats uppgå till 695 milj. kr. under budgetåret 1992/93. Skogsstyrelsen har redovisat förutsättningarna för uppdragsverksamheten i en särskild promemoria.

De skogliga beredskapsarbetena har däremot minskat kraftigare i om-

fattning än vad som förutsågs inför verksamhetsperioden 1989/90–1991/92. Orsaken har varit förändring i arbetsmarknadspolitiken och en hög sysselsättning. Utvecklingen medför för skogsvårdsorganisationens del ett betydande ekonomiskt bortfall på grund av minskat bidrag till täckning av samkostnader, friställning av personal och dåligt utnyttjande av investerat kapital. Därtill försvåras verksamhetens planering. Den reala kostnaden för ett dagsverke i beredskapsverksamheten har ökat endast obetydligt trots den halvering av verksamheten som har skett under perioden 1985/86–1989/90. Skogsstyrelsen räknar med en viss ökning av beredskapsverksamheten under den kommande treårsperioden med anledning av rådande lågkonjunktur.

Uppdragsverksamheten åt andra myndigheter består i förvaltning av naturreservat, inventering, planläggning och utbildning m. m. Verksamheten har minskat de senaste åren. I samband med jordbrukets omställning har dock nya uppdrag tillkommit. På det internationella området har skogsstyrelsen ambitionen att aktivt medverka med bl. a. konsulttjänster.

Den av skogsstyrelsen gjorda resultatanalysen visar att det har skett en omfördelning av verksamheten från bidragshantering till olika projekt och rådgivning. Insatser av resurser till skogsvård har minskat och resurserna till naturvård har ökat. Den totala produktivitetsutvecklingen har allmänt sett varit positiv för perioden 1985/86–1989/90. Skogsstyrelsen redovisar samband som speglar insatsen av resurser och effekter av dessa insatser. Sammanfattningsvis anger skogsstyrelsen att effekterna är särskilt tydliga när det gäller beståndsanläggning, röjning, avverkning och skogsskydd. Effekterna är större inom områden där den översiktliga skogsinventeringen har utförts.

Skogsstyrelsens förslag om verksamhetens inriktning för den kommande treårsperioden utgår från dels resultatanalysen i huvudsak för perioden 1985/86–1989/90 och framtidsanalysen, dels vad som sägs om den framtida skogspolitiken och skogsmyndigheten i direktiven till den skogspolitiska kommittén. Skogsstyrelsen anger behov av följande prioriteringar och ändringar av verksamhetens inriktning.

- Verksamheten måste i högre grad inriktas på insatser för en ökad naturvårdsanpassning av olika åtgärder i skogsbruket.
- Inventeringarna av skyddsvärda och hänsynskrävande objekt måste utvecklas, öka i omfattning och på sikt utvecklas till en allomfattande skoglig naturresursinventering.
- Omprioriteringar måste göras till åtgärder för en ökad kvalitetsproduktion i skogen.
- Åtgärderna inom området beståndsanläggning bör minska och i viss mån styras mot lövskogsodling.
- Resurserna på avverkningsområdet bör omprioriteras, viss del till säkerhetsfrågor inom avverkningsarbetet.
- Information till skolor och allmänhet bör öka.
- Uppdragsverksamheten inkl. frö- och plantverksamheten bedöms få oförändrad omfattning under treårsperioden.

Förutom de detaljerade förslag som skogsstyrelsen lämnar och som redovisas under punkten C 2 i det följande redovisar skogsstyrelsen ett

antal förslag till utvecklingsinsatser som inte ryms inom de finansiella ramarna. Sammanfattningsvis är det följande.

- Upprustning och utbyggnad av skogsvägnätet.
- Skogsmarkskalkning i full skala.
- Ökade resurser till tillämpad skogsproduktionsforskning.
- Fortbildning av lärare inom ramen för Rikare Skog.
- Ett program för ökad andel löv- och tallskog i Syd- och Mellansverige.
- Försök m. m. rörande skötsel av sumpskogar.
- Åtgärder i fråga om plantering av nedlagd jordbruksmark.
- Resurser för hjälpplantering m. m. av ädellövskog.
- Digitalisering av äldre skogskartor.

Skogsstyrelsen begär i sin fördjupade anslagsframställning resurser för bl. a. inventering av sumpskogar och nyckelbiotoper, information, nya uppgifter i fjällskogar och tillsyn enligt reglerna om biotopskydd.

Föredragandens överväganden

1990 års skogspolitiska kommitté (Jo 1990:03) har i uppdrag att utvärdera skogspolitikens mål och medel och föreslå de förändringar som utvärderingen och bedömningarna om den framtida utvecklingen kan föranleda. Kommittén skall redovisa sina förslag senast den 31 augusti 1992. I avvaktan på resultatet av kommitténs arbete bör någon treårsbudget för skogsstyrelsen inte läggas fast.

Med hänsyn till pågående utvärdering tar jag alltså inte nu ställning till om ändringar av verksamhetsinriktningen skall göras. Skogsstyrelsens verksamhet med övervakning av skogsskador och försöksverksamhet med skogsmarkskalkning bör i fortsättningen finansieras över denna huvudtitel.

Skogsstyrelsen föreslår en resursförstärkning på 10 milj. kr. med anledning av de nya uppgifter som skogsvårdsorganisationen har fått, bl. a. genom beslutet om det ökade skyddet för fjällskogar och tillsyn enligt reglerna om biotopskydd. Jag bedömer att dessa uppgifter kan utföras inom ramen för tillgängliga medel.

För att tillgodose behovet av likvida medel i uppdragsverksamheten och i frö- och plantverksamheten disponerar skogsstyrelsen under innevarande budgetår en rörlig kredit på 65 milj. kr. i riksgäldskontoret. Jag föreslår att skogsstyrelsen får disponera en rörlig kredit på 40 milj. kr. under nästa budgetår.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

1. medge att skogsstyrelsen under budgetåret 1992/93 får disponera en rörlig kredit på 40 000 000 kr. i riksgäldskontoret,
2. till *Skogsvårdsorganisationen* för budgetåret 1992/93 anvisa ett förslagsanslag på 1 000 kr.

1990/91	Utgift	282 562 092	Anslagssparande	19 462 740
1991/92	Anslag	281 118 000		
1991/92	Anslag exkl. mervärdeskatt	278 131 279		
1992/93	Förslag	310 080 000		

[1] Exkl. mervärdeskatt.

Skogsstyrelsen

Skogsstyrelsen föreslår att av det 5-procentiga rationaliseringsavdraget för treårsperioden 1992/93–1994/95, totalt 13,8 milj. kr., fördelas över treårsperioden med 2, 2 och 1 % för första, andra resp. tredje budgetåret. Det skall så långt möjligt tillgodoses genom effektivisering av lagtillsynen, främst vad gäller beståndsanläggning. Skogsstyrelsen föreslår att rationaliseringsutrymmet utnyttjas enligt följande.

Budgetår	1992/93	1993/94	1994/95
Inventering av sumpskogar	3,6	3,5	0,7
Information	1,0	1,0	1,0
Regionala projekt	1,0	1,0	1,0

Det är enligt skogsstyrelsen angeläget att påskynda inventeringen av landets sumpskogar för att undvika att objekt med höga naturvärden dikas. Ökade insatser för information till skolor och allmänhet behövs också. Dessutom behövs en resursförstärkning på 2 milj. kr. för de nya uppgifterna med anledning av beslut om det ökade skyddet för rennäringen, 3 milj. kr. för inventering av nyckelbiotoper med anledning av riksdagsbeslutet om ändring i naturvårdslagen och 5 milj. kr. för de nya uppgifterna med tillsyn enligt reglerna om biotopskydd. Vidare föreslås en omfördelning från anslaget Bidrag till skogsvård m. m. av 4 milj. kr. för inventering av nyckelbiotoper.

Föredragandens överväganden

Anslaget är ett ramanslag. Det bör för budgetåret 1992/93 minskas realt med 2 % efter prisomräkning.

Med hänvisning till vad jag anfört under punkten C 1 föreslår jag vidare följande.

Av rationaliseringsutrymmet bör 4 460 000 kr. återföras för de ändamål som skogsstyrelsen har föreslagit. Anslaget bör vidare räknas upp med 6 177 000 kr. för övervakning av skogsskador och med 8 077 000 kr. för försöksverksamhet med skogsmarkskalkning. I övrigt bör anslaget räknas upp med 13 234 000 kr. Någon omfördelning av medel för nyckelbiotoper bör inte ske. Sammanlagt innebär mina förslag att anslaget räknas upp med 31 948 000 kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Skogsvårdsorganisationen: Myndighetsuppgifter* för budgetåret 1992/93 anvisa ett ramanslag på 310 080 000 kr.

C 3. Skogsvårdsorganisationen: Frö- och plantverksamhet

1990/91	Utgift	–
1991/92	Anslag	1 000
1992/93	Förslag	1 000

Under anslaget tas upp ett formellt belopp av 1 000 kr. till skogsvårdsorganisationens frö- och plantverksamhet.

Skogsstyrelsen

Efterfrågan på skogsplantor har minskat under de senaste åren. Försäljningen av tall och contortatall har minskat medan försäljningen av granplantor och lövträdsplantor har ökat. Produktionen i skogsvårdsorganisationens plantskolor bedöms dock bli oförändrad under de kommande tre åren.

Föredragandens överväganden

Anslaget bör föras upp med 1 000 kr.

I detta sammanhang vill jag ta upp frågan om finansieringen av skogsvårdsorganisationens investeringar. Dessa har hittills finansierats över anslaget Skogsvårdsorganisationen: Investeringar. Chefen för finansdepartementet har tidigare denna dag presenterat en försöksverksamhet som innebär en ny beslutsordning och en förändrad finansieringsmodell för finansiering av investeringar i anläggningstillgångar. Skogsstyrelsen omfattas av denna försöksverksamhet. För investeringar i anläggningstillgångar beräknas skogsstyrelsen ta upp lån i riksgäldskontoret på högst 182,7 milj. kr. Av detta belopp beräknas 5,2 milj. kr. användas för lösen av återstående skuld hos statskontoret för ADB-utrustning som anskaffats t.o.m. innevarande budgetår. Några särskilda medel för investeringar behöver därför inte anvisas över statsbudgeten för nästa budgetår. De reservationer som finns under anslaget vid utgången av budgetåret 1991/92 och som hänför sig till bidrag till skogsfröplantager bör få utnyttjas för avsett ändamål.

Enligt riksdagens beslut hösten 1991 kommer skogsvårdsavgiften att halveras den 1 januari 1992 och avvecklas helt den 1 juli 1992 (prop. 1991/92:60, SkU10, rskr. 97). Bidraget till anläggning av skogsfröplantager som hittills har anvisats över anslaget Skogsvårdsorganisationen: Investeringar finansieras med skogsvårdsavgiftsmedel. Som ett led i de samlade besparingarna på statsbudgeten föreslår jag att anslaget för bidrag avvecklas helt fr.o.m. nästa budgetår.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Skogsvårdsorganisationen: Frö- och plantverksamhet* för budgetåret 1992/93 anvisa ett förslagsanslag på 1 000 kr.

C 4. Bidrag till skogsvård m. m.

1990/91	Utgift	238 053 432
1991/92	Anslag	153 300 000
1991/92	Anslag exkl. mervärdeskatt	152 691 582
1992/93	Förslag	142 492 000

Från anslaget bekostas bidrag till särskilda skogsvårdsåtgärder inom det skogliga stödområdet, skogsodling efter avverkning av lågproducerande bestånd, vissa natur- och kulturvårdsåtgärder, ädellövskogsbruk och åtgärder mot skadegörelse av skogsinsekter. Vidare bekostas översiktliga skogsinventeringar från anslaget och eventuella kostnader för ersättningar enligt 19 c § skogsvårdslagen (1979:429). Bidragsbestämmelserna finns i förordningen (1979:792) om statligt stöd till skogsbruket (omtryckt 1988:1 000) och i ädellövskogsförordningen (1984:120).

Skogsstyrelsen

Av de för budgetåret 1990/91 tillgängliga rambeloppen har bidrag till skogsvård beviljats till följande åtgärder.

Återväxtåtgärder inom stödområdet	25 339 ha
Åtgärder i lågproducerande bestånd	31 253 ha
Ädellövskogsbruk (exkl. skogsbruksplaner)	1 540 ha

Den treåriga försöksverksamheten med en annorlunda utformning av statsbidragen som pågått i Norrbottens och Västerbottens län har utvärderats av Forskningsstiftelsen Skogsarbeten. Den bild som framkommit är entydig. Stora aktivitetsökningar har skett på de i programmet ingående fastigheterna, främst i fråga om röjning, förstagallring och stamkvistning. Vissa andra åtgärder har minskat, främst slutavverkning och skogsodling. Sammantaget för alla åtgärder blir aktivitetsökningen räknat på arealen 42 %. Skogsstyrelsen anser att effekterna och erfarenheterna av försöksverksamheten är så goda att det finns anledning och utöka den till större delar av Norrlands inland. Skogsstyrelsen bedömer att detta skulle ge stora sysselsättningseffekter.

Skogsstyrelsen föreslår oförändrade anslagsramar för de olika anslagsdelarna. Vad gäller anslagsdelen för vissa naturvårdsåtgärder föreslås att de 4 milj. kr., som för budgetåret 1991/92 disponeras för inventering av nyckelbiotoper överförs till myndighetsanslaget. Skogsstyrelsen anser vidare att medel för översiktlig skogsinventering fr. o. m. budgetåret 1992/93 bör anvisas på ett särskilt ramanslag och att verksamheten bör utvecklas till en grundläggande skoglig naturresursinventering/miljödatabank.

	1991/92 exkl. mervärdeskatt	Beräknad ändring 1992/93
		Föredraganden
Rambelopp		
1. Särskilda skogsvårdsåtgärder inom det skogliga stödområdet	58 000 000	–
2. Ädellövskogsbruk	15 000 000	+ 800 000
3. Vissa naturvårdsåtgärder	16 000 000	–
4. Översiktliga skogsinventeringar	61 000 000	– 11 000 000
	150 000 000	**– 10 200 000**
Anslag	**152 691 582**	**– 10 200 000**

Föredragandens överväganden

Den treåriga försöksverksamhet med en annorlunda utformning av statsbidragen som har pågått efter beslut av riksdagen har nu avslutats och utvärderats (prop. 1987/88:64 bil. 3 och 86 bil. 5, JoU15 och 20, rskr. 150 och 355). Frågan om en fortsättning av försöksverksamheten eller permanentning av verksamheten med statsbidragen till särskilda skogsvårdsinsatser i Västerbottens och Norrbottens inland får prövas av den skogspolitiska kommittén.

Kostnaderna för bidrag till anläggning av ädellövskog har ökat. Den ändrade definitionen av ädellövskog (SFS 1991:645) har lett till ökat behov av medel. Ramen för detta bidrag bör därför räknas upp med 0,8 milj. kr. till 15,8 milj. kr. Någon omfördelning av medel för inventering av nyckelbiotoper är jag inte beredd att förorda.

Anslagsposten till översiktliga skogsinventeringar finansieras helt med skogsvårdsavgiftsmedel. Finansieringskällan bortfaller i huvudsak fr. o. m. budgetåret 1993/94. Redan nu bör som ett led i besparingsarbetet anslagsposten till dessa inventeringar minskas med 11 milj. kr.

Med hänvisning till sammanställningen över rambeloppen för olika ändamål föreslår jag att för budgetåret 1992/93 tas upp en sammanlagd ram av 139,8 milj. kr. för bidrag till skogsvård m. m. Regeringen bör kunna jämka fördelningen mellan de olika ändamålen. För utbetalning under anslaget beräknar jag 142 492 000 kr.

I detta sammanhang vill jag ta upp frågan om anslaget Bidrag till skogsbrukarnas trygghetsförsäkring. Bidraget finansieras helt med skogsvårdsavgiftsmedel. Denna finansieringsmöjlighet upphör nu. Som ett led i besparingsarbetet bör bidraget avvecklas helt redan fr. o. m. nästa budgetår. Reserverade medel under anslaget vid utgången av budgetåret 1991/92 bör få användas för avsett ändamål.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

1. medge att under budgetåret 1992/93 statsbidrag beviljas med

sammanlagt högst 139 800 000 kr. till skogsvård m. m.,

2. till *Bidrag till skogsvård m. m.* för budgetåret 1992/93 anvisa ett förslagsanslag på 142 492 000 kr.

C 5. Stöd till byggande av skogsvägar

1990/91	Utgift	60 925 225
1991/92	Anslag	40 000 000
1991/92	Anslag exkl. mervärdeskatt	39 962 017
1992/93	Förslag	39 962 000

Från anslaget bekostas statsbidrag till byggande av skogsvägar enligt förordningen (1979: 792) om statligt stöd till skogsbruket (omtryckt 1988: 1 000).

Skogsstyrelsen

Tillgängliga bidragsmedel har under en följd av år varit avsevärt lägre än behov och efterfrågan. I skogsstyrelsens utredning Vägplan 90 anges att samordningen och naturvårdshänsynen blir bättre och att vägarnas sträckning blir rationellare och miljövänligare i samband med planering och beviljande av statsbidrag. Behovet av investeringar i skogsvägar är stort även för framtiden. Styrelsen föreslår oförändrat ramanslag.

Föredragandens överväganden

Hela anslaget finansieras med skogsvårdsavgiftsmedel. Möjligheten att lämna nya bidrag för detta ändamål bör upphöra redan fr. o. m. nästa budgetår som ett led i besparingsarbetet. Jag beräknar utbetalningarna under anslaget till 39 962 000 kr. för nästa budgetår.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Stöd till byggande av skogsvägar* för budgetåret 1992/93 anvisa ett förslagsanslag på 39 962 000 kr.

C 6. Främjande av skogsvård m. m.

1990/91	Utgift	12 891 814	Reservation	[1] 1 977 191
1991/92	Anslag	14 900 000		
1991/92	Anslag exkl. mervärdeskatt	14 868 958		
1992/93	Förslag	14 868 000		

[1] Exkl. mervärdeskatt.

Anslaget används för tillämpad skogsproduktionsforskning samt för särskilda utredningar och undersökningar i syfte att främja bl. a. skogsvården och arbetsmiljön inom skogsbruket.

Skogsstyrelsen

Skogsstyrelsen har beslutat att ge den miljöinriktade skogsforskningen ökad tyngd vid bidragsgivningen och föreslår oförändrat anslag för nästa budgetår.

Föredragandens överväganden

Jag föreslår oförändrat anslag för nästa budgetår.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Främjande av skogsvård m. m.* för budgetåret 1992/93 anvisa ett reservationsanslag på 14 868 000 kr.

D. Fiske

D 1. Fiskeriverket

1990/91	Utgift	[1]49 679 512
1991/92	Anslag	39 632 000
1991/92	Anslag exkl. mervärdeskatt	38 347 174
1992/93	Förslag	55 816 000

[1] Anslaget Fiskeristyrelsen.

Fiskeriverket är central förvaltningsmyndighet för frågor om fiskenäringen, fritidsfisket och fiskevården. Verket skall bl.a. leda de statliga åtgärderna för att främja fiskenäringen, fritidsfisket och fiskevården.

Fiskeriverkets organisation m.m. framgår av förordningen (1991:827) med instruktion för fiskeriverket.

Fiskeriverket

Anslaget bör ökas med 2 milj. kr. för att återställa nödvändig drifttid på undersökningsfartyget Argos. En engångsanvisning på 6 milj. kr. bör tillföras anslaget för att bekosta upprustning av Argos av bl.a. arbetsmiljöskäl.

	1991/92 exkl. mervärdeskatt	Beräknad ändring 1992/93
		Föredraganden
Personal	**202**	**−22**
Anslag		
Förvaltningskostnader	26 948 174	+14 511 998
(därav lönekostnader)	(20 231 000)	(+ 5 911 528)
Lokalkostnader	11 397 000	+ 2 957 000
Kostnader för utredningar i vattenmål	1 000	–
Kostnader för övertalig personal	1 000	–
	38 347 174	**+17 468 998**

Föredragandens överväganden

Av de medel som dras in genom tillämpningen av ett generellt rationaliseringskrav bör medel motsvarande en procent av anslaget få disponeras av myndigheten för effektivitetshöjande åtgärder under budgetåret.

Anslaget bör tillföras dels 2 milj. kr. för driften av Argos, dels ett engångsbelopp på 5 milj. kr. för upprustning av fartyget.

Överenskommelsen mellan EFTA-länderna och EG om ett EES-avtal innefattar bl.a. fisket. Vidare utgör fisket en inte obetydlig del vid de kommande medlemskapsförhandlingarna och förberedelserna inför dessa. Mot denna bakgrund är det nödvändigt att fiskeriverket förstärker sin kompetens på detta område väsentligt. Verket bör därför tillföras 5,9

milj. kr. för bl. a. kompetensförstärkning, informationsinsatser och investeringar i dataprogram.

Sammanlagt bör anslaget räknas upp med 17 468 998 kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Fiskeriverket* för budgetåret 1992/93 anvisa ett förslagsanslag på 55 816 000 kr.

D 2. Främjande av fiskerinäringen

1990/91	Utgift	8 302 653	Reservation	[1] 1 990 372
1991/92	Anslag	7 479 000		
1991/92	Anslag exkl. mervärdeskatt	7 479 264		
1992/93	Förslag	4 541 000		

[1] Exkl. mervärdeskatt.

Anslaget används för bidrag till främjande av fiskerinäringen och för att betala kostnader för forskning, utvecklingsarbete och försöksverksamhet på fiskets område.

Fiskeriverket

Anslaget bör föras upp med oförändrat belopp.

Föredragandens överväganden

Anslaget bör minskas med 2,5 milj. kr. I enlighet med vad som redovisades i prop. 1991/92:38 om inriktningen av den ekonomiska politiken bör bidragen till fiskeorganisationer halveras budgetåret 1992/93 och avvecklas helt fr. o. m. budgetåret 1993/94.

Hemställan

Sammanlagt bör anslaget föras upp med 4 541 000 kr.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Främjande av fiskerinäringen* för budgetåret 1992/93 anvisa ett reservationsanslag på 4 541 000 kr.

D 3. Isbrytarhjälp åt fiskarbefolkningen

1990/91	Utgift	1 830
1991/92	Anslag	1 000
1992/93	Förslag	1 000

Från anslaget lämnas bidrag och ersättning i samband med isbrytning för fiskets och fiskarbefolkningens behov.

Fiskeriverket

Anslaget bör föras upp med oförändrat belopp.

Föredragandens överväganden

Anslaget bör föras upp med oförändrat belopp.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Isbrytarhjälp åt fiskarbefolkningen* för budgetåret 1992/93 anvisa ett förslagsanslag på 1 000 kr.

D 4. Bidrag till fiskets rationalisering m. m.

1990/91	Utgift	8 031 549
1991/92	Anslag	9 388 000
1992/93	Förslag	9 388 000

Från anslaget lämnas bidrag till investeringar i fiskeföretag, vid fångstbegränsning, vid skada på fiskeredskap samt skrotningspremier för äldre fiskefartyg som tas ur fiskeflottan. Bestämmelserna härom finns i förordningen (1985:439) om statligt stöd till yrkesfisket m. m.

Fiskeriverket

Anslaget bör föras upp med oförändrat belopp.

Föredragandens överväganden

Anslaget bör föras upp med oförändrat belopp.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

1. medge att under budgetåret 1992/93 statsbidrag beviljas till fiskets rationalisering med sammanlagt högst 9 388 000 kr.,

2. till *Bidrag till fiskets rationalisering m. m.* för budgetåret 1992/93 anvisa ett förslagsanslag på 9 388 000 kr.

D 5. Lån till fiskerinäringen

1990/91	Utgift	21 643 000	Reservation	36 104 356
1991/92	Anslag	40 000 000		
1992/93	Förslag	40 000 000		

Från anslaget beviljas fiskerilån enligt förordningen (1985:439) om statligt stöd till yrkesfisket m. m.

Fiskeriverket

Anslaget bör ökas med 20 milj. kr. till 60 milj. kr. för att rationalisera fiskeflottan och förbättra fiskets konkurrenskraft inför ikraftträdandet av den beslutade frihandeln inom EFTA.

Föredragandens överväganden

Anslaget bör föras upp med oförändrat belopp.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Lån till fiskerinäringen* för budgetåret 1992/93 anvisa ett reservationsanslag på 40 000 000 kr.

D 6. Täckande av förluster vid statlig kreditgaranti till fiske

1990/91	Utgift	986 431
1991/92	Anslag	1 000
1992/93	Förslag	1 000

Från anslaget betalas utgifter för att täcka förluster på grund av statlig garanti för lån till fiskeföretag och fiskberedningsföretag enligt förordningen (1985:439) om statligt stöd till yrkesfisket m. m.

Fiskeriverket

Anslaget bör föras upp med oförändrat 1 000 kr.

Föredragandens överväganden

Anslaget bör föras upp med oförändrat belopp.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Täckande av förluster vid statlig kreditgaranti till fiske* för budgetåret 1992/93 anvisa ett förslagsanslag på 1 000 kr.

D 7. Prisreglerande åtgärder på fiskets område

1990/91	Utgift	–
1991/92	Anslag	1 000
1992/93	Förslag	1 000

Mot bakgrund av EFTA-överenskommelsen om frihandel med fisk och fiskprodukter och EES-avtalet har regeringen uppdragit åt fiskeriverket att lämna förslag till fortsatta anpassningar av regleringen av priserna på fisk under budgetåret 1992/93. Kostnaderna för regleringen förutsätts helt täckas av regleringsmedel.

Anslaget bör föras upp med oförändrat 1 000 kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Prisreglerande åtgärder på fiskets område* för budgetåret 1992/93 anvisa ett förslagsanslag på 1 000 kr.

D 8. Ersättning för intrång i enskild fiskerätt m. m.

1990/91	Utgift	4 208 803
1991/92	Anslag	1 000 000
1992/93	Förslag	1 000 000

Från anslaget betalas kostnader för bl. a. ersättningar enligt lagen (1985:139) om ersättning för intrång i enskild fiskerätt och för bidrag enligt förordningen (1985:145) om statsbidrag till fritidsfisket inom vissa områden.

Fiskeriverket

Anslaget bör föras upp med oförändrat belopp.

Föredragandens överväganden

Anslaget bör föras upp med oförändrat belopp.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Ersättning för intrång i enskild fiskerätt m. m.* för budgetåret 1992/93 anvisa ett förslagsanslag på 1 000 000 kr.

D 9. Bidrag till fiskevård m. m.

1990/91	Utgift	5 316 600	Reservation	248 117
1991/92	Anslag	8 324 000		
1992/93	Förslag	4 174 000		

Från anslaget lämnas bidrag bl. a. till fiskevård och till kostnader för bildande av fiskevårdsområden enligt förordningen (1985:440) om statsbidrag till fritidsfisket.

Fiskeriverket

Anslaget bör föras upp med oförändrat belopp.

Föredragandens överväganden

Som redovisades i prop. 1991/92:38 om inriktningen av den ekonomiska politiken bör detta anslag halveras för nästa budgetår. Anslaget bör sålunda föras upp med 4 174 000 kr. Det innebär bl. a. att kostnaderna för förrättningar vid bildande av fiskevårdsområden får täckas av vattenägarna i större utsträckning än hittills. Vidare bör bidraget till fiskeorganisationerna halveras för att avvecklas helt fr. o. m. budgetåret 1993/94.

Regeringen uppdrog den 6 juni 1991 åt generaldirektören Per Wramner att utreda frågan om en allmän fiskevårdsavgift. Uppdraget har redovisats. Utredaren föreslår att det införs en allmän fiskevårdsavgift för att finansiera bl. a. förrättningskostnader för bildande av fiskevårdsområden, fiskevård och fisketillsyn. Enligt min uppfattning bör någon allmän avgift inte

införas. Kostnaderna för fiskevården bör i princip bäras av fiskevattenägarna själva och finansieras t. ex. med inkomster av fiskekortförsäljning och arrendeavgifter. Som jag förordat i det föregående bör dock vissa medel anvisas även i fortsättningen för att möjliggöra bidrag till förrättningskostnaderna för bildande av fiskevårdsområdesföreningar.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Bidrag till fiskevård m. m.* för budgetåret 1992/93 anvisa ett reservationsanslag på 4 174 000 kr.

E. Rennäring m. m.

E 1. Främjande av rennäringen

1990/91 Utgift	10 723 964	Reservation	6 516 388
1991/92 Anslag	10 593 000		
1992/93 Förslag	11 017 000		

Huvuddelen av anslaget fördelas på användningsområden genom beslut av jordbruksverket efter årliga överläggningar mellan staten och företrädare för rennäringsutövarna. Användningsområdena avser åtgärder till främjande av rennäringen såsom upplysning och rådgivning, katastrofskadeskydd vid svåra renbetesförhållanden, konsultverksamhet vid Svenska samernas riksförbund (SSR), inventering och kartläggning av vinterbetesmarker, utvecklingsprogram för samebyar samt särskilda ändamål i övrigt som gagnar renskötande samer. Anslaget används också för underhåll av riksgränsstängsel med anledning av bl. a. 1972 års svensk-norska renbeteskonvention, för underhåll av vissa renskötselanläggningar samt för statens del av kostnaderna för samebyarnas utvecklings- och markanvändningsplanering.

Statens jordbruksverk

Jordbruksverket föreslår att anslaget förs upp med 12 093 000 kr. och anför bl. a. följande.

Enligt ett till konventionen (SÖ 1972: 15) mellan Sverige och Norge om renbetning m. m. anslutande protokoll skall Sverige och Norge bekosta och underhålla vissa stängsel. Vidare ankommer det på Sverige att underhålla riksgränsstängsel i Jämtlands län enligt särskilt protokoll mellan Sverige och Norge om uppförande och underhåll av dessa stängsel. Sammanlagda stängselsträckan som det ankommer på Sverige att underhålla uppgår nu till 724 km, varav 309 km avser stängsel mot Finland.

Riksgränsstängslens återanskaffningsvärde beräknades år 1985 uppgå till ca 39,5 milj. kr. Stängslen utsätts för stora skador främst i samband med snösmältningen. Vissa sträckningar bör byggas om. Vanliga långsiktiga beräkningar av hur länge ett stängsel skall hålla kan därför inte tjäna som underlag för beräkning av de verkliga underhållskostnaderna. Mot bakgrund av konventionen bör statens fortlöpande betala de verkliga kostnaderna för att hålla stängslen. Om man utgår från länsstyrelsernas yrkanden kommer kostnaderna då att uppgå till 6,3 milj. kr. per år för riksgränsstängslen. Jordbruksverket föreslår att anslagsposten höjs med 1 milj. kr. för att åtagandena enligt konventionen skall kunna uppfyllas.

1 milj. kr. står till förfogande för markanvändningsplanering. Medlen används i huvudsak för att täcka kostnaderna för tjänstemän som arbetar med planeringen. Kunskaperna om markanvändningen och rennäringens områden av riksintresse utgör underlag för den kommunala översiktsplaneringen och tillämpningen av lagen (1987: 12) om hushållning med naturresurser m. m. (omtryck 1987: 247). Kunskapsunderlaget kan också utnyttjas för markanvändningsplaneringen i de fjällnära skogsområdena och får

viss betydelse för samråd mellan rennäringen och skogsbruket inom hela renskötselområdet. Jordbruksverket föreslår oförändrat belopp för nästa budgetår.

Renbetesinventering pågår baserad på kartor som framtagits bl. a. genom fjärranalys. Sådana s. k. vegetationskartor har upprättas över stora delar av Norrbottens län och har nu påbörjats även i Jämtlands län. Renbetesinventeringen används bl. a. som beslutsunderlag vid fastställelse av högsta tillåtna renantal för samebyar. Om renantalet blir högre än vad betesresurserna medger kan detta få allvarliga följder för berörda samebyar och även medföra negativa konsekvenser för skogsbruket och andra intressen. Frågorna om betesresursernas omfattning och om vilket renantal som bör tillåtas blir allt viktigare.

Renslakten har ökat kraftigt under budgetåret 1990/91. Mot bakgrund av att det finns ett alltför högt renantal i vissa områden bör renslakten i fortsättningen hållas på en hög nivå. Problem finns dock för samerna att få tillräcklig avsättning för renköttet. Problemen har ännu i viss mån samband med Tjernobylolyckan. För jordbruksverket är det angeläget att ha en samlad bild av rennäringens produktions- och avsättningsproblem samt av näringens konflikter med andra markanvändningsintressen. Den förstärkta renforskningen kommer att så småningom ge ett allt bättre kunskapsunderlag i bl. a. dessa frågor. Det belopp som avsatts för katastrofskadeskyddet för budgetåret 1990/91 förbrukades på grund av ogynnsamma väderleksförhållanden. Kostnaderna för konsulentverksamheten vid SSR fortsätter att öka.

Jordbruksverket föreslår mot denna bakgrund att anslaget räknas upp med sammanlagt 1,5 milj. kr.

Föredragandens överväganden

Under budgetåret 1990/91 slaktades 112 000 renar. Detta var en kraftig men samtidigt nödvändig ökning av slakten jämfört med tidigare år. Eftersom renantalet fortfarande är allt för högt i vissa områden är det angeläget att slakten även i fortsättningen hålls på en hög nivå. Antalet slaktade renar som har haft för hög cesiumhalt har minskat till 18 000 djur. De åtgärder som har vidtagits för att minska cesiumhalten i renkött har således haft en mycket positiv effekt. Det stora antalet slaktade djur med låg cesiumhalt har medfört att tillgången på renkött är god. Vissa problem har emellertid uppkommit med avsättningen för renköttet. Det är angeläget att jordbruksverket arbetar för att få en samlad bild av rennäringens produktions- och avsättningsproblem. Vid dispositionen av den del av anslaget som avser att främja rennäringen bör därför åtgärder för ökad avsättning av renkött prioriteras. Jag utgår från att näringen själv också gör kraftfulla insatser på detta område.

Svenska staten har genom en konvention åtagit sig att uppföra och underhålla vissa riksgränsstängsel mot Norge. Med hänsyn till underhållsbehovet för stängslen bör anslaget för detta ändamål räknas upp med 424 000 kr. till 4 513 000 kr.

Sammanlagt bör anslaget föras upp med 11 017 000 kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Främjande av rennäringen* för budgetåret 1992/93 anvisa ett reservationsanslag på 11 017 000 kr.

E 2. Prisstöd till rennäringen

Regeringen har för avsikt att senare förelägga riksdagen förslag rörande prisstöd till rennäringen. I avvaktan härpå föreslår jag att ifrågavarande anslag förs upp med oförändrat belopp.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att, i avvaktan på särskild proposition i ämnet,

till *Prisstöd till rennäringen* för budgetåret 1992/93 beräkna ett förslagsanslag på 33 000 000 kr.

E 3. Ersättningar för viltskador m. m.

Statens naturvårdsverk har redovisat ett förslag till nytt ersättningssystem för rovdjursdödade renar. Förslaget har remissbehandlats. Regeringen har för avsikt att senare förelägga riksdagen förslag rörande ersättningar för viltskador. I avvaktan härpå föreslår jag att ifrågavarande anslag förs upp med oförändrat belopp.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att, i avvaktan på särskild proposition i ämnet,

till *Ersättningar för viltskador m. m.* för budgetåret 1992/93 beräkna ett förslagsanslag på 12 320 000 kr.

F. Djurskydd och djurhälsovård

F 1. Statens veterinärmedicinska anstalt: Uppdragsverksamhet

1990/91	Utgift	–
1991/92	Anslag	1 000
1992/93	Förslag	1 000

Under anslaget tas upp ett formellt belopp av 1 000 kr. till uppdragsverksamhet vid statens veterinärmedicinska anstalt (SVA).

SVA är ett expert- och serviceorgan åt statens jordbruksverk och andra myndigheter samt åt enskilda organisationer och allmänheten, med uppgift att bl.a. utreda smittsamma djursjukdomars uppkomst, orsak och spridningssätt m.m. SVA skall vara ett veterinärmedicinskt centrallaboratorium samt utföra viss rutinmässig diagnostisk verksamhet. Vidare skall SVA aktivt medverka i djursjukdomars förebyggande och bekämpande. Till stöd för dessa funktioner skall SVA utföra forsknings- och utvecklingsarbete.

SVAs organisation m.m. framgår av förordningen (1988:864) med instruktion för statens veterinärmedicinska anstalt.

Statens veterinärmedicinska anstalt

SVA bör för budgetåret 1992/93 tilldelas ett anslag som utgör pris- och löneomräknat anslag för budgetåret 1991/92 minskat med 1,5%. Driftbidraget bör därvid tas upp med 60 280 000 kr. exkl. pris- och löneomräkning.

	1991/92	Beräknad ändring 1992/93
		Föredraganden
Personal	**256**	–
Plan		
Kostnader		
1. Centrallaboratorieuppgifter, m.m.	86 270 000	+ 9 467 000
2. Övrig service	34 746 000	+ 7 539 000
	121 016 000	**+17 006 000**
Intäkter		
1. Driftbidrag	61 198 000	+ 4 095 000
2. Uppdragsverksamhet	59 818 000	+12 911 000
	121 016 000	**+17 006 000**

Föredragandens överväganden

Omslutningen för SVAs verksamhet budgetåret 1992/93 beräknas till 138 022 000 kr. Driftbidraget bör räknas upp med 4 095 000 kr. Jag har därvid räknat med en rationalisering motsvarande 1,5%.

Hemställan

Med hänvisning till sammanställningen hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen

att till *Statens veterinärmedicinska anstalt: Uppdragsverksamhet* för budgetåret 1992/93 anvisa ett förslagsanslag på 1 000 kr.

F 2. Bidrag till statens veterinärmedicinska anstalt

1990/91	Utgift	57 751 000	Reservation	–
1991/92	Anslag	61 198 000		
1992/93	Förslag	65 293 000		

Under detta anslag anvisas medel för centrallaboratorieuppgifter m. m. vid statens veterinärmedicinska anstalt.

Statens veterinärmedicinska anstalt

Anslaget bör föras upp med ett belopp motsvarande 60 280 000 kr. i det pris- och löneläge som låg till grund för anslagsberäkningarna i budgetpropositionen 1991.

Föredragandens överväganden

Med hänvisning till vad jag har anfört under punkten F 1 bör anslaget föras upp med 65 293 000 kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Bidrag till statens veterinärmedicinska anstalt* för budgetåret 1992/93 anvisa ett reservationsanslag på 65 293 000 kr.

F 3. Distriktsveterinärorganisationen: Uppdragsverksamhet

1990/91	Utgift	[1]170
1991/92	Anslag	1 000
1992/93	Förslag	1 000

[1] Anslaget Lantbruksstyrelsen, djurens hälso- och sjukvård: Uppdragsverksamhet.

Under anslaget tas upp ett formellt belopp av 1 000 kr. till uppdragsverksamhet vid statens jordbruksverk för djurens hälso- och sjukvård.

Statens jordbruksverk är chefsmyndighet för distriktsveterinärorganisationen och skall bl. a. säkerställa genomförandet av skärpta djurskyddskrav och verka för ett gott hälsotillstånd bland husdjuren.

Länsstyrelsen svarar för distriktsveterinärorganisationen i länet och utövar tillsyn över andra praktiserande veterinärers verksamhet samt leder och samordnar åtgärder mot djursjukdomar.

Antalet tjänster inom distriktsveterinärorganisationen får uppgå till högst 390.

Distriktsveterinärorganisationen är avpassad främst för att tillgodose behovet av sjukvård och hälsovård hos djur inom animalieproduktionen och hästar som används i jordbruket och skogsbruket. Om djurskyddsskäl föreligger eller där annan veterinärvård inte kan anvisas är distriktsveterinär skyldig att även utöva djursjukvård för övriga husdjur. Distriktsveterinärorganisationen skall i samarbete med främst den organiserade hälsokontrollverksamheten medverka vid förebyggande åtgärder.

I veterinärtaxeförordningen (1975:539) föreskrivs att vid varje förrättning som utförs av en distriktsveterinär utgår en särskild djursjukvårdsavgift, vars storlek bestäms av regeringen.

Statens jordbruksverk

Intäkterna av djursjukvårdsavgifter har för budgetåret 1990/91 uppgått till ca 18,7 milj. kr. Djursjukvårdsavgifterna beräknas uppgå till 22 milj. kr. 1992/93.

	1991/92 exkl. mervärdeskatt	Beräknad ändring 1992/93
		Föredraganden
Personal	**390**	–
Plan		
Kostnader		
Distriktsveterinärorganisationen m. m.	107977000	+ 6183000
Inrättande av fler veterinärstationer	500000	–
Veterinärutbildning m. m.	300000	–
	108777000	**+ 6183000**
Intäkter		
Bidrag till djurens hälso- och sjukvård	84232000	– 9595000
Djursjukvårdsavgifter	24545000	+15778000
	108777000	**+ 6183000**

Föredragandens överväganden

Regeringen har beslutat en utredning (dir. 1991:35) med uppgift att se över veterinärväsendet, vilket innebär att även distriktsveterinärorganisationen utreds. Utredningen skall vara avslutad senast den 1 juli 1992. I avvaktan på utredningens resultat får distriktsveterinärorganisationen till stor del finansieras över statsbudgeten.

Kostnaderna för djurens hälso- och sjukvård beräknar jag för budgetåret 1992/93 till 114960000 kr. Mina beräkningar beträffande lönekostnaderna för organisationen baserar sig på preliminära uppgifter.

Av det belopp som anvisas över statsbudgeten för finansiering av distriktsveterinärorganisationen budgetåret 1991/92 utgör 52,7 milj. kr. medel som jordbruket skall tillföras i form av budgetmedel sedan reglerings-

ekonomin avskaffats den 1 juli 1991 (prop. 1990/91:100 bil. 11 s. 10–12). Enligt min mening bör de djurägare som utnyttjar organisationens tjänster stå för en större andel av kostnaderna än vad de för närvarande gör.

För budgetåret 1992/93 bör djursjukvårdsavgifterna därför höjas till 100 kr. för animalieproducerande djur och 150 kr. för övriga djur vilket medför ökade intäkter på på ca 16 milj. kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Distriktsveterinärorganisationen: Uppdragsverksamhet* för budgetåret 1992/93 anvisa ett förslagsanslag på 1 000 kr.

F 4. Bidrag till distriktsveterinärorganisationen

1990/91	Utgift	[2]6 646 364	Reservation	[1]2 328 159
1991/92	Anslag	84 984 000		
1991/92	Anslag exkl. mervärdeskatt	84 231 504		
1992/93	Förslag	74 637 000		

[1] Exkl. mervärdeskatt.
[2] Anslaget Bidrag till djurens hälso- och sjukvård.

Under anslaget anvisas medel för bidrag till distriktsveterinärorganisationen, viss veterinärutbildning samt stöd vid inrättande av flerveterinärstationer.

Föredragandens överväganden

Av de medel som dras in genom tillämpningen av ett generellt rationaliseringskrav bör medel motsvarande en procent av anslaget få disponeras av myndigheten för effektivitetshöjande åtgärder under budgetåret.

Med hänvisning till sammanställningen under punkten F 3 beräknar jag bidraget till 74 637 000 kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Bidrag till distriktsveterinärorganisationen* för budgetåret 1992/93 anvisa ett reservationsanslag på 74 637 000 kr.

F 5. Bidrag till avlägset boende djurägare för veterinärvård

1990/91	Utgift	6 139 994
1991/92	Anslag	2 217 000
1992/93	Förslag	2 217 000

Under anslaget anvisas medel för att bestrida kostnader för veterinärvård för avlägset boende djurägare. Länsstyrelsen disponerar medlen i

enlighet med vad som framgår av veterinärtaxeförordningen (1975:539), m.m.

Statens jordbruksverk

Statens jordbruksverk föreslår att anslaget räknas upp med 4 000 000 kr.

Föredragandens överväganden

Anslaget bör beräknas till oförändrat belopp.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Bidrag till avlägset boende djurägare för veterinärvård* för budgetåret 1992/93 anvisa ett förslagsanslag på 2 217 000 kr.

F 6. Djurhälsovård och djurskyddsfrämjande åtgärder

1991/92	Anslag	29 300 000
1991/92	Anslag exkl. mervärdeskatt	29 189 275
1992/93	Förslag	30 357 000

Statens jordbruksverk

Under anslaget anvisas medel för främjande av förebyggande åtgärder samt medel för kostnader för prövning från djurskyddssynpunkt av djurhållningsmetoder, inredningsdetaljer i stallar, m.m. och utbildning i djurskyddstillsyn. För de båda åtgärderna bör 5 resp. 5 milj.kr. anvisas för budgetåret 1992/93.

Under anslaget anvisas också medel för en del av den djurhälsovård som tidigare finansierats inom ramen för jordbruksprisregleringen. För detta ändamål bör 2 105 000 kr. anvisas. Medlen skall disponeras för arbetet med djurhälsovård hos Svensk husdjursskötsel och hos Slakteriförbundet samt för djursjukdata, fårhälsovård och stöd till biodlingen.

Föredragandens överväganden

Sammanlagt beräknar jag anslaget efter prisomräkning till 30 357 000 kr.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Djurhälsovård och djurskyddsfrämjande åtgärder* för budgetåret 1992/93 anvisa ett reservationsanslag på 30 357 000 kr.

1990/91	Utgift	[2]4 615 319	Reservation	[1]5 286 565
1991/92	Anslag	5 112 000		
1991/92	Anslag exkl. mervärdeskatt	5 047 763		
1992/93	Förslag	5 370 000		

[1] Exkl. mervärdeskatt.
[2] Anslaget Bidrag till djurskyddsfrämjande åtgärder.

Riksdagen beslutade våren 1988 (prop. 1987/88:93, JoU22, rskr. 327) om centrala försöksdjursnämndens roll som myndighet. Nämndens uppgifter framgår av förordningen (1988:541) med instruktion för centrala försöksdjursnämnden. Nämnden har bl.a. till uppgift att verka för att användningen av försöksdjur begränsas genom att främja utvecklingen av alternativa metoder samt svara för planeringen av försöksdjursverksamheten och företa åtgärder för att förbättra försöksdjurssituationen, sammanställa statistik över försöksdjursförbrukningen samt följa de djurförsöksetiska nämndernas arbete och bedömning av frågor om användning av försöksdjur.

Centrala försöksdjursnämnden

Centrala försöksdjursnämnden framhåller, i sin fördjupade anslagsframställan, att ökad kunskap om försöksdjursverksamhet och etiska frågor i samband med djurförsök kommer att spridas när nämndens kungörelse om utbildningskrav vid användning av djur för vetenskapligt ändamål träder i kraft. Nämnden kommer, i takt med att principiella, övergripande försöksdjursfrågor initieras att, fortsätta med sin normgivande verksamhet genom att bl.a. utfärda allmänna råd för att nå enhetlighet i landet vid bedömning av planerade djurförsök. Nämnden bedömer att verksamheten under den kommande treårsperioden kommer att präglas av att nämndens roll som samordnande och planerande myndighet för försöksdjursfrågor fördjupas och förstärks.

Centrala försöksdjursnämnden har på regeringens uppdrag undersökt de praktiska och principiella förutsättningarna för ett förbud mot djurtester vid framställning och testning av kosmetika. I uppdraget ingick även att föreslå eventuella åtgärder som bör vidtas. Nämnden redovisade uppdraget i en rapport i juni 1991. Av rapporten framgår att några alternativa metoder till djurförsök inte finns tillgängliga för mätning av produkternas allergiska effekter. Enligt nämnden finns inom immuntoxikologin ett stort intresse för in vitro-forskning som skulle gagnas av att en internationell konferens anordnades. Härigenom skulle goda förutsättningar ges för ett ökat intresse inom denna forskning mot in vitro-metoder för mätning av allergiska effekter. En sådan konferens bör enligt nämnden anordnas under budgetåret 1992/93 till en beräknad kostnad av 350 000 kr.

För att främja utvecklingen av forskning med alternativa och kompletterande metoder till djurförsök m.m. har staten genom centrala försöksdjursnämnden och AB Astra och Kabi Pharmacia AB gemensamt

finansierat viss verksamhet genom ett avtal mellan nämnden och bolagen. Avtalsperioden sträcker sig fram till den 30 juni 1993.

Budgetramen för perioden 1992/93–1994/95 har beräknats till 15 144 000 kr., vilket motsvarar en oförändrad årlig anslagsnivå i förhållande till budgetåret 1991/92. Utöver budgetramen hemställer centrala försöksdjursnämnden om 350 000 kr. för anordnande av en immuntoxikologisk konferens under budgetåret 1992/93.

Föredragandens överväganden

Förslag:

Övergripande mål:

För budgetperioden 1992/93–1994/95 bör centrala försöksdjursnämnden inrikta verksamheten mot åtgärder som är ägnade att minska försöksdjursanvändningen och främja att alternativa metoder till djurförsök utvecklas och används.

Resurser m. m.:

Ramanslag 1992/93 5 370 000 kr.

Planeringsram:

Planeringsramen för perioden 1992/93–1994/95 har beräknats till 15 322 000 kr., vilket motsvarar en real minskning med 5% under perioden, fördelat över treårsperioden med 1,5, 2 och 1,5% för första, andra resp. tredje budgetåret.

Resultatbedömning:

Av försöksdjursstatistiken framgår att antalet försöksdjur minskade under år 1990 i jämförelse med tidigare år. Bedömningen av denna utveckling måste dock göras med beaktande av att underlaget för statistiken lämnats med utgångspunkt i andra kriterier än de som gällt tidigare. Några bestämda slutsatser kan därför inte dras av försöksdjursstatistiken.

Centrala försöksdjursnämnden sprider information om försöksdjursfrågor genom normgivning i form av allmänna råd samt genom konferenser och informationsskrifter. Effekterna av denna information kan inte med säkerhet mätas, men omfattningen av den allmänna debatten i bl. a. massmedia är intensiv vad gäller frågor om försöksdjur, vilket till en del får tillskrivas centrala försöksdjursnämndens verksamhet.

Centrala försöksdjursnämndens rapport om de praktiska och principiella förutsättningarna för ett förbud mot djurtester vid framställning och testning av kosmetika bör tillsammans med konsumentverkets rapport om märkning av kosmetika kunna ligga till grund för regeringens ställningstagande i frågan. Den föreslagna konferensen om immuntoxikologi får finansieras inom ramen för anslaget.

Den föreslagna utbildningen om användning av djur för vetenskapligt ändamål bör genomföras.

Fördjupad prövning:

En aktiv och seriös verksamhet är nödvändig när det gäller de svåra frågor som en etisk prövning av djuranvändning vid vetenskapliga försök medför. Centrala försöksdjursnämnden har därvid en viktig roll när det gäller att samordna och planera frågor som rör försöksdjur. De förslag som nämnden redovisat och de åtgärder som vidtagits är ägnade att förbättra situationen för försöksdjuren. Undersökning av produkters allergiska effekter sker för närvarande genom djurförsök. Ökade insatser inom detta område är nödvändiga om försöksdjursanvändningen skall kunna minska. Anordnandet av en immuntoxikologisk konferens innebär en markering av områdets betydelse och ett viktigt kunskapsutbyte i strävan mot att finna nya alternativa metoder till djurförsök.

Slutsatser:

Mot bakgrund av den fördjupade prövningen av verksamheten drar jag följande slutsatser.

Övergripande mål för centrala försöksdjursnämnden är att inrikta verksamheten mot åtgärder som är ägnade att minska försöksdjursanvändningen och främja att alternativa metoder till djurförsök utvecklas och används. Under budgetperioden 1992/93–1994/95 bör därför inte den andel av anvisade medel som används till forskningsändamål understiga vad som använts under budgetåret 1990/91. Nämnden bör årligen i sin anslagsframställning redovisa försöksdjursanvändningen i landet och därvid om möjligt ange på vad sätt och i vilken omfattning centrala försöksdjursnämnden påverkat försöksdjursanvändningen.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

1. godkänna målsättningen för verksamheten inom centrala försöksdjursnämnden i enlighet med vad jag förordat under avsnittet Slutsatser,
2. till *Centrala försöksdjursnämnden* för budgetåret 1992/93 anvisa ett ramanslag på 5 370 000 kr.

1990/91	Utgift	[1]28 988 354
1991/92	Anslag	39 750 000
1991/92	Anslag exkl. mervärdeskatt	39 615 625
1992/93	Förslag	51 766 000

[1] Anslaget Bekämpande av växtsjukdomar och smittsamma husdjurssjukdomar.

Anslaget är avsett för kostnader och ersättningar i samband med bekämpande av eller beredskap mot smittsamma husdjurssjukdomar. Från anslaget utbetalas också ersättning för kostnader som uppkommit genom beslut om förintande av bisamhällen, för bitillsynsmännens arvoden m. m. Vidare anvisas under anslaget medel för bekämpande av leukos och Aujeszkys sjukdom som tidigare bekostats inom ramen för regleringsekonomin.

Statens jordbruksverk

Verket bör för innevarande budgetår få använda 2 milj. kr. av anslaget för särskilda undersökningar, bl. a. avseende salmonella, samt för bidrag till vissa obduktioner och bakteriologisk undersökning med avseende på salmonella i samband med obduktion.

I särskild skrivelse har jordbruksverket hemställt att 3,5 milj. kr. anslås som bidrag till obduktionsverksamhet bl. a. för att en anpassning skall ske till den sjukdomsövervakning EG kräver. Bidraget är avsett att täcka viss del av obduktionsverksamheten. Resterande kostnader finansieras genom avgifter från djurägarna och jordbruksnäringens organisationer.

Jordbruksverket har beräknat de årliga kostnaderna för de sjukdomskontroller som krävs för en anpassning till vad som krävs enligt EES-avtalet till 60–70 milj. kr.

För bekämpande av leukos och Aujeszkys sjukdom har Svensk husdjursskötsel resp. Sveriges slakteriförbund, som är huvudmän för bekämpningsprogrammen, beräknat kostnader budgetåret 1992/93 till ca 71 resp. ca 36 milj. kr.

Med hänsyn till att programmet för leukosbekämpning budgetåret 1992/93 tillfälligt ökar väsentligt föreslår jordbruksverket att anslagsposten räknas upp från 35 till 50 milj. kr.

Föredragandens överväganden

Jag beräknar kostnaderna för bekämpande av smittsamma husdjurssjukdomar till 4 750 000 kr.

Bekämpningsprogrammen för leukos och Aujeszkys sjukdom löper under 5 resp. 10 år. Bekämpningen sker inom ramen för lagen (1985: 342) om kontroll av husdjur m. m. Bekämpningsprogrammen har godkänts av lantbruksstyrelsen. Sjukdomarna kan orsaka betydande produktionsförluster och förekomst av sjukdomarna i landet kan leda till handelsrestriktioner från andra länder. Regeringen har nyligen inom ramen för de s. k. direktbidragen till jordbruket, anvisat 30 milj. kr. för bekämpande av Aujeszkys

sjukdom och 20,8 milj. kr. för leukosbekämpning. Medlen avser kostnaderna för budgetåret 1992/93. Under förevarande anslag bör beräknas en oförändrad post på 35 milj. kr. Medlen bör i sin helhet disponeras för bekämpningen av leukos. Sammanlagt tillförs detta program således 55,8 milj. kr. för budgetåret 1992/93.

Sverige har i ett internationellt perspektiv ett mycket gott läge i fråga om antalet fall av smittsamma husdjurssjukdomar. Obduktioner av djur är ett viktigt medel för att kontrollera och dokumentera sjukdomsläget i landet. Jag föreslår därför att 2 150 000 kr. avsätts som bidrag till obduktionsverksamheten.

Jag bedömer att 10 milj. kr. bör anvisas för utveckling av sjukdomskontrollprogram och genomförande av sjukdomskontroller som krävs för att infria de krav som förväntas med anledning av ett EES-avtal.

Jag föreslår att anslaget förs upp med 51 766 000 kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Bekämpande av smittsamma husdjurssjukdomar* för budgetåret 1992/93 anvisa ett förslagsanslag på 51 766 000 kr.

G. Växtskydd och jordbrukets miljöfrågor

G 1. Statens utsädeskontroll: Uppdragsverksamhet

1990/91	Utgift	–
1991/92	Anslag	1 000
1992/93	Förslag	1 000

Under anslaget tas upp ett formellt belopp av 1 000 kr. till uppdragsverksamhet vid statens utsädeskontroll (SUK).

SUK är centralt organ för den statliga utsädeskontrollverksamheten med uppgift att mot fastställda avgifter verkställa analysering, provtagning och plombering m. m. av utsädesvaror samt att bedriva forskning och försöksverksamhet i syfte att främja att fullgott utsäde tillhandahålls. SUK bedriver vidare rådgivning och upplysning, utövar tillsyn av efterlevnad av lagar och förordningar på området samt arbetar för samordning av kontrollverksamheten. SUK har hand om uppbörden av växtförädlingsavgifter.

SUKs organisation m. m. framgår av förordningen (1988:860) med instruktion för statens utsädeskontroll.

	1991/92 exkl. mervärdeskatt	Beräknad ändring 1992/93
		Föredraganden
Personal	**106**	–
Plan		
Kostnader		
Allmännyttig verksamhet	2 691 872	+ 531 128
Uppdragsverksamhet	29 121 000	– 5 243 000
	31 812 872	**– 4 711 872**
Intäkter		
Uppdragsverksamhet	29 121 000	– 5 243 000
Driftbidrag	2 691 872	+ 531 128
	31 812 872	**– 4 711 872**

Statens utsädeskontroll

Statens utsädeskontroll föreslår i sin anslagsframställning att de förslag myndigheten förde fram i förra årets fördjupade anslagsframställning genomförs. Det innebär bl. a. att kontrollen av bruksutsäde i fortsättningen sker stickprovsmässigt och att ansvaret för den obligatoriska statsplomberingen överförs helt till staten genom SUK. Jordbruksverkets nuvarande befogenheter inom utsädesområdet föreslås överföras till SUK. SUKs förslag förutsätter vissa förändringar i utsädeslagen (1976:298), utsädesförordningen (1980:438) samt förordningen (1970:300) om skydd mot flyghavre.

SUK föreslår vidare att nuvarande organisation ändras så att potatisenheten och sortkontrollenheten slås samman fr. o. m. den 1 juli 1992. Förslaget förutsätter en förändring av utsädeskontrollens instruktion.

Om SUKs förslag genomförs i sin helhet minskar behovet av rörlig kredit med 1 milj. kr. per år under budgetperioden från nuvarande 6 milj. kr. Om den föreslagna omstruktureringen inte genomförs måste krediten behållas på nuvarande nivå.

Bakgrund

Obligatorisk statsplombering av lantbruksutsäde som är avsett för försäljning infördes år 1961. Enligt utsädeslagen (1976:298) och utsädesförordningen (1980:438) gäller att utsäde av potatis, strå- och trindsäd, baljväxt, vallgräs, beta som inte är sockerbeta, kålrot och rova, foderkål, grönfoderraps, raps, rybs eller vitsenap inte får överlämnas till någon som kan antas använda det till utsäde utan att statsplombering först har skett.

Enligt 8 § utsädesförordningen är statsplombering obligatorisk för de flesta lantbruksutsäden. För andra sorter kan statsplombering ändå ske, om sortägaren så begär, förutsatt att sorten är provad i föreskriven omfattning. Statsplombering är inte obligatorisk om lantbrukaren använder egen skörd till utsäde eller vid enstaka försäljning, s. k. grannhandel, till annan odlare utan offentligt utbud, om säljaren har odlat utsädet och inte yrkesmässigt driver handel med utsädesvaror.

I dag är ca 60% av allt utsäde av strå- och trindsäd statsplomberat. Motsvarande siffror för oljeväxter är 100%, medan av vallväxter och potatis 100 resp. 30% är statsplomberat. Totalt statsplomberas ca 260000 ton utsäde i Sverige varav spannmål svarar för merparten. Kostnaden för den officiella kontrollen utgör ca 2% av utsädespriset. Statsplombering av utsäde utförs av statens utsädeskontroll eller av lokala frökontrollanstalter som statens jordbruksverk förklarat behöriga att utföra statsplombering.

SUK har i sin fördjupade anslagsframställning avseende budgetåren 1991/92–1993/94 pekat på att kapaciteten för officiell utsädeskontroll i landet är för stor i förhållande till efterfrågan. Den totala statsplomberade kvantiteten av lantbruksutsäde i landet har sjunkit med ca 23% under perioden 1984/85–1989/90. De rationaliseringsvinster för SUK som omorganisationen 1984/85–1985/86 innebar har nu förbrukats på grund av minskad arbetsvolym till följd av vikande efterfrågan på statsplomberat utsäde. Den av riksdagen nyligen beslutade reformeringen av livsmedelspolitiken innebär att denna överkapacitet ytterligare ökar.

Vidare konstateras i anslagsframställningen att huvudmannaskapet för officiell kontroll i landet är splittrat, vilket sammantaget leder till onödigt dyr utsädeskontroll.

SUK föreslår i sin fördjupade anslagsframställning åtgärder för att komma till rätta med dessa problem.

Till följd av en vikande efterfrågan på statsplomberat utsäde och trots fortlöpande rationaliseringar inom SUK redovisas en förlust i uppdragsverksamheten under budgetåret 1990/91 motsvarande 2,1 milj. kr. Det beräknade ackumulerade underskottet per den 31 juni 1992 beräknas uppgå till ca 3,5 milj. kr. Orsaken till den kraftiga resultatförsämringen ligger enligt SUK på intäktssidan som har minskat ca 3,5% medan kostna-

derna för verksamheten har stigit med mindre än 1 % under budgetåret 1990/91. Intäktsbortfallet avser huvudsakligen spannmålssidan.

SUK förutser en fortsatt nedgång beträffande såväl analyser, fältbesiktningar, kontrollodlingar som statsplombering under perioden 1991/92–1992/93. Man bedömer dock inte från SUKs sida att det blir fråga om ytterligare resultatförsämringar om de föreslagna åtgärderna genomförs. Från år 1993 räknar SUK med att plomberingsverksamheten i så fall når en stabil nivå och kan drivas utan underskott. SUK har för att möta den minskade arbetsvolymen avvecklat enheten i Umeå samt minskat personalstyrkan med totalt sett 15 personer jämfört med 1990/91.

Statens utsädeskontrolls förslag

I den fördjupade anslagsframställningen för SUK fram långtgående förslag till omstrukturering och rationalisering av den officiella kontrollen av bruksutsäde i Sverige. Även andra förslag inom myndighetens verksamhetsområde förs fram i syfte att förenkla och förbilliga för myndigheten och för myndighetens avnämare.

Förslagen innebär att ansvaret för kontrollen av bruksutsäde av spannmål överförs till producenten. SUK utövar tillsyn, men av de prov som SUK tar ut kommer fortsättningsvis endast ca 20 % att analyseras. Ansvaret för plomberingen överförs helt till staten genom SUK och möjligheterna för lokala frökontrollanstalter att statsplombera bruksutsäde upphör. SUKs nuvarande organisation förändras på så sätt att sortkontrollenheten slås samman med potatisenheten och verksamheten förläggs till Lund. SUK föreslår vidare att grannhandelsmedgivandet i utsädesförordningen slopas liksom att värdeprövningen för sort vid intagande i sortlista slopas för de jordbruksväxter som inte omfattas av statsplomberingsobligatoriet. Beträffande köksväxtfrö föreslår SUK att ett system för kontroll av denna typ av utsäde införs som överensstämmer med det som tillämpas inom EG. SUK föreslår också att myndighetens författningsenliga medverkan i flyghavrebekämpningen avvecklas och att det delade tillsynsansvar som i dag finns mellan jordbruksverket och SUK i utsädesfrågor renodlas. Vidare bör enligt myndigheten uppbörd och fördelning av växtförädlingsavgiften förenklas och effektiviseras. Kravet på in- och utförseltillstånd av frö av vall- och rotfruktsväxter samt tillsynsansvaret beträffande köks- och prydnadsväxter bör slopas.

Förslagen har remissbehandlats av SUK i den del de berör anpassning av officiell utsädeskontroll till efterfrågan, huvudmannaskapet och frågan om växtförädlingsavgifter. Rent generellt är remissinstanserna positiva till SUKs förslag. Frökontrollanstalterna i Linköping och Örebro motsätter sig förslaget.

Föredragandens överväganden

Kontroll av utsäde är en viktig uppgift för samhället. På den kontrollen bör ställas samma krav på effektivitet och rationellt bedrivande som på all annan statlig verksamhet. Det är därför av vikt att kontrollen organiseras

på ett sådant sätt att fortlöpande rationaliseringar och anpassningar till marknaden kan genomföras. Det är viktigt inte minst med tanke på omställningen av jordbruket. Den överkapacitet som i dag råder på utsädesområdet, och som konsumenterna av utsäde får betala för, är ett exempel på de svårigheter som föreligger att anpassa verksamheten efter det behov som finns. Denna överkapacitet kan dessutom komma att förstärkas när systemet med stickprovskontroller av bruksutsäde efter hand införs. Jag återkommer i det följande till den frågan.

För att ge utsädeskontrollen möjlighet till kontinuerlig rationalisering och samtidigt upprätthålla objektivitet och oberoende i kontrollen är det enligt min mening olämpligt med ett delat huvudmannaskap på detta område. Utsädeskontrollen bör således i sin helhet läggas under statligt huvudmannaskap. Därmed bör möjligheten i utsädesförordningen att förklara lokala frökontrollanstalter behöriga att plombera bruksutsäde slopas. Även möjligheten för W. Weibull AB att statsplombera utsäde bör slopas. Möjligheten för frökontrollanstalterna eller andra laboratorier att utföra föranalyser av utsäde åt företag eller s. k. jordbrukarprov påverkas inte av mitt förslag.

Beträffande förslaget om införande av en stickprovskontroll för bruksutsäde vill jag anföra följande. Genom de förändringar i statsplomberingssystemet som infördes år 1984 kan ett utsädesföretag efter ansökan hos SUK få tillstånd att leverera utsädet till odlarna innan det slutliga analysresultatet föreligger. För att ett sådant tillstånd skall lämnas krävs att företaget har en väl utvecklad produktionskontroll. Nuvarande system har inneburit att hanteringen i magasinen i betydande omfattning har kunnat rationaliseras med kostnadsbesparingar som följd. Enligt min mening finns det i dag förutsättningar för rationaliseringar genom ett system med stickprovskontroll. I enlighet med SUKs förslag bör således utsädesproducenten själv svara för att kraven för frövarukvaliteten uppfylls. SUK utövar sin tillsyn genom att utföra stickprovskontroll i samband med förpackningen av officiellt uttagna prover.

Det planerade EES-avtalet, där utsädesfrågorna ingår som en del, innebär att de direktiv på utsädesområdet som gäller inom EG också får verkan i Sverige. Av den anledningen pågår för närvarande en omarbetning av de svenska utsädesbestämmelserna. Målsättningen är att de skall vara helt harmoniserade med de gällande EG-direktiven i god tid före ikraftträdandet av ett EES-avtal den 1 januari 1993.

Det innebär att vissa av de förslag som SUK har fört fram med beaktande av ett EES-avtal redan får betraktas som lösta. Dit hör bl. a. frågorna om kontrollen av köksväxtfrö, växtförädlingsavgifterna och grannhandeln. Inom EG regleras marknadsföring av frö till köksväxter i ett speciellt direktiv som slår fast kravet på obligatorisk statsplombering. Även frö till kryddväxter omfattas av detta direktiv. Dessutom har jag erfarit att man inom EG diskuterar möjligheten att även låta frö till prydnadsväxter omfattas av statsplomberingsobligatoriet. Enligt min mening bör utsädeslagen och utsädesförordningen ändras så att de överensstämmer med berörda direktiv. Jag har för avsikt att återkomma till regeringen i dessa frågor.

EES-avtalet innebär att av EG certifierat utsäde kommer att accepteras i Sverige i fortsättningen utan omplombering med svensk statsplombering. Därmed försvinner förutsättningarna att på ett enkelt sätt uppbära växtförädlingsavgifter eftersom avgiften tas ut vid själva statsplomberingen. Avgiften infördes år 1961 för att stödja växtförädlingen i Sverige. År 1971 fick växtförädlarna genom växtförädlarrättslagen (1971:392) möjlighet att skydda nya växtförädlingsprodukter och att ta ut licensavgift för skyddade sorter.

Växtförädlingsavgifternas betydelse som stöd till svensk växtförädling har successivt minskat och har i dag i stort sett ersatts av den royalty som växtförädlingsföretagen kan ta ut med stöd av växtförädlarrätten som ett sätt att finansiera svensk växtförädling. Enligt min mening bör därför växtförädlingsavgiften avskaffas och utsädeslagen ändras i enlighet härmed.

S. k. grannhandel, dvs. när någon utan offentligt utbud säljer egen skörd att användas till utsäde, är inte tillåten inom EG. Utsädesförordningen bör därför ändras i överensstämmelse med berörda direktiv.

Även förslagen beträffande in- och utförseltillstånd för frö av vall- och rotfruktsväxter, liksom slopande av värdeprövningen som krav för statsplombering av vissa lantbruksväxter, bör i och med EES-avtalet leda till en ändring som bör ske av utsädesförordningen.

EES-avtalet kommer att betyda ett visst merarbete för myndigheten. En del av detta bör kunna finansieras inom ramen för myndighetens anslag. För bl. a. resor i samband med detta arbete bedömer jag dock att SUK behöver ett visst resurstillskott. Jag återkommer till det i det följande.

Beträffande renodling av tillsynsansvaret för utsädesfrågor och frågan om utsädeskontrollens författningsenliga medverkan i analysering av flyghavreprover är jag i dag inte beredd att biträda myndighetens förslag. Jag har för avsikt att återkomma till den frågan i samband med att regeringen beslutar om nya särskilda direktiv för nästa budgetperiod. Jag biträder SUKs förslag beträffande utformningen av den interna organisationen.

De förslag som omfattas av EES-avtalet beräknas nu genomföras senast den 1 januari 1993.

Eftersom mitt ställningstagande beträffande huvudmannaskapet för utsädeskontrollen innebär att tillstånden att plombera bruksutsäde dras in för de lokala frökontrollanstalterna i Örebro och Linköping och W. Weibull AB kan det komma att innebära att personal vid dessa laboratorier blir övertaliga. Med hänsyn bl. a. härtill bör denna avveckling ske under en övergångstid av ett år. Det bör ankomma på SUK att i samråd med berörda parter fastställa en avvecklingsplan för statsplomberingsverksamheten vid de berörda laboratorierna.

Hemställan

Med hänvisning till sammanställningen hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen

att till *Statens utsädeskontroll: Uppdragsverksamhet* för budgetåret 1992/93 anvisa ett förslagsanslag på 1 000 kr.

G 2. Bidrag till statens utsädeskontroll

1990/91	Utgift	2 540 000	Reservation	–
1991/92	Anslag	2 748 000		
1991/92	Anslag exkl. mervärdeskatt	2 691 872		
1992/93	Förslag	3 223 000		

Under anslaget anvisas medel för den allmännnyttiga verksamheten vid statens utsädeskontroll.

Statens utsädeskontroll

Anslaget bör föras upp med 2 640 000 kr. exkl. pris- och löneomräkning. Förslaget förutsätter att SUK tillåts tillföra influtna växtförädlingsavgifter till räntekonto och gottgöra sig räntan av dessa avgifter. I annat fall bör anslaget föras upp med 2 690 000 kr. under budgetåret 1992/93.

Föredragandens överväganden

Anslaget bör räknas upp med 531 128 kr. Jag har därvid räknat med 400 000 kr. för SUKs arbete med att implementera EES-avtalet på utsädesområdet.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Bidrag till statens utsädeskontroll* för budgetåret 1992/93 anvisa ett reservationsanslag på 3 223 000 kr.

G 3. Statens växtsortnämnd

1990/91	Utgift	256 171
1991/92	Anslag	592 000
1991/92	Anslag exkl. mervärdeskatt	587 642
1992/93	Förslag	628 000

	1991/92 exkl. mervärdeskatt	Beräknad ändring 1992/93
		Föredraganden
Personal	**2**	–
Anslag		
Utgifter		
Förvaltningskostnader	1 027 120	+50 913
(därav lönekostnader)	(697 000)	(+ 18 732)
	1 027 120	**+50 913**
Inkomster		
Avgifter	439 478	+10 555
Nettoutgift	**587 642**	**+40 358**

Statens växtsortnämnd föreslår inga förändringar av verksamheten i sin anslagsframställning.

Föredragandens överväganden

Förslag:

Övergripande mål:

Det har inte funnits skäl att förändra de övergripande mål som gäller för treårsperioden 1991/92–1993/94.

Resurser:

Ramanslag 1992/93 628 000 kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Statens växtsortnämnd* för budgetåret 1992/93 anvisa ett ramanslag på 628 000 kr.

G 4. Statens maskinprovningar: Uppdragsverksamhet

1990/91	Utgift	–
1991/92	Anslag	1 000
1992/93	Förslag	1 000

Under anslaget tas upp ett formellt belopp av 1 000 kr. till uppdragsverksamhet vid statens maskinprovningar.

G 5. Bidrag till statens maskinprovningar

1990/91 Utgift	5 972 210	Reservation	−78 210
1991/92 Anslag	7 020 000		
1992/93 Förslag	7 268 000		

	1991/92	Beräknad ändring 1992/93
		Föredraganden
Personal	72	
Plan		
Kostnader		
Myndighetsuppgifter, provningsverksamhet, m. m.	12 620 000	+1 248 000
Riksprovplatsverksamhet	19 690 000	+ 985 000
	32 310 000	**+2 233 000**
Intäkter		
Uppdragsverksamhet, m. m.	5 600 000	+1 000 000
Driftbidrag	7 020 000	+ 248 000
Intäkter från riksprovplatsverksamheten	19 690 000	+ 985 000
	32 310 000	**+2 233 000**

Statens maskinprovningar

Statens maskinprovningar föreslår ingen förändring av verksamhetens omfattning eller inriktning.

Föredragandens överväganden

Europaintegrationens konsekvenser för området provning och certifiering har berörts i ett antal utredningar under senare år. Utvecklingen mot öppna system och ökad konkurrens mellan kompetenta organ leder till att behovet av statligt engagemang inom området provning och certifiering inte längre är lika självklart som tidigare.

Mot bakgrund av behovet av ett ökat engagemang från branschen och den europeiska utvecklingen inom området provning och certifiering med öppna system och ökad konkurrens mellan kompetenta organ avser jag att föreslå regeringen att tillkalla en särskild utredare som skall överväga en begränsning av statens engagemang inom provning- och mätteknik samt anslutande verksamheter bl. a. inom statens maskinprovningar. Utredaren skall som underlag för detta redovisa infrastrukturen i EFTA- och EG-länderna inom teknisk utvärdering, provning, mätteknik och kvalitetssäkring samt analysera det nationella behovet av dessa tjänster.

Utredningen bör genomföras skyndsamt så att resultatet kan ligga till grund för övervägande i nästa års budgetproposition.

Vid min bedömning av statens maskinprovningars medelsbehov har jag räknat med att rationaliseringar motsvarande 2 % av anslaget skall genomföras.

Övergripande mål:

Det har inte funnits skäl till att förändra de övergripande mål som gäller för treårsperioden 1991/92–1993/94.

Resurser:

Statens maskinprovningar: Uppdragsverksamhet 1992/93 1 000 kr. (förslagsanslag)

Bidrag till statens maskinprovningar 1992/93 7 268 000 kr. (reservationsanslag)

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

1. till *Statens maskinprovningar: Uppdragsverksamhet* för budgetåret 1992/93 anvisa ett förslagsanslag på 1 000 kr.,
2. till *Bidrag till statens maskinprovningar* för budgetåret 1992/93 anvisa ett reservationsanslag på 7 268 000 kr.

G 6. Miljöförbättrande åtgärder i jordbruket

1990/91	Utgift	33 275 225	Reservation	[1] 164 182 888
1991/92	Anslag	58 100 000		
1991/92	Anslag exkl. mervärdeskatt	57 301 872		
1992/93	Förslag	32 900 000		

[1] Exkl. mervärdeskatt.

Medel ur anslaget disponeras för att genom försöks-, utvecklings-, informations- och rådgivningsverksamhet styra utvecklingen i jordbruket mot minskat växtnäringsläckage samt säkrare och minskad användning av kemiska bekämpningsmedel och till åtgärder för att bevara odlingslandskapets natur- och kulturmiljövärden. Från anslaget betalas även kostnader för tillsyn av skötsellagens bestämmelser.

I riksdagens beslut (prop. 1990/91:90) om en god livsmiljö anvisades statens jordbruksverk för budgetåret 1991/92 20 milj. kr. för utveckling av teknik och metodik för typgodkännande av gödselspridare, 15 milj. kr. för teknikutveckling för att minska växtnäringsläckaget och 14,8 milj. kr. för information samt försöks- och utvecklingsverksamhet rörande höst- och vinterbevuxen mark. Därutöver anvisades 8,3 milj. kr. för information om besprutningsfria kantzoner, tillsyn av skötsellagen och serieprovning av gödselspridare. Medlen anvisades engångsvis för perioden 1991/92–1993/94.

Minskat växtnäringsläckage

För att i fortsättningen kunna bedriva långsiktiga utlakningsförsök med avseende på höst- och vinterbevuxen mark bör jordbruksverket tilldelas 4 milj. kr. jämte pris- och löncomräkning 0,2 milj. kr. för perioden 1992/93 – 1993/94.

Tillsyn enligt skötsellagen

Från anslaget får täckas kostnaderna för tillsyn enligt 6 a och 6 b §§ lagen (1979:425) om skötsel av jordbruksmark. 6 a § reglerar skyldigheten att ta hänsyn till natur- och kulturminnesvårdens intressen vid jordbruksdrift. 6 b § behandlar djurtäthet, spridning och lagring av stallgödsel samt höst- och vinterbevuxen mark vid lantbruksföretag. För budgetåret 1991/92 disponeras för nämnda ändamål 3 milj. kr.

En särskild arbetsgrupp med företrädare för lantbruksstyrelsen, statens naturvårdsverk, Svenska kommunförbundet och näringen beräknade år 1989 bl. a. att kostnaden för tillsyn, inventeringar och information om skötsellagen skulle uppgå till nära 6 milj. kr. för budgetåret 1992/93.

För tillsyn av skötsellagens samtliga bestämmelser bör jordbruksverket tilldelas 12 milj. kr. för budgetåret 1992/93. Härvid har beräknats kostnaderna för verksamhet vid länsstyrelserna och centralt vid jordbruksverket. Tillsynskostnaderna har ökat på grund av att tillsynen omfattar fler bestämmelser bl. a. utökade krav på höst-och vinterbevuxen mark och för att regeringen i uppdrag till jordbruksverket den 20 juni 1991 angett att ambitionsnivån för tillsynen av 6 a § skall höjas, att informationen skall förbättras och att kunskapsuppbyggnaden hos jordbrukarna när det gäller olika småbiotopers betydelse för flora och fauna skall förbättras.

Säkrare och minskad användning av bekämpningsmedel

Lantbruksstyrelsen förutsåg i anslagsframställningen för budgetåret 1991/92 ett årligt medelsbehov om 14 milj. kr. för budgetåret 1991/92 och åren framöver för en utvidgning och intensifiering av programmet för minskad kemisk bekämpning. Enligt regleringsbrev den 13 juni 1991 får kvarstående medel från verksamheten med bidrag till gödselvårdsanläggningar disponeras för bekämpningsmedelsprogrammet för budgetåren 1991/92 – 1993/94. Dessa medel beräknades uppgå till 15 – 20 milj. kr. Vid bidragsperiodens slut beräknas emellertid nu samtliga tillgängliga medel för bidragsgivningen till gödselvårdsanläggningar att bli utnyttjade.

Det är viktigt att resursramarna för bekämpningsmedelsprogrammet nu läggs fast för perioden t. o. m. budgetåret 1993/94 så att uppställda mål i fråga om minskade risker, en halverad användning till år 1996 och skydd för flora och fauna i åkerns kantzoner kan uppnås. Jordbruksverket förslår att 18,4 milj. kr. anvisas för dessa ändamål för budgetåren 1992/93 – 1993/94.

För förslagen i lantbruksstyrelsens, kemikalieinspektionens och na-

turvårdsverkets utredning Problemområden vid kemisk bekämpning – förslag till åtgärder bör jordbruksverket tillföras 3 milj. kr. och 1,5 milj. kr. för programmet om Biförgiftningar för treårsperioden t. o. m. budgetåret 1994/95.

Alla förslagen föreslås liksom hittills finansieras av miljöavgiftsmedel.

Föredragandens överväganden

Riksdagen beslutade år 1988 att som mål halvera kväveutlakningen från jordbruket till år 2000. I internationella överenskommelser har detta mål tidigarelagts och riksdagen beslöt år 1990 att en halvering skall omfatta alla utsläpp till haven längs med hela väst- och sydkusten upp till emot Stockholms skärgård till år 1995.

Riksdagen lade år 1990 fast målet att ytterligare en gång halvera användningen av bekämpningsmedel till strax efter mitten av 1990-talet, räknat i aktiv substans och med år 1990 som basår. Dessutom skall ammoniakavgången från jordbruket minska med 25% till år 1995 i södra och västra Götaland. Den ökade insikt om de natur- och kulturmiljövärden, såsom öppna landskap och biologisk mångfald, som jordbruket i vårt land bidrar med ser jag som mycket positivt. Det är väsentligt att dessa värden och mål värnas. Riksdagen anvisade våren 1991 58,1 milj. kr. (prop. 1990/91:90, JoU30, rskr. 338) till miljöförbättrande åtgärder inom jordbruket. Dessa medel anvisades framför allt till åtgärder för att minska växtnäringsläckaget. För att nå uppsatta mål är det nödvändigt att nu anvisa ytterligare medel till miljöförbättrande åtgärder i jordbruket.

Att hålla marken höst- och vinterbevuxen är för närvarande den mest kostnadseffektiva åtgärden för att minska kväveläckaget. Riksdagen anvisade 12,8 milj. kr. för information, försöks- och utvecklingsverksamhet rörande höst- och vinterbevuxen mark samt 2 milj. kr. för ett långsiktigt utlakningsförsök. Jag anser att 4 milj. kr. för budgetåren 1992/93–1993/94 bör anvisas för detta projekt.

För tillsyn enligt 6 a och 6 b §§ lagen (1979:425) om skötsel av jordbruksmark har tidigare anvisats 3 milj. kr. per år. Skötsellagens omfattning rörande 6 a och 6 b §§ har utökats de senaste åren och för att tillsynsnivån skall kunna upprätthållas anser jag att statens jordbruksverk bör tilldelas 6 milj. kr. för budgetåret 1992/93 för detta ändamål. För att skärpa tillsynen av natur- och kulturmiljövårdsbestämmelserna i skötsellagen begär statens jordbruksverk ytterligare 6 milj. kr. per år. Jag tillstyrker inte detta utan anser i stället att 3 milj. kr. bör anvisas för budgetåren 1992/93–1993/94 för information och utbildningsverksamhet rörande de nya föreskrifterna till 6 a § skötsellagen.

För att nå målet om en ytterligare halvering av bekämpningsmedelsanvändningen till strax efter mitten av 1990-talet anvisade riksdagen våren 1991 kvarstående medel från anslaget avseende bidrag till gödselvårdsanläggningar, som beräknades till 15 milj. kr. – 20 milj. kr. Vid bidragsperiodens slut sommaren 1991 fanns inga kvarstående medel för ändamålet. Detta på grund av en kraftigt ökad efterfrågan av bidrag till utbyggnad av gödselvårdsanläggningar vid bidragsperiodens slut. Jag anser därför att

18,4 milj. kr. för budgetåren 1992/93 – 1993/94 bör anvisas för att minska användningen och reducera riskerna vid användningen av bekämpningsmedel.

För information om obesprutade kantzoner disponerar jordbruksverket 2 milj. kr. för budgetåren 1991/92 – 1993/94. Jag bedömer därmed att erforderliga medel har anvisats för detta ändamål. För forsknings- och utvecklingsinsatser bl. a. rörande biförgiftningar bedömer jag att totalt 1,5 milj. kr. bör anvisas för budgetåren 1992/93 – 1994/95. Detta på grund av att antalet biförgiftningar tycks ha stigit under slutet av 1980-talet och trenden med minskat antal biförgiftningar sedan början av 1980-talet således har brutits. Det är viktigt att orsaken till detta kartläggs och åtgärdas.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Miljöförbättrande åtgärder i jordbruket* för budgetåret 1992/93 anvisa ett reservationsanslag på 32 900 000 kr.

G 7. Bekämpande av växtsjukdomar

1991/92	Anslag	2 429 000
1992/93	Förslag	2 429 000

Från anslaget utbetalas ersättningar för kostnader till följd av åtgärder mot växtskadegörare enligt växtskyddslagen (1972:318) samt för vissa förluster till följd av sådana åtgärder. Kostnader för beredskapsåtgärder mot karantänsskadegörare betalas också från detta anslag, liksom kostnader för undersökningar av växtprover som av växtinspektionen överlämnas för laboratoriemässig diagnostisering.

Statens jordbruksverk

Jordbruksverket föreslår att verket bemyndigas att använda högst 400 000 kr. för brådskande undersökningar i samband med växtinspektion.

Föredragandens överväganden

Jag föreslår att anslaget tas upp med 2 429 000 kr. Jag har därvid räknat med högst 400 000 kr. för brådskande undersökningar i samband med växtinspektion.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Bekämpande av växtsjukdomar* för budgetåret 1992/93 anvisa ett förslagsanslag på 2 429 000 kr.

H. Livsmedel

H 1. Statens livsmedelsverk

1990/91	Utgift	90 468 672
1991/92	Anslag	89 959 000
1991/92	Anslag exkl. mervärdeskatt	86 722 000
1992/93	Förslag	88 486 000

Livsmedelsverkets inkomster består i huvudsak av de avgiftsmedel för central tillsyn och kontroll som överförs till verket från kommunerna. Verket erhåller också ersättning för besiktningsveterinärorganisationens administration.

Livsmedelsverkets organisation m.m. framgår av förordningen (1988:857) med instruktion för statens livsmedelsverk.

	1991/92 exkl. mervärdeskatt	Beräknad ändring 1992/93
		Föredraganden
Personal	**246**	–
Anslag		
Utgifter		
Förvaltningskostnader	99 069 000	+2 271 814
(därav lönekostnader)	(59 815 000)	(+3 949 814)
	99 069 000	**+2 271 814**
Inkomster		
Diverse ersättningar	447 000	–
Ersättning för tillsyn och kontroll	11 900 000	+ 508 000
Nettoutgift	**86 722 000**	**+1 764 000**

Livsmedelsverkets inriktning och dess budgetram för budgetåren 1991/92–1993/94 har fastställts av riksdagen (prop. 1990/91:100 bil. 11, JoU22, rskr. 202). Livsmedelsverket föreslår i huvudsak ingen förändring av inriktning eller budgetram. Verket föreslår dock att

- 1,8 milj. kr. anslås för fyra tjänster för internationellt arbete,
- 2 milj. kr./år anslås för en samverkansgrupp för vattenkvalitet och vattenförsörjning,
- 2,5 milj. kr. anslås för tekniska åtgärder mot surt brunnsvatten.

1990/91	Utgift	–
1991/92	Anslag	1 000
1992/93	Förslag	1 000

Från detta anslag avlönas personal som utför köttbesiktning vid kontrollslakterierna m. m. Under anslaget tas upp ett formellt belopp av 1 000 kr. Statens utgifter för ändamålet täcks enligt särskild taxa av bl. a. slakteriföretagen.

Föredragandens överväganden

Förslag:

Övergripande mål:

Det har inte funnits skäl till att förändra de övergripande mål som gäller treårsperioden 1991/92–1993/94.

Resurser:

Statens livsmedelsverk 1992/93 88 486 000 kr. (ramanslag)
Täckande av vissa kostnader för köttbesiktning 1992/93 1 000 kr. (förslagsanslag)

Livsmedelsverkets redovisade resultat för budgetåret 1990/91 har inte givit mig anledning att föreslå någon förändring av den redan fastställda inriktningen.

För budgetåret 1992/93 har jag räknat med att rationaliseringar motsvarande 2 % av anslaget skall genomföras.

Anslaget har beräknats utifrån följande utgångspunkter. Behovet av resurser för internationellt arbete, främst EG-anpassning, bör tillgodoses genom omprioriteringar inom statens livsmedelsverks anslag. Vad gäller en samverkansgrupp för vattenkvalitet och vattenförsörjning har regeringen i oktober 1991 anvisat medel för verksamheten under budgetåren 1991/92–1993/94. I samråd med chefen för miljö- och naturresursdepartementet har ett anslag om åtgärder för surt brunnsvatten överflyttats från miljö- och naturresursdepartementet till förevarande anslag. I enlighet med en tidigare fastställd plan beräknar jag 2 milj. kr. för dessa åtgärder.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

1. till *Statens livsmedelsverk* för budgetåret 1992/93 anvisa ett ramanslag på 88 486 000 kr..
2. till *Täckande av vissa kostnader för köttbesiktning m. m.* för budgetåret 1992/93 anvisa ett förslagsanslag på 1 000 kr.

H 3. Livsmedelsekonomiska samarbetsnämnden

1990/91	Utgift	[1]2 983 945
1991/92	Anslag	3 482 000
1991/92	Anslag exkl. mervärdeskatt	3 425 000
1992/93	Förslag	3 646 000

[1] Anslaget Lantbruksekonomiska samarbetsnämnden.

Livsmedelsekonomiska samarbetsnämndens uppgift är att göra kalkyler och utredningar rörande den ekonomiska utvecklingen inom lantbruket och de senare leden i livsmedelskedjan.

Samarbetsnämndens sammansättning framgår av förordningen (1988: 862) med instruktion för livsmedelsekonomiska samarbetsnämnden.

Livsmedelsekonomiska samarbetsnämnden

Samarbetsnämnden har begärt realt oförändrade resurser mot bakgrund av de vidgade arbetsuppgifter och den förstärkta utredningsverksamhet som statsmakterna beslutat om dels genom ett särskilt uppföljningsuppdrag, dels genom ny instruktion.

	1991/92 exkl. mervärdeskatt	Beräknad ändring 1992/93
		Föredraganden
Personal	**3**	–
Anslag		
Förvaltningskostnader	3 425 000	+220 616
(därav lönekostnader)	(1 479 000)	(+ 66 220)
	3 425 000	**+220 616**

Föredragandens överväganden

Förslag:

Övergripande mål:

Livsmedelsekonomiska samarbetsnämnden (LES) skall genom att göra kalkyler och utredningar belysa den ekonomiska utvecklingen inom livsmedelsområdet. Samarbetsnämnden skall särskilt redovisa sammanställningar av uppgifter för att belysa de effekter som en ny livsmedelspolitik får i lantbruket och i senare led i livsmedelskedjan.

Resurser m. m.:

Ramanslag 1992/93: 3 646 000 kr.

Planeringsram:

Planeringsramen för perioden 1992/93–1994/95 beräknas till 10 609 860 kr. Vid min bedömning av LES medelsbehov har jag räknat med att rationaliseringar motsvarande 5% av anslaget skall göras fördelade över treårsperioden med 2, 2 och 1% för första, andra resp. tredje budgetåret.

Resultatbedömning:

Genom beslut av 1969 års riksdag inrättades den 1 juli 1969 en särskild samarbetsnämnd, lantbruksekonomiska samarbetsnämnden, för att samordna kalkyler och utredningar rörande den ekonomiska utvecklingen inom lantbruket. LES skulle särskilt redovisa sammanställningar för belysning av den faktiska och förväntade utvecklingen inom lantbrukssektorn samt låta verkställa utredningar som behövdes för jordbrukspolitiska överväganden och beslut.

Dessa uppgifter kvarstod till den 1 mars 1991 då samarbetsnämnden gavs vidgade arbetsuppgifter som redovisas i det följande.

LES har under sin verksamhetstid svarat för omfattande utredningar för att få fram material till de jordbruksprisöverläggningar som fördes fram t.o.m. våren 1989. Som underlag för prissättningen på jordbruksprodukter upprättades bl.a. särskilda normkalkyler som syftade till att belysa jordbrukets intäkter och kostnader under antagande om normala väderleksförhållanden. Vidare togs omfattande material fram i syfte att belysa jordbrukarnas inkomstförhållanden och jämförelser med andra grupper. En särskild index beräknades för att mäta jordbrukarnas kostnader för inköpta produktionsmedel (PM-index). Förutom denna index har för varje månad beräknats prisutvecklingen i olika produktions- och handelsled för jordbruksprisreglerade varor.

Förutom det mycket omfattande underlag som tagits fram till jordbruksprisöverläggningarna har LES även gjort analyser av de rationaliseringspolitiska medlens verkningar samt tagit initiativet till en rad undersökningar för att belysa utvecklingen inom lantbruket på längre sikt och jordbrukspolitikens inflytande på denna utveckling. I arbetet har ingått att utveckla analys- och beräkningsmetoder.

Under de senaste fem åren (1986–1990) har dels prisindexmeddelanden med 11 nummer per år, dels ett 30-tal rapporter publicerats.

Arbetet har bedrivits främst genom särskilda arbetsgrupper i vilka ingått experter från såväl statliga myndigheter på området som från jordbrukets och konsumenternas organisationer. Härigenom har den eftersträvade samordningen åstadkommits. Den institutionaliserade samordning som LES utgör är vidare i sig ett rationaliseringsinstrument genom att det möjliggör en effektiv samordning av tillgängliga resurser.

Fördjupad prövning:

Genom att det livsmedelspolitiska beslutet våren 1990 innebar ändrade förutsättningar för LES verksamhet gjordes redan i fjol en form av fördju-

pad prövning av LES verksamhet. Denna prövning redovisades för riksdagen i budgetpropositionen och resulterade i ny instruktion med vidgade arbetsuppgifter enligt följande.

Våren 1990 beslutade riksdagen om en reformering av den svenska livsmedelspolitiken. En utgångspunkt för den framtida politiken skall enligt riksdagsbeslutet vara att jordbruket i princip skall vara underkastat samma villkor som andra näringar. Jordbruket skall successivt avregleras och marknadsanpassas. Producenterna skall endast ersättas för efterfrågade varor och tjänster. I de fall efterfrågan gäller kollektiva varor och tjänster är offentliga ingripanden befogade. Dessa varor och tjänster skall då betalas med offentliga medel.

I den nya livsmedelspolitiken betonas konsumentaspekterna och förhållandena i de senare leden i livsmedelskedjan.

I beslutet om livsmedelspolitiken understryker riksdagen vidare dels nödvändigheten av att reformen följs upp på olika områden och utifrån olika aspekter, dels LES viktiga roll i detta uppföljningsarbete.

Flera myndigheter, däribland LES, har fått i uppdrag att följa reformens effekter. Uppdragen innefattar allt från effekter på markanvändning och miljö till effekter på livsmedlens pris och kvalitet samt hälsoeffekter. Den särskilt tillkallade konsumentberedningen skall följa och utvärdera reformens effekter ur ett brett konsumentperspektiv.

LES uppföljningsarbete skall ske i nära samråd med övriga myndigheter inom livsmedelsområdet. LES skall härvid följa det uppföljningsarbete som sker vid andra myndigheter och komplettera med egna analyser och utredningar. Med utgångspunkt i detta skall LES redovisa en sammanställning över reformens effekter utifrån olika perspektiv. Resultatet av arbetet skall redovisas den 1 oktober varje år under den s. k. omställningsperioden med en första rapportering den 1 oktober 1991. En samlad utvärdering skall redovisas den 1 oktober 1994.

Stora krav kommer att ställas på samordning mellan de olika myndigheterna så att dubbelarbete undviks och så att en samlad bild av reformens effekter i hela livsmedelskedjan kan erhållas.

Mot denna bakgrund fick LES fr. o. m. den 1 mars 1991 vidgade arbetsuppgifter och skall arbeta med hela livsmedelskedjan och således inte enbart, som tidigare, med lantbruket. LES namn har som följd härav ändrats till livsmedelsekonomiska samarbetsnämnden. LES instruktion ändrades också och enligt den nya instruktionen skall LES genom att göra kalkyler och utredningar belysa den ekonomiska utvecklingen inom livsmedelsområdet. LES skall särskilt redovisa sammanställningar och uppgifter för att belysa de effekter som en ny livsmedelspolitik får i lantbruket och senare led i livsmedelskedjan samt låta verkställa utredningar som behövs för livsmedelspolitiska överväganden och beslut.

Även sammansättningen av LES styrelse har ändrats och styrelsen har utökats.

Slutsatser:

Den nya inriktning som jag nu redovisat och som lades fast av regeringen och riksdagen så sent som våren 1991 bör gälla under den kommande treårsperioden.

Den nationella politiken kan under den närmaste tiden komma att påverkas av förändringar i livsmedelspolitiken internationellt till följd av ett EES-avtal, pågående GATT-förhandlingar samt ett svenskt medlemskap i EG. De närmaste åren kan således förväntas innebära stora förändringar för svensk livsmedelssektor. Det blir därför en viktig uppgift för LES att hålla sig informerad om och belysa effekterna av dessa förändringar för livsmedelssektorn. Genom LES sammansättning finns goda möjligheter att följa dessa effekter så fullständigt som möjligt. En uppgift för LES blir också att utveckla analysmetoder som belyser förändringarna.

Mot bakgrund av vad jag nu anfört bör LES tilldelas för budgetåret 1992/93 ett ramanslag på 3 646 000 kr. För budgetåret 1992/93 har jag räknat med rationaliseringar motsvarande 2 % av anslaget.

Hemställan

Med hänvisning till vad jag nu har anfört hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen att

1. godkänna att den övergripande målsättningen för verksamheten inom livsmedelsekonomiska samarbetsnämnden skall vara den som jag har förordat i avsnitten Fördjupad prövning och Slutsatser,
2. till *Livsmedelsekonomiska samarbetsnämnden* för budgetåret 1992/93 anvisa ett ramanslag på 3 646 000 kr.

H 4. Inköp av livsmedel m. m. för beredskapslagring

H 5. Kostnader för beredskapslagring av livsmedel m. m.

I regeringskansliet förbereds för närvarande en särskild proposition om totalförsvarets utveckling under perioden 1992/93–1996/97. Propositionen skall föreläggas riksdagen under våren 1992.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att, i avvaktan på särskild proposition i ämnet,

1. till *Inköp av livsmedel m. m. för beredskapslagring* för budgetåret 1992/93 beräkna ett reservationsanslag på 42 876 000 kr.,
2. till *Kostnader för beredskapslagring av livsmedel m. m.* för budgetåret 1992/93 beräkna ett förslagsanslag på 223 077 000 kr.

H 6. Industrins råvarukostnadsutjämning, m. m.

1991/92	Anslag	183 000 000
1992/93	Förslag	179 000 000

Från anslaget betalas i enlighet med förordningen (1991:914) om avgifter på vissa jordbruksprodukter m. m. dels delar av kostnaderna för indu-

strins råvarukostnadsutjämning (RÅK), dels kostnaderna för rabatteringssystemet för svensktillverkad stärkelse för tekniskt bruk.

Från anslaget betalas vidare ett stöd till Sveriges exportråd för exportfrämjande verksamhet.

Statens jordbruksverk

Jordbruksverket har beräknat kostnaderna för industrins råvarukostnadsutjämning till 172,5 milj. kr., en ökning med 32,5 milj. kr. Kostnaderna för rabatteringssystemet för stärkelse beräknas till oförändrade 39 milj. kr. Stödet till exportrådet föreslås behållas oförändrat på 4 milj. kr. Ökningen på 32,5 milj. kr. beror dels på det beslut om ändrad varuomfattning i RÅK som regeringen beslutade om våren 1991 i enlighet med riksdagens beslut (prop. 1989/90: 146, JoU25, rskr. 327) om livsmedelspolitiken, dels på en bedömning av konsekvenserna av ett kommande EES-avtal.

Sammanlagt hemställer jordbruksverket om att anslaget förs upp med totalt 215,5 milj. kr.

Föredragandens överväganden

Inom ramen för EES-förhandlingarna har de deltagande länderna arbetat med att utforma ett gemensamt system för utjämning av industrins kostnader för jordbruksråvaror. Den slutgiltiga utformningen av ett sådant system påverkas emellertid också av de pågående GATT-förhandlingarna. Ett gemensamt system kommer, förutom att det påverkar själva utformningen av det svenska systemet för råvarukostnadsutjämning, också sannolikt att påverka kostnaderna för detsamma. Mot denna bakgrund föreslår jag att kostnaderna för detta förs upp med oförändrat belopp.

Vad gäller kostnaderna för rabatteringssystemet för svensktillverkad stärkelse för tekniskt bruk beräknar jag dessa, i likhet med jordbruksverket, till oförändrat 39 milj. kr.

Några ytterligare medel till Sveriges exportråd anvisas inte under detta anslag.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

1. medge att statens jordbruksverk för råvarukostnadsutjämning under budgetåret 1992/93 får disponera en rörlig kredit på högst 20 000 000 kr. i riksgäldskontoret,
2. till *Industrins råvarukostnadsutjämning, m. m.* för budgetåret 1992/93 anvisa ett förslagsanslag på 179 000 000 kr.

H 7. Ersättningar på grund av radioaktivt nedfall

1990/91	Utgift	70 390 879
1991/92	Anslag	1 000
1992/93	Förslag	1 000

Från detta anslag betalas kostnader med anledning av beslut om ersättning enligt förordningen (1986:621) om ersättning till jordbruks-, trädgårds- och renskötselföretag samt till vissa fiskare med anledning av Tjernobylolyckan och förordningen (1987:64) om ersättning för merkostnader och förluster med anledning av Tjernobylolyckan till dem som för sitt uppehälle är beroende av fiske, jakt, bär- eller svampplockning.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Ersättningar på grund av radioaktivt nedfall* för budgetåret 1992/93 anvisa ett förslagsanslag på 1 000 kr.

H 8. Livsmedelsstatistik

Regeringen har för avsikt att senare förelägga riksdagen förslag om behovet av statistik rörande jordbruk och livsmedel.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att, i avvaktan på särskild proposition i ämnet,

till *Livsmedelsstatistik* för budgetåret 1992/93 beräkna ett förslagsanslag på 13 229 000 kr.

I. Utbildning och forskning

I 1. Sveriges lantbruksuniversitet

1990/91	Utgift	507 259 299	Reservation	[1] 42 893 497
1991/92	Anslag	616 512 000		
1991/92	Anslag exkl. mervärdeskatt	591 874 000		
1992/93	Förslag	627 275 000		

[1] Exkl. mervärdeskatt.

Från anslaget bekostas utbildning, forskning och försöksverksamhet samt djursjukvård vid Sveriges lantbruksuniversitet (SLU).

Lantbruksuniversitetets verksamhet bedrivs vid 54 institutioner, elva försöksdistrikt, en till Skara förlagd försöksgård, sex försöksparker samt ett antal jordbruksegendomar och fältstationer. Verksamheten är förlagd till sammanlagt 33 orter.

Sveriges lantbruksuniversitet

Lantbruksuniversitetet föreslår för budgetåret 1992/93 att anslaget räknas upp med sammanlagt 28 534 000 kr. exkl. pris- och löneomräkning enligt följande.

Anslaget bör tillföras 7 milj. kr. i enlighet med 1990 års forskningspolitiska beslut.

Ytterligare 3.4 milj. kr. behövs för att göra det ekonomiskt möjligt att omvandla två tredjedelar av utbildningsbidragen till doktorandtjänster.

För att täcka kostnaderna vid förändrat huvudmannaskap för praktikutbildningen i jägmästare- och skogsmästareutbildningen
och för det propedeutiska året i agronomutbildningen behövs 850 000 kr. resp. 3 180 000 kr.

För att täcka merkostnaderna i samband med inordnandet av statens lantbrukskemiska laboratorium i SLU behövs 3 836 000 kr.

Anslaget bör vidare tillföras 10, 3 milj. kr. för att förstärka riksskogstaxeringen.

Föredragandens överväganden

Den övergripande översyn av SLU som har gjorts av en särskild utredare redovisas inom kort. Förslagen kommer att remissbehandlas. De skall utgöra ett av underlagen för den forskningsproposition som skall presenteras år 1993.

Anslaget bör förutom för pris- och löneomräkning räknas upp med 7 milj. kr. för förstärkning av forskningen i enlighet med vad som förordades i forskningspropositionen 1990. Jag är däremot inte beredd att föreslå medel till förstärkning av riksskogstaxeringen. Eventuella förändringar av riksskogstaxeringen och finansieringen härav får behandlas av den kommitté som utvärderar och ser över skogspolitiken.

Av de medel som dras in genom tillämpningen av ett generellt rationali-

seringskrav bör medel motsvarande en procent av anslaget disponeras av SLU för att möjliggöra en fortsatt omvandling av utbildningsbidrag till doktorandtjänster. För att täcka kostnader vid ett ändrat huvudmannaskap för praktikutbildningen för jägmästare och för det propedeutiska året i agronomutbildningen bör anslaget räknas upp med 2 920 000 kr. Medel för SLUs medverkan i TEMPUS (Trans-European Mobility Scheme for University Studies) anvisas på åttonde huvudtiteln.

Följande planeringsram för statlig högskoleutbildning inom jordbruks- och skogsbrukssektorn bör gälla för nästa budgetår. Möjligheterna till omfördelningar bör betonas.

Utbildningslinje/poäng	Antal utbildningsplatser
Lantbruksvetenskapliga fakulteten	
Agronomlinjen, 200 poäng	130
Hortonomlinjen, 200 poäng	25
Landskapsarkitektlinjen, 200 poäng	30
Lantmästarlinjen, 40 poäng	140
Trädgårdsteknikerlinjen, 40 poäng	44
Skogsvetenskapliga fakulteten	
Jägmästarlinjen, 200 poäng	60
Skogsmästarlinjen, 40 poäng	45
Skogsteknikerlinjen, 80 poäng	135
Veterinärmedicinska fakulteten	
Veterinärlinjen, 220 poäng	65
Djursjukvårdarlinjen, 40 poäng	20
Summa	**694**

Regeringen har med stöd av riksdagens bemyndigande föreskrivit ändrat ämnesinnehåll för tjänster enligt följande (jfr prop. 1966:1 bil. 10 s. 361, SU42, rskr. 125).

Tidigare ämnesinnehåll	Ändrat ämnesinnehåll
Livsmedelsmikrobiologi	Livsmedelshygien
Husdjurens sjukdomsgenetik	Sjukdomsgenetik

Vid sidan av omfördelningar av forskningsresurser är omprövningen av professurer eller ämnesinnehållet i dem väsentligt för förnyelsen av forskningen.

I enlighet med förslagen i betänkandet (SOU 1991:32) Naturvårdsverkets uppgifter och organisation bör SLU från naturvårdsverket tillföras resurser för verksamheten inom miljöövervakning, radioekologi, Grimsö forskningsstation och databanken för hotade arter. Kostnaderna härför uppgår till 7 129 729 kr. Vidare bör SLU med anledning av byggnadsstyrelsens omorganisation tillföras 10 052 110 kr. för verksamhetsanknutna ombyggnader.

Mot bakgrund av de omfattade besparingar som måste göras på statsbudgeten bör anslaget till SLU räknas ned med 30 milj. kr. Det ankommer på SLU att självt besluta om hur besparingarna skall göras.

De bör kunna tas ut på sådant sätt att förändringar grundade på den

nämnda utvärderingen inte försvåras. Ett exempel på område för besparingar kan vara den skogliga utbildningen som bör anpassas till marknadens krav. Ett annat är försöksverksamhet och utpräglad tillämpad forskning.

Sammanlagt bör anslaget till SLU för budgetåret 1991/92 räknas upp med 35 401 000 kr. till 627 275 000 kr. Därvid har hänsyn tagits tagits till att SLU skall medverka till finansiering av telefonväxlar.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Sveriges lantbruksuniversitet* för budgetåret 1992/93 anvisa ett reservationsanslag på 627 275 000 kr.

I 2. Lokalkostnader m. m. vid Sveriges lantbruksuniversitet

1990/91	Utgift	261 631 378
1991/92	Anslag	265 704 000
1991/92	Anslag exkl. mervärdeskatt	265 617 000
1992/93	Förslag	295 336 000

Från anslaget bekostas lokalhyror vid Sveriges lantbruksuniversitet (SLU) och ersättningar till domänverkets fond för upplåten mark. Vidare redovisas här de byggnadsarbeten för SLU som tidigare redovisades under anslaget Byggnadsarbeten vid SLU m. m.

Huvuddelen av SLUs lokalinnehav förvaltas för närvarande av byggnadsstyrelsen. Lokalbeståndet uppgår till ca 400 800 m2. SLU disponerar under budgetåret 1991/92 ca 265 milj. kr. för lokalkostnader. Det motsvarar 31 % av anslagen till förvaltningskostnader och lokaler för SLU.

Byggnadsstyrelsen föreslår för perioden 1992–1993 som nytt investeringsprojekt upprustning av de tidigare lokalerna för mikrobiologi. Byggnadsstyrelsen beräknar kostnaderna till 28,1 milj. kr. motsvarande en hyresökning på 1,9 milj. kr.

Föredragandens överväganden

För upprustning av nuvarande lokaler för mikrobiologi har medel anvisats i annan ordning.

Anslaget bör räknas upp med 29 719 000 kr. till 295 336 000 kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Lokalkostnader m. m. vid Sveriges lantbruksuniversitet* för budgetåret 1992/93 anvisa ett förslagsanslag på 295 336 000 kr.

I 3. Inredning och utrustning av lokaler vid Sveriges lantbruksuniversitet m. m.

1990/91	Utgift	35 771 363	Reservation	[1]25 672 590
1991/92	Anslag	55 450 000		
1991/92	Anslag exkl. mervärdeskatt	53 771 000		
1992/93	Förslag	33 700 000		

[1] Exkl. mervärdeskatt.

Från anslaget bekostas inredning och utrustning av lokaler vid Sveriges lantbruksuniversitet och andra institutioner som har anknytning till forsknings- och försöksverksamhet inom jordbruksdepartementets verksamhetsområde.

Myndigheterna

Byggnadsstyrelsen hemställer att 4,7 milj. kr. anvisas för budgetåret 1992/93, att kostnadsramen för genetiskt centrum räknas upp med 400 000 kr. till 6 735 000 kr., att en ny kostnadsram för inredning av institutionen för landskapsarkitektur resp. lantbruksbyggnadsteknik förs upp till ett belopp av 2,2 milj. kr. samt att kostnadsramen för byggnadsstyrelsens fördelning räknas upp med ca 3,2 milj. kr. till 5,6 milj. kr.

Utrustningsnämnden för universitet och högskolor (UUH) föreslår att den för dess verksamhetsområde avsedda anslagsposten för budgetåret 1992/93 beräknas till 32 milj. kr., att kostnadsramen för telefonväxlar räknas upp med 2,1 milj. kr. till 11,9 milj. kr., att en ny kostnadsram på 3,4 milj. kr. för ombyggnad av djurstallar förs upp, att en ny kostnadsram på 3,6 milj. kr. för datorutrustning m. m. till riksskogstaxeringen förs upp samt att kostnadsramen för SLUs fördelning räknas upp med 1 milj. kr. till 30,1 milj. kr.

Föredragandens överväganden

Kostnadsramen för inredning som disponeras av byggnadsstyrelsen bör prisomräknas. Dessutom bör den räknas upp med 91 000 kr. med anledning av överföringar av verksamhet från naturvårdsverket till SLU. Det innebär en kostnadsram för byggnadsstyrelsens fördelning på sammanlagt 2 638 000 kr. Vidare bör ramen för inredning av genetiskt centrum räknas upp med 400 000 kr.

Kostnadsramen För SLUs fördelning bör räknas upp med 1 milj. kr. motsvarande automatiska kostnadsökningar. Vidare bör den tillföras 1 850 000 kr. med anledning av överföringar av verksamhet från naturvårdsverket. Sammanlagt bör kostnadsramen För SLUs fördelning nästa budgetår föras upp med 31 520 000 kr. Delramen för telefonväxlar bör räknas upp med 2,1 milj. kr. till 11,9 milj. kr. Slutligen bör utrustningsramen för genetiskt centrum räknas upp med 220 000 kr. till 10 620 000 kr.

Mot bakgrund bl. a. av de bedömda medelsreservationerna beräknar jag anslagsbehovet till 33,7 milj. kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

1. bemyndiga regeringen att besluta om anskaffning av inredning och utrustning för lokaler vid Sveriges lantbruksuniversitet m. m. inom de kostnadsramar som jag har förordat i det föregående,
2. till *Inredning och utrustning av lokaler vid Sveriges lantbruksuniversitet m. m.* för budgetåret 1992/93 anvisa ett reservationsanslag på 33 700 000 kr.

I 4. Skogs- och jordbrukets forskningsråd

1990/91	Utgift	127 248 430	Reservation	[1]49 162 011
1991/92	Anslag	156 725 000		
1991/92	Anslag exkl. mervärdeskatt	150 676 000		
1992/93	Förslag	169 680 000		

[1] Exkl. mervärdeskatt.

Skogs- och jordbrukets forskningsråd (SJFR) skall enligt sin instruktion främja och stödja i första hand sådan grundlägga och långsiktig forskning som gagnar skogsbruket, jordbruket och trädgårdsnäringen.

Skogs- och jordbrukets forskningsråd

SJFR föreslår att rådets grundläggande anslag i enlighet med forskningspropositionen 1990 räknas upp med 5 milj. kr. för budgetåret 1992/93. Därtill kommer medel för de särskilda forskningsprogram som finansieras med miljöavgifterna på handelsgödsel och bekämpningsmedel. En större utvärdering av programmen har påbörjats under hösten 1990.

Föredragandens överväganden

SJFR skall enligt 1987 års forskningsproposition kompenseras för löne- och prisökningar fr. o. m. budgetåret 1988/89 enligt samma principer som gäller för anslagen till högskolan. Avtalsenliga löneökningar, som inte är kända i sådan tid att de kan beaktas i detta sammanhang, kompenseras från det s. k. täckningsanslaget. Dessa principer har tillämpats vid anslagsberäkningen för nästa budgetår. Av de medel som dras in genom tillämpningen av ett generellt rationaliseringskrav bör medel motsvarande en procent av anslaget få disponeras av SJFR för effektivitetshöjande åtgärder under budgetåret. Anslaget bör dessutom tillföras 5 milj. kr. i enlighet med vad som förordades i forskningspropositionen 1990. För delfinansiering av Sveriges medverkan i EGs agroindustriella forskningsprogram AIR bör anslaget tillföras 8 milj. kr.

Naturvetenskapliga forskningsrådet har ansvarat för ett tidsbegränsat program avseende tvärvetenskaplig skogsforskning. Programmet upphör nu och därmed det naturvetenskapliga forskningsrådets åtaganden inom

detta område. Detta innebär att SJFR måste ägna ökad uppmärksamhet åt forskning av detta slag.

Sammanlagt bör anslaget räknas upp med 19 004 000 kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Skogs- och jordbrukets forskningsråd* för budgetåret 1992/93 anvisa ett reservationsanslag på 169 680 000 kr.

I 5. Stöd till kollektiv forskning

1990/91 Utgift	45 960 244	Reservation	[1] 1 898 149
1991/92 Anslag	99 800 000		
1992/93 Förslag	101 200 000		

[1] Inkl. mervärdeskatt.

Medlen är budgeterade inkl. mervärdeskatt.

Under anslaget anvisas medel till stöd för kollektiv jordbruksteknisk forskning och skogsteknisk forskning samt kollektiv forskning om skogsträdsförädling och skogsgödsling m. m. Vidare anvisas medel till stöd för kollektivt forsknings- och utvecklingsarbete inom jordbruks- och växtförädlingsområdena.

Kollektiva program

(1 000-tal kr.)

	1991/92	1992/93
Jordbruksteknik	3 400	3 600
Skogsteknik	15 200	16 000
Skogsträdsförädling, skogsgödsling, m. m.	8 200	8 600
Jordbruksforskning	2 000	2 000
Växtförädling	19 000	19 000
Stiftelsen Lantbruksforskning	52 000	52 000
Summa program	**99 800**	**101 200**

Statens stöd till *kollektiv jordbruksteknisk forskning* regleras i ett mellan staten och Stiftelsen Jordbruksteknisk forskning träffat avtal om gemensam finansiering av forsknings- och utvecklingsverksamhet på det jordbrukstekniska området. Avtalet avser tiden den 1 juli 1990–den 30 juni 1993. Enligt avtalet medverkar SJFR i finansieringen av verksamheten genom att under avtalsperioden bidra med sammanlagt 10,3 milj. kr., varav 3,6 milj. kr. under budgetåret 1992/93. Stiftelsen åtar sig att under avtalsperioden tillskjuta lägst motsvarande belopp, varav sammanlagt minst 7 milj. kr. i form av direkt bidrag. Jordbrukstekniska institutet har ansvaret för genomförandet av det avtalade programmet. Tilläggsavtal har träffats om viss teknik för alternativa produktionsformer och alternativ användning av åkermark.

Statens stöd till *kollektiv skogsteknisk forskning* regleras i ett mellan

staten och Stiftelsen Skogsteknisk FoU träffat avtal om gemensam finansiering av forsknings- och utvecklingsverksamhet på det skogstekniska området. Avtalet avser tiden den 1 juli 1990—den 30 juni 1993. Enligt avtalet åtar sig SJFR att medverka i finansieringen av verksamheten genom att under avtalsperioden tillskjuta sammanlagt 46 milj. kr., varav 16 milj. kr. under budgetåret 1992/93. Stiftelsen åtar sig att under avtalsperioden tillskjuta sammanlagt lägst 46 milj. kr., varav minst 44 milj. kr. som direkt, kontant bidrag. Ett tilläggsavtal om teknikutveckling har träffats. En mer omfattande utvärdering av verksamheten har nyligen gjorts.

Statens stöd till *kollektiv forskning rörande skogsträdsförädling och skogsgödsling, m. m.* regleras i ett mellan staten och Stiftelsen Skogsförbättring träffat avtal om gemensam finansiering av forsknings- och utvecklingsverksamhet för skogsträdsförädling och skogsgödsling m. m. Avtalet avser tiden den 1 juli 1990—den 30 juni 1993. Enligt avtalet åtar sig SJFR att medverka i finansieringen av verksamheten genom att under avtalsperioden tillskjuta sammanlagt 24,7 milj. kr., varav 8,6 milj. kr. under budgetåret 1992/93. Stiftelsen åtar sig att under avtalsperioden tillskjuta sammanlagt lägst 24,7 milj. kr., varav minst 23,7 milj. kr. som direkt, kontant bidrag. Ett tilläggsavtal har träffats om bl. a. metodutveckling avseende skogsträdsförädling.

I syfte att effektivisera skogsforskningen planerar företrädarna för skogsnäringen att slå samman Institutet för skogsförbättring och Forskningsstiftelsen Skogsarbeten inom vilka den huvudsakliga verksamheten i de två senaste nämnda ramprogrammen bedrivs. Sammanslagningen är avsedd att ske den 1 juli 1992, dvs. ett år innan de nu löpande avtalen löper ut. Jag föreslår att det nya institutet får träda i de gamlas ställe som utförare av verksamheter inom programmen.

Institutet för skogsförbättring har tillkommit med statens medverkan (prop. 1967:51, JoU12, rskr. 164). Vid en sammanslagning av institutet och Forskningsstiftelsen Skogsarbeten bör skogsnäringen överta samtliga förpliktelser som staten kan ha i fråga om personal och ekonomi. Därmed kommer det nya institutet att bli helt branschägt.

Statens *stöd till växtförädling* regleras i ett avtal mellan staten och Lantbrukarnas riksförbund (LRF) om gemensam finansiering av visst växtförädlingsarbete. Enligt avtalet som omfattar tiden den 1 januari 1990—den 30 juni 1993 bidrar staten med sammanlagt 66,5 milj. kr. under avtalsperioden, varav 19 milj. kr. under budgetåret 1992/93. LRF bidrar under avtalsperioden med sammanlagt 59,5 milj. kr. Enligt avtalet skall SJFR ställa ytterligare 7 milj. kr. av tillgängliga medel till verksamhetens förfogande.

Medel till *Stiftelsen Lantbruksforskning* bör i likhet med föregående budgetår anvisas över detta anslag. Medlen utgör näringens bidrag till forskning som tidigare bekostats inom ramen för regleringsekonomin. Beloppet beräknar jag till 52 milj. kr.

Anslaget för nästa budgetår bör föras upp med 101,2 milj. kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

1. godkänna vad jag har förordat om Institutet för skogsförbättring,
2. till *Stöd till kollektiv forskning* för budgetåret 1992/93 anvisa ett reservationsanslag på 101 200 000 kr.

I 6. Bidrag till Skogs- och lantbruksakademien

1990/91	Utgift	713 000
1991/92	Anslag	742 000
1992/93	Förslag	772 000

Medlen till Skogs- och lantbruksakademien är budgeterade inkl. mervärdeskatt.

Skogs- och lantbruksakademiens uppgift är att med stöd av vetenskap och praktisk erfarenhet till samhällets gagn främja jord- och skogsbruk samt därtill knuten verksamhet. Från anslaget betalas kostnader för akademiens ordinarie tjänstemän, ersättning åt skoglig expertis, bidrag till bibliotek m. m. samt vissa kostnader för utländskt forskarutbyte och utländska forskarkontakter.

Skogs- och lantbruksakademien

Under det gångna året har akademien belyst aktuella skogs- och jordbruksfrågor vid ordinarie månadssammankomster, vid seminarier samt genom arbete inom och rapporter från utskott, kommitté- och arbetsgrupper. För budgetåret 1992/93 hemställs om ett anslag av 1,4 milj. kr. för bidrag till lönekostnader.

Föredragandens överväganden

Anslaget bör räknas upp med 30 000 kr.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Bidrag till Skogs- och lantbruksakademien* för budgetåret 1992/93 anvisa ett förslagsanslag på 772 000 kr.

J. Biobränslen

J 1. Bioenergiforskning

Nytt anslag (förslag) 48 930 000

Under anslaget tas upp statens stöd för forskning och utveckling på bioenergibränsleområdet inom ramen för Huvudprogram Energiforskning. Huvudprogrammet är uppdelat i olika teknikområden.

Enligt departementsförordningen (1982:1177) skall bl. a. ärenden som gäller biobränsle föredras av chefen för jordbruksdepartementet.

Inom biobränsleteknikområdet lämnas stöd till forskning och utveckling som rör produktion och distribution av trädbränslen, energiskog och andra energigrödor, torv, kol, avfall och biogas. Medlen härför disponeras av närings- och teknikutvecklingsverket (NUTEK). Under detta anslag anvisas även medel för energirelaterad transportforskning och forskning om förbränning och förgasning vid Studsvik AB. Det ankommer på regeringen att ta ställning till fördelningen av medel mellan teknikområdena samt till ansvarsfördelningen för huvudprogrammet mellan berörda myndigheter.

Genom riksdagens energipolitiska beslut våren 1991 (prop. 1990/91:88, NU40, rskr. 373) infördes en möjlighet att utnyttja det särskilda jordbrukspolitiska omställningsstödet direkt till anläggningar för produktion av etanol ur spannmål. Enligt tidigare beslut kunde omställningsstöd utgå till odlare av grödor för etanolproduktion. I den energipolitiska propositionen angavs som förutsättning för att stödet skulle få användas på föreslaget sätt att de handelspolitiska konsekvenserna först klarats ut. I riksdagens beslut förutsattes (NU40 s. 121) att regeringen till riksdagen skulle redovisa resultatet av de konsultationer i frågan som pågick.

Företrädare för UDs handelsavdelning, jordbruksdepartementet och dåvarande industridepartementet har under våren 1991 genomfört överläggningar med företrädare för EG-kommissionen i syfte att klarlägga om EGs konkurrensregler lägger hinder i vägen för ett stöd till etanolproduktion med den utformning som angivits i det föregående. Av genomförda överläggningar framgår att några sådana hinder inte torde föreligga för ifrågavarande stöd.

Bioenergiforskningen bör under nästa budgetår bedrivas i huvudsak i enlighet med riksdagens forskningspolitiska beslut våren 1990. Budgetåret 1992/93 utgör det tredje året i den treåriga programperiod riksdagen fattade beslut om våren 1990.

Riksdagen har årligen bemyndigat regeringen att i samband med stöd till energiforskning göra åtaganden även efter det aktuella budgetåret och efter det beslutade treårsprogrammets slut. Sådana bemyndiganden behövs enligt de ansvariga myndigheterna även under budgetåret 1992/93 för att möjliggöra kontinuitet och långsiktighet i forsknings- och utvecklingsverksamhet. Detta är av särskild vikt med hänsyn till att energiforskningen under den senaste programperioden har givits en mer långsiktig inriktning, bl. a. genom ett utökat stöd till grundläggande forskning.

Förutom medel under detta anslag disponerar NUTEK reserverade medel under tolfte huvudtitelns anslag Energiforskning.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

1. bemyndiga regeringen att under budgetåret 1992/93 ikläda staten ekonomiska förpliktelser i samband med stöd till forskning och utveckling inom energiområdet som innebär åtagande om 35 000 000 kr. för budgetåret 1993/94, 30 000 000 kr. för budgetåret 1994/95, 25 000 000 kr. för budgetåret 1995/96, 20 000 000 kr. för budgetåret 1996/97, 15 000 000 kr. för budgetåret 1997/98 samt 10 000 000 kr. för budgetåret 1998/99,
2. till *Bioenergiforskning* för budgetåret 1992/93 anvisa ett reservationsanslag på 48 930 000 kr.

J 2. Bidrag för ny energiteknik

Nytt anslag (förslag) 200 000 000

Riksdagen beslutade våren 1991 om ett stöd för att främja investeringar i anläggningar för kraftvärmeproduktion med biobränsle och för att förbättra konkurrenskraften för befintlig biobränslebaserad kraftvärme (prop. 1990/91:88, NU40, rskr. 373). Detta stöd ingår som ett led i energiöverenskommelsen.

Stödet som administreras av NUTEK kan lämnas fr. o. m den 1 juli 1991 och är avsett att gälla under en femårsperiod. För stödet har avsatts 1 miljard kronor för femårsperioden. Medlen skall anvisas i form av årliga anslag över statsbudgeten på 200 milj. kr. per budgetår. Den stödgivande myndigheten får, inom den totala medelsramen 1 miljard kronor, fritt fördela sina åtganden över femårsperioden. Utbetalningarna får dock inte överstiga det belopp som finns tillgängligt på anslaget.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Bidrag för ny energiteknik* för budgetåret 1992/93 anvisa ett reservationsanslag på 200 000 000 kr.

Sid.

1 **Översikt**

A. Jordbruksdepartementet m. m.

19	1	Jordbruksdepartementet, *förslagsanslag*	30 482 000
20	2	Lantbruksråd, *förslagsanslag*	5 521 000
20	3	Utredningar m. m., *reservationsanslag*	9 313 000
21	4	Bidrag till vissa internationella organisationer m. m., *förslagsanslag*	33 000 000
			78 316 000

B. Jordbruk och trädgårdsnäring

22	1	Statens jordbruksverk, *ramanslag*	127 045 000
24	2	Bidrag till jordbrukets rationalisering, m. m., *förslagsanslag*	14 842 000
25	3	Markförvärv för jordbrukets rationalisering, *reservationsanslag*	1 000
26	4	Täckande av förluster på grund av statlig kreditgaranti, *förslagsanslag*	19 928 000
28	5	Stöd till skuldsatta jordbrukare, *förslagsanslag*	10 000 000
28	6	Startstöd till jordbrukare, *förslagsanslag*	30 000 000
29	7	Stöd till avbytarverksamhet m. m., *förslagsanslag*	435 000 000
29	8	Stöd till jordbruket och livsmedelsindustrin i norra Sverige, *förslagsanslag*	*873 000 000
30	9	Stöd till innehavare av fjällägenheter m. m., *reservationsanslag*	1 538 000
30	10	Omställningsåtgärder i jordbruket m. m., *förslagsanslag*	2 335 502 000
34	11	Rådgivning och utbildning, *reservationsanslag*	29 785 000
35	12	Stöd till sockerbruken på Öland och Gotland m. m., *förslagsanslag*	24 500 000
36	13	Bidrag till trädgårdsnäringens rationalisering, m. m., *förslagsanslag*	4 300 000
			3 905 441 000

C. Skogsbruk

38	1	Skogsvårdsorganisationen, *förslagsanslag*	1 000
41	2	Skogsvårdsorganisationen: Myndighetsuppgifter, *ramanslag*	310 080 000
42	3	Skogsvårdsorganisationen: Frö- och plantverksamhet, *förslagsanslag*	1 000
43	4	Bidrag till skogsvård m. m., *förslagsanslag*	142 492 000
45	5	Stöd till byggande av skogsvägar, *förslagsanslag*	39 962 000

* Beräknat belopp.

46	6	Främjande av skogsvård m. m., *reservationsanslag*	14 868 000
			507 404 000
		D. Fiske	
47	1	Fiskeriverket, *förslagsanslag*	55 816 000
48	2	Främjande av fiskerinäringen, *reservationsanslag*	4 541 000
48	3	Isbrytarhjälp åt fiskarbefolkningen, *förslagsanslag*	1 000
49	4	Bidrag till fiskets rationalisering m. m, *förslagsanslag*	9 388 000
49	5	Lån till fiskerinäringen, *reservationsanslag*	40 000 000
50	6	Täckande av förluster vid statlig kreditgaranti till fiske, *förslagsanslag*	1 000
50	7	Prisreglerande åtgärder på fiskets område, *förslagsanslag*	1 000
51	8	Ersättning för intrång i enskild fiskerätt m. m., *förslagsanslag*	1 000 000
51	9	Bidrag till fiskevård m. m., *reservationsanslag*	4 174 000
			114 922 000
		E. Rennäring m. m.	
53	1	Främjande av rennäringen, *reservationsanslag*	11 017 000
55	2	Prisstöd till rennäringen, *förslagsanslag*	*33 000 000
55	3	Ersättningar för viltskador m. m., *förslagsanslag*	*12 320 000
			56 337 000
		F. Djurskydd och djurhälsovård	
56	1	Statens veterinärmedicinska anstalt: Uppdragsverksamhet, *förslagsanslag*	1 000
57	2	Bidrag till statens veterinärmedicinska anstalt, *reservationsanslag*	65 293 000
57	3	Distriktsveterinärorganisationen: Uppdragsverksamhet, *förslagsanslag*	1 000
59	4	Bidrag till distriktsveterinärorganisationen, *reservationsanslag*	74 637 000
59	5	Bidrag till avlägset boende djurägare för veterinärvård, *förslagsanslag*	2 217 000
60	6	Djurhälsovård och djurskyddsfrämjande åtgärder, *reservationsanslag*	30 357 000
61	7	Centrala försöksdjursnämnden, *ramanslag*	5 370 000
64	8	Bekämpande av smittsamma husdjurssjukdomar, *förslagsanslag*	51 766 000
			229 642 000

* Beräknat belopp.

		G. Växtskydd och jordbrukets miljöfrågor	
66	1	Statens utsädeskontroll: Uppdragsverksamhet, *förslagsanslag*	1 000
71	2	Bidrag till statens utsädeskontroll, *reservationsanslag*	3 223 000
72	3	Statens växtsortnämnd, *ramanslag*	628 000
72	4	Statens maskinprovningar: Uppdragsverksamhet, *förslagsanslag*	1 000
73	5	Bidrag till statens maskinprovningar, *reservationsanslag*	7 268 000
74	6	Miljöförbättrande åtgärder i jordbruket, *reservationsanslag*	32 900 000
77	7	Bekämpande av växtsjukdomar, *förslagsanslag*	2 429 000
			46 450 000
		H. Livsmedel	
78	1	Statens livsmedelsverk, *ramanslag*	88 486 000
79	2	Täckande av vissa kostnader för köttbesiktning m. m., *förslagsanslag*	1 000
80	3	Livsmedelsekonomiska samarbetsnämnden, *ramanslag*	3 646 000
83	4	Inköp av livsmedel m. m. för beredskapslagring, *reservationsanslag*	*42 876 000
83	5	Kostnader för beredskapslagring av livsmedel m. m., *förslagsanslag*	*223 077 000
83	6	Industrins råvarukostnadsutjämning, m. m., *förslagsanslag*	179 000 000
85	7	Ersättningar på grund av radioaktivt nedfall, *förslagsanslag*	1 000
85		Livsmedelsstatistik, *förslagsanslag*	*13 229 000
			550 316 000
		I. Utbildning och forskning	
86	1	Sveriges lantbruksuniversitet, *reservationsanslag*	627 275 000
88	2	Lokalkostnader m. m. vid Sveriges lantbruksuniversitet, *förslagsanslag*	295 336 000
89	3	Inredning och utrustning av lokaler vid Sveriges lantbruksuniversitet m. m., *reservationsanslag*	33 700 000
90	4	Skogs- och jordbrukets forskningsråd, *reservationsanslag*	169 680 000
91	5	Stöd till kollektiv forskning, *reservationsanslag*	101 200 000
93	6	Bidrag till Skogs- och lantbruksakademien, *förslagsanslag*	772 000
			1 227 963 000

* Beräknat belopp.

J. Biobränslen

94	1	Bioenergiforskning, *reservationsanslag*	48 930 000
95	2	Bidrag för ny energiteknik, *reservationsanslag*	200 000 000
			248 930 000
		Summa kr.	**6 965 721 000**

Norstedts Tryckeri, Stockholm 1991

Regeringens proposition 1991/92:100 Bilaga 11

Arbetsmarknadsdepartementet

(tionde huvudtiteln)

Prop.
1991/92: 100
Bil. 11

Arbetsmarknadsdepartementet
(tionde huvudtiteln)

Översikt

Arbetsmarknadsdepartementets verksamhetsområde omfattar frågor om arbetsmarknad och arbetsliv samt sedan den 1 december 1991 även regionalpolitik. Frågor om invandring och flyktingpolitik har vid samma tidpunkt förts över från arbetsmarknadsdepartementet till kulturdepartementet.

Utgångspunkter

Sverige står nu inför de svåraste arbetslöshetsproblemen sedan mellankrigstiden. De strukturella bristerna blottläggs och förstärks under den pågående djupa lågkonjunkturen. För att stärka utvecklingskraften i samhällsekonomin och i landets alla delar ställs krav på långsiktighet och uthållighet i den ekonomiska politiken. Kort- och långsiktiga åtgärder måste därför stå i samklang med varandra.

Arbetsmarknads-, arbetslivs- och regionalpolitiken, vilka samtliga områden handlar om att hushålla med människor och resurser, är viktiga beståndsdelar i den ekonomiska politiken för att skapa förutsättningar för tillväxt och full sysselsättning i hela landet. Regeringen avser att föra en arbetsmarknadspolitik med arbetslinjen som ledstjärna. Avsikten är att underlätta för de enskilda individerna att finna arbete och att underlätta för arbetsgivarna att finna arbetskraft samt att långtidsarbetslöshet skall motverkas.

Arbetsmarknad

Resultat

Den snabbt försämrade konjunkturen under förra budgetåret försvårade för arbetsförmedlingen att uppfylla ambitionen att hålla nere långtids- och deltidsarbetslösheten. Målet att öka antalet placeringar av utomnordiska medborgare i arbete eller utbildning uppnåddes med god marginal. Målsättningen att jobb-sökar-aktiviteterna skulle byggas ut så att denna form av förmedlingsservice skulle kunna tillhandahållas vid samtliga förmedlingar vid utgången av förra året har i praktiken tillgodosetts.

Inriktning

För nästa budgetår skall följande riktlinjer gälla:
- arbetslinjen skall hävdas,
- utsatta grupper som ungdomar, arbetshandikappade samt flyktingar och invandrare skall prioriteras,
- långtidsarbetslöshet skall motverkas, och
- jämställdheten på arbetsmarknaden skall öka.

Förslag

De omfattande resurser som anvisats till arbetsmarknadspolitiken för innevarande budgetår genom bl. a. de tillskott regeringen föreslog i tilläggsbudget I skall bibehållas även under nästa budgetår. Fokuseringen på förmedlingen, och på den öppna arbetsmarknadens möjligheter även i en lågkonjunktur, understryks genom förslag om ytterligare resurser för jobbsökar-aktiviteter riktade till 20–24-åringar.

Totalt föreslås till arbetsmarknadspolitiska åtgärder 19,6 miljarder kr. Drygt 70% av dessa medel har beräknats för utbildningsinsatser, vilket under budgetåret ger möjligheter för inte mindre än 240000 personer att påbörja någon form av arbetsmarknadsutbildning. Till inskolningsplatser för ungdomar föreslås 2114 milj. kr. Beredskapsarbeten skall i första hand tillgripas för att motverka långtidsarbetslöshet och risk för utslagning. Totalt för beredskapsarbeten och rekryteringsstöd har beräknats 2773 milj. kr.

Regeringen avser att tillsätta ett antal utredningar som skall ge underlag för senare överväganden. Det gäller bl. a. en obligatorisk arbetslöshetsförsäkring, frågor i samband med avvecklingen av arbetsförmedlingsmonopolet samt åtgärder för ungdomar.

Arbetslivsfrågor

Resultat

Ändringarna i arbetsmiljölagen, som trädde i kraft den 1 juli 1991, innebär att frågor om teknik, arbetsorganisation, arbetets innehåll och den enskildes inflytande i arbetet lyfts fram i syfte att förbättra arbetsmiljön. Vidare betonas betydelsen av en helhetsyn i arbetsmiljöarbetet.

Arbetarskyddsverket och arbetsmiljöinstitutet ingår fr. o. m. budgetåret 1992/93 i den nya budgetprocessen med krav på fleråriga budgetramar, mål- och resultatstyrning samt en fördjupad prövning av verksamheten. Härigenom beräknas resursanvändningen effektiviseras.

Arbetslivsfonden lämnar bidrag till arbetsgivare för arbetsmiljöförbättringar och åtgärder för arbetsanpassning och rehabilitering. T. o. m. november månad 1991 har arbetslivsfonden beviljat nästan 2,6 miljarder kr. som bidrag till drygt 3200 arbetsplatsprogram. Ca 885000 anställda eller omkring 20% av arbetskraften berörs av programmen.

Inriktning

Det försämrade arbetsmarknadsläget med fler sökande får inte medföra att de arbetshandikappade trängs undan eller prioriteras mindre högt av arbetsförmedlingen. De måste få del även i den ökning av åtgärdsvolymen som föreslås och som skall stå till buds för hela gruppen arbetslösa.

Utvecklingen i arbetslivet skall leda till en förbättring av arbetsförhållandena och minskad utslagning. För dem som ändå drabbas skall det finnas en snabb och väl fungerande arbetsplatsanknuten rehabiliteringsverksamhet.

Förslag

I syfte att begränsa budgetunderskottet och långsiktigt stärka samhällsekonomin föreslås vissa besparingar:

- Bidraget från arbetsmiljöfonden till arbetsmarknadens parter för utbildning och information om medbestämmandelagstiftningen (MBL), de s. k. MBL-medlen, föreslås bli successivt avvecklat med början den 1 juli 1992.
- Statsbidraget till företagshälsovården avvecklas fr. o. m. den 1 januari 1993. 850 milj. kr. som fonderats hos riksgäldskontoret för bidrag till företagshälsovård föreslås bli indragna till staten.

Anslaget till särskilda arbetsmarknadsåtgärder för arbetshandikappade, främst lönebidrag, föreslås öka med drygt 790 milj. kr. till 6,2 miljarder kr.

Regionalpolitik

Resultat

Det regionalpolitiska företagsstödet beräknas under förra budgetåret ge en sysselsättningseffekt på ca 4 700 nya arbetstillfällen. Nedsatta socialavgifter och transportstöd medverkade härutöver till att underlätta företagandet i skogslänen.

Genomförandet av regionalpolitiken har successivt decentraliserats samtidigt som medlen för regionala utvecklingsinsatser, det s. k. länsanslaget, ökats. Under förra budgetåret fick 1 600 småföretag glesbygdsstöd vilket beräknas ge en sysselsättningseffekt på 1 300 personer.

Inriktning

Det övergripande målet för regionalpolitiken är att ge människor tillgång till arbete, service och god miljö oavsett var de bor i landet. För att detta skall kunna uppnås gäller det att skapa förutsättningar för regioner att fungera ekonomiskt, socialt, kulturellt och ekologiskt. I regeringsförklaringen uttrycks detta på så sätt att "Hela Sverige skall leva". Det förutsätter en aktiv regionalpolitik. Därför behövs nu *dels* infrastrukturförbättringar, *dels* utökade företagsinsatser såväl i form av stöd vid etablering och expansion som allmänt kostnadssänkande stöd.

Vad gäller direkt företagsinriktade åtgärder föreslås att lokaliseringslån åter skall kunna lämnas i vissa fall. Detta föreslås bl. a. med hänsyn till att den ordinarie kapitalmarknaden inte är beredd att på ett fullgott sätt finansiera angelägna projekt i stödområdet. Samtidigt föreslås en ökning av de maximala stödbeloppen till företag i glesbygd. Vad gäller kostnadssänkande åtgärder. Föreslås en utvidgning av systemet med nedsättning av socialavgifter till flera verksamheter i stödområde 1 och med vissa verksamheter i delar av stödområde 2.

De totala regionalpolitiska anslagen föreslås höjda med ca 300 milj. kr. eller 13% och uppgår därmed till mer än 2,6 miljarder kr. Länsanslaget föreslås därvid höjas till 1 miljard kr. Även efter denna uppräkning är de regionalpolitiska medlen helt otillräckliga för att ensamma kunna uppfylla de regionalpolitiska målen. Därför understryks behovet av en fördjupad sektorssamverkan i syfte att få verksamheterna inom andra samhällssektorer, t. ex. vad avser infrastrukturåtgärder, utformade på ett sådant sätt att de medverkar till att dessa mål kan nås.

Sammanfattning

Anslagsändringförändringarna inom arbetsmarknadsdepartementets verksamhetsområde i förhållande till motsvarande anslag på statsbudgeten för budgetåret 1991/92 framgår av följande sammanställning (milj.kr.)

	Statsbudgeten 1991/92	Förslag 1992/93	Förändring
A. Arbetsmarknads-departementet	96,4	82,3	− 14,1
B. Arbetsmarknad m.m.	14 059,5	22 437,1	+8 377,6
C. Arbetslivsfrågor	11 640,1	12 592,4	+ 952,3
D. Regionalutveckling	2 033,7	2 637,5	+ 603,8
Totalt	27 829,7	37 749,4	+9 919,7

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 19 december 1991.

Föredragande: statsrådet Hörnlund.

Anmälan till budgetpropositionen 1992

Inledning

Förutsättningarna

Den ekonomiska krisens effekter är tydliga inom alla delar av ekonomin. Arbetslösheten har för svenska förhållanden stigit drastiskt och sysselsättningen sjunker. Budgetunderskottet växer, och de fallande investeringarna äventyrar den framtida standardutvecklingen och välfärden.

Huvudproblemet är kombinationen av en djup lågkonjunktur och de strukturella brister som föreligger i svensk ekonomi. De negativa effekterna på ekonomins funktionssätt tydliggjordes när överhettningen förbyttes i lågkonjunktur. Det är priset för nästan tio år av försummelser då utvecklingskraften tillåtits att försvagas.

Att komma till rätta med de samhällsekonomiska och statsfinansiella obalanserna är en förutsättning för att bevara och utveckla välfärden i hela landet. En samlad och långsiktig ekonomisk-politisk strategi, med ett tydligt regionalt och miljöinriktat perspektiv, lägger grunden för återhämtning och framtida välfärdsutveckling.

Problemen är både strukturella och konjunkturella. Långsiktighet och uthållighet är därför villkor för att förstärka utvecklingskraften i ekonomin.

Stagnationen återspeglas i snart sagt varje ekonomisk indikator. Tydligast är den på arbetsmarknaden. Bakom statistiken över arbetslöshet finns kvinnor, män och ungdomar med behov och förväntningar om ett arbete.

Arbetslöshet får aldrig bli ett medel i den ekonomiska politiken. Regeringen kommer därför att utforma en effektiv och ändamålsenlig arbetsmarknadspolitik för att motverka arbetslöshet och för att stödja människorna i den anpassning som ekonomin nu måste genomgå.

Arbetsmarknadspolitiken är en del av den ekonomiska politiken och syftar till att åstadkomma en väl fungerande arbetsmarknad. Därmed skapas förutsättningar för tillväxt och full sysselsättning i hela landet.

Arbetsmarknadspolitiken i sig skapar emellertid inte varaktiga och trygga arbeten. För den uppgiften sörjer endast en politik som utvecklar framgångsrika företag och hållbar tillväxt, och som motverkar misshushållning med människor och miljö.

Det kommer att ta tid innan effekterna av en ny politik som förbättrar ekonomins funktionssätt blir märkbara. Även år 1992 kommer därför att präglas av sviterna av år av misslyckanden och internationell lågkonjunktur. De oundvikliga förändringarna och åtstramningarna kommer att mär-

kas av många. Det nödvändiga krismedvetandet bygger på en förståelse för sambandet mellan å ena sidan besparingar och lättnader för företagandet och å andra sidan en ökning av produktion och sysselsättning.

Ambitionerna

Arbetslösheten kan som ovan framhållits bara hållas nere genom att företagandet kan utvecklas och att nya arbetsplatser därmed kan uppstå. Regeringens närings- och regionalpolitik syftar till att skapa nya arbetstillfällen. För att underlätta för de enskilda individerna att finna arbete, för arbetsgivare att finna lämplig arbetskraft och för att motverka de sociala konsekvenserna av arbetslöshet kommer regeringen också att föra en aktiv arbetsmarknads- och arbetslivspolitik med arbetslinjen som ledstjärna.

Regeringens beslutsamhet i detta avseende kom till uttryck i förslaget till tilläggsbudget I för innevarande budgetår, till vilken riksdagen helt nyligen har tagit ställning. Därvid anvisades betydande förstärkningar för att främja infrastruktur, utbildning och kompetens samt för arbetsmarknadspolitiska insatser. Regeringens beslut i dag om att, med utnyttjande av finansfullmakten, anslå ytterligare 1 300 milj. kr. till arbetsmarknadspolitiska åtgärder innebär en ytterligare markering. Med bättre kommunikationer och högre kvalifikationer kommer människor och regioner att stå bättre rustade när konjunkturen vänder uppåt.

En väl fungerande arbetsmarknad är avgörande för en nations välstånd och framåtskridande. Arbetet är en grundläggande förutsättning för försörjning och för möjligheterna att leva ett i bred mening rikt liv. Arbetet ger möjlighet till gemenskap, personlig utveckling, identitet och självtillit. För näringslivet är tillgången på kompetent personal en förutsättning för konkurrensförmåga och tillväxt.

Med arbetslöshet följer dåligt resursutnyttjande, otrygghet och ekonomiska problem. Risken för permanent utslagning från arbetslivet, missbruk och ohälsa växer.

Föresatserna för nästa budgetår kvarstår därför – arbetslösheten skall bekämpas. Den ekonomiska politik som uttrycktes i regeringsförklaringen och i propositionen om inriktningen av den ekonomiska politiken anger den svåra vägen att åter föra Sverige till en ledande ställning bland de utvecklade nationerna. Denna politik följs nu upp i årets budgetproposition.

Skapa förutsättningar i hela landet

Det är ett grundläggande mål att skapa betingelser i landets alla delar för en ekonomisk utveckling där rätten till arbete för både kvinnor och män varaktigt försvaras.

Den långsiktiga tryggheten för den enskilde medborgaren förutsätter att den svenska ekonomin kan utvecklas. Detta kräver en konkurrenskraftig industrisektor. De små och medelstora företagen utgör en strategisk resurs. Nyföretagandet måste stimuleras. Det är i dessa företag som de nya möjligheterna och de nya arbetena finns.

Det leder också till att resurser och kraft måste avsättas till den nödvändiga breddningen av arbetsmarknaderna i regionalt utsatta områden. Förutsättningar för arbete, service och god miljö i alla delar av landet skapas.

Det är viktigt att produktionsförmågan, kunnandet, samhällsinvesteringarna och resurstillgången tillvaratas i hela Sverige. En förutsättning för tillväxt är att möjligheterna också utanför storstadsområdena utnyttjas. Utbyggd infrastruktur och modern kommunikationsteknik minskar betydelsen av geografiska avstånd. Moderna järnvägar och bra vägar måste komma hela landet till del.

Förbättrad regional balans begränsar faran för inflationsdrivande flaskhalsproblem i tider av konjunkturuppgång. Därmed ges ett viktigt bidrag till en långsiktig stabilisering.

Robusta lokala arbetsmarknader med ett differentierat näringsliv, baserat på en mångfald av små och medelstora företag, minskar beroendet av stora företag. Genom att det finns många små företag främjas sund konkurrens. Inflytandet i näringslivet och över den egna arbetssituationen stärks.

Regeringens politik syftar till ökad regional balans och lokala arbetsmarknader som fungerar ekonomiskt, miljövänligt, socialt och kulturellt.

Arbetsmarknadspolitiken måste motverka långtidsarbetslöshet och permanent utslagning från arbetsmarknaden med speciell uppmärksamhet mot ungdomar, flyktingar och invandrare samt arbetshandikappade. Arbetsmarknads-, arbetslivs- och regionalpolitiken har det gemensamt att de handlar om hushållning med ekonomiska resurser och människor. De måste också vara väl avstämda mot andra politikområden. Det krävs en helhetssyn med samordnande åtgärder inom en rad samhälls- och politikområden.

Förmedling, vägledning, rehabilitering och andra utbuds- och efterfrågestimulerande insatser skall sättas in med stor kraft. Under den närmaste framtiden är det de medel som står till buds för att möta den kris, vars bakomliggande orsaker alltför länge åsidosatts.

De myndigheter som sorterar under arbetsmarknadsdepartementet kommer att ges omfattande resurser för sin verksamhet. Jag kommer strax att lämna förslag om detta och om påkallade regelförändringar. Därvid anger jag också dels de mål som skall vara vägledande för verksamheterna, dels de frågor som behöver övervägas ytterligare eller utredas innan förslag kan utformas.

1 Arbetsmarknad

Den aktuella utvecklingen

Överhettningen på arbetsmarknaden kulminerade omkring årsskiftet 1989/90. Inflödet av lediga platser minskade i en allt snabbare takt under loppet av år 1990. Den tidigare alltför starka efterfrågan på arbetskraft vände under år 1991 till motsatsen.

Arbetslösheten började stiga under andra halvåret 1990 och varslen om uppsägningar och permitteringar sköt i höjden. Under perioden januari–

november 1991 varslades ca 131 000 personer, att jämföra med 43 000 samma period året före. Antalet sysselsatta inom industrin har enligt arbetskraftsundersökningarna minskat med ca 70 000 personer sedan i fjol och det totala antalet sysselsatta var i november 145 000 färre än ett år tidigare.

Antalet arbetslösa uppgick under november månad till 3,2 % av arbetskraften vilket innebär en ökning under den senaste tolvmånadersperioden med 1,3 procentenheter. Ökningen av arbetslösheten har varit större bland män än bland kvinnor. Bland ungdomar har ökningen av arbetslösheten varit särskilt tydlig.

I detta sammanhang vill jag nämna att den svenska uppfattningen om arbetsmarknadspolitiken som en viktig beståndsdel i den ekonomiska politiken, och inriktningen på aktiva åtgärder framför passiva, röner ökat internationellt intresse. OECD publicerar sedan några år regelbundet uppgifter över medlemsländernas satsningar på arbetsmarknadspolitik. Organisationen drar då en tydlig skiljelinje mellan aktiva och passiva åtgärder. Inriktningen på arbetslinjen ger Sverige en obestridd ledarposition vid dessa jämförelser. Vid ett arbetsministermöte i OECD:s regi, i januari 1992, kommer frågor rörande utformningen av en aktiv arbetsmarknadspolitik att diskuteras.

Arbetsförmedlingens resultat

Riktlinjerna för arbetsmarknadsverkets verksamhet inför budgetåret 1990/91 var att underlätta näringslivets expansion och att hjälpa de svaga grupperna på arbetsmarknaden. Vidare angavs att jobb-sökar-aktiviteter skulle byggas ut så att denna form av förmedlingsservice kunde erbjudas i hela landet under år 1991. Slutligen ingick det i riktlinjerna att arbetsmarknadsverket skulle fortsätta arbetet med att bryta den könsuppdelade arbetsmarknaden.

Under budgetåret 1990/91 förändrades förutsättningarna på arbetsmarknaden kraftigt. Arbetslösheten ökade och arbetsmarknadspolitiken inriktades i allt större utsträckning på att underlätta strukturförändringar i näringslivet.

Enligt riktlinjerna skulle långtidsarbetslösheten under budgetåret 1990/91 hållas nere under nivån för budgetåret 1989/90. Vidare skulle AMS aktivt arbeta för att deltidsarbetslösheten skulle minska drastiskt. Dessa mål har ej kunnat uppfyllas.

För flyktingar och andra invandrare angav riktlinjerna att ökade insatser skulle göras för att snabbare få dem i arbete. Arbetslöshetstiderna för flyktingar och utomnordiska invandrare skulle minskas för budgetåret 1990/91 jämfört med året innan. Vidare skulle antalet utomnordiska medborgare som erhållit arbete eller utbildning öka med minst 3 000 personer mellan de båda budgetåren. En ökning av de utländska medborgarnas arbetskraftsdeltagande skulle samtidigt eftersträvas.

Under budgetåret 1990/91 ökade antalet utomnordiska medborgare placerade i arbete eller utbildning till 36 000 personer från 31 000 personer budgetåret 1989/90. Målet 3 000 fler i arbete eller utbildning nåddes såle-

des med god marginal. Däremot uppnåddes inte målet att arbetslöshetstiderna för denna grupp skulle minskas. Den genomsnittliga arbetslöshetstiden ökade i stället med tio dagar jämfört med sju dagar för samtliga arbetssökande.

Enligt riktlinjerna skulle en större andel arbetshandikappade erhålla arbete eller utbildning under budgetåret 1990/91 jämfört med budgetåret innan. Inte heller detta mål har kunnat nås.

AMS har i en rapport redovisat utbyggnaden av jobb-sökar-aktiviteter under budgetåret 1990/91. Rapporten visar att målsättningen att jobb-sökar-aktiviteter skall erbjudas vid landets samtliga förmedlingar vid utgången av år 1991 bedöms kunna tillgodoses med undantag av tre förmedlingskontor. Dessa bedöms inte ha någon reell möjlighet att bedriva gruppverksamhet på grund av att de har för små lokaler och för få medarbetare.

Insatserna för att bryta den könsuppdelade arbetsmarknaden har främst inriktats på att stimulera kvinnor och män att välja otraditionella utbildningar. Andelen kvinnor som deltog i arbetsmarknadsutbildning med inriktning mot tillverkningsindustrin var lika stor budgetåret 1990/91 som budgetåret innan. Däremot ökade andelen män som deltog i arbetsmarknadsutbildning med inriktning mot vård- och omsorgssektorn med 3% mellan budgetåren.

Arbetsmarknadspolitiken våren 1992 och budgetåret 1992/93

Chefen för finansdepartementet har tidigare i dag redogjort för de ekonomiska utsikterna och den ekonomiska politiken under budgetperioden. Lågkonjunkturen kommer att dominera under år 1992. Konsekvensen av den svaga produktionsutvecklingen torde bli att efterfrågan på arbetskraft kommer att bli utomordentligt dämpad.

Ett sedvanligt konjunkturförlopp innebär att effekten på arbetsmarknaden av ökad ekonomisk aktivitet kan skönjas med mellan ett halvt till uppåt ett års eftersläpning. Det gör att en stabilisering av arbetsmarknaden sannolikt kan väntas först ett gott stycke in på år 1993.

Det finns således risker för en fortgående arbetslöshetsökning ännu under en del av år 1993. Om produktionsutvecklingen är svag, och en växande efterfrågan i begynnelseskedet kan mötas med ledig kapacitet, rationaliseringar och produktivitetsförbättringar, ökar inte efterfrågan på arbetskraft. Arbetskraftsutbudet kan emellertid antas sjunka något som ett resultat av situationen på arbetsmarknaden. De ur arbetsmarknadspolitisk synvinkel nödvändiga åtgärderna, bl.a. i form av arbetsmarknadsutbildning och beredskapsarbete, kommer också att medverka till att begränsa den öppna arbetslösheten. Den öppna arbetslösheten är därmed inte heller ett bra mått på det verkliga läget på arbetsmarknaden.

Som finansministern framhållit är bedömningen av utsikterna ytterligt osäkra. Samtidigt bör det påpekas att den ekonomiska situationen är av sådan natur att det stabiliseringspolitiska problemet i betydande grad har

långsiktiga orsaker. Konjunkturella och strukturella åtgärder måste därför samspela med varandra.

Jag kommer att följa utvecklingen på arbetsmarknaden med största uppmärksamhet. Efter nya bedömningar kan det finnas anledning att inför kompletteringspropositionen våren 1992 ompröva inriktning och omfattning av de arbetsmarknadspolitiska åtgärderna för nästa budgetår.

Restriktionerna

Det övergripande målet för sysselsättningspolitiken är, som jag tidigare framhållit, att skapa förutsättningar för en ekonomisk utveckling som ger möjlighet till varaktigt arbete i landets alla delar. Det ställer krav på en politik för ökad tillväxt där kampen mot inflation och arbetslöshet står i förgrunden. Arbetsmarknadspolitiken är ett viktigt instrument för att förverkliga denna målsättning – men den är inte det enda. De mer långsiktigt verkande åtgärder som vidtas inom bl. a. finans-, industri-, kommunikations-, utbildnings- och regionalpolitiken har avgörande betydelse för hur väl målet skall kunna uppnås.

Mina företrädare har vid ett flertal tillfällen påpekat – och senast skedde det i 1991 års budgetproposition – att inte ens en perfekt fungerande arbetsmarknad eller massiva åtgärder i ett längre perspektiv kan leda till full sysselsättning om inte tillväxten i ekonomin är tillräckligt hög. Det finns i praktiken en gräns för hur stor arbetslöshet som med rimliga samhällsekonomiska kostnader kan hanteras med selektiva ingrepp.

Stora och permanenta åtgärdsvolymer medför påfrestningar på arbetsmarknadsmyndigheternas organisation och administration. Möjligheterna till flexibilitet och selektivitet försvåras därmed. Alltför snabba och kraftiga volymökningar inverkar menligt på kvalitet och träffsäkerhet.

Personalens kunnighet, erfarenhet och engagemang har stor betydelse för vilka resultat, som i en given arbetsmarknadssituation, kan uppnås med olika förmedlings- och åtgärdsinsatser. De senaste årens omstrukturering av arbetsmarknadsverket och den ökade målstyrningen har frisläppt en initiativrikedom och ett engagemang som ökat slagkraften betydligt.

Utredningar

– arbetsförmedlingsmonopolet

En svag förändringsprocess och ändrade förutsättningar gör att resurskraven äventyrar delar av den offentliga sektorn. I förlängningen kan det riskera den generella välfärdspolitiken. För att värna välfärdssamhället måste den offentliga sektorn fortlöpande omformas och utvecklas.

Enligt min uppfattning kan stora effektivitetsvinster skapas genom viss konkurrens och en dynamisk process inom offentlig verksamhet. Arbetsförmedlingen utgör inget undantag. Dagens arbetsförmedlingsmonopol utgör sannolikt ett hinder för nytänkande och utveckling på området. Med en större mångfald skulle den flexibilitet och anpassning som utgör förutsättningen för en väl fungerande arbetsmarknad främjas.

Dessa skäl talar därför även för privata arbetsförmedlingar. En väl

fungerande arbetsmarknad förutsätter en väl utbyggd heltäckande offentlig arbetsförmedling. Den offentliga arbetsförmedlingen kommer även i framtiden att ha en mycket viktig funktion. Jag avser att senare föreslå regeringen att en utredning tillkallas för att utarbeta förslag om formerna för avregleringen. Riksdagen kommer att föreläggas förslag om uppsägning av ILO konventionen.

– arbetslöshetsförsäkringen

Som regeringen tidigare har aviserat bör en obligatorisk arbetslöshetsförsäkring införas. Detta kommer att öka kostnaderna för försäkringen i betydande utsträckning. Egenfinansieringen i arbetslöshetsförsäkringen bör därför den 1 januari 1993 ökas från 70 till 210 procent av den genomsnittliga dagpenningen. Inom arbetsmarknadsdepartementet utarbetas för närvarande direktiv till en utredning som skall föreslå utformningen av en obligatorisk arbetslöshetsförsäkring.

– ungdomsåtgärderna

Av alla inslag i svensk arbetsmarknadspolitik som väcker internationellt intresse intar ungdomsgarantin en särställning. Inget annat land har haft djärvheten att angripa sysselsättningsfrågorna för ungdomar i termer av en garanti om utbildning eller arbete för hela årsklasser. Garantin infördes för yngre tonåringar redan under senare delen av 1970-talet, för att senare byggas ut till att gälla även äldre tonåringar, och för vissa mindre grupper upp till och med 24 års ålder.

Argumenten för garantin är väl kända och allmänt godtagna. Enklast uttryckt betyder den att ungdomarna aldrig får lämnas därhän, utan meningsfull sysselsättning. Enligt min mening är motiven lika aktuella i dag som när garantin infördes.

Formerna för garantin har emellertid fått vissa negativa konsekvenser, vilka under en djup och långvarig lågkonjunktur allvarligt kan hota hela systemet. Utan inbördes rangordning skall några anges.

Garantin är svår att uppfylla. Hela branscher står utanför systemet på grund av att nödvändiga avtal för inskolningsplatser inte slutits. Även om avtal finns kan det ändå vara utomordentligt svårt att få fram avtalade inskolningsplatser i tillräcklig omfattning.

Detta är en krass realitet, som inte kan avfärdas med att kommunerna måste ta sitt ansvar och följa lagen. I takt med en snabbt ökande tillströmning av ungdomar som inte kan få arbete på den reguljära arbetsmarknaden uppstår risker för att ungdomsinsatserna kan bli snarare formella än reella. Därmed förfelas hela avsikten med garantin.

Koncentrationen till den offentliga arbetsmarknaden har två påtagliga avigsidor. Dels medför den att ungdomar med en ursprunglig öppenhet – och kanske även yrkesutbildning – för industriarbete inte ges möjlighet att skaffa sig sådan erfarenhet. Efter sysselsättning i den offentliga sektorn tenderar ungdomarna att stanna kvar, och industrins möjligheter att rekrytera ungdomar försvåras. Dels är lönenivået också sådant att en inskolningsplats i den offentliga sektorn många gånger kan löna sig bättre än ett arbete inom delar av det privata näringslivet.

Brister i arbetsmiljön och arbetsorganisationen kan därutöver ofta avskräcka ungdomar från att söka sig till arbeten inom industrin. Ett utveck-

lingsarbete i syfte att avhjälpa detta bör komma till stånd i samverkan mellan stat och näringsliv.

Självfallet skall ingen anvisas till eller behålla en inskolningsplats om det finns lämpligt arbete på den reguljära arbetsmarknaden eller någon annan bättre åtgärd. I verkligheten betyder rådande löneförhållanden emellertid att systemet kan vara oerhört tungrott och framför allt att signalerna till tonåringarna är motsägelsefulla.

En långvarig dämpning på arbetsmarknaden kan dessutom innebära att många ungdomar av åldersskäl tvingas lämna ungdomsgarantin, för att möta en arbetsmarknad där de har små möjligheter att kunna konkurrera. Det ställer krav på ytterligare och kostsamma samhälleliga insatser. Arbetslöshetsproblemen förskjuts dessutom allt högre upp i åldrarna. Inom åldersgruppen 20–24 år är utvecklingen av arbetslösheten, och särskilt den snabbt stigande långtidsarbetslösheten, mycket oroande.

Jag vill understryka att jag avser de grupper av ungdomar som har problem med att finna arbete. De som har fullgjort en yrkesutbildning inom ett brett yrkesområde möter givetvis betydligt färre problem än de som helt saknar eller har bristfällig utbildning, eller de som har en mycket snäv inriktning.

Parterna på arbetsmarknaden, inom både den privata och den offentliga sektorn, har enligt min mening ett särskilt ansvar för de grupper av ungdomar som har svårigheter att komma in på arbetsmarknaden. Problemen för kommunerna kan inom en snar framtid bli övermäktiga. Det ökar risken för dels att vissa inskolningsplatser kan bli en form av förvaring utan meningsfullt innehåll och dels att kostnadsutvecklingen omintetgör hela systemet. En öppenhet för nya lösningar är i rådande konjunkturläge starkt påkallad.

Ungdomarnas krav på arbete är mycket berättigade. Riskerna med arbetslöshet är större för ungdomar som aldrig fått en yrkesidentitet. Därmed växer också vuxenvärldens ansvar.

Den reguljära arbetsmarknaden måste i ökad utsträckning göras tillgänglig för alla ungdomar – även de i åldrarna 20–24 år. Det förutsätter emellertid att åtgärdssystemet och sannolikt också ersättningsnivåerna ses över. Jag ämnar återkomma med mina överväganden gällande ungdomsgarantin under våren.

Inriktningen

Det försämrade läget på arbetsmarknaden drabbar främst grupper med en redan svag ställning, såsom nytillträdande ungdomar, flyktingar och invandrare samt arbetshandikappade. Arbetsförmedlingens insatser och åtgärder måste ytterligare koncentreras till och intensifieras för dessa grupper. Det gäller att förhindra att försämringen på arbetsmarknaden leder till ökad långtidsarbetslöshet.

Särskilt viktigt är det att förhindra en ökad arbetslöshet bland ungdomarna. För de unga står en bred arbetsmarknadspolitisk åtgärdsarsenal till buds. Den som inte omedelbart får ett arbete skall i första hand erbjudas jobb-sökar-aktiviteter och andra förmedlings- och vägledningsinsatser. Ut-

bildning skall också vara en högt prioriterad insats för denna grupp. I de fall sysselsättningsskapande åtgärder, såsom beredskapsarbeten och inskolningsplatser, måste tillgripas bör de i första hand inriktas mot näringslivet. De särskilda inskolningsplatserna skall användas i sista hand.

Flyktingar och invandrare är andra grupper som behöver särskilt stöd i ett besvärligt arbetsmarknadsläge. Genom deras ofta svagare förankring på arbetsmarknaden är de många gånger bland de första som blir arbetslösa. Deras ställning måste stärkas genom att hänsyn tas till deras särskilda förutsättningar och behov vid utformningen av arbetsförmedlingens insatser. Tidigare utbildning och erfarenhet måste kompletteras så att de bättre kan konkurrera på den svenska arbetsmarknaden. Det är också viktigt att skapa positiva attityder till flyktingar och invandrare.

Arbetshandikappade har stora svårigheter på arbetsmarknaden också när efterfrågan på arbetskraft är hög. I det rådande arbetsmarknadsläget har antalet arbetshandikappade som placeras i arbete eller utbildning fortlöpande sjunkit. Svårigheterna att få till stånd arbetsplaceringar när de lediga platserna är få måste kompenseras med fler utbildningsplaceringar, så att arbetshandikappade sökande kan ha en starkare ställning och bättre konkurrenskraft när arbetskraftsefterfrågan åter ökar.

En rad arbetsmarknadsåtgärder är förbehållna sökande med arbetshandikapp. Men dessa sökande måste också få del i den betydande ökning av åtgärdsvolymen, som skett och som står till buds för hela gruppen arbetslösa. De får inte trängas undan eller prioriteras mindre högt när det totala antalet arbetssökande ökar. I enlighet med propositionen med förslag om tilläggsbudget I till statsbudgeten för innevarande budgetår har riksdagen helt nyligen anvisat 275 milj. kr. till lönebidrag för arbetshandikappade. Denna förstärkning kvarstår även budgetåret 1992/93. Med ökade resurser och genom införandet av flexibla lönebidrag bör betydligt fler arbetshandikappade kunna beredas arbete.

Handikapputredningen (S 1988:03) har i betänkandet (SOU 1991:46) Handikapp, välfärd, rättvisa lagt fram förslag bl. a. om sysselsättning och arbete för arbetshandikappade. Remissbehandlingen av betänkandet har nyss avslutats.

Ett försämrat arbetsmarknadsläge innebär en påtaglig risk för långa arbetslöshetstider. De åtgärder som vidtas för de arbetssökande, och då särskilt för dem med en redan svag ställning, skall inte bara förbättra de sökandes förutsättningar på arbetsmarknaden utan de måste också inriktas på att förhindra långtidsarbetslöshet och utslagning från arbetslivet. Långtidsarbetslöshet passiviserar den arbetslöse och försvårar en återgång i arbete och måste därför motverkas innan den hinner uppstå.

Det gäller därför att kraftfullt och selektivt inrikta de arbetsmarknadspolitiska åtgärderna så att de arbetssökande inte löper risk att hamna i långvarig arbetslöshet. Ambitionen måste vara att ett arbete eller en åtgärd skall kunna erbjudas inom ett fåtal månader från arbetslöshetens början. Detta ställer krav på ett målmedvetet och intensivt arbete från arbetsförmedlingens sida men också på en aktiv medverkan av den sökande.

För dem som redan har blivit långtidsarbetslösa måste ansträngningarna öka så att de snabbare kan återgå i arbete. Denna grupp kan många gånger

vara i behov av åtgärder som inte kan erbjudas av arbetsförmedlingen. Det är därför viktigt att förmedlingen har ett väl utvecklat samarbete med andra myndigheter som kan erbjuda kompletterande insatser.

Hälften av arbetskraften utgörs av kvinnor. Internationellt är det unikt. Det innebär emellertid inte att förhållandena på den svenska arbetsmarknaden är jämställda. Kvinnorna arbetar på en begränsad del av arbetsmarknaden och inom ett begränsat antal yrken. Många återfinns inom den offentliga sektorn.

Landets ekonomiska situation medger inte en fortsatt expansion av offentlig sysselsättning. Den nödvändiga strukturomvandlingen i både stat, kommuner och näringsliv kan komma att beröra grupper för vilka risken för arbetslöshet traditionellt varit låg.

Det innebär att många arbetssökande måste vidga sina perspektiv till nya yrkesområden. Genom målmedvetna vägledning- och utbildningsinsatser kan unga och vuxna kvinnor ges kunskap och kompetens för ett brett antal yrken. Det stärker kvinnornas ställning på arbetsmarknaden i allmänhet och motverkar den höga andelen tidsbegränsade anställningar och deltidsarbetslöshet.

Det är angeläget att länsarbetsnämnderna och arbetsförmedlingen utnyttjar alla de instrument som står till förfogande, och aktivt samverkar med parterna, för att jämställdhet i arbetslivet skall uppnås.

Sammanfattningsvis skall följande riktlinjer gälla för det kommande budgetåret:

Arbetslinjen skall hävdas

- Arbetslinjen innebär insats av en rad olika aktiva arbetsmarknadspolitiska åtgärder. I första hand skall den arbetslöse få hjälp med att söka arbete. Det kan ske genom platsförmedling och s. k. jobb-sökar-aktiviteter. Saknar den arbetslöse lämplig utbildning kan han eller hon erbjudas arbetsmarknadsutbildning. För personer som hotas av långtidsarbetslöshet finns möjlighet till placering i beredskapsarbete. Kontantstöd till långtidsarbetslösa skall endast användas i sista hand.

Utsatta grupper skall prioriteras

- Ungdomarna måste ges ökad uppmärksamhet för att förhindra att arbetslösheten för denna grupp ökar ytterligare. Jobb-sökar-aktiviteter, utbildning och utbildningsvikariat skall i ökad utsträckning erbjudas ungdomarna. Särskilda inskolningsplatser skall vara en sista utväg för att ge ungdomarna en meningsfull sysselsättning.
- Arbetshandikappade skall i ökad omfattning få del av de arbetsmarknadspolitiska åtgärderna.
- Ansträngningarna för att flyktingar och andra invandrare skall få arbete måste fortsätta i oförminskad omfattning.
- Långtidsarbetslösheten måste förhindras och redan långtidsarbetslösa måste få hjälp att snabbare återgå i arbete.

– De intensifierade insatserna för att bryta den könsuppdelade arbetsmarknaden skall fortsätta.

Förslagen

De förslag som jag nu kommer att redovisa är inriktade på att uppnå dessa huvudmål. Förslagen innebär att de omfattande resurser som arbetsmarknadsverket erhållit för innevarande budgetår, vilka uppnåddes genom de stora resursförstärkningar som föreslogs i propositionen om tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1991/92, kommer att bibehållas under nästa budgetår.

Mina förslag innebär bl. a. en fortsatt satsning på jobb-sökar-aktiviteter – en åtgärd som visat sig kunna ge utomordentligt goda resultat. Resurser bör tilldelas AMS så att de jobb-sökar-aktiviteter som har påbörjats under detta budgetår kan fortsätta även under nästa budgetår. Dessutom bör ytterligare medel anvisas för att förstärka och intensifiera jobb-sökar-aktiviteterna för ungdomar i åldern 20–24 år.

Utvärderingar av jobb-sökar-aktiviteter som utförts av AMS visar inte bara att deltagarnas arbetslöshetstider förkortas, utan också att deltagarna snabbare kan påbörja en åtgärd. Utvärderingarna visar att närmare hälften av de platser som tillsätts med personer som deltagit i jobb-sökar-aktiviteter inte hade anmälts till förmedlingen eller utannonserats på annat sätt.

Jag har beräknat att de resurser som jag nu föreslår kommer att motsvara mellan 135 000 och 140 000 personer i s. k. konjunkturberoende arbetsmarknadspolitiska åtgärder, dvs. främst arbetsmarknadsutbildning, beredskapsarbete och inskolningsplatser, vilket innebär drygt 3 % av arbetskraften. Vidare kommer 3 000 personer ytterligare att kunna få del av sysselsättningsskapande åtgärder för arbetshandikappade. Målsättningen bör emellertid vara att totalt försöka ge fler personer utbildning eller annan åtgärd för de tillgängliga resurserna.

Förslagen innebär en fortsatt satsning på förmedling och på utbudsstimulerande åtgärder som utbildning och yrkesinriktad rehabilitering. Det ankommer på AMS att utifrån behoven och förutsättningarna på arbetsmarknaden i sista hand avgöra hur medlen bäst skall användas. Mina beräkningar utgör ett underlag och inte preciserade mål för arbetsmarknadsmyndigheten. Beräkningarna speglar dock de prioriteringar jag anser skall vara vägledande.

Utöver anslagsframställningen från AMS har ett antal skrivelser kommit in till regeringen angående förstärkning av de arbetsmarknadspolitiska åtgärderna. De förslag från AMS och andra som jag inte tar upp i det följande har jag inte funnit anledning att tillstyrka.

Den aktuella utvecklingen

Utvecklingen på arbetsmarknaden med en omfördelning från tillverkning till tjänster och en rationalisering och automatisering har inneburit att arbetsmiljösituationen förändrats för många arbetstagare.

Trots den förändring som pågår inom arbetslivet finns det fortfarande många utsatta arbetsmiljöer med risk för ohälsa för de anställda. Förutom stora skillnader mellan yrkesgrupper råder också stora skillnader mellan kvinnor och män, även inom samma yrke. De stora riskgrupperna finns alltjämt inom de traditionella industriarbetaryrkena. Vissa grupper inom vård, service och transport är också starkt utsatta. Arbetsmiljöns betydelse för hälsan har utförligt behandlats av arbetsmiljökommissionen, som fann betydande skillnader i hälsa och risk för skador mellan olika yrkesgrupper.

Den tekniska utvecklingen inom industrin har inte alltid lett till breddade arbetsuppgifter eller organisatoriska förändringar som gett flertalet av de anställda mer utvecklande arbetsuppgifter och ökat eget ansvar. Flera undersökningar t.ex. av statens industriverk 1991, (numera NUTEK), tyder tvärtom på att det har skett en ökad polarisering inom vissa delar av industrin. Lågkvalificerade arbeten på kollektivsidan har tenderat att öka, samtidigt som främst tjänstemannaarbeten kräver högre kvalifikationer. Resultatet har i många fall blivit en hög grad av arbetsuppdelning och ensidiga arbetsmoment. Problemen i form av bl. a. uppskruvad arbetstakt, utarmning av arbetet, monotona och ensidiga arbetsrörelser bidrar bl. a. till uppkomsten av belastningsskador.

Många av dessa skador finns inom kvinnodominerade arbeten. Kvinnliga industriarbetare blir också ofta kvar i monotona styrda arbeten med förhöjda skaderisker och hög sjukfrånvaro.

Det finns i dag en betydande samsyn om vad som kännetecknar en ur fysisk och psykisk synvinkel god arbetsplats. Vad gäller medlen och metoderna att skapa sådana arbetsplatser är kunskaperna emellertid inte lika stora. Dessa kunskaper behöver utvecklas.

Det finns en ökad insikt bland företag och förvaltningar om sambandet mellan en förbättrad arbetsorganisation och utveckling av personalens kompetens å ena sidan och ökad produktivitet å den andra. Produktivitetsdelegationen (I 1989: 02) har i sitt nyligen presenterade slutbetänkande (SOU 1991: 82) Drivkrafter för produktivitet och välstånd konstaterat att en modern arbetsorganisation, vidgad kompetens och utökat ansvar för de anställda är några av de viktigaste förutsättningarna för snabb produktivitetstillväxt.

Genom de ändringar som nyligen gjorts i arbetsmiljölagen har frågor om teknik, arbetsorganisation och arbetets innehåll samt den enskildes inflytande i arbetet lyfts fram. Vidare har betydelsen av ett systematiskt arbetsmiljöarbete kopplat till verksamheten betonats.

Arbetslivsfonden medverkar till förnyelsearbetet som pågår inom arbetslivet. Fonden stöder insatser för att förbättra och förnya arbetsplatser genom åtgärder som stärker det förebyggande arbetsmiljöarbetet och förbättrar produktiviteten. Arbetslivsfonden utgör även en plattform för att genom olika former av insatser stärka rehabiliteringen av arbetsskadade.

Under 1980-talet har det s. k. ohälsotalet – dvs. det genomsnittliga antalet dagar per försäkrad som ersatts med sjukpenning, arbetsskadesjukpenning eller förtidspension/sjukbidrag – ökat kraftigt. År 1990 bröts emellertid denna trend.

Skillnaden mellan kvinnor och män vad gäller ohälsotalet har ökat under 1980-talet. År 1990 var ohälsotalet 51,6 dagar för kvinnor, vilket kan jämföras med 40,9 dagar för män.

Efter att ha sjunkit under lågkonjunkturen vid 1980-talets början ökade den genom socialförsäkringen ersatta sjukfrånvaron mycket kraftigt under åren 1983 till 1988. Sjuktalet, dvs. antalet ersatta sjukpenningdagar per sjukpenningförsäkrad, ökade från 18,4 till 25,3. I denna ökning ingår också effekterna av timsjukpenningreformen som genomfördes den 1 december 1987. Under de två senaste åren har även denna utveckling brutits och sjuktalet uppgick år 1990 till 24 dagar. En betydande del av sjuktalsökningen ligger på långtidssjukfrånvaron, som svarar för en allt större del av sjukfrånvaron.

Det finns stora skillnader i sjukfrånvaro mellan olika yrkesgrupper. Analyser från riksförsäkringsverket visar att en relativt stor del av dessa skillnader beror på monotona arbeten och ensidiga rörelser i arbetet. Såväl män som kvinnor som ständigt utför ensidiga rörelser löper nästan dubbelt så stor risk att drabbas av långvarig sjukfrånvaro som de som aldrig eller bara periodvis har sådana arbetsuppgifter.

Kvinnorna står för två tredjedelar av den ökade sjukfrånvaron under 1980-talet. Kvinnornas sjuktal uppgick 1990 till 27,7 dagar jämfört med 20,5 dagar för män.

Under 1980-talet ökade antalet anmälda arbetsskador kraftigt beroende på en ökning av rapporterade belastningsskador. Denna trend tycks nu har brutits och under de två senaste åren har antalet i stället minskat.

Antalet anmälda arbetsolyckor uppgick år 1990 till ca 94000 mot ca 109000 år 1988. Männen svarar fortfarande för tre fjärdedelar av alla anmälda arbetsolyckor men andelen kvinnor tenderar att öka.

Den totalt sett dominerande olycksfallstypen är överbelastning av kroppsdel. Anmälningarna av belastningsolyckorna har ökat under 1980-talet för båda könen. Männens olycksfallsfrekvens för belastningsolyckor är ungefär 40 % högre än kvinnornas. De senaste åren har även anmälningarna av belastningsolyckor minskat. Övriga olyckor har minskat successivt under hela perioden, förutom maskinolyckorna, som visar en tendens att öka för kvinnor.

Den kraftiga ökningen av antalet anmälda arbetsskador under 1980-talet har nästan helt berott på ökningen av antalet anmälda arbetssjukdomar, som till övervägande delen består av belastningsskador. Sedan början av 1980-talet och fram till år 1988 har antalet rapporterade fall nästan tredubblats (från närmare 20000 år 1982 till 58000 år 1988). Ökningen har varit större bland kvinnor än bland män och kvinnorna har i dag en något högre frekvens än männen.

Även arbetssjukdomarna har minskat under de två senaste åren. Antalet anmälda arbetssjukdomar uppgick år 1990 till 50000. Av dessa var tre

fjärdedelar belastningssjukdomar. Bland kvinnorna var andelen så hög som 80%. Dessa sjukdomar resulterar i betydligt längre sjukfrånvaro än övriga arbetssjukdomar, med i medeltal 110 dagar per fall.

Den skadetyp som relativt sett ökat mest under denna period är de psykosocialt orsakade skadorna. Dessa är dock förhållandevis få till antalet, ca 2000 anmälda fall om året.

En bidragande orsak till det ökande antalet anmälda arbetsskador torde vara utvecklingen av rättstillämpningen, vilket gjort att många skador i dag är ersättningsberättigade, som inte var det vid systemets införande. Benägenheten att anmäla skador har också ökat. Det nuvarande systemet för arbetsskadeförsäkring ger enligt min mening otillräcklig stimulans för arbetsgivaren att upprätthålla en god arbetsmiljö samtidigt som incitamenten till aktiv rehabilitering är för svaga. Regeringen har därför beslutat att tillsätta en utredning om arbetsskadeförsäkringen. Denna skall syfta till att skapa ett bättre fungerande system för de anställdas försäkringsskydd vid arbetsolyckor och arbetssjukdomar.

Arbetstid och semester

Den faktiska arbetstiden fortsatte att öka även under år 1990, om än i långsammare takt än under 1980-talet. Antalet arbetade timmar per vecka ökade med 1,4 miljoner år 1990, vilket motsvarar en ökning på 1%. Motsvarande ökningstakt mellan åren 1987 och 1989 var 2%. Det är fortfarande kvinnorna som svarar för ökningen. Enligt AKU var den faktiska genomsnittliga arbetstiden 41,5 timmar i veckan för männen och 33,7 timmar för kvinnorna år 1990.

Under våren 1991 tillkallade dåvarande arbetsmarknadsministern en särskild utredare (A 1991:01) för att undersöka om mer flexibla regler för arbetstid och semester går att föra in i svensk lagstiftning.

Arbetsmarknadsutskottet tillkännagav i sitt betänkande 1989/90:AU21 att regeringen borde återkomma till riksdagen med förslag till ändring av reglerna för den semesterlönegrundande frånvaron. Utredaren av de flexibla arbetstidsreglerna fick därför även i uppdrag att se över dessa regler för att kartlägga om den åsamkar små företag oproportionerligt stora kostnader. Utredaren skulle därefter utan att inskränka löntagarnas rätt till ersättning föreslå ändringar i regelsystemet. Förslag som avser denna del av utredningen har lämnats i betänkandet (SOU 1991:109) Semesterlöneförsäkring för små företag.

Utredarens förslag gäller arbetsgivare vars sammanlagda lönekostnader under ett kalenderår inte beräknas överstiga 60 gånger det för året gällande basbeloppet. Sådana arbetsgivare skall kunna försäkra sig hos den allmänna försäkringskassan. Försäkringen skall ersätta semesterlön som uppkommit under semesterlönegrundande frånvaro enligt 17§ semesterlagen (1977:480). Förslaget har utformats efter förebild av bestämmelsen i den nya lagen (1991:1047) om sjuklön som innebär att små företag kan skydda sig mot ogynnsamma effekter av sjuklönereformen genom att teckna en försäkring mot kostnader för sjuklön. Betänkandet är utsänt på remiss.

Utredningens återstående arbete som behandlar flexibel arbetstid, beräknas vara avslutat under våren 1992.

Den 1 juli 1990 trädde en tidsbegränsad lag (1990: 631) om avvikelser från vissa bestämmelser i semesterlagen (1977: 480) i kraft. Enligt denna lag, som gäller till utgången av mars 1992, kan en arbetstagare avstå från de semesterdagar som överstiger fyra veckor, om arbetsgivaren och arbetstagaren är överens om detta. Arbetstagaren erhåller då förutom sin sedvanliga lön semesterlön för dessa dagar. I den proposition (1989/90: 150 bil. 5) som föregick nämnda lagstiftning angavs att effekterna av åtgärderna borde följas upp. Därefter borde en förlängning av lagen prövas.

Lagen kom till i ett läge då det rådde stor brist på arbetskraft. I juni 1990 informerades hushållen om lagen. I en enkät som SCB genomförde på uppdrag av regeringen i augusti 1991 genom tilläggsfrågor till AKU tillfrågades 4 068 anställda personer om de kände till möjligheten att arbeta på semestern och om de hade utnyttjat denna möjlighet.

30 % av de tillfrågade uppgav att de kände till möjligheten. Ca 6 % av dem som kände till möjligheten hade också utnyttjat den, vilket motsvarar knappt 2 % av alla tillfrågade. Eftersom det var så få som arbetade på semestern är det svårt att dra några säkra slutsatser av underlaget och nedbrytning på olika kategorier kan ske endast i undantagsfall. Dock uppgav en majoritet av dem som arbetat på semestern att detta skedde på deras eget initiativ (82 % mot 14 %). De flesta (72 %) arbetade fem semesterdagar eller mer.

I företag med högst fyra anställda var kunskapen om lagen mycket liten. Knappt 8 % kände till den mot 43 % i företag med 100 – 199 anställda, men lagen utnyttjades ändå något mer i de minsta företagen. Hur lång semester man hade rätt till påverkade inte om man arbetade på semestern eller ej.

Lagen upphör vid utgången av mars 1992 och frågan får prövas på nytt i samband med behandlingen av utredningen om mer flexibla regler för arbetstid och semester (Dir. 1991: 7).

Informationsverksamheten inom arbetslivsområdet

I prop. 1990/91: 69 om arbetslivsforskningens organisation m. m. angavs att forskningsorgan och myndigheter inom arbetslivsområdet sprider information om sina resultat var och en för sig och att det säkerligen finns effektivitetsvinster att hämta på en samordning.

Den dåvarande regeringen uppdrog därför i februari 1991 åt RRV att i en första etapp kartlägga informationsflödet inom arbetslivsområdet. Kartläggningen skulle visa på de kritiska punkterna inom informationsområdet när det gäller spridning och tillämpning av befintlig kunskap.

RRV redovisar i sin rapport (Fv 1991: 5) Informationsverksamheten inom arbetslivsområdet fyra problemområden, som vart och ett innebär ett antal kritiska punkter som kommit fram under granskningen. Det första handlar om den modell för information och utbildning på arbetslivsområdet som dominerade under 1980-talet och som fortfarande är aktuell trots den utveckling som har ägt rum. Problemområdena två och tre rör hinder som har att göra med bristande integrering av arbetsmiljöfrågorna. Det fjärde problemområdet rör oklarheter i roll- och uppgiftsfördelningen mellan regeringen, arbetsmarknadens parter och berörda myndigheter,

som verkar hämmande på en effektivare kunskaps- och informationsförmedling.

RRV:s rapport har remissbehandlats och frågorna bereds för närvarande i arbetsmarknadsdepartementet.

Personalekonomisk redovisning

En arbetsgrupp inom regeringskansliet har i rapporten (Ds 1991:45) Personalekonomisk redovisning – förslag till lagstiftning, lämnat förslag till en lagreglering med krav på personalekonomisk redovisning. Personalekonomiska redovisningar skall ses som ett medel att lyfta fram frågor om personalekonomi som underlag för strategiska överväganden och beslut om investeringar i personal och arbetsmiljö.

Arbetsgruppen föreslår att företag, statliga myndigheter, kommuner och landsting med mer än 100 anställda skall lämna en personalekonomisk redovisning i anslutning till den ekonomiska redovisningen. Lagregleringen skall enligt förslaget ske i form av tillägg till gällande lagar om ekonomisk redovisning inom privat och offentlig verksamhet. Förslaget har remissbehandlats och bereds för närvarande i arbetsmarknadsdepartementet.

Arbetslivsfonden

Den centrala och de regionala arbetslivsfondernas verksamhet påbörjades under andra halvåret 1990. Stöd till förnyelsearbete i arbetslivet har kommit igång i stor omfattning. Den centrala arbetslivsfondens styrelse har godkänt branschprogram som nu täcker hela arbetsmarknaden. Programmen, som har utarbetats av parterna på arbetsmarknaden, utgör riktlinjer för det viktiga samarbetet mellan fonden och branscherna. Den centrala arbetslivsfonden har lämnat en berättelse och årsredovisning om fondens verksamhet för budgetåret 1990/91.

Den centrala och de regionala arbetslivsfonderna har t. o. m. november år 1991 beviljat närmare 2,6 miljarder kronor som bidrag omfattande drygt 3 200 arbetsplatsprogram. Programmen berör ca 885 000 anställda, dvs. omkring 20 % av arbetskraften. Fördelningen mellan berörda kvinnor och män är 54 % resp. 46 %.

Beviljade bidrag fördelade på åtgärd

Arbetsorganisation	46 %
Fysisk arbetsmiljö	29 %
Rehabilitering	20 %
Utveckling av ny teknik	3 %
Lokalt arbetsmiljöarbete	2 %

Den privata sektorn har erhållit ca 77 % av de beviljade bidragen, varav de små företagen (färre än 50 anställda) har erhållit ca 11 %. Återstoden, ca

23%, har gått till den offentliga sektorn. Den största andelen bidrag har gått till verkstadsindustrin.

För att nå de små företagen gör arbetslivsfonden särskilda insatser. Det är enligt min mening utomordentligt viktigt att fonden aktivt söker upp små företag och arbetar obyråkratiskt.

Den centrala arbetslivsfonden har under under senare delen av år 1991 påbörjat ett uppföljnings- och utvärderingsarbete. Arbetet är framför allt inriktat på att ta fram erfarenheter av fondverksamheten för återföring inom den egna organisationen. Samtidigt har RRV påbörjat en förvaltningsrevisionell studie av arbetslivsfondens verksamhet.

Med anledning av ett regeringsuppdrag etablerades ett samarbete mellan den centrala arbetslivsfonden och produktivitetsdelegationen (I 1989: 02). Samarbetet har bl. a. inneburit att fonden har stött delegationen i dess arbete genom kunskapsinsamling, främst avseende arbetsorganisationens betydelse för produktivitetsutvecklingen.

Regeringen uppdrog den 5 september 1991 åt den centrala arbetslivsfonden att efter samråd med berörda myndigheter och organisationer utreda förutsättningarna att inrätta lokala/regionala kunskapscentra för information och kunskapsspridning om arbetslivsfrågor.

Översyn av arbetsmiljölagen

Regeringen har beslutat om direktiv (dir. 1991: 75) till en utredning med uppgift att se över delar av arbetsmiljölagen. I översynen skall tas upp behovet av ansvars- och samverkansregler för entreprenadanställda, behovet av kompletteringar av produktsäkerhetsreglerna, avgränsning av arbetsställebegreppet, vissa frågor om sanktionssystemet samt utformningen av de grundläggande bestämmelserna i 1 – 3 kap. arbetsmiljölagen.

Den arbetsrättsliga lagstiftningen

Regeringen har tillkallat en kommitté som skall se över medbestämmandelagen och den centrala arbetsrättsliga lagstiftningen i övrigt.

De övergripande målen för kommitténs arbete skall vara att åstadkomma

- ökade möjligheter till information och inflytande för den enskilde arbetstagaren,
- en förskjutning av informations- och förhandlingskontakter till det lokala planet.

De lagar som kommittén främst skall inrikta sig på är lagen (1976: 580) om medbestämmande i arbetslivet, lagen (1987: 1 245) om styrelserepresentation för de privatanställda, lagen (1982: 80) om anställningsskydd, lagen (1974: 13) om vissa anställningsfrämjande åtgärder samt lagen (1974: 358) om facklig förtroendemans ställning på arbetsplatsen. En samlad översyn ger goda möjligheter till förenkling och samordning.

Några frågor som skall tas upp i utredningen är lagarnas tillämpningsområde, informations- och förhandlingsrätten, avskaffande av den fackliga vetorätten vid entreprenad m. m., förbud mot blockad mot företag utan

anställda, rätten till styrelserepresentation, utvidgning av möjligheterna till tidsbegränsade anställningar, turordningsreglerna i anställningsskyddslagen och skadeståndsreglerna i alla de lagar som översynen skall omfatta.

Vissa frågor skall behandlas med förtur och avslutas hösten 1992. Det gäller vidgad möjlighet till provanställning, förbud mot blockad av företag utan anställda samt avskaffande av den fackliga vetorätten vid entreprenad. Uppdraget i övrigt skall vara slutfört före utgången av år 1993.

Informations- och förhandlingsrätt för anställda vid vissa förvärv av aktier

Inom arbetsmarknadsdepartementet har utarbetats en promemoria (Ds 1991:34) med förslag till lag om informations- och förhandlingsrätt för anställda vid vissa förvärv av aktier. Förslaget bygger på Ägarutredningens betänkande (SOU 1990:1) Företagsförvärv i svenskt näringsliv. Enligt förslaget tillförsäkras anställda i börs- och OTC-bolag informations- och förhandlingsrätt när en köpare riktar ett erbjudande till aktieägarna om att på generellt angivna villkor överlåta sina aktier i bolaget (målbolaget) till denne (offentligt förvärvserbjudande). Förslaget har remissbehandlats. Remissyttrandena finns tillgängliga hos arbetsmarknadsdepartementet. Flertalet remissinstanser har avstyrkt förslaget eller är starkt kritiska till det.

EG-kommissionen har lagt fram ett förslag till ett 13:e bolagsrättsdirektiv. Förslaget tar sikte på företagsköp som sker genom offentliga erbjudanden om förvärv av aktier eller andra värdepapper som omsätts på en organiserad marknad (s.k. take-overs). I förslaget uppställs bl.a. en rad informationsregler.

De förslag som har lagts fram i departementspromemorian sammanfaller i stort med det förslag på området som EG-kommissionen lagt fram. Enligt min mening bör resultatet av EG:s arbete på området avvaktas. Jag avser därför inte att nu lägga fram något förslag rörande de anställdas rätt till information och förhandling vid offentligt förvärvserbjudande.

Styrelserepresentation

Inom arbetsmarknadsdepartementet har gjorts en inventering av vilka företagsformer som ligger utanför tillämpningsområdet för lagen (1987:1245) om styrelserepresentation för de privatanställda (prop. 1987/88:10, s. 79, AU10, rskr. 103). Inventeringen har utförts i form av en enkät i vilken LO, TCO och SACO deltagit. Enkätsvaren har inte gett vid handen att styrelserepresentation nu borde vidgas till ytterligare företagsformer.

EG-frågor

Den interdepartementala arbetsgruppen för arbetsmiljö- och arbetslivsfrågor har under 1991 slutfört genomgången av befintliga EG-regler på arbetsmiljöområdet. Resultatet av analysarbetet har redovisats i den s.k. grönboken om konsekvenserna av ett svenskt EG-medlemskap utgiven i maj

1991 av utrikesdepartementets handelsavdelning. I februari 1991 arrangerade arbetsmarknadsdepartementet i samarbete med handelsavdelningen ett seminarium om den sociala dimensionen i Europasamarbetet. EG:s arbetsmiljöfrågor utgjorde därvid ett av flera teman. Inför seminariet utarbetade arbetsmarknadsdepartementet en skrift om Arbetsmiljön och EG (Fakta Europa-serien 1991: 1).

I maj 1991 tillsattes en arbetsgrupp inom arbetsmarknadsdepartementet med uppgift att föreslå de ändringar i arbetsmiljölagen som föranleds av EES-avtalet. Arbetsgruppen avslutade sitt arbete i oktober 1991 och redovisade sina förslag i rapporten (Ds 1991: 72) EES-anpassning av arbetsmiljölagen. Arbetsgruppen har granskat relevanta EG-direktiv på arbetsmiljöområdet och har på grundval av resultatet av genomgången föreslagit vissa ändringar i arbetsmiljölagen. Arbetsgruppens förslag remissbehandlas för närvarande.

Regeringen gav i april 1991 arbetarskyddsstyrelsen i uppdrag att utföra det förberedelsearbete som behövs för att anpassa föreskrifterna på arbetsmiljöområdet till åtagandena enligt EES-avtalet. Arbetarskyddsstyrelsen har också fått särskilda medel för att kunna delta i det europeiska standardiseringsarbetet och för andra insatser i samband med det västeuropeiska integrationsarbetet.

Genom beslut i juli 1991 har EG:s ministerråd proklamerat år 1992 som det europeiska arbetsmiljöåret. Regeringen tillsatte i november 1991 en nationalkommitté för arbetsmiljöåret. Nationalkommittén utgör ett samrådsforum med syfte att sprida information om EG:s verksamhet på arbetsmiljöområdet och att lägga fram förslag till svenskt deltagande i olika aktiviteter i anslutning till arbetsmiljöåret. I nationalkommittén ingår bl.a. företrädare för arbetarskyddsstyrelsen, arbetsmiljöinstitutet, arbetsmiljöfonden, föreningen för arbetarskydd, arbetarskyddsnämnden, SAF, LO, TCO och SACO. Regeringen har vidare genom beslut den 14 november 1991 beviljat 1 milj. kr. för kommitténs verksamhet. Medlen har finansierats över fonden för arbetsmiljöförbättringar.

ILO-frågor

I arbetsmarknadsdepartementet handläggs ärenden som rör förhållandet till internationella arbetsorganisationen (ILO). För beredning av vissa ärenden som rör samarbetet med ILO finns en trepartiskt sammansatt kommitté, ILO-kommittén (SFS 1977: 987; ändrad senast 1987: 900).

Vid 1991 års arbetskonferens antogs en konvention (nr 172) och en rekommendation (nr 179) om arbetsvillkor i hotell- och resturangbranschen. Dessa instrument kommer att föreläggas riksdagen våren 1992.

Nya ämnen på 1992 års arbetskonferens är dels förebyggande av storolyckor inom industrin i syfte att år 1993 anta ett eller flera nya instrument, dels för allmän diskussion i ämnet strukturanpassning samt utveckling av mänskliga resurser. Då skall även de nya instrumenten om skydd av arbetstagares fordran i händelse av arbetsgivarens konkurs slutbehandlas.

I november 1990 företog ILO:s styrelse en översyn av medlemskapet i

ILO:s industrikommittéer. Sverige erhöll därvid plats i nio av de sammanlagt tolv industrikommittéerna, nämligen i kommittéerna för inlandssamfärdsel, järn- och stålindustri, verkstadsindustri, byggnads-, anläggnings- och offentliga arbeten, kemisk industri, tjänstemän och utövare av fria yrken, hotell, catering och turism, skogs- och träindustri samt livsmedelsindustri. Den nya mandatperioden för industrikommittéerna börjar den 1 januari 1992.

Vid arbetskonferensens möte i juni 1990 förrättades val till ILO:s styrelse för perioden 1990–1993. Danmark invaldes därvid på den nordiska platsen på regeringssidan.

Under år 1991 har två anmälningar riktats mot Sverige beträffande tillämpningen av vissa ILO-konventioner. TCO påtalade i en skrivelse till ILO bristande tillämpning av ILO-konventionerna (nr 87) om föreningsfrihet och skydd för organisationsrätten, (nr 98) om organisationsrätten och den kollektiva förhandlingsrätten, (nr 151) om offentligt anställda och (nr 154) om främjande av kollektiva förhandlingar. Anmälan föranleddes av de ändringar i sjukförsäkringen m.m., som trädde i kraft den 1 mars 1991. Det svenska arbetsgivarombudet till ILO:s 78:e arbetskonferens ingav ett klagomål mot Sverige beträffande tillämpningen av konventionerna nr 87, 98 samt konventionen (nr 147) om miniminormer i handelsfartyg. Klagomålet grundar sig på de ändringar i lagen om medbestämmande i arbetslivet som trädde i kraft den 1 juli 1991 ("Lex Britannia"). De båda anmälningarna behandlas av ILO:s styrelse våren 1992.

Mål och inriktning av arbetslivspolitiken budgetåret 1992/93

Regeringens ambition är att på olika sätt stödja en utveckling inom arbetslivet som leder till en förbättring av arbetsförhållandena och minskad utslagning från arbetslivet. För dem som ändå drabbas av ohälsa och olycksfall måste det finnas en snabb och väl fungerande arbetsplatsanknuten rehabiliterings- och anpassningsverksamhet, som en väg tillbaka till lämpligt arbete.

Arbetsmiljöarbetet måste omfatta hela arbetssituationen. Med hänsyn till de ofta mycket komplexa orsakssambanden behövs flera olika åtgärder för att komma till rätta med riskfaktorer i arbetsmiljön, bl.a. är ofta arbetsorganisatoriska förändringar i vidaste bemärkelse nödvändiga.

Det fortgår en ständig förändring och förnyelse av arbetets villkor. Nya arbetsmetoder och nya sätt att organisera arbetet introduceras. Förnyelsearbetet måste genomföras på ett sådant sätt att arbetstagarna kan känna trygghet i förändringarna.

Några av de viktigaste förutsättningarna för ett bättre arbetsliv är ett rikt arbetsinnehåll och möjlighet för arbetstagarna att själva kunna påverka sin arbetssituation. Detta innebär ökade krav på arbetstagarnas kunskaper och kompetens. En viktig förutsättning är att de anställda ges möjlighet att lära, utvecklas och bredda sin kompetens. En breddning av arbetskraftens kompetens är också en förutsättning för ökad konkurrenskraft och flexibilitet inom näringsliv och förvaltning.

Jag har tidigare konstaterat att antalet anmälda arbetsskador och sjukfrånvaron har minskat. Samtidigt kan konstateras att villkoren i arbetslivet fortfarande är olika och mycket återstår att göra för att förverkliga en god arbetsmiljö i vid bemärkelse.

De av riksdagen våren 1991 beslutade ändringarna i arbetsmiljölagen har trätt i kraft. Därmed har arbetsgivarens ansvar för arbetsmiljö och rehabilitering förstärkts. Samtidigt har betydelsen av samverkan mellan arbetsgivare och arbetstagare i det lokala arbetsmiljöarbetet lyfts fram. En bra och ändamålsenlig samverkan mellan parterna på olika nivåer kommer sannolikt att vara ännu viktigare i framtiden med hänsyn till den vidgade synen på arbetsmiljöarbetet och de krav som bör ställas på arbetets organisation och innehåll.

Ett arbete med att förändra arbetsmiljöer och få människor tillbaka till arbetet har inletts på många arbetsplatser. Myndigheterna inom arbetsmiljöområdet kommer att ha en stor betydelse när det gäller att genomföra förändringarna på arbetsmiljöområdet. Införandet av den nya budgetprocessen med ökad långsiktighet och fokusering på resultaten av verksamheten syftar till en effektivare användning av resurserna.

Arbetslivsfonden har en viktig roll i detta sammanhang och dess verksamhet har kommit i gång i stor omfattning. Regeringen har lämnat i uppdrag till den centrala arbetslivsfonden att utreda förutsättningarna för inrättandet av regionala kunskapscentra som ett led i arbetet med att nå ut med kunskaper och erfarenhet på arbetslivsområdet.

Handläggningen av lönegarantiärenden

Den arbetstagare som blir utan lön på grund av att arbetsgivaren har försatts i konkurs kan i vissa fall få ersättning enligt lagen (1970: 741) om statlig lönegaranti vid konkurs från lönegarantifonden. Fonden finansieras genom en socialavgift som för närvarande uppgår till 0,20 procent av löneunderlaget.

Enligt lönegarantilagen har länsstyrelserna hand om utbetalningarna från lönegarantifonden.

Under det senaste året har antalet konkurser ökat kraftigt. Detta har fått till följd att länsstyrelserna har fått ett mycket stort antal utbetalningsärenden att handlägga. Även under budgetåret 1992/93 förväntas antalet lönegarantiärenden att förbli mycket högt. Den uppkomna situationen motiverar en förstärkning av länsstyrelsernas resurser för utbetalningar från lönegarantifonden. Jag beräknar, efter samråd med chefen för civildepartementet, att länsstyrelserna bör tillföras 6 milj. kr. för dessa ärenden. Denna resursförstärkning bör finansieras genom en engångsvis särskild disposition av avgifter till lönegarantifonden.

Jag vill starkt understryka att resursförstärkningen är en engångsvis åtgärd. Det för närvarande stora antalet lönegarantiärenden orsakas av den negativa ekonomiska utvecklingen i landet. Inom arbetsmarknadsdepartementet bereds för närvarande de förslag som har lämnats av lönegarantiutredningen. Förslagen avser bland annat handläggningsfrågor.

Mitt förslag om disposition av medel i lönegarantifonden kräver stöd i lag. Ett förslag till lag om tillfällig avvikelse från lagen (1981:691) om socialavgifter har upprättats inom arbetsmarknadsdepartementet. I lagförslaget tas även upp vissa andra frågor. Jag återkommer därför till den närmare utformningen av lagen och min hemställan till regeringen om förslag till riksdagen under anslaget B 2. Arbetsmarknadspolitiska åtgärder (avsnitt 2.6).

Myndighetsstyrelser

Svenska arbetsgivareföreningen (SAF) har i skrivelse den 14 februari 1991 till statsministern hemställt att intresseorganisationer inte bör representeras i beslutande myndighetsstyrelser utan ha en rådgivande funktion. SAF har också beslutat att organisationen fr. o. m. årsskiftet 1991/92 inte kommer att företrädas i styrelser i ett antal myndigheter där flertalet finns inom arbetsmarknadsdepartementets ansvarsområde. Dessa myndigheter är arbetsmarknadsverket, AMU-styrelsen, arbetslivscentrum, arbetarskyddsverket, arbetslivsfonden, arbetsmiljöfonden och arbetsmiljöinstitutet.

Regeringen har mot denna bakgrund beslutat att i alla centrala styrelser hålla de platser vakanta som SAF enligt resp. myndighets instruktion har rätt att lämna förslag till. I regionala och lokala styrelser kan det i SAF:s ställe bli aktuellt att ta in andra arbetsgivarrepresentanter. Regeringen kommer vidare att se över myndigheternas ledningsansvar m. m. I detta sammanhang kommer bl. a. verksstyrelsernas sammansättning att behandlas.

Företagshälsovård

Mitt förslag: Statsbidraget till företagshälsovården avvecklas den 1 januari 1993 och behållningen på kontot hos riksgäldskontoret för företagshälsovården förs till statsbudgetens inkomsttitel.

Skälen för mitt förslag: Ett nytt bidragsystem för företagshälsovården infördes den 1 januari 1986 i syfte att stimulera till förebyggande arbetsmiljöarbete och förbättra anslutningen av de små företagen. En översyn av effekterna av de nya bidragsreglerna redovisades i juni 1990 i betänkandet (Ds 1990:42) Företagshälsovård i omvandling. Betänkandet låg sedan till grund för riksdagens beslut om nya riktlinjer för företagshälsovården och bidragssystemet.

I en rapport (Fu 1991:9) om den statliga styrningen av företagshälsovården har RRV kommit fram till att statsbidragets styrande effekter är svaga, bl. a. när det gäller att öka anslutningen av de små företagen. RRV tror inte att de nya ändringarna kommer att ge avsedd effekt och föreslår att bidraget avskaffas.

Jag har samma uppfattning som RRV och anser att det generella statsbidraget bör avvecklas. Tidpunkten bör enligt min mening vara den 1

januari 1993. Regeringen avser återkomma senare i vår till riksdagen med förslag om ändring i lagen (1981: 691) om socialavgifter. Jag vill emellertid redan nu att regeringen föreslår riksdagen att godkänna att det generella statsbidraget avvecklas den 1 januari 1993.

Detta kommer att innebära en sänkning av arbetarskyddsavgiften i nämnda lag med 0,18 procentenheter. Detta utrymme bör utnyttjas för att höja arbetsskadeavgiften med motsvarande belopp. Jag har i denna fråga samrått med statsrådet Könberg.

Jag avser emellertid att inom kort föreslå regeringen att besluta om en översyn av företagshälsovården. En utgångspunkt för utredaren är därvid en avveckling av det nuvarande generella bidraget. Utredaren skall i stället överväga andra former för stöd t. ex. riktade insatser. Därvid bör i första hand ett bidragssystem övervägas som tillgodoser de mindre företagens behov av företagshälsovård.

Genom beslut av riksdagen (prop. 1990/91: 140, AU22, rskr. 302) utgår ett bidrag motsvarande högst 1 % av de medel som årligen avsätts som stöd till företagshälsovården till ett centralt organ för samverkan och utveckling av företagshälsovården (FUR). För kalenderåret 1992 har regeringen beslutat om 6 milj. kr. Utredaren bör även pröva om detta bidrag bör lämnas sedan det generella bidraget avvecklats.

Bidrag till företagshälsovården finansieras i dag genom att 53,3 procent av arbetarskyddsavgiften enligt lagen (1981: 691) om socialavgifter förs till ett särskilt konto hos riksgäldskontoret. Överskottet på nämnda konto uppgår den 1 juli 1991 till ca 850 milj. kr. Jag bedömer att dessa medel inte kommer att behövas för att finansiera nuvarande bidragssystem för företagshälsovården under nästa kalenderår. Mot bakgrund härav föreslår jag att dessa medel eller det högre belopp som finns innestående på kontot efter den 1 juli 1992 förs som en förstärkning av statsbudgeten till statsbudgetens inkomsttitel. Det bör ankomma på regeringen att besluta om denna överföring.

MBL-medel

Mitt förslag: De s. k. MBL-medlen avvecklas successivt med början den 1 juli 1992.

Skälen för mitt förslag: I enlighet med riksdagens beslut (prop. 1975/76: 182, AU 46, rskr. 182) har regeringen sedan budgetåret 1976/77 anvisat medel för bidrag till utbildning och information om medbestämmandelagen (MBL) och därmed sammanhängande avtal. De första åren finansierades verksamheten med anslagsmedel, men från och med år 1981 har den finansierats genom arbetarskyddsavgiften.

Regeringen har sedan år 1985 fastställt en ram för bidragets storlek. En viss andel av de medel som årligen flyter in från arbetarskyddsavgiften till arbetsmiljöfonden skall användas för detta ändamål. Av bidraget lämnas en åttondel till arbetsgivarorganisationer, resten till arbetstagarorganisationer.

RRV har år 1990, på uppdrag av regeringen, granskat användningen av de s.k. MBL-medlen och bl.a. funnit att medlen använts för utbildning och informationsinsatser med svag anknytning till MBL.

MBL-medlen beräknas uppgå till 271 milj. kr. för innevarande kalenderår. Jag föreslår nu att bidraget avvecklas den 1 juli 1992 så när som på 75 milj. kr. De återstående medlen bör i sin helhet tilldelas arbetstagarorganisationerna och avse budgetåret 1992/93. Därefter skall bidraget i sin helhet vara avvecklat. Det bör ankomma på regeringen att närmare besluta härom.

I prop. 1987/88: 105 om jämställdhetspolitiken inför 90-talet har riksdagen beslutat om ett särskilt program för jämställdhetsåtgärder inom arbetslivsområdet för tiden fram t.o.m. den 31 december 1993. Medel härför skulle enligt riksdagens beslut årligen avsättas från MBL-medlen. Regeringen har därefter genom särskilt beslut närmare fastställt medlens användning. Jag avser att senare förslå regeringen att uppdra åt arbetsmiljöfonden att avsätta särskilda medel härför så att programmet kan pågå fram t.o.m. den 31 december 1993.

Arbetslivscentrum

Riksdagen beslutade i mars 1991 om att arbetslivscentrum skulle omvandlas till ett renodlat forskningsinstitut och att antalet fasta tjänster skulle vara högst 35, varav 25 forskare. Denna omstrukturering pågår för närvarande. Regeringen har uppdragit till arbetslivscentrum att senast den 1 april 1992 inkomma med förslag till anslag för budgetåret 1992/93 och till de författningsbestämmelser som den nya organisationen ger anledning till. Den nya organisationen beräknas kunna träda i kraft den 1 juli 1992.

Genom beslut av riksdagen våren 1991 med anledning av prop. 1990/91: 150 bil. II: 9 med förslag till riksdagen rörande omställning och minskning av den statliga administrationen (FiU30, rskr. 386) gäller ett besparingskrav om 10 milj. kr. för arbetslivscentrum. Arbetslivscentrum finansieras helt genom arbetsmiljöfonden och därvid över arbetarskyddsavgiften. Jag avser att sedan arbetslivscentrum kommit in med sin anslagsframställning den 1 april 1992 återkomma till regeringen med förslag till riksdagen angående ifrågavarande besparing.

Fonden för arbetsmiljöförbättringar

Mitt förslag: Fonden för arbetsmiljöförbättringar avvecklas under en treårsperiod. Som ett led i avvecklingen överförs 40 milj. kr. budgetåret 1992/93 från fonden till statsbudgetens inkomsttitel.

Skälen för mitt förslag: Fonden för arbetsmiljöförbättringar inrättades år 1975 för att täcka statens ekonomiska åtaganden för garantilån för arbetsmiljöförbättringar, s.k. AG-lån (prop. 1975: 66, SoU 16, rskr. 191). AG-lånen kunde, efter att riksdagen beslutat om förlängning av systemet, tecknas under tiden den 1 september 1975–den 31 december 1978. Lånen

löpte på sju år. Genom AG-lånen kom nästan 300 milj. kr. att investeras i arbetsmiljöförbättringar.

Systemet innebar att staten, förutom att ställa garantier för företagens lån hos bankerna, betalade räntan på lånen de första två åren. Kostnaderna för AG-lånen bestod därför av räntekostnader, administrationskostnader samt kostnader för infriande av ställda garantier. Kostnaderna finansierades av en särskild arbetarskyddsavgift på 0,03 % som togs ut under åren 1976, 1977 och 1979. De influtna medlen fördes till fonden för arbetsmiljöförbättringar.

Vid införandet av AG-lånesystemet slogs också fast att överblivna medel i fonden för arbetsmiljöförbättringar fick användas för andra ändamål på arbetsmiljöns område (prop. 1975:66 s. 23). Fonden har därför funnits kvar även efter att garantiåtagandena upphört. Fonden förvaltas av kammarkollegiet.

Jag föreslår att fonden avvecklas under en treårsperiod med början budgetåret 1992/93.

Behållningen på fonden var den 30 juni 1991 drygt 92 milj. kr. Av dessa medel kommer en viss del att behöva tas i anspråk för redan gjorda åtaganden. Avvecklingen av fonden bör påbörjas budgetåret 1992/93 genom att 40 milj. kr. förs från fonden till statsbudgetens inkomsttitel som en förstärkning till statsbudgeten. Det bör ankomma på regeringen att besluta om denna överföring. De återstående medlen bör fram till dess fonden är helt avvecklad få användas för de ändamål som riksdagen tidigare beslutat om.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att godkänna

1. att det generella statsbidraget till företagshälsovården avvecklas den 1 januari 1993,
2. de av mig anförda riktlinjerna om en ändring av arbetarskyddsavgiften,
3. den av mig föreslagna överföringen av medel från arbetarskyddsavgiften från ett konto hos riksgäldskontoret till statsbudgetens inkomsttitel,
4. den av mig föreslagna avvecklingen av de s. k. MBL-medlen,
5. vad jag har anfört om avveckling av fonden för arbetsmiljöförbättringar,
6. vad jag har anfört om överföring av medel från fonden för arbetsmiljöförbättringar till statsbudgetens inkomsttitel.

3. Regionalpolitik

1 Den regionala problembilden

Den allmänna försämringen av konjunkturen har, som jag tidigare beskrivit, bl. a. medfört en kraftig ökning av antalet varsel om uppsägning och av antalet arbetslösa i hela landet.

Den långsiktiga regionala problembilden har inte förändrats väsentligt under senare år. De arbetsmarknadspolitiska problemen har i allmänhet ökat i minst samma takt i de regionalpolitiskt prioriterade regionerna som i landet i övrigt. Den långa högkonjunkturen medförde att planerade strukturförändringar i många fall sköts upp. Ett uppdämt förändringsbehov utlöses nu och medför mycket stora påfrestningar i orter och regioner som redan tidigare hade ett ensidigt och svagt näringsliv. Detta gäller bl. a. Norrland och Bergslagen.

De regionalpolitiska problemen är sedan länge störst i stora delar av de sju s. k. skogslänen. Under de senaste åren har dessa dock haft en stabilare befolkningsutveckling än tidigare, främst beroende på en förhållandevis hög nettoinvandring men även på ökade födelsetal. De inomregionala obalanserna är dock fortfarande stora inom länen.

Beträffande Stockholms läns befolkningsutveckling kan noteras det trendbrott med flyttningsunderskott gentemot övriga landet som skedde 1988. Under de tre första kvartalen 1991 har detta underskott uppgått till ca 3 200 personer, vilket kan jämföras med ett underskott på ca 4 500 personer under samma period 1990. Länet har dock fortfarande betydande födelseöverskott och en förhållandevis omfattande nettoinvandring, vilket medfört en fortsatt kraftig befolkningstillväxt.

I *underbilaga 11.2* redovisas länsvis uppgifter om arbetslösheten, antalet varsel m. m.

2 Regionalpolitikens allmänna inriktning

Regionalpolitiken skall enligt de av riksdagen fastlagda målen inriktas på att ge människor tillgång till arbete, service och god miljö oavsett var de bor i landet. Politiken skall främja en rättvis fördelning av välfärden mellan människor i olika delar av landet och en balanserad befolkningsutveckling så att betydande valfrihet i boendet kan åstadkommas. Regionalpolitiken skall vidare underlätta för rationell produktion varigenom ekonomisk tillväxt kan uppnås.

Om målen skall kunna uppnås måste det skapas förutsättningar för ekonomiskt, socialt, kulturellt och ekologiskt fungerande regioner. I regeringsförklaringen anges bl. a. att hela Sverige skall leva. Det förutsätter en aktiv regionalpolitik. Utvecklingskraften i de mindre företagen är avgörande för den regionalt spridda sysselsättningen, liksom satsningar på bättre infrastruktur, dvs. moderna järnvägar, förbättrat vägnät, förbättrade telekommunikationer, utbyggd högskoleutbildning m. m.

För att bättre ta tillvara och utveckla kraften i den växande gruppen kvinnliga företagare har regeringen i december 1991 givit närings- och teknikutvecklingsverket (NUTEK) ett särskilt uppdrag att bl. a. analysera

villkoren för kvinnors företagande. I uppdraget ingår också att utarbeta ett åtgärdsprogram för att främja kvinnors företagande i stödområdet.

Riksdagen har fastställt en långsiktig stödområdesindelning som gäller från den 1 juli 1990. Beslutet innebär att det regionalpolitiska företagsstödet koncentrerats till två stödområden, benämnda stödområde 1 och 2. Dessa områden omfattar de kommuner eller delar av kommuner som långsiktigt bedöms ha de svåraste regionalpolitiska problemen.

Till regeringen har inkommit ett antal framställningar om inplacering av nya områden i stödområde eller uppflyttning från stödområde 2 till 1. Enligt min mening är det viktigt att stödområdesindelningen inte ändras för ofta, särskilt som de långsiktiga problemen förändras mycket långsamt. Jag är därför inte nu beredd att föreslå några ändringar i denna stödområdesindelning.

Utöver dessa "permanenta" stödområden finns s. k. tillfälliga stödområden. Regeringen har möjlighet att i sådant område placera in kommuner eller delar av kommuner med allvarliga sysselsättningsproblem till följd av exempelvis omfattande strukturrationaliseringar. För närvarande är 14 kommuner eller delar av kommuner inplacerade i tillfälligt stödområde t. o. m. den 30 juni 1992. Fram till denna tidpunkt har regeringen också utnyttjat möjligheten att tillfälligt höja den maximala andelen lokaliseringsbidrag för fyra kommuner eller kommundelar i stödområde 2. Jag avser att under våren göra en översyn av de tillfälliga stödområdesinplaceringarna och återkomma till regeringen med eventuella förslag till förändringar.

I rådande lågkonjunktur har som nämnts strukturomvandlingsproblemen på olika håll i landet accentuerats. Detta ställer ökade krav inte bara på kraftiga arbetsmarknadspolitiska insatser utan även på långsiktigt verkande regionalpolitiska åtgärder för att hävda regionernas möjligheter till utveckling. Det behövs dels infrastrukturförbättringar, dels såväl riktade företagsinsatser i form av etableringsstöd och stöd vid expansion, som allmänt kostnadssänkande sådana. Vad gäller riktade insatser kommer jag att föreslå att lokaliseringslån åter skall kunna lämnas. Detta för att något kompensera den ordinarie kapitalmarknadens mycket restriktiva hållning som gör det svårt att finansiera projekt i stödområdet. Vad gäller kostnadssänkande åtgärder lämnar jag senare förslag till utvidgning av systemet med nedsättning av socialavgifter till flera verksamheter i stödområde 1 och till vissa verksamheter i delar av stödområde 2.

Ansvaret för en regionalt utvecklad infrastruktur vilar på resp. sektor. För vissa typer av insatser finns dock särskilda regionalpolitiska infrastrukturmedel. I stödområde 1 pågår ett särskilt program som genomförs av berörda länsstyrelser.

Genomförandet av de regionalpolitiska åtgärderna har successivt decentraliserats till länsstyrelserna samtidigt som medlen för regionala utvecklingsinsatser räknats upp så att det s. k. länsanslaget för närvarande svarar för närmare hälften av de totala direkta regionalpolitiska anslagen. Jag kommer senare att föreslå en viss höjning av nämnda anslag. Länsstyrelserna kan använda medlen för lokaliserings- och utvecklingsbidrag, glesbygdsstöd och projektverksamhet. Den stora frihet i medelsanvändningen

som getts länsstyrelserna ställer stora krav på prioritering mellan olika åtgärder och noggrann uppföljning. Jag kommer senare att redovisa min syn på behovet av prioritering, bl. a. när det gäller glesbygden.

Mina förslag i det följande innebär sammantaget att anslagen för direkta regionalpolitiska åtgärder höjs, med 300 milj. kr. eller 13%. Även efter denna höjning måste dock konstateras att dessa insatser endast marginellt kan påverka den regionala utvecklingen. För att nå de regionalpolitiska målen krävs en helhetssyn med samordnade åtgärder inom en rad samhälls- och politikområden. Jag kommer i det följande att redovisa hur samordningsarbetet i fortsättningen bör utformas och förstärkas.

3 Regionalpolitisk samordning

De medel som avsätts för direkta regionalpolitiska insatser kan, som jag tidigare framhållit, endast marginellt påverka den regionala utvecklingen. För att nå de regionalpolitiska målen krävs att regionalpolitiska hänsyn tas även när åtgärder inom andra samhällssektorer utformas.

Inom regeringskansliet är sektorssamordningen ett viktigt led i det regionalpolitiska arbetet. Jag avser att i olika former ytterligare fördjupa detta samarbete. Särskilt viktiga för den regionala utvecklingen är insatser för att stärka infrastrukturen. Dessa berör bl. a. verksamheter inom kommunikations-, utbildnings-, jordbruks- och näringsdepartementen.

För att ytterligare betona statliga utredningars ansvar att belysa regionalpolitiska konsekvenser av sina förslag, kommer jag senare att föreslå regeringen, att ett generellt direktiv införs som föreskriver att sådana analyser alltid skall redovisas. I de fall utredningar berör inrättande av nya myndigheter, eller större omorganisationer av befintlig verksamhet, bör en lokalisering utanför Stockholmsregionen alltid prövas.

I likhet med föregående år lämnas även i årets budgetproposition en redogörelse för viktigare beslut inom andra politikområden som har effekter för den regionala utvecklingen.

Arbetsmarknadspolitiken syftar till att åstadkomma väl fungerande arbetsmarknader i hela Sverige. De arbetsmarknadspolitiska medlen fördelar AMS utifrån de problem som råder i varje län. Länsarbetsnämnderna fördelar i sin tur medel till varje arbetsförmedling utifrån den lokala situationen. Fördelningen av de arbetsmarknadspolitiska medlen får därmed en profil som i stort överensstämmer med de regionalpolitiska prioriteringarna.

Av de medel för försöksverksamhet med sysselsättningsskapande åtgärder som regeringen disponerar har drygt en tredjedel beviljats utvecklingsprojekt för ungdomar och kvinnor på landsbygden.

I det följande lämnar jag, efter samråd med resp. statsråd, en redovisning av viktigare beslut från regionalpolitisk synpunkt i kommunikations-, utbildnings-, jordbruks-, närings-, finans-, civil-, kultur- samt miljö- och resursdepartementen.

Goda kommunikationer är en grundförutsättning för en balanserad regional utveckling. Det gäller såväl person- och godstransporter som telekommunikationer.

Under våren 1991 beslutade riksdagen att inrätta ett särskilt infrastrukturanslag för större projekt som gäller vägar, järnvägar och kollektivtrafikanläggningar (prop. 1990/91: 87, TU24, rskr. 286). Sammanlagt 10 miljarder kr. anslogs av riksdagen inom en total planeringsram på 20 miljarder kr. Den tidigare regeringen beslutade om ett antal större väg- och järnvägsprojekt finansierade med medel från detta anslag. Vidare beslöt den i september 1991 att med medel från det särskilda infrastrukturanslaget tidigarelägga investeringar i vägar och järnvägar för högst 1 550 milj. kr.

Regeringen lämnade i början av november 1991 förslag till riksdagen om att 1 500 milj. kr. bör anslås på ett särskilt anslag till sysselsättnings- och produktivitetsfrämjande åtgärder som gäller investeringar i kommunikationssektorns infrastruktur. Riksdagen har beslutat i enlighet med regeringens förslag, vilket innebär att vägverket och banverket skall tidigarelägga investeringar och andra åtgärder inom väg- och järnvägsområdet för 1 347 milj. kr.

De tidigarelagda investeringarna omfattar objekt som gäller europavägar och andra nationella vägar av betydelse för person- och godstransporter. Vidare ingår vissa bärighetshöjande åtgärder på vägnätet som delvis är tidigarelagda objekt. Åtgärderna inom järnvägsområdet koncentreras till en tidigareläggning av arbetet med att anpassa södra stambanan för den kommande snabbtågstrafiken.

Beslutet omfattar dessutom en kostnadsram på 100 milj. kr. för att under ett år driva inlandsbanan i avvaktan på ställningstaganden om banans framtid. I sysselsättningspaketet ingår slutligen 153 milj. kr. för finansiering av sysselsättningsskapande åtgärder inom luftfarts- och teleområdena, som den tidigare regeringen aviserade i september 1991.

I fråga om vägar bör för övrigt framhållas det 10-åriga investeringsprogrammet för särskilda bärighetshöjande åtgärder. Detta syftar till att anpassa bärighetsnormerna på det svenska huvudvägnätet till de regler som gäller inom EG. En viktig del av programmet utgörs av åtgärder i skogslänen.

För budgetåret 1992/93 föreslås att 140 milj. kr. anslås till transportstöd för färjetrafiken till Gotland. Detta innebär att passagerartaxorna kan sänkas.

Vidare föreslås att anslaget till trafiken på Trollhätte kanal och Vänern ökas med 18 milj. kr. till 78 milj. kr. samt att 15,2 milj. kr. anvisas för bidrag till kommunala flygplatser, huvudsakligen i Norrlands inland.

Statens köp av interregional persontrafik på järnväg, som är regionalpolitiskt angelägen men som inte kan upprätthållas på företagsekonomiska villkor, föreslås för budgetåret 1992/93 uppgå till 549 milj. kr.

Chefen för kommunikationsdepartementet räknar med att televerket kommer att bolagiseras år 1993. Konkurrensen på telemarknaden kommer att skärpas. Den pågående telelagsutredningen skall utarbeta det regelverk

som behövs för en fungerande telekommunikationsmarknad. I det sammanhanget kommer förslag att läggas om hur det sociala och regionalpolitiska ansvaret skall uppfyllas av aktörerna på marknaden.

Utbildningsdepartementet

Den förra regeringen fördelade den 8 resp. den 30 maj 1991 återstående medel för kompetenshöjande åtgärder från de regionalpolitiska satsningar på utbildningsområdet, som riksdagen fattade beslut om med anledning av propositionerna om särskilda regionalpolitiska insatser i delar av Bergslagen och norra Sveriges inland (prop. 1987/88: 64, UbU9, rskr. 211) samt i Norrbottens län (prop. 1987/88: 86, UbU38, rskr. 353).

Genom nämnda regeringsbeslut fördelades drygt 15 milj. kr. till Bergslagen och norra Sveriges inland. Dessa medel avsåg bl. a. utbildning inom komvux riktad till kvinnor i form av höjd grundutbildning och yrkesutbildning med anknytning till det lokala arbetslivets behov. Vidare fördelades medel för distansutbildning inom högskolan, för högskoleutbildning inom livsmedels- och turistområdena samt för högskolekurser inom teknikområdet och för högre restaurangutbildning.

Drygt 7 milj. kr. fördelades till Norrbottens län. Dessa medel avsåg utvidgning av komvux för behörighetsgivande utbildning inför lärarutbildning, fortbildning av gymnasieskolans lärare, huvudsakligen språklärare, samt för högskolans del utbildning inom bl. a. turismområdet och inom äldre- och handikappomsorg samt distansutbildning. Ett särskilt bidrag anvisades till Lapplands kommunalförbund som stöd för dess samverkansinsatser på utbildningsområdet.

Efter förslag av regeringen ökar antalet platser vid universitet och högskolor redan i vår med 2 000. Detta är ett led i den långsiktiga förstärkning och utbyggnad av högskoleutbildningen som bör genomföras under 1990-talet. Huvuddelen av de nya platser som nu inrättas avser de mindre högskolorna runt om i landet. Tillgång till god högskoleutbildning i hela landet är en viktig faktor för den regionala utvecklingen – en väl utbyggd högskola ökar utbildningens tillgänglighet, bidrar till en jämnare rekrytering av studerande och stärker samhälle och näringsliv i olika delar av landet.

En fråga som också uppmärksammats i regionalpolitiskt sammanhang är möjligheterna till *forskning* vid de mindre och medelstora högskolorna. Sedan mitten av 1970-talet bedrivs forskning även vid dessa högskolor. Stort intresse för och engagemang i forskningsfrågor finns nu vid såväl högskolorna i fråga som i deras omgivning. Genom 1990 års forskningsproposition ställs kraftigt ökade resurser (+30 milj. kr.) till förfogande för forskningsstödjande åtgärder vid de mindre och medelstora högskolorna. Detta stöd uppgår för budgetåret 1992/93 till 44 milj. kr. Här bör också erinras om de 36,5 milj. kr. som avsatts av regionalpolitiska medel för en tillfällig förstärkning av forsknings- och utvecklingsverksamheten vid elva mindre och medelstora högskolor i Norrland, Bergslagen, sydöstra Sverige och i Borås.

I samband med anslagsframställningarna för kommande treårsperiod,

som omfattar budgetåren 1993/94–1995/96 skall, enligt de direktiv som utfärdats, redovisas dels hur de anvisade medlen använts och används, dels vilka effekter åtgärderna haft på forskningens omfattning vid de berörda högskolorna.

Riksdagens beslut våren 1991 om en ny *gymnasieskola* (prop. 1990/91:85, UbU16, rskr. 356) innebär bl.a. att tidigare system med centrala beslut om gymnasieskolans dimensionering ersätts av ett system där varje kommun själv beslutar i vilken utsträckning den skall anordna gymnasieutbildning eller erbjuda sådan genom samverkansavtal med andra kommuner.

Jordbruksdepartementet

Riksdagens beslut våren 1990 om livsmedelspolitiken (prop. 1989/90: 146, JoU 25, rskr. 327) innebär att den interna marknadsregleringen på jordbrukets område avvecklas. Beslutet innebär emellertid samtidigt att prisstödet till jordbruket i norra Sverige bibehålls. Prissänkningar till följd av avregleringen får nämligen, enligt samma beslut, inte medföra att lönsamheten för jordbruket i norra Sverige försämras i nämnvärd grad.

En parlamentarisk arbetsgrupp har på regeringens uppdrag i november 1991 lämnat förslag rörande det fortsatta stödet till jordbruket i norra Sverige efter budgetåret 1991/92 (Ds 1991:80). Förslaget remissbehandlas för närvarande.

En särskild utredare skall se över rådgivningen till jordbruket (dir. 1991:83). Förslag kommer att lämnas sommaren 1992.

Stöd till sockerbruken på Öland och Gotland skall enligt riksdagens beslut lämnas under en övergångsperiod. Under perioden skall åtgärder vidtas för att underlätta avvecklingen av sockerbruken.

Näringsdepartementet

Den nya småföretagspolitik som regeringen angivit riktlinjerna för (prop. 1990/91:51) är viktig även i ett regionalpolitiskt sammanhang. Den allmänt stora betydelse som tillväxt i små och medelstora företag och etablering av nya företag har för dynamiken i näringslivet och för en ökad sysselsättning, är av stor vikt för hela landet men har särskilt stor betydelse för de regionalpolitiskt prioriterade områdena.

I regeringens proposition om en ny småföretagspolitik lämnas en rad förslag som sammantagna innebär en ny start för små- och nyföretagandet i hela landet.

En säker tillgång på energi är generellt en viktig förutsättning för en gynnsam utveckling av näringslivet. Försörjningen med el till internationellt konkurrenskraftiga priser är särskilt betydelsefull i Bergslagen och för Norrlands kustland. Detta beror på att s.k. elintensiv industri svarar för en jämförelsevis hög andel av produktion och sysselsättning i dessa regioner. Det beslut om energipolitiken som riksdagen fattade våren 1991 (prop. 1990/91:88, NU40, rskr. 373) har därför stor regionalpolitisk betydelse. Programmet för omställning av energisystemet inkluderar också en

ökad satsning på biobränslen, vilket skapar förutsättningar för en gynnsam landsbygdsutveckling.

Finansdepartementet

De nya regler på skatteområdet som i huvudsak gäller fr. o. m. år 1991 har från regionalpolitisk synpunkt såväl positiva som negativa effekter. En kommitté arbetar med att följa upp och rapportera kring effekter av skattereformen.

Vad gäller mervärdesskatten har riksdagen nyligen beslutat om sänkning av skattesatsen på bl. a. hotell- och restaurangtjänster, upplåtelse av campingplats och stugor i stugbyar samt personbefordran från 25 till 18 procent. Den nya skattesatsen skall gälla fr. o. m. den 1 januari 1992. Sänkningen av skattesatsen kan väntas förbättra förutsättningarna för turistnäringen på främst vinterturistorterna i Sverige.

Civildepartementet

Inom civildepartementets verksamhetsområde pågår olika utvecklingsarbeten som har betydelse för den regionala utvecklingen.

Länsstyrelsereformen, som genomfördes den 1 juli 1991, får konsekvenser för den regionala utvecklingen. Syftet är att stärka samordningen av den statliga verksamheten på regional nivå och att rationalisera verksamheten för att få en effektiv genomförandeorganisation bl. a. för den statliga regionalpolitiken. Vidare skapas förutsättningar för decentralisering från centrala verk till länen och från stat till kommun.

Regeringen har tillkallat en särskild utredare med uppdrag att analysera den offentliga verksamhetens regionala uppbyggnad samt att göra en perspektivstudie med olika alternativ för en framtida struktur (dir. 1991: 31). Samma utredare har även fått i uppdrag att analysera för- och nackdelarna med nuvarande länsindelning i västra Sverige samt att föreslå åtgärder för att komma till rätta med eventuella problem (dir. 1991: 30). Uppdragen skall redovisas till regeringen senast den 1 juli 1992.

Civildepartementet har medverkat till att olika lösningar med s. k. lokalkontor prövas i olika delar av landet. I projektet Samordnad Lokal Offentlig Service (SLOS) i Västernorrland har samarbete mellan lokal statlig och kommunal förvaltning kommit till stånd. Syftet är att behålla och förbättra offentlig service i glesbygdsområden.

Av betydelse för regionalpolitiska insatser är det fortsatta arbetet med att öka samverkan mellan olika samhällsorgan. Regeringen har tillsatt en beredning (C 1990: B) för samverkan mellan stat och kommun. En viktig uppgift för beredningen är att initiera förnyelse- och utvecklingsprojekt inom den offentliga sektorn.

Nykoop-företagsutredningen överlämnade i mars 1991 sitt betänkande Visst går det an (SOU 1991: 24). Betänkandet innehåller bl. a. en del förslag om den kooperativa företagsformens möjligheter att bidra till landsbygdsutvecklingen. Enligt utredningen är kooperativa företag viktiga i landsbygdsutveckling, vilket flera lyckade exempel med så kallade sam-

hälls- eller bykooperativ i Norrland visar. Civildepartementet förbereder tillsammans med Glesbygdsmyndigheten ett projekt för att utveckla idéerna om den kooperativa företagsformen som ett verksamt medel i det regionalpolitiska arbetet. Det är i stor utsträckning frågan om samverkanslösningar, t.ex. kombinationer av produktion av samhällstjänster med lokal varu- och tjänsteproduktion.

Av regionalpolitisk betydelse är möjligheterna till samarbete över riksgränserna mellan lokala och regionala samhällsorgan. Inom civildepartementet har en arbetsgrupp (C 1991: D) tillsatts för att följa upp det hittillsvarande samarbetet över riksgränserna. Gruppen skall bl.a. överväga behovet av regelförändringar eller om andra åtgärder bör vidtas för att underlätta den gränskommunala samverkan.

Kulturdepartementet

Med anledning av budgetpropositionen 1990 tog riksdagen ställning till ett treårigt program för utbyggnaden av stödet till de regionala kulturinstitutionerna – länsmuseer, länsteatrar, länsmusik och orkestrar. Programmet kom dock inte att följas vad gäller anslagsutvecklingen till teater och musik för innevarande år.

Förslagen för budgetåret 1992/93 innebär emellertid att uppbyggnaden av stödet till de regionala kulturinstitutionerna åter prioriteras i regeringens kulturpolitik.

Genom omprioriteringar inom departementets verksamhetsområde har medel sålunda frigjorts som medger att 35 nya s.k. grundbelopp (statsbidrag till tjänster) förmedlas till orkestrarna. Vidare förmedlas 22 grundbelopp till länsteatrarna. Sammanlagt föreslås att 7,5 milj.kr. anslås till denna satsning. Därmed fullföljs utbyggnadsplanen.

Som ett led i arbetet med att förbättra frilansarnas arbetsmarknad föreslås vidare att stödet till arrangerande musikföreningar ökas med 2 milj.kr.

Miljö- och resursdepartementet

I särskilda direktiv för länsstyrelsernas anslagsframställning för budgetåren 1993/94–1994/95 betonas att det enligt riksdagens uppfattning (prop. 1990/91: 90, JoU30, rskr. 338) är en viktig uppgift för länsstyrelserna att verka för att den regionala utvecklingen sker i former som är förenliga med kraven på en god miljö och en långsiktigt god hushållning med naturresurser. Länsstyrelsen bör så långt möjligt samordna sitt arbete med fysisk planering, resurshushållning och miljövård med övriga frågor av betydelse för samhällsutvecklingen.

4 Företagsinriktade åtgärder m. m.

I enlighet med riksdagens beslut om regionalpolitiken våren 1990 har en viss förskjutning av de regionalpolitiska åtgärderna skett från direkt företagsstöd till åtgärder för att förbättra de infrastrukturella förutsättningarna för näringslivet. De direkt företagsinriktade åtgärderna har dock fortfarande en betydande omfattning.

De nuvarande regionalpolitiska stödmedlen som riktar sig direkt till företagen är: *Lokaliseringsbidrag*, som kan lämnas i samband med investeringar i byggnader och maskiner, *utvecklingsbidrag*, som främst används för immateriella investeringar, *sysselsättningsbidrag* i samband med utökning av antalet anställda, *lån* till regionala investmentbolag, *nedsatta socialavgifter* samt *transportstöd*.

Förutom lån till privata regionala investmentbolag har staten, i samband med att särskilda regionalpolitiska åtgärder vidtagits i vissa regioner, lämnat kapitaltillskott av olika slag till regionala utvecklings- och investmentbolag. I regeringens proposition 1991/92: 69 om privatisering av statligt ägda företag m. m. har föreslagits att regeringen skall få bemyndigande att sälja statens aktier i bl. a. dessa bolag.

Förutom nämnda direkta stöd till företag har vissa organ som inrättats av staten regionalpolitisk betydelse. Här kan särskilt nämnas Stiftelsen Norrlandsfonden, som har till huvudändamål att låna ut pengar till riskfyllda projekt i de fyra nordligaste länen. Även de regionala utvecklingsfonderna bidrar till att förbättra den regionala balansen genom att deras verksamhet skall stå i samklang med samhällets regionalpolitiska strävanden. Ytterligare instrument som används för att påverka den regionala utvecklingen är de lokaliseringssamråd som bedrivs inom arbetsmarknadsdepartementet med de största industriföretagen och med företag inom den privata tjänste- och servicesektorn.

Jag kommer i det följande att redogöra för utfallet av de olika stödformerna och föreslå vissa förändringar vad avser kreditförsörjningen till företag samt systemet med nedsatta socialavgifter.

4.1 Regionalpolitiskt företagsstöd

Förordningen (1990: 642) om regionalpolitiskt företagsstöd omfattar lokaliserings-, utvecklings- och sysselsättningsbidrag samt lån till privata regionala investmentbolag.

Jag föreslår nu inte några större förändringar av företagsstödet. Utvecklingen på kreditmarknaden föranleder dock förslag om att lokaliseringslån åter skall kunna lämnas för att förbättra företagens riskkapitalförsörjning i de regionalpolitiskt utsatta områdena. Jag återkommer härtill i det följande.

Av följande sammanställning framgår beviljat stöd (exkl. sysselsättningsbidrag), beräknad sysselsättningsökning samt subvention per nytt arbetstillfälle under de fem senaste budgetåren.

Budgetår	1986/87	1987/88	1988/89	1989/90	1990/91
Antal arbetsställen	586	766	709	732	654
Beviljat stöd (milj.kr.)	904,7	1 277,5	1 113,9	1 067,3	868,7
Lokaliseringsbidrag m.m.(1)	640,6	1 001,4	869,7	921,0	774,3
Lokaliseringslån	264,2	276,1	244,2	146,3	94,4
Summa	904,7	1 277,5	1 113,9	1 067,4	868,7
Beräknad sysselsättningsökning	3 287	3 904	4 645	4 494	4 239
varav kvinnor	1 231	1 428	1 657	1 557	1 284
Subvention per nytt arbetstillfälle(2)(tkr)	166	167	153	174	169

(1) Inkl. utvecklingsbidrag och de äldre stödformerna investeringsbidrag, offertstöd och regionalpolitiskt utvecklingskapital.
(2) I beloppet ingår inte stöd till lokaler för uthyrning. Inte heller lokaliseringsbidrag på sammanlagt 314 milj. kr. som lämnats till Boliden Mineral AB under budgetåren 1987/88–1989/90 i syfte främst att bevara sysselsättningen vid vissa av bolagets gruvor.

Under budgetåret 1990/91 uppgick således den beräknade sysselsättningseffekten till drygt 4 200 nya arbetstillfällen. Härtill kommer att nettoeffekten av sysselsättningsstödet beräknas till 500–600 nya arbetstillfällen.

Kvinnornas andel av sysselsättningsökningen uppgår till ca 30 procent. En kvoteringsregel säger att minst 40 procent av antalet nya arbetstillfällen skall förbehållas vartdera könet. På regeringens uppdrag har länsarbetsnämnderna i stödområdena utarbetat handlingsplaner för att öka kvinnoandelen.

Under budgetåret beviljades 654 företag stöd med sammanlagt närmare 900 milj. kr. i samband med investeringar på drygt 3 miljarder kronor. Av stödet utgjorde 774 milj. kr. bidrag och 94 milj. kr. lån.

Stödinsatserna beräknas ge mer än 300 nya arbetstillfällen vardera i samtliga de sju s. k. skogslänen. Största sysselsättningstillskottet beräknas liksom föregående år i det mest utsatta länet, Norrbotten med 642 arbetstillfällen, därnäst följer Västernorrlands län med 549 och Jämtlands län med 532. De sammanlagt största bidragen, drygt 160 milj. kr. vardera, lämnades till företag i Jämtlands och Norrbottens län.

Stödområdet för företagsstödet inskränktes betydligt den 1 juli 1990. Många ansökningar om stöd som inkommit före detta datum har dock beviljats under budgetåret 1990/91.

Av följande sammanställning framgår länsvis beviljat stöd budgetåret 1990/91 fördelat på antalet arbetsställen, investeringskostnad, stödform och beräknad sysselsättningsökning.

	Antal arbets-ställen	Investe-rings-kostnad (milj. kr.)	Beviljat stöd (milj. kr.)		Beräk-nad sysselsätt-nings-ökning
			Bidrag(1)	Lokalise-ringslån	
Uppsala	1	2,7	0,4	-	3
Södermanland	3	6,9	0,5	-	34
Östergötland	2	1,1	0,1	-	4
Kronoberg	2	3,0	0,4	-	37
Kalmar	4	22,7	2,5	-	44
Gotland	4	33,7	3,7	2,2	48
Blekinge	13	69,6	20,5	-	169
Göteborgs o Bohus	12	41,7	5,4	-	104
Älvsborg	21	145,1	18,6	2,0	127
Värmland	76	339,5	63,3	5,7	463
Örebro	44	129,5	39,1	12,3	203
Västmanland	21	34,8	8,1	0,6	71
Kopparberg	46	230,4	43,6	9,7	370
Gävleborg	56	140,7	29,1	3,7	369
Västernorr-land	83	568,9	121,8	6,5	549
Jämtland	94	557,4	162,6	4,2	532
Västerbotten	81	366,8	93,0	30,3	470
Norrbotten	91	377,3	161,5	17,2	642
SUMMA	654	3 071,9	774,3	94,4	4 239

(1) Lokaliserings- och utvecklingsbidrag, investeringsbidrag, offertstöd och regionalpolitiskt utvecklingskapital.

Av följande sammanställning framgår fördelningen på olika stödområden av antalet nya arbetstillfällen, investeringskostnader, beviljat stöd, beräknad sysselsättningsökning och subvention per nytt arbetstillfälle.

Stöd-område	Antal arbets-ställen	Investe-rings-kostn. (milj. kr.)	Beviljat stöd (milj. kr.)		Beräk-nad syssel-sättnings-ökning	Subv. per nytt arbets-till-fälle (tkr)(2)
			Bidrag(1)	Lokali-serings-lån		
A	50	200,8	91,2	17,3	323	237
B	62	369,7	86,3	34,8	339	237
C	95	698,1	84,0	15,6	669	123
1(*)	108	308,3	179,6	-	529	314
2(*)	150	790,8	151,2	5,3	655	227
Tillfälliga	121	391,4	103,9	10,5	948	89
Utanför	78	321,8	78,1	11,0	776	100
TOTALT	664	3 071,9	774,3	94,4	4 239	168

* Den 1 juli 1990 ändrades stödområdesindelningen. Den gamla indelningen i A, B och C resp. tillfälliga stödområden ersattes med stödområde 1 och 2 resp. tillfälliga stödområden.

(1) Lokaliserings- och utvecklingsbidrag, investeringsbidrag, offertstöd och regionalpolitiskt utvecklingskapital.
(2) I beloppet ingår inte stöd till lokaler för uthyrning eller stöd till Boliden Mineral AB.

Den bransch som erhållit flest stöd är verkstadsindustrin inom vilken 237 företag erhöll stöd.

Stödet till tjänsteföretag var det beloppsmässigt största bland branscherna. Under budgetåret 1990/91 har således 113 företag, som bedriver uppdragsverksamhet beviljats stöd.

Av följande sammanställning framgår stödets fördelning under budgetåret 1990/91 på olika branscher, arbetsställen, stödform, beräknad sysselsättningsökning och subvention per nytt arbetstillfälle.

Bransch	Antal arbets-ställen	Beviljat stöd (milj kr.)		Beräknad syssel-sätt.ökn	Subvention per arbets-tillfälle (tkr)(2)
		Bidrag(1)	Lokali-serings-lån		
Livsmedel	37	31,8	14,9	185	172
Textil	11	6,0	0,8	28	214
Trävaror	66	71,3	4,4	445	160
Massa, grafisk	25	25,9	3,7	200	129
Kemisk industri	36	50,8	8,5	267	190
Metall/verkstad	237	160,1	21,8	1 337	120
Övrig industri	20	15,3	0,3	112	137
Partihandel	20	26,5	–	174	152
Turism	39	71,1	14,4	239	297
Uppdragsverksamhet	113	187,3	13,9	749	173
varav industrihus	16	16,5	–	–	–
Övrigt	58	128,4	11,7	503	253
Summa	662	774,3	94,4	4 239	169

(1) Lokaliserings- och utvecklingsbidrag, investeringsbidrag, offertstöd och regionalpolitiskt utvecklingskapital.
(2) I beloppet ingår inte stöd till lokaler för uthyrning eller stöd till Boliden Mineral AB.

Beslut om regionalpolitiskt stöd fattades under budgetåret 1990/91 av länsstyrelser, statens industriverk och regeringen. Länsstyrelserna svarade liksom tidigare år för en stor andel av alla beslut, närmare 80%. Länens andel av det totalt beviljade stödbeloppet uppgick till 365 milj.kr. eller 42%.

Jag avser senare att föreslå regeringen att ytterligare beslutskompetens skall delegeras till länsstyrelserna.

Sedan några år bedrivs inom regeringskansliet inom ramen för lokaliseringssamrådet med tjänstesektorn ett arbete med att försöka förmå tjänsteföretag att förlägga verksamheter till främst stödområdet. Samrådsarbetet har inriktats mot de största tjänsteföretagen i Stockholmsregionen. Kontakter har tagits med ett stort antal företag, banker, försäkringsbolag, finansbolag, data- och mediaföretag m. fl. Kontakterna har hittills (t. o. m. år 1991) resulterat i att närmare 3 900 arbetstillfällen successivt kommer att tillföras regionalpolitiskt prioriterade områden.

Antalet nyetablerade företag som erhöll stöd under budgetåret 1990/91 uppgick till 109. Ungefär vart sjätte företag som fick stöd var nyetablerat.

Stödet till nyetablerade företag uppgick totalt till 87milj. kr. Det motsvarar i genomsnitt 800 tkr. per nyetablerat företag.

En fördelning av stödet under budgetåret 1990/91 på företagsstorlek visar att 77% av företagen hade färre än 20 anställda. Endast tre av stödföretagen hade fler än 200 anställda.

Sysselsättningsbidrag lämnas enligt gällande regler per kalenderår för ett år i taget under högst fem år. För att få stöd måste företagen öka sysselsättningen och bibehålla den nya sysselsättningsnivån under hela perioden. Stöd lämnas endast i stödområdena.

Av följande sammanställning framgår beviljat sysselsättningsstöd för åren 1986–1990 fördelat på antalet arbetsställen, årsarbetskrafter och beviljat belopp.

År	1986	1987	1988	1989	1990(1)
Antal arbetsställen	1 329	1 512	1 545	1 457	889
Antal årsarbetskrafter	9 164	10 803	9 364	8 887	6 352
Beviljat belopp (milj.kr)	197,1	208,3	199,7	212,8	187,3

(1) Ytterligare beslut kommer att fattas för 1990.

Som jag tidigare nämnt beräknas nettoeffekten av sysselsättningsstödet till 500–600 arbetstillfällen under budgetåret 1990/91.

Sammanfattningsvis har det regionalpolitiska företagsstödet enligt min bedömning varit av stor betydelse för möjligheterna att skapa nya arbetstillfällen i regionalpolitiskt utsatta orter och regioner. Genom dessa arbetstillfällen har också resurser i form av underutnyttjad arbetskraft och samhällelig infrastruktur kunnat tas till vara på ett sätt som bidragit till ekonomisk tillväxt i hela landet.

Vid sitt förslag om avskaffandet av lokaliseringslån i propositionen 1989/90: 76 om Regionalpolitik för 90-talet hänvisade föredraganden bl. a. till de regionala utvecklingsfonderna, Norrlandsfonden och till den då ökade tillgången på riskvilligt kapital genom avregleringen på kreditmarknaden.

Den reguljära kreditmarknaden har dock inte visat sig fungera så stabilt som är önskvärt för att tillgodose en tillfredsställande riskkapitalförsörjning, särskilt i de regionalpolitiskt mest utsatta delarna av landet.

Jag föreslår därför att lokaliseringslån i särskilda fall åter skall kunna lämnas för finansiering av enskilda stödprojekt.

I likhet med tidigare föreslår jag att lokaliseringslånen inte skall innebära någon subvention av kreditkostnaderna. Deras främsta funktion bör vara att ta en högre kreditrisk än vad den allmänna kreditmarknaden förmår. Jag tänker i detta avseende t. ex. på projekt i nystartade företag, i småföretag med litet eget kapital och i sådana områden där det alternativa värdet på anläggningstillgångar är otillräckligt för att utgöra säkerhet för normala riskkrediter.

Lokaliseringslån bör därför enligt min mening endast lämnas i samband med investeringar i byggnader, markanläggningar, maskiner eller andra inventarier samt i undantagsfall i markberedning för torvproduktion.

Låneverksamheten kommer att bedrivas inom ramen för begränsade tillgängliga medel.

Det bör i övrigt ankomma på regeringen att närmare utforma villkoren för lokaliseringslånen.

Riksdagen har tidigare anslagit medel för lokaliseringslån över två reservationsanslag på vilka alla medel inte förbrukats. Jag avser *dels* anslaget för budgetåret 1985/86 under tolfte huvudtiteln C10. Lokaliseringslån i Uddevallaregionen, *dels* anslaget för budgetåret 1989/90 under tionde huvudtiteln D3. Lokaliseringslån. På anslagen uppgick reservationen den 30 juni 1991 till 39,0 milj. kr. resp. 418,1 milj. kr. Av dessa belopp återstår dock endast en beslutsram på ca 161 milj. kr. Resterande medel härrör sig till beslut som ännu inte utbetalats. Det sammanlagda utestående beloppet för lokaliseringslån uppgick samtidigt till 1 051,2 milj. kr.

Jag föreslår att återstående medel på dessa anslag jämte inflytande räntor och avbetalningar på utelöpande lokaliseringslån fortsättningsvis disponeras för beslut om nya lokaliseringslån.

I förenklingssyfte föreslår jag härutöver att anslagen sammanförs till ett anslag genom att medlen för Lokaliseringslån i Uddevallaregionen överförs till anslaget för budgetåret 1989/90 under tionde huvudtiteln D3. Lokaliseringslån.

4.2 Nedsatta socialavgifter

Lagen (1990: 912) om nedsättning av socialavgifter och allmän löneavgift trädde i kraft den 1 januari 1991. Den ersatte lagen (1983: 1055) om nedsättning av socialavgifter och allmän löneavgift i Norrbottens län. Den geografiska omfattningen utökades då, från att tidigare endast ha avsett Norrbottens län, till hela stödområde 1. Dessutom skedde en viss förändring av de verksamheter nedsättningen skulle omfatta.

Nedsättningen av socialavgifterna uppgår i stödområde 1 till tio procentenheter och gäller t. o. m. utgiftsåret 2000. För utgiftsåret 1991 är nedsättningen dock fem procentenheter i fråga om verksamhet som bedrivs i stödområde 1 utanför Norrbottens län. Förutom områden som ingår i stödområde 1 omfattar nedsättningen t. o. m. utgiftsåret 1995 även Bodens, Luleå, Älvsbyns och Piteå kommuner. I dessa områden är nedsättningen fem procentenheter. Hel befrielse från socialavgifter gäller i Svappavaara samhälle i Kiruna kommun, t. o. m. utgiftsåret 1993. Fr. o. m. utgiftsåret 1994 kommer samma regler att gälla i Svappavaara som i övriga stödområde 1.

Branschmässigt omfattar nedsättningen verksamhet i gruvor och mineralbrott (med undantag av malmgruvor), tillverkning (med undantag av tillverkning inom massa- och pappersindustri samt järn-, stål- och ferrolegeringsverk), produktionsinriktad partihandel, uppdragsverksamhet, hotell-, pensionats- och campingverksamhet samt restaurang- och kaféverksamhet som bedrivs i kombination med hotell-, pensionats- eller camping-

verksamhet. Nedsättningen gäller dock inte verksamhet som bedrivs av kommuner eller andra statliga myndigheter än statens affärsdrivande verk.

Statens industriverk utvärderade år 1989 effekterna av de nedsatta socialavgifterna. Utvärderingen visade att det inte var möjligt att direkt härleda någon sysselsättningseffekt till stödet, men att det haft vissa positiva effekter på företagens lönsamhet.

Systemet med nedsatta socialavgifter är ett regionalpolitiskt instrument vars effekter kan avläsas först på lång sikt.

För att förbättra förutsättningarna för näringslivet i de regionalpolitiskt svaga regionerna och stärka utvecklingskraften i de mindre företagen i dessa områden behövs en aktiv regionalpolitik med flera instrument. Glesheten och de långa avstånden i Norrlands inland innebär nackdelar för företagen. Framtiden för detta område kommer därför att avgöras av i vilken mån man lyckas skapa gynnsamma förutsättningar för företag – även för sådana med småskalig produktion – att tillägna sig teknisk förnyelse, utbilda personal, utveckla nya produkter och tjänster samt finna nya marknader.

Det är min uppfattning att också en generell regionalpolitisk stödform i ökad omfattning bör användas för att uppnå detta.

I det regionalpolitiskt mest utsatta området – stödområde 1 – är de geografiskt betingade konkurrensnackdelarna så stora att det är motiverat att utöka systemet med nedsättning av socialavgifter till fler branscher i syfte att framför allt skapa flera arbetstillfällen i glesbygdsområden och för kvinnor. Jag föreslår därför att systemet skall utökas till att omfatta även uthyrnings- och reparationsverksamhet, jordbruk, skogsbruk, trädgårdsskötsel, jakt och fiske, renhållnings-, städnings- och tvätteriverksamhet, intresse-, ideella, kulturella och religiösa organisationer, rekreationsverksamhet, kulturell serviceverksamhet med undantag av biblioteksverksamhet samt annan personlig serviceverksamhet med undantag av varmbadhus.

Den moderna tele- och datatekniken har gjort det möjligt att bedriva verksamheter inom tjänstesektorn på långt geografiskt avstånd från huvudverksamheten. Jag vill exempelvis nämna ADB-, registerings- och televerksamhet inom bank-, försäkrings- och transportbranscherna. Även många verksamheter inom intresseorganisationernas samt de ideella, och kulturella och religiösa organisationernas riks- och centralförbund kan bedrivas oberoende av geografisk lokalisering.

Jag föreslår därför att systemet med nedsättning av socialavgifter med tio procentenheter inom stödområde 1 vidare skall utökas till att omfatta även företagsledning, ekonomiadministration, löneadministration, automatisk databehandling, registreringsverksamhet, telefonförsäljning, ordermottagning och bokföring, som bedrivs i klart avgränsade avdelningar eller enheter inom företag vars huvudverksamhet i sig inte är berättigad till nedsättning av socialavgifter.

Med klart avgränsade avdelningar eller enheter avses t. ex. att verksamheten skall utgöra ett eget kostnadsställe men även vara geografiskt eller rumsligt avgränsat.

Den geografiska omfattningen av nedsättningen bör utökas med nedanstående kommuner eller delar av kommuner i stödområde 2. Nedsättningen bör vara tio procentenheter t. o. m. utgiftsåret 2000 och omfatta följande branscher: Uppdragsverksamhet, uthyrningsverksamhet, hotell-, pensionats- och campingverksamhet, restaurang- och kaféverksamhet som bedrivs i kombination med hotell-, pensionats- och campingverksamhet, skidliftar som bedrivs fristående från annan verksamhet eller i kombination med restaurang- eller kaféverksamhet, jordbruk, skogsbruk, trädgårdsskötsel, jakt och fiske. Även i detta område bör nedsättningen vidare omfatta företagsledning, ekonomiadministration, löneadministration, automatisk databehandling, registreringsverksamhet, telefonförsäljning, ordermottagning och bokföring, som bedrivs i klart avgränsade avdelningar eller enheter inom företag vars huvudverksamhet i sig inte är stödberättigad, samt dessutom kanslifunktionerna inom intresse-, ideella, kulturella och religiösa organisationers riks- och centralförbund.

Västerbottens län

Norsjö
Lycksele
Skellefteå (Fällfors, Jörns och Kalvträsk församlingar)
Vindeln
Bjurholm

Jämtlands län

Åre
Bräcke

Västernorrlands län

Sollefteå
Örnsköldsvik (Anundsjö, Björna, Skorpeds och Trehörningsjö församlingar)
Ånge
Sundsvall (Holms och Lidens församlingar)

Gävleborgs län

Ljusdal

Kopparbergs län

Malung (Transtrands och Lima församlingar)
Älvdalen (Särna och Idre församlingar)

I enlighet med vad jag nu har anfört har inom arbetsmarknadsdepartementet upprättats förslag till lag om ändring i lagen (1990: 912) om nedsättning av socialavgifter.

4.3 Transportstöd

Frågor om transportstöd till företag m. m. enligt förordningen (1980: 803) om regionalpolitiskt transportstöd har föregående budgetår behandlats i kommunikationsdepartementets bilaga till budgetpropositionen.

Transportstödet syftar till att främja en samhällsekonomiskt och i övrigt lämplig lokalisering av näringslivet genom att utveckla och stärka näringslivets konkurrenskraft i främst norrlandslänen.

Transportstöd lämnas numera för transporter av gods från, till och inom ett stödområde, som utgörs av Norrland – utom vissa delar av Gävleborgs län – samt delar av Kopparbergs och Värmlands län. Stödområdet är indelat i fem transportstödzoner.

Stöd lämnas med 10–50% av nettofraktkostnaden beroende av transportstödzon och transportavstånd. Stöd lämnas till transporter på sträckor som överskrider 251 km och som utförs på järn- eller landsväg i yrkesmässig trafik.

Stöd för uttransport av gods lämnas om detta består av sådana hel- eller halvfabrikat, som har genomgått en betydande bearbetning inom stödområdet.

Stöd till intransport avser råvaror och halvfabrikat som används i vissa näringsgrenar, i vilka en transportkostnadsreduktion stimulerar produktion och sysselsättning i stödområdet.

Under år 1990 utbetalades 309 milj. kr. i transportstöd. Den bidragsgrundande transportkostnaden uppgick till 1,2 miljarder kronor. Fördelningen av stödet mellan ut- och intransporter var 251 resp. 58 milj. kr. Störst andel av stödet, 38%, lämnades till verkstadsindustrin. Trävaruindustrin svarade för 30% samt kemisk industri och livsmedelsindustri för 14 resp. 9%.

Stödets fördelning på län för utförda transporter år 1990 var följande.

Län	Andel (%)
Värmland	3
Kopparberg	4
Gävleborg	4
Västernorrland	12
Jämtland	10
Västerbotten	41
Norrbotten	26

I samband med avvecklingen av transportrådet har handläggningen av transportstödet på myndighetsnivå förts till närings-och teknikutvecklingsverket.

Från och med den 1 januari 1992 införs smärre förändringar i reglerna för transportstödet – förordningen (1980: 803) om regionalpolitiskt transportstöd – vilka bl. a. innebär att stöd ej utbetalas till företag som vid prövningstillfället är försatt i konkurs eller inte har betalat förfallna återkravsbelopp vad avser regionalpolitiskt stöd.

5 Glesbygdsinsatser

Glesbygdsinsatserna utgör en viktig del av den samlade regionalpolitiken och bör även fortsättningsvis inriktas på att ta till vara glesbygdens resurser och utvecklingsmöjligheter.

Med *glesbygd* avses enligt förordningen (1990: 643) om glesbygdsstöd stora sammanhängande områden med gles bebyggelse och långa avstånd till sysselsättning eller service samt skärgårdar och liknande områden. Det ankommer på respektive länsstyrelse att utifrån dessa riktlinjer avgöra vilka områden i länet som är att betrakta som glesbygd. I propositionen om Regionalpolitik för 90-talet betonade föredraganden att den utpräglade glesbygden måste prioriteras och han förutsatte att länsstyrelserna vid sin tillämpning av glesbygdsstödet beaktar innebörden av förordningens bestämmelser om stora sammanhängande områden med gles bebyggelse och långa avstånd till sysselsättning eller service. Bl. a. framhölls att om glesbygdsstöd lämnas även till företag i centralorten eller i tätortsnära landsbygd så försämras glesbygdsföretagens konkurrensförmåga.

Av länsstyrelsernas anslagsframställningar framgår att uttalandet i propositionen inte gett upphov till någon uppstramning av tillämpningen. I stället har ytterligare utvidgningar av områdena gjorts såväl till tätortsnära landsbygd som till centralorter eller andra större tätorter. Motiven som anges varierar men kan avse t. ex. konsekvenser av livsmedelspolitiken, bortfall av möjlighet att lämna annat regionalpolitiskt stöd eller utslagning av sysselsättning på en viss ort.

Jag anser att denna utveckling inte kan accepteras. Länsstyrelserna bör därför helt avstå från att ge glesbygdsstöd till kommunernas tätorter och orter av liknande typ. Den utpräglade glesbygdens förutsättningar att utvecklas får inte försämras genom att glesbygdsstödet utvecklas till ett allmänt företagsstöd i länen. Stödet får inte heller ersätta uteblivet stöd från andra stödsystem eller stödformer som riksdagen beslutat avskaffa. Glesbygdsmyndigheten har i uppdrag att utvärdera glesbygdsinsatserna, vilket inbegriper att noga följa hur glesbygdsstödet används. Jag avser att återkomma till regeringen med de förslag till riktlinjer som kan erfordras för att upprätthålla en geografisk prioritering av de mest utsatta glesbygdsområdena.

Glesbygdsstöd lämnades under budgetåret 1990/91 med närmare 250 milj. kr., vilket var något mera än under budgetåret dessförinnan. Här bör noteras att två tidigare stödformer, stöd till intensifierade kommunala sysselsättningsinsatser (IKS) och stöd till samhällelig service, upphörde den 1 juli 1990. Dessa båda stödformer svarade för tillsammans ca 50 milj. kr. årligen, varför de båda kvarvarande stödformerna – stöd till företag och stöd till kommersiell service – svarat för en kraftig ökning under det senaste budgetåret.

Stöd till företag lämnades under budgetåret 1990/91 med 206 milj. kr., vilket innebar en ökning med 46 milj. kr. jämfört med föregående budgetår. Det var ca 1 600 småföretag som erhöll denna form av stöd med en beräknad sysselsättningseffekt på 1 300 arbetstillfällen. Drygt en tredjedel av företagen fanns inom de areella näringarna. Knappt en tredjedel avsåg investeringar inom industri och hantverk medan resterande företag fanns inom servicenäringar och turism.

Beloppsgränserna för stöd till företag och uthyrningsstugor höjdes senast den 1 juli 1990. Jag anser att en ytterligare uppräkning nu är motiverad. Jag föreslår därför att högsta belopp för avskrivningslån vid stöd till företag höjs från 350 000 kr. till 450 000 kr. och till uthyrningsstugor från 50 000 kr. till 75 000 kr.

Glesbygdsstöd i form av *stöd till kommersiell service* lämnades under budgetåret 1990/91 med 41 milj. kr., vilket var 8 milj. kr. mera än under föregående budgetår. Denna stödform, som funnits sedan 1973, har enligt konsumentverket givit mycket goda resultat. Det kan enligt verket antas att minst 500 av kvarvarande 870 butiksorter, där stöd till dagligvaruservicen har lämnats, helt skulle ha förlorat sin närservice om inte insatser gjorts. Ett annat sätt att illustrera detta är det faktum att endast 12 % av de orter som någon gång sedan 1973 fått glesbygdsstöd har förlorat sin butik. Som jämförelse kan nämnas att den totala nettominskningen av enskilda dagligvarubutiker i landet låg på 38 %. Ett alarmerande faktum är emellertid enligt konsumentverket att två tredjedelar av de stödorter som förlorat sin butik har gjort det under de tre senaste åren. Vikande lönsamhet i glesbygdsbutikerna påtalas också i flera av länsstyrelsernas anslagsframställningar, där ökad efterfrågan på servicebidrag, dvs. driftbidrag, redovisas. Detta stöd som i första hand avser att avhjälpa tillfälliga lönsamhetsproblem kan för närvarande lämnas med högst 80 000 kr. per år. Mot bakgrund av behovet av att slå vakt om glesbygdsbutikerna föreslår jag att maximibeloppet höjs till 100 000 kr.

Vid införandet av servicebidraget den 1 juli 1988 fastlades att sådant stöd i normalfallet skulle få lämnas under högst tre år. I budgetpropositionen 1988 konstaterade dock föredraganden att för vissa butiker med alltför litet kundunderlag kan, trots genomförandet av alla tänkbara åtgärder, en nedläggning vara enda alternativet utan fortsatt stöd. För en del av dessa butiker skulle därför, efter särskild prövning, fortsatt servicebidrag kunna lämnas. Det ankom på konsumentverket att utforma närmare bestämmelser för när stöd skulle få lämnas. För att få en likformig tillämpning skulle länsstyrelsebeslut som avser ett fjärde år eller längre underställas konsumentverket för godkännande.

I nämnda proposition angavs att ordningen med konsumentverkets godkännande av länsstyrelsebesluten borde gälla åtminstone under en övergångsperiod. Konsumentverket har i sin fördjupade anslagsframställning för perioden 1992/93–1994/95 föreslagit att ansvaret för besluten i samtliga servicebidragsärenden fortsättningsvis helt bör överlåtas till länsstyrelserna. Enligt verkets uppfattning bör dock länsstyrelsen i principiellt viktiga ärenden samråda med konsumentverket. Vidare avser verket att i sin författningssamling utfärda allmänna råd för tillämpningen av stödet.

Enligt min mening har nu så lång tid förflutit sedan servicebidraget infördes att hanteringen av stödet bör ha funnit sina former. Jag delar därför konsumentverkets mening att länsstyrelsebesluten inte längre skall behöva underställas verket för godkännande. Jag vill dock understryka att servicebidrag även fortsättningsvis får lämnas endast om det finns synnerliga skäl och vill även betona vikten av att samråd med verket sker i principiellt viktiga ärenden. Länsstyrelserna bör således vid beslut om servicebidrag utgå från samma restriktiva praxis som konsumentverket hittills tillämpat.

Konsumentverket föreslog år 1990 att förhöjt stöd skall kunna lämnas till vissa investeringar för bensingasåtervinning. Motivet var bl.a. att sådana investeringar utgör en tung belastning för små enheter i glesbygd med svag lönsamhet, och detta särskilt som de inte medför höjd försäljningsvolym och därmed inte heller ökade intäkter. Konsumentverkets framställning behandlades i propositionen om Regionalpolitik för 90-talet, där föredraganden framhöll att stödet till kommersiell service redan är generöst, just för att det syftar till att bevara dagligvaruförsörjningen i glesbygd och att han därför inte var beredd att föreslå något förhöjt stöd. I en skrivelse i oktober 1991 har konsumentverket upprepat sin hemställan om förhöjt glesbygdsstöd.

Statens naturvårdsverk utfärdade i februari 1991 föreskrifter om återföringssystem för bensingaser vid tankställen för motorfordon. Av dessa framgår att verket kan lämna dispens i det enskilda fallet från de krav på utrustning det gäller. Jag förutsätter att verket i sin dispensprövning beaktar den svaga lönsamheten för små tankställen i glesbygden. Jag har i denna fråga samrått med chefen för miljö- och resursdepartementet. Mot bakgrund av vad jag anfört är jag inte nu beredd att föreslå någon förändring av glesbygdsstödet i denna del.

Även om de båda glesbygdsstödsformerna bedöms fungera i huvudsak väl för att främja sysselsättning och service i glesbygd kan de inte ensamma medverka till att trygga en långsiktigt positiv glesbygdsutveckling. Härför behövs *kompletterande insatser inom många samhällssektorer* och då inte minst öppenhet för flexibla glesbygdsanpassade lösningar.

Den 1 juli 1990 tilldelades länsstyrelserna en förstärkt roll när det gäller överväganden om indragning av statlig service i glesbygd. Berörda myndigheter ålades en rapporteringsplikt till länsstyrelsen före en indragning och skall ta upp överläggningar om alternativa lösningar. Bakgrunden var att varje sektorsmyndighet dittills agerat på egen hand, utan att en grundlig prövning först gjorts av möjligheteen att bibehålla servicen genom samordning med andra verksamheter på orten. Jag är medveten om de svårigheter länsstyrelserna möter i sin nya roll och att rådrumstiden ofta kan uppfattas som kort. Jag vill emellertid understryka att den författningsmässiga regleringen skall ses som en sista utväg och att arbetet givetvis underlättas av om det kan ske i samförstånd med berörda myndigheter och med god framförhållning. Den ideala modellen bör därför vara att länsstyrelsen regelbundet har överläggningar med berörda myndigheter om gemensamma frågor kring serviceförsörjningen i glesbygd. Jag vill i detta sammanhang erinra om glesbygdsmyndighetens roll att svara för central sektorssamordning av betydelse för glesbygdens utveckling.

Jag har tidigare (avsnitt 3) redovisat min syn på behovet av sektorssamordning för att de regionalpolitiska målen skall kunna uppnås. Vad jag där anfört är givetvis i lika hög grad tillämpligt för glesbygden. Det gäller t. ex. omställningen av jordbruket, satsningar på utbildning, kommunikationer osv. Det är av yttersta vikt att myndigheter och verk vid planering av sin verksamhet beaktar konsekvenserna för människorna i glesbygden. Det bör vara en viktig uppgift för glesbygdsmyndigheten att uppmärksamma regeringen på sådant agerande från statlig myndighet som leder till försämrad service till hushåll eller företag i glesbygd.

Det gäller också att ta till vara den mänskliga kraften och de lokala resurserna. Över hela landet har människor gått samman i bygdekommittéer eller på annat sätt för att utveckla sin bygd. Många idéer har kommit fram och en del har också kunnat förverkligas. Mycket återstår dock att göra. Folkrörelserådet Hela Sverige skall leva har startat ett treårigt projekt under benämningen Landsbygd – Framtidsbygd som bl. a. syftar till stöd och rådgivning till sådana lokala grupper samt opinionsbildning. För genomförandet av verksamheten under 1992 har jag beviljat Folkrörelserådet 2 milj. kr. Det lokala utvecklingsarbetet har hittills också fått stöd från kommuner, länsstyrelser m. fl. Det bör också fortsättningsvis vara en viktig uppgift för länsstyrelserna att stödja detta arbete. Enligt min mening har länsstyrelserna hittills inte givit glesbygdsinsatserna tillräcklig prioritet vid fördelningen av medel för regional projektverksamhet. Jag återkommer senare till frågan om länsstyrelsernas utnyttjande av projektmedlen.

6 Regional projektverksamhet

I propositionen om Regionalpolitik för 90-talet (prop. 1989/90: 76, AU13, rskr. 346) framhöll föredraganden att länsstyrelsernas medel för regional projektverksamhet bör vara ett av de viktigaste instrumenten för att genomföra många av de insatser som behövs för utveckling av glesbygden och landsbygden. Av bl. a. detta skäl borde den dittillsvarande begränsningen av hur stor del av anslaget som får användas för regional projektverksamhet slopas. Samtidigt betonades att en sådan friare användning av anslaget kommer att ställa större krav på länsstyrelsernas planering av insatser, bättre prioritering mellan insatser och förbättrad uppföljning.

Det kan nu konstateras att länsstyrelserna tagit till vara den ökade friheten på så sätt att projektverksamheten på ett år ökat i volym från 154 milj. kr. till 408 milj. kr. Förklaringarna till den kraftiga ökningen kan vara många, t. ex. ett uppdämt behov av denna typ av åtgärder. Samtidigt kan jag konstatera att en del beslut fattats som enligt min mening är av tveksamt regional- och glesbygdspolitiskt värde. Jag vill därför kraftigt understryka att medlen för regionala utvecklingsinsatser enligt gällande riktlinjer inte är allmänna länsmedel som länsstyrelsen kan använda till i stort sett vilka ändamål som helst. Det finns enligt min mening tendenser till att medlen uppfattas som en allmän finansieringskälla mera än som en resurs för att åstadkomma regional utveckling.

Riktlinjerna för projektverksamheten ger, och bör ge, en betydande frihet att disponera resurserna. Projekt bör kunna stödjas inom alla de

sektorer som har betydelse för en regions utveckling. Projekten bör också kunna ha olika inriktning från lokala initiativ i utpräglad glesbygd till projekt som utvecklar länet i ett nationellt perspektiv.

Vad som bör vara helt klart är dock att projekten bör ha ett tydligt regionalpolitiskt syfte och att den geografiska fördelningen bör avspegla den regionalpolitiska prioriteringen i länet.

Jag har vid genomgång av länsstyrelsernas anslagsframställningar funnit att behovet av förstärkta insatser i glesbygd och landsbygd inte kan anses tillgodosett inom ramen för den kraftiga ökningen av projektmedelsverksamheten. Detta finner jag otillfredsställande.

Närings- och teknikutvecklingsverket (NUTEK) har i uppdrag att utvärdera länsstyrelsernas projektverksamhet. Med material från NUTEK och genom att själv noga följa utvecklingen av medelsanvändningen under budgetåret räknar jag med att få underlag för att senare återkomma till regeringen med de eventuella förslag till riktlinjer för medelsanvändningen eller andra åtgärder som bedöms nödvändiga för budgetåret 1992/93. Jag räknar bl. a. med att få underlag för att bedöma om ett riktmärke bör vara att minst hälften av projektmedlen bör avse glesbygdsinsatser.

Under de senaste budgetåren har vissa medel från anslaget Regionala utvecklingsinsatser innehållits av regeringen för senare fördelning till bl. a. länsövergripande projekt. Samarbete över länsgräns finansierat på detta sätt har hittills genomförts av län i södra Sverige. Enligt min mening är samarbete över länsgränser ett bra arbetssätt som bör kunna utvecklas betydligt i flera områden med naturliga samband. Ett sådant samarbete medför bl. a. att större projekt av övergripande natur kan genomföras samtidigt som samordningsvinster nås och onödigt dubbelarbete undviks. Liknande problem i orter/kommuner på ömse sidor om en länsgräns bör till viss del kunna lösas effektivare genom samverkan mellan berörda länsstyrelser.

Jag avser föreslå regeringen, att ett visst mindre belopp även nästa budgetår avsätts för länsövergripande projekt. Det bör efter ansökan från länsstyrelser fördelas av regeringen och bör särskilt avse projekt av försökskaraktär eller allmänt intresse. Jag vill poängtera att denna möjlighet inte minskar ansvaret för länsstyrelserna att bedriva länsövergripande samarbete inom ramen för sina ordinarie medel.

7 Internationella frågor

Ett omfattande internationellt regionalpolitiskt samarbete bedrivs.

Det *nordiska regionalpolitiska samarbetet* omfattar gränsregionalt samarbete, gemensamma stödordningar, utrednings- och utvecklingsarbete, regionalpolitisk forskning samt informations- och erfarenhetsutbyte.

Nordiska rådet behandlade vid sin session 1990 ett förslag från ministerrådet om ett nytt regionalpolitiskt samarbetsprogram för perioden 1990–1994. I programmet har särskild vikt lagts vid forsknings- och utredningsverksamhet, erfarenhetsutbyte, samverkan mellan regioner, sektorsövergripande samarbete samt analyser av nordisk regionalpolitik i ett europeiskt perspektiv.

Nordiska ministerrådet har därefter preciserat inriktningen vad gäller det gränsregionala samarbetet och därvid särskilt betonat att verksamheten bör ges en tydlig regionalpolitisk profil. Ministerrådet har också betonat att de likheter som finns i Norden i fråga om näringsgeografiska förhållanden och regional utveckling ger en naturlig och gemensam grund för samverkan i internationella sammanhang. Den glesa bebyggelsen, de långa avstånden och det kalla klimatet som kännetecknar de regionalpolitiska problemregionerna i Norden är i ett europeiskt sammanhang unika. Ministerrådet har därför uppdragit åt Nordiska ämbetsmannakommittén för regionalpolitik (NÄRP) att utarbeta underlag för hur dessa aspekter kan presenteras och komplettera andra kriterier vid jämförelser mellan regioner i ett internationellt sammanhang.

Det regionalpolitiska samarbetet inom *OECD* är främst inriktat på erfarenhetsutbyte och utredningsprojekt samt andra aktiviteter som ibland utmynnar i rekommendationer från organisationen. Under det gångna året har bl. a. verksamhet i fråga om tekniskspridning och strukturomvandling samt ett samarbetsprojekt med Polen om regionala utvecklingsfrågor genomförts. Ett särskilt program för landsbygdsutveckling har också påbörjats.

Sverige deltar tillsammans med Frankrike, Italien, Nederländerna, Spanien, Storbritannien och Tyskland i ett samarbete kring frågor om regional utveckling. Arbetet bedrivs av *European Policies Research Centre (EPRC)* knutet till University of Strathclyde i Glasgow. Samarbetet är inriktat på regionalpolitiska frågor som rör stöd till företag, infrastrukturfrågor, EG:s regionalpolitik m. m. Utöver frågor om stöd till företag har även sektorssamordningens regionalpolitiska betydelse och den europeiska integrationens effekter på regionalpolitiken behandlats.

Frågor om *de europeiska gemenskapernas (EG)* regional- och strukturpolitik och konsekvenser för Sverige av ett EES-avtal och eventuellt medlemskap behandlas inom regeringskansliet bl. a. inom en arbetsgrupp för närings- och regionalpolitik.

EG räknar med att den ekonomiska tillväxten kommer att bli ojämnt fördelad mellan medlemsländerna och i första hand gynna de centralt belägna regionerna. Regionalpolitik är därför ett högt prioriterat område inom EG. EG har på senare år *dels* kraftigt intensifierat den regionalpolitik Gemenskapen bedriver via de s. k. strukturfonderna *dels* omarbetat sina regler för vilka regionalpolitiskt stöd till företag de enskilda länderna tillåts lämna.

Det svenska regionalpolitiska företagsstödet har som tidigare nämnts omarbetats och nya regler trädde i kraft den 1 juli 1990. Vid utformningen av de nya reglerna togs även hänsyn till hur de överensstämmer med internationella överenskommelser t. ex. med EFTA-länderna och med hur regionalpolitiken är utformad inom EG.

I förhandlingarna om ett EES-avtal har från nordisk sida bl. a. framhållits att de geografiska förutsättningarna för näringslivet är mycket olika mellan de nordliga delarna av Norden och EG-länderna vad avser t. ex. avstånd till marknader, befolkningstäthet, klimat m. m. Regeringen bedö-

mer att det även efter ett EES-avtal skall vara möjligt att bedriva en aktiv regionalpolitik i Sverige med i huvudsak samma inriktning som för närvarande.

8 Upprättat lagförslag

I enlighet med vad jag anfört har det inom arbetsmarknadsdepartementet upprättats förslag till lag om ändring i lagen (1990: 912) om nedsättning av socialavgifter.

Lagförslagen är av sådan beskaffenhet att lagrådets hörande kan undvaras.

Förslaget bör fogas till protokollet i detta ärenden som *underbilaga 11.1.*

9 Hemställan

Med hänvisning till vad jag anfört hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen att

dels anta förslaget till lag om ändring i lagen (1990: 912) om nedsättning av socialavgifter

dels godkänna vad jag förordat om

1. lokaliseringslån,
2. användningen av återstående medel på anslagen för budgetåret 1985/86 under tolfte huvudtiteln till Lokaliseringslån i Uddevallaregionen och för budgetåret 1989/90 under tionde huvudtiteln till Lokaliseringslån, m. m.,
3. högsta beloppsgränser för stöd till företag i glesbygder,
4. högsta beloppsgräns för servicebidrag till kommersiell service.

A. Arbetsmarknadsdepartementet m. m.

A 1. Arbetsmarknadsdepartementet

1990/91	Utgift	51 481 000
1991/92	Anslag	51 990 000
1991/92	Anslag exkl. mervärdesskatt	50 892 000
1992/93	Förslag	32 100 000

	1991/92 exkl mervärdesskatt	Beräknad ändring 1992/93
		Föredraganden
Personal	175	–
Anslag		
Förvaltningskostnader	48 097 000[1]	−15 997 000

[1] Omräknat belopp enligt regleringsbrev från den 14 november 1991.

Genom förordningen (1991:1468) om ändring i departementsförordningen (1982:1187) har arbetsmarknadsdepartementet tillförts ärenden om regionalpolitik, medan ärenden om invandring och flyktingpolitik har förts till kulturdepartementets verksamhetsområde. Regeringen har därvid den 14 november 1991 meddelat ändrade bestämmelser om dispostion av förevarande anslag under budgetåret 1991/92. Detta har gjorts med stöd av riksdagens bemyndigande (prop. 1990/91: 100 bil. 2, FiU20, rskr. 132) att vid organisatoriska förändringar inom regeringskanslietsom hänger samman med ändrad fördelning av ärenden mellan departementen att kunna disponera om anvisade anslag till departement och utredningar.

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslagsbehovet för nästa budgetår till 32 100 000 kr. Medelsbehovet har beräknats med utgångspunkt i den nya organisationen.

I propositionen (prop.1991/92: 25 bil. 9) med förslag till tilläggsbudget I för innevarande budgetår har jag redogjort för att belastningen på anslaget A 1. Arbetsmarknadsdepartementet minskar till följd av att en särskild nämnd för utlänningsärenden inrättas. Nämnden övertar den kansliorganisation avseende främst utlänningsärenden som finns i departementet. För budgetåret 1992/93 föreslår jag därför en minskning av medel under anslaget med 17 420 000 kr. Chefen för kulturdepartementet kommer senare att redogöra för kostnaderna för utlänningsnämnden.

Min företrädare redovisade i 1991 års kompletteringsproposition (prop.1990/91: 150) med anledning av förslagen till omställning och minskning av den statliga administrationen en minskning av anslaget A 1. Arbetsmarknadsdepartementet. Jag har tagit hänsyn till detta i min beräkning av arbetsmarknadsdepartementets resurser med ett nytt ansvarsområde.

Jag har också i min beräkning beaktat förändringar i priser och löner.

Den totala minskningen av medel under anslaget som jag föreslår blir därmed 15 997 000 kr.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Arbetsmarknadsdepartementet* för budgetåret 1992/93 anvisa ett ramanslag på 32 100 000 kr.

A 2. Utredningar m. m.

1990/91	Utgift	21 996 000	Reservation*	8 198 000
1991/92	Anslag	26 465 000		
1991/92	Anslag exkl. mervärdesskatt	25 273 000		
1992/93	Förslag	19 036 000		

* exkl. mervärdesskatt

Som jag nyss anförde vid min anmälan av anslaget A 1. Arbetsmarknadsdepartementet har under innevarande budgetår skett vissa förändringar beträffande arbetsmarknadsdepartementets verksamhetsområde och regeringen har med stöd av riksdagens bemyndigande omfördelat anvisade anslagsmedel mellan berörda departement. Med utgångspunkt i detta och med hänsyn till den beräknade omfattningen av utredningsverksamheten förordar jag att utredningsanslaget beräknas till 19 036 000 kr. för budgetåret 1992/93. Jag räknar med 3 520 000 kr. till utvärderings- och utvecklingsarbete vad avser arbetsmarknads- och arbetslivsfrågor m. m. För övrig utredningsverksamhet i kommittéer och arbetsgrupper samt externa uppdragstagare räknar jag med ett medelsbehov av 15 516 000 kr.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Utredningar m. m.* för budgetåret 1992/93 anvisa ett reservationsanslag på 19 036 000 kr.

A 3. Internationellt samarbete

1990/91	Utgift	17 656 000
1991/92	Anslag	20 200 000
1991/92	Anslag exkl. mervärdesskatt	20 117 000
1992/93	Förslag	25 015 000

Från anslaget betalas kostnaderna för Sveriges deltagande i internationella arbetsorganisationens (ILO) verksamhet och för ILO-kommittén (SFS 1977:987). Kostnader för annat internationellt samarbete inom departementets ansvarsområde betalas också från anslaget liksom kostnader för internationella möten i Sverige för vilka Sverige åtar sig värdskapet, bl. a. inom FN-arbetet och det nordiska samarbetet.

Jag har beräknat ett tillskott om 5 000 000 kr. under anslaget avseende kostnader för förberedelser och medverkan med anledning av EES-avtal och ett eventuellt medlemskap i EG. Tillskottet har finansierats genom omprioriteringar inom tionde huvudtiteln.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Internationellt samarbete* för budgetåret 1992/93 anvisa ett förslagsanslag på 25 015 000 kr.

A 4. Arbetsmarknadsråd

1990/91 Utgift	5 451 000
1991/92 Anslag	5 904 000
1992/93 Förslag	6 170 000

För närvarande finns fyra arbetsmarknadsråd stationerade i Bonn, Bryssel, London och Washington. Deras arbetsuppgifter anges i förordningen (1990:1 108) med instruktion för specialattachéer vid utlandsmyndigheterna.

För budgetåret 1992/93 förordar jag att anslaget förs upp med 6 170 000 kr.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Arbetsmarknadsråd* för budgetåret 1992/93 anvisa ett förslagsanslag på 6 170 000 kr.

B. Arbetsmarknad m. m.

B 1. Arbetsmarknadsverkets förvaltningskostnader

1990/91 Utgift	2 474 525 000	Anslagssparande*	118 543 000
1991/92 Anslag	2 611 139 000		
1991/92 Anslag exkl. mervärdesskatt	2 530 013 000		
1992/93 Förslag	2 810 242 000		

* exkl. mervärdesskatt.

Från anslaget betalas utgifterna för arbetsmarknadsverkets förvaltningskostnader, exkl. utgifterna för den yrkesinriktade rehabiliteringen vid arbetsmarknadsinstituten (Ami). Utgifterna avser löner m. m. för verksamheten vid arbetsförmedlingen, länsarbetsnämnderna och AMS. I utgifterna ingår verkets kostnader för planering av hur landets arbetskraft skall utnyttjas under beredskaps- och krigstillstånd.

För arbetsmarknadsverket gäller förordningen (1988:1 139) med instruktion för arbetsmarknadsverket.

	1991/92 exkl mervärdesskatt	Beräknad ändring 1992/93
		Föredraganden
Personal	7 366	–
Budget		
Förvaltningskostnader	2 530 013 000	+280 229 000
(därav lönekostnader)	(1 728 787 000)	(+148 087 000)
Kulturarbetsförmedling	0	–
Aske kursgård	0	–
	2 530 013 000	+280 229 000

Budgetramen för budgetåren 1992/93–1993/94 har beräknats till 5 536 038 000 kr.

Sammanställning över antalet tjänstgörande, årsarbetare och lönekostnad under budgetåret 1990/91 finansierade dels över anslaget B 1. Arbetsmarknadsverkets förvaltningskostnader, dels över andra anslag

Placering	Antal tjänst-görande	Antal årsar-betare	Löne-kostnad (1 000-tal kr.)
AMS	494	464	138 946
Länsarbetsnämnder	1 794	1 572	374 377
Arbetsförmedling	6 068	5 413	1 270 976
AMU-förläggningar	42	35	3 911
Ami	2 510	2 266	575 171
SUMMA	11 029	9 750	2 363 381

Fördelning av lönekostnader budgetåret 1990/91 (1 000-tal kr.)

Arbetsmarknadsverkets förvaltnings-kostnader (anslaget B 1.)	1 593 320
Ami (anslaget C 3.)	518 270
Anställda med lönebidra	120 383
Övriga anslag	131 408
SUMMA	2 363 381

I enlighet med regeringens anvisningar har AMS inte räknat in kompensation för pris- och löncökningar i sina medelsäskanden under detta anslag.

I sin anslagsframställning för budgetåret 1992/93 har AMS föreslagit att arbetsmarknadsverket tillförs 5 milj. kr. för att täcka kostnader för förberedelser inför ett eventuellt svenskt medlemskap i EG.

I övrigt har AMS inte begärt några medelstillskott för förvaltningsändamål under anslaget.

2 Föredragandens överväganden

2.1 Effektiviseringar och kostnadsminskningar

För arbetsmarknadsverket gäller att kostnaderna under förevarande anslag skall minska med 1,5 %, eller med 36,2 milj. kr., under budgetåret 1992/93 genom effektiviseringar och rationaliseringar. Av beloppet bör 7,8 milj. kr. återläggas till verket för att fullfölja den påbörjade anskaffningen av terminaler till vägledare som inleddes budgetåret 1990/91. Vidare bör 16,3 milj. kr. återläggas för löner inom arbetsförmedlingen.

Genom beslut av riksdagen våren 1991 med anledning av prop. 1990/91: 150 bil. II:9 med förslag till riksdagen rörande omställning och minskning av den statliga administrationen (FiU30, rskr. 386) gäller ett besparingsmål för arbetsmarknadsverket exkl. arbetsmarknadsinstituten på 70,6 milj. kr. under tre budgetår. För budgetåret 1992/93 innebär beslutet en kostnadsminskning med 20 milj. kr. i förhållande till medelstilldelningen innevarande budgetår. AMS har i skrivelse den 8 oktober 1991 begärt att få skjuta på kostnadsminskningen tills läget på arbetsmarknaden har vänt. Jag kan inte tillstyrka denna begäran. Jag vill erinra om att kostnadsminskningen enligt riksdagens beslut inte får beröra arbetsförmedlingen utan att den skall tas ut på AMS och länsarbetsnämnderna. Det är angeläget, och det bör också vara möjligt även i ett försämrat arbetsmarknadsläge, att arbetet med att banta och effektivisera de administrativa funktionerna inom verket fortsätter planenligt. AMS skall enligt beslut av regeringen senast den 1 mars 1992 lämna en slutredovisning av hur kostnadsminskningen skall genomföras för hela den aktuella perioden.

2.2 Personal

Som jag tidigare har redovisat bör den satsning på jobb-sökar-aktiviteter som har gjorts under innevarande budgetår få fortsätta även under budgetåret 1992/93. I lönemedel innebär detta 108,1 milj. kr. Dessutom bör ytterligare medel avsättas tillfälligt under nästa budgetår för en förstärkning av jobb-sökar-aktiviteter för ungdomar i åldern 20–24 år. För denna grupp ungdomar finns inga särskilt riktade insatser av det slag som finns för yngre ungdomar. Mot bakgrund av den svåra situationen på arbetsmarknaden för 20–24-åringar är det därför angeläget att tillfälligt förstärka arbetsförmedlingens möjligheter att hjälpa dessa ungdomar. Enligt min bedömning sker det bäst genom intensifierade förmedlingsinsatser i form

av jobb-sökar-aktiviteter. Lönemedlen för denna förstärkning beräknar jag till 100 milj. kr. Till övriga kostnader för jobb-sökar-aktiviteterna återkommer jag strax (avsnitt 2.3). Dessutom återkommer jag till frågan när jag längre fram behandlar övriga insatser för ungdomar under anslaget B 2. Arbetsmarknadspolitiska åtgärder.

Som föreslogs i 1991 års budgetproposition bör arbetsmarknadsverket under de två kommande budgetåren få behålla de särskilda medel som har anvisats för innevarande budgetår för olika förstärkta förmedlingsinsatser för flyktingar och invandrare. För budgetåret 1991/92 uppgår medlen till 45,9 milj. kr. Behovet av särskilda insatser för dessa grupper är fortfarande mycket stort. I detta sammanhang vill jag ta upp den överföring som har skett av handläggningen av säsongarbetstillstånd från statens invandrarverk till länsarbetsnämnderna. Hittills har länsarbetsnämndernas kostnader för denna verksamhet finansierats genom att medel har förts över till arbetsmarknadsverket från invandrarverket. Fr. o. m. nästa budgetår bör emellertid medel för verksamheten anvisas direkt till arbetsmarknadsverket. Jag har därför räknat upp lönemedlen med 1,5 milj. kr. Jag har i dessa frågor samrått med chefen för kulturdepartementet.

Avvecklingen av AMS boendeservice inom arbetsmarknadsutbildningen fortsätter. För budgetåret 1992/93 innebär detta en minskning av lönekostnaderna med 3,4 milj. kr.

I arbetsmarknadsdepartementet förbereds ett förslag att avskaffa det s. k. arbetsförmedlingsmonopolet fr. o. m. den 1 juli 1993. Något skäl finns därför inte att bygga upp en tillsynsverksamhet med anledning av den av riksdagen under våren 1991 antagna nya lag om privat arbetsförmedling och uthyrning av arbetskraft som träder i kraft den 1 januari 1992 och som kommer att ha en begränsad giltighetstid om riksdagen godkänner förslaget. Under våren 1991 anvisade riksdagen 2 milj. kr. (prop. 1990/91: 150 bil. 1:6, FiU30, rskr. 386) för tillsynstjänster inom arbetsmarknadsverket under första halvåret 1992. Dessa tjänster kommer inte att behövas när arbetsförmedlingsmonopolet avskaffas. Jag har därför minskat lönemedlen med 2 milj. kr. för tillsynstjänsterna.

Vidare har jag minskat lönemedlen för nästa budgetår med dels 7,8 milj. kr. för tillkommande drift- och underhållskostnader för terminaler till vägledarna, dels 12,1 milj. kr. som utgör den del av rationaliseringskravet som inte återläggs till verket och dels 10 milj. kr. som är den del av minskningen av administrationskostnaderna som utgör löner.

Jag kan inte tillstyrka AMS förslag att verket skall tillföras medel för kostnader i samband med ett närmande till EG. Eventuella kostnader som hänför sig till detta får bestridas inom ramen för befintliga förvaltningsmedel.

De sammanlagda lönekostnaderna under budgetåret 1992/93 har jag beräknat till 1 876,9 milj. kr. (+ 148,1 milj. kr.). Av lönemedlen bör 5 milj. kr. avsättas för tillfälliga förstärkningar av arbetsförmedlingen. Dessa medel bör få utnyttjas först efter särskilt beslut av regeringen.

2.3 Förvaltningskostnader i övrigt

Jag har tidigare (avsnitt 2.2) föreslagit att verksamheten med jobb-sökar-aktiviteter skall få fortsätta även nästa budgetår samt att den skall utökas för ungdomar i åldern 20–24 år. Lönemedlen för denna verksamhet har jag beräknat under avsnittet Personal.

Övriga kostnader för verksamheten, dvs. för t.ex. hyra av lokaler, telefon och kopiering m.m. i samband med arbetssökande beräknar jag till 178 milj.kr. exkl. moms, varav 80 milj.kr. för utökningen av aktiviteterna. Jag vill här upprepa vad min företrädare anförde i 1991 års budgetproposition, nämligen att jobb-sökar-aktiviteterna nu bör ses som ett naturligt inslag i arbetsförmedlingens verksamhet. Det innebär också att de skall inlemmas i den ordinarie verksamheten och på sikt finansieras utan särskilt tillskott av medel.

Jag har vidare minskat förvaltningskostnaderna i övrigt med 10 milj.kr. som avser minskningen av administrationen inom arbetsmarknadsverket.

Under nästa budgetår sker de sista anskaffningarna av terminaler till vägledarna. För tillkommande kostnader för drift och underhåll av dessa nya terminaler har jag beräknat 7,8 milj.kr. De sammanlagda kostnaderna för det ADB-baserade platsförmedlingssystemet inkl. terminaler till vägledare under nästa budgetår har jag beräknat till 198 milj.kr.

AMS investeringsbehov för ADB-utrustning under treårsperioden 1991/92–1993/94 uppgår till 110 milj.kr. som avser ny- och ersättningsanskaffningar. Fr.o.m. innevarande budgetår ingår AMS i försöksverksamheten med lån i riksgäldskontoret för finansiering av ADB- och kommunikationsutrustning. För finansiering av sådan utrustning beräknas AMS för budgetåret 1992/93 ta upp lån i riksgäldskontoret på högst 355 milj.kr. Av detta belopp beräknas 251 milj.kr. användas för lösen av återstående kapitalskuld hos statskontoret för ADB-utrustning som har anskaffats t.o.m. innevarande budgetår. 88 milj.kr. utgör ett förlängt bemyndigande att ta upp lån i riksgäldskontoret. Det förlängda bemyndigandet motiveras av att AMS på grund av fördröjningar i planerade investeringar i terminaler sannolikt inte kommer att under budgetåret 1991/92 kunna utnyttja hela lånemöjligheten för det budgetåret.

2.4 Övrigt

För innevarande budgetår har AMS eller, efter AMS bestämmande, länsarbetsnämnderna bemyndigats att på vissa villkor avskriva lånefordringar uppkomna inom arbetsmarknadsverket som uppgår till högst 75000 kr. Jag föreslår att motsvarande bemyndigande lämnas även för nästa budgetår. Under budgetåret 1990/91 har AMS avskrivit fordringar på sammanlagt 3416394 kr. Fordringarna avser näringshjälpslån och lån till flyktingar.

Verksamheten vid Aske kursgård bekostas genom intäkter vid upplåtelse av kurslokaler m.m. Viss del av verksamheten vid kulturarbetsförmedlingen skall likaledes bekostas genom avgifter för s.k. överservice. Några medel behöver därför inte anvisas för dessa båda verksamheter.

I likhet med vad som gäller under innevarande budgetår bör högst 50 milj. kr. under detta anslag få utnyttjas för insatser inom den yrkesinriktade rehabiliteringen om detta bedöms som mest angeläget vid en prioritering mellan förmedlingsinsatser resp. vägledning- och rehabiliteringsinsatser.

2.5 Sammanfattning

Kostnaderna under anslaget för det kommande budgetåret har jag beräknat till totalt 2 810,2 milj. kr. (+ 280,2 milj. kr.).

3 Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

1. medge att regeringen får bemyndiga AMS, eller efter AMS bestämmande, länsarbetsnämnderna att under budgetåret 1992/93 besluta om avskrivning av lånefordran som inte överstiger 75 000 kr. uppkommen inom arbetsmarknadsverket under de förutsättningar som gäller för budgetåret 1991/92 (avsnitt 2.4),
2. godkänna att högst 50 000 000 kr. av medlen under anslaget får användas för insatser inom den yrkesinriktade rehabiliteringen (avsnitt 2.4),
3. till *Arbetsmarknadsverkets förvaltningskostnader* för budgetåret 1992/93 anvisa ett ramanslag på 2 810 242 000 kr.

B 2. Arbetsmarknadspolitiska åtgärder

1990/91 Utgift	10 205 428 000	Reservation*	1 017 718 000
1991/92 Anslag	14 100 687 000		
1991/92 Anslag exkl. mervärdesskatt	14 067 412 000		
1992/93 Förslag	19 606 575 000		

*exkl. mervärdesskatt. Avser reserverade medel från delar av de tidigare anslagen för arbetsmarknadsservice, arbetsmarknadsutbildning, kontant arbetsmarknadsstöd och utbildningsbidrag, sysselsättningsskapande åtgärder samt statsbidrag för inskolningsplatser.

De åtgärder som finansieras under anslaget kan uppdelas i utbudsstimulerande och efterfrågepåverkande åtgärder. De utbildningsstimulerande åtgärderna består av utredningskostnader, flyttningsbidrag m. m., arbetsmarknadsutbildning inkl. utbildningsbidrag, utbildningsbidrag vid vidgad arbetsprövning och till ungdomar under 20 år vid jobb-sökar-aktiviteter samt bidrag till arbetslösa för att starta egen verksamhet. Dessa åtgärder skall framförallt underlätta yrkesmässig och en viss geografisk rörlighet samt bidra till kompetensutveckling i arbetslivet.

De efterfrågepåverkande åtgärderna är beredskapsarbete, rekryteringsstöd, otraditionella insatser, insatser för flyktingar och invandrare, inskolningsplatser samt bidrag till handledare för ungdomar. Dessa åtgärder används i första hand för att ge, på arbetsmarknaden, utsatta grupper

tillfälligt arbete i avvaktan på mer varaktiga lösningar på deras sysselsättningsproblem.

Utredningskostnader avser utgifter för reseersättningar och traktamenten åt arbetssökande i samband med besök på arbetsförmedlingen samt för läkarundersökning och tolkhjälp.

Flyttningsbidrag är bidrag som arbetssökande kan erhålla för att söka och anta arbeten utanför hemorten. Bidrag kan också utgå för inlösen av fastigheter och bostadsrätter från arbetslösa som flyttar av arbetsmarknadsskäl.

Arbetsmarknadsutbildning kan erbjudas personer som är eller riskerar att bli arbetslösa. Utbildning kan anordnas i form av särskilt anordnade kurser och inom det reguljära utbildningsväsendet. Vid arbetsmarknadsutbildning uppbär deltagaren utbildningsbidrag. Stöd kan också utgå i form av bidrag till arbetsgivare för utbildning av anställda.

Vidgad arbetsprövning är ett komplement till arbetsmarknadsverkets övriga vägledningsinstrument. Arbetsprövningens syfte är att ge arbetssökande tillfälle att pröva olika slag av arbeten. Under arbetsprövningen erhåller den arbetssökande utbildningsbidrag.

Utbildningsbidrag lämnas också till ungdomar under 20 år som deltar i jobb-sökar-aktiviteter.

Bidrag till arbetslösa för att starta egen verksamhet lämnas till personer som startar eget företag för att de skall klara sin försörjning i ett inledningsskede.

Beredskapsarbete anordnas om den arbetssökandes sysselsättningsproblem inte kan lösas genom förmedlingsinsatser eller olika slag av utbudspåverkande åtgärder.

Rekryteringsstöd får lämnas antingen då en anställning tidigareläggs eller avser nyskapande av arbete, eller då det gäller en anställning som den anvisade inte skulle ha fått utan stödet.

Otraditionella insatser skall stimulera till förnyelse av arbetsmetoderna inom arbetsförmedlingsorganisationen och av de arbetsmarknadspolitiska åtgärderna.

Insatser för flyktingar och invandrare avser dels medel till förhöjt rekryteringsstöd i syfte att underlätta varvning av svenskundervisning och arbete under högst tolv månader, dels andra åtgärder som underlättar för flyktingar och invandrare att få arbete.

Inskolningsplatserna syftar till att ge ungdomar, i första hand i åldrarna 18 och 19 år, tillfällig sysselsättning. Stödet kan utgå dels för avtalad inskolningsplats, dels för särskild inskolningsplats.

Bidrag till handledare för ungdomar lämnas till arbetsgivare för handledning av ungdomar under 20 år som anställs på avtalad inskolningsplats, med rekryteringsstöd eller på utbildningsvikariat.

1 AMS

AMS föreslår i sin anslagsframställning för budgetåret 1992/93 att de nuvarande efterfrågepåverkande åtgärderna samt de särskilda åtgärderna för arbetshandikappade ersätts med två slags arbetsgivarbidrag. Det ena

bidraget, allmänt anställningsstöd, skulle vara tidsbegränsat, och ersätta nuvarande rekryteringsstöd, beredskapsarbete av icke investeringskaraktär, medflyttandebidrag och bidrag till handledare för ungdomar. Det andra bidraget, särskilt anställningsstöd, skulle avse mer långvariga anställningar, och ersätta lönebidrag, bidrag till skyddat arbete hos offentliga arbetsgivare, strukturstöd inom byggarbetsmarknaden och bidrag till arbetsbiträde.

Enligt AMS bör bidrag till utbildning i företag, tillfälligt investeringsstöd (ersätter investeringsarbeten), inskolningsplatser och arbetshjälpmedel åt handikappade kvarstå som särskilda åtgärder.

I sin anslagsframställning redovisar AMS, i kostnadsnivån juli 1991, tre alternativa förslag till medelsbehov under anslaget. Kostnaden för de tre förslagen uppgår till 11 798, 16 514 resp. 19 387 milj. kr. Detta, tillsammans med antagen volym utbildningsvikariat, skulle enligt AMS innebära att 90 000, 115 000 resp. 135 000 personer i genomsnitt per månad skulle kunna erbjudas en konjunkturberoende arbetsmarknadspolitisk åtgärd.

I följande tabell redovisas AMS förslag till fördelning, i det högsta alternativet, av kostnaderna för och antalet personer i genomsnitt per månad i de åtgärder som ingår under anslaget samt för utbildningsvikariat.

Åtgärd	Kostnad Milj. kr.	Antal personer per månad
Arbetsmarknadsutbildning(1)	13 572	75 000
Utbildningsvikariat	–	20 000
Beredskapsarbete/rekryteringsstöd	2 485	20 000
Inskolningsplatser(2)	2 580	20 000
Övrig verksamhet(3)	750	–
Summa	19 387	135 000

(1) Varav 18 000 personer i utbildning inom det reguljära utbildningsväsendet.
(2) Varav 5 000 avtalade inskolningsplatser.
(3) Avser utredningskostnader, flyttningsbidrag m.m., elevsocial verksamhet, bidrag till lönekostnader vid utbildning inom tekoindustrin, försöksverksamhet med bidrag till utbildning i företag, utbildningsbidrag vid vidgad arbetsprövning och till ungdomar under 20 år vid jobb-sökar-aktiviteter, försöksverksamhet med stimulansbidrag, bidrag till arbetslösa för att starta egen verksamhet samt insatser för flyktingar och invandrare.

För övrig verksamhet, med undantag för utbildningsbidrag vid jobb-sökar-aktiviteter, har AMS beräknat oförändrade kostnader. Utbildningsbidraget vid jobb-sökar-aktiviteter har beräknats i förhållande till den kalkylerade volymen för inskolningsplatser.

I det följande redovisas AMS övriga förslag i anslagsframställningen. Dessa berör arbetsmarknadsutbildning, utbildningsvikariat, otraditionella insatser och inskolningsplatser. Vidare redovisas beräknade kostnader för arbetslöshets- och permitteringslöneersättning som inte bestrids under anslaget men som enligt regeringens anvisningar skall redovisas i detta sammanhang.

1.1 Arbetsmarknadsutbildning

AMS föreslår i anslagsframställningen dels att bidraget till arbetsgivare för utbildning i företag skall höjas från högst 40 till högst 60 kr., dels utökade möjligheter att använda högskoleutbildning som arbetsmarknadsutbildning.

1.2 Utbildningsvikariat

AMS föreslår att regeringen fr. o. m. budgetåret 1992/93 bemyndigar AMS att för arbetsmarknadspolitiska åtgärder, utöver de medel som anvisas under anslaget B 2. Arbetsmarknadspolitiska åtgärder, använda ett belopp motsvarande eventuell skillnad mellan beräknade och faktiska kostnader för utbildningsvikariat.

1.3 Otraditionella insatser

AMS pekar på att behovet av de otraditionella insatserna har ökat på grund av att det kraftigt försämrade arbetsmarknadsläget drabbar vissa orter särskilt hårt. AMS föreslår därför att 200 milj. kr. anvisas för otraditionella insatser med den inriktning av medlen som angavs i 1991 års budgetproposition.

1.4 Inskolningsplatser

AMS föreslår att ungdomar som har fått sin skolgång avbruten eller förlängd på grund av psykisk störning eller till följd av psykiatrisk vård skall få vara i särskild inskolningsplats upp till 25 års ålder. Även ungdomar som på annat sätt har en dokumenterad, långvarig kontakt med den psykiatriska vården och som har svårt att få arbete bör få denna rätt.

AMS föreslår vidare att lagen (1989:425) om särskilda inskolningsplatser hos offentliga arbetsgivare ändras så att bidragen för särskilda inskolningsplatser kan hanteras på samma sätt som övriga bidrag, dvs. så att arbetsgivaren betalar in arbetsgivaravgiften på lönen i stället för att riksförsäkringsverket gör detta. Bidraget till administration bör samtidigt sänkas från 5 % till 4 % av lönekostnaden.

1.5 Arbetslöshets- och permitteringslönersättning

AMS beräknar att kostnaderna för kontant arbetsmarknadsstöd (KAS) kommer att något överstiga 600 milj. kr. under budgetåret 1992/93.

AMS beräknar vidare att utbetalningen av statsbidrag till arbetslöshetskassorna under budgetåret 1992/93 kommer att något överstiga 17 miljarder kr. Mot bakgrund av den stigande arbetslösheten under budgetåret 1991/92 antar AMS att arbetslösheten bland kassamedlemmar kommer att motsvara ca nio dagar per medlem. Med antagandet att den årliga ökningstakten för genomsnittligt utbetalad dagpenning kommer att vara 5 % per år under perioden 1991 – 1993 beräknar AMS att den genomsnittligt utbeta-

lade dagpenningen kommer att uppgå till ca 500 kr. under budgetåret 1992/93.

Kostnaderna för permitteringslöneersättning beräknas av AMS något överstiga 180 milj. kr. under budgetåret 1992/93.

2 Föredragandens överväganden

2.1 Inledning

De arbetsmarknadspolitiska åtgärderna som innebär statsbidrag till arbetsgivare för lönekostnader har byggts upp under en lång rad av år, vilket har resulterat i en mängd olika regler och bidragsnivåer. Liksom AMS anser jag att en förenkling av dessa regler bl. a. skulle medföra en enklare ärendehantering och en mer rationell administration.

En fundamental förändring av åtgärdssystemet som detta är frågan om måste dock ges en mer omfattande och genomgripande analys. Regeringen har därför den 28 november 1991 givit riksrevisionsverket (RRV) i uppdrag att se över de åtgärder som innebär statsbidrag till arbetsgivare, med syfte att ge förslag till förbättringar och förenklingar som ökar dessa åtgärders effektivitet och stimulerar den enskilde i åtgärd att snabbt återgå i reguljärt arbete eller vidareutbilda sig. RRV skall redovisa sina förslag senast den 31 maj 1992.

Kostnaderna under anslaget för nästa budgetår för de utbudsstimulerande åtgärderna har jag beräknat till 14 310,6 milj. kr. För de efterfrågepåverkande åtgärderna under anslaget har jag beräknat 5 296,0 milj. kr. Av medlen under anslaget bör regeringen disponera 60 milj. kr. Av dessa bör 50 milj. kr. användas för särskilda arbetsmarknadspolitiska insatser på utsatta orter m. m. och 10 milj. kr. för olika utvecklingsprojekt inom arbetsmarknadspolitiken. Vid beräkningarna av kostnaderna för beredskapsarbete, rekryteringsstöd och inskolningsplatser har jag tagit hänsyn till införandet av arbetsgivarperioder i sjukförsäkringen fr. o. m. den 1 januari 1992. Arbetsgivarperioderna innebär att arbetsgivarna får svara för kostnaderna för sjuklön till sina anställda under de första 14 dagarna av en sjukperiod. Även kompensationen till arbetsgivarna för de ökade kostnaderna, i form av en sänkning av arbetsgivaravgiften till sjukförsäkringen, har beaktats vid beräkningarna.

I följande tabell redovisas anvisade medel inkl. medel på tilläggsbudget I för budgetåret 1991/92 (Bå 91/92) och mina nu beräknade kostnader (exkl. mervärdesskatt) för budgetåret 1992/93 (Bå 92/93), samt antalet personer i genomsnitt per månad fördelat på konjunkturberoende åtgärder.

Åtgärd	Bå 91/92 Kostnad (1 000-tal kr.)	Bå 92/93 Kostnad (1 000-tal kr.)	Antal personer per månad
Utredningskostnader	8 182	9 082	
Flyttningsbidrag m.m.	234 395	200 000	
Särskilt anordnad arbetsmarknads-utbildning	4 451 341	5 708 175	48 000
"" , utbildningsbidrag	4 931 965	5 671 102	
Stimulansbidrag vid arbetsmark-nadsutbildning	30 000	-	
Arbetsmarknadsutbildning i det reguljära utbildningsväsendet	1 473 185	1 817 473	19 000
Bidrag till utbildning i företag	425 646	612 480	8 000
Bidrag till utbildning i företag, försöksverksamhet	20 000	-	
Bidrag till lönekostnader vid före-tagsutbildning, försöksverksamhet	150 000	-	
Elevsocial verksamhet vid arbets-marknadsutbildning	44 127	66 373	
Utbildning av anställa inom TEKO	15 000	-	
Vidgad arbetsprövning, utbildnings-bidrag	27 125	28 481	300
Jobb-sökar-aktiviteter, utbild-ningsbidrag	67 446	82 960	1 400
Utbildningsvikariat	-	-	20 000(1)
Starta-eget-bidrag	109 000	114 450	1 000
Summa utbudsstimulerande åtgärder	11 987 412	14 310 576	97 700
Beredskapsarbete/rekryteringsstöd	2 604 000	2 772 863	18 000
Försöksverksamhet med sysselsätt-ningsskapande åtgärder	10 000	10 000	
Insatser för flyktingar och invandrare	140 000	147 000	2 000
Inskolningsplatser	2 401 000	2 114 136	17 000
Bidrag till handledare för ung-domar	210 000	252 000	4 000
Summa efterfrågepåverkande åt-gärder	5 365 000	5 295 999	41 000
Totalt	17 352 412(2)	19 606 575(3)	138 700

(1) Utbildningsvikariaten bekostas inte från anslaget men räknas in i de konjunkturberoende åtgärderna.
(2) Av medlen har 3 285 milj.kr. anvisats på tilläggsbudget I.
(3) Härtill kommer kostnaderna för utbildningsvikariaten som innebär avdrag på arbetsgivaravgifterna på ca 3 300 milj.kr.

2.2 Utredningskostnader

Medelsbehovet för utredningskostnader har jag efter pris- och löneuppräkningar beräknat till 9,1 milj. kr.

2.3 Flyttningsbidrag m. m.

Ett antal flyttningsbidrag lämnas som försöksverksamheter. Dessa är merkostnadsbidrag, medflyttandebidrag, fria hemresor för kulturarbetare och vissa nordiska sökanderesor. När det gäller personer som söker arbete i Finland eller Sverige finns det en överenskommelse mellan Sverige och Finland om att sökanderesor beviljas i båda riktningarna. Även personer

bosatta i Danmark och Norge som söker arbete i Sverige kan beviljas sökanderesor.

Med hänsyn till arbetsmarknadsläget finns det inte någon anledning att fortsätta försöksverksamheterna med sökanderesor för personer bosatta i Danmark och Norge. Dessa verksamheter bör därför upphöra fr. o. m. nästa budgetår. De övriga försöksverksamheterna föreslår jag få fortsätta under budgetåret 1992/93.

Det minskade antalet lediga platser medför att rörligheten på arbetsmarknaden minskar. På grund härav och med hänsyn till mitt förslag att slopa sökanderesor från Danmark och Norge beräknar jag ett minskat behov av medel för flyttningsbidrag. För nästa budgetår bör 200,0 milj. kr. (-34,4 milj. kr.) beräknas för detta ändmål. I beloppet ingår 1 milj. kr. för inlösen av fastigheter och bostadsrätter.

2.4 Arbetsmarknadsutbildning

Under budgetåret 1990/91 deltog totalt 142 000 personer i arbetsmarknadsutbildning varav ca 93 000 i den särskilt anordnade arbetsmarknadsutbildningen, ca 18 500 i utbildningar i det reguljära utbildningsväsendet och 30 500 i utbildning i företag. Det innebär en ökning med 38 000 deltagare jämfört med föregående budgetår och den största utbildningsvolymen sedan 1970-talet. I genomsnitt omfattade arbetsmarknadsutbildningen, exkl. utbildning i företag, 42 300 deltagare varje månad under budgetåret.

Av AMS årsberättelse över arbetsmarknadsutbildningen för budgetåret 1990/91 framgår det vidare att länsarbetsnämnderna i valet mellan olika utbildningsformer prioriterat den särskilt anordnade utbildningen, som markant har ökat sin andel av arbetsmarknadsutbildningen i jämförelse med tidigare budgetår. Detta her emellertid medfört att utbildningsvolymen under budgetåret blivit lägre än vad som beräknats vid medelsfördelningen till AMS.

Om arbetsmarknadsutbildningen skall få den omfattning, i totalt antal deltagare, som beräknats måste det beräknade antalet utbildningsveckor i det reguljära utbildningsväsendet utnyttjas, samtidigt som den beräknade genomsnittliga kurstidens längd inte ökar. Av samma skäl måste kapacitetsutnyttjandet inom de upphandlade utbildningarna öka, samtidigt som den beräknade genomsnittliga kurstidens längd inte överstiger 17 veckor.

Yrkesutbildningarnas andel minskade under budgetåret 1990/91 och utgjorde 75 % av arbetsmarknadsutbildningen exkl. utbildning i företag. Av de teoretiska utbildningarna var hälften direkt yrkesförberedande, medan en tredjedel bestod av orienterande kurser och svenska för invandrare.

Till de positiva resultaten hör att den genomsnittliga faktiska utbildningstiden har förkortats. Det har sin förklaring i att de nya sökandegrupperna ofta har en yrkesutbildning och enbart behöver en komplettering av sina kunskaper i form av kortare teoretisk eller praktisk fortbildning för att stärka sin ställning på arbetsmarknaden.

Till de negativa resultaten hör att den genomsnittliga arbetslöshetstiden,

före utbildningens start, har blivit längre, vilket delvis sammanhänger med den stora tillströmningen av nya sökande. Därtill kan läggas att andelen av de nyutbildade som hade en anställning ett halvår efter fullföljd utbildning har minskat som en följd av det försämrade arbetsmarknadsläget. Det innebär en ökad kostnad per person som fått arbete efter fullföljd utbildning.

Det är väsentligt att andelen yrkesutbildningar hålls på en hög nivå. Länsarbetsnämnderna måste därför vid upphandlingen av utbildning prioritera yrkesinriktade utbildningar. Den omfattande utbildningsvolymen får heller inte medföra att utbildningarnas innehåll och kvalitet åsidosätts eller att prövningen av vilka personer som skall erbjudas utbildning försämras. Jag förutsätter att AMS bevakar att utbildningen håller hög kvalitet och svarar mot behoven på arbetsmarknaden.

Arbetsmarknadsutbildningens fördelningspolitiska profil har huvudsakligen svarat mot satta mål. De kortutbildade har fortsatt fått del av utbildningsinsatserna i större utsträckning än andra grupper. Detsamma gäller flyktingar och invandrare samt arbetshandikappade som i förhållande till sin andel av de arbetslösa totalt har utgjort en högre andel i utbildning. De arbetshandikappades deltagande i reguljärutbildning visar emellertid på en starkt negativ utveckling i förhållande till det mål som satts upp, dvs. att minst hälften av utbildningen skall gå till arbetshandikappade. AMS måste noga beakta de arbetshandikappades behov av utbildning.

Bidrag till utbildning i företag omfattade under förra budgetåret främst s. k. flaskhalsutbildningar inom tillverkningsindustrin. Ca 30% av deltagarna deltog i utbildning på grund av varsel om uppsägning eller permittering. Den genomsnittliga utbildningstiden var kortare än tidigare år, vilket sammanhänger med att 24% av de anställda deltog i utbildningar som var kortare än 40 timmar. En uppdelning av dem som påbörjade utbildning under budgetåret på arbetsgivarkategorier visar att 91% var anställda i annan än statlig eller kommunal verksamhet.

Särskilda medel har för innevarande budgetår beviljats AMS för att bedriva två försöksverksamheter, dels med stimulansbidrag till arbetssökande som utbildar sig för och tar anställning i verkstadsindustrin, dels med ett särskilt stöd till kompetensutveckling av anställda i industriföretag.

Bakgrunden till beslutet om stimulansbidrag var den stora efterfrågan på arbetskraft inom verkstadsindustrin och svårigheten att rekrytera arbetssökande till utbildningar inom detta område. När försöksverksamheten startade hade emellertid förutsättningarna på arbetsmarknaden drastiskt förändrats. I den redovisning över försöksverksamheten som AMS har lämnat är slutsatsen att stimulansbidraget inte har haft någon avgörande effekt på rekryteringen till verkstadsutbildningarna.

Försöksverksamheten för att stimulera kompetensutveckling i företagen innehöll bl. a. krav på att företagen skulle förändra arbetsorganisationen för att skapa en lärande organisation.

Totalt har försöksverksamheten omfattat 1 257 anställda i 30 företag. Den övervägande delen av företagen var verkstadsföretag med färre än 100 anställda, som helt eller delvis producerade för exportmarknaden.

Utbildningarna omfattade både okvalificerade arbetare och kvalificerade yrkesarbetare. I medeltal deltog 32 % av de anställda i utbildningen. I åtta av företagen fick samtliga anställda del av kompetensutvecklingen. De flesta företag som deltagit har varit inne i ett dynamiskt skede och baserat kompetensutvecklingen på konkreta organisatoriska och tekniska förändringar. I elva företag genomfördes tekniska förändringar och i 15 företag både tekniska och arbetsorganisatoriska förändringar.

Dessa två försöksverksamheter skall avslutas vid utgången av innevarande budgetår. Jag finner inte skäl att föreslå någon förlängning av verksamheterna.

Mot bakgrund av vad jag har anfört i det föregående om arbetsmarknadspolitikens inriktning bör arbetsmarknadsutbildningen bibehållas på en hög nivå. Jag räknar med att 75 000 personer i genomsnitt varje månad behöver erbjudas arbetsmarknadsutbildning i olika former under budgetåret 1992/93. Merparten av resurserna för arbetsmarknadsutbildning bör beräknas för särskilt anordnad utbildning.

2.4.1 Särskilt anordnad arbetsmarknadsutbildning

Den särskilt anordnade arbetsmarknadsutbildningen bör under nästa budgetår beräknas för 48 000 deltagare varje månad. Denna volym bör kunna tillgodose behovet av såväl grundläggande och kompletterande yrkesutbildningar som orienterande, vägledande och allmänteoretiska kompletteringar inför yrkesutbildningen.

Vid mina medelsberäkningar har jag utgått från att den genomsnittliga utbildningstiden inte skall överstiga 17 veckor, vilket innebär att totalt ca 150 000 personer kommer att få tillgång till särskilt anordnad arbetsmarknadsutbildning under nästa budgetår.

Jag vill här framhålla vikten av att de arbetssökande snabbare än i dag kommer in i utbildning. Det arbete som AMS bedriver för att stödja och utveckla upphandlarkompetensen hos länsarbetsnämnderna måste därför intensifieras, främst i de län som har de längsta arbetslöshetstiderna före påbörjad utbildning.

Medelsbehovet för särskilt anordnad arbetsmarknadsutbildning under budgetåret 1992/93 beräknar jag till 5 708,2 milj. kr. för upphandling av kurser och till 5 671,1 milj. kr. för utbildningsbidrag till deltagarna. I beloppet för upphandling av kurser ingår även medel för den försöksverksamhet med särskilda stödinsatser för kursdeltagare i en för sitt kön otraditionell arbetsmarknadsutbildning, som enligt riksdagens beslut om jämställdhetspolitiken inför 1990-talet (prop. 1987/88: 105, AU17, rskr. 364) skall pågå i fem år.

2.4.2 Arbetsmarknadsutbildning i det reguljära utbildningsväsendet m. m.

Arbetsförmedlingens möjlighet att bevilja utbildningsbidrag för utbildning i det reguljära utbildningsväsendet gör att mer speciella utbildningsbehov kan tillgodoses för främst arbetshandikappade, flyktingar och invandrare samt lokalt bunden arbetskraft.

Enligt min bedömning bör utbildningsbidrag till sådan utbildning beräknas för ca en miljon veckor, vilket möjliggör en omfattning av ca 19000 deltagare varje månad.

Jag har vid mina medelsberäkningar utgått från att den genomsnittliga utbildningstiden inte skall överstiga 29 veckor, vilket innebär att totalt ca 34 500 personer kan få tillgång till dessa utbildningsbidrag under budgetåret, dvs. 3 500 fler än vad som förordades i 1991 års budgetproposition.

AMS har föreslagit att möjligheten att få använda högskoleutbildning som arbetsmarknadsutbildning skall utökas. AMS vill att länsarbetsnämnderna skall få möjlighet att såväl upphandla högskoleutbildningar som bevilja utbildningsbidrag för högskoleutbildningar upp till 60 veckor. Vidare bör utbildningens inriktning få omfatta alla områden som arbetsmarknadsverket identifierar som bristområden.

En markant ökning av utbildningsplatserna vid högskolan har skett under innevarande budgetår, för att dels kunna ge fler en möjlighet till påbyggnadskurser vid högskolan och därigenom tillgodose den lokala efterfrågan på vissa yrkeskategorier, dels kunna ge fler ungdomar en möjlighet till inträde vid högskolan.

Denna ökning av utbildningsplatserna vid högskolan bör även tillgodose de behov av högskoleplatser som enligt AMS finns för vissa arbetssökande, som kan behöva komplettera sin tidigare utbildning. Jag är därför inte beredd att tillstyrka AMS förslag om ökade möjligheter till arbetsmarknadsutbildning på högskolenivå. Enligt de bestämmelser som gäller för den utbildning som högskolan anordnar på uppdrag av företag, organisationer eller myndigheter samt för samhällets behov av arbetsmarknadsutbildning får utbildningen inte motsvara någon allmän utbildningslinje. Skälen härtill är bl. a att det inte skall gå att köpa sig förbi det allmänna ansökningsförfarandet eller den kö som kan ha uppstått på grund av platsbrist.

Medelsbehovet för utbildningsbidrag vid arbetsmarknadsutbildning inom det reguljära utbildningväsendet under budgetåret 1992/93 har jag beräknat till 1 817,5 milj. kr.

2.4.3 Bidrag till utbildning i företag

Bidrag till utbildning i företag är en betydelsefull form av utbildning, främst som ett stöd till kompetensutveckling i de små och medelstora företagen. I det nuvarande konjunkturläget är bidraget dessutom ett viktigt alternativ för att förhindra att lagda varsel om uppsägning eller permittering verkställs.

Jag bedömer ett behov av bidrag till utbildning i företag som omfattar ca 8 000 personer per månad. Vid en beräknad genomsnittlig utbildningstid om 290 timmar innebär det att ca 58 000 anställda, under budgetåret, kan få kompetenshöjande utbildning.

AMS har föreslagit att bidraget för utbildningskostnader till arbetsgivarna skall höjas från högst 40 kr. till högst 60 kr. per timme. Jag är inte beredd att tillstyrka förslaget.

Vid utbildning av anställda inom textil- och konfektionsindustrin kan

ersättning lämnas till arbetsgivare även för lönekostnader med högst 35 kr. per timme. Jag vill erinra om att detta särskilda stöd har varit en del i det treårsprogram för tekoindustrin som löper ut i och med innevarande budgetår och därför upphör.

Som en försöksverksamhet under innevarande budgetår får bidrag lämnas till arbetsgivare inom tillverkningsindustrin med högst 50 kr. per timme för lönekostnader vid utbildning av anställda. Jag finner inte skäl att föreslå någon förlängning av denna försöksverksamhet.

Medelsbehovet för bidrag till utbildning i företag har jag beräknat till 612,5 milj. kr.

2.4.4 Elevsocial verksamhet

Den elevsociala verksamheten inom arbetsmarknadsutbildningen består av två delar, dels den hälsovårdande och kurativa verksamhet som bedrivs som uppdragsverksamhet av AMU-gruppen och upphandlas tillsammans med utbildningen, dels den boendeservice till kursdeltagarna som AMS själv svarar för.

AMS fick i april 1989 i uppdrag av den dåvarande regeringen att avveckla sitt boendeansvar och den boendeservice som bedrivs i samband med arbetsmarknadsutbildning. Av den delrapport som AMS kommit in med i augusti 1991 framgår att de nedskärningar som ålagts arbetsmarknadsverket under budgetåret 1990/91 i stort sett har kunnat uppnås. Flertalet länsarbetsnämnder har i det närmaste helt avvecklat sitt boendeansvar. I fem län görs bedömningen att det inte är möjligt att helt avveckla elevbostäderna. AMS framhåller emellertid sin avsikt att tillsammans med dessa länsarbetsnämnder klara ut hur en avveckling skall kunna ske fram till budgetåret 1993/94.

Avvecklingen av boendeservicen innebär bl.a. att de tidigare hyressubventionerna har slopats. För att deltagarna skall få en skälig ersättning för sitt boende utanför hemorten föreslår jag därför en höjning av traktamentsbeloppet från 98 till 103 kr. under nästa budgetår. Kostnaden härför beräknar jag till 10,5 milj. kr. Jag har inkluderat denna höjning vid min beräkning av kostnaderna för utbildningsbidrag vid särskilt anordnad utbildning och vid utbildning inom det reguljära utbildningsväsendet.

Jag räknar med att den fortlöpande avvecklingen av boendeservicen även under budgetåret 1992/93 kommer att medföra minskade personalkostnader som i stort täcker traktamentshöjningen. Vid min beräkning av medlen för AMS boendeservice har jag därför räknat av 7,8 milj. kr. under detta anslag, samt 3,4 milj. kr. under anslaget B 1. Arbetsmarknadsverkets förvaltningskostnader.

Det totala medelsbehovet för elevsocial verksamhet under nästa budgetår beräknar jag till 66,4 milj. kr.

2.5 Utbildningsbidrag

2.5.1 Arbetsmarknadsutbildning

Innan jag går in på mina beräkningar av medelsbehovet för utbildningsbidrag vid arbetsmarknadsutbildning under nästa budgetår vill jag erinra om att regeringen nyligen har fastställt nivåerna för utbildningsbidragen för år 1992. Bidragen har därvid anpassats till löneutvecklingen för vuxna arbetare inom egentlig industri. Utbildningsbidraget är under år 1992 högst 564 kr. för den som är berättigad till ersättning från arbetslöshetskassa. För den som är lägst 20 år och inte har rätt till ersättning från arbetslöshetskassa samt för ungdomar som är under 20 år och deltar i särskilt anordnad arbetsmarknadsutbildning är bidraget 338 kr. I övriga fall är bidraget 239 kr.

Den totala kostnaden för utbildningsbidrag vid arbetsmarknadsutbildning, inkl. den av mig nyss föreslagna traktamentshöjningen, beräknar jag till 7488,6 milj. kr. under nästa budgetår. Härav avser 5671,1 milj. kr. utbildningsbidrag vid särskilt anordnad utbildning och 1817,5 milj. kr. utbildningsbidrag vid utbildning i det reguljära utbildningsväsendet. Jag har då beräknat antalet deltagare i särskilt anordnad utbildning till 150000 med en genomsnittlig utbildningstid om 17 veckor och 34500 deltagare i utbildning i det reguljära utbildningsväsendet med en genomsnittlig utbildningstid om 29 veckor.

2.5.2 Vidgad arbetsprövning

Jag bedömer att utbildningsbidrag vid vidgad arbetsprövning (VAP) bör beräknas för 4000 deltagare under budgetåret 1992/93. Beslut om VAP tas direkt av arbetsförmedlingen och får omfatta högst fyra veckor. Verksamheten skall i första hand rikta sig till arbetshandikappade sökande. Jag beräknar kostnaderna för dessa utbildningsbidrag till 28,5 milj. kr.

2.5.3 Jobb-sökar-aktiviteter

Utbildningsbidrag vid jobb-sökar-aktiviteter för ungdomar under 20 år bör beräknas för 17000 deltagare under budgetåret 1992/93, vilket är 3500 fler än under innevarande budgetår. Verksamheten som är en aktiv förmedlingsåtgärd för ungdomar i åldern 18–19 år skall användas som ett första instrument för att slussa ut ungdomarna på arbetsmarknaden. Kostnaderna för dessa utbildningsbidrag har jag beräknat till 83,0 milj. kr. Jag återkommer strax (avsnitt 2.13.1) till beräknade medel för inskolningsplatser.

2.6 Utbildningsvikariat

Mot bakgrund av vad jag tidigare har sagt om utvecklingen på arbetsmarknaden bör arbetsgivare som satsar på personalutbildning även under budgetåret 1992/93 få göra avdrag på arbetsgivaravgifterna, om de efter anvisning av arbetsförmedlingen anställer en ersättare för den som utbildas.

Intresset för utbildningsvikariaten har, efter en trög start, ökat under hösten 1991 i takt med att informationen börjar nå ut till arbetsgivarna. I slutet av november 1991 innehade ca 6000 personer utbildningsvikariat. AMS prognos är att utbildningsvikariaten skall kunna omfatta närmare 15000 personer per månad före utgången av innevarande budgetår. Jag har med hänsyn till utvecklingen under hösten och AMS bedömning beräknat antalet personer på utbildningsvikariat till ca 20000 varje månad under budgetåret 1992/93.

Med hänsyn till den allmänna löneutvecklingen föreslår jag att det avdrag som arbetsgivare får göra för lönekostnader för vikarien skall höjas från 460 kr. till 475 kr. per arbetsdag fr.o.m. den 1 juli 1992, vilket jag beräknar kommer att vara den genomsnittligt utbetalade dagpenningen från arbetslöshetsförsäkringen under nästa budgetår.

Även de avdrag som arbetsgivare i vissa fall kan medges för utbildningskostnader för den som utbildas bör få fortsätta under nästa år enligt de bestämmelser som gäller för innevarande budgetår.

Mitt förslag om arbetsgivarnas rätt att få göra avdrag på arbetsgivaravgifterna för lönekostnader vid anställning av ersättare för personal som utbildar sig och för utbildningskostnader för den som utbildas föranleder en lag om tillfällig avvikelse från lagen (1981:691) om socialavgifter. Lagen bör gälla under budgetåret 1992/93. Avdragsrätten bör samtidigt begränsas till situationer då en arbetsgivare låter en anställd delta i utbildning på arbetstid med *bibehållna anställningsförmåner*. I lagen bör även tas in den engångsvisa disposition av avgifter till lönegarantifonden för handläggning av lönegarantiärenden hos länsstyrelserna som jag tidigare föreslagit. Ett förslag till lag om tillfällig avvikelse från lagen (1981:691) om socialavgifter har upprättats inom arbetsmarknadsdepartementet. Förslaget bör fogas till protokollet i detta ärende som *underbilaga 11.1*. Jag har i denna fråga samrått med statsrådet Könberg.

2.7 Beredskapsarbeten

Minskningen av antalet personer i beredskapsarbeten som skett under en rad av år upphörde under föregående budgetår. Under budgetåret 1990/91 sysselsattes i genomsnitt 8700 personer per månad i beredskapsarbeten, vilket var en ökning med 400 personer jämfört med budgetåret innan. Statsbidragskostnaden per dagsverke, i fasta priser, ökade från 707 kr. budgetåret 1989/90 till 738 kr. budgetåret 1990/91. Kostnadsökningen beror på uppgången av dagsverkskostnaderna för investeringsarbeten, som ökade från 3634 kr. till 4403 kr. eller med 21%. Investeringsarbetenas andel av det totala antalet beredskapsarbeten, mätt i antal sysselsättningsdagar, uppvisade endast en marginell ökning, från 3,4% till 3,7%.

Andelen som fick arbete efter att ha lämnat ett beredskapsarbete sjönk, med drygt fyra procentenheter, till 28%. Andelen som efter ett beredskapsarbete påbörjade en arbetsmarknadsutbildning ökade däremot med drygt en procentenhet till knappt 6%. Andelen personer som varit i beredskapsarbete längre än sex månader var lägre än under budgetåret 1989/90.

Resultaten beror i huvudsak på den minskade efterfrågan på arbetskraft

som inträffade under föregående budgetår. Även den ökade inriktningen av åtgärden mot sökandegrupper som riskerar långa arbetslöshetstider kan ha bidragit till resultaten.

Nästa budgetår kommer att präglas av hög arbetslöshet. Det kan dessutom befaras att den kommunala sektorns svaga ekonomi kan påverka kommunernas möjlighet att tillhandahålla platser för beredskapsarbete. I denna situation är det av yttersta vikt att beredskapsarbetena i första hand erbjuds arbetssökande som, trots andra insatser från arbetsförmedlingens sida, riskerar långtidsarbetslöshet. Beredskapsarbeten måste också följas upp med insatser som mera varaktigt löser den sökandes sysselsättningsproblem.

Medelsbehovet för beredskapsarbete har jag för nästa budgetår beräknat till 2 772,9 milj. kr. I beloppet ingår kostnaderna för personer i arbete med rekryteringsstöd. Medlen beräknas räcka till i genomsnitt 18 000 personer i dessa åtgärder per månad. Av medlen bör regeringen disponera 50 milj. kr. för särskilda insatser på utsatta orter m. m.

2.8 Rekryteringsstöd

Antalet personer i arbete med rekryteringsstöd fortsatte att minska under budgetåret 1990/91, från 2 100 personer i genomsnitt per månad budgetåret 1989/90 till 1 800 personer.

Eftersom rekryteringsstödet i första hand är inriktat mot ordinarie arbeten inom den konkurrensutsatta sektorn är dess omfattning beroende av efterfrågan på arbetskraft inom denna sektor. Mest sannolikt är att den konkurrensutsatta sektorns efterfrågan på arbetskraft blir fortsatt låg under nästa kalenderår, vilket innebär att rekryteringsstödets omfattning troligtvis inte kommer att öka förrän tidigast under andra hälften av budgetåret 1992/93.

Jag har vid beräkningarna av medlen till beredskapsarbeten (avsnitt 2.7) även tagit hänsyn till medelsbehovet för rekryteringsstöd.

2.9 Otraditionella insatser

AMS har i skilda redovisningar redogjort för användningen av de otraditionella medlen under budgetåret 1990/91. Av medlen har 160 milj. kr. fördelats till länen för lokala och regionala beslut. För insatser i Jämtlands län har 10 milj. kr. reserverats för budgetåren 1990/91 och 1991/92. Vidare har 20 milj. kr. avsatts till fackliga organisationer för uppsökande verksamhet och för insatser inom kulturområdet.

Den regionala och lokala användningen av de otraditionella medlen har varierat stort. Det har handlat om projekt med inriktning på olika målgrupper såsom ungdomar, kvinnor, handikappade, invandrare och flyktingar samt deltidsarbetslösa. Även företags- och näringslivsinriktade åtgärder har förekommit. Mest resurser har avsatts till de företags- och näringslivsinriktade åtgärderna och till övriga projekt. Exempel på övriga projekt är samverkansprojekt, projekt organiserade av fackföreningar och informationsverksamhet.

De flesta länsarbetsnämnder uppger att det är för tidigt att utläsa vilken sysselsättningseffekt de insatta åtgärderna har haft. AMS har dock gjort en försiktig bedömning, grundad på de uppgifter som har redovisats, att ungefär 3000–3500 nya arbetstillfällen har skapats under budgetåret 1990/91.

Jag vill erinra om att det inför budgetåret 1991/92 angavs en ny inriktning för de otraditionella insatserna. Medlen skall användas till att utveckla arbetsmetoderna inom förmedlingsorganisationen och de arbetsmarknadspolitiska åtgärderna. Vidare skall de otraditionella insatserna alltid utgå från den arbetssökande individens behov med syftet att stärka dennes möjligheter till inträde och en fast förankring på arbetsmarknaden. Endast en liten del av resurserna får användas för projektledning och andra liknande kostnader som hänför sig till specifika projekt.

De otaditionella medlen, som ej är regelstyrda, ställer stora krav på uppföljning och utvärdering. Jag förutsätter att AMS nogsamt följer användningen av dessa resurser och effekten av verksamheten. Viktigt är också att positiva erfarenheter sprids i organisationen.

Under nästa budgetår bör högst 100 milj. kr., vilket också är det belopp som gäller under innevarande budgetår enligt mitt förslag i tilläggsbudget I, av medlen inom anslaget B 2. Arbetsmarknadspolitiska åtgärder få disponeras för otraditionella insatser.

2.10 Försöksverksamhet med sysselsättningsskapande åtgärder

Under budgetåret 1990/91 disponerade regeringen 15 milj. kr. för försöksverksamhet med sysselsättningsskapande åtgärder. Försöksverksamheten har inriktats på ungdoms-, jämställdhets- och rehabiliteringsprojekt. Medel har även avsatts för ett samverkansprojekt i storstadsområden med en stor andel socialbidragstagare. Arbetsförmedling, socialtjänst och försäkringskassa skall i detta projekt samverka för att minska beroendet av passivt kontantstöd.

Regeringen disponerar under innevarande budgetår 10 milj. kr. för försöksverksamhet med sysselsättningsskapande åtgärder. Samma belopp bör anvisas för nästa budgetår.

2.11 Bidrag till arbetslösa för att starta egen verksamhet

Regeringen har i flera propositioner under hösten 1991 föreslagit en rad åtgärder för att stimulera och underlätta ny- och småföretagandet. Utvecklingskraften och mångfalden hos småföretag är betydelsefull för tillväxten i svensk ekonomi. En stor del av det nytänkande som leder till utveckling av produkter och tjänster sker hos småföretagen. Det är viktigt att även släppa fram småföretagen inom vård- och omsorgsområdet som alternativ till offentlig sektor.

Många av de personer som i nuvarande situation på arbetsmarknaden blivit arbetslösa har gedigen yrkes- och utbildningsbakgrund. Det finns därför anledning att trots det ogynnsamma konjunkturläget utnyttja den möjlighet som starta-eget-bidraget kan ge den enskilde att starta egen verksamhet.

Omfattningen av denna åtgärd är begränsad. Samtidigt kan det konstateras att under en sexårsperiod inte mindre än 14 000 arbetslösa blivit egna företagare med hjälp av starta-eget-bidraget. Var tionde var invandrare och var tredje var kvinna. Hela 81 % av dem som beviljats bidrag var fortfarande verksamma som egna företagare tre år efter starten. Endast 8 % hade gått i konkurs. Med tanke på de övriga insatser, som regeringen föreslår för att stimulera ny- och småföretagande, anser jag starta-eget-bidraget vara väl motiverat.

Jag beräknar därför oförändrad nivå på antalet bidrag till arbetslösa för att starta egen verksamhet. Den beräknade kostnaden för 1 000 årsbidrag uppgår till 114,4 milj. kr.

2.12 Insatser för flyktingar och invandrare

AMS har i skrivelse den 4 oktober 1991 redovisat effekterna av särskilda arbetsmarknadspolitiska insatser för flyktingar och invandrare budgetåret 1990/91. Av beräknade 130 milj. kr. har AMS förbrukat 127 milj. kr. för försöksverksamhet med särskilda arbetsmarknadspolitiska åtgärder för utomnordiska medborgare. Arbetet med denna heterogena grupp har ställt krav på speciella åtgärder och kunskaper samt mer tid än det reguljära förmedlingsarbetet.

De goda resultat, som trots allt uppnåtts under budgetåret 1990/91 och som jag tidigare redogjort för, visar att det intensifierade och systematiska utvecklingsarbete som AMS bedrivit de senaste åren börjar få genomslag i hela arbetsmarknadsverket även om vissa områden behöver utvecklas ytterligare. Attitydfrågorna på arbetsplatserna och möjligheten för flyktingar och invandrare att få det första arbetet, praktikplatsen eller arbetsplatsorienteringen kräver fortsatta insatser från arbetsförmedlingens sida i samarbete med andra myndigheter och organisationer.

Trots de ökade insatserna ökar den relativa arbetslösheten för utomnordiska medborgare snabbare än för svenskar. I genomsnitt för budgetåret 1990/91 var 1,8 % av befolkningen i åldern 16–64 år registrerade som arbetslösa vid arbetsförmedlingen. Motsvarande tal för utländska och utomnordiska medborgare var 3 % resp. 3,7 %. AMS anser att orsaken till den kraftiga skillnaden kan vara dels att flyktingar och invandrare oftare är sysselsatta i mer konjunkturkänsliga branscher, dels att de riskerar arbetslöshet i större utsträckning än svenskar på grund av att de har kortare anställningstid och tidsbegränsade anställningar.

Den grupp på arbetsmarknaden som drabbas hårdast av nedgången i ekonomin är ungdomar i åldern 16–24 år, framför allt ungdomar med utländskt medborgarskap. Trots försämringen på arbetsmarknaden måste målet vara att fler utländska medborgare skall få arbete eller utbildning. Särskild uppmärksamhet skall fästas vid invandrarungdomarnas situation.

Jag delar därför AMS uppfattning att det är av stor vikt att arbetet med flyktingar och invandrare får särskilda resurser i samma omfattning som föregående budgetår.

För nästa budgetår beräknar jag 147,0 milj. kr. för särskilda insatser för flyktingar och andra invandrare.

2.13.1 Inskolningsplatser

Ungdomsarbetslösheten, som började öka redan hösten 1989 för att sedan stiga kraftigt sommaren 1990, var i november 1991 i åldersgruppen 18 – 19 år 6,1 %. Denna för Sverige mycket höga nivå är den högsta sedan år 1983. Utvecklingen på arbetsmarknaden i kombination med strukturförändringar och bortrationaliseringar av ingångsarbeten har drabbat ungdomar i större utsträckning än den redan etablerade arbetskraften.

Antalet ungdomar i åldern 18 – 19 år sysselsatta inom ramen för den s. k. ungdomsgarantin ökade budgetåret 1990/91. Medeltalet för budgetåret 1990/91 var 1900 ungdomar på avtalade och 5650 på särskilda inskolningsplatser. Under hösten 1991 har antalet ungdomar i åtgärder ökat kraftigt.

Ungdomsarbetslösheten skall bekämpas kraftfullt. Samordning av befintliga resurser, såväl personella som ekonomiska, är därvid en förutsättning. Näringsliv, myndigheter och organisationer måste samverka på alla nivåer.

Trots skolans utökade ansvar för arbetslösa ungdomar under 20 år och arbetsförmedlingens intensifierade platsförmedling med jobb-sökar-aktiviteter befinner sig ett stort antal ungdomar, ofta en längre tid, i arbetsmarknadspolitiska åtgärder. Åtgärderna skall ha ett innehåll som, genom att ge ungdomarna arbetslivserfarenhet och yrkeskunskap, långsiktigt stärker deras ställning på arbetsmarknaden.

Arbetsförmedlingens insatser måste därför inriktas mot ett större inslag av individuella utvecklingsplaner. Alla utvärderingar tyder på att ungdomsinsatserna får störst effekt om de är en del av en individuell utvecklingsplan.

Anvisning till arbete på särskild inskolningsplats bör ske mycket restriktivt och skall ses som en tillfällig meningsfull sysselsättning i avvaktan på t. ex. arbete, militärtjänst, utbildning, utbildningsvikariat, arbete med rekryteringsstöd eller avtalad inskolningsplats. Omprövning av anvisningen måste göras regelbundet och minst varannan månad.

För att komma till rätta med problemet att antalet särskilda inskolningsplatser utgör en alltför stor andel av de arbetsmarknadspolitiska åtgärderna för 18 – 19-åringar måste ändringar i åtgärdssystemet övervägas. Jag avser som jag tidigare nämnts att under våren återkomma till regeringen i denna fråga.

Målsättningen är att finna vägar som ökar ungdomarnas möjligheter att söka sig till näringslivet. Här måste nu parterna på arbetsmarknaden, trots lågkonjunkturen visa att de tar ansvar för att våra ungdomars inträde på den reguljära arbetsmarknaden underlättas. Det är inte enbart ungdomarnas behov av arbete som därmed kan tillgodoses utan arbetslivets behov av den utvecklingskraft som den unga arbetskraften representerar.

AMS förslag i anslagsframställningen till förändringar av ungdomsgarantins utformning kommer att övervägas vid översynen av ungdomsgarantin.

För nästa budgetår beräknar jag, med hänsyn till de nytillträdande ungdomarnas mycket svåra situation på arbetsmarknaden, att antalet inskolningsplatser bör öka till 17000 i genomsnitt per månad, varav 7000 särskilda inskolningsplatser. Kostnaden beräknar jag till 2 114,1 milj. kr.

2.13.2 Jobb-sökar-aktiviteter för ungdomar i åldern 20–24 år

Situationen på arbetsmarknaden för ungdomar i åldern 20–24 år har, som jag tidigare redovisat, förvärrats relativt kraftigt under innevarande konjunkturnedgång. Det är också i denna åldersgrupp som långtidsarbetslösheten har ökat kraftigast.

Inom utbildningsområdet kommer högskolan, bl. a. för att motverka arbetslösheten i denna åldersgrupp, genom förslag tidigare i år och efter förslag av chefen för utbildningsdepartementet att förstärkas med 5000 högskoleplatser kommande budgetår.

För innevarande budgetår disponerar AMS 210 milj. kr. för att påskynda utvecklingen och utbyggnaden av jobb-sökar-aktiviteter vid landets arbetsförmedlingar. Dessa medel bör, som jag tidigare har föreslagit, kvarstå under nästa budgetår.

Erfarenheterna visar att jobb-sökar-aktiviteter klart förkortar arbetslöshetstiden för dem som deltar i aktiviteterna. Trots det kärva arbetsmarknadsläget kommer deltagarna snabbare i arbete. De flesta län har utvecklat särskilda arbetsmetoder för olika grupper, bl. a. för ungdomar.

För att särskilt stödja unga människor vid deras inträde på arbetsmarknaden och för att motverka långtidsarbetslöshet bland ungdomarna måste arbetsförmedlingens insatser för denna grupp förstärkas. Som jag har redovisat under anslaget B 1. Arbetsmarknadsverkets förvaltningskostnader bör detta ske bl. a. genom en förstärkning av jobb-sökar-aktiviteterna riktade särskilt till 20–24-åringar.

2.13.3 Handledare för ungdomar

För att underlätta arbetet med att få fram platser för 18–19-åriga ungdomar i arbetsmarknadspolitiska åtgärder infördes, som en försöksverksamhet fr. o. m. den 1 september 1991, bidrag till arbetsgivare för handledare för ungdomar som anställs på avtalade inskolningsplatser, med rekryteringsstöd eller på utbildningsvikariat. Försöksverksamheten har två syften, dels att få fram tillräckligt antal platser för ungdomar, dels att skapa arbetstillfällen som handledare för äldre arbetskraft.

AMS har i skrivelse den 8 oktober 1991 föreslagit att handledarbidraget ändras så att det lämnas under högst sex månader och att bidraget fastställs till att motsvara högst 25% av lönekostnaden för varje anställd ungdom. Jag är ej beredd att tillstyrka AMS förslag.

Försöksverksamheten bör få fortsätta under nästa budgetår. Medelsbehovet beräknar jag till 252,0 milj. kr. vilket räcker till ca 4000 handledare per månad.

2.14.1 Medelsbehovet

Inledningsvis vill jag nämna att inom arbetsmarknadsdepartementet utarbetas för närvarande direktiv till en utredning med uppdrag att föreslå utformningen av en obligatorisk arbetslöshetsförsäkring.

Statsbidragen till arbetslöshetsförsäkringen och permitteringslöneersättningen samt kostnaderna för KAS betalas inte av anslagsmedel utan med arbetsgivaravgifter. Dessutom betalas kostnaderna för arbetslöshetsförsäkringen med finansieringsavgifter från arbetslöshetskassorna. Jag vill ändå här redovisa min bedömning av verksamheterna och kostnaderna.

Innan jag går in på mina beräkningar av medelsbehovet under nästa budgetår vill jag erinra om att regeringen nyligen har fastställt nivåerna på arbetslöshetsersättningarna för år 1992. Ersättningarna har därvid anpassats till löncutvecklingen inom egentlig industri. Enligt regeringens beslut är den högsta dagpenningen i arbetslöshetsförsäkringen 564 kr. under år 1992. KAS lämnas under samma tid med högst 198 kr.

Kostnaderna för statsbidragen till arbetslöshetsförsäkringen bestäms huvudsakligen av nivån på arbetslösheten bland arbetslöshetskassornas medlemmar och storleken på den genomsnittligt utbetalade dagpenningen. Jag bedömer att arbetslösheten bland medlemmarna i kassorna kommer att motsvara 11,4 dagar per medlem under nästa budgetår. Med denna arbetslöshet och en genomsnittligt utbetalad dagpenning på ca 475 kr. samt ca 3,6 miljoner medlemmar i kassorna beräknar jag kostnaderna för statsbidragen under budgetåret 1992/93 till 17075 milj. kr. efter avdrag för finansieringsavgifter.

Vidare beräknar jag antalet stöddagar med KAS under budgetåret 1992/93 till 4,1 miljoner. Jag räknar då med att det genomsnittligt utbetalade stödbeloppet kommer att uppgå till ca 178 kr. Den totala kostnaden för KAS blir härigenom ca 730 milj. kr.

Statsbidragen till permitteringslöneersättningen betalas helt med arbetsgivaravgifter. Permitteringar till följd av arbetsbrist hänger nära samman med konjunkturutvecklingen och med hänsyn till det försämrade arbetsmarknadsläget beräknar jag kostnaderna för statsbidraget till 200 milj. kr. Detta räcker till ca 600000 statsbidragsberättigade permitteringsdagar. Jag har härvid räknat med oförändrat statsbidrag, dvs. 375 kr. per dag i normalfallet och 290 kr. per dag vid väderpermittering.

2.14.2 Finansiering av arbetslöshetsförsäkringen

Ersättningarna som utbetalas från arbetslöshetsförsäkringen finansieras dels av arbetsgivarna, dels av medlemmarna i arbetslöshetskassorna. Arbetsgivarna betalar en socialavgift, benämnd arbetsmarknadsavgift, och medlemmarna betalar via sina medlemsavgifter en finansieringsavgift, i dagligt tal benämnd egenavgift.

På grund av arbetsmarknadsläget har kostnaderna för arbetslöshetsförsäkringen stigit kraftigt under budgetåret 1991/92. Även för budgetåret 1992/93 kan kostnaderna förväntas förbli höga. För att klara åtagandena

gentemot de arbetslösa under det kommande budgetåret kommer det därför att bli nödvändigt med ett tillskott av medel.

De försäkrade bör därför ta på sig ett utökat ansvar för finansieringen av arbetslöshetsförsäkringen. Redan den 1 januari 1992 fördubblas finansieringsavgiften enligt riksdagsbeslut.

Jag kommer att senare återkomma till regeringen med förslag om att finansieringsavgiften i arbetslöshetsförsäkringen bör höjas ytterligare fr.o.m. den 1 januari 1993, från 70 till 210% av den under det löpande verksamhetsåret genomsnittligt utbetalade dagpenningen. Denna höjning motsvarar en tredubbling av avgiften jämfört med år 1992. Efter en sådan höjning skulle den genomsnittliga finansieringsavgiften uppgå till ca 83 kr. per månad och medlem under förutsättning av att den genomsnittligt utbetalade dagpenningen uppgår till 475 kr.

3 Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

1. anta förslaget till lag om tillfällig avvikelse från lagen (1981:691) om socialavgifter (avsnitt 2.6),
2. till *Arbetsmarknadspolitiska åtgärder* för budgetåret 1992/93 anvisa ett reservationsanslag på 19 606 575 000 kr.

B 3. AMU-gruppen: Uppdragsverksamhet

1990/91 Utgift	0
1991/92 Anslag	1 000
1992/93 Förslag	1 000

AMU-gruppens främsta uppgift är att anordna arbetsmarknadsutbildning på uppdrag av arbetsmarknadsverket. Därutöver får gruppen anordna utbildning för andra uppdragsgivare, t.ex. företag och kommuner. Myndigheterna inom gruppen får också sälja andra tjänster och produkter som följer av utbildningsverksamheten.

AMU-gruppens verksamhet skall finansieras genom intäkter och varje AMU-myndighet har ansvar för det ekonomiska resultatet av sin verksamhet.

För AMU-gruppen gäller förordningen (1988:1076) med instruktion för AMU-gruppen.

1 AMU-styrelsen

AMU-gruppens försäljning av arbetsmarknadsutbildning uppgick budgetåret 1990/91 till totalt 977000 yrkeskursveckor, vilket innebär en ökning med 4% jämfört med föregående budgetår (exkl. Nordkalottens AMU-center). Försäljningen av utbildning till företag ökade med 19% beräknat på intäkterna.

Jämfört med budgetåret 1990/91 kommer volymen arbetsmarknadsutbildning under budgetåret 1991/92 enligt AMU-styrelsens bedömning att öka. För budgetåret 1992/93 räknar AMU-styrelsen med en nedgång i försäljningen av arbetsmarknadsutbildning. Då denna försäljning är beroende av statsmakternas beslut om anslag till arbetsmarknadsverket innefattar emellertid en prognos en betydande osäkerhet.

AMU-styrelsen bedömer att försäljningen av utbildning till företag under budgetåret 1991/92 kommer att öka med ungefär en tredjedel beräknat på intäkterna. Försäljningen förväntas fortsätta att öka under budgetåret 1992/93 om än i lägre grad. AMU-styrelsen ser särskilt goda möjligheter till en väsentligt ökad försäljning till försäkringskassorna av utbildning i rehabiliterande syfte.

AMU-styrelsen föreslår att AMU-gruppen ombildas till aktiebolag. Erfarenheterna av de gångna åren som uppdragsmyndighet visar enligt AMU-styrelsen att myndighetsformen inte är lämplig. Argument för en övergång till bolagsformen är bl. a. att AMU-gruppens verksamhet är affärsmässig och konkurrensutsatt, samt att AMU-gruppen inte har myndighetsutövning. Dessutom finns behov av att förtydliga styrelsernas ansvar liksom relationen till ägarna. AMU-styrelsen anser att de förutsättningar och villkor under vilka AMU-gruppens verksamhet skall bedrivas till fullo skulle kunna regleras i en bolagsordning.

AMU-styrelsen har i skrivelse den 28 oktober 1991 lämnat förslag till organisation i bolagsform och till bolagsordning. Även vissa ekonomi- och personalfrågor behandlas i skrivelsen. AMU-styrelsen föreslår att AMU-gruppen ombildas till bolag fr. o. m. den 1 januari 1993. AMU-gruppen bör bli en koncern med ett moderbolag, som motsvarar AMU-styrelsen, och ett antal dotterbolag, som bildas med utgångspunkt från den vid övergången aktuella regionala organisationen. Staten bör vara ensam ägare till bolaget. Samtliga anställda i AMU-gruppen bör enligt AMU-styrelsen erbjudas likvärdig anställning i det nya bolaget.

AMU-styrelsen föreslår i sin anslagsframställning att AMU-styrelsen medges rätt att besluta om AMU-gruppens organisation och att ändringar i förordningen (1988:1 076) med instruktion för AMU-gruppen görs i enlighet med detta. Mot bakgrund av AMU-gruppens ansvar för ekonomi och kvalitet i verksamheten, för vilka organisationen är en viktig faktor, bör AMU-styrelsen dels vid behov kunna göra förändringar i länsorganisationen, dels kunna inrätta nya myndigheter som komplement till länsorganisationen. Inom gruppen pågår försök med verksamheter, bl. a. konsultverksamhet, som i stor utsträckning får fungera som fristående enheter med eget resultatansvar.

AMU-styrelsen hemställer att en professur i yrkespedagogik och en professur i vuxenpedagogik inrättas. Forskningen inom dessa områden är eftersatt. Mot bakgrund av ett förväntat stort behov av kompetensutveckling i arbetslivet och som stöd för alla utbildningsanordnare behövs ökad forskning. Finansieringen av professurerna kan ske genom att en del av den av AMU-styrelsen årligen inlevererade avkastningsräntan används.

Dessutom föreslår AMU-styrelsen att myndigheten medges rätt att utan regeringens prövning besluta om ombyggnader inom AMU-gruppen. En-

ligt gällande regler krävs regeringsbeslut i de fall då utgiften beräknas överstiga 2,5 milj. kr.

Vidare föreslår AMU-styrelsen att AMU-gruppen, i syfte att skapa rationella betalningsvägar, får inrätta bankgirokonton för automatisk tömning till ordinarie inpostgirokonton. AMU-styrelsen har i föregående anslagsframställning redovisat exempel på olägenheter till följd av att gruppen inte har tillgång till bankgirokonton för att ta emot betalningar.

AMU-styrelsen har i skrivelser den 30 augusti 1989, den 15 juni 1990, den 6 maj och den 21 maj 1991 föreslagit ändringar i förordningen (1988:1076) med instruktion för AMU-gruppen. Förslagen innebär bl. a. en förändrad ansvars- och uppgiftsfördelning mellan AMU-styrelsens styrelse och generaldirektören, liksom mellan styrelse och direktör i AMU-myndigheterna. Styrelserna bör, i likhet med vad som gäller aktiebolag, ha det övergripande ansvaret för verksamheten, dess ekonomi och kvalitet. Generaldirektören resp. direktören bör vara ansvarig inför styrelsen och leda den operativa delen av verksamheten. AMU-styrelsen föreslår dessutom att ordförande i AMU-styrelsens styrelse skall vara annan ledamot än generaldirektören, att AMU-styrelsen medges rätt att besluta om AMU-styrelsens organisation och att AMU-styrelsens styrelse utser direktör vid AMU-myndighet.

AMU-styrelsens resultaträkning(1) för budgetåret 1990/91 (1 000-tal kr.)

INTÄKTER	
Uppdrag	
-arbetsmarknadsutbildning	2 628 227
-övrig utbildning	245 922
-konsultuppdrag	20 083
-övrigt	208 919
-ej fördelade intäkter	83 351
SUMMA RÖRELSEINTÄKTER	3 186 502
KOSTNADER	
Uppdrag	
-arbetsmarknadsutbildning	2 535 033
-övrig utbildning	229 797
-konsultuppdrag	18 320
-övrigt	200 620
-internt AMU-gruppen	31 719
-ej fördelade kostnader	76 501
SUMMA RÖRELSEKOSTNADER	3 091 990
RÖRELSERESULTAT	94 512
Driftbidrag	5 300
Finansposter	32 222
Extraordinära kostnader och intäkter m.m.(2)	-8 904
Återföring av meravskrivningar(3)	23 205
ÅRETS RESULTAT	146 334

(1) Exkl. Nordkalottens AMU-center
(2) Varav kostnader till följd av brand 12 857 000 kr.
(3) Meravskrivningar ingår i rörelsekostnaderna

AMU-gruppen redovisar ett överskott i verksamheten på 146,3 milj. kr. Detta förklaras av en ökad efterfrågan och en förändrad prissättning i försäljningen av arbetsmarknadsutbildning, vilken syftar till full kostnadstäckning.

2 Föredragandens överväganden

2.1 Förslag

2.1.1 Övergripande mål

De övergripande målen för treårsperioden 1991/92–1993/94 bör inte ändras.

2.1.2 Övrigt

AMU-styrelsen har föreslagit att AMU-gruppen ombildas till aktiebolag. Jag delar AMU-styrelsens uppfattning att AMU-gruppens verksamhet, som är konkurrensutsatt och affärsmässig, bör bedrivas i bolagsform. En övergång till bolagsform skulle enligt min mening kunna erbjuda möjligheter inför framtiden till ytterligare effektiviseringar av verksamheten. På sikt bör dessutom prövas om verksamheten kan privatiseras. Jag har erfarit att chefen för utbildningsdepartementet avser att föreslå en utredning om komvux m. m. Detta berör också AMU-gruppens framtida uppgifter och organisation. Utredningen beräknas vara färdig i början av hösten 1992. Jag avser därför att när detta utredningsförslag föreligger framlägga förslag beträffande den verksamhet som i dag bedrivs av AMU-gruppen, inkl. förslag om bolagisering.

AMU-styrelsen har föreslagit att AMU-gruppen medges rätt att inrätta bankgirokonton för automatisk tömning till postgirokonton. Frågan bereds i särskild ordning inom regeringskansliet.

AMU-styrelsen har föreslagit ett flertal ändringar i förordningen (1988:1 076) med instruktion för AMU-gruppen. Mot bakgrund av vad jag i det föregående anfört om ombildning till aktiebolag är jag inte beredd att nu tillstyrka dessa förslag.

AMU-styrelsens förslag i övrigt kan jag inte tillstyrka.

2.2 Resultatbedömning

AMU-styrelsen har nyligen presenterat en årsredovisning som avser budgetåret 1990/91. Resultaträkningen finns presenterad i det föregående. AMU-gruppen redovisar för budgetåret, efter statens avkastningskrav, ett överskott på 146,3 milj. kr. Överskottet motsvarar ca 5 % av omsättningen. Enligt riksdagens beslut (prop. 1989/90: 100 bil. 12, AU11, rskr. 242) får AMU-styrelsen, utan beslut av regeringen, disponera överskott för varje budgetår motsvarande högst 3% omsättningen för främst utjämning av resultatet mellan olika budgetår. Detta innebär för budgetåret 1990/91 att AMU-styrelsen får disponera 95,6 milj. kr. Regeringen har den 28 november 1991 beslutat att AMU-styrelsen därutöver får disponera 13,6 milj. kr.

för att täcka kostnader för återanskaffning av utrustning förstörd vid brand. AMU-styrelsen skall, utöver statens avkastningskrav, inleverera 37,1 milj. kr.

AMU-gruppen redovisar för budgetåret 1990/91 ett överskott i försäljningen av arbetsmarknadsutbildning på 93,2 milj. kr., exkl. kostnader på 35,0 milj. kr. för överkapacitet i form av lokaler. AMU-gruppen har tidigare budgetår haft underskott i denna försäljning. Särskilt stort var underskottet budgetåret 1989/90 vilket förklarades av att avvecklings- och omställningskostnader i begränsad omfattning ingått i prisunderlaget. Dåvarande arbetsmarknadsministern redogjorde i 1991 års budgetproposition för att principen om lägsta möjliga pris skall tillämpas i försäljningen av arbetsmarknadsutbildning. Detta innebär bl. a. att samtliga direkta och indirekta kostnader, inkl. beräknade avvecklingskostnader, skall ingå i prisunderlaget. AMU-gruppens prissättning skall således motsvara den verkliga kostnaden för att på sikt tillhandahålla utbildning. Prissättningsprincipen innebär att pristillägg som syftar till lönsamhet, utöver statens avkastningskrav, inte skall tillämpas i försäljningen av arbetsmarknadsutbildning. Denna princip skall ligga fast. I den resultatbudget som redovisats för innevarande år räknar AMU-styrelsen med ett fortsatt överskott i verksamheten.

Det genomsnittliga priset per kursvecka i arbetsmarknadsutbildningen har ökat väsentligt under budgetåret 1990/91 jämfört med budgetåret 1989/90. Detta förklaras till viss del av att tidigare brister i prissättningen, vilka innebar att full kostnadstäckning inte uppnåddes, har rättats till. Kostnadsutvecklingen i arbetsmarknadsutbildningen är beroende av ett flertal faktorer, bl. a. förändringar i utbildningens inriktning och innehåll. Jag vill här understryka vikten av att AMU-gruppen fortlöpande tar till vara möjligheterna till effektiviseringar i resursutnyttjandet, genom bl. a. samverkan i fråga om lokaler m. m. med andra utbildningsanordnare, för att dämpa kostnadsutvecklingen.

Myndighetens redovisade resultat för budgetåret 1990/91 har inte givit mig anledning att föreslå någon förändring av den redan fastställda inriktningen.

3 Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *AMU-gruppen: Uppdragsverksamhet* för budgetåret 1992/93 anvisa ett förslagsanslag på 1 000 kr.

B 4. AMU-gruppen: Investeringar

1990/91 Utgift	0
1991/92 Anslag	1 000
1992/93 Förslag	1 000

Anslaget avser tillskott av statskapital när anskaffning av erforderlig utrustning inte kan finansieras genom avskrivningsmedel. Det ankommer på regeringen att avgöra när anslaget får utnyttjas.

Avskrivningsbeloppen, inkl. realvärdesskyddet, har under budgetåret 1990/91 räckt för att finansiera erforderliga investeringar. AMU-styrelsen räknar med att detta skall vara möjligt även under budgetåret 1992/93.

För nästa budgetår bör anslaget föras upp med oförändrat 1 000 kr.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *AMU-gruppen: Investeringar* för budgetåret 1992/93 anvisa ett förslagsanslag på 1 000 kr.

B 5. Arbetsdomstolen

1990/91 Utgift	10 216 000
1991/92 Anslag	12 564 000
1991/92 Anslag exkl. mervärdesskatt	12 429 000
1992/93 Förslag	13 212 000

Arbetsdomstolen (AD) prövar mål rörande kollektivavtal samt andra arbetstvister enligt lagen (1974:371) om rättegången i arbetstvister. För domstolen gäller förordningen (1988:1 137) med instruktion för arbetsdomstolen.

	1991/92 exkl. mervärdesskatt	Beräknad ändring 1992/93
		Föredraganden
Personal	22	–
Anslag		
Förvaltningskostnader	12 429 000	+ 783 000
(därav lönekostnader)	(8 906 000)	(+ 627 000)
	12 429 000	+ 783 000

1 Arbetsdomstolen

Arbetsdomstolens arbetssituation är betydligt svårare än föregående år beroende på den starkt ökade måltillströmningen. Fram till den 31 augusti 1991 hade domstolen fått in 35% fler mål än under samma period de närmast föregående åren.

I avvaktan på att behandlingen av AD-utredningens (A 1987:03) betänkande skall leda till resultat som på ett mer djupgående sätt förbättrar domstolens situation begär AD att medel efter pris- och löneomräkning ställs till förfogande i form av ett ramanslag för budgetåret 1992/93 inom den fastställda budgetramen för perioden 1991/92–1993/94, vilket innebär 12 251 000 kr. exkl. mervärdesskatt.

2 Föredragandens överväganden

Arbetsdomstolen ingår fr. o. m. budgetåret 1991/92 i verksamheten med treåriga budgetramar.

Arbetsdomstolens nuvarande inriktning bör behållas. Arbetsdomstolen är en prejudikatinstans vars uppgift är att leda rättsutvecklingen inom arbetsrätten varvid en enhetlig rättsutveckling skall främjas. Ett krav skall

vara att ett avgörande av arbetsdomstolen såsom varande slutinstans skall hålla högsta möjliga kvalitet. Detta bör styra arbetsorganisationens och arbetsinsatsens storlek.

Med hänsyn till den arbetsbelastning domstolen har förordar jag att kompensation för effektivitets- och produktivitetskrav utgår för budgetåret 1992/93.

De sammanlagda kostnaderna för domstolen under nästa budgetår beräknar jag till 13 212 000 kr.

Budgetramen för perioden 1992/93–1993/94 har jag beräknat till 26 233 000 kr.

3 Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Arbetsdomstolen* för budgetåret 1992/93 anvisa ett ramanslag på 13 212 000 kr.

B 6. Statens förlikningsmannaexpedition

1990/91 Utgift	1 283 000
1991/92 Anslag	1 490 000
1991/92 Anslag exkl. mervärdesskatt	1 472 000
1992/93 Förslag	1 534 000

Statens förlikningsmannaexpedition är central myndighet för det statliga förlikningsväsendet. Expeditionen ansvarar vidare för statistiken över arbetsinställelser i riket. För förlikningsmannaexpeditionen gäller förordningen (1988:653) med instruktion för statens förlikningsmannaexpedition.

Statens förlikningsmannaexpedition har lämnat en fördjupad anslagsframställning för perioden 1992/93–1994/95.

	1991/92 exkl. mervärdesskatt	Beräknad ändring 1992/93 Föredraganden
Personal	3	–
Anslag		
Förvaltningskostnader	908 000	+ 52 000
(därav lönekostnader)	(813 000)	(+ 44 000)
Ersättning till förlikningsmän	564 000	+ 10 000
	1 472 000	+ 62 000

1 Statens förlikningsmannaexpedition

Förlikningsväsendet har varit föremål för tre omfattande utredningar – senast av löneförhandlingsutredningen vars rapport (SOU 1991:13) Spelreglerna på arbetsmarknaden för närvarande bereds i regeringskansliet.

Förlikningsmannaexpeditionen föreslår

- att de kostnader som uppstår i samband med expeditionens insatser i syfte att rekrytera personer, som är lämpliga som medlare får bekostas från anslagsposten Förvaltningskostnader,
- att anslagsposten Ersättning till förlikningsmän även i fortsättningen tas upp som en förslagspost.

För budgetåret 1992/93 föreslår myndigheten ett förslagsanslag på 1 472 000 kr.

2 Föredragandens överväganden

Förlikningsmannaexpeditionen skall fr.o.m. budgetåret 1992/93 ingå i verksamheten med treåriga budgetramar. Förvaltningsmedlen till expeditionen bör dock även fortsättningsvis anvisas i form av förslagsanslag med hänsyn till svårigheten att bedöma omfattningen på antalet arbetskonflikter.

För den kommande treårsperioden skall de påbörjade insatserna för att rekrytera personer lämpliga som medlare fortsätta.

Anslaget minskades budgetåret 1988/89 med 249 000 kr. vilket utgjorde 17 % av anslaget det budgetåret. Rationaliseringskravet är därmed uppfyllt t.o.m. budgetåret 1992/93.

Medelsbehovet för nästa budgetår har jag beräknat till 1 534 000 kr. Budgetramen för perioden 1992/93–1994/95 har beräknats till 4 560 000 kr.

3 Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Statens förlikningsmannaexpedition* för budgetåret 1992/93 anvisa ett förslagsanslag på 1 534 000 kr.

B 7. Statens nämnd för arbetstagares uppfinningar

1990/91 Utgift	63 000
1991/92 Anslag	74 000
1992/93 Förslag	77 000

Statens nämnd för arbetstagares uppfinningar avger utlåtanden i frågor som avser tillämpningen av lagen (1949:345) om rätten till arbetstagares uppfinningar. Nämnden består av ordförande och sex ledamöter. Nämnden har en sekreterare som åtnjuter fast arvode. I övrigt har nämnden inte någon personal.

Anslaget bör för budgetåret 1992/93 föras upp med 77 000 kr.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Statens nämnd för arbetstagares uppfinningar* för budgetåret 1992/93 anvisa ett förslagsanslag på 77 000 kr.

B 8. Bidrag till vissa affärsverksinvesteringar

1990/91 Utgift	0
1991/92 Anslag	1 000
1992/93 Förslag	1 000

Anslaget har inrättats fr.o.m. budgetåret 1984/85 (prop. 1983/84:150 bil. 4, AU24, rskr. 385). Från anslaget skall betalas tidigareläggningsbidrag till affärsverksinvesteringar utanför statsbudgeten. Anslaget disponeras av regeringen.

Anslaget har hittills under innevarande budgetår inte utnyttjats. Anslaget bör föras upp med endast ett formellt belopp på 1 000 kr.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Bidrag till vissa affärsverksinvesteringar* för budgetåret 1992/93 anvisa ett förslagsanslag på 1 000 kr.

B 9. Bidrag till Stiftelsen Utbildning Nordkalotten

1991/92 Anslag	6 500 000
1992/93 Förslag	5 500 000

Medel till Stiftelsen Utbildning Nordkalotten är budgeterade inkl. mervärdesskatt.

1 Stiftelsen Utbildning Nordkalotten

Stiftelsen Utbildning Nordkalotten begär för budgetåret 1992/93 ett bidrag på 5,5 milj. kr. för personalutvecklings- och marknadsföringsinsatser samt elevsocial verksamhet.

2 Föredragandens överväganden

Stiftelsen skall under de tre första verksamhetsåren, med början år 1991, erhålla bidrag för att finansiera personalutvecklings- och marknadsföringsinsatser samt elevsocial verksamhet (prop. 1990/91:2, AU14, rskr. 28). Detta bidrag skall år 1992 uppgå till 6 milj. kr. och år 1993 till 5 milj. kr. För budgetåret 1992/93 bör därför anvisas 5,5 milj. kr.

3 Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Bidrag till Stiftelsen Utbildning Nordkalotten* för budgetåret 1992/93 anvisa ett reservationsanslag på 5 500 000 kr.

C 1. Arbetarskyddsverket

1990/91	Utgift	348 007 000
1991/92	Anslag	362 443 000
1991/92	Anslag exkl. mervärdesskatt.	355 854 000
1992/93	Förslag	384 259 000

Arbetarskyddsverkets inkomster budgeteras att för budgetåret 1992/93 uppgå till 36 680 000 kr. Inkomsterna består i huvudsak av intäkter av informationsverksamhet och försäljning av publikationstryck. Vissa mindre intäkter kommer från ersättning för uttag ur informationssystemet för arbetsskador samt ersättning för provnings- och granskningsverksamhet.

Arbetarskyddsverket består av arbetarskyddsstyrelsen och yrkesinspektionen. Styrelsens och inspektionens uppgifter och organisation framgår av förordningen (1988:730) med instruktion för arbetarskyddsverket.

1 Arbetarskyddsstyrelsen

Arbetarskyddsstyrelsen har lämnat en fördjupad anslagsframställning för arbetarskyddsverket för perioden 1992/93 – 1994/95. Styrelsen föreslår att den inriktning av verksamheten som fastslagits för budgetåret 1991/92 och som följer av gällande regler och riktlinjer för verksamheten inte förändras.

Anslagsyrkandena utgår från att besparingskravet på den administrativa verksamheten på 5 milj. kr. för treårsperioden genomförs under de två sista budgetåren. Däremot föreslår styrelsen att det generella rationaliseringskravet på 5% inte tillämpas på verket. En sådan besparing skulle, enligt styrelsens bedömning, leda till en orimlig personalminskning som i första hand skulle drabba yrkesinspektionens tillsynsarbete. Styrelsen föreslår vidare en resursförstärkning bl. a. för att kunna rekrytera ytterligare 50 yrkesinspektörstjänster fr. o. m. budgetåret 1993/94 samt för att förbättra och vidmakthålla ADB-stödet. Fr. o. m. budgetåret 1992/93 yrkas ytterligare medel för förstärkning av arbetet med ISA-registret och för avgifter till statskontoret för ADB-investeringar.

Arbetarskyddsstyrelsen uppger att det på grund av oklarheter när det gäller frågan om avgiftsbeläggning av yrkesinspektionens förhandsgranskning samt omfattningen av insatserna för europasamarbete saknas underlag för en tillräcklig resursprövning för budgetåren 1993/94 och 1994/95.

För budgetåret 1992/93 föreslår arbetarskyddsstyrelsen ett ramanslag på 359 754 000 kr.

I gemensam skrivelse den 16 oktober 1991 har arbetarskyddsstyrelsen och arbetsmiljöinstitutet begärt 1,2 milj. kr. för viss larmutrustning.

Förslag

Verksamhetens inriktning

Arbetarskyddsverket skall för den kommande treårsperioden bedriva sin verksamhet så att det sker förbättringar av arbetsmiljön sedd ur ett helhetsperspektiv där såväl fysiska, psykiska som sociala och arbetsorganisatoriska aspekter beaktas.

Den påbörjade förändringen av verksamhetens inriktning skall därvid fortsätta så att verket också stärker sin kontrollerande roll och att prioritering av verksamheten görs mot de från arbetsmiljösynpunkt mest belastade arbetsmiljöerna.

Verket skall verka för att ändringarna i arbetsmiljölagstiftningen får genomslag i tillsynsarbetet. Därvid skall verket ägna ökad uppmärksamhet åt frågor om teknik, arbetsorganisation, arbetets innehåll, inflytande- och utvecklingsfrågor samt kvinnors arbetsmiljö.

Resurser

Budgetramen för perioden 1992/93 – 1994/95 har beräknats till 1 119 541 000 kr.

För budgetåret 1992/93 beräknas ett ramanslag på 384 259 000 kr.

Bakgrund

Resultatbedömning

I verkets centrala tillsyn, arbetarskyddsstyrelsens verksamhet, utgör föreskriftsarbetet och deltagandet i standardiseringsarbete en dominerande del. Antalet utfärdade föreskrifter minskade budgetåret 1990/91. Deltagandet i det europeiska standardiseringsarbetet, för vilket styrelsen får särskilt resurstillskott, har i stället ökat kraftigt. Deltagandet i detta arbete har bl. a. medfört att standardernas innehåll kunnat påverkas i ett flertal fall.

Över huvud taget påverkar europaharmoniseringen och närmandet till EG författningsarbetets omfattning och inriktning. Ett omfattande arbete pågår för närvarande med att förbereda och genomföra den anpassning till EG-direktiv som föranleds av EES-avtalet. Detta arbete bedrivs i enlighet med ett regeringsuppdrag som lämnades styrelsen i april 1991.

Arbetarskyddsstyrelsen har också genom uppföljning och utvärdering av vissa av sina regler kunnat redovisa positiva effekter på antal anmälda arbetsskador. Det gäller bl. a. reglerna om pressar, bly, kvarts, asbest och blodsmitta. Styrelsens föreskrifter om asbest har varit starkt pådrivande i utvecklingen av ersättningsmaterial och har medfört en mycket kraftig minskning av importen av asbesthaltiga material (1985:842 ton, 1990:18 ton).

Förutsättningarna för den regionala tillsynen, dvs. yrkesinspektionens verksamhet, har ändrats under den tidsperiod som omfattas av redovis-

ningen i resultatanalysen. Arbetarskyddsstyrelsen har redovisat hur bl. a. utökningen av antalet arbetsställen, den ändrade inriktningen av tillsynen mot de sämsta arbetsställena, har lett till att mindre än 10% av de registrerade arbetsställena besöks varje år. Minskningen av den inspekterande personalen har också bidragit till denna utveckling.

Av bl. a. dessa skäl har antalet arbetsställebesök minskat från ca 62000 budgetåret 1987/88 till ca 38000 budgetåret 1990/91. Samtidigt har andelen besök som leder till dokumenterade krav i form av inspektionsmeddelanden ökat under samma period från 22 till 39%. Antalet förelägganden och förbud har dessutom mer än fördubblats under samma tid. Systemtillsyn har introducerats och tillämpas i viss omfattning i inspektionsverksamheten. Utbildning av den inspekterade personalen för systemtillsyn har genomförts.

De redovisade uppgifterna i resultatanalysen tyder på att den regionala tillsynen har ändrats i riktning mot de mål för verksamheten som ställts upp genom riktlinjer, senast i regleringsbrevet för budgetåret 1991/92. Jag avser här kraven på inriktningen av tillsynsarbetet, införandet av systemtillsyn, dokumenterade krav vid inspektionsbesök samt en effektivare och mer bestämd uppföljning av sådana krav. Det är emellertid svårt att bedöma verksamhetens resultat i förhållande till insatta resurser. Jag har erfarit att det pågår ett arbete med att utveckla metoder härför.

De positiva resultat av tillsynsprojekt, bl. a. i form av riktad tillsyn, som redovisas av verket bör enligt min mening användas som en arbetsmetod bland andra i yrkesinspektionens verksamhet, gärna i kombination med systemtillsyn. En fördel med tillsynsprojekt är bl. a. att de i regel kan bedrivas med medverkan av flera av distriktens tjänstemän och därmed ge möjlighet att utnyttja en bredare kompetens. Tillsynsprojekt ger också arbetarskyddsstyrelsen möjligheter att inta en tydligare roll som chefsmyndighet för yrkesinspektionen när det gäller stödet till den regionala tillsynen.

Fördjupad prövning

De resultat som arbetarskyddsverket redovisat visar att verksamheten förändrats under redovisningsperioden mot de mål som har ställts upp. Det är viktigt att verket fortsätter att effektivisera verksamheten och därvid tar hänsyn till de krav på flexibilitet som föranleds av förändringarna i arbetslivet.

Styrelsen har i sin fördjupade anslagsframställning redovisat ett tillsynsprogram för perioden 1992 – 1995. Programmet utgår från en framtidsanalys och innehåller styrelsens överväganden om prioriteringar och strategier i tillsynen. Det innehåller överväganden om effektiva tillvägagångssätt och metodval i tillsynen som enligt min mening är ett bra underlag för den framtida verksamheten.

För att kunna åstadkomma den mål- och resultatstyrning som eftersträvas måste möjligheterna att följa upp och redovisa verksamheten vidareutvecklas. Under de senaste åren har uppföljningen av prestationerna i

yrkesinspektionens verksamhet effektiviserats, bl. a. genom utveckling av SARA (Samordnat Arbetsställeregister för Arbetarskyddsverket). Genom SARA och tidsenkäter finns i dag goda möjligheter att följa upp verksamheten i fråga om inriktning och resursanvändning samt i vilken utsträckning krav ställs vid inspektionsbesök och att kraven följs upp. Det är i detta sammanhang viktigt att utveckla metoder för att på ett bra sätt kunna bedöma verksamhetens resultat i förhållande till insatta resurser både vad avser den centrala och regionala tillsynen.

Styrelsen är en av försöksmyndigheterna i den utveckling av ett ekonomiadministrativt system som sker under ledning av riksrevisionsverket. I samband med detta arbete bör det prövas på vilket sätt ett förändrat redovisningssystem kan förstärka möjligheten att följa upp resursanvändningen.

Systematiska försök att mäta effekterna av tillsynsverksamheten har gjorts i begränsad utsträckning och framför allt koncentrerats till utvärdering av föreskrifter. Arbetarskyddsstyrelsen har lämnat synpunkter på uppföljning och effektbedömning och har därvid bl. a. redovisat de svårigheter som föreligger att hänföra förändringar i arbetsskadornas antal och fördelning samt arbetsmiljöns beskaffenhet i övrigt till arbetarskyddsverkets insatser. Det går ofta inte att urskilja påverkan av dessa insatser från påverkan av andra faktorer. Jag är medveten om dessa svårigheter. Det är därför enligt min mening angeläget att arbetarskyddsverket fortsätter att pröva och vidareutveckla olika metoder för att systematiskt utvärdera effekterna av hela sin verksamhet, dvs. såväl föreskriftsarbetet som tillsynsarbetet och verksamheten i övrigt.

Ändringarna i arbetsmiljölagen den 1 juli 1991 innebär en ökad betoning av helhetssynen på arbetsmiljöområdet. Betydelsen av teknik, arbetsorganisation och arbetets innehåll framhävs. Ett syfte är att lyfta fram de psykosociala och de arbetsorganisatoriska frågorna, där möjligheter till inflytande, utveckling i arbetet och självständigt ansvar utgör viktiga beståndsdelar. Brister i dessa avseenden kan bidra till skador även av annat slag t. ex. olycksfall och belastningssjukdomar.

Jag vill understryka vikten av att tillsynen i framtiden präglas av en helhetssyn på arbetsmiljön. Orsakssambanden är ofta mycket komplexa varför det i många fall behövs flera olika åtgärder för att komma till rätta med problemen. Risken för skador på grund av såväl fysisk som psykisk belastning måste motverkas och individernas inflytande över arbetet stärkas. I tillsynen måste därför stor uppmärksamhet ägnas åt faktorer som arbetsorganisation, arbetsinnehåll, arbetstempo och inflytandemöjligheter. De psykosociala frågorna behöver särskilt uppmärksammas när det gäller samspelet mellan människa och teknik.

En ökad fokusering på de frågor jag berört kräver en breddning av kompetensen hos arbetarskyddsverket. En utveckling i nu angivna riktning pågår sedan några år med stöd av särskilt anvisade medel för en modernisering av tillsynen. Det är angeläget med ett fortsatt intensivt utvecklingsarbete även på detta område.

Det förändrade arbetssättet i tillsynsarbetet kräver bl. a. att den skilda kompetensen hos befattningshavare inom yrkesinspektionen utnyttjas vid

arbetsställebesöken. Jag har tidigare framhållit fördelarna med tillsynsprojekt. Jag har kunnat konstatera att en utveckling av tillsynsarbetet i denna riktning till viss del redan har påbörjats.

Jag anser att det finns anledning att också fästa uppmärksamhet på kvinnors arbetsförhållanden. Den samlade bild av kvinnors situation i arbetslivet, som bl.a. arbetsmiljökommissionen och arbetarskyddsstyrelsens redovisade handlingsprogram ger, visar att kvinnors arbetsmiljöproblem måste bli föremål för mer omfattande insatser än hittills. Det är därför en viktig uppgift för arbetarskyddsverket att föra ut denna kunskap till aktuella målgrupper inom och utom verket och att de åtgärdsförslag som läggs fram i arbetarskyddsstyrelsens handlingsprogram integreras i arbetet med modernisering av tillsynen.

De nya kraven på ett systematiskt arbetsmiljöarbete, vad som ofta kallas internkontroll, gör att tillsynen på ett mer effektivt sätt kan inriktas på systemtillsyn. Hittills vunna erfarenheter visar också att metoden bättre än andra fångar in helhetssynen på arbetsmiljön. Därmed torde även förutsättningarna öka för att de brister som härrör från organisatoriska missförhållanden lättare kan identifieras och åtgärdas.

Systemtillsyn har etablerats som tillsynsform på samtliga distrikt och grundläggande utbildning för samtliga yrkesinspektörer har genomförts.

Arbetarskyddsstyrelsen avser att under den kommande perioden ytterligare utveckla och tillämpa systemtillsyn samt anpassa metoden till de nya kraven på internkontroll. Jag anser det viktigt att detta arbete intensifieras under perioden.

Metoden i sin helhet bedöms av arbetarskyddsverket vara mest lämpad för stora och medelstora företag, även om delar av den är tillämpbar på all inspektionsverksamhet. Systemen för arbetsgivarens internkontroll kan däremot se olika ut beroende på t. ex verksamhetens storlek och inriktning. Med hänsyn till småföretagens ofta speciella struktur och förutsättningar är det viktigt att metoder för systemtillsyn anpassas och utvecklas även för dessa företag.

Jag kommer att under anslaget C 2. Arbetsmiljöinstitutet ta upp frågan om samverkan mellan arbetarskyddsverket och arbetsmiljöinstitutet.

Slutsatser

Mot bakgrund av den fördjupade prövning jag gjort av verksamheten drar jag följande slutsatser.

Myndighetsrollen skall prägla verksamheten och behöver förstärkas. Yrkesinspektionens roll är framför allt kontrollerande och kravställande. I arbetarskyddsstyrelsens myndighetsroll ingår att vara chefsmyndighet för yrkesinspektionen och att leda, samordna och utveckla verksamheten inom arbetarskyddsverket.

Utveckling och tillämpning av systemtillsyn bör under perioden fortsätta och anpassas till kraven på internkontroll. Därvid bör också kraven på att arbetsgivarna har en organisation för arbetsanpassning och rehabilitering beaktas. Det är vidare viktigt att kraven på dokumentation av åtgärder i tillsynsarbetet upprätthålls liksom kravet på en effektiv uppföljning.

Arbetarskyddsverket skall för den kommande treårsperioden bedriva sin verksamhet så att det sker förbättringar av arbetsmiljön sedd ur ett helhetsperspektiv, där såväl fysiska, psykiska som sociala och arbetsorganisatoriska aspekter beaktas. Inspektionsarbetet bör därför bedrivas så att en bred kompetens utnyttjas.

Den påbörjade förändringen av verksamhetens inriktning skall därvid fortsätta så att verket också stärker sin kontrollerande roll och att prioritering av verksamheten görs mot de från arbetsmiljösynpunkt mest belastade arbetsmiljöerna.

Verket skall verka för att ändringarna i arbetsmiljölagstiftningen får genomslag i tillsynsarbetet. Verket skall därvid ägna ökad uppmärksamhet åt frågor om teknik, arbetsorganisation, arbetets innehåll, inflytande- och utvecklingsfrågor samt kvinnors arbetsmiljö.

För att öka möjligheterna att utvärdera verksamheten måste system och metoder för detta utvecklas vidare. Jag avser att senare återkomma till regeringen med uppdrag till arbetarskyddsverket att redovisa resultatet av det påbörjade utvecklingsarbetet.

Medelstilldelning

För arbetarskyddsverket gäller att kostnaderna under anslaget skall minska med 1,5%, eller med 5,3 milj.kr. under budgetåret 1992/93 genom effektiviseringar och rationaliseringar. Av beloppet bör 3,7 milj.kr. återläggas till verket bl.a. för fortsatt utveckling av det ekonomi-administrativa systemet.

Till följd av beslut av riksdagen våren 1991 med anledning av prop. 1990/91:150 bil. II:9 med förslag till riksdagen rörande omställning och minskning av den statliga administrationen (FiU30, rskr. 306) gäller ett besparingsmål för arbetarskyddsverket på 5 milj.kr. för treårsperioden. Arbetarskyddsstyrelsen har i sin anslagsframställning lagt ut besparingen på det andra och det tredje året. Jag har för min del inget att erinra mot att besparingen läggs ut på detta sätt.

Jag föreslår vidare att arbetarskyddsstyrelsen tillförs 3,2 milj.kr. för framför allt kostnader för tidigare ADB-investeringar och för larmsystem för stöldskydd samt 5 milj.kr. för speciella arbetsmiljöinsatser för Östeuropa. Dessa sistnämnda medel bör få utnyttjas först efter beslut av regeringen. Medelstilldelningen bör finansieras genom överföring av medel från fonden för arbetsmiljöförbättringar till statsbudgetens inkomsttitel. Det bör ankomma på regeringen att besluta om denna överföring.

Arbetarskyddsstyrelsens investeringsbehov för ADB-utrustning under treårsperioden 1992/93–1994/95 uppgår till 7,2 milj.kr. Chefen för finansdepartementet har tidigare denna dag presenterat en försöksverksamhet som innebär en ny beslutsordning och en förändrad finansieringsmodell för finansiering av investeringar i anläggningstillgångar. Arbetarskyddsstyrelsen omfattas av denna försöksverksamhet. För investeringar i anläggningstillgångar beräknas arbetarskyddsstyrelsen ta upp lån i riksgäldskontoret på högst 18,5 milj.kr. Av detta belopp beräknas 15 milj.kr. användas för lösen av återstående kapitalskuld hos statskontoret för ADB-

utrustning som anskaffats t. o. m. innevarande budgetår samt för lösen av ianspråktaget utrustningsanslag som kvarstår att amortera.

Arbetarskyddsverkets verksamhet finansieras i dag till viss del genom att 9,7 % av arbetarskyddsavgiften enligt lagen (1981:691) om socialavgifter förs till statsbudgetens inkomsttitel. Jag föreslår att verket fr. o. m. den 1 juli 1992 helt finansieras av arbetarskyddsavgiften. I enlighet härmed har inom arbetsmarknadsdepartementet upprättats ett förslag till lag om ändring i lagen (1981:691) om socialavgifter. Jag återkommer till detta under anslaget C 2. Arbetsmiljöinstitutet.

Medelsbehovet för arbetarskyddsverket beräknar jag för budgetåret 1992/93 till 384 259 000 kr. varav 20 722 000 kr. avser pris- och löneomräkning. Vidare beräknar jag en budgetram för perioden 1992/93–1994/95 till 1 119 541 000 kr.

3 Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

1. godkänna vad jag anfört om den huvudsakliga inriktningen av verksamheten vid arbetarskyddsverket
2. godkänna den av mig föreslagna finansieringen av arbetarskyddsverket
3. godkänna den av mig föreslagna överföringen från fonden för arbetsmiljöförbättringar till statsbudgetens inkomsttitel
4. till *Arbetarskyddsverket* för budgetåret 1992/93 anvisa ett ramanslag på 384 259 000 kr.

C 2. Arbetsmiljöinstitutet

1990/91	Utgift	89 821 000(1)
1991/92	Anslag	98 829 000
1991/92	Anslag exkl. mervärdesskatt.	94 163 000(1)
1992/93	Förslag	172 252 000(2)

(1) Här ingår även de medel som tidigare redovisats under anslaget C 3.
(2) Arbetsmiljöinstitutet har tidigare erhållit en del av sin basfinansiering från arbetsmiljöfonden. I förslaget ingår att dessa medel fr.o.m. den 1 juli 1992 skall föras till statens inkomsttitel och att medel till institutets basfinansiering i sin helhet skall anvisas över statsbudgeten.

Arbetsmiljöinstitutets uppgifter är att bedriva och främja forskning, utbildning och dokumentation inom arbetsmiljöområdet i syfte att förbättra arbetsmiljön. Ca hälften av institutets forskning har hittills finansierats med medel från arbetsmiljöfonden.

Arbetsmiljöinstitutet, vars anslag i sin helhet behandlas i forskningspropositionerna, ingår i budgetcykel 2, dvs. perioden 1992/93–1994/95. Detta innebär att institutet skulle omfattas av en budgetcykel som avviker från de tidsintervall som tillämpas i fråga om forskningspropositionerna. Arbetsmiljöinstitutet har därför fått myndighetsspecifika direktiv, som avser en period på fyra år i stället för tre, dvs. 1992/93–1995/96, för att komma i fas med forskningspropositionerna.

1 Arbetsmiljöinstitutet

Arbetsmiljöinstitutet anför i sin anslagsframställning att forskningsverksamheten tar i anspråk ca 80% av institutets samlade resurser och att ett besparingskrav på 5% skulle innebära färre tjänster än i dag. En minskning med 8–9 tjänster kommer att drabba forskningsenheterna och resten övrig verksamhet om besparingsförslaget skulle realiseras. Institutet föreslår att

- 1 710 000 kr. anslås under fyraårsperioden till de tre nya forskningsområden som påbörjats under budgetåret 1989/90: God arbetsmiljö för äldre, God arbetsmiljö för ungdomar och God arbetsmiljö inom sjukvården,
- 1 milj. kr. anslås till företagshälsovårdsutbildningen under fyraårsperioden. Ökningen motiveras med behovet av utökad utbildning bl. a. med anledning av riksdagens beslut med anledning av prop. 1990/91: 140 om arbetsmiljö och rehabilitering.
- ytterligare 1,1 milj. kr anslås under fyraårsperioden till informationsverksamheten bl. a. för att tillsammans med arbetsmiljöfonden kunna ge ut en populärvetenskaplig tidskrift och för utbyggnad av institutets informationstjänster,
- ytterligare 1 031 000 kr. anslås till hybrid-DNA-delegationens verksamhet fr. o. m. budgetåret 1992/93,
- fr. o. m. budgetåret 1993/94 anslås 3 milj. kr. till hyresökning på grund av om- och tillbyggnad av arbetsmiljöinstitutet i Umeå.

2 Föredraganden

2.1 Förslag

Verksamhetens inriktning

Arbetsmiljöinstitutets verksamhet skall bedrivas så att den bidrar till ökad kunskap om arbetsmiljön. Institutet skall för den kommande fyraårsperioden i större utsträckning än hittills skapa förutsättningar för att forskningsresultaten sprids och kan ligga till grund för konkreta åtgärder för att minska risker i arbetsmiljön. Institutet skall också sträva efter att öka antalet doktorander som handleds vid institutet samt antalet disputationer per år.

2.2 Resurser m. m.

Budgetramen för perioden 1992/93–1995/96 har beräknats till 673 659 000 kr.

För budgetåret 1992/93 beräknas ett ramanslag på 172 252 000 kr.

2.3 Resultatbedömning

Forskningsverksamheten

Arbetsmiljöinstitutet prioriterar tio områden varav fem avser arbetsrelate-

rade sjukdomar och olycksfall, två avser faktorer i arbetsmiljön samt tre programområden.

Sedan hösten 1989 prioriteras tre områden av övergripande art inriktade mot stora samhällsproblem. Det gäller programområdena God arbetsmiljö för äldre, God arbetsmiljö för ungdomar och God arbetsmiljö inom sjukvården. Tidigare forskningsområden har huvudsakligen utgått från specifika arbetsskador eller specifika faktorer i arbetsmiljön. Denna inriktning mot programområden innebär att arbetsmiljöinstitutets forskningsverksamhet successivt omstruktureras, vilket jag finner riktigt. Därigenom utgår man från den för arbetsmiljön viktiga helhetssynen samtidigt som det skapar förutsättningar för ett tvärvetenskapligt arbetssätt. Jämfört med den traditionella universitetsforskningen har arbetsmiljöinstitutets forskning en mer tvärvetenskaplig karaktär, som markeras ytterligare med denna inriktning mot bredare programområden.

Arbetsmiljöinstitutet tillämpar sedan tio år ett system för bedömning av forskningsenheternas prestationer och resultat i syfte att höja forskningens kvalitet och produktivitet. Arbetsmiljöinstitutet har också nyligen tagit initiativ till en utvärdering av den forskning som bedrivs inom institutets ämnesområden. Utvärderingen genomförs av från institutet fristående sakkunniga och avser såväl forskningens kvalitet och produktivitet som dess relevans för riskerna i arbetsmiljön. Syftet med utvärderingen är att få underlag för ställningstaganden beträffande forskningens framtida inriktning, organisation och dimensionering. Motsvarande utvärdering gjordes år 1985 och kom att innebära vissa förändringar av inriktningen av den tidigare vid institutet bedrivna forskningen.

I samverkan med universitet och högskolor – som svarar för antagning och examination av de forskarstuderande – ansvarar arbetsmiljöinstitutet för att nya forskare kommer fram inom arbetsmiljöområdet. Antalet genomförda disputationer är både ett mått på kvalitet och ett mått på produktivitet. För närvarande handleds 68 doktorander vid institutet och fem doktorander disputerar i genomsnitt per år i ämnen inom institutets ansvarsområde.

Informationsverksamheten

Arbetsmiljöinstitutet informerar genom att dels ge ut populärvetenskapliga sammanfattningar av aktuell forskning, dels olika forskningsrapporter. Vidare informerar institutet genom konferenser, temadagar och utställningar.

Arbetsmiljöinstitutets målgrupper är mer skilda åt än de målgrupper som flertalet andra myndigheter har. Information om forskningsresultaten skall nå såväl andra forskare som alla dem som arbetar med arbetsmiljöfrågor. Det tar ofta lång tid att bygga upp forskning inom ett område. Det tar ytterligare tid att få fram resultat som är så säkra och entydiga att de kan få genomslag i praktiska åtgärder på arbetsplatserna. Jag ser det som angeläget att informationen utformas och sprids så att förutsättningar skapas för att resultaten kommer till användning i arbetslivet.

Institutets utbildning för företagshälsovårdens personal omfattar vidareutbildning och efterutbildning. Den omfattar kurser för så gott som samtliga kategorier anställda inom företagshälsovården samt även utbildning för blivande skyddsingenjörer. Den introduktionsutbildning i företagshälsovård som bedrivits på försök har nu permanentats. Fr.o.m. budgetåret 1991/92 är genomgången introduktionsutbildning ett krav för att få börja vidareutbildningen. Efterfrågan på företagshälsovårdsutbildning är så stor att antalet platser på kurserna för företagssjukgymnaster och för beteendevetare klart understigit antalet sökande.

Företagshälsovårdsutbildningen, som arbetsmiljöinstitutet ansvarar för, är i första hand ett medel för institutet att ge företagshälsovårdens personal de kunskaper om arbetsmiljön som de behöver i sitt arbete. Den är sålunda ett betydelsefullt medel för att föra ut arbetsmiljöinstitutets forskningsresultat. Samtidigt tillförs institutet genom kontakterna med företagshälsovårdens personal kunskap om aktuella problem i arbetsmiljön. Det är mot denna bakgrund viktigt att utbildningen kontinuerligt utvärderas så att den ligger i fas med utvecklingen inom arbetslivsområdet.

Relationerna utåt

Institutet och arbetarskyddsstyrelsen har ett nära samarbete och arbetarskyddsstyrelsen har två representanter i institutets styrelse. Det ger goda förutsättningar för att koppla ihop forskning med erfarenheter från praktiskt tillsynsarbete och vice versa. Detta samarbete bör enligt min mening i ökad utsträckning även gälla arbetsorganisatoriska och psykosociala faktorer i arbetsmiljön.

2.4 Fördjupad prövning

Arbetsmiljöinstitutet har en avgörande betydelse för den arbetsmiljöforskning som bedrivs i Sverige. Institutet har också omfattande kontakter med universitet och högskolor i landet samt med den internationella forskningen inom området. Med forskare från många skilda discipliner har institutet goda förutsättningar att bedriva den tvärvetenskapliga forskning som arbetsmiljön och de ofta sammansatta problemen i arbetsmiljön fordrar. Det är väsentligt att institutet i sitt framtida arbete utvecklar och bevarar sin karaktär av tvärvetenskaplig institution. I det europeiska samarbetet förutser jag att institutets forskning kommer att vara värdefull inom arbetsmiljöområdet.

Institutets huvudsakliga forskning skall bedrivas så att den kan omsättas till praktiska åtgärder. Även om ett forskningsinstitut inte kan ta på sig ansvar för att påverka hur arbetsmiljön utformas så är det viktigt att väga in denna aspekt i institutets verksamhet. Inriktningen av forskningen bör främst ta sikte på att ge underlag för arbetet med att minska arbetsrelaterade sjukdomar och olycksfall.

Institutets prioritering och successiva omorientering av forskningen mot programområden kommer att innebära en omfördelning av resurserna och

att det tvärvetenskapliga arbetssättet blir tydligare. Jag förutsätter att institutet återkommer till regeringen och redovisar resultaten sedan den nu pågående utvärderingen är slutförd.

I strävan efter högre vetenskaplig kvalitet gäller det att fastställa delmål för hur detta skall nås. Eftersom forskarutbildningen är en av de grundläggande förutsättningarna för en fortsatt hög kvalitet på forskningen, kan ett sådant delmål vara antalet doktorander och disputationer. Institutet bör därför medverka till att antalet doktorander och disputationer per år ökar inom dess ansvarsområde.

2.5 Slutsatser

Det övergripande målet för arbetsmiljöinstitutets verksamhet skall vara att bidra till ökad kunskap om arbetsmiljön. Väsentliga faktorer för att målen skall kunna uppnås är innehållet i forskningen, sättet att informera för att forskningsresultaten skall komma till användning samt forskningens kvalitet och produktivitet.

För att uppnå dessa mål bör den redan inledda förändringen av institutets verksamhet fortsätta så att

- institutet successivt använder en större del av sina resurser för forskning inom breda programområden;
- institutet bidrar till att skapa förutsättningar för att forskningsresultaten tas om hand och används för att åtgärda problem i arbetsmiljön;
- forskningens relevans ökar inte bara i förhållande till det övergripande målet utan också i proportion till de problem i arbetsmiljön som ger upphov till långa sjukskrivningar och förtidspensioneringar. Den skall vidare vara väl avvägd i förhållande till annan forskning om arbetsmiljön;
- antalet doktorander vid institutet och antalet disputationer per år skall öka.

2.6 Medelstilldelning

Arbetsmiljöinstitutet finansieras i dag över statsbudgeten av två anslag, dels C 2. Arbetsmiljöinstitutet, dels C 3. Arbetsmiljöinstitutet: Anskaffning av vetenskaplig apparatur. Anslagen förs nu samman till ett gemensamt anslag C 2. Arbetsmiljöinstitutet.

För arbetsmiljöinstitutet gäller att kostnaderna under förevarande anslag skall minska med 1,5% eller med 1,3 milj.kr. under budgetåret 1992/93 genom effektiviseringar och rationaliseringar. Av beloppet bör 0,9 milj.kr. återläggas till institutet för produktivitetshöjande åtgärder. Institutet har begärt medel för tre forskningsområden nämligen God arbetsmiljö för ungdomar, God arbetsmiljö för äldre och God arbetsmiljö inom sjukvården. Institutet har vidare begärt medel för information samt för företagshälsovårdsutbildningen. För att arbetet med att framför allt de nya forskningsområdena skall kunna fortsätta föreslår jag att institutet dels skapar utrymme genom omprioriteringar, dels tillfälligt under budgetåret 1992/93 får 1,8 milj. kr. Jag har därvid också tagit hänsyn till de medel som institutet hemställt om för installation av larmsystem. I övrigt är jag inte beredd att tillstyrka institutets förslag.

Den ökade medelstilldelning som jag nu föreslagit, 1,8 milj. kr., bör finansieras från fonden för arbetsmiljöförbättringar. Det bör ankomma på regeringen att besluta om en omföring av medlen från fonden för arbetsmiljöförbättringar till statens inkomsttitel.

Till arbetsmiljöinstitutet hör hybrid-DNA-delegationen. Delegationens framtida organisatoriska placering behandlas i genteknikberedningen. Delegationen har begärt ytterligare medel för nästa budgetår. Jag föreslår ett belopp om 1 milj. kr. inkl. pris- och löneomräkning.

Arbetsmiljöinstitutet, som delvis finansieras över statsbudgeten, har genom tidigare beslut av riksdagen hittills också erhållit en del av sin finansiering från arbetsmiljöfonden (prop. 1984/85: 100, bil. 12, SoU 16, rskr 287). Jag föreslår att institutet fr. o. m. nästa budgetår helt finansieras med medel från arbetarskyddsavgiften. Detta bör ske genom en omfördelning av arbetarskyddsavgiften från arbetsmiljöfonden till staten för finansiering av institutets verksamhet. Institutets verksamhet bör därefter helt finansieras över anslag på statsbudgeten.

I enlighet härmed och vad jag tidigare har anfört under anslaget C 1. Arbetarskyddsverket har inom arbetsmarknadsdepartementet upprättats ett förslag till lag om ändring i lagen (1981:291) om socialavgifter. Förslaget bör fogas till protokollet i detta ärende som *underbilaga 11: 1*. Lagändringen bör träda i kraft den 1 juli 1992. Jag har i denna fråga samrått med statsrådet Könberg.

Det sammanlagda resursbehovet för arbetsmiljöinstitutet beräknar jag till 172 252 000 kr. Vidare beräknar jag en budgetram för perioden 1992/93 – 1995/96 till 673 659 000 kr.

3 Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

1. anta förslaget till lag om ändring i lagen (1981:691) om socialavgifter,
2. godkänna vad jag har anfört om den huvudsakliga inriktningen av verksamheten hos arbetsmiljöinstitutet,
3. godkänna den av mig föreslagna överföringen från fonden för arbetsmiljöförbättringar till statsbudgetens inkomsttitel,
4. till *Arbetsmiljöinstitutet* för budgetåret 1992/93 anvisa ett ramanslag på 172 252 000 kr.

C 3. Yrkesinriktad rehabilitering

1990/91 Utgift	663 973 000	Reservation	86 814 000
1991/92 Anslag	748 153 000		
1991/92 Anslag	735 259 000(1)		
exkl. mervärdesskatt.			
1992/93 Förslag	764 153 000(2)		

Från anslaget betalas anordnande och drift av arbetsmarknadsinstitut (Ami) samt metodutveckling, forskning och personalutbildning inom den yrkesinriktade rehabiliteringen.

Budgetramen för budgetåren 1991/92–1993/94 har beräknats till 2 252 098 000 kr.

För budgetåret 1992/93 begär AMS 735 259 000 kr. under anslaget Yrkesinriktad rehabilitering.

Enligt AMS visar insatserna inom verksamheten "Arbete åt unga handikappade" fortsatt goda resultat trots det försämrade arbetsmarknadsläget. Under hösten 1990 var drygt 600 unga förtidspensionerade aktuella hos arbetsförmedlingen och Ami och ytterligare 730 tillkom under våren 1991. Under hösten 1990 fick 144 arbete med eller utan en lönesubvention och ytterligare 230 våren 1991. Allt fler kom också att omfattas av olika arbetsmarknadspolitiska åtgärder.

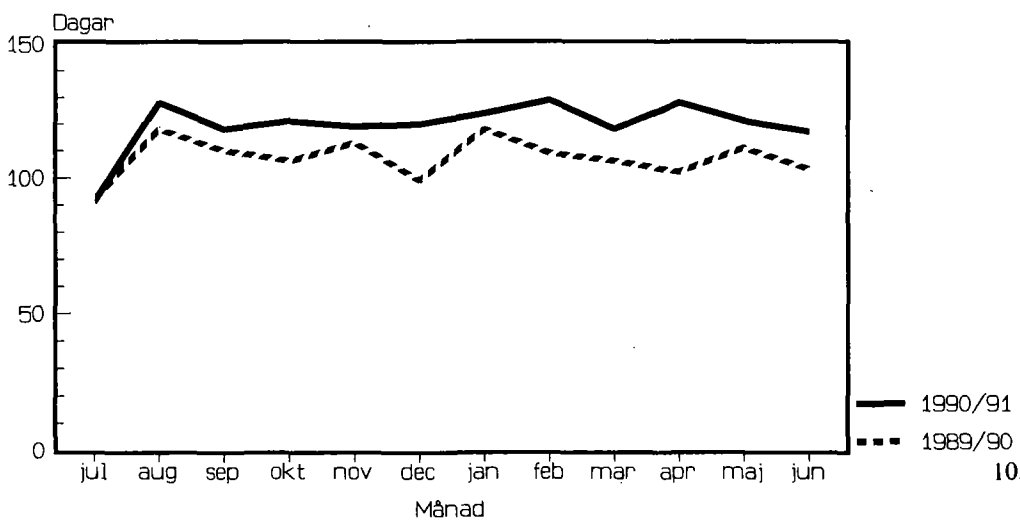
2 Föredragandens överväganden

2.1 Resultatutveckling

Enligt de riktlinjer som gällde för Ami:s verksamhet budgetåret 1990/91 skulle väntetiderna före inskrivning vid Ami nedbringas. Vidare skulle insatserna för unga, som på grund av en svårare funktionsnedsättning har förtidspension eller helt sjukbidrag, fortsätta i minst samma omfattning som budgetåret 1989/90. Särskild uppmärksamhet skulle ägnas ungdomarnas övergång från skolan till arbetslivet.

Inskrivningstiderna vid arbetsförmedlingen före inskrivning vid Ami ökade under budgetåret 1990/91 med nästan två veckor jämfört med budgetåret innan. Antalet inskrivna sökande vid Ami minskade något under budgetåret 1990/91, liksom andelen med arbetshandikapp av samtliga inskrivna sökande. Utvecklingen får ses mot bakgrund av det försämrade arbetsmarknadsläget med allt fler arbetslösa och därmed ett ökat behov av s. k. riktade insatser från Ami:s sida, dvs. insatser för grupper av sökande, som inte skrivs in vid Ami utan omfattas av mer kortvariga och avgränsade insatser.

Genomsnittlig anmälningstid för arbetslösa sökande (kat. 1) före inskrivning vid Ami 1989/90 och 1990/91

AMS har lämnat en slutrapport (AMS serie V 1991:1) från den fyraåriga försöksverksamheten "Arbete åt unga handikappade". I rapporten konstaterar man att antalet årligen nybeviljade förtidspensioner/sjukbidrag för ungdomar i åldern 16 – 24 år minskat mellan åren 1986 – 1989, efter att dessförinnan ha legat på en relativt konstant nivå. Minskningen kan inte förklaras av någon motsvarande förändring i befolkningsunderlaget, tvärtom ökade åldersgruppens storlek något under treårsperioden. Räknat per 1 000 försäkrade 16 – 24 år skedde en nedgång från 1,2 till 1,0. Minskningen hänför sig helt till den yngsta gruppen 16 – 19 år, där antalet ungdomar som beviljades pensionsförmån sjönk med mer än en tredjedel. Även om denna utveckling kan ha flera olika förklaringar som exempelvis ändrad praxis vid nybeviljande av pension/sjukbidrag, så ter det sig ändå rimligt att Unga-Handikappade-verksamheten har bidragit till förändringen, inte minst genom den bredd verksamheten har haft.

2.2 Medelsberäkning m. m.

RRV har inlett en granskning av arbetsmarknadsinstitutens roll och finansiering. Granskningen syftar till att få ett bättre resursutnyttjande. Arbetet kan väntas vara avslutat under andra hälften av år 1992. Jag avser att inför nästkommande budgetår återkomma med förslag om sådana förändringar, som granskningen kan ge anledning till.

Riksdagens beslut (prop. 1990/91: 150 bil. II:9, FiU30, rskr. 386) om omställning och minskning av den statliga administrationen innebär ett årligt besparingskrav på arbetsmarknadsinstituten med 5 milj. kr. Jag har tagit hänsyn till detta i min medelsberäkning. Vidare har ett rationaliseringskrav på 1,5 % tillämpats. Vid medelsberäkningen har två tredjedelar av besparingen återförts till anslaget för produktivitetshöjande åtgärder, bl. a. i form av datoranskaffning.

Till yrkesinriktad rehabilitering beräknar jag för budgetåret 1992/93 sammantaget 764 153 000 kr. (+ 28 894 000 kr. exkl. moms.)

3 Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Yrkesinriktad rehabilitering* för budgetåret 1992/93 anvisa ett ramanslag på 764 153 000 kr.

C 4. Yrkesinriktad rehabilitering: Utbildningsbidrag

1990/91 Utgift	519 164 000(1)
1991/92 Anslag	452 230 000
1992/93 Förslag	506 470 000

(1) Utgifter har ingått i det tidigare anslaget B 4. Kontant arbetsmarknadsstöd och utbildningsbidrag.

Från anslaget betalas utbildningsbidrag till inskrivna sökande vid Ami.

För budgetåret 1992/93 begär AMS 600 milj. kr. till utbildningsbidrag till inskrivna sökande vid Ami.

2 Föredragandens överväganden

Som jag tidigare har nämnt har AMS fått i uppdrag att följa upp kostnadsutvecklingen vad gäller utbildningsbidrag vid arbetsmarknadsutbildning och yrkesinriktad rehabilitering.

Jag beräknar en oförändrad volym om 300 000 deltagarveckor för budgetåret 1992/93. Kostnaderna för utbildningsbidrag för dessa veckor beräknar jag till 506 470 000 kr. (+ 54 240 000 kr.).

3 Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Yrkesinriktad rehabilitering: Utbildningsbidrag* för budgetåret 1992/93 anvisa ett förslagsanslag på 506 470 000 kr.

C 5. Yrkesinriktad rehabilitering: Uppdragsverksamhet

1991/92 Anvisat	1 000
1992/93 Förslag	1 000

Anslaget avser uppdragsverksamhet inom den yrkesinriktade rehabiliteringen, s. k. arbetslivstjänster, riktad till företag och förvaltningar som vill använda sig av de kunskaper och erfarenheter inom området yrkesinriktad rehabilitering som finns inom arbetsmarknadsverket.

1 AMS

Enligt bokslutet för arbetsmarknadsverket uppgick länsarbetsnämndernas intäkter av uppdragsverksamheten till 139 milj. kr. budgetåret 1990/91. Kostnaderna uppgick till 136 milj. kr. Resultatet efter avskrivningar och finansiella intäkter och kostnader uppgick till 1 654 963 kr. Ca 300 årsarbetare är engagerade i arbetslivstjänster/uppdragsverksamhet och finansierade med intäkter av verksamheten.

2 Föredragandens överväganden

I skrivelse den 5 april 1991 har AMS redovisat ett uppdrag av regeringen avseende verkets intäktsfinansierade verksamhet. Uppdraget innebar att AMS i samråd med RRV skulle lägga fram förslag om ett system för att kostnads- och resursmässigt samt ekonomiadministrativt särskilja uppdragsverksamheten från myndighetsverksamhet, som betalas över statsbudgeten. AMS har i bilagor till skrivelsen redovisat förslag om system och rutiner samt interna tjänsteföreskrifter för att särskilja uppdragsverksamheten från den anslagsfinansierade vad gäller kostnader, intäkter, resurser

och ekonomiadministration. AMS har haft samråd med RRV, som inte haft någon erinran mot förslaget.

Anslaget bör föras upp med endast ett formellt belopp på 1 000 kr.

3 Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Yrkesinriktad rehabilitering: Uppdragsverksamhet* för budgetåret 1992/93 anvisa ett förslagsanslag på 1 000 kr.

C 6. Särskilda åtgärder för arbetshandikappade

1990/91 Utgift	5 217 372 000(1)	Reservation 549 294 000
1991/92 Anslag	5 691 489 000	
1992/93 Förslag	6 208 318 000	

(1)I utgifter ingår medel från de tidigare anslagen
B5. Sysselsättningsskapande åtgärder,
C6. Särskilda åtgärder för arbetsanpassning och sysselsättning,
C7. Lönebidrag för förtidspensionerade samt
C8. Statsbidrag till skyddat arbete hos offentliga arbetsgivare.

Anslaget omfattar arbetshjälpmedel åt handikappade, näringshjälp, anställning med lönebidrag, statsbidrag till skyddat arbete hos offentliga arbetsgivare och strukturstöd för byggarbetsmarknaden.

Arbetshjälpmedel åt handikappade avser bidrag till arbetshjälpmedel eller anordningar på arbetsplatsen som behövs för att den handikappade skall kunna utföra sitt arbete, bidrag till arbetsbiträde samt expertmedverkan i sådana ärenden. Bidrag till arbetsbiträde skall göra det möjligt för handikappade att med hjälp av sådant biträde kunna utföra i stort sett normala arbetsinsatser.

Näringshjälp i form av bidrag skall ge en handikappad arbetssökande, för vilken det inte finns någon annan lämplig åtgärd som arbetsförmedlingen kan vidta, möjlighet att starta ett eget företag. Vidare betalas expertutredningar i ärenden rörande näringshjälp från posten.

Anställning med lönebidrag är en stödform som syftar till att stimulera arbetsgivare att bereda anställning åt arbetshandikappade för vilka andra åtgärder inte kan vidtas för att underlätta en arbetsplacering.

Statsbidrag till skyddat arbete hos offentliga arbetsgivare avser bidrag till kommuner och i vissa fall andra offentliga myndigheter för att anordna skyddat arbete för personer som har särskilt stora svårigheter att få arbete på den reguljära arbetsmarknaden. Statsbidrag utgår med högst 75 % av lönekostnaderna – inkl. lönebikostnader – för arbetstagare som har anvisats till den skyddade sysselsättningen.

Strukturstöd för byggarbetsmarknaden beviljas för att rehabilitera byggnadsarbetare inom Galaxen AB.

1.1 Arbetshjälpmedel åt handikappade

AMS föreslår att ett nytt samordnat arbetsgivarbidrag, benämnt anställningsstöd skall inrättas. Vidare föreslår AMS att behov av arbetsbiträde skall vägas in när storleken på ett sådant anställningsstöd fastställs.

Om förslaget om anställningsstöd inte genomförs, förordar AMS att den begränsning som nu finns i förordningen (1991:333) om lönebidrag skall upphävas. Begränsningen innebär att bidrag till arbetsbiträde och lönebidrag sammantaget inte får överstiga lönekostnaden för den arbetshandikappade. Alternativt bör AMS eller länsarbetsnämnderna bemyndigas att temporärt upphäva begränsningen för viss tid från anställningens början.

1.2 Anställning med lönebidrag

Under budgetåret 1990/91 uppgick enligt AMS antalet arbetshandikappade sökande utan arbete till i genomsnitt 20 200 per månad, vilket kan jämföras med 17 400 under 1989/90 – en ökning med 16 %. Om jämförelsen i stället görs mellan första hälften av åren 1990 resp. 1991 blir ökningen ännu mer dramatisk.

Jämfört med budgetåret 1989/90 minskade antalet arbetslösa arbetshandikappade som under 1990/91 fick arbete eller utbildning på den reguljära arbetsmarknaden med 1 000 till 24 700, en minskning med 4 %.

AMS föreslår att ytterligare 550 milj. kr. anvisas till lönebidrag för arbetshandikappade. En sådan resursförstärkning behövs, enligt AMS, därför att den rådande lågkonjunkturen ger behov av höga lönesubventioner för att handikappade skall få tillträde till arbetsmarknaden. Det finns också ett stort antal handikappade, som saknar arbete eller sysselsättning, vilket bl. a. visats av handikapputredningen. Vidare hävdar AMS att verket inte getts full kompensation för löneutvecklingen för de lönebidragsanställda.

Om AMS förslag om ett nytt samordnat arbetsgivarstöd avvisas, föreslår styrelsen att lönebidrag skall få lämnas för arbetshandikappade, som varit långvarigt sjukskrivna, om de annars kommer att bli arbetslösa eller lämna arbetsmarknaden med sjukbidrag eller förtidspension.

Vidare föreslår AMS att arbetsförmedlingen och Ami skall ges möjlighet att upphandla tillfälliga arbetsplatser hos Samhall på samma sätt som försäkringskassorna och enskilda arbetsgivare kan göra.

AMS har på regeringens uppdrag och i en överenskommelse med Galaxen AB tillsett att den verksamhet som hittills bedrivits inom ramen för strukturstödet för byggarbetsmarknaden, kan inordnas i det regelsystem som gäller för anställning med lönebidrag. Galaxen AB erbjuder även framöver rehabiliteringsinsatser för byggnadsarbetare. AMS redovisar också innehållet i en överenskommelse om samverkan för rehabilitering av bygg- och anläggningsarbetare.

AMS förslag om ett nytt anställningsstöd innebär bl. a. att bidraget till skyddat arbete hos offentliga arbetsgivare inordnas i det nya stödet. Om förslaget avvisas begär AMS att bidraget till skyddat arbete hos offentliga

arbetsgivare inte skall betalas ut halvårsvis i efterskott utan i stället för de kortare perioder som AMS bestämmer, i likhet med vad som gäller för anställning med lönebidrag. Därigenom skulle AMS bl.a. få en säkrare uppfattning om det ekonomiska utfallet av verksamheten och underlag för att bedöma kostnadseffektiviteten. Å andra sidan skulle de ränteförmåner, som efterslapningen av utbetalningar innebär för statskassan, komma att minska, enligt AMS.

2 Föredragandens överväganden

2.1 Arbetshjälpmedel åt handikappade

Medelsförbrukningen under posten Arbetshjälpmedel åt handikappade var 170 milj. kr. budgetåret 1990/91. Därav användes knappt 16 milj. kr. till näringshjälp. Från posten betalas också expertmedverkan i ärenden rörande arbetshjälpmedel och näringshjälp.

Fr.o.m. budgetåret 1991/92 lämnar arbetsmarknadsverket bidrag till arbetshjälpmedel främst när en arbetshandikappad person anställs eller vid praktisk arbetslivserfarenhet för handikappade ungdomar och inskrivna sökande vid arbetsmarknadsinstitut. Föreskrifter om bidraget finns i förordningen (1991:893) om ändring i förordningen (1987:409) om bidrag till arbetshjälpmedel. Bidrag till arbetshjälpmedel som en förvärvsarbetande behöver som ett led i en rehabilitering lämnas numera av försäkringskassorna och inte som tidigare av arbetsmarknadsverket. Regeringen har lämnat föreskrifter på området i förordningen (1991:1046) om ersättning från sjukförsäkringen enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring i form av bidrag till arbetshjälpmedel. Ett skäl till den ändrade ansvarsfördelningen är att försäkringskassorna fått ett ökat ansvar att hålla samman rehabiliteringsinsatserna för försäkrade, som är etablerade på arbetsmarknaden. Arbetsmarknadsverkets ansvar har därigenom renodlats att främst gälla personer som är arbetssökande hos arbetsförmedlingen.

Till arbetshjälpmedel åt handikappade och näringshjälp inberäknat expertutredningar i dessa ärenden beräknar jag 116 586 000 kr. (+ 7 627 000 kr.) för budgetåret 1992/93.

2.2 Anställning med lönebidrag

Fr.o.m. innevarande budgetår gäller ändrade regler för anställning med lönebidrag. Bidraget är flexibelt och dess storlek bestäms med hänsyn till den arbetshandikappades arbetsförmåga och graden av funktionsnedsättning. Bidraget lämnas för högst fyra år. Det får förlängas om det är motiverat med hänsyn bl.a. till den arbetshandikappades arbetsförmåga. Bidraget skall omprövas regelbundet.

Medelsförbrukningen under posten Anställning med lönebidrag var 4466 milj. kr. budgetåret 1990/91. Omkring hälften eller 2217 milj. kr. gick som lönebidrag till allmännyttiga organisationer. Till statliga myndigheter och motsvarande lämnades lönebidrag med 906 milj. kr., till landsting och kommunala arbetsgivare ca 370 milj. kr, och till enskilda företag

962,5 milj. kr. Mindre belopp lämnades till affärsverk och motsvarande. Ca 45 000 personer sysselsätts med hjälp av lönebidraget.

Med anledning av det svåra arbetsmarknadsläget har arbetsmarknadsverket fått ett medelstillskott om 275 milj. kr. till lönebidrag för budgetåret 1991/92. Med tillskottet bedöms ytterligare ca 2 500 arbetshandikappade kunna få arbete.

Innan jag övergår till min medelsberäkning för budgetåret 1992/93 behandlar jag några av de frågor, som AMS tagit upp i sin anslagsframställning.

Som jag tidigare har nämnt kommer AMS förslag om ett anställningsstöd att behandlas av RRV, som den 28 november 1991 fått regeringens uppdrag att utreda förutsättningarna för effektivare och förenklade arbetsmarknadspolitiska åtgärder. Som AMS har redovisat kan en viss förenkling ske genom att det särskilda strukturstödet för byggarbetsmarknaden avskaffas och de berörda bygg- och anläggningsarbetarna i stället omfattas av lönebidrag enligt samma regler som gäller för andra arbetshandikappade sökande. Det finns heller inte skäl att ha lönebidrag för förtidspensionerade som en särskild bidragsform. Jag förordar därför att de särskilda bestämmelserna om strukturstöd för byggarbetsmarknaden upphör att gälla fr. o. m. budgetåret 1992/93. Någon särskild bestämmelse om personer som uppbär förtidspension eller sjukbidrag behövs heller inte i förordningen (1991:333) om lönebidrag.

Vidare har AMS begärt att bidrag till skyddat arbete hos offentliga arbetsgivare skall få betalas ut för de kortare perioder som AMS bestämmer och inte som för närvarande halvårsvis i efterskott. Jag har inget att erinra mot förslaget, men beräknar inga medel för en tidigareläggning av utbetalningarna av bidraget. Medlen anvisas numera över ett reservationsanslag. Det får ankomma på AMS att bedöma i vilken takt och i vilken utsträckning ändringar kan göras av utbetalningsrutinerna.

Jag är inte beredd att tillstyrka AMS förslag om att medel från anslaget skall få användas till köp av rehabiliteringsplatser hos Samhall. Arbetsmarknadsverket disponerar redan ca tusen praktikplatser hos Samhall. Det är dessutom så att andra arbetsgivare, som tillhandahåller platser för arbetsprövning, praktisk arbetslivsorientering och liknande – för inskrivna vid Ami, skolelever m. fl. – gör detta utan särskild ersättning. Som jag tidigare har nämnt gör RRV en översyn av den yrkesinriktade rehabiliteringsverksamheten, bl. a. dess organisation och finansiering. Det kan därför finnas anledning att senare återkomma till dessa frågor.

2.3 Medel till särskilda åtgärder för arbetshandikappade

Till lönebidrag och bidrag till skyddat arbete hos offentliga arbetsgivare för budgetåret 1992/93 beräknar jag 6 091 732 000 kr. (+784 202 000 kr. i förhållande till 1991 års budgetproposition). Därav utgör 412,5 milj. kr. helårskostnad för lönebidragsplatser som föreslagits i prop. 1991/92: 25 med förslag om tilläggsbudget för budgetåret 1991/92. I mina beräkningar har jag tagit hänsyn till att kostnaderna för lönebidrag kan öka, när systemet med sjuklön införs.

Sammantaget beräknar jag för budgetåret 1992/93 till anslaget särskilda åtgärder för arbetshandikappade 6 208 318 000 kr.

3 Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

1. godkänna mitt förslag om att det särskilda strukturstödet för byggarbetsmarknaden skall upphöra (avsnitt 2.2),
2. till *Särskilda åtgärder för arbetshandikappade* för budgetåret 1992/93 anvisa ett reservationsanslag på 6 208 318 000 kr.

C 7. Bidrag till Stiftelsen Samhall

1990/91	Utgift	4 248 600 000
1991/92	Anslag	4 557 000 000
1992/93	Förslag	4 557 000 000

Från anslaget utgår bidrag till Stiftelsen Samhall dels för täckande av merkostnader i verksamheten vid verkstäderna för skyddat arbete, dels till företagsgruppens fastighetsförvaltning.

1 Föredragandens överväganden

I skrivelse den 23 augusti 1990 väckte Samhall frågan om en övergång till aktiebolagform. Samhall har därefter kommit in till regeringen med en skrivelse den 27 mars 1991 med förslag till ändrade förutsättningar för Samhall. Förslagen utvecklas närmare i rapporten "Samhall mot år 2000".

Genom beslut den 22 november 1990 uppdrog den dåvarande regeringen åt en särskild utredare att göra en översyn av Samhall (dir. 1990:73). Utredaren skulle beskriva hur de ursprungliga sociala, arbetsmarknadspolitiska och ekonomiska målsättningarna för företagsgruppen hittills kunnat uppfyllas samt belysa olika omvärldsfaktorers påverkan på företagsgruppen framför allt ur ett framtida perspektiv. Utredaren skulle mot denna bakgrund överväga om det finns skäl att precisera eller i några avseenden ändra Samhalls mål och roll i samhället samt om det finns skäl att ändra organisationsform för företagsgruppen. Utredaren skulle under arbetet hålla kontakt med Samhalls egen översynsutredning Samhall mot år 2000 och beakta vad som framkom i denna.

Utredaren har i augusti 1991 överlämnat sina förslag i betänkandet (SOU 1991:67) Samhall i går i dag i morgon. Betänkandet har remissbehandlats under hösten 1991.

Jag avser att återkomma till regeringen under våren med de förslag som kan föranledas av de båda utredningarna samt i fråga om den av regeringen beslutade översynen, även av remissbehandlingen.

I avvaktan på en särskild proposition om Samhall bör anslaget tas upp med ett oförändrat belopp.

2 Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att, i avvaktan på en särskild proposition om Samhall, till *Bidrag till Stiftelsen Samhall* för budgetåret 1992/93 beräkna ett förslagsanslag på 4 557 000 000 kr.

D. Regional utveckling

Jag föreslår att medel för regional utveckling för budgetåret 1992/93 ställs till regeringens förfogande över följande anslag och till angivna huvudändamål.

Anslag	Huvudändamål
D 1. Lokaliseringsbidrag m. m.	Lokaliserings- och utvecklingsbidrag (centrala beslut) Lån till regionala investmentbolag
D 2. Regionala utvecklingsinsatser	Lokaliserings- och utvecklingsbidrag (regionala beslut) Glesbygdsstöd Regional projektverksamhet
D 3. Täckande av förluster på grund av kreditgarantier till företag i glesbygder m. m.	Infriande av kreditgarantier
D 4. Ersättning för nedsättning av socialavgifter	Täckande av bortfall av socialavgifter
D 5. Sysselsättningsbidrag	Sysselsättningsbidrag
D 6. Särskilda regionalpolitiska infrastrukturåtgärder m. m.	Infrastrukturåtgärder Tekniskpridning m. m. Konsult- och utredningsinsatser
D 7. Glesbygdsmyndigheten	Glesbygdsutvecklingsinsatser på central nivå
D 8. Expertgruppen för forskning om regional utveckling (ERU)	Initiering och genomförande av regionalpolitisk forskning
D 9. Kapitaltillskott till en utvecklingsfond för Västnorden	Främjande av näringslivet i Västnorden
D 10. Transportstöd	Godstransportstöd för norra Sverige

D 1. Lokaliseringsbidrag m. m.

1990/91 Utgift	486 716 453	Reservation	1 158 002 695(1)
1991/92 Anslag	550 000 000(2)		
1992/93 Förslag	350 000 000		

(1) De medel som vid budgetårsskiftet inte var ianspråktagna genom beslut uppgick till 152 milj. kr.
(2) Varav 200 milj. kr. på tilläggsbudget.

I enlighet med riksdagens beslut om regionalpolitiken i juni 1990 anvisas medel över detta anslag till följande ändamål:

– lokaliserings- och utvecklingsbidrag som beviljas av närings- och teknikutvecklingsverket (NUTEK) eller regeringen,

– lån till privata regionala investmentbolag,
– viss administration, uppföljning och utvärdering av regionalpolitiskt stöd.

Härtill kommer medel för offertstöd enligt äldre bestämmelser.

Jag har tidigare redogjort för utfallet av stödverksamheten under de senaste budgetåren.

Beslut om lokaliseringsbidrag har av NUTEK och regeringen under budgetåret 1990/91 fattats för 227,9 milj. kr. Utvecklingsbidrag och offertstöd har beviljats med 207,4 milj. kr. För administration av det regionalpolitiska stödet har 2,7 milj. kr. utbetalats till banker och för uppföljning och utvärdering har anslagits 2,0 milj. kr.

Tre lån till privata regionala investmentbolag om sammanlagt 28,5 milj. kr. har beviljats under budgetåret. Tidigare utestående lån till detta ändamål uppgår till 32,3 milj. kr.

Närings- och teknikutvecklingsverket

Närings- och teknikutvecklingsverket (NUTEK) uppskattar att behovet av bidragsmedel för beslut av regeringen och verket under budgetåret 1992/93 kommer att uppgå till 385 milj. kr. NUTEK föreslår även att 1,5 milj. kr. skall avsättas från detta anslag för konsultinsatser i samband med bedömning av stödansökningar.

Föredragandens överväganden

Till lokaliseringsbidrag m. m. har för budgetåret 1991/92 anvisats ett reservationsanslag på sammanlagt 550 milj. kr.

Efterfrågan på lokaliserings- och utvecklingsbidrag har varit stor under de senaste åren. Trots en successivt ökad delegering av beslutanderätten till länsstyrelserna har därför medelsbrist uppstått på detta anslag. Riksdagen har därför under de senaste budgetåren regelmässigt anslagit ytterligare medel till detta ändamål på tilläggsbudget till statsbudgeten. För innevarande budgetår har således nyligen ytterligare 200 milj. kr. anslagits.

Jag anser det angeläget att ta tillvara investeringsviljan för att göra det möjligt att förverkliga alla projekt som uppfyller villkoren för stöd i regionalpolitiskt prioriterade regioner. För beslut om lokaliserings- och utvecklingsbidrag m. m., som beviljas av närings- och teknikutvecklingsverket (NUTEK) och regeringen, beräknar jag, mot bakgrund härav ett sammanlagt medelsbehov av 350 milj. kr. för de ändamål vartill medel anvisas över detta anslag under budgetåret 1992/93.

Medel för konsult- och utredningsinsatser till NUTEK i samband med bedömning av stödansökningar bör liksom hittills belasta verkets projektverksamhet till vilken medel anvisas på anslaget D 6. Särskilda regionalpolitiska infrastrukturåtgärder m. m.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Lokaliseringsbidrag m. m.* för budgetåret 1992/93 anvisa ett reservationsanslag på 350 000 000 kr.

D 2. Regionala utvecklingsinsatser

1990/91 Utgift	899 160 137	Reservation	1 123 360 695(1)
1991/92 Anslag	975 500 000		
1992/93 Förslag	1 000 000 000		

(1) De medel som vid det senaste budgetårsskiftet inte var ianspråktagna genom beslut uppgick till ca 159 milj. kr. att jämföras med ca 100 milj. kr. ett år tidigare.

Genom riksdagens beslut om regionalpolitiken år 1990 (prop. 1989/90: 76, AU13, rskr. 346) har länsstyrelserna möjlighet att inom en given ram använda medlen till av dem beslutade lokaliserings- och utvecklingsbidrag, till glesbygdsstöd i form av stöd till företag och kommersiell service samt till regional projektverksamhet.

Under budgetåret 1990/91 fattade länsstyrelserna beslut om sammanlagt 987milj. kr. med följande fördelning mellan ändamålen:

– lokaliserings- och utvecklingsbidrag	322 milj. kr.
– glesbygdsstöd	250 "
– regional projektverksamhet	408 "

Därutöver användes 7 milj. kr. för uppföljningsverksamhet.

Länsstyrelserna

Länsstyrelserna beräknar i sina anslagsframställningar att medelsbehovet för regionala utvecklingsinsatser kommer att öka med sammanlagt 339 milj. kr. för budgetåret 1992/93 jämfört med innevarande budgetår.

Mot bakgrund av behovet av ytterligare regionalpolitiska åtgärder, inte minst i rådande konjunkturläge och särskilt i den utpräglade glesbygden, anser jag att anslaget bör tillföras ytterligare medel för nästa budgetår. Jag beräknar det sammanlagda medelsbehovet till 1 000 milj. kr.

Jag vill i detta sammanhang nämna att chefen för kulturdepartementet senare idag föreslår att Nämnden för hemslöjdsfrågor, som fram till budgetåret 1988/89 svarade för administrationen av medlen för hemslöjdskonsulentverksamheten i länen, åter skall tilldelas denna uppgift. Detta möjliggörs genom att medel anvisas över anslaget. Främjande av hemslöjden. Genom detta förslag behöver länsstyrelserna inte längre lämna bidrag till huvudmannen för hemslöjdskonsulentverksamheten, vilket innebär att ca 9 milj. kr. av anslaget för Regionala utvecklingsinsatser frigörs för andra ändamål. Den relativa betydelsen härav blir särskilt märkbar i län med förhållandevis små anslag. De frigjorda medlen bör i första hand användas för glesbygdsinsatser.

Det bör ankomma på regeringen att även fortsättningsvis fördela anslaget mellan länen efter de regionala problemens svårighetsgrad, och utfärda de föreskrifter som krävs. Jag har tidigare (avsnitt 5) understrukit behovet

av förstärkta glesbygdsinsatser inom ramen för den regionala projektverksamheten. Resp. länsstyrelse bör fördela anvisade medel mellan de angivna ändamålen med beaktande av vad jag där anfört.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

till *Regionala utvecklingsinsatser* för budgetåret 1992/93 anvisa ett reservationsanslag på 1 000 000 000 kr.

D 3. Täckande av förluster på grund av kreditgarantier till företag i glesbygder m. m.

1990/91	Utgift	31 010 495
1991/92	Anslag	1 000
1992/93	Förslag	1 000

Från anslaget betalas utgifterna för att infria statliga garantier för lån till företag i glesbygder och lån till kommersiell service enligt förordningen (1990:643) om glesbygdsstöd. Vidare betalas utgifterna för att infria garantier för lån som har lämnats enligt förordningen (1985:619) om glesbygdsstöd (upphävd 1990:643), enligt förordningen (1979:638) om statligt stöd till glesbygd (upphävd 1985:619), enligt förordningen (1973:608) om statligt stöd till kommersiell service i glesbygd (upphävd 1980:877) samt enligt förordningen (1976:208) om statligt stöd till skärgårdsföretag och förordningen (1978:465) om särskilt stöd till lantbruksföretag i vissa glesbygder (upphävda 1979:638).

Länsstyrelserna

Samtliga länsstyrelser utom de i Kristianstads, Malmöhus och Hallands län har inkommit med anslagsframställningar. Sammanlagt föreslår länsstyrelserna en engagemangsram t. o. m. budgetåret 1992/93 på 252 milj. kr.

Föredragandens överväganden

Den 1 juli 1985 skedde en övergång till engagemangsram i stället för årliga beslutsramar för kreditgarantier till företag i glesbygder m. m. (prop. 1984/85: 115, AU13, rskr. 354). Engagemangsramen skall successivt byggas upp tills den uppgår till 290 milj. kr. Länsstyrelsernas utrymme för ny kreditgivning skapas dels genom amorteringar av lån med statliga kreditgarantier som beslutats efter den 1 juli 1985, dels genom den successiva uppbyggnaden av en engagemangsram för resp. län. Förluster till följd av infriade garantier ger inte utrymme för ny garantigivning.

För tiden fram t. o. m. budgetåret 1991/92 är engagemangsramen fastställd till 220 milj. kr. Ramen bör för tiden fram t. o. m. budgetåret 1992/93 utökas till 235 milj. kr.

Anslaget bör för nästa budgetår tas upp med oförändrat belopp, 1 000 kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

1. medge att statlig kreditgaranti för lån till företag i glesbygder och för lån till kommersiell service får beviljas i en sådan omfattning att det sammanlagda beloppet för utestående garantier som beslutats efter den 1 juli 1985 uppgår till högst 235 000 000 kr.,
2. till *Täckande av förluster på grund av kreditgarantier till företag i glesbygder m. m.* för budgetåret 1992/93 anvisa ett förslagsanslag på 1 000 kr.

D 4. Ersättning för nedsättning av socialavgifter

1990/91 Utgift	418 697 231
1991/92 Anslag	250 000 000
1992/93 Förslag	530 000 000

Från anslaget, som disponeras av riksförsäkringsverket, täcks från den 1 januari 1991 bortfall av avgiftsinkomster till följd av tillämpningen av lagen (1990:912) om nedsättning av socialavgifter.

Enligt denna lag skall den procentsats efter vilken arbetsgivar- resp. egenavgifter sammanlagt beräknas, t. o. m. utgiftsåret 2 000 sättas ned med tio procentenheter för verksamheter inom vissa näringsgrenar som bedrivs i stödområde 1. I de delar av Norrbottens län som inte ingår i stödområde 1 skall nedsättningen utgöra fem procentenheter t. o. m. utgiftsåret 1995 och i de nya områden i stödområde 2 som omfattas av nedsättningen skall denna uppgå till tio procentenheter t. o. m. utgiftsåret 2 000.

De verksamheter som bedrivs i Svappavaara samhälle är helt befriade från socialavgifter under tiden den 1 januari 1984 – den 31 december 1993.

Riksförsäkringsverket

Riksförsäkringsverket beräknar med utgångspunkt från hittills gällande regler medelsbehovet till 340 milj. kr. för budgetåret 1992/93.

Föredragandens överväganden

Jag har tidigare (avsnitt 4.2) redovisat mina förslag till förändringar, såväl geografiskt som vad gäller näringsgrenar som omfattas av systemet med nedsättning av socialavgifter.

Jag beräknar med hänsyn härtill bortfallet av avgiftsinkomster genom nedsättning av socialavgifter till 530 milj. kr. under budgetåret 1992/93.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Ersättning för nedsättning av socialavgifter* för budgetåret 1992/93 anvisa ett förslagsanslag på 530 000 000 kr.

D 5. Sysselsättningsbidrag

1990/91 Utgift	269 203 716
1991/92 Anslag	250 000 000
1992/93 Förslag	250 000 000

Över anslaget anvisas medel för sysselsättningsbidrag.

Jag har tidigare redogjort för utfallet av verksamheten med sysselsättningsbidrag under de senaste budgetåren.

Närings- och teknikutvecklingsverket

Närings- och teknikutvecklingsverket beräknar medelsbehovet för de ändamål vartill medel beviljas över anslaget till oförändrat 250 milj. kr. under budgetåret 1992/93.

Föredragandens överväganden

Jag beräknar i likhet med närings- och teknikutvecklingsverket medelsbehovet för sysselsättningsbidrag till 250 milj. kr. för budgetåret 1992/93.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Sysselsättningsbidrag* för budgetåret 1992/93 anvisa ett förslagsanslag på 250 000 000 kr.

D 6. Särskilda regionalpolitiska infrastrukturåtgärder m. m.

1990/91 Utgift	57 400 000	Reservation	272 600 000(1)
1991/92 Anslag	186 000 000		
1992/93 Förslag	180 500 000		

(1) Härav disponerar länsstyrelserna i Norrbottens, Västerbottens och Jämtlands län 180 000 000 kr. för insatser i stödområde 1 samt luftfartsverket 12 000 000 kr. för uppförande av en hangar för ozonforskning i Kiruna.

Från anslaget betalas utgifterna för särskilda regionalpolitiska insatser i prioriterade regioner. Länsstyrelserna i Norrbottens, Västerbottens och Jämtlands län har gemensamt utarbetat ett program för regionalt beslutade åtgärder i stödområde 1. Regeringen har därefter uppdragit åt nämnda länsstyrelser att genomföra programmet, som avses pågå t. o. m. budgetåret 1993/94.

Närings- och teknikutvecklingsverket

Av medlen för centrala beslut disponerar närings- och teknikutvecklingsverket 18 milj. kr. för projektverksamhet. Verket har för nästa budgetår begärt en ökning av dessa medel till 21,6 milj. kr.

Föredragandens överväganden

Medlen på anslaget avser åtgärder för att förbättra infrastrukturen i olika avseenden i regionalpolitiskt prioriterade regioner. Särskilt bör uppmärksammas behovet av insatser i vissa orter som drabbas av strukturomvandlingsproblem. Från anslaget har t. ex. medel utbetalats för särskilda insatser i Arjeplogs kommun. Vidare bör medel från anslaget kunna användas för regionalpolitiskt prioriterade projekt inom olika samhällssektorer.

Det bör ankomma på regeringen att besluta om hur medlen för budgetåret 1992/93 skall disponeras mellan olika regioner och hur handläggnings- och beslutsordningen skall utformas. Inriktningen av konkreta insatser bör fastställas i samverkan med berörda departement samt regionala och lokala myndigheter etc.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Särskilda regionalpolitiska infrastrukturåtgärder m. m.* för budgetåret 1992/93 anvisa ett reservationsanslag på 180 500 000 kr.

D 7. Glesbygdsmyndigheten

1990/91 Utgift	6 990 000	Reservation	7 109 000
1991/92 Anslag	16 200 000		
1991/92 Anslag exkl. mervärdesskatt	15 625 000		
1992/93 Förslag	16 399 000		

Regeringen beslutade den 13 juni 1991 att glesbygdsdelegationen fr. o. m. den 1 juli 1991 skall heta glesbygdsmyndigheten. Som en följd härav bör anslaget fortsättningsvis benämnas D 7. Glesbygdsmyndigheten.

Myndigheten började sin verksamhet den 1 januari 1991 och är ännu under uppbyggnad, vilket förklarar den relativt stora ingående reservationen budgetåret 1991/92. Myndigheten, som finns i Östersund, har till uppgift att verka för förbättringar av glesbygds- och landsbygdsbefolkningens levnadsförhållanden i olika delar av landet med tyngdpunkten i skogslänens inre delar samt i skärgårdsområdena.

Medlen bör disponeras för förvaltnings- och projektkostnader, varav de senare bör svara för ca två tredjedelar. För budgetåret 1992/93 beräknar jag medelsbehovet till 16 399 000 kr. exkl. mervärdesskatt.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Glesbygdsmyndigheten* för budgetåret 1992/93 anvisa ett reservationsanslag på 16 399 000 kr.

D 8. Expertgruppen för forskning om regional utveckling (ERU)

1990/91 Utgift	5 904 000	Reservation	219 000
1991/92 Anslag	6 480 000		
1991/92 Anslag exkl. mervärdesskatt	5 924 000		
1992/93 Förslag	6 100 000		

Från anslaget betalas utgifterna för ERU

ERU

Expertgruppen beräknar medelsbehovet till 6 100 000 kr.

Föredragandens överväganden

Expertgruppen för forskning om regional utveckling (ERU) har till uppgift att initiera och samordna forskning på regionalpolitikens område och om strukturomvandlingsfrågor samt att se till att forskningsresultaten blir kända och tillgängliga för olika intressenter.

Jag ser det som nödvändigt att inom regionalpolitiken förstärka forskningsinsatserna för att ta tillvara och utveckla de små och medelstora arbetsmarknadernas förutsättningar och möjligheter. Jag avser därför att senare uppdra åt ERU att utarbeta ett forskningsprogram där dessa frågor ges en framträdande roll.

Jag avser vidare att senare föreslå regeringen att lokalisera ERU:s kansli till Östersund. I Östersund finns glesbygdsmyndigheten samt högskolan där forskning med inriktning på glesbygdens utveckling bedrivs sedan flera år. Med även ERU:s kansli placerat i Östersund får kommunen en funktion som ett nationellt regional- och glesbygdspolitiskt utvecklingscentrum.

För budgetåret 1992/93 beräknar jag medelsbehovet till 6 100 000 kr. exkl. mervärdesskatt.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Expertgruppen för forskning om regional utveckling (ERU)* för budgetåret 1992/93 anvisa ett reservationsanslag på 6 100 000 kr.

D 9. Kapitaltillskott till en utvecklingsfond för Västnorden

1990/91 Utgift	2 695 840
1991/92 Anslag	3 050 000
1992/93 Förslag	4 200 000

Från anslaget betalas Sveriges kapitaltillskott till en nordisk utvecklingsfond för Västnorden. Vid nordiska ministerrådets (samarbetsministrarna) möte den 19 augusti 1986 undertecknades ett avtal och stadgar för en nordisk utvecklingsfond för Västnorden. Avtalet och fondens stadgar trädde i kraft den 17 september 1987.

Utvecklingsfonden skall främja utvecklingen av ett allsidigt och konkur-

renskraftigt näringsliv i Västnorden (Färöarna, Grönland och Island). Fondens grundkapital skall uppgå till ett belopp som motsvarar 14,1 milj. US dollar, varav Sverige skall svara för 5,4 milj. US dollar. Inbetalning till fonden skall ske fram till och med år 1995.

Inbetalningar till fonden sker årligen. Det belopp som enligt avtalet skall inbetalas per den 1 mars 1993 är 660 000 US dollar, vilket motsvarar ca 4 200 000 kr., varför anslaget för budgetåret 1992/93 bör tas upp med detta belopp.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Kapitaltillskott till en utvecklingsfond för Västnorden* för budgetåret 1992/93 anvisa ett förslagsanslag på 4 200 000 kr.

D 10. Transportstöd

1990/91	Utgift	308 715 000
1991/92	Anslag	300 300 000
1992/93	Förslag	300 300 000

Medel för detta ändamål har tidigare anvisats under kommunikationsdepartementets huvudtitel.

Från anslaget lämnas bidrag för merkostnader avseende godstransporter enligt förordningen (1980:803) om regionalpolitiskt transportstöd.

Handläggningen av transportstödsärenden sker från den 1 september 1991 vid närings- och teknikutvecklingsverket (NUTEK).

Närings- och teknikutvecklingsverket

Närings- och teknikutvecklingsverket (NUTEK) yrkar i sin anslagsframställning att 350 milj. kr. anvisas för transportstöd för budgetåret 1992/93. Medelsåtgången för kalenderåret 1991 beräknas av NUTEK till ca 315 milj. kr.

Föredragandens överväganden

Våren 1991 beslutade riksdagen om vissa förändringar i transportstödet, som innebar att stödet till persontransporter och datakommunikation avvecklades från och med 1 juli 1991.

Jag beräknar ett oförändrat medelsbehov, 300,3 milj. kr. Skälet till detta är främst en förväntad nedgång i den ekonomiska aktiviteten samt en förordningsändring som hindrar att stödet utbetalas till företag som är försatta i konkurs.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Transportstöd* för budgetåret 1992/93 anvisa ett förslagsanslag på 300 300 000 kr.

1 Förslag till

Lag om tillfällig avvikelse från lagen (1981: 691) om socialavgifter

Härigenom föreskrivs följande.

1 § Av de lönegarantiavgifter som enligt 4 kap. 10 § lagen (1981: 691) om socialavgifter förs till lönegarantifonden skall under budgetåret 1992/93 sammanlagt 6 milj. kr. användas för finansering av länsstyrelsernas kostnader för handläggning av lönegarantiärenden.

2 § En arbetsgivare som låter en anställd delta i utbildning på arbetstid med bibehållna anställningsförmåner får från de arbetsgivaravgifter som han enligt 2 kap. 1 § lagen (1981: 691) om socialavgifter skall betala göra avdrag enligt bestämmelserna i 3 och 4 §§ om han efter anvisning av länsarbetsnämnden anställer en ersättare för den som deltar i utbildning.

3 § För ersättare som avses i 2 § får avdrag göras med 475 kr. per arbetsdag som arbetsgivaren har haft ersättaren anställd.

4 § För varje arbetstagare som deltar i av länsarbetsnämnden godkänd yrkesinriktad utbildning eller utbildning som ökar arbetstagarens förutsättningar att tillgodogöra sig ny teknik eller utföra nya arbetsuppgifter får avdrag göras med högst 75 kr. per utbildningstimme, sammanlagt dock högst 30 000 kr.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1992 och gäller till utgången av juni 1993.

2 Förslag till

Lag om ändring i lagen (1981:691) om socialavgifter

Härigenom föreskrivs att 4 kap. 8 § lagen (1981:691) om socialavgifter skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
4 kap.	
8 §[3]	
Av influtna arbetarskyddsavgifter enligt 2 kap. 1 § förs *9,7* procent till staten *som bidrag till kostnader för arbetarskyddsstyrelsens* och *yrkesinspektionens* verksamhet och 53,3 procent till ett särskilt konto hos riksgäldskontoret, som disponeras enligt föreskrifter som meddelas av regeringen.	Av influtna arbetarskyddsavgifter enligt 2 kap. 1 § förs *23,1* procent till staten *för finansiering av arbetarskyddsverkets* och *arbetsmiljöinstitutets* verksamhet och 53,3 procent till ett särskilt konto hos riksgäldskontoret, som disponeras enligt föreskrifter som meddelas av regeringen.

[3] Senaste lydelse 1991:330.

Återstoden av influtna arbetarskyddsavgifter enligt 2 kap. 1 § förs till en fond, benämnd *arbetsmiljöfonden*, vars tillgångar skall utgöra bidrag till

1. kostnader i övrigt för forskning och utveckling samt utbildning och information beträffande arbetarskydd,
2. kostnader för forskning och utveckling samt utbildning och information beträffande medbestämmande i arbetslivet och arbetslivsfrågor i övrigt,
3. kostnader för skyddsarbete som utförs av skyddsombud som har utsetts enligt 6 kap. 2 § tredje stycket arbetsmiljölagen (1977:1 160),
4. kostnader för utbildning av styrelserepresentanter för de anställda,
5. kostnader för arbetstagarorganisationernas forskningsinitierande verksamhet.

Influtna arbetarskyddsavgifter enligt 3 kap. 1 § förs i sin helhet till det särskilda konto som anges i första stycket.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1992.

3 Förslag till

Lag om ändring i lagen (1990:912) om nedsättning av socialavgifter[1]

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1990:912) om nedsättning av socialavgifter,

dels att 1, 2, 5 och 6 §§ samt rubriken närmast före 5 § skall ha följande lydelse,

dels att det i lagen skall införas två nya paragrafer, 8 a och 8 b §§, samt närmast före 8 a § en ny rubrik av följande lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
	1 §[2]
I denna lag ges föreskrifter om stöd till näringslivet genom nedsättning helt eller delvis av socialavgifter enligt lagen (1981:691) om socialavgifter. Stödet ges till näringslivet i Arjeplogs, Arvidsjaurs, Gällivare, Haparanda, Jokkmokks, Kalix, Kiruna, Pajala, Överkalix och Övertorneå kommuner i Norrbottens län, Dorotea, Malå, Sorsele, Storumans, Vilhelmina och Åsele kommuner i Västerbottens län, Bergs, Härjedalens, Ragunda och Strömsunds kommuner samt Hotagens, Laxsjö, Föllinge, Offerdals och Alsens församlingar i Krokoms kommun i Jämtlands län (stödområde 1).	
Stödet ges också i den omfattning som framgår av 5 och 6 §§ till näringslivet i Bodens, Luleå, Piteå och Älvsbyns kommuner i Norrbottens län.	Stödet ges också i den omfattning som framgår av *1.* 5 och 6 §§ till näringslivet i Bodens, Luleå, Piteå och Älvsbyns kommuner i Norrbottens län, *2. 8 a och 8 b §§ till näringslivet i Bjurholms, Lycksele, Norsjö och Vindelns kommuner samt Fällfors, Jörns och Kalvträsks församlingar i Skellefteå kommun i Västerbottens*

[1] Senaste lydelse av lagens rubrik 1991/92: 1843.
[2] Senaste lydelse 1991/92: 1843.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
	län, Bräcke och Åre kommuner i Jämtlands län, Sollefteå och Ånge kommuner samt Holms och Lidens församlingar i Sundsvalls kommun och Anundsjö, Björna, Skorpeds och Trehörningsjö församlingar i Örnsköldsviks kommun i Västernorrlands län, Ljusdals kommun i Gävleborgs län, Transtrands och Lima församlingar i Malungs kommun samt Särna och Idre församlingar i Älvdalens kommun i Kopparbergs län, Norra Finnskoga, Södra Finnskoga och Dalby församlingar i Torsby kommun i Värmlands län.
2 §	
Lagen gäller arbetsgivare och sådana försäkrade som avses i 1 kap. 2 § lagen (1981:691) om socialavgifter och tillämpas på avgifter som är huvudsakligen hänförliga till arbete inom	
1. gruvor och mineralbrott, med undantag av malmgruvor,	
2. tillverkning, med undantag av tillverkning inom massa- och pappersindustri samt järn-, stål- och ferrolegeringsverk,	
3. produktionsvaruinriktad partihandel,	
4. *uppdragsverksamhet,*	4. *uppdrags-, uthyrnings- och reparationsverksamhet,*
5. hotell-, pensionats- och campingverksamhet eller	
6. restaurang- och kaféverksamhet som bedrivs i kombination med hotell-, pensionats- eller campingverksamhet.	6. restaurang- och kaféverksamhet som bedrivs i kombination med hotell-, pensionats- eller campingverksamhet,
	7. renhållnings-, städnings- och tvätteriverksamhet,
	8. rekreationsverksamhet och kulturell serviceverksamhet, med undantag av biblioteksverksamhet,
	9. jord- och skogsbruk, trädgårdsskötsel, jakt och fiske,
	10. verksamhet som bedrivs av ideella, kulturella och religiösa organisationer, samt intresseorganisationer,
	11. annan personlig serviceverksamhet, med undantag av verksamhet vid varmbadhus.
	Lagen tillämpas även på avgifter som är hänförliga till arbete inom ett företag som avser företagsledning, ekonomi- och löneadministration, bokföring, automatisk databehandling, registreringsverksamhet, telefonförsäljning samt ordermottagning.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
Första *stycket* gäller i den mån verksamheten bedrivs vid arbetsgivarens eller den försäkrades fasta driftställe i *stödområde 1 eller i Bodens, Luleå, Piteå eller Älvsbyns kommun i Norrbottens län.*	Första *och andra styckena* gäller i den mån verksamheten bedrivs vid arbetsgivarens eller den försäkrades fasta driftställe i *område som anges i 1 § andra och tredje styckena, om inte annat följer av fjärde eller femte stycket i förevarande paragraf.* *Beträffande område som anges i 1 § tredje stycket 1 gäller inte första stycket 4 såvitt avser uthyrnings- och reparationsverksamhet 7–11 eller andra stycket. Beträffande område som anges i 1 § tredje stycket 2 gäller inte första stycket 1–4, 7, 8, 10 och 11, dock gäller* *1. första stycket 4 i fråga om uppdrags- och uthyrningsverksamhet, och* *2. första stycket 8 i fråga om skidliftsverksamhet som bedrivs fristående eller i kombination med restaurang- eller kaféverksamhet, samt* *3. första stycket 10 i fråga om kanslifunktionerna inom angivna organisationers riks- och centralförbund.*

Lagen gäller dock inte kommuner eller andra statliga myndigheter än statens affärsdrivande verk.

Bestämmelser för *Bodens, Luleå, Piteå och Älvsbyns kommuner i Norrbottens län*	**Bestämmelser för *områden enligt 1 § tredje stycket 1***
5 §	
För en arbetsgivare med sådan verksamhet som avses i 2 § som bedrivs vid fast driftställe i *Bodens, Luleå, Piteå eller Älvsbyns kommun i Norrbottens län* skall den procentsats efter vilken arbetsgivaravgifter sammanlagt utgår sättas ned med fem procentenheter för vart och ett av utgiftsåren 1991 till och med 1995.	För en arbetsgivare med sådan verksamhet som avses i 2 § *första stycket 1–6 med undantag av uthyrnings- och reparationsverksamhet* som bedrivs vid fast driftställe i *område som anges i 1 § tredje stycket 1* skall den procentsats efter vilken arbetsgivaravgifter sammanlagt utgår sättas ned med fem procentenheter för vart och ett av utgiftsåren 1991 till och med 1995.
6 §[3]	
För en försäkrad med sådan verksamhet som avses i 2 § som bedrivs vid fast driftställe i *Bodens, Luleå, Piteå eller Älvsbyns kommun*	För en försäkrad med sådan verksamhet som avses i 2 § *första stycket 1–6 med undantag av uthyrnings- och reparationsverksam-*

[3] Senaste lydelse 1991: 538.

Nuvarande lydelse

i Norrbottens län skall den procentsats efter vilken egenavgifter sammanlagt utgår sättas ned med fem procentenheter för vart och ett av inkomståren 1991 till och med 1995, om den försäkrades hemortskommun enligt 66 § kommunalskattelagen (1928: 370) för inkomståret är belägen inom någon av dessa kommuner.

Föreslagen lydelse

het som bedrivs vid fast driftställe i *område som anges i 1 § tredje stycket 1* skall den procentsats efter vilken egenavgifter sammanlagt utgår sättas ned med fem procentenheter för vart och ett av inkomståren 1991 till och med 1995, om den försäkrades hemortskommun enligt 66 § kommunalskattelagen (1928: 370) för inkomståret är belägen inom någon av dessa kommuner.

Bestämmelser för *områden enligt 1 § tredje stycket 2*

8 a §

För en arbetsgivare med sådan verksamhet som avses i 2 § första stycket 5 och 6 och 9, eller 4, 8 och 10 i den omfattning som framgår av 2 § fjärde stycket, samt 2 § andra stycket som bedrivs vid fast driftställe i område som anges i 1 § tredje stycket 2 skall den procentsats efter vilken arbetsgivaravgifter sammanlagt utgår sättas ned med tio procentenheter till och med utgiftsåret 2000.

8 b §

För en försäkrad med sådan verksamhet som avses i 2 § första stycket 5 och 6 och 9, eller 4, 8 och 10 i den omfattning som framgår av 2 § fjärde stycket, samt 2 § andra stycket som bedrivs vid fast driftställe i område som anges i 1 § tredje stycket 2 skall den procentsats efter vilken egenavgifter sammanlagt utgår sätts ned med tio procentenheter till och med inkomståret 2000, om den försäkrades hemortskommun enligt 66 § kommunalskattelagen (1928: 370) för inkomståret är belägen inom någon av dessa kommuner.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1992 och tillämpas första gången i fråga om arbetsgivaravgifter för utgiftsåret 1992 och i fråga om egenavgifter för försäkrade som beräknas med ledning av 1993 års taxering.

	Helår	KvI	KvII	KvIII	KvIV	Nov
Tabell 1	Nyanmälda lediga platser, 1000-tal					
1989	66,6	85,6	74,9	53,9	52,6	58,4
1990	56,4	80,4	64,2	43,8	37,0	42,8
1991		46,4	40,2	24,5		26,3
Tabell 2	Antal personer i arbetskraften, 1000-tal					
1989	4 527	4 459	4 504	4 609	4 537	4 531
1990	4 577	4 536	4 545	4 658	4 569	4 562
1991		4 549	4 551	4 617		4 471
Tabell 3	Antal sysselsatta personer, 1000-tal					
1989	4 466	4 392	4 451	4 546	4 476	4 472
1990	4 508	4 471	4 493	4 582	4 486	4 474
1991		4 445	4 453	4 478		4 329
Tabell 4	Relativ arbetslöshet					
1989	1,4	1,5	1,2	1,4	1,3	1,3
1990	1,5	1,4	1,2	1,6	1,8	1,9
1991		2,3	2,1	3,0		3,2
Tabell 5	Långtidsarbetslöshet (längre än sex månader) som andel av total arbetslöshet					
1989	18,0	16,6	23,1	17,9	16,4	15,3
1990	15,7	15,4	18,6	15,2	14,4	16,7
1991		15,8	19,9	16,1		18,4
Tabell 6	Antal personer i arbetsmarknadsutbildning					
1989	36 800	45 600	33 400	29 100	39 100	40 300
1990	37 000	42 500	34 900	30 200	40 500	41 800
1991		49 300	49 100	50 400		82 900
Tabell 7	Antal personer placerade med rekryteringsstöd					
1989	2 900	3 900	3 400	2 300	1 800	1 800
1990	2 200	2 000	2 200	2 400	2 200	2 100
1991		1 700	800			
Tabell 8	Antal personer i beredskapsarbete					
1989	10 000	13 500	11 600	6 300	8 500	8 700
1990	8 100	9 300	9 100	5 800	8 000	8 300
1991		9 500	11 500	8 600		13 800
Tabell 9	Antal personer i utbildningsvikariat. (Ny åtgärd Infördes 1991)					
					Okt	Nov
1991					4 400	5 900
Tabell 10	Antal personer i avtalade inskolningsplatser					
1989	1 400	1 800	1 100	1 100	1 700	1 700
1990	1 800	2 200	1 600	1 300	2 200	2 200
1991		2 500	1 600			
Tabell 11	Antal personer i särskilda inskolningsplatser					
1989	4 500	7 700	5 400	2 600	2 300	2 400
1990	3 000	2 700	2 600	2 000	4 500	4 900
1991		7 400	8 700	7 500		15 300
Tabell 12	Totala antalet personer i arbetsmarknadspolitiska åtgärder (exklusive handikappåtgärder, Ami och företagsutbildning)					
1989	55 600	72 500	54 900	41 400	53 400	54 900
1990	52 100	58 700	50 400	41 700	57 500	59 300
1991		70 400	71 700	66 500		117 900

	Helår	KvI	KvII	KvIII	KvIV	Nov
Tabell 12 Totala antalet personer i arbetsmarknadspolitiska åtgärder (exklusive handikappåtgärder, Ami och företagsutbildning)						
1989	55 600	72 500	54 900	41 400	53 400	54 900
1990	52 100	58 700	50 400	41 700	57 500	59 300
1991		70 400	71 700	66 500		117 900
Tabell 13 Antal personer placerade med lönebidrag						
1989	44 900	44 400	44 800	45 200	45 300	45 300
1990	44 800	45 100	44 700	43 800	45 400	45 300
1991		45 500	45 100			
Tabell 14 Antal personer anställda i Samhall						
1989	30 200	29 900	30 200	30 200	30 600	30 700
1990	30 600	31 000	30 700	30 300	30 200	30 300
1991		30 100	20 700	29 400		29 300
Tabell 15 Antal personer i offentligt skyddat arbete (OSA)						
1989	6 000	5 800	6 100	5 900	6 100	6 000
1990	5 800	5 800	6 100	5 600	5 800	5 900
1991		5 700	5 700			
Tabell 16 Antal personer i arbetsmarknadsinstitutet (AMI)						
1989	5 600	6 100	5 900	4 400	6 000	6 300
1990*	6 500	6 300	7 000	5 600	7 000	7 300
1991		7 100	7 100	5 400		7 400

* Ny statistik fr.o.m. juli 1990

Tabell 17 Antal personer som någon gång under månaden deltagit i företagsutbildning

	juli	aug	sept
1990	2 137	5 528	4 845
1991	4 873	8 750	9 528

Tabell 18 Antal sysselsatta inom olika branscher i september–november, 1 000-tal

	1990	1991	Förändring
Industri	984	900	−84
Jord-skogsbruk	149	140	− 9
Byggnadsindustrin	324	306	−18
Handel	544	517	−27
Offentliga tjänster	1 423	1 431	+ 8
Bank och uppdrags-verksamhet	389	396	+ 7
Samfärdsel,post,tele	317	313	− 4

Tabell 19 Relativa arbetskraftstal. Andel av befolkningen i åldern 16–64 år som tillhör arbetskraften i november

Ålder	1990	1991	Förändring
16–19	46,7	40,7	−6,0
20–24	80,3	77,0	−3,3
25–54	93,2	91,4	−1,8
55–64	70,7	69,6	−1,1
16–64	84,3	82,3	−2,0
Kvinnor	81,7	79,4	−2,3
Män	86,9	85,1	−1,8

Tabell 20 Relativ arbetslöshet i vissa OECD-länder

	Relativ arbetslöshet	Kvinnor	Ç24 år
Danmark	9,0	9,7	12,0
Irland	17,7	19,5	26,2
Italien	10,0	16,0	29,8
Sverige	3,2*	2,5*	7,1
Belgien	8,6	13,1	21,0
Västra Tyskland	4,4	6,0	3,9
Spanien	15,4	23,1	29,5
Frankrike	10,2	13,3	21,8
Storbritannien	10,0	9,1	16,1
EG	9,1	11,8	17,8

* November 1991, övriga siffror avser september 1991

Tabell 21: Flyttningsöverskott för vissa länsgrupper kv. 1-3 1989-91

Länsgrupp	Totalt flyttnings-överskott			därav mot annat län			utlandet		
	1989	1990	1991*	1989	1990	1991*	1989	1990	1991*
Storstads-län	10 449	7 340	5 362	-1 945	-3 835	-1 802	12 394	11 175	7 164
därav Stock-holms län	3 457	1 317	1 279	-2 678	-4 419	-3 166	6 135	5 808	4 445
Skogslän**	6 085	5 302	2 701	- 527	- 781	-1 800	6 612	6 083	4 501
Övriga län	16 450	16 792	11 555	2 472	4 616	3 605	13 978	12 176	7 953

* Uppgifterna något osäkra beroende på en viss eftersläpning i registeringen av flyttningarna i samband med överföringen av denna till skattemyndigheterna
** Avser Värmlands, Kopparbergs, Gävleborgs, Västernorrlands, Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län

Tabell 22: Arbetslöshet och andel personer som varit föremål för arbetsmarknadspolitiska åtgärder (AMU/beredskapsarbete) 1990–1991

Län/länsgrupp	Antal arbetslösa jan. – nov. 1990	1991	Andel (%) jan. – nov. 1990	1991	Andel pers. i arb.mark. pol.åtgärder 1990	1991
Stockholms	8 100	18 700	0,8	1,7	0,5	0,6
Uppsala	2 100	3 700	1,2	2,1	0,7	0,9
Södermanlands	1 600	3 400	1,0	2,1	0,9	1,2
Östergötlands	2 800	5 600	1,1	2,2	0,8	1,0
Jönköpings	2 000	4 500	1,1	2,4	0,5	0,9
Kronobergs	1 200	2 300	1,1	2,1	0,6	0,9
Kalmar	1 700	3 300	1,2	2,3	0,7	1,2
Gotlands	500	800	1,5	2,3	1,2	1,5
Blekinge	1 600	2 400	1,8	2,6	1,2	1,9
Kristiandstads	2 100	4 500	1,2	2,6	0,7	0,9
Malmöhus	6 600	12 600	1,4	2,6	0,9	1,2
Hallands	1 500	3 100	0,9	2,0	0,6	1,0
Göteborgs o. Bohus	6 400	13 800	1,4	2,9	0,7	1,3
Älvsborgs	3 000	6 800	1,1	2,5	0,7	1,1
Skaraborgs	1 700	4 000	1,0	2,3	0,7	1,1
Värmlands	3 200	5 100	1,8	2,9	1,2	1,7
Örebro	2 800	5 200	1,7	3,1	1,3	1,8
Västmanlands	2 000	3 900	1,2	2,4	1,0	1,5
Kopparbergs	2 800	5 000	1,6	2,9	1,0	1,6
Gävleborgs	3 400	6 100	1,9	3,4	1,3	1,6
Västernorrlands	2 600	5 000	1,6	3,1	0,9	1,7
Jämtlands	1 300	2 400	1,6	2,9	0,9	1,4
Västerbottens	2 600	4 300	1,7	2,8	1,2	1,6
Norrbottens	5 100	6 800	3,0	4,0	2,3	3,1
Storstadslän	21 200	45 100	1,0	2,2	0,6	0,9
Skogslän	21 000	34 800	1,9	3,2	1,3	1,8
Övriga län	26 700	53 500	1,2	2,4	0,8	1,2
Riket totalt	68 900	133 300	1,3	2,5	0,8	1,2

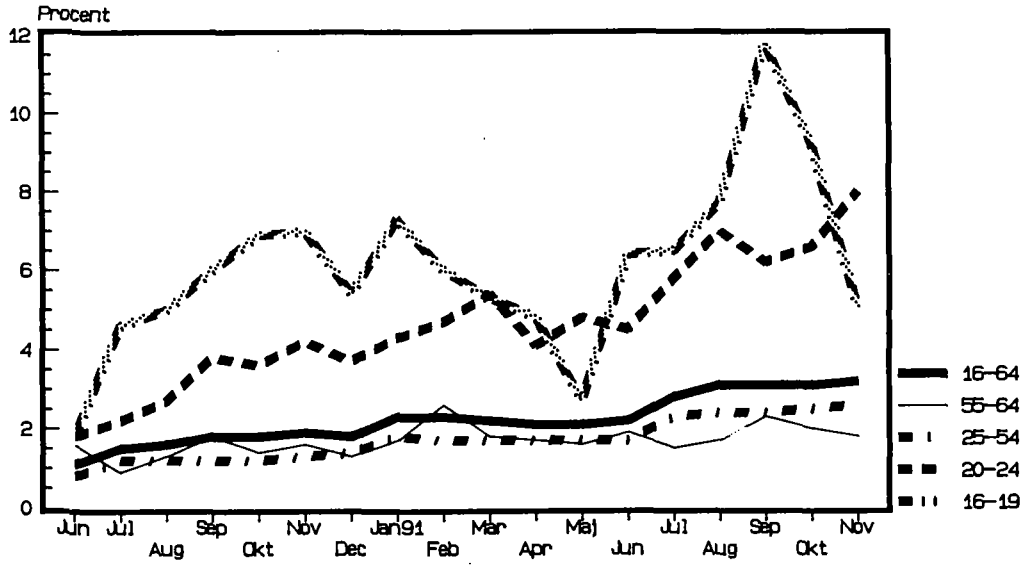
Källa: AMS register över arbetssökande (avrundade värden) (UMDAC)

Tabell 23: Länsvis fördelning av antalet och andelen personer som berörts av varsel om uppsägning under perioden jan. – nov. år 1990 resp. 1991

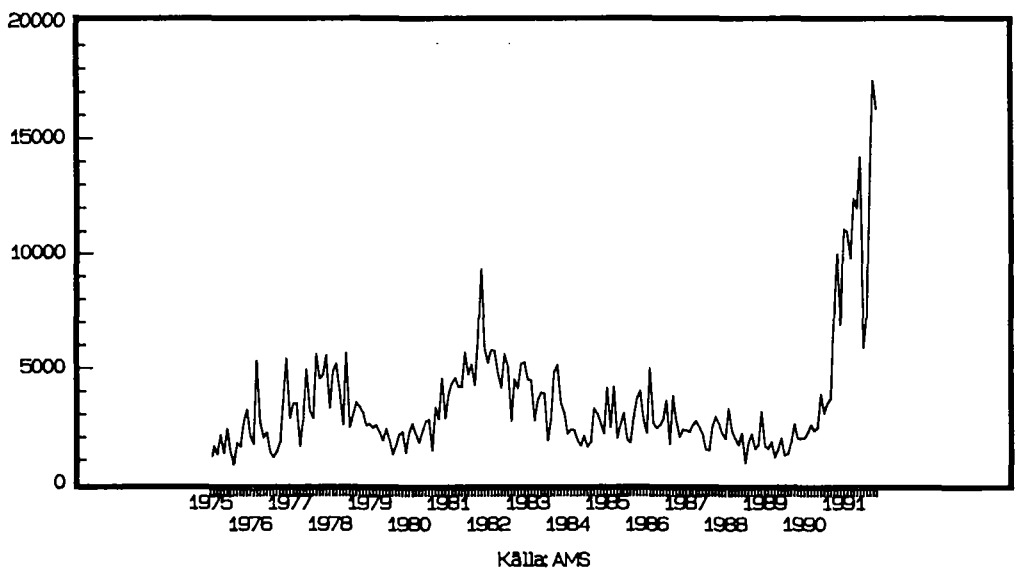
Län/länsgrupp	Antal varslade personer		Andel av befolkningen 16–64 år (%)	
	1990	1991	1990	1991
Stockholms	7 662	28 486	0,7	2,6
Uppsala	708	3 002	0,4	1,7
Södermanlands	1 194	4 818	0,8	3,0
Östergötlands	1 314	5 458	0,5	2,2
Jönköpings	2 250	5 902	1,2	3,1
Kronobergs	607	2 693	0,6	2,5
Kalmar	1 037	3 942	0,7	2,7
Gotlands	188	195	0,5	0,6
Blekinge	765	2 934	0,8	3,2
Kristianstads	1 197	3 679	0,7	2,1
Malmöhus	3 825	10 464	0,8	2,1
Hallands	1 951	3 880	1,3	2,5
Göteborgs o Bohus	3 103	12 276	0,7	2,6
Älvsborgs	3 524	6 745	1,3	2,5
Skaraborgs	1 456	4 313	0,9	2,6
Värmlands	1 713	3 272	1,0	1,9
Örebro	2 081	5 275	1,3	3,2
Västmanlands	1 250	5 850	0,8	3,6
Kopparbergs	1 455	3 778	0,8	2,2
Gävleborgs	1 577	4 245	0,9	2,4
Västernorrlands	1 907	3 588	1,2	2,2
Jämtlands	541	953	0,7	1,2
Västerbottens	1 113	2 347	0,7	1,5
Norrbottens	738	2 895	0,4	1,7
Storstadslän	14 590	51 226	0,7	2,5
Skogslän	9 044	21 078	0,8	1,9
Övriga län	19 530	58 686	0,9	2,6
Riket totalt	43 164	130 990	0,8	2,4

Källa: AMS

Relativ arbetslöshet inom olika åldersgrupper
Juni 1990 – November 1991

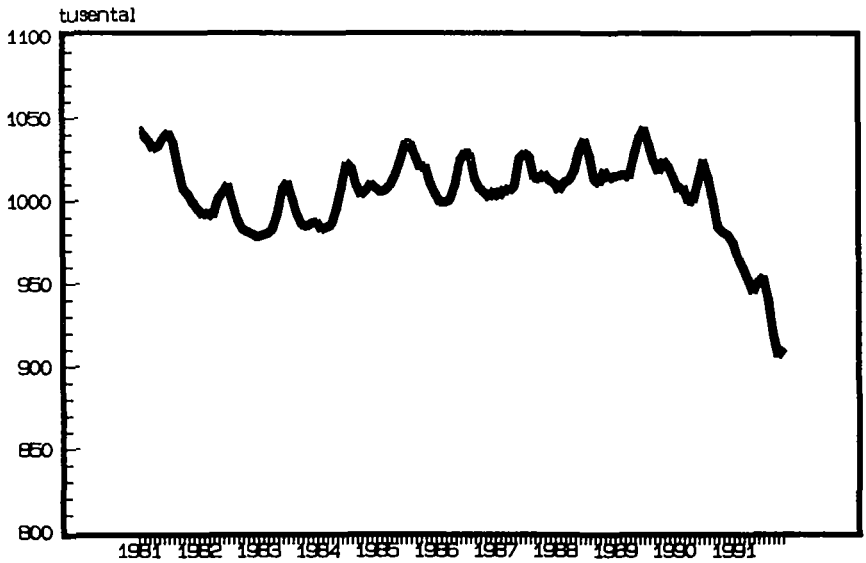

Antal personer som berörs av varsel om uppsägning
Januari 1975 – 1991

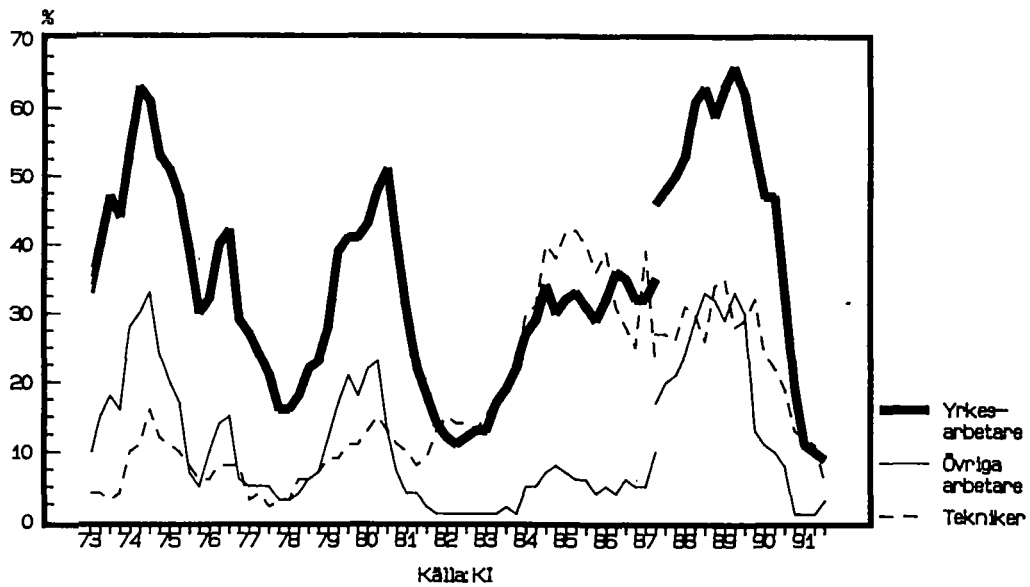

Källa: AMS

Antal sysselsatta inom industrin
Januari 1981 – November 1991
Tre månaders glidande medeltal

Andel industriföretag som anger brist på arbetskraft t. o. m. 3:e kvartalet 1991

Sid

3 Översikt
7 Arbetsmarknad
18 Arbetslivsfrågor
32 Regionalpolitik

X. Arbetsmarknadsdepartementet

A. Arbetsmarknadsdepartementet m. m.

56 Arbetsmarknadsdepartementet, *ramanslag* 32 100 000
57 Utredningar m. m., *reservationsanslag* 19 036 000
57 Internationellt samarbete, *förslagsanslag* 25 015 000
58 Arbetsmarknadsråd, *förslagsanslag* 6 170 000
82 321 000

B. Arbetsmarknad m. m.

59 Arbetsmarknadsverkets förvaltningskostnader, *ramanslag* 2 810 242 000
63 Arbetsmarknadspolitiska åtgärder, *reservationsanslag* 19 606 575 000
AMU-gruppen:
82 Uppdragsverksamhet, *förslaganslag* 1 000
86 Investeringar, *förslagsanslag* 1 000
87 Arbetsdomstolen, *ramanslag* 13 212 000
88 Statens förlikningsmannaexpedition, *förslagsanslag* 1 534 000
89 Statens nämnd för arbetstagares uppfinningar, *förslagsanslag* 77 000
90 Bidrag till vissa affärsinvesteringar, *förslagsanslag* 1 000
90 Bidrag till Stiftelsen Utbildning Nordkalotten, *reservationsanslag* 5 500 000
22 437 143 000

C. Arbetslivsfrågor

91 Arbetarskyddsverket, *ramanslag* 384 259 000
97 Arbetsmiljöinstitutet, *ramanslag* 172 252 000
102 Yrkesinriktad rehabilitering, *ramanslag* 764 153 000
Yrkesinriktad rehabilitering:
104 Utbildningsbidrag, *förslagsanslag* 506 470 000

105	Uppdragsverksamhet, *förslagsanslag*	1 000
106	Särskilda åtgärder för arbetshandikappade, *reservationsanslag*	6 208 318 000
110	Bidrag till Stiftelsen Samhall, *reservationsanslag*	4 557 000 000
		12 592 453 000

D. Regional utveckling

112	Lokaliseringsbidrag m. m., *reservationsanslag*	350 000 000
114	Regionala utvecklingsinsatser, *reservationsanslag*	1 000 000 000
115	Täckande av förluster på grund av kreditgarantier till företag i glesbygder m. m., *förslagsanslag*	1 000
116	Ersättning för nedsättning av socialavgifter, *förslagsanslag*	530 000 000
117	Sysselsättningsbidrag, *förslagsanslag*	250 000 000
117	Särskilda regionalpolitiska infrastrukturåtgärder m. m., *reservationsanslag*	180 500 000
118	Glesbygdsmyndigheten, *reservationsanslag*	16 399 000
119	Expertgruppen för forskning om regional utveckling (ERU), *reservationsanslag*	6 100 000
119	Kapitaltillskott till en utvecklingsfond för Västnorden, *förslagsanslag*	4 200 000
120	Transportstöd, *förslagsanslag*	300 300 000
		2 637 500 000
Summa kr.		37 749 417 000

121 Underbilaga 11.1 (Förslag till lag om tillfällig avvikelse från lagen (1981:691) om socialavgifter, förslag till lag om ändring i lagen (1981:691) om socialavgifter, och förslag till lag om ändring i lagen (1990:912) om nedsättning av socialavgifter.

126 Underbilaga 11.2 (Arbetsmarknadsstatistik)

Norstedts Tryckeri AB, Stockholm 1992

Kulturdepartementet
(elfte huvudtiteln)

Prop.
1991/92: 100
Bil. 12

Översikt

Kulturdepartementet bildades den 1 december 1991. Departementets verksamhetsområde omfattar frågor om kultur, massmedier, invandring samt jämställdhet.

Kulturfrågor

Genom reforminsatser inom teater-, dans-, och musikområdet fullföljs utbyggnaden av bl. a. stödet till de regionala orkestrarna och teatrarna. Anslaget till de fria grupperna ökas väsentligt. Likaså ökar stöden till Drottningholmsteatern, Marionetteatern och Dansens hus (Cullbergbaletten). Uppräkningen av bidragen till Riksteatern, Operan och Dramaten skapar goda förutsättningar för den framtida verksamheten.

På konstnärsområdet ökar antalet inkomstgarantier och långtidsstipendier. Ökat stöd åt arrangerande musikföreningar förutsätts bidra till att förbättra villkoren för frilansverksamheten inom musikområdet.

För några centrala museer föreslås åtgärder för att förbättra deras lokalsituation. Särskilt kan noteras en planerad flyttning av kungl. myntkabinettet till nya lokaler i Gamla Stan. Även i övrigt föreslås en rad åtgärder inom museiområdet.

Reforminsatserna på kulturområdet har finansierats genom omprioriteringar i statsbudgeten.

Ett översynsprojekt om styrfrågor, strukturer, ansvarsfördelning m.m. inom den statliga kulturpolitiken kommer att genomföras inför den fördjupade prövningen av kulturverksamheten budgetåret 1993/94.

Inom kulturdepartementet kommer senare initiativ att tas för ett fortsatt arbete för den kulturella integrationen i Europa.

Mediefrågor

Under det gångna året har flera viktiga steg tagits i riktning mot en avreglering inom radio- och TV-området. Beslut har fattats om koncession för den tredje TV-kanalen. Fr.o.m. årsskiftet är det tillåtet för var och en att bedriva radio- och TV-sändningar i kabel och att finansiera verksamheten med reklam eller sponsring.

I den nya lagstiftningen för kabelsändningar till allmänheten utmönstrades flera tidigare begränsningar i rätten att bedriva sändningar, bl.a. begränsningar i utlänningars rätt att bedriva sändningar, begränsningar i nätinnehavares rätt att bedriva egensändningar, begränsningar i möjligheter att koppla samman olika kabelnät eller att blanda olika slags innehåll i samma kanal.

Den uppgift som står närmast i tur är att skapa förutsättningar för fristående etersändningar av ljudradio. Med hänsyn till att beslut inom detta område så långt möjligt bör fattas i politisk enighet bör oppositionspartierna beredas möjlighet att delta i beredningen av förslagen.

Sändningarna från Sveriges Radio-koncernen kommer under överskådlig tid att utgöra den viktigaste delen av radio- och TV-utbudet i Sverige. Därför har det stor betydelse vilka villkor som gäller för koncernens verksamhet. Regeringen avser att lägga fram en proposition om vad som skall gälla för Sveriges Radio under den avtalsperiod som inleds den 1 januari 1993. Till grund för propositionen ligger bl.a. det principbeslut som riksdagen fattade förra våren.

En särskild utredare har nyligen överlämnat ett förslag om hur filmpolitiken bör utformas efter utgången av år 1992, då det nuvarande film- och videoavtalet löper ut. En proposition om filmpolitikens utformning fr.o.m. den 1 januari 1993 avses bli framlagd för riksdagen i vår.

Mot bakgrund av det rådande statsfinansiella läget bör driftsstödet till dagspressen minskas med 5 %. Samtidigt föreslås en minskning av utvecklingsstödet till dagspressen med 22 milj.kr.

Invandring m.m.

Antalet asylsökande har minskat från 39 000 budgetåret 1989/90 till 20 800 budgetåret 1990/91. Under hösten 1991 har antalet asylsökande åter ökat. En stor del av ökningen hänger samman med utvecklingen i Jugoslavien.

Handläggningstider och ärendebalanser vid statens invandrarverk (SIV) bedöms vid utgången av innevarande budgetår vara nedbringade till en normal nivå under förutsättning att antalet nya asylsökande inte väsentligt överstiger 30 000 under budgetåret. Därmed kan de särskilda resurser för balansavarbetningar som finns under innevarande budgetår avvecklas.

En särskild myndighet, utlänningsnämnden, inrättas den 1 januari 1992 för att i princip utöva den överprövning enligt utlännings- och medborgarlagstiftningen som idag åvilar regeringen .

Utredningsansvaret i asylärenden förs över från polismyndigheterna till SIV den 1 juli 1992. Överföringen leder till samordningsvinster och minskade kostnader.

Som en följd av bl.a. ökningen av antalet asylsökande under hösten 1991 beräknas den fortsatta avvecklingen av förläggningsplatser gå långsammare än vad som tidigare planerats. Det innebär att förläggningskostnaderna under innevarande år kommer att bli högre än vad som beräknats i statsbudgeten.

För budgetåret 1992/93 beräknas en fortsatt avveckling av flyktingförläggningarna kunna ske i takt med att invandrarverket och utlänningsnämnden avarbetar ej avgjorda ärenden och handläggningstiderna minskar.

Kommunerna beräknas ta emot ca 28 000 flyktingar under budgetåret 1992/93. Kostnaderna för ersättning till kommunerna beräknas till ca 4,4 miljarder kr. vilket är i stort sett detsamma som beräknats för innevarande budgetår.

Systemet för mottagande av asylsökande och flyktingar skall i enlighet med regeringsförklaringen ses över, bl.a. i syfte att motverka långa vistelser på förläggning och ge asylsökande större frihet att ordna sitt eget boende. Direktiv till en sådan översyn kommer att lämnas i början av år 1992.

Asylsökande kommer under år 1992 att ges rätt att ta tillfälliga arbeten.

En reformering av flyktingmottagandet med större flexibilitet och möjligheter för asylsökande att försörja sig genom arbete bör på sikt kunna begränsa kostnaderna för flyktingmottagandet och leda till besparingar på statsbudgeten. Det är emellertid inte möjligt att nu ange storleken på sådana besparingar.

Särskilda medel avsätts till regeringens disposition för insatser mot främlingsfientlighet, rasism och antisemitism samt för punktinsatser, i internationell samverkan, inriktade mot grundorsakerna bakom flykt och påtvingad migration. Regeringen kommer också att vidta ytterligare åtgärder mot diskriminering av invandrare.

Jämställdhetspolitik

Arbetet för att förverkliga målen i den femåriga handlingsplan för jämställdhet som antogs av riksdagen våren 1988 fortsätter. Som ett exempel kan nämnas att det nu finns 31% kvinnor i de centrala statliga styrelserna. Målet om 30% kvinnor i dessa styrelser till år 1992 har således uppnåtts redan nu. Även andelen kvinnor i de regionala statliga styrelserna har ökat och uppgår nu till 26%.

En ny jämställdhetslag trädde ikraft den 1 januari 1992. Tillämpningen av denna kommer att följas noga. Ökad uppmärksamhet kommer även i övrigt att ägnas frågor som rör kvinnors arbetsvillkor, inte minst inom vård och omsorg, frågor om löneskillnader mellan kvinnor och män samt frågor om jämställdhet inom utbildningen. Ett flertal åtgärder för att motverka våld mot kvinnor genomförs under budgetåret, bl. a. en försöksverksamhet med liv-

vakter till särskilt hotade kvinnor. En särskild satsning kommer även att göras för att motverka sexuella trakasserier i arbetslivet.

Sammanfattning

Anslagsförändringarna inom kulturdepartementets verksamhetsområde i förhållande till motsvarande anslag på statsbudgeten för budgetåret 1991/92 framgår av följande sammanställning (milj.kr.).

	Anvisat 1991/92	Förslag 1992/93	Förändring
A. Kulturdepartementet m.m.	37,3	70,9	33,6
B. Kulturverksamhet m.m.	2 496,6	2 934,0	437,4
C. Massmedier m.m.	872,9	876,9	4,0
D. Invandring m.m.	6 910,7	6 655,5	-255,2
E. Jämställdhetsfrågor	19,1	16,6	-2,5
Totalt för kulturdepartementet	**10 336,6**	**10 553,9**	**217,3**

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 19 december 1991

Föredragande: statsrådet Friggebo

Anmälan till budgetpropositionen 1992

A. KULTURDEPARTEMENTET M.M.

A 1. Kulturdepartementet

1990/91	Utgift	27 830 873[1]
1991/92	Anslag	29 320 000[1]
1991/92	Anslag exkl. mervärdeskatt	28 654 232[1]
1992/93	Förslag	40 526 000

[1]Avser bostadsdepartementet

	1991/92 exkl. mervärdeskatt	Beräknad ändring 1992/93
		Föredraganden
Anslag		
Förvaltningskostnader	**40 381 000**[2]	**+ 145 000**
(därav lönekostnader)	36 003 000[2]	(+ 58 000)

[2]Omräknat belopp enligt regleringsbrev 1991-11-14

Genom förordningen (1991:1468) om ändring i departementsförordningen (1982:1187) har bostadsdepartementet upphört vid utgången av november 1991 och ett nytt departement, kulturdepartementet, inrättats fr.o.m. den 1 december 1991. Inom kulturdepartementet handläggs ärenden som tidigare har tillhört utbildnings-, arbetsmarknads- och civildepartementens verksamhetsområden. Regeringen har därvid med stöd av riksdagens bemyndigande (prop. 1991/92:100 bil. 2, FiU 20, rskr. 132) att vid organisatoriska förändringar inom regeringskansliet som hänger samman med ändrad fördelning av ärenden mellan departementen kunna disponera om anvisade anslag till departement och utredningar, den 14 november 1991 meddelat ändrade bestämmelser om dispositionen av förevarande anslag under budgetåret 1991/92.

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslagsbehovet för nästa budgetår till 40 526 000 kr. Medelsbehovet har beräknats med utgångspunkt i den nya organisationen och i en real minskning av utgifterna med 0,5 %.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Kulturdepartementet* för budgetåret 1992/93 anvisa ett förslagsanslag på 40 526 000 kr.

A 2. Utredningar m.m.

1990/91	Utgift	7 500 000[1]	Reservation[2]	9 439 381
1991/92	Anslag	7 500 000[1]		
1991/92	Anslag exkl. mervärdeskatt	7 257 540[1]		
1992/93	Förslag	16 000 000		

[1]Avser bostadsdepartementet
[2]Exkl. mervärdeskatt

Som jag nyss anförde vid min anmälan av anslaget Kulturdepartementet har bostadsdepartementet upphört och kulturdepartementet inrättats under innevarande budgetår. Regeringen har med stöd av riksdagens bemyndigande omfördelat anslagsmedel mellan berörda departement. Med utgångspunkt i detta och med hänsyn till den beräknade omfattningen av utredningsverksamheten förordar jag att elfte huvudtitelns utredningsanslag uppgår till 16 000 000 kr. för nästa budgetår.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Utredningar m.m.* för budgetåret 1992/93 anvisa ett reservationsanslag på 16 000 000 kr.

A 3. Internationellt samarbete m.m.

1992/93	Nytt anslag (förslag)	1 345 000

Från anslaget betalas kostnader bl. a. för svenskt deltagande i det internationella samarbetet inom departementets verksamhetsområde. Medel för detta ändamål har tidigare beräknats under anslagen A 1. Utbildningsdepartementet och A 3. Internationellt samarbete inom arbetsmarknadsdepartementets verksamhetsområde. Jag beräknar anslaget för nästa budgetår till 1 345 000 kr.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Internationellt samarbete m.m.* för budgetåret 1992/93 anvisa ett reservationsanslag på 1 345 000 kr.

A 4. Internationell samverkan inom ramen för flykting- och migrationspolitiken m.m.

1991/92	Anslag[1]	4 000 000
1992/93	Förslag	3 000 000

[1]Tilläggsbudget I

Från anslaget betalas kostnader för särskilda migrationspolitiska projekt och för Sveriges deltagande i internationellt samarbete med syfte att utveckla och tillämpa nya flykting- och migrationspolitiska strategier, bl.a. inom ramen för de informella konsultationerna mellan 16 länder i Västeuropa, Nordamerika och Australien i asyl-, flykting- och migrationspolitiska frågor.

Föredragandens överväganden

Som jag anfört redan i samband med förslag till tilläggsbudget I för budgetåret 1991/92 bör ett viktigt inslag i flykting- och immigrationspolitiken vara att inrikta arbetet på långsiktiga och strategiska insatser för att påverka bakomliggande orsaker till flykt och påtvingad migration.

Det finns därvid behov av vissa medel för insatser för att, främst i internationell samverkan, kunna göra punktinsatser i sådant syfte, vilka inte kan tillgodoses på annat sätt, t.ex. inom ramen för biståndsmedlen. Medlen bör också kunna användas för bidrag till sådant internationellt samarbete som kan bidra till att utveckla och tillämpa nya flykting- och migrationspolitiska strategier och för andra aktiva insatser inom hela migrations- och flyktingpolitikens ram. Jag beräknar anslagsbehovet till 3 000 000 kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Internationell samverkan inom ramen för flykting- och migrationspolitiken m.m.* för budgetåret 1992/93 anvisa ett reservations-anslag på 3 000 000 kr.

A 5. Åtgärder mot främlingsfientlighet och rasism

1992/93 Nytt anslag (förslag) 10 000 000

Den senaste tidens angrepp på invandrare, våldet och den skadegörelse som riktats mot flyktingförläggningar i Sverige är mycket oroande och visar på att insatserna mot främlingsfientlighet, rasism och antisemitism måste skärpas. Jag återkommer till detta senare i dag, men föreslår redan nu att regeringen skall få disponera 10 000 000 kr. för sådana insatser under ett särskilt anslag. Det bör sedan ankomma på regeringen att närmare bestämma inriktningen av insatserna.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Åtgärder mot främlingsfientlighet och rasism* för budgetåret 1992/93 anvisa ett reservationsanslag på 10 000 000 kr.

B. Kulturverksamhet m.m.

Allmänna utgångspunkter

Det finns ett behov av att se över och analysera frågor som rör kultursektorns myndighetsstruktur, ansvars- och kostnadsfördelning, anslagsstrukturen och marknadens betydelse för kulturverksamheten.

Jag avser att ta initiativ till att detta arbete kan komma i gång.

Budgetförslaget inom kulturområdet utgår ifrån en reformram på 35 milj.kr.

Ramen är finansierad genom omprioriteringar i statsbudgeten. Inom kulturområdet sker sålunda en planerad neddragning av stödet till lokala folkbibliotek och en minskning av bidraget till Arbetets museum. Under berörda anslag redovisas närmare förutsättningar för detta. Av bl.a. besparingsskäl beviljas ingen bidragsram för anslaget Konstnärlig utsmyckning i bostadsområden för budgetåret 1992/93.

Tyngdpunkten i budgetförslaget ligger på insatser som syftar till att förstärka kulturens ställning i hela landet samtidigt som de centrala kulturinstitutionerna ges väsentligt bättre förutsättningar för sin verksamhet. Betydande insatser för konstnärsgrupperna föreslås också.

I budgetpropositionen 1990 redovisades en plan för utbyggnad av stödet till de *regionala kulturinstitutionerna* och de fria grupperna under den därpå följande tvåårsperioden. Planen kom dock i sina huvuddrag att fullföljas endast för det första budgetåret. Med hänvisning till det statsfinansiella läget redovisade min företrädare i budgetförslaget för budgetåret 1991/92 att den fortsatta utbyggnaden tills vidare måste anstå. Trots att riksdagen tog initiativ till genomförandet av den aviserade förstärkningen av stödet till länsmuseerna innebar den uteblivna ökningen av stödet till bl.a. teater- och musikområdet, att flera länsinstitutioner hamnade i en besvärlig situation. I viss utsträckning har statens kulturråd gått in med tillfälliga stödinsatser.

Det är mot denna bakgrund mycket tillfredsställande att i årets budgetförslag kunna föreslå en ökning av stödet till *symfoniorkestrar* med 35 grundbelopp och till *länsteatrar* med 22 grundbelopp.

Försvarets utnyttjande av *länsmusiken* är under omprövning. Den omprövningen omfattar också Stockholmsmusiken inom Svenska Rikskonserter. Efter samråd med försvarsministern och insatser över kulturbudgeten blir det möjligt att med viss framförhållning hantera den omställning som torde följa av omprövningen.

Stödet till *fria grupper* föreslås öka med över 7,5 milj.kr. Det betyder en förstärkning som väsentligt överstiger vad som redovisades i 1990 års tvåårsplan. Det bör göra det möjligt för kulturrådet att öka bidragsgivningen till bl.a. *Folkoperan*.

Inom *teater- och dansområdet* föreslås en rad åtgärder som syftar till att förbättra förutsättningarna också för de centrala institutionerna.

För *Operan*, *Dramaten* och *Riksteatern* föreslås en budgetering som — förutom att ge realistiska förutsättningar för den framtida verksamheten — också innebär viss kompensation för den urholkning av statsbidraget

som har skett under de senaste åren. Förslaget innebär också att vissa nödvändiga ombyggnadsarbeten vid Dramaten kan företas.

Statsbidraget till *Dansens Hus* föreslås förstärkt med 1,2 milj.kr. för att följa upp de åtaganden som gjorts för att skapa förutsättningar för Cullbergbaletten att flytta in i institutionen.

För *Drottningholmsteatern* förordas en förstärkning av statsbidraget med 2 milj.kr. *Marionetteaterns* bidrag beräknas öka betydligt.

För *konstnärsgrupperna* föreslås en fördubbling av det antal långtidsstipendier, som på riksdagens initiativ infördes innevarande budgetår. Även systemet med inkomstgarantier föreslås utbyggt med 5 nya garantirum.

Frilansarnas situation är i många avseende besvärlig. Som ett led i att förstärka deras arbetsmarknad föreslås förstärkta resurser till *arrangerande musikföreningar*. Förhandlingar om *biblioteksersättningens grundbelopp* pågår.

Budgetförslaget skapar förutsättningar för att tillgodose väsentliga lokalförsörjningsbehov inom *museiområdet*.

Sålunda kommer *kungl. myntkabinettet* att kunna flytta från sina nuvarande lokaler i historiska museet till egna lokaler på Slottsbacken i Gamla Stan.

Statens historiska museum får möjlighet att skapa en ny visningslokal för guld- och silverföremål, en s.k. skattkammare. Vidare kommer *Nordiska museet* att få nya lokaler för administration m.m. i kvarteret Garnisonen. En tillbyggnad av *Tekniska museet* kommer också att genomföras.

En utvecklingsresurs om 7 milj.kr., varav 5 milj.kr. som engångsbelopp, förordas för de *centrala museerna*. I övrigt föreslås vissa förstärkningar för *östasiatiska museets* bokinköp och för verksamheten vid *statens musiksamlingar*.

En planenlig ökning av vissa kulturinstitutioners *forskningsresurser* redovisas. Ökningen uppgår till totalt 8 milj.kr., varav hälften går till riksantikvarieämbetet.

För *kulturmiljövårdens* del kan i övrigt noteras att de tilläggslån för ombyggnad av kulturhistoriskt värdefull bebyggelse m.m., som hittills har redovisats under bostadsdepartementets huvudtitel, i framtiden kommer att omfattas av kulturdepartementets redovisning. Till kulturdepartementets huvudtitel och riksantikvarieämbetets anslag har också från miljö- och naturresursdepartementet överförts 8,5 milj.kr. för insatser mot luftförorenings- och försurningskador.

I detta sammanhang kan det också finnas anledning att erinra om den tidigareläggning av byggnadsvårdsinsatser på totalt 50 milj.kr. som möjliggjorts genom det sysselsättningspaket som regeringen presenterade under hösten 1991.

Inom *arkivområdet* fokuseras intresset — sedan regelfrågorna och de grundläggande resursfrågorna är behandlade — på den framtida försörjningen av arkivdepåer och arkivkonsekvenserna av den pågående ombildningen av affärsverk till aktiebolag.

Bland föreslagna insatser i övrigt i kulturbudgeten kan nämnas en kraftig uppräkning av anslaget till *samisk kultur* för att bl.a. göra det möjligt för det samiska samfundet att kunna hitta lösningar när det gäller den samiska teaterförsörjningen.

Från näringsdepartementet överförs till kulturhuvudtiteln statens bidrag till *slöjd och hantverk*.

Till kulturdepartementet förs också stödet för *investeringar i icke-statliga kulturlokaler* från bostadsdepartementet.

Kommunalekonomiska kommittén har i december 1991 i betänkandet (SOU 1991:98) Kommunal ekonomi i samhällsekonomisk balans lagt fram förslag som bl.a. berör vissa anslag på kulturområdet. Kommitténs förslag är för närvarande föremål för beredning i regeringskansliet.

Omställning och minskning av kulturområdets administration

Riksdagen beslutade år 1991 om ett treårigt program för omställning och minskning av den statliga administrationen (prop. 1990/91:150, del II, s. 76-78, FiU37, rskr. 390).

För kulturmyndigheternas del utgår programmet från att deras administrativa kostnader har uppskattats till 120 milj.kr., varav 10 % eller 12 milj.kr. skall sparas. Budgetåret 1992/93 skall planenligt en besparing på ca 2 milj.kr. genomföras. Därefter återstår en besparing på ca 7 milj.kr. att tas ut budgetåret 1993/94 innan det treåriga programmet är genomfört.

Rationaliseringen för 1991/92 — 3 milj.kr. — är genomförd i och med riksarkivets vidareutveckling av normerna för papperskvaliteter vid statlig arkivbildning.

Med dessa utgångspunkter har förvaltningsanslagen för kulturområdets myndigheter minskats med de belopp som framgår av tabellen. Även den minskning som planeras inför budgetåret 1993/94 redovisas. Omfattningen av besparingen för den enskilda myndigheten är resultatet av en sammanvägning av dels storleken av myndighetens förvaltningsanslag, dels en uppskattning av den andel som därav är hänförbar till administrativa kostnader.

(tkr.)

Myndigheter m.fl.	Totalt	1992/93	1993/94
		(25%)	(75%)
Statens kulturråd	1 367	342	1 025
Rikskonserter	897	224	673
Statens konstråd	375	94	281
Riksarkivet och landsarkarkiven	555	139	416
Dialekt- och ortnamnsarkiven samt svenskt visarkiv	294	74	220
Svenskt biografiskt lexikon	40	10	30
Riksantikvarieämbetet	2 242	561	1 681
Statens historiska museer	437	109	328
Statens konstmuseer	555	139	416
Naturhistoriska riksmuseet	509	127	382
Folkens museum - etnografiska	145	36	109
Nordiska museet	592	148	444
Livrustkammaren, Skoklosters slott och Hallwylska museet	168	42	126
Statens sjöhistoriska museer	209	52	157
Arkitekturmuseet	42	11	31
Statens musiksamlingar	167	42	125
Tekniska museet	143	36	107
Riksutställningar	387	97	290
Totalt	9 124	2 283	6 841

Vissa frågor om kultur- och arbetsmarknadspolitik

Riksdagen behandlade med anledning av budgetpropositionen 1991 efekterna inom kulturområdet av införandet av systemet med s.k. flexibla lönebidrag (prop. 1990/91:100 bil. 12 s. 119, AU12, rskr. 165).

För riksdagens kännedom vill jag nu — efter samråd med arbetsmarknadsministern — meddela att en särskild arbetsgrupp har bildats av kultur- och arbetsmarknadsdepartementen. Gruppens uppgift är att följa de frågor som är av gemensamt intresse för de bägge politikområdena. I en första etapp kommer gruppen att fördjupa kunskapsunderlaget i fråga om omfattningen och nivån på de flexibla lönebidragen hos kulturinstitutionerna.

Gruppen kommer också att studera möjligheterna att finna nya former för att driva s.k. kulturvårdsföretag, dvs. de institutioner i Norrlands inland som bl.a. med länsarbetsnämndernas stöd producerar tjänster åt museer och andra kulturmyndigheter. Jag räknar med att gruppen därefter kommer att studera också beredskapsarbetena inom kulturmiljövården och för konstnärliga yrkesutövare. En redovisning av arbetet bör kunna ges i budgetpropositionen 1993.

Vissa internationella kulturfrågor

I likhet med förra året bör riksdagen få en kort redovisning av aktuella frågor inom det internationella kultursamarbetet på regeringsnivå.

När det gäller *Europasamarbetet* har skeendet framför allt präglats av två förhållanden, nämligen öppningen mot Östeuropa och närmandet till EG.

Det nyligen slutförhandlade EES-avtalet omfattar inte kulturfrågorna. Avsikten är dock att genom särskilda förklaringar markera betydelsen av ett nära samarbete mellan EFTA- och EG-länderna dels på kulturområdet i allmänhet, dels i fråga om handel med kulturföremål. Inom kulturdepartementet har ett arbete bedrivits med att analysera hur en anslutning till EG kan komma att påverka svensk kulturpolitik och svenskt kulturliv. Efter ett första kartläggningsskede, där bl.a. kulturskaparnas organisationer har medverkat, kommer analysen nu att fördjupas. Såväl flera av kulturområdets centrala institutioner som företrädare för olika delar av kulturlivet förutsätts medverka i arbetet.

Kultursamarbetet i Europarådet har fått delvis nya förutsättningar i och med att en rad östeuropeiska länder nu anslutit sig till den europeiska kulturkonventionen. Basen för kultursamarbetet breddas ytterligare om organisationen får i uppgift att vidareföra de initiativ i kulturfrågor som tas inom ramen för den s.k. ESK-processen. Hos Europarådet övervägs för närvarande formerna för en översyn i syfte att anpassa kulturverksamhetens innehåll och formella ramar till de nya förhållandena. Vad gäller det löpande kommittéarbetet i kultur- och kulturarvsfrågor vill jag hänvisa till den allmänna redogörelse för verksamheten inom Europarådets ministerkommitté som chefen för utrikesdepartementet kommer att lämna senare i vår.

Integrationsarbetet i Europa får självfallet stora konsekvenser för det *nordiska kultursamarbetets* uppläggning. Vikten av en gemensam satsning för att synliggöra Norden inom den europeiska kulturkretsen betonas allt starkare inom Nordiska ministerrådet och har lett till att det utåtriktade samarbetet fått högre prioritet. Som ett exempel kan nämnas att nordiska informationskontor nu har inrättats i de tre baltiska republikerna.

I enlighet med sitt uppdrag har den svenska samordningskommittén för *FNs kulturårtionde* lämnat en redogörelse för arbetet under år 1991.

I samordningskommittén ingår fr.o.m. hösten 1991 statens kulturråd, styrelsen för internationell utveckling (SIDA), statens invandrarverk, statens skolverk, Svenska institutet och svenska unescorådet.

Under år 1991 har kommitténs arbete gått in i ett mer operativt skede. Arbetet har bestått i fördelning av projektbidrag och samordning av myndigheternas egna bidrag till ändamål inom ramen för årtiondet. Härtill kommer information om verksamheten.

Kommittén har under budgetåret 1990/91 fördelat 1,5 milj.kr. av det treåriga bidrag på 4,5 milj.kr. som regeringen inom ramen för invandrarpolitiken anvisat för projektverksamhet med anknytning till kommitténs huvudtema Det mångkulturella samhällets möjligheter och pro-

blem. Ett större bidrag har därvid lämnats till skolungdomstävlingen "De gränslösa frågorna", som under hösten 1991 genomförts i samverkan mellan skolverket och Sveriges Television. Bidrag har också lämnats bl.a. till en dramatikertävling under medverkan av Dramaten, Riksteatern och stadsteatrarna i Stockholm, Göteborg och Malmö samt till dokumentationsverksamheten vid Botkyrka Invandrarinstitut och Museum.

Ett kompletterande projektstöd på 1,5 milj.kr. har lämnats av SIDA. Dessa medel har använts bl.a. för att stödja ett kulturantropologiskt utställningsprogram inom folkens museum - etnografiska, en svensk-afrikansk musikfestival och en mångkulturell ungdomstidning.

Inom ramen för sitt andra tema Östersjön som länk mellan länder och kulturer planerar kommittén särskilda insatser med inriktning på de baltiska staterna.

Kommittén fortsätter i övrigt sitt arbete med att pröva projektidéer med anknytning till kulturårtiondets olika delmål.

Under hösten 1991 höll Unesco sin 26:e generalkonferens. Ett av generalkonferensens viktigaste beslut gällde upprättande av en oberoende *världskommission för kultur och utveckling*. Kommissionen kommer att tillsättas under år 1992.

Särskilda lotterimedel

Under budgetåret 1990/91 har ur behållningen av de särskilda lotterier som anordnas till förmån för konst, teater och andra kulturändamål anvisats medel med sammanlagt 14 045 000 kr. Medlen har fördelats enligt följande:

2 500 000 kr. till statens kulturråd för fördelning till investeringar m.m.,

8 140 000 kr. till investeringar m.m. inom teater-, dans- och musikområdet,

2 780 000 kr. till investeringar m.m. inom konst-, musei- och utställningsområdet,

625 000 kr. till andra ändamål.

Allmän kulturverksamhet m.m.

B 1. Statens kulturråd

1990/91	Utgift	20 937 361[1]
1991/92	Anslag	21 611 000[1]
1991/92	Anslag exkl. mervärdeskatt	20 939 000[1]
1992/93	Förslag	23 852 000

[1] Anvisat under åttonde huvudtiteln, anslaget G 1

Statens kulturråd är en central förvaltningsmyndighet inom kulturområdet.

Enligt förordningen (1988:676) med instruktion för statens kulturråd skall rådet följa utvecklingen inom kulturområdet och ge ett samlat underlag för den statliga kulturpolitiken samt bistå regeringen vid genomförandet av denna. Rådet handlägger ärenden om statliga bidrag för kulturell verksamhet och om andra statliga åtgärder som rör teater, dans, musik, konst, museer, utställningar, litteratur, folkbibliotek, folkbildning och folkrörelser i den mån sådana ärenden inte ankommer på någon annan myndighet. Rådet skall varje år i anslutning till sin anslagsframställning göra en sammanfattande bedömning av utvecklingen inom dessa delar av kulturområdet och lämna förslag till de åtgärder som kan föranledas av bedömningen.

	1991/92 exkl. mervärdeskatt	Beräknad ändring 1992/93
		Föredraganden
Förvaltningskostnader	19 415 000	+ 2 816 000
(därav lönekostnader)	(16 000 000)	(+ 2 546 000)
Lokalkostnader	1 524 000	+ 97 000
	20 939 000	+ **2 913 000**

Statens kulturråd

1. Rationaliseringskravet innebär en minskning av anslaget med 324 000 kr. Kulturrådet anser att de frigjorda resurserna bör användas i rådets egen verksamhet för att bl.a. kunna vidareutveckla metoder för verksamhetsanalys och uppföljning.

2. För att förbättra telefonservicen till allmänheten begär kulturrådet ett engångsbelopp på 400 000 kr. för inköp av en modern telefonväxel.

3. Kulturrådet föreslår att arvodeskostnader m.m. till referens- och arbetsgrupper skall belasta resp. sakanslag.

Föredragandens överväganden

Under vissa sakanslag, som disponeras av kulturrådet, får del av anslaget användas till administrationskostnader som arvoden, reseersättningar m.m. för referensgrupper, arbetsgrupper m.fl. Budgetåret 1991/92 förs sådana kostnader över från anslaget Bidrag till fria teater-, dans- och musikgrupper till förvaltningsanslaget. Kulturrådet föreslår att kostnaderna återförs till sakanslaget. Min mening är emellertid att administrationskostnader i första hand skall belasta förvaltningsanslaget. Jag föreslår därför att de administrationskostnader som nu finns redovisade under anslagen Fonogramstöd, Kulturtidskrifter och Litteraturstöd beräknas under förevarande anslag. Anslaget ökar därmed med sammanlagt 2 102 000 kr., inkl. prisomräkning. Detta innebär en minskning av fonogramstödet med 344 000 kr., kulturtidskriftsstödet med 150 000 kr. och litteraturstödet med 1 485 000 kr.

För nästa budgetgår har jag beräknat kompensation för pris- och löneökningar samt en ökning till följd av höjda avgifter till Statshälsan. Vidare har kompensation getts för särskild löneskatt med 2,5 %. I enlighet med riksdagens beslut om omställning och minskning av den statliga administrationen (prop. 1990/91:150 bil. II, FiU37, rskr. 390) har anslaget minskats med 342 000 kr. Det årliga rationaliseringskravet uppgår till 1,5 % av anslaget. I syfte att höja den ekonomi-administrativa standarden vid myndigheten har 1 % återlagts. Besparingen har kunnat begränsas till 64 000 kr. Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslaget till 23 852 000 kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

till *Statens kulturråd* för budgetåret 1992/93 anvisa ett förslagsanslag på 23 852 000 kr.

B 2. Bidrag till utvecklingsverksamhet inom kulturområdet m.m.

1990/91	Utgift	441 540 142[1]	Reservation[2]	9 501 659[1]
1991/92	Anslag	109 010 000[1]		
1991/92	Anslag exkl. mervärdeskatt	108 809 000[1]		
1992/93	Förslag	113 744 000		

[1] Anvisat under åttonde huvudtiteln, anslaget G 2
[2] Exkl. mervärdeskatt

Från detta reservationsanslag anvisas bidrag för skilda ändamål till organisationer och institutioner på kulturområdet samt till visst internationellt kulturutbyte.

		1991/92 exkl. mervärdeskatt	Beräknad ändring 1992/93	
			Föredraganden	
1.	Till statens kulturråds disposition för utvecklingsverksamhet	17 535 000	+	701 000
2.	Bidrag till organisationer och institutioner inom kulturområdet			
2.1	Centrala amatörorganisationer, varav för amatörteaterverksamhet 1 000 000	5 570 000	+	223 000
2.2	Centrumbildningar	6 940 000	+	278 000
2.3	Folkparkerna i Sverige för central service m.m.	4 824 000	+	193 000
2.4	Folkets husföreningarnas riksorganisation för konstutställningar m.m.	2 116 000	+	85 000
2.5	Bygdegårdarnas riksförbund för kulturverksamhet	485 000	+	19 000
2.6	Våra gårdar för kulturverksamhet	220 000	+	9 000
2.7	Riksförbundet Invandrarnas kulturcentrum	287 000	+	11 000
2.8	Baltiska institutet	601 000	+	24 000
2.9	Immigrantinstitutet för arkiv- och dokumentationsverksamhet	455 000	+	18 000
2.10	Svenska pennklubben för gäststipendium till flyktingförfattare	85 000	+	3 000
2.11	Organisationer inom bild- och formkonstområdet m.m.	14 833 000	+	595 000
2.12	Zornsamlingarna för fastighetsunderhåll	190 000	+	8 000
3.	Stiftelsen Drottningholms teatermuseum för föreställningsverksamheten vid Drottningholmsteatern spelsäsongen 1992	4 515 000	+	2 106 000
4.	Stiftelsen Internationella Vadstena-akademien för kurs- och föreställningsverksamheten	1 300 000	+	52 000
5.	Dansens Hus	5 000 000	+	1 820 000
6.	Marionetteatern för verksamheten	805 000	+	257 000
7.	Kultur i arbetslivet	7 571 000	—	1 240 000
8.	Bidrag till folkbibliotek			
8.1	Vissa gemensamma ändamål i folkbibliotekens verksamhet	1 075 000	+	43 000
8.2	Lokal biblioteksverksamhet	7 055 000	—	7 055 000

		1991/92 exkl. mervärdeskatt	Beräknad ändring 1992/93	
			Föredraganden	
9.	Bidrag till internationellt kulturutbyte			
9.1	Till statens kulturråds disposition	3 485 000	+	139 000
9.2	Till stiftelsen Svenska institutets disposition	1 512 000	+	60 000
9.3	Svenska föreningen Norden	6 854 000	+	274 000
9.4	Svenskhemmet Voksenåsen A/S	5 242 000	+	1 120 000
9.5	Svensk-norska samarbetsfonden för stipendier för vistelse vid Svenskhemmet Voksenåsen	210 000	+	8 000
9.6	Hanaholmens kulturcentrum för Sverige och Finland	690 000	+	28 000
10.	Bidrag till länsbildningsförbund m.fl.	5 704 000	+	228 000
11.	Skådebaneverksamhet	—	+	4 282 000
12.	Information, utveckling m.m. för hantverkare	—	+	500 000
13.	Till regeringens disposition	3 650 000	+	146 000
		108 809 000	+	**4 935 000**

Statens kulturråd

Kulturrådet föreslår att varje anslagspost räknas upp med 10 % som kompensation för pris- och löneutvecklingen. Kulturrådets förslag till realökningar redovisas under berörd anslagspost.

1 Till statens kulturråds disposition för utvecklingsverksamhet

Budgetåret 1991/92 minskade anslaget med 2 milj. kr. Detta har bl.a. inneburit att den påbörjade treåriga försöksverksamheten med länskonstnärer avbrutits. Kulturrådet redovisar angelägna behov inom de olika kulturområdena och påpekar bl.a. att behovet av att stödja och utveckla amatörverksamheten kvarstår. Insatser för invandrarkultur liksom för barn- och ungdomsverksamhet framhålls också. Kulturrådet begär en ökning av anslaget med 2 milj. kr., motsvarande den tidigare minskningen.

2.1 Centrala amatörorganisationer

Kulturrådet föreslår att bidraget till centrala amatörorganisationer ökar med 500 000 kr.

2.2 Centrumbildningar

Kulturrådet föreslår att anslaget till centrumbildningarna ökar realt med 500 000 kr. Kulturrådet anser det angeläget att förslagen i kulturrådets översyn prövas.

3 Stiftelsen Drottningholms teatermuseum för föreställningsverksamheten

Stiftelsen Drottningholms teatermuseum begär en ökning av statsbidraget för föreställningsverksamheten med 2 069 000 kr. med hänsyn till att bidraget urholkats under senare år, att vissa sidoinkomster upphör under 1991 samt att den ekonomiska basen allmänt måste stärkas. Kulturrådet föreslår endast kompensation för prisökningarna.

4 Stiftelsen Internationella Vadstena-akademien

För budgetåret 1992/93 begär Vadstena-akademien en ökning av bidraget med 539 000 kr. Kulturrådet föreslår endast kompensation för prisökningarna.

5 Dansens Hus

Dansens Hus begär en ökning av bidraget från staten med 3,1 milj.kr., vilket hänför sig till ökade hyreskostnader för nya repetitionslokaler för Cullbergbaletten samt till att den utvidgade verksamheten medför ett något större bidragsbehov. Kulturrådet har inte beräknat någon bidragsökning utöver kompensation för prisökningar.

6 Marionetteatern

Marionetteatern begär en ökning av de samlade offentliga bidragen med 2 milj.kr. utan att närmare precisera den statliga bidragsandelen. Kulturrådet föreslår endast kompensation för prisökningarna.

7 Kultur i arbetslivet

Under denna anslagspost finns bidrag till projektverksamhet, som kan sökas av organisationer, bidrag till uppbyggnad av arbetsplatsbibliotek, som kan sökas av kommuner, samt ett årligt bidrag till Riksskådebanans verksamhet. För budgetåret 1992/93 föreslår kulturrådet att de medel som är avsedda för bidrag till Riksskådebanans verksamhet — budgetåret 1991/92 1 484 000 kr. — flyttas till en ny anslagspost för skådebaneverksamhet under detta anslag.

9.1 Till statens kulturråds disposition för internationellt kulturutbyte

För att kunna tillmötesgå de ökade behoven av medel för kulturutbyte föreslår kulturrådet en anslagsökning med 500 000 kr.

Kulturrådet har i rapporten Skådebanornas fortsatta utveckling (Rapport från kulturrådet 1991:6) bl.a. lämnat förslag till statens framtida stöd till skådebanorna. Kulturrådet menar att de nuvarande stödformerna till Skådebanan som tillkom under 1970-talet inte längre är lämpliga för verksamheten. Kulturrådet finner det angeläget att bidragssystemet nu anpassas till 1990-talets behov. En nybildning av skådebanor skulle t.ex. kunna underlättas om regionala eller lokala ekonomiska motprestationer från andra, t.ex. medlemsorganisationer, jämställdes med bidrag från landsting eller kommuner, som underlag för statsbidrag innan kommunala bidrag eller landstingsbidrag har kunnat erhållas. Riksskådebanan bör vidare ges möjlighet att anvisa särskilda projekt- och utvecklingsbidrag till de regionala och lokala skådebanorna.

Kulturrådet föreslår att en ny gemensam anslagspost inrättas för skådebaneverksamhet. Till den nya anslagsposten föreslås medlen från den nuvarande anslagsposten 7 under detta anslag avseende Riksskådebanan överföras med 1 484 000 kr. Ur anslaget Bidrag till regionala och lokala teater-, dans- och musikinstitutioner föreslås de medel motsvarande 2 641 000 kr. som avser bidrag till regionala skådebanor överföras. Kulturrådet begär vidare att medel motsvarande de 37 grundbelopp (3 909 000 kr.), som tidigare utgjorde statsbidraget till Skådebanan i Stockholms län, återförs till denna anslagspost. För budgetåret 1992/93 föreslår kulturrådet att det totala bidraget till skådebaneverksamhet under denna anslagspost skall uppgå till 8 477 000 kr.

9.2 Stiftelsen Svenska institutet

Svenska institutet begär en uppräkning av de s.k. gästspelsmedlen med 1 milj. kr. för att främja kulturlivets internationalisering i vid bemärkelse. Vidare begär institutet ett engångsanslag på 2 milj. kr. för genomförande av större kulturprojekt i Schweiz och Spanien samt en utställning i Grand Palais i Paris om svensk-franska förbindelser på 1700-talet.

9.3 Svenska föreningen Norden

Föreningen Norden anser att den allt intensivare internationaliseringen på såväl europeiskt som globalt plan har givit Norden nya utmaningar. För att både kunna fullfölja de viktiga åtaganden som inbegripes i Föreningen Nordens verksamhet och leva upp till de förväntningar som ställs anser föreningen det nödvändigt att genom medvetna satsningar öka ambitionsnivån i verksamheten. För budgetåret 1992/93 begär föreningen en ökning av anslaget med 10 % till 7 540 000 kr.

9.4 Svenskhemmet Voksenåsen A/S

Voksenåsen har begärt för budgetåret 1992/93 ett anslag på 6 653 000 kr., varav för hyreskostnader 3 621 000 kr., för verksamhetsmedel m.m. 2 135 000 kr. och för inventarieanskaffning 897 000 kr.

9.5 Svensk-norska samarbetsfonden

Fondstyrelsen hemställer om att ett anslag på 300 000 kr. beviljas till stipendieverksamhet m.m. vid svenskhemmet Voksenåsen.

9.6 Hanaholmens kulturcentrum

Hanaholmen — kulturcentrum för Sverige och Finland anhåller om bidrag motsvarande det finska anslaget på ca 725 000 kr. för det svenskfinländska kulturutbytet och bilaterala samarbetsprojekt.

12 Information, utveckling m.m. för hantverkare

Anslaget ger möjlighet till ett visst stöd till hantverksorganisationer m.m.

Föredragandens överväganden

Kulturrådets resurs för utvecklingsverksamhet

Kulturrådet redovisar i sin anslagsframställning att resursen för utvecklingsverksamhet används i huvudsak för fyra olika typer av ändamål, nämligen

- *enstaka projekt och evenemang*, som t.ex. teater-, dans- och musikfestivaler, större kulturmanifestationer, barnkulturveckor, poesidagar, utställningar, enstaka teater-, dans- och musikproduktioner, kultursymposier m.m.,
- *systematiskt utvecklingsarbete*, särskilt för barn och ungdom, samarbete mellan amatörer och professionella kulturarbetare, institutioner och organisationer samt visst stöd för utveckling av den samiska kulturen. Här inräknas även vissa insatser som föreslagits i kulturrådets konstbildningsprogram,
- *kontinuerliga utvecklingsinsatser*, nämligen verksamhetsutveckling inom folkbiblioteken samt daglig träning för frilansdansare,
- *stöd i akuta nödsituationer*. Det har framför allt gällt fria teater-, dans- och musikgrupper i ekonomiskt trångmål. Kraven på den typen av insatser har ökat under senare år.

Bidrag ges främst till olika projekt av engångskaraktär, men också utvecklingsprojekt som sträcker sig över flera år har möjlighet att få stöd.

Innevarande budgetår minskades resursen med 2 milj.kr. till ca 17,5 milj.kr. Detta har bl.a. inneburit att den påbörjade treåriga försöksverksamheten med länskonstnärer har avbrutits. Kulturrådet avser att under

innevarande budgetår använda utvecklingsresursen för att kompensera tidigare utlovade men ej infriade anslagsökningar till viss regional teater- och musikverksamhet samt till försöksverksamheten med professionella ensembler i län utan teaterinstitution. För budgetåret 1992/93 redovisar kulturrådet stora och angelägna behov inom de olika kulturområdena och begär en ökning av medlen med 2 milj.kr., motsvarande den tidigare minskningen.

För egen del vill jag anföra följande. Värdet av denna utvecklingsresurs har tidigare klargjorts bl.a. genom uttalande av kulturutskottet vid riksdagsbehandlingen av 1991 års budgetproposition (KrU20 s. 22). Jag instämmer helt i utskottets bedömning. Trots detta är jag inte beredd att föreslå någon ökning av anslagsposten utöver prisomräkning. Jag har tidigare nämnt att satsningar bör göras på bl.a. den regionala teater- och musikverksamheten. Då kulturrådet för innevarande budgetår över detta anslag ansett sig behöva stödja viss regional teater- och musikverksamhet m.m., bör de därtill använda medlen kunna frigöras för andra ändamål. En viss avlastning innebär också de förslag som jag senare kommer att lägga fram om kostnaderna vid statens musiksamlingar. Det skapar reella förutsättningar för kulturrådet att pröva om stödet till försöksverksamheten med länskonstnärer kan återupptas och för bidrag till övriga angelägna områden.

Teater, musik och dans

Ekonomin för *Drottningholmsteatern* har under senare tid utsatts för påfrestningar. Det är nu svårt för Stiftelsen Drottningholms teatermuseum att vidmakthålla föreställningsverksamhetens kvalitet och omfattning. Enligt min uppfattning är det angeläget att Drottningholmsteaterns föreställningsverksamhet kan bedrivas i den omfattning som de kulturhistoriskt värdefulla lokalerna medger och på den höga konstnärliga nivå som gett teatern en internationell ställning. Jag föreslår därför en uppräkning av bidraget till teatern med 2 106 000 kr.

Stiftelsen *Dansens Hus* startade sin verksamhet i januari 1991. Stiftelsebildare är Operan, Svenska riksteatern, Göteborgs musikteater, Östergötlands länsteater, Malmö stadsteater, Dansmuseifonden och Danscentrum. Enligt en överenskommelse mellan staten, Stockholms läns landsting och Stockholms stad skulle verksamheten finansieras genom att staten bidrar med 50 % och landstinget och staden med 25 % vardera. Under kalenderåret 1991 bidrog Stockholms stad med 2 080 000 kr. och landstinget med 1 milj.kr. Staten bidrog med 5 milj.kr. till driften under detta anslag och med 1,1 milj.kr. för att täcka upp uteblivet bidrag från landstinget. Enligt vad jag har erfarit kommer Stockholms stad att kalenderåret 1992 bidra med 2 150 000 kr. och Stockholms läns landsting med 1 milj.kr. Att landstinget inte fullt ut vill stå för sin andel av bidragsgivningen skapar naturligtvis svårigheter att driva verksamheten. Jag avser att ta initiativ till överläggningar med Stockholms läns landsting i denna fråga.

Jag har för budgetåret 1992/93 beräknat det totala statsbidraget till Dansens Hus till 6 820 000 kr. Jag har därvid bl.a. räknat med full kostnadstäckning för ökade hyror för befintliga lokaler samt för nya repetitionslokaler för Cullbergbaletten i anslutning till Dansens Hus.

För Marionetteatern har jag beräknat en ökning av bidraget med totalt 257 000 kr.

Kulturrådet har under våren 1991 gjort en översyn av skådebaneverksamheten kallad Skådebanornas fortsatta utveckling (Rapport från statens kulturråd 1991:6). Jag delar kulturrådets uppfattning att statsbidraget till de regionala skådebanorna och till Riksskådebanans verksamhet bör sammanföras till en ny gemensam anslagspost och att medlen bör förvaltas av styrelsen för Riksskådebanan. Detta bör underlätta för Skådebanan att utveckla verksamheten och att arbeta med publikverksamhet i hela landet. Jag har för budgetåret 1992/93 beräknat statsbidraget under den nya anslagsposten till skådebaneverksamhet till 4 282 000 kr. Av detta belopp beräknades för innevarande budgetår 1 484 000 kr. avseende Riksskådebanan under anslagsposten Kultur i arbetslivet under detta anslag och 2 739 000 kr. avseende bidrag till regionala skådebanor under anslaget Bidrag till regionala och lokala teater-, dans- och musikinstitutioner.

Lokal biblioteksverksamhet

Stödet till lokal biblioteksverksamhet infördes budgetåret 1985/86 som ett tidsbegränsat utvecklingsbidrag till kommuner vars biblioteksverksamhet väsentligt legat under genomsnittet (prop. 1984/85:100 bil. 10, KrU21). Statens kulturråd har därefter fördelat sådana medel i form av treåriga lokala utvecklingsbidrag. För att minska väntetiderna för erhållande av utvecklingsbidrag utökades från budgetåret 1989/90 stödinsatsen genom en förstärkning av anslaget (prop. 1988/89:100 bil. 10, KrU15). I och med denna uppräkning kunde man snabbare uppnå önskade effekter av bidraget varför bidragsverksamheten bedömdes kunna slutföras under perioden 1989/90 - 1991/92.

Det svenska folkbiblioteksväsendet utgör en väsentlig kulturpolitisk faktor och det är angeläget att de lokala bibliotekens verksamhet och roll av lokala kulturhus upprätthålls. Folkbiblioteken har genomgående kommunalt huvudmannaskap. Att kommunerna bär detta ansvar bedömer jag vara helt i linje med den allmänna utvecklingen av ansvarsfördelningen mellan stat och kommun. Jag hyser det största förtroende för kommunernas vilja och förmåga att behålla och utveckla folkbibliotekens roll som basenheter i det lokala kulturnätverket. Jag noterar härvid att utvecklings- och försöksverksamheter diskuteras resp. bedrivs runt om i landet även oberoende av statligt utvecklingsstöd.

Kulturrådet konstaterar i sin långtidsbedömning att standardskillnaderna mellan de kommunala biblioteken, som länge sågs som mycket besvärande, avsevärt har minskat under 1980-talet. Rådet har reserverat medel för att kunna fullborda utvecklingsarbetet och som planerat avveckla bidraget under kommande treårsperiod. Totalt kommer bidrag

att ha fördelats till ca 20 kommuner. Då det avsedda utvecklingsarbetet således är avslutat föreslår jag att anslagsposten avvecklas.

Internationellt kulturutbyte

I regeringsförklaringen anförs att den svenska kulturen får ökad betydelse när vi under de kommande åren tar steget in i det europeiska samarbetet. Vår kultur bör föras ut i det övriga Europa samtidigt som vi stärker vår egen kulturella identitet. Jag vill i detta sammanhang göra en översiktlig redovisning av statens kulturråds och stiftelsen Svenska institutets bidrag till det internationella kulturutbytet.

Statens kulturråds bidrag, som för närvarande uppgår till ca 3,5 milj.kr., används till skilda ändamål såsom verksamhetsbidrag till internationella organisationer, deltagande i internationella konferenser och festivaler, kulturellt och kulturpolitiskt erfarenhetsutbyte, teater-, dans- och musikinstitutioners och fria gruppers gästspelsutbyte, museers och konstnärsgruppers utställningsutbyte samt andra utlandsturnéer.

Svenska institutets medel avser bidrag till bl.a. teater-, dans- och musikgästspel samt utställningar. Bidraget uppgår till ca 1,5 milj.kr.

Bidragsfördelningen rör till en del samma områden. I proposition 1978/79:147 (KrU31, rskr. 348) om informations- och kulturutbyte med utlandet lades uppgiftsfördelningen mellan Svenska institutet och kulturrådet fast. Denna innebar att Svenska institutet skulle svara för bidrag till kulturutbyte som kräver förhandlingar, teknisk samverkan eller särskilda initiativ medan kulturrådet skulle svara för kulturutbyte som kräver endast ekonomiska bidrag. Någon strikt uppgiftsfördelning har dock inte tillämpats. En smidig bidragsgivning har emellertid kunnat genomföras genom informella kontakter och överenskommelser.

Bidragen till internationellt kulturutbyte, som syftar till att stödja kulturlivets egna behov och önskemål utan att styra innehåll och inriktning, är en värdefull del i den pågående internationaliseringen. De utgör en stimulans för det svenska kulturlivet och ger svenska konstnärer av alla kategorier möjlighet att mäta sig internationellt och hävda sin kvalitet i ett sammanhang utanför det nationella. Jag har för avsikt att senare ta initiativ till ett fortsatt arbete inom kulturdepartementet för den kulturella integrationen i Europa.

Chefen för utbildningsdepartementet har under åttonde huvudtiteln föreslagit att Unescos kulturfond skall erhålla ett bidrag på 100 000 kr. Detta bidrag har delvis åstadkommits genom medel från kulturbudgeten.

Övrigt

För anslagsposter under detta anslag som jag inte har berört särskilt har jag beräknat kompensation för prisutvecklingen. För Svenskhemmet Voksenåsen har jag dessutom beräknat kompensation för viss del av hyreskostnaden.

Av den reservation som redovisats under anslaget hänför sig ca 4,3 milj.kr. till det lokala biblioteksstödet i enlighet med vad jag nyss nämnt. Övrig del av reservationen beror huvudsakligen på att bidrag, vilka beslutas under maj - juni, inte har hunnit rekvireras till den 1 juli.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

till *Bidrag till utvecklingsverksamhet inom kulturområdet m.m.* för budgetåret 1992/93 anvisa ett reservationsanslag på 113 744 000 kr.

B 3. Bidrag till samisk kultur

1990/91	Utgift	4 115 809[1]	Reservation	1 313 190[1]
1991/92	Anslag	5 646 000[1]		
1992/93	Förslag	6 872 000		

[1] Anvisat under åttonde huvudtiteln, anslaget G 3

Ur detta anslag kan bidrag utgå till olika former av samisk kulturverksamhet och till de samiska organisationerna i enlighet med de i prop. 1976/77:80 (s. 116, 122, 128-132 och 148, KrU43, rskr. 289) angivna riktlinjerna. Medlen fördelas av samefondens kulturdelegation.

Med anledning av förslag i prop. 1989/90:90 om forskning (avsnitt 17, KrU23, rskr. 334) disponerar samefondens kulturdelegation under nästa budgetår 595 000 kr. under anslaget Forsknings- och utvecklingsinsatser inom kulturområdet.

Styrelsen för samefonden

Samefonden föreslår, utöver automatiska kostnadsökningar, en ökning av anslagsramen med 2,1 milj.kr. I detta belopp ingår bland annat ökade resurser för särskilda insatser för språket och utbildningsinsatser inom kulturmiljöområdet.

Utredning om samisk teater

Kiruna kommun har till utbildningsdepartementet givit in en utredning om samisk teater. Kulturrådet har i sitt yttrande över förslagen i utredningen Samisk teater föreslagit att staten tar ett långsiktigt bidragsansvar för att etablera en samisk teaterinstitution. Kulturrådet fastslår i sitt yttrande att staten bör vara en primär bidragsgivare till en samisk teater. Kulturrådet föreslår att den samiska teatern byggs upp långsiktigt och att storleken i inledningsskedet ligger på motsvarande 10 årsverken. Uppbyggnaden bör ske som en treårig utvecklingsverksamhet. Staten fö-

reslås svara för hela lönekostnaden samt ge ett produktionsbidrag. De lokala och regionala myndigheterna i de berörda länen i norra Sverige förutsätts svara för övriga produktions-, distributions- och lokalkostnader. Kulturrådet föreslår att statsbidraget för budgetåret 1992/93 uppgår till 2,6 milj.kr. och förs upp under en ny anslagspost avsedd för bidrag till samisk teater.

Föredragandens överväganden

Enligt de riktlinjer som har fastställts av regeringen och riksdagen (prop. 1976/77:80 s. 107) har det klart uttalats att samerna utgör en etnisk minoritet i Sverige, som, i egenskap av ursprunglig befolkning i sitt eget land, intar en särskild ställning både gentemot majoritetsbefolkningen och andra minoritetsgrupper.

Den positiva särbehandlingen av samernas kultur kommer till uttryck genom att i statsbudgeten finns upptaget ett särskilt anslag för detta ändamål.

Som har redovisats i olika sammanhang och senast i samband med ställningstagandet till förslagen i rapporten (Ds 1989:38) Samisk kultur bör det ankomma på samerna själva att svara för fördelningen av det särskilda stödet till samisk kultur. Detta sker på ett smidigt sätt genom samefondens kulturdelegation, som har samisk majoritet. Kulturdelegationens stödmöjligheter har ökat betydligt under senare år genom att statsbidraget sedan budgetåret 1990/91 i stort sett har fördubblats.

Samisk teater

När frågan om den samiska teaterförsörjningen nu aktualiseras är det enligt min mening rimligt att den behandlas i enlighet med de riktlinjer som jag tidigare redovisat.

Det bör således ankomma på samefondens kulturdelegation att bedöma på vilket sätt och med vilka ekonomiska insatser som den samiska befolkningens efterfrågan på samisk teater skall kunna tillgodoses. Det bör också ankomma på samerna själva att ta ställning till om sådana teaterinsatser skall ses ur ett strikt nationellt perspektiv eller om det kan vara praktiskt att söka ett samarbete mellan de samiska befolkningsgrupperna i de olika nordiska länderna.

För att öka kulturdelegationens möjligheter att bevilja bidrag för bl.a. teaterverksamhet föreslår jag att anslaget räknas upp med 1 226 000 kr.

I detta sammanhang finns det anledning att notera att statens kulturråd under en följd av år har beviljat bidrag också till samisk kulturverksamhet, inkl. samisk teater. Den bidragsgivningen har utgått från traditionella kulturpolitiska aspekter. Jag utgår ifrån att kulturrådet även i fortsättningen kommer att stödja sådan samisk verksamhet om den uppfyller de krav som rådet uppställer för sin bidragsgivning.

Övrigt

Den reservation som redovisats under anslaget beror huvudsakligen på att bidrag, vilka beslutats inte hunnit rekvireras till den 1 juli.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

till *Bidrag till samisk kultur* för budgetåret 1992/93 anvisa ett reservationsanslag på 6 872 000 kr.

B 4. Stöd till icke-statliga kulturlokaler

1990/91	Utgift	25 000 000[1]
1991/92	Anslag	25 000 000[1]
1992/93	Förslag	50 000 000

[1] Anvisat under elfte huvudtiteln, anslaget B 11. Stöd till icke-statliga kulturlokaler.

Från anslaget betalas bidrag för ny- eller ombyggnad — inbegripet standardhöjande reparationer, handikappanpassning samt utbyte och komplettering av inventarier — av musei-, teater- och konsertlokaler som tillhör någon annan än staten. Bidrag lämnas med högst 30 % av kostnaderna vid nybyggnad och med högst 50 % vid ombyggnad.

Frågor om bidrag prövas av boverket efter hörande av statens kulturråd. Närmare bestämmelser för stödet finns i förordningen (1990:573) om stöd till vissa icke-statliga kulturlokaler.

För varje budgetår fastställer riksdagen en ram för beslut om bidrag. Ramen för budgetåret 1991/92 fastställdes till 25 milj.kr. Av sysselsättningsskäl har ramen vidgats med ytterligare 25 milj.kr. För budgetåret 1991/92 gäller således en ram på sammanlagt 50 milj.kr.

Boverket

Boverket föreslår att ramen för stöd till icke-statliga kulturlokaler fastställes till 25 milj.kr. för budgetåret 1992/93.

Föredragandens överväganden

Jag förordar att det även för nästa budgetår fastställs en beslutsram för stödet till icke-statliga kulturlokaler och att den bestäms till 25 milj.kr.

Den tid som förflyter mellan beslut om och utbetalning av bidrag kan för närvarande uppskattas till i genomsnitt mellan ett halvt och ett år. Med hänsyn härtill och till den ökning av beslutsramen som riksdagen godkänt för innevarande budgetår beräknar jag behovet av medel för utbetalning av bidrag under budgetåret 1992/93 till 50 milj.kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

1. medge att ramen för beslut om stöd till vissa icke-statliga kulturlokaler fastställs till 25 000 000 kr. för budgetåret 1992/93,
2. till *Stöd till icke-statliga kulturlokaler* för budgetåret 1992/93 anvisa ett förslagsanslag på 50 000 000 kr.

Ersättningar och bidrag till konstnärer

B 5. Visningsersättning åt bild- och formkonstnärer

1990/91	Utgift	39 520 000[1]
1991/92	Anslag	54 601 000[1]
1992/93	Förslag	56 785 000

[1] Anvisat under åttonde huvudtiteln, anslaget G 4

Från anslaget lämnas ersättning till bild- och formkonstnärer för att deras verk i offentliga institutioners ägo visas för allmänheten eller används på annat allmännyttigt sätt (visningsersättning).

Visningsersättningen anvisas i form av ett fast årligt belopp som tillförs *Sveriges bildkonstnärsfond*, inrättad den 1 juli 1982. Fondmedlen får användas dels för ändamål som syftar till att ge yrkesverksamma konstnärer ekonomisk och arbetsmässig trygghet, dels för andra ändamål som berör verksamhet inom bildkonstens område. Med fondmedel betalas också viss del av konstnärsnämndens förvaltnings- och lokalkostnader.

Frågor rörande fonden och fondmedlens användning handläggs av ett organ inom konstnärsnämnden, kallat styrelsen för Sveriges bildkonstnärsfond. Styrelsens verksamhet regleras i förordningen (1988:831) med instruktion för konstnärsnämnden och i förordningen (1982:600) om Sveriges bildkonstnärsfond.

Konstnärsnämnden

Konstnärsnämndens styrelse föreslår att anslaget med hänsyn till inflationen höjs med 3 276 000 kr.

Föredragandens överväganden

Visningsersättningen infördes den 1 juli 1982. Den uppgick då till 19,7 milj.kr. Anslaget för innevarande budgetår uppgår till 54,6 milj.kr., vilket innebär att ersättningen under dessa tio år har ökat med nära 35 milj.kr. Den senaste förstärkningen genomfördes så sent som innevarande budgetår, då anslaget ökade med drygt 15 milj.kr.

Anslaget bör för nästa budgetår föras upp med 56 785 000 kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

till *Visningsersättning åt bild- och formkonstnärer* för budgetåret 1992/93 anvisa ett anslag på 56 785 000 kr.

B 6. Bidrag till konstnärer

1990/91	Utgift	27 332 104[1]	Reservation[2]	3 434 769[1]
1991/92	Anslag	30 562 000[1]		
1991/92	Anslag exkl. mervärdeskatt	30 407 000[1]		
1992/93	Förslag	31 624 000		

[1] Anvisat under åttonde huvudtiteln, anslaget G 5
[2] Exkl. mervärdeskatt

Från anslaget lämnas bidrag enligt förordningen (1976:528) om bidrag till konstnärer. Bidragen kan ha formen av konstnärsbidrag eller projektbidrag.

Konstnärsbidrag kan beviljas för att ge aktiva konstnärer ekonomisk trygghet. Konstnärsbidrag kan också tilldelas konstnärer för andra ändamål, t.ex. för resor och internationell kontaktverksamhet. Det kan ges till samma konstnär för högst fem år i sänder utan omprövning. Bidrag av pensionskaraktär och bidrag till efterlevande får beviljas årligen utan tidsgräns.

Projektbidrag skall avse målinriktat konstnärligt utvecklingsarbete av mer kostnadskrävande natur. Bidrag kan ges för avgränsade projekt som kan antas få betydelse för utvecklingen inom det aktuella konstområdet eller som utgör försök att vidga användningen av konstnärlig verksamhet till nya områden i samhället.

Konstnärsbidrag och projektbidrag utdelas av styrelsen för Sveriges författarfond till dramatiker, författare, översättare och kulturjournalister och av konstnärsnämnden till övriga konstnärer.

Eftersom upphovsmän på musikområdet och fonogramartister inte ersätts för den fria biblioteksutlåningen av deras verk finns under detta anslag medel för särskilda insatser till förmån för nämnda konstnärsgrupper. Medlen disponeras av konstnärsnämnden enligt förordningen (1989:500) om vissa särskilda insatser på kulturområdet.

Enligt samma förordning kan bidrag lämnas till projekt på filmområdet. Medel för detta ändamål anvisas under anslaget Filmstöd.

Konstnärsnämnden skall enligt förordningen (1988:831) med instruktion för konstnärsnämnden, vid sidan av uppgiften att besluta om bidrag och ersättningar till konstnärer, hålla sig underrättad om konstnärernas ekonomiska och sociala förhållanden. Nämnden skall också gemensamt med styrelsen för Sveriges författarfond avge förslag till innehavare av inkomstgaranti för konstnärer.

Konstnärsnämnden leds av en styrelse. Inom nämnden finns vidare fyra organ för handläggning av ärenden rörande bidrag och ersättningar till konstnärer, nämligen styrelsen för Sveriges bildkonstnärsfond, arbetsgruppen för upphovsmän på musikområdet, arbetsgruppen för musiker och sångare samt arbetsgruppen för scen- och filmkonstnärer.

1.	Bidrag till författare, översättare och kulturjournalister	2 041 000
2.	Bidrag till dramatiker	2 196 000
3.	Bidrag till bild- och formkonstnärer	4 987 000
4.	Bidrag till upphovsmän på musikområdet	3 441 000
5.	Bidrag till scen- och filmkonstnärer samt musiker och sångare	11 919 000
6.	Särskilda insatser för upphovsmän på musikområdet samt musiker och sångare	3 488 000
7.	Särskilda insatser för enskilda konstnärers deltagande i internationellt kulturutbyte på bild-, form-, ton- och scenområdena	2 335 000
		30 407 000

[1] Anslaget får även användas för att betala förvaltningskostnader hos de medelsfördelande myndigheterna.

Styrelsen för Sveriges författarfond

Styrelsen begär en höjning av bidragsmedlen till *författare, översättare och kulturjournalister* som kompensation för automatiska kostnadsökningar m.m. (+368 000 kr.) samt för bidrag till deltagande i internationellt kulturutbyte (+61 000 kr.). Vidare begärs att bidragsmedlen till *dramatiker* räknas upp med 334 000 kr., varav 64 000 kr. för internationellt kulturutbyte.

Konstnärsnämnden

1. Konstnärsnämnden noterar med tillfredsställelse riksdagens uttalande att upphovsmän på musikområdet bör få ersättning för att musikalier används på bibliotek samt att regeringen med utgångspunkt i konstnärsnämndens utredningspromemoria Ersättning för biblioteksmusik från 1985 bör utarbeta en beräkningsmodell för sådan ersättning.

Nämnden anser att mycket starka skäl talar för att ersättningen utformas enligt promemorians modell och anför att anslagsbehovet för budgetåret 1992/93 därvid skulle uppgå till totalt 4 928 000 kr.

2. Konstnärsnämnden föreslår att anslaget till enskilda konstnärers deltagande i internationellt kulturutbyte på bild-, form-, ton- och scenområdena höjs med 1 milj.kr. och att en större eller mindre del därav efter styrelsens bedömning får användas för att i Sverige skapa mötesplatser mellan svenska och utländska konstnärer.

3. För att stödja fortsatt utveckling av landets ca 20 kollektivverkstäder och ateljéföreningar med bidrag till inventarier och utrustning begär konstnärsnämnden 2 milj.kr.

Föredragandens överväganden

I samband med behandlingen av budgetförslaget för budgetåret 1991/92 har riksdagen uttalat att upphovsmän på musikområdet samt musiker och sångare bör få ersättning för att musikalier används på bibliotek. Enligt riksdagen bör regeringen — med utgångspunkt i ett förslag från

konstnärsnämnden — utarbeta en beräkningsmodell för denna ersättning.

Med anledning av riksdagens ställningstagande har regeringen uppdragit åt statens kulturråd att se över formerna för de särskilda insatser för upphovsmän på musikområdet samt musiker och sångare som bör göras för att deras verk utnyttjas på bibliotek. Kulturrådet bör därvid bl.a. pröva huruvida konstnärsnämndens förslag kan anses vara förenligt med den anpassning till förhållandena inom EG som ett svenskt medlemsskap kommer att kräva, och, om så inte är fallet, föreslå alternativa former för insatser för upphovsmännen. Jag är därför inte beredd att för närvarande föreslå någon beräkningsmodell för denna ersättning.

Jag delar konstnärsnämndens uppfattning om det väsentliga i ett ökat internationellt utbyte på det konstnärliga området och har förståelse för att mer aktiva insatser kan krävas från svensk sida för att möten mellan svenska och internationella konstnärer i högre grad än för närvarande kommer till stånd inom Sverige. Medlen för särskilda insatser för deltagande i ett internationellt kulturutbyte bör därför även kunna få disponeras för utländska konstnärers vistelse i Sverige.

Konstnärsnämnden har begärt en höjning av anslaget för att kunna öka stödet till landets kollektivverkstäder och ateljéföreningar. Jag vill erinra om att styrelsen för Sveriges bildkonstnärsfond vid sidan av uppgiften att värna om enskilda bild- och formkonstnärer har möjlighet att tillgodose andra för konstnärlig yrkesutövning angelägna ändamål av den typ som kollektivverkstäderna utgör. Jag anser följaktligen att det ankommer på bildkonstnärsfondens styrelse att prioritera mellan individuella och kollektiva ändamål inom ramen för fondens ansvarsområde.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

till *Bidrag till konstnärer* för budgetåret 1992/93 anvisa ett reservationsanslag på 31 624 000 kr.

B 7. Inkomstgarantier för konstnärer m.m.

1990/91	Utgift	11 889 155[1]
1991/92	Anslag	14 958 000[1]
1992/93	Förslag	17 757 000

[1] Anvisat under åttonde huvudtiteln, anslaget G 6

Enligt förordningen (1976:504) om inkomstgarantier för konstnärer kan inkomstgaranti beviljas konstnärer som står för konstnärlig verksamhet av hög kvalitet och stor betydelse för svenskt kulturliv. Beslut om innehavare av inkomstgaranti fattas av regeringen efter gemensamt

förslag av konstnärsnämnden och styrelsen för Sveriges författarfond eller efter yttrande av dessa organ.

Inkomstgaranti kan per år uppgå till högst fem gånger det basbelopp som enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring gällde vid kalenderårets ingång. Det för kalenderåret 1992 fastställda basbeloppet är 33 700 kr. Garantins maximibelopp för år 1992 uppgår således till 168 500 kr. Detta maximibelopp minskas med innehavarens årsinkomst upp till ett basbelopp och med 75 % av årsinkomsten i övrigt.

Regeringen har för budgetåret 1991/92 fastställt antalet inkomstgarantier till 151. Härav avser tio garantirum personer som innehaft tidsbegränsade lärartjänster inom högre konstnärlig utbildning och ett garantirum professor Pontus Hultén.

Långtidsstipendier för konstnärer utgår under högst tio år och motsvarar tre basbelopp per år. För budgetåret 1991/92 utgår 15 långtidsstipendier, som fördelas av konstnärsnämnden.

Konstnärsnämnden

Konstnärsnämndens styrelse föreslår att ytterligare 15 långtidsstipendier inrättas budgetåret 1992/93 samt hemställer att regering och riksdag uttalar att 15 nya stipendier skall inrättas varje budgetår tills antalet uppgår till sammanlagt 150.

Konstnärsnämnden har i särskild skrivelse anmält ett förslag att kulturjournalisten Sigvard Hammar tilldelas inkomstgaranti från och med nästa budgetår. Nämnden anser att ett eventuellt garantirum till Hammar bör ligga utanför de nu befintliga.

Styrelsen för Sveriges författarfond

Styrelsen föreslår att nu gällande bestämmelser för fördelning av långtidsstipendier ändras så att bidrag till författare, översättare och dramatiker i fortsättningen prövas av författarfonden. Denna uppfattning har också i särskild skrivelse framförts av Konstnärliga och litterära yrkesutövares samarbetsnämnd.

Föredragandens överväganden

Jag föreslår att antalet garantirum för nästa budgetår ökas med fem.

Till innehavare av inkomstgaranti utses enligt gällande bestämmelser konstnärer som står för konstnärlig verksamhet av hög kvalitet och stor betydelse för svenskt kulturliv. Garantin är således primärt avsedd för dem som direkt ägnar sig åt konstnärlig yrkesutövning. Undantagsvis har det dock hänt, att regeringen på grund av särskilda omständigheter beviljat inkomstgaranti även om personen i fråga inte varit konstnär i vedertagen mening.

Sigvard Hammar har ägnat sin livsgärning åt musiken. Han har gjort betydande insatser som kritiker, som musikproducent i radion, som presentatör av musik vid konsertevenemang och som initiativtagare till

och drivande kraft i Lapplands festspel. Hans outtröttliga arbete har varit — och är fortfarande — av mycket stor betydelse för svenskt musikliv. Jag finner det angeläget att Hammar tillförsäkras ekonomisk trygghet genom att tilldelas inkomstgaranti för konstnärer. Jag avser att senare återkomma till regeringen med förslag att ett av de nya garantirummen för nästa budgetår skall gälla Hammar.

Genom beslut av riksdagen (1990/91:KrU21, rskr. 230) har fr.o.m. innevarande budgetår en ny typ av stipendier inrättats. De s.k. långtidsstipendierna är för närvarande femton till antalet och utgår under tio år med ett belopp motsvarande tre basbelopp per år. Riksdagsbeslutet innebär att författare, översättare och dramatiker inte kommer i fråga för dessa stipendier.

Jag finner det angeläget att långtidsstipendierna i fortsättningen står öppna för samtliga konstnärskategorier och föreslår därför att stipendierna fr.o.m. budgetåret 1992/93 fördelas både av författarfonden och konstnärsnämnden. Jag föreslår vidare att antalet stipendier för nästa budgetår ökas med 15.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

1. godkänna vad jag anfört om fördelningen av långtidsstipendier,
2. till *Inkomstgarantier för konstnärer m.m.* för budgetåret 1992/93 anvisa ett förslagsanslag på 17 757 000 kr.

B 8. Ersättning åt författare m.fl. för utlåning av deras verk genom bibliotek m.m.

1990/91	Utgift	68 374 000[1]
1991/92	Anslag	79 538 000[1]
1992/93	Förslag	77 773 000

[1] Anvisat under åttonde huvudtiteln, anslaget G 7

Gällande bestämmelser om *biblioteksersättning* finns i förordningen (1962:652) om Sveriges författarfond. Ersättning ges för utlåning genom folkbibliotek och skolbibliotek av litterärt verk i original av svensk eller i Sverige bosatt upphovsman och litterärt verk i svensk översättning. Ersättning ges även för böcker som ingår i folk- och skolbibliotekens referenssamlingar.

Från detta anslag överförs årligen till Sveriges författarfond medel som beräknas på grundval av vissa grundbelopp för biblioteksersättningen. Innevarande budgetår uppgår grundbeloppen i fråga om originalverk till 77 öre för hemlån och till 308 öre för referensexemplar samt i fråga om översatt verk till 38,5 öre för hemlån och till 154 öre för referensexemplar. Av fondens medel utbetalas individuell ersättning till för-

fattare och översättare (författarpenning och översättarpenning). Författarpenningen uppgår till 46 öre för hemlån och 184 öre för referensexemplar samt översättarpenningen 23 öre för hemlån och 92 öre för referensexemplar. För upphovsmän med höga utlåningssiffror gäller vissa begränsningar. Styrelsen för Sveriges författarfond kan också bestämma att ersättning till viss upphovsman skall utgå med högre belopp än det statistiskt beräknade. Denna möjlighet använder styrelsen för att utse innehavare av s.k. garanterad författarpenning, vilken för kalenderåret 1992 har fastställts till 96 000 kr. För närvarande utgår garanterad författarpenning till 235 upphovsmän. Återstoden av fondens medel, den s.k. fria delen, används efter styrelsens bestämmande till pensioner, understöd, stipendier och andra för författare, översättare m.fl. gemensamma ändamål.

Ersättning åt författare och översättare för utnyttjande av deras verk i form av *talböcker och taltidningar* fördelas av Sveriges författarförbund enligt regler som förbundet fastställer.

Från anslaget utgår också medel till Sveriges författarfond för resestipendier till svenska författare för vistelse i annat nordiskt land samt medel till Sveriges författarförbund för nordiskt författarsamarbete.

Mellan regeringen och de upphovsmannaorganisationer som berörs av biblioteksersättningen ingicks den 12 september 1985 en överenskommelse om förhandlingar angående biblioteksersättningens grundbelopp. Enligt överenskommelsen åtar sig regeringen att som ett led i beredningen av sitt förslag till statsbudget förhandla med organisationerna om storleken av grundbeloppet för hemlån av originalverk. När avtal träffats skall regeringen lägga fram förslag till riksdagen om anslagsberäkning på grundval av det avtalade grundbeloppet.

Anslagets fördelning budgetåret 1991/92

1. Ersättning åt författare m.fl. för utlåning av deras verk genom bibliotek	75 521 000
2. Ersättning åt författare och översättare för utnyttjande av deras verk i form av talböcker och taltidningar	3 929 000
3. Nordiska författarstipendier	66 000
4. Nordiskt författarsamarbete	22 000
	79 538 000

Styrelsen för Sveriges författarfond

På grund av den tid som åtgår för att beräkna den faktiska utlåningen m.m. från biblioteken föreslår fondstyrelsen att budgeteringen av biblioteksersättningen i fortsättningen skall grunda sig på prognoser om det kalenderår som föregår det budgetår som budgetpropositionen avser. Detta skulle dels innebära en anpassning till de reella förhållandena vad gäller beräkningen av de individuella författar- och översättarpenningarna, dels möjliggöra för fonden att redan vid ingången av budgetåret känna till det belopp som fonden har att disponera.

Fondstyrelsen förutser att den sammanlagda utlåningen vid folk- och skolbiblioteken kommer att uppgå till 100 miljoner lån under år 1991. Liksom föregående år har styrelsen i sin beräkning inbegripit en schablonmässig uppskattning av lån i folkbibliotekens uppsökande verksamhet. Lånen i den uppsökande verksamheten har på grundval av föreliggande statistik uppskattats till 11 miljoner utöver det antal som registreras via lånekort. Beståndet av referensböcker i folk- och skolbiblioteken uppskattar styrelsen till 7,5 miljoner volymer.

Vid oförändrade grundbelopp beräknar styrelsen medelsbehovet för biblioteksersättningen till 73 593 000 kr. (-1 928 000 kr.).

Fondstyrelsen anhåller om att bidraget till nordiska författarstipendier skall ökas med 8 000 kr. med hänsyn till kostnadsökningarna.

Sveriges författarförbund

Författarförbundet räknar med att talboksframställningen för budgetåret 1992/93 kommer att ligga på samma nivå som tidigare år. Förbundet yrkar en uppräkning av talboks- och taltidningsersättningen, som motsvarar dels det ökade antalet talböcker, dels en höjning av biblioteksersättningen. Sammanlagt begär förbundet 6 221 000 kr. för ändamålet (+2 292 000 kr.).

Föredragandens överväganden

Biblioteksersättningen utgör ett viktigt led i konstnärspolitiken och ger många författare, översättare m.fl. ett väsentligt tillskott till deras inkomster.

Mot den bakgrunden är det tillfredsställande att notera att betydande förstärkningar av grundbeloppet under senare år har kunnat åstadkommas. Utvecklingen sedan 1980 framgår av följande redovisning.

År	Örestal
1980/81	30
1981/82	32
1982/83	36
1983/84	37
1984/85	40
1985/86	42
1986/87	45
1987/88	48
1988/89	55
1989/90	63
1990/91	69
1991/92	77

Som jag tidigare har redovisat har, i enlighet med den överenskommelse som år 1985 träffades mellan regeringen och vissa upphovsmannaorganisationer, en särskild förhandlingsman tillkallats för att med dessa organisationer förhandla om grundbeloppets storlek för nästa budgetår.

I avvaktan på resultatet av dessa förhandlingar beräknar jag medelsbehovet för biblioteksersättningen för nästa budgetår med utgångspunkt i gällande grundbelopp. Som grund för beräkningen har jag godtagit de prognoser för utlåning och referensbestånd, som styrelsen för Sveriges författarfond har gjort för år 1991. Detta innebär att jag också godtagit fondstyrelsens förslag om ändrat prognosår för budgetberäkningen. Preliminärt bör 73 595 000 kr. beräknas för ändamålet. Jag avser att återkomma till regeringen i denna fråga när överenskommelse om grundbelopp för budgetåret 1992/93 träffats med upphovsmännens organisationer.

För talboks- och taltidningsersättning har jag för budgetåret 1992/93 beräknat ett bidrag av 4 086 000 kr.

För nordiska författarstipendier och nordiskt författarsamarbete beräknar jag 69 000 kr. resp. 23 000 kr.

Sammanlagt beräknar jag anslaget till 77 773 000 kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

till *Ersättning åt författare m.fl. för utlåning av deras verk genom bibliotek m.m.* för budgetåret 1992/93 anvisa ett förslagsanslag på 77 773 000 kr.

B 9. Ersättning till rättighetshavare på musikområdet

1990/91	Utgift	3 120 000[1]
1991/92	Anslag	3 245 000[1]
1992/93	Förslag	3 375 000

[1] Anvisat under åttonde huvudtiteln, anslaget G 8

Från anslaget utgår ekonomisk kompensation till rättighetshavare på musikområdet för verkningarna av privatkopiering av fonogram. Efter överläggningar med berörda organisationer har medlen för budgetåret 1991/92 fördelats på följande sätt.

Mottagare	Belopp 1991/92
Svenska tonsättares internationella musikbyrå (STIM)	1 298 000
Svenska gruppen av the International Federation of Producers of Phonograms and Videograms (IFPI)	914 500
Svenska oberoende musikproducenter	59 000
Svenska artisters och musikers intresseorganisation (SAMI)	973 000
	3 245 000

Föredragandens överväganden

Anslagsbeloppet bör för nästa budgetår räknas upp med hänsyn till prisutvecklingen.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

till *Ersättning till rättighetshavare på musikområdet* för budgetåret 1992/93 anvisa ett anslag på 3 375 000 kr.

Föredragandens överväganden

Jag har i *underbilagorna 12.1* och *12.2* redovisat den översyn som teaterkostnadsutredningen gjort i betänkandet (SOU 1991:71) Teaterns kostnadsutveckling 1975 - 1990 med särskilda studier av Operan, Dramaten och Riksteatern samt remissinstanser och en sammanställning av remissyttrandena med anledning av betänkandet.

Teaterkostnadsutredningen har bl.a. redovisat och analyserat vilka faktorer som påverkat och påverkar kostnadsutvecklingen inom teaterområdet och jämfört denna med den allmänna kostnadsutvecklingen i samhället i övrigt. Utredningen har således i första hand utfört ett kartläggningsarbete och endast i ett par avseenden lämnat konkreta förslag.

Jag anser att utredningen utfört ett värdefullt arbete, som är av stor betydelse för förståelsen av teaterns speciella förutsättningar. Utredningens iakttagelser och synpunkter bör kunna beaktas när det gäller ekonomi, verksamhetsplanering m.m. inom teaterområdet.

Jag avser att i årets budgetproposition ta upp några av de frågor som aktualiseras i utredningen. Andra frågor kan det finnas anledning att återkomma till i kommande budgetpropositioner eller i andra sammanhang. En hel del av de synpunkter som utredningen presenterar är också av den arten att eventuella åtgärder bör övervägas av de enskilda teatrarna.

Kostnadsberäkningar

För att kunna jämföra kostnadsutvecklingen inom teaterområdet med utvecklingen inom samhället i stort har utredningen utarbetat ett särskilt teaterkostnadsindex, som bl.a. beaktar att personalkostnaderna utgör en mycket stor del av en teaters kostnader. Utifrån detta konstaterar utredningen att kostnaderna för teaterverksamhet stigit snabbare än kostnaderna i samhället i övrigt under perioden 1975 - 1990. Detta förklaras främst av att de sociala avgifterna ökat liksom det faktum att kostnadsökningar till följd av bl.a. ändrade arbetstidsbestämmelser har haft betydelse. En annan förklaring till den relativt stora kostnadsökningen är emellertid enligt utredningen att teaterproduktion är mycket personalintensiv med begränsade möjligheter till rationaliseringar.

Enligt min uppfattning är det en naturlig uppgift för statens kulturråd att noga följa kostnadsutvecklingen inom teaterområdet med utgångspunkt i det underlag som teaterkostnadsutredningen presenterat.

Verksamhetsform för Operan och Dramatiska teatern

Utredningen har företagit en särskild studie av företagsformen för Operan och Dramatiska teatern. I studien framhålls att aktiebolag är den enda form utanför myndighetsformen som bevarar äganderätten hos huvudmannen och som är speciellt utformad för producerande företag inkl. teatrar och andra kulturproducenter. Jag instämmer i utredning-

ens bedömningar beträffande aktiebolaget som den för närvarande lämpligaste företagsformen för Operan och Dramatiska teatern.

Resultatutjämningsfond för Operan, Dramatiska teatern och Svenska riksteatern

Utredningen föreslår att en översyn görs i fråga om aktiekapital och struktur i övrigt av det egna kapitalet vid Operan och Dramatiska teatern. Utredningen menar att storleken på aktiekapitalet är uppseendeväckande litet i förhållande till Operans och Dramatiska teaterns omslutning. Jag kan instämma i detta, men enligt min uppfattning är inte storleken på aktiekapital av avgörande betydelse i detta sammanhang. Operans och Dramatiska teaterns verksamhet drivs visserligen i aktiebolagsform, eftersom denna verksamhetsform har befunnits vara den lämpligaste, men staten står som garant för verksamheten vid de båda nationalscenerna. Av det skälet anser jag att frågan om en buffert, som kan tas i anspråk när behov uppkommer, är av större betydelse än aktiekapitalets storlek. Att en sådan buffert eller resultatutjämningsfond finns i verksamheten bör teatrarna själva ansvara för. Jag delar därför den uppfattning som min företrädare tidigare har anfört i denna fråga (prop. 1984/85:100 bil. 10 s. 445-446 och prop. 1985/86:100 bil. 10 s. 404-405). Jag kommer under anslagen till Operan, Dramatiska teatern och Svenska riksteatern att föreslå att vissa engångsmedel utgår som förstärkning av bidragen. Enligt min uppfattning bör dessa medel användas som bidrag till teatrarnas egna ansträngningar att bygga upp resultatutjämningsfonder.

Det framtida utnyttjandet av Södra teatern

Riksteatern är för närvarande huvudman för verksamheten vid Södra teatern i Stockholm. Södra teatern är en gästspelsscen för svenska och utländska teatrar och en mötesplats för kulturskapare från hela landet. Under senare tid har två utredningar presenterat förslag till framtida utnyttjande av teatern — dels utredningen om konstnärliga högskoleutbildningar, dels teaterkostnadsutredningen. Utredningen om konstnärliga högskoleutbildningar föreslår att operahögskolans verksamhet skall flytta till Södra teatern och teaterkostnadsutredningen föreslår att Operan i framtiden får tillgång till Södra teatern som sin andrascen.

Remissinstanserna är eniga om att operahögskolans scenproblem måste lösas. Flertalet är dock negativa till att operahögskolans verksamhet skall flytta till Södra teatern. Bland de argument som framförs mot en sådan lösning anförs att Södra teatern behövs för gästspelsverksamhet — inte minst för regionteatrar och fria grupper —, att det inte är lämpligt att operahögskolan splittrar sig genom att förutom undervisning också administrera den gästspelsverksamhet som skulle finnas kvar på Södra teatern samt att det krävs en om- och tillbyggnad av Södra teatern om operahögskolan skall kunna rymmas där.

Jag har förståelse för att operahögskolans lokalförsörjning måste lösas. Jag är emellertid inte övertygad om att det förslag som framförts av utredningen om konstnärliga högskoleutbildningar angående en flyttning av operahögskolans hela verksamhet till Södra teatern är det bästa. Enligt min uppfattning är det väsentligt att Södra teaterns unika scen är tillgänglig för gästspel från regionteatrar och fria grupper m.fl. samt för en vid publik. Det finns risk för begränsningar i dessa avseenden om scenen enbart eller till största delen skulle användas för skolbruk.

Med hänsyn till utredningsförslagen finner jag det lämpligt att överväga ändrat huvudmannnaskap för Södra teatern. Det ligger för övrigt i linje med Riksteaterns önskan att i enlighet med sitt 90-talsprogram vilja koncentrera sina uppgifter. För egen del anser jag att man i första hand bör undersöka möjligheten till ett samutnyttjande av Södra teatern för flera intressenter, där bl.a. både operahögskolans behov av en scen för föreställningar och Operans behov av en andrascen bör kunna beaktas. Jag avser att återkomma till regeringen med ett uppdrag till statens kulturråd att lämna förslag om det framtida utnyttjandet av Södra teatern. Jag har i denna fråga samrått med chefen för utbildningsdepartementet.

B 10. Bidrag till Svenska riksteatern

1990/91	Utgift	171 137 000[1]	Reservation	—
1991/92	Anslag	183 805 000[1]		
1992/93	Förslag	212 677 000		

[1] Anvisat under åttonde huvudtiteln, anslaget G 9

Medel till Svenska riksteatern är budgeterade inkl. mervärdeskatt.

Svenska riksteatern är en riksorganisation för lokala teaterföreningar. Till Riksteatern är även länsteaterföreningar knutna.

Enligt de av Kungl. Maj:t den 28 juni 1974 utfärdade bestämmelserna angående statsbidraget till Svenska riksteaterns verksamhet skall bidraget användas för central och regional produktion och distribution av teater som komplettering till regional och lokal teaterverksamhet. Riksteatern skall vidare förmedla teaterföreställningar och gästspel av andra institutioner och ensembler samt ge allmän information och rådgivning till yrkesmässigt arbetande teatrar och amatörteatrar. Teatern skall samarbeta med bl. a. Operan och Dramatiska teatern och i övrigt samverka med myndigheter och folkbildningsorganisationer och med institutioner inom teatern och andra konstområden.

Svenska riksteatern har under spelåret 1990/91 framfört 1 376 föreställningar. Antalet besök var 309 468. Riksteaterns utbud bestod av 60 turnéer, varav den egna produktionen omfattade 40.

Riksteaterns ekonomiska omslutning uppgick budgetåret 1990/91 till 210 864 000 kr., varav 171 137 000 kr. utgjordes av statsbidrag, 20 699 000 kr. av gager och 19 028 000 kr. av övriga intäkter.

Svenska riksteatern

1. Riksteatern begär en höjning av anslaget med ett procenttal motsvarande den beräknade höjningen av den allmänna kostnadsnivån inkl. under innevarande spelår av riksdagen beslutade skatter och avgifter.

2. Riksteatern begär vidare en ytterligare nivåhöjning av anslaget med 15 milj.kr. för att kunna vidareutveckla verksamheten.

3. För ökade kostnader för den finska teaterverksamheten begär Riksteatern 850 000 kr. Vidare föreslår Riksteatern en överföring till Sverigefinska Riksförbundet av de 765 000 kr. inom Riksteatens anslag som avser finsk amatörteater.

Statens kulturråd

Kulturrådet begär utöver kompensation för prisökningar ett återtagande av de 3 milj.kr. som Riksteaterns anslag minskade med budgetåret 1991/92.

Föredragandens överväganden

Jag har under inledningen till detta avsnitt redovisat mina ställningstaganden till teaterkostnadsutredningen. Mot bakgrund av de studier som utredningen gjort har jag beräknat en total ökning av bidraget till Svenska riksteatern med 28 872 000 kr. för nästa budgetår. Av detta belopp utgör 8,5 milj.kr. en engångsförstärkning som lämpligen bör ses som ett bidrag till Riksteaterns egna ansträngningar att bygga upp sin resultatutjämningsfond. Genom dessa åtgärder bör Riksteatern ha fått goda möjligheter att arbeta vidare utifrån sitt vid den senaste kongressen antagna 90-talsprogram.

Jag räknar med att den försöksverksamhet med finsk teater som pågått under tre år kan fortsätta.

När det gäller Södra teatern avser jag att återkomma till regeringen med ett uppdrag till statens kulturråd att lämna förslag om det framtida utnyttjandet av teatern. Jag har i inledningen till detta avsnitt behandlat denna fråga.

Cullbergbaletten har genom tillskapandet av Dansens Hus fått en hemmascen i Stockholm. Jag har under anslagsposten till Dansens Hus under anslaget Bidrag till utvecklingsverksamhet inom kulturområdet m.m. beräknat medel till hyreskostnader för repetitionslokaler för Cullbergbaletten i anslutning till Dansens Hus.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

till *Bidrag till Svenska riksteatern* för budgetåret 1992/93 anvisa ett reservationsanslag på 212 677 000 kr.

B 11. Bidrag till Operan

1990/91	Utgift	201 464 000[1]	Reservation	1 000 000[1]
1991/92	Anslag	213 937 000[1]		
1992/93	Förslag	251 644 000		

[1] Anvisat under åttonde huvudtiteln, anslaget G 10

Medel till Operan är budgeterade inkl. mervärdeskatt.

Operan bedriver sin verksamhet i aktiebolagsform. För verksamheten vid teatern gäller de av regeringen den 30 juni 1977 utfärdade bestämmelserna om statsbidraget till Operan (KRFS 1977:23).

Under spelåret 1990/91 gav Operan 348 föreställningar och konserter i Operahuset, på Drottningholmsteatern och på andra scener, varav 6 föreställningar under turnéer. Dessutom har ett antal specialevenemang getts. Antalet premiärer eller andra nyuppsättningar uppgick till 10. Genomsnittligt har 92 % av platserna varit belagda. Antalet besök vid Operans föreställningar och turnéer uppgick sammanlagt till 243 493.

Operans ekonomiska omslutning uppgick budgetåret 1990/91 till 267 625 000 kr., varav 201 464 000 kr. utgjordes av statsbidrag, 26 204 000 kr. av recetter och 39 957 000 kr. av övriga intäkter.

Operan

1. Operan framhåller att Operan behöver tillföras 10,8 milj.kr. utöver en prisomräkning på 5 % för att kunna upprätthålla oförändrad verksamhet.

2. För underhåll och modernisering av teknik och lokaler begär Operan 5 milj.kr.

3. Operan betonar att det befintliga aktiekapitalet på 50 000 kr. är otillräckligt och att 20 milj.kr. utgör ett minimum för drift av ett företag med Operans omfattning.

Statens kulturråd

Kulturrådet föreslår för budgetåret 1992/93 oförändrade statsbidrag med kompensation för prisökningar.

Föredragandens överväganden

Jag har under inledningen till detta avsnitt redovisat mina ställningstaganden till teaterkostnadsutredningen. Mot bakgrund av de studier som utredningen gjort har jag beräknat en total ökning av bidraget till Operan med 37 707 000 kr. för nästa budgetår. Av detta belopp utgör 20 480 000 kr. en ökning av verksamhetsmedlen och 13,2 milj.kr. en engångsförstärkning som lämpligen bör ses som ett bidrag till Operans egna ansträngningar att bygga upp sin resultatutjämningsfond. Jag har vidare beräknat full kompensation för ökade hyreskostnader. Genom des-

sa åtgärder räknar jag med att Operan har getts möjligheter att bedriva en framtida vital verksamhet.

Jag har i inledningen till detta avsnitt anfört att jag avser att återkomma till regeringen med ett uppdrag till statens kulturråd att lämna förslag om den framtida verksamheten vid Södra teatern. I det sammanhanget bör Operans behov av andrascen kunna aktualiseras.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

till *Bidrag till Operan* för budgetåret 1992/93 anvisa ett reservationsanslag på 251 644 000 kr.

B 12. Bidrag till Dramatiska teatern

1990/91	Utgift	117 092 000[1]	Reservation	—
1991/92	Anslag	125 587 000[1]		
1992/93	Förslag	145 790 000		

[1] Anvisat under åttonde huvudtiteln, anslaget G 11

Medel till Dramatiska teatern är budgeterade inkl. mervärdeskatt.

Dramatiska teatern bedriver sin verksamhet i aktiebolagsform. För verksamheten vid teatern gäller de av regeringen den 30 juni 1977 utfärdade bestämmelserna om statsbidrag till Dramatiska teatern (KRFS 1977:22).

Dramatiska teatern hade under spelåret 1990/91 16 premiärer och gav sammanlagt 1 113 föreställningar, inkl. föreställningar på andra än teaterns egna scener. Det sammanlagda antalet besök uppgick till 369 118. Beläggningen var 90 % utslagen på samtliga scener.

Dramatiska teaterns ekonomiska omslutning uppgick budgetåret 1990/91 till 163 471 000 kr., varav 117 092 000 kr. utgjordes av statsbidrag, 28 568 000 kr. av recetter och 17 811 000 kr. av övriga intäkter.

Dramatiska teatern

1. För en försiktig men nödvändig uppräkning och en positiv utveckling av statsbidragets reala värde krävs ett tillskott av 12,8 milj.kr. utöver en uppräkning av anslaget med 5 %.

2. Dramaten begär ett engångsbelopp på 5,5 milj.kr. som kompensation för intäktsbortfall under den tid som stora scenen kommer att vara stängd för ombyggnad.

Statens kulturråd

Kulturrådet föreslår för budgetåret 1992/93 oförändrade statsbidrag med kompensation för prisökningar.

Föredragandens överväganden

Jag har under inledningen till detta avsnitt redovisat mina ställningstaganden till teaterkostnadsutredningen. Mot bakgrund av de studier som utredningen gjort har jag beräknat en total ökning av bidraget till Dramatiska teatern med 20 203 000 kr. för nästa budgetår. Av detta belopp utgör 12 458 000 kr. en ökning av verksamhetsmedlen och 5,4 milj.kr. en engångsförstärkning.

Av engångsmedlen avser 3 milj.kr. kompensation för det inkomstbortfall som drabbar teatern vid stängningen av stora scenen för installation av nytt scenmaskineri. Medlen för investeringen har beräknats under anslaget Inredning och utrustning av lokaler för kulturändamål. Vidare bör 2,4 milj.kr. utgöra ett bidrag till Dramatiska teaterns uppbyggnad av sin resultatutjämningsfond.

Jag har vidare beräknat full kompensation för ökade hyreskostnader.

Dramatiska teatern har i sin anslagsframställning lämnat förslag till precisering av teaterns nationella uppgifter. Den frågan bör närmare behandlas vid prövningen av kulturens treårsbudget.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

till *Bidrag till Dramatiska teatern* för budgetåret 1992/93 anvisa ett reservationsanslag på 145 790 000 kr.

B 13. Bidrag till Svenska rikskonserter

1990/91	Utgift	59 856 000[1]	Reservation	—
1991/92	Anslag	66 540 000[1]		
1992/93	Förslag	71 526 000		

[1] Anvisat under åttonde huvudtiteln, anslaget G 12

Medel till Svenska rikskonserter är budgeterade inkl. mervärdeskatt.

Svenska rikskonserter är en stiftelse, vars stadgar fastställts av regeringen den 3 december 1987.

Till Svenska rikskonserters huvuduppgifter hör musikpolitiskt, konstnärligt och musikpedagogiskt utvecklingsarbete, service till landsting, kommuner, musikinstitutioner, artister m.m., internationell kontaktverksamhet, internationella och nationella produktioner. Vidare skall Svenska rikskonserter bl.a. genom Stockholmsmusiken svara för musikproduktion i Stockholms län, bl.a. inom försvarsmakten och i statsceremoniella sammanhang.

Svenska rikskonserter

1. Svenska rikskonserter önskar undantas från ett tillämpande av rationaliseringskravet. Ett rationaliseringskrav på 1,5 % skulle innebära

en minskning med 998 000 kr. och skulle bl.a. kunna medföra en nedskärning av antalet produktioner, minskat bidrag till Caprice samt till slagverksgruppen Kroumata.

2. För ökad verksamhet begärs totalt 3 150 000 kr. Dessa medel avser ökat stöd till utlandsverksamhet, riksturnéer med Stockholmsmusikens blåsarsymfoniker, historiska ljudinspelningar samt mobilt uppspelningssystem för elektroakustisk musik.

3. För Stiftelsen Elektro-akustisk Musik i Sverige (EMS) föreslås en ökning med totalt 2 050 000 kr., varav 1,3 milj.kr. avser investeringsmedel och 750 000 kr. ökade medel för driften.

4. Med hänvisning till att chefen för armén har sagt upp avtalet med Stockholmsmusiken hemställer Svenska rikskonserter att regeringen från utbildningsdepartementets huvudtitel tilldelar Svenska rikskonserter medel motsvarande det belopp som försvarsdepartementet minskar sitt anslag till Svenska rikskonserter med budgetåret 1992/93.

5. Svenska rikskonserter har i särskild skrivelse redovisat att bidraget på 1,8 milj.kr. för försöksverksamhet med unga oetablerade artister — Lansering 90 — för nästa budgetår kan minska med 800 000 kr.

Statens kulturråd

För 1992/93 föreslår kulturrådet att anslaget till Svenska rikskonserter inkl. EMS undantas från besparingskravet. Därutöver är kulturrådet inte berett att för budgetåret 1992/93 föreslå några realökningar av anslaget utöver kompensation för prisökningar.

Föredragandens överväganden

Jag kommer under anslaget Bidrag till regional musikverksamhet att redovisa situationen beträffande tjänstemusik för försvarsmakten. När det gäller Stockholmsmusiken kommer nästa budgetår 4,3 milj.kr. att tillföras Svenska rikskonserter från försvarsdepartementets huvudtitel. Jag har därutöver under detta anslag beräknat en engångsanvisning på ytterligare 1 milj.kr. för att Stockholmsmusikens verksamhet under nästa budgetår skall kunna hålla en nivå som är jämförbar med nuvarande. Chefen för armén har aviserat att en neddragning av försvarsmaktens samarbete med Stockholmsmusiken efter den 1 juli 1993 kan komma att övervägas. Det betyder att Stockholmsmusiken även i framtiden torde komma att fullgöra vissa uppgifter för försvaret. Jag avser att ta initiativ till att ett uppdrag ges till chefen för armén att i samråd med Svenska rikskonserter precisera det framtida samarbetet dem emellan samt belysa vilka konsekvenser detta får för dels Stockholmsmusikens verksamhet, dels den blåsarsymfoniska musiken i Sverige. Jag har i dessa frågor samrått med chefen för försvarsdepartementet.

Svenska rikskonserter har sedan budgetåret 1989/90 bedrivit en försöksverksamhet med ett projekt benämnt Lansering 90, som syftar till att hjälpa unga oetablerade artister att komma ut i musiklivet och på marknaden såväl nationellt som internationellt. Svenska rikskonserter

har för budgetåret 1991/92 erhållit 1,8 milj.kr. för försöksverksamheten. Verksamheten kommer enligt Svenska rikskonserters redovisning successivt att avvecklas med början nästa budgetår, vilket innebär att anslaget kan minska med 800 000 kr. Svenska rikskonserter kommer att genomföra en utvärdering av försöksverksamheten.

För budgetåret 1992/93 har jag beräknat att bidraget till Svenska rikskonserter bör uppgå till 71 526 000 kr. Vid denna beräkning har jag inte kunnat ta hänsyn till kostnadsökningar till följd av statliga löneavtal samt förändrade sociala avgifter för 1993. I enlighet med riksdagens beslut om omställning och minskning av den statliga administrationen (prop. 1990/91:150 bil. II, FiU37, rskr. 390) har anslaget minskats med 224 000 kr. Det årliga rationaliseringskravet uppgår till 1,5 % av anslaget. I syfte att höja den ekonomi-administrativa standarden vid stiftelsen har 1 % återlagts. Besparingen har kunnat begränsas till 202 000 kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

till *Bidrag till Svenska rikskonserter* för budgetåret 1992/93 anvisa ett reservationsanslag på 71 526 000 kr.

B 14. Täckning av vissa kostnader vid Svenska rikskonserter

1990/91	Utgift	5 004 000[1]
1991/92	Anslag	1 000[1]
1992/93	Förslag	1 000

[1] Anvisat under åttonde huvudtiteln, anslaget G 13

Ur detta anslag får medel utgå för täckning av löneavtal, motsvarande genomsnittlig statlig nivå, m.m. för Svenska rikskonserter.

Föredragandens överväganden

Anslaget bör beräknas med oförändrat belopp.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

till *Täckning av vissa kostnader vid Svenska rikskonserter* för budgetåret 1992/93 anvisa ett förslagsanslag på 1 000 kr.

B 15. Bidrag till regional musikverksamhet

1990/91	Utgift	230 300 000[1]
1991/92	Anslag	209 350 000[1]
1992/93	Förslag	218 510 000

[1] Anvisat under åttonde huvudtiteln, anslaget G 14

Riksdagen har med anledning av prop. 1984/85:1 (KrU7, rskr. 53) beslutat om omorganisation av regionmusiken och Rikskonserter fr.o.m. den 1 januari 1988. Riksdagen har därefter med anledning av prop. 1985/86:114 (KrU22, rskr. 330) godkänt statens ekonomiska förpliktelser i överenskommelsen mellan statens förhandlingsnämnd och Landstingsförbundet om ändrat huvudmannaskap för den regionala musikverksamheten.

Regeringen har vidare för sin del genom beslut den 23 oktober 1986 godkänt överenskommelsen mellan staten och Landstingsförbundet och de avtal som statens förhandlingsnämnd träffat med samtliga landstingskommuner, utom Stockholms, samt med Gotlands kommun om ändrat huvudmannaskap för den regionala musikverksamheten.

Det statliga bidraget till den regionala musikverksamheten skall fastställas genom årliga förhandlingar mellan staten och Landstingsförbundet.

Föredragandens överväganden

Anslagsberäkningar

Statsbidragets storlek för kalenderåret 1992 har fastställts den 8 november 1991 efter förhandlingar mellan staten och Landstingsförbundet. Regeringen har den 28 november 1991 godkänt den gjorda överenskommelsen. Överenskommelsen innebär att statsbidraget för kalenderåret 1992 uppgår till 218 510 000 kr. Vidare innebär överenskommelsen att den statliga ersättningen för försvarsmusiken för kalenderåret 1992 skall uppgå till 13 830 000 kr. Förhandlingar avseende kalenderåret 1993 har ännu inte inletts. I avvaktan på dessa har jag preliminärt beräknat det statliga bidraget för budgetåret 1992/93 under detta anslag till 218 510 000 kr. Vidare kommer den regionala musikverksamheten att tillföras medel från försvarsdepartementets huvudtitel. Jag räknar med att återkomma till regeringen i dessa frågor.

Försvarsmusik

Huvudmannaskapet för den regionala musikverksamheten övergick den 1 januari 1988 från staten till landstingen. Statens förhandlingsnämnd träffade därvid avtal med samtliga landstingskommuner, utom Stockholm. Avtalen med landstingskommunerna i Östergötlands, Blekinge, Göteborgs och Bohus, Jämtlands och Norrbottens län samt Gotlands kommun, innefattade även tjänstemusik m.m. för försvarsmakten. De

särskilda avtalen om uppgifterna för försvaret gällde tills vidare med en uppsägningstid på två år med möjlighet att säga upp avtalen för första gången den 1 januari 1991. Försvaret betalar för dessa tjänster kalenderåret 1992 13 830 000 kr. via anslag från försvarsdepartementet.

Med centrala musikkommittén har chefen för armén träffat överenskommelse som gäller fr.o.m. den 1 januari 1988 bl.a. om att Svenska rikskonserter genom Stockholmsmusiken skall svara för ceremonimusik för statsledningen samt tjänstemusik för stabsmyndigheter. Överenskommelsen gällde tills vidare med en uppsägningstid av ett år.

Genom beslut den 29 mars 1990 uppdrog regeringen åt chefen för armén att redovisa försvarsmaktens erfarenheter av den nu gällande ordningen angående musiktjänst inom försvarsmakten. Chefen för armén skulle utreda försvarsmaktens behov av tjänstemusik samt lämna förslag till hur den lämpligast bör produceras samt bedöma kostnaderna härför.

Chefen för armén överlämnade den 1 november 1990 rapporten, CA musikutredning 1990, till regeringen.

Genom beslut den 20 juni 1991 sade regeringen fr.o.m. den 1 juli 1991 upp de avtal som slöts den 15 maj 1986 mellan staten och landstingskommunerna i Östergötlands, Blekinge, Göteborgs och Bohus, Jämtlands och Norrbottens län samt Gotlands kommun om tjänstemusik m.m. för försvarsmakten. Regeringen uppdrog samtidigt åt överbefälhavaren (chefen för armén) att senast den 1 december 1991 redovisa förslag angående omfattning och kostnader för försvarets samarbete efter den 1 juli 1993 dels med de professionella musikkårerna i berörda landsting och Gotlands kommun, dels med frivilliga amatörmusikkårer m.m. Förslaget skulle föregås av diskussioner med berörda landsting m.fl.

Chefen för armén har fr.o.m. den 1 juli 1991 sagt upp överenskommelsen mellan chefen för armén och centrala musikkommittén (för Svenska rikskonserter) om Stockholmsmusikens medverkan med tjänstemusik m.m. för statsledningen och försvarsmakten och denna upphör att gälla med utgången av juni 1992.

Chefen för armén har den 1 december 1991 redovisat förslag till omfattning och kostnader för den framtida tjänstemusiken inom försvaret. Av denna redovisning framgår att försvaret beslutat att försöksvis inrätta en försvarsmusikorganisation.

Chefen för armén framhåller att den totala kostnaden för tjänstemusik för försvaret i dag uppgår till ca 26 milj.kr., varav ca 19,5 milj.kr. avser köp av tjänster från sex länsmusikstiftelser och Stockholmsmusiken. Enligt det förslag som nu presenteras skulle den totala kostnaden minska med 6 milj. kr. och uppgå till ca 20 milj.kr. Förslaget innebär att försvaret efter den 1 juli 1993 vill köpa tjänster från länsmusiken till en kostnad av totalt 2,5 milj.kr. I övrigt räknar chefen för armén med kostnader för medverkan av hemvärnet, för utnyttjande av en värnpliktig musikavdelning i norra Sverige samt för högvakter.

Förslaget innebär enligt chefen för armén att tillgången till tjänstemusik ökar väsentligt varigenom försvarets behov av musik kan tillgodoses betydligt bättre än i dag.

Landstingsförbundet har i en särskild skrivelse till regeringen redovisat konsekvenserna för berörda musikstiftelser av utebliven ersättning för försvarsmusiken.

Jag kan konstatera att förslaget från chefen för armén innebär en kraftig minskning av samarbetet med de länsmusikstiftelser som i dag tillhandahåller tjänstemusik för försvaret. I ekonomiska termer innebär det en minskning från 13 830 000 kr. till 2,5 milj.kr. — dvs. en minskning med drygt 11 milj.kr. Jag kan vidare konstatera att försvaret i framtiden i större utsträckning vill utnyttja frivilliga amatörmusikkårer i stället för befintliga professionella musikkårer. Samtidigt respekterar jag att försvaret självt vill bestämma över hur de resurser som man kan avsätta till musik skall användas.

De länsmusikstiftelser som mister eller får en minskning av sina uppdrag för försvaret kommer sannolikt inte att kunna upprätthålla nuvarande nivå eller profil på verksamheten. En betydande omställning torde därmed bli aktuell.

Jag räknar med att noga följa utvecklingen i dessa avseenden.

Jag har i denna fråga samrått med chefen för försvarsdepartementet.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

till *Bidrag till regional musikverksamhet* för budgetåret 1992/93 anvisa ett förslagsanslag på 218 510 000 kr.

B 16. Bidrag till regionala och lokala teater-, dans- och musikinstitutioner

1990/91	Utgift	334 244 810[1]
1991/92	Anslag	346 252 000[1]
1992/93	Förslag	365 473 000

[1] Anvisat under åttonde huvudtiteln, anslaget G 15

Enligt förordningen (1974:451) om statsbidrag till teater-, dans- och musikinstitutioner samt regionala skådebanor får institution, som bedriver yrkesmässig teater-, dans- eller musikverksamhet och som uppbär bidrag från kommun eller landstingskommun, statsbidrag till kostnader för verksamheten, om regeringen förklarat institutionen berättigad till sådant.

Statsbidraget utgår i form av *grundbidrag*. Underlaget för beräkningen av grundbidraget utgörs av det antal *grundbelopp* som varje år fastställs för institutionen eller den regionala skådebanan. Enligt beslut av regeringen är för närvarande 23 teater- och dansinstitutioner, 12 musik-

institutioner och 6 regionala skådebanor berättigade till bidrag. Grundbeloppet för teater- och dansinstitutioner är innevarande budgetår preliminärt 215 000 kr. och för musikinstitutioner 250 800 kr., varav 15 781 kr. resp. 18 403 kr. avser kostnader för lönekostnadspålägg. För institutioner där lönekostnadspålägg ej skall beräknas är grundbeloppet 199 200 kr. resp. 232 400 kr. För regionala skådebanor är grundbeloppet preliminärt 199 200 kr. Regeringen har bemyndigat statens kulturråd att besluta om fördelningen av grundbeloppen på de enskilda statsbidragsberättigade institutionerna och skådebanorna. Fördelningen skall redovisas för påföljande års riksmöte.

Bidragsunderlaget för varje institution motsvaras i första hand av de tilldelade grundbeloppen.

Statsbidrag utgår med 55 % av bidragsunderlaget. Till nyinrättade institutioner kan efter regeringens prövning statsbidrag utgå med 60 % av bidragsunderlaget under högst tre år.

För regional försöksverksamhet med mindre teaterensembler utgår under detta anslag bidrag med 2 080 000 kr.

Statens kulturråd

För budgetåret 1991/92 har kulturrådet beslutat om fördelning av statsbidraget till regionala och lokala teater-, dans- och musikinstitutioner samt till regionala skådebanor i enlighet med vad som framgår av tabellen. För budgetåret 1992/93 föreslår kulturrådet följande ökningar.

Institution	Av kulturrådet beslutad fördelning av antalet grundbelopp 1991/92	Av kulturrådet föreslagen ökning av antalet grundbelopp 1992/93
Teater- och dansinstitutioner		
Borås stadsteater	51	
Folkteatern i Gävle	35	
Folkteatern i Göteborg	64	
Göteborgs Musikteater AB	286	
Göteborgs stadsteater	211	
Helsingborgs stadsteater	68	
Kronobergsteatern	64	
Länsteatern i Bohuslän	8	
Länsteatern i Dalarna	35	
Länsteatern i Jönköping	36	
Länsteatern i Örebro	38,5	
Malmö stadsteater	387	
Mittlänsteatern	51	
Norrbottensteatern	60	
Norrlandsoperan	70	
Skaraborgs länsteater	35	
Stockholms stadsteater	300	
Upsala stadsteater	80	
Värmlands teater- och musikstiftelse	57	
Västerbottensteatern	39	
Västmanlands länsteater	37	
Älvsborgsteatern	23	
Östgötateatern	158	
Dramatikergrundbelopp	5	
Koreografgrundbelopp	2	
	2 200,5	**+ 40**

Institution	Av kulturrådet beslutad fördelning av antalet grundbelopp 1991/92	Av kulturrådet föreslagen ökning av antalet grundbelopp 1992/93
Musikinstitutioner		
Stiftelsen Gävleborgs symfoniorkester	63	
Göteborgs konsert AB	135	
Stiftelsen Malmö symfoniorkester	85	
Helsingborgs konsertförening	60	
Symfoniorkestern i Norrköping	79	
Kalmar läns musikstiftelse för Kalmar läns kammarorkester	21	
Stockholms konserthusstiftelse	170	
Uppsala kammarorkester	13	
Västerås musiksällskap	19	
Örebro orkesterstiftelse	29	
Stiftelsen musik i Västernorrland för Sundsvalls kammarorkester	4	
Jönköpings orkester- och kammarmusikförening	4	
Särskilda insatser för barn- och ungdomsverksamhet, tonsättaranställningar m.m.	2	
	684	**+60**
Regionala skådebanor		
Skådebanan i Göteborg	5	
Skådebanan i Norrbotten	3	
Skådebanan i Malmö	5	
Skådebanan i Uppsala	4	
Skådebanan i Linköping	4	
Skådebanan i Norrköping	4	
	25	*

* Medel motsvarande 25 grundbidrag föreslås bli överförda till en ny anslagspost till Skådebaneverksamhet under anslaget Bidrag till utvecklingsverksamhet inom kulturområdet m.m.

1. För pris- och löneomräkning föreslår kulturrådet en ökning med 34 361 000 kr.

2. För budgetåret 1992/93 föreslås ytterligare 40 grundbelopp för teater- och dansinstitutioner avseende i första hand Bohusläns teater, Östgötateatern och regional teaterverksamhet i Kalmar län.

3. För bidrag till regional försöksverksamhet med mindre teaterensembler begär kulturrådet en ökning med 2 milj.kr.

4. För musikinsitutioner föreslår kulturrådet en ökning med 60 grundbelopp för att kunna bygga ut det statliga stödet i enlighet med tidigare antagen plan.

5. De medel som finns upptagna till regionala skådebanor under detta anslag föreslås bli överförda till en ny anslagspost för Skådebaneverksamhet under anslaget Bidrag till utvecklingsverksamhet inom kulturområdet (-2 641 000 kr.).

Budgetåret 1990/91 inleddes en uppbyggnad av det statliga stödet till de regionala kulturinstitutionerna. I 1990 års budgetproposition redovisades bl.a. en tvåårig utvecklingsplan, som ledde till en utbyggnad av stödet till bl.a. länsteatrar och symfoniorkestrar under budgetåret 1990/91. Tvåårsplanens andra fas kom dock i sina huvuddrag att utebli. Min företrädare anmälde i det sammanhanget att det statsfinansiella läget inte gjorde det möjligt att då fullfölja planen.

Många länsinstitutioner har till följd av detta ställningstagande kommit i en besvärlig situation. Därför anser jag att det är angeläget att den tidigare aviserade utbyggnaden nu kommer till stånd.

Jag föreslår att bidraget till regionala musikinstitutioner ökar med 35 grundbelopp och till teater- och dansinstitutioner med 22 grundbelopp. Därtill kommer — vilket redovisas i det följande — 17 grundbelopp för den nya regionala teaterinstitutionen i Kalmar län. Det ankommer på statens kulturråd att besluta om fördelning av grundbeloppen.

Kulturrådet har de senaste budgetåren fördelat fem grundbelopp till dramatikeranställningar och två grundbelopp till koreografanställningar. Jag har ingenting att erinra mot detta förfaringssätt. Enligt min uppfattning kan det medverka till att vitalisera verksamheten vid teatrarna samtidigt som arbetstillfällena ökar för dramatiker och koreografer.

Byteatern i Kalmar har anhållit om att statsbidraget i framtiden skall utgå i grundbeloppsform. Som skäl för ansökan anförs teaterns och regionala bidragsgivares önskemål om en anpassning av det statliga bidraget till Byteaterns alltmer tydliga och långsiktiga åtagande som länets teater. Yttranden från Kalmar läns landsting och Kalmar kommun har bifogats ansökningen. Kulturrådet har tillstyrkt ansökningen. De statsbidrag som Byteatern i dag erhåller motsvarar 17 grundbelopp. I mitt beräkningsunderlag ingår därvid 1,4 milj.kr. som för innevarande budgetår anvisats under anslaget Bidrag till fria teater-, dans- och musikinstitutioner m.m. och 750 000 kr. som finns upptagna under anslagsposten till län utan egen länsteater under detta anslag. Det ankommer på statens kulturråd att bedöma om ytterligare grundbelopp skall tillföras den nya regionala teatern i Kalmar län av den totala ökningen av stödet.

Jag har för län utan egen länsteater beräknat ett bidrag på 1 413 000 kr.

Under anslaget Bidrag till utvecklingsverksamhet inom kulturområdet m.m. har jag föreslagit att bidragen till skådebaneverksamhet skall föras samman och föras upp under en anslagspost. De medel motsvarande 2 739 000 kr. till regionala skådebanor som finns upptagna under detta anslag föreslås därmed för nästa budgetår bli upptagna under anslagsposten Skådebaneverksamhet under anslaget Bidrag till utvecklingsverksamhet inom kulturområdet m.m.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

till *Bidrag till regionala och lokala teater-, dans- och musikinstitutioner* för budgetåret 1992/93 anvisa ett förslagsanslag på 365 473 000 kr.

B 17. Bidrag till fria teater-, dans- och musikgrupper m.m.

1990/91	Utgift	50 386 517[1]	Reservation[2]	71 481[1]
1991/92	Anslag	53 910 000[1]		
1992/93	Förslag	62 066 000		

[1] Anvisat under åttonde huvudtiteln, anslaget G 16
[2] Exkl. mervärdeskatt

Enligt förordningen (1974:452) om statsbidrag till teater-, dans- och musikverksamhet i mindre ensembler och fria grupper utgår efter beslut av statens kulturråd bidrag till ensemble eller grupp som bedriver sin verksamhet i yrkesmässiga former eller under liknande förhållanden.

Statens kulturråd

1. Kulturrådet föreslår en ökning av anslaget med 5 391 000 kr. som kompensation för prisökningar.

2. Vidare föreslår kulturrådet en ökning av anslaget med 7 milj.kr., varav 5 milj.kr. avser ökat stöd till teater- och dansgrupper och 2 milj.kr. de arrangerande musikföreningarna.

3. I 1991 års budgetproposition uppmanades kulturrådet att tillsammans med andra berörda bidragsgivare undersöka förutsättningarna att ge Folkoperan bidrag enligt de regler som gäller för de regionala teatrar, som får s.k. grundbelopp. Folkoperan har i en skrivelse till bidragsgivarna tagit ställning mot en framtida grundbeloppsfinansiering men för en klarare ansvarsfördelning mellan staten å ena sidan och kommunen och landstinget å den andra. Från resp. parter begär man 6 650 000 kr. budgetåret 1992/93.

Med tanke på Folkoperans starka regionala förankring menar kulturrådet att Stockholms stad och Stockholms läns landsting bör ha ett huvudansvar för Folkoperans finansiering, i likhet med vad som gäller för andra lokala eller regionala institutioner. Folkoperan har för länge sedan avlägsnat sig från den fria teatergruppens organisation och ekonomiska förutsättningar och verksamheten har en klar institutionell karaktär utan att för den skull likna andra regionala institutioner. Denna särställning motiverar enligt kulturrådet att riksdagen fattar beslut om statsbidraget till Folkoperan. Kulturrådet har beräknat att statsbidraget för budgetåret 1992/93 bör uppgå till 4 milj.kr.

De fria teatergruppernas situation har beskrivits av teaterkostnadsutredningen. I en till utredningen fogad bilaga konstateras att de fria teatergrupperna i dag utgör en mycket heterogen skara teaterproducenter. Många grupper lever under nedläggningshot, men det är i första hand de större grupperna med egna lokaler och därmed stora fasta kostnader som för närvarande har de största ekonomiska svårigheterna. I utredningen pekar man på två faktorer som på kort sikt måste förbättras för att hejda den nuvarande negativa utvecklingen, nämligen teatrarnas förmåga att betala rimliga löner över helår samt arrangörsledets möjligheter att köpa föreställningar.

Jag är medveten om de svårigheter som de fria teatergrupperna i likhet med fria dans- och musikgrupper i dag står inför. Samtidigt delar jag den uppfattning om utvecklingen inom detta område, som min företrädare redovisade i 1991 års budgetproposition (prop. 1990/91:100 bil. 10, s. 271-272). Den ökning av bidraget som utlovades i 1990 års budgetproposition men inte, till följd av angiven medelsbrist, kunde följas upp i förra budgetförslaget bör nu komma till stånd. Jag föreslår en ökning av bidragen under detta anslag med 9 556 000 kr. Av detta belopp bör 2 milj.kr. användas för att öka stödet till de arrangerande musikföreningarna. Med hänsyn till vad jag senare kommer att anföra om Byteaterns omvandling till länsteater blir nettoökningen av detta anslag 8 156 000 kr.

Under innevarande budgetår har aktualiserats att föra statsbidraget till två fria teatergrupper från detta anslag till anslaget till regionala teatrar, nämligen när det gäller Folkoperan i Stockholm och Byteatern i Kalmar.

Beträffande Folkoperan aktualiserades i 1991 års budgetproposition att kulturrådet tillsammans med andra berörda bidragsgivare och Folkoperan borde pröva om Folkoperan skall betraktas som en permanent institution och därmed kunna ges bidrag i de former som sker till andra fasta teaterinstitutioner, dvs. för statens del under anslaget Bidrag till regionala och lokala teater-, dans- och musikinstitutioner. Kulturrådet och Folkoperan avvisar emellertid en sådan modell och förordar i stället att en särskild anslagspost till Folkoperan förs upp under anslaget Bidrag till utvecklingsverksamhet inom kulturområdet m.m. Även om Folkoperan genom sin omfattande och kvalitativt högtstående verksamhet intar en särställning är jag inte beredd att tillstyrka en sådan lösning. Kulturrådet bör dock ges ökade möjligheter att inom ramen för förevarande anslag väsentligt kunna öka sin bidragsgivning bl.a. till Folkoperan. Jag har beaktat detta vid den beräkning av ökningen av anslaget, som jag tidigare har redovisat.

Den framtida statsbidragsgivningen till Byteatern i Kalmar har jag redovisat under anslaget Bidrag till regionala och lokala teater-, dans- och musikinstitutioner. Jag har där fört upp ett belopp på 1,4 milj.kr. som för innevarande budgetår finns upptaget under detta anslag.

Personal vid nästan alla statsunderstödda teater- och musikinstitutioner omfattas av statlig tjänstepensionering. Kostnaderna för pensioneringen tas ut av huvudmännen genom ett reducerat lönekostnadspålägg som förs över till inkomsttiteln Statliga pensionsavgifter, netto.

Regeringen kan pröva frågor om anslutning till den statliga tjänstepensioneringen av nya institutioner, som får bidrag enligt förordningen (1974:451) om statsbidrag till teater-, dans- och musikinstitutioner samt regionala skådebanor (prop. 1976/77:143).

De fria grupperna får bidrag enligt förordningen (1974:452) om statsbidrag till teater-, dans- och musikverksamhet i mindre ensembler och fria grupper. Personalen vid dessa har inte statlig tjänstepensionsrätt.

Med hänsyn till bl.a. personalövergångar mellan olika teatrar och konkurrensen mellan teatrarna anser jag att de fria grupperna bör få möjlighet att ansluta sig till samma pensionssystem som gäller för i stort sett alla statsunderstödda teater- och musikinstitutioner.

Regeringen bör få pröva frågan om anslutning till den statliga tjänstepensionsordningen för personalen vid de fria teater-, dans- och musikgrupperna i huvudsaklig överensstämmelse med vad som gäller för personal vid andra teater- och musikinstitutioner. Viss ändring i förordningen (1991:1427) om tjänstepension för vissa arbetstagare med icke-statlig anställning behövs för att genomföra förslaget.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

1. godkänna vad jag har anfört om en reglering av pensionsrätten för personalen vid de fria teater-, dans- och musikgrupperna,
2. till *Bidrag till fria teater-, dans- och musikgrupper m.m.* för budgetåret 1992/93 anvisa ett reservationsanslag på 62 066 000 kr.

B 18. Bidrag till Musikaliska akademien

1990/91	Utgift	2 570 000[1]
1991/92	Anslag	2 698 000[1]
1992/93	Förslag	2 826 000

[1] Anvisat under åttonde huvudtiteln, anslaget G 17

Medel till Musikaliska akademien är budgeterade inkl. mervärdeskatt.

Musikaliska akademien skall enligt sina av regeringen den 13 december 1990 fastställda stadgar främja tonkonsten och vårda musiklivet. Akademien skall även följa utvecklingen inom det svenska och internationella musiklivet, ta initiativ som främjar den svenska musikkulturen och inom musikens områden stödja konstnärligt utvecklingsarbete m.m.

Musikaliska akademien

Musikaliska akademien begär en ökning av anslaget med 805 000 kr. avseende återtagande av förlorade verksamhetsmedel, förlängning av projektledaranställning för Musiken i Sverige och stödprojekt för särskilt begåvade barn.

Statens kulturråd

Kulturrådet föreslår ingen ökning utöver prisomräkning.

Föredragandens överväganden

För nästa budgetår beräknar jag en höjning av anslaget med 128 000 kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

till *Bidrag till Musikaliska akademien* för budgetåret 1992/93 anvisa ett anslag på 2 826 000 kr.

Bibliotek

B 19. Bidrag till regional biblioteksverksamhet

1990/91	Utgift	30 693 700[1]
1991/92	Anslag	33 094 000[1]
1992/93	Förslag	34 364 000

[1] Anvisat under åttonde huvudtiteln, anslaget G 18

Bidrag till regional biblioteksverksamhet lämnas enligt förordningen (1985:528) om statsbidrag till folkbibliotek.

Underlaget för statsbidrag till kostnader för länsbiblioteken utgör 252 grundbelopp. Grundbeloppets storlek fastställs årligen av regeringen. Innevarande budgetår uppgår beloppet preliminärt till 178 700 kr. För verksamheten vid varje länsbibliotek beräknas lägst sex grundbelopp. Statsbidrag utgår med 55 % av grundbeloppen. Av grundbeloppen avser tio lånecentralsverksamhet i enlighet med vad riksdagen har uttalat härom (1987/88:KrU14 s. 20).

Under anslaget har beräknats medel till lånecentraler och depåbibliotek med 9 227 000 kr.

Medlen under detta anslag fördelas av statens kulturråd.

Statens kulturråd

Kulturrådet föreslår en uppräkning av anslaget med 3 310 000 kr., varav 923 000 kr. utgör en uppräkning av bidraget till lånecentraler och depåbibliotek.

Föredragandens överväganden

Jag beräknar för nästa budgetår ingen annan förändring under detta anslag än sedvanlig kompensation för löne- och prisutvecklingen.

Vid beräkningen av medelsbehovet har jag utgått från ett preliminärt beräknat grundbelopp på 178 700 kr., varav statsbidraget är 55 %. För lånecentraler och depåbibliotek beräknar jag 9 596 000 kr. Tio grundbelopp skall även i fortsättningen tillföras lånecentralerna.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

till *Bidrag till regional biblioteksverksamhet* för budgetåret 1992/93 anvisa ett förslagsanslag på 34 364 000 kr.

Bildkonst, konsthantverk m.m.

B 20. Statens konstråd

1990/91	Utgift	5 008 631[1]
1991/92	Anslag	4 734 000[1]
1991/92	Anslag exkl. mervärdeskatt	4 627 000[1]
1992/93	Förslag	4 780 000

[1] Anvisat under åttonde huvudtiteln, anslaget G 19

Enligt förordningen (1988:743) med instruktion för statens konstråd (ändrad 1991:552) har rådet till uppgift att genom förvärv av konstnärliga arbeten till statens byggnader och andra lokaler för statliga myndigheter verka för att konstnärliga värden införlivas med samhällsmiljön.

Rådet skall lämna statliga, kommunala och landstingskommunala myndigheter samt enskilda personer och företag information om förvärv av konstnärliga arbeten som är av betydelse för samhällsmiljön samt i övrigt om konsten i denna miljö.

	1991/92 exkl. mervärdeskatt	Beräknad ändring 1992/93	
		Föredraganden	
Förvaltningskostnader	3 291 000	+	70 000
(därav lönekostnader)	(2 598 000)	(+	115 000)
Lokalkostnader	1 336 000	+	83 000
	4 627 000	+	**153 000**

Statens konstråd

1. Rationaliseringskravet innebär att konstrådets informationsverksamhet måste minskas ytterligare. Konstrådet hemställer att kravet helt efterges. Om inte detta kan medges bör rationaliseringskravet kraftigt reduceras.

2. Konstrådet föreslår för nästa budgetår en höjning av förvaltningsanslaget (+ 450 000 kr.) främst för att kunna upprätthålla informationsverksamheten. Vidare begärs 218 000 kr. för personalförstärkning vid katalogavdelningen samt 200 000 kr. för utökad datorisering och 60 000 kr. för sammanträdesarvoden.

Föredragandens överväganden

Översyn av statens konstråds organisation och rutiner

Som anmäldes i proposition 1990/91:100 bil. 10, s. 278, har statens konstråds organisation och rutiner varit föremål för viss översyn. Översynens resultat har remissbehandlats. Genom en instruktionsändring

(SFS 1991:552) har uppdraget att vara ordförande i konstrådet förenats med uppgiften att vara chef för konstrådets kansli. Denna förstärkning av kanslifunktionen skapar ökad kontinuitet i den dagliga verksamheten vilket bör leda till såväl ökad effektivitet som till ett bättre utnyttjande av befintliga resurser. De höga kvalitetskrav som rådets konstnärliga majoritet har ett ansvar för förändras därmed inte i något avseende.

I övrigt har inga organisatoriska förändringar vidtagits.

Konst där vi bor

Under åren 1989 och 1990 har statens konstråd varit huvudman för projektet Konst där vi bor. Projektet har haft till uppgift att öka informationen om bidrags- och låneformer för konstnärlig utsmyckning av bostadsområden i syfte att skapa bättre boendemiljöer. En utvärdering av projektet sker nu av statens konstråd i samråd med arbetsmarknadsstyrelsen och i samarbete med boverket. Resultatet av utvärderingen beräknas föreligga i februari 1992.

Anslagsberäkningar

I enlighet med riksdagens beslut om omställning och minskning av den statliga administrationen har anslaget minskats med 94 000 kr. (prop. 1990/91:150 bil. 11, FiU37, rskr. 390). Det årliga rationaliseringskravet uppgår till 1,5 % av anslaget. I syfte att höja den ekonomi-administrativa standarden vid myndigheten har 1 % återlagts. Besparingen har kunnat begränsas till 7 000 kr. Vid beräkningen av anslaget har jag därutöver beräknat viss kompensation för pris- och löneutvecklingen samt en ökning till följd av höjda avgifter till Statshälsan. Vidare har kompensation getts för särskild löneskatt med 2,5 %.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

till *Statens konstråd* för budgetåret 1992/93 anvisa ett förslagsanslag på 4 780 000 kr.

B 21. Förvärv av konst för statens byggnader m.m.

1990/91 Utgift	27 423 553[1]	Reservation	- 487 685[1]
1991/92 Anslag	28 101 000[1]		
1991/92 Anslag exkl. mervärdeskatt	26 960 000[1]		
1992/93 Förslag	28 038 000		

[1] Anvisat under åttonde huvudtiteln, anslaget G 20

Från anslaget bekostas sådana förvärv av konst till statens byggnader och andra lokaler för statliga myndigheter som beslutas av statens konstråd. Förvärven kan avse dels konst som särskilt beställts i anslutning till olika byggnader, dels stafflikonst, skulptur, grafik, konsthantverk m.m. Till dessa ändamål har för budgetåret 1991/92 anvisats 23 205 000 kr. Utöver beställningar som är möjliga inom anslagets ram får konstrådet innevarande budgetår beställa konst intill ett belopp av högst 6,8 milj.kr. för betalning under följande budgetår. Under budgetåret 1991/92 har av de medel som konstrådet disponerar under anslaget avdelats sammanlagt 600 000 kr. för inköp och beställningar hos Föreningen Handarbetets vänner.

Från anslaget utgår vidare bidrag med sammanlagt 3 755 000 kr. för konstinköp till folkparker, Folkets hus, bygdegårdar och nykterhetsorganisationernas samlingslokaler. För budgetåret 1991/92 har bidrag utgått med 1 321 000 kr. till Folkparkerna i Sverige och med 2 434 000 kr. till Samlingslokalorganisationernas samarbetskommitté att fördelas mellan allmänna samlingslokaler inom Folkets husföreningarnas riksorganisation, Bygdegårdarnas riksförbund och Riksföreningen Våra gårdar.

Statens konstråd

1. Konstrådet föreslår att den av rådet disponerade anslagsposten till förvärv av konst för statens byggnader m.m. bestäms till minst en procent av de för budgetåret 1992/93 redovisade byggnadsinvesteringarna.

2. Då lokalförsörjningen för statliga myndigheter i allt större utsträckning ordnas genom långtidsförhyrningar begär konstrådet 10 milj.kr. för förvärv av konst till sådana lokaler.

3. För konstnärlig utsmyckning av redan befintliga lokaler föreslås ett belopp på 4 milj.kr.

4. Utöver beställningar som blir möjliga inom anslagets ram bör konstrådet få beställa konst till ett belopp av 8 milj.kr. för betalning under följande budgetår.

Statens kulturråd

Kulturrådet bedömer det vara angeläget att anslaget till förvärv av konst för statens byggnader upprätthålls på en sådan nivå att inte statliga arbetsplatser och verksamheter blir utan konstnärlig utsmyckning. Omfattningen av såväl uppdrag till konstnärer som av inköp av konst är angelägen att behålla. Kulturrådet föreslår att anslagsposten Bidrag för konstinköp till folkparker, Folkets hus, bygdegårdar och nykterhetsorganisationernas samlingslokaler höjs med 376 000 kr. som kompensation för prisökningar.

Föredragandens överväganden

Anslaget bör i sin helhet föras upp med 28 038 000 kr.

För förvärv av konst för statens byggnader m.m. har jag beräknat 24 133 000 kr. Jag delar härvid rådets uppfattning att affärsverken bör bekosta en större andel av kostnaden för konstnärlig utsmyckning av sina lokaler.

Föreningen Handarbetets vänner bör tillförsäkras stöd genom att ett visst belopp av de medel för konstinköp som statens konstråd disponerar avsätts för inköp och beställningar hos Handarbetets vänner.

Bidraget för konstförvärv till samlingslokaler och folkparker bör utgå med 3 905 000 kr.

Konstrådet bör enligt samma principer som gäller för innevarande budgetår medges att utöver beställningar som blir möjliga inom anslagets ram beställa konst för betalning under följande budgetår. Med hänsyn till prisutvecklingen bör beställningsramen utökas och medge sådana inköp till ett belopp på högst 8 milj.kr.

När de statliga affärsverken nu i viss omfattning ombildas till aktiebolag så kan detta medföra konsekvenser även för konstrådets verksamhet. Frågor kring vad som bör ske med byggnadsanknuten resp. s.k. löskonst hos de affärsverk som ombildas till aktiebolag aktualiseras härvid. Det är vidare angeläget att klarlägga i vilken utsträckning och efter vilka riktlinjer rådet skall agera gentemot de nya aktiebolag som träder i affärsverkens ställe. Jag utgår från att rådet i sin kommande fördjupade anslagsframställning mera ingående behandlar dessa frågor.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

1. godkänna vad jag har anfört om beställningar av konst som föranleder utgifter under senare budgetår än budgetåret 1992/93,
2. till *Förvärv av konst för statens byggnader m.m.* för budgetåret 1992/93 anvisa ett reservationsanslag på 28 038 000 kr.

B 22. Bidrag för konstnärlig utsmyckning i bostadsområden

1992/93 Nytt anslag (förslag) 15 000 000

Bidrag för konstnärlig utsmyckning i bostadsområden lämnas enligt förordningen (1987:316) om bidrag till konstnärlig utsmyckning i bostadsområden. Medel för ändamålet har t.o.m. budgetåret 1991/92 redovisats under elfte huvudtiteln, anslaget B 8. Viss bostadsförbättringsverksamhet m.m. Respektive länsbostadsnämnd beslutar om bidrag efter yttrande av kommunen. Bidrag lämnas med 40 % av kostnaden för utsmyckningen, dock högst med 15 kr. per m² bruttoarea bostäder. För återstoden av kostnaden har hittills lämnats statligt stöd i form av bostadslån och räntebidrag. Fr.o.m. den 1 januari 1992 lämnas ett motsvarande stöd i form av räntebidrag och kreditgaranti på grundval av ett bidrags/garantiunderlag som får uppgå till högst 25 kr. per m² bruksarea

ovan mark. Bidrag kan även lämnas för konstnärlig utsmyckning som utförs i samband med sådana åtgärder som får stöd enligt förordningen (1983:974) om statligt räntestöd vid förbättring av bostadshus. Riksdagen fastställer årligen en ram för beslut om bidrag till konstnärlig utsmyckning. För budgetåret 1991/92 har en ram om 15 milj.kr. fastställts.

Boverket

Under budgetåret 1990/91 har 212 bidrag beviljats till ett belopp av 15 milj.kr. Boverket framhåller att intresset för konstnärlig utsmyckning i bostadsområden har ökat kraftigt under de senaste åren. Bidraget är ett viktigt incitament för bostadsföretag att överväga konstnärlig utsmyckning. Ovissheten om bidragsramen kommer att räcka till ett projekt eller inte är en avgörande faktor om en byggherre väljer att engagera en konstnär för ett utsmyckningsuppdrag. Boverket föreslår därför att ramen för beslut om bidrag fastställs till 25 milj.kr. för budgetåret 1992/93. Behovet av medel för utbetalning av bidrag för konstnärlig utsmyckning under budgetåret 1992/93 beräknar verket till 17,5 milj.kr.

Föredragandens överväganden

Av besparingsskäl, men även med hänsyn till det översynsarbete som bedrivs i syfte att renodla stödet till bostadsfinansieringen, föreslår jag att bidraget till konstnärlig utsmyckning i bostadsområden avvecklas. Någon bidragsram för budgetåret 1992/93 bör därför inte medges. Medelsbehovet för redan beviljade bidrag beräknar jag till 15 milj.kr.

Medelsbehovet för nästa budgetår beräknar jag till 15 milj.kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

1. godkänna vad jag har föreslagit om avveckling av bidraget till konstnärlig utsmyckning i bostadsområden fr.o.m. budgetåret 1992/93,

2. till *Bidrag för konstnärlig utsmyckning i bostadsområden* för budgetåret 1992/93 anvisa ett förslagsanslag på 15 000 000 kr.

B 23. Utställningar av nutida svensk konst i utlandet

1990/91	Utgift	1 520 436[1]	Reservation	- 16 761[1]
1991/92	Anslag	1 566 000[1]		
1991/92	Anslag exkl. mervärdeskatt	1 355 000[1]		
1992/93	Förslag	1 448 000		

[1] Anvisat under åttonde huvudtiteln, anslaget G 21

Enligt förordningen (1988:744) med instruktion för nämnden för utställningar av nutida svensk konst i utlandet (NUNSKU) har nämnden till uppgift att anordna utställningar i utlandet av nutida svensk konst samt att vara det organ som enligt stadgarna för nordiskt biennalråd har att planlägga och genomföra svenskt deltagande i biennalutställningarna i Venedig. Anslaget används av nämnden för direkta utställnings- och administrationskostnader.

Nämnden för utställningar av nutida svensk konst i utlandet

NUNSKU beräknar rationaliseringskravet för nästa budgetår till 24 000 kr. Om rationaliseringskravet tas ut leder detta till att NUNSKUs utställningsverksamhet påverkas negativt. Nämnden anhåller därför om att befrias från rationaliseringskravet samt föreslår därutöver att anslaget för nästa år höjs med 110 000 kr. Höjningen motiveras av behovet av kompensation för prisökningar på framför allt internationella transporter m.m., men en höjning behövs även för att möjliggöra ett fortsatt svenskt deltagande i Rostockbiennalen.

Statens kulturråd

Kulturrådet anser att med det växande samarbetet mellan länderna kring Östersjön och med Europa är det viktigt att NUNSKU, med stöd av ytterligare utställningsmedel, kan utveckla sina internationella kontakter.

Föredragandens överväganden

Det årliga rationaliseringskravet uppgår till 2 000 kr. Jag har därutöver beräknat viss kompensation för prisutvecklingen.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

till *Utställningar av nutida svensk konst i utlandet* för budgetåret 1992/93 anvisa ett reservationsanslag på 1 448 000 kr.

B 24. Bidrag till Akademien för de fria konsterna

1990/91	Utgift	1 461 000[1]
1991/92	Anslag	1 519 000[1]
1992/93	Förslag	1 580 000

[1] Anvisat under åttonde huvudtiteln, anslaget G 22

Medel till Akademien för de fria konsterna är budgeterade inkl. mervärdeskatt.

Akademien för de fria konsterna har till uppgift att inom Sverige främja utvecklingen av målar-, bildhuggar- och byggnadskonsten och övriga till den bildande konsten hänförliga konstarter samt att yttra sig i frågor som hör till akademiens verksamhetsområde.

Akademien för de fria konsterna

För kompensation av automatiska kostnadsökningar föreslås en uppräkning med 76 000 kr. samt därutöver 50 000 kr. för vård av akademiens konstsamling.

Föredragandens överväganden

Anslaget bör föras upp med 1 580 000 kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

till *Bidrag till Akademien för de fria konsterna* för budgetåret 1992/93 anvisa ett anslag på 1 580 000 kr.

B 25. Främjande av hemslöjden

1990/91	Utgift	5 952 502[1]
1991/92	Anslag	5 590 000[2]
1991/92	Anslag exkl. mervärdeskatt	5 565 000[2]
1992/93	Förslag	14 840 000

[1] Anvisat under tolfte huvudtiteln, anslaget B 5
[2] Anvisat under tolfte huvudtiteln, anslaget B 3

Enligt förordningen (1988:315) med instruktion för nämnden för hemslöjdsfrågor skall nämnden, som inrättades den 1 juli 1981, ta initiativ till, planera, samordna och göra insatser för att främja hemslöjd i den mån sådana uppgifter inte ankommer på annan statlig myndighet. Nämnden skall inom sitt verksamhetsområde fördela statligt stöd till hemslöjdsfrämjande verksamhet.

Närings- och teknikutvecklingsverket skall svara för nämndens medelsförvaltning och personaladministration samt lämna det biträde i övrigt som behövs för dess verksamhet.

	1991/92 exkl. mervärdeskatt	Beräknad ändring 1992/93 Föredraganden
Konsulentverksamhet	1 794 000	+ 9 142 000
Svenska Hemslöjdsföreningarnas Riksförbund	1 514 000	+ 61 000
Övrig verksamhet	1 147 000	— 20 000
Nämnden för hemslöjdsfrågor	1 110 000	+ 92 000
	5 565 000	**+ 9 275 000**

Nämnden för hemslöjdsfrågor

Nämnden för hemslöjdsfrågor föreslår i sin anslagsframställning bl.a. följande.

Nämnden har beräknat sina anslagsbehov enligt huvudförslaget med en besparingsprocent på 1,5 % för budgetåret 1992/93.

Nämnden förordar att de medel för hemslöjdskonsulenterna som för budgetåren 1988/89 - 1991/92 anvisats under anslaget Regionala utvecklingsinsatser under tolfte huvudtiteln i stället anvisas under anslaget B 3. Främjande av hemslöjden under samma huvudtitel (+9 026 000 kr.).

Nämnden föreslår vidare att bidraget till Svenska Hemslöjdsföreningarnas Riksförbund (SHR) räknas upp (+886 000 kr.).

I fråga om *Övrig verksamhet* föreslår nämnden utökade insatser för att främja hemslöjden. Bl.a. föreslås att bidrag skall utgå till regionala och lokala projekt som initieras av hemslöjdskonsulenterna, till hemslöjdsföreningarna för att dessa skall kunna iordningställa sina samlingar av textila mönster och inventeringar av gammal slöjd, till en av nämnden och de regionala organen samfinansierad linkonsulent, till en rikskonsulent för den internationella slöjden, till arbetsgrupperna för lin-, ull- och dräktfrågor, till särskilda satsningar inom barn-hemslöjdsområdet samt till sameslöjdens utveckling (+5 013 000 kr.).

Föredragandens överväganden

Kostnaderna för de 48 länshemslöjdskonsulenterna belastar fr.o.m. budgetåret 1988/89 anslaget Regionala utvecklingsinsatser under tolfte huvudtiteln. Jag anser det vara befogat att dessa kostnader i fortsättningen belastar anslaget Främjande av hemslöjden, eftersom nämnden för hemslöjdsfrågor har den samordnande funktionen över konsulentverksamheten och bemyndigande att pröva frågan om huvudmannaskap för konsulenterna.

Under anslaget Främjande av hemslöjden beräknar jag 10 936 000 kr. för kostnaderna för 48 länshemslöjdskonsulenter, för tre helt statligt finansierade sameslöjdskonsulenter och för en helt statsfinansierad spetskonsulent.

Näringsutskottet anförde i sitt betänkande våren 1989 (1988/89:NU22) att verksamheten vid nämnden för hemslöjdsfrågor bör utvärderas bl.a. i fråga om gränsdragningen mellan nämnden och Svenska Hemslöjdsföreningarnas Riksförbund. Riksdagen beslutade i enlighet med utskottets förslag (rskr. 177). Regeringen tillkallade en särskild utredare för att utvärdera verksamheten vid nämnden för hemslöjdsfrågor. Utredaren överlämnade sitt betänkande (SOU 1991:66) Hemslöjd i samverkan till regeringen i juli 1991. Enligt utredaren bör nämnden kvarstå som centralt samordnande organ för det statliga hemslöjdsstödet. Länshemslöjdskonsulenternas verksamhet bör dock ges en ökad klarhet och stadga. Staten bör ta upp överläggningar med landstingskommunerna i syfte att nå ett avtal rörande verksamhetens inriktning och villkoren i övrigt, bl.a. frågan om huvudmannaskapet. Utredaren delar på denna punkt statskontorets uppfattning (rapport 1988:43, Länshemslöjdskonsulenterna — huvudmannaskap & finansieringsform). Betänkandet har remissbehandlats.

Flertalet remissinstanser delar utredarens bedömning att nämnden för hemslöjdsfrågor bör kvarstå som centralt samordnande organ för det statliga hemslöjdsstödet. I fråga om hur länshemslöjdskonsulentverksamheten regionalt skall vara organiserad går det däremot inte att finna någon enhetlig syn hos remissinstanserna.

Nämnden för hemslöjdsfrågor bör enligt min mening kvarstå som centralt samordnande organ för det statliga hemslöjdsstödet. Verksamhetsinriktningen och villkoren i övrigt, bl.a. frågan om huvudmannaskap för länshemslöjdskonsulenterna, föranleder ingen åtgärd för närvarande.

Med hänsyn till att ansvaret i regeringen för hemslöjdsfrågor till den 21 oktober 1991 låg hos chefen för industridepartementet har jag funnit det angeläget att bereda dessa frågor i samråd med chefen för det nybildade näringsdepartementet.

Det årliga rationaliseringskravet uppgår till 1,5 % av anslaget. I syfte att höja den ekonomi-administrativa standarden vid myndigheten har 1 % återlagts. Besparingen, vilken berör anslagsposten Övrig verksamhet, har härvid kunnat begränsas till 60 000 kr. Jag beräknar anslaget till 14 840 000 kr. för budgetåret 1992/93.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

till *Främjande av hemslöjden* för budgetåret 1992/93 anvisa ett förslagsanslag på 14 840 000 kr.

B 26. Riksarkivet och landsarkiven

1990/91	Utgift	118 490 713[1]
1991/92	Anslag	117 906 000[1]
1991/92	Anslag exkl. mervärdeskatt	116 860 000[1]
1992/93	Förslag	126 500 000

[1] Anvisat under åttonde huvudtiteln, anslaget G 23

Riksarkivet och landsarkiven är statliga myndigheter med särskilt ansvar för den statliga arkivverksamheten och för arkivvården i landet. Riksarkivet är central förvaltningsmyndighet för arkivfrågor och chefsmyndighet för landsarkiven. Riksarkivet skall verka för en rationell organisation och utveckling av arkivverksamheten med hänsyn både till rätten att ta del av allmänna handlingar och till forskningens behov.

De sju landsarkiven i Uppsala, Vadstena, Visby, Lund, Göteborg, Härnösand och Östersund är regionala arkivmyndigheter. I arkivmyndigheternas uppgifter ingår att vara arkivdepåer, att främja forskning och att på begäran ge kommunala myndigheter och enskilda råd i arkivfrågor.

Inom Stockholm fullgörs landsarkivfunktionen av Stockholms stadsarkiv och i Malmö av Malmö stadsarkiv.

För riksarkivet och landsarkiven gäller förordningen (1991:731) med instruktion för riksarkivet och landsarkiven.

	1991/92 exkl. mervärdeskatt	Beräknad ändring 1992/93	Föredraganden
Förvaltningskostnader	55 142 000	+	5 704 000
(därav lönekostnader)	(51 365 000)	(+	5 249 000)
Lokalkostnader	49 046 000	+	3 168 000
Riksarkivets nämnd för enskilda arkiv	4 807 000	+	3 285 000
Bidrag till Stiftelsen Arbetarrörelsens arkiv	2 511 000	–	2 511 000[1]
Vissa transportkostnader m.m.	450 000	–	450 000[1]
Stockholms stadsarkiv	3 678 000	+	373 000
Svensk arkivinformation i Ramsele	1 226 000	+	71 000
	116 860 000	+	**9 640 000**

[1] Medlen föreslås ingå i bidraget till riksarkivets nämnd för enskilda arkiv

Riksarkivet

1. Riksarkivet föreslår att myndigheten undantas från rationaliseringskravet. Ett uttag av kravet måste enligt riksarkivet mötas med

minskningar av personalen något som med nödvändighet skulle slå hårt mot arkivmyndigheternas verksamhet.

2. Riksarkivet föreslår att fyra tjänster inrättas vid myndigheten, varav två för verksamheten vid Svensk arkivinformation i Ramsele, en för företagsarkiv samt en som juridisk expert.

3. Riksarkivet föreslår att medel för mottagande och förvaring av arkiv tillförs myndigheten i enlighet med arkivdepåutredningens förslag.

4. Riksarkivet föreslår att 1 140 000 kr. överförs från statistiska centralbyrån till riksarkivet med anledning av en arkivleverans.

5. Riksarkivet föreslår att anslagsposten Vissa transportkostnader m.m. dras in och att medlen överförs till anslagsposten Förvaltningskostnader.

6. Riksarkivet föreslår att myndighetens anslag till företagsarkiv och andra enskilda arkiv utökas med 1 550 000 kr.

7. Riksarkivet anhåller om 250 000 kr. för deltagande i en internationell kongress.

Föredragandens överväganden

Inledning

Den fleråriga utredningsperioden av svenskt arkivväsen är i och med arkivlagens ikraftträdande den 1 juli 1991 i huvudsak avslutad. Riktlinjer för arkivverksamheten är därmed uppdragna. I enlighet med riksdagens beslut med anledning av regeringens proposition om arkiv m.m. (prop. 1989/90:72, KrU29, rskr. 307) tillfördes riksarkivet och landsarkiven i samband härmed extra medel för sin verksamhet.

Arkivdepåkommittén

Organisationskommittén för statliga arkivdepåer har nu avslutat sitt arbete och har i betänkandet (SOU 1991:31) Statens arkivdepåer, en utvecklingsplan till år 2000, lagt fram en plan för försörjningen av statliga arkivdepåer. Utredningen har räknat fram nyckeltal för resursöverföringar i samband med genomförandet av leveranser av arkiv till riks- och landsarkiv. Vidare diskuteras i utredningen möjligheterna till effektivisering av arkivhanteringen med hjälp av teknikstöd som t.ex. mikrofilmning. Utredningen remissbehandlas för närvarande.

Riksarkivets nämnd för enskilda arkiv

Till riksarkivets nämnd för enskilda arkiv har sedan år 1989 delegerats uppgiften att fördela merparten av bidrag till stöd för enskilda arkiv. Riksarkivet har härigenom möjlighet att tillsammans med sektorsrepresentanter kontinuerligt bedöma och anpassa bidrag i enlighet med de behov och förändringar som uppstår. Stiftelsen Arbetarrörelsens arkiv har hittills bibehållit en särställning genom att som enda enskilda arkiv fortsatt erhålla bidrag över en särskild anslagspost. Som ett led i en för-

enkling av anslagsstrukturen bör nu även bidraget till Stiftelsen Arbetarrörelsens arkiv i fortsättningen fördelas av riksarkivets nämnd för enskilda arkiv. Jag utgår härvid från att nämnden i sitt arbete beaktar värdet av de samlingar och den särskilda kompetens som över åren byggts upp inom Stiftelsen Arbetarrörelsens arkiv.

Frågan om resursöverföring till arkivmyndigheterna i samband med leverans av arkiv har tagits upp av arkivdepåkommittén. Det hittillsvarande systemet med leveranser som arkivmyndigheterna bekostar har, som arkivutredningen konstaterar i sitt betänkande (SOU 1988:11) Öppenhet och minne (s. 155-158), visat sig vara otillräckligt med hänsyn till den explosionsartade ökningen av informationshanteringen med åtföljande tillväxt av arkiven. Den pågående omstruktureringen av den offentliga sektorn har dessutom medfört omfattande behov av förtida, i praktiken svårförutsägbara, leveranser till arkivmyndigheterna. Beredningen av hur hithörande resursfrågor praktiskt skall kunna lösas kommer att ske i anslutning till beredningen av arkivdepåkommitténs förslag. De frågor som därvid aktualiseras behandlar dock främst leveranser och mottagande av statliga arkiv, medan riksarkivets och landsarkivens resurser för mottagande och tillgängliggörande av enskilda arkiv ej berörs. De medel som anslås under den särskilda anslagsposten för täckande av vissa transportkostnader m.m. vid landsarkivens mottagande av arkivleveranser, bör därför nu enligt min mening i stället användas till att förstärka riksarkivets stöd till bevarande m.m. av företagsarkiv och andra enskilda arkiv, vilka är speciellt utsatta för risk för förstörelse. Jag föreslår därför att dessa medel beräknas under anslagsposten till riksarkivets nämnd för enskilda arkiv för att där ge utökade möjligheter att främja bevarande och tillgängliggörande av enskilda arkiv. Detta förslag överenstämmer väl med vad riksdagen beslutat (1990/91:KrU29, rskr. 307) om behoven på detta område.

Anslagsberäkningar

Efter samråd med chefen för civildepartementet föreslår jag att medel för vissa kostnader vid statistiska centralbyrån (SCB) fr.o.m. nästa budgetår beräknas under anslaget till riksarkivet. Därigenom kan SCB till riksarkivet överlämna handlingar m.m., som medför att en omfattande genealogisk forskningsverksamhet förs över till riksarkivet och härigenom avlastar SCB. För att klara denna verksamhet tillförs riksarkivet 1 208 000 kr., varav 995 000 kr. utgör lönekostnader.

Arkiven från skolöverstyrelsen och länsskolnämnderna inlevereras efter dessa myndigheters nedläggning till riks- och landsarkiv. Överföringen av dessa arkiv till arkivmyndigheterna bekostas av särskilda avvecklingsmedel. Jag har i samråd med statsrådet Ask beräknat de därutöver årliga tillkommande kostnaderna för riks- och landsarkivens fortsatta förvaring och hantering av dessa arkiv till 921 000 kr., varav 460 000 kr. avser löner.

I enlighet med riksdagens beslut om omställning och minskning av den statliga administrationen har anslaget minskats med 139 000 kr.

(prop. 1990/91:150 bil. II, FiU37, rskr. 390). Det årliga rationaliseringskravet uppgår till 1,5 % av anslaget. I syfte att höja den ekonomi-administrativa standarden vid myndigheten har 1 % återlagts. Besparingen har kunnat begränsas till 147 000 kr. Vid beräkningen av anslaget har jag därutöver beräknat viss kompensation för pris- och löneutvecklingen samt för särskild löneskatt med 2,5 % och för en ökning till följd av höjda avgifter till Statshälsan.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

till *Riksarkivet och landsarkiven* för budgetåret 1992/93 anvisa ett förslagsanslag på 126 500 000 kr.

B 27. Dialekt- och ortnamnsarkiven samt svenskt visarkiv

1990/91	Utgift	22 690 491[1]
1991/92	Anslag	22 485 000[1]
1991/92	Anslag exkl. mervärdeskatt	22 391 000[1]
1992/93	Förslag	24 225 000

[1] Anvisat under åttonde huvudtiteln, anslaget G 24

I myndigheten dialekt- och ortnamnsarkiven samt svenskt visarkiv (DOVA) ingår dialekt- och folkminnesarkivet i Uppsala, ortnamnsarkivet i Uppsala, dialekt- och ortnamnsarkivet i Lund, dialekt-, ortnamns- och folkminnesarkivet i Göteborg, dialekt-, ortnamns- och folkminnesarkivet i Umeå, svenskt visarkiv, arkivet för ordbok över Sveriges medeltida personnamn samt arkivet för ordbok över Sveriges dialekter. Myndigheten har till uppgift att samla in, bevara, bearbeta och ge ut material om svenska, samiska och finska dialekter, personnamn, ortnamn, visor, folkmusik, folkminnen och den svenska jazzens historia samt att avge yttranden i ärenden om fastställande av ortnamn och granska förslag till namn på allmänna kartor.

För myndigheten gäller förordningen (1988:969) med instruktion för dialekt- och ortnamnsarkiven samt svenskt visarkiv.

	1991/92 exkl. mervärdeskatt	Beräknad ändring 1992/93 Föredraganden	
Förvaltningskostnader	15 720 000	+	859 000
(därav lönekostnader)	(15 221 000)	(+	812 000)
Lokalkostnader	5 402 000	+	924 000
Engångsanvisning	1 269 000	+	51 000
	22 391 000	+	**1 834 000**

Dialekt- och ortnamnsarkiven samt svenskt visarkiv (DOVA)

1. DOVA hemställer i första hand att i egenskap av humanistiska forsknings- och kulturinstitutioner bli undantagna från rationaliseringskravet. Kravet innebär en minskning med 176 000 kr. och motsvarar en minskning med nästan en årsarbetskraft.

2. DOVAs centrala administration är fåtaligt bemannad. För en tillfällig förstärkning av ledningsfunktionen inför bl.a. förberedelsearbetet inför treårsbudgeteringen och för avveckling av fastighetsbeteckningsreformen begärs en engångsanvisning på 200 000 kr. Medlen kommer att användas för extra arvoden till styrelsens ledamöter, tillfällig förstärkning av den centrala administrativa funktionen och för särskild datakörning.

3. För personalutveckling begär DOVA ett anslag på 100 000 kr.

Föredragandens överväganden

I enlighet med vad som förutskickades i budgetpropositionen 1991 (bil. 10 s. 286) kommer regeringen senare denna dag att fatta beslut om direktiv för en översyn av dialekt- och ortnamnsarkivens samt svenskt visarkivs framtida verksamhet och organisation. Uppdraget skall redovisas senast den 1 juni 1992. Jag har för avsikt att återkomma till regeringen med förslag, som kan behandlas av riksdagen under nästa riksmöte.

Anslaget har ökats med sedvanlig pris- och löneomräkning samt till följd av höjda avgifter till Statshälsan. Vidare har kompensation getts för särskild löneskatt med 2,5 %. I enlighet med riksdagens beslut om omställning och minskning av den statliga administrationen (prop. 1990/91:150 bil. II, FiU37, rskr. 390) har anslaget minskats med 74 000 kr. Det årliga rationaliseringskravet uppgår till 1,5 % av anslaget. I syfte att höja den ekonomi-administrativa standarden vid myndigheten har 1 % återlagts. Besparingen har kunnat begränsas till 27 000 kr. Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslaget till 24 225 000 kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

till *Dialekt- och ortnamnsarkiven samt svenskt visarkiv* för budgetåret 1992/93 anvisa ett förslagsanslag på 24 225 000 kr.

B 28. Svenskt biografiskt lexikon

1990/91	Utgift	3 004 640[1]
1991/92	Anslag	2 928 000[1]
1991/92	Anslag exkl. mervärdeskatt	2 865 000[1]
1992/93	Förslag	2 961 000

[1] Anvisat under åttonde huvudtiteln, anslaget G 25

Svenskt biografiskt lexikon har till uppgift att fortsätta och slutföra utgivandet av verket Svenskt biografiskt lexikon.

För myndigheten gäller förordningen (1988:630) med instruktion för svenskt biografiskt lexikon.

	1991/92 exkl. mervärdeskatt	Beräknad ändring 1992/93	Föredraganden
Förvaltningskostnader	2 654 000	+	89 000
(därav lönekostnader)	(2 500 000)	(+	80 000)
Lokalkostnader	211 000	+	7 000
	2 865 000	**+**	**96 000**

Svenskt biografiskt lexikon (SBL)

1. Rationaliseringskravet innebär för SBLs del en minskning av anslaget med 59 000 kr. Ett uttag av rationaliseringskravet innebär ett fortsatt överförande till redaktionen av vissa utlagda forskningsuppgifter och en minskning av registreringsarbetet, vilket drabbar utgivningstakten och hotar en regelbunden utgivning.

2. SBL begär medel för att kunna öka artikelarvodena från 350 kr. till 400 kr. per spalt.

3. För inköp av en persondator begärs en engångsanvisning på 60 000 kr.

Föredragandens överväganden

Vid min beräkning av anslaget har sedvanlig pris- och löneomräkning tillämpats samt en ökning skett till följd av höjda avgifter till statshälsan. Vidare har kompensation getts för särskild löneskatt med 2,5 %. I enlighet med riksdagens beslut om omställning och minskning av den statli-

ga administrationen (prop. 1990/91:150 bil. II, FiU37, rskr. 390) har anslaget minskats med 10 000 kr. Det årliga rationaliseringskravet uppgår till 1,5 % av anslaget. I syfte att höja den ekonomi-administrativa standarden vid myndigheten har 1 % återlagts. Besparingen har kunnat begränsas till 4 000 kr. Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslaget till 2 961 000 kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

till *Svenskt biografiskt lexikon* för budgetåret 1992/93 anvisa ett förslagsanslag på 2 961 000 kr.

B 29. Statliga arkiv: Vissa kostnader för samlingar och materiel m.m.

1990/91	Utgift	2 147 434[1]	Reservation[2]	11 049 365[1]
1991/92	Anslag	5 966 000[1]		
1991/92	Anslag exkl. mervärdeskatt	5 160 000[1]		
1992/93	Förslag	5 689 000		

[1] Anvisat under åttonde huvudtiteln, anslaget G 25
[2] Exkl. mervärdeskatt

Från anslaget betalas kostnader för följande arkiv och ändamål.

Riksarkivet och landsarkiven i samband med datamediekontroll m.m. för undersökning, vård och kontroll av tekniska medier (ADB-band, ljud- och videoband, mikrofilm m.m.) samt för anskaffning av teknisk utrustning.

Riksarkivet för inköp av arkivalier och böcker samt publicering av källskrifter. Landsarkiven för konservering av arkivalier, bokbindning samt reproduktion av arkivhandlingar.

Dialekt- och ortnamnsarkiven samt svenskt visarkiv (DOVA) för arvoden för tillfälliga vetenskapliga medarbetare, inlösen av samlingar, skydds- och säkerhetskopiering, resor och expenser.

Svenskt biografiskt lexikon för tryckningskostnader m.m.

	1991/92 exkl. mervärdeskatt	Beräknad ändring 1992/93	
		Föredraganden	
Riksarkivet			
Datamediekontroll m.m.	1 748 000	+	117 000
Engångsanvisning	1 258 000	+	88 000
Dialekt- och ortnamnsarkiven samt svenskt visarkiv	2 087 000	+	140 000
Svenskt biografiskt lexikon	67 000	+	184 000
	5 160 000	+	**529 000**

Riksarkivet

1. Riksarkivet begär en fortsatt engångsanvisning på 700 000 kr. för konvertering av mikrofilmade arkivhandlingar.

2. Riksarkivet föreslår att medlen för inredning och utrustning utökas med 300 000 kr.

3. Riksarkivet betonar att vården av magnetband blivit eftersatt och begär 500 000 kr. för att kunna åtgärda detta samt för att fortsatt kunna ta emot leveranser av magnetband.

4. Riksarkivet begär 527 000 kr. för inköp och underhåll av ADB-utrustning, främst för att få möjlighet att i magnetbandvården kunna hantera även bandkassetter.

Dialekt- och ortnamnsarkiven samt svenskt visarkiv (DOVA)

1. För tekniska hjälpmedel begär DOVA 200 000 kr.

2. För ökad publicering behövs en förstärkning med 500 000 kr. budgetåret 1992/93.

3. För anskaffning av en klimatanläggning till arkivet i Umeå begärs en engångsanvisning på 160 000 kr.

4. För att kunna öka takten i skyddskopieringen begärs en engångsanvisning på 90 000 kr.

Svenskt biografiskt lexikon (SBL)

1. SBL begär att anslaget till tryckningskostnader höjs.

2. Inkomsterna beräknas till 133 000 kr.

Inkomstredovisning (tkr.)

	1990/91 Utfall	1991/92 Anvisat	1992/93 Beräknat
Publikationer	202	292	133

Föredragandens överväganden

Riksarkivet

Utöver viss kompensation för prisutvecklingen har jag beräknat en minskning av anslagsposten till följd av det årliga kravet på rationaliseringar hos myndigheterna.

Inom ramen för den kvarliggande engångsanvisningen bör riksarkivet kunna rymma behoven av fortsatt mikrofilmskonvertering liksom erforderliga insatser för magnetbandsvården m.m.

Dialekt- och ortnamnsarkiven samt svenskt visarkiv (DOVA)

Rationaliseringskravet innebär en minskning av anslagsposten med 6 000 kr. Därutöver har jag beräknat viss kompensation för prisutvecklingen.

Svenskt biografiskt lexikon

Under anslagsposten beräknas tryckningskostnader och inkomster för svenskt biografiskt lexikon. Inkomsterna växlar mellan de år ett band färdigställs för försäljning och mellanliggande år, vilket har till följd att denna anslagspost minskar resp. ökar till följd av inkomsternas storlek. Svenskt biografiskt lexikon uppger att fr.o.m. den 1 juli 1991 har häftespriserna höjts från 100 kr. till 110 kr. och priset för ett band har höjts från 600 kr. till 650 kr. För nästa budgetår beräknar jag i enlighet med myndighetens förslag inkomsterna till 133 000 kr. Tryckningskostnaderna har, inkl. viss prisomräkning, beräknats till 384 000 kr.

Övrigt

Den reservation som finns under anslaget utgörs huvudsakligen av intäkter från Svensk arkivinformations i Ramsele (SVAR) försäljningsverksamhet och är avsett att täcka kostnaderna för drift och investeringar vid SVAR budgetåret 1992/93.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

till *Statliga arkiv: Vissa kostnader för samlingar och materiel m.m.* för budgetåret 1992/93 anvisa ett reservationsanslag på 5 689 000 kr.

B 30. Riksantikvarieämbetet: Förvaltningskostnader

1990/91	Utgift	80 407 519[1]
1991/92	Anslag	79 492 000[1]
1991/92	Anslag exkl. mervärdeskatt	77 600 000[1]
1992/93	Förslag	83 454 000

[1] Anvisat under åttonde huvudtiteln, anslaget G 27

För myndigheten gäller förordningen (1988:1131) med instruktion för riksantikvarieämbetet och statens historiska museer.

Myndigheten riksantikvarieämbetet och statens historiska museer omfattar riksantikvarieämbetet, statens historiska museum, kungl. myntkabinettet, medelshavsmuseet, institutionen för konservering och ett bibliotek. Myndighetens förvaltningskostnader upptas dels under detta anslag, varifrån förvaltningskostnaderna för riksantikvarieämbetet (RAÄ) och biblioteket betalas, dels under anslaget Centrala museer: Förvaltningskostnader.

RAÄ svarar för myndighetens uppgifter inom kulturmiljövård. RAÄ skall bevaka kulturmiljövårdens intressen i samhällsplaneringen och vid bebyggelse och annan markanvändning, leda arbetet med att planmässigt inventera och bygga upp kunskapen om kulturmiljöer och kulturminnen, handlägga frågor om vård och bevarande av kulturmiljön och kulturminnen samt tillhandahålla underlag för tillämpningen av plan- och bygglagen (1987:10) och lagen (1987:12) om hushållning med naturresurser m.m. RAÄ skall också utarbeta allmänna råd, främja utbildning och information om kulturmiljövården samt följa den regionala kulturminnesvården och biträda länsstyrelserna i ärenden som rör denna. RAÄ skall medverka i det internationella arbetet med vård av kulturmiljön.

Biblioteket är ett specialbibliotek inom ämnesområdena arkeologi, medeltidens konsthistoria, numismatik och kulturmiljövård. Det skall svara för bibliotekservice inom dessa områden till myndigheten och till forskning, utveckling och utbildning.

	1991/92 exkl. mervärdeskatt	Beräknad ändring 1992/93 Föredraganden
Förvaltningskostnader	63 088 000	+ 3 172 000
(därav lönekostnader)	(53 309 000)	(+ 3 167 000)
Lokalkostnader	12 465 000	+ 2 539 000
Vissa gemensamma kostnader för museer	2 047 000	+ 143 000
	77 600 000	+ **5 854 000**

Riksantikvarieämbetet

1. Riksantikvarieämbetet (RAÄ) föreslår att myndighetens förvaltningsanslag genomgående undantas från rationaliseringskravet. Redan tidigare besparingskrav måste RAÄ möta med personalminskningar.

2. RAÄ föreslår utökade förvaltningskostnader för ADB-utveckling (+1 650 000 kr.) samt för internationellt arbete (+500 000 kr.).

Föredragandens överväganden

Vid beräkningen av riksantikvarieämbetets (RAÄ) förvaltningsanslag har jag tagit viss hänsyn till pris- och löneutvecklingen samt beräknat en ökning till följd av höjda avgifter till Statshälsan. Vidare har lönekostnaderna till följd av en särskild löneskatt ökats med 2,5 %. I enlighet med riksdagens beslut om omställning och minskning av den statliga administrationen (prop. 1990/91:150 bil. II, FiU37, rskr. 390) har anslaget minskats med 561 000 kr. Det årliga rationaliseringskravet uppgår till 1,5 % av anslaget. I syfte att höja den ekonomi-administrativa standarden vid myndigheten har 1 % återlagts. Besparingen har kunnat begränsas till 236 000 kr.

För den samlade bedömningen av kulturmiljövårdens förvaltningsresurser vill jag slutligen hänvisa till civilministerns föredragning senare denna dag. Förslag lämnas sålunda som innebär att länsstyrelsernas kulturmiljöenheter skall förstärkas med sammanlagt 2,7 milj.kr. så att varje kulturmiljöenhet kan bemannas med minst två handläggare.

Jag beräknar därmed anslaget till 83 454 000 kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

till *Riksantikvarieämbetet: Förvaltningskostnader* för budgetåret 1992/93 anvisa ett förslagsanslag på 83 454 000 kr.

B 31. Kulturmiljövård

1990/91	Utgift	78 410 329[1]	Reservation[2]	1 767 762[1]
1991/92	Anslag	92 776 000[1]		
1991/92	Anslag exkl. mervärdeskatt	89 047 000[1]		
1992/93	Förslag	103 022 000		

[1] Anvisat under åttonde huvudtiteln, anslaget G 28
[2] Exkl. mervärdeskatt

Från anslaget utgår bidrag enligt förordningen (1981:447) om statsbidrag till vård av kulturhistoriskt värdefull bebyggelse. Medel får även utgå till vård och underhåll av vissa kyrkliga inventarier.

Från anslaget utgår vidare ersättning enligt 2 kap. 7, 8, 14-16 §§ samt 3 kap. 10 och 12 §§ lagen (1988:950) om kulturminnen m.m., liksom för bidrag enligt förordningen (1988:1189) om bidrag till kostnader för undersökning m.m. av fast fornlämning liksom medel för täckande av kostnader föranledda av undersökningar av fornminnesplatser.

Anslaget skall dessutom användas för vård och underhåll av de fastigheter som står under riksantikvarieämbetets förvaltning och för vård av fornlämningar och kulturlandskap samt för insatser mot luftföroreningsoch försurningsskador på kulturminnen. Medel ur anslaget utgår slutligen till informations- och utvecklingsverksamhet.

	1991/92 exkl. mervärdeskatt	Beräknad ändring 1992/93 Föredraganden
1. Vård av kulturhistoriskt värdefull bebyggelse	52 417 000	+ 2 901 000
2. Vård m.m. av kulturlandskap och fornlämningar	26 578 000	+ 1 477 000
3. Information och utvecklingsverksamhet m.m.	4 765 000	+ 491 000
4. Insatser mot luftföroreningsoch försurningsskador	5 287 000	+ 9 106 000
	89 047 000	+ **13 975 000**

Riksantikvarieämbetet

1. Riksantikvarieämbetet (RAÄ) föreslår att anslaget tillförs 66 milj.kr. för ökade bidrag till vård av kulturhistoriskt värdefull bebyggelse samt 4 milj.kr. för myndighetens fastighetsförvaltning.

2. RAÄ föreslår att myndighetens medel för kulturlandskapsvård och fornvård höjs med 15 milj.kr. resp. 21 milj.kr.

3. RAÄ begär en ökning av delposten för informationsinsatser med 3 775 000 kr. fördelat mellan myndighetens informationsinsatser, utbildning inom den statliga kulturmiljövårdens organisation samt ökat stöd till ideella organisationer.

4. RAÄ begär att anslagsposten för insatser mot luftföroreningar och försurningsskador ökas med 2,5 milj.kr.

5. RAÄ begär att ett engångsbelopp om 1,8 milj.kr. anvisas för undersökning av skattfyndplatser.

6. Slutligen föreslår RAÄ att ett särskilt reservationsanslag om 1 milj.kr. tas upp för inlösen av fornfynd.

Föredragandens överväganden

Riksdagen beslöt med anledning av regeringens förslag om tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1991/92 (prop. 1991/92:25 s. 29, KrU9, rskr. 86) om en engångsvis förstärkning av riksantikvarieämbetets (RAÄ) anslag till kulturmiljövård avseende kulturminnen och fornmin-

nesplatser med 50 milj.kr. Anslagshöjningen ingår i de samlade åtgärder som regeringen föreslog i syfte att skapa sysselsättning.

Jag vill också erinra om att de medel som anslås till landskapsvård inom ramen för livsmedelspolitiken planenligt föreslås öka från 200 milj.kr. budgetåret 1991/92 till 250 milj.kr. (inkl. mervärdeskatt) budgetåret 1992/93 (jfr prop. 1989/90:146, JoU25, rskr. 327). Medlen anvisas över fjortonde huvudtiteln (miljö- och naturresursdepartementet) och fördelas mellan länsstyrelserna av naturvårdsverket i samråd med RAÄ och statens jordbruksverk. De används till att bekosta ersättningar till lantbrukare för tillvaratagande av odlingslandskapets natur- och kulturvärden.

I fråga om vården av kulturlandskapets hävd och vård bör även nämnas att regeringen tillkallat en särskild kommission för att göra en avstämning av de nämnda livsmedelspolitiska omställningsbesluten. Kommissionen skall bl.a. pröva frågan om arealersättning som en metod att bevara ett öppet och levande kulturlandskap. Vad gäller åtgärder avseende kulturmiljövården såvitt dessa faller inom ramen för i första hand fysisk planering och hushållningen med naturresurser vill jag hänvisa till miljöministerns föredragningar senare denna dag.

RAÄ har påtalat behov av en mera långsiktig förstärkning av byggnadsvårdsanslaget. Verket har också redovisat behov av resurser för att bekosta reservatsersättningar och andra mer speciella bevarandeinsatser i kulturlandskapet som inte ryms inom programmet för landskapsvård. Något utrymme för att ytterligare höja RAÄs anslag för vård av bebyggelse, kulturlandskap och fornminnen finns emellertid inte.

Jag har beräknat en höjning av RAÄs informationsmedel med 300 000 kr. Medlen gör det möjligt för RAÄ att lämna ett årligt bidrag till Skånes Naturvårdsförbund för dess verksamhet vid Hörjelgården. Verksamheten vid gården syftar till att slå vakt om och delvis rekonstruera ett ålderdomligt skånskt kulturlandskap samt att bedriva ett pedagogiskt arbete kring den gamla markanvändningen.

Jag har efter samråd med chefen för miljö- och naturresursdepartementet beräknat en höjning av delposten för insatser mot luftföroreningss- och försurningsskador med drygt 8,5 milj.kr. Höjningen innebär att de medel för samma ändamål som hittills anvisats till RAÄ under fjortonde huvudtiteln (miljödepartementet) nu sammanförs under anslaget Kulturmiljövård.

Förvaltningen av kulturmiljöer

För riksdagens kännedom vill jag anmäla den fortsatta beredningen av betänkandet (SOU 1991:64) Att förvalta kulturmiljön. Betänkandet, som utarbetats som ett svar på riksdagens begäran om en översyn av villkoren för förvaltningen av kulturhistoriskt värdefulla herrgårds- och industrimiljöer, överlämnades till regeringen under sommaren 1991.

Utredaren har bl.a. föreslagit förändringar inom skatteområdet. Riksdagen har nyligen beslutat om skattelättnader som syftar till att stimulera ny- och småföretagandet (prop. 1991/92:60, SkU10). Hit hör bl.a. äga-

re till kulturhistoriskt värdefulla mangårdsbyggnader på jordbruksfastigheter. Bland de nya skattereglerna kan nämnas att skogsvårdsavgiften avskaffas och att förmögenhetsskatten sätts ned för att helt tas bort fr.o.m. 1995 års taxering. Vidare sänks arvs- och gåvoskatten kraftigt. Dessa beslut är viktiga för den typ av jordegendomar där herrgårdarna oftast återfinns.

När det gäller utredarens förslag om återinförande av avdragsrätt för kostnader för drift och underhåll av mangårdsbyggnader har regeringen i samma proposition aviserat om ytterligare förändringar för att främja företagandet. Det är angeläget att de problem som utredaren tagit upp får en lösning. En väg är att återinföra avdragsrätten för kostnader för drift och underhåll. Det kan även finnas andra möjligheter. I samband med att regeringen tar fram förslag för att främja företagandet kommer frågan om avdragsrätten att behandlas.

Jag har i dessa frågor samrått med statsrådet Lundgren.

En annan fråga gäller utredningens redovisning av möjligheterna att skapa en nationell stiftelse för förvaltning av kulturmiljöer. Utredningen har anfört att en förutsättning för en sådan stiftelsebildning är att staten lägger en grund till stiftelsens förmögenhetsuppbyggnad genom att ställa fast egendom av viss omfattning till dess förfogande.

Inom regeringskansliet pågår arbetet med att omorganisera formerna för statens ägande och förvaltning av fastigheter. Delar av detta arbete har redan redovisats för riksdagen (jfr prop. 1991/92:44 om riktlinjer för den statliga fastighetsförvaltningen och ombildning av byggnadsstyrelsen m.m.). Jag räknar med att det fortsatta arbetet kring fastighetsfrågorna kommer att visa om det finns förutsättningar för en sådan förmögenhetsavsättning som utredningen angivit.

Enligt min bedömning är det lämpligt att förutsättningarna för utredningsförslagen först klarläggs i de hänseenden som jag nu har anmält innan ställning tas till hur betänkandet i övrigt skall beredas vidare. Jag vill därvid betona att utredningens förslag i huvudsak gäller de långsiktigt verkande villkoren för kulturmiljöförvaltning, frågor som förtjänar en omsorgsfull beredning. Jag har i denna fråga samrått med chefen för finansdepartementet.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

till *Kulturmiljövård* för budgetåret 1992/93 anvisa ett reservationsanslag på 103 022 000 kr.

B 32. Riksantikvarieämbetet: Uppdragsverksamhet

1990/91	Utgift	—[1]
1991/92	Anslag	1 000[1]
1992/93	Förslag	1 000

[1] Anvisat under åttonde huvudtiteln, anslaget G 29

Under detta anslag tas upp ett formellt belopp av 1 000 kr. för sådana undersökningar och utredningar som föranleds av lagen (1988:950) om kulturminnen m.m. och som på uppdrag av statlig eller kommunal myndighet eller enskild utförs av riksantikvarieämbetet mot avgift.

	1991/92	Beräknad ändring 1992/93, prognos RAÄ
Plan		
Kostnader	70 000 000	+ 5 000 000
Intäkter	70 000 000	+ 5 000 000

Riksantikvarieämbetet

Riksantikvarieämbetet redovisar inga förslag till förändringar under anslaget.

Föredragandens överväganden

Anslaget bör tas upp med oförändrat belopp. För riksdagens information vill jag meddela att regeringen tillkallat en särskild utredare (Dir. 1991:01) med uppgift att se över organisationen och huvudmannaskapet för riksantikvarieämbetets arkeologiska undersökningsverksamhet.

Utgångspunkten för utredningen är att uppdragsverksamheten skall skiljas från den centrala myndigheten vars uppgifter i sammanhanget i stället renodlas till den övergripande tillsynen över hur de arkeologiska uppdragen utförs i landet. Också andra frågor av betydelse för arkeologisk uppdragsverksamhet skall behandlas av utredningen.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

till *Riksantikvarieämbetet: Uppdragsverksamhet* för budgetåret 1992/93 anvisa ett förslagsanslag på 1 000 kr.

B 33. Tilläggslån för ombyggnad av kulturhistoriskt värdefull bebyggelse m.m.[1]

1992/93 Nytt anslag (förslag) 95 000 000

[1] Medel för ändamålet har t.o.m. budgetåret 1991/92 redovisats under elfte huvudtiteln, anslaget B 6

Tilläggslån för ombyggnad av kulturhistoriskt värdefull bebyggelse är ett statligt ränte- och amorteringsfritt lån som, med vissa begränsningar, lämnas med ett belopp som motsvarar skillnaden mellan godkänd ombyggnadskostnad och den kostnad som kan förräntas av fastigheten på normala villkor. Ränte- och amorteringsfriheten omprövas vart femte år under lånetiden. Vid omprövningen avskrivs under perioden upplupen amortering. Lånetiden är sammanlagt högst 20 år. Lån eller delar av lån som vid utgången av lånetiden alltjämt är ränte- och amorteringsfria efterges.

Tilläggslån för ombyggnad av kulturhistoriskt värdefull bebyggelse kan lämnas för bostadshus som har förklarats eller kan förklaras som byggnadsminne. Tilläggslån lämnas dessutom för grundförstärkning av kulturhistoriskt värdefulla bostadshus m.fl. samt till arkeologiska undersökningskostnader i samband med byggande av bostadshus i tätorter. Närmare bestämmelser om långivningen finns i förordningen (1983:1021) om tilläggslån för ombyggnad av bostadshus m.m.

En förutsättning för tilläggslån för ombyggnad av byggnadsminnen är att ombyggnaden sker med statligt stöd i form av bostadslån och räntebidrag. Bostadslån och räntebidrag kan därvid ges med ett högre belopp än normalt (förhöjt låneunderlag).

Riksdagen fastställer årligen en ram för riksantikvarieämbetets tillstyrkanden av sådana ombyggnader av kulturhistoriskt värdefull bebyggelse m.m. — inkl. tilläggslån för grundförstärkning — som bör komma i fråga för förhöjt låneunderlag och/eller tilläggslån. Ramen för budgetåret 1991/92 har fastställts till 165 milj.kr. Av denna ram får högst 5 milj.kr. disponeras för tilläggslån till arkeologiska undersökningskostnader i samband med bostadsbyggande.

Såsom en följd av bostadsdepartementets nedläggning redovisas nu medlen för tilläggslån under kulturbudgeten. Detta innebär dock ingen ändring i sak vad gäller medlens användning och formerna för dess hantering.

Boverket

Långivningens omfattning

Hela ramen för ombyggnad av kulturhistoriskt värdefull bebyggelse för budgetåret 1990/91 — 165 milj.kr. — togs i anspråk. Omkring 60 milj.kr. avsåg förhöjt låneunderlag och ca 105 milj.kr. tilläggslån. Av nämnda ram har 2,5 milj.kr. disponerats för tilläggslån till arkeologiska undersökningskostnader.

Rambehov m.m.

Enligt boverket bedömer riksantikvarieämbetet att behovet av medel för kulturhistoriskt värdefull bebyggelse m.m. — inkl. tilläggslån för grundförstärkning — klart överstiger fastställd ram. Enligt ämbetet uppgår behovet av rammedel till 265-367 milj.kr. Boverket konstaterar att nivån på den allmänna ombyggnadsverksamheten som gradvis gått ner under tre år, återigen är i stigande. Större ombyggnadsprojekt där kulturhistoriskt värdefulla byggnader ingår är ofta lokaliserade till stadskärnor, vilket i sin tur brukar innebära problem och kostnader för grundförstärkning. Verket föreslår därför en tillstyrkanderam för budgetåret 1992/93 om 195 milj.kr. Härutöver föreslår verket att ur denna ram bör 6,5 milj.kr. få disponeras för tilläggslån till arkeologiska undersökningskostnader.

Anslagsberäkning

Boverket bedömer att utbetalningarna totalt kommer att bli ca 110 milj.kr. under budgetåret 1992/93.

Föredragandens överväganden

Riksdagen har nyligen på förslag av regeringen bl.a. beslutat att verksamheten med statligt reglerade bostadslån skall upphöra den 1 januari 1992. I stället införs ett system med statliga kreditgarantier för lån på kreditmarknaden i ett mot bostadslånet svarande pantsättningsutrymme. Samtidigt kommer för ny- och ombyggnad av bostadshus som färdigställs fr.o.m. den 1 januari 1992 att lämnas räntebidrag oberoende av husets faktiska finansiering. Underlaget för beräkning av räntebidrag skall i princip fastställas efter samma grunder som låneunderlaget för bostadslån. Det kommer således även efter den 1 januari 1992 att vara möjligt att få räntebidrag på ett förhöjt låneunderlag. Statsrådet Lundgren har tidigare denna dag redovisat förslag till förordningsbestämmelser i detta syfte.

Ramar m.m

Vad jag nu har anfört innebär att systemet med förhöjt låneunderlag och/eller tilläggslån behålls. Med hänsyn härtill bör också systemet med en kostnadsram för de antikvariska myndigheternas tillstyrkan av ombyggnader av kulturhistoriskt värdefulla bostadshus behållas. Jag förordar att tillstyrkanderamen för kulturhistoriskt värdefull bebyggelse fastställs tilll 170 milj.kr. för budgetåret 1992/93, dvs. till ett något högre belopp än för innevarande budgetår.

Mina skäl för att föreslå en höjning av tillstyrkanderamen är att jag bedömer den del av tillstyrkanderamen som avser arkeologiska undersökningskostnader m.m. otillräcklig. Av tillstyrkanderamen för kulturhistoriskt värdefull bebyggelse får under innevarande år högst 5 milj.kr.

disponeras för detta ändamål. Jag föreslår att beloppet höjs till 10 milj.kr. för budgetåret 1992/93.

Anslagsberäkning

Jag beräknar behovet av medel för utbetalningar av tilläggslån under budgetåret 1992/93 till 95 milj.kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

1. medge en ram för de antikvariska myndigheternas tillstyrkanden av förhöjt räntebidragsunderlag och tilläggslån för ombyggnad av kulturhistoriskt värdefull bostadsbebyggelse m.m. på 170 000 000 kr. för budgetåret 1992/93,

2. medge att av denna ram högst 10 000 000 kr. får disponeras för tilläggslån till arkeologiska undersökningskostnader i samband med bostadsbyggande,

3. till *Tilläggslån för ombyggnad av kulturhistoriskt värdefull bebyggelse m.m.* för budgetåret 1992/93 anvisa ett förslagsanslag på 95 000 000 kr.

Museer och utställningar

B 34. Centrala museer: Förvaltningskostnader

1990/91	Utgift	391 559 864[1]
1991/92	Anslag	394 638 000[1]
1991/92	Anslag exkl. mervärdeskatt	391 690 000[1]
1992/93	Förslag	432 618 000

[1] Anvisat under åttonde huvudtiteln, anslaget G 30

Medel till Nordiska museet och Tekniska museet är budgeterade inkl. mervärdeskatt.

Under detta anslag beräknas medel för de statliga museerna samt stiftelserna Nordiska museet och Tekniska museet.

För dessa gäller förordningen (1988:1131) med instruktion för riksantikvarieämbetet och statens historiska museer, förordningen (1988:677) med instruktion för statens konstmuseer, förordningen (1988:1183) med instruktion för livrustkammaren, Skoklosters slott och Hallwylska museet, förordningen (1988:1249) med instruktion för naturhistoriska riksmuseet, förordningen (1990:571) med instruktion för statens sjöhistoriska museer, förordningen (1988:1185) med instruktion för folkens museum - etnografiska, förordningen (1988:1186) med instruktion för arkitekturmuseet samt förordningen (1988:1184) med instruktion för statens musiksamlingar. För Stiftelsen Nordiska museet gäller stadgar som har fastställts av regeringen den 7 juni 1990 och för Stiftelsen Tekniska museet stadgar som har fastställts av regeringen den 9 november 1989.

Statens historiska museum, statens konstmuseer, naturhistoriska riksmuseet, folkens museum - etnografiska samt Nordiska museet har vart och ett inom sitt verksamhetsområde uppgiften att vara ansvarsmuseum.

Museum/myndighet	Förvaltningskostnader (därav lönekostnader) exkl. mervärdeskatt		Lokalkostnader		Summa	
	1991/92	Beräknad ändring 1992/93	1991/92	Beräknad ändring 1992/93	1991/92	Beräknad ändring 1992/93
		Föredraganden		Föredraganden		Föredragande
Ansvarsmuseer						
Statens historiska museer	33 482 000 (32 118 000)	+ 1 767 000 (+ 1 637 000)	23 149 000	+ 4 717 000	56 631 000	+ 6 484 000
Statens konstmuseer	47 682 000 (45 475 000)	+ 3 040 000 (+ 2 841 000)	26 178 000	+ 2 460 000	73 860 000	+ 5 500 000
Naturhistoriska riksmuseet	42 800 000[1] (37 538 000)	– 1 719 000[1] (+ 2 345 000)	19 945 000	+ 16 961 000	62 745 000	+ 15 242 000
Folkens museum – etnografiska	11 605 000 (10 868 000)	+ 655 000 (+ 592 000)	8 412 000	+ 536 000	20 017 000	+ 1 191 000
Nordiska museet	45 945 000 (45 707 000)	+ 2 930 000 (+ 2 913 000)	19 582 000	+ 1 832 000	65 527 000	+ 4 762 000
Övriga centrala museer m.m.						
Livrustkammaren, Skoklosters slott och Hallwylska museet	13 994 000 (13 624 000)	+ 915 000 (+ 872 000)	8 691 000	+ 540 000	22 685 000	+ 1 455 000
Statens sjöhistoriska museer	15 434 000 (14 427 000)	+ 1 044 000 (+ 958 000)	36 039 000	+ 736 000	51 473 000	+ 1 780 000
Arkitekturmuseet	3 443 000 (3 040 000)	+ 163 000 (+ 130 000)	923 000	+ 80 000	4 366 000	+ 243 000
Statens musiksamlingar	12 351 000 (11 272 000)	+ 1 038 000 (+ 954 000)	7 138 000	+ 452 000	19 489 000	+ 1 490 000
Tekniska museet	10 972 000 (10 488 000)	+ 607 000 (+ 574 000)	2 861 000	+ 2 089 000	13 833 000	+ 2 696 000
Till statens kulturråds disposition	1 064 000	+ 85 000	–	–	1 064 000	+ 85 000
Summa	**238 772 000** (224 557 000)	**+ 10 525 000** (+ 13 816 000)	**152 918 000**	**+ 30 403 000**	**391 690 000**	**+ 40 928 000**

	1991/92	Beräknad ändring 1992/93
[1] Därav förberedelsearbete för Omniteatern	4 179 000	– 4 179 000

Övrig finansiering av centralmuseernas verksamhet (tkr.)

Enligt anslagsframställningarna:	1990/91 Utfall	1991/92 Budget	1992/93 Beräknat
Statens historiska museer	15 012	12 750	13 250
Statens konstmuseer	38 947 [1]	34 200	33 968
Naturhistoriska riksmuseet	28 941	29 000	29 000
Folkens museum - etnografiska	4 394	3 576	2 460
Nordiska museet	37 365 [2]	34 800	36 000
Livrustkammaren, Skoklosters slott och Hallwylska museet	5 734	5 010	5 010
Statens sjöhistoriska museer (inkl. Vasamuseet)	51 258	34 033	29 600
Arkitekturmuseet	5 869	7 100	8 000
Statens musiksamlingar	4 151	2 900	3 200
Tekniska museet	13 310	12 540	12 540
Summa	**204 981**	**175 909**	**173 028**

[1] Härav har 21,5 milj.kr. tillförts anslaget Centrala museer: Vissa kostnader för utställningar och samlingar m.m.
[2] Härav avser 16,2 milj.kr. bidrag från arbetsmarknadsverket

Riksantikvarieämbetet och statens historiska museer

1. Rationaliseringskravet leder till en sammanlagd anslagsminskning med 849 000 kr. hos statens historiska museer. Detta innebär vakantsättning av tjänster samt minskade medel för information, expenser och yttre verksamhet. Myndigheten hemställer om undantag från rationaliseringskravet.

2. För statens historiska museer begärs härutöver ca 8 milj.kr. i ökade anslag. För *statens historiska museum* äskas sålunda 900 000 kr. för fyndbearbetning, ADB-registrering och vetenskaplig publikationsverksamhet, 1 milj.kr. för tillfälliga utställningar och programverksamhet, 500 000 kr. för pedagogisk verksamhet, 1 milj.kr. för förberedelsearbeten med anknytning till den planerade skattkammaren och 1 milj.kr. för inlösen av fornfynd. För *kungl. myntkabinettet* begärs 600 000 kr. för tillfälliga utställningar, undervisning och information samt ett engångsanslag om 250 000 kr. för uppläggning av ett ADB-baserat föremålsregister. Vidare har frågan om myntkabinettets flyttning till nya lokaler aktualiserats i särskild ordning. För *medelhavsmuseet* begärs 200 000 kr. för omhändertagande av Cypernsamlingarna, 100 000 kr. för pedagogisk verksamhet och 140 000 kr. för medverkan i ett internationellt ADB-projekt avseende egyptologiska samlingar. Vidare begärs ett engångsanslag om 400 000 kr. för produktion av en större tillfällig Cypernutställning. För *institutionen för konservering* begärs en ökning med 1 milj.kr.

3. För utställningsprojektet Den svenska historien, som statens historiska museum kommer att genomföra år 1993 i samarbete med Nordiska museet och landets länsmuseer, begärs för historiska museets del ett engångsanslag om 6 milj.kr.

Statens konstmuseer

1. Rationaliseringskravet innebär för konstmuseernas del en anslagsminskning med 1,1 milj.kr. för budgetåret 1992/93. Konsekvensen blir att viss verksamhet måste helt eller delvis avvecklas. Myndigheten nämner som exempel inskränkningar i konstbibliotekets och östasiatiska bibliotekets externa service och nedläggning av fotografiska biblioteket. Myndigheten önskar att rationaliseringskravet återtas.

2. Vidare begärs ett engångsanslag av 8 773 000 kr., motsvarande den nerdragning av förvaltningsanslaget för budgetåret 1992/93 som regeringen har ålagt konstmuseerna till följd av tidigare överskridanden.

3. Härutöver begär myndigheten anslagsökningar med 4 milj.kr. för bevakning, 560 000 kr. för arkivarie- och personalvårdstjänster samt 160 000 kr. för datorisering.

Naturhistoriska riksmuseet

1. Rationaliseringskravet innebär en anslagsminskning med 942 000 kr. för nästa budgetår. Museet har därvid utgått från att anvisade medel för uppbyggnaden av nya basutställningar och förberedelse av verksamhet vid Omniteatern inte skall ingå i beräkningsunderlaget. Resursbortfallet nödvändiggör en minskning av museets regionala insatser och vakanthållning av tjänster inom forskningsverksamheten, alternativt överflyttning av en hel sektion av samlingarna till ett annat museum. Museet begär att de medel som rationaliseringskravet frigör får finnas kvar inom museet.

2. Museet begär härutöver anslagsökningar med 350 000 kr. för publikarbete och annan utåtriktad verksamhet, 500 000 kr. för ansvarsmuseiuppgifter och ekologisk kunskapsspridning, 300 000 kr. för arbetsledning m.m. vid museets vård- och registreringsfilialer ute i landet samt 660 000 kr. för administration och lokalvård m.m.

3. Till följd av ombyggnaden för nya utställningslokaler och vissa andra verksamhetsanknutna lokalåtgärder m.m. beräknar museet det ökade medelsbehovet för lokalkostnader till ca 17,9 milj.kr.

Folkens museum - etnografiska

1. Rationaliseringskravet innebär en anslagsminskning med drygt 300 000 kr. för budgetåret 1992/93. Att lägga ner eller inskränka vissa verksamhetsgrenar är inte möjligt, varför besparingen får mötas med ökade krav på aktiv upphandling, samutnyttjande av personal m.m. Museet begär att få bli undantaget från rationaliseringskravet.

2. Museet begär härutöver 3,8 milj.kr. i reformmedel för olika ändamål, varav 500 000 kr. i ökat anslag för bevakning, 520 000 kr. för utveckling av audiovisuell verksamhet och ADB, 540 000 kr. för två nya intendenttjänster och 400 000 kr. för förnyelse av basutställningsprogrammet.

Nordiska museet

1. Rationaliseringskravet motsvarar för Nordiska museets del en anslagsminskning med 983 000 kr. Med hänvisning till museets ansträngda ekonomi och det hårda åtgärdsprogram som museet tvingats till inom ramen för oförändrat anslag hemställer museet om att få bli undantaget från rationaliseringskravet.

2. Museet redovisar härutöver reformönskemål till ett sammanlagt belopp om ca 12 milj.kr. Därav avser 5,7 milj.kr. medel för att kunna upprätthålla museets egen basverksamhet, 2 milj.kr. kostnader för ansvarsmuseiuppgifter, 3,2 milj.kr. bevakningskostnader och 1,2 milj.kr. täckning för ökad mervärdeskatt och återbetalning av lån från statskontoret för investeringar i ADB.

3. Vidare hemställer museet om medel så att ett angeläget byte av administrativa lokaler m.m. kan genomföras.

Livrustkammaren, Skoklosters slott och Hallwylska museet

1. Rationaliseringskravet, som för nästa budgetår motsvarar en nerdragning av anslaget med 340 000 kr., innebär att myndighetens kostnader för fasta tjänster delvis måste bekostas med entrémedel. Myndigheten begär att rationaliseringskravet återtas.

2. Myndigheten begär full kostnadstäckning för de faktiska bevakningskostnaderna, vilket ökar anslagsbehovet med 1,1 milj.kr. Vidare begärs 260 000 kr. för en tjänst som metallkonservator.

3. Myndigheten framhåller ånyo behovet av nya magasin samt förbättrade lokaler för konservering och foto.

Statens sjöhistoriska museer

1. Den nya anslagskonstruktionen med Vasamuseet som självständig resultatenhet gör att kravet på rationalisering, motsvarande 1,5 % av hela anslaget inbegripet Vasamuseets lokalkostnader, måste bäras av sjöhistoriska museet ensamt. Detta får orimliga konsekvenser för verksamheten, varför myndigheten begär undantag från rationaliseringskravet, vilket för budgetåret 1992/93 motsvarar en anslagsminskning med 773 000 kr.

2. Myndigheten framhåller behovet av att ersätta sjöhistoriska museets nuvarande magasin med nya och begär att ökad hyra och övriga kostnader i samband med lokalbytet täcks genom anslag.

Arkitekturmuseet

1. Rationaliseringskravet innebär för museets del en anslagsminskning med 67 000 kr. för nästa budgetår. Enligt museet måste minskningen ske inom ramen för övriga förvaltningskostnader, vilket betyder att en ökad andel av museets omkostnader måste betalas med intäktsmedel.

2. Museets redovisade reformbehov uppgår till 1,3 milj.kr. Härutöver begärs ett engångsbelopp om 770 000 kr., fördelat på tre budgetår, för inköp av utrustning till fotoavdelningen. Reformönskemålen omfattar bl.a. en utökad fotograftjänst, deltidstjänster till arkiv, utställningsavdelning och vaktmästeri samt permanentning av två lönebidragstjänster.

3. Museet hemställer att planeringen av dess nya lokaler i anslutning till ett nytt modernt museum drivs vidare utan fördröjning.

Statens musiksamlingar

1. Myndighetens rationaliseringsplan upptar en minskning av förvaltningsanslaget med 276 000 kr. för budgetåret 1992/93. Minskningen nödvändiggör personalinskränkningar vid kansliet och musikbiblioteket samt minskad lokalvård. Vidare måste flyttning från vissa lokaler övervägas. Myndigheten hemställer att rationaliseringskravet inte tas ut.

2. Myndigheten framhåller att löneanslaget successivt urholkas på grund av att den tillämpade modellen för löneomräkning leder till underkompensation. En översyn av omräkningsmodellen begärs. Vidare begärs permanenta lönemedel, beräknade till ca 350 000 kr., för s.k. övertalig personal vid dokumentationsenheten.

3. Härutöver begärs 150 000 kr. för barn- och ungdomsverksamhet vid musikmuseet, 870 000 kr. för nya eller utökade tjänster som bibliotekarie, arkivarie, fotograf och vaktmästare samt en förstärkning av expensmedlen med 150 000 kr.

Tekniska museet

Museet begär ett oförändrat förvaltningsanslag för budgetåret 1992/93. Vidare erinrar museet om avtalet den 3 maj 1989 mellan staten och stiftarorganisationerna, enligt vilket staten åtagit sig att svara för upprustning av museets huvudbyggnad.

Statens kulturråd

Centralmuseerna är genom de fortsatta rationaliseringsåtgärderna fortfarande ställda under hård press. Till detta kommer den oro som samtliga museer i landet hyser inför frågan om den framtida finansieringen av lönebidragsanställd personal. Kulturrådet utgår från att statsmakterna skapar en framförhållning så att museerna inte drabbas ekonomiskt då lönebidrag dras in.

Kostnaderna för bevakning har genom de medel som tillförts området under de senaste två åren kunnat täckas delvis. Rationalisering och översyn måste dock fortgå i samarbete mellan museerna. Av stor vikt för de statliga museernas samarbete med övriga museer i landet är att frågan om nationell försäkringsgaranti löses.

Samtidigt framhåller kulturrådet de förstärkningar som gjorts på olika områden inom centralmuseernas verksamhet genom tillskott av statliga medel, av medel från andra källor och genom museernas egna in-

täkter av uppdragsverksamhet, entrémedel och försäljning. Vasamuseet är naturligtvis det mest slående exemplet, men även museer med mer begränsade egenintäkter kan visa på en omfattande verksamhet som möjliggörs genom samarbete och externa medel. Utvecklingen ställer dock stora krav på en kompetent basorganisation.

Kulturrådet avstår från att kommentera de bedömningar museerna gör av sina medelsbehov, men föreslår att museerna undantas från rationaliseringskravet.

Föredragandens överväganden

Vissa lokalfrågor

Budgetförslaget skapar förutsättningar för att tillgodose väsentliga lokalförsörjningsbehov hos de centrala museerna. Byggnadsarbeten kommer sålunda att igångsättas vid *statens historiska museum* för en s.k. skattkammare. Vidare kommer *Nordiska museet* att få disponera nya lokaler för administration m.m. i kvarteret Garnisonen. I enlighet med det år 1989 träffade avtalet mellan staten och näringslivet om *Tekniska museet* planeras en utbyggnad av museets nuvarande lokaler på norra Djurgården. De åtgärder jag här har nämnt är delvis att betrakta som standardförbättringar.

Förutsättningar finns nu också för en flyttning av *kungl. myntkabinettet* från historiska museet till särskilda lokaler på Slottsbacken. Då förhållandevis stora ombyggnadsarbeten blir nödvändiga förväntas de nya lokalerna inte bli inflyttningsklara förrän tidigast under budgetåret 1993/94. Myntkabinettets samlingar utgörs bl.a. av riksbanken tillhöriga mynt, som förvaltas av myntkabinettet. Banken har därför utfäst sig att lämna ett engångsbidrag på 20 milj.kr. för säkerhetsinstallationer och övrig ombyggnad. Genom bankens åtagande täcks en stor del av investeringskostnaden, vilket gör att den framtida årshyran för de nya lokalerna bör kunna reduceras väsentligt.

Jag räknar inte med att ifrågavarande lokalförändringar kommer att medföra ökade medelsbehov under detta anslag förrän budgetåret 1993/94 eller senare. Med hänsyn till frågornas betydelse för berörda museers arbetsvillkor bör vad jag här har anfört om aktuella lokalfrågor dock meddelas riksdagen för kännedom.

Täckning av underskott

Den föregående regeringen har under år 1991 prövat frågan om täckning av underskott hos tre av centralmuseerna. Underskotten hänför sig till budgetåren 1989/90 och 1990/91 och avser framför allt överskridanden för bevakningskostnader.

Sålunda har *statens konstmuseer* redovisat anslagsöverskridanden med sammanlagt ca 19 milj.kr., varav ca 16 milj.kr. avser bevakning och ca 3 milj.kr. utgör personalkostnader. Härutöver har överskridanden redovi-

sats av *naturhistoriska riksmuseet* med ca 1,4 milj.kr. och av *Nordiska museet* med 3,2 milj.kr. för personal- och bevakningskostnader m.m.

Underskotten bör föranleda besparingar i resp. verksamhet. Genom tidigare regeringsbeslut har av innevarande budgetårs anslag innehållits 1,5 milj.kr. hos statens konstmuseer och 478 000 kr. hos naturhistoriska riksmuseet. Jag avser inom kort föreslå regeringen att på motsvarande sätt innehålla 214 000 kr. hos Nordiska museet. Den förhållandevis lindriga behandlingen av Nordiska museet motiveras av särskilda omständigheter, bl.a. ett förestående chefsbyte. Jag räknar med att belopp av samma storlek hålls inne hos resp. museum under nästa budgetår. Med en sammanlagd besparing hos statens konstmuseer på 3 milj.kr. under innevarande och nästa budgetår har täckning åstadkommits för den del av konstmuseernas underskott som avser personalkostnader. När det gäller resterande underskott hos konstmuseerna på ca 16 milj.kr. och hos Nordiska museet på ca 2,8 milj.kr., bör täckning ske genom besparingar jämnt fördelade över fyra budgetår hos konstmuseerna och två år hos Nordiska museet med början budgetåret 1993/94. Dessa förutsättningar bör regeringen meddela berörda museer genom särskilda beslut. Jag återkommer med förslag härom.

Statens konstmuseer har begärt särskilt stöd för en översyn av myndighetens organisation och planeringssystem i syfte att uppnå ett effektivare resursutnyttjande. Jag förutsätter att ett sådant arbete kan utföras inom ramen för den verksamhet med rationaliseringsöversyner m.m., som statskontoret normalt svarar för.

Bevakningskostnader

Ett flertal centralmuseer har även i år begärt anslagshöjningar för bevakningskostnader. Mot bakgrund av de förstärkningar på sammanlagt 25 milj.kr. som riksdagen under de senaste tre budgetåren anvisat för bl.a. bevakning (prop. 1988/89:100 s. 398-399, KrU19, rskr. 185; prop 1989/90:100 s. 393-394, KrU21, rskr. 224; prop. 1990/91:100 s. 302-303, KrU25, rskr. 234) är jag inte beredd att föreslå ytterligare medel för samma ändamål. Jag finner det angeläget att upprepa vad som i dessa sammanhang sagts om nödvändigheten av att väga in bevakningskostnaderna när man bestämmer storleken på entréavgifter och försäljningspriser vid större tillfälliga utställningar. Det finns också skäl att erinra om vad föredragande statsrådet anförde i föregående års budgetproposition (prop. 1990/91:100 s. 305) om betydelsen av en balanserad fördelning av egenintäkterna på olika kostnadsslag. Härtill vill jag framhålla vikten av att museerna samarbetar i fråga om upphandling av bevakningstjänster m.m. i kostnadsbegränsande syfte. Jag avser återkomma till regeringen med förslag om att ge statens kulturråd i uppdrag att biträda centralmuseerna i dessa frågor.

Omniteatern

Under anslaget har för innevarande budgetår förts upp ett belopp på 4 179 000 kr. för förberedelse av verksamheten vid den s.k. Omniteater som för närvarande håller på att uppföras i anslutning till naturhistoriska riksmuseet. Omniteatern beräknas stå färdig för invigning hösten 1992 och kommer då att utgöra en självbärande resultatenhet inom riksmuseet. De anvisade medlen är, tillsammans med ca 2,3 milj.kr. som tidigare har anvisats för samma ändamål, att betrakta som ett lån som skall återföras till statsbudgeten när verksamheten börjat ge överskott. Detta beräknas ske tidigast budgetåret 1993/94, som är det första hela verksamhetsåret. Enligt vad jag har inhämtat räknar museet dock med att Omniteatern redan under nästa budgetår skall ge så stora intäkter att kostnaderna kan balanseras. Eftersom något tillskott från statsbudgeten således inte behövs under nästa budgetår bör anslaget minskas med 4 179 000 kr.

Det bör ankomma på regeringen att, på samma sätt som nu sker i fråga om Vasamuseet och Julita gård, fastställa inkomst- och utgiftsstat för Omniteatern med ledning av förslag som inges av naturhistoriska riksmuseet. Härigenom får regeringen en möjlighet att styra verksamhetens dimensionering med hänsyn till de förväntade intäkterna och ställa villkor för användningen av eventuellt uppkommande överskott.

Statens musiksamlingar

År 1981 sammanfördes Musikhistoriska museet, Svenskt musikhistoriskt arkiv och Musikaliska akademiens bibliotek till en myndighet, statens musiksamlingar. Lönemedel för myndigheten beräknades med utgångspunkt i befintliga fasta tjänster vid de tre institutionerna. Därvid beaktades inte att det faktiska antalet anställda inom arkivverksamheten översteg de fasta tjänsterna med 1,25 tjänst. För att förhindra uppsägningar på grund av medelsbrist har statens kulturråd under ett antal år beviljat musiksamlingarna bidrag ur rådets dispositionsmedel under anslaget Bidrag till utvecklingsverksamhet inom kulturområdet m.m. Myndigheten hävdar att den övertaliga personalens insatser är nödvändiga för att klara arbetsbelastningen vid dokumentationsenheten och begär att tjänsterna förs upp på fast stat. Jag anser det rimligt att personalstyrkan inom arkivverksamheten bringas i överensstämmelse med de faktiska förhållanden som rått sedan starten och förordar att anslaget till statens musiksamlingar förstärks med 350 000 kr.

Anslagsberäkningar

I enlighet med riksdagens beslut om omställning och minskning av den statliga administrationen (prop. 1990/91:150 bil. II, FiU37, rskr. 390) har anslaget minskats med 742 000 kr. Det årliga rationaliseringskravet uppgår till 1,5 % av anslaget. I syfte att höja den ekonomi-administrativa standarden vid centralmuseerna har 1 % återlagts. Besparingen har

kunnat begränsas till 707 000 kr. Vid beräkningen av anslaget har jag därutöver beräknat viss kompensation för pris- och löneutvecklingen samt en ökning till följd av höjda avgifter till Statshälsan. Vidare har kompensation getts för särskild löneskatt med 2,5 %.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

till *Centrala museer: Förvaltningskostnader* för budgetåret 1992/93 anvisa ett förslagsanslag på 432 618 000 kr.

B 35. Centrala museer: Vissa kostnader för utställningar och samlingar m.m.

1990/91	Utgift	25 095 216[1]	Reservation[2]	10 969 666[1]
1991/92	Anslag	14 495 000[1]		
1991/92	Anslag exkl. mervärdeskatt	13 080 000[1]		
1992/93	Förslag	18 742 000		

[1] Anvisat under åttonde huvudtiteln, anslaget G 31. I det anvisade beloppet ingår 15,9 milj.kr. för utrustning av Omniteatern vid naturhistoriska riksmuseet samt 10 milj.kr. för centralmuseernas basverksamhet enligt prop. 1990/91:25.
[2] Exkl. mervärdeskatt

Från anslaget betalas innevarande budgetår kostnader för följande museer och ändamål.

Statens konstmuseer för utställningar och allmänkulturell verksamhet, underhåll och ökande av samlingarna samt för inköp av konst av nu levande svenska konstnärer.

Naturhistoriska riksmuseet för materiel m.m. samt för uppbyggnad av nya basutställningar (den s.k. 50-milj.kr.-ramen).

Statens musiksamlingar för bokinköp, utställningar, allmänkulturell verksamhet samt underhåll och ökande av samlingarna.

	1991/92 exkl. mervärdeskatt	Beräknad ändring 1992/93	
		Föredraganden	
Statens konstmuseer	3 488 000	+	433 000
Naturhistoriska riksmuseet			
Materiel m.m.	1 246 000	+	83 000
Basutställningar (50-milj.kr.-ramen)	7 435 000	–	1 915 000
Statens musiksamlingar	911 000	+	61 000
Utveckling av centralmuseernas verksamhet	–	+	7 000 000
	13 080 000	+	**5 662 000**

Statens konstmuseer

Konstmuseerna begär en anslagsökning med 5 milj.kr. för konstförvärv och med 250 000 kr. för att förstärka östasiatiska bibliotekets inköpsmedel.

Naturhistoriska riksmuseet

Museet begär ett oförändrat materielanslag samt ett uttag på 5 milj.kr. ur den s.k. 50 milj.kr.-ramen för uppbyggnad av nya basutställningar.

Statens musiksamlingar

Myndigheten redovisar en minskning med 14 000 kr. under detta anslag för att tillgodose det totala rationaliseringskrav som ålagts myndigheten. Myndigheten begär att kravet återtas. Vidare begärs en engångsanvisning på 400 000 kr. för katalogisering.

Statens kulturråd

Kulturrådet anför att riksdagens beslut hösten 1990 (prop. 1990/91:25, KrU9, rskr. 98) om att omfördela tidigare anvisade medel för centralmuseernas utvecklingsverksamhet medfört ett allvarligt avbräck i museernas planering av angelägna utvecklingsprojekt. Kulturrådet föreslår att 10 milj.kr. åter ställs till rådets disposition för fördelning mellan de centrala museerna.

Föredragandens överväganden

Statens konstmuseer

Östasiatiska biblioteket, som utgör en del av östasiatiska museet, bildades år 1986 genom sammanslagning av boksamlingar vid kungl. biblioteket, universitetet i Stockholm och östasiatiska museet. Några särskilda anslagsmedel för bokinköp till biblioteket disponerar inte myndigheten. En tidsbegränsad donation från näringslivet för bl.a. detta ändamål upphörde för två år sedan. Jag finner det angeläget att biblioteket, som är det enda i sitt slag i landet, kan hålla ett aktuellt och representativt bokbestånd genom löpande nyförvärv. Därför bör statens konstmuseer fr.o.m. nästa budgetår få disponera medel under detta anslag för bokinköp vid östasiatiska biblioteket. Jag beräknar en anslagsökning med 200 000 kr. för ändamålet.

Naturhistoriska riksmuseet

Av den s.k. 50 milj.kr.-ram, som riksdagen har anvisat för uppbyggnad av nya basutställningar vid naturhistoriska riksmuseet (prop. 1985/86:100 bil. 10 s. 449, KrU18, rskr. 192) återstår vid utgången av budgetåret 1991/92 ett belopp på 21 414 000 kr. Jag tillstyrker museets

begäran att få ta ut 5 milj.kr. för arbete med basutställningarna under nästa budgetår. Eftersom planeringsramen är uttryckt i prisläget januari 1985 har den årligen tillförts prisomräkning baserad på föregående års uttag. Denna prisomräkning bör i år beräknas till 520 000 kr. Sedan ramen och det begärda uttaget ökats med detta belopp kvarstår 16 934 000 kr. av ramen vid utgången av budgetåret 1992/93.

Jag vill vidare erinra om att detta anslag för budgetåret 1990/91 tillfördes ett engångsbelopp på 15,9 milj.kr. för inredning och utrustning av museets planerade Omniteater. Medlen tas i anspråk successivt för betalning av leveranser fram till invigningen hösten 1992.

Utveckling av centralmuseernas verksamhet

Inför budgetåret 1990/91 beslöt statsmakterna att, som en av flera insatser för att förstärka kulturens ställning i hela landet, öka centralmuseernas förutsättningar att gå i spetsen för utvecklingen av landets museiverksamhet. Av den anledningen tillfördes centralmuseerna en kollektiv utvecklingsresurs på 10 milj.kr., vilken till att börja med skulle fördelas av statens kulturråd (prop. 1989/90:100 bil. 10 s. 400, KrU21, rskr. 224). Genom ett riksdagsbeslut hösten 1990 kom medelsramen i stället att tillföras museerna som en allmän basresurs, ur vilken bl.a. bevakningskostnader skulle kunna betalas (prop. 1990/91:25, KrU9, rskr. 98).

Av centralmuseernas anslagsframställningar framgår att verksamhetsplaneringen omfattar en rad projekt av utvecklingskaraktär samtidigt som resursbehoven för den löpande verksamheten måste täckas i första hand. Jag anser att det inte bara skulle främja förnyelsearbete och idéutveckling utan också ge stimulans till en rationell hantering av de egna basresurserna om museerna hade tillgång till obundna projektmedel vid sidan av förvaltningsanslaget. Jag beräknar 2 milj.kr. för ändamålet under detta anslag. Genom en tillfällig omfördelning av medel bör dock ändamålet engångsvis kunna tillföras ytterligare 5 milj.kr. Den samlade utvecklingsresursen för nästa budgetår föreslås således bli 7 milj.kr. För att skapa bästa möjliga spridningseffekt bör medlen utgöra en gemensam resurs för skilda museiändamål. Statens kulturråd bör få i uppdrag att fördela medlen. Det är angeläget att rådets fördelningsbeslut såvitt möjligt grundar sig på ett samförstånd mellan museerna om olika insatsers angelägenhetsgrad.

Jag vill härutöver peka på vissa särskilda insatser som under år 1991 gjorts för större utställningsprojekt.

Den 29 augusti 1991 beslutade den förra regeringen att 10 milj.kr., motsvarande den av bokförlaget Bra Böcker återbetalade garantin för nationalencyklopediprojektet jämte ränta, skulle användas som garanti för utställningsprojektet Den svenska historien samt gav statens kulturråd i uppdrag att träffa överenskommelse med statens historiska museum och Nordiska museet om garantivillkoren. Härigenom möjliggörs ett unikt landsomfattande museiprojekt med målsättningen att väcka intresset för vårt lands historia och kulturarv.

Vidare fattade riksdagen den 17 december 1991 beslut om garantiåtaganden m.m. i samband med vissa utställningar som statens konstmuseer planerar att genomföra bl.a. inom ramen för nationalmuseets 200-årsjubileum (prop. 1991/92:25 bil. 7 s. 30-32, KrU9, rskr. 86).

Mina förslag i övrigt framgår av sammanställningen.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

till *Centrala museer: Vissa kostnader för utställningar och samlingar m.m.* för budgetåret 1992/93 anvisa ett reservationsanslag på 18 742 000 kr.

B 36. Bidrag till Skansen

1990/91	Utgift	14 140 000[1]
1991/92	Anslag	16 384 000[1]
1992/93	Förslag	17 354 000

[1] Anvisat under åttonde huvudtiteln, anslaget G 32

Medel till Skansen är budgeterade inkl. mervärdeskatt.

För Stiftelsen Skansen gäller stadgar som fastställts av regeringen den 1 mars 1984. Enligt dessa har friluftsmuseet Skansen i Stockholm till uppgift att i sin verksamhet levandegöra svensk kultur och natur samt kring ett centrum av kulturminnen skapa en levande miljö för olika fritidsintressen. Till Skansen hör Biologiska museet. Ordföranden i stiftelsens styrelse utses av regeringen. Av övriga ledamöter utses en av regeringen, tre av Stockholms läns landsting och två av Nordiska museet.

I ett år 1968 träffat avtal mellan staten och Stockholms stad (prop. 1968:46, SU84, rskr. 202) regleras frågor om bidrag till Skansen. Avtalet innebär att det underskott som uppkommit i Stiftelsen Skansens verksamhet vart och ett av åren 1966 - 1970 täcks till 40 % av staten och till 60 % av kommunen. Avtalet är sedermera förlängt och gäller så länge det inte sagts upp. Förutom driftbidrag utgår även särskilda investeringsbidrag. Staten svarar för hela kostnaden för investeringar i kulturhistoriska byggnader och för 40 % av kostnaden för investeringar i vissa gemensamma anläggningar såsom vägar, parkanläggningar, vatten- och avloppsledningar, elektriska installationer m.m. Kommunen svarar för resterande 60 % av kostnaderna för dessa investeringar. Dessutom täcker kommunen hela kostnaden för investeringar i andra anläggningar än kulturhistoriska byggnader och gemensamma anläggningar.

Stockholms kommun och Stockholms läns landsting har den 5 maj 1982 träffat ett avtal med innebörd att landstinget fr.o.m. den 1 januari 1983 träder i kommunens ställe i det mellan kommunen och staten år 1968 träffade avtalet. Avtalets innebörd bibehålls i övrigt oförändrad. Ef-

ter bemyndigande av riksdagen har regeringen genom beslut den 1 mars 1984 godkänt ändringen.

På grundval av förslag från Skansen har numera fastställts inkomst- och utgiftsstat för år 1992. Enligt denna erfordras ett driftbidrag från statens sida som uppgår till 15,2 milj.kr., medan tillskottet från Stockholms läns landsting beräknas till 22,8 milj.kr. Av det statliga bidraget har 7 354 000 kr. anvisats för första halvåret 1992.

Beräkning av driftunderskott för Skansen

	1991 Stat	1992 Stat	1993 Skansens förslag
Egna inkomster	26 500 000	26 700 000	28 544 000
Utgifter	61 521 000	64 700 000	64 845 000
därav löner, pensioner m. m.	(47 975 000)	(50 206 000)	(48 901 000)
Driftunderskott	35 021 000	38 000 000	36 301 000
därav staten	(14 008 000)	(15 200 000)	(14 520 000)
Stockholms läns landsting	(21 013 000)	(22 800 000)	(21 781 000)

Statsbidragsberäkning

	Andra halvåret 1992 och första halvåret 1993
	Föredraganden
Driftunderskott	15 764 000
därav	
andra halvåret 1992	(7 846 000)
första halvåret 1993	(7 918 000)
Investeringsbidrag till kulturhistoriska byggnader	950 000
Investeringsbidrag till övriga gemensamma anläggningar	640 000
Statsbidrag 1992/93	17 354 000
Statsbidrag 1991/92	16 384 000
Förändring 1992/93	**+ 970 000**

Skansen

Skansen beräknar att antalet besökare under jubileumsåret 1991 kommer att uppgå till 1 487 000, vilket är ett något högre tal än det som redovisats för år 1990 men understiger 1989 års nivå med ca 12 %. Inkomsterna av inträdesavgifter och årskortsförsäljning beräknas bli ca 1,9 milj.kr. lägre än vad som förutsatts i staten för år 1991.

Stiftelsen begär ett statsbidrag på 14 520 000 kr. för att täcka beräknat driftunderskott år 1992.

Härutöver begär stiftelsen en höjning av investeringsbidraget till kulturhistoriska byggnader med 900 000 kr. till totalt 1,8 milj.kr. för att kunna genomföra sin plan för nödvändiga upprustningar och nyinvesteringar.

Vidare begärs ett investeringsbidrag från staten på 2 480 000 kr. för de gemensamma anläggningarna.

Stiftelsen erinrar slutligen om det stora behovet av medel för upprustning av va- och elanläggningarna samt för teknisk upprustning. För år 1992 begärs 4 milj.kr. för ändamålet.

Föredragandens överväganden

I Skansens inkomst- och utgiftsstat för år 1991 angavs kravet på egeninkomster till 26,5 milj.kr., vilket innebar en höjning med ca 14 % i förhållande till år 1990. Denna kraftiga höjning ansågs motiverad inför jubileumsåret 1991, då ett rikt program förutsattes locka en stor betalande publik till Skansen. För programverksamhet m.m. under jubileet har regeringen tilldelat Skansen sammanlagt ca 2,7 milj.kr. ur de s.k. lotterimedlen. Motsvarande tillskott har lämnats av landstinget. Trots dessa särskilda insatser förväntas besöksantalet för år 1991 endast obetydligt överstiga 1990 års siffror och entréintäkterna understiga budget med närmare 2 milj.kr. Mot den bakgrunden har inkomstkravet i staten för 1992 hållits kvar på ungefär samma nivå som år 1991.

För att kompensera träffade löneavtal och ge en rimlig kompensation för övrig kostnadsutveckling har utgiftssidan räknats upp med ca 4 %. Genom att Skansens egeninkomster inte höjts i motsvarande mån har bidragen från staten och landstinget fått räknas upp.

Till investeringar i de kulturhistoriska byggnaderna har jag för nästa budgetår beräknat 950 000 kr. Landstinget kommer enligt vad jag har inhämtat att bidra med ett belopp av samma storlek till de zoologiska anläggningarna. För de s.k. gemensamma anläggningarna har jag, efter överläggningar med landstinget, beräknat ett investeringsbidrag från staten på 640 000 kr. Landstinget har beräknat sin andel till 960 000 kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

till *Bidrag till Skansen* för budgetåret 1992/93 anvisa ett förslagsanslag på 17 354 000 kr.

B 37. Bidrag till vissa museer

1990/91	Utgift	23 957 000[1]
1991/92	Anslag	26 543 000[1]
1992/93	Förslag	26 123 000

[1] Anvisat under åttonde huvudtiteln, anslaget G 33

Medel till museerna under anslaget är budgeterade inkl. mervärdeskatt.

Från anslaget lämnas innevarande budgetår bidrag till stiftelserna Arbetets museum, Dansmuseifonden (Dansmuseet), Drottningholms teatermuseum, Carl och Olga Milles Lidingöhem (Millesgården), Strindbergsmuseet, Thielska galleriet och Föremålsvård i Kiruna.

		1991/92	Beräknad ändring 1992/93
			Föredraganden
1.	Arbetets museum	8 454 000	— 2 000 000
2.	Dansmuseet	6 451 000	+ 873 000
3.	Drottningholms teatermuseum[1]	4 386 000	+ 127 000
4.	Millesgården	1 068 000	+ 40 000
5.	Strindbergsmuseet	377 000	+ 15 000
6.	Thielska galleriet	1 158 000	+ 45 000
7.	Föremålsvård i Kiruna	4 649 000	+ 480 000
		26 543 000	— **420 000**

[1] För stiftelsens föreställningsverksamhet utgår bidrag från anslaget Bidrag till utvecklingsverksamhet inom kulturområdet m.m.

1. Arbetets museum

Museilokalerna i fastigheten Strykjärnet i Norrköping kommer att öppnas för allmänheten i december 1991. Därmed får stiftelsen praktiska möjligheter att förverkliga sina planer för den utåtriktade verksamheten. Stiftelsen begär en höjning av statsbidraget med 4,3 milj.kr.

2. Dansmuseet

För att kunna bekosta den ökade verksamheten i Dansens Hus utan att ta i anspråk ytterligare kapitalmedel samt utöka den uppsökande barn- och ungdomsverksamhet begär stiftelsen en uppräkning av driftbidraget med 950 000 kr.

3. Drottningholms teatermuseum

För musei-, biblioteks- och arkivverksamheten (MBA-verksamheten) begärs en ökning av bidraget med 1 367 000 kr. Härav avser 874 000 kr. nya tjänster, varav en tjänst hittills har bekostats av Stockholms kommun. Vidare begärs ett engångsanslag på 315 000 kr. för bearbetning av magasinerade föremål.

4. Millesgården

I syfte att få en fastare ekonomisk bas för bl.a. personalkostnader begär stiftelsen en höjning av statsbidraget med 300 000 kr.

5. Strindbergsmuseet

För att upprätthålla oförändrad verksamhet begär stiftelsen en uppräkning av bidraget med 18 000 kr.

6. Thielska galleriet

Stiftelsen begär ett med 1,2 milj.kr. utökat bidrag främst för täckning av museets ökade bevakningskostnader.

7. Föremålsvård i Kiruna

Av stiftelsens ansökan framgår att en bidragsuppräkning med samma låga procentsats som medgivits för detta budgetår skulle leda till ett underskott på ca 360 000 kr. efter avskrivningar. Vidare begärs att de nuvarande lönebidragen för fem tjänster ersätts med anslagsmedel för en långsiktigt tryggare finansiering av verksamheten.

Nytt ändamål:

Judiska museet i Stockholm, som tidigare beviljats vissa projektmedel av statens kulturråd, begär nu ett årligt driftbidrag.

Föredragandens överväganden

Arbetets museum

Stiftelsen Arbetets museum bildades år 1983 med fackföreningsrörelsen och Kooperativa förbundet som huvudmän. Stiftelsen har hittills bedrivit viss insamlings-, publikations- och seminarieverksamhet i avvaktan på att museilokaler i Norrköping skall färdigställas för stiftelsens räkning. Sedan huvudmännen förvärvat och låtit renovera fastigheten Strykjärnet i det gamla industriområdet vid Motala ström har museet nu öppnats för allmänheten.

Staten har sedan budgetåret 1984/85 lämnat ett årligt bidrag till verksamheten. Nominellt uppgår den samlade statliga insatsen för museet under perioden 1984/85 - 1991/92 till ca 45 milj.kr. Huvudmännen har vid sidan av ansvaret för museifastighetens kapitalkostnader lämnat endast ett mindre driftbidrag.

Den statliga bidragsgivningen har således varit betydande under museets uppbyggnadsperiod. Detta innebär emellertid inte att staten har åtagit sig ett permanent ansvar för museets drift. Ett kontinuerligt statligt driftstöd av betydande omfattning är naturligt bara i fall där verksamheten avser statlig egendom eller bedrivs under statlig insyn. Då verksamheten vid Arbetets museum nu kommer i gång i full skala är det därför rimligt att huvudmännen tar ansvar också för driften. En nertrappning av statens ekonomiska engagemang i verksamheten bör inledas budgetåret 1992/93 genom att statsbidraget minskas med 2 milj.kr.

Stiftelsen Föremålsvård i Kiruna bildades år 1986 som ett resultat av överväganden inom Malmfältsutredningen (Dsl 1984:9 Framtid i malmfälten) och i prop. 1984/85:115 Regional utveckling och utjämning (1984/85:AU13, rskr. 354). Stiftelsen utför pappers- och metallkonservering på uppdrag av tre statliga myndigheter, nämligen riksantikvarieämbetet och statens historiska museer (RAÄ-SHMM), riksarkivet (RA) och kungl. biblioteket (KB). Staten är ensam stiftelsebildare, men Kiruna kommun är företrädd i stiftelsens styrelse liksom uppdragsmyndigheterna och vissa högskolor m.fl.

Under budgetåren 1986/87 och 1987/88 finansierades verksamheten med medel från malmfältsdelegationen och industridepartementets huvudtitel. Vidare hade Kiruna kommun åtagit sig att under de två första verksamhetsåren subventionera lokalhyran samt bekosta utbildning av konservatorsassistenter för stiftelsens räkning. Fr.o.m. budgetåret 1988/89 utgörs stiftelsens ekonomiska bas av ett årligt verksamhetsbidrag från detta anslag. Härutöver får stiftelsen för närvarande lönebidrag från länsarbetsnämnden för fem tjänster.

Stiftelsen har i dag, förutom två administrativa tjänster, 16 heltidstjänster för konserveringsarbete, inkl. de fem lönebidragstjänsterna. En basorganisation av denna storlek behövs enligt stiftelsens bedömning för att tillgodose uppdragsmyndigheternas krav på service.

Verksamheten förväntas under innevarande och nästa budgetår gå med underskott. Situationen aktualiserar frågor rörande principerna för anslagets anpassning till löne- och prisutvecklingen samt de allmänna villkoren för stiftelsens fortsatta verksamhet.

Bidraget till Föremålsvård i Kiruna har hittills prisomräknats med den procentsats som gällt för bidragsanslag i allmänhet. Jag finner det rimligt — mot bakgrund av att staten är ensam stiftelsebildare och verksamheten kommer enbart statliga myndigheter till godo — att bidraget beräknas med hänsyn tagen till löne- och kostnadsutvecklingen på det statliga området på samma sätt som redan sker med bidragen till Dansmuseet, Drottningholms teatermuseum, Millesgården och Thielska galleriet. Bidraget har således prisomräknats med tillämpning av denna princip. Härutöver har jag beräknat en allmän förstärkning av anslaget med ca 200 000 kr.

Stiftelsen har begärt att de fem tjänster som för närvarande finansieras med lönebidrag ombildas till fasta tjänster för att nuvarande personalstyrka skall kunna bibehållas. Efter samråd med chefen för arbetsmarknadsdepartementet vill jag erinra om vad som vid riksdagsbehandlingen av föregående års budgetproposition (prop. 1990/91:100 bil. 12 s. 119, AU12 s. 23-24) anfördes om det nya lönebidragssystemets tillämpning på befintliga anställningar. Enligt vad jag har inhämtat är utgångspunkten för arbetsmarknadsmyndigheternas hantering av dessa frågor att någon generell omprövning av redan beslutade lönebidrag inte skall ske.

Stiftelsens ekonomiska bas är dock enligt min mening så pass bräcklig att de bidragsförstärkningar jag har förordat inte räcker för att säkra finansieringen på längre sikt. Ett kontinuerligt medelstillskott i reala termer kommer sannolikt att krävas för att upprätthålla oförändrad verksamhet för framtiden. Mot den bakgrunden finns anledning att ställa frågan om det, med nuvarande krav på rationaliseringar inom den statliga sektorn, är möjligt att låta verksamheten fortsätta i nuvarande form.

Inom regeringskansliet pågår ett arbete för att följa upp kultur-, regional- och arbetsmarknadspolitiska insatser bl.a. på kulturvårdsområdet. Jag räknar med att detta arbete även kommer att inbegripa frågan om alternativa former för den verksamhet som bedrivs i Kiruna.

Judiska museet

Vid min anmälan av Arbetets museum angav jag vilka villkor som enligt min mening bör gälla för statens ekonomiska engagemang i enskild museiverksamhet. Av samma skäl är jag inte beredd att tillstyrka ett årligt driftbidrag till Judiska museet. Behov av projektmedel eller andra medel av engångskaraktär bör dock, liksom hittills, kunna prövas av statens kulturråd.

Övrigt

Vad gäller övriga ändamål har jag, med hänsyn bl.a. till den förväntade låga löneutvecklingen under nästa år, beräknat endast mindre bidragsökningar.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

till *Bidrag till vissa museer* för budgetåret 1992/93 anvisa ett anslag på 26 123 000 kr.

B 38. Bidrag till regionala museer

1990/91	Utgift	59 263 545[1]
1991/92	Anslag	67 340 000[1]
1992/93	Förslag	76 421 000

[1] Anvisat under åttonde huvudtiteln, anslaget G 34

Statsbidrag utgår enligt förordningen (1977:547) om statsbidrag till regionala museer till regionalt verksamt museum som regeringen har förklarat berättigat till sådant bidrag. Statsbidrag utgår endast till museum som också får bidrag från landstingskommun eller kommun.

Statsbidrag utgår i form av *grundbidrag*. Underlaget för beräkningen är det antal *grundbelopp* som varje år fastställs för museerna. Enligt beslut av regeringen är 26 museer berättigade till bidrag. Antalet grundbelopp för budgetåret 1991/92 har fastställts till 729. Härav får 125 grundbelopp utgå tidigast den 1 januari 1992. Grundbeloppet för innevarande budgetår har preliminärt beräknats till 190 600 kr. Statens kulturråd fördelar grundbeloppen på de museer som regeringen har förklarat berättigade till statsbidrag.

Bidragsunderlaget för varje museum motsvaras i första hand av summan av de tilldelade grundbeloppen. Statsbidrag utgår med 55 % av bidragsunderlaget.

Statens kulturråds fördelning av grundbelopp budgetåret 1991/92

Museum	Antal grundbelopp 1991/92 Första fördelning	Ökning 1991/92 2:a fördelning	Summa 1991/92
Stockholms läns museum	15	5	20
Upplandsmuseet	19	5	24
Södermanlands museum	20	2	22
Östergötlands länsmuseum	21	5	26
Jönköpings läns museum	19	5	24
Smålands museum	15	5	20
Kalmar läns museum	20 [1a]	5 [1b]	25
Gotlands fornsal	20	4	24
Blekinge läns museum	15	5	20
Kristianstads länsmuseum	22	3	25
Kulturen i Lund	43 [2]	4	47
Malmö museer	35	5	40
Hallands länsmuseer	20	5	25
Bohusläns museum	21	5	26
Göteborgs museer	92	10 [3]	102
Älvsborgs länsmuseum	19	5	24
Skaraborgs länsmuseum	19	5	24
Värmlands museum	15	5	20
Örebro läns museum	17	4	21
Västmanlands läns museum	16 [4]	4	20
Dalarnas museum	21 [4]	3	24
Länsmuseet i Gävleborg	19	5	24
Länsmuseet - Murberget	16	4	20
Jämtlands läns museum	24	5	29
Västerbottens museum	22 [5]	4	26
Norrbottens museum	19 [6]	2	21
	604	**119**	**723**
Rörliga grundbelopp efter särskild ansökan		6	6
Summa	**604**	**125**	**729**

[1a] 4 grundbelopp förmedlas till Kalmar konstmuseum.
[1b] 2 nya grundbelopp förmedlas till Kalmar konstmuseum.
[2] 3 grundbelopp förmedlas till Historiska museet i Lund, 2 till Helsingborgs museum för ekologisk verksamhet samt 6 till Skånes Hembygdsförbund.
[3] Av dessa är 5 rörliga grundbelopp.
[4] Ett grundbelopp förmedlas till Ekomuseum Dalarna.
[5] Ett grundbelopp förmedlas till Bildmuseet och ett till Skellefteå museum.
[6] Ett grundbelopp förmedlas till Silvermuseet i Arjeplog.

Statens kulturråd

Kulturrådet har i särskild skrivelse redovisat följande riktlinjer för rådets fördelning av de 125 nya grundbelopp som riksdagen ställt till förfogande fr.o.m. den 1 januari 1992. Riktlinjerna har utformats i samråd med länsmuseernas samarbetsråd och riksantikvarieämbetet.

1. För att fylla rollen som regionalt museum bör museet besitta kompetens för att verka inom följande arbetsområden:

- *utåtriktad verksamhet*: basutställningar, tillfälliga utställningar, vandringsutställningar, programverksamhet, publiceringsverksamhet, informationsverksamhet, museipedagogik inkl. konstpedagogik,
- *inre museiverksamhet*: insamling, dokumentation, katalogisering, konservering och föremålsvård, magasinsverksamhet, fotoverksamhet och antikvarisk-topografisk arkivering,
- *kulturmiljövård*: kulturlandskapsvård, KMV-ärendehantering, byggnadsvård, fornvård, KMV-skyltning, arkeologisk, bebyggelsehistorisk och etnologisk undersökningsverksamhet.

Strävan skall därtill vara att i all museiverksamhet integrera ett *ekologiskt synsätt*.

Museet skall även sträva efter att fylla uppgifterna inom ämnesområdet *konst och konstbildning*.

2. En förutsättning för statsbidrag är att den statliga bidragsökningen motsvaras av nya satsningar från museets huvudmän. Viss hänsyn kommer att tas till tidigare stora satsningar från huvudmännen.

3. Då det gäller olika inriktningar av museiverksamheten och satsningar på olika ämnesområden kommer kulturrådet att särskilt uppmärksamma utvecklingen av *barn- och ungdomsverksamheten samt ämnesområdena naturvetenskap/ekologi, kulturmiljö och konst*.

4. Vid fördelningen av grundbelopp kommer särskild hänsyn att tas till små museer och befolkningsunderlaget i länet.

Kulturrådets fördelningsbeslut enligt tabellen grundar sig på en sammanvägning av nämnda kriterier. Ett antal av de nya grundbeloppen kommer att fördelas för ett år i taget (s.k. rörliga grundbelopp).

Kulturrådet föreslår att antalet grundbelopp för budgetåret 1992/93 beräknas till oförändrat 729.

Föredragandens överväganden

Vid de två senaste årens riksdagsbehandling av detta anslag (1989/90:KrU21 s. 21-23, rskr. 224 och 1990/91:KrU25 s. 17-20, rskr. 234) anfördes att kulturrådet i samråd med berörda instanser borde utarbeta förslag till grunder vid fördelningen av resurser mellan de regionala museerna, att tillämpas första gången vid fördelningen av grundbelopp för budgetåret 1991/92. Fördelningsgrunderna borde redovisas för riksdagen. Som framgår av det föregående har kulturrådet nu antagit vissa riktlinjer och även tillämpat dem vid fördelningen av de 125 nya grundbelopp som riksdagen anvisade våren 1991. Jag noterar att kultur-

rådet därvid har beaktat de synpunkter som riksdagen framfört rörande olika önskvärda fördelningsgrunder.

Jag har för nästa budgetår beräknat statsbidrag till 729 grundbelopp om 190 600 kr. vardera. Bidragsdelen är 55 %.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

till *Bidrag till regionala museer* för budgetåret 1992/93 anvisa ett förslagsanslag på 76 421 000 kr.

B 39. Riksutställningar

1990/91	Utgift	23 853 186[1]	Reservation	511 281[1]
1991/92	Anslag	28 219 000[1]		
1992/93	Förslag	31 667 000		

[1] Anvisat under åttonde huvudtiteln, anslaget G 35

Medel till Riksutställningar är budgeterade inkl. mervärdeskatt.

Stiftelsen Riksutställningar har enligt sina stadgar, fastställda genom regeringsbeslut den 23 juni 1976, till uppgift att främja utställnings- och konstbildningsverksamheten genom att förmedla och anordna utställningar, biträda med rådgivning och annan service samt i övrigt utveckla och förnya utställningen som medium för kunskapsförmedling, debatt och upplevelse.

Riksutställningar skall samarbeta och samråda med statliga och kommunala myndigheter, kulturinstitutioner, organisationer och enskilda som är verksamma i samhälls- och kulturlivet.

Inom Riksutställningar pågår ett projekt för utvärdering av verksamheten.

Riksutställningar

1. Riksutställningar beräknar rationaliseringskravet till 423 000 kr. Under hänvisning till den fortsatt mycket stora efterfrågan som finns på Riksutställningars tjänster samt vidare till redan gjorda besparingar i kombination med uteblivna investeringsmedel yrkar Riksutställningar att stiftelsen undantas från besparingar.

2. För utställningsvärdar till Riksutställningars utställningståg, utställningssamarbete med de baltiska republikerna, investeringar i nya fordon samt för täckning av extra hyresdebitering som följd av ombyggnad begärs reformmedel om sammanlagt 3,9 milj.kr.

Föredragandens överväganden

I enlighet med riksdagens beslut om omställning och minskning av den statliga administrationen har anslaget minskats med 97 000 kr. (prop. 1990/91:150 bil. II, FiU37, rskr. 390). Det årliga rationaliseringskravet uppgår till 1,5 % av anslaget. I syfte att höja den ekonomi-administrativa standarden vid myndigheten har 1 % återlagts. Besparingen har kunnat begränsas till 75 000 kr. Därutöver har jag beräknat viss kompensation för pris- och löneutvecklingen samt för särskild löneskatt med 2,5 %.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

till *Riksutställningar* för budgetåret 1992/93 anvisa ett reservationsanslag på 31 667 000 kr.

B 40. Inköp av vissa kulturföremål

1990/91	Utgift	—[1]
1991/92	Anslag	100 000[1]
1991/92	Anslag exkl. mervärdeskatt	80 000[1]
1992/93	Förslag	80 000

[1] Anvisat under åttonde huvudtiteln, anslaget G 36

Ur detta anslag utgår medel till inköp av kulturföremål, som har sådant konstnärligt, historiskt eller vetenskapligt värde att det är av synnerlig vikt att de införlivas med offentliga samlingar. Anslaget, som disponeras efter beslut av regeringen, kan belastas med högre belopp än vad som finns beräknat i statsbudgeten. Regeringen har att i efterhand för riksdagen anmäla den medelsförbrukning som erfordrats.

Föredragandens överväganden

Anslaget till inköp av kulturföremål bör föras upp med oförändrat belopp.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

till *Inköp av vissa kulturföremål* för budgetåret 1992/93 anvisa ett förslagsanslag på 80 000 kr.

Forskning

B 41. Forsknings- och utvecklingsinsatser inom kulturområdet

1990/91	Utgift	9 817 856[1]	Reservation[2]	3 369 478[1]
1991/92	Anslag	21 654 000[1]		
1991/92	Anslag exkl. mervärdeskatt	20 968 000[1]		
1992/93	Förslag	30 855 000		

[1] Anvisat under åttonde huvudtiteln, anslaget G 37
[2] Exkl. mervärdeskatt

Ur anslaget utgår medel för verksamhetsforskning och utvecklingsarbete inom kultursektorn. Medlen har utnyttjats för projekt inom statens kulturråds, ansvarsmuseernas (statens historiska museum, statens konstmuseer, naturhistoriska riksmuseet, folkens museum - etnografiska och Nordiska museet), riksarkivets och riksantikvarieämbetets ansvarsområden. Vidare betalas kostnader för projektbidrag från samefondens kulturdelegation till samisk forskning samt för grundforskning vid naturhistoriska riksmuseet.

		1991/92 exkl. mervärdeskatt	Beräknad ändring 1992/93	
			Föredraganden	
1.	Statens kulturråd	1 716 000	+	154 000
2.	Ansvarsmuseerna	1 369 000	+	623 000
3.	Riksarkivet	6 491 000	+	2 584 000
4.	Riksantikvarieämbetet	7 860 000	+	4 707 000
5.	Samefondens kulturdelegation	545 000	+	50 000
6.	Naturhistoriska riksmuseet	2 987 000	+	1 269 000
7.	Dialekt- och ortnamnsarkiven samt svenskt visarkiv	—	+	500 000
		20 968 000	+	**9 887 000**

Myndigheterna

Riksantikvarieämbetet, riksarkivet, statens kulturråd, naturhistoriska riksmuseet och dialekt- och ortnamnsarkiven samt svenskt visarkiv begär att myndigheterna tillförs medel för forsknings- och utvecklingsinsatser i enlighet med riksdagens beslut med anledning av prop. 1989/90:90 om forskning (s. 339-341, KrU23, rskr. 334).

Föredragandens överväganden

Jag har beräknat ökningar av kulturmyndigheternas forsknings- och utvecklingsanslag i enlighet med riksdagens beslut med anledning av

prop. 1989/90:90 om forskning (s. 339-341, KrU23, rskr. 334). Beslutet innebär att medlen för nästa budgetår ökar med 4 milj.kr. för riksantikvarieämbetet, med 2 milj.kr. för riksarkivet, med 500 000 kr. för ansvarsmuseerna (statens historiska museer, statens konstmuseer, naturhistoriska riksmuseet, folkens museum - etnografiska och Nordiska museet; medlen disponeras av statens kulturråd), med 500 000 kr. för dialekt- och ortnamnsarkiven samt svenskt visarkiv och med 1 milj.kr. för grundforskning vid naturhistoriska riksmuseet. Jag har därutöver tagit viss hänsyn till prisutvecklingen.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

till *Forsknings- och utvecklingsinsatser inom kulturområdet* för budgetåret 1992/93 anvisa ett reservationsanslag på 30 855 000 kr.

Lokalförsörjning m.m.

Inledning

Byggnadsstyrelsen är lokalhållare för statliga institutioner inom kulturområdet, såsom bl.a. Operan, Dramatiska teatern, arkiv och museer. Nuvarande lokalbestånd omfattar totalt ca 365 000 m², varav större delen utgör statsägda lokaler. Ifrågavarande institutioner disponerar under innevarande budgetår ca 284 milj. kr. för lokalkostnader, vilket motsvarar genomsnittligt 29 % av anvisade medel för myndigheterna.

För närvarande pågår om- och tillbyggnad vid naturhistoriska riksmuseet, en etappvis upprustning av nationalmuseet och Dramatiska teatern samt om- och tillbyggnad för landsarkivet i Uppsala.

Myndigheternas förslag

Byggnadsstyrelsen har i sin lokalförsörjningsplan för kultursektorn redovisat åtta prioriterade ärenden. Dessutom är det önskvärt att ytterligare fyra projekt genomförs under den närmaste treårsperioden. Byggnadsstyrelsen räknar med ett investeringsbehov om 138 milj. kr. för budgetåret 1992/93 för de statliga institutionerna inom kulturområdet.

Föredragandens överväganden

I gällande investeringsplan finns uppförda kostnadsramar för pågående och beslutade byggnadsobjekt inom kulturområdet om sammanlagt 404,3 milj. kr. Som jag tidigare har redovisat under anslaget Centrala museer: Förvaltningskostnader möjliggör budgetförslaget för 1992/93 lokalförbättringar för statens historiska museum, Nordiska museet samt kungl. myntkabinettet.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen bereder riksdagen tillfälle att

ta del av vad jag har anfört om lokalförsörjningen m.m. för kulturändamål.

B 42. Inredning och utrustning av lokaler för kulturändamål[1]

1992/93 Nytt anslag (förslag) 47 000 000

[1] Medel för detta ändamål har t.o.m. budgetåret 1991/92 redovisats under åttonde huvudtiteln, anslaget I 2

Från detta reservationsanslag betalas utgifter för inredning och utrustning av lokaler vid vissa statliga institutioner inom kulturområdet.

Myndigheterna

För inredning föreslår byggnadsstyrelsen nya eller ändrade kostnadsramar till ett sammanlagt belopp om ca 4,1 milj.kr. fördelade på tre olika kostnadsramar. Av beloppet avser ca 1,1 milj.kr. inredning till följd av två pågående byggnadsobjekt.

Byggnadsstyrelsen föreslår att den för verkets inredningsverksamhet avsedda anslagsposten för budgetåret 1992/93 beräknas till 15 milj.kr.

Utrustningsnämnden för universitet och högskolor (UUH) föreslår att den för UUHs verksamhetsområde avsedda anslagsposten för budgetåret 1992/93 beräknas till 33 milj.kr.

Föredragandens överväganden

Enskilda objekt

I gällande inredningsplan under åttonde huvudtiteln anslaget I 2. Inredning och utrustning av lokaler vid högskoleenheterna m.m. finns kostnadsramar om ca 41,7 milj.kr. uppförda i prisläget den 1 januari 1990 för kulturändamål. Jag föreslår att dessa kostnadsramar förs över till en inredningsplan för nästa budgetår under reservationsanslaget Inredning och utrustning av lokaler för kulturändamål.

För ersättning och komplettering m.m. av inredning till de statliga museerna föreslår jag en kostnadsram *För byggnadsstyrelsens fördelning* för nästa budgetår på 3 milj.kr. Kostnadsramen får användas även för inredning i samband med omdispositioner och mindre byggnadsåtgärder i de fall inredningskostnaden inte överstiger 1 milj. kr.

I gällande utrustningsplan under åttonde huvudtiteln anslaget I 2. Inredning och utrustning av lokaler vid högskoleenheterna m.m. finns kostnadsramar om ca 36,1 milj.kr. uppförda i prisläget den 1 januari 1990 för kulturändamål. Jag föreslår att dessa kostnadsramar förs över till en utrustningsplan för nästa budgetår under reservationsanslaget Inredning och utrustning av lokaler för kulturändamål.

Med utgångspunkt i redovisat förslag föreslår jag att delramen *Övermaskineri m.m. för Dramatiska teatern* höjs med 11,7 milj.kr. till 24,2 milj.kr. och därvid betecknas som definitiv. Vidare föreslår jag att delramen för landsarkivet m.m. i Uppsala höjs med 2,5 milj.kr. och därvid betecknas som definitiv.

För statens kulturråds fördelning har förts upp kostnadsramar om 3 milj.kr. för vart och ett av budgetåren 1991/92, 1992/93 och 1993/94. Statens kulturråd föreslår att kostnadsramarna för nästa treårsperiod höjs till 3,5 milj.kr. per budgetår. Jag beräknar kostnadsramarna för vart och ett av budgetåren 1992/93, 1993/94 och 1994/95 till 3,1 milj.kr.

För nästa budgetår föreslår jag att ett anslag om 47 milj.kr. anvisas. Av dessa medel bör 500 000 kr. tillföras anslagsposten *Till regeringens disposition.*

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

1. bemyndiga regeringen att besluta om anskaffning av inredning och utrustning av lokaler för kulturändamål inom de kostnadsramar som jag förordat i det föregående,

2. till *Inredning och utrustning av lokaler för kulturändamål* för budgetåret 1992/93 anvisa ett reservationsanslag på 47 000 000 kr.

C. Massmedier m.m.

Inledning

Under det gångna året har flera viktiga beslut fattats inom radio- och TV-området. Efter det att riksdagen under våren lade fast nödvändig lagstiftning samt de riktlinjer som skall gälla, har regeringen i november beslutat att meddela koncession för den tredje TV-kanalen till Nordisk Television AB. Därmed får Sveriges Radio-koncernen konkurrens av ett företag vars sändningar kan nå i stort sett samma antal TV-tittare. Beslutet innebär även att det för första gången blir tillåtet att finansiera rundradiosändningar i Sverige med reklam.

Ytterligare ett steg på vägen mot avreglering av radio- och TV-medierna togs genom den nya kabelsändningslagstiftning som riksdagen nyligen har fattat beslut om. Fr.o.m. årsskiftet är det i princip tillåtet för var och en att bedriva radio- och TV- sändningar i kabel och att finansiera verksamheten med reklam eller sponsring.

Enligt min mening är det viktigt att man fortsätter arbetet med att förändra de rättsliga och finansieringsmässiga förutsättningarna för att öka yttrandemöjligheterna och mångfalden i etermedierna. Den uppgift som står närmast i tur är att skapa förutsättningar för fristående etersändningar av ljudradio. En särskild utredare har nyligen lagt fram en rapport om de tekniska möjligheterna för sådana sändningar. Det är regeringens ambition att riksdagen skall kunna ta ställning till ett förslag om villkoren för fristående ljudradiosändningar så att sändningar skall kunna inledas den 1 januari 1993. Med hänsyn till att beslut inom detta område så långt möjligt bör fattas i politisk enighet, bör oppositionspartierna beredas möjlighet att delta i beredningen av förslagen.

Sveriges Radio-koncernen bör även i fortsättningen bedriva radio- och TV-sändningar i allmänhetens tjänst.

Trots den förändringsprocess som pågår kommer sändningarna från Sveriges Radio-koncernen att för överskådlig tid utgöra en mycket viktig del av radio- och TV-utbudet i Sverige. Därför har det stor betydelse vilka villkor som gäller för koncernens verksamhet. Riksdagen fattade förra våren beslut om vissa riktlinjer för Sveriges Radio-koncernens verksamhet under den avtalsperiod som inleds den 1 januari 1993. Detta riksdagsbeslut kommer, tillsammans med de skrivelser som har kommit in från bolagen i koncernen samt från Sveriges Radios ägare, att ligga till grund för den proposition om Sveriges Radio under den nya avtalsperioden, som regeringen avser att lämna till riksdagen i vår.

Film- och videoavtalet, som är slutet mellan staten och film- och videobranschernas organisationer, gäller till utgången av år 1992. En särskild utredare har nyligen överlämnat ett förslag om hur filmpolitiken bör utformas efter den nuvarande avtalsperiodens slut. Utredningen är för närvarande föremål för beredning i regeringskansliet. Avsikten är att i vår lägga fram en proposition till riksdagen om filmpolitikens utformning fr.o.m. den 1 januari 1993.

Mot bakgrund av det rådande statsfinansiella läget bör presstödet sänkas. Jag förordar att driftsstödet till dagspressen sänks med 5 %. Förändringen bör träda i kraft den 1 juli 1992. För driftsstöd som avser första halvåret 1992 bör nuvarande beräkningsgrunder tillämpas. Jag förordar vidare att utvecklingsstödet till dagspressen för budgetåret 1992/93 minskas med 22 milj. kr. i förhållande till innevarande budgetårs anslag.

Bokbranschens parter har i november 1991 meddelat att man efter förhandlingar beslutat att inte ersätta nuvarande fackbokhandelsavtal när det upphör att gälla den 1 april 1992. Som en följd därav bör det statliga distributionsstödet till fackbokhandeln avvecklas som stödform fr.o.m. nästa budgetår. Det är dock väsentligt att mindre bokhandlar även i fortsättningen får möjlighet att tillhandahålla ett förhållandevis brett urval av god och aktuell litteratur, och att mångfalden i bokhandelsnätet kan värnas. Jag föreslår därför att ett utvidgat sortimentsstöd och ett katalogdatorstöd till mindre bokhandlar införs den 1 juli 1992. Jag återkommer till detta vid min anmälan av anslaget C14. Stöd till bokhandel.

När det gäller stöd till litteratur, fonogram, dagspress och tidskrifter, samt åtgärder inom massmedieområdet för handikappade avses förslag till treårsbudget för flera av de berörda myndigheterna m.fl. läggas fram i budgetpropositionen år 1993 i stället för i årets budgetproposition. En orsak till uppskovet är för handikappfrågornas del att handikapputredningen under våren 1992 kan komma att lägga fram förslag i sitt slutbetänkande som i viktiga hänseenden berör dessa verksamheter. När det gäller de övriga delar av radio- och TV-området som bör omfattas av treårsbudgetering avses förslag läggas fram i budgetpropositionen år 1994 i stället för i årets budgetproposition. Senareläggningen beror i detta fall på att en särskild utredare arbetar med frågan om samordning av de myndigheter som svarar för radio- och TV-frågor (kabelnämnden, närradionämnden och radionämnden). Jag utgår från att en ny myndighet skall kunna påbörja sitt arbete från den 1 juli 1993.

Film m.m.

C 1. Statens biografbyrå

1990/91	Utgift	8 298 022[1]
1991/92	Anslag	7 554 000[1]
1991/92	Anslag exkl. mervärdeskatt	7 255 000[1]
1992/93	Förslag	7 470 000

[1]Anvisat under åttonde huvudtiteln, anslaget H 1

Inkomster vid statens biografbyrå som redovisas på statsbudgetens inkomstsida under rubriken 2522 Avgifter för granskning av filmer och videogram, beräknas till ca 6,3 milj. kr. för nästa budgetår. (Budgetåret 1990/91 var inkomsterna 6 403 000 kr.)

Statens biografbyrå skall enligt sin instruktion (SFS 1990:994) granska filmer och videogram avsedda för offentlig visning. Byrån skall också vara tillsynsmyndighet för videogrammarknaden. Byråns granskningsverksamhet bekostas med avgifter.

Statens biografbyrå

Statens biografbyrå har lämnat en förenklad anslagsframställning för budgetåret 1992/93, eftersom byrån ingår i den budgetcykel som omfattar budgetåren 1991/92-1993/94. Byrån har också lämnat en resultatredovisning.

I anslagsframställningen föreslår byrån vissa lagändringar, nämligen dels att avgiftsbefrielse för granskning av film skall kunna ges till arrangörer av festivaler m.m., där filmer får visas för barn under 15 år och dels att en särskild lägre avgift skall gälla för granskning av kortfilmer (filmer under 30 minuters speltid).

Byrån anmäler ett resursbehov för budgetåret 1992/93 om 7,3 milj. kr., varav 1,5 milj. kr. avser tillsynsverksamheten och resterande granskningsverksamheten.

Förslag:

Verksamhetens inriktning:
För det kommande budgetåret skall verksamhetens inriktning vara oförändrad.

Resurser m.m.:
Ramanslag 1992/93 7 470 000 kr.

Övrigt:
I övrigt föreslår jag ändring av reglerna för avgifter för granskning av kortfilmer.

Skäl:

När det gäller förslaget avseende ändring av 9 § i lagen (1990:886) om granskning och kontroll av filmer och videogram som föreslås i *underbilagan 12. 3* bedömer jag det som skäligt att inte belasta kortfilmer, vilket i detta sammanhang betyder filmer som har 5 - 30 minuters speltid, med samma avgifter som vanliga spelfilmer av normallängd. Kortfilmer har oftast en begränsad publik men kan ha betydelse som konstnärlig uttrycksform för många filmare, i synnerhet yngre. För s.k. trailers och andra filmer med en speltid under fem minuter är avgiften redan nu lägre.

Det lagförslag jag lägger fram rör i och för sig ett ämne som avses i 8 kap. 18 § andra stycket regeringsformen. Enligt min mening är dock ändringen sådan att lagrådets yttrande skulle sakna betydelse.

För biografbyråns verksamhet under kommande budgetår förutses inte några viktiga förändringar. Byråns resultatredovisning visar att verksamheten med tillsyn över videogrammarknaden har avsatt vissa resultat i form av ökad uppmärksamhet när det gäller förekomsten av olaga våldsskildringar. Verksamheten är dock ännu i ett uppbyggnadsskede.

Antalet filmgranskningar har de senaste åren minskat och kommer enligt biografbyråns bedömning att fortsätta på ungefär nuvarande nivå. I enlighet med biografbyråns förslag har jag därför beräknat en minskning av statsanslaget. Jag har därutöver beräknat kompensation för pris- och löneökningar samt för särskild löneskatt med 2,5 % och en ökning till följd av höjda avgifter till Statshälsan. Rationaliseringskravet har inte tillämpats.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

1. anta ett inom kulturdepartementet upprättat förslag till lag om ändring i lagen (1990:886) om granskning och kontroll av filmer och videogram,

2. till *Statens biografbyrå* anvisa ett ramanslag för budgetåret 1992/93 på 7 470 000 kr.

C 2. Filmstöd

1990/91 Utgift	54 749 000[1]	Reservation	990 000[1]
1991/92 Anslag	64 229 000[1]		
1992/93 Förslag	65 513 000		

[1]Anvisat under åttonde huvudtiteln, anslaget H 2

För stiftelsen Svenska Filminstitutets verksamhet gäller 1982 års film- och videoavtal, godkänt av regeringen den 3 juni 1982. Ändringar infördes i avtalet, för statens del genom beslut den 17 mars 1983, den 29 augusti 1985, den 2 oktober 1986, den 8 september och den 22 december 1988, den 11 maj 1989 samt den 20 december 1990. Genom beslut den 6 juni 1991 godkände regeringen förlängning av 1982 års film- och videoavtal för tiden 1 juli 1991 - 31 december 1992. Enligt avtalet, som är slutet mellan staten och organisationerna inom film- och videobranscherna, skall avgifter till stiftelsen erläggas av biografägare och videogramuthyrare. Även Sveriges Radio bidrar i särskild ordning till institutets verksamhet. Avgifterna tillförs en filmfond för att enligt närmare bestämmelser i avtalet användas för produktion av svensk film, för att främja spridning och visning av värdefull film, för branschfrämjande ändamål samt för övriga filmkulturella ändamål.

Från anslaget utgår bidrag enligt följande sammanställning.

		1991/92	Beräknad ändring 1992/93[1]	
			Föredraganden	
1.	Bidrag till filmfonden	29 000 000	+	580 000
2.	Produktionsstöd till svenska kortfilmer	3 516 000	+	70 000
3.	Främjande av spridning och visning av värdefull film	10 651 000	+	213 000
4.	Bidrag för filmkulturella ändamål	6 895 000	+	138 000
5.	Bidrag till filmkulturella insatser för barn och ungdom	7 025 000	+	140 000
6.	Stöd till biografer	5 000 000	+	100 000
7.	Bidrag till projekt på filmområdet	2 142 000	+	43 000
		64 229 000	+	**1 284 000**

[1]Förändringen avser tiden den 1 juli – 31 december 1992

Svenska filminstitutet

1. Med hänvisning till förra årets mer utförliga anslagsframställning har Svenska Filminstitutet i år valt att lämna in en mer förenklad framställning. Anslagsframställningen för budgetåret 1992/93 präglas till stor del av den allt kärvare ekonomiska situationen som drabbat institutet under det gångna året. Institutets fördelningsbara intäkter sjönk från 175 milj.kr. för budgetåret 1989/90 till 160 milj. kr. budgetåret 1990/91. De minskade intäkterna härrör sig, enligt institutet, främst till de minskade intäkterna från videoavgifterna som i sin tur orsakats av nedgången i uthyrning och försäljning av videogram. Institutet konstaterar dessutom att de minskade intäkterna från videoavgifterna kommer att accentueras än mer efter den 1 juli 1991 då de nya sänkta videoavgifterna, som fastställdes i det förlängda film- och videoavtalet, kommer att börja gälla.

De minskade intäkterna har inneburit att institutet, förutom allmänna besparingar, tvingats reducera personalen med 20 personer.

Svenska Filminstitutet framhåller i sin anslagsframställning att såväl de strukturella som de finansiella förutsättningarna för institutet bör omprövas för att verksamheten i framtiden skall kunna bedrivas på ett tillfredställande sätt samt för att utbudet av svensk kvalitetsfilm skall kunna hållas på en tillfredsställande nivå.

I årets anslagsframställan väljer man dock att avstå från att yrka på några genomgripande förändringar i avvaktan på att den särskilda utredning om översyn av filmstödet skall presentera sitt förslag till framtida statligt filmstöd.

2. Svenska Filminstitutet föreslår emellertid i sin anslagsframställning en höjning av anslagsposten Främjande av spridning och visning

av värdefull film med 4 milj. kr. Vidare föreslår institutet att en ny anslagspost på 5 milj. kr. inrättas för stöd till film- och medieverkstäder utanför Stockholmsområdet.

Konstnärsnämnden

1. Konstnärsnämnden framhåller i sin anslagsframställan vikten av att det finns institutioner som inriktar sig på att stödja konstnärligt syftande film. Vidare betonar man värdet av att det finns en institution vid sidan av filminstitutet från vilken fria filmare kan söka stöd för sina produktioner. Detta garanterar, enligt nämnden, en sund mångfald i det svenska filmutbudet.

2. Konstnärsnämnden föreslår för budgetåret 1992/93 en fördubbling av anslagsposten till projekt på filmområdet till 4,3 milj. kr.

Föredragandens överväganden

Film- och videoavtalet gäller fram till den 31 december 1992. En särskild utredare, landshövdingen Jan Rydh, har haft i uppdrag att se över den framtida utformningen av filmstödet m.m. Utredaren har nyligen överlämnat sitt betänkande (SOU 1991:105) Filmproduktion och filmkulturell verksamhet i Sverige.

Betänkandet remissbehandlas för närvarande och jag har för avsikt att återkomma till regeringen med förslag om en särskild proposition om filmstödet under våren. Då regeringens ställningstagande måste föregås av förhandlingar med parterna inom film- och videobranschen, torde propositionen inte kunna bli färdig i sådan tid att riksdagen hinner ta ställning till den under innevarande riksmöte.

Vid beräkningen av anslaget har jag därför för den del av anslaget som berör tiden 1 juli - 31 december 1992 gjort sedvanlig prisomräkning. För den del som berör tiden 1 januari - 30 juni 1993 har jag, i avvaktan på särskild proposition i ämnet, beräknat oförändrat anslag.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

till *Filmstöd* för budgetåret 1992/93 anvisa ett reservationsanslag på 65 513 000 kr.

C 3. Stöd till fonogram och musikalier

1990/91	Utgift	10 316 600[1]	Reservation[2]	4 712 776[1]
1991/92	Anslag	11 289 000[1]		
1991/92	Anslag exkl. mervärdeskatt	11 283 000[1]		
1992/93	Förslag	11 377 000		

[1]Anvisat under åttonde huvudtiteln, anslaget H 3
[2]Exkl. mervärdeskatt

Från anslaget utgår stöd enligt förordningen (1982:505) om statsbidrag för framställning och utgivning av fonogram. Under anslaget utgår också bidrag till Musikaliska akademien för utgivning av den musikhistoriska fonogramantologin Musica Sveciae och för notutgivning av äldre svenska tonsättares verk.

Utgivningen av fonogramantologin regleras i ett avtal mellan staten och akademien träffat den 25 juni 1987. Vidare finns under anslaget medel för information och utgivning av noter samt till distribution av fonogram. Det senare regleras i ett avtal mellan staten och Compact Distribution AB (CDA) träffat den 16 maj 1991. Avtalet gäller till utgången av juni 1994.

		1991/92 exkl. mervärdeskatt	Beräknad ändring 1992/93	
			Föredraganden	
1.	Stöd till fonogramproduktion	5 132 000	-	152 000[1]
2.	Stöd till fonogramdistribution	1 040 000	+	42 000
3.	Stöd till utgivning av en musikhistorisk fonogramantologi	2 992 000	+	120 000
4.	Stöd till utgivning av äldre svenska tonsättares verk	347 000	+	14 000
5.	Svenska tonsättares internationella musikbyrå (STIM) — Svensk Musik för information och utgivning av noter	1 772 000	+	70 000
		11 283 000	+	**94 000**

[1]Minskningen beror på en överföring av 344 000 kr. för administrationskostnader till anslaget B1. Statens kulturråd. Stödet till fonogramproduktionen, frånräknat denna överföring, ökas med 192 000 kr.

Statens kulturråd, m.fl.

1. Kulturrådet föreslår en ökning med 514 000 kr. motsvarande kompensation för kostnadsökningar.

2. *Compact Distribution AB* (CDA) har, i enlighet med ovannämnda avtal, begärt 1 040 000 kr. för distribution av kvalitetsfonogram. CDA erbjuder för många små bolag den enda möjligheten att få tillgång till en professionell hantering av distributionen.

3. *Musikaliska akademien* begär för budgetåret 1992/93 dels en ökning av bidraget till Musica Sveciae med 686 000 kr., dels ett bidrag på 3 411 000 kr. för att täcka ackumulerade förluster som hittills täckts genom lån ur akademiens övriga resurser, dels slutligen att avtalet med staten förlängs med ett år (1993/94) för att möjliggöra slutförande av serien, vilket beräknas kosta 806 000 kr.

4. *Musikaliska akademien* begär för utgivning av äldre svenska tonsättares verk 500 000 kr., en ökning med 153 000 kr.

5. För allmän information till utlandet om svensk musik samt medel för katalogisering, notutgivning, utskrifter och tryckning av noter m.m. begär *Svensk Musik* (STIM) en uppräkning med 2 528 000 kr. till sammanlagt 4,3 milj. kr.

Föredragandens överväganden

Svårigheterna för de mindre företag i fonogrambranschen som ger ut främst svensk musik har ökat under året. Även för de större företagen har konkurrensen hårdnat, vilket i sin tur ytterligare har försvårat villkoren för de mindre bolagen. Det enda återstående större fonogramföretaget i svensk ägo (Sonet) har under år 1991 köpts upp av utländska intressen. Även om de fonogram som de svenska mindre företagen producerar oftast finns inom genrer där stora upplagor är sällsynta är det angeläget att dessa företag kan fortsätta verka på marknaden, eftersom de oftast ger företräde för svensk musik och använder svenska artister. Den svenska fonogrammarknaden har redan i dag en ovanligt stor dominans av utländsk musik, utländska artister och musiktexter på andra språk än svenska, främst engelska. Ett stöd till de mindre svenska bolagen på marknaden innebär därför också ett stöd till mångfald och valfrihet i fonogramutbudet. Detta stöd bör liksom tidigare innefatta stöd till produktion, marknadsföring och distribution.

Från anslaget betalas kostnader för arvoden och resor m.m. för ledamöter i referensgruppen för fonogramstöd. Jag har beräknat en minskning av anslaget med 344 000 kr., eftersom sådana kostnader bör beräknas under kulturrådets förvaltningskostnadsanslag. Därutöver har jag beräknat viss kompensation för prisutvecklingen.

För den svenska musikhistoriska antologin Musica Sveciae har ökade produktionskostnader inneburit att serien inte kommer att kunna fullföljas inom den tidsram som fastslogs i det avtal som slöts år 1987, dvs. under kommande budgetår, trots att antalet utgåvor i serien minskats i förhållande till vad som planerats. Detta beror till stor del på att en övergång till CD-formatet från vinylskivor ägt rum under seriens utgivningstid. Jag anser att detta motiverar en förlängning av avtalet med Musikaliska akademien om utgivning av antologin med ett år. Då en

förlängning av avtalet kan medföra att staten ikläds ytterligare ekonomiska förpliktelser bör regeringen inhämta riksdagens bemyndigande.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

1. bemyndiga regeringen att genom förlängning av avtalet med Musikaliska akademien om utgivning av den musikhistoriska antologin Musica Sveciae ikläda staten ekonomiska förpliktelser i enlighet med vad jag anfört,

2. till *Stöd till fonogram och musikalier* för budgetåret 1992/93 anvisa ett reservationsanslag på 11 377 000 kr.

Dagspress och tidskrifter

C 4. Presstödsnämnden och taltidningsnämnden

1990/91	Utgift	2 739 625[1]
1991/92	Anslag	4 529 000[1]
1991/92	Anslag exkl. mervärdeskatt	4 333 000[1]
1992/93	Förslag	4 394 000

[1]Anvisat under åttonde huvudtiteln, anslaget H 4

Presstödsnämnden har enligt förordningen (1988:673) med instruktion för presstödsnämnden till uppgift att fördela det statliga stödet till dagspressen i enlighet med pressstödsförordningen (1990:524). Därutöver har nämnden enligt sin instruktion till uppgift att följa och analysera den ekonomiska utvecklingen för olika tidningsgrupper och övriga väsentliga förändringar inom pressen samt att rapportera om utfallet av de presstödjande åtgärderna och om förändringar inom tidningsägandet.

Taltidningsnämnden har enligt förordningen (1988:674) med instruktion för taltidningsnämnden till uppgift att fördela det statliga stödet till radio- och kassettidningar i enlighet med förordningen (1988:582) om statligt stöd till radio- och kassettidningar.

De två nämndernas förvaltningsuppgifter fullgörs av presstödsnämndens kansli.

		1991/92 exkl. mervärdeskatt	Beräknad ändring 1992/93	
			Föredraganden	
1.	Förvaltningskostnader	4 004 000	+	40 000
	(därav lönekostnader)	(2 633 000)	(+	105 000)
2.	Lokalkostnader	329 000	+	21 000
		4 333 000	+	**61 000**

Presstödsnämnden

Riksdagens beslut om omställning och minskning i den statliga administrationen (prop. 1990/91:150 bil. II:7, FiU37, rskr. 390) innebär att en besparing skall göras på anslaget med 150 000 kr. för budgetåret 1992/93. Nämnden har räknat med en resurstilldelning som omfattar detta särskilda sparbeting och som bör medge att nuvarande och tillkommande arbetsuppgifter kan fullgöras. Nämnden har härvid utgått från oförändrade personal- och lokalkostnader.

Föredragandens överväganden

Vid min medelsberäkning har jag räknat med en viss kompensation för pris- och löneutvecklingen, en ökning till följd av höjda avgifter till Statshälsan samt kompensation för en särskild löneskatt med 2,5 %. I enlighet med riksdagens beslut om omställning och minskning av den statliga administrationen har anslaget minskats med 150 000 kr. (prop. 1990/91:150 bil II:7, FiU37, rskr. 390). Vid beräkningen av det årliga rationaliseringskravet har jag tagit hänsyn till de konsekvenser som myndigheten har redovisat. Minskningen av utgifterna har därför kunnat begränsats till 22 000 kr.

Anslaget bör föras upp med 4 394 000 kr. för budgetåret 1992/93.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

till *Presstödsnämnden och taltidningsnämnden* för budgetåret 1992/93 anvisa ett förslagsanslag på 4 394 000 kr.

C 5. Driftsstöd till dagspressen

1990/91 Utgift	439 072 500[1]
1991/92 Anslag	440 300 000[1]
1992/93 Förslag	416 000 000

[1]Anvisat under åttonde huvudtiteln, anslaget H 5

Presstödsnämnden

För år 1990 beviljades 76 dagstidningar driftsstöd med sammanlagt 439 072 500 kr. För år 1991 har t.o.m. augusti månad 74 dagstidningar beviljats sammanlagt 427 850 500 kr. i stöd. Ytterligare driftsstöd för år 1991 beräknas uppgå till ca 5,5 milj. kr., dvs. totalt för året 433,4 milj. kr. För budgetåret 1992/93 räknar nämnden med att stödet upphör till fyra tidningar som omfattats av övergångsbestämmelser och att anslagsbehovet därför kommer att minska till 427 milj. kr.

Föredragandens överväganden

I prop. 1989/90:78 om reformerat presstöd föreslogs bl.a. vilka beräkningsgrunder som skulle ligga till grund för driftsstödets storlek. Riksdagen (KU31, rskr. 302) beslutade i enlighet med regeringens förslag.

Mot bakgrund av det rådande statsfinansiella läget bör statens kostnader för driftsstödet sänkas. Jag förordar därför en nedskrivning med 5 % av bidragssatser och maximibelopp för hög- och medelfrekventa dagstidningar med allmänt driftsstöd. Motsvarande nedskrivning bör göras av stödbeloppen för lågfrekventa dagstidningar med allmänt driftsstöd och för dagstidningar med begränsat driftsstöd eller driftsstöd i sär-

skilt fall. Förändringarna bör träda i kraft den 1 juli 1992. För driftsstöd som avser första halvåret 1992 bör nuvarande beräkningsgrunder tillämpas.

Anslaget bör föras upp med 416 milj. kr. för budgetåret 1992/93.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

1. godkänna vad jag har förordat om en förändring av beräkningsgrunderna för driftsstöd till dagspressen,
2. till *Driftsstöd till dagspressen* för budgetåret 1992/93 anvisa ett förslagsanslag på 416 000 000 kr.

C 6. Utvecklingsstöd till dagspressen

1990/91 Utgift	24 639 563[1]	Reservation	40 156 415[1]
1991/92 Anslag	35 800 000[1]		
1992/93 Förslag	13 800 000		

[1]Anvisat under åttonde huvudtiteln, anslaget H 6

Den nya stödordning som infördes den 1 juli 1990 efter riksdagens beslut (prop. 1989/90:78, KU31, rskr. 302) innebär att de tidigare stödformerna utvecklingsbidrag och samverkansbidrag ersatts av utvecklingsstöd. Under en övergångsperiod belastas anslaget även av samverkansbidrag som beviljats men inte slutförts under den tidigare stödordningen. Budgetåret 1990/91 tillfördes anslaget, utöver ordinarie medel, den behållning på 29,0 milj. kr., som fanns kvar under anslaget under åttonde huvudtiteln G 6. Lån till dagspressen vid utgången av budgetåret 1989/90.

Presstödsnämnden

Presstödsnämnden har under perioden juli 1990 - augusti 1991 fattat beslut om utvecklingsstöd till 50 dagstidningar på totalt 62,3 milj. kr. Därav har 48 tidningar, som i flera fall samverkar, beviljats stöd till förpressinvesteringar, två tidningar har beviljats stöd för samverkan genom legotryck och en tidning för övriga investeringar.

Budgetåret 1990/91 betalade nämnden ut sammanlagt 21,1 milj. kr. i utvecklingsstöd till 31 tidningar. Dessutom utgick 500 000 kr. till universitetet i Göteborg som stöd för utveckling av utbildning i tidningsledning. I samverkansbidrag utbetalades 3,0 milj. kr. av tidigare beviljat stöd.

För budgetåret 1991/92 hade t.o.m. augusti månad 5,5 milj. kr. utbetalats i utvecklingsstöd till 11 tidningar. Beviljade men ännu inte utbetalade utvecklingsstöd uppgick samtidigt till 35,7 milj. kr. När det gäller tidigare beslut om samverkansbidrag återstår totalt 2,4 milj. kr. att utbe-

tala, varav 1,2 milj. kr. under innevarande budgetår, 0,7 milj. kr. under budgetåret 1992/93 och 0,5 milj. kr. under budgetåret 1993/94.

För budgetåret 1992/93 begär nämnden oförändrat 35,8 milj. kr.

Föredragandens överväganden

Mot bakgrund av det rådande statsfinansiella läget bör statens kostnader för utvecklingsstödet sänkas. Jag förordar därför att utvecklingsstödet minskas med 22 milj. kr. i förhållande till nuvarande budgetårs anslag. Anslaget bör föras upp med 13,8 milj. kr. för budgetåret 1992/93.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

till *Utvecklingsstöd till dagspressen* för budgetåret 1992/93 anvisa ett reservationsanslag på 13 800 000 kr.

C 7. Täckande av förluster vid statlig kreditgaranti till dagspressen

1990/91 Utgift	-[1]
1991/92 Anslag	1 000[1]
1992/93 Förslag	1 000

[1]Anvisat under åttonde huvudtiteln, anslaget H 7

Presstödsnämnden

Frågan om statlig kreditgaranti har hittills inte aktualiserats i något fall. För budgetåret 1992/93 begär nämnden oförändrat 1 000 kr.

Föredragandens överväganden

Jag beräknar anslaget i överensstämmelse med presstödsnämndens förslag. Anslaget bör föras upp med oförändrat belopp för budgetåret 1992/93.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

till *Täckande av förluster vid statlig kreditgaranti till dagspressen* för budgetåret 1992/93 anvisa ett förslagsanslag på 1 000 kr.

C 8. Distributionsstöd till dagspressen

1990/91	Utgift	82 378 165[1]
1991/92	Anslag	79 500 000[1]
1992/93	Förslag	81 000 000

[1]Anvisat under åttonde huvudtiteln, anslaget H 8

Presstödsnämnden

Under budgetåret 1990/91 betalade nämnden ut sammanlagt 82 378 165 kr. i distributionsstöd för drygt 1 027 miljoner samdistribuerade tidningsexemplar. För budgetåret 1991/92 räknar nämnden med ett utfall på 81 milj. kr. Med antagande om oförändrade upplagor begär nämnden 81 milj. kr. för budgetåret 1992/93.

Föredragandens överväganden

Jag beräknar anslaget i överensstämmelse med presstödsnämndens förslag. Anslaget bör föras upp med 81 milj. kr. för budgetåret 1992/93.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

till *Distributionsstöd till dagspressen* för budgetåret 1992/93 anvisa ett förslagsanslag på 81 000 000 kr.

C 9. Stöd till kulturtidskrifter

1990/91	Utgift	19 716 682[1]	Reservation[2]	326 318[1]
1991/92	Anslag	21 002 000[1]		
1991/92	Anslag exkl. mervärdeskatt	20 775 000[1]		
1992/93	Förslag	21 450 000		

[1]Anvisat under åttonde huvudtiteln, anslaget H 9
[2]Exkl. mervärdeskatt

Från anslaget utgår stöd enligt förordningen (1977:393) om statligt stöd till kulturtidskrifter.

Statens kulturråd

1. För budgetåret 1990/91 ansökte 329 tidskrifter om stöd. Bidrag beviljades till 229 tidskrifter med belopp mellan 5 000 och 240 000 kr. Därav har 28 tidskrifter erhållit bidrag för inläsning på kassett med sammanlagt 531 000 kr. Erfarenheterna har varit goda av de utvecklingsin-

satser som kulturrådet genomfört på tidskriftsområdet när det gäller marknadsföring, teknikutveckling och utbildning.

2. Kulturrådet begär medel för att verksamheten med inläsning av kulturtidskrifter på kassett, som prövats i samarbete med Synskadades Riksförbund, skall kunna utvecklas ytterligare. (+ 500 000 kr.)

3. I övrigt räknar kulturrådet med en priskompensation om 10 % (+ 2 100 000 kr.)

Föredragandens överväganden

För att kunna öka tidskrifternas prenumerationsantal och minska deras kostnader genomför kulturrådet olika utvecklingsinsatser när det gäller marknadsföring, teknik och utbildning. Enligt vad jag erfarit har dessa åtgärder varit framgångsrika. Under nästa budgetår bör sammanlagt högst 2 milj. kr. av stödet få användas för sådana utvecklingsinsatser.

Från anslaget betalas vissa administrationskostnader som arvoden och resor för ledamöter i referensgruppen för kulturtidskrifter, samt kostnader i samband med distributionen av information om kulturtidskrifter. Jag anser att sådana kostnader bör belasta kulturrådets förvaltningskostnadsanslag. Jag har därför beräknat en minskning av förevarande anslag med 150 000 kr.

Vid beräkningen av anslaget har jag därutöver räknat med viss kompensation för prisutvecklingen. Anslaget bör föras upp med 21 450 000 kr. för budgetåret 1992/93.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

till *Stöd till kulturtidskrifter* för budgetåret 1992/93 anvisa ett reservationsanslag på 21 450 000 kr.

C 10. Stöd till radio- och kassettidningar

1990/91	Utgift	70 392 976[1]
1991/92	Anslag	63 555 000[1]
1991/92	Anslag exkl. mervärdeskatt	63 008 000[1]
1992/93	Förslag	90 238 000

[1]Anvisat under åttonde huvudtiteln, anslaget H 10

Från anslaget utgår stöd enligt förordningen (1988:582) om statligt stöd till radio- och kassettidningar. Frågor om stöd prövas sedan den 1 juli 1988 av taltidningsnämnden i enlighet med nämnda förordning och förordningen (1988:674) med instruktion för taltidningsnämnden. Nämnden skall också handlägga ärenden om fördelning av mottagarutrustningar för radiotidningar och bedriva visst utvecklingsarbete.

		1991/92 exkl. mervärdeskatt	Beräknad ändring 1992/93
			Föredraganden
1.	Bidrag till utgivningsverksamhet m.m.	62 429 000	+ 27 189 000
2.	Presstödsnämnden och taltidningsnämnden för utbildnings- och utvecklingsverksamhet	579 000	+ 41 000
		63 008 000	**+ 27 230 000**

Taltidningsnämnden

Taltidningsnämnden har enligt regeringens direktiv lämnat en fördjupad anslagsframställning för perioden 1992/93 - 1994/95. Nämnden har också i mars 1991 lämnat en särskild rapport om bl.a. olika distributionsformer för taltidningar enligt det uppdrag nämnden fick i särskilda direktiv från regeringen i juni 1990.

Under budgetåret 1990/91 har totalt 76,8 milj. kr. förbrukats under anslaget. Därav avser 55,9 milj. kr. bidrag till 45 tidningsföretag för utgivningsverksamheten. Resterande belopp avser inköp av radiotidningsmottagare, utbildningsverksamhet samt ersättning till televerket för service, sändningskostnader m.m.

Nämnden föreslår i sin anslagsframställning en fortsatt utbyggnad av taltidningsverksamheten. I augusti 1991 hade 52 dagstidningar beviljats ersättning för taltidningsutgivning. Ytterligare sju tidningar hade tagit kontakt med nämndens kansli i syfte att påbörja taltidningsutgivning under innevarande budgetår. För budgetåret 1992/93 räknar nämnden med att verksamheten kommer att omfatta 69 tidningar.

Nämnden räknar med att uthyggnaden av verksamheten under perioden 1992/93 - 1994/95 i huvudsak kommer att gälla distribution enligt RATS-metoden (radiosända talsyntestidningar för synskadade). För närvarande distribueras två radiotidningar enligt denna metod, medan ca 40 radiotidningar ges ut som redigerade och förlagetrogna inlästa talutgåvor. För att möjliggöra en sådan teknikförändring föreslår nämnden att den nuvarande stödordningen ändras, vilket innebär att riksdagens beslut (prop. 1987/88:145, KU39, rskr. 291) om utgivningsformer för verksamheten inte längre är nödvändigt.

För budgetåret 1992/93 begär nämnden för bidrag till utgivningsverksamhet m.m. 90 197 000 kr. (+ 27 189 000 kr.).

För utbildnings- och utvecklingsverksamhet begär nämnden oförändrat belopp, dvs. 579 000 kr.

Föredragandens överväganden

Innan en fördjupad prövning av det framtida stödet till taltidningar kan göras och frågan om en treårig budget blir aktuell, bör de förslag och slutsatser som kan komma från 1989 års handikapputredning avvaktas. Utredningen väntas lägga fram sitt slutbetänkande i februari 1992. Jag har för avsikt att föreslå regeringen att i stället genomföra en fördjupad prövning som avser perioden 1993/94 - 1995/96 i samband med nästa års budgetarbete.

Redan nu kan det emellertid konstateras att utbyggnaden av radio- och kassettidningar har gått så snabbt att det år 1988 uppsatta målet att minst 50 dagstidningar skulle ges ut som taltidning redan är uppnått. Riksdagen har vid flera tillfällen (jfr 1990/91:KU29, rskr. 161) uttalat att 50 dagstidningar endast utgör ett delmål och att utbyggnaden bör fortsätta.

Jag föreslår att den nuvarande stödordningen ändras i enlighet med nämndens förslag för att möjliggöra en satsning på RATS-tekniken. Frågan om utgivningsform bör inte ha betydelse när det gäller att fördela stöd till taltidningar. Förändringen bör träda i kraft den 1 juli 1992.

Mot denna bakgrund beräknar jag anslagsposten 1. Bidrag till utgivningsverksamhet m.m. i enlighet med taltidningsnämndens förslag. Mina förslag i övrigt framgår av sammanställningen.

Anslaget bör föras upp med 90 238 000 kr. för budgetåret 1992/93.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

1. godkänna de riktlinjer jag har förordat om utgivningsformer,
2. till *Stöd till radio- och kassettidningar* för budgetåret 1992/93 anvisa ett förslagsanslag på 90 238 000 kr.

C 11. Bidrag till Stiftelsen för lättläst nyhetsinformation och litteratur

1990/91 Utgift	7 569 000[1]	Reservation	—[1]
1991/92 Anslag	7 634 000[1]		
1992/93 Förslag	8 168 000		

[1]Anvisat under åttonde huvudtiteln, anslaget H 11

Medlen till Stiftelsen för lättläst nyhetsinformation och litteratur är budgeterade inkl. mervärdeskatt.

Enligt stiftelsens nuvarande stadgar, som fastställdes av regeringen den 22 juni 1988, har stiftelsen till ändamål att äga och ge ut en nyhetstidning för begåvningshandikappade samt att ge ut lättlästa böcker (LL-böcker). Tidningen bör också kunna vara till nytta för andra läshandikappade personer. Bokutgivningen bör koncentreras till böcker för så-

dana vuxna läsare som har särskilt stora och inte tillgodosedda läsbehov, framför allt begåvningshandikappade personer.

Staten och stiftelsen träffade den 21 juni 1990 avtal för perioden den 1 juli 1990 — den 30 juni 1993. Avtalet reglerar bl.a. frågor om bidrag till stiftelsens verksamhet och om prenumerationsavgift för tidningen.

		1991/92	Beräknad ändring 1992/93	
			Föredraganden	
1.	Utgivning av Nyhetstidningen 8 SIDOR	3 651 000	+	255 000
2.	Utgivning av lättläst litteratur	3 983 000	+	279 000
		7 634 000	+	**534 000**

Stiftelsen för lättläst nyhetsinformation och litteratur (LL-stiftelsen)

Enligt regeringens direktiv har stiftelsen lämnat fördjupad anslagsframställning för budgetperioden 1992/93-1994/95.

Stiftelsen begär följande:

1. Ambitionsnivån för verksamhetens båda sidor höjs, dels genom en egentlig nivåhöjning som beräknas till sammanlagt 1 740 000 kr., varav ca 700 000 kr. beräknas för 8 sidor och 1 040 000 kr. för LL-böckerna, dels 500 000 kr. resp. 300 000 kr. för utvecklingsarbete.

2. Stiftelsekapitalet höjs genom ett engångsanslag på 2 milj. kr. därför att förluster i utgivningen lett till att man nu har tvingats ta stiftelsekapitalet i anspråk.

3. Hela det statliga bidraget skall betalas ut vid budgetårets början.

Stiftelsen föreslår också en budgetram för treårsperioden på 32 735 000 kr.

Föredragandens överväganden

LL-stiftelsen skall enligt budgetförordningen undergå fördjupad prövning i samband med beredningen av budgetpropositionen för 1992/93.

Jag har emellertid inhämtat att 1989 års handikapputredning kommer att lämna sitt slutbetänkande under våren 1992 med syfte att vissa av utredningens förslag skall kunna träda i kraft under år 1993. Vissa av förslagen kan komma att beröra LL-stiftelsen. Jag har därför inte ansett det lämpligt att nu genomföra den fördjupade prövningen av LL-stiftelsens verksamhet. Jag avser föreslå regeringen att i stället genomföra en fördjupad prövning som avser perioden 1993/94 - 1995/96 i samband med nästa års budgetarbete.

För bidraget under budgetåret 1992/93 har jag beräknat kompensation för kostnadsökningar.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

till *Bidrag till Stiftelsen för lättläst nyhetsinformation och litteratur* för budgetåret 1992/93 anvisa ett reservationsanslag på 8 168 000 kr.

C 12. Litteraturstöd

1990/91	Utgift	38 814 299[1]	Reservation[2]	7 388 946[1]
1991/92	Anslag	38 724 000[1]		
1991/92	Anslag exkl. mervärdeskatt	38 649 000[1]		
1992/93	Förslag	39 064 000		

[1]Anvisat under åttonde huvudtiteln, anslaget H 12
[2]Exkl. mervärdeskatt

Från anslaget utgår stöd till utgivning av litteratur enligt förordningen (1978:490) om statligt litteraturstöd. De ändamål som får stöd under anslaget framgår av följande sammanställning.

		1991/92 exkl. mervärdeskatt	Beräknad ändring 1992/93 Föredraganden	
1.	Utgivningsstöd	31 154 000	-	107 000[3]
2.	Stiftelsen Litteraturfrämjandet för utgivning av En bok för alla samt läsfrämjande åtgärder för barn och ungdom	7 414 000	+	519 000
3.	Kommittén för översättning till svenska av finsk facklitteratur	81 000	+	3 000
		38 649 000	+	**415 000**

[3]Minskningen beror på överföring av 1 485 000 kr. för administrationskostnader till anslaget B1. Statens kulturråd.

Statens kulturråd

1. Under budgetåret 1990/91 tilldelades sammanlagt 849 titlar stöd inom ramen för anslagsposten 1. Utgivningsstöd. 862 ansökningar avslogs och 159 bordlades.

2. Kulturrådet föreslår för utgivningsstödet en prisomräkning med 6 % med hänsyn till kostnadsutvecklingen inom den grafiska industrin.

3. Kulturrådet begär för utgivningsstödet, förutom prisomräkning, 2 milj. kr. i realförstärkning. Stödbeloppet har under 1980-talet successivt minskat med en tredjedel i fast penningvärde. Hittills har antalet stödtitlar delvis kunnat upprätthållas genom att stödbeloppen sänkts, men denna möjlighet måste i fortsättningen betraktas som utesluten.

Flera av kulturrådets urvalsgrupper har dessutom tvingats avslå ansökningar om stöd till titlar som egentligen skulle vara bidragsberättigade.

Av den begärda realförstärkningen avser 1,2 milj. kr. stödet till litteratur på invandrar- och minoritetsspråk. Ett sådant tillskott skulle medge att ytterligare 60 titlar kunde tilldelas stöd. Resterande 800 000 kr. avser en ytterligare förstärkning av klassikerserien för skolan, utöver de 1,7 milj. kr. som avsatts för detta ändamål innevarande budgetår och som föreslås utgå även för budgetåret 1992/93. Det skulle medge en ettårig förlängning av serien och en ökning av antalet titlar från 64 till 72. Målet är fortfarande att utöka serien till totalt 100 titlar.

4. Högst 1 507 000 kr. bör avsättas för kostnader för arvoden m.m. i samband med fördelningen av utgivningsstödet. För urval m.m. för klassikerserien för skolan bör högst 135 000 kr. få avsättas.

Stiftelsen Litteraturfrämjandet

Litteraturfrämjandet begär samma uppräkning av stödet för utgivning av En bok för alla som anslagsposten 1. Utgivningsstöd.

Kommittén för översättning till svenska av finsk facklitteratur

Kommittén betonar att principen om lika stort bidrag till verksamheten från Finland och Sverige talar för att det svenska bidraget höjs. Kommittén anhåller därför om en förstärkning av bidraget med 39 000 kr.

Föredragandens överväganden

I 1991 års budgetproposition (1990/91:100 bil. 10 s. 337-338) föreslogs att verksamheten med en klassikersserie för skolans behov skulle tillföras 1,7 milj. kr. Riksdagen beslutade i enlighet med regeringens förslag (KrU15, rskr. 174). Hittills har 56 titlar givits ut och under våren 1992 kommer ytterligare åtta titlar att ges ut. Totalt ca 400 000 volymer hade sålts t.o.m. augusti 1991. Mot bakgrund av den fördjupade analys som kulturrådet skall genomföra av litteraturområdet inför perioden 1993/94 - 1995/96, finner jag det angeläget att verksamheten med skolklassikerserien kan förlängas t.o.m. nästa budgetår. Jag förordar därför att 1 milj. kr. anvisas för ändamålet.

Från anslagsposten 1. Utgivningsstöd betalas vissa administrationskostnader som arvoden och resor för lektörer och ledamöter i arbetsgrupper. Jag anser att sådana kostnader bör belasta kulturrådets förvaltningskostnadsanslag. Jag har därför beräknat en minskning av anslagsposten med 1 485 000 kr.

Verksamheten En bok för alla regleras i ett treårigt avtal som upphör med utgången av innevarande budgetår. För riksdagens information vill jag nämna att ett nytt avtal för tiden den 1 juli 1992 - 30 juni 1993 slöts mellan staten och Stiftelsen Litteraturfrämjandet den 12 september 1991.

Vid beräkningen av anslaget har jag räknat med en viss kompensation för prisutvecklingen.

Mot denna bakgrund beräknar jag att anslaget bör föras upp med 39 064 000 kr. för budgetåret 1992/93.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

till *Litteraturstöd* för budgetåret 1992/93 anvisa ett reservationsanslag på 39 064 000 kr.

C 13. Kreditgarantier till bokförlag

1990/91 Utgift	-[1]
1991/92 Anslag	1 000[1]
1992/93 Förslag	1 000

[1] Anvisat under åttonde huvudtiteln, anslaget H 13

Statliga kreditgarantier för lån till bokförlag utgår enligt förordningen (1978: 490) om statligt litteraturstöd. Kreditgarantier får fr.o.m. budgetåret 1985/86 beviljas inom en total engagemangsram av 6 milj. kr. Den 1 juli 1991 övertog närings- och teknikutvecklingsverket myndighetsansvaret från statens industriverk.

Närings- och teknikutvecklingsverket (NUTEK)

Under budgetåret 1990/91 har ingen garanti beviljats. Inga garantier har heller infriats under budgetåret. Vid ingången av innevarande budgetår hade verket utestående garantier på 0,1 milj. kr. För budgetåret 1992/93 föreslår verket inte några förändringar.

Föredragandens överväganden

I enlighet med riksdagens beslut (prop. 1984/85:141, KrU21, rskr. 392) har för de statliga kreditgarantierna till bokförlag en engagemangsram om 6 milj. kr. beviljats. Förlusten i garantisystemet ökade inte under budgetåret 1990/91. Garantiramen för verksamheten uppgår därför oförändrat till 5 664 430 kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

till *Kreditgarantier till bokförlag* för budgetåret 1992/93 anvisa ett förslagsanslag på 1 000 kr.

C 14. Stöd till bokhandel

1990/91 Utgift	2 843 700[1]	Reservation	897 680[1]
1991/92 Anslag	3 025 000[1]		
1992/93 Förslag	6 960 000		

[1]Anvisat under åttonde huvudtiteln, anslaget H 14

Enligt förordningen (1985:525) om statligt stöd till bokhandeln kan bl. a. sortimentsstöd utgå till bokhandel som inte är fackbokhandel. Denna stödform utgår från detta anslag. Från anslaget utgår dessutom stöd till spridning av bokinformation samt bidrag till Bokbranschens Finansieringsinstituts AB (BFI) kostnader för administration av den statliga stödverksamheten.

		1991/92	Beräknad ändring 1992/93	
			Föreredraganden	
1.	Sortimentsstöd	1 159 000	+	2 341 000
2.	Katalogdatorstöd	-	+	1 519 000
3.	Stöd till spridning av bokinformation	1 284 000	+	52 000
4.	Bokbranschens Finansieringsinstitut AB	582 000	+	23 000
		3 025 000[1]	**+**	**3 935 000**

[1]Av beloppet får BFI omfördela högst 200 000 kr. mellan anslagsposterna. Till anslagsposten 4 får dock inga medel föras.

Bokbranschens Finansieringsinstitut AB (BFI)

BFI har i anslutning till sin anslagsframställning överlämnat rapporten Bokhandelsbranschen 1990/91. I rapporten behandlas bl.a. förändringar i bokhandelsbeståndet mellan åren 1990 och 1991. Antalet fackbokhandlar är oförändrat 247, medan antalet servicebokhandlar har minskat med 13 till 83.

Enligt rapporten har bokhandeln t.o.m. budgetåret 1990/91 klarat den allmänna lågkonjunkturen relativt bra jämfört med andra detaljhandelsbranscher. Mycket tyder dock på att de bokhandlar som redan tidigare haft svag ekonomi kommer att få ökade ekonomiska svårigheter under innevarande budgetår.

Med anledning av att Svenska Bokförläggareföreningen och Svenska Bokhandlareföreningen i november 1991 kommit överens om att inte ersätta det nuvarande fackbokhandelsavtalet när det upphör att gälla den 1 april 1992, föreslår BFI i en skrivelse en förändrad statlig stödord-

ning för bokdistribution och bokhandel. Förslaget innebär i korthet att två av de nuvarande stödformerna - distributionsstöd till fackbokhandel och sortimentsstöd till servicebokhandlar - ersätts inom det befintliga budgetutrymmet med ett utvidgat sortimentsstöd och ett katalogdatorstöd för mindre bokhandlar.

De nya försäljningsvillkor som förlagen individuellt kommer att erbjuda efter den 1 april 1992 är ännu inte fastställda, men enligt BFI kommer de större förlagen sannolikt att erbjuda de större bokhandlarna någon form av differentierat gratisabonnemang, medan t.ex. retur- och betalningsvillkoren kommer att variera. I den nya situationen kommer de minsta fackbokhandlarna att få svårt att hävda sig. BFI räknar med att ca 50 mindre fackbokhandlar, med bokinköp för upp till 700 000 kr., kan komma att stå helt utanför branschens olika försäljningsvillkor och kedjesamverkan, samtidigt som de inte heller omfattas av det nuvarande statliga sortimentsstödet, som är kopplat till en övre inköpsgräns på 575 000 kr.

Mot denna bakgrund föreslår BFI att nuvarande sortimentsstöd utvidgas. Den övre inköpsgränsen för sortimentsstöd bör höjas från 575 000 kr. till 700 000 kr. och bokhandlar som ansluter sig till systemet bör kunna få bidrag för ett nyhetsabonnemang på upp till 1 000 titlar, jämfört med högst 800 enligt nuvarande stödordning. Därmed skulle de mindre fackbokhandlarna, som har haft en kraftig ökning av returvolymerna under senare år, erhålla färre abonnemangstitlar än dagens ca 1 800 utan en alltför kraftig nedgång i antalet tillgängliga titlar. Det utvidgade sortimentsstödet skulle totalt omfatta ca 135 bokhandlar och kostnaden för budgetåret 1992/93 beräknas av BFI till 3,5 milj.kr.

BFI föreslår vidare att ett statligt katalogdatorstöd inrättas. Genom att mindre bokhandlar får möjlighet att ansluta sig till branschens datoriserade katalog- och ordersystem kan invånarna på mindre och medelstora orter få tillgång till information om utgivna titlar även om den lokala bokhandeln inte har förutsättningar att lagerhålla hela den aktuella utgivningen. Stödet bör lämnas till bokhandlar som inte har ekonomiska möjligheter att ansluta sig till systemet och som det finns kulturpolitiska skäl att stödja. Enligt BFI bör stöd kunna utgå till bokhandlar som har gjort bokinköp för mellan 200 000 kr. och 500 000 kr. per år, och stödet bör utformas så att staten bidrar med 50 % av grundinvesteringen och med 50 % av årskostnaden. Totalt kan ca 85 bokhandlar komma att beröras. För budgetåret 1992/93 beräknar BFI en kostnad för katalogdatorstödet på 1 620 000 kr.

Förslaget om en förändrad statlig stödordning för bokdistribution och bokhandel har antagits av styrelsen för BFI, som består av representanter från Svenska Bokförläggareföreningen och Svenska Bokhandlareföreningen. Den totala kostnaden för budgetåret 1992/93 beräknas till 5 120 000 kr., vilket motsvarar en uppskrivning med 3 % av de medel som för innevarande budgetår har anvisats under åttonde huvudtiteln anslaget H 14. anslagsposten 1. Sortimentsstöd, och anslaget H 15. Distributionsstöd till fackbokhandel m.m.

I sin anslagsframställning föreslår BFI att stödet till spridning av bokinformation bör räknas upp med ca 8 % och att medlen för BFI:s administrativa kostnader bör ökas med ca 5 %.

Föredragandens överväganden

De nuvarande statliga stödinsatserna för bokdistribution och bokhandel har i huvudsak två syften. Dels att öka tillgängligheten av kvalitetslitteratur i bokhandeln, dels att vidmakthålla och om möjligt förstärka ett vittförgrenat bokhandelsnät. *Distributionsstöd till fackbokhandel*, som infördes budgetåret 1981/82 och reviderades budgetåret 1985/86, är knutet till branschåtaganden i fackbokhandelsavtalet, där förlagen och de större boklådorna förbinder sig att medverka till en bred spridning av aktuell kvalitetslitteratur. *Sortimentsstöd* till servicebokhandlar infördes budgetåret 1985/86 för att ge även mindre boklådor möjlighet att kunna erbjuda ett förhållandevis brett urval av god och aktuell litteratur. (Jfr prop. 1984/85:141, KrU21, rskr. 392.)

Vid behandlingen av 1991 års budgetproposition uttalade riksdagen (1990/91:KrU15, rskr. 174) att förekomsten av en väl fungerande fackbokhandel är en förutsättning för att kvalitetslitteratur finns tillgänglig i hela landet, och att regeringen förutsattes följa utvecklingen på bokhandelsområdet. Bakgrunden till uttalandet var att några större bokförlag i december 1990 hade sagt upp sin anslutning till fackbokhandelsavtalet.

Därefter har bokbranschens parter efter förhandlingar kommit överens om att inte ersätta det nuvarande fackbokhandelsavtalet när det upphör att gälla den 1 april 1992. Enligt vad jag har erfarit kommer förlagens individuella avtalsvillkor, i likhet med de villkor som redan införts av ett antal förlag, inte att uppfylla kraven i stödordningen för distributionsstöd till fackbokhandel. Som en följd därav bör distributionsstödet avvecklas som stödform fr.o.m. nästa budgetår.

I den nya situationen är det enligt min mening väsentligt att mindre bokhandlar även i fortsättningen får möjlighet att tillhandahålla ett förhållandevis brett urval av god och aktuell litteratur, och att mångfalden i bokhandelsnätet kan värnas. Jag föreslår därför att medlen som för innevarande budgetår anvisats under åttonde huvudtiteln anslaget H 15. Distributionsstöd till fackbokhandel m.m. under budgetåret 1992/93 får beräknas under anslaget C 14. Stöd till bokhandel för att finansiera ett utvidgat sortimentsstöd och ett katalogdatorstöd. Enligt vad jag har inhämtat har statens kulturråd inga erinringar mot detta förslag.

Enligt min mening bör ett utvidgat sortimentsstöd utgå efter i stort sett samma regler som gäller för nuvarande sortimentsstöd. En förändring är att bidrag bör kunna lämnas för ett nyhetsabonnemang på upp till 1 000 titlar. Vidare bör bidragsbeloppen i fortsättningen beräknas med beaktande av värdet på det gratisabonnemang som de större bokhandlarna erhåller från förlagen. Som information för riksdagen vill jag även nämna att jag kommer att föreslå regeringen att den övre inköpsgränsen för sortimentsstödet höjs till 700 000 kr. Det bör även utgå bi-

drag för ett katalogdatorstöd. Det bör ankomma på regeringen att ange de närmare villkoren för detta stöd.

Det utvidgade sortimentsstödet och katalogdatorstödet bör införas den 1 juli 1992 och handläggas av BFI. Det finns dock anledning att följa utvecklingen på bokhandelsområdet även i fortsättningen och en översyn av de nya stöden bör göras i samband med den fördjupade prövning som skall genomföras av hela litteraturområdet inför perioden 1993/94 - 1995/96.

Vid beräkningen av anslaget har jag räknat med en viss kompensation för prisutvecklingen. I övrigt framgår mina förslag av sammanställningen. Anslaget bör föras upp med 6 960 000 kr. för budgetåret 1992/93.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

1. godkänna att distributionsstödet till fackbokhandel avskaffas,
2. godkänna att sortimentsstödet utvidgas,
3. godkänna att ett katalogdatorstöd införs,
4. till *Stöd till bokhandel* för budgetåret 1992/93 anvisa ett reservationsanslag på 6 960 000 kr.

C 15. Lån för investeringar i bokhandel m. m.

1990/91 Utgift	2 190 000[1]	Reservation	2 455 200[1]
1991/92 Anslag	2 290 000[1]		
1992/93 Förslag	2 382 000		

[1]Anvisat under åttonde huvudtiteln, anslaget H 16

Från anslaget utgår kreditstöd och stöd till rådgivning enligt förordningen (1985: 525) om statligt stöd till bokhandeln.

Bokbranschens Finansieringsinstitut AB (BFI)

BFI föreslår, med hänvisning till att efterfrågan på kreditstöd varit stor, en ökning av anslaget med ca 5 % eller 120 000 kr.

BFI har underrättat regeringen om ett beslut där en ansökan om kreditstöd från en servicebokhandel avslagits med hänvisning till att den nuvarande stödordningen inte ger utrymme för bidrag till servicebokhandel i storstadsförort.

Föredragandens överväganden

Det statliga kreditstödet skall enligt gällande stödordning i första hand lämnas för att upprätthålla fortsatt drift av en fackbokhandel på en mindre eller medelstor ort. Om det finns särskilda skäl kan kreditstöd

även lämnas till annan bokhandel. Det gäller t.ex. under vissa förutsättningar servicebokhandel på orter som saknar annan bokhandel, och fackbokhandel i storstadsförorter (jfr prop. 1984/85:141, KrU21, rskr. 392). Jag anser att stöd fr.o.m. nästa budgetår under vissa förutsättningar även bör kunna lämnas till servicebokhandel i storstadsförort. Jag anser samtidigt att bestämmelserna om vilka typer av bokhandlar som kan få kreditstöd bör förenklas. Det bör ankomma på regeringen att närmare utforma sådana bestämmelser.

För riksdagens information vill jag nämna att begreppet fackbokhandel (jfr prop. 1984/85:141 s. 7-8) kommer att ses över i stödordningen som en följd av att fackbokhandelsavtalet upphör att gälla den 1 april 1992.

Vid beräkningen av anslaget har jag räknat med en viss kompensation för prisutvecklingen. Anslaget bör föras upp med 2 382 000 kr. för budgetåret 1992/93.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

1. godkänna vad jag har förordat om kreditstödet till bokhandeln,
2. till *Lån för investeringar i bokhandel m.m.* för budgetåret 1992/93 anvisa ett reservationsanslag på 2 382 000 kr.

C 16. Talboks- och punktskriftsbiblioteket: Förvaltningskostnader

1990/91	Utgift	21 456 591[1]
1991/92	Anslag	22 016 000[1]
1991/92	Anslag exkl. mervärdeskatt	21 739 000[1]
1992/93	Förslag	23 448 000

[1]Anvisat under åttonde huvudtiteln, anslaget H 17

Talboks- och punktskriftsbiblioteket (TPB) skall enligt sin instruktion (1988:341) i samverkan med andra bibliotek förse synskadade och andra läshandikappade med litteratur. Biblioteket skall särskilt framställa och låna ut talböcker och punktskriftsböcker, sälja punktskriftsböcker samt ge upplysningar och råd inom sitt verksamhetsområde till främst folkbibliotek. Biblioteket fungerar som lånecentral för talböcker. Biblioteket har vidare en central utskrivningstjänst för dövblinda och svarar för framställning av studielitteratur för läshandikappade högskolestuderande (anslaget under åttonde huvudtiteln Bidrag till vissa studiesociala ändamål). Till biblioteket är knuten en punktskriftsnämnd som enligt sin instruktion (1985:391) har att främja och utveckla punktskriften för synskadade.

Biblioteket är tillsynsmyndighet för frågor rörande bidraget till den framställning av videogram på teckenspråk för döva vilken utförs av Sveriges Dövas Riksförbund.

		1991/92 exkl. mervärdeskatt	Beräknad ändring 1992/93	
				Föredraganden
1.	Förvaltningskostnader	17 738 000	+	903 000
	(därav lönekostnader)	(15 165 000)	(+	725 000)
2.	Lokalkostnader	3 701 000	+	806 000
3.	Kompensation för kostnader för kassettskatt	300 000		of.
		21 739 000	**+**	**1 709 000**

Talboks- och punktskriftsbiblioteket

Biblioteket har enligt regeringens direktiv lämnat en fördjupad anslagsframställning för perioden 1991/92-1993/94 (år 1-3). Biblioteket har också redovisat ett uppdrag från regeringen att utreda framställning av en elektronisk version av Nationalencyklopedien. Biblioteket framför i anslagsframställningen följande förslag:

1. Uppräkning av anslaget till Sveriges Dövas Riksförbund med 11 050 000 kr. år 1, med 9 005 000 kr. år 2 och med 6 466 000 kr. år 3, dvs. sammanlagt 26 521 000 kr. från dagens nivå 9 311 000 kr., dvs. en knapp fyrdubbling av anslaget på tre år.

2. En investering i ett lokalt biblioteksdatasystem år 1 med 2 750 000 kr. Investeringen avbetalas genom att produktionsanslaget minskas med 550 000 under vartdera fem år från år 2.

3. Den i kompletteringspropositionen ålagda besparingen på 600 000 kr. får återtas år 2 och 3.

4. För att delta i den internationella utvecklingen av teknik för läshandikappade begär TPB 300 000 kr.

5. För ökad administration i samband med ökad studerandetillströmning begärs 600 000 kr.

6. Under anslaget Bidrag till vissa studiesociala ändamål under åttonde huvudtiteln begär TPB bidrag till utveckling av talboksmedier för studerande med sammanlagt 1,2 milj. kr. samt en uppräkning av anslaget till 11 050 000 kr. år 1 och en ökning med 500 000 kr. för vartdera år 2 och 3.

7. Ett särskilt ungdomsprojektbidrag till Sveriges Dövas Riksförbund med 0,7 milj. kr. per budgetår.

8. Lösning av frågan om eterdistribution av teckenspråksvideogram.

Föredragandens överväganden

Med anledning av de förslag rörande hjälpmedel till läshandikappade som kan komma från handikapputredningen i dess slutbetänkande våren 1992 föreslår jag inte nu att talboks- och punktskriftsbiblioteket får en budgetram för perioden 1992/93-1994/95. Jag avser återkomma till regeringen med förslag föranledda av en fördjupad prövning av bibliotekets verksamhet i nästa års budgetproposition. Förslagen kommer då att avse perioden 1993/94-1995/96.

För budgetåret 1992/93 föreslår jag viss kompensation för kostnadsökningar och särskild löneskatt med 2,5 % samt en ökning av medlen till följd av ökade avgifter till Statshälsan. För deltagande i internationellt samarbete om utvecklingen av teknik när det gäller hjälpmedel för läshandikappade har jag genom omprioriteringar beräknat en ökning av anslaget med 123 000 kr. Jag har vidare beräknat att det är möjligt att reducera kostnaderna för verksamheten genom rationalisering med 0,5 %.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

till *Talboks- och punktskriftsbiblioteket: Förvaltningskostnader* för budgetåret 1992/93 anvisa ett förslagsanslag på 23 448 000 kr.

C 17. Talboks- och punktskriftsbiblioteket: Produktionskostnader

1990/91 Utgift	35 066 304[1]	Reservation[2] 1 517 425[1]
1991/92 Anslag	38 837 000[1]	
1991/92 Anslag exkl. mervärdeskatt	33 614 000[1]	
1992/93 Förslag	37 999 000	

[1]Anvisat under åttonde huvudtiteln, anslaget H 18
[2]Exkl. mervärdeskatt

Från anslaget bekostas talboks- och punktskriftsbibliotekets (TPB) produktion av talböcker och punktskriftsböcker samt kataloger och annat informationsmaterial. Från anslaget utgår också bidrag till Sveriges dövas riksförbund (SDR) för produktion av videogram för döva.

		1991/92 exkl. mervärdeskatt	Beräknad ändring 1992/93 Föredraganden
1.	Produktionskostnader för talböcker, punktskrifts-böcker, informations-material, m.m.	24 303 000[1]	+ 3 733 000[2]
2.	Bidrag till Sveriges dövas riksförbund för produktion av videogram för döva	9 311 000	+ 652 000
		33 614 000	**+ 4 385 000[2]**

[1] I beloppet ingår även den i 1991/92 års budget upptagna anslagsposten Produktionskostnader för punktskriftsböcker till försäljning.
[2] I beloppet ingår även en engångsanvisning på 2 750 000 kr. för ett lokalt biblioteksdatasystem. Från beloppet har dragits 718 000 kr. som är första återbetalning jämte ränta.

Talboks- och punktskriftsbiblioteket

Under anslaget C 16. Talboks- och punktskriftsbiblioteket: Förvaltningskostnader har redovisats den fördjupade anslagsframställningen från biblioteket när det gäller samtliga anslag som rör biblioteket. Av förslagen i anslagsframställningen rör följande detta anslag:

1. Uppräkning av anslaget till Sveriges Dövas Riksförbund under perioden 1992/93 - 1994/95 med 11 050 000 kr år 1, 9 005 000 kr. år 2 och 6 466 000 kr. år 3, dvs. sammanlagt 26 521 000 kr. från dagens nivå 9 311 000 kr., dvs en knapp tredubbling av anslaget på tre år.

2. Ett särskilt ungdomsprojektbidrag till Sveriges Dövas Riksförbund med 0,7 milj. kr. per budgetår.

3. Lösning av frågan om eterdistribution av teckenspråksvideogram.

Föredragandens överväganden

Som jag tidigare anfört under anslaget Talboks- och punktskriftsbiblioteket: Förvaltningskostnader föreslår jag inte i denna budgetproposition att biblioteket skall få en budgetram för perioden 1992/93 - 1994/95. Ställning till flertalet av förslagen i bibliotekets fördjupade anslagsframställning för perioden kommer att tas under nästa års budgetarbete.

För budgetåret 1992/93 har jag beräknat viss kompensation för prisutvecklingen. Anslagsposterna Produktionskostnader för talböcker, punktskriftsböcker, informationsmaterial m.m. samt Produktionskostnader för punktskriftsböcker för försäljning i 1991/92 års budget har lagts samman.

Biblioteket bör i likhet med tidigare år få ett bemyndigande att göra beställningar av talböcker, punktskriftsböcker och informationsmaterial som kommer att belasta anslaget budgetåret 1993/94. Jag föreslår att bemyndigandet skall avse högst 10,8 milj. kr.

Biblioteket bör också få en engångsanvisning på 2 750 000 kr. som återbetalas genom en anslagsminskning med 718 000 kr. jämte ränta under fem år för installation av ett lokalt biblioteksdatasystem.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

1. medge att regeringen lämnar talboks- och punktskriftsbiblioteket det beställningsbemyndigande på 10 800 000 kr. för budgetåret 1993/94 som jag har förordat,
2. till *Talboks- och punktskriftsbiblioteket: Produktionskostnader* för budgetåret 1992/93 anvisa ett reservationsanslag på 37 999 000 kr.

C 18. Bidrag till Svenska språknämnden och Sverigefinska språknämnden

1990/91 Utgift	2 677 184[1]
1991/92 Anslag	2 930 000[1]
1992/93 Förslag	3 041 000

[1]Anvisat under åttonde huvudtiteln, anslaget H 19

Medel till Svenska språknämnden och Sverigefinska språknämnden är budgeterade inkl. mervärdeskatt.

Från anslaget utgår medel till löner för föreståndare och fem forskningsassistenter vid nämndens sekretariat. Vidare utgår bidrag till vissa andra kostnader som lokaler och expenser samt projektet Terminologiskt utvecklingsarbete på invandrarspråk. Övriga kostnader för Svenska språknämndens verksamhet täcks av anslag från olika fonder, prenumerationsavgifter för tidskriften Språkvård, m. m.

Sverigefinska språknämnden har bidrag även från den finska staten.

		1991/92	Beräknad ändring 1992/93	
			Föredraganden	
1.	Lönekostnader	1 890 000	+	19 000
2.	Bidrag till lokal- och kontorskostnader	266 000	+	61 000
3.	Terminologiskt utvecklingsarbete på invandrarspråk	191 000	+	8 000
4.	Bidrag till Sverigefinska språknämnden	583 000	+	23 000
		2 930 000	+	**111 000**

Svenska språknämnden

Svenska språknämnden har lämnat fördjupad anslagsframställning för budgetperioden 1992/93-1994/95.

Framställningens tyngdpunkt ligger i en diskussion av svenskans ställning i samband med dels den europeiska integrationen och datoriseringen av samhället. Till anslagsframställningen har fogats idéskriften Svensk språkvård inför sekelskiftet. Några av slutsatserna i framtidsanalysen är att det behövs en ny språkriktighetshandbok (en ny "Wellander") och en konstruktionsordbok. För att detta skall kunna ske begär nämnden att två nya tjänster inrättas på sekretariatet för att bevaka det svenska språkets ställning under den pågående och framtida integrationsprocessen i Europa och följa språkutvecklingen mot bakgrund av datoriseringen av samhället. Kostnaden beräknas till 540 000 kr. Vidare begär nämnden ett nytt bidrag till datautrustning på 100 000 kr.

Nämnden föreslår en budgetram för åren 1992/93-1994/95 på 8 931 000 kr.

Sverigefinska språknämnden

Sverigefinska språknämnden föreslår att nämndens tjänster omvandlas till statligt reglerade tjänster för att nämndens verksamhet skall få nödvändig kontinuitet.

Föredragandens överväganden

Svenska språknämnden har i sin fördjupade anslagsframställning i enlighet med regeringens direktiv föreslagit en budgetram för perioden 1992/93-1994/95. Jag är dock inte beredd att nu förorda en budgetram för nämnden av den typ som statliga myndigheter och liknande ges.

Svenska språknämndens ställning skiljer sig i viktiga hänseenden från en statlig myndighet, både när det gäller sammansättning, huvudmän och finansiering. Staten bör därför inte föreskriva verksamhetsinriktning för nämnden på det sätt som avses i budgetförordningen. Det finns dock goda skäl att pröva nämndens verksamhet med regelbundna mellanrum, på samma sätt som sker med statliga myndigheter, i samband med bl.a. fördjupade anslagsframställningar.

Nämndens redovisning av sin verksamhet och analyser av resurser och kommande utveckling för svensk språkvård ger en värdefull belysning av nämndens verksamhetsområde. Jag anser att en prioritering av verksamheten mot att följa utvecklingen av svenska språket i samband med den ökande integrationen i Europa och i ett allmer datoriserat samhälle är rimlig. Nämndens inriktning mot dessa områden och dess planer i övrigt motiverar väl ett statsbidrag.

För Sverigefinska språknämnden är situationen delvis annorlunda. Nämnden finansieras med statsbidrag men får också bidrag från finska staten. Nämnden har en viktig uppgift som ansvarig för att vårda och utveckla finska språket i Sverige genom telefonrådgivning, publikationsverksamhet m.m. Nämnden har begärt att dess tjänster omvandlas till statligt reglerade tjänster. Då denna typ av reglering har avvecklats för ett flertal instanser t.ex. Svenska språknämnden är en prövning av frågan inte aktuell.

För datorutrustning vid Svenska språknämnden har jag genom omprioriteringar beräknat 50 000 kr. För nästa budgetår bör 3 041 000 kr. anvisas till kostnader för löner, lokaler och expenser vid Svenska språknämnden och Sverigefinska språknämnden. Jag har därvid beräknat viss kompensation för prisökningar.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

till *Bidrag till Svenska språknämnden och Sverigefinska språknämnden* för budgetåret 1992/93 anvisa ett förslagsanslag på 3 041 000 kr.

Sveriges Radio m.m.

I propositionen om radio- och TV-frågor våren 1991 aviserade föredraganden att förslag till bestämmelser och villkor för en ny avtalsperiod för Sveriges Radio-koncernen bör föreläggas riksdagen våren 1992. Riktlinjer redovisades inför den nya avtalsperiod som kommer att inledas den 1 januari 1993. (Se prop. 1990/91:149, KU39, rskr. 370)

Jag avser att föreslå regeringen att för riksdagen vid 1991/92 års riksmöte lägga fram en särskild proposition om Sveriges Radio-koncernens verksamhet m.m. under perioden 1993 - 1998.

Radionämnden

Medelsanvisningen för radionämnden för innevarande budgetår uppgår till 3 427 000 kr. För budgetåret 1992/93 har nämnden i likhet med tidigare år inte beräknat någon besparing. Nämnden begär dels medel som gör det möjligt att behålla nuvarande personalresurser, dels kompensation för prisökningar. Vidare begär nämnden att de medel för löner och förvaltningskostnader avseende granskning av ett reklam-TV-företags sändningar som tidigare har anvisats för andra halvåret av det innevarande budgetåret räknas upp till helårsnivå, vilket motsvarar ett medelstillskott om 350 000 kr. Medlen för övriga förvaltningskostnader bör räknas upp med 123 000 kr. till följd av ökade kostnader för bl.a. översättning till svenska av program och anmälningar på främmande språk samt ökade kostnader för telefon och städning, som hänger samman med de nya lokaler som nämnden anvisats.

Mot bakgrund av att en särskild utredare har i uppdrag att utarbeta förslag till organisation för en sammanhållen central myndighet för radio- och TV-sändningar till allmänheten som bl.a. skall ersätta radionämnden, har nämnden inte lämnat någon egentlig framtidsanalys.

Sammanlagt hemställer nämnden om en budgetram för åren 1992/93 - 1994/95 på 13 306 000 kr. och ett anslag för budgetåret 1992/93 på 4 602 000 kr.

Föredragandens överväganden

För närvarande har en särskild utredare i uppdrag att utarbeta förslag till organisation för en sammanhållen central myndighet för radio- och TV-sändningar till allmänheten. Den nya myndigheten förutsätts ersätta radionämnden, kabelnämnden och närradionämnden och även ansvara för myndighetsuppgifter som tillkommer på grund av t.ex. nya slag av sändningar till allmänheten. Utredningen väntas lämna sitt betänkande under våren 1992. Jag utgår från att en ny myndighet skall kunna påbörja sitt arbete från den 1 juli 1993. Den fördjupade prövningen av de

berörda myndigheternas verksamhet, som enligt regeringens direktiv skulle ha gjorts inför budgetåret 1992/93, bör därför skjutas upp två budgetår. Förslag om treårsbudget avses således framläggas i budgetpropositionen år 1994.

För att radionämnden skall kunna fullgöra sin nya uppgift att granska sändningarna från Nordisk Television AB (TV 4) har föredraganden tidigare beräknat medel för detta ändamål (se prop. 1990/91:149, s. 212). Eftersom detta tillskott beräknades motsvara ett halvårsbelopp bör radionämnden för nästa budgetår erhålla ytterligare 350 000 kr.

Vid min medelsberäkning för radionämndens verksamhet under budgetåret 1992/93 har jag tagit hänsyn till löneökningar och till prisutvecklingen. Medelsanvisningen för budgetåret 1992/93 bör uppgå till 4 719 000 kr. Därav utgör medlen för förvaltningskostnader 3 810 000 kr. och medlen för lokalkostnader 909 000 kr. Jag utgår därvid från att ökade kostnader till följd av översättningar till svenska av anmälningar på andra språk kan täckas. Vid beräkningarna har jag även tagit hänsyn till ökade kostnader för särskild löneskatt med 2,5 % och höjda avgifter till Statshälsan. Rationaliseringskravet har inte tillämpats. Medlen för radionämndens verksamhet utbetalas, i likhet med tidigare år, från rundradiokontot.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att godkänna mitt förslag till medelsberäkning avseende budgetåret 1992/93 för radionämndens verksamhet.

C 19. Kabelnämnden: Förvaltningskostnader

1990/91	Utgift	2 842 182[1]
1991/92	Anslag	3 863 000[1]
1991/92	Anslag exkl. mervärdeskatt	3 764 000[1]
1992/93	Förslag	4 102 000

[1]Anvisat under åttonde huvudtiteln, anslaget H 20

Kabelnämnden skall enligt sin och närradionämndens instruktion (SFS 1988:340) pröva vissa frågor om kabelsändningar till allmänheten. Nämnden skall i enlighet med bestämmelserna i lagen (1991-12-19) om kabelsändningar till allmänheten bl.a. förordna lokala kabelsändarföretag samt besluta om förelägganden. Nämnden skall också pröva frågor om bidrag enligt förordningen (1985:1065) om statsbidrag till lokal programverksamhet. Kostnaderna för kabelnämndens verksamhet finansierades t.o.m. budgetåret 1990/91 helt med avgifter.

		1991/92 exkl. mervärdeskatt	Beräknad ändring 1992/93	
				Föredraganden
1.	Förvaltningskostnader	3 492 000	+	194 000
	(därav lönekostnader)	(2 444 000)	(+	109 000)
2.	Lokalkostnader	271 000	+	144 000
3.	Anskaffning av inredning och utrustning m.m.	1 000		of.
		3 764 000	**+**	**338 000**

Inkomster vid kabelnämnden, som redovisas på statsbudgetens inkomstsida under rubriken 2544 Avgifter i ärenden om lokala kabelsändningar, har helt upphört att inflyta fr.o.m den 1 januari 1991. (Första hälften av budgetåret 1990/91 var inkomsterna ca 11,5 milj.kr.)

Kabelnämnden

1. Antalet tillstånd för satellitsändningar och upplåtelse av kanalutrymme för egensändningar uppgick vid utgången av juni 1991 till 462. Av tillstånden avsåg 159 televerket, 28 bostadsföretag, 7 privata fastighetsägare, 205 privata kabel-TV-bolag samt 63 bostadsrättsföreningar och samfälligheter. 212 kommuner var berörda. Det fanns 23 lokala kabelsändarföretag. Antalet till kabel-TV-nät anslutna bostäder med möjlighet att ta emot satellitsändningar uppgick till ca 1,6 miljoner vilket motsvarar ca 41 % av landets bostadshushåll. Anslutningstakten i genomsnitt per månad under det senaste budgetåret har varit ca 35 000, vilket är samma genomsnittliga ökning som året innan. En jämförelse av halvårssiffrorna visar dock att ca 55 000 hushåll anslöts per månad under hös-

ten 1990, medan endast ca 16 000 hushåll anslöts i genomsnitt per månad under våren 1991. Ett 30-tal programkanaler från satellit vidaresändes. Dessa sände sammanlagt omkring 300 timmar program under ett vanligt dygn.

2. Kabelnämnden föreslår att resursramen för nämndens anslag fastställs för enbart budgetåret 1992/93 i avvaktan på resultatet av utredningen om sammanslagen rundradiomyndighet. Nämnden begär att huvudförslag inte beräknas och att sedvanlig pris- och löneomräkning tillämpas.

Föredragandens överväganden

Enligt lagen (1991-12-19) om kabelsändningar till allmänheten, som börjar gälla den 1 januari 1992, skall kabelnämnden pröva vissa frågor om kabelsändningar. Nämnden skall bl.a. besluta om föreläggande för nätinnehavare och dem som bedriver sändningsverksamhet att följa lagens bestämmelser samt förordna lokala kabelsändarföretag som enligt lagen har rätt att erhålla en kostnadsfri kanal i kabelnäten. Enligt riksdagens beslut (prop. 1991/92:53, KU19, rskr. 110) har lagen (1985:1061) om avgifter i ärenden om lokala kabelsändningar upphört att gälla från den 1 januari 1992. Kabelnämndens verksamhet kommer därmed att vara helt statsbudgetfinansierad.

Det kommande utredningsbetänkandet om en ny myndighet för TV- och radiosändningar berör bl.a. kabelnämnden. Jag hänvisar i denna fråga samt i fråga om fördjupad prövning och treårsbudget till vad jag har anfört om radionämnden.

Vid min beräkning av anslaget har jag tagit viss hänsyn till pris- och löneutvecklingen samt beräknat kompensation för särskild löneskatt med 2,5 %. Jag har även beräknat en ökning till följd av höjda avgifter till Statshälsan. Rationaliseringskravet har inte tillämpats. Anslaget bör beräknas till 4 102 000 kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

till *Kabelnämnden: Förvaltningskostnader* för budgetåret 1992/93 anvisa ett förslagsanslag på 4 102 000 kr.

C 20. Kabelnämnden: Stöd till lokal programverksamhet

1990/91	Utgift	946 230[1]	Reservation	953 604[1]
1991/92	Anslag	1 250 000[1]		
1992/93	Förslag	1 250 000		

[1]Anvisat under åttonde huvudtiteln, anslaget H 21

Från anslaget utgår stöd till lokal programverksamhet i enlighet med bestämmelser i förordningen (1985:1065) om statsbidrag till lokal programverksamhet.

Kabelnämnden

Sedan kabelnämnden inrättades år 1986 har nämnden lämnat stöd till 111 projekt med sammanlagt 5,9 milj.kr. Under budgetåret 1990/91 beviljades 1 540 000 kr till 31 projekt. Av stödbeloppet har 29 % avsett utbildning, 24 % startstöd, 29 % experiment, utvecklingsarbete och erfarenhetsutbyte samt 18 % projekt med barn och ungdomar.

Föredragandens överväganden

I likhet med vad som gäller för anslaget Kabelnämnden: Förvaltningskostnader kommer även detta anslag att vara helt statsbudgetfinansierat från den 1 januari 1992. Anslaget bör föras upp med oförändrat belopp.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

till *Kabelnämnden: Stöd till lokal programverksamhet* för budgetåret 1992/93 anvisa ett reservationsanslag på 1 250 000 kr.

C 21. Närradionämnden

1990/91	Utgift	3 362 321[1]
1991/92	Anslag	4 345 000[1]
1991/92	Anslag exkl. mervärdeskatt	4 203 000[1]
1992/93	Förslag	4 608 000

[1]Anvisat under åttonde huvudtiteln, anslaget H 22

Närradionämnden skall enligt sin och kabelnämndens instruktion (SFS 1988:340) pröva frågor om närradio och ha tillsyn över närradioverksamheten. Nämnden skall också handlägga ärenden om avgifter enligt förordningen (1984:463) om avgifter i ärenden om närradio. Närradionämndens verksamhet finansieras helt med avgifter.

		1991/92 exkl. mervärdeskatt	Beräknad ändring 1992/93 Föredraganden
1.	Förvaltningskostnader	3 795 000	+ 189 000
	(därav lönekostnader)	(2 757 000)	(+ 124 000)
2.	Lokalkostnader	407 000	+ 216 000
3.	Anskaffning av inredning och utrustning m.m.	1 000	of.
		4 203 000	**+ 405 000**

Inkomster vid närradionämnden, som redovisas på statsbudgetens inkomstsida under rubriken 2545 Närradioavgifter, beräknas till drygt 4 milj.kr. för nästa budgetår. (Budgetåret 1990/91 var inkomsterna 4 154 139 kr.)

Närradionämnden

1. Vid utgången av år 1990 var 156 sändare i drift. Antalet tillståndshavare var 2 211 vid slutet av år 1990. Sändningstiden under kalenderåret 1990 uppgick till 278 320 timmar, en ökning med 8 % sedan föregående år.

2. Närradionämnden föreslår att resursramen för nämndens anslag fastställs för enbart budgetåret 1992/93 i avvaktan på resultatet av utredningen om en sammanslagen rundradiomyndighet. Nämnden begär att huvudförslag inte beräknas och att sedvanlig pris- och löneomräkning tillämpas.

Föredragandens överväganden

Det kommande utredningsbetänkandet om en ny myndighet för TV- och radiosändningar berör bl.a. närradionämnden. Jag hänvisar i denna fråga samt i fråga om fördjupad prövning och treårsbudget till vad jag anfört om radionämnden.

De avgifter som de sändande föreningarna skall erlägga anpassas så att inkomsterna beräknas täcka kostnaderna för nämndens verksamhet. Fr.o.m. den 1 juli 1987 är avgiften 15 kr. per sändningstimme. Det ankommer på regeringen att fastställa avgiften. När en någorlunda säker uppskattning av antalet sändningstimmar för budgetåret 1992/93 kan göras avser jag att om så behövs återkomma till regeringen med förslag om ändring av avgiften fr.o.m. den 1 juli 1992.

Anslaget bör beräknas till 4 608 000 kr. Jag har därvid beräknat viss kompensation för pris- och löneutvecklingen samt kompensation för särskild löneskatt med 2,5 %. Rationaliseringskravet har inte tillämpats.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

till *Närradionämnden* för budgetåret 1992/93 anvisa ett förslagsanslag på 4 608 000 kr.

C 22. Utbyte av TV-sändningar mellan Sverige och Finland

1990/91	Utgift	9 067 762[1]
1991/92	Anslag	24 488 000[1]
1992/93	Förslag	26 243 000

[1]Anvisat under åttonde huvudtiteln, anslaget H 23

Från anslaget bekostas dels televerkets kostnader för rundradiosändning i Sverige av finländska TV-program, för tillhandahållande och överföring av en svensk programkanal till Finland samt för överföring av dessa program till kabelnät på ett antal orter i Sverige, dels Sverigefinska Riksförbundets kostnader i samband med utsändning av den finländska programkanalen i Sverige. De sistnämnda kostnaderna baserar sig på överenskommelser mellan riksförbundet och förhandlingsorganisationen Copyswede såsom företrädare för vissa rättighetshavarorganisationer.

Utsändningen av ett finländskt TV-program i Sverige sker med stöd av lagen (1986:3) om rundradiosändning av finländska televisionsprogram. Regeringen får för tiden intill utgången av år 1992 medge rätt till rundradiosändning från radiosändare av TV-program i radio- eller trådsändning från Finland.

Regeringen har den 21 november 1991 meddelat Sverigefinska Riksförbundet tillstånd att också under år 1992 bedriva sådana sändningar. Som villkor för tillståndet gäller bl.a. att en sändare i Nacka med viss räckvidd skall användas, att sändningarna skall ske i en kanal, att sändningarna skall bestå av vidaresändning av program som samtidigt sänds eller kort dessförinnan har sänts i Finland av Oy Yleisradio Ab samt att sändningarna inte får innehålla kommersiell reklam.

	1991/92	Beräknad ändring 1992/93
		Föredraganden
1. Televerket för tekniska kostnader m.m.	21 682 000	+ 1 643 000
2. Bidrag till Sverigefinska Riksförbundet för sändningsverksamhet	2 806 000	+ 112 000
	24 488 000	**+ 1 755 000**

Televerket

För budgetåret 1992/93 behövs dels 2 084 000 kr. för utsändning av ett finländskt program över Storstockholmsområdet, dels 8 698 000 kr. för tillhandahållande och överföring av ett svenskt TV-program till Finland, varav 3 893 000 kr. avser ersättning till Sveriges Television AB. Vidare begär televerket 12 543 000 kr. för överföring av en finländsk TV-kanal via fiberoptiskt nät till 24 orter i landet. Sammanlagt begär televerket 23 325 000 kr. (+ 1 643 000 kr.)

Televerket anser att kalenderårsvisa medelsanvisningar bör införas för TV-utbytet mellan Sverige och Finland. Under en övergångsperiod krävs därvid att anslaget förs upp med ett belopp motsvarande medelsbehovet för ett och ett halvt år.

Föredragandens överväganden

Sändningarna av finländska TV-program över Storstockholmsområdet kompletteras nu med möjligheter till mottagning i kabelnät på ett tjugotal orter i landet. På dessa platser erbjuds kabeloperatörer att ta in kanalen i sitt utbud. Överföringen till orterna finansieras med medel från anslaget. De kostnader som ankommer på de kabeloperatörer som vill foga denna kanal till sina kabelnät hänför sig till vidaretransport inom de egna näten samt till upphovsrättsliga kostnader. Eftersom utbyggnaden för närvarande slutförs är det ännu för tidigt att dra några slutsatser om intresset för denna utvidgning av de finländska sändningarna.

Den nyss nämnda distributionsmodellen är också möjlig att tillämpa för Storstockholmsområdet. Även om utbyggnaden av kabelnät har skett i snabbt tempo finns det emellertid ännu ingen anledning att lägga ned marksändningarna över Stockholm. Med hänvisning till detta bör den tidsbegränsade lagen om rundradiosändning av finländska televisionsprogram förlängas med ytterligare ett år. Förslag härom bör fogas till protokollet i detta ärende som *underbilaga 12.4*.

Lagförslaget rör i och för sig sådant ämne som avses i 8 kap. 18 § andra stycket regeringsformen. Enligt min mening är dock frågan sådan att yttrande från lagrådet skulle sakna betydelse.

I ett senare sammanhang avser jag att föreslå regeringen att förelägga riksdagen en proposition om Sveriges Radio-koncernens verksamhet m.m., under perioden 1993 - 1998 (jfr prop. 1990/91:149, s. 176). I propositionen kommer att behandlas frågor om bl.a. bildandet av ett bolag för programinsamling och programutsändning för radio och TV (jfr prop. s. 182 - 186). Även frågan om behovet av att ingå avtal med ett sådant bolag om dess verksamhet för det svensk-finska TV-utbytet kommer att tas upp. Det jag tänker på är utsändningen av ett finländskt TV-program över Storstockholmsområdet samt överföringen av ett svenskt TV-program till Finland.

Televerket, eller det bolag som kan komma att bildas för programinsamling och programutsändning för radio och TV, bör för dessa ändamål för nästa budgetår erhålla 10 782 000 kr., vilket innebär en ökning

med 1 milj. kr. Av beloppet avser 3 893 000 kr. ersättning till Sveriges Television AB.

För riksdagens information vill jag i detta sammanhang nämna att regeringen medgivit att televerket får överskrida de medel som anvisats för innevarande budgetår för nyssnämnda ändamål med högst 355 000 kr. med hänsyn till utbetalade kostnader för mervärdeskatt.

För överföring av en finländsk TV-kanal till kabelnät på ett antal orter i landet bör för nästa budgetår anvisas 12 543 000 kr., dvs. en ökning med 643 000 kr. Vid en övergång till ny associationsform för televerket blir det även för denna del av det svensk-finska TV-utbytet nödvändigt att ingå ett avtal med den part som i fortsättningen skall svara för överföringen. Regeringen bör nu bemyndigas att i avtal med denna part ikläda staten ekonomiska förpliktelser för överföring via fiberoptiskt nät av en finländsk TV-kanal till kabelnät på ett antal orter i landet.

Jag har i denna fråga samrått med chefen för kommunikationsdepartementet.

Bidraget till Sverigefinska Riksförbundet utbetalas till förbundet av regeringen. I föregående budgetproposition informerade föredraganden om att resultatet av de förhandlingar som förts mellan företrädare för riksförbundet och berörda rättighetshavarorganisationer om ersättning för utsändningen över Storstockholmsområdet är en viktigt utgångspunkt för bedömningen av medelsbehovets storlek. Vid tidpunkten för regeringens beslut om budgetpropositionen hade något avtal för kalenderåret 1991 ännu inte undertecknats varför bidraget fördes upp med senast kända belopp. Riksdagen bör nu informeras om att regeringen den 31 januari 1991 tilldelade förbundet 2 917 762 kr. för detta ändamål, varav 295 762 kr. utgjorde ett överskridande av anslaget i fråga.

Förhandlingar pågår för närvarande om ett motsvarande avtal för kalenderåret 1992 mellan Sverigefinska Riksförbundet och företrädare för berörda rättighetshavarorganisationer avseende ersättning för utsändningen. Då något avtal ännu inte har redovisats för regeringen bör bidraget till riksförbundet föras upp med det senast kända beloppet, nämligen 2 918 000 kr., vilket innebär en ökning med 112 000 kr. Jag avser att senare redovisa om utfallet av förhandlingarna har inneburit ändringar i stödet till förbundet.

Framställningarna i övrigt föranleder inga åtgärder från min sida.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

1. bemyndiga regeringen att, i avtal med den part som framledes kommer att svara för överföringen av en finländsk TV-kanal till ett antal orter i Sverige, ikläda staten ekonomiska förpliktelser i enlighet med vad jag har anfört,

2. anta ett inom kulturdepartementet upprättat förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen (1986:3) om rundradiosändning av finländska televisionsprogram,

3. till *Utbyte av TV-sändningar mellan Sverige och Finland* för budgetåret 1992/93 anvisa ett förslagsanslag på 26 243 000 kr.

C 23. Bidrag till dokumentation av medieutvecklingen och till europeiskt mediesamarbete

1990/91	Utgift	1 023 404[1]	Reservation[2]	1 862 879[1]
1991/92	Anslag	2 926 000[1]		
1991/92	Anslag exkl. mervärdeskatt	2 830 000[1]		
1992/93	Förslag	8 387 000		

[1]Anvisat under åttonde huvudtiteln, anslaget H 24
[2]Exkl. mervärdeskatt

Från anslaget utgår stöd till svenska avdelningen av Nordiska Dokumentationscentralen för masskommunikationsforskning (NORDICOM) vid universitetet i Göteborg dels för information om forskningsresultat och dels för att utarbeta mediestatistik. Från anslaget bekostas också svensk medverkan i vissa utredningsprojekt och samarbete inom det s.k. audiovisuella Eureka.

	1991/92 exkl. mervärdeskatt	Beräknad ändring 1992/93	Föredraganden
1. Basresurs för mediepolitisk forskning (NORDICOM)	520 000	+	57 000
2. Dokumentation av debatten om den mediepolitiska utvecklingen m.m.	310 000		of.
3. Bidrag till europeiskt mediesamarbete	2 000 000	+	5 500 000
	2 830 000	**+**	**5 557 000**

NORDICOM

NORDICOM begär 57 000 kr. som kompensation för kostnadsstegringar.

Föredragandens överväganden

Utvecklingen på massmedieområdet kännetecknas av stora strukturella förändringar. Det finns framför allt en stark tendens till internationalisering av medierna, både när det gäller ägandeförhållandena och medieutbudet. Demokratiseringen av staterna i Öst- och Mellaneuropa är starkt knuten till en mångfald av starka och oberoende massmedier.

Som Europarådets ministerkonferens om massmedier i oktober 1991 underströk finns en viss oro för negativa konsekvenser av en fortgående koncentration inom medierna. Sverige har således ett starkt intresse av att följa utvecklingen inom medieområdet genom att stödja både nationell och internationell dokumentation och bearbetning av data. Ett fortsatt stöd till det statistiska arbetet vid Nordiska dokumentationscentralen för Masskommunikationsforskning, NORDICOM, är ett viktigt led i detta arbete. Jag har genom omprioriteringar beräknat en ökning av bidraget till NORDICOM med 57 000 kr. Likaledes bör ett aktivt deltagande i europeiska studier och utredningar inom Europarådet, det audiovisuella Eureka och andra europeiska institutioner fortsätta.

Genom avtalet med de europeiska gemenskaperna om ett europeiskt ekonomiskt område skall också från anslaget bestridas kostnaderna för det svenska deltagandet i EGs MEDIA-program. Det svenska bidraget för första halvåret 1993 beräknas uppgå till 3,5 % av budgeten som uppgår till 21 milj. ECU för denna period, eller i svenska kronor ca 5,5 milj.

Mina förslag i övrigt framgår av sammanställningen.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

till *Bidrag till dokumentation av medieutvecklingen och till europeiskt mediesamarbete* för budgetåret 1992/93 anvisa ett reservationsanslag på 8 387 000 kr.

D. Invandring m.m.

Invandrar- och flyktingpolitisk skrivelse

Regeringen har tidigare idag, på mitt förslag, beslutat överlämna en särskild skrivelse till riksdagen med redogörelse för invandrar-, invandrings- och flyktingpolitiken, huvudsakligen avseende budgetåret 1990/91. Härigenom får riksdagen en samlad information om utvecklingen inom hela politikområdet.

Min framställning i det följande kan därför i huvudsak begränsas till sådana frågor som har betydelse för resursberäkningarna i statsbudgeten för budgetåret 1992/93.

Utvecklingen av invandringen till Sverige

Enligt preliminära beräkningar har under år 1991 ca 44 000 utländska medborgare invandrat till Sverige. Härav var 36 000 utomnordiska medborgare och 8 000 nordbor. Totalt minskade invandringen med ca 9 000 personer jämfört med år 1990.

Den utomnordiska invandringen till Sverige består i huvudsak av flyktingar, personer som får bosätta sig här av flyktingliknande eller humanitära skäl och anhöriga till personer som redan bor här. Av de utlänningar som beviljades uppehållstillstånd under budgetåret 1990/91 beräknas ca 18 200 omfattas av det särskilda mottagande som erbjuds flyktingar, personer som får stanna i Sverige av flyktingliknande och humanitära skäl samt vissa anhöriga till dessa.

Utvecklingen av antalet asylsökande och praxis i asylärenden m.m.

Antalet asylsökande ökade successivt under senare delen av 1980-talet. Under budgetåret 1989/90 var ökningen mycket kraftig vilket ledde till betydande problem i det statliga förläggningssystemet och brist på mottagningsplatser i kommunerna. Den dåvarande regeringen beslutade mot denna bakgrund i december 1989 att ändra asylpraxis med stöd av utlänningslagens bestämmelser om "särskilda skäl". Beslutet innebar att asyl endast skulle beviljas konventionsflyktingar och personer med särskilt starka skyddsbehov.

Det är svårt att entydigt mäta vilka effekter inskränkningen i asylbestämmelserna haft. Klart är emellertid att andelen avslagsbeslut hos statens invandrarverk (SIV) har ökat. Denna andel var under år 1989 genomsnittligt 27,5 %. För år 1990 var den omkring 55 %. Antalet asylsökande har också minskat sedan december 1989. I vilken utsträckning denna minskning beror på skärpt asylpraxis eller på andra förhållanden går dock inte att avgöra.

Under budgetåret 1990/91 sökte ca 20 800 personer asyl i Sverige. Det var en kraftig minskning jämfört med budgetåret 1989/90 då ca 38 700 personer

kom till Sverige och sökte asyl här. Under sommaren och hösten 1991 har antalet asylsökande åter ökat och uppgick under perioden juli–oktober till ca 12 800. En stor del av ökningen hänger samman med utvecklingen i Jugoslavien. Under juli–oktober 1991 sökte ca 6 300 jugoslaviska medborgare asyl i Sverige, vilket kan jämföras med 2 900 under hela budgetåret 1990/91.

I enlighet med regeringsförklaringen den 4 oktober 1991 skall Sverige även i fortsättningen ha en reglerad invandring. Rättssäkerheten i flyktingpolitiken skall stärkas. En ny praxis vad gäller behandling av ansökningar om asyl kommer att etableras successivt efter genomgång land för land och efter samråd med de nordiska länderna och med EGs medlemsstater. Därmed sker en övergång till prövning enligt normala regler. Genom beslut i dag har regeringen konstaterat att de förhållanden, som föranledde den dåvarande regeringen att skärpa kriterierna för att få asyl, inte längre föreligger.

Det är i rådande läge mycket svårt att göra en bedömning av antalet asylsökande under budgetåret 1992/93. Jag har emellertid i anslagsberäkningarna utgått från samma antal som ligger till grund för anslagsberäkningarna för budgetåret 1991/92, dvs. ca 30 000 asylsökande. Mot bakgrund av rådande osäkerhet om utvecklingen i vår omvärld måste det finnas en god beredskap för att möta en förändrad situation.

Handläggningen av asylärenden m.m.

Överföring av utredningsansvaret i asylärenden från polisen till invandrarverket

Som aviserades i 1991 års budgetproposition uppdrog den förutvarande regeringen i maj 1991 åt statens invandrarverk (SIV) att i samråd med rikspolisstyrelsen och berörda polismyndigheter genomföra en överföring av utredningsansvaret i asylärenden från polismyndigheterna till SIV den 1 juli 1992. Uppdraget innefattar inte någon ändring när det gäller ansvaret för att genomföra en s.k. grundutredning i samband med att en utlänning begär asyl. Denna uppgift skall ligga kvar hos polismyndigheterna som svarar för gränskontrollen. SIV skall i samråd med rikspolisstyrelsen utfärda närmare föreskrifter om grundutredningens innehåll och omfattning.

Genom överföringen av utredningsansvaret får SIV ett samlat ansvar för tillståndsverksamheten. Verket får därmed ökade möjligheter att rationellt samordna handläggningen av asylärenden, vilket bl.a. bör skapa ökade förutsättningar att nå upp till de mål som finns för handläggningstiderna. Överföringen leder också till att handläggningen av asylärenden kan bli effektivare och till att den totala resursåtgången för detta ändamål kan minskas. Totalt tillförs SIV 95 milj.kr. med anledning av att man tar över utredningsansvaret. Samtidigt kommer kostnaderna på polisens anslag att minska.

Överföringen av utredningsansvaret kräver vissa författningsändringar. Förslag härom skall lämnas av SIV före utgången av år 1991. Jag har för avsikt att därefter återkomma med förslag till regeringen.

Uppdraget att överföra utredningsansvaret i asylärenden till SIV omfattar också en överföring av ansvaret för förvarslokaler vid utredningsslussarna. För närvarande finns särskilda förvarslokaler vid utredningsslussarna i Carlslund och Sagåsen. Förvarslokalerna i Sagåsen skall dock enligt invandrarverkets planer omdisponeras för utredningsverksamhet. Det innebär att SIV tar över ansvaret för drift och bevakning vid befintliga förvarslokaler vid utredningsslussen i Carlslund den 1 juli 1992. Medel för detta bör anvisas på förläggningsanslaget. Behovet av särskilda förvarslokaler kommer att övervägas närmare av regeringen. En utgångspunkt härvid är att antalet barn som tas i förvar skall minskas.

Invandrarverkets beslutsfattande och resurser

Den kraftiga ökningen av antalet asylsökande under budgetåret 1989/90 och en samtidig ökning av antalet s.k. tillståndsärenden (viseringar, uppehålls- och arbetstillstånd etc.) och medborgarskapsärenden ledde till längre handläggningstider och ökade ärendebalanser hos polismyndigheterna, SIV och arbetsmarknadsdepartementet. En rad åtgärder har vidtagits för att komma till rätta med dessa problem.

SIV fick genom tilläggsbudgeten för budgetåret 1990/91 en kraftig förstärkning av sina resurser för ärendehandläggning. Detta resurstillskott som bestod av dels en permanent resursförstärkning, dels särskilda resurser för balansavarbetningar, har verket sedan fått behålla under hela budgetåret 1991/92. Den dåvarande regeringen angav som mål att antalet öppna ärenden skulle nedbringas till en normal nivå och att de fastlagda målen för handläggningstiderna skulle nås före utgången av budgetåret 1991/92. I budgetpropositionen 1991 angavs mot denna bakgrund också mål för hur många ärenden som SIV skulle avgöra under budgetåret 1991/92.

Enligt den bedömning som nu kan göras bör SIV kunna uppnå de uppsatta målen för avgjorda ärenden under innevarande budgetår. Utvecklingen av antalet asylsökande under hösten 1991 kan emellertid innebära att målen vad gäller handläggningstider och öppna ärenden inte kan nås fullt ut före utgången av budgetåret 1991/92. Det skulle innebära att SIV även under budgetåret 1992/93 skulle behöva vissa resurser för balansavarbetningar.

Under förutsättning att antalet nya asylsökande inte uppgår till fler än ca 30 000 och med den omfattning av tillstånds- och medborgarskapsärendena som SIV räknar med för budgetåret 1992/93 bedömer jag att SIVs nuvarande basorganisation är tillräckligt dimensionerad för att inte handläggningstider och ärendebalanser åter skall öka.

Jag räknar vidare med att SIV kan fortsätta att höja sin produktivitet i handläggningen av asyl-, tillstånds- och medborgarskapsärenden när ärendebalanserna nedbringats. Även inom andra delar av verksamheten bör effektiviseringar vara möjliga. I den förutvarande regeringens förslag till riksdagen våren 1991 rörande omställning och minskning av den statliga administrationen (prop.1990/1991:150, del II) angavs att det för budgetåret 1992/93 bör

kunna åstadkommas produktivitetshöjningar, effektivitetsvinster och andra besparingar i SIVs hela verksamhet vilka tillsammans motsvarar ca 6,2 milj.kr. i minskad resursåtgång. Överföringen av utredningsansvaret i asylärenden till SIV angavs vara en av förutsättningarna för att dessa effektivitetsvinster bedöms vara möjliga att åstadkomma.

Mot bakgrund av det redovisade eventuella behovet av fortsatta balansavarbetningar under nästa budgetår och med den osäkerhet som för närvarande råder i fråga om omfattningen av antalet personer som kommer att söka i asyl i Sverige, bedömer jag att SIV tillfälligt under budgetåret 1992/93 bör få disponera dessa effektivitetsvinster för att kunna hålla erforderlig handläggnings- och beslutsberedskap.

Vid mycket stora förändringar av tillströmningen av asylsökande eller vid andra väsentligt ändrade förutsättningar är det nödvändigt att utrednings- och beslutskapaciteten snabbt kan anpassas till det aktuella behovet. I annat fall kommer handläggningstiderna i asylärenden och därmed förläggningskostnaderna att öka. SIV bör därför, liksom under innevarande budgetår, bemyndigas att vid extraordinära kapacitetsanspråk överskrida anslaget för förvaltningskostnader med högst 25 milj.kr. utan föregående regeringsbeslut om detta leder till att förläggningskostnaderna kan hållas nere eller minskas.

Utlänningsnämnden

Riksdagen har nyligen beslutat (prop. 1991/92:30, SfU4, rskr. 39) att en särskild myndighet för utlänningsärenden – utlänningsnämnden – skall inrättas den 1 januari 1992. Nämnden övertar flertalet av de utlännings- och medborgarskapsärenden som hittills har prövats av regeringen i andra instans. Därigenom kommer regeringen – beräknat efter dagens ärendemängd – att avlastas med ca 5 000 ärenden årligen. Nämnden har för innevarande budgetår fått särskilda resurser för att klara av den stora anhopning av ärenden som ligger och väntar på beslut. Jag föreslår att dessa extraresurser får behållas under en del av nästa budgetår och räknar med att ärendebalansen skall vara avarbetad till februari 1993.

Mottagande av asylsökande och flyktingar

Översyn av mottagningssystemet m.m

Systemet för mottagandet av flyktingar och asylsökande skall i enlighet med regeringsförklaringen ses över i syfte att öka flexibiliteten och motverka långa vistelser på förläggning och ge asylsökande och flyktingar större frihet att ordna sitt eget boende. Jag avser att återkomma till regeringen med förslag till direktiv för en sådan översyn. I översynen skall också möjligheterna att ge frivilligorganisationerna ett ökat ansvar i mottagandet övervägas.

Ytterligare en reform som aviserades i regeringsförklaringen är att asylsökande skall ges rätt att ta tillfälliga arbeten.

Den föregående regeringen har med utgångspunkt i bl.a. socialförsäkringsutskottets betänkande 1990/91:13 tillsatt en särskild utredare med uppgift att pröva under vilka förutsättningar och på vilka villkor asylsökande bör få arbeta medan de väntar på beslut om uppehållstillstånd. Tyngdpunkten i utredningsarbetet ligger på frågor som gäller arbete åt asylsökande som vistas i förläggning. Utredningens arbete skall enligt direktiven vara slutfört senast den 30 juni 1992.

Frågan om möjligheten att få arbetstillstånd på den reguljära arbetsmarknaden för den som själv kan ordna ett arbete har brutits ut från utredningen och skall snabbehandlas inom kulturdepartementet.

En reformering av flyktingmottagandet med större flexibilitet och möjligheter för asylsökande att försörja sig genom arbete bör på sikt kunna begränsa kostnaderna för flyktingmottagandet och leda till besparingar på statsbudgeten. Det är emellertid inte möjligt att nu ange storleken på sådana besparingar.

En mindre besparing vad gäller bistånd åt asylsökande kan genomföras redan under innevarande budgetår genom att anpassa nivån på dagbidraget för skolpliktiga barn så att hänsyn tas till att barnen erhåller kostnadsfri lunch i skolan. Dagbidraget för asylsökande som har möjlighet att själv laga mat grundas i dag på att alla mål äts hemma. Jag har för avsikt att återkomma till regeringen med förslag om en ändring i förordningen (1988:156) om bistånd åt asylsökande m.fl. som ger lägre bidrag till barn som går i skolan och där får kostnadsfri lunch.

Behovet av förläggningsplatser

Antalet inskrivna på utredningsslussar och förläggningar minskade under budgetåret 1990/91 från 29 800 till 24 100. I 1991 års budgetproposition gjordes bedömningen att det med 30 000 nya asylsökande borde vara möjligt att minska antalet förläggningsplatser till 14 000 vid utgången av budgetåret 1991/92. Detta bedömdes vara möjligt under förutsättning att uppsatta mål i fråga om handläggningstider kan nås i alla delar av handläggningskedjan och att kommunerna tar emot ca 23 000 flyktingar från förläggningar under budgetåret.

SIV har gjort en plan för avvecklingen av förläggningar. Bl.a. mot bakgrund av ökningen av antalet öppna ärenden hos regeringen under år 1991 bedömde emellertid SIV i augusti 1991 att antalet inskrivna på utredningsslussar och förläggningar vid utgången av budgetåret 1991/92 kommer att vara ca 16 000. Som en följd av ökningen av asylsökande under hösten 1991 har SIV nu fått revidera sin avvecklingsplan. Avvecklingen kommer att få ske i en långsammare takt än planerat under hösten och vintern. Det innebär dels att kostnaden för förläggningsverksamheten blir högre än vad som tidigare beräknats för budgetåret 1991/92, dels att avvecklingstakten under våren enligt SIVs bedömning blir mycket hög. SIV bedömer att det beräknande anslaget för budgetåret 1991/92 på ca 1 950 milj.kr. kommer att över-

skridas med närmare 900 milj.kr. Verket har anmält att det i januari 1992 återkommer med nya beräkningar.

För budgetåret 1992/93 beräknar jag för närvarande anslagsbehovet till ca 1 600 milj.kr. Det förutsätter att antalet inskrivna på förläggningar minskar till ca 16 000 till den 1 juli 1992. Beräkningen bygger vidare på en fortsatt avveckling av förläggningar under budgetåret 1992/93 och en genomsnittlig beläggning på 13 850 personer. Som jag tidigare redovisat, råder osäkerhet om vilken omfattning asyltillströmningen kommer att ta. Jag behöver därför följa utvecklingen för att eventuellt återkomma till regeringen under våren 1992 med reviderade beräkningar.

Det kommunala flyktingmottagandet

Den 1 januari 1991 trädde ett nytt system för ersättning till kommunerna i kraft (prop. 1989/90:105, SfU21, rskr. 281). Det nya ersättningssystemet innebär en stimulans för kommunerna att vidta aktiva åtgärder för att underlätta för flyktingar att snabbare få en fast förankring i svenskt arbets- och samhällsliv.

Det är ännu för tidigt att bedöma i vilken utsträckning det nya ersättningssystemet fått de positiva effekter som förväntats. En utvärdering härav och av om kostnadsfördelningen mellan stat och kommun har blivit den avsedda pågår. Vissa indikationer finns dock redan på att reformen har åstadkommit en ökad samordning och därmed effektiviserat insatserna för att förkorta flyktingarnas väg till arbete.

För budgetåret 1992/93 beräknas de totala kostnaderna för ersättning till kommunerna till 4 426 milj.kr. Det är en viss minskning jämfört med anslaget för innevarande år beroende på att de övergångsvisa utbetalningarna enligt det gamla ersättningssystemet (före den 1 januari 1991) trappas ned.

Anslagsberäkningen för ersättningarna till kommunerna baserar sig på att kommunerna totalt tar emot 28 000 personer under budgetåret.

Ett förslag till en ny lag som ger kommunerna möjlighet att betala ut introduktionsersättning i stället för socialbidrag till flyktingar (Ds 1991:79) har nyligen remitterats.

Överföring till Sverige av kvotflyktingar och andra internationella insatser

För budgetåret 1991/92 har den reguljära flyktingkvoten höjts till 2 000 personer. Därutöver har riksdagen, som en tillfällig åtgärd, beslutat att ytterligare ca 1 250 flyktingar och andra personer i behov av skydd får föras över till Sverige.

För budgetåret 1992/93 föreslås att flyktingkvoten fastställs till ca 2 000 personer. Några önskemål från FNs flyktingkommissarie om överföring av flyktingar till Sverige därutöver finns för närvarande inte. Genom att den

extra flyktingkvoten bortfaller under nästa budgetår minskas överföringskostnaderna med ca 5 milj.kr.

På senare år har det mellanstatliga samarbetet inom migrations- och flyktingpolitiken alltmer kommit att inriktas på att finna metoder för att, i internationell samverkan, i större utsträckning än hittills söka påverka de bakomliggande orsakerna till flykt och påtvingad migration. Riksdagen har den 11 december 1991 beslutat (prop. 1991/92:25, bil. 9, SfU6, rskr. 57) att vissa projektmedel anvisas för punktinsatser med detta ändamål. Jag föreslår att medel anvisas för detta ändamål även under budgetåret 1992/93.

Åtgärder mot främlingsfientlighet och rasism

Det har under den senaste tiden förekommit angrepp och våld mot flyktingförläggningar och invandrare bosatta i Sverige. Detta är mycket oroväckande, men kan ändå inte tas till intäkt för att främlingsfientligheten i samhället skulle ha ökat rent generellt. Det finns emellertid tecken på att invandrarfientligheten hos åtminstone vissa ungdomsgrupper har ökat.

Främlingsfientlighet liksom tendenser till rasism och antisemitism måste med kraft bekämpas. En rad initiativ härtill har tagits av ideella organisationer och andra aktörer i samhället. Regeringen har också en viktig roll i kampen mot främlingsfientlighet, vilket har strukits under i regeringsförklaringen. Insatserna bör utformas så att arbetet stimuleras på ett brett plan. Regeringsinsatserna bör också inriktas på att erhålla och sprida kunskap inom området.

Jag har i det föregående föreslagit att särskilda medel avsätts till regeringens disposition för insatser mot främlingsfientlighet, rasism och antisemitism. Medlen bör kunna användas för olika ändamål. De insatsområden som kan komma i fråga är t.ex. skolan, lärarfortbildningen, kulturen samt arbete bland ungdomar. Förutom för direkta insatser kan det också bli aktuellt att disponera medel för en ny rikstäckande attitydundersökning och avgränsade studier inom området. Jag har i denna fråga samrått med civilministern och statsrådet Ask.

D 1. Statens invandrarverks förvaltningskostnader

1990/91	Utgift	361 405 000
1991/92	Anslag	402 164 000
1991/92	Anslag exkl.mervärdeskatt	377 790 000
1992/93	Förslag	444 329 000

SIV är central myndighet för invandrar- och medborgarskapsfrågor och huvudman på den statliga sidan för överföring och mottagande av flyktingar och asylsökande. Verket skall bevaka behovet av åtgärder för invandrare och språkliga minoriteter samt ha kontakt med invandrarnas organisationer.

Från anslaget finansieras verkets centrala förvaltning i Norrköping, regionkontoren samt funktionen för tillståndsprövning vid utredningsslussarna.

Statens invandrarverk

Resursberäkningarna grundar sig på att det kommer ca 30 000 asylsökande under budgetåret 1992/93, vilket motsvarar kapaciteten för asylprövning i verkets basorganisation. SIV räknar därutöver med en viss ökning av de ärenden som gäller viseringar, arbetstillstånd, uppehållstillstånd för anhöriga till i Sverige bosatta utlänningar m.m. (tillståndsärenden) samt medborgarskapsfrågor. För dessa ökade ärendemängder och för balansavarbetningar inom samma område begär SIV ett anslagstillskott på 12,8 milj.kr.

I SIVs anslagsberäkningar ingår också bl.a. ökade lokalkostnader med knappt 16,3 milj.kr. samt 8 milj.kr. i utökade ADB-resurser. Verket redovisar också en anslagsteknisk överflyttning av vissa ADB-kostnader från förläggningsanslaget.

SIV har i en särskild anslagsframställning beräknat medelsbehovet budgetåret 1992/93 för den överflyttning av utredningsansvaret i asylärenden från polisorganisationen till SIV som avses ske den 1 juli 1992. Verkets beräkning för detta ändamål uppgår till 102,6 milj.kr.

Sammanlagt ökar SIVs beräkningar anslagsbehovet med 158,6 milj.kr. jämfört med vad som anvisats exkl. mervärdesskatt på statsbudgeten för innevarande budgetår.

Verket yrkar undantag från det generella rationaliseringskrav på realt 1,5 % som åvilar statsmyndigheterna.

Föredragandens överväganden

Med utgångspunkt i de förhållanden som jag inledningsvis har redovisat, bedömer jag att SIVs basorganisation har erforderlig kapacitet för de ärendemängder m.m. som nu kan förutses för budgetåret 1992/93. Jag räknar också med att de balansavarbetningar som pågår i huvudsak skall vara avslutade vid ingången av budgetåret 1992/93 och att nuvarande särskilda resurser för detta ändamål kan avvecklas. Utvecklingen av antalet asylsökande under hösten 1991 kan emellertid innebära att uppsatta mål för handläggningstider och antalet öppna ärenden inte kan nås fullt ut under innevarande budgetår.

Ett omfattande arbete pågår i syfte att effektivisera och minska den statliga administrationen. Som jag tidigare i dag har redovisat, uppgår besparingskravet enligt prop. 1990/91:150 i SIVs fall till 6,2 milj.kr. i minskade utgifter på myndighetsanslaget under budgetåret 1992/93.

I arbetet med 1992/93 års budget har ingått ytterligare rationaliseringskrav. Jag föreslår emellertid mot bakgrund av det behov av fortsatt balansavarbetning som kan finnas och den osäkerhet som råder i fråga om omfattningen av

antalet asylsökande personer att SIV tillfälligt under budgetåret 1992/93 tillåts disponera rationaliseringsvinsterna.

Vissa anslagsjusteringar måste göras med hänsyn till bl.a. inträffade kostnadsökningar.

I pris- och löneomräkningen ingår viss kostnadskompensation för förändringar i hyresnivån. Härutöver finner jag det nödvändigt att föreslå ett tillskott på ytterligare 10 milj.kr. Detta beror på att SIV, alltsedan omorganisationen 1989, har levt med ständiga lokalförändringar som har varit svåra att kostnadsberäkna i förväg och som därför har kommit att underbudgeteras. Jag anser emellertid att SIV, i och med anslagsberäkningen för 1992/93, har kostnadstäckning för nuvarande basorganisation.

Genom regeringsbeslut den 20 juni 1991 bemyndigades SIV att under innevarande budgetår överskrida myndighetsanslaget med högst 2 milj.kr. för administrationen av den statliga ersättningen till kommunerna för flyktingmottagande. Jag föreslår att anslaget till SIVs basorganisation budgetåret 1992/93 räknas upp med motsvarande belopp.

Vid mina beräkningar har jag tagit hänsyn till att de ärenden som rör säsongarbetstillstånd numera handläggs inom arbetsmarknadsverket.

Slutligen beräknar jag ett ökat anslagsbehov på 95 milj.kr. för de nya kostnader SIV får när verket fr.o.m. den 1 juli 1992 övertar utredningsansvaret i asylärenden från polisorganisationen. Härav beräknas 38 milj.kr. utgöra tolk- och översättningskostnader, för vilka medel bör anvisas förslagsvis. Jag har vid beräkningen utgått från att 5–10% av asylansökningarna avser s.k. tredjelandsärenden som kan avgöras av SIV på grundval av polisens grundutredning.

Det totala anslagsbehovet för SIVs myndighetsanslag uppgår till 444 329 000 kr. enligt nedanstående sammanställning. Beräkningarna är angivna i tusental kr.:

Anslag 1991/92 inkl. vissa kostnader för rikspolisstyrelsen	377 790
Avgår engångsanvisningar 1991/92	– 58 400
Höjt lönekostnadspålägg (komp. för löneskatt) fr.o.m. den 1 juli 1992	+ 3 414
Pris- och löneomräkning	+ 14 525
Lokalkostnader, anslagstillskott	+ 10 000
Adm.kostnader för kommunersättningar	+ 2 000
Kostn. för utredningsansvaret i asylärenden	+ 95 000
Anslag 1992/93	444 329

I likhet med vad som gäller under innevarande budgetår, bör SIV ges möjlighet att snabbt kunna anpassa utrednings- mottagningskapaciteten till oväntade och kraftiga förändringar i antalet asylsökande utlänningar och ärendemängder. Jag föreslår att SIV bemyndigas att vid extraordinära anspråk på myndighetens utrednings- och beslutskapacitet få överskrida anslaget med 25 milj.kr. utan föregående regeringsbeslut. Liksom tidigare förutsätter ett

utnyttjande av bemyndigandet att förläggningskostnaderna därvid reduceras i en omfattning motsvarande fyra gånger de ianspråktagna förvaltningskostnaderna.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

1. medge att regeringen får bemyndiga statens invandrarverk att under budgetåret 1992/93 vid extraordinära anspråk på myndighetskapaciteten disponera högst 25 000 000 kr. utöver anvisat anslag.
2. till *Statens invandrarverks förvaltningskostnader* för budgetåret 1992/93 anvisa ett förslagsanslag på 444 329 000 kr.

D 2. Förläggningskostnader

1990/91	Utgift	3 491 887 000
1991/92	Anslag	2 153 000 000
1991/92	Anslag exkl.mervärdeskatt	1 954 014 000
1992/93	Förslag	1 603 100 000

Från anslaget finansieras SIVs förläggningsverksamhet med utredningsslussar och asylförläggningar.

Statens invandrarverk

Under förutsättning av att ca 30 000 personer söker asyl i Sverige såväl innevarande budgetår som under budgetåret 1992/93 och mot bakgrund av nuvarande beläggningsläge, bedömer SIV inkvarteringsbehovet till 16 000 platser *vid ingången och till 7 000 platser vid utgången* av budgetåret 1992/93. Avvecklingen av platserna kan ske först mot slutet av budgetåret och genomsnittligt kommer därför inkvarteringsbehovet att ligga på nivån 13 850 platser, varav 1 750 i slussförläggningar. Anslagsbehovet för detta ändamål uppgår till 1 531,5 milj.kr.

När förläggningskapaciteten minskas uppstår avvecklingskostnader. För sådana extraordinära kostnader har SIV beräknat ett anslagsbehov på 68,1 milj.kr.

SIV har även gjort en särskild anslagsberäkning av de kostnader verket skulle kunna få när man övertar ansvaret för förvarstagande vid utredningsslussarna den 1 juli 1992. Med utgångspunkt i två befintliga förvarslokaler och två nya, bedömer SIV anslagsbehovet till 40,7 milj.kr.

Sammanlagt minskar SIVs beräkningar anslagsbehovet med knappt 313,7 milj.kr. jämfört med vad som anvisats exkl. mervärdesskatt på innevarande budgetårs statsbudget.

Föredragandens överväganden

SIV har i samband med den kvartalsvisa avrapporteringen till regeringen avseende innevarande budgetårs verksamhet anmält att förläggningsverksamheten fortfarande är mycket omfattande. Huvudsakligen beror detta, enligt SIV, på den stora mängden öppna ärenden hos polisorganisationen och hos regeringen. Enligt SIV kommer avvecklingen av förläggningskapaciteten att fördröjas, men dock vara nere i planerad nivå till den 30 juni 1992. Kostnaderna beräknas av SIV överstiga anvisat anslag för budgetåret 1991/92 med ca 900 milj.kr.

Jag delar tills vidare den bedömning SIV gjort i anslagsframställningen för budgetåret 1992/93 i fråga om behovet av inkvarteringskapacitet i sluss- och asylförläggningar. Som läget nu är, finns emellertid starka skäl att noggrant följa utvecklingen. Kommer det att bli stora ökningar av inkvarteringsbehovet avser jag att under våren återkomma till regeringen med reviderade anslagsberäkningar. I avvaktan härpå ansluter jag mig i huvudsak till SIVs anslagsberäkningar. Jag har dock beräknat kostnaderna 6,5 milj.kr. lägre än vad SIV har gjort, eftersom dagbidraget för skolpliktiga barn, som jag inledningsvis har redovisat, bör justeras ned med hänsyn till att barnen får kostnadsfri lunch i skolan.

I fråga om SIVs ansvar för förvarstagande fr.o.m. den 1 juli 1992 har jag i det föregående redovisat att detta bör begränsas till driften av de nu befintliga förvarslokalerna i Carlslund. Anslagsbehovet beräknas uppgå till 10 milj.kr. En motsvarande kostnadsminskning beräknas ske på anslag inom polisorganisationen.

Jag delar SIVs bedömning av vilka extraordinära anslagsbehov som kan uppstå vid avvecklingen av förläggningsplatser.

Mina anslagsberäkningar uppgår totalt till:

Inkvarteringskostnader	1 525,0 milj.kr.
Avvecklingskostnader	68,1 "
Förvarskostnader	10,0 "
Summa anslag	1 603,1 "

Detta innebär ett minskat anslagsbehov med -350,9 milj.kr. jämfört med innevarande budgetårs anslag.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Förläggningskostnader* för budgetåret 1992/93 anvisa ett förslagsanslag på 1 603 100 000 kr.

D 3. Åtgärder för invandrare

1990/91	Utgift	22 913 000	Reservation	119 000
1991/92	Anslag	21 563 000		
1992/93	Förslag	22 426 000		

Från anslaget bekostas bidrag enligt förordningen (1986:487) om statsbidrag till invandrarnas riksorganisationer samt till vissa samarbetsorgan för sådana riksorganisationer. Vidare finansieras från anslaget sådana bidrag som lämnas enligt förordningen (1990:623) om bidrag till avgränsade invandrarpolitiska projekt. Härutöver fördelas vissa projektbidrag av statens kulturråd inom ramen för insatser för FNs kulturårtionde.

Bidragen är budgeterade inkl. mervärdesskatt.

Statens invandrarverk

En uppräkning av anslaget bör ske så att det går att lämna statsbidrag enligt tillämpad norm för de riksorganisationer som uppfyller stödkriterierna. Stödet till samarbetsorgan bör dels vidgas, dels öka i storlek. SIV beräknar det ökade anslagsbehovet för dessa ändamål till 1 046 000 kr.

SIV anger vidare ett ökat anslagsbehov om 8 691 000 kr. för projektverksamheten. Verket vill prioritera projekt som avser etniska relationer, invandrarsamfundens sociala och kulturella verksamhet samt stöd och råd för den som planerar att återvända till sitt hemland.

För insatser inom ramen för FNs kulturårtionde beräknas oförändrat belopp.

Föredragandens överväganden

Anslaget bör räknas upp med hänsyn till inträffade kostnadsförändringar. Jag föreslår en anslagshöjning med 863 000 kr.

Vad avser SIVs förslag om utökad projektverksamhet, vill jag hänvisa till vad jag tidigare anfört om behovet av åtgärder för att motverka främlingsfientlighet och rasism och det särskilda anslag under elfte huvudtitelns littera A. som föreslås stå till regeringens disposition för ändamålet.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Åtgärder för invandrare* för budgetåret 1992/93 anvisa ett reservationsanslag på 22 426 000 kr.

D 4. Överföring av flyktingar m.m.

1990/91	Utgift	12 582 000
1991/92	Anslag	24 500 000
1992/93	Förslag	22 500 000

Från anslaget bekostas organiserad överföring till Sverige av flyktingar, bidrag enligt förordningen (1984:890) om bidrag till flyktingars resor från Sverige för bosättning i annat land, bidrag enligt förordningen (1984:936) om bidrag till flyktingar för kostnader för anhörigas resor till Sverige samt bidrag till resor från Sverige för vissa asylsökande som vill lämna landet innan asylärendet är avgjort.

Bidragen är budgeterade inkl. mervärdesskatt.

Statens invandrarverk

Den organiserade överföringen till Sverige av s.k. kvotflyktingar minskar från 3 250 innevarande budgetår till 2 000 personer under budgetåret 1992/93. Detta medför att anslagsbehovet minskar med 5 milj.kr.

Omfattningen av flyktingars resor från Sverige (s.k. återvändanderesor) bedöms bli oförändrad, däremot stiger själva resekostnaderna budgetåret 1992/93. SIV beräknar därför och mot bakgrund av utfallet för budgetåret 1990/91 att anslagsbehovet ökar med 1,5 milj.kr.

SIV räknar med att bidragskostnaderna för anhörigas resor till Sverige bör öka budgetåret 1992/93 till följd av att de resande bedöms komma från mer avlägsna länder. Omfattningen av resandet bedöms däremot bli oförändrad. SIV föreslår en anslagsuppräkning med 1 milj.kr. samt att medel för ändamålet bör anvisas förslagsvis i kommande regleringsbrev.

Anspråken på bidrag till resor från Sverige för vissa asylsökande som vill lämna landet innan asylärendet är avgjort ökar, enligt SIVs bedömning, med 2 milj.kr.

Föredragandens överväganden

Jag delar SIVs bedömning om behovet av överföring av kvotflyktingar under budgetåret 1992/93. Vid en kvot på 2 000 flyktingar sjunker anslagsbehovet med 5 milj.kr.

I likhet med SIV bedömer jag att kostnaderna kommer att öka i fråga om bidragen för resor från Sverige. Detta gäller både i fråga om resor för återvandrare och för asylsökande som vill lämna landet innan asylärendet slutligt är avgjort. För dessa ändamål föreslår jag att anslaget anpassas till rådande kostnadsnivå genom att det räknas upp med 1 resp. 2 milj.kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Överföring av flyktingar m.m.* för budgetåret 1992/93 anvisa ett förslagsanslag på 22 500 000 kr.

D 5. Ersättning till kommunerna för åtgärder för flyktingar m.m.

1990/91	Utgift	2 641 830 000
1991/92	Anvisat	4 464 000 000
1992/93	Förslag	4 426 000 000

Från anslaget betalas fr.o.m. den 1 januari 1991 ersättning till kommuner och landstingskommuner enligt förordningen (1990:927) om statlig ersättning för flyktingmottagande m.m.

Övergångsvis lämnas också ersättning från anslaget för sådana flyktingar som togs emot i kommunerna före år 1991. Bestämmelser för denna ersättning finns i förordningen (1990:928) om statlig ersättning för ekonomisk hjälp till flyktingar som beviljats uppehållstillstånd under åren 1988–1990.

Bidragen är budgeterade inkl. mervärdesskatt.

Statens invandrarverk

SIV bedömer att ersättning kommer att behöva lämnas för 28 500 flyktingar och att 70 % av dessa är vuxna. Vidare har förutsatts att 2 % av flyktingarna är äldre och handikappade. En annan utgångspunkt har varit att schablonersättning utgår enligt den för år 1991 gällande nivån.

Med dessa förutsättningar beräknas kostnaderna för grundersättning till landets kommuner till 108 milj.kr. (+2 milj.kr.) och kostnaderna för schablonersättning till de kommuner som svarar för det första mottagandet till 3 287 milj.kr. (+392 milj.kr.) För schablonersättning till kommuner som tar emot flyktingar som tidigare varit bosatta i annan kommun, s.k. sekundärflyttningsbidrag, beräknar SIV kostnaderna till 158 milj.kr. (+23 milj.kr.). Ersättningarna för sjukvårdskostnader beräknas öka med 10 milj.kr. till 55 milj.kr.

För övriga ersättningsformer anger inte SIV några ändrade anslagsbehov.

SIV föreslår att anslagsposten för särskilda bidrag till landstingskommuner disponeras av socialstyrelsen i stället för av verket.

Schablonersättningar:

Riksdagen har fattat beslut om att nivån på schablonersättningen skall fastställas årligen efter överläggningar mellan företrädare för regeringen och Svenska kommunförbundet med hänsyn tagen till kostnadsutvecklingen. Schablonersättningen för år 1991 är 126 500 kr. för vuxna flyktingar och 77 000 kr. för barn under 16 år. Regeringen har efter överläggningar med Svenska kommunförbundet fastställt att schablonersättningen för år 1992 skall vara 135 500 kr. för vuxna flyktingar och 83 100 kr. för barn under 16 år.

Med denna nivå på schablonersättningen för år 1992 beräknas kostnaderna för schablonersättningar till de kommuner som svarar för det första mottagandet till 3 300 milj.kr. under budgetåret 1992/93. Beräkningen bygger på att kommunerna under budgetåret tar emot totalt ca 28 000 flyktingar och andra utlänningar med uppehållstillstånd som omfattas av den statliga ersättningen för flyktingmottagandet.

Sekundärflyttningsbidrag:

Kostnaderna för sekundärflyttningsbidrag beräknar jag till 166 milj.kr.

Grundersättning:

Kostnader för grundersättning beräknas med den ersättningsnivå som gäller fr.o.m. den 1 januari 1992 till 115 milj.kr.

Ersättning för sjukvårdskostnader m.m.:

Till sjukvårdshuvudmännen utgår för närvarande ersättning för akut- och förlossningsvård samt vård vid abort som har lämnats till utlänningar som har sökt uppehållstillstånd för bosättning i Sverige och som inte är kyrkobokförda i riket. Vidare lämnas ersättning för hälsoundersökningar och vård av vissa flyktingar som måste beredas varaktig vård på sjukhus eller annan institution. Särskilda bidrag kan också lämnas till sjukvårdshuvudmännen för vårdinsatser för flyktingar med särskilda behov. Under innevarande budgetår disponerar SIV 3 milj.kr. för sådana särskilda bidrag.

Landstingsförbundet har i en skrivelse till regeringen begärt ökat statligt stöd för landstingens uppgifter i flyktingmottagandet. Man har föreslagit att landstingen får ett schablonbidrag per mottagen flykting på motsvarande sätt som kommunerna.

Jag är inte beredd att föreslå några ändrade regler för ersättningen till sjukvårdshuvudmännen. Mot bakgrund av de senaste årens kostnader för hälsoundersökningar och sjukvård för asylsökande föreslår jag emellertid en uppjustering av anslaget från 45 till 55 milj.kr. För särskilda bidrag till sjukvårdshuvudmännen bör SIV även under nästa budgetår få disponera 3 milj.kr. Någon överföring av denna anslagspost till socialstyrelsen bör för närvarande inte ske. Jag har i denna fråga samrått med statsrådet Könberg.

Övergångsvisa ersättningar:

För övergångsvis ersättning av kostnader för ekonomisk hjälp till flyktingar som tagits emot i kommunerna före år 1991, beräknar jag att anslags-

behovet skall minska med 490 milj.kr. från 970 till 480 milj kr. Efter budgetåret 1992/93 kommer inte längre några övergångsvisa ersättningar att utgå.

Uppföljningskostnader:

Jag föreslår att 2 milj.kr. ställs till regeringens disposition för uppföljning av det nya ersättningssystem som trädde i kraft den 1 januari 1991.

Anslagssummering:

Jag beräknar i enlighet med nedanstående specifikation ett totalt anslagsbehov på 4 426 000 000 kr. för budgetåret 1992/93.

Ändamål	Milj.kr 1991/92 Statsbudget	1992/93 Förändring
Schablonersättningar	2 895	+405
Sekundärflyttningsbidrag	135	+31
Grundersättning	106	+9
Äldre och handikappade	90	–
Barn utan egna vårdnadshavare	40	–
Extraordinära kostnader	100	–
Bistånd åt asylsökande	75	–
Sjukvårdskostnader	45	+10
Särskilda bidrag till landstingen	3	–
Övergångsvisa ersättningar	970	–490
Uppföljning	5	–3
Summa	4 464	–38

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Ersättningar till kommunerna för åtgärder för flyktingar m.m.* för budgetåret 1992/93 anvisa ett förslagsanslag på 4 426 000 000 kr.

D 6. Statsbidrag till Stiftelsen Invandrartidningen

1990/91	Utgift	14 412 000
1991/92	Anslag	14 989 000
1992/93	Förslag	15 589 000

Från anslaget utgår statsbidrag till den stiftelse som ger ut invandrartidningen. Bidraget till Stiftelsen Invandrartidningen är budgeterat inkl. mervärdesskatt.

Stiftelsen Invandrartidningen

Stiftelsen begär kompensation för kostnadsfördyringar med 1 116 000 kr. samt en uppräkning med 750 000 kr. för att kunna ge ut tidningar enligt den ambitionsnivå som gällde vid rekonstruktionen av stiftelsen år 1988. Stiftelsen förutsätter vidare att bidragsanslaget därutöver blir föremål för generell kostnadskompensation.

Föredragandens överväganden

Jag föreslår att statsbidraget till Stiftelsen Invandrartidningen kompenseras för kostnadsfördyringar med 600 000 kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Statsbidrag till Stiftelsen Invandrartidningen* för budgetåret 1992/93 anvisa ett reservationsanslag på 15 589 000 kr.

D 7. Ombudsmannen mot etnisk diskriminering m.m.

1990/91	Utgift	2 975 000
1991/92	Anslag	3 412 000
1991/92	Anslag exkl.mervärdeskatt	3 259 000
1992/93	Förslag	3 520 000

Från anslaget betalas kostnader för ombudsmannen mot etnisk diskriminering med kansli samt nämnden mot etnisk diskriminering.

	1991/92	Beräknad ändring 1992/93
		Föredraganden
Personal	4	–
Anslag:		
Förvaltningskostnader	3 221 000	+261 000
(därav lönekostnader)	(1 446 000)	(+62 000)
Nämnden mot etnisk diskriminering	38 000	-
	3 259 000	+261 000

Ombudsmannen mot etnisk diskriminering

Ombudsmannen begär förstärkning av kansliet med ytterligare en jurist till en kostnad av 350 000 kr.

Föredragandens överväganden

Jag beräknar att ombudsmannen med kansli behöver kompenseras för pris- och lönefördyringar med 252 000 kr. Det allmänna rationaliseringskrav på 1,5% som åvilar myndigheterna innebär för ombudsmannens del en anslagsminskning med 52 000 kr. Jag föreslår emellertid att 35 000 kr. återförs till myndigheten för att höja verksamhetens ekonomiadministrativa standard.

Fr.o.m. den 1 juli 1992 får myndigheterna viss kompensation för höjd löneskatt. För ombudsmannens del beräknar jag kompensationen till 26 000 kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Ombudsmannen mot etnisk diskriminering m.m.* för budgetåret 1992/93 anvisa ett förslagsanslag på 3 520 000 kr.

D 8. Lån till hemutrustning för flyktingar m.fl.

1990/91	Utgift	11 406 000
1991/92	Anslag	52 500 000
1991/92	Anslag exkl.mervärdeskatt	50 608 000
1992/93	Förslag	84 030 000

Från anslaget finansieras fr.o.m. den 1 januari 1991 kostnader för lån till hemutrustning för flyktingar och vissa andra utlänningar. Anslaget disponeras av centrala studiestödsnämnden (CSN).

Centrala studiestödsnämnden

CSN har bedömt utlåningen under budgetåret 1992/93 till 400 milj.kr. Kostnaderna för räntesubventioner och avskrivningar av lån beräknas med utgångspunkt i nuvarande regler till 70 milj.kr. (+30 milj.kr.). CSN har också föreslagit vissa ändringar i regelsystemet som sammantaget ökar kostnaderna med 4,7 milj.kr.

CSN beräknar de administrativa kostnaderna för beviljning och återbetalning av hemutrustningslån samt utveckling av administrativa rutiner till 15,4 milj.kr. (+4,5 milj.kr.).

Totalt beräknar CSN anslagsbehovet till 85,4 milj.kr.

Föredragandens övervägande

Staten kommer att ha kostnader för räntesubventioner under den räntefria tiden och för avskrivning av lån för personer med långvarig betalningsoförmåga.

Med den lånevolym som angetts av CSN, beräknar jag medelsbehovet för räntesubventioner och avskrivningar till 70,5 milj.kr. (+30,5 milj.kr.). Jag har härvid tagit hänsyn till den regeländring som beslutades av riksdagen den 11 december 1991 (prop. 1991/92:25 bil. 9, SfU6, rskr. 57) och som genomförs den 1 januari 1992. Några regeländringar i övrigt bör för närvarande inte genomföras.

De löpande driftskostnaderna för administration beräknar jag till 11 530 000 kr. (+3 977 000 kr.) För systemutveckling och investeringar beräknas kostnaderna till 2 000 000 kr. (–1 055 000 kr.)

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Lån till hemutrustning för flyktingar m.fl.* för budgetåret 1992/93 anvisa ett förslagsanslag på 84 030 000 kr.

D 9. Utlänningsnämnden

1991/92	Anslag exkl.mervärdeskatt	24 700 000[1]
1992/93	Förslag	34 000 000

[1]Tilläggsbudget I

Från anslaget finansieras fr.o.m. den 1 januari 1992 den nyinrättade myndighet, utlänningsnämnden, som skall besluta i överprövningsärenden enligt utlännings- och medborgarlagstiftningen.

Föredragandens överväganden

Kostnaderna för utlänningsnämnden kan för närvarande beräknas till 26,1 milj.kr. i fråga om en basorganisation med en kapacitet på årsbasis för 4 000–6 000 utvisningsärenden.

Härtill kommer kostnaderna för de extraordinära insatser som måste göras för att reducera de ärendebalanser som nämnden övertar från arbetsmarknadsdepartementet den 1 januari 1992. Såsom redovisats i prop. 1991/92:25 bil. 9, s. 49, behöver balansavarbetningarna pågå till månadsskiftet januari - februari 1993. Jag beräknar anslagsbehovet för detta till 7,9 milj.kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Utlänningsnämnden* för budgetåret 1992/93 anvisa ett förslagsanslag på 34 000 000 kr.

E. Jämställdhetsfrågor

Arbetet för att förverkliga målen i den femåriga handlingsplan för jämställdhet som antogs av riksdagen under våren 1988 (prop. 1987/88:105, AU 17, rskr. 364) fortsätter även under budgetåret 1992/93. I stort sett samtliga de åtgärder som föreslogs i propositionen har vidtagits. Medel har ställts till förfogande för projekt- och utvecklingsarbete, olika uppdrag har lämnats, studier har påbörjats eller genomförts m.m.

I propositionen om en ny jämställdhetslag, m.m. (prop. 1990/91:113, AU 17, rskr. 288) föreslogs vissa åtgärder för att förstärka och bredda handlingsplanen. Även dessa åtgärder har vidtagits.

En samlad bedömning av resultaten av det pågående arbetet kommer att göras under budgetåret 1993/94. I avvaktan på denna kommer jag i det följande att redovisa inriktningen i stort för jämställdhetsarbetet under budgetåret 1992/93 samt ta upp några frågor som enligt min mening bör uppmärksammas särskilt.

Det råder politisk enighet om de övergripande målen för svensk jämställdhetspolitik nämligen att kvinnor och män skall ha samma rättigheter, skyldigheter och möjligheter inom alla väsentliga områden i livet. Detta innebär en betydande styrka, inte minst när Sveriges samarbete med övriga Europa även på jämställdhetsområdet nu går in i ett intensivare skede.

Av grundläggande betydelse för jämställdhet mellan kvinnor och män är en arbetsmarknads- och arbetslivspolitik som ger både kvinnor och män sysselsättning och en lön att försörja sig på. Lika viktigt är en bra och fullt utbyggd barnomsorg samt möjligheter för både kvinnor och män att stanna hemma när barnen är små. Människor måste därtill ges en ökad valfrihet att forma familjens vardag. Det handlar således både om att skapa möjligheter för den enskilda individen att i högre utsträckning kunna göra de val som han eller hon anser vara viktiga och att föra en politik som gör det möjligt att behålla och vidareutveckla den generella välfärden.

Arbetslivet

En majoritet av de förvärvsarbetande kvinnorna återfinns inom den offentliga sektorn, ofta i arbeten som är slitsamma, både fysiskt och psykiskt. Det är viktigt att traditionellt kvinnliga arbeten uppvärderas. Kvinnor måste också få större ansvar och inflytande över verksamheten och en bättre arbetsmiljö. Det är min uppfattning att konkurrens mellan flera olika arbetsgivare och en ökad decentralisering inom den offentliga sektorn kan bidra till att de som är verksamma där får en starkare ställning och bättre arbetsvillkor.

Rätten till en egen inkomst med en lön att försörja sig på är central för jämställdhetssträvandena. Den närmare fördelningen av ekonomiska resurser mellan könen redovisas på sedvanligt sätt i underbilaga 12.5. Det kan dock här konstateras att det alltjämt i stor utsträckning finns löneskillnader mellan kvinnor och män, även med hänsyn tagen till sådana faktorer som utbildning, arbetstid osv. En viktig uppgift för den utredning om löneskillnader mellan

kvinnor och män (C 1991:05) som tillsattes i juni 1991 är att öka kunskaperna om dessa skillnader. Utredningen skall redovisa sin analys med slutsatser och förslag före utgången av år 1992.

Det är också mycket angeläget att ge de kvinnor som vill ta ett ökat ansvar i arbetet möjligheter att göra detta. Andelen kvinnliga chefer i arbetslivet, inte minst inom den privata sektorn, är alldeles för låg. Statistiken på detta område behöver dock vidareutvecklas. Statistiska centralbyrån (SCB) kommer därför inom kort att beviljas medel för en kartläggning av andelen kvinnor på chefsnivå inom privat och offentlig sektor. Jag räknar med att en sådan kartläggning skall kunna föreligga vid budgetårsskiftet 1992/93 och ligga till grund för eventuella ytterligare åtgärder på detta område.

Intresset bland kvinnor för att starta och driva företag har ökat de senaste åren. Regeringen har nyligen uppdragit åt närings- och teknikutvecklingsverket (NUTEK) att utarbeta ett program för att främja kvinnors företagande i det regionalpolitiska stödområdet. Det är av stor vikt att utvecklingsfonderna och andra som tillhandahåller information till nyföretagare uppmärksammar kvinnliga företagares särskilda behov samt de grupper av potentiella kvinnliga företagare som finns, inte minst inom offentlig sektor.

Den nya jämställdhetslagen (SFS 1991:433), som trädde i kraft den 1 januari 1992 är ett viktigt redskap för att skynda på utvecklingen i riktning mot jämställdhet i arbetslivet. En aktiv medverkan från arbetsmarknadsparternas sida är väsentlig i det fortsatta arbetet. Jag utgår från att arbetsmarknadens parter nu är beredda att ta ett större ansvar i dessa frågor. Jag kommer att följa den fortsatta tillämpningen av lagen noga, inte minst i förhållande till den rättsutveckling som sker inom EG på detta område.

I jämställdhetslagen har nu bl.a. införts regler om sexuella trakasserier på arbetsplatsen. Jag anser det viktigt att ett aktivt arbete för att motverka sådana trakasserier kommer igång. För att förstärka det arbete som jag utgår ifrån kommer att genomföras av Jämställdhetsombudsmannen (JämO) och arbetsmarknadens parter, kommer jag att föreslå regeringen att avsätta medel för bl.a. projekt samt information och opinionsbildning i syfte att öka kunskaperna på detta område.

Förvärvsarbete och föräldraskap

En viktig förutsättning för kvinnors förvärvsarbete är att männen tar ett ökat ansvar för arbetet med hem och barn. I jämställdhetslagen finns nu regler om arbetsgivarens skyldighet att underlätta för både kvinnor och män att förena förvärvsarbete och föräldraskap. Andelen män som utnyttjar föräldraförsäkringen är fortfarande låg. Statistiken över hur föräldraförsäkringen utnyttjas är bristfällig. Riksförsäkringsverket (RFV) fick därför i september 1991 regeringens uppdrag att genomföra förändringar i statistiken. Uppdraget skall redovisas redan den 1 mars 1992. Jag utgår från att verkets redovisning bl.a. ger möjligheter att mäta även de ogifta sammanboende pappornas uttag av

försäkringen samt förslag till hur en regelbundet återkommande statistik på detta område skall kunna presenteras.

Opinionsbildning och information är viktiga inslag i arbetet för att stimulera fler män att utnyttja den unika möjlighet som den svenska föräldraförsäkringen ger till en tidig och nära kontakt med barnen. Chefen för Socialdepartementet har tidigare idag redovisat särskilda informationsinsatser för att öka pappornas uttag av föräldrapenning och föreslagit medel för detta.

Utbildning

Utbildning har stor betydelse för människors möjligheter att påverka sin egen livssituation och välja yrke. Därför har skolan och den högre utbildningen en central roll i det fortsatta arbetet för jämställdhet mellan kvinnor och män i samhället. Jämställdhet har också varit ett viktigt mål för skolpolitiken under lång tid. Utvecklings- och försöksverksamhet har pågått, inte minst med stöd från trettonde huvudtitelns reservationsanslag I 2. Särskilda jämställdhetsåtgärder. Verksamheten har bl.a. syftat till att motverka det könsbundna studie- och yrkesvalet samt att utveckla modeller för arbetsformer i skolan som på ett tydligare sätt än hittills utgår från både flickors och pojkars behov.

Mycket återstår enligt min mening att göra inom utbildningen när det gäller jämställdhet. Könsfördelningen i gymnasieskolan är alltjämt mycket sned. Undervisningens innehåll och arbetsformer präglas fortfarande av traditionellt könsrollstänkande. Genom den reformering av skolväsendet som skett, har jämställdhetsmålen tydligare uttryckts i lagstiftningen och dess förarbeten på skolområdet. Det ankommer på skolverket att följa upp och utvärdera måluppfyllelsen.

Regeringen avser senare att uppdra åt skolverket att utforma en strategi för utvärdering och utveckling av jämställdhetsfrågorna inom ungdomsskolan. Skolverket bör därvid beakta vikten av att skolan tar tillvara och vidareutvecklar pedagogiska metoder som tillmötesgår både flickors och pojkars behov samt att innehållet i undervisningen och de läromedel som används utgår från både flickors och pojkars intressen. Vidare bör beaktas hur skolan motverkar könsbundna studie- och yrkesval.

Kvinnorepresentation

Ett viktigt mål för jämställdhetspolitiken är att öka kvinnors inflytande på olika områden och nivåer i samhället. Kvinnornas andel i riksdagen har nu minskat med fyra procentenheter i förhållande till föregående mandatperiod. Det är angeläget att arbetet med att öka kvinnorepresentationen, både i direkt och indirekt valda församlingar fortsätter. De mål för andelen kvinnor i statliga styrelser och kommittéer som enligt handlingsplanen för jämställdhet skall nås inom vissa tidsperioder ligger självfallet fast.

Det är glädjande att kunna konstatera att målet om 30 procent kvinnor i de centrala statliga styrelserna som enligt handlingsplanen skulle nås år 1992, nu

redan har uppnåtts och t.o.m. överskridits. Andelen kvinnor uppgår till 31 procent. Situationen för de regionala statliga styrelserna är inte lika gynnsam, men även där har en väsentlig ökning skett i förhållande till föregående år. Andelen kvinnor i dessa uppgår nu till 26 procent, jämfört med 23 procent år 1990. En närmare redovisning av kvinnorepresentationen i statliga organ lämnas i underbilaga 12.6.

Den särskilda projektverksamhet i dessa frågor, som pågått i tre år med stöd av medel från trettonde huvudtitelsn reservationsanslag I 2. Särskilda jämställdhetsåtgärder, upphörde vid budgetårsskiftet 1991/92. Erfarenheterna från denna verksamhet är goda och projekten synes ha bidragit till att skapa förutsättningar för ett mer konkret arbete hos de nominerande organisationerna. Det är min avsikt att inom kort avsätta medel för en närmare utvärdering av de samlade insatserna på detta område. En sådan utvärdering blir ett viktigt redskap i det fortsatta arbetet för att öka kvinnorepresentationen.

Våld mot kvinnor

Att förhindra våld mot kvinnor och att skydda, stödja och hjälpa de kvinnor som utsatts för misshandel och sexuella övergrepp är en viktig jämställdhetsfråga. I propositionen om en ny jämställdhetslag, m.m. föreslogs ett flertal åtgärder som syftar till att effektivisera samhällets insatser för att motverka våld mot kvinnor. Bl.a. föreslogs att 5 milj. kr. skulle avsättas under trettonde huvudtitelns reservationsanslag I 2. Särskilda jämställdhetsåtgärder för ett regionalt/lokalt utvecklingsarbete i syfte att åstadkomma ett förbättrat samarbete i dessa frågor mellan myndigheter inom rättsväsendet, socialtjänsten samt hälso-och sjukvården. Dessa medel har ställts till socialstyrelsens (SoS) förfogande. SoS skall senast den 1 september 1992 redovisa hur medlen hittills använts. Jag kommer att föreslå regeringen att Socialstyrelsen även under budgetåret 1992/93 erhåller vissa medel för detta arbete.

Ett särskilt uppdrag har lämnats till Rikspolisstyrelsen (RPS). RPS skall i samråd med SoS, Domstolsverket (DV) och Riksåklagaren (RÅ) genomföra fortbildning av berörda yrkesgrupper på central och regional/lokal nivå inom rättsväsendet, socialtjänsten samt hälso- och sjukvården. För uppgiften har särskilda medel avsatts. Utbildningsinsatserna kommer att genomföras med början i budgetårsskiftet 1992/93.

Som ett resultat av förslag i den tidigare nämna propositionen har även RPS tagit fram skyddsutrustning i form av larm, mobiltelefoner m.m. som skall ställas till förfogande för kvinnor som lever under hot. Utrustningen kommer inom kort att finnas tillgänglig i samtliga län.

Jag vill också nämna att regeringen gett justitiekanslern (JK) i uppdrag att utvärdera bestämmelserna om olaga våldsskildring (16 kap. 10b § brottsbalken). Uppdraget skall redovisas senast den 1 juli 1992.

Chefen för Justitiedepartementetet har tidigare idag föreslagit, i enlighet med regeringsförklaringen, att en försöksverksamhet med livvakt åt kvinnor som är särskilt hotade skall komma till stånd. Medel har beräknats för detta

under andra huvudtitelns ramanslag B 5. Lokala polisorganisationen. Jag ser förslaget som en viktig komplettering av åtgärderna på detta område. Trots en omfattande lagstiftning har de mest utsatta kvinnorna hittills saknat ett tillfredsställande skydd mot hot och förföljelse.

Landets kvinnojourer och deras riksorganisation ROKS utgör ett ovärderligt stöd för kvinnor som utsatts för misshandel och olika former av sexuella övergrepp. Kvinnojourernas ideella arbete är således betydelsefullt. Till ROKS och vissa invandrarorganisationer som stöder misshandlade kvinnor utgår bl.a. ett organisationsstöd med drygt 2 milj.kr. Chefen för Socialdepartementet har tidigare idag föreslagit att ytterligare medel, 3 milj.kr., skall anvisas för stödinsatser och utvecklingsarbete i kvinnojourernas lokala arbete.

Nordiskt och internationellt arbete

Den svenska jämställdhetspolitiken möts och fortsätter att mötas av ett stort intresse från många andra länder. Svenska insatser av skilda slag i det nordiska och det internationella samarbetet kommer att krävas även framöver. Detta gäller inte minst i fråga om Sveriges jämställdhetssamarbete med Europa.

Under våren och hösten 1991 fördelades medel till ett åttiotal organisationer m.fl. för information och opinionsbildning m.m. i syfte att stimulera debatten om frågor som rör kvinnorna och EG. Ett aktivt arbete pågår nu runt om i landet för att öka kunskaperna om hur ett närmare samarbete med EG påverkar de svenska kvinnorna. Jag bedömer att det även framöver kommer att behöva avsättas medel för skilda insatser när det gäller EG.

Det framförhandlade avtalet om ett europeiskt ekonomiskt samarbetsområde, EES, som avses träda i kraft den 1 januari 1993, omfattar även jämställdhetsfrågorna. Av särskild betydelse i detta sammanhang är EGs regelverk som Sverige genom avtalet måste följa. Den nya jämställdhetslagen innehåller regler som är anpassade till vad som gäller inom EG. Det är angeläget att fortsättningsvis följa den rättsutveckling som sker inom EG på jämställdhetsområdet. EES-avtalet förväntas också skapa möjligheter för Sveriges och övriga EFTA-länders samarbete i övrigt med EG. Det gäller t.ex. de olika kommittéer och nätverk som finns på jämställdhetsområdet men också initiering av nya program m.m.

Ett ökat samarbete med övriga Europa när det gäller jämställdhetsfrågor måste också innefatta situationen för kvinnorna i Central- och Östeuropa. Det sker bl.a. inom ramen för Europarådet och dess jämställdhetskommitté. F.n. förbereds ett möte i Polen i mars 1992. Nästa jämställdhetsministermöte äger rum i Italien våren 1993 med våld mot kvinnor som huvudtema.

Även det nordiska samarbetet i jämställdhetsfrågor kommer enligt min mening att få en ökad betydelse framgent. I nordiska ministerrådets jämställdhetskommitte (ÄK-JÄM) fortsätter arbetet med att fullfölja de åtgärder som ingår i den nordiska handlingsplanen för jämställdhet fram till år 1993. Ett ar-

bete pågår även för att förbereda en ny nordisk kvinnokonferens/nordiskt Forum som skall äga rum i Finland år 1994.

Konferensen blir ett viktigt led i det nordiska förberedelsearbetet inför nästa världskvinnokonferens i FNs regi som äger rum år 1995. Beslut om platsen för denna skall fattas av FNs kvinnokommission vid dess möte i mars 1992.

Vad beträffar jämställdhetssamarbetet inom OECD vill jag nämna att Sverige har tagit initiativ till en s.k. panel under år 1992 om kvinnor, arbetsmiljö och hälsa och kommer att bistå med experthjälp i denna fråga.

E 1. Jämställdhetsombudsmannen m.m.

1990/91	Utgift	4 321 590
1991/92	Anslag	5 900 000
1991/92	Anslag exkl mervärdeskatt	5 755 716
1992/93	Förslag	6 046 000

Från anslaget betalas kostnader för jämställdhetsombudsmannen (JämO) med kansli och för jämställdhetsnämnden.

Jämställdhetsombudsmannen

JämOs uppgifter och organisation framgår av jämställdhetslagen (1991:433) och av förordningen (1991:1438) med instruktion för jämställdhetsombudsmannen.

Antalet diskrimineringsanmälningar har under budgetåret 1990/91 minskat något jämfört med året innan. Liksom tidigare har anmälningarna rört i huvudsak den offentliga sektorn. Närmare hälften av de inkomna anmälningarna gällde ifrågasatt diskriminering vid tjänstetillsättning och ca en fjärdedel lönediskriminering. I ett mål som anhängiggjordes i arbetsdomstolen (AD), träffades senare förlikning. Totalt har förlikning träffats i sex ärenden. Endast ett fåtal ärenden har under året registrerats rörande brist på aktiva åtgärder.

I fråga om aktiva åtgärder har JämO lagt tonvikt vid övergripande undersökningar inom vissa branscher samt vid informationsinsatser. Bl.a. har en undersökning om förhållandena inom advokatbranschen genomförts. Ett projekt kring jämställdhetsarbetet i Sveriges tio största företag har påbörjats. Skriften "Den svenska jämställdhetslagen i ett europeiskt perspektiv" utgavs under hösten 1990.

Liksom under senare år har JämOs målsättning i första hand varit att uppnå förlikning i de fall brott mot jämställdhetslagen har antagits föreligga. Myndigheten syftar också i sitt arbete till att förmå de fackliga organisationerna att åta sig en större andel av anmälningarna än vad som nu sker.

JämO framhåller att den nya jämställdhetslagen (1991:433) som trädde i kraft den 1 januari 1992 kommer att kräva ökade insatser och därmed ett ökat resursbehov för myndigheten. Även om JämOs direkta tillsynsbefogenheter

inskränks genom kollektivavtal måste myndigheten agera kraftfullt över ett obegränsat verksamhetsfält. Medel bör tillföras för ökade informationsinsatser samt för ytterligare en tjänst för handläggning av diskrimineringsärenden. JämO yrkar också ökade medel för ADB-utrustning, personalutbildning m.m. samt att huvudförslaget inte tillämpas.

	1991/92 exkl mervärdeskatt	Beräknad ändring 92/93
		Föredraganden
Personal	**9**	–
Anslag		
Förvaltningskostnader	5 154 716	+ 253 284
(därav lönekostnader)	3 065 000	(+147 600)
Lokalkostnader	601 000	+37 000
	5 755 716	**+290 284**

Jämställdhetsnämnden

Jämställdhetsnämndens uppgifter framgår av jämställdhetslagen (1991:433) och av förordningen (1991:1437) med instruktion för jämställdhetsnämnden.

Nämnden resursbehov torde enligt JämO inte komma att öka jämfört med anslaget för innevarande budgetår. JämO beräknar nämndens kostnader till 200 000 kr. för budgetåret 1992/93.

Föredragandens överväganden

Det sammanlagda medelsbehovet för JämO och jämställdhetsnämnden för budgetåret 1992/93 beräknar jag till 6 046 000 kr. Av detta belopp utgör 5 846 000 kr. kostnader för JämO, varav 3 212 600 kr. avser löner. Jag har i min beräkning tagit hänsyn till att JämO erhöll väsentligt utökat anslag för budgetåret 1991/92. Effekterna för JämOs arbete av den nya jämställdhetslag som trädde i kraft den 1 januari 1992 kan närmare iakttas först efter ytterligare något år. Myndigheten omfattas fr.o.m. budgetåret 1993/94 av systemet med treårig budgetering, inför vilket en fördjupad prövning av JämOs medelsbehov kommer att ske.

Jag har emellertid, med hänsyn till de konsekvenser eventuella besparingar skulle få för en myndighet av JämOs storlek, beräknat medel för budgetåret 1992/93 utan tillämpning av huvudförslaget. Jag har även tagit hänsyn till under året inträffade merkostnader för löner samt till de faktiska lokalkostnaderna. För jämställdhetsnämnden har jag beräknat medel utifrån ett oförändrat resursbehov.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Jämställdhetsombudsmannen m.m.* för budgetåret 1992/93 anvisa ett förslagsanslag på 6 046 000 kr.

E 2. Särskilda jämställdhetsåtgärder

1990/91	Utgift	12 854 000	Reservation[1]	11 282 959
1991/92	Anslag	13 369 000		
1991/92	Anslag exkl.mervärdeskatt	13 323 000		
1992/93	Förslag	10 556 000		

[1]Exkl. mervärdeskatt

Från anslaget betalas kostnader för särskilda åtgärder som syftar till att främja jämställdhet mellan kvinnor och män.

Den speciella satsningen på projekt för ökad kvinnorepresentation i statliga organ upphörde den 1 juli 1991 varför anslaget minskats med 3 milj.kr.

Under budgetåret 90/91 och andra halvåret 1991 har medel beviljats till projekt m.m., bl.a. för att motverka våld mot kvinnor, för att öka kunskapen om kvinnor och den europeiska gemenskapen och för att pröva vägar att öka medvetenheten om jämställdhetsfrågor i förskollärar- och fritidspedagogutbildningen.

För budgetåret 1992/93 bör inriktningen vara att genom ett utvecklings- och förändringsarbete få fram sådana kunskaper och erfarenheter som kan ses som strategiska för att främst förbättra kvinnornas villkor i arbetslivet och på andra områden i samhället.

För projektverksamhet som syftar till att förbättra kvinnors villkor på arbetsmarknaden m.m. beräknar jag 10 556 000 kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Särskilda jämställdhetsåtgärder* för budgetåret 1992/93 anvisa ett reservationsanslag på 10 556 000 kr.

Sammanfattning av betänkandet (SOU 1991:71) Teaterns kostnadsutveckling 1975 - 1990 med särskilda studier av Operan, Dramaten och Riksteatern

Utredningen har gjort följande sammanfattning av betänkandet.

I första avsnittet av *kapitel 1* (Utredningens arbete) återges utredningsdirektiven. Utredningen som antagit namnet teaterkostnadsutredningen (TKU) skall enligt direktiven redovisa och analysera vilka faktorer som påverkat och påverkar kostnadsutvecklingen inom teaterområdet och jämföra denna med den allmänna kostnadsutvecklingen i samhället i övrigt. Utredningen skall vidare belysa hur de totala ekonomiska resurserna utnyttjas i teatrarnas verksamhet. Produktivitetsutvecklingen vid teatrarna skall belysas. TKU skall också göra jämförelser med några andra länder vad gäller kostnadsutvecklingen för olika typer av teaterverksamhet.

Översynen bör i första hand inriktas på de teaterinstitutioner för vilka staten har huvudansvaret - Operan, Dramaten och Riksteatern.

Vidare bör i arbetet ingå en analys av vilken verksamhetsform som är lämplig för Operan och Dramaten med hänsyn till verksamhetens karaktär eller av ekonomiska skäl.

TKU har valt att beskriva kostnadsutvecklingen under perioden 1975/76-1989/90, dvs. i stort sett tiden efter det kulturpolitiska beslut riksdagen fattade år 1974. TKU:s beskrivning av kostnadsutvecklingen i stort inom teaterområdet grundar sig i första hand på uppgifter sammanställda av statens kulturråd, medan den mer ingående beskrivningen av kostnadsutvecklingen vid Operan, Dramaten och Riksteatern baseras på årsredovisningar och underlag som TKU erhållit direkt från resp. institution.

För att en jämförelse av kostnadsutvecklingen inom teaterområdet med utvecklingen inom samhället i stort skall kunna ske har ett särskilt teaterkostnadsindex (TKI) utarbetats. TKI beaktar bl.a. den personalintensiva verksamheten inom teaterområdet och ger en bild av en tänkt "normalteaters" kostnadsutveckling. TKI har ställts i relation till konsumentprisindex (KPI).

För att vid redovisningen av Operan, Dramaten och Riksteatern utjämna variationer mellan skilda verksamhetsår samt för att tydligare åskådliggöra utvecklingstendenser har en del av analysen baserats på medelvärden för treårsperioder.

Kapitel 2 (Teaterområdet - en bakgrundsbeskrivning) inleds med en översiktlig beskrivning av landets teaterinstitutioner och fria teatergrupper. Statens roll enligt riksdagens kulturpolitiska beslut 1974 berörs och innebörden i den statliga kulturpolitiken för Operan, Dramaten och Riksteatern anges.

Teaterlivets utbyggnad och decentralisering sedan 1940-talet beskrivs i korthet. Tillkomsten av nya länsteatrar samt de fria gruppernas expansion är viktiga led i denna utveckling. På grundval av tillgänglig teaterstatistik beskrivs utvecklingen av institutionsteatrarnas och de fria gruppernas antal uppsättningar och föreställningar. En expansion har skett bland regionala institutionsteatrar och fria grupper. Antalet föreställningar vid teatrar under regionalt huvudmannaskap har ökat från ca 6 300 till ca 8 300 mellan 1975/76 och 1989/90.

Det totala besöksantalet för institutionsteatrarna har sedan år 1975 minskat från ca 3 milj. till ca 2,2 milj. besök 1989/90. En kort redovisning av utvecklingen av teaterintresset och teatervanorna ges. Dessa antas bl.a. ha påverkats av mediautvecklingen.

Antalet anställda inom teaterområdet i form av årsverken har ökat från ca 3 000 år 1975 till ca 3 800 årsverken år 1990. Trots detta har arbetslösheten inom teaterområdet ökat.

Utredningen berör några faktorer som påverkat teatrarnas arbete sedan 1970-talet såsom den tekniska utvecklingen, förlängda repetitionstider samt internationalisering inom musikteater. Avslutningsvis konstaterar TKU att perioden 1975-1990 varit en dynamisk tid i svenskt teaterliv. Institutioner och fria grupper arbetar under andra villkor nu än för 15 år sedan. Förändringarna har sannolikt haft konsekvenser för kostnadsutvecklingen även om de kan vara svåra att precisera i ekonomiska termer.

Kapitel 3 (Teaterns personal och vissa arbetsrättsliga förhållanden) innehåller en redovisning av teaterns olika personalgrupper, hur de är organiserade och vilka lagar och avtal, anställningsformer och arbetstider som gäller. Avtalen illustrerar teaterns komplexa organisation, vilken ställer stora krav på planering om resurserna skall kunna utnyttjas effektivt. TKU ifrågasätter om inte Operans lokala avtal bör tidsbegränsas och kopplas till riksavtalen. I anslutning till diskussionen om personalutnyttjandet rekommenderar TKU arbetsmarknadens parter att se över den avtalsenliga rätten för konstnärlig personal till tre års tjänstledighet, eftersom huvudmotivet för denna regels tillkomst - TV-ensemblen - inte längre är aktuellt.

Den minskande personalrörligheten inom teaterområdet har under utredningstiden tagits upp bl.a. av olika teaterchefer. TKU rekommenderar en förstärkning av teatrarnas personaladministrativa resurser med hänsyn till att enskilda institutioner kan ha svårt att tillgodose behovet av att omplacera personal.

I *kapitel 4* (Teatrarnas kostnader) går TKU igenom institutionsteatrarnas kostnader som indelas i personalkostnader, lokalkostnader och övriga kostnader. Personalkostnader (löner och sociala avgifter) utgör ca 70 %. TKU belyser lönekostnadsutvecklingen enligt olika metoder. I kapitlet redovisas avtalsenliga minimilöner, löneutveckling för "identiska individer" samt utvecklingen av den faktiska månadslönekostnaden. Löneutvecklingen inom teaterområdet har enligt TKU inte varit speciellt snabb, inte heller kan lönenivåerna anses anmärkningsvärt höga. De so-

ciala avgifternas andel av personalkostnaderna har emellertid ökat avsevärt sedan år 1975 och beräknat på lönekostnaden har dessa avgifter stigit från 34 till 49,5 %.

TKU har låtit redovisa de kostnadshöjningar till följd av lagar och avtal som skett sedan år 1974. Det gäller inte minst arbetstidsförkortningar som påverkat personalbehovet vid teatrarna. En redogörelse för dessa förändringar av lagar och avtal, vilka avsevärt kan påverka teatrarnas personalbehov och därmed kostnader, lämnas i bilaga 4.

Teatrarnas lokalkostnader varierar från institution till institution bl.a. beroende på vilka principer för hyressättning som tilllämpas av huvudmannen. Någon samlad bild av teatrarnas lokalsituation kan inte ges. En studie vid Högskolan i Luleå visar att det finns eftersatta arbetsmiljöer på svenska teatrar.

Till teatrarnas övriga kostnader räknas kostnader för dekor och rekvisita, information/marknadsföring, köpta tjänster, resekostnader m.m. TKU har noterat att denna kostnadskategori ökat relativt kraftigt hos teatrarna.

Utvecklingen av lönekostnader och sociala avgifter samt övriga personalkostnadsökningar till följd av lagar och avtal har TKU låtit sammanväga till ett personalkostnadsindex för teaterområdet. Utifrån detta index för personalkostnader har jämte lokalkostnader och övriga kostnader (vilka antas följa konsumentprisindex KPI) ett särskilt teaterkostnadsindex (TKI) konstruerats. Mellan år 1975 och år 1989 har TKI ökat från 100 till 341 enheter medan KPI ökat från 100 till 310.

Institutionsteatrarnas intäkter redovisas i *kapitel 5* (Teatrarnas intäkter). Den största delen av intäkterna utgörs av bidrag från stat, landsting eller primärkommuner. Verksamhetsåret 1989/90 uppgick det samlade offentliga stödet (summan stats-, primärkommunala och landstingsbidrag) till teaterinstitutioner till 1,2 miljarder kr. Därav gick ca 700 milj.kr. till regionala/lokala teaterinstitutioner. Till detta sistnämnda belopp bidrog staten med 211 milj.kr., primärkommuner med 365 milj.kr. och landsting med 113 milj.kr. De offentliga bidragens andel av finansieringen ligger i genomsnitt på ca 84 % för institutionsteatrarna.

Sedan år 1975 har kommuners och landstings sammanlagda andel av finansieringen ökat från ca 25 till ca 35 % medan statens andel har minskat från drygt 60 % till ca 50 %.

En viss ökning av biljettintäkter samt övriga intäkter (där bl.a. räntor ingår), har skett under 1980-talet. I fast pris har institutionsteatrarnas biljettintäkter ökat med drygt 40 % under 1980-talet. - En anledning till ökade biljettintäkter är den jämförelsevis stora höjning av biljettpriserna som skett vid flera institutionsteatrar under senare delen av 1980-talet.

I kapitlet redovisas principer för statsbidrag till institutionsteatrarna. För Operan, Dramaten och Riksteatern har det sedan år 1986 gällande statsbidragssystemet medfört att ränteinkomster fått ökad betydelse.

Kostnaderna för information och marknadsföring har ökat för teatrarna. De är dock svåra att precisera. En hårdnande konkurrens om

publiken torde vara en orsak till att teatrarna ökat sina insatser för marknadsföring.

Sponsringen har för teaterområdet som helhet varit obetydlig, och enligt TKU:s bedömning kommer den inte att få ökad betydelse inom överskådlig tid.

I *kapitlen 6, 7, och 8* går TKU igenom kostnadsutvecklingen för vardera *Operan, Dramaten och Riksteatern*. Varje kapitel inleds med en kort historik samt en beskrivning av organisation och uppgifter. Därefter redovisas för resp. institution utveckling av verksamhet, personal, kostnader samt intäkter. Denna redovisning åtföljs av en analys av verksamheten i relation till kostnader, intäkter samt årsverken.

Operans utveckling är komplicerad att analysera till följd av den under 1970- och 1980-talen genomförda etappvisa ombyggnaden av operahuset, vilken påverkar föreställnings- och besöksstatistik. Vidare har statsbidragen och ränteinkomsterna starkt påverkats av uppbyggnad och avveckling av de s.k. fonderna. Operan har också i början av 1980-talet förändrat personalredovisningen, varför personalutvecklingen inte kan redodvisas för hela perioden.

En helhetsbedömning för perioden mellan 1975 och 1989 visar att Operan under denna period koncentrerat verksamheten till föreställningar på stora scenen i Stockholm. Övriga föreställningar vari inbegrips turnéföreställningar har minskat i antal.

Besöksantalet håller i stort sett en jämn nivå och rör sig mellan 230 000 och 290 000 besök per år.

Personalkostnaderna har i stort sett ökat i samma takt som TKI. Antalet årsverken visar små förändringar under 1980-talet, dock skedde en minskning av den konstnärliga personalen 1989/90. Det totala antalet årsverken 1989/90 var 674.

Operans lokalkostnader har stigit, främst till följd av en förbättrad lokalstandard och ökade lokalytor (bl.a. en permanent repetitionsscen). Kategorin övriga kostnader har ökat jämförelsevis mer än personal- och lokalkostnaderna.

Till följd av ökade ränteinkomster samt biljettprishöjningar har Operans egenfinansiering ökat. Statsanslagets realvärde har minskat, trots en avsevärd höjning mellan 1988/89 och 1989/90.

TKU anser att Operan, för att ytterligare kunna höja produktiviteten, borde ha tillgång till ytterligare en fast scen. TKU förordar att Operan i framtiden bör få tillgång till Södra Teatern som sin andrascen. Detta skulle även enligt TKU kunna bli konstnärligt vitaliserande för Operan.

Den genomsnittliga kostnaden per föreställning i Operans regi är av storleksordningen 600 000–700 000 kr. Genomsnittskostnaden per besök rör sig kring 900–1 000 kr.

Dramatens verksamhet har - efter en nedgång i verksamheten i början av 1980-talet - under senare delen av 1980-talet expanderat kraftigt vad gäller föreställningar och besök. Antalet besök ökade från 215 000 år 1984/85 till 354 000 år 1989/90. Expansionen har gällt såväl stora scenen som övriga scener. Antalet uppsättningar har samtidigt minskat, vil-

ket visar att föreställningarna ges i längre serier. Personalens storlek har varit oförändrad ca 370 årsverken sedan 1975/76 men under senare delen av 1980-talet har den konstnärliga personalen ökat och den tekniska personalen minskat. De reala personalkostnaderna har samtidigt ökat, liksom de övriga kostnaderna.

Till följd av avsevärt höjda biljettpriser och ökat besöksantal, har biljettintäkterna ökat. Denna ökning är ungefär lika stor som ökningen av de övriga kostnaderna. Dramatens egenfinansiering har ökat och teatern har blivit mera publikberoende.

Eftersom teatern har blivit mera beroende av egenintäkter har sårbarheten för tillfälliga intäktsbortfall ökat.

Dramatens lokaler har under perioden utökats och förbättrats.

Det statliga anslaget har mellan 1975/76 och 1989/90 ökat lika mycket som TKI.

Det ökade utbudet och den stora publiktillströmningen under senare delen av 1980-talet har resulterat i att genomsnittskostnaden per föreställning i fast pris fallit från 135 000 kr. till 117 000 kr. Motsvarande kostnadsutveckling per besök har inneburit en minskning från 473 kr. till 429 kr.

Riksteaterns verksamhet kan delas in i föreställningsverksamhet och teaterfrämjande verksamhet. Inom ramen för föreställningsverksamheten har Riksteatern särskilda uppdrag, bl.a. ansvar för Cullbergbaletten, Tyst Teater och finskspråkig teaterverksamhet. Analysen av Riksteatern kompliceras bl.a. av den regionalisering av teaterensembler pågått fram till och med 1983/84 samt olika uppdrag som tillkommit under perioden. Till följd av regionaliseringen har statsanslaget minskat medan nytillkommande uppdrag medfört en ökning av anslaget.

Riksteaterns totala antal centralt producerade och förmedlade uppsättningar och föreställningar har minskat sedan 1975/76. Under de första åren av perioden var antalet föreställningar (exklusive regionala ensembler) ca 2 700 per år medan de under de senaste åren varit ca 1 900. Minskningen gäller lyriska föreställningar, balett och skolteaterföreställningar medan antalet dramatiska föreställningar ökat. Även antalet besök har minskat från ca 650 000 besök per år under de första åren av perioden till ca 370 000 besök under de senaste åren. Det genomsnittliga antalet besök per föreställning har som helhet minskat från ca 250 till ca 200). Dock har antalet besök per föreställning för lyrisk verksamhet och balett ökat.

Riksteaterns totala kostnader har i relation till TKI minskat med 2 % sedan 1984/85. Personalkostnaderna har under samma period hållits tämligen konstanta, medan antalet årsverken har minskat med 7 %. Avsevärda kostnadsökningar kan noteras för hotell och traktamenten, till följd av bl.a. ändrade traktamentesbestämmelser. Ökade lokalkostnader sammanhänger med flyttningen år 1988 till nya och ändamålsenliga lokaler i Hallunda, Botkyrka kommun.

Riksteaterns genomsnittliga löneläge är i nivå med Dramatens.

Riksteatern har kraftigt höjt sina gager (dvs. försäljningspriset för föreställningarna). Den genomsnittliga höjningen sedan 1975/76 uppstår till 325 %. Trots detta har gageintäkternas värde minskat till följd av minskat antal föreställningar.

TKU har ställt Riksteaterns turnékostnader i relation till motsvarande kostnader för vissa länsteatrar samt för Operan och Dramaten. Undersökningen är grundad på enstaka produktioner och mäter kostnad per medverkande person och föreställning. Länsteatrarna varierar sinsemellan men deras kostnadsläge ligger som helhet under Riksteaterns. Förklaringen till Riksteaterns högre kostnadsläge är längre turnéer vilka medför större kostnader för bl.a. resor, hotell och traktamenten.

När Riksteaterns kostnader relateras till föreställningar och besök konstateras en avsevärd ökning av styckkostnaderna. Den genomsnittliga kostnaden per föreställning har fördubblats under perioden, från ca 50 000 till ca 100 000 kr. Även den genomsnittliga kostnaden per besök har fördubblats, från 250 kr. till drygt 500 kr. Bidragande orsaker till detta är tillkomna bestämmelser i olika lagar och avtal som fördyrat personalutnyttjandet. Turnéverksamhet drabbas hårdare av sådana kostnadsökningar än övrig teater. En genomgång av olika faktorer som påverkat kostnaderna finns i bilaga till kapitlet.

TKU anser att Riksteaterns kostnadsutveckling inger bekymmer bl.a. därför att det genomsnittliga antalet besök per föreställning samtidigt har minskat. Vidare anser TKU att Riksteaterns och regionteatrarnas olika roller och ansvarsfördelningen dem emellan bör ses över.

Kapitel 9 behandlar fria teatergruppers kostnadsutveckling mellan 1982/83 och 1989/90. Kapitlet är ett sammandrag av uppgifter i den rapport om fria grupper som TKU låtit sammanställa. Rapporten finns i en bilaga till betänkandet. Analysen i rapporten omfattar det 50-tal fria grupper som erhåller statligt verksamhetsbidrag. Vidare görs en fördjupad kostnadsanalys av sju av dessa grupper. Studien visar på en klar expansion av verksamheten i form av uppsättningar och föreställningar. Antalet uppsättningar har ökat från 181 till 219 och antalet föreställningar har ökat från 5 567 till 8 257. Besöksantalet har varierat under perioden med 713 000 besök 1982/83 och 821 000 besök 1989/90. Antalet sysselsatta i form av årsverken har gått upp från 480 till 606. En kraftig lönekostnadsökning kan konstateras. I fast pris har lönekostnaden per anställd ökat från 99 000 till 144 000 kr. per år. Löneläget är dock fortfarande betydligt lägre än vid institutionsteatern. En mycket kraftig ökning gäller också kostnader för information/ marknadsföring, vilka i fast pris har tredubblats. De fria teatergrupperna har en mycket högre egenfinansiering än institutionsteatrarna - deras samlade spel- och övriga intäkter var 1989/90 över 40 % av de totala intäkterna. Statsbidraget (via kulturrådet) har minskat i relativ betydelse trots en real ökning med 62 % sedan 1982/83. Den relativa betydelsen av bidragen från kommuner, landsting samt AMS har ökat. Även den genomsnittliga föreställnings- /biljettintäkten per besök har ökat sedan 1982/83.

Kostnads- och intäktsutvecklingen pekar mot en svår framtida ekonomisk situation för flera grupper.

I *kapitel 10* (Kostnads- och produktivitetsutveckling) beskriver TKU grundläggande eknomiska teorier, framför allt av W. Baumol, rörande faktorer som påverkar teatrarnas kostnadsutveckling. Enligt Baumol utvecklas kostnaderna för teaterproduktion med nödvändighet snabbare än kostnaderna för annan produktion, främst på grund av att teaterområdet inte kan tillgodogöra sig rationaliseringsvinster som sker i samhället i övrigt. En klassisk teaterföreställning kräver idag samma tid och samma antal medverkande som för hundra år sedan.

TKU tar vidare upp två studier om produktivitetsutveckling inom teatersektorn. Båda dessa studier visar på en minskande produktivitet, vilken dock inte är större än vad som gäller för en stor del av samhällets övriga tjänsteproduktion. För Operan och Dramaten är resultatet klart bättre - endast en liten minskning av produktiviteten - än för gruppen institutionsteatrar som helhet.

TKU:s bedömningar i *kapitel 11* (Verksamhetsform för Operan och Dramaten m.m.) grundar sig på en studie angående verksamhetsformer för teaterinstitutioner som gjorts av direktör Klas Holming, Teatrarnas Riksförbund. Studien som innehåller en genomgång av olika företagformer, visar enligt TKU att aktiebolagsformen är den lämpligaste för teatrar som Operan och Dramaten. Av de frågor som studien i övrigt behandlar tar TKU upp frågorna om utseendet av verkställande direktör och aktiekapital. TKU pekar på vissa nackdelar med att teaterchefen (som vid Operan och Dramaten tillika är VD) utses av regeringen.

TKU anser vidare att Operan och Dramaten f.n. inte har tillräckliga reserver genom eget kapital för att möta tillfälliga underskott i den löpande verksamheten. Frågan om aktiekapital och struktur i övrigt på det egna kapitalet bör enligt TKU:s mening för Operans och Dramatens del bli föremål för översyn. Ett uppdrag att till regeringen inkomma med förslag i dessa frågor bör lämnas till resp. bolags styrelse.

I *kapitel 12* (Teatrars samarbete med radio/TV) relaterar TKU inledningsvis de konstnärliga, kulturpolitiska och ekonomiska frågor som sammanhänger med överföringar av teaterföreställningar. TKU ger några kostnadsexempel från gjorda överföringar samt presenterar vidare en översikt över de överföringar som skett under de senaste åren från Operan, Dramaten m.fl. teatrar. TKU konstaterar att åtskilliga överföringar till TV skett, vilket med hänsyn till de ekonomiska förutsättningarna kan betecknas som tillfredsställande. Det är enligt TKU önskvärt att samarbetet mellan Operan och Dramaten å ena sidan samt TV å andra sidan även framdelses kan bedrivas i minst samma omfattning som för närvarande.

Teaterkostnadsutveckling i några andra länder berör TKU i *kapitel 13*. I detta kapitel har TKU sammanställt vissa uppgifter från Tyskland, Storbritannien, Danmark och Norge. Materialet som är tämligen heterogent innefattar såväl vissa uppgifter från enskilda teatrar som mera översiktlig information om utvecklingen, framför allt i Tyskland.

Tyskland, Danmark och Norge har finansieringssystem som har stora likheter med Sverige medan Storbritannien skiljer sig från dessa länder genom en väsentligt högre egenfinansiering.

Liksom i Sverige har relativt kraftiga biljettprishöjningar skett vid teatrar utomlands under senare år. En viss minskning i besöksantalet kan konstateras vid de tyska teatrarna sedan år 1975.

Arbetsmarknaden för skådespelare är besvärlig i Tyskland och England. Anställningstryggheten i dessa länder är sämre än i Sverige. Inget av de studerade länderna har under de senaste åren gjort grundläggande förändringar av huvudprinciperna för samhällsstöd till teaterlivet.

I *kapitel 14* (TKU:s slutsatser) inleder TKU med att erinra om att utredningsuppdraget huvudsakligen innebär att redovisa och analysera kostnadsutvecklingen, och att det inte i uppdraget ingår att lämna förslag om hur stort det statliga stödet framdeles bör vara till hela teaterområdet eller till enskilda teatrar. Vidare framhåller TKU att utredningen i huvudsak varit begränsad till att ta upp faktorer som kan mätas och jämföras, medan de konstnärliga frågorna endast kunna beröras mera i diskussionsform.

TKU konstaterar att det teaterkostnadsindex som utredningen tagit fram ger vid handen att kostnaderna för teaterverksamhet stigit snabbare än kostnaderna i samhället i övrigt. Detta beror inte på någon särskilt snabb löneutveckling eller högt löneläge inom teaterområdet. Däremot har de sociala avgifterna ökat. Vidare har kostnadsökningar till följd av bl.a. ändrade arbetstidsbestämmelser haft betydelse. Den huvudsakliga förklaringen till den relativt stora kostnadsökningen är emellertid att teaterproduktion är mycket personalintensiv med begränsade möjligheter till rationaliseringar. TKU:s analyser bekräftar de teorier om kostnadsutvecklingen på teaterområdet som framlagts inom den ekonomiska vetenskapen.

Teatrarnas huvudmän bör enligt TKU utforma stödet till verksamheten så, att teaterledningarna får långsiktigt stabila förutsättningar att fullgöra det kulturpolitiska uppdrag som anförtrotts dem.

Enligt de studier av produktivitetsutveckling inom teaterområdet som TKU haft tillgång till, visar Operan och Dramaten ett klart bättre resultat än gruppen institutionsteatrar. För Riksteatern har produktivitetsutvecklingen varit sämre.

De beräkningar av genomsnittligt bidrag per föreställning och besök som TKU gjort beträffande Operans och Dramatens verksamhet visar att den offentliga subventionen enligt utredningens uppfattning ligger på en rimlig nivå med hänsyn till givna villkor som antalet scener och publikplatser.

För Operans del skulle tillgång till en större andrascen verka produktivitetshöjande och säkerligen från konstnärlig synpunkt vara vitaliserande. TKU förordar att Operan i framtiden bör få tillgång till Södra Teatern som sin andrascen.

TKU konstaterar att institutionsteatrarnas reala biljettinkomster ökat med 60 % mellan åren 1975 och 1990. Den nivå på finansieringen ge-

nom biljettintäkter som nu uppnåtts (8 % för Operan och 16 % för Dramaten) är enligt TKU:s uppfattning skälig. Fortsatta biljettprishöjningar bör ske i takt med den allmänna prisnivåns utveckling. TKU bedömer att sponsorintäkter i framtiden inte i någon nämnvärd grad kommer att bidra till de samhällsstödda teatrarnas finansiering.

En ökad egenfinansiering genom biljettintäkter gör nationalscenerna mer publikberoende, vilket TKU i huvudsak bedömer som positivt. Detta ökar dock sårbarheten för tillfälliga intäktsbortfall, såvida teatern inte har tillräckliga ekonomiska reserver. Bl.a. mot denna bakgrund förordar TKU att det egna kapitalet i de båda teaterbolagen bör förstärkas.

En beräkning av statsbidraget per föreställning och besök visar för Operans del att statsbidraget per föreställning under perioden varit av storleksordningen 500 000-600 000 kr. medan statsbidraget per besök varit mellan 750 och 900 kr. För Dramaten är statsbidraget per föreställning ca 85 000 kr. och per besök ca 300 kr. TKU anser att detta är en rimlig subventionsnivå med hänsyn till kostnadsläge och möjligheter till finansiering genom egenintäkter.

För Riksteaterns del har i fast pris kostnaderna per föreställning liksom statsbidraget per föreställning och besök fördubblats under perioden. Statsbidraget per föreställning är nu av storleksordningen 80 000 kr. och statsbidraget per besök ligger nu på nivån 400 kr. Enligt TKU:s mening inger denna utveckling bekymmer och den bör föranleda att Riksteaterns verksamhet och samspelet mellan teatern och länsteatrarna blir föremål för ytterligare översyn.

De fria teatergruppernas kostnadsutveckling har för perioden 1982/83-1989/90 varit väsentligt snabbare än institutionsteatrarnas. Framför allt har kostnader för personal och marknadsföring ökat. Den ekonomiska situationen är för flera grupper mycket allvarlig, trots att stora reala bidragshöjningar skett under perioden. Uppgiften att föreslå åtgärder med anledning av denna situation ankommer enligt TKU på kulturrådet.

Förteckning över remissinstanser och sammanställning av remissyttranden över betänkandet (SOU 1991:71) Teaterns kostnadsutveckling 1975 - 1990 med särskilda studier av Operan, Dramaten och Riksteatern

Remissinstanser

Efter remiss har yttranden över betänkandet (SOU 1991:71) Teaterns kostnadsutveckling 1975 - 1990 avgetts av statskonstoret, riksrevisionsverket (RRV), byggnadsstyrelsen, statistiska centralbyrån (SCB), statens kulturråd, Operan, Dramatiska teatern, Svenska riksteatern, Teatrarnas riksförbund (TR), Teatercentrum, Svenska teaterförbundet, Sveriges Radio AB, Konstnärliga och litterära yrkesutövares riksförbund (Klys) och Svenska musikerförbundet.

1. Övergripande synpunkter

Flertalet remissinstanser framhåller att utredningen presenterat en god kartläggning och översyn vad beträffar kostnaderna för att bedriva teaterverksamhet och därmed sammanhörande problem. *RRV* är i huvudsak positiv till utredningens förslag. *Statens kulturråd* konstaterar att det är första gången som ett så komplett faktaunderlag ställs till förfogande inom teaterområdet och att det kommer att vara av stor betydelse när det gäller analysen av teatrarnas ekonomiska situation. *Statskontoret* finner det emellertid vara en brist att utredningen inte närmare analyserat systemet för statsbidragsberäkningar när det gäller nationalscenerna och konsekvenser av detta för verksamhetsplaneringen och för verksamhetens effektivitet.

2. Teaterkostnadsindex

RRV, Operan, Dramatiska teatern, Svenska riksteatern och *Teatrarnas riksförbund* tillstyrker förslaget att kulturrådet och Teatrarnas riksförbund ansvarar för den vidare utvecklingen av det teaterkostnadsindex som utredningen konstruerat. *Kulturrådet* anser att teaterkostnadsindex innebär förbättrade möjligheter att beräkna kostnadsutveckling/bidragsbehov för de statsfinansierade teatrarna. vid oförändrad verksamhetsnivå. *Svenska teaterförbundet* anser att indexet trots brister är ett viktigt bidrag för bedömningen av kostnadsutvecklingen på teaterområdet. Kulturrådet, TR och teaterförbundet bör i samarbete ansvara för att teaterkostnadsindexet vidareutvecklas. *SCB* framhåller att den konstruktion av teaterkostnadsindex som utredningen tagit fram inte är lämplig som regulator för statsbidrag eftersom indexet när det gäller personalkostnader endast tar hänsyn till lönekostnader inom teaterområdet. På så sätt kan indexet

verka automatiskt pris- och kostnadshöjande. Lönedelen bör således knytas till en bredare bas. SCB erbjuder sig att delta i en vidareutveckling av ett teaterkostnadsindex.

3. Verksamhetsform för Operan och Dramatiska teatern

Alla remissinstanser som yttrat sig i frågan inklusive Operan och Dramatiska teatern bedömer att aktiebolagsformen är den mest ändamålsenliga för Operan och Dramatiska teatern. *Statskontoret* och *RRV* påpekar att styrelsen bör få utse teaterchefen såsom är fallet i andra aktiebolag. Enligt *Operan* bör teaterchefen/verkställande direktören även i framtiden utses av regeringen.

4. Aktiekapital — resultatutjämningsfond vid Operan, Dramatiska teatern och Svenska riksteatern

När det gäller aktiekapitalets storlek för Operan och Dramatiska teatern instämmer *statskontoret, RRV, statens kulturråd* och *Dramatiska teatern* i utredningens förslag om att en översyn bör göras. Operan redovisar i sitt remissvar att en sådan översyn redan gjorts av Operan och att ett aktiekapital i storleksordningen 20 milj.kr. erfordras. *Svenska riksteatern* framhåller att en översyn också måste omfatta Riksteaterns behov av rörelsekapital. Denna synpunkt stöds av *Svenska teaterförbundet.*

5. Riksteaterns och regionteatrarnas olika roller och ansvarsfördelningen mellan dem

Utredningens förslag om att se över rollfördelningen mellan Riksteatern och regionteatrarna stöds av *statens kulturråd* som förutsätter att direktiven till denna översyn tar fasta på publikens och arrangörsnätets rättmätiga krav på att få del av kvalitativ teater i hela landet. *Svenska riksteatern* instämmer också i utredningens slutsats om en översyn. Riksteatern framhåller att det 90-talsprogram för Riksteaterns verksamhet, som utarbetats inför Riksteaterns kongress, syftar till en vidareutveckling av Riksteatern som arrangörsorganisation och en koncentration av teaterproduktionen till områden där Riksteaterns insatser i dag är speciellt nödvändiga såsom musikteater, dans, barn- och ungdomsteater, en svensk folkteater med inriktning på nya grupper samt glesbygdsteater. *Operan* framhåller att översynen framför allt bör avse Riksteaterns insatser för musikteater och dans samt samverkan med landets sex statsunderstödda musikteatrar liksom med länsteatrarna. Även *RRV* och *TR* stöder förslaget om en översyn. *Svenska teaterförbundet* vill framhålla den banbrytande betydelse som Riksteatern har haft för svensk teater och att Riksteatern ånyo står inför ett nytt utvecklingsskede. Detta bör vara det viktigaste skälet till att teaterns verksamhet måste få en noggrann och mångsidig prövning.

Enligt *statskontorets* mening bör Riksteatern återgå till sin ursprungliga funktion nämligen att bedriva förmedling av teater i landet.

6. Operans utnyttjande av Södra teatern

Statens kulturråd delar utredningens uppfattning om behovet av en andrascen för Operan. Med anledning av att Operahögskolan också har behov av en scen anser kulturrådet att man i första hand bör undersöka om en samordning är möjlig av behoven och resurserna hos Operan och Operahögskolan när det gäller utnyttjandet av Södra teatern. *Operan* framhåller att Operan i dag inte har ekonomiska resurser att använda Södra teatern på årsbasis och pekar på att Operan tidigare påpekat Operahögskolans behov av tillgång till en professionell scen. En tänkbar lösning vore att ställa Södra teatern och dess resurser under Operans administration. Efter Operans årliga planering skulle resterande utnyttjandetid kunna erbjudas andra intressenter. *Riksteatern* föreslår att en ny huvudman för Södra teatern bildas, exempelvis en stiftelse med Riksteatern, Operan och Dramaten som stiftare, varvid ansvaret för verksamheten skulle breddas. Operan skulle beredas möjligheter att utnyttja Södra teatern som annexscen utan att därmed ta ansvar för övrig verksamhet som kan rymmas på Södra teatern. Gästspelverksamhet och samproduktioner med olika fria gruppr skulle kunna bibehållas. *TR* delar uppfattningen att Operan har behov av ytterligare en scen och anser att det bör ankomma på cheferna för Operan och Riksteatern att lägga fram förslag om de närmare förutsättningarna för ett överförande av Södra teatern till Operan.

Svenska teaterförbundet anser det angeläget att Operan får en andra scen och att Södra teatern bibehålls som gästspelsscen. Operans lokalproblem måste därför lösas på annat sätt än vad utredningen föreslår.

7. Övriga frågor

Beträffande TV och radioutsändningar finner *statskontoret* att frågan om ett bättre samarbete mellan Operan/Dramaten och TV/radio bör uppmärksammas utifrån två perspektiv — ett regionalpolitiskt och ett produktivitetsperspektiv. TR delar utredningens uppfattning att ett utökat samarbete med radio och TV borde komma till stånd och anser att frågan kan få stor betydelse i nuvarande läge när nya radio- och TV-stationer växer fram. Problem i sammanhanget är finansiering av merkostnader, konstnärliga aspekter och den upphovsrättsliga regleringen. *Sveriges Radio AB* har inga erinringar när det gäller utredningens synpunkter.

Lag om ändring i lagen (1990:886) om granskning och kontroll av filmer och videogram

Härigenom föreskrivs att 9 § lagen (1990:886) om granskning och kontroll av filmer och videogram skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
9 §	
Avgift för granskning enligt denna lag tas ut med 1. grundavgift 200 kr., 2. tidsavgift 45 kr. per spelminut vid normal visningshastighet, dock minst 200 kr., 3. avgift för varje tillståndskort utöver det första med 1 550 kr. Tidsavgift tas inte ut som en film eller ett videogram till väsentlig del är en dokumentär framställning.	
Om en film eller ett videogram har en speltid under *fem* minuter vid normal visningshastighet utgår avgiften för varje tillståndskort utöver det första med *150* kr.	Om en film eller ett videogram har en speltid under *trettio* minuter vid normal visningshastighet utgår avgiften för varje tillståndskort utöver det första med *500* kr., *eller, om speltiden understiger fem minuter, med 150 kr.*

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1992.

Lag om fortsatt giltighet av lagen (1986:3) om rundradiosändning av finländska televisionsprogram

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1986:3) om rundradiosändning av finländska televisionsprogram

dels att lagen, som gäller till utgången av år 1992, skall fortsätta att gälla till utgången av år 1993,

dels att 1 § skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
1 §[1]	
Regeringen får för tiden intill utgången av år *1992* medge rätt till rundradiosändning från radiosändare av televisionsprogram i radio- eller trådsändning från Finland.	Regeringen får för tiden intill utgången av år *1993* medge rätt till rundradiosändning från radiosändare av televisionsprogram i radio- eller trådsändning från Finland.

Med rundradiosändning, radiosändning och trådsändning förstås detsamma som i radiolagen (1966:755).

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1992.

[1] Senaste lydelse 1991:326.

Fördelning av ekonomiska resurser mellan kvinnor och män

Liksom föregående år redovisas här vissa uppgifter om fördelningen av ekonomiska resurser mellan kvinnor och män. Föregående års redovisning återfinns i propositionen (1990/91:113) om en ny jämställdhetslag, m.m. I denna bilaga redovisas uppgifter för år 1989 (för löner även år 1990).

Den långsiktiga utvecklingen har gått mot ökad ekonomisk jämställdhet mellan könen, bl.a. genom att kvinnors utbildning och sysselsättning ökat och till följd av låglönesatsningar (se vidare LU90, SOU 1990:14, kapitel 15).

I tabell 1 redovisas kvinnors *löner* i förhållande till männens för fem stora avtalsområden. För de fyra områdena där uppgifter finns från år 1973, har skillnaderna minskat sedan detta år. Kring mitten av 1980-talet avstannade denna minskning och skillnaderna har i vissa fall i stället ökat.

Tabell 1. Kvinnornas lön i procent av männens åren 1973–1990, heltidsanställda

År	Privat sektor		Offentlig sektor		
	Industri-arbetare	Industri-tjänstemän	Stats-anställda	Primär-kommunalt anställda	Landstings-anställda
1973	84	63	81	74	..
1975	86	67	83	79	..
1977	88	70	86	82	..
1979	90	71	87	84	..
1981	91	72	89	85	..
1983	91	74	90	86	74
1985	90	73	91	87	75
1987	91	74	90	86	75
1989	90	75	89	83	74
1990	89	75	88	83	74

Källa: SCB, lönestatistiken.

Löneskillnaderna beror till stor del på att kvinnor och män finns inom olika delarbetsmarknader och på olika nivåer, men även inom resp. kvalifikationsnivåer finns en skillnad mellan lönerna för kvinnor och män. För LO-grupper med liten lönespridning, t.ex. inom varuhandel, var skillnaden däremot endast ca 5 procent mellan kvinnors och mäns löner. Lönespridningen har ökat under 1980-talet, såväl totalt som inom kvinno- resp. manskollektiven.

Veckoarbetstiden år 1990 för en heltidsanställd privat tjänsteman skiljer sig inte mycket mellan kvinnor och män utan uppgår till ca 39,6 tim./vecka. Andelen deltidsanställda kvinnor är ca 35 procent jämfört med 3 procent för män. En deltidsanställd kvinnlig tjänsteman arbetar i genomsnitt 25 tim/vecka, vilket medför att genomsnittet för hel- och deltidsanställda sjunker

till ca 35 tim. för kvinnor. Kvinnliga arbetare inom varuhandel, hotell- och restauranger är till ca 70 procent deltidsanställda, inom statlig sektor är andelen ca 35 procent och inom landsting och primärkommuner är drygt 50 resp. drygt 60 procent av kvinnorna deltidsanställda jämfört med ca 20 procent av männen.

Liksom för lönenivån kan man se skillnad mellan kvinnor och män i *arbetsinkomsten 1989* för en *heltids- och helårsanställd.* Arbetsinkomsten omfattar förutom förvärvsinkomster även de transfereringar som är knutna till arbetet och kompenserar för inkomstbortfall. Lantbrukare och andra företagare ingår inte. Uppgifterna är hämtade från inkomstfördelningsundersökningen och kan fördelas på socioekonomisk grupp. Mellan 1988 och 1989 är ökningen 10 500 kr. för kvinnor och 16 900 kr. för män,vilket motsvarar 8,5 resp. 10,7 procent. Högre tjänstemän har en lägre ökning medan tjänstemän på mellannivå för både kvinnor och män har en större ökning än genomsnittet. Inom alla de tre socioekonomiska grupperna har män en större ökning än kvinnor, både procentuellt och nominellt.

Tabell 2. Arbetsinkomst för helårs- och heltidsanställda 20–64 år efter socioekonomisk grupp 1988 och 1989, tkr.

	Kvinnor		Män	
	1988	1989	1988	1989
Arbetare och lägre tjänstemän	113,3	123,7	138,6	153,3
Tjänstemän på mellannivå	132,0	144,5	166,9	187,2
Högre tjänstemän	172,5	178,9	239,2	255,6
Totalt	**124,2**	**134,7**	**158,5**	**175,4**

Arbetsinkomst utgör summan av lön, företagarinkomst, sjukpenning, föräldrapenning och dagpenning vid utbildning eller tjänstgöring inom totalförsvaret.

Källa: SCB Be 21 SM 9101

För att studera genomsnittsinkomster inkl. samtliga inkomstkällor får man övergå till det taxeringsmässiga begreppet *sammanräknad inkomst,* vilket förutom förändringar i arbetsinkomst även påverkas av förändring i arbetstid och arbetskraftsdeltagande. Lantbrukare och andra företagare ingår i detta underlag. Inkomst av kapitalrörelse och andra inkomstlag ingår (se not tabell 3). Den sammanräknade inkomsten har ökat med ca 11 % för både kvinnor och män mellan 1988 och 1989, vilket innebär en ökning med 9 100 kr. för kvinnor och 13 400 kr. för män, dvs. skillnaden i kronor ökar trots samma procentuella ökning. Att den sammanräknade inkomsten ökar mer för kvinnor än arbetsinkomsten beror på ett ökat arbetskraftsdeltagande från kvinnor. Ensamstående har nominellt haft en något svagare inkomstutveckling jämfört med samtaxerade, troligen därför att de inte har kunnat ökat utbudet av arbetstid.

Tabell 3. Sammanräknad inkomst för samtliga inkomsttagare, tkr., 1988 och 1989

	Kvinnor 1988	1989	Män 1988	1989
Ensamstående utan barn	74,9	82,6	95,0	105,6
Ensamstående med barn	97,7	107,8	148,8	163,5
Samtaxerade	83,8	93,8	146,7	162,9
Totalt	**80,6**	**89,7**	**122,6**	**136,0**

Sammanräknad inkomst utgör summan av de sex inkomstslagen inkomst av tjänst, kapital, annan fastighet, tillfällig förvärvsverksamhet, jordbruksfastighet samt rörelse. I inkomstsummorna ingår också sociala förmåner så som sjukpenning, föräldrapenning, arbetslöshetsersättning. Anm: I totalsiffran ingår även personer som saknar taxeringskod.

Källa: SCB Be 20 SM 9101.

I tabell 4 redovisas den sammanräknade inkomsten för olika åldersgrupper liksom uppgifter om pensionspoäng och medelarbetstid.

Den *sammanräknade inkomsten* förändras med stigande *ålder* och är som störst i åldersgruppen 35-49 år. Inkomstökningen mellan 1988 och 1989 följer samma mönster för både kvinnor och män med en större ökning ju äldre man är. För män är ökningen 13 000–17 000 kr. och för kvinnor 9 000–12 000 kr. I den yngsta åldersgruppen ökade inkomsten med 3 000 kr. *Inkomsten efter skatt* följer samma mönster med större behållning med stigande ålder. Här sker dock en omfördelning så att inkomstfördelningen blir jämnare. Ökningen blir 6 000–10 000 kr. för män och 5 000–8 000 kr. för kvinnor jämfört med föregående år.

Förändringen av *årets genomsnittliga pensionspoäng* är ganska liten mellan 1988 och 1989 och är beroende av både löneutveckling, arbetskraftsdeltagande och basbelopp. För både kvinnor och män ökade genomsnittet med 0,07 poäng. Ökningen är 0,04 till 0,10 poäng i alla åldersgrupper med undantag av män 16–19 år.

Andel *utan pensionspoäng* har utvecklats gynnsammare för kvinnor jämfört med män, för vilka genomsnittet är oförändrat och vissa åldersgrupper har högre andel utan ATP-poäng. För kvinnor har andelen utan pensionspoäng minskat i samtliga åldersgrupper utom 20–24 år. Kvinnor äldre än 50 år har minskat sin andel med 1,3 procentenhet men fortfarande har tre gånger så många äldre kvinnor inga pensionspoäng jämfört med män.

Medelarbetstiden per vecka har ökat med någon 10-dels timme per vecka i genomsnitt för kvinnor och män från 1988 till 1989. Ökningen gäller 20–49-åringar medan genomsnittet för åldersgruppen 50–64 år har minskat. Den höga veckoarbetstiden för män återspeglar bl.a. att egna företagare ingår i underlaget.

Tabell 4. Inkomster (tkr), pensionspoäng och veckoarbetstid efter åldersgrupper 1989

	1989						1988	Förändring
	16–19	20–24	25–34	35–49	50–64	Total	Total	88/89, %
Sammanräknad inkomst[1], män	33,2	95,5	138,3	175,8	167,9	136,0	122,6	10,9
därav sociala ersättningar	1,6	9,0	12,7	9,8	12,9	8,2	7,6	7,9
Sammanräknad inkomst[1], kvinnor	29,2	83,3	98,6	115,8	107,8	89,7	80,6	11,3
därav sociala ersättningar	2,0	15,2	21,8	11,8	10,3	9,6	8,7	10,3
Inkomst efter skatt , män	24,1	63,2	89,7	107,9	99,7	84,7	76,6	10,6
kvinnor	21,6	56,4	66,0	75,3	69,9	60,5	54,5	11,0
Genomsnittlig pensionspoäng, män	1.45	2.88	4.06	4.75	4.63	4.20	4.13	1.7
kvinnor	1.21	2.39	2.74	3.23	3.11	2.91	2.84	2.5
Andel utan pensionspoäng, män	65,4	14,1	7,2	4,0	4,5	11,8	11,8	0,0
kvinnor	68,2	15,2	9,9	6,9	14,0	16,3	16,9	–3,6
Medelarbetstid per vecka, män	32,1	39,7	41,8	43,1	39,8	41,5	41,4	0,2
kvinnor	27,8	36,0	33,5	34,2	31,4	33,5	33,2	0,9

[1]Sammanräknad inkomst, se föregående tabell.

Källa: SCB Be 20 SM 9101 (Inkomster), RFV (pensioner), SCB AKU grundtabeller (arbetstid).

Könsfördelningen i statliga lekmannastyrelser

Liksom tidigare år redovisas här könsfördelningen i de statliga styrelserna, på central och regional nivå. Bakgrunden är de mål för kvinnorepresentationen i statliga organ som föreslogs i propositionen (1987/88:105) om jämställdhetspolitiken inför 90-talet. År 1992 skulle i enlighet härmed andelen kvinnor i dessa styrelser uppgå till minst 30% och år 1995 skulle andelen kvinnor vara 40%. Det övergripande målet angavs vara en jämn könsfördelning inom en tio-årsperiod. För att lättare kunna följa utvecklingen föreslogs en årlig redovisning av kvinnorepresentationen för riksdagen. Motsvarande redovisning lämnades senast i propositionen (1990/91:113) om en ny jämställdhetslag, m.m. Några nya myndigheter har i förhållande till denna tillkommit och andra har upphört. Redovisningen avser förhållandena *den 1 juli 1991*. Andelen kvinnor i statliga kommittéer redovisas årligen i kommittéberättelsen.

Centrala myndigheters styrelser

De centrala myndigheter som ingår i redovisningen har samtliga en styrelse med beslutsfunktioner enligt verksförordningens (1987:1100) modell. Detta för att åstadkomma enhetlighet i redovisningen. Därtill redovisas även könsfördelningen i de affärsdrivande verken samt tre myndigheter under civildepartementet vilka har råd i stället för styrelse. Det totala antalet styrelser är nu 118 jämfört med 123 förra året.

Av tabell 1 och 2 nedan framgår att andelen kvinnor bland de ordinarie ledamöterna i de centrala styrelserna nu uppgår till 31% (med ordinarie ledamöter avses även ordförande). Det innebär att det mål om 30% kvinnor som, enligt propositionen om jämställdhetspolitiken inför 90-talet, skulle uppnås år 1992, redan nu är uppnått och överskridet för dessa myndigheter. Den totala andelen kvinnor i *både centrala och regionala styrelser* uppgår däremot endast till 28%.

Det totala *antalet* kvinnliga ordförande i de centrala styrelserna har minskat med två sedan förra året. Andelen styrelser med kvinnlig ordförande är fortfarande liten, 10% (en minskning med en procentenhet sedan förra året). För sju departements verksamhetsområde finns ingen styrelse med kvinnlig ordförande. Det kan också konstateras att det i fem av de 118 centrala styrelserna helt saknas kvinnliga ledamöter.

Regionala myndigheters styrelser

I tabell 3–5 redovisas andelen kvinnor i 12 regionala myndighetsgrupper. Uppgifterna omfattar samtliga län och avser även här förhållandena per den 1 juli 1991. Redovisningen bygger på de uppgifter som länsstyrelserna fått i uppdrag att lämna.

Kvinnorna utgjorde 26% av de ordinarie ledamöterna (inkl. ordförande). Motsvarande andel för år 1990 var 23%. Även om således en hel del återstår att göra på det regionala området har utvecklingen ändå varit gynnsam under det senaste året. Av tabell 3 framgår att länsbostadsnämnderna har den största ökningen, fyra procentenheter. Kvinnornas andel i skogsvårdsstyrelserna fortsätter att vara låg. I studiemedelsnämnderna, kronofogdemyndigheterna och länsstyrelserna har andelen kvinnor minskat sedan föregående år.

Tabell 4 visar hur de nominerande organisationernas representanter i styrelserna fördelar sig på kön. Här avses således endast de ledamöter som enligt myndighetens instruktion har att företräda sin organisation i styrelsen. Samtliga andra ledamöter redovisas under övriga.

Av redovisningen framgår att både LO, TCO och SACO har ökat sin andel kvinnor i de regionala styrelserna väsentligt sedan förra året. För SACOs del uppgår ökningen till hela 13 procentenheter, följt av LO och TCO med 11 resp. 10 procentenheter.

Bland riksdagspartierna har utvecklingen inte varit lika gynnsam. Endast folkpartiet liberalerna och centerpartiet har ökat sin andel, moderata samlingspartiet, socialdemokraterna och miljöpartiet har minskat sin andel. För vänsterpartiet är andelen oförändrad.

Tabell 5 visar att kvinnorepresentationen fortfarande varierar starkt mellan de olika länen, från 17% i Jämtlands län till 36% i Kopparbergs län som således i likhet med förra året har den högsta kvinnorepresentationen. Den högsta ökningen noteras i tre län; Västmanlands-, Älvsborgs- och Jönköpings län. I två län har andelen kvinnor minskat; Stockholms- och Jämtlands län.

Tabell 1. Könsfördelningen i centrala statliga lekmannastyrelser fördelade på departement; ordinarie ledamöter exkl. personalföreträdare.

Dep.	Ordförande		Ledamöter							
	antal		kvinnor			män			samtliga	
	kv	m	%	%	antal	%	%	antal	%	antal
	1991		1990	1991	1991	1990	1991	1991		1991
Ju	2	3	42	39	15	58	61	23	100	38
UD	0	8	39	36	27	61	64	49	100	76
Fö	2	11	21	25	28	79	75	85	100	113
S	0	5	29	29	12	71	71	29	100	41
K	0	13	28	28	29	72	72	76	100	105
Fi	0	5	23	25	11	77	75	33	100	44
U	4	17	39	37	61	61	63	105	100	166
Jo	0	7	24	31	18	76	69	40	100	58
A	2	6	27	29	29	73	71	71	100	100
Bo	0	5	36	36	15	64	64	27	100	42
I	1	11	21	24	27	79	76	87	100	114
C	0	11	32	36	38	68	64	67	100	105
M	1	4	28	28	12	72	72	31	100	43
Totalt	**12**	**106**	**30**	**31**	**322**	**70**	**69**	**723**	**100**	**1 045**

Tabell 2. Könsfördelningen i centrala statliga lekmannastyrelser fördelade på myndighet; ordinarie ledamöter exkl. personalföreträdare.

Centrala myndigheter	Ordförande kv	Ordförande m	Antal ledamöter inkl. ordförande kv	Antal ledamöter inkl. ordförande m	Antal ledamöter inkl. ordförande samtliga
Justitiedepartementet					
Domstolsverket		1	1	7	8
Rådgivande nämnden vid riksåklagarens kansli	1		3	3	6
Kriminalvårdsstyrelsen		1	4	2	6
Brottsförebyggande rådet		1	3	5	8
Datainspektionen	1		4	6	10
Utrikesdepartementet					
SIDA		1	3	9	12
Sandö U-centrum		1	2	9	11
SAREC		1	4	8	12
Nordiska afrikainstitutet		1	2	3	5
BITS		1	5	6	11
Kommerskollegium		1	5	4	9
Swedecorp		1	4	5	9
Swedfund International AB		1	2	5	7
Försvarsdepartementet					
Fortifikationsförvaltningen		1	1	9	10
Försvarets materielverk		1	2	5	7
Försvarets förvaltningsskola		1	2	9	11
Försvarets datacentral		1	2	5	7
Kustbevakningen		1	1	8	9
Överstyrelsen för civil beredskap	1		2	7	9
Statens räddningsverk		1	3	5	8
Styrelsen för psykologiskt försvar		1	1	8	9
Försvarets forskningsanstalt		1	4	7	11
Försvarshögskolan		1	1	7	8
Försvarets personalnämnd		1	4	5	9
Flygtekn. försöksanstalten		1	0	6	6
Vapenfristyrelsen	1		5	4	9
Socialdepartementet					
Socialstyrelsen		1	4	5	9
Statens institut för psykosocial miljömedicin		1	4	8	12
Riksförsäkringsverket		1	2	7	9
Statens bakteriologiska laboratorium		1	0	5	5
Statens hundskola		1	2	4	6
Kommunikationsdepartementet					
Postverket		1	3	5	8
Televerket		1	2	8	10
SJ		1	2	8	10
Banverket		1	2	8	10
Vägverket		1	2	5	7
Trafiksäkerhetsverket		1	4	3	7
Sjöfartsverket		1	2	5	7

Centrala myndigheter	Ordförande kv	Ordförande m	Antal ledamöter inkl. ordförande kv	Antal ledamöter inkl. ordförande m	Antal ledamöter inkl. ordförande samtliga
Handelsflottans kultur- och fritidsråd		1	1	9	10
SMHI		1	3	4	7
Luftfartsverket		1	2	5	7
Statens väg- och trafikinstitut		1	3	6	9
Statens geotekniska institut		1	1	5	6
Transportrådet		1	2	5	7
Finansdepartementet					
Riksgäldskontoret		1	2	6	8
Generaltullstyrelsen		1	3	5	8
Byggnadsstyrelsen		1	4	6	10
Finansinspektionen		1	2	5	7
Riksskatteverket		1	0	11	11
Utbildningsdepartementet					
Riksarkivet		1	3	5	8
Arkivet för ljud och bild		1	3	3	6
Kungliga biblioteket	1		3	5	8
Talboks- och punktskriftsbiblioteket	1		7	1	8
Riksantikvarieämbetet och statens historiska museer	1		4	5	9
Statens konstmuseer		1	4	4	8
Statens musiksamlingar		1	4	4	8
Livrustkammaren, Skoklosters slott och Hallwylska museet		1	3	3	6
Naturhistoriska riksmuseet		1	4	6	10
Folkens museum - etnografiska		1	2	4	6
Statens sjöhistoriska museer	1		4	7	11
Arkitekturmuseet		1	3	4	7
UHÄ		1	1	9	10
Utrustningsnämnden för universitet och högskolor		1	1	5	6
Centrala studiestödsnämnden		1	4	7	11
Statens kulturråd		1	5	7	12
Manne Siegbahninstitutet för fysik		1	0	6	6
Institutet för rymdfysik		1	1	7	8
Statens psykologisk-pedagogiska bibliotek		1	2	4	6
Styrelsen för Dialekt- och ortsnamnsarkiven samt svenskt visarkiv		1	0	6	6
Svenskt biografiskt lexikon		1	3	3	6
Jordbruksdepartementet					
Skogsstyrelsen		1	2	7	9
Statens livsmedelsverk		1	4	8	12
Fiskeriverket		1	2	5	7
Statens jordbruksverk		1	3	5	8
Statens utsädeskontroll		1	2	5	7
Statens maskinprovningar		1	2	7	9
Statens veterinärmedicinska anstalt		1	3	3	6

Centrala myndigheter	Ordförande kv	Ordförande m	Antal ledamöter inkl. ordförande kv	Antal ledamöter inkl. ordförande m	Antal ledamöter inkl. ordförande samtliga
Arbetsmarknadsdepartementet					
Arbetsmarknadsstyrelsen		1	1	13	14
AMU-styrelsen	1		5	10	15
Arbetarskyddsstyrelsen		1	2	8	10
Arbetsmiljöinstitutet		1	7	9	16
Arbetsmiljöfonden		1	4	11	15
Arbetslivsfonden		1	3	7	10
Statens invandrarverk	1		4	5	9
Arbetslivscentrum		1	3	8	11
Bostadsdepartementet					
Boverket		1	5	3	8
Statens råd för byggnadsforskning		1	3	6	9
Statens institut för byggnadsforskning		1	4	6	10
Statens lantmäteriverk		1	2	5	7
Centralnämnden för fastighetsdata		1	1	7	8
Industridepartementet					
Närings- och teknikutvecklingsverket		1	4	9	13
Sprängämnesinspektionen		1	2	7	9
Sveriges geologiska undersökning		1	2	5	7
Nämnden för statens gruvegendom		1	2	5	7
Bränslenämnden		1	1	8	9
Elförsörjningsnämnden		1	2	10	12
Statens vattenfallsverk		1	2	10	12
Statens provningsanstalt		1	2	8	10
Styrelsen för teknisk ackreditering		1	4	6	10
Statens delegation för rymdverksamhet	1		2	5	7
Patent- och registreringsverket		1	2	6	8
Domänverket		1	2	8	10
Civildepartementet					
Kammarkollegiet		1	4	2	6
Statskontoret		1	5	4	9
Riksrevisionsverket		1	4	6	10
Statistiska centralbyrån		1	6	7	13
Statens löne-och pensionsverk		1	3	5	8
Statens institut för personalutveckling		1	3	5	8
Länsstyrelsernas organisationsnämnd		1	2	6	8
Rikspolisstyrelsen		1	1	8	9
Statens pris- och konkurrensverk		1	3	7	10
Konsumentverket		1	5	5	10
Statens arbetsgivarverk		1	2	12	14
Miljödepartementet					
Statens naturvårdsverk		1	3	7	10
Kemikalieinspektionen	1		3	7	10
Statens strålskyddsinstitut		1	4	5	9
Statens kärnkraftinspektion		1	2	6	8
Statens kärnbränslenämnd		1	0	6	6

Tabell 3. Andelen kvinnor i regionala myndigheters styrelser; ordinarie ledamöter exkl. personalföreträdare (procent)

Myndighetsgrupper	Kvinnor % 1991	1990	Förändring procentenheter
Försäkringskassor	42	42	0
Arbetslivsfonder	37	–	–
Studiemedelsnämnder	34	36	–2
Kronofogdemyndigheter	34	35	–1
Vuxenutbildningsnämnder	34	33	+1
Länsbostadsnämnder	32	28	+4
Länsskattemyndigheter	29	29	0
Länsarbetsnämnder	22	22	0
Länsstyrelser	19	20	–1
Utvecklingsfonder	17	17	0
AMU-myndigheter	14	11	+3
Skogsvårdsstyrelser	10	10	0
Samtliga	**26**	**23**	**+3**

Tabell 4. Andelen kvinnor i regionala myndigheters styrelser fördelade efter nominerande organisation; ordinarie ledamöter exkl. personalföreträdare (procent)*

Ledamoten nominerad av	Kvinnor % 1991	1990	Förändring procentenheter
LO	26	15	+11
TCO	40	30	+10
SACO	53	40	+13
SAF	2	3	– 1
c	22	20	+ 2
fp	30	25	+ 5
m	16	18	– 2
mp	38	40	– 2
s	22	23	– 1
v	11	11	0
övriga**	29	24	+ 5
Samtliga	**26**	**23**	**+ 3**

*Avser andelen kvinnor av de ledamöter som den nominerande organisationen föreslagit i enlighet med resp. myndigheters instruktion.

**Avser samtliga övriga ledamöter i styrelserna.

Tabell 5. Andelen kvinnor i regionala myndigheters styrelser fördelade på län; ordinarie ledamöter exkl. personalföreträdare (procent)

Län	Kvinnor % 1991	1990	Förändring procentenheter
Kopparberg	36	32	+4
Kristianstad	32	27	+5
Uppsala	31	26	+5
Göteborg och Bohus	30	25	+5
Västmanland	30	23	+7
Gävleborg	29	26	+3
Södermanland	29	26	+3
Älvsborg	29	22	+7
Halland	28	25	+3
Skaraborg	27	21	+6
Stockholm	26	27	–1
Kronoberg	26	23	+3
Blekinge	26	19	+7
Västerbotten	25	23	+2
Västernorrland	25	21	+4
Norrbotten	24	26	–2
Kalmar	24	18	+6
Jönköping	24	17	+7
Värmland	23	21	+2
Örebro	23	20	+3
Östergötland	23	20	+3
Gotland	21	18	+3
Malmöhus	20	20	0
Jämtland	17	18	–1
Samtliga	**26**	**23**	**+3**

Register

Sid.

1	**Översikt**	
5	**A. Kulturdepartementet m.m.**	Anslag kr.
5	1. Kulturdepartementet, *förslagsanslag*	40 526 000
6	2. Utredningar m.m., *reservationsanslag*	16 000 000
6	3. Internationellt samarbete m.m., *reservationsanslag*	1 345 000
6	4. Internationell samverkan inom ramen för flykting- och migrationspolitiken m.m., *reservationsanslag*	3 000 000
7	5. Åtgärder mot främlingsfientlighet och rasism, *reservationsanslag*	10 000 000
	Summa littera A	**70 871 000**
8	**B. Kulturverksamhet m.m.**	
	Allmän kulturverksamhet m.m.	
14	1. Statens kulturråd, *förslagsanslag*	23 852 000
15	2. Bidrag till utvecklingsverksamhet inom kulturområdet m.m., *reservationsanslag*	113 744 000
24	3. Bidrag till samisk kultur, *reservationsanslag*	6 872 000
26	4. Stöd till icke-statliga kulturlokaler, *förslagsanslag*	50 000 000
	Ersättningar och bidrag till konstnärer	
28	5. Visningsersättning åt bild- och formkonstnärer	56 785 000
29	6. Bidrag till konstnärer, *reservationsanslag*	31 624 000
31	7. Inkomstgarantier för konstnärer m.m., *förslagsanslag*	17 757 000
33	8. Ersättning åt författare m.fl. för utlåning av deras verk genom bibliotek m.m., *förslagsanslag*	77 773 000
36	9. Ersättning till rättighetshavare på musikområdet	3 375 000
38	*Teater, dans och musik*	
40	10. Bidrag till Svenska riksteatern, *reservationsanslag*	212 677 000
42	11. Bidrag till Operan, *reservationsanslag*	251 644 000
43	12. Bidrag till Dramatiska teatern, *reservationsanslag*	145 790 000
44	13. Bidrag till Svenska rikskonserter, *reservationsanslag*	71 526 000
46	14. Täckning av vissa kostnader vid Svenska rikskonserter, *förslagsanslag*	1 000
47	15. Bidrag till regional musikverksamhet, *förslagsanslag*	218 510 000
49	16. Bidrag till regionala och lokala teater-, dans- och musikinstitutioner, *förslagsanslag*	365 473 000
53	17. Bidrag till fria teater-, dans- och musikgrupper m.m., *reservationsanslag*	62 066 000
55	18. Bidrag till Musikaliska akademien	2 826 000

	Bibliotek	
57	19. Bidrag till regional biblioteksverksamhet, *förslagsanslag*	34 364 000
	Bildkonst, konsthantverk m.m.	
58	20. Statens konstråd, *förslagsanslag*	4 780 000
59	21. Förvärv av konst för statens byggnader m.m., *reservationsanslag*	28 038 000
61	22. Bidrag för konstnärlig utsmyckning i bostadsområden, *förslagsanslag*	15 000 000
62	23. Utställningar av nutida svensk konst i utlandet, *reservationsanslag*	1 448 000
63	24. Bidrag till Akademien för de fria konsterna	1 580 000
64	25. Främjande av hemslöjden, *förslagsanslag*	14 840 000
	Arkiv	
67	26. Riksarkivet och landsarkiven, *förslagsanslag*	126 500 000
70	27. Dialekt- och ortnamnsarkiven samt svenskt visarkiv, *förslagsanslag*	24 225 000
72	28. Svenskt biografiskt lexikon, *förslagsanslag*	2 961 000
73	29. Statliga arkiv: Vissa kostnader för samlingar och materiel m.m., *reservationsanslag*	5 689 000
	Kulturmiljövård	
76	30. Riksantikvarieämbetet: Förvaltningskostnader, *förslagsanslag*	83 454 000
77	31. Kulturmiljövård, *reservationsanslag*	103 022 000
81	32. Riksantikvarieämbetet: Uppdragsverksamhet, *förslagsanslag*	1 000
82	33. Tilläggslån för ombyggnad av kulturhistoriskt värdefull bebyggelse m.m., *förslagsanslag*	95 000 000
	Museer och utställningar	
85	34. Centrala museer: Förvaltningskostnader, *förslagsanslag*	432 618 000
94	35. Centrala museer: Vissa kostnader för utställningar och samlingar m.m., *reservationsanslag*	18 742 000
97	36. Bidrag till Skansen, *förslagsanslag*	17 354 000
99	37. Bidrag till vissa museer	26 123 000
103	38. Bidrag till regionala museer, *förslagsanslag*	76 421 000
106	39. Riksutställningar, *reservationsanslag*	31 667 000
107	40. Inköp av vissa kulturföremål, *förslagsanslag*	80 000
	Forskning	
108	41. Forsknings- och utvecklingsinsatser inom kulturområdet, *reservationsanslag*	30 855 000
	Lokalförsörjning m.m.	
110	42. Inredning och utrustning av lokaler för kulturändamål, *förslagsanslag*	47 000 000
	Summa littera B	**2 934 057 000**

113	**C. Massmedier m.m.**			
	Film m.m.			
115	1. Statens biografbyrå, *ramanslag*			7 470 000
117	2. Filmstöd, *reservationsanslag*			65 513 000
120	3. Stöd till fonogram och musikalier, *reservationsanslag*			11 377 000
	Dagspress och tidskrifter			
123	4. Presstödsnämnden och taltidnings-nämnden, *förslagsanslag*			4 394 000
124	5. Driftsstöd till dagspressen, *förslagsanslag*			416 000 000
125	6. Utvecklingsstöd till dagspressen, *reservationsanslag*			13 800 000
126	7. Täckande av förluster vid statlig kreditgaranti till dagspressen, *förslagsanslag*			1 000
127	8. Distributionsstöd till dagspressen, *förslagsanslag*			81 000 000
127	9. Stöd till kulturtidsskrifter, *reservationsanslag*			21 450 000
128	10. Stöd till radio- och kassettidningar, *förslagsanslag*			90 238 000
130	11. Bidrag till Stiftelsen för lättläst nyhetsinformation och litteratur, *reservationsanslag*			8 168 000
	Litteratur			
133	12. Litteraturstöd, *reservationsanslag*			39 064 000
135	13. Kreditgarantier till bokförlag, *förslagsanslag*			1 000
136	14. Stöd till bokhandeln, *reservationsanslag*			6 960 000
139	15. Lån för investeringar i bokhandel m.m., *reservationsanslag*			2 382 000
	Talboks- och punktskriftsbiblioteket:			
140	16. Förvaltningskostnader, *förslagsanslag*	23 448 000		
142	17. Produktionskostnader, *reservationsanslag*	37 999 000		61 447 000
144	18. Bidrag till Svenska språknämnden och Sverigefinska språknämnden, *förslagsanslag*			3 041 000
147	*Radio och television*			
	Sveriges Radio m.m.			
	Kabelnämnden:			
149	19. Förvaltningskostnader, *förslagsanslag*	4 102 000		
150	20. Stöd till lokal programverksamhet, *reservationsanslag*	1 250 000		5 352 000
151	21. Närradionämnden, *förslagsanslag*			4 608 000
153	22. Utbyte av TV-sändningar mellan Sverige och Finland, *förslagsanslag*			26 243 000
156	23. Bidrag till dokumentation av medieutvecklingen och till europeiskt mediesamarbete, *reservationsanslag*			8 387 000
	Summa littera C			**876 896 000**

158 **D. Invandring m.m.**

164	1. Statens invandrarverks förvaltningskostnader, *förslagsanslag*	444 329 000
167	2. Förläggningskostnader, *förslagsanslag*	1 603 100 000
169	3. Åtgärder för invandrare, *reservationsanslag*	22 426 000
170	4. Överföring av flyktingar m.m., *förslagsanslag*	22 500 000
171	5. Ersättning till kommunerna för åtgärder för flyktingar m.m., *förslagsanslag*	4 426 000 000
173	6. Statsbidrag till Stiftelsen Invandrartidningen, *reservationsanslag*	15 589 000
174	7. Ombudsmannen mot etnisk dikriminering m.m., *förslagsanslag*	3 520 000
175	8. Lån till hemutrustning för flyktingar, m.fl., *förslagsanslag*	84 030 000
176	9. Utlänningsnämnden, *förslagsanslag*	34 000 000
	Summa littera D	**6 655 494 000**

178 **E. Jämställdhetsfrågor**

183	1. Jämställdhetsombudsmannen m.m., *förslagsanslag*	6 046 000
185	2. Särskilda jämställdhetsåtgärder, *reservationsanslag*	10 556 000
	Summa littera E	**16 602 000**
	Summa kulturdepartementet	**10 553 920 000**

Underbilagor

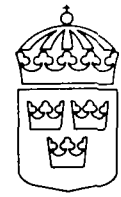
186 12.1 Sammanfattning av betänkandet (SOU 1991:71) Teaterns kostnadsutveckling 1975 - 1990 med särskilda studier av Operan, Dramaten och Riksteatern
195 12.2 Förteckning över remissinstanser och sammanställning av remissyttranden över betänkandet (SOU 1971:71) Teaterns kostnadsutveckling 1975 - 1990 med särskilda studier av Operan, Dramaten och Riksteatern
198 12.3 Förslag till Lag om ändring i lagen (1990:886) om granskning och kontroll av filmer och videogram
199 12.4 Förslag till Lag om fortsatt giltighet av lagen (1986:3) om rundradiosändning av finländska televisionsprogram
200 12.5 Fördelning av ekonomiska resurser mellan kvinnor och män
204 12.6 Könsfördelningen i statliga lekmannastyrelser

gotab 40424, Stockholm 1991

Regeringens proposition 1991/92:100 Bilaga 13

Näringsdepartementet (tolfte huvudtiteln)

Näringsdepartementet
(tolfte huvudtiteln)

Prop. 1991/92:100
Bil. 13

Översikt

Näringsdepartementet[1] svarar fr.o.m. den 1 december 1991 för i huvudsak följande områden:

- de allmänna riktlinjerna för näringspolitiken,
- företagens allmänna utvecklingsbetingelser, service, utbildning, särskilt i de små och medelstora företagen,
- industrins finansiering, bl.a. vissa exportkreditfrågor,
- förvaltning och avyttring av aktier eller andra tillgångar i vissa helt eller delvis statligt ägda företag,
- näringsfrihet och inrikeshandel, pris- och konkurrensförhållanden, prisreglering m.m.,
- byggnadsväsendet och viss byggnadsforskning,
- mineralfrågor,
- teknisk forskning och utveckling,
- patent- och registreringsverksamhet,
- teknisk kontroll, provning och mätning, vissa säkerhetsfrågor,
- turism och rekreation,
- energiförsörjning, energiforskning, kommunal energiplanering, beredskap inom energiområdet.

Vid samma tidpunkt överfördes frågor om biobränslen till jordbruksdepartementets verksamhetsområde, regionalpolitiska frågor till arbetsmarknadsdepartementets verksamhetsområde samt frågor om hantverk och hemslöjd till kulturdepartementets verksamhetsområde.

Den nya näringspolitiken

En av regeringens huvuduppgifter är att bryta den ekonomiska stagnationen och att lägga grunden för en ny period av tillväxt, företagande och utveckling i Sverige. Regeringen skall föra en politik som främjar marknadsekonomi, konkurrens och enskilt ägande. Avregleringar, åtgärder för effektivare konkurrens och alternativ till den offentliga sektorns produk-

[1] Departementets namn ändrades den 22 oktober 1991 från industridepartementet till näringsdepartementet.

tion är inslag i denna politik. En annan huvuduppgift för regeringen är att föra in Sverige i det europeiska samarbetet genom förhandlingarna om EES och EG. Den nya näringspolitiken återspeglar denna inriktning.

De små och medelstora företagen utgör en strategisk resurs som bas för nyföretagande och tillväxt. Regeringen har i en proposition om en ny småföretagspolitik (prop. 1991/92:51, NU 14, rskr. 93) lagt fram ett samlat program för denna kategori av företag. Den nya småföretagspolitiken omfattar bl.a. att äganderätt och näringsfrihet skrivs in i grundlagen, att en effektiv konkurrens skapas, att skattetrycket sänks och att en effektiv riskkapitalmarknad etableras för småföretagen. Vidare bör olika regelsystem förenklas eller tas bort och nyetableringar och Europakontakter underlättas.

Väl fungerande marknader och konkurrens har stor betydelse för att främja tillväxt och välfärd. Arbetet med att etablera och värna fria marknader och fri konkurrens har delvis redovisats i propositionen om en ny småföretagspolitik. Arbetet fortsätter med att bl.a. förslag om en skärpt konkurrenslagstiftning och en ny konkurrensmyndighet utformas.

I propositionen om privatisering av statligt ägda företag, m.m. (prop. 1991/92:69), NU10, rskr. 92) anges vidare att statens främsta uppgift inom näringspolitiken är att ange ramarna för näringslivets verksamhet och att bidra till att skapa betingelser för långsiktig tillväxt. Staten bör inte styra utvecklingen i enskilda företag eller branscher. Regeringen har därför begärt riksdagens bemyndigande att helt eller delvis sälja aktier m.m. i 35 hel- eller delägda företag. Privatiseringsarbetet inleds våren 1992 med att regeringen får ta ställning till de första enskilda förslagen om försäljning av statligt aktiekapital. Utländska intressenters möjligheter att investera i näringsverksamhet i Sverige ökar genom att *Lagen (1982:617) om utländska förvärv av svenska företag m.m.* upphävs samt att *Lagen (1982:618) om utländska förvärv av fast egendom m.m.* ändrades fr.o.m. den 1 januari 1992.

Det svenska engagemanget i Europa-samarbetet ökar på bl.a. forskningsområdet. Inom näringsdepartementets område ökar nu insatserna i det internationella forsknings- och utvecklingssamarbetet vad gäller teknisk forskning och utveckling, energiforskning samt byggnadsforskning.

För att minska skattetrycket och ge nya förutsättningar för företagande och tillväxt görs viktiga förändringar på näringspolitikens område, vilket bl.a. medför besparingar. Dessa uppnås genom att det statliga engagemanget och det selektiva bransch- och företagsstödet på vissa områden avvecklas eller minskas. Bl.a. avvecklas den statliga prospekteringsverksamheten samt nämnden för statens gruvegendomar. Vidare avvecklas anslaget till stiftelsen Svensk Industridesign budgetåret 1993/94. Statens engagemang i Sveriges turistråd avvecklas fr.o.m. budgetåret 1992/93. De statliga insatserna för småföretagsutveckling och teknisk utveckling koncentreras på stöd till nyföretagande och basteknologier. Branschprogrammen för verkstadsteknik och för den träbearbetande industrin förkortas och avslutas vid utgången av budgetåret 1991/92. Branschprogrammet för tekoindustrin avslutas också vid denna tidpunkt. Verksam-

heten i närings- och teknikutvecklingsverket, NUTEK, som administrerar merparten av de nämnda stöden, anpassas som en konsekvens av dessa förändringar.

På byggområdet eftersträvas ökad samordning mellan byggforskning och experimentbyggande. Ansökningar om bidrag till åtgärder mot fukt- och mögelskador i småhus som har inkommit senast den 10 januari 1992 behandlas under året.

Inom näringsdepartementets område görs sammanlagt besparingar på ca 300 milj.kr. under budgetåret 1992/93 och ytterligare ca 130 milj.kr. under budgetåret 1993/94. Dessa förändringar följs nu upp i budgetpropositionen.

Fortsatt arbete med omställningen av näringspolitiken enligt de angivna huvudlinjerna kommer att redovisas i propositioner under år 1992. Följande propositioner planeras: Proposition om ändrade regler om utlänningars rätt att idka näring i Sverige, proposition om vissa elmarknadsfrågor, proposition om ombildning av domänverket till aktiebolag, proposition med förslag till ändringar i ellagen för att införa produktansvar, proposition om en ny konkurrenslag samt proposition om granskningsnämnden för försvarsuppfinningar.

Sammanfattning av budgetförslagen

Budgetpropositionen i här aktuell del innehåller bl.a. följande förslag:

- Anslaget till det europeiska forsknings- och utvecklingssamarbetet ökar med 83 milj. kr. till 211 milj.kr.
- Ett anslag förs upp för att bära omkostnader för marknadsföring och försäljning av tillgångar i statligt ägda bolag.
- Inför bildandet av en ny konkurrensmyndighet anslås 61 milj.kr.
- Till småföretagsutveckling anslås 163,6 milj. kr.
- Inför överföringen till turistbranschen av ansvaret för verksamheterna inom Sveriges turistråd anslås 50 milj.kr. förutsatt att branschen själv bidrar med motsvarande belopp.
- Medel anslås för att öka takten i den geologiska karteringen med hjälp av flygmätning.

Förändringarna av anslagen inom näringsdepartementets verksamhetsområde framgår av följande sammanställning.

Tolfte huvudtiteln (milj.kr.)	Anvisat 1991/92[1]	Förslag 1992/93[1]	Förändring
A. Näringsdepartementet m.m.[2]	70,4	76,8	+ 6,4
B. Industri m.m.	453,5	223,9	- 229,6
C. Exportkrediter m.m.	88,4	74,5	- 13,9
D. Mineralförsörjning m.m.	173,2	140,8	- 32,4
E. Statsägda företag m.m.	161,2	210,0	+ 48,8
F. Teknisk utveckling m.m.	1 780,2	1 886,6	+ 106,4
G. Övrig näringspolitik	204,0	207,2	+ 3,2
H. Energi	1 329,1	1 053,5	- 275,6
I. Marknads- och konkurrensfrågor	71,6[3]	67,8	- 3,8
J. Byggnadsforskning m.m.	355,5[4]	362,6	+ 7,1
Totalt för näringsdepartementet	**4 687,1**	**4 303,7**	**- 383,4**

[1]Belopp exklusive moms
[2]Tidigare benämning Industridepartementet m.m.
[3]Beloppet anvisat under civildepartementets huvudtitel
[4]Beloppet anvisat under bostadsdepartementets huvudtitel

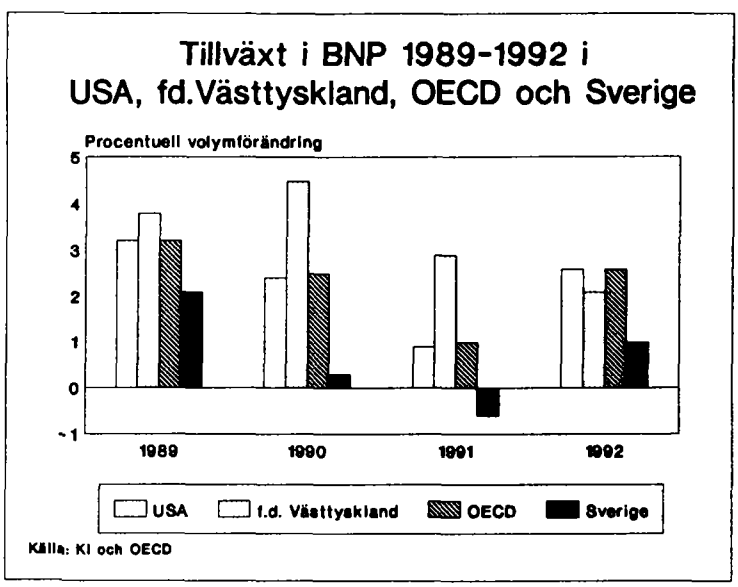
Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 19 december 1991

Föredragande: statsrådet P. Westerberg

Anmälan till budgetpropositionen 1992
Inledning

Den ekonomiska utvecklingen

Efter en lång period av snabb ekonomisk tillväxt inom OECD-området, dämpades takten andra halvåret 1989. Andra halvåret 1990 blev tillväxten mycket långsam och första halvåret 1991 upphörde den helt. Sammantaget bedöms tillväxten inom OECD-området stanna vid en procent år 1991 och öka till ca 2,6 % år 1992, till följd av den förväntade konjunkturuppgången i främst USA. I Västeuropa förstärks BNP-tillväxten från knappt 1,5 % år 1991 till drygt 2 % år 1992.

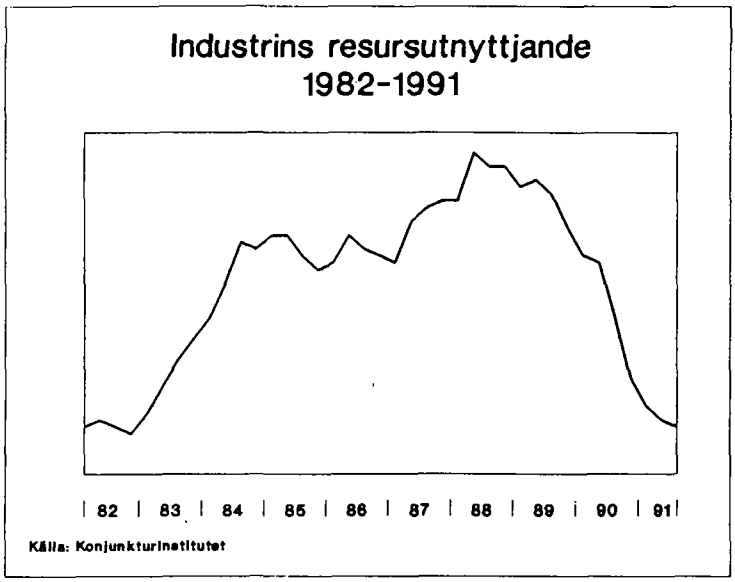

Figur 1. Tillväxt i BNP åren 1989-1992 i USA, fd Västtyskland, OECD och Sverige

Sverige befinner sig nu i en av de djupaste lågkonjunkturerna under efterkrigstiden. Produktionen inom industrin har sjunkit sedan hösten 1990, och ytterligare neddragningar i produktion och sysselsättning följer

av den fortsatt sjunkande orderingången. Under tredje kvartalet 1991 föll industrins resursutnyttjande till samma låga nivå som under år 1982.

Antalet konkurser har ökat kraftigt, främst inom tjänstesektorn. Läget är allvarligt inom de flesta branscher och ännu syns inga tydliga tecken på någon snar vändning.

Figur 2: Industrins resursutnyttjande åren 1982-1991

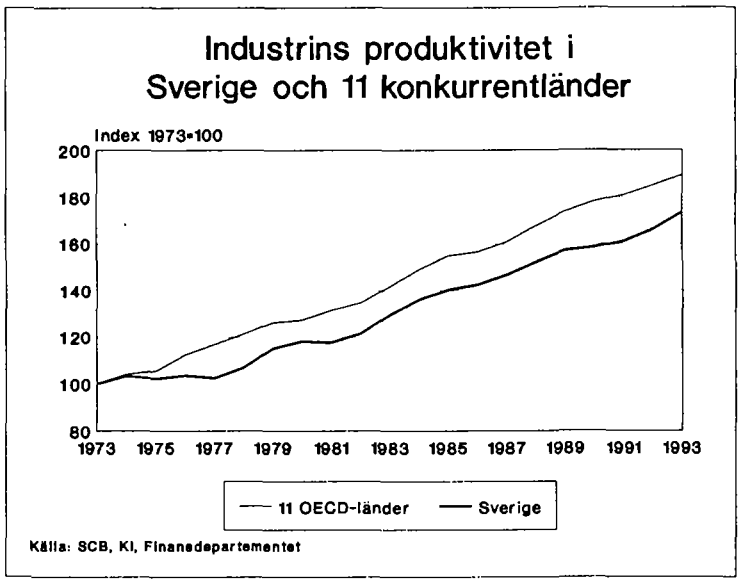
Produktion och produktivitet

Under den senare delen av 1980-talet har lönekostnaderna stigit långt snabbare än produktiviteten - och snabbare än i konkurrentländerna. Under senare delen av 1980-talet har produktionen per arbetad timme ökat med i genomsnitt en procent per år, medan de nominella timlönerna ökat med 10 % per år. Detta har lett till inflation och försämrad konkurrenskraft. Orsakerna till de produktivitets- och tillväxtproblem som finns i den svenska ekonomin har analyserats av produktivitetsdelegationen som överlämnade sitt betänkande (SOU 1991:82) *Drivkrafter för produktivitet och välstånd* under hösten 1991. Förslag till åtgärder för att höja produktiviteten inom näringsliv och offentlig sektor har också framlagts i betänkandet.

Konkurrensläge och marknadsandelar

Prisstegringstakten för den svenska exporten av bearbetade varor dämpades kraftigt under år 1990. Relativpriserna föll för första gången sedan år 1983, då sänkningen sammanhängde med de stora devalveringarna. Under år 1991 har de svenska exportpriserna stigit i samma takt som priserna i omvärlden. Svensk export har tappat marknadsandelar varje år

sedan år 1984 och trots att de svenska relativpriserna inte längre ökar mer än andra länder tappar Sverige fortfarande marknadsandelar på världsmarknaden. Detta beror delvis på att den relativa pris- och kostnadsnivån fortfarande ligger alltför högt i den svenska industrin, men också på att den svenska exporten har en ogynnsam länder- och varusammansättning. Den svenska exporten är främst inriktad på investeringsvaror och det är den internationella investeringstillväxten snarare än den privata konsumtionen som har tappat fart i vår omvärld.

Figur 3: Industrins produktivitet i Sverige och 11 konkurrentländer

Investeringar

De totala bruttoinvesteringarna i fast realkapital, som stigit oavbrutet sedan år 1982 eller med sammanlagt 40 %, vände nedåt år 1990 och beräknas fortsätta att falla år 1991 med 7 %. Nedgången var mest markant inom industrin, där talet för år 1991 beräknas till -19 %. Även övriga näringslivsinvesteringar minskas. Investeringarna i de statliga affärsverken ökar liksom bostadsinvesteringarna, som beräknas öka något både på ny- och ombyggnadssidan.

Den svaga investeringskonjunkturen förväntas bestå under år 1992, men nedgången i de fasta investeringarna kan då begränsas till en procent. Industriinvesteringarna fortsätter att falla, dock inte lika kraftigt som under år 1991. Nybyggnadsinvesteringarna beräknas falla kraftigt år 1992 medan ombyggnadsinvesteringarna förväntas öka som en följd av regeringens politik att i ökad utsträckning bevilja statliga ombyggnadslån till lägre räntekostnader. Totalt beräknas bostadsinvesteringarna minska med hela 14 % år 1992.

Under lång tid har den svenska politiken utformats utan att i tillräcklig utsträckning beakta konsekvenserna för näringsverksamheten. Den ekonomiska politiken har utformats så att näringslivet till en del kortsiktigt skyddas för omvärldens konkurrens. Genom denna inriktning har inte minst de mindre företagen haft svårigheter att utvecklas.

Produktivitetsdelegationen hävdar i sitt betänkande att bristen på omvandlingstryck i svenskt näringsliv under senare år är en starkt bidragande orsak till den låga produktiviteten i näringslivet idag. De stora devalveringarna i början av 1980-talet verkade hämmande på produktivitetstillväxten och strukturomvandlingen. Spåren av detta ser vi idag när Sverige befinner sig i en djup lågkonjunktur med stora strukturella problem i ekonomin, exempelvis en alltför stor offentlig sektor, ett strukturellt sparandeunderskott samt en alltför snabb kostnadsutveckling. Dessa problem måste lösas under de närmaste åren. Omställningen kan bli mycket smärtsam om den måste ske under en internationell lågkonjunktur.

Sverige är ett litet och glest befolkat land som geografiskt befinner sig förhållandevis långt från Europas stora befolkningskoncentrationer. Detta ställer särskilt höga krav på svenska individer och beslutsfattare för att svenska företag skall kunna konkurrera, vilket alltid är en förutsättning för att det svenska välståndet skall kunna utvecklas. Regeringens politik syftar till att ge Sverige goda konkurrensförutsättningar. Ett medlemskap i EG är ett viktigt inslag i denna politik. Endast som medlem kan Sverige fullt ut dra nytta av den dynamiska utvecklingsprocess som pågår i Västeuropa.

Sveriges möjligheter att på sikt hävda sig i denna process beror på möjligheterna att i alla avseenden bli ett effektivt samhälle. Det finns goda förutsättningar för detta. Såväl företagsledare som löntagare i Sverige är medvetna om vikten av att företagen ständigt förnyar såväl produkter som produktionsmetoder. På framtidens marknader är det innovationsförmåga och flexibilitet som kommer att vara avgörande för framgång. Regeringens politik syftar till att genom bl.a. höjd kvalitet i utbildningsväsendet och förbättrad infrastruktur lägga en bättre grund för hela Sveriges framtida utvecklingsmöjligheter.

Det är nödvändigt med förändring och förnyelse inte bara inom näringslivet utan även inom den offentliga sektorn. Regeringens politik syftar till att snabbt påbörja den nödvändiga förändringen inom den offentliga sektorn. Förändringarna som kommer att medföra bl.a. minskad resursåtgång är till gagn för både medborgarna och företagen. Samtidigt är effektiva och innovativa företag en viktig förutsättning för att verksamheter inom dagens offentliga sektor kan bedrivas på ett för medborgarna mera fördelaktigt sätt. Entreprenadverksamhet av olika slag åt stat och kommun medverkar också till att stärka och utveckla serviceföretagsamheten, inte minst i glest befolkade delar av landet.

Näringspolitiken skall inriktas på att ge förutsättningar för ett starkt näringsliv som ger hög sysselsättning och resurser för välfärdsutveckling i hela landet. Detta tillgodoses bäst i ett ekonomiskt system som byggs på marknadsekonomins principer och som präglas av socialt ansvar, god resurshushållning och god miljö. Marknadsekonomin bidrar till att skapa allmän välfärd, god ekonomisk utveckling och social trygghet.

Ett näringsliv som är grundat på fri företagsamhet, sund konkurrens, enskilda ägandeformer ger de bästa förutsättningarna för fortsatta ekonomiska framsteg.

Näringspolitiken måste inriktas på att främja utveckling av ny teknik, framväxten av nya företag, en ökad differentiering, mångfald och decentraliserat beslutsfattande. Vidare måste näringspolitiken vara så inriktad att den står i harmoni med målet om en god miljö och beaktar behovet av balans mellan olika regioner i landet.

Enligt regeringens uppfattning skall näringspolitiken ange ramar för näringsverksamheten. Inom dessa ramar bör företagen fritt få bedriva sin verksamhet. Detaljstyrning och byråkrati måste bort. Dessutom behövs fasta spelregler så att näringslivet ges långsiktigt stabila planeringsförutsättningar.

Ett starkt näringsliv förutsätter både stora och små företag. De mindre och medelstora företagen är dock av särskild betydelse för näringslivets förnyelse och långsiktiga tillväxt. Regeringens politik syftar till att främja framväxten av fler småföretag. Ett sådant näringsliv har en bättre förmåga att anpassa sig vid konjunkturväxlingar och bidrar genom mångfald och riskspridning till att göra samhällsekonomin mindre sårbar.

Behovet av ökad tillväxt och förnyelse betonas starkt i regeringsförklaringen. Sveriges ekonomi har akuta problem som för sin lösning kräver ökad produktivitet i näringslivet och i den offentliga sektorn. Insatser krävs från såväl statsmakternas sida som från företagens och organisationernas för att öka produktiviteten. Statsmakternas uppgift är att skapa goda allmänna betingelser för långsiktig ekonomisk tillväxt. Näringspolitikens viktigaste uppgift är därvid att skapa ett gott klimat för företagsamheten i Sverige så att vi kan återvinna utvecklings- och tillväxtkraften i svensk ekonomi.

Det är de enskilda företagens, entreprenörernas och individernas uppgift att utnyttja förutsättningarna till att producera, investera, skapa en modern arbetsorganisation, utveckla ny teknik, etc. Den nya synen på näringspolitiken präglas av regeringens starka tro på enskilda individers och företags kreativa förmåga.

Regeringens näringspolitik koncentreras till fem huvudområden. Områdena är

- småföretagspolitiken: medverka till en gynnsam utveckling för småföretagen, särskilt nya företag och tillväxtföretag,
- privatisering: försälja aktier i statligt ägda bolag,
- konkurrenspolitiken: medverka till ökad konkurrens genom skärpt lagstiftning, avreglering och förenklad normgivning,

- forskning och utveckling: stödja forskning för näringslivet,
- energipolitiken: medverka till en tryggad energiförsörjning till internationellt konkurrenskraftiga priser genom bl.a. effektivare energimarknader.

Branschstödet till industrin avvecklas och näringspolitiken ges en mer generell prägel. Det är de enskilda initiativen, det fria företagandet och det spridda personliga ägandet och sparandet som kan lägga grunden för en ny utvecklingskraft.

Den förändrade näringspolitiken, regeringens omläggning av kursen i den ekonomiska politiken, utbyggnaden av den eftersatta infrastrukturen och de ökade satsningarna på utbildning och forskning skapar förutsättningar för nya investeringar och en utveckling som bryter nedgången i näringslivet.

Småföretagspolitiken

Den låga tillväxten i den svenska ekonomin fordrar en omprövning av den långsiktiga ekonomiska politiken. Nya vägar måste prövas. Därför läggs nu bl.a. småföretagspolitiken om.

Regeringen har i propositionen om en ny småföretagspolitik (prop. 1991/92:51, NU14, rskr. 93) lagt fram ett samlat program för en ny småföretagspolitik med följande huvudsakliga innehåll:

- rättssäkerheten förbättras genom att bl.a. äganderätten och näringsfriheten ges ett grundlagsskydd,
- en effektiv konkurrens skapas i privat och offentlig verksamhet,
- skattetrycket sänks,
- en effektiv riskkapitalmarknad för småföretag utan statlig inblandning bör byggas upp successivt,
- arbetsrätten ses över, varvid småföretagens intressen särskilt beaktas,
- lagar och andra regler på olika områden förenklas och tas om möjligt bort,
- nyetablering och Europakontakter underlättas.

Den hittillsvarande politiken har försummat utvecklingsmöjligheterna hos de små och medelstora företagen. Därigenom har tillväxtkraften försvagats och möjligheterna att öka sysselsättningen inom den privata sektorn successivt blivit allt sämre.

För att marknadsekonomin skall fungera krävs livskraftiga små och medelstora företag. Utvecklingskraften och mångfalden hos småföretag är ytterst viktig för att bl.a. skapa och vidmakthålla en sund konkurrens i svensk ekonomi.

Det grundläggande i småföretagspolitiken bör vara att skapa goda generella förutsättningar för nyetableringar och tillväxt i småföretag. De generella förutsättningarna bör vara så utformade att de ger medborgarna goda möjligheter att skapa och bygga upp företag. Staten skall däremot inte försöka påverka de enskilda företagens eller branschernas utveckling.

Mot denna bakgrund förordar regeringen att kvarvarande branschprogram avvecklas och att flera från central myndighetsnivå bedrivna åtgärds-

program avvecklas. I stället läggs tonvikten vid att utveckla insatserna för att stärka nyföretagandet och småföretagens Europakontakter. Dessa insatser bör i första hand genomföras på regional och lokal nivå. De regionala utvecklingsfonderna får härvid en särställning men de olika insatserna bör genomföras i nära samverkan med bl.a. Sveriges exportråd, handelskamrarna, företagens organisationer och berörda kommunala organ, banker och försäkringsbolag.

Regeringen avser att senare lägga fram förslag om småföretagens riskfinansiering.

Privatisering

Staten bör inte styra utvecklingen i enskilda företag eller branscher och det är inte heller statens uppgift att driva och förvalta företag. Riksdagen har enligt regeringens proposition om privatisering av statligt ägda företag, m.m. (prop. 1991/92:69, NU10, rskr. 92) bemyndigat regeringen att sälja aktier m.m. och delar av verksamhet inklusive fast egendom i vissa angivna företag, däribland de som ingår i Förvaltningsaktiebolaget Fortia. Riksdagen har vidare godkänt regeringens förslag att avveckla Fortia.

Riksdagen beslöt våren 1991 (prop 1990/91:87, NU38, rskr. 318) att domänverket skall ombildas till aktiebolag. Ombildningen beräknas ske under första halvåret 1992.

Den 1 januari 1991 ombildades affärsverket FFV till aktiebolag (FFV AB) och överfördes vid denna tidpunkt till Fortia. Den 1 juni 1991 förvärvade Celsius Industrier AB samtliga aktier i FFV AB. Fortia-koncernens verksamhet under år 1991 har präglats av ett omfattande strukturarbete i flera av dotterbolagen och då speciellt inom de försvars- och skogsindustriella områdena.

Konkurrenspolitiken

Effektiv konkurrens är en förutsättning för dynamik och tillväxt i ekonomin. Inom viktiga delar av den svenska ekonomin är konkurrensen otillräcklig och en rad åtgärder krävs för att förbättra den. Regeringen har i propositionen om en ny småföretagspolitik (1991/92:51, NU14, rskr. 93) redovisat sin bedömning av hur en effektivare konkurrens kan uppnås och upprätthållas.

En fri utrikeshandel är det effektivaste sättet att öka konkurrensen på marknaden och förhindra att företag får dominerande ställning och monopol. Sveriges närmande till EG är viktigt i detta avseende. Ett EES-avtal innebär att Sverige kommer att ingå i ett europeiskt ekonomiskt samarbetsområde med enhetliga konkurrensregler för den gränsöverskridande handeln. Det innebär i praktiken att EGs konkurrensregler kommer att bli gällande svensk rätt vid sidan av den nationella konkurrenslagstiftningen. EGs regler bygger på grundsynen om fri konkurrens. Konkurrensbegränsande avtal mellan företag liksom företags missbruk av dominerande

ställning är förbjudna. Det finns vidare särskilda regler för företagsförvärv. Regeringen kommer i den EES-proposition som beräknas kunna läggas fram våren 1992 att behandla EES-reglerna på konkurrensområdet.

Åtgärder som främjar en väl fungerande hemmamarknad har stor betydelse för effektiviteten i den svenska ekonomin.

Konkurrenskommittén (C 1989:03) överlämnade i juli 1991 till regeringen sitt huvudbetänkande (SOU 1991:59) *Konkurrens för ökad välfärd.* Kommittén pekar utifrån sin analys av konkurrensförhållandena på den svenska marknaden på behovet av skärpt konkurrenslagstiftning. Förbud mot prissamverkan och marknadsdelning samt långtgående sanktioner är väsentliga nyheter i kommitténs förslag till ny konkurrenslag. Kommittén förordar ytterligare avregleringar. Kommittén har i sitt slutbetänkande (SOU 1991:104) *Konkurrens inom den kommunala sektorn*, lämnat förslag till åtgärder för ökad konkurrens i kommunal verksamhet.

Regeringen avser att före sommaren 1992 lägga fram en lagrådsremiss om en skärpt konkurrenslag och därefter en proposition med förslag till en ny förstärkt konkurrenspolitik.

För att uppnå och upprätthålla en effektiv konkurrens behövs också en väl fungerande konkurrensövervakning. Regeringen redovisade i propositionen (prop. 1991/92:51) *Om en ny småföretagspolitik* bedömningen att en ny central konkurrensmyndighet borde inrättas genom att uppgifter från nuvarande näringsfrihetsombudsmannen (NO) och statens pris- och konkurrensverk (SPK) förs samman. Förslag när det gäller den närmare inriktningen av och förutsättningarna för den nya konkurrensmyndighetens arbete läggs nu fram. Verksamheten bör renodlas och effektiviseras. Huvuduppgifterna för konkurrensmyndigheten bör vara att tillämpa konkurrenslagen samt att ta fram förslag till avregleringar.

För att effektivisera övervakningen av konkurrensförhållandena regionalt och lokalt föreslås vidare att länsstyrelserna ges ett ansvar för konkurrensfrågorna i länen.

Förändringen av myndighetsstrukturen möjliggör vissa besparingar på statsbudgeten.

En särskild utredare har tillkallats för att svara för det förberedande arbete som behövs för att omorganisationen skall kunna genomföras den 1 juli 1992.

Forskning och utveckling

Teknikens betydelse för tillväxt och produktivitet har senast belysts av produktivitetsdelegationen. I sitt betänkande (SOU 1991:82) *Drivkrafter för produktivitet och välstånd* understryker delegationen vikten av att verksamheterna i industri, handel och förvaltning får del av de tekniska framstegen, så att dessa kan omsättas i effektivare produktion och mer konkurrenskraftiga produkter.

Statens insatser för teknisk forskning och utveckling, teknisk FoU, grundas på såväl näringspolitiska som forskningspolitiska överväganden. Regeringens prioritering av generellt verkande insatser framför selektiva får

genomslag också på forskningsområdet. Det betyder en betoning av dels forskning, dels utveckling av basteknologier för breda framtida tillämpningar. Inom forskningspolitiken utgör budgetåret 1992/93 det avslutande tredje året för de program som riksdagen beslutade om våren 1990 (prop. 1989/90:90, NU40, rskr. 337). Det innebär t.ex. att uppbyggnaden av det teknik-vetenskapliga forskningsrådet, TFR, fortsätter enligt uppgjorda planer. Regeringen avser att lägga fram en ny forskningspolitisk proposition år 1993.

Förhandlingarna om EES som bedrivits under hösten 1991 innebär att Sverige, när avtalet träder i kraft, skall medverka i EGs ramprogram för FoU i dess helhet. Regeringen anser det vara viktigt att Sverige deltar aktivt i dessa program. En dominerande del av EGs ramprogram är inriktad på teknik för industriella behov, eftersom syftet är att stärka den europeiska industrins konkurrenskraft. Inom näringspolitiken har stödet till svenska företags och forskningsinstitutioners medverkan successivt stärkts under ett antal år. Avsikten är att i två steg budgetåren 1992/93 och 1993/94 nå den anslagsnivå som krävs för full medverkan.

För budgetåret 1992/93 ökas stödet till svenskt deltagande i EGs ramprogram för FoU med 83 milj.kr. Ökningen finansieras till övervägande del genom en tillfällig överföring av resurser från nationell till internationell forskning. Förslag om finansiering av svensk medverkan i EGs ramprogram för FoU för perioden 1993/94-1995/96 kommer att lämnas i den planerade propositionen om forskning våren 1993.

Regeringen har nyligen mottagit betänkanden från tre utredningar avseende teknik och FoU. *Svensk informationsteknologis möjligheter under 1990-talet med förslag till riktlinjer för en IT-politik inom det näringspolitiska området* (Ds 1991:63) har tagits fram av fyra arbetsgrupper under beteckningen IT 2000. En arbetsgrupp inom näringsdepartementet kommer att bereda utredningsrapportens förslag och successivt pröva möjligheterna att realisera dessa i anslutning till den nyss nämnda propositionen om forskning våren 1993. I denna kommer också förslagen från de två utredningsrapporterna (SOU 1991:83) *FoU för industriell utveckling om kollektiv forskning* och (Ds 1991:62) *Kunskap för konkurrenskraft - skogsindustrins kunskapsförsörjning* att behandlas. Dessa båda rapporter remissbehandlas nu.

I enlighet med huvudinriktningen i regeringens näringspolitik genomförs också inom det tekniska området inskränkningar av selektivt företagsstöd. Dessa avser NUTEKs stöd till teknik- och produktutveckling och nedläggning av den särskilda insatsen för verkstadsteknik riktat mot underleverantörer.

Det europeiska samarbetet inom rymdområdet i regi av European Space Agency, ESA, ger kompetenta svenska företag möjlighet att medverka i utmanande projekt i frontlinjer inom ett flertal teknikområden. Markstationer i Kiruna har också genom bilaterala samarbeten med andra länder möjlighet att exploatera läget nära nordpolen, vilket ger fördelar när det gäller styrning av och kommunikation med satelliter. Det internationella samarbetet stöds med begränsade rent nationella satsningar.

ESAs högsta beslutande organ, rådet, höll i november 1991 ett möte på ministernivå i München. Resultatet blev att ministrarna beslöt att mötas på nytt i slutet av år 1992 för att då träffa mer långsiktigt förpliktigande avgöranden. Motivet för att vänta ett år med dessa var att vissa omständigheter i och kring det europeiska rymdsamarbetet ansågs kräva fördjupade utredningar. Ministermötet gav således ESA i uppdrag att dels undersöka möjligheterna att ytterligare vidga samarbetet på rymdområdet, dels göra ingående studier av totalkostnaderna för tre stora projekt, som är centrala för ESAs planer på bemannad rymdverksamhet. De tre är rymdskytteln Hermes, den europeiska delen Columbus av den internationella rymdstationen Freedom och datareläsatelliten DRS. I avvaktan på resultat av utvärderingarna kommer projekten inom ESA att drivas i en något bromsad takt under år 1992. Ministermötet beslöt också att starta utvecklingen av teknik för jordobservation från de i projektet Columbus ingående plattformarna i polära banor.

Riksdagen beslöt våren 1990 om ett statligt energiforskningsprogram för budgetåren 1990/91-1992/93 (prop. 1989/90:90, NU40, rskr. 337). Programmet syftar främst till att stödja en kompetensuppbyggnad på områden som är av betydelse vid omställningen av energisystemet. Tyngdpunkten skall därvid ligga på utveckling av sådan teknik som kan komma till praktisk utveckling efter år 2000.

I riksdagens beslut framhölls att de ansvariga myndigheterna har ett övergripande ansvar för bedömningen av den vetenskapliga kvaliteten och den energipolitiska relevansen i den forskning som stöds. I enlighet med 1991 års riksdagsbeslut om riktlinjer för energipolitiken (prop. 1990/91:88, NU40, rskr. 373) har tillkallats en fristående grupp (I 1991:05) för *utvärdering av forskning och utveckling på energiområdet.* Gruppens arbete syftar till att, som ett komplement till sektorsmyndigheternas utvärderingar, bedöma det statliga energiforskningsprogrammets roll och hur användningen av tillgängliga medel svarar mot de långsiktiga mål för energiforskningen som har angetts i de forsknings- och energipolitiska besluten.

Teknologisk infrastruktur

Under beteckningen teknologisk infrastruktur sorterar olika system av infrastrukturell karaktär nödvändiga för att hantera teknikfrågorna i ett utvecklat industrisamhälle.

Det gäller information om teknik, patent, standardisering, provning, kontroll m.m. Flertalet av dessa områden påverkas starkt av strävandena att underlätta den internationella varuhandeln, framför allt inom Europa.

Patentområdet kan sägas ha varit en föregångare när det gäller europeisk harmonisering. Här pågår sedan mer än ett årtionde förverkligandet av ett europeiskt patentväsende, EPO, som till stora delar ersatt de nationella systemen för immaterialrätt. Det svenska patent- och registreringsverket (PRV) spelar här en mycket aktiv roll. Samtidigt måste PRV sörja för att

de kvarvarande nationella behoven av skydd för uppfinningar, varumärken, mönster, m.m. täcks på ett tillfredsställande sätt.

Den europeiska standardiseringen har en betydelsefull roll i samband med förverkligandet av den europeiska inre marknaden. Standardiseringen har av EG och EFTA fått uppdraget att för en stor mängd produkter genom standarder precisera de krav som skall garantera säkerhet med avseende på liv, hälsa och miljö. För att bl.a. stärka Sveriges förmåga till konstruktiv medverkan i detta arbete ökas nu, liksom under innevarande budgetår, statens bidrag till standardiseringsverksamheten. Detta bör också ge övriga intressenter i landet ett incitament att på erforderligt sätt öka sina personella och finansiella insatser.

På området provning och kontroll sker en likartad europeisk utveckling. Inom landet ökar nu beredskapen för att medverka i och ansluta till denna. Det betyder bl.a. att nya krav ställs på medverkande svenska provnings- och certifieringsorgan. En fri varumarknad förutsätter inte bara att produktkraven samordnas utan också att s.k. bevis om överensstämmelse med produktkraven godtas i de samarbetande länderna utan krav på ny provning och/eller kontroll. Nationella ordningar för godkännande av produkter ersätts nu med europeiska system, där bevis om överensstämmelse med enhetliga regler medför att produkter fritt får saluföras i alla samarbetande länder.

Den europeiska utvecklingen inom området provning och certifiering innebär öppna system och ökad konkurrens mellan kompetenta organ. Mot bakgrund av detta avser regeringen att tillkalla en särskild utredare med uppgift att överväga en begränsning av statens engagemang inom provnings- och mätteknik samt anslutande verksamheter bl.a. inom Statens provningsanstalt, SP.

Våren 1991 tillkallade regeringen en särskild utredare med uppgift att utreda det svenska elsäkerhetsarbetets framtida omfattning och organisation. Utredningen har redovisat resultatet av sitt arbete i betänkandet (SOU 1991:94) ELSU 91 *Förslag till omfattning, organisation och finansiering av det svenska elsäkerhetsarbetet.* Utredningen föreslår bl.a. ändringar i lagstiftningen för att uppnå en harmonisering med EGs direktiv om produktansvar samt en ändrad organisation av elsäkerhetsarbetet. Betänkandet remissbehandlas för närvarande.

Energipolitiken

Riktlinjer för energipolitiken

Riksdagen beslutade våren 1991 om riktlinjer för energipolitiken (prop. 1990/91:88, NU40, rskr. 373). Riksdagen godkände i allt väsentligt regeringens proposition, som baserades på en överenskommelse mellan socialdemokraterna, folkpartiet liberalerna och centerpartiet.

Energipolitikens mål är att på kort och lång sikt trygga tillgången på el och annan energi på med omvärlden konkurrenskraftiga villkor. Härige-

nom främjas en god ekonomisk och social utveckling i Sverige. Energipolitiken skall utgå ifrån vad natur och miljö kan bära.

Landets elförsörjning skall tryggas genom ett energisystem som i största möjliga utsträckning grundas på varaktiga, helst inhemska och förnybara, energikällor samt en effektiv energihushållning. Stränga krav skall ställas på säkerhet och omsorg om miljön vid användning och utveckling av all energiteknik.

En elmarknad som möjliggör en omfattande internationell handel med elkraft leder bl.a. till att de samlade produktionsresurserna kan utnyttjas bättre. En europeisk elmarknad kan leda till att elpriserna i de berörda länderna utjämnas på sikt.

1991 års energipolitiska beslut ersätter de riktlinjer för avveckling av kärnkraften som riksdagen beslutade om år 1988 (prop. 1987/88:90, NU40, rskr. 375).

Enligt 1991 års riktlinjer måste en omställning av energisystemet, vid sidan om säkerhetskraven, ske med hänsyn till behovet av elektrisk kraft för upprätthållande av sysselsättning och välfärd. När kärnkraftsavvecklingen kan inledas och i vilken takt den kan ske avgörs av resultaten av hushållningen med el, tillförseln av el från miljöacceptabel kraftproduktion och möjligheterna att bibehålla internationellt konkurrenskraftiga elpriser.

1991 års riksdagsbeslut omfattar åtgärder för att främja utvecklingen av miljöacceptabel kraftproduktion och en effektiv energianvändning.

Ett stödsystem för investeringar i kraftvärmeproduktion med biobränslen, investeringar i vindkraftverk och anläggningar för utnyttjande av solvärme infördes den 1 juli 1991.

En biobränslekommission har tillkallats (dir. 1991:11) för att analysera de långsiktiga förutsättningarna för en ökad kommersiell användning av biobränslen samt lämna förslag till åtgärder för att stärka biobränslenas konkurrenskraft. I november 1991 överlämnade kommissionen delbetänkandet (SOU 1991:93) *El från biobränslen*. Betänkandet har remissbehandlats. Kommissionens slutrapport skall lämnas senast den 1 juli 1992. Den departementsreform som genomfördes under hösten 1991 innebär bl.a. att ansvaret för biobränslefrågor flyttades till jordbruksdepartementet.

Energiteknikfonden har tillförts ytterligare medel. Utvecklingen av storskalig vindkraft samt utvecklings- och demonstrationsprojekt rörande användning av motoralkoholer har fått ökad prioritet vid fördelning av stödet ur energiteknikfonden.

Energibeskattningen har ändrats så att fossila bränslen som används i kraftvärmeproduktion är undantagna från allmän energiskatt. Skattebefrielsen för elkraft som används i s.k. avkopplingsbara elpannor har avskaffats.

Ett program för effektivare energianvändning infördes den 1 juli 1991. Programmet innebär en utvidgning av det sedan år 1988 pågående programmet för effektivare användning av el (prop.1987/88:90, NU40, rskr. 375). Verksamheten med energieffektivisering skall, enligt programmet, omfatta alla sektorer i samhället. Den potential för eleffektivisering som är ekonomiskt och tekniskt tillgänglig under 1990-talet skall utnyttjas.

Programmet omfattar bl.a. stöd för teknikupphandling och introduktion av energieffektiv teknik och stöd för demonstration av energieffektiv teknik i lokaler och bostäder.

Enligt riksdagens beslut skall regeringen årligen redovisa de resultat som har uppnåtts genom de energipolitiska programmen för omställning och utveckling av energisystemet samt förelägga riksdagen förslag om de ytterligare åtgärder som är motiverade. Närings- och teknikutvecklingsverket, NUTEK, har i uppdrag att årligen utvärdera programmen för omställning och utveckling av energisystemet.

En första redovisning av de energipolitiska programmen lämnas i denna bilaga under litt. H Energi.

Riksdagen beslöt hösten 1991 att skatten på etanol som används för motorbränsle skall slopas (prop. 1991/92:67, SkU6, rskr. 99). Samtidigt ändrades den allmänna energiskatten så att skattepliktsgränsen för små vindkraftverk höjs från 100 kW till 500 kW.

Regeringen har i enlighet med riksdagens beslut om riktlinjer för energipolitiken uppdragit åt NUTEK att, i samråd med statens naturvårdsverk och boverket, utvärdera de lagregler, m.m. som har betydelse för tillkomsten av småskalig vindkraft.

I november 1991 avslutade utredningen om översyn av reglerna om skattenedsättning för industrin och växthusnäringen m.m. (ÖS-91) sitt arbete genom att till regeringen överlämna betänkandet (SOU 1991:90) *Konkurrensneutral energibeskattning*. Betänkandet är under remissbehandling. Vissa frågor som har aktualiserats av utredningen ses för närvarande över av en arbetsgrupp inom regeringskansliet.

Energitillförsel och energianvändning

Under de senaste årtiondena har Sveriges energiförsörjning karaktäriserats av bl.a. en minskande oljeanvändning och en ökande användning av el för uppvärmning av bostäder och industriella behov. Kärnkraften svarar i dag för ungefär hälften av landets elproduktion. Inom transportssektorn har dock användningen av oljeprodukter ökat. Utvecklingen av energitillförseln framgår av följande tabell.

Energitillförsel åren 1970, 1980 och 1990, TWh

Tillförsel av energi	1970	1980	1990
Olja	350	285	187
Naturgas	0	0	7
Kol/koks	18	19	31
Biobränslen	(*	(*	58
Torv, avfall	(43	(48	7
Vattenkraft	41	59	73
Kärnkraft	0	26	68
Spillvärme och värmepumpar	-	1	8
Nettoimport av el	4	1	-2
Summa Tillförsel	457	439	437

*) Inkl. torv, avfall
Källa: NUTEK, Kraftsam och VVF

Den totala energianvändningen år 1990 blev 437 TWh, vilket är drygt 20 TWh lägre än år 1970. Om den faktiska energianvändningen under dessa år räknas om till normalårsförbrukning i temperaturhänseende erhålls ungefär samma energianvändningsnivå båda åren, ca 450 TWh.

I följande tabeller redovisas energianvändning, elproduktion och elanvändning fördelad på sektorer åren 1970, 1980 och 1990.

Energianvändning åren 1970, 1980 och 1990, TWh

Användarkategori	1970	1980	1990
Industri	154	148	140
Transporter	56	68	84
Bostäder,service m.m.	165	165	143
Total slutlig inhemsk energianvändning	**375**	**380**	**367**
Utrikes sjöfart, förluster och energi för icke energiändamål	82	59	70
Summa	457	439	437

Källa: NUTEK

Elproduktion exkl. egenförbrukning år 1970, 1980 och 1990, TWh

	1970	1980	1990
Vattenkraft	41	58	72
Kärnkraft	-	25	65
Konventionell värmekraft			
Ind. mottryck	(*	(*	3
Kraftvärme	(5	(10	2
Kondenskraft	(**	(**	0
Gasturbin/Dieselkraft	(13	(1	0
Netto elproduktion	59	94	142
Nettoimport av el	4	1	-2

(* Inkl. kraftvärme
(**Inkl. gasturbin/dieselkraft
Källa: NUTEK, Kraftsam och VVF

Elanvändning år 1970, 1980 och 1990

Användarkategori	1970	1980	1990
Industri	33	40	53
Transporter	2	2	2
Bostäder, service m.m.	22	43	63
Fjärrvärme, m.m.	1	1	11
Distributionsförluster	6	8	11
Total användning inkl. avkoppl.bara elpannor	**63**	**95**	**140**

Källa: NUTEK

Elmarknaden

Den 1 januari 1992 överfördes huvuddelen av verksamheten i det tidigare statens vattenfallsverk till ett aktiebolag, Vattenfall AB (prop. 1990/91:87, NU38, rskr. 318, prop 1991/92:49, rskr. 92). Verksamheten i storkraftnätet har avskiljts från Vattenfall och ingår i det nya affärsverket Svenska Kraftnät. Trollhätte kanalverk som ingick i statens vattenfallsverk, drivs tills vidare som ett affärsverk, vilket har ansvar för drift och förvaltning av verksamheten i Trollhätte och Säffle kanaler.

Dessa åtgärder skall ses som ett första steg i omvandlingen av den svenska elmarknaden för ökad konkurrens och som en förberedelse för en alltmer internationell elmarknad med ökade möjligheter för export och import. Inom näringsdepartementet förbereds förslag till riksdagen om ytterligare åtgärder i syfte att reformera elmarknaden.

Vattenfall AB har bl.a. givits en kapitalstruktur som gör det jämförbart med övriga svenska kraftföretag. Stor vikt har även i övrigt lagts vid att ge Vattenfall AB villkor som så långt möjligt är likvärdiga med dem som gäller för övriga kraftföretag.

Genom bolagiseringen har goda förutsättningar skapats för fortsatta strukturförändringar av verksamheten och en privatisering av Vattenfall AB.

I avvaktan på statsmakternas ställningstagande till storkraftnätets slutliga organisation handhas verksamheten av affärsverket Svenska Kraftnät som inrättades vid årsskiftet. Affärsverket ansvarar för storkraftnätet och utlandsförbindelserna. Organisationen omfattar Vattenfalls tidigare affärsområde Transmission och den operativa nätdriften. Personalstyrkan uppgår till drygt 100 personer. Verksamheten är lokaliserad till Stockholm.

Statens energiverk fick i mars 1991 i uppdrag av regeringen att utreda den framtida organisationsformen för det svenska stamnätet. Uppdraget överfördes den 1 juli 1991 till NUTEK och utredningen har slutförts i detta verk. NUTEK överlämnade den 1 november 1991 till regeringen rapporten *Elmarknad i förändring*. Rapporten har remissbehandlats.

NUTEK och SPK redovisade i december 1991 en utredning om s.k. vertikal integration på den svenska elmarknaden. Rapporten remissbehandlas för närvarande.

Regeringen avser att under år 1992 lägga fram förslag till riksdagen om åtgärder för att skapa en effektiv elmarknad. Under våren läggs fram förslag om bl.a. den framtida organisationen för storkraftnätet, m.m.

Internationella frågor

Inom EG pågår förberedelserna för en inre marknad fr.o.m. den 1 januari 1993, som kommer att omfatta även energiområdet. Förutsatt att EES-avtalet genomförs kommer EFTA-länderna, däribland Sverige, att ha accepterat att en rad EG-bestämmelser som reglerar handel på bl.a. energiom-

rådet skall gälla inom hela EGs och EFTAs gemensamma territorium. Eftersom Sverige numera har ansökt om medlemskap i EG kommer de närmaste åren att präglas av sådana ytterligare anpassningsåtgärder som kan krävas för att Sverige utan svårigheter senare skall kunna gå in i EGs verksamhet.

Ett antal s.k. EG-direktiv på energiområdet kommer, förutsatt att EES-avtalet träder i kraft, att gälla för Sverige från år 1993. Några av dem avser främst konkurrensaspekter, bl.a. pristransparens för vissa el- och gasavtal, och s.k. transiteringsrätt för el respektive gas.

Även om dessa direktiv kan få stor betydelse i vissa fall har betydligt mer långtgående förslag presenterats från EG-kommissionen, där bl.a. frågan om "tredje parts" möjligheter att fritt utnyttja elnäten har tagits upp.

Utvecklingen inom EG går mot en ökad öppenhet och ökad konkurrens på elmarknaderna i kombination med en tilltagande gränsöverskridande elhandel. Den pågående reformeringen av den svenska elmarknaden ligger således i linje med utvecklingen i Västeuropa.

NUTEK har regeringens uppdrag att i samråd med statens pris- och konkurrensverk årligen redovisa den aktuella utvecklingen på de europeiska elmarknaderna. En första sådan rapport, Elmarknaderna i Europa (NUTEK B 1991:7), överlämnades till regeringen i november 1991. Rapporten har remissbehandlats.

I Central- och Österuropa och Sovjetunionen finns idag ett mycket stort behov av åtgärder som dels förbättrar driftsäkerheten och miljöegenskaperna i den befintliga produktionskapaciteten, dels ökar effektiviteten i energianvändningen. Den kapitalanskaffning som krävs är ett stort problem. I avsikt att skapa bättre förutsättningar för kommersiella investeringar i dessa länders energisektorer har en bred krets av industriländer nyligen kommit överens om en europeisk energistadga (European Energy Charter). Nu pågår ett arbete att utforma ett detaljerat regelverk och förslag till ytterligare protokoll för delsektorer inom energiområdet. Sverige deltar i detta arbete.

Försörjningsberedskap

Målet för verksamheten inom energiberedskapen och den strategiska energiförsörjningen är att ansvara för landets energiförsörjning under kriser och krig så att Sveriges behov av energi för uppvärmning, produktion och transporter blir tillgodosett.

Huvuduppgifterna är bl.a. att förbereda insatser inom energiområdet, som t.ex. att utöva tillsyn av beredskapslager och att i övrigt hålla en hög handlingsberedskap inför en eventuell krissituation.

Energiberedskapsfrågorna kommer att behandlas i den försvarspolitiska proposition som regeringen avser att inom kort förelägga riksdagen.

Mineralpolitiken

Regeringen har i propositionen om inriktningen av den ekonomiska politiken (prop. 1991/92:38, FiU10, rskr. 108) bl.a. förordat att den statliga prospekteringsverksamheten samt nämnden för statens gruvegendom (NSG) avvecklas. Den omläggning av näringspolitiken som regeringen inlett omfattar även statens engagemang inom gruvnäringen.

Statens roll är att främja och stimulera gruvnäringens utveckling genom att skapa generellt goda förutsättningar för verksamhet såsom exempelvis prospektering. För att stimulera till prospektering i landet bör staten koncentrera insatserna på basverksamhet, främst i form av grundläggande geologisk kartering. Det är statens uppgift att tillhandahålla en för prospektering efterfrågad och adekvat basinformation, för såväl svenska som utländska aktörer.

Statens engagemang för gruvnäringen skall komplettera företagens egna satsningar i verksamheten. Detta gör staten genom att ta ett ansvar för att god basinformation finns tillgänglig. Däremot bör staten inte bedriva prospekteringsverksamhet. Det bör åligga företagen själva att vidta åtgärder för att långsiktigt säkra sin råvarubas.

Turistpolitiken

Åtgärderna inom skattepolitiken och på småföretagsområdet innebär förbättrade förutsättningar även för turistföretagen och ger dem nya möjligheter för framtiden. Nämnda åtgärder medför att förutsättningarna för all näringsverksamhet stärks väsentligt, bl.a. genom lindringar i beskattning och avgiftsuttag. Turistnäringen kommer att särskilt främjas genom en sänkt mervärdeskatt på hotell- och restaurangtjänster samt inrikes persontransporter fr.o.m. den 1 januari 1992. Inom regionalpolitikens ram föreslås också att systemet med nedsatta socialavgifter skall utökas både geografiskt och branschmässigt på ett sätt som underlättar för turistnäringen.

Arbetet med att främja turism i Sverige bör omstruktureras. Det är dock turistbranschens eget ansvar att driva sina gemensamma informations- och marknadsföringsaktiviteter. En motiverad näring med goda generella verksamhetsförutsättningar ger ökade möjligheter till turism i Sverige.

Regeringen har redovisat riktlinjer för främjandet av turism i propositionen om inriktningen av den ekonomiska politiken (prop. 1991/92:38, FiU10, rskr. 108). Staten har ansvaret för den samlade presentationen av Sverige utomlands, vilken också bör omfatta turistiska aspekter.

Frågan om hur det fortsatta arbetet med att skapa och vidmakthålla en positiv Sverigebild utomlands skall bedrivas, kommer att beredas i särskild ordning.

Närings- och teknikutvecklingsverket, NUTEK

Närings- och teknikutvecklingsverket, NUTEK, etablerades den 1 juli 1991 efter en sammanslagning av verksamheter i de tidigare myndigheterna statens industriverk (SIND), statens energiverk (STEV) och styrelsen för teknisk utveckling (STU). NUTEK är central förvaltningsmyndighet för frågor om näringslivets tillväxt och förnyelse samt för omställningen av energisystemet.

De huvudområden som NUTEK verkar inom är teknisk forskning och industriellt utvecklingsarbete, etablering och utveckling av små och medelstora företag, en balanserad regional utveckling samt energiförsörjning och effektivare energianvändning. Denna inriktning bör ses mot bakgrund av att näringspolitiken omfattar olika förhållanden som tillsammans skapar klimatet och förutsättningarna för hela näringslivets utveckling. Av särskilt intresse i det näringspolitiska sammanhanget är t.ex. frågor om teknisk utveckling, utbildning och forskning, konkurrensförutsättningar på olika marknader, energipolitik, infrastrukturutveckling, arbetskraftsförsörjning, regionalpolitik, skatte- och miljöpolitik. Inte minst viktig är frågan om Sveriges relation till Europa-marknaden.

NUTEKs verksamhet har anknytning till ansvarsområden som inom regeringskansliet är fördelade mellan närings-, arbetsmarknads- och jordbruksdepartementen. Myndighetens verksamhet är därför berörd av anslag under dessa departements huvudtitlar. Anslagen till täckande av förvaltnings- och utredningskostnader m.m. i NUTEK hör i sin helhet till näringsdepartementets område.

A. Näringsdepartementet m.m.

A 1. Näringsdepartementet

1990/91 Utgift	46 908 152[1]
1991/92 Anslag	48 000 000[1,2]
1991/92 Anslag exkl. mervärdeskatt	47 146 000[2]
1992/93 Förslag	49 704 000

[1]Anslaget Industridepartementet
[2]Tilläggsbudget 1,3 milj.kr.

	1991/92 exkl. mervärde-skatt	Beräknad ändring 1992/93
Personal	**130**	**- 9**
Anslag		
Förvaltningskostnader	44 170 814[1]	+ 5 533 186
(därav lönekostnader)	39 792 449[1]	+ 1 387 551

[1]Omräknat belopp enligt regleringsbrev 1991-11-14

Genom förordningen (1991:1468) om ändring i departementsförordningen (1982:1187) har näringsdepartementet tillförts ärenden om näringsfrihet och konkurrensförhållanden samt om byggnadsväsendet och viss byggnadsforskning. Regionalpolitiska frågor och frågor om biobränslen har förts till arbetsmarknadsdepartementets resp. jordbruksdepartementets verksamhetsområde. Frågor om hantverk och hemslöjd har förts till kulturdepartementets område. Regeringen har mot denna bakgrund den 14 november 1991 meddelat ändrade bestämmelser om dispositionen av förevarande anslag under budgetåret 1991/92. I samband med sådana organisatoriska förändringar inom regeringskansliet som hänger samman med ändrad fördelning av ärenden mellan departementen har riksdagen bemyndigat regeringen (prop. 1990/91:100, bil. 2, FiU20, rskr. 132) att disponera om anvisade anslag till departement och utredningar.

Vid beräkningen av anslaget har jag också tagit hänsyn till att departementet tillförts uppgiften att samordna och bereda ärenden rörande utförsäljningen av tillgångar i statligt ägda företag.

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslaget för nästa budgetår till 49 704 000 kr. Medelsbehovet har beräknats med utgångspunkt i den nya organisationen.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Näringsdepartementet* för budgetåret 1992/93 anvisa ett förslagsanslag på 49 704 000 kr.

A 2. Industriråd/industriattaché

1990/91 Utgift	1 034 000
1991/92 Anslag	1 045 000[1]
1992/93 Förslag	1 198 000

[1]Exkl. mervärdeskatt

Från anslaget bekostas en tjänst som industriråd/industriattaché vid Sveriges delegation hos OECD i Paris.

Industrirådet/industriattachén har till huvudsaklig uppgift att följa arbetet inom OECD i närings-, regional- och energipolitiska frågor samt att vara näringsdepartementets och i vissa frågor miljö- och naturresursdepartementets kontaktman gentemot OECDs och det internationella energiorganets (IEA) sekretariat.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Industriråd/industriattaché* för budgetåret 1992/93 anvisa ett förslagsanslag på 1 198 000 kr.

A 3. Utredningar m.m.

1990/91 Utgift	11 332 078	Reservation	3 146 512[1]
1991/92 Anslag	16 615 000		
1991/92 Anslag exkl. mervärdeskatt	15 522 300		
1992/93 Förslag	18 990 000		

[1]Exkl. mervärdeskatt

Som jag nyss anförde vid min anmälan av anslaget Näringsdepartementet har under innevarande budgetår skett vissa förändringar beträffande näringsdepartementets verksamhetsområde och regeringen har med stöd av riksdagens bemyndigande omfördelat anvisade anslagsmedel mellan berörda departement. Jag har vid beräkningen av anslaget även tagit hänsyn till att vissa kostnader i samband med försäljningen av aktier eller andra tillgångar i statligt ägda företag uppkommer för ägaren staten. En del av dessa kostnader bör belasta utredningsanslaget. Med utgångspunkt från detta och

med hänsyn till den beräknade omfattningen av utredningsverksamheten bör anslaget uppgå till 18 990 000 kr. under nästa budgetår.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Utredningar m.m.* för budgetåret 1992/93 anvisa ett reservationsanslag på 18 990 000 kr.

A 4. Bidrag till FNs organ för industriell utveckling

1990/91 Utgift	6 412 000
1991/92 Anslag	6 720 000
1992/93 Förslag	6 890 000

Medlemsländernas bidrag till FNs organ för industriell utveckling (UNIDO) fastställs till största delen i österrikiska schilling och till en mindre del i US-dollar. För budgetåret 1992/93 beräknas Sveriges bidrag uppgå till sammanlagt motsvarande 6 890 000 kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Bidrag till FNs organ för industriell utveckling* för budgetåret 1992/93 anvisa ett förslagsanslag på 6 890 000 kronor.

B. Industri m.m.

B 1. Sprängämnesinspektionen

1990/91 Utgift	-
1991/92 Anslag	1 000
1992/93 Förslag	1 000

Sprängämnesinspektionen (SÄI) är central förvaltningsmyndighet för ärenden som rör brandfarliga och explosiva varor. Det övergripande målet för inspektionens verksamhet är att genom bl.a. tillståndsgivning, föreskrifter, råd och anvisningar, tillsyn och inspektioner samt information och utbildning förebygga att personer och egendom kommer till skada vid tillverkning, förvaring eller annan hantering av brandfarliga och explosiva varor.

SÄIs verksamhet är avgiftsfinansierad. Avgift tas ut av den som tillverkar eller importerar brandfarlig eller explosiv vara (grund- och mängdavgift) eller i vissa fall av den som projekterar eller uppför anläggning för sådan vara (projektavgift). Anslaget förs därför upp med ett formellt belopp av 1 000 kr.

SÄI föreslår i sin förenklade anslagsframställning för budgetåret 1992/93 bl.a. följande:

1. Budgeten fastställs till en resursnivå som motsvarar pris- och löneomräknad omslutning av budgeten för budgetåret 1991/1992.

2. Inspektionen tillförs extra resurser för gasolverksamheten (+ 100 000 kr.) samt för att kunna upprätthålla begärd tillsyn och delta i inspektionsverksamhet, avsyningar m.m. (+ 150 000 kr.).

3. Inspektionen får möjlighet att intäktsfinansiera sin externa informations- och utbildningsverksamhet. Verksamheten tilldelas en egen budget utanför ordinarie budgetram. Budgeten sätts det första året till 500 000 kr.

Föredragandens överväganden

Förslag:

Övergripande mål:

Det har inte funnits skäl till att förändra de övergripande mål som gäller treårsperioden 1991/92-1993/94.

Resurser:

Resultatbudgetram 1992/93 14 793 000 kr.

Slutsatser:

SÄI har i den förenklade anslagsframställningen redovisat uppdraget att ta fram lämpliga resultatmått som underlag för resultatuppföljning av verksamheten. Av resultatutvärderingen framgår bl.a. att inspektionen från såväl produktivitets- som effektivitetssynpunkt i allt väsentligt klarat uppställda mål och krav. Jag ser resultatet av verksamheten som tillfredsställande.

Redovisningen innehåller emellertid enligt min mening vissa brister vad gäller konkreta resultatmått för framför allt den interna uppföljningen av verksamheten. SÄI har under hösten 1991 infört ett tidredovisningssystem. Informationen från detta system bör tillsammans med andra tillgängliga uppgifter kunna tillgodose det krav på underlag som kan ställas för en effektiv styrning och uppföljning av verksamheten. Jag är därför, med hänvisning till vad dåvarande industriministern anförde i 1991 års budgetproposition, nu beredd att förorda att inspektionen får lägga upp en särskild budget för extern informations- och utbildningsverksamhet.

Sprängämnesinspektionens redovisade resultat för budgetåret 1990/91 har inte givit mig anledning att föreslå någon förändring av den redan fastställda inriktningen.

Resultatbudgetram:

Resultatbudgetramen har beräknats med utgångspunkt i gällande treårsplan. Jag har i mitt förslag därutöver beräknat 500 000 kr. som en separat budgetram för extern informations- och utbildningsverksamhet samt 75 000 kr. i resursförstärkning för tillsyn i samband med gasolutbyggnad. Jag beräknar kostnaderna för SÄIs verksamhet till 14 793 000 kr. för budgetåret 1992/93.

Vad gäller SÄIs externa informations- och utbildningsverksamhet vill jag framhålla följande. Inspektionens kostnader för verksamheten skall helt täckas genom avgifter som betalas av kunderna. Jag anser vidare att SÄI i den fördjupade anslagsframställningen 1993/94 bör redovisa en utvärdering av verksamheten avseende extern information och utbildning.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Sprängämnesinspektionen* för budgetåret 1992/93 anvisa ett förslagsanslag på 1 000 kr.

B 2. Åtgärder för att främja industridesign

1990/91 Utgift	4 713 000	Reservation	1 670 315[1]
1991/92 Anslag	5 200 000		
1991/92 Anslag exkl. mervärdeskatt	5 150 000		
1992/93 Förslag	5 356 000		

[1] Exkl. mervärdeskatt

Från anslaget utgår bidrag till Stiftelsen Svensk Industridesign och medel för designstöd till enskilda företag.

Stiftelsen Svensk Industridesign har bildats av statens industriverk (numera närings- och teknikutvecklingsverket), Föreningen Svensk Form och Ingenjörsvetenskapsakademien. Stiftelsens ändamål är att bedriva och främja forskning och utveckling inom industridesignområdet samt verka för den praktiska användningen av god design genom utbildning, rådgivning och information till gagn för näringslivet och samhället i övrigt. Verksamheten bedrivs inom de två insatsområdena Kontakt och rådgivning samt Kunskap och kompetensutveckling.

Närings- och teknikutvecklingsverket

NUTEK föreslår i sin anslagsframställning en anslagsökning med 850 000 kr. för att bl.a. småföretag skall få en första inblick i hur industridesign kan användas som en integrerad del i produktutveckling och marknadsföring.

Föredragandens överväganden

För budgetåret 1992/93 beräknar jag anslaget till 5 356 000 kr. Jag räknar även med att bidrag skall kunna lämnas för designfrämjande insatser inom ramen för de medel som anvisas under anslaget Småföretagsutveckling.

I regeringens proposition om inriktningen av den ekonomiska politiken (prop. 1991/92:38) aviseras en avveckling av anslaget till Stiftelsen Svensk Industridesign budgetåret 1993/94. Om bidrag till stiftelsens verksamhet anses motiverat därefter får det prövas inom ramen för anslaget Småföretagsutveckling.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Åtgärder för att främja industridesign* för budgetåret 1992/93 anvisa ett reservationsanslag på 5 356 000 kr.

B 3. Stöd till turism[1]

1990/91 Utgift	122 535 000	Reservation	465 000
1991/92 Anslag	123 000 000[1]		
1992/93 Förslag	50 000 000		

[1]Anslaget B 4. Stöd till turism och rekreation för budgetåret 1991/92

Sveriges turistråd är en stiftelse inrättad av staten, Svenska kommunförbundet och Landstingsförbundet med uppgift att som centralt organ planera, samordna och genomföra åtgärder för turism i Sverige. Turistrådet skall enligt sina stadgar dels verka för att utveckla svensk turism och genom marknadsföringsåtgärder förbättra svensk bytesbalans och sysselsättning samt stödja regional utveckling, dels medverka till att förbättra möjligheterna till turism och rekreation för breda folkgrupper. Från anslaget utgår för närvarande medel till marknadsföring, bidrag till utvecklings- och försöksverksamhet inom turist- och rekreationssektorn samt i mån av resurser också bidrag till uppförande av turist- och rekreationsanläggningar av riksintresse. Vidare lämnas bidrag till vissa ideella organisationer.

Regeringen har i propositionen om inriktningen av den ekonomiska politiken (prop. 1991/92:38) aviserat att statens engagemang i Sveriges turistråd skall avvecklas.

Sveriges turistråd, vissa utredningar m.m.

Sveriges turistråd har i sin anslagsframställning i huvudsak åberopat den fördjupade anslagsframställning rådet överlämnade inför föregående budgetarbete hösten 1990. Enligt tidigare regeringsbeslut skulle Sveriges turistråd fr.o.m. budgetåret 1991/92 övergå till treårig budgetering av sin verksamhet. En fördjupad anslagsframställning avlämnades hösten 1990 avseende budgetåren 1991/92-1993/94. Denna redovisades i 1991 års budgetproposition (prop. 1990/91:100, bil. 14). Mot bakgrund av att regeringen tillkallade en särskild utredare (dir. 1990:78) med uppgift att bl.a. granska målen för och finansieringen av Sveriges turistråds fortsatta verksamhet, beslutade emellertid regeringen att uppskjuta sitt ställningstagande till turistrådets fördjupade anslagsframställning.

I turistrådets anslagsframställning för budgetåret 1992/93 åberopas samma skäl för anslagstilldelning som i den fördjupade anslagsframställningen. En uppräkning för pris- och löneförändringar har gjorts. Sveriges turistråd hemställer om ökade anslag med närmare 101 milj.kr. till sammanlagt över 223 milj.kr. för budgetåret 1992/93. Härutöver föreslås ett nytt anslag om 52,5 milj.kr. för investeringar m.m. i turistanläggningar.

Den särskilde utredaren med uppgift att bl.a. granska målen för och finansieringen av Sveriges turistråds fortsatta verksamhet överlämnade i juni 1991 sitt betänkande (SOU 1991:58) *Ett nytt turistråd* till regeringen. Ut-

redarens förslag omfattar preciseringar och begränsningar av rådets uppgifter, krav på ökad medfinansiering av näringslivet, ändrad rollfördelning mellan staten och regionala organ i marknadsföringen av turism, ändrad associationsform från stiftelse till aktiebolag samt vissa frågor om samarbete med t.ex. exportfrämjande verksamheter. Utredaren föreslog vidare en koncentration av marknadsföringen till enbart de prioriterade utländska marknaderna. Betänkandet har remissbehandlats och drygt ett femtiotal yttranden har lämnats över utredningen.

Remissinstanserna stöder utredarens förslag om en begränsning och precisering av turistrådets mål och uppgifter. Däremot är instanserna tveksamma om möjligheterna att finansiera rådets verksamhet genom ökad medverkan från näringslivet. Det råder även en stor tveksamhet till förslaget om att begränsa marknadsföringen till de utländska marknaderna, även om det stöds av ett antal remissinstanser. Remissinstanserna stöder uppfattningen att rådet bör samordna marknadsförings- och informationsinsatser, främja produktutveckling och svara för kunskapsutveckling inom turistområdet. Delade uppfattningar redovisas om organisation och associationsform.

Riksdagen beslutade i december 1989 (prop. 1989/90:50, SkU10, rskr. 96) om inkomstskatten för år 1990 m.m. Besluten innebar bl.a. att de särskilda reduceringsreglerna avseende mervärdeskatt på serverings- och hotelltjänster slopades. Skatteutskottet anförde i sitt betänkande (1989/90:SkU10) att hotell- och restaurangnäringen i skattehänseende borde behandlas som alla andra näringar i landet. Enligt skatteutskottet kunde det dock inte uteslutas att man inom vissa turistorter, där prisläget redan i dag är högt, kunde få vissa svårigheter att hävda sig i konkurrensen med motsvarande turistmål utomlands. Utskottet utgick från att regeringen uppmärksamt följer utvecklingen i detta hänseende och utan någon särskild framställning från riksdagens sida vidtar de åtgärder av regionalpolitisk art som kan erfordras.

Regeringen gav i juni 1990 närings- och teknikutvecklingsverket (NUTEK) i uppdrag att följa upp hur skattereformen, främst höjningen av mervärdeskatten fr.o.m. år 1990, påverkar utvecklingen i regioner som är starkt beroende av turism. NUTEK har i två rapporter till regeringen under år 1991 redovisat analyser av utvecklingen jämte förslag till insatser från statens sida. Svenska Rese- och Turistindustrins Samarbetsgrupp och Sveriges Lift- och Anläggningsägares Organisation (SLAO) har i skrivelser till regeringen under hösten 1991 tagit upp frågor om NUTEKs fortsatta uppföljningsuppdrag.

Den tidigare regeringen beslöt vidare den 17 mars 1988 att tillkalla en förhandlare i fråga om förutsättningarna för statlig medverkan i turistprojekt i Norrbottens län. Utredaren redovisade sina förslag i betänkandet (SOU 1990:103) *Turism i Norrbotten*. Enligt utredarens mening bör förutsättningarna för strategisk planering inför beslut om turistiska insatser i länet förbättras. Utredaren lämnar vidare vissa förslag till prioriteringar av strategiska investeringar för turism m.m. samt till geografiska prioriteringar av dessa inom länet av marknadshänsyn. Ett tjugotal remissinstanser har yttrat sig över utredarens förslag.

Remissinstanserna delar i princip utredarens grundsyn att utvecklingen av turism måste bygga på mer marknadsmässiga bedömningar och striktare lönsamhetskalkyler. I fråga om den strategiska planeringen av turismen i länet anser remissinstanserna att länsstyrelsen kan anförtros denna roll. Flertalet av länets fjorton kommuner har yttrat sig över utredningen och redovisar olika uppfattningar om behovet av investeringar m.m. Det finns även ett starkt stöd för en förstärkning av infrastrukturen i länet och för utökade utbildningsinsatser m.m.

Föredragandens överväganden

Åtgärder inom skattepolitiken och småföretagspolitiken ger turistföretagen nya möjligheter för framtiden. Turistnäringen kommer att särskilt främjas genom riksdagens beslut om en sänkt mervärdeskatt på hotell- och restaurangtjänster och på inrikes persontransporter fr.o.m. den 1 januari 1992 (prop. 1991/92:50, SkU5, rskr. 50). Det är regeringens uppfattning att de framlagda förslagen är det enda sättet att skapa tillväxt och därmed varaktiga arbeten.

Chefen för arbetsmarknadsdepartementet har tidigare denna dag föreslagit en utvidgning av systemet med nedsättning av sociala avgifter inom delar av det regionalpolitiska stödområdet som även kommer att gagna turistföretagen. Under ett års tid kommer vidare persontrafiken på inlandsbanan att garanteras. Under året kommer regeringen, med hänsyn inte minst till turismen, att pröva olika långsiktiga lösningar för persontrafikbefordran längs aktuella sträckor, det vill säga Mora - Östersund - Gällivare. Turismen i de regionalpolitiska stödområden som berörs, bör med dessa förslag ges förbättrade förutsättningar.

Det är min uppfattning att det i första hand är turistbranschens eget ansvar att driva sina gemensamma informations- och marknadsföringsaktiviteter. Jag förutsätter att turistnäringen och dess organisationer samordnar sina resurser för bl.a. marknadsföring av sina tjänster. Min bedömning är att branschen själv är bättre skickad för uppgiften än ett statligt finansierat turistråd. En omstrukturering av insatserna för att främja turism i Sverige bör därför ske.

I fråga om turismens utveckling på det regionala och lokala planet är det min uppfattning att det måste till ett näringslivsengagemang motsvarande det som förutsätts på riksnivå. Det bör ske genom att branschorganisationerna övertar ansvaret för turismens utveckling och främjande. I den mån kommuner och landsting engagerar sig i turistfrämjandet bör detta ske i samarbete med näringslivet eller dess branschorganisationer. Statliga länsmyndigheter har möjligheter att prioritera turistverksamheter inom ramen för befintliga resurser. Jag är mot denna bakgrund inte beredd att pröva de förslag som redovisats i betänkandet (SOU 1990:103) *Turism i Norrbotten*. Det ankommer enligt min mening på kommuner och regionala organ att med näringslivets förutsättningar för turistisk utveckling som utgångspunkt bedöma sina eventuella engagemang.

Regeringen har redovisat riktlinjer för främjandet av turism i propositionen om inriktningen av den ekonomiska politiken (prop. 1991/92:38, FiU10, rskr. 108). Dessa riktlinjer innebär en avveckling av statens engagemang i Sveriges turistråd fr.o.m. budgetåret 1992/93 samt att 50 milj.kr. ställs till turistnäringens eller dess intresseorganisationers förfogande under budgetåret 1992/93 under förutsättning att näringen är beredd att bidra med samma belopp samt stå för de framtida kostnaderna för sina branschövergripande verksamheter. Branschens egna organisationer ges därmed goda möjligheter att driva för dem angelägna verksamheter. En eventuell reservation på anslaget för budgetåret 1991/92 B 4. *Stöd till turism och rekreation*, bör också användas för att främja branschens gemensamma marknadsföringsinsatser m.m. De statliga medlen skall användas för att i ett initialt skede från och med den 1 juli 1992 eller snarast möjligt ge näringslivet självt möjligheten att bygga upp en samordnad organisation för marknadsföringen m.m. av turism. En samrådsgrupp med företrädare för turistnäringens organisationer och näringsdepartementet har bildats. Enligt vad jag har inhämtat arbetar branschen nu med vissa förslag i enlighet med vad jag tidigare anfört.

Finansutskottet har med anledning av motioner som väckts i anslutning till regeringens proposition om inriktningen av den ekonomiska politiken (prop. 1991/92:38, FiU10, rskr. 108) bl.a. hemställt att riksdagen ger regeringen till känna vad utskottet anfört om att turistrådet skall omstruktureras samtidigt som branschens delaktighet bör öka. Med hänsyn till att branschen är oenhetlig och småskalig bör dock staten fortsätta att ge stöd till verksamheten och främja turismen i Sverige. Riksdagen har beslutat (rskr. 1991/92:108) i enlighet med vad utskottet hemställt.

Enligt min mening ansluter de riktlinjer för främjande av turism, som jag nyss redovisat, till riksdagens uppfattning. Det finns ett behov av att omstrukturera arbetet med att främja turism i Sverige. Staten har därvid ansvaret för den samlade presentationen av Sverige utomlands vilken också bör omfatta turistiska aspekter. Det bör dock vara branschen som ansvarar för den kommersiellt inriktade marknadsföringen. Som jag nyss nämnt arbetar för närvarande företrädare för branschen med vissa förslag med denna inriktning. Det bör således vara branschen som är huvudman för en organisation med denna verksamhetsinriktning och inte staten. Med hänvisning till vad jag nyss anfört förordar jag att Sveriges turistråds verksamhet upphör den 30 juni 1992.

Som chefen för utrikesdepartementet tidigare denna dag anfört i samband med behandlingen av den statliga Sverige-informationen kan en avveckling av statens engagemang i Sveriges turistråd innebära en förändring av Svenska institutets uppgifter. Denna fråga skall beredas i särskild ordning. Därvid bör en förutsättning vara att de statliga insatserna skall ge en samlad presentation av Sverige som omfattar såväl kulturella, samhällspolitiska, ekonomiska som turistiska aspekter. Chefen för utrikesdepartementet kommer senare, på grundval av det särskilda beredningsarbetet, att förelägga regeringen förslag om inriktningen och omfattningen av Svenska institutets verksamhet vad gäller turistfrämjandet. Därvid kan ytterligare resurser komma att tillföras.

Mot bakgrund av de redovisade åtgärderna för att stimulera turism i Sverige samt inriktningen av den ekonomiska politiken m.m. som syftar till att skapa goda förutsättningar för all näringsverksamhet bedömer jag att de turistpolitiska mål som riksdagen tidigare beslutat om (prop. 1983/84:145, KrU 22, rskr. 353) inte längre har någon aktualitet.

Förslaget om att turistrådets verksamhet bör upphöra innebär att lagen (1984:477) om beslutanderätt för Sveriges turistråd bör upphävas. Det ankommer på regeringen att besluta om de övriga åtgärder som krävs för avvecklingen av turistrådet.

Med de redovisade förutsättningarna föreslår jag att ett anslag B 3. Stöd till turism förs upp med 50 milj.kr. för budgetåret 1992/93.

Stiftelsen bör efter riksdagens beslut och efter samråd med personalorganisationerna snarast avveckla verksamheten. Regeringen har genom beslut den 12 december 1991 begränsat rådets dispositionsrätt över anslaget B 4. Stöd till turism och rekreation. Utgifter för löner och lokaler m.m. uppkommer även efter det datum då verksamheten skall upphöra. Jag föreslår därför att avvecklingskostnader som inte kunnat bestridas av anslag för budgetåret 1991/92 får belasta ett separat och nytt anslag Särskilda avvecklingskostnader för Sveriges turistråd, som bör föras upp på statsbudgeten för budgetåret 1992/93 som ett förslagsanslag på 1 000 kr.

Upprättat lagförslag

Inom näringsdepartementet har upprättats förslag till lag om upphävande av lagen (1984:477) om beslutanderätt för Sveriges turistråd. Förslaget bör fogas till protokollet i detta ärende som *bilaga 13:1*. Det är av sådan beskaffenhet att lagrådets hörande skulle sakna betydelse.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

1. upphäva lagen (1984:477) om beslutanderätt för Sveriges turistråd,
1. till *Stöd till turism* för budgetåret 1992/93 anvisa ett reservationsanslag på 50 000 000 kr.,
3. godkänna vad jag anfört om avvecklingen av stiftelsen Sveriges turistråds verksamhet samt bemyndiga regeringen att vidta de åtgärder som från statens sida behövs för att upplösa stiftelsen,
4. godkänna de ändrade riktlinjer för turistpolitiken som jag förordat.

B 4. Särskilda avvecklingskostnader för Sveriges turistråd

1992/93 Nytt anslag (förslag) 1 000

I regeringens proposition om inriktningen av den ekonomiska politiken (prop. 1991/92:38) har aviserats att statens engagemang i Sveriges turistråd skall avvecklas. Vissa avvecklingskostnader kommer att uppstå under budgetåret 1992/93 för personal, lokaler och viss övrig förvaltning. Det går i dag inte att beräkna kostnaderna, varför de bör bestridas från ett särskilt anslag för budgetåret 1992/93 som står till regeringens disposition. Anslaget bör föras upp med 1 000 kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Särskilda avvecklingskostnader för Sveriges turistråd* för budgetåret 1992/93 anvisa ett förslagsanslag på 1 000 kr.

B 5. Småföretagsutveckling

1990/91 Utgift	244 488 145	Reservation 164 069 215[1]
1991/92 Anslag	226 630 000	
1991/92 Anslag exkl. mervärdeskatt	225 090 000	
1992/93 Förslag	163 594 000	

[1] Exkl. mervärdeskatt

Från anslaget betalas kostnader för dels de regionala utvecklingsfondernas verksamhet med information, rådgivning, utbildning och finansieringsverksamhet, dels vissa centrala insatser, bl.a. inom områdena kompetensutveckling, nyetablering, tekniskpridning, industriell design och underleverantörsutveckling. Hittills har även bidrag till organisationer på hantverkets område bekostats med medel från anslaget. Ansvaret inom regeringskansliet för hantverksfrågor har tagits över av kulturdepartementet.

Närings- och teknikutvecklingsverket

Närings- och teknikutvecklingsverket (NUTEK) föreslår att anslaget beräknas till 236 milj.kr. för budgetåret 1992/93, utöver medel till regeringens disposition på för närvarande ca 2 milj.kr.

Utvecklingen i små och medelstora företag har avgörande betydelse för dynamiken i näringslivet och för sysselsättningen.

Regeringen har i propositionen om en ny småföretagspolitik (prop. 1991/92:51) lagt fram ett samlat program för en ny småföretagspolitik.

Den nya småföretagspolitiken har följande huvudsakliga innehåll:

- förbättrad rättssäkerhet bl.a. genom att äganderätten och näringsfriheten skrivs in i grundlagen,
- en effektiv konkurrens skapas i privat och offentlig verksamhet,
- skattetrycket sänks,
- en effektiv riskkapitalmarknad för småföretag skapas,
- arbetsrätten ses över, varvid småföretagens intressen särskilt beaktas,
- lagar och andra regler på olika områden förenklas och tas om möjligt bort,
- nyetablering och Europakontakter underlättas.

Riksdagen har tagit del av programmet och beslutat i enlighet med propositionen (NU14, rskr. 76).

Den allmänna inriktningen av småföretagspolitiken innebär att goda generella förutsättningar skapas för småföretagen. Riktade insatser blir mindre motiverade. Det minskar behovet av medel på detta anslag. Kvarvarande medel på anslaget bör huvudsakligen gå till utvecklingsfondernas verksamhet. De statliga bidragen till fonderna delas upp i basanslag och särskilda projektanslag. Utvecklingsfonderna bör i sin verksamhet prioritera de områden som anges i den nämnda småföretagspropositionen, främst nyetableringsinsatser och Europakontakter. Huvuddelen av genomförandet av de insatser som behövs bör ligga på regional och lokal nivå, där samhällets organ - främst utvecklingsfonderna - bör samverka med bl.a. handelskamrar, företagens organisationer och banker i genomförandet av insatserna.

Det är viktigt att småföretagen får hjälp att förbereda sig för de förändringar som ett närmande till EG medför i form av både en ökad konkurrens och vidgade möjligheter till expansion på den europeiska marknaden. Utvecklingsfonderna, handelskamrarna, NUTEK, Exportrådet m.fl. organ kan - ofta i samverkan - erbjuda småföretagen olika analys- och rådgivningstjänster. Genom de instrument som EG har byggt upp centralt kan företagen vidare få möjlighet att delta i olika nätverk för europeiskt samarbete.

Omfattningen av central upphandling av utbildningstjänster från Stiftelsen Institutet för Företagsutveckling (SIFU) och andra utbildningsproducenter bör reduceras. Vidare bör programmet för insatser inom den träbearbetande industrin upphöra liksom även särskilda insatser på central nivå riktade till underleverantörer.

Frågor om utvecklingsfondernas finansieringsverksamhet har behandlats i den nämnda småföretagspropositionen. Under våren 1992 avser regeringen att lägga fram förslag om småföretagens riskkapitalförsörjning.

Medel till Stiftelsen Svensk Industridesign anvisas på anslaget B 2. Åtgärder för att främja industridesign. Även från anslaget Småföretagsutveckling bör särskilda medel anvisas för insatser för att stimulera designutveckling i små och medelstora företag.

I enlighet med vad som anförs i småföretagspropositionen är det av stor vikt att utvecklingsfonderna och andra organ som tillhandahåller information till nyföretagare uppmärksammar kvinnliga företagares särskilda behov samt de grupper av potentiella kvinnliga företagare som finns främst inom den offentliga sektorn.

Under åren 1989 och 1990 avlämnades ett antal motioner med krav på åtgärder för att motverka företagskonkurser mot bakgrund av det under dessa år ökande antalet konkurser. Näringsutskottet föreslog i sitt betänkande om etableringskontroll m.m. (1989/90:NU7) att en utredning skulle tillsättas med det övergripande uppdraget att hejda den oroande konkursutvecklingen. Riksdagen beslöt i enlighet med utskottets förslag (rskr. 1989/90:246).

Den 13 december 1990 beslöt regeringen att tillkalla en kommitté med uppdrag att utreda vissa frågor rörande konkurser m.m. Enligt utredningsuppdraget (dir. 1990:75) skall kommittén studera utvecklingen av antalet konkurser och analysera orsakerna till konkurserna. Med utgångspunkt i resultaten av analysen skall behovet av insatser för att begränsa konkursfrekvensen bedömas samt - om så bedöms som erforderligt - lämnas förslag till åtgärder.

Enligt min mening är det inte motiverat att ha en särskild kommitté med den inriktning som konkursutredningen har. Den väsentliga frågan om att finna nya instrument som alternativ till konkurser behandlas av insolvensutredningen (dir. 1988:52). Att bl.a. följa utvecklingen av antalet konkurser och analysera orsakerna är en naturlig del i NUTEKs uppgift att bevaka näringslivets strukturutveckling. Jag avser därför att senare föreslå regeringen att besluta om att utredningsarbetet skall avbrytas och att kommitténs ledamöter m.fl. entledigas.

Jag förordar att anslaget Småföretagsutveckling sammanlagt beräknas till 163 594 000 kr. Jag har därvid tagit hänsyn till att ansvaret för hantverksfrågor har förts över till kulturdepartementet.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

1. till *Småföretagsutveckling* för budgetåret 1992/93 anvisa ett reservationsanslag på 163 594 000 kr.,
2. ta del av vad jag anfört om inriktningen av utvecklingsfondernas informations- och rådgivningsverksamhet.

B 6. Täckande av förluster vid viss garantigivning, m.m.

1990/91 Utgift	13 897 554
1991/92 Anslag	10 000 000
1992/93 Förslag	5 000 000

Medel från anslaget används för att:
1. infria statliga garantier enligt förordningen (1978:507) om industrigarantilån m.m. (upphävd 1987:424),
2. infria statlig garanti som har beviljats enligt brev (handelsdepartementet) den 30 juni 1965 till kommerskollegium och fullmäktige i riksbanken angående föreskrifter i fråga om statlig garanti för lån till turisthotell,
3. infria statlig garanti som har lämnats enligt förordningen (1977:387) om investeringsgaranti (upphävd 1980:442),
4. infria statlig garanti som har lämnats enligt förordningen (1977:1123) om statligt stöd till strukturåtgärder inom specialstålindustrin m.m. (upphävd 1979:1180),
5. infria statliga strukturgarantier, särskilda strukturgarantier för textil- och konfektionsindustrierna samt särskilda strukturgarantier för manuell glasindustri som har lämnats enligt förordningen (1981:661) om strukturgarantier m.m. (upphävd 1985:434),
6. infria garantier som har lämnats till Tillväxtinvestbolag m.m. enligt föreskrifter som regeringen meddelar,
7. bekosta bidrag till regionala utvecklingsfonder för att till viss del täcka förluster i anledning av sådana garantier - enligt förordningen (1982:682) om statlig finansiering genom regional utvecklingsfond (upphävd 1987:894) - som fonderna har beslutat om t.o.m. år 1983 (jfr prop. 1983/84:40 bil. 10, NU8, rskr. 94).

Några nya åtaganden som kan leda till utbetalningar från detta anslag görs inte längre. Jag beräknar anslaget för budgetåret 1992/93 till 5 milj.kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Täckande av förluster vid viss garantigivning, m.m.* för budgetåret 1992/93 anvisa ett förslagsanslag på 5 000 000 kr.

C. Exportkrediter m.m.

Medel för att täcka statens kostnader för statsstödda exportkrediter anvisas över tre anslag, nämligen C 1. Kostnader för statsstödd exportkreditgivning genom AB Svensk Exportkredit, C 2. Kostnader för statsstödd exportkreditgivning avseende export av fartyg m.m. samt C 3. Ersättning för extra kostnader för förmånlig kreditgivning till u-länder.

C 1. Kostnader för statsstödd exportkreditgivning genom AB Svensk Exportkredit

1990/91 Utgift	77 667
1991/92 Anslag	1 000
1992/93 Förslag	1 000

Från anslaget C 1. Kostnader för statsstödd exportkreditgivning genom AB Svensk Exportkredit betalas ersättning till AB Svensk Exportkredit (SEK) för skillnad mellan ut- och upplåningsräntor samt för kursförlust inom ramen för systemet med statsstödda exportkrediter som SEK lämnar enligt riksdagens beslut år 1978 (prop. 1977/78:155 bil. 3, NU 73, rskr. 379 och prop. 1978/79:49, NU 17, rskr. 115), år 1981 (prop. 1980/81:130, NU 58, rskr. 246) samt år 1990 (prop. 1989/90:44, NU19, rskr. 153). Systemet innebär att SEK har givits möjlighet att finansiera exportkrediter till villkor som överensstämmer med internationellt överenskomna regler. Detta kan leda till att utlåningsräntorna ligger under upplåningskostnaderna. Staten täcker eventuell skillnad mellan utlåningsränta och upplåningskostnad samt den kursförlust som kan uppkomma vid ut- och upplåningen. SEK bedriver upp- och utlåning för dessa krediter i en särskild, avgränsad del av bolagets verksamhet. SEK redovisar en särskild balansräkning för denna kreditgivning.

Reglerna för kreditgivningen återfinns i förordningen (1981:665) om exportkreditfinansiering med statligt stöd (ändrad senast 1989:826). Enligt förordningen skall villkoren för krediterna stå i överensstämmelse med de överenskommelser om riktlinjer för begränsning av statligt stöd vid exportkreditgivning som Sverige har biträtt, främst den s.k. consensusöverenskommelsen, samt med tillämpningen av överenskommelserna. Regeringen har nyligen beslutat att Sverige skall godkänna den förstärkta överenskommelse beträffande villkor för bl.a. statsstödda exportkrediter som avses träda i kraft den 15 januari 1992. Villkoren för de statsstödda krediterna marknadsanpassas därmed ytterligare.

På grund av anpassningen till marknadsmässiga räntor för de statsstödda krediterna har statens kostnader för nya krediter i stort sett upphört. Tillsammans med en ökad effektivitet och minskade kursförluster innebär det att kreditgivningen enligt SEKs beräkningar för budgetåret 1992/93 kan

beräknas ge ett mindre överskott. Överskott inbetalas till staten. Svängningar kan dock förekomma på grund av förändringar i valutakurser och räntor, varvid nya underskott kan uppkomma.

Föredragandens överväganden

SEK-systemet för statsstöd till finansiering av kapitalvaruexporten infördes för att möta andra länders kraftiga subventioner av deras kapitalvaruexport genom exportkrediter. Anpassningen av minimiräntesatserna till marknadsräntorna innebär att subventionsinslaget i nya krediter i stort sett har upphört. Den internationella konkurrensen med förmånligare krediter, i första hand s.k. u-krediter via u-landsbiståndet, till utvecklingsländer har emellertid tenderat att öka under senare år. De internationella överenskommelserna har lett till en skärpt disciplin även på detta område.

Efterfrågan på projekt och kapitalvaror har minskat i de traditionella köparländerna. SEK har i allt högre grad inriktat sig på att erbjuda krediter utan statsstöd genom att expandera den marknadsmässiga verksamheten. Jag ser positivt på den återgång till marknadsmässiga exportkrediter som har skett.

Möjligheterna att lämna statsstödda krediter för export till kapitalimporterande länder är fortfarande i många fall utslagsgivande för de svenska företagens möjligheter att erhålla order på vissa slag av projekt och på kapitalvaror. Det minskande antalet kreditvärdiga marknader har inneburit en hårdnande konkurrens. För den långsiktiga utvecklingen av den svenska kvalificerade verkstadsindustrin och inom internationellt byggande är exportfinansieringsmöjligheterna av betydelse.

SEK har redovisat bedömningar av det framtida utfallet för den statsstödda kreditgivningen. Verksamheten kan för budgetåret 1992/93 komma att ge ett överskott vad avser anslagen C 1. Kostnader för statsstödda exportkrediter genom AB Svensk Exportkredit och C 2. Kostnader för statsstödd exportkreditgivning avseende export av fartyg m.m. vilket är tillfredsställande. Beräkningen av utfallet är dock osäker. Jag beräknar anslagsbehovet för budgetåret 1992/93 till 1 000 kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Kostnader för statsstödd exportkreditgivning genom AB Svensk Exportkredit* för budgetåret 1992/93 anvisa ett förslagsanslag på 1 000 kr.

C 2. Kostnader för statsstödd exportkreditgivning avseende export av fartyg m.m.

1990/91 Utgift	2 613 220
1991/92 Anslag	1 000
1992/93 Förslag	1 000

Under detta anslag redovisas kostnader för räntestöd till finansiering av export av fartyg. Enligt tidigare riksdagsbeslut upphörde denna stödform i och med utgången av år 1989. Kostnadsberäkningen bygger på en bedömning som AB Svensk Exportkredit har redovisat och avser tidigare gjorda åtaganden. Liksom anslaget C 1. Kostnader för statsstödda exportkrediter genom AB Svensk Exportkredit synes det vara möjligt att kreditgivningen resulterar i ett överskott. Risken för att anslaget kommer att belastas kan dock inte negligeras.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Kostnader för statsstödd exportkreditgivning avseende export av fartyg m.m.* för budgetåret 1992/93 anvisa ett förslagsanslag på 1 000 kr.

C 3. Ersättning för extra kostnader för förmånlig kreditgivning till u-länder

1990/91 Utgift	59 730 059
1991/92 Anslag	80 000 000
1992/93 Förslag	70 000 000

Under detta anslag redovisas extra kostnader som har uppkommit för vissa äldre förmånliga krediter till u-länderna. Ett nytt system för s.k. u-krediter infördes fr.o.m. den 1 januari 1985 (prop. 1983/84:100 bil. 5 p. C8, UU15, rskr. 334). Detta anslag belastas endast kostnader för åtaganden som har gjorts intill utgången av år 1984. Kostnadsberäkningen bygger på en bedömning som AB Svensk Exportkredit har redovisat. Jag beräknar kostnaderna för budgetåret 1992/93 till 70 milj.kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen
att till *Ersättning för extra kostnader för förmånlig kreditgivning till utländer* för budgetåret 1992/93 anvisa ett förslagsanslag på 70 000 000 kr.

C 4. Åtgärder för att främja utländska investeringar i Sverige

1990/91 Utgift	-	Reservation	1 470 000[1]
1991/92 Anslag	8 600 000		
1991/92 Anslag exkl. mervärdesskatt	8 428 000		
1992/93 Förslag	4 500 000		

[1] Exkl. mervärdeskatt

Enligt regeringens proposition 1989/90:88 Vissa näringspolitiska frågor, beslöt riksdagen att anvisa en ram på 5 milj.kr. för att under budgetåren 1990/91-1992/93 användas i en försöksverksamhet för att främja utländska, främst japanska, investeringar i Sverige.

Anslaget fördelar sig med 1,5 milj.kr. för vardera av de två första budgetåren och med 2 milj.kr. för det senare.

För budgetåret 1991/92 beslöt riksdagen enligt regeringens proposition att anvisa ytterligare 7,1 milj.kr. för investeringsfrämjande åtgärder.

Under budgetåret 1990/91 startades verksamheten i samarbete med ambassad och handelssekreterarkontor i Japan. Ett särskilt investeringskontor öppnades vid ambassaden i Tokyo den 1 september 1991. Kontoret bearbetar aktivt utvvalda målgrupper för att öka intresset för japanska investeringar i Sverige.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen
att till *Åtgärder för att främja utländska investeringar i Sverige* för budgetåret 1992/93 anvisa ett reservationsanslag på 4 500 000 kr.

D. Mineralförsörjning m.m.

Verksamheten vid Sveriges geologiska undersökning m.m.

Sveriges geologiska undersökning (SGU) är den centrala förvaltningsmyndigheten för frågor om landets geologiska beskaffenhet och mineralhantering.

Det övergripande målet för SGUs verksamhet är att undersöka, dokumentera och beskriva Sveriges geologi för att tillhandahålla geologisk information som motsvarar behoven inom särskilt områdena miljö och hälsa, fysisk planering, naturresursförsörjning, jord- och skogsbruk samt totalförsvar.

SGU är chefsmyndighet för bergsstaten, som är regional förvaltningsmyndighet för frågor om landets mineralhantering.

Målet för bergsstatens verksamhet är att möjliggöra eftersökande och utvinning av främst malmer, att förhindra misshushållning med våra mineralresurser samt att förebygga att personer och egendom kommer till skada vid gruvdrift.

Vid SGU och bergsstaten tillämpas programbudgetering med följande programindelning:

1. Geologisk undersökningsverksamhet
2. Mineralpolitiska myndighetsuppgifter
3. Geologiska myndighetsuppgifter
4. Bergsstaten
5. Intäktsfinansierad verksamhet

Verksamheten under program 1-4 finansieras från ramanslaget Sveriges geologiska undersökning: Geologisk undersökningsverksamhet m.m. samt genom avgifter och försäljningsintäkter. Verksamheten under program 5 finansieras genom intäkter.

Insatser för att främja och stödja riktad geovetenskaplig grundforskning och tillämpad geovetenskaplig forskning finansieras från reservationsanslaget Sveriges geologiska undersökning: Geovetenskaplig forskning.

D 1. Sveriges geologiska undersökning: Geologisk undersökningsverksamhet m.m.

1990/91 Utgift[1]	93 656 174	Reservation	9 858 242[2]
1991/92 Anslag	103 379 000		
1991/92 Anslag exkl. mervärdeskatt	100 533 000		
1992/93 Förslag	118 085 000		

[1] Inkl. bergsstaten

[2] Exkl. mervärdeskatt

Sveriges geologiska undersökning

SGU anser att statsmakternas anslagsberäkning och de finansiella åtgärder som regeringen därefter vidtagit innebär att värdet av de resurser som ställts till SGUs förfogande för att uppnå de av statsmakterna uppställda målen är väsentligt lägre än vad som förutskickades i 1991 års budgetproposition. Den totala avvikelsen mellan resursbehov och anvisade resurser är 10,95 milj.kr., varav 6,25 milj.kr. för landbaserad verksamhet och 4,7 milj.kr. för den maringeologiska verksamheten.

Konsekvenserna av statsmakternas anslagsberäkning och anvisade medel är att

- om yttäckning och informationsmängd hålls fast kommer målåret för undersökningsverksamhet på land i genomsnitt att senareläggas till omkring år 2035 och på kontinentalsockeln till år 2110,
- om målår och informationsmängd hålls fast kommer yttäckningen att bli endast 60 % av landytan och 50 % av kontinentalsockeln samt att
- om målår och yttäckning hålls fast kommer den mängd information per ytenhet som kan tas fram, sammanställas, bearbetas, tolkas och redovisas att minska till mindre än 50 % av nuvarande.

SGU förordar att medel anvisas så att uppställda mål kan uppnås, dvs. att ytterligare 10,95 milj.kr. i 1991/92 års kostnadsläge anvisas.

SGU föreslår vidare att takten i den geofysiska flygmätningsverksamheten ökas så att 75 % täckning nås inom en 10-årsperiod jämfört med en 25-årsperiod med nuvarande takt. SGU hemställer om att för den ökade flygmätningsverksamheten för budgetåren 1992/93 och 1993/94 anvisas 5,44 milj.kr. resp. 2,56 milj.kr.

För SGUs medverkan i den nya topografiska kartan T5 föreslås 1,0 milj.kr. föras över från försvarsdepartementets till näringsdepartementets huvudtitel.

SGU begär därutöver dels

- 3,4 milj.kr. för att genomföra ett miljöövervaknings- och undersökningsprogram för marina mineralresurser samt ett miljöbevakningsprogram i Öresundsområdet i samband med att en fast förbindelse byggs över Öresund, dels
- 112 000 kr. för att genomföra en funktionsövning inom ramen för verkets totalförsvarsuppgifter.

SGU föreslår att medel till bergsstaten anvisas i enlighet med den gällande treårsplanen.

Föredragandens överväganden

Förslag:

Övergripande mål:

De övergripande mål som gäller för SGU och bergsstaten för treårsperioden 1991/92-1993/94 ligger fast.

Resurser:

Ramanslag 1992/93 118 085 000 kr.

Slutsatser:

De resurser statsmakterna anvisat och de mål som ställts upp innebär höga krav på anpassning av verksamheten till de givna förutsättningarna. Det gäller såväl verksamhetens inriktning, innehåll och organisation som bemanningen med avseende på antal, inriktning och kompetens.

SGU har redovisat de åtgärder som vidtas för att åstadkomma nödvändig anpassning. Jag har inget att invända mot dessa åtgärder. Jag vill för egen del särskilt stryka under vikten av att SGU utvecklas till en behovs- och kundinriktad organisation. Det är en förutsättning för att den anslagsfinansierade verksamheten skall få ökad effektivitet.

SGU har i den förenklade anslagsframställningen redovisat det pågående arbetet med att ta fram lämpliga resultatmått för vissa verksamheter. Arbetet beräknas under budgetåret 1991/92 resultera i ett underlag som kan användas under nästa treårsperiod. Det är enligt min mening angeläget att detta underlag slutredovisas i den förenklade anslagsframställningen 1992/93.

SGUs och bergsstatens redovisade resultat för budgetåret 1990/91 har inte givit mig anledning att föreslå någon förändring av den redan fastlagda inriktningen.

Resurser:

Jag vill först ta upp frågan om avgiftsfinansiering. SGU har i oktober 1991 redovisat regeringens uppdrag att se över möjligheterna att avgiftsbelägga i dag anslagsfinansierade produkter och tjänster. Genom att införa vissa nya avgifter och genom att höja priserna för redan avgiftsbelagda produkter och tjänster finns det enligt SGU vissa begränsade möjligheter att förbättra verkets övriga intäkter i den anslagsfinansierade verksamheten. Mot bakgrund av att det påvisats att många användare av SGUs material bedöms ha stort ekonomiskt utbyte av informationen är det enligt min

mening rimligt att användare genom avgifter betalar en del av de kostnader som lagts ned. Jag är dock inte nu beredd att ta slutlig ställning till SGUs utredning om avgiftsfinansiering. SGU bör även under budgetåret 1992/93 eftersträva att höja sina avgiftsintäkter i enlighet med det beslut statsmakterna fattat. Jag avser att i samband med budgetprövningen för nästa treårsperiod, dvs. inför 1994 års budgetproposition, återkomma till regeringen med förslag i denna fråga. Jag vill emellertid redan nu framhålla att för det fall en ökad avgiftsfinansiering på sikt inte kan tillgodose behovet av ytterligare resurser för den landbaserade undersökningsverksamheten, bör det föranleda en omprövning av målen för verksamheten.

Vad gäller den maringeologiska verksamheten anser jag att SGU bör anvisas ytterligare medel för att öka undersökningsfartygets bemanning med en besättning och för att fortsätta det miljökemiska analysprogrammet samt för att anskaffa djupdata från sjöfartsverket.

Innan jag går in på anslagsberäkningen vill jag även ta upp frågan om den geofysiska flygmätningen. Jag delar SGUs uppfattning att det är angeläget att takten i denna mätning ökas så att 75 % täckning kan nås inom en 10-årsperiod. Skälet härför är att de verksamheter, bl.a. prospekteringen, som är beroende av sådan geoinformation snabbare får tillgång till den och att kostnaden per ytenhet kan sänkas väsentligt. För detta krävs att flygmätningsvolymen ökas från 4 kartblad per år till genomsnittligt 10 kartblad per år. Målet 75 % täckning bör härigenom kunna uppnås senast i och med utgången av år 2002.

Jag går nu över till anslagsberäkningen. Ramanslaget har beräknats med utgångspunkt i gällande treårsplan. Jag har därutöver tagit hänsyn till effekterna av mina förslag i det föregående om den maringeologiska verksamheten (+ 5 milj.kr.) samt om att öka takten i den geofysiska flygmätningen (+ 4 milj.kr.).

SGU bör vidare för sin medverkan i den nya topografiska kartan (T5) tillföras 1 milj.kr. från försvarsdepartementets huvudtitel. Jag har i denna fråga samrått med chefen för försvarsdepartementet.

Sammantaget beräknar jag anslaget till 118 085 000 kr. för budgetåret 1992/93, varav 4 407 000 kr. för bergsstatens verksamhet.

Chefen för finansdepartementet har tidigare denna dag presenterat en försöksverksamhet som innebär en ny beslutsordning och en förändrad modell för finansiering av investeringar i anläggningstillgångar. SGU omfattas av denna försöksverksamhet. För investeringar i anläggningstillgångar beräknas SGU ta upp lån i riksgäldskontoret på högst 45 milj.kr. Av detta belopp beräknas 35 milj.kr. användas för lösen av återstående kapitalskuld hos statskontoret för ADB-utrustning som anskaffats t.o.m. innevarande budgetår samt för lösen av ianspråktaget utrustningsanslag som återstår att amortera per den 1 juli 1992.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Sveriges geologiska undersökning: Geologisk undersökningsverksamhet m.m.* för budgetåret 1992/93 anvisa ett ramanslag på 118 085 000 kr.

D 2. Sveriges geologiska undersökning: Geovetenskaplig forskning

1990/91 Utgift	3 023 176	Reservation	-23 176
1991/92 Anslag	4 000 000		
1992/93 Förslag	5 000 000		

Från anslaget bekostas insatser för att främja och stödja riktad geovetenskaplig grundforskning och tillämpad geovetenskaplig forskning.

Sveriges geologiska undersökning

SGU föreslår att medel till geovetenskaplig forskning anvisas i enlighet med den av riksdagen antagna treårsplanen för forskning.

Föredragandens överväganden

Riksdagen har vid behandlingen av forskningspropositionen (prop. 1989/90:90, NU40, rskr. 337) lagt fast riktlinjer för resursförstärkningar inom anslaget. Jag beräknar i enlighet med dessa riktlinjer anslaget för budgetåret 1992/93 till 5 milj.kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Sveriges geologiska undersökning: Geovetenskaplig forskning* för budgetåret 1992/93 anvisa ett reservationsanslag på 5 000 000 kr.

Verksamheten vid nämnden för statens gruvegendom

Nämnden för statens gruvegendom förvaltar statens mineralfyndigheter och annan gruvegendom som tillhör staten. Nämnden svarar för att statens gruvegendom tillvaratas på bästa sätt och utökar denna genom prospekteringsverksamhet, när så är lämpligt. Nämnden skall särskilt ta initiativ till åtgärder för att förbättra det ekonomiska utbytet av gruvegendomen, besluta i frågor om kronoandel samt bereda ärenden om statligt stöd för prospektering.

D 3. Statens gruvegendom: Prospektering m.m.

1990/91 Utgift	42 212 000	Reservation	11 359 900[1]
1991/92 Anslag	56 300 000		
1991/92 Anslag exkl. mervärdeskatt	53 281 000		
1992/93 Förslag	10 000 000		

[1]Exkl. mervärdeskatt

Kostnaderna för prospekteringsverksamhet och brytvärdhetsundersökningar betalas från anslaget.

Nämnden för statens gruvegendom m.fl.

Nämnden för statens gruvegendom har lämnat en förenklad anslagsframställning för budgetåret 1992/93. Nämnden framhåller i sin anslagsframställning bl.a. följande.

Prospekteringsanslaget bör uppgå till 57 201 000 kr. Nämnden hänvisar till de riktlinjer för verksamheten, som anges i budgetpropositionen (prop. 1990/91:100 bil. 14, rskr. 148) och konstaterar att, i enlighet med riktlinjerna, ca 85 % av nämndens prospekteringsmedel under år 1991 har koncentrerats till undersökningar i områden med goda geologiska förutsättningar och som ligger i eller intill regioner med en infrastruktur som kan tillgodose en gruvverksamhets behov.

Svenska Gruvindustriarbetareförbundet har inkommit med skrivelser med anledning av situationen inom gruvindustrin, angående satsningar på prospektering i Malmfälten samt om bl.a. statlig prospektering. Svenska Gruvindustriarbetareförbundet och Svenska Industritjänstemannaförbundet har inkommit med en gemensam skrivelse om statligt stöd till prospektering. Malå kommunfullmäktige har inkommit med en skrivelse angående statlig prospektering.

Regeringen har i propositionen om inriktningen av den ekonomiska politiken (prop. 1991/92:38) bl.a. förordat att den statliga prospekteringsverksamheten samt nämnden för statens gruvegendom (NSG) avvecklas.

Statens engagemang inom gruvnäringen skall ses i ljuset av den nya ekonomiska politik och den därmed sammanhängande omläggningen av näringspolitiken, som regeringen har startat. För näringslivets utveckling är det av avgörande betydelse att den generella ekonomiska politiken bidrar till ett bra klimat för företagande i landet.

Gruv- och mineralindustrin har stor regionalpolitisk, sysselsättningsmässig och samhällsekonomisk betydelse för landet. Statens roll är att främja och stimulera gruvnäringens utveckling genom att skapa generellt goda förutsättningar för verksamhet såsom exempelvis prospektering. För att stimulera till prospektering i landet bör staten koncentrera insatserna på basverksamhet, främst i form av grundläggande geologisk kartering. Det är statens uppgift att tillhandahålla en för prospektering efterfrågad och adekvat basinformation, för såväl svenska som utländska aktörer.

Jag har tidigare under anslaget D 1. Sveriges geologiska undersökning: Geologisk undersökningsverksamhet m.m. föreslagit att Sveriges geologiska undersökning (SGU) anvisas ytterligare 4 milj.kr. för att snabbare kunna genomföra den geofysiska flygmätningen av landet.

Statens engagemang för gruvnäringen skall komplettera företagens egna satsningar i verksamheten. Detta gör staten genom att ta ett ansvar för tillgången på god basinformation. Jag anser däremot inte, att staten bör bedriva egen prospekteringsverksamhet. Det bör åligga företagen själva att vidta åtgärder för att långsiktigt säkra sin råvarubas.

Till bilden hör, att utfallet av den statliga prospekteringsverksamheten inte varit tillfredsställande. NSG har under budgetåren 1982/83-1990/91 disponerat drygt 420 milj.kr. för egen prospekteringsverksamhet. Inom programmet för utökad prospektering har staten därutöver givit skilda aktörer finansiella bidrag till olika prospekteringsprojekt. Stödet upphörde år 1990 och omfattade totalt ca 396 milj.kr. under åren 1983-1990.

Utfallet av den statliga prospekteringsverksamheten genom NSG har, som nämnts, inte varit tillfredsställande, om man ser till tillskapande av nya exploaterbara fyndigheter. Min bedömning är därför att prospekteringsverksamhet i statlig regi inte i någon avgörande omfattning kan bidra till att tillförsäkra landet en nödvändig råvaruförsörjning. Vidare bör inte några branschanknutna stöd lämnas.

Beträffande formerna för avveckling av den statliga prospekteringsverksamheten och NSG vill jag anföra följande. NSG bör upphöra som myndighet den 30 juni 1993. Jag avser att inom kort uppdra åt NSG att redan nu anpassa verksamheten till att myndigheten skall upphöra med sin verksamhet vid nämnda tidpunkt. NSG bör bl.a. inte påbörja några nya prospekteringsprojekt. Nämndens huvudsakliga uppgift under budgetåret 1992/93 bör vara att koncentrera sina insatser på att öka utbytet av hittills gjorda prospekteringsinsatser, genom att söka aktivera och förädla gruv-

egendomen. Detta innebär exempelvis att nämnden skall prioritera slutförande av projekt, vilka är långt framskridna och som bedöms ha en god potential. Vidare bör nämnden avyttra den statliga gruvegendomen på affärsmässiga villkor. Jag avser uppdra åt NSG att förhandla med berörda företag om inlösen av löpande arrendeavtal, genom engångsinbetalningar.

NSGs prospekteringsverksamhet bedrivs till stor del genom upphandling av prospekteringstjänster från det statliga företaget Sveriges Geologiska AB (SGAB). Enligt vad jag har erfarit, utreder SGAB för närvarande de kommersiella förutsättningarna för bildande av ett särskilt prospekteringsbolag.

Lagstiftningen inom mineralområdet är ett viktigt instrument för att stimulera gruvnäringen. Den 1 juli 1992 träder en ny minerallag (1991:45) i kraft. Jag anser att det finns skäl att se över vissa bestämmelser i den nya lagen i syfte att ytterligare stimulera prospekteringen efter och bearbetningen av nya fyndigheter. Det gäller bl.a. vissa inslag i koncessionsprövningen samt sambandet mellan undersökningsverksamhet och rätten att bearbeta upptäckta mineral. Jag avser att återkomma med förslag till ändringar.

Jag beräknar anslaget för budgetåret 1992/93 till 10 milj.kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

1. till *Statens gruvegendom: Prospektering m.m.* för budgetåret 1992/93 anvisa ett reservationsanslag på 10 000 000 kr.,
2. godkänna vad jag anfört, dels om ändrade riktlinjer för den statliga prospekteringsverksamheten, dels om ändrade riktlinjer för verksamheten vid nämnden för statens gruvegendom,
3. godkänna vad jag anfört om avyttring av den statliga gruvegendomen.

D 4. Statens gruvegendom: Egendomsförvaltning m.m.

1990/91 Utgift	6 825 000
1991/92 Anslag	7 481 000
1991/92 Anslag exkl. mervärdeskatt	7 293 000
1992/93 Förslag	7 671 000

Kostnaderna för nämndens för statens gruvegendom kansli samt förvaltning av statens gruvegendom betalas från anslaget. Nämnden har för närvarande 13 anställda.

	1991/92 exkl. mervärdeskatt	Beräknad ändring 1992/93
		Föredraganden
Personal	**13**	**- 1**
Anslag		
Förvaltningskostnader	5 930 000	+ 255 000
(därav lönekostnader)	4 493 000	+ 239 000
Utmålskostnader	400 000	-
Lokalkostnader	963 000	+ 123 000
	7 293 000	**+ 378 000**

Nämnden för statens gruvegendom

Nämnden för statens gruvegendom har lämnat en förenklad anslagsframställning för budgetåret 1992/93. Nämnden anför i sin anslagsframställning bl.a. att anslaget för kostnaderna för bearbetningskoncessioner (utmålskostnader) bör räknas upp med 200 000 kr. Som skäl anför NSG att Sveriges geologiska undersökning (SGU) har aviserat en avgiftshöjning om 50 % för budgetåret.

Föredragandens överväganden

Regeringen har i propositionen om inriktningen av den ekonomiska politiken (prop. 1991/92:38) bl.a. förordat att den statliga prospekteringsverksamheten samt nämnden för statens gruvegendom avvecklas.

För budgetåret 1992/93 beräknar jag anslaget till 7 671 000 kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Statens gruvegendom: Egendomsförvaltning m.m.* för budgetåret 1992/93 anvisa ett förslagsanslag på 7 671 000 kr.

E. Statsägda företag m.m.

E 1. Kostnader för omstrukturering av vissa statligt ägda företag, m.m.

1991/92 Anslag	1 000[1]
1992/93 Förslag	1 000

[1]På tilläggsbudget I

Riksdagen beslöt den 18 december 1991 (prop. 1991/92:69, NU10, rskr. 92) att bemyndiga regeringen att sälja statens aktier m.m., delar av verksamheter inkl. fast egendom i vissa angivna företag. I propositionen har regeringen anfört att omstruktureringsinsatserna i vissa företag kan komma att kräva betydande kapitalinsatser innan en försäljning är möjlig. Riksdagen beslöt också att Förvaltningsaktiebolaget Fortia skall avvecklas, vilket medför att möjligheten att direkt överföra vinstmedel från bolag inom Fortia till andra enheter som ingått i samma koncern upphör. Vidare krävs vid försäljning av större aktieinnehav i vissa fall att direkta försäljningsinsatser, reklam etc. betalas av säljaren. Kostnaderna för omstruktureringsinsatser, m.m. är svåra att beräkna och beror i hög grad på hur försäljningen organiseras. Mot denna bakgrund beslöt riksdagen också att till kostnader för omstrukturering av vissa statligt ägda företag m.m. på tilläggsbudget till statsbudgeten för budgetåret 1991/92 under tolfte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag på 1 000 kr. Med hänsyn till den osäkerhet som fortfarande råder om hur stora kostnaderna för omstrukturering blir anser jag att ett förslagsanslag på 1 000 kr. bör anvisas även för budgetåret 1992/93. I enlighet med riksdagens beslut avser regeringen att i budgetpropositionen i fortsättningen lämna en redovisning över vilka försäljningar som har genomförts, vilka intäkter dessa givit samt i vad mån intäkterna har använts för direkt amortering på statsskulden.

Jag förordar därför att regeringen föreslår riksdagen att ett förslagsanslag om 1 000 kr. för kostnader för omstrukturering av vissa statligt ägda företag, m.m. förs upp på statsbudgeten för budgetåret 1992/93.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Kostnader för omstrukturering av vissa statligt ägda företag, m.m.* för budgetåret 1992/93 anvisa ett förslagsanslag på 1 000 kr.

E 2. Räntestöd m.m. till varvsindustrin

1990/91 Utgift	139 534 508
1991/92 Anslag	130 000 000
1992/93 Förslag	130 000 000

Riksdagen beslöt våren 1989 (prop. 1988/89:100, bil. 14, NU 22, rskr. 177) att fr.o.m. den 1 januari 1990 skall inte räntestöd kunna utgå till svensk varvsindustri. Fram till detta datum kunde räntestöd utgå till såväl inhemska beställare som vid export. Syftet med räntestöd var att utjämna skillnaden i konkurrensvillkor mellan svenska och utländska varvsföretag när det gäller ränta i samband med kredit. Kostnaden för räntestöd budgetåret 1992/93 och kommande budgetår hänför sig därför till tidigare beviljat räntestöd.

Riksdagen beslutade våren 1989 även att kontantstöd skall kunna utgå till svensk varvsindustri under perioden 1990-1992. Syftet med införandet av kontantstöd var framför allt att minska statens risk inom garantisystemet beroende på att kreditgarantier inte var förenliga med detta stöd. Även kreditgarantier har upphört som stödform fr.o.m. den 1 januari 1990.

Närings- och teknikutvecklingsverket NUTEK har beräknat kostnaden för räntestöd till svenska beställare med 130 milj.kr. för budgetåret 1992/93. I denna beräkning ingår även kostnaden för kontantstödet. Jag förordar därför att regeringen föreslår riksdagen att ett förslagsanslag om 130 milj.kr. för räntestöd till svenska beställare förs upp på statsbudgeten för budgetåret 1992/93.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Räntestöd m.m. till varvsindustrin* för budgetåret 1992/93 anvisa ett förslagsanslag på 130 000 000 kr.

E 3. Infriande av pensionsgaranti för FFV AB

1990/91 Utgift	43 169 744
1991/92 Anslag	1 000
1992/93 Förslag	80 000 000

Riksdagen beslöt våren 1990 (prop. 1989/90:88, NU88, rskr. 249) att bemyndiga regeringen att ombilda affärsverket FFV till aktiebolag. I samband därmed beslöt riksdagen att också utställa en garanti för FFV ABs pensionsåtagande. Det innebär att staten påtager sig FFV ABs pensionsförpliktelser intill ett belopp av 1 112 milj.kr. Denna garanti kommer

att successivt infrias och belasta budgeten i takt med att pensioner betalas ut från staten till pensionärer med pensionsrätt från affärsverket FFV.

Regeringen har genom beslut den 15 november 1990 fastställt villkoren för utnyttjandet av pensionsgarantin. FFV AB har för budgetåret 1992/93 beräknat ett utnyttjande av garantin till 80 milj.kr. Jag förordar därför att regeringen föreslår riksdagen att ett förslagsanslag om 80 milj.kr. för infriande av pensionsgaranti för FFV AB förs upp på statsbudgeten för budgetåret 1992/93.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Infriande av pensionsgaranti för FFV AB* för budgetåret 1992/93 anvisa ett förslagsanslag på 80 000 000 kr.

F. Teknisk utveckling m.m.

F 1. Teknisk forskning och utveckling

1990/91 Utgift	861 894 053	Reservation	319 588 294
1991/92 Anslag	851 157 000		
1991/92 Anslag exkl. mervärdeskatt	828 164 000		
1992/93 Förslag	750 908 000		

Under denna anslagsrubrik anvisas medel till närings- och teknikutvecklingsverket (NUTEK), teknisk forskning och utveckling.

Från anslaget finansieras dessutom vissa verksamheter inom området informationsförsörjning, däribland forskning- och utvecklingsarbete samt visst stöd till innovationsverksamhet.

Följande sammanställning ger en ekonomisk översikt av verksamheten under detta anslag (milj.kr.).

	1990/91 Utfall	1991/92 Budget	1992/93 Beräknar[1] Föredraganden
Kostnader			
Program 1			
Ny kunskap	332,8	321	
Program 2			
Ny teknik	373,9	408	
Program 3			
Nya produkter	134,4	156	
(Summa)	(841,1)	(885)	(793,9)
Informationsförsörjnings-verksamhet	5,7	6,7	4,2
Innovationsverksamhet	5,0	5,5	5,7
Ofördelade medel	9,4	15	10,1
Verksamhetsvolym/ Summa kostnader	861,9	912,2	813,9
Avgår finansiering utöver anslag			
Återbetalade projektmedel		33	33
Ej utnyttjade projektmedel		28	30
Summa F1	**804,1**	**851,2**	**750,9**

[1] Inkl. integrerade energiforskningsinsatser.

Jag har i översikten gjort en preliminär fördelning av anslaget för budgetåret 1992/93 på olika anslagsposter. Det bör ankomma på regeringen att besluta om den slutliga fördelningen.

Förslag från myndigheter m.fl.

NUTEK har i sin anslagsframställning för 1992/93 redovisat planer beträffande fullföljandet av den inriktning av verksamheten som lades fast genom riksdagens beslut i forskningspropositionen 1989/90:90, NU40, rskr. 337, och de näringspolitiska propositionerna 1989/90:88, NU30, rskr. 326, samt 1990/91:87, NU35, rskr. 317.

NUTEK koncentrerar insatserna under anslaget till prioriterade områden såsom materialteknik, biomedicinsk teknik, teknikgrundande kemi, mikroelektronik och systemteknik. På många områden där insatser görs finns beröringspunkter med de insatser som finansieras från anslaget H 4. Energiforskning. Samfinansiering från båda anslagen förekommer i vissa projekt.

Anslagsframställningar har inkommit från Forskningsrådsnämnden, Tekniska nomenklaturcentralen, Tekniska litteratursällskapet och Svenska Uppfinnareföreningen. Skrivelser från enskilda avseende stöd till uppfinningsutveckling har inkommit.

I november 1991 överlämnades till chefen för näringdepartementet utredningsrapporten (Ds 1991:63) Svensk informationsteknologis möjligheter under 1990-talet med förslag till riktlinjer för en IT-politik inom det näringspolitiska området. I december 1991 överlämnades en rapport (Ds 1991:64) med bilagor till nämnda rapport.

Föredragandens överväganden

Teknisk forsknings- och utvecklingsverksamhet

Jag anser att teknisk forskning och utveckling är av grundläggande betydelse för ökad produktivitet, förnyelse och tillväxt i industrin. Det är samtidigt mycket viktigt att denna utveckling leder mot miljövänliga produkter och processer. Genom sina insatser har NUTEK och tidigare STU utgjort ett viktigt industripolitiskt instrument i det medellånga och långa tidsperspektivet. Jag bedömer att detta fortsatt kommer att gälla.

För den verksamhet som finansieras över detta anslag beräknar jag ett medelsbehov om 750,9 milj.kr. för budgetåret 1992/93. Beräkningen grundar sig på att vissa besparingar måste göras till följd av det ansträngda statsfinansiella läget. 35 milj.kr har överförts till anslaget F 4. Teknikvetenskapliga forskningsrådet och 3 milj.kr. har beräknats för särskilda insatser inom träforskningen budgetåret 1992/93 (prop. 1989/90:90). 2,5 milj.kr. har tillfälligt omförts till anslaget F 7. Europeiskt forsknings- och utvecklingssamarbete för budgetåret 1992/93.

För budgetåret 1992/93 har ytterligare 2,5 milj.kr. avseende medel för informationsförsörjning tillfälligt omförts till anslaget F 7. Europeiskt forskningssamarbete. Den särskilda organisationskommitté som kommer att tillkallas med anledning av vissa myndighetsförändringar inom utbildningsdepartementets område kommer att bl.a. se över den framtida användningen av medlen för forskning inom området informationsförsörjning.

För budgetåret 1991/92 har regeringen, i likhet med tidigare budgetår, av riksdagen bemyndigats att godkänna avtal och beslut som rör stöd till teknisk forskning och utveckling och industriellt utvecklingsarbete m.m. vilka innebär åtaganden för flera budgetår. Även under budgetåret 1992/93 bör det skapas möjlighet att för delar av verksamheten göra ekonomiska åtaganden som exempelvis omfattar långsiktiga ramprogram och insatsområden under en femårig planeringsperiod. Jag föreslår att riksdagen bemyndigar regeringen att under budgetåret 1992/93 få fatta beslut om stöd till teknisk forskning och utveckling, som inberäknat löpande avtal och beslut, innebär åtaganden om högst 375 milj.kr. under budgetåret 1993/94, högst 323 milj.kr. budgetåret 1994/95, högst 263 milj.kr. budgetåret 1995/96 och högst 225 milj.kr. budgetåret 1996/97.

Liksom tidigare bör en viss del av resurserna under programmet Ny kunskap hållas fria för projektstöd utanför ramprogrammen för kunskapsutveckling.

Avtalsbunden kollektiv forskning som redovisas under programmet Ny teknik erhåller 183 milj.kr. från NUTEK budgetåret 1991/92. Motsvarande industrifinansiering uppgår till 258 milj.kr. Verksamhetsvolymen beräknas vara ungefär oförändrad för budgetåret 1992/93. En översyn av kollektivforskningssystemet har genomförts. Den är för närvarande under remissbehandling.

Stöd från detta anslag till FoU-verksamhet skall medverka till att miljöaspekter och miljökonsekvenser blir beaktade och redovisade. NUTEK har under budgetåret infört ett system för miljökonsekvensbedömningar (MKB).

I treårsprogrammet som riksdagen lade fast våren 1987 behandlades bland internationella frågor behovet av en ökad satsning på projekt som utförs i europeiskt samarbete, exempelvis inom EGs ramprogram för FoU, Eureka etc. Jag anser att NUTEK bör fortsatt beakta de möjligheter som öppnats för svensk medverkan i EGs ramprogram och andra internationella program för forskning och utveckling. Jag har beräknat insatser för småföretags deltagande i Eureka på ökad nivå inom anslaget F 1 för budgetåret 1992/93. Jag återkommer dessutom senare under anslaget F 7. Europeiskt forsknings- och utvecklingssamarbete till frågan om ytterligare stöd för att främja europeiskt forsknings- och utvecklingssamarbete.

I utredningen IT 2000 pekas EG-frågor ut som viktiga när det gäller samarbetsmöjligheterna inom det informationsteknologiska området. Jag delar utredningens uppfattning att IT är en av de viktiga teknologierna inom vilken vi måste fortsätta att bedriva högkvalitativ forskning och utveckling. Allt fler produktområden blir successivt beroende, direkt eller indirekt, av den informationsteknologiska utvecklingen och dess

implementering. Det är därför av vital betydelse att också den mindre IT-industrin ges bättre möjligheter än hittills att delta i denna process. NUTEK bör därför i ännu högre grad än hittills prioritera detta område samtidigt som FoU inom andra väletablerade teknikområden bör klara sig utan statligt stöd.

Inriktningen av programmen Ny kunskap, Ny teknik och Nya produkter

Inom programmet Ny kunskap initieras och lämnas stöd till industriellt motiverade långsiktiga forskningsprogram och projekt för kunskapsutveckling. Insatserna syftar till att stärka den tekniska kunskapsbasen och den långsiktiga kompetensförsörjningen i Sverige. Programmen har vanligen en varaktighet av en eller flera treårsperioder.

Programmet Ny teknik har till syfte att främst stödja förberedande teknikutveckling och därtill kopplad teknisk forskning. Insatserna under programmet sker i form av kollektiv forskning och FoU-program i bred samverkan mellan industrin och FoU-genomförande organ. Insatserna delfinansieras av industrin.

Programmet Ny teknik utgörs till hälften av kollektiv forskning medan resten består av större s.k. insatsområden samt enskilda projekt. Ett insatsområde innehåller ett större antal sammanhängande projekt inom ett teknikområde. Flera samverkande aktörer svarar för genomförandet under en begränsad tidsrymd, vanligen tre till sex år.

Programmet Nya produkter syftar till en breddning av industribasen inom olika produkt- och teknikområden genom att stimulera tillkomsten av nya teknikbaserade affärsverksamheter. Programmet omfattar för närvarande bl.a. teknikbaserat nyföretagande, produktutveckling, Eureka-förstudier, tekniskspridning och nätverksutveckling, småföretagsservice, uppfinnarutbildning, uppfinnarpriser, innovatörsbidrag samt arbetstagarinitierade projekt.

Det är angeläget att industrin tar ett ökat finansiellt ansvar för de insatser som sker i samverkan mellan NUTEK och industrin.

Goda förutsättningar att bidra till ett ökat teknikbaserat företagande med hjälp av produktutvecklingsstöd finns främst inom informationsteknikrelaterade projekt, bioteknik och biomedicinsk teknik samt miljöteknik. Insatserna bör därför ytterligare koncentreras till projekt för teknik- och forskningsbaserat nyföretagande inom dessa områden. I linje härmed bör också stöd till Eureka-projekt vid små och medelstora företag ges hög prioritet. Detta innebär att förutom de hittillsvarande medlen till Eureka-förstudier särskilda projektmedel nu avsätts.

Ovanstående innebär att mindre vikt bör läggas på andra aktiviteter.

Stödet med inriktning på arbetstagarinitierade projekt (ATIP) startade år 1977 och syftade ursprungligen till att stimulera och stödja projektförslag från anställda som inte har till direkt uppgift att arbeta med produktutveckling. Stödet har hittills bedrivits i annorlunda och mer personalkrävande former än övrigt projektstöd. Med utgångspunkt i de erfarenheter som vunnits och mot bakgrund av behovet av att förenkla och

effektivisera administrationen bör stödet framdeles integreras med övrigt produktutvecklingsstöd.

De förändringar som nu genomförs av bl.a. programmet Nya produkter medför att en ny programstruktur bör utformas inför budgetåret 1993/94.

Övrig verksamhet

NUTEK ansvarar för stöd till tekniskt utvecklingsarbete samt övriga frågor rörande informationsförsörjning som faller inom myndighetens verksamhetsområde.

För informationsförsörjning har dessutom beräknats 4,17 milj.kr. för de övriga insatser som faller inom näringsdepartementets ansvarsområde. Dessa medel avser bl.a. bidrag till Tekniska litteratursällskapet och Tekniska nomenklaturcentralen (TNC). Det ankommer på regeringen att besluta om den närmare fördelningen av medlen.

Den verksamhet vid Svenska Uppfinnareföreningen som bl.a. avser utbildning och finansiering av lokala rådgivare bör för budgetåret 1992/93 erhålla medel för en oförändrad verksamhetsnivå.

Det bör ankomma på regeringen att utfärda närmare föreskrifter för medlens användning.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

1. godkänna de föreslagna riktlinjerna för teknisk forskning och utveckling,

2. bemyndiga regeringen att i enlighet med vad som anförts, under budgetåret 1992/93, låta staten ta på sig ekonomiska förpliktelser i samband med stöd till teknisk forskning och utvecklingsarbete m.m. som, inberäknat löpande avtal och beslut, innebär åtaganden på högst 375 000 000 kr. under budgetåret 1993/94, högst 323 000 000 kr. under budgetåret 1994/95, högst 263 000 000 kr. under budgetåret 1995/96 och högst 225 000 000 kr. under budgetåret 1996/97,

3. till *Teknisk forskning och utveckling* för budgetåret 1992/93 anvisa ett reservationsanslag på 750 908 000 kr.

F 2. Materialteknisk forskning

1990/91 Utgift	10 000 000	Reservation	805 124[1]
1991/92 Anslag	26 200 000		
991/92 Anslag exkl. mervärdeskatt	25 539 557		
1992/93 Förslag	36 150 000		

[1] Exkl. mervärdeskatt

Under detta anslag och under anslaget E 17. Naturvetenskapliga forskningsrådet, under utbildningsdepartementets huvudtitel, finansierar närings- och teknikutvecklingsverket, NUTEK, resp. naturvetenskapliga forskningsrådet elva tvärvetenskapliga konsortier inom materialteknik. Konsortierna är tidsbegränsade insatser, avsedda att pågå i minst fem år men bör utvärderas redan efter två eller tre år, i första hand på tre år, efter beslut av regering och riksdag med anledning av proposition 1989/90:90 (NU40, rskr. 337) Om forskning. Det övergripande målet för satsningen på konsortier är att åstadkomma en nyorientering inom de materialtekniska områden som kommer att få stor betydelse för den industriella utvecklingen på 1990-talet.

Myndigheten

NUTEK har i sin anslagsframställning föreslagit 45,0 milj.kr. för konsortieverksamheten under budgetåret 1992/93. Fördelningen av dessa medel mellan de elva konsortierna kommer att avgöras efter den internationella utvärdering som har genomförts under december 1991. Under de två första åren har varje konsortium fått i genomsnitt 2,5 milj.kr. för sin verksamhet.

Föredragandens överväganden

För de elva materialtekniska konsortierna har jag beräknat sammanlagt 36,2 milj.kr. för verksamheten under budgetåret 1992/93.

Jag har i denna fråga samrått med chefen för utbildningsdepartementet, som beräknat 2,9 milj.kr. (exkl. mervärdeskatt) för konsortieverksamheten under budgetåret 1992/93.

Jag har även erfarit att konsortierna genom riktade satsningar från forskningsrådsnämnden tillförts medel för utrustning i storleksordningen 48 milj.kr.

För att säkerställa en önskvärd omfattning och inriktning av det svenska deltagandet i EGs ramprogram för forskning och utveckling föreslås tillfälligt under budgetåret 1992/93 en omföring av 5 milj.kr. från detta anslag till anslaget F 7. Europeiskt forsknings- och utvecklingssamarbete.

Den till våren 1993 planerade propositionen om forskning avses innehålla förslag om finansiering under treårsperioden 1993/94 - 1995/96 av svensk medverkan i EGs ramprogram för forskning och utveckling. I samma proposition kommer även konsortiernas fortsatta verksamhet att prövas.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen
att till *Materialteknisk forskning* för budgetåret 1992/93 anvisa ett reservationsanslag på 36 150 000 kr.

F 3. Bidrag till Stiftelsen Sveriges teknisk-vetenskapliga attachéverksamhet

1990/91 Utgift	30 700 000
1991/92 Anslag	34 261 000
1992/93 Förslag	35 630 000

Bidraget är budgeterat inkl. mervärdeskatt.

Under detta anslag anvisas medel till Stiftelsen Sveriges teknisk-vetenskapliga attachéverksamhet, STATT. Denna är sedan år 1981 en offentlig stiftelse med svenska staten och Ingenjörsvetenskapsakademien som huvudmän. Verksamheten finansieras till ca två tredjedelar av statsbidraget och till ca en tredjedel av egna intäkter från uppdrag, publikationer och konferenser.

STATT har som huvuduppgift att följa den tekniska utvecklingen inom olika industrinationer och att rapportera till svenska företag, myndigheter och forskningsorganisationer om denna utveckling. Attachéverksamheten har för närvarande kontor i Washington, Detroit, Los Angeles, San Francisco, Bonn, Bryssel, London, Paris, Milano, New Delhi, Tokyo och Moskva.

Den sammanlagda personalstyrkan utomlands uppgår för närvarande till ca 70 personer. Verksamheten administreras av ca 10 personer från ett hemmakontor i Stockholm.

Stiftelsen Sveriges teknisk-vetenskapliga attachéverksamhet

Stiftelsen har i sin anslagsframställning för budgetåret 1992/93 föreslagit att 41,8 milj.kr. anvisas för verksamheten. Förslaget att öka anslaget innefattar ökad bevakning av miljö- och arbetsmiljöteknik liksom teknik för tjänstesektorn samt ökad special- och länderbevakning. Förslaget innefattar även en särskild satsning riktad mot de små och medelstora företagen, indexerad kostnadsuppräkning inkl. kostnadstäckning för valutaeffekter samt viss försöksverksamhet.

Föredragandens överväganden

Jag anser att STATT är ett kvalificerat och effektivt instrument för att hålla det svenska samhället och näringslivet informerat om tekniska framsteg i omvärlden. Jag bedömer att STATTs samlade kompetens bör kunna utnyttjas för att i ökad utsträckning komma de små och medelstora företagen till nytta. För budgetåret 1992/93 har jag räknat med att verksamheten skall bedrivas inom den ram som angavs i propositionen 1989/90:88 om vissa näringspolitiska frågor, s. 128, och med beaktande av den delvis nya inriktning som redovisas i propositionen 1991/92:51 om en ny småföretagspolitik, s. 40.

Jag har för nästa budgetår beräknat ett bidrag på 35,6 milj.kr. för stiftelsens verksamhet. Jag har då beaktat och inkluderat de särskilda resurser till STATT som regeringen tidigare aviserat i propositionen 1991/92:51, vad avser ökade insatser riktade mot de små och medelstora företagen.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Bidrag till Stiftelsen Sveriges teknisk-vetenskapliga attachéverksamhet* för budgetåret 1992/93 anvisa ett reservationsanslag på 35 630 000 kr.

F 4. Teknikvetenskapliga forskningsrådet

1990/91 Utgift	64 788 000	Reservation	2 212 421[1]
1991/92 Anslag	130 468 000		
1991/92 Anslag exkl. mervärdeskatt	126 863 495		
1992/93 Förslag	184 966 000		

[1] Exkl. mervärdeskatt

Anslaget finaniserar den forskningsstödjande verksamhet m.m. som teknikvetenskapliga forskningsrådet (TFR) bedriver samt TFRs förvaltning. TFR inrättades den 1 juli 1990, varvid STUs tekniska forskningsrådsfunktion (STUF) avslutades. Riksdagen beslutade våren 1990 dels om anslag för TFR under budgetåret 1990/91 med 67 milj.kr., dels om riktlinjer för resursförstärkningar för budgetåren 1991/92 och 1992/93 med 32 milj.kr. resp. 53 milj.kr. (prop. 1989/90:90, NU40, rskr. 337). TFR skall byggas upp successivt under en period fram till mitten av 1990-talet.

TFR har enligt sin instruktion (1990:730) till uppgift att främja och stödja vetenskapligt betydelsefull grundforskning inom det tekniska området.

TFR skall verka för att information om forskning och forskningsresultat sprids.

TFR skall samverka med andra myndigheter och organ inom forskningens område.

I samband med förslaget om inrättande av TFR angavs att rådet i förhållande till STUF borde tillföras väsentligt ökade resurser, omfördelade från viss annan grundforskningsverksamhet vid bl.a. STU, t.ex. på energiområdet (prop. 1989/90:90 s. 405 och 438). Riksdagen uttalade att det var angeläget att STU i samarbete med rådet finner former som möjliggör att denna verksamhet i möjligaste mån kan genomföras enligt tidigare planer (NU 1989/90:40).

TFR har i sin anslagsframställning äskat sammanlagt 259,7 milj.kr.

Föredragandens överväganden

Jag har beräknat anslaget enligt de av riksdagen fastlagda riktlinjerna för resursförstärkningar för budgetåret 1992/93. I enlighet med vad regeringen tidigare anfört i prop. 1990/91:87 (avsnitt 4.2.4) bör ytterligare 30 milj.kr. successivt tillföras TFR för att på fyra års sikt finansiera minst 200 doktorandtjänster inom främst teknisk fakultet. Utbyggnaden skall ske successivt med en utökning med 50 doktorandtjänster per år under fyra år. För budgetåren 1992/93 - 1994/95 beräknar jag en ökning av anslaget för detta ändamål med 12,5 milj.kr., 12,5 milj.kr. resp. 5 milj.kr. Vid anslagsberäkningen har jag dessutom tagit hänsyn till att 20 milj.kr. tillfälligt omförs till anslaget F 7. Europeiskt forsknings- och utvecklingssamarbete budgetåret 1992/93. Anslaget F 4 beräknas därmed till totalt 184 966 000 kr. för budgetåret 1992/93.

Den till våren 1993 planerade propositionen om forskning avses innehålla förslag om finansiering under treårsperioden 1993/94 - 1995/96 av svensk medverkan i EGs ramprogram för FoU.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Teknikvetenskapliga forskningsrådet* för budgetåret 1992/93 anvisa ett reservationsanslag på 184 966 000 kr.

F 5. Europeiskt rymdsamarbete m.m.

1990/91 Utgift	360 130 000
1991/92 Anslag	406 098 000
1991/92 Anslag exkl. mervärdeskatt	405 869 000
1992/93 Förslag	447 439 000

Anslaget finansierar dels Sveriges bidrag till det europeiska rymdsamarbetet inom European Space Agency, ESA, dels Sveriges bilaterala samarbete främst med Frankrike och Tyskland. Inom anslaget ryms också myndighetens förvaltningskostnader.

Myndigheten

Rymdstyrelsen, f.d. statens delegation för rymdverksamhet, har i sin anslagsframställning utgått från de treåriga riktlinjer för sin verksamhet som fastställts i den av riksdagen godkända forskningspropositionen (1989/90:90, NU40, rskr. 337). Rymdstyrelsen begär under detta anslag 482 milj.kr. för budgetåret 1992/93. Den av rymdstyrelsen äskade höjningen av anslaget hänför sig till ökningar inom ESAs fjärranalys- och infrastrukturprogram som nu befinner sig i ett expansivt skede enligt tidigare beslut vid ministermöte i Haag 1987. Infrastrukturprogrammet består av projekten bärraketen Ariane 5, rymdskytteln Hermes och rymdlaboratoriet Columbus. Columbus skall ingå i den internationella rymdstationen Freedom. Till Columbus-projektet hör även bl.a. en plattform i polär bana för jordobservation. I infrastrukturprogrammet ingår också datareläsatelliter.

Härutöver kan under budgetåret 1992/93 nya projekt komma att aktualitualiseras med betalningar under kommande budgetår. Rymdstyrelsen har hemställt om bemyndigande för regeringen beträffande dessa nya projekt som innebär att ikläda staten nya förpliktelser inom europeiskt rymdsamarbete på högst 368 milj.kr.

Föredragandens överväganden

ESA höll den 18-20 november 1991 i München ett rådsmöte på ministernivå. Jag konstaterar att utfallet av ministermötet blev

- att de vid Haag-mötet 1987 antagna målen för europeisk rymdverksamhet bekräftades och att generaldirektörens förslag till långtidsplan 1992 - 2005 antogs som strategisk ram,
- att projekten Hermes, Columbus och datareläsatelliten DRS fortgår som planerat under 1992 och att beslut för tiden därefter fattas vid ett nytt ministermöte i slutet av år 1992,

- att ESA fick i uppdrag dels att göra en ingående analys av kostnaderna för att genomföra de tre projekten Hermes, Columbus och DRS, dels att undersöka möjligheterna till utökat internationellt samarbete, främst inom Europa, för att reducera kostnaderna,
- att de tre nyss nämnda projekten samt verksamheten avseende telekommunikation och jordobservation om vilka beslut ej tidigare fattats, under 1992 skall fortgå inom en budget som skall vara 120 milj. ECU lägre än ESAs förslag till ministermötet, dvs. 2 427 milj. ECU reduceras till 2 307 milj. ECU,
- att projektet fjärranalysinstrument placerade på den polära plattformen i Columbusprojektet, POEM-1, skall igångsättas med ett första år, medan beslut om fas 2 av projektet tages vid ministermötet 1992,
- att i framtiden ministermöten skall hållas i princip varje år.

Jag har för budgetåret 1992/93 beräknat 447,4 milj.kr. för europeiskt rymdsamarbete varav jag beräknar 84 milj.kr. för bilateralt samarbete.

Jag förutser att regeringen vid utgången av nästa budgetår kommer att kunna fattat beslut beträffande nya projekt i en sådan omfattning att bemyndiganden om sammanlagt 368 milj.kr. krävs för nya åtaganden.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

1. till *Europeiskt rymdsamarbete m.m.* för budgetåret 1992/93 anvisa ett förslagsanslag på 447 439 000 kr.,
2. bemyndiga regeringen att under budgetåret 1992/93 ikläda staten nya förpliktelser för betalningar under kommande budgetår inom europeiskt rymdsamarbete om högst 368 000 000 kr.

F 6. Nationell rymdverksamhet

1990/91 Utgift	60 896 000	Reservation	12 813 265[1]
1991/92 Anslag	56 742 000		
1991/92 Anslag exkl. mervärdeskatt	56 181 000		
1992/93 Förslag	58 287 000		

[1] Exkl. mervärdeskatt

Anslaget finansierar utgifter för nationell rymdforskning, fjärranalys och industriutveckling.

Myndigheten

Rymdstyrelsen, f.d. statens delegation för rymdverksamhet, har i sin anslagsframställan utgått från de treåriga riktlinjer för sin verksamhet som fastställts i den av riksdagen godkända forskningspropositionen (1989/90:90). Rymdstyrelsen äskar under detta anslag 71,5 milj.kr.

Rymdstyrelsen anser att den nationella delen av det totala svenska rymdprogrammet är för liten och bör ökas. Rymdstyrelsen framhåller att dess småsatellitverksamhet är viktig såväl för utvecklingen av kompetens för liten och medelstor industri som för verksamheten i Kiruna. För att kunna bibehålla en kontinuitet inom denna verksamhet har rymdstyrelsen dessutom föreslagit en resursförstärkning av det nationella programmet på 15 milj.kr.

Härutöver kan under budgetåret 1992/93 nya projekt komma att aktualiseras med betalningar under kommande budgetår. Rymdstyrelsen har hemställt om bemyndigande för regeringen beträffande dessa nya projekt som innebär att ikläda staten nya förpliktelser inom nationell rymdverksamhet på högst 150 milj.kr.

Föredragandens överväganden

Jag anser det för närvarande inte motiverat med en ökning av insatserna inom den nationella rymdverksamheten och är därför ej heller beredd att tillstyrka ytterligare medel för en förstärkning av småsatellitprogrammet. Jag har för budgetåret 1992/93 beräknat 58,3 milj.kr. för den nationella rymdverksamheten.

Slutligen förutser jag att regeringen vid utgången av nästa budgetår kommer att kunna fattat beslut beträffande nya projekt i en sådan omfattning att bemyndiganden om sammanlagt 150 milj.kr. krävs för nya åtaganden.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

1. till *Nationell rymdverksamhet* för budgetåret 1992/93 anvisa ett reservationsanslag på 58 287 000 kr.,
2. bemyndiga regeringen att under budgetåret 1992/93 ikläda staten nya förpliktelser för betalningar under kommande budgetår inom nationell rymdverksamhet på högst 150 000 000 kr.

F 7. Europeiskt forsknings- och utvecklingssamarbete

1990/91 Utgift	19 618 566	Reservation	53 830 081[1]
1991/92 Anslag	126 000 000		
1991/92 Anslag exkl. mervärdeskatt	122 824 000		
1992/93 Förslag	211 000 000		

[1] Exkl. mervärdeskatt

Under detta anslag anvisas medel för:
1. forsknings- och utvecklingssamarbete med Europeiska Gemenskapen, EG, inom ramen för EGs ramprogram för forskning och utveckling, FoU.
2. europeiskt samarbete inom väg-, järnvägs- och flygtrafikens områden.
3. utbetalningar till EG som är följden av avtalet om ett Europeiskt Ekonomiskt Samarbetsområde, EES.

Medlen under punkt 1 disponeras huvudsakligen av närings- och teknikutvecklingsverket. Till en mindre del disponeras medlen under punkt 1 av styrelsen för teknisk ackreditering. En del av anslaget används för att främja deltagande i europeiskt FoU-samarbete genom informationsverksamhet, sonderingsarbete m.m.

Medlen under punkt 2 disponeras av närings- och teknikutvecklingsverket, som därvid skall beakta att transportforskningsberedningen har regeringens uppdrag att samordna de svenska statliga insatserna inom ramen för det europeiska FoU-samarbetet på vägtrafikområdet pågående t.o.m. budgetåret 1994/95.

Bakgrund

Under en följd av år har det svenska deltagandet i EGs forskningsprogram breddats och fördjupats. Målet i integrationsprocessen på FoU-området kan sägas vara huvudsakligen nått när EES-avtalet träder i kraft och Sverige därmed blir medlem i EGs tredje ramprogram för FoU. Svenska företag och institutioner får då samma rättigheter som EGs företag och forskningsinstitutioner att delta i projekt, erhålla projektstöd från EGs FoU-budget samt att utnyttja resultat.

Enligt avtalet skall Sverige bidra till EGs FoU-budget. De program som Sverige genom EES-avtalet ges tillträde till är: informationsteknologi, kommunikationsteknologi, telematiksystem, produktions- och materialteknologi, mätning och provning, marinvetenskap och teknologi, bioteknologi, jordbruk och jordbruksindustriell forskning, biomedicin och hälsoforskning, vetenskap och teknologi för u-länder, icke-nukleär energi samt humankapital och forskarrörlighet.

En redogörelse för EGs ramprogram, de viktigaste industristrategiska programmen samt det dittillsvarande svenska deltagandet lämnades i regeringens proposition om näringspolitik för tillväxt 1990/91:87 s. 55 - 58.

Föredragandens överväganden

Ett av målen för EGs FoU-program är att stärka den europeiska industrins vetenskapliga och tekniska bas och göra den mera konkurrenskraftig på den internationella marknaden.

Inom de industriellt inriktade delarna av EGs FoU-program växer fram system, koncept och standarder som är avpassade för den kommande inre marknaden. Denna blir av vital betydelse för svensk industri som således har ett starkt intresse av att kunna delta i den europeiska teknologiutvecklingen för att behålla och stärka sin position på den europeiska marknaden. En fortsatt breddning av samarbetet är av detta skäl önskvärd speciellt på de industristrategiska områdena informationsteknologi, kommunikationsteknologi, telematiksystem, produktions- och materialteknologi samt icke nukleär energi. Bred förankring i programmen ger inflytande och möjligheter till påverkan på teknikutvecklingen.

Ett andra skäl för att bredda samarbetet som jag speciellt vill understryka är att svensk forskning bör ges möjlighet att så snart som möjligt få såväl vetenskaplig som ekonomisk utdelning av integrationen med den europeiska forskningen. Genom att delta i många projekt, kan den svenska FoU-verksamheten tillgodogöra sig det insatta bidraget till EGs FoU-budget i form av projektstöd. Storleken på projektstödet står i direkt relation till antalet och storleken på de projekt som svenska företag och institutioner deltar i. För att svenska företag och institutioner ska bli accepterade och kunna delta i ett brett spektrum av projekt krävs att goda samarbetsrelationer etableras tidigt när programmen startar. De industristrategiska program jag nyss nämnt startar under åren 1991 och 1992. Projektdeltagarna formerar sig redan nu, vilket får betydelse för programmens hela livslängd. När projektkonsortierna väl etablerats och programverksamheten är i gång kan det vara svårt för nya deltagare att komma in. Om Sverige till fullo skall kunna utnyttja de möjligheter som EES-avtalet erbjuder bör svenska företag och institutioner ges tillfälle att delta i de industristrategiska programmen från början.

I de projekt som startar före EES-avtalets ikraftträdande, måste det svenska deltagandet finansieras nationellt genom hela sin livslängd. Projekt som startar efter avtalets ikraftträdande får delfinansiering ur EGs FoU-budget.

Jag beräknar att hela ökningen av detta anslag skall utgöra stöd till projekt inom de nya industriella programmen. Därutöver finns pågående samarbete inom EGs andra ramprogram för FoU, däribland gjorda åtaganden om programsamarbete bl.a. på områdena mätning och provning, träforskning och avfallsåtervinning. Dessa åtaganden skall fullföljas.

Den del av anslaget som bör reserveras för utbetalning till EG efter EES-avtalets ikraftträdande och som belastar budgetåret 1992/93 beräknar

jag i dag till 40 miljoner kronor. Det slutliga beloppet fastställs i juli 1992.

För att säkerställa en önskvärd omfattning och inriktning av det svenska deltagandet i EGs ramprogram för FoU föreslås tillfälliga omföringar under budgetåret 1992/93 till detta anslag från anslagen F 1. Teknisk forskning och utveckling med 5 milj.kr., F 2. Materialteknisk forskning med 5 milj.kr., F 4. Teknikvetenskapliga forskningsrådet med 20 milj.kr., H 4. Energiforskning med 20 milj.kr. och B 12. Byggnadsforskning 5 milj.kr. Vid fördelningen av dessa medel bör hänsyn tas till de berörda teknikområdena och de därinom verksamma forskarnas behov av stöd för deltagande i EGs FoU-program.

Den till våren 1993 planerade propositionen om forskning avses innehålla förslag om finansiering under treårsperioden 1993/94 - 1995/96 av svensk medverkan i EGs ramprogram för FoU.

För samarbete inom EGs ramprogram för forskning och utveckling beräknar jag för budgetåret 1992/93 ett anslag om 186 milj.kr.

För europeiskt trafiktekniskt samarbete beräknar jag ett anslag på 25 milj.kr. vilket motsvarar en oförändrad nivå.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Europeiskt forsknings- och utvecklingssamarbete* anvisa ett reservationsanslag på 211 000 000 kr.

Verksamheten vid statens provningsanstalt

Statens provningsanstalt är enligt sin instruktion (1988:344) landets centrala institution för teknisk utvärdering, provning och mätteknik samt därmed förenad rådgivning, forskning och utveckling.

SP utför undersökningar, provningar och tekniska utvärderingar av material, konstruktioner, system och därmed förenad verksamhet.

SP bedriver teknisk-vetenskaplig forskning inom sitt verksamhetsområde.

SP lämnar experthjälp och råd till myndigheter och utredningar samt i nationellt och internationellt standardiseringsarbete.

SP är kontrollmyndighet enligt förordningen (1987:423) om handel med ädelmetallarbeten samt meddelar föreskrifter om avgifter för registrering som avses i 11 § lagen.

Omräknat till helårstjänster uppgick SPs personalstyrka till 472 den 30 juni 1991.

Vid SP tillämpas programbudgetering med verksamheten uppdelad i tre produktionsområden.

Produktionsområde 1. *Teknisk utvärdering*, omfattar uppdrag från näringsliv, förvaltning och enskilda avseende tekniska undersökningar, mätning, provning, kontroll, besiktning, beräkning m.m. I produktionsom-

rådet ingår även riksprovplatsuppgifter samt riksmätplatsuppdrag från styrelsen för teknisk ackreditering.

Produktionsområde 2. *Forskning och utveckling*, omfattar två huvudområden. Det ena består av riktad grundforskning inom mätteknik och provningsmetodik med syfte att utveckla kompetens och metoder. Det andra huvudområdet utgörs av tillämpad forskning för utvärdering av ny teknik och kunskapsuppbyggnad inom de områden och branscher där SP arbetar.

Produktionsområde 3. *Rådgivning*, omfattar kunskapsförmedling med utgångspunkt från SPs erfarenheter och expertroll inom provning och mätteknik. Arbetet avser deltagande i nationellt och internationellt standardiserings- och kommittéarbete, rådgivning till statliga utredningar och myndigheter samt medverkan i utbildning, m.m.

SPs verksamhet finansieras genom intäkter av uppdragsverksamhet åt näringsliv och förvaltning, forsknings- och utvecklingsprojekt åt forskningsråd m.fl. samt genom anslag över statsbudgeten. Produktionsområde 1 skall i princip finansieras med uppdragsintäkter.

Sedan budgetåret 1989/90 tillämpas för SP en investeringsmodell med statskapital för finansiering av investeringar. Denna modell innebär bl.a. att SP får finansiera sina investeringar med de avskrivnings- och överskottsmedel som verksamheten genererar.

Medel för verksamheten anvisas innevarande budgetår under följande anslag:

F 8. Statens provningsanstalt: Uppdragsverksamhet

F 9. Bidrag till statens provningsanstalt.

Anslag F 8 är ett förslagsanslag, som tas upp med ett formellt belopp på 1 000 kr. Under anslaget redovisas kostnader och intäkter för verksamheten. Som inkomst under anslaget redovisas uppdragsintäkter och ianspråktagna medel från anslag F 9.

Anslag F 9 är ett reservationsanslag över vilket statens bidrag utgår i första hand till produktionsområdena 2 och 3, men även till att täcka eventuellt underskott i uppdragsverksamheten.

Anslag F 8 får i princip inte belastas. För att lösa tillfälliga eller säsongmässiga likviditetsproblem för uppdragsverksamheten och för att tillgodose behovet av rörelsekapital disponerar SP en rörlig kredit i riksgäldskontoret på 10 milj.kr.

F 8. Statens provningsanstalt: Uppdragsverksamhet

1990/91 Utgift	-
1991/92 Anslag	1 000
1992/93 Förslag	1 000

Under detta anslag redovisas samtliga utgifter och inkomster av provningsverksamheten vid SP.

Följande sammanställning ger en ekonomisk översikt av den verksamhet som omfattas av programbudgeteringen (1 000 kr).

	1990/91 Utfall	1991/92 Budget	1992/93 Beräknar Provnings-anstalten	Föredra-gande
Produktionsområde 1:				
Teknisk utvärdering				
Externa intäkter	164 616	182 817	203 573	
Anslag	-	-	-	
Kostnader	96 545	112 788	124 685	
Resultat	68 071	70 029	78 888	
Produktionsområde 2:				
Forskning och utveckling				
Externa intäkter	17 654	21 682	22 275	
Anslag	23 676	27 452	27 955	
Kostnader	27 561	33 907	34 309	
Resultat	13 769	15 227	15 921	
Produktionsområde 3:				
Rådgivning				
Externa intäkter	1 957	2 525	2 250	
Anslag	14 237	16 730	17 141	
Kostnader	12 375	14 131	14 638	
Resultat	3 819	5 064	4 753	
Indirekta kostnader och intäkter				
Externa intäkter	2 744	1 405	1 362	
Anslag	7 215	2 941	2 358	
Kostnader (inkl. finansnetto)	79 338	79 661	84 767	
Resultat	-69 379	-75 315	-81 047	
Resultat[1] före avsättningar	16 280	15 005	18 515	
Summa bidragsanslag	45 128[2]	47 123[3]	47 454[4]	51 722

[1]Före förräntning av statskapital.
[2]Inkl. lönekompensation 3 993 kkr.
[3]Enligt regleringsbrev.
[4]Tillkommer pris- och löneomräkning.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen
att till *Statens provningsanstalt: Uppdragsverksamhet* för budgetåret 1992/93 anvisa ett förslagsanslag på 1 000 kr.

F 9. Bidrag till statens provningsanstalt

1990/91 Utgift	41 135 000	Reservation	0
1991/92 Anslag	48 295 000		
1991/92 Anslag exkl. mervärdeskatt	47 123 111		
1992/93 Förslag	51 722 000		

Statens provningsanstalt

SP redovisar för treårsperioden 1992/93 - 1994/95 två budgetalternativ. Alternativ a innebär en real minskning av statens anslag med 7,4 %. Alternativ b, som SP utgår från i sin medelsberäkning, innebär en real ökning med 7,2 % under treårsperioden.

SP föreslår vidare

- att lokalansvaret för huvudanläggningen överförs från byggnadsstyrelsen till SP,
- att gränsen för SPs rörliga kredit hos riksgäldskontoret ökas till 20 milj.kr.,
- att 7 milj.kr. anvisas via styrelsen för teknisk ackreditering för anskaffning av en tre-koordinatmätmaskin vid SPs riksmätplats för längd samt
- att regeringen tar initiativ till ett förstärkt nordiskt samarbete inom metrologisk FoU organiserat som en fackgrupp inom Nordtest.

Statens provningsanstalt har genomfört en resultatanalys omfattande åren 1986/87 - 1990/91.

Förutsättningarna för SPs verksamhet har under perioden förändrats med den tekniska utvecklingen, avregleringen och näringslivets strukturomvandling. SP har genom framgångsrik anpassning haft en positiv ekonomisk utveckling och samtliga år redovisat överskott som väl täcker förräntningskraven.

SPs kundkrets bestod under 1990/91 av ca 14 700 kunder. Av de totala externa intäkterna på 187 milj.kr. svarade 380 kunder för 55 %. Av intäkterna kommer ca hälften från uppdrag åt tillverknings- och byggnadsindustrin.

Marknadens värdering av SPs tjänster kan utläsas ur nyttjandegraden. Uppdragsverksamheten inom teknisk utvärdering och FoU har ökat i volym med 20 % resp. 29 % under perioden. Det statliga anslaget har under perioden minskat med 6 %.

För löpande uppföljning har provningsanstalten redovisat ett antal nyckeltal relaterade till verksamhetens karaktär och ekonomiska målsättning. Nyckeltal anges för arbetsproduktivitet, finansförvaltning/kassahållning och lönsamhetsutveckling samt för utveckling inom det personalsociala området.

Räntabiliteten på totalt kapital (resultat efter avskrivningar plus finansiella intäkter i förhållande till balansomslutningen) har under perioden ökat från 8 % med en topp på 18,8 % 1989/90 till 10,6 % 1990/91. Omsättningen per anställd har under perioden ökat från 337 000 kr. till 501 000 kr. Debiteringsgraden för all personal (andel debiterbar tid i förhållande till total tid) har ökat från 54 % till 59 %. SP hade en personalomsättning 1990 på 4 % och antalet sjukdagar var 12,2.

Provningsanstalten har i sin resultatanalys också behandlat effekterna av sin verksamhet. En kvantitativ analys av de samhällsekonomiska effekter som SPs verksamhet får är mycket komplex. Uppdragsverksamheten ger positiva effekter hos industrin genom säkrare och tillförlitligare produkter, förbättrad kvalitetsstyrning, underlättad export och ökad konkurrenskraft. SP har i en rad praktiska exempel pekat på kvalitativa samband mellan dess verksamhet inom FoU, rådgivning och teknisk utvärdering och effekter i omvärlden.

Föredragandens överväganden

SP har inför treårsperioden 1992/93 - 1994/95 redovisat en fördjupad anslagsframställning med resultat-, framtids- och resursanalyser. SP har också redovisat strategi och policy för uppdragsverksamheten, analyserat behovet av FoU i verksamheten, redovisat utvecklingsplaner för EMC-verksamheten och gjort en översyn av riksmätplatsverksamheten. SP har särskilt pekat på behovet av ökat intressentengagemang.

För SPs verksamhet spelar utvecklingen i Europa en stor roll. Den västeuropeiska integrationen innebär bl.a. konkurrens mellan kompetenta provnings- och certifieringsorgan samt ökat produktansvar för tillverkarna. Ett huvudsyfte med EG-systemet är att en produkt inte skall behöva kontrolleras i mer än ett land. En följd av detta blir att volymen av vissa provningar och certifieringar kommer att minska. Samtidigt ställs ökade krav på tekniskt underlag och kvalitetssäkring i industrin. En svensk anslutning till EGs ordning kommer att få effekter för näringslivet och därmed för den infrastruktur som tillhandahåller teknisk utvärdering, provning och certifiering.

Europaintegrationens konsekvenser för området provning och certifiering har berörts i ett antal utredningar under senare år (jfr Provning och kontroll i internationell samverkan, SOU 1988:6, och Certifiering och provning i Sverige - konsekvenser av Europaharmoniseringen, SP-rapport 1990:33). Utvecklingen mot öppna system och ökad konkurrens mellan kompetenta organ leder till att behovet av statligt engagemang inom området provning och certifiering inte längre är lika självklart som tidigare. En effekt av detta kan ses i bilaga till regeringens proposition till riksdagen

om privatisering av statligt ägda företag m.m. (1991/92:69) där företag som avses bli föremål för privatisering (AB Svensk Bilprovning, SEMKO AB, AB Svensk Anläggningsprovning) finns förtecknade.

Mot bakgrund av vad jag nämnt ovan om behov av ökat näringslivsengagemang och den europeiska utvecklingen inom området provning och certifiering med öppna system och ökad konkurrens mellan kompetenta organ avser jag att föreslå regeringen att tillkalla en särskild utredare som skall överväga en begränsning av statens engagemang inom provnings- och mätteknik samt anslutande verksamheter bl.a. inom SP. Utredaren skall som underlag för detta redovisa infrastrukturen i EFTA- och EG-länderna inom teknisk utvärdering, provning, mätteknik och kvalitetssäkring samt analysera det nationella behovet av dessa tjänster.

Utredningen bör genomföras skyndsamt så att resultatet kan ligga till grund för övervägande i nästa års budgetproposition. I avvaktan på detta tilldelas SP medel endast för budgetåret 1992/93. Jag avser föreslå regeringen att gränsen för SPs rörliga kredit ökas till 20 milj.kr.

Övergripande mål för provningsanstaltens verksamhet bör under budgetåret 1992/93 vara att erbjuda näringsliv och myndigheter tjänster inom teknisk utvärdering, provning och mätteknik samt därmed förenad rådgivning, forskning och utveckling. Dessa tjänster skall inriktas mot att följa den tekniska utvecklingen, europaintegrationen, avreglering, företagens internationalisering och ökade produktansvar i enlighet med SPs redovisning.

Verksamheten bör drivas med fortsatt hög professionalism och effektivitet med inriktning att söka former för ytterligare kostnadstäckning och utökad intressentsamverkan i rådgivnings- och FoU-verksamheterna.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Bidrag till statens provningsanstalt* för budgetåret 1992/93 anvisa ett reservationsanslag på 51 722 000 kr.

Verksamheten vid styrelsen för teknisk ackreditering

Styrelsen för teknisk ackreditering är central förvaltningsmyndighet för teknisk kontroll och mätteknik. Ackrediteringsstyrelsen skall enligt sin instruktion verka för att obligatorisk kontroll organiseras på ett effektivt och ändamålsenligt sätt. I detta ligger att lämna råd till föreskrivande myndigheter inom sitt ansvarsområde samt vara ett nationellt forum för samverkan i frågor om teknisk kontroll.

I rollen som förvaltningsmyndighet för mättekniska frågor ligger att främja och utveckla en effektiv organisation för mätning. Ackrediteringsstyrelsen fördelar det s.k. riksmätplatsanslaget mellan riksmätplatserna samt utövar tillsyn över dessa.

Enligt instruktionen skall styrelsen också utveckla sitt ackrediteringssystem. Detta skall ske med särskild hänsyn till den internationella utvecklingen. Även i övrigt skall ackrediteringsstyrelsen bevaka och delta efter behov i internationellt samarbete inom sitt ansvarsområde.

Verksamheten vid ackrediteringsstyrelsen har hittills finansierats genom dels uppdragsintäkter från ackrediteringsverksamheten, dels riksprovplatsavgifter. De senare utgörs av en av regeringen fastställd del av riksprovplatsernas intäkter, för närvarande 0,75 %. Regeringen har årligen fastställt en ram för det belopp som ackrediteringsstyrelsen fått disponera av riksprovplatsavgifterna.

tkr	1990/91
Utgifter	
Myndighetsverksamhet	7 860
Uppdragsverksamhet	11 689
Resultat	661
Summa	20 210
Intäkter	
Avgifter från riksprovplatser	9 600
Uppdragsintäkter	8 894
Övriga intäkter	1 716
Summa	20 210

Bestämmelser om ackrediteringsstyrelsens organisation finns i förordningen (1989:270) med instruktion för styrelsen för teknisk ackreditering.

För verksamheten vid styrelsen för teknisk ackreditering föreslås i det följande två anslag

F 10. Styrelsen för teknisk ackreditering: Myndighetsverksamhet

F 11. Styrelsen för teknisk ackreditering: Uppdragsverksamhet.

F 10. Styrelsen för teknisk ackreditering: Myndighetsverksamhet

1992/93 Nytt anslag (förslag) 11 870 000

Styrelsen för teknisk ackreditering

Styrelsen för teknisk ackreditering har genomfört en fördjupad verksamhetsplanering inom ramen för treårsbudgeteringen. Ackrediteringsstyrelsen har därvid till regeringen lämnat en särskild rapport med analys av finansiella och andra följder för styrelsens verksamhet till följd av ett ökat samarbete i Europa samt med förslag till ny finansieringsmodell. Vidare har en särskild rapport rörande möjliga effektiviseringsåtgärder inom riksmätplatssystemet fogats till den fördjupade anslagsframställningen.

I anslagsframställningen föreslår styrelsen för teknisk ackreditering en förändrad anslagssammansättning för myndighetsverksamheten. Som huvudalternativ för treårsperioden föreslås ett ramanslag på 32 180 000 kr. samt att styrelsen under samma period medges utnyttja 2 160 000 kr., av de medel som tillförs genom riksprovplatsavgifterna.

För budgetåret 1992/93 föreslår ackrediteringsstyrelsen i första hand följande.

1. Ett reservationsanslag på 11 340 000 kr. för myndighetsverksamhet m.m.

2. Ett reservationsanslag på 1 000 kr. för styrelsens verksamhet avseende riksprovplatserna och att ackrediteringsstyrelsen medges utnyttja 720 000 kr. av riksprovplatsavgifterna.

3. Ett förslagsanslag på 1 000 kr. för styrelsens uppdragsverksamhet.

Förslag

Verksamhetens inriktning
Styrelsens för teknisk ackreditering verksamhet bör under perioden 1992/93 - 1994/95 i huvudsak inriktas på följande:

Myndighetsverksamhet
Att verka för att kontrollordningar utformas så kostnadseffektivt som möjligt utan att eftersträvade säkerhetsnivåer efterges samtidigt som de krav som europaintegrationen ställer tillgodoses.
Att bereda ärenden om s.k. anmälda organ.
Att delta i internationellt arbete, framför allt på Europanivå, och därvid aktivt ta del i arbetet med att utveckla system som underlättar internationella erkännanden av bedömningar av överensstämmelse samt verka för internationellt erkännande av svenska organs provningar och certifieringar.

Mätteknisk verksamhet
Att främja och utveckla en effektiv mätplatsorganisation.

Ackrediteringsverksamheten
Att fortsätta utvecklingen och uppbyggnaden av ackrediteringssverksamheten, så att denna kan svara upp mot de behov som uppkommer till följd av europaintegrationen och en ändrad inriktning av nationella kontrollordningar.

Styrelsen för teknisk ackreditering ges inte nu treårig budgetram.

Resultatbedömning

Styrelsen för teknisk ackreditering (dåvarande mät- och provstyrelsen) genomgick år 1989 en omorganisation (prop. 1988/89:60, NU15, rskr. 143). Styrelsens roll som central förvaltningsmyndighet för teknisk provning och kontroll lades fast. Ett självfinansierat nationellt ackrediteringssystem skulle byggas upp. Vikten av att ackrediteringsstyrelsen bevakade och deltog i internationellt samarbete inom området framhölls.

Utvecklingen i Sverige inom området provning och kontroll har efter år 1989 präglats av Europaintegrationen. Särskilt EGs beslut om en sammanhängande policy för bedömning av överensstämmelse i förening med utsikterna att få till stånd ett närmare svenskt samarbete med EG inom ramen för EES eller genom ett framtida medlemsskap har varit styrande för verksamhetens inriktning. Detta innebär också att förutsättningarna för verksamheten delvis förändrats.

Ackrediteringsstyrelsen konstaterar i sin anslagsframställning att det med hänsyn till att styrelsen endast verkat under två år i nuvarande form och under nuvarande förutsättningar, inte är meningsfullt med någon långtgående analys av uppnådda resultat. Jag kan instämma i detta konstaterande men vill samtidigt betona vikten av att ackrediteringsstyrelsen för framtiden utvecklar sin resultatuppföljning.

Arbetet med att etablera ett svenskt ackrediteringssystem har varit en huvuduppgift för ackrediteringsstyrelsen sedan år 1989. Det är mitt intryck att uppbyggnaden har genomförts snabbt och att ackrediteringsstyrelsen kunnat möta de ökande krav som man ställts inför. Från juli 1989 till juni 1991 har styrelsen ackrediterat 120 laboratorier och 15 besiktningsorgan. Den svenska ackrediteringssystemet har också vunnit internationellt erkännande.

Skäl

Ett närmare svenskt samarbete med EG, inom ramen för EES och eventuellt senare i form av ett svenskt medlemsskap i EG, gör det nödvändigt att anpassa det svenska systemet för teknisk provning och kontroll till den ordning som gäller inom EG. En promemoria, upprättad inom näringsdepartementet, med förslag till ändringar i den centrala lagstiftningen om teknisk provning och kontroll är för närvarande på remiss. Ett lagförslag förutses föreläggas riksdagen våren 1992.

Arbetet med att anpassa svenska kontrollordningar till EES-rätten, som de sektorsansvariga organen har huvudansvaret för, ställer nya krav på styrelsen för teknisk ackreditering. Behovet av samråd och rådgivning till myndigheter kan förutses öka betydligt under de kommande åren. Som expertorgan inom området skall styrelsen kunna lämna råd i t.ex. tolkningsfrågor när EG-direktiv skall införas i svenska författningar.

I rollen som central förvaltningsmyndighet ligger också att bevaka att implementeringen av kontrollordningar sker i överensstämmelse med EGs principer. För att ackrediteringsstyrelsen skall kunna fullgöra denna uppgift avser jag att föreslå regeringen att föreskriva att myndigheter skall samråda med styrelsen för teknisk ackreditering innan föreskrifter utfärdas beträffande teknisk kontroll av produkter.

Genom att riksprovplatssystemet gradvis förutses upphöra kommer även de kontrollordningar som inte direkt berörs av EG-anpassningen behöva förändras. Därvid bör ackrediteringsstyrelsen verka för att nya kontrollordningar inte görs mer ingripande och kostnadskrävande än vad som är nödvändigt för att garantera att eftersträvade säkerhetsnivåer uppnås. Samtidigt bör en strävan vara att utforma svenska kontrollordningar enligt de grundformer för kontrollförfaranden som lagts fast av EG.

En tillkommande arbetsuppgift för ackrediteringsstyrelsen till följd av EES-avtalet är i enlighet med de riktlinjer för utseende av s.k. anmälda organ, som riksdagen godkände våren 1991 (prop. 1990/91:87 s.64, NU35, rskr. 317), att bereda ärenden om anmälda organ. Det är för svensk industri och för svenska provnings- och certifieringsorgan av stor

betydelse att ackrediteringsstyrelsen förmår svara upp mot de krav på omfattande arbetsinsatser i samband med bedömning av de organ som önskar bli anmälda.

I takt med Europaintegrationen ökar betydelsen av bevakning och aktivt deltagande i det internationella samarbetet. Genom detta arbete har Sverige möjlighet att påverka utvecklingen inom området så att den tillgodoser svenska önskemål. Vidare erhålles tidig information vilket kan underlätta för svenska aktörer att nå ut på den europeiska marknaden. Jag bedömer det därför som en viktig uppgift för ackrediteringsstyrelsen att även i fortsättningen aktivt delta i det internationella samarbetet på området innefattande även standardiseringsarbete.

Styrelsens arbete med att etablera ett svenskt ackrediteringssystem som kan tillgodose svenska organs behov av ackreditering måste fortsätta. Det är därvid av vikt att det svenska systemet utformas enligt internationella normer så att internationell acceptans av svenska provningar och certifieringar uppnås samtidigt som de kostnader som ackrediteringen medför för de berörda organen inte får överstiga motsvarande kostnader i andra länder. Jag förutser även att ackreditering kommer att få en ökad tillämpning även i svenska kontrollordningar som inte berörs av EG-anpassningen.

Inriktningen av ackrediteringsstyrelsens verksamhet avseende riksmätplatssystemet avser jag att återkomma till i samband med anslaget F 12. Styrelsen för teknisk ackreditering: Bidrag till riksmätplatsverksamhet.

Av vad jag nu sagt framgår att ackrediteringsstyrelsens verksamhet under den närmaste treårsperioden påverkas i mycket hög grad av den takt med vilken Europaintegrationen genomförs. Vidare skall ett förslag till ändrad lagstiftning om teknisk provning och kontroll, som också är styrande för ackrediteringsstyrelsens verksamhet, föreläggas riksdagen i vår. Med hänsyn till att det sålunda råder viss osäkerhet om förutsättningarna för ackrediteringsstyrelsens verksamhet under de närmaste åren är jag inte beredd att nu föreslå en treårsram för ackrediteringsstyrelsen.

Det finns dock anledning att ändra anslagskonstruktion för styrelsen för teknisk ackreditering. Styrelsen har för närvarande ett reservationsanslag på 1 000 kr. På detta anslag redovisas styrelsens uppdragsverksamhet samt avgifter från riksprovplatserna. Regeringen har i regleringsbrev årligen fastställt det belopp styrelsen fått disponera av de inbetalade avgifterna. Jag föreslår att ett särskilt förslagsanslag på 1 000 kr. nu inrättas för uppdragsverksamheten. Medel för myndighetsverksamheten bör anslås på ett reservationsanslag. Jag bedömer medelsbehovet för budgetåret 1992/93 till 11 870 000 kr., vilket innebär oförändrad nivå i jämförelse med den ram som regeringen fastställt för innevarande år. Jag ämnar föreslå regeringen att riksprovplatsavgiften skall utgå på oförändrad nivå.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

1. godkänna att den huvudsakliga verksamhetsinriktningen för styrelsen för teknisk ackreditering skall vara i enlighet med vad som har förordats i avsnittet Förslag
2. till *Styrelsen för teknisk ackreditering: Myndighetsverksamhet* för budgetåret 1992/93 anvisa ett reservationsanslag på 11 870 000 kr.

F 11. Styrelsen för teknisk ackreditering: Uppdragsverksamhet

1992/93 Nytt anslag (förslag) 000

Styrelsen för teknisk ackreditering skall redovisa intäkter och kostnader i sin uppdragsverksamhet under detta anslag.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Styrelsen för teknisk ackreditering: Uppdragsverksamhet* för budgetåret 1992/93 anvisa ett förslagsanslag på 1 000 kr.

F 12. Styrelsen för teknisk ackreditering: Bidrag till riksmätplatsverksamhet

1990/91 Utgift	9 371 914	Reservation	866 000[1]
1991/92 Anslag	8 776 000		
1991/92 Anslag exkl. mervärdeskatt	8 305 000		
1992/93 Förslag	8 788 000		

[1]Exkl. mervärdeskatt

Från anslaget lämnas bidrag till verksamheten vid riksmätplatserna.

Styrelsen för teknisk ackreditering

Styrelsen för teknisk ackreditering fick i myndighetsspecifika direktiv för upprättande av sin fördjupade anslagsframställning avseende budgetåren 1992/93 - 1994/95 i uppdrag att bl.a. överväga möjliga effektiviseringsåtgärder inom riksmätplatssystemet. Behovet av att upprätthålla riksmätplatskompetens för samtliga nuvarande mätstorheter samt möjligheten till

ökat nordiskt samarbete skulle särskilt analyseras. Uppdraget har redovisats i samband med anslagsframställningen.

Ackrediteringsstyrelsen framhåller riksmätplatsernas strategiska betydelse inte bara som en nödvändig grund för all teknisk-vetenskaplig forskning utan också för att tillgodose det alltmer omfattande kraven på kvalitetssäkring inom näringsliv och förvaltning.

Styrelsen för teknisk ackreditering anser att en viss reduktion av antalet mätstorheter kan göras men menar samtidigt att stödet till riksmätplatsernas FoU-arbete måste ökas. Sammantaget föreslår man ett anslag på 8 476 000 kr. Ackrediteringsstyrelsen föreslår också att medel inom NUTEKs ramprogram samt Nordisk Industrifond skall destineras till metrologiskt forsknings- och utvecklingsarbete. Lagen (1989:164) om kontroll genom teknisk provning och om mätning föreslås ändras så att såväl statliga myndigheter som andra privaträttsliga organ som uppfyller krav på opartiskhet och kompetens skall kunna utses till riksmätplatser. Förutsättningarna och konsekvenserna av en nordisk samordning av den metrologiska verksamheten bör enligt ackrediteringsstyrelsen utredas. I detta sammanhang bör också frågan en eventuell omorganisation av det svenska mätplatssystemet mot ett mer centraliserat system övervägas. Därutöver har ackrediteringsstyrelsen hemställt att 7 milj.kr. anvisas i form av ett engångsanslag till statens provningsanstalt för investering i en s.k. trekoordinatmätmaskin.

Föredragandens överväganden

Riksprovplatsernas verksamhet finansieras genom bidragsanslaget, kalibreringsintäkter och riksmätplatsernas egna bidrag. Av ackrediteringsstyrelsens utredning framgår att under 1980-talet har kalibreringsintäkternas täckningsbidrag ökat betydligt, från omkring 22 % år 1982 till knappt 47 % år 1991. Den ökning av bidragsanslaget som skett under åren 1989 - 1991 har bl.a. gjort det möjligt att i viss utsträckning förnya mätutrustning på riksmätplatserna.

Tillgång till kvalificerad mätteknik som säkerställer tillförlitliga mätresultat är nödvändigt för att tillgodose näringslivets och förvaltningens behov av kvalitetssäkring. Behovet härav accentueras ytterligare av att produkter och produktionsprocesser blir alltmer tekniskt komplicerade. Den tekniska utvecklingen medför också behov av att etablera nya teknikområden inom metrologin samt nya mätmetoder. Samtidigt kan utvecklingen medföra att betydelsen av andra redan etablerade mätstorheter minskar.

Ackrediteringsstyrelsen har vid redovisningen av sitt uppdrag föreslagit vissa förändringar med denna inriktning samtidigt som man betonar behovet av forsknings- och utvecklingsresurser. När det gäller möjligheterna till ökad nordisk samordning inom det metrologiska området förordar ackrediteringsstyrelsen ytterligare utredning.

Under anslaget F 9 aviserade jag att frågan om statens engagemang inom provnings- och mätteknik inom bl.a. statens provningsanstalt skall

utredas. Eftersom statens provningsanstalt svarar för en huvuddel av den svenska riksmätplatsverksamheten, kommer resultaten av denna utrednings överväganden att ha betydelse för den framtida organisationen av riksmätplatsverksamheten.

I avvaktan på att en utredning om en eventuell nordisk samordning kommer till stånd samt att resultaten av utredningen om bl.a. statens provningsanstalts framtida organisationsform föreligger, är jag för närvarande inte beredd att förorda någon nivåförändring av det nuvarande riksmätplatsanslaget. Riksmätplatsanslaget bör därför ligga kvar på oförändrad nivå med kompensation för prishöjningar. Jag beräknar medelsbehovet till 8 788 000 kr.

Styrelsen för teknisk ackreditering har föreslagit att lagen (1989:164) om kontroll genom teknisk provning och om mätning skall ändras så att såväl statliga som privaträttsliga organ som uppfyller krav på opartiskhet och kompetens skall kunna utses till riksmätplatser. Som anmälts tidigare (prop. 1990/91:100, bil. 14, s. 91 och prop. 1991/92:25, bil. 11 s. 53) har två f.d. riksmätplatser, FFV och televerket, i samband med privatisering av statliga myndigheter kommit att ingå i privaträttsliga organ. Riksdagen har för dessa två fall beslutat att medel från riksprovplatsanslaget under budgetåret 1991/92 skall kunna utbetalas till mätplatsverksamheterna vid dessa organ trots att de formellt inte utgör riksmätplatser. Jag delar ackrediteringsstyrelsens uppfattning att kravet på ställning som statlig myndighet är otidsenligt. Jag avser därför att senare i vår återkomma med förslag till ändring i detta avseende.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Styrelsen för teknisk ackreditering: Bidrag till riksmätplatsverksamhet* för budgetåret 1992/93 anvisa ett reservationsanslag på 8 788 000 kr.

F 13. Bidrag till vissa internationella organisationer

1990/91 Utgift	3 082 368
1991/92 Anslag	4 272 000
1992/93 Förslag	4 127 000

Från detta anslag betalas kostnaderna för Sveriges bidrag till Internationella byrån för mått och vikt (BIPM), Internationella organisationen för legal metrologi (OIML) samt sedan budgetåret 1987/88 Organisationen för intellektuell äganderätt, internationella byrån (WIPO/BIRPI).

Styrelsen för teknisk ackreditering beräknar medelsbehovet till BIPM och OIML för nästa budgetår till 792 000 kr.

Jag ansluter mig till ackrediteringsstyrelsens beräkning.

Jag beräknar medelbehovet för bidrag till WIPO/BIRPI under nästa budgetår till 3 335 000 kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen
att till *Bidrag till vissa internationella organisationer* för budgetåret 1992/93 anvisa ett förslagsanslag på 4 127 000 kr.

F 14. Bidrag till Ingenjörsvetenskapsakademien

1990/91 Utgift	6 490 000
1991/92 Anslag	6 750 000
1992/93 Förslag	7 020 000

Bidragsmedlen budgeteras inkl. mervärdeskatt

Ingenjörsvetenskapsakademien (IVA) är ett samfund av invalda ledamöter som är verksamma inom teknik, vetenskap, industriell produktion och ekonomi. IVAs huvuduppgift är, såsom det uttrycks i dess stadgar, att till samhällets gagn främja ingenjörsvetenskap och näringsliv. Verksamheten inriktas på att följa, analysera och informera om den tekniska och industriellt-ekonomiska utvecklingen samt att skapa och initiera samverkan inom och mellan olika teknikområden. Bidraget, som i sin nuvarande form lämnats sedan budgetåret 1968/69 (jfr prop. 1968:68 s. 57, SU131, rskr. 304), utgör statens stöd till IVAs grundläggande verksamhet. Denna omfattar IVAs ledningsfunktion, kontakt- och rådgivningsverksamhet och bibliotek, delar av IVAs utredningsverksamhet, IVAs utlandssekretariat, dess ekonomisekretariat samt informationsverksamhet.

Ingenjörsvetenskapsakademien

För budgetåret 1992/93 har IVA begärt en uppräkning av bidraget till 10 150 000 kr. för att bättre balansera industrins bidrag och kompensera för bl.a. lönekostnadsstegringar utanför akademiens kontroll.

Föredragandens överväganden

För budgetåret 1992/93 beräknar jag en höjning av statsbidraget med 270 000 kr., vilket motsvarar en generell prisomräkning. Det innebär att anslaget bör föras upp med 7 020 000 kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen
att till *Bidrag till Ingenjörsvetenskapsakademien* för budgetåret 1992/93 anvisa ett anslag på 7 020 000 kr.

F 15. Bidrag till Standardiseringskommissionen

1990/91 Utgift	32 279 000
1991/92 Anslag	41 184 000
1992/93 Förslag	43 356 000

Medel till Standardiseringskommissionen är budgeterade inkl. mervärdeskatt.

Från anslaget utgår bidrag till standardiseringen i Sverige för att med Standardiseringskommissionen (SIS) som centralorgan verka för svensk standardisering nationellt och internationellt.

Fr.o.m. budgetåret 1990/91 tillämpas följande modell (jfr prop. 1989/90:88 avsnitt 5.6.1) för anslaget:

- Allmänt bidrag motsvarande 50 % av vad näringslivet, kommuner, landsting, affärsverk och statliga myndigheter med uppdragsfinansierad verksamhet beräknas satsa på standardiseringen samma år som bidraget utgår, dock högst 30 milj.kr./år i 1989 års penningvärde. Bidraget justeras i efterhand beroende på skillnader mellan budgeterat och faktiskt intressentbidrag.
- Målrelaterat bidrag för standardiseringsprojekt som rör säkerhet, arbetsmiljö, konsumentskydd och miljöskydd, vilka bidrar till att uppnå ett Västeuropa utan gränser.

Standardiseringskommissionen

SIS föreslår bl.a. med hänsyn till ökade bidrag från intressenterna och det stora antalet betydelsefulla internationella standardiseringsprojekt att bidraget höjs med 18,8 milj.kr.

Den föreslagna höjningen fördelar sig enligt följande:

- allmänna bidraget höjs till 33,3 milj.kr. beroende på att intressenternas prognosticerade bidrag uppgår till 66,6 milj.kr. samt en justeringspost på 134 000 kr.,
- målrelaterade bidraget höjs till 22,8 milj.kr. att användas till vissa grundläggande standardiseringsuppgifter av stor allmän betydelse för amhället samt för att Sverige skall kunna delta i alla europeiska standardiseringsprojekt som berör väsentliga aspekter inom områdena arbetsmiljö, konsumentskydd, säkerhet och miljöskydd,

- anslag på 2 milj.kr. söks för utländska hjälp- och stödprojekt. Häri innefattas expertinsatser för uppbyggnad av modern standardiseringsverksamhet i Central- och Östeuropa samt bilaterala samarbetsprojekt av exportfrämjande karaktär med Sovjetunionen och Kina.

Föredragandens överväganden

Budgetåret 1992/93 är det tredje året i den första treårsperioden med den nya finansieringsmodellen. Som ett försök att tillämpa den nya budgetprocessens principer med resultatorienterad styrning och uppföjning av verksamheten har SIS i sin anslagsframställning redovisat väsentliga mål för SIS och de nio fackorganen samt standardiseringens betydelse och resultat. En analys av standardiseringsarbetets utveckling 1992/93 - 1996/97 har också gjorts.

Standardiseringen har genom bl.a. sin roll i förverkligandet av den europeiska inre marknaden stor betydelse för näringsliv och myndigheter genom de kostnadsbesparingar och den effektivisering som ett väl genomfört standardiseringsarbete leder till. Harmoniserade standarder ger tillträde till marknader och stärker den internationella konkurrenskraften. Standardiseringsarbetet är också viktigt för beaktande av svenska säkerhetskrav.

Stödet till standardiseringens organisation har realt ökat med ca 60 % sedan budgetåret 1988/89. Detta har sin grund i att den europeiska standardiseringsverksamheten har vuxit kraftigt under de senaste två åren. Inom stora centrala områden som bygg-, el-, material- och mekanstandardiseringen bedöms den största volymtillväxten redan ha skett. Från 1992/93 förutses en lugnare utveckling med ungefär oförändrad volym inom stora områden. Inom global standardisering förutses en viss tillväxt bl.a. genom att europeiska standardiseringsbehov förläggs dit. Inom informationsteknologiområdet förutses en tillväxt, både för global och europeisk standardisering. Den anhopning av standardiseringsarbete som Europautvecklingen lett till förutses med början 1995/96 sakta plana ut och sjunka.

Deltagande i internationellt standardiseringsarbete kan endast ske genom de nationella standardiseringsorganen. Det är viktigt att standardiseringsorganen genom samlat kunnande och rationell hantering erbjuder de svenska intressenterna en effektiv organisation att verka genom. Detta ställer krav på standardiseringsorganens förmåga till rationalisering, prioritering och omprövning av verksamheten.

Jag föreslår en ökning av anslaget med 2,2 milj.kr. under nästa budgetår att användas enligt samma modell som gäller för innevarande budgetår och fördelat enligt följande:

Allmänt bidrag	33,2 milj.kr.
Målrelaterat bidrag	10,2 milj.kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen
att till *Bidrag till Standardiseringskommissionen* för budgetåret 1992/93 anvisa ett anslag på 43 356 000 kr.

Patent- och registreringsverket

Patent- och registreringsverket (PRV) handlägger ärenden angående patent, varumärken, mönster, utgivningsbevis för periodisk skrift, namn och kommunala vapen samt ärenden angående aktiebolag. Mot kostnadsersättning ger PRV patentbesvärsrätten service i bl.a. löne-, personal- och ekonomiadministrativa frågor.

PRV har fr.o.m den 1 januari 1992 ålagts att ta emot anmälningar om utgivare enligt lagen (1991:1559) med föreskrifter på tryckfrihetsförordningens och yttrandefrihetsgrundlagens områden.

PRVs verksamhet är indelad i följande områden:

1. Patentärenden.
2. Varumärkes- och mönsterärenden.
3. Namnärenden.
4. Uppdragsverksamhet inom patent-, varumärkes- och mönsterområdena.
5. Bolagsärenden.
6. Uppdragsverksamhet inom bolagsområdet.

I proposition till riksdagen om en ny småföretagspolitik (prop. 1991/92:51) har regeringen gjort bedömningen att PRV som ny huvudman efter länsstyrelserna bör överta registreringen av handels- och föreningsregistren från den 1 januari 1993. Det är viktigt att den regionala och lokala servicen på detta område inte försämras med anledning av ändrat huvudmannaskap. Regeringen kommer att ge PRV i uppdrag att utreda vissa utestående frågor i sammanhanget, bl.a. avseende möjligheterna att låta t.ex. banker, revisionsbolag, utvecklingsfonder och andra, som är naturliga lokala kontaktpunkter för nyföretagarna, via egna terminaler till PRV överföra registreringsunderlag som där läggs till grund för en registerprövning.

Förslag om erforderliga ändringar i handelsregisterlagen (1974:157) kommer att läggas fram under 1992.

Kostnaderna för PRVs verksamhet skall täckas av de avgifter som dess kunder erlägger. Avgifterna fastställs i huvudsak av regeringen. Ersättning för utförda uppdrag under programmen för uppdragsverksamhet tas ut enligt de avgifter som PRV fastställer i samråd med riksrevisionsverket.

Budgetåret 1991/92 gjordes en omfördelning mellan myndighetsutövning och uppdragsverksamhet beträffande tillhandahållande av vissa informationstjänster.

För att lösa tillfälliga likviditetsproblem samt för att tillgodose behovet av rörelsekapital disponerar PRV en rörlig kredit i riksgäldskontoret på 13 milj.kr.

PRV beräknar investeringarna i ADB- och kommunikationsutrustning till 18,5 milj.kr. för budgetåret 1992/93. Återstående avgifter till statskontoret för ADB-utrustning som anskaffats t.o.m innevarande budgetår uppgår till 16 milj.kr. För att genomföra investeringarna och erlägga återstående avgifter till statskontoret beräknas PRV för budgetåret 1992/93 ta upp lån i riksgäldskontoret på högst 30 milj.kr.

PRV har lämnat en fördjupad anslagsframställning för perioden 1992/93 - 1994/95.

Med anledning av regeringens specifika direktiv har PRV lämnat särskilda rapporter avseende följande frågor.

- Långsiktig strategi för att hantera den ständigt ökande dokumentationsmängden och de därmed förknippade kostnadsökningarna.
- Allmänhetens möjligheter att få tillgång till patentdokumentation.
- Konsekvenserna för verksamheten vid PRV av en harmonisering av varumärkeslagen till EGs varumärkesdirektiv.
- Konsekvenserna för verksamheten vid PRV av en svensk anslutning till Madridprotokollet om internationell registrering av varumärken.
- Förslag till förenklingar i aktiebolagslagstiftningen.

F 16. Patent- och registeringsverket: Immaterialrätt m.m.

1990/91 Utgift	4 000
1991/92 Anslag	4 000
1992/93 Förslag	1 000

Under detta anslag redovisas kostnader och intäkter för verksamheterna Patentärenden, Varumärkes- och mönsterärenden, Namnärenden samt Uppdragsverksamhet inom patent-, varumärkes- och mönsterområdena.

Följande sammanställning ger en ekonomisk översikt över verksamheten.

1 000-tal kr. Exkl. moms fr.o.m. 1991/92	1990/91 Utfall Patentverket	1991/92 Beräknat	1992/93[1]	1993/94[1]	1994/95[1]
Verksamhet 1					
Patentärenden					
Intäkter	133 747	139 176	150 430	157 030	161 670
Kostnader	129 988	138 625	146 558	150 955	158 132
Resultat	3 759	551	3 872	6 075	3 538
Verksamhet 2					
Varumärkes- och mönsterärenden					
Intäkter	30 981	32 486	34 120	35 150	36 235
Kostnader	32 707	33 045	34 545	35 478	37 151
Resultat	- 1 726	- 559	- 425	- 328	- 916
Verksamhet 3					
Namnärenden					
Intäkter	3 237	3 880	4 070	4 150	4 230
Kostnader	3 981	4 473	4 672	4 769	4 981
Resultat	- 744	- 593	- 602	- 619	- 751
Verksamhet 4					
Uppdrag					
Intäkter	16 820	21 058	24 922	26 770	28 103
Kostnader	16 533	20 784	25 049	27 456	29 970
Resultat	287	274	- 127	- 686	- 1 867
Verksamhet 1-4					
Summa intäkter	184 785	196 600	213 542	223 100	230 238
Summa kostnader	183 209	196 927	210 824	218 658	230 234
Resultat	1 576	- 327	2 718	4 442	4

[1]Kostnaderna är uppräknade med 4 % och intäkterna med en årlig avgiftshöjning motsvarande 2 % för budgetåren 1992/93 - 1994/95.

Patent- och registreringsverket

PRV har genomfört resultatanalyser för de olika verksamhetsområdena omfattande åren 1987/88 - 1990/91. PRV har härvid redovisat ett antal nyckeltal relaterade till verksamheternas karaktär och målsättning. Nyckel-

tal anges bl.a. för produktion, produktivitet, styckkostnad, antal oavgjorda ärenden och medelbehandlingstid.

Patentärenden

För patentärenden föreslår PRV i sin anslagsframställning att verksamheten även fortsättningsvis skall bedrivas med ett 1 000-kronorsanslag.

Under perioden 1987/88 - 1990/91 har medelbehandlingstiden för ett patentärende sjunkit från 4,9 till 4,1 år. Antalet oavgjorda ärenden har sjunkit från drygt 16 900 till nära 11 800 under perioden.

Som svar på regeringens specifika direktiv angående patentdokumentationen har PRV fastställt en strategisk plan för sin dokumentation. Förslagen i planen innebär att PRV säkerställer granskarnas tillgång till granskningsmaterial i pappersform och att allmänheten har fortsatt tillgång till patentdokumentation. Åtgärderna kommer att säkerställa nödvändiga expansionsutrymmen under ca 15 år.

Varumärkes- och mönsterärenden

För varumärkes- och mönsterärenden föreslår PRV att verksamheten skall bedrivas med ett 1 000-kronorsanslag även i fortsättningen.

Till följd av bristande resurser har produktionen av varumärkesärenden inte hållit jämna steg med efterfrågan. Resultatet har blivit att antalet oavgjorda ärenden ökat. Den genomsnittliga behandlingstiden ökade med nära 100 % från 2 år till nära 4 år under perioden 1987/88 - 1989/90. För budgetåret 1990/91 har den genomsnittliga behandlingstiden åter sjunkit till drygt 2 år.

Utvecklingen på det immaterialrättsliga området inom EG kommer att få betydelse för PRV. EES-avtalet innefattar bl.a. ett åtagande att ansluta sig till Madridprotokollet om internationell registrering av varumärken. Härtill kommer att varumärkeslagstiftningen kommer att ses över i en särskild utredning som påbörjas under våren 1992.

I sin särskilda rapport angående hur en svensk anslutning till Madridprotokollet skulle påverka verksamheten anger PRV att en sådan anslutning skulle kräva tillskott av drygt 14 personår och en utbyggnad av verkets datorkapacitet.

En anpassning av varumärkeslagen till EGs varumärkesdirektiv och till den nya danska varumärkeslagen skulle enligt PRV kunna leda till förenklingar i varumärkeshanteringen. Detta kan innebära minskning av resursbehovet som delvis balanserar det ökade behovet på grund av en presumtiv anslutning till Madridprotokollet.

För mönsterärendena visar resultatanalysen att den genomsnittliga behandlingstiden ökat något under perioden 1987/88 - 1990/91. Under samma period har ärendekostnaden ökat med ca 35 %.

Verksamheten på expeditionen för periodisk skrift, som överfördes till mönsterenheten den 1 februari 1991, har bedrivits utan ärendebalanser.

Namnärenden

För namnärenden föreslår PRV att verksamheten bedrivs med ett 1 000-kronorsanslag.

Resultatanalysen visar att den genomsnittliga behandlingstiden för namnärenden sjunkit med 7 % under perioden 1987/88 - 1990/91. Ärendekostnaderna har ökat med ca 8 % under samma period.

PRV för ett register över personnamn på svenska medborgare. Registret uppdaterades senast år 1983 med de då aktuella uppgifterna ur SPAR/DAFA-registret. PRV har behov av uppgifter ur SPAR-registret och vill få tillgång till vissa uppgifter i det s.k. riksaviseringsbandet avgiftsfritt.

Uppdrag

För uppdragsärenden föreslår PRV att verksamheten bedrivs med ett 1 000-kronorsanslag.

Resultatanalyserna visar att kraven på full kostnadstäckning uppnåtts.

Föredragandens överväganden

Förslag

Övergripande mål

För den kommande perioden skall följande övergripande mål gälla för verksamheterna med patentärenden, varumärkes- och mönsterärenden, namnärenden och uppdrag.

Patentavdelningen skall erbjuda näringslivet en ändamålsenlig, konkurrenskraftig och kvalitativt högtstående service i patentfrågor.

Varumärkes- och mönsterenheterna skall tillhandahålla ärenden och tjänster utifrån kundernas krav på snabb handläggning och hög kvalitet.

Namnenheten skall tillhandahålla ärenden och tjänster utifrån kundernas krav på snabb handläggning och hög kvalitet.

Uppdragsavdelningen skall erbjuda näringsliv och övriga intressenter en heltäckande informations- och konsultservice inom särskilt de immaterialrättsliga områdena patent, varumärken och mönster.

PRV skall på sina ansvarsområden aktivt hävda Sveriges roll i det internationella samarbetet.

Resurser m.m.

Förslaganslag 1992/93	1 000 kr.

Planeringsram

Planeringsramen för perioden 1992/93 - 1994/95 beräknas för verksamheterna med patentärenden, varumärkes- och mönsterärenden, namnärenden och uppdragsverksamhet inom patent-, varumärkes- och mönsterområdena till 660 milj.kr.

Resultatbedömning

PRV har redovisat resultatbedömningar för de olika verksamhetsområdena för perioden 1987/88 - 1990/91.

Patentverksamheten har under perioden utvecklats på så sätt att antalet oavgjorda patentärenden nedarbetats kraftigt och den genomsnittliga behandlingstiden för ärenden sänkts till drygt 4 år. Jag anser dock att PRV bör sträva efter att uppnå ännu kortare behandlingstider.

För varumärkesverksamheten gäller att produktionen inte hållit jämna steg med efterfrågan under perioden. Av den anledningen har en ärendebalans byggts upp och behandlingstiderna blivit långa. Mot slutet av perioden har verksamheten dock visat en positiv tendens. Jag anser att resultatet för perioden inte är helt tillfredsställande och vill framhålla vikten av att den positiva tendensen mot slutet av perioden fortsätter.

Produktion och produktivitet inom mönsterverksamheten är enligt min mening inte helt tillfredsställande. En genomgång av arbets- och granskningsrutiner kan, enligt min bedömning, medföra en positiv utveckling av produktion och produktivitet.

Verksamheten på expeditionen för periodisk skrift skall även fortsättningsvis bedrivas utan ärendebalanser.

För verksamheten namnärenden har kostnader och behandlingstider legat på ungefär samma nivå under hela perioden. Verksamhetens intäkter täcker av sociala skäl inte kostnaderna. Enligt min mening är resultatet tillfredsställande.

För uppdragsverksamheten inom immaterialrättsområdet visar resultatet att full kostnadstäckning uppnåtts. Det är ett tillfredsställande resultat.

Fördjupad prövning

De resultat som PRV redovisat för patentverksamheten under perioden 1987/88 - 1990/91 visar en positiv utveckling. Medelbehandlingstiden för ett patentärende är dock fortfarande längre än vad som i bästa fall kan uppnås. Min bedömning är därför att patentavdelningen bör sträva efter att sänka behandlingstiderna ytterligare. Resultatet för verksamheten med varumärken är inte helt tillfredsställande. Min bedömning är därför att verksamheten skall inriktas på att förkorta handläggningstiderna och nedbringa ärendebalanserna med bibehållen kvalitet. Resultatet för mönsterverksamheten är inte heller helt tillfredsställande för perioden. Jag anser

att verksamheten bör effektiviseras i syfte att öka produktionen och produktiviteten vid enheten.

PRV har inför treårsperioden 1992/93 - 1994/95 redovisat en fördjupad anslagsframställning med resultat-, framtids- och resursanalyser. I framtidsanalyserna har PRV redovisat olika nyckeltal som resultatmål för verksamheterna, t.ex. genomsnittliga behandlingstider. Enligt min mening är genomsnittlig behandlingstid ett bra mått på hur sådana verksamheter, som PRV bedriver, har lyckats under en period. Jag har därför i samråd med PRV kommit fram till följande konkreta mål för den kommande planeringsperioden.

Verksamhet	Genomsnittlig behandlingstid
Patentärenden	Beslut inom 3 år
Varumärkesärenden	10 månader
Mönsterärenden	11 månader
Namnärenden	2 - 3 månader

Ett väl fungerande industriellt rättsskydd är en av förutsättningarna för en gynnsam ekonomisk tillväxt, inte minst när det gäller de små och medelstora företagen. PRV är därmed ett viktigt stöd för näringslivets utveckling. Den internationella aspekten är viktig, eftersom bl.a. det industriella rättsskyddet i stor utsträckning styrs av internationella system. Jag anser det därför angeläget att PRV på sina ansvarsområden även i fortsättningen aktivt hävdar Sveriges roll i det internationella samarbetet.

Slutsatser

Mot bakgrund av den resultatbedömning och fördjupade prövning jag gjort av verksamheten drar jag följande slutsatser.

Övergripande mål för verksamheten med patentärenden skall vara att erbjuda näringslivet en ändamålsenlig, konkurrenskraftig och kvalitativt högtstående service i patentfrågor.

Behandlingstiden för patentärenden skall under treårsperioden minskas i en sådan omfattning att beslut i ett patentärende kan meddelas inom tre år.

Övergripande mål för PRVs verksamhet inom varumärkesområdet skall vara att tillhandhålla ärenden och tjänster utifrån kundernas krav på snabb handläggning och hög kvalitet.

Verksamheten skall inom treårsperioden uppnå målet att den genomsnittliga behandlingstiden för ett varumärkesärende inte överstiger tio månader.

Övergripande mål för mönsterverksamheten skall likaså vara att tillhandahålla ärenden och tjänster utifrån kundernas önskemål.

Medelbehandlingstiden för ett mönsterärende skall vidmakthållas vid högst elva månader.

Det övergripande målet för namnverksamheten skall vara att tillhandahålla ärenden och tjänster utifrån kundernas krav på snabb handläggning och hög kvalitet. Inom treårsperioden skall den genomsnittliga behandlingstiden för ett namnärende bibehållas vid två till tre månader.

För uppdragsverksamheten inom särskilt de immaterialrättsliga områdena patent, varumärken och mönster skall det övergripande målet vara att erbjuda näringsliv och övriga intressenter en heltäckande informations- och konsultservice.

PRV skall på sina ansvarsområden aktivt hävda Sveriges roll i det internationella samarbetet.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

1. godkänna att de övergripande målsättningarna för patent- och registreringsverkets verksamhetsområden Patentärenden, Varumärkes- och mönsterärenden, Namnärenden och Uppdragsärenden inom patent, varumärkes- och mönsterområdena skall vara i enlighet med vad jag förordat i avsnittet Slutsatser,
2. till *Patent- och registreringsverket: Immaterialrätt* för budgetåret 1992/93 anvisa ett förslagsanslag på 1 000 kr.

F 17. Patent- och registreringsverket: Bolagsärenden

1990/91 Utgift	2 000
1991/92 Anslag	2 000
1992/93 Förslag	1 000

Under detta anslag anvisas medel för PRVs verksamheter Bolagsärenden samt Uppdragsverksamhet inom bolagsområdet.

Följande sammanställning ger en ekonomisk översikt av verksamheten.

1 000-tal kr. Exkl. moms fr.o.m. 1991/92	1990/91 Utfall Patentverket	1991/92 Beräknar	1992/93[1]	1993/94[1]	1994/95[1]
Verksamhet 5					
Bolagsärenden					
Intäkter	80 046	105 560	112 904	120 797	129 699
Kostnader	89 016	107 399	112 924	120 802	129 691
Resultat	- 8 970	- 1 839	- 20	- 5	8
Verksamhet 6					
Uppdrag					
Intäkter	33 530	5 400	5 760	6 167	6 528
Kostnader	29 898	5 500	5 824	6 165	6 524
Resultat	3 632	- 100	- 64	2	4
Verksamhet 5-6					
Summa intäkter	113 576	110 960	118 664	126 964	136 227
Summa kostnader	118 914	112 899	118 748	126 967	136 215
Resultat	- 5 338	- 1 939	- 84	- 3	12

[1]Intäkterna och kostnaderna har uppräknats med 4 % per år för budgetåren 1992/93 - 1994/95.

Patent- och registreringsverket

PRV har genomfört resultatanalyser för de båda verksamhetsområdena inom bolagsavdelningen omfattande åren 1987/88 - 1990/91. PRV har redovisat nyckeltal för produktion, styckkostnad, behandlingstid och arbetsproduktivitet.

En kostnads-intäktsanalys för perioden 1992/93 - 1994/95 visar att full kostnadstäckning kan nås endast genom ytterligare besparingar och rationaliseringar. Sådana kommer att vidtas så att det ekonomiska målet uppnås varje år under planeringsperioden.

Aktiebolagsärenden

För bolagsärenden föreslår PRV i sin anslagsframställning att verksamheten skall bedrivas under ett 1 000-kronorsanslag.

Under perioden 1987/88 - 1990/91 har behandlingstiden för bolagsärenden sjunkit från elva till tre veckor. Totalt sett har produktionen av aktiebolagsärenden ökat med i genomsnitt 10 % per år under perioden.

Som svar på regeringens specifika direktiv angående förslag till förenklingar i aktiebolagslagstiftningen har PRV lämnat en rapport med ett antal förenklingsförslag.

Uppdragsärenden

För uppdragsärenden föreslår PRV att verksamheten skall fortsätta att bedrivas med ett 1 000-kronorsanslag.

Föredragandens överväganden

Förslag

Övergripande mål

För den kommande perioden skall följande övergripande mål gälla för verksamheten vid bolagsavdelningen.

Bolagsavdelningen skall inom sitt verksamhetsområde tillhandahålla ärenden och tjänster utifrån kundernas berättigade krav på och önskemål om snabbhet och kvalitet i handläggningen.

Verksamheten skall ha full kostnadstäckning.

Resurser m.m.

Förslagsanslag 1992/93	1 000 kr.

Planeringsram

Planeringsramen för perioden 1992/93 -1994/95 beräknas för Bolagsavdelningen till 382 milj.kr.

Resultatbedömning

PRV har redovisat resultatbedömningar för respektive verksamhetsområde inom bolagsavdelningen för perioden 1987/88 - 1990/91.

Inom området aktiebolagsärenden har produktionen av olika ärendekategorier ökat under hela perioden. Väntetiden för firmaärenden har minskat från ca elva veckor till nuvarande ca tre veckor. Väntetiden för nybildningar har kunnat nedbringas till mindre än en vecka. Denna förbättring har, förutom genom omfattande övertidsinsatser, åstadkommits

genom personalutveckling, organisationsförändringar och teknikutveckling. Enligt min mening är den effektivisering som skett under perioden tillfredsställande.

För uppdragsärenden har produktionen ökat under perioden. Produktiviteten har förbättrats under perioden och väntetiderna på uppdragssidan har under hela perioden varit tillfredsställande.

Fördjupad prövning

PRV har inför treårsperioden 1992/93 - 1994/95 redovisat en fördjupad anslagsframställning med resultat-, framtids- och resursanalyser.

De resultat som PRV redovisat för bolagsverksamheten är enligt min bedömning tillfredsställande. PRV har genom den effektivisering som skett under perioden 1987/88 - 1990/91 lyckats sänka väntetiderna framför allt för firmaärenden.

Det är nödvändigt att kostnaderna hålls på en sådan nivå att det ekonomiska målet full kostnadstäckning uppnås.

Om huvudmannaskapet för handels- och föreningsregistren överförs från länsstyrelserna till PRV, skall för denna verksamhet gälla motsvarande övergripande mål som för verksamheten med aktiebolagsregistrering. Verksamheten med handels- och föreningsregistrering skall i likhet med den övriga verksamheten bedrivas med full kostnadstäckning. När PRV lämnat den tidigare nämnda utredningen i frågan, avser jag att återkomma till hur genomförandet skall finansieras.

Slutsatser

Mot bakgrund av den resultatbedömning och den fördjupade prövning jag gjort av verksamheten drar jag följande slutsatser.

Övergripande mål för verksamheterna med bolagsärenden och uppdragsverksamhet inom bolagsområdet skall vara att tillhandahålla ärenden och tjänster utifrån kundernas berättigade krav på och önskemål om snabbhet och kvalitet i handläggningen.

Verksamheten skall uppnå full kostnadstäckning.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

1. godkänna att den övergripande målsättningen för patent- och registreringsverkets verksamheter inom bolagsärenden och uppdragsärenden skall vara i enlighet med vad jag förordat i avsnittet Slutsatser,

2. till *Patent- och registreringsverket: Bolagsärenden* för budgetåret 1992/93 anvisa ett förslagsanslag på 1 000 kr.

F 18. Patentbesvärsrätten

1990/91 Utfall	10 187 000
1991/92 Anslag	9 814 000
1991/92 Anslag exkl. mervärdesskatt	9 764 000
1992/93 Förslag	10 213 000

Patentbesvärsrätten (PBR) är en självständig förvaltningsdomstol och utgör sedan den 1 juli 1987 en egen myndighet. Verksamheten regleras genom lagen (1977:729) om patentbesvärsrätten.

PBR prövar som förvaltningsdomstol överklaganden av beslut av patent- och registreringsverket enligt vad som föreskrivs i patentlagen eller med stöd därav utfärdade bestämmelser, samt i mönsterskyddslagen, varumärkeslagen, namnlagen och lagen med vissa bestämmelser på tryckfrihetsförordningens område.

Patent- och registreringsverket skall mot kostnadsersättning ge PBR erforderlig administrativ service vad gäller bl.a. löne-, personal- och ekonomiadministrativa frågor.

PBR har lämnat en fördjupad anslagsframställning för perioden 1992/93 - 1994/95.

Patentbesvärsrätten

PBR redovisar för treårsperioden 1992/93 - 1994/95 två budgetalternativ. Det ena alternativet utgör ett målrelaterat förslag om oförändrad resurstilldelning under perioden. Det andra alternativet innebär en neddragning av resurserna med sammanlagt 5 % under perioden.

PBR föreslår

- att verksamheten under budgetperioden 1992/93 - 1994/95 får bedrivas under ett ramanslag med en treårig budgetram,
- att verksamheten får ges den målrelaterade inriktning som presenteras i anslagsframställningen och
- att - pris- och löneomräkning obeaktad - medel anvisas i enlighet med en i förhållande till budgetåret 1991/92 oförändrad kostnadsram för vart och ett av de tre åren, dvs. med 9 764 000 kr. per år.

PBR har redovisat resultatanalyser för sin verksamhet omfattande åren 1986/87 - 1990/91. De nyckeltal som redovisas är inkomna mål, avgjorda mål, personresurser, produktivitet, inneliggande mål och medelbehandlingstid.

För patentmålens del framgår att antalet mål i balans stadigt gått ned under perioden. Medelbehandlingstiden har dock ökat från 1,8 till 2,6 år. Den nedgång i produktiviteten med ca 40 % som skett har enligt PBR sin bakgrund främst i den successiva minskning som gjorts av antalet tekniska ledamöter i domstolen. Arbetsbelastningen har därigenom ökat för kvarvarande ledamöter, bl.a. beroende på att dessa måste läsa in teknik som

ligger utanför deras egentliga specialområden. Ledamöterna har också kommit att få ta mer av sin tid i anspråk för att hålla sig informerade om den praxis som utformas vid det Europeiska Patentverket.

För varumärkesmålen, mönstermålen och de övriga mål som handläggs av domstolens lagfarna ledmöter har medelbehandlingstiderna varierat mellan 0,5 och 0,9 år, vilket senare gällde för det sista året under perioden. Tillströmningen av nya varumärkesmål ökade kraftigt under 1990/91, vilket medförde en markant ökning av antalet oavgjorda sådana mål.

Regeringen har gett PBR specifika direktiv att för perioden 1992/93 - 1994/95 göra en framtidsanalys av ärendetillströmningen och en resursanalys, i vilken särskilt behovet av personal beaktas i förhållande till prognosen för ärendetillströmningen. PBRs prognos är att antalet inkommande patentmål kommer att ligga kvar på nivån från 1990/91, dvs. ca 180 mål per år. För de övriga målen, dvs. varumärkesmålen m.fl., förväntas tillströmningen fortsätta att öka under perioden från ca 300 inkommande mål 1990/91 till beräknade 360 under 1994/95.

För att PBR skall kunna vidmakthålla en kompetent handläggning av målen under perioden utan att handläggningstiderna blir oacceptabelt långa, krävs att personalresurserna totalt sett behålls på samma nivå som under 1990/91.

I regeringens myndighetspecifika direktiv har PBR vidare anmodats att överväga omfattningen av köp av externa tjänster. Enligt PBR är den nuvarande ordningen att PBR köper service av patent- och registreringsverket och byggnadsstyrelsen den mest rationella och bör behållas.

Föredragandens överväganden

Förslag

Övergripande mål
För den kommande perioden skall den övergripande målsättningen för PBR vara att patentmål avgörs inom en genomsnittlig handläggningstid på 1,5 år och att samtliga övriga mål avgörs i sådan omfattning att målbalansen inte tillåts öka.

Resurser m.m.

Förslagsanslag 1992/93	10 213 000 kr.

Planeringsram

Planeringsramen för perioden 1992/93 - 1994/95 beräknas för PBR till 32 885 000 kr.

Resultatbedömning

PBR har redovisat resultatbedömningar för perioden 1987/88 - 1990/91.

Antalet årligen inkommande patentmål har under en lång period stadigt gått ner. PBR har därför successivt sedan 1984 minskat antalet tekniskt kunniga ledmöter från 13 till 9. Under perioden har produktiviteten minskat samtidigt som medelbehandlingstiden ökat från 1,8 till 2,6 år. Min åsikt är att medelbehandlingstiderna för patentmålen bör minskas till 1,5 år, vilket enligt PBR är den kortaste behandlingstid, som går att uppnå i praktiken.

För varumärkesmålen, mönstermålen och övriga mål som handläggs av domstolens lagfarna ledamöter har tillströmningen av nya mål ökat med 35 % under perioden och förväntas fortsätta att öka. Orsaken är att patent- och registreringsverket kraftigt ökat sin avverkning av varumärkesärenden. Den beskrivna utvecklingen har lett till att antalet oavgjorda varumärkesmål ökat markant.

Slutsatser

Mot bakgrund av den resultatbedömning jag gjort drar jag följande slutsatser.

Övergripande mål för verksamheten vid PBR skall vara att patentmål avgörs inom en genomsnittlig handläggningstid på 1,5 år och att samtliga övriga mål avgörs i sådan omfattning att målbalansen inte tillåts öka.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

1. godkänna att den övergripande målsättning för verksamheten inom Patentbesvärsrättens ansvarsområde skall vara i enlighet med vad jag förordat i avsnittet Slutsatser,
2. till *Patentbesvärsrätten* för budgetåret 1992/93 anvisa ett förslagsanslag på 10 213 000 kr.

F 19. Forskning för ett avfallssnålt samhälle: Miljöanpassad produktutveckling

1990/91 Utgift	5 000 000	Reservation	4 048 687[1]
1991/92 Anslag	16 610 000		
1991/92 Anslag exkl. mervärdeskatt	15 717 213		
1992/93 Förslag	24 607 000		

[1] Exkl. mervärdeskatt

Under anslaget finansieras en med miljö- och resursdepartementet gemensam satsning på ett i första hand treårigt program för forskning för ett avfallssnålt samhälle (prop. 1989/90 Om forskning, NU40, rskr. 337). För att hantera stödet har en myndighet bildats; programrådet för forskning för ett avfallssnålt samhälle. Programrådets styrelse utgörs av sex personer, varav en är ordförande. Den praktiska hanteringen av stödet sköts av ett kansli.

Myndigheten

Programrådet för forskning för ett avfallssnåltsamhälle har i sin anslagsframställan utgått från de treåriga ramar som beslutades i forskningspropositionen och har för budgetåret 1992/93 hemställt om 30,0 milj.kr.

Under det kommande budgetåret är avsikten att fortsätta de satsningar på prioriterade områden för vilka programrådet under hösten 1991 låtit ta fram speciella forskningsprogram. Dessa områden är: miljöanpassad produktutveckling, restproduktanvändning och avfallsdeponering. Programrådet har vidare beslutat att ge direkt stöd till högskolans kompetensuppbyggnad i form av enskilda tjänster till några utvalda institutioner samt stöd till doktorander.

Programrådet för forskning för ett avfallssnålt samhälle har slutligen begärt att få byta namn till Avfallsforskningsrådet, AFR.

Föredragandens överväganden

Jag har för programrådets verksamhet beräknat 24,6 milj.kr. under budgetåret 1992/93.

Jag har i denna fråga samrått med chefen för miljö- och naturresursdepartementet, som beräknat 17,2 milj.kr. för anslaget B 13. Forskning för ett avfallssnålt samhälle: Avfallshantering under budgetåret 1992/93.

I den forskningsproposition som regeringen har för avsikt att presentera våren 1993 skall programrådets fortsatta verksamhet prövas.

Jag har ingenting att erinra mot det av programrådet föreslagna namnbytet.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Forskning för ett avfallssnålt samhälle: Miljöanpassad produktutveckling* för budgetåret 1992/93 anvisa ett reservationsanslag på 24 607 000 kr.

F 20. Avgifter till vissa internationella FoU-organisationer

1990/91 Utgift	374 000[1]
1991/92 Anslag	448 000[1]
1992/93 Förslag	544 000

[1]Ingående som del av anslaget B 8 under utrikesdepartementets huvudtitel.

Under detta anslag beräknas bidrag till avgifter för täckande av Sveriges andel av sekretariatskostnaderna för Eureka och Cost enligt ingångna avtal avseende internationell FoU-samverkan inom dessa organisationer. Anslaget har tidigare redovisats inom Utrikesdepartementets huvudtitel förslagsanslag B 8. Övriga internationella organisationer m.m., men överförs nu som förslagsanslag till Näringsdepartementets huvudtitel.

Det europeiska forskningssamarbetet Eureka omfattar 19 europeiska länder samt EG-kommissionen. Eureka syftar till att höja Europas teknologiska nivå och öka industrins internationella konkurrenskraft. Under 1986 etablerades ett permanent Eureka-sekretariat i Bryssel. Varje medlemsland bidrar till sekretariatet enligt BNP-nyckeln, som för svenskt vidkommande betyder 3,07 % av Eureka-sekretariatets totala budget. Ökningen i antal projekt har varit mycket stark under senare år. Belastningen på sekretariatet har dessutom ökat genom Eurekas utökade verksamhet gentemot Östeuropa. Det svenska bidraget för denna verksamhet beräknas till 477 000 kr. budgetåret 1992/93, vilket innebär 25 % ökning jämfört med innevarande budgetår.

Det europeiska forskningssamarbetet Cost omfattar 23 europeiska länder samt EG-kommissionen. Det syftar till att medelst samarbete effektivisera de enskilda ländernas forskningsinsatser. Samarbetsformerna är enkla och har till syfte att vänja forskarna vid internationellt samarbete, därvid även fungerande som tillvänjning inför mer komplicerad FoU-samverkan inom t.ex. Eureka eller EGs forskningsprogram. Sveriges deltagande i Cost är exempel på samarbete med EG även på områden utanför frihandelsavtalet. En tredje Cost-fond om 50 miljoner belgiska francs, motsvarande ca 7,5 milj.kr. upprättades år 1984 för verksamheten. Sveriges totala bidrag till fonden har beräknats till 1 695 000 belgiska francs eller ca 280 000 kr., som ska fördelas på fem inbetalningar. Ett nytt bidrag beräk-

nas utgå under budgetåret 1992/93 med 67 000 kr., vilket innebär 4 % ökning jämfört med innevarande budgetår.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Avgifter till vissa internationella FoU-organisationer* för budgetåret 1992/93 anvisa ett förslagsanslag på 544 000 kr.

Industriell utveckling m.m. inom verkstadsteknikområdet

Regeringens näringspolitik bygger på generellt verkande insatser, såsom framgår bl.a. av proposition 1991/92:38 om inriktningen av den ekonomiska politiken. Inom näringsdepartementets område aviserades i denna bl.a. att det treåriga branschprogrammet för verkstadsteknik skulle avvecklas ett år i förtid, från och med budgetåret 1992/93. Jag återkommer nu till denna fråga.

Delegationen för verkstadsteknisk utveckling (VT-delegationen) inrättades vid ingången av budgetåret 1990/91. Syftet med det verkstadstekniska programmet var att främja de små och medelstora företagens konkurrensförmåga och produktivitet genom att utnyttja ny teknik och nya material och produkter och produktionsprocesser. Programmet var främst avsett för företag arbetande som underleverantörer.

Detta stämmer dock inte med min uppfattning om vad som skapar utvecklings- och tillväxtkraft inom svenskt näringsliv. Företagsstöd till vissa branscher likt det som VT-delegationen förmedlar ökar inte dynamiken i näringslivet.

Nedläggning av VT-delegationen utgör en del av ett antal besparingar under det kommande budgetåret rörande företagsstöd. Dessa besparingar kommer i stället företagen tillgodo genom skattesänkningar. Det är enligt min mening framför allt de generella ekonomiska åtgärderna som skall skapa ett bra klimat för företagare i Sverige.

Redan beslutade projekt inom VT-delegationens ram bör dock slutföras. I den mån de sträcker sig till tiden efter den 1 juli 1992 bör detta slutförande ske inom NUTEK.

G. Övrig näringspolitik

Verksamheten vid närings- och teknikutvecklingsverket

Närings- och teknikutvecklingsverket, NUTEK, är sedan den 1 juli 1991 central förvaltningsmyndighet för frågor om näringslivets tillväxt och förnyelse samt för omställningen av energisystemet. Utgångspunkt för verksamheten skall vara den ökade internationaliseringen samt den breddning av näringspolitiken som ägt rum. Det innebär bl.a. en inriktning mot mer generella medel och färre selektiva åtgärder. Verket skall därvid svara för statliga insatser för att främja

1. teknisk forskning och industriellt utvecklingsarbete,
2. etablering och utveckling av små och medelstora företag,
3. en balanserad regional utveckling, och
4. energiförsörjning och effektivare energianvändning.

I anslutning till insatserna skall verket ansvara för utrednings- och utvärderingsverksamhet avseende sådana insatser i ett samhällsekonomiskt perspektiv, följa den internationella utvecklingen samt främja svenskt deltagande i internationellt samarbete inom sina verksamhetsområden.

G 1. Närings- och teknikutvecklingsverket: Förvaltningskostnader

1991/92 Anslag	186 000 000[1]
1991/92 Anslag exkl. mervärdeskatt	179 398 955[1]
1992/93 Förslag	181 625 000

[1]Anslaget Näringspolitisk myndighet: Förvaltningskostnader

Från anslaget bekostas löne- och övriga förvaltningskostnader samt lokalkostnader.

Budget	1991/92 exkl. mervärde-skatt	Beräknad ändring 1992/93
Anslag		
Utgifter		
1. Förvaltningskostnader	186 000 000	+ 2 226 045
2. Kostnader för koncessions- och behörighetsärenden	4 158 042	220 958
(därav lönekostnader)	(123 000 000)	(- 3 000 000)
	183 556 997	**+ 2 247 045**
Inkomster		
3. Avgifter för koncessions- och behörighetsärenden	4 158 042	+ 20 958
Nettoutgift	**179 398 955**	**+ 2 226 045**

Närings- och teknikutvecklingsverket, NUTEK

Mot bakgrund av den rationalisering som genomfördes i samband med att statens industriverk, styrelsen för teknisk utveckling och statens energiverk lades ned och NUTEK bildades har NUTEK beräknat anslaget på realt oförändrad nivå.

Föredragandens överväganden

Jag har tidigare föreslagit en reducering av vissa anslag till verksamheter som bedrivs inom NUTEK. Bl.a. bör anslaget till småföretagsutveckling reduceras liksom stödet till teknisk forskning och utveckling. Med hänsyn till dessa förändringar och med anledning av att ett visst rationaliseringskrav bör kunna ställas på NUTEK har jag beräknat en reduktion av förvaltningskostnadsanslaget. Därutöver har jag beräknat en överföring av ca 2 milj.kr. från sjätte huvudtitelns anslag Transportrådet.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Närings- och teknikutvecklingsverket: Förvaltningskostnader* för budgetåret 1992/93 anvisa ett förslagsanslag på 181 625 000 kr.

G 2. Närings- och teknikutvecklingsverket: Utredningar och information

1991/92 Anslag	27 358 000[1]
1991/92 Anslag exkl. mervärdeskatt	24 586 847[1]
1992/93 Förslag	25 570 000

[1] Anslaget Näringspolitisk myndighet: Utredningar och information

Från anslaget bekostas utredningsverksamheten och energiinriktad informationsverksamhet inom myndighetens verksamhetsområde samt utvecklingsprojekt m.m. i elanvändningsrådet.

	1991/92 exkl. mervärdesskatt	Beräknad ändring 1992/93
1. Utredningar m.m.	9 400 000	+ 310 000
2. Energiinriktad information m.m.	8 186 847	+ 313 000
3. Elanvändningsrådet	2 300 000	+ 60 000
4. Till regeringens förfogande	4 700 000	+ 300 000
Totalt	**24 586 847**	**+ 983 153**

Jag föreslår, i likhet med NUTEKs förslag, att för nästa budgetår beräknas en realt oförändrad resurstilldelning.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Närings- och teknikutvecklingsverket: Utredningar och information* för budgetåret 1992/93 anvisa ett reservationsanslag på 25 570 000 kr.

G 3. Särskilda avvecklingskostnader för statens industriverk, styrelsen för teknisk utveckling och statens energiverk

1991/92 Anslag	1 000[1]
1992/93 Förslag	1 000

[1] Anslaget Särskilda avvecklingskostnader

Från anslaget bekostas personal-, lokal- och övriga förvaltningskostnader för uppsagd personal vid de tre tidigare myndigheterna statens industriverk, styrelsen för teknisk utveckling och statens energiverk.

Närings- och teknikutvecklingsverket föreslår att anslaget tas upp även under budgetåret 1992/93, eftersom de kostnader som har samband med avvecklingen av de tre tidigare myndigheterna kvarstår även under detta budgetår.

Därtill kommer de kostnader som uppkommer till följd av uppsägning av personal från NUTEK som en följd av den reduktion av anslaget G 1. Närings- och teknikutvecklingsverket: Förvaltningskostnader som jag nyss har föreslagit för budgetåret 1992/93.

Jag föreslår att anslaget förs upp med oförändrat belopp för budgetåret 1992/93.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Särskilda avvecklingskostnader för statens industriverk, styrelsen för teknisk utveckling och statens energiverk* för budgetåret 1992/93 anvisa ett förslagsanslag på 1 000 kr.

Redovisning av de energipolitiska programmens resultat, m.m.

Bakgrund

Riksdagen beslutade våren 1991 om riktlinjer för energipolitiken (prop. 1990/91:88, NU40, rskr. 373). Enligt riktlinjerna måste omställningen av energisystemet, vid sidan om säkerhetskraven, ske med hänsyn till behovet av elektrisk kraft för upprätthållande av sysselsättning och välfärd. När kärnkraftsavvecklingen kan inledas och i vilken takt den kan ske, avgörs av resultaten av hushållningen med el, tillförseln av el från miljöacceptabel kraftproduktion och möjligheterna att bibehålla internationellt konkurrenskraftiga elpriser.

Riksdagens beslut innefattar bl.a. särskilda program för att påskynda omställningen och utvecklingen av energisystemet. Från och med den 1 juli 1991 kan stöd enligt förordningen (1991:1099) om vissa investeringar inom energiområdet, m.m. lämnas för investeringar i kraftvärmeproduktion med biobränslen och för att säkerställa en fortsatt användning av biobränslen i befintliga kraftvärmeverk. Vidare kan stöd lämnas för investeringar i vindkraftverk och anläggningar för utnyttjande av solvärme. Stödsystemet gäller under en femårsperiod och omfattar totalt 1 300 milj.kr. Det handhas i huvudsak av närings- och teknikutvecklingsverket (NUTEK). Boverket ansvarar för stöd till investeringar i solvärmeanläggningar i bostäder.

Riksdagens beslut innehåller även ett program för effektivare användning av energi. Programmet innefattar bl.a. stöd enligt förordningen (1988:806) om statligt stöd till utveckling, upphandling och introduktion av energieffektiv teknik (senast ändrad 1991:1098). Stödsystemet trädde i kraft den 1 juli 1991 och gäller under en femårsperiod. Den totala medelsramen uppgår till 750 milj.kr. Stödsystemet handhas av NUTEK. Vidare disponerar NUTEK 10 milj.kr. för samordning och utveckling av information rörande effektiv energianvändning till mindre och medelstor industri. Konsumentverket disponerar 5 milj.kr. för arbetet med energideklarationer, m.m.

Programmen för omställning och utveckling av energisystemet innefattar också ett medelstillskott till energiteknikfonden genom anslag på 110 milj.kr. per år under fem år. Därutöver tillförs fonden, liksom tidigare, medel som motsvarar 10 kr. per kubikmeter olja av den allmänna energiskatten på oljeprodukter. Fondens inriktning har enligt förordningen (1988:805) om statligt stöd ur energiteknikfonden, m.m. (senast ändrad 1991:1097) vidgats till att omfatta stöd till bl.a. demonstration av energieffektiv teknik i lokaler och bostäder samt inom industrin. Särskild prioritet skall ges till utveckling av teknik rörande storskalig vindkraft och utvecklings- och demonstrationsprojekt rörande användning av motoralkoholer.

I riksdagens beslut betonas vikten av att riksdagen och regeringen har möjlighet att bedöma resultatet av insatserna för energihushållning och insatserna för ny kraft- och värmeproduktion. Det förutsätts att de resultat som uppnås genom de energipolitiska programmen årligen skall redovisas till riksdagen i budgetpropositionen. Regeringen skall samtidigt förelägga riksdagen förslag om de ytterligare åtgärder som är motiverade. Det är därför, enligt beslutet, nödvändigt att de energipolitiska programmen fortlöpande följs upp och utvärderas.

Den redovisning som skall lämnas till riksdagen förutsätter att ett betydande underlagsmaterial årligen tas fram. Mot den bakgrunden uppdrog regeringen den 20 juni 1991 åt statens energiverk, efter den 1 juli 1991 NUTEK, att utvärdera programmen för omställning och utveckling av energisystemet, m.m. samt att årligen redovisa resultatet av utvärderingen till regeringen.

NUTEKs redovisning (R 1991:1), *Energirapport 1991*, överlämnades till industridepartementet den 3 september 1991. Redovisningen år 1991 gjordes, i överensstämmelse med regeringens beslut, översiktlig.

NUTEK har vidare inkommit med en redovisning av pågående insatser för en effektivare energianvändning.

NUTEK gör följande bedömning beträffande elproduktionens utveckling under 1990-talet.

Under ett år med normal nederbörd kan ca 63,5 TWh el produceras med *vattenkraft* i dag. Normalårsproduktionen antas öka till 65 TWh år 2000.

År 1990 var ett extremt varmt och vattenrikt år, vilket medförde att *kärnkrafts*produktionen kunde nedregleras. Produktionen uppgick till ca 65,3 TWh år 1990. Produktionsförmågan år 2000 beräknas uppgå till 68 TWh.

Elproduktionskapaciteten i *industriella mottrycksanläggningar* beräknas förbli oförändrad fram till år 2000, dvs. ca 4-5 TWh. Den ekonomiskt tillgängliga *kraftvärmeproduktionen*, dvs. samtidig produktion av el och värme, uppgår i dag till ca 6 TWh. Fram till år 1995 beräknas ett tillskott av kraftvärme på knappt 1,5 TWh i form av stora kraftvärmeanläggningar. Till år 2000 antas ytterligare en viss kraftvärmeutbyggnad, men främst i små anläggningar varför tillskottet till kraftbalansen beräknas bli litet.

Produktionskapaciteten i de svenska *oljekondens*kraftverken uppgår till knappt 23 TWh per år. Anläggningarna utnyttjas främst som s.k. torrårsreserv. Åren 1993 och 1995 införs skärpta miljökrav för utsläpp av svavel och kväve från befintliga anläggningar. Dessa begränsningar antas reducera den befintliga produktionskapaciteten med 1,5 TWh. År 2000 väntas den totala kapaciteten i befintliga oljekondenskraftverk uppgå till 21 TWh el.

Utbyggnadstakten av *vindkraft*verk är, enligt NUTEK, svår att bedöma, och det antas att vindkraften inte kommer att ge annat än marginella bidrag till kraftsystemet under 1990-talet. Den sammanlagda installerade effekten i svenska vindkraftverk är i dag ca 11 MW. NUTEK redovisar

planer på ett tjugotal nya vindkraftverk med en sammanlagd effekt på knappt 4 MW.

Elanvändningen, inkl. överförings- och distributionsförluster men exkl. kraftverkens egenförbrukning, var knappt 140 TWh år 1990. Fram till år 2000 beräknas elanvändningen öka med i genomsnitt knappt 1 % per år till 152 TWh.

NUTEK bedömer att *utsläppen av koldioxid* från kraftproduktionen ökar från ca 1,2 milj. ton år 1990 till ca 6,7 milj. ton år 2000. Ökningen förklaras av en ökad användning av fossila bränslen.

De *energipolitiska programmen för omställning och utveckling av energisystemet* infördes den 1 juli 1991. Med hänsyn till att stödsystemen endast varit i kraft under en kort period är det, enligt NUTEK, för tidigt att göra bedömningar av hur stöden kommer att utnyttjas. NUTEK anger dock att en preliminär uppskattning tyder på ett stort intresse för stöd till investeringar i nya anläggningar för kraftvärmeproduktion med biobränslen. Enligt NUTEK är det nu inte heller möjligt att bedöma behovet av förändringar av programmen.

NUTEKs redovisning, Energirapport 1991, har remissbehandlats. Synpunkter har inkommit från statens pris- och konkurrensverk, plan- och bostadsverket, statskontoret, riksrevisionsverket, statens naturvårdsverk, statistiska centralbyrån, KRAFTSAM, Landsorganisationen i Sverige, Svenska bioenergiföreningen, Svenska Elverksföreningen, Svenska Energiföreningars Riksorganisation (SERO), Svenska Gasföreningen, Svenska Kommunförbundet, Svenska Kraftverksföreningen, Svenska Naturskyddsföreningen (SNF), Svenska Petroleuminstitutet, Sveriges akademikers centralorganisation, Tjänstemännens Centralorganisation och Värmeverksföreningen.

Remissinstanserna har överlag inga invändningar mot de bedömningar som NUTEK redovisar. SNF anser dock att rapporten saknar viktiga fakta om elmarknadens struktur och priser samt att prognoserna för elanvändningen är metodologiskt dåligt redovisade. Enligt SERO kommer utbyggnadstakten av medelstor vindkraft bli lägre än den planerade till följd av dålig ekonomi i projekten.

Föredragandens överväganden

Huvuddelen av de energipolitiska programmen för omställning och utveckling av energisystemet startades den 1 juli 1991 och har således varit i kraft ett halvår. De bedömningar som kan göras av programmen bygger därför på begränsade erfarenheter. Det är mot den bakgrunden för tidigt att nu söka dra några slutsatser om resultaten av insatserna för energihushållning och ny kraftproduktion. Regeringen avser att under det kommande verksamhetsåret noga följa utvecklingen i syfte att återkomma med en utförligare redovisning i 1993 års budgetproposition. Jag har i denna fråga samrått med chefen för jordbruksdepartementet.

Jag återkommer strax till anslagsfrågan. Chefen för jordbruksdepartementet har tidigare tagit upp de anslagsfrågor i de energipolitiska programmen som rör biobränslen.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att ta del av vad jag har anfört om de energipolitiska programmen och utvecklingen av energisystemet.

Verksamheten vid affärsverket Svenska Kraftnät

Bakgrund

Affärsverket Svenska Kraftnät förvaltar och driver från årsskiftet 1991/92 storkraftnätet för el, inklusive de statligt ägda utlandsförbindelserna.

Riksdagen beslutade våren 1991 (prop. 1990/91:97, NU38, rskr. 318) att verksamheten med storkraftnätet inom statens vattenfallsverk skulle föras över till en separat organisation, när huvuddelen av verksamheten i statens vattenfallsverk fr.o.m. år 1992 skulle övergå till att drivas i aktiebolagsform. I avvaktan på statsmakternas slutliga ställningstagande avseende storkraftnätets framtida organisation skulle verksamheten bedrivas i affärsverksform.

Statens energiverk, sedermera NUTEK, har på regeringens uppdrag särskilt utrett frågan om den framtida organisationen för det svenska stamnätet. Utredningen har remissbehandlats.

Under år 1991 har kraftnätsutredningen (I 1991:04) förberett inrättandet av det nya affärsverket.

Genom regeringsbeslut den 14 november 1991 inrättades affärsverket Svenska Kraftnät från den 1 januari 1992. Svenska Kraftnät ansvarar för storkraftnätet och utlandsförbindelserna. Organisationen omfattar i huvudsak affärsområdet Transmission, den operativa nätdriftledningen och delar av kontrollsystemverksamheten i det tidigare statens vattenfallsverk.

Affärsverket Svenska Kraftnät har enligt sin instruktion, utfärdad den 19 december 1991, till uppgift att på ett affärsmässigt sätt förvalta, driva och utveckla ett kostnadseffektivt, driftsäkert och miljöanpassat kraftöverföringssystem, sälja överföringskapacitet samt i övrigt bedriva verksamheter som är anknutna till kraftöverföringssystemet. Verket skall därvid också

- bygga ut storkraftnätet baserat på samhällsekonomiska lönsamhetsbedömningar,
- främja konkurrens inom elöverföringsområdet,
- främja forskning, utveckling och demonstration av ny teknik av betydelse för verksamheten,
- svara för den operativa beredskapsplaneringen inom sitt verksamhetsområde under kris- eller krigsförhållanden.

Enligt instruktionen skall verket i huvudsak självt besluta om sin organisation. Inledningsvis kommer verket att i huvudsak behålla den organisation som tidigare funnits för motsvarande verksamheter vid statens vattenfallsverk, med komplettering av sådana funktioner som ett självständigt verk skall svara för. Under år 1992 bedöms vissa förändringar av verkets organisation komma att ske.

En proposition om elmarknaden planeras till år 1992, där bl.a. frågan om den framtida organisationen för verksamheten med storkraftnätet m.m. kommer att behandlas. Ett alternativ är att verksamheten bedrivs i aktiebolagsform från år 1993.

I skrivelse den 30 augusti 1991 har kraftnätsutredningen inkommit med förslag till investerings- och finansieringsplan m.m. för verksamheten under perioden 1 januari - 30 juni 1992 och för budgetåret 1992/93.

Förslaget omfattade de investeringar som enligt tidigare planering inom statens vattenfallsverk skulle ske i storkraftnätet. Riksdagen har godkänt (prop. 1991/92:49, NU10, rskr. 92) inriktningen och omfattningen av dessa investeringar och deras finansiering för perioden 1 januari - 30 juni 1992.

Regeringens beslut den 14 november 1991 om inrättandet av affärsverket Svenska Kraftnät innebär bl.a. att kontrollsystemverksamheten ingår i affärsverkets organisation. Avsikten är att denna verksamhet skall läggas i ett särskilt aktiebolag inom affärsverket så snart det är praktiskt möjligt.

Kraftnätsutredningens förslag till investerings- och finansieringsplan omfattade inte kontrollsystemverksamheten m.m. I en skrivelse den 16 december 1991 har kraftnätsutredningen inkommit med kompletteringar avseende investerings- och finansieringsplanen så att den omfattar även investeringar avseende kontrollsystemverksamheten. Enligt kraftnätsutredningens förslag bör kontrollsystemverksamheten ingå i investerings- och finansieringsplanen redan från 1 januari 1992. I skrivelsen föreslås vidare att affärsverket Svenska Kraftnät därutöver bör medges en ram för rörlig kredit, i form av riksgäldslån, om högst 100 milj. kr.

Enligt riksdagens beslut om ombildningen av Vattenfall till aktiebolag, m.m. skall statsmakterna år 1992 ta ställning till den framtida organisationsformen m.m. för verksamheten med storkraftnätet.

Kraftnätsutredningens förslag

Utökad investerings- och finansieringsplan för budgetåret 1991/92, m.m.

Kraftnätsutredningen föreslår att den av riksdagen godkända investerings- och finansieringsplanen för innevarande budgetår för affärsverket Svenska Kraftnät (prop. 1990/91:49, NU10, rskr. 92) utökas så att den omfattar även investeringsbehovet avseende kontrollsystemverksamheten.

Detta investeringsbehov har i statens vattenfallsverks senaste flerårsplan tagits upp under "Kontrollanläggningar" och beräknats till sammanlagt 65

milj.kr. under år 1992. Självfinansieringen har beräknats till 20 milj.kr. och det tillkommande upplåningsbehovet således till ca 45 milj.kr.

Av dessa investeringar beräknas 30 milj.kr., med ett upplåningsbehov om 21 milj.kr., ske under första halvåret 1992. Affärsverket Svenska Kraftnäts investerings- och finansieringsplan för innevarande budgetår, således perioden 1 januari - 30 juni 1992, föreslås därför utökas med dessa belopp.

Kraftnätsutredningen har vidare föreslagit att affärsverket skall medges en ram för rörlig kredit, i form av riksgäldslån, om högst 100 milj.kr.

Investeringar under budgetåret 1992/93

Kraftnätsutredningen har lämnat förslag till bl.a. investerings- och finansieringsplan för verket för budgetåret 1992/93. Förslaget bygger på de investerings- och finansieringsplaner som tidigare upprättats inom statens vattenfallsverk för motsvarande verksamhetsområden.

Investeringarna i storkraftnätet avser både åtgärder för att bibehålla en hög driftsäkerhet i befintliga ledningar och åtgärder för att öka kapaciteten eller bygga nya ledningar och ställverk m.m. Investeringarna i kontrollanläggningarna avser främst ny utrustning m.m. i driftdatanätet.

Det totala finansieringsbehovet för planerade investeringar i storkraftnätet och kontrollanläggningarna under år 1992 beräknas bli 750 milj.kr., varav 65 milj.kr. avser kontrollanläggningarna. Av detta beräknas 620 milj.kr. kunna finansieras med avskrivningsmedel. Upplåningsbehovet blir därmed totalt 130 milj.kr. under år 1992. Upplåningen förutsätts ske via riksgäldskontoret.

Kraftnätsutredningen tar i sin skrivelse den 30 augusti 1991 även upp frågan om affärsverket Svenska Kraftnäts eventuella medverkan i en planerad högspänningskabel mellan Sverige och Tyskland. Denna investering har förutsatts genomföras av ett tyskt-svenskt aktiebolag med Vattenfall AB och Sydkraft AB som svenska delägare. Enligt kraftnätsutredningens mening bör en sådan kabel kunna utnyttjas av fler än de två största svenska kraftföretagen. En möjlighet att åstadkomma detta är enligt kraftnätsutredningen att affärsverket Svenska Kraftnät blir delägare i högspänningskabeln och sedan upplåter överföringskapaciteten till transitörer.

Enligt planerna skall högspänningskabeln upphandlas under andra halvåret 1992. Den totala investeringen beräknades till 1,5 - 2 miljarder kr. varav ungefär en fjärdedel skulle erläggas vid upphandlingen. Vid ett eventuellt delägarskap med en tredjedel i projektet skulle affärsverket Svenska Kraftnät behöva investera ca 200 milj.kr. under år 1992. En möjlighet är att verkets eventuella åtagande i projektet skulle ske till hälften genom finansiering och till hälften genom borgensåtagande.

Kraftnätsutredningen föreslog att investerings- och finansieringsramen för år 1992 skulle utökas med 100 milj.kr., liksom även borgensramen med 100 milj.kr., för verkets eventuella deltagande i byggandet av en högspänningskabel mellan Sverige och Tyskland.

I tabellen sammanfattas kraftnätsutredningens förslag, inklusive eventuella investeringar under år 1992 i samband med deltagande i byggande av en högspänningskabel Sverige-Tyskland.

	Investerings- och finansieringsplan samt behov av riksgäldslån för investeringar (milj.kr.)		
	1991	1992	1993
Investeringar i anläggningar	800	850	550
Egen finansiering	610	620	450
Upplåningsbehovet	190	230	100

Föredragandens överväganden

Kraftnätsutredningens förslag till investerings- och finansieringsplan för affärsverket Svenska Kraftnät bygger på ett underlag som har utarbetats av statens vattenfallsverk för den rullande treårsplaneringen. Bortsett från det eventuella deltagandet i kabelprojektet Sverige-Tyskland ingår således huvuddelen av investeringsverksamheten i en långsiktig planering. Det är enligt min uppfattning lämpligt att det nya affärsverket tills vidare fortsätter den sedan lång tid planerade inriktningen av investeringsverksamheten. Jag förordar därför att den investerings- och finansieringsplan som föreslagits av kraftnätsutredningen godkänns av riksdagen.

Beloppen har i enlighet med den rullande treårsplaneringen på det tidigare statens vattenfallsverk beräknats kalenderårsvis. Omperiodiserade till budgetåret 1992/93 blir de planerade investeringarna sammanlagt ca 800 milj. kr. och föranleder ett upplåningsbehov under budgetåret om ca 230 milj. kr.

Kraftnätsutredningens förslag att komplettera den nu gällande investerings- och finansieringsplanen för innevarande budgetår, avseende perioden 1 januari - 30 juni 1991, bör godkännas. Kompletteringen avser investeringar inom den kontrollsystemverksamhet som snarast kommer att läggas i aktiebolagsform.

Även förslaget att låta affärsverket Svenska Kraftnät få disponera en särskild ram om högst 100 milj. kr., som riksgäldslån, för rörlig kredit bör genomföras.

När det gäller frågan om verkets eventuella deltagande i byggandet av en högspänningskabel mellan Sverige och Tyskland, Baltic Cableprojektet, vill jag erinra om att i princip alla befintliga statligt ägda utlandsförbindelser har överförts till affärsverket Svenska Kraftnät när statens vattenfallsverk delades upp på Vattenfall AB och Svenska Kraftnät. Detta

skall gälla till dess att statsmakterna beslutar om den framtida organisationen av storkraftnätet och utlandsförbindelserna. Detta planeras ske under år 1992. Frågan om affärsverket Svenska Kraftnäts engagemang i utlandsförbindelser kommer således att behandlas av regeringen inom en snar framtid.

Jag anser dock, liksom kraftnätsutredningen, att affärsverket Svenska Kraftnät nu bör ges lämpliga finansiella förutsättningar inför en diskussion i frågan med övriga intressenter.

Den investerings- och finansieringsram som jag förordar för budgetåret 1992/93 ger möjlighet för Svenska Kraftnät att delta i Baltic Cable om så blir aktuellt. Av samma skäl bör ramen för regeringens bemyndigande att besluta i frågor som rör förvärv av aktier och bildande av bolag inom affärsverket Svenska Kraftnäts verksamhetsområde ökas från nuvarande 35 milj.kr. till 135 milj.kr. Även regeringens bemyndigande att teckna borgen till bolag i vilka affärsverket Svenska Kraftnät förvaltar statens aktier bör ökas från nuvarande 75 milj.kr. till 175 milj.kr.

Jag vill understryka att mitt förslag till investerings- och finansieringsplan inte innebär något ställningstagande till affärsverket Svenska Kraftnäts eventuella engagemang i det nu aktuella kabelprojektet Sverige-Tyskland. Mitt förslag innebär endast att vissa finansiella förutsättningar blir klarlagda.

Som upplysning vill jag slutligen nämna att regeringen tillämpar samma principer för den ekonomiska styrningen av affärsverket Svenska Kraftnät som tidigare tillämpades mot statens vattenfallsverk. Dessa principer, som beslutades av riksdagen år 1988 (prop. 1987/88:87, NU41, rskr. 376), gäller bl.a. avkastningskrav, beloppsgränser för investeringar utan regeringens godkännande, m.m.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

1. godkänna en utökning av investeringsplanen med 30 milj.kr. och en ökning av upplåningsbehovet med 20 milj.kr. för affärsverket Svenska Kraftnät för budgetåret 1991/92,
2. godkänna att affärsverket Svenska Kraftnät som en ram för rörlig kredit får uppta riksgäldslån, utöver upplåning för investeringsändamål, om högst 100 milj. kr.,
3. godkänna inriktning och omfattning av investeringsplan för affärsverket Svenska Kraftnät för budgetåret 1992/93 i enlighet med vad jag nyss har anfört,
4. godkänna finansieringsplan för affärsverket Svenska Kraftnät för budgetåret 1992/93 i enlighet med vad jag nyss har anfört,
5. bemyndiga regeringen att under budgetåret 1992/93 besluta i frågor som rör förvärv av aktier eller bildande av bolag inom affärsverket Svenska Kraftnäts verksamhetsområde inom en ram av 135 milj.kr.,

6. bemyndiga regeringen att teckna borgen till bolag i vilka affärsverket Svenska Kraftnät förvaltar statens aktier intill ett sammanlagt belopp om 175 milj.kr.

Verksamheten vid Trollhätte kanalverk

Trollhätte kanalverk ansvarar för kanaler, slussar och farleder mellan Göteborg och Vänern samt för Säffle kanal. Kanalrörelsen har tidigare utgjort ett särskilt affärsområde inom statens vattenfallsverk.

Riksdagen beslutade den 28 maj 1991 att verksamheten i Vattenfall, utom det s.k. storkraftnätet och utlandsförbindelserna, skulle överföras till ett av staten ägt aktiebolag (Vattenfall AB) vid årsskiftet 1991-1992.

Enligt riksdagsbeslutet borde kanalrörelsen tills vidare förvaltas av Vattenfall AB. I samband med regeringens proposition (1991/92:49) om vissa frågor vid överföringen av verksamheten vid statens vattenfallsverk till aktiebolagsform, var jag med hänvisning till kanalverksamhetens ekonomiska utfall och de frågor som sammanhänger med utövandet av myndighetsuppgifter, inte beredd att förorda att kanalverksamheten överfördes till aktiebolagsform vid årsskiftet 1991-1992. Regeringen föreslog att Trollhätte kanalverk drivs vidare som ett affärsverk med ansvar för drift och förvaltning för kanalverksamheten i Trollhätte och Säffle kanaler. Riksdagen anslöt sig till regeringens förslag (NU10, rskr. 92).

Statens vattenfallsverk

Statens vattenfallsverk (Vattenfall) har i skrivelse den 30 augusti 1991 redovisat förslag till bl.a. investerings- och finansieringsplan för Trollhätte kanalverk för treårsperioden 1991-1993.

Det övergripande målet för kanalrörelsen är att tillhandahålla en snabb och säker transportled för nyttotrafik med fartyg året runt till samtliga hamnar i Vänern och Göta älv och under isfri period till Säffle kanal samt att för fritidstrafiken tillhandahålla en turistled med tidsenlig service.

Verksamheten beräknas ha ett i stort sett oförändrat antal av fartygspassager under perioden 1992-1994. Godsmängden och antalet fritidsbåtar på kanalen beräknas dock minska något under perioden.

Investeringar inom Trollhätte kanalverk (milj.kr.)

Kanalverk-samheten	1991 Prognos	1992 Plan	1993 Plan	1994 Plan	1992-1994 Plan
Totala investeringar	6	6,5	6,5	6,5	19,5

De största investeringarna avser ledverk i en sluss, fjärrstyrning av bro, muddring och modernisering av luckor och portar i sluss. Syftet med investeringarna är att öka driftframkomlighet och säkerhet i farleden för större fartyg.

Kanalverkets intäkter från verksamheten utgörs av farledsvaruavgifter på utrikes gods samt intäkter från bl.a. lotsning, båtmansservice och fritidsbåtsslussning. Utöver detta ger drift och underhåll av broar för vägverket och kommuner samt andra entreprenaduppdrag intäkter till verksamheten.

För att möjliggöra fullständig kostnadstäckning utgår också statsanslag från sjätte huvudtitelns anslag Ersättning för viss kanaltrafik. Anslaget för budgetåret 1991/92 uppgick till 59 780 000 kr. Chefen för kommunikationsdepartementet har tidigare denna dag behandlat kanalverkets anslagsframställan avseende budgetåret 1992/93.

Föredragandens överväganden

Verksamheten vid Trollhätte och Säffle kanaler drivs från årsskiftet 1991/1992 av ett nyinrättat affärsverk, Trollhätte kanalverk. Affärsverksformen bör utnyttjas övergångsvis och i avvaktan på ställningstaganden om Vänersjöfartens roll i regionen och kanalverksamhetens framtida inriktning. En viktig uppgift för affärsverket blir att försöka utveckla kanalverksamheten och sjötransporterna i Vänern. Andra intressenter bör engageras i detta arbete.

Chefen för kommunikationsdepartementet har tidigare denna dag anmält att han avser genomföra en värdering av sjötransporternas betydelse i relation till de transportalternativ som i övrigt finns för Vänernområdet.

När det gäller kanalverksamhetens framtida organisation vill jag framhålla att aktiebolaget är den associationsform som i allmänhet ger de bästa utvecklingsmöjligheterna. Den organisationslösning som slutligen väljs är dock beroende av kanalverksamhetens framtida inriktning och omfattning.

För att kanalverksamheten skall kunna bedrivas effektivt och utvecklas bör affärsverket kunna bilda bolag och förvärva aktier inom affärverkets verksamhetsområde. Jag förordar att regeringen inhämtar riksdagens bemyndigande att besluta i frågor som rör förvärv av aktier och bildande av bolag inom en ram om 20 milj. kr. Regeringen bör vidare på samma sätt som för andra affärsverk kunna ställa borgen till eventuella dotterbolag till affärsverket. Jag förordar att regeringen inhämtar riksdagens godkännade att besluta i frågor som rör teckning av borgen till bolag i vilka affärsverket förvaltar statens aktier intill ett belopp om 20 milj. kr.

Jag ansluter mig vidare till Vattenfalls bedömning rörande investerings- och finansieringsplan för Trollhätte kanalverk för budgetåret 1992/93. Trollhätte kanalverk har även behov av en kortsiktig finansiering i verksamheten. Jag förordar därför att kanalverket ges möjlighet till upplåning i riksgäldskontoret inom en total ram om 10 milj. kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

1. bemyndiga regeringen att under budgetåret 1992/93 för Trollhätte kanalverk besluta i frågor som rör förvärv av aktier eller bildande av bolag inom en ram om 20 milj.kr.,
2. bemyndiga regeringen att under budgetåret 1992/93 teckna borgen för lån till dotterbolag inom Trollhätte kanalverks verksamhetsområde inom en ram om 20 milj.kr.,
3. godkänna investerings- och finansieringsplan för *Trollhätte kanalverk* för budgetåret 1992/93 enligt vad jag anfört.

H 1. Elsäkerhet m.m.

1990/91 Utgift	-
1991/92 Anslag	1 000
1992/93 Förslag	1 000

Riksdagen beslutade våren 1988 om en ny kontrollordning för elektrisk materiel, m.m. (prop. 1987/88:82, NU30, rskr. 219). Enligt riksdagens beslut öppnades möjlighet för tillverkare och importör att - som alternativ till SEMKO-kontroll med åtföljande S-märkning - utföra motsvarande kontroll vid vissa andra med Svenska Elektriska Materielkontrollanstalten AB, SEMKO, samarbetande provningsinstitutioner eller att själva utföra denna kontroll, som i så fall övervakas av SEMKO. Kravet på typgodkännande av SEMKO (S-märkning) ersattes med ett krav på registrering före marknadstillträdet. Kontrollen av de produkter som finns på marknaden förstärktes samtidigt.

Verksamheten under anslaget finansieras med avgifter som tas ut i samband med registrering av elektriska anordningar och elektrisk materiel. Anslaget förs därför upp med ett formellt belopp av 1 000 kr.

Till den del löpande utgifter inte kan betalas med löpande inkomster får närings- och teknikutvecklingsverket disponera en rörlig kredit intill 8 milj.kr. hos riksgäldskontoret.

Stat	1991/92[1]	Beräknad ändring 1992/93
Utgifter		
Elsäkerhet m.m.	24 550 000	-3 700 000
Inkomster		
Avgifter för registrering	24 549 000	-3 700 000
Nettoutgift	1 000	-

[1] Exkl. mervärdeskatt

Närings- och teknikutvecklingsverket

Uppgiften att svara för själva registreringen av elektrisk materiel åvilar SEMKO. Upprättandet av en förteckning över registrerade produkter samt information om dessa inkluderas i kostnaderna för själva registreringsförfarandet. Verket beräknar en totalkostnad för registreringsuppgifterna på 4,5 milj.kr. för nästa budgetår.

För att behålla en oförändrad hög produktsäkerhet ingår en marknadskontroll i den nya kontrollordningen. Närings- och teknikutvecklingsverket, NUTEK, har beräknat kostnaden för marknadskontrollen för det registreringspliktiga området under det kommande budgetåret till 5,0 milj.kr.

Den nya kontrollordningen förutsätter en medverkan av verket i såväl svenskt som internationellt standardiseringsarbete. En stor del av detta bör ske genom anlitande av expertis utanför verket, i första hand från SEMKO. NUTEK har beräknat kostnaderna för arbetet med standardisering till 5,3 milj.kr. för nästa budgetår.

För resurser för marknadskontroll av det icke registreringspliktiga området (fria området) har verket beräknat resursbehovet till 5,0 milj.kr.

Inom ramen för den nya kontrollordningen skall finnas resurser för föreskriftsarbete m.m. Behovet av resurser för dessa arbetsuppgifter bedömer verket vara 850 000 kr. för det kommande budgetåret. För insatser rörande information om kontrollordningen har NUTEK för nästa budgetår beräknat resursbehovet till 1,0 milj.kr.

Kostnaderna för resurser vid NUTEK för marknadskontroll, standardiseringsarbete och föreskrifter m.m. har av verket beräknats till 5,3 milj.kr.

Jag anser att verksamheten inom området elsäkerhet m.m. bör bedrivas huvudsakligen i enlighet med NUTEKs förslag. Kostnaden för verksamheten beräknar jag till sammanlagt 20 850 000 kr. för nästa budgetår. Kostnaderna vid närings- och teknikutvecklingsverket under budgetåret 1992/93 beräknar jag till 5,3 milj.kr.

Kontrollordningen finansieras med avgifter som tas ut i samband med registrering av elektriska anordningar och elektrisk materiel. Intäkterna från registreringsavgifterna bör tillföras anslaget. Anslaget bör därför föras upp med ett formellt belopp av 1 000 kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Elsäkerhet m.m.* för budgetåret 1992/93 anvisa ett reservationsanslag på 1 000 kr.

H 2. Statens elektriska inspektion

1990/91 Utgift	13 900 000
1991/92 Anslag	13 190 000
1991/92 Anslag exkl. mervärdeskatt	12 752 000
1992/93 Förslag	14 421 000

Statens elektriska inspektions verksamhet avser att främja säkerheten i samband med framställning, överföring och användning av elektrisk ström. Enligt sin instruktion (1988:809) är inspektionen den lokala statliga organisationen för ärenden om tillsyn över elektriska starkströmsanläggningar och därmed sammanhängande frågor.

Inspektionen är organiserad på fem distrikt med kontor i Hässleholm, Kristinehamn, Stockholm, Hudiksvall och Skellefteå. Chef för varje distrikt är en överinspektör. NUTEK är chefsmyndighet för inspektionen.

	1991/92 exkl. mervärdeskatt	Beräknad ändring 1992/93
Förvaltningskostnader	12 752 000	+1 669 000

Närings- och teknikutvecklingsverket

NUTEK utgår i sin medelsberäkning för statens elektriska inspektion från tidigare beräkningar för treårsperioden 1990/91-1992/93.

Inspektionens verksamhet har för den tidigare treårsperioden setts över för att finna möjligheter till kostnadsminskningar. Planerade besparingar har hittills kunnat genomföras. NUTEK anför att kostnader för resor och andra kostnader i samband med tillsynsarbetet har ökat kraftigt under senare år. För att så långt som möjligt undvika inskränkningar av tillsynsverksamheten har vissa rationaliseringar av främst det administrativa arbetet vid inspektionen genomförts.

Enligt verkets bedömning framstår dock de nuvarande resurserna vid inspektionen som alltmer otillräckliga.

Mot denna bakgrund föreslår NUTEK en förstärkning av medelstilldelningen till statens elektriska inspektion på 1 248 000 kr.

Föredragandens överväganden

Inspektionen ingår i den sedan budgetåret 1987/88 pågående verksamheten med treårsbudgetering. Medel för statens elektriska inspektion bör därför anvisas under ramanslag. Innevarande treårsperiod omfattar budgetåren 1990/91-1992/93. För budgetåret 1992/93 beräknar jag medelsbehovet till 14 421 000 kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Statens elektriska inspektion* för budgetåret 1992/93 anvisa ett ramanslag på 14 421 000 kr.

H 3. Täckande av förluster i anledning av statliga garantier inom energiområdet

1990/91 Utgift	2 511 000
1991/92 Anslag	1 000
1992/93 Förslag	1 000

Från detta anslag betalas utgifter för förluster i samband med lånegarantier som har lämnats enligt förordningen (1981:717) om statlig garanti för utvinning m.m. av olja, naturgas eller kol, förordningen (1983:1107) om statligt stöd för att ersätta olja, m.m., förordningen (1986:191) om statligt stöd för utveckling och introduktion av ny

Föredragandens överväganden

Lånegarantier enligt förordningen (1988:805) om statligt stöd ur energiteknikfonden, m.m. får lämnas intill ett vid varje tidpunkt sammanlagt belopp av 300 milj.kr., inräknat lämnade garantier inom programmet för utveckling och introduktion av ny energiteknik samt minskat med ett belopp som motsvarar infriade garantier i systemet under föregående år (prop. 1987/88:90, NU40, rskr. 375). Vid halvårsskiftet 1991 fanns inga utestående garantier enligt förordningen (1988:805) om statligt stöd ur energiteknikfonden, m.m.

Förordningen (1983:1107) om statligt stöd för att ersätta olja, m.m. och förordningen (1986:191) om statligt stöd för utveckling och introduktion av ny energiteknik, m.m. har upphört att gälla. Den 30 juni 1991 var summan av utestående garantier inom oljeersättningsprogrammet 132,9 milj.kr. och inom teknikutvecklingsprogrammet 0,9 milj.kr.

Som ett medel för att främja den långsiktiga försörjningen med fossila bränslen infördes år 1975 en statlig garanti för oljeutvinning m.m. Garantiramens storlek har genom beslut av riksdagen successivt anpassats till det aktuella behovet av garantier. Ramen fastställdes ursprungligen till 2 000 milj.kr. och utgjorde åren 1984-1989 8 000 milj.kr. År 1989 sänktes ramen till 4 000 milj.kr. (prop. 1988/89:100 bil.16, NU25, rskr. 273) och år 1990 till 3 000 milj.kr. (prop. 1989/90:100 bil.16, NU25, rskr. 347). Genom riksdagens beslut år 1990 om försäljning av statens aktier i Svenska Petroleum Exploration AB, m.m. (prop. 1990/91:83, NU30, rskr. 198) sänktes garantiramen till 2 000 milj.kr. Den 30 juni 1991 uppgick summan av utestående garantier inom denna ram till 753 milj.kr.

Under år 1991 har de statliga garantier som hade ställts för SPEs upplåning helt avvecklats. Övriga ställda garantier enligt förordningen (1981:717) om statlig garanti för utvinning m.m. av olja, naturgas eller kol avser verksamhet på naturgasområdet, huvudsakligen för Sydgas ABs lån. Dessa garantier är bundna genom avtal (jfr. prop. 1987/88:72).

Mot bakgrund härav kan gällande garantiram på 2 000 milj.kr. för oljeutvinning m.m. minskas till 1 000 milj.kr. fr.o.m. nästa budgetår.

Regeringen bör nu, med ändring av tidigare lämnat bemyndigande, begära ett bemyndigande av riksdagen att besluta om garantier upp till sistnämnda belopp.

Under budgetåret 1990/91 har ett garantiåtagande på 2 511 000 kr. enligt förordningen (1986:191) om statligt stöd för utveckling och introduktion av ny energiteknik m.m. infriats. I övrigt har inga förluster inom något av de nämnda programmen uppkommit under budgetåret 1990/91. Det ligger i sakens natur att förluster kan komma att uppstå under följande budgetår. Anslaget bör föras upp med ett formellt belopp på 1 000 kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

1. med ändring av tidigare lämnat bemyndigande bemyndiga regeringen att besluta om garantier intill ett sammanlagt högsta belopp på 1 000 000 000 kr. i samband med åtaganden för utvinning m.m. av olja, naturgas eller kol,
2. till *Täckande av förluster i anledning av statliga garantier inom energiområdet* för budgetåret 1992/93 anvisa ett förslagsanslag på 1 000 kr.

H 4. Energiforskning

1990/91 Utgift	393 127 052	Reservation	106 674 298
1991/92 Anslag	355 672 000		
1991/92 Anslag exkl. mervärdeskatt	343 055 000		
1992/93 Förslag	280 764 000		

Under anslaget redovisas utgifterna för statens stöd för forskning och utveckling på energiområdet inom ramen för Huvudprogram Energiforskning.

Riksdagen beslöt våren 1990 om ett statligt energiforskningsprogram för budgetåren 1990/91-1992/93 (prop. 1989/90:90, NU40, rskr. 337). Beslutet innebar att energiforskningsprogrammet skall fylla tre huvuduppgifter, nämligen att underlätta en uppbyggnad av baskompetens,att ge stöd till forskning för att underlätta omställningen av energisystemet vid kärnkraftsavvecklingen och att möjliggöra en anpassning av energisystemet till ökade miljö- och klimathänsyn.

Våren 1991 fattade riksdagen beslut om riktlinjer för energipolitiken (prop. 1990/91:88, NU40, rskr.373). Beslutet omfattade även anslaget till energiforskningen. För budgetåret 1991/92 anvisade riksdagen 355 672 000 kr. för Huvudprogram Energiforskning under förevarande huvudtitel. 12 617 000 kr. har dock senare förts bort från anslaget som besparing till följd av att ingående mervärdeskatt inte skall belasta anslaget utan avräknas mot inkomsttitel.

Huvudprogram Energiforskning har uppdelats på teknikområden där i vissa fall fler än en myndighet har ansvar. En utförlig redovisning av programmet m.m. återfinns i propositionen om forskning (1989/90:90) s. 434 ff. Ytterligare medel för energiforskning har i enlighet med riksdagens forskningspolitiska beslut våren 1990 anvisats för s.k. integrerade insatser under kommunikations-, jordbruks- och industridepartementens huvudtitlar.

Enligt departementsförordningen (1982:1177, ändrad senast 1991:1468) skall bl.a. ärenden som gäller biobränslen föredras av chefen för jordbruksdepartementet.

Programorganen för huvudprogrammet, dvs. transportforskningsberedningen, naturvetenskapliga forskningsrådet, statens råd för byggnadsforskning, närings- och teknikutvecklingsverket (NUTEK), samt Studsvik AB, har kommit in med anslagsframställningar för budgetåret 1992/93.

Föredragandens överväganden

Utgångspunkter

Energiforskningsprogrammet bör under nästa budgetår bedrivas i huvudsak i enlighet med riksdagens forskningspolitiska beslut våren 1990 (prop. 1989/90:90, NU40, rskr. 337) och det energipolitiska beslutet våren 1991 (prop. 1990/91:88, NU40, rskr. 373). Budgetåret 1992/93 utgör det tredje året i den treåriga programperiod riksdagen fattade beslut om våren 1990. Det forskningspolitiska beslutet innebär bl.a. att 6 milj.kr. skall överföras från energiforskningsprogrammet till det teknikvetenskapliga forskningsrådet nästa budgetår.

I enlighet med regeringens beslut hösten 1991 om överförande av beredningsansvaret för frågor rörande biobränslen från näringsdepartementet till jordbruksdepartementet bör 48 930 000 kr. föras över från förevarande anslag till nionde huvudtitelns anslag J 1. Bioenergiforskning. Av energiforskningsanslagets reservation bör motsvarande andel disponeras för bioenergiforskning.

Vidare föreslår jag att 3 milj.kr. av förevarande anslag under budgetåret 1992/93 får disponeras av statens strålskyddsinstitut för att höja forskningskompetensen inom området beredskap mot kärnenergiolyckor.

Jag har tidigare anfört att samarbetet med EGs forskningsprogram bör breddas redan nästa budgetår, för att dels ge svensk forskning möjlighet att så snart som möjligt få såväl vetenskaplig som ekonomisk utdelning av samarbetet, dels underlätta för svensk industri att delta i den europeiska teknologiutvecklingen. Jag har därför beräknat att 20 milj.kr. av medlen under förevarande anslag tillfälligt skall föras över till anslaget F 7. Europeiskt forsknings- och utvecklingssamarbete för att i första hand användas för forskning och utveckling inom energiområdet och för miljörelaterad energiforskning. Den till våren 1993 planerade propositionen om forskning avses innehålla förslag om finansiering under treårsperioden 1993/94 - 1995/96 av svensk medverkan i EG:s ramprogram för FoU.

Regeringen bemyndigade i juni 1991 chefen för industridepartementet att tillkalla en arbetsgrupp (I 1991:05) för utvärdering av forskning och utveckling på energiområdet. Arbetsgruppen skall, som en följd av 1990 års forskningspolitiska beslut, bedöma energiforskningens framtida effektivitet, samhällsrelevans och inriktning. Arbetsgruppen har den 4 november 1991 redovisat en plan för sin verksamhet. Jag anser att gruppen bör arbeta i enlighet med den uppgjorda planen.

Huvudprogrammet har delats in i teknikområden. Det ankommer på regeringen att, på grundval av bl.a. underlag från berörda myndigheter, ta ställning till dels fördelningen av medel mellan teknikområdena, dels fördelningen av ansvar för teknikområdena mellan myndigheterna.

Jag har, i enlighet med NUTEK:s förslag i anslagsframställningen, beräknat en ökning med 1 milj.kr. till programmet för allmänna energisystemstudier för kompetensöverföring till de baltiska staterna.

Jag har vidare under förevarande anslag räknat medel för det energisamarbete som bedrivs inom ramen för den europeiska energistadgan (European Energy Charter).

Riksdagen har årligen bemyndigat regeringen att i samband med stöd till energiforskning göra åtaganden även för flera år efter det aktuella budgetåret och efter det beslutade treårsprogrammets slut. Sådana bemyndiganden behövs enligt de ansvariga myndigheterna även under budgetåret 1992/93 för att möjliggöra kontinuitet och långsiktighet i forsknings- och utvecklingsverksamheten. Detta är av särskild vikt med hänsyn till att energiforskningen under den senaste programperioden har givits en mer långsiktig inriktning, bl.a. genom ett utökat stöd till grundläggande forskning. Lämnas dessa bemyndiganden ankommer det på regeringen att meddela de närmare bestämmelser som erfordras.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

1. godkänna de föreslagna riktlinjerna för energiforskningen,
2. bemyndiga regeringen att under budgetåret 1992/93 ikläda staten ekonomisk förpliktelse i samband med stöd till forskning och utveckling inom energiområdet som innebär åtaganden om 200 000 000 kr. för budgetåret 1993/94, 170 000 000 kr. för budgetåret 1994/95, 140 000 000 kr. för budgetåret 1995/96, 110 000 000 kr. för budgetåret 1996/97, 80 000 000 kr. för budgetåret 1997/98 samt 40 000 000 kr. för budgetåret 1998/99,
3. till *Energiforskning* för budgetåret 1992/93 anvisa ett reservationsanslag på 280 764 000 kr.

H 5. Drift av beredskapslager

I statsbudgeten för innevarande budgetår har under denna anslagsrubrik anvisats ett förslagsanslag på 398,3 milj. kr.

Chefen för försvarsdepartementet avser föreslå regeringen att i en särskild proposition våren 1992 redovisa förslag till åtgärder inom försvarspolitikens område. I avvaktan på en sådan proposition bör anslaget föras upp med oförändrat belopp.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att, i avvaktan på särskild proposition i ämnet, till *Drift av beredskapslager* för budgetåret 1992/93 beräkna ett förslagsanslag på 398 316 000 kr.

H 6. Beredskapslagring och industriella åtgärder

I statsbudgeten för innevarande budgetår har under denna anslagsrubrik anvisats ett reservationsanslag på 7,6 milj. kr.

Chefen för försvarsdepartementet avser föreslå regeringen att i en särskild proposition våren 1992 redovisa förslag till åtgärder inom försvarspolitikens område. I avvaktan på en sådan proposition bör anslaget föras upp med oförändrat belopp.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att, i avvaktan på en särskild proposition i ämnet, till *Beredskapslagring och industriella åtgärder* för budgetåret 1992/93 beräkna ett reservationsanslag på 7 636 000 kr.

H 7. Särskilda kostnader för lagring av olja, motorbensin m.m.

I statsbudgeten för innevarande budgetår har under denna anslagsrubrik anvisats ett förslagsanslag på 1 000 kr.

Chefen för försvarsdepartementet avser föreslå regeringen att i en särskild proposition våren 1992 redovisa förslag till åtgärder inom försvarspolitikens område. I avvaktan på en sådan proposition bör anslaget föras upp med oförändrat belopp.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att, i avvaktan på en särskild proposition i ämnet, till *Särskilda kostnader för lagring av olja, motorbensin m.m.* för budgetåret 1992/93 beräkna ett förslagsanslag på 1 000 kr.

H 8. Åtgärder inom delfunktionen Elkraft

I statsbudgeten för innevarande budgetår har under denna anslagsrubrik anvisats ett reservationsanslag på 32,3 milj. kr.

Chefen för försvarsdepartementet avser föreslå regeringen att i en särskild proposition våren 1992 redovisa förslag till åtgärder inom försvarspolitikens område. I avvaktan på en sådan proposition bör anslaget föras upp med oförändrat belopp.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att, i avvaktan på särskild proposition i ämnet, till *Åtgärder inom delfunktionen Elkraft* för budgetåret 1992/93 beräkna ett reservationsanslag på 32 360 000 kr.

H 9. Täckande av eventuella förluster i anledning av statens vattenfallsverks borgensförbindelser, m.m.

1990/91 Utgift	0
1991/92 Anslag	1 000
1992/93 Förslag	1 000

Från detta anslag betalas utgifter för eventuella förluster i samband med infriandet av borgensförbindelser som ställts ut genom statens vattenfallsverk. Från anslaget betalas även utgifter för att fullgöra skyldigheter som avser riksgäldslån och statslån som har upptagits av statens vattenfallsverk och vid årsskiftet 1991-1992 övertagits av Vattenfall AB. Från anslaget betalas vidare utgifter för staten som kan uppstå i samband med skadestånd eller liknande för ansvar mot tredje man till följd av verksamhet i statens vattenfallsverks rörelse.

Föredragandens överväganden

Anslaget inrättades i samband med riksdagens beslut (prop. 1990/91:87, NU38, rskr. 318) att överföra verksamheten vid statens vattenfallsverk med vissa undantag till ett av staten ägt aktiebolag vid årsskiftet 1991-1992.

Riksdagens beslut innebär bl.a. att staten fortsätter att ansvara för de borgensförbindelser som statens vattenfallsverk har ingått och som kan hänföras till den del av rörelsen som överförs till Vattenfall AB. Vattenfall AB skall ersätta staten för dess kostnader vid ett eventuellt infriande.

Dessa borgensåtaganden beräknas vid årsskiftet 1991-1992 uppgå till ca 8,5 miljarder kr.

Regeringen har med stöd av riksdagens beslut bemyndigat riksgäldskontoret att lämna lån till Vattenfall AB inom en ram om 5 miljarder kr. som skall kunna utnyttjas för kortfristiga ändamål.

Regeringen har vidare med stöd av riksdagens beslut bemyndigat riksgäldskontoret att under en övergångsperiod förvalta det statslån som vid årsskiftet 1991-1992 beräknas uppgå till ca 15 miljarder kr. och de riksgäldslån som vid årsskiftet 1991-1992 beräknas uppgå till ca 6 miljarder kr. Dessa lån har upptagits av statens vattenfallsverk och har övertagits vid årsskiftet 1991-1992 av Vattenfall AB.

Några förluster med anledning av statens borgensåtaganden och riksgäldskontorets utlåning till Vattenfall AB förutses inte under budgetåret 1992/93. Anslaget bör föras upp med ett formellt belopp på 1 000 kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Täckande av eventuella förluster i anledning av statens vattenfallsverks borgensförbindelser, m.m.* för budgetåret 1992/93 anvisa ett förslagsanslag på 1 000 kr.

H 10. Vissa åtgärder för effektivare användning av energi

1991/92 Anslag	165 000 000
1992/93 Förslag	150 000 000

Över anslaget betalas utgifter för stöd enligt förordningen (1988:806, senast ändrad 1991:1098) om statligt stöd till utveckling, teknikupphandling och introduktion av energieffektiv teknik. Stöd kan lämnas i form av bidrag och lån. Teknikupphandlingsstödet tillkom år 1988 (prop. 1987/88:90, NU40, rskr. 375). Det ursprungliga stödet avsåg teknikupphandling av eleffektiva och elersättande produkter, processer och system. Det energipolitiska beslut som fattades år 1991 (prop. 1990/91:88, NU40, rskr. 373) innebar att stödet utvidgades till att omfatta all energieffektiv teknik. Enligt riksdagens beslut skall detta stödsystem gälla under en femårsperiod. Medelsramen för femårsperioden är 750 milj.kr. NUTEK får inom denna ram fritt fördela sina åtaganden över femårsperioden. För budgetåret 1991/92 anvisades 150 milj.kr.

Över anslaget anvisades vidare 10 milj.kr. för budgetåret 1991/92 till NUTEK för samordning och utveckling av information rörande effektiv energianvändning till mindre och medelstor industri. NUTEK disponerar dessa medel under en femårsperiod.

Likaså anvisades 5 milj.kr. över anslaget till konsumentverket som ett engångsbelopp över en femårsperiod för det fortsatta arbetet med energideklarationer, m.m.

Föredragandens överväganden

Jag har nyss redovisat mina överväganden om de energipolitiska programmen för omställning och utveckling av energisystemet. Verksamheten med energihushållning bör fortsätta i enlighet med det av riksdagen godkända programmet. Jag anser därför att 150 milj.kr bör anvisas för utgifter för stöd i samband med teknikupphandling av energieffektiv teknik.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Vissa åtgärder för effektivare användning av energi* för budgetåret 1992/93 anvisa ett reservationsanslag på 150 000 000 kr.

H 11. Insatser för ny energiteknik

1991/92 Anslag	370 000 000
1992/93 Förslag	170 000 000

Över anslaget betalas utgifter för stöd enligt förordningen (1991:1099) om bidrag till vissa investeringar inom energiområdet, m.m. Vidare förs över anslaget medel till energiteknikfonden. Föreskrifter för användningen av medel ur energiteknikfonden har meddelats i förordningen (1988:805, ändrad senast 1991:1097) om statligt stöd ur energiteknikfonden, m.m.

Enligt riksdagens beslut om riktlinjer för energipolitiken (prop. 1990/91:88, NU40, rskr. 373) skall investeringsbidrag lämnas för kraftvärmeproduktion med biobränslen, vindkraftverk och solvärmeanläggningar. Enligt riksdagens beslut skall detta stödsystem gälla under en femårsperiod. Medelsramen för femårsperioden är 1 300 milj.kr. Medlen anvisas i form av årliga anslag på 260 milj.kr.

Anslagsposterna behandlas som särskilda reservationsanslag och anvisades under budgetåret 1991/92 enligt följande.

För bidrag till investeringar i anläggningar för kraftvärmeproduktion med biobränslen och för att säkerställa en fortsatt användning av biobränslen i befintliga kraftvärmeverk anvisades 200 milj.kr. Medelsramen för femårsperioden är 1 000 milj.kr. Medlen disponeras av närings- och teknikutvecklingsverket (NUTEK).

För bidrag till investeringar i vindkraftverk anvisades 50 milj.kr. Medelsramen för femårsperioden är 250 milj.kr. Medlen disponeras av NUTEK.

För bidrag till investeringar i solvärmeanläggningar anvisades 10 milj.kr. Medelsramen för femårsperioden är 50 milj.kr., varav hälften disponeras av boverket, som ansvarar för bidrag till investeringar i solvärmeanläggningar i bostäder, och hälften av NUTEK, som ansvarar för bidrag till investeringar i solvärmeanläggningar inom övriga användningsområden.

Myndigheterna får inom här angivna ramar fritt fördela sina åtaganden över femårsperioden. Utbetalningarna får dock inte överstiga de belopp som finns tillgängligt på resp. anslagspost.

Vidare skall enligt riksdagsbeslutet 550 milj.kr. tillföras energiteknikfonden under femårsperioden. Medlen tillförs fonden i form av årliga anslag på 110 milj.kr. Vid ingången av varje budgetår skall dessa medel överföras till riksgäldkontoret för fondering i energiteknikfonden.

Enligt departementsförordningen (1982:1177, ändrad senast 1991:1468) skall bl.a. ärenden som gäller biobränslen och stöd till investeringar i biobränsleeldade kraftvärmeverk föredras av chefen för jordbruksdepartementet.

Föredragandens överväganden

Jag har nyss redovisat mina överväganden om de energipolitiska programmen för omställning och utveckling av energisystemet.

Medel avseende investeringsstöd till kraftvärmeproduktion med biobränslen bör i fortsättningen anvisas över jordbruksdepartementets huvudtitel. Medel för stöd till investeringar i vindkraftverk och solvärmeanläggningar samt överföring till energiteknikfonden bör föras upp med oförändrade belopp under anslaget H 11 Insatser för ny energiteknik.

Chefen för jordbruksdepartementet har tidigare denna dag föreslagit att 200 milj.kr. anvisas för stöd till biobränsleeldade kraftvärmeverk under nionde huvudtitelns anslag J 2. Bidrag för ny energiteknik.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Insatser för ny energiteknik* för budgetåret 1992/93 anvisa ett reservationsanslag på 170 000 000 kr.

Effektivare organisation för konkurrensvården m.m.

Jag har i min inledning berört den betydelse en effektiv konkurrens har för dynamik och tillväxt i ekonomin samt redovisat att regeringen före sommaren kommer att lägga fram förslag till en förstärkt konkurrenslag.

En effektiv myndighetsorganisation och en väl fungerande konkurrensövervakning behövs givetvis också om konkurrensen skall kunna främjas.

Konkurrenskommittén (C 1989:03) har i betänkandet (SOU 1991:59) *Konkurrens för ökad välfärd* lämnat förslag till en effektivare konkurrensvård som bl.a. omfattar marknadsdomstolens uppgifter, sammansättning och resurser, inrättandet av en ny konkurrensmyndighet genom att uppgifter hos näringsfrihetsombudsmannen (NO) och statens pris- och konkurrensverk (SPK) förs samman. Förslaget berör också länsstyrelsernas ansvar för vissa uppgifter på konkurrensområdet. Kommitténs sammanfattning av sitt betänkande i den delen den avser konkurrensvårdens organisation bör fogas till protokollet i detta ärende som *bilaga 13.2.* Kommitténs förslag har remissbehandlats. En förteckning över de remissinstanser som har yttrat sig över kommitténs förslag bör fogas till protokollet i detta ärende som *bilaga 13.3.* En sammanställning av remissyttrandena har gjorts inom näringsdepartementet och finns tillgänglig i detta ärende (MK/2822/91).

Regeringen redovisade i propositionen om en ny småföretagspolitik (prop. 1991/92:51) bedömningen att en ny central konkurrensmyndighet bör inrättas den 1 juli 1992 genom att uppgifter från nuvarande NO och SPK förs samman. Detta innebär att NO och SPK samtidigt läggs ner. Tidpunkten är vald så att omorganisationen skall kunna genomföras inför ikraftträdandet av ett EES-avtal och en ny konkurrenslag.

Jag avser att nu utveckla min bedömning när det gäller den närmare inriktningen av och förutsättningarna för den nya konkurrensmyndighetens arbete.

Jag har efter bemyndigande av regeringen (N 1991:06) tillkallat en särskild utredare som skall förbereda inrättandet av den nya organisationen.

Marknadsdomstolens arbetsuppgifter och sammansättning kan inte behandlas skilt från arbetet med den nya konkurrenslagen. Jag tar därför nu enbart upp vissa resursfrågor för domstolen. Till övriga delar avser jag att återkomma i den proposition om en förstärkt konkurrenspolitik som regeringen avser att lägga fram under år 1992.

För att effektivisera övervakningen av konkurrensförhållandena regionalt och lokalt bör länsstyrelserna ges ett ansvar för att främja konkurrensen i länen. Civilministern kommer senare idag att utveckla vad denna förändring innebär för länsstyrelsernas arbete med konkurrensfrågorna.

Konkurrenskommittén har föreslagit att en professur i nationalekonomi med särskild inriktning på konkurrensfrågor bör inrättas. Förslaget har fått ett positivt mottagande av de remissinstanser som har yttrat sig bl.a.

nationalekonomiska institutionen vid Stockholms universitet, närings- och teknikutvecklingsverket (NUTEK) och flera näringslivsorganisationer. Kunskaperna om olika konkurrensbegränsningar och deras effekter på resurshushållningen, den ekonomiska tillväxten, prisbildningen och välfärden är bristfälliga. Flera remissinstanser anser att en ökad satsning på forskning om konkurrensfrågor är angelägen. Genom den aktualitet konkurrensfrågorna har för närvarande ligger det i sakens natur att de uppmärksammas av såväl universitet och högskolor som av enskilda forskare. Jag avser för min del att återkomma till denna fråga i 1993 års forskningspolitiska proposition.

Ny konkurrensmyndighet

En ny myndighet inrättas

Mitt förslag:

En ny konkurrensmyndighet inrättas den 1 juli 1992 genom att uppgifter från nuvarande NO och SPK förs samman i en organisation. NO och SPK läggs samtidigt ned.

Kommitténs förslag:

Överensstämmer med mitt.

Remissinstanserna:

Förslaget att föra samman uppgifter från nuvarande NO och SPK till en ny konkurrensmyndighet har fått en bred uppslutning av remissinstanserna. Endast *Kooperativa Förbundet (KF)* och *Kooperativa Institutet (Koopi)* är tveksamma till att föra samman den utredande och åklagande funktionen i en organisation. En sammanslagning bedöms av dem som tillstyrker förslaget kunna leda till en effektivare konkurrensbevakning. Några remissinstanser - *NO, konsumentverket* och *Konsumentvägledarnas Förening* - berör namnfrågan och menar att beteckningen näringsfrihetsombudsman bör behållas i en ny myndighet.

Skälen för mitt förslag:

Kommittén konstaterar att väl fungerande marknader är av stor betydelse för att främja tillväxt och välfärd och att det finns brister i konkurrensen inom många områden i Sverige. Skärpt konkurrenslagstiftning, avreglering, importkonkurrens och en ökad satsning på forskning om konkurrensfrågor är enligt kommittén några områden som bör prioriteras. Kommittén

föreslår bland annat en breddad, fördjupad och mer verkningsfull konkurrenslagstiftning samt en avreglering på vissa områden. En ny sammanslagen central konkurrensmyndighet bedöms av kommittén som ett viktigt led i arbetet att förverkliga en effektivare konkurrenspolitik.

För att kunna skapa och upprätthålla en effektiv konkurrens behövs en effektiv konkurrensövervakning både centralt och lokalt samt verkningsfulla instrument för en prövning i de fall konkurrensen är hotad. Konkurrensbegränsande förfaranden måste kunna motverkas snabbt och effektivt.

Den organisationsförändring som regeringen tagit ställning för i propositionen om en ny småföretagspolitik (prop. 1991/92:51) innebär enligt min uppfattning en viktig effektivisering av konkurrensövervakningen på central nivå. Detta uppnås främst genom att de utredningsresurser som i dag finns hos SPK på ett mer påtagligt sätt kan samordnas med det instrument för ingripande mot konkurrensbegränsningar som NO i dag förfogar över, nämligen konkurrenslagen (1982:729). Ett annat väsentligt inslag är att de båda nuvarande myndigheternas uppgifter att pröva effekterna på konkurrensen av offentliga regelsystem kan samordnas och effektiviseras. Avregleringsarbetet kan därmed bli ett mer slagkraftigt instrument i konkurrenspolitiken.

Den särskilda utredaren som jag har tillkallat för att förbereda inrättandet av den nya myndigheten har även i uppdrag att lämna förslag på namn för den nya myndigheten.

Mitt förslag:
Konkurrensmyndigheten skall främja en effektiv konkurrens på såväl det privata som det offentliga området.

Uppgifter för myndigheten skall vara
- att motverka hinder för en effektiv konkurrens i privat och offentlig verksamhet,
- att analysera effekter på konkurrensen av nya och befintliga regleringar,
- att lämna förslag till avreglering eller ändring av sådana offentliga regler som har negativa effekter på konkurrensen,
- att utvärdera de åtgärder som vidtas och pröva hur målen för verksamheten uppfylls,
- att följa den internationella utvecklingen,
- att stimulera forskningen på konkurrensområdet,
- att sprida information om resultatet av verksamheten,
- att svara för de uppgifter som följer av det särskilda avtalet mellan Sverige, Norge och EG om civil luftfart samt
- att vara behörig svensk myndighet vid tillämpningen av artiklarna 53, 54 och 57 i förslaget till EES-avtal.

Kommitténs förslag:

Kommittén föreslår att den nya myndigheten för det första skall utreda och analysera konkurrensförhållandena på marknaden dels som underlag för en prövning av konkurrensbegränsningar enligt konkurrenslagen, dels för att sprida information i syfte att underlätta för olika aktörer att agera på marknaden. För det andra skall verket undanröja konkurrensbegränsningar som orsakas av näringsidkare genom att i enskilda fall tillämpa konkurrenslagen. För det tredje skall verket pröva nya och befintliga regleringars effekter på konkurrensen och vid behov föreslå åtgärder samt främja marknadsmässighet inom offentligt reglerad verksamhet.

De internationella frågorna samt forskningen om konkurrensfrågor bör enligt kommittén få en mer framträdande roll i framtiden.

Kommittén anser vidare att konkurrensmyndigheten skall bli tillsynsmyndighet för frågor om offentlig upphandling. Vidare bör enligt kommittén övervägas att flytta över ansvaret för arbetet med tekniska handelshinder (TBT) från kommerskollegium (KK) till konkurrensmyndigheten.

Ansvaret för konsumentprismätningarna bör enligt kommittén i sin helhet överföras till statistiska centralbyrån (SCB). Förslaget innebär vidare att konkurrensmyndigheten i fortsättningen inte skall åläggas uppgiften att administrera prisregleringar.

Kommittén anser vidare att arbetsfördelningen mellan den nya konkurrensmyndigheten och vissa andra angränsande myndigheter såsom NUTEK, jordbruksverket, finansinspektionen och konsumentverket bör klargöras.

Remissinstanserna:

Flertalet remissinstanser som berört frågan om inriktningen av arbetet vid en ny konkurrensmyndighet - *KK, NO, Motorbranschens Riksförbund (MRF), Sveriges Industriförbund (SI), Dagligvaruleverantörers Förbund (DLF), Företagarnas Riksorganisation, Handelskammarförbundet, Svenska Bankföreningen* och *Svenska Arbetsgivareföreningen (SAF)* - anser att verksamheten bör inriktas på åtgärder kring tillämpning av det konkurrensrättsliga regelsystemet och på analys och förslag kring regleringars effekter på konkurrensen.

Konjunkturinstitutet (KI) pekar på att det är viktigt att det finns tillräckliga utredningsresurser hos myndigheterna för att kartlägga konkurrensförhållandena i samhället. *SPK* och *statskontoret* pekar på svårigheten att skilja på sådan utredningsverksamhet som ingår i den löpande marknadsbevakningen från sådana utredningar som syftar till att tillämpa konkurrenslagen.

Förslaget att i sin helhet överföra ansvaret för konsumentprismätningarna till SCB tillstyrks av flertalet remissinstanser som har berört frågan, nämligen *KK, KI, NO, SPK, SCB, statskontoret, konsumentberedningen* och *LO*. KI och SPK påpekar att SPKs nuvarande arbete även inbegriper en analys av och prognos för prisutvecklingen som ett led i marknadsbevakningen.

KI anser att SPKs kompetens på området är hög och av stort värde. Endast *Grossistförbundet Svensk Handel* och *ICA-förbundet AB* anser att konkurrensmyndigheten även i fortsättningen bör ha uppgifter när det gäller mätning av konsumentprisutvecklingen. Några remissinstanser, bl.a. KK och SPK, anser att konsumentverkets och konkurrensmyndighetens uppgifter när det gäller prisinformation till konsumenter bör klargöras bättre. Frågan berörs också i anslutning till länsstyrelsernas ändrade uppgifter.

Flertalet remissinstanser som har berört frågan om en närmare samordning mellan konkurrensmyndigheten och KKs arbete på det handelspolitiska området avvisar att ansvaret för arbetet med tekniska handelshinder (TBT) förs över från KK till konkurrensmyndigheten. Dessa remissinstanser - *KK, statens livsmedelsverk (SLV), NO, konsumentverket, SI, Sveriges Köpmannaförbund, DLF* och *SAF* - anser att TBT-frågorna inte går att skilja från handelspolitiken i övrigt med internationella förhandlingar och tillämpningen av de handelspolitiska procedurreglerna.

SPK och *statskontoret* menar att detta är frågor som behöver utredas närmare. SPK menar att vidgade uppgifter på det handelspolitiska området för en ny konkurrensmyndighet även bör innefatta frågor om statsstöd och antidumpning- undersökningar, dvs. frågor som inom EG behandlas inom

konkurrensreglernas ram. *NO* anser däremot att uppgifterna för en ny konkurrensmyndighet bör renodlas och begränsas till det konkurrensrättsliga området, dvs. tillämpning av konkurrenslagen.

Förslaget att flytta tillsynsansvaret för frågor om offentlig upphandling från RRV till konkurrensmyndigheten tillstyrks av *SPK, statskontoret* och *Företagarnas Riksförbund*. Förslaget avvisas av *KK, NO* och *RRV*.

Skälen för mitt förslag:

Verksamheten vid den nya myndigheten bör syfta till att främja en effektiv konkurrens inom såväl det privata som offentliga området. Verksamheten bör inriktas på att motverka hinder för en effektiv konkurrens i privat och offentlig verksamhet, att analysera effekter på konkurrensen av nya och befintliga offentliga regleringar och vid behov föreslå förändringar. Arbetet skall bedrivas med beaktande av ekonomisk teori och resultatet av svensk och utländsk forskning på konkurrensområdet. Vidare skall myndigheten utvärdera åtgärder som vidtas och pröva hur målen för verksamheten uppfylls.

Verksamheten bör i huvudsak ha en åtgärdsorienterad inriktning. Detta innebär att utredningsverksamheten i huvudsak bör syfta dels till att avslöja sådana konkurrensbegränsningar som kan prövas enligt konkurrenslagen, dels till att ta fram förslag till avreglering eller ändring av sådana offentliga regler som har negativa effekter på konkurrensen. Utredningar som enbart har till syfte att få fram ett underlag för information till ledning för marknadens aktörer bör däremot inte genomföras.

En viktig uppgift för konkurrensmyndigheten blir, förutom de grundläggande uppgifterna utredning, analys och åtgärder, att följa den internationella utvecklingen inom konkurrensrätten och att sprida information om resultatet av sådan nationell och internationell verksamhet som har betydelse för att en effektiv konkurrens skall kunna främjas. Jag återkommer senare till myndighetens uppgifter inom ramen för ett EES-avtal. Insatser för att stimulera forskningen på konkurrensområdet är också en angelägen uppgift.

Jag delar konkurrenskommitténs uppfattning att den nya myndighetens verksamhet bör renodlas till uppgifter som faller inom ramen för ett konkurrensfrämjande arbete. Detta innebär att uppgiften att på vissa områden mäta konsumentprisutvecklingen i sin helhet bör föras över till SCB från och med den 1 juli 1992. Finansministern har tidigare i dag anmält att denna uppgift bör övertas av SCB och att medel har beräknats under anslaget E 8 under tredje huvudtiteln. Jag anser emellertid att en analys av prisbildningen kan ha ett betydande värde från konkurrens- och allmän informationssynpunkt och att uppgiften för den nya myndigheten på detta område bör övervägas närmare.

Prisreglering sätter konkurrensen ur spel och uppgiften att administrera ett sådant regelsystem kan inte förenas med en trovärdig konkurrensfrämjande roll. En utgångspunkt bör därför vara att den nya konkurrensmyndigheten inte åläggs uppgiften att administrera prisregleringar.

Den särskilda utredare som jag har tillkallat för att förbereda inrättandet av den nya konkurrensmyndigheten har till uppgift att lämna förslag när det gäller beredskapsansvaret för funktionen Prisreglering. Ett slutligt ställningstagande i denna fråga förutsätter emellertid att beredskapsansvaret för funktionen Prisreglering kan föras över från nuvarande SPK till annan myndighet. Frågan bör övervägas närmare.

Förslaget om en ökad samordning mellan konkurrenspolitiken och handelspolitiken har fått ett blandat mottagande vid remissbehandlingen. En ökad frihandel och öppnare gränser inför ett EES-avtal och ett senare medlemskap i EG ökar självfallet behovet av en närmare samordning och samsyn vid tillämpning av såväl den svenska konkurrenslagen som vid utformning och tillämpning av det handelspolitiska regelsystemet. Gränsdragningen mellan konkurrensmyndighetens och KKs uppgifter kan därför behöva klargöras ytterligare.

Efter samråd med utrikeshandelsministern anser jag emellertid att ansvaret för frågor rörande statsstöd, tekniska handelshinder och dumpning har nära anknytning till det handelspolitiska regelverket. Det bör därför inte föras över från KK till konkurrensmyndigheten. Samtidigt är det angeläget att nödvändig samordning kommer till stånd mellan de båda myndigheterna genom ett mer ingående samrådsförfarande. En samrådsskyldighet bör därför framgå av de båda myndigheternas instruktion. Det ankommer på regeringen att besluta om sådana ändringar.

I övrigt bör konkurrensmyndighetens uppgifter inom ramen för ett EES-avtal klargöras och preciseras genom att myndigheten utses att vara behörig svensk myndighet vid tillämpning av artiklarna 53, 54 och 57 i förslaget till EES-avtal. Vidare skall myndigheten svara för de uppgifter som följer av det särskilda avtalet mellan Sverige, Norge och EG om civil luftfart.

Förfarandet vid offentlig upphandling har stor betydelse för företagens möjligheter att konkurrera om arbeten för stat och kommuner. En arbetsgrupp i finansdepartementet förbereder, inför ett EES-avtal, ett förslag till lagstiftning på området. Vidare har konkurrenskommittén i sitt betänkande (SOU 1991:104) *Konkurrens inom den kommunala sektorn* berört vissa ytterligare frågor i anslutning till en kommande lagstiftning.

Remissbehandlingen av de nämnda förslagen och den fortsatta beredningen bör enligt min mening avvaktas innan slutlig ställning tas till konkurrenskommitténs tidigare lämnade förslag om tillsynsansvaret för en ny lagstiftning om offentlig upphandling.

Den särskilda utredare som jag har tillkallat för att förbereda inrättandet av den nya konkurrensmyndigheten har i uppgift att lämna förslag till de närmare formerna för samverkan med andra myndigheter.

Mitt förslag:

Den nya konkurrensmyndigheten skall ledas av en generaldirektör.

Ett rådgivande organ knyts till myndigheten för utrednings- och forskningsfrågor på konkurrensområdet.

Verksamheten skall i huvudsak anslagsfinansieras. På områden där konkurrensmyndigheten har kompetens skall den dock mot betalning kunna åta sig att utföra uppdrag åt departement, andra myndigheter samt statliga kommittéer och utredare.

En ram på 61 milj. kr. bör disponeras för verksamheten det första verksamhetsåret.

Kommitténs förslag:

Kommittén föreslår att den nya verksamheten skall ledas av en icke partssammansatt styrelse och en generaldirektör. Förslaget innebär vidare att ett rådgivande organ för utrednings- respektive forskningsfrågor knyts till myndigheten.

Myndigheten föreslås få särskilda funktioner för bl.a. rättstilllämpning, internationella frågor, bevakning av forskningsresultat och information.

Konkurrenskommittén föreslår en i princip anslagsfinansierad verksamhet. För branschutredningar och avregleringsutredningar förordar kommittén emellertid en uppdragsfinansiering med regeringen som uppdragsgivare.

Konkurrenskommittén gör bedömningen att en integrering av NO och SPK kan ge utrymme för en resursbesparing i storleksordningen 10-15 % av anslaget för de båda nuvarande myndigheterna för budgetåret 1991/92. Budgetförslaget har sin utgångspunkt i en kompetenshöjning i den nya organisationen och det totala antalet anställda beräknas till ca 125 årsarbetskrafter.

Remissinstanserna:

Kommitténs förslag att konkurrensmyndigheten bör ledas av en styrelse utan partsföreträdare har mötts av en blandad remissopinion. *NO, SPK, RRV, statskontoret, NUTEK, näringslivet* och *Uppsala Universitet* avvisar förslaget med hänvisning till att rollen att bedöma förfaranden av enskilda

näringsidkare och att vara åklagare enligt konkurrenslagen kräver stor integritet och att myndigheten i dessa delar måste stå fri från styrning utifrån. Kommitténs förslag tillstyrks av *KI, konsumentverket, Företagarnas Riksorganisation, ICA-förbundet AB, LO* och *TCO*.

Flertalet remissinstanser som har berört frågan, särskilt företrädare för universitet och näringslivet, tillstyrker förslaget att ett utredningsråd och ett forskningsråd knyts till myndigheten. *SPK* menar att man bör överväga att samordna de båda råden.

En av regeringen uppdragsfinansierad utredningsverksamhet avvisas av nästintill samtliga remissinstanser som berört frågan nämligen *konkurrensmyndigheterna, statskontoret* och *näringslivet*. Endast *NUTEK* tillstyrker kommitténs förslag. Remissinstanserna poängterar vikten av att konkurrensmyndigheten har stor integritet och kan agera på eget initiativ särskilt när det gäller utredningar och förslag till avreglering. *SPK* anför att frågan om uppdrag från regeringen och statliga kommittéer som ligger inom ramen för konkurrensmyndighetens allmänna kompetens däremot kan behöva belysas ytterligare.

Kommitténs förslag till resurser för den nya myndigheten har endast kommenterats av ett fåtal remissinstanser. Konkurrensmyndigheterna har avstått från att närmare kommentera förslaget om resurser med motiveringen att en sådan bedömning kan göras först sedan den nya myndighetens uppgifter klarlagts. Övriga remissinstanser har inte haft några invändningar mot kommitténs bedömning.

Skälen för mitt förslag:

Den nya konkurrensmyndigheten bör ledas av en generaldirektör. Jag gör därmed bedömningen att verket inte bör ha någon styrelse. Avgörande för mitt ställningstagande är att konkurrensmyndighetens uppgift att tillämpa konkurrenslagen kräver stor integritet. Myndigheten måste stå fri från styrning utifrån.

Liksom konkurrenskommittén och remissinstanserna anser jag det värdefullt att det inom ramen för konkurrensmyndighetens organisation finns möjligheter till erfarenhetsutbyte och samråd med de olika intressenterna om både utredningsarbetet och forskningen. Med den inriktning som jag har föreslagit att verksamheten vid den nya konkurrensmyndigheten bör ha, anser jag det lämpligt att ett rådgivande organ knyts till myndigheten för utrednings- och forskningsfrågor på konkurrensområdet.

Den särskilda utredare som har tillkallats för att förbereda inrättandet av den nya konkurrensmyndigheten har att närmare lägga fram förslag till organisation för mydigheten. Det ankommer på regeringen att besluta om det nya verkets organisation.

Verksamheten bör i huvudsak anslagsfinansieras. Jag anser därmed att myndigheten själv bör avgöra inriktningen av arbetet att pröva offentliga regleringar och att detta arbete således inte bör uppdragsfinansieras. Enligt min mening bör det emellertid vara möjligt för konkurrensmyndigheten, att inom sådana områden där myndigheten har kompetens, mot betalning

utföra uppdrag åt departement, andra myndigheter samt statliga kommittéer och utredare. Den uppdragsfinansierade verksamheten bör dock särskiljas i myndighetens räkenskaper och full kostnadstäckning bör eftersträvas.

Enligt min mening bör den nya konkurrensmyndigheten disponera ett ettårigt ramanslag på 61 milj. kr. för budgetåret 1992/93. Det bör vidare engångsvis avsättas 1,5 miljoner kronor för utvecklings- och omställningsåtgärder för den berörda personalen i samband med att den nya myndigheten bildas. I mina beräkningar har jag utgått ifrån att den nya myndigheten bör ha ungefär 125 årsarbetskrafter.

De anslagsmässiga konsekvenserna av regeringens förslag om en ny myndighetsorganisation redovisas i det följande.

Hemställan

Med hänvisning till vad jag har anfört hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen att godkänna

1. att en ny myndighet för konkurrensfrågor inrättas från den 1 juli 1992
2. att näringsfrihetsombudsmannen (NO) och statens pris- och konkurrensverk (SPK) avvecklas från den 1 juli 1992
3. att verksamheten vid den nya myndigheten för konkurrensfrågor bedrivs i enlighet med de riktlinjer som jag har angivit.

I 1. Marknadsdomstolen[1]

1990/91 Utgift	3 526 000
1991/92 Anslag	4 108 000
1991/92 Anslag exkl. mervärdeskatt	4 048 000
1991/92 Förslag	5 270 000

[1]Tidigare F 1. Marknadsdomstolen under trettonde huvudtiteln

Marknadsdomstolen handlägger ärenden enligt konkurrenslagen (1982:729), lagen (1991:921) om förbud mot konkurrensbegränsning i fråga om jordbruksprodukter, marknadsföringslagen (1975:1418), konsumentkreditlagen (1977:981), lagen (1978:763) med vissa bestämmelser om marknadsföring av alkoholdrycker, lagen (1978:764) med vissa bestämmelser om marknadsföring av tobaksvaror, konsumentförsäkringslagen (1980:38), lagen (1971:112) om avtalsvillkor i konsumentförhållanden, lagen (1984:292) om avtalsvillkor mellan näringsidkare samt produktsäkerhetslagen (1988:1604).

Marknadsdomstolen består av ordförande och vice ordförande samt tio andra ledamöter. Till domstolen är knutet ett kansli. Domstolens närmare

organisation m.m. framgår av lagen (1970:417) om marknadsdomstol m.m. och förordningen (1988:1564) med instruktion för marknadsdomstolen.

	1991/92 exklusive mervärdeskatt	Beräknad ändring 1992/93
		Föredraganden
Personal	**7**	**+ 2**
Anslag		
Förvaltningskostnader	2 938 000	+ 57 000
(därav lönekostnader)	2 340 600	+ 874 000
Lokalkostnader	1 110 000	+ 291 000
	4 048 000	+ 1 222 000

Marknadsdomstolen

Omfattningen av marknadsdomstolens verksamhet styrs av framställningar som kommer från andra myndigheter och från enskilda. Domstolen räknar med att den totala arbetsbelastningen kommer att bestå eller öka under budgetåret 1992/93.

Marknadsdomstolen föreslår i sin fördjupade anslagsframställning för budgetåren 1992/93 - 1994/95 bl.a. följande.

1. Sedan budgetåret 1986/87 har riksdagen godtagit marknadsdomstolens förslag om realt oförändrade resurser. Arbetsbelastningen på domstolen beräknas bestå eller öka under budgetåret 1992/93. Verksamheten klaras tills vidare inom ramen för nuvarande medelstilldelning men ett ökat resursbehov kan förutses. Den förändring som skett i domarkarriären innebär att två av domstolens sekreterare i framtiden kommer att vara assessorer i stället för som nu fiskaler. Detta beräknas komma att öka lönekostnaderna. Domstolen begär en anslagsnivå som svarar mot pris- och löneomräknat anslag för budgetåret 1991/92.

2. Konkurrenskommittén (C 1989:03) har i sitt huvudbetänkande (SOU 1991:59) *Konkurrens för ökad välfärd* föreslagit ändringar beträffande domstolens arbetsuppgifter och sammansättning. Kommittén har föreslagit att domstolens anslag höjs med 1 500 000 kronor. Domstolen anför att kommitténs förslag innebär vidgade arbetsuppgifter för domstolen.

3. Domstolen påtalar att den europeiska integrationen också bedöms påverka domstolens verksamhet på olika sätt.

Föredragandens överväganden

Jag godtar marknadsdomstolens förslag om i princip realt oförändrade utgifter för budgetåret 1992/93. Jag föreslår därför att rationaliseringskravet reduceras och att medlen återförs till domstolen. Jag föreslår också en ökning av anslaget för att förstärka domstolens personal på grund av nya uppgifter som följer av det särskilda avtal mellan Sverige, Norge och EG om civil luftfart, förslaget till ett EES-avtal och den nya konkurrenslagen.

Jag föreslår att marknadsdomstolen ges en ettårig budgetram för att framdeles kunna ingå i samma budgetcykel som den nya konkurrensmyndigheten.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Marknadsdomstolen* för budgetåret 1992/93 anvisa ett förslagsanslag på 5 270 000 kr.

I 2. Konkurrensmyndighet

1992/93 Nytt anslag (förslag) 61 000 000

Jag har i det jag tidigare har anfört föreslagit att en ny konkurrensmyndighet inrättas den 1 juli 1992 och att näringsfrihetsombudsmannen (NO) och statens pris- och konkurrensverk (SPK) samtidigt läggs ner. Ett nytt anslag bör sålunda inrättas. Verksamheten inom den nya myndigheten bör bedrivas enligt de riktlinjer som jag redan har angivit.

	1992/93
Anslag	
Förvaltningskostnader	61 000 000
	61 000 000

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Konkurrensmyndighet* för budgetåret 1992/93 anvisa ett ramanslag på 61 000 000 kr.

I 3. Särskilda utvecklings- och omställningskostnader

1992/93Nytt anslag (förslag) 1 500 000

Inrättandet av en ny konkurrensmyndighet kommer att innebära stora förändringar för den personal som nu arbetar vid SPK och NO. Mot denna bakgrund är det av mycket stor vikt att genomförandet kan påbörjas så tidigt som möjligt så att de problem som kan uppstå minimeras. Jag föreslår därför att ett engångsbelopp på 1 500 000 kr anslås för utvecklings- och omställningskostnader för en ny organisation under budgetåret 1992/93. Åtgärderna omfattar särskilda personalinsatser i samband med bildandet av den nya myndigheten.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Särskilda utvecklings- och omställningskostnader* för budgetåret 1992/93 anvisar ett förslagsanslag på 1 500 000 kr.

I 4. Särskilda avvecklingskostnader för näringsfrihetsombudsmannen och statens pris- och konkurrensverk

1992/93 Nytt anslag (förslag) 1 000

Jag har föreslagit att näringsfrihetsombudsmannen (NO) och statens pris- och konkurrensverk (SPK) skall upphöra då den nya myndigheten på konkurrensområdet föreslås inrättas. Under budgetåret 1992/93 kommer vissa avvecklingskostnader att uppstå som bör belasta förevarande anslag. Det är fråga om personal-, lokal- och övriga förvaltningskostnader under uppsägningstiden. Det går i dag inte att beräkna dessa kostnader, varför de bör bestridas från ett särskilt anslag för budgetåret 1992/93 som står till regeringens disposition. Anslaget bör föras upp med 1 000 kr. En närmare redogörelse för det trygghetssystem som står till förfogande för övertalig personal finns i budgetpropositionen 1990/91:100 bil. 2.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Särskilda avvecklingskostnader för näringsfrihetsombudsmannen och statens pris- och konkurrensverk* för budgetåret 1992/93 anvisa ett förslagsanslag på 1 000 kr.

J. Byggnadsforskning m.m.

Anslagen under littera J har t.o.m. budgetåret 1991/92 redovisats i bostadsdepartementets bilaga (elfte huvudtiteln) till budgetpropositionen. Avslutningsvis redovisas åtgärder vidtagna med anledning av riksdagens ställningstagande i frågan om hörselslingor i offentliga lokaler.

J 1. Byggnadsforskning

1990/91 Utgift	182 902 341	Reservation	2 489 233[1]
1991/92 Anslag	186 600 000		
1991/92 Anslag exkl. mervärdeskatt	182 388 073		
1992/93 Förslag	178 200 000		

[1]Exkl. mervärdeskatt

Från anslaget betalas bidrag till forsknings- och utvecklingsarbete (FoU) inom samhällsplanerings- samt byggnads- och anläggningsområdena. Medlen fördelas av statens råd för byggnadsforskning (BFR).

Genom riksdagens forskningspolitiska beslut våren 1990 ligger verksamhetens inriktning i huvudsak fast t.o.m. budgetåret 1992/93 (prop. 1989/90:90 bil. 20, BoU19, rskr. 339).

Rådets verksamhet finansieras under innevarande budgetår över följande anslag på statsbudgeten.

Under bostadsdepartementets huvudtitel:

B 12. Byggnadsforskning

B 13. Stöd till experimentbyggande.

Under industridepartementets huvudtitel:

H 4. Energiforskning

Statens råd för byggnadsforskning

Rådet begär att för budgetåret 1992/93 få meddela beslut om bidrag till forsknings- och utvecklingsarbete inom en ram om 192 milj.kr. Beloppet har beräknats inkl. mervärdeskatt.

Vidare begär rådet att få fatta beslut som innebär ekonomiska åtaganden för fem år efter budgetåret 1992/93. Besluten bör enligt rådet få fattas inom årsvisa ramar om 100, 60, 30, 30 resp. 30 milj.kr.

Rådet beräknar medelsbehovet till 195 milj.kr. för budgetåret 1992/93.

Föredragandens överväganden

Genom riksdagens beslut våren 1990 ligger byggnadsforskningens huvudsakliga inriktning fast under tiden fram t.o.m. budgetåret 1992/93. Riksdagens beslut innebär att de statliga medel som BFR får disponera under innevarande treårsperiod skall minskas med 12 milj.kr. genom att

medel i stället anvisas till det teknik-vetenskapliga forskningsrådet. Minskningen fördelas så att rådets beslutsutrymme under budgetåret 1992/93, efter sedvanlig uppräkning av beslutsramen, minskas med 6 milj.kr. De statliga medel som BFR får disponera måste också minska till förmån för Sveriges insatser i det europeiska forskningssamarbetet. Jag har vid beräkningen av beslutsramen för byggnadsforskning tagit hänsyn till att 5 milj.kr. förts över till anslaget F 7. Europeiskt forskningssamarbete. För investeringar i ADB- och kommunikationsutrustning har jag beräknat 68 000 kr. engångsvis. Engångsanvisningen kommer att ersättas med lån i riksgäldskontoret det budgetår rådet tillgodoser redovisningskraven enligt bokföringsförordningen i dess lydelse fr.o.m. den 1 juli 1991.

Mot bakgrund av vad jag nu har sagt beräknar jag beslutsramen till 181,9 milj.kr. för den allmänna byggnadsforskningen, exkl. stöd till experimentbyggande, under budgetåret 1992/93. Beslutsramen har beräknats exkl. mervärdeskatt.

Av ramen bör humanistisk-samhällsvetenskapliga forskningsrådet (HSFR) få disponera 4,1 milj.kr. HSFR skall vid fördelningen av dessa medel samråda med BFR.

För åtaganden som avser de fem budgetåren efter budgetåret 1992/93 anser jag att en ram om 95, 55, 25, 25 resp. 25 milj.kr är tillräcklig. I dessa belopp inkluderas inte kanslikostnaderna hos BFR.

Medelsbehovet för budgetåret 1992/93 beräknar jag till 178 200 000 kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

1. regeringen bemyndigas att medge att rådet får fatta beslut om stöd till byggnadsforskning, exkl. stöd till experimentbyggande, inom en ram om 181 900 000 kr. under budgetåret 1992/93,
2. regeringen bemyndigas att medge att rådet får fatta beslut om stöd till byggnadsforskning, exkl. stöd till experimentbyggande, under budgetåren 1993/94, 1994/95, 1995/96, 1996/97 och 1997/98 preliminärt inom en ram om 95 000 000 kr., 55 000 000 kr., 25 000 000 kr., 25 000 000 kr. resp. 25 000 000 kr.,
3. till *Byggnadsforskning* för budgetåret 1992/93 anvisa ett reservationsanslag på 178 200 000 kr.

J 2. Stöd till experimentbyggande

1990/91 Utgift	47 563 889	Reservation	10 803 584[1]
1991/92 Anslag	21 000 000		
1991/92 Anslag exkl. mervärdeskatt	19 871 250		
1992/93 Förslag	10 000 000		

[1]Exkl. mervärdeskatt

Från anslaget betalas bidrag enligt förordningen (1990:818) om stöd till experimentbyggande m.m.

Bidrag lämnas till sådana forskningsinriktade experiment som avser planering, byggande, teknisk förvaltning eller energianvändning och som ingår som ett led i forsknings- och utvecklingsverksamheten hos statens råd för byggnadsforskning (BFR).

Rådet beslutar om bidrag.

Stöd får i vissa fall beviljas med förbehåll, vilket innebär att mottagaren - om experimentet lyckas - förbinder sig att betala ersättning till staten i form av ett engångsbelopp eller löpande avgift. Villkoren för en sådan eventuell ersättning bestäms med särskild hänsyn till riskerna med experimentet och det beräknade ekonomiska utfallet.

Kostnader för uppföljning och utvärdering m.m. i samband med experimentbyggandet betalas från anslaget J 1. Byggnadsforskning.

Bestämmelser om de tidigare lånen till experimentbyggande finns i förordningen (1990:916) om vissa lån till forskningsinriktat experimentbyggande.

Statens råd för byggnadsforskning

Rådet begär att under budgetåret 1992/93 få bemyndigande att fatta beslut om bidrag till experimentbyggande inom en ram om 40 milj.kr. samt att ett reservationsanslag på 40 milj.kr. anvisas. Därutöver vill rådet ha bemyndigande att för budgetåren 1993/94 och 1994/95 fatta beslut inom en ram om 15 resp. 10 milj.kr.

Föredragandens överväganden

Experimentbyggande i full skala med stöd av bidrag är en för byggnadsforskningen specifik arbetsform. Stödet ger möjlighet till försök även med stora ekonomiska risker.

För beslut om stöd till experimentbyggande under budgetåret 1992/93 föreslår jag en ram om 10 milj.kr. Ramen har beräknats exkl. mervärdeskatt. För åtaganden under budgetåret 1993/94 och 1994/95 föreslår jag en ram om 5 resp. 5 milj.kr.

Anslagsbehovet för budgetåret 1992/93 beräknar jag till 10 000 000 kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

1. regeringen bemyndigas att medge att rådet får fatta beslut om stöd till experimentbyggande intill belopp om 10 000 000 kr. under budgetåret 1992/93 och att outnyttjad del av denna ram får utnyttjas även under budgetåret 1993/94,
2. regeringen bemyndigas att medge att rådet får fatta beslut om stöd till experimentbyggande under budgetåren 1993/94 och 1994/95 preliminärt intill ett belopp om 5 000 000 kr. resp 5 000 000 kr.,
3. till *Stöd till experimentbyggande* för budgetåret 1992/93 anvisa ett reservationsanslag på 10 000 000 kr.

J 3. Statens institut för byggnadsforskning

1990/91 Utgift	-
1991/92 Anslag	1 000
1992/93 Förslag	1 000

Under detta anslag redovisas samtliga in- och utbetalningar för verksamheten vid statens institut för byggnadsforskning (SIB). Anslaget tas upp med ett formellt belopp och skall normalt inte få belastas. För att täcka svängningar i likviditeten under verksamhetsåret disponerar institutet en rörlig kredit.

Verksamheten vid SIB finansieras under innevarande budgetår med basanslag under bostadsdepartementets huvudtitel samt med projektanslag och uppdragsmedel. Basanslaget skall användas för stöd till sådan forskning som bidrar till en långsiktig kunskapsuppbyggnad för sektorns behov samt för forskning inom områden som statsmakterna har angett som viktiga, men där särskilda uppdragsgivare saknas. Övrig verksamhet inom institutet finansieras med uppdragsmedel eller projektanslag.

Genom riksdagens forskningspolitiska beslut våren 1990 har institutets verksamhet i huvudsak lagts fast under treårsperioden 1990/91–1992/93.

Verksamhetens omfattning och utveckling framgår av följande sammanställning.

Ekonomisk plan (1000-tal kr.)	1991/92	Beräknad ändring 1992/93
Kostnader		
1. Förvaltning	11 046	+ 239
2. Information	4 174	- 404
3. Forskning	51 680	- 335
Summa	**66 900**	**- 500**
Intäkter		
1. Bidragsanslag över statsbudgeten	47 418	+ 6 207
2. Forskning och utveckling på uppdrag	19 482	- 6 707
Summa	**66 900**	**- 500**

Statens institut för byggnadsforskning

Institutet har inrättat åtta professurer. Institutet hemställer om 2,5 milj.kr. för finansieringen av fem professurer. Vidare hemställer institutet om 1,4 milj.kr. för doktorandtjänster, som utgör ett viktigt komplement till professurerna.

Institutet verkar inom ett internationellt sett livaktigt område. Institutet hemställer därför om 400 000 kr. för finansiering av gästforskare.

Institutet har numera inga möjligheter att inom ramen för basanslaget bedriva större empiriska undersökningar. Ett programarbete för en ny bostadsanvändningsstudie har genomförts med stöd av särskild finansiering från bostadsdepartementet. För att säkerställa genomförandet av studien hemställer institutet om 2 milj.kr. som en delfinansiering.

Föredragandens överväganden

SIB får inom ramen för förvaltningsanslaget tillsätta de åtta professurer som nu har inrättats. Jag finner emellertid inte skäl att föreslå ytterligare resurser för detta ändamål. Institutet bör pröva möjligheten att helt eller delvis finansiera tjänsterna med externa medel. Jag är inte heller beredd att tillföra extra medel för finansiering av doktorander och gästforskare.

För kostnader för det fortsatta arbetet med projektet Elhushållning i bebyggelsen (ELIB), som tidigare har finansierats över elfte huvudtiteln,

har jag beräknat 3,2 milj.kr. engångsvis. För investeringar i ADB- och kommunikationsutrustning har jag beräknat 795 000 kr. engångsvis. Engångsanvisningen för ADB-utrustning kommer att ersättas med lån i riksgäldskontoret det budgetår institutet tillgodoser redovisningskraven enligt bokföringsförordningen i dess lydelse fr.o.m. den 1 juli 1991.

Medel har tidigare anvisats för det pågående programarbetet för en ny bostadsanvändningsstudie. Vad gäller finansieringen av det fortsatta arbetet bör SIB söka få till stånd en samfinansiering i första hand med sektorns intressenter.

Jag beräknar statens bidrag till institutet för budgetåret 1992/93 till 53 625 000 kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Statens institut för byggnadsforskning* för budgetåret 1992/93 anvisa ett reservationsanslag på 1 000 kr.

J 4. Bidrag till statens institut för byggnadsforskning

1990/91 Utgift	47 795 000	Reservation	0
1991/92 Anslag	49 062 000		
1991/92 Anslag exkl. mervärdeskatt	47 417 565		
1992/93 Förslag	53 625 000		

Jag har ovan under anslaget J 3. Statens institut för byggnadsforskning beräknat statens bidrag till institutet till 53 625 000 kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Bidrag till statens institut för byggnadsforskning* för budgetåret 1992/93 anvisa ett reservationsanslag på 53 625 000 kr.

J 5. Statens institut för byggnadsforskning: Utrustning

1990/91 Utgift	1 000 000	Reservation	0
1991/92 Anslag	1 000 000		
1991/92 Anslag exkl. mervärdeskatt	810 000		
1992/93 Förslag	810 000		

Under detta anslag redovisas medel för utrustning till statens institut för byggnadsforskning.

Detta anslag avser särskilda lånemedel som ställs till institutets förfogande för anskaffning av utrustning. De medel som tas i anspråk skall vara ränte- och amorteringsfria under en treårsperiod. Därefter skall lånet amorteras och förräntas.

Jag beräknar att 810 000 kr. behöver anvisas för ändamålet.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Statens institut för byggnadsforskning: Utrustning* för budgetåret 1992/93 anvisa ett reservationsanslag på 810 000 kr.

J 6. Bidrag till fonden för fukt- och mögelskador

1990/91 Utgift	93 000 000
1991/92 Anslag	85 000 000
1992/93 Förslag	100 000 000

Från anslaget betalas ut bidrag till fonden för fukt- och mögelskador. Fonden förvaltas av kammarkollegiet som, efter beslut av fondens styrelse, ombesörjer utbetalning av medel från fonden.

Fondens medel disponeras för sådana bidrag till enskilda som följer av förordningen (1985:1119, ändrad senast 1991:30) om den statliga fonden för avhjälpande av fukt- och mögelskador i småhus, m.m. samt för bidrag för vissa forskningsändamål. Ur fonden får också bestridas kostnader för kansli- och utredningskostnader.

Beslut om bidrag får under budgetåren 1985/86–1991/92 meddelas inom en ram av 330 milj.kr.

Med stöd av lagen (1985:1040) om rätt för en skadenämnd att besluta i vissa frågor om avhjälpande av fukt- och mögelskador, har regeringen överlämnat till en särskild partssammansatt nämnd – småhusskadenämnden – att i vissa fall besluta om avhjälpande av fukt- och mögelskador i småhus.

Fondstyrelsen har enligt förordningen om fonden att följa småhusskadenämndens beslut.

Med stöd av riksdagens beslut den 13 juni 1991 kommer nämnden att avvecklas (prop. 1990/91:150 bil. II:10, FiU37, rskr. 390). Beslutet innebär bl.a. att de skadefall som kommit in till nämnden från och med den 1 juli 1991 behandlas av fondstyrelsen inom ramen för det statliga stödet till fukt- och mögelskadade småhus. Nämnden finns kvar fram till dess att de ärenden som finns hos nämnden slutligt avgjorts.

Hos nämnden finns ett kansli som också bereder och föredrar ärenden hos den statliga fonden.

Fonden för fukt- och mögelskador

Den 15 augusti 1991 hade sammanlagt 3 513 ansökningar kommit in. Av dessa har småhusskadenämnden överlämnat 2 372 till den statliga fonden för prövning. Hos fonden hade vid nyssnämnda tidpunkt 2 100 ärenden slutligt avgjorts och 200 ärenden delvis avgjorts.

För närvarande finns fyra ärenden hos småhusskadenämnden som ännu inte har avgjorts slutligt.

Av de 2 300 ärenden som slutligt eller delvis avgjorts hos fonden har 1 386 ansökningar bifallits. Besluten om bifall innebär att cirka 168 milj.kr. ställts direkt till sökandenas förfogande. Beslut om rätt till stöd - dvs. delvis avgjorda ärenden - beräknas medföra ytterligare kostnader för fonden om cirka 30 milj.kr. Fram till den 15 augusti 1991 hade fondstyrelsen således beslutat om stöd intill ett belopp om sammanlagt ca 198 milj.kr.

Ärendetillströmningen kulminerade år 1989 med över 900 nya ärenden. Antalet nytillkommande ärenden beräknas för år 1991 till ca 600, vilket är samma antal som år 1990.

Fondstyrelsen bedömer att ramen för beslut om stöd behöver vidgas med 125 milj.kr. fram till och med budgetåret 1993/94, dvs. från 330 milj.kr. till 455 milj.kr.

Behovet av medel för utbetalningar under budgetåret 1992/93 beräknar fondstyrelsen, med hänsyn till förskjutningen mellan beslut och utbetalningar, till 100 milj.kr.

Föredragandens överväganden

Stödet för avhjälpande av fukt- och mögelskador i småhus har nu funnits i sex år. Ett betydande antal egnahemsägare har därigenom fått hjälp att reparera skador i sina hus. Därigenom har många sociala och ekonomiska problem för enskilda kunnat begränsas.

Enligt min bedömning bör nu de allvarligaste fukt- och mögelskadorna i småhusbeståndet ha undanröjts. Av det skälet finns det anledning att ompröva stödet. Jag förordar således att stödet för avhjälpande av fukt- och mögelskador i småhus nu slopas. I avvaktan på riksdagens beslut föreslår jag att bidrag får beviljas endast om ansökan kommit in till fonden före den 10 januari 1992. Ansökningar som kommit in före nämnda dag får självfallet behandlas i enlighet med nu gällande bestämmelser. Mot bakgrund av att drygt 600 ärenden finns hos fonden i dag, bedömer jag att fondstyrelsen behöver fortsätta sin verksamhet åtminstone fram till årsskiftet. Jag avser att i annat sammanhang återkomma till frågan om tidpunkten för när fondens verksamhet skall upphöra.

Riksdagen har tidigare medgett att sammanlagt 330 milj.kr. tas i anspråk för bidrag till fonden. För att fonden skall kunna fullgöra sina åtaganden i enlighet med vad jag just har sagt, behöver det tillgängliga utrymmet för bidrag vidgas med 25 milj.kr. till 355 milj.kr.

Anslaget för budgetåret 1992/93 bör föras upp med ett belopp om 100 000 000 kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

1. godkänna att den statliga fonden för avhjälpande av fukt- och mögelskador i småhus avvecklas,
2. medge att ramen för bidrag till fonden för fukt- och mögelskador vidgas till 355 000 000 kr,
3. till *Bidrag till fonden för fukt- och mögelskador* för budgetåret 1992/93 anvisa ett förslagsanslag på 100 000 000 kr.

J 7. Bidrag till åtgärder mot radon i bostäder[1]

1992/93 Nytt anslag (förslag) 20 000 00

[1]Medel för åtgärder mot radon anvisas under innevarande budgetår på anslaget B 8. Viss bostadsförbättringsverksamhet m.m. under elfte huvudtiteln.

Bidrag till åtgärder mot radon beviljas enligt förordningen (1988:372) om bidrag till åtgärder mot radon i egnahem. Bidrag lämnas om radondotterhalten i huset överstiger det gränsvärde som socialstyrelsen anger som godtagbart ur hälsoskyddssynpunkt. Bidrag lämnas med 50 % av skälig kostnad för de åtgärder kommun finner nödvändiga. Bidraget är maximerat till 15 000 kr.

Boverket

Under budgetåret 1989/90 beviljades 369 bidrag till ett belopp av 4,4 milj.kr. Under budgetåret 1990/91 var antalet bidrag 946 och det utbetalade beloppet uppgick till 11,2 milj.kr.

Den 1 juni 1990 sänktes gränsvärdet från 400 Bq/m^3 till 200 Bq/m^3. Antalet bostäder med radondotterhalter över 400 Bq/m^3 är ca 40 000 medan antalet bostäder med radondotterhalter över 200 Bq/m^3 är ca 130 000. Verket förutser därför en markant ökning av bidragsansökningar efterhand. Med hänsyn härtill beräknar verket behovet av medel för utbetalning till 15 milj.kr. under budgetåret 1991/92 och till 20 milj.kr. under budgetåret 1992/93.

Föredragandens överväganden

Jag beräknar i likhet med boverket behovet av medel för radonbidrag under budgetåret 1992/93 till 20 milj.kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Bidrag till åtgärder mot radon i bostäder* för budgetåret 1992/93 anvisa ett förslagsanslag på 20 000 000 kr.

Hörselslingor i offentliga lokaler

I skrivelse den 7 november 1990 (rskr. 1990/91:11) anmälde riksdagens talman till regeringen att riksdagen samma dag bifallit vad bostadsutskottet hemställt i betänkandet 1990/91:BoU2 om egenskapskrav beträffande byggnader. Riksdagens beslut innebar bl.a. att riksdagen givit regeringen till känna vad utskottet anfört beträffande hörselslingor i offentliga lokaler. Enligt utskottets mening borde regeringen närmare överväga på vilket sätt man bör utforma gällande regler så att kravet på att offentliga lokaler förses med hörselslingor verkligen efterlevs.

Regeringen uppdrog den 21 februari 1991 åt boverket att i enlighet med vad bostadsutskottet anfört lämna de förslag eller genomföra de åtgärder som riksdagens tillkännagivande kunde föranleda.

Boverket redovisade sitt uppdrag den 24 maj 1991. I likhet med bostadsutskottet konstaterade boverket att det krav som finns på hörselslingor i offentliga lokaler kan behöva förtydligas. Boverket föreslår därför att frågan behandlas i arbetet med den översyn av nybyggnadsreglerna (BFS 1988:18) som är planerad våren 1992. I avvaktan härpå föreslår verket att det skall gå ut med en bred information till alla berörda om innebörden av gällande regler.

Enligt vad jag erfarit har boverket beaktat frågan i det förslag till ombyggnadsregler som är under arbete. Den av verket föreslagna informationsverksamheten har också inletts. Jag anser att de vidtagna och planerade åtgärderna för närvarande är tillräckliga för att uppnå en förbättrad efterlevnad av kravet på hörselslingor i offentliga lokaler.

Förslag till *Bilaga 13:1*

Lag om upphävande av lagen (1984:477) om beslutanderätt för Sveriges turistråd.

Härigenom föreskrivs att lagen (1984:477) om beslutanderätt för Sveriges turistråd skall upphöra att gälla vid utgången av juni 1992. Vad som i 2 § den upphävda lagen sägs om tystnadsplikt skall dock fortfarande gälla.

Bilaga 13.2

Sammanfattning av betänkandet (SOU 1991:59) Konkurrens för ökad välfärd i den del det avser konkurrensvårdens organisation (kap. 7, 17 och 18)

Konkurrensrätten rör frågor av en ofta speciell karaktär. Det är därför befogat att behålla marknadsdomstolen som specialdomstol på området. Domstolens kompetens utnyttjas bäst om den får pröva även frågor om konkurrensskadeavgift, skadestånd och utdömande av vite. Principiella skäl som är särskilt framträdande i fråga om sanktionsavgift och skadestånd talar för att dess beslut, med tillämpning av de vanliga reglerna om prövningstillstånd, skall kunna överklagas till högsta domstolen.

Kommittén föreslår att marknadsdomstolen i mål enligt konkurrenslagen bör ha en sammansättning utan intresseledamöter. Motivet för detta är att domstolen även skall döma ut sanktionsavgifter och vite och pröva frågor om skadestånd. Med hänsyn till det europeiska integrationsarbetet är det också en fördel om marknadsdomstolen internationellt erkänns som en av partsintressen oavhängig domstol.

Kommittén anser att det är viktigt att kvalificerad ekonomisk expertis finns företrädd i marknadsdomstolen och att det sker en breddning av de ekonomiska experternas erfarenhetsbakgrund.

För att effektivisera den konkurrensfrämjande verksamheten föreslås organisatoriska förändringar som bl.a. innebär att NO och SPK sammanförs till en ny myndighet med benämningen konkurrensverket. Syftet med sammanslagningen är dels att bättre integrera NOs och SPKs verksamhet och bättre utnyttja tillgängliga resurser, dels att höja den professionella kompetensen och myndigheternas förmåga att lösa sina uppgifter.

I konkurrensverkets uppgifter skall ingå

- utredningsverksamhet och information om rådande marknadsförhållanden i syfte att underlätta för olika aktörer på marknaden att agera så att en effektiv konkurrens uppnås,
- åtgärder för att undanröja konkurrensbegränsningar genom tillämpning av konkurrenslagen i enskilda fall,
- avreglering och åtgärder för att främja konkurrens inom offentlig sektor.

Kommittén föreslår att konkurrensverket skall organiseras i följande produktionsenheter:

- Branschenheter för tillämpning av konkurrenslagen
- Utredningsenheter för branschutredningar, avregleringsutredningar och analyser av effekterna av konkurrensbegränsningar
- Informationsenhet.

Verket bör ledas av en styrelse utan partsföreträdare och en generaldirektör som utses av regeringen. Benämningen NO utgår.

Vid verket bör finnas vissa stabsfunktioner, bl.a. för juridiska konsultationer och internationella kontakter. Till verket bör även vara knutet ett konkurrensråd och ett forskningsråd.

Totalt bör det vid verket finns ca 125 tjänster, dvs. omkring 50 färre tjänster än vad NO och SPK i dag har. Konkurrensverkets resursbehov beräknas uppgå till ca 60 milj.kr. Kommitténs förslag till organisatoriska förändringar beräknas sammantaget kunna leda till en besparing för statsverket på drygt 10 %.

Konkurrensverket bör i huvudsak vara anslagsfinansierat. Av utredningsverksamheten bör dock ungefär 1/3 vara uppdragsfinansierad med regeringskansliet och det statliga kommittéväsendet som beställare.

Förteckning över remissinstanserna som har yttrat sig över betänkandet (SOU 1991:59) Konkurrens för ökad välfärd i den delen det avser konkurrensvårdens organisation (kapitel 7, 17 och 18 i betänkandet)

Kammarrätten i Göteborg, Stockholms tingsrätt, Kommerskollegium (med Sydsvenska Handelskammaren) (KK), Postverket, Televerket, Riksgäldskontoret, Finansinspektionen (FI), Konjunkturinstitutet (KI), Jordbruksverket, Statens livsmedelsverk (SLV), Byggnadsstyrelsen, Närings- och teknikutvecklingsverket (NUTEK), Marknadsdomstolen (MD), Näringsfrihetsombudsmannen (NO), Statens pris- och konkurrensverk (SPK), Konsumentverket (KOV), Statistiska centralbyrån (SCB), Riksrevisionsverket (RRV), Statskontoret, Länsstyrelserna i Östergötlands, Blekinge, Jönköpings, Hallands, Älvsborgs, Jämtlands, Västerbottens samt Göteborgs och Bohus län, Sveriges Priskontorschefers Förening, Konsumentberedningen, Kemikalieinspektionen, Malmö kommun, Linköpings kommun, Östersunds kommun, Landstingsförbundet, Landstingen i Södermanlands och Västernorrlands län, Sveriges Industriförbund, Grossistförbundet Svensk Handel, Sveriges Köpmannaförbund, Sveriges Livsmedelshandlareförbund (SSLF), Motorbranschens Riksförbund (MRF), Kooperativa Förbundet (KF), Kooperativa Institutet (Koopi), Dagligvaruleverantörers Förbund (DLF), Företagarnas Riksorganisation, Svenska Handelskammareförbundet, Lantbrukarnas Riksförbund (LRF), Svenska Försäkringsbolags Riksförbund (SFR), Svenska Bankföreningen, Svenska Sparbanksföreningen, Svenska Arbetsgivareföreningen (SAF), ICA-förbundet AB, Nationalekonomiska institutionen vid Stockholms universitet, professor Lars Persson vid Stockholms universitet, Nationalekonomiska institutionen vid Uppsala universitet, Juridiska fakulteten vid Uppsala universitet, Konsumentvägledarnas Förening, Landsorganisationen i Sverige (LO) och Tjänstemännens centralorganisation (TCO).

Sid

3 **Översikt**
7 **Inledning**
7 Den ekonomiska utvecklingen
11 Näringspolitiken

26 **A Näringsdepartementet m.m.**

26	1. Näringsdepartementet	49 704 000
27	2. Industriråd/industriattaché	1 198 000
27	3. Utredningar m.m.	18 990 000
28	4. Bidrag till FN:s organ för industriell utveckling	6 890 000
		76 782 000

29 **B Industri m.m.**

29	1. Sprängämnesinspektionen	1 000
31	2. Åtgärder för att främja industridesign	5 356 000
32	3. Stöd till turism	50 000 000
37	4. Särskilda avvecklingskostnader för Sveriges turistråd	1 000
37	5. Småföretagsutveckling	163 594 000
40	6. Täckande av förluster vid viss garantigivning, m.m.	5 000 000
		223 952 000

41 **C Exportkrediter m.m.**

41	1. Kostnader för statsstödd exportkreditgivning genom AB Svensk Exportkredit	1 000
43	2. Kostnader för statsstödd exportkreditgivning avseende export av fartyg m.m.	1 000
43	3. Ersättning för extra kostnader för förmånlig kreditgivning till u-länder	70 000 000
44	4. Åtgärder för att främja utländska investeringar i Sverige	4 500 000
		74 502 000

45	**D Mineralförsörjning m.m.**		
	Sveriges Geologiska undersökning:		
45	1. Geologisk undersöknings-verksamhet m.m.	118 085 000	
49	2. Geovetenskaplig forskning	5 000 000	123 085 000
	Statens gruvegendom:		
50	3. Prospektering m.m.	10 000 000	
52	4. Egendomsförvaltning m.m.	7 671 000	17 671 000
			140 756 000
54	**E Statsägda företag m.m.**		
54	1. Kostnader för omstrukturering av vissa statligt ägda företag, m.m.		1 000
55	2. Räntestöd m.m. till varvsindustrin		130 000 000
55	3. Infriande av pensionsgaranti för FFV AB		80 000 000
			210 001 000
57	**F Teknisk utveckling m.m.**		
57	1. Teknisk forskning och utveckling		750 908 000
61	2. Materialteknisk forskning		36 150 000
63	3. Bidrag till Stiftelsen Sveriges teknisk-vetenskapliga attaché-verksamhet		35 630 000
64	4. Teknikvetenskapliga forskningsrådet		184 966 000
66	5. Europeiskt rymdsamarbete m.m.		447 439 000
67	6. Nationell rymdverksamhet		58 287 000
69	7. Europeiskt forsknings- och utvecklingssamarbete		211 000 000
72	8. Statens provningsanstalt: Uppdragsverksamhet		1 000
74	9. Bidrag till statens provningsanstalt		51 722 000
	Styrelsen för teknisk ackreditering:		
78	10. Myndighetsverksamhet	11 870 000	
82	11. Uppdragsverksamhet	1 000	
82	12. Bidrag till riks-mätplatsverksamhet	8 788 000	20 659 000
84	13. Bidrag till vissa interna-tionella organisationer		4 127 000
85	14. Bidrag till Ingenjörsveten-skapsakademien		7 020 000

86	15. Bidrag till Standardiserings-kommissionen		43 356 000
	Patent- och registreringsverket:		
89	16. Immaterialrätt m.m.	1 000	
95	17. Bolagsärenden	1 000	2 000
99	18. Patentbesvärsrätten		10 213 000
102	19. Forskning för ett avfallssnålt samhälle: Miljöanpassad produktutveckling		24 607 000
103	20. Avgifter till vissa internationella FoU-organisationer		544 000
			1 886 631 000
105	**G Övrig näringspolitik**		
	Närings- och teknikutvecklingsverket:		
105	1. Förvaltningskostnader	181 625 000	
107	2. Utredningar och information	25 570 000	207 195 000
107	3. Särskilda avvecklingskostnader för statens industriverk, styrelsen för teknisk utveckling och statens energiverk		1 000
			207 196 000
109	**H Energi**		
119	1. Elsäkerhet m.m		1 000
121	2. Statens elektriska inspektion		14 421 000
122	3. Täckande av förluster i anledning av statliga garantier inom energiområdet		1 000
124	4. Energiforskning		280 764 000
126	5. Drift av beredskapslager		*398 316 000
127	6. Beredskapslagring och industriella åtgärder		*7 636 000
127	7. Särskilda kostnader för lagring av olja, motorbensin m.m.		*1 000
128	8. Åtgärder inom delfunktionen Elkraft		*32 360 000
128	9. Täckande av eventuella förluster i anledning av statens vattenfallsverks borgensförbindelser, m.m.		1 000
129	10. Vissa åtgärder för effektivare användning av energi		150 000 000
130	11. Insatser för ny energiteknik		170 000 000
			1 053 501 000

* Beräknat belopp

132	**I Marknads- och konkurrensfrågor**	
141	1. Marknadsdomstolen	5 270 000
143	2. Konkurrensmyndighet	61 000 000
144	3. Särskilda utvecklings- och omställningskostnader	1 500 000
144	4. Särskilda avvecklingskostnader för näringsfrihetsombudsmannen och statens pris- och konkurrensverk	1 000
		67 771 000
145	**J Byggnadsforskning m.m.**	
145	1. Byggnadsforskning	178 200 000
147	2. Stöd till experimentbyggande	10 000 000
148	3. Statens institut för byggnadsforskning	1 000
150	4. Bidrag till statens institut för byggnadsforskning	53 625 000
150	5. Statens institut för byggnadsforskning: Utrustning	810 000
151	6. Bidrag till fonden för fukt- och mögelskador	100 000 000
153	7. Bidrag till åtgärder mot radon i bostäder	20 000 000
		362 636 000
	Summa kr.	**4 303 728 000**

gotab 40440, Stockholm 1992

Regeringens proposition 1991/92: 100 Bilaga 14

Civildepartementet (Trettonde huvudtiteln)

Civildepartementet
(trettonde huvudtiteln)

Prop.
1991/92:100
Bil. 14

Översikt

Civildepartementets verksamhet omfattar länsstyrelserna, kommunerna och landstingen, svenska kyrkan och andra trossamfund, folkrörelserna och kooperationen, konsumentpolitik och ungdomsfrågor samt frågor om allmänna samlingslokaler som den 1 december 1991 överfördes från det tidigare bostadsdepartementet.

Till civildepartementets verksamhetsområde hör även de kungliga hov- och slottsstaterna (se bil. 2 till budgetpropositionen).

Frågor om den offentliga sektorn i allmänhet och vissa frågor rörande statsförvaltningen överfördes den 1 december 1991 till finansdepartementet. Samtidigt överfördes frågor om polisväsendet till justitiedepartementet, frågor om bl.a. näringsfrihet och pris- och konkurrensförhållanden till näringsdepartementet samt frågor om jämställdhet mellan kvinnor och män till kulturdepartementet.

Samverkan mellan stat och kommun

Frågor om förnyelse och utveckling inom den offentliga sektorn ägnas stor uppmärksamhet. En väsentlig del i förändringsarbetet syftar till ett förbättrat samspel mellan statlig och kommunal verksamhet. En särskild beredning har därför inrättats för samverkan mellan staten, kommunerna och landstingen (stat-kommunberedningen).

Regeringen avser att på olika sätt främja och stödja det omfattande förnyelsearbete som pågår inom den offentliga verksamheten på regional och lokal nivå.

Regional samhällsförvaltning

Länsstyrelserna svarar för viktiga statliga uppgifter på den regionala nivån. Inom ramen för den nya länsstyrelseorganisationen vidtas olika åtgärder för att skapa en mer ändamålsenlig och effektiv förvaltning. Ett system med treåriga budgetramar förbereds. En utvecklingsgrupp inom civildepartementet arbetar med frågor om ledning och uppföljning av länsstyrelsernas verksamhet.

En särskild utredare gör en analys av den offentliga verksamhetens regionala uppbyggnad och indelning. Länsindelningen i västra Sverige utreds

särskilt. Uppdragen skall redovisas till regeringen vid halvårsskiftet 1992. Regeringen avser att därefter tillsätta en parlamentarisk beredning för dessa frågor.

Budgetförslaget innebär att sammanlagt 1 680,3 milj. kr. anslås till länsstyrelsernas verksamhet. Länsstyrelsernas organisationsnämnd (LON) läggs ned den 30 juni 1992.

Kommunal självstyrelse och demokrati

En ny kommunallag (1991: 900) träder i kraft den 1 januari 1992. För att följa upp den nya kommunallagstiftningen tillkallas en parlamentarisk kommitté. Olika åtgärder för att stärka den lokala demokratin kommer att prövas. Delning av kommuner är ett sätt att nå detta syfte.

Arbetet med avreglering av kommunal verksamhet fortsätter och initiativ till försöksverksamhet inom olika områden behandlas positivt. Formerna för samverkan mellan stat och kommun i fråga om uppföljning och utvärdering av kommunal verksamhet övervägs. Tillämpningen av begränsningsförordningen (1987: 1347) följs upp.

Utvecklingen mot nya verksamhetsformer för att rationalisera och effektivisera driften av kommunala verksamheter kommer att stödjas och underlättas. Konkurrenskommitténs förslag om konkurrens i kommunal verksamhet bereds med inriktning på att en proposition skall föreläggas riksdagen under år 1992. Avgiftsutredningens förslag om effektivare kommunala avgifter bereds vidare i civildepartementet.

Kyrkopolitiska frågor

Regeringen kommer inom kort att för riksdagen lägga fram ett förslag till ny kyrkolag. Reformarbetet på det kyrkliga området fortsätter. För detta ändamål tillkallas en särskild beredning med parlamentariskt inslag och med företrädare för svenska kyrkan. En översyn skall göras av systemet för ekonomisk utjämning mellan kyrkokommunerna.

Folkrörelse- och föreningsfrågor

Folkrörelser och andra föreningar är betydelsefulla i det svenska samhället. Statens samlade stöd till föreningar beräknas i dag uppgå till över 7 miljarder kr. per år. Föreningslivets möjligheter att själva finansiera sin verksamhet måste förbättras. I detta syfte pågår bl. a. en översyn av lotterilagstiftningen. Föreningslivets finansieringsfrågor följs upp. I samband med detta övervägs om en samlad översyn av föreningslivets ekonomiska villkor bör göras.

Kooperativa frågor

Ett omfattande arbete med kooperativ företagsutveckling pågår. Det fortsatta arbetet kommer att inriktas på att utveckla denna företagsform inom

den offentliga sektorns områden. Statligt stöd ges till lokal rådgivningsverksamhet. Erfarenheter av den kooperativa utvecklingen inom EG tas till vara.

Konsumentpolitik

Närmandet till EG kommer att påverka inriktningen av konsumentfrågorna. En översyn på det konsumentpolitiska området är påkallad. Översynen bör omfatta inriktningen och omfattningen av konsumentpolitiken, det statliga åtagandet när det gäller konsumentfrågor samt den organisatoriska strukturen på området. Utvecklingen av den lokala konsumentverksamheten kommer att följas upp. Satsningen på det nordiska samarbetet om miljömärkning fortsätter.

Ungdomsfrågor

Regeringens politik på barn- och ungdomsområdet syftar till att alla barn och ungdomar skall få växa upp under trygga förhållanden och med god omsorg. Samhällets insatser skall ses som ett komplement till hemmens fostran. Åtgärder vidtas för att åstadkomma en bättre samordning av de statliga insatserna på området och ett närmare samarbete med kommunerna.

Ett aktivt kultur- och fritidsliv är viktigt för ungdomars möjligheter till personlig utveckling. Ungdomarnas egna initiativ är en värdefull resurs som måste tas till vara. Kraftfulla åtgärder vidtas för att motverka främlingsfientlighet och våldstendenser bland ungdomar.

Ungdomars möjligheter att delta i det internationella ungdomsutbytet förbättras. Ett EES-avtal öppnar möjligheter för svenska ungdomar att fr. o. m. den 1 januari 1993 delta i EG:s utbytesprogram Youth for Europe.

Forskningsfrågor

Ett forskningsprogram om förändringsprocessen i den offentliga sektorn inleds. En arbetsgrupp inom civildepartementet följer upp forskningsprojekt och överväger former för bättre kontakter mellan forskare och praktiker. En rapport från arbetsgruppen beräknas föreligga under budgetåret 1992/93.

Internationella frågor

Insatser görs för information och utbildning om EG-frågor. Lagstiftningen inom civildepartementets område anpassas till EG-rätten.

En inom Europarådet utarbetad konvention om invandrarnas inflytande på den kommunala verksamheten bereds inom civildepartementet. I syfte att vidga den kommunala kompetensen kommer lagstiftningen om kommunal tjänsteexport samt internationell katastrofhjälp och annat humanitärt bistånd att ses över.

En särskild arbetsgrupp överväger frågor om lokala och regionala sam-

hällsorgans samarbete över riksgränserna. En rapport från arbetsgruppen beräknas förcligga under budgetåret 1992/93.

Sammanfattning

Förändringarna inom civildepartementets område i förhållande till budgetåret 1991/92 framgår av följande sammanställning (beloppen i milj.kr. exkl. mervärdesskatt). Denna har gjorts med utgångspunkt i den fr. o. m. den 1 december 1991 gällande departementsorganisationen.

		Anvisat 1991/92	Förslag 1992/93	Förändring
A.	Civildepartementet m.m.	58,6	55,2	– 3,4
B.	Länsstyrelserna m. m.	1 633,7	1 700,0	+ 66,3
C.	Stöd till trossamfund m. m.	70,0	72,0	+ 2,0
D.	Konsumentfrågor	92,4	92,8	+ 0,4
E.	Ungdomsfrågor	107,8	114,8	+ 7,0
F.	Folkrörelsefrågor, kooperativa frågor, m. m.	185,3	150,4	– 34,9
Totalt för civildepartementet		**2 147,8**	**2 185,2**	**+ 37,4**

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 19 december 1991

Föredragande: statsrådet Davidson.

Anmälan till budgetpropositionen 1992

Inledning

1 Allmänt

Den offentliga sektorn genomgår i dag betydande förändringar. Inom statliga myndigheter, kommuner och landsting pågår ett omfattande förnyelsearbete för att göra verksamheten mer ändamålsenlig och effektiv samt för att förbättra servicen till medborgarna och stärka den lokala demokratin. Det är därvid nödvändigt att på bästa sätt ta till vara de gemensamma resurserna. Genom ökad effektivitet skapas förtroende för den offentliga sektorns förmåga att tillgodose medborgarnas behov av service med hög kvalitet.

Verksamheten inom den offentliga sektorn måste omprövas. Utvecklingsarbetet i stat och kommun skall i ökad utsträckning inriktas på att låta andra aktörer i samhället ta ett större ansvar. Det kan exempelvis gälla att bättre ta till vara den mängd av ideella och frivilliga insatser som görs inom folkrörelser, trossamfund och föreningar av olika slag. En sådan utveckling skapar förutsättningar för ett ökat individuellt ansvarstagande.

I många fall är alternativa driftsformer med andra huvudmän – t. ex. privata eller kooperativa – en lämplig väg för att skapa ökad valfrihet och stimulera personliga initiativ på traditionellt offentliga områden. En ökad konkurrens och valfrihet minskar samhällets kostnader för den offentliga servicen samtidigt som mångfalden ökar.

En viktig del i förändringsarbetet tar sikte på en ökad samverkan mellan olika samhällsorgan. För att styrningen av den offentliga sektorn skall bli ändamålsenlig krävs bl.a. ett väl fungerande samspel mellan staten, kommunerna och landstingen. En särskild beredning (C 1990:B) har därför inrättats för samverkan mellan stat och kommun (stat-kommunberedningen). En väsentlig uppgift för denna är att samordna kontakterna mellan regeringen och företrädarna för kommunerna och landstingen. Beredningen skall särskilt uppmärksamma behovet av samordning och prioritering mellan olika samhällsområden samt stimulera till förnyelse och utveckling av den offentliga sektorn.

2 Regional samhällsförvaltning

Den regionala samhällsförvaltningen i Sverige består av både statliga och kommunala organ. Länsstyrelsen och länsnämnder är statens företrädare i länen medan landstinget utses i allmänna val. En nära samverkan om länets utveckling behövs mellan de statliga länsorganen, kommunerna och landstinget.

Länsstyrelserna

Den 1 juli 1991 genomfördes en reform som innebär en mer samordnad regional statlig förvaltning. Länsstyrelserna har således numera ansvar också för den verksamhet som tidigare bedrevs av lantbruks-, fiske- och länsvägnämnderna. Även i fråga om utbildning, kommunikationer, trafiksäkerhet och delar av länsbostadsnämndernas tidigare verksamhet har länsstyrelserna fått ökade uppgifter.

Länsstyrelsen skall utifrån ett samlat regionalt perspektiv följa upp den nationella politiken inom ett stort antal verksamhetsområden inom länet. Härvid skall länsstyrelsen svara för uppföljning och utvärdering av hur de nationella målen nås, samtidigt som länsstyrelsen utifrån dessa utvecklar regionala mål, t. ex. på miljöområdet.

En annan betydelsefull uppgift för länsstyrelsen är att främja länets utveckling och på regional nivå ta ansvar för samordning av statens regionala utvecklingsinsatser. Länsstyrelsen skall också verka för att statlig och kommunal verksamhet i länet samordnas och anpassas efter de övergripande miljö- och regionalpolitiska målen.

Länsförvaltningsreformen spelar också en stor roll i strävandena att utveckla formerna för en mer mål- och resultatorienterad styrning av den offentliga verksamheten. Åtgärder som möjliggör ytterligare decentralisering av uppgifter från central till regional nivå och från regional till lokal nivå skall prövas. Möjligheterna att till länsstyrelserna sammanföra ytterligare regionala statliga myndighetsuppgifter bör övervägas.

Den genomförda omorganisationen av länsstyrelserna är ett första steg i syfte att skapa en effektivare statlig regional förvaltning. Systemet med treåriga budgetramar är ett annat exempel på en åtgärd för att öka effektiviteten. Den första fördjupade prövningen av länsstyrelsernas verksamhet skall göras hösten 1992 och den skall omfatta budgetåren 1993/94 och 1994/95. Verksamheten skall belysas i fråga om uppföljning av de gemensamma nationella målen, främjande av länets utveckling och effektivisering av den egna verksamheten.

Den fördjupade prövningen skall främst omfatta tre tvärsektoriella ansvarsområden. Dessa är näringsliv och infrastruktur, en god livsmiljö samt civil beredskap och räddningstjänst.

Övergången till en mera mål- och resultatorienterad styrning av länsstyrelsernas verksamhet ökar kravet på samverkan inom regeringskansliet. Arbetet med att ange tydliga och mätbara mål för länsstyrelserna skall prioriteras. En utvecklingsgrupp (C 1991:C) inom civildepartementet har därför

tillsatts för att arbeta med frågor om ledning och uppföljning av länsstyrelsernas verksamhet.

En särskild fråga som bör uppmärksammas gäller möjligheten att utnyttja länsstyrelsernas kompetens för bistånd till Östersjöländerna inom t. ex. sådana områden som administration och miljövård (se bil. 5 till budgetpropositionen).

Översyn av den regionala nivåns uppbyggnad och indelning

På några statliga förvaltningsområden diskuteras om den nuvarande länsindelningen är en lämplig grund för myndigheternas regionala indelning. Inom vissa delar av den statliga verksamheten finns ett intresse av att skapa regionala enheter som omfattar större administrativa områden än ett län. Den framtida regionala strukturen påverkas också av den internationella utvecklingen.

I fråga om landstingen förs det en diskussion om deras framtida roll och uppgifter. Landstingens existens har därvid satts i fråga, samtidigt som det förekommer förslag om att ge dem ett större ansvar för regionala angelägenheter och för utvecklingen av bl. a. näringsliv och infrastruktur.

Svenska kommunförbundet och Landstingsförbundet har gemensamt begärt en samlad översyn av den offentliga verksamhetens regionala uppbyggnad. Mot denna bakgrund har efter regeringens beslut en särskild utredare (C 1991:09) tillkallats med uppgift att göra en analys av den offentliga verksamhetens regionala uppbyggnad. I uppdraget ingår att göra en s. k. perspektivstudie som skall innehålla olika alternativ för en framtida struktur på regional nivå. Tidpunkten när uppdraget skall vara slutfört har tidigarelagts till den 1 juli 1992.

En annan fråga som aktualiserats i sammanhanget gäller länsindelningen i västra Sverige. En särskild utredare (C 1991:08) har efter beslut av regeringen tillkallats med uppgift att bl. a. redovisa olika alternativ för länsindelningen i den regionen. Han har nyligen lagt fram en delrapport i saken. I uppdraget, som skall redovisas till regeringen senast den 1 juli 1992, ingår att göra en konsekvensbedömning av olika alternativ såväl i fråga om statlig förvaltning som beträffande landsting och kommuner.

Frågor om uppgiftsfördelningen mellan olika samhällsorgan hänger nära samman med den administrativa indelningen. När de nu pågående utredningsarbetena om den regionala samhällsorganisationen är slutförda sommaren 1992, avser jag att föreslå regeringen att tillkalla en parlamentarisk beredning för det fortsatta arbetet med såväl den regionala verksamhetens uppbyggnad som landets indelning i län, inkl. länsindelningen i västra Sverige.

3 Kommunal självstyrelse och demokrati

Den kommunala verksamheten har väsentlig betydelse för samhällsekonomin, sysselsättningen och de enskilda människornas välfärd. De kommunala organen skall tillgodose de behov av service, trygghet och omsorg som inte enskilda individer och familjer klarar själva.

Under de senaste decennierna har den kommunala verksamheten utvecklats kraftigt. Decentralisering av ansvar och befogenheter till kommunerna har skett i en ökande takt. Denna utveckling är naturlig och bör fortsätta. Kommuner och landsting står i dag inför nya problem och utmaningar. Den ekonomiska situationen kräver att olika verksamheter omprövas och att mera långtgående prioriteringar görs. Nya verksamhetsformer måste fortsätta att utvecklas och prövas.

Offentlig verksamhet bör inte bedrivas på högre nivå än vad som är nödvändigt för att den skall kunna skötas på ett bra och effektivt sätt. Ungdomar, vuxna, familjer, föreningar, folkrörelser, trossamfund, företag m.fl. skall därför tillåtas ta ett större ansvar i de offentliga verksamheterna.

Stärkt lokal demokrati

Den nya kommunallag (1991: 900), som träder i kraft den 1 januari 1992, ger kommunerna och landstingen ökad frihet att utforma sin organisation och att välja former för ekonomisk styrning och förvaltning. Med den nya lagstiftningen som grund pågår ett omfattande förändringsarbete i kommuner och landsting. Dessa förändringar kan komma att få stor betydelse för den kommunala demokratin. Det finns därför ett särskilt intresse för statsmakterna att noga följa utvecklingen.

Den nya kommunallagen bör sålunda följas upp bl.a. i fråga om konsekvenserna för den kommunala demokratin. En sådan uppföljning bör enligt min mening anförtros åt en parlamentariskt sammansatt kommitté. Jag kommer att föreslå regeringen att en sådan tillkallas. Kommittén bör också ges i uppdrag att överväga kvarstående frågor från den föregående kommunallagsöversynen, vilka riksdagen tog upp i samband med behandlingen av förslaget till den nya kommunallagen (se 1990/91:KU38, rskr. 360). Det gäller kommunmedlemskapets omfattning, vissa sekretessfrågor och de förtroendevaldas personliga ansvar.

I kommande utredningsarbete bör även andra frågor som syftar till att stärka medborgarnas inflytande behandlas. Exempel på sådana aktuella frågor är en vidgad användning av kommunala folkomröstningar, offentliga utfrågningar av förtroendevalda och öppna nämndsammanträden samt ökad marknadsorientering av kommunal verksamhet.

Ett sätt på vilket den lokala demokratin kan stärkas är att dela kommuner där det finns förutsättningar för detta och där det finns ett starkt önskemål hos befolkningen om kommundelning. Jag ser positivt på lokala initiativ till kommundelningar. Erfarenheterna av genomförda delningar skall studeras.

Olika typer av medborgarkontor kan bidra till att förbättra medborgarnas möjligheter till kontakter med den offentliga förvaltningen. Sådana initiativ bör främjas.

Avreglering

En fortsatt avreglering av den kommunala verksamheten är nödvändig för att kommunerna och landstingen skall kunna anpassa sin verksamhet till rådande ekonomiska förhållanden och lokala förutsättningar. Genom det

förslag till omläggning av statsbidragssystemet som regeringen avser att presentera för riksdagen under år 1992 kommer kommunerna och landstingen att få nya förutsättningar att bedriva en effektiv verksamhet.

Frikommunförsöket har visat att försöksverksamhet kan vara ett bra sätt för att finna nya vägar till effektivisering och avreglering av den offentliga sektorn. Jag anser därför att det även i fortsättningen bör bedrivas försöksverksamhet inom olika områden i kommuner och landsting för att praktiskt pröva förändringar och föra en diskussion om den fortsatta utvecklingen.

Utvecklingen mot en minskad statlig reglering av den kommunala verksamheten gör det nödvändigt för riksdagen och regeringen att mera samlat kunna följa och utvärdera hur verksamheten i landets kommuner och landsting utvecklas i förhållande till de nationella målen. Inom stat-kommunberedningen har ett arbete inletts för att utveckla formerna för statens uppföljning och utvärdering av kommunal verksamhet. En avrapportering beräknas göras under våren 1992. Dessa frågor kommer också att övervägas i anslutning till beredningen av kommunalekonomiska kommitténs betänkande (SOU 1991:98) Kommunalekonomi i samhällsekonomisk balans.

Begränsningsförordningen (1987:1347) innebär att statliga myndigheter skall utreda kostnadsmässiga och andra konsekvenser av de regler som man avser att utfärda. Regler som medför mer än oväsentligt ökade kostnader skall underställas regeringen. Det finns exempel som visar att begränsningsförordningen inte fungerar på avsett sätt. En mer systematisk uppföljning av förordningens tillämpning kommer därför att göras i civildepartementet.

Det är angeläget att regelreformeringsarbetet i fråga om kommunernas och landstingens egna regler drivs vidare. I promemorian (Ds 1991:32) Regelreformering har en arbetsgrupp i den tidigare stat-kommunberedningen (C 1983:02) redovisat hur ett arbete med att reformera reglerna i kommuner och landsting kan bidra till att verksamheten blir effektivare och bättre anpassad till tidens krav och människornas behov. Rapporten bör kunna utgöra ett betydelsefullt underlag för ett fortsatt regelreformeringsarbete.

En annan fråga som för närvarande övervägs i civildepartementet gäller förhållandet mellan kommunalbesvär och förvaltningsbesvär.

Konkurrens och marknadsorientering

Kommuner och landsting möter i allt större utsträckning den nya ekonomiska situationen genom att verksamheter utsätts för konkurrens och inslaget av marknadsorientering ökas. Skilda lösningar prövas, t. ex. överförande av verksamhet till bolag eller till privata och kooperativa entreprenörer. Inom den kommunala verksamheten blir det alltmer vanligt att verksamheten delas upp enligt en s.k. beställar – utförarmodell.

Regeringen bör på olika sätt stödja och underlätta den utveckling som sker mot nya verksamhetsformer för att rationalisera och effektivisera driften av verksamheter inom de kommunala ansvarsområdena oavsett om de bedrivs i egen eller annans regi.

Konkurrenskommittén har i sitt nyligen avlämnade betänkande (SOU 1991:104) Konkurrensen inom den kommunala sektorn föreslagit en rad

åtgärder som syftar till att effektivisera den kommunala verksamheten genom att stimulera konkurrensen. Betänkandet kommer att remissbehandlas. Det fortsatta arbetet är inriktat på att regeringen under år 1992 skall förelägga riksdagen förslag på området.

Avgiftsutredningen har överlämnat sitt slutbetänkande (SOU 1991: 110) Effektiva avgifter – resursstyrning och finansiering. I betänkandet föreslås nya principer för avgiftssättningen inom kommunernas tekniska verksamhetsområden. Förslaget, som syftar till ett samhällsekonomiskt effektivt resursutnyttjande, bereds för närvarande inom civildepartementet.

Kommunal tjänsteexport och biståndsverksamhet

I ett öppet Europa är det viktigt att kommuner och landsting har möjlighet att verka på det internationella planet. Samhällsförändringarna i Central- och Östeuropa har medfört ett ökat intresse hos de svenska kommunerna att bidra med både kunnande och direkt hjälp.

Inom ramen för den tidigare aviserade kommittén för uppföljning av den nya kommunallagen kommer en översyn att göras av lagen (1986: 753) om kommunal tjänsteexport och lagen (1991: 901) om rätt för kommuner, landsting och kyrkliga kommuner att lämna internationell katastrofhjälp och annat humanitärt bistånd.

Frågor som skall belysas i utredningsarbetet är bl.a. gränsen mellan nationell utrikespolitik och kommunernas internationella intressen samt kommunernas roll i exporten av tjänster i förhållande till det privata näringslivet. Inriktningen på utredningsarbetet bör vara att kommuner och landsting skall ges ökade befogenheter att utifrån egna förutsättningar besluta om åtgärder på de nämnda områdena.

4 Kyrkopolitiska frågor

Under det senaste årtiondet har det skett mer omfattande organisatoriska förändringar på det kyrkliga området än någon gång tidigare i modern tid.

Organisatoriska reformer

Genom 1982 års kyrkomötesreform tillkom ett nytt och mer representativt kyrkomöte. Ett viktigt inslag var att det skapades en möjlighet för riksdagen att till kyrkomötet delegera rätten att meddela föreskrifter i inomkyrkliga frågor. Kyrkomötet fick ett beredande och verkställande organ, svenska kyrkans centralstyrelse. Centralstyrelsen är också styrelse för Svenska kyrkans stiftelse för rikskyrklig verksamhet, som på riksplanet har ansvar för svenska kyrkans frivilliga arbete.

Reformeringen av den rikskyrkliga organisationen följdes år 1989 av en reform beträffande svenska kyrkans organisation på stifts- och lokalplanet. Den innebar att församlingarna i varje stift skall bilda en stiftssamfällighet med egen stiftsstyrelse och eget stiftskansli. Stiftskanslierna fungerar också som kanslier åt domkapitlen. Den nya organisationen har gjort det möjligt

för regeringen att till stiftsstyrelserna delegera beslut om organisation och resursanvändning på lokalplanet i stiften. Detta har medfört en påtaglig begränsning av regeringens befattning med kyrkliga ärenden.

Den statliga regleringen av kyrkomusikertjänsterna upphörde vid utgången av juni 1990. Pastoraten ansvarar numera själva för den kyrkomusikaliska verksamheten. Vidare har en ny begravningslag (1990: 1144) trätt i kraft den 1 april 1991 och ansvaret för folkbokföringen har fr.o.m. den 1 juli 1991 förts över till skattemyndigheterna.

Svenska kyrkans ekonomi

Förändringar har genomförts också i fråga om finansieringen av svenska kyrkans verksamhet.

Ett nytt system för ekonomisk utjämning mellan kyrkokommunerna gäller sedan år 1983. Det innebär att utjämningen nu sker helt genom kyrkofonden i stället för som tidigare delvis via fonden, delvis via statsbudgeten. I samband med att det nya utjämningssystemet infördes fick kyrkofonden en särskild styrelse.

Kommunalekonomiska kommittén har nyligen lagt fram ett betänkande (SOU 1991: 98) med förslag som får konsekvenser för de kyrkliga kommunernas ekonomi. Detta bör kompletteras med en översyn av det kyrkliga utjämningssystemet.

Kyrkofondens styrelse har fått väsentligt utökade arbetsuppgifter i samband med den nya organisationen på stifts- och lokalplanet. Förutom uppgifter inom utjämningssystemets ram har styrelsen numera också till uppgift att besluta om bl.a. stiftsbidrag till de nya stiftssamfälligheterna och om kyrkobyggnadsbidrag för underhåll av kulturhistoriskt värdefulla församlingskyrkor. Den nya ordningen har inneburit en omfattande delegering som ligger väl i linje med regeringens strävan mot minskad statlig reglering. Kyrkofondens totala ekonomi har bl. a. härigenom kunnat förbättras avsevärt.

De fria trossamfunden

I fråga om de fria trossamfundens verksamhet består statens medverkan främst i beviljande av statsbidrag. Stöd till de fria trossamfunden utgår i form av bidrag till den religiösa verksamheten, till gudstjänstlokaler och till utbildning av präster och pastorer i samfundens egen regi. Antalet medlemmar i de samfund som betjänar invandrare har ökat kraftigt under senare år. På grund av denna medlemsökning och ändrade principer för fördelningen av statsbidrag har en för varje år allt större andel av bidraget till de fria trossamfunden tillfallit invandrarsamfunden. Fördelningen av bidrag mellan olika trossamfund görs av representanter för de bidragsberättigade samfunden. Samma beräkningsprinciper tillämpas därvid för invandrarsamfunden som för de svenska frikyrkosamfunden.

Svenska kyrkans finansförmögenhet

Kyrkofondens styrelse har på uppdrag av regeringen utrett möjligheterna att öka avkastningen av den kyrkliga finansförmögenheten. Styrelsens förslag, som redovisades i betänkandet "Jorden, skogen och fonderna. En effektivare förvaltning av kyrkans finansförmögenhet", remissbehandlades våren 1991. På grundval av denna utredning och de avgivna remissyttrandena har det inom civildepartementet utförts ett kompletterande arbete med inriktning på att ytterligare förenkla och avreglera förvaltningen av kyrkans finansförmögenhet. Det förslag som detta arbete resulterat i kommer att remissbehandlas under våren 1992.

Ett fortsatt reformarbete

Ett förslag till ny kyrkolag skall inom kort läggas fram för riksdagen. Den nya kyrkolagen skall ersätta 1686 års kyrkolag, lagen (1982: 942) om svenska kyrkan och ytterligare ett stort antal lagar på kyrkans område.

Genom den nya kyrkolagen sammanfattas det omfattande reformarbete på svenska kyrkans område som har bedrivits under 1980-talet. Sammantaget innebär reformerna att svenska kyrkan på alla plan har utrustats med egna demokratiskt utsedda beslutande och verkställande organ, till vilka större delen av de ärenden som tidigare har handlagts i regeringskansliet har kunnat delegeras. Statens inflytande över kyrkan har minskat i omfattning och utövas i fortsättningen huvudsakligen genom riksdagens lagstiftningsmakt och regeringens beslut i fråga om kyrkofonden samt i vissa utnämningsärenden. Det fortsatta reformarbetet på det kyrkliga området inriktas på att ytterligare öka kyrkans självbestämmande.

En särskild utredare (C 1989: 02), den s.k. ERK-utredningen, tillkallades år 1989 för att närmare klargöra svenska kyrkans ekonomiska och rättsliga förhållanden. Syftet var att få fram ett aktuellt underlag för en bedömning såväl av svenska kyrkans situation i nuläget som av dess ekonomiska och rättsliga framtidsfrågor. Utredaren har haft i uppdrag att överväga vilka alternativa ekonomiska modeller som kan erbjuda sig för svenska kyrkan samt att studera vilka ändringar i regelsystemet som behövs, om man vill göra nya avvägningar i fråga om ansvarsfördelningen mellan statliga och kyrkliga organ. Däremot förväntas utredaren inte själv ta ställning till olika tänkbara modeller.

ERK-utredningen avlämnar inom kort sitt betänkande. Det kommer därefter att bli föremål för ett brett samrådsförfarande.

För det fortsatta arbetet med angelägna frågor som rör regleringen av svenska kyrkans förhållanden bör en särskild beredning tillkallas med parlamentariskt inslag och med företrädare för kyrkan.

5 Konsumentpolitik

Regeringens ekonomiska politik syftar till att bryta den ekonomiska stagnationen och att återupprätta Sverige som en tillväxt- och företagarnation med stark och växande ekonomi. En utveckling i denna riktning leder till att konsumenterna får en stärkt ställning bl.a. genom ökad köpkraft. En översyn på det konsumentpolitiska området kommer att göras.

Konkurrenspolitiken är viktig för att man skall få väl fungerande marknader till gagn för konsumenterna och för dynamiken i ekonomin. Regeringen har aviserat att man under år 1992 avser att lägga fram ett förslag till förstärkt konkurrenspolitik, skärpt konkurrenslagstiftning och fortsatt avreglering. Ett nytt konkurrensverk skall bildas genom att uppgifter som utförs av näringsfrihetsombudsmannen och statens pris- och konkurrensverk förs samman.

Hushållens ekonomi

Riktlinjerna för den statliga konsumentpolitiken fastställdes av riksdagen senast år 1986. Enligt riksdagsbeslutet är målet för konsumentpolitiken att stödja hushållen i deras strävan att använda sina resurser effektivt samt att stärka konsumenternas ställning på marknaden. Goda resultat har uppnåtts i arbetet. Bl.a. har utvecklingen av budget- och skuldrådgivningen lett till att enskilda hushåll har kunnat förbättra sin ekonomi varvid kommunernas kostnader för socialbidrag har minskat. Hushållens ekonomiska situation bedöms i vart fall under de närmaste åren leda till stor efterfrågan på hushållsekonomisk rådgivning. Hushållens skuldsättning är fortfarande såväl ett samhällsekonomiskt som ett privatekonomiskt problem. Regeringen har nyligen lagt fram förslag om en ny konsumentkreditlag (prop. 1991/92:83) samt avser att under våren 1992 återkomma med ställningstagande till frågan om lagstiftning rörande sanering av enskilda hushålls skulder.

Konsekvenser av ett EES-avtal

Under senare år har flera förändringar inträffat som påtagligt påverkar arbetet med konsumentfrågorna och som inte kunde förutses när den nuvarande inriktningen av konsumentpolitiken fastställdes. Det gäller framförallt närmandet till EG.

Ett kommande EES-avtal förpliktigar EFTA-länderna att i sin nationella lagstiftning införa de EG-regler som omfattas av avtalet. På konsumentområdet innebär detta att vissa lagar måste kompletteras. Det gäller bl.a. marknadsföringslagen (1975: 1418) och hemförsäljningslagen (1981: 1361). Särskild lagstiftning krävs vidare bl.a. när det gäller paketresor, leksakers säkerhet samt farliga produktimitationer. Förslag på dessa områden kommer att läggas fram under år 1992.

Insatser kommer att krävas för att inom ramen för ett EES-avtal ta till vara svenska konsumenters intressen. Inom EG förbereds bl.a. lagstiftning när det gäller produktsäkerhet, oskäliga avtalsvillkor, ansvar för tjänster samt s.k. distansförsäljning.

I Sverige har sedan länge ett aktivt arbete bedrivits för att förebygga olyckor och förbättra produkters säkerhet. Konsumentverket har framgångsrikt kunnat hävda svenska skyddsnivåer i det europeiska standardiseringsarbetet. Svensk medverkan i detta standardiseringsarbete är angelägen även i fortsättningen.

Den fortgående internationaliseringen ändrar kraven på de konsumentpolitiska insatserna. Ytterligare underlag för att bedöma vilka konsekvenserna blir för arbetets inriktning och omfattning måste tas fram.

Några av de stora vinsterna med ett EES-avtal för konsumenterna finns i en förstärkt samhällsekonomi, bättre tillväxt och ökad konkurrens. Lägre priser och större utbud kan också bli effekten av ett EES-avtal.

Lokal konsumentverksamhet

Den lokala konsumentverksamheten är viktig i det konsumentpolitiska arbetet. Det betonades av riksdagen senast under våren 1991 (skr. 1990/91: 143, LU37, rskr. 334). Inom kommunerna kan det skönjas en utveckling i riktning mot en neddragning av den lokala konsumentverksamheten. Trots detta bedrivs en omfattande lokal verksamhet där viktiga inslag är budget- och förköpsrådgivning samt reklamationshantering. Utvecklingen inger dock farhågor för framtiden och frågan om hur konsumenterna skall kunna tillförsäkras ett fortsatt lokalt stöd på konsumentområdet måste därför aktualiseras.

Översyn av konsumentpolitiken

Närmandet till EG kommer att innebära att det blir nödvändigt att belysa vilka konsekvenser som uppstår på det konsumenträttsliga området. Utvecklingen av den lokala konsumentverksamheten måste också följas upp. Det finns även andra frågor som kräver ytterligare analyser. Det gäller bl.a. avvägningen mellan olika typer av konsumentpolitiska åtgärder, utvecklingen av de frivilliga organisationernas insatser och företagens egna ansträngningar för att förbättra konsumenternas förhållanden samt möjligheterna att utveckla alternativ till anslagsfinansiering av verksamheter. Myndighetsstrukturen på området byggdes upp i början av 1970-talet och har i sina huvuddelar varit oförändrad de senaste 15 åren.

En översyn på det konsumentpolitiska området är mot den här bakgrunden påkallad. Den bör omfatta inriktningen och omfattningen av verksamheten, det statliga åtagandet samt den organisatoriska strukturen på området. Jag avser att återkomma till regeringen om detta och då föreslå att en särskild kommitté tillkallas för översynsarbetet.

Miljömärkningen

Miljöaspekter på den privata konsumtionen blir allt viktigare. Den nordiska miljömärkningen som för närvarande utvecklas kommer att underlätta för konsumenter att välja produkter som är de minst miljöbelastande. Det har initialt förelegat svårigheter med miljömärkningar, bl.a. har arbetet med att

ta fram kriterier tagit längre tid än beräknat. Under år 1992 kommer dock flera produkter märkta med den "vita svanen" att finnas på marknaden. Arbetet kommer att följas upp noggrant. För att fullfölja kriteriearbetet och aktivt samarbeta med EG-kommissionen bör verksamheten ges fortsatt statligt stöd under budgetåret 1992/93.

6 Ungdomsfrågor

En överföring av sunda normer från vuxna till barn och ungdomar bör genomsyra allt ungdomsarbete. Grundläggande värderingar om humanism och alla människors lika värde måste värnas. Målet för regeringens politik på barn- och ungdomsområdet är att alla barn och ungdomar skall få växa upp under trygga förhållanden och med god omsorg. Huvudansvaret för vård och fostran ligger på familjen. Samhällets insatser för barn och ungdomar skall ses som ett komplement till hemmets vård och fostran och bygga på ett nära samarbete med föräldrarna. I detta sammanhang är ungdomarnas egna föreningar också en värdefull resurs.

Ett antal rapporter från myndigheter och forskare har visat att ungdomar drabbas hårdare än andra åldersgrupper av arbetslöshet och bostadsbrist. Oroväckande många ungdomar har under det senaste året tvingats vända sig till socialtjänsten för att få ekonomisk hjälp. Det finns på sikt en allvarlig risk för att antalet utslagna ungdomar ökar.

Särskilt allvarligt är att den strukturella ungdomsarbetslöshet som finns i Västeuropa nu även kan befaras bli en realitet i Sverige. En växande grupp av långtidsarbetslösa ungdomar har uppstått. Risken är stor att denna grupp aldrig riktigt etablerar sig i samhället. Jag avser att under år 1992 ta initiativ i denna fråga.

Samordning av ungdomspolitik

Ungdomars behov spänner över en rad olika samhällsområden. Ungdomspolitiken bör syfta till att sätta den enskilde individens behov i centrum. Det är viktigt att olika samhällsinsatser harmoniserar och kompletterar varandra. För detta krävs, på samtliga nivåer, en samlad syn på ungdomsfrågorna.

Barn- och ungdomsdelegationen (Ju 1983: 01) är regeringens rådgivande organ i frågor som rör barn och ungdomar. Andra viktiga uppgifter för delegationen är att stimulera till debatt i barn- och ungdomsfrågor samt besluta om visst stöd ur allmänna arvsfonden till projekt som avser att främja "fostran av ungdom". Frågan om tilläggsdirektiv för delegationen bereds för närvarande i civildepartementet med inriktning på att poängtera föräldrarnas och hemmens roll i ungdomsarbetet.

Satsning på grundforskning, uppbyggnad av centrum för ungdomsforskning och internationellt samarbete inom området är viktig. Detsamma gäller utvecklingen av det nordiska och europeiska samarbetet inom ungdomsforskningen.

Administrationen av de statliga insatserna för barn och ungdomar är i dag

spridd på en mängd olika organ, bl. a. statens ungdomsråd och socialstyrelsen. Arbets- och ansvarsfördelningen mellan de berörda myndigheterna ses för närvarande över av en särskild utredare (C 1991:06). Översynen skall, bl.a. mot bakgrund av förändrade behov till följd av kommunernas ändrade organisation, belysa behovet av en renodling och samordning av de statliga insatserna. Resultatet av översynen skall presenteras i april 1992.

Statens ungdomsråd har fått i uppdrag att utveckla metoder för att öka ungdomars delaktighet och inflytande på lokal nivå. Resultatet skall redovisas till regeringen senast i december 1992. Statens ungdomsråd har vidare fått i uppdrag att ge stöd till lokala projekt som syftar till att direkt stärka ungdomars inflytande och delaktighet.

På lokal nivå är en nära samverkan mellan de offentliga insatserna och de frivilliga insatserna inom föreningslivet av stor betydelse, inte minst när det gäller särskilt utsatta ungdomar. I ett drygt tiotal stadsdelar i storstäderna har omfattande projekt kring detta startats med stöd ur allmänna arvsfonden.

Projekten, som består av såväl allmänt förebyggande som individuellt riktade insatser, bygger på en mycket nära samverkan mellan skolan, socialtjänsten, den kommunala fritidsverksamheten och polisen samt de lokala föreningarna. Syftet är att utveckla nya metoder i arbetet med ungdomar som hamnat i svårigheter. I det fortsatta arbetet skall föräldrarna engageras i större utsträckning.

Ungdomars engagemang och fritid

Många ungdomar engagerar sig i föreningar av olika slag. Det är viktigt att föreningslivet ges goda möjligheter att utveckla sitt arbete och nå fler ungdomar, inte minst invandrarungdomar och ungdomar med olika slag av handikapp.

För många ungdomar har musiken kommit att spela en viktig roll som ett sätt att uttrycka sig, utvecklas och söka sin identitet. Detta, liksom ungdomars intresse för andra former av kultur, bör uppmuntras.

Nya lösningar när det gäller lokaler och mötesplatser för ungdomar behöver utvecklas. Statens ungdomsråd har fått i uppdrag att stimulera olika typer av träffpunkter. Arbetet skall redovisas till regeringen under hösten 1992.

De ideella insatserna i föreningslivet är av stor betydelse. Flera av de idébärande organisationerna har dock fått allt svårare att intressera och engagera ungdomar. Det är angeläget att försöka bryta denna utveckling och bl.a. finna nya former för att stärka ungdomars intresse för politik och samhällsarbete.

Det ideella engagemanget och den idéburna verksamheten har också en väsentlig roll då det gäller att utveckla flera av de insatser som i dag bedrivs i offentlig regi.

Jag avser att ta initiativ till att en översyn görs av målen för samhällets stöd till barn- och ungdomsorganisationerna. I samband härmed bör även ett mer målrelaterat system för stödet utarbetas. En fortlöpande prövning bör göras i vilken utsträckning stödet till organisationerna svarar mot de mål som

fastställts. Samtidigt bör barn- och ungdomsorganisationernas arbetsvillkor kartläggas samt åtgärder föreslås som även på andra sätt än genom det ekonomiska stödet stärker deras möjligheter att bedriva och utveckla sin verksamhet.

Särskilt angelägna ungdomsfrågor

Flertalet ungdomar i Sverige har en trygg hemmiljö och lever under goda materiella villkor. Många ungdomar växer dock upp i en miljö med svagt vuxenstöd, inslag av våld, missbruk och kriminalitet.

Särskilda insatser behövs för att på olika sätt förebygga att ungdomar kommer i kontakt med droger och brottslighet. Insatser behöver också sättas in för att motverka skadliga effekter av våldsskildringar i olika typer av medier.

Tendenser till ökad intolerans mot invandrare och flyktingar har under senare tid blivit alltmer tydliga bland ungdomar. Många enskilda personer och organisationer arbetar intensivt för att motverka främlingsfientligheten. För att stödja de frivilliga insatser som görs har regeringen under hösten 1991 tagit initiativ till en rad aktiviteter.

Insatserna för att motverka främlingsfientlighet bör nu inriktas på stöd till lokala aktiviteter, bl.a. i form av kulturprojekt, där barns och ungdomars eget engagemang för humanism och människovärde uppmuntras.

Jag har i dessa frågor samrått med kulturministern som tidigare i dag föreslagit att särskilda medel avsätts till regeringens disposition under elfte huvudtiteln för åtgärder mot främlingsfientlighet och rasism.

Ungdomskommitténs betänkande (SOU 1991: 60) Olika men ändå lika, om invandrarungdomar i det mångkulturella Sverige, bereds för närvarande i civildepartementet. Åtgärder med anledning av förslagen kommer att övervägas.

Internationella ungdomsfrågor

En översyn pågår för närvarande av hur Sverige uppfyller FN:s barnkonvention, som omfattar barn och ungdomar upp till 18 år. Det är viktigt att konventionen fortlöpande följs upp i såväl myndigheters som organisationers verksamhet. I sammanhanget kan nämnas att ett förslag om en ombudsman för barn och ungdom bereds inom regeringskansliet.

En uppföljning av FN:s barntoppmöte år 1990 i form av en nationell handlingsplan skall redovisas till FN under våren 1992.

Det internationella ungdomsutbytet bidrar till ökad förståelse över gränserna och för olika kulturer. Ett EES-avtal öppnar möjligheter för svenska ungdomar att fr. o. m. den 1 januari 1993 delta i EG:s ungdomsutbytesprogram Youth for Europe.

Stiftelsen för internationellt ungdomsutbyte har ansvar för att bygga upp en central databas som skall göra information om utbytesmöjligheter mer lättillgänglig för ungdomar. Stiftelsen har också hand om det svenska ungdomskortet som är ett resultat av ett aktivt samarbete inom Europarådet.

Avsikten är att ungdomskortet på sikt skall generera ett överskott som skall kunna användas för stöd till utbyte.

Ungdomsorganisationernas egna internationella kontakter och utbyten skall stimuleras. I detta sammanhang spelar Landsrådet för Sveriges ungdomsorganisationer (LSU) en viktig roll.

Omvälvningen i Öst- och Centraleuropa, med bl. a. ändrade visum- och resebestämmelser, har lett till ett ökat intresse för och bättre möjligheter till ett fast samarbete på ungdomsområdet. Speciellt när det gäller vårt närområde finns ett mycket stort intresse hos svenska ungdomar.

7 Folkrörelse- och föreningsfrågor

Folkrörelse- och föreningssektorn är betydelsefull i det svenska samhället. Allt fler människor engagerar sig i olika typer av föreningar. Människors ökade självständighet och kunskaper samt vidgade intresse att ta ett personligt ansvar i olika frågor är väsentliga inslag i föreningslivets förnyelse.

Det statliga föreningsstödet uppgår enligt statskontorets rapport (1991: 6) Statligt föreningsstöd — en kartläggning till ca 7,5 miljarder kr. per år. Det statliga stödet finns upptaget under flera huvudtitlar i statsbudgeten. Exempel är stöd till folkbildning, idrott, ungdom, handikappade, humanitära ändamål och trossamfund.

Statens motiv för att ge föreningsstöd bygger i allmänhet på att verksamheten är viktig från social synpunkt och att den främjar demokrati och samhällsgemenskap.

Statskontorets undersökning visar att det sällan finns tillräckligt underlag för att avgöra om de mål som riksdag och regering uppställt i fråga om bidragen uppnås. Dessutom saknas ett helhetsperspektiv på bidragsgivningen.

Föreningslivets och folkrörelsernas arbetsvillkor påverkas inte bara av bidrag. Även egenfinansieringen har betydelse. Förutsättningarna för att själv bidra till finansieringen av verksamheten påverkas av flera faktorer, bl. a. möjligheterna att anordna lotterier. Skattelagstiftningens utformning är en annan viktig faktor.

Även den ökade internationaliseringen kommer att påverka folkrörelsernas och föreningslivets villkor i framtiden. Forsknings- och utvecklingsinsatser har också stor betydelse.

Föreningslivets ekonomiska villkor följs upp

Statens samlade stöd har efterhand skapat ett i många avseenden stort bidragsberoende hos föreningslivet. Det ekonomiska beroendet förstärks av att möjligheterna att självfinansiera verksamheter inom föreningslivet i regel är små.

Den statliga administrationen i fråga om stöd och kontakter med föreningslivet är i dag uppsplittrad och administrativt kostsam. Det statliga stödet framstår som alltför detaljreglerat samtidigt som målen är otydliga och uppföljningen bristfällig.

Det är angeläget att nära följa upp folkrörelsernas finansieringsfrågor, inte minst från skatte- och avgiftssynpunkt. I samband med detta kan det finnas behov att överväga om en samlad översyn skall göras för att klarlägga föreningslivets ekonomiska villkor.

Målet bör vara att möjliggöra en större grad av självfinansiering av verksamheten och att öka föreningslivets självständighet. Bidragsgivningen bör förenklas och tyngdpunkten läggas på uppföljning och utvärdering.

Den kooperativa företagsformen

Utvecklingen inom den offentliga sektorn går mot att produktion av tjänster i ökad utsträckning skall utföras av fria entreprenörer. Detta sker i olika former. Bl. a. har den kooperativa företagsformen visat sig lämplig. Antalet kooperativ inom barnomsorgen och vården har under de senaste åren ökat snabbt. Bland kommuner och landsting finns också uttalade intressen för kooperativa lösningar inom t.ex. skolan, handikappvården och andra sociala områden. Den kooperativa företagsformen är även lämpad för mobilisering av människor i t.ex. glesbygd som själva vill ta ansvar för bygdens utveckling.

Information och rådgivningsverksamhet om den kooperativa företagsformen förmedlas främst av de lokala kooperativa utvecklingscentrumen som numera finns i nästan varje län.

Det fortsatta arbetet bör inriktas på att utveckla den kooperativa företagsformen inom den offentliga sektorns områden. Det är samtidigt viktigt att stimulera den kooperativa företagsformen för att utveckla landsbygden och att stödja bildandet av arbets- och personalkooperativ.

Utvecklingen i Europa kan förutses få stor betydelse för kooperationen i Sverige. EG-kommissionen har under hösten lagt fram ett förslag till stadgar om Europeiska kooperativa företag. Förslaget kan, om det antas av ministerrådet, på sikt komma att påverka den svenska lagstiftningen om ekonomiska föreningar.

Föreningslotterier

Vid sidan av frivilliga insatser och statsbidrag är folkrörelsernas verksamhet i hög grad beroende av inkomster från lotterier.

Lotterilagen (1982: 1011), reglerar föreningslotterierna. Lagen är för närvarande föremål för en översyn av en parlamentariskt sammansatt kommitté (C 1991: 01), lotteriutredningen.

Lotteriutredningen skall undersöka om föreningarna i högre grad än nu skall kunna finansiera sin verksamhet genom ökade inkomster från lotterier. Kommittén skall också lämna förslag till förenklingar och avregleringar av vissa lotteriformer, om detta är möjligt från kontrollsynpunkt. Förändringarna skall också leda till att lagen blir lättare att förstå, överblicka och tillämpa.

Kommittén beräknas avsluta sitt arbete under hösten 1992.

8 Forskningsfrågor

Förnyelsen av den offentliga sektorn skapar behov av ökad kunskap om dessa frågor. Förtroendevalda och anställda i både stat och kommun måste i större utsträckning än tidigare ta till vara forskningsresultat som underlag för beslut i olika samhällsfrågor. Det gäller således att genom ökad forskning få fram ny kunskap om den offentliga verksamheten. Detta är särskilt betydelsefullt i tider med kärv ekonomi. Genom riksdagens beslut i november 1991 inleds arbetet med ett nytt forskningsprogram om förändringsprocessen i den offentliga sektorn (prop. 1991/92: 16, FiU4, rskr. 14).

För att få till stånd en samverkan om forskningsfrågor inom hela den offentliga sektorn har en arbetsgrupp (C 1991:A) för samverkan mellan stat och kommun om forskningsfrågor inrättats i civildepartementet. I arbetsgruppens uppdrag ingår bl.a. att följa upp de forskningsprojekt som fått ekonomiskt stöd från den tidigare delegationen (C 1984:A) för forskning om den offentliga sektorn. En fråga som skall ägnas särskild uppmärksamhet är hur forskningsresultaten skall göras mer tillgängliga för dem som är verksamma inom olika samhällsområden. Avsikten är att en avrapportering i dessa delar skall göras under budgetåret 1992/93. Under våren 1992 kommer pågående projekt att ses över.

9 Internationella frågor

De internationella frågorna har fått ökad betydelse. Vid ett EES-avtals förväntade ikraftträdande den 1 januari 1993 kommer långtgående krav att ställas inte bara på statliga myndigheter utan också på kommuner och landsting. Det gäller tillämpning av EG-rätten på en rad områden, t.ex. i fråga om offentlig upphandling. Även när det gäller konsumentskydd och ungdomsfrågor ställer avtalet nya krav på Sverige. Dessa krav kommer att gå ännu längre den dag som Sverige blir medlem i EG, alltså eventuellt den 1 januari 1995. En fråga som i detta sammanhang bör uppmärksammas gäller tjänstemännens kompetens i Europafrågor.

Sveriges närmande till EG innebär också att analyser behöver göras av EG-lagstiftningens effekter för den kommunala sektorn. I samband med utarbetandet av den nya kommunallagen gjordes bedömningen att en EG-integration inte påverkar de inre arbetsformerna i kommunerna och landstingen. EG:s betydelse för den kommunala självstyrelsen och demokratin bör belysas.

På det kommunala området deltar Sverige i samarbete inom Europarådet och mellan de nordiska länderna.

En europeisk konvention finns om de grundläggande principerna för kommunal självstyrelse. Konventionen bör utgöra en viktig grund för diskussionen om den kommunala självstyrelsens roll i ett internationellt perspektiv. Mellan Danmark, Finland, Norge och Sverige finns en särskild överenskommelse om kommunalt samarbete över nordiska riksgränser. Sverige har också godkänt en europeisk ramkonvention för att främja samarbetet över riksgränserna mellan lokala och regionala samhällsorgan.

En arbetsgrupp (C 1991:D) har tillsatts inom civildepartementet om kommunalt samarbete över riksgränser. Gruppen skall bl.a. göra en kartläggning av pågående och planerat samarbete. Arbetsgruppen skall vidare överväga om det finns behov av förändringar i olika regler eller om andra åtgärder bör vidtas för att underlätta det gränskommunala samarbetet. Avsikten är att en avrapportering i dessa delar skall göras under budgetåret 1992/93. Arbetsgruppen bör också ha till uppgift att behandla mer aktiva insatser i det gränskommunala samarbetet inför EG-integrationen.

Inom Europarådet har en konvention utarbetats om invandrarnas deltagande i offentlig verksamhet på lokal nivå. Den berör bl.a. frågan om den kommunala rösträtten. Frågan bereds med inriktning på att Sverige skall ratificera konventionen under år 1992.

A. Civildepartementet m.m.

A 1. Civildepartementet

1990/91	Utgift	59 064 115
1991/92	Anslag	61 193 000
1991/92	Anslag exkl. mervärdesskatt	59 424 000
1992/93	Förslag	36 243 000

	1991/92 exkl. mervärdesskatt	Beräknad ändring 1992/93
Personal	**104**[1]	**– 8**
Anslag		
Förvaltningskostnader	39 812 000[1]	–5 748 000
(därav lönekostnader)	(35 436 000)[1]	(–4 700 000)
Kostnader för statsrådsbilar	3 445 000	–3 445 000
Revisionskontoret – särkostnader	2 178 000	+ 1 000
	45 435 000	**–9 192 000**

[1] Omräknat enligt regleringsbrev 1991-11-14.

Civildepartementets verksamhetsområde har förändrats under hösten 1991. Enligt regeringens beslut har sålunda vissa frågor rörande statsförvaltningen som hittills handlagts i civildepartementet förts över till statskontoret, riksrevisionsverket och statens arbetsgivarverk. Beslutet härom har tagit sig uttryck i ändringar av myndigheternas instruktioner (se SFS 1991:1389-1391). Ändringarna har trätt i kraft den 15 november 1991. Riksdagen har bemyndigat regeringen att omdisponera anvisade anslagsmedel för budgetåret 1991/92 mellan civildepartementet samt statskontoret, riksrevisionsverket och statens arbetsgivarverk (prop. 1991/92:25 bil. 12, FiU7, rskr. 106). I avvaktan på beslut med anledning av riksdagens bemyndigande har regeringen medgett myndigheterna täckning av vissa merutgifter som föranleds av myndigheternas nya uppgifter.

Genom förordningen (1991:1468) om ändring i departementsförordningen (1982:1177) har civildepartementet fr.o.m. den 1 december 1991 tillförts ärenden om allmänna samlingslokaler från det tidigare bostadsdepartementet. Samtidigt har ärenden om den offentliga sektorn i allmänhet och vissa frågor om statsförvaltningen förts över till finansdepartementets verksamhetsområde. Vidare har vid samma tidpunkt ärenden om polisväsendet förts till justitiedepartementet, ärenden om bl.a. näringsfrihet och pris- och konkurrensförhållanden förts till näringsdepartementets verksamhetsområde samt ärenden om jämställdhet mellan kvinnor och män till kulturdepartementets verksamhetsområde. Regeringen har därvid, med stöd av riksdagens bemyndigande (prop. 1991/92:100 bil. 2, FiU20, rskr.132) att vid organisatoriska förändringar inom regeringskansliet som hänger samman med ändrad fördelning av ärenden mellan departementen kunna disponera om anvisade anslag till departement och utredningar, den 14 november 1991 meddelat ändrade bestämmelser om dispositionen av

förevarande anslag under budgetåret 1991/92. Vid den sålunda ändrade medelsdispositionen har även beaktats att vissa uppgifter förts från civildepartementet till de tre i det föregående angivna myndigheterna.

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslagsbehovet för nästa budgetår till 36 243 000 kr. Medelsbehovet har beräknats med utgångspunkt i den nya organisationen.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Civildepartementet* för budgetåret 1992/93 anvisa ett förslagsanslag på 36 243 000 kr.

A 2. Utredningar m.m.

1990/91	Utgift	28 865 187	Reservation[1]	5 627 865
1991/92	Anslag	39 235 000		
1991/92	Anslag exkl. mervärdesskatt	37 426 000		
1992/93	Förslag	18 950 000		

[1] Exkl. mervärdesskatt

Som jag nyss anförde vid min anmälan av anslaget Civildepartementet har under innevarande budgetår skett vissa förändringar beträffande civildepartementets verksamhetsområde och regeringen har med stöd av riksdagens bemyndigande omfördelat anvisade anslagsmedel mellan berörda departement. I enlighet med propositionen Forskning om offentlig sektor (prop. 1991/92: 16, FiU 4, rskr. 14) förs 7,5 milj.kr. (inkl. mervärdesskatt) för forskning om offentlig sektor fr.o.m. budgetåret 1992/93 till det under åttonde huvudtiteln uppförda anslaget Samhällsvetenskapliga fakulteterna m.m. Med utgångspunkt i detta och med hänsyn till den beräknade omfattningen av utredningsverksamheten förordar jag att trettonde huvudtitelns utredningsanslag uppgår till 18 950 000 kr. för budgetåret 1992/93.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Utredningar m.m.* för budgetåret 1992/93 anvisa ett reservationsanslag på 18 950 000 kr.

Verksamhet och organisation

Länsstyrelserna har viktiga uppgifter inom tre huvudområden.

- Länsstyrelsen skall se till att de nationella målen inom ett stort antal verksamhetsområden får genomslag inom länet.
- Länsstyrelsen skall noga följa länets tillstånd och behov och – inom de ramar som anges av de nationella målen – främja länets utveckling. Länsstyrelsen skall också verka för att statlig, kommunal och landstingskommunal verksamhet samordnas och anpassas efter de övergripande miljö- och regionalpolitiska målen och till kravet på en långsiktig, god hushållning med naturresurserna.
- Länsstyrelsen skall även i övrigt svara för en effektiv statlig förvaltning på regional nivå, i den mån inte någon annan statlig myndighet har ansvaret för särskilda förvaltningsuppgifter.

Länsstyrelsernas verksamhet spänner över många sektorer. Länsstyrelsen svarar bl.a. för frågor om regionala utvecklingsinsatser, näringslivsutveckling, kommunikationer, utbildning, lantbruk, rennäring, fiske, livsmedelskontroll och djurskydd, miljö- och kulturmiljövård, planväsende och hushållning med naturresurserna, social omvårdnad, civil beredskap och fredsräddningstjänst samt polisverksamhet. Även utanför dessa sektorer svarar länsstyrelserna för åtskilliga statliga förvaltningsuppgifter på regional nivå.

Den 1 juli 1991 genomfördes en länsförvaltningsreform (prop. 1988/89: 154, BoU 1989/90: 4 och 9, rskr. 89). Mot bakgrund av den tidigare riksdagsbehandlingen av frågan anser jag det lämpligt att här lämna en redogörelse för länsstyrelsernas nämndorganisation. Enligt riksdagsbeslutet är det viktigt med ett starkt förtroendemannainflytande i länsstyrelsen. Ett sätt att åstadkomma detta är att vid sidan av länsstyrelsens styrelse inrätta nämnder med uppgift att avgöra frågor inom berörda ansvarsområden. Enligt länsstyrelseinstruktionen (1990: 1510) som gäller fr.o.m den 1 juli 1991 finns denna möjlighet.

I organisationsutvecklingsarbetet i länen har frågan om att inrätta nämnder diskuterats ingående. Flertalet länsstyrelser har beslutat att inte inrätta nämnder. De beslutade ändringarna i jordförvärvslagstiftningen har haft stor betydelse för dessa ställningstaganden. De elva länsstyrelser som beslutat inrätta en nämnd har dock gjort det inom lantbruks/landsbygdsområdet. I övrigt har diskussionerna präglats av en vilja att åstadkomma en stärkt och samlad förtroendemannamedverkan i länsstyrelsens arbete genom en koncentration av dessa uppgifter till länsstyrelsens styrelse. Länsstyrelserna strävar därför efter att på olika sätt utveckla arbetet i styrelsen.

Utvecklingen inom olika verksamhetsområden

Även om en stor organisationsförändring för länsstyrelserna nyligen har genomförts, aktualiseras ständigt frågor om förändringar i länsstyrelsernas arbetsuppgifter. Den avgörande frågan när sådana förändringar prövas bör

vara hur de påverkar länsstyrelsernas grundläggande uppgift att se till att de nationella målen inom olika politikområden får genomslag i alla delar av landet. Vidare måste ekonomiska effektivitetskrav tillmätas stor vikt.

Jag tar i det följande upp några områden där förändringar nu är aktuella.

Konkurrenskommittén föreslog i betänkandet (SOU 1991: 59) Konkurrens för ökad välfärd att länsstyrelserna skulle få ett regionalt ansvar för vissa närmare angivna uppgifter på **konkurrensområdet**. Jag förordar i denna sak att länsstyrelserna fr.o.m budgetåret 1992/93 ges ett självständigt ansvar för marknadsbevakningen i länen och att konkurrensfrågorna samordnas med andra närliggande uppgifter hos länsstyrelserna. Samtidigt bör länsstyrelsernas priskontorsverksamhet upphöra. Jag har i mina överväganden samrått med chefen för näringsdepartementet.

En fråga med anknytning till länsstyrelsernas arbete på konkurrensområdet gäller deras uppgifter med den yrkesmässiga trafiken. Med anledning av proposition 1987/88: 50 bil. 1 om trafikpolitiken inför 1990-talet beslöt riksdagen våren 1988 om avreglering av taxi (TU15, rskr. 166). Enligt transportrådets rapport (1991: 1) Avreglering av taxitrafiken bör bl.a. länsstyrelserna m.fl. skärpa sin fortlöpande tillsyn av taxiverksamheten. Chefen för kommunikationsdepartementet har tidigare i dag (prop. 1991/92: 100, bil.7) efter samråd med mig instämt i dessa bedömningar.

Ett annat område som bör ges en ökad tyngd inom länsstyrelserna är den **sociala funktionen**. I regeringsförklaringen markeras tydligt att staten måste ha det yttersta ansvaret för att alla medborgare ges en grundläggande trygghet. Den grundläggande principen blir att skilja på offentlig kontroll och finansiering å ena sidan och en fri produktion med enskilda, kooperativa och offentliga producenter å den andra. En sådan fri produktion på den lokala nivån kommer att ställa ökade krav på tillsyn och uppföljning av att statsmakternas intentioner på det sociala området efterlevs. Enligt min mening är länsstyrelsen väl skickad att vara en opartisk instans för denna uppgift. För att ge länsstyrelserna ökat utrymme för de mer generella tillsyns- och uppföljningsuppgifterna, kommer möjligheterna att i ökad utsträckning delegera individärenden till kommunerna att prövas. Jag har i denna fråga samrått med chefen för socialdepartementet.

Vissa av länsstyrelsens arbetsuppgifter har liten eller ingen koppling till kärnuppgiften att se till att de nationella målen får genomslag i alla delar av landet och att rapportera om förhållanden i länet till den centrala nivån. De är inte heller underkastade behovet av avvägning mellan olika nationella, regionala och lokala intressen. I sådana fall bör främst praktiska och ekonomiska skäl avgöra om verksamheten skall ske inom länsstyrelsen eller i annan organisatorisk form. Det kan t.ex. gälla länsstyrelsens roll i fråga om att föra olika slag av register.

Regeringen har i proposition 1991/92: 51 om en ny småföretagspolitik bl.a. anmält att patent- och registreringsverket bör utses till huvudman och ges ett totalt ansvar för verksamheten med registrering av handelsbolag och ekonomiska föreningar. Länsstyrelsens ansvar för verksamheten kommer därmed att upphöra. Förändringen påverkar dock inte länsstyrelsernas anslagsbehov för verksamheten under budgetåret 1992/93.

Verksamheten inom länsstyrelsernas bil- och körkortsregister kommer att

ses över under våren 1992 i samband med beredningen av förslaget om ett nytt vägtrafikverk. Förslag på området har lämnats i betänkandena (SOU 1991: 14) om den regionala bil- och körkortsadministrationen och (SOU 1991: 79) Körkort 2000. Även förslag från den nyligen tillkallade utredningen om beskattningen av dieseldrivna fordon kan påverka länsstyrelsernas verksamhet på området.

I proposition 1990/91: 150 bil. II:12, s. 110 (FiU 37, rskr. 390) anmäldes att en systematisk genomgång av länsstyrelsernas omfattande verksamhet med olika förvaltningsärenden borde göras. En sådan har nu inletts. Syftet är att slopa onödiga regler och att föra över viss verksamhet till andra myndigheter om detta kan ge bättre service och minskade kostnader. Samtidigt sker översynen med beaktande av de krav som ställs i Europarådets konvention till skydd för de mänskliga friheterna på domstolsprövning av enskildas "civila rättigheter och skyldigheter". Även rätten till enskilt ägande och hänsynen till närings- och yrkesfriheten är vägledande i arbetet.

Personal

Länsstyrelseorganisationen kännetecknas av en bred kompetens inom vitt skilda sakområden. Ca 80 procent av förvaltningsanslaget till länsstyrelserna används för att täcka kostnader för personal. Av de totala personalresurserna används ungefär 15 procent för internadministrativt arbete.

Förändringar och tyngdpunktsförskjutningar i länsstyrelsernas arbetsuppgifter sker ständigt. Arbetssätt skall förändras och arbetsuppgifter försvinner samtidigt som nya kommer till. Länsstyrelserna har de två senaste budgetåren tillförts särskilda anslagsmedel bl.a. för att främja kompetensutvecklingen inom organisationen. Vidare har länsstyrelserna, från statens arbetsgivarverk, tillförts medel som i överenskommelse mellan arbetsmarknadens parter avsatts för kompetensutvecklande åtgärder. Även i anslaget till länsstyrelserna för budgetåret 1992/93 har utrymme beräknats för kompetenshöjande åtgärder.

Den särskilda rapport som länsstyrelserna skall lämna till regeringen den 15 mars 1992 skall omfatta en samlad redovisning av hur de medel har använts som tilldelats länsstyrelsen för kompetensutveckling och utbildning i samband med länsförvaltningsreformen.

Lokalförsörjning

För budgetåret 1991/92 har 280 milj.kr. beräknats för att täcka länsstyrelsernas lokalkostnader. Det motsvarar 15 procent av länsstyrelsernas samlade förvaltningsanslag.

Riksdagens beslut om riktlinjer för den statliga lokalförsörjningen (prop. 1990/91: 150, FiU30, rskr. 386) innebär att myndigheternas ansvar och befogenheter i fråga om lokalförsörjningen successivt kommer att vidgas och att de ges möjligheter att besluta om sin egen lokalförsörjning. Myndigheterna kommer således att överta byggnadsstyrelsens nuvarande uppgift att svara för lokalförsörjningen. Förändringen innebär att myndighetens

helhetsansvar för verksamheten också innefattar ett krav på att lokalförsörjningsfrågorna hanteras på ett effektivt och ekonomiskt sätt.

Länsstyrelsernas organisationsnämnd (LON)

Mitt förslag: LON läggs ned i och med utgången av juni 1992.

Bakgrund

LON är en särskild s.k. stabsmyndighet på länsstyrelseområdet. LON lämnar främst administrativt stöd till länsstyrelserna och har också vissa samordnande uppgifter. Vidare kan LON utföra och medverka i utredningar m.m. på regeringens uppdrag.

LON är lokaliserad till Solna och har 17 anställda. Chef för myndigheten är en överdirektör. Styrelsen består av högst nio personer, överdirektören medräknad.

I budgetpropositionen 1991 (prop. 1990/91: 100 bil. 15, s. 51) konstaterades att behovet av en särskild myndighet av LON:s karaktär kan förväntas minska beroende på organisationsförändringar på länsstyrelseområdet. Vidare angavs att LON:s roll och verksamhet borde övervägas i anslutning till den då pågående översynen av stabsmyndigheternas verksamhet.

Utredningen om stabsmyndigheternas verksamhet har i betänkandet (SOU 1991: 40 och 41) Marknadsanpassade service- och stabsfunktioner – ny organisation av stödet till myndigheter och regeringskansli lämnat förslag om bl.a. LON.

Utredningens förslag

LON läggs ned vid utgången av budgetåret 1991/92.

Remissinstanserna

Förslaget att lägga ned LON får stöd av en del remissinstanser under vissa förutsättningar. Flera av de remissinstanser som yttrat sig över förslaget om LON är dock kritiska till utredningens överväganden och förslag. Man anser att analysen är bristfällig och att den inte kan läggas till grund för ett beslut.

Skälen till mitt förslag

Chefen för finansdepartementet har tidigare i dag, bl.a. med anledning av förslagen från utredningen om stabsmyndigheternas verksamhet, behandlat frågan om organisationen av stödet till regeringskansliet och myndigheterna. Hon konstaterade då bl.a. att utredningsförslaget inte ger ett tillräckligt underlag för ett ställningstagande i frågan.

Den organisationsförändring som genomförts på länsstyrelseområdet och den utveckling i övrigt som pågår där innebär dock att behovet av LON:s

insatser har förändrats. Förändringen är enligt min mening så påtaglig att frågan om LON:s fortsatta verksamhet bör prövas redan nu.

När det gäller länsstyrelsernas behov av en särskild servicemyndighet vill jag anföra följande.

Omfattningen av länsstyrelsernas behov av att köpa tjänster av olika servicekaraktär avgörs bäst av länsstyrelserna själva. Enligt min mening erbjuder bl.a. riksrevisionsverket, arbetsgivarverket och statskontoret ett gott utbud av sådana tjänster. Vidare kan länsstyrelserna genom inbördes samarbete och genom samarbete med andra statliga och kommunala organ inom respektive län finna former för att effektivt ordna sin administration. Jag är väl medveten om att LON gör goda insatser när det gäller service på flera områden, t.ex. det ekonomiadministrativa. En så liten myndighet som LON blir dock mycket sårbar genom att kompetensen på varje område bärs upp av några få nyckelpersoner. Förutsättningarna att upprätthålla och vidareutveckla fackkompetensen är större inom de nyss nämnda myndigheterna. Mot detta kan visserligen ställas kravet på specifik länsstyrelsekompetens. Även sådan kompetens bör dock kunna erbjudas av dessa om länsstyrelserna uppträder som tydliga beställare. Sammanfattningsvis gör jag den bedömningen att länsstyrelsernas behov av gemensam service kan tillgodoses även utan LON.

Jag går nu över till frågan om regeringens och regeringskansliets behov av stöd från en särskild stabsmyndighet på länsstyrelseområdet.

Länsstyrelserna är regionala statliga myndigheter som är direkt underställda regeringen. Deras verksamhet berör de flesta departement och åtskilliga centrala verk. Man kan uttrycka det så att civildepartementet svarar för "ägarfunktionen" för länsstyrelserna, medan övriga departement i olika grad har en "beställarfunktion". En mera mål- och resultatorienterad styrning av länsstyrelserna ställer därför särskilda krav på samverkan inom regeringskansliet. Jag har också erfarit att länsstyrelserna önskar en bättre samordning av länsstyrelsefrågor inom regeringskansliet och att de vill föra en tätare dialog med departementen i frågor om bl.a. mål och resultat.

Min slutsats är att regeringen behöver ett förstärkt stöd när det gäller länsstyrelsefrågor till följd av länsstyrelsereformen och de nya styrformerna med bl.a. en ny budgetprocess. Uppgifterna är dock av ett helt annat slag än de som utförs av LON. De bör enligt min mening utföras inom regeringskansliet. Jag vill i detta sammanhang erinra om att det inom civildepartementet har tillsatts en utvecklingsgrupp för länsstyrelsefrågor.

Vid min anmälan av anslaget A 1. Civildepartementet har jag beräknat vissa ökade resurser för departementets arbete med länsstyrelsefrågor.

Mot bakgrund av vad jag nu har anfört finner jag det motiverat att avveckla LON. En lämplig tidpunkt är vid utgången av budgetåret 1991/92. Det ankommer på regeringen att fatta de beslut som behövs i anslutning till avvecklingen.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att godkänna att länsstyrelsernas organisationsnämnd (LON) läggs ned den 30 juni 1992.

B 1. Länsstyrelserna m.m.[1]

1990/91	Utgift	1 530 634 000
1991/92	Anslag	1 648 394 000
1991/92	Anslag exkl. mervärdesskatt	1 616 155 000
1992/93	Förslag	1 680 320 000

[1] Tidigare D 1. Länsstyrelserna m.m.

Regeringen har utfärdat en ny länsstyrelseinstruktion (1990: 1510, ändrad senast 1991: 830). Den ansluter till riksdagens beslut om reformeringen av den regionala statliga förvaltningen (prop. 1988/89: 154, BoU 1989/90: 4 och 9, rskr. 89) och trädde i kraft den 1 juli 1991.

Länsstyrelserna

Länsstyrelserna begär att förvaltningsanslaget skall undantas från tillämpningen av regeringens rationaliseringskrav. Länsstyrelserna anför att det blir allt svårare att tillgodose besparingskraven genom fortsatt organisationsutveckling och andra effektivitetshöjande åtgärder.

Länsstyrelserna hemställer vidare om förstärkning av förvaltningsanslaget med sammanlagt 22,8 milj.kr. De sakområden inom vilka behoven bedöms vara störst är miljö- och naturvård, kulturmiljö, djurskydd och livsmedelskontroll samt social omvårdnad. Därutöver behövs en förstärkning av resurserna för personalfunktionen, resor, ADB-drift m.m.

Sammantaget innebär myndigheternas anslagsframställningar förslag om ökning av förvaltningsanslaget med 124 milj.kr. exkl. pris- och löneomräkning. Av den begärda ökningen avser 74 milj.kr. kompensation för ökade lokalkostnader och 28 milj.kr. engångsanvisningar för bl.a. flyttningar, investeringar i ADB-stöd och geografiska informationssystem (GIS).

Berörda centrala myndigheter har beretts tillfälle att yttra sig över länsstyrelsernas anslagsframställningar. I allt väsentligt tillstyrker remissinstanserna länsstyrelsernas framställningar.

	1991/92 exkl. mervärdesskatt	Beräknad ändring 1992/93
		Föredraganden
Utgifter		
Länsstyrelsernas förvaltningskostnader	1 607 764 000	+71 781 000
(lönekostnader)	(1 210 350 000)	(−14 122 000)
(lokalkostnader)	(206 663 000)	(+71 586 000)
(engångsanvisningar)	(1 442 000)	(+ 5 311 000)
LON	13 104 000	−11 004 000
Till regeringens disposition		
Utvecklingsåtgärder	25 312 000	+ 3 388 000
Diverse ändamål	5 531 000	–
Inkomster		
Avgifter	35 556 000	–
Summa ramanslag	**1 616 155 000**	**+64 165 000**

Föredragandens överväganden

Jag har tidigare berört frågor om länsstyrelsernas verksamhet. I detta avsnitt begränsar jag mig därför till att behandla anslags- och resursfrågor. Jag har därvid samrått med övriga berörda statsråd.

Länsstyrelserna ingår bland myndigheterna i budgetcykel två när det gäller att införa systemet med treåriga budgetramar. Som anmäldes i föregående års budgetproposition har länsstyrelserna under våren 1991 fått särskilda direktiv för fördjupad anslagsframställning. Detta innebär i sin tur att länsstyrelserna när de går in i den resultatorienterade styrningen kommer att ges en budgetram för endast två år med början budgetåret 1993/94.

Även om länsstyrelserna ännu inte är inne i det nya budgetsystemet anvisas länsstyrelsernas förvaltningskostnader redan för innevarande budgetår över ett ramanslag. Förändringen innebär att länsstyrelserna har fått möjlighet att, inom vissa ramar, förskjuta över- eller underskott på anslaget till följande budgetår.

För investeringar i ADB- och kommunikationsutrustning har jag beräknat 2,2 milj.kr. engångsvis. Engångsanvisningen kommer att ersättas med lån i riksgäldskontoret det budgetår länsstyrelsen tillgodoser redovisningskraven enligt bokföringsförordningen i dess lydelse fr.o.m. den 1 juli 1991 (SFS 1991: 1026). Kostnaderna för investeringarna skall i sin helhet belasta länsstyrelsernas ramanslag men i tiden fördelas över det antal budgetår som motsvarar den ekonomiska livslängden på investeringen. Flera länsstyrelser har begärt medel för att börja bygga upp ADB-baserade geografiska informationssystem (GIS). Jag är inte beredd att nu föreslå särskilda medel för detta ändamål. Eftersom GIS innebär betydande möjligheter till rationellare arbete med frågor om miljövård, fysisk planering och naturresurshushållning ställer jag mig positiv till att länsstyrelserna bedriver arbete med frågan.

Jag går nu över till att behandla mina *anslagsberäkningar* för länsstyrelserna.

För verksamheten vid länsstyrelserna har jag utgått från det nuvarande anslagsbeloppet exklusive mervärdesskatt.

Som konsekvens av de beslutade förändringarna i *jordförvärvslagstiftningen* minskar resursbehoven för länsstyrelsernas lantbruksfunktion. Det minskade behovet har tidigare preliminärt beräknats till 14 milj.kr. I samråd med chefen för jordbruksdepartementet föreslår jag nu en sammanlagd besparing, inkl. det tidigare beräknade beloppet, med 20 milj.kr.

Jag har tidigare berört länsstyrelsernas ändrade uppgifter på *konkurrensområdet*. De innebär att den nuvarande priskontorsverksamheten upphör samtidigt som ansvaret för bl.a. marknadsbevakningen blir tydligare. Efter samråd med chefen för näringsdepartementet beräknar jag att förändringarna sammantaget ger en besparing på 4 milj.kr.

Regeringen har i proposition 1991/92: 52 lämnat förslag om att införa en enhetlig *regional ledningsorganisation för polisen* från och med den 1 juli 1992. Som en konsekvens av reformen föreslår jag efter samråd med chefen för justitiedepartementet en besparing med 17 milj.kr.

Reformen med samordnad länsförvaltning kan beräknas ge möjligheter till *administrativa besparingar* motsvarande 31 milj.kr. Innevarande budgetår har en besparing gjorts på 10 milj.kr. För budgetåret 1992/93 föreslår jag en besparing på resterande 21 milj.kr.

För innevarande budgetår har medel avsatts för förberedelse och *genomförande av länsförvaltningsreformen*. Även under budgetåret 1992/93 behövs särskilda medel för utvecklingsåtgärder. Jag beräknar 28,7 milj.kr. för ändamålet. Av medlen bör 17,5 milj.kr. användas för åtgärder som syftar till att höja länsstyrelsernas ekonomiadministrativa kompetens. Avsikten är att samtliga länsstyrelser vid utgången av budgetåret 1992/93 skall uppfylla redovisningskraven enligt bokföringsförordningen. Ett åtgärdsprogram som avser såväl systemsidan som kompetensen skall tas fram i samråd med riksrevisionsverket. Jag avser att inhämta aktuella bedömningar av respektive länsstyrelses behov och i samband med regleringsbrevet återkomma till regeringen med förslag till fördelning av beloppet. Vidare räknar jag med att omställningen av länsstyrelsernas arbete på konkurrensområdet kräver särskilda utvecklingsinsatser som behöver bekostas med dessa medel.

För avvecklingskostnader för *LON* beräknar jag engångsvis 2,1 milj.kr., vilket innebär att ramposten för LON minskar med 11,0 milj.kr.

Medel för ledningsövningar m.m. fördelas engångsvis direkt till berörda länsstyrelser. Jag beräknar 5,1 milj.kr. för ändamålet.

Länsstyrelsen är utbetalningsmyndighet i ärenden om *statlig lönegaranti* vid konkurs. Antalet konkurser har ökat kraftigt. Det är därför angeläget att länsstyrelserna får ett tillfälligt resurstillskott under budgetåret 1992/93 i avvaktan på resultatet av den översyn av handläggningen av lönegarantifrågor som pågår inom arbetsmarknadsdepartementet. Chefen för arbetsmarknadsdepartementet har tidigare i dag föreslagit att sammanlagt 6 milj.kr. ställs till länsstyrelsernas förfogande ur lönegarantifonden för att de skall upprätthålla en god service mot enskilda i dessa ärenden.

Det ankommer på regeringen att besluta om anslagets fördelning mellan

länsstyrelserna. För riksdagens kännedom och för att underlätta länsstyrelsernas verksamhetsplanering redovisar jag i det följande den fördelning som jag – om riksdagen godtar medelsberäkningen under anslaget – senare avser föreslå regeringen att besluta om. Min beräkning innebär en viss omfördelning mellan länsstyrelserna jämfört med innevarande år. Jag har därvid bl.a. beräknat medel så att samtliga länsstyrelser har möjlighet att anställa biträdande länsantikvarier.

1000-tal kronor

Län	Förvaltningskostnader exkl. engångsanvisning	därav lantbruk	Engångsanvisning	Summa rampost	Inkomst lantbruk
AB	181 518	5 522	1 200	182 718	1 017
C	53 088	4 524		53 088	1 619
D	53 571	5 392	1 500	55 071	1 403
E	68 928	6 778		68 928	2 246
F	55 344	4 413	300	55 644	1 115
G	51 069	6 038		51 069	900
H	58 793	5 714		58 793	1 691
I	33 532	4 325	200	33 732	1 111
K	45 384	3 574		45 384	692
L	62 180	6 384		62 180	2 296
M	103 958	10 048		103 958	3 170
N	51 067	5 664		51 067	1 619
O	101 041	5 487	500	101 541	912
P	72 663	6 708	300	72 963	2 061
R	58 387	7 039	700	59 087	2 788
S	62 514	7 216	300	62 814	1 295
T	60 286	4 250	85	60 371	1 403
U	54 937	5 142		54 937	1 434
W	66 180	8 446	616	66 796	1 012
X	63 196	6 926	400	63 596	981
Y	71 124	8 378		71 124	991
Z	56 033	8 874		56 033	893
AC	68 246	11 523	910	69 156	1 340
BD	83 619	13 990	320	83 939	1 565
S:a	1 636 658	162 355	7 331	1 643 989	35 554

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Länsstyrelserna m.m.* för budgetåret 1992/93 anvisa ett ramanslag på 1 680 320 000 kr.

B 2. Kammarkollegiet[1]

1990/91	Utgift	18 181 804
1991/92	Anslag	17 686 000
1991/92	Anslag exkl. mervärdesskatt	17 509 000
1992/93	Förslag	19 689 000[2]

[1] Tidigare C 5. Kammarkollegiet.
[2] Inkl. kostnader för ansvarsnämnden för biskopar och resegarantinämnden (del av anslaget C 7. Kostnader för vissa nämnder m.m. för budgetåret 1991/92).

Kammarkollegiet är enligt sin instruktion (1988:913) central förvaltningsmyndighet med uppgift att handlägga frågor om statlig och kyrklig egendom, rikets indelning, handha medels- och fondförvaltning samt i vissa ärenden bevaka statens rätt och allmänna intressen. Vidare har kollegiet till uppgift att för ett stort antal myndigheter svara för kassagöromål, bokföring och redovisning samt rådgivning inom främst det ekonomiadministrativa området. Kollegiet fullgör kansligöromål för kyrkofondens styrelse, fideikommissnämnden samt statens fond för fukt- och mögelskador.

Vid kammarkollegiet finns en styrelse. Generaldirektören är ordförande i styrelsen. Vid kammarkollegiet finns också ett expertråd för medelsplacering. Kammarkollegiets verksamhet finansieras dels över statsbudgeten, dels med olika avgifter för bl.a. fondförvaltning, bevakning av allmänna arvsfondens rätt och verksamhet vid enheten för administrativ service. Antalet anställda vid myndigheten uppgår till ca 100 personer.

	1991/92 exkl. mervärdesskatt	Beräknad ändring 1992/93
		Föredraganden
Anslag		
Förvaltningskostnader	22 942 000	+2 306 000
(lönekostnader)	(15 596 000)	(+1 337 000)
(förvaltningskostnader, engångsvis)	(—)	(+ 300 000)
(lokalkostnader)	(7 006 000)	(+ 245 000)
Enheten för administrativ service	1 000	—
Fondbyrån	1 000	—
Utredningar i indelningsärenden	50 000	+ 250 000
Kostnader för vissa nämnder*	—	+ 50 000
Inkomster		
Ersättning för bevakning av allmänna arvsfondens rätt m.m.	5 165 000	+ 365 000
Erättning från kyrkofonden för personal	320 000	+ 61 000
Summa anslag	**17 509 000**	**+2 180 000**

* Under budgetåret 1991/92 är medlen anvisade över anslaget C 7. Kostnader för vissa nämnder m.m.

Kammarkollegiet

Kammarkollegiet har i sin anslagsframställning redovisat sitt förändringsarbete som intensifierats under budgetåret 1991/92. Syftet är att anpassa kollegiets verksamhet till olika omvärldsförändringar och de krav som ställs

och kommer att ställas på kollegiet. Det gäller bl.a. arbetsuppgifter, effektivt resursutnyttjande, ett resultatorienterat synsätt och arbetsmiljö. En uppföljning och utvärdering av verksamheten kommer att läggas till grund för den framtida verksamhetsinriktningen. Enligt kollegiet måste även den nu anslagsfinansierade verksamheten anpassas till vad som efterfrågas och till så stor del som möjligt bli intäktsfinansierad. I framtiden bör myndigheten ha ett klart marknadsorienterat synsätt. Det innebär att olika verksamhetsgrenar bör breddas, fördjupas och där förutsättningar finns bjudas ut på marknaden.

Kammarkollegiet anför vidare i sin anslagsframställning bl.a. följande. Huvudförslaget innebär en minskning av utgifterna med 1,5 % för budgetåret 1992/93 och uppgår till 262 000 kr.

Inom rättsavdelningen krävs en fortgående kompetensutveckling om verksamheten på sikt skall kunna drivas effektivt. Likaså bör teknikstödet utvecklas ytterligare. Kollegiet yrkar 500 000 kr. för kompetens- och teknikutveckling. För utredningar i indelningsärenden yrkas en uppräkning av anslagsposten till 300 000 kr. vilket motsvarar de senaste årens belastning på anslagsposten.

Föredragandens överväganden

Kammarkollegiet har redovisat riktlinjerna för sitt förändringsarbete. Resultatet av det pågående arbetet kommer att redovisas till regeringen under våren 1992. För att kollegiet med kraft skall kunna bedriva ett fortsatt förändringsarbete under budgetåret 1992/93 bör engångsvis vissa resurser ställas till kammarkollegiets förfogande (+ 300 000 kr.). Anslaget för budgetåret 1993/94 bör engångsvis räknas ned med motsvarande belopp. Jag föreslår vidare att medel för den anslagsfinansierade delen av kammarkollegiets verksamhet beräknas enligt ett ettårigt huvudförslag med en real minskning av utgifterna med 1,5 %. En del av dessa medel bör dock återläggas till anslaget för ekonomiadministrativ utveckling inom myndigheten. Medel (+ 50 000 kr.) har också beräknats för de kansligöromål som kollegiet fr.o.m. budgetåret 1992/93 skall fullgöra för ansvarsnämnden för biskopar och resegarantinämnden. Jag har även beräknat medel för kostnaderna för särskild löneskatt.

Anslagsposten till utredningar i indelningsärenden bör räknas upp (+250 000 kr.).

Utredningen om stabsmyndigheternas verksamhet har lämnat förslag som berör en del av verksamheten vid kammarkollegiet. Som chefen för finansdepartementet tidigare i dag har redovisat ger utredningen inte tillräckligt underlag för att fatta beslut om utformningen av en stödorganisation till myndigheterna. Denna fråga kommer därför att utredas ytterligare.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Kammarkollegiet* för budgetåret 1992/93 anvisa ett förslagsanslag på 19 689 000 kr.

C. Stöd till trossamfund m.m.

I detta avsnitt behandlas anslag avseende stöd till trossamfund samt till ekumenisk verksamhet. Medel för dessa ändamål anvisas budgetåret 1991/92 under tre olika anslag. Anslaget G 1. Bidrag till trossamfund omfattar ca 97 procent av medelsanvisningen under detta littera medan återstoden tas upp under anslagen G 2. Bidrag till ekumenisk verksamhet och G 3. Bidrag till restaurering av äldre domkyrkor m.m. För budgetåret 1992/93 föreslås att bidrag till trossamfund, till ekumenisk verksamhet och till restaurering av äldre domkyrkor m.m. anvisas under ett enda anslag.

Chefen för finansdepartementet har tidigare i dag redogjort för de ekonomiska effekterna av folkbokförings- och skattereformerna för kyrkokommunerna. Som en del av neutraliseringsåtgärderna med anledning av dessa reformer har tidigare statsbidrag till svenska kyrkan dragits in fr.o.m. budgetåret 1991/92.

C 1. Stöd till trossamfund m.m.[1]

1990/91 Utgift	60 593 000[1]	Reservation	1 905 528[1]
1991/92 Anslag	69 962 000[1]		
1992/93 Förslag	72 007 000		

[1] Tidigare G 1. Bidrag till trossamfund, G 2. Bidrag till ekumenisk verksamhet och G 3. Bidrag till restaurering av äldre domkyrkor m.m.

	1991/92	Beräknad ändring 1992/93
		Föredraganden
Verksamhetsbidrag	50 250 000	+2 010 000
Lokalbidrag	14 486 000	–
Utbildningsbidrag	2 000 000	+ 80 000
Till regeringens disposition	1 000 000	+2 181 000[2]
Bidrag till ekumenisk verksamhet	876 000	– 876 000[2]
Bidrag till restaurering av äldre domkyrkor m.m.	1 350 000	–1 350 000[2]
Summa	**69 962 000**	**+2 045 000**

[2] Medel för bidrag till ekumenisk verksamhet och för bidrag till restaurering av äldre domkyrkor m.m. beräknas för budgetåret 1992/93 under anslagsposten Till regeringens disposition.

Från det för budgetåret 1991/92 uppförda anslaget *G 1. Bidrag till trossamfund* betalas statsbidrag till andra trossamfund än svenska kyrkan för religiös verksamhet (verksamhetsbidrag), lokaler för sådan verksamhet (lokalbidrag) och teologiska seminarier m.m. (utbildningsbidrag). Föreskrifter om dessa statsbidrag finns i förordningen (1989: 271, ändrad 1989:688 och 786) om statsbidrag till andra trossamfund än svenska kyrkan. I förordningen anges vilka trossamfund som har bedömts vara berättigade till statsbidrag enligt de grunder som riksdagen har beslutat (prop. 1988/89: 100 bil. 15, KrU10, rskr. 111) och till vilka utbildningar bidrag får beviljas. Ursprungligen betalades statsbidrag endast till församlingar som var anslutna till Sveriges frikyrkoråd. Bidrag betalas numera också till anglikanska kyr-

kan, estniska evangelisk-lutherska kyrkan, de islamiska församlingarna i Sverige, de judiska församlingarna i Sverige, de ortodoxa och österländska kyrkornas ekumeniska råd, Stockholms katolska stift och ungerska protestantiska kyrkan.

Frågor om bidrag till de i förordningen angivna trossamfunden prövas av samarbetsnämnden för statsbidrag till trossamfund. Nämnden består av företrädare för alla dessa samfund. Ledamöterna i samarbetsnämnden utses av regeringen.

Från det nuvarande anslaget *G 2. Bidrag till ekumenisk verksamhet* betalas statsbidrag till Svenska ekumeniska nämnden, Nordiska ekumeniska institutet och Sveriges kristna ungdomsråd.

Från anslaget *G 3. Bidrag till restaurering av äldre domkyrkor m.m.* betalas budgetåret 1991/92 statsbidrag till restaureringsarbeten på Strängnäs domkyrka. För budgetåret 1992/93 har domkapitlet i Strängnäs anhållit om bidrag med 4 460 000 kr. för fortsatt restaurering av Strängnäs domkyrka. Kyrkorådet i Vadstena församling har anhållit om bidrag med 1 878 000 kr. för restaureringsarbeten på Vadstena klosterkyrka.

Samarbetsnämnden för statsbidrag till trossamfund

Samarbetsnämnden yrkar att anslaget räknas upp enligt följande.

Verksamhetsbidrag	+	11 750 000
Lokalbidrag	+	23 514 000
Utbildningsbidrag	+	300 000

Tillkomsten av nya bidragsberättigade trossamfund och ökat antal betjänade personer samt kostnaderna för att uppnå full paritet mellan samfunden kräver en reell uppräkning av verksamhetsbidraget utöver de fyra procent som beviljats under 1980-talet. I jämförelse med övriga folkrörelser har trossamfunden enligt samarbetsnämnden missgynnats i fråga om bidragsutvecklingen. Samarbetsnämnden hänvisar till kulturutskottets uttalande i betänkandet 1989/90:KrU1 att regeringen borde föreslå en real uppräkning av bidragen till trossamfund. För budgetåret 1991/92 har anslaget räknats upp med knappt 17 procent, vilket är hälften av den eftersläpning som redovisats i utskottsbetänkandet. Nämnden ser denna uppräkning som ett första steg och anhåller om en lika stor uppräkning för budgetåret 1992/93.

Som ett ytterligare argument för en uppräkning anför nämnden att samfunden drabbats av fördyringar i samband med skattereformen.

I fråga om lokalbidraget redovisar samarbetsnämnden att den för budgetåret 1991/92 har att behandla 77 ansökningar motsvarande en sammanlagd byggkostnad på 265 milj.kr. Statsbidragsbehovet för dessa lokaler beräknas till 27,6 milj.kr. Nämnden räknar vidare med ett preliminärt bidragsbehov om 6,9 milj.kr. för inventarier och 4,1 milj.kr. för handikappanpassning. Dessutom finns ett medelsbehov på drygt 5 milj.kr. för tidigare preliminärt beslutade bidrag. För budgetåret 1992/93 räknar nämnden med samma byggnadsvolym som för budgetåret 1991/92 och ett medelsbehov på 38 milj.kr.

Föredragandens överväganden

Bidrag till ekumenisk verksamhet och bidrag till restaurering av äldre domkyrkor m.m. bör med hänsyn till bidragens storlek inte anvisas under särskilda anslag. Jag beräknar i stället medel för dessa ändamål under den i förevarande anslag uppförda anslagsposten Till regeringens disposition. Anslagets rubrik bör i samband härmed ändras till C 1. Stöd till trossamfund m.m.

Vid beräkningen av medelsbehovet för budgetåret 1992/93 har jag beaktat den reservation som finns under anslaget Bidrag till restaurering av äldre domkyrkor m.m. Den reservation som vid utgången av budgetåret 1991/92 eventuellt kan finnas kvar under sistnämnda anslag bör föras över till anslagsposten Till regeringens disposition.

Med hänsyn till det ekonomiska läget är möjligheterna att öka de direkta ekonomiska bidragen till trossamfunden begränsade. Även andra möjligheter att stödja trossamfundens verksamhet bör därför övervägas. Ett betänkande angående svenska kyrkans ekonomiska och rättsliga förhållanden kommer inom kort att avlämnas av den s.k. ERK-utredningen (C 1989: 02). Det är naturligt om man i samband med de överväganden som denna utredning ger anledning till också uppmärksammar de fria samfundens förhållanden. Vidare bör möjligheterna till bättre samordning av de olika bidragen till folkrörelserna övervägas.

Med hänvisning till sammanställningen föreslår jag att anslaget räknas upp med 2 045 000 kr. till 72 007 000 kr.

Inom ramen för lokalbidraget bör minst 3 milj.kr. reserveras för handikappanpassning.

Från utbildningsbidraget bör enligt regeringens bestämmande medel kunna få anvisas också för enstaka utbildnings- eller fortbildningsinsatser för funktionärer inom invandrarsamfund som saknar egna utbildningsinstitutioner i Sverige.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Stöd till trossamfund m.m.* för budgetåret 1992/93 anvisa ett reservationsanslag på 72 007 000 kr.

D. Konsumentfrågor

D 1. Konsumentverket[1]

1990/91	Utgift	75 283 000
1991/92	Anslag	75 645 000
1991/92	Anslag exkl. mervärdesskatt	73 319 000
1992/93	Förslag	73 319 000

[1] Tidigare F 4. Konsumentverket.

Konsumentverket är central förvaltningsmyndighet för konsumentfrågor med uppgift att stödja hushållen i deras strävan att effektivt utnyttja sina resurser samt att stärka konsumenternas ställning på marknaden. I anslutning till detta fullgörs de uppgifter som tillkommer konsumentombudsmannen (KO) enligt marknadsföringslagen (1975: 1418), produktsäkerhetslagen (1988: 1604) och lagen (1984: 292) om avtalsvillkor i konsumentförhållanden. Verket fullgör vidare uppgifter enligt konsumentkreditlagen (1977: 981), konsumentförsäkringslagen (1980: 38), lagen (1971: 1081) om bestämning av volym och vikt samt förordningen (1990: 643) om glesbygdsstöd.

Verkets organisation m.m. framgår av förordningen (1990: 1179) med instruktion för konsumentverket.

Konsumentverket leds av en generaldirektör som dessutom är konsumentombudsman. Generaldirektören är ordförande i konsumentverkets styrelse. En konsumenttcknisk nämnd är knuten till verket med uppgift att verka för att brukarkrav beaktas vid utveckling och upphandling av produkter.

Konsumentverket

Konsumentverket anför i sin fördjupade anslagsframställning för budgetåren 1992/93-1994/95 bl.a. följande.

1. Huvudförslaget för budgetåret 1992/93 är 73 421 000 kr. Verket redovisar en nedskärning på 1,5 %. Verket föreslår vidare att delar av de genom nedskärningen frigjorda resurserna används för insatser beträffande fastighetsjuridisk rådgivning (+600 000 kr.) och provningar/metodutveckling (+500 000 kr.). Verket redovisar en nedskärning på 2 % för budgetåret 1993/94 och 1,5 % för budgetåret 1994/95.

2. Konsumentverket föreslår inte någon betydande förändring av målen för eller inriktningen av verksamheten under den kommande treårsperioden. Tyngdpunkten i utredningsarbetet kommer att ligga på det hushållsekonomiska området. Verket menar att det för närvarande inte går att bedöma vilka krav utvecklingen av den lokala verksamheten och närmandet till EG kommer att ställa på verket. Verket avser vid behov återkomma till frågan om resursbehovet för den nämnda verksamheten. I arbetet med treårsbudgeten har en ny indelningsgrund för verksamheten utarbetats. Verket föreslår att utredning/utveckling/forskning, provningar/metodutveck-

ling, rättslig marknadsbevakning, utbildning, lokal konsumentverksamhet, förlagsproduktion, Råd och Rön samt internationell verksamhet blir den nya indelningen.

3. Tidskriften Råd och Rön beräknas budgetåret 1994/95 uppnå full kostnadstäckning.

	1991/92 exkl. mervärdesskatt	Beräknad ändring 1992/93
		Föredraganden
Personal	**180**	–
Anslag		
Förvaltningskostnader	66 584 000	– 738 720
(därav lönekostnader)	(47 425 000)	(–)
Lokalkostnader	6 734 000	+ 738 720
Varuprovningar m.m.	1 000	–
	73 319 000	–

Föredragandens överväganden

Riktlinjerna för den statliga konsumentpolitiken fastställdes av riksdagen senast år 1986. Goda resultat har uppnåtts bl.a. på det hushållsekonomiska området. Sålunda har enskilda hushåll kunnat förbättra sin ekonomi och kommunernas kostnad för socialbidrag minskat. Jag delar verkets uppfattning att arbetet med budgetrådgivning är en viktig del av verksamheten.

Under senare år har flera förändringar inträffat som påtagligt påverkar arbetet med konsumentfrågorna. Det gäller i hög grad närmandet till EG.

Den lokala konsumentverksamheten är ytterst viktig för möjligheterna att nå ut till konsumenterna. De neddragningar som har gjorts under det senaste året inger farhågor. Hur konsumenterna skall kunna tillförsäkras ett lokalt stöd på konsumentområdet måste därför uppmärksammas ytterligare.

Konkurrenspolitiken är viktig för att man skall få väl fungerande marknader till gagn för konsumenterna och för dynamiken i ekonomin. Regeringen har aviserat att man under våren 1992 avser att lägga fram ett förslag till förstärkt konkurrenspolitik, skärpt konkurrenslagstiftning och fortsatt avreglering.

Jag anser att en översyn på det konsumentpolitiska området är påkallad. Den bör omfatta inriktningen och omfattningen av verksamheten, det statliga åtagandet vad gäller konsumentfrågor samt den organisatoriska strukturen på området. En kommitté bör tillkallas för översynsarbetet. Mot denna bakgrund anser jag att verket bör ges ett ettårigt anslag. I avvaktan på resultatet av utredningsarbetet beräknar jag ett oförändrat anslag för konsumentverket.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Konsumentverket* för budgetåret 1992/93 anvisa ett förslagsanslag på 73 319 000 kr.

D 2. Allmänna reklamationsnämnden[1]

1990/91	Utgift	13 154 000
1991/92	Anslag	12 808 000
1991/92	Anslag exkl. mervärdesskatt	12 489 000
1992/93	Förslag	12 489 000

[1] Tidigare F 5. Allmänna reklamationsnämnden.

Allmänna reklamationsnämnden har till uppgift att pröva tvister mellan konsumenter och näringsidkare rörande varor, tjänster och andra nyttigheter som tillhandahållits huvudsakligen för enskilt bruk (konsumenttvister) samt att ge rekommendationer om hur tvisterna bör lösas. Nämnden skall dessutom på begäran av domstol yttra sig i konsumenttvister. Vidare skall nämnden stödja kommunernas medling i sådana tvister genom bl.a. utbildning och rådgivning till konsumentvägledare på lokal nivå. Allmänna reklamationsnämnden skall också informera konsumenter och näringsidkare om nämndens praxis.

Nämndens organisation m.m. framgår av förordningen (1988: 1583) med instruktion för allmänna reklamationsnämnden.

Chef för nämnden är en heltidsanställd ordförande. Till nämnden har knutits ett råd med uppgift att bistå nämnden i viktigare frågor om verksamhetens omfattning och inrikting. I rådet ingår företrädare för konsumenter, näringsidkare och kommuner.

Allmänna reklamationsnämnden (ARN)

Antalet tvister som kommit under nämndens prövning har minskat under flera år. Under budgetåret 1990/91 ökade ärendetillströmningen dock med 13 %. Förklaringen till denna ökning ligger till en del i att nämnden inrättat en ny avdelning för tvister på bankområdet. Neddragningen av konsumentverksamheten i vissa kommuner kan också ha bidragit till den ökade ärendetillströmningen.

Nämndens resurser är ansträngda, och väntetiderna för parterna är fortfarande långa. Nämndens verksamhet är efterfrågestyrd. Bristande resurser måste mötas med antingen en begränsning av ärendetillströmningen eller en ökning av det finansiella utrymmet. Trots knappa ekonomiska resurser har nämnden hittills valt att inte inskränka sin verksamhet på för konsumenterna betydelsefulla områden.

Allmänna reklamationsnämnden anför i sin fördjupade anslagsframställning för budgetåren 1992/93-1994/95 bl.a. följande.

1. Huvudförslaget budgetåret 1992/93 är 15 192 000 kr. En minskning av nämndens anslag i storleksordningen 5 % skulle leda till en betydande nedskärning av nämndens tvistlösande verksamhet. Vid ett i förhållande till det ökande antalet ärenden oförändrat anslag skulle ARN inte behöva göra några mer drastiska inskränkningar.

2. Nämnden bör ges behörighet att avtala med myndigheter och enskilda om ekonomiskt bidrag till nämndens verksamhet.

3. Nämnden bör tillföras medel (+350 000 kr.) för att inrätta en ny avdelning för mäklartvister.

4. Nämnden bör tillföras medel (+200 000 kr.) för att studera utvecklingen av det nya datasystemet.

5. Nämnden bör tillföras medel för att förstärka kompetensen främst på det internationella området (+300 000 kr.) och öka insatserna för att följa upp sina avgöranden (+250 000 kr.).

	1991/92 exkl. mervärdesskatt	Beräknad ändring 1992/93
		Föredraganden
Personal	**38**	–
Anslag		
Förvaltningskostnader	11 164 000	–121 000
(därav lönekostnader)	(8 997 000)	(–)
Lokalkostnader	1 325 000	121 000
	12 489 000	–

Föredragandens överväganden

Nämndens verksamhet utgör en viktig del av konsumentskyddet. Nämndens resurser är för närvarande ansträngda bl.a. genom att ärendetillströmningen ökat. Jag anser det angeläget att konsumenterna ges ett brett stöd inom ramen för nämndens verksamhet. De förslag nämnden har redovisat när det gäller möjligheten för näringslivet att lämna bidrag till verksamheten finner jag intressanta. Denna möjlighet reser dock frågor av principiell natur som närmare bör belysas. Vad gäller förslaget om att pröva fastighetsmäklartvister kan anmärkas att lagstiftningsarbete för närvarande pågår. I det sammanhanget kommer också att prövas vilken tillsyn fastighetsmäklarna skall ha. Förutsättningarna för nämndens verksamhet bör prövas i den översyn av konsumentpolitiken som skall göras. Mot den nu angivna bakgrunden anser jag att nämnden bör ges ett ettårigt anslag. Jag har beräknat oförändrat anslag för budgetåret 1992/93.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Allmänna reklamationsnämnden* för budgetåret 1992/93 anvisa ett förslagsanslag på 12 489 000 kr.

D 3. Stöd till konsumentorganisationer[1]

1990/91 Utgift	1 669 000	Reservation	0
1991/92 Anslag	2 000 000		
1992/93 Förslag	2 080 000		

[1] Tidigare F6. Stöd till konsumentorganisationer.

Riksdagens beslut om livsmedelspolitiken (prop. 1989/90: 146, JoU25, rskr. 327), innebar att ett särskilt stöd till ideella konsumentorganisationer inrättades. Syftet med stödet är att stimulera och stärka konsumenternas möjligheter att utöva inflytande på livsmedelskedjans olika led i frågor som rör livsmedelspolitiken.

Konsumentverket

Konsumentverket hemställer i sin anslagsframställning om oförändrat anslag för budgetåret 1992/93.

Föredragandens överväganden

Det är värdefullt att ideella organisationer stimuleras att starta projekt. Fristående konsumentorganisationer som kan fånga upp konsumenternas behov och driva deras frågor kan spela en viktig roll på marknaden. Jag vill också betona vikten av lokala aktiviteter. I avvaktan på resultat av översynen av konsumentpolitiken bör dock någon större förändring av anslaget inte ske.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Stöd till konsumentorganisationer* för budgetåret 1992/93 anvisa ett reservationsanslag på 2 080 000 kr.

D 4. Konsumentforskning[1]

1990/91	Utgift	512 000	Reservation	1 442 000[2]
1991/92	Anslag	2 000 000		
1991/92	Anslag exkl. mervärdesskatt	1 939 000		
1992/93	Förslag	1 939 000		

[1] Tidigare F 7. Konsumentforskning.
[2] Exkl. mervärdesskatt

Genom riksdagens forskningspolitiska beslut våren 1990 (prop. 1989/90:90, LU22, rskr. 331) anvisades 2 milj.kr. för konsumentpolitisk forskning under budgetåret 1990/91. Medlen disponeras av konsumentverket.

Konsumentforskning bedrivs inom ett brett område. Den är bl.a. inriktad på studier av hushållsekonomi, konsumentteknik, varudistribution och marknadsrättsliga frågor. Forskningen är under uppbyggnad.

Konsumentverket

Konsumentverket skall stödja såväl grundläggande som tillämpad forskning och sprida information om forskningen och dess resultat.

I sin anslagsframställning hemställer verket om oförändrat anslag till konsumentforskningen för budgetåret 1992/93.

Föredragandens överväganden

Anslaget är tämligen nyinrättat och verksamheten under uppbyggnad. Mot denna bakgrund bedömer jag det rimligt med ett oförändrat anslag för budgetåret 1992/93.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Konsumentforskning* för budgetåret 1992/93 anvisa ett reservationsanslag på 1 939 000 kr.

D 5. Bidrag till miljömärkning av produkter[1]

1990/91 Utgift	1 000 000	Reservation	0
1991/92 Anslag	2 700 000		
1992/93 Förslag	3 000 000		

[1] Tidigare F 8. Bidrag till miljömärkning av produkter.

Ett harmoniserat nordiskt system för miljömärkning av produkter infördes under hösten 1989. Den frivilliga miljömärkningen i Sverige organiseras och drivs av SIS – Standardiseringskommissionen i Sverige och leds av en särskild miljömärkningsstyrelse.

Miljömärkningen skall i huvudsak finansieras genom avgifter och ersättningar från de företag som får sina produkter miljömärkta. I ett inledningsskede då verksamheten byggs upp bör dock medel tillhandahållas genom bidrag över statsbudgeten som i särskild ordning betalas tillbaka. T. o. m. budgetåret 1991/92 har sammanlagt 5,6 milj. kr. anslagits. Statsbidraget är förenat med villkorlig återbetalningsskyldighet när verksamheten ger överskott.

SIS – Standardiseringskommissionen i Sverige

Miljömärkningsarbetet har hittills resulterat i att kriterier har fastställts för knappcellsbatterier, diskmaskiner, kedjeolja för motorsågar samt finpapper. Kriteriedokument har utarbetats för toalett- och hushållspapper, tonerkassetter, textila tvättmedel samt oljepannor och brännare. Verksamheten har trots vissa initialsvårigheter nu kommit väl igång och arbetet med bland annat kriterieutveckling går bra.

Kriteriearbetet måste i första hand täckas av statsbidrag, medan certifieringsverksamheten bör täckas av märkningsavgifter anser miljömärkningsstyrelsen. Miljömärkningsstyrelsen rekommenderar att det för treårsperioden 1992/93-1994/95, och speciellt för budgetåret 1992/93, görs en kraftsamling för kriterieutveckling och marknadsföring.

SIS hemställer i sin skrivelse till regeringen om ett statsbidrag för miljömärkningsverksamheten under budgetåret 1992/93 på 6 900 000 kr.

Föredragandens överväganden

Utvecklingen av kriterier för miljömärkning har varit mer resurskrävande än väntat. Det arbete som hittills har lagts ner har under hösten 1991 resulterat i ett flertal fastställda kriterier. Det är angeläget att märkningen med "svanen" snarast etableras på marknaden. Ytterligare resurser för kriterieutveckling och marknadsföring måste därför anslås.

En tidig, kraftfull nordisk utveckling av kriterier ger förutsättningar att påverka EG:s arbete.

Jag föreslår därför att SIS under budgetåret 1992/93 får ett engångsbidrag på 3 000 000 kr. för miljömärkning av produkter.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Bidrag till miljömärkning av produkter* för budgetåret 1992/93 anvisar ett reservationsanslag på 3 000 000 kr.

E. Ungdomsfrågor

E 1. Statens ungdomsråd[1]

1990/91	Utgift	5 755 000
1991/92	Anslag	5 596 000
1991/92	Anslag exkl. mervärdesskatt	5 329 000
1992/93	Förslag	5 590 000

[1] Tidigare H 1. Statens ungdomsråd.

Statens ungdomsråd har till uppgift att främja fritids- och kulturell verksamhet bland barn och ungdomar samt redovisa utvecklingen när det gäller ungdomars villkor i samhället. Rådet handlägger frågor om stöd till ungdomsorganisationer och skall verka för en samordning av statliga insatser för ungdomar. Rådet skall också bedriva utrednings- och informationsverksamhet som rör ungdomars villkor och föreningslivets utveckling samt följa resultaten av forskning, utvecklingsarbete och försöksverksamhet som rör ungdomar.

Ungdomsrådets uppgifter och organisation m.m. framgår av förordningen (1988: 1136) med instruktion för statens ungdomsråd.

Statens ungdomsråds verksamhet skall inriktas på att

- främja fritids- och kulturverksamhet,
- redovisa ungdomars levnadsvillkor och utifrån detta föreslå åtgärder inom ungdomspolitiken,
- inom sitt ansvarsområde samarbeta med kommunerna,
- hålla goda kontakter med barn- och ungdomsorganisationer samt nya ungdomsrörelser,
- bidra till att samordna de statliga insatserna på ungdomsområdet,
- följa upp och utvärdera statliga insatser för ungdomar.

Statens ungdomsråd

Statens ungdomsråds utökade kommunkontakter kräver enligt ungdomsrådet att organisationen förstärks med ytterligare en tjänst. Förutom insatser riktade till kommunerna skall en sådan tjänst inriktas på att åstadkomma bättre kunskapsuppbyggnad inom det kommunala området samt fördjupade kontakter med kommunförbundet.

Förutom resurser till en ny tjänst begärs medel för omvandling av projektanställningar till fasta tjänster på utredningssidan.

Inom ungdomsrådet finns en uttalad ambition att bli mer utåtriktad. Ett medel för detta är tidningen UNG. Statens ungdomsråd begär resurser för att i ökad utsträckning kunna köpa in freelancematerial och andra tidningskonsulttjänster.

Enligt ungdomsrådet kräver den nya myndighetsrollen utveckling av arbetsmetoder och utbildning av befintlig personal.

	1991/92 exkl. mervärdesskatt	Beräknad ändring 1992/93
		Föredraganden
Anslag		
Förvaltningskostnader	4 525 000	+168 000
(därav lönekostnader)	(2 727 000)	(+ 62 000)
Lokalkostnader	804 000	+ 93 000
	5 329 000	**+261 000**

Föredragandens överväganden

Statens ungdomsråd har en kostnadseffektiv organisation och åstadkommer mycket med begränsade resurser. Kontakterna med de bidragsberättigade ungdomsorganisationerna sköts i huvudsak bra. Ungdomsrådets utredningsarbete är av hög klass. Kontakterna med kommunerna har intensifierats och utvecklats. Statens ungdomsråd har fått en tydligare myndighetsroll samt ett större samordningsansvar för statliga insatser för ungdomar. Visst behov av personalutbildning för att stärka kompetensen, främst vad avser de myndighetsutövande uppgifterna, föreligger.

Ungdomsrådet har under senare tid utvecklat en ny informationsstrategi för att bättre nå ut med bl.a. sina publikationer och utredningar. Rådet har därmed i ökad utsträckning kunnat bidra till att sprida kunskap om ungdomars situation i samhället.

Uppföljning och utvärdering av statliga insatser på ungdomsområdet har blivit en allt viktigare del av ungdomsrådets arbete.

Vad avser de egna insatserna har ungdomsrådet fått i uppgift att ta fram förslag till resultatmått, vilka skall presenteras i ungdomsrådets anslagsframställning hösten 1992. Avsikten är att ungdomsrådet på så sätt ska få bättre metoder för nödvändiga prioriteringar av den egna verksamheten.

Statens undomsråd skall under budgetåret 1992/93 vidta de åtgärder avseende bidragen till barn- och ungdomsorganisationerna som närmare redovisas under anslaget E 2. I samband med detta skall ungdomsrådet också pröva huruvida varje enskild ungdomsorganisation uppfyller målen för det statliga stödet.

Ungdomsrådet är föremål för en översyn inom ramen för en utredning (C 1991:06) om statens insatser inom barn- och ungdomsområdet. Detta arbete skall vara slutfört före utgången av april 1992.

Mot bakgrund av denna översyn bör inga större förändringar av verksamhetens inriktning eller omfattning nu ske.

Behovet av personalutbildning får däremot anses vara av sådan karaktär att den bör genomföras oaktat resultatet av översynen. Jag har i beräkningen av anslaget tagit hänsyn till detta.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Statens ungdomsråd* för budgetåret 1992/93 anvisa ett förslagsanslag på 5 590 000 kr.

E 2. Bidrag till central och lokal ungdomsverksamhet m.m.[1]

1990/91 Utfall	95 351 000	Reservation	0
1991/92 Anslag	98 373 000		
1992/93 Förslag	102 008 000		

[1] Tidigare H 2. Bidrag till central och lokal ungdomsverksamhet m.m.

Från anslaget utbetalas bidrag till central och lokal ungdomsverksamhet enligt förordningen (1991: 370) om statsbidrag till ungdomsorganisationer.

Statens ungdomsråd

Statens ungdomsråd svarar för fördelningen av statsbidrag till barn- och ungdomsorganisationerna. Ungdomsrådet har av regeringen fått i uppdrag att utveckla metoder för bedömning av i vilken utsträckning bidragen leder till att de fastställda målen för stödet uppfylls.

I sin anslagsframställning presenterar ungdomsrådet en översikt över pågående utvecklingsarbete och förslag till resultatmått. En slutlig redovisning av relevanta resultatmått skall presenteras hösten 1992.

Statens ungdomsråd föreslår en höjning av anslaget, inkl. kompensation för skattereformen, med 28 219 000 kr.

Föredragandens överväganden

Barn- och ungdomsorganisationerna fyller en viktig funktion i vårt samhälle. Syftet med det statliga stödet är att främja en demokratisk fostran genom barns och ungdomars engagemang i föreningslivet samt att medverka till en meningsfull fritid för barn och ungdomar. Stödet bör därför stimulera till att öka den lokala aktiviteten och få fler deltagare i verksamheten.

Målen för statens bidrag till ungdomsorganisationerna är att

- främja en demokratisk fostran bland barn och ungdomar,
- främja jämställdhet och jämlikhet mellan olika ungdomsgrupper,
- medverka till en meningsfull fritid för barn och ungdomar,
- uppmuntra fler barn och ungdomar att delta i föreningsliv.

Den 1 juli 1991 trädde ett nytt bidragssystem i kraft (SFS 1991: 370). Detta utgjorde ett första steg mot ett mer målrelaterat bidragssystem. Huvudsyftet med det nya systemet är att uppmuntra ökat deltagande och ökade aktiviteter.

Det är viktigt att fortlöpande följa att målen för det statliga stödet uppnås. Statens ungdomsråd bör därför pröva i vilken utsträckning de statsbidragsberättigade organisationer som i dag får bidrag tillgodoser målen för det statliga stödet. En sådan prövning skall därefter ske fortlöpande.

Statens ungdomsråd bör också kartlägga och ge förslag till de åtgärder som, vid sidan av kontanta bidrag, kan underlätta föreningarnas verksamhet och utveckling.

Som jag tidigare konstaterat är syftet med stödet till barn- och ungdomsorganisationerna nära förknippat med fostran av ungdomar för en framtida roll i ett demokratiskt samhälle. Inom föreningslivet ges unga människor en unik möjlighet att själva besluta och ta ansvar för sin organisation och dess verksamhet. Det är därför angeläget att stryka under betydelsen av föreningar och organisationer som drivs av ungdomarna själva.

Vissa ungdomsgrupper, t. ex. ungdomar med grava handikapp, kan dock ha svårt att forma självständiga ungdomsorganisationer. I dessa fall kan integrationen av ungdomsverksamhet i en vuxenorganisation vara att föredra. Detta bör inte utesluta möjligheten att få statligt bidrag för ungdomsverksamheten. Det är dock även i dessa fall viktigt, att ungdomarna i så stor utsträckning som möjligt själva får inflytande över sin verksamhet.

I och med budgetåret 1990/91 omvandlades stödet till barn- och ungdomsorganisationerna. Därmed ersattes två förslagsanslag av ett reservationsanslag. Frågan om slutreglering av de gamla anslagen har tidigare inte lösts. Ett visst stöd för verksamheten under ett budgetår har finansierats med anslag avsett för verksamhet under nästkommande budgetår. En budgetteknisk slutreglering av förslagsanslagen bör nu ske. För detta ändamål beräknar jag en engångsanvisning på 4 700 000 kr.

Härutöver anvisas ytterligare 2 218 000 kr. engångsvis. Jag föreslår att dessa medel får disponeras av regeringen för aktiviteter inom ungdomsområdet.

Den reservation som vid utgången av budgetåret 1991/92 finns kvar på anslaget bör föras över till kommande budgetår.

Under anslaget F 4. Bidrag till folkrörelserna föreslås ett särskilt anslag på 34 617 000 kr. som kompensation för ökade kostnader i samband med skattereformen. Anslaget skall gå till organisationer som bedriver barn- och ungdomsverksamhet. Av dessa kommer en stor andel att avsättas för direkt stöd till barn- och ungdomsorganisationerna.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Bidrag till central och lokal ungdomsverksamhet m.m.* för budgetåret 1992/93 anvisa ett reservationsanslag på 102 008 000 kr.

E 3. Stöd till internationellt ungdomssamarbete[1]

1990/91 Utgift	2 298 000
1991/92 Anslag	4 050 000
1992/93 Förslag	7 212 000

[1] Tidigare H 3. Stöd till internationellt ungdomssamarbete.

Från anslaget utbetalas stöd till Landsrådet för Sveriges ungdomsorganisationer (LSU) och Stiftelsen för internationellt ungdomsutbyte.

Landsrådet för Sveriges ungdomsorganisationer (LSU)

Landsrådet för Sveriges ungdomsorganisationer samlar ett sjuttiotal organisationer som medlemmar och observatörer. Landsrådets verksamhet rör främst ungdomssamarbete inom Norden, Europa och med tredje världen.

Den snabba integrationsprocessen och Sveriges ansökan om medlemskap i EG har medfört att de svenska ungdomsorganisationerna ställt allt högre krav på LSU att följa integrationsarbetet.

Omvälvningen i Öst- och Centraleuropa har också inneburit nya arbetsuppgifter. Bl. a. har LSU fått i uppgift att underlätta att fler kontakter knyts mellan olika ungdomsorganisationer.

LSU har begärt 1 644 000 kr. för budgetåret 1992/93 vilket innebär en ökning med 294 000 kr.

Föredragandens överväganden

Ungdomsorganisationernas internationella verksamhet är av stor betydelse. Speciellt viktiga är möjligheterna för svenska ungdomar att knyta kontakter med de nya ungdomsorganisationer som bildats i Öst- och Centraleuorpa. Vidare är det väsentligt att LSU genom de svenska ungdomsorganisationerna kan stimulera till en EG-debatt bland ungdomar.

Jag föreslår att medel till LSU anvisas med ett belopp på 1 404 000 kr.

Stiftelsen för internationellt ungdomsutbyte

Stiftelsen för internationellt ungdomsutbyte bildades i februari 1990 av staten, LSU och Riksidrottsförbundet (RF). Stiftelsen skall främja internationellt ungdomsutbyte samt svara för utvecklingen av det svenska ungdomskortet. På sikt är det meningen att försäljningen av ungdomskort skall ge ett överskott att användas till direkt stöd för ungdomsutbyte.

Ett nationellt informationssystem kring ungdomsutbyte är under upprättande. Bakgrunden är ett ökat behov av samlad information på detta område. Enskilda ungdomar eller grupper av ungdomar skall därmed i framtiden lättare kunna få råd och hjälp med kontakter. Inför en resa skall man enkelt kunna ta fram information om aktuellt land, organisation eller verksamhet.

Stiftelsen har begärt 4 400 000 kr. för budgetåret 1992/93. Detta innebär en ökning med 1 700 000 kr. Medelsökningen avser aktiviteter kring det

svenska ungdomskortet och en satsning på utbyte med Öst- och Centraleuropa.

Föredragandens överväganden

En satsning på ungdomskortet har från statens sida gjorts under två år. Därför föreslår jag inte några ytterligare medel. Däremot bör stiftelsen få medel dels för fortsatt arbete med att bygga upp informationssystemet, dels för vissa löpande kostnader. Det är enligt min mening av betydelse att den svenska databasen kan kopplas samman med motsvarande databaser i andra länder.

Jag föreslår att medel till Stiftelsen för internationellt ungdomsutbyte anvisas med ett belopp på 2 808 000 kr.

Youth for Europe

Programmet Youth for Europe går ut på att stimulera kontakter och resande för ungdomar vid sidan av skol- och universitetsutbytet. Syftet är att stimulera till ökat ungdomsutbyte och att ge ungdomar en europeisk identitet. Detta nås genom att ungdomar får förstahandsinformation om den ekonomiska, sociala och kulturella situationen i ett annat land. Samtidigt grundläggs goda möjligheter till samarbete mellan ungdomsgrupper i olika länder.

Programmet riktar sig till ungdomar mellan 15 och 25 år. De projekt som kan få stöd skall vara i minst sex dagar. Minst ett annat land än hemlandet skall delta. Det slås fast att ungdomarna själva skall vara aktiva i såväl planering som genomförande. Företräde ges till ungdomar som av sociala, ekonomiska eller geografiska skäl har små möjligheter att delta i andra ungdomsutbytesprogram.

EG:s ungdomsministrar beslöt i juni 1991 att programmet skall fortsätta i en andra utvidgad fas.

Föredragandens överväganden

Sverige får genom ett EES-avtal möjlighet att bli medlem i Youth for Europe fr.o.m. den 1 januari 1993. Det är glädjande att kunna erbjuda ungdomar i Sverige möjlighet att delta i utbytet. Även andra delar av ungdomssamarbetet kommer att påverkas av EG:s nyligen tagna initiativ, bl.a. en handlingsplan för ungdomsfrågorna. Dessa frågor avser jag att återkomma till i annat sammanhang.

För medlemsavgift och handläggning av programmet samt för nationella informationsinsatser krävs särskilda medel. Jag har för detta beräknat ett medelsbehov om 3 000 000 kr.

Eftersom Youth for Europe är ett decentraliserat program, skall medlemsländerna anvisa ett nationellt organ för verksamheten. Enligt min mening bör Stiftelsen för internationellt ungdomsutbyte få den uppgiften.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Stöd till internationellt ungdomssamarbete* för budgetåret 1992/93 anvisa ett reservationsanslag på 7 212 000 kr.

F. Folkrörelsefrågor, kooperativa frågor, m.m.

F 1. Lotterinämnden[1]

1990/91	Utgift	2 710 000
1991/92	Anslag	2 074 000
1991/92	Anslag exkl. mervärdesskatt	2 025 000
1992/93	Förslag	2 129 000

[1] Tidigare H 5. Lotterinämnden.

Lotterinämnden är central förvaltningsmyndighet för frågor om tillämpning av lotterilagen (1982: 1011, ändrad senast 1988: 839) och lotteriförordningen (1982: 1012, ändrad senast 1989: 274).

Nämnden har bl.a. till uppgift att som sista instans pröva överklaganden av beslut i lotteriärenden av kommuner och länsstyrelser, pröva ärenden om tillstånd till riksomfattande lotterier samt meddela föreskrifter och rekommendationer för tillämpningen av lagstiftningen.

Vidare skall nämnden i övrigt verka för en ändamålsenlig tillsyn och kontroll över efterlevnaden av lotteribestämmelserna, bl.a. genom utbildning.

Lotterinämndens organisation m.m. framgår av förordningen (1988: 1135) med instruktion för lotterinämnden.

Lotterinämnden

Lotterinämnden har fr. o. m. den 1 juli 1991 tagit över kontrollen av roulett- och kortspelsverksamheten från länsstyrelserna. Lotterinämnden föreslår att den fortsätter den under budgetåret 1990/91 påbörjade översynen och skärpningen av kontrollen av roulett- och kortspelsverksamheten. För detta ändamål utbildar nämnden kontrollanter. Omläggningen av kontrollverksamheten beräknas vara helt genomförd den 1 januari 1994.

Föredragandens överväganden

Den treårsram och allmänna inriktning av lotterinämndens verksamhet som gäller för budgetåren 1991/92 – 1993/94 ligger fast.

Ramanslaget

Den treårsram och allmänna inriktning av nämndens verksamhet för budgetåren 1991/92 – 1993/94 som presenterades i budgetpropositionen 1991 (bil. 15 s. 111 ff) ligger till grund för anslagsberäkningarna för budgetåret 1992/93.

Jag föreslår att lotterinämnden för nästa budgetår anvisas ett ramanslag på 2 129 000 kr. Detta motsvarar den i föregående års budgetproposition lagda planen för andra året i den treåriga budgetramen efter prisomräkning.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Lotterinämnden* för budgetåret 1992/93 anvisa ett ramanslag på 2 129 000 kr.

F 2. Stöd till kooperativ utveckling[1]

1990/91 Utgift	5 000 000
1991/92 Anslag	5 000 000
1992/93 Förslag	5 200 000

[1] Tidigare H 6. Stöd till kooperativ utveckling.

Från anslaget betalas kostnader för stöd till kooperativ utveckling.

Kooperativa rådet beslutar enligt regeringens föreskrifter om stöd från anslaget.

Sedan år 1986 har ett nätverk av kooperativa utvecklingscentrum byggts upp runt om i landet. Dessa sprider information om kooperativa idéer och verksamhetsformer samt ger stöd och råd till dem som vill starta kooperativ. Utvecklingscentrumen får ekonomiskt stöd från kooperativa rådet. Stödet är avsett för kooperativ utveckling, främst genom rådgivning och information inför starten av nya kooperativa företag. Utvecklingscentrumen fyller i det här avseendet för den kooperativa företagsformen samma funktion som utvecklingsfonderna gör för andra företagsformer.

Fr. o. m. budgetåret 1991/92 finns det individuella avtal mellan staten och flertalet kooperativa utvecklingscentrum. I avtalen åtar de sig att svara för kostnadsfri information och rådgivning. Avsikten är att rådgivningen om den kooperativa företagsformen skall motsvara den kostnadsfria rådgivning som utvecklingsfonderna ger om andra företagsformer.

Det är inte längre uteslutande frågan om föräldrakooperativ barnomsorg utan en rad olika affärsidéer som prövas. Det blir allt vanligare att tidigare offentligt anställda bildar kooperativa företag som på kommunens eller landstingets uppdrag driver verksamheten som s. k. personalkooperativ.

Reglerna för statsbidrag till barnomsorgen har ändrats med giltighet fr. o. m. den 1 januari 1991 och bidrag kan numera lämnas även till daghem och fritidshem som ägs och drivs av personal i form av ekonomiska föreningar eller handelsbolag.

Det kan förutses att utvecklingen i Europa kommer att få stor betydelse för kooperationen i Sverige. EG-kommissionen har under hösten 1991 lagt fram ett förslag till stadga om Europeiska kooperativa företag. Förslaget kan, om det antas av ministerrådet, på sikt komma att påverka den svenska lagstiftningen om ekonomiska föreningar.

De flesta nybildade kooperativen är typiska småföretag som drivs i form av ekonomiska föreningar med ett litet antal medlemmar/ägare. Som sådana spelar de en viktig roll i den regionala utvecklingen och kan förväntas spela en än större roll i framtiden.

Föredragandens överväganden

Jag delar de uppfattningar som riksdagen tidigare år har gett uttryck för om värdet och betydelsen av att den kooperativa företagsformen får fortsätta att utvecklas på samma villkor som andra företagstyper. Den inställningen sammanfaller för övrigt med EG:s. En sådan utveckling fordrar ett stöd från statens sida. Den information och rådgivning till allmänheten om den kooperativa företagsformen som är nödvändig tillgodoses av de lokala kooperativa utvecklingscentrumen.

Tillsammans med chefen för justitiedepartementet kommer jag att överväga ändringar i lagen (1987: 667) om ekonomiska föreningar som bl. a. innebär att kravet på minsta antalet fysiska personer som kan bilda en ekonomisk förening sänks från fem till tre personer. I samråd med chefen för arbetsmarknadsdepartementet kommer jag att föreslå regeringen att medge att vissa medel ur anslagen för regionalpolitik får användas för stöd till kooperativ utveckling.

Jag beräknar anslagsbehovet för stöd till kooperativ utveckling under budgetåret 1992/93 till 5,2 milj.kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Stöd till kooperativ utveckling* för budgetåret 1992/93 anvisa ett reservationsanslag på 5 200 000 kr.

F 3. Bidrag till allmänna samlingslokaler m.m.[1]

1990/91 Utgift	54 236 000
1991/92 Anslag	75 000 000
1992/93 Förslag	105 000 000

[1] Medel för ändamålet har t.o.m. budgetåret 1991/92 redovisats i bostadsdepartementets bilaga till budgetpropositionen.

Från anslaget betalas dels bidrag till allmänna samlingslokaler och eftergifter av statslån för allmänna samlingslokaler enligt förordningen (1989: 288) om stöd till allmänna samlingslokaler och motsvarande äldre bestämmelser, dels bidrag till riksorganisationerna för samlingslokaler. Från anslaget betalas även bidrag enligt förordningen (1987: 317) om bidrag till handikappanpassning av folkparksteatrar.

Bidrag till allmänna samlingslokaler kan lämnas till aktiebolag, föreningar eller stiftelser som är fristående i förhållande till kommunen och kommunala företag. Bidrag lämnas för ny- och ombyggnad av samlingslokaler samt för köp av samlingslokaler. Vid nybyggnad lämnas bidrag med 50 procent av den godkända kostnaden för ytor upp till 1 000 m^2. För ytor mellan 1 000 och 2 000 m^2 lämnas bidrag med 30 procent. Ett villkor för det statliga stödet är därvid att kommunen också lämnar bidrag. Det kommunala bidraget skall vara lägst 30 procent av kostnader för ytor upp till 2 000 m^2. För köp samt för ombyggnad och andra upprustningsåtgärder lämnas bidrag efter samma grunder och med samma bidragsandelar som för

nybyggnad. Kostnader för energisparåtgärder och för handikappanpassning inräknas i det reguljära bidragsunderlaget på samma sätt som andra byggkostnader. Bidrag för handikappanpassningsåtgärder som genomförs utan samband med andra bidragsberättigade åtgärder lämnas med högst 150 000 kr.

Bidrag för handikappanpassning av folkparksteatrar lämnas för teatrar som har uppförts eller byggts om med stöd av bygglov som beviljats före den 1 juli 1977. Bidrag lämnas till skäliga kostnader för åtgärderna, normalt dock högst med 100 000 kr.

Stödet till allmänna samlingslokaler handläggs inom boverket av en samlingslokaldelegation.

För varje budgetår fastställer riksdagen en ram för beslut om bidrag för ny- och ombyggnad av allmänna samlingslokaler eller för köp av sådan lokal samt en ram för beslut om bidrag för handikappanpassning av folkparksteatrar. Ramen för beslut om bidrag för allmänna samlingslokaler under budgetåret 1991/92 uppgår till 52 milj.kr. Ramen för beslut om bidrag för handikappanpassning av folkparksteatrar under budgetåret 1991/92 uppgår till 1,25 milj.kr.

Boverket

Samlingslokaldelegationen hade den 1 juli 1991 inneliggande 178 ansökningar om bidrag till köp, nybyggnad och ombyggnad av allmänna samlingslokaler till en total kostnad av 975 milj.kr. Dessutom hade delegationen vid förhandsgranskning godtagit projekt till en total kostnad av ca 117 milj.kr. Under budgetåret 1990/91 har nya beslut om bidrag meddelats för 25 samlingslokaler. Mot ramarna har avräknats bidrag i nya ärenden med totalt 45,6 milj.kr. Resterande ramutrymme har disponerats för utökningar i samband med slutliga beslut.

Boverket föreslår att ramen för beslut om bidrag för ny- och ombyggnad m.m. av samlingslokaler under budgetåret 1992/93 utökas till 62 milj.kr.

Verket föreslår vidare att bidrag till riksorganisationerna lämnas med 3,75 milj.kr. under budgetåret 1992/93. Av detta belopp bör 330 000 kr. avse sådant utrednings- och projekteringsarbete som bedrivs gemensamt av riksorganisationerna.

För bidrag till handikappanpassning av folkparksteatrar föreslås för budgetåret 1992/93 en ram om 1,5 milj.kr.

I fråga om bidrag till handikappanpassning av allmänna samlingslokaler föreslår verket att maximibeloppet för sådant bidrag höjs med 15 000 kr. den 1 juli 1992 och indexregleras årligen.

Boverket har beräknat behovet av medel för utbetalning av bidrag under budgetåret 1992/93 till 105 milj.kr. Det innebär en ökning med 30 milj.kr. jämfört med innevarande budgetår. Ökningen föranleds av mervärdesskattehöjningen på byggnader, anläggningar och konsulttjänster samt av en anhopning av utbetalningar.

Föredragandens överväganden

Vad gäller maximibeloppet för bidrag för handikappanpassning av samlingslokaler har boverket bl.a. föreslagit en höjning med 15 000 kr. den 1 juli 1992. Bakgrunden till förslaget är de ökade byggkostnaderna under senare år. Jag anser att det är viktigt att insatser för att förbättra tillgängligheten till allmänna samlingslokaler ges ekonomiskt oförändrade möjligheter. Jag är däremot inte beredd att biträda verkets förslag till årlig indexuppräkning av maximibeloppet. Skälet är främst att man generellt bör undvika stödsystem som ger automatiska utgiftsökningar för staten.

Vad beträffar ramen för beslut om bidrag till allmänna samlingslokaler har boverket föreslagit en ökning från 52 milj.kr. till 62 milj.kr. Jag kan inte biträda verkets förslag i detta avseende. Mot bakgrund av det statsfinansiella läget förordar jag att ramen för budgetåret 1992/93 upptas till 46 milj.kr. Med hänsyn till de begränsade medel som står till förfogande för ändamålet och de konsekvenser detta har för bidragsansökningarna anser jag att det finns skäl att göra en översyn av stödet. Jag avser att i annat sammanhang återkomma med förslag till stödets framtida utformning.

Boverket har föreslagit att ramen för beslut om bidrag för handikappanpassning av folkparksteatrar för budgetåret 1992/93 ökas med 250 000 kr. till 1 500 000 kr. Jag förordar att ramen fastställs i enlighet med verkets förslag.

Bidrag för handikappanpassning av allmänna samlingslokaler bör liksom tidigare få lämnas utan rambegränsning.

Med hänsyn till den tid som normalt förflyter mellan beslut om och utbetalning av bidrag beräknar jag medelsbehovet för nästa budgetår till 105 milj.kr. Jag har därvid beräknat medel även för bidrag till riksorganisationerna för samlingslokaler med sammanlagt 3 750 000 kr. Av beloppet bör 330 000 kr. få användas för sådant tekniskt/ekonomiskt utrednings- och projekteringsarbete som utförs gemensamt av riksorganisationerna.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

1. godkänna de ändringar jag förordar i fråga om maximibeloppet för handikappanpassning av allmänna samlingslokaler,
2. medge att beslut om bidrag för allmänna samlingslokaler under budgetåret 1992/93 meddelas inom en ram om 46 000 000 kr.,
3. medge att beslut om bidrag för handikappanpassning av folkparksteatrar under budgetåret 1992/93 meddelas inom en ram om 1 500 000 kr.,
4. till *Bidrag till allmänna samlingslokaler m.m.* för budgetåret 1992/93 anvisa ett förslagsanslag på 105 000 000 kr.

F 4. Bidrag till folkrörelserna[1]

1991/92 Anslag 100 000 000
1992/93 Förslag 34 617 000[2]

[1] Tidigare H 7. Bidrag till folkrörelserna.
[2] Del av anslaget som rör idrotten har förts till anslaget I 5. Stöd till idrotten under sjunde huvudtiteln.

Anslaget inrättades för budgetåret 1990/91. Medlen är avsedda som bidrag till folkrörelser som bedriver barn- och ungdomsverksamhet av olika slag för att kompensera deras ökade kostnader till följd av skattereformen. Skälet till att anslaget inrättades var att riksdagen under år 1989/90 beslutade om ett nytt skattesystem (prop. 1989/90: 50, SkU 10, rskr. 96, prop. 1989/90: 110, SkU30, 31, rskr. 356, prop. 1989/90: 111, SkU31, rskr. 357). Skattereformens effekter för folkrörelserna visade att särskilda icke avsedda effekter kom att drabba de ideella folkrörelserna. Det gällde i synnerhet de organisationer som bedriver barn- och ungdomsverksamhet.

Medlen för budgetåret 1991/92 fördelades till följande typer av organisationer som bedriver barn- och ungdomsverksamhet: biståndS-, freds-, frivilliga-, försvars-, handikapp-, alkohol-, antidrog-, kultur-, invandrar-, idrotts-, barn- och ungdomsorganisationer samt bildningsförbunden.

Föredragandens överväganden

Jag anser att det är angeläget att kompensera barn- och ungdomsverksamheten för dess ökade kostnader i samband med skattereformen. Det råder inget tvivel om att barn och ungdomar inte har samma möjlighet att tillgodoräkna sig de ökade disponibla inkomsterna som vuxna förvärvsarbetande personer har fått till följd av skattereformen.

I samråd med statsrådet Lundgren förordar jag nu att idrottens del av anslaget, som i dag redovisas under trettonde huvudtiteln, för budgetåret 1992/93 förs över till anslag under sjunde huvudtiteln.

Utöver detta vill jag anföra att den fördelning som gjordes av anslaget under innevarande budgetår var mycket preliminär och byggde på uppgifter där skatteeffekterna var framräknade under en kort tidsperiod. Det är därför nödvändigt att fortsätta uppföljningen av skattereformens effekter på föreningslivet.

Jag avser att i samarbete med statsrådet Lundgren nära följa folkrörelsernas och idrottsrörelsens finansieringsfrågor, inte minst från skatte- och avgiftssynpunkt. I samband med detta kan det finnas behov av att överväga om en samlad översyn för att klarlägga föreningslivets ekonomiska villkor bör göras.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen förcslår riksdagen

att till *Bidrag till folkrörelserna* för budgetåret 1992/93 anvisa ett reservationsanslag på 34 617 000 kr.

F 5. Bidrag till kvinnoorganisationernas centrala verksamhet[1]

1990/91 Utgift	3 154 000
1991/92 Anslag	3 300 000
1992/93 Förslag	3 432 000

[1] Tidigare H 4. Bidrag till kvinnoorganisationernas centrala verksamhet.

Från anslaget betalas bidrag till kvinnoorganisationernas centrala verksamhet. Medlen disponeras av civildepartementet efter särskilda beslut av regeringen enligt de riktlinjer som anges i proposition 1981/82: 155 (AU 1981/82: 24). Föreskrifter om bidragen finns i förordningen (1982: 865, omtryckt 1987: 1053, ändrad senast 1991: 1254) om statsbidrag till kvinnoorganisationernas centrala verksamhet.

Statsbidraget består av ett grundbidrag och för organisationer med fler än 3 000 medlemmar ett rörligt bidrag.

I enlighet med riksdagens beslut (prop. 1990/91: 100 bil. 15 H 4, AU17, rskr. 288) har bidraget fr. o. m. budgetåret 1991/92 höjts och betalas enligt följande.

För en kvinnoorganisation med fler än 1 500 men högst 3 000 medlemmar utgör grundbidraget 75 712 kr. För en organisation med fler än 3 000 medlemmar utgör grundbidraget 151 424 kr. Det rörliga bidraget är 7 kr. per medlem när antalet medlemmar överstiger 3 000. För antalet medlemmar över 60 000 betalas inte något rörligt bidrag.

Föredragandens överväganden

Kvinnoorganisationerna bedriver en värdefull verksamhet bl. a. genom att vara pådrivande på flera olika samhällsområden. Många kvinnoorganisationer gör betydande utbildningsinsatser för kvinnor. Erfarenheter visar att kvinnor som är aktiva i kvinnoorganisationer ofta även aktiverar sig i övrig föreningsverksamhet och i de politiska partierna.

Kvinnoorganisationerna utgör härigenom en viktig rekryteringsbas för olika samhällsinsatser. Genom skilda aktiviteter har kvinnoorganisationerna fäst uppmärksamheten på frågor som berör kvinnornas villkor.

Den nuvarande konstruktionen av stödet har funnits under en tioårsperiod. Det är nu angeläget att göra en utvärdering av stödets betydelse för olika kvinnoorganisationer. En sådan utvärdering kommer därför att göras.

Stödet har hittills utgått i form av ett förslagsanslag. Från och med budgetåret 1992/93 bör det anvisas som ett reservationsanslag på 3 432 000 kr. Anslaget utgör en ram för beräkning av storleken på grundbidraget och det rörliga bidraget.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Bidrag till kvinnoorganisationernas centrala verksamhet* för budgetåret 1992/93 anvisa ett reservationsanslag på 3 432 000 kr.

3	**Översikt**	
7	**Inledning**	
	A. Civildepartementet m.m.	
24	1 Civildepartementet	36 243 000
25	2 Utredningar m.m.	18 950 000
		55 193 000
	B. Länsstyrelserna m.m.	
31	1 Länsstyrelserna m.m.	1 680 320 000
35	2 Kammarkollegiet	19 689 000
		1 700 009 000
	C. Stöd till trossamfund m.m.	
37	1 Stöd till trossamfund m.m.	72 007 000
		72 007 000
	D. Konsumentfrågor	
40	1 Konsumentverket	73 319 000
42	2 Allmänna reklamationsnämnden	12 489 000
43	3 Stöd till konsumentorganisationer	2 080 000
44	4 Konsumentforskning	1 939 000
45	5 Bidrag till miljömärkning av produkter	3 000 000
		92 827 000
	E. Ungdomsfrågor	
47	1 Statens ungdomsråd	5 590 000
49	2 Bidrag till central och lokal ungdomsverksamhet m.m.	102 008 000
51	3 Stöd till internationellt ungdomssamarbete	7 212 000
		114 810 000
	F. Folkrörelsefrågor, kooperativa frågor, m.m.	
54	1 Lotterinämnden	2 129 000
55	2 Stöd till kooperativ utveckling	5 200 000
56	3 Bidrag till allmänna samlingslokaler m.m.	105 000 000
59	4 Bidrag till folkrörelserna	34 617 000
60	5 Bidrag till kvinnoorganisationernas centrala verksamhet	3 432 000
		150 378 000
Totalt för civildepartementet		**2 185 224 000**

Norstedts Tryckeri, Stockholm 1991

Regeringens proposition 1991/92:100 Bilaga 15

Miljö- och naturresurs-departementet

Prop.
1991/92:100
Bil. 15

Miljö- och naturresursdepartementet
(fjortonde huvudtiteln)

Översikt

Till miljö- och naturresursdepartementet hör frågor som gäller
- miljöskydd,
- naturvård,
- vatten- och luftvård,
- avfallshantering,
- kemikaliekontroll,
- miljöforskning,
- miljöfrågor som kräver särskild samordning,
- bilavgaser,
- vattenlagen (1983:291) och lagen (1976:997) om vattenförbund,
- strålskydd,
- kärnsäkerhet,
- ekonomiska styrmedel inom miljöpolitiken i den mån sådana ärenden inte ankommer på något annat departement,
- hushållning med naturresurser m.m.

Sedan den 1 december 1991 omfattar departementets verksamhetsområde också följande frågor
- planläggning, markanvändning och bebyggelse,
- tillstånd till expropriation,
- förköp av fast egendom,
- utländska förvärv av fast egendom,
- allmänna vatten- och avloppsanläggningar,
- lantmäteri och landskapsinformation,
- fastighetsdataverksamhet.

Den miljöpolitiska strategin

En av regeringens viktigaste uppgifter är att verka för en långsiktig och hållbar utveckling till ett samhälle med frisk luft och rent vatten, levande sjöar, skogar och odlingslandskap. Därigenom säkerställs hälsosam miljö, livskraftiga ekosystem och biologisk mångfald.

Det är nödvändigt att sambanden mellan ekonomi och ekologi görs tydliga. Genom att sätta pris på miljön blir kostnader som miljöskador orsakar synliga. Endast så kan stora framtida miljöskulder undvikas.

För att användning av begränsade mark- och vattenresurser inte skall hota gemensamma värden, och för att balans skall skapas mellan olika enskilda intressen, krävs noggranna avvägningar. Plan- och naturresurslagstiftningen skall användas för att utarbeta fullgoda beslutsunderlag och miljökonsekvensbeskrivningar.

En hög ambitionsnivå skall gälla i arbetet med att skydda värdefull natur såsom urskogar, hagar och våtmarker. Under år 1992 läggs förslag om att skydda fler älvsträckor och vattendrag enligt lagen om hushållning med naturresurser m.m.

De allvarligaste miljöhoten är av global och gränsöverskridande natur. Dessa problem kan bemästras endast genom en växelverkan mellan konsekvent agerande på hemmaplan och genom internationellt samarbete.

FN-konferensen om miljö och utveckling i Rio de Janeiro i juni 1992 är ett betydelsefullt led i arbetet för konkreta och samstämda åtgärder för att skapa en hållbar utveckling.

I förhandlingarna med EG skall Sverige utgå från att högsta tillämpade ambitionsnivå skall gälla på miljöområdet. Sverige skall aktivt medverka till att utveckla miljösamarbetet i hela Europa och ge stöd för att rena Östersjön.

Effektiva ekonomiska styrmedel skall användas för att driva på utvecklingen till ett bärkraftigt samhälle. Sverige skall även i internationella fora verka för ökad användning och samordning av ekonomiska styrmedel.

En särskild arbetsgrupp kommer att klarlägga effekterna av en införd avfallsskatt och därvid pröva dess lämplighet som kostnadseffektivt styrmedel för att minska avfallsvolymerna och främja avfallssortering.

Den fysiska planeringen skall vägledas av globalt tänkande och skapa förutsättningar för att handla lokalt. Genom lagstiftning och ett fungerande samspel mellan stat och kommun skall miljövärden värnas, miljöskador förebyggas och en långsiktig hushållning främjas.

Miljökonsekvenserna skall redovisas före varje beslut som ger större miljöpåverkan.

Miljömål och åtgärdsprogram måste ständigt utvärderas och förnyas. Riksdagen skall därför varje år få en redovisning över miljösituationen inom aktuella områden samt förslag till åtgärder med anledning därav.

Programmet för övervakning av miljökvalitet, som för närvarande vidareutvecklas inom naturvårdsverket, kommer att bli betydelsefullt för att följa upp miljötillståndet och förbättra möjligheterna att prioritera nationella och internationella insatser.

Huvuddragen i budgetförslaget

Budgetförslaget inom miljö- och naturresursdepartementets ansvarsområde påverkas av det mycket strama ekonomiska läget. Det påverkas också av uppgiften att forma en långsiktig och hållbar utveckling mot ett samhälle med frisk luft och rent vatten, levande sjöar, skogar och odlingslandskap.

Inom miljöområdet bygger budgetförslaget till stora delar på av riksdagen fattade beslut om fleråriga program. Detta innebär ökade anslag för forskning, miljöövervakning, landskapsvårdande åtgärder och i viss mån kemika-

liekontrollen. Resurserna för bl.a. kalkning av försurade sjöar och inköp av mark för naturvård föreslås ligga på en oförändrad nivå. För att få bättre planeringsförutsättningar för markinköp föreslås vidare ett bemyndigande att under nästa budgetår ta i anspråk vissa medel som avses anvisas under det därpå följande budgetåret.

För strålskydd, kärnsäkerhet m.m. föreslås, i avvaktan på en särskild proposition, oförändrade anslag.

För fastighetsdataverksamheten och lantmäteriet föreslås i princip oförändrade resurser. För statens va-nämnd har gjorts en fördjupad anslagsprövning och nämnden föreslås få en treårsram med i princip oförändrade resurser.

Sammanfattning

Anslagsförändringarna totalt inom miljö- och naturresursdepartementets verksamhetsområde i förhållande till statsbudgeten för budgetåret 1991/92 framgår av följande sammanställning. Medel på tilläggsbudget har inte tagits med. Beloppen anges i milj.kr.

	Anvisat 1991/92 exkl. mervärdeskatt	Förslag 1992/93	Förändring
A. Miljö- och naturresursdepartementet	51,7	65,1	+13,4
B. Miljö	1 309,2	1 291,7	−17,5
C. Strålskydd, kärnsäkerhet m.m.	52,4[1]	52,4[1]	–
D. Fastighetsdataverksamheten	87,7[2]	95,2	+7,5
E. Lantmäteriet	390,6[2]	403,7	+13,1
F. Övriga ändamål	5,6[2]	6,4	+0,8
Totalt för miljö- och naturresursdepartementet	**1 897,2**	**1 914,5**	**+17,3**

[1] Inkl. mervärdeskatt
[2] Anvisat under elfte huvudtiteln.

Det bör observeras att för flera av miljö- och naturresursdepartementets myndigheter redovisas utgifterna för närvarande under s.k. 1 000-kronorsanslag och finansieras med avgifter. Tabellen ger därför inte uttryck för de samlade kostnaderna för departementets myndigheter.

Miljö- och naturresursdepartementet

Prop. 1991/92:100
Bil. 15

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 19 december 1991

Föredragande: statsrådet Johansson såvitt avser Inledning, littera A, B och C
statsrådet Thurdin såvitt avser littera D, E och F

Anmälan till budgetproposition 1992

Inledning

Miljödepartementet övertog den 1 december 1991 frågor som gäller planläggning, markanvändning och bebyggelse samt lantmäteriet, landskapsinformation och fastighetsdataverksamhet m.m. från f.d. bostadsdepartementet. Departementets namn ändrades samma dag till miljö- och naturresursdepartementet.

Redovisning av utvecklingen på miljöområdet

1 Den miljöpolitiska strategin

En hållbar samhällsutveckling

En av regeringens viktigaste uppgifter är att verka för en långsiktig och hållbar utveckling till ett samhälle med frisk luft och rent vatten, levande sjöar, skogar och odlingslandskap. Därigenom säkerställs en hälsosam miljö, livskraftiga ekosystem och biologisk mångfald.

Miljöpolitiken skall utgå från vad naturen kan bära. Vi som lever nu har inte rätt att föröda för de generationer som kommer efter oss. Målet är därför en hållbar samhällsutveckling, ett samhälle i samklang med naturen. Verksamheter inom alla områden måste ske inom de ramar som anges av människans och naturens toleransgränser. Inom dessa ramar finns utrymme för teknisk utveckling, nyskapande och tillväxt.

Var och en har en del i ansvaret att värna en god livsmiljö. Den enskilde har – som konsument, företagare eller markägare – goda möjligheter att genom egna beslut främja en positiv utveckling. Frivilligt arbete, enskilt eller i ideella organisationer, är dessutom ovärderligt för opinionsbildning och för att upptäcka nya miljöproblem.

Det är nödvändigt att sambanden mellan ekonomi och ekologi görs tydliga. Om naturens gränser överskrids förstörs på sikt livsvillkoren för människor, djur och växter. Genom att sätta pris på miljön blir kostnader som miljöskador orsakar synliga; kostnader som annars kan döljas och upptäckas först långt senare. Endast så kan vi undvika stora framtida miljöskulder.

Genom ekonomiska styrmedel kan marknadskrafterna tillvaratas i miljö-

politikens tjänst. Den tekniska utvecklingen och marknadsekonomin ger då goda möjligheter för omställning till mindre resurskrävande och mindre miljöbelastande produktions-, energi- och transportsystem. Det medför också ökade möjligheter för konsumenterna att göra i vidare mening miljö- och kostnadseffektiva val.

En viktig utgångspunkt för miljöarbetet är att förebygga att miljöskador uppkommer. Förstärkningen av miljödepartementet till ett miljö- och naturresursdepartement med ytterligare ansvar för fysisk samhällsplanering är ett uttryck för detta.

Tydliga miljömål skall anges. Effektiva styrmedel skall utvecklas. Effektiv resursanvändning skall stimuleras. Hänsyn till naturens kretslopp bör genomsyra all planering. Detta synsätt skall prägla regeringens arbete; ekonomi och ekologi skall knytas samman.

Naturen sätter gränser

Tydliga miljömål, satta utifrån vad naturen långsiktigt tål, visar vägen till en bärkraftig utveckling. Försiktighetsprincipen skall vara en viktig ledstjärna.

Förslag till riksdagen på miljöområdet kommer att presenteras fortlöpande.

Bestämda miljökrav behövs för att:

- minska utsläpp av växthusgaser och upphöra med användningen av ämnen som skadar ozonskiktet,
- minska utsläppen av föroreningar med lokala och regionala effekter,
- ersätta skadliga kemiska ämnen och produkter samt återvinna förbrukade ämnen och varor,
- stärka skyddet av hotade naturtyper och biologisk mångfald,
- förbättra skyddet av betydelsefulla kulturmiljöer,
- säkra markens och vattnens produktionsförmåga och ett uthålligt bruk av förnybara resurser och
- garantera en hög ambitionsnivå inom strålskyddet och för beredskapen mot kärnkraftsolyckor.

För att användningen av begränsade mark- och vattenresurser inte skall hota gemensamma värden, och för att balans skall skapas mellan olika enskilda intressen, krävs noggranna avvägningar. Plan- och naturresurslagstiftningen skall användas för att utarbeta fullgoda beslutsunderlag och miljökonsekvensbeskrivningar. Därigenom skapas förutsättningar för att lösa eventuella konflikter på ett tidigt stadium, samtidigt som miljöproblem förebyggs och miljö-, kultur- och naturvärden bevaras.

En hög ambitionsnivå skall gälla i arbetet med att skydda värdefull natur såsom urskogar, hagar och våtmarker. Fler mark- och vattenområden bevaras genom biotopskydd och inrättande av reservat. Under året läggs förslag om att skydda fler älvsträckor och vattendrag enligt lagen om hushållning med naturresurser m.m.

Jorden är bara en – och den är gemensam. De allvarligaste miljöhoten är av global och gränsöverskridande natur. Dessa problem kan bemästras endast genom ett konsekvent agerande på hemmaplan och genom internationellt samarbete.

Det är nödvändigt att vidga och fördjupa den internationella samverkan. FN-konferensen om miljö och utveckling (UNCED) i Rio de Janeiro 1992 är ett betydelsefullt led i arbetet för konkreta och samstämda åtgärder för att skapa en hållbar utveckling. Sverige har som en av initiativtagarna till konferensen ett särskilt ansvar för att aktivt medverka till att konferensen når framgång. UNCED bör bl.a. leda till bindande överenskommelser om skydd av klimatet och bevarande av den biologiska mångfalden. UNCED fordrar uppföljning, bl.a. för att rättvist fördela kostnaderna för nödvändiga miljöinsatser i utvecklingsländerna.

Sverige skall spela en pådrivande roll även i det europeiska miljöarbetet. Miljöskador skall förebyggas, bl.a. genom minskade utsläpp och en miljöanpassad användning av olika kemikalier.

I förhandlingarna med EG skall Sverige utgå från att den högsta tillämpade ambitionsnivån skall gälla på miljöområdet. Denna princip skall vara vägledande även för övriga internationella förhandlingar. Kraven bör ställas så att åtgärder kan vidtas på ett kostnadseffektivt och rättvist sätt. Initiativ tas till en bred diskussion om internationella miljöregler för handeln. Det gäller inte minst inom GATT. Ett EES-avtals miljökonsekvenser skall belysas i de aktuella propositionerna till följd av avtalet.

Sverige skall aktivt medverka till att utveckla miljösamarbetet i hela Europa och ge stöd för att rena Östersjön.

Under de kommande åren fordras stora insatser för att förbättra miljösituationen i Öst- och Centraleuropa. Genom samarbete med grannfolken bl.a. i Estland, Lettland, Litauen och Polen kan Sverige bidra med såväl konkreta miljöåtgärder som stöd för unga demokratier som nu utvecklar sitt miljöansvar.

Effektiva styrmedel

Effektiva styrmedel skall användas för att nå miljömålen. Det innebär bl.a. att

- ☐ Miljölagstiftningen skall skärpas och sammanföras i en miljöbalk, som tar sin utgångspunkt i vad naturen långsiktigt tål. Miljöbalken skall vara ett medel i arbetet för att uppnå en hållbar utveckling.
- ☐ Miljökonsekvenserna skall redovisas före varje beslut som ger större miljöpåverkan.
- ☐ Försiktighetsprincipen skall tillämpas, dvs. vetenskaplig osäkerhet skall inte hindra åtgärder när allvarliga miljöskador riskeras.
- ☐ Effektiva ekonomiska styrmedel skall användas för att driva på utvecklingen till ett bärkraftigt samhälle. Sverige skall även i internationella fora verka för ökad användning och samordning av ekonomiska styrmedel.

- ☐ Principen är att den som förorenar miljön skall betala. Det skall inte löna sig att handla kortsiktigt och låta kommande generationer stå för kostnaderna. Inriktningen skall vara att varje vara och varje verksamhet bär sina egna miljökostnader.
- ☐ Den enskildes ansvarstagande skall underlättas genom miljömärkning, information och utbildning, bl.a. för att möjliggöra förändring av attityder och handlingsmönster.
- ☐ Substitutionsprincipen, dvs. att skadliga kemikalier skall ersättas av mindre skadliga, skall användas aktivt.
- ☐ Producenternas ansvar att ta fram varor, som i alla led är miljöanpassade, skall hävdas. Förutsättningarna för en strategi för förlängt produktansvar och ren produktion analyseras.
- ☐ Ökade möjligheter till återanvändning och återvinning skall främjas.
- ☐ Regler skall läggas fast för biotekniken och för en ansvarsfull användning av genteknik.
- ☐ Ett tydligt ansvar för miljöanpassning av verksamheten skrivs in i instruktionerna för myndigheter vars verksamhetsområden kan påverka miljön i större omfattning.
- ☐ Förslag förbereds inom regeringskansliet om att sektorsmyndigheter med miljöansvar och länsstyrelser skall redovisa sitt eget miljöarbete i anslutning till årsredovisningen.

Utvecklingen i riktning mot kretsloppsamhället kräver en bättre hushållning med naturresurser. Förnybara resurser är uthålliga så länge de används inom ramen för ekosystemens produktionsförmåga. Användningen av icke förnybara resurser är inte hållbar i det långsiktiga perspektivet. En ansvarsfull hushållning är därför nödvändig. Genom forskning, teknisk utveckling och ekonomiska styrmedel skall förnybara resurser gradvis ersätta icke förnybara. Inriktningen skall vara att alla resurser kan återföras till naturens kretslopp, återvinnas eller återanvändas. Upplysta konsumenter, miljöanpassade produkter och fungerande marknader är viktiga inslag på vägen till en hållbar utveckling.

Jag avser återkomma till regeringen under år 1992 med förslag om åtgärder på förpackningsområdet.

Det är angeläget att utforma effektiva styrmedel för att minska avfallsvolymerna och avfallets miljöfarliga innehåll. Samtidigt bör principen om förorenarens ansvar stärkas.

En särskild arbetsgrupp kommer att klarlägga effekterna av en införd avfallsskatt och därvid pröva dess lämplighet som kostnadseffektivt styrmedel för att minska avfallsvolymerna och främja avfallssortering.

Långsiktig hushållning med naturresurser

Den fysiska planeringen skall vägledas av att vi tänker globalt och skapar förutsättningar för att handla lokalt. Genom lagstiftning och ett fungerande samspel mellan stat och kommun skall miljövärden värnas, miljöskador förebyggas och en långsiktig resurshushållning främjas.

En god livsmiljö förutsätter att människor som berörs lokalt kan påverka utvecklingen av sin egen närmiljö. Den fysiska planering, som bedrivs av

kommunerna, spelar därför en viktig roll för att förena en gynnsam ekonomisk utveckling med krav på god miljö och långsiktig hushållning med naturresurserna. Ytterst är det de förtroendevalda i kommunerna, som har ansvaret att bevaka långsiktiga miljöintressen i kommunens planering och beslut om bebyggelse. Dialogen mellan kommuner och stat är därför betydelsefull och bör utvecklas.

På 1990-talet är den fysiska planeringens huvuduppgifter tre, nämligen att:

- säkerställa en långsiktigt god hushållning med mark- och vattenresurser,
- främja en långsiktigt förnuftig lokalisering av bebyggelse, anläggningar och infrastruktur samt utveckla en rik och levande stadsmiljö,
- ta hänsyn till naturens kretslopp i samhällsplaneringen.

Uppföljning och utvärdering

Miljömål och åtgärdsprogram måste ständigt utvärderas och förnyas. Riksdagen skall därför varje år få en redovisning över miljösituationen inom aktuella områden samt förslag till åtgärder med anledning därav. Miljöaspekterna skall tillmätas stor betydelse i beslutsprocessen. Miljökonsekvensbeskrivningar skall redovisas före varje beslut som kan ge större miljöpåverkan.

Det program för övervakning av miljökvalitet, som för närvarande vidareutvecklas inom naturvårdsverket under ledning av den nya miljööövervakningsnämnden, kommer att bli betydelsefullt för att följa upp miljötillstånd med prioriterade nationella och internationella insatser.

Förutsättningarna för att utveckla ett miljöindexsystem för ekosystem och tätortsbebyggelse skall prövas i positiv anda för att se om det kan utgöra en grund för ett miljöredovisningssystem, gemensamt för nationell, regional och lokal nivå.

Särskilda miljödata som kompletterar de traditionella nationalräkenskaperna skall tas fram som redskap för uppföljning och utvärdering av miljöutveckling i samhället, regionalt, nationellt och internationellt.

2 Det internationella miljöarbetet

För att kunna nå en hållbar utveckling och säkerställa den biologiska mångfalden krävs ökad internationell samverkan i miljöarbetet. Utsläpp i hav, vattendrag och luft kan spridas långa sträckor. Atmosfären och vattenmassorna på vår jord bör ses som ett slutet system. Miljöföroreningarna känner inga nationsgränser. Problemen med gränsöverskridande föroreningar måste lösas gemensamt med andra länder. Sverige måste med kraft driva på det internationella miljöarbetet. Trovärdigheten kräver att vi ställer höga miljökrav på oss själva.

Gränsöverskridande föroreningar, som påverkar större regioner, har länge reglerats i internationella överenskommelser. Globala föroreningar som påverkar klimatet och jordens ozonskikt har uppmärksammats de senaste åren.

Såväl i Sverige som i andra länder utgörs en allt större del av miljöpåfrestningarna av många små, diffusa källor, t.ex. föroreningar från trafiken och miljöpåverkan från skadliga ämnen i olika varor. För att minska belastningen av skadliga ämnen krävs ökad internationell samverkan kring miljö- och handelsregler.

2.1 Miljösamarbete EFTA-EG enligt EES-avtalet

Det var först genom enhetsakten 1987 som miljöfrågorna formellt kom in i EG:s stadgar, som ett tillägg till Romfördraget. Sedan dess har det inom EG skett en snabb och dynamisk utveckling mot ökad miljöhänsyn. Trots olikheterna mellan medlemsländerna har betydande framsteg gjorts. De normer som har utarbetats och som kommer att utarbetas innebär att ambitionsnivån gradvis höjs.

En styrka i EG:s miljöarbete är att åtagandena är bindande. Miljöskyddet får inte vara svagare än de regler EG har antagit. Däremot får medlemsländerna i flertalet fall ha och införa strängare regler än vad som föreskrivs av gemenskapen.

Som närmare beskrivs av statsrådet Dinkelspiel har EFTA-länderna och EG framförhandlat ett avtal om ett europeiskt ekonomiskt samarbete, EES. Avsikten är att EES-avtalet skall träda i kraft den 1 januari 1993, men samarbetet inleds redan i och med att avtalet undertecknas.

EES-avtalet skapar nya möjligheter för ett ökat miljösamarbete och ger Sverige en plattform för att påverka den framtida gemensamma miljöpolitiken i Västeuropa. EES-avtalet leder i vissa fall till att miljöregler införs i Sverige på områden som nu inte är reglerade. Vidare kommer Sverige genom bestämmelserna om övervakning att kunna påtala när EG:s medlemsländer inte uppfyller överenskomna EES-regler. Detta kan få direkt betydelse för den svenska miljön.

EES-avtalet utgår från att miljöarbetet i första hand skall vara förebyggande, att miljöstörningar skall angripas vid källan samt att den som förorenar miljön skall betala.

I syfte att etablera samordnade regelverk medför EES-avtalet att EFTA-länderna skall tillämpa EG:s regler på bl.a. följande områden:

- miljökonsekvensbeskrivningar
- tillgång till miljöinformation
- utsläpp av vissa föroreningar från stora förbränninganläggningar och anläggningar för förbränning av hushållsavfall.
- avfall, inkl. gränsöverskridande transporter.

Vad gäller dessa regler är det i princip ingenting som hindrar att vi har eller inför strängare miljöskyddsåtgärder.

Samordningen med EG:s regler medför att vi i Sverige kommer att införa regler beträffande traktorer och vissa andra motorredskap, inkl. bullerbestämmelser. EG:s kvalitetskrav för luft och vatten kommer att leda till att minimikrav införs i Sverige.

EFTA-länderna åtar sig inom ramen för EES-avtalet att följa EG:s harmoniserade regler på varuområdet inkl. kemikaliekontroll. För sådana om-

råden där svenska regler bedömts motsvara en högre skyddsnivå har särskilda lösningar utarbetats.

Behovet av ändringar i svensk lagstiftning övervägs för närvarande i regeringskansliet.

EES-samarbetet medför vidare att Sverige och andra EFTA-länder kan medverka på lika villkor i den nya europeiska miljömyndigheten, EEA. Avtalet täcker också hela EG:s forskningsprogram, vari miljöforskningsprogrammen STEP och EPOC ingår.

Sverige och övriga EFTA-länder kommer också att samarbeta med EG när det gäller utvecklingen inom en rad miljöområden såsom ekonomiska styrmedel, nya aktionsprogram samt samråda inför internationella förhandlingar.

2.2 Samarbete med Öst- och Centraleuropa

Stora insatser kommer att krävas för att förbättra miljösituationen i Central- och Östeuropa. Ett öppet och demokratiskt samhälle med fria organisationer, politisk pluralism och marknadsekonomi är viktiga förutsättningar för ett framgångsrikt miljöarbete. Sverige skall spela en aktiv roll i detta arbete.

Kunskaps- och tekniköverföring prioriteras genom att Sverige inom forskning och utbildning bereder utrymme för studenter och forskare från Öst- och Centraleuropa. Svenska företags och ideella organisationers möjligheter att bidra till en positiv utveckling skall tillvaratas. Det är angeläget att nätverk etableras på alla nivåer mellan företag, skolor, universitet och myndigheter.

Sverige har en skyldighet att ge de unga demokratierna hjälp och stöd i deras omställningsprocess. Miljöförstöringen i Öst- och Centraleuropa är omfattande. Miljöinsatserna spelar därför en betydelsefull roll i samarbetet mellan Sverige och Estland, Lettland och Litauen.

Naturvårdsverket har ett särskilt samarbetsprogram på miljöområdet med Polen för åren 1991-1992. Programmet är inriktat på informationsutbyte och kunskapsöverföring samt att Polen skall öka den egna tillverkningen av miljöskyddsutrustning. Fram till den 30 juni 1991 hade beredningen för ekonomiskt-tekniskt samarbete (BITS) beslutat om miljöinsatser i Polen för 38 milj.kr.

För budgetåret 1992/93 föreslås medel anvisas för bilateralt miljösamarbete under utrikesdepartementets huvudtitel.

Egen produktion av miljöskyddsutrustning i Öst- och Centraleuropa är också det främsta syftet för det samnordiska miljöfinansieringsbolaget, *NEFCO*. Fram till hösten 1991 hade NEFCO behandlat ett 30-tal ansökningar och beviljat finansiering för fem projekt.

På svensk-polskt initiativ hölls en konferens på regeringschefsnivå i Ronneby i september 1990. Vid konferensen beslöts att ett åtgärdsprogram för att återställa Östersjöns ekologisk balans skulle tas fram. En särskild arbetsgrupp inom ramen för *Helsingforskommissionen* skall utarbeta ett förslag till åtgärdsprogram som skall redovisas inför en miljöministerkonferens i april 1992. I programmet redovisas varje lands föroreningskällor uppdelade efter de områden i Östersjön som påverkas. En förutsättning för att åtgärder skall

kunna påbörjas under år 1993, i enlighet med regeringschefernas beslut, är att projekteringsarbeten påbörjas snarast. Under utrikesdepartementets huvudtitel har medel beräknats för detta ändamål.

De insatser i och samarbete med Öst- och Centraleuropa som inletts på miljöområdet kommer att fortsätta i än högre grad. Samarbetet avser främst Östersjön samt ett kraftigt förstärkt samarbete mellan myndigheterna i resp. land. Medel för miljösamarbetet med Öst- och Centraleuropa kommer att anvisas från en ram på 430 milj.kr. som redovisas under utrikesdepartementets huvudtitel.

För *kärnsäkerhet och strålskydd* i Östersjöregionen finns ett särskilt samarbetsprogram, som från svensk sida samordnas av kärnkraftinspektionen och strålskyddsinstitutet. I september 1991 anvisade regeringen 15 milj. kr. från anslaget för bidrag till internationella biståndsprogram till samarbetet som bl.a. avser jämförande säkerhetsanalyser, utformning av lagstiftning och uppbyggnad av en tillsynsmyndighet i Litauen.

Vid ESK:s Krakow-symposium om *kulturarvet* uppmärksammade Sverige behovet av skydd för kulturmiljöer utsatta för bl.a. luftföroreningar. Deltagarstaterna förband sig att eftersträva en samordning av beslut inom området samt att motverka nedbrytningsprocessen.

Den svenska och polska regeringen har inbjudit samtliga stater i Östersjöregionen till en *trafikpolitisk* konferens den 17-18 mars 1992. Det fortsatta miljöarbetet inom trafiken står högt på dagordningen för konferensen.

2.3 Arbetet inför UNCED

I juni 1992 hålls FN-konferensen om miljö och utveckling (UNCED) i Rio de Janeiro. En förberedande kommitté, som är öppen för alla stater, leder förhandlingarna inför konferensen. Parallellt med den förberedande kommittén arbetar särskilda förhandlingskommittéer med konventioner för klimatfrågan resp. biologisk mångfald. Förhandlingarna är inriktade mot följande resultat:

- ☐ En *principdeklaration om miljö och utveckling* (Earth Charter). Den skall fastställa centrala principer för staters och individers rättigheter och skyldigheter för att säkerställa en hållbar utveckling.
- ☐ En *ramkonvention om klimatfrågor* i syfte att begränsa utsläppen av växthusgaser, bl.a. koldioxid. Avsikten är att konventionen skall kunna öppnas för undertecknande vid UNCED. En utgångpunkt för Sveriges arbete med konventionen är bl.a. trepartiuppgörelsen om energipolitiken i januari 1991. En svensk analys av klimatfrågan har gjorts av naturvårdsverket.
- ☐ En *konvention om biologisk mångfald* som syftar till att bevara mångfalden och främja ett hållbart nyttjande av både vilda och domesticerade djur och växter samt reglera principerna för rätten till de genetiska resurserna.
- ☐ Ett samlat *handlingsprogram* för nationella och internationella miljöåtgärder under detta och in i nästa århundrade (den s.k. Agenda 21). I handlingsprogrammet ingår dels stora miljöområden såsom markvård, skogsvård, marin miljö, bioteknik, kemikalieanvändning och avfallshan-

tering, dels åtgärder som berör kopplingar mellan miljö och exempelvis fattigdom, befolkningsutvecklingen, utvecklingsländernas skuldsättning, ekonomiska styrmedel och tillgång till miljöanpassad teknik. I arbetet med handlingsprogrammet diskuteras också möjligheterna att inleda förhandlingar om en internationell överenskommelse om förvaltning och utnyttjande av jordens skogstillgångar.

- Rekommendationer om formerna för FN-systemets framtida arbete med miljö och utveckling och vilka *institutioner* inom FN som skall ha ett särskilt ansvar för miljöfrågorna.

Vid UNCED kommer frågan om resursöverföringar till u-länderna att bli mycket viktig. Det behövs särskilt bistånd för att u-länderna skall kunna delta i globala åtgärdsprogram. Sverige har beredskap för att delta i de resursöverföringar som konferensen kan komma att besluta eller rekommendera. Medel för detta föreslås under utrikesdepartementets huvudtitel.

Sverige har tagit initiativ till att söka anordna en världskonferens kring trafik- och miljöfrågor i FN:s regi. Ett beslut om detta skulle kunna fattas vid UNCED.

I Sverige finns en nationalkommitté (ME 1990:01) för förberedelser inför UNCED. I kommittén ingår företrädare för riksdagspartier, myndigheter, organisationer och forskningen. Den svenska regeringen har i samråd med nationalkommittén utarbetat en svensk nationalrapport till UNCED.

2.4 Övrigt internationellt miljösamarbete

- I det svenska utvecklingsbiståndet integreras miljöaspekterna. Som komplement till detta finns särskilda *biståndsmedel för miljöinsatser*. Under utrikesdepartementets huvudtitel föreslås 155 milj.kr. till miljöinsatser under bidraget till internationella biståndsprogram och 250 milj.kr. till särskilda miljöinsatser under utvecklingssamarbete genom SIDA.
- Inom *OECD* har miljöministrarna under år 1991 fastställt rekommendationer för användningen av *ekonomiska styrmedel* på miljöområdet. Arbete pågår inom OECD på en rad centrala miljöområden, bl.a. hur *miljö- och handelsregler* skall kunna samverka, om begränsning av användningen av miljöskadliga *kemikalier*, om kontroll av *avfallstransporter* över gränserna samt om *miljöskatter*. Vid ett möte mellan OECD:s miljö- och biståndsministrar i december 1991 diskuterades en ökad integrering av miljö- och utvecklingsfrågor i samarbetet inom OECD. I uttalandet från mötet, som var det första i sitt slag, framhölls bl.a. behovet av en modifierad global miljöfond för att överföra ytterligare resurser till utvecklingsländerna.
- I *GATT* har ett arbete inletts som enligt svenskt synsätt syftar till att se över handelsregelverket mot bakgrund av den ökade betydelse miljöpolitiken har för alla länder.
- De europeiska transportministrarna har inom ramen för CEMT i november 1991 antagit en resolution om att utveckla internationella regelsystem för bl.a. minskad *bränsleförbrukning*.
- Utsläppen av *flyktiga organiska ämnen* (VOC) i Europa skall minska med

30 % till år 2000 räknat från något år under perioden 1984-1990, enligt ett avtal som undertecknades i november 1991 inom ramen för konvention om långväga gränsöverskridande luftföroreningar. Enligt riksdagens beslut (prop. 1990/91:90, JoU30, rskr. 338) är det svenska målet att VOC-utsläppen skall minska med 50 % till år 2000 räknat från 1988 års nivå. Utifrån samma konvention pågår förhandlingar om nya mål för att begränsa *svavelutsläppen*. Arbete har också påbörjats för att genom ett nytt protokoll minska kväveutsläppen. Sverige har initierat ett arbete om metaller och stabila organiska ämnen med inriktning på bindande protokoll om minskade utsläpp.

- ☐ Länderna inom ECE undertecknade i Esbo, Finland, i februari 1991 en konvention om krav på att *miljökonsekvensbeskrivningar* skall utarbetas och kommuniceras innan beslut fattas om projekt som kan ge upphov till gränsöverskridande miljöpåverkan. Den s.k. Esbokonventionen ratificerades under hösten 1991 av Sveriges regering efter riksdagens godkännande (prop. 1991/92:5, BoU5, rskr. 25).
- ☐ En ramkonvention för att öka *kärnsäkerheten* håller på att utarbetas inom det internationella atomenergiorganet, IAEA. Ett underlag skall behandlas av IAEA:s styrelse i februari 1992. På svenskt initiativ ingår slutförvaring av radioaktivt avfall i de områden som tas upp i konventionsarbetet.
- ☐ Flera konventioner för att skydda *vilda djur och växter* har utvidgats det senaste året. Det gäller bl.a. ökat skydd för småvalar enligt Bonnkonventionen till skydd för flyttande vilda djurarter. Inom Europarådet har en europeisk naturvårdsstrategi utarbetats till skydd för europeiska vilda djur och växter samt deras livsmiljöer. Inom ramen för CITES-konventionen om handel med utrotningshotade arter har Sverige till 1992 års partsmöte föreslagit att bl.a. atlantisk tonfisk skall omfattas av konventionens mest restriktiva handelsregler.

3 Miljöutvecklingen i Sverige

Miljöarbetet i Sverige utvecklas i enlighet med riksdagens miljöpolitiska beslut i juni 1991, vilket bl.a. innebär att varje sektor får ett allt större ansvar för miljöutvecklingen inom det egna området. De myndigheter som arbetar med jordbruks- och transportfrågor håller på att utveckla rutiner för egna årliga miljörapporter. Avsikten är att dessa skall ingå i underlaget till framtida miljöredovisningar.

Inom naturvårdsverket prioriteras ett nytt program för att bygga upp miljöövervakningen, både på nationell och regional nivå. Som komplement till tidigare övervakning av framför allt förekomsten av olika föroreningar kommer den framtida miljöövervakningen även att inkludera hälsoeffekter och utvecklingen i olika biotoper.

De svenska utsläppen av svaveldioxid är i dag väl nere i den nivå som motsvarar riksdagens beslut om mål för år 1995. Utsläppen av kväveoxider har också minskat, men uppsatta mål till år 1995 kan endast nås under förutsättning att ytterligare åtgärder vidtas.

När det gäller koldioxid skall Sverige verka för att de totala koldioxidutsläppen i Västeuropa år 2000 inte överstiger nuvarande nivå för att därefter minska. De svenska utsläppen av koldioxid var år 1990 något lägre än under åren 1988 och 1989. Enligt preliminära uppgifter minskade utsläppen av koldioxid från trafiken i Sverige under 1990 och 1991.

Utsläpp av vattenföroreningar till svenska kustområden har minskat med avseende på fosfor och metaller. Utsläppen av klorerade organiska ämnen från massaindustrin har också minskat. Även utsläppen av kväve till kustvattnet har troligen gått ner något, trots att statistiken visar ökande utsläpp. Detta beror troligen på brister i äldre statistik över kväveutsläppen.

1991 års resultatredovisning från naturvårdsverket innehåller främst uppgifter om förändringar av vatten- och luftburna *utsläpp*. Regeringen avser, i enlighet med regeringsdeklarationen, att återkommande redovisa miljösituationen till riksdagen. Naturvårdsverket planerar att till årsskiftet 1992-1993 göra en sammanfattande redovisning av hur *miljösituationen* i landet utvecklas.

3.1 Trafik

Bränsleförbrukningen och därmed avgasutsläppen från alla typer av transporter minskade påtagligt under åren 1990 och 1991 och ligger för t.ex. koldioxid på 1988 års nivå. Försäljningen av drivmedel minskade med drygt 10 % under åren 1990-1991 samtidigt som trafikarbetet gick ned med ett par procent inom både vägtrafik och sjöfart. Järnvägstrafiken minskade under dessa år med ca 10 % och flygtrafiken med 15 %. Försäljningen av nya bilar gick ned med ca en tredjedel under samma period.

Statens väg- och trafikinstitut kommer att i mars 1992 presentera en ny trafikprognos, som kan ge underlag för nya utsläppsberäkningar för 1990-talet.

Trafiksektorns arbete med att minska bl.a. avgasutsläppen skall, enligt riksdagens beslut (prop. 1990/91:90, TU30, rskr. 345) styras av de globala, nationella och lokala miljömål som har beslutats. En särskild strategi har lagts fast för hur trafiksektorn skall bidra till att uppfylla målen genom att kraftigt minska hälsofarliga och miljöstörande effekter samt begränsa klimatpåverkan.

I enlighet med riksdagsbeslutet utvecklas järnvägssystemet i Sverige under 1990-talet för att stärka dess ställning som miljövänligt transportalternativ. Under våren och hösten 1991 har beslut fattats om nya järnvägssatsningar bl.a. Mälarbanan och Svealandsbanan, samt om att börja bygga Arlandabanan och en järnvägstunnel genom Hallandsåsen. Dessutom har regeringen tidigarelagt ytterligare järnvägsprojekt, t.ex. utbyggnaden för snabbtåg mellan Stockholm och Malmö.

Storstädernas trafikmiljö har belysts i storstadsförhandlarnas förslag. Statliga bidrag om sammanlagt 5,5 miljarder kronor har avsatts till dessa projekt. Investeringarna syftar till att förbättra storstädernas trafik- och miljösituation.

En ansökan om att bygga en bro över Öresund kommer att bli föremål för miljöprövning enligt naturresurslagen, miljöskyddslagen (1969:387) och

vattenlagen. En bred miljökonsekvensbedömning kommer därmed att ske. Miljöprövningen skall gälla en fast förbindelses regionala påverkan och effekter på Östersjön. Avgörande i denna bedömning är att den så kallade nollösningen vad gäller vattenströmningen mellan Östersjön och Kattegatt kan säkerställas. Respekten för det med Danmark träffade avtalet kräver att miljöprövningen görs med största möjliga noggrannhet. I detta sammanhang skall även andra stater än Sverige och Danmark ha möjlighet att yttra sig om projektet, i enlighet med den s.k. Esbokonventionen.

Luftfartsverket fick i augusti 1991 tillstånd enligt naturresurslagen för att bygga en tredje bana vid Arlanda flygplats. I regeringens beslut ingick bl.a. krav på att föroreningarna från den samlade verksamheten vid flygplatsen skall begränsas. Bl.a. får utsläppen av kväveoxider och koldioxid under tio år efter det att banan är klar, inte överstiga 1990 års nivå. Till den samlade verksamheten räknas även marktransporter till och från flygplatsen, inkl. den tidigare nämnda tågförbindelsen till Stockholm.

Regeringen har beslutat att även lokaliseringen av den nya flygplatsen i Karlstad skall prövas enligt naturresurslagen.

Under år 1990 ansökte sjöfartsverket enligt naturresurslagen om att få öppna en ny färjeled i Stockholms skärgård, den s.k. Rödkobbsleden. Ansökan återkallades år 1991 sedan Värmdö kommun motsatt sig den.

En samordning av land- och sjötransporter till Stockholmsregionen skall på regeringens uppdrag utredas av den s.k. TRANSTOCK-utredningen (K 1991:C). Syftet är att få underlag för att uppnå effektiva och miljövänliga lösningar för Stockholmsregionens transporter.

Regeringen har föreskrivit, i enlighet med riksdagens beslut (prop. 1990/91:90, JoU30, rskr. 338), att nya fordon skall delas in i *miljöklasser* efter vilka krav på avgasrening de uppfyller. Bestämmelserna avser fordon av modell år 1993 och senare och för dessa differentieras *bilaccisen* till förmån för de miljömässigt bästa klasserna. För personbilar, lätta lastbilar och bussar motsvarar miljöklass 3 dagens krav i Sverige, miljöklass 2 svarar mot Förenta staternas federala krav från 1994 års modeller och miljöklass 1 stämmer överens med Kaliforniens nya krav på avgasrening. Kommande skärpta EG-krav av motsvarande innebörd kommer att inordnas under miljöklass 2 i det svenska miljöklassystemet. Miljöklasserna för tunga lastbilar och bussar är i fråga om gränsvärden och provmetoder anpassade till nuvarande och kommande EG-krav och omfattar i miljöklass 1 även särskilda bullerkrav.

Ett fortsatt långsiktigt utvecklingsarbete för en ökad användning av miljöanpassad fordonsdrift aviseras i kommunikationsdepartementets bilaga.

3.2 Varuproduktion

Varornas miljöpåverkan, från råvaruuttag till avfallshantering, har fått relativt sett större betydelse i miljöarbetet och kräver ett omfattande internationellt samarbete. En interdepartemental arbetsgrupp analyserar utgångspunkterna för en långsiktig strategi för att begränsa varornas miljöpåverkan i alla led. Arbetsgruppen skall redovisa sitt arbete senast den 31 maj 1992.

Arbetet med att avveckla och begränsa användningen av ämnen i kemiska produkter och varor som är skadliga för hälsa och miljö fortsätter. En bättre tillämpning av substitutionsprincipen är en huvuduppgift för kemikalieinspektionen. I detta arbete har 13 ämnen eller ämnesgrupper prioriterats. Förbud och begränsningar har beslutats för kvicksilver och klorerade organiska lösningsmedel. Från den 1 januari 1992 är febertermometrar med kvicksilver förbjudna. Vissa mätinstrument och apparater med kvicksilver har förbjudits från den 1 januari 1993. De klorerade organiska lösningsmedlen metylenklorid, trikloretylen och tetrakloretylen har förbjudits i kemiska produkter som säljs till konsumenter från den 1 januari 1993. Metylenklorid och trikloretylen i produkter för yrkesmässigt bruk har förbjudits från den 1 januari 1996.

En rad åtgärder, oftast med syfte att nå överenskommelser med berörda branscher, har vidtagits för att begränsa användningen av bly, arsenik, kreosot, krom, organiska tennföreningar, ftalater, bromerade flamskyddsmedel, klorparaffiner och nonylfenoletoxylater.

Avvecklingen av CFC och andra ozonnedbrytande ämnen följer planerna. I november 1991 beslutade regeringen att 1,1,1-trikloretan samt haloner och koltetraklorid förbjuds från utgången av 1994 resp. 1997. Användningen av HCFC-22 begränsas enligt samma beslut från den 1 januari 1994. Begränsningen av övriga HCFC-föreningar har notifierats under hösten 1992. De enda områden där CFC fortfarande används är för kemtvätt, som köldmedel, läkemedelsaerosoler och för viss skumplasttillverkning. År 1990 hade CFC-användningen i Sverige minskat till 1 935 ton, jämfört med 5 140 ton år 1986. Användningen av halon minskade under samma tid från 200 ton till 55 ton per år.

Begränsningsarbetet bedrivs internationellt för att få bredast möjliga uppslutning kring nödvändiga begränsningar. Eftersom en mycket stor andel av de skadliga ämnena importeras till Sverige i kemiska produkter och i varor, är samarbetet över gränserna nödvändigt för att arbetet skall kunna bedrivas effektivt. Därmed undviks också handelshinder. Sverige har tagit på sig en pådrivande roll i OECD:s kemikaliearbete och kommer att göra så även inom ramen för EES-avtalet. En viktig del av detta arbete är att finna gemensamma kriterier för att bedöma vilka ämnen som i första hand bör avvecklas.

Märkning och förpackningar

Kemiska produkter märks för närvarande med avseende på hälsofarlighet. Kemikalieinspektionen arbetar med såväl kriterier för miljöfarlighet som regler för miljöfarlighetsmärkning. Det sker i europeiskt samarbete. Kemikalieinspektionen har beslutat om ny regler som börjar gälla under 1992.

För att underlätta konsumenternas möjligheter att välja miljöanpassade produkter pågår sedan år 1990 ett nordiskt arbete med positiv miljömärkning. En varas hela livscykel skall bedömas innan produkten kan märkas med den nordiska symbolen för miljömärkning, en svan. Avsikten är att

hjälpa konsumenterna att välja de produkter som innebär minst belastning för miljön samt att stimulera produktutveckling. Miljömärkningsstyrelsen i Sverige har under år 1991 lagt fast krav för miljömärkning när det gäller finpapper, diskmaskiner, tvättmedel, knappcellsbatterier samt kedjeolja för motorsågar. Närmast väntas kriterier för miljömärkning av toalett- och hushållspapper.

Användningen av engångsförpackningar för drycker i form av PET-flaskor skall upphöra. Hittills har 14 bryggerier fått dispens från förbudet, dock längst till utgången av år 1992.

Förpackningsutredningen har lämnat sitt slutbetänkande (SOU 1991:76 och 1991:77) och förslagen remissbehandlas för närvarande.

Industriproduktion

Miljömålet för industriproduktionen är att industrins utsläpp av föroreningar inom en tioårsperiod skall minska till nivåer som inte skadar människor och miljö. Vilka utsläppsnivåer detta motsvarar måste klarläggas genom forskning och övervakning. Regeringen har gett naturvårdsverket i uppdrag att före den 1 juli 1992 ta fram en plan för omprövning av industrins utsläppsvillkor.

I arbetet med omprövningsplanen skall skogsindustrin prioriteras med anledning av att skogsindustrin är den dominerande källan till utsläpp av klorerad organisk substans. Dessutom har en nordisk arbetsgrupp tillsatts för att dels undersöka möjligheterna att minska skogsindustrins samtliga utsläpp, dels analysera möjligheterna att helt upphöra med klorgasblekning av pappersmassa.

En ansökan enligt naturresurslagen om att få öppna en gruva i Laisvall i Arjeplogs kommun avslogs av regeringen i januari 1991. I ansökan ingick en begäran om att leda över vatten från sjön Laisan till sjön Aisjaure. Detta skulle ha inneburit ett ingrepp i Vindelälvens vattensystem, som är skyddat enligt naturresurslagen.

Arbetet med att återställa miljöskadade områden fortsätter i enlighet med naturvårdsverkets femårsprogram. Ett exempel på projekt inom programmet är åtgärder mot fiberbankar, som innehåller PCB, i Järnsjön i Emåns vattensystem.

3.3 Bostäder

Inom bostadssektorn fortsätter arbetet med att förbättra inomhusklimat och energihushållning, utifrån riksdagens beslut i juni 1991. För bättre kontroll av ventilationsluften och för information om kemiska produkter i byggmaterial för att underlätta byggföretags och konsumenters materialval har regeringen meddelat nya föreskrifter (SFS 1991:1273 resp. SFS 1991:1276). Frågan om bullernormer för inomhusmiljön kommer att utredas.

Under år 1992 fortsätter boverkets och byggforskningsrådets kampanj "Hus och Hälsa". Det senaste året har också byggforskningsrådet publicerat rapporter om inomhusklimat och energihushållning.

3.4 Energi

Riksdagens beslut i juni 1991 om energipolitiken (prop. 1990/91:88, NU40, rskr. 373) innebar bl.a. ett program för omställning och utveckling av energisystemet. Programmet skall främja ökad hushållning med energi, användning av sol-, vind- och bioenergi samt utveckling av ny miljöriktig kraftproduktion. Från den 1 juli 1991 kan stöd lämnas bl.a. till investeringar i biobränsleeldade kraftvärmeverk, vindkraftverk, solvärmeanläggningar samt till introduktion av energieffektiv teknik. Kraftvärmeverkens konkurrenskraft gentemot kondenskraftverk har stärkts genom att allmän energiskatt inte längre tas ut på den del av bränslet som används för värmeproduktion.

Den genomsnittliga svavelhalten i den olja som säljs har sjunkit. Det beror dels på den svavelskatt som infördes den 1 januari 1991, dels på vissa kommuners beslut om att införa strängare krav på svavelhalten i tjock eldningsolja.

En biobränslekommission har tillsatts och lämnade i november 1991 delbetänkandet (SOU 1991:93) El från biobränslen. Betänkandet remissbehandlas för närvarande med sikte på en proposition under våren 1992.

Miljöklasserna för *oljeprodukter* ändrades från den 1 januari 1992, utifrån bränslenas miljöegenskaper. Skattesatserna har bestämts till 90 kr./m^3 för miljöklass 1 och 290 kr./m^3 för miljöklass 2.

Riksdagen har nyligen beslutat (prop. 1991/92:67, SkU6, rskr. 99) att från den 1 januari 1992 slopa skatten på oblandad *etanol* som säljs som motorbränsle.

Utredningen om översyn av reglerna om skattenedsättning för industrin och växthusnäringen m.m. avslutade i november 1991 sitt arbete genom att till regeringen överlämna betänkandet (SOU 1991:90) Konkurrensneutral energibeskattning. Betänkandet remissbehandlas för närvarande.

Riksdagen har nyligen på regeringens förslag ändrat den allmänna energiskatten så att skattepliktsgränsen för små vindkraftverk höjs från 100 kW till 500 kW (prop.1991/92:67, SkU6, rskr. 99). Ändringarna träder i kraft den 1 januari 1992.

3.5 Jordbruk och skogsbruk

Skogsstyrelsen, jordbruksverket och fiskeriverket har i sina instruktioner fått en precisering av resp. sektors ansvar för miljöfrågorna. Myndigheterna skall i fortsättningen utveckla delmål och åtgärdsprogram för miljöarbetet inom sektorn. De har också ansvaret för att dessa mål följs upp. I enlighet med riksdagens beslut (1990/91:JoU 30, rskr. 338) har regeringen tillsatt en interdepartemental arbetsgrupp för att analysera hur de grundläggande principerna för intrångsersättning m.m. förhåller sig till dels en ökad hänsyn till naturvården, dels till principen att varje sektor har ansvar för miljön inom sitt område. Arbetsgruppen redovisar sina överväganden kring årsskiftet 1991-1992.

För att öka kunskapen om olika skyddsvärda och hänsynskrävande objekt i skogslandskapet har skogsvårdsorganisationen inlett inventeringar av sumpskogar och nyckelbiotoper i samråd med bl.a. naturvårdsverket.

Skogsstyrelsen har för avsikt att samordna de olika projekten till en mer allomfattande inventering av naturresurser i skogen.

I odlingslandskapet har bl.a. ängs- och hagmarker inventerats. Länsstyrelserna skall med hjälp av bl.a. denna inventering presentera ett program för att bevara odlingslandskapets natur- och kulturmiljövärden.

Ett miljömål för skogsbruket skall utformas av den skogspolitiska kommittén (Jo 1990:03). Efter beslut av riksdagen våren 1991 har kommittén även fått i uppdrag att ge förslag till hur skogsmarkskalkning skall kunna finansieras i framtiden.

Miljöeffekterna av jordbrukets omställning, som en följd av den nya livsmedelspolitiken, utvärderas av naturvårdsverket, jordbruksverket och riksantikvarieämbetet. I regeringens uppdrag till myndigheterna ingår att varje år både ge en redovisning av miljösituationen och en utvärdering av stöden till landskapsvård och naturvårdsåtgärder i odlingslandskapet (NOLA). En första redovisning skall lämnas till regeringen den 30 juni 1992. Regeringen har tillsatt en särskild kommission (Jo 1991:97) för att förbereda en avstämning av omställningsbeslutet. Kommissionen skall bl.a. kartlägga effekterna för svenskt jordbruk vid ett eventuellt EG-medlemskap och pröva frågan om arealersättning som en metod för att bevara öppna landskap.

3.6 Naturvård

Naturvården har en central roll i miljöpolitiken. En proposition om att skydda fler värdefulla älvsträckor förbereds för närvarande inom regeringskansliet.

Naturvårdsarbetet har innevarande budgetår fått förstärkta resurser för att säkerställa värdefull natur, i enlighet med riksdagens beslut. För att få en effektiv användning av resurserna arbetar naturvårdsverket med att konkretisera naturvårdsarbetet, bl.a. genom att identifiera indikatorer som kan spegla förändringar i naturmiljön och ge underlag för prioriteringar. En av flera viktiga indikatorer är t.ex. statusen för hotade arter.

För att genomföra förändringarna av naturvårdslagen (1964:822), enligt riksdagens beslut i juni 1991, behövs vissa utredningsinsatser. När det gäller skyddet för småbiotoper skall naturvårdsverket i samråd med skogsstyrelsen redovisa ett förslag senast den 30 juni 1992. Även frågan om förbud mot markavvattning i vissa delar av landet skall utredas.

Sverige har nu 22 nationalparker. År 1991 invigdes Björnlandets och Djuröskärgårdens nationalparker.

3.7 Kulturmiljön

Vården av kulturmiljön är ett område där miljöpolitiken och kulturpolitiken har gemensamma uppgifter. Det gäller inte minst uppgiften att bevara värden i kulturlandskapet och att minska skadeverkningarna av luftföroreningar och försurning.

Det gäller också planeringen av den byggda miljön där kravet på miljökonsekvensbeskrivningar kommer att beröra åverkan på kulturvärden vid markexploateringar. Genom anslag över tilläggsbudget har riksantikvarie-

ämbetet (RAÄ) under året tillförts extra medel om 50 milj. kr. för investeringar i byggnadsvård, industriminnen och fornminnesplatser.

RAÄ har regeringens uppdrag att utreda hur den centrala myndighetens roll kan stärkas när det gäller att bygga upp kunskap om kulturmiljövården samtidigt som den regionala organisationen får ett ökat ansvar för att verkställa besluten. I enlighet med detta synsätt föreslår chefen för kulturdepartementet förstärkta resurser för forskning och utveckling inom RAÄ och chefen för civildepartementet ökade anslag till länsstyrelsernas kulturmiljöenheter.

3.8 Utbildning och forskning

En forskningspolitisk proposition förbereds till våren 1993. Den avses omfatta budgetåren 1993/94-1995/96. Som ett led i förberedelserna har regeringen tillsatt en särskild utredning (M 1991:03) om den sektorsfinansierade miljöforskningen. Utredningen skall föreslå prioritering av insatser och vara klar senast den 30 juni 1992. Därtill har Kungl. Vetenskapsakademin fått i uppdrag att utvärdera den svenska miljöforskningens kvalitet och inriktning. Vetenskapsakademins utvärdering skall redovisas senast den 1 juli 1992.

Miljöundervisningen i grundskolan och gymnasiet skall utvecklas och förutsättningarna utreds av läroplanskommittén (1991:117).För högskolornas del har grundutbildningsrådet fått regeringens uppdrag att följa och stimulera utvecklingen av miljöutbildningen. Särskilda medel, 4 milj.kr., har föreslagits för detta ändamål över utbildningsdepartementets huvudtitel.

4 Decentralisering och fysisk planering

Miljöarbetet integreras allt mer i alla sektorer, samtidigt som ansvaret decentraliseras. I första hand har den enskilde utövaren ansvaret för miljöarbetet. Från regering och myndigheter sker det en decentralisering av reglering och kontroll från centrala statliga myndigheter till kommuner och länsstyrelser. De centrala plan- och miljömyndigheternas uppgifter blir därigenom mer inriktade på att tillsammans med sektorsmyndigheterna utveckla instrument för den förebyggande miljövården och följa upp resultaten inom samtliga sektorer.

4.1 Planering för en god miljö

Kommunerna skall enligt plan- och bygglagen (1987:10) utarbeta översiktsplaner som tidigt kan belysa hur kommunerna hushållar med naturresurserna och ger förutsättningar för en förebyggande miljö- och naturvård. Närmare 75 % av landets kommuner hade den 1 oktober 1991 antagit sin första översiktsplan. Arbetet har bl.a. visat översiktsplanernas betydelse när det gäller att planera bostads- och arbetsområden med hänsyn till transportbehoven. Översiktsplanerna har vidare gjort det möjligt att begränsa inverkan på natur- och kulturvärden när gasledningar, trafikleder, etc. byggs.

En särskild utredare (M 1991: 01) har tillsatts för att belysa hur kommunernas miljöarbete kan förstärkas. Det gäller både det förebyggande arbetet och myndighetsuppgifter. Utredaren, som skall ha avslutat sitt arbete före utgången av år 1992, skall bl.a. lyfta fram goda exempel på organisationsformer som gör att hälso- och miljöfrågorna kommer in tidigt i kommunernas beslutsprocess.

Kommunerna arbetar sedan 1991 med att ta fram avfallsplaner som skall ge underlag för att utveckla hanteringssystem, m.m.

Regeringen beslutade i november med stöd av naturresurslagen, att Solna och Stockholms kommuner skall redovisa hur natur- och kulturminnesvårdens samt friluftslivets intressen tas till vara vid planeringen av området kring Brunnsviken.

Länsstyrelserna fick en ny organisation den 1 juli 1991. Den innebär bl.a. att länsstyrelsernas planeringsansvar har blivit bredare och innefattar numer även jordbruk, fiske och kommunikationer. För att underlätta det fortsatta utvecklingsarbetet finns en särskild utvecklingsgrupp (C 1991:C) för länsstyrelsefrågor. När det gäller länsstyrelsernas miljöarbete är en god livsmiljö ett av de områden som valts ut för fördjupad analys i regeringens direktiv för länsstyrelsernas fördjupade anslagsframställningar för budgetåren 1993/94 – 1994/95. I detta sammanhang är utvecklingen av regionala miljöanalyser och tillsynsplaner viktiga uppgifter.

Naturvårdsverkets instruktion har ändrats från den 1 juli 1991. Naturvårdsverket har fått en mer renodlad och aktiv roll när det gäller att vägleda, samordna och följa upp miljöarbetet inom alla områden. Ett par av de uppgifter som särskilt betonas i instruktionen är att sprida kunskaper om miljöforskning samt att genom miljöövervakning ta fram uppgifter som belyser miljötillståndet.

Boverket skall under våren 1992 redovisa en utvärdering av kommunernas översiktsplaner. Vidare har boverket utrett vilka konsekvenser *trafikverkens* långsiktiga investeringsplaner har för planeringen av bebyggelse och hushållning med naturresurser. Enligt boverket visar utvärderingen att frågor om markanvändning, naturresurser, miljö och klimat spelar en undanskymd roll i den regionala resp. lokala beslutsprocessen.

Sedan den 1 juli 1991 gäller att viktigare förändringar av mark- och vattenanvändningen skall föregås av en *miljökonsekvensbeskrivning* (MKB) enligt naturresurslagen. MKB skall ge underlag för en samlad bedömning av effekterna för miljön, människors hälsa samt hushållningen med naturresurser. Boverket, naturvårdsverket och riksantikvarieämbetet ansvarar för utvecklingen av metoder för MKB och för utbildning av personal vid länsstyrelser och andra myndigheter. En annan viktig fråga är hur MKB kommer in vid kommunala beslut och hur MKB behöver utvecklas med anledning av EG:s fortsatta arbete med dessa frågor.

Buller från t.ex. skotrar i fjällområden och motorbåtar i skärgårdar skall belysas av en särskild utredare (M 1991: 02). I uppgiften ingår dels att behandla möjligheterna till restriktioner mot bullrande aktiviteter, dels att studera i vilka fjäll- och skärgårdsområden som det är särskilt viktigt med en låg bullernivå. Utredningen ingår i regeringens arbete med en samlad ak-

tionsplan mot buller. Arbetet med aktionsplanen kommer att breddas och intensifieras under år 1992.

4.2 Utveckling av miljötillsynen

För att stärka tillsynsarbetet skall alla företag som har tillstånd enligt miljöskyddslagen varje år lämna en *miljörapport* till tillsynsmyndigheten, dvs. länsstyrelsen eller kommunen. Denna regel infördes år 1989 och under år 1991 har de första miljörapporterna som avser ett helt kalenderår lämnats in.

Det är viktigt att se sambandet mellan arbetsmiljön och den yttre miljön. För att utveckla detta och effektiviteten i tillsynsarbetet behövs en ökad samverkan mellan myndigheterna som har ansvar för arbetsmiljön resp. den yttre miljön. Regeringen har därför givit arbetarskyddsstyrelsen i uppdrag att till årsskiftet 1991-1992 i samråd med naturvårdsverket och kemikalieinspektionen ha kartlagt förutsättningarna för en ökad samverkan i den regionala och lokala *tillsynen av arbetsmiljön och den yttre miljön.*

5 Miljö och ekonomi

Utvecklingen av natur- och miljöräkenskaper har behandlats av miljöräkenskapsutredningen som lämnade sitt slutbetänkande (SOU 1991:38) i juni 1991. Utredningen har remissbehandlats. Regeringen avser att ge konjunkturinstitutet uppdraget att utveckla metoder och modeller för att redovisa de viktigaste sambanden mellan miljö och ekonomi. En särskild samarbetsgrupp bör bildas med uppgift att stödja och påverka arbetet. Statistiska centralbyrån bör få ansvar för att utveckla miljöräkenskaper, samt att förbättra och komplettera miljöstatistiken. Därmed inleds ett utvecklingsarbete som skall leda till att traditionella ekonomiska data i framtiden kompletteras med miljödata.

De statliga anslagen till miljöområdet är ett otillräckligt mått på miljöarbetet i landet eftersom merparten av verksamheten utförs av företag, kommuner och enskilda individer. De direkta statliga miljöanslagen uppgick budgetåret 1991/92 till ca två miljarder kronor. Därtill kom indirekta anslag till miljöområdet såsom utbildningsanslag och investeringar i infrastruktur.

Industrins miljöinvesteringar är svåra att särskilja från andra investeringar inom industrin. Förändringar av processteknik har ofta väl så stor betydelse för miljön som införandet av filter och reningsverk. De största miljöinvesteringarna har hittills gjorts inom skogsindustrin, kemisk industri samt järn- och stålindustrin. Enligt statistiska centralbyrån (SCB) uppgick industrins investeringar i miljöskyddsåtgärder år 1988 till 2 560 milj. kr., vilket betydde att 6,5 % av de totala investeringarna skedde i form av direkta miljöinsatser. SCB kommer att under år 1992 genomföra en ny undersökning av industrins miljöinvesteringar.

Kostnaderna för *kommunernas miljöskyddsarbete* kommer att redovisas i en SCB-undersökning som skall vara avslutad under år 1993.

Sverige har utvecklat *ekonomiska styrmedel* i syfte att minska miljöstör-

ningar och effektivisera skattesystemet från miljösynpunkt. Regeringen avser att föreslå en breddad användning av ekonomiska styrmedel på miljöområdet. Inriktningen skall vara att produkter och verksamheter fullt ut bär sina miljökostnader.

Genom skattereformen överfördes ca 18 miljarder kronor från inkomstbeskattning till beskattning av energi och av förorenande utsläpp. Många av dessa styrmedel har införts under år 1991. Det saknas faktiska uppgifter om vilka intäkter de hittills har medfört dels i form av inkomster, dels i form av minskade föroreningsmängder. När det gäller *beräknade* inkomster för stats- och kommunkassor dominerar koldioxidskatten, som svarar för 11,2 miljarder kronor. Svavelskatten omfattar ca 1,1 miljard kronor och skatten på bekämpningsmedel och handelsgödsel ca 272 milj. kr. Flera ekonomiska styrmedel, såsom avgifter för kväveoxider och skattedifferentiering för bensin, innebär inget nettotillskott för statskassan.

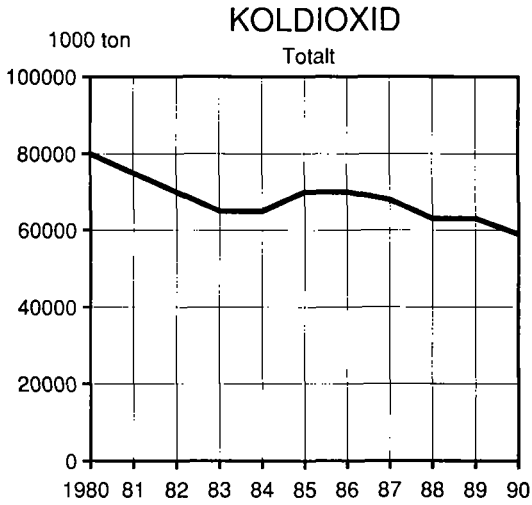
Under år 1991 har följande skatter beslutats av miljöskäl:

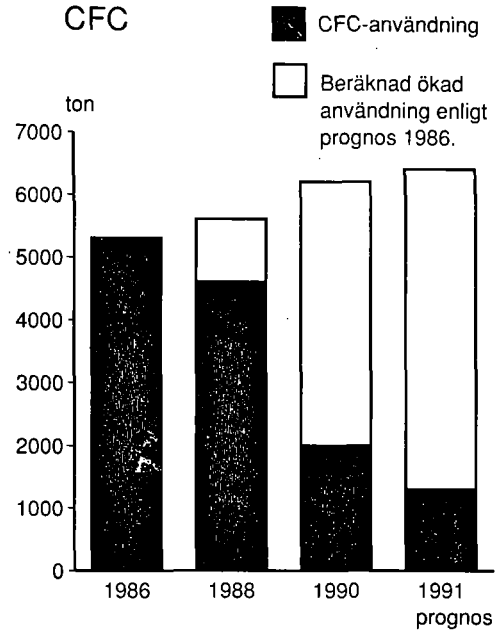
- ☐ Miljöklasser för fordon (se s. 17)
- ☐ Skatteklasserna för oljor har förändrats (se s. 20)
- ☐ Ökad skattedifferentiering mellan blyad och oblyad bensin från 30 till 39 öre.

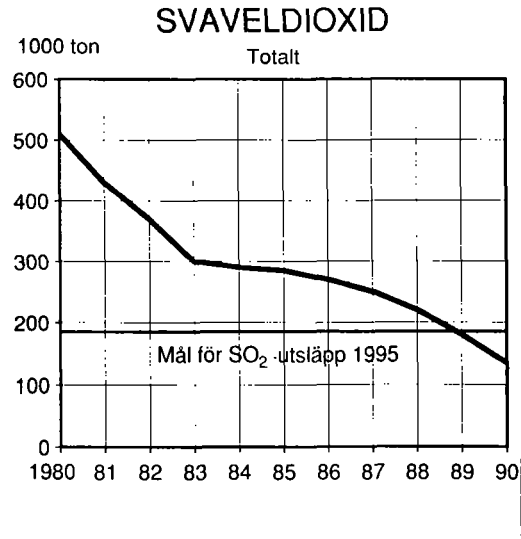
6 Miljöutvecklingen i siffror

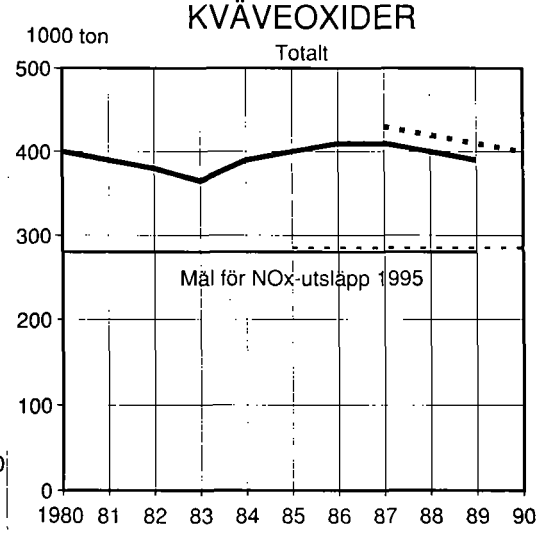
I det följande redovisas utsläpps- resp. användningsmängder för några ämnen där ny statistik tagits fram jämfört med uppgifterna i Hur mår Sverige? (prop. 1990/91:90 Bilaga A).

Uppgifterna kommer från naturvårdsverket och avser utsläpp resp. användning i Sverige. Uppgifter om svaveldioxid och kväveoxider för 1990 är preliminära.

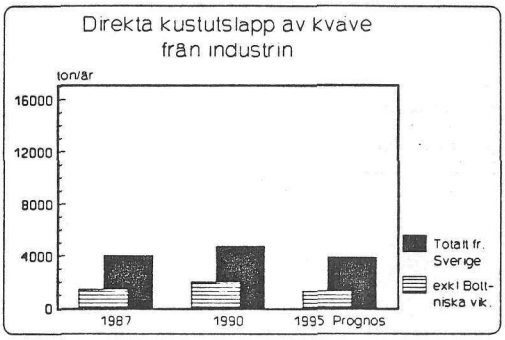

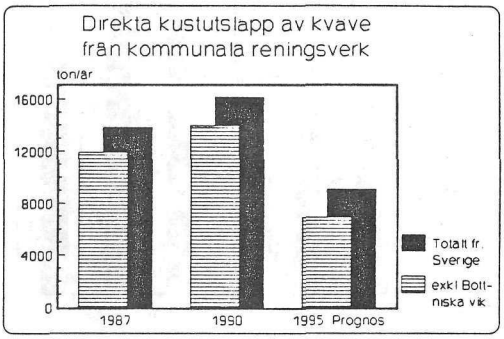

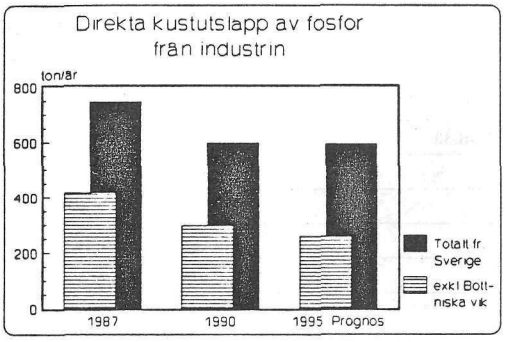

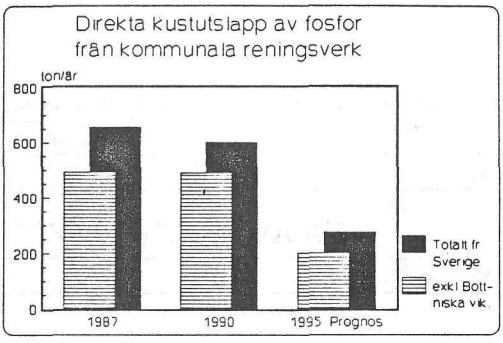

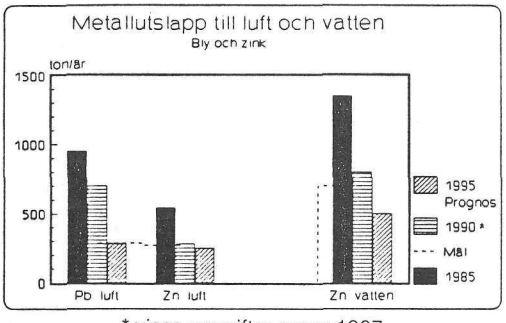
De streckade linjerna anger preliminära beräkningar utifrån nya uppgifter om sjöfartens verkliga utsläpp av kväveoxider.

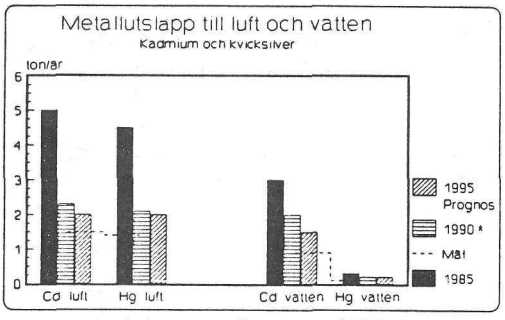

* vissa uppgifter avser 1987

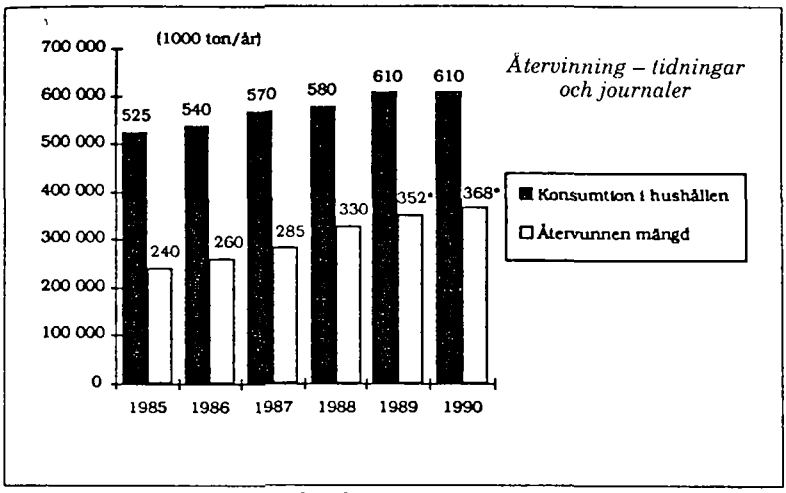
Pb=bly Zn=zink

* vissa uppgifter avser 1987

Cd=kadmium Hg=kvicksilver

Pappersåtervinning (tidningar och journaler)

* *enl. Skogsindustriernas nya beräkningssätt*

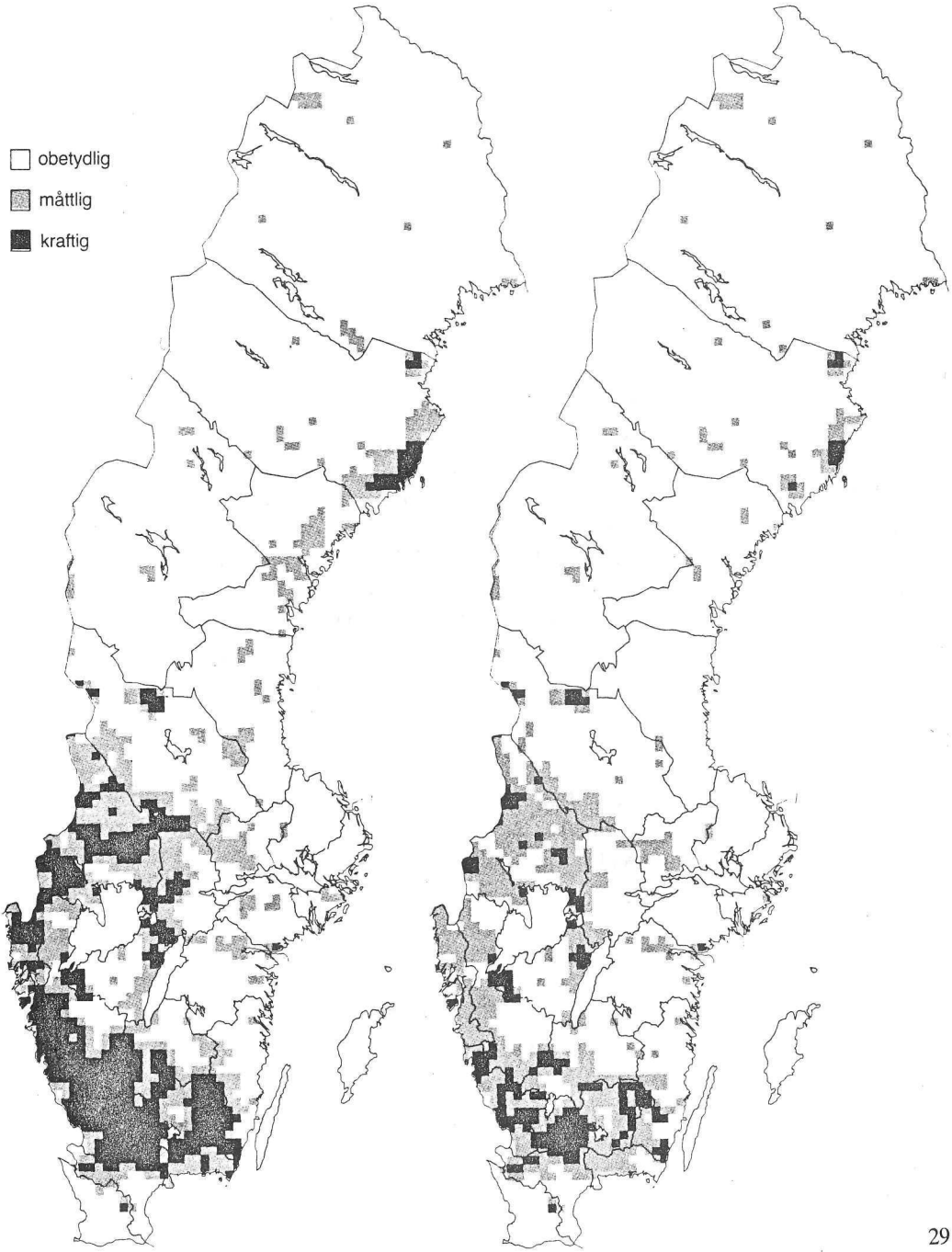
Återvinningsgrad i hushållen 1990: 60 %

Klorerad organisk substans (AOX) från cellulosaindustrin

År	Ton AOX	kg AOX/ton prod.cellulosa
1985	19 500	4,6
1988	14 000	2,9
1990	6 800	1,6
1992/93(mål)		1,5

Före kalkning (omkring 1980)

1990 (efter kalkning)

A. Miljö- och naturresursdepartementet m.m.

A 1. Miljö- och naturresursdepartementet

1990/91 Utgift	28 727 000
1991/92 Anslag	34 217 000
Anslag exkl. mervärdeskatt	33 428 000
1992/93 Förslag	48 994 000

	1991/92 exkl. mervärdeskatt	Beräknad ändring 1992/93
		Föredraganden
Personal	87	+32
Anslag		
1. Förvaltningskostnader	37 463 000[1]	+9 230 000
(därav löne-kostnader)	(31 096 000)	(+8 256 000)
2. Miljöattaché/råd	1 000 000	+1 301 000
Summa	**38 463 000**[1]	**+10 531 000**

[1] Omräknat belopp enligt regleringsbrev den 12 december 1991.

Genom förordningen (1991:1468) om ändring i departementsförordningen (1982:1187) har miljö- och naturresursdepartementet tillförts ärenden om planläggning, markanvändning och bebyggelse, lantmäteri och landskapsinformation samt fastighetsdataverksamhet m.m. Regeringen har därvid - med stöd av riksdagens bemyndigande (prop. 1991/92:100 bil.2, FiU20, rskr. 132) att vid organisatoriska förändringar inom regeringskansliet som hänger samman med ändrad fördelning av ärenden mellan departementen kunna disponera om anvisade anslag till departement och utredningar – den 12 november 1991 meddelat ändrade bestämmelser om dispositionen av förevarande anslag under budgetåret 1991/92.

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslagsbehovet för nästa budgetår till 48 994 000 kr.

Från anslagsposten Miljöattaché/råd bekostas en tjänst som miljöattaché vid EG-delegationen i Bryssel. Under denna anslagspost beräknar jag nu medel även för ett miljöråd vid ambassaden i Bonn.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Miljö- och naturresursdepartementet* för budgetåret 1992/93 anvisa ett förslagsanslag på 48 994 000 kr.

A 2. Utredningar m.m.

1990/91 Utgift	19 000 000	Reservation 2 224 112[1]
1991/92 Anslag	19 000 000	
Anslag exkl. mervärdeskatt	18 300 000	
1992/93 Förslag	16 143 000	

[1] Exkl. mervärdeskatt

Med hänsyn till dels den beräknade omfattningen av utredningsverksamheten, dels behovet av besparingar bör anslaget uppgå till 16 143 000 kr. under nästa budgetår.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Utredningar m.m.* för budgetåret 1992/93 anvisa ett reservationsanslag på 16 143 000 kr.

Statens naturvårdsverk

I enlighet med regeringens beslut den 6 juni 1991 om kompletterande direktiv för anslagsframställningen för statens naturvårdsverk (SNV) för budgetåren 1992/93–1993/94 har naturvårdsverket lämnat en förenklad anslagsframställning.

Arbetet inom SNV drivs vidare enligt den verksamhetsinriktning som anges i riksdagens beslut (JoU 1990/91:30, rskr. 338) med anledning av 1991 års miljöpolitiska proposition 1990/91:90 En god livsmiljö samt i enlighet med de förändringar i verkets instruktion (SFS 1991:934) som regeringen beslutat om med anledning av betänkandet (SOU 1991:32) Naturvårdsverkets uppgifter och organisation.

För att ge en helhetsbild av naturvårdsverkets anslag redovisas verkets hemställan för samtliga anslag under miljö- och naturresursdepartementets huvudtitel. Behandlingen av dessa anslag sker under resp. anslagsrubrik.

Naturvårdsverket hemställer att för budgetåren 1992/93–1993/94 anvisas följande medel fördelat på olika anslag.

Statens naturvårdsverk, ramanslag	762 878 000 kr.
Bidrag till miljöarbete, reservationsanslag	464 150 000 kr.
Investeringar inom miljöområdet, reservationsanslag	270 890 000 kr.
Miljöforskning, reservationsanslag	285 168 000 kr.
Landskapsvårdande åtgärder, reservationsanslag	494 500 000 kr.
Åtgärder mot miljöskador[1], reservationsanslag	39 760 000 kr.
Miljöövervakning (nytt anslag)	120 970 000 kr.

[1] Anslaget Sanering och återställning av miljöskadade områden.

Detta innebär att statens naturvårdsverk i huvudsak yrkar oförändrad resurstilldelning för de kommande två budgetåren med undantag för kalkningsverksamheten, som enligt verket bör utvidgas till den omfattning som föreslogs i verkets fördjupade anslagsframställning 1990. Verket avser i övrigt genom omprioriteringar att uppfylla statsmakternas intentioner.

Förstärkning inom givna ramar bör enligt statens naturvårdsverk i princip ske inom områdena miljöövervakning, miljöutredningar, kalkning av sjöar och vattendrag, inköp av mark, åtgärder mot miljöskador, vård av naturreservat, information och utbildning samt uppföljning och utvärdering.

För att kunna genomföra dessa förstärkningar avser verket göra neddragningar på forskningsverksamheten inom försurningsområdet som i fortsättningen avses rymmas inom anslaget B 4. Miljöforskning. Ytterligare neddragning avser verket att göra vad gäller naturresursinventeringar, regionalt och nationellt miljödatasystem, som delvis får rymmas inom miljöövervakningen, och ärendehandläggning.

Naturvårdsverket avser att i samråd med riksrevisionsverket föreslå rege-

ringen en uppjustering av den årliga taxan för myndigheternas arbete enligt miljöskyddslagen. Justeringen motiveras dels av de höjda kostnaderna för miljöövervakningen, dels av att inflationen sedan årsavgifterna introducerades år 1989 minskat det reala värdet av avgifterna. Verket framhåller vidare att den svenska industrin och andra punktkällor därigenom får svara för kostnaderna för en utvidgad miljöövervakning. Det framstår därför som naturligt att också skogs- och jordbruket åläggs ett motsvarande kostnadsansvar.

Naturvårdsverket redovisar i anslagsframställningen sin första övergripande resultatredovisning. Verket har koncentrerat sin redovisning på en uppföljning av de konkreta mål som statsmakterna fastställt för miljövården samt en analys av hur verkets arbete bidragit till måluppfyllelsen.

Den 1 oktober och den 11 november 1991 redovisade naturvårdsverket till regeringen vilka resurser/verksamheter som avses föras över till andra myndigheter med anledning av omorganisationen.

Anslagsomfördelningar bör i enlighet härmed fr.o.m. budgetåret 1992/93 ske från anslaget B 1. Statens naturvårdsverk till andra myndigheter enligt följande.

Sveriges lantbruksuniversitet	+6 780 000 kr.
varav för	
– miljöövervakning	(+4 292 000 kr.)
– radioekologi	(+352 000 kr.)
– Grimsö forskningsstation	(+1 941 000 kr.)
– databanken för hotade arter	(+195 000 kr.)
Stockholms universitet	+25 688 000 kr.
varav för	
– miljögiftscentrum	(+25 688 000 kr.)

Beträffande naturvårdsverkets utrustningsmedel via utrustningsnämnden för universitet och högskolor fr.o.m. budgetåret 1992/93 föreslår verket att 16 % överförs till Sveriges lantbruksuniversitet och 84 % ligger kvar inom naturvårdsverket, fördelade med 64 % till miljögiftsverksamhet och 20 % till naturvårdsverkets övriga förvaltning.

Förslag

Övergripande mål

Statens naturvårdsverk skall vara samlande och pådrivande i miljövårdsarbetet – nationellt och internationellt. Verkets arbete skall syfta till att säkerställa en god miljö och biologisk mångfald.

Resurser

B 1.	Statens naturvårdsverk, ramanslag 1992/93	416 301 000 kr.
B 2.	Bidrag till miljöarbete, reservationsanslag 1992/93	204 484 000 kr.
B 3.	Investeringar inom miljöområdet, reservationsanslag 1992/93	135 445 000 kr.
B 4.	Miljöforskning, reservationsanslag 1992/93	151 783 000 kr.
B 5	Landskapsvårdande åtgärder, reservationsanslag 1992/93	247 250 000 kr.
B 6.	Sanering och återställning av miljöskadade områden, reservationsanslag 1992/93	19 880 000 kr.

Övrigt

Regeringen bemyndigas att under budgetåret 1992/93 ikläda staten ekonomisk förpliktelse i samband med förvärv av eller intrångsersättning i värdefulla naturområden som innebär åtaganden om högst 60 000 000 kr. för budgetåret 1993/94.

Planeringsram

Planeringsramen för perioden 1992/93–1993/94 beräknas till följande:

B 1.	Statens naturvårdsverk, ramanslag	834 202 000 kr.
B 2.	Bidrag till miljöarbete, reservationsanslag	408 968 000 kr.
B 3.	Investeringar inom miljöområdet, reservationsanslag	270 890 000 kr.

Resultatbedömning och slutsatser

Bakgrund

I den nya budgetprocessen ingår naturvårdsverket i budgetcykel 1. Verket redovisade den 1 september 1990 en fördjupad anslagsframställning avseende budgetåren 1991/92–1993/94.

Den 1 november 1990 beslutade regeringen att tillkalla en särskild utredare för att utreda naturvårdsverkets uppgifter och organisation.

I avvaktan på utredningens resultat beslutade riksdagen (JoU 1990/91:30,

rskr. 338) med anledning av propositionen 1990/91:90 om en god livsmiljö, att naturvårdverket inte skulle medges någon treårig budgetram. Naturvårdsverket fasades dock in i den treåriga budgetcykel som omfattar budgetåren 1991/92–1993/94.

Den 1 april 1991 redovisade utredningen om naturvårdsverkets organisation sitt förslag i betänkandet (SOU 1991:32) Naturvårdsverkets uppgifter och organisation. Enligt utredningen bör naturvårdsverket ges en renodlad roll med starkare tonvikt på målstyrning, vägledning, samordning och uppföljning.

Den 6 juni 1991 beslutade regeringen om ändring i förordningen (1988:518) med instruktion för statens naturvårdsverk (1991:934). Detta innebar ett principgodkännande av utredningens förslag.

Vidare beslutade regeringen den 6 juni 1991 om kompletterande direktiv för statens naturvårdsverks anslagsframställning för budgetåren 1992/93–1993/94. I direktiven angavs bl.a. följande.

Naturvårdsverket skall med anledning av regeringens strävan att stabilisera ekonomin enligt kompletteringspropositionen 1990/91:150, bil. II:13 redovisa rationaliseringseffekter på ca 10 milj.kr. Denna redovisning skall vara regeringen tillhanda den 1 april 1992. Rationaliseringen skall vara genomförd inom den treårsperiod som anges enligt propositionen.

Naturvårdsverket skall utveckla prestationsmål och redovisningen skall spegla effektiviteten och produktiviteten i naturvårdsverkets eget arbete. Vidare skall naturvårdsverket följa upp Sveriges miljömål och i detta sammanhang analysera hur verkets arbete bidragit till måluppfyllelsen.

Omorganisation

Arbetet inom naturvårdsverket bedrivs i enlighet med de förändringar i verkets instruktion som regeringen fattade beslut om den 6 juni 1991. Där fastställdes också de övergripande målen för verksamheten.

Arbetet med omorganisationen löper planenligt och verket har till regeringen lämnat de redovisningar som regeringen beslutade om i de kompletterande budgetdirektiven från den 6 juni 1991.

Resultatanalys

I anslutning till anslagsframställningen för perioden 1992/93–1993/94 har verket i enlighet med de kompletterande direktiven inkommit med en resultatanalys.

I huvudsak anser jag att verkets resultatanalys ger ett samlad bild över de konkreta miljömål statsmakterna har satt upp samt hur dessa mål uppfylls. Analysen ger också en uppfattning om hur verkets eget arbete bidragit till att uppfylla målen. I några fall uppnås målen i förtid, i andra fall senare än planerat.

Inriktningen av naturvårdsverkets fortsatta arbete med resultatanalys bör utvecklas till att omfatta även sektorsmyndigheters och länsstyrelsers bidrag för att uppnå Sveriges miljömål. Vägledande för verket i detta arbete bör vara förslagen från betänkandet Naturvårdsverkets uppgifter och organisation. Där redovisas bl.a. följande.

Vi föreslår att de olika centrala statliga sektorsmyndigheterna åläggs att årligen till regeringen redovisa en sammanfattande miljörapport. Miljörapporten bör lämpligen ingå som del i den fördjupade anslagsframställningen vart tredje år. Rapporterna bör inriktas på för miljöutvecklingen strategiska frågor. Förslag till avgränsning, principiell struktur och inriktning för miljörapporten bör tas fram av resp. sektorsmyndighet i samråd med naturvårdsverket. Motsvarande rapporterings- och uppföljningssystem som vi här föreslår för vissa sektorsmyndigheter bör även införas för länsstyrelserna. Även länsstyrelsernas miljörapporter bör knytas till deras årliga resultatredovisningar resp. fördjupade anslagsframställningar. Förslag till principiell struktur och inriktning för länsstyrelsernas miljörapporter bör tas fram av företrädare för länsstyrelserna i samråd med naturvårdsverket.

Naturvårdsverket bör driva arbetet vidare med att utveckla prestationsmått som speglar effektiviteten och produktiviteten i den interna organisationen.

Naturvård

Naturvårdsarbetet bör fördjupas och breddas.

En förbättrad kunskap om de ekologiska systemens funktion samt utveckling av metoder för naturresursutnyttjande som möjliggör en bibehållen biologisk mångfald kommer att bli centrala arbetsuppgifter för såväl naturvårdsverket som berörda sektorsmyndigheter.

Ny kunskap måste aktivt föras ut till enskilda brukare och till företagen. Ett sådant arbete pågår på skogsområdet och bör fortlöpande utvecklas samt utvidgas till andra sektorer.

Det är min bedömning att ansvarsfördelningen mellan naturvårdsverket och sektorsmyndigheterna för de areella näringarna måste preciseras. Ett vidgat sektorsansvar innebär att naturvårdsverket måste ägna mer tid åt en positiv och konstruktiv dialog med och uppföljning av dessa myndigheters insatser på naturvårdsområdet.

Resultatanalysen i naturvårdsarbetet bör förbättras genom utveckling av mätmetoder för både kvantitativa och kvalitativa parametrar. Detta arbete pågår inom såväl naturvårdsverket som sektorsmyndigheterna för de areella näringarna och universitet och forskningsinstitutioner. Utvecklingen av mätbara kriterier bör fortsätta för att förbättra resultatanalysen och måluppfyllelsen. Bland viktiga kriterier kan nämnas statusen för de hotade arterna, skyddsnivån för värdefulla naturtyper och biotoper samt effektiviteten i naturvårdsförvaltningen.

Det omfattande arbete som pågår inför FN:s konferens om miljö och utveckling år 1992 kommer att medföra ett intensifierat internationellt samarbete på naturvårdsområdet. Bl.a. förhandlas en konvention om bevarande av biologisk mångfald som avses bli en heltäckande naturvårdskonvention. Enligt vad jag erfar bedriver naturvårdsverket en fortlöpande samordning och prioritering av sitt internationella naturvårdsarbete. Enligt min mening bör verket inom ramen för det arbetet analysera vilka möjligheter till effektivisering och omprioritering som en ny global naturvårdskonvention innebär.

Arbetet med ett nytt samlat program för miljöövervakningen har påbörjats inom naturvårdsverket i enlighet med riksdagens miljöpolitiska beslut våren 1991 (prop. 1990/91:90, JoU30, rskr. 338). En utvärdering och vidareutveckling av programmet för miljökvalitetsövervakning sker. Miljöövervakningen utformas på nationell och regional nivå på basis av denna utvärdering. Det internationella arbetet på området kommer enligt min bedömning att behöva intensifieras bl.a. som en följd av EES-avtalet och den fortsatta europeiska integrationen. Det är viktigt att naturvårdsverket beaktar detta i det pågående arbetet med översynen av miljöövervakningen. I verkets arbete bör därvid prioritet ges åt dels harmonisering av svenska miljödata gentemot det europeiska arbetet, dels att på olika sätt deltaga i uppbyggnaden av miljöövervakning på europeisk basis.

Enligt regleringsbrevet för budgetåret 1991/92 fick naturvårdsverket i uppdrag att redovisa ett förslag till ett framtida finansieringssystem för miljöövervakningen. Frågan är dock inte löst. Ett nytt finansieringssystem är en förutsättning för att den fortsatta utbyggnaden av den nya miljöövervakningen skall kunna drivas vidare. Jag har erfarit att naturvårdsverket planerar att redovisa ett förslag till regeringen senast den 1 juni 1992.

En viktig utgångspunkt för utredningsarbetet är att förorenarens ansvar vidgas till att gälla flertalet verksamheter som påverkar miljön. Som exempel kan nämnas att när det gäller den samordnade vattenkontrollen står i dag ca 700 intressenter för kostnaderna, vilket kan jämföras med att minst 15 000 anläggningar omfattas av tillsyn enligt miljöskyddslagen. Den diffusa föroreningsbelastningen och miljöpåverkan via luften, markanvändningen, trafiken, kemikalieanvändningen och avfallshanteringen gör att ansvaret för finansieringen måste breddas. Jag vill i detta sammanhang återigen peka på vikten av sektorsmyndigheternas ansvar. Jag utgår därför från att naturvårdsverket i utredningen samverkar med sektorsmyndigheterna. Det av naturvårdsverket aviserade förslaget om en höjning av avgiften för myndigheternas verksamhet enligt miljöskyddslagen omfattas av det samlade förslaget till nytt finansieringssystem.

Avveckling av ozonnedbrytande ämnen

Naturvårdsverkets arbete med att genomföra den nationella avvecklingen av vissa CFC-föreningar i enlighet med riksdagens beslut 1988 har i enlighet med 1991 års miljöpolitiska proposition (prop. 1990/91:90, JoU30, rskr. 338) breddats till att omfatta samtliga ozonnedbrytande ämnen. Insatser som krävs för att stödja tillverkare och användare i arbetet med att avveckla tidigare inte reglerade CFC-föreningar, halon, 1,1,1-trikloretan och koltetraklorid samt att till en början begränsa användningen av HCFC-föreningar bör prioriteras av verket.

Enligt min mening kommer naturvårdsverket att behöva prioritera det internationella arbetet med att föra ut de svenska erfarenheterna med målsättningen att söka skärpa de globala avvecklingsplanerna för samtliga ozonnedbrytande ämnen.

B 1. Statens naturvårdsverk

1990/91 Utgift	389 340 866	Reservation 9 433 010[1]
1991/92 Anslag	423 776 000	
1991/92 Anslag exkl. mervärdeskatt	413 299 000	
1992/93 Förslag	416 301 000	

[1] Exkl. mervärdeskatt

Anslaget har beräknats utifrån följande utgångspunkter.

I enlighet med intentionerna i utredningen (SOU 1991:30) Naturvårdsverkets uppgifter och organisation har naturvårdsverket föreslagit att laboratorieverksamhet på naturvårdsverket skall föras över till annan huvudman. Verksamheten finansieras med medel från fjortonde huvudtitelns anslag B 1. Statens naturvårdsverk. Från detta anslag bör därför 6 780 000 kr. föras till Sveriges lantbruksuniversitet och 25 688 000 kr. till Stockholms universitet.

Medel för nationell miljöövervakning bör även fortsättningsvis finansieras från anslaget B 1. Statens naturvårdsverk. För nästa budgetår räknar jag, i enlighet med det miljöpolitiska beslutet våren 1991 med en förstärkning med 11 140 000 kr. för detta ändamål. Medel för lönekostnader på sammanlagt 7 milj. kr. som innevarande budgetår anvisas på anslagen till investeringar på miljöområdet och sanering och återställning av miljöskadade områden bör för nästa budgetår föras upp under förevarande anslag.

För finansiering av investeringar i ADB- och kommunikationsutrustning beräknas statens naturvårdsverk för budgetåret 1992/93 ta upp lån i riksgäldskontoret på högst 23 346 000 kr. Av detta belopp beräknas 16 546 000 kr. användas för lösen av återstående kapitalskuld hos statskontoret för ADB-utrustning som anskaffats t.o.m. innevarande budgetår.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

1. godkänna det övergripande målet för verksamheten inom statens naturvårdsverk i enlighet med vad jag förordat i avsnittet Förslag,
2. till *Statens naturvårdsverk* för budgetåret 1992/93 anvisa ett ramanslag på 416 301 000 kr.

B 2. Bidrag till miljöarbete

1990/91 Utgift	158 485 317	Reservation 113 988 930[1]
1991/92 Anslag	231 855 000	
1991/92 Anslag exkl. mervärdeskatt	225 848 000	
1992/93 Förslag	204 484 000	

[1] Exkl. mervärdeskatt

Under detta anslag anvisas medel för miljöåtgärder som bedrivs av andra myndigheter än statens naturvårdsverk samt till organisationer för arbete inom naturvårdsverkets ansvarsområde. Det gäller i stor utsträckning medel till länsstyrelserna för återställning av skador förorsakade av luftföroreningar och försurning. Det gäller också medel till länsstyrelserna för regional miljöövervakning. Över detta anslag anvisas vidare bidrag till ideella organisationer inom miljövårdens område.

Statens naturvårdsverk

Naturvårdsverket föreslår förstärkta resurser till återställning av skador förorsakade av luftföroreningar och försurning med ytterligare 20 043 000 kr. i enlighet med den plan verket redovisade i sin fördjupade anslagsframställning hösten 1990.

Till följd av att miljöansvaret i ökad omfattning har förts över till sektorsmyndigheterna föreslås resurser till skogsstyrelsen, livsmedelsverket och riksantikvarieämbetet, vilka medel tidigare fördelats från anslaget B 2. Bidrag till miljöarbete, sökas av resp. myndighet. Dessa medel ingår således ej i naturvårdsverkets anslagsframställning.

Föredragandens överväganden

Försurningen av mark och vatten är ett av våra mest allvarliga miljöproblem. Nedfallet av försurande ämnen är alltjämt av betydande omfattning. Härav kommer nästan 90 % från utlandet. En fortsatt kalkningsverksamhet är därför nödvändig för att minska försurningens effekter.

Jag förordar en viss uppbyggnad av kalkningsinsatserna i Norrlands inland och fjälltrakter. Behovet av kalkningsinsatser kommer att bli omfattande och kräva delvis ny teknik för att möta den speciella problematiken med s.k. surstötar eller stötvis kraftig tillförsel av försurande ämnen i samband med omfattande snösmältning. Den totala kalkningen är omfattande och verksamheten utvecklas successivt. Återföring av erfarenheter från tidigare projekt och effektiviseringar genomförs kontinuerligt. Mot denna bakgrund beräknar jag oförändrade resurser för budgetåret 1992/93. Omkalkningar bör ha fortsatt hög prioritet. Detta bl.a. för att inte onyttiggöra tidigare gjorda insatser.

Medel för verksamheter inom skogsstyrelsen, livsmedelsverket och riksantikvarieämbetet som hittills anvisats över anslaget B 2. Bidrag till miljöarbete föreslås i fortsättningen bli anvisade direkt till dessa myndigheter. Till skogsstyrelsen överförs därför 14 254 000 kr. för övervakning av skogsskador och skogsmarkskalkning, till livsmedelsverket 2 000 000 kr. och till riksantikvarieämbetet 8 553 000 kr. Medel för regional miljöövervakning bör även fortsättningsvis finansieras från anslaget B 2. Bidrag till miljöarbete.

Jag föreslår en minskning av anslaget med 4 518 000 kr.avseende resurser till regeringens disposition.

Bl.a. länsstyrelserna berörs av ett omfattande effektiviserings- och rationaliseringsarbete. Länsstyrelserna har i juni 1991 fått särskilda direktiv för fördjupade anslagsframställningar för budgetåren 1993/94–1994/95. Inom

ramen för det arbetet skall länsstyrelserna behandla kompetensutvecklingsfrågorna inom miljöområdet.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Bidrag till miljöarbete* för budgetåret 1992/93 anvisa ett reservationsanslag på 204 484 000 kr.

B 3. Investeringar på miljöområdet

1990/91 Utgift	168 041 213	Reservation −68 040 462[1]
1991/92 Anslag	188 000 000	
1991/92 Anslag exkl. mervärdeskatt	186 585 000	
1992/93 Förslag	135 445 000	

[1] Exkl. mervärdeskatt

Från anslaget betalas statens förvärv av värdefulla naturområden. De naturvårdsobjekt i statens ägo som förvärvas med medel från anslaget redovisas på naturvårdsfonden. Naturvårdsfonden förvaltas av statens naturvårdsverk.

Från anslaget betalas vidare ersättningar enligt naturvårdslagen (1964:822) samt 86 och 122 §§ byggnadslagen (1947:385) i lydelse intill den 1 januari 1965. Från anslaget kan lämnas bidrag till kommuner eller kommunala stiftelser för skydd av mark för naturvårdsändamål. Dessutom får anslaget användas för utrednings-, förhandlings- och värderingskostnader i samband med säkerställande av mark för naturvårdsändamål.

Statens naturvårdsverk

Naturvårdsverket redovisar en disposition av anslaget för perioden 1991/92 – 1993/94 samt föreslår oförändrade resurser för budgetperioden 1992/93 – 1993/94 om 270 890 000 kr. Redovisningen har senare kompletterats för att inrymma konsekvenserna av regeringens beslut att inrätta Blaikfjällets naturreservat i Västerbottens län.

Naturvårdsverket pekar på att den förestående bolagiseringen av domänverket aktualiserar frågan om det fortsatta skyddet för de s.k. domänreservaten samt frågan om skydd för annan mark av stort naturvårdsvärde i domänverkets ägo. Avtal om ett skydd för ovan nämnda områden kan medföra betydande kostnader som inte kalkylerats i den föreslagna dispositionen.

Vidare föreslår naturvårdsverket att verket under budgetåret 1992/93 skall få ikläda staten ekonomiska förpliktelser inom en viss ram för de kommande två budgetåren. För den kommande budgetperioden bör ett sådant bemyndigande omfatta två år och därefter för löpande treårsperioder. Ett sådant bemyndigande bör omfatta 100 milj. kr.

Föredragandens överväganden

Jag anser att den av naturvårdsverket föreslagna dispositionsplanen – med nödvändiga justeringar för att inrymma Blaikfjällets naturreservat – för den kommande tvåårsperioden bör ligga till grund för naturvårdsverkets arbete med att säkerställa värdefulla naturområden. Det är enligt min uppfattning mycket angeläget att statens förvärv av sådana markområden kan bibehållas på dagens höga nivå. Skogsvårdsavgiften som successivt kommer att avvecklas finansierar en del av anslaget. Inom ramen för budgetarbetet har resurser motsvarande 20 milj. kr. omprioriterats för att göra detta möjligt.

Jag anser vidare att det är viktigt att naturvårdsverket får förbättrade möjligheter att teckna avtal om markförvärv. Vid särskilda behov bör därför naturvårdsverket kunna hemställa hos regeringen att utöver anslaget för budgetåret 1992/93 få ikläda staten ekonomiska förpliktelser på högst 60 milj. kr. för budgetåret 1993/94.

Medel för lönekostnader på 3,5 milj. kr. som tidigare beräknats under detta anslag beräknar jag fr.o.m. budgetåret 1992/93 under anslaget B 1. Statens naturvårdsverk.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

1. bemyndiga regeringen att under budgetåret 1992/93 ikläda staten ekonomisk förpliktelse i samband med förvärv av eller intrångsersättning i värdefulla naturområden som innebär åtaganden om högst 60 000 000 kr. för budgetåret 1993/94,
2. till *Investeringar på miljöområdet* för budgetåret 1992/93 anvisa ett reservationsanslag på 135 445 000 kr.

B 4. Miljöforskning

1990/91 Utgift	114 231 161	Reservation 9 769 998[1]
1991/92 Anslag	133 190 000	
1991/92 Anslag exkl. mervärdeskatt	132 524 000	
1992/93 Förslag	151 783 000	

[1] Exkl. mervärdeskatt

Under detta anslag anvisas medel för miljöforskning. Medlen disponeras av statens naturvårdsverk. En särskild forskningsnämnd med företrädare för såväl forskare som avnämare beslutar om anslagets användning.

Via anslaget finansieras också statens del av den med näringslivet gemensamma kollektiva miljöforskningen vid Institutet för Vatten- och Luftvårdsforskning.

Naturvårdsverket avser att, i allt större utsträckning, inrikta forskningsverksamheten på studier av klimatförändringars effekter, bioteknik, sambandet miljö-hälsa samt miljöekonomi.

Föredragandens överväganden

Inriktningen av miljöforskningen samt forskningsanslagets storlek har för treårsperioden 1990/91 – 1992/93 fastställts i riksdagens forskningspolitiska beslut år 1990 (prop. 1989/90:90, JoU17, rskr. 336). Särskild vikt läggs enligt beslutet vid den naturvetenskapliga och samhällsvetenskapliga miljöforskningen.

En särskild utredare (M 1991:03) har tillkallats med uppdrag att utreda vissa forskningsfrågor inom miljöområdet. Utredaren skall bl. a. belysa hur relevant den sektorsfinansierade miljöforskningen är för samhället och hur resultaten sprids och används. Utredarens redovisning avses ligga till grund för nästa forskningspolitiska beslut. Utredningens resultat skall redovisas senast den 30 juni 1992.

Medel för stöd till kollektiv forskning bör även fortsättningsvis ställas till förfogande från detta anslag. Verksamheten skall bedrivas i enlighet med ett ettårigt avtal mellan staten och Föreningen för Industriell Miljövårdsforskning (FIM). Enligt tidigare beslut företräds staten numera av naturvårdsverket. Ansvaret för forskningens genomförande avses liksom hittills ligga på Institutet för Vatten- och Luftvårdsforskning.

När EES-avtalet undertecknats förutses Sverige stärka och bredda samarbetet inom ramen för gemenskapens verksamhet inom såväl forskning och teknisk utveckling som miljö. Enligt avtalet skall detta samarbete ske som "EFTA-staternas deltagande i EG:s ramprogram". Från och med 1 januari 1993 kommer naturvårdsverket därför att delta i EG:s ramprogram. Verket har uppskattat kostnaden för detta till sammanlagt 43 milj. kr. för perioden 1992/93 – 1993/94, varav 20 milj. kr. för budgetåret 1992/93. Dessa kostnader bör enligt min mening täckas inom ramen för de medel naturvårdsverket förfogar över.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Miljöforskning* för budgetåret 1992/93 anvisa ett reservationsanslag på 151 783 000 kr.

B 5. Landskapsvårdande åtgärder

1990/91 Utgift	7 574 245	Reservation 91 432 177[1]
1991/92 Anslag	200 000 000	
1991/92 Anslag exkl. mervärdeskatt	197 850 000	
1992/93 Förslag	247 250 000	

[1] Exkl. mervärdeskatt

Anslaget används för bevarande av jordbruksmark av riksintresse för natur- och kulturminnesvården. Den centrala administrationen av medlen sköts av riksantikvarieämbetet, jordbruksverket och naturvårdsverket. Medlen fördelas som ersättning genom civilrättsliga avtal mellan staten (länsstyrel-

serna) och enskilda jordbrukare för upprätthållen hävd av aktuella marker. Syftet är dels att bevara natur- och kulturvärden, dels att upprätthålla ett öppet landskap om detta är nedläggningshotat. Beslut om anslagsnivåerna har fattas av riksdagen (prop. 1990/91:90, JoU30, rskr. 338) för perioden 1990/91 – 1992/93 om totalt 550 milj. kr. fördelat på de tre åren med 100, 200 resp. 250 milj. kr. inkl. mervärdeskatt.

Statens naturvårdsverk

Naturvårdsverket förslår i avvaktan på utvärdering av stödet en framskrivning av 1992/93 års anslagsnivå för budgetåret 1993/94. Naturvårdsverket har till regeringen i skrivelse den 16 september 1991 redovisat en analys av användningen av anslaget för det första budgetåret. De centrala verkens medelstilldelning för administrativa åtgärder har använts till att producera gemensam information och utbildning till jordbrukare och länsstyrelser. Vidare har verken tagit fram allmänna råd för tillämpning m.m. Naturvårdsverket har givit särskilt stöd till vissa länsstyrelser för att upprätta länsvisa bevarandeprogram. Jordbruksverket har producerat en bildserie om köttproduktion på extensiv betesmark och givit bidrag till lantbruksuniversitetet för en samordnad insats på betesområdet. Riksantikvarieämbetet har givit stöd till länsstyrelserna för länsvisa bevarandeprogram.

Länsstyrelsernas utbetalning av medel till enskilda brukare har på grund av förberedelsearbetet ännu inte kommit så långt. Den 30 juni 1991 hade sammanlagt ca 9 milj. kr. bundits upp genom avtal med jordbrukare.

Föredragandens överväganden

Regeringen har den 20 december 1990 givit naturvårdsverket i uppdrag att i samråd med berörda myndigheter fortlöpande följa och utvärdera miljöeffekterna av den nya livsmedelspolitiken (prop. 1989/90:146, JoU25, rskr. 327). I uppdraget ingår också att utvärdera formerna för och omfattningen av de olika stödformer som inrättats för odlingslandskapets natur- och kulturvärden. Regeringen har vidare i beslut den 21 november 1991 tillsatt en särskild kommission (Dir. 1991:97) med uppgift att förbereda en avstämmning av de omställningsbeslut som omfattas av 1990 års livsmedelspolitiska beslut. I avvaktan på regeringens ställningstagande beträffande landskapsvårdens omfattning och form bör naturvårdsverkets totala ram för fördelningsbeslut enligt tidigare riksdagsbeslut vara 550 milj. kr. för treårsperioden 1990/91 – 1992/93.

Till grund för fördelningen mellan länsstyrelserna ligger bl.a. att de länsvisa programmen för bevarande av odlingslandskapet natur- och kulturvärden. Dessa är dock ännu inte färdigställda i alla län. Det är angeläget att detta arbete avslutas så snart som möjligt. Som fördelningsgrund skall också användas den jordbruksmark som är anmäld till omställning enligt 4 § lagen (1979:425) om skötsel av jordbruksmark.

Inför nästa budgetår kommer regeringen att pröva om alla länsstyrelser schablonmässigt skall tilldelas lika stort belopp för administration av landskapsvårdsmedlen och för utbildningsinsatser avseende landskapsvård eller om fördelningen skall ske på annat sätt.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen
att till *Landskapsvårdande åtgärder* för budgetåret 1992/93 anvisa ett reservationsanslag på 247 250 000 kr.

B 6. Sanering och återställning av miljöskadade områden

1990/91 Utgift	11 032 337[1]	Reservation 27 986 542[1,2]
1991/92 Anslag	25 000 000	
1991/92 Anslag exkl. mervärdeskatt	23 380 000	
1992/93 Förslag	19 880 000	

[1] Anslaget Åtgärder mot miljöskador 1989/90
[2] Exkl. mervärdeskatt

I enlighet med riksdagens beslut (prop. 1990/91:90, JoU30, rskr. 338) skall anslaget i huvudsak användas till genomförande av ett femårigt program för sanering och återställning av miljöskadade områden. En fortsättning av programmet skall föregås av en utvärdering mot slutet av femårsperioden.

Statens naturvårdsverk

Statens naturvårdsverk begär i sin anslagsframställning för budgetåren 1992/93 – 1993/94 att anslaget tillförs sammanlagt 39 760 000 kr. fördelat på 19 880 000 kr. om året.

I naturvårdsverkets anslagsframställning har påtalats behovet av ökade medel för skyddsåtgärder som tillsynsmyndighet beslutat om med stöd av miljöskyddslagen (1969:387) i samband med företagskonkurser. Behovet av sådana åtgärder har ökat markant under det senaste året.

Naturvårdsverket hemställer i en skrivelse den 6 november 1991 att ett reservationsanslag inrättas fr.o.m. budgetåret 1992/93 och tillförs 15 milj.kr. för täckande av kostnader för handräckning samt att 10 milj.kr. tillförs anslaget för Sanering och återställning av miljöskadade områden på tilläggsbudget budgetåret 1991/92.

Föredragandens överväganden

Naturvårdsverkets inledda arbete för sanering av miljöskadade områden bör fortsätta i enlighet med den inriktning och det program som riksdagen har lagt fast.

Ökande kostnader för handräckning i samband med företagskonkurser med kostnadstäckning från anslaget för sanering och återställning av miljöskadade områden innebär ett problem som snarast måste ses över. Jag avser inom kort föreslå regeringen att en utredning skall tillsättas för att undersöka hur en varaktig lösning för denna typ av akutinsatser kan utformas och finansieras samt utarbeta erforderliga förslag. Inriktningen bör därvid vara att den som genom sin verksamhet kan orsaka ett skyddsingripande också skall

stå för kostnaderna för ingripandet. Utredningens förslag bör redovisas senast den 31 december 1992.

Vid min medelsberäkning har jag tagit hänsyn till att jag har beräknat 3,5 milj.kr. för lönekostnader för denna verksamhet under anslaget B 1. Statens naturvårdsverk.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Sanering och återställning av miljöskadade områden* för budgetåret 1992/93 anvisa ett reservationsanslag på 19 880 000 kr.

B 7. Koncessionsnämnden för miljöskydd

1990/91 Utgift	16 490 000
1991/92 Anslag	17 863 000
1991/92 Anslag exkl. mervärdeskatt	17 245 000
1992/93 Förslag	18 155 000

Koncessionsnämnden för miljöskydd handlägger ärenden rörande tillstånd till eller förbud mot miljöfarlig verksamhet. Fr.o.m. den 1 juli 1989 prövar nämnden också beslut som överklagas från länsstyrelserna. Nämnden består vid sådan handläggning av ordförande och tre andra ledamöter. Nämnden har fem avdelningar.

Koncessionsnämnden har fr.o.m. budgetåret 1991/92 ramanslag med treårig budgetram för perioden 1991/92-1993/94. Budgetramen för denna treårsperiod har fastställts till 53 589 000 kr. inkl. mervärdeskatt, motsvarande 51 735 000 kr. exkl. mervärdeskatt.

Koncessionsnämnden pekar i sin förenklade anslagsframställning på ett behov av att förändra arvoderingssystemet för nämndens ledamöter och ersättare, till följd av svårigheter att rekrytera kompetent personal.

Koncessionsnämnden hemställer i sin förenklade anslagsframställning om ett ramanslag om 18 155 000 kr. för budgetåret 1992/93, samt ett tillägg motsvarde kostnadsökningarna för höjda arvoden.

Föredragandens överväganden

Övergripande mål

Verksamheten förutsätts bli oförändrad och drivas enligt nuvarande regelsystem under återstoden av treårsperioden.

Resurser

Ramanslag 1992/93 18 155 000 kr.

Budgetram

Budgetramen för perioden 1991/92-1993/94 har beräknats till 53 589 000 kr. inkl. mervärdeskatt, motsvarande 51 735 000 kr. exkl. mervärdeskatt.

Resultatbedömning

Nämnden redovisar kvartalsvis statistik över antalet meddelade beslut. Jag förutsätter att det interna utvecklingsarbete som pågår inom myndigheten leder till en verksamhetsstatistik som ger en mer adekvat prestationsuppföljning.

Slutsatser

Den pågående översynen av miljölagstiftningen kan leda till förändringar på sikt.

Parallellt med den ordinarie verksamheten under budgetperioden bör arbetet koncentreras på att fullfölja det interna utvecklingsarbete som har påbörjats i samband med arbetet med den fördjupade anslagsframställningen. Arbetet syftar till att utveckla de interna arbetsformerna.

Vid beräkningen av budgetramen för treårsperioden 1991/92 – 1993/94 och även för ramanslaget för budgetåret 1992/93 har jag i övrigt utgått från att verksamheten skall kunna bedrivas med i princip oförändrade resurser. Jag är medveten om koncessionsnämndens problem vad gäller arvoderingssystemet avseende ledamöter och ersättare hos nämnden. Jag är för närvarande dock ej beredd att föreslå någon förändring av de arvoden som nu utgår, utan anser att en mer samlad bedömning av frågan om ersättning till ledamöter i statliga nämnder bör göras vid ett senare tillfälle.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Koncessionsnämnden för miljöskydd* för budgetåret 1992/93 anvisar ett ramanslag på 18 155 000 kr.

Kemikalieinspektionen

Kemikalieinspektionen har för budgetåret 1992/93 lämnat en förenklad anslagsframställning. Kemikalieinspektionens verksamhetsplanering utgår från vad riksdag och regering har angett om verksamhetens inriktning och resursram för treårsperioden. Kemikalieinspektionen har dock i sin anslagsframställning begärt utökat resursutrymme avseende vissa kostnader i anslutning till det europeiska integrationsarbetet (+650 000 kr.).

Övergripande mål

Det finns inte skäl att förändra de övergripande mål som har angetts för treårsperioden 1991/92-1993/94.

Resurser

B 8. Kemikalieinspektionen, förslagsanslag 1992/93 1 000 kr.
B 9. Särskilda projekt inom bekämpningsmedelskontrollen, reservationsanslag 1992/93 10 426 000 kr.

Slutsatser

Kemikalieinspektionens resultat för budgetåret 1990/91 har inte gett mig anledning att föreslå någon förändring av den redan fastställda inriktningen av verksamheten.

Resultatbudget
1 000-tal kr. exkl. mervärdeskatt

	1991/92	1992/93
KOSTNADER		
Produktkontroll		
1. Tillsyn m.m.	30 971	33 846
2. Särskilda undersökningar	8 467	8 976
Bekämpningsmedelskontroll		
3. Förhandsgranskning	8 013	8 493
4. Särskilda undersökningar	1 589	1 679
5. Särskilda projekt (Anslaget B 9 1992/93)	10 430	10 426
Summa	59 470	63 420
INTÄKTER		
Kemikalieavgifter	39 438	42 822
Bekämpningsmedelsavgifter	9 602	10 172
Från miljöavgifter på bekämpningsmedel och handelsgödsel (Anslaget B 9 1992/93)	10 430	10 426
Summa	59 470	63 420

B 8. Kemikalieinspektionen

1990/91 Utgift	58 155 156
1991/92 Anslag	1 000
1992/93 Förslag	1 000

Jag har vid min beräkning av kemikalieinspektionens kostnader utgått från den ram för treårsperioden 1991/92-1993/94 som redovisades i den miljöpolitiska propositionen våren 1991 (prop.1990/91:90, JoU 30, rskr. 338)

Verksamheten finansieras med kemikalieavgifter, bekämpningsmedelsavgifter och miljöavgifter på bekämpningsmedel och handelsgödsel. Särskilda projekt inom bekämpningsmedelskontrollen finansieras med medel från miljöavgifterna på bekämpningsmedel och handelsgödsel. Medel för dessa ändamål bör fr.o.m. nästa budgetår av redovisningstekniska skäl tas upp under ett särskilt reservationsanslag.

För finansiering av investeringar i ADB- och kommunikationsutrustning beräknas kemikalieinspektionen för budgetåret ta upp lån i riksgäldskontoret på högst 110 000 kr. Detta belopp skall användas för lösen av återstående kapitalskuld hos statskontoret för ADB-utrustning som anskaffats t.o.m. innevarande budgetår.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Kemikalieinspektionen* för budgetåret 1992/93 anvisa ett förslagsanslag på 1 000 kr.

B 9. Särskilda projekt inom bekämpningsmedelskontrollen

Nytt anslag (förslag) 10 426 000

Under detta nya anslag bör medel anvisas till kemikalieinspektionen för särskilda projekt inom bekämpningsmedelskontrollen. Med hänvisning till treårsbeslut för kemikalieinspektionen och till vad jag just anfört under anslaget B 8. Kemikalieinspektionen beräknar jag anslaget till 10 426 000 kr., vilket innebär oförändrade resurser.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Särskilda projekt inom bekämpningsmedelskontrollen* anvisa ett reservationsanslag på 10 426 000 kr.

B 10. Bidrag till Förenta Nationernas miljöfond

1990/91 Utgift	22 000 000
1991/92 Anslag	22 000 000
1992/93 Förslag	22 000 000

Förenta Nationernas miljöfond inrättades genom beslut av 1972 års generalförsamling för att inom ramen för FN:s miljöprogram helt eller delvis finansiera kostnaderna för nya miljövårdsinitiativ inom FN:s olika organ. Fondens användning står under överinseende av FN:s miljöstyrelse.

Anslaget bör för nästa budgetår föras upp med oförändrat belopp.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Bidrag till Förenta Nationernas miljöfond* för budgetåret 1992/93 anvisa ett förslagsanslag på 22 000 000 kr.

B 11. Visst internationellt miljösamarbete

1990/91 Utgift	13 469 000
1991/92 Anslag	15 900 000
1991/92 Anslag exkl. mervärdeskatt	15 872 000
1992/93 Förslag	16 507 000

Anslaget disponeras för utgifter för Sveriges deltagande i vissa internationella organisationer och för internationellt samarbete inom miljöområdet. Det internationella miljösamarbetet har stor betydelse för att åstadkomma en förbättrad miljö i vår omvärld och i vårt land.

En fortsatt stark aktivitet förväntas inom FN:s miljöprogram bland arbetsgrupper och kommittéer rörande bl.a. biologisk mångfald. FN:s konferens om miljö och utveckling äger rum i juni 1992 i Brasilien. Konferensen leder sannolikt till beslut om ytterligare internationellt samarbete. Klimatsamarbetet kommer in i en allt intensivare fas. En konvention beräknas ligga färdig för undertecknande i juni 1992. De aktiviteter som pågår inom den internationella expertgruppen IPCC kommer att fortsätta även om de helt eller delvis väntas tas över av konventionen.

Det internationella marina miljöskyddssamarbetet fortsätter med stor aktivitet. De aktuella konventionerna (Helsingfors-, Oslo- och Pariskonventionerna) kommer att revideras under de närmaste åren. Vidare kan ett kraftigt ökat internationellt maritimt miljösamarbete förväntas efter det åtgärdsprogram för Östersjön som skall tas fram som en följd av statsministerkonferensen i Ronneby i september år 1990 om Östersjöns miljö.

Sverige betalar medlemsavgift till den internationella naturvårdsunionen och deltar i möten inom unionen.

Arbetet med konventionen om långväga gränsöverskridande luftföroreningar fortsätter med sikte bl.a. på ett nytt svavelprotokoll.

För tillämpningen av den svensk-finska gränsälvsöverenskommelsen från år 1971 finns en ständig kommission.

Miljösamarbetet inom ramen för det Nordiska Ministerrådet är viktigt och har intensifierats under de senaste åren. För närvarande pågår en utredning av det nordiska samarbetets framtida inriktning, främst mot bakgrund av EES-avtalet.

Under anslaget betalas kostnader för främst statens naturvårdsverks bilaterala samarbete med Öst- och Centraleuropa.

EES-samarbetet kommer att prioriteras särskilt när det gäller arbetet med att utveckla nya gemensamma regler. Sverige har gjort framställning om deltagande i den Europeiska miljöbyrån.

Parterna till Wienkonventionen för skydd av ozonskiktet och Montrealprotokollet om ämnen som bryter ned ozonskiktet har etablerat en fond för att finansiera den fortsatta verksamheten. Det svenska bidraget till denna fond liksom kostnader för deltagande i möten betalas från detta anslag.

Kostnader för resor till möten med anledning av konventionen om gränsöverskridande transporter av miljöfarligt avfall och det svenska bidraget till konventionens sekretariat betalas från anslaget.

Från anslaget bekostas svenskt deltagande och medlemsavgifter också till följande konventioner: handel med utrotningshotade djur och växter, skydd av Europas vilda djur och växter samt naturliga boplatser, skydd av vandrande arter av vilda djur, skydd av våtmarker, internationella valfångstkommissionen och den s.k. krillkonventionen om Antarktis.

Från anslaget lämnas bidrag till svenska ideella miljöorganisationers internationella verksamhet. För budgetåret 1992/93 beräknar jag bidraget till 2 milj.kr. Internationella försurningssekretariatet driver ett aktivt opinionsarbete mot luftföroreningars skador i miljön i länder vars utsläpp bidrar till skador i den svenska miljön. För budgetåret 1992/93 beräknar jag statens bidrag till 2 milj.kr.

För dessa bidrag och verksamheter m.m. räknar jag med ett medelsbehov av sammanlagt 16 507 000 kr. för nästa budgetår.

Hemställan

Med hänvisning till vad jag har anfört hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen

att till *Visst internationellt miljösamarbete* för budgetåret 1992/93 anvisa ett förslagsanslag på 16 507 000 kr.

B 12. Stockholms internationella miljöinstitut

1990/91 Utgift	25 000 000
1991/92 Anslag	25 000 000
1992/93 Förslag	25 000 000

Under anslaget redovisas utgifterna för statens stöd till stiftelsen Stockholms internationella miljöinstitut (prop. 1987/88:85, JoU23, rskr. 373). I prop. 1987/88:85 har beräknats att 25 milj. kr. per år avdelas under budgetåren 1988/89–1992/93.

Stockholms internationella miljöinstitut (SEI) har till uppgift att främja utvecklingen av ny teknik för en miljöanpassad och varaktigt hållbar ekonomisk utveckling. Arbetet med klimat och försurningsfrågorna har varit högprioriterade under senare år. SEI har etablerat ett fast samarbete med FN-sekretariatet för förberedelserna inför 1992 års konferens om miljö och utveckling. På bioteknikområdet har SEI bl.a. upprättat en panel som bistår u-länderna i arbetet med att använda ny teknik.

Med hänsyn till att SEI har etablerat sig som en internationellt erkänd kraft på miljöområdet bedömer jag att det bör finnas ett intresse hos andra länder och organisationer att medverka till finansieringen av den framtida verksamheten vid SEI.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Stockholms internationella miljöinstitut* för budgetåret 1992/93 anvisa ett reservationsanslag på 25 000 000 kr.

B 13. Forskning för ett avfallssnålt samhälle: Avfallshantering

1990/91	Utgift	0
1991/92	Anslag	12 360 000
1991/92	Anslag exkl. mervärdeskatt	11 990 000
1992/93	Förslag	17 199 000

Under anslaget finansieras en med näringsdepartementet gemensam satsning på ett i första hand treårigt program för forskning för ett avfallssnålt samhälle (prop. 1989/90 "Om forskning", NU 40, rskr. 337). För att hantera stödet har en myndighet bildats; programrådet för forskning för ett avfallssnålt samhälle. Programrådets styrelse utgörs av sex personer, varav en är ordförande. Den praktiska hanteringen av stödet sköts av ett kansli.

Under näringsdepartementets huvudtitel anslaget F 19 beskrivs myndighetens verksamhet.

Föredragandens överväganden

I enlighet med det forskningspolitiska beslutet från år 1990 beräknar jag, med hänsyn tagen till löne- och prisomräkning, anslagen till avfallshantering till 17 199 000 kr. (exkl. mervärdeskatt). Jag har därvid beräknat en möjlig besparing om 3 milj.kr. Jag har i denna fråga samrått med chefen för näringsdepartementet som beräknat 24,6 milj. kr. (exkl. mervärdeskatt) för ansla-

get F 19. Forskning för ett avfallssnålt samhälle: Miljöanpassad produktutveckling.

I den forskningsproposition som regeringen har för avsikt att presentera våren 1993 skall programrådets fortsatta verksamhet prövas.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Forskning för ett avfallssnålt samhälle: Avfallshantering* för budgetåret 1992/93 anvisa ett reservationsanslag på 17 199 000 kr.

B 14. Inredning och utrustning av lokaler vid vissa myndigheter

1990/91 Utgift	11 400 000	Reservation 2 180 349[1]
1991/92 Anslag	13 200 000	
1991/92 Anslag exkl. mervärdeskatt	10 691 000	
1992/93 Förslag	7 300 000	

[1] Exkl. mervärdeskatt

Från anslaget betalas kostnader för inredning och utrustning av lokaler vid vissa myndigheter inom miljö- och naturresursdepartementets verksamhetsområde. Byggnadsstyrelsen har inredningsansvar för myndigheterna och utrustningsnämnden för universitet och högskolor har utrustningsansvar.

Statens naturvårdsverk

Den 1 oktober och den 11 november 1991 redovisade naturvårdsverket vilka resurser som bör föras över till andra myndigheter med anledning av verkets omorganisation. Beträffande kostnadsramen För naturvårdsverkets fördelning föreslår verket att fr.o.m. budgetåret 1992/93 84 % av ramen ligger kvar inom naturvårdsverket och att resterande 16 % av ramen överförs till Sveriges lantbruksuniversitet.

Inredning

Byggnadsstyrelsen

Byggnadsstyrelsen hemställer om en kostnadsram på 900 000 kr. för ersättningsanskaffningar. Anslagsbehovet för budgetåret 1992/93 beräknas till 400 000 kr.

Utrustning

Utrustningsnämnden för universitet och högskolor

Utrustningsnämnden för universitet och högskolor hemställer att det i utrustningsplanen för budgetåret 1992/93 förs upp en kostnadsram För natur-

vårdsverkets fördelning om 16 milj.kr. Utrustningsnämnden beräknar anslagsbehovet för budgetåret 1992/93 till 13 milj.kr. Ersättningsbehoven avser huvudsakligen utrustningen till laboratorierna. Den största delen av nyanskaffningsbehoven avser datorutrustning för verkets olika datorsystem.

Föredragandens överväganden

Under kostnadsramen För naturvårdsverkets fördelning beräknar jag med anledning av naturvårdsverkets omorganisation följande.

Till den, under anslaget IX I 3 Inredning och utrustning av lokaler vid Sveriges lantbruksuniversitet m.m. uppförda inredningsplanen, kostnadsramen För byggnadsstyrelsens fördelning överförs 96 000 kr.

Under sistnämnda anslag uppförda utrustningsplanen, kostnadsramen För lantbruksuniversitetets fördelning, tillförs 1 850 000 kr.

Jag förordar en kostnadsram på 800 000 kr. för budgetåret 1992/93 för inredning av lokaler under rubriken Statens naturvårdsverk *Ersättningsanskaffningar m.m.* För utrustning av lokaler förordar jag för budgetåret 1992/93 en kostnadsram på 6 890 000 kr. under rubriken För naturvårdsverkets fördelning.

Medelsbehovet för nästa budgetår beräknar jag för inredning till 300 000 kr. och för utrustning till 7 milj.kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

1. att bemyndiga regeringen att besluta om anskaffning av inredning och utrustning av lokaler vid statens naturvårdsverk inom de kostnadsramar som jag förordat i det föregående.
2. att till *Inredning och utrustning av lokaler vid vissa myndigheter* för budgetåret 1992/93 anvisa ett reservationsanslag på 7 300 000 kr.

C. Strålskydd, kärnsäkerhet m.m.

I statsbudgeten för innevarande budgetår har anvisats under anslagsrubrikerna:

C 1. Statens strålskyddsinstitut: Uppdragsverksamhet ett förslagsanslag på 1 000 kr.,

C 2. Bidrag till statens strålskyddsinstitut ett reservationsanslag på 32 823 000 kr.,

C 3. Statens kärnkraftinspektion: Förvaltningskostnader ett reservationsanslag på 1 000 kr.,

C 4. Statens kärnkraftinspektion: Kärnsäkerhetsforskning ett reservationsanslag på 1 000 kr.,

C 5. Statens kärnbränslenämnd ett reservationsanslag på 1 000 kr. och

C 6. Visst internationellt samarbete i fråga om kärnsäkerhet m.m. ett förslagsanslag på 19 573 000 kr.

Statens strålskyddsinstitut, statens kärnkraftinspektion och statens kärnbränslenämnd har lämnat fördjupade anslagsframställningar för budgetåren 1992/93-1994/95. Myndigheterna har närmare redovisat hur vissa verksamheter samordnas. Möjligheterna till samordning bör belysas ytterligare. Jag avser att återkomma till regeringen med förslag om en särskild proposition till riksdagen i denna fråga.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att, i avvaktan på särskild proposition i ämnet, för budgetåret 1992/93 beräkna

1. till *Statens strålskyddsinstitut: Uppdragsverksamhet* ett förslagsanslag på 1 000 kr.,
2. till *Bidrag till statens strålskyddsinstitut* ett reservationsanslag på 32 823 000 kr.,
3. till *Statens kärnkraftinspektion: Förvaltningskostnader* ett reservationsanslag på 1 000 kr.,
4. till *Statens kärnkraftinspektion: Kärnsäkerhetsforskning* ett reservationsanslag på 1 000 kr.,
5. till *Statens kärnbränslenämnd* ett reservationsanslag på 1 000 kr. och
6. till *Visst internationellt samarbete i fråga om kärnsäkerhet m.m.* ett förslagsanslag på 19 573 000 kr.

D. Fastighetsdataverksamheten

Allmänt

Genom den pågående fastighetsdatareformen byggs ett nytt, för land och stad enhetligt, ADB-baserat fastighetsdatasystem upp. Systemet ersätter de manuella fastighets- och inskrivningsregistren. En försöksverksamhet i Uppsala län påbörjades år 1971. Systemet togs där i bruk med rättsverkan den 1 januari 1976. Reformarbetet har sedan genomförts i femåriga etapper. Den tredje etappen avslutas vid utgången av innevarande budgetår. Våren 1990 beslöt riksdagen om en fjärde och avslutande etapp av reformen. Beslutet innebär att fastighetsdatareformen skall fortsätta i oförändrad takt efter den tredje femårsetappen och att reformen därmed skall kunna avslutas under hösten år 1995.

Hittills har ca 3, 3 miljoner fastigheter anslutits till fastighetsdatasystemet, vilket motsvarar 75 % av landets fastighetsbestånd. Systemet är infört i Stockholms, Uppsala, Södermanlands, Kalmar, Kristianstads, Malmöhus, Hallands, Göteborgs och Bohus, Älvsborgs, Skaraborgs, Värmlands, Örebro, Västmanlands, Gävleborgs och Västernorrlands län samt i delar av Östergötlands, Kopparbergs, Västerbottens och Norrbottens län. Uppgifter om planer och bestämmelser, koordinater samt taxeringsuppgifter finns dock redan i dag tillgängliga via terminal för hela landet.

Organisation m.m.

Centralnämnden för fastighetsdata (CFD) har ansvaret för genomförandet av fastighetsdatareformen i samverkan med främst domstolsverket och statens lantmäteriverk. Chef för CFD är en generaldirektör. Vid CFD finns också en styrelse. Generaldirektören är styrelsens ordförande. Inom CFD finns sju enheter, tekniska enheten, driftsenheten, fastighetsregisterenheten, inskrivningsregisterenheten, utvecklingsenheten, administrativa enheten och stabsenheten.

CFD skall, förutom att genomföra reformen, också svara för driften av fastighetsdatasystemet. Vidare har CFD till uppgift att utveckla system och metoder som gör det möjligt att utnyttja fastighetsdatasystemet inom olika verksamhetsområden.

Verksamheten är i huvudsak förlagd till Gävle och sysselsätter där 180 personer. I Kiruna och Ronneby finns enheter för utvecklingsverksamhet m.m. med tillsammans 15 anställda.

CFD bedriver också uppdragsverksamhet, såväl inom som utom landet. Verksamheten beräknas innevarande budgetår omsätta ca 33 milj. kr. Uppdragsverksamheten under budgetåren 1990/91–1992/93 framgår av följande sammanställning.

Resultat av uppdragsverksamheten (1000-tal kr.)

	1990/91 Utfall	1991/92 Beräknat	1992/93 Beräknat
Intäkter[1]	29 387	33 000	40 000
Kostnader	30 111	33 000	40 000
Resultat	– 724	0	0
Balanserat resultat	1 486	1 486	1 486

[1] Som intäkter redovisas fakturerade belopp och värdet av utförda men ännu inte fakturerade tjänster. I kostnaderna ingår avsättningar för osäkra fordringar och avskrivningar.

D 1. Centralnämnden för fastighetsdata

1990/91 Utgift[1]	82 590 992
1991/92 Anslag[1]	89 607 000
1991/92 Anslag exkl. mervärdeskatt[1]	85 849 235
1992/93 Förslag	95 155 000

[1] Anslaget XI C 1. Centralnämnden för fastighetsdata

Anslaget skall främst finansiera genomförandet av fastighetsdatareformen och driften av fastighetsdatasystemet.

	1991/92 exkl. mervärdeskatt	Beräknad ändring 1992/93
		Föredraganden
Anslag		
1. Systemutveckling	14 900 000	+800 000
2. Reformgenomförande	20 800 000	+1 300 000
3. Produktion	50 149 235	+7 205 765
Summa	85 849 235	+9 305 765

Centralnämnden för fastighetsdata

CFD föreslår att fastighetsdataverksamheten under budgetåret 1992/93 bedrivs enligt de riktlinjer som riksdagen har fastställt. Det innebär att verksamheten koncentreras på att säkerställa en stabil och säker drift av fastighetsdatasystemet och på reformgenomförande. Det är också viktigt att utveckla system och metoder för att öka utnyttjandet av fastighetsdatasystemet inom olika samhällssektorer.

Reformarbetet kommer under budgetåret 1992/93 att pågå i Jönköpings, Kronobergs, Blekinge, Kopparbergs, Västerbottens och Norrbottens län. Antalet fastigheter anslutna till systemet beräknas efter budgetårets slut vara ca 3,8 miljoner, vilket motsvarar ca 85 % av fastighetsbeståndet.

CFD beräknar ett ökat medelsbehov om 4 620 000 kr. i oförändrat pris- och löneläge. Tillskottet behövs enligt CFD främst för ökade driftkostnader till följd av det stigande antalet fastigheter som ingår i fastighetsdatasystemet. Vidare behövs ökade resurser för utvecklingsverksamhet m.m.

Föredragandens överväganden

Jag utgår i min beräkning av anslaget för CFD från ett behov av ytterligare medel för den successivt ökande driften. Jag beräknar, efter en planenlig real minskning av administrationskostnaderna med 1,5 %, anslaget för nästa budgetår till 95 155 000 kr. Därvid har jag även beräknat 150 000 kr. för ekonomiadministrativ utveckling.

Chefen för finansdepartementet har tidigare denna dag presenterat en försöksverksamhet som innebär en ny beslutsordning och en förändrad finansieringsmodell för finansiering av investeringar i anläggningstillgångar. CFD omfattas av denna försöksverksamhet. För investeringar i anläggningstillgångar beräknas CFD ta upp lån i riksgäldskontoret på högst 28 000 000 kr. Av detta belopp beräknas 18 600 000 kr. användas för lösen av återstående kapitalskuld hos statskontoret för ADB-utrustning som anskaffats t.o.m. innevarande budgetår samt för lösen av ianspråktaget utrustningsanslag som kvarstår att amortera. Något särskilt utrustningsanslag för fastighetsdataverksamheten behövs inte längre.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Centralnämnden för fastighetsdata* för budgetåret 1992/93 anvisa ett förslagsanslag på 95 155 000 kr.

E. Lantmäteriet

Allmänt

Det statliga lantmäteriets huvudsakliga myndighetsuppgifter är att svara för fastighetsbildning, fastighetsregistrering och framställning av allmänna kartor och annan landskapsinformation. Lantmäteriet bedriver också uppdragsverksamhet i form av fastighetsvärdering, kartproduktion, flygfotografering, mätningar m.m.

Verksamheten omsatte budgetåret 1990/91 totalt ca 1 200 milj.kr. Härav svarade den avgiftsfinansierade verksamheten, främst uppdrag och fastighetsbildningsåtgärder, för ca 775 milj.kr. vilket motsvarar ca 65 % av den totala omsättningen. Återstoden finansieras genom anslag som huvudsakligen används för bidrag till fastighetsbildningsverksamheten, fastighetsregistrering, framställning av allmänna kartor och annan landskapsinformation samt rådgivningsverksamhet.

Produktionen av allmänna kartor m.m. bedrivs enligt den tioåriga plan som riksdagen beslutade om våren 1984 och kompletterade våren 1991.

Organisation m.m.

Det statliga lantmäteriet omfattar statens lantmäteriverk, en överlantmätarmyndighet i varje län, de statliga fastighetsbildningsmyndigheterna och en statlig fastighetsregistermyndighet i varje län.

Lantmäteriverket är central förvaltningsmyndighet för frågor om fastighetsbildning, fastighetsbestämning, fastighetsvärdering, fastighetssamverkan, fastighetsregistrering, mätningsverksamhet och allmän kartläggning. Lantmäteriverket har också samordnande uppgifter beträffande ortnamnsfrågor och geografiska databaser.

För att ge lantmäteriverket råd i frågor om de allmänna kartorna finns ett *kartråd*. Vidare finns ett *ortnamnsråd* som har till uppgift att stödja verket i arbetet med att främja ett ändamålsenligt och vårdat ortnamnsskick.

Verksamheten vid lantmäteriverket är i huvudsak förlagd till Gävle. En del av verksamheten är dock lokaliserad till andra orter. Produktion av den ekonomiska kartan sker också i Karlskrona, Luleå och Lycksele. I Ånge har byggts upp en kartvårdscentral. I Kiruna finns dels en enhet för upprustning av storskaliga registerkartor, dels en enhet för produktion av tematiska kartor. I Lindesberg finns en enhet för uppbyggnad av digitala databaser med geografisk information. I Stockholm finns en enhet för uppdragsfinansierad produktion av kartor och en kartbutik.

Överlantmätarmyndigheten har som uppgift att inom länet leda den verksamhet som skall skötas av de statliga fastighetsbildningsmyndigheterna, utöva tillsyn över mätningsverksamheten samt verka för samordning av grundläggande mätning och kartläggning. Överlantmätarmyndigheten tillhandahåller också lantmäteritjänster inom länsstyrelsen.

Fastighetsbildningsmyndigheten svarar för fastighetsbildningsverksamheten. Lantmäteridistriktet är fastighetsbildningsmyndighetens verksamhetsområde. Landet är indelat i 69 lantmäteridistrikt. För särskilda fastighets-

bildningsuppgifter finns ytterligare 11 statliga fastighetsbildningsmyndigheter, s.k. *specialenheter,* vilka arbetar främst med frågor med anknytning till jord- och skogsbruk och infrastruktur.

Fastighetsregistermyndigheten skall registrera förändringar i fastighetsförhållandena. Det finns en statlig fastighetsregistermyndighet i varje län.

Det statliga lantmäteriet sysselsatte den 1 juli 1991 ca 3 400 personer, varav ca 1 000 vid lantmäteriverket.

Utanför den nu beskrivna statliga lantmäteriorganisationen, men underordnad denna i tillsynshänseende, finns 41 *kommunala* fastighetsbildningsmyndigheter och 29 *kommunala* fastighetsregistermyndigheter.

Lantmäteriets verksamhet är för närvarande indelad i fyra program, nämligen (1) Uppdragsverksamhet, (2) Plangenomförande, (3) Landskapsinformation och (4) Försvarsberedskap. Medel tas innevarande budgetår upp under elfte huvudtitelns anslag D 1. Lantmäteriet, D 2. Plangenomförande, D 3. Landskapsinformation, D 4. Försvarsberedskap och D 5. Utrustning m.m. Dessutom tillförs programmet Landskapsinformation medel från nionde huvudtitelns anslag C 5. Bidrag till skogsvård m.m.

Uppdragsverksamheten

Uppdragsverksamheten bedrivs på affärsmässiga grunder. Verksamheten under budgetåren 1990/91–1992/93 framgår av följande tabell.

Resultat av uppdragsverksamheten (1 000-tal kr.)

	1990/91 Utfall	1991/92 Beräknat	1992/93 Beräknat
Intäkter[1]	401 331	400 000	380 000
Kostnader	395 961	400 000	380 000
Resultat	5 370	0	0
varav inrikes uppdrag	4 281	0	0
varav utlandsuppdrag	242	0	0
varav fastighetstaxering	847	0	0
Balanserat resultat	24 646	24 646	24 646

[1] Som intäkter redovisas fakturerade belopp och värdet av utförda men ännu inte fakturerade uppdrag. I kostnaderna ingår beräknat behov av avsättningar för osäkra fordringar, för realiserade prisförändringar i anläggningstillgångar och för att tillgodose avkastningskravet på statskapitalet. I intäkter och kostnader ingår inte transaktioner som görs vid köp och försäljning av tjänster m.m. internt inom lantmäteriet.

Plangenomförande

I programmet Plangenomförande ingår bl.a. fastighetsbildningen, vilken så gott som helt finansieras med avgifter som tas ut enligt lantmäteritaxan (1971:1101). Avgifterna skall täcka lantmäteriets kostnader för verksamheten.

Fastighetsbildningsverksamheten under budgetåren 1991/92–1992/93 framgår av följande tabell.

Resultat av fastighetsbildningsverksamheten (1 000-tal kr.)

	1990/91 Utfall	1991/92 Beräknat	1992/93 Beräknat
Intäkter[1]	382 083	385 000	385 000
varav anslag	15 067	12 600	12 600
Kostnader	369 930	385 000	385 000
Resultat	12 153	0	0
Balanserat resultat	17 553	17 553	17 553

[1] Som intäkter redovisas fakturerade belopp och värdet av utförda men ännu inte fakturerade ärenden. I kostnaderna ingår beräknade avsättningar för osäkra fordringar, för realiserade prisförändringar i anläggningstillgångar och för att tillgodose avkastningskravet på statskapitalet.

I programmet ingår vidare lantmäteriets medverkan i fastighetsdatareformen, rådgivning, fastighetsregistrering och lantmäteritjänster inom länsstyrelserna.

Landskapsinformation

Programmet omfattar framställning av grundläggande landskapsinformation i såväl analog som digital form som skall täcka behov inom olika samhällssektorer. Huvudprodukterna utgörs av de allmänna kartorna, grundmaterial till dessa samt databaser med geografisk och kartografisk information. Verksamheten inom programmet omspänner hela kartläggningsprocessen. Här ingår bl.a. geodetiska, fotogrammetriska, kartografiska och datatekniska arbeten samt utvecklings- och rådgivningsverksamhet. I verksamheten ingår också flygfotografering och bildframställning såväl för den allmänna kartläggningens behov som för att tillgodose efterfrågan på flygbilder, ortofoton m.m. inom olika samhällssektorer. Vidare ingår s. k. geodetiska riksnätsarbeten och särskilda geodetiska projekt, bl. a. i form av internationellt forskningssamarbete.

Försvarsberedskap

Programmet omfattar främst sekretessåtgärder i form av granskning av kartor och flygbilder. Programmet omfattar dessutom sådana uppgifter som åligger lantmäteriet för att tillgodose totalförsvarets behov av landskaps- och fastighetsinformation. Uppgifterna gäller främst beredskapsplanläggning och förberedelser för tryckning av kartor för totalförsvaret under beredskap och i krig.

Statens lantmäteriverk

Lantmäteriverkets anslagsframställning innebär i huvudsak att verksamheten drivs vidare i enlighet med de beslutade riktlinjerna för den pågående treårsperioden.

Lantmäteriverket tar på nytt upp önskemålet om att få bilda bolag i den utomlands bedrivna uppdragsverksamheten och föreslår att regeringen hos riksdagen inhämtar bemyndigande att få besluta i sådana frågor.

Lantmäteriverket anmäler vidare i sin anslagsframställning att arbete nu

pågår med att åstadkomma den intressentfinansiering av uppbyggnaden av digitala databaser med framför allt den ekonomiska kartans innehåll som förordas i riktlinjerna för verksamheten. Ett sådant avtal har under hösten 1991 slutits med televerket avseende en femårsperiod. För att så snabbt som möjligt åstadkomma uppbyggnaden av fullständiga databaser kommer omprioriteringar inom den ekonomiska kartläggningen att bli nödvändiga även under andra hälften av 1990-talet, dvs. efter utgången av nuvarande tioårsplan, med den anslagsnivå som gäller i dag.

Verket föreslår att 1 000 000 kr. även nästa budgetår utgår till Utvecklingsrådet för landskapsinformation för standardisering inom området geografiska informationssystem. I syfte att åstadkomma ökad samverkan och ökat utbyte av data mellan olika intressenter inom området geografiska informationssystem föreslår verket också att sammanlagt 1 850 000 kr. skall utgå för att ge stöd åt regionala samverkansorganisationer och för att utveckla en katalog för databaser.

Slutligen begär verket medel för underhåll av riksgränsen mot Norge i enlighet med det förslag till avtal med Norge som utarbetats tidigare.

Föredragandens överväganden

Övergripande mål

Det finns inte skäl att förändra de mål för lantmäteriets olika verksamheter som lagts fast för treårsperioden 1991/92–1993/94. Tills vidare bör utlandsverksamheten inte bedrivas i bolagsform.

Resurser

E 1. Lantmäteriet, förslagsanslag 1992/93 1 000 kr.
E 2. Förvaltningskostnader för lantmäteriet, ramanslag 1992/93 391 060 000 kr.
E 3. Bidrag enligt lantmäteritaxan, förslagsanslag 1992/93 12 600 000 kr.

Slutsatser

Lantmäteriverkets anslagsframställning och redovisade resultat för budgetåret 1990/91 har inte gett mig anledning att föreslå någon förändring av den redan fastställda inriktningen för verksamheten. Det är tillfredsställande att de avgiftsfinansierade verksamheterna täcker sina kostnader. Det är också tillfredsställande att en samverkan med intressenter i fråga om finansieringen av uppbyggnaden av databaser med den allmänna kartläggningens information har kommit igång.

För lantmäteriverksamheten finns för närvarande fem anslag under elfte huvudtiteln, varav tre ramanslag. Jag föreslår nu att de tre ramanslagen ersätts med ett enda. Vidare föreslår jag att medel för bidrag enligt lantmäteritaxan anvisas över ett särskilt förslagsanslag.

E 1. Lantmäteriet

1990/91 Utgift[1]	0
1991/92 Anslag[1]	1 000
1992/93 Förslag	1 000

[1] Anslaget XI D 1. Lantmäteriet

Under anslaget redovisas samtliga in- och utbetalningar för lantmäteriets olika verksamheter. Anslaget tas upp med ett formellt belopp och får normalt inte belastas.

Föredragandens överväganden

Chefen för finansdepartementet har tidigare denna dag presenterat en försöksverksamhet som innebär en ny beslutsordning och en förändrad finansieringsmodell för finansiering av investeringar i anläggningstillgångar. Lantmäteriverket omfattas av denna försöksverksamhet. För investeringar i anläggningstillgångar beräknas lantmäteriverket ta upp lån i riksgäldskontoret på högst 100 700 000 kr. Av detta belopp beräknas 46 700 000 kr. användas för lösen av återstående kapitalskuld hos statskontoret för ADB-utrustning som anskaffats t.o.m. innevarande budgetår samt för lösen av ianspråktaget utrustningsanslag som kvarstår att amortera. Vidare utgörs 19 200 000 kr. av ett förlängt bemyndigande att ta upp lån i riksgäldskontoret. Något särskilt utrustningsanslag för lantmäteriet behövs inte längre.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Lantmäteriet* för budgetåret 1992/93 anvisa ett förslagsanslag på 1 000 kr.

E 2. Förvaltningskostnader för lantmäteriet

Nytt anslag (förslag) 391 060 000

Föredragandens överväganden

För närvarande redovisas kostnader för program 2 Plangenomförande, program 3 Landskapsinformation och program 4 Försvarsberedskap, till de delar verksamheterna finansieras över statsbudgeten, under elfte huvudtitelns ramanslag D 2. Plangenomförande, D 3. Landskapsinformation och D 4. Försvarsberedskap. Som framgår av vad jag tidigare anfört bör medel för berörda ändamål fortsättningsvis anvisas över ett enda ramanslag. Ett undantag utgör medel för bidrag enligt lantmäteritaxan som bör utgå över ett särskilt förslagsanslag.

För budgetåret 1992/93 beräknar jag anslaget till 391 060 000 kr. I princip är det resultatet av en sammanslagning samt pris- och löneomräkning av anslagen för ändamålen innevarande budgetår.

För det arbete med standardisering och utveckling av en katalog över databaser inom området geografiska informationssystem som initierats av Utvecklingsrådet för landskapsinformation har jag beräknat ett bidrag på 700 000 kr.

Jag har inte beräknat några medel för underhåll av riksgränsen mot Norge.

Summan av anslagssparande och utnyttjad anslagskredit för elfte huvudtitelns anslag D 2, D 3 och D 4 vid innevarande budgetårs utgång bör föras upp som ingående anslagssparande/anslagskredit under förevarande anslag budgetåret 1992/93.

Vid sidan av medel från förevarande anslag bör lantmäteriverket under budgetåret 1992/93 tillföras 3 000 000 kr. för landskapsinformationsverksamhet från nionde huvudtitelns anslag Bidrag till skogsvård m.m.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Förvaltningskostnader för lantmäteriet* för budgetåret 1992/93 anvisa ett ramanslag på 391 060 000 kr.

E 3. Bidrag enligt lantmäteritaxan

Nytt anslag (förslag) 12 600 000

Från anslaget bör betalas utgifter för de s.k. nedsättningsbeloppen enligt lantmäteritaxan. Avgiften för en förrättning skall sättas ned i sådana fall då beslut i ett fastighetsbildningsärende medför att fastigheter m.m. av mindre betydelse inte längre behöver redovisas i fastighetsregistret. Taxebeloppen skall också sättas ned för sådana äganderättsutredningar som länsstyrelsen förordnar om. Kostnaderna för nedsättningarna uppgick budgetåret 1990/91 till 15 067 239 kr.

Föredragandens överväganden

Jag beräknar behovet av nedsättningsmedel budgetåret 1992/93 till 12 600 000 kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Bidrag enligt lantmäteritaxan* för budgetåret 1992/93 anvisa ett förslagsanslag på 12 600 000 kr.

F. Övriga ändamål

F 1. Bidrag till internationellt samarbete kring den byggda miljön m.m.

1990/91 Utgift	930 038[1]	Reservation 644 198[1]
1991/92 Anslag	1 380 000[1]	
1992/93 Förslag	1 380 000	

[1] Anslaget Bidrag till vissa internationella organisationer m.m. under elfte huvudtiteln.

Från anslaget betalas kostnader för Sveriges bidrag till och deltagande i det internationella samarbetet om boende, byggande och den fysiska planeringen inom organisationer såsom t.ex. OECD, ECE, Europarådet samt FN:s boende- och bebyggelsecenter UNCHS(Habitat). Anslaget disponeras av miljö- och naturresursdepartementet sedan den 1 december 1991, då bostadsdepartementet lades ned.

Anslaget bör fr.o.m. budgetåret 1992/93 ändra benämning till Bidrag till internationellt samarbete kring den byggda miljön m.m. och föras upp under fjortonde huvudtiteln. Den reservation som vid utgången av budgetåret 1991/92 kan finnas under anslaget Bidrag till vissa internationella organisationer m.m. bör tillföras förevarande anslag. Jag beräknar anslaget för nästa budgetår till 1 380 000 kr.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Bidrag till internationellt samarbete kring den byggda miljön m.m.* för budgetåret 1992/93 anvisa ett reservationsanslag på 1 380 000 kr.

STATENS VA-NÄMND

Statens va-nämnd handlägger med hela landet som verksamhetsområde mål enligt lagen (1970:244) om allmänna vatten- och avloppsanläggningar samt mål enligt lagen (1981:1354) om allmänna värmesystem. Nämnden är lokaliserad till Stockholm. I nämnden finns en ordförande, två ersättare för ordföranden – varav en anställd – samt fem ledamöter med två ersättare för var och en. Vid nämndens kansli finns sex anställda.

Statens va-nämnd

Va-nämnden har lämnat en fördjupad anslagsframställning för perioden 1992/93–1994/95.

I anslagsframställningen redovisar nämnden ärendesituationen den gångna tioårsperioden. Måltillströmningen sett över en tioårsperiod har legat på en relativt jämn nivå. Även om antalet ärenden har varierat från år till år har antalet svåra och tidskrävande mål varit i huvudsak konstant. Hälften av målen avgörs genom förlikning, ofta under medverkan av nämnden, medan återstoden avgörs efter prövning av nämnden.

Handläggningstiden har i genomsnitt varit kortare än ett år. Målbalansen i fråga om krävande mål har dock enligt nämnden ökat något de allra senaste åren, beroende på personalsituationen. Den ökande balansen leder enligt nämnden till alltför långa väntetider för parterna.

Nämnden utgår i sin anslagsframställning från att arbetsuppgifterna under den kommande treårsperioden kommer att vara av samma omfattning som för närvarande. Möjligen kan det bli aktuellt även med mål enligt lagen om allmänna värmesystem. Några sådana mål har ännu inte förekommit.

Va-nämnden föreslår att verksamheten under den kommande treårsperioden i huvudsak bedrivs på samma sätt som hittills. Verksamheten är svårrationaliserad. I syfte att åstadkomma viss rationalisering i verksamheten aviserar nämnden förslag om ändringar i va-lagstiftningen. Anslagsnivån för verksamheten är enligt nämnden för låg. För att skapa utrymme för att förbättra personalsituationen behöver anslagsnivån höjas avsevärt.

Föredragandens överväganden

Förslag

Övergripande mål

Verksamheten vid va-nämnden skall i huvudsak bedrivas i de former som gäller för närvarande. Nämnden skall till regeringen redovisa förslag till hur va-lagstiftningen kan förändras i syfte att åstadkomma en mer rationell prövning.

Resurser

F 2. Statens va-nämnd, ramanslag 1992/93 4 994 000 kr.

Budgetram

Budgetramen för perioden 1992/93–1994/95 beräknas till 14 982 000 kr.

Resultatbedömning

Det material som nämnden redovisat visar enligt min mening att verksamheten klarats av på ett tillfredsställande sätt under den gångna tioårsperioden. Den tendens till längre handläggningstider som visat sig under senare tid är emellertid mindre tillfredsställande. Det är värdefullt om nämnden har en resultatuppföljning som visar hur handläggningstiderna utvecklas.

Fördjupad prövning

Vad som kan förutses för den närmaste framtiden ger enligt min mening inte grund för någon förändrad inriktning av verksamheten. Nämnden kan i framtiden beröras av det förslag som avgiftsutredningen presenterat i betänkandet (SOU 1991:110) Effektiva avgifter – resursstyrning och finansiering.

Det finns emellertid inte för närvarande orsak att ompröva nämndens verksamhet.

Slutsatser

Mina slutsatser i fråga om verksamheten vid statens va-nämnd är följande.

Målet för verksamheten bör vara detsamma som hittills. Tendenserna till längre handläggningstider bör motverkas. Nämnden bör ägna större uppmärksamhet åt möjligheterna att rationalisera verksamheten. Nämnden bör bl.a. undersöka i vilken utsträckning ändringar i den lagstiftning som styr verksamheten kan förenkla och rationalisera prövningen. En redovisning av sådana förslag bör lämnas till regeringen. Nämnden bör vidare ha en uppföljning som visar handläggningstidernas utveckling. I syfte att motverka längre handläggningstider bör dessutom en viss anslagsförstärkning ske.

Budgetramen för perioden 1992/93–1994/95 har beräknats utifrån ett antagande om oförändrade resurser under treårsperioden.

F 2. Statens va-nämnd

1990/91 Utgift[1]	3 483 204
1991/92 Anslag[1]	4 183 000
1991/92 Anslag exkl. mervärdeskatt[1]	4 163 920
1992/93 Förslag	4 994 000

[1] Anslaget XI B 20. Statens va-nämnd

Anslaget för budgetåret 1992/93 beräknar jag till 4 994 000 kr. Jag har i min beräkning tagit hänsyn till att nämnden i dag har ett för litet anslag i förhållande till den personal som behövs för att upprätthålla verksamheten med acceptabla handläggningstider. Jag har vidare beräknat 50 000 kr. för ekonomiadministrativ utveckling.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

1. godkänna att den huvudsakliga inriktningen för verksamheten inom statens va-nämnd skall vara i enlighet med vad jag förordat i avsnittet Förslag,
2. till *Statens va-nämnd* för budgetåret 1992/93 anvisa ett ramanslag på 4 994 000 kr.

REGISTER

			Sid.
Översikt			3
Inledning			6
Regeringens årliga miljöredovisning			
A.	**Miljö- och naturresursdepartementet m.m.**		**30**
1.	Miljö- och naturresursdepartementet, *förslagsanslag*	48 994 000	30
2.	Utredningar m.m., *reservationsanslag*	16 143 000	31
		65 137 000	
B.	**Miljövård**		**32**
1	Statens naturvårdsverk, *ramanslag*	416 301 000	38
2	Bidrag till miljöarbete, *reservationsanslag*	204 484 000	38
3	Investeringar inom miljöområdet, *reservationsanslag*	135 445 000	40
4	Miljöforskning, *reservationsanslag*	151 783 000	41
5	Landskapsvårdande åtgärder, *reservationsanslag*	247 250 000	42
6	Sanering och återställning av miljöskadade områden, *reservationsanslag*	19 880 000	44
7	Koncessionsnämnden för miljöskydd, *ramanslag*	18 155 000	45
8	Kemikalieinspektionen, *förslagsanslag*	1 000	48
9	Särskilda projekt inom bekämpningsmedelskontrollen, *reservationsanslag*	10 426 000	48
10	Bidrag till Förenta Nationernas miljöfond, *förslagsanslag*	22 000 000	49
11	Visst internationellt miljösamarbete, *förslagsanslag*	16 507 000	49
12	Stockholms internationella miljöinstitut, *reservationsanslag*	25 000 000	50
13	Forskning för ett avfallssnålt samhälle:Avfallshantering, *reservationsanslag*	17 199 000	51
14	Inredning och utrustning av lokaler vid vissa myndigheter,*reservationsanslag*	7 300 000	52
		1 291 731 000	
C.	**Strålskydd, kärnsäkerhet m.m.**		**54**
1	Statens strålskyddsinstitut: Uppdragsverksamhet, *förslagsanslag*	1 000*	54
2	Bidrag till statens strålskyddsinstitut, *reservationsanslag*	32 823 000*	54

*** Beräknat belopp**

	Statens kärnkraftinspektion:		54
3	Förvaltningskostnader, *reservationsanslag*	1 000*	54
4	Kärnsäkerhetsforskning, *reservationsanslag*	1 000*	54
5	Statens kärnbränslenämnd, *reservationsanslag*	1 000*	54
6	Visst internationellt samarbete i fråga om kärnsäkerhet m.m., *förslagsanslag*	19 573 000*	54
		52 400 000	
D.	**Fastighetsdataverksamheten**		**55**
1	Centralnämnden för fastighetsdata, *förslagsanslag*	95 155 000	56
		95 155 000	
E.	**Lantmäteriet**		**58**
1	Lantmäteriet, *förslagsanslag*	1 000	62
2	Förvaltningskostnader för lantmäteriet, *ramanslag*	391 060 000	62
3	Bidrag enligt lantmäteritaxan, *förslagsanslag*	12 600 000	63
		403 661 000	
F.			**64**
1	Bidrag till internationellt samarbete kring den byggda miljön, m.m., *reservationsanslag*	1 380 000	64
2	Statens va-nämnd, *ramanslag*	4 994 000	66
		6 374 000	
	Totalt för miljö- och naturresursdepartementet	**1 914 458 000**	

*** Beräknat belopp**

gotab 40421, Stockholm 1992

Bilaga 16 till budgetpropositionen 1992

Riksdagen och dess myndigheter m.m.
(femtonde huvudtiteln)

Prop.
1991/92:100

Finansdepartementet

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 19 december 1991

Föredragande: statsrådet Wibble

Anmälan till statsbudgeten för budgetåret 1992/93 såvitt avser riksdagen och dess myndigheter m.m.

Riksdagens förvaltningskontor har den 4 december 1991 överlämnat förslag till de anslag som bör redovisas under huvudtiteln Riksdagen och dess myndigheter m.m. för budgetåret 1992/93. Riksdagens förvaltningskontor har upprättat en sammanställning över förslagen, vilken bör fogas till protokollet i detta ärende som bilaga 16.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att pröva de förslag till anslag som har avgetts av riksdagens förvaltningskontor.

1 *Riksdagen 1991/92. 1 saml. Nr 100. Bilaga 16*

Riksdagen och dess myndigheter m.m.

Sammanfattning

För budgetåret 1992/93 har gjorts en uppräkning av anslagen för bl.a. ledamöternas inrikes och utrikes resor. Cirka 10 milj.kr. har beräknats för den interparlamentariska unionens internationella konferens i Stockholm hösten 1992. Därutöver har anslagen uppräknats med de merkostnader som är föranledda av att antalet partier i riksdagen utökats. Beslutet i riksdagen om utökat kontorshjälpsstöd har fört med sig ökade kostnader för nya lokaler, kontorsutrustning, telekostnader m.m.

Förvaltningskostnaderna ökar med ca 25 milj.kr. varav merparten hänförs till re- och nyinvesteringar inom ADB-området. Tryckerikostnaderna ökar kraftigt främst beroende på att antalet trycksidor beräknas ligga på en fortsatt hög nivå. Medel avsätts för projektering av utbildningsdepartementets lokaler inför riksdagens övertagande. För fortsatt reinvestering av riksdagens säkerhetsanläggning beräknas 11,7 milj.kr.

Förändringarna i förhållande till statsbudgeten för budgetåret 1991/92 framgår av följande sammanställning:

	Anvisat exkl. mervärdeskatt 1991/92	Förslag 1992/93	Förändring
A. Riksdagen	625 648 000	647 465 000	+21 817 000
B. Riksdagens myndigheter	57 349 000	61 377 000	+ 4 028 000
	682 997 000	**708 842 000**	**+25 845 000**

Anslagen

A. Riksdagen

A 1. Ersättningar till riksdagens ledamöter m.m.

1990/91 Utgift	224 018 842
1991/92 Anslag	255 590 000
1991/92 Anslag exkl. mervärdeskatt	248 512 000
1992/93 Förslag	259 468 000

Från anslaget finansieras arvoden, kostnadsersättningar och traktamenten till riksdagens ledamöter, arbetsgivaravgifter, pensioner samt inkomstgarantibelopp åt f.d. riksdagsledamöter m.fl. Vidare finansieras reseersättningar vid resor inom Sverige, sjukvårdskostnader, kostnader för riksdagsledamöternas deltagande i Europarådets verksamhet samt EFTA-delegationen m.m. I detta anslag ingår slutligen medel för ledamöternas språkutbildning.

Med hänsyn till beräknade prisökningar bör anslaget föras upp till 259 468 000 kr.

Riksdagens förvaltningskontor föreslår

att till *Ersättningar till riksdagens ledamöter m.m.* för budgetåret 1992/93 anvisas ett förslagsanslag på 259 468 000 kr.

A 2. Riksdagsutskottens resor utom Sverige

1990/91 Utgift	4 893 169	Reservation 1 998 369[1]
1991/92 Anslag	16 200 000	
1991/92 Anslag exkl. mervärdeskatt	16 200 000	
1992/93 Förslag	1 000	

Från anslaget finansieras utskottens utrikes resor. Förutom nordiska resor beräknas varje utskott företa en utlandsresa under valperioden. Riksdagen har tidigare beslutat om en ram för valperioden 1991/92–1993/94 på 16 200 000 kr. Medlen disponeras under en treårsperiod som reservationsanslag.

Riksdagens förvaltningskontor föreslår

att till *Riksdagsutskottens resor utom Sverige* för budgetåret 1992/93 anvisas ett reservationsanslag på 1 000 kr.

A 3. Bidrag till studieresor

1990/91 Utgift	795 690
1991/92 Anslag	700 000
1991/92 Anslag exkl. mervärdeskatt	700 000
1992/93 Förslag	800 000

Från detta anslag ges bidrag i form av stipendier till riksdagsledamöternas enskilda studieresor. Stipendierna, som beviljas med högst två tredjedelar av resekostnaden, beslutas av talmanskonferensen.

Riksdagens förvaltningskontor föreslår

att till *Bidrag till studieresor* för budgetåret 1992/93 anvisas ett förslagsanslag på 800 000 kr.

A 4. Bidrag till IPU, RIFO m.m.

1990/91 Utgift	1 625 260
1991/92 Anslag	1 746 000
1991/92 Anslag exkl. mervärdeskatt	1 746 000
1992/93 Förslag	11 802 000

Från anslaget finansieras bidrag till nedanstående verksamheter.

[1] Exkl. mervärdeskatt.

Riksdagens interparlamentariska grupp (IPU)

Medelsbehovet för den interparlamentariska gruppen beräknas för budgetåret 1992/93 till 1 359 000 kr. för fasta avgifter till IPU och ökade resekostnader. Sverige kommer att vara värd för den IPU-konferens som skall äga rum hösten 1992 och kostnaderna för denna konferens beräknas till 9 931 000 kr.

Sällskapet Riksdagsmän och forskare (RIFO)

RIFO är ett forum för kontakt och information mellan riksdagsmän och forskare. Anslaget finansierar bl.a. viss extern handläggar- och biträdeshjälp.

Medelsbehovet beräknas för budgetåret 1992/93 till 497 000 kr.

Utrikespolitisk informationsverksamhet

Bidraget är avsett för kostnader avseende informations- och studieverksamhet inom riksdagen i utrikespolitiska frågor.

Medelsbehovet beräknas för budgetåret 1992/93 till 15 000 kr.

Riksdagens förvaltningskontor föreslår

att till *Bidrag till IPU, RIFO m.m.* för budgetåret 1992/93 anvisas ett förslagsanslag på 11 802 000 kr.

A 5. Bidrag till partigrupper

1990/91 Utgift	42 345 520
1991/92 Anslag	52 011 000
1991/92 Anslag exkl. mervärdeskatt	52 011 000
1992/93 Förslag	53 600 000

Från anslaget finansieras kontorshjälpsstöd till riksdagens ledamöter och stöd i övrigt till riksdagspartiernas kanslier. Grunderna för beräkning av bidraget framgår av riksdagens förvaltningskontors förslag 1988/89:13 (1988/89:KU16). För budgetåret 1992/93 beräknas kontorshjälpsstödet till 35 177 000 kr. och grund- och mandatbidraget till partigrupperna till 18 423 000 kr., totalt 53 600 000 kr.

Riksdagens förvaltningskontor föreslår

att till *Bidrag till partigrupper* för budgetåret 1992/93 anvisas ett förslagsanslag på 53 600 000 kr.

A 6. Förvaltningskostnader

1990/91 Utgift	213 616 733
1991/92 Anslag	242 869 000
1991/92 Anslag exkl. mervärdeskatt	222 427 000
1992/93 Förslag	259 660 000

	1991/92	Ändring 1992/93
Personal	444[1]	-

	Utgift 1990/91	Anslag 1991/92	Anslag exkl. mervärdeskatt 1991/92	Förslag 1992/93
Förvaltningskostnader	220 592 465	255 023 000	234 468 000	272 221 000
(därav lönekostnader)	(122 095 712)	(131 734 000)	(131 734 000)	(142 085 000)
Avgår intäkter under anslaget	6 975 732	12 154 000	12 041 000	12 561 000
Summa	213 616 733	242 869 000	222 427 000	259 660 000

Från anslaget utgår medel för riksdagsförvaltningen exkl. kostnaderna för riksdagstrycket. Kostnaderna avser bl.a. löner, resor, lokaler, ADB, bibliotek, informationsverksamhet samt tidningen Från Riksdag & Departement.

Budgetförslaget syftar till att det parlamentariska arbetet kan bedrivas effektivt och rationellt samt till att skapa goda arbetsförhållanden för riksdagens ledamöter. Dessutom skall information ges om riksdagens arbete och dess arbetsformer.

Inom administrationen innebär budgetförslaget en fortsatt utveckling av de administrativa rutinerna i syfte att rationalisera verksamheten. Inom utbildningsområdet avsätts medel för en fortsatt språkutbildning och kompetensutveckling.

Betydande insatser har under senare år gjorts på den tekniska utrustningen. För ledamöterna har möjligheterna till datorisering såväl i arbetsrummen i riksdagshuset som i hemmen samt tillgång till telefaxutrustning och mobiltelefoner visat sig få mycket positiva effekter. Utvecklingen inom dataområdet kommer under budgetåret att innebära en utvidgning avseende bl.a. olika tillämpningar inom dokumenthantering, administrativa rutiner, persondatorer i nätverket och persondatorer i ledamöternas hem.

I budgetförslaget ingår medel för angelägna förbättringar av riksdagens datasäkerhet. Vidare föreslås investeringar för ersättning av äldre datorutrustning och terminaler. Riksdagen har under de senaste åren investerat ca 50 milj.kr. i datorutrustning. Den praktiska livslängden för sådan utrustning varierar men är i genomsnitt fem år. Planerad reinvestering av datorutrustning är angelägen och innebär inte någon ambitionshöjning. Beräknad reinvestering av datorutrustning uppgår till 10,5 milj.kr. vilket motsvarar mer än hälften av investeringarna inom ADB-området.

För utredningstjänsten och riksdagsbiblioteket innebär budgetförslaget en i stort sett oförändrad verksamhetsnivå. En viss reducering av bibliotekets omfattande prenumeration av tidskrifter m.m. förutsätts emellertid.

På informationsområdet beräknas medel bl.a. för en ny bok om riksdagen, dess historia och verksamheten i dag.

Enligt förvaltningsstyrelsens bedömning föreligger behov av en personalmässig förstärkning enligt följande.

Skattereformen har medfört ett betydande merarbete inom löne- och ekonomiadministrationen. Detta gäller i särskilt hög grad frågor rörande ledamöterna. Personalresurserna är otillräckliga så länge skattemyndigheternas

[1] Inkl. omvandlade arvodestjänster till lönetjänster.

nuvarande behov av dokumentation och registrering kvarstår. Härtill kommer – som en konsekvens av det senaste valet – ett betydande merarbete avseende tillämpning, dokumentation och uppföljning av reglerna om inkomstgaranti för f.d. riksdagsledamöter. Det samlade behovet av personalmässig förstärkning för dessa ändamål har bedömts motivera en tjänst som löne- och pensionshandläggare.

I det föregående har redovisats utvecklingen avseende riksdagens datorisering. Samtliga ledamöter beräknas inom kort förfoga över en persondator i hemmet. Vidare planeras en successiv övergång till persondatorer i riksdagshuset. Den egna kompetensen på persondatorområdet måste därför förstärkas. Vidare krävs ytterligare en servicetekniker. Det bör nämnas att riksdagen hittills har gjort betydande besparingar genom att kunna disponera egen personal för rådgivning, installation och reparation m.m.

För att åstadkomma en mer aktuell och säkrare utgivning av Från Riksdag & Departement har genom datoriseringen vissa arbetsmoment flyttats från tryckeriet till tidningens redaktion. Detta innebär en reducering av kostnaderna på tryckeriet, men också behov av i stort sett motsvarande insats på redaktionen.

Slutligen bör nämnas behovet av en förstärkt telefonsvararservice för allmänhet, myndigheter, massmedia m.m. inom informationsenheten. Antalet inkommande telefonsamtal har ökat betydligt och uppgår under riksmötestid till ca 150 om dagen. Befintlig personal klarar inte detta på ett tillfredsställande sätt.

Enligt styrelsens uppfattning bör en successiv omfördelning av de samlade personalresurserna på sikt kunna tillgodose de ovan redovisade behoven. Det får ankomma på kontorets ledning att vid varje uppkommande tillfälle (pensionsavgångar, vakanser m.m.) ingående pröva förutsättningarna för en sådan omfördelning av personalresurserna.

Önskemål om nya permanenta föredragandetjänster i utskottsorganisationen bör anstå i avvaktan på de överväganden beträffande resurserna vid utskotten som den av talmanskonferensen tillsatta riksdagsutredningen kommer att presentera (1989/90:KU36 och 1989/90:FiU39).

Förvaltningsstyrelsen har inrättat ett antal tjänster som arvodestjänster för tillsvidareanställning. Denna form har tillämpats främst för verksamhet som till en början varit av mindre permanent karaktär, t.ex. förstärkning inom riksdagens internationella sekretariat, informationssekreterare hos talmannen samt egen transportservice för talman och vice talmän. Medel har beviljats av riksdagen för dessa tjänster. Eftersom förvaltningskontorets åtagande mot de tjänstemän som förordnats på dessa tjänster är detsamma som vid normalformen lönetjänst samt att tjänsterna numera krävs för att upprätthålla en verksamhet av mer långsiktig karaktär har styrelsen beslutat omvandla arvodestjänsterna till lönetjänster. I fortsättningen kommer riksdagen därmed att endast ha en form för tillsvidareanställning.

Riksdagens förvaltningskontor föreslår

att till *Förvaltningskostnader* för budgetåret 1992/93 anvisas ett förslagsanslag på 259 660 000 kr.

A 7. Utgivande av otryckta ståndsprotokoll

1990/91 Utgift	659 758	Reservation 145 612[1]
1991/92 Anslag	262 000	
1991/92 Anslag exkl. mervärdeskatt	210 000	
1992/93 Förslag	225 000	

Från anslaget bekostas utgivningen av otryckta ståndsprotokoll.

Anslaget bör föras upp med 225 000 kr.

Riksdagens förvaltningskontor föreslår

att till *Utgivande av otryckta ståndsprotokoll* för budgetåret 1992/93 anvisas ett reservationsanslag på 225 000 kr.

A 8. Riksdagens byggnader

1990/91 Utgift	23 811 656	Reservation 1 490 775[1]
1991/92 Anslag	26 900 000	
1991/92 Anslag exkl. mervärdeskatt	21 900 000	
1992/93 Förslag	25 610 000	

Från anslaget bekostas investeringar i riksdagens byggnader för ombyggnads- och kompletteringsåtgärder samt för konstutsmyckning. Budgetförslaget innebär bl.a. fortsatt utredning avseende lägenheter till riksdagsledamöterna.

Inom fastighetsområdet kommer planeringen för utvidgade lokaler inom kvarteret Neptunus att innebära projektering av en kulvert under Mynttorget. Riksdagen kommer vidare att överta fastigheterna i kvarteren Cephalus och Neptunus samt Bonniervillan på Djurgården. Igångsättande av bostadsbyggandet vid Slussen för ledamotsbostäder planeras. Erforderlig reinvestering av säkerhetsanläggningen beräknas till 11,7 milj.kr. för budgetåret. En kompletterad säkerhetsanläggning kommer även att omfatta fastigheten vid Neptunus. Anslaget bör föras upp med 25 610 000 kr.

Riksdagens förvaltningskontor föreslår

att till *Riksdagens byggnader* för budgetåret 1992/93 anvisas ett reservationsanslag på 25 610 000 kr.

[1] Exkl. mervärdeskatt.

A 9. Riksdagstryck

1990/91 Utgift	33 423 387
1991/92 Anslag	38 470 000
1991/92 Anslag exkl. mervärdeskatt	29 313 000
1992/93 Förslag	36 299 000

	Utgift 1990/91[1]	Anslag 1991/92	Anslag exkl. mervärdeskatt 1991/92	Förslag 1992/93
Kostnader för riksdagstrycket	48 026 805	45 970 000	36 813 000	44 299 000
Avgår intäkter under anslaget	14 603 418	7 500 000	7 500 000	8 000 000
Summa	**33 423 387**	**38 470 000**	**29 313 000**	**36 299 000**

Från anslaget finansieras kostnader för produktion och distribution av riksdagstrycket samt för elektronisk lagring och elektronisk distribution av dessa tryckalster. Intäkterna från försäljning av riksdagstryck beräknas uppgå till 8 milj.kr. Fr.o.m. den 1 juli 1992 kommer riksdagstrycket att försäljas också i elektronisk form via publika databaser och i form av CD/ROM-skivor. De publika databastjänsterna kommer också att omfatta information från regeringskansliet vars kostnader för sådana tjänster därmed beräknas minska med ca. 250 000 kr. De ökade kostnaderna i förhållande till budgeten för innevarande budgetår motiveras av att kostnaderna till följd av en kraftig volymökning tidigare budgeterats för lågt.

Riksdagens förvaltningskontor föreslår

att till *Riksdagstryck* för budgetåret 1992/93 anvisas ett förslagsanslag på 36 299 000 kr.

[1] Kostnader och intäkter för 1990/91 är hänförbara till anslaget A 6. Vissa kostnader för mervärdeskatt ingår i utfallet.

B. RIKSDAGENS MYNDIGHETER

B 1. Riksdagens ombudsmän, justitieombudsmännen

1990/91 Utgift	26 102 674
1991/92 Anslag	25 544 000
1991/92 Anslag exkl. mervärdeskatt	25 017 000
1992/93 Förslag	27 595 000

Riksdagens ombudsmän övervakar att de som utövar offentlig verksamhet efterlever lagar och andra författningar samt i övrigt fullgör sina åligganden. Ombudsmännen skall vidare verka för att brister i lagstiftningen avhjälps.

	1991/92	Ändring 1992/93
Chefsjustitieombudsman	1	–
Justitieombudsmän	3	–
Personal	53	–
	57	

	Anslag 1991/92	Anslag exkl. mervärdeskatt 1991/92	Förslag 1992/93
Förvaltningskostnader	22 567 000	22 040 000	24 328 000
(därav lönekostnader)	(19 352 000)	(19 352 000)	(20 868 000)
Lokalkostnader	2 977 000	2 977 000	3 267 000
Summa	**25 544 000**	**25 017 000**	**27 595 000**

Ämbetet har i anslagsframställningen redovisat ett treårigt huvudförslag för åren 1992/93–1994/95 men framfört starka skäl för att inte det s.k. huvudförslaget skall tillämpas vid beviljande av anslag för budgetåret 1992/93. Ämbetet har yrkat detta för att få disponera medel för att ytterligare intensifiera verksamheten i olika hänseenden. Detta gäller för att JO-ämbetet lika effektivt som tidigare skall kunna handlägga inkommande klagomål från enskilda trots att antalet klagomål för andra året i följd ökat mycket markant och under innevarande och närmast kommande verksamhetsår beräknas överstiga 4 000. Det är även av synnerlig vikt att JO:s inspektionsverksamhet, som har en klar rättssäkerhetsbefrämjande effekt, får fortgå kontinuerligt. Vidare framhålls att JO måste ha tillräckliga resurser för att kunna ta de initiativ som föranleds av sådana särskilda händelser i samhället som naturligen bör bli föremål för JO:s uppmärksamhet. För att ytterligare effektivisera driften och datautvecklingen av JO:s dataanläggning har JO inlett ett datatekniskt samarbete med riksdagens förvaltningskontors ADB-enhet fr.o.m. budgetåret 1991/92.

Riksdagens förvaltningskontor

Riksdagens förvaltningskontor föreslår

att till *Riksdagens ombudsmän, justitieombudsmännen*, för budgetåret 1992/93 anvisas ett förslagsanslag på 27 595 000 kr.

B 2. Riksdagens revisorer och deras kansli

1990/91 Utgift	10 468 976
1991/92 Anslag	10 991 000
1991/92 Anslag exkl. mervärdeskatt	10 848 000
1992/93 Förslag	11 413 000

Riksdagens revisorer har till uppgift att på riksdagens vägnar granska den statliga verksamheten. Dessutom granskar revisorerna som externrevisorer riksbanken, den inre riksdagsförvaltningen, riksdagens ombudsmän och Nordiska rådets svenska delegation samt Stiftelsen Riksbankens jubileumsfond.

	1991/92	Ändring 1992/93
Personal	22	-

	Ramanslag 1991/92	Ramanslag exkl. mervärdeskatt 1991/92	Förslag 1992/93
Förvaltningskostnader	10 991 000	110 848 000	11 413 000
(därav lönekostnader)	(7 512 000)	(7 512 000)	
Summa	**10 991 000**	**10 848 000**	**11 413 000**

I anslagsframställningen understryker revisorerna det växande behovet av förvaltningsrevision från riksdagens sida, till följd av bl.a. de förändringar som sker av styrsystemen i den offentliga sektorn och de ökade kraven på omprövning av många verksamheter inom den offentliga sektorn. Det ingår emellertid i uppgifterna för den s.k. riksdagsutredningen att se över riksdagsrevisorernas organisation, resurser och samverkan med andra riksdagsorgan. Mot denna bakgrund har revisorerna valt att för budgetåret 1992/93 lägga fram en anslagsframställning som avser endast ett budgetår och inte innehåller några förslag till större förändring av resurserna. Med hänvisning till den knapphet på konsultmedel som uppkommit till följd av en successivt ökande aktivitet i granskningsverksamheten begär revisorerna att anslaget för budgetåret 1992/93 förstärks med 200 000 kr. Dessutom yrkas att ett i anslagsframställningen redovisat s.k. huvudförslag inte tillämpas såvitt avser besparing på 1,5 % (+ 168 000 kr.).

Riksdagens förvaltningskontor

Riksdagens förvaltningskontor har inte något att erinra mot riksdagens revisorers medelsberäkning och föreslår

att till *Riksdagens revisorer och deras kansli* för budgetåret 1992/93 anvisas ett ramanslag på 11 413 000 kr.

B 3. Nordiska rådets svenska delegation och dess kansli

1990/91 Utgift	6 983 910
1991/92 Anslag	7 963 000
1991/92 Anslag exkl. mervärdeskatt	7 767 000
1992/93 Förslag	8 759 000

Nordiska rådet, vars verksamhet regleras i samarbetsöverenskommelsen mellan Danmark, Finland, Island, Norge och Sverige (Helsingforsavtalet) 1962 med ändringar 1971, 1974, 1983 och 1985 är ett samarbetsorgan för de nordiska ländernas parlament och regeringar. Rådet tar initiativ i nordiska samarbetsfrågor och är ett rådgivande och kontrollerande organ i frågor som rör samverkan mellan några eller alla de fem nordiska länderna inkl. de självstyrande områdena Färöarna, Grönland och Åland. Rådet avger rekommendationer och yttranden till Nordiska ministerrådet och till de nordiska ländernas regeringar.

	1991/92	Ändring 1992/93
Personal	17	–2

	Anslag 1991/92	Anslag exkl. mervärdeskatt 1991/92	Förslag 1992/93
Förvaltningskostnader	7 281 000	7 085 000	7 437 000
(därav lönekostnader)	(3 880 000)	(3 880 000)	(3 998 000)
Lokalkostnader	682 000	682 000	1 322 000
Summa	**7 963 000**	**7 767 000**	**8 759 000**

Nordiska rådets medelsbehov har, i avvaktan på övergång till den nya budgetprocessen 1993/94, beräknats efter ett ettårigt förslag som innebär att medelstilldelningen under 1992/93 minskats med 1,5 procent. Av anslagsposten 1 föreslås högst 3 998 000 kr. få disponeras för lönekostnader inkl. lönekostnadspålägg för egen personal. Under anslagsposten 2 har medel beräknats endast för hyra. Övriga lokalkostnader är upptagna under anslagsposten 1.

Riksdagens förvaltningskontor

Riksdagens förvaltningskontor föreslår

att till *Nordiska rådets svenska delegation och dess kansli* för budgetåret 1992/93 anvisas ett förslagsanslag på 8 759 000 kr.

B 4. Nordiska rådets svenska delegation och dess kansli: Andel i gemensamma kostnader för Nordiska rådet

1990/91 Utgift	11 917 560
1991/92 Anslag	12 851 000
1991/92 Anslag exkl. mervärdeskatt	12 851 000
1992/93 Förslag	13 610 000

Nordiska rådets presidium har för 1992 antagit en preliminär budget om 36 100 000 kr. Sveriges andel av rådets budget är 37,7 procent från den 1 januari 1992.

Riksdagens förvaltningskontor

Riksdagens förvaltningskontor föreslår

att till *Nordiska rådets svenska delegation och dess kansli: Andel i gemensamma kostnader för Nordiska rådet* för budgetåret 1992/93 anvisas ett förslagsanslag på 13 610 000 kr.

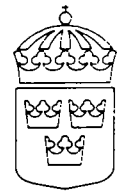
Register

Sid.

2	**A**	**Riksdagen**	
2	A 1	Ersättningar till riksdagens ledamöter m.m.	259 468 000
3	A 2	Riksdagsutskottens resor utom Sverige	1 000
3	A 3	Bidrag till studieresor	800 000
3	A 4	Bidrag till IPU, RIFO m.m.	11 802 000
4	A 5	Bidrag till partigrupper	53 600 000
4	A 6	Förvaltningskostnader	259 660 000
7	A 7	Utgivande av otryckta ståndsprotokoll	225 000
7	A 8	Riksdagens byggnader	25 610 000
8	A 9	Riksdagstryck	36 299 000
			647 465 000
9	**B**	**Riksdagens myndigheter**	
9	B 1	Riksdagens ombudsmän, justitieombudsmännen	27 595 000
10	B 2	Riksdagens revisorer och deras kansli	11 413 000
11	B 3	Nordiska rådets svenska delegation och dess kansli	8 759 000
12	B 4	Nordiska rådets svenska delegation och dess kansli:	
		Andel i gemensamma kostnader för Nordiska rådet	13 610 000
			61 377 000
		Total summa kronor	**708 842 000**

gotab 40356, Stockholm 1991

Bilaga 17 till budgetpropositionen 1992

Prop.
1991/92:100
Bilaga 17

Räntor på statsskulden, m.m.
(sextonde huvudtiteln)

Finansdepartementet

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 19 december 1991

Föredragande: statsrådet Wibble

Anmälan till budgetpropositionen 1992 såvitt avser Räntor på statsskulden, m.m.

Utgifterna för räntorna på statsskulden, m.m. under det kommande budgetåret och det anslag som förs upp i statsbudgeten för att täcka underskottet i den inkomst- och utgiftsstat rörande statsskuldräntorna som riksdagen godkänner, är av naturliga skäl svåra att beräkna. Utvecklingen av bl.a. ränteläge och valutakurser påverkar beräkningarna och det återstår ett halvt år innan utbetalningen börjar.

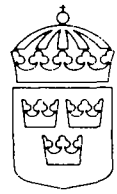
Jag vill erinra om att under senare år har förslagen i budgetpropositionerna reviderats i kompletteringspropositionerna. Jag förordar att även i år endast ett preliminärt belopp förs upp i förslaget till statsbudget för nästa budgetår. Regeringen bör i stället, på grundval av förnyade beräkningar från riksgäldskontoret, återkomma till riksdagen i kompletteringspropositionen med förslag till beräkning av anslag för räntor på statsskulden. I avvaktan härpå föreslår jag, mot bakgrund av statsbudgetförslaget i övrigt, att anslaget Räntor på statsskulden, m.m. preliminärt förs upp med 70 miljarder kronor i det nu aktuella statsbudgetförslaget.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att i avvaktan på slutligt förslag i ämnet, till *Räntor på statsskulden, m.m.* för budgetåret 1992/93 beräkna ett förslagsanslag på 70 000 000 000 kr.

1 *Riksdagen 1991/92. 1 saml. Nr 100. Bilaga 17*

Oförutsedda utgifter
(sjuttonde huvudtiteln)

Prop.
1991/92:100
Bil. 18

Finansdepartementet

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 19 december 1991

Föredragande: statsrådet Wibble

Anmälan till budgetpropositionen 1992 såvitt avser Oförutsedda utgifter

För täckande av oförutsedda utgifter finns i statsbudgeten, vid sidan av de utgiftsanslag som finns uppförda under de olika huvudtitlarna, ett särskilt förslagsanslag uppfört. Anslaget är i statsbudgeten för innevarande budgetår uppfört med 1 milj.kr. Det tas i anspråk efter beslut av regeringen för varje särskilt fall.

Ianspråktagande av anslaget under år 1991

Jag vill först redovisa de utgifter som under år 1991 har täckts genom medel som enligt regeringsbeslut har anvisats från detta anslag. Redovisningen är uppställd departementsvis efter de departement i vilka ärendena har beretts:

Justitiedepartementet

Ersättning till Halvar Alvgard för vad denne åsamkats genom vissa myndighetsingripanden, regeringsbeslut 1991-10-17	1 000 000

Utrikesdepartementet

Utbetalningar av medel efter förlikning enligt den europeiska konventionen angående skydd för de mänskliga rättigheterna m.m.:	
regeringsbeslut 1991-01-10	20 000
regeringsbeslut 1991-01-10	10 000
regeringsbeslut 1991-01-24	20 000
regeringsbeslut 1991-02-07	150 000
regeringsbeslut 1991-05-02	20 000
regeringsbeslut 1991-05-02	10 000
regeringsbeslut 1991-07-25	15 000
regeringsbeslut 1991-07-25	15 000
regeringsbeslut 1991-09-12	10 000
Utbetalningar av medel enligt dom av den europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna:	
regeringsbeslut 1991-03-07	10 000
regeringsbeslut 1991-11-14	25 000
Utbetalning av medel på grund av resolution antagen av Europarådets ministerkommitté,	
regeringsbeslut 1991-11-14	10 000
Ersättningar för förlust av egendom:	
regeringsbeslut 1991-09-05	163 300
regeringsbeslut 1991-09-05	30 000
regeringsbeslut 1991-09-05	371 000
regeringsbeslut 1991-09-05	657 640
Utbetalning för skadegörelse på utländska ambassader,	
regeringsbeslut 1991-09-05	88 809

Socialdepartementet

Ersättning till HIV-smittade inom hälso- och sjukvården,	
regeringsbeslut 1991-02-27	13 100 000
Ersättningar på grund av HIV-smitta:	
regeringsbeslut 1991-03-14	200 000
regeringsbeslut 1991-03-14	200 000

Jordbruksdepartementet
Utbetalning till Lantbruksstyrelsen för rennäringens katastrofskadeskydd,
regeringsbeslut 1991-03-07 ..... 6 000 000

Näringsdepartementet
Utbetalning av visst belopp till Gränges AB, m.m.,
enligt skiljenämnds beslut,
regeringsbeslut 1991-01-17 ..... 1 014 221

Civildepartementet
Utbetalning av medel efter förlikningsavtal,
regeringsbeslut 1991-09-05 ..... 173 910

Summa kr. **23 313 880**

Tidigare ianspråktaganden av anslaget

Jordbruksdepartementet
Utbetalningar av medel för förlorade fiskeredskap och uteblivna fångster:
regeringsbeslut 1986-02-06 och 1991-11-21[1] 22 500
regeringsbeslut 1986-02-06 och 1991-11-21[1] 22 200

Summa kr. **44 700**

Föredragandens överväganden

Regeringen bör även i fortsättningen kunna disponera medel för täckande av utgiftsbehov som inte kan överblickas vid statsbudgetens fastställande. Jag förordar därför att det i förslaget till statsbudget för nästa budgetår förs upp ett anslag för ändamålet. Anslaget bör i princip få disponeras endast för utgifter som är av så brådskande art att respektive ärende inte hinner underställas riksdagen och att utgifterna inte lämpligen kan täckas av andra medel som står till regeringens förfogande. Härmed avses även att anslaget inte får tillgodose behov som omtalas i 9 kap. 3 § tredje stycket regeringsformen, dvs. behov av medel för rikets försvar under krig, krigsfara eller andra utomordentliga förhållanden.

Vissa speciella ändamål bör vidare få tillgodoses med medel från anslaget till oförutsedda utgifter.

Under en följd av år har riksdagen bemyndigat regeringen att, under förutsättning att andra medel inte står till förfogande för ändamålet, från detta anslag utbetala belopp, som staten genom lagakraftvunnen dom har ålagts att betala. Detta bemyndigande har med verkan fr.o.m. budgetåret 1961/62 utvidgats till att omfatta också belopp som staten till följd av skada i samband med statlig verksamhet efter uppgörelse har åtagit sig att ersätta. Motsvarande bemyndigande, som innefattar bl.a. ersättningar på grund av dom meddelad av den europeiska domstolen för mänskliga

[1] Anslagsbelastningen gjordes år 1986 men ärendet avslutades år 1991.

rättigheter i mål som handläggs enligt den europeiska konventionen angående mänskliga rättigheter m.m., liksom förlikningsersättningar i sådana mål, bör inhämtas för nästa budgetår.

Med anledning av prop. 1948:282 medgav riksdagen (SU 1948:207, rskr. 406) att från anslaget till oförutsedda utgifter skulle tills vidare under budgetåret 1948/49 få utgå ersättning för förlust av eller skada på egendom utom riket till personer, som uppehöll sig utomlands och som var i rikets tjänst, liksom till deras familjemedlemmar och personliga tjänare. Ersättning skulle utgå efter samma grunder som under budgetåren 1943/44-1946/47 hade tillämpats i fråga om motsvarande ersättningar för förluster som hade uppkommit på grund av krigsförhållandena (prop. 1944:183, SU 147, rskr. 329). För budgetåren 1949/50-1991/92 har riksdagen lämnat motsvarande bemyndiganden. Bemyndigande att på samma villkor betala ut ersättning för skador av ifrågavarande natur bör inhämtas för nästa budgetår.

Med anledning av prop. 1951:38 medgav riksdagen (SU 1951:42, rskr. 63) att från anslaget till oförutsedda utgifter skulle tills vidare under budgetåren 1950/51 och 1951/52 utgå ersättning för skador på egendom inom landet, vilka hade uppkommit genom de tidigare krigsförhållandena. För budgetåren 1952/53-1991/92 har riksdagen lämnat motsvarande bemyndiganden. Med hänsyn till att krigsskador, exempelvis genom minsprängning, fortfarande kan tänkas förekomma, bör riksdagens bemyndigande inhämtas till att även under nästa budgetår på oförändrade villkor betala ut krigsskadeersättningar.

Jag anser att anslaget till oförutsedda utgifter, i likhet med innevarande budgetår, bör tas upp med 1 milj.kr.

Det bör ankomma på regeringen att i efterhand anmäla till riksdagen vilka utgifter som täckts genom att medel anvisats från anslaget.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

till *Oförutsedda utgifter* för budgetåret 1992/93 anvisa ett förslagsanslag av 1 000 000 kr. att stå till regeringens förfogande för de ändamål och på de villkor jag har förordat i det föregående.

gotab 40438, Stockholm 1991

Bilaga 19 till budgetpropositionen 1991

Beredskapsbudget för totalförsvarets civila del

Prop.
1991/92:100
Bil. 19

Försvarsdepartementet

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 19 december 1991

Föredragande: statsrådet Björck

Anmälan till statsbudgeten för budgetåret 1992/93 såvitt avser beredskapsbudget för totalförsvarets civila del.

Enligt 9 kap. 3 § regeringsformen skall riksdagen företa budgetreglering för närmast följande budgetår eller, om särskilda skäl föranleder det, för annan budgetperiod. Vid denna budgetreglering skall riksdagen beakta behovet under krig, krigsfara eller andra utomordentliga förhållanden av medel för rikets försvar.

Utgifter för förstärkning av försvarsberedskapen kan täckas på principiellt fyra olika sätt.

Utgifterna kan täckas genom att förslagsanslag på statsbudgeten överskrids. Detta gäller dock inte utgifter för åtgärder som skall belasta sådana anslagsposter som riksdagen har maximerat. Vad gäller totalförsvarets civila resp. militära del fordras vidare att regeringen får riksdagens bemyndigande att av beredskapsskäl överskrida de utgifts- och bemyndiganderamar som riksdagen har fastställt.

Regeringen kan vidare i proposition hemställa att riksdagen beviljar särskilda medel på tilläggsbudget. Detta förutsätter att riksmöte pågår och att regeringen bedömer att det finns tid för en normal budgetbehandling.

Regeringen kan också ta i anspråk medel som har anvisats på beredskapsbudgeten, om förutsättningarna härför – krig, krigsfara eller andra utomordentliga förhållanden – föreligger. Regeringen beslutar om detta.

Slutligen kan utgifter för beredskapsförstärkningar täckas på annat sätt än från anslag på beredskapsbudgeten eller förslagsanslag på statsbudgeten. Regeringen har sålunda bemyndigats att vid krig, krigsfara eller annan omständighet av synnerlig vikt för rikets försvarsberedskap disponera rörliga krediter i riksgäldskontoret om högst 60 milj. kr. för jordbruksdepartemen-

tets och högst 1 200 milj. kr. för dåvarande handelsdepartementets verksamhetsområde (prop. 1970:1, bil. 11, JoU 3, rskr. 125, prop. 1970:1 bil. 12, SU 10, rskr. 10, prop. 1973:1 bil.12, FöU 9, rskr. 63, prop. 1974:8, FöU 8, rskr. 34, prop. 1987/88:100 bil. 20, FöU 6, rskr. 128 och prop. 1990/91:100 bil. 20, FöU 6, rskr. 125).

Det åligger regeringen att anvisa hur utgifter för höjningar av försvarsberedskapen skall täckas. Avgörande för vilka medel som skall tas i anspråk är omfattningen och arten av de åtgärder som man avser att vidta och hur snabbt åtgärderna måste genomföras.

Beredskapsbudgeten skall säkerställa att nödvändiga beredskapshöjningar inte förhindras eller fördröjs därför att regeringen inte disponerar erforderliga betalningsmedel.

Den beredskapsbudget för totalförsvarets civila del som gäller för innevarande budgetår (prop. 1990/91:100, FöU 6, rskr. 125) tar upp anslag om sammanlagt 22 741 milj. kr.

Anslagen på beredskapsbudgeten är beräknade för de utgifter för civila ändamål som omedelbart föranleds av beslut om förstärkningar av försvarsberedskapen med undantag för sådana utgifter som inte skall belasta av riksdagen maximerad anslagspost. Anslagen är beräknade för en tid av trettio dagar av högsta försvarsberedskap.

För budgetåret 1992/93 bör på beredskapsbudgeten föras upp anslag om sammanlagt 28 020 milj. kr. Anslagen bör fördelas på huvudtitlar enligt bilaga 19.1.

Jag anser att den rörliga krediten i riksgäldskontoret också bör föras upp med oförändrat belopp, d.v.s. 1 260 milj. kr. Krediten bör disponeras av regeringen, varvid högst 500 milj.kr. bör få disponeras inom försvarsdepartementets verksamhetsområde, högst 60 milj.kr. för jordbruksdepartementets och högst 700 milj.kr. för näringsdepartementets verksamhetsområde.

Alla anslag på beredskapsbudgeten bör vara förslagsanslag.

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att godkänna förslaget till beredskapsbudget för totalförsvarets civila del för budgetåret 1992/93 (bilaga 19.1).

Förslag till beredskapsbudget för totalförsvarets civila del för budgetåret 1992/93.

II. Justitiedepartementet

Utgifter för totalförsvarets civila del, *förslagsvis*	450 000 000

IV. Försvarsdepartementet

Utgifter för totalförsvarets civila del, *förslagsvis*	12 820 000 000

V. Socialdepartementet

Utgifter för totalförsvarets civila del, *förslagsvis*	8 800 000 000

VI. Kommunikationsdepartementet

Utgifter för totalförsvarets civila del, *förslagsvis*	2 110 000 000

VII. Finansdepartementet

Utgifter för totalförsvarets civila del, *förslagsvis*	1 935 000 000

IX. Jordbruksdepartementet

Utgifter för totalförsvarets civila del, *förslagsvis*	390 000 000

X. Arbetsmarknadsdepartementet

Utgifter för totalförsvarets civila del, *förslagsvis*	600 000 000

XI. Kulturdepartementet

Utgifter för totalförsvarets civila del, *förslagsvis*	85 000 000

XII. Näringsdepartementet

Utgifter för totalförsvarets civila del, *förslagsvis*	830 000 000
Summa	**28 020 000 000**

gotab 40426, Stockholm 1991